DOCT. FRANCISCI SUAREZ GRANATENSIS, E SOCIETATE IESU ... OPERIS DE...

Francisco Suárez

NAZIONALE
8
27 N
23
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
ROMA

DOCT. FRANCISCI SVAREZ GRANATENSIS,

E SOCIETATE IESV.

IN REGIA CONIMBRICENSI Academia olim Primarij Theologiæ Professoris emeriti;

OPERIS DE DIVINA GRATIA PARS SECVNDA,

CONTINENS LIBROS III. IV. ET V.

Nimirùm, De Auxilijs Gratiæ, in generali; De Auxilio sufficiente; & de Auxilio efficaci Gratiæ Dei.

 EDITIO PRIMA.

LVGDVNI,

Sumptibus PHILIPPI BORDE, LAVRENTII ARNAVD, & CLAVDII RIGAVD.

M. DC. LI.

CVM SVPERIORVM PERMISSV.

Illustriss^mo^ & Reuerendiss^mo^ Domino

D. ALPHONSO LVDOVICO DV PLESSIS DE RICHELIEV,

S. R. E. CARDINALI,

ARCHIEPISCOPO LVGDVNENSI GALLIARVM PRIMATI,

SVMMO SACRARVM largitionum Curatori.

AMBIT Purpura tegi tua (CARDINALIS EMINENTISSIME) summi Doctoris opus ostro plane & murice dignum. Prodit in longas Academiarum lites Magni Suaris lucubratio posthuma, & publicam lucem, quam Lugdunum quondam cæteris eius scriptis dedit, Tuis affectat auspiciis. Eò nempe vt vetus & casta de Gratia Dei Theologia ab erudito limatoque Eminentiæ Tuæ iudicio splendorem sibi ac patrocinium accersat: vt enim multis displiceat, abunde ei fuerit probari Tibi.

Habes in huius voluminis Prolegomeno accuratum de scientia Dei, vocata media, tractatum, quem si iis oculis propiùs inspexeris quibus obscura quæque peruadis, Medius arbiter Numinis effectus negabis nescire Deum quod Tu ipse ignorare non potes; quibus nimirum litem adiudicares, si dissidentes de auxiliis Gratiæ Theologi Arbitrio Tuo acquiescere communi consilio decreuissent.

Ab hoc præludio tribus libris pendit Gratia Dei Sapientiæ Tuæ vectigal ingens auxilia sua, frequentat hospes nota ac pene domestica Auxiliatrix Gratia augustos Mentis tuæ lares; ea felicitate vt, sicut cum eius ope, Apostoli imbutus exemplo, nihil non potes: ita vicissim apud te ipsa potest omnia. Vtra laus maior existat illam in Te, Teque in illa cuncta posse ambiguum est.

Tum verò sufficiens Gratia tot Nouantium Theologorum oppugnata

¶ 2 cuneis,

cuneis, tot hæreticorum impetita telis in aciem prodit ardua fronte minax & quidem te Auſpice ſecura victoriæ. Quid in Eccleſia poſſis illa tibi repræſentabit, quæ dat ſingulis recta poſſe. Senſit Lugdunum tua quid in profliganda corporum lue Purpuratus Eminentiſſimæ Charitatis tuæ poſſet apex, vt enim ſacras infulas periculo maior animus in medium vitæ diſcrimen intulit miniſtrato laboranti viatico, repente ad ſpeciem tantæ Pietatis peſtis exterrita primum gradus ſuſpenſos dedit; Ac ne cœleſtia ſpirans pectus afflaret in quod imprudens inciderat, deinceps ſæuire deſiit. Sentiet Eccleſia Gallicana haud ſecus quid poſſis in compeſcenda ſerpente latius periculoſarum de Gratia Dei opinionum contagione. Cumprimùm enim in huius operis fronte Eminentia tua prodierit; habet quod ſperet veritas, futurum vt larua pietatis nudatus error Te hoſtem nactus breui pedem referat, & infeſtis fidem petere ſignis Mentis tuæ radiis perculſus abſiſtat, donec ſuadente Te Romani fulminis ictu profligetur. Sic cedent tuæ fatalia corporibus animiſque monſtra virtuti.

Neque minus in Authoritate tua præſidij ſibi repoſitum vltimus iſque Palmaris de Gratia efficaci liber pollicetur, quando victrix ſuauitas Gratiæ in tua Benignitate conquieſcit. Neminem arces, amas omnes huius vrbis ordines, plebem vt Paſtor foues, virginibus tanquam virtutibus Prudens Moderator præes, Nobiles vt amicos inſtituis, Regulares vt clientes complecteris, Clericos vt Antiſtes exemplis informas, Gallicanæ Eccleſiæ Patribus vt Primas pietatis & doctrinæ fulgore præluces. Quæ omnia efficientis gratiæ more congruo aptóque eruditionis lumine & blandis Beneficentiæ illecebris adminiſtras. Vtramque Gratiam & miſces & ſuperas. Sufficiens omnibus adeſt, Effectrix multis prodeſt; Tu cum omnibus efficax Præſul adſis, Tui copiam præbes vniuerſis, quodque Diuinius eſt, vnus ipſe Tibi ſufficis. Spreuiſti aulæ fauores & emorientis Eminentiſſimi fratris inclinatam in te fortunam, ac tantum num palmas tendentem vocantemque neglexiſti, vt Deo Tibique viueres & Lugdunenſibus Tuis.

Quocirca neque te negabis, PRÆSVL ÆQVISSIME, Doctori rediuiuo pro libera Gratiæ efficientia decretoria concertatione dimicanti. Erumpit hactenus deſideratus tertius & vigeſimus doctiſſimi Suaris tomus, non quidem ex materno Societatis Ieſu ſinu, vt æquum fuerat, ſed ex obſcuris Luſitani hominis ſcriniis. Conqueritur enim ſibi naſcenti non modo non obſtetricatam tanquam germanæ filij ſui Proli Parentem optimam; ſed quod pene Nouercali odio nuper emergentem & etiamnum ſub prælo brachia iactantem conata ſit præfocare.

Verùm diuturnis latebris opprimi celeberrimi Auctoris opus fortaſſe Superi voluerunt, vt mora labori pretium faceret. Magna expectes diu; nam & ipſe fons gratiæ Chriſtus pluribus annorum millibus ſpem lactauit Orbis, donec iam prope deſperatus aduenit. Sic cœlo viſum vt optima quæque ſerò proueniant. Omnis eſt tarda maturitas. Sat citò venit quod opportunè. Quid verò hac tempeſtate opportunius eo libro quem nomini tuo,

CARDI

CARDINALIS EMINENTISSIME, dedicamus; id enim temporis ingens librorum examen aduerſus Auxilia diuinæ Gratiæ tota Gallia volitat, quibus manifeſtum ſpargitur virus, violatur Religio, fides tanquam crebro ariete percuſſa labat.

Patere igitur, PRIMAS EMINENTISSIME, hunc trium librorum velut aggerem ſparſis in vulgus erroribus oppoſitum, vnà cum noſtra trium Bibliopolarum ſodalitate triplici gentilitiæ Teſſeræ Tuæ valle muniri. Erit enimverò, vt ſperamus, qui collatum in Typographiam noſtram ſacræ protectionis beneficium iſtud concelebret. Erit qui eruditiſſimi Suaris Manibus Te Patronum, & diſceptationum ſuarum arbitrum gratuletur. Magnum eſt vna opera, & viuos clientes authoritate tueri, & ſimul fato functis ſuffragari. Hanc Tibi laudem aſſerere peroptamus, CARDINALIS EMINENTISSIME, certumque nobis eſt dum ſpiramus & viuimus quà ſuperſtitum quà extinctorum ſcriptorum dicandis operibus Tuæ miniſtrare gloriæ, vt viuas necnon, & mortuos habeas raro miraculo clientelæ Tuæ deuinctos. Vale & quod facis Bibliopolarum tuorum ſodalitati ſemper faue.

EMINENTIÆ TVÆ

Serui additiſſimi

PHILIPPVS BORDE, LAVRENTIVS ARNAVD, & CLAVDIVS RIGAVD *Bibliopolæ Lugdunenſes.*

APPROBATIONES.

GRatissimum & profundissimum reperimus librum de Gratia, cui titulus est *Doctoris* FR. SVAREZ, &c. *Operis de diuina Gratia Pars II.* nihil enim in eo continetur quod veram doctrinam non sapiat; Scripsimus hoc iudicium, die 6. Decembris 1650. nos in Alma facultate Parisiensi Theologiæ Doctores.

F. M. MICARD Minor.

PAVLVS LOMBARD Prior Carmelitarum Lugduni.

CONSENSVS.

VIsa Doctorum approbatione, Ego infrà scriptus, Regio nomine non impedio, quin hic liber à PHILIPPO BORDE, LAVRENTIO ARNAVD, & CLAVDIO RIGAVD, Bibliopolis Lugdunensibus excusus, in publicam lucem prodeat; cum defensione tali casu requisita, & solida. Actum Lugduni 13. Decembr. 1650.

LORIN.

PERMISSIO.

ITa & me non dissentiente fiat. Lugduni, die duodecima Decembris, anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo.

SEVE.

INDEX

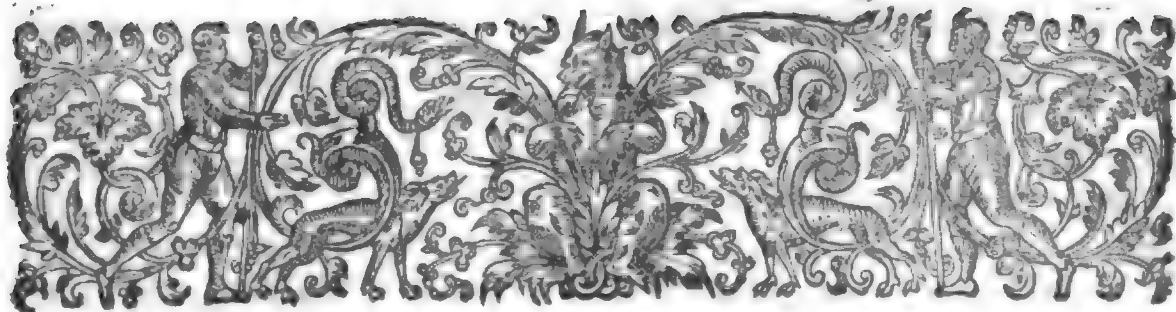

INDEX CAPITVM HVIVS VOLVMINIS.

Prolegomena de Scientia conditionata.

LIBER TERTIVS.

De Auxiliis Gratiæ in generali, prout in diuina actione, vel motione consistunt.

LIBER QVARTVS.

De Auxilio sufficiente, quid sit, quibusque detur, & quomodo ad libertatem voluntatis circa supernaturales actus necessarium sit.

LIBER QVINTVS.

De Auxilio efficaci Gratiae Dei.

XLVI. Au

PROLE

PROLEGOMENON ALTERVM DE SCIENTIA, QVAM DEVS HABET DE LIBERIS ACTIBVS SVB CONDITIONE FVTVRIS, prius ratione, quàm absolutè futura cognoscat.

Dicitur *Alterum*, quòd Partis primæ Prolegomenon secundum breuius de eadem sententia disputet.

CAPVT PRIMVM.

Sensu, & statu controuersiæ proposito, variæ sententiæ cum suis Auctoribus referuntur.

1\. Necessitas huius Prolegomeni.

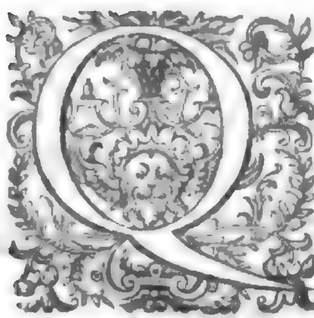

QVIA in discursu huius operis maximo vsui nobis futura est ad concursum diuinum, efficaciam vocationis, seu præuenientis auxilij, & diuinam prædefinitionem explicandã, & cum libertate arbitrij conciliandam, ideo ne ex fundamento nondum probato, vel non solido procedere videamur, conabimur in præsenti ostendere, hanc scientiam non esse Deo denegandam. Nam licèt de hac eadem controuersia ante viginti annos proprium opusculum scripserimus, quod paulo pòst in lucem prodiit; tamen postea moderni Auctores, qui contendunt Deum ita mouere causas secundas etiam liberas ad agendũ, vt ineuitabili quadam necessitate antecedente eas prædeterminet, ad singulas actiones totos neruos contenderunt, vt hanc sententiam impugnarent, & è medio tollerent, quia illâ sublatâ, conuincere se putant, nec præuenientis gratiæ efficaciam, nec perfectam Dei prouidentiam, præsertim prædefinientem, & prædeterminantẽ posse subsistere: è contrario autem illa scientia subsistente omnia fundamenta suæ sententiæ facilè conuelli vident; ideo necessarium nobis hoc loco visum est, sententiam quam veram credimus, stabilire, vt postea de auxiliis gratiæ cum fundamento disputare possimus. Non disputabo autem hic omnia, quæ de illa scientia in prædicto loco

Prædeterminãtes cur toti sint in conuellenda scientiâ mediâ.

Opusc. 2. de scientia quã

A tractaui, sed quæ huic tantùm loco fuerint necessaria, & in eo præcipuè insistam, vt examinem, quàm sint firma, & probabilia, quæ postea de illa sententia scripta sunt.

Deus habet futurorum contingentium.

Prior sententia cum multiplici eius varietate proponitur.

In primis autem scire oportet modernos Theologos, qui necessitatem physicæ prædeterminationis introducere cœperant, absolutè, & sine distinctione negasse hanc scientiam conditionatam, quam mediam etiam vocant in Deo, & Scripturas omnes, & Sanctos, qui de illa loquuntur, 2.
B aliter interpretari conati sunt. Nunc autem illas inter se diuisas esse reperio, nam primarij eorum Magistri, qui de hoc puncto nouissimè, & post multam inquisitionem, & disputationem scripserunt, in sententias omnino contrarias abierunt. Nam Aluarez lib. 2. de Auxiliis disp. 7. n. 8. supponit tanquam certum, & ex Scriptura, & Patribus satis probatum, Deum cognoscere aliqua futura conditionata, quæ de facto neque futura sunt, neque conditio, quã includunt, euentura est aliquãdo Addit tamen Deum non cognoscere hæc futura ante decretum aliquod liberum, sed præcedere secundùm rationem quoddam de-
C cretum conditionatum, in quo à Deo cognosci possint, vt in exemplo illo vulgari de prædictione Christi; *Si in Tyro, & Sidone*, &c. dicit habuisse Deum in sua æternitate ante scientiam illius futuri effectus hoc decretum conditionale: si ego decreuissem, vt talia signa, & virtutes fierent in Tyro, & Sidone, ego efficaciter facerem, vt Tyrij, & Sidonij crederent; & in hoc decreto cognouit certissimè illam conditionem, si in Tyro, & Sidone factæ essent tales virtutes, pœnitentiam egissent. Et hanc sententiam sequuti sunt postea aliqui ex Magistris & Lectoribus eiusdem familiæ, qui proinde non negant hanc scientiam conditionatam, sed cum addito, videlicet, non esse possibile talem scientiam vt prio-

Aluarez.

Decretum in quo Deus futura conditionata videt, quale sit ex mente Aluari.

rem omni decreto libero Dei, quòd sit efficax respectu talis effectus, licèt de facto non sit effectutum illum, quia non absolutè ponitur, sed solùm sub quadam conditione, quæ ex alio Dei decreto absolutò futura non est. Hanc opinionem quoad hæc decreta conditionata probabilem indicauit tandem Cumel in tom. 2. opusc. disp. 9. in secunda eius parte de modo cognoscendi hæc futura, conclus. 5.

Cumel.

3. Dissident inter se Thomistæ circa decretum in quo Deus videt futura conditionata. Ledesma, Cumel.

At verò P. Ledesma in disp. 2. affini de hac scientia, 1. p. seu difficultate principali concl. 2. & 5. non solùm asserit, superiorem sententiam esse falsam, sed etiam impossibilem, tam quoad assertionem talis scientiæ, quàm quoad illum modum, quo haberi ponitur in decreto conditionato. quam sententiam docuerat priùs Fr. Cumel 1. p. q. 14. art. 13. disp. 8. concl 3. in qua dixerat, quòd licèt Deus cognoscat futura absolutè in suo decreto, ac præ definitione; conditionata verò non sic cognoscere, quia nihil de illis decreuit. *Sed respondent (inquit) nonnulli, quòd licèt Deus illa non decreuerit absolutè, nihilominus decreuit sub conditione.* Et addit, *Ridicula sanè responsio, quæ Deum imperfectum reddit.* Eandem sententiam tenuit Cabrera 3. p. disp. 1. §. 22. an. 338. vbi multis argumentis scientiam mediam, seu conditionatam impugnat. Et in n. 349. refert, illum modum agnoscendi in diuina prædeterminatione sub conditione, & ait: *Sed responsio friuola est, & in Deo imperfectionem constituit.* Inferiùs verò num. 363. & 364. dicit idem auctor scientiam horum futurorum, sub conditione infallibilem, & probabilem secundùm exigentiam causarum, posse communicari creaturæ, & fuisse in anima Christi. Quæ quomodo cohæreant non video. nam si Deus non habet illam, quomodo communicauit creaturis, aut animæ Christi. Nam si solùm contendit de nomine *scientiæ mediæ*, satis friuola disputatio est, præsertim, quia rationes ad rem ipsam euertendam tendunt, non nomen, maxime cùm disertè neget, habere Deum talem scientiam etiam in suo decreto conditionato. Fortasse tamen, cùm dicit, posse communicari creaturæ, & fuisse communicatam animæ Christi scientiam *infallibilem, & probabilem*, non intelligit duos agnoscendi modos, vt verba ipsa præseferunt, vnum infallibilem in se, & alium probabilem in causa; sic enim esset repugnantia in dictis quoad primum membrum: sed intelligit vnam met cognitionem, quæ absolutè sit tantùm probabilis, seu coniecturalis in causis; infallibilis verò non quoad rei veritatem in se, sed tantùm quoad probabilitatem. Sed tam est improprius sensus, vt sit parum verisimilis. Alia est etiam notanda repugnantia in illo auctore, nam in num. 345. sentit, potuisse Deum hæc futura cognoscere, *quia intellectus diuinus præuidit ad quid diuina voluntas se determinare debuisset.* Quod vt rectè aduertit Ledesma, non est consequenter dictum, cùm non sit minus indifferens diuina voluntas prius ratione, quàm se determinet, quà voluntas humana. Eandem ferè doctrinam tradit idem Auctor in q. 18. 3. p. art. 2. disp. 2. §. 8. nihil tamen addit.

Cabrera.

Pugnantia Cabrera loquitur, dũ concedit Christo scientiam futurorum sub conditione infallibilẽ & probabilẽ & tamẽ impugnat scientiam mediam.

Alia repugnantia eiusdem auctoris refutatur à Ledesma.

4. Cabezudo.

Cum his etiam sentit Cabezudo 3. p. q. 62. quoad negandam scientiam hanc infallibilem; quoad decreta verò conditionata, nihil clarè dicit. nam in solut. ad 12. exponendo verba Christi, *si in Tyro, & Sidone*, dicit per illa verba significasse Christum, quid contineretur in dis-

A positione causarum, nimirum, quòd Iudæi erant indigni auxilio efficaci, & peccores, seu indigniores Tyriis, & Sidoniis. In solutione autem 13. ait, sciuisse Christum, quòd si Tyrij, & Sidonij illa exteriora reciperent, etiam reciperent auxilium efficax, in quo significat habuisse Deum illud conditionale decretum; quomodo enim posset illud aliter sciri? Non tamen propterea tribuo illi hanc opinionem, quia potuit illud dicere in sensu posito in priori solutione. nam priùs dicit iam explicata illa verba, & iuxta illa videtur intelligere, quòd Christus illud sciuit, non certò, & in se, sed quantum erat ex minori repugnantia

B Tyriorum, vel etiam potuit sentire, vt ex Cabrera proximè retuli, sciuisse Christum posita illa conditione habituros esse Tyrios auxilium efficax, non quia iam Deus decreuit, sed quia tunc illud decreuisset. Ex professo etiam scripsit contra scientiam mediam, seu conditionatam, Ripa in 1. p. q. 14. art. 13. dub. vlt. qui nulla distinctione, seu limitatione adhibita, negat Deum cognoscere talia futura, nullámque facit mentionem conditionalium decretorum. Scripsit etiam his diebus peculiarem relectionem Blasius Verdu, in qua plurimis, ac acerrimis verbis scientiam mediam insectatur, de conditionatis autem decretis nihil dicit. Affirmat quidem in 3.

Ripa.

Blasius Verdu.

C conclus. Deum sua scientia naturali, seu simplicis intelligentiæ cognoscere determinatè, & infallibiliter consensum determinatum possibiliter in tali ordine, & præuiis, ita vt hæc determinata cognitio non sit præcisè in natura arbitrij comprehensi, sed in præuenientia, & præuia fiat, & in propositum Dei efficax volens mouendo, seu permittens. Hæc ferè est assertio eius, quam magis declarans ait: Itaque asserimus præcognosci infallibiliter possibilem alterum consensum, ex vi cognitionis eorum, quibus circumuenitur arbitrium absque libertatis iactura. Dum autem hanc scientiam dicit esse omnino

D naturalem, sentit profectò hanc scientiam antecedere secundùm rationem omne decretum liberum, quod Deus ex æternitate habuerit, sed sufficere, vt sub conditione supponatur inclusa in his, quibus circumuenitur arbitrium. Quamuis autem hi auctores in modo negandi, vel admittendi scientiam conditionatam futurorum contingentium inter se dissentiant, in vno puncto maximè conueniunt, nimirum, non posse scire Deum determinatè, ad quam partem inclinanda sit liberè voluntas creata applicata ad agendum cum omnibus prærequisitis, nisi secundùm rationem præcedat in voluntate Dei decretum determinandi illam vel absolutè, vel ex hypothesi

In quo consentiãt prædicti auctores.

E iuxta scientiæ qualitatem. Et quoad hoc allegant Scotum pro hac sententia, eo quòd in 1. d. 39. dixerit Deum cognoscere futuros actus voluntatis humanæ in absoluto decreto volũtatis suæ. nam videtur ponere illum modum præsciendi futura, vel vt vnicum, vel vt ante omnem alium necessarium, & quasi fundamentum aliorum, si qui sunt. Nam si hoc verum est in præscientia absolutè futurorum, proculdubio eadem est ratio de conditionatis cum proportione. Et eodem modo potest pro eadem opinione allegari Richardus in 1. d. 38. artic. 1. quæst. 5. quatenus etiam ait Deum cognoscere futura absoluta in decreto suæ voluntatis, licèt priùs admittat scientiam illam in præscientia æternitatis. Et eodem modo allegari possunt, qui eiusdem sunt sententiæ in futuris absolutis.

Citatur ab aduersariis Scotus.

Posset et iã Richardus.

An

An verò constans sit illatio, infrà videbimus. Solent etiam allegari Alensis, & Albertus, sed immeritò, vt dicam. Addunt præterea auctoritatem negatiuam antiquorum Scholasticorum, tum quia apud illos nulla mentio talis scientiæ inuenitur, imò semper dum de præscientia Dei tractant, ad illam decretum diuinæ voluntatis absolutè præordinans, ac prædefiniens effectum requirunt; tum etiam, quia adæquatè diuidunt scientiam Dei, in scientiam simplicis intelligentiæ, & visionis, & ad neutram pertinet hæc scientia futurorum sub conditione, siue media, siue conditionata appelletur. Vnde dicti moderni magnis probris, & conuitiis in hanc scientiam inuehuntur, vocant enim illam falsam nouitatem, inutilem, leuissimam, improbabilem euidenter contra Augustinum, & D. Thomam, & quam omnes Doctores antiqui negant, ait Aluarez disp. 120. n. 4. & nostra sententia certum est non dari. Et hæc exaggeratio est, vt opinor, vnum ex potissimis fundamentis huius sententiæ; cui additur infamatio contrariæ sententiæ, dicendo illam fuisse inuentum Pelagianorum, & Semipelagianorum, qui illam inuenerunt ad saluandam certitudinem diuinæ prouidentiæ, quia necessitatem diuini concursus, & efficacis gratiæ negabant; hanc enim putant illi auctores esse potentiorem modum sententiam suam persuadendi. Addunt verò aliud fundamentum ex Philosophia, vel Dialectica mendicatum, scilicet quòd in illis propositionibus, vt antecedunt ratione decretum Dei liberum, non est determinata veritas, nec cogitari potest modus, quo illa attingatur; ergo non possunt cadere sub scientiam etiam Dei. Hoc verò fundamentum cum aliis, quæ alicuius momenti fuerint, postea expendemus. nam omnia, quæ hinc inde coaceruantur, qualia sint, & facilè à quocunque mediocri Theologo conspici potest, & in medium afferre prolixum, & inutile iudico.

Alensis 1. part. q. 23. numm. 7. Albert.

Probra Prædeterminantium aduersùs scientiam mediam.

Aluar.

Altera sententia contraria, & affirmans refertur.

5. Secunda principalis sententia docet cognoscere Deum in sua æterna præscientia hæc omnia futura priùs ratione, quàm aliquid de rebus extrà producendis liberè discernat, non per coniecturam, nec cognoscendo solùm inclinationem, seu pronitatem voluntatis liberæ in actu primo completo constitutæ cum omnibus prærequisitis ad agendum; sed infallibiliter, & præsciendo determinatè, quam partem sua libertate eliget, si non impediatur. Dum autem dicitur debere in illa hypothesi supponi voluntatem cum omnibus prærequisitis ad agendum, in primis supponitur concursus Dei generalis in illa hypothesi inclusus, vt ex parte Dei sufficienter oblatus, ac subinde supponitur decretum Dei liberum concurrendi, quantum in se est, cum voluntate. nam hoc est vnum ex maximè requisitis ad potestatem simpliciter operandi, seu volendi, vt in lib. 4. & 5. latissimè ostendemus: non potest autem præuideri actus futurus, nisi præuideatur potentia simpliciter cum omnibus prærequisitis ad agendum, vt est per se notum. Sicut etiam non potest actus præuideri, quin in eo præuideatur futurus concursus simultaneus intimè in illo inclusus. Non est tamen necesse vt supponatur decretum aliquod liberum, vt secundùm rationem præexistens in voluntate Dei;

Proponitur nostra sententia & explicatur.

A hæc enim videntur ab auctoribus prioris sententiæ confundi, cùm omnino sint distincta, & multum refert illa distinguere. Nam aliud est ponere in obiecto scientiæ volunt item liberam Dei, aliud supponere illam in ipso Deo, quasi in subiecto; quis enim dubitet per scientiam simplicis intelligentiæ præsciuisse Deum in sua æternitate, prius ratione, quàm vellet creare mundum, se posse voluntariè ac liberè creare mundum? quomodo enim posset velle illud creare, nisi præsciret se posse id facere, & voluntatem suam esse efficacem, vt si voluerit ad id determinare, id faciat? Illa ergo præscientia includit in suo ob- B iecto volitionem Dei liberam, sub illa conditione, si determinetur, licèt nondum supponat illam determinatam: sunt ergo illa duo valde diuersa. Vnde in præsenti sententia sensus est prius ratione, quàm Deus supponatur habere in se decretum liberum, ac determinatum, quòd voluntas creata velit præscire, quid hæc voluntas in tali opportunitate, aut circunstantiis volitura sit, si Deus etiam ipse voluntate sua libera afferat sufficientem, ac necessarium concursum ex parte sua, etiamsi nondum intelligatur Deus habere tale decretum offerendi, vel non offerendi concursum.

Aliud est ponere in obiecto scientiæ huius volunt[illegible] liberam Dei sub illa conditione si determinetur; aliud supponere illam determinatam in ipso Deo quasi in subiecto.

6. C Hanc sententiam sic explicatam docuerunt à quadraginta, vel pluribus annis, Patres Societatis, & plures ex illis, qui per Dei gratiam, & sanæ fidei, & prudentiæ, ac religionis, & non mediocris doctrinæ ac eruditionis, nomen, & auctoritatem non modicam obtinuerunt. Iam & illam expressè Cardinalis Tolet. super Luc. cap. 10. annotat. 18. Bellarmin. lib. 2. de amiss. grat. cap. 17. ad 1. & latiùs lib. 4. de grat. & liber. arbitr. cap. 12. & 13. & lib. 4. cap. 15. Fonseca lib. 6. Metaph. cap. 11. q. 4. sect. 8. Molina in Concord. disp. 17. ad art. 13. Valentia 1. p. q. 14. art. 13. punct. 1. & ibi Vasquez disp. 67. Lessius in opusc. de Auxil. cap. 9. Benedict. Perer. lib. 16. D in Genes. cap. 11. disp. 7. circa illa verba, *Non desistent à cogitationibus suis.* Maldonat. Matth. 11. & D. Barradas ad eundem locum tom. 3. lib. 2. cap. 11. Albertinus in suis corol. in 3. q. 3. Theolog. dub. 1. Ioan. Lorin. Actor. 16. ad vers. 6. quibus ego fidenter adhæsi.

Card. Tolet. Card. Bellar. Fonseca. Molina. Valentia. Vazquez. Lessius. Bened. Perer. Maldonat. Barradas. Albertin. Ioan. Lorin.

7. Nec verò in hac causa soli fuimus, alij enim grauissimi omnium Ordinum viri, vel recentiores, vel æquales eandem sententiam, vt verissimam amplexi sunt. In primis Algarb. Episcopus tract. de Auxil. disp. 2. p. 3. num. 24. & disp. 3. p. 4. n. 6. Diotaleuius in egregio opusculo de hac ipsa scientia; & latè Alexand. Pesantius 1. p. q. 14. art. 13. præsertim disp. 3. & vlt. P. Lorc. Theologiæ Primarius Complutensis 1. 2. tom. 1. disp. 4. de actib. human. §. *In secundo punctu,* circa finem, & Ludouicus Iona in eadem vni- E uersitate Primarius super Epist. ad Hebr. cap. 4. diffic. 6. num. 12. Item Ioan. Alphons. Curiel, Salmanticæ insignis Primarius Theologus in lib. controuers. in 7. aliàs 1. ad locum Sapien. 4 *Raptus est, &c.* quamuis enim dubium se ostendat, & non parum fundamenta nostræ sententiæ eneruare conetur, tandem eam, vt probabiliorem eligit, & in hoc etiam dicitur mutasse sententiam, quod hactenus examinare non licuit. Ante hos verò docuit hanc sententiam Stapleton in Antidot. Euangel. ad 11. cap. Matth. vbi etiam Molinam, & Gregorium de Valent. honorificè allegat. Idem habet in Antidot. ad Epist. ad Roman. cap. 9. ad vers. 12. §. *Deum altitudine, &c.*

Algarbi. Episc. Diotaleuius. Pesantius. Lorca. Ludou. Iona. Ioan. Alphons. Curiel. Stapleton.

& eandem ſententiam ex profeſſo diſputat, & tuetur Alphonſus Mendoza in quodlibet. 7. Scholaſt. *Nulla ratione* (ait) *neganda eſt Deo certa, infallibilis, & determinata cognitio illorum euentuum conditionatorum, & oppoſitum qui aſſerunt, plurimum derogant theſauris ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, & capaciſſimæ cognitionis immenſitati.* Et licèt poſtea inter varios modos huius ſcientiæ, illum de cognitione in præuio decreto referat, & vt probabilem relinquat, non ſimpliciter illum approbat, ſed alium addit poſtea, & plures antea poſuerat, & certum credit non limitari immenſitatem diuini intellectus ad præuium decretum.

Corduba eiuſmodi ſequitur. Eandem ſententiam expreſsè tenet Corduba dicto lib. 1. ſuarum quæſtionum, q. 55. dub. 10. §. *Sed notat.* vbi ait Deum in æternitate ſua non prius determinare voluntatem ſuam ad concurrendum in tempore cum voluntate creata ad talem actum particularem, quàm præuideat, quòd noſtra voluntas ſic applicata, & diſpoſita ſe determinabit ad volendum, vel nolendum, ſeu ad producendum hunc, vel illum actum, *tunc* (aït) *& antè diuina voluntas ſe determinat ad volendum talem actum.* At futura determinatio voluntatis noſtræ ad talem actum dicendum contingens eſt; ergo ex ſententia huius Auctoris præſcit Deus illud futurum contingens ante abſolutum decretum ſuæ voluntatis. Et reddit rationem, quia aliàs non poſſet concordari libertas voluntatis cum concurſu diuino. Præterea eidem ſententiæ ſubſcripſit Cumel, & quod attinet ad ipſam ſcientiam, tanta aſſeueratione illam affirmat, vt in 1. p. q. 14. art. 13. diſp. 8 in concluſ. 1. dixerit, non eſſe tutum negare infallibilem, & certam cognitionem contingentium conditionatorum in Deo. A qua ſententia non receſſit in opuſc. nam in dicta diſp. 1. 2. tom. concluſ. primâ addit. *Neque eſſe tutum, neque vllo pacto ferendum,* præſertim de his conditionatis, quæ in Scriptura reuelata ſunt.

Cumel aſſerit, non eſſe tutum, neque vllo pacto ferendum, negare Deo ſcientiam contingentium conditionatorum.

8\. Sententiam noſtram vt extra controuerſiam exiſtentem Soto tradit in ſummulis.

Ante hos etiam, & ante nos omnes, hanc Magiſter Soto lib. 3. Summularum cap. 8. lect. 3. & illam ponit inter prima Dialecticæ rudimenta, tanquam rem illo tempore receptam communiter, & extra controuerſiam exiſtentem. Ita verò illam ſententiam explicat, vt dicat in his conditionalibus eſſe veritatem cognoſcibilem ab ipſo Deo, non vi illationis, ſed ſolùm ex eo, quòd de facto nunquam poneretur in re antecedens ſine conſequente. In quo planè ſupponit non cognoſci in aliquo decreto, vel priori influxu prædeterminante nam tunc veritas illa eſſet tantùm ex vi illationis, quod ipſe negat. Nec refert quòd de propoſitionibus promiſſiuis ſub conditione loquatur, quia in illis includitur hæc conditionalis, ſi ille impleſſet conditionem, ille impleret promiſſum, quæ eſt merè conditionalis contingens, quam ait Soto, ſolum Deum noſſe, an ſit vera, vel falſa, quando conditio non eſt implenda, imò, quod magis eſt, etiam quando conditio impleri non poteſt, vt apertè in ſolut. ad 5. in fine.

9\. Driedo eandem ſequitur in explicandis Patrũ locis.

Præterea magis theologicè hac ſcientia conditionata ad explicanda diuinæ gratiæ auxilia noſtris temporibus vſi ſunt Driedo in p. 1. cap. 4. ad 3. vbi exponendo verba quædam Ambroſij exponentis illa verba, *Miſerebor, cui miſerebor,* hoc eſt, *miſericordiam dabo, quem præſciui conuerſurum;* & illa, *hoc eſt dare cui eſt dandum, & non dare cui non eſt dandum, vt illum vocet, quem ſciat obedire, illum autem non vocet, quem ſciat non obedire;* addit ipſe Driedo. *Voluit Ambroſius obedientiam, ſeu* Ambroſ.

A *cordis conuerſionem præuiſam à Deo eſſe ſinem vocationis, perinde atque finis gratiæ, ſeu vocationis, & vſus gratiæ,* & addit. *Quia rationabile, & decens eſt, Deum dare gratiam ei, quem nouit benè vſurum gratia, idcirco dare illi, eſt dare cui eſt dandum.* In quibus verbis ſupponit præſcire Deum, an homo ſit bene vſurus vocatione, priuſquam velit dare illam, quod non poteſt eſſe niſi per ſcientiam conditionatam. Et ſimiliter tractans inferiùs ſententiam Auguſtini, dicit, *Conſenſum liberi arbitrij eſſe ex motione Patris cæleſtis ſic trahentis illum, qualiter aptum nouit.* quæ notitia conditionata etiam eſt, vt conſtat, nec ab illo Auctore ponitur Auguſt.

B in præuio decreto Dei prædeterminante, nam illud ſæpe negat, vt in lib. 5. videmus. Et ibidem paulo inferiùs ita exponit verba ſimilia Chryſoſtomi, quem conſtat etiam apud aduerſarios, illa decreta prædeterminantia ad extra liberum arbitrium non poſuiſſe. Eodem modo vtitur hac ſententia Ruard. art. 7. vt latiùs in lib. 5. videbimus, ne ſæpiùs eiuſdem Auctoris verba repetamus. Et eadem ratione poſſunt pro hac ſententia allegari omnes Catholici Doctores, qui putant omnem antecedentem neceſſitatem factam voluntati, repugnare libertati eius, & nihilominus ſaluant gratuitam Dei electionem, & prædeſti- Chryſoſt. Ruard.

C tionem, & gratiæ, ac vocationis efficaciam; hæc enim ſine hac præuia ſcientia conditionata ſubſiſtere non poſſunt, vt in nos argumentando aduerſarij fatentur. Sic autem maximè poteſt allegari Waldenſ. in Doctrinal fidei cap. 23. & 25. vbi inter alia multa habet hæc notanda verba. *Certè ille qui facit concordiam in ſublimibus, non faceret illam concordiam inter neceſſitatem, quam Auguſtinus appellat extrinſecam, & Anſelmus præcedentem, & liberum arbitrium.* Eodem modo poteſt referri Roffenſ. art. 32. §. *Nemo ſanè,* & ſequentibus. VValdenſ. Roffenſ.

10\. Antiqui Theologi nobiſcũ ſentiunt.

D Ex antiquis Theologis omiſſo pro nunc D. Thoma, cuius mentem in ſpeciali capite inueſtigabimus, allegari in primis poſſunt omnes, qui negant Deum cognoſcere futura libera in efficaci propoſito ſuæ voluntatis, vt ſunt Marſilius in 1. q. 4. Okam diſtinct. 38. q. 1. & ibi Gabriel q. 1. art. 2. & præſertim Gregor. q. 2. art. 2. vbi contra Scotum dicit, tolli libertatem, ſi futura contingentia cognoſcuntur à Deo, vt determinatè vera in ſuo decreto; & addit, in omni ſigno, quo cogitetur propoſitio de futuro ante decretum, eſſe determinatè veram, vel falſam. Ex quo principio euidenter ſequitur, idem ſenſiſſe de illis futuris conditionatis, vt repræſentatis in intellectu Marſil. Okam. Gabriel. Gregorius Arim.

E diuino per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ ante omne decretum liberum, in quo fundamentum contrariæ ſententiæ euertit, vt conſtat. Illa autem ſententia inter antiquos Theologos valde communis eſt, vt infrà lib. 5. oſtendemus, referendo illos, qui negant, dari cauſis ſecundis auxilium præuium prædeterminans illas, & ſimultaneum, non putant dari ex abſoluta efficaci voluntate antecedente, ſed vel ex concomitante, vel ex voluntate includente aliquam conditionem. Fauent etiam huic opinioni, qui dicunt, aliquam præſcientiam ad prædeſtinationem ſupponi, vt Ægidius n. 1. d. 40. q. 2. art. 2. Id enim non videtur poſſe intelligi, niſi de hac præſcientia conditionata: nam abſoluta vel ſequitur prædeſtinationẽ, vel eſt ipſa prædeſtinatio. Et hoc modo meritò poteſt pro hac ſententia allegari Ioannes Arboreus tom. 1. Theoſoph. lib. 4. cap. 11. vbi exponens vocationem, quæ ab Auguſtino vocatur

ſecundum

secundum propositum, dicit, *Hoc propositum ad præscientiam, & prædestinationem Dei pertinet, nec prædestinauit aliquem, nisi quem præsciuit crediturum, & sequuturum esse vocationem.* Hæc enim præscientia cùm ponatur antecedere vocationem, & propositum eius, non potest esse, nisi conditionata. Denique fauent huic sententiæ, qui dicunt effectum contingentem posse certò cognosci ab eo, qui omnes causas comprehenderit, & omnia, quæ possunt illas impedire, vel non impedire. nam in hoc eadem est ratio de effectibus futuris in tempore, & de futuris possibiliter, vt est manifestum: tenet autem id Argentin. in 6. d. 40. art. 3. ad 6. contr. 1. concl. & alij, vt infrà attingemus.

Argentina.

II. Stant plures à nobis Scholastici antiqui & recentiores, quàm ab aduersarijs.

Hæc ergo sententia in auctoritate Theologorum, non solùm recentiorum, sed etiam antiquorum Scholasticorum longè contrariam superat, dummodo contra illam non stet D. Thomas, quod nunc supponimus, & infrà ostendemus. Quapropter nullus potest illam nouam vocare, nisi qui vel antiquos non legerit, aut non intellexerit, aut de nominibus voluerit potius disputare, quàm de rebus. Fundamentum autem huius sententiæ primariò nititur in auctoritate Scripturæ, & Patrum; quia verò auctores vtriusque partis, illos in suum fauorem allegant, paulatim singula expendere necesse est, postea verò vim rationum expendemus. Quia verò auctores prioris sententiæ diuisi sunt, nam, vt dixi, multi eorum simpliciter negant talem scientiam certam, alij verò illam admittunt, limitant tamen illam, ad modum habendi illam post decretum liberum, & in illo; ideo prius stabiliemus veritatem, & certitudinem talis scientiæ, nihil enim supponere volumus, ne aliqua ex parte rem infectam relinquamus; postea verò ostendemus modum illum talis præscientiæ in proposito, non solum esse alienum à Scriptura, & Patribus, & sine fundamento excogitatum, sed etiam absolutè impossibilem.

CAPVT II.

Deum habere certam, & infallibilem scientiam futurorum contingentium conditionatorum, ex Scriptura, prout à Patribus intellecta est, ostenditur.

I. *Opuscul. 2. lib. 2. à cap. 1. ad 7. Matth 11. 21. Luc. 10. 23.*

NIhil ferè possum addere in hoc cap. his, quæ de eodem argumento in lib. 2. de scientia Dei dixi; nec tamen omnia repetam, sed duo, vel tria testimonia selectiora, quamuis vulgaria, accuratiùs ponderabo. Primum est illud Matth. 11. & Luc. 10. *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro, & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent.* In his enim verbis continetur quædam propositio de quodam futuro effectu sub conditione, qui nunquam de facto fuit, quia conditio illa impleta non est, & illa conditionalis propositio à Christo tanquam vera dicta est; fuit ergo certissima, & infallibiliter vera; ergo Christus, qui illam protulit, habuit scientiam certam, & infallibilem illius contingentis futuri sub conditione; ergo multo magis illam habet Deus. Et qua ratione vnum cognoscit, cognoscit omnia similia, quia eadem est de omnibus ratio.

2. *Euasio ex duplici expositione verborum Christi.*

Duæ sunt euasiones. Prima est, illum Christi sermonem non esse intelligendum tanquam propheticum, & ex certa scientia profectum, sed altero è duobus modis. Primò, vt non sit propria locutio assertiua, sed tantùm figurata ad exaggerandum delictum Iudæorum, iuxta quendam vulgarem modum loquendi, quo solent homines exaggerare factum aliquod per comparationem ad aliud minus proportionatam. Vt ad exaggerandam ingratitudinem amici dicere solemus, si extraneo, vel inimico id fecissem, magis gratus fuisset, & ad reprehendendum fidelis delictum, Paganus hoc non fecisset, sicut dixit Paulus ad 1. Corinth. 5. *Auditur inter vos fornicatio, talisq; fornicatio, qualis nec inter Gentes.* Ita ergo dici potest in præsenti, quia non est nouum in Scriptura, accommodare interdum sermonem ad vulgarem modum loquendi hominum, vt latè Riber. Amos 2. num. 19. Cantipratensis lib. 9. Hypotypos. regul. 2. Et hic locus videtur aptissimus, cùm Euangelista dicat ita fuisse loquutum ad exprobrandum Iudæis. Et hanc expositionem inter alias ponit Iansenius in Concord. cap. 47. non approbat tamen illam, nec in ea figit pedem, sed vt tolerabilem permittit. Neque negat, quin possint illa verba secundùm veram, & propriam præscientiam intelligi; imò refert illam vt expositionem Augustini, eamque laudat, & defendit. Caluinus autem negauit constanter Christum loquutū fuisse ex præscientia, sed *ad communem humanæ mentis captum* (ait) *sermonem suum accommodauit.*

1. Cor. 5. 1.

Ribera. Cantipratens.

Iansen.

Vtraque expositio Caluini est.

3. Alius modus exponendi est, vt licèt Christus asserendo, & affirmando id dixerit, non tamen vt certum, & infallibile, sed quantum ex dispositione talium hominum coniectari poterat. Quam expositionem indicauit etiam Caluinus relatus à Stapletonio ibi, dicens, *Non disputat Christus, quid præscierit Deus, sed quid facturi fuerint alteri, quatenus ex re ipsa percipi poterat.* Vnde Hilar. ibi canon. 11. quasi per paraphrasin, dicens. *Fortè illis credendi fuisset affectus, si talium virtutum contemplatio contigisset.* Nam dicens *fortè*, indicat non fuisse propheticam infallibilem reuelationem ex præscientia. Quæ particula paulo pòst additur ab ipso Euangelista Matthæo in simili exprobratione comparatione Sodomorum facta, & in Græco eadem particula reperitur. Addúntq; aliqui, Christum non dixisse omnes Tyrios, & Sidonios fuisse pœnitentiam acturos, sed absolutè ciuitates illas, totum à parte nominans, quia plures essent credituri. Quod confusè tantùm, & non de certis personis dixerit, certum esse poterat in causa, & in dispositione illorum populorum, quia non erant malè affecti erga Christum. Denique hæc expositio sufficit, ad exprobrationem, quàm Christus intendebat, hoc enim solo titulo eos exprobrare voluit, quòd essent magis indispositi ad credendum, quàm essent Tyrij, & ideo dixit Tyrios, & Sidonios leuius esse puniendos, quàm Iudæos, non certè, quia credituri essent, quia propter futura sub conditione tantùm nec augetur, nec minuitur pœna; ergo id dixit Christus, quia tunc Tyrij non erant tam malè affecti; ergo in hoc tantùm ponit vim exprobrationis, non in eo, quod infallibiliter crederent. Et hæc expositio placet maximè pluribus ex modernis defensoribus primæ opinionis secundo modo explicatæ. Et eam constanter defendit contra Stapletonium Curiel. ibi suprà num. 62. & sequentibus.

Stapleton.

D. Hilarius.

Curiel.

4. Euasio refellitur primum, quia neutra expositio necessaria; deinde quòd ambæ sint contrariæ Patribus.

Hæ autem expositiones essent quidem tolerabiles, si essent necessariæ, & si essent consentaneæ, vel non contrariæ traditioni Patrum: neutrum autem in eis inuenio; & ideo verba Christi simpliciter vt assertiua, & vt infallibiliter vera, & vt ex scientia prophetata iudico accipienda. Nam in primis quòd nulla sit necessitas confugiendi ad figuratas locutiones, id est, quod agimus, & in discursu probabitur, & id supponunt Patres locum interpretantes. Inter quos Augustinus de dono perseuer. cap. 9. vbi arguens Semipelagianos, dicentes, homines iudicari secundùm opera præscita sub conditione tantùm, & nunquam futura, sic infert. *Nec damnarem Tyrum, & Sidon, quamuis remissius, quàm illæ ciuitates, in quibus non credentibus à Domino Christo mirabilia sunt facta; quoniam si apud illos facta essent, in cinere, & cilicio pœnitentiam egissent, sicut se habent eloquia veritatis, in quibus verbis Dominus Iesus altius nobis mysterium prædestinationis ostendit.* In quibus verbis euidenter docet Augustinus, primò verba illa Christi non fuisse vulgarem exaggerationem propter reprehensionem, sed fuisse *eloquia veritatis*, quæ non sunt nisi propria, & assertiua rerum verarum. Secundò docet, illa verba esse adeò certa, & infallibilia, vt si per pœnitentiam sic præscitam absoluendi essent peccatores, Tyrij & Sidonij proculdubio, nec remissè punirentur: iudicium autem Dei non fit per coniecturas, vel humanas præsumptiones, sed per certam, & infallibilem scientiam. Supponit ergo Augustinus talem fuisse illam scientiam, quam Christus habebat de tali pœnitentia Tertiò inde colligit Augustinus prædestinationis mysterium, quod etiam non satis colligeretur, nisi præscientia illa esset certa. Vnde subiungit. *Si enim quærat à nobis, cur apud eos tanta miracula facta sint, qui videntes illa non fuissent credituri, & apud eos facta non sint, qui crederent, si viderent, quid respondebimus?* Vbi etiam pondero tam verum, & certum fuisse Augustino, Tyrios, & Sidonios credituros fuisse, si talia vidissent, quàm fuit certum Iudæos audientes non credidisse. Denique postea expressioribus verbis id Augustinus testatur, illa tamen in caput sequens reseruo, quia proprior est est locus.

5. August.

Hinc idem Augustinus in Enchirid. cap. 95. *Tunc* (id est, in die iudicij, ait) *non latebit cur apud quosdam non factæ sunt virtutes, egissent illi homines pœnitentiam, & factæ sunt apud alios, qui non fuerant credituri. Apertissimè namq; Dominus dicit: Væ tibi Corozain*, &c. Vbi verbum *apertissimè* considerandum est, explicat enim quanta certitudine id crediderit Augustinus. Nec aliter videtur sensisse Ambrosius, nam eadem verba exponens in Luc. 10. ait. *Docet grauiori pœnæ obnoxios fore, qui Euangelium consequendum, quàm qui legem iudicauerint soluendam, eo quòd Tyrus, & Sidon si tanta virtutum cœlestium vidissent miracula, non despexissent remedium pœnitentiæ.* Vbi considero Ambrosium absque vlla hæsitatione, vel formidine verbis Christi innixum dixisse, quòd Tyrij, & Sidonij nôn despexissent pœnitentiam, si illis æquè ac Iudæis prædicata fuisset. Additq; ideo Iudæos grauius fuisse puniendos, quàm Tyrios, & Sidonios, quia grauius peccabant non credendo, quàm isti naturalem legem violando. Quam rationem habent etiam Hieronymus, Chrysostomus, & alij, omnes tamen indicant præsciuisse Christum futuram pœnitentiam Tyriorum. Maximè verò id declarat Anselmus iuxta doctrinam Augustini, & ideo dicit. Quamuis illos præuidebat Deus habiles ad conuersionem, non fuisse iniustitiam illis talem vocationem negare, quia aliàs erant peccatores, & Gentiles, quibus statuerat non prædicari Euangelium, donec Iudæis esset oblatum, & ab eis repudiatum, addit. *Sed quare Deus negat gratiam* (vtiq; abundantiorem,) *libenter suscepturis, & gratiæ consensuris, non est nostrùm scire*, supponens profectò Tyrios, & Sidonios tales fuisse. Eodem ferè modo loquitur D. Thomas ibi allegans Augustinum in dicto lib. de prædestinat. Sanctorum, eiusque doctrinam sequens. Item de certa, & infallibili præscientia exponit illum locum Remigius, quem sequitur ibidem Abulensis q. 48. & in 51. dicens. *Christus testatur hîc, quòd si Tyrijs & Sidonijs fuisset Euangelium prædicatum, pœnitentiam egissent.* Et in 52. explicans particulam *fortè* positam in posterioribus verbis de comparatione Sodomorum, dicit cum Remigio, positam esse, vt indicaretur, quòd licèt Deus certò id præscierit, & non sub dubio, non imponit hominibus necessitatem.

Ambros. Hieronym. Chrysostom. D. Thom. August. Remig. Abulens.

6. Similis locus Ezechiel. 3. 5, 6.

His addere possumus similem locum apud Ezechiel. cap. 3. *Non ad populum profundi sermonis, & ignotæ linguæ tu mitteris*: & infrà, *Et si ad illos mittereris, audirent te.* Vbi Hieronymus, & Theodoretus illa verba interpretãtur esse prophetica dicta, ex vera & infallibili præscientia Dei. Neque est cur in eis fingamus exaggerationem, aut figuratum, & vulgarem loquendi modum. Denique ad vtrumque locum potest accommodari regula Augustini de interpretatione Scripturæ, vt proprietas verborum, & rigorosa veritas seruetur, vbi vel auctoritas, vel necessitas non cogit aliter interpretari. Hæc enim regula non solùm intelligenda est de singularum dictionum proprietate, sed multò magis de totius sententiæ proprio, & non figurato sensu literali. Quod maximè locum habet vbi proprius; & rigorosus sensus magis deseruit intentioni loquentis, quàm figuratus, & vt in præsenti licet considerare in verbis Christi; nam licet iuxta alios sensus improprios aliqualis exprobratio possit subsistere, multo est maior, & efficacior si intelligamus Christum ex propria præscientia loqui, quia sic comparatio est ad confundendos, & conuincendos Iudæos aptior. Denique hoc modo magis ostenditur in illis verbis diuina Christi sapientia, & potentia virtutis eius, magnumq; mysterium gratiæ, & prædestinationis eius. Non est ergo in hoc testimonio à verborum proprietate, & communi Patrum auctoritate recedendum, & etiam moderni Interpretes grauiores communiter senserunt Caietanus, Maldonat. Toletus, & alij.

August. Certa interpretandi Scripturam regula est, vt proprietas non solùm verborum, sed etiam sententiarum seruetur, vbi vel auctoritas, vel necessitas non cogit aliter interpretari, præsertim vbi rigorosus sensus, magis deseruit intentioni loquentis, quàm figuratus. Caietan. Malden. Toletus in hunc locum.

7. Occurritur obiectioni ex verbis Hilarij.

Neque aliud sensit Hilarius, sed particulam *fortè* posuit, quia Matthæus illam posuerat, vnde credendum est, in eodem sensu illam posuisse. Matthæus autem non posuit illam propter dubitationem, aut incertitudinem cognitionis. Primò quidem, quia probabile est, particulam Græcam illi correspondentem ἂν, magis esse expletiuam, & confirmatiuam sermonis, quàm dubitationis, vt latè comprobat ex Scriptura Salmeron in Prolegom. 16. Et quamuis possit etiam esse potentialis, & ideo ab interprete vulgato in illo loco per particulam *fortè* translata fuerit, nihilominus seruanda est regula Augustini tract. 37. in Ioan. Forsitan, *dubitationis verbum est, quando dicitur ab homine ideo dubitante, quia nesciente; cùm verò dici-*

Particula ἂν fortè, magis est expletiua & confirmatiua sermonis, quàm dubitationis nota.

tur à Deo verbum dubitationis, cùm Deum nihil vtique lateat, illa dubitatione arguitur infidelitas, non opinatur diuinitas. Et idem notat idem Augustinus in Psalm. 2. circa finem, & Chrysostomus hom. 78. in Matth. & Hieron. & Theod. in dictum locum Ezechiel 3. & Ierem. 26. & Gregor. hom. 9. in Ezechiel. vbi ait, vocem illam dubitationis vsurpatam in eloquio diuino aliquod aliud mysterium significare, scilicet, vel libertatem arbitrij, vel quòd præscientia Dei non imponat humanæ voluntati necessitatem, vel quòd in paucis contingere debeat id, quod prædicitur, vel quia non vult Deus homines in desperationem, vel nimiam seueritatem inducere, quæ in præsenti optimè possunt accommodari. Quomodocunque ergo illa particula ab Euangelista posita sit, nullo modo significat dubitationem, aut coniecturalem sermonem, neque etiam existimandum est, eo quòd Dominus simpliciter de Tyro, & Sidone loquutus sit, non designando certas personas eas non cognouisse, sed in confusa tantùm cognitione perstitisse; talis enim cognitio non caret imperfectione propter confusionem, nec potest esse omnino certa, cùm in morali tantùm coniectura fundetur, aut non tam erit cognitio effectus, quàm dispositionis causæ. Quæ omnia repugnant vel perfectioni Christi, vel proprietati verborum eius, nam de ipso effectu, & satis in particulari loquitur, cùm & modum, & tempus, seu accelerationem pœnitentiæ indicet, dicens, *Olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent.* Non potest ergo de certitudine illius prophetiæ dubitari, nec quòd fuerit à propria, & prophetica scientia profecta. De modo autem, quod pertinet ad aliam illorum verborum interpretationem, postea dicemus.

August. Chrysost. Hieron. Theodor. Greg. Magn. Forsitan dubitationis est verbum, cùm ab homine dicitur, quando à Deo mysterium sonat.

Aliud principale testimonium.

8\. SEcundum & potissimum fundamentum huius veritatis sumitur ex responso Dei 1. Regum 23. Cùm enim Dauid fugiens Saulem, se in Ceilam recepisset, & Saul obsidere vrbem, & illum comprehendere deliberaret, consuluit Dauid Dominum, dicens: *Si tradent me viri Ceilæ in manus eius? & si descendet Saul, sicut audiuit seruus tuus, Domine Deus Israel indica seruo tuo. Et ait Dominus: Descendet; dixitque Dauid: Si tradent me viri Ceilæ, & viros, qui sunt mecum, in manu Saul? Et dixit Dominus: Tradent.* postea verò fugiente Dauid, nec Saul obsedit ciuitatem, nec Ceilæ tradiderunt Dauid. Fuit ergo illa reuelatio purè conditionalis, duásque contingentes propositiones conditionales continuit. Vna est, si Dauid perseuerauerit intra Ceilam, Saul descendet ad obsidendam ciuitatem. Altera est, si Saul descenderit & obsederit ciuitatem, viri Ceilæ tradent Dauid. Optimè ergo sciebat Deus veritatem illarum propositionum, aliàs non fuisset infallibile ipsius responsum.

Insignis locus 1. Reg. 23. 11, 12. expenditur.

9\. Hunc locum, quamuis expressus satis videatur, duobus modis effugiunt Auctores contrariæ sententiæ. Prior est, vt illis verbis nihil de futuro euenitu reueletur, sed tantùm de præsenti voluntate Saulis, & Ceilitarum. Supponit enim hæc expositio, Dauid non interrogasse Deum de futuro euentu, sed de voluntate, & deliberatione, quam iam tunc habebant Saul, & viri Ceilæ. Nam vt ille fugeret, satis illi erat, certò scire, quid machinabatur Saul, & quid cogitabant, & secum iam statuebant ciues circa traditionem eius; quia verò neu-

Proponitur primum effugium.

A trum sciebat, sed de aduentu Saulis solùm per famam audierat insidias eius, vt ipse dixit, consulendo Deum, & de consiliis secretis Principum Ceilæ nihil nosse poterat, voluit de his per diuinam reuelationem certior reddi. Vnde cùm Dominus respondit, *Descendet, tradent*, sensus est, hoc molitur Saul, & hoc cogitant viri Ceilæ. Nec expositio caret auctore, nam paraphrasis Chaldaica ita exponit interrogationes Dauid, *num cogitans descendere? num cogitantes tradere?* & in responsione Dei addunt, *cogitat descendere, cogitant tradere*, & Glossa Interlinear. ad verbum *tradent*, hanc habet glossam, *in voluntate habent, vt tradant*, & Marthias Toringis replicator Lyræ ibi annotat. 1. etiam dicit, Deum solùm reuelasse, quæ Saul, & B Ceilitæ habebant in corde, quia putat illam conditionalem non esse veram.

Paraphras. Chald.

Glossa inter.

Matthias Toringis.

Nihilominus censeo, hanc expositionem probandam non esse, multam enim vim infert Scripturæ verbis. Si autem ita licet verba Scripturæ propter priuatas opiniones additionibus, & improprietatibus verborum corrumpere, nihil certum erit in eius reuelationibus, & assertionibus: cùm enim Scriptura expressè dicat, interrogasse Dauid, *si descendet? si tradent?* & Deum simpliciter, & pleno ore respondisse, *descendet, tradent*, quæ omnia sunt verba futuri euentus, quis audeat dicere Deum nihil de futuro euentu, sed solùm de præsenti cogitatione, aut deliberatione certiorem C fecisse Dauid? vnde contra verba tam expressa, nullius ponderis sunt paraphrasis Chaldaica, vel Glossa Interlin. Quòd si addendo, & impropriando aliquid interpretandum est, exponantur potius hoc modo illi Auctores, quàm Scriptura. Cùm enim significent reuelasse Deum præsentem cogitationem, & voluntatem, piè exponi debent, quòd & voluntas præsens, & perseuerantia in illa vsque ad effectum, si Dauid non fugeret, fuerit reuelata. Alioqui eorum expositio admittenda non est, quia multum repugnat veritati, & proprio sermoni Scripturæ, quod generaliter reprehensibile est, quoties sine causa, vel vrgente auctoritate fit, vt sæpè diximus, maximè verò in historica narratione, quæ solet esse simplex, & omnino D propria.

10\. *Excluditur.*

Si quid addendo minus proprio sensu interpretandum est, id in Paraphr. Chal. & glossa tolerabilius, quàm in propria & historica narratione Scripturæ.

Accedit, quòd ita intellexerit verba illa Hieronymus lib. Quæstionum in 1. Regum, vbi verbum Dei *descendet*, ita exponit, *ac si diceret, si hic steteris, descendet.* Vt in verbo *tradent*, ait. *Iste est sensus, si descenderit Saul, & hic te inuenies, tradent.* Ex quibus Hieronymi verbis sumitur optimum argumentum. nam interrogationem Dauid, non solùm de præsenti tempore, sed maximè de futuro, & addita, vel subintellecta conditione, vel vna, & in prima interrogatione, scilicet, si hìc permansero, veniet Saul. Vel duplici in altera interrogatione, videlicet, si hìc perseuerauero, & Saul venerit, tradent me. At verò interrogatio de sola præsenti cogitatione, aut voluntate non recipit conditionem, vt per se constat; ergo non fuit illa in- E terrogatio Dauid, & consequenter neque Deus in illo sensu respondit. Eiusdem sententiæ fuit Theodoret. lib. Quæstion. in 1. Regum n. 54. vbi de Dauid ait, *Diuina Scriptura ostendit eius pietatem, semper enim Deum sciscitans, & aciem instruebat, & quiescebat.* Et addit. *Cùm itaque resciuisset Saulem accedere, &c. Sciscitatus est num eum essent tradituri, & cùm ex eo didicisset, eos esse dedituros, migrauit in alium locum.* Expressiùs Lyra Dei verbum, *descendet*, ita exponit. *Si manseris in ciuitate, descendet.* Et verbum *tradent*, ita. *Si manseris in ciui-*

11\. *Vrgetur validius ex interpretatione Hieronymi.*

Theod.

Lyran.

tate, & Saul illuc venerit, tradent; itaque conditionalis est vera, quamuis neutrum euenerit. Quam sententiam defendit ibi Burgensis, quia illa conditionalis vera est, & necessaria. & subest scientiæ Dei, esto secundùm se ex vi solius illationis non sit necessaria, & idem tanquam certum supponit ibi Abulens q 13.

Burgens.

Abulens.

12. Alterum effugium declaratur.

Alter modus fugiendi vim huius loci est, Dauid quidem interrogasse de futuris euentibus, & Deum de eisdem respondisse, non tamen ex certa scientia, sed ex coniectura, non quòd vel scientia Dei in se formaliter spectata, sit tantùm probabilis, nec dictum eius in eo sensu accipiendum sit, in quo sit fallibile, sed quòd Deus euidentissimè cognoscat præsentem dispositionem talium voluntatum, ratione cuius sunt magis propensæ in hunc effectum, & quantum est ex vi illarum, verisimilius est, illum effecturas, quàm alium, ita vt illud *verisimiliter* ex parte obiecti accipiatur, non ex parte scientis. Et in simili sensu verba reuelationis accipiantur, scilicet, *tradent*, subintelligendo quantum ex proposito, & dispositione talium voluntatum coniectari potest. Et suadent hanc expositionem aliis Scripturæ exemplis, in quibus Deus absolutè loquitur, & tamen reuelatio non est absoluta, sed subintellecta conditione, vt in Niniuitis Ionæ 3. & in Ezechia, cùm illi Isaias cap. 38. dixit, *Morieris*, & idem in comminatoriis prophetiis inuenitur, vt obseruat D. Thomas 2. 2. q. 171. art. 6. ad 2. & 1. p. q. 19.

Iona 3. 4. Isaia c. 38. 1.

13. Occluditur dignâ Augustino sententiâ, *non opinatur diuinitas*.

Hæc verò expositio partim conuenit cum præcedenti, partim addit aliquid minus probabile. Conuenit etenim quatenus ait, Deum certò non reuelasse Dauidi nisi præsentem actum, vel dispositionem personarum: addit autem etiam reuelasse, tales homines in ea voluntate permansuros fuisse vsque ad effectum; hoc tamen non absoluta assertione, sed subintellecta limitatione, quantum ex dispositione causarum indicari poterat. Nos autem in primis dicimus, Deum nihil de præsenti dispositione illorum hominum habitatorum Ceilæ reuelasse, præcisè enim dixit *tradent*, & fieri poterat vt tunc non haberent tale propositum, nec aliam affectionem ad illum effectum vehementer inclinantem, & nihilominus postea ex sua libertate id facerent. Ergo sine fundamento in reuelatione, vel in verbis Scripturæ cogitatur quidquid de illo affectu dicitur. Deinde dicimus, alienum valde esse à diuina perfectione coniecturâ vti, & ex illa sola absolutum proferre sermonem, *non enim opinatur diuinitas*, vt Augustinus dixit. Nec refert dicere illud non esse iudicium opinatiuum, sed certum de probabilitate effectus euenturi ex talibus causis, nam quod attinet ad imperfectionem cognitionis de tali effectu futuro, id idem reddit, vel recurrendum est ad aliam responsionem, quòd illa non est cognitio effectus vt futuri, sed tantùm vt possibilis ex tali causa cum maiori propensione, quod iam reiectum est, quia est contra veritatem verborum, nisi illis magna vis fiat, & ad figuratos sensus transferantur. Limitare autem diuinam scientiam, vt non possit de tali effectu vt futuro nisi coniecturalem cognitionem assequi, multum certè derogat diuinæ perfectioni, & ideo hanc etiam limitationem voluit excludere Augustinus, cùm dixit, *Non opinatur diuinitas*.

14. Instantia efficax.

Et præterea hoc etiam est aut contra perfectam veritatem Dei in loquendo, aut contra vim verborum dictæ reuelationis: nam dubia pro certis affirmare contra veritatem est; ibi autem Deus

A simpliciter affirmauit, *tradent*, & eo ipso, quod ipse dixit, certum esse voluit; ergo propriè accipiendo illa verba, contra veritatem erant, si illa reuelatio ex sola coniecturali cognitione oriebatur. Si autem ad saluandam verborum veritatem, subintelligenda dicatur limitatio, *quantum est ex parte causarum*, hoc ipsum est miserum refugium contra verborum vim, & simplicem intellectum, vnde non saluat simplicem veritatem; quia absoluta locutio, quæ simpliciter sumpta est falsa, & solùm per subintellectam additionem est vera, non est vsurpanda à viro prudente, nedum ab ipso Deo, nisi vel consuetudo loquendi id habeat, vel aliqua specialis causa, & necessitas id postulet: neutrum autem in præsenti inuenitur.

Miserum effugium.

B Et confirmatur, quia aliàs potuisset Dauid dubitare, non obstante tali reuelatione diuina, an esset tradendus à Ceilitis, etiam veniente Saule, nec teneretur maiorem fidem adhibere illi responso Dei, quàm si à Dæmone datum esset, quantum est ex parte cognitionis: vtrumque autem videtur absurdum. Item fingamus in eo casu Ceilitas habuisse animum, & dispositionem magis propensam ad non tradendum Dauid, eúmque postea expectasse, & non fugisse, tunc si vera est illa postulatio, potuisset contingere, vt expectante Dauide, & veniente Saule, viri Ceilæ pro suo arbitrio mutarent propositum, vel affectionem, &

15. Confirmatio valida.

C traderent Dauid, quia hoc non esset contra reuelationem Dei in hoc sensu factam. At profectò non immeritò conqueri posset Dauid, quòd esset à Deo deceptus, talísque euentus multum derogaret auctoritati Dei loquentis. Ergo non est verisimile, aut Deum consulturum esse illo modo, si non speraret certam cognitionem de futuro, vel non futuro euentu sub tali, vel tali conditione recipere: aut Deum fuisse ita responsurum, si de re non sibi certò cognita loqueretur. Et simpliciter mihi videtur incredibile, & Deo indignum sentire, non posse illum absolutum, ac certum responsum dare de tali euentu, si de illo interrogaretur. Est ergo illa expositio contra factum ipsum, prout à Scriptura refertur, & contra summam Dei perfectionem, considerando ipsam vt possibilem, quid-

D quid fuerit de facto.

16. Respóndetur exemplis ex Scriptura allatis n. 12.

Neque sunt similia exempla de aliis reuelationibus comminatoriis, vel tacitam conditionem includentibus, tum quia in comminationibus est ille valdè vsitatus modus loquendi, quasi per se, & ex vi materiæ includens talem conditionem, tum etiam, quia conditio subintellecta in aliis locutionibus non prouenit ex impotentia (vt sic dicam) Dei ad certò cognoscendum id, quod affirmat, sed ex ipsamet voluntate Dei in aliis locis ab ipsomet reuelata. Vt in comminatione includitur conditio, nisi pœnitentiam egeris, quam reuelauit Deus aliis locis promittendo pœnitentibus remissionem, & dicens per Ieremiam cap. 18.

E *Repentè loquar aduersus gentem, & aduersus regnum, vt eradicem, & destruam, & disperdam illud, si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitaueram vt facerem ei.* Et similiter in prædictione mortis Ezechiæ fuit conditio inclusa, nisi aliud à Deo impetraueris, quæ conditio continetur in promissione Dei, quòd exaudiet orantes ad se, & quomodo fuerit conueniens. Et ideo in illis, & similibus reuelationibus, nec periclitatur veritas, vel auctoritas Dei, nec vis infertur verbis secundùm communem loquendi modum. Cuius signum est, quia non obstante tali comminatione, vel prædictione, potest,

Ier. 18. 7. 8. Isai. 38. 1.

Ion. 3. 5.

potest, qui audit, licitè dubitare de euentu, iuxta illud Niniuitarum apud Ionam. *Qui scit, si conuertatur, & ignoscat Deus.* Et ideo Ezechias statim ac audiuit verbum Prophetæ, orauit ad Dominum, non credens prædictionem vt absolutam, & immutabilem. nam iuxta alias promissiones eiusdem Dei credidit esse possibilem mutationem in effectu, seu in causis. At verò hæc non habent locum, vbi reuelatio est absoluta, & non includit tacitam conditionem pendentem ex alia promissione, & voluntate Dei, sed solùm ex illa conditione, quæ in ea exprimitur; tunc enim non licet de tali reuelatione dubitare, nec aliquid addere, solùm eo prætextu, quòd Deus non potuerit certiùs illa cognoscere, hoc enim contra vim verborum est, & contra vsum Scripturarum, ac proinde contra verborum vim, & proprietatem.

Ion. 3. 9.

Discrimen reuelationis comminatoriæ, vel includentis tacitam conditionem ab absoluta.

17. Locus Ierem. 38. à v. 17 palmaris & conuincens pro existentia scientiæ cōditionatæ.

Tertiò expendi potest locus Ieremiæ 38. vbi variæ sunt propheticæ prædictiones conditionales Ieremiæ ad Regem Sedeciam; vna est, *Si exieris ad Principes Regis Babylonis, viuet anima tua, & ciuitas hæc non succendetur igni, & saluus eris tu, & domus tua.* Cùmque Rex respondisset. *Sollicitus sum propter Iudæos, qui transfugerunt ad Chaldæos, ne fortè tradar in manus eorum, & illudant me.* Adiecit Ieremias aliam similem prophetiam, *non te tradent*, vtique, *si exieris*, &c. In hoc ergo loco prædicuntur multi effectus contingentes, & pendentes ex libertate Chaldæorum, & futuri sub conditione, quæ impleta non est, & ideo nunquam fuerunt. Profecta ergo est illa prophetia ex infallibili scientia Dei, & ad hoc significandum præmittit Ieremias, *Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel.* Et inferiùs postquam dixit, *non tradent*, subiungit: *Audi, quæso, vocem Domini, quam ego loquor ad te.* Vnde in tam perspicuo sermone non habet locum aliquis tropus, nec interpretatio prædictione coniecturali in dispositione humanæ voluntatis, tum quia voluntates Chaldæorum potiùs erant auersæ, & dispositæ ad occidendum Iudæos, tum etiam, quia aliàs non peccasset Sedecias non credendo, ac dubitando, & ob timorem ambiguum non exeundo. Atque ita hic locus videtur mihi conuincere id, quod nunc agimus, quòd dari possit hæc scientia. Nam reuerà non potest ille locus, non intelligi de vera, propria, & absoluta prophetia, quantum ad veritatem rei reuelatæ, & ita planè exponunt Theodoret. D. Thomas, & Glossæ. Fortasse tamen quoad modum illius præscientiæ non conuincit contra primam sententiam primo modo explicatam, de quo postea dicam.

18. Congeruntur plura Scripturæ loca minoris notæ pro nostra sententia.

Quartò videtur satis efficax locus Actor. 22. vbi Paulus narrat vidisse se Dominum dicentem sibi: *Festina, & exi velociter de Hierusalem, quoniam non recipient testimonium tuum de me.* quæ verba satis euidenter concludunt conditionalem propositionem, *Si Hierosolymis prædicaueris, non recipient testimonium*; cùm enim Paulus inde exierit, & non prædicauerit, ille effectus nunquam fuit absolutè futurus; ergo fuit reuelatus sub conditione. Quis autem audeat dicere illam non fuisse veram, & absolutam reuelationem de tali effectu, sub conditione futura, aut Christum fuisse ex coniectura, aut ex non certa scientia loquutum?

Actor. 22. 18.

Quintò facit illud Exod. 3. *Ego scio, quòd non dimittet vos Rex Ægypti, nisi per manum validam.* Nam illa scientia de conditionali euentu erat, & ipsum verbum *scio* satis indicat cognitionem certam, & euidentem, maximè coniunctum cum pronomine *Ego*, quod denotat illam scientiam esse diuinam, ac proinde omnino infallibilem, & ita exponit ibi Theodoretus q. 8.

Exod. 3. 19.

Theodor. in Exod.

Sextò addi potest illud 3. Regum 11. vbi refertur Salomonem adamasse mulieres alienigenas, *de gentibus, super quibus dixit Dominus filiis Israel: Non ingrediemini ad eas, neque de illis egredientur ad vestras; certissimè enim auertent corda vestra, vt sequamini Deos earum.* In loco autem Exod. 34. solùm dictum fuerat, *Nec vxorem de filiabus eorum accipies filiis tuis, ne postquam ipsæ fuerint fornicatæ, fornicari faciant filios tuos in Deos suos.* In quibus verbis per se spectatis, vt indicauit D. Thom. 1. 2. q. 105. art. 4. ad 6. solùm significari videtur periculum, & occasio moralis; tamen per hoc non excluditur, quin fuerit tale illud periculum, vt in re ipsa ex illo esset futurus effectus, & ita in alio explicatur Deum certissima scientia nouisse in pluribus, & in quibus ille effectus posita conditione implendus esset. Fateor tamen posse illam certitudinem referri ad actus, & lapsus, quos Deus absoluta scientia futuros esse ob similem occasionem præcognouit.

3. Reg. 11. 2.

Exod. 34. 16.

Denique induci potest illud Matth. 24. *Nisi breuiati fuissent dies illi, non fuisset salua omnis caro.* Cui consonat illud Isaiæ 1. *Nisi Dominus reliquisset nobis semen, sicut Sodoma, & Gomorrha fuissemus.* Et similes sunt aliæ locutiones in Scriptura, sed non omnes æquè vigentes.

Matth. 24. 22.

Isa. 1. 9.

19. Testimonia Scripturæ nō conuincunt scientiā mediam esse de fide; efficacia tamen sunt ad faciendā magnam fidē humanā, & intra latitudinem opinionis longè probabiliorem.

Et ideo illis non obstantibus aliqui dicunt non probari hanc scientiam efficaciter ex Scriptura; qui si per *efficaciter* intelligant, id est, non conuinci, rem esse de fide certam, rectè dicunt, quia Scriptura non tam euidenter loquitur, quin aliquam euasionem patiatur. Et cùm Ecclesia nihil in hoc definierit, nec proprium sensum illorum testimoniorum declarauerit, per se non sufficiunt ad certam, & infallibilem fidem faciendam. Si autem negare velint, illa testimonia esse efficacia ad faciendam magnam fidem humanam, & intra latitudinem opinionis longè probabiliorem, immeritò id dicunt; non video enim quæ maiora testimonia, vel in numero, vel in verborum proprietate, & energia ad veritatem aliquam nondum de fide certam persuadendam desiderari possint, maximè cùm ille sensus talium testimoniorum sit consentaneus expositionibus Patrum, qui illa exponendo attigerunt. Cumque opposita sententia nullum in Scriptura habeat fundamentum, vt etiam defensores eius fatentur; negari non potest, quin hæc sententia, quam defendimus, valde probabiliter ex Scriptura colligatur. Accedit tandem, quòd contraria sententia nihil ex Scriptura, nisi generalia quædam principia, non ad suam opinionem suadendam, sed ad nostra fundamenta eneruanda potest inducere. Qualia sunt, quòd Deus interdum, ac sæpe loquitur de futuris effectibus iuxta dispositiones causarum secundarum, etiamsi apertè id non explicet, vt notat D. Thomas 1. p. q. 19. art. 6. ad 2. ex Isai. 38. & 2. 2. q. 171. art. 6. ad 2. & Ionæ 3. & Ierem. 18. & idem sumitur ex Ierem. 23. Ezechiel. 2. & 3. Genes. 3. Exod. 23. Deuteron. 4. & 7. Vnde suadere volunt omnia allegata testimonia posse hoc modo exponi, præsertim cùm addatur particula *fortè*, quæ licèt in aliquibus locis sumatur in significatione propria, nihil vetat in aliis propriè sumi, & consequenter ita posse in prædictis locis exponi.

D. Thom.

20. Satis fit Scri-

Sed hæc (vt dixi) generalia sunt, nec rectè applicantur. Vt enim verum sit, Deum interdum loqui

pturæ, locis quibus aduertisq; vtitur ad fundaméta non satis euetuda. *August.*

qui de futuris iuxta dispositionem causarum secundarum, non est id pro libito applicandum ad quamcunque prædictionem futurorum, aliàs destruitur certitudo prophetica, iuxta doctrinam Augustini lib. de vnit. Eccles. c. p. 9. & lib. 3. de doctrin. Christian. cap. 10. Oportet ergo, & locorum circumstantias, ac doctrinas, & expositiones Patrum obseruare. Illum ergo modum loquendi obseruat Deus, vel in prophetiis comminatoriis, vel in effectibus, qui à sua voluntate, & ex aliis promissionibus ab ipso factis pendent, vt suprà declaraui. Sæpe idem inuenietur ille modus loquendi in verbis Dei, quæ non continent reuelationem, sed admonitionem, consilium, aut reprehensionem, vt in multis ex locis allegatis videre licet. Et in eis sæpe additur particula *fortè* in omni proprietate intellecta. Hæc autem non possunt accōmodari ad testimonia à nobis adducta, tum quia in illis continentur reuelationes diuinæ cum absoluta asseueratione, & sine circunstantiis, quæ subintellectam conditionem, vel impropríetatem indicent Nec particula *fortè* semper addita est, & non est dubium, quin sæpe adiungatur, vbi de rebus certissimis, & indubitatis sermo est, vt Psalm. 80. *Si populus meus audisset me, forsitan inimicos illorum humiliassem.* Et Ierem. 6. *Erudire Hierusalem, ne fortè discedat anima mea à te.* Et docent Patres suprà citati, ex quorum doctrina hæc proprietas melius seruatur in locis citatis, vt ostensum est.

Psalm. 80. Ierem. 6. 8.

CAPVT III.

Plures ex Sanctis, & antiquis Patribus scientiam conditionatam in Deo cognouisse, præsertim Augustinum, & nullum eorum illam Deo negasse.

1. Auctoritates Augustini pro scientia conditionata.

PRimùm omnium tribuo sententiam hanc Augustino in lib. de Corrept. & Grat. cap. 8. vbi probans perseuerantiam esse ex gratuito Dei dono, illos adducit in exemplum, qui cùm essent iusti, *donum perseuerantiæ non habent, sed ex bono in malum deficiente bona voluntate moriuntur*, & addit: *Respondeant, si possunt, cur illos Deus cùm fideliter, & piè viuerent, non tunc de vita huius periculis rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum, & ne fictio deciperet animas eorum. Vtrum hoc in potestate non habuit, an eorum mala futura nesciuit? Nempe nihil horum nisi peruersissimè, & insanissimè dicitur.* In quibus verbis illa, *an eorum mala futura nesciuit?* euidenter de scientia conditionata intelliguntur; quia loquitur Augustinus de scientia, qua supposita, posset Deus, si vellet, rapere hominem, priusquam talia mala committeret, etiam in sensu composito talis scientiæ, sicut fecit cum illo, de quo Sapient. 4 dictum est, *Raptus est ne malitia mutaret intellectum eius.* At verò semel supposita in Deo scientia absoluta futurorum peccatorum, non potest cum illa scientia locum habere antecedens mors, priusquam talia committantur peccata, quia supponitur iam præuisa vita vsque ad illud tempus.

2. Præcipitur euasio.

Loquitur ergo Augustinus de scientia conditionata, & dici non potest ipsum loqui tantùm de probabili coniectura, ob pericula huius vitæ, tum quia expressè interrogat, *an eorum mala futura nesciuit*, vtique si viuerent; de ipsis ergo futuris malis loquitur; tum etiam, quia sola pericula vitæ præcognita, nisi etiam lapsus occasione illorum futurus præuideatur, non poterant esse sufficiens ratio rapiendi iustum priusquam malitia mutaret illum, aliàs omnes iusti statim ac iustificantur, rapi debuissent, quia omnes in tali periculo versantur. Quòd si hoc restringatur ad speciale periculum in quo lapsus probabilissima coniectura timeatur, & in tali causa cognoscatur, sic non potest doctrina esse vniuersalis. nam multi iusti cadunt, qui non habent specialia pericula, sed facillimè occurrentibus tentationibus cedunt; ergo in eis non præcedit illa coniectura specialis, quòd essent lapsuri, si viuerent. nam multi, & fortasse plures similes perseuerant semper in gratia inter similia pericula, & similia etiam gratiæ præuenientis auxilia, vt inter Religiosos maximè considerate licet; & nihilominus de illis verissimè dicitur, quòd Deus præsciens ipsorum lapsum, potuisset, si vellet, eos rapere, ne malitia mutaret eorum intellectum. Nam doctrina Augustini vniuersalis est, & in omnibus, qui de bono in malum mutantur, & ita pereunt, locum habet, eo vel maximè, quod est valde alienum à doctrina, & mente Augustini, scientiam coniecturalem Deo tribuere, vt ex tract. 35. in Ioannem allegauimus. Loquitur ergo de certa scientia talium futurorum, quæ sola & Deo digna est, & propria. nam aliam coniecturalem in causa etiam dæmon habere potest, imò si de omnibus periculis vitæ sermo sit, etiam nos illam habemus. At Augustinus aliquam scientiam Deo attribuit singularem, & illi propriam, quæque ad altissimam eius prouidentiam, & prædestinationem sufficiat. Igitur de inscitia huic scientiæ contraria, æquè ac de impotentia ait Augustinus, *non nisi peruersissimè, & insanissimè Deo attribui*, in quo ego nihil ex me assero, sed solùm, quod Augustinus dicit, refero. Qui autem Deo illam nescientiam tribuunt, excogitant modum, quo sub Augustini censura non comprehendantur, eum exponentes altero ex duobus modis, quos impugnauimus.

Grauis censura Augustini in aduersarios scientiæ mediæ.

Secundò allego Augustinum in epist. 49. q. 2. vbi inquirens cur Incarnatio tali tempore facta sit, rationem reddit ex hac præscientia, dicens, *tunc voluisse in hominibus apparere Christum, & apud eos prædicari doctrinam suam, quando sciebat, & vbi sciebat esse, qui in eum fuerant credituri.* Respondent aliqui retractasse Augustinum locum hunc in lib. de prædestinat. Sanctor. cap. 9. Ego verò dico non solùm non retractasse, sed potius confirmasse. Sunt enim in hac scientia duo distinguenda, quæ pro his, quæ dicemus, sunt valdè notanda, scilicet, eam esse, vel non esse, vel supposito quod sit, ea vti ad reddendas rationes aliquorum effectuum prouidentiæ Dei. Nam licèt verissimè Deo talis scientia tribuatur, errari potest in vsu eius. Augustinus ergo in posteriori loco retractat aliquo modo priorem quoad vsum illius scientiæ, non quoad existentiam eius in Deo. Imò hanc iterum confirmat; verba enim eius sunt. *Certitis ne me sine præiudicio latentis consilij Dei, aliarumque causarum, hoc de præscientia Christi dicere voluisse, quod conuincendæ paganorum infidelitati, qui hanc obiecerant quæstionem, sufficere videretur? Quid enim est verius quàm præsciisse Christum, qui, & quando, & in quibus locis in eum fuerant credituri.* In his ergo verbis recognoscit Augustinus, Deum habere illam scientiam, & non solùm verum id censet, sed etiam nihil verius indicat. Addit tamen potuisse etiam dici, *tunc voluisse hominibus apparere Christum,*

3. Secunda auctoritas ex epist. 49.

Solutio quorumdam refellitur.

Duo valde distinguenda in quæstione de hac scientia existentia eius & vsus.

Christum, & apud eos prædicari doctrinam suam, quando sciebat, & vnde sciebat esse, qui electi fuerant in ipso ante mundi constitutionem. per quæ verba non reprobat priorem sententiam de scientia Dei conditionata, imò nec priorem rationem simpliciter retractat, sed aliam altiorem tradit, causamque assignat, cur illam omiserit

4. Altera solutio reiicitur. Hinc verò sumunt aliqui occasionem respondendi, admisisse quidem Augustinum in vtroque loco illam scientiam, sed in posteriori loco declarasse talem scientiam fundatam fuisse in absoluto decreto voluntatis Dei, quo tales homines, tali tempore futuros prædestinauerat. Sed de hoc puncto postea dicendum est, nunc enim non de modo, seu medio, quo scientia illa videt futura, sed solùm de veritate ipsius scientiæ tractamus. Expendimus autem alia verba in eadem epistola Augustini, quibus illa responsio accommodari non potest, subiungit enim, *His enim temporibus, & his locis, quibus Euangelium non est prædicatum, tales omnes in eius prædicatione futuros esse præsciebat, quales non quidem omnes, sed multi in eius corporali præscientia fuerunt, qui in eum, nec suscitatis ab eo mortuis, credere voluerunt.* Et infrà. *Quid ergo mirum si tam infidelibus plenum orbem terrarum Christus prioribus sæculis noverat, vt eis apparere, aut prædicari meritò nollet, quos nec verbis, nec miraculis suis credituros esse præsciebat.* & similia in fine repetit. At de his dicere non possumus Christum noluisse venire, aut Euangelium prædicari, quando, vel vbi sciebat esse, quos ipse ante mundi constitutionem ad non credendum elegerat, tum quia Deus non subtrahit illis auxilium, quia non sunt illo bene vsuri; tum etiam, quia Deus ex se neminem eligit ad non credendum, vel vt damnetur; ergo saltem hæc præscientia mali vsus gratiæ si detur, non potest resolui in electionem Dei, vt capite sequenti latiùs ponderabo.

5. Tertia solutio excutitur. Scio non defuturos, qui respondeant, reduci in non electionem, itaque eo ipso, quòd Deus sciuit, se non elegisse illos, scire potuit illos non consensuros, vel malè vsuros vocatione gratiæ. Sed hoc non potest satisfacere, quia si sit sermo de electione merè negatiua, illa non est decretum Dei liberum, sed carentia decreti liberi, quæ non est operatiua ad extra. Vnde non potest efficaciter determinare liberum arbitrium, vt propterea in ea infallibiliter sciatur, quid esset sub tali ratione futurum à libero arbitrio. Si verò sit sermo de positiuo proposito non eligendi, illud etiam propositum, cùm solum habeat pro obiecto negationem alterius propositi Dei, nihil etiam ad extra operatur, quia per illud nihil ad extra vult Deus; solum ergo quasi formaliter excludit à voluntate diuina liberam electionem talium hominum; ergo de se relinquit æquè indifferens liberum arbitrium eorum; ergo non potest in tali decreto infallibiliter cognosci futura determinatio liberæ voluntatis hominis. Necesse est ergò, vt dicant, eo ipso quòd hominem non præeligit, vel vult non præeligere, velle efficaciter determinare illius voluntatem ad actum fidei, vel pœnitentiæ contrarium: aut certè velle ex se non dare illi prædeterminationem ad volendum credere, aut pœnitere, sine qua impossibile est, ipsum credere, aut pœnitere in sensu composito. Quot verò incommoda hinc sequantur, in capite sequenti insinuabo, & ex professo in lib. 5. tractabo.

6. Auctoritas tertia Augustini ex lib. de dono perseuerant. Tertiò affero Augustinum in lib. de dono perseuer. cap. 9. quem locum cap. præcedenti tractaui, expendendo verba Matth. 11. *Si in Tyro, & Sidone,*

A &c. quæ de hac scientia manifestè exponit Augustinus. Vltra id verò vtitur ibi eadem scientia ad explicandum mysterium diuinæ prædestinationis, & diuinæ etiam permissionis circa multos, qui cùm vno tempore iusti fuerint, tandem damnantur, & in primis de illis ait potuisse Deum, vel non permittere, vt ita tentarentur, vel per gratiam ita illorum voluntates munire, vt tentationes, superarent. Deinde verò addit. *Vt ergo id non dicam, certè poterat illos Deus, præsciens esse lapsuros, antequam id fieret, auferre de hac vita,* vbi particula *præsciens*, de conditionata scientia est intelligenda, scilicet, præsciens esse lapsuros, si viuerent, vt probaui, quia si præscientia

B absoluta supponatur, jam non potest retrocedi (vt sic dicam) auferendo de vita, antequam peccet, eum, qui iam supponitur præuisus, & viuens, & peccans pro tali tempore. Deinde eandem præscientiam supponit Augustinus ibi, cùm ait, *magna absurditate cogitari, iudicari homines mortuos, etiam de his peccatis, quæ præsciuit Deus perpetraturos esse si viuerent.* Vbi nunquam dicit, Deum non habere illam scientiam, sed illam supponendo, illum abusum reprehendit.

7. Abusum scientiæ mediæ reprehendit, ipsam supponit & probat. Neque solùm scientiam ipsam supponit, sed etiam expressis verbis affirmat, & verbis Christi probat, dicens: *Nunquid possumus dicere Tyrios,*

C *& Sidonios talibus apud se virtutibus factis, credere noluisse, aut credituros non fuisse, si fierent, cùm eis ipse Dominus attestetur, quòd acturi essent magnæ humilitatis pœnitentiam, si in eis facta essent diuinarum signa virtutum.* vbi iam non expendo sensum verborum Christi, sed solius Augustini sententiam propono, expressè enim testatur, illum effectum sub tali conditione futurum infallibili scientia fuisse à Christo cognitum. Denique in cap. 10. refert euasionem eorum, qui dicebant, præsciuisse Deum, non solùm futuram fidem Sidoniorum, si vocarentur, sed etiam præuidisse negaturos postea fuisse fidem, & ne propterea grauiùs punirentur, ideo illos non vocasse. Ipse autem non negat talem scientiam,

D quod erat facillimum, si falsum esse crederet, quod illi supponebant, non tamen id facit, sed acutè replicat, si Deus ex tali præscientia non vocauit illos, ne tandem grauiùs punirentur, eo ipso sequi Deum non iudicare hominem ex malis, quæ facturus absolutè non est, licèt de illo præsciat, id fuisse facturum, si talis, vel talis conditio permitteretur, & ita semper inuehitur in illum talis scientiæ abusum, nunquam autem in ipsam scientiam.

8. Auctoritas quarta August. ex lib. de Grat & lib. arbitr. Quartò eandem scientiam attribuit Augustinus Deo in libro de Grat. & lib. arbit. cap 23. vbi inter mysteria diuinæ prædestinationis ponit, *illum baptizatum paruulum in hac vita re-*

E *linqui, quem præsciuit Deus impium futurum; alium verò baptizatum rapi ex hac vita, ne malitia mutet intellectum eius.* Nam cùm de illo priori dicit præsciuisse Deum impium futurum, necesse est intelligi, de præscientia antecedente deliberationem, (vt sic dicam,) an talis paruulus relinquendus sit in hac vita, necne: nam priusquam Deus decreuisset illi vitam concedere, iam præsciebat illum futurum esse impium, aliàs nullum mysterium ad prædestinationem pertinens in eo inueniretur, quòd Deus permitteret illum viuere, quia non cum præscientia peccati id decerneret, sed potiùs quasi ignorans pro illo signo, quid ille esset

postea

Quoddam mysterium prædestinationis explicatur ab August. per hãc scientiam.

postea futurus; ita vt respectu scientiæ Dei quasi à casu sequatur peccatum ex tali vitæ concessione: ergo vt vbi sit admiratio prædestinationis, seu prouidentiæ diuinæ, quam Augustinus suspicit, necesse est, vt loquatur de præscientia antecedente secundùm rationem decretum de concedenda vita tali puero; ergo necesse est vt de præscientia conditionata loquatur, quia ante decretum de vita tribuenda, non potest ipsa vitæ diuturnitas, seu duratio per absolutam scientiam præuideri, cùm pendeat ex decreto Dei; ergo minus possunt per absolutam scientiam præsciri peccata in illo vitæ tempore committenda; ergo necesse est loqui de scientia conditionata, vtique sub illa conditione, si in vita conseruetur, & cum his, vel aliis auxiliis relinquatur.

9. Occupatur euasio.

Neque etiam hîc potest dici esse sermonem de præscientia periculi, & non ipsius impietatis futuræ, vt facilè ostendi potest discursu facto in primo testimonio, quia si sit sermo de generali periculo, cum quo omnes nascimur, & viuimus, in eo nullum est peculiare mysterium, cùm ratio generalis prouidentiæ postulet, vt non obstante illo periculo homines iuxta cursum, & exigentiam generalium causarum viuere sinantur. Si verò sit sermo de speciali periculo, illud non semper inuenitur in omnibus baptizatis in pueritia, qui postea impiè viuunt, & moriuntur cum illis communibus occasionibus, & periculis, & nihilominus in eis etiam habet locum admiratio Augustini, cur Deus præuidens eorum impietatem futuram reliquerit viuere eos; ergo necesse est vt loquatur de præscientia ipsa certa ipsorum malorum, & effectuum in se, & non in solo antecedenti periculo. Omitto, fugam illam alienissimam esse à mente Augustini, & aliorum Sanctorum, qui ita loquuntur de hac præscientia Dei, sicut de præscientia aliarum omnium rerum absolutè futurarum, vt in aliis locis citatis apertè declarauit Augustinus in tertio testimonio proximè citato.

10. Auctoritas quarta ex locis in quibus vocationem secundùm propositum explicat August. per hanc scientiam.

Vltimò addo omnia loca Augustini, in quibus vocationem efficacem, congruam, seu secundùm propositum, altam, atque secretam per hanc conditionatam scientiam explicat, quia nimirum Deus præuidet, quæ inspiratio, seu vocatio tali voluntati ita congrua, & apta sit, vt ab ea sit infallibiliter acceptanda, illa enim præscientia conditionalis est manifesta, nam antecedit voluntatem dandi vocationem, vt ipsemet Augustinus supponit, vnde necessariò includit hanc conditionem, si hæc voluntas ita vocata fuerit, consentiet, & ex suppositione talis præscientiæ Deus vult dare talem vocationem. Hæc doctrina habetur sæpiùs repetita, & fusè declarata in Augustino q. 2 ad Simplician de prædestinat. Sanctorum, cap. 6. & seqq de bono perseuer. cap. 8. & 14 de spirit. & liter. cap. 54. epistol. 107. ante medium, & aliis locis in lib. 5. latè tractandis.

infrà lib. 5. cap. 5. 30 47.

11. Responsio Curielis, & obiectio captiosa.

Ad hæc testimonia respondet Magist. Curiel, negando hanc vocationem, vt congrua sit, fundari in dicta præscientia, quia infallibilitas consensus futuri à voluntate sic vocatæ, non potest prouenire ex directione talis scientiæ, quod probat ad hominem contra nos, quia futurum sub conditione, non ideo est futurum, quia Deus illud nouit, sed potiùs ideo illud Deus nouit, quia ipsum futurum est, vt nos postea dicemus. Ergo non potest consensus infallibiliter coniungi cum tali vocatione ratione præscientiæ, nec potest prouenire ex subordinatione principij proximi, sci-

A licet, liberi arbitrij sic vocati ad directionem huius scientiæ. Probat consequentiam, quia aliàs dabitur vitiosus circulus, quia infallibilitas futuritionis eiusdem consensus sub hac conditione proueniet ex directione talis scientiæ. Vnde addit hic auctor illam infallibilitatem prouenire aut ex vocatione ipsa, & aliquo modo speciali illius, aut ex efficaci voluntate, vel intentione Dei habentis ita sibi subordinatam, & subiectam humanam voluntatem, vt infallibiliter obsequatur modo suo, & salua libertate.

12. Impugnatur.

Sed in primis vndecunque talis infallibilitas proueniat, negari non potest, quin ex sententia B Augustini in dictis locis, scientia conditionata talis consensus futuri à tali voluntate, si ei talis vocatio detur, omnino infallibilis, & certa præcedat in Deo secundùm rationem ad voluntatem dandi homini talem vocationem, quod nunc solùm tractamus. nam de modo, aut medio, quo illa scientia potest esse infallibilis, postea dicturi sumus. Et quidem, quòd illa infallibilitas, si perfecta sit, vt in scientia Dei esse debet talis, vt implicet contradictionem illi subesse falsitatem, tanta (inquam) infallibilitas non potest in sola vocatione, siue sola, siue cum his, vel illis conditionibus antecedentibus ad consensum fundari, quia illa esset infallibilitas in causa, quæ non potest C fundari in efficacitate vocationis, & causa ad determinandam antecedenter voluntatem ad vnum, ita vt non possit resistere, & ita non potest non tollere libertatem, nec mouere voluntatem modo suò, id est, modo libero, quia indifferentia libertatis cum tali determinatione antecedente repugnat, vt ex dictis in præcedenti Prolegomeno conuinci potest, & in lib. 5. latiùs est ostendendum. Vbi etiam ostendemus ex eodem principio non posse illam infallibilitatem futuri consensus, si talis vocatio detur, fundari in proposito Dei antecedenti, & omnino efficaci, quia quomodocunque cogitetur infallibilis, & inseparabilis consequutio humani consensus ex illo proposito diuino, & vi solius causalitatis, & efficaciæ D talis propositi diuini, non potest talis consensus liberè ab homine præstari, sed tantùm voluntariè, quod, vt dixi in dicto lib. 5. longo discursu probandum à nobis est, & in sequenti cap. aliquid necessariò erit dicendum.

13. Soluitur in formâ argumentum ad hominē Curielis.

Relinquetur ergo necessariò dicendum esse, loquutum esse Augustinum de scientia, per quam Deus veritatem ipsam in omnibus rebus infallibiliter attingit, quam intuens gratis decernit dare suis electis vocationes illas, quas præuidit habituras esse effectum, id est, habituras effectum inducendi voluntatem electorum, ad consensum, si illis tribuantur. Neque video quam vim habeat ad hominem contra nos obiectio facta. Respon- E demus enim concedendo antecedens, nimirum, Deum scire illam conditionalem esse veram, quia voluntas hominis cum tali vocatione ita determinanda est, & non è conuerso. Circa consequentiam autem aduertimus, committi æquiuocationem, quam statim explicabo: nam licèt consequutio nostri consensus non fundetur in illa scientia, nihilominus in executione verum est, infallibilitatem diuini propositi absoluti posse fundari in illa scientia, non tanquam in causa, sed tanquam in conditione necessaria, vt diuina nec feratur in incognitum, nec sine certo, & infallibili medio absolutè intendat aliquid; quod est contra diuinam sapientiam, & prudentiam. Vnde attentè est cauenda

Laborat æquiuoco.

æquiuocatio

æquiuocatio, quæ in argumento committitur, transeundo tacitè à proposito absoluto Dei ad consensum humanæ voluntatis. Nos enim non dicimus, consensum voluntatis humanæ infallibiliter esse coniungendum tali vocationi ratione præscientiæ, nam illa coniunctio semper supponitur futura ex parte obiecti, ex libera determinatione voluntatis creatæ cum diuino auxilio in dicta conditione incluso. Sed dicimus ex parte voluntatis diuinæ requiri cognitionem illius futuri sub tali cognitione, & quòd cognitio illa sit infallibilis, vt possit voluntas Dei determinari absolutè ad volendum, vt homo credat, & habeat auxilium cum quo efficaciter operaturus est. Quapropter cùm in argumento subinfertur; ergo non potest consensus infallibiliter coniungi vocationi ratione præscientiæ, nec ex directione illius facilè potest totum concedi, quia non est contra nos, nec ad causam refert, quia nihilominus potest illa præscientia esse necessaria ad directionem suo modo voluntatis diuinæ, vt possit dare vocationem congruam, cui vult, & quem vult præeligere ad credendum, v. g. quia iam habet in sua præscientia medium infallibile, quo suum propositum exequi potest Et ita nullus circulus committitur, quia infallibilitas futuritionis nunquam in re prouenit ab hac scientia, sed secundùm ordinem rationis, absolutum decretum Dei prouenit ab hac scientia tanquam à proponente voluntati diuinæ obiectum tali proposito accommodatum. Et hæc sine dubio fuit mens Augustini in citatis locis.

14. Testimonia aliorum Patrum. Secundò principaliter probatur eadem veritas ex aliis Patribus. Et in primis affero, quos suprà citaui circa testimonium Matth. 11. quibus ad excerpta Genuens. respons. 8. vbi sic ait; *De Tyrijs & Sidonijs quid aliud possumus dicere, quàm non esse eis datum, vt crederent, quos etiam credituros fuisse ipsa veritas dicit, si talia, qualia apud non credentes facta sunt, virtutum signa vidissent.* Et subdit inferiùs. *Nos autem etiamsi rationem facti, & profunditatem iudicij eius penetrare non possumus, manifestissimè tamen scimus, & verum esse, quod dixit, & iustum esse, quod fecit.* Neque video quomodo ad verba tam clara Prosperi possint similiter applicari euasiones, quas suprà circa ipsa Christi verba retulimus, & refellimus. Et eodem modo possumus pro hac parte allegare Anselmum, Remigium, & Abulens. Matth. 11. nam exponentes verba Christi modo supra dicto, hanc scientiam in Deo esse supponunt. Item Anselm. Matth. 6. exponens verba illa orationis Dominicæ, de hac scientia loquitur, cùm ait, *Deum per dulcedinem dare gratiam* (vtique vocationis, vel auxilij) *ei, quem scit non consensurum.* Simili modo Beda Actor. 16. reddit rationem, cur Paulus & socij vetiti sunt prædicare verbum Christi in Asia, vt ibi dicitur. *Quia sciebat* (inquit) *contempturos verbum Dei*, & quod ad præsentem causam attinet, similem rationem reddit OEcumen. dicens. Quia præsciuit contra Spiritum sanctum pugnantiam hæresim ibi esse dominaturam. Et similem doctrinam habet Gregorius homil. 12. in Ezechiel. & hom. in Euang. & Origen. homil. 9. in Leuitic.

Prosp. Anselm. Remig. Abulens. Beda. OEcumen. D. Gregor. Origen.

15. Insignis locus Nemesij. Præterea Nemesius lib. de Natur. homin. cap. 44. §. *Euripides*, in fine, vti Deum hac scientia ad perfectam prouidentiam, satis apertè docet, dicens, *Prouidentia res humanas non solum ex his, quæ sensibus notantur, sed etiam ex sua, & propria præcognitione administrat.* Hoc autem intelligi de præcognitione conditionata, declarat, dicens; *Cùm enim Deus non nesciat, bono viro expedire pauperem esse, eiusque sensum opes, si dentur, deprauaturas, vtiliter eum in paupertate sinit viuere. At qui opulentus est, sæpe importuniorem fore videns, si egeat (ad latrocinandum enim, aut alia quadam grauia facinora animum adiungeret) potiri illum opibus permittit.* Et concludit. *Nos enim nihil rerum venientium præsentientes, & ea, quæ instant, tantùm expectantes, non rectè de his, quæ in rebus humanis eueniunt, iudicamus. At Deo etiam futura tanquam præsentia sunt.* quæ vltima verba de eadem præscientia conditionata, de qua expressè fuerat loquutus, sine vlla tergiuersatione intelligenda sunt, & de eadem ait, longè esse ab hominibus, & ideo sæpe nos amare illa, & procurare, quæ habita futura nobis sunt in ruinam, quia præscire non possumus, quid euenturum sit, si illa obtineamus, quæ conditionata scientia est. De Deo verò ait, etiam hæc futura illi esse præsentia, & reuera hic videtur omnium communis sensus, & conceptus hominum, præsertim de Deo, & de seipsis. Nam quia fideles ignorant, an diuitiæ, vel scientia, vel dignitas, aut quid simile, illis futura sit occasio peccandi, ad Deum accedunt orantes, vt si ea de causa peccaturi sunt, talem statum, vel conditionem ab eis auertat, supponentes profectò non ignorare Deum, quid ipsi acturi sint, si in tali munere, vel statu constituantur; neque ita erant præsumentes de Deo coniecturalem cognitionem, quam Dæmon, vel etiam ipse homo ex parte habere potest, sed magna fiducia orant, nihil de certissima præscientia diuina dubitantes. De præscientia (inquam) quæ præcedit absolutam futurarum rerum dispositionem, & quæ potest esse ratio sic, vel aliter de euentibus absolutè futuris disponendi. Nam quia nos vti illa non possumus ad nostram prouidentiam, quia, vt dicitur Ecclesiast. 7. *Ignorat homo, quid conducat sibi in vita sua*; ideo ad Deum occurrimus, quem omnia talia futura scire non dubitamus. Inde enim videtur illa oratio profecta. *Cùm ignoremus, quid agere debeamus, hoc solùm habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te*, 2. Paralip. 20. Ecclesiast. 7. 1 2. Paralipom. 20. 12.

16. Egregium Cyrilli testimonium. Præterea est egregium Cyrilli testimonium ad idem confirmandum lib. 9. in Ioan. cap. 10. vbi varias mouet quæstiones, cur Deus futurorum præscius hoc, vel illud faciat, quæ non possunt nisi de præscientia conditionata intelligi. Prima est. *Si omnia scire Christus creditur, cur Iudam, qui futurus erat proditor, elegerit.* cui multis aliis propositis respondet, quia multa similia occurrunt, si de his, quæ à Deo facta sunt, ita velimus inquirere. Vnde ait: *Quid enim prohibebit incusare Deum, ac dicere: Cur in Regem, Saulem elegisti, quem sciebas gratiam tuam esse spreturum? Imò cur primum à terra hominem formasti, quem non ignorabas mandata tua non seruaturum? Ascendet hæc oratio etiam in superiora. Cur enim Angelorum etiam naturam creasti, cùm vt Deus prænideris futuram nonnullorum rebellionem?* Ad quas quæstiones non respondet, negando talem scientiam in Deo, sed illam supponendo ex libertate arbitrij, & aliis causis diuinæ prouidentiæ rationem reddendo. Illa autem præscientia non potest esse coniecturalis, vel in dispositionibus talium personarum, quia in Angelis, & primo homine erant optimæ dispositiones, ad bonum

Quæstio celebris cur Deus creauit homines & malos An-

gelos cum præscientia peccati eorum, adstruit scientiam mediam.

num potius, quàm malum eligendum, nec erat in eis aliqua praua dispositio, vel inclinatio ad malum, in qua talis coniectura fundari possit; fuit ergo præscientia certa veritatis futuræ, & Deo præsentis. Atque eandem quæstionem de creatione malorum Angelorum cum præscientia peccati eorum mouet D. Hieronym. Decalog. 3. contr. Pelagian. non longè à principio, & respondet, *Vis audire rationem. Deus præsentia iudicat, non futura, nec condemnat ex præscientia, quem nouerit talem fore, qui postea sibi displiceat.* quæ profectò non nisi de conditionata scientia vera simpliciter esse possunt. Item idem interrogat Damascen. Dialog. contra Manichæos, parum ante medium, & respondet: Eximia quædam ac singularis bonitas in causa fuit, cur eum procrearet. *Sic enim secum loquutus est. Quandoquidem iste malus futurus est, omniaque, quibus eum afficio, bona perditurus, egóne quoque eum bono prorsus spoliabo, ac delebo? Minimè. Verùm quamuis ipse improbus futurus sit, tamen eum non ita mulctabo, vt mei particeps non sit, verùm bonum vnum ipsi tribuam, nempe, vt essentiæ ratione me ipsi impertiam, hócque nomine, quòd sit in boni mei partem, vel inuitus veniat.* Per quæ verba euidenter affirmat Damascenus habuisse Deum hanc conditionatam præscientiam de peccato Angelorum prius ratione, quàm haberet decretum creandi illos, & non obstante illa voluisse illos creare propter bonitatem suam, & quia non punit peccata, priusquam fiant, nec decernit propter illa, donec absolutè futura esse præuideat; nec eius bonitatem malum vincere potest, vt idem Damascen. dixit lib. 4. de Fide cap. 22. Et similis quæstio tam de Angelo, quàm de homine in statu innocentiæ tangitur à Gregorio Niceno, in orat. catechetica cap. 7. & nomine Chrysostomi in homil. de Adam & Eua in tom. 1. vbi eandem præscientiam supponere videtur, quamuis non tam clarè, quin possit aliquis tergiuersari. Denique similem quæstionem, seu obiectionem à Marcione refert Tertullianus lib. 2. contr. illum cap. 5. & constanter contra illum hanc præscientiam cum bonitate, & potentia Dei coniunctam docet, ostendens non esse contrarium diuinæ bonitati, imò illi valde consentaneum, non obstante præscientia peccati futuri in homine, si tali modo crearetur, illum creare simul permittendo peccatum sub tali conditione præuisum; non potest enim totus ille discursus de alia præscientia peccati futuri in homine, si tali modo crearetur, illum creare simul permittendo peccatum sub tali conditione præuisum; non potest enim totus ille discursus de alia præscientia intelligi. Vnde cap. 7. expresse dicit, *Sed etsi præscierat, malè hominem institutione sua vsurum, quid tam dignum Deo, quàm grauitas, quàm fides institutionum qualiumcumque.*

Eandem quæstionem Hieronymus mouet.

Damascenus illustrat.

Gregorius Nyss. tangit.

Auctor homil. de Adamo & Eua.

Præiuerat omnibus Tertullianus.

17\.

Responsio cuiusdam viri docti diminuta.

Ad hæc verò testimonia respondet quidam vir doctus, hos Patres non loqui de præscientia conditionata, sed de absoluta, quia hæretici, vel Ethnici, quibus respondent, de hac scientia loquebantur; non enim erant tam subtiles, vt de altera cogitarent, neque ad obiectiones illorum erat necessaria, sic enim argumentabantur. Si Deus non præsciuit peccatum Adæ, non est perfectus; si præsciuit, non est Adæ imputandum peccatum, quia illud vitare non potuit; ita enim refert argumentum Hieronymus lib. 3. contra Pelagianos circa principium, & optime intelligitur

A de absoluta scientia visionis. Vnde Sancti respondent habuisse Deum præscientiam, & nihilominus Adamo iustè imputari, quia præscientia illi peccandi necessitatem non imposuit. Hæc verò responsio diminuta est, licèt alicui loco possit accommodari, non tamen omnibus. Tribus enim modis fit illa obiectio, vel quæstio. Primò, in sensu prædicto, in quo sine dubio loquitur Hieronymus. Et sine dubio intelligitur optimè de absoluta scientia, & ideo nos illo testimonio, & similibus non vtimur. Secundò fit illa interrogatio de præscientia peccati antecedente voluntatem creandi, non verò de futuro in effectu, sed de possibili, id est, cur Deus præsciens hominem peccare posse, illum creare voluit, & dare B præceptum exponendi illum tali periculo, & non præueniendo illum, ne peccare posset. Et in hoc sensu tractat quæstionem Basilius homil. 9. ex variis, quòd Deus non sit auctor malorum, versùs finem. Et sic etiam illa quæstio præsenti instituto non deseruit, & ideo non allegaui illum locum Basilij. Et in eundem sensum trahi potest Auctor homiliæ de Adam & Eua. Tertiò mouetur quæstio de præscientia peccati non tantùm possibilis, sed etiam futuri, & quæ secundùm rationem antecedat in Deo voluntas creandi hominem, & dandi præceptum, ac permittendi peccatum, & in hoc sensu euidenter C procedit quæstio de scientia conditionata, vt satis ostensum est, & prædictus Auctor non negat, sed negat in hoc sensu esse vel propositam quæstionem ab Ethnicis, vel admissam, & tractatam à Patribus.

Moueri potest quæstio illa de creatione Dæmonũ cum præscientia peccati tribus modis.

Basilius.

Arguitur ex solo tertio sensu.

Contrarium autem constat euidenter ex verbis Marcionis apud Tertullianum in dicto cap. 7. sic enim obiiciebat. *Si Deus bonus, & præscius futuri, & auertendi mali potens, cur hominem, & quidem imaginem, & similitudinem suam, imò & substantiam suam, per animæ scilicet sensum passus est labi de obsequio legis in mortem, circumuentum à Diabolo? Si enim est bonus, qui euenire tale quid nollet, & præscius, qui euenturum non ignoraret, & potens, qui depellere valeret, nullo modo euenisset, quod sub his tribus conditionibus diuinæ ma-* D *iestatis euenire non posset. Quod si euenit, absolutum est è contrario Deum neque bonum credendum, neque præscium, neque potentem.* Ex quorum tenore verborum constat, ipsum loqui de præscientia peccati non possibilis tantùm, sed etiam *futuri*, vt expressè dicit, & postea Tertullianus in toto discursu supponit, & admittit. Item constat loqui de præscientia antecedente voluntatem creandi hominem, & permittendi peccatum eius, quia ex illa præscientia cum potentia, & bonitate inferebat hæreticus non debuisse Deum tale peccatum permittere. Vnde vltimò constat illum non voluisse ex præscientia inferre peccatum fieri necessariò, ac proinde non esse peccatum: sed potiùs supponendo illud E esse malum, & peccatum, inferebat, quandoquidem Deus illud non euitauit, cùm posset, & præsciret, illi esse imputandum, ac proinde non esse bonum. Et ad hunc sensum argumentationis respondet Tertullianus, Deum esse summum bonum, etiamsi præsciens futurum peccatum, & potens illud impedire, voluerit illud permittere, quia non Deo, sed voluntati hominis imputatur. Similis quæstio apud Damascenum in dicto Dialogo. nam obiectio Manichæi erat: *Quid autem causæ est, cur Deus, cum Diabolum malum fore pranosset,* eum

18\.

Stabilitur tertius status quæstionis primò auctoritate Tertulliani.

Secundò Damasceni.

Argumentum Manichæi supponit præscientiam, quæ antecedit voluntatem creandi Angelum.

eum procrearit. Vbi constat non argumentari Manichæum ex præscientia contra libertatem arbitrij, sed contra bonitatem volentis Deum creare Angelum, quem præsciebat futurum malum; ergo loquebatur de præscientia antecedente voluntatem creandi Angelum. Et in hoc sensu respondet Damascenus, non quidem quòd præscientia non tollat libertatem, sed quia non iudicauit expedire priuare Angelum omni participatione bonitatis suæ; etiamsi præuideret illum malè fuisse illâ vsurum, vt in verbis suprà relatis manifestum est. Denique apud Cyrillum euidenter distinguuntur quæstiones, cur Deus Iudam, quem præsciebat lapsurum, & cur Iudæ ad culpam imputetur, quod vi præscientiæ faciebat. Et nos non sumimus argumentum ex posteriori quæstione, sed ex priori, quam necesse est intelligi de præscientiâ antecedente electionem, at subinde esse conditionatam. Nec potest solùm intelligi de electione, quoad exequutionem eius in tempore factam, sed etiam de æterno proposito, quia non loquitur de malo, quod iam Iudas commiserat, quando vocatus est, sed de malo futuro post temporalem electionem, & ab æterno præuiso ante propositum talis electionis, sub ea conditione, quòd si eligeretur, tale malum esset commissurus, præterquam quòd ibi etiam adiungit Cyrillus interrogationem de Angelo & homine cur creati sint, etiamsi præscirentur futuri mali: & ratio interrogationis non est, quia hoc repugnat libertati, sed quia repugnare videtur diuinæ bonitati; & ideo dixit ibidem Cyrillus, quòd huiusmodi interrogationes sunt quædam accusationes contra Deum, cuius sapientiam, & bonitatem defendit, quia ipse optimè fecit constituendo Angelum, & hominem liberum, vnde libertatem supponit, neque illam defendit, quia argumentum non fiebat contra illam, ex absoluta præscientia. De his ergo, & similibus locis, quæ acutè distinguenda sunt, dubitari non potest, quin in eis sit sermo de præscientia conditionata.

Tertiò Cyrilli.

19\. Non officit huic scientiæ quod fuerit antiquis hæreticis nota.

Neque incredibile videri debet, hæreticos scientiam illam agnouisse, in qua intelligenda, & defendenda nunc tanto labore insudamus. Nam in primis aduersarij ad infamandam hanc scientiam dicunt ab hæreticis esse inuentam, Pelagianis scilicet, vel saltem Semipelagianis. Quid ergo mirum, quòd antiqui etiam hæretici illam cognoscere, & ex illa argumentari potuerint, quamquam nos sensum hæreticorum, non propter eorum sententiam inuestigamus, sed vt inde sensus Patrum intelligatur, quia eamdem scientiam futurorum, quam hæretici supponebant, admittunt, & illa stante obiectionibus, vel interrogationibus eorum respondent. Deinde Augustinus lib. 1. de Anim. & eius orig. cap. 12. refert, Vincentium Victorem, contra quem scribit in quodam libro, disputasse *aduersùs eos, qui dicunt, cur Deus hominem faciebat, quem, vtpote præscius, sciebat futurum non bonum.* quam quæstionem ille etiam Vincentius expendebat, non negando illam Dei scientiam, *sed quia de perfectis operibus debet Deus hominem iudicare, non de præcognitis, nec fieri aliquando permissis.* In quo sententiam eius probat Augustinus, addens optimam rationem, quia aliàs Deus *non natum iudicaret, si propterea creare noluisset, quia non bonum futurum præsciisset.* Vnde considerare licet, idem in illa contingere, quod in

August.

aliis attributis Dei, in quibus distinguenda est cognitio, an sint, à cognitione, quid, vel quomodo sint; nam prior sæpe est facilis, & vulgaris, etiam inter homines parum subtiles, vel etiam indoctos; posterior est alta, & subtilis, & à paucis obtineri potest. Quamuis ergo hæc præscientia conditionata quoad modum suum difficilè intelligatur, & non sine multa doctrina, & subtilitate discernatur, nihilominus quoad quæstionem, seu quæstionem an sit, videtur esse valde communis, & vulgaris: & ad hunc modum loquuti videntur de illa hæretici, nescientes fortè quid dicerent, nec discernentes inter præscientiam conditionatam, & absolutam, & nihilominus verum dicentes, & in re ipsa de præscientia conditionata loquentes. Et vt antea dicebam, etiam communis plebs fidelium sæpissimè orat Deum, hanc scientiam necessariò supponendo, quamuis de illa distinctè, & (vt ita dicam) in actu signato cogitare nesciat. Quin potiùs etiam nostris temporibus legimus in Iapone, & India similes interrogationes ab hæreticis proponi Prædicatoribus, & annuntiantibus nostram fidem, qui veluti naturæ lumine ducti cognoscunt, vel supponunt Deum præscium esse omnium futurorum siue absolutè, siue ex aliqua hypothesi nondum intellecta, vt de facto futura. Vnde quando interrogationes suppones, supponunt præscientiam conditionatã, vt facilè declinarentur, negando habere Deum talem præscientiam: nunquam autem id facinnt Euangelici Prædicatores, magnum enim fuisset scandalum hominibus interrogantibus, neque etiam id fecerunt vnquam Patres, vt vidimus.

Idem contingit in hac scientia quod in aliis diuinis attributis, in quibus verius cognoscitur an sint, quàm quid, vel quomodo sint.

Iaponibus eadem scientia lumine naturæ cognita, quam si inficiarentur præcones Euangelij, id non sine ingenti scandalo facerent.

CAPVT IV.

Neque in Augustino, neque in aliis Patribus aliquid contra perfectionem diuinæ scientiæ conditionatæ reperiri.

Non obstantibus omnibus Augustini testimoniis, quæ in præcedenti capite adduximus, defensores contrariæ sententiæ proclamant, hanc scientiam reiectam esse ab Augustino, & Prospero tanquam fundamentum Semipelagiani, vel Pelagiani erroris, imò, addunt aliqui, etiam Arrianos illam scientiam adinuenisse ad suum errorem explicandum, ex quadam epistola Alexandri Episcopi Alexandrini ad Alexandrum Episcopum Constantinopolitanum, vbi Alexander refert Christum factum esse filium Dei eximium per gratiam, esseque in nostra potestate filios Dei fieri non aliter atque ille factus est, *scriptum namq; esse, filios genui, & exaltaui.* Et addit: *At cùm illis obiiceretur sententia, quæ sequitur, & ipsi spreuerunt me, aiunt Deum cum præscientia, & præsentione prænouisset, neutiquam ipsum aspernaturum, idcirco ex omnibus elegisse.* Sed si attentè legantur sequentia, & locus Psalmi, quem illi hæretici malè allegabant. *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus,* &c. facilè intelligitur loquutos fuisse illos hæreticos de præscientia absoluta futurorum operum Christi. Sed esto fuerint loquuti de conditionata, quid nostrâ interest, qui non solùm istis, sed etiam pluribus hæreticis notam fuisse hanc scientiam, vt dixi,

1\. Num Arriani ad suum errorem cōfirmandum hac scientia vsi sint.

Alexand. Episc. Alexandrinus.

Non est sanum viri prudentis consilium scientiam consentaneam diuinæ perfectioni Deo denegare, vt hæreticis resistamus.

supra demonstrauimus, neque propter illam isti damnantur, sed quia illa malè vsi sunt. Nec est sanum consilium prudentis aliàs viri, vt scientiam consentaneam diuinæ perfectioni Deo negemus, vt hæreticis resistamus nam sicut non sunt facienda mala, vt eueniant bona, ita non est neganda vna veritas, vt alia defendatur, alioqui negetur scientia absoluta futurorum meritorum, quia Pelagiani dixerunt ex illa prædestinari homines, vt tollatur gratia efficax, quia Caluinistæ ad negandam libertatem illa vsi sunt, essétque illud consilium potiùs adhibendum ad non introducendum prædeterminationem physicam, propter difficultatem maximam, quæ est in constituenda differentia inter illam, & efficaciam motionis necessitantis, quam ponit Caluinus. Igitur quidquid hæretici senserint, videamus, an Augustinus impugnando Semipelagianos à priori sententia circa hanc scientiam recesserit. Vnus enim, vel alter locus est apud Augustinum, qui nonnullam difficultatem habeat, quia contra Semipelagianos disputans, non solùm videtur eos reprehendere, quòd hac scientia malè vterentur, sed etiam, quòd ad suum tuendum errorem illam falsò confingerent. Nam in lib. de Prædest. Sanctor. cùm in cap. 12. & 13. impugnasset tantùm illius scientiæ abusum, in cap. 14 etiam ipsam scientiam refellere videtur, exponens enim locum Sapient. 4 *Raptus est ne malitia mutaret intellectum eius*, ait: *Dictum est enim secundùm pericula vitæ huius, non secundùm præscientiam Dei, qui hoc nouit, quod erat futurum, non quod futurum non erat, id est, quod ei mortem immaturam fuerat largiturus, vt te tationum subtraheretur incerto, non quod peccaturus esset, qui mansurus in tentatione non esset.* Et lib. 1. de orig. anim. cap. 12. similem tractans quæstionem, postquam argumentatus est contra abusum talis scientiæ, etiamsi illa daretur, auget responsionem, etiam scientiam ipsam refellendo, sic enim ait: *Quid quod ipsa exinanitur omnino præscientia, si quod præscitur, non erit? Quomodo enim rectè dicitur præsciri futurum, quod non est futurum? Quomodo ergo puniuntur peccata, quæ nulla sunt, id est, quæ nec vita ista nondum incipiente commissa sunt ante carnem, nec morte præueniente post carnem?* Et simili modo videtur sensisse de hac scientia Prosper in Epist. ad Augustinum, vt referens ac reprehendens phantasiam Semipelagianorum, primùm eos arguit, quòd gratiam etiam præuenientem in præsenti subiicerent meritis sub conditione futuris. Deinde addit, *sed in tantum commentitiis meritis electionem Dei subiiciunt, vt quia præterita non extant, futura, quæ non sint futura, confingant, nouóque apud illos absurditatis genere, & non agenda præcita sint, & præscita non acta sint.* Denique Damascenus etiam contra Manichæos in fine de solis effectibus aliquando futuris dicit esse præscientiam. *Nam si facturi* (inquit) *non essemus, nec ipse quidem, quod futurum esset, prænosceret.*

Obiicitur Augustinus.

Idem.

Prosper.

Damascen.

2. *Enodatur sublata æquiuocatione latente in voce Præscientia.*

Respondetur totam hanc obiectionem in æquiuocatione vnius vocis præscientiæ positam esse. nam quod ad rem attinet, verisimile non est illos Patres sibi fuisse contrarios, & Augustinum præcipuè vno verbo obiter dicto voluisse destruere, quod tam expresse tantáque asseueratione in aliis multis locis docuerat. Dicimus ergo verbum *præsciendi* sumptum pro-

A priè, & in rigore, dicere habitudinem ad rem in tempore futuram, dicit enim antecessionem æternitatis ad tempus Ita docet Damascenus *supra*; definiens enim quid sit *prænotio*, ait, *prænotio est, ea quæ futura sunt, antequam in ortum prodeant, nosse.* nam in verbo *prænosse*, seu *præscire*, illa particula *præ*, non dicit habitudinem ad alios actus, vel ad res alias, sed ad obiectum ipsum præscitum. Vnde dicit antecessionem secundùm existentiam realem aliquando futuram, quæ in Deo est antecessio æternitatis ad tempus. De præscientia ergo in hac proprietate sumpta, dixit Augustinus in priori loco citato

Præscire & prænosse quid propriè sonet apud Patres.

B de Prædestinat Sanctor. sententiam illam Sapientis, *Raptus est*, &c. intelligendam esse secundùm pericula vitæ huius, non secundùm præscientiam vtique propriam, quæ est rerum aliquando futurarum. Non excludit autem, quin possit, & debeat intelligi de his periculis vitæ, in quibus malitia mutaret intellectum hominis iusti. Nam (vt iam dixi) si talia non sint pericula, sola ratio periculi non esset sufficiens ad exaggerandam præmaturam mortem, vt specialem gratiam, præsertim in omnibus iustis, qui in infantia, aut pueritia, vel intra quodcunque breue tempus rapiuntur. Nam

C in multis non est tantum periculum, quin suppositis communibus auxiliis gratiæ, ex vi causæ, & libertatis sit æquè contingens ad vtrumlibet, quòd iste mutetur, vel perseueret, & crescat in sanctitate. Ergo si anticipatio mortis solùm est ex præscientia periculi profectò est etiam cum contingentia maioris sanctitatis; ergo etiam erit contingens, quod illa mors vel maius bonum, vel malum impediens: ergo similiter est contingens, & incertum, an sit gratia, necne; neque Deus ipse poterit hoc certò cognoscere, ac determinare, quomodo talis homo, vel puer vitam suam, vel illius reliquum

In multis iustis non tanta sunt vitæ pericula, vt suppositis communibus auxiliis gratiæ non sit æquè contingens vtrumlibet, quòd iste mutetur vel perseueret.

D tempus esset instituturus. Multo ergo meliùs locus ille de certa cognitione malitiæ futuræ sub conditione intelligitur, & saltem Augustinus hanc intelligentiam non excludit, sed solùm veram, & propriam præscientiam respectu eorum, quæ nunquam futura sunt.

Potest autem hæc expositio suaderi, tum quia est necessaria, ne Augustinus sibi ipsi contrarius sit, tum in aliis locis, tum in eodem lib. in cap. 9. vbi illam scientiam ipse supponit, vt vidimus, & in cap. 16. & sequentibus per illam explicat vocationem congruam, tum ex verbis, quæ statim subiungit Augustinus. *Non secundùm præscientiam Dei, qui hoc præsciuit, quod futurum erat,*

3. *Solutio data suadetur. Augustinus sibi esset contrarius.*

E *non quod futurum non erat, id est, quod ei mortem immaturam fuerat largiturus, vt tentatio non subtraheretur incerto, non quòd peccaturus esset, qui mansurus in tentatione non esset.* quæ omnia pertinent ad præscientiam rerum, quæ aliquando futuræ sunt.

Dices iuxta hanc opinionem vitiosum, & æquiuocum esse processum Augustini contra Semipelagianos Nam illi bene sciebant non præscire Deum, aliquando esse futura opera, quæ puer mortuus in infantia operaretur, si viueret; ergo contra illos non rectè argumentatur, ex eo, quod illa non sit vera præscientia, id est, absoluta. Respondeo in hoc errasse, & propriam vocem ignorasse Semipelagianos, quia in operibus nunquam futuris rationem meriti, & demeriti confingebant, propter solam prænotionem eorum. Ad hoc ergo repellendum Augustinus ait, illam prænotio

Instantia.

Diluitur.

prænotionem non esse propriam præscientiam, A quæ ad meritum, vel demeritum sufficiat, quia meritum, & demeritum actuale (vt sic dicam,) id est, quod possit esse ratio fundandi præmium, vel pœnam per diuinum iudicium conferendam, non potest fundari in opere absolutè tantùm possibili, etiamsi cognoscatur vt futurum sub conditione, sed fundari debet in opere existente, vel saltem realiter futuro in aliquo tempore, quia si pœna, vel præmium absolutè dandum decernitur, etiam opus malum, vel bonum absolutè esse, vel futurum præsciri necesse est. Et ideo Semipelagiani admittentes verum meritum in obiecto talis cognitionis, in re ipsa affirmabant, esse veram præscientiam rei aliquando futuræ, licèt id B fortè ignorarent, & ideo meritò redarguuntur ab Augustino, quòd illa non sit præscientia propriè dicta, & ideo ad meritum non sufficiat. Et hoc est, quod etiam ait in alio loco de Animæ origine, *Exinanitur omnino præscientia, si quod præscitur, non erit. Exinanitur*, ait, non quoad rationem scientiæ, sed quoad propriam rationem præscientiæ, quæ necessaria est, vt in eius obiecto possit vera ratio meriti inueniri. Et ita etiam exinanitur quoad hoc, vt in illa possit ratio meriti fundari, & ideo subdit: *Quomodo enim rectè dicitur præsciri futurum, quod non est futurum.* vbi pondero particulam, *Quomodo rectè dicitur*, per quam significat non improbari absolutè, sed qua- C tenus opus per illam præscitum, tanquam aliquid re vera futurum æstimetur, vtpote præmio, vel pœna dignum. Vnde rectè adiungit, *Quomodo ergo puniuntur peccata quæ nulla sunt?* id est, (vt exponit,) *quæ nunquam committentur post carnem*, vtique morte præueniente. Intentio ergo Augustini illis locis est illam scientiam non quidem non esse, sed esse quandam simplicem intelligentiam, in cuius obiecto nulla ratio meriti fundari potest, & ita non esse veram præscientiam, quæ interdum ad rationem meriti, & ad præmium anticipatum sufficit, interdum verò ad præiudicium, & prædefinitionem alicuius pœnæ.

Exinanitur duobus modis Præscientia si quod præscitur, non erit.

Summa intentionis Augustini in obiectis locis.

4. Et per hæc responsum est etiam ad Prosperum, D quem alibi hanc scientiam conditionatam in Deo cognouisse iam ostendimus; in alio ergo non scientiam, sed abusum eius reprehendit, fundandi nimirum in ea *commentitia merita*, vt rectè vocat, *confingendo futura, quæ non sunt futura*, id est, affingendo illis meritum ac si verè & absolutè futura essent, cùm tamen simpliciter futura non sint, etiamsi sub conditione sint futura. Et in eodem sensu infert tanquam absurdum, quòd *non agenda præscita* dicuntur, vtique tanquam vera merita, ac subinde tanquam verè futura, ex quo etiam sequitur aliud absurdum, scilicet, *vt præscita non actu sint*; præscita nimirum sub eadem ratione, id est, vt vera merita, quia implicat sic præsciri, & non esse futurum aliquando, vt diximus. Damascenus autem nulla indiget expositione, quia ibi proponit explicare proprietates harum vocum, *prædefinitio, præuerio*, & aliarum, & prænotionem ita describit, *prænoscere est ea, quæ futura sunt, antea nosse*, vbi clarè limitauit vocem illam ad scientiam, quæ antecedit duratione, vel æternitate rem in tempore futuram. De hac ergo præscientia loquens meritò subiungit, *Si facturi non essemus, nec ipse, quod futurum non esset, prænosceret.* Quanquam hæc verba, si rectè spectentur, cum proportione in scientia conditionata verum habent: nam si voluntas sub tali conditione posita hoc factura non esset,

4. Aptatur hæc solutio Prospero.

Damasceni aperta mens.

neque illud futurum sub conditione cognosceretur; sensus tamen Damasceni est, quem diximus, Atq; hæc nunc sufficiant de sententia Patrū, nam de mente D. Thomæ commodiùs dicemus, postquam alium sensum contrariæ sententiæ examinauerimus, quod in sequenti cap. præstabimus.

5. Sed adhuc nescio quo colore obiicitur nobis Augustinus lib. de prædestinat. Sanctor. cap. 17. 18. & 19. quia in eis ex professo probat contra Pelagianos, & Semipelagianos propositum diuinum eligendi prædestinatos ad gloriam, & sanctitatem, non esse ex præscientia, potiùs præscientiam futuræ sanctitatis illorum esse ex Dei proposito; sic enim respondet ad quæstionem, quam Prosper in Epist. sua ipsum interrogauerat. Adduntur etiam verba Augustini *Epist.* 107. vbi tractans verba Ioan. 6. *Sciebat Iesus, qui essent credentes, & qui esset traditurus eum*, inquit: *Et ne quisquam existimaret, credentes sic ad eius præscientiam pertinere, sicut non credentes, id est, vt eis non fides daretur, sed tantùm voluntas prænosceretur, mox adiecit: Nemo potest venire ad me*, &c. Et epist 107. circa medium, ait, Deum omnia opera sua futura in prædestinatione præsciuisse. Sed hæc loca nullo probabilitatis colore ad præsentem causam accommodantur, agit enim ibi Augustinus de absoluta præscientia meritorum, & probare vult sanctitatem, quæ à vocatione incipit, non dari ex meritis, sed ex gratia. Vnde sic incipit, *Intelligamus ergo vocationem, qua fiunt electi, non qui eliguntur, quia crediderunt, sed qui eliguntur, vt credant.* Vnde postea concludit, *Electi sunt itaq; ante mundi constitutionem ea prædestinatione, in qua Deus sua futura facta præsciuit* Loquitur ergo apertè de absoluta præscientia meritorum, quam sequi, non præcedere decretum electionis diuinæ verissimè docet. Idemque prosequitur cap. 18. vbi refert sententiam Pelagij dicentis, prænouisse Deum in sua æternitate, qui essent futuri sancti, & ideo eos elegisse. Et hoc impugnat ex verbis Pauli ad Ephes. 1. dicentis: *Elegit nos, vt essemus Sancti, non quia futuri eramus Sancti*, quod latè prosequitur, & concludit. *Elegit ergo nos Deus in Christo ante mundi constitutionem, prædestinans in adoptionem filiorum, non quia per nos Sancti & immaculati futuri eramus, sed elegit, prædestinauitque vt essemus*, &c. Et infrà sic inquit: *Ex hoc proposito est illa electorum propria vocatio, quibus omnia operantur in bonum*, quod propositum non est certè conditionatum, sed absolutum, quo Deus statuit sanctitatem, vel vocationem congruam ad illam illis, quos gratuitò elegit ex quo proposito non conditionata, sed absoluta præscientia sequitur secundùm rationis ordinem. De hac ergo scientia Augustinus ibi loquitur, nec de conditionata verbum ibi habet, multóque minus decretum conditionatum insinuat. In cap. autem 19. doctrinam, quam contra Pelagianos tradiderat, contra Semipelagianos applicat. Hi enim dicebant elegisse nos, vt essemus Sancti, qui præuidit, nos ex nobis futuros esse credentes. Ipse autem contra illos eodem testimonio, etiam elegisse nos Deum, vt essemus fideles, non quia præuidit credentes nostro arbitrio, sed vt sua gratia nos faceret credentes, & ita in suo proposito, & electione præuidit fidem nostram futuram, non ante illam.

Plura Augustini loca perperam obiecta, cùm in iis, sermo sit de scientia absoluta futurorum.

Ioan. 6.

Ephes. 1. 4.

6. Sed instare possunt, quia eadem ratio, & proportio, quæ est præscientiæ absolutæ ad decretum absolutum, est etiam præscientiæ conditionatæ ad

6. Instantia notanda.

ad propositum conditionatum; ergo licèt Augustinus in illis locis loquatur de scientia, & decreto absolutis, inde sumitur efficax argumentum ad conditionata. Consequentia est clara, & antecedens probatur, quia ideo scientia absoluta supponit propositum, quia effectus præscitus, debet esse effectus propositi: sed idem effectus debet etiam esse effectus propositi sub conditione; ergo est eadem ratio. Vnde è contrario sequitur, si consensus, v.g. fidei præuidetur sub conditione, si detur talis vocatio, & ante omne propositum Dei, etiam conditionatum non præuideri, vt effectum saltem physicum, & proprium voluntatis Dei, ac subinde præsciri, vt effectum futurum ex sola voluntate hominis. Quòd si hoc concedatur, sequitur vlteriùs, Augustinum nihil contra Semipelagianos effecisse, quia ille bonus vsus futurus erit physicè à sola voluntate hominis crediturì, & ita poterit esse meritum, & ratio totius prædestinationis.

7. Responsio prima.

Ad replicam respondetur in primis, non esse eandem rationem de præscientia absoluta, & conditionata. nam absoluta est de re futura in aliqua differentia temporis, & ideo necessariò supponit in Deo liberum decretum proportionatum effectui præuiso, quia non potest esse futurum nisi per voluntatem, aut cum voluntate Dei, & ita absoluta præscientia effectus absolutè futuri necessariò supponit in voluntate Dei determinationem ad talem effectum producendum. Futura autem sub conditione tantùm, vt sic præcisè spectata, non sunt de facto futura in aliqua differentia temporis, & ideo non necessariò supponunt decretum cum actuali determinatione voluntatis Dei, quia illud futurum vt sic, adhuc manet in statu possibilium. Secundò verò addimus hanc scientiam conditionatam necessariò includere in obiecto suo adæquato decretum Dei, non vt iam præexistens in voluntate Dei, sed vt comprehensum obiectiuè sub conditione illa, sub qua futurum illud proponitur: vt, v.g. cùm dicimus Deum præscire, quòd si homo ita vocetur ad fidem, consentiet, non est sensus, quod consentiet suis viribus solis, sed quòd adiutus tali vocatione, & cooperante etiam physicè gratia adiuuante, quæ cum illa offertur, & concurrente etiam Deo per influxum generalem gratiæ. Conditio ergo hæc omnia includit, & consequenter includit propositum Dei dandi, vel offerendi hæc omnia cum vocatione, & tunc dicimus præscire voluntatem hominis etiam esse cooperaturam, & sic præscire Deum sub tali conditione consensum hominis.

Præscientia conditionata eò differt ab absoluta, quòd hæc supponat actualem determinationem voluntatis diuinæ, quam illa nõ supponit.

Responsio secunda. Conditio sub qua futurum proponitur, includit propositũ dandi, vel offerendi cũ vocatione gratiam cooperãtem influxum generalem.

8. Consensus præscitur vt futurus à gratiâ præueniente vt à causâ morali, à gratiâ verò adiuuãte vt à causâ physicâ.

Vnde non sequitur cognoscere Deum illum consensum vt effectum voluntatis, & non gratiæ. nam præscitur vt effectus futurus ex voluntate præuenta, & adiuta gratia. Nec etiam sequitur sciri vt effectum gratiæ solùm in genere causæ moralis, quia licèt futurus sit à gratia præueniente tantùm moraliter, etiam præscitur futurus physicè à gratia cooperante, seu adiuuante, quamuis non prædeterminante. Denique non sequitur inefficacem esse discursum Augustini ex testimoniis Scripturæ contra Pelagianos, & Semipelagianos. Cùm enim tam sanctitas ipsa, quàm initium sanctitatis, vel fidei, vel voluntas credendi sit effectus diuinæ electionis, & propositi, optimè infertur, non posse esse causam eius etiam vt præuisam, quia vt præuisa per absolutam scientiam procedit ex vocatione data ex proposito, atque ita supponit gratuitum Dei propositum: vt præuisa autem tantùm sub conditione, non potest

A habere rationem meriti, vt in eodem libro latè probat idem Augustinus contra Semipelagianos. Et præterea etiam vt sic præuisa voluntas credendi, non præuidetur vt effectus solius liberi arbitrij, sed vt effectus vocationis dandæ ex proposito, non quòd in Deo supponatur, sed in conditione ipsa includatur, vt declaraui. Vnde tantum abest, vt ex illa doctrina Augustini præscientia conditionata excludatur, vt potiùs necessaria consecutione inferatur. Nam in illis capitibus eò peruenit Augustinus contra dictos hæreticos, vt fides sit ex vocatione, & non è conuerso, & quòd vocatio illa debeat esse ex proposito. In aliis autem locis eiusdem libri, & aliis suprà allegatis, docet, vocationem ex proposito esse illam, B quæ datur, prout Deus nouit congruere homini vocato vt vocantem non respuat: hæc autem præscientia conditionata est, & ante omne decretum Dei liberum præexistens in Deo, vt probaui; ergo iuxta discursum Augustini non repugnat hæc præscientia prædestinationi, sed ad illam est necessaria, de qua re dicemus plura in lib. 5. cap. vltimo.

Præscientia conditionata ex obiectis Augustini locis necessariò deducitur.

9. Gemina ex eiusdem epistolis testimonia retorquentur.

Neque efficaciora sunt alia duo testimonia ex epist. 105. & 107. nam euidenter loquitur in eis Augustinus de præscientia operum futurorum in tempore, atque adeò de præscientia absoluta, non de conditionata. Possumus autem illa testimonia retorquere quatenus in eis, præsertim in priori C docet Augustinus bona opera, quæ Deus speciali gratia facit in nobis, præsciri à Deo supposita eius electione, seu prædestinatione: opera autem mala non ita cognosci. Si enim hoc verum est in absoluta præscientia, etiam erit verum in scientia conditionata; ergo saltem illa non possunt cognosci in decreto absoluto ex parte Dei, licèt sit ex parte Dei conditionatum, quia neutro modo potest Deus ex se velle, aut prædestinare peccatum. Nec valet distinctio de peccato pro materiali, vel pro formali, quia Augustinus etiam de ipsa voluntate non credendi negat esse ex propo- D sito Dei, præterquam quòd non potest habere locum illa distinctio, vbi malitia est inseparabilis ab actione prædestinata, seu prædefinita, vt iam probatum est, & in lib. 3. iterum est dicendum.

10. Quocirca ante præscientiam conditionatam futuri operis praui, non solùm non est necesse, vt antecedat in Deo decretum, in quo possit tale decretum sic præsciri, verùm etiam neque in conditione ipsa potest obiectiuè includi tale propositum. Quamuis enim necesse sit, ibi includi aliquod decretum Dei, quia sine aliqua libera Dei determinatione non potest aliquis effectus esse futurus; nihilominus non potest illud decretum esse tale, vt in illo cognoscatur esse futurus siue absolutè, siue sub conditione, seruata proportione, & partitione, quia neque ante, neque post E scientiam conditionatam, neque in ipsa, seu obiecto eius potest dari decretum prædefiniens actum, sed permittens, & offerens generalem concursum, in quo solo non potest cognosci futurus actus, nisi simul cognoscatur determinatio, & cooperatio libera voluntatis hominis, vt præsens obiectiuè, vel simpliciter, vel sub conditione. In bonis autem licèt ante scientiam conditionatam non possit antecedere propositum præfinitiuum, & omnino absolutum ex parte Dei, ne libertas lædatur; tamen supposita conditionata scientia potest optimè antecedere ante absolutam præscientiam eiusdem futuri: quia cùm sit de bono obiecto, non repugnat Deo, & cùm supponat

Decretũ inclusum in conditione tale non est, vt in illo cognosci possit effectus absolutè, vel sub cõditione futurus.

supponat vsum libertatis præuisum, non tollit illum, sed purificat conditionem, & illi accommodat vocationem, per quam infallibiliter, & liberè compleatur, vt latiùs in lib. 5. dicturi sumus.

Infrà lib. 5. cap. 24.

CAPVT V.

Deum habere conditionatam scientiam futurorum ante decretum liberum, seu voluntatis, secundùm rationis ordinem, nec posse talem scientiam in tali decreto fundari, ex eisdem Scripturæ, & Patrum testimoniis ostenditur.

1. NOn possumus ratione confirmare sententiam nostram, nec modum, quo talis scientia in Deo est concipienda, explicare, nisi priùs hoc punctum, in quo ab Auctoribus prioris sententiæ, qui nobiscum in asserenda ipsa scientia conueniunt, dissentimus, diligenter expendamus, quod maximè ex eisdem Scripturæ testimoniis, & Patrum à nobis præstandum est, & obiter aliquas rationes attingemus. Dicimus ergo eisdem testimoniis tam Scripturæ, quàm Sanctorum Patrum, posse sufficienter probari, hanc præscientiam, quæ in Deo est, non fundari in decreto libero Dei, sed esse priorem illo secundùm rationem, vel etiam secundùm illum modum dependentiæ, vel independentiæ, qui inter actus solùm ratione distinctos inueniri potest, quia nimirum potest talis præscientia esse sine tali proposito vel omnino, vel saltem sine illo vt priori in quo fundetur.

Assertio in hoc capite probanda.

2. Hoc probamus primò ex verbis illis Christi. *Si in Tyro, & Sidone, &c.* nam supponendo, quòd sint dicta ex certa præscientia conditionata, vt illi Auctores, cum quibus nunc disputamus, admittunt, nullum potest cogitari propositum Dei liberum, & secundùm rationem antecedens, in quo illa nitatur, respondent ante illam scientiam habuisse Deum propositum ex parte sua absolutum, & efficax, licèt conditionatum ex parte dandi hominis Tyri, & Sidonis auxilium efficax ad agendam pœnitentiam, si in eis talia signa fierent (quidquid tale auxilium efficax sit,) & in illo proposito cognouisse illam conditionalem, quia ratione illius habebat infallibilem veritatem, neque aliter illam habere potuisset. Sed, vt omittam, tum quòd tale propositum conditionatum, & liberum in tali casu, & materia gratis confingitur, tum etiam, quòd ille modus præscientiæ repugnat cum contingentia veritatis cognitæ, de quibus in discursu capitis generaliùs dicemus; specialiter repugnat illa responsio intentioni Christi in illo loco, & circunstantiis prædictionis eius. Quia sic immeritò Christus exprobrasset Iudæos comparatione Gentilium, si illi essent conuertendi per aliud auxilium, quod non dabatur Iudæis, sine quo non stabat Iudæos conuerti: sic enim Iudæi iustam responsionem habuissent, qua reprehensionem declinarent, & causam disparitatis in ipsum Christum reiicerent. Quin potiùs dicere possent, frustrà, & fictè tantam vim in signis, & virtutibus posuisse, etiamsi coniunctas haberent inspirationes illis externis signis proportionatas, si alia Dei voluntas absoluta non accedat, per quam voluntas audientis determinetur,

Primum testimonium Scripturæ. Matth 11. 21. Luc. 10. 13.

Effugium.

Occluditur.

A quia sine hac parum illa omnia valent, & hæc sine tot virtutibus, & signis sufficeret.

3. Igitur sistendum est in illis virtutibus, & præuenientibus auxiliis, quæ Iudæis data sunt, ita vt illa verba Christi, *Si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in te*, præcisè, & exclusiuè intelligantur. nam si aliquid aliud, & efficacius dandum Tyriis, & Sidoniis Christus substituit, non est sincerè loquutus, nec iustam obiurgationem Iudæis obiecit. Sed ad hoc etiam respondent, obiurgatos comparatione Gentilium, non quia non fuisset tunc maius, & efficacius internum auxilium dandum Gentibus, sed quia Iudæi indigniores ad illud recipiendum se reddiderunt. Hæc autem responsio textus, aut intentioni Christi consentanea non est, quia non de prioribus peccatis, sed de præsenti obduratione, & incredulitate eos obiurgabat; neque reprehendit Iudæos propter præcedentia peccata vt priùs commissa, sed propter duritiam cordis, & firmam ad sua peccata adhæsionem voluntariam, quam tunc habebant, & quam non habuissent Tyrij & Sidonij, si apud illos signa fierent, præterquam quòd illa euasio non potest accommodari ad auxilium efficax quacumque ratione explicatur. Nam si consistat in physica Dei prædeterminatione, vel in sola absoluta Dei voluntate, neutra pendet ex dispositione hominis, vt lib. 5. ostendemus, & ideo nec datur propter dignitatem hominis, nec propter indignitatem negatur. Et quamuis aliquod auxilium ex se efficax negaretur propter præcedens peccatum, hoc ipsum reuocandum erit, iuxta illam sententiam in præuiam voluntatem, & determinationem Dei, quam pro solo suo arbitrio facit, à qua semper sumi potest sufficiens excusatio talis exprobrationis, vt in lib. 3. latè dicemus. Si verò auxilium efficax consistit in vocatione congrua, hæc supponit scientiam conditionatam, vt in superiori capite dicebam, & quando vocatio non est efficax, id non prouenit ex Deo, sed ex homine, & non prouenit formaliter, (vt sic dicam) ex præcedentibus malis meritis, sed ex actuali repugnantia, quam homo præbet vocationi. Hanc ergo præuidit Christus, non fuisse futuram in Tyriis, & Sidoniis, & ideo vocationem, si daretur, futuram fuisse in illis congruam. Sed de his latiùs in citato loco lib. 5. vbi Augustini, & aliorum Patrum auctoritate vim, & efficaciam huius loci confirmabimus, & has euasiones varias esse ostendemus.

Verba Christi, si in Sidone, &c. intelligenda præcisè, & exclusiuè alterius auxilij, alioqui Christus nō esset sincerè locutus.

Altera elusio.

Pugnat cum textu & intentione Christi.

Infrà lib. 5. cap. 18. ad 11.

4. Secundò argumentamur ex alio principali loco, & reuelatione facta Dauidi 1. Regum 23. de aduentu Saulis in Ceilam, si Dauid ibi expectaret, & traditione virorum Ceilæ, si Saul veniret, supponendo etiam, vt dicti Auctores nobiscum admittunt, illam fuisse reuelationem certam, & infallibilem ex scientia certissima illarum conditionalium veritatum. Nam illa scientia non potuit fundari in decreto libero absoluto Dei, quandoquidem effectus non erat aliquando futurus verè, & secundùm actualem existentiam, vt per se patet. Neque etiam potuit illa scientia supponere decretum liberum conditionatum, quo nimirum Deus ex se simpliciter prædefinierat, vt si Dauid expectaret, Saul veniret, & si Saul veniret, Ceilitæ traderent Dauid. Nam, vt omittam alia, quæ generatim dici possent de otiositate, vt sic dicam, & indecentia talium decretorum conditionatorum, quæ neque in Scriptura, neque in effectibus diuinæ prouidentiæ fundari possunt: in hoc particulari casu, & similibus, est specialis repugnantia, & in-

Secundum testimonium 1. Reg. 23.

Decreta libera conditionata in quibus aduersarij fundant hanc scientiam, otiosa & indecētia sunt, & contraria diuinæ bonitati, maximè circa actus malos conditionatè præscitos, quod deinceps fusè probatur.

docentia contra diuinam bonitatem, quia actiones illæ, vel Saulis veniendi ad capiendum Dauid Ceilæ permanentem, vel Ceilitarum tradendi Dauid in manus Saul, erant peccaminosæ, & contra iustitiam; ergo contra bonitatem Dei est dicere, Deum ex se decreuisse monere Saulm, & Ceilitas, vel excitando, vel prædeterminando voluntates eorum, siue ad volendum obsidere ciuitatem in odium, & comprehensionem Dauid, siue ad volendum tradere Dauid obsessum in manus iniustissimi persecutoris.

5. Resp. alia communis.

Respondere solent hoc non esse inconueniens respectu illarum actionum pro materiali, quia non oportet, vt Deus illas præfiniat formaliter quatenus peccaminosæ sunt, quod solùm diuinæ bonitati repugnat. Quia, vt dicti Auctores censent, non solùm sub conditione, sed etiam absolutè prædefinit Deus omnes actiones liberas peccaminosas, quæ in quouis tempore fiunt, & voluntatem creatam ad illas prædeterminat, prout actiones reales, & liberæ sunt, licet vt non sunt malæ, seu deficientes.

Refellitur.

Nos verò in primis credimus, repugnare hoc maximè diuinæ bonitati, quia, cùm malitia sit inseparabilis a tali actione hîc, & nunc circa talem materiam liberè facta, impossibile est, Deum ex se velle determinare voluntatem hominis hîc, & nunc ad talem actionem circa talem materiam prohibitam, vel ex se rectæ rationi contrariam, quin consequenter, & moraliter velit, quidquid cum tali actione necessariò coniunctum est. Nam etiam naturalis Philosophia docet, qui dat formam, dare consequentia ad formam; & moralis docet, eum velle malitiam, qui vult actum, à quo inseparabilis est malitia.

Deum non prædestinare actiones prauas definitum à Concilio Arausic.

Deinde credimus repugnare hoc Conciliis & Patribus definientibus Deum non prædestinare actiones prauas. Nam Concilium Arausican. can. 25. anathema dicit in eos, qui dicebant, aliquos esse ad malum prædestinatos a Deo. quod de malo culpæ intelligendum est, & de prædestinatione ad illas actiones, per quas si fiant, ineuitabiliter culpa committitur. Neque enim poterat Deus aliter homines ad malum prædestinare, nisi ad tales actiones ad eos prædestinando, & præparando, & ideo Prosper de ipsis actionibus, & affectibus liberis, quibus homines peccant, dicit ad obiect. Vincent.

Idem asserit D. Prosper.

cap. 6. *Quòd sicut Deus non indidit malo Angelo illam voluntatem, qua in veritate non stetit, ita nec hominibus illum affectum, quo diabolum imitarentur, inseruit*; & cap. 7. *nullo modo credendum huiusmodi homines in hanc desperationem ex Dei voluntate cecidisse*; & cap. 10. inde probat, Deum non esse auctorem alicuius malæ actionis, quia eius prædestinatione nunquam extra bonitatem, nunquam extra iustitiam. At certè actus peccati etiam pro materiali extra iustitiam est, & infrà alia afferemus.

6. Speculatio [illegible]

Solent autem aduersarij ad vitandam verborum inuidiam, dicere, præcognouisse Deum talem actum peccaminosum, si talis occasio occurreret in permissione, seu in proposito, quod habuerat permittendi illum actum, & non dare auxilium efficax ad vitandum illum si talis conditio impleretur. Et rationem reddit Bannez, quia voluntas creata, nisi à Deo efficaciter determinetur ad bonum, infallibiliter deficiet circa quamcunque honestam materiam.

Impugnatur [illegible] dilemmate.

Sed hæc responsio vel intelligitur de permissione merè negatiua ex parte obiecti talis diuini propositi, id est, quòd ad neutram partem velit de se determinare voluntatem; vel intelligitur de tali permissione, quæ supponat, seu includat positiuam determinationem ad actum repugnantem præcepto, seu honestati. Si hoc secundum dicatur,

A hæc responsio non est alia à præcedenti, sed palliatur nomine permissionis, ne scandalizentur audientes, si dicatur Deus ex mera sua voluntate decreuisse determinare hominum voluntates ad actus peccatorum. Vnde illa, quæ dicitur permissio respectu malitiæ, reuera non est permissio, sed virtualis volitio. Nam Deus iuxta illum modum dicendi non tantùm decreuit non dare auxilium efficax ad honestè operandum, sed etiam decreuit dare motionem efficacem ad talem actum in tali materia, ex quo necessariò resultat deformitas peccati: sequitur ergo per quandam connexionem, ac consecutionem ex illo decreto Dei; non est ergo vera permissio,
B sed virtualis prædefinitio ipsius malitiæ, & ideo mirum non est, quòd ex tali decreto, seu permissione agnoscatur infallibiliter peccatum futurum. At verò talis modus decreti, siue nomine præfinitionis, siue nomine permissionis significetur, repugnat profectò diuinæ sapientiæ, & bonitati. Sic enim dixit Prosper sentent. 4. ad Gallos, *Non esse catholicum dicere, quòd, qui non credunt Euangelicæ prædicationi, ex Dei prædestinatione, & constitutione non credunt.*

Idem Prosper.

7. Altera pars dilemmatis.

Si verò sit sermo de priori permissione negatiua, in primis etiam illud est falsum, & quòd Deus quando permittit peccatum, ex se definiat non da-
C re homini auxilium per se efficax, & necessarium ad vitandum peccatum; repugnat enim hoc sufficientiæ gratiæ, & possibilitati non peccandi, & illi principio tradito à Patribus, & Concil. Trident. quòd Deus neminem deserit, nisi priùs deseratur ab ipso, de quo specialiter videri potest Chrysostomus hom. 67. in Ioan. præter ea, quæ in lib. 3. & 5. dicturi sumus de illo. Deinde etiam posito illo modo permissionis non potest illa cognosci, quid faciet humana voluntas in tali euentu, sed solùm quid non faciet. Probatur primò ad hominem, quia vt aliquid faciat, indiget prædeterminatione, & prædeliberatione Dei; sed Deus per illam negatiuam permissionem non deliberauit dare prædeterminationem ad oppositum actum, neque ad al-
D terum oppositorum, vt supponitur; ergo ex vi illius decreti non potest cognosci, quid sit voluntas creata in tali occasione volitura.

Chrysostom. infra lib. 3. c. 12. lib. 5. à cap. 10.

Impugnatur aetius.

Secundò argumentor simpliciter, quia vel Deus in illa voluntate permittendi sistit omnino in negatione, ita vt solùm velit non determinare ad actum bonum, neque ad malum, neque etiam offerre sufficientem concursum ad aliquem actum; & sic non solùm non cognoscet in tali permissione aliquem actum futurum, sed potiùs agnoscet carentiam omnis actus, non vt contingentem, sed vt necessariam, & consequenter non cognoscet futurum peccatum, quia talis carentia in tali homine non erit culpabilis, cùm non sit in illius potestate habere actum. Vel Deus permittendo non se habet adeò negatiuè, quin quantum ex se offerat concursum sufficientem, quo voluntas
E velit aliquid arbitratu suo, & tunc impossibile est in tali permissione præcisè spectata determinatè scire, quid volet illa voluntas, quia illud decretum permissiuum Dei tam indifferens est, sicut ipsa voluntas hominis, sed in voluntate hominis id non potest cognosci, vt maximè aduersarij concedunt; ergo nec in tali decreto.

8. Graue incommodum ex prædicta solutione.

Et in hoc sensu falsum omnino est dicere, voluntatem creatam infallibiliter determinari ad malum, nisi efficaciter prædeterminetur ad bonum, quia perinde est, ac dicere voluntatem creatam ex se, & natura sua esse determinatam ad malum, quod secundùm fidem dici non potest. Sequela patet, quia vel voluntas non prædeterminata potest se ad aliquid determinare, vel non potest. Si non potest; ergo

ergo licèt non prædeterminetur ad bonum, ex vi illius negationis non determinabitur ad malum, nisi ad illud prædeterminetur: sicut etiam è contrario licèt non prædeterminetur ad malum, non determinabitur ad bonum, nisi ad illud prædeterminetur; ergo de se est indifferens ad vtrumque, neque in sola negatione prædeterminationis ad bonum potest esse certa determinatio ad malum. Vel potest voluntas sine præuia determinatione ad aliquid liberè determinari, & tunc etiamsi non prædeterminetur ad bonum, poterit simpliciter ad illud determinari, & non ad malum, aliàs apertè sequitur illam de se esse ad malum determinatam, nisi per contrariam prædeterminationem detineatur, & quasi à sua naturali inclinatione extrahatur, quod dici nullo modo potest, nec ratione creationis ex nihilo, quia est contra bonam naturæ institutionem, nec ratione peccati originalis in nobis, quia est incidere in errorem in præcedenti Prolegomeno reprobatum, quòd peccatum originale abstulit libertatem ad operandum bonum.

9. Testimonia ex aliis Scripturæ locis.

Tertiò possumus similem probationem sumere ex aliis testimoniis Scripturæ, quibus veritatem huius scientiæ confirmauimus, ex quibus tertium omitto, quia in illo facilè dici potest, decreuisse Deum lenire, & mutare cor Regis Babylonis, si Sedecias se illi dedidisset: quamuis enim id probari non possit, neque etiam à nobis improbari

Ierem. 38. 17.

potest, quia potuit Deus id decernere absolutè, quia sine peccato fieri poterat, & postea posset idem facere sine læsione libertatis, per aliquam motionem, & cogitationem congruam. Omisso ergo illo loco, alter ex Actibus videtur satis efficax, virtute enim continet conditionalem hanc propositionem à Deo reuelatam, *licèt maneas, & prædices in Hierusalem, non credent*; hæc autem non potuit cognosci in decreto absoluto, quo Deus ex se, & ante omnem præscientiam efficaciter decreuerat, vt illi non crederent, etiamsi illis Euangelium prædicaretur. Alioqui veritas illius conditionalis reduceretur in voluntatem Dei, vt in causam propriam, & primariam, non in voluntates proprias talium hominum, atque ita verè dicere possemus, ideo Iudæi Hierosolymis existentes non crederent, etiamsi Paulus illis prædicaret, quia Deus decreuerat, vt non crederent. Hoc autem nihil aliud est quàm dicere, homines ex Dei prædestinatione non credere, quod à Prospero in sent. 14. ad cap. Gallor. suprà citata damnatum est. Non ergo ideo Deus vidit, illos non fuisse credituros, prædicante Paulo, quia ipse facturus erat, vt non crederent, etiamsi Paulus prædicaret; non credere enim, aut nolle credere, non est opus Dei, nec obiectum dignum diuini absoluti decreti: præuidit ergo ante illum tale decretum, illos sua mera voluntate non fuisse credituros, si talis conditio poneretur.

Actor. 22. 18.

D. Prosper.

10. Occupatur responsio.

Scio hîc etiam esse dicturos, antecessisse decretum, non quo voluit Deus facere, vt non crederent, sed quo voluit non facere, vt crederent. Sed hoc vel nihil est, vel in idem reuoluitur. Nam si velle non facere nihil aliud sit, quàm nolle dare extraordinarium auxilium, quod esset congruum, vel quod alio quouis modo faceret, vt crederent, non esset tamen de se simpliciter necessarium ad credendum; sic facilè admitti potest, habuisse Deum tale decretum, tamen illud non sufficit, vt in eo infallibiliter præuideret Deus, illos homines non fuisse credituros, prædicante Paulo, quia sine tali auxilio haberent homines sufficientem

A vocationem, & auxilium, quo possent credere si vellent; ergo etiamsi non essent habituri maius auxilium ratione prædicti decreti, & illo stante adhuc erat contingens, & de se incertum, an illi essent credituri, necne; ergo in illo decreto non poterat incredulitas illorum infallibiliter præuideri. Declaratur, nam hæc conditionalis, si Deus decreuit non dare copiosius auxilium ad aliquem actum, quàm sit ad illum necessarium, non fiet, non est vera ex vi illationis, quia non repugnat fieri cum solis necessariis, & quia ex negatione causæ non adæquatæ, seu non necessariæ, non sequitur negatio effectus. Ergo si illud decretum solum est de non dando auxilio extraordinario,

Hæc propositio non est vera vi illationis, si Deus decreuit non dare copiosius auxilium ad aliquē actū, quàm sit ad illum necessarium, non fiet.

Ex negatione causæ nō adæquatæ, seu non necessariæ, non sequitur negatio effectus.

B seu copiosiori, quàm sit necessarium simpliciter ad credendum, ex illo non infertur per necessariam consequentiam negatio credendi; ergo nec potest in illo decreto infallibiliter videri. At si decretum illud fuit de non dando auxilio simpliciter necessario ad credendum, profectò illud decretum fuit faciendi, vt illi homines non crederent, quia negatio actus non fit per positiuam actionem, per se loquendo, & ex vi negationis, sed fit per ablationem causæ, vel influxus necessarij ad actum; ergo si Deus ex se supponitur habuisse decretum non dandi auxilium necessarium ad credendum, planè supponitur decretum, quo statuit facere, vt non crederent, eo modo, quo hoc factibile est.

C Quòd si cum illa negatione iungatur voluntas non credendi, hæc non poterit præuideri in solo decreto purè negatiuo ex parte obiecti, sed oportebit addere decretum determinandi voluntatem hominis ad volendum non credere, quod plus est, quàm velle facere, vt non credant, & magis Deo repugnat, in præcedenti testimonio declaratum est.

11. Ratiocinatio efficax in formâ, ex cæteris Scripturæ & Patrum locis desumpta.

Quartò ad hunc modum induci possunt cætera testimonia, non solùm quæ ex Scriptura, sed etiam, quæ ex Patribus allegauimus, possumúsque omnia ad hoc argumentum reducere. Omnis conditionalis propositio de futuro actu libero est de actu malo, aut de bono, & de vtroque actu Deus

D habet talem præscientiam certam, sed malus non potest in decreto antecedente præsciri; ergo, vt cognoscatur bonus, vel non est necessarium decretum, vel illudmet decretum, ne tollat libertatem, debet supponere conditionatam scientiam alterius veritatis. Maiorem admittunt aduersarij, cum quibus nunc disputamus, & probata est omnibus testimoniis in duobus præcedentibus capitibus adductis. Minor quoad primam partem de actibus malis probata est in secundo, & tertio testimonio proximè ponderatis, quia tale decretum non potest esse merè permissiuum, sed necesse est, vt sit prædestinatiuum, vel, quod idem est, prædefinitiuum saltem ipsius actus, qui vocatur

E materiale peccati, vt à me satis probatum est. Repugnat autem, vt decretum Dei sit prædestinatiuum actus mali, nam prædestinatio mali, etiam pro materiali non potest Deo tribui, vt probaui. Et addi potest alia sententia Prosperi sexta ad Gallos, in qua dicit, non esse Catholicum, qui asserit, *prædestinationem in homine operari siue ad malum, siue ad bonum. Nam prædestinatio semper in bono est, qua peccatum sola voluntate commissum, aut remittendum nouit cum laude misericordiæ, aut puniendum cum laude iustitiæ.* Vnde rectè dixit Fulgent. lib. 1. ad Monimum cap. 13. *Posset aliquod peccatum ex prædestinatione Dei esse, si posset aliquis homo iustè peccare.* quod eleganter prosequitur vsque ad cap. 17. Et simili modo possemus nos dicere, posset actus

Confirmatur minor iterū authoritate Prosperi.

Fulgent.

actus peccati ex prædestinatione Dei esse, si posset iustè fieri, cùm tamen inseparabiliter habeat adiunctam malitiam, nullo modo potest ex prædestinatione fieri, & consequenter nec in præuio decreto cognosci.

12. Argumentũ ad hominẽ contra Aluarem.

Et quamuis de hac re in lib. 3. & 5. ex professo dicturus sim, nunc ad hominem libet argumentari; quia D. Aluarez de hac ipsa scientia conditionata disputans, duplex Dei decretum distinguit, vnum formale, & aliud virtuale: formale per se satis clarum est; virtuale verò esse dicit, quod in alio virtute continetur, quia in obiecto eius virtute, seu implicitè clauditur, sicut in voluntate (ait) comedendi carnes in die Veneris, includitur virtute voluntas offendendi Deum. Cùm ergo ipse supponit hæc decreta virtualia in Deo, profectò negare non potest, quin si Deus absolutè prædefiniuit, ac voluit, vt in tali opportunitate, & occasione si occurreret, homo haberet consensum in obiectum, cui inseparabiliter est connexa malitia, negare non potest quin habuerit virtuale decretum ipsiusmet malitiæ. nam virtute continetur in illo obiecto formaliter volito. Admittere autem talem voluntatem in Deo, etiam virtualem ex certa scientia, & cognitione omnium proprietatum, quæ in illo obiecto virtute, seu implicitè continentur, profectò multum derogat diuinæ bonitati. Non sunt ergo talia decreta circa tales actus malos in Deo admittenda. Et quod de actibus positiuis dicimus, intelligendum est etiam de omissionibus actuum etiam voluntariis, ac liberis, quando tales sunt, vt cum indiuiduo, & liberè cum tali scientia, vel negligentia contra præceptum suo modo fiunt, inseparabilem malitiam habent, tunc enim eadem ratio versatur, vt intuenti facilè patebit.

Non solùm formale, sed etiam virtuale decretum circa malitiã peccati derogat Diuinæ bonitati.

13. Robur nostræ argumentationis ex Patribus vberiùs declaratur.

Hoc ergo fundamento firmissimo supposito, optimè argumentamur ex testimoniis omnium Patrum, qui in Deo ponunt hanc scientiam conditionatam, etiam circa peccatum, & actum malum, & circa omissiones etiam malas, non enim possunt talia testimonia intelligi de præscientia supponente decretum prædestinans huiusmodi actus, quia hoc & aliis eorum sententiis, & veritati multum repugnat; ergo sicut illa testimonia cum aliis ex Scriptura adductis in cap. 1. de actibus peccatorum, probant dari in Deo hanc scientiam, ita probant, non fundari in antecedente decreto, quia permissiuum purum non sufficit, nisi vel supponat aliunde eandem præscientiam, vel aliquam voluntatem absolutam, ac prædestinantem includat, vt probaui. Similiter idem docet Augustinus vbicumque ait, Deum velle hominem iustum in vita conseruare vsque ad illud tempus, in quo præscit eum peccaturum, & similia ponderata in cap. præcedenti, in quatuor prioribus testimoniis Augustini. Nam illa scientia non potest supponere decretum efficax ex parte Dei, etiam sub conditione ex parte obiecti, quia eandem indecentiam, & repugnantiam cum diuina bonitate includit. Idémque est de illa præscientia, quòd homo non sit consensurus, licèt vocetur, de qua loquitur Anselmus Matth. 6. quia etiam illa resistentia, seu negatio consensus est peccaminosa, nec potest Deus ex se illam velle, maximè cùm sit contraria generali eius intentioni. Possumúsque in hunc modum hanc partem confirmare, primò, quia Patres admittunt, & supponunt hanc conditionatam præscientiam peccati futuri sub conditione etiam in electis, in quibus non permittit electionem impleri, ne peccatum sub conditione præuisum impleatur, hoc attribuunt magnæ gratiæ Dei; ergo supponunt, illud peccatum non fuisse futurum ex decreto ipsius Dei, sed ex pura fragilitate ipsius hominis, cui subuenit gratia. nam homo ex se non indigebat illa gratia, nisi à Deo ipso in illo conditionato discrimine (vt sic dicam) constitueretur. Vnde cùm Deus in secundo illo signo determinat homini tollere vitam, ne peccet, non tam illi gratiam concedit, quàm impedit, ne maleficium, quod erga illum cogitauerat, compleatur: quod est satis violentum remedium, magísque dignum Deo fuisset, non imponere illi homini talem necessitatem peccandi, etiam sub conditione. Non est ergo ille modus prouidentiæ Deo consentaneus, ac subinde non est ille sensus Patrum, sed planè supponunt, hominem ex se, & cum communi concursu de se indifferente fuisse peccaturum, si viueret, & ideo ex misericordia præueniri, vt potius præmaturè moriatur, quàm postea peccet.

August. Anselm.

Confirmatio prima Admittẽdus esset modus Prouidentiæ minùs Deo cõsentaneus.

Secundò potest vlteriùs declarari, quia sicut multos rapit, quos præscit fuisse peccaturos, si viuerent, ita etiam multos in vita conseruat præsciens similiter fuisse peccaturos, quod euidenter docet Augustinus in eisdem locis de corrept. & grat. cap. 8. & de dono perseuer. cap. 9. & aliis; ergo sicut primum cognoscit in decreto conditionato, ita etiam hoc posterius; ergo sicut Deus rapit illum, ne cadat, ita hunc conseruat, vt cadat: hoc autem absurdissimum est, & contra Augustinum lib. 1. contra Iulian. cap. 8. in fine, dicentem: *Non ideo creat pecora in armentis, & gregibus impiorum, vt Dæmonibus immolentur, quamuis hoc eos nouerit esse futuros.* Quod ideo verum est, quo Deus non decreuit, vt impij immolarent pecora Dæmonibus, nec facit, vt id faciant. Nam si hoc ex se, & absoluta voluntate decreuisset, profectò etiam crearet armenta, vt illa sua voluntas impleretur. Sic ergo nos dicimus, si Deus præsciret, hominem, si viuat, commissurum esse actum peccati, quia ipse Deus ita determinauit sub eadem conditione, quando postea vult antecedens impleri, id est, hominem viuere, id velle, vt homo ille cadat, & efficaciam sui primi decreti in illo ostendat; est ergo indignum Deo talia decreta illi tribuere. Vnde Augustinus in verbis citatis, quamuis de præscientia absoluta loqui videatur, tamen vt supponere videatur conditionalem, qua Deus voluit creare armenta, etiamsi præsciret, quòd si illa crearet, essent immolanda Dæmonibus. Et ipsam scientiam absolutam talium peccatorum supponit, non esse in decreto, quo Deus ante illam præscientiam absolutè decreuisset, vt homines talia facerent. Nam si crederet in Deo esse tale decretum, non esset, cur negaret; imò negare non posset, Deum creare armenta talium hominum, vt materiam haberent, ex qua suum primum decretum infallibiliter implerent.

14. Cõfirmatio secunda. August. Deus neminem conseruat vt cadat.

Tertiò sunt maximè ponderanda testimonia, in quibus Patres rationem inquirunt, cur Deus hominem, vel Angelum creauit, quem præsciebat peccaturum. Nam in tali præscientia fingi non potest antecedens decretum conditionale, in quo fundetur. Oportebit enim supponere, Deum prius ratione, quàm absolutè decreuisset creare Angelum, secum ita statuisse, si talem Angelum, vel hominem creauero, illum peccare permittam, illa vtique permissione, quæ includat absolutum decretum determinandi voluntatem talis hominis, vel Angeli ad actum habentem connexam ineuitabiliter

15. Tertia confirm. Quale decretum indignum Deo teneantur admittere aduersarij.

rabiliter malitiam peccati. Hoc suppono tanquam manifestum in illa sententia, ex quo inferatur infallibiliter illa conditionalis illatiua, seu ex vi illusionis, vt in illa sententia supponitur necessarium. Talis autem cogitatio habet repugnantiam ad diuinam bonitatem, quam satis ponderauimus, & per se statim occurret cuilibet attentè consideranti. Habet etiam difficultatem de necessitate peccandi, quæ inde sequitur, & est contraria libertati, vt ex Prolegomeno præcedenti facilè potest intelligi. Sed hæc prætereo, & in auctoritate Patrum insisto, est enim illa cogitatio euidenter aliena à mente Sanctorum illam quæstionem, vel rationem inquirentium; nam si præscientia peccati sub conditione futuri supponit decretum illud, in quo eius veritas, & illatio fundatur, potiùs quærenda esset ratio, cur Deus satis decretum habuerit. nam ibi esset sola ratio admirationis, & difficultatis, & sine dubio esset maxima, & iudicio meo inexplicabilis, quando Deus, cùm sit summè bonus, & sapiens, sola libertate, & nulla occasione sumpta ex determinatione creaturæ talem determinationem ex se habuerit. At Patres nullam quæstionem de hoc mouerunt, nec rationem talis decreti dare tentarunt; ergo signum est illam præscientiam, quam supponunt, esse simplicem scientiam quasi naturalem in ordine ad decreta libera diuina, quia ante illa supponitur, & ea nonobstante, decreuit Deus hominem liberè creare, & illi præceptum imponere, & suæ libertati eum committere, & hoc est primum decretum liberum, quod Sancti circa creationem hominis, vel Angeli ponunt, & ideo de illo solo rationem reddunt, cur illa præscientia ei non obstiterit, quia malitia (inquiunt) hominis illo modo futura non potuit vincere bonitatem Dei, nec debuit puniri antequam fieret. Quæ rationes nullo modo accommodari possunt ad illud conditionatum decretum, vt constat; est ergo ille modus explicandi dictam præscientiam in illo casu alienus à mente dictorum Patrum, & per se incredibilis, cùm nulla auctoritate nitatur, & sit de re obscurissima pendente ex sola libertate Dei, & habente alias difficultates, & incommoda, quæ insinuauimus.

Quare Deus illud habuerit, difficultas inexplicabilis, ideo intacta Patribus quòd tale decretũ conditionatum ab eorum mente sit alienum.

16. Venio ad alteram partem de hac præscientia prout à Patribus esse dicitur de bonis actibus sub conditione futuris. In quo in primis consideranda est illa præscientia, quam Sanctus Augustinus antecedere supponit ad congruam vocationem, nimirum, quia præscit Deus quis modus vocationis erit congruus alicui, vt vocationem non respuat. quod etiam aliis allegatis locis dixit Chysostomus, Deum aliquos ex gratia tunc vocare, quando eos scit obtemperaturos. Nam illa præscientia, vt ostendit, non potest esse absoluta, cùm hæc sequatur ad propositum, sic vocandi, vt constat; est ergo scientia conditionata. Et non potest fundari in conditionato decreto. Primò, quia non fundant Patres congruitatem vocationis in decreto, sed in quadam attemperatione vocationis ad talem voluntatem taliter affectam, & tali tempore cum talibus circunstantiis præcognitam, quam Deus infinita sua sapientia intimè prospiciens intuetur in tali opportunitate esse obtemperaturam, vt videre licet in Augustino locis allegatis, & præcipuè in dicto cap. 14. de dono perseuer. vbi ex eo, quòd Deus aliquos vocat prout nouit eis expedire, infert, *esse in aliquibus naturaliter munus quoddam intelligentiæ, quo præmoueantur ad fidem, si congrua suis mentibus vel audiant verba, vel signa conspiciant.* In qua illatione aperte sentit veritatem illius conditionalis, *si iste*

Præsentia actus boni sub conditione futuri non fundatur in decreto conditionato secundùm Patres.

Primò, quia Patres fundant cõgruitatem vocationis non in decreto, sed in quadam attemperatione vocationis cum voluntate in his circumstantiis. *Suprà cap. 3.*

A *ita vocetur, consentiet*, non fundari in antecedente decreto Dei prædeterminante, illud enim in quocumque homine cuiuscumque conditionis, vel ingenij semper erit efficax: sentit ergo Augustinus illam præscientiam nullum supponere decretum, à quo habeat vocatio illam congruitatem, sed hanc sumi ex coaptatione ad tale ingenium cum aliis conditionibus, quibus perspectis Deus infinita sua scientia veritatem futuri consensus intuetur.

Secundò idem probamus ratione, quia hæc conditionata scientia, quam Augustinus, & alij Patres supponunt, ante vocationem præcedit secundùm B rationem ad propositum absolutum dandi vocationem; ergo nullum aliud decretum supponit vel absolutum, vel conditionatum. Maior euidẽs est ex testimoniis, & statim ampliùs probabitur; consequentia verò quoad priorem partem de decreto absoluto probatur, quia vel illud esset in Deo per modum intentionis dandi homini consensum liberum in fidem, vel quid simile, vel esset per modum executionis, ita vt eadem volitio, sit effectio ipsiusmet consensus hominis, vel saltem motionis prædeterminantis ad illam. Prior actus non solùm esse potest in Deo ante præscientiam absolutam futuri consensus, sed etiam est probabile semper præce- C dere in actibus bonis, & maximè in supernaturalibus, quia potest illos Deus prædefinire, & prædestinare, antequam absolutè præsciat illos esse futuros. Nihilominus tamen hæc prædefinitio Dei supponit scientiam conditionatam in Deo, qua nouit, quòd si hominem efficaciter moueat, aut vocet tali modo, infallibiliter conuertetur. quam præscientiam negare non possunt aduersarij, tum quia per se est necessaria ad talem actũ intentionis absolutum prudenter habendum, quia nemo potest specialiter intendere, seu absolutè velle consequi aliquem finem, nisi media, quibus illum consecuturus est, habeat præcognita. Vnde vt intentio sit infallibilis, necesse est vt media præcognoscantur, vt infallibiliter efficacia ad consequendum finem. D Hæc autem præcognitio sistit in hac conditionali, si vsus fuero his mediis, consequar finem, & in præsenti reuocatur ad istam, si ita vocauero hunc hominem, consentiet. Tum etiam, quia dicunt auctores contrariæ opinionis, consensum infallibiter sequi ex motione physicè prædeterminante; ergo antequam Deus habeat intentionem saluandi, vel faciendi illum credentem, habet scientiam huius conditionalis: Si dedero huic talem motionem, saluabitur, vel credet. Atque hinc facilè probatur altera pars de decreto exequente, qua omne volitum est præcognitum, etiam in Deo: sed Deus vult dare illam vocationem, vel motionem, vt con- E gruam, & efficacem; ergo præcognouit illam vt talem; ergo antequam velit illam dare præscit, quòd si illam dederit, habebit effectum, quod, vt probaui, negare non possunt etiam aduersarij. Vnde quoad hoc solum est differentia, quia nos ponimus illam scientiam non ex vi illationis ex tali conditione: ipsi autem debent illam admittere ex vi illationis; & ita quantum ad hoc punctum reuocatur dissensio ad quæstionem de prædeterminatione physica tractanda ex lib. 3. per medium, vt latiùs in lib. 5. per totum. Iam verò probatur prior consequentia quoad decretum conditionatum liberum, quod in Deo præcedere debeat ad talem scientiam, & primò in sententia aduersariorum est euidens, quia scientia illa, quam declaraui, habetur ex vi illationis, vnde pertinet ad sciẽtiam simplicis intelligentiæ omnino necessariam; ergo nullum supponit decretum

17. Secundò idem ratione ostenditur.

Prima pars consequẽtiæ de decreto absolutè probatur.

Scientia cõditionata per se est necessaria ad actum intẽtionis absolutum prudenter habendum circa actus bonos.

Est etiam necessaria ad decretum exequens.

Prima pars consequentiæ de decreto conditionato.

decretum liberum, sicut scientia huius conditionalis: si Sol creatus fuerit, illuminabit, vel si voluero creare mundum, incipiet esse, & quælibet similis est in Deo ante omne decretum liberum: non est autem minus necessaria illa conditionalis in vi illationis, si dedero huic homini motionem prædeterminantem, consentiet; ergo etiam illa non supponit decretum liberum conditionatum; sed potiùs in suo obiecto includit illud, non vt iam existens, quoad libetam determinationem, cum respectu rationis; sed vt possibile nostro modo concipiendi; sicut intelligimus nunc fuisse in Deo possibile decretum liberum creandi alium modum, quod de facto non fuit. In nostra verò sententia probatur, quia vocatio non habet, quòd sit congrua à physica prædeterminatione, neque ex immediata efficacia antecedente diuinæ voluntatis; ergo congruitas vocationis, seu efficacitatis eius vt possibilis non pendet ex aliquo decreto libero Dei etiam conditionato; ergo nec scientia de efficacitate talis vocationis, si detur, supponit secundùm rationem antecedens decretum conditionatum. Antecedens probamus, quia ille modus efficaciæ repugnat libertati, iuxta dicta in Prolegomeno præcedenti, & latiùs dicenda in lib. 5. Consequentia verò prima est per se satis euidens, quia nihil aliud est scire hanc conditionalem esse veram, si hæc vocatio detur, Homo consentiet, quàm scire hanc vocationem cognitam vt possibilem, cognosci etiam vt efficacem possibiliter; ergo si vocatio non habet hanc efficacitatem vt possibilem à libero decreto Dei, sine illo, & ante illud præscietur, quia omne, quod est possibile, præcognoscit Deus ante omne liberum decretum. Et nihilominus in obiecto illius scientiæ includitur aliquod decretum Dei sub conditione, non tamen prædeterminans physicè, sed offerens concursum concomitantem, vt suprà declaraui. Et ita quoad partem etiam reuocatur tota differentia quæstionum ad controuersiam de concursu Dei præuio, vel concomitante, & de præueniente gratia physicè prædeterminante, vel moraliter alliciente, & physicè tantùm cooperante, & consequenter erit differentia in decreto incluso in obiecto illius scientiæ, seu in ipsa conditione, quale sit. Quòd autem hoc decretum vt in re ipsa existens in Deo supponatur ad talem scientiam, in nulla sententia dici posse videtur.

Quale decretum includatur in obiecto scientiæ mediæ.

18. Vltimò possunt ponderari testimonia Patrum, quia sicut dicunt præscire Deum hominem iustum esse lapsurum, si viuat, per mortem præuenire illum, ne peccet; ita dicunt præscire Deum hominem prauum fuisse acturum pœnitentiam, si viueret, & nihilominus non vult ei concedere vitam, sed permittere, vt in peccato moriatur. Illa enim præscientia conditionata de pœnitentia nunquam futura non potest fundari in decreto absoluto, vt per se constat: conditionatum autem ibi superfluè fingeretur, & sanè præter intentionem Patrum. nam tale decretum solum esset huiusmodi. Si darem huic vitam, darem etiam pœnitentiam; quia tale decretum nec continetur in aliqua vniuersali promissione, vel ordinaria lege Dei, neque est necessarium secundùm communem cursum prouidentiæ ad aliquem effectum eius, neque habet aliquam vtilitatem, vel rationem: ergo & frustrà ponitur, ac sine fundamento, & incredibile est, Patres fuisse loquutos de illa præscientia ex suppositione talis decreti liberi, cuius fundamentum, imò nec vestigium in Scri-

Incredibile est Patres fuisse loquutos de præscientia supponente tale decretũ cuius nusquam vestigiũ in Scriptura vel in effectibus Dei inuenitur.

A ptura, vel in effectibus, aut reuelationibus Dei inuenitur. quam rationem infrà latiùs prosequemur, nunc enim solùm ad ponderanda testimonia Sanctorum illam attingimus.

Capvt VI.

Quid de hac scientia conditionata D. Thomas senserit.

1. QVoniam auctores contrariæ sententiæ (vt solent) auctoritate D. Thomæ in primis muniuntur, ideo in potissimis punctis huius materiæ, B & maximè controuersis summa diligentia eius mentem inuestigare conabimur. Primum ergo D. Thomam non agnouisse scientiam hanc conditionatam vel omnem, vel saltem, quæ diuinum decretum antecedat, ex principiis eius colligunt. Primò, quia D. Thomas adæquatè diuidit scientiam Dei in liberam & naturalem; sed hæc scientia conditionata nec libera dici potest, quia est in Deo sine decreto libero eius, nec naturalis, quia simpliciter posset non esse in Deo, si voluntas creata aliter esset volitura, vt poner etiam positâ tali conditione; ergo est tertia scientia, quam D. Thomas non agnouit. Pro maiori citatur D. C Thomas 1.p.q.14.art.9.3.p.q.10.art.2. ad 2. & q. 13.art.1.ad 2. lib. 1. contr. gent. cap.66. & 69.in fine, quodlib.3.art.3.q.8.de verit.art.4. q.20. art.4. ad 1.in 1.d.38.q.1.art. ... in 3.d.14. q.1. art. 2.q.2. in 4 d.49.q.2.art.5.

Propositio tripartita quã aduersarij nituntur probare ex D. Thoma. Prima ab adæquata diuisione scientiæ in liberam & naturalem.

D.Thom.

2. Secundò, quia iuxta doctrinam D. Thomæ nullus est modus, quo possit Deus habere talem scientiam. Probatur, quia 1.p.q.14.art. 13. vnicam tantùm viam esse dicit, qua possit Deus cognoscere futura contingentia, scilicet in præsentia æternitatis: sed conditionata futura non potest cognoscere in præsentia æternitatis, quia nunquam futura sunt, & æternitas non coëxistit nisi D in his, quæ in aliqua differentia temporis extitura sunt; ergo in doctrina D. Thomæ futura conditionata contingentia non possunt subesse certæ, & infallibili cognitioni. Minor cum consequentia videntur claræ. Maior patet ex D. Thoma 1.p.q. 14.art.13. vbi distinguens duplicem statum futurorum in se, & in causis suis, ait, in causis nullo modo posse certò cognosci, sed ad summum per coniecturam: prout autem vnumquodque illorum est actu in seipso, sic subdi cognitioni certæ, & infallibili, & quia ita attinguntur per æternum Dei intuitum, ideo certò præsciri, quia eius æternus intuitus fertur super omnia, vt suæ æternitati præsentia. In quo discursu manifestè omnem alium modum cognoscendi futura contingentia E excludit. Idem docet 2.2.q.171.art.6.ad 2. & lib. 1.contr.gent. cap. 67. vbi in ratione prima hanc sumit propositionem. *Contingens certitudini cognitionis non repugnat, nisi vt futurum est, non autem vt præsens est.* Declarat autem solùm esse præsens pro tempore, pro quo est, quæ præsentia locum non habet in re nunquam futura, & in toto illo capite explicat præsentiam per actualem existentiam, quæ in futuris conditionatis vt sic non interuenit. Idem habet in 1.d.38.q.1.art.5.& q.2. de verit.art.12.vbi generaliter concludit, contingens, vt futurum est, per nullam cognitionem etiam diuinam posse infallibiliter cognosci. Quod etiam tradit q.16.de Malo, art.7. & vbique addit particulam exclusiuam, dicens, non posse futura contingentia

A cognitione futurorũ contingentium in præsentia æternitatis.

Idem.

Idem.

tingentia certè sciri, nisi tali modo, vtique vt præsentia dicto modo; ergo.

3. *Sequeretur futura absoluta cognosci posse in causa proxima, vel remota.*

Et confirmatur primò hoc testimonium D. Thomæ, quia si semel admittatur præscientia hæc conditionata, apertè sequitur, posse etiam absoluta cognosci alio modo, quàm per præsentiam æternitatis, nimirum, in aliqua causa proxima, vel remota, quod est contra eandem hypothesim positam in doctrina D. Thomæ. Sequela patet, quia si Deus ante omne decretum liberum per simplicem intelligentiam videt, hanc conditionalem esse veram, si Petrus in tali occasione cum talibus circunstantiis constituatur, liberè loquetur, & in posteriori signo addatur decretum liberum, quo vult Petrum constituere in tali occasione, & circunstantiis, eo ipso videt Petrum liberè esse loquuturum in illis duabus præmissis sine discursu ex parte sua; ergo iam videt futurum absolutum alio modo, quàm per præsentialitatem existentiæ eius. Idem argumentum potest contra me fieri: nam supposita illa conditionali scientia, dico posse Deum prædefinire actum liberum futurum, saltem per modum intentionis absolutæ; ergo iam cognoscit Deus per absolutam scientiam in illo decreto Dei illum actum esse absolutè futurum, cùm tamen in illo signo non videatur illum futurum in se vt præsens, quia nondum intelligitur decretum absolutum Dei, quo & conditio verificetur, & fiat effectus, sine quo non potest talis effectus videri vt præsens in æternitate.

Instantia ad hominem contra authorem.

4. *In propositionibus de futuro contingenti & cõditionato illatio si esset bona, esset necessaria.*

Et confirmatur secundò, quia D. Thomas 1. p. q. 14. art. 13. ad 2. dicit veritatem conditionalis propositionis consistere in bonitate illationis, sed in istis conditionalibus propositionibus, de quibus tractamus, illatio non est bona. nam si esset bona, esset necessaria, & si esset necessaria, iam futurum non esset contingens, sed necessarium, quod est contra hypothesim, & contra contingentiam, seu libertatem talium effectuum; ergo illæ propositiones vel sunt falsæ, vel saltem non sunt cognoscibiles vt veræ: ac subinde iuxta D. Thomæ principia non cognoscit illa, quia sicut Deus non potest facere, quod de se est impossibile, ita non potest scire, quod de se non est cognoscibile, quia verum non est. Et hæc ferè sunt testimonia, quæ Thomistæ in hac causa allegant.

5. *Hæc præscientia non potest esse ante decretũ absolutũ ex parte Dei, & conditionatum ex parte obiecti.*

Tandem quòd hæc præscientia saltem non possit esse ante decretum absolutum ex parte Dei, cum conditione ex parte obiecti, probatur argumento iam suprà facto, quia eadem est proportio futuri conditionati ad decretum conditionatum, quæ est futuri absoluti ad decretum absolutum; sed futurum absolutum non potest à Deo sciri, nisi præuio decreto absoluto in voluntate Dei: ergo nec conditionatum sciri potest, nisi præuio conditionato decreto. Consequentia clara est, & Maior ex paritate rationis videtur nota. Minor autem probatur ex D. Thoma in 1. d. 39. q. 1. art. 2. ad 5. vbi loquens de scientia absoluta futurorum contingentium, ait, *Scire secundum rationem, sequitur voluntatem*, & art. 2. ad 1. dicit, quòd scire Deum est subiectum voluntatis ipsius, vnde supponit illam.

D. Thom.

6. *Assertio nostra.*

Nihilominus assero in doctrina D. Thomæ nihil inueniri huic sententiæ contrarium, imò interdum illam indicare, vel supponere. Vt hoc ostendam, distinguo duo, quæ in hoc puncto semper sunt separanda, scilicet, an sit talis scientia in Deo, & quomodo, seu quo medio sit. Priorem ergo partem, scilicet non ignorasse D. Thomam

A hanc scientiam simpliciter, & quoad an est colligimus ex 3. p. q. 1. art. 5. ad 2. vbi tractans D. Thomas rationem Augustini, cur Christus tali tempore voluit incarnari, & Euangelium prædicari, quia præsciuit tunc plures fuisse in eum credituros; illius occasione attingit etiam locum Matth. 11. de Tyriis, & Sidoniis, & cum eodem Augustino lib. de dono perseuer. cap. 9. sentit verba illa Christi dicta fuisse per absolutam reuelationem pœnitentiæ, quæ futura erat in Tyriis & Sidoniis, si conditio illa in eis fuisset impleta, & occulto iudicio diuinæ prædestinationis tribuit, quòd non obstante illa præscientia non fuerint talia signa apud illos facta. Vnde super cap. Matth. 11. de propria præscientia exponit locum illum, vbi

Nota fuit D. Thomæ scietia conditionata quoad an est.

August.

B infert ex illis Christi verbis conuinci errorem dicentium, non saluari nisi eos, quos Deus præsciuit, quia conuerterentur, si prædicaretur eis, *Nam hoc* (inquit) *excludit, dicens, quòd Tyriis, & Sidoniis malè erit*, vtique quamuis credituri essent, si audissent, *quia non iudicabit Deus illos ex his, quæ facerent, sed ex his, quæ fecerunt*, vt ibidem cum Augustino subiungit. Supponens non deesse Deo talium operum scientiam, sed in ipsis operibus deesse rationem meriti, & demeriti, nisi in aliqua differentia temporis futura sint. Potest etiam idem D. Thomas allegari in 3. p. q. 1. art. 3. ad 4. vbi dicit, *prædestinationem supponere præscientiam futurorum*, quod de hac præscientia optimè

D. Thom.

C intelligitur. nam absoluta præscientia futurorum potiùs sequitur ad prædestinationem, maximè iuxta sententiam Thomistarum. Sed ille locus, vt ibi notaui, incertus est. Item allegatur D. Thomas in eadem q. art. 2. & 6. vbi rationem decreti, quod Deus habuit, vt Incarnatio nec statim in principio mundi fieret, nec in finem eius reseruaretur, sumit ex præscientia futurorum effectuum liberorum, qui essent in humano genere, si aliquo ex illis extremis temporibus Christus carnem assumeret, vel non sumeret. Quæ præscientia sine dubio conditionata est, quia & præintelligitur ante decretum de tempore futuræ Incarnationis, & sub conditione, si tali, vel tali tempore fiat, & multi ex illis effectibus de facto non euenerunt, quia con-

Idem.

D ditio non est impleta. Vt v. g. præcognouit Deus fidem esse penitus abolendam in mundo, si differretur Incarnatio vsque ad finem ipsius mundi; quod tamen postea non euenit, quia conditio impleta non est: oportet etiam scientiam esse certam, aliàs prouidentia Dei, quæ in illa fundatur, non esset certa. Denique oportet præscientiam non esse confusam, sed distinctam, & claram, & ideo determinatè, & in particulari præsciuit Deus, in quibus, & quomodo tales effectus euenirent, si Incarnatio antea, vel tardiùs fieret.

Secundò probatur, nihil esse in doctrina D. Thomæ, quod huic scientiæ repugnet, quod fiet sufficienter respondendo ad primam obiectionem contrariæ sententiæ, quæ in hoc sensu maxi- 7.

Nihil est huic sciẽtiæ repugnãs in doctrina D. Thomæ.

E mè procedit, reliquæ enim magis attingunt partem alteram de modo talis scientiæ. Primò ergo negamus reperiri in D. Thoma in locis, quæ ibi allegantur, diuisionem scientiæ diuinæ, in naturalem, & liberam: non enim in D. Thoma illa verba inuenientur. Sed diuidit D. Thomas illis locis scientiam Dei in scientiam simplicis intelligentiæ, & visionis, sub quibus verbis in aliis locis quamplurimis eandem diuisionem repetit, nunquam sub prioribus de scientia naturali, & libera. Arguens autem nomina mutauit, vt aliquam speciem difficultatis haberet obiectio,

Satisfit primæ obiectioni suprà num. 1. Nusquam S. Doctor diuisit scientiã Dei in liberam & necessariam.

obiectio, tacitè supponens verba esse æquiualentia, cùm tamen neque reuera sint, neque ex doctrina D. Thomæ id probari possit. Admissa ergo diuisione illa sub verbis D. Thomæ negatur consequentia, nam illa adæquata est, & scientia conditionata simpliciter loquendo sub scientia simplicis intelligentiæ continetur, siue libera, siue naturalis appelletur, quia scientia simplicis intelligentiæ formaliter non habet ex eo quòd talis est, quòd sit libera, vel necessaria, sed ex eo, quòd est de rebus possibilibus, seu abstrahentibus ab existentia in aliqua differentia temporis futura, & ideo inuenitur in Deo ante omne decretum liberum de rebus aliquando futuris. Et hoc totum conuenit in conditionatam scientiam, quia licèt per illam videatur effectus contingens, non tantùm vt contingens, sed etiam vt determinatum ad alteram partem ex hypothesi; tamen quia illa hypothesis nondum supponitur futura ex aliquo decreto Dei, totum id manet sub esse possibili, & ideo tota illa cognitio ad simplicem intelligentiam pertinet. Vnde neque illi Doctores, qui admittunt hanc scientiam conditionatam saltem in decreto conditionato, loquuntur ad mentem D. Thomæ, dum dicunt, talem scientiam esse scientiam visionis, quia D. Thomas nunquam posuit scientiam visionis circa res nunquam futuras, neque in illa differentia temporis habituras existentiam, vt in locis citatis videri potest: at verò hæc scientia esse potest de rebus, nunquam de facto futuris, vt de pœnitentia Tyrorum, de traditione Ceilitarum, & similibus. Igitur ex diuisione illa prout à D. Thoma traditur, nullum argumentum sumitur.

Diuisio scientiæ Dei in scientiã simplicis intelligentiæ & visionis prout à D. Thoma traditur, non officit sententiæ nostræ.

8. Suppositio.

Admissa tamen diuisione sub illis verbis *libera*, & *naturalis*, supponendum est, scientiam Dei non posse dici liberam, ex parte ipsius scientiæ, prout nostro modo intelligendi est quasi elicitus à Deo, quia determinatio scientiæ Dei ad talem respectum, sub quo dicitur scientiæ huius, vel illius rei, non subditur libertati Dei, sed supposito obiecto quasi resultat naturaliter. Quod ita declaratur ex his, quæ in nobis accidunt: nam actus duobus tantùm modis potest esse liber, scilicet, vel formaliter, seu elicitiuè, vel denominatiuè ex imperio alterius actus: priori modò est actus liber voluntatis, non verò actus intellectus, sed ad summum posteriori modo. Sic ergo in Deo seclusa imperfectione elicientiæ, seu efficientiæ actus, determinatio actus voluntatis Dei est per se formaliter liber, nam proposito eodem obiecto potest per seipsam voluntas Dei ad illud determinari; intellectus verò non est sic formaliter liber, nec potest etiam determinari ex motione voluntatis suæ, quæ circa ipsum intellectum versetur, quasi applicando illum ad talem determinationem, quia cùm omnis scientia Dei sit clara, & euidens, & sit purissimus actus, neque quoad exercitium, neque quoad specificationem (vt more nostro loquamur,) potest pendere ex motione voluntatis. Loquendo ergo de propria libertate actus ex parte operantis, nulla est in Deo scientia libera, sed ipsa etiam visionis est *naturalis*, non simpliciter, sed præsupposito obiecto, sicut calefactio ab igne est naturalis, supposita tamen materia applicata, circa quam versari possit. Et ita etiam non procedit argumentum; quia verò obiecta scientiæ diuinæ quædam sunt necessaria, alia verò ex se non habent necessitatem, sed contingentiam, ideo ex parte obiectorum potest admitti illa diuisio. Inter obiecta autem non necessaria quædam sunt talia per solam determinatam habitudinem ad voluntatem creatam, nullo supposito decreto libero voluntatis Dei, alia pendent ex antecedente decreto libero voluntatis Dei. Potest ergo vno modo dici libera omnis scientia, cuius obiectum de se non est necessarium, sed posset non esse, siue hoc habeat ex habitudine ad voluntatem creatam, siue ad voluntatem Dei, & sic omnis scientia contingentium, siue conditionata, siue absoluta, dicetur contingens, & à naturali distinguetur. Potest item restringi nomen scientiæ liberæ ad illam scientiam, quæ versatur circa obiectum futurum ex libero decreto Dei, quia propriè non dicitur alicui liberum, nisi quòd aliquo modo pendet ex voluntate eius quoad esse, & non esse, & sic omnis scientia conditionata, quæ non pendet ex actuali decreto Dei libero, nec illud supponit, dicetur naturalis, id est, non libera, sed necessaria saltem ex parte obiecti, quod supponitur independenter à libero decreto Dei, quoad veritatem sub esse possibili, sicut creaturæ omnes sub esse possibili sunt scibiles independenter à libero decreto voluntatis diuinæ; sub illis ergo contineri possunt & veritates necessariæ, & contingentes, & nihilominus omnium scientia est naturalis, & non libera ipsi Deo, quæ doctrina in se vera est, & contra D. Thomam esse non potest, quia, vt dixi, nunquam distinxit scientiam Dei in naturalem, & liberam, nec declarauit vnde illæ denominationes sumendæ sint.

Nulla est in Deo scientia libera propria libertate actus ex parte operantis, quia supposito obiecto quasi resultat naturaliter.

Variæ acceptiones scientiæ liberæ & necessariæ in Deo.

9. Retorquetur obiectio secũda in prædeterminantes.

Secunda obiectio retorqueri potest in eos, qui dicunt prouidere Deum hæc futura in prædeterminatione voluntatis creatæ facta à Deo per absolutum decretum: nam certè D. Thomas modum præcognoscendi futura contingentia nunquam docuit, nec antiqui Thomistæ ita interpretati sunt D. Thomam, sed vbique docent secundùm D. Thomam non posse futura contingentia cognosci in causa, quantumuis præparata, & disposita ad effectum, sed solùm in præsentia ipsius actualis determinationis, vt patet ex Capreolo in 1. dist. 38. quæst. 1. art. 1. per totum, præsertim ad argumentum Durandi contra primam conclusionem. Caietano 1. part. quæst. 14. art. 13. circa responsionem ad primum in fine. Hispalens. in 1. dist. 38. quæst. 1. artic. 4. ad 7. vbi Aquarius in additionibus ad Capreolum conclus. 6. distinctiùs id tradit, omnes alios modos cognoscendi futura excludendo, affirmatque omnes Thomistas antiquiores ita sensisse. Imò etiam alij Scholastici, qui sententiam illam D. Thomæ impugnarunt, intellexerunt D. Thomam ita illum modum elegisse, vt omnes alios reiiceret, & in hoc sensu illam impugnarunt, vt in Durando, Scoto, Aureol. & aliis in 1. dist. 38. & 39. videre licet. Hinc ergo argumentamur, quia cognoscere futura, in decreto prædeterminante liberum arbitrium, non est cognoscere illa vt præsentia, sed futura, neque est illa cognoscere in se, sed in causa: vtrinque autem repugnat certitudini cognitionis futurorum contingentium iuxta principia D. Thomæ; ergo. Minor auctoritate sola nititur, & ideo videtur satis probata, & ex ipsis locis D. Thomæ, & ex aliis Doctoribus. Maior autem probatur, quia prius natura, quàm intelligatur effectus prodire à causa physicè prædeterminata cognoscitur in illa; ergo vt sic non cognoscitur vt præsens, sed vt futurum à tali causa, quia effectus non est præsens donec à sua causa manat: tunc autem non cognoscitur vt iàm manans à causa; ergo vt emanaturus à causa sic effecta. Et inde etiam concluditur, illo modo non cognosci effectum in se, sed in causa, quia nondum intelligitur emanasse de causa; ergo nec habere esse in se, ratione cuius possit in se cognosci,

Capreol. *Caietan.* *Hispalens.*

Scot. ibi d. 39. ad 5. quæst. §. autem ponitur. *Bonau.* d. 39. art. 1. q. 3. *Alens.* 1. p. q. 23. memb. 4. art. 3. & memb. 3. art. 4. *Cordub.* qu. 55. dub. 3. *Herue.* in 1. d. 38. art. 3. *Ægidius* opusculo cõtra Corruptores Doctrinæ D. Thomæ.

Cognoscere futura in decreto prædeterminante voluntatem non est cognoscere illa vt præsentia, sed vt futura, neque in se, sed in causa.

gnosci; ergo in causa vel vltimatè completa cognoscitur. Denique in conditionatis futuris id declaratur, quia iuxta illam sententiam cognoscuntur in vi illationis, quia ex causa sic determinata necessariò sequitur effectus, saltem necessitate consequentiæ, vt etiam aduersarij loquuntur; ergo per talem scientiam non cognoscitur effectus contingens in se, sed in quadam causa, cum qua habet necessariam connexionem, & illationem: hoc autem, vt dixi, repugnat futuris contingentibus, iuxta doctrinam D. Thomæ, & infrà ostendemus esse in hac parte verissima: nam ille modus cognitionis rerum contingentiæ repugnat.

10. *Diluitur.*

Quocirca ad argumentum quatenus fit contra nos, respondemus, doctrinam illam D. Thomæ nobis non repugnare; quia etiam futura contingentia sub conditione non præsciuntur in causa à Deo, nec vt futura, sed vt in se sunt aliquo modo scientiæ Dei, æterna. Quando enim Deus ante decretum liberum de vocando tali modo Paulum præcognouit, quòd si Paulus sic vocaretur, esset consensurus, non id cognouit, quia viderit, ex voluntate sic necessariò sequi consensum etiam necessitate consequentiæ, & ita nec cognouit illum effectum in tali causa, nec propriè vt futurum, sed cognouit ab illa voluntate emanaturum fuisse consensum videndo obiectiuè ipsammet emanationem tanquam præsentem. Supponimus enim, cùm Deus dicitur futurum contingens vt præsens, non intelligi de præsentia reali fundata in existentia actuali, quam res cognita extra Deum habet, etiam in mensura æternitatis, id etiam in absolutis falsum censemus, & alienum à mente D. Thomæ, vt Hispalensis suprà etiam rectè sensit: intelligitur ergo de præsentia obiectiua, quæ in hoc consistit, quòd non cognoscitur effectus vt contentus tantùm in causa, sed vt emanans ab illa pro sua duratione, quæ ita menti Dei præsentatur, ac si esset in re iam præsens. Et ad eundem modum res futura etiamsi non absolutè, sed tantùm sub conditione sit futura, nam videndo in exemplo adducto voluntatem Pauli ex hypothesi, seu conditionaliter ita constitutam, & vocatam, videt ab illa dimanare consensum sub eadem hypothesi; & ita illemet consensus sic videtur futurus vt præsens, & in se, non vt futurus, & in causa, vt in sequenti cap. latiùs exponemus. Vnde non obstat, quòd hæc futura conditionata vel nunquam sint futura, vel quòd cognoscatur prius ratione, quàm sint absolutè futura, quia nihilominus cognoscuntur vt præsentia obiectiuè æternæ Dei cognitioni, quia non in causis, sed in seipsis cognoscuntur, & quia æternus intuitus omnia complectitur, vt in sequentibus explicabimus.

Futurũ contingens etiã conditionatũ quo sensu dicitur Deo præsẽs in æternitate ex mente D. Thomæ. Hispalensis suprà n. 9.

11. *Infringitur 1. confirm. suprà n. 3.*

Ad primam confirmationem respondetur, post scientiam conditionatam alicuius futuri duplex decretum posse intelligi in diuina voluntate, quo illa cognitio transeat in absolutam, vt in eadem confirmatione tangitur. Vnum est decretum executiuum, quo Deus vult purificare conditionem illam, vt res illa fit absolutè futura: vt, v. g. dare vocationem, per quam nouit voluntatem esse conuertendam, si illi detur, & tunc eo ipso videri talem conuersionem in se ipsa, & vt præsentem in æternitatem secundùm illam existentiam, quam suo tempore habitura est. Quia ex vi illius decreti vult Deus non solùm dare homini omne auxilium præuium ad talem

A conuersionem, sed etiam dat omnem concursum, seu actualem influxum cooperantem ex parte sua necessarium ad talem effectum, quem concursum simul cum influxu voluntatis hominis intuetur vt terminum ad talem concursum, & ita illa cognitio est intuitiua talis effectus in se ipso: vnde non est cognitio quasi per discursum virtualem, videlicet, si iste homo vocetur, consentiet: sed vocabitur; ergo consentiet, quia illa minor videtur in se quatenus ipsa vocatio cum omnibus aliis necessariis iam est determinata ad esse, & non potest videri sine termino simili modo præsenti; ergo illa cognitio non est extra modum intuitionis rei in se, vt præsentis æternitatis.

Præscientiã conditionata potest transire in absolutam per decretũ executiuum, vel per modum intentionis.

12.

B Maior difficultas est in alio decreto, quod supposita illa præscientia conditionata, potest Deus habere per modum intentionis, volendo immediatè, & absolutè, vt homo consentiat, v. g. volendo credere, ex qua intentione vult dare illi talem vocationem: nam illud decretum, seu propositum dandi fidem, prius est secundùm rationem, quàm voluntas executiua dandi vocationem; ergo in illo decreto scit Deus absolutè effectum esse futurum, priusquam illum vt absolutè præsentem in æternitate intueatur, atque cognoscit prius, futurũ vt futurum in causa, quàm illum videat in re præsentem. Ad quod respondeo, non posse negari hunc præscientiæ modum, non tamen ita esse in causa, quin includat præsentiam in æternitate, quatenus illam supponit in præscientia conditio-

C nata, & ad illam dicit habitudinem virtualem; non posset enim Deus habere tale decretum de futuro actu libero, nisi iam in thesauris sapientiæ suæ prænouisset vocationem, per quam potest infallibiliter executioni mandari, & ideo tale decretum dicit habitudinem ad illud obiectum, vt iam conditionaliter præsens æternitati, & virtute includit voluntatem dandi talem vocationem, & concursum, & ideo ille modus præscientiæ non excluditur ab illo modo, qui esse dicitur per præsentiam æternitatis, sed sub illo continetur, vel ad illum reuocatur.

Præscientia in decreto per modum intentionis ita est in causa vt includat etiam præsentiã in æternitate.

13. *Soluitur confirm. 1. suprà n. 4.*

Ad secundam confirmationem respondemus D. Thomam in loco ibi allegato, non loqui de

D omni genere propositionum, sed tantùm de illis, quæ fundantur in illatione, in quibus ad earum veritatem necessarium est, vt illatio sit necessaria. Non negat autem D. Thomas posse esse aliud genus conditionalium propositionum, quarum veritas non pendet ex formali illatione (vt sic dicam,) sed tantùm ex materiali, id est, ex actuali emanatione, quam de facto talis actus haberet à tali potẽtia, si talis conditio supponeretur, etiamsi ex vi antecedentis causæ posset non emanare. In quo sensu habent illæ propositiones veritatem, vt possint cognosci, vt in sequentibus dicemus. Nec D. Thomas ignorauit hoc genus conditionalium propositionum, cùm sæpè aliàs de illis loquatur magis in actu exercito, quàm in actu signato, vt sic

E dicam. Vnde fortiùs potest hæc obiectio retorqueri in eos, qui admittunt in Deo hanc scientiam conditionatam; volunt tamen semper fundari in vi illationis, & ab illa pendere dicunt veritatem propositionis sic cognitæ, & vt bona sit illatio, necessarium putant interponi, & antecedere decretum Dei, in quo bonitas illationis fundetur. Nam ex dicta scientia planè sequitur hæc futura non præsciri vt præsentia, sed vt futura, & consequenter non cognosci vt futura contingentia, sed vt futura necessaria, quia cognoscuntur

Duplex genus est propositionum conditionalium. 1. Quarum veritas pendet ex formali illatione. 2. ex materiali duntaxat. Retorquetur.

gnoscuntur ex vi illationis necessariæ. Nec satisfacit vulgaris responsio, quòd illa sit necessitas consequentiæ, quæ non repugnat contingentiæ, quia illud est verum quando illatio fit ab aliquo posteriori, quod supponit iam factum contingentem effectum, vt si Deus scit, fiet. At verò quando illatio est ab aliquo priori, & causa præcedente, tunc necessitas consequentiæ redundat in necessitatem consequentis, consequenter tollit contingentiam, seu libertatem, iuxta dicta in Prolegomeno præcedente. Hoc autem modo ponitur necessitas illationis in his futuris iuxta dictam sententiam: nam bonitas, aut necessitas illius conditionalis illationis fundari dicitur in efficaci decreto, & prædeterminatione diuinæ voluntatis, quæ est causa efficacissima talis effectus futuri tandem inducens antecedentem, & causalem necessitatem, vt implicet contradictionem, effectum non sequi posita tali causa; ergo in illis futuris est necessitas simpliciter, ac subinde non cognoscuntur vt futura contingentia, sed vt necessaria, quod est contra hypothesim, & contra libertatem, & ideo nunquam D. Thomas talem modum cognoscendi futura contingentia nos docuit, sed absolutè reiecit omnem præscientiam futurorum contingentium in causa, vt visum est.

Vulgaris responsio intercluditur.

14. *Præmittuntur quædam ad solutionē 4. confirm. suprà n. 5.*

Vnde ad vltimam confirmationem respondemus admittendo ex parte proportionem inter scientiam absolutam, & conditionatam in ordine ad decretum diuinæ voluntatis, & ex parte negando illam. Duplex enim potest intelligi decretum voluntatis Dei ante præscientiam, scilicet absolutum, quod solet dici prædefiniens, vel prædestinans, & includens aliquam conditionem, vel limitationem. Dicimus ergo ad neutram præscientiam supponi necessariò decretum absolutum, & efficax ex parte Dei, in quo effectus futurus cognoscatur. De scientia conditionata ita in argumento supponitur, & nos id iam diximus, & iterum dicemus. De absoluta verò alibi est à nobis tractatum latè, vbi contra Scotum docuimus, non esse voluntatem Dei absolutam, esse adæquatam rationem præsciendi omnia futura contingentia, neque primariam, & per se sufficientem cognoscendi aliqua. Non quidem adæquatam, quia peccata futura cognosci non possunt in aliquo decreto absoluto voluntatis Dei, quod secundùm rationem talem scientiam antecedat, quia Deus ex se nullum tale decretum habet circa peccata, nec vt peccata sunt, nec vt actus sunt. Sed habet tantùm voluntatem concurrendi ad illa, in qua voluntate per se spectata non potest cognosci effectum esse futurum, quia oportet simul cognoscere, voluntatem humanam esse concursuram, quod in illo decreto Dei non est volitum, nec absolutè definitum, & ideo non potest in illa cognosci. Neque etiam potest tale decretum esse prima, & vnica ratio cognoscendi aliqua futura, videlicet actus bonos, & supernaturales, quia licèt hoc possit Deus prædefinire, & ea posita prædefinitione infallibile sit, effectum esse futurum; nihilominus non potest Deus talem actum prædefinire salua libertate, nisi supponeret conditionatam scientiam medij, per quod posset facere, vt ille effectus liberè, & infallibiliter fiat. Et ita, vt paulo antea dicebam, illa præscientia non est in solo decreto per se spectato, sed vt habitudinem ad tale medium tali præscientiæ substantem.

Propositio inter scientiam absolutam & conditionatam in quo ex parte admittenda.

lib. 1. de ab. solut. scientia futur cōting. cap. 6.

suprà n. 12.

15. *Solutio in forma.*

Sic ergo ad argumentum negamus absolutam præscientiam contingentium supponere necessariò decretum absolutum, in quo solo sufficienter habeatur. Nec D. Thomas in argumento in locis citatis id dicit. Aliud est enim quòd præscietia absoluta futurorum supponat aliquod decretum liberum; aliud verò, quòd supponat decretum, in quo solo nitatur. Primum est verum, quia sine futura efficientia Dei nihil potest esse futurum: efficientia autem Dei esse non potest nisi ex libero decreto voluntatis Dei, & ideo à sola præscientia omnis futuri supponit aliquod decretum voluntatis Dei, & hoc solum est, quod D. Thomas docet locis citatis. Secundum autem est falsum, nec docetur à D. Thoma in illis locis, sed solùm, quòd præscientia supponit aliquam voluntatem, quod vniuersalius. nam potest supponere volitionem non omnino absolutam, nec prædefinitam, in qua sola non cognoscitur satis futurum, vt declaratum est, & ideo D. Thomas sæpe distinguit in Deo ipso certitudinem præscientiæ à certitudine prædestinationis, seu prædefinitionis, & dicit omnia, quæ præsciuntur à Deo, esse certa priori, non tamen omnia posteriori modo, vt videre licet 1. p. q. 23. art. 7. & quæst. 6. de verit. art. 3. & infrà ostendemus, non omnia præscita à Deo esse ab eodem prædefinita efficaciter ante præscientiam.

D. Thom.

16. *Proportio inter scientiam absolutā & conditionatam in ordine ad decretum in quo neganda.*

De alio verò decreto libero sufficiente ad agendum ad extra, licèt non sit omnino absolutum, sed prædefinitiuum, dicimus versari discrimen inter scientiam absolutam, & conditionatam, quia absoluta supponit in Deo aliquod huiusmodi decretum, vt dixi; conditionata verò, minimè. Et ratio est, quia scientia absoluta terminatur ad realem existentiam rei aliquando futuræ, & quia talis existentia pendet à voluntate Dei, vel per se efficiente, vel cum causa secunda concurrente; ideo necessariò talis voluntas libera supponitur tali præscientiæ absolutè. At verò scientia conditionata non dicit habitudinem ad effectum aliquando futurum, & ideo ex hac parte non dependet à decreto libero, quod in Deo supponat; sed dicit habitudinem ad effectum sub conditione futurum, ad quod satis est, vt in conditione includatur decretum Dei, non quòd iam sit, sed quòd si ex parte Dei ponatur, sufficiet, vt voluntas humana operetur de facto, Deo cum illa concurrente, seu cooperante. Quia ergo conditionalis nihil ponit in esse, ideo nec supponit in esse (vt sic dicam) decretum Dei, sed tantùm in conditione illud inuoluit, ac proinde de his quæ D. Thomas dicit de præscientia absoluta, non rectè fit illatio ad conditionatam quoad hanc partem, quia est ratio longè diuersa, vt declaraui. Aliæ item difficultates possent obiici hîc in doctrina D. Thomæ, sed in sequentibus capitibus commodiùs examinabuntur.

Conditionalis nihil ponit in esse, ideo nec supponit in esse decretum Dei, sed tantùm in conditione illud inuoluit.

CAPVT VII.

Ratione à priori ostenditur dari in Deo conditionatam præscientiam, & principali fundamento contrariæ sententiæ occurritur, veritásque talium propositionum declaratur.

1. VT nostram sententiam ratione confirmemus, supponimus in primis, certum esse debere omnibus Catholicis, quòd si in his propositionibus

Fundamentum totius disputatio.

nis nemin Catholico dubium.

bus conditionatis de futuro contingenti est aliqua veritas determinata in alterutra parte contingentiæ, illam non ignorari à Deo. Ratio est, quia omnis veritas de se scibilis est, obiectum enim scientiæ est veritas, & è conuerso omne verum participat aliquo modo rationem entis, vnde sub ea ratione scibile est: si autem obiectum est scibile, etiam scientia possibilis est, teste Philosopho *cap. de Ad aliquid*, quia illa duo correlatiuè dicuntur; imò scibile dicitur à scientia, quæ erga ipsum versari potest. Si ergo tale futurum est scibile, profectò etiam scientia de illo est possibilis: si autem illa scientia possibilis est, Deo maximè erit possibilis, tum quia si est possibilis illa scientia, aliqua perfectio est; ergo non potest Deo deesse: tum etiam, quia sicut Deus est omnipotens, quia habet summam potestatem, ita est omnisciens, quia habet summam scientiam; ergo sicut potentia eius se extendit ad omne possibile, ita & scientia ad omne scibile; ergo si hæ propositiones scibiles sunt, scientia illarum possibilis est Deo. Ac denique si Deo est possibilis talis scientia, actu ac necessariò illam habet, supposita veritate, & scibilitate obiecti, quia, vt suprà tetigi, scientia de se est perfectio necessaria, & naturalis, quia non liberè, sed ex necessitate terminatur ad omnia scibilia, supposita capacitate ex parte obiecti: ignorantia enim vel nescientia cuiuscumque rei scibilis imperfectio esset in Deo. In his ergo omnibus non est, nec potest esse dissensio. Tota ergo controuersia ad hoc reuocatur, vt videamus, an illæ conditionales habeant determinatam veritatem scibilem.

Cardo difficultatis.

2. Proponuntur argumenta contrariæ sententiæ.

Primi ergo opinantes, qui hanc scientiam Deo negant, in hoc maximè fundantur, quòd in illis propositionibus non est determinata veritas, nisi antecedat decretum Dei, quo causa determinetur. Et ideo qui negant tale decretum, consequenter absolutè, & simpliciter dicunt talia conditionata non cognosci certò etiam à Deo: qui verò decretum conditionatum ponunt, saltem negant, ante illud posse cognosci. Illud autem fundamentum, scilicet, in his propositionibus conditionalibus non esse determinatam veritatem, ita suadere videntur. Quia res antequam fiat, non habet esse nisi in causa sua; ergo nec potest habere esse futurum, nisi prout est in causa sua, quia esse futurum includat esse; ergo vel in se, vel in causa: non in se; ergo in causa. Et patet ex differentia inter rem futuram, & præsentem, vel præteritam comparatam. Nam res dicitur præsens propter esse, quod in se iam habet, præterita propter esse, quod iam habuit in se, & quod iam fuit extra causas: futura verò nondum habuit esse in se, & ideo non potest determinari futura ratione proprij esse, quod in se habeat; ergo solùm quia habet esse in causa. Rursus non quodlibet esse in causa sufficit, vt res dicatur futura, sed oportet, vt habeat esse in causa determinata ad efficiendum, quia res etiam habet esse possibile in causa sua, & tamen non omne possibile est futurum, vt per se constat; ergo aliquid addit esse futurum vltra hoc, quod est habere esse in causa: nihil autem aliud addere potest, nisi determinationem causæ ad agendum; ergo si causa in qua res est possibilis, non sit determinata, sed indifferens, quia ipsa fuerit in illo statu, non potest effectus eius determinatus esse futurus; ergo nec propositio significans illum esse futurum, potest esse vera determinatè; ergo nec scibilis. At verò per conditionales propositiones de quibus tractamus, significatur effectus

Primum: Secundum. Tertium.

A determinatus futurus à causa secunda de se indifferente, & indeterminata; ergo nisi præcedat aliquod decretum causæ primæ, quo causa secunda esset determinanda in tali euentu, non potest illa propositio habere determinatam veritatem, ac proinde nec scibilis erit per certam, & infallibilem scientiam. Vnde si tale decretum non datur absolutè, nec erit talis scientia; si verò datur, saltem non erit antequam illud secundùm rationem antecedat.

3. Assertio nostra.

Nihilominus dicimus in his propositionibus conditionatis conceptis ante liberum decretum Dei in ipso iam existens, esse determinatam veritatem, ratione cuius & scibiles sunt, & à Deo B sciuntur, non in decreto suo, sed in seipsis. Hanc assertionem latè tractaui in lib. 2. de scient. Dei cap. 6. & 7. & nihil ferè hîc addendum occurrit. Quia verò moderni instant, & contendunt totam veritatem determinatam futurorum contingentium esse sumendam ex solo esse, & determinatione, quam habent in causa, ideo ad hanc falsam apprehensionem excludendam, rem iterum breuiter explicabo. nam nobiscum in assertione consentiens, id tetigit latè, & subtiliter Diotaleuius in dicto Opusc. cap. 6. & breuiter quidem, tamen etiam optimè Pesantius 1. p. q. 14. art. 13. disp. 5. qui auctores rectè iudicant eandem omnino esse difficultatem, & rationem in præscientia Dei de futuris contingentibus absolutè C futuris, quæ est de conditionatis, & ideo & cognoscibilitatem ex parte obiecti, & cognitionem ex parte Dei in futuris conditionatis ad instar absolutorum esse explicandam, quæ sententia mihi valdè placet, videturque verissima, vt etiam in allegato loco dixi, & ideo per discursum vtrisque communem rem totam breuiter explicabo, & parilitatem inter illa ostendam, & inde facilè concludetur ratio à priori nostræ sententiæ, & oppositum fundamentum facilè displicetur.

Diotaleuius. Pesantius.

4. Præmittitur declaratio quidditatis futuri formaliter sumpti.

Primò ergo ad explicandam veritatem horum conditionalium de futuro, declarandum prius est, quid sit, aliquid esse futurum propriè, & for-D maliter. Aliqui enim dicunt esse futurum, nihil aliud esse, quàm habere esse in causa aliquo modo determinata, & nondum habere, vel habuisse in se illud. Hoc vltimum manifestum est ex distinctione futuri à præsenti, & præterito, & inde sequitur, scilicet, quòd sit esse in causa, quia esse futurum est aliquod esse; ergo debet esse alicubi; ergo vel in se, vel in causa: sed non in se; ergo in causa. Quia verò esse in causa, vt sic, sufficit ad esse possibile, non verò ad esse futurum, vt constat, quia multa sunt possibilia, quæ non sunt futura, ideo additur, quòd debet esse in causa determinata ad agendum. Nam eo ipso quòd causa est potens, & est determinata ad agendum, effectus eius futurus est. quæ doctrina videtur sumi ex D. Thoma lib. 1. Periherm. lect. E 13. circa finem, vbi docet, futurum habere esse in sua causa, & ideo si sit simpliciter determinata ad vnum, effectum eius posse dici simpliciter futurum; si verò sit magis propensa ad vnam partem, effectum posse dici futurum, sed non omnimoda certitudine: si autem causa sit indifferens, & non magis determinata ad vnam partem, quàm ad aliam, effectum non posse dici futurum, vel non futurum, sed possibile. Sed licèt verū sit effectum, antequam sit, habere esse in causa, nihilominus formalis denominatio futuri non sumetur ex eo, quòd res habet esse in sua causa, quantumuis determinata. Probatur, quia hoc ipsum, scil. rem habere esse in causa, non est futurum, sed est præsens;

D. Thom.

Refutatur primus explicandi modus.

ergo non potest in eo solo consistere formaliter ratio futuri. Item aliàs cognoscere aliquid esse futurum, nihil aliud esse, quàm cognoscere, talem rem habere esse in sua causa hoc, vel illo modo determinata, quod dici non potest, aliàs & Angelus posset cognoscere futura, quantum cognoscibilia sunt, quod potest comprehendere esse quod habent in causis, vel Deus non posset cognoscere futura contingentia cum certitudine, quia solùm cognosceret habere esse in causa vel indifferente, vel ad summum inclinata ad vnam partem, quod non satis est ad certam cognitionem, vt D. Thomas dixit, & per se constat. Denique ex ipsarum propositionum, seu locutionum distinctione potest facilè intelligi, non esse formaliter idem, rem esse futuram, & habere esse in causa determinata, id enim non potest iuxta illam sententiam intelligi de causa determinata in actu secundo, quia illa non est causa in potentia, sed in actu; intelligitur ergo de causa determinata in actu primo: sic autem esse causam determinatam, & effectum esse futurum, non sunt formaliter idem, tum quia illæmet duæ propositiones non sunt synonymæ, ac proinde in ipsis significatis est aliqua diuersitas: tum etiam, quia prius natura habet res esse in causa determinata, quàm sit futura; tum denique quia potest causa non esse determinata in actu primo, & effectus esse futurus: & è contrario potest causa secunda esse determinata simpliciter, & effectus non esse futurus, vt ex dicendis constabit.

Non est formaliter idem rem esse futuram & habere esse in causa determinata.

5\. Definitio futuri à Pesantio tradita impugnatur.

Aliqui ergo addunt rem esse futuram esse denominationem à voluntate Dei volente illam esse, antequam sit, ita vt rem possibilem esse futuram formaliter nihil addat, nisi determinationem extrinsecam à voluntate Dei. Ita Alexander Pesant. suprà, & fundatur, quia res possibilis non incipit esse futura, nisi per decretum liberum Dei. Vnde ipsum etiam futurum in causa naturaliter agente, vt, v.g. Solem cras esse oriturum, non est simpliciter futurum in illa virtute Solis, nisi adiungatur decretum Dei concurrendi cum Sole. Sed mihi etiam hæc sententia non satisfacit vniuersaliter loquendo: nam licèt posset aliquo modo habere locum in rebus futuris per efficientiam solius Dei, & in futuris à causis naturalibus adiuncto decreto efficaci concurrendi Dei, & ablato omni impedimento, nihilominùs etiam in his non videtur illo modo rectè explicari formaliter ipsum esse futurum Nam formaliter, & in rigore aliud est esse volitum, & esse futurum. nam illud est prius, & ratio, seu causa alterius, præsertim, si verum est potentiam Dei executiuam esse ratione distinctam à voluntate. Item si loquamur de voluntate intentionis, per illam non potest dici res esse formaliter futura, sed magis remotè, & quasi radicaliter. Præterea in effectibus, quos non Deus solus immediatè, sed cum causis secundis facit, esse futurum non est à sola voluntate Dei, esto non sit sine illa; ergo licèt demus rem esse futuram per denominationem à voluntate Dei, non esset ab illa sola, sed simul à concausa. Probatur, quia ab eadem causa habet res, quòd sit futura, à qua habitura est esse, cùm fuerit præsens: sed tamen, v. g. cùm est præsens, non habet esse à sola voluntate Dei; ergo esse futurum in tali effectu, non est denominatio à sola voluntate Dei, sed à tota causa.

In rigore aliud est esse volitũ à Deo, aliud esse futurum.

6\. Vrgetur ad hominem contra Pesantium.

Maximè verò illa sententia est difficilis in effectibus liberis, supponendo, vt idem auctor supponit, voluntatem Dei non prædeterminare physicè voluntatem creatam ad agendum, sed tantùm concurrere concursu simultaneo, supposita sufficiente virtute in actu primo. nam hoc posito, vt consensus liber sit futurus, sufficit ex parte Dei voluntas concurrendi, & illud decretum non sufficit, vt effectus sit futurus; ergo esse futurum talis actus, non est denominatio ab illo decreto. Consequentia est clara, quia si illud esse futurum consistit in tali determinatione, debet esse & inseparabile ab illa, & sufficienter ab eadem in ratione formæ denominantis. quod ostenditur probando minorem. Nam voluntas Dei concurrendi cum voluntate libera, relinquit illam indifferentem, & potentem ad agendum, vel non agendum, etiam in sensu composito, & stante illo decreto Dei; ergo ex vi illius decreti nullus actus illius voluntatis habet, quòd sit futurus. Quod maximè videre licet in actu peccati, quem Deus ex se non absolutè vult, & ideo non potest habere, quòd sit futurus per denominationem à voluntate Dei. Respondere potest ex doctrina eiusdem auctoris, Deum prius ratione, quàm velit concurrere cum voluntate creata ad determinatum, & priusquam det illi determinatum concursum, præuidere, ipsam voluntatem creatam ex se talem determinatum actum esse operaturam, & ideo accedente voluntate concurrendi, statim ab illa denominari, & esse rem futuram. Sed contra hoc est, quia sicut voluntas non potest actu operari sine concursu Dei simul cum illa actu operante, ita non potest esse, vel intelligi operatura, quin intelligatur habitura concursum Dei; ergo si præscitur operatura absolutè, intelligitur habitura concursum Dei, & consequenter præintelligitur in Deo voluntas dandi concursum in tali tempore, &c. Si autem præscitur solùm operatura sub conditione, in ipsa conditione includi necessariò debet voluntas concurrendi; ergo seruata proportione nulla ratione potest esse prius, voluntatem hominis esse operaturam, quàm esse habituram concursum Dei; ergo nec potest Deus prius præscire absolutè illam esse operaturam, quàm velit cum illa concurrere, cùm ab illa voluntate debeat manare concursus, qui in futura operatione creaturæ necessariò imbibitur; ergo decretum concurrendi Dei solùm, ac præcisè spectatam nunquam denominat effectum liberum creaturæ absolutè futurum, nisi cum illo decreto coniungatur determinatio creaturæ in actu secundo futura. Et hac ratione præscientia futuri actus peccati non potest haberi in sola voluntate Dei, sicut neque esse potest in sola voluntate creaturæ, sed altior modus præscientiæ necessarius est, vt in lib. 1. de scientia Dei latiùs diximus, & statim breuiter attingemus.

Euasio eripitur Pesantio.

7\. Conclusio prima ex dictis, quid sit esse futurum formaliter.

Dico ergo esse rem futuram formaliter consistere in transitu quodam rei ab esse, quod habet in causa, ad esse, quod in seipsa aliquando habitura est, vnde est quasi tendentia quædam ab esse in potentia ad esse in actu, quæ in re ipsa ponenda est. Loquimur enim de futuris realibus, & extra Deum, vt excludamus futura, quæ vel secundùm ordinem naturæ considerari possunt in creatura pro eodem instanti prius natura, quàm velit, vel secundùm rationem in decretis Dei liberis spectari possunt, de quibus cum proportione erit secundùm ordinem rationis loquendum. Hæc ergo declaratio formalis rationis significatæ per propositionem de futuro probatur in primis à sufficienti partium enumeratione, quia exclusis aliis declarationibus, nulla alia occurrere potest, quæ formalem rationem futuri declaret. Deinde ex conceptu immediato, qui respondet propositioni significanti rem esse futuram; cùm enim dicimus, Petrus

Petrus peccabit, nihil aliud significamus, nisi peccatum, quod secundùm se est possibile huic voluntati successu temporis, vel tali tempore esse actu futurum in illa, seu ab illa; ergo per hanc habitudinem, vt ita dicam, constituitur peccatum illud in esse futuri: idem autem est in reliquis; ergo formaliter in hoc consistit ratio futuri. Denique considerando futura in ordine ad cognitionem nostram, licèt interdum ex cognitione causæ, nihilominus tunc certi omnino reddimur de veritate prolatæ propositionis de futuro, quando expectato euentu, videmus in actu positum, quod prius erat possibile, & futurum esse poterat pronuntiatum; ergo omnes concipimus rationem futuri positam esse in illo transitu, & ab illo pendere realem, vt ita dicam, seu physicam veritatem propositionis de futuro. Nam si est illi conformis, est vera, sin minus, est falsa, qualecumque fuerit esse, quod habebat in causa.

8. *Esse in causa est fundamentum, esse actuale terminus futuritionis.*

Quocirca esse, quod effectus habet in causa, solum est fundamentum futuri esse, non ratio formalis eius: esse autem actuale ipsius pro sua mensura, seu temporis differentia, est quasi terminus futuritionis: futuritio autem concipitur à nobis, quasi habitudo quædam, seu transitus à tali fundamento ad talem terminum. Quia verò iste transitus non potest innotescere nobis, nisi per causas, ideo incipimus, & loquimur iuxta exigentiam, & dispositionem causæ, & hoc modo loquutus est de futuris D. Thomas in dicta lectione 13. lib. 1. Periherm. Vnde cùm ait rem, quæ habet esse in causa de se propensa, & determinata ad talem effectum, quamuis impediri queat, dici posse futurum, intelligit profectò quoad modum loquendi humanum sine mendacio, quam vocamus nos veritatem moralem, seu formalem, quoad intentionem loquentis ex humana coniectura. Nihilominus tamen id satis non est ad formale esse futurum, nec ad physicam, & realem veritatem loquutionis, quam etiam materialem in scholis solemus appellare, si in re ipsa, & cum effectu res non euenit, sicut prædicta erat. Et hoc modo dicit idem D. Thomas in 2. disp. 38. q. 1. art. 5. non posse hanc propositionem esse veram: Petrus curret, & quòd Petrus deficiat à cursu, id est, quòd cursus nunquam fiat, quia & propositio iam esset, & fuisset falsa. Vnde ad tollendam æquiuocationem vti possumus distinctione frequenti apud eundem D. Thomam. Nam duobus modis dici potest aliquid esse futurum, vno modo, quia ita est ordinatum, vel dispositum in causis, licèt fortasse in reipsa futurum non sit. Ita significat D. Thomas citato loco Periherm. & 1. p. q. 19. art. 7. ad 2. & clariùs q. 12. de verit. art. 10. ad 7. vbi ait, *Aliquid potest dici esse futurum non solum ex hoc, quod ita erit, sed quia est ordinatum in causis suis, vt sic sit futurum.* Etsi, ait, quamuis Medicus prædicet sanitatem futuram, licèt postea impediatur, non dixisse falsum, quia ita erat in causis ordinatum. Et allegat Aristot. 2. de Generat. cap. 11. text. 64. dicentem, fieri posse, *vt is qui futurus est incedere, non incedat.* Sed, vt dixi, inter hæc duo illud est simpliciter, & absolutè futurum, quod tale dicitur, quia tale erit, & talia sunt omnia, quæ Deus absolutè, & simpliciter reuelat esse futura, vt, *Virgo pariet, Petrus peccabit.* Vnde ad veritatem talis propositionis de futuro necessarium est, vt res eueniat sicut futura esse cognoscitur, aut dicitur. Aliud verò quod est futurum tantùm in ordine aliquarum causarum, quæ tamen impediendæ sunt, re vera non est simpliciter futurum, sed tantum secundùm quid, id est, quantum est ex vi talium causarum, vnde prædicatio in tantum est certa, in quantum non est absoluta, sed tacitam conditionem, vel limitationem includens, scilicet, erit, quantum est ex præsenti dispositione causarum, vel nisi impediantur. Aut certè si est absoluta prædictio, non erit materialiter, seu realiter, vt sic dicam, vera, & ideo nunquam poterit esse reuelatio Dei, cuius veritas semper est non tantùm formalis, sed etiam materialis, id est, non tantùm non mentitur, sed etiam in re ipsa nihil falsum dicit, & in eo duo coincidunt, quia semper ex certa scientia loquitur. In homine autem, qui sæpe simpliciter affirmat quod sibi tantùm probabile, aut verisimilius est, locutio illa de tali futuro, si absoluta sit, poterit quidem vera dici formaliter, id est, iuxta mentem loquentis, quia sic loquendo non mentitur; nihilominus tamen propositio ipsa in se falsa erit, quia non est conformis rei in se, de qua absolutè profertur, & sic sæpe contingit aliquem dicere falsum, & non mentiri. Et hæc de ratione formali futuri.

D. Thom.

Duobus modis dici potest aliquid esse futurum iuxta Doctorem Angelic. simpliciter, & secundùm quid.

Futurum secundũ quid nõ potest esse reuelatio Dei, cuius veritas non tantum est formalis, sed etiam materialis.

9. *Præmittitur secundò declaratio cõceptus futuri contingentis. Placitum quorumdam.*

Secundò declarandum est quid addat futurum contingens vltra rationem futuri. Aliqui existimant futurum contingens esse, quod in se est indeterminatum, & indifferens, vt eueniat, vel non eueniat, vel æqualiter ad vtramque partem, vel inæqualiter; sed hoc vel non est verum, vel magna indiget declaratione, & limitatione. nam iuxta illam rationem contingentis sequitur, contingens futurum re vera non rectè dici, nec esse futurum, quia si adhuc est ex se indifferens, vt postea sit, vel non sit, profectò non magis dici potest futurum, quàm non futurum. Item illud futurum contingens est verè futurum, quod Deus præscit futurum esse; sed illud quod Deus præscit esse futurum, non est indifferens ad non esse futurum, quia Deus definite iudicat esse futurum, & non esse defuturum; ergo iam ita est in se determinatè verum, ac futurum. Denique cùm dicitur aliquid esse futurum simpliciter, significatur determinata habitudo esse potentialis, ad esse actuale in aliquo tempore præsentialiter ponendum; ergo quantumuis sit contingens, si verè futurum dicitur, secundùm illam habitudinem dicit determinationem ad esse, & excludit negationem essendi vniuersalem, pro omni tempore futuro. Igitur cùm futurum contingens, per hoc additum non excluditur, vera, & determinata ratio futuri, sed modus eius declaratur. Addit ergo contingentia supra rationem futuri indifferentiã potentialem, non actualem in ratione futuri, id est, per illam proprietatem significatur, quod licèt ille effectus determinatè futurus sit, nihilominus de se talis conditionis est, vt posset non esse futurus, quod prouenit ex parte causæ, quæ illum est effectura; nam talis est vt possit impediri, licèt de facto non sit impedienda. Quod ita breuiter, & distinctè explicatur, nam futurum contingens non dicitur tale, quia erit, vel non erit, hoc enim disiunctum non est contingens, sed necessarium, & ineuitabile: oportet ergo alteram partem determinare; ergo futurum contingens positiuum dicitur, quod erit, quamuis posset non fore: negatiuum autem dicitur, quod non eueniet, licèt posset euenire.

Futurum importat determinatam habitudinem esse potentialis ad esse actuale in aliquo tempore præsentialiter ponendum. Conclusio secunda.

Contingentia supra rationem futuri addit indifferentiam potentialem, non actualem.

10. *Quæ indifferentia quæ-*

Atque hinc intelligitur, quæ indifferentia sit de ratione futuri contingentis, & quæ determi-

Determinatio sit de ratione futuri contingentis. natio illi repugnet. Est enim de ratione eius aliqua indifferentia in causa in actu primo præcisè spectata, quæ dici potest indifferentia potentialis, quæ indifferentia aliter est in causa libera, aliter in causa naturaliter agente, vt statim dicetur, & ideo solet generali modo indifferentia illa explicari per hoc quòd causa sit impedibilis ne producat effectum. nam tunc licèt habeat in potentia effectum, nihilominus carere potest effectu, & ideo habet effectus hanc indifferentiam potentialem, vt possit esse futurus, & non esse. Non est tamen de ratione futuri contingentis indifferentia actualis in ipsa habitudine ad esse in se pro aliqua differentia temporis futuri, nam, vt dixi, in hoc habet determinationem, alioqui non est futurum. E contrario verò determinatio in causa secundùm se, & in actu primo considerata, repugnat contingentiæ futuri effectus, quia excludit indifferentiam illam, à qua talis effectus contingens denominatur. Nam hæc contingentia re vera in effectu non est modus realis intrinsecus ipsius effectus, sed est denominatio à tali causa, & indifferentia locus, sicut libertas in actu voluntatis non est modus eius intrinsecus, sed denominatio à tali principio habente talem indifferentem potestatem; ergo si determinatio quasi potentialis in causa repugnat futuro contingenti, non illi repugnat determinatio actualis, quæ in ipsa habitudine ad terminum spectatur, vt declaraui, & intelligi potest in effectu contingenti præsenti: nam licèt habeat determinationem actualem à causa, nihilominus est contingens simpliciter ex modo agendi, seu potestate causæ: ita ergo effectus futurus potest esse determinatus quoad actualem habitudinem ad esse actuale, etiamsi sit contingens in potentia, seu in modo agendi causæ.

11. Obiicitur doctrina Aristotelis circa propositiones de futuro contingenti. Contra hæc verò obiici potest doctrina Aristot. lib. 1. Perihern. cap. vlt. dicentis in propositionibus singularibus de futuris contingentibus non esse determinatam veritatem, vel falsitatem, & ideo vel nullo modo cognosci posse, vt ea, quæ sunt omnino indifferentia, ad vtrumlibet, vel solùm per coniecturam, vt in his, quæ vt in pluribus eueniunt, vel ad quæ causæ magis inclinant. De hac sententia Aristotelis dixi in lib. 1. de Scientia Dei, cap. 2. & ingenuè fassus sum, me in hac parte ab Aristotele dissentire, quia eius sententiam fidei veritati repugnare sentio. Postea verò Diotaleuius Aristotelem ab errore excusare visus est, quia loquutus est (inquit) de futuris contingentibus formaliter, vt futura sunt, id est, habent esse in causis suis, & ex illis cognosci possunt, non enim potuit de illis secundùm rationem aliquam præsentialitatis loqui; quia non potuit illam præsentiam ratione naturali assequi, quam nos fide illustrati possumus vix concipere. (Diotaleuius excusat Philosophum ab errore.)

12. Sed frustrà. Sed hæc interpretatio non declarat, quòd Aristoteles non errauerit, sed quòd vt homo errauerit, quia modum talis veritatis & præsentiæ eius cognoscere non potuit. Supponendo enim futura contingentia non habere aliam veritatem, nisi quam habent in sua causa, & ex vi eius, vt talem effectum in potentia continet, consequenter fortasse loquutus est, dicens non habere determinatam veritatem, nec subiacere certæ cognitioni. Tamen in illa suppositione errauit, siue per impotentiam naturalem assequendi altiorem cognitionem cõtingentiũ, siue ex alia quacunque causa, id enim parum refert, cùm de errore cõstet, A quia futura, vt dixi, non ex sola causa, sed etiam ex determinatione futura, & ex euentu rei per illa significata habent veritatem. Et licèt antequam sint, non habeant realem præsentiam in propria mensura, habent nihilominus aliquam præsentiam, vel realem obiectiuam in mensura æternitatis, & ideo illa eadem priùs significata vt futura, absolutè, & determinatè vera esse possunt per conformitatem ad suum terminum, etiamsi in causis prout sunt tantùm in potentia, & actu primo, non habeant determinatam veritatem.

13. Potest fortè à culpa excusari: sententiæ tamen eius, inde deductæ erroneæ sunt. Quòd si Aristoteles illam præscientiam, seu modum veritatis assequi non potuit, excusabitur B ipse à culpa: sententiæ autem, quas inde intulit, non poterunt ab errore excusari. Nam in primis intulit non esse alium modum veritatis in his propositionibus de futuris contingentibus, præter illam, quæ ex suis causis, & ab esse in potentia, quod in eis habent, cognosci potest, quod absolutè verum non est, vt declaraui, & apertè repugnat præscientiæ Dei de his contingentibus. (Prima.) Vnde secundò intulit, hæc contingentia non habere talem veritatem, quæ infallibili ac certa scientia cognosci possit. (Secunda.) Nec limitat sermonem ad cognitionem humanam, vel diuinam, quia certè videtur intellexisse, in tali propositione non esse veritatem certò cognoscibilem à quo- C cunque, in quo sensu falsa est omnino loquutio. Vnde tertiò probabilissimum est, credidisse, nec Deum præscire in his futuris absolutam & determinatam veritatem, ac subinde Deũ non præscire certò hæc futura priusquam fiant, quod illi multi antiqui Patres tribuerunt, & ex concessis à prædicto auctore necessariò sequitur. (Tertia.) Nam Aristoteles non cognouit futura posse cognosci vt præsentia, & in causis censuit non esse certò cognoscibilia; ergo inferre debuit, neque à Deo ipso certò cognosci. Quamuis ergo Aristoteles rectè philosophatus fuerit de his futuris præcisè spectatis in ordine ad solas causas, & cognitionem, quæ ex illis sumi potest, absolutè de his futuris non rectè sensit. Negari enim non potest D quin habeant in re determinatam veritatem, vel falsitatem de se certò, & infallibiliter cognoscibilem, si ex parte intelligentis virtus intelligendi non desit, vt in dicto lib. 1. latiùs dixi, & rationibus Aristotelis respondi.

14. Ex hac autem doctrina Aristotelis, quam quoad hanc partem probat D. Thomas, colligimus, & tertio loco addimus duabus principiis positis veritatem determinatam, quæ inest propositionibus absolutis de futuro contingenti, non esse sumendam ex determinatione causarum quasi in actu primo constitutarum ad agendum, sed aliunde. Loquor de determinatione in actu primo, vt ex- E cludam causam vt iam determinatam in actu secundo, quia causa quando iam est, vel cognoscitur in tali statu, effectus eius etiamsi sit contingens, non cognoscitur vt futurus, sed vt præsens, quia determinatio illa in actu secundo non est aliud, quàm ipsa actio, per quam effectus accipit esse, & ideo sic spectatus iam non vt futurus, sed vt præsens consideratur; & ideo vt sic potest veritatem sumere à causa determinata in actu secundo, & in ipsa determinatione cognosci tanquam in via, quæ in seipsa, & tanquam præsens videatur. (Determinatio causæ duplex, altera in actu primo, altera in actu secundo.) Futurum autem vt futurum ante hanc determinationem considerandum est, ac proinde solùm spectatur in causa vt constituta in actu primo, & sic dicimus non habere veritatem certam, vel determinatam in illa. Et hoc optimè probatur (Conclusio tertia.)

ratione Aristotelis, quia contingentia effectus futuri formaliter sumitur ex indifferentia causæ secundùm se spectatæ; imò, vt dixi, effectum esse contingentem nihil addit nisi determinationem à causa indeterminata ad vnum, vel ad agendum, vel impedibili, vt dicunt. Item ob hanc causam non potest effectus contingens vt futurus certò cognosci in causa, vel ex causa, vt D. Thomas docet 1.p.quæst.14.art.13. & in 1.dist.38.quæst.1. art.5. & quæst.2.de verit.art.12. & quæst.12.art.1. & quæst.16. de malo, art.7. & sæpe aliàs. Et hæc est potissima ratio, ob quam solus Deus potest sua veritate futura contingentia certò cognoscere, iuxta illud, *Annunciate nobis futura, & dicemus, quia dij estis vos*, nimirum, quia cognoscere futurum tanquam præsens transcendit potentialitatem creaturæ; & cognoscere futurum ex causa est impossibile, quando causa est indeterminata, vt in futuris contingentibus esse debet; ergo est contra rationem talis futuri, quòd habeat talem determinationem in causa. Denique, quia in hoc maximè, & quasi adæquatè differt futurum contingens à necessario, quod hoc habet determinationem in causa, quam illud non habet.

D. Thom.

Ratio potissima cur solus Deus potest futura contingentia certò cognoscere.

15\. Contingentia diuerso modo inuenitur in causis naturalibus, & liberis, in istis actiuè, in illis passiuè.

Vt autem hæc assertio meliùs intelligatur, fiatque euidentior, oportet aduertere effectus contingentium inueniri tam in causis naturaliter agentibus, quàm in liberis, diuerso tamen modo. Nam in causa naturaliter agente effectus non est contingens quasi actiuè respectu propriæ, & proximæ causæ ratione virtutis eius, sed quasi passiuè ob imperfectionem eius causæ, quæ impediri potest per aliam causam, vel rem aliam occurrentem, & ad impediendum virtutem alterius causæ, ne agat, sufficientem. In libera autem causa effectus est contingens per se, & ex interna virtute causæ, quia ita est sufficiens ad agendum, vt ipsa possit se impedire, (vt loquutus est Capreolus in 1. dist.38. quæst.1. art.2.) id est, valeat actum suum suspendere, & ad hunc, vel oppositum determinare: quod etiam ex dictis Prolegomeno præcedenti manifestum est.

Capreol.

16\. Effectus naturalis contingens habet in sua causa quandam determinationem ad vnum, ex qua positis omnibus ad agendum requisitis resultat necessitas.

Et hinc sequitur alia differentia, quia effectus naturalis contingens habet in sua propria causa per se, ac præcisè sumpta, quandam determinationem ad vnum, ratione cuius in illa cognosci potest, vt certò futurus certitudine quadam naturali, & includente conditionem hanc, ni impedimentum aliunde interueniat. Vnde si effectus comparetur non ad solam causam per se, ac præcisè spectatam, sed cum omnibus requisitis ad agendum, in quibus includitur impedimentorum ablatio, & quod concursus Dei sit paratus: in toto illo cumulo causarum habet talis effectus omnimodam determinationem ad vnum, quia hanc habet per se ex propria causa, contingentiam autem per accidens, ex impedimentis, vel effectibus aliarum causarum, quibus ablatis, vt in hypothesi supponitur, manet integra determinatio, & ideo poterit in illo toto causarum ordine cognosci certissimè effectus futurus, quia licèt respectu propriæ causæ sit contingens dicto modo, nihilominus non cognoscitur vt contingens, quia per concursum omnium causarum, & conditionum antecedentium ad talem actionem tollitur contingentia effectus, & resultat necessitas. Vnde si Deus velit absoluto decreto præfinite auferre à tali causa omnia impedimenta, in illo etiam decreto posse infallibiliter scire talem effectum esse futurum, tunc verò iam non

A scit illum vt contingentem, sed vt necessarium.

17\. Contrarium omninò euenit in effectu causæ liberæ.

At verò effectus contingens ex libertate causæ non solùm est contingens comparatus ad suam propriam, ac proximam, & per se causam præcisè spectatam, sed etiam in ordine ad totum cumulum causarum, vel conditionum necessariarum, vel de facto concurrentium, ex parte actus primi ad talem effectum. Et ideo nunquam potest talis effectus habere absolutam determinationem in causa, vt est in actu primo, siue in ordine ad solam proximam causam per se, vt est per se notum, siue ordine ad totum cumulum causarum, conditionum, aut circunstantiarum ex parte actus primi concurrentium. Quia si effectus esset determinatus in actu primo in cumulo causarum, &c. iam vt sic non esset contingens, & consequenter nec liber, esset enim omnino necessarius in causa, & positis omnibus prærequisitis ad agendum, quod repugnat libertati, vt ostensum est in superiori Prolegomeno. Item in illo cumulo causarum necesse est includi voluntatem liberam; ergo non obstantibus omnibus, quæ illi coniunguntur in actu primo, illa potest semper se impedire, ne agat, vel hoc agat, quia hoc habet per intrinsecam potestatem; vel si per coniunctionem aliarum conditionum, aut causarum, quæ illi coniunguntur in actu primo, illa est priuata hac potestate se impediendi, consequenter est priuata libertate, & ita iam non contingenter operatur propriâ, & perfecta contingentia libertatis. Vnde includitur effectum liberè futurum, non solùm non cognosci posse cum certitudine in determinatione in actu primo, quam habeat in sua causa proxima, verùm etiam nec in ea, quam habeat in collectione omnium causarum ad illum concurrentium, prout in actu primo respectu talis effectus considerantur. Probatur, quia illa causa adæquata vt conflata ex omnibus concurrentibus adhuc est indifferens, & retinet in se principium contingentiæ; ergo impossibile est in illa, quantumuis propensa, & inclinata sit in actu primo, infallibiliter cognosci effectum futurum, cùm semper ab intrinseco possit talis effectus impediri per intrinsecam potestatem causæ proximæ, id est, potentiæ liberæ in illo cumulo causarum inclusæ. Confirmatur, quia effectus futurus à causa naturali etiam determinata ad vnum, si impedibilis sit, non potest in tali causa certò sciri futurus, nisi aliunde præsciatur talem causam non fore impediendam: at verò in causa libera hoc non habet locum, quia virtus se impediendi est intrinseca, & inseparabilis ab illa manente libertate; ergo quamdiu in illo causarum cumulo includitur voluntas libera, & salua relinquitur eius libertas, nunquam potest in illa causa effectus esse omnino determinatus, ac proinde neque in illa infallibiliter cognosci, nisi aliunde præsciatur, ipsam voluntatem non esse impedituram.

Idcirco non potest certò cognosci in sua causa præcisè sumpta, neque in cumulo eorum omniũ quæ concurrunt ex parte actus primi.

18\. Conclusio quarta. Contingentia absolutè futura habet determinationem suæ veritatis ex actuali determinatione causæ liberæ, vt suo tempore præsente.

Quartò ex his concludo quoad contingentia absolutè futura, & libera, de quibus in præsenti solùm agimus; hæc, inquam, futura habere determinationem veritatis suæ ex actuali determinatione causæ liberæ, quam tali tempore habitura est in actu secundo, ad quam determinationem, vt suo tempore præsentem, dicit habitudinem propositio illa, per quam eadem determinatio per modum futuri significatur, ita vt ille effectus non cognoscatur futurus à sua causa per modum illationis causalis, seu rationis, quæ his verbis explicatur, quia talis causa sic est in actu primo disposita,

Effectus liber non cognoscitur absolutè futurus à sua causa per modum illationis causalis, sed per simplicem vel copulatiuam propositionem de inesse.

disposita, ideo talis actus erit, vel istis verbis: Hæc causa erit tali modo applicata, vel præparata; ergo talis actus erit, sed cognoscitur per simplicem, vel copulatiuam propositionem de inesse, quæ his verbis significari potest. Causa hæc, seu voluntas tali tempore ita disposita hoc faciet, cuius propositionis veritas non in virtute causæ, sed in se cognoscitur. Et hoc est, quod dixit D. Thomas, futura contingentia, & maximè libera cognosci vt præsentia in seipsis, non in causis. Sensus enim est non cognosci ex eo, quòd in virtute causæ cognoscitur certa consequutio futuri effectus, sed quia præuidetur causa vt actu operans in tali tempore, quod est præsens æternitati, licèt respectu prioris temporis sit futurum. Hæc autem præsentia secundùm veram sententiam, non est per realem coëxistentiam, quam res futura, antequam in suo tempore sit, habeat in æternitate; repugnat enim esse coëxistentem alteri rem, quæ in se nondum existit, vt in dicto libro latiùs dictum est, sed est illa præsentia obiectiua respectu intuitus æterni diuini intellectus.

Quis sensus eius sententiæ D. Thomæ qua dixit futura contingentia cognosci vt præsentia in seipsis, non in causis.

19. Explicatur & probatur alterius.

Quæ est satis expressa sententia D. Thom. 1. p. vbi suprà, & 2.2. q.171. art. 6. ad 2. vbi sic ait. *Diuina præscientia respicit futura secundùm duo, scilicet secundùm quod sunt in seipsis, in quantum scilicet, ipsa præsentialitas intuetur, & secundùm, quod sunt in suis causis, in quantum scilicet videt ordinem causarum ad effectum.* Vbi in priori parte satis declarat, illam præscientiam non esse per coëxistentiam, sed per eminentiam diuini intuitus, qui præsentialiter attingit ea, quæ in se nondum sunt, ita nimirum ea videndo ex æternitate, sicut ea videt postea quando iam actu fiunt. Quia Deus non aliter videt rem postquam est, quàm antea, *aliàs ex euentibus rerum aliquid accresceret diuinæ cognitioni*, quod repugnat immutabilitati Dei, vt rectè argumétatur D. Thomas in 1. d. 38. q. 1. art. 5. Vnde respectu diuini intuitus non est antea, nec postea, sed semper est idem respectus in se omnino inuariabilis, & ideo sicut non existentem videt præsentem, ita etiam rem futuram præsentialiter intuetur, & hoc est esse præsentem æternitati, & ex hac præsentialitate sumitur infallibilitas cognitionis, non ex causis vt prioribus sua causalitate. Vnde in altera parte non dicit D. Thomas videri futura in suis causis *determinatis*, vt quidam malè allegant, addendo particulam *determinatis*, nam D. Thomas præcisè dicit *in suis causis*, & addidit explicationem, dicens, *in quantum videt ordinem causarum ad effectum*: qui ordo in causis liberis potest esse propensionis, seu inclinationis. Et ideo subiungit. *Et quamuis contingentia futura sint in seipsis determinata ad vnum, tamen prout sunt in suis causis, non sunt determinata, quin possint aliter euenire.* Ex quo vlteriùs colligit priorem modum cognoscendi esse omnino certum, & infallibilem quoad veritatem futuri euentus, posteriorem autem licèt sit infallibilis quoad cognitionem dispositionis, & ordinis causarum, non tamen quoad veritatem futuri euentus, qui per propriam propositionem de futuro significatur, vt diximus. Et hæc nunc nobis sufficiunt de his contingentibus absolutè futuris, quæ solùm præmissa sunt, vt ab illis gradum faciamus ad futura conditionata, de quibus tractamus.

Diuinus intellectus ratione suæ eminentiæ præsentialiter attingit ex æternitate ea quæ in se nondum sunt sicut ea videt quando postea actu fiunt.

Infallibilitas cognitionis futurorum contingentium absolutorum vnde sumitur.

20. Conclusio quinta.

Quintò igitur ex dictis inferimus, futura contingentia conditionata non esse vera in vi illationis ex causa, neque in illa cognosci posse infallibiliter, vt determinatè vera, & certò futura, etiamsi talis causa integra futuri esse supponatur. Hæc assertio est directè contra eos, qui scientiam hanc conditionatam admittunt, non tamen nisi post decretum Dei absolutum ex parte sua, & conditionatum ex parte obiecti. Nam hi consequenter dicere coguntur Deum cognoscere illa in vi illationis ex tali decreto, vel (quod perinde est) ex vi prædeterminationis futuræ in voluntate hominis ex tali decreto Dei, seu ex vi voluntatis humanæ, vt est sub decreto Dei, aut denique ex vi collectionis, seu coniunctionis vtriusque voluntatis humanæ, & diuinæ ad talem effectum producendum. Hæc enim omnia in idem redeunt, & æquiualentia sunt, quatenus eadem ratio in omnibus militat, ad hoc enim tale decretum postulatur, vt ex illo infallibiliter inferatur sub conditione, quod Deus sub tali conditione decreuit; ergo iuxta illam sententiam veritas illius conditionalis, quam non habet, nisi post decretum in illatione fundatur, ac subinde quòd talis effectus sit futurus ex illa hypothesi in causa cognoscitur. Contra hoc ergo probatur assertio ex dictis de futuris absolutis, nam hæc non possunt cognosci in causa, neque habent in illa determinationem; ergo neque poterunt sic conditionata cognosci. Patet consequentia, quia militant omnes rationes, quia idem genus ordinis, seu habitudinis habet causa actu existens ad effectum absolutè futurum, quod habet causa sub conditione proposita, aut concepta ad effectum ex illa futurum, si conditio impleta fuerit. Vnde sicut in absolutis habitudo causæ ad effectum est indeterminata, & vel omnino indifferens, vel impedibilis, etiam ab intrinseco in contingentibus liberis, ita prorsus est in conditionatis; sed propter eandem causam non possunt absoluta cognosci certò ex vi causæ, sed ad summum coniecturaliter; ergo idem est de conditionatis. Atque ita tota doctrina, quam D. Thomas tradit de scientia futurorum contingentium, de se generalis est tam conditionatis, quàm absolutis. Ratio etiam à priori sæpe tradita eadem est, quia talis necessitas illationis ex causa determinata ad vnum tollit contingentiam; ergo conditionalis sic cognita, non cognoscitur vt contingens, sed vt necessaria; ergo neque effectus contingenter, vel liberè esset futurus à tali causa posita hypothesi; hoc autem est contra id quod in disputatione tota supponitur, quódque est omnino certum, scilicet, talia futura esse verè libera, & vt talia cognosci. Cùm enim Christus prænouit Tyrios, & Sidonios facturos fuisse pœnitentiam, si virtutes in illis fierent, sine dubio prænouit, liberè facturos fuisse pœnitentiam; & similiter de Saule præsciuit Deus liberè fuisse ascensurum Ceilam, si ibi permaneret Dauid, & Ceilitas verè fuisse illum tradituros, & sic de aliis. Sequela verò est à nobis sæpiùs probata, quia illa necessitas licèt per conditionalem illationem explicetur, re tamen vera non est necessitas solius illationis eiusdem effectus ex seipso, vt est illa, quod est, quando est, necessariò est; nec est illationis prioris ex posteriori, vt si homo loquitur, vult loqui, sed est necessitas causalitatis, & ex priori, & antecedenti hypothesi indeperedenti ab vsu libertatis: talis autem necessitas, est necessitas simpliciter. Neque immorabor nunc in refutandis responsionibus, quia partim id actum est in Prolegomeno præcedenti, partim fusiùs in lib. 5. agendum erit.

Futura contingentia conditionata non sunt vera in vi illationis ex causâ etiam integrâ.

Probatur.

Idem genus habitudinis habet causa actu existens ad effectum absolutè futurum, quod habet causa sub conditione concepta ad effectum ex illa futurum, purificatâ conditione.

Ratio à priori communis à futuris absolutis & conditionatis.

Sextò

21. Conclusio 6. Veritas determinata contingentis conditionatè futuri inuenitur in vi actualis dimanationis effectus à suâ causâ quæ suppositione facta per modum præsentis cognoscitur ab intellectu diuino. Probatur 1.

Sextò concludimus ex dictis, nihilominus in his conditionatis contingentibus inueniri veritatem determinatam, quia non sumuntur in vi illationis, sed in vi actualis dimanationis effectus à sua causa, quæ tali suppositione facta, vel concepta per modum præsentis cognoscitur ab illo intellectu, qui suo intuitu attingit tanquam præsentia ea, quæ futura sunt. Hæc assertio tam est contra eosdem, quatenus negant hæc conditionata esse scibilia ante decretum absolutum ex parte Dei, quàm contra alios, qui absolutè negant talia conditionata cognosci à Deo certa, & infallibili cognitione. Probatur autem ex eadem propositione inter contingentia absoluta & conditionata. Intelligendum est enim, quòd sicut in absolutis causa supponitur tanquam existens ex hypothesi, & vt præsens in mente Dei ad modum existentis sub eadem hypothesi, vt in exemplo de Dauid, supponitur Dauid permanens intra Ceilam ita præsens in cognitione Dei ex hypothesi, ac si futurum aliquando esset. Quod potest explicari ex modo, quo nos solemus aliquid supponere, vt discurramus, vel inquiramus, quid de illo consequenter dicendum esset. Deinde sicut in absolutis de causa, existente, vel præsente intuitu Dei vt existens verè affirmatur in eadem mente Dei talem effectum esse liberè dimanaturum ab illa, non quia in virtute causæ hoc videat Deus, sed quia intuitu suo videt causam illam tametsi liberam, tanquam influentem in illum effectum, ita in his conditionatis de causa ex hypothesi concepta vt præsenti sub tali existẽtia possibili; potest verè affirmari, & cognosci in mente Dei, hunc determinatum effectum esse dimanaturũ ab illa causa liberè, & eadem hypothesi, nõ quia in virtute causæ talis effectus determinatè cõtineatur, aut videri possit, sed quia verè esset ad illũ determinanda, & intuitus diuinus propter suã infinitatem & immutabilitatem intuetur causam illam sic ex hypothesi positam tanquam præsentialiter influentem, & non in alium; ita vt propositio, quæ nostro modo concipiendi inde formatur, non sit hypothetica conditionalis propria, & illatiua, sed simplex, & cathegorica, quæ dici rectè potest de conditionato extremo; ergo sicut in futuris absolutis est veritas determinata per habitudinem immediatam causæ ad effectum de facto futurum, quem Deus propter vim infinitam intelligendi intueri potest, & ita infallibiliter præscire talia futura; ita conditionatis contingentibus est veritas determinata per immediatam habitudinem causæ ad effectum ex hypothesi futurum, quam Deus per modum etiam simplicis intuitus propter eandem infinitatem certò cognoscere potest. Probatur hæc consequentia primò à paritate rationis, & proportionis, quia de causa aliquando verè futura non alia ratione futurum aliquod cognosci potest ab habente vim intelligendi, & intuendi futura, nisi quia talis causa in re ipsa in actu secundo futura est, qui actus non potest non esse certus, & determinatus, & ita ad illum dicit habitudinem propositio de futuro, vt sit vera, & ad eundem determinatur intuitus Dei æternus, & infinitus, sed eodem modo causa ex hypothesi proposita, & apprehensa, ac si futura esset, consequenter transitura esset in actum secundum, qui in re non posset esse nisi certus, & determinatus: ergo propositio de futuro dicens habitudinem ad talem effectum in re erit vera, & ad eandem infinitatem, & immutabilitatem intuitus diuini pertinet, vt illam attingat, & deinde sicut captum humanum superat intelligere, quomodo diuinus intuitus, & intellectiua virtus hanc habeat efficacitatem in his conditionatis, ita planè in absolutis, neque est maior difficultas in his, quàm in illis, si quis attentè, & consideratè rem inspiciat; ergo sicut illud non negatur Deo, ita neque hoc posterius negari debet.

Propositio de futuro contingenti conditionato non est hypothetica sed cathegorica de conditionato extremo.

Probatur 1.

Ostenditur paritas rationis inter modum intelligẽdi absolutè & cõditionatè futura. Intuitus Dei æternus propter suã infinitatem & immutabilitatem attingit causam ex hypothesi positã tanquam præsẽtialiter influentem.

22. Infertur ex conclusionibus præmissis positiua probatio assertionis positæ n. 3.

Denique ex hoc modo declarandi veritatem obiectiuam, quæ his conditionatis futuris contingentibus inesse potest, & secundùm quam cognoscibiles sint, satis constare potest, nullam implicationem contradictionis assignari posse in huiusmodi obiecto scibili, vel in eius scientia; ergo hoc satis est, vt à Deo rectè de Deo sentiente negari debeat, aut possit hæc scientia. Consequentia hæc probatur facilè ex comparatione facta inter omnipotentiam, & omniscientiam Dei, æquè enim sunt infinita; ergo sicut negari non debet, aut potest, Deum posse aliquid, quod repugnantiam non inuoluit, ita nec potest negari, eum scire quidquid non implicat contradictionem. Item ratione suprà facta, quòd si obiectum est cognoscibile, scientia est possibilis, & si est possibilis, inest Deo: at si obiectum illud esse potest verum sine repugnantia, eo ipso cognoscibile etiam esse; ergo etiam est possibilis eius scientia, ac proinde Deo non neganda. Denique talis scientia ex proprio conceptu, si in ea non inuenitur repugnantia, præ se fert magnam perfectionem, & Deo dignissimam, multùmque extollit capacitatem (vt sic dicam,) & amplitudinem diuinæ intelligentiæ, ac scientiæ, & ad extollendam diuinæ prouidentiæ rationem, & exactissimam prudentiam in suis operibus est accommodatissima: nam quo prouidentiæ ordo, ac dispositio ex ampliori cognitione, & præsensione futurorum cuiuscunque ordinis, & rationis cogitari possint, eo prudentia excellentior, ac perfectior intelligitur: multum ergo pertinet scientia hæc ad diuinam perfectionem, si in ea implicatio non inuenitur, vt in antecedenti sumebamus.

Consequentia probatur primò.

Secundò.

Tertiò.

23. Antecedens illustratur pronunciato Augustini.

Illud autem antecedens vel ex ipso credibile fit, quòd talis scientia videtur esse necessaria ad summam perfectionem prouidentiæ, & prudentiæ, quæ in Deo semper cogitanda est, & ideo dixit alicubi Augustinus, non posse Deum scire non varios, & mirabiles, ac infinitos modos, quibus voluntates humanas moueat eo modo, quo nouit eis conuenire, vt conuertantur, neque etiam posse ignorare, si aliquid tali, vel tali modo fieri permittat, infallibiliter esse euenturum, prius etiam ratione, quàm illud permittat. Et propterea idem antecedens ex discursu facto videtur satis persuaderi, quia nulla repugnantia maior potest assignari in futuris conditionatis, quàm in absolutis, supponendo, quòd absoluta per se primò non habent veritatem prædeterminatam ex decreto prædeterminante, sed ex præsentia æternitatis, vt D. Thomas docet, & rationes factæ tum de libertate, quæ lædi videtur, tum de malis actibus, quorum prima origo in diuinam voluntatem iuxta illam sententiam retunditur, videntur conuincere. Secluso ergo tali fundamento veritatis, & præscientiæ futurorum liberorum, nulla profectò maior repugnantia potest assignari in veritate, & præsciẽtia futurorũ cõditionatorum, quàm absolutorum: at in absolutis nulla est, vt declarauimus ex certissimis fundamentis, maximè in doctrina D. Thomæ; ergo.

Suadetur.

Denique

24. *Probatio negatiua possibilitatis scientiæ conditionatæ.*

Respondetur ad 1. argum aduersariorum, supra n. 1. explicando ex quo fonte petatur veritas propositionum conditionalium & contingentium.

Denique vt probemus, hanc scientiam esse Deo possibilem sine repugnantia, satis nobis est quòd talis repugnantia non ostendatur Nam omnis scientia, vt talis est, & per se spectata aliquid perfectionis importet. Vnde, qui dicunt hanc scientiam non esse in Deo, tenentur ostendere ipsam esse quid impossibile, & repugnans, & ideo non esse in Deo: hanc autem repugnantiam nobis non ostendunt, neque in ipsa scientia absolutè, nec in eadem vt independente à decreto prædeterminante, seu à quocunque decreto secundùm ordinem rationis præexistente in Deo; ergo. Minorem probamus nunc, respondendo ad fundamentum, seu difficultatem in principio positam, nimirum, quòd in his propositionibus non possit esse determinata veritas; procedit enim fundamentum illud ex falsa apprehensione talium propositionum. nam cogitantur, ac si affirmarentur, & cognitæ essent in vi conditionalium, & ex sola necessaria connexione cum tali causa posita ex hypothesi in tali, vel tali dispositione, in quo sensu verum est, non habere determinatam veritatem, nec posse in vi illationis cognosci, imò id nos maximè contendimus. Addimus verò in alio sensu esse accipiendas, vt sint tantùm de conditionato extremo, de quo per modum cathegoricæ, ac simplicis propositionis affirmatur, vel negatur, quid acturum sit, vel non sit, si supponatur esse in hac, vel illa temporis differentia. Et sic dicimus in illis esse determinatam veritatem, non minus, quàm in propositionibus absolutis de futuro contingenti, & veram contradictionem inter eas fieri, ita vt necessariò altera determinatè vera, altera determinatè falsa esse debeat, ac proinde possit per certam scientiam comprehendi, & pro certo præcognosci.

Ad formam.

Ad probationem autem, si contra hunc sensum procedat, concedendo primum antecedens, nimirum rem antequam fiat, non habere esse in se, sed in causa, & negando consequentiam, scilicet, non habere esse futurum, nisi prout illud esse est in causa. Nam licèt verum sit, illud ipsum esse, quod nunc est tantùm possibile, & in causa denominari futurum, & tale affirmari per propositionem de futuro, nihilominus non dicitur futurum prout est in causa, sed prout erit in se Itaque ipsum esse possibile, quod res habet in causa, est quasi subiectum, quod denominatur futurum, non tamen est futurum, nec denominatur à modo essendi, quem habet in causa, sed à modo essendi, quem in se habebit à tali causa in aliqua futura duratione.

25. *Soluitur secundum.*

Cùm autem vrgetur, quia illud esse futurum includit esse, quod res futura, quamdiu est futura, non habet in se, sed in causa. Respondeo includere illud esse vt subiectum denominationis futuri, non vt formam denominantem futuram, vt sic dicam, quia illud esse, prout est in causa, non est futurum, sed præsens. Forma autem illa, à qua illud esse possibile in causa denominatur futurum, non est causa ipsa, vel determinatio eius, vt in toto, illo argumento contenditur. nam hoc est tollere contingentiam effectuum, & libertatem causarum secundarum; nec est aliqua res actu existens cùm supponatur res futura in esse tantùm possibili. Est ergo habitudo quædam, quam res, prout est in causa, habet ad seipsam, vt erit præsens suo tempore. Qui ordo licèt secundùm compositionem mentis nostræ sit aliquid rationis, in mente Dei est obiectiua præsentia, quam illud esse habet in æternitate, ratione

A cuius veritas illa per modum præsentis cognoscitur, quamuis in ordine ad nos determinetur futura secundùm varias temporis differentias

Instantia.

Dicetur hæc quidem in futuris contingentibus absolutis locum habere, & necessaria esse, vt tanquam præsentia, salua contingentia, est non tanquam futura necessaria potius, quàm & contingentia præsciantur: at verò futuris conditionatis non ita posse accommodari, quia in prioribus illa præsentia fundatur in existentia, quam res futura verè habebit in suo tempore, quod fundamentum in his conditionatis deest.

Expungitur.

Respondeo actualem existentiam aliquando futuram esse fundamentum veritatis absolutæ assertionis de futuro, eodemque modo seruata proportione actualem existentiam, quæ ex ea hypothesi esset B futura, esse fundamentum veritatis conditionatæ assertionis, & ideo vtramque veritatem posse cognosci ad modum præsentis, quia Deus ita non accipit scientiam à rebus, vt ab actuali existentia obiecti pendeat. Et reuera etiam in futuris absolutis res prius quàm suo tempore, & ad extra producatur, non habet in se existentiam, sed intuitus diuinus attingit illam vt præsentem absolutè; ita ergo conditionatis attingit rem futuram per modum præsentis.

Tertium in auctores retorquetur.

Vnde illud discrimen valde materiale est respectu diuini intuitus, & eminentis cognitionis eius. Et potest hoc ad hominem confirmari contra eos, qui saltem post decretum conditionatum Dei conce- C dunt cognosci hæc futura. nam, vt videantur à D. Thoma non discordare, simul docent cognoscere Deum illa ad modum præsentium, cùm tamen diuinum decretum conditionatum non det veram existentiam rei futuræ, satis enim censetur, quòd daret illã si conditio impleretur. Ita ergo nos dicimus, quòd etiam absque tali decreto, & ante illud daret illam, si alia conditio impleretur: nam illud licèt non videatur in causa, videri potest in se propter eminentiam diuini intellectus.

CAPVT VIII.

D *Quæ decreta conditionata, & libera Deo attribuenda sint, & in illis non posse contingentia sub conditione futura præsciri.*

1. *Status quæstionis explicandi in hoc capite.*

IN superiori capite ostendimus posse in his futuris conditionatis esse determinatam veritatem, etiam vt obiiciuntur intellectui diuino priùs secundùm rationem, quàm diuina voluntas aliquod decretum liberum, & conditionatum habeat, quod satis est, vt præscientia talium futurorum Deo non negetur; ex quo suffi- E cienter improbatur sententia generaliter negans Deo huiusmodi præscientiam, imò, vt dixi, hæc est sola ratio à priori huius veritatis, quia si non ostendatur implicatio contradictionis, in tali scientia non est Deo neganda Aliæ verò rationes, quæ addi possunt ex vtilitate, vel necessitate talis scientiæ desumptæ, vel ad perfectissimã Dei prouidentiam, præsertim circa prędestinatorum electionem, & liberorum actuum bonorum prædefinitionem, vel circa peccati permissionem cũ infallibili euentu, vel denique ad explicandũ auxilium efficax præueniens: hæ, inquam, rationes late in lib. 2. de scientia futuror. tractatæ sunt, quod ideo

nunc

nunc facere omittimus, & quia hæc vtilitas, vel necessitas huius scientiæ præcipuè probãda est ex his, quæ postea in lib. 3. & 5. de gratia efficaci contra motionem physicè prædeterminantem, & de permissione peccati contra prædefinitionem eius dicenda sunt. Quia verò contra nouam euasionem admittendi præscientiam horum futurorum sub conditione, ita tamen, vt decreta conditionata præcedant, in quibus fundetur, pauca in aliis locis diximus, visum est in hoc capite inquirere, an, & quatenus talia decreta Deo tribuenda sint, vt ex discursu eius constet, sine fundamento illa confingi, quæ ad dictam scientiam fundandam inuenta sunt.

2. Notatio 1. *Duplex decretum conditionatum intelligi potest si tenẽs ex parte diuinæ voluntatis vnum cadit in antecedens, alterum in consequens propositionis conditionalis. Exemplum vtriusque.*

Primò igitur obseruare oportet, duobus modis posse in Deo supponi conditionale decretum. Primò, vt conditio ponatur ex parte ipsius voluntatis diuinæ, ita vt sensus non sit, Deum habere, vel habuisse tale decretum, sed quòd haberet illum si talis, vel talis conditio poneretur. Quod duobus modis potest concipi, scilicet, vel ponẽdo ipsum conditionatum decretum pro antecedenti, seu subiecto in conditionali propositione; vel ponendo illud ex parte consequẽtis, seu prædicati. Exẽpla facilè poni possunt in facto Tyriorũ, vt decretum conditionale tale sit: Si Deus decreuisset vt in Tyro talia signa fierent, illi agerent pœnitentiã: vel è contrario, si in Tyro, & Sidone factæ essent virtutes, Deus decreuisset illorum voluntatem ad consensum determinare. In neutro enim modo denunciandi tribuitur Deo in præsenti aliquod decretum, quod iam habeat, sed affirmatur, quòd iam habuisset. Est tamen diuersitas consideranda inter illos duos modos. Nã cùm decretũ ponitur sub conditione ex parte subiecti, seu antecedentis, nullo modo attribuitur, vel affirmatur de Deo tale decretum, sed tantùm affirmatur, quid ex illo sequeretur, si poneretur. Et hoc modo deseruire potest tale decretũ sub conditione suppositũ ad cognitionem multarum conditionalium contingentium de voluntate creata, vt ex dictis facilè patere potest, & statim magis explicabitur. Quando verò decretum ponitur ex parte prædicati, seu consequentis conditionalis pertinet ad sola decreta diuina, quatenus per modum futurorum secundùm rationem cognosci possent, de quibus nunc nihil differere decreui, quia ad punctum de gratia, quò tendimus, non referunt.

Omittitur cõsultò tractatio decretorum Dei sub cõditione futurorũ vt aliena.

Notatio 2. *Aliud decretum est absolutum ex parte subiecti, & conditionatum ex parte obiecti.*

Alio modo possunt decreta conditionata esse in Deo, ita vt conditio solùm ponatur in obiecto, actus verò, & actualis determinatio verè sit in Deo absolutè, & de præsenti. Vt si intelligamus, Deum intra se statuisse hoc modo: Decerno, quòd si virtutes, & signa fierent in Tyro, darem Tyriis auxilium internum prædeterminans, aut maius, vel specialius, quàm Iudæis sum daturus.

De possibilitate decreti conditionati ex parte obiecti.

3. *Repugnare tale decretũ in Deo nonnulli arbitrantur leui fundamẽto.*

Et de his decretis cõditionatis circa ea, quæ nũquã futura sunt, aliqui putãt esse impossibilia, quia neque in Deo possunt ponere mutationẽ, cùm conditionalis nihil ponat in esse: impossibile autem videtur Deum habere decretũ liberum, sine aliqua mutatione, vel in ipso, vel in obiecto volito; quia quando Deus habet decretũ liberum, prius ratione intelligitur à nobis non volens, neque nolens, sed quasi indeterminatus, & in secundo signo rationis est volens per decretũ suum: hoc autem intelligi nõ potest sine aliqua mutatione. Quòd si hæc sententia vera esset, funditus rueret sẽtẽtia ponens præscientiam conditionatam in decreto conditionato.

4. *Contraria sentẽtia stabilitur à priori & ab incommodis.*

Sed nihilominus illam sentẽtiam probare nunquam potui. Quia sicut falsum censeo negare Deo A præscientiã alicuius scibilis, siue absoluti, siue conditionati, ita nõ minus censeo absurdũ negare Deo libertatem, seu potestatem volendi omne obiectum volibile honestè, & secundùm rectam rationem, vt nostro modo loquamur. Vnde considero differentiã inter scire, & velle, quòd scire actualiter est ex perfectione simpliciter, ac necessariò, supposita veritate scibili ex parte obiecti: at velle actu quodcunque obiectum creatum amabile etiam honestum, non pertinet ad perfectionẽ simpliciter, & nihilominus posse illud velle pertinet ad perfectionẽ potestatis liberæ; cùm ergo obiectum conditionatũ de se amabile sit secundùm rectam rationem, & nos possimus illud velle, non est hæc potestas neganda Deo, qui B non minorem libertatem habet in volendo, quàm homo. Propter quod vniuersaliter cẽseo, posse Deũ habere circa obiecta creata honestè amabilia omnes actus liberos voluntatis, quos potest homo habere, seclusa imperfectione, & mutatione in ipso Deo, quæ inuenitur in homine, etiam per efficientiam, & receptionẽ talium actuum. Nec videretur posse negari decreta omnia circa obiecta conditionata sine multis incommodis. Nam Deus offert homini gratiam, & remissionem peccati, si conuertatur, quod non potest intelligi sine actu positiuo voluntatis Dei, nec potest dici sufficere actum, quo vult Deus dare tale auxilium sufficiens ad conuersionem, quia voluntas dandi gratiã disposito, seu si disponatur, C distincta est à voluntate dandi auxilium, tum quia obiecta sunt distincta, & posset Deus velle hoc secundum, & non velle, imò & nolle primũ: tum etiã promittere gratiam homini, si disponatur, distincta promissio est à promissione auxilij: promissio autẽ in volũtate fundatur, & ab illa accipit vim obligãdi. Similiter voluntas offerendi concursum generalem vel gratiæ, vel naturæ, etiam ad actum nunquam futurum de obiecto conditionato est, & non potest negari in Deo, quia certissimũ est, Deum ad se talẽ offerre concursum, quia aliàs non daret auxiliũ sufficiens, non potest autẽ offerre sine actu voluntatis, quia liberè offert. Vnde non est necesse vt per omne decretum liberũ Dei resultet semper mutatio phy- D sica in re volita, vt aliis locis latè dixi; satis est enim, quòd resultet physica mutatio, vel moralis, vel obiectiua, seu rationis quatenus ex tali decreto habet res vt obiecta menti aliam habitudinem ad esse existentiæ, quam priùs ratione ex sola possibilitate haberet. Sic enim per decretum, quo Deus statuit non creare alium mundum possibilem, intelligitur habere ad suum esse relationem nunquam futuri immutabilem, ac perpetuã. Admittimus ergo vtrumque genus conditionati decreti posse esse in Deo, nunc breuiter circa vtrumque explicandum est, an sint de facto, & quadantenus admittenda sint.

Potest Deus circa obiecta creata honestè amabilia omnes actus liberos voluntatis habere exclusa imperfectione, quos homo potest elicere, & recipere.

1. Incommodum, non posset Deus offerre homini gratiã si conuertatur.

2. Incommodum, neque posset offerre concursũ generalẽ ad actum nunquam futurum.

Ad fundamentum oppositæ sententiæ suprà n. 3.

Assertio 1. Possibile est vtrumque genus decreti conditionati ex parte obiecti in Deo.

An & quomodo in Deo concipi possit decretum primi generis.

E

5. De primo ergo genere decreti sub conditione interrogari potest, qua ratione possit in Deo concipi, ita vt ex eo possit à nobis formari cõditionalis propositio de futuro contingenti, quæ sit determinatè vera, & à Deo sciatur. Et ratio dubitandi est, quia illud non est, cùm conditionalis nihil ponat in esse; ergo ex nihilo nihil determinatũ potest cognosci. Item impossibile videtur, Deum in se ipso cognoscere, vel apprehẽdere tale decretũ sub conditione, cùm semper cognoscat omnia decreta suæ volũtatis tanquã præsentia. Sed nihilominus dicẽdũ est, & posse concipi in Deo non solùm à nobis, sed etiã ab ipso Deo, & illo posito ex hypothesi aliquẽ effectũ contingentẽ sciri etiã posse sub conditione futurũ.

Ratio dubitandi prima.

Secunda.

Deus prius ratione habet scientiam simplicis intelligentiæ, quàm habeat decreta libera, siue absoluta, siue cõditionata ex parte obiecti.

Vtrumque breuiter declaratur, quia Deus ratione prius habet scientiam simplicis intelligentiæ, quàm habeat decreta libera, siue absoluta, siue conditionata ex parte obiectorum. Probatur, quia in Deo naturalia, seu necessaria sunt priora liberis, vt est vulgare apud Theologos: scientia autem simplicis intelligentiæ naturalis est; ergo antecedit secundùm rationem decreta libera, præterquam quòd cognitio antecedit voluntatem circa idem; ergo cognitio creaturarum, quæ est per simplicem intelligentiam antecedit omne decretum Dei liberum, cùm tale decretum non nisi circa creaturam cognitam versari possit. In illo ergo signo rationis Deus cognoscit creaturas esse possibiles, quocunque modo possibiles cogitentur, siue per non repugnantiam ex parte ipsarum, siue per denominationem à sua potentia, quã per eandem scientiam comprehendit; ergo etiam per illam scientiam comprehendit decretum liberum creandi saltem vt possibile; ergo per eandem scientiam præcognoscit aliqua futura conditionata ponẽdo decretum in conditione, vt si decreuero creare mundum, fiet; si decretum vt filius fiat homo, incarnabitur, & similia: nam hæc cognitio intrinsecè connexa est cum priori cognitione comprehensiua omnipotentiæ Dei, & modi operandi eius circa omnes creaturas possibiles.

6. Limitatur assertio.

Addendum verò est non omnes effectus eiusmodi decreti posse infallibiliter cognosci in decreto conditionato. Nam quidam sunt effectus solius Dei, & illi optimè cognoscuntur, quia voluntas Dei est sufficiẽs, & adæquata causa talis effectus, & per decretum supponitur ex hypothesi determinata ad talem effectũ, & ita infallibiliter, & ineuitabiliter infert effectum.

Conditionales propositiones de effectibus solius Dei veræ sunt ex vi illationis.

Quapropter conditionales propositiones huiusmodi veræ sunt ex vi illationis. Neque hoc repugnat contingentiæ talium effectuum in ordine ad voluntatem Dei, quia illa hypothesis supponit liberam determinationem Dei in suo decreto, & per conditionalem solùm explicatur efficacia, & immutabilitas talis decreti, quæ non repugnat libertati, ideòque illa necessitas est puræ consequentiæ, & suppositione consequente ad vsum libertatis: nam illum ponit in hypothesi, & ideo non repugnat libertati Dei, nec contingentiæ effectuum eius, vt ab illa tales denominãtur. Denique licèt illatio sit suppositio necessaria, semper pendet ex libertate Dei, & ideo effectus semper est absolutè contingens. Alij verò sunt effectus, quos non facit Deus solus, sed cum causis secundis, quarũ coëfficiẽtiam decretum aliquo modo includit: & hi sunt duplici genere, nam quidam sunt à causis naturaliter agentibus, & in his etiam facilè intelligimus conditionalem de futuro certo, & infallibiliter ex vi illationis, quia tales effectus, vel non sunt contingentes respectu causæ proximæ, solumque habere possent indifferentiam, seu contingentiam in ordine ad decretum: hoc autem in hypothesi supponitur, & ideo relinquitur illatio omnino necessaria. Vel certe si tales effectus habent aliquam contingentiam extrinsecam, quia causæ proximæ illorum possent ab aliis impediri, tũc oportebit in hypothesi includi decretum, & concurrendi, & auferendi omnia impedimenta, vt in superioribus declaratum est.

Veræ sunt etiam cõditionales de effectibus quos Deus facit cum causis naturaliter agentibus, ex vi illationis.

7. Quid de effectibus quos Deus facturus est cùm causis liberis?

Alij denique sunt effectus, quos Deus facturus est cum causis liberis, & in his etiam possunt illæ propositiones conditionales formari à nobis, & apprehendi vt repræsentatæ obiectiuè in mente Dei in illo primo signo rationis. Sed de illarum virtute aliter iudicandum est, iuxta sententiam admittentem decreta prædeterminantia actuum liberorum, vel iuxta appositam sententiam. Nam iuxta priorem habent tales propositiones veritatem determinantem, & infallibilẽ in vi illationis ex tali decreto, & ita Deus in illo primo signo rationis, & per solã simplicis intelligen-
A tiæ, ac merè naturalem, seu necessariam cognoscit in tali decreto conditionali suæ voluntatis, quidquid voluntates humanæ essent facturæ in omni occasione, si ipse tale, vel tale decretum prædeterminans circa illas haberet, & quid non essent facturæ si tale decretum ipse non haberet. Vnde cùm illud decretum sit vera causa antecedens omnem aliam causam, videtur per illum modum omnis contingentia tolli respectu voluntatum creaturarum, & poni in eis quoddã ineuitabile factũ, solumque respectu diuinæ voluntatis posse talia futura dici contingentia, seu libera, quatenus hypothesis, in qua ponitur tale decretũ, ex Dei libertate pendet. Ad euitandum ergo hæc inconueniens talia decreta antecedentia omnem scientiam futurorum contingentium, tam absolutam, quàm cõditionatam
B nos non admittimus, sed solùm concomitãtia, seu offerentia concursum ex parte Dei, de quibus etiam possunt formari propositiones conditionales in mente Dei. Si ego decreuissem dare cõcursum tali voluntati, in tali occasione hoc faceret, vt per se patet. Dicimus autẽ illas non habere voluntates determinatas in solo decreto, neque in illo solo posse cognosci, quia effectus pendet ex alia causa indifferẽte, quæ propter tale decretum ad vnũ non determinatur. Vnde etiam dicimus tales propositiones non esse determinatas in integra causa, prout, scilicet, ex voluntate creata quasi constatur, quia etiam tota illa est indifferens in actu primo, etiam ex parte volũtatis creatæ, & coniunctæ, seu compositæ cũ tali decreto, quia aliàs effectus non
C esset liber. Et nihilominus addimus habere tales propositiones veritatem determinatam, & habuisse illam in illo primo signo æternitatis, nõ in virtute, seu actu causæ, sed in se, & in ipsa determinatione in actu secundo ita præsente obiectiuè in mente Dei, vt vsque ad illam penetret æternus eius intuitus, vt iam explicatum est. Et ad hunc modum sunt à Deo præscitæ omnes istæ conditionales in illo primo signo rationis, quod omnem liberam determinationem voluntatis diuinæ vt exercitam, & quasi in re positam antecedit. Et hæc de conditionatis decretis prioris ordinis.

Per decreta antecedentiá omnem præscientiã conditionatam & absolutam tollitur omnis contingentia respectu nostri, & quoddam factum ineuitabile inducitur. Reiectis illis decretis antecedentibus sola admittenda sunt concomitãtia.

De decretis conditionatis secundi generis ex parte obiecti.

8. Dubium primum an in Deo dentur infinita.

Circa secundum autem genus decreti conditionati,
D quoniam talia decreta variis modis cogitari possunt, dubitari potest in primis, an possit cum probabilitate affirmari habuisse Deum ab æterno circa omnem voluntatem creatam, & creabilem omnia decreta conditionata ratione distincta, vel, quod perinde est, vnum simplex in finita virtute complectens determinando modum, quo moueret, seu determinaret omnes & singulas voluntates possibiles in omnibus actibus earum, & in omnibus circunstantiis, & occasionibus, quæ infinitis modis combinari possunt. Aliqui enim sentiũt habuisseDeũ talia decreta, potestque in hunc modũ intelligi: nam post illud primũ æternitatis signum, in quo Deus omnia possibilia, & omnia
E futura possibiliter (vt sic dicã) præsciuit, in secundo signo, priusquam aliquid absolutè vellet facere, habuit decretum quoddam absolutum ex parte actus, conditionẽ includens in obiecto, per quod statuit apud se, quid esset facturus circa omnem voluntatem creatã, vel creabilem in omni possibili opportunitate. Quod decretum nos ratione distinguimus in ordine ad diuersos actus, vel voluntates, in se tamen vnum simplicissimũ est, & infinitum, & omnia conditionata, quantumuis infinitis, & infinitas infinitis modis cognoscibilia comprehendit; atque hoc modo opinantur aliqui ex his, qui nec Deo negare audent scientiam omnium contingentium futurorum sub conditione, nec volunt illam esse ante decretum liberum Dei. Nam hinc sequitur necessarium

Affirmãt aliqui.

Ratiocinatio in qua fundari possunt.

ceſſarium eſſe ponere in Deo talia conditionata decreta circa aliqua futura ſub conditione, quæ de facto nunquam erunt: non apparet autem ratio admittendi hæc decreta, circa quædam futura potius, quàm circa alia; ergo admittenda erunt circa omnia poſſibilia. At verò poſſibilia ordine rationis priora ſunt, quàm futura; ergo illud decretum conditionatum adæquatum his omnibus conditionatis poſſibilius ratione antecedet abſoluta decreta de futuris. Et confirmatur hæc ratio, quia ſi Deus non habeat tale decretum adæquatum, multas propoſitiones ſimiles ignorabit, illas ſcilicet, circa quas tale decretum non habuit, quod iuxta illam etiam ſententiam admittendum non videtur.

9. Aſſertio tertia negatiua vnde impugnatur primò illa decreta conditionata ex parte obiecti, quia ſine fundamento conficta.

Nihilominus hæc ſententia parum probabilis apparet. Primò, quia de diuinis decretis, & voluntatibus liberis nihil aſſerere poſſumus cum fundamento, niſi quod vel reuelatum eſt, vel ex reuelatis, aut ex affectibus diuinis ſufficienter colligi poteſt; ſed illud decretum liberum eſt, & neque eſt reuelatum, neque ex reuelatis, aut aliis effectibus colligi poteſt: ergo non poſſumus cum probabilitate affirmare, habuiſſe Deum tale decretum. Maior certa eſt, quia decreta libera non ponunt in Deo perfectionem, & ideo ex perfectione diuina infinita non innoteſcunt, & ideo nulla ſupereſt via illa cognoſcendi niſi vel reuelationis, vel effectibus. Minor autem quoad reuelationem certa eſt, vel oſtendatur reuelatio: quoad effectus verò patet, tum quia illud decretum nullum habet effectum ad extra, quia conditionalis nihil ponit in eſſe, tum etiam, quia ſine tali decreto per abſoluta decreta ſufficienter producit Deus res omnes, quæ in alia temporis differentia fiunt; ergo ex effectibus non poteſt tale decretum vel probabiliter colligi.

Decreta libera ex infinita perfectione diuina ideò non innoteſcunt, quia nō ponunt in Deo perfectionē.

10. Impugnatur ſecūdo quia otioſa.

Vnde argumentor ſecundò, quia tale decretum adæquatum, vel decreta ratione diſtincta circa omnia conditionata poſſibilia ſunt otioſa, & ſine vllo fructu; ergo fruſtrà & ſine probabilitate in Deo cogitantur, vel finguntur. Antecedens probatur, quia talia decreta nec Deo perfectionem addunt, nec in creaturis aliquid efficiūt, nec ad effectus diuinæ prouidentiæ, aut prædeſtinationis aliquid conferunt: ſunt ergo prorſus inutilia, & otioſa. Conſequentia verò probatur, quia voluntas Dei eſt ordinatiſſima, & ideo nihil fruſtrà, & otioſè vult: nam ſi in homine prudenti reputarentur tales actus otioſi, & vani, ac proinde alieni à recto vſu prudentiæ, quomodo non eſt multo magis de Deo ita ſentiendum. Confirmatur primò, quia Deus nihil vult circa creaturas, niſi ordinando illas in aliquem finem: at per illud præciſè ſpectatum in nullum finem creaturæ ordinantur; eſt ergo ille modus decernendi, & volendi alienus à diuina ſapientia, & prouidentia. Confirmatur ſecundò, quia ſi Deus abſolutè decreuiſſet nihil creare, non haberet illud decretum conditionatum circa poſſibilia, quia eſſet vanum, & ſine fructu, & per ſe non pertinens ad perfectionem Dei; ergo non minus ſuperfluum eſt tale decretum, licèt ſit coniunctum cum alio decreto abſoluto. Patet conſequentia, quia etiam hoc modo eſt otioſum, & ſine fructu.

Voluntas Dei cùm ſit ordinatiſſima, nihil fruſtrà & otioſè vult.

1. Confirmatio conſequentiæ.

Secunda cōfirmatio à pari ex quadam hypotheſi.

Euaſio. Nec poteſt retorqueri argumentum in ſcientiam conditionatam.

Dices, eadem ratione probaretur ſcientiam omnium conditionatorum eſſe Deo otioſam. Reſpondetur negando conſequentiam, quia ſcientia illa nunquam poteſt dici otioſa, aut infructuoſa, tum quia omnis ſcientia per ſe ad perfectionem ſimpliciter ſpectat, & ideo talis ſcientia, vt

A ſuprà dixi, eſt perfectio neceſſaria, & merè naturalis ſuppoſito obiecto ſcibili: volitio autem, ſeu determinatio libera, non eſt perfectio Dei, & ideo non eſt illi tribuenda ſine fructu; tum etiam, quia aliàs in ordine ad perfectionem prouidentiæ eſt illa ſcientia vtiliſſima, vt in omnibus poſſit Deus ex certa præſcientia omnimodo perfecta, & poſſibili diſponere, quod non habet locum in illo decreto libero, vt oſtenſum eſt.

Tertiò poſſumus argumentari; quia in actibus diuini intellectus, & voluntatis non inuenitur ordo rationis prioris, & poſterioris, niſi quatenus ex parte obiectorum inuenitur aliquis ordo, vel dependentia: ſed inter decretum conditionatum, & abſolutum, nullus talis ordo, nec fundamentum eius inuenitur; ergo ſine fundamento aſſignatur talis ordo, & fingitur decretum conditionatum tanquam neceſſariò præmittendum ante abſolutum. Maior ſupponitur ex communi ſententia Theologorum, quæ in hoc meritò fundatur, quod decretum voluntatis in ſe ſimpliciſſimum eſt, & ideo ſicut in illo ex parte ſua non eſt diſtinctio, ita neque ordo; neque debet à nobis gratis, & ſine fundamento cogitari, vel potiùs fingi: ſolùm ergo poteſt in ordine, vel dependentia obiectorum fundari. Probatur ergo minor, quia vel tale decretum conditionatum comparatur ad abſolutum in ordine ad obiecta diuerſa, videlicet, quatenus conditionatū eſt circa futura, quæ nunquam erunt, & abſolutum circa illa, quæ aliquādo erunt. Et ſic nullus eſt ordo inter obiecta illorum, vt per ſe patet, quia impertinenter ſe habent, nec futurum vnius eſſe pēdet ex eſſe poſſibili alterius, nec è cōuerſo; ergo neque inter tales actus eſt ordo. Vel illa decreta comparantur ad vnum, & idem futurum, quod prius ſub conditione, poſtea abſolutè futurum decernitur, & ſic minus poteſt ordo intelligi, nam licèt poſſibile vt ſic ſit prius, quàm futurum, quia poteſt eſſe ſine futuro, & non è contrario, tamen in futuro ſub conditione non poteſt hic ordo conſiderari iuxta illam ſententiam: nam illa ſupponit, quòd res habet vtramque rationem futuri tam conditionati, quam abſoluti à decreto diuino. Cùm ergo vtraque ratio futuri nō ſit niſi per denominationem à decreto libero Dei ita prędefiniente, vt ſit ordo aliquis in reipſa ſic, vel ſic futura, debet ſupponi ordo inter ipſa decreta: in decretis autē eſſe non poteſt niſi ratione obiectorum; ergo cōmittitur circulus, & impoſſibilis oſtēditur talis ordo. Quod etiam patet, quia neutrum decretum alterū neceſſariò ſupponit, etiam ſecundùm noſtrū intelligēdi modum, poteſt enim Deus habere vnum decretum ſine altero, & è contrario, vt facillimè poteſt ab vnoquoque cōſiderari. Ergo fruſtrà cogitatur ordo inter talia decreta: præterquam quòd fruſtrà inducuntur etiam concomitanter circa eadem futura, vt alia argumenta oſtendunt, & nunc amplius explicabitur.

11. Impugnantur tertiò ab ordine prioris & poſterioris inter actus diuini intellectus & voluntatis.

B

C

D

Circulus vitioſus exiſteret inter ordinem decretorum & obiectorum.

E

Poteſt enim vlterius dubitari, eſto non aſſeramus Deum habuiſſe decretum conditionatum circa omnia futura poſſibilia, & ſub omni conditione, & combinatione poſſibili, ſaltem habuerit illud circa aliquos actus liberos ſub conditione futuros. In qua interrogatione ſuppoſita reſolutione negatiua dubij præcedentis conſequenter videtur dicendum non habuiſſe Deum talem actum circa creaturas rationales, ſeu voluntates tantùm poſſibiles, id eſt, quæ nunquam futuræ ſunt. Probatur, quia oſtenſum eſt non habuiſſe tale decretum circa omnia poſſibilia præintellecta, & nondum abſolutè futura; ergo dicendum conſequenter eſt circa nullam

12. Dubium ſecundum, an ſaltem Deus habuerit decretum conditionatum circa aliquos actus liberos ſub conditione futuros

Aſſertio 4. Similiter negatiua iiſdem de cau-

ſi circa creaturas rationales nunquam futuras.

nullam voluntatem conſideratam tantùm vt poſſibilem habuiſſe talem actum, ac proinde circa illas voluntates, quæ nunquam futuræ ſunt, ſed manſerunt ſub ſolo eſſe poſſibili, non habuiſſe Deum tale decretum. Probatur conſequentia, tum quia eadem eſt ratio de ſingulis, quæ eſt de omnibus ſimul ſumptis; tum etiam quia rationes factæ in præcedenti puncto eandem efficaciam habent in ſingulis voluntatibus tantùm poſſibilibus, vt facilè conſideranti, & applicanti patebit. Supereſt ergo, vt de voluntatibus hominum, & Angelorum, qui creati, vel creandi ſunt, videamus. In illis autem duos actuum ordines diſtinguere poſſumus, vnus eſt actuum liberorum, qui ſunt aliquando futuri, quatenus prius ratione conſiderari poſſunt vt poſſibiles, quàm vt abſolutè futuri: alius eſt actuum poſſibilium, qui abſolutè non ſunt futuri, vt fuit Tyriorum pœnitentia.

Quid de hominibus, & Angelis creatis, vel creãdis, dicẽdum deinceps inquiritur in duplici actuũ ordine.

De actibus liberis ſub conditione reipsâ aliquando purificandâ futuris.

13\. *Probant aliqui partem negatiuam.*

De his futuris contingentibus, quæ aliquando futura ſunt, aliqui probant, non habere Deum circa illa conditionatum decretum, quia hæc futura nunquam præſciuntur vt futura ſub conditione; ergo neque ſub conditione præfiniuntur. Antecedens probatur, quia ex æternitate præſciuntur futura abſoluta ſcientia ſimpliciter futura; ergo non poſſunt ſimul ſub conditione præſciri, quia iam purificata eſt conditio. Prima verò conſequentia probatur, tum à puritate rationis, imò ſi præſcientia, quæ eſt ſuo modo naturalis, & neceſſaria, non datur circa talia abſolutè futura, multominus dabitur conditionatum decretum, quod nec neceſſarium eſt, nec ad perfectionem per ſe pertinet; tum etiam, quia ſi daretur tale decretum conditionatum, eo ipſo poſſet in illo ſubſiſtere conditionata præſcientia eiuſdem futuri ſic prædefiniti. Hoc verò fundamentum non eſt ſolidum, nam antecedens eius falſum eſt, ſuprà enim oſtendimus peccatum Adæ, v. g. prius fuiſſe ſub conditione præuiſum, ſi permitteretur, quàm fuerit permiſſum, & conſequenter prius etiam, quàm fuerit abſolutè præuiſum, quia ante præſcientiam abſolutam præcedit voluntas permittendi. Et ſimilibus exemplis, variiſque teſtimoniis oſtendimus ſuprà circa eandem rem futuram præcedere in Deo ſecundùm rationem conditionatam præſcientiam ante abſolutam. Neque contra hoc obſtat, quòd præſcientia abſoluta ſit æterna, quia etiam præſcientia conditionata æterna eſt, & in ipſa æternitate vna ſcientia eſt prior ratione, quàm alia, quando ex parte obiecti eſt fundamentum. Vnde licèt poſterius ratione purificetur conditio, & ideo ſequatur abſoluta ſcientia, nihilominus prius ratione poteſt conditio intelligi, vt nondum definita, vel impleta, & ideo eſſe poteſt locus conditionatæ præſcientię, vt videre licet in futuris neceſſariis ſub conditione: nam prius præſciuntur in obiectis poſſibilibus, licèt in alio ſigno rationis præſciantur abſolutè futura, vt priùs vidit, quòd ſi ſol crearetur, illuminaturus eſſet. & poſtea vidit ſolẽ illuminaturum. Idem ergo intelligitur facilè etiam in cõtingentibus. Quapropter non repugnat ſimul, & ex æternitate habere Deum præſcientiam cõditionatam, & abſolutam eiuſdem futuri conditionati, imò ſemper anre præſcientiam abſolutam, conditionata præcedit, quatenus ad ſimplicem intelligentiam pertinet, & ante libera decreta præcedit, vt dictum eſt. Nihilominus tamen non eſt eadem ratio de decretis conditionatis, illa enim cùm nullo modo neceſſaria ſint, ſed li-

Sed minus ſolido fundamento.

Non ſolùm nõ repugnat ſimul ab æterno habere Deum præſciẽtiam conditionatã & abſolutam eiuſdem futuri conditionati, ſed ſemper conditionata præcedit abſolutam.

Aſſertio 5. negatiua.

A bera, niſi ex effectu, vel alio certo principio inferantur, non ſunt gratis fingenda, vt dixi. Vnde circa res abſolutè futuras non videntur admittenda decreta conditionata, cùm abſoluta ſufficiant.

14\. *Contraria ſententia quorundam prædeterminantium admittit huiuſmodi decreta conditionata ante abſoluta circa actus futuros. Reiicitur 1. ex dictis.*

Veruntamen hoc non obſtante in hoc puncto varij ſunt dicendi modi: nam qui putant præſcientiã Dei de futuris actibus liberis præſupponere ſemper decretum prædefiniens, & prædeterminãs talem actum, in quo fundetur, ſimúlque admittunt, Deum præſcire certò hæc futura ſub conditione prius rationẽ, quàm illa cognoſcat vt abſoluta futura, conſequenter dicunt habere Deũ circa futura decretum conditionatum priuſquam habeat abſolutum, quod
B ſolum aſſerunt ne cogantur vel negare in his omnibus conditionatã præſcientiam, vel illam ſine præuio decreto admittere. Sed nihilominus rationes ſuprà factæ contra hanc ſententiam vim habent, quia reuera otioſum eſt, & inutile tale cõditionatum decretum, ſi effectus futurus eſt per abſolutum, & prædefinitiuum. Quod explicatur exemplo illo de peccato Adæ: nam poſtquam Deus per ſimplicem intelligentiam prænouit tale peccatum fuiſſe futurum in tali occaſione ſi ipſe voluntatem Adæ ad materialem actum determinaret, & ita peccatum permitteret, ſtatim decreuit voluntatem Adæ ſic determinare; ergo inutiliter, & gratis fingitur, ante hoc de-
C cretum habuiſſe Deum aliud conditionatum, quo ſtatuit, quòd ſi talis occaſio occurreret, ſeu poneretur in rerum natura, determinaturus eſſet voluntatẽ Adæ ad talẽ actum, quia in ordine ad prouidentiam Dei circa talem actum nihil confert tale decretum, quia ex vi illius Deus ad extra nihil operatur. Item, quia nulla eſt ratio ordinis etiam ſecũdùm rationem inter decretum illud conditionatum, & aliud abſolutum, & concomitanter eſſe non poſſunt, quia poſito actu abſoluto, purificatur conditio, & conſequenter obiectum decreti conditionati tollitur. Item, quia ſolùm videtur fingi tale decretum, vt poſſit præcedere conditionata præſcientia ante decretum abſolutum, ſeu ante permiſſionem abſolutam talis peccati, hoc enim Patres ſuprà allegati ſupponere vi-
D dentur. At verò hoc eſt contra mentem eorundem Patrum, vt ſuprà viſum eſt, loquuntur enim de præſcientia, quæ præcedat omne decretum liberum Dei, aliàs fruſtrà quærerent, cur Deus præſciens peccatũ futurum, illud permiſerit, ſi iam illa præſcientia eſſet ex priori permiſſione. Inde igitur potiùs probatur, illam præſcientiam non fundari in decreto, quàm quòd ſit tale decretum propter præſcientiam; imò ſi præſcientia illa non poſſet haberi niſi in ſimili decreto, tam eſſet impertinens illa præſcientia, quàm ipſum decretum, quia ad nullũ effectum prouidentiæ, nec ad conciliandam libertatem cum prædefinitione, nec ad reddẽdam rationem, cur Deus permittat peccatum, quod præſcit futurum, deſeruiret. Ac denique cùm illud decretum ex parte Dei ſit prædefinitiuum, licèt ex parte obiecti conditionem includat, au-
E get abſurditatem, quæ in eo cernitur, quòd Deus ex ſe præfiniat actus malos, quaſi non ſatis illis ſit, eos abſolutè decernere, ſed etiam in illis ſub conditione præfiniendis, quaſi complacere, & otioſè delectari, quæ vltima ratio eſt propria malorum actuum; aliæ verò etiam in bonis locum habent, & ideo omne decretum prædefinitiuum ſub conditione circa actus liberos abſolutè futuros impertinens eſt, etiamſi ex decreto abſoluto prædefiniente futurus eſſe ſupponantur.

Ponitur res in exemplo.

Secundò à defectu ordinis inter iſta decreta.

Tertiò ex mente Patrũ.

Quartò quòd nullus ſint vſus.

Quintò ab abſurdo.

At verò aliqui auctores licèt negent facere Deum in nobis actus liberos per decreta præuia prædeterminantia, nihilominus ponunt in Deo duplex decretum, vnum abſolutum, & aliud conditiona- 15.

tum

Alter modus admittendi in Deo duplex decretum, conditionatum & abſolutum circa actus liberè futuros.

Fundamentũ huius placiti.

tum circa hos actus, quos voluntas humana liberè facit, vel eſt aliquando factura. Nam quia hi actus fieri non poſſunt ſine concurſu Dei ſimultaneo, neceſſe eſt, vt ex parte Dei antecedat decretum, & voluntas offerendi concurſum huiuſmodi, quam voluntatem dicunt eſſe generalem, nimirum offerendi concurſum ad plures actus, inter quos poteſt voluntas in tali occaſione deliberare, ſeu eligere, quia hoc eſt neceſſarium, vt homo ſit potens ad quemlibet eliciendum, & conſequenter eſt etiam ad actum liberum neceſſarium, vnde etiam concludunt decretum illud voluntatis Dei eſſe conditionatum, quia non habet effectum niſi cooperante libero arbitrio hominis, quę eſt conditio intimè incluſa in obiecto talis decreti: inde enim fit, vt licèt hæc voluntas Dei ad plures actus diuiſim offerat concurſum, vnum tantùm operetur; ita ergo ad hos actus liberos decretum conditionatum antecedit. Quia verò conditionatum decretum non videtur ſufficere, vt effectus in re fiat, ideo dicunt dicti Auctores, neceſſarium eſſe aliud decretum abſolutum, & particulare, quo Deus ſimpliciter vult, vt hìc, & nunc talis actus, à tali voluntate circa tale obiectum fiat, quod decretum vocant concomitans, & non prædefiniens, quia eſt de effectu ſimul efficiendo cum libero arbitrio, & non aliter, & quia non vult Deus abſolutè liberum arbitrium ſic operari, niſi quia ſuppoſito priori decreto conditionato, & vniuerſali præuidet liberum ipſum arbitrium fore ad illum actum determinandum, potius quàm ad alium. Ita ſentit Corduba lib. 1. q. 55. dub. 8. 9. & 10. & multi alij ex modernis.

Corduba ita ſentit.

16. Improbatur.

Ego tamen nunquam intelligere potui, cur neceſſarium ſit, vel quomodo ſatis intelligi poſſit, quòd concurſus Dei ſimultaneus procedat immediatè ab hoc decreto particulari, quo Deus abſolutè vult iſtum actum fieri nunc à tali voluntate humana. Nam ſuppono priorem actum non ita eſſe, aut dici generalem, vt ſolùm in confuſo verſetur circa actum liberum in communi, vel poſſibilem circa tale obiectum hìc, & nunc, quia Deus non habet huiuſmodi actus confuſos, qui ex parte cognitionis, ſeu apprehenſionis obiecti imperfectionem videntur ſupponere; vel certè, quia talis actus, nec eſt neceſſarius, nec ſufficit ex parte Dei ad agendum aliquid ad extra, cùm actiones ſint circa particularia, & ad illas etiam particularia decreta ſufficiant; neque etiam ex parte liberi arbitrij eſt neceſſarium tale decretum confuſum, quia per decretum particulare ſufficienter ei prouidetur, vt iam declaro. Dicitur ergo illud conditionatum decretum generale, quia per illud non offertur concurſus ad vnum tantùm actum, ſed ad plures, vel etiam ad omnes, quos liberum arbitrium circa obiectum hìc propoſitum poteſt hìc, & nunc exercere. Ad omnes (inquam) non in diuiduo poſſibiles, ſed in ſpecie, non tamen confusè, ſed in particulari ad determinatum, & ſingularem actum ſub ſpeciebus ſingulis, vt ad talem actum amoris, odij, conſenſus, vel diſſenſus, & ſimilibus; per hoc enim non impeditur libertas etiam quoad ſpecificationem, cùm voluntas maneat indifferens ad actus diuerſos, & contrarios efficiendos. Imò per illud decretum quodammodo completur libertas, quia voluntas creata non poteſt ex ſua ſola libertate determinare indiuiduationem ſui actus, & ideo vt operari poſſit & digerere, neceſſe eſt, vt habeat paratum concurſum ad determinatos actus in omnibus ſpeciebus, inter quas poteſt eligere. Sic ergo neceſſarium eſt decretum commune ad

Decretum offerens cõcurſum ad plures actus non ideo generalis dicitur quòd ſit confuſum & circa actum liberum in communi.

Dicitur generale quod in omnibus & ſingulis ſpeciebus actuum qui poſſunt hic & nũc elici, ſingulos actus determinet.

A plures actus, licèt etiam ſit ad ſingulos in indiuiduo. Eſt autem tale decretum quaſi conditionatum, quia vt ſaluetur libertas quoad exercitium, non determinatur tale decretũ ſimpliciter ad agẽdum, vtique ſi arbitrium creatum coagere voluerit.

Decretũ illud generale eſt quaſi cõditionatum.

Sic ergo explicato illo generali decreto conditionato, dico, per ſe, & ex vi concurſus ſimultanei non eſſe neceſſarium aliud decretum abſolutum particulare circa actum illum, qui in tempore fit, vel futurus eſt à libero arbitrio creato. Primò, quia illud prius decretum etiam eſt particulare, vt declaraui; vnde ex hac parte habet ſufficientem determinationem, vt operetur ad extra, neque enim obſtat, quòd de ſe extendatur ad alios actus poſſi- B biles, ſeu (quod perinde eſt) quòd Deus habeat plura decreta ſimilia ratione diſtincta, quibus offert concurſum ad varios actus: nam poteſt nihilominus agere per vnum potius, quàm per aliud, non ex parte ipſorum decretorum Dei, ſed ex parte arbitrij creati, quod ſua libertate vni decreto potius, quàm alteri operatur; ergo ex hac parte ſufficit quodcunque ex illis decretis ad operandum ad extra. Aliunde verò non obſtat, quòd ſit conditionatum, quia quantum eſt ex parte Dei, eſt abſolutum, quia reuera Deus quantum eſt ex ſe, paratus eſt ad efficaciter concurrendum, tam ad hunc, quàm ad illum actum; ergo hoc ſatis eſt vt efficiat illum, ad quem coagendum liberum arbitrium inclinatur. Et declaratur. nam ſi potentia executiua, ſeu actiua C Dei ad extra eſt diſtincta ratione à voluntate, & per hanc applicatur ad agendum per illum actum quaſi conditionatum manet applicata, & expoſita ad influendum in talem actum, ſi ei voluntas creata adiungatur. Si verò ipſa voluntas eſt ipſa potentia immediatè ad extra efficiens, ſatis illi eſt ad efficiendum ita velle, ſicut effectura eſt. At verò non eſt effectura actum liberum voluntatis creatæ ſe ſola, ſed ſimul cum voluntate creata ſi ipſa velit; ergo ſatis eſt vt hoc ipſum velit, ſicut reuera illud vult per conditionatum decretum; quia per illud præcisè vult coagere voluntati, licèt nõ prædeterminãdo illam ad agendũ; ergo illud idem D decretum ſufficit vt voluntas Dei actũ voluntatis humanæ coëfficiat, quando hæc ipſi adiungitur.

17. Aſſertio ſexta poſito illo generali decreto non eſt neceſſarium decretũ abſolutum particulare.

Primò quia decretũ generale eſt etiam particulare.

Secundò eſt abſolutũ ex parte Dei quod ſufficit.

Declaratur in duplici opinione diſtinguẽte & non diſtinguente formaliter omnipotentiam à voluntate Dei.

Vnde etiam videtur concludi non ſolùm fruſtrà poni aliud decretum ratione poſterius & abſolutum, ſed etiam poni nõ poſſe ſalua integra voluntatis creatæ libertate. Primò quidem, quia vel illud poſterius decretum eſt ſimpliciter neceſſarium ad concurſum ad extra præſtandum, vel non eſt neceſſarium, ſi neceſſarium non eſt, ſuperfluè ponitur; ſi verò eſt neceſſarium: ergo per aliud prius decretum non offertur ſufficienter voluntati humanæ concurſus neceſſarius ad alios actus, quos nõ facit, & conſequenter non liberè illos omittit, ſed ex defectu concurſus. Sequela patet, quia non habet homo concurſum quaſi in actu primo, niſi quate- E nus illum habet paratum per voluntatem Dei; ergo non habet illum ſufficienter donec per ſufficientem Dei voluntatem ſit oblatus, ita vt non ſit neceſſarium expectare aliud decretum Dei, vt in rẽ ipſa ponatur ad extra talis concurſus, nec vt volũtas hominis illi cooperetur, ſi velit. Secũdò, quia ſi illud decretum abſolutum eſt neceſſarium, nõ erit in poteſtate hominis, quòd Deus habeat, vel non habeat tale decretũ, & conſequenter cùm illud nõ ſupponitur, neque etiam effectus eius erit in hominis poteſtate. Hæc poſterior ſequela manifeſta eſt; prior verò probatur, quia ſi eſſet in poteſtate hominis, maximè quia ſupponit in Deo præſciẽtiã ſub conditione illius actus in particulari, ad quem

18. Tertiò videtur repugnare tale decretum abſolutum & poſterius, libertati creatæ.

Prima ratio ſequeretur voluntatem nõ omittere liberè actus quos non facit.

Secunda, nõ eſſet in poteſtate hominis effectus talis decreti in ſententia Cordubæ.

est determinanda voluntas creata cum concursu absoluto per prius decretum generale, & conditionatum: at hoc inuoluit repugnantiam in illa sententia; ergo. Maior patet ex eiusdem sententiæ declaratione. Minor probatur ex eiusdem principiis, quia concursus non potest dari ad extra per conditionatum decretum, donec accedat absolutum; ergo nec potest sub conditione præuideri, quid sit operatura voluntas, si illi offeratur concursus per solum conditionatum decretum, quia cum illo solo nihil potest operari ad extra, & vt futurum sub conditione præuideatur, necessarium est, vt ex parte causæ ponantur omnia necessaria ad effectum immediatè influendum, quia debet præuideri effectus in se, & vt manans a causa, quod est impossibile, nisi supponatur quidquid necessarium est ad agendum ex parte causæ proximæ. Propter quod existimo vel illum modum præscientiæ esse impossibilem, vel posterius decretum non esse necessarium ad concursum ad extra tribuendum. Vnde argumentor tertiò, quia tale decretum posterius, vel non potest non esse prædefinitiuum, ac prædeterminatiuum voluntatis humanæ, vel non potest non esse aliquo modo conditionatum. Probatur, quia vel Deus per illud decretum non solùm vult concurrere, sed etiam absolutè vult vt voluntas hominis cooperetur; vel præcisè vult concurrere, nihil de concursu voluntatis absolutè disponendo, sed quasi permittendo. Priori modo decretum Dei est prædefinitiuum, & non tantùm concomitans, quia est absolutum de actu ipso, & ipsomet voluntatis humanæ conatu, & (vt ostendi) non potest esse ex præsentia eiusdem actus vt futuri, sub conditione, nisi in ipsamet conditione hoc idem decretum prædefiniens includatur, quod & libertati repugnat, & à dictis auctoribus non conceditur. Posteriori autem modo decretum semper includit conditionem in obiecto suo, vtique concausationem liberi arbitrij, quam non determinat, sed suæ libertati permittit, & ita superfluum est tale decretum, quia quoad partem coincidit cum priori decreto conditionato, solúmque cum priori coniunguntur alia decreta, quibus concursus ad alios actus offertur, quæ non obstant, quominus per illud prius decretum concursus ad extra non solùm offeratur, sed etiam comitante libero arbitrio conferatur.

Impossibile est præuideri effectum liberũ in se, & vt manãtem à causa nisi supponatur quidquid necessariũ est agendum ex parte causæ proximæ.

Tertia ratio tale decretũ vel non est merè absolutũ, vel est prædefinitiuum.

Si posterius decretũ non est merè absolutum, coincidit cum priore decreto conditionato.

19\. Declaratur vberiùs assertio serta in n. 17.

Quapropter dicendum censeo propter solum simultaneum concursum non esse necessaria duo decreta, sed sufficere illud, quo Deus quantum est ex se offert concursum voluntati ad hunc actum in particulari, licèt simul offerat similem concursum ad alios actus. Imò credimus de actibus malis, etiam vt actiones reales sunt, non habere Deum aliud decretum magis absolutum, quo illos esse velit, quia nec illos præfinit, neque in eis complacet simpliciter, sed tantùm secundùm quid, id est, prout ab ipso Deo sunt, seu quoad generalem concursum, quem ad eos præbet; prout verò sunt ab homine simpliciter, displicent Deo, & illos ad pœnam ordinat. In quo est aliquod discrimen in bonis actibus, non illos absolutè vult Deus, saltem voluntate consequente & complacentiæ, & præsertim actus supernaturales, & gratiæ. Nam præter voluntatem antecedentem, qua Deus non solùm vult ad illos actus concurrere, sed etiam cupit illos fieri, & ideo illos contulit, inspirat, &c. habet erga illos absolutum complacentiæ affectum consequentem: nam videns liberum arbitrium cum gratia determinari ad actum bonum, in illo complacet, non solùm prout est à se, sed etiam prout est ab homine, seu quatenus in se est honestus, & suæ voluntati conformis. Et fortasse semper, vel sæpiùs tales actus præfinit per modum intentionis, licèt non per modum executionis, vt lib. 5. in fine explicabimus. Illa verò prædefinitio supponit scientiam conditionatam priorem omni decreto prædefiniente sub eadem conditione, quia tale decretum superuacaneum est, vt ostendimus, cùm ad præbendum concursum, nec ad alium effectum prouidentiæ circa tales actus est necessarium, imò neque esse possibile, salua libertate actus, vt dicto lib. 5. ostendemus.

De actibus hominum & Angelorum sub conditione nunquam purificandâ futuris.

20\. Aperitur difficultas.

Superest dicendum de vltimo membro, scilicet de voluntatibus creatis, vel aliquando futuris quoad actus futuros sub aliqua conditione, qui nunquam futuri sunt, quia conditio nunquam est euentura, vt fuit pœnitentia Tyriorum, & traditio Ceilitarum, & similes, de quibus est controuersia cum aduersariis præcipua, qui propter Scripturæ testimonia fatentur, habere Deum præscientiam talium futurorum certam, & infallibilem, & quia manifestum est Deum non habuisse circa hæc futura absoluta decreta prædefinitiua, & particularia circa talia futura; nullam verò illorum decretorum rationem assignant, vel vtilitatem, sed tantùm à posteriori, quia Deus illa futura reuelauit, fatentur illa præuidisse, & quia aliàs supponunt, non posse futura præsciri, nisi in decreto prædefiniente, concludunt talium decretorum necessitatem. Vocatur autem tale decretum prædefinitiuum, licèt sit conditionatum, quia tale est, vt posita conditione ex vi illius Deus efficaciter prædeterminaret voluntatem hominis ad talem actum, vt voluntatem Tyriorum ad pœnitentiam si vidissent signa, & voluntates Ceilitarum ad tradendum Dauid, si Saul ascenderet, & ciuitatem obsideret.

21\. Extenditur ad effectus quos Deus facturus esset si conditio poneretur.

Nos verò dicimus distinguenda esse hæc decreta, & vt doctrina sit generalis, & integra, extendere possumus sermonem etiam ad effectus, quos Deus esset facturus, si aliqua conditio impleretur. Quædam ergo decreta conditionata esse possunt de rebus, quas Deus esset facturus, si hoc, vel illud accideret, vel alia de his, quæ homines liberè essent facturi, si talis conditio poneretur. Item quædam ex his continentur sub generalibus legibus prouidentiæ diuinæ, vt particulare sub vniuersali: alia verò cogitari possunt ita specialia, vt in generalibus principiis prouidentiæ gratiæ, vel naturæ non contineantur. Item conditio ipsa interdum talis est, vt à Deo solo sit implenda pro suo arbitrio, interdum ab homine futura postulatur. Exempla quoad decreta ipsius Dei, seu de effectibus, quos ipse esset facturus, si talis conditio impleretur, possumus adhibere ex Scriptura, dicitur enim Psalm. 80. *Si populus audisset me, Israël si in vijs meis ambulasset, pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem.* Vbi sub conditione asserit Deus, quid ipse esset facturus, si populus Israël rectè circa eum se gessisset: quæ prædictio potest fundari in generali lege prouidentiæ Dei, quia statuit, & sæpe promisit, illum populum ab inimicis defendere, si obedisset legi eius; particula verò *forsitan* non propter dubitationem addita est, sed fortè ad denotandum illam conditionem debuisse perfectè impleri, vt locum haberet infallibilis eius consecutio, ac promissionis adimpletio. Simili modo cùm Elisæus 4. Regum 13. dixit ad Ioas

Diuisio horũ decretorum.

Exempla ex Scripturâ.

Psalm. 80. 11.

4\. *Reg.* 13. 19.

Ioas Regem Israël, *Si percussisses quinquies, aut sexies, siue septies, percussisses Syriam vsque ad consumptionem*, prædixit sub illa conditione aliquid, quod Deus facturus fuisset si talis conditio fuisset impleta, illa enim victoria virtute diuina factura fuisset: illa ergo prædictio fundata sine dubio fuit in decreto conditionato Dei, quo id facere statuerat si Rex quinquies, &c. percussisset terram. Quod decretum non potest dici contentum esse in aliqua lege, vel permissione generali Dei, vt per se notum est; sed videtur fuisse ex speciali prouidentia eius factum illud ex solo consilio voluntatis suæ; ille enim effectus sine dubio non erat per se connexus cum illa conditione, nec conditio illa percutiendi multoties quidquam conferebat ad effectum: voluit tamen Deus expectare tale signum, aut symbolum, & non aliter conferre vires, & potentiam ad consummatam victoriam obtinendam. Simili modo intelligi potest locus Ieremiæ 38. suprà allegatus. *Si profectus exieris ad Principes Regis Babylonis, anima tua.* Ibi enim prædicitur aliquid, quod Deus ipse promittebat tanquam sua virtute, ac speciali auxilio, & prouidentia implendum: promittere autem illud voluit sub tali conditione ex sua speciali dispensatione, & non alio modo, vt Rex ille se humiliaret, & ob alias causas Deo notas. Ad hoc denique genus pertinent conditionales omnes propositiones de futuro, quæ in promissionibus diuinis sub conditionibus factis hominibus fundantur: vt si homo se disposuerit, Deus illi gratiam conferet, si orauerit, sicut oportet, impetrabit, & similes.

Ierem. 38. 17.

22\.
De huiusmodi decretis ad generalẽ, aut specialẽ prouidentiã non est difficultas.

De his ergo ordinatis decretis nulla nobis est controuersia, tum quia sufficienter sunt reuelata, tum etiam, quia vel ad generalem, vel ad specialem prouidentiam gratiæ, vel naturæ necessaria sunt. Vnde quando decreta sunt generalia, in multis habent effectum, quia in eis subsistit conditio, in aliis verò in quibus non impletur, Deus ex parte sua paratus est ex vi decreti sui effectum conferre, licèt postea non faciat ex defectu conditionis, quod satis est etiam in specialibus decretis, vt non sint odiosa, aut superflua, sed ad ordinem prouidentiæ pertinentia. Ex quo etiam fit, quod attentè considerandum, in omnibus huiusmodi conditionatis decretis semper postulari conditionem ex parte hominis liberè operantis, vel cooperãtis ad aliquem effectum, vt in exemplis allatis videre licet. Nunquam enim inuenietur promissio effectus sub conditione pendente à solo beneplacito Dei, quæ ob defectum solius conditionis non impleatur, quia talis promissio vana esset, & nullius vtilitatis, quia semper tota promissio pendet ex solo arbitrio promittentis, & ideo perinde est ac si non fieret: vt si ego alicui promitterem, si voluero, dabo tibi centum, vel si quis ita promittat, si venero, hoc faciam, cum proposito nunquam veniendi, frustranea esset promissio, maximè si propositum illud esset immutabile. Ita ergo esset si Deus promitteret alicui, verbi gratia, si te vocarem, prædeterminarem ad consensum, & alioqui haberet absolutum decretum nunquam vocandi; nam cùm vocatio à sola Dei voluntate pendeat, & decretum illud sit immutabile, otiosa, & frustratoria esset talis promissio; & similiter vanum est tale decretum conditionale, in quo possit talis promissio fundari, ideóque non est Deo tribuendum: nam de illo omnes rationes paulo antea factæ.

Notatu dignum illud est nullã esse promissionẽ effectus sub conditione pendẽre à solo beneplacito Dei, quæ ob defectum solius conditionis non impleatur.

Assertio septima.
Repugnat Deo tale decretum, si te vocarẽ prædeterminare posito quòd statuerit non vocare.

23\.
Exempla decretorum secundi generis suprà n. 2. initio.

Exempla verò quæ pertinent ad effectus contingentes, quos ipse homo esset facturus, si talis conditio impleretur, manifesta sunt in pœnitentia Tyriorum, & facto Ceilitarum, inter quæ differen-

A tiam considero. nam in priori effectu conditio proximè pendebat ex diuina voluntate, in posteriori verò ex humana, vt facilè consideranti patebit. Ex qua differentia aliam infero: nam in priori effectu, qui futurus esset à voluntate hominis, si poneretur conditio pendens ex sola voluntate Dei, non potest veritas conditionata de futuro contingenti fundari in decreto prædeterminante conditionato Dei, quando tale futurum sub conditione nunquam est absolutè futurum, quia si Deus habuisset tale decretum conditionatum de prædeterminanda voluntate creata ad talem effectum, subsistente tali conditionata, oportuisset, vt ex vi talis decreti Deus esset paratus ad prædeterminationem illam conferendam, alioqui vanum, & sine vtilitate vlla esset

Assertio 8.
Discrimen duplex inter pœnitentiam Tyriorum & factum Ceilitarum.

B tale decretum, vt in aliis argumentati sumus: at Deus in eo casu non est paratus ad dandum tale auxilium, quia si esset paratus, daret illud, cùm ab homine non pendeat; ergo nec habuit tale decretum. Item conditio illa, vt supponitur, pendet & sola voluntate Dei, alioqui Deus ex se decreuit non ponere talem conditionem, quia supponitur nunquam futura; ergo non potest esse paratus ad dandum aliud auxilium, quod illam conditionem impletam necessariò requirit. Denique in facto Tyriorum, & Sidoniorum res apertè declaratur; nam conditio sub qua prædicta fuit eorum pœnitentia, fuit, *si tales virtutes factæ fuissent in te*, quæ conditio ex sola voluntate Dei fuit dependens; at

Probatur 1.

Probatur 2.

Probatur 3. in exemplo.

C verò per absolutum eius decretum præfinitum fuit, vt tales virtutes in illis ciuitatibus non fierent; ergo Deus non habuit decretum determinandi ad pœnitentiam homines illarum ciuitatum, si tales virtutes in illis fierent. Probatur consequentia, quia tale decretum fuisset de re pendente à sola voluntate Dei, & sub conditione ab eadem voluntate sola pendente, & ex decreto absoluto eiusdem voluntatis nunquam implendæ: tale autem decretum conditionatum est prorsus otiosum, & frustraneum, quia per illud reuera nihil Deus contulit Tyriis, vel Sidoniis, nec paratus fuit conferre, nec continet promissionem vllam, nec sub vlla generalitate diuinæ prouidentiæ, nec ad illam aliquid confert. Frustrà ergo Deo tribuitur, nec po-

D test fundari in Scriptura. Nam considerando circunstantias illius particularis loci Matth. 11. potiùs illi repugnat, vt suprà ostendi; in nullo verò alio Scripturæ loco simile aliquod decretum inuenitur, aut insinuatur, quod ego inuenire potuerim.

24\.
Assertio 9.
Quando effectus futurus & conditio pendeat à voluntate creata, futuritio conditionata actus mali fundari nequit in decreto Dei cõditionato: secus est de futuritione actus boni.

At verò quando effectus futurus esset à voluntate hominis, & conditio etiam pendet ab hominis voluntate, distinguendum videtur inter effectum futurum à malo, & peccaminoso actu voluntatis, vel à bono: nam in priori non potest futuritio conditionata fundari in decreto Dei con-

E ditionato, quia oporteret per totale decretum esse paratam diuinam voluntatem ad inducendam voluntatem humanam ad actum malum, si talis conditio impleretur, vt iam declaratum est: hoc autem repugnat diuinæ voluntati, siue illa inductio intelligatur per modum inspirationis, aut cogitationis à Deo immissæ, siue multo magis per modum physicæ prædeterminationis, vt lib. 3. manifestum fiet, & talis est casus de Dauide, & Saule, & Ceilitis, vt suprà visum est. At verò si effectus contingens possit esse ab humana voluntate sine culpa, tunc non repugnat Deo tale decretum conditionatum, dummodo ad ordinem, & consilia diuinæ prouidentiæ aliquid conferat; quia licèt tunc effectus esset futu-

Ostenditur 1. pars
Ostenditur 2. pars.

tus proximè ab humana voluntate, posset esse principaliter per operationem Dei facientis illam velle, siue per determinationem, siue per congruas inspirationes, & cogitationes, hoc enim ad præsens punctum non refert, & ideo non repugnat talem prædictionem in tali Dei promissione, seu decreto, sub conditione fundari. Exemplum adhibere possumus in aliis verbis sumptis ex Ierem. 38. *Si exieris ad Principes Regis Babylonis, non te tradent transfugis Iudæis*; nam in eis prædicitur effectus pendens à voluntate Principum Chaldæorum, & supponens conditionem pendentem à voluntate Regis Sedeciæ, & nihilominus continent illa virtualem promissionem Dei, & consequenter ostendunt voluntatem Dei determinatam ad dirigendas voluntates Chaldæorum Principum, si Sedecias ad illos exiret, vt infallibiliter illum non traderent Iudæis. Tale ergo decretum conditionatum in Deo esse potest, & non est frustrà, sed ad dispositionem suæ prouidentiæ pertinere potuit.

Exemplum Ierem. 38.

25. Assertio decima. Per hæc decreta conditionata non satis defenditur præscientia omnium futurorum. Infertur ex dictis.

His ergo modis videntur vel admittenda, vel reiicienda conditionata decreta libera in voluntate Dei, ita vt neque illa negentur, quæ in Scriptura, & ordine prouidentiæ fundantur, neque illa fingantur, quæ vtroque fundamento omni vtilitate carent. Vnde tandem concluditur per hæc decreta conditionata non satis defendi præscientiam certam omnium futurorum sub conditione. Nam licèt ea futura sub conditione quæ pendent ex sola voluntate Dei, possint ex vi decreti conditionati præsciri, quia per ipsum decretum habent immediatè, quòd essent futura; nihilominus alia futura quæ proximè pendent à voluntate humana, & in Scriptura reuelantur, non potuerunt præsciri ex vi talis decreti, quia vel in Deo esse non potuit, vt circa actus malos, vel quia ex aliis decretis Dei, vel ex rei inutilitate, & ex modo ipso loquendi Scripturæ satis colligitur Deum tale decretum non habuisse, vt explicatum est. Et de conditionatis decretis, & de fundamentis scientiæ conditionatæ nobis sufficere videntur. Nunc aliquibus obiectibus satisfaciendum superest.

CAPVT IX.

Nonnullis obiectionibus occurritur, earúmque occasione doctrina data magis declaratur, & veluti in summam redigitur.

1. Obiectio prima. Dicetur aliqua veritas creata necessariò futura absque voluntate Dei.

PRobando sententiam nostram fundamenta contrariæ dissoluimus: vt verò nihil consideratione dignum prætermittamus, nonnullas alias obiectiones proponemus, ex quarum solutione veritas ipsa magis elucescet. Prima obiectio est, quia ex nostra sententia sequitur esse aliquam veritatem creatam necessariò futuram absque voluntate Dei; consequens videtur valde absurdum; ergo. Sequela patet, quia si Deus ante omne suum decretum liberum præuidit Adam constitutum in tali statu, & occasione, ac tentatione fuisse peccaturum, talis effectus verè fuit futurus independenter à libertate Dei, quia ante omne decretum suum liberum fuit futurus, vnde post talem præscientiam non potuit Deus impedire, quominus posita illa hy-

A pothesi peccatum illud esset futurum; & idem est in omnibus similibus. Consequens autem hoc absurdum esse videtur, quia si hoc esset verum, non habet Deus absolutum, & vniuersale dominium omnium futurorum euentuum, nec haberet omnipotentiam faciendi, vt à tali causa tali modo se habente proueniret, vel non proueniret talis effectus, quia necessariò euenturus est, qui per scientiam conditionatam præuisus est futurus. Vnde confirmatur difficultas, quia sicut in absolutè futuris verum est illud, *Omnia quæcunque voluit fieri*, & è contrario etiam verum est, nihil fieri, vel futurum esse, nisi quod ipse vult, aut liberè permittit, ita in conditionatè futuris verum esse debet, nihil fuisse, vel esse posse sub aliqua conditione futurum, nisi quòd ipse sub conditione saltem liberè decernit, aut permittit, est enim eadem proportionalis ratio, & vtrumque pertinet ad supremam, & vniuersalissimam potestatem Dei; ergo non est illi denegandum, præsertim, quia nihil repugnat habere Deum hæc conditionata decreta, cùm in ordine prouidentiæ sæpe sint necessaria, vt nos etiam fatemur: nam Deus offert generalem concursum, quo voluntas sæpe non est vsura, quod non potest esse nisi per conditionatum decretum, similiter paratus est iustificare peccatorem, quem nunquam iustificabit, & sic de aliis.

Cõfirmatur primò à pari.

2. Confirm. secundò, quia Diuina veritas non potest esse ratio cognoscendi id quod non habet veritatem à Deo.

C Confirmatur secundò hæc difficultas, quia diuina veritas est Deo ratio cognoscendi omnes veritates extra se, sicut diuina bonitas est ratio volendi omnia bona extra se: non posset autem diuina bonitas esse ratio cognoscendi veritates has conditionatas si illæ essent independentes à decreto Dei, quia tunc non haberent veritatem à Deo, & ita nec veritas Dei posset esse ratio cognoscendi illas; ergo impossibile est, quòd habeant veritatem cognoscibilem ante decretum Dei. Tandem confirmatur, quia si Deus cognosceret hæc contingentia vt determinatè vera ante decretum voluntatis suæ, cognosceret illa vt ex se omnino necessaria, vel reuocanda erant in D aliquam aliam causam extrinsecam, & infallibiliter determinantem voluntatem hominis: consequens autem omnino est falsum; ergo. Sequela declaratur, nam constituamus, v. g. Petrum & Paulum præuisos sub esse possibili cum tali vocatione, & omnibus circunstantiis eius, & ex vi libertatis de vtroque præuideri in quodam priori signo rationis, posse consentire, vel dissentire: in posteriori autem signo, & ante decretum Dei Petrum videri consensurum, & Paulum non consensurum; peto vnde prouenire possit hæc diuersitas, non enim ex Deo cùm supponatur habuisse decretum, nec ex ipsis voluntatibus humanis, cùm sint æquè indifferentes de se, nec ex obiecto, cùm supponatur esse idem, & licet esset diuersum, non efficaciter mouet. Ergo oportet id referre vel in aliquam necessitatem indiuidualem talis personæ, vel in aliquam constellationem, vel aliquid simile. Quàm verò absurdum hoc sit facilè patet, quia & repugnat libertati, cùm & illa necessitas sit antecedens, & quasi fatalis, cùm non sit ex decreto Dei, nec ex decreto hominis libero, sed quasi ex naturali determinatione. Et in operibus pietatis repugnat maximè diuinæ gratiæ, vt constat. Multa argumenta his similia ab auctoribus contrariæ sententiæ prolixè satis multiplicantur. Sed illa omitto, quia ex eisdem principiis, & æquiuocationibus terminorum procedunt; imò hæc etiam excusari

Cõfirmatur tertiò, reuocanda essent conditionatè futura ad causam extrinsecam à qua determinaretur voluntas.

Augetur difficultas, quia daretur fatum.

cusari possent, quia ex principiis positis facilè possunt à quocunque dissolui; tamen vt omnibus satisfaciamus, & maioris claritatis gratia, quæ diximus de veritate cognoscibili in his conditionatis, & modum præscientiæ illorum, quasi per recapitulationem amplius explicemus.

Recapitulatio hactenus de hac scientia disputatorum per quinque notanda.

3. Aduertendũ primò hæc duo esse lõgè diuersa. Decretum Dei præcedere ordine rationis in ipso Deo, & obiectiuè includi in hypothesi futuri conditionati.

Multa ergo ex similibus argumentis ex eo procedunt, quia non distinguitur inter decretum Dei vt præcedens ordine rationis in ipsomet Deo, vel vt obiectiuè inclusum in hypothesi futuri euentus conditionati. Hæc autem diuersa esse, & suprà tactum est, & est per se manifestum. Nam Deus scit per scientiam simplicis intelligentiæ, quæ omne decretum liberum præcedit, quòd si ignis applicetur ligno, calefaciet illud; in ea verò hypothesi necessariò includitur decretum Dei volentis concurrere, quia sine illo non posset sequi talis effectus etiam posita conditione; ergo in illa includitur, si ignis applicetur, & Deus suum concursum non suspenderit, quæ non exprimitur, quia supponitur quasi inclusa ex naturali debito. Et in operibus liberis etiam gratiæ præcognoscit Deus per eandem scientiam, quòd si talis homo talem inspirationem cum tali, vel tali motione, tali tempore habeat, consentiet, quæ scientia antecedit omne decretum liberum in Deo ipso, non tamen excludit decretum liberum ad modum possibilis, & inclusum in obiecto. Et in hoc sub his verbis necesse est, vt aduersarij conueniant, quoniam talis præscientia necessaria est, vt Deus possit velle, & eligere media efficacia prædestinationis: sed differentia est in modo decreti, vel motionis: nam aduersarij volunt in illa hypothesi debere includi motionem prædeterminantem voluntatem creatam, vel hanc conditionalem: Si ego voluero efficaciter, in talẽ voluntatem consentire, & ex hac voluntate illam vocauero, &c. nos autem dicimus tale decretum sic inclusum in illa conditione non esse necessarium, sed sufficere decretum concurrendi simultaneè post talem vocationem, ita vt sensus conditionalis sit iste: Si dedero huic talem inspirationem, seu vocationem, & voluero illi offerre meum concursum, seu concomitans auxilium, talis actus sequetur. Vnde fit, nunquam talem actum cognosci futurum sub conditione sine aliquo decreto libero Dei, etiamsi modo nostro cognoscendi & loquendi prius sit in Deo talis præscientia, quàm sit quasi elicitum tale decretum liberum Dei.

4. Aduertẽdum secundò sæpe confundi decretũ Dei liberum in genere cum decreto prædeterminãte.

Vnde est secundò considerandum sæpe confundi decretum liberum Dei generatim sumptum, cum decreto prædefiniente efficaciter, seu prædeterminante, & quia dicimus Deum præcognoscere futura ante decretum prædeterminans, vel posse etiam esse futura sine tali decreto, statim infertur, vel nobis tribuitur, quòd asseramus futura conditionata præsciri independenter à decreto voluntatis Dei, quæ non est illatio bona; quia est à particulari ad vniuersale negatiuè. Et defectus potest facilè deprehendi, quia peccatum præscitur futurum non solùm ante decretum prædeterminans, aut absolutè præfiniens, seu (quod idem est) prædestinans etiam actum ipsius peccati, & tamen non erit futurum sine aliquo decreto voluntatis Dei, iuxta illud Augustini in Enchirid. cap. 95. *Non fit aliquid nisi omnipotens fieri velit, vel sinendo vt fiat, vel ipse faciendo vt fiat, vel ipse facien-*

August.

do. Dicimus ergo ad cognoscenda futura conditionata necessarium esse vt in ipsa conditione ponatur aliquod decretum Dei, non tamen ita absolutum, vt prædeterminet voluntatem creatam: nam necessitas talis decreti repugnaret libertati voluntatis creatæ quoad vsum liberum aliorum actuum, seu quoad liberam omissionem, vel (quod perinde est) quoad libertatem, quoad specificationem, & respectu eiusdem actus futuri ex vi talis decreti repugnaret libertati eius, quoad exercitium, neque præsciretur vt contingens, sed vt necessariò consequens ex antecedenti suppositione, præter absurditatem quæ de peccato sequitur, quòd in simili decreto præsciteritur futura, saltem quoad ipsos actus, à quibus est inseparabilis malitia, quæ quidem absurditas quanta sit, sæpe inculcatur à nobis, & millies repetetur, ac latissimè in discursu huius operis tractabitur, quia res est summæ considerationis, & quæ huic materiæ magnam lucem affert.

5. Aduertẽdum tertiò aduersarios fundantes hanc præsc. etiam in illatione necessaria ex decreto prædeterminãte incidere in duo incommoda.

Ex quo aduertimus tertiò (quod suprà iam tactum est) auctores contrariæ sententiæ reducere totam rationem præscientiæ diuinæ circa futura contingentia ad necessariam illationem actus liberi ex hoc decreto prædeterminante: nam sine illo putant, non posse esse veritatem determinatam in his propositionibus de futuro; hoc enim est totum suæ scientiæ fundamentum in hoc puncto de præscientia conditionata. Vnde duo ex illis sequuntur incommoda, vnum in re ipsa, & contra doctrinam certam, aliud in sua schola, & contra principia recepta ante hanc controuersiam. Primum est, quòd reuera Deus non habeet præscientiam contingentium, sed necessariorum, quia vt illa futura præcisè possit, quæ ex se, & in ordine ad causam proximam essent contingentia, facit, vt necessariò eueniant, vt sic illa præscire possit. Vnde quidam ex dictis Theologis non dubitauit dicere, Deum non minus euidenter cognoscere futurum effectum in voluntate creata à se prædeterminata, quàm in causa naturaliter agente: at hoc dici non potest; ergo neque primum audiendum est. Consequentia cum minori sunt notæ. Maior autem satis probata est ex dictis in præcedentibus capitibus, iunctis his quæ in præcedenti Prolegomeno dicta sunt, & iterum est latè probanda in lib. 5. Secundum incommodum est, quòd si vera est illa sententia, frustrà laborauit D. Thomas in explicando modo, quo Deus præscit futura contingentia absoluta per præsentiam æternitatis, immeritòque dixisset, non posse cognoscere illa in causa, nam licèt non cognoscat in causa proxima nudè sumpta, quia sic non est causa completa, cognoscit tamen in causa completa per determinationem impressam à causa prima, quam determinationem futuram esse in sua voluntate cognoscit. Nec esset vlla differentia in cognoscendis futuris, quæ à sola Dei voluntate pendent, & quæ pendent à voluntate creata: nam omnium cognitio ad solam Dei voluntatem resoluitur. Hæc autem omnia quàm sint noua in doctrina D. Thomæ, ex locis suprà allegatis, & ex veteribus Thomistis, quos etiam allegauimus, satis constat.

Primum Deũ non habere præsciẽtiam contingentium, sed necessariorum.

Secundum frustrà D. Thomam desudasse in adstruendã futurorum contingẽtiũ præsentiã in æternitate.

6. Aduertẽdum quartò distinguẽdam esse determinationem futuri effectus in causa, vel in actu

Quartò aduertimus in his obiectionibus, & aliis quæ ab istis auctoribus fiunt, non distingui in his futuris contingentibus determinationem futuri effectus in causa, vel in se], quam etiam vocauimus nos determinationem in actu primo, vel in actu secundo. Hinc enim ex eo, quòd effectus futurus non habet determinationem in actu primo

primo, & in se, vel in actu secundo. mo in voluntate creata absque decreto prædeterminante iuxta eorum sententiam inferunt, non habere determinatam veritatem, quia nimirum supponunt nullam posse esse determinationem talis effectus, in qua veritas determinata propositionis de futuro nitatur. At verò D. Thomas in absolutè futuris aliam determinationem effectus agnoscit, nimirum præsentialitatis in æternitate, quæ non est in causa, sed in ipso effectu in seipso, & consequenter includit determinationem causæ ad illum producendum in actu secundo, vt præsentem æternitati, & per ordinem ad illam determinationem, & præsentiam habent propositiones sub modo de futuro prolatæ determinatam veritatem. Ad hanc autem determinationem actualem etiam vt præsentem æternitati non oportet supponere causam ad vnum determinatum in actu primo, sed satis est supponere illam completam omnimodo in actu primo, non ad vnum tantùm effectum, sed ad plures cum indifferentia. nam à tali causa potest prodire determinatus effectus pro eius libertate, & de necessitate aliquis prodibit considerando actum vt futurum, quamuis non hic, vel ille determinatè ex vi dispositionis causæ in completo actu primo, sed confusè aliquis: considerando autem actum vt præsentem æternitati necessariò futurus est certus, & determinatus actus in specie & indiuiduo, & ad illum potest supponi concursus ex parte Dei ad hæc omnia determinatus, ac sufficiens, & simultaneus, qui satis est, vt effectus possit esse determinatè præsens æterno intuitu diuinæ præscientiæ sine alia prædestinatione, quæ libertatem lædat. Et ideo D. Thomas illum modũ cognitionis vt necessarium ad saluandam libertatem, & conciliandam cum illa præscientiam excogitauit, vel potiùs ex antiquioribus Patribus hausit. Idem ergo modus determinationis intelligendus est in futuris conditionatis in ordine ad præscientiam, illa enim etiam potest intueri vt præsentia ex hypothesi, seu ad modum præsentium, & potest intueri causam non solùm quoad dispositionem, & virtutem completam in actu primo, sed etiam quoad actualem habitudinem, & determinationem per actualem influxum in talem effectum, quem Deus infinita efficacia intelligendi intueri potest per modum præsentis. Nam eadem est habitudo inter talem causam apprehensos, vt præsentia, & in se existentia ex hypothesi, quæ intelligitur esse inter illa vt præsentia æternitati. nam etiam hæc præsentia est obiectiua, & non est de re verè, & realiter existente ab æterno, sed de re, quam Deus ita prorsus intuetur, ac si verè in se existeret, vel sicut intuetur illam nunc, quando in se iam existit, & ideo de illa intuetur non solùm quid potest operari, sed etiam quid operatur, ex efficacia, & infinitate sui æterni intuitus. Ex eodem ergo simili modo intuetur emanationem futuram talis effectus à tali causa supposita ex hypothesi per modum præsentis: nam eadem est ratio, & nulla maior inuenitur repugnantia. Et tota hæc excellentia cognitionis meritissimè recognoscitur in infinitæ scientiæ Dei thesauro.

D. Thom.

Idem.

Futura conditionata præsentia sunt in æternitate, quia videntur à Deo ad modum præsentium.

Satisfit obiectionibus numero primo, & secundo propositis.

7. His positis facile est ad singulas obiectiones respondere. Ad primam, in qua inferebatur aliquid esse futurum saltem sub conditione sine voluntate Dei, respondetur negando sequelam, includit enim in ipsa hypothesi decretum liberum ponendum in re, vt ab illo possit esse effectus, qui dicitur sub conditione futurus, quia ab illo essentialiter pendet. Quod necesse est fateantur, qui dicunt Deum per suum concursum determinare voluntatem, quia consequenter negare non possunt, quin Deus per scientiam simplicis intelligentiæ cognoscat, quòd si voluntas hominis cum tali obiecto, & cognitione creetur, & ipse Deus velit cum illa concurrere ad talem actum, illum efficiet. Solúmque est inter nos, & ipsos differentia, quòd ipsi dicunt, illum concursum esse præuium, & prædeterminatiuum voluntatis creatæ, & ideo consequenter dicunt in illo, si dandus sit, cognosci infallibiliter futuram determinationem creatæ voluntatis: nos autem dicimus concursum non esse prædeterminantem, sed concomitantem, & ideo in decreto dandi illum, aut per modum illationis, ex illo non cognosci liberam determinationem voluntatis futuram, sed cognosci in se ipsa præsentialiter ex vi & efficacia diuini intuitus. Vnde si argumentum coarctetur ad voluntatem Dei prædeterminantem, ita vt illatio sit, sequi ex nostra sententia, aliquid esse futurum sine voluntate Dei prædeterminante, concedimus sequelam, est enim consequens verissimum, non solùm conditionatis futuris, sed etiam in absolutis, vt satis nos docet actus peccatorum, etiam vt tales actus sunt, & liberè fiunt. Neque hoc est contra Dei omnipotentiam, vel absolutum dominium, quia talis effectus non est futurus sine influxu omnipotentiæ Dei, nec sine voluntate sua, quia vult, & voluntatem creatam sinere liberè operari, & cum illa concurrere, posletque si vellet illum actum impedire, aliter se habendo cum voluntate creata. Si autem vult illum indifferentem sinere, necesse est, vt quod voluerit ipsa operetur, & consequenter etiam necesse est, vt ipse Deus præsciat, quid ipsa voluntas creata sic constituta operatura, & volitura sit.

Ad primam negatur cõsequentia.

Vnde facilis est responsio ad primam confirmationem; concedimus enim æquiparationem, quæ in illa fit inter futura absolutè, vel sub conditione quantum ad hoc, quòd sicut nihil est absolutè futurum, nisi quod Deus aut vult fieri, aut vult sinere vt fiat; ita in conditionatis nihil est futurum ex hypothesi, nisi quòd Deus aut vellet fieri, aut vellet sinere vt fieret. Discrimen autem est, nam respectu absolutè futurorum illud velle Dei supponitur præexistens in Deo ante præscientiam absolutam; respectu verò futurorum sub conditione non ita supponitur, sed tantùm includitur in conditione tanquam coniungendum cum illa, si in re ipsa poneretur. Et ratio discriminis est clara, quia scientia absoluta terminatur, ad effectum secundum actualem existentiam præsentem absolutè æternitati Dei, & ideo necessariò supponit in Deo actuale decretum æternum, à quo dimanaturus est concursus ad talem effectum. At verò conditionalis nihil ponit in esse, vnde per scientiam illius non videtur effectus vt absolutè futurus, sed tantùm sub conditione, & ideo non necesse est vt decretum Dei in reipsa supponatur, sed sufficit vt in conditione includatur. Quod verò in illa confirmatione additur non repugnare, quòd sint in Deo aliqua decreta conditionata, iam declaratum est in cap. præcedenti, quatenus id verum sit, & quomodo id

8. Ad primam confirmat. Imitatur paritas, inter futura absoluta & conditionata.

Instantia quædam. Refellitur.

id non sufficiat, vt tota scientia futurorum sub conditione ad talia decreta conditionata, tanquam ad vnicum, & necessarium fundamentum reuocetur. Nam vt talia decreta præcisè spectata sint ratio sufficiens præsciendi futura, oportet, vt ex parte Dei sint absoluta, & prædefinitiua voluntatis creatæ, vt in tali decreto possit esse infallibilis futura cooperatio creatæ voluntatis. At verò respectu malorum actuum non sunt possibilia decreta prædeterminantia, quia repugnant diuinæ bonitati & sapientiæ, siue illa sint absoluta, ex parte obiectorum, siue conditionata, quia eadem est vtrorumque ratio, si ex parte Dei sint absoluta, & prædeterminantia. Respectu autem bonorum actuum repugnant talia decreta libertati ipsorum, si efficaciter sint prædeterminatiua quoad executionem, vt supponitur. Si verò solùm sunt prædefinitiua secundùm ordinem intentionis, necesse est, vt supponant scientiam conditionatam ne libertatem tollant, & ideo non possunt esse sufficiens talis scientiæ fundamentum. quæ omnia infrà lib.5. latè probanda sunt de absolutis decretis, & ideo nunc à longiori probatione supersedemus, supponendo, quod certissimum est, eandem in hoc esse rationem de decretis conditionatis, quæ de absolutis. Accedit prætereà, quòd multiplicatio talium decretorum conditionatorum superuacanea est, & inutilis, ac otiosa, & sine fundamento introducta, vt probaui. Sola ergo illa conditionata decreta admittenda sunt, quæ diuinæ prouidentiæ, vt versatur circa res aliquando futuras, consentanea, & vtilia inueniuntur, & in generalibus principiis eius fundari possunt. Hæc autem ita sunt conditionata, vt etiam ex parte Dei non sint omnino absoluta, quoad executionem effectus, & prædeterminationem causæ secundæ. Quòd si respectu contingentium absolutè futurorum aliqua sunt decreta simpliciter absoluta, & prædefinitiua ex parte Dei, de se includunt virtute conditionem, & ideo necesse est vt supponant illam quasi purgatam per scientiam conditionatam, vt simpliciter, & absoluta esse possint, vt in lib.5.cap.vlt.latiùs declarabo.

Sola illa cõditionata decreta admittenda sunt in Deo, quæ diuinæ Prouidentiæ circa res futuras consona & vtilia sunt, & in generalibus principiis eius fundari possunt.

9\.

Secunda cõfirmatio dissoluitur distinguendo duplicem rationem cognoscendi vel per modũ principij, vel per modũ termini.

Ad secundam confirmationem respondetur duplicem posse distingui rationem cognoscendi, scilicet vel per modum principij, vel per modum termini, seu ex parte cognoscentis aut ex parte rei cognoscendæ Dico ergo veritatem Dei esse rationem cognoscendi omnes voluntates creatas, & creabiles ex parte principij, seu ex parte ipsius Dei, vt est creaturarum scientia. Et sic quamuis Deus per seipsum sciat omnia possibilia fieri ab ipso, nihilominus supponit ex parte obiecti veritates necessarias, vt hominem esse animal rationale, & similia. Et similiter supponit illa scientia veritates possibiles, vt hominem posse peccare, vel bene agere. Et cum eadem proportione supponit veritatem cognoscibilem in futuris contingentibus, tam absolutis, quàm conditionatis, quamuis per seipsum, & per suam veritatem in cognoscendo, id est, per suam infinitam, & certissimam scientiam, & per suas ideas vt rationes cognoscendi aliam omnem veritatem intueatur. Cùm verò obiicitur, quia Deus non potest hoc modo per se cognoscere veritatem futuram, si ab ipso non pendeat, concedimus assumptionem: negamus autem subsumptionem, nimirum futura conditionata non pendere à Deo, si non supponant in Deo decretum; satis enim est, quòd in conditione illud includant, quia propter essentialem dependentiam necessariò includi debet, vt declaraui, neque oportet vt tale decretum sit prædeterminans, neque quòd sit adæquata ratio veritatis futuræ, quando talis est, cùm non solùm ab illo, sed etiam à libero arbitrio pendeat tanquam à sua concausa simul in suo genere concurrente, quæ dependentia, vt futura, non potest in illo decreto cognosci, sed in se, vt iam declaraui.

Ad instantiam.

Ad vltimam confirmationem negatur sequela, nimirum, si Deus cognoscat talia futura ante suum decretum prædeterminans sub conditione, sequi vt illa cognoscat, vel vt per se necessaria, vel vt futura ex aliqua alia causa extrinseca prædeterminante hominis voluntatem. Neutrum enim sequitur, non quidem primum, quia licèt hæc sint contingenter futura, habere possunt determinatam veritatem, non quia per se necessaria sit simpliciter, sed quia ita futura est, vnde ad summum resultat necessitas suppositionis, qua dicitur, id quod est, necessariò esse; sic enim quod futurum est necessariò erit. Neque etiam sequitur secundum, quia voluntas humana, vt se determinet, non indiget causa intrinseca determinante, neque alia causa extrinseca propriè, & physicè cooperante præter Deum. Vnde ad exemplum in argumento propositum de duabus voluntatibus, v.g. Petri & Pauli conceptis sub esse possibili, & applicatis cum eisdem obiectis, & circunstantiis ad operandum, de quibus in quodam priori rationis æquè præscitur posse consentire & dissentire, & in alio signo rationis posteriori de vna præscitur esse consensuram, & de alia esse dissensuram, cuius diuersitatis, & præscientiæ ratio non creditur reddi posse, nisi ex aliqua causa extrinseca prædeterminante. Verumtamen non ita est: aut enim postulatur ratio diuersi euentus, aut ratio præscientiæ illius ex parte Dei. Prior ratio propria, & proxima est liberum arbitrium, vel solùm in malis, vel adiutum in bonis. Neque contra hoc obstat, quòd illæ voluntates in priori signo sint æquè indifferentes. nam potiùs ex hac ipsa indifferentia nascitur, vt vnus sic, alius sic operetur pro suo arbitrio, etiam cæteris omnibus antecedentibus existentibus paribus, quia hoc ipsum postulat libertatis dominium, vt in Prolegomeno præcedenti ostensum est. Frustrà ergo obiicitur, vel cogitatur necessarium esse recurrere ad constellationem, vel indiuiduationem, seu complexionem: nam liberum arbitrium his omnibus dominari potest, si velit. Ex intrinseca ergo potestate illius futura esse poterit illa diuersitas. Supposito autem quòd sit futura, non oportet ex parte Dei aliam rationem reddere, vt cognosci possit, nisi quia infinitam vim habet cognoscendi & omnem veritatem in se ipsa intuendi sine vllo discursu formali, vel virtuali, sed per solam simplicem veritatis contemplationem.

10\.

Tertia confirmatio negando alterutrũ sequi vel vt per se necessaria, vel vt ab aliqua causa prædeterminante futura sint.

Ad exemplum.

Instantia præcluditur.

CAPVT X.

Alteri obiectioni occurritur, & an scientia visionis sit causa futurorum, explicatur.

1\.

Occasio & necessitas huius quæstionis agitandæ.

IN fine huius Prolegomeni necessarium visum est de causalitate præscientiæ diuinæ circa futura contingentia pauca præmittere, tum quia hæc resolutio necessaria nobis erit ad auxilia diuinæ gratiæ explicanda: nam hac ratione hoc tempore valdè agitata est hæc controuersia, tum etiam

Obiectio secunda. Si daretur scientia conditionata, esset causa futurorum, quod discrepat. Assumptum probatur à pari, quia scientia visionis est causa rerum.

etiam ad occurrendum obiectioni, quæ contra præcedentem resolutionem fieri potest, videtur necessaria. Nam perinde comparari debet scientia conditionata ad contingentia sub conditione futura, sicut comparatur præscientia absoluta ad res aliquando futuras, sed per absolutam præscientiam non præuidentur futura, nisi quatenus eadem scientia est causa illorum; ergo vt præsciantur futura sub conditione, oportebit, vt eadem præscientia sit causa futuritionis illorum. At hoc esse non potest; ergo nec potest dari talis præscientia. Minor (cætera enim nunc supponuntur) probatur, tum quia Deus non habet causalitatem circa futura tantùm sub conditione, cùm illa reuera futura non sint, & quatenus talia sunt, sub latitudine entium possibilium permaneant: tum etiam, quia licèt in illis velimus conditionatam causalitatem considerare, hæc non potest scientiæ attribui, alioqui oportebit, in ipsa hypothesi, seu conditione eandem scientiam inuoluere, sicut diximus in illa conditione includi decretum voluntatis Dei sufficiens ad causalitatem talis futuri. Hoc autem est impossibile, alioqui circulus committeretur, seu sensus identicus fieret, perinde enim esset, ac si diceretur: Si virtutes in Tyro fierent, & voluntas Dei, cum præscientia futuri consensus concurrerent, Tyrij pœnitentiam agerent: hoc autem friuolum est, & absurdum, vt constat; ergo repugnat dari talem scientiam, si ipsa scientia est causa futuritionis rerum. Vt hæc igitur obiectio dissoluatur, necessarium est expendere, an id, quod supponit de causalitate scientiæ visionis, verum sit, & consequenter tractandum erit, an hæc causalis propositio vera sit, *Quia Deus præscit hoc esse futurum, ideo futurum est*. Per occasionem verò, & quasi necessariam consequutionem in fine videbimus, an altera causalis vera sit, *Quia hoc futurum est, ideo Deus illud præscit*.

An scientia visionis sit causa rerum.

2. Prior sententia affirmans suadetur primò auctoritate Scholasticorum.

Est ergo prior sententia affirmans illam causalem, *Hoc est futurum, quia Deus scit illud esse futurum*, esse veram, quod est dicere scientiam visionis, vt talis est, esse causam futuritionis, vel præsentiæ obiecti sui; hæc enim duo in idem redeunt, & ideo de illis indifferenter loquemur. Hanc sententiam defendunt hoc tempore moderni Thomistæ suprà allegati, eámque antiquis Scholasticis tribuunt cum Magistro in 1. d. 39. & in speciali refertur Albertus art. 3. Bonauent. art. 1. q. 1. & 2. Maximè verò probatur in primis auctoritate D. Thomæ 1. p. q. 14. art. 8. ad 1. vbi referens Origenem dicentem, *Non propterea aliquid erit, quia id scit Deus futurum, sed quia futurum est, ideo scitur à Deo antequam fiat*. Exponit, priorem partem intelligendam esse considerando rationem scientiæ non habentis adiunctam voluntatem: posteriorem autem partem accipiendam esse in ratione consecutionis, seu illationis, non secundùm propriam rationem causalitatis. Et in solutione ad tertium ait, obiectum scibile non comparari ad scientiam Dei vt mensuram eius, sed è conuerso scientiam Dei esse mensuram eius, quia est scientia artificis, quæ est mensura arte facti. Et art. 16. dicit Deum rebus à se factis habere scientiam practicam, quæ non est nisi scientia visionis.

Magister. Bonauent. D.Thom.

3. Secundò auctoritate Patrum. August.

Secundò videtur hæc expressa sententia Augustini: nam lib. 6. de Trinitat. cap. 10. & lib. 15. cap. 13. expressè dicit: *Creaturas non quia sunt nouit Deus, sed ideo sunt, quia nouit*. Et lib. 5. de Ciuit. cap. 9. de creaturis ait: *Quidquid valent, & quidquid facturæ sunt, certissimè valent, & facturæ sunt, quia valituras atque facturas ille præsciuit, cuius præscientia falli non potest*. Similia ferè verba habet Gregor. lib. 20. Moral. cap. 23. aliàs 24. dicens: *Quæcunque sunt non ab æternitate ideo videntur, quia sunt, sed ideo sunt, quia videntur*. Eamdem sententiam videtur latè docere Boëtius lib. 5. de Consolat. prosa vlt. circa finem, vbi etiam Dionys. Carthus. ita exponere videtur, & illius verba postea referemus.

Gregor. Boët. Dionys. Carthus.

4. Tertiò ratione. Prima.

Tertiò suadetur hæc sententia rationibus. Prima, & præcipua est, quia scientia visionis non est speculatiua, sed practica; ergo est causa rerum. Consequentia clara est. Antecedens probatur, quia scientia simplicis intelligentiæ, est tantùm speculatiua; ergo scientia visionis est practica. nam sicut scientia visionis, & scientia simplicis intelligentiæ adæquatè diuidunt scientiam Dei, ita etiam practica, & speculatiua, & ideo si scientia simplicis intelligentiæ speculatiua est, necesse est vt scientia visionis sit practica. Secundò probatur idem antecedens, quia scientia visionis non supponit obiectum suum, sed illud operatur; ergo est practica. Consequentia clara est. Antecedens verò probatur, quia scientia Dei non contemplatur res existentes, nisi vt præsentes æternitati, & vt à se factas; ergo non possunt obiecta illius scientiæ antecedere causalitatem eiusdem scientiæ, sed causando illa, intuetur illa quasi terminum suæ causalitatis. Secunda ratio est, quia aliqua scientia Dei est causa rerum: sed scientia simplicis intelligentiæ non est causa rerum; ergo scientia visionis est scientia illarum rerum, quæ per illam videntur. Consequentia supponitur ex sufficientia partitionis diuinæ scientiæ in visionis & simplicis intelligentiæ. Maior item vt certa relinquitur. Minor autem patet. Primò, quia nulla scientia antecedens determinationem voluntatis Dei potest esse causa rerum, quia vt sic non est ordinata ad opus, hæc enim ordinatio per voluntatem fit, nec potest esse causa, nisi prout ordinatur ad opus. At verò scientia simplicis intelligentiæ vt talis est, antecedit decreta libera diuinæ voluntatis, vt per se constat; ergo vt sic non est causa. Et confirmatur primò, quia scientia, vt sit causa, debet esse practica, vt per se notum est: at scientia simplicis intelligentiæ non est practica, sed speculatiua, teste D. Thoma 1. p. q. 14. art. 16. & ibi Caietan. ergo. Et confirmatur secundò, quia scientia, quæ est causa rerum, est libera, potuit enim non esse causa, sicut res potuerunt non esse: at scientia simplicis intelligentiæ non est libera, sed sola scientia visionis. Tertia ratio sit, quia si scientia visionis non esset causa futuri, futurum esset causa visionis: hoc autem secundum dici non potest, quia temporale non potest esse causa æterni; ergo primum dicendum est. Maior sumitur ex D. Thoma q. 2. de verit. art. 14. vbi simili discursu probat scientiam Dei esse causam rerum, quia omnis scientia, vel est causa obiecti, vel causata ab illo, vel vtrumque ab vno tertio: scientia autem Dei nec ab obiecto, nec ab aliquo tertio causatur, vnde necesse est, vt sit causa sui obiecti: hæc autem ratio æquè ad scientiam visionis applicari potest.

Secunda. D.Thom. Tertia. D.Thom.

5. Assertio negatiua.

Nihilominus dicendum est scientiam visionis quatenus ratione distinguitur ab omni alia scientia

tia Dei, ac præcisè spectata, secundùm respectum, quem scientia visionis, vt talis est, denotat, non esse causam obiecti sui, sed supponere illud, ideóque in rigore, & proprietate causalis notæ falsam esse illam propositionem, *quia Deus præsciuit hoc esse futurum, ideo futurum est*. Hanc sententiam docui priùs in lib. 1. de Auxil cap. 13. num. 15. & in lib. 1. de Scientia Dei cap. 5. n. 9. & postea in 1. p. lib. 3. de Attributis Dei positiuis cap. 4. n. 10. & sequentibus, vbi auctoritate, & ratione confirmata est: propter nouas autem impugnationes aliquid addere necessarium visum est. Animaduertimus autem, sermonem esse de scientia visionis, seu rerum existentium, aut futurarum formalissimè, ac præcisè vt talis scientia est. Nemo enim dubitat quin scientia Dei sit causa omnium actuum futurorum, quatenus boni sunt, sed quia illa scientia, quæ in se vnica, & simplicissima est, sub diuersis rationibus spectatur à nobis, ideo dicimus præcisè consideratam, vt est scientia visionis, vt & intuitionis rerum, non esse causam, sed supponere causalitatem, & intueri, quod ab ipsa media voluntate, & omnipotentia sua factum est, iuxta illud Genes. 1. *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* Ex quo non immeritò argumentari possumus, quia illud verbum non potest nisi de scientia visionis intelligi, & verbum *fecerat* satis apertè indicat illam visionem supposuisse res iam factas, ac proinde vt talis visio est, non fecisse illas, sed eas per omnipotentiam à voluntate applicatam, & per alium modum scientiæ, vel artis directam iam factas vidisse, & in eis tanquam bonis complacuisse. At verò scientia, quæ supponit rem factam, non est causa eiusdem, quatenus talis scientia eius est; ergo neque scientia visionis est causa rerum factarum.

Alibi per tractata.

Explicatur.

Prob. primò ex Scriptura. Genes. 1.

6. Prob. secundò, ex Patribus.

Secundò probatur auctoritate Patrum dicentium, res non esse futuras, quia Deus scit illas esse futuras, hæc enim negatio in illo proprio sensu potest esse vera, si scientia visionis est causa futurorum, quia si est causa, est vera, imò & realis & physica causa: sed per illam causalem locutionem nihil aliud significatur, nisi huiusmodi causalitas; ergo Patres negantes illam propositionem causalem, dictam planè causalitatem negant. Sunt autem illa Origen. Hieronym. Iustinus, Chrysostom. Beda, Cyrillus, & Damascen. quos dicto lib. de Auxil. cap. 13. retuli, ex quibus solius Damasceni verba hîc expendere visum est. Ille in Dialog. contra Manich. prope finem, sic inquit. *Deus ea, quæ voluntariè à nobis futura sunt, hoc est, ea quæ in potestate nostra sita sunt, nimirum, virtutem, ac vitium præsciens, ea demum definit, quæ in arbitrio nostro minimè consistunt. Ac quidem vis Dei præsciens à nobis causam haudquanquam habet: at verò vt ea, quæ facturi sumus, præsciat, à nobis proficiscitur: nam si facturi non essemus, ne ipse quidem quod futurum non esset, pranosceret. Et quidem Dei præscientia vera, atque inuiolabilis est, verùm ipsa haudquaquam causa est, cur omnino fiat id, quod futurum est, quin potiùs, quia hoc, vel illud facturi sumus, idcirco pranoscit Deus.* Quod testimonium adeò est expressum, & luculentum, vt nec declaratione indigeat, nec tergiuersationibus subesse posse videatur. Solùm aduerto eleganter declarasse Damascenum, Deum non accipere scientiam à rebus futuris, seu suæ æternitati præsentibus, sed ex se habere vim præsciendi, & nihilominus quòd illa scientia terminetur, ad hoc, vel illud obiectum à nobis pendere, quatenus in nobis est ponere, vel non ponere, obiectum ad quod terminanda est illa præscientia, & ideo voluntas nostra causa est, quòd hoc, vel illud sit. *At quod pranoscat Deus* (vt infrà repetit) *in vero præscienti ipsius potentia adscribendum est.* Et in hoc sensu disertè negat, *scientiam Dei, qua pranoscit futura, esse causam, cur omnino fiat id, quod futurum est.* vbi particula *omnino* emphasim habet ad significandum scientiam Dei non esse causam determinantem talem euentum futurum, sed futuritionem eius supponere. Et in eodem sensu subdit, *quia hoc, vel illud facturi sumus, ideo pranoscit illud Deus.* vbi causalis nota non dicit causam ex parte Dei, sed rationem, vel conditionem, quæ supponi debet ex parte obiecti.

Damasceni locus expenditur.

Similiter Eusebius lib. 6. de Præparat. Euangel. cap. 9. vt declaret præscientiam Dei necessitatem actibus liberis non imponere, ita concludit. *Deus cùm vniuscuiusque voluntatem prauideat, hunc perperam, illum rectè acturum non ignorat. Non ergo præcognitio futurorum causa: nec enim vllo pacto ad peccandum Deus quemquam impellit, aut monet, sed è contra. Dicam enim, etiamsi absurdum multis fortasse videatur, id quod futurum est, causa est, vt Deus euenturum illud prauideat; non ergo ideo fit, quia præscitur, sed quia futurum erat, præscitur.* In quibus verbis profectò non habet locum vulgaris expositio, quòd illa particula causalis solùm significet consecutionem, seu illationem vnius ex alio: tum quia si in hoc sensu loqui voluit Eusebius, profectò non timuisset ne sua sententia multis forsitan absurda videri possit: tum etiam, quia immeritò negasset priorem partem, scilicet, rem fieri, quia præscitur. nam secundùm illationem certissimum est, rem esse futuram, si præscita est. Item in illo sensu etiam in peccatis verè diceretur. Petrus peccabit, quia Christus prædixit vtique secundùm necessariam illationem, seu consecutionem. At hoc etiam Eusebius negat, loquitur ergo in proprietate causali in aliquo sensu, & ideo etiam ad probandum scientiam non esse causam, addit. *nec enim Deus quemquam ad peccandum monet, aut impellit.* Et hûc modum concordandi præscientiam Dei cum libertate arbitrij, & declarandi, quomodo Deus, licèt præsciat peccatum futurum, non sit causa eius, sequuti sunt cæteri Patres, præsertim Hieronym. dialog. 3. contra Pelagian. vbi contra Marcionem ait. *Non ideo peccauit Adam, quia Deus hoc facturum nouerat, sed præsciuit Deus, quasi Deus, quod erat propria voluntate facturus.* Et similiter dixit Leo Papa sermon. 16. de passione Domini. *Non impias furentium manus immisit in se Dominus, sed admisit, nec præsciendo, quod faciendum esset, coëgit, vt fieret.*

7. Testimoniũ Eusebij Cæsariensis.

Vulgaris eius expositio repellitur.

Primò.

Secundò.

Hieronym.

Leo Papa.

8. Tertiò ad locum Cyrilli suprà allegatum addi potest alius, vbi de Iuda ait. *Non ideo, quia de illo scriptum est, quòd periturus esset, propterea eò nequitiæ processit, &c. Verùm quoniam malignitate sua periturus omnino erat, idcirco id omnino futurum esse Scriptura prædixit, quam falsum quicquam dicere impossibile est. Deus enim per Scripturam loquitur, &c.* Quod prosequitur, ostendens

Cyrill. iterum.

dens planè idem esse de præsentia Dei. Et quamuis ibi de peccatis loquatur, tamē quia hoc fundat in ratione libertatis, scilicet, quia Deus suo præiudicio, ac præscientia non determinat voluntatem liberam, sententia eius in omnibus futuris locum habet, sicut illam tradiderat lib. 9, cap. 10. Et sic potest allegari quarto loco Gaudentius tract. 3. in Exod. ad Neophyt. vbi similiter ait, *Synagoga Iudæorum, quod erat crudeliter factum, prædictum est, non iussum, nec ideo factum est, quia prædictum erat, sed ideo prædictum erat, quia erat futurum, vt præscientiam Deus in his, quæ per libertatem hominum futura erant, ostenderet.* In quo vltimo verbo declarat sententiam ad omnes actus liberos extendi, eamdémque in diuina præscientia locum habere.

Gaudentius.

9. Augustini discursus.

Quintò eodem modo diuinam præscientiam explicat Augustinus lib. 3. de liber. arbitr. cap. 4. vbi ait necessariam connexionem, quæ inuenitur inter præscientiam Dei, & rem futuram, non prouenire ex eo, quòd scientia Dei est: nam si ponamus hominem esse, qui præscit futurum, eadem necessitate inferretur euenturum esse, quod præscitum est, & inde è conuerso colligit, quòd sicut præscientia hominis nō induceret necessitatem contrariam libertati, ita nec illam inducit præscientia Dei. qui discursus efficax non esset, si scientia futurorum Dei esset causa futuritionis illorum, nam tunc non esset bona æquiparatio ad præscientiam hominis, quia hæc non esset causa futuri præcogniti, vt per se cōstat. Vnde longè alia connexio esset inter effectum futurum, & præscientiam Dei, quàm inter eundem, & præscientiam hominis. nam illa esset causalis, vt sic dicam, & non ita, vt consequenter illa necessitas, quæ sequitur futurum ex præsciētia Dei, non esset ex illa præscientia, vt præscientia est, sed vt præscientia Dei est, quia non omnis præscientia habet causalem connexionem cum re futura, sed illa præscientia Dei, & ita ruit tota responsio, & declaratio Augustini. Igitur sententia eius est, quòd sicut præscientia hominis nō est causa futurorum, etiamsi illa præscire ponatur, ita nec præscientia Dei, vt est scientia visionis futurorum, est causa illorum: vnde concludit. *Sicut itaque non sibi aduersantur hæc duo, vt tu præscientia tua noueris, quod alius sua volūtate facturus est, ita Deus neminem ad peccatum cogens, præuidet tamen eos, quia propria voluntate peccabunt.* Et infrà subinfert. *Hinc ergo iam intellige, qua iustitia Deus peccata puniat, quia, quæ nouit futura, non facit.* Dicet fortasse aliquis id esse speciale in peccatis, quia Deus illa non facit, neque per scientiam visionis, neque per aliam, neque per voluntatem. Sed contra hoc est, quod prior discursus Augustini generalis est, & ad omnes actus futuros tam bonos, quàm malos, & ideò, licet in malis ponat exemplum, non ideo coarctat sententiam, eo vel maxime, quòd statim argumentatur ab actibus bonis ad malos, quia Deus dat præmium bonis actibus, etiamsi præsciat illos; ergo etiam dabit supplicium pro malis, licèt illos præsciat. Supponens profectò ex vi præscientiæ futurorum non magis facere Deum bonos actus, quàm malos, licèt per voluntatem, & alias virtutes, seu attributa sua efficiat bonos actus, & non malos, vt mali sunt. Vnde addo ex vi discursus Augustini Deum præsciendo actum malum futurum, non magis efficere illum per ipsam præscientiam quoad actum materialem, quàm quoad formalitatem peccati, quia etiam ad materialem actum non cogit præscientia, nec inducit, sed illum supponit, & quasi extrinsecè ad eum comparatur, sicut visio, vel scientia hominis ad rem visam, vel scitam; tum quia non aliter videt Deus malitiam peccati, quàm videndo actionem ipsam, cum obiecto, &

Ex mente Augustini sicut præscientia hominis nō est causa futurorum, etiam si illa præscire ponatur, ita neque in Deo scientia visionis futurorum est causa illorū.

Effugium.

Occluditur.

Additio efficax.

A modo, ac circunstantiis, quibus fit: nam inde videt malitiam resultare, & ideo intuetur; tum etiam, quia aliàs non satis responderet dicentibus, Deum præsciendo peccatum cogere ad illud, quia illi de actionibus ipsis loquebantur, & in eis ponebant necessitatem à præscientia prouenientem, quam non aliter Augustinus excludit, nisi negando præscientiam esse causam actionis.

Atque similem doctrinam habet Augustinus lib. 5. de Ciuit. cap 10. vbi prius in generali loquitur, dicens: *Non propterea nihil esse in nostra voluntate, quia Deus præsciuit, quid futurum esset in nostra voluntate*; & postea subdit, *Nec enim ideo peccat homo, quia Deus illum peccaturum esse præsciuit.* Vbi certè non solùm de peccato pro formali, sed etiam de actione peccati loquitur: nam si de ipsa actione dici posset, ideo Petrus negauit Christum, quia Christus id prædixit, vel præsciuit, consequens profectò esset, vt de peccato idem dici posset, cùm talis actio hîc, & nunc liberè facta non possit à malitia separari. Præter rationem factam, quòd aliter non satisfaceret Augustinus difficultati, accedit, quòd idem sentit de voluntate non peccandi cùm adiungit, etiam si Deus præscierit, hominem esse peccaturum, nihilominus, si ipse nolit, non peccat. *Sed si peccare noluerit,* (inquit) *etiam hoc ille præsciuit*, planè sentiens hoc etiam non fieri ex vi præscientiæ, sed supponi futurum, vt præsciatur, iuxta regulam Augustini lib. 4. Genes. ad liter. cap. 32. *Neque enim cognitio fieri potest, nisi cognoscenda præcedant.* quæ regula, vt vniuersalis sit, non de antecessione obiecti secundùm actualem existentiam, sed secundùm veritatem, & secundùm esse obiectiuum intelligenda est. Et non in eo fundatur, quòd cognitio à rebus sumitur, quia hoc in solis hominibus verum habet, sed quia cognitio conformatur rei cognitæ, vt vera sit, vnde supponit in illa obiectiuam veritatem.

10. Alter August. locus.

B

C

Regula Augustini. Cognitio fieri non potest nisi cognoscenda præcedant.

Sextò addimus Anselmum, qui toto lib. de Concord. hoc præcipuum iacit fundamentum concordiæ, præscientiæ, prædestinationis, & gratiæ cum libero arbitrio, quòd præscientia futurorum non est suppositio antecedens futurum, vt futurum est, sed consequens illud. Declarat autem quid intelligat per antecedentem suppositionem, dicens, *esse illam, quæ facit non esse futuram*; ergo ex sententia Anselmi præscientia Dei non facit rem esse futuram, alioqui esset suppositio antecedens, quod ipse negat; ergo talis scientia non est causa futuri, vt futurum est: solum enim esse posset causa in genere efficientis, vtique faciendo, vt sit futurum. Vnde in actibus liberis futuris à Deo præscitis ait, solum esse necessitatem illam, *quam ipsa voluntatis libertas facit.* Vnde concludit, *Hæc omnia Deus, qui scit omnem veritatem, & non nisi veritatem sciuit, sicut sunt spontanea, vel necessaria videt, & sicut videt, ita sunt.* Et infrà, *Quamuis necesse sit fieri, quæ præsciuntur, quædam tamen præscita,* (scilicet futura liberata) *non eueniunt ea necessitate, quæ præcedit rem, & facit.* In quibus verbis, & toto discursu illius operis hoc agit, vt à scientia visionis causalitatem rei futuræ excludat, sed ad illam supponi doceat tanquam veritatem, quæ aliunde habet necessitatem, quàm ex eo, quod futura esse supponitur. Atque eodem modo hanc præscientiam declarat Beda in lib. variar. quæstion. q. 13. vbi vtitur exemplo scientiæ, seu visionis hominis, quo vsus est Augustinus. *nam sicut homo,* ait, *videndo hominem iacentem non facit illum iacere, ita nec Deus præsciendo hominem operaturum, facit illum sic operari*; ergo sicut visio hominis non est causa effectus, quem videt, ita nec ista scientia intuitiua est causa, ex horum Patrum sententia.

11. Anselmi solidum fundamentum concordiæ Prædest. & gratiæ cum libertate, firmat assertionē nostram.

D

E

Beda.

Vltimò,

12\. *Boëtium nobiscum sentire probatur pluribus.*

Vltimò, quia non defuit Theologus, qui ausus fuerit dicere Boëtium contrariam sententiam expresſè docuiſſe, contrarium veriſſimum eſſe paulo diligentiùs oſtendam. Ille igitur lib.5. de Consolat. proſa 3. cùm argumentum propoſuiſſet ex præſcientia futurorum contra libertatem, ſubiungit, *Neque enim illam probo rationem, qua ſe quidam credunt hunc quæſtionis nodum poſſe diſſoluere. Aiunt enim, non ideo quid eſſe euenturum, quoniam id prouidentia diuina futurum eſſe proſpexit, ſed è contrario potiùs, quoniam quid futurum eſt, id diuinam prouidentiam latere non poſſe.* Deinde in tota illa proſa contra dictam reſponſionem argumentatur; poſtea verò in proſa 4. ita reſpondet in perſona Philoſophi, *Quare cur illam ſoluentium rationem minus efficacem putes; quæ, quia præſcientiam non eſſe futuri cauſam neceſſitatis exiſtimat, non impediri præſcij arbitrij libertatem putat?* poſtea verò rationem illam declarando & defendendo ad hoc in primis ita colligit. *Etenim poſitionis gratia, vt quid conſequatur aduertas, ſtatuamus nullam eſſe præſcientiam, num quæ ex arbitrio eueniunt, ad neceſſitatem coguntur?* In qua poſitione apertè ſupponit, futurum non eſſe à præſentia tanquam à cauſa, aliàs poſitio ſecum pugnaret, nihilque ad rem declarandam deſeruiret; quia verò non eſt cauſa, rectè infert, *Statuamus iterum eſſe, ſed nihil rebus neceſſitatis iniungere: manebit, vt opinor, eadem voluntatis integra, atque abſoluta libertas.* Deinde, quia ipſe Boëtius quaſi argumentando, vel ſubterfugiendo dixerat in proſa 3. quòd licèt præſcientia non ſit cauſa, inferet neceſſitatem, pergit Philoſophus ſic vrgendo, *Sed præſcientia, inquies, tametſi futuris neceſſitas non eſt, ſignum tamen eſt, ea neceſſariè eſſe euentura contra quod replicat, quia hoc modo etiamſi præcognitio non fuiſſet, neceſſarios futurorum exitus eſſe conſtaret; omne enim ſignum, quod ſit, oſtendit; non verò efficit, quod deſignet.* Vnde in toto diſcurſu ad ſaluandam contingentiam futurorũ, ſupponit, præſcientiam non eſſe cauſam euentuum eorũ, ſed ſolum ſignum, ſeu notitiam.

13\. *Mens eiuſdem ex aliis locis eruitur.*

Poſtea verò proſequitur declarando, *quomodo earum rerum, quæ neceſſarios exitus non habent, poſſit eſſe certa prænotio.* Et in ſumma in hoc rationem conſtituit, quòd *omne quod cognoſcitur, non ſecundùm ſui vim, ſed ſecundùm potius cognoſcentium comprehenditur facultatem.* quod principium optimo diſcurſu declarat tota illa proſa 4. & 5. & deinde in 6. aſcendit ad diuinam æternitatem, vt inde colligat, Deum omnia prænoſcere modo ſuo, & iuxta ſuam vim, & naturam, non ſecundùm ordinem rerum cognitarum, ac proinde futura, *quaſi iam gerantur in ſimili cognitione conſiderat.* qui ſanè diſcurſus optimus eſt, etſi attentè conſideretur, non minus ad futura conditionata, quàm ad abſoluta applicari poteſt. Deinde verò reuertetur ad concludendum, quomodo præſcientia non lædat libertatem, quia ſicut non cauſat, ita neque immutat, quæ videt. Sumítque argumentum ex noſtra cognitione, dicens: *Quid igitur vt neceſſaria fiant, quæ diuino lumine luſtrantur, cùm nec homines quidam neceſſaria faciant, quæ vident?* Quæ ratio nullius eſſet momenti, ſi præſcientia, vt talis eſt, cauſa eſſet, ſicut ſuprà circa Auguſtinum dicebamus. Vnde ſubiungit. *Si eſt diuini humanique præſentis digna collatio, vtique vos veſtro hoc temporario præſenti quædam videtis, ita ille omnia ſuo cernit æterno. Quare hæc diuina prænotio naturam rerum proprietatemque non mutat.* Denique eandem concordiam præſcientiæ cum

A libertate diſtinguendo ſecundùm neceſſitatem abſolutam, & conditionatam, ſeu conſequentem & antecedentem declarat, & tandem ita concludit. *Quàm comprehendendi omnia, videndique præſentia non ex futurarum prouentu rerum, ſed ex propria Deus ſimplicitate ſortitus eſt. Ex quo illud quoque ſoluitur, quod paulo antè poſuiſti, indignum eſſe, ſi ſcientiæ Dei cauſam futura noſtra præſtare dicantur. Hæc enim ſcientiæ vis præſentaria notione cuncta complectens rebus omnibus modum ipſa conſtituit, nihil verò poſterioribus debet. quæ cùm ita ſint, manet intemerata mortalibus arbitrij libertas.* Ex quibus verbis colligere voluerunt, *Locus quo vtũtur aduerſarij vt ſibi Boëtium vendicent.* B Boëtium tribuere præſcientiæ cauſalitatem practicam, quia dicit, *rebus omnibus modum ipſam conſtituere.* Sed non ſatis perſpecto, & conſiderato contextu ex ſenſu loquentis hoc intulerunt. *Sed perperam.* Non enim ſibi eſt contrarius, nec vno verbo euertit, quæ tam longo diſcurſu confirmauerat. In his ergo ſolum infert, Deum non accipere ſcientiam à rebus, nam & ſcientiam, & modum ſcientiæ ex ſe, & ex ſua ſimplicitate habet, & ideo non videt res ſucceſſiuè, ſicut illæ fiunt, *ſed præſentaria notione cuncta complectens rebus omnibus modum ipſa conſtituit.* Non quia quatenus ſcientia viſionis ſit cauſa illarum, ſed quia eadem eſt ſcientia, C quæ omnibus rebus modum imponit, dirigendo voluntatem, & quæ poſtea res intuetur: vnde præſciendo, & intuendo illas, non mutat modum, quem circa vnumquemque ordinauit. Vel certè ipſamet præſcientia, vt talis eſt, conſtituere dicitur rebus modum, non contingentiæ, vel neceſſitatis, ſed præſentialitatis æternæ. Illam enim quaſi conſtituit, vel complet Deus ſua præſcientia, *& ideo nihil poſterioribus debet.* Et indirectè concluditur, quòd manet intemerata mortalibus arbitrij libertas, non quia præſcientia, vt talis eſt, rebus conferat modum contingentiæ, vel neceſſitatis, ſed quia non D aufert, ſed vnamquamque rem videt, prout futura eſt, & illam non immutat. hic enim ſenſus eſt conſequens ad omnia, quæ dixerat.

Rationes theologicæ, pro aſſertione noſtra.

14\. *Prima ratio petitur ex communi principio theologico; Deus immediatius agit ad extra per voluntatem, quàm per intellectum, ſiue omnipotentia ſit ratione diſtincta à voluntate, ſiue non.*

Tertiò principaliter argumentamur rationibus theologicis fundatis in principiis, vel communibus Theologorum, vel ab his, cum quibus diſputamus, admiſſis. Prima ratio ſit, quia Deus ita efficit res per intellectum, & voluntatem, vt immediatius ad extra efficiat per voluntatem, quàm per intellectũ, ſiue voluntas immediatè per ſuum actum ad extra efficiat, ſiue per potentiam executiuam, ratione diſtinctam, quod ad præſens nihil E refert: ſed ſcientia viſionis eſt ratione poſterior, quã voluntas illa, per quam Deus ad extra operatur; ergo talis ſcientia non eſt cauſa rei ad extra, ſed ſupponit iam productam per voluntatem, vel potentiam exequentem. Conſequentia nota eſt, & minor maximè defenditur ab aduerſariis. Vt autem maiorem probemus, ſupponimus, ſermonem eſſe de propria efficientia, vt diſtinguitur ab exemplari cauſalitate: nam hoc poſteriori modo poteſt ſcientia diuina eſſe immediatè *Explicatur maior.* cauſa operum Dei per ſuas ideas, ſeu exemplaria, quatenus per illas dirigit actiones omnipotentiæ, vt effectus talibus exemplaribus conformes euadãt, vt in Metaph. diſp 30. ſect. 7. declaraui. Sed illa cauſalitas eſt alterius rationis, & magis pertinet ad ſpecificationem actus, quàm ad exercitium actionis, propriámque efficientiam de qua loquimur. Sic ergo intellecta maior probatur ex D.

Probatur ex D.Thoma.

Thoma 1.p.q.19.art.4.ad 4.vbi ait, quod *scientia, & voluntas sunt causa eiusdem operis, sed scientia vt dirigens, & voluntas vt imperans.* Et in hoc comparat Deum cum homine per artem operante, in quo ars, per quam concipitur forma operans, dirigit voluntatem, voluntas autem imperat, & mouet potentiam exequentem. Constat autem in artifice humano voluntatem immediatius concurrere ad executionem operis, quàm artem. At verò in intellectu artificis præter conceptionem formæ exemplaris & iudicium mouens ac dirigens voluntatem, quod antecedit voluntatem vt exequentem, intelligi non potest alius actus intellectus posterior voluntate, qui habeat rationem causæ respectu exterioris actionis, seu executionis, sed post executionem sequitur in eodem artifice visio ipsius artefacti, quæ non est causa, sed pura cognitio.

15. Sic ergo in Deo seruata proportione scientia antecedit dirigendo voluntatem per modum prudentiæ & artis, neque habet scientia alium immediatum influxum ad extra, sed ille est vel immediatè à voluntate, vel vt mouente & applicante potentiam exequentem, si illa est ratione distincta, vt est satis probabile, & D. Thomas in illo loco indicat. Ergo scientia quæ subsequitur post talem influxum voluntatis, & potentiæ, non est causa rei ad extra: talis autem est scientia visionis, vt constat. Eandémque doctrinam tradit D. Thomas 1.p.q.25. art. 1. ad 4 vbi ratione distinguendo illa tria, scientiam, voluntatem & potentiam, ait potentiam exequi, quod voluntas imperat, & ad quod scientia dirigit. Vbi etiam solùm tribuit scientiæ in hac causalitate directionem voluntatis, & potentiæ, quæ directio, & remotior est, quàm voluntatis motio, & nullo modo tribui potest scientiæ visionis, quæ voluntatem iam directam supponit. Et quamuis D.Thomas ibi quoad distinctionem potentiæ à scientia & voluntate sub disiuncto addat, *Vel dicendum, quod ipsa scientia, vel voluntas diuina secundùm quod est principium effectiuum, habet rationem potentiæ: nunquam tamen tribuit scientia aliam causalitatem præter directionem.* Et in ipsomet ordine numerandi prius ponit scientiam, quàm voluntatem, & postea art.5. ad 1. repetit, quod in causalitate Dei potentia intelligitur vt exequens, voluntas vt imperans, & intellectus, ac sapientia vt dirigens. Vnde etiam secundùm eam sententiam, quæ potentiam exequentem ab aliis attributis non distinguit, probabilius tribuetur voluntati, quàm scientiæ. quod etiam sensit ibi Caietanus dum ex illa illatione colligit, *duobus modis sustineri potentiam actiuam in Deo, vel vt sit potentia executiua intellectus, & voluntatis, vel vt sit ipsa voluntas consulta, & efficax respectu effectuum.* per quæ verba immediatam efficaciam ad extra tribuit voluntati consultæ, vtique ab intellectu, in quo apertè sensit intellectum remotiùs concurrere. quod etiam est consentaneum D Thomæ 1.d.38. q. 1. art... vt infrà referam.

D.Thom.

Idem.

Caietan.

16. Moderni Thomistæ censent intellectum diuinum concurrere ad effectus ad extra non solùm dirigendo voluntatem, sed etiã imperando. Genes.1.

At verò his non obstantibus moderni Thomistæ contendunt ad effectus ad extra intellectum diuinum non tantùm concurrere dirigendo voluntatem, & potentiam exequentem, sed etiam imperando; quod imperium dicunt esse actum intellectus ex D Thoma 1.2. q.17. & illud dicunt esse posterius actu voluntatis, à quo imperio dicunt immediatè fluere effectus ad extra, & ita intellectum esse ipsam potentiam exequentem per hoc imperium, iuxta illud Genes.1. *Fiat lux, fiant* A *luminaria, &c.* Contra hanc verò [illegible] argumentor secundò, quia in primis [illegible] est explicare hunc actum imperij, respectu rerum ad extra qui sit distinctus à voluntate. Et ideo D. Thomas in locis citatis imperium Dei, prout est effectiuum ad extra, tribuit voluntati, nihilominus in ordine ad executionem non illi imperio, sed voluntati tribuit efficaciam immediatam per actiuum vsum, quo & seipsum, & alias potentias applicat ad agendum Verumtamen de illo actu latiùs disputaui nunc verò vlteriùs progredior, quia etiam posito illo imperio vt immediatè exequente actionem Dei ad extra, non potest negari, quin illud imperium sit ratione distinctum à scientia visionis, & quod ibi interuenit, sit prius illa B Primum videtur per se notum ex terminis, quia videre rem præsentem, vel futuram, non est imperare; ergo illa duo distinguuntur ratione cum magno fundamento in re Antecedens patet, quia Deus videt per scientiam visionis decreta libera suæ voluntatis, & tamen non facit, neque imperat illa; ergo videre vt sic, non est imperare, nec facere; ergo licèt coniungantur, ratione semper distinguuntur. nam videre vt sic semper est eiusdem rationis, seu modi circa omnia visibilia. Item est simile argumentum, quia Deus videt peccata, & non imperat illa; ergo etiam in actibus bonis videt illos, esto circa illos vtrumque actum Deus habeat. Quia, vt dixi, videre vt sic eiusdem rationis est tam in bonis, quàm in C malis. Et certè ex terminis & ex ipso communi omnium hominum sensu videre non est imperare. At per scientiam visionis Deus tantùm videt ea, quæ sub illam scientiam, quatenus talis est, cadunt, ergo per illam scientiam, vt talis est, non imperat, ac proinde nec facit. Et confirmari optimè potest ex Genes. 1. vbi dicitur prius, *dixitque Deus, fiat lux,* & postea subditur, *& vidit Deus lucem, quod esset bona,* vbi imperare, & videre tanquam distincta ratione saltem ponuntur, & imperare idem est, quod facere, aut efficaciter velle: videre autem idem est quod intueri rem factam, quod sine dubio ad scientiam visionis spectat, & ideo verbum *fiat* ponitur vt præcedens, verbum *vidit* vt subsequens, quia nimirum, prius est rem facere, posterius D verò rem factam intueri. Quamuis ergo hæc in Deo idem sint, tamen cùm non sint synonyma, ratione saltem distinguuntur, fiérque hoc ex sequenti discursu euidentius.

[illegible] hoc imperium.

Secunda ratio assertionis. Imperiũ huiusmodi (si quod sit) distinguitur à scientia visionis, & prius est illa. Prima, quia si videre idẽ esset ac imperare & facere, Deus videndo suo decreta libera, ea imperaret & faceret. Secunda à simili, si ut Deus vidẽdo peccata non imperat illa, ita neque videndo imperat actus bonos. Confirm.

Tertia ratio assertionis.

17. Deus cùm res causet per scientiã simplicis intelligentiæ non causat illam per visionem.

Tertiò igitur argumentor in hunc modum, quia Deus causat res ad extra per scientiam simplicis intelligentiæ vt applicatam, & determinatam per voluntatem; ergo non per scientiam visionis. Antecedens est expressè D. Thomæ 1.p.q. 14. art.8. éstque valdè notandus discursus illius articuli ad veritatem, quam tractamus, intelligendam, & sua- E dendam. Ad declarandum enim, quomodo scientia Dei sit causa rerum, hanc propositionem sumit: sic scientia Dei se habet ad omnes res creatas, sicut scientia artificis se habet ad artificiata. Vnde sicut scientia artificis, seu ars est principium, quo artifex ad extra operatur; sic scientia Dei est principium, quo Deus res ad extra producit. Hæc autem æquiparatio euidenter procedit de scientia simplicis intelligentiæ, in illa enim sunt rationes omnium rerum, & illa est diuina ars non solùm factorum, vel fiendorum, sed etiam factibiliũ. Quod euidenter etiam patet ex similitudine, & discrimine, quod statim D. Thomas adiungit inter formam naturalem,

naturalem, & intellectualem; conueniunt enim, quia vtraque operatur, prout inclinatur, seu determinatur opus; differunt verò, quia forma materialis à natura inclinatur, & determinatur: forma autem intellectualis determinatur, per voluntatem. Et rationem addit, quia illa forma est indifferens ad opposita, & ideo nihil agere potest nisi per appetitum determinetur. Ex quo discursu euidenter constat, illam scientiam, de qua D. Thomas ibi loquitur, non esse scientiam visionis, sed simplicis intelligentiæ, tum quia scientia simplicis intelligentiæ est verè indifferens ad opposita: scientia autem visionis minimè indifferens, sed determinata ad ea, quæ futura sunt: tum etiam, quia ars illa, vel scientia, aut forma intelligibilis, quæ determinanda est per voluntatem, antecedere debet decretum liberum voluntatis, quo determinatur: sic autem præcedit scientia simplicis intelligentiæ, non autem scientia visionis, quia hæc sequitur decreta Dei libera, vt ipsi etiam docent; ergo scientia de qua D. Thomas in illo articulo loquitur, & quæ per voluntatem determinatur, est ipsimet scientia simplicis intelligentiæ, quæ secundùm se, & vt præcedit, ita vocatur, vt verò determinata est, & applicata per voluntatem ad agendum, proprium nomen accepit, & scientia approbationis dicitur, vt ibidem D. Thomas notauit.

Iuxta D. Thom. scientia Dei quæ causat ad extra, est simplicis intelligentiæ.

18. Assumptum ratione ostenditur.

Potest denique ratione ostendi antecedens in argumento assumptum; quia per illam scientiam Deus ad extra operatur, quæ est illi principium, quasi in actu primo ad operandum; sed huiusmodi principium ex parte intellectus est ipsa scientia simplicis intelligentiæ: ergo. Maior patet, quia omnis res operatur per eam formam, quæ illam constituit in actu primo ad agendum, vt inductione in omnibus agentibus constat, & ratione, quia inter principium agendi proximum, & completum non mediat nisi actio: agens autem propriè agit per illam formam, à qua per se, & immediatè manat actio; illa autem forma est, quæ constituit agens in actu primo ad agendum. Minor verò, scilicet, hoc principium in Deo ex parte intellectus esse scientiam simplicis intelligentiæ, manifesta est, tum quia Deus nunc est sufficienter constitutus in actu primo ad producendum omnia possibilia, quæ nunquam actu producet, tum etiam, quia artifex per ipsammet artis suæ conceptionem actualem est constitutus in actu primo sufficiente ex parte intellectus ad artificiosè operandum, & tantum deest applicatio voluntatis, & potentiæ executiuæ, vt per illud principium ad extra operetur. Deus autem per scientiam simplicis intelligentiæ constituitur supremus artifex in actuali conceptione omnium faciendorum, & factibilium; ergo per illam scientiam est constitutus quasi in actu primo ad operandum ad extra. Vnde propter hanc causam dixit D.Thomas 1.p.q.14. art.16. ad 1. *Scientiam Dei esse causam rerum, quorumdam quidem actu, aliorum autem virtute, scilicet eorum, quod est facere, & tamen numquam faciet.* Hæc autem posterior scientia eorum, quæ nũquam faciet, est scientia simplicis intelligentiæ; per illam ergo constituitur Deus ex parte intellectus in actu primo ad efficiendas creaturas possibiles, & per eamdem est causa earum, quas aliquando facit. Et in q.15.art. 3. ad 2. dicit idem Doctor sanctus, *eorum, quæ neque sunt, neque erunt, neque fuerunt,* Deum non habere practicam cognitionem, nisi virtute tantum. Ergo scientia simplicis intelligentiæ, quæ talium rerum est, practica saltem virtute, id est, in actu primo, & quantum est ex se; ergo ipsa est principium operandi, & quando Deus vult aliquid operari, per illam tanquam per principium agendi illud operatur. Et ideo idem D. Thomas dicto art. 16. non absolutè negat scientiam speculatiuam esse practicam, sed cum addito, scilicet, *secundùm quod scientia practica dicitur à fine.* Deus enim non habet illam scientiam per operationem ad extra, tanquam propter finem, nec etiam per voluntatem suam ordinauit illam ad operationem, & secundùm hanc rationem dicitur non esse practica. At verò secundùm virtutem, & vim causandi est maximè practica multo excellentius, quàm qualibet ars, vnde cùm denominatur practica ex applicatione voluntatis ad opus, nihil additur in ratione scientiæ, nec in virtute causandi, sed additur quasi denominatio extrinseca ex actu voluntatis, quasi approbantis, & eligentis operationem huius effectus potius, quàm alterius.

Axioma. Omnis res operatur per eam formam quæ illam constituit in actu primo ad agendum.

D. Thom.

Idem.

19. Confirmatio eiusdem assumpti.

Tandem potest hæc doctrina confirmari ex doctrina eiusdem D. Thomæ art.3.q. 15. vbi docet easdem ideas esse in mente diuina principia cognitionis, & factionis; & vt sunt principia cognitionis vocari rationes rerum, prout verò sunt principia factionis, vocari exemplaria, & ideo habere Deum rationes omnium rerum possibilium; exemplaria verò tantùm earum rerum, quas aliquando facit, vel facturus est. Ex hac enim doctrina apertè constat, in intellectu diuino idem esse principium faciendi res, & cognoscendi illas, vt possibiles sunt. nam rationes rerum sunt in scientia simplicis intelligentiæ: sunt autem de rebus possibilibus, & eædem dicuntur constitui in esse exemplarium, quando per voluntatem applicantur ad opus; ergo eadem scientia simplicis intelligentiæ, vt applicata per voluntatem est illa scientia, per quam Deus ad extra operatur, & consequẽter est causa omnium, quæ fiunt, vel futura aliquando sunt. Et ita satis probatum est antecedens in ratione assumptum.

In intellectu diuino idem est principium faciendi res & cognoscẽdi illas vt possibiles sunt.

20. Probatur Deum non operari ad extra per scientiam visionis vt talis est, primò expendendo locum D. Thomæ.

Prima verò consequentia non minus euidenter ostendi potest, nimirum, Deum non operari ad extra per scientiam visionis, vt talis est. Et primò expendo ipsummet D Thomam in d. art 8. q 14. vbi quærit, an scientia Dei sit causa rerum. nam quia non agit de causa virtuali (vt sic dicam,) id est, in actu primo, seu in potentia, sed de causa actuali, id est, actu agente, non dixit, solam scientiam simplicis intelligentiæ esse causam, sed addit, *secundùm quod habet voluntatem coniunctam.* Et addit: *Vnde scientia Dei secundùm quod est causa rerum, consueuit nominari scientia approbationis,* nõ dixit *visionis*, quod certè fuisset clarius, & notius, si vel essent idem secundùm rationem, vel si scientia visionis vt sic esset causa rerum. Ne autem in nomine scientiæ approbationis committatur æquiuocatio, est aduertendũ scientiam, quæ approbationis dicitur, solùm addere supra scientiam affectum aliquem voluntatis ad rem scitam. Vnde fit, vt tam scientia simplicis intelligentiæ, quàm visionis possit scientia approbationis denominari; sic enim dici potest Deus habere de seipso scientiam approbationis, quia complacet in se, videndo se, & sic etiam scientia visionis, prout est de bonis, quæ facit ipse Deus, potest dici approbationis, quia videndo opera sua complacet in illis, non iam affectu causatiuo, & operatiuo, sed solùm affectiuo, & quasi cuiusdam gaudij. Aliter verò se habet voluntas

Scientia approbationis solum addit supra scientiam affectũ aliquem voluntatis ad rem scitam.

Tam scientia simplicis intelligẽtiæ, quàm visionis denominari potest scientia approbationis.

A luntas diuina, cùm adiungitur scientiæ simplicis intelligentiæ, volendo, & determinando, quid ex his, quæ per illam prænouit, factura est; tunc enim approbat id, quod vult per decretum, quo vult illud efficere, & causare, & tunc scientia sic terminata per voluntatem approbationis etiam dicitur, & in hoc sensu loquutus est D. Thomas in dicto loco, cùm dicit talem scientiam esse causam rerum, & sic etiam de illa in hoc discursu loquemur.

21. Secũdò prob. quia scientia approbationis est ratione distincta, & prior quàm scientia visionis. Ostenditur inter illas distinctio. *D. Thom.*

Hoc ergo posito probatur secundò prior consequentia, quia scientia approbationis est ratione distincta, & prior quàm scientia visionis, sed scientia Dei, secundùm quod est causa rerum, B est scientia approbationis, vt D. Thomas expressè docuit, & reliqui Theologi infrà citandi; ergo. Maior quoad priorem partem probatur, quia scientia approbationis vltra scientiam simplicis intelligentiæ non addit aliquid in ratione scientiæ, sed tantùm addit applicationem, & determinationem voluntatis, vt D. Thomas dixit: at scientia visionis nostro modo intelligendi addit aliquid pertinens ad cognitionem, nempe peculiarem respectum ad res creatas, & visibiles intuitiuè secundùm actualem, & exercitam existentiam, & ex parte voluntatis per se nihil addit; ergo planè distinguitur ratione cum fundamento in re scientia visionis à scientia approba- C tionis Et ita illas doctè distinxit Ægidius Lusitanus 1.2.q. 2. art. 4. §. 4. vers. *Sed vt hæc melius intelligantur, aduertendum est duplicem scientiam poni in Deo, vnam visionis, quam vocant speculatiuam, alteram approbationis, quam practicam appellant, quia est rerum causa.* Neque propterea quis existimet diminutã reddi diuisionem scientiæ simplicis intelligentiæ, & visionis, quia (vt dixi) scientia approbationis nihil addit scientiæ simplicis intelligentiæ, quoad rationem scientiæ pertineat, sed solùm aliquid pertinens ad rationem causæ, ac subinde pertinens ad voluntatem per determinationem ab actu illius, vt declaraui. Et hinc facilè probatur altera pars eiusdem maioris, scilicet, quòd scientia visionis sit D ratione posterior, quàm scientia approbationis, quia scientia simplicis intelligentiæ prior est, vt constat, & immediatè illi adiungitur voluntas ordinans, & determinans in scientia tales ideas, vt sint exemplaria rerum futurarum, & hoc ipsum quasi formaliter, seu denominatiuè transit prior scientia in scientiam approbationis, & practicam, & nondum intelligitur scientia visionis, quæ ad res procedentes à scientia approbationis terminatur, est ergo posterior, & nullo modo est causa.

*Æ*gid. Lusitan.

Monstratur prioritas.

Tertiò probatur eadem consequentia ex eo quòd scientia visionis propriè non subiacet applicationi diuinæ voluntatis.

Tertiò potest idem declarari, quia scientia visionis per se, & propriè non subiacet applicationi, & determinationi liberæ voluntatis ex parte ipsius scientiæ, vt sic dicam, sed solùm ex parte obiecti, quatenus à voluntate E Dei pendet vt res fiat, supposito enim quòd sit futura, vel sit, non pendet ex voluntate Dei, quin eam videat, sicut est, vel futura est, sed necessariò eam videt, & ideo Deus necessariò videt mala, si futura sunt, & determinationes liberas ipsius voluntatis diuinæ, quæ supponuntur quidem ex parte obiecti, non ex parte scientiæ, quasi applicando illam: at verò scientia simplicis intelligentiæ ex parte ipsius Dei applicatur ad opus per voluntatem liberam, & ab illa quasi pendet nostro modo loquendi, & per hanc applicationam scientia approbationis denominatur. Dices etiam, scientiam simplicis intelligentiæ non pendere à

Euasio.

A voluntate in sciendo, sed in causando. Sed contrà, nam hîc potiùs augetur vis rationis iudicio meo euidenter. Vnde argumentor quartò: nam illa scientia, quæ est causa rerum in Deo, supponitur vt necessaria in ratione scientiæ, & causæ in potentia, & applicatur per voluntatem in ratione causæ actualis ad extra, quia liberè causatura est, & vtrumque optimè conuenit in scientiam simplicis intelligentiæ, vel est scientia simpliciter, & ars operatiua, vel scientia approbationis, & causa in actu: at verò scientia visionis, vt talis est non potest supponi in ratione scientiæ ante decretum liberum voluntatis, & illo decreto supposito necessariò sequitur; imò in illo præcipuè habetur B iuxta aliam sententiam, & postquam completa est in ratione talis scientiæ, non potest per voluntatem applicari ad causandum suum obiectum, quia iam non habet in illo, quid causet: ergo talis scientia non potest esse scientia approbationis. Quintò scientia approbationis prius ratione est scientia indifferens, quàm per voluntatem determinetur, & quasi approbetur, in ordine ad causalitatem actualem: scientia autem visionis non est scientia indifferens, sed determinata ad id quod futurum est, & ita non est capax determinationis, quam à voluntate recipiat, sed supponit determinationem factam à voluntate in obiecto talis scientiæ, & postquam completa est in ratio- C ne talis scientiæ, non potest vlteriùs determinari, vel applicari; ergo non est propria scientia approbationis, nec per voluntatem Dei constituitur in ratione scientiæ actualis.

Sed vana.

Quartò prob. Scientia quæ est causa rerum supponitur vt necessaria in ratione scientiæ & causæ in potentia, & applicatur per voluntatem.

Oppositum conuenit scientiæ visionis.

Quintò, prob. Scientia approbationis quæ est causa rerum prius ratione est indifferens quàm per voluntatem determinetur.

Secus de scientia visionis.

Vnde argumentor sextò in hoc puncto, quia scientia approbationis, & quæ est causa rerum, est scientia practica, sed scientia visionis non est scientia practica; ergo. Maior est D. Thomæ dicto art. 8. & 16. q. 14. Minor patet ex dictis, quia scientia Dei constituitur in esse practicę ex parte finis per determinationem voluntatis, & vt sic possit constitui, supponitur in esse scientiæ practicæ virtualiter, seu in potentia: vtrumq; enim probatum est manifestè ex doctrina D. Thomæ, & per se videtur clarum, quia nisi scientia supponatur tam D in esse scientiæ, quã in esse artis, seu virtutis actiuæ in suo genere, quomodo per voluntatem ad aliquid faciendũ applicari? nisi supponatur practica virtute. A scientia visionis non potest constitui per voluntatem in ratione practicæ actualiter, & ex parte finis, quia postquam scientia visionis in sua ratione completa est, nihil circa obiectum eius operandum relinquitur, nec potest ampliùs per voluntatem applicari: ergo in se nullo modo est practica in virtute, seu in actu primo, sed est mera contemplatio rei factæ. Et ideo Patres suprà citati, meritò illam comparant visioni nostræ, qua rem præsentem intuemur, quæ non immutat rem visam, neque aliquid agit in illam. E Et similiter D. Thomas rem hanc explicat exemplo artificis humani, qui per artem est potens ad agendum, per voluntatem: applicat autem, vt actualiter operetur, dirigendo potentiam exequentem; postquam verò imaginem, v.g. operatus est, & contemplatur illam, quæ visio nullo modo practica est, nec iam potest applicari, sed est mera contemplatio, & in sola cognitione sistit. Sic ergo scientia Dei, simplicis intelligentiæ est ars, per quam Deus operatur: applicatur autem per voluntatem, & postquam sic applicata est, operata est siue per se, siue per voluntatem, siue per potentiam executiuam ratione distinctam. Sequitur secundùm rationis ordinem scientia visionis

22. Sextò prob. Scientia quæ est causa rerum est practica. *D. Thom.*

Scientia visionis non est practica.

Scientia simplicis intelligentiæ est ars per quam Deus operatur.

sionis per modum intuitionis simplicis; nullo ergo modo potest intelligi vt causa.

Quarta ratio assertionis.

23. Quarta ratio principalis sumi potest ex alio principio maximè recepto, præsertim in schola D. Thomæ, & verissimo, si conuenienter intelligatur, nimirum, Deum per scientiam visionis intueri res vt præsentes æternitati, quod etiam de præsentia secundùm realem coëxistentiam dicti moderni Thomistæ volunt intelligi; ergo coëxistentia illa in æternitate supponitur ex parte rerum ad scientiam visionis Dei; ergo non facit illam, nec est causa illius, sed supponit illam, & ratione illius res omnes intuetur. Quod eodem modo procedit, etiamsi præsentia illa vt præuia ipsi scientiæ obiectiua tantum sit in actu primo. Et declaratur ex discursu D. Thomæ in 1. p. quæst. 14. art. 13. vbi inquirit rationem ex parte obiecti necessariam, vt Deus cognoscat futura contingentia, & quia non potest esse nisi res ipsa, vel prout est in causa, vel prout est in se, docet ad certam præscientiam non sufficere cognoscere contingentia in causis, sed oportere cognoscere in seipsis, & sic dicit, Deum præscire futura, *quia eius intuitus fertur ab æterno supra omnia prout sunt in sua præsentialitate*; & addit. *Vnde manifestum est quòd contingentia infallibiliter à Deo cognoscuntur, in quantum subduntur diuino conspectui secundùm suam præsentialitatem.* Vbi etiam Caietanus dub. 1. & 2. ait, præsentiam illam in æternitate abstrahere à præsentia cogniti, formaliter loquendo, & supponi ad scientiam Dei, vt ex parte obiecti sit capacitas terminandi scientiam certam, & infallibilem, vt in §. *& confirmatur.* Et ad secundum apertè declarat. Ergo iuxta D. Thomæ, & antiquorum Thomistarum doctrinam, scientia visionis vt sic non facit rem, sed factam intuetur; non est ergo causa propria futurorum. Et confirmatur, quia si hæc scientia esset causa, à qua habet res contingens, vt sic futura, non oportuisset D. Thomam adeò laborare in explicanda ratione ex parte obiecti, qua possit hæc futura cognosci; vnica enim esset ratio, scilicet, efficacia ipsiusmet scientiæ, qua facit, vt futura licèt contingentia, infallibiliter eueniant. Si enim ego efficacia meæ visionis possem facere præsentem hîc rem, quæ Romæ existit, facile esset rationem reddere, cur ego hîc existens possim videre rem Romæ existentem, nimirum, quia ego vt illam hîc videam, non est necesse, vt supponatur hîc præsens, quia ego visione mea possum illam facere hîc præsentem: ita ergo ratiocinandum esset in Deo. At verò nec D. Thomas, nec ferè vllus antiquorum Theologorum hanc causam reddidit, ob quam Deus præsciat futura, & reuera non satis concipitur mente, quomodo visio, vt visio intuitiua, faciat obiectum suum esse.

Coëxistentia obiectiua rerum in æternitate supponitur ad scientiam visionis, vnde non fit ab illa.

Declaratur ex discursu D. Thom.

Confirmatio.

24. Potestque ampliùs declarari, & vrgeri hæc difficultas ex alia, quam tractare solent Theologi de productione Verbi diuini, quærunt enim, an procedat à Patre ex cognitione intuitiua sui ipsius, mirumque in modum laborant in explicando, quomodo possit ex scientia intuitiua suiipsius produci, & solùm propter altitudinem mysterij, & quia productio illa merè naturalis est, credendo magis, quàm intelligendo illam admittunt. Quomodo ergo credibile est per scientiam visionis, per quam rem sibi præsentem intuetur, Deum facere illam præsentem, vt eam intueatur? vel quid est, quod nos in has angustias cogat, cùm sit in Deo alia scientia, per quam intelligimus rem fieri, & deinde sic factam per scientiam visionis videri? Tandem isto modo optimè, & iuxta sententias Patrum conciliantur futura contingentia cum diuina præscientia, quia mera intuitio non mutat modum existentiæ, vel effectionis rei visæ: at verò si illamet scientia est causa futuri, vix potest intelligi concordia, quia scientia illa non est indifferens de se, sed determinata ad vnum, nam per illam ex duabus contradictoriis, vel contrariis vnum determinatè futurum videtur: si autem hæc scientia facit obiectum suum, non determinatur ab illo, sed determinat illud: repugnat autem actioni liberæ ab extrinseco agente ad vnum determinari, vt infrà lib. 5. ostendemus.

Illustratur & premitur difficultas ex illa an Verbum procedat à Patre ex cognitione intuitiua suiipsius.

Vrgetur iterum.

Deinde vt scientia Dei determinet effectum futurum, oportet illam esse determinatam: peto igitur vnde scientia visionis determinetur ad faciendum, vt contingens potius, quàm oppositum sit sibi præsens: aut enim habet hanc determinationem à natura sua, & præcisa voluntate, & sic omnia euenient ex necessitate quadam naturali, quia scientia illa necessariò agit id, ad quod est natura sua determinata. Aut habet determinationem illam à voluntate Dei, & hoc etiam dici non potest, tum quia voluntas diuina non potest determinare intellectum ad actum scientiæ, nec quoad exercitium, quia est purus actus, nec quoad specificationem, quia est euidens cognitio: tum etiam, quia si voluntas diuina media scientia visionis determinaret ad vnam voluntatem creatam, & sic nec liberè nec cum indifferentia se determinaret. Concludimus ergo scientiam visionis, vt talis est, non esse causam futuri, quod per eam videtur, ac proinde causalem illam falsam esse, quia Deus videt hoc esse futurum, ideo futurum est, si in propria vi causali accipiatur, licèt in vi illationis optima sit consecutio.

Vltima instantia.

Conclusio totius probationis.

Confirmatur assertio authoritate Scholasticorum.

Tandem possumus hanc partem auctoritate Scholasticorum confirmare, quam in hunc vltimum locum reseruaui, quia ex principiis, & rationibus theologicis mens Theologorum in hoc puncto præcipuè colligenda est. Et sic in primis tribuimus hanc sententiam D. Thomæ, quia ex principiis eius ita colligitur, vt nô videatur aliter posse consistere, vt declaratum est de illo principio, quòd futura præsciuntur à Deo, vt sunt præsentia æternitati, & ex illo, quòd scientia simplicis intelligentiæ, vt transit in sciẽtiam approbationis per determinationem voluntatis, est causa rerum. Item ex illo, quòd illamet scientia simplicis intelligentiæ, est de se practica virtualiter, & per adiunctam voluntatem constituitur practica actualiter, quod scientiæ visionis non competit. Item ex eo, quòd illa scientia, quæ est causa rerũ, supponitur voluntati operatiuæ, & habet illam adiunctam vt applicantem illam ad opus, quod etiam non potest scientiæ visionis adaptari. Et hoc confirmant optima verba D. Thomæ in 2. d. 22. q. 1. art. 2. sic enim ait, *Sciendum est quòd scientia secundùm rationem scientiæ non dicit aliquam causalitatem, alias omnis scientia causa esset, sed in quantũ est scientia artificis operantis res, sic habet rationẽ causæ respectu rei operatæ. Vnde sicut est causalitas artificis per artem suam, ita consideranda est causalitas diuinæ scientiæ.*

Principia D. Thomæ ex quibus & vera mens eius, & doctrina nostra deducitur.

Aliud testimonium Angelici Doctor.

tia. Vnde inferiùs colligit *quòd principalitas causalitatis consistit penes voluntatem, quæ imperat actum.* Et infra addit scientiam Dei esse causam bonorum, *secundùm quod consequuntur formam diuinæ artis, & finem, non tamen quod respectu horum dicat perfectam causalitatem, nisi prout illi adiungitur voluntas.* quæ omnia, & singula verba mirum in modum confirmant rationes à nobis factas, ac subinde assertionem. Nam prima propositio quam D. Thomas de scientia profert, potest sub eadem forma ad scientiam visionis applicari nam scientia Dei secundùm rationem scientiæ visionis non dicit aliquam causalitatem, aliàs omnis scientia visionis causa esset, quod falsum est, vt patet in scientia actuum liberorum ipsius Dei, & scientia peccatorum. Ergo vt sit causa, oportet, vt id habeat sub alia ratione ex aliquo adiuncto; neutrum autem dici potest. De primo patet, quia si alia ratio cogitari potest, maximè ratio artis, vt in verbis proximè subiunctis addit D. Thomas, & ratio artis non conuenit scientiæ visionis, vt videtur per se notum, tum quia ratio artis est naturalis Deo, & antecedit omnia decreta libera Dei, tum etiam, quia scientia visionis terminatur ad ipsum arte factum. De secundo probatur ex vltimis verbis D. Thomæ, quia scientiæ ad causandum non adiungitur, nisi voluntas Dei: & voluntas Dei vt operatiua, & determinata ad operandum ad extra non adiungitur scientiæ visionis, sed potiùs visio adiungitur illi, & supponit, vt etiam aduersarij maxime contendunt, & omnes fatemur, licèt in diuerso sensu, & suprà explicatum est; ergo nullo modo secundùm doctrinam D. Thomæ potest tribui scientiæ diuinæ, vt est visio rei futuræ, quòd sit causa, cur illa futura sit. Neque D. Thomas in 1 part. aliud dixit, vt respondendo ad argumenta dicam.

Subtiliùs ponderatur.

26. Præterea Magister in 1. d. 38. cap. 4. sic ait. *Dicimus, scientiam, vel præscientiam Dei non esse causam eorum, quæ fiunt, nisi talem, sine qua non fiunt, si tamen scientiam ad notitiam referamus.* quæ verba simpliciter non nisi de scientia visionis vera esse possunt: nam licèt de scientia simplicis intelligentiæ, vt separata à voluntate verum habeant, quoad rationem causæ actualis, nihilominus in potentia, & virtute, etiam illa scientia secundùm se, & vt est quædam ars, est causa, seu causatiua: scientia autem visionis est ars, nec est aliud, quàm mera notitia; non est ergo causa secundùm Magistrum. Vnde S. etiam Bonauent. ibi art. 1. quæst. 1 ait posse sermonem esse de præscientia, quantum ad rem significatam, prout illo nomine significatur, vel quantum ad rem ipsam secundùm se; & priori modo dicit non habere rationem causæ: posteriori autem modo esse causam. At verò per præscientiam vt significatam illo nomine, non videtur nudum nomen intelligendum, sed res ipsa vt subest alicui præcisè rationi significatæ per nomen præscientiæ, quæ non est alia, nisi scientia visionis. Nam quia hæc scientia in re non est alia, nisi ipsa scientia naturalis Dei, clarum est, rem importatam per illam vocem esse causam; tamen vt est præscientia, seu scientia visionis addit peculiarem respectum, & sub hac ratione non habet rationem causæ, sed tantùm scientiæ. Addit verò Bonauent. (quod pro præsenti controuersia notandum est) respectu futurorum quæ Deus causat cum causa secunda, scientiam Dei, etiam prout est causa futurorum, non esse totam causam, sed simul cum causa secunda cui cooperatur. Vnde fit illam præscientiam, etiamsi sub illa ratione causa esset, non tamen dici posse totam causam talium futurorum, seu futuritionis illorum, vt

Magister nobiscū sentit.

Interprete S. Bonauent.

A auctores contrariæ sententiæ intendere videntur. Expressiùs docet hanc sententiam Gregor. eadem dist. 38. quæst. 2 art. 3. ad 3 principale, vbi dicit causalem hanc propositionem, quia Deus præscit, ideo res futuræ sunt, si sit causalis, & non æquiualens præcise conditionali, absolutè negandum esse, quia præscientia non est causa, & vtitur exemplis Augustini & Boëtij de scientia nostra, & prædictionis rei futuræ. Marsilius verò, quæst. 40. art. 2. in vltima eius parte, licet non attingit in terminis quæstionem hanc de causalitate scientiæ visionis, tamen in suppositione causalitatem tribuit scientiæ, quam vocat dispositionis, seu approbationis, quam dicit supra scientiam simplicis intelligentiæ solam voluntatem addere, & postea subiungit præscientiam, & B loquēs de futuris à causa libera dicit in suppositione quinta præsciri æternaliter, *ex immēsitate scientiæ diuinæ præuidentis quid, qualiter, & quomodo, & quando cuiuslibet voluntas creata se debeat bene, vel malè determinare.* Quia ita se habet (vt sentit) scientia visionis ad futura quæ videt, sicut scientia simplicis intelligentiæ ad possibilia, scilicet, vt pura scientia, & non vt causa. Vnde etiam comparat illam cognitioni nostræ respectu præsentium, in quibus per scientiam nostram nullam mutationem facimus. Eodem modo loquitur Ægidius in eadem dist. q. 1. vbi inter alia dicit Dei voluntatem esse immediatam causam productionis rerum, & scientiam non esse C causam, nisi media voluntate, & prout per illam extenditur ad praxim, quæ non possunt scientiæ visionis applicari, & in dist. 40. quæst. 2. art. 2. dicit, præscientiam esse suppositionem consequentem, non antecedentem. Ex quo principio apertè sequitur, non esse causam, vt suprà declaratū est. Multoque magis idem sequitur ex sententia Durandi in eadem dist. quæst. 1. dicentis solam potentiam Dei executiuam esse proximam causam effectuum, & illam proximè applicari à voluntate; scientiam verò solum remotè concurrere, dirigendo per modum prudentiæ, vel artis. Denique non immeritò allegatur pro hac parte Alensis in 2. quæst. 24. memb. 2. Nam inquirens an præscientia rei sit causa rerum, D respondet, vt est sententia simplicis notitiæ, non esse causam, vt verò est approbata, ratione approbationis posse dici causam. Ex qua responsione constat nomine præscientiæ non intelligere scientiam visionis, cùm sub illa comprehendat scientiam simplicis intelligentiæ. Loquitur ergo absolutè de scientia Dei, & illi vt coniunctæ voluntati tribuit totam causalitatem. Et similem doctrinam habet quæst. 32. memb. 1. Vnde tacendo semper de scientia visionis, illam profectò omittit tanquam omnino à causalitate alienam, & consequentem secundùm rationem post totam causalitatem circa id, quod per illam præscitur. Imò si præscitum sit futurum à voluntate creata, non solam causalitatem voluntatis increatæ, sed etiam causalitatem creatæ E voluntatis vt futuram, seu existentem æternitatis talis præscientiæ præsupponit. His addo VValden. lib 1. Doctrinal. cap. 25. num. 10. vbi referendo Hieronymum, ait, *Non ex eo quòd Deus scit futurum aliquid, ideo futurum est.* Et similiter huic scientiæ consentit Ioan. Arbor. approbando dictum Origen. tomo 1. Theosoph. lib. 4. cap. 11. circa finem. Denique ex modernis auctoribus præter nostros scriptores omnes, hanc sententiam constanter docet Ferdinand. Mascar lib. de Auxil. disp. 2. part 6. num. 14. & Alexand. Pesant 1. part quæst. 14. art. 8. & eandem sententiam (quamuis punctum non disputet) supponit planè Diotaleu. in sua disp. de scient. conditionata. In qua simul explicat rationem,

Gregorius idem expressiùs docet.

Marsilius fauet.

Ægidius consonat.

Durandus sequi tenetur.

Alensis stat à nobis.

Nec non VValdensis.

Ioan. Arboreus consentit

Ferdin. Mascar. tuetur. Pesantius, & Diotaleuius supponunt.

nem, & modum cognoscendi omnia futura contingentia etiam absoluta, sempérque supponit, res futuras secundùm suum esse supponi, vt productas ante scientiam visionis, quod esse non potest si scientia visionis est causa earum. Imò in cap. 6. in propositione 3. de futuris contingentibus absolutis docet, præscientiam visionis horum futurorum adeò esse independentem, & quasi alienam à causalitate, vt si per impossibile actus voluntatis nostræ liber non penderet à diuina voluntate, si Deus haberet eandem perfectionem intelligendi, quam nunc habet, eodem modo æternus actum futurum videret, vt suæ æternitati præsentem, quam propositionem latè persequitur, & in doctrina D. Thomæ putat esse verissimam. Ex illa verò apertè sequitur, scientiam visionis, vt talis est, valde alienam esse à ratione causæ, & hoc sensisse illum auctorem, quod nunc solum intendimus, quidquid sit de illa hypothetica propositione.

27. Sequitur ex dictis causalem hanc, *quia Deus præscit futura, ideo futura sunt*, intellectam de scientia visionis vt sic, falsam esse.

Per hæc igitur existimo satis esse demonstratum, propositionem illam causalem, *quia Deus præscit futura, ideo futura sunt*, intellectam de scientia visionis, vt talis est, falsam esse, ideòque magno pondere rationis, & auctoritatis fundatam esse. De altera verò causali, *quia res futura est, Deus illam præscit*, dicam in vltimi argumenti solutione. Solum ergo superest, vt alterius sententiæ motiua expendamus.

Contrariæ sententiæ motiua soluuntur.

28. Ad auctoritatem Alberti Magni.

Primum sumebatur ex auctoritate Scholasticorum, ex quibus Magister, & Bonauent. nostræ sententiæ non repugnant, imò fauent, vt ostendimus. Albertus autem in dicto art. 1. obscuriùs loquitur: nam distinguendo præscientiam à scientia, dicit, præscientiam esse causam aliquorum futurorum, quamuis non omnium, quia non est causa malorum, sed bonorum. Sed licèt non cogamur eius auctoritatem sequi, quia verè non loquitur expressè de scientia visionis, vt talis est, dicere possumus, loquutum esse de illa materialiter, vt est scientia approbationis. Eadem enim scientia simplicis intelligentiæ, adiuncta voluntate induit rationem scientiæ approbationis, & actualis causæ, per quam habet res, quòd sit futura, & inde resultat statim proprius respectus, secundùm quem illa eadem scientia visionis appellatur. Illam ergo scientiam, vt iam est sub voluntate, vocauit Albertus præscientiam, sic enim definiuit. *Scientia Dei potest esse duplex, scilicet, simplicis notitiæ, & approbationis*, & priorem dicit, non esse præscientiam, quia non respicit futurum: posteriorem autem sub præscientia comprehendi, & ideo illi causalitatem tribuit.

29. Ad loca D. Thomæ.

De D. Thomæ autem sententia satis dictum est; quæ verò in contrarium inducuntur ex 1. part. quæst. 14. parum obstant illi parti, seu propositioni, quam nunc disputamus. Nam in art. 8. ad 1 in priori parte eius, quia Origenes dixit scientiam Dei non esse causam futurorum, cum exponit eum loquutum esse secundùm rationem scientiæ, & addit, *cui non competit ratio causalitatis, non adiuncta voluntate.* Et ita videtur exponere Origenem de scientia simplicis intelligentiæ. Sed quidquid sit de expositione Origenis (nam fortasse potiùs de scientia visionis, vt tali loquutus est,) D. Thomas ibi non scientiæ visionis, sed scientiæ approbationis causalitatem futurorum tribuit. De altera verò parte illius solutionis infrà dicam. In solutione verò ad 3. de eadem scientia approbationis loquitur, de qua in articulo fuerat loquutus, considerat enim illam vt A artem, per quam Deus operatur, non vt simplicem intuitionem rerum factarum. Et de eadem scientia loquitur in art. 16. cùm dicit scientiam Dei esse practicam. Nam scientia visionis cùm supponat rem factam in æternitate, non potest esse practica respectu eiusdem, sed simplex intuitio, sicut est respectu malorum, in quo respectu eadem profectò est ratio etiam bonorum.

30. Enodatur primũ testimonium Augustini à Magistro.

Ad Augustinum Magister, & alij dicunt, Augustinum esse loquutum de scientia approbationis. Et in primo quidem loco non loquitur Augustinus de rebus futuris, sed de rebus creatis; sic enim loquitur. *Non enim hæc quæ creata sunt, ideo sciuntur à Deo, quia facta sunt: at non potius ideo facta sunt, vel mutabilia, quia immutabiliter à Deo scientur.* B Non ergò loquitur de rebus futuris, vt futuris, sed materialiter (vt aliqui loquuntur) de rebus ipsis, quæ aliquando fiunt. Vnde non loquitur de scientia visionis, sed de scientia simplicis intelligentiæ, vt ex antecedentibus constat; loquitur enim de verbo diuino, quod est perfectum, & cui nihil deest. *Et ars quædam*, ait, *omnipotentis, atque sapientis Dei plena omnium rationum incommutabilium.* Et infrà, *Ibi nouit omnia Deus quæ fecit per ipsam*, &c. Ipsam ergo naturalem scietiam Dei dicit esse causam, per quam facit omnia. Atque eodem modo exponendum est, quod in secundo loco ait de creaturis. *Ideo sunt, quia nouit*, vel, *quia sciuit, creauit*; semper enim de naturali scientia loquitur, vnde addit, *non enim nesciuit, quæ fuerat creaturus.* loquitur ergo de illa scientia, C quæ supponitur vt necessaria ad creandum. Intelligit autem esse causam de se in actu primo: in actu autem secundo adiuncta voluntate. Ac propterea Magister exponit. *Ideo sunt, quia nouit, id est, quia scienti placuit, seu quia sciens disposuit.* Scientia autem, quam voluntas supponit, vt de futuris disponat, scientia est simplicis intelligentiæ, non visionis. In tertio verò testimonio magis loqui videtur Augustinus de præscientia futurorum, nam & vtitur præsciendi verbo, & præmittit verbum volendi; sic enim ait: Voluntates nostræ tantum valent, quantum eas Deus valere voluit, atque præsciuit. Posset tamen D etiam exponi de scientia simplicis intelligẽtiæ, quæ lato modo solet etiam dici præscientia, quia etiam præcedit res vt futuras, vel etiam, quia præsupponitur voluntati. Vnde cùm postea subdit voluntates nostras tantùm esse volituras, quia Deus id præsciuit, subintelligendum est, *& voluit*; præsciuit enim Deus vires omnes, & virtutes quas illis conferre poterat, & tales, ac tantas dare voluit, & ideo tantum volituræ sunt. Aut si velimus de propria præscientia causalem illam intelligere, non dicit causalitatem rei in futuro esse, respectu certitudinis veritatis de futuro. Dixerat enim Augustinus, *Quidquid valent, certissimè valent, & quidquid futura sunt, omnino*, id est, indubitanter, *futura sunt*, quia ita præscitæ sunt, & præscientia Dei non potest non esse certissima, & ab illa denominantur res certissimè futuræ, E certitudo enim in rebus, formaliter loquendo, non est nisi denominatio ab aliqua certa scientia.

Secundum. Tertium. Quartum.

31. Verborum Gregorij Magni sensus probabilis.

Ad verba Gregorij aliqui respondent, Gregorium non loqui de existentia rerum, sed de præsentia, ita vt sensus illius causalis sit, Deum non ideo cognoscere res, quæ illi sunt præsentes, sed potiùs quia cognoscit illas, eas habere præsentes, præsentia vtique obiectiua, quam habent in æternitate. Docet enim ibi Gregor. in Deo non tam esse præscientiam futurorum, quàm scientiam. *Quia Deo* (inquit) *futurum nihil est, quia omne, quod nobis fuit, & erit, in eius conspectu præstò est.* Et infrà. *Præscius dicitur, quamuis nequaquam futurum præuidet,* quod

quod præsens videt. Et statim adiungit. *Nam, & quæque sunt, non ab æternitate eius ideo videntur, quia sunt* (vtique in sua reali existentia,) *sed ideo sunt* (vtique in æternitate præsentia,) *quia videntur.* qui est satis probabilis sensus, intelligendus tamen est de præsentia, vt ita dicam, actuali; nam aptitudinalis ex parte obiecti supponitur, vt suprà dixi. Dici etiam potest Gregorium solum voluisse docere, Deum non accipere scientiam à rebus, sed ex se, & ex sua infinitate, & æternitate habere, vt omnia eodem modo intueatur, quia eadem scientia, qua res omnes producit, easdem intuetur, & in hoc sensu dicit, *ideo sunt, quia videntur,* non quia visio, vt visio, sit ratio causandi illas, sed quia eademmet scientia, quæ est visio, est causa illarum. De Boëtio iam satis dictum est.

Verus.

32. Prima ratio aduersariorũ soluitur, & retorquetur.

Ad primam rationem negatur antecedens, & in contrarium retorquetur, quia scientia visionis, vt talis est, non est practica, sed speculatiua, vt ostensum est, & ideo non est causa sui obiecti, & per modum artis, quia supponit obiectum factum per scientiam Dei tanquam per artem rerum factibilium. Dico autem, *sui obiecti, & per modum artis,* quia si præscientia vnius rei comparetur ad alium effectum, potest dici causa eius, non immediata, nec per modum artis, nec vt proprium principium physicæ effectionis, sed remotè, & per modum prudentiæ, vel potiùs experientiæ, quæ interdum prudentiæ ministrat, vt nostro modo res diuinas explicemus, subintelligendo semper, imperfectionibus remotis. Sic enim præscientia peccati, v. g. inducit iudicium, & consequenter voluntatem puniendi illud, & hac ratione illa scientia culpæ, dici potest causa punitionis, neque ad hoc refert, quòd sit speculatiua, quia, vt dixi, est per modum experientiæ, quæ ad praxim, & prudentiam vtilis est. Nam iudicium practicum in aliquo speculatiuo fundatur. Hîc autem loquimur de scientia visionis respectu sui proprij obiecti, illius enim non est causa, nec practica cognitio, sed mera intuitio.

Axioma. Iudicium practicum in aliquo speculatiuo fundatur.

Ad probationem item primam negatur assumptum, scilicet, scientiam simplicis intelligentiæ esse speculatiuam, & non practicam; hæc enim posterior pars falsa est: nam si scientia simplicis intelligentiæ secundùm se, ac præcisè spectetur, vt præcedit actum liberum Dei, sic est practica in actu primo respectu effectionis ad extra, quia est ars rerum factibilium: omnis autem ars practica est saltè in actu primo, seu virtute, vt D.Thomas dicit, quod perinde est. Si verò consideretur vt substan[s] voluntati liberè exequenti productionem rerum ad extra, sic est practica in actu secundo, quia simul cum voluntate concurrit, dirigendo tanquam exemplar rei faciendæ.

Probatio prior diluitur.

Altera verò probatio in æquiuocatione versatur: nam ex scientia Dei absolutè argumentatur ad scientiam visionis, quæ potest dici argumentatio ab vniuersali ad particulare affirmatiuè, seu ex puris particularibus, seu à materiali ad formale.

Posterior laborat æquiuoco.

Itaque in forma respondetur negando antecedens: nam scientia visionis supponit suum obiectum, quod etiam probatione ibi addita conuincitur, quia intuetur res vt præsentes æternitati, ac subinde vt factas in eadem æternitate; supponit ergo causalitatem earum, ad quam quidem suo modo operatur scientia Dei non tam vt est visionis, sed vt est scientia approbationis. Quia tamen vtraque scientia in re vna est, & indiuisibilis, eadem scientia Dei cau-

Ad formam.

A sando res illas intuetur, nihilominus illa duo respectus ratione distinctos dicunt, & ratio visionis supponit rationem causæ, non constituit.

33. Ratio secunda soluta manet ex dictis.

Secunda ratio ex dictis soluta est: iam enim ostendimus, quomodo scientia simplicis intelligentiæ sit causa rerum, vel in virtute, seu actu primo, si præcisè spectetur, vel in actu secundo, si coniuncta voluntati in scientiam visionis transeat. Vnde licèt scientia Dei adæquatè diuidatur in simplicis intelligentiæ, & visionis, illud maximè verum est in ratione scientiæ: nam in ratione causæ actualis additur scientia approbationis, vel ipsamet scientia simplicis intelligentiæ subdiuiditur quasi duos habens status ante, vel

B post decretum liberum voluntatis. Ad primam verò confirmationem iam dictum est ex eodem locò D. Thomæ ibi allegato, scientiam simplicis intelligentiæ, ex se practicam esse virtualiter, seu in actu primo, compleri autem per voluntatem, per quam ad operandum actu applicatur.

Confirmatio prima infringitur.

Ad secundam confirmationem dicimus primò, scientiam simplicis intelligentiæ non esse liberam in ratione scientiæ, esse autem liberam in ratione causæ, & hoc solum in illa confirmatione probari. Deinde addimus scientiam visionis, neque esse in se liberam formaliter, cùm non sit actus voluntatis, neque etiam denominatiuè esse liberam ab actu voluntatis quasi mouente, vel applicante intellectum ad illam scientiam, vt declara-

Secunda distinctionem patitur. Sciẽtia simplicis intelligentiæ libera est in ratione causæ, non in ratione sciẽtiæ.

C ui. Solum ergo dici potest libera quasi antecedenter, quia obiectum circa quod versatur, liberum est. Hic autem modus libertatis nihil confert, vt possit esse causa rerum, quia potiùs supponit rem liberè futuram, & inde nostro modo loquendi, necessariò quasi resultat respectus, qui connotatur in scientia Dei, cum visionis appellatur: scientia autem, quæ est libera, in ratione causæ debet ita denominari à voluntate applicante illam ad causandum, quod optimè conuenit in scientiam simplicis intelligentiæ, seu approbationis, non in scientiam visionis, vt declaraui.

Scientia visionis libera est antecedenter non formaliter.

34. Dubium pro responsione ad vltimam rationem.

Tertia ratio postulat alteram partem, quam

D proposui de alia propositione, *quia res sunt futuræ, præsciuntur à Deo,* an possit admitti in vi causalis, & non tantùm in vi illationis. Nam D.Thomas suprà simpliciter illam negat in priori sensu, & Origenem illo modo loquentem in posteriori sensu exponit. Augustinus etiam, & Gregorius absolutè illam negant, quos Magister in dist. 38. sequitur, & Albertus ibi art. 3. & ducuntur, quia omnis scientia Dei est increata, immutabilis, & æterna, & ideo non potest habere causam, præsertim creatam, mutabilem, & temporalem. At verò D. Hieronym. Origen. Damascen. & alij Patres suprà citati illam causalem simpliciter ad-

Vtrùm hæc propositio, *quia res sunt futura, præsciuntur à Deo,* vera sit in vi causalis, & non tantùm in vi illationis.

D. Thom. Augustinus. Gregor. Albertus. Magist. negant.

E mittunt. Nec videntur sufficienter exponi secundùm illationem tantùm, ita vt causalis illa ad conditionalem reducatur. nam in illo sensu etiam altera propositio, *quia Deus scit rem futuram, ideo futura est,* esset admittenda, quia in sensu conditionali verissima est. At verò dicti Patres vnam admittunt, & alteram negant; ergo loquuntur in sensu plusquam conditionato. Et ita illam admittunt Bonauent. Gregorius, & alij Doctores suprà citati. Ratio autem reddi potest, quia per illam causalem propositionem non denotatur causa physica scientiæ Dei, sed tantùm ratio obiectiua, quæ non repugnat Deo; nam etiam in scientia simplicis intelligentiæ Deus scit tales creaturas,

D.Hieronym. Origen. Damascen. affirmant.

Bonauent. Gregor. Arim.

creaturas, quia possibiles sunt, & non ideo sunt possibiles, quia scit illas. Et in diuina voluntate etiam datur obiectiua ratio, amat enim seipsum, quia est bonus, imò & creaturas amat propter bonitatem suam.

35. Resolutio. Controuersia posita est in modo loquendi.

In hoc puncto existimo controuersiam esse in modo loquendi, nam posteriores auctores solùm intendunt, ad scientiam visionis necessariam esse, vt præsupponatur obiectum scibile, & verum, secundùm aliquam veritatem determinatam, vnde quia hæc scientia est de rebus futuris, necessariò supponere debet, quòd sint futura, quia nisi hoc supponatur, non erit obiectum scibile, & consequenter nec poterit esse scientia. Si autem id supponatur, necessariò resultat talis scientia, vt nostro modo loquamur. Neque aliud causalitatis genus tribuunt futuris respectu scientiæ Dei, optimè enim norunt, nec Deum accipere scientiam à rebus sicut homines, neque fieri aliquod argumentum reale in scientia Dei ex eo, quòd res sint futuræ, sicut fit in Angelis, quando effectus contingentes vident: nam licèt ab illis non accipiant scientiam, crescunt saltem in actuali scientia. Deus autem non ita, sed eadem simplicissima, & naturali scientia sine vlla additione

A reali videt res si supponantur futuræ, & sine vlla diminutione non videret illas, si non essent futuræ, vt rectè attigit Hugo de S Victor. lib. 1. de Sacrament. p. 2. cap. 14. 16. & 18. Hæc ergo doctrina vera est, quam D. Thomas, & alij Patres non negarent; sed quia illa nota causalis aliquid ampliùs indicare potest, modum loquendi simpliciter non approbant. Et in rigore meliùs dicitur rem esse futuram, supponi ordine rationis ad scientiam visionis, vel vt conditionem necessariam, sicut dixit Magister, vel vt terminum, quo posito cum fundamento resultat relatio, & ideo sicut in relatiuis non elicimus, vnum referri ad

In rigore melius dicitur, res esse futuras, supponi ordine rationis ad scientiam visionis, quàm quia res sunt futuræ, eas à Deo præsciri.

B terminum, quia terminus existit, sed existente illo, aut non sine illo, ita in præsenti meliùs dicemus, vt Deus præsciat futura necessarium esse, vt supponatur futura; nam si non essent futura, non præscirentur, vt dixit Hugo suprà. Et in hoc sensu reducitur illa causalis ad conditionalem, non quamcumque, sed talem, quæ fundetur in hypothesi necessariò præsupponenda, & ideo altera causalis, *quia Deus sciuit, hoc erit*, etiam in hoc sensu non admittitur, quia scientia visionis nullo modo supponenda est, vt res sit futura.

Reducitur illa causalis ad conditionalem.

LIBER

LIBER TERTIVS DE AVXILIIS GRATIÆ IN GENERALI, PROVT IN DIVINA ACTIONE VEL MOTIONE consistunt.

PRÆLVDIVM.

1. Partitio tertius operis de Gratia.

NIVERSAM Gratiæ amplitudinem in duo principalia membra in superioribus diuisimus, actualem, & habitualem, cum D. Thoma 1. 2. quæst. 110. art. 2. nam donum animæ inditum, si in ea sine actuali operatione permanere possit, sub habituali gratia comprehenditur: si verò vel operatio animi sit, vel cum ea tantùm duret, actualis gratia vocatur. Et de habituali quidem in posteriori parte principali huius operis dicturi sumus. Actualem verò, de qua in priori parte dicere proposuimus, in duo membra subdistinguimus, scilicet in humanam, ac moralem operationem supernaturalem, seu gratuitam, de qua in duobus præcedentibus libris dictum est: & motionem, seu auxilium, quod propter actus perfectos efficiendos diuinitus præstatur.

Posterior pars iampridem edita est.

2.

3. Præmittitur necessitas gratiæ actualis, de qua in tribus sequentibus libris agendum est.

Quòd autem talia auxilia nobis necessaria sint, satis monstratum est. Illa verò ad actualis gratias pertinere, facilè patet, quia sunt dona humanæ naturæ debita, quibus Deus actu mouet, & iuuat hominem ad rectè & fructuosè in ordine ad supernaturalem finem operandum, & non permanent in homine, nisi quando aliquam mentis opinionem actu exercet, & ita de his gratiis euidenter loquuntur Concilia, & Patres passim diuinam illuminationem, inspirationem, internam doctrinam, vel motionem requirunt. Et simili modo cùm Concilium Tridentinum sess. 6. c. 11. num. 13. & 16. præter habitus gratiæ postulet in iustis diuinum auxilium ad perficiendum in gratia, & ad perseuerandum in illa, & ad merendum apud Deum, apertè docet, præter habitualem esse nobis necessariam gratiam actualem, ratio etiam est uidens, quia nulla virtus creata potest operari sine motione actuali Dei, vnde si supernaturalia opera sine habitibus operamur, ibi maximè necessaria est actualis gratia Dei: si autem per habitus operamur, ipsimet habitus cùm sint virtutis actiuæ creatæ, indigent actuali influxu Dei. Est ergo talis gratia actualis omnino necessaria, & hanc significare solemus nomine auxiliorum gratiæ, de quibus in hoc loco dicere aggredimur.

4. Diuisio gratiæ actualis in auxilium ad actus gratiæ gratis datæ, & ad actus gratiæ sanctificantis.

Hoc autem auxilium gratiæ actualis, si de illo in tota sua generalitate loquamur, tam ad actus sanctificantis gratiæ, quàm ad actus gratiæ gratis datæ necessarium est, imò hæ gratiæ, quæ gratis datæ dicuntur, ordinariè non per habitus, sed per auxilia actualia dantur, vt de Prophetia docuit D. Thomas 2. 2. quæst. 171. artic. 2. & de operatione miraculorum quæst. 178. art. 1. ad 1. idémque est de discretione spirituum, quæ est veluti species quædam prophetiæ, vt idem D. Thomas sensit 1. 2. quæst. 3. art. 4. & fortasse idem est de aliis gratiis gratis datis, quæ Paulus annumerat 1. Corinth. 12. vt sensit D. Thomas 3. contr. gent. cap. 154. in fine, & diximus latiùs in tract. de Fide, propter quam vel propagandam, vel illustrandam illæ gratiæ præcipuè conferuntur.

De posteriori genere in præsenti sermo est. conferuntur. In præsenti ergo de his auxiliis tractamus, quæ ad actus, quibus sanctificamur, conferuntur, quia, vt in secundo Prolegomeno dixi, de gratiis gratis in particulari disserimus, quamuis intellectis, & explicatis auxiliis gratiæ sanctificantis facillimum sit, eandem doctrinam, ad actus cuiuscunque gratiæ applicare: ad eos præcipuè, qui in mente consummantur.

5. Subdiuisio auxilij gratiæ sanctificantis. Denique gratiæ sanctificantis auxilium, vt in eodem Prolegomeno dixi, externum, & internum esse potest. Veruntamen externum nullam peculiarem disputationem requirit, sed simul cum interno obiter declarabitur. Subiectum proprium huius secundæ partis. Agendum ergo nobis est in hoc libro, & duobus sequentibus de internis gratiæ sanctificantis auxiliis: nam in præsenti libro rationem communem, seu substantiam huius auxilij & species eius inuestigabimus, & explicabimus; in duobus verò sequentibus, de illius potestate sufficienti efficacia, & cum libero arbitrio concordia dicemus.

Caput I.

Quid sit, & quotuplex internum Gratiæ auxilium.

1. Quamuis interna gratiæ auxilia non possint exactè cognosci, nisi ad singulas earum species in particulari descendendo, nihilominus necessarium duximus, nonnulla, quæ illis ferè omnibus communia sunt, præmittere, vt ita deinceps, quæ singulorum sunt propria, faciliùs explicemus.

Assertio prima quid nomine Auxilij gratiæ significetur. Primò ergo supponimus, nomine auxilij gratiæ significari aliquod donũ supernaturale gratis homini collatum, quo aliquo modo ad bene operandum iuuatur. Res autẽ ipsa ex dictis in duobus libris præcedẽtibus petenda est, nam ibi ostensum est contra Pelagium, non posse hominem sanctè viuere sine dono gratiæ Dei, hoc enim donum prout iuuat hominem ad rectè operandum, auxiliũ vocatur, & quatenus non est debitum naturæ, sed supra ordinẽ eius, supernaturale dicitur. Omne auxilium gratiæ est aliquomodo supernaturale. An verò sit supernaturale quoad substantiam, vel quoad modum tãtùm, infrà videbimus, & eadem ratione dicitur gratis homini collatum, quia cùm sit supra naturæ ordinem, non est naturæ debitum. Neque etiam potest esse ex merito ipsius naturæ, vt cõtra Semipelagianos definitũ est, vt suprà vidimus, & libro sequenti dicetur ex professo. Ideo ergo hoc auxilium vocatur gratiæ, quia gratuitò datur. Dixi autem non esse debitum ex merito ipsius naturæ, quia ex merito prioris gratiæ, seu auxilij debitum esse potest subsequens auxilium, & nihilominus illud erit auxilium gratiæ, quia erit gratia pro gratia. Tota collectio auxiliorum quæ cuilibet homini conferuntur, est gratia ratione alicuius primi omnino gratuiti auxilij. Quia verò necessariò sistendum est in aliquo primo auxilio, illud omnimodo oportet esse liberalis gratia, ac subinde tota collectio auxiliorum, quæ cuilibet homini conferuntur, est gratia, id est, in aliquo primo auxilio omnino gratuito fundata.

2. Assertio 2. Secundò dicẽdum est, auxilium internum gratiæ, saltem propriè sumptum, ac rigorosè esse ali- A quid creatum, non quòd per propriam creationem fiat, id enim necessarium non est, vt postea de gratia habituali dicemus, sed quòd aliquid sit extra Deum vt ab eo factum, ac participatum. Auxilium internum gratiæ propriè dictum est aliquid creatum. Et sic est certissima assertio indefinitè & absolutè sumpta; quia Scriptura loquitur de donis gratiæ, vt significet esse effectus gratuitos diuinæ potentiæ, quod maximè de illis, quæ ad nos iuuandum, vt sanctè viuamus, vel operemur, intelligit, Prob. 1 ex Script. vt constat ex illo Ephes 4. *Vnicuique data est gratia secundum mensuram donationis Christi, propter* Ephes 4.7. *quod dicitur: Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, & dedit dona hominibus*, & Rom 12. Rom. 12. 6. *habentes donationes secundùm gratiam, quæ data est* B *nobis.* quibus locis, licèt videatur loqui de ministeriis, vel gratiis gratis datis, sine dubio inuoluit auxilia gratiæ, gratum facientis. 2 Quia hæc auxilia sunt effectus supernaturales. Et plura alia, quæ in Prolegomeno primo allegauimus, probando, dici in nobis gratiam creatam, & ex sequenti assertione euidenter etiam monstrabitur; ostendemus enim auxilium gratiæ esse aliquid nobis inhærens, quod esse non potest nisi sit aliquid creatum. Denique suprà ostensum est, dari in nobis quosdam actus supernaturales, qui necessariò debent esse creati, cùm sint actus vitales: sed in his actibus necessariò includitur auxilium aliquod intrinsecum saltem quoad essentialem dependentiam, quam à Deo habent. 3. Quia actus vitalis. Deinde infrà ostendemus, multa ex auxiliis necessariis ad bene operan- C dum esse actus vitales nostros. Ergo necesse est esse aliquid creatum.

3. Intelligenda assertio indefinitè. Dixi autem assertionem esse certam indefinitè & absolutè sumptam, quia quòd aliqua, & plura auxilia gratiæ sint dona creata, sine dubio est de fide, vt in sequenti assertione probabitur. Dubium an aliquod auxilium sit etiam increatum, putà ipsemet Spiritus sanctus. An verò aliquod auxilium sit etiam increatum, sub controuersiam theologicam cadit. nam Spiritus sanctus ipse prout immediatè nos adiuuat ad aliquos actus, potest etiam denominari auxilium gratuitum, & increatum. Sicut sacra Scriptura vocauit mulierem adiutorium hominis, simile viro, Gen. 2. Resolutio. Rectiùs dicitur Adiutor quàm adiutorium, & Auxiliator quàm auxilium. meliùs verò & propriùs vocatur Spiritus sanctus adiutor noster, quàm ipsum ad- D iutorium, nam ab adiutorio, quod nobis præbet, extrinsecè denominatur adiutor, sicuti à creatione creator; ergo ipsum adiutorium in rigore sumptum aliquid creatum est ab ipso Deo promanãs, & ideo in Scriptura solent illa duo distingui. Probatur ex Scriptura *Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cœlum & terram*, Psal. 113. &, *Deus in adiutorium meum intende*; &, *Inuocaui Dominum vt non derelinquat me in adiutorio*, Eccles. 51. Psal. 123. 8. Psal 69 1. Eccli. 51. 14. Distinguitur ergo adiutorium ab ipso Deo tanquam aliquid dandum ab ipso Deo. Eodem modo loquitur Scriptura sacra, vt Psal. 19. *Mittat tibi auxilium de sancto*; & Psal. 120 *Leuaui oculos meos in montes, vnde* Psal. 19. 3. Psal 120 1. *veniet auxilium mihi. Auxilium meum à Domino.* E Propter hæc igitur dixi in assertione, auxilium internum propriè sumptum semper esse aliquid creatum, quia si nomẽ *auxilij* extendatur ad omne supernaturale principium nos adiuuans ad sanctam operationem, potest in latitudine auxiliorũ dari aliquod increatum; Auxilium nõ extenditur ad principium adiuuans nisi impropriè. sed de illo dicimus impropriè vocari auxilium, cùm sit ipse principalis adiutor, ideóque de internis auxiliis propriè ita vocatis sine limitatione dicimus, esse aliquid creatum. in quo vt video nulla est dissensio inter Catholicos. De illo verò puncto, an interdũ principiũ nos proximè adiuuans ad actus supernaturales, sit increatum, solet esse aliqua controuersia, quam infrà in hoc libro, & sequentibus tractabimus.

4.

Assertio 3. Internum gratiæ auxilium est accidens potentiæ rationalis inhærens. Sequitur ex dictis. Ostenditur ex Script. quæ explicat hæc auxilia per verba significantia actus vitales.

Tertiò dicendum auxilium internum gratiæ esse creatum accidens potentiis animæ, præsertim voluntati, & intellectui inhærens. Hæc conclusio intelligitur, sicuti præcedens, de propriis auxiliis gratiæ modo ibi explicato, & sic est certa, & extra omnem controuersiam. Et in primis probari potest ex his, quæ diximus de actibus gratiæ. Nam illi sine dubio sunt dona Dei nobis inhærentia. Ergo necesse est auxilia illis intrinseca nobis inhærere. Item Scriptura explicat sæpe, hæc auxilia per verba significantia actus vitalis, vt sunt vocare audire, & similia. At verò hi actus necessariò sunt nobis inhærentes, vt per se constat; ergo. Assumptum patet ex illo Ioan. 6. *Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me.* Audire enim, & discere actus vitæ sunt, & mentis. Item dicitur ibidem, *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum*; nam tractio per actus vitæ, & effectus fit, vt Augustinus exponit, & communiter Patres infrà citandi. Item vocatio sancta, de qua Paulus loquitur 2. Timoth. 1. quam etiam cælestem appellat Hebr. 3. Philipp. 3. 14. supernam & Petr. 2. 1. 1. certam, ac frequenter Scriptura loquitur, in mente auditur, & recipitur, vnde est illud Math. 13. *Qui habet aures audiendi audiat*, & Psal. 94. & ad Hebr. 3. *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra*, &c. & ita etiam in mente recipitur. Hæc autem maximè pertinent ad gratiæ auxilia, vt postea videbimus. Denique Scriptura docet, hæc gratiæ auxilia sæpe donari; quamuis enim frequentiùs hoc dicatur indifferenter de donis gratiæ, nihilominus sub illis cõprehenduntur hæc auxilia, & interdũ de illis in speciali est sermo, vt cùm dicitur Ioan. 1. *Deus illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* nam illuminatio in eo, qui illuminatur recipitur, & per eam ad agnoscendum iuuatur. Item solet gratiæ auxiliũ significari nomine *Spiritus*, qui ad benè operandum nobis datur, vnde & spiratio appellatur, iuxta illud, *Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis*, Ioan 3. vnde Paulus ad Eph. 1. orat. *vt Deus det vobis spiritum sapientiæ, & reuelationis, in eius agnitione; illuminatos oculos cordis vestri; vt sciatis, quæ sit spes vocationis eius*, &c. sic etiam dicit 2. Timoth. 1. *Non dedit nobis Spiritum timoris, sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis.*

Ioan 6. 45. Ibid. 44. 2. Timo. h. 1. Hebr. 3. 1. Philip. 3. 14. 2. Pet. 1. 1. Math. 13. 9. Psal. 94. 8. Hebr. 3. 7. & 15. Dicuntur etiã à Script. donari. Ioan. 1. 9. Significatur nomine Spiritus. Ioan. 3. 8. Ephes. 1. 17. 2. Timoth. 1. 7

5.

Probatur ex Conciliis. Mileuit. Idem. Arausic. Idem. Trident. Idem. Inefficax aliorũ probatio ex eodem Concil.

Præterea ex his, & similibus locis sumptæ sunt plures Conciliorũ locutiones, quibus gratiæ auxilia significantur, vt dona creata nobis inhærentia. Sic Conciliũ Mil. can. 3. dixit, sed etiam in adiutorium, vt non cõmittamus, & can. 4. tradit hoc adiutorium non consistere in sola reuelatione, sed in aliquo alio dono, quod nobis præstatur, vt quæ facienda cognouerimus, facere diligamus, atque valeamus. Clariùs Concil. Arausic. can. 4. dicit per sancti Spiritus infusionem, & operationem voluntatem nostram à peccato purgari, atque ad id præparari; & can. 5. dicit fieri in nobis per gratiæ donum; & can. 6. de reliquis actibus ait, fieri per infusionem, & inspirationẽ Spiritus sancti in nobis; ac denique idem nõ minus clarè sumitur ex Concilio Trid. sess. 6. c. 5. vbi docet, initium iustificationis sumi à præueniente gratia, quæ sine dubio est vnum ex diuinis auxiliis, quod declarat dicens, hoc est, ab eius vocatione, quã in homine recipi manifestum est, vnde statim vocat eam excitantem gratiam, & tactum cordis, qui in homine fit per Spiritus sancti illuminationẽ, & inspirationem, quæ omnia manifestè dicunt actus nobis inhærentes. Quod aliqui etiam colligunt ex eo quod subdit Concilium, neque vt homo ipse nihil omnino agat, spirationem illam recipiens: nam videtur his verbis expressè significari illam spirationem in nobis recipi; sed decepti sunt in verbo *recipiendi*, nam ibi non significat physicam receptionem, sed liberum consensum, sicut dicitur recipere fidẽ, qui vult credere. Consentire ergo inspirationi est recipere illam, sicut abiicere eã est illi dissentire, vt in can. 4. idem Concilium explicauit, nam abiicere illam, ita, vt nos non excitet, sæpe non est in hominis libertate, sicut non est in nostra potestate, quin visis tangamur; ex hac verò potestate recipiendi hoc modo, vel abiiciendi inspirationem, optimè colligitur, illam esse aliquam cogitationem, vel motionẽ animi nostri, ac subinde nobis inhærere. Addit denique ibi Concilium, gratiam adiuuantem, quæ etiam est aliquid distinctum ab ipso Deo modo suprà declarato, & ideo si est internũ adiutorium, non potest esse nisi in nobis: vnde in cap. 16. Deum in homines iustificatos iugiter virtutem influere ait, quæ virtus bona eorum opera semper antecedit. Quam doctrinam can. 4. repetit, & in 5. addit liberum arbitrium moueri, & excitari per vocationem, quod sine aliquo præuio dono inhærente ipsi libero arbitrio intelligi non potest.

Consentire inspirationi est recipere illam: vnde iuxta locutionem Trident. recipere nõ semper significat physicã susceptionem. Idem. Idem.

Tandem addi potest ratio, quia auxilium gratiæ præbet voluntati, vel intellectui vires ad agendum, vel ipsammet actionem: sed vtrũque fit per aliquod nobis inhærẽs, quæ ratio ex principiis superiùs positis est manifesta. Vnde Pelagiani, vel eorum reliquiæ, aut alij hæretici, possunt à doctrina data dissentire. Pelagius enim cùm omnes actus ad salutem vtiles fieri posse viribus naturæ diceret, consequenter vera auxilia gratiæ negauit, & licèt aliquia interdum admiserit vt vtilia, seu ad faciliùs operandum, solùm fuit per modum doctrinæ, & reuelationis ex parte obiecti, non per modum auxilij interni dantis vires ad operã dum, & ex Augustino in lib. de gratia Christi in 3. Prolegomeno ostendimus. Noui autem hæretici in contrario extremo, licèt hominem per se ipsum aliquid boni agere posse negent, ideò corruptionem humanæ naturæ exaggerant, vt vera gratiæ auxilia negare, & totam gratiam in fauore extrinseco ponere cogantur. Dicunt enim non posse ad iustitiam se disponere, & quo magis ad hoc conatur, eo magis peccare, nec posse fructus veros iustitiæ facere, sed in omnibus suis actibus peccare. Nullum ergo verum auxilium gratiæ in eorum sententia nobis datur, sed solus fauor, quo peccata propter fidem non imputantur; de ipsa verò fide quid senserint, vel consequenter loquendo sentire potuerint, in superiori libr. 2. diximus, & ideò de his erroribus nihil ampliùs dicere in præsenti necesse est.

6. Probatur ratione. Hinc reiicitur Pelagianorũ error. August. Nouatorum oppositum dogma. Lib. 2. part. 1. de gratia.

Dico igitur primò, auxilium gratiæ in nobis esse qualitatem aliquam, vel actionem, seu motionem nobis diuinitus immissam.

7. Assertio 4. Auxilium internum gratiæ est qualitas, vel actio aut passio. Non potest reduci ad aliud prædicamentum.

Ad probandam hanc assertionem suppono, vt dictum, non posse auxilium gratiæ ad aliquod prædicamentum præter qualitatem, vel actionem, sub qua passionem semper includo pertinere, quia ostensum est esse accidens, per quod à prædicamẽto substantiæ excluditur, & cùm sit in superioribus potẽtiis animæ rationalis, constat esse accidens spirituale, per quod à quantitate, & cæteris imperfectis prædicamentis aliquod auxiliũ gratiæ possit dari etiam in phantasia, vel appetitu sensitiuo, ac proinde materiale sit, manifestũ est longè distare à quantitate: nã ad effectus lõgè diuersos datur. Et eadem ratione non potest auxiliũ gratiæ in relatione aliqua poni, cùm relationis nec principia agendi, nec per se termini actionis, nec etiã actio per se tendens ad aliquam actionem esse possit, vt tanquam manifestum suppono. Relinquitur ergo vt solùm ad alterum ex illis duobus prædicamentis qualitatis, vel actionis possit auxilium gratiæ pertinere.

8.

De illis verò duobus est nonnulla dubitatio,

nam

Diuisio auxilij in habituale & actuale.

D. Thom.

nam quidam distinguunt auxilium in habituale, A & actuale, & dicunt auxilium habituale esse qualitatem; actuale verò non esse qualitatem, sed motionem puram, ac in sola actione, vel passione consistere, & videtur fauere D. Thomas 1.2. q. 100. art. 2. vbi in genere tractans de gratia, priùs concludit esse qualitatem, vel actioné, & postea distinguit gratiam in habitualé, & actualé, & habitualem dicit esse qualitatem; actualem verò in prædicamento actionis reponi. Videtur intelligere ita esse actionem, vt nihil aliud sit, neque vllo modo sit qualitas, nam si tantùm intellexisset, esse actionem, quia semper tale auxilium per actionem datur, & conseruatur, nulla esset differentia à D. Thoma constituta inter habitualem, & actualem B gratiam, quia etiam habitus non dabitur nobis sine actione Deo supernaturali, & gratuita. Nobis verò in præsenti distinctio illa necessaria non est, quia in hac prima parte huius operis de sola gratia actuali tractare proposuimus. Vnde nomine auxilij, solum illud intelligimus, quod in actuali operatione consistit, vel solùm quandiu illa durat, in nobis permanet, quanquam suo modo possit etiam habitus vocari auxilium, quod ad solum modum loquendi spectat, vt in sequentibus iterum dicam.

Non est huius loci

Vberior explicatio & probatio assertionis quartæ.

9. De auxilio ergo gratiæ sic sumpto, dico non esse solam actionem, vel motionem, sed etiam qualitatem, quamuis dependentem ab actuali vitæ operatione. Declaratur, & probatur, quia in primis necessarium est, vt auxilium gratiæ incipiat ab actione Dei in nobis, quia auxilium actuale consistit in actuali mutatione interiùs in potentiis nostris facta, vt ex ipsis terminis, & probationibus tertiæ conclusionis manifestum est: omnis autem actualis mutatio media actione incipit, quia progredi ab agente, & in subiecto recipi necesse est. Hæc autem actio necesse est vt habeat aliquem terminum, hoc enim est de ratione omnis actionis realis, vt ex Philosophia, & Metaphysica suppono, quia omnis actio est via quædam, & via ad aliquem terminum ducit, nec aliter concipi potest. Omnis ergo actio Dei in nobis habet pro termino aliquod gratiæ donum in nobis factum. Hic autem terminus seclusis habitibus triplex cogitari potest.

Auxiliũ gratiæ nõ in sola motione, sed etiam in qualitate consistit.

Actionis Dei in nobis triplex terminus cogitari potest.

10. Primò, quando vitalis, & libera operatio est proximus, & immediatus terminus talis actionis, vt est actio illa, qua Deus nobis immediatè infundit voluntatem credendi, vel ipsummet actum credendi deliberatum, vel perfectum amorem sui, aut contritionem, vel quemlibet alium similem actum. Et tunc sola Dei actio habet rationem auxilij: terminus autem eius per se non est auxilium, sed effectus auxilij. Atque ita de hoc auxilio verè dicitur solùm constitui in prædicamento actionis. Probatur, quia auxilium dicit relationem ad eum, qui iuuatur, datur enim illi in ordine ad actionem eius, nimirum vt in illa per tale auxilium aliquo modo iuuetur. At verò in illo genere auxilij Deus per actionem suam non facit solus, sed simul cum voluntate, vel intellectu hominis, à quibus necesse est vt tales actus simul procedant. Ergo tale auxilium in illa actione Dei, vt actio est, verè, ac propriè consistit. At verò terminus talis actionis, qui est actus vitalis perfectus, licèt verè sit qualitas iuxta sententiam à Theologis, & Philosophis frequentiùs receptam, non datur, per se loquendo, propter aliam operationem, sed proximè propter se, suúmque effectum formalem, remotè verò propter præmium, vel alios effectus supernaturales, & ideo non habet rationem auxilij, sed cuiusdam doni actualis gratiæ, ita enim vocantur hi actus à Patribus, dicentibus, tantã esse Dei erga homines bonitatem, vt eorum velit esse merita, quæ sunt dona sua: dixi autem, sæpè *per se loquendo*, quia interdum potest vnus actus supernaturalis ac liber, & perfectus multum iuuare ad alium efficiendum, & sub eo fine, & intentione à Deo dari, vt actus fidei, vel orationis iuuet ad resistendum Dæmoni, & diuinus amor ad implenda diuina præcepta: sed hoc est secundarium, & quasi accessorium his actibus, & ideò strictè loquendo inter auxilia non computantur, sed vt illi fiant cætera auxilia præstantur.

1. Est terminus vitalis liber productus per actionem à se distinctã.

Actio productiua huius termini proprij est auxilium.

Terminus ille licèt sit vera qualitas, non est auxiliũ strictè, sed effectus auxilij. Per accidens tamen & secundariò denominari potest auxilium quatenus subinde iuuat ad aliũ supernaturalem & liberum efficiendum.

11. Secundò potest actio, qua nobis Deus præbet auxilium, terminari proximè ad aliquem actum vitalem intellectus, aut voluntatis, non tamen liberum, nec perfectè humanum, sed mouentem, vel operantem ad alliciendum consensum supernaturalem ac liberum, & huiusmodi auxilium præter actionem Dei includit qualitatem quandam, quia, vt dixi, terminus intrinsecus illius actionis est actus vitalis: actus autem vitalis in suo esse perfecto qualitas est; & quamuis sub vtraque ratione sit C verum auxilium, nihilominus in ordine ad actum liberum, propter quem datur, immediatius est auxilium, prout est quædam qualitas animam afficiens, & excitans, seu dans ei vires ad operandum. Ratio est, quia motio illa, vt est actio diuina proximè iuuat potentiam hominis ad eliciendum actum illum indeliberatum, & ibi sistit, vt sic dicam, illud adiutorium quoad suum proximum, & per se influxum, & ideo non tam est auxilium per se ad actum virtutis intentum, quàm auxilium ad motum vitæ formaliter distinctum, qui ad actum moralem, & virtutis proximè iuuat; quia verò vitalis qualitas, quæ fit per illam actionem per se ipsam proximè iuuat ad vlteriorem actum super- D naturalem, ideo etiam ipsa actio potest saltem remotè dici auxilium ad ipsum consensum. Hoc ergo genus auxilij in actione, & qualitate diuersis rationibus consistit. Et quia in re nunquam separantur, nec distinguuntur, nisi sicut res, & modus, ideo morali, & communi modo loquendo, totum illud vnum auxilium reputatur, quod potest dici veluti ex actione, & qualitate compositum.

Secundus terminus est actus vitalis intellectus, aut voluntatis nõ liber, per actioné à se distinctã productus. Est vera qualitas. Habet formaliter & proximè rationem auxilij, actio verò qua fit remotè.

Moraliter hic terminus cum actione quã fit vnum auxilium reputatur.

12. Tertio modo potest intelligi Deus aliquid in potentia efficiendo, quod non sit actus secundus, seu vitalis, sed tantùm aliqua entitas per modum actus primi, non tamen permanentis in potentia non operante, sed durantis, solùm quandiu potentia operatur, vt in hoc ab omni qualitate, quæ per E modum habitus nobis infunditur, distinguatur. Et hoc genus auxilij ponũt aliqui moderni Theologi, & vocant illud actuale, non quia sit actus vitæ, sed quia est quasi transiens, vt ita distinguant illud ab habituali auxilio. Et conueniunt omnes, esse motionem, seu actionem Dei. Est autẽ magna controuersia inter eos, an sit qualitas necne, quidã enim eorum dicunt esse puram motionem, alij verò addunt etiam esse qualitatem quandã, ad quam illa motio, vel actio intrinsecè terminatur. Ego verò nullum tale auxilium internum potentiisque animæ inhærens præter actus vitales, & actiones eorum, nec alias qualitates per se infusas agnosco, nisi vel habitus, vel supernaturales actus vitales, quod in sequentibus latè tractandum est in variis locis,

Tertius terminus non vitalis per modũ actus primi permanentis in potentia nõ operante vel quandiu illa operatur. Admittitur à modernis Theologis.

Controuertitur inter eos an sit qualitas necne.

Nullum tale datur auxilium.

locis & euasionibus. Posita verò illa sententia multò probabilius est tale auxilium proximè consistere in qualitate, licèt præcedat actio, vel motio Dei, per quam talem actum infundit, vt in discursu huius libri ostendam.

13. Nunqu infund motio sine qualitate, quæ sit etiã auxilium, vel terminus auxilij.

Sic ergo satis probata relinquitur assertio, simúlque declaratum est, quando actualia auxilia non solùm actiones esse possunt, sed etiam qualitates, imò nunquam esse posse actiones, vel motiones, quin per ea infundatur aliqua qualitas, quæ sit etiam auxilium, vel vltimus actus, & terminus auxilij. Neque existimo D. Thomam in sensu contrario huic doctrinæ locutum esse, ille enim de solis auxiliis non tractat, sed simpliciter de gratia, & quando dixit actualem gratiam non esse qualitatem, non loquitur de auxilio gratiæ, nec de actione, vt actio est, sed gratuito effectu, hoc est, de ipsomet actu vitali, vt est quidam motus animi perfectus, de quo negari non potest, quin sit in re ipsa vera qualitas. Solùm ergo ad distinguendum illud actuale donum ab habituali, dixit Diuus Thomas non esse qualitatem, imitatus Aristotelem lib. 10. Ethic. cap. 3. dicentem operationem virtutis, & felicitatem non esse qualitatem, intelligit enim non esse qualitatem non puram, & ab actuali, & vitali efficientia hominis independentem, & ideo isti actus, ne putarentur esse qualitates merè passibiles, seu receptibiles in subiectis, nomen operationum, seu actuum retinuerunt, quia ad suos formales effectus actualem influxum vitæ requirunt. In hoc ergo sensu D. Th. vt actum ab habitibus gratiæ distingueret, dixit actus non esse qualitates, quia in actuali motu consistunt, sine quo possunt habitus permanere.

Mens D. Thomæ suprà num. 8.

Aristotel.

14. Assertio quinta. Auxilium gratiæ multiplex est. Primò, diuiditur in auxilium in intellectu, vel in voluntate receptum.

Vltimò dicendum est auxilium gratiæ non vnum tantùm, sed multiplex esse. Hanc assertionem perfunctoriè attigimus in Prolegomeno primo, voces diuersorum auxiliorum explicando: in discursu autem huius libri res per illas significatas explicaturi sumus ad vnam, vel duas diuisiones illas vocando. Potest enim auxilium gratiæ primò diuidi in auxilium, in intellectu, vel in voluntate receptum, quæ diuisio generatim sumpta nullâ indiget expositione, nam vnum in actibus, vel motionibus in voluntate receptis, aliud in illustratione intellectus consistit. Secundò, diuidi potest vtrumque auxilium in supernaturale quoad substantiam, vel quoad modum, quam diuisionem in dicto Proleg. 1. sufficienter pro loci opportunitate declaraui. Et ex dictis in duobus libris præcedentibus ex parte effectuum, seu terminorum amplius explicata est, nam auxilium in substantia supernaturali ad actus in se supernaturales necessarium est; illud verò quod datur ad actus ordinis naturalis, solum quoad modum supernaturale requiritur. Quomodo autem in seipsis hæc auxilia distinguantur, in cap. huius libri dicetur. Tertiò diuiditur auxilium gratiæ in excitans, & adiuuans, ad quæ membra reuocamus alia similia, quæ à PP. traduntur, nimirum auxilij operantis, & cooperantis, præuenientis, comitantis, & subsequentis, ac denique, illud quod specialiter dicitur dari per modum conuersus, de quibus omnibus eo ordine, quo proposita sunt, in discursu huius libri dicturi sumus. Quartò diuiditur auxilium gratiæ in sufficiens, & efficax, quæ membra in duobus libris sequentibus declarabimus,

Secundò vtrumque subdiuiditur in supernaturale secundũ substantiam, vel quoad modum.

Tertiò, in auxilium excitans & adiuuans.

Quartò, in sufficiens & efficax.

A

Capvt II.

Vtrùm auxilium excitans sit primum in ordine gratiæ sanctificantis adultorum.

1. Suppositio 1. Hæc auxilia pertinent ad solos adultos.

Svpponimus interna auxilia gratiæ propria esse adultorum & ratione vtentium, quia in operatione rationali aliquo modo consistunt, & ad actus liberos efficiendos conferuntur; ideóque infantes sicut ad liberè operandum, ratione vtendum apti non sunt, ita neque auxiliorum gratiæ sunt capaces; & ideo in hoc, & duobus sequentibus libris, etiamsi interdum simpliciter de sanctificatione loquamur, de sola sanctificatione adultorum semper intelligimus, quod semel admonuisse sufficiet. Supponimus deinde dari vnum ex auxilis sub illa generali voce, videlicet sub sanctificatione quod continetur sub nomine vocationis, locis in prœmio huius libri allegatis, & Rom. 8. Marc. 2. & alibi sæpe, & sub nomine pulsus, Apocalyps. 3. & sub nomine locutionis ad cor, Ose. 2. & vox ipsa excitationis satis insinuatur Dan. 13. ibi, suscitauit Dominus spiritum Danielis pueri. Perinde etiam dictum est, ac si diceretur *excitauit*, & ita etiam dixit Petrus Ep. 2. cap. 3. *Vestram excito in commotione sinceram mentem*. Et Ecclesia frequenter publicè orat: Excita Domine corda nostra, excita Domine tuorum fidelium voluntates, &c. & ex Conciliis, & PP. plura statim afferemus. Ratio autem potissimè petenda est ex fragilitate liberi arbitrij ad opera virtutis, & pietatis, nam inde oritur necessitas huius auxilij, quæ magis in sequentibus declarabitur.

B

Supp. 2. Datur aliquod auxilium quod à Script. vocatio, locuto, excitatio dicitur.

Rom. 8. 30. Marc. 2. 17. Apoc. 3. 20. Ose. 2. 14. Dan. 13. 45. 2. Pet. 3. 1.

C

2. Supp. 3. Sanctificatio adulti pluriũ actuum successionem includit.

Tertiò supponimus sanctificationem hominis adulti, vt complectitur non solùm formæ sanctificantis infusionem, sed dispositiones etiam, quæ ad illam præcedunt, non vno momento, nec vno actu, sed plurium successione fieri, & ideò priusquam quid sit hoc auxilium declaremus, necessarium iudicamus exponere, an via generationis, iustificationis initium ab hac gratia sumatur. Quod simili ferè modo quæri potest de quolibet opere pietatis, quod est primum in aliquo tempore, vel serie operationũ, quãdo videlicet homo priùs de illo nihil cogitabat, & postea illud operatur; nam illa etiam mutatio non in memento fit, nec sine successione plurium actuum internorum, & ideo ibi etiam quæri potest, an gratiæ auxilium, quod ad tale opus datur, ab excitante incipiat.

D

Status quæstionis.

3. Ratio dubitandi, gratia excitans est actus vitalis.

E

Ratio dubitandi esse potest, quia gratia excitans in aliquo vitali actu consistit; sed prima gratia auxilians non potest esse actus vitalis: ergo gratia excitans non potest esse prima gratia auxilians. Maior supponitur tum ex communi sententia, tum ex vi vocis, nam excitatio interna non fit sine hominis attentione, & vigilia, & hæc non fit sine actu vitæ. Minor probatur primò, quia gratia prima auxilians debet fieri in nobis à solo Deo: actus autem vitalis non fit in nobis à solo Deo, vt supponimus. Ergo actus vitalis non est prima gratia auxilians. Consequẽtia est clara: & maior testimoniis, & rationibus ostendi potest. Primum testimonium sit illud Psal. 120. *Auxilium*

Gratiã primam auxiliantem fieri in nobis à solo Deo ostenditur testimoniis.

Primum *Psal. 120. 2.*

lium meum à Domino, *qui fecit cælum & terram*, quod additum videtur, vt intelligamus, sicut solus Deus fecit cælum & terram, ita à solo Deo esse nostrum auxilium, non à nobis, & ideo etiam non dixit, à Domino, & à me, quia solus Deus confert tale auxilium.

Secundum *Apocal. 3. 20.*

Secundò, ex illo Apoc. 3. *Ecce sto ad ostium, & pulso, si quis audierit vocem meam*, &c. Vbi duo distinguuntur, vnum est pulsare, quod est solius Dei, aliud est audire, quod est etiam ab homine: homo autem non excitatur donec audiat; ergo antequam excitetur, excipit etiam gratiam præuenientem, qua pulsatur. ergo datur gratia præueniens prior excitante.

Tertium *Concil. Arausic.*

Tertiò probatur ex Cócilio Arausic. 2. can. 20. dicente: Multa in homine bona fiunt, quæ non facit homo; quod maximè dictum est à Concilio propter gratiam primam præuenientem, qua homo à Deo mouetur, vt contra Semipelagianos doceat illam primam gratiam, quæ est exitium salutis, non pendere à natura, sed à solo Deo. Ergo illud primum auxilium ex mente Concilij, nullo modo fit ab homine, ac proinde non est actus vitalis, nec gratiam excitans.

4\. Ratione cōfirmatur. Prima gratia cùm sit supernaturalis à solo Deo in nobis produci potest.

Præterea potest rationibus confirmari. Prima, quia motus gratiæ excitantis, est in se supernaturalis, vt infrà ostendemus: ergo non potest fieri à potentia naturali animæ, nisi constituta saltem primò natura, per aliquod principium supernaturale illi intrinsecum, & inhærens, vt per illud in actu primo constituatur. Ergo primum donum gratiæ actualis est infusio illius principij gratuiti, quo intellectus, vel voluntas constituitur in actu primo ad efficiendum actum vitalem, supernaturalem etiam non liberum, & ita solus Deus efficit in nobis primam gratiam sine nobis actiuè, sed tantùm passiuè concurrentibus. Posterior illatio data est. Prior autem probatur.

Suadetur illud assumptum. Primò actus 2. supponit primum. Secundò vitalitas illius actus supernaturalis est.

Primò, quia actus secundus supponit essentialiter actum primú; ergo non potest naturalis potentia efficere actum supernaturalem, quoad substantiam, nisi priùs constituatur in actu primo etiam supernaturali. Secundò, quia in actu vitali supernaturali, etiam ipsa vitalitas est supernaturalis. Ergo debet esse à principio intrinseco supernturali; ergo ante actum vitalem supernaturalem debet supponi alia prior gratia, quæ non sit actus vitalis.

Tertiò, primum initiū nostræ iustificationis est à solo Deo.

Tertiò, quia aliàs primum initium nostræ salutis non esset reducendum in ipsum Deum solum, sed in Deum & naturam, quod nullus Theologus concedet; quia videtur ad Semipelagianismum accedere. Sequela probatur, quia actus vitalis excitantis gratiæ non pendet à solo Deo, sed etiam ex potentia nostra, vt quædam natura est, necessitate quadam naturali influens in tales actus.

Quartò, gratia præueniens cum sit præuia ad actum non efficitur à potentiis.

Quartò, quia gratia præueniens, qua Deus nos mouet ad hos actus gratiæ excitantis, non est influxus immediatus in ipsos actus; ergo ille influxus non est ab ipsis potentiis, nam ipsæ non efficiunt in se aliquid præuium ad actus. Ergo ille influxus non est actus vitalis, sed prius ipso. Antecedens probatur, quia si Deus solum influeret in actum cogitationis, v. g. gratiæ excitantis, talis cognitio esset sola ex sola facultate naturæ cum concursu Dei, contra illud Pauli 2. Cor. 3. *non sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.*

2. Cor. 3. 5.

5\. Nihilominùs dicendum est, primum donum gratiæ, quod Deus homini confert in ordine ad eius sanctificationem, esse aliquam gratiam excitantem.

Assertio.

Hæc assertio est immunis Theologorum, qui de his gratiis clariùs, & expressiùs scripserunt, quos in se-

A quentibus referam, quamuis illam non tam disputare, quàm supponere videantur, & quamuis in assertione de interna gratia loquemur, possumus eius probationem ab externa inchoare,

Gratia excitans est primum donum homini collatum in ordine ad eius sanctificationem.

Prima gratia exterior est excitans.

quia in adultis prima gratia exterior necessariò esse debet etiam exteriùs excitans, vtique per verbum Dei, iuxta Paulum ad Rom. 10. dicentem, *fides est ex auditu, auditus autem per verbum Christi.* Est enim fides humanæ salutis initium, ac fundamentum, & radix totius iustificationis, vt dixit Concil. Trident. sess. 6. cap. 8. initium autem fidei externum est prædicatio Verbi Dei, quæ mentem excitat. Ergo prima gratia exterior ad iustificationem pertinens gratia excitans est.

Rom. 10. 17. *Trident.*

Prima etiam interior. Probatio prima ex Tridenti.

Idem autem non minus certum est de interna gratia. B quod probatur, primò ex Concilio Tridentino suprà cap. 5. dicente, declarat præterea ipsius iustificationis exordium in adultis à Dei per Christum Iesum præueniente gratia sumendum esse, hoc est, ab eius vocatione. Manifestum autem est vocationem esse gratiam excitantem, vt idem Concil. paulò pòst declarat, dicens, vt per eius excitantem gratiam: & in doctrina Augustin. est manifestum, vt postea declarabimus. Potéstque declarari ex vocatione sensibili, nam illa nihil aliud est, quàm quædam excitatio, quæ per sensum vsque ad mentem peruenit; ergo etiam interna vocatio Spiritus sancti nihil aliud est, quàm excitatio ab eodem Spiritu sancto menti indita.

Probat. 2. ex eodem Conc.

Præterea idem Concilium in cap. 7. describit totam seriem gratiarum, & motionem Spiritus sancti, quæ in iustificatione C interuenire solent ab exordio eius, vsque ad finem, & tamen caput illud sic inchoat. Disponuntur autem ad ipsam iustificationem dum excitati diuina gratia, &c. ergo excitantem gratiam ponit tanquam primam, & tanquam totius iustificationis initium. Secundò argumentari possumus in hunc modum, quia illuminatio, seu inspiratio Spiritus sancti gratia excitans est: sed prima gratia, quæ hominibus adultis datur, ad inchoandum in eis sanctificationem, est inspiratio, & illuminatio; ergo gratia inchoans iustificationem est gratia excitans. Consequentia est clara, & minor est certa, probabitúrque in capite sequenti. Minor autem probatur apertè ex D Concilio Tridentino in loco citato, nam cùm dixisset, exordium iustificationis esse à vocatione, quæ per excitantem gratiam fit, subiungit. Ita vt tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat inspirationem illam recipiens, &c. vbi apertè declarat tactum cordis fieri per Spiritus sancti illuminationem, & ita tacitè exponit illud Apoc. 3. *Ego sto ad ostium, & pulso.* nam idem est tangere ac pulsare cor, & reuera idem est excitare illud.

Apocal. 3.

Probat. 3. efficax.

Atque ita ex illo loco optimè probatur tam assertio, quàm dicta minor propositio: iam primus actus, seu pulsatio cordis à Spiritu sancto facta est prima gratia eius in hoc genere, sed hic tactus fit per illuminationem, & inspirationem eiusdem Spiritus sancti. E Ergo illuminatio, siue inspiratio Spiritus sancti est prima gratia auxilians, ac proinde excitans gratia similiter est prima.

Confirm.

Et confirmatur hæc ratio tam ex dicto Concilio Tridentino, quàm ex Arausicano. Hæc enim Concilia, vt docerent gratiam absolutè loquendo non dari ex meritis, reduxerunt totam gratiarum seriem ad primam, vt eam ante omne meritum dari ostenderent. Sed in hac reductione semper sistunt in diuina excitatione per Spiritus sancti inspirationem; sentiunt ergo primam gratiam auxiliantem esse excitantem. Consequentia clara est: de Maiori autem postea latè dicturi sumus, nunc illam supponimus. Minor autem satis probatur

 batur

batur ex Concilio Tridentino ex locis citatis, & can. 3. Si quis dixerit sine præueniente Spiritus sancti inspiratione, &c. & can. 4. Si quis dixerit, liberum arbitrium à Deo motum, & excitatum. In quibus locis semper in diuina inspiratione, & excitatione tanquam in prima gratia sistit. Et Concil. Arausi. cap. 5. inde docet initium fidei non esse ex nobis, quia affectus credendi per gratiæ donum fit in nobis, & explicat Concil. id est, per inspirationem Spiritus sancti, vtique per primum gratiæ auxilium. Et similiter in can. 6. contra Semipelag. definit gratiam Dei non dari credentibus, volentibus, desiderantibus, sed potiùs, *vt credamus velimus, vel hæc omnia sicut oportet agere valeamus per infusionem, & inspirationem Spiritus sancti in nobis fieri.* Et similem doctrinam habet in can. 7. & aliis, semperque vltimam gratiæ resolutionem, ac diuinam inspirationem facit.

Concil. Arausic.

6. Et iuxta doctrinam hanc dixit Bernardus lib. de Gratia, & lib. arbitrio. Conatus nostri cassi sunt, si non adiuuentur, nulli si non excitentur, & ibi sistit tanquam in primo initio. Similiter D. Prosper l. 2. de vocat. Gen. cap. 16. Gratia, inquit, Dei in nobis, iustificationibus principaliter præeminet, suadendo, illuminando; & subiungit, sed etiam voluntas hominis subiungitur ei, quæ ad hoc prædictis est excitata præsidiis, vt diuino in se cooperetur operi. Etiam planè docet initium gratiæ ab excitante sumi. Omnes denique doctrinam hanc ex August. sumpserunt, qui in libris contra Pelagium, & reliquas eius illam tradidit, præsertimque hanc gratiam explicat lib. 1 ad Simplicianum quæst. 2. & lib. 83. quæstionum q. 68. & toto libro de Gratia Christi, & lib. 2. de peccatis, vbi cap. 18. dicit, hominem conuerti ad Deum, nisi ipso excitante, & adiuuante non posse, & vbi ponit excitantem gratiam vt primam, & per illam dicit, agi hominem à Spiritu sancto, iuxta illud ad Rom. 8. *Qui Spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei.* quod exponens serm. 10. de vero Apost. Aguntur, inquit, Spiritu illuminante, excitante, & adiuuante, vt filij Dei fiant.

Probatur ex Patribus. Bernard. Prosper. August. Idem. Rom. 8. 14.

7. Ratione declaratur hæc veritas, quia si comparemus gratiam actualem ad habitualem in adultis, prior ordine generationis est actualis, & nunc supponimus, quia habitualis non infunditur sine hominis dispositione, quæ dispositio per actus hominis fit: dispositio autem præcedit formam, vel ordine naturæ si sit proxima, vel temporis si sit remota: sicut regulariter, & secundùm communem legem in iustificatione hominis fit, procedit enim ab imperfecto ad perfectum, & ideo dispositiones remotæ præcedunt etiam tempore habitualem gratiam. Ante dispositionem autem remotam, quæ in aliquo actu libero semper consistit, præcedere debet aliquod gratiæ auxilium, vt ita opus gratiæ à Deo solo incipiat; ergo tale auxilium non est nisi excitans. Probatur hæc consequentia, quia auxilium adiuuans propriè sumptum, vt distinguatur ab excitante, non præcedit cooperationem liberam voluntatis ordine temporis, nec causalitatis, vt in sequentibus ostendemus: auxilium autem excitans vtroque modo antecedit consensum liberum; ergo ab illo incipit motio diuina in ordine gratiæ; ergo illa est prima gratiæ. Secundò hoc ipsum declaratur, quia externa gratia excitans solùm esse potest in intellectu, aut voluntate, nam si quæ possunt esse in aspectu sensitiuo, nunc non considerantur, sed quasi externæ reputantur. Aut ergo loquimur de prima gratia simpliciter respectu totius mentis (vt sic dicam,) vel de prima gratia respectu singularum potentiarum. Priori modo manifestum est primam

Ratione stabilitur assertio. Declaratur ampliùs.

A gratiam actualem in actu recipi debere, quia est prior potentia, neque potest voluntas moueri, nisi medio intellectu. Deinde in ipso intellectu vt operari possit, in aliquo ordine necesse est, vt præcedat aliqua excitatio, quia non potest iudicare, nisi apprehendat, nec potest apprehendere, nisi ab alio motus, quia de se est impotentia, quæ non potest se reducere in actum, nisi ab alio excitatus, & adiutus, qui ordo etiam in naturalibus actionibus seruetur. Ergo multo magis in supernaturalibus, vt intellectus possit ad propriam operationem supernaturalem eleuari, necesse est, vt supernaturalis excitatio in illo antecedat. Illa ergo est prima gratia respectu intellectus, & consequenter etiam respectu totius mentis, seu partis rationalis. Atque hoc modo B Augustinus lib. de prædestinat. Sanctor. in principio reuocat totam gratiarum seriem ad sanctam cogitationem, quæ non potest esse à nobis, sed ex Deo, iuxta illud Apostoli 2. ad Cor. 3. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid* (vtique ad salutem pertinens) *à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Et eamdem doctrinam habet lib. de Bono perseuer. cap. 19. & lib. 2. contra 2. epistolas Pelagianor. cap. 8. & alibi frequenter, præsertim in dicta quæst. 2. ad Simplician. Ex hac igitur parte sanctæ cogitationis excitatio prima gratia est: nam ante primam cogitationem est homo quasi dormiens, per cogitationem autem excitatur: respectu autem voluntatis illamet excitatio intellectus dici potest prima etiam C gratia voluntatis, quia licèt subiectiuè sit in intellectu, de se voluntatem allicit, & attrahit. Tamen hæc non est prima gratia intrinseca, seu inhærens ipsi voluntati, & ideo in ipsamet voluntate distinguendus est tactus, seu motus Spiritus sancti à libero consensu, quæ duo in dicto loco Apocalyps. 3. per verba pulsandi, & aperiendi declarantur: prius autem est pulsare, quàm aperire; ergo & tactus cordis, prior est, quàm liber consensus; ergo gratia excitans, per quam ille tactus sic est prima inter gratias voluntatis. Quàm verò sit necessaria hæc gratia, & quòd sit munus eius, postea videbimus. Ad D rationes dubitandi in principio positas in sequenti capite commodiùs respondebimus, duas enim quæstiones postulant, quas ibi tractabimus.

Intellectus de se est in potentiâ, nec potest se reducere ad actû, nisi ab alio excitatus & adiutus. August. 2. Cor. 3. 5. Idem. Prima gratia intrinseca voluntati est tactus distinctus à libero consensu. Apoc. 3. 20.

Capvt III.

Vtrùm Gratia excitans sit actus vitalis hominis.

1. Dvas opiniones ad hoc punctum pertinentes inuenio, quæ in vno principio conueniunt, in assertionibus autem multum differunt. Prima opinio dicit primam gratiam excitantem non esse actum vitalem, sed quandam priorem gratiam, quæ sit E principium actus vitalis. Fundamenta huius opinionis sunt duo, tacta in rationibus positis capite præcedenti in principio. Primum est, quia prima gratia præueniens debet fieri à solo Deo in nobis, id est, non concurrentibus, nec moraliter, nec physicè illam efficiendo; ergo non potest esse actus vitalis. Secundum est, quia actus vitalis, qui est per se actus gratiæ, & actus supernaturalis; ergo vt à nobis fiat, necessariò supponit aliam gratiam, quæ det nobis vires ad efficiendum talem actum, quia non potest fieri per solas vires naturæ; ergo prima gratia excitans non potest esse actus vitalis. Non negat autem hæc opinio, quin aliæ excitantes gratiæ, quæ post primam sequuntur, possint esse actus vitales,

1. Opinio docet primam gratiam excitantem nõ esse actum vitalem, sed principium eius. Fundatur 1. Fundatur 2.

les, vel necessarij, vel interdum etiam liberi.

2\. Opinio 2. gratiam excitantem esse actũ vitalem quidem, sed qui fit à solo Deo. Commune fundamẽtum vtriusque sententiæ est gratiã præuenientem fieri à nobis sine nobis. Conc. Arauſ. Auguſt. Bernard.

Altera opinio est gratiam excitantem etiam primam esse actum vitalem, & nihilominus non fieri à nobis effectiuè, sed à solo Deo. Prioris partis fundamenta postea videbimus: posterior autem fundatur in illo principio, in quo hæc sententia conuenit cum præcedenti, quòd Deus has præuenientes gratias facit in nobis sine nobis, nam ex illo colligit hæc opinio talem gratiam, etiamsi actus vitalis sit non fieri à nobis. Antecedens probatur testimonio Concilij Arausicani suprà adducto, multa esse in homine bona, quæ non facit homo, quod præcipuè dictum videtur propter gratias excitantes, vt ex Augustino, à quo sumpta illa sententia, intelligi potest, lib. 2. contra duas Epistolas Pelagianorum cap. 8. Et sic etiam Bernard. lib. de Grat. & libert. arbitr. circa finem dicit, *Deum solum operari in nobis exordium salutis, non per nos, neque nobiscum.* Et ibidem adiungit gratiam excitare liberum arbitrium, dum seminat cogitatum. Et eodem modo loquitur Anselmus circa id 1. ad Corinth. 15. *Non ego, sed gratia Dei mecum. Superna* (inquit) *pietas aliquid agit in nobis sine nobis, vt subsequente libero arbitrio bonum quod appetimus agat nobiscum.* Et eodem modo loquitur Gregor. cap. 10. aliàs 11. Consequentia verò probatur, quia non repugnat cogitationem, aut motum vitalem fieri à Deo in nobis sine nobis physicè etiam concurrentibus; ergo ita exponendæ sunt dictæ locutiones Patrum, vt cum omni proprietate intelligantur.

Anſelm. Greg. Magn.

3\. Assertio 1. pro vera sententia. Gratia excitans prima est actus vitalis intellectus aut voluntatis. Sequitur ex dictis. Firmatur auctoritate.

Nihilominus communis, & vera sententia duabus assertionibus continetur. Prior est, gratiam excitantem etiam primam esse actum vitalem intellectus, vel voluntatis; ita sentiunt omnes auctores infrà referendi, & probatur ex dictis in præcedenti capite, vbi ostensum est primam gratiam esse excitantem, eámque in illuminatione, & inspiratione consistere. At illuminatio, & inspiratio actus vitales sunt, vt est per se notum; ergo prima gratia excitans actus vitalis est. Simile argumentum est, quod ex vocatione, & initio iustificationis sumitur: nam vocatio est iustificationis initium, ac subinde prima gratia excitans; sed vocatio Dei interna, vt in nobis fit, & recipitur, non est sine aliqua actione vitali, imò in illa consistit; ergo prima etiam gratia excitans vitalis actio est. Maior satis probata est suprà ex verbis Concilij Trident. sess. 6. cap. 5. *Declarat iustificationis exordium in adultis, & ab eius vocatione esse sumendum*, quam vocationem statim explicat per gratiam excitantem. Idemque tradit Augustinus citatis locis, ideoque in dicto libro 83. Quæstionum q. 68. dixit: *Si quis sibi tribuat quòd venerit vocatus, non tamen potest sibi tribuere quòd vocatus sit*, quia nimirum à vocatione sumitur initium. Minor item propositio ex eisdem locis probatur, nam vocatio Dei interna nihil aliud est, quàm illustratio quædam mentis, & inspiratio, qua Spiritus sanctus potentias nostras ad bene operandum erigit, & inflammat; vt idem Concilium significauit, dicens Deum vocando hominem tangere cor eius per Spiritus sancti illuminationem, quam statim etiam inspirationem vocat. Et eodem modo loquitur Augustinus, qui etiam sæpè hanc vocationem explicat per sanctam cogitationem, vel sanctum desiderium, seu boni cupiditatem, vt loquitur lib. 2. contra duas epist. Pelagian. cap. 8. vel per illuminationem intellectus, vel voluntatis delectationem, aut suauitatem, vt lib. 2. de peccator. merit. cap. 17. Hæc autem omnia in vitalibus actibus consistunt, vt per se patet. Ergo prima gratia excitans, actus vitalis est.

Trident. Auguſt. Idem.

4\. Denique potest ratione ita declarari, quia diuina

A vocatio interior à locutione Dei in nobis initium sumit. Locutio autem Dei in nobis non est nisi aliqua cogitatio, vel conceptus mentis nobis à Deo immissus, quia licèt loquutio sit à Deo loquente, vt percipiatur à creatura, in illa recipi debet, vt rectè docuit Gregor. lib. 2. Moral. cap. 4. aliàs 5. vbi ait, *Loqui Deum ad Angelos eo ipso, quod eorum cordibus occulta sua inuisibilia ostendit*; & infrà quasi audientibus dicitur, *quod videntibus inspiratur.* Et infrà eodem modo explicat locutionem Dei ad animas sanctas per infusionem alicuius cognitionis, vel effectus; sic ergo vocatio interior Spiritus sancti est illa locutio Dei, de qua ipse dixit, *ducam eam ad solitudinem, & loquar ei ad cor.* Ergo talis vocatio fit per actum vi-

Ratione roboratur. Quid locutio Dei. Greg. Magn.

B talem nobis immissum. Et confirmatur, quia nisi homo perciperet locutionem Dei in se, non posset ab illo excitari, vt attenderet: locutio autem Dei fit, vt homo excitetur, & attendat; ergo necesse est vt fiat per aliquem actum vitæ, quo homo aliquid percipiat, & ex vi illius aliquid etiam appetat, vel fugiat, aut timeat. Declaratur præterea, quidquid à Deo infunditur præter actionem vitalem, potest infundi vel paruulo, vel homini dormienti; quid enim repugnat? Vocatio autem diuina, & gratia excitans est propria adultorum, vt Concilium Tridentinum suprà non obscurè aduertit, daturque illis vt quasi à

Diuina locutio in nobis est actus vitalis.

C somno excitentur, & vigilent, iuxta illud Ephes. 5. *Exurge qui dormis*, &c. & ideo non habet locum nisi in adultis, & qui ratione vti possunt: datur ergo per modum actus secundi, nam quamdiu potentia est tantùm in actu primo, est quasi dormiens, vt Arist. dixit in lib. 2. de Anima. Denique confirmatur, quia propter hanc rationem hæc gratia excitans est tantùm actualis, id est, solùm in homine durans, quamdiu actu vitaliter operatur. Omnis enim gratia realiter distincta ab operatione vitali potest, quantum est ex se, permanere, etiamsi potentia vitaliter non operetur, vt respondendo ad fundamenta prioris sententiæ mox dicemus, ex qua responsione magis hæc assertio confirmatur.

Epheſ. 5. 14. Ariſtot. Confirm.

D Dico secundò. Gratia excitans non fit in nobis sine efficientia vitali & physica potentiarum animę, ita tenet Soto lib. 1. de Natur. & gratia cap. 16. & Medina 1. 2. q. 111. art. 2. ad argumenta, versic. *sed & illud annotatione dignum*. Bellarminus lib. 6. de liber. arbitr. cap. 15. proposit. 6. Gabriel Vasquez disput. 185. cap. 3. num. 11. & c. 9. n. 35. & Valent. disput. 8. q. 3. puncto 3. §. *sed arbitror.* & à cæteris modernis Theologis hæc sententia communiter recipitur. Ratio autem sufficiens est, quia iuxta veriorẽ doctrinam ita est intrinsecum actui vitali danti suum effectum formalem potentiæ, in qua manet, quòd effectiuè ab ea prodeat tanquam ab intrinseco principio vitæ, vt omnino repugnet huiusmodi potentiam cognoscere, aut amare per actum, quem nunc elicit, vt nunc ex Philosophia suppono, & ex 1. 2. q. 3. & 9. sed per hos actus gratiæ excitãtis homo ita mouetur, vt aliquid

5\. Assertio 2. Ad gratiam excitantem concurrunt vitaliter & effectiuè potẽtiæ animæ. Soto. Medina. Bellarm. Vaſquez.

E cognoscat, amet, timeat, delectetur: ergo non possunt fieri sine concursu vitali potentiarum. Vnde licèt daremus de potentia absoluta posse actum vitalem aliter fieri, non posse sine extraordinario miraculo, & præter naturam taliũ actuum, nihilominus certum est fieri non posse: superuacaneũ autem est tale miraculum fingere, quia neque experientia illud inducat, nam potiùs experimur ita nos perueniri, & moueri in his actibus, sicut in aliis motibus indeliberatis, quos sine dubio potentię nostræ eliciunt: neque ratione subsistit, quia miraculũ illud, nec ad gratiam, vel ad meritũ confert; neque è cõuerso physicus ille concursus potentiarũ aliquid obest veritati gratiæ omnino gratuitæ, cùm illa efficiẽtia non sit libera, vt

De ratione actus vitalis est vt efficienter producatur à potentia vitali, saltem citra miraculum.

Quod tamen fingi non debet.

 capite

capite sequenti ostendemus. Nec denique tale miraculum reuelatum est, aut aliqua authoritate verè, aut legitimè fundatur, vt respondendo ad argumenta manifestum fiet.

6. *Ad Concil. Arausic. suprà n. 2.* Ad fundamentum, in quo contrariæ opiniones conueniunt, respondemus in primis sententiam illam generalem Augustini, & Concilij Arausicani, *multa sunt in homine bona, quæ non facit homo*, etiamsi ita exponi permittamus, vt omnem efficientiam physicam ex parte hominis excludat sufficienter verificari quoad supernaturalia dona gratiæ, in virtutibus per se infusis, & Spiritus sancti donis, & habituali gratia sanctificante. Deinde magis ad mentem Patrum respondetur, per illa, & similia verba solùm excludi liberam hominis cooperationem; sic enim, vt infrà videbimus, distinguit Augustinus gratiam, quam Deus in nobis sine nobis operatur, à gratia qua nobiscum cooperatur. Nam huic posteriori nos liberè cooperamur, priori autem minimè: quia ergo gratia excitans in nobis fit sine cooperatione libera nostra, ideo dicitur fieri in nobis sine nobis, etiamsi non fiat sine efficientia necessaria nostrarum potentiarum; hoc enim referebat ad confutandos Semipelagianos, vt ab Augustino, vel aliis Patribus negaretur. Potéstque hic modus loquendi explicari ex Paulo ad Romanos 7. vbi de naturali, & inordinato motu concupiscentiæ priùs dicit, *Quod odi malum, hoc facio.* Et postea quasi declarans verbum *facio*, addit, *non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.* Nam motus concupiscentiæ licèt inuoluntarius sit, nihilominus fomes, seu appetitus verè, ac physicè facit, & operatur illum, & nihilominus ipse homo dicitur non operari illum, quia non liberè, neque humano modo illum operatur, nec illi consentit. Illud enim propriè dicitur homo operari, quod humano modo operatur. nam operatio humana illa est, quæ ex perfecto vsu rationis, & voluntatis procedit, vt docuit D. Thommas 1. 2. quæst. 1. art. 1. & ideò tunc propriè dicitur homo vt homo operari, quando libero, & morali modo operatur. Et hic modus loquendi maximè locum habet, quando sermo est de actionibus ad salutem pertinentibus, vt est in præsenti. Vnde potest hoc etiam declarari ex Concil. Trident. sess. 6. can. 4. vbi damnat negantes, hominis liberum arbitrium cooperari excitanti gratiæ: intentio autem eius fuit cooperationem liberam definire, vt postea apertè declarat, & nihilominus simpliciter, & sine addito cooperari dixit, quia videlicet non est propriè & simpliciter hominis operatio, nisi quæ libera est. Atque eo modo antiqua Concilia, & Patres cùm dicunt gratiam non excludere cooperationem hominis post Dei vocationem, de libera cooperatione loquuntur. Et eodem sensu dixit Augustinus, *Qui creauit te sine te, non saluabit te sine te.*

Vir amans Patrum.

Roman. 7. 15.

Illud propriè homo dicitur operari quod humano modo operatur. D. Thom.

Tridënt.

7. *Ad 1. fündam. primæ sent.* Iuxta hanc ergo doctrinam ad primum fundamentum primæ sententiæ, & ad omnia testimonia, quæ Vega adducit, respondemus distinguendo propositionem assumptam, scilicet, primam gratiam fieri à solo Deo. Est enim vera si particula *solùm* excludat hominis consensum, vel etiamsi excludat omne meritum, quòd maximè Augustinus intendit; non tamen esse veram, si excludat omnem physicam efficientiam intellectus, vel voluntatis, nisi fortasse sumatur actus ille, qui est prima gratia secundùm peculiarem respectum, seu inadæquatum conceptum, vt sta-

A tim declarabo. Ad illud autem testimonium Psalmi præcedenti capite propositum, *Auxilium meum, qui fecit cælum, & terram*, respondetur primò, auxilium illud etiam primum absolutè dici, esse à solo Deo, quia ipse principaliter efficit illum actum, vtiturque nostra facultate tanquam instrumento ad illum efficiendum. Vnde quia solus Deus potest illo modo efficere in nobis talem actum, & mouere potentiam, vt illum efficiat, ideo etiam dici potest tale auxilium esse à solo Deo, nam tunc etiam particula *solùm* non excludit physicam efficientiam instrumentalem proximæ facultatis. Quod maximè est loquendù de illo actu sub nomine auxilij; nam ille actus habet B duplicem respectum, vnum ad causam principalem, quæ est Deus, alium ad causam proximam instrumentalem, quæ est potentia, sub priori tamen habitudine habet rationem auxilij, quod proinde soli Deo meritò tribuitur; actus verò ipse ita fit à solo Deo, vt ab illo solo habeat initium, & ipse solus sit principalis causa physica eius, moralis autem vnica; & ita ex parte hominis excluditur omne meritum, vel libera cooperatio, non verò physicus concursus potentiæ ad actum vitalem necessarius.

Ad locum Psal.

Ad locum autem Apocalyps. 3. *Ecce sto ad ostium, & pulso*, respondetur in primis tactum Dei in corde altioris rationis esse, quàm C sit pulsus materialis ianuæ, nam pulsus Dei internus fit per voces internarum inspirationum, ac proinde per actus vitales: pulsus non debet esse accommodatus rei, quæ pulsatur, & ideo longè aliter pulsatur cor viuens, quàm inanimata ianua. Deinde cùm ibi adiungitur, *Si quis audierit vocem meam*, clarum est illam vocem Dei in corde non esse, nisi conceptionem aliquam mentis, vt suprà explicaui. Dici autem solet quis audire vocem Dei internam, vel quando ita illam audit, vt ei etiam obediat, quomodo potest intelligi illud Psalm. 84. *Audiam quid loquatur in me Dominus*; vel quando percipit ipsam inspirationem Dei, etiamsi illi resistat, quomodo potest intelligi illud Psalm. 94. *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra.* D vtroque ergo modo potest hoc verbum in prædicto loco sumi, & in priori Deus tangit cor per inspirationem, homo autem audit per consensum, & ita non procedit obiectio. In posteriori autem sensu, qui videtur satis consentaneus contextui, nam dicitur, *Si quis audierit vocem meam, & aperuit mihi ianuam*, id est, cor, quod per consensum aperitur, & ita audire videtur poni tanquam quid præuium ad consensum. Et in hac significatione *audire*, nihil aliud est, quàm percipere inspirationem diuinam, seu sentire tactum eius. Atque hoc modo si loquamur de inspiratione, vel illuminatione prout est in intellectu, optimè fieri E potest, vt eademmet operatio prout à Deo fit, sit pulsus Dei in corde; prout verò fit, & recipitur in intellectu, sit auditus eiusdem inspirationis, ita enim fieri facilè potest in locutione purè mentali. Neque in hoc comparandus est materialis pulsus cum spirituali, quia materialis pulsus solum obiectiuè immutat sensum, & media specie efficit auditum: pulsus autem diuinus merè internus si intellectualis sit, immediatè, ac formaliter afficit intellectum, & reddit illum accendentem, & aliquid apprehendentem, vel intelligentem, & ideo eodem actu percipit intellectus eandem Dei locutionem, quatenus perceptio mentis in se virtualiter reflectitur. nam qui aliquid

Ad locum Apocal.

Psalm. 84.

Psalm. 94.

Eadem operatio prout à Deo fit est pulsus, prout fit & recipitur in intellectu est auditus.

quid denuo apprehendit, simul virtute concipit, quòd aliquid apprehendat, & consequenter quòd ab aliquo excitetur, & moueatur. Si autem inspiratio fit in voluntate, talis motus non percipitur nisi per intellectum, atque ideo per alium actum ex priori naturaliter resultantem, & ita ibi clariùs distinguitur pulsus ab auditu.

CAPVT IV.

Aliis fundamentis primæ sententiæ satisfit, & quod sit principium proximum efficiens gratiæ excitantis inquiritur.

1. *Dubium incidens, quæ causa proxima concurrat cum potentiis vitalibus ad actus gratiæ excitantis.*

ALia fundamenta primæ sententiæ petunt dubium, si actus gratiæ excitantis effectiuè fiunt à nostris potentiis, quæ virtute proximè, vel quo adiutore proximo illos efficiant; supponimus enim nunc illos actus esse supernaturales, & ideo non posse à sola naturali potentia virtute sua elici; propter hanc enim rationem præcipuè moti sunt dicti auctores ad dicendum infundi nobis aliam gratiam priorem his actibus, quæ sit principium illorum, quam volunt esse rem creatam, & inhærentem potentiæ reipsa distinctam ab actu gratiæ existentis, & principium eius, quam alij vocant motionem, virtuosam puram, ita vt qualitas non sit. Alij dicunt esse qualitatem actualem, seu transeuntem in nobis receptam, & nullo modo à nobis factam.

2. *Assertio. Solus Spiritus sanctus immediatè per seipsum eleuat potentias ad eliciendos tales actus gratiæ excitantis. Prob. 1. ex authoritate.*

Ego verò censeo nullam talem entitatem infundi, quæ sit prior tempore, vel natura ipso actu gratiæ excitantis, vel principium proximum eius, sed solùm Spiritum sanctum immediatè ac per seipsum infundere hos actus eleuando potentiam ad conficiendum illos. Probatur primò ex his quæ diximus, nimirum gratiam excitantem esse primam, quæ nobis infunditur, vt Patres & Concilia docent. Dicent fortasse sub hac excitante gratia includere Concilia illam priorem gratiam, quæ ad eliciendam inspirationem infunditur. Sed qui sic respondet, ostendere hoc debet ex ipsis Conciliis, aut Patribus, in illis enim nullum vestigium talis gratiæ inuenimus, quin potiùs ipsam inspirationem ponunt vt gratiam primam, & præterea indicant immediatè infundi ab ipso Spiritu sancto, & non mediante alia qualitate. Vnde Concilium Arausic. can. 4 de huiusmodi inspiratione ait fieri in nobis per sancti Spiritus infusionem, & operationem, & per hanc dicit præparari voluntatem à Domino, & cap. 6. similiter vocat inspirationem, & infusionem sancti Spiritus, & eodem modo loquitur Concilium Tridentinum. Vnde etiam communiter Theologi antiqui non docuerunt infundi nobis aliquod donum gratiæ per modum actus primi præter habitus infusos. Certum est enim ad alliciendum actum gratiæ excitantis non infundi habitum, nullus enim supernaturalis habitus infunditur adulto, nisi prævio consensu libero, tanquam necessaria dispositione, vt infrà dicitur; ergo talis gratia, quæ sit prior actu secundo, & est principium eius, & non habitus, non habet fundamentum in aliqua doctrina Patrum, aut Theologorum.

Conc. Arausic.

Concil. Trident.

3. *Secundò ratione impugnando duos modos quibus hæc gratia potest explicari.*

Deinde ratione impugnatur tale genus gratiæ expendendo dictos duos modos explicandi hanc gratiam: prior dicit, esse spiritualem quamdam, & supernaturalem motionem virtuosam, quæ est res distincta ab actu vitali, & à solo Deo immissa, & non est qualitas vel formaliter, vel realiter, sed pura tantùm motio virtuosa, per quam Deus dat virtutem potentiæ, vel eleuat illam ad hos actus efficiendos. Hic verò dicendi modus supponit hanc motionem constituere potentiam in actu primo ad hos actus eliciendos, & nihilominus ait non esse qualitatem, sed puram motionem, quod gratis dictum videtur, nam in potentiis animæ firmæ constituentes illas in actu primo sunt qualitates, vt in sensibus externis, & internis videre licet, præterquam quòd generaliter loquendo secundùm Philosophum principia non intelligimus, qualis sit motio, quæ tantùm sit motio, & non sit qualitas, nec res alterius prædicamenti, cùm non possit intelligi motio, quin ad aliquem terminum intrinsecum tendat: in motione autem spirituali non potest intelligi terminus actionis, vel motionis, nisi qualitas; omitto enim locum, aut vbi qualecumq; illud sit, quod in rebus spiritualibus esse potest, quia in præsentem considerationem venire non potest: si ergo motio illa nullam qualitatem infundit intellectui, aut voluntati, non habet intrinsecum terminum qui per illam fiat; quomodo ergo est pura motio, vel ad quid mouet, eo vel maximè quòd talis motio si ponitur per modum actionis, est actio transiens, nam est ab agente Deo, & recipitur in passo. Non solent autem dicti auctores actionem transeuntem in Deo concedere, neque scio auctorem aliquem actionem transeuntem sine termino hactenus posuisse. Vel illa motio est tantùm per modum passionis, & sic concipi non potest, nisi per modum viæ, ac proinde per modum tendentiæ ad aliquem terminum: nam si nec est via, nec tendentia, erit profectò entitas aliqua facta à Deo in tali potentia solùm per modum effectus. Oportebit ergo vt sit qualitas, alioqui extra omnia prædicamenta vagabitur, vt facile patebit discurrenti per singula: id autem concedere philosophicum non est, neque etiam est, quòd Theologiæ attribuamus, quod nos cogat contra principia Philosophiæ huiusmodi entitates introducere.

4. *Aliud incommodu contrariæ sententiæ.*

Alia enim difficultas in illa sententia occurrit, quia defensores eius ad omnem actionem causæ secundæ, aliàs in actu primo plenissimo constitutæ requirunt similem rationem virtuosam præuiam, vt infrà videbimus. Vnde etiam asserunt quòd licèt potentia sit instructa, & eleuata per habitum infusum, indiget illa motione virtuosa primæ causæ, vt possit actum infusum elicere; ergo signum est illam motionem non postulari tunc vt principium proximum efficiendi actum infusum, nam habitum est huiusmodi principium sufficiens; ergo etiam respectu actuum gratiæ excitantis, illa motio (si detur) non est principium proximum, ex parte causæ secundæ; sed pertinebit tantùm ad concursum vniuersalem primæ causæ. Vnde vlteriùs sequitur, etiam iuxta illam sententiam illos actus elici à potentia nuda sine alio actu primo supernaturali ipsi inhærente, qui cum illa sit principium proximum actu gratiæ excitantis; quia illa motio virtuosa per se sola non supplet vicem habitus quando ille deest, aliàs superfluè daretur simul cũ habitu.

Si daretur motio virtuosa non esset principium proximum ex parte causæ secundum, sed pertineret ad concursum causæ primæ.

Duobus modis respondere possunt, vnus est ad hos actus supernaturales, qui sine habitibus fiunt, dari duas motiones virtuosas, vnam, quæ sit

Præcluditur euasio duplex.

sit proprius actus primus, & suppleat vicem habitus. Alius est dari vnam, quæ vtramq; vim eminenter habeat.

Prima.

Priorem modum in dictis auctoribus non inuenio, nec videtur certè verisimilis, tot gratiarum, seu occultarum motionum multiplicatio, quæ neque probari, nec satis intelligi possunt, præterquam quòd frustrà fit per plura, quod per vnum fieri potest; cur enim non poterit? vel si duæ motiones postulantur, cur non plures, etiam sine certo termino postulari poterunt.

Secunda.

Alium ergo modum dicti auctores eligunt, à quibus non vlteriùs interrogamus, an illa motio sit eiusdem rationis, quando datur ad operandum, tam ex habitu, quàm sine illo; an verò sit diuersæ rationis. Hoc posterius non videtur verisimile, quia motiones illæ supponuntur tendere ad actus, & quasi terminos eiusdem rationis: motiones autem sumunt speciem à terminis; cur ergo erunt illæ diuersæ rationis. Nam quòd is, cui datur, qualibet illarum, habeat, vel non habeat habitum, valde accidentarium est, & in hoc etiam distinctiones multiplicare sine alia ratione, vel explicatione philosophicum non est.

Illæ motiones nequeũt esse eiusdem rationis.

Vnde illimet auctores priorem partem eligunt, dicentes, motiones illas esse eiusdem rationis. Ex quo necesse est sequi, vt vel illa motio data potentiæ non habenti habitum, non suppleat vicem habitus, nec constituat potentiam in actu primo, nec compleat illam in ratione causæ proximæ, sed solùm sit concursus causæ primæ, quod destruit sententiam illorum, & nostram confirmat, vel certè oportebit dicere, eum qui operatur ex habitu infuso, recipere duos actus primos, habitum scilicet, & motionem.

Primò quia darentur duo actus primi ad eundem actum.

Sequela patet, quia illa motio data potentiæ non habenti habitum, formaliter constituit illam in actu primo; ergo etiam data potentiæ habenti habitum dabit eundem effectum, quia neque habitus præexistens formalem effectum motionis impedire potest, neque forma potest esse impotentia, quin illi suum effectum formalem conferat. Habet ergo illa potentia duos actus primos, duásque virtutes actiuas proximas ad eundem actum, quod superfluum est.

Secũdò maior ex triplici actu primo prodiret actio.

Præterea ex illo duplici actu primo maior prodiret actio, quàm ab altero tantùm, sicut à duplici luminoso, maior fit illuminatio; quia si motio est per se sufficiens actus primus, sine miraculo impediri non potest, quin operante potentia cum habitu, ipsa etiam motio cooperetur non solùm vt concursus Dei, sed etiam vt actus primus potentiæ.

Tertiò superflui essent habitus.

Ex quo vlterius posset quis facilè inferre, superfluos esse habitus operatiuos infusos, cùm nunquam operentur sine aliquo actu primo magis actuali, de se dante sufficientem virtutem in actu primo ad efficiendos eosdem actus.

Eædem motiones non sunt eiusdem rationis in operante sine habitu.

Neque tandem dici potest, illas duas motiones esse eiusdem rationis in operante sine habitu, & cum illo, & nihilominus vnam illarum ratione suæ entitatis dare vim agendi habitus, & alteram de se non habere tantam perfectionem, quia si forma est eiusdem rationis, etiam vis agendi, & formalis effectus eiusdem rationis esse debet. Et hæc obiter de ista motione sint dicta, nam plura in sequentibus sunt dicenda.

Proponitur alter explicandi modus per qualitatem transeuntem.

Superest alter modus explicandi gratiam præuiam ad hos actus excitantis gratiæ, qui solùm differt à præcedenti, quia non dicit hanc gratiam esse motionem, sed qualitatem quandam actualem, seu transeuntem, quæ sit principium super-

A naturale, & proximum talis actus. Cuius opinionis fundamentum ex parte est idem, scilicet, quòd non potest potentia elicere actum secundum supernaturalem, nisi habeat actum primum eiusdem ordinis sibi inhærentem. Quòd autem hic actus primus sit qualitas, probari potest argumentis factis contra priorem sententiam: vocatur autem à sic opinantibus actualis, seu transiens, quia solùm datur vt actualiter efficiat, & quia tantum durat, quandiu efficit, seu quamdiu durat operatio, propter quam datur, sicut ictus impressus lapidi, vt sursum moueatur, dici potest qualitas actualis, & transiens propter similem rationem; in reliquis verò conuenit hæc opinio

B cum præcedenti, nam etiam qui de illa gratia sic sentiunt, ponunt præuiam gratiam per modum concursus: & ita eodem modo procedit discursus factus in præcedenti opinione. Nã si per qualitatem intelligunt solum concursum præuium, illo non satis est, vt suppleat vicem habitus, neque vt constituat potentiam in actu primo: si verò in his actibus gratiæ excitantis præter concursum præuium ponunt qualitatem realiter ab ipso distinctam; sic multiplicantur etiam & auxilia gratiæ sine fundamento auctoritatis, aut rationis, vel sentiunt ipsum concursum præuium includere illam qualitatem, & sic aut eadem qualitas dabitur homini operanti per habitum, quod etiam superfluum est, vt declaraui,

Reiicitur.

C vel concursus præuius erit distinctæ rationis in eo, qui cum habitu, vel sine habitu operatur, quod ipsi non admittunt.

Quidquid verò sit de concursu præuio, potest quis dicere hanc præuiam qualitatem per modum actus primi esse necessariam ad hos actus gratiæ excitantis eliciendos per se, & propter insufficientia potentiæ, etiamsi fortasse alius concursus præuius necessarius non sit.

Dubium secundum. Noua eiusdem qualitatis, admittendæ ratio.

Quòd si hæc necessitas vera est, satisque fundata non tantùm in actibus gratiæ excitantis, sed etiam in multis actibus plenè deliberatis, & propriæ gratiæ cooperantis, qui tempore, vel natura infusionem gratiæ habitualis antecedunt, inuenitur, &

D ideo tractando de illis actibus in ordine iustificationis examinandum est à quo principio proximo supernaturali procedunt, & ibi commodius & vniuersalius opinionem hanc expendimus. Nunc ergo solùm dicimus ad quæstionem præsentem parum referre, siue illa qualitas infundatur cum actu gratiæ excitantis, siue non: nam si fortasse infunditur, computatur tanquam vnum donum cum ipsa excitatione, & ipsa per se non meretur nomen gratiæ excitantis, neque Augustinus, neque Concilium Tridentinum aliter ea voce vtuntur, nisi ad significandam gratiam, quæ potentiam formaliter excitat, ac moraliter moueat, & dirigat, vel trahat, afficiat, vel regat. His enim, & similibus verbis perpetuò Augusti-

E nus vtitur, cùm excitantem gratiam, & efficiens excitationem, vt dicatur propriè auxilium excitans, nisi vtendo terminis æquiuocè, & præter vsitatum morem Conciliorum, alioquin etiam Deus ipse poterit dici gratia, vel auxilium excitans, nam est principale principium efficiens in nobis excitationem. Fateor tamen contentionem hanc forè tantùm de vsu vocis, si semel qualitas illa admittatur.

Ego verò qualitatem illam neque necessariam esse censeo, neque esse cur credamus illam infundi; priorem partem ostendo, quia probabilius est, posse Deum eleuare potentiam animæ, ad eliciendum

Assertio 1. Nulla huiusmodi qualitatis necessitas est, nec

ciendum actum supernaturalem, sine habitu, & sine qualitate inhærente, supplente vicem eius, scilicet adiuuante ipso Deo, & per seipsum supplente efficacitatem habitus; quod de visione beatifica suo loco probaui, & infrà cap. 6. & 8. latiùs dicam, quia cùm actus non sit vitalis ex influxu habitus, sed ex influxu potentiæ vitalis, qui est distinctus, & in suo genere proximus, potest Deus per seipsum facilè supplere efficientiam habitus, quia secluso vitali influxu, quidquid Deus potest facere per causam secundam, potest facere se solo; ita ergo in præsenti potest infundere immediatè ipsi potentiæ actum vitalem gratiæ excitantis, cooperante simul potentia, & in actum illum vitaliter influente: hac ergo ratione non est necessaria simpliciter talis qualitas.

que vsus. Prior pars ostenditur.

Posterior pars.

Alteram verò partem de facto, quam verisimiliorem credimus, per rationes suprà factas, nunc tantùm probamus, alias enim in citatum locum remittimus, quæ de actibus liberis specialiter procedunt, in quibus illa sententia maiorem habet difficultatem, quam in his actibus gratiæ excitantis, eo quòd necessarij sint; nihilominus tamen ad illos efficiendos non credimus dari talem qualitatem, quia fortè non est possibilis spiritualis qualitas, quæ non sit actus vitalis, sed per modum actus primi, & sit natura sua transiens, & quasi dependens à suo effectu; nam si ab illo non pendet, cur cessante illo statim corrumpitur, cùm sit in subiecto incorruptibilis, & à nullo contrario expellatur, neque habeat aliam causam corruptionis, præter suspensionem influxus diuini, per quam etiam habitus infusi, imò & anima ipsa potest esse animata.

Fortasse non est possibilis spiritualis qualitas transiens quæ nō sit actus vitalis, sed se habeat per modū actus primi.

Careret principio suæ destructionis.

Neque potest assignari ratio, cur suspensio illa diuini influxus sit magis connaturalis, aut debita illi qualitati, quàm habitibus, vel aliis similibus. Præterea, quia quoties potentia operatur supernaturalem actum sine habitu infuso, non elicit illum connaturali modo, nam ad hoc datur habitus, & ideo non est necesse, vt ad operandum eleuetur per qualitatem inhærentem præuiam, nam cùm illa non sit permansura impotentia post operationem, & tunc potentia eleuetur ad agendum præternaturali modo, tanquam Dei instrumentum, superuacanea est illa qualitas, cùm Spiritus sanctus ipse immediatè possit vti potentiis animæ illo modo infundendo illis illuminationem, ac inspirationem, vt Concilia magis indicant.

Dum potentia non elicit actū supernaturalem connaturali modo, non debet eleuari per qualitatem inhærentem.

Instantia repellitur.

Neque hinc sequitur, quòd primum auxilium gratiæ sit à nobis, vel à natura, integrè, vel ex parte. Quia in primis illa gratia excitans principaliter est à Spiritu sancto. Deinde datur omnino gratis, & sine vllo merito, vel dispositione nostra, imò & sine cooperatione libera nostra, vt statim dicemus; & ob has omnes, & solas causas dicitur non esse à nobis, vt constat ex Augustino lib. 2. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 9. Deinde intellectus, vel voluntas non solùm non habet vires naturales, ad efficiendum talem actum sufficientes, verùm etiam neque ad illum concurrit per potentiam naturalem, sed per obedientiam tanquam Spiritus sancti organum, & ideo nullo modo dici potest ille actus esse à natura, licèt verissimè dicatur ab intellectu, vel voluntate à Spiritu sancto specialiter motis, seu eleuatis produci.

Et ita facilè patet responsio ad fundamenta contrariæ sententiæ, in primo, & secundo capite proposita. Ad principale enim vltimo loco positum concedimus nunc (quod infrà superest videndum,) actum gratiæ excitantis esse supernaturalem, ideóque non posse fieri viribus naturæ, & consequen-

Satisfit fundamentis contrariæ sententiæ.

A ter esse necessarium principium superioris ordinis adiuuans, & eleuans potentiam. Dicimus autem hoc principium esse ipsummet Spiritum sanctum. Ad primam verò replicam, quia illud principium debet esse inhærens, vt constituat potentiam in actu primo; respondemus duplicem, secundùm rationem, esse influxum in illum actum, vnum intrinsecum, & vitalem, qui necessariò esse debet immediatè ab entitate ipsius potentiæ, & ideo respectu illius non constituitur potentia in actu primo per aliquid à se distinctum, sed per potentiam obedientialem, quæ ab entitate eius non distinguitur. Alius est influxus ex parte principij coadiuuantis potentiam ad substantiam actus, & ad hunc influxum vt connaturali modo fiat necessarius, est actus primus B inhærens potentiæ: vt autem fiat præternaturali modo non debito potentiæ, satis est quòd sit à principiis superiori assistente ipsi potentiæ, vt est ipsemet Spiritus sanctus. Neque oportet ad alia proposita in capite primo sigillatim respondere, quia infrà explicandum est vitalitatem actus supernaturalis esse posse ab ipsa facultate per potentiam obedientialem influente. Item dictum est quomodo hæc gratia pendeat à solo Deo, vt excludit, vel meritum, vel naturalem influxum potentiæ, non verò vt excludit omnem efficientiam per potentiam obedientialem. Ac tandem manifestum ex dictis est, etiam de his actibus verissimè dici, non esse nos sufficientes ad illos habendos à nobis, quasi ex nobis, quia tota efficientia, imò & efficacia illorum C est ab Spiritu sancto, vt declaratum est.

Actus supernaturalis elicitur à potentia sine habitu, sic præternaturali modo per influxum immediatū Spiritus sancti.

Capvt V.

Vtrùm motus gratiæ excitantis sint indeliberati, ita vt ex necessitate, non libertate fiant.

D Ratio dubitandi esse potest, quia gratia excitans est necessaria ad salutem, & ad bene operandum: motus autem indeliberati, præsertim voluntatis, nihil conferunt ad salutem, quia nec moraliter boni, neque meritorij esse possunt; ergo non potest gratia excitans in his motibus consistere. Deinde quoties Sancti postulant à Deo dona gratiæ, non postulant ab ipso motus indeliberatos, sed morales, ac perfectè humanos; ergo signum est indeliberatos motus non pertinere ad dona gratiæ, præsertim, quæ sunt ad salutem necessaria: nam omnia huiusmodi dona frequenter postulãtur à Sanctis, vt passim in Scriptura constat, & refert latè Augustinus in lib. de Grat. Christi, & de nat. & grat. & de Grat. & lib. arbitr. & aliis, inde ostendens gratiæ necessitatem. Vnde è contrario, ex eo quòd tales motus non po- E stulantur à Deo, rectè inferimus non pertinere ad bona gratiæ. Denique inductione id ostenditur. nam actus fidei liber est, & tamen est gratia excitans ad spem: spes etiam est actus liber, & tamen excitat ad charitatem; similiter timor voluntatis, est actus liber, & excitat ad pœnitentiam, & sic de aliis; ergo nō oportet, vt gratia excitãs sit actus indeliberatus.

1\. *Status quæstionis.*

August.

Nihilominus dicendum est proprios actus purè excitantis gratiæ liberos non posse esse, sed necessitate quadam sine operantis deliberatione fieri, & in hoc sẽsu rectè indeliberatos dici. Assertio est communiter recepta à Theologis in c. 2. allegatis: nam Vega tam necessarios putat hos motus gratiæ excitãtis, vt homo passiuè in eis recipiẽdis tantùm se habeãt. Alij verò

2\. *Assertio. Actus gratiæ purè excitãtis sunt necessarij & indeliberati. Est cōmunis. Vega.*

Probatur 1. authorit. verò licèt dicant efficienter à nobis elici, dicunt tamen fieri sine cooperatione libera; & in fine eiusdem capitis explicauimus de his actibus sententiam Concilij Arausic. & August. multa esse in homine bona quæ non facit homo; vtique liberè cooperando, propter quod dicuntur hi actus à solo Deo fieri, vt loquitur Augustinus lib. 2. contra duas epistolas Pelagian. cap. 9. dicens, *in vno istorum* (id est, in actu deliberato) *cooperatur Deus homini sapienti, alterum verò* (id est, actum gratiæ excitantis) *solus facit*; ergo talis actus non est liber, quia sine cooperatione hominis libera, non fit actus liber. Dices, esto non sit talis actus in se, & proximè formaliter liber, nihilominus potest esse aliquomodo liber, quatenus pendet ex aliqua dispositione libera, sine qua non daretur. Respondetur nos nunc loqui priori modo, & cum proprietate de actu libero: deinde addimus licèt fortasse aliqua gratia excitans sit ex priori dispositione libera hominis, nihilominus totam gratiam excitantem hoc modo liberam esse non posse, quia prima dispositio libera priorem excitantem gratiam necessariò supponit, vt inferiùs ostendemus.

Conc. Arausf. August.

Obiectio.

Diluitur.

3. Probatur secundò. Vnde argumentor secundò: nam vocatio est gratia excitans, vt suprà visum est, sed vocatio non est homini libera, quia non est in potestate eius, & ideo non potest ipsi attribui; ergo etiam gratia excitans non est libera. Minor est Augustini lib. 83. quæstionum in 68. dicentis. *Si quis sibi tribuat, quod veniat vocatus, non tamen potest sibi tribuere, quod vocatus sit*; quia nimirum venire est liberum homini, non autem vocari: & ideò Paulus primum prædestinationis effectum posuit in vocatione, dicens ad Roman. 8. *Quos prædestinauit, hos & vocauit*. & in cap. 9. vt declararet opus gratiæ dixit, *non ex operibus, sed ex vocante*, quia ex vocatione, quæ à solo Deo est, gratiæ opus incipit, vt latè ponderat Augustinus dicta q. 2. ad Simplicianum dicens, *nisi vocando præcedat misericordia Dei, neque credere quisquam potest, vt ex hoc incipiat iustificari*. Et infrà dicit. *quia non præcedit voluntas bonam vocationem, sed vocatio bonam voluntatem, propterea vocanti Deo rectè tribuitur, quod bene volumus, nobis verò tribui non potest quod vocamur*. Non est ergo nobis libera vocatio: vnde multo minus est in potestate hominis, quòd hoc, vel illo modo vocetur, sed in hoc maximè gratia Dei commendatur, vt dixit idem Augustinus lib. de Spirit. & liter. cap. 34. vbi docet piam voluntatem diuino muneri tribui, quia *visorum suasionibus agit Deus, vt velimus, & vt credamus, siue extrinsecus per euangelicas exhortationes, siue intrinsecus vbi nemo habet in potestate, quid ei veniat in mentem*. Antecedit ergo hæc gratia potestatem hominis, & à fortiori etiam vsum libertatis præcedit; non ergo consistit in actu libero, sed necessario.

August.

Rom. 8. 29. Rom. 9. 11.

4. Probatur tertiò ratione ex Augustino desumpta. Ratio denique ex eisdem locis Augustini sumitur, quia hæc gratia hominem quasi dormientem vel non attendentem ad vigilandum, vel attendendum excitat; ergo ex modo suo habet, vt à foris veniat, & non ab ipso homine; ergo ex propria ratione habet, vt non sit libera, & ideo satis indicatur hæc proprietas huius gratiæ illis verbis, *Ego sto ad ostium, & pulso*, Apocal. 3. & in ipso nomine vocationis includetur. nam vocatio non est à vocato, sed à vocante. Vnde est illud Prouerb. 1. *Vocaui, & renuistis*. Deinde excitatio hæc ab intellectu incipit, quia non potest voluntas nisi per intellectum excitari: intellectus autem excitari potest medio obiecto ab extrinseco agente proposito. Primus ergo actus excitantis gratiæ in intellectu est; ille ergo actus non potest esse liber, cùm antecedat motionem voluntatis, quæ sola est formaliter libera. Et hoc modo reducit sæpe Augustinus hanc primam excitantem gratiam ad sanctam, & piam cogitationem, vt lib. 2. contra duas epistol. Pelagian. cap. 8. & de prædestinat. Sanctor. cap. 2. sic interpretans illud Pauli, *Non sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis*. Et eodem modo dixit Bernardus lib. de Grat. & liber. arbitr. *Deum inchoare gratiam in nobis dum seminat cogitatum*. Est autem quasi naturalis modus operandi voluntatis nostræ, vt præuenta cogitatione aliqua, per quam sibi obiectum fugiendum, vel prosequendum proponitur, statim in actum indeliberatum prodeat, priusquam intellectus plenè aduertat vt deliberare possit; vt ergo Deus in his motibus gratiæ sese accommodet naturæ, & vt vtramque potentiam iuuet, per illam cogitationem intellectus statim mouet, & excitat voluntatem ad aliquem effectum amoris, vel timoris, prosecutionis, aut fugæ, qui proinde indeliberatus est, & per modum motus, quem primo primum appellant.

Gratia hominé quasi dormientem vel non attendentem ad attendendum excitat.

Apoc. 3. 20.

August.

5. Effugium. Occluditur. Dices hinc solùm includi vnum actum intellectus, & alterum voluntatis, esse non liberum in ordine gratiæ excitantis. Respondetur in primis hos primos actus non semel tantùm in vita esse necessarios, sed singulis temporibus, diebus, seu horis, in quibus mens incipit ad nouum supernaturalem actum moueri, postquam prior excitatio, & cogitatio omnino cessauit, ita vt neque ipsa, neque virtus eius manserit, & hac ratione sæpissimè hac prima gratia excitante indigemus. Deinde addimus etiamsi mens iam inceperit operari, vel etiam deliberare, aut consentire, Deum sæpe immittere nouas illustrationes, & inspirationes, vel vt intellectus meliùs, & clariùs rem apprehendat, vel vt maiori firmitate iudicet, vel plura intelligat, & penetret, vel vt voluntas magis afficiatur maiori cum suauitate, & delectatione operando, & isti omnes motus præueniunt vsum libertatis, vt per se patet. Addendum verò est post primam cogitationem, & motionem posse etiam subsequi aliquam liberam applicationem mentis ad maiorem considerationem rei per illam primam cogitationem propositæ. Quia ordinariò, & humano modo procedendo inter illam primam cogitationem, & consensum, vel dissensum plenè deliberatum intercedit aliquod tempus in quo voluntas iam excitata per primam cogitationem, & diuina gratia adiuta potest vel applicare intellectum, vt ex illa prima cogitatione magis inquirat, & discurrat, vel auertere alias cogitationes, quæ illam primam possunt impedire Hoc enim & est consentaneum connaturali modo procedendi hominis in suo discursu, & progressu mentis, & non repugnat gratiæ, ideo est valde consentaneum suaui eius motioni, ideóque nullam cooperationem liberam impedit, quam voluntas per gratiam reparata possit adhibere. Quod ex antiquis notauit Alensis 3. p. q. 30. aliàs 61. memb. 3. art. 4. §. *Ad aliud*, & ex modernis Molina in Concord. disput. 43. & ideo in assertione limitatè loquutus sum de actibus puræ gratiæ excitantis, quia illi soli sunt simpliciter necessarij: cum illis autem misceri possunt considerationes, vel volitiones, aut affectiones liberæ, quæ iam non sunt ex sola gratia excitante, sed etiam ex adiuuante, vt infrà dicemus.

Addendum primò.

Addendum secundò.

Alens.

6. Ad rationes. Ad primam ergo rationem dubitandi in principio positam, respondetur, hos actus gratiæ excitantis

dubitandi, sup. n.1. tantis præcisè spectatos res conferre quidem ad salutē tanquā per se meritorios vitæ æternæ, neque tanquā dispositiones proprias, quibus homo iste moraliter se ad iustitiā disponit; nihilominus tamen cōferre multum, vt per eos Deus inchoet in nobis opus gratiæ præparando voluntatem, & initium bonæ voluntatis illi conferendo, quod sine vsu libertatis optimè fit.

Ad secundam. Ad secundam negamus Sanctos postulare à Deo hanc gratiam excitantem, contrarium enim constat experimento omnium, qui sapienter, & secundùm fidem orare didicerunt. Et in Scriptura eiusmodi petitiones sæpe leguntur; huiusmodi enim sunt illæ orationes, *Cōuerte nos Deus salutaris noster*, Psal.84. *Conuerte nos Domine,& conuertemur*, Thren.5. & sæpiùs in Psalm.79. *Deus conuerte nos*. Et in Psal.118. omnes illæ petitiones, Reuela oculos meos, da mihi intellectum, inclina cor meum in testimonia tua, sunt de hac gratia excitante, & ad eandem pertinet illud, *Viam mandatorum tuorum cucurri cùm dilatasti cor meum*. Et eandem postulat sæpe Ecclesia in orationibus publicis, vt suprà veluti ex collectis Dominicæ 24. post Pentecostem, & Dominicæ 1. Aduentus.

Psal.84.5. Thren.5.21. Psal.79.4.8.15.20. Psalm.118.59.79.

7. Ad tertiam. Ad tertiam respondetur gratiam excitantem simpliciter, & per antonomasiam dictam esse illam, quæ fit in nobis sine nobis, vt diximus, & ideo non omnis excitans alium, etiamsi supernaturalis sit, ex gratia factus dicitur gratia excitans, si sit actus deliberatus, & humano ac morali modo factus. Tum, quia talis actus est effectus gratiæ adiuuantis, & cooperantis; tum etiam, quia huiusmodi actus non computantur propriè inter auxilia gratiæ, sed potiùs sunt fructus auxiliorum gratiæ: tum denique, quia hi actus non dantur per se primò, vt excitent ad alios, sed per se, ac propter se donantur; consequenter verò habent vim excitandi: gratia autem excitans propriè datur ad illa, quæ per se primò datur ad hoc munus, & per modum auxilij ad alium similem deliberatum, esse gratiam excitantem respectu alterius actus subsequentis, & ideo, vt sic, non tribui homini, sed soli Deo, quia homo non excitat seipsum, sed quod spectat ad appellationem gratiæ excitantis, non est contendendum de nomine, nam in bono sensu potest admitti, cùm reuera prior actus gratiæ deliberatè factus possit ad subsequentem excitare, dummodo non negetur differentia talis actus à propria, & pura gratia excitante, quam explicuimus. Et tamen modò quòd vnus ex his actibus excitat ad alium, non video, cur non possit hoc tribui tali actui, vt ab homine fit cum auxilio Dei, quia illa excitatio non est necessaria, & quasi ab extrinseco, sicut est altera, quę fit per proprios motus gratiæ excitantis, sed est libera; ergo est non tantùm à Deo, sed etiam ab homine, vnde propriissimè etiam dicitur homo excitare seipsum, vel per se in naturalibus actionibus, vel per auxilium Dei in supernaturalibus; sicut enim vnum corpus ab alio motum potest mouere aliud, ita homo excitatus à Deo potest vlteriùs excitare seipsum, & ad hoc vtimur consideratione, & meditatione rerum æternarum, vt nos ipsos cum diuina gratia ad bene operandum excitemus. Non tamen erit idem si verbo *vocandi* vtamur, quia licèt vocatio etiam sit excitatio, non tamen omnis excitatio est vocatio. Vnde etiam verbum vocandi specialius est, quàm excitandi, nam illud propriè refertur ad alium; & ita in præsenti significat primam Dei excitationem: verbum autem excitandi non includit illum respectum, & dici potest de quacunque motione ad subsequentem actum, quę ex vi procedentis fit.

Sicut vnum corpus ab alio motum potest mouere aliud, ita homo excitatus à Deo potest vlterius mouere seipsum.

A Et est simile de verbo *operandi*; nam homo propriè dicitur imperare sibiipsi: imperium autem quædam excitatio est, & in supernaturalibus actibus media prudentia infusa locum habet.

CAPVT VI.

Vtrùm gratia excitans in intellectu sit, & quæ sit necessitas, vel munus eius.

1. Assertio 1. Gratia excitans est in intellectu. Trident.

CVm in superioribus dictum sit initium interioris gratiæ ab excitante auxilio desumi, tanquam certum supponimus hanc gratiā esse in B intellectu, imò & in illo primitus inchoari, vt satis significauit Conc. Trid. sess.6.c.5. docens vocationem fieri tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem; illuminatio enim interna & spiritualis ad intellectum pertinet, & in illo fieri necesse est, idémque multis aliis testimoniis statim confirmabimus. Præterea est hoc manifestū in primis ex naturali subordinatione potentiarum animæ, nam inter eas præcedit intellectus, sine cuius motione non potest voluntas moueri, nisi ab aliquo extrinseco agēte, vel obiecto excitetur; ergo prima excitatio necessariò debet in intellectu præcedere. Atque hoc modo explicuit necessitatem hanc gratiæ excitantis D.Th.1.2.q.109.art.2. C ad 1.& q.24 de verit.art.14.& 15. Si tamen generaliter hæc ratio sumatur, non solùm probat necessariam esse præuiā excitationem in ordine actuum gratiæ, sed etiam in ordine naturalium actuum, & ita illum discursū confirmat D.Thom. auctoritate Aristot. lib.7. Ethic. ad Eudem. cap.18. de bona fortuna, vbi sentit voluntatem humanam non ita esse dominam suorum actuum, quin saltem in prima cogitatione indigeat moueri ab alio, quia non potest mouere seipsam ante cogitationem, & consequenter neque potest intellectum ad primam cogitationem mouere: oportet ergo vt ab alio moueatur; & quia omnes causæ inferiores D subordinantur prouidentiæ diuinæ, talis excitatio etiam in naturali ordine principaliter in Deum reducitur, vt in lib.2. explicaui. Quamuis autem hæc ratio, vt dixi, ad vtrumque ordinem gratiæ, & naturæ communis sit, vnicuique est cum proportione applicanda, quia motio primi mouentis est accommodata vltimo fini: per gratiam autem mouetur homo ad finem naturam superantem; ergo prima motio quæ per excitationem fit, esse debet per motionem eiusdem ordinis, & quæ à Deo auctore gratiæ procedat, quo discursu vtitur etiam D.Thomas.1.2.q.69.art.6. dicens, cùm Deus conuertat omnia ad seipsum, homines tamen E conuertere ad se, vt ad specialem finem cui intendunt, & cui cupiunt adhærere sicut bono proprio, secundùm illud Psalm.72. *Mihi adhærere Deo bonum est*. Et dicta q.24. de verit. art.15. id declarat, quia modus præparationis, & conuersionis ad Deum vt supernaturalem finem est homini naturaliter ignotus, & ideo necesse est, vt ad illum assequendum speciali modo diuinitus dirigatur, & gubernetur, quæ directio per sanctam cogitationem inchoatur.

D.Thom. Idem. Idem.

2. Confirmatur vlteriùs ex doctrina August.

Est etiam hæc doctrina D. Augustini, qui necessitatem huius gratiæ excitantis ad sanctam cogitationem vbique reducit, præsertim in dicta quæstio. 2. ad Simplician. vbi circa finem ait. *Quis potest credere nisi aliqua vocatione, hoc est, aliqua rerum testificatione tangatur? Quis habet in potestate tali viso attingi mentem suam, quo eius voluntas moueatur ad fidem? aut quis habet in potestate, vt vel occurrat, quod tunc delectat*

delectare possit, vel delectet cùm occurrerit. Eandem doctrinam habet lib. 2. de peccator. merit. cap. 17. & 18. & lib. 2. contra duas epistolas. Pelagianorum cap. 8. sempérque ad hoc inducit illud 2. ad
2. Cor. 3. Corinth. 3. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Est autem naturale intellectui, vt ad primam suam cogitationem ab extrinseco obiecto, vel quod suppleat vicem obiecti, moueri incipiat, & ideo in hac excitatione gratiæ id seruari necesse est, imò in eo est maior necessitas, quia intellectus magis distat, magísque est in pura potentia respectu obiectorum, quæ ordinem naturæ superant, & ideo necesse est, vt per influxum incipiat in actum reduci. Quamuis autem naturale sit intellectui per sensum excitari, tamen diuina virtute, & per auxiliũ gratiæ potest aliquando interna tantùm motione excitari, quamuis frequentiùs, & regulariter mediis externis obiectis illu-
August. minetur. Et ideo D. Augustinus duos modos huius excitationis, internum nimirum, & externum sæpe distinguit, vt lib. 83. quæstion. quæst. 68. ait. *Quoniam neque velle quisquam potest, nisi admonitus, & vocatus siue intrinsecus, vbi nullus hominum videt, siue extrinsecus per sermonem sonantem, aut per aliqua signa visibilia efficitur, vt etiam ipsum velle Deus operatur in nobis.* Et ibidem subdit de Pharaone ipsum non latuisse quantum boni consequutæ fuerint terræ illæ per aduentum Ioseph, *& illius (ait) rei gestæ cognitio vocatio eius fuit, vt populus Israel misericorditer tractans, non esset in-*
Idem. *gratus.* Simili modo lib. de spirit. & liter. cap. 34. dicens, *Visorum suasionibus agit Deus, vt velimus, & vt credamus, siue extrinsecus per Euangelicas exhortationes, vbi & mandata legis aliquid agunt, si ad hoc admonet hominem infirmitatis suæ, vt ad gratiam iustificantem credendo, confugiat; siue intrinsecus vbi nemo habet in potestate, quid ei veniat in mentem, sed consentire, vel dissentire propria volun-*
Prosper. *tatis est.* Atque eodem modo D. Prosper lib. 2. de vocat. gent. cap. 25. & 26. & lib. contra Collatorem explicat hanc gratiam excitantem nostra cognitione incipientem partim per extrinseca obiecta, vel signa, partim per internam reuelationem, vel monitionem.

Assertio 2. Exterior excitatio ab interiori non separatur regulariter.

Quamuis autem, vt dixi, excitatio hæc interior possit ab externa separari per virtutẽ gratiæ, quia Deus in actione sua non pendet à sensibus, sed potest virtute sua immediate immutare mentem, & loqui ad cor hominis, nihilominùs exterior excitatio ab interiori non separatur: nam si vox, vel alia species sensibilis perueniret ad sensum, & non attingeret intellectum, eúmque admoneret, non posset talis motio externa inter auxilia gratiæ computari, quia nullum adiutorium ad bene operandum præberet. Deinde circa priorem excitationem merè internam aduertendum est, licèt posset à Deo fieri per species supernaturales, & infusas, vel per accidens, vel etiam per se, nihilominus regulariter & secundùm ordinariam legem non ita fieri, sed mouendo, & excitando species à sensibus acceptas ad aliquid salutare cogitandũ, quod intellectus facere sua voluntate non posset. Quod si interdum Deus præbet nouas species, in eo supplet vicem sensibilium obiectorũ, & cùm per eas non eleuetur homo ad cogitandum sine dependentia à phantasmatibus, necesse est, vt cum eis dentur phantasmata proportionata; imò verisimile est talem impressionem specierum à phantasia incipere, & illa mediante ad intellectum transire media affectione intellectus agen-

Notatio 1. Excitatio merè interna communiter fit per species haustas à sensibus.

In operibus gratiæ Deus

A tis, quia in his operibus gratiæ non multiplicat Deus miracula non necessaria, sed vbi commodè fieri potest, naturalem ordinem seruat. Vbi autem hæc impressio specierum per diuinam actionem antecedit, licèt ad beneficia gratiæ pertineat, quia supernaturalis est saltem in modo, non est tamen interna gratia excitans, sed potiùs ad exteriorem gratiam spectat, quia per se, & ex natura sua per sensibilia obiecta fieri posset. Vnde à contrario circa alium modũ externæ excitationis aduertendum est, quòd licèt per externas voces, aut signa imprimantur species, quæ possunt etiam in intellectu aliquam naturalem cogitationem excitare, nihilominus illa non pertinet ad propriũ internũ
B auxilium gratiæ excitantis, quia illa cogitatio re uera fit solis viribus naturæ, & solùm ea quadam exteriori gratia, quæ est quasi plantatio, & rigatio, de qua dixit Paulus, *Neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* Item illa cogitatio est à nobis quasi ex nobis, sicut aliæ cogitationes naturales, quia propria virtute intellectus fit, solúmque requirit impressionem specierum, quæ à talibus obiectis sensibilibus naturaliter etiã fit: at verò pia cogitatio, quæ est gratia existens, talis est, vt ad illam non simus sufficientes ex nobis, sed sufficiẽtia nostra ex Deo esse debeat. Deniq; gratia, quę datur ad illã cogitationẽ, non trãscendit legẽ, vel doctrinã; vnde Pelagius (vt in lib. 1. & 3. sæpe aduertimus) in hoc sensu etiã
C admittebat excitantem gratiam, & inspirationem; Augustinus verò contra illam vrget, exigendo iuxta Scripturas, altiorem gratiam excitantem, quàm internam doctrinam, & occultam gratiam vocat, vt videre licet in toto lib. de Grat. Christi, & aliis frequenter, (vt ita rem explicem) etiã est interna, & spiritualis cogitatio, quæ diuina virtute fit in intellectu, & ab intellectu mediis speciebus ab interioribus signis intellectus impressis.

non multiplicat miracula non necessaria, sed vbi commodè potest naturalem ordinem seruat.

Notatio 2. Cognitio naturalis causata per signa quæ mouere possunt intellectum, non pertinet ad internum auxilium gratiæ.

1. Cor. 3. 7.

D. August.

Ex his ergo satis declaratum relinquitur munus, & necessitas huius gratiæ, quatenus ad intellectum pertinet. Nam munus illius, quæ vox ipsa præ se fert, est actu mouere, & monere hominem, vt rebus diuinis, & supernaturalibus afficia-
D tur: necessitas autem partim prouenit ex ea generali ratione, quòd homo non potest seipsum ad primam cogitationem mouere, partim ex potentia naturali hominis ad res supernaturales cognoscendas, propter quam necesse est, vt illa prima motio ex gratia procedat, & vtrúque significatum est ab auctore libri de Ecclesiast. dogmat. cap. 20. dicente, *Manet ad salutem quærendam libertas arbitrij, sed monente prius Deo, & mouente ad salutem, & ita initium salutis Deo operante habemus;* & eamdem sententiam continent, quæ suprà ex Augustino retulimus, præsertim in q. 2. ad Simplician. vbi in fine addit, *Voluntas nisi aliquid occurrit, quod inuitet animum, moueri nullo modo potest.* Hac ergo de causa præcedere excitationem
E in intellectu necesse est.

Assertio 3. Munus & necessitas gratiæ excitantis colligitur ex dictis.

Quoniam verò in intellectu apprehensio & iudicium inuenitur, inter quæ apprehensio ordine naturæ præcedit, dubitare quis potest, an præuia hæc excitatio simpliciter necessaria in præuia apprehensione tantum consistat, vel etiam iudicium requirat. Respondetur nec sufficere apprehensionem solam, quæ non includat aliquam cogitationem rei apprehensæ, & consequenter iudicium aliquod, licèt imperfectum, neque etiam requiri iudicium perfectum, & consummatum, quod cũ perfecta cognitione, & deliberatione fit. Ratio prioris partis est, quia hæc excitatio talis

Dubium. Assertio 4. Non sufficit apprehensio, sed requiritur iudicium imperfectũ.

Ratio primæ partis.

esse debet, vt possit in voluntate aliquem effectum commouere, nam ad hunc finem datur, vt ex dictis allegatis Conciliis, & Patribus constat. Ad mouendum autem effectum, non sufficit quælibet apprehensio, sed necessarium est aliquale iudicium, vt nunc suppono. Ratio verò alterius partis est, quia ad primum motum voluntatis non requiritur perfectum iudicium: hæc autem excitatio intellectus satis est, vt proximè moueat voluntatem ad aliquem motum indeliberatum, qui solet primus appellari. Item perfectum iudicium de se supponit voluntatem applicantem intellectum vel ad perfectè considerandum, vel etiam ad ipsum iudicium ferendum; ergo non oportet vt tale iudicium præcedat in intellectu per modum puræ gratiæ excitantis, sed satis est, quod præcedat illa cogitatio, quæ ad inuitandum voluntatem sufficiat, & vt illa posita possit etiam voluntas applicare intellectum ad melius considerandum, quod facere poterit adiuuante gratia, quæ iam non erit purè excitans, vt ex dictis in superioribus declaratum relinquitur.

Ratio secundæ partis.

CAPVT VII.

Vtrùm gratia excitans in voluntate sit, & quæ sit necessitas, vel munus eius.

1. Status quæstionis & ratio dubitandi.

EX dictis in præcedenti capite colligere aliquis potest excitantem gratiam in intellectu tantùm, & non in voluntate esse necessariam: consequens autem non videtur admittendum; ergo. Sequela probatur, quia tota illa necessitas fundata est à nobis in subordinatione voluntatis ad intellectum; ex illa verò solum colligitur necessariam esse excitationem intellectus, quia illa posita potest voluntas se mouere, etiamsi ab alio in seipsa non excitetur. Confirmatur, ac declaratur, quia motus voluntatis, quicunque ille sit, supponit in intellectu sufficientem cogitationem ex necessaria, & quasi essentiali subordinatione: motus autem perfectè deliberatus voluntatis non habet hanc necessariam subordinationem, vel dependentiam à motu indeliberato, vt illum necessariò supponere debeat; ergo potest esse in voluntate motus gratiæ adiuuantis, seu cooperantis, qui sit plenè liber, & supernaturalis, etiamsi in ipsamet voluntate non præcedat motus indeliberatus gratiæ excitantis. Quòd autem sequela admittenda non sit, probatur, tum quia Concilia explicant hanc gratiam excitantem nomine inspirationis, & hanc dicunt esse necessariam: inspiratio autem motum voluntatis significare videtur, quem eadem Concilia tactum cordis vocant, tum etiam, quia videtur inde sequi error Pelagij, qui dicebat præuenientem gratiam necessariam ad bene operandum, tantùm esse legem, & doctrinam. At verò si gratia excitans solùm est cogitatio intellectus, solùm deseruit per modum doctrinæ reuelantis, & proponentis voluntati bonum, quod amandum est.

Confirmatur.

2. In hoc puncto videri potest alicui non esse inconueniens concedere, excitantem gratiam non esse necessariam in volũtate, id enim indicare videtur Alexãder Alens. 3. p. q. 61. mem. 6. art. 3. aliàs 7. memb. 3. dicit enim excitare liberũ arbitriũ esse effectum gratiæ, tamen quia liberũ arbitriũ est facultas voluntatis & rationis, excitare pertinere ad rationem, iustificare autem ad voluntatem. Vbi excitationem tribuit soli intellectui, & inter illam

Suadetur sẽtentia negãs necessariam esse gratiam excitantẽ in voluntate. *Alens.*

A excitationem, & illum motum voluntatis, quo iustificamur, non videtur postulare aliquem motum indeliberatum voluntatis. Neque alij antiqui Scholastici neque ipse D. Thom. aliquid de necessitate horum motuum indeliberatorum gratiæ, quę in voluntate præcedere debẽt nobis, expressè crediderunt. Prętereà non videtur hæc sententia aliena à mente Conc. Trid. nam licet illuminationem, & inspirationem nominet, indicat tamen esse eandem motionem, sic enim ait in dicto c. 5. *Tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat inspirationem illam recipiens.* vbi quam vocauerat illuminationem, postea inspirationem vocat, & de illa vt de singu-

Ex Concil. Trid.

B lari motione loquitur. Et ideo in Can. 3. ex parte gratiæ excitantis ac præuenientis solam inspirationem requirit, ad actus iustificationis: non omisisset autem illuminationem, si illa esset distincta motio, cùm sit maximè necessaria. Idemque argumentum sumi potest ex Concil. Arausic. c. 5. & 6. vbi solam inspirationem requirit, cùm tamen in 7. illuminationem, & inspirationem appellet. Videtur ergo eadem sancta cogitatio vocari illuminatio quatenus afficit intellectum; inspiratio verò quatenus inuitat, & metaphoricè attrahit voluntatem. Vnde etiam sumitur coniectura, quia per actum intellectus sufficienter excitatur ipsa voluntas motione, seu tractione metaphorica. Non

Arausic.

C ergo est necesse, vt excitetur quasi formaliter per inhærentem motum.

Neque etiam videtur ab hac sententia alienus Aug. nam in multis locis, quæ iam allegauimus, necessitatem gratiæ excitantis ad sanctam cogitationem reuocat, vt lib. de prædest. Sanctor. c. 2. & de bono perseuer. c. 8. Illam ergo censet esse sufficientem in ratione excitationis, vt in lib. de Grat. Christi, c. 13. vocat illam internam doctrinam, dicens, *Si doctrina dicenda est, certè sic dicatur, vt altius, & interius eam Deus cum ineffabili suauitate credatur infundere non solùm per eos qui plantant, & rigant extrinsecus*, & tract. 26. in Ioan. explicat verba illa Christi Domini. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum*, per alia dicta Petro ab eodem Christo Domino Matth. 16. *Caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus qui in cœlis est*, addit 3.

August.

Ioan. 6. 44.

Mat. h. 16. 17.

D enim Aug. ista reuelatio, ipsa est attractio: at reuelatio in intellectu tantùm fit, & subiungit. Ramum viridem ostendis oui, & trahis illam; nuces puero demonstrantur, & trahitur. quibus modis per solam cognitionem hanc gratiam declarat, & simili modo, circa eundem locum loquitur Cyril. lib. 4. in Ioan. c. 6. dicens, non vi quadam cogi, trahique fidelis putandum est, sed monitione, doctrina, reuelatione ineffabiliter facta, vt ille solus nouit, qui dignos cognouit, & in c. 7. id confirmat ex aliis verbis Christi. *Omnis qui audiuit a Patre, & didicit, venit ad me. Vbi enim* (inquit) *auditus, disciplina, doctrinaque adest, ibi fides non visu, sed persuasione oritur*; persuasio autem ad intellectũ fit, qua

Cyrillo.

Ioan. 6. 45.

E persuasione facta, immediatè sequi potest, cùm adiuuante gratia volũtas credendi absque interuentu pręuij motus indeliberati eiusdem voluntatis. Eandéque doctrinã circa eundẽ locũ indicat Chrys. Hom. 45. in Ioan. dicẽs. Quomodo trahat hoc, Propheta prædixerat, quod erũt omnes docibiles Dei.

Chrysost.

Denique sententia hæc nullo modo incidit in errorem Pelagij, nam Pelagius, vt ibi vidimus, gratiam solũ ponebat in doctrina externa, quatenus naturali modo potest intellectum excitare, & instruere; hæc verò sentẽtia requirit specialẽ illuminationẽ internam, quã Pelagius non agnoscebat. 4.

Hæc sententia non videtur incidere in errorem Pelagij.

Et ideo signatim addit Augustinus in citato loco, ***non solùm per eos qui plantant, & rigant extrinsecus,*** (vtique, vt dicebat Pelagius,) sed per seipsum quod est proprium Catholicæ doctrinæ. Et hoc ipsum significauit Cyrillus in verbo illo, ***reuelatione ineffabiliter facta.*** non enim dicitur ineffabilis, nisi propter internum, & occultum modum diuinæ illuminationis. Et in eodem sensu dixit Chrysostomus, per illud verbum ***trahendi***, non liberum arbitrium tolli, sed necessitatem diuini auxilij demonstrari. Vnde est aliud manifestum etiam discrimen, nam Pelagius præter illam suam gratiam externam, non admittebat gratiam adiuuantem, quam hæc sententia in voluntate requirit. Quod satis esse ad distinguendam Catholicam doctrinam à Pelagiana, docuit August. in dicto lib. de Grat. Christi cap. 47. dicens ad Pelagium, si consenserit nobis etiam ipsam voluntatem & actionem diuinitus adiuuari, & sic adiuuari, vt sine illo adiutorio nihil bene velimus & agamus, &c. nihil de adiutorio gratiæ Dei, quantum arbitror, inter nos controuersiæ relinquatur.

August.

5. Nihilominus dicendum est, excitantem gratiam non solùm in intellectu, sed etiam in voluntate infundi, ante piam voluntatem, seu deliberatum consensum supernaturalem. Hæc assertio certa est, & in ea conueniunt omnes moderni Scriptores, est enim manifesta doctrina Augustini. nam ferè semper piæ cogitationi adiungit aliquem voluntatis motum, & specialiter lib. de prædestinat. Sanctor. c. 20. ***Cùm Deus*** (inquit) ***vult fieri, quod non nisi volentibus hominibus oportet fieri, inclinari eorum corda vt hoc velint, eo scilicet inclinante, qui in nobis mirabili modo, & ineffabili operatur, & velle.*** Et ita intelligit illud Psalm. 118. ***Inclina cor meum in testimonia tua***, & illud 3. Reg. 8. ***Fiat Dominus noster nobiscum, & inclinet corda nostra ad se.*** & illud Prou. 8. iuxta Septuaginta, ***præparatur voluntas à Domino.*** propriè enim præparatur voluntas per aliquid in se receptum, & non per solam intellectus cogitationem; & lib. 2. de peccator. merit. c. 17. & 18. duos effectus huius excitantis, & præuenientis gratiæ declarat: vnus est, ***vt innotescat, quod latebat, aliud vt suaue fiat, quod delectabat,*** quorum prior ad intellectum, posterior ad voluntatem pertinet, & vtrumque dicit pertinere ad illam gratiam, qua Deus adiuuat voluntates, quam gratiam ibi appellat ***victricem delectationem.*** Et similiter in dicto lib. de Grat. Christi cap. 13. dicit doctrinam internam in qua vocatio consistit, cum mirabili suauitate infundi. Quæ certè suauitas sine aliquo motu voluntatis intelligi non potest.

Assertio 1. Excitans gratia non solùm in intellectu, sed etiam in voluntate infunditur ante deliberatum consensum supernaturalē. Certa est, quia est manifesta doctrina Augustini. Primus locus.

Secundus.

Tertius.

6. Præterea in lib. 2. contra duas epistol. Pelagian. cap. 8. dicit cupiditatem boni non incipere in nobis à nobis, sed à Deo, vtique per excitantem gratiam, & in cap. 9. dixit hominem præparare cor, non tamen sine adiutorio Dei, qui tangit cor. Et in fine eiusdem capitis ait, ***Benedictio dulcedinis est gratia Dei, qua fit in nobis, vt nos delectet, & cupiamus, hoc est, amemus quod præcipit nobis, in qua si nos non præuenit Deus, non solùm non perficitur, sed neque inchoatur in nobis.*** & similia multa habet in epist. 106. & 107. & aliis locis contra Pelagian. Latiùs verò, & apertiùs Prosper lib. contra Collector. cap. 14. explicando verbum Christi, ***Nisi Pater meus traxerit eum***, multa enumerat, quæ partim ad intellectum, partim ad voluntatem pertinent, trahit (inquit) ad Deum contemplatio, & trahit cognitio diuinorum operum, & statim addit, animum audientis inflammat. Item trahit timor, trahit lætitia, trahit desiderium, trahit delectatio, quæ omnia A testimoniis Scripturæ confirmat, & concludit, ***Quis perspicere, aut enarrare possit per quot affectus visitatio Dei animum ducat humanum?*** & similia multa habet lib. 2. de vocat. gent. cap. 26. vbi post multa quæ ad intellectum pertinent, concludit, & fidei affectionibus imbuendo. Et Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 8. dicit Deum primum inchoare in homine voluntatem bonam, deinde eandem voluntatem adiuuare inchoatam, & idem prosequitur cap. 14.

Quartus.

Prosper.

Fulgent.

7. Ex quibus vlteriùs addimus hanc gratiam excitantem, & voluntati inhærentem, non solùm vtilem, sed etiam necessariam esse in ordine humanæ iustificationis. Hæc assertio ex dictis Patri- B bus, & testimoniis colligitur: nam in dictis locis sæpe de gratia necessaria ad fidem, vel conuersionem loquuntur: & inde Concil. Trident. illuminationem, & inspirationem tanquam necessarias requirit, & certè nomine inspirationis impulsum aliquem voluntatis intelligere videtur. hæc enim significant illa verba, ***Tangente Deo cor hominis***, nomine enim cordis voluntas significatur: dicitur autem Deus tangere cor per Spiritus sancti illuminationem, quia ex illuminatione intellectus statim resultat in voluntate motus aliquis, quo Deus tangit cor, & hic motus est etiam inspiratio, quam voluntas amplecti, vel respicere potest, vt Concilium ait; éstque hoc consentaneum verbis illis C Apocal. 3. ***Ego sto ad ostium, & pulso.*** Nomine etiam, ostij voluntas significari videtur. nam per illam Deus ingreditur in animam, vel ab illa expellitur. Cùm ergo dicitur Deus pulsare ostium, rectè intelligitur id facere mouendo, & excitando non tantùm intellectum, sed etiam voluntatem. Nam ex duobus quæ ibi statim subiunguntur, ***Si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum***; & licèt primum ad intellectum pertineat, secundum proprium est voluntatis, illa enim est, quæ per liberum consensum Deo ianuam aperit; ergo ipsa est etiam ostium, quod per gratiam excitantem pulsatur. Et hîc sumi potest prima ratio huius necessitatis, quæ sumitur ex naturali D sympathia istarum potentiarum. nam sicut voluntas non potest excitari nisi medio intellectu, ita è contrario posito in intellectu sufficienter excitatiuo, & non existente in intellectu sufficienti consideratione ad deliberandum, statim consurgit in voluntate necessitate quadam naturali motus aliquis cogitationi intellectus proportionatus. Nam si cogitatio est, v.g. de pœnis inferni, oritur timor; si verò est de diuinis beneficiis, resultat aliquis effectus amoris saltem imperfectus, & sic de cæteris. Quamuis enim isti motus non fiant sine intrinseco influxu gratuito, quia verò iam supponunt in intellectu priorem aliquam gratiam, cum qua habent connaturale quasi vinculū, ideo Deus consequenter concedit illum influxum in volun- E tate, illámque mouet modo accommodato ipsi naturæ.

Assertio 2. Gratia excitans non modò vtilis, sed etiam necessaria voluntati.

Apoc. 3.

Prima ratio fundata in scriptura. Posito in intellectu sufficienti excitatiuo, & absente sufficienti consideratione ad deliberandū, statim consurgit necessariò in voluntate motus aliquis cogitationi intellectus proportionatus.

8. Accedit alia ratio quæ præcipua est, quia voluntas per hos imperfectos motus aliquo modo disponitur, & paulatim trahitur ad perfectum consensum, vel immediatè, vel mediante intellectu, quod in prima vocatione ad fidem ita potest applicari. nam prima gratia excitans intellectum per cogitationem alicuius virtutis credendæ imperfecta est, quia non statim repræsentat sufficienter omnes rationes credendi, & ideo necesse est vt voluntas afficiatur aliquo modo ad cogitationem illam, vel obiectum eius, vt inde applicetur intellectus vel ad recogitandum, & expendendum ea,

Secunda ratio. Volūtas per motus gratiæ excitans aliquo modo disponitur & trahitur ad perfectum consensum.

ea, quæ audiuit, vel ad iterum audiendum, vel ad diligentiùs attendendum. Et huiusmodi videtur fuisse gratia data Lidiæ Purpuratiæ, cuius Dominus aperuit cor intendere his quæ dicebantur à Paulo Actor. 16. vt sumitur ex Prosper. lib. 1. de vocat. gentium cap. 23. aliàs 9 & contra Collator. cap. 3. & in epistol. ad Ruffinum; deinde verò crescente hoc modo cogitatione intellectus, crescit etiam ille indeliberatus voluntatis affectus, atque ita tandem eò peruenit, vt voluntas liberè, & efficaciter velit credere. Et hoc si quod Augustinus dixit, *Deum trahere hominem ad fidem ineffabili suauitate, ostendendo quod non apparebat, & faciendo vt suaue fiat quod non delectabat.* Et sic etiam dixit Prosper lib. 2. de vocat. gent. c. 16. Deum trahere hominem cor illuminando, & fidei affectionibus imbuendo, & cap. 14. contra Collator. Trahit (inquit) gestarum rerum cognitio, & diuinorum operum relaturæ cor audientis inflammant, trahit contemplatio, trahit delectatio lectionis. Et quod de fide dictum est, ad dilectionem, & pœnitentiam, aliosq; actus pietatis applicari potest.

Actor. 16. *Prosper.* *Idem.*

Declaratur & probatur vlteriùs, quia hic modus excitandi valde conformis est prouidentiæ, & necessarius in natura lapsa.

9. Estque hic modus excitandi, & trahendi animam valdè conformis sapienti prouidentiæ Dei, & valde necessarius homini, præsertim in natura lapsa. Primum patet, quia vtraque potentia intellectus, & voluntatis, est de se valde improportionata ad supernaturales actus, & ideo ad suauem prouidentiam pertinet paulatim illã subleuare, procedendo ab imperfecto ad perfectum; ergo sicut intellectus hoc modo ducitur à Deo præuia gratia excitante, ita etiam voluntas. Vnde in ipsa hominis iustificatione hoc ipsum ordinariè Deus obseruat, vt descripsit Concil. Trident. sess. 6. cap. 6. vbi varios ponit actus ad vtramque potentiam, ex quibus aliqui sæpe possunt ad gratiam excitantem pertinere, vt diuino timore concuti, desiderium aliquod salutis concipere: & secundum patet, quia per originale peccatum non solam ignorantiam contraximus, sed multo magis infirmitatem, & imbecillitatem bene operandi, vt rectè docet D. Thomas 1. 2. q. 109. art. 2. ad 3. & sumitur ex Augustino de nat. & grat. cap. 63. & 1. Retract. cap. 9. vt exponitur ab eodem D. Thoma 1. 2. q. 85. art. 3. ad 5. Ergo sicut intellectus indiget excitatione propter ignorantiam, ita debet excitari voluntas propter difficultatem bene operandi: quæ ratio in sequenti magis explicabitur.

10. Tertia quorundam ratio.

Tertiam rationem addunt aliqui, quia voluntas priusquam aliquem motum gratiæ excitantis in se recipiat, nullum habet supernaturale principiũ ad eliciendum actum supernaturalem perfectum, seu deliberatum: ergo indiget excitante gratia, per quam tanquam per proximum principium possit dicere deliberatum consensum, si velit. Antecedens supponitur, quia ante excitantem gratiam non præcedunt habitus infusi, neque alia trãsiens qualitas, quæ illorum vicem suppleat, vt in præcedentibus capitibus ostensum est. Consequentia verò probatur, quia voluntas non potest operari sine aliquo principio proximo, neque excitatio solius intellectus illi potest ad hoc munus deseruire, quia est illi extrinseca, principium autem operationum intrinsecum esse oportet potentiæ operationum elicienti.

11. Nihil addit præcedentibus si intelligatur de principio moraliter attrahente.

Hæc verò ratio vel nihil addit præcedentibus, vel efficax non est, neque subsistit, nam de duplici principio intelligi potest, scilicet morali, aut physico: si ergo solùm intelligatur de principio moraliter attrahente, inclinante, aut etiam adiuuante voluntatem; sic hæc ratio nihil addit præcedentibus, quin potius etiam pia cogitatio intellectus dicitur passim ab Augustino initiũ bonæ voluntatis, quia metaphoricè mouet illã, quæ est motio moralis, siue reducatur ad causalitatem finalem, siue ad efficientem moralem, vt est consilium, monitio, reprehensio, & similia. In hoc verò genere magis propriũ, & propinquum principium voluntatis est motus aliquis delectationis, aut timoris, vel desiderij eiusdem voluntatis, his enim motibus magis disponitur ipsa potentia ad vlteriorem consensum, & ad applicandum intellectum ad meliùs considerandum, & practicè iudicandum, vt declarauimus, & ob hanc rationem diximus esse necessarios hos motus voluntatis, quod perinde est, ac dicere esse necessarios, vt principia moraliter inducentia voluntatem. Et hoc sanè modo explicat vbique Augustinus necessitatem, & causalitatem istorum motuum, vt in locis allegatis videre licet, & maximè in 2. lib. de peccator. merit. cap. 17.

August.

12. Sin autem de principio physico vt quidam moderni volũt, non subsistit.

Si autem ratio illa intelligatur de principio physico, vt aliqui moderni illam intelligere videntur, mihi non videtur subsistere. Primò, quia gratia excitans per se, non ad hoc ponitur vt sit principium physicum efficiendi aliud, sed vt formaliter excitet, & vigilare faciat potentiam, & ideo per se habet vt sit actus secũdus & elicitus, non quòd sit eliciens, seu producens, quod magis pertinet ad actum primum. Secundò, quia esse principium physicum consensus magis pertinet ad gratiam adiuuantem, vt infrà videbimus. Quòd si quis dicat eamdem gratiam excitantem fieri adiuuantem, quando concurrit cum potentia ad consensum, esto hoc verum sit in proprio genere moralis adiutorij, vt infrà videbimus, nihilominus de adiutorio physico (vt sic dicam) gratis hoc dicitur, quia hoc valde accidentarium est ad proprium munus, & necessitatem gratiæ excitantis. Tertiò huius rei signum est, quia etiamsi supponatur impotentia supernaturale principiũ physicè sufficiens ad supernaturalem actum, adhuc est necessaria gratia excitans, vt capite sequenti dicemus. Et patet in puero baptizato ad vsum rationis perueniente, nam licèt habeat habitus infusos, excitandus est, vt possit actu credere, vel amare. Vnde fit etiam propositionem illam in dicta ratione assumptam, quòd excitatio non supponit habitus infusos, non esse in vniuersum verum, nam interdum potest ita esse, interdum non esse. Ex quo potiùs colligitur gratiam excitantem siue in voluntate, siue in intellectu, non requiri vt sit principium physicum alterius actus. An verò quasi concomitanter id habeat, saltem quando deest aliud physicum principium, controuerti potest. Id tamen commodiùs infrà tractabo, & ostendam excitantem gratiam hanc, physicam efficientiam per se non habere. Nunc solùm addo necessitatem illius principij, non rectè probari, ex eo quòd voluntas non potest dicere actum supernaturalem sine præuio principio physico supernaturali sibi inhærente, nam ipsum met actũ gratiæ excitantis elicit sine tali principio; vt illi met Theologi non negant, &

Primò. *Secundò.* *Tertio.*

& capite præcedenti à nobis ostensum est, vbi consequẽter diximus, quòd idem cõtingere possit in primo actu supernaturali, & libero, quod iterum in dicto loco magis ex professo examinabitur.

13. Recentiorum placitũ quadripartitum. 1. Propositio. Non omittam autem aduertere quosdam alios ex recentioribus Theologis sentire imprimis gratiam excitantem esse necessariam, vt voluntas habeat principium intrinsecum, quo possit efficere liberum actum supernaturalem; nihilominus nega-
Secunda. re principaliter hoc esse ipsos actus indeliberatos, quia vnus actus immanens non est principium formale effectiuum alterius. Et ideo dicunt tertiò, ex-
Tertia. citantem gratiam non consistere formaliter, & essentialiter in his actibus indeliberatis, sed in motione virtuali, & efficaci, per quam tanquam per principiũ formale Deus operatur in nobis tam indeliberatos actus, quàm deliberatos supernatura-
Quarta. les. Vnde quartò addunt huiusmodi actus indeliberatos non ex necessitate antecedere perfectam conuersionem, etiamsi gratia excitans ordine naturæ necessariò illam antecedat.

14. Resolutio reiicitur. Tertia prop. Verumtamen tertiam istarum propositionum iam suprà impugnauimus, & ostendimus esse falsam præter communem Scholasticorum modum loquendi, & explicandi, gratiam excitantem solùm videri inuentam ad introducendam illam motionem virtuosam, & efficacem, contra quam aliqua iam suprà diximus, & plura in hoc lib. 3. & infrà dicturi sumus. Hac igitur tertia propositione re-
Admittitur secunda. iecta, & retenta secunda, quam veram censemus, prima non potest subsistere, quia nulla relinquitur gratia, quæ possit esse principium formale efficiendi actum deliberatum, iamque est à nobis ostensum, & iterum infrà probandum est, tale principium inhærens potentiæ non esse simpliciter necessarium ad eliciendum actum, sed tunc solùm quando potentia connaturali modo, seu ex habitu operatur.

15. Quarta improbatur. Quartum verò dictum horum Theologorum ego absolutè, & sine vlla limitatione affirmare non auderem, nec censeo esse admittendum. Nam Concilia satis expressè docent, gratiam illam præuenientem, quæ tangit cor per illuminationem, & inspirationem, esse absolutè necessariam ante perfectam conuersionem peccatoris, vel ante voluntatem cre-
Arausic. dendi; ita enim loquitur Concilium Arausicanum
Trident. Can. 4. 5. 6. & 7. Et Concilium Trident. cap. 5. & Can. 3. Et eodem modo Augustinus eumdem iustificationis, & initij eius ordinem ponit. Vnde meri-
Bellarm. tò Cardinalis Bellarminus lib. 6. de Grat. & liber. arbitr. cap. 15. ex professo probat, ex Conciliis, & Patribus sine gratia excitante, quam ipse in dictis actibus indeliberatis ponit, nullum motum pietatis fieri posse, & tacitè reprehendit Vegam, qui lib. 6. in Trident. cap. 7. ausus est dicere, cum sola gratia adiuuante siue excitante posse interdum iustificatio-
Vega. nem perfici, cùm tamen Vega per gratiam excitantem non intelligat, nisi prædictos motus, & eamdem sententiam nominato Vega reprobat Vasquez 1.2. disp. 85. c. 3. in fine & Valēt. 2. tom. disp. 8. punct. 3. §. 1. in fine. Sed de hac opinione Vegæ iterũ capite sequenti dicam, nunc tantùm assero gratiam illam excitantem, qua Deus incipit cor mouere per actus nõ liberos, cõmuni & ordinaria lege esse simpliciter necessariã ad perfectos, & deliberatos actus supernaturales, quibus ad iustitiã disponimur efficiendos.

16. Refelluntur coniecturæ in contrariũ sup. n. 2. Neque contra hanc resolutionem obstant coniecturæ, quæ in contrarium fiebant, quia de Concil. Trident. iam dictum est, quomodo sit intelligendum, nam inspiratio per tactum cordis explicatur; & eodem modo intelligendum est Concilium Arausicanum. Augustinus verò sub pia cogitatione intelle-

A xit, seu comprehendit bonum affectum voluntatis, qui vel cogitatione intellectus excitatur, vel vicissim illam promouet, vt explicatum est, & ad eumdem modum explicanda sunt alia loca Augustini, quamuis non semper vtrumque modum declaret, non enim id semper necessarium est. Et eodem modo intelligendi sunt alij Patres explicantes verbum *trahendi*. Nam licèt interdum illam tractionem explicent per verba pertinentia ad intellectum, quia inde incipit tractio, non excludunt motus voluntatis sequentes cogitationem intellectus, & vim tractionis consummantis. Et hoc modo à Pelagio, qui in vtroque errauit, recedendum est.

B Nihilominus tamen propter rationem dubitandi priùs propositam existimo necessitatem huius mo- 17. Assertio 3.
tionis per actum vitalem non liberum, non esse tam Quæ satisfacit rationi
absolutam, & per se in voluntate, sicut in intellectu, dubitandi
ita docuit sine alia declaratione P. Vasquez tom. 2. sup. n. 1.
disput. 38. cap. 1. in fine. Ratio autem est, quia non P. Vasquez.
est tanta subordinatio, & causalitas per se inter actum indeliberatum, & deliberatum eiusdem voluntatis, quanta est inter actum non liberum intellectus, & liberum voluntatis. Nam hæc posterior prouenit ex intrinseca natura talium potentiarum, & in genere causæ finalis, & quasi formalis ex parte obiecti, est quædam dependentia essentialis inter
C ipsos actus. Hæc autem non inuenitur in prioribus actibus eiusdem voluntatis, sed ibi necessitas oritur ex imperfecto modo, quo homo procedit in suis Necessitas
actibus ab imperfecto ad perfectum. Et fortasse gratiæ excitantis in vo-
hæc necessitas vel tota, vel maiori ex parte prouenit ex imperfectione præsentis status naturæ lapsæ, luntate potissimũ prouenit ex imperfectione status naturæ lapsæ.
vt in capite sequenti magis explicabo. Declaratur denique, quia de potentia absoluta, seu per miraculum, vel extraordinarium auxilium non apparet repugnantia, vt ita proponatur immediatè à Deo fides, & iudiciũ credulitatis eius in intellectu, vt possit voluntas statim moueri actu deliberato, ac perfecto ad volendum credere; quia neque motus indeliberatus tunc apparet necessarius aliqua sufficien-
D ti ratione, neque videtur habere locum, cum tam perfecta aduertentia intellectus, nec denique scit tarda molimina Spiritus sancti gratia, vt vel non possit ita subitò illuminare perfectè intellectum, vel statim etiam voluntatem ad deliberatè volendum adiuuare. Quia verò hic modus deliberandi, & iudicandi, multum superat connaturalẽ modum operandi hominis, præsertim in natura lapsa, ideo in hoc statu communi lege accẽditur voluntas, & mouetur per actus indeliberatos, priusquã perfectè cõsentiat.

At verò vt aliqua gratia excitans in intellectu 18.
non procedat ante primum motum deliberatum voluntatis, nec per miraculũ fieri posse videtur, quia, vt suppono, fieri nõ potest, vt voluntas in cognitum feratur. Scio P. Molinam in concordia absolutè di- P. Molinæ
xisse, de potentia absoluta posse in nobis fieri per mens elucidatur.
gratiam actus supernaturales, & perfectos sine his
E præuiis motibus excitantis gratiæ. Sed ille procedit in eo fundamento, quòd gratia excitans nunc solùm requiritur vt principium per se efficiens illorum actuum, & ideo consequenter ait, Deum posse per se supplere illam efficientiam sine principio creato. Nos autem non credimus esse illud munus gratiæ excitantis, ideóque nõ solùm credimus posse Deum illam efficientiam supplere, sed etiam de facto ita facere, quoties voluntas, non ex habitu, sed disponendo se ad recipiendum habitum operatur. Et ideo necessitatem gratiæ excitantis ex proprio eius munere aliter sumimus, vt declaratum est, & hanc necessitatem ex parte intellectus tantum esse inuenimus, vt per solam efficientiam Dei in voluntate

suppleri

suppleri non possit, quia illa necessitas non fundatur tantùm in efficientia, sed in causalitate aliquo modo formali, seu obiectiua. Ideoque rectè dixit August. de prædest. Sanct. cap. 2. neminem posse credere nisi priùs cogitet esse credendum, illa autem cogitatio est excitatio: de motibus autem voluntatis facilè illam sententiam admittimus, vt iam dixi.

Augusst.

19. Assertio 4. Excitās gratia esse potest etiam in parte sentiente.

Vltimò addendum est gratiam hanc excitantem non solùm esse posse in intellectu, & voluntate, sed etiam in parte sentiente, vel quantum ad phantasiam, seu cogitatiuam, vel quantum ad appetitum: nam vtriusque potentiæ dispositio multum confert ad motionem superiorum potentiarum, quia intellectus pendet ex phantasia, & ideo phantasmata conuenientium obiectorum, & bona coordinatio illorum, maximè conducit ad intellectus illuminationem. Similiter voluntas per quandam concomitantiam afficitur iuxta affectus appetitus, vt sunt timor, complacentia, spes, & similes, qui omnes maximè subsunt Spiritus sancti motioni: nam altero modo potest illos excitare, quàm sensibilia obiecta sufficiant, & ita pertinent hæc ad gratiam excitantem. quæ doctrina est conformis Augustino in citatis locis, præsertim de Spirit. & liter. & ad Simplicianum; solùm aduerto hos motus appetitus, vel phantasiæ interdum redundare ex actibus deliberatis voluntatis, & intellectus, & tunc magis pertinere ad gratiam adiuuantem & subsequentem, quàm ad excitantem, quia iam sunt à nobis aliquo modo liberè operantibus saltem per quandam dimanationem, seu concomitantiam; aliquando verò se habent hi motus antecedenter ad omnem consensum liberum, & tunc propriè pertinent ad gratiam excitantem, quamuis remotè, & imperfectè. Suntque valde vtiles, & moraliter necessarij spectata humanæ naturæ conditione; simpliciter verò non sunt ita necessarij, sicut intellectus, aut voluntatis excitationes, quia non afficiunt, ipsasmet potentias, à quibus supernaturales actus perfecti eliciuntur, neque proximè illas disponunt, ac præparant, & alioqui potest Spiritus sanctus immediatè operari intellectu, & voluntate per illas potentias inferiores excitando potius, quàm è conuerso. Denique ad hoc genus reducuntur externæ occasiones bonæ, & motiones externorum obiectorum, vt sunt prædicatio Euangelij, iuxta illud 2. Petri 3. *vestram excito in commonitione sinceram mentem*, exempla Sanctorum, & similia, quæ licèt ab Augustino disputante contra Pelagium sub lege, & doctrina, magis quàm sub gratia soleant comprehendi, nihilominus, generatim loquendo, beneficia gratiæ sunt, & sub gratia generātum dicta continentur, vt in principio huius materiæ dixi. Et aliquo modo iuuant, quamuis per se non sufficiant, iuuant autem vt instrumenta, quibus Deus vtitur ad homines interiùs excitandos, & ideo ad gratiam excitantem reuocantur, vt ex Augustini sententia sæpe in superioribus dixi, præsertim in lib. de Spirit. & liter. c. 33. lib. 1. de peccator. merit. & remis. c. 22. & q. 2. ad Simplicianum.

Aug. — 2. Petr. 3. 1. — August.

Caput VIII.

Vtrùm gratia excitans sit necessaria solùm ante fidem, & alios habitus infusos, vel etiam post illos.

1. HÆc quæstio necessaria visa est, tum ad magis explicandum munus, & necessitatem gratiæ excitantis, tum etiam, quia est vnum ex punctis hoc tempore controuersis occasione eorum, quæ Molina in sua concordia docuit. Supponimus autem ex dictis in capite præcedenti, absolutè loquendo, neminem posse ad Deum conuerti, nisi præuia excitante gratia. Id enim apertis verbis definit Concilium Tridentinum sess. 6. can. 3. *Si quis dixerit sine excitante, & adiuuante gratia*, &c. & Augustinus lib. octoginta trium quæstionum, q. 68. dixit, neminem posse venire ad Deum, nisi admonitum, & vocatum, & lib. 2. de peccat. merit. cap. 18. ait, ideo scriptū esse Deum operari velle in nobis, quia sine ipso excitante, & vocante nihil possumus. Quæ sententiæ, & definitiones non possunt explicari regulariter, velut in plurimum, tum quia est contra vim Conciliorum, & Patrum, qui contra Pelagium absolutam gratiæ necessitatem docere voluerunt; tum etiam, quia æqualem necessitatem ponunt in gratia excitante, & in adiuuante: non obstante autem hac necessitate in explicatione, & applicatione illius ad diuersos casus opinionum diuersitatem inuenio ad quos explicandos varios status hominis in ordine ad Dei excitationem, & vocationem distinguo.

Absolutè loquendo nemo potest conuerti ad Deum nisi præuia gratia excitāte. Trident. Arausic.

Primus est eorum, qui nunquam exteriùs, vel interiùs vocati sunt, & de his nulla est in præsenti quæstio: nam illi indigent maximè diuina excitatione, & hoc ad minimum docent Concilia: quomodo autem possint hi homines hanc vocationem obtinere libro sequenti videbimus. Secundus status est hominis semel ad fidem sufficienter vocati, qui vocationi restitit, & credere noluit, retinet tamen vocationis memoriam: nam si penitus fuisset illius oblitus, perinde repulsaretur, ac si nunquam illam habuisset. In tertio statu ponimus hominem non solùm vocatum ad fidem, sed etiam iam credentem, ac proinde habentem habitum fidei infusum, vel etiam habitum spei, non quoad hoc vtriusque est eadem ratio. Et in hoc statu potest moueri quæstio de necessitate excitationis, vel ad eliciendos actus fidei, & spei, vel ad eliciendum actum contritionis, & se disponendum ad iustificationem. Quartus denique status esse potest hominis iam iustificati.

2. Status quæstionis.

Prima ergo opinio esse potest, gratiam excitantem in solo primo actu esse simpliciter necessariā, in reliquis verò esse posse vtilem, nō tamen necessariam, saltem ad conuersionem. Ita sentit Vega lib. 6. in Trident. c. 7. vt in vltimis verbis apertè declarat, dicens. *Neque nos solam adiuuantem gratiam posse sufficere concedimus in aliis, quàm in fidelibus, vel in eis, qui iam aliquando beneficio gratiæ excitantis ad fidem, aut conuersionem suam exstimulati sunt, nouo stimulo non indigent.* Et ideo cùm Concilium dicit, peccatores excitante, vel adiuuante Dei gratia conuerti c. 5. & vtramque esse necessariam can. 3. Vega exponit, ideo dictum esse, quia est communis, & trita via conuersionis, & pœnitentiæ peccatorum, & in illis qui non essent vel fide iam illuminati, vel certè iam aliqua excitante gratia præuenire, vtraque gratia est necessaria. Omissis autem, quæ pertinent ad duos vltimos status, quæ aliis sententiis communia sunt, quoad secūdum statum potest fundari hæc sententia, quia si præcessit aliqua excitatio, per illam satisfactum est necessitati gratiæ, ex hac parte, nam Concil. Trident. solum requirit præuiam vocationem, vel excitationem, quæ in dicto homine, de quo loquimur, iam præcessit: manet autem illa excitatio iam præcedens virtute, & veluti semen cordi immissum; ergo illud sufficit, vt per adiuuantem gratiam postea fructificari possit.

2. 1 Opinio Vegæ.

4. *Opinio 2. bipartita.* Secunda sententia est, peccatorem fidelem habentem habitum fidei infusæ mortuæ, non indigere noua gratia excitante ad subsequentia pietatis opera, sigillatim sumpta, per se loquendo, & exclusis extrinsecis difficultatibus ex tentationibus, vel aliunde ortis. Quæ sententia duas habet partes, vna est de actibus elicitis ab habitu fidei, idémque erit de actu spei, si peccator infusum habitum spei habeat. & hæc pars coincidit cum tertia sententia statim referenda, quæ loquitur de hominibus iustis. Altera pars est de actibus charitatis, aut pœnitentiæ, vel aliarum virtutum infusarum, quarum habitus peccator non habet. Et quoad hanc partem insinuat hanc sententiam Roffens. art.36. contra Luther. quatenus dicit peccatorem non prorsus derelictum à Deo seipsum per fidem excitare ad contritionem, seu dispositionem ad iustitiam sine noua gratia. Et idem sentiunt Ruardus, & Cumel infrà citandi clariùs, tenet hanc opinionem Vegaloco suprà citato. Videtur tamen requirere, vt aliqua excitatio ad pœnitentiam in peccatore præcesserit, in virtute cuius possit postea moueri. Hæc autem limitatio habet eandem rationem & difficultatem, quam præcedens opinio, & ideo pro nunc omittenda est. Fundamentum itaque huius sententiæ est, quia qui habet fidem, potest per illam operari sine noua excitatione: per actum tamen fidei potest sufficienter excitari ad pœnitentiam, vel aliam virtutem; ergo etiam ad opera aliarum virtutum non indiget noua gratia excitante, quam Deus in ipso peccatore, sine ipso operetur, & confirmatur; quia iustus per fidem potest seipsum excitare ad amorem: ergo & peccator. Probatur consequentia, quia licet peccator non habeat actum charitatis, habet nihilominus paratum auxilium adiuuans sufficiens ad amorem eliciendum; ergo quòd illa gratia adiuuans sit per habitum, vel per aliud auxilium adiuuans Dei, nihil refert ad excitationem fidei, quia solus habitus licèt det facultatem intrinsecam operandi, purum immutat dispositionem hominis, vt faciliùs, vel difficiliùs possit per fidem excitari. Eo vel maximè, quòd potest interdum peccator sua fide efficaciùs vti ad se excitandum, quàm iustus. Denique hoc videtur significare Concilium Tridentinum sess.6. c.6. vbi post primam excitationem ad fidem, per hanc dicit moueri liberum arbitrium in Deum, & deinceps per vnum actum liberum alium excitari.

Roffens. *Ruar.* *Cumel.* *Trident.*

5. *Opinio 3.* Tertia sententia est, iustum posse sine excitante gratia speciali elicere opera pietatis, seu actus earundem virtutum infusarum. Ita tenet apertè Caietanus 1.2 q.109. art.9. vbi ita etiam exponit D. Thomam dicentem hominem habentem habitum gratiæ, indigere auxilio actuali, ad opera gratiæ, per se quidem, & in ordine ad singula opera ratione generali, videlicet, *quia nulla res creata potest in quemcunque actum prodire, nisi virtute motionis diuinæ*, vtique generalis concursus: quem non excludit ibi Caietanus cùm dixit, *quòd homo ex sola gratia potest ipsa gratia vti bona faciendo, & mala vitando nunc, & ad hoc*; ergo particula illa *sola* excludit excitantem gratiam, nam actualis concursus ad adiuuantem gratiam pertinet, vt infrà dicam. Eandem sententiam tenet Soto lib.3. de natur.& g. art. c.4. art.2. vbi tantùm sub probabilitate dicit, iustum propter gratiam grata facientem non indigere alio speciali auxilio Dei monentis ad singula opera præceptorum, vel meritoria. In eadem sententia est Ruardus art.7. §

Caietan. *Soto.* *Ruard.*

A ex propositionibus, vbi generaliter de fidelibus loquitur, & affirmat posse actu credere ea, quæ sunt fidei cum sola cooperatione Dei vniuersali in ordine gratiæ, & addit similiter posse operari opera salutis; in quo videtur ad secundam sententiam accedere, nisi intelligatur de proportione cum fideli iustificato; & ita etiam docuit hanc sententiam Bellarm. lib.6. de grat. & liber. arbit. c.15. proposit. vltima. Tenet etiam Cumel. 1. 2. q.112. art.3. disp.1. dub.3. Appendice §. *restat dicere*, vbi etiam loquitur de peccatore habente fidem respectu actuum fidei, tamen statim consequenter dicit idem de iusto, & allegat Lunerum in tract. de grat. Christi, cap.11.& 12. citari etiam potest Pauia lib.3. orthodoxar. explicat. quatenus B ait iustum à fide excitari, ad bene operandum. Item Camerarius lib. 1. de liber. arbitr. cap. 10. quatenus dicit per habitum infusum fidei mortuæ posse peccatorem assentiri veritati reuelatæ sine nouo motu gratiæ excitantis. Eandem sententiam tenet Molina in concord. disp.8.

Bellarm. *Cumel.* *Pauia.* *Molina.*

Fundari potest hæc sententia primò in verbis Concilij Arausicani, cap. 25. vbi sic habet, *hoc etiam secundum fidem Catholicam credimus, quòd accepta per Baptismum gratia, omnes baptizati Christo auxiliante & cooperante, quæ ad salutem pertinet, possint, & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere*; vbi videtur non requirere in iustis, nisi auxilium cooperantis gratiæ; & paulo inferiùs, hoc magis declarans ait. *Hoc etiam salubriter profitemur, & credimus, quòd in omni opere bono nos non* C *incipimus, & postea per misericordiam Dei adiuuamur, sed ipse nobis nullis præcedentibus meritis fidem, & amorem sui priùs inspirat, vt & Baptismi sacramenta fideliter requiramus, & post Baptismum cum ipsius adiutorio, quæ sibi sunt placita implere possimus.* vbi ante Baptismum, id est, ante iustificationem fidei, & boni operis initium per diuinam inspirationem, post iustificationem verò, solum Dei auxilium requirit. Vnde etiam indicat opera pietatis, quæ post iustificationem fiunt, eatenus non incipere à nobis, quatenus sine gratia fieri à nobis non possunt, quæ gratia per inspirationem à nobis incepit. Ratione probatur eadem sententia, D quia duo nomina, propter quæ potest gratia excitans requiri, per habitum infusum sufficienter implentur. Nam si gratia excitans ponitur, vt sit principium physicum actus, vt Molina vult, multo magis hoc præstat habitus; si verò gratia excitans est necessaria ad inclinandum animum, id etiam sufficienter supplet habitus infusus, qui est velut fons aquæ viuæ salientis in vitam æternam, vt dixit idem Molina in Appendice ad concordiam, in responsione ad obiectionem tertiam §. *illud obiter.* vbi consequenter dicit habitus quatenus arbitrium nostrum alliciunt, & inclinant ad supernaturales actus eliciendos præuenientis gratiæ rationem habere. Idemque sentit Bellarm. supra sic argumentando. Si potest homo nondum E iustificatus ex semine bonæ inspirationis, producere bonum conuersionis, quanto magis ex semine gratiæ gratiam facientis potest fructum iustitiæ efficere. Secundò potest suaderi hæc opinio naturali ratione, quæ maximè videtur dictos auctores mouisse: nam potentia naturalis cum solo concursu Dei potest suum actum elicere; ergo & potentia supernaturalis, qualis est habitus infusus, poterit cum solo concursu generali gratiæ suum actum elicere. Dices necessarium esse præuiam obiecti propositionem; sed contrà, quia respectu fidei iam infusæ hæc propositio sufficienter

6. *Fundari potest in Arausicano.* *Ratione sua, vtitur primò.* *Molina.* *Bellarm.* *Secundò.*

sit per media externa, & naturali modo, quoad apprehensionem obiecti: fides autem potest reliquis virtutibus obiecta proponere.

7. Opinio 4. *Vasq.* Quarta opinio esse potest ad omnem actum supernaturalem etiam in iustis necessariam esse excitationem præuiam, quam aliqui moderni videntur defendere, præsertim Vazquez disp. 185. cap.6. vsque ad 9. & disp.193. cap.1. & 2. nititur in illo principio, quòd non sit opus bonum sine cogitatione congrua proportionata, quæ cognitio semper habet rationem gratiæ excitantis, ideóque non solùm de actibus supernaturalibus, sed etiam de naturalibus idem sentit: nos autem de solis operibus pietatis loquimur, nam de cæteris in lib. 2. satis dictum est. Quid ego de his sententiis sentiam, discurrendo per dictos tres status hominis breuiter explicabo.

Assertio prima circa primum punctum difficultatis.

8. In eo qui nunquam credidit præter primam excitationē necessaria est inspiratio. Dico ergo primò, in eo, qui nunquam credidit, præcedens excitatio, vel vocatio, non sufficit vt credere incipiat, sed noua inspiratio necessaria est. Probatur, quia Concilia ad conuersionem ad fidem, quando primò fit, seu (quod idem est) ad primam voluntatem credendi requirunt inspirationem, quæ det homini potestatem ad talem conuersionem, seu voluntatem habendam, & sit aliquo modo principium eius. Inspiratio autem præterita, cùm iam non sit, non potest dare in præsenti potestatem, nec adiuuare ad conuersionem, quæ nunc fit, vt per se est euidens, siue talis excitatio sit principium morale, siue physicum illius actus, qui in præsenti fit. Quòd si dicatur excitatio præterita in præsenti esse aliquo modo, interrogo, an sit actu, vel virtute: si primum dicatur, necessarium est, vt sit eadem quæ priùs incepit, & vsque nunc durat, & tunc erimus extra casum disputationis, quia tunc conuersio non fit sine præuia inspiratione actuali, quia licèt prius tempore inceperit, quod ferè semper contingit, adhuc durat: vel si prior abiit, & nunc altera existit, illud ipsum est, quod in assertione intendimus, nam hæc secunda excitatio non potest esse à nobis, sed esse debet ab eodem auctore à quo fuit prima, alioqui non esset per infusionem, vel inspirationem Spiritus sancti, vt Concilia loquuntur.

9. Prior excitatio non manet in virtute. Si verò altera pars eligatur, nimirum, priorem excitātem manere in virtute, vel quasi in semine, quod videtur Vega intendere, contra hoc argumentor in hunc modum. Quia virtus illa non est nisi aliquid per modum actus primi, imò non potest esse aliud nisi species aliqua præcedentis excitationis, quæ in memoria maneat; quid enim aliud cogitari, aut significari potest? Vnde si homo esset omnino oblitus præcedentis excitationis, ita vt nullo modo posset illius recordari, non magis potest præterita excitatio ad præsentem conuersionem deseruire, quàm si nunquam fuisset; ergo potest dici manere in virtute, quia in memoria manet. Illa autem memoria vt est tantùm in habitu, non excitat mentem formaliter, nam in homine dormiente esse potest; ergo per se, seu formaliter, & immediatè non iuuat ad conuersionem per modum gratiæ excitantis; ergò, vt iuuet, oportet, vt illa species, quæ ex præterita excitatione in memoria mansit, ad operandum excitetur: hoc autem non fit sufficienter sine noua inspiratione ab Spiritu sancto immissa, ergo semper hæc est necessaria, non obstante præcedenti excitatione. Totus discursus est euidens, quoad omnes partes, solúmque antecedens vltimæ consequentiæ declaratione, & ostensione indiget.

10. Species relicta in memoria non excitatur sufficienter sine noua inspiratione. Probatur autem in hunc modum, quia in primis sicut intellectus nudus non excitatur primò ad operandum ab ipsomet intellectu, vel à voluntate, ita etiam licèt includat intellectum iam constitutum in actu primo per speciem, non potest à se, vel à voluntate primò, vel directè applicari ad actualem considerationem, sed oportet, vt ab aliqua causa extrinseca, vel obiecto excitetur, vt est in Philosophia notum, quia neque memoria est potentia libera, quæ se applicet ad opus, neque voluntas potest fieri in aliquid in memoria retentum, nisi eius consideratio præexistat; ergo etiam in præsenti memoria præteritæ excitationis, non potest per seipsam, vel per voluntatem primum excitari; oportet ergo vt ab aliqua causa extrinseca, vel obiecto excitetur; ergo ab Spiritu sancto excitari debet. Probatur hæc vltima consequentia, quia in hac excitatione duo possunt considerari. Primum est externum obiectum, quod occurrit sensibus. Aliud est id quod interiùs fit per considerationem actualem præteritæ excitationis, vel obiecti eius. Vtrumque autem horum, si ad salutem conferat, est à gratia Spiritus sancti exteriùs, vel interiùs excitante. De priori patet, quia licèt illa exterior excitatio fieri posset per naturalem efficientiam obiectorum sensibilium, tamen quòd occasio talis excitationis occurrat, & quòd causæ ad illam sufficientes conueniant, non sit absque nutu, & singulari prouidentia Dei ordinata ad spiritualem salutem eius, qui sic excitetur, & ideo illamet externa excitatio inter beneficia gratiæ interiora computatur, iuxta doctrinam Augustini in multis locis suprà allegatis, præsertim lib. de prædestinat. Sanctor. cap. 8. & de bono perseueran. cap. 14. & dicto cap. 33. de spirit. & liter. & d.q.2. ad Simplician. & homil. 23. & 50. de quo etiam in lib. 2. & 3. multa dicta sunt, & in sequentibus sæpe inculcabitur.

In hac vltima excitatione duo consideráda. 1. Externum obiectum.

August.

11. Alterum est excitatio interior per speciem internam. Quod verò attinet ab alteram partem de interiori excitatione, probatur, quia si memoria interiùs excitata ab illo obiecto solum prodeat in quamdam recordationem, vel considerationem merè naturalem excitationis præteritæ, vel obiectorum eius, illa non sufficiet ad excitandum hominem ad supernaturalem conuersionem ad fidem, vel pœnitentiam; ergo necesse est, vt peculiaris actio Spiritus sancti ibi intercedat, & vtatur illo medio exteriori, & specie interiori tanquam instrumento, ad illuminandum intellectum hominis, & commouendam voluntatem eius altiori modo, quàm ex vi naturæ fieri possit per illa media. Vtrumque declaratur, quia in prima excitatione ad fidem, vt sit verum auxilium gratiæ sufficiens, non satis est prædicatio exterior sufficientissimè proposita, cum tota naturali suasione, quæ ex vi exterioris prædicationis interiùs fieri potest naturaliter, sed necessarium est, vt Spiritus sancti actio ad vtendum altiori modo illis instrumentis, internè, & occultè interueniat, alioquin illa non esset sufficiens excitatio, & vocatio, vt in lib. sequenti ostendendum est, & tradit Augustinus toto libro de gratia Christi, & prædest. Sanctor. cap.8. & Prosper contra collator. c.28. & Gregor. lib.11. Moral. c.5. ergo à fortiori sola naturalis memoria, vel

Declaratur ampliùs.

Aug. Prosp. Greg.

vel consideratio prioris excitationis causata ab obiecto exteriori, multo minus potest habere vim sufficientis excitationis, sine altera doctrina, & motione interna Spiritus sancti; patet consequentia, quia species relicta in memoria ex præterita excitatione fuit merè naturalis, & acquisita, & non potest maiorem habere efficaciam, quàm species impressæ in ipsa actuali excitatione, seu externa fidei propositione; ergo quamuis prior excitatio præcesserit in homine infideli, noua excitatio necessaria est, vt conuertatur. Solùmque potest assignari differentia inter hominem prius excitatum, & alium numquam vocatum, quod ille prior si facile recordari possit illorum, quæ antea viderat, vel audierat, faciliùs poterit nunc instrui, vel excitari, quia præterita in memoriam reuocata aliquid iuuare possunt, ad eum modum, quo melius ingenium potest aliquo modo deseruire ad facilius apprehendendam fidem si proponatur: semper tamen interior excitatio noua necessaria est, & confirmatur, quia in isto homine, de quo loquimur, voluntas numquam fuit inducta ad consentiendum per voluntatem credendi; ergo nunc indiget excitatione in ipsamet recepta, quæ eleuetur ad illam voluntatem eliciendam, nam si quæ foras excitatio præcessit, illa iam non est, nec aliquid in voluntate reliquit, sed ad summum aliquam sui memoriam in intellectu, sicut mansit in discipulis, qui dicebant. *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, cùm loqueretur in via?* Hæc autem memoria non sufficit pro voluntate, nam oportet, vt in se afficiatur, & paulatim subleuetur, vt suprà explicaui. Ergo noua excitatio in voluntate necessaria est. Vnde quia voluntas non excitatur nisi præuio intellectu, vt illa excitatio voluntatis sit sufficiens, oportet, vt ex proportionata cogitatione intellectus præcedat; ergo in ipso intellectu etiam præcedere debet noua excitatio, etiamsi ad illam possit præcedens aliquid iuuare, modo iam dicto.

Confirmatur.

Luc 24. 32.

Assertio secunda circa secundum punctum difficultatis.

12. Peccatos fidelis vt conuerti possit eget gratia excitante. Bellarm n. Valentia. Driedo. Vega.

Secundò dicendum est peccatorem, etiamsi habeat fidei habitum, indigere aliqua gratia excitante vt ad iustificationem disponi, & in Deum conuerti possit, hæc assertio communior est, tenet illam Bellarminus dicto c. 15. ad 3. contra 4. conclus. & Valent. disp. 8. q. 3. punct. 3. §. 1. proposit. 8. Driedo de capt & redempt. gener. humani tractatu 5. c. 2 p. 2. in solutione tertiæ quæstionis, & Vega in hoc consensit, quodque loquitur de conuersione ad fidem, vel pœnitentiam, & idem sentiunt communiter alij moderni, & habet magnum fundamentum in Concil. Trident. sess. 6. c. 14. vbi loquitur de fidelibus, lapsis, dicit rursus iustificari posse *cum excitante Deo*, &c. vbi apertè indicat etiam illius iustificationis initium à noua excitante gratia sumendum esse. Idem sumi potest ex ead. sess. can. 3. vbi definit neminem posse credere, sperare, amare, vel pœnitere sicut oportet, sine præueniente Spiritus sancti inspiratione: quæ definitio non solùm in totam collationem illorum actuum, sed etiam in singulos actus cadit; ergo licèt quis iam credat etiam ad pœnitentiam agendam, sicut oportet, indiget Spiritus sancti inspiratione, quæ est gratia excitans. Idem sumi potest ex eodem Concilio sess. 14. c. 4. vbi non solùm de contritione perfecta, sed etiam de imperfecta, quæ attritio dicitur, docet donum Dei esse, & Spiritus sancti impulsum, non quidem adhuc inhabitantis, sed tantùm mouentis; ergo multo magis ad perfectam contritionem necessarius est Spiritus sancti impulsus, qui est gratia excitans. Denique plura testimonia, quæ ad sequentem assertionem confirmandam afferemus, hanc à fortiori conueniunt.

Fundatur in Trident.

Ratione probatur assertio, quia vel gratia excitans requiritur tanquam principium physicum illius actus deliberati ad quem excitat, vel propter peculiare munus excitandi potentiam: vtroque autem titulo est necessaria peculiaris excitatio ad contritionem in peccatore credente, etiamsi fidei habitum habeat; ergo. Probatur minor quoad priorem partem, quia etiam illa peccator caret habitibus infusis charitatis, & pœnitentiæ, ac proinde caret connaturali principio intrinseco talium actuum; ergo ex hoc capite etiam indiget gratia excitante, si munus illius est huius principij rationem subire, & vicem habitus supplere: neque enim habitus fidei, vel actus eius potest esse principium formale, quo voluntas elicit contritionem, vt per se notum est. Quoad alteram verò partem probatur minor, quia licèt peccator habeat habitum fidei, ille solus non potest supplere munus vitalis excitationis voluntatis. Primò, quia non afficit illam neque formaliter inclinat; ergo vt illam excitet, oportet, vt noua formalis motio fiat in voluntate; ergo hæc erit noua inspiratio, quamuis ex actu fidei resultare possit, quod non negamus: dicimus autem necessarium esse vt præcedat, & præparet voluntatem ante perfectam conuersionem, deinde vt intellectus per fidem voluntatem excitet, necesse est prius ipse excitari, nam solus fidei habitus ad hoc non sufficit, quia si homo sit tantùm in actu primo. & quasi dormiens in vsu talis habitus, non potest incipere illo vti, nisi diuinitus excitetur, propter rationem in præcedenti assertione factam, qui eodem modo hic locum habet, quia habitus non magis excitat potentiam, quàm species præcedentis excitationis in memoria relicta, quia habitus solùm deseruit ad constituendam potentiam in primo actu, & ad cooperandum illi per modum gratiæ adiuuantis, quando elicit actum, non verò ad excitandum formaliter, & vitaliter potentiam, tota enim inchoatio habitus est dormientis, vt sic dicam, non vigilantis, qualis in motibus gratiæ requiritur, & ideo nunquam potest excitatio ab ipso habitu initium sumere, sicut potentia ipsa naturalis intellectus, vel memoriæ est naturaliter propensa ad suum actum, tamen non potest illum inchoare, nisi aliunde excitetur, vel applicetur. Idem ergo est cum propositione de ipso actu fidei, seu de homine illum habente.

13. Ratione firmatur.

1. Pars minoris.

2. Pars minoris.

Tota inclinatio habitus dormientis potius est quàm vigilantis; idcirco non sufficit in motibus gratiæ.

Obiici verò potest, quia in eo, qui iam credit, excitatio ipsius fidei sine noua excitatione voluntatis ad credendum fieri potest per solam nouam apprehensionem, & memoriam obiecti fidei, quia potest naturaliter fieri occurrente obiecto externo sufficiente ad excitandas species, & memoriam mysteriorum fidei; ergo hæc sola excitatio quasi externa sufficit, vt homo postea per actum fidei possit seipsum excitare cum sola gratia adiuuante ad contritionem habendam. Et confirmatur, nam licèt homo indigeat tunc aliqua inspiratione, si illam facit, vel impetrat ex vi fidei,

14. Obiectio.

Confirmatio.

iam

iam illa non erit gratia excitans, quam Deus in nobis sine nobis operatur.

15. Respons. Assensus fidei considerari potest speculatiuè, & practicè.

Respondeo ad priorem partem, assensum fidei dupliciter posse considerari. Primò quasi speculatiuè tantum, vt est assensus cuiusdam veritatis. Secundò practicè, vt suadet voluntati conuersionem, est enim fides eminenter practica, & speculatiua, vt suppono. Priori modo probabile est peccatorem assuetum ad credendum, posse cum externa propositione obiectorum fidei excitari sufficienter ad exercendum actum fidei, quia obiectum illud statim offertur, vt credibile, & intellectus iam est sufficienter constitutus in actu primo ad eliciendum secundum cum communi concursu, seu auxilio gratiæ cooperantis, præsertim, quia, vt suprà lib. 2. dixi, probabile est ad illud exercitium fidei non semper esse necessariam voluntatem supernaturalem, sine qua ille actus fidei non est practicè, & moraliter (vt sic dicam) supernaturalis, sed speculatiuè tantùm, & intellectualiter, ad quod sufficit intellectuale lumen infusum habens communem concursum gratiæ paratum, & obiectum sufficienter propositum, & applicatum ad operandum per quamcumque voluntatem, de quo in tertio puncto plura dicam. At verò practicè non potest actus fidei, præsertim mortuæ, sufficienter applicari ad excitandam voluntatem ad veram conuersionem, ad pœnitentiam agendam, nisi diuina gratia excitans circa vsum eiusdem fidei intercedat. Tum applicando fidem ad iudicium practicum, & illuminando intellectum, ad consideranda motiua supernaturalia apta ad commouendam voluntatem, tum ex parte voluntatis, quæ per se impotens est ad talem conuersionem, & per peccatum priuata est spiritualibus donis, & per conuersionem ad creaturas est debilior facta Et ideo licèt verum sit actum fidei mortuæ aliquid posse iuuare, eo quòd etiam actus ille sit ex gratia, nihilominus etiam diuina inspiratio necessaria est.

16. Ad confirmat. suprà n. 14. Non est cōtra rationem gratiæ excitantis vt sit quod sub aliquod meritum cadat.

Ad alteram partem respondeo in primis non esse contra rationem gratiæ excitantis, quod possit cadere sub aliquod meritum, quando non est prima gratia excitans, sed aliam supponit. Cùm enim gratia excitans dicitur fieri in nobis sine nobis, solùm excluditur nostra cooperatio libera in ipsomet actu gratiæ excitantis, iuxta superiùs dicta, non tamen excluditur omnis prior causa moralis ex parte hominis cum priori gratia operantis, & alteram excitationem impetrantis, tanquam gratiam pro gratia. Hoc enim non est contra communem rationem gratiæ, imò pertinet ad eius virtutem, & perfectionem, vt in libro sequenti cap. 12 latiùs dicam. Neque etiam est contra peculiarem rationem gratiæ excitantis, quia licèt præcedat aliqua hominis consideratio, vel meritum, vel impetratio: nihilominus id quod datur, potest esse sola gratia præueniens, & Spiritus sancti impulsus, qui nec ad libertatem hominis proximè pendeat, neque per se primo in eius potestate existat. Sic ergo in præsenti fieri potest, vt inspiratio proximè voluntatem excitans, & adiuuans ad pœnitentiam, licèt in se vera gratia sit, non detur nisi consideranti, vel appetenti ex fide. Tunc autem necessarium erit, vt præcedat inspiratio, quæ fidem ipsam excitet, & applicet practicè ad sic petendum, quæ tunc erit prima in illo ordine, ac proinde omnino gratuita, & cum illa saltem mediatè detur propter pœnitentiam, etiam ratione illius verum erit peccatorem fidelem non conuerti ad pœnitentiam sine excitatione gratia gratuita, omnino, ac præueniente.

A

Assertio tertia circa tertium punctum difficultatis.

17. Iustus ad opera pietatis eget gratia excitante ad duos præsertim effectus. 1. Est ad diu perseuerandum. *Trident.* 2. Ad vincēdam grauem tentationem.

Tertiò dicendum est hominem iustificatum indigere, etiam in suis operibus pietatis gratia excitante; hæc assertio quoad aliquid videtur certa, quoad aliquid verò solùm probabilior, iuxta varios effectus, ad quos talis gratia in homine iusto desiderari potest. Vnus est perseuerantia in gratia vsque ad mortem, vel longo tempore; ad hanc enim non sufficiunt habitus, nisi diuina protectio intercedat, vt sumitur ex Concil. Trident. sess. 6. cap. 11. & 13. & suprà in libro 2. probatum est, & infrà tractando de bono perseuerantiæ latiùs dicetur. B Alius effectus est particularis victoria alicuius grauis tentationis, vel (quod idem est) certa, ac definita obseruatio præcepti, vbi magna difficultas occurrit, tunc enim est peculiare Dei auxilium, iuxta suprà dicta in lib. 1. & 2. doctrina enim ibi data communis est hominibus lapsis, tam iustis, quàm peccatoribus: nam testimonia ibi adducta indifferenter de his hominibus loquuntur.

18. *Bernard.*

Rationes verò æquè de vtrisque procedunt, quia soli habitus infusi parum ad difficultates superandas conferunt, nisi homo, qui illos habet, diuinitus adiuuetur, quod adiutorium ab excitante gratia præcipuè incipere debet, quia, vt dixit Bernardus lib. de Grat. & libr. arbitr. *conatus liberi arbitrij, & cassi sunt, si non adiuuentur, & nulli, si non excitentur.* C

19. Notandum primò. Ad opera pietatis protectio Dei multùm iuuat.

Circa hos verò effectus obseruare oportet, non solùm internam gratiam excitantem, sed etiam externam excitationem, vel protectionem posse ad illos multum iuuare, ideóque magna ex parte posset hanc excitationem per prouidentiam gratiæ suppleri, vel minui necessitas gratiæ excitantis ad huiusmodi effectus. Nam si Deus sua speciali prouidentia efficiat, vt iusto pauciores occasiones peccandi occurrant, paucioribus etiam internis excitationibus indigebit ad perseuerandum: & simili modo, si Deus efficiat, vt tentatio, vel suasio ad malum non D sit vehemens, nec diuturna, fieri potest, vt possit vinci tentatio cum communi adiuuante gratia, sine alia speciali excitatione; & ideo Augustinus sæpe multū cōmendat hanc diuinam protectionem perseruandi, & inter auxilia gratiæ illam ponit, eique effectum hominē ab aliquibus peccatis tribuit, vt videre licet in Soliloquiis cap. 15. & 16. quæ vel sunt Augustini, vel ex sententiis eius desumpta, & ita ferè eadem verba habentur in lib. 50. Homiliar. in 23. cap. 6. vbi sic ait. *Hoc dicit tibi Deus tuus, Rogabam te mihi, vt adulterium non committeres, suasor defuit, vt suasor deesset, ego feci, locus, & tempus defuit vt hæc deessent, ego feci, adfuit suasor, non defuit locus, non defuit tempus, vt consentires, ego terrui.* vel vt in Soliloquiis habetur, *Sed vt non consentirem, tu me tenuisti*; sed in E idem redit, nam terrendo hominem, Deus tenet illum, ne consentiat, & vtroque modo gratia excitans indicatur.

August.

20. Notandum secundò. Gratia excitās in facultatibus sensitiuis quid possit circa effectus duos recensitos n. 17.

Simili modo obseruari potest circa duos dictos effectus interdum posse fieri per gratiam excitantem appetitum sentientem, vel moderantem affectum eius, aut phantasiam illum commouentem: nam, vt dixi in fine capitis præcedentis, gratia excitans interior, etiam in internis potentiis sensitiuis sæpe operatur. Vnde cùm ab his sæpissimè pendeat, vel tentationis grauitas, vel propensio ad peccandum, fieri optimè potest, vt per internam excitationem in portione inferiori factam, eo ipso confortetur voluntas ad non consentiendum, non tam per positiuam

tiuam virtutem, quam in se recipiat, quàm per ablationem difficultatis, ex motu appetitus prouenientis. Quamquam verum sit motionem gratiæ factam in appetitu sensitiuo non posse non redundare in voluntatem, saltem per sympathiam naturalem. Dicimus fieri posse, vt non sit necessaria specialis excitatio in voluntate, quàm sit illa, quæ per appetitum insurgere potest. Et interdum fieri potest, vt sufficiat sola moderatio concupiscentiæ sensitiuæ, vel apprehensionis phantasiæ, licèt nulla positiua motio in voluntate redundet, sed sola ablatio difficultatis in obiecto, vt dictum est. Hæc autem locum habent vbi ablata difficultate, potest præceptum impleri, vel peccatum vitari per actum naturalem: nam si supernaturalis necessarius sit, ad punctum sequens pertinebit.

Motio gratiæ facta in appetitu sensitiuo redundat necessariò in voluntatem.

21. Tertius effectus gratiæ in iustis considerari potest in ordinario modo operandi actus fructuosos, seu meritorios iustitiæ. In quo in primis certum est frequentem Dei inspirationem, & excitationem vtilissimam esse iustis ad hæc opera præstanda, & ad proficiendum per illa in via virtutis, & sanitatis, ipso ferè experimento constat, & ideo fideles frequenter à Deo petunt huiusmodi inspirationes, & quo sanctiores, eo anxiùs illas desiderant: ideo in Scriptura sacra, præsertim in Psalmis huiusmodi petitiones frequentes sunt. Ex quo etiam intelligimus hoc genus gratiæ esse moraliter necessarium ad frequenter, & cum spirituali fructu hæc opera præstanda.

3. Effectus gratiæ excitantis in ordine ad actus meritorios.

Ampliatur & probatur vlteriùs assertio tertia.

22. Difficultas verò est, an ad singula opera pietatis sit excitans gratia necessaria in nobis iustificatis? Et in hoc sensu negant huius gratiæ necessitatem auctores tertiæ opinionis, & paucos inuenio contradicentes. Valentia tamen suprà proposit. 3. videtur oppositum sentire, quamuis non dicat expressè hanc gratiam esse necessariam, sed habere locum in his actibus iustorum. Clariùs hoc sentit Vasquez, & consequenter loquendo cogitur id affirmare, nam ipse docet hominem per vires liberi arbitrij non posse efficere bonum actum moralem ordinis naturæ sine excitante gratia, quam vocat cogitationem congruam, & gratiam ordinis naturalis; ergo consequenti ratione in homine iusto erit necessaria cogitatio congrua ad singula opera supernaturalia, seu pietatis, quæ erit gratia ordinis supernaturalis. Ex hoc tamen discursu solùm concluditur illam cogitationem congruam esse necessariam, vt actus fiat, non tamen vt fieri possit, quia cogitatio congrua eo modo, quo est gratia, pertinet semper ad gratiam efficacem, sine qua datur potestas operandi. Hîc autem generatim loquimur de necessitate huius gratiæ, vt possit iustus operari, siue sit efficax, siue sufficiens tantùm. Item tota ratio gratiæ iuxta illam sententiam ponitur in congruitate cogitationis, non in cogitatione ipsa, seu substantia eius, (vt sic dicam:) nos autem à congruitate abstrahimus, & de excitatione inquirimus, siue sit congrua, siue non.

Vasquez.

Ad singula opera pietatis in iustificatis excitās gratia propter abstrahat ab efficaci & inefficaci, est necessaria.

23. Aliter igitur argumentor Augustini ferè discursu, in lib. de prædestinat. Sanct. cap... & sequentibus, & lib. de grat. & liber. arbit. cap. 7. quia ad piè operandum necessariò procedere debet pia cogitatio etiam in homine iustificato: sed pia cogitatio non potest incipere in nobis à nobis, etiam post iustificationem; ergo debet incipere ab Spiritu sancto, & consequenter ad gratiam excitantem pertinet; ergo saltem hoc titulo indiget iustus gratia excitante ad singula opera pietatis. Maior euidens est, quia operatio pia includit pium actum voluntatis: voluntas autem moueri non potest sine proportionata cogitatione intellectus, & ideo pia voluntas necessariò supponit piam cogitationem. Minor autem probatur ex Paulo ad Philippens. 2. dicente, *Deus est, qui operatur in nobis & velle, & perficere.* quod ideo dictum est, quia sine illo excitante non possumus habere voluntatem bonam, vt dixit Augustinus lib. 2. de peccator merit. cap. 18. Item ex eodem Paulo 2. Corinth. 3. dicente, *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* vbi in primis Paulus non de solis peccatoribus, sed maximè de iustis loquitur; imò etiam de seipso, cùm dicat. *Non sumus sufficientes*, & infrà subiungat. *Qui & idoneos nos fecit ministros noui Testamenti.* Nec etiam loquitur de cogitatione congrua, sed absolutè de cogitatione pia, & sufficienti: nam simpliciter dicit, *non sumus sufficientes aliquid cogitare*, & postea subdit, *sed sufficientia nostra ex Deo est.* Loqui autem ibi Paulum de cogitatione pia, id est, quæ ad bonam etiam voluntatem sufficiat, suprà lib. 2. latè à nobis ostensum est; ergo etiam iusti vt bene operari possint, necesse habent, vt initium sanctæ cogitationis à Deo recipiant. Sancta cogitatio est gratia excitans, quando est prima, nam à Deo mittitur, & non à nobis procedit; ergo hæc excitatio etiam iustis necessaria est ad singula opera pietatis.

Philip. 2. 13.

August.

2. Cor. 3. 5.

Probatur ratione desumpta ex August.

24. Secundò probari potest hæc sententia ex Concil. Trident. sess. 6. cap. 16. vbi de iustificatis hominibus loquens inquit: *Cum Christus Iesus tanquam caput in membra, & tanquam vitis in palmites in ipsos iustificatos iugiter virtutem influat, quæ virtus bona ipsorum opera semper antecedit, & comitatur, & subsequitur*, &c. gratia autem quæ antecedit opera, non videtur esse nisi gratia excitans. ideo dici posse per gratiam antecedentem intellexisse sibi Concilium ipsos habitus virtutum infusarum. Verisimiliùs tamen loqui videtur de actuali motione gratiæ, nam loquitur de iustificatis, in quibus iam supponit iustitiam eis donatam, per quam Christo tanquam viti sicut vini palmites vniti sunt, & in eos sic iustificatos dicit influere virtutem. loquitur ergo de influxu actuali. quod etiam optimè intelligitur persistendo in metaphora, nam viris non dicitur influere virtutem in palmites, quia substantiam (vt sic dicam,) [illegible] potentias illis tribuit, sed quia succum, vel alimentum, vel aliquod simile quo nutriantur, & augeantur, & fructum ferant, in illos influit; ergo in eodem sensu dicit Concil influere Christum in iustificatos virtutem antecedentem, comitantem, & subsequentem ad bene, ac meritoriè operandum.

Probatur 2. ex Trident.

25. Præterea est optimum testimonium Cælestini Papæ in Epistol. ad Episcopos Galliæ cap. 8. dicentis, *Omnia studia, & omnia opera, ac merita Sanctorum ad Dei gloriam, laudemque referenda sunt, quia nemo aliunde ei placet, nisi ex eo, quod ipse donauerit.* Ne verò quis sufficienter dicat donare per habitualem, & adiuuantem gratiam, vlteriùs pergat, & consideret testimoniū Zosimi Papæ, quo Cælestinus suam sententiam confirmat. *Nos autem instinctu Dei (omnia enim bona ad auctorem suum referenda sunt, vnde nascuntur,) ad fratrum, & Episcoporum nostrorum conscientiam vniuersa retulimus.* quæ verba Africani Patres, vt ibidem refertur, ita expendunt. *Quid tam libero fecisti arbitrio, quam quod vniuersa in nostra humilitatis conscientiam retulisti, & tamen instinctu Dei factum esse fideliter, sapienterque vidisti, veraciter, fidenterque dixisti? ideo vtique quia præparatur voluntas à Domino, & vt boni aliquid agant paternis inspirationibus suorum ipse tangit corda fidelium.*

Probatur 3. auctoritate Patrum. Cælestinus Papa.

Zosimus Papa.

Africani Patres.

dium. Quo vnico testimonio videtur hæc sententia confirmari auctoritate duorum Pontificum, & vnius Concilij Africani, quibus accedit etiam Prosper, qui lib. contra Collator. cap. 10. hoc etiã testimonio vtitur contra Cassianum, & alios. Est autem in illis verbis ponderandum, sermonem esse de fidelibus, & per hoc in primis improbari primam, & secundam sententiam, & duas primas assertiones nostras confirmari. Deinde etiam, quia indefinitè dicit, *suorum corda fidelium*, iustos etiam comprehendit, imò illos maximè, qui illi maximè sunt fideles, & quos Deus vt suos præcipuè gubernat. Quod etiam apertè colligitur ex testimonio Pauli, quod idem Concilium statim adduxit; quotquot enim spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei. Deinde ponderandum est illud, *vt aliquid boni agant, paternis inspirationibus suorum tangit corda fidelium.* Nam in hoc casu supponunt Africani Patres, sine huiusmodi inspiratione nihil boni posse agere etiam fideles, & filios Dei, ac proinde ad singula opera pietatis indigere iustos diuina gratia excitante. Vnde de hoc eodem auxilio loquuntur cum subiiciunt, *Vt nostrum sentiamus deesse arbitrium, & in bonis quibusque, ac voluntatis humanæ singulis motibus magis illius valere non dubitemus auxilium.*

Prosper.

26. Alia Patrum testimonia.

Atque in hunc modum possunt ad comprobandam hanc sententiam referri omnia testimonia, quibus lib. 1. vsi sumus ad probandum nullum opus bonum posse ab homine fieri sine auxilio gratiæ Dei, quæ ita exposuimus, vt de pietatis operibus omnibus, & singulis intelligantur. Nam doctrina illa generalis est ad iustos, & iniustos, perfectos, & imperfectos, quia de omnibus, & singulis operibus pietatis traditur, sine vlla personarum, vel statuum distinctione. Et ex vi illius doctrinę nullus Catholicus audebit dicere, posse iustum exercere actum fidei, vel charitatis sine gratia Dei, non tantùm habituali, sed etiam actuali, saltem adiuuante; ergo signum est sub illa vniuersali doctrina, etiam opera pietatis iustorum comprehendi, in quibus propterea etiam locum habet sententia August. lib. 2. de peccator. merit. cap. 18. *Sine Deo excitante, & adiuuante, nihil possumus.* Imò idem Augustinus expresè de iustificatis eodem modo loquitur lib. de natur. & Grat. cap. 26. vbi habet illam celebrem sententiam. *Sicut oculus corporis etiam planissimè sanus, nisi candore lucis adiutus, potest cernere, sic homo etiam perfectissimè iustificatus, nisi æterna luce iustitiæ diuinitus adiuuetur, rectè non potest viuere.* Et priùs dixerat, *vt piè semper, iustéque viuatur*, vbi ponderanda est comparatio, & verbum illud, *non potest cernere*, quod denotat tum necessitatem ad singula opera, sicut ad singulos actus videndi, tum etiam necessitatem adiutorij antecedentis, quod in suo genere dat potestatem operandi, sicut in oculo, & luce contingit. Simili modo lib. de Grat. & lib. arbitr. cap. 6. de homine iustificato ait, necessarium esse illi vt ambulet cum illo gratia, & incumbat super istam, vt rectè viuat, vbi vtrumque auxilium indicat §. *denique*. Alij autem Patres & Concilia gratiam illam, quam vniuersè ad opera pietatis requirunt, declarant per inspirationes, & illuminationes diuinas, & per motiones præuias, quibus præparatur voluntas à Domino, & per initium bonæ voluntatis, & operationis, quæ omnia excitantem gratiam significant. Et hoc etiam confirmant illæ sententiæ Concilij Arausicani. *Hoc salubriter profitemur, quòd in omni opere bono, nos non incipimus*, quod statim declarat. *quia fidem, & amorem priùs Deus inspirat.* Vnde cùm postea subdit, post Baptismum ea, quæ Deo sunt placita, posse à baptizatis per Dei adiutorium impleri, de eodem adiutorio diuinæ inspirationis loquitur sine dubio. Item illam sententiam, *Multa in homine bona fiunt, quæ non facit homo; nulla verò facit bona homo, quæ nõ præstet Deus, vt faciat homo* Nemo negabit de omni homine etiam iusto intelligendam esse. Et tamen ratione excitantis gratiæ, dictam esse manifestum est, tum ex vsitata phrasi Augustini, quòd Deus per vocationem facit vt faciamus: tum ex eodem Augustino lib. 2. contra duas epistol. Pelagian. c. 9. vbi eandem sententiam priùs tradidit, & ratione excitantis gratiæ declarat, Deum facere in nobis, *vt quidquid est boni, cum illo faciamus.* Denique idem confirmat illa sententia eiusdem Concilij, *Quoties bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum vt operemur, operatur.* quia iuxta frequentem modum loquendi Augustini, Deus operatur in nobis per gratiam excitantem, nobiscum autẽ per adiuuantem. Et ita ponitur eadem sententia à Prospero inter alias Augustini sententia 22. Denique hoc confirmant testimonia Scripturæ, quibus similes sententiæ solent ab eisdem Patribus confirmari, quales sunt illud Prouerb. *Præparatur voluntas à Domino*, & illud ad Romanos 8. *Qui spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei*, & similia.

August. Idem. Arausic. August.

Nunc autem libet peculiariter expendere rationem Pauli ad Hebr. 13. *Deus autem pacis*, &c. *aptet vos in omni bono, vt faciatis eius voluntatem, faciens in vobis, quod placeat coram se per Iesum Christum.* quo loco non tantùm pro peccatoribus, sed etiam pro iustis Paulus orat, petens vt Deus illos aptet in omni bono: aptare autem idem est quod præparare, inclinando voluntatem ad bonum. Nam cùm voluntas sit principium omnis boni actus, tum homo aptatur ad bonum, quando voluntas eius inclinatur ad bonum, seu quando Deus illi immittit voluntatem bonam, vt ibi notat D. Thomas. Modum autem huius præparationis explicauit Paulus, dicens, *faciens in vobis, quod placeat coram se.* quia, vt alibi dixit, *Deus est, qui operatur in nobis velle, & perficere.* Hoc autem facit Deus in nobis per gratiam excitantem, vt in lib. 5. latiùs videbimus ex Augustino & indicat illud verbum, *faciens in vobis*, quia, vt nuper dicebam, per gratiam excitantem operatur solus Deus in nobis. Vnde Anselmus ibi rationem illius petitionis Pauli reddit, quia nisi ipso in vobis operante, nihil potestis agere, quod oculis eius placeat. hæc est gratia, quæ mentem præuenit. Hæc enim gratia omnibus tam iustis, quàm iniustis necessaria est vbique, & semper, vt opera, quæ Deo placeant, facere possint. 27. Prob. 4. ex Scriptura ponderando locum D. Pauli ad Hebr. 13. 20. 21.

Ratione probari potest eadem sententia, quia in homine non habente habitum infusum, necessaria est gratia excitans, quæ voluntatem inducat, & inuet ad opus pietatis; ergo etiam in habente virtutes infusas, est eadem gratia necessaria, si nulla alia differentia inter duos operantes intercedat, nisi quòd vnus habeat habitum, & non alius. Antecedens suprà probatum est cum simili ferè illatione, quæ iterum probatur, quia probabilius est gratiam excitantem non requiri tanquam principium physicum, quod suppleat vicem habitus, quod nunc supponimus, & infrà probandum est, & ideo ex hac parte habitus non tollit necessitatem excitantis gratiæ. Aliunde verò id quod est proprium gratiæ excitantis, quod est formaliter præstare vt homo vitaliter attendat, & vigilet, vel afficiatur, 28. Prob. quintò ratione.

tur, hoc non præstat formaliter habitus, nec suppletur per naturalem illam propensionem, quam habet ad suum actum, quia est distinctæ rationis, & non transcendit statum dormientis (vt sic dicam,) seu statum potentiæ in actu primo, qui semper est imperfectus, & potentialis respectu actus secundi; ergo non distante habitu manet eadem necessitas excitantis gratiæ, & declaratur in hunc modū. Nam si vera esset sententia, quam Vega tenet, catechumeno, etiamsi incipiat credere per verum actum fidei infusæ ante Baptismum, seu contritionem, non infundi habitum, tunc si ille post primum actum fidei interruptum secundum effecturus sit, ex pia voluntate supernaturali indigebat noua gratia excitante, quia nec habet habitū infusum, nec prior, quæ præcessit ad primum actum, sufficit ad secundum, vt probant rationes in primo puncto factæ. At profectò eadem ratio necessitatis inuenitur in catechumeno, etiam super primum actum, & infundatur habitus, vt probabilior fert opinio, quia per habitum non fit habilior, vel potentior ad se excitandum, sed ad credendum, si excitetur. Eademque ratio fieri potest de cæteris virtutibus infusis, si fingamus hominem sanctificari sine illis per solam gratiam sanctificantem, vel alio modo.

Absurdum consequens ex quodam placito Vegæ.

30. *Aperitur euidentiùs huius sententiæ probabilitas.*

Deinde potest necessitas gratiæ excitantis in homine iusto ita declarari, & temperari, vt creditu facilior fiat, nam loquimur in primis de homine, qui de nouo incipit operari, & transit ab actu primo ad secundum, quia si iam sit in actu secundo, & ab illo ad alium transeat per aliquam colligationem, tunc non indigebit noua gratia excitante, quia per primū actū excitari potest ad secundum in virtute primæ excitationis, ratione cuius vterque actus, vel quotquot multiplicati fuerint sic connexi in Deum referuntur. Sic enim Prosper contra Collat. cap. 5. in fine excusat quædam verba Cassiani dicētis. *Cum Deus in nobis ortum quendam bonæ voluntatis inspexerit, illuminat eum confestim, atque confirmat, & incitat ad salutem:* addit autem Prosper. *Et hic potest adhuc dicere illum se ortū bonæ voluntatis significasse, cuius à Deo sunt plantata, vel inspirata principia, quia illuminatis iam cordibus possunt salubres prodire conatus, qui ideo ipsius hominis proprij esse dicuntur, quia iam bonorum conatuum acceperit facultatem, & eorum semina ad suum referūtur auctorem.* quam doctrinam (quidquid Cassianus senserit) tanquam verissimam nobis tradit Prosper, & æquè procedit siue illi conatus sint tantùm circa vnū actū, siue circa plures connexos inter se, & ab eodem diuino semine procedentes. At verò quando iustus omnino de nouo incipit piè operari, vel quia antea dormiebat, & vigilare incipit per actum bonū, & sanctum, vel etiam, quia licèt de re sancta cogitaret, subitò trāsfertur ad aliam omnino distinctam, & cum præcedenti nullo modo connexam, in his casibus necessaria est motio saltem ex parte intellectus, quæ omnem libertatem antecedat; ergo si talis motio ex parte sua sit sufficiens ad actū pietatis, non potest esse nisi ex gratia excitante diuina. Quod quidem est euidentius, quādo illa motio est merè interna, quia si nihil externū occurrit, quod illam inchoaret, tunc enim, vt diximus, Zosimus Papa esse non potest nisi ex instinctu Dei, siue immediatè operātis, siue medio aliquo ministerio sanctorum Angelorum, saltem quoad motionem phantasmatum, quando ab illis incipit intellectualis cognitio.

Prosper.

31. Quando verò cogitatio interna per motionem A alicuius sensibilis obiecti incipit, tūc aliquid potest operari habitus, & talis excitatio fiat, potestque etiā iuuare aliqua bona dispositio per priores actus bonos acquisita, præsertim species præteritorum actuum in memoria relictæ, illæ enim immediatè excitantur per obiecta externa, & dum repræsentant vel pium propositū prius habitum, vel obiectum, vt iam prius amatum, aut creditū, faciliùs inducunt cogitationem ad piū actū inclinantem, quæ vera gratia dicenda est, tum quia occasio talis excitationis, ex gratuita Dei prouidentia parata est, tum etiam, quia quodammodo præscitur in virtute prioris gratiæ ad præcedentes actus efficiendos data. Et nihilominùs existimo, vt cogi- B tatio illa, quæ per huiusmodi obiecta externa interiùs excitatur, sufficiens sit, vt voluntas possit piam, & supernaturalem actū elicere, necessarium esse vt Deus aliquid interius speciali modo in iusto operetur, vel cogitationem dirigēdo vt supernaturalem rationem operandi volūtati proponat, sicut oportet, vel suauitatem aliquam infundendo, quæ & inclinet, & satis attendere faciat ad talem operandi modum. Moueórque præcipuè, quia hoc videtur mihi magis consentaneum doctrinæ Conciliorū, & Augustini, & quia ipse modus supernaturalis operandi reuera semper videtur hoc exigere, præsertim, vt eliciatur actus in sua substantia supernaturalis. Fateor tamen necessitatem hāc gratiæ excitantis in homine iusto C per se ac simpliciter inueniri ex parte intellectus, & in cogitatione eius, non tantùm vt sit congrua, sed etiam vt sit sufficiens. Ex parte autem voluntatis, quia necessitas magis oritur ex infirmitate naturæ lapsæ, quæ infirmitas per iustitiam sanatur aliquo modo, vel reparatur, ideo si magna iustitiæ perfectio, & habilitas, ac promptitudo ad piè operandū ex frequenti vsu sanctè viuendi comparata sit, fieri poterit vt excitans gratia intellectus sufficiat ad eliciendum statim ex habitu gratiæ piam, ac deliberatam voluntatem, nullo interueniente motu indeliberato eiusdem voluntatis. Veruntamen quamuis hoc magis accidere possit iustis, quā peccatoribus, & perfectis, quàm D imperfectis, nihilominus in omnibus rarum esse opinor, tunc propter tarditatem hominis in deliberādo, præsertim in materia tam graui, & supernaturali, tunc propter infirmitatem, & difficultatem, quæ in hac vita nunquam omnino tollitur.

Quādo cogitatio interna hausta est à sensibus, potest aliquid operari habitus.

Quid requiratur vt cogitatio quæ per obiecta externa excitatur sufficiens sit vt voluntas possit supernaturalem actum elicere.

Obijciet saltem nobis aliquis, quia suprà in secunda conclusione diximus, peccatorē fidelem cum sola externa propositione obiecti fidei posse sine aliqua gratia excitante elicere actū fidei, saltem modo speculatiuo, cū tamen actus ille etiam supernaturalis sit: ergo similis propositio obiecti poterit esse sufficiens ex parte volūtatis. Respondetur in primis, illam particulam *solùm* non excludere concomitantia, id est, non excludere internam doctrinam qua spiritus sanctus facit inte- E riùs incipere obiectum fidei, prout necessarium est ad actum fidei eliciendum: probabile enim est etiam ad illum modum concipiendi vti Deum exteriori verbo vt instrumento, & adiuuare, seu manuducere intellectum, vt melius id faciat, quàm suis viribus possit, & hoc genus auxilij ad omnes, & singulos actus fidei etiamsi ex habitu fiant, esse necessarium. Iuxta hoc ergo, particula *solùm* excludit tantùm alia auxilia, quæ ex parte piæ voluntatis ad credendum sunt necessaria, quia supponimus illum actum fieri posse ex habitu sine speciali motione voluntatis ad talem assensum in specie, sed tantùm ad considerandum,

32. *Obiectio.*

Respons.

randum, vel iudicandum de huiusmodi rebus. Deinde verò addimus in actibus voluntatis, vt sanctè fiant esse longè maiorem difficultatem, quàm in actu intellectus speculatiui, etiamsi sit fidei, quando iam intellectus supponitur captiuatus in obsequium eius; tunc enim simpliciter fertur in veritatem obiecti propositi, & difficultates fidei, vel non considerantur, vel ex habitu tanquam nullæ reputantur. At verò rectitudo, & sanctitas in actu voluntatis, ex multis circunstantiis pendet, & præsertim ex puro motiuo consentaneo tali actui, quod difficile ab aliis motiuis secernitur, & plura etiam sunt, quæ illum impedire, vel obscurare possunt, & ideo maior necessitas excitantis gratiæ ad actus pietatis prout à voluntate pendent, etiam in iustis inuenitur.

In actibus voluntatis vt sanctè fiant maior est difficultas quàm in actu intellectus speculatiui.

33. *Ad 1. fund. 1. sentent.* Superest vt ad argumenta aliarum opinionum respódeamus. Et ad primum fundamentum primę sententiæ nihil noui est, quod dicamus, iam enim ostésum est, quomodo excitatio præcedés eodem modo, quo dicitur in virtute, vel in semine manere, non potest per se sufficere, nisi iterum excitetur, & iuuetur. *Ad fund 2.* Ideoque & cum proportione dicimus ad fundamentum secundæ sententiæ, nam etiam fides mortua indiget excitatione vt actu operari valeat, & per se est etiam inefficax ad excitandam sufficienter voluntatem ad perfectam conuersionem, non tam ratione sui, quàm ratione subiecti infirmi, & prauè affecti. Neque Concil. Trid. c. 6. dicit vnicam excitationem sufficere ad omnes dispositiones, quas ibi numerat: posset tamen id habere locum quoad excitationem omnino non liberam, & ab extrinseco prouenientem quando actus voluntatis ita essent inter se connexi, vt vnus ad alium moueret, tunc enim procedit saltem prima excitatio ab Spiritu sancto, quæ sufficiat mouere volútatem ad aliquem liberum actum; ille verò statim excitat mentem ad alium sibi consentaneum, excitando etiam aliam cogitationem in intellectu, si necessaria fuerit, in qua etiam Spiritus sanctus habet suum proprium influxum. Vnde licèt hoc modo procedatur, & vsque ad perfectam conuersionem, & iustificationem perueniatur, id non fit sine propria gratia excitante, vt iam declaraui. Confirmatio autem quæ ibi additur in æquiparatione inter iustum, & peccatorem ex dictis in tertia assertione soluta relinquitur, & in capite sequenti ampliùs declarabitur.

Trident.

34. *Ad fund. 3. sentent. sup. num. 6.* Ad fundamentum tertiæ sententiæ in primis respondendum est ad verba D. Thomæ in dicto art. 9. in quibus aliqui per auxilium gratiæ, & per motionem diuinam aliquam gratiam excitantem intelligunt. *Mens D. Thom.* Vnde potiùs colligunt secundùm D. Thomam iustum indigere gratia excitante ad singula bona opera etiam ordinis naturalis; sed hoc verisimile non est, & latiùs in primo libro dixi. Dico ergo D. Thomam ibi indefinitè loqui de bono efficiendo, & malo euitando, & ita eodem modo loqui de motione Dei indefinitè, & cum partitione accommoda postulare illam ad omne opus bonum, generalem scilicet, seu naturalem, ad opera naturæ; specialem verò, seu gratuitam ad opera pietatis. Ad Concilium Arausicanum respondemus, cùm in prioribus verbis dicit, *Christo auxiliante, & cooperante*, & cùm in posterioribus dicit, *cum ipsius adiutorio*, semper intelligere auxilium diuinæ inspirationis, de quo in præcedentibus capitulis sæpe fuerat loquutum, & in sequentibus ostendemus Augustinum, & alios Patres in communi modo loquendi de diuina gratia nomine diuini auxilij excitantem gratiam in primis comprehendere.

Ad primam rationem omissa efficientia physica, propter quam nos excitantem gratiam non requirimus, negamus, proprium munus eius, quod vtique formaliter præstat, posse per solum habitum suppleri, quia, vt declaraui, neque formaliter dat habitus illum modum actualis, & vitalis inclinationis, quem dat excitatio, neque efficere aliquid potest nisi ipse excitetur. 35. *Solutur 1. ratio supra n. 6.* Vnde ad illam comparationem inter semen inspirationis, & semen gratiæ habitualis respondemus, in hoc potiùs seruandam esse proportionem, quòd sicut excitatio non potest facere bonum conuersionis sine adiuuante & cooperante gratia, ita neque habitus gratiæ potest efficere fructum iustitiæ sine diuina inspiratione, seu excitatione; in vniuersum enim vera est Augustini sententia, quòd Deus præparat voluntatem adiuuandam, & adiuuat præparatam. *Soluitur 2.* Ad secundam rationem rectè responsum est, habitus gratiæ, quia sunt in potentiis animæ, & operantur ad modum illarum præter comitantem gratiæ concursum indigere præuia excitatione ad operandum. Hanc autem dicimus non fieri sufficienter per obiecta externa sine interuentu specialis auxilij Dei interioris, vt auctoritate, & ratione explicatum est.

CAPVT IX.

Duo incidenter dubia de necessitate excitantis gratiæ, tam in natura lapsa, quàm integra expediuntur.

EX dictis in præcedenti capite duo incidentia dubia expediri possunt. Primum est, an quoties peccator indiget auxilio speciali ad aliquod bonum operandum, illo etiam indigeat homo iustificatus; vel è conuerso, an homo iustus ratione solius gratiæ habitualis possit aliquid boni facere sine auxilio speciali, quod homo peccator sine tali auxilio facere non potest. 1. *Dubium primum incidens. Verùm iustus sine auxilio speciali possit aliquid boni facere, quod peccator sine tali auxilio efficere nequeat. Vega affirmat.* Quod dubium attingit Vega q. 14. de iustificat. Et in conclusione secunda respondet posse iustum aliquid facere sine speciali auxilio, quod non potest peccator; non declarat tamen quid illud sit, allegat verò Canonem 5. Concilij Mileuitani, in quo dicitur, gratiam Dei in qua iustificamur, non solùm valere in remissionem peccatorum, quæ commissa sunt, sed etiam in adiutorium, ne noua committantur, quem canonem de gratia habituali intelligit, sentitque per illam sine aliquo alio speciali auxilio posse vinci tentationem, quæ ab homine existente in peccato, sine illo auxilio vinci non posset. Idque confirmat, quia per gratiam habitualem cum suis virtutibus sanatur anima, & confortatur ad bene operandum; ergo potest sua virtute hoc præstare sine alio speciali auxilio, aliàs frustrà daretur.

2. *Vasq. negat.* Contrariam sententiam docet Vasquez 1. 2. disp. 193. cap. 2. fundaturque in illo suo principio, quòd cogitatio congrua ad omnem operationem necessaria est, siue homo sit in peccato, siue in gratia, quia non magis potest voluntas, vel intellectus habens infusum habitum operari, sine cogitatione præuia, quàm cùm caret habitu: cùm autem operatio honesta ex tali cogitatione sequitur, non potest non esse sancta, &

congrua : talis autem cogitatio congrua ſemper eſt gratia, quæ non debita homini etiam habenti gratiam, nam in quauis occaſione, & momento poteſt Deus illam non dare ſine infidelitate, quia illam non promiſit, & ſine iniuſtitia, quia homo propter ſolum habitum iuſtitiæ illam non meretur. Hæc verò parui momenti ſunt contra Vegam, tum quia ille facile negaret omnem cogitationem congruam eſſe ſpecialem gratiam, tum etiam quia fortaſſe diceret, gratiam habitualem efficere, vt aliqua cogitatio ſit congrua reſpectu hominis iuſti, quæ non eſſet reſpectu peccatoris. Et ex hac parte ſpecialius auxilium, id eſt, meliorem, ſeu intenſiorem cogitationem eſſe neceſſariam peccatori, vt poſſit eſſe congrua, quàm iuſto.

3.
Aſſertio 1. Vtendũ hac in re diſtinctione.

Mihi verò diſtinguendum videtur de auxilio excitante, vel cooperante, & de bonis operibus ordinis naturalis, vel ſupernaturalis. In operibus ergo naturalis ordinis nullum inuenio diſcrimen inter hominem habentem, vel non habentem habitum gratiæ, ſiue quoad auxilium excitans, ſiue quoad cooperans, vtique per ſe loquendo, & ex vi ſolius habitus. Ratio eſt, quia iſti habitus infuſi non dantur tanquam principia iſtorum operum naturalium, neque ad illa per ſe inclinant, ideóque ſi quæ eſt in illis difficultas, illam non minuunt, ac proinde relinquunt eandem auxilij ſpecialis neceſſitatem, vbi propter difficultatem operis intercedit, & ideo non poteſt cum probabilitate dici ſolum habitum ſufficere, vt eadem gratia ſit efficax, vel congrua, quæ aliàs non eſſet, cùm habitus gratiæ per ſe nihil ad t lem efficaciam conferat.

In operibus naturalis ordinis nullum eſt diſcrimẽ inter iuſtum & peccatorẽ quoad auxilia.

Et ita etiam quoad hanc partem ceſſat fundamentum Vegæ, quia licèt gratia ſanet animam quoad mortem culpæ apud Deum, non ſanat illam quoad repugnantiam fomitis, nec vim tentationum dæmonis aufert. Quapropter cæteris paribus non magis poteſt vinci aliqua tentatio ſine auxilio ſpeciali ab homine iuſto, quàm à peccatore.

Ad fundamentum Vegæ.

Nec rectè in contrarium inducitur Canon tertius Concilij Mileuitani, tum quia ibi gratia iuſtificationis non ſignificat ſolum habitum, ſed omnia auxilia gratiæ, quibus homo ad iuſtitiam aſſequendam iuuatur, vt infrà tractando de iuſtificatione videbimus, tum etiam, quia licèt de habitu loqueretur, non eſſet intelligendus habitus per ſe, & (vt ita dicam) formaliter non iuuat ad tentationem vincendam, ſed eſt ratio ob quam, vel Deus magis protegit iuſtum ne grauiter tentetur, vel magis illum adiuuat, ſi tentetur, vel etiam quia facilius illum exaudit auxilium petentem ne cadat.

Ad Canonẽ Mileuit.

Dixi autem per ſe, & *ex vi habitus infuſi*, quia ſi aliunde iuſtus propter exercitium virtutis moderatas habeat paſſiones, & oblatam difficultatem, quæ ex conſuetudine peccandi, vel ex aliquo effectu ad creaturam naſcitur, contingere facilè poterit, vt aliquid boni naturalis facere, vel aliquid mali vitare poſſit iuſtus ſine ſpeciali gratia, quod non poſſit peccator. Nam licèt in vtroque requiratur congrua cogitatio ad talem effectum, tamen ſi cogitatio congrua ſit ordinis naturalis, non ſemper eſt ſpeciale auxilium gratiæ, quæ ex principiis poſitis in libro primo facilè conſtant.

Limitatio cõcluſionis.

4.
In operibus ſupernaturalis ordinis quoad neceſſitatem gratiæ excitantis par eſt iuſti & peccatoris conditio.

In operibus autem ſupernaturalibus ordinis diſcrimen neceſſariò conſtituendum eſt, inter auxilium gratiæ excitantis, vel adiuuantis. Nam in neceſſitate excitationis ad actus ſupernaturales nulla differentia inuenitur inter iuſtum, & peccatorem, ſeu inter habentem, vel non habentem habitus infuſos, hoc enim probant omnia, quæ in tertia aſſertione capitis præcedentis diximus. Hoc autem, ſicut in priori puncto dixi, per ſe, ac præcisè ex vi habituum gratiæ intelligendum eſt, quia illi non ſupplent, neque auferunt neceſſitatem excitationis, ſed potiùs illa indigent. Si verò contingat hominem iuſtum ex vſu præcedentium actuum, & ex ſpeciebus illorum in memoria relictis, & moderatione affectuum à ſimilibus diſpoſitionibus inducta, eſſe aptiorem, & faciliorem ad excitationem capeſſendam, in hac facilitate poterit diſtingui à peccatore, nunquam tamen diſtingui poterit in abſoluta neceſſitate excitationum, quia ſemper iuſtus illa indiget in hac vita, quantumuis perfectus ſit. Imò etiam differentia in dicta felicitate non eſt vniuerſalis, nec ratione habitus: nam ſi contingat iuſtum, & ſuo modo perfectum peccare mortaliter, licèt amittat habitus infuſos, retinet illam bonam acquiſitam diſpoſitionem, qua phyſicè (vt ita rem explicem) redditur habilior, ſeu minus ineptus ad excitationem diuinam, & tactum cordis ſentiendum. At verò quoad gratiam adiuuantem eſt clara differentia inter iuſtum, & peccatorem, quia iuſtus habet intrinſeca principia proxima ac per ſe ſupernaturalium actuum, & illa non ſupplentur per ſupernaturalem gratiam, ideoque indiget peccator magis quàm iuſtus alia ſpeciali gratia adiuuante ad actus charitatis, pœni entiæ, & aliarum virtutum infuſarũ, quas non habet. Et hoc tantùm probat ratio Andreæ Vegæ: nam habitus infuſi operatiui ad hoc ſolum dantur, vt ſint principia proxima intrinſeca ſuorum actuum, vt hoc modo adiuuent potentiam ad illos phyſicè, & connaturali modo eliciendos.

Diſparantẽ vtriuſque conditio eſt quoad gratiam adiuuãtem.

5.
Dubium alterum. Vtrum homo in ſtatu innocentiæ indiguerit gratia excitãte ad actus iuſtitiæ, &c. Negant Bellarminus, *Auguſt.*

Vltimò ex dictis definitur facile aliud dubium cum doctrina data connexum, videlicet vtrùm Adam in ſtatu innocentiæ indiguerit gratia excitante ad actus iuſtitiæ, & ad perſeuerantiam in illa. Aliqui enim negant, docéntque ſolum indiguiſſe cooperante gratia, ſeu generali concurſu iuſtitiæ, ita docet abſolutè Bellarm. lib. de gratia primi hominis, cap. 4. fundaturque in quibuſdam locis Auguſtini, in quibus docet maiori quodam auxilio indigere hominem in ſtatu naturæ lapſæ, quàm integræ, vt lib. de corrept. & grat. cap. 11. & 12. & lib. de bono perſeuer. cap. 7. & lib. 3. Hypognoſt. in principio, hoc enim propter auxilium gratiæ excitantis videtur ab Auguſtino dictum, nam in hoc ſtatu, illo maximè indigemus propter naturæ corruptionem, & ideo in natura integra non videtur fuiſſe ita neceſſarium. Contrariam ſentẽtiam latè docet Vazq. 1. 2. diſp. 193. c. 3. & 4. docetque ad omnes, & ſingulos actus bonos tam naturales, quàm ſupernaturales ordinis indiguiſſe hominem in ſtatu gratiæ naturæ auxilio gratiæ excitantis. Idemque dicit de Angelis viatoribus, ſempé. que fundatur in illo ſuo principio de neceſſitate cogitationis cogruæ, quam ſemper cenſet eſſe ſpeciale auxilium gratiæ.

Vaſquez affirmat.

6.
Aſſert. 2. diſtinguendum eſt. Ad actus naturalis ordinis non fuit tunc neceſſaria gratia excitans.

Nobis autem diſtinctione proximè dicta de bonis actibus ordinis naturalis, vel ſupernaturalis vtendum eſt, & in primis dicendum eſt ad actus ordinis naturalis non fuiſſe ſimpliciter neceſſarium in ſtatu integræ naturæ auxilium gratiæ excitantis. Ratio eſt, quia ad talia opera per ſe nõ eſt neceſſariũ tale auxiliũ gratiæ, ſed ob infirmitatem,

& ignorantiâ naturæ lapsæ. Et hoc generatim de auxilio gratiæ probatũ est latè in lib.1. vbi etiam ostendimus hanc esse communem sententiam D. Thomæ, & Theologorum, & fortasse hoc tantùm voluit dicere Bellarminus: nam hoc tantùm suis rationibus affirmat. Neque fundamentum illud de cogitatione congrua oppositum probat, quia talis cogitatio naturalis est, & ideo licèt congrua sit, non pertinet ad auxilia gratiæ, vt latè in superioribus probatum est, quæ in sequenti libro quasi per recapitulationem iterum proponemus.

Neque obstat fund. Vasquez. suprà n.2.

7. Deinde addendum est indiguisse hominem in statu innocentiæ gratia excitante ad actus ordinis supernaturalis, non solùm propter cogitationem congruam, quæ in ordine gratiæ pertinet ad auxilium efficax, sed etiam propter cogitationem auxilij sufficientis, licèt non esset futurum efficax. Ratio est, quia necessitas gratiæ excitantis ad hos actus non est quasi per accidens, propter corruptionem naturæ, sed per se, propter excellentiam talium actuum. Et hoc probant omnia quæ capite præcedenti adduximus in confirmationem tertiæ assertionis. Nam in primis si sit sermo de actibus disponentibus ad primam iustificationem, tam certum est hominem non potuisse in statu naturæ integræ, imò neque Angelos in sua conditione se disponere ad primam gratiam habitualem, sine præueniente Spiritus sancti inspiratione, & illuminatione, sicut est certum de homine, vt nunc supponimus ex materia de iustificatione; ergo ad hanc saltem indiguerunt gratia excitante. Si verò sit sermo de aliis bonis actibus, qui sunt fructus iustitiæ, sic procedunt rationes factæ de hominibus iustis, quia, vt dixi, non fundantur in peculiari conditione naturæ lapsæ, sed in propria natura talium actuum. Et ideo illæ sententiæ, *Deus est qui operatur in nobis velle, & perficere*, & *qui cœpit in nobis opus bonum perficiet.* Non minus habent locum in Angelo, & in homine integro, quàm in lapsis. Denique in hoc sensu ait sæpe Augustinus indiguisse hominem in hoc statu diuino adiutorio ad perseuerandum, & fructificandum in operibus iustitiæ, vt videre licet lib.14. de Ciuit. cap.27. & de Natur.& Grat. cap.26. & in Enchirid. cap. 106. vbi de quocunque homine perfectè iustificato loquitur, neque in lib. de Corrept. & Grat. est sibi contrarius, quia non loquitur de quacunque gratia excitante, sed de efficaci, & specialiter de peculiari dono perseuerantiæ hominibus lapsis necessario, & tractando de hoc dono, & de gratia efficaci locum illum Augustini vberiùs declarabimus.

Necessaria tamen fuit ad actus ordinis supernaturalis.

August.

CAPVT X.

Vtrùm motus gratiæ excitantis sint in sua entitate supernaturales.

1. QVamuis ista quæstio ad existentiam istorum actuum pertinere videtur, eam in hunc locum distulimus, quia suppositis, quæ hactenus diximus, faciliùs poterit explicari. Primum ergo supponimus negari non posse, quin isti actus sint aliquo modo supernaturales, quia omnia vera dona gratiæ, quæ ad salutem conferunt, sunt aliquo modo supernaturalia: sed gratia excitans est verum donum gratiæ, & ad salutem multum confert; ergo est aliquo modo supernaturalis; ergo motus illos, in quibus talis gratia consistit, aliquo modo supernaturales esse necesse est, quia intrinsecè sunt ipsa gratia excitans, neque illa duo in re distinguuntur, vt suprà ostensum est. Item, quia aliàs possit homo per naturales vires mereri hos motus gratiæ excitantis, si essent naturalia bona, quia huiusmodi bona ea de re possunt sub bonum meritum naturalis virtutis saltem de congruo, iuxta doctrinam D. Thomæ 1. 2. quæst. 12. Denique si hi motus essent merè naturales, quidquid per illos seu virtute illorum fieret, profectò per naturales vires fieret: hi autem motus dantur, vt supernaturaliter faciamus, quod per vires naturæ facere non possumus; ergo necesse est vt isti motus supernaturales sint. Hoc ergo supposito, inquirimus, quam rationem supernaturalitatis isti motus habeant in eodem ferè sensu, in quo facilem quæstionem de actibus deliberatis tractauimus in lib. 2. scilicet an sint supernaturales in substantia sua, vel in modo.

Certum est motus gratiæ excitantis esse aliqua ratione supernaturales.

D. Thom.

Status quæstionis.

2. Ratio autem dubitandi in vtramque partem ex ibi dictis sumi potest, hîc enim apparet necessarium esse, vt sint supernaturales in substantia, quia si entitas illorum naturalis est, explicari non potest quem modum supernaturalem necessariò habere debeat, vt ostendi potest discursu ibi facto. Nam vel ille modus est extrinsecus actui, vel intrinsecus. Primum dici non potest, tum quia in his actibus, cùm liberi non sint, non habet locum ratio meriti, vel acceptationis, vel relationis moralis in aliquem finem: tum etiam, quia nullus modus extrinsecus potest conferre actui perfectionem, vel virtutem, quæ dat vires ad supernaturaliter operandum, sed isti actus dantur vt auxilia ad supernaturaliter operandum, quod non habent per id, quod est naturale in ipsis, quidquid illud sit, sed vt sunt supernaturales; ergo non possunt sufficienter constitui in esse supernaturali per modum extrinsecum. Neque etiam modus intrinsecus satis esse, aut explicari potest; quid enim esse potest, nisi vel intensio, vel duratio, vel aliquid simile: hi autem modi vel necessarij non sunt, vel certè etiam ipsi naturales sunt, quia eiusdem ordinis cum ipsis actibus sunt.

Ratio dubitandi. Non videntur esse tantum supernaturales secundum modum.

3. Aliunde verò multo difficilius est in his actibus entitatem, & speciem supernaturalem intelligere, quàm in propriis actibus virtutum infusarum. Primò, quia isti actus gratiæ excitantis non habent virtutes per se infusas, ad quas pertineant. Item non videntur habere obiecta formalia supernaturalia, quia nec sunt actus fidei, aut prudentiæ in intellectu, nec charitatis, aut spei, vel aliarum virtutum infusarum in voluntate: omnia autem supernaturalia obiecta harum potentiarum pro statu viæ sub his virtutibus comprehendi videntur. Ex his autem principiis præcipuè colligebamus superiùs supernaturalitatem in substantia actuum perfectorum gratiæ; ergo in his motibus indeliberatis non habemus vnde tantam supernaturalitatem colligamus. Neque etiam videtur in illis tam necessaria, tum quia valde imperfecti sunt in suo genere, & non sunt principia physica perfectorum actuum, vt supponimus: vt autem moraliter ad eos inducant, & iuuent, satis est vt peculiari modo dirigantur, vel tribuantur à Deo, etiamsi absolutè, & in se, supernaturales non sint: tum etiam, quia in his actibus supernaturalitas hæc quoad modum potest faciliùs intelligi, nimirum, propter modum quo à Deo fiunt, necessitando potentias, & illas aliter immutando, quàm per

Neque iis apparet necessaria supernaturalitas secundùm substantiam. Primò. Secundò.

Tertiò.

Quartò. per sola obiecta externa fieri possit. Est præterea in his actibus peculiaris difficultas, quia in suo fieri, & esse ordinariè ac singulariter pendent à ministerio hominum, scilicet à verbo Dei, per ministros Ecclesiæ prædicato, & ab aliis admonitionibus, exemplis, & obiectis externis, quæ excitant vel ad timorem mortis, aut inferni, vel ad alium similem affectum: non videntur autem ex his omnibus occasionibus statim insurgere supernaturales motus, tandem, quia etiam pendent hi motus ex naturali conatu potentiarum nostrarum, non solùm, quia ab iis effectiuè procedunt, vt diximus, sed etiam, quia quando omnino sunt necessarij, videntur ex naturali conatu, & impetu prudentiæ prodire: quando verò sunt aliquo modo liberi, saltem remotè industria humana quæruntur, & obtinentur, nimirum, quia homo se mouet ad concionem audiendam, vel legit librum, vt ita excitetur ad virtutem; signum est ergo hos actus esse in se naturales.

4. Iudicium authoris. In puncto principali huius quæstionis pauca inuenio à Theologis dicta; iuxta principia verò posita in hac materia distinguendum videtur, inter excitantem gratiam, quæ ad naturalem legem seruandam, vel tentationibus contra illam resistendo, & bonos actus morales ordinis naturalis efficiendos, & excitantem gratiam, qua ad supernaturalem consensum, & alios actus infusos subleuamur, & adiuuamur; vtrumque enim auxilium gratiæ nobis necessarium esse in lib. 1. & 2. satis ostensum est, & in vtroque seruata propositione initium sumi ab excitante gratia, omnes etiã Doctores pro comperto habent, & de gratia requisita ad supernaturales actus satis clarè id docet Cõcil. Trid. & in toto discursu huius libri id præcipuè à nobis declaratum est. De actibus tamen moralibus idem sumi potest ex Concilio Arausicano Can. 7. & per plures alios. Et quamuis illa non sit tam expressa definitio, quia loquitur de actibus factis, sicut oportet ad salutem æternam; tamen attenta identitate rationis, & seruata proportione, idem motus adiutorij diuini præstatur ad actus naturales, quando necessarium est per inspirationem alicuius bonæ cogitationis, aut motionis, quæ non sit in hominis potestate, & ad bene operandum iuuet; & in hoc sensu attigerunt diuisionem hanc Bellarminus lib. 5. de Grat. & lib. arbitr. cap. 7. Molin. in concord. disp. 19. & 35. & latiùs Vasquez 1. 2. disp. 189. cap. 14. & 19. disp. 190. cap. 12. vbi alios auctores refert, quos in lib. 1. & 2. tractando de necessitate gratiæ ad vtrosque actus sufficienter retulimus, non ferè semper loquuntur sub generalibus nominibus gratiæ, vel auxilij, vel motionis, nihil verò speciale dicunt de gratia excitante, de qua nunc tractamus.

Trident. *Arausic.* *Bellarm.* *Molina.* *Vasquez.*

5. Assertio prima. Gratia excitans ad actus moraliter bonos ordinis naturalis, non est necessariò supernaturalis secundùm substãtiam. Explicatur. Dico ergo primò. Gratia excitans quæ ad actus moraliter bonos, vt præcisè ad ordinem naturæ pertinent, necessaria, vel sufficiens non est supernaturalis in entitate, sed solùm in modo quo datur. In hac assertione addidi in primis illam particulam, *vt præcisè pertinent ad ordinem naturæ*, quia si tales actus fiant sub aliquo respectu supernaturali, tunc altior excitatio erit ad illos necessaria, non propter ipsos, sed propter actum, à quo supernaturaliter imperantur, aut referuntur. Dixi etiam sermonem esse de excitatione necessaria, quia etiam excitatio in sua entitate supernaturalis potest multum iuuare ad hos actus studiosè, & faciliùs efficiendos, non tamen est

A simpliciter necessaria. Sic ergo declarata assertio. Probatur prima pars negatiua eius, primò ex discursu facto in posteriori ratione dubitandi, quia nullum est principium vbi talis supernaturalitas necessaria videatur. Item, quia adiutorium debet esse proportionatum effectui, propter quem datur talis excitatio, est merè naturalis; ergo excitatio necessaria, quæ sit sufficiens adiutorium, erit etiam ordinis naturalis. Præterea, quia hæc excitatio sufficiens ad seruandam legen naturæ dari posset, & necessaria esset etiam homini creato in puris naturalibus, & nunc etiam credibilius est, dari ad plures actus hominibus infidelibus, qui cogitationem in entitate supernaturalem numquam habuerunt, quia numquam supernaturaliter crediderunt, nec de supernaturali cogitarunt; ergo signum est excitationem per se requisitam, & sufficientem ad huiusmodi actus, non esse supernaturalem; & in hac parte videntur consentire Bellarminus, & Vasquez suprà, & fortassè Theologi antiqui, cùm dicunt, ad hos actus requiri auxilium gratiæ gratis datum, non gratum facientis, hoc etiam significare voluerunt, quamuis etiam concursum generalem comprehendant, vt in superioribus dixi.

Stabilitur primò in ratione dubitandi suprà num. 2.

Secundò à signo.

B

Bellarm. *Vasquez.*

6. Sufficit vt sit supernaturalis secundùm modum. Posterior pars quæ affirmat gratiam hanc excitantem esse supernaturalem quoad modum, aliqui ita declarant, vt modum illum solum in C quadam congruitate honestæ cogitationis constituant, & in reliquis supponunt talem excitationem intrinsecè esse posse cogitationem merè naturalem, quæ per actionem obiectorum externorum per naturales vires intellectus humani, Deo tantùm per generalem concursum influente, eliciatur, & non habeat aliam rationem gratiæ, nisi quia ex generali prouidentia ita fuerunt à Deo causæ secundæ dispositæ, vt in tali tempore, & occasione cogitationem illam excitarint, quando præsciebat hominem fuisse illi consensurum, quod est cogitationem esse congruam. Sed contra hanc explicationem variis modis argumentati sumus in lib. 2. ostendentes illam non esse veram auxiliantem gra- D tiam, tum quia illa cogitatio non excedit rationem legis, & doctrinæ, tum etiam, quia illa congruitas non dat vires ad operandum præter vires naturales, sed ad summum dicit easdem vires opportuno tempore datas, & ita quidquid per illam cogitationem fit, solis viribus naturæ fit. Accedit, quòd illud genus gratiæ dandi naturale beneficium congruo tempore, est quid extrinsecum ipsi cogitationi, & bono operi, quod ab illo procedit; ergo neque ipsi cogitationi addit virtutem aliquam, nec bono operi addit moralem benignitatem, aut valorem confert ad meritum. Aliunde verò illud genus beneficij totum continetur intra ordi- E nem naturæ; ergo nullo modo dici potest illa cogitatio supernaturalis, nec opus eius fieri ex gratia, nec satis est dicere Deum ordinasse illam cogitationem ad finem supernaturalem, quia hæc etiam ordinatio extrinseca est, & non dat vires, nec adiutorium bene operandi: vnde neque Massilienses illam negarunt, quod tamen eos non excusat, quia illa ordinatio non reddit opera meliora, nec maioris valoris, & quia illa non obstante supernaturalis gratia subiicitur obedientiæ humanæ.

Impugnatur quorumdam ratio explicandi illum modum.

Primò.

Secundò.

Tertiò.

7. Vera explicatio in quo Aliter igitur intelligi potest illa excitatio in sua entitate naturalis esse, & in modo quo efficitur supernaturalis, quia vel fit immediatè à Deo

posita sit supernaturalitas secundum modùm gratiæ excitantis. Deo inspirante interiùs honestam cogitationem naturalem, quia videlicet licèt possent naturalia obiecta illam excitare si occurrerent, cùm tamen non occurrunt, Deus misericorditer illam præbet, ideóque & gratia meritò appellatur, quia vltra debitum naturæ datur, & auxilium gratiæ, quia verè iuuat ad bene operandum in ipso ordine. Et supernaturalis dici potest, quia præter ordinem naturæ, & vltra debitum causarum naturalium datur. Vnde etiam dici posset per accidens infusa, quia ab Spiritu sancto inspiratur, & ita est ab ipso indita, per accidens tamen, quia ille modus productionis non est connaturalis, nec per se debitus illi cogitationi. Vnde hic modus gratiæ non solùm in cogitatione congrua, sed etiam in incongrua, id est, non efficaci, sed tantùm sufficiente inueniri potest. Quia etiamsi Deus inspiret naturalem cogitationem honestam ex peculiari gratia præter ordinem causarum, non necessitat voluntatem, & ideo potest illi dissentire, si velit; ergo in ipso etiam genere gratiæ potest esse excitatio incongrua.

Hic modus reperitur in cogitatione congrua, & incongrua.

8. Effugium. Dicet aliquis, quamuis absolutè hoc sit possibile, nihilominus secundùm ordinariam prouidentiam non dari à Deo talem cogitationem illo peculiari modo, nisi quando futura est congrua.

Præcluditur. Sed hoc gratis dicitur, & sine vlla probabilitate; nam si Deus frequentissimè inspirat cogitationes supernaturales, quas præscit futuras esse incongruas, cur non etiam naturales? ac deinde aliàs sequeretur quoties homo non consentit simili cogitationi internæ, colligi posse illam non fuisse inspirationem diuinam, quod omnino falsum est, vt suprà in Cassiani doctrina notauimus. Certum enim est hoc genus auxilij indifferens esse ad sufficiens, & ad efficax in ratione excitantis. Ex quo sumi potest noua impugnatio præcedentis opinionis, quia iuxta illam nulla esset gratuita excitatio ordinis naturalis, nisi efficax. nam cogitatio congrua iuxta illam opinionem, semper est efficax, de quo argumento dicam plura in libro sequenti cap. 15.

9. Simile auxilium gratuitum in voluntate admittendum est. Atque ad eundem modum potest explicari in voluntate simile auxilium gratuitum per bonos motus indeliberatos in ea insurgentes, nam, quia hi motus non excitantur nisi media cogitatione, quando cogitatio ipsa est supernaturalis modo explicato, etiam motus voluntatis ex ea naturaliter resultantes ad idem genus gratiæ spectant. Potest autem contingere vt honesta cogitatio intellectus, siue naturali modo excitata, siue gratuitò, sufficiens non sit ad excitandam voluntatem ad bonum motum indeliberatum propter aliquam indispositionem eius, & nihilominus Deus ex peculiari misericordia illum motum excitet in voluntate necessitando illam, vt paulatim illam trahat ad liberum consensum, & tunc ille motus in se, & absolutè naturalis, in modo tamen quo immediatè fit, supernaturalis existit. Dico autem *immediatè*, quia etiam poterat Deus ex parte intellectus augere cogitationem mouendo intellectum, vt efficaciùs attendat, vel ad plura motiua, vsque ad eum gradum, seu quantitatem in quo valeat cogitatio naturalem motum in voluntate causare, & tunc ex tali suppositione motus voluntatis naturali modo fit, tamen in radice cogitationis semper est gratia. Et simili modo potest in ipsamet cogitatione accidere, vt licèt supposita tali applicatione obiectorum externorum naturali modo ab illis excitetur, nihilominus sit gratia quando nimirum

A talis obiectorum concursus, & occursus non prouenit ex sola generali prouidentia, vel communi cursu causarum secundarum, sed ex peculiari prouidentia Dei volentis per illa media illo speciali modo hominem iuuare.

Et iuxta hos ferè modos potest penè infinita varietas in hoc genere gratiæ inueniri, siue quia Deus peculiariter disponit causas externas in ordine ad internam excitationem naturalem, siue quia vlteriùs illam confert sine adminiculo causarum externarum, siue quia interiùs plus mouet, quàm externæ causæ possent immutare. Quod interdum potest facere directè, per se efficiendo, interdum indirectè per specialem prouidentiam remouendo, quæ aliàs naturaliter impedirent similem excitationem, vel motionem causarum naturalium. Quæ tota doctrina sumpta est ex Augustino partim 2. lib. de peccat. merit. cap. 17. partim libro quinquaginta homiliar. homil. 17. & lib. 2. Confession. cap. 17. & lib. 9. cap. 8. & q. 2. ad Simplicianum, & aliis communibus locis, & ex Prospero lib. 2. de vocat. gent. per multa capita, præsertim 25. & 26. & contra Collator. cap. 14. In quibus tamen Patribus aduerto interdum videri loqui indifferenter de his beneficiis Dei, & illa gratiæ Dei deputare, etiamsi possent ex generali prouidentia prouenire: tamen vel loquuntur de illis, vel iuxta subiectam materiam, quia intelligunt in ordine ad salutem semper in his interuenire aliquam specialem efficaciam Dei, vel interdum generaliùs vtuntur nomine gratiæ, nam profectò quando talis excitatio ex solo cursu causarum cum generali influentia Dei, non aliter est gratia, quàm beneficium creationis, ad quod pertinet: propriè autem dicitur auxilium gratiæ, quàndo fit aliquo modo supernaturali, vt explicatum est; ita ergo sufficienter explicatur, & intelligitur auxilium naturale in entitate, & in modo supernaturali.

10. Infinita quędam varietas est horum auxiliorum.

B *August.*

Idem.

C

Vnde quoad hanc partem soluta manet prima ratio dubitandi in principio posita, quæ contra hanc primam assertionem directè procedit. Negamus enim non posse esse excitationem naturalem in substantia, & gratuitam, seu supernaturalem in modo. Hunc autem modum non ponimus in aliquo medio acceptatione, vel ratione ad finem supernaturalem, sed in modo faciendi, & causandi in nobis talem excitationem. qui modus quodammodo dici potest intrinsecus actui, quia & tanquam via ad ipsum, seu fieri ipsius prout est à Deo, & quodammodo dici potest extrinsecus, quatenus non est debitus actui, nec secundùm ordinarium cursum causarum fit. Addo etiam per hunc modum effectionis nihil poni in his motibus gratiæ, quod naturale non sit, imò ipsamet effectio absolutè spectata naturalis est, solùmque respectiuè, ad ordinarias causas naturales dicitur supernaturalis, sicut illuminatio huius domus si clausis ianuis, vel noctu, & seclusis omnibus causis secundis à Deo solo immediatè fiat, dicetur quidem supernaturalis quoad modum per respectum ad causam, in se tamen, & absolutè naturalis actio est. Denique hic modus supernaturalitatis sufficit in his motibus, quia non dantur per se ac proximè propter actus supernaturales in substantia, sed propter actum virtutum acquisitarum, & ad vitandum peccatum contra legem naturæ, & ad hoc optimè iuuare possunt, quia virtutem aliquam physicam, vel moralem eiusdem ordinis conferunt, quam homo neque ex se, nec per ordinarium cursum

11. Enodatur ratio dubitandi posita in num. 1.

D

Confirm. responsio primò.

E

Confir. secundò.

cursum causarum naturalium habere potuisset.

12. Assertio 2. Gratia excitans quæ est principium proximum actus virtutis infusæ, est secundum substantiam supernaturalis.

D.Thom. Bonauent. Bellarm. Vasquez. Molina. August.

Secundò dicendum est actus gratiæ excitantis, quæ sunt proxima auxilia ad actus supernaturalium virtutum infusarum, eiusdem ordinis sunt, & in sua substantia supernaturales. Hæc assertio communis est, significant illam ex antiquis D.Thomas 1. 2. q. 111. art.2.& 3. Bonauent.in 2.dist.28.art.2. quæst. 1.& Alens.3.part. quæst. 61. ex modernis Bellarminus & Vasquez suprà, & accuratè Molina in concord. disput. 35. & 36. & sine dubio est sententia Augustini, nam lib.de Grat. Christi cap.13.de hac interna gratia excitante præcipuè loquitur, cùm dicit, *Si doctrina dicenda est, certè sic dicatur, vt altiùs & interiùs eam Deus cum ineffabili suauitate dicatur infundere, non solùm per eos, qui plantant, & rigant extrinsecus, sed etiam per seipsum, qui incrementum suum ministrat occultus.* In quibus verbis indicat hanc gratiam esse altioris ordinis ab omni motu naturali, ideo enim tribuit eam soli Deo operanti, vltra omnem efficaciam Verbi humani, hoc enim significat per illa verba, *non solùm per eos, qui plantant, & rigant extrinsecus, sed etiam per seipsum.* Nam sub verbis plantandi, & rigandi, absque dubio non solùm includunt verba prædicantium, quatenus ad aures corporis perueniunt, sed etiam quantum ad omnem vim, quam habent ad instruendum intellectum, vel mouendum affectum operante eo, qui audit sola virtute naturali cum generali concursu Dei; vltra hoc ergo requiritur aliquid, quod solus Deus interius potest facere, quod etiam indicauit per illa verba ineffabili suauitate.

13. Discrimen inter vtrumque genus gratiæ excitantis.

Vnde in hoc magna est differentia inter hoc genus gratiæ excitantis, & aliud in superiori conclusione explicatum. Nam illud licet interdum fieri possit a Deo immediatè ex defectu causarum secundarum, non excedit virtutem illarum, sed solùm quòd interdum non occurrunt, vel non applicantur, Deus per se producit effectum; sæpè verò similes motus operatur per alias causas, & frequenter ministerio Angelorum illas applicat, vel exteriùs, vel interiùs media phantasia. Et quamuis interdum immediatè, & per se moueat intellectum, vel voluntatem (quod solus Deus facere potest etiam intra ordinem naturalem;) nihilominus similes effectus fieri possunt mediis causis creatis, & ideo ex modo solùm quasi accidentario effectui, tunc solus Deus libera sua voluntate operatur. At verò in hoc posteriori genere gratiæ illa interim motio tam propria est Dei, vt numquam qui plantant, vel rigant ad similem efficiendam sua virtute sufficiant. Ex quo rectè colligitur talem excitationem esse per se infusam, & ordinis diuini, ac supernaturalis.

14. Confirm. ex eodem Aug.

Quod præterea confirmatur verbis eiusdem August. lib.15. de Ciuitate, cap.6. vbi postquam retulit varios modos, quibus per verbum Dei externum mouentur fideles ad proficiendum in bono, addit: *Spiritus autem sanctus operatur intrinsecus, vt valeat medicina, quæ adhibetur extrinsecus. Alioqui etiamsi ipse Deus vtens creatura sibi subdita in aliqua specie humana sensus alloquatur humanos, siue istos corporis, siue illos quos istis simillimos habemus in somnis, nec interiori gratia mentem regat, atque agat, nihil prodest homini omnis prædicatio veritatis.* Per quæ verba apertè declarat, quod dicebamus, tunc internam gratiam esse altioris ordinis ab omni illa, quæ per causas secundas fit, aut fieri potest. Et hoc ipsum significauit Augustin. in verbis illis, *valde remota est a sensibus hæc schola, in qua pater auditur.* Et docet lib. de prædest. Sanctor. cap. 8. significat enim gratiam illam talem esse, vt suo genere non possit per sensus acquiri, ac subinde esse per se infusam. Et hanc mentem Augustini cum eodem modo loquendi imitati sunt Prosper contra Collator. cap.6.& 1.de vocat.gent.cap.8.& 9.& Fulgentius lib.1.ad Monimum cap.28.& lib.de Incarnat.& Grat. cap. 17. & sequentibus, & Petrus Diaconus cap.6.& Gregor.lib.3.Reg. cap.5.& Bernard.lib.de Grat.& lib.arbitr. præsertim circa finem. Et in eodem sensu loquuntur Concilia de prima vocatione, inspiratione, aut illuminatione fidei, præsertim Arausicanum & Tridentinum locis sæpe citatis.

Prosper. Fulgent. Greg.Magn. Bernard.

15. Ratione munitur assertio, à posteriori.

Ratio verò huius assertionis reddi potest Primò à posteriori, quia si isti actus essent naturales quoad substantiam, non essent per se infusi; ergo quantum est ex se, possunt interdum fieri in nobis per acquisitionem ex sensibus, & sensibilibus obiectis. Consequens autem admitti non potest, aliàs posset in aliquo casu homo habere sufficientem excitationem ad credendum ex vi externæ prædicationis sine peculiari interna inspiratione a Deo immissa, quod repugnat definitionibus fidei. Vnde a contrario argumentor secundò, quia per hanc excitationem sufficientem datur homini posse supernaturaliter credere, sed sola naturalis entitas non est sufficiens ad dandam hanc potestatem, quia est altioris ordinis, & per illam eleuatur potentia ad agendum vltra vires naturales; ergo necesse est vt talis gratia excitans sit in sua entitate eiusdem ordinis naturalis. Tertiò potest hoc declarari, quia non est impossibile infundi hominibus huiusmodi motus hoc modo supernaturales, & illi sunt magis accommodati ad eleuandas potentias animæ ad ordinem supernaturalem suaui modo, & cum maiori proportione respectu perfectorum actuum supernaturalium, ergo ita fieri credendum est. Consequentia cum minori patent. Maior autem constabit respondendo ad posteriorem rationem dubitandi, quæ contra hanc partem directè procedebat.

à contrario.

à non repugnantia.

16. Diluitur 2. ratio dubitandi suprà num 3. Reducuntur illi motus ad dona Spiritus sancti intellectualia.

Et in primis in ea fundebatur actus istos non habere virtutes infusas, ad quas pertineant. Respondemus autem posse optimè ad dona, vel virtutes reuocari, nam hæc assertio supernaturalis prout in intellectu tribuitur, ad intellectualia dona Spiritus sancti pertinere videtur; nam & in modo quo infunditur per specialem impulsum præuenientem, atque in munere, seu officio cum illis donis conuenit, quia talis gratia est interna doctrina Spiritus sancti, ad quam duo spectant, scilicet, specialiter dirigere intellectum, vt supernaturalia mysteria credenda, vel amanda conuenienter apprehendat, & de illis rectum iudicium practicum ferat. Vtrumque autem ex his muneribus pertinet ad dona Spiritus sancti, prius ad intellectum, posterius verò ad consilium, & suo modo ad scientiam, & sapientiam quatenus res propositæ dignæ creditu, vel amore, vel executione, vel fuga æstimari possunt. Et quamuis in principio vocationis nondum homo receperit habitus horum donorum, nihilominus ex motione Spiritus sancti potest elicere aliquos actus, qui sint veluti inchoationes eorum. qui actus licèt sint imperfecti, nihilominus in modo, quo circa sua obiecta versantur, eamdem rationem formalem suæ specificationis supernaturalis participant, quam habent actus perfecti ab habitibus illorum donorum eliciti.

Ad intellectum. Ad consiliũ. Ad scientiã. Ad sapientiam.

17. Motus huius gratiæ pertinentes ad voluntatem, reducũtur ad virtutes infusas.

Similì modo motus huius gratiæ pertinentes ad voluntatem, ad virtutes infusas reuocari facile possunt. Nam si talis actus sit desiderium imperfectum salutis, ad spem reducitur; idemque dicimus de perfecto timore gehennæ; si verò sit complacentia aliqua in bono diuino, vel affectio

Ad spem. Ad charitatem.

affectio imperfecta ad Deum ipsum, inchoatio est quædam charitatis, & cum eadem proportione discurri potest per alias virtutes infusas. Quibus addi potest, quod suprà lib. 2. diximus, inter actus deliberatos harum virtutum dari aliquos, qui licèt imperfecti sint, supernaturalem substantiam, & entitatem habent. Atque hanc explicationem horum actuum sumpsi ex Prospero lib. 2. de vocat. gent. cap. 26. aliàs 9. vbi de hac gratia excitante priùs dicit, *in omnibus iustificationibus principaliter praeminere.* Et deinde declarat externum modum excitandi, tandem verò internum ita explicat, *dando intellectum, inspirando consilium, corque ipsum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo.* Quòd si quis obiiciat, quia ante actum fidei nullus est supernaturalis motus in voluntate. Respondemus id ad summum esse verum de actibus supernaturalibus planè deliberatis, & non in omnibus illis eodem modo, quia voluntas credendi supernaturalis est, & non supponit actum fides, sed illum secum affert. Ad hos autem motus imperfectos, & indeliberatos sufficit practica motio intellectus per illuminationem, & inspirationem Spiritus sancti, quæ est quædam inchoatio, & initium fidei, quod habet locum in homine nondum credente: nam in eo, qui iam credit, potest etiam ipsa fides excitari, & ad cæteras voluntatis motiones cooperari: & per hæc satis responsum est ad difficultatem positam in dicta ratione dubitandi in priori parte eius; de altera verò parte dicam in capite sequenti.

Prosper.

Instantia expungitur.

CAPVT XI.

Quomodo supernaturalis excitatio ex naturalibus actibus Ecclesiæ, seu eorum, per quos vocatur, pendere possit.

1. Status quæstionis duplex.

DVo in titulo proponimus, quæ in vlteriori ratione dubitandi præcedentis quæstionis petebantur. Vnum est, quomodo hæc gratia excitans licèt supernaturalis sit, pendere possit ex ministerio hominum, & prædicatione Ecclesiæ, & aliis obiectis externis. Secundum est, quomodo pendeat à naturali conatu, vel aliquo libero vsu recipientis illam, de qua re disputant inter se moderni Theologi; sed nullam rationē difficultatis, aut controuersię in hoc inuenio.

2. Certa suppositio ex dictis. Excitatio gratiæ fieri potest merè interiùs, vel exteriùs. August. Prosper. D. Gregor. Magn. D. Thom.

Circa primum ergo punctum suppono doctrinam suprà traditam, scilicet, excitationem gratiæ, dupliciter fieri posse, scilicet, merè interiùs, aut per aliquam exteriorem, vel sensibilem motionem, quæ ex doctrina August. dicta q. 2. ad Simplicianum, & de spirit. & liter. cap. 33. & 34. & lib. octoginta trium quæstionum, q. 68 & lib. 1. de peccat. merit. cap. 25. & de catechizand. rudib. cap. 4. & 5. & Prosperi in lib. 1. de vocat. gent. cap 8. & 9. aliàs 25. & 26. & D. Gregor. lib. 2. Reg. suo cap. 4. & circa illa verba capitis 3. *Vocauit Dominus Samuel*, & D. Thomas lect. 6. in ad Roman. 8. circa illa verba, *Quos prædestinauit, hos & vocauit.* Et ratio est, quia excitatio voluntatis non fit, nisi præuia excitatione intellectus: at verò intellectus excitari potest vel immediatè ab ipso Deo, vt ex Dei omnipotentia manifestum est, & per obiecta sensibilia, & est illi connaturale. Quamuis autem spectata conditione supernaturaliū obiectorum, & actuum excitatio interna, & specialis immediatè facta à solo Deo magis proportiona videatur, nihilominus attenta hominis conditione alter modus excitationis per sensibilia obiecta est viatori homini magis accommodatus, & ideo secundùm legem ordinariam, & communem hunc modum Deus obseruat, & vt vsu ipso, ac experiētia constat, & ex Scriptura sumitur ad Rom. 10. *Fides ex auditu*, & Luc. 7. *Messis quidē multa, operarij autē pauci: rogate ergo dominum messis, vt mittat operarios in messem suam*; & ideo Actor. 10. missus est Petrus ad Corneliū per peculiarem Dei reuelationē, & c. 16. Missus est Paulus in Macedoniam rogatus, à viro Macedo, qui per visionem ei apparuit.

Rom. 10. 17. Luc. 7. Actor. 10. 19. Idem 16. 9.

3. Nodus difficultatis.

Difficultas ergo posita quoad hanc partem procedit de hac posteriori, & ordinaria excitatione diuina, nam alia extraordinaria, & merè interna à Deo solo in mente fit sine dependentia ab exteriori ministerio. De hac verò ordinaria negari non potest, quin aliquo modo pendeat ab actibus sensibilibus, quæ sunt naturales quoad substantiam. Dicunt verò aliqui hanc dependentiam non repugnare supernaturali excitationi, quia solùm est tanquam à conditione, sine qua non ex diuina prouidentia, & ordinatione: nā tota illa actio sensibilis, quæ ex parte ministrorum Ecclesiæ procedit, solùm est quasi applicatio materiæ, circa quam homo possit supernaturaliter operari, cui modo dicendi fauet Paulus 1. ad Corinth. 3. dicens, *Ego plantaui, Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit.* Et subiungit, *Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* In negotio etiam salutis omnes ministri Ecclesiæ tantùm plantant, & rigant, & ideo dicuntur non esse aliquid, quia nō per se faciunt effectum, quamuis eorum ministerium necessarium sit, & ad eum scilicet modum, quo in fructibus sensibilibus plantatio, & rigatio, necessaria est, non vt per se causet, sed vt conditio applicans actiua passiuis.

Placitum quorundam.

Placitum aliorum.

Alij verò quibus hoc non satisfacit, dicunt ministerium Ecclesiæ nō solùm esse conditionem necessariam, sed etiā esse actionem causæ moralis suadentis, & inuitātis exteriùs voluntatem. Nam talis causa aliquo modo operatur ad vocationem internam disponendo subiectum, & ideo Paulus eodem citato loco Euangelij Prædicatores vocat, *adiutores Dei*, & 2. Corinth. 6. ait, *adiuuantes exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*, &c. Sed hoc in re non differt à pręcedenti, quia tota causalitas moralis physicę non transcendit causalitatem per accidens, & iuxta subiectam materiam dotum est, illam conditionem esse per modum exhortationis, & inductionis moralis, præterquam quòd etiam in hoc genere causalitatis moralis aliquid deest huic exteriori excitationi ministrorum Ecclesiæ, propter quod etiam in genere moralis causæ dici debet potius conditio necessaria, seu causa per accidens, quàm propria causa per se, etiam moralis, vt videbimus.

Coincidit cū prior.

4. Assertio. Duæ res in hac excitatione considerāda, supernaturalitas, & gratia pura. Supernaturalitati entitatiuè non repugnat ministerium sensibile.

Dico ergo duo posse in hac excitatione diuina cōsiderari, vnum est esse entitatem supernaturalem, aliud, esse gratiam puram, seu gratis datam: neutri ergo rationi repugnat, quòd ab aliquo ministerio externo, seu actione sensibili pendeat. Prior pars declaratur, quia, vt dictum est, verbum externum non est propria causa excitationis supernaturalis, sed per modum signi excitantis mentem, & quasi præbentis occasionem, vt supernaturaliter à Deo excitari possit; ergo quòd illa præuia occasio, & quasi physica præparatio, aut animi commotio naturalis sit, non obstat quominus motio, quæ à Deo solo per se, ac principaliter fit, in sua entitate supernaturalis sit. Addo etiam quòd licèt Deus vteretur verbo prædicationis, aut specie illius menti impressa, tanquam instrumento proprio, & physico ad excitandum intellectum, hoc non obstaret, quo minus illa excitatio esset in sua entitate supernaturalis, quia

Deus

Extenditur 1. ad sacramentum Eucharistiæ in quo corpus Christi vim habet excitandi in nobis motus supernaturales effectiuè. Extenditur ad ministerium Angelorum,

Deus potest vti re naturali, imò corporea ad efficiendam rem supernaturalem. Vnde aliqui probabiliter existimant per diuina Sacramenta, præsertim per Eucharistiam, Deum excitare in accedentibus dignè huiusmodi affectus gratiæ, quamuis supernaturales sint. Quod autem in hac parte dictum est de ministerio Ecclesiæ, & externa vocatione, extendi potest ad ministerium Angelorum, & ad vocationem non solùm externam, sed etiam internam, quatenus per Angelos fieri potest. Nam etiam illi non possunt per se efficere supernaturalem excitationem, hoc enim est proprium Dei, cuius solius est propriam gratiam infundere: possunt tamen ministerium aliquod adhibere, vel applicando obiecta sensibus externis, vel interiora phantasmata excitando, vt mentem hominis attendere faciant, & (vt sit dicam) Deo præbeant occasionem supernaturaliter illum excitandi.

5. Neque repugnat puræ gratiæ.

Altera pars de ratione gratiæ probatur. Primum, quia hoc ministerium Ecclesiæ, per se loquendo, non inducit apud Deum aliquam rationem debiti, propter quod Deus talem excitationem supernaturaliter dare teneatur, quia solùm tenetur dare concursum generalem ex natura rei debitum illis actionibus, qui sufficiet quidem ad excitandum in mente attentionem aliquam, vel conceptum; nunquam tamen satis erit ad excitationem necessariam, ad supernaturalem concursum faciendum, nisi Deus altiori modo mentem ipsam moueat, vt suprà declaratum est. Altior autem illa motio non fit debita propter prædicationem externam verbi Dei, vel aliud simile ministerium humanum, imò neque constat Deum ita promisisse dare similes excitationes audientibus verbum Dei, vel oblata alia simili occasione, quin interdum eas negare possit, & neget propter hominis demerita, vel alia occulta iudicia sua.

6. Assertio ampliatur & illustratur.

Dico verò vlteriùs, quòd licèt de hoc esset certa lex à Deo statuta dandi (vt ita dicam) hanc efficaciam verbo Euangelij sui, vt ita sit virtus in salutem omni credenti, & quasi instrumentum ad conuertendas, & curandas animas, ideóque ad præsentiam eius infallibiliter Deus excitet mentem non ponentem obicem; nihilominus hoc non minueret rationem gratiæ in tali excitatione, tum, quia totum illud ministerium verbi Dei est ex prouidentia supernaturali, & pertinet ad gratiam Dei externam, & ita in suo genere gratis etiam datur: tum etiam, quia ipsamet prædicatio Euangelij non fit sine speciali auxilio Dei, quod auxilium licèt respectu ministrorum sit gratia proximè illis concessa ad operandum, etiam est gratia respectu audientium, propter quorum fructum, vel conuersionem datur, & ideo etiam ex hac parte initium vocationis est omnino gratuitum: tum denique, quia, moraliter loquendo, illa exterior vocatio, & interior, quam Deus adiungit, non sunt veluti duæ gratiæ, sed est vna integra diuina vocatio, ad eum modum, quo ex actu interiori, & exteriori fit vnus actus moralis, & ita tota illa est vna vocatio, quæ omnino gratis datur.

7. Quo pacto ministri Ecclesiæ possunt concurrere ad primam vocationem eorum qui conuertuntur.

Vltimò verò addo posse ministros Ecclesiæ iuuare homines, quos instruunt, non solùm prædicando, mouendo, & alia externa ministeria exercendo, sed etiam apud Deum pro illis, quos docent, vel gubernant intercedendo. Et hoc modo possunt conatus Ecclesiæ concurrere ad excitationem, seu primam vocationem alterius: etiam A ad fidem, non solùm per modum conditionis ordinatè requisitæ, seu causæ moralis inducentis, sed etiam per modum meriti de congruo, & impetrationis. Quia licèt nemo possit sibi primam vocationem mereri, vt dicemus libro sequenti, vnus tamen iustus potest alteri illam mereri, sicut Stephanus meruit vocationem Pauli, & ita potest etiam Ecclesia, vel minister eius impetrare à Deo, vt præbeat auxilium vocationis internæ eis, quibus Euangelium prædicant, neque hoc minuit rationem gratiæ in tali vocatione, quia respectu impetrantis, seu merentis præcedit ex priori gratia fidei, vel etiam charitatis: respectu autem eius, qui vocatur, B semper vocatio illi omninò gratis datur, imò etiam gratia illa quæ Prædicatori data est orandum pro audiente fuit gratuitum beneficium gratiæ ipsi vocato donatum, quia licèt alteri immediatè collatum fuerit, propter ipsum fuit ei datum. Et ita quocumque modo consideretur ministerium Ecclesiæ regulariter necessarium ad vocandos homines ad fidem, pœnitentiam, vel fructum bonorum operum, rationem gratiæ in interna, & supernaturali vocatione non minuit.

Capvt XII.

C

Quomodo supernaturalis vocatio ab actibus eorum, qui vocantur, pendere possit.

1. Status difficultatis.

Svperest dicendum de conatu, seu cooperatione eius qui vocatur; an sit aliquo modo necessarius ad primam vocationem, quam quæstionem aliqui confundunt cum illa, An facienti quod in se est, Deus conferat gratiam, etiam quo ad primam vocationem, seu excitationem. Sed immeritò, nam sunt quæstiones diuersæ, & ideò hanc posteriorem in librum sequentem remittimus, quia cum declaratione sufficientis auxilij coniuncta est. D In priori ergo puncto aduertendum est sermonem esse posse, aut de conatu ipsius hominis vocati, quo simul cum Deo influit in ipsummet actum supernaturalem quo interiùs excitatur, vel de aliquo conatu præuio, quo ad illam vocationem tandem perueniatur: de priori nulla superest difficultas, iam enim suprà definiuimus nostras potentias effectiuè concurrere ad hos actus excitantis gratiæ, quantumuis supernaturales sint: non possunt autem effectiuæ concurrere nisi conatum adhibendo; ergo aliquis conatus ex parte recipientis necessarius est, ad primam etiam excitationem diuinam. Hic autem conatus non potest dici naturalis, nisi fortassè impropriè, & per denominationem extrinsecam, E quatenus est ab ipsa potentia, quæ est entitas naturalis, in se tamen spectatus supernaturalis est, quia est realiter idem cum actu supernaturali, & ipsamet actio, quia talis actus fit à Deo, principaliter, & à potentia instrumentaliter, vt loquitur D. Thomas 3. contra gent. cap. 149. ideóque non est à potentia, vt naturalis est, sed vt obedientialiter subest motioni diuinæ. Ac proinde ex tali conatu potentiæ non minuitur ratio gratiæ in tali motione, tum quia non est liber, sed necessarius, tum etiam, quia non est præuisus, sed simultaneus cum influxu Dei. Neque etiam obest supernaturalitati actus, quia

D. Thom.

quia tribuitur per potentiam obedientialem, vt dixi: potentia autem obedientialis optimè potest influere in actum supernaturalem, vt in lib. 2. explicaui, & in his actibus necessariis multo facilius, quàm in liberis intelligitur.

2. Sententia Molinæ de conatu præuio ex parte hominis adhibẽdo proponitur.

Difficultas ergo est de conatu præuio, qui interdum ex parte hominis adhibendus est, vel adhibetur, vt tandem naturalem vocationem internam obtineat, de quo conatu disputant prædicti auctores. Nam Molina dicit posse, & debere hominem naturalem conatum ad aliquas actiones naturalis ordinis adhibere, vt per eum non stet, quominus proximè ad fidem vocetur interiùs. Huiusmodi sunt conatus, vt diligentia ad audiendam fidem, & considerandum. Item intentio, vel desiderium aliquod inueniendi veritatem, seu veram religionem, & salutis viam, & similes; nam hæc, & similia regulariter necessaria sunt ante fidem, quia Deus se accõmodat naturali modo procedendi hominis in acquirenda cogitatione, & meritò ab illo postulat diligentiam in his, quæ ex parte sua cum generali concursu suo efficere potest. Illa autem omnia, quæ diximus, talia sunt, vt per conatum naturalem fieri possint, imperfecto quidem modo, sufficiente tamen ad illud remotum, & quasi externum initium fidei: nam audire concionem, & audire illam naturale quid est, & necessarium ad acquirendas species, quibus de rebus fidei cogitari possit. Item illa actio in initio non fit ex motiuo supernaturali, non enim potest tale motiuum haberi ante perfectum auditum fidei; ergo debet fieri ex motiuo naturali; ergo actu, & conatu naturali. Idemque consequenter dicendum erit de aliis actionibus voluntariè attendendi, cogitandi, desiderandi, imò & petendo agnitionem veritatis, seu veram fidem in illa materia: nam omnes isti actus esse possunt ordinis naturalis, quatenus imperfecto, & humano modo possunt in illa materia versari; ergo vt homo non sit negligens in sua salute, oportet, vt in his omnibus per naturalem conatum faciat, quod potuerit.

3. Displicet modernis Theologis qui in contrarium adducunt loca Scripturæ & Patrum. Regulaque quædam doctrinalis in hac materia.

Hæc verò sententia aliis modernis Theologis displicet, quia videtur nimium tribuere naturæ, & libero arbitrio operanti ex solo conatu naturali in ordine ad suam salutem. Nam regula doctrinalis in hac materia est, nihil omnino posse facere hominem, quod aliquo modo conferat ad salutem æternam, sine gratia Dei per Christum, iuxta verbum Christi, *sine me nihil potestis facere*, id est, vt ponderat Augustinus, *neque multum, neque parum, neque magnum, neque paruum*, vt multis aliis testimoniis in lib. 2. confirmatum est. In illis autem actionibus, quas enumerauimus, quibus auditor doctrinæ fidei paulatim tendit ad internam vocationem proximè sufficientem ad voluntatem credendi multæ sunt actiones valde vtiles, & regulariter necessariæ ad salutem, iuxta ordinarium modum prouidentiæ diuinæ; ergo non possumus dicere omnes illas fieri solo conatu naturali, neque videtur modo loquendi Scripturæ, & Conciliorum consentaneum. Minor cum consequentia declaratur. Nam in primis opportunitas habendi Prędicatorem Euangelij, gratiæ Dei tribuenda est, vt probat exemplum vocationis Pauli ad prædicandum in Macedonia, & non in Asia, seu Bithynia, Actor. 16. Et sæpe docet Augustinus, vt videri potest suprà Psalm. 87. & super Psalm. 134. & lib. quinquaginta Homiliarum in 23. lib. 1. de peccator. merit. & remiss. cap. 22. & q. 2. ad Simplic. & Gregorius 20. Moralium cap. 18. quia neque potest homo illam occasionem sibi præparare, neque sine Dei prouidentia peculiari euenire potest. Deinde attendere vt oportet ad ea quæ

August.

Greg. Magn.

A prædicantur, gratiæ Dei est, iuxta illud quod de Lydia purpuraria dicitur, Actor. 16. *cuius Dominus aperuit cor, attendere his, quæ dicebantur à Paulo.* Item cogitare de eisdem rebus in ordine ad salutem comprehenditur sub illa regula Pauli 2. ad Corinth. 3. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis*, vt suprà cum Augustino, & aliis Patribus explicauimus. Denique desiderium, petitio, & similes actus si ad fidem aliquo modo conducunt, videntur comprehendi sub regula Concilij Arausicani cap. 6. & 7. *Si quis sine gratia Dei credentibus, volentibus, &c. non autem vt hæc omnia, sicut oportet, agere valeamus, per infusionem, & inspirationem sancti Spiritus in nobis fieri confitetur, resistit Apostolo*

Act. 16. 14.

2. Cor. 3. 5.

Regula Arausicani.

B *dicenti, Quid habes quod non accepisti? Item si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet, vitæ æternæ cogitare posse affirmat sine inspiratione Spiritus sancti, hæretico fallitur spiritu.*

4. Ad enodationẽ quæstionis præmittitur distinctio duplicis vocationis ad fidem, 1. est remota & externa, 2. proxima & interna.

Vt litem hanc aliquo modo componamus, & rem ipsam sine verborum ambiguitate, vel contentione declaremus, distinguamus duplicem vocationem ad fidem, videlicet remotam, & proximam, seu externam, & internam. Remotam voco illam, quam potest facere homo plantando, & rigando; proximam verò, quam interiùs facit homo, vt homo sit maximè potens ad suam conuersionem, aliqua dixit Gregorius Homil. 33. in Euangelium, loquens de Christo, & Magdalena, *ipse eam per misericordiam traxit intus, qui per mansuetudinem suscepit foris.* Et Leo

Greg. Magn.

Leo.

August.

C Papa loquens de Stella, & Mag[i]s serm. 1. de Epiphania, *Dedit* (inquit) *aspicientibus intellectum, qui præstitit signum, & quod fecit intelligi, fecit requiri, & se inueniendum obtulit requisitus.* Et August. de Corrept. & grat. cap. 6. *Corripiatur peccator, vt strepitu correptionis forinsecus insonare Deus in illo intrinsecus occulta inspiratione operetur & velle.* Priorem verò vocationem appello remotam, quia per se non sufficit, nec dat auxilium sufficiens, sed quamdam inchoationem, & quasi materialem præparationem ad illam; alteram verò proximam, quia vt dat sufficientem facultatem operandi, & ex illa potest immediatè sequi voluntas credendi.

5. 1. Conuenientia inter vtramque vocationem, vtraque pertinet ad gratiam excitãtem.

D Secundò aduerto has duas vocationes partim conuenire, partim differre. Conueniunt inprimis, quòd vtraque fit, vel incipit in nobis ad aliquam illarum proximè cooperantibus liberè: nam vtraque pertinet ad motionem, seu gratiam excitantem, de qua suprà ostensum est fieri in nobis sine nostra libera cooperatione. Et de priori quidem patet, quia per illam fit quasi prima apprehensio, vel conceptio rerum fidei, ante quam non potest præcedere voluntas, quæ circa easdem res versetur. Et licet contingere possit, vt aliquis voluntariè accedat ad audiendam fidem, & hac ratione notitia, vel apprehensio inde comparata possit dici liberè acquisita, nihilominus necesse est, vt ante illam voluntatem antecedat prior aliqua apprehensio fidei, seu prædica-

E tionis eius saltem in confuso, quæ hominem ad illam voluntatem incitet, & tunc ab illa apprehensione incipit talis vocatio, & ita semper reducitur ad aliquam primam motionem, quæ in nobis fit sine libertate nostra. De altera verò interna vocatione, id est in superioribus probatum, & patebit magis ex dicendis. Secundò conueniunt quòd vtraque vocatio pertinet ad ordinem gratiæ, & prouidentiæ supernaturalis. De interna id satis patet ex dictis: de externa verò probatur, quia ordinatur ad internam, quæ supernaturalis est, & originem ducit ex donis gratiæ, quæ ad trahendos, & vocandos homines ad fidem & pœnitentiam Deus in Ecclesia sua præparauit, & ita est beneficium gratiæ, & prouidentiæ

2. Conuenientia. Vtraque pertinet ad ordinem gratiæ & prouidentiæ supernaturalis.

uidentiæ supernaturalis. Vnde D. Thomas in 2. d. 18. q. 1. art. 4. ait quodlibet exercitium etiam naturale, quatenus ordinatur à Deo ad conuersionem supernaturalem, dici posse gratiam. Denique ex distinctione posita in principio capitis præcedentis id manifestum est. Tertiò conueniunt, quia in vtraque saluatur vera ratio gratiæ, vt significat donum gratuitum, quod non ex operibus datur, quod quidem de prima vocatione externa manifestum est, quia ante illam nihil potest ex parte hominis præcedere, quod ad illam ordinetur, vt ex declaratione proximè data, & ex doctrina Augustini ad Simplician. q. 2. & de bono perseuer. cap. 14. & de spirit. & liter. cap. 33. & 34. manifestum est. De posteriori autem probatum est latè superiori lib. cap. 13. & 15. & magis ex sequentibus declarabitur.

D. Thom.

Tertia conuenientia, in vtraque saluatur vera ratio gratiæ vt donum gratuitum est.

Augustin.

6\. Differunt autem hæ duæ vocationes in hoc maximè, quòd exterior est in substantia sua naturalis, interior verò supernaturalis. Hoc secundum probatum est in cap. præcedenti. Primum autem indubitatum videtur, quia sicut ex parte ministrorum Ecclesiæ externa prædicatio est insubstantialis, vt per se patet, ita ex parte audientis prima illa conceptio & apprehensio naturaliter fit. Vnde sicut de excitatione supernaturali diximus non fieri propriè conatu naturali, sed obedientiali à nostris potentiis, ita prorsus de interna vocatione dicendum est, quia sunt omnino idem. At verò excitatio illa, quæ proximè fit per vocationem externam, per naturalem conatum potentiæ fit, quia tam actus ipse, quàm productio eius naturalis est, vt diximus, & eadem ratione voluntas audiendi Prædicatorem, quæ interdum antecedit, vt dixi, in substantia sua naturalis est, quia non est voluntas credendi, sed audiendi tantùm, quæ in eo statu non potest ex motiuo supernaturali procedere; imò continget aliquando vt sit peccaminosa, vt si quis velit audire prædicantem animo irridendi illum, & nihilominus potest Deus illamet voluntate postea bene vti ad conuertendum in illamet concione talem peccatorem. Et sic licèt illa voluntas non fuerit ex gratia, permissio illius potuit esse ex prouidentia gratiæ. Aliquando verò esse potest illa voluntas ex intentione bona discendi veritatem, & tunc erit quidem ex aliqua bona inspiratione Dei, nondum tamen supernaturali in substantia, quia motiuum illud generale nondum est supernaturale, neque includit absolutam credendi voluntatem.

Discrimen præcipuum inter vtramque vocationem exterior est in substantia sua naturalis, interior verò supernaturalis.

Vocatio illa externa potest esse interdum peccaminosa.

7\. Secundò differunt, quia externa vocatio est simpliciter prima, interna verò comparatione illius est secunda, quamuis in ordine superioris gratiæ supernaturalis simpliciter, & in entitate sua interna vocatio sit prima simpliciter; quia verò vocatio exterior ad interiorem ordinatur, & per se sola, quasi nihil est, nisi per interiorem quasi formetur, ideo ex vtraque fieri censetur, vna vocatio perfecta, quæ prima gratia auxilians simpliciter vocari solet.

Secundũ discrimen, Externa vocatio est simpliciter prima, interna respectu illius est secunda, sed in ordine supernaturali est prima.

8\. Tertia differentia, & notanda est, quòd ante vocationem primam externam nullus actus liber ex parte hominis antecedit, qui ad illam per se, vel ex intentione operantis referatur, vt paulo antea satis explicaui, quia ante illam vocationem nulla cogitatio salutis, vel rerum fidei in mentem subiit: sine hac autem cogitatione, non potest subsequi actus liber. At verò possunt aliqui actus liberi ab homine fieri circa materiam

Tertium discrimen, Ante vocationem primam externam nullus actus liber ex parte hominis antecedit ex intentione operantis.

A talis vocationis, antequam supernaturalem vocationem internam recipiat, quia non semper dat Deus internam inspirationem supernaturalem in eodem momento, vel tempore in quo homo incipit audire res fidei, sed magna temporis mora inter illam, & alteram vocationem potest sæpiùs intercedere: tum quia de hoc nullam habemus certam legem, aut promissionem Dei, sed pendet ex eius libera voluntate, & ita quosdam velociùs, quosdam tardiùs vocat: tum etiam, quia non potest homo subitò percipere fidem sibi propositam, & credibilitatem eius, & sæpè necessarium est, errores priùs conceptos repellere, & de falsitate illorum aliquo modo conuinci, quod sine mora temporis non fit. Et quamuis B possit Deus efficacitate sua, & abundantia luminis subitò mentem illuminare; regulariter tamen loquendo non ita facit, sed hominem humano modo paulatim ducit, priùs per homines instruendo, & postea tempore opportuno internam vocationem immittendo. Hac ergo ratione sæpè intendere potest homo iam exteriùs vocatus liberè facere aliquos actus, antequam supernaturalem inspirationem internam recipiat, vt sunt suprà numerati, scilicet applicare mentem ad cogitandum, vel meditandum de rebus auditis, aut velle iterum eas audire, sicut Athenienses qui Paulum audierant, licèt nondum credidissent, dixerunt Paulo, *Audiemus te de* C *hoc iterum*, Actor. 17. & similes.

Sæpè res habet in vocatione interna.

Sæpè intendere potest homo exteriùs vocatus liberè facere aliquos actus naturales antequam vocationem internam recipiat.

Explicantur actus intermedij liberi inter vtramque vocationem.

De his ergo actibus mediis inter vtramque vocationem videtur esse controuersia inter dictos auctores, nam de vocationibus ipsis, quatenus sunt actus quidam non liberi, nulla controuersia relinqui potest, si ea, quæ diximus, attentè consideremus. De illis autem intermediis actibus liberis multa quæri possunt. Primum, quo conatu, quibusve fiant viribus. Secundum, quantum ad obtinendam internam vocationem conferant. Tertium, quæ sint ad illam necessaria. D Ex quibus primum est, quod præcipuè hîc agimus, in illóque dicendum in primis est, illos actus esse quoad substantiam naturales. Probatur primò, quia ante supernaturalem excitationem non potest esse in homine actus liber supernaturalis quoad substantiam, vt ex dictis hîc, & in libro præcedenti constat: sed isti actus antecedunt primam excitationem supernaturalem, vt declaratum est; ergo non sunt in substantia sua supernaturales; ergo naturales. Secundò est simile argumentum, quod ante voluntatem credendi supernaturalem, & primum actum fidei illi correspondentem, nullus est in homine actus humanus, ac liber supernaturalis ordinis: illi autem actus liberi, de quibus tractamus, antecedunt E fidem infusam, & voluntatem credendi; ergo sunt ordinis naturalis. Tertiò est ratio à priori, quia isti actus non habent obiecta formalia supernaturalia, quia neque obiectum fidei supponitur pro illo tempore sufficiẽter propositum, vt in discursu declaratum est, neque ante fidẽ excitatur volũtas ab obiectis propriis & formalibus aliarum virtutum infusarum. Igitur toto illo tempore versatur voluntas circa illã materiã, vt subest alicui motiuo naturali, siue illud speciale sit, quale est cupere, inuenire veram fidẽ, aut religionem, quod etiam Iudæi, & Ethnici facere possunt.

Cardo controuersiæ.

Dubium primum quales hi actus secundùm substantiam, & quo conatu fiant. Resolutionis prima pars naturales sunt entitatiuè. Probat. 1.

Probat. 2.

Probat. 3.

Hinc

10. Resolutionis secunda pars, naturali virtute fiunt ex propria efficacia physica. Hinc ergo vlteriùs sequitur, actus illos fieri conatu naturali, & viribus liberi arbitrij moraliter excitati, & adiuti per antecedentem vocationem, licèt externam. Primum patet, quia illi actus sunt naturales in substantia; ergo fiunt per actionem naturalem: actio autem, & conatio naturalis idem sunt; ergo fiunt conatu naturali. Ad exhibendum autem naturalem conatum, naturales vires sufficiunt; ergo actus illi quoad substantiam suam fiunt per naturales vires liberi arbitrij. Vlteriùs verò addimus illos actus non fieri cum modo aliquo reali, ac physico in illis existente, qui supernaturalis sit, nam talis motus neque nobis videtur possibilis, quantum sub philosophicam notitiam cadit, vt in loco præcedenti latè discurrimus, & quamuis cogitaretur possibilis, frustrà, & sine fundamento fingeretur inesse his actibus, ergo neque ratione talis modi necessariæ sunt vires, vel conatus vltranaturales ad efficiendos hos actus. Et ita de similibus actibus loquuntur communiter Theologi, vt patet ex Scoto, Gabriele, & aliis in 3. distinct. 23. dicentibus audita prædicatione Euangelij posse hominem prius credere per vires naturæ fide acquisita, quàm infusa. Imò Gabriel quæst. 3. conclus. 1. putat illum ordinem esse necessarium, scilicet, priùs assentiri propriis viribus imperfectè, vt paulatim eleuetur ad actum infusum, & perfectum. Et Vega lib. 6. in Trident. cap. 13. dicit vtplurimum ita esse. Nobis verò satis est, quòd id possit fieri, & sæpè fiat. nam si audita fide potest homo progredi vsque ad assensum naturalem, sua libertate, & discursu naturali fundato tantùm in humana authoritate, vel sensibilibus signis, & argumentis, multo magis poterit eadem libertate vel imperfectè desiderare maiorem cogitationem illarum, vel se mouendo ad audiendum verbum prædicationis, vel ad attendendum, cogitandum, &c.

Repugnat modus physicus supernaturalis illis additus.

Scotus. Gabriel. Vega.

11. Sunt ergo hæc naturalia in substantia sua, & naturali virtute fiunt ex propria efficacia physica: nam moraliter necessaria est excitatio præuia, quæ licèt in se naturalis sit, & naturali conatu fiat, nihilominus gratia est, quatenus ex prouidentia gratiæ procedit. Vnde simili modo possunt prædicti actus, licèt naturales sint, inter dona gratiæ computari, quia neque fiunt sine aliquo auxilio gratiæ, neque ipsi erant debiti naturæ, nec concursus, qui ad illos datur est debitus ex vi naturalis prouidentiæ, sed supposito ordine gratiæ.

Resolutionis tertia pars necessaria est excitatio præuia naturalis, quæ prout datur ex prouidentia gratiæ, donum gratiæ est.

12. Ad motiua secundæ sententiæ. Et hoc ad summum probant, quæ in fauorem secundæ sententiæ adduximus: nam licèt principaliter procedant de inspiratione diuina, & excitatione supernaturali, quæ datur tanquam proximum auxilium ad actum supernaturalem, & infusum, nihilominus cum proportione procedunt in his actibus imperfectis, quatenus aliquo modo ad finem vocationis conducunt, nam vt sic ad ordinem gratiæ pertinent secundùm quendam modum, & non fiunt sine aliquo auxilio gratiæ excitantis, nam, vt diximus, illa vocatio præuia, licèt ex sensibilibus orta, gratia quædam est, & propter Christum datur. Neque Molina, neque alius ex defensoribus primæ sententiæ excludunt à prædictis actibus hoc genus gratiæ, sed solam illam, quæ ordinis est supernaturalis, vt apertè declarauit Molina disput. 35. in fine, & 36. in principio in Concord. ad artic. 13. & ita in illo primo puncto nulla videtur superesse difficultas.

Molina.

Notanda circa secundum & tertium dubium propositum suprà num. 9.

Circa secundum autem, & tertium punctum, quæ proposui, quia magis pertinent ad librum sequentem, hîc pauca breuiter aduertam. Vnum est, hos actus liberos qui possunt, & solent intercedere inter primam excitationem externam, duobus modis posse comparari ad primam excitationem supernaturalem, seu primum salutis auxilium, scilicet, vel per modum meriti, seu moralis dispositionis, vel remouendo impedimentum, & quasi materialiter habilitando subiectum. Aliqui ergo Auctores Catholici primum genus causalitatis in his actibus respectu primæ excitationis supernaturalis admittunt. qui in hoc à Semipelagianis discrepant, quòd illos actus, & qualemcumque rationem meriti, vel dispositionis moralis in eis inuentam non tribuunt soli libero arbitrio, sed vt excitato, & adiuto per excitationem illam externam, & cogitationem honestam inde conceptam, quæ gratia est cùm sit vltra naturæ debitum, & ex supernaturali prouidentia proueniat, etiamsi nondum sit in sua entitate supernaturalis. Mihi autem hæc sententia non placet, tum, quia illa gratia non videtur excedere rationem legis, & doctrinæ, & ita neque Semipelagiani illam negarent, tum, quia ante internum, & proximum fidei initium non potest esse in homine aliquod meritum doni alicuius supernaturalis, aliàs fides ipsa, & initium fidei posset sub aliquod meritum cadere, quod admittendum non est, vt libro sequenti ostendam. Dico ergo omnes illos actus, eo ipso quòd neque ex fide, neque ex interno auxilio supernaturali procedunt, non esse proportionatos ad meritum quodcunque in causalitatem moralem internæ vocationis supernaturalis. 13.

Duplex ratio causalitatis in actibus illis intermediis considerari potest, per modum meriti, vel remouêdo impedimentū. Placet nonnullis orthodoxis Doctoribus primum genus causalitatis.

Improbatur a nobis.

Axioma. Ante internum & proximum fidei initium nō potest esse in homine aliquod meritum doni supernaturalis.

Alio ergo modo possunt illi actus aliquo modo conferre materialiter tantùm, & ex parte subiecti remouendo impedimenta vocationis, & acquirendo dispositionem corporalem, vel habitudinem, quæ minus ineptum reddat hominem ad vocationem. Et primò quidem dum homo se exercet in his actibus, noua cauet peccata, quæ possint vocationem impedire, & ex parte sua excutit torporem, & negligentiam, quæ possit illi ad culpam imputari: deinde si homo sit diligens in recogitatione eorum, quæ audiuit à Prædicatore fidei, fieri potest, vt perueniat ad cognoscendum errorem naturali rationi contrarium, in quo versabatur. Hac enim ratione Prædicatores Euangelij prius solent infideles suorum errorum conuincere, quàm eis supernaturalia mysteria persuadeant, quia deponere errorem, vel nimium affectum ad aliquam sectam, faciliorem reddit fidei introductionem, saltem remouendo prohibens. Item ad recipiendam vocationem internam necessariæ sunt species intelligibiles, quæ per auditum Euangelij naturaliter acquiruntur, & per eas in principio naturaliter fit aliqua conceptio, & apprehensio imperfecta, & per recogitationem similem meliùs conseruantur in memoria, quod multum confert, vt postea Spiritus sanctus

14. Expenditur causalitas materialis remouendo impedimenta vocationis variis modis. Primus modus. Secundus. Tertius.

sanctus illis speciebus, & intellectu illis confirmato tanquam instrumento vtatur ad efficiendam internam vocationem supernaturalem. Et declaratur, nam, vt suprà dixi, hoc modo ministri Ecclesiæ per verbum Dei externum mentes audientium præparant, & aliquo modo disponunt, vt eas postea Spiritus sanctus sua præsentia illustret, vt dixit Gregorius Hom. 17. in Euangelia, quam præparationem significauit Paulus per verbum plantandi, & rigandi; plantare enim dici possunt, quatenus species rerum diuinarum mentibus imprimunt, & ad eas concipiendas manuducunt; rigare verò quatenus ad aliquem affectum excitant: ergo etiam ipse homo potest suo ingenio, & arbitrio ad hanc quasi moralem præparationem cooperari, recogitando, & mente eleuando, & semine verbi concepto, provt potuerit vtendo.

Illustratur hæc doctrina.

Gregorius Magn.

15\. Idem potest ex parte affectus declarari. Primum quoad remotionem impedimenti: nam affectio naturalis, & humana ad propriam opinionem, vel sectam, vel etiam ad honores, & res corporales nimium impediunt; ita vt neque animus conuenienter applicari possit ad res fidei audiendas, & concipiendas. Igitur si quis vel rationibus humanis inducatur ad tollendum, vel minuendum illum affectum, & ad hoc adhibeat suum conatum naturalem excitatum verbo Dei, aliquid poterit illa diligentia conferre ad vocationem saltem per modum remouentis prohibens. Et licèt verum sit similem affectionem, si magna sit, non posse sine auxilio gratiæ superari, potest ad hoc interdum sufficere auxilium ordinis naturalis, quod peculiari etiam modo datur per ipsam vocationem ad fidem, licèt externam, nam per illam excitantur in homine cogitationes, & affectiones honestæ, quæ licèt in illo initio sint imperfectæ, & ordinis naturalis, iuuare possunt ad aliquam contrariam affectionem eiusdem ordinis moderandam, & sic ad tollendum aliqua ex parte impedimentum fidei. Præterea naturalis complexio, vel proprietas ingenij potest ex parte subiecti esse magis accommodata huic vocationi, quàm illi, nam qui habet, v.g. complexionem sanguineam, faciliùs amore ducitur, alius verò magis timore mouetur: & Deus frequenter suam motionem hominis conditioni accommodat, licèt non semper eam proportionem seruet. Et Augustus de bono perseuer. cap. 14. dixit, *habere quosdam in ipso ingenio diuinum naturaliter lumen intelligentiæ, quo moueantur ad fidem, si congrua suis mentibus vel audiant verba, vel signa conspiciant.* Sicut ergo naturalis complexio, vel proprietas potest quasi naturaliter ad vocationem conducere, non vt causa, & ratio eius, sed vt à nobis faciliùs percipiatur, si detur ita aliqua affectio acquisita per actus bonos, potest per illam proportionem, seu temperamentum inducere, vel augere. nam consuetudo imitatur naturam; vnde sicut per prauos actus contrarios prædicationi fidei induratur cor, ita per bonos licèt naturales, potest paulatim affici, & materialiter huic, vel illi vocationi magis coaptari, atque hoc modo dixit P. Vasquez 1. p. disp. 93. cap. 4. circa finem non pertinere ad Semipelagianam sententiam concedere dispositionem naturalem ex nobis, aut ex bona indole naturali, non quidem ad gratiam obtinendam, sed vt gratia, & misericordia collata faciliùs in nobis operetur.

Explicatur illorum actuum intermediorũ causalitas subiectiua remouendo alia impedimenta ex parte affectus.

Necnon ex parte complexionis naturalis vel genij.

Augustin.

P. Vasquez.

Iudicium authoris, circa totum statum huius controuersiæ.

16\. Igitur aliquo ex his modis non repugnat hominem vocatum exteriùs ad fidem illa et vocatione, & generali concursu Dei adiutum aliqua opera facere, quibus vel non stet per illum vocatio interior, neque illi impedimentum ponat, vel etiam fiat materialiter aptior ad vocationem illam recipiendam, vel illi instrumentaliter cooperandum, cùm sine aliqua eius efficientia non fiat, vt suprà diximus. Estque hoc valdè consentaneum conditioni hominis, & ordinario modo prouidentiæ Dei, qui ab homine cooperationem accommodatam requirit. Et aliunde non repugnat gratiæ quatenus gratis danda est, quia talis dispositio, (vt dixi) nullum meritum fundare potest. Vnde neque est motiuum propter quod Spiritus sanctus conferre debeat supernaturalem excitationem, & ideo pro sua libera voluntate interdum excitat obduratum, vel illuminat negligentem, & alium non adeò prauum, vel aliquem bonum affectum habentem non ita præuenit interiùs, vt sequenti libro latiùs videbimus. Neque etiam hoc genus dispositionis repugnat gratiæ, vt supernaturalis forma, vel motio est, quia non est dispositio per se conferens ad illam, sed est quasi tollens impedimentum, vel minuens ineptitudinem & improportionem subiecti, sicut dicunt Theologi Deum distribuisse Angelis gratiam iuxta proportionem naturalem, non quia naturalis perfectio fuerit motiuum dandi gratiam, vel dispositio per se ad illam; sed quia ex parte subiecti erat quasi materialis dispositio, congruitatem, & maiorem quamdam habilitatem inducens. nec denique difficultas alia in hoc occurrit, quæ alicuius momenti esse videatur.

Assertio. Nõ solùm possibiles sunt illi actus intermed ij, sed etiam consentanei & necessarij, provt remouent impedimentum, & materialiter hominem disponunt ad vocationem. Quàm consentanei.

17\. Ex quo tandem facilè declaratur, quàm sint necessarij isti actus, quibus homo provt potest, primæ externæ vocationi cooperatur, seu illa benè vtitur, vt primam excitationem internam, & supernaturalem consequatur; si enim absolutè loquamur, & necessitatem hanc per respectum ad potentiam Dei spectemus, clarum est non esse præuiam illam operationem necessariam, seu cooperationem liberam hominis, nam si Deus velit, nescit tarda molimina eius gratia, vt Gregorius dixit; potest ergo ad vocem primam Prædicatoris illuminare mentem, non solùm sufficienter, sed etiam efficaciter, sicut fecit vocando Matthæum, aut Paulum, vel Magdalenam, imò non solùm voce, sed etiam aspectu solo potest id facere, vt respiciendo Petrum illum interiùs ad pœnitentiam conuertit, & de Magis credibile est visa sensibili stella statim fuisse interiùs illuminatos. Et cum multis aliis Deum illa liberalitate vti certissimum est, non pro illorum meritis, aut cooperatione, sed iuxta consilium voluntatis, & gratiæ suæ; ordinariè verò relinquit Deus homines operari per ordinaria media gratiæ, quæ in Ecclesia sua pro omnibus instituit, & iuxta hanc mensuram, & modum vocationis, & adiutorij quæri potest, quanta sit necessitas illarum actionum liberi arbitrij, quas explicuimus.

Quàm necessarij.

In

18\. *Duplex est illorum actuum ordo.*

Primus ordinatur per se ad complendam capacitatẽ homini respectu excitationis supernaturalis.

In quo breuiter distinguere possumus duos ordines talium actuum, quidam sunt ex natura rei aliquo modo ordinati ad complendam capacitatem hominis respectu supernaturalis excitationis, vt sunt v. g. audire verbum prædicationis, vel illo audito, & non satis intellecto, de illo ampliùs interrogare, vel cogitare, & consequenter velle ad hoc applicare intellectum, & auertere cogitationes impedientes, & similia. Idemque cum proportione intelligendum est de vocatione ad pœnitentiam, vel ad perfectionem, aut ad quemlibet alium progressum virtutis. Nam omnes hæ vocationes ordinariè fiunt per verbum Dei externum, aut voce prolatum, aut scripta, aut per alia exteriora signa, vel exempla, quæ mentem excitant, non statim supernaturali excitatione, sed memoriam, & effectum naturali modo mouendo, & ideo non oportet vt homo contemnat illam inchoationem gratiæ, sed illi pro viribus cooperetur, vt altiori gratiæ Dei impedimentum non ponat. Ad hunc ergo modum possunt isti actus esse moraliter necessarij, & suo modo pertinent ad communem gratiæ cursum, vt explicatum est.

Secundus non per se, sed liberè ad eum finem ordinatur ab homine.

Alij verò esse possunt actus, non ita per se ordinati ad vlteriores, sed qui ex libertate hominis exerceri possunt, & sunt valde affines prioribus actibus, vt sunt desiderium salutis, licèt imperfectum per modum velleitatis, petitio eiusdem salutis, vel mediorum ad illam obtinendam. Et hi quidem actus, si sunt in homine iam fideli, & ex fide aliquo modo procedant, possunt esse dispositiones morales remotæ, seu impetratoriæ. Et sine dubio sunt valde vtiles, etiamsi contingat non esse in substantia supernaturales, quia per influxum fidei aliquo modo eleuantur, & ita non fiunt sine auxilio aliquo gratiæ.

Limitatur superior doctrina.

At verò si tales actus præcedant fidem, & externam vocationem supernaturalem ad illam, tunc non solùm necessarij non sunt, sed etiam per se nihil conferunt ad obtinendam gratiam internam Dei, quia sunt improportionati, & nullo modo fundantur in fide; non sunt tamen contemnendi, quia & remouent impedimenta, & aliquo modo afficiunt hominem ad id quod bonum est, & ita relinquunt animum de se magis aptum, saltem physicè, vt suprà explicaui, vt faciliùs, & cum minori repugnantia possit ad perfectum fidei affectum supernaturaliter excitari, quod quidem nihil obest rationi gratiæ, cùm hoc ipsum ex aliqua gratia procedat, vt declaratum est.

19\. *Quatuor modis mens nostra excitari potest ad bene operandum vel cauendum malum.*

Primò per excitationẽ merè naturalem secundùm cursum prouidentiæ naturalis.

Secundò per excitationẽ datam ex peculiari prouidentia, & liberalitate in ordine ad finem naturalem.

Vltimò ex dictis colligere possumus tres, vel quatuor modos, quibus potest mens nostra excitari ad bene operandum, vel ad cauendum malum, qui omnes à Deo sunt, non tamen pariter, sed secundùm eandem rationem. Prima excitatio est merè naturalis, id est, per communem cursum naturalis prouidentiæ diuinæ, & causarum secundarum, quam esse posse & congruam, & incongruam, & neutro modo pertinere ad beneficia gratiæ, sed naturæ, maiora, vel minora, in libro primo ostensum est. Secundus ordo excitationis est, quæ dantur à Deo ex peculiari prouidentia, & liberalitate in maiori perfectione, vel abundantia, quàm per communem cursum causarum secundarum fieri possint, in se tamen naturales sunt, & circa obiecta solùm naturalia versantur. Et huiusmodi excitationes reuera sunt gratia, non tamen attingunt intrinsecè (vt ita dicam) ordinem supernaturalem, & dari possent solùm ad iuuandam naturam in ordine ad honestatem, & finem naturalem, licèt de facto semper à Deo ad supernaturalem finem ordinentur.

Tertiò per motus entitatiuè naturales in ordine ad finem supernaturalem.

In tertio ordine sunt excitationes quæ immediatè pertinent ad ordinem gratiæ, & prouidentiæ supernaturalis; & hæ in duplici differentia esse possunt. Nam quædam sunt motus in sua substantia naturales, quia mediis sensibus in mente naturali virtute excitantur, & nihilominus immediatè, & quasi intrinsecè pertinent ad ordinem gratiæ ratione materiæ in qua versantur, & quia ex peculiari & supernaturali prouidentia tribuuntur, & præparantur causæ à quibus proueniunt.

Quartò per motus in substãtia sua supernaturales.

Aliæ sunt in substantia sua supernaturales, & à Spiritu sancto immediatè mentibus infunduntur tanquam auxilia proxima, & proportionata actibus humanis per se infusis, & in se supernaturalibus. quæ omnia membra ex doctrina huius, & præcedentis capituli declarata manent: visum est autem sub compendio illa hîc proponere, quia & ad omnia superiùs dicta de necessitate gratiæ, & ad distinguendum Semipelagianum errorem à Catholica doctrina magnam lucem afferre possunt; & quia in libro sequenti ad explicandam sufficientiam gratiæ illorum cognitio erit nobis necessaria.

CAPVT XIII.

Vtrùm præter excitantem gratiam sit necessaria gratia adiuuans ab illa distincta.

1\. *Assertio prima, Necessaria est gratia adiuuans ad operandum sicut oportet ad salutem.*

Probatur ex Scriptura, August. & Conciliis.

HActenus de excitante gratia dictum est, nunc ad complendam diuisionem gratiæ in excitantem, & adiuuantem oportet ipsam adiuuantem explicare. Et in primis supponimus ad bene operandum sicut oportet ad salutem necessariam esse gratiam adiuuantem. Primò, quia ex Scriptura sacra id apertè colligitur, nam in illa sæpè Deus vocatur adiutor noster Psal. 62. *In matutinis meditabor in te, quia fuisti adiutor meus.* (*Psal. 62 7.*) Vnde Augustin. *Nisi Deus adiuuet opera nostra, impleri à nobis non possunt, & digna debemus operari.* quasi dicat vt opera nostra digna sint, necessarium esse Dei adiutorium. Vnde etiam est illud Psal. 53. *Ecce enim Deus adiuuat me.* (*Psal. 53. 4.*) vbi August. *Omnes Sancti adiuuantur à Deo, sed intus, vbi nemo videt.* Item Psal. 18. *Domine adiutor meus, & Redemptor meus.* (*Psal. 18. 16. August.*) Vbi autem Augustinus, adiutor in bonis, & Redemptor in malis, *Adiutor vt habitem in charitate sua, redemptor ab iniquitatibus meis.* Et pleraque sunt Scripturæ loca, in quibus vel Deus vocatur adiutor noster, vel nos ab illo petimus vt nos adiuuet, vel confitemur sine ipsius adiutorio non posse saluari: adiuuat nos autem Deus per gratiam adiuuantem. Secundò nihil frequentius est in ore omnium fidelium; nihilque sæpiùs repetit Ecclesia in suis publicis orationibus, quàm illud, *Deus in adiutorium meũ intende, Domine ad adiuuandum* me

Psal. 69. 1. *me festina*. quod ex Psalm. 69. sumptum est. Item reperit illud, *Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram*, ex Psalm. 123. *Psal. 123. 8.* Item Concilium Mileuitanum, & Arausicanum *Concil. Milenit.* definiunt gratiam esse necessariam in adiutorium nostrum. Distinctius verò Concilium Trident. *Trident.* sess. 6. cap. 5. & can. 3. necessitatem gratiæ excitantis, & adiuuantis definiuit. Tertiò hæc est doctrina Augustini, qui pro hac gratia adiuuante *Augustin.* maximè contra Pelagium pugnauit, præsertim lib. de Grat. Christi cap. 23. & sequentibus, & lib. 2. contra duas epistol. Pelagiani. cap. 9. & epistol. 105. 106. & 107. & alis locis, quæ in sequentibus allegauimus. Rationem autem seu necessitatem huius gratiæ, nisi priùs, quid illa sit, & ad quid detur, intelligatur, explicare non possumus.

3. Priùs verò oportet vocis ambiguitatem tollere: ideóque inquiri potest, an gratia adiuuans sit aliquid diuersum ab excitante. Ratio dubitandi est, quia gratia excitans nos adiuuat; ergo est gratia adiuuans; ergo illæ gratiæ nullo modo distinguuntur. Antecedens patet, quia excitans gratia est quasi doctrina interna, vel admonitio diuina, vel inclinatio, aut propensio ad aliquid. Magister autem docens adiuuat discipulum; ergo multo magis Deus interius docet, & adiuuat hominem. Vnde & Prædicatores Euangelij adiutores Dei dicuntur 1. Corinth. 3. quia Deum in docendis, & instruendis hominibus iuuant. Item qui alium monet, iuuat illum, iuxta illud Psalm. 2. *Adiuuantes exhortamur, &c.* Denique propensio, & inclinatio sine dubio multum iuuat in quocunque opere; ergo gratia excitans omnibus his modis nos adiuuat: est ergo gratia adiuuans. Atque hoc confirmat modus loquendi Conciliorum, nam Mileuitan. cùm cap. 3. definit gratiam Dei qua iustificamur, non solùm ad remissionem peccatorum dari, sed etiam in adiutorium, vt non committantur, nomine adiutorij excitantem gratiam præsertim intelligit. Vnde cap. 4. declarat, hanc gratiam non tantùm nos adiuuare, reuelando, quæ facienda sunt, sed præstando, vt quod *faciendum nouerimus, etiam facere diligamus, atque valeamus.* Ergo illa gratia quæ dat nobis posse facere, & quæ facit nos facere, ipsa est, quæ nos adiuuat. Illa autem est vocatio diuina, quæ est gratia excitans; ergo hæc eadem est gratia adiuuans. Item Concilium Tridentinum sessione 6. cap. 5. de excitante & adiuuante gratia, tanquam de vna sic loquitur. *Vocantur vt qui per peccata à Deo auersi erant, per eius excitantem, atque adiuuantem gratiam ad conuertendum se ad suam ipsorum iustificationem, eidem gratia liberè assentiendo, & cooperando disponantur.* Vnde ponderandum est illud verbum, *eidem gratiæ*, refert enim gratiam excitantem, & adiuuantem, de qua sermo præcesserat, refert illam tanquam vnam, nam si essent plures, dicendum fuisse eisdem gratiis.

Difficultas circa distinctioné gratiæ adiuuantis ab excitante. Suadetur idéntitas gratiæ adiuuantis cum excitante. Primò ratione. Secundò ex Concil. Mileuitano. Tridentino.

5. Præterea D. Augustinus libr. de Gratia Christi cap. 4. post multa contra Pelagium disputata ad vitandas tergiuersationes eius, ita concludit. *Si consenserit, ita ipsam voluntatem & actionem diuinitus adiuuari, & sic adiuuari, vt sine illo adiutorio, nihil liberè velimus, & agamus, eamque esse gratiam Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, nihil de adiutorio Dei, quantum arbitror, inter nos controuersia relinquetur.* In quibus verbis considero Augustinum à Pelagio confessionem vnius gratiæ excitantis postulare, cùm tamen Pelagius non minus errauerit, negando gratiam excitantem, quàm adiuuantem, vt patet ex eodem Augustino in eodem lib. cap. 10. & sequentibus. Item lib. 2. de peccator. merit. & remiss. cap. 17. cùm Augustinus in principio dixisset posse hominem in hac vita esse sine peccato, gratia adiuuante diuina, postea explicando hanc gratiam dixit. Vt autem innotescat quod latebat, & suaue fiat, quod non delectabat, gratiæ Dei est quæ hominum adiuuat voluntates. Illa autem gratia quæ innotescit, quæ latebat, & suaue fit, quod non delectabat, non est nisi illuminatio, & inspiratio diuina, seu sancta cogitatio, & pia affectio, vt ipse in discursu explicat. Vtraque est gratia excitans; ergo hæc eadem est apud Augustinum gratia adiuuans. Et simili modo in cap. 19. illam gratiam vocat certam scientiam, vel victricem delectationem, *quam* (inquit) *interdum non dari Sanctis, vt cognoscant non à seipsis, sed ab illo sibi esse lucem, qua illuminentur tenebra eorum, & suauitatem, qua det fructum suum terra eorum*, quæ duo Deus in nobis sine nobis operatur; ideo ad gratiam excitantem pertinent, & nihilominus subiungit: *Cùm autem ab illo illius adiutorium deprecamur, quid aliud deprecamur, quàm vt aperiat quod latebat, vt suaue fiat, quod non delectabat.* Denique libro de Gratia, & libero arbitrio, cap. 15. tractans verba Ezechiel. 11. *Dabo vobis cor carneum*, & illa cap. 18. *Facite nobis cor nouum*, interrogat. *Quare dat, si homo facturus est, nisi quia dat, quod iubet, cùm adiuuat vt faciat, cui iubet?* Et tamen aliis locis similes Dei locutiones, *Dabo vobis, faciam, vt faciatis, &c.* explicat de vocatione; seu, quod idem est, de gratia excitante, per quam Deus illa facit in nobis; ergo illa eadem gratia est, qua Deus nos adiuuat vt faciamus.

Authoritate Augustini. *Ezechiel. 11. 19. Idem 18. 31.*

Nihilominus negari non potest quin gratia adiuuans propriè sumpta sit speciale auxilium gratiæ, ab excitante aliquo modo distinctum. 4. Itaque sicut Dialectici dicunt, omne genericum, seu commune interdum vni speciei appropriari, ita in præsenti de nomine adiutorij, vel adiuuantis gratiæ dicere necesse est, tum ad intelligenda varia loca Augustini, tum ad singula gratiæ auxilia in specie declaranda. Nam quæ adduximus, ostendunt nomen adiutorij diuini, vel quod perinde est, adiuuantis gratiæ interdum generaliter sumi pro quocunque gratiæ auxilio. Et certum ipsum nomen auxilij, hanc eandem significationem postulat. Quid est enim adiuuare, nisi auxilium præstare? auxilium autem nomen generale est, ad omnia gratiæ auxilia; ergo & verbum adiuuandi potest in eadem generalitate sumi, ergo & verbum adiutorij, seu gratiæ adiuuantis. Imò & Deus ipse dici potest adiutor noster etiam ratione auxilij excitantis, quod nobis infundit, & in testimoniis allegatis, & in multis aliis Scripturæ locis, præsertim Psalmorum, oratur Deus, vt nos adiuuet illuminando, cor inclinando, & alia similia, quæ ad excitantem gratiam pertinent faciendo. Non obstante verò hac significatione dicimus nomen gratiæ adiuuantis peculiariter tributum esse cuidam speciali beneficio, & auxilio gratiæ ab excitante

Assertio secunda. Gratia adiuuans propriè sumpta, distincta aliquo modo est ab excitante. Declaratur ex nomine nominis.

tante aliquo modo distincto, & in hoc sensu diuidi gratiam in excitantem, & adiuuantem.

5. *Probatur 1. ex doctrina Augustini.*

Hoc probamus. Primò ex doctrina Augustini, à quo ferè omnes istæ voces sumptæ sunt. Ille enim gratiam adiuuantem planè distinguit ab excitante in Enchirid. cap. 32. cùm inquit, *Totum Deo detur, qui hominis voluntatem bonam, & præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam.* Nam sine dubio aliud est præparare, aliud adiuuare voluntatem, & primum tribuit Augustinus gratiæ excitanti, & ideo dicit scriptum esse, *Non est volentis, neque currentis, sed Dei miserentis, quia præparatur voluntas à Domino*, vtique solo, & sine homine, quod spectat ad excitantem gratiam, quam Deus facit in nobis sine nobis, vt suprà dictum est. Ergo adiuuare præparatam voluntatem, est nouum Dei beneficium, & distinctum auxilium, quod gratia adiuuans vocatur. Vnde idem August. quæst. 2. ad Simplician. sic inquit. *Non ideo dictum esse putandum: Non est volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, quia sine eius adiutorio non possumus adipisci quod volumus, sed ideo potius, quàm sine eius vocatione non volumus.* lib. 2. de peccator. merit. cap. 18. *Quòd ad Deum nos conuertimus, nisi ipso excitante, atque adiuuante, non possumus.* In quo modo loquendi apertè indicat adiuuantem gratiam aliquid addere supra excitantem. Prætereà hoc constat ex diuersis muneribus, quæ Augustinus tribuit gratiæ excitanti, & adiuuanti, nam primæ tribuit tangere cor, sanctam cogitationem immittere, & similia, quæ Deus in nobis, sine nobis operatur, vt in superioribus satis explicatum, & allegatum est. At verò gratiæ adiuuanti tribuit simul cum homine operari, sicut dicit lib. 2. contra duas epistol. Pelagian. cap. 9. *Quamuis nisi adiuuante illo, sine quo nihil possumus facere, ei non possumus aperire, tamen nos aperimus illius adiumento, & opere nostro.* Vnde in 2. lib. de peccator. merit. & remiss. cap. 5. dicit, *Neque adiuuari potest, nisi qui aliquid sponte conatur.* Et rationem reddit, quia Deus non ita mouet hominem, sicut mouet lapidem, vel brutum, in quibus voluntatem, & rationem non condidit, significans gratiam adiuuantem non dari nisi in ipsa, & cum ipsa operatione, quod euidentiùs expressit in id Psal. *Adiuua nos Deus salutaris noster*, dicens, *cum adiuuare nos vult, neque ingratus est gratiæ, aut tollit liberum arbitrium; qui enim adiuuatur, etiam per seipsum aliquid agit.* Et tract. 4. in 1. Epist. Ioan. *Quando (inquit) iuuaris, si nihil agis.* & serm. 13. de verbis Apostoli cap. 11. *Agis (inquit) & ageris, & tu bene agis, si bene ageris; Spiritus enim Dei qui te agit, agentibus adiutor est, ipsum nomen adiutoris præscribit tibi, quia tu ipse aliquid agis. Agnosce quid poscas, agnosce quid confiteris, quando dicis, Adiutor meus esto, adiutorem vtique inuocas Deum, nemo adiuuatur si ab illo nihil agatur, &c.*

Diuersa munera tribuit Augustinus gratiæ excitanti & adiuuanti.

6. *Consectariũ ex dictis, Adiuuans gratia non datur nisi ei qui liberè agit, vnde superadditur excitanti. Tridentin.*

Ex his ergo omnibus colligitur adiuuantem gratiam non dari, nisi ei, qui liberè agit, credendo, vel pœnitentiam agendo, vel alio modo piè operando: gratia autem excitans datur ante liberam operationem, vt in superioribus satis ostensum est; ergo aliquam gratiam addit adiuuans supra excitantem ab illa distinctam. Deinde hoc satis indicat Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 5. Primum quatenus distinctè requirit excitantem atque adiuuantem gratiam, non enim toties illa duo repeteret cap. 5. & can. 3.

A si illa duo essent synonyma, & non aliquo modo distincta. Secundò, quia dicit hominem disponi assentiendo, & cooperando illi gratiæ, quæ duo verba cum portione accommoda accipienda sunt; nam assentiri correspondet gratiæ excitanti, cooperari verò adiuuanti. Vnde paulo inferiùs dicit Concilium, tangente Deo cor hominis, ipsum hominem non omnino nihil agere inspirationem illam recipiens, vtique per liberum consensum, sicut illam abiicere sit per dissensum. Quomodo etiam dixit Augustinus vocare posse solius gratiæ: assentire autem, vel dissentire propriè voluntatis esse. Est tamen discrimen, quia dissentire potest homo sua sola libertate, assentire autem non potest, sine adiutorio Dei. Et ideo vt assentiatur gratiæ excitanti, necesse est vt cooperetur adiuuanti: sunt ergo illæ duæ gratiæ distinctæ. Et præterea Concilium quoties de actibus, quibus homo disponitur ad iustitiam, loquitur, vtramque gratiam coniungit, vt patet in cap. 5. & in principio 6. *disponuntur tamen ad ipsam iustitiam, dum excitati, & adiuti diuina gratia, &c.* & Can. 3. *Si quis dixerit sine præueniente Spiritus sancti inspiratione, & eius adiutorio, &c.*

B

Vt assentiatur homo gratiæ excitanti, necesse est vt cooperetur adiuuanti.

7. *Ratio assertionis 2. deprompta ex August.*

Ratione sumpta ex prædicta doctrina Augustini potest hoc declarari, quia gratia excitans datur homini antequam liberè operetur, vel consentit; ergo necesse est gratiam adiuuantem aliquid addere excitanti, in quo ab illa distinguatur. Maior in superioribus satis declarata, & probata est, & conuincitur ex Concil. Tridentino can. 4. dicente hominem iam excitatum posse dissentire. Minor autem patet ex dictis sententiis Augustini, & ex verbis Concilij quæ ponderauimus. nam semper coniungit adiuuantem gratiam consensui, & è contrario negat consensum esse posse sine adiuuante gratia. Ex proprietate autem ipsius verbi adiuuandi, optimè potest declarari: nam adiuuare est aliquid cum aliquo agere, & ideo nemo actu adiuuat, nisi & ipse, & is, qui adiuuatur, aliquid agant; ergo in operibus gratiæ non datur homini adiuuans gratia, nisi quando libero, & humano modo aliquid operatur, nam ad huiusmodi operationem hæc gratia datur: at verò gratia excitans datur per operationem liberam, sed necessariam, vt suprà visum est, & ideo operationem liberam præcedere potest. Declaratur tamen à simili, nam gratia creans non datur nisi quando Deus actu creat; ergo neque gratia adiuuans, nisi quando Deus actu adiuuat. Vnde eo etiam modo quo intra ordinem gratiæ creatricis potest dari gratia adiuuans, illa non datur nisi quando Deus actu concurrit cum creatura, quia tunc illam ad agendum adiuuat; ergo idem est cum proportione in gratia pertinente ad ordinem gratiæ sanctificantis, quatenus in illo gratia adiuuans inuenitur, ex quo etiam fit, vt sicut Deus ab æterno non est Creator, vel conseruator, sed in tempore, ita neque sit adiutor nisi in tempore, & non semper, sed quando actu adiuuat. Denominatur autem adiutor ab adiuuante gratia, non ab excitante, propriè loquendo. Ex his ergo satis constat, has gratias esse distinctas aliquo modo: hæc autem distinctio, & plures etiam differentiæ inter ipsas in duobus capitibus sequentibus commodiùs explicabuntur, simul declarando, quid hæc adiuuans gratia sit.

C

D

Deus nõ est Adiutor ab æterno, sed in tempore.

E

CAPVT XIV.

An gratia adiuuans sit actio, vel principium actionis, & quæ sit eius necessitas.

1. Necessitas gratiæ adiuuãtis ex duplici radice eruitur.

CVm ostensum sit dari nobis adiuuantem gratiam, præter excitantem, vt Concilia tradunt, hanc etiam gratiam esse nobis necessariam ad sanctè operandum, sicut oportet ad salutem, explicare necesse est, quid & quotuplex sit hæc gratia: ad hoc autem declarandum causam, & radicem huius necessitatis aperire necessarium est, nam inde constabit ad quem finem ipsa ordinetur, & ex fine ratio, & varietas eius facilè intelligetur. Necessitas igitur huius gratiæ ex duplici capite oriri potest. Primò ex dependentia essentiali, quam voluntas creata, vt est quædam causa secunda, habet in operando à Deo, vt est prima, & vniuersalis causa in omni ordine, tam naturæ, quàm gratiæ. Quòd enim omnis creatura non solùm pendeat à Deo in fieri, & in conseruari, sed etiam in operari, tanquam in nostra fide certum supponimus, ex prima parte, & ex Metaphysicis disputationibus: consistit autem hæc dependentia operationis in hoc, quòd nihil potest creatura facere sine actuali ope, & influxu Dei. Hæc igitur dependentia etiam in operibus gratiæ inuenitur, cùm etiam sint extra creata. Et quamuis talis influxus, seu concursus Dei in actionibus naturalibus non habeat propriam rationem gratiæ de qua tractamus, quia est debitus naturæ, vt lib. 1. diximus, nihilominus concursus vniuersalis Dei ad opera vniuersalia inter propria dona gratiæ sanctificantis numerandus est, quia absolutè non est debitus naturæ, & quamuis possit esse debitus ratione prioris gratiæ, eo ipso est gratia pro gratia. Et de hoc genere gratiæ dicam in vltima parte huius libri, explicatis priùs cæteris nominibus, seu diuisionibus gratiæ, quia & supponit illas, & longiorem magis, quàm controuersiam disputationem postulant.

1. Radix, dependentia essentialis creatæ voluntatis à causa 1. in ordine naturæ & gratiæ.

2. 2. Radix infirmitas liberi arbitrij ad vitandum errorem, & malitiam, & ad operandũ sicut oportet.

Secunda radix huius necessitatis est defectus virium, & infirmitas liberi arbitrij, ad vitandum errorem, & malitiam, & ad operandum bonum virtutis, sicut oportet. Vnde sicut homo debilis, & infirmus non potest rectè ambulare, nisi ab aliquo iuuetur, ita neque liberum arbitrium, nisi adiuuetur à Deo. Et sicut non satis iuuatur infirmus, exhortando, & monendo illum vt surgat, sed oportet manum admouere, & simul cum illo operari, & illum sustinere, vel subleuare: ita non satis est liberum arbitrium ad hæc opera gratiæ excitare, sed illud actu iuuare, cum illo operando, aut virtutem operandi addendo, necesse est. Et hoc pertinet ad solũ Deum, qui hoc nobis præstat, per adiuuantem gratiam. Est autem considerandum hanc indigentiam liberi arbitrij esse diuersam ab illa, quæ respectu primæ causæ communis est omni virtuti creatæ; etiamsi in suo genere causæ secundæ completa sit: nam vltra indigentiam hanc habet nostrum liberum arbitrium defectum virtutis ad bene agendum, etiam in proprio ordine causæ proximæ ad huiusmodi actus virtutis efficiendos, & ideo indiget speciali gratia adiuuante distincta à præcedente, quæ illum defectum virium adiuuando suppleat. Quod autem in libero arbitrio sit hic defectus virium partim ob A lapsum peccati originalis, partim ob excellentiam supernaturalium actuum, in lib. primo & secundo latè ostensum est, vbi quæ generatim ibi diximus de necessitate gratiæ, etiam de hac adiuuante procedunt. Et de eadem rectè intelliguntur verba Pauli ad Roman. 8. *Spiritus adiuuat infirmitatem nostram*, in quibus hanc radicem huius necessitatis attingit, & propterea etiam dixit ad Philip 2. *Deus est qui operatur in nobis & velle, & perficere*, & cap. 1. *qui cœpit in nobis opus bonum* (vtique per excitantem gratiam) *perficiet*, scilicet per adiuuantem.

Rom 8. 16.

Philip 2. 13

3. Consectarium 1. ex hac duplici necessitate.

Ex hac ergo duplici necessitate prima distinctio adiuuantis gratiæ colligitur. Vna est per modum concursus, alia per modum specialis cooperationis B in ratione proximæ causæ principalis talis effectus. Et vt sine æquiuocatione loquamur, priorem non auxilij, vel adiuuantis gratiæ nomine, sed simpliciter nomine concursus gratiæ significabimus. Aliud verò speciale adiutorium, quod Deus etiam vt causa proxima ad actus supernaturales præbet simpliciter nomine adiuuantis gratiæ, significabimus, quia reuera de hoc adiutorio præcipuè loquuntur Augustinus, & alij Patres, quando gratiam adiuuantem requirunt, tum quia hoc præcipuè Pelagius negabat, vt in vltimo Prolegomeno diximus: tum etiam, quia specialius adiutorium postulant Patres in operibus gratiæ, quàm in operibus naturæ, & alium defectum virium ad opera gratiæ, quàm ad C opera naturæ, in libero arbitrio recognoscunt, & docent. Igitur propria gratia adiuuans vocatur illa, qua in ratione causæ primæ creata voluntas ad opera pietatis indiget.

Diuiditur gratia adiuuans in eam quæ datur per modum concursus, & quæ per modum specialis cooperationis: illa deinceps vocabitur concursus gratiæ, hæc verò absolutè gratia adiuuans.

4. Consectariũ secundum. Vtrumque gratiæ adiutorium consistit in aliquo influxu Dei in actus liberos & supernaturales voluntatis.

Secundò colligitur ex dictis hoc gratiæ adiutorium proximè consistere in aliquo Dei influxu in ipsos actus liberos, & supernaturales voluntatis, quod quidem commune est tam [illegible] gratiæ, quàm propriæ gratiæ adiuuanti. Nam concursus actu non datur à Deo, nisi quando causa secunda actu operatur; quando verò ipsa non agit, conseruatur quidem à Deo, non tamen potest tum Deus cum illa agere, & consequenter neque concurrere; ergo concursus non est, nisi dum causa secunda agit: D consistit ergo proximè, & vltimatè (vt ita dicam) in actuali motione, vel actione siue præuia, siue simultanea ordine naturæ cum actione causæ secundæ, quod postea videbimus. Nam in fine capitis præcedentis probatum est ex Augustino, & ratione, neminem iuuari, nisi qui agit. Ex quo rectè infertur, hoc auxilium gratiæ adiuuantis proximè consistere, & consummari in actuali influxu, & actione Dei cum homine supernaturaliter operante. Nam eo ipso quòd homo desinit operari, etiam Deus desinit adiuuare; ergo sicut operatio hominis in actuali influxu ex parte sua consistit, ita adiuuans gratia in actuali influxu ex parte Dei posita est. Deinde sicut in his actibus dum homo operatur dicitur cooperari Deo, ita cùm Deus illum adiuuat dicitur coope- E rari homini, vt infra videbimus, & ex Concil. Trident. dicta sess. 6. cap. 5. apertè colligitur: cooperatio autem manifestè influxum, seu actionem significat, vt infrà de gratia cooperante tractando iterum explicabimus.

Trident.

5. Gratia adiuuans consistit proximè in actuali influxu, seu actione.

Dixi autem gratiam adiuuantem proximè consistere in actuali influxu, quia præter influxum necessarium est aliquod supernaturale principium à quo actualis ille influxus promanet. Nam ille influxus non est nisi actio quædam: omnis autem actio suum immediatum, & proportionatum principium requirit; ergo cùm influxus adiuuantis gratiæ supernaturalis sit, requirit princi-

principium

pium supernaturale à quo immediatè fluat. Hinc ergo patet non solum actualem influxum, sed etiam principium à quo procedit, posse gratiam adiuuantem appellari, quia verè adiuuat intellectum, aut voluntatem, nam supplet defectum virtutis eius ad supernaturalem actum efficiendum: supplet autem simul cum potentia efficiendum actum, quæ ipsa sola efficere non potest: hoc autem est iuuare, sicque lumen gloriæ iuuat intellectum ad videndum Deum, & charitas ad amandum, & Deus ipse dici potest iuuare causas secundas ad operandum, & in ordine gratiæ speciali titulo *adiutor noster* appellatur. Aliunde verò ex supradictis videtur colligi propriam gratiam adiuuantem in solo influxu actuali positam esse, tum quia gratia adiuuans non est, nisi quando homo actu operatur: principium autem operandi in nobis permanet etiam dum non operamur, tum etiam, quia gratia adiuuans in genere actualis gratiæ collocatur, & sub illo ab excitante condistinguitur. Sicut ergo excitans tantùm consistit in actuali motione, ita etiam adiuuans.

Dubium vtrum principium supernaturale à quo procedit hæc actio dici possit gratia adiuuans.

6. Resolutio. Quædam dici potest gratia adiuuans per modum principij, alia per modum influxus seu actionis.

Verumtamen non oportet de nominum significatione contendere, clariúsque & magis sine ambiguitate procedemus secundùm diuisionem adiuuantis gratiæ subiungendo, quædam dici potest adiuuans per medium principij, alia per modum influxus, seu actionis. Et hæc quidem posterior iam satis explicata est, & in omni proprietate, & rigore nomen adiuuantis gratiæ meretur, quia est magna gratia, & actu nos iuuat; imò est ipsum actuale auxilium quo supernaturaliter iuuamur. Vnde si sermo fit de gratia actuali adiuuante, hæc sola est gratia adiuuans, & ab illa qualibet alia gratia adiuuans denominatur, seu adiuuare dicitur, vt probant omnia hactenus dicta in hoc, & in capite præcedenti. Nihilominùs tamen etiam principium proximum adiuuantis auxilij potest in suo ordine vocari gratia adiuuans, vt probat ratio facta. Potest autem tale principium in duplici statu considerari, scilicet in actu primo, vel secundo. Quando verò est in hoc posteriori statu, propriè dicitur adiuuans, sumit autem hanc denominationem ab ipso actuali adiutorio, vt dicebam: nam sicut agens hanc denominationem sumit à sua actione, & ideo non est propriè agens, nisi quando est in actu secundo, ac proinde per denominationem ab ipso actuali adiutorio vocatur adiuuans. Nihilominus tamen, quia illud principium de se est gratia data ad iuuandam potentiam etiam in primo statu quando est in actu primo, potest dici gratia adiuuans, cum illa declaratione, seu limitatione *per modum principij*. Vel certè dicitur gratia adiutrix, nam hæc vox magis actum primum, quàm secundum significare videtur, id est, principium de se aptum ad iuuandam potentiam, cùm voluerit operari. Et ita breuitatis gratia loquemur. nam licèt in præsenti libro de actuali gratia, & auxilio præcipuè tractemus, non potest satis influxus gratiæ adiuuantis sine suo principio explicari, & ideo de vtroque dicendum erit.

Principium huius influxus, vt spectatur in actu secundo dicitur adiuuans.

De se tamen cùm sit gratia data ad iuuandam potentiam vocabitur breuitatis causa, gratia adiutrix.

* * *

Caput XV.

Diuisio auxilij moraliter, vel physicè adiuuantis, exponitur.

1. Assertio. Duobus modis iuuari debet homo in operibus gratiæ, moraliter & physicè. Probatur primò.

Considerandum vlteriùs est duobus modis posse hominem iuuari in operibus gratiæ, moraliter scilicet, & physicè. nam hi duo modi causandi locum habent in operibus gratiæ, nam sunt opera moralia, & physicè fiunt à nostris potentiis, ideóque vtroque modo vocari possunt per gratiam, imò vtrumque adiutorium est illis necessarium secundùm catholicam doctrinam. Et in primis de adiutorio morali probatur primò, quia causalitas finis moralis est, quia eius motio est metaphorica, & solùm attrahit alliciendo, & inuitando, & ideo finis dicitur quasi primum principium in moralibus, imò aliæ causæ, quæ morales reputantur, licèt ad efficientes reuocentur, vt sunt causa consulens, imperans, & similes, ideo dicuntur moraliter causare, quia finalem causam imitantur, & illam aliquo modo ad causandum iuuant, illiusque pulchritudinem, vel bonitatem magis ostendendo, vel aliis motiuis ad illam alliciendo. At verò gratia omnibus his modis adiuuat voluntatem nostram, vt ex locutionibus Augustini & Prosperi, cum testimoniis Scripturæ, quæ illi allegant, probari facilè potest. Nam ex parte obiecti, seu finis explicat hoc adiutorium Augustinus tract. 26. in Ioan. dicens, *Ramum viridem ostendis oui, & trahis illam*, vt explicet hoc modo trahi voluntatem per gratiam. Vnde concludit, *Veritatis reuelatio ipsa est attractio; quid enim fortius desiderat anima, quam veritatem.*

Causalitas finis moralis est ideo dicitur primum principium in moralibus.

Causa consulens, imperans, &c. idcircò moraliter causant quia causam finalem imitantur & iuuant.

Augustinus hoc adiutorium explicat ex parte obiecti, seu finis.

2. Idem moraliter tribuit causalitatem, dum eam vocat suasionem. Vocationem effectricem bonæ voluntatis.

Idem colligitur ex eodem Augustino lib. de spirit. & liter. cap. 34. vbi dicit, non ita esse Deum causam malæ voluntatis, sicut bonæ, *quia visorum suasionibus agit Deus vt velimus, & vt credamus*, &c. nam ille modus inductionis moralis est, & ex parte obiecti. Et ibidem addit modum agendi *per suasionem*, & vocationem, quæ pertinent ad causalitatem moralem effectiuam, & ideo dicta q. 2. ad Simplicianum, vocationem appellat effectricem bonæ voluntatis. Et eodem modo loquitur lib. 83. quæstionum in 68. vbi inter alia habet, *quia nec velle quisque potest, nisi admonitus, & vocatus, ideò & ipsum velle Deus operatur in nobis.* Et eodem modo dixit serm. 13. de verb. Apostol. exponens illud ad Roman. 8. *Quotquot spiritu Dei aguntur, hi filij sunt Dei*, addendo, *non litera, sed spiritu, non lege præcipiente, minante, promittente, sed spiritu exhortante, & illuminante, adiuuante.* Et cap. 12. Sic vos scitote agere, vt sit rector spiritus, & adiutor: regere autem, & exhortari morales modi causandi sunt, & de illis etiam explicat verba Christi, *sine me nihil potestis facere.* Et eandem causalitatem præbet vocationi lib. de prædestinat. Sanctor. cap. 15. & 16. & cap. 19. ait, *illa vocatione, quæ sine pœnitentia est, id prorsus agitur, & peragitur, vt credamus.* Aliis verò locis explicat hanc causalitatem per modum suauis inclinationis, vel tractionis, quia per vnum affectum ad alium inclinamur, quæ moralis etiam inductio est. Atque ita serm. 2. de verb. Apostol. cap. 2. dicit suauitatem quam gratia infundit, esse spiritualem tractionem, & lib. 2. de peccator. merit. c. 19. dixit hanc gratiam esse victricem delectationem.

Idem.

Rom. 8. 14.

Docet spiritum exhortari regere.

Hanc causalitatem explicat per modum suauis inclinationis spiritualis tractionis.

3. Alibi tradit trahi voluntatem miris & occultis modis.

Aliis verò locis generaliter dicit gratiam nos iuuare miris, & occultis modis, sic lib. 1. contra duas epistolas Pelagian. cap. 19. *Trahitur*, inquit, *voluntas miris modis, vt velit ab illo, qui nouit, intus in ipsius hominum cordibus operari*. & lib. 5. Confes. c. 7. & 8. de se ipso suaque vocatione loquens dicit. *Egisti mecum miris, & occultis modis, tu illud egisti Deus meus: nam à Domino gressus hominis dirigentur, & viam eius volet*. Hos autem modos in particulari declarat lib. de don. perseuer. cap. 14 Quia ostendũtur mentibus congrua signa, aut verba. & lib. de corrept. & grat. cap. 15. vtilem ait esse correptionem, quam intus adiuuat Deus; & ibidem addit hoc facere Deum diuersis, & innumerabilibus modis, & lib. 2. de peccator. merit. cap. 17. omnes hos modos reducit ad illa duo capita, *quia per gratiam fit vt non lateat quod iustum est, vel vt suaue fiat quod non delectabat*. Vtrumque autem pertinet ad causalitatem moralem, quia per cogitationem allicitur voluntas, & per suauitatem fit amabilior operatio. Et inde etiam fit, vt talis iudicetur, quia sicut vnusquisque affectus est, ita de rebus iudicat, iuxta axioma Aristotelis. Qualis vnusquisque est, talis finis sibi videtur. Et simili modo explicat hoc adiutorium gratiæ Prosper lib. 2. de vocat. gent. cap. 9. aliàs 26. vbi dicit hanc gratiam non esse violentam, quia mouet suadendo, exhortando, terrendo, incitando, dando intellectum, inspirando consilium, cor illuminando, & fidei affectionibus imbuendo, quæ omnia verba moralem inductionem, & causalitatem manifestè significant. Et similibus vocibus vtitur, licèt breuiùs, Cyrillus lib. 4. in Ioan. cap. 6. & 7.

Axioma Aristotelicum. Qualis vnusquisque est, talis finis sibi videtur. *Prosper*. *Cyrillus*.

4. 1. Pars assertionis ratione probatur quam Patres indicant. *Trident*.

Ratio autem huius causalitatis ab eisdem Patribus indicatur, quia homo in actionibus suis non ducitur, neque mouetur, vt quid inanime, vel vt brutum, sed vt liberè se moueat, & agat, & ideo adiutorio morali indiget proportionato libero consensui, ad quem inducitur. Quam rationem indicauit Concil. Trid. sess. 6. cap. 5. adiuncto can. 4. Et declarari amplius potest, quia homo indiget gratia adiuuante propter infirmitatem, & ignorantiam ex peccato originali contractam, ex qua difficultas bene operandi oritur, quæ difficultas non solùm in bonis operibus naturalibus inuenitur, sed etiam in opera supernaturalis ordinis redundat, quibus accrescit alia in proportione, quam habet natura in suo præcise ordine spectata talium operum supernaturalis ordinis. Hæc tamen difficultas magna ex parte moralis est, & per moralia media vel minui, vel vinci, & superari debet, vt libero, & naturali modo vinci possit, sicut lib. 1. & 2. satis explicatum est. Ergo auxilium moraliter adiuuans maximè necessarium est.

5. 2. Pars assertionis de necessitate gratiæ physicè adiuuantis. Quid causa physicè adiuuans.

At verò gratia physicè adiuuans ex alio capite necessaria est, & ideo aliter ad opera supernaturalis ordinis; aliter verò ad naturalia requiritur. Est verò causa physicè adiuuans, illa, quæ realiter & per se efficiat aliquid per propriam, & realem actionem influendo in terminũ productum: cùm autem operatio humana sit effectus realis, & in suo esse sit quædam qualitas physica, id est, habens suam propriam entitatem, & naturam per rationem physicam, necessariò fieri debet: hæc autem actio requirit principium habens totam virtutem necessariam ad agendum, vt per se notum est. Constat autem ex dictis in libro secundo, in nostris potentiis naturalibus intelle-

Axioma. Potentiæ nostræ naturales

A ctus & voluntatis non esse virtutem naturalem integram, & sufficientem ad eliciendos actus studiosos supernaturalis ordinis, qui sunt in sua entitate supernaturales; ergo saltem ad hos actus omnino necessaria est gratia physicè adiuuans. Vnde licèt de hac gratia non tam clarè Augustinus, & alij Patres loquantur: nihilominus quoad hanc partem tam certa est, quàm est certum Deum dare nobis virtutes per se infusas, quibus hos actus etiam per se, & physicè efficere valeamus. Nam ex dicto principio sequitur necessariam esse gratiam specialem physicè adiuuantem potentiam, quæ est principium proximum talium actuum, quia ex natura sua caret virtute
B saltem completa ad illos efficiendo, ideóque illi adduntur virtutes per se infusæ, quæ defectum illum suppleant, & vbi illæ defuerint, necessarium erit vt earum actiuitas supernaturalis aliunde suppleatur. Et declaratur hoc ampliùs, nam sicut isti actus in entitate sua supernaturales sunt, ita dicunt essentialem dependentiam ab aliquo principio proximo supernaturali, à quo per influxum etiam supernaturalem immediatè, ac per se præcedant; ergo ad illos est necessaria gratia physicè adiuuans, quæ sit etiam ordinis supernaturalis.

non sunt completæ in ordine ad actus supernaturales.

Inde sequitur necessitas gratiæ physicè adiuuantis.

6. Probatur eadem necessitas ex Scriptura & Conciliis. *Trident*.

Præter hæc potest hoc genus gratiæ colligi ex aliis modis loquendi Scripturæ & Conciliorum, ac Patrum. Quomodo enim Concilium
C Tridentinum dicit liberum arbitrium à Deo excitatum, & motum quando supernaturalem præbet concursum verè aliquid agere, non tantùm docet agere moraliter, sed etiam physicè & per se, quia in ipso actu elicito à libero arbitrio non potest efficientia moralis à physica separari; imò illam necessariò supponit, & addit indifferentiam: sed in hac ipsa actione docet liberum arbitrium cooperari cum Deo, & consequenter Deum cooperari, seu coagere cum libero arbitrio, ergo intelligit, Deum etiam ibi physicè agere cum voluntate, vel per se, vel per aliquam gratiam, quam infundit. Vnde optimè, & cum omni proprietate de hoc etiam genere gratiæ in-
D telligimus locutiones Scripturæ, quæ necessitatem cooperationis Dei ad nostra opera inducant, vt illud. Ioan. 15. lib. contra duas epistolas Pelag. cap. 9. *Quamuis nisi adiuuante illo, sine quo nihil possumus facere, os non possumus aperire, tamen nos aperimus illius adiumento, & opere nostro*. Vnde paulo inferiùs ponderans illud Exod. 4. *Ego aperiam os tuum, & instruam te* (inquit,) *Vtrumque ad Dominum*; quare hoc? nisi quia in vno istorum cooperatur homini facienti, alterum solum facit. Vnde infert illam generalem sententiam in Concilio Arausicano can. 20. confirmatam, *Multa facit Deus in homine bona, quæ non facit homo; nulla verò facit homo, quæ non*
E *facit Deus homo*. Similiter hoc confirmat illud ad 1. Corinth. 3. *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus*. Et illud ad Philip. 1. *Qui cœpit in vobis bonum opus, perficiet*. nam hæc & similia verba propriè sumpta significant propriam efficaciam Dei inchoantis, facientis, & augentis bona opera nostra. Item significant impotentiam nostram ad faciendũ hæc opera sine Deo; ergo sicut ex parte nostra efficientia propria est, & physica, ita etiam multo magis ac principalis ex parte Dei. Et hoc etiam in proprietate significat verbum *cooperandi*, & *cooperatoris*, quod & nobis tribuitur respectu Dei, & Deo respectu nostri, vt infrà videbimus tractando

August. 1. Cor. 3. 7. Philipp. 1.

do de gratia operante, & cooperante; ergo ex vtraque parte est vera cooperatio, & effectio per se, ac physica. Imò per antonomasiam fides dicitur specialiter opus Dei, quia ipsa principaliter in omni genere illud operatur, vt ibi Augustinus notat, & ob eamdem rationem dicuntur hi actus infusi à Deo, nam quod Paulus ait ad Roman. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris*, non minus de actu, quàm de habitu verum est, vt sæpe in superioribus est dictum, & sentit August. de spir. & liter. cap. 32. infusio autem propriam, & physicam effectionem apertissimè significat. Denique confirmat hoc Augustinus dicto cap. 9. contra duas epistolas Pelag. ex illo, 1. Ioan. 4. *Charitas ex Deo est*, vtique vt à præcipuo auctore, & causa per se, ac principali eius; & subiungit Augustinus, *Neque initium eius ex nobis, & perfectio eius ex Deo, sed si charitas ex Deo, tota nobis ex Deo est*. Ita enim nos concludere possumus, si habitus charitatis ex Deo, etiam actus charitatis ex Deo est verè & physicè, eademque ratio est de cæteris actibus supernaturalibus: sunt autem ex Deo media gratia adiuuante; est ergo necessaria ad hos actus gratia physicè adiuuans.

Fides tot per antonomasiam dicitur opus Dei.

August. Rom. 5. 5.

Idem

7. *Gratia supernaturalis ordinis physicè adiuuans non est necessaria ad actus virtutum acquisitarum.*

Hoc autem quæ de gratia physicè adiuuante ad actus supernaturales diximus, non eodem modo locum habent in actibus virtutum acquisitarum. Nam cùm illi sint in substantia naturales, & per actionem ordinis naturalis fiant, nihil in physico principio, seu in speciali influxu proximo superans ordinem naturæ ex parte Dei requirunt. Et ratio est, quia isti actus sunt proportionati viribus naturalibus voluntatis, & intellectus. Vnde in his potentiis sunt integræ vires per se requisitæ ex parte principij proximi principalis talium actuum; ergo ad illos non est necessaria, per se loquendo, gratia physicè adiuuans potentiam per modum principij proximi. Vnde in hoc est notanda differentia inter gratiam moraliter, vel physicè adiuuantem: nam prior ad hos actus necessaria est, non verò posterior. Est autem ratio differentiæ, quia gratia adiuuans non est necessaria ad hos actus per se, & ex natura potentiæ, sed per accidens, & lapsu humanæ naturæ, & ex impedimentis ad bene operandum inde subortis, contra quæ gratia moraliter adiuuans necessaria est, vt paulo antè explicuimus. Augmentum autem virtutis per se actiuæ ipsius potentię, non sunt per peccatum diminutæ, vt suprà lib. 1. latè probatum est. Et hoc optimè declarat innocentiæ status, in quo nec physicè gratia adiuuans erat necessaria ad hos actus, quia potentia in se erat eadem, quæ nunc est, nec moraliter iuuans, quia tunc non erant impedimenta lapsæ naturæ.

Ad illos tamen necessaria est gratia moraliter adiuuans.

8. *Possibile est auxilii gratiæ physicè adiuuantis naturalis ordinis, licèt non sit necessarium.*

Dixi autem ad hos actus non requiri gratiam physicè adiuuantem supernaturalis ordinis, quia eo modo, quo isti actus possunt fieri, & sæpe fiunt ex aliquo auxilio gratiæ naturalis ordinis, ita etiam auxilium adiuuans, quod ad illos datur, vel dari potest gratuitum, & absque naturali debito collatum reputari potest, & ita appellari gratia eiusdem ordinis. Hoc patet à simili de concursu ipso generali: nam licèt hic debeatur potentiæ ad actus sibi connaturales suppositis aliis præ requisitis ad agendum: tamen quando Deus speciali modo, & auxilio non debito voluntati, verbi gratia, præparat illam cum omnibus prærequisitis, vt conuenienter operetur, tunc ille concursus non est debitus naturæ. Et tamen, vt probabilior fert opinio, habitus acquisitus physicè adiuuat potentiam, & auget virtutem agendi, non per intensionem, sed per multiplicationem virtutis: erit ergo illa gratia physica adiuuans. Idemque potest facere Deus per motionem aliquam, vel

A influxum physicum maiorem, quàm tali actui, vel potentiæ ex natura rei debeatur. Hoc autem genus auxilij, licèt possibile sit, non est necessarium, vt dixi, imò rarum, & extraordinarium esse censeo. Occurrebat autem hîc opinio, quæ ad hos etiam actus requirit gratiam efficacem physicè prædeterminantem, quæ si datur, sine dubio physicè adiuuat. Illa verò opinio coincidit cum alia Gregorij, quam suprà lib. 1. impugnauimus, & generatim de omnibus actibus tractanda est in lib. 5. & in discursu huius aliquid attingemus, dicendo de diuino concursu, & ideo necesse non est in præsenti circa illam ampliùs immorari.

B Ex dictis igitur satis declarata manet diuisio posita de gratia physicè, vel moraliter adiuuante, quæ & ad principium adiuuans, & ad ipsum actuale auxilium applicari potest. Propriùs tamen videtur vtrumque membrum in principio adiuuante inueniri. nam habitus per se infusus, vt diximus, physicè adiuuat potentiam ad actum supernaturalem eliciendum, & quando deest habitus, aliquod aliud principium necessarium est, quod physicam eius actiuitatem suppleat. Actualis verò influxus in supernaturalem actum, prout à tali principio procedit per se, ac physicè, & realis est, ac proinde est etiam actualis gratia physicè adiuuans: hoc ergo genus C adiutorij tam habituali gratiæ, quàm actuali auxilio cooperanti propriè conuenit: at verò adiutorium morale neque habitui, neque actuali influxui videtur conuenire: imò si quis rectè consideret quod ad probandum hoc adiutorium morale adduximus, magis videtur ad excitantem gratiam, quàm ad adiuuantem pertinere: nam ipsemet motus gratiæ excitantis quatenus formaliter afficit potentiam, moraliter confortat illam, & nullum alium influxum quasi effectiuum habere videtur. quæ obiectio petit, vt ampliùs explicemus discrimen inter gratiam excitantem, & actu adiuuantem, quod in sequentibus capitibus commodiùs faciemus.

9. Applicari potest eadē diuisio gratiæ physicè & moraliter adiuuantis ad gratiam adiuuantem, & concursū gratiæ.

D

CAPVT XVI.

Quibus modis differat actualis influxus gratiæ adiuuantis, ab excitante gratia.

NOnnulli auctores absolutè docent, gratiam excitantem non re, sed ratione distingui ab adiuuante: nam eadem prout formaliter afficit potentiam illuminando, vel actu inclinando illam, dicitur excitans; prout verò obtinet à voluntate consensum, dicitur adiuuans. Vnde quatenus excitans est, separari potest à consensu, & esse prior tempo- E re illo; quatenus verò habet subsequentem consensum, & est aliquo modo actualis causa illius, simul denominatur adiuuans, quæ videtur tantùm distinctio rationis, vel cuiusdam habitudinis. Et hoc suadet testimonio Concil. Trid. suprà tractato, quia videtur de his gratiis tamquam de vna loqui. Et similiter Augustinus, vt infrà videbimus de gratia operante, & cooperante, tanquam de vna loqui solet: illæ autem cum excitante, & adiuuante coincidunt, vt ibidem dicemus.

1. Opinio negans gratiā adiuuantem realiter ab excitante distingui.

Nihilominus iam in cap. 13. ostensum est negari non posse quin adiuuans gratia distinguatur ab excitante, addens vltra illam nouum auxilium, & beneficium gratiæ. Nunc verò vlteriùs dicimus id quod

2. Assertio. Gratia adiuuans addit aliquid realiter distinctum vltra excitantem.

quod addit actualis gratia adiuuans vltra excitantem esse aliquid realiter distinctum ab illa. Probatur, quia gratia adiuuans addit realem influxum in consensum deliberatum voluntatis, vel assensum supernaturalem intellectus: hic autem influxus realiter distinguitur ab actu gratiæ excitantis; ergo actualis gratia adiuuans addit rem distinctam ab excitante. Maior satis declarata est in capite præcedenti. Minor autem per se clara est, quia motus gratiæ excitantis, & actus deliberatus voluntatis, vel intellectus, realiter inter se distinguuntur, vt per se notum est: sed hic influxus gratiæ adiuuantis est idem realiter cum actu deliberato, quia nihil est aliud quàm actio eius, prout ab aliquo supernaturali principio procedit; ergo distinguitur realiter à motu gratiæ excitantis. Quę ratio adeò clara est, vt in hoc puncto nulla videatur esse dissensio inter Theologos quæ ad rem pertineat. Vt autem etiam in modo loquendi anferatur, aduertenda est distinctio quam suprà posui de gratia adiutrice in actu secundo, nam hæc duo membra licèt propriissimè reperiantur in adiutorio physico, etiam in morali possunt conuenienter distingui. Gratia ergo excitans per se spectata est moraliter adiutrix, & hoc probant omnia adducta capite præcedenti in priori membro tertiæ diuisionis. Et hoc modo verum est, denominationem hanc adiutricis gratiæ nihil addere gratiæ excitanti, sed esse eamdem sub alio respectu conceptam. Nam sicut in physicis eadem forma, verbi gratia, calor, est dispositio quatenus formaliter afficit subiectum, & est quasi potentia actiua, quatenus est principium proximum calefaciendi; ita seruata proportione motus gratiæ est excitans, prout est actus quidam formaliter afficiens mentem; quatenus verò de se potest iuuare ad consensum, habet rationem principij efficientis, saltem moraliter, & vt sic vocatur adiutrix gratia.

Prob.

Notandum circa modũ loquendi.

Gratia excitans per se spectata est moraliter adiutrix.

3\. Neque obstat quòd gratia excitans in sua entitate sit actus secundus, nam hoc habet quatenus est forma intellectum, vel voluntatem formaliter afficiens, nihilominus tamen respectu alterius actus potest cooperari, vt principium efficiens in actu primo, quando illum actu non efficit. Sic ergo gratia excitans quando non obtinet consensum, dicitur gratia adiutrix, & ita in re sunt idem, vt dixi. Adiuuans autem non denominatur in suo genere, seu in suo modo adiuuandi, nisi quando voluntas actu consentit: quia, vt cap. 13. ostensum est, gratia non est adiuuans nisi aliquid efficiat is, qui iuuatur: cùm autem adiutorium hoc sit morale, vt diximus, necesse est, vt homo moraliter consentiat, quando per gratiam excitantem actu iuuatur. Tum autem verè, & propriè denominari potest gratia adiuuans moraliter, quia sicut prius tempore, vel natura, quàm voluntas consentiat, hæc gratia excitat hominem ad talem actum, ita etiam in ipso actuali consensu moraliter iuuat ad præstandum illum, vel ad perseuerandum in illo, ad eum modum, quo vnus homo exhortando iuuat alium, prout loquitur Paulus 2. ad Corinth. 6. *Adiuuantes exhortamur*, &c. Talis autem denominatio adiuuantis respectu gratiæ excitantis, est quasi extrinseca proueniens ab illamet actione, qua fit consensus, seu deliberatus actus voluntatis, vel intellectus; nam sicut agens sic denominatur ab actione, ita etiam hæc gratia denominatur actu adiuuans ab actione ab illa suo modo prodeunte. Neque obstat quòd illa actio vel influxus, quo fit actus deliberatus in se sit physicus, & realis influxus, nam præcisè spectatus, vt est à gratia excitante, sic tantùm est ab illa mo-

Quãdo non obtinet consensum dicitur gratia adiutrix.

Quando obtinet cõsensum propriè denominari potest gratia moraliter adiuuans.

2\. Cor. 6. 1.

Gratia excitans denominatiuè ab actione, & consensus dicitur adiuuans.

A raliter, & ita induit rationem moralis causalitatis, sicque denominat suum principium moraliter adiuuans. Ad eum modum quo dixi in Metaphysica, eumdem influxum prout est à causa finali esse causalitatem finis, & prout est à principio actiuo esse causalitatem efficientis, ita enim in præsenti idem influxus gratiæ adiuuantis, qui est physicus respectu alterius principij, moraliter est ab excitante gratia, & ratione illius, sine vlla confusione, vel verborum æquiuocatione adiuuans denominari potest.

Illustratur exemplo.

4\. Atque ex his possunt colligi aliæ differentiæ inter actualem gratiam, & adiuuantem, & excitantem, quas alij iam annotarunt; eas verò iudicare oportet, & in vero sensu explicare. Prima est, quòd gratia excitans est effectiuè *à solo Deo, adiuuans à Deo, & ab homine*, tradit Vega lib. 6. in Trident. cap. 8. fundatur tamen in illa sententia quòd motus gratiæ excitantis nullo modo est effectiuè à nobis, quam suprà reprobauimus. Vt ergo differentia rectè subsistat, dicendum est excitantem gratiam non esse affectiuè à libero arbitrio: adiuuantem autem non dari sine cooperatione liberi arbitrij. Et hoc modo prior pars satis probata est in superioribus, vbi etiam in hoc sensu explicauimus sententiam Patrum, dicentium hanc gratiam fieri in nobis sine nobis, vtique morali, & humano modo operantibus. Altera verò pars intellecta de actuali gratia, vt loquimur, vera est, nam, vt dicebam, hæc gratia adiuuans non est, nisi actio ipsa qua fit actus fidei, vel charitatis, vel alij similes; isti autem actus non fiunt in nobis sine morali, & libera cooperatione nostra. Cùm autem aliquis actus huiusmodi fit à Deo, & nobis, non interueniunt ibi duæ actiones, altera Dei, altera nostra, sed vna indiuisibilis, quæ ab vtroque principio proximo, & principali, seu vniuersali essentialiter pendet, vt infrà latiùs ostendemus; ergo talis actio fieri non potest in nobis sine nobis moraliter, & liberè cooperantibus.

B

Aliæ differentiæ inter vtramque gratiam. Prima non rectè assignatur à Vega.

Assertio 2. Rectius dicimus actualem gratiam excitantem non esse affectiuè à nobis, adiuuantem non dari sine nostra cooperatione.

C

5\. Possunt autem in illamet actione duæ habitudines distingui, vna ad Deum, & alia ad liberum arbitrium, & secundùm priorem tribui à solo Deo, & D consequenter dici etiam potest, vt habet rationem gratiæ adiuuantis esse à solo Deo, nam vt est à nobis, potius sumus adiutores Dei; sed hoc non refert, tum quia non de respectibus, sed de reipsa agimus, & in re omnino vna, & indiuisibilis est illa gratia, solumque per inadæquatos conceptus, seu ratione ratiocinata cum virtuali fundamento in re illo modo distinguitur; tum etiam, quia eadem prout est à libero arbitrio, non est ab illo vt naturaliter operante, sed vt eleuato, & vt instrumento diuinæ virtutis, ideòque etiam sub illo respectu pertinet ad beneficia gratiæ. Dixi autem hanc partem intelligendam esse de actuali motione adiuuantis gratiæ, quia in gratia adiuuante per modum princi- E pij locum non habet. Nam illud principium vel est habitus infusus, qui à Deo fit in nobis sine nobis coagentibus, licèt in adultis non fiat sine aliqua præuia dispositione libera, in vno etiam differt ab excitante gratia, vel si deest habitus, id, quod supplet vicem eius, multominus potest fieri à nobis, quia vel est motio à solo Deo impressa, vel ipse Deus, vt videbimus. Et ratio clara est, quia talis gratia prærequiritur ad cooperationem nostrã tanquam principium efficiens eiusdem actionis; ergo non potest idem principium esse ex libera cooperatione nostra. Non desunt tamen qui prædictam actualem gratiam adiuuantem, quam explicuimus, ponant aliam etiam actualem, & adiuuantem, quam Deus efficit in nobis, non solùm sine nobis liberè coope

In actione gratiæ adiuuantis duplex est habitudo vna ad Deũ, alia ad liberũ arbitriũ.

Declaratur limitatio assertionis.

cooperantibus, sed etiam nec physicè illam efficientibus, quam præterea & præoperantem, & prædeterminantem appellant. Nos verò tale genus auxilij neque agnoscimus, neque admittimus, sed quia prolixam petit disputationem, ex parte in hoc libro inchoauimus, & in quinto consummabimus, ideo nunc nostram sententiam supponendo simpliciter loquimur, & procedimus.

6. Assertio 3. Differentia 2. est quod gratia excitans sæpe tantum sufficiens est, adiuuans verò semper efficax. Concil. Trid. Concil. Senon.

Secunda differentia est, quia gratiæ excitanti de se resisti potest, & ideo sæpe tantùm est sufficiens, quia ei resistitur; adiuuanti autem nunquam resistitur, sed semper est efficax, id est, habet effectum. Hanc differentiam notauit idem Vega, & prior eius pars sumitur ex Concil. Trid. dicto cap. 5. ibi, *Quippe qui & illam abiicere potest*, & can. 4. ibi *posse dissentire, si velit*. Et ex Concil. Senon. in decreto 15. fidei, quæ duo Concilia planè docent hanc potestatem resistendi huic gratiæ necessariam esse, vt non tollat libertatem, de qua re in lib. 15. ex professo dicendum est. Altera verò pars ex suprà dictis est manifesta, quia gratia adiuuans actualis non datur nisi homini actu operanti, & consentienti: qui autem consentit, non resistit. Item hæc gratia adiuuans est ipse influxus Dei, vel habitus in actum deliberatum voluntatis, qui influxus in re non distinguitur ab actione ipsius hominis; ergo cùm hæc gratia actu datur, iam homo non resistit. Quæ rationes probant esse impossibile hominem resistere huic gratiæ: est autem illa impossibilitas composita (vt sic dicam,) & ideo non repugnat libertati. Nam hæc gratia inuoluit, seu habet concomitantem liberum influxum voluntatis, & ideo eo ipso quòd talis gratia dari supponitur, simul etiam supponitur vsus liber voluntatis consentientis, cum quo non stat simul resistentia, quæ fit per actualem dissensum, vel negationem consensus, quæ est repugnantia sensus compositi, quia non potest res simul esse, de qua dixit Aristoteles, *Res quando est, necesse est esse*.

7. Vberiùs declaratur eadem differentia.

Et in hoc est aperta differentia inter hanc adiuuantem gratiam, & excitantem, nam excitans est simpliciter prior libero vsu voluntatis, nec inuoluit liberam cooperationem eius, aut ab illa pendet, ideóque non habet necessariam connexionem cum illa, aliàs illa non esset necessitas composita (vt aiunt,) vel secundùm quid, sed absoluta, & simpliciter, & ita tolleret libertatem, & cùm eam non tollat, vt supponimus, semper potest voluntas ei resistere, si omnis alia suppositio tollatur, quod secus est in gratia actu adiuuante, vt iam explicaui. Dico autem *actu adiuuante*, quia si talis gratia consideretur solùm vt oblata ex parte Dei, & quasi in actu primo existente in potestate hominis, sic aufertur dicta compositio, & ideo non minus potest ei resisti, quàm gratiæ excitanti, propter eandem rationem. Iterum autem occurrebat hîc quæstio, an detur aliqua gratia adiuuans non inuoluens dictam compositionem, sed prior natura, seu causalitate, quàm cooperatio hominis, cui resisti non possit, vel cui infallibiliter non resistatur. Item supererat quæstio, vtrùm detur aliqua gratia excitans cui resisti non possit, vel saltem cui infallibiliter non resistatur, sed de his punctis ferè toto libro quinto tractandum est.

8. Assertio 4. Differentia 3. est quod gratia excitans non est regula sanctitatis maioris, sed hęc sumenda est ex maiori gratia adiuuante.

Tertia differentia quam Vega etiam attigit, est maiorem excitantem gratiam non esse (vt ita dicam,) regulam sanctitatis maioris, sed hanc sumendam esse ex maiori adiuuante gratia, quam etiam indicat Soto lib. 1. de nat. & grat. cap. 16. verb. per hanc. Probatur, quia gratia excitans non facit hominem sanctum sine cooperatione libera: potest autem aliquis recipere magna excitantia auxilia, & illis non cooperari, vt fecerunt Iudæi Christo prædicante, & miracula faciente; alij verò cum minoribus excitationibus possunt cum adiuuante gratia liberè consistere, vt prædicante Iona Niniuitæ fecerunt; ergo mensura sanctitatis iuxta modum, & gradum adiuuantis gratiæ, non solius excitantis accipienda est. Et ita hæc differentia optimè confirmatur ex verbis Christi Matth. 11. *Si in Tyro, & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in te, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent*. & verbis cap. 12. *Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ, & ecce plus quam Ionas hic*. Confirmatur etiam ex Concil. Trid. sess. 6. cap. 7. dicente, *Iustitiam in nobis recipientes vnusquisque secundùm suam mensuram, quam Spiritus sanctus partitur singulis prout vult, & secundùm propriam cuiusque dispositionem & cooperationem*. Nam ex his verbis colligimus mensuram sanctitatis in suo genere esse hominis dispositionem: dispositio autem cùm sit actus supernaturalis deliberatus, est proprius effectus gratiæ adiuuantis, cui & nos cooperamur, & illa nobiscum; ergo gratia adiuuans est, etiam in ratione auxilij mensura, & regula sanctitatis, quia talis gratia adiuuans seruat proportionem cum dispositione, & cooperatione nostra, quia nec nos possumus plus cooperari, quàm Deus nos adiuuet, nec Deus minus adiuuat, quàm nos cooperemur.

Probatur. Matth. 11. Matth. 12. Confirm. ex Trident.

9. Obiectio contra 1. partem assertionis 4.

Sed obiici potest contra vtrumque membrum. Contra primum quidem, quia idem Concilium ait, Iustitiam dari secundùm mensuram, *quam Spiritus sanctus partitur singulis, prout vult*; ergo prima, & vnica mensura sanctitatis est voluntas Dei, quæ magis, vel minus efficaciter hominem vocat, prout vult; ergo potius vocatio, quàm gratia adiuuans est prima mensura sanctitatis, vocatio autem pertinet ad gratiam excitantem. Et confirmatur ex Augustino, qui multis in locis ad vocationem reducit totam varietatem in hominis conuersione, vel sanctificatione, vt videre licet in dicta quæst. 2. ad Simplician. & lib. de bono perseuer. cap. 14. Contra alteram verò partem fit obiectio, quia sequitur conatum liberi arbitrij esse radicem, & mensuram sanctitatis, quod videtur esse Semipelagianum. Sequela patet, quia gratia adiuuans quoad actualem influxum datur iuxta conatum liberi arbitrij, nam si liberum arbitrium non conetur, non datur: si autem conetur, datur, & ita semper iuxta proportionem nostri conatus tribuitur; ergo tandem in nostrum conatum fit vltima resolutio.

Obiect. contra 2. illius partem.

10. Ad primam.

Ad priorem partem respondetur, voluntatem Dei esse primam, & principalem causam auxilij adiuuantis, & ideo quamuis auxilium sit veluti proxima mensura sui effectus, non excludere, imò includere voluntatem Dei, tanquam primam & principalem causam. Ad Augustinum verò respondemus, nos hîc loqui de auxilio excitante generaliter abstrahendo ab efficaci, vel sufficiente: Augustinum autem illis locis loqui de vocatione congrua, quæ est auxilium excitans efficax, & de illo etiam est verum esse certam regulam sanctitatis, tamen id habet, quatenus aliquo modo includit auxilium adiuuans, vt libro quinto dicetur.

Ad

11. Ad secundam.

Ad alteram partem respondetur, conatum liberi arbitrij, si per se solum consideretur, non solùm non esse regulam sanctitatis, verùm etiam nihil per se conferre, vt Pelagiani errabant. Conatus autem liberi arbitrij vt cooperantis adiuuanti gratiæ multum valet ad salutem, & in suo genere potest dici mensura sanctitatis, cùm Concilium dixerit illam infundi iuxta hominis dispositionem & cooperationem. Inde tamen non sequitur conatum liberi arbitrij esse rationem in qua fit vltima resolutio, cur homini talis, vel tanta gratia tribuatur, tum quia (vt dixi) conatus liberi arbitrij non est separandus ab influxu gratiæ adiuuantis: tum etiam, quia licèt auxilium gratiæ adiuuantis non conferatur, nisi cooperanti arbitrio; nihilominus talis cooperatio, non est ratio ob quam detur tale auxilium, sed est concausa sine qua non datur. tum denique, quia etiam ille conatus est ex vocatione, & in illam vt in priorem causam reducitur, vt in libro quinto latiùs dicemus.

12. Quæstiuncula vtra sit maior gratia excitans, vel adiuuans. Motiua pro gratia excitante.

Ex his verò incidens oritur quæstiuncula, quæ videlicet, sit maior gratia, cæteris paribus, seu ex suo genere, an excitans, vel adiuuans, videri enim potest excitans. Primò, quia magis gratis datur, vel saltem minus dependenter à nostra libertate: nam fit in nobis sine nobis, cùm tamen adiuuans non detur sine libera cooperatione nostra, in quo videmur nos aliquid ad illam conferre, ex quo capite videtur ratio gratiæ in illa minui. Secundò, quia gratia excitans ex suo genere non supponit aliam gratiam, & ideo si resoluatur vsque ad primam, non potest cadere sub meritum, nec esse vllo modo debita. Adiuuans autem gratia ex suo genere, vel cadit sub aliquod meritum quatenus liberum vsum postulat, vel saltem semper est debita ratione alicuius gratiæ prioris, quam semper supponit, & ita semper est gratia pro gratia.

Motiua pro adiuuante.

In contrarium verò est, primò quia gratia adiuuans magis sanctificat hominem, quàm gratia excitans, vt in puncto proximè præcedente dicebamus. Secundò, quia actus fidei, charitatis, & similes, qui liberè fiunt per virtutes infusas, perfectiores sunt in speciebus suis, quàm motus gratiæ excitantis, qui illis cum proportione respondent, seu qui propter illos dantur, vt videtur per se notum ex hactenus dictis, tum quia actus virtutum theologicarum sunt perfectissimi in toto ordine gratiæ, & idem est de cæteris cum proportione, tum etiam, quia motus indeliberati gratiæ excitantis ordinantur ad hos actus tanquam imperfectum ad perfectum: sed influxus gratiæ adiuuantis proximè datur ad hos actus perfectos, & realiter est idem cum illis; ergo est perfectior, quàm excitans gratia.

13. Resolutio. Gratia adiuuans maior est in perfectione absoluta entis.

Respondetur has duas gratias posse comparari, vel in absoluta perfectione entis, vel in ratione, seu habitudine liberalis, seu gratuiti doni. Priori modo præferenda videtur gratia adiuuans proper rationes factas, nec quoad hoc obstat quòd actio gratiæ adiuuantis pendeat à libero arbitrio, tum quia pendet ab illo vt ab instrumento Dei per obedientialem potentiam operante, quod actionis perfectionem non minuit: tum quia etiam motus gratiæ excitantis pendet effectiuè à nostris potentiis, quamuis prior dependentia sit libera, & non hæc posterior, quod non minuit prioris perfectionem, sed potiùs commendat.

In ratione doni gratuiti seruant quandam æqualitatē.

In ratione autem doni liberalis ferè seruant quandam æqualitatem, quia etiam gratia adiuuans si reducatur ad primam in suo genere, non potest cadere sub meritum, vel dispositionem hominis, quia non magis supponit opus liberum meritorium, quàm gratia excitans; & quamuis requirat cooperationem liberam, non tamen priorem, nec vt rationem ob quam detur, sicut dixi, & ideo nihil minuitur ratio gratiæ. Dixi autem *ferè*, quia licèt neutra istarum gratiarum sit debita homini alicuius conditionis naturæ, non tamen inter se seruant ordinem, ideóque supposita gratia excitante, ratione illius potest dici aliquo modo debita, quod absolutè non minuit rationem gratiæ, quia illud debitum non tam est respectu hominis, quàm ex parte Dei, & prouidentia eius, & ex quadam proportione inter gratias ipsas.

Capvt XVII.

Vtrùm gratia excitans sit principium physicè adiuuans, præsertim vbi habitus infusus deest.

1. Status quæstionis explicandæ.

Diximus de actuali influxu gratiæ adiuuantis, superest, vt explicemus quod sit principium supernaturale, à quo proximè, & principaliter tale auxilium efficitur; hanc enim suprà appellauimus gratiam adiuuantem per modum principij: non tractamus autem de influxu Dei per modum generalis concursus, de quo postea videbimus. Nunc igitur solùm agimus de proprio principio particulari, quod iuuat potentiam, quæ de se est insufficiens principium proximum ad eliciendos actus illos. Primò quando iam est informata habitu, & de hac etiam nunc non tractamus, quia supponimus iam habere intrinsecum principium coadiuuans: an verò indigeat aliquo alio auxilio, postea videbimus. Alio ergo modo contingit huiusmodi actum elici à potentia nondum informata habitu, vt in conuersione ad fidem contingit, in prima voluntate credendi, & in conuersione peccatoris fidelis, in vltima dispositione ad gratiam, vt infrà videbimus; & certior est in remotis dispositionibus supernaturalibus, quæ etiam tempore antecedunt habitualem iustitiam, & à solo habitu spei sæpe elici non possunt. De his ergo actibus est difficultas à qua gratia adiuuante per modum principij physicè procedant.

2. Prima opinio. Actus supernaturales procedere à gratia excitante tanquam à principio physico. Probatur 1. ex Concil. Trident.

Nonnulli moderni Theologi docuerunt, huiusmodi actus procedere effectiuè ab ipsa gratia excitante, & illammet iuuare potentiam tanquam principium physicum ad eliciendum actum. Et primò ad id suadendum inducunt Concil. Trident. sess. 6. cap. 5. quatenus dicit, *peccatorem vocari à Deo, vt per eius excitantem, atque adiuuantem gratiam ad conuertendum se ad suam ipsorum iustificationem, eidem gratiæ liberè assentiendo, & cooperando disponantur.* Significat enim Concilium hominem cooperari gratiæ excitanti; ergo etiam sentit excitantem gratiam cooperari ipsi homini: nam hæc duo correlatiua sunt, & consequendo etiam significat eamdem gratiam excitantem cooperando homini fieri adiuuantem; ergo sicut cooperatio hominis physica est, ita etiam cooperatio gratiæ excitantis; ergo est gratia adiuuans per modum principij physici.

3. Probatur 2. ex Augustino.

Secundò ad idem inducitur Augustinus, quatenus sæpe docet vocationem esse gratiam efficacem, vnde aliquando vocat illam effectricem bonæ voluntatis, interdum de illa dicit dare vires efficacissimas voluntati, sæpe etiam per vocationem dicit facere Deum, vt velimus, vel vt faciamus, & auferre ab homine cor lapideum, & dare cor carneum, & similes

similes effectus quos Scriptura diuinæ gratiæ tribuit. Hos autem effectus facit Deus in nobis verè & physicè; ergo principium proximum, per quod illos facit, est vocatio; ergo etiam vocatio facit illos propriè, & physicè, nam illa verba hoc in proprietate significant, & nulla est ratio ob quam ad metaphoricos sensus trahantur. Vocatio autem (vt sæpe diximus) est gratia excitans; ergo. Tertiò additur ratio, quia voluntas indiget aliquo principio supernaturali coefficiente huiusmodi actum, & non habet habitum, vt supponimus, nec aliud potest facilè fingi; ergo non potest esse nisi excitatio ipsa. Et confirmatur, nam per illam datur homini auxilium sufficiens, vt possit operari, si velit; ergo per illam datur principium physicè adiuuans: nam sine hoc non potest voluntas velle, sicut oportet; ergo hoc etiam principium datur per gratiam excitantem; ergo ipsamet gratia excitans est tale principium, quia præter illam nihil cum illa, aut ex vi illius necessariò datur.

4. Probatur 3. ratione, quia aliud principium supernaturale fingi nequit.

5. Reiicitur hæc opinio.

Nihilominus assero motus gratiæ excitantis non esse principia physica adiuuantia potentiam ad eliciendos actus deliberatos gratiæ adiuuantis. Hæc assertio ratione præcipuè probanda est, quia in hoc puncto non habemus positiuam auctoritatem Scripturæ, Conciliorum, aut Patrum: supposita autem ratione authoritate negatiua satis probabiliter eam confirmare poterimus. Rationem autem in hunc modum declaro. nam duobus modis cogitari potest, quòd motus excitantis gratiæ sit principium formale, quo voluntas, v. g. elicit supernaturalem consensum. Primò, quia natura sua est forma connaturalis potens producere talem effectum, & habens ad hoc sufficientem virtutem in suo genere principalem, ad eum modum, quo habitus infusus censetur esse principium sui actus. Secundò potest motus gratiæ excitantis cogitari tanquam instrumentum physicum, quo Deus vtitur ad iuuandam potentiam carentem habitu, eleuando nimirum motum ipsum excitantis gratiæ ad hanc efficientiam; quamuis ad illam ex se non habeat connaturalem, vel sufficientem virtutem: neutro autem horum modorum videtur posse satis probabiliter defendi illa gratia; ergo asserenda non est.

Quia gratia excitans neque est forma connaturalis ad hunc effectum, neque instrumentum physicum Dei adiuuandam voluntatem.

6. Primum ostenditur, quia gratia excitans est sæpius in potentia diuersa ab illa quæ actum elicit, & actus immanens vni potentiæ non est principiū physicum actus alterius potentiæ.

Probo igitur in primis in motibus gratiæ excitantis non esse talem vim actiuam, & in suo ordine connaturalem. Primò, quia contingere potest, motum excitantis gratiæ esse in intellectu, & consensum esse in voluntate, vel è conuerso actum excitantem esse in voluntate, & mouere ad actum intellectus, vel vtrumque actum excitatum esse eiusdem potentiæ: nullo autem ex his modis potest actus gratiæ excitantis esse principium physicè efficiens deliberatum consensum; ergo. Maior supponitur ex suprà tractatis. Minor autem quoad duas priores partes probatur ratione vtrique communi, quia inter actus immanentes actus vnius potentiæ non est principium physicè efficiens alterius potentiæ actum, vt est in Philosophia magis receptum: tum, quia actus vnius potentiæ non perficit formaliter aliam; nulla autem forma dat virtutem agendi, nisi subiecto, & potentiæ cui inest, tum etiam, quia isti actus immanentes etiam in

A propriis potentiis ordinariè, non efficiunt nisi habitus, vt statim dicam; ergo multo minus possunt efficere actus alterius potentiæ.

Declarantur præterea singula membra: nam actus intellectus non excitat voluntatem in ordine supernaturali, nisi illo modo quo voluntas, secundum connaturalem ordinem nata est moueri ab intellectu: at verò secundùm naturalem ordinem intellectus non mouet voluntatem per suum actum physicè efficiendo actum voluntatis, sed vel mediante obiecto, quod illi præsentat, vel persuadendo, B vel alio simili modo moraliter mouendo; ergo idem est in excitatione supernaturali. Minor ab omnibus Philosophis recepta est, nemo enim dixit cogitationem malam esse principium physicum, quo voluptas præbet consensum peccati, vel cogitationem bonam esse simile principium honestæ volitionis: nam cogitatio est valde extrinseca voluntati, & non constituit illam in actu primo ad agendum, & ideo non potest illi dare vim propriam, & physicè actiuam. Vnde licèt inter Philosophos sint variæ opiniones, an bonum cognitum concurrat effectiuè ad specificationem C actus voluntatis, omnes in hoc videntur conuenire, quòd ipse actus cognoscendi, non est principium formale eliciendi, seu efficiendi actum voluntatis, & inter opiniones de obiecto cognito, ea longè probabilior est, quæ negat habere tale obiectum propriam efficientiam physicam in voluntatem, sed tantùm finalem metaphoricè eliciendo, & quasi formam extrinsecam speciem tribuendo. Ac denique licèt daremus, obiectum illud, aut conceptum eius habere aliquam efficientiam in voluntatem, numquam dat illi virtutem agendi necessariam ex parte voluntatis ad eliciendum suum actum, & ideo ex illo D capite numquam potest intellectus actus esse principium eliciens cum voluntate actum ipsius.

7. Deinde actus intellectus non efficit physicè actum voluntatis.

Quòd autem eodem modo inter supernaturales actus philosophari debeamus, probatur ex altera proportione assumpta, quia eadem est propositio, vel subordinatio virtutum, & actuum supernaturalium intellectus, & voluntatis, quæ est ipsarum potentiarum inter se, quia licèt sint excellentioris ordinis, semper continentur sub eisdem generibus intelligendi, & videndi; & ideo cum eadem proportione ad illum ordinem ascendunt, nec nos possumus aliter de illis iudicare, præ- E sertim cùm nihil aliud de illis reuelatum nobis sit. Imò potest hoc ipsum inductione quadam, etiam in ipso ordine supernaturali, confirmari: nam actus fidei fortius excitat voluntatem ad actum charitatis, quàm cogitatio aliqua minus perfecta gratiæ excitantis. Nemo autem dicit actum fidei esse principium physicè efficiens actum charitatis, vel contritionis. Imò etiam beata visio dici potest supernaturaliter excitare voluntatem ad amandum, & tamen actus videndi non est principium efficiens ad actum amandi. Et licèt daremus obiectum propositum per fidem, vel visionem concurrere effectiuè ad specificationem amoris, nihilominus per actum intellectus, vel obiectum illius, vt

8. Idem contingit in actibus supernaturalibus intellectus & voluntatis.

Confirmatur ex actu fidei & charitatis, visionis, & amoris beatifici.

tale est, non datur voluntati virtus amandi supernaturalis, & ideo etiam in patria est necessarius actus charitatis, & si ille deesset, esset necessarium aliud principium, quod efficacitatem eius suppleret. Ergo multo minus potest in via sola excitatio intellectus dare voluntati virtutem ad eliciendum actus supernaturales, quam natura sua non habet, vt suppleret illam, quam daret habitus si deesset, & quæ ex parte potentiæ, & non ex parte obiecti necessaria est.

9. *Neque actus voluntatis producit physicè actum intellectus. Sed tantum applicat potentiam ad agendum per naturalem sympathiã.*

Alterum membrum erat, quando motus voluntatis excitat intellectum, vel inducit illum, quod duobus tantùm modis in ordine naturalium actuum contingit, scilicet vel directè applicando, seu mouendo intellectum ad exercitium actus, vel indirectè tantùm per quamdam veluti resultantiam. Priori modo excitat voluntas intellectum ad credendum directè volendo, vt assentiatur, posteriori modo per timorem, v. g. excitat ad bene iudicandum de turpitudine peccati, & per piam effectionem ad rem præceptam, vel ad præcipientem inclinatur intellectus ad bene iudicandum de re præcepta, aut de præcepto obseruando: neutro autem modo actus voluntatis est principium formale physicè efficiens actum intellectus, sed applicat tantùm potentiam ad agendum per quamdam naturalem sympathiam, & subordinationem potentiarum, quæ in eadem anima radicantur, vt ex Philosophia suppono quoad rationes naturales, & eadem proportio seruanda est in supernaturalibus, propter rationem suprà factam.

10. *Quod ostẽditur in voluntate credendi.*

Et declaratur in voluntate credendi: non enim est principium proprium, & physicum assensus fidei, qui est in intellectu, aliàs non indigeret intellectus habitu proprio ad credendum, quia per illum actum voluntatis sufficienter iuuaretur, quod est manifestè falsum. Et ratio est, quia voluntas se habet quasi imperans: potentia autem imperans non dat virtutem exequendi potentiæ imperatæ, sed supponit illam. Vnde (quod ad rem maximè spectat) licèt illa motio voluntatis esset per aliquem influxum physicum imperatiuum (vt sic dicam,) nihilominus ad eliciendum assensum supernaturalem fidei indiget intellectus proprio supernaturali principio, quod voluntas illa supplere non potest. Ergo multo minus quilibet alius actus indirectè excitans, vel inducens intellectum, potest esse proximum principium physicè efficiens ipsum assensum, vel supplens vicem habitus intellectualis, quia & minorem proportionem habet, & minorem, magisque accidentarium influxum in ipsum intellectum, vt per se notum est.

11. *Idem demõstratur quãdo actus sũt eiusdem potentiæ, neque enim tunc potest esse principium physicum alterius, quod ostenditur in intellectu.*

Tertium membrum erat, quando actus sunt eiusdem potentiæ: nam illuminatio, v. g. vel interior doctrina, quæ in intellectu antecedit per modum gratiæ excitantis ad actum fidei, comparatur ad illum sicut apprehensio ad iudicium, vel ad summum; sicut iudicium de credulitate ad iudicium de veritate rei propositæ. Apprehensio autem non est principium efficiens iudicium, quando ab illo distinguitur, sed materialiter tantùm se habet applicando obiectum, & licèt in suo genere, seu ex parte obiecti haberet aliquam efficientiam,

A nihilominus ex parte potentiæ supponere debet virtutem in suo genere integram, vt est in naturalibus, vel lumen intellectus per se solum respectu conclusionis per se notæ, vel adiutum iudiciis præmissarum respectu conclusionis, &c. Sic ergo in supernaturalibus tota illa apprehensio, vel illuminatio, quæ antecedit assensum fidei, non dat vim per se actiuam intellectui ad credendum supernaturaliter, sed illam dat habitus quando adest: quando verò deest, aliunde suppleri debet, nam est longè diuersæ rationis, vt declaratum est. Idemque euidentissimum est in iudicio credibilitatis, nam ex illo non infertur iudicium veritatis, vt propter connexionem posset vnum iudicium aliud efficere. B Vnde credulitatis iudicium immediatè inducit voluntatem, non tamen dat facultatem intellectui, vt credat esse verum, quod iudicatur credibile. Accedit, quòd omnes isti actus antecedentes in intellectu actum credendi sunt minus perfecti, quàm ipsi actus credendi; ergo non possunt dare proximam, & principalem potestatem ad eliciendum ipsum actum credendi, quam dat habitus, ac proinde non possunt vices eius supplere.

12. *Idem ostenditur in voluntate.*

Atque hæ rationes locum habent in motibus voluntatis, nam etiam in illa motus gratiæ excitantis sunt minus perfecti, quàm actus deliberati charitatis, vel aliarum virtutum in- C fusarum, & ideo non possunt illos efficere tanquam principia proxima principalia. Item, quia isti actus non habent connexionem necessariam inter se, nec vnus per se, & ex natura sua ordinatur ad alterum, sed iuxta ordinem diuinæ sapientiæ, & obseruata hominis capacitate, interdum per amorem, interdum verò per timorem excitatur homo ad eundem consensum. Actus autem voluntatis non est principium alterius, nisi fortè quando per se vnus ad alium ordinatur, sicut electio ad intentionem, quæ connexio non inuenitur inter motus gratiæ excitantis, & actus deliberatos voluntatis; ergo non possunt esse con- D naturalia principia effectiua illorum. Accedit quòd præter motus gratiæ excitantis requiritur, per se loquendo, habitus adiuuans potentiam; ergo sola gratia excitans non dat virtutem agendi, quam dat habitus, neque supplet illam quando habitus deest, aliàs non esset necessarius habitus. Probatur hæc consequentia, quia etiam iusti habentes habitum indigent gratia excitante ad vsum illorum, vt suprà probatum est; ergo si illa esset connaturale principium sicut habitus, cùm aliunde semper præcedat, non esset necessarius habitus.

13. *Gratia excitans non est principium physicum cum habitu infuso, qui per se sufficit.*

E Vnde quando homo operatur ex habitu infuso, tunc gratia excitans non concurrit vt principium physicum, quia habitus sufficit; ergo signum est excitationem non habere natura sua illam actiuitatem. Responderi potest, habere quidem illam, præueniri autem per habitum, & impediri ne actu efficiat: sed hoc gratis dicitur; cur enim non potiùs ipsa præuenit, & impedit habitum, cùm sit actualis motio. Item ad quid multiplicantur virtutes actiuæ eiusdem ordinis, quæ se in agendo impediunt. Magis ergo consequenter diceretur, vtrumque principium simul tunc concurrere, & se iuuare ad faciliùs

lius producendum effectum. Contra hoc verò obstat, quia inde sequitur habitum infusum non dari posse, nec esse necessarium ad connaturaliter operandum, quia gratia excitans dat sufficientem potestatem physicam, & consequenter sufficit vt actus connaturaliter fiat, quia illa virtus esse dicitur intrinseca, & sufficit per modum principij proximi principalis: contrarium autem docent de habitibus infusis communiter Theologi; ergo signum est in motibus gratiæ excitantis illam virtutem actiuam non agnouisse.

14. *Gratia excitans non est instrumentū Physicum effectuum actus supernaturalis. Non quidē est instrumentum naturaliter ordinatum ad talem effectum.*

Superest vt probemus, hos actus excitantis gratiæ non esse instrumenta physica efficientia actus gratiæ adiuuantis. Aut enim essent instrumenta connaturalia, & natura sua ordinata ad talem effectum instrumentaliter efficiendum, aut essent instrumenta tantùm eleuata ex sola libera voluntate Dei, & positiua institutione. Primum non potest dici cum probabilitate, tum quia ferè omnibus rationibus factis impugnari poterit, & præsertim, quia inter actus similes ordinis naturalis non inuenitur talis efficientia instrumentalis; ergo sine causa fingitur inter actus ordinis supernaturalis seruata proportione, tum etiam, quia cùm motus gratiæ excitantis sint minùs perfecti, vt dictum est, licèt haberent instrumentalem efficientiam, indigerent aliquo principio principali, quia instrumentum imperfectum per se non sufficit, & tunc insurgit eadem difficultas, nimirum quòd sit illud principium, quando deest habitus, præterquam quòd posito alio principali principio sine causa fingitur illa instrumentalis efficientia, cùm in huiusmodi actibus non soleat esse necessaria.

15. *Neque est instrumentū eleuatum.*

Vnde altera pars de instrumento eleuato, & quasi miraculoso, licèt impossibile non sit, non potest cum fundamento firmari, quia de his quæ sunt supra naturas rerum, & ex diuina pendent voluntate, nihil affirmandum est, nisi quòd vel est reuelatum, vel ex reuelatis sufficienter colligitur, vel saltem sufficienti auctoritate probari potest: nihil autem horum in præsenti inuenitur; vbi enim est hoc reuelatum, aut ex quibus principiis reuelatis colligitur? de authoritate verò statim dicam. Et confirmatur, nam si motus ipsi gratiæ excitantis ex se non habent connaturalem vim actiuam perfectorum actuum; ergo vt releuentur ad agendum indigent vel additione alicuius virtutis, vel saltem speciali motione, & cooperatione Dei. At verò eadem facilitate potest Deus immediatè eleuare ipsas potentias ad eliciendos ipsos actus sine habitibus, vt infrà ostendemus; ergo non est ponenda in his motibus gratiæ excitantis talis eleuatio, vel instrumentalis affectio sine aliquo fundamento, vel necessitate. Declaratur tandem à simili, quia etiam potest Deus efficere in nobis habitum, v. g. charitatis per primum actum charitatis, tamquam per instrumentum physicum, & simili modo illum augere per actus subsequentes, & tamen, vt infrà videbimus, communiter id negatur, quia illa effectio non est connaturalis, & miraculosa non est asserenda sine fundamento reuelationis, seu authoritatis. Denique tamen de contritione, vt est pars Sacramenti Pœnitentiæ, id verisimiliter credi potest, quia in institutione illius Sacramenti potest probabiliter fundari; ergo sine vllo fundamento simili non est probabilis similis assertio.

16. *Eadem opinio probatur auctoritate negatiua, quæ in his magni ponderis est.*

Atque hinc tandem probare possumus nostram sententiam authoritate negatiua, quæ in his rebus supernaturalibus magnam vim habet. Et in primis nec D. Thomas, nec alij Theologi antiqui, vel qui ante paucos annos scripserunt, huiusmodi efficientiam motibus gratiæ excitantis tribuerunt, quod ego viderim, vel allegatum inuenerim, quamuis diligenter quæsierim, imò, vt suprà argumentabar, cùm omnes requirant habitus infusos operatiuos, qui dent intellectui, & voluntati potestatem efficiendi hos actus, eo ipso supponere videntur, nullum actum priorem intellectus, vel voluntatis dare illis virtutem actiuam ad efficiendos alios actus subsequentes. Vnde cùm in particulari tractent quæstionem de primo actu, qui est dispositio ad habitum, à quo principio supernaturali proximo eleuatur, multi contendunt dici ab eodem habitu, ad quem disponit, quia profectò supponunt non esse in nobis aliud prius principium supernaturale creatum, & nobis inhærens ad efficiendum physicè talem actum: qui autem negant illum elici ab habitu, quærunt alios modos, quibus potentia iuuetur physicè ad eliciendum actum: excitanti autem gratiæ illud adiutorium non attribuunt, neque etiam in Patribus, aut Conciliis habet illa sententia fundamentum; nullum enim affertur præter ea, quæ in principio allegata sunt, quæ nihil probant, vt respondendo facilè patebit.

17. *Respondetur Concil. Tridentino adducto n.2.*

Ad Concilium ergo Tridentinum iam suprà dixi, potiùs ex eo colligi adiuuantem, & excitantem gratiam aliquo modo distingui, quia semper de illis, vt de pluribus loquitur. Neque obstat quòd in singulari dicat *eidem gratiæ*, tum quia loqui potuit de tota illa gratia tanquam de vno adiutorio completo ex excitante, & adiuuante gratia, cui homo cooperatur. Verum tamen est Concilium non explicasse modum illius distinctionis, nec an intercedat inter principia excitantia, vel adiuuantia, vel inter ipsas naturales motiones vtriusque gratiæ. Vnde licèt concedamus quando Concilium dicit hominem eidem gratiæ cooperando se disponere ad iustitiam, referre gratiam excitantem, inde colligi non potest efficientia physica gratiæ excitantis in actu gratiæ cooperantis, quia etiam causa moralis dicitur operari, & homo dici potest cooperari gratiæ excitanti, vt moraliter adiuuat, sicut Iacobi 2. dicitur fides cooperari operibus hominis iusti, & Paulus ad Galat. 5. dicit fidem per charitatem operari.

18. *Satisfit Augustini locis n 3. relatis.*

Eademque responsio habet locum in locutionibus Augustini, omnes enim proprijssimum sensum habent in causalitate morali, & si quis illum attentè legerit, non aliam causalitatem tribuit vocationi, vt nostram salutem operanti: ipsa autem vocatio propria, & physica actione fit à Deo in nobis, & ita per illam propriè operatur salutem nostram, sicut homo propriè & physicè efficit contritionem: per illam autem non nisi moraliter, & dispositiuè causat suam sanctificationem & nihilominus in Scriptura dicitur homo pœnitens viuificare animam suam, & sanctificare se. quæ omnia in libro quinto latiùs explicabuntur. Ratio autem ibi adducta cum confirmatione non probant ipsam excitationem esse principium physicè adiuuans, sed probant cum

cum excitatione dari, vel præstò esse homini principium sufficiens ad adiuuandam potentiam, etiam in genere physico. Quod autem sit hoc principium, in sequentibus capitibus inquiremus.

Caput XVIII.

Vtrùm in homine liberè ac supernaturaliter operante sine habitu principium adiuuans, ad talem actum supernaturalem eliciendum, sit aliquid creatum animæ infusum.

1. Status quæstionis.

CVm ostensum sit motum gratiæ excitantis non esse immediatum principium physicè concurrens cum potentia ad eliciendum liberum, & perfectum actum, necessarium est, inter motum gratiæ excitantis, & actum supernaturalem, liberè intercedere aliquid aliud proprium, quod physicè iuuet potentiam ad eliciendum talem actum, ideóque inquirendum superest, quodnam sit illud principium. In qua re aliqui moderni existimant, necessarium esse vt præcedat in potentia saltem ordine naturę aliquod principium creatum illi infusum à solo Deo, quod adiuuet potentiam ad eliciendum talem actum. Probatur primò, quia voluntas, v.g. per se solum non habet potestatem sufficientem in actu primo ad eliciendos actus supernaturales in substantia; ergo impossibile est quòd tales actus eliciat, nisi detur illi potestas aliqua supernaturalis: hæc autem esse non potest, nisi aliquid creatum in ipsa voluntate receptum.

2. Opinio existimãs principium actus supernaturalis esse aliquid à Deo infusum potentiæ.

3. Primò, quia debet potentia per aliquid sibi intrinsecum constitui in actu primo.

Et confirmatur primò, quia fieri non potest vt potentia eliciat actum secundum, quin priùs constituatur in actu primo sufficienti ad talem actum eliciendum; sed quia actus primus, & secundus sunt essentialiter subordinati: non potest autem voluntas constitui in actu primo, nisi per aliquam formam creatam sibi inhærentem, quod maximè locum habet in forma, quæ sit principium principale actus vitalis, quia de ratione huius principij est, vt informet ipsum viuentem. Vnde Aristot. lib. 2. de anima tex. 24. inde infert animam esse intrinsecam formam, quia est principium principale operationum vitæ, & D. Thomas 2. contra gent. cap. 19. inde probat intellectum non posse esse substantiam separatam, quia est principium principale proximum, operationum vitæ. Inde etiam probamus animam Christi non potuisse intelligere, aut velle per intellectum, aut voluntatem increatam, quia non inhærent formaliter ipsi animæ; ergo similiter non possunt noster intellectus, aut voluntas elicere actus supernaturales in substantia sine principio formaliter inhærente, quia de se non habent virtutem principalem ad eliciendos tales actus, sed per formam aliquam addi debeat; ergo necesse, vt talis forma creata, & inhærens in ipsa potentia saltem ordine naturæ antecedat.

Aristoteles.

D. Thomas.

4. Secundò, Prob. quia Deus solus posset efficere actus vitales & liberos in homine.

Confirmatur secundò, quia aliàs posset Deus solus efficere in homine huiusmodi actus vitales & liberos, quia si possunt fieri in voluntate, verbi gratia, sine interuentu virtutis creatæ mediæ inter potentiam, & actum, necesse est, vt fiant à Deo tanquam à principio proximo principali; ergo eadem ratione potuerunt fieri absolutè, & simpliciter à solo Deo, quia non minus repugnat actui vitali fieri ab extrinseco principio proximo principali, quàm ab integra, & totali causa. Tertiò hoc confirmant, quia Deus concurrit cum voluntate, verbi gratia, ad actus supernaturales concursu supernaturalis ordinis: sed hic concursus est influxus Dei immediatus in ipsam voluntatem, & non tantùm in actum eius; ergo impossibile est vt talis actus fiat à voluntate, nisi Deus in ipsam aliquid supernaturale præuium immittat; ergo illud erit principium proximum principale talium actuum. Atque his argumentis contendunt huius sententiæ auctores efficere, oppositum repugnare etiam de potentia Dei absoluta.

5. Tertiò, Prob. ex modo quo Deus concurrit cum voluntate.

6. Idem probatur saltem de lege ordinaria, 1. ex Conc. Trid.

Secundò verò principaliter probatur saltem de lege, & de potentia ordinaria non aliter fieri (quidquid sit de absoluta potentia,) ex Concil. Trident. sess. 6. cap. 5. dicente peccatores vocari, vt *per Dei excitantem, atque adiuuantem gratiam ad conuertendum se ad suam ipsorum iustificationem, vt eidem gratiæ liberè assentiendo, & cooperando disponantur.* vbi Concilium non minus adiuuantem gratiam, quàm excitantem sentit esse aliquid creatum infusum voluntati, vt illam adiuuet ad motum conuersionis. Neque potest intelligi de influxu gratiæ adiuuantis, sed de principio eius, quia loquitur de gratia antecedente ad consensum, & cooperationem, qua præparatur voluntas, vt Deo vocanti consentiat, quod confirmant verba sequentia; *ita vt tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, nec homo nihil omnino agat inspirationem illam recipiens, quippe qui illam abiicere potest.* quæ verba *tangendi, recipiendi, & abiiciendi*, significant gratiam illam esse aliquid creatum in anima receptum. Idem indicant verba canonis 3. ibi, *Sine præueniente Spiritus sancti inspiratione, atque eius adiutorio*, & canonis 4. ibi, à Deo motum & excitatum.

7. 2. Ex PP. Augustin.

Simili modo potest hæc sententia confirmari ex Patribus asserentibus amorem Dei, & similes actus fieri in nobis per infusionem gratiæ, & Spiritus sancti; sic ait August. tract. 75. in Ioan. *Non valemus amare nisi accipiamus Spiritum sanctum*: non accipimus autem Spiritum sanctum, nisi quatenus aliquod donum suum nobis infundit; ergo necesse est vt priùs nobis donetur tale donum, quod sit principium amoris. Idem sumitur ex Augustino in Manuali cap. 20. & 27. & lib. de spirit. & liter. cap. 3. 8. & 9. quatenus ait, *non posse nos diligere Deum nisi priùs sanemur.* fauet etiam Gregorius Homil. 30. in Euangel. quatenus ait. *Qui Deum desiderat, iam habet quod amat.* Denique ad idem induci possunt canones Concilij Arausicani, quatenus in eis dicitur, inuocationem Dei, desiderium salutis, voluntatem credendi, & similia opera pietatis fieri in nobis per Spiritus sancti infusionem, & operationem. At verò Spiritus sanctus non infunditur, nisi per aliquod donum, vt idem Concil. can. 5. interpretatur, & tale donum dat vires, & potestatem operandi, ex mente eiusdem Concilij, & est præuium ad actum amoris, & similes, vt ex canone 6. 7. 20. & 25. eiusdem Concilij colligitur; ergo est aliqua gratia creata quæ sit principium talium actuum. Tandem potest addi ratio, quia consentaneum est ordinariæ legi prouidentiæ Dei, vt per causas secundas det

Gregor.

Concil. Arausic.

3. Ratione.

det internam virtutem sufficientem ad suas actiones; sed in his actibus non repugnat seruari hanc legem, & hunc suauem prouidentiæ modum; ergo etiam ad hos actus dat Deus internam virtutem, quæ esse non potest nisi aliqua gratia creata supernaturalis.

8. Quodnam sit illud principium infusum. Quòd si inquiratur, quæ sit ista gratia? auctores huius sententiæ pro comperto habent, non esse aliquem actum vitalem, quia supponunt non esse ipsos modos indeliberatos gratiæ excitantis, neque etiam possunt esse actus deliberati, quia horum principium inquirimus, præterquam quòd regulariter isti actus immanentes non sunt principia agendi: oportet ergo vt talis gratia sit aliquid in nobis receptum, & à solo Deo factum. An sit habitus. Tribus autem modis inuenio explicatam hanc gratiam. Primus est dicentium esse habitum infusum, ad quem talis actus disponit, vt est prior natura, quàm actus in genere causæ efficientis. quomodo opinantur multi de vltima dispositione ad gratiam. Sed de hoc puncto disputandum infrà in libro septimo de iustificatione; nam ad illum locum pertinet, & ibi ostendam sententiam hanc falsam esse; quidquid verò de illa sit, in præsenti non potest satisfacere: ad summum enim potest habere locum in vltima dispositione ad gratiam, qui est simul tempore cum impressione habitus; hîc autem vniuersaliùs loquimur de quocumque actu supernaturali, qui potest sæpe tempore antecedere infusionem habitus, vt supponimus, & authores contrariæ sententiæ non negant. Et suprà ostendimus lib. 2. actus virtutum moralium infusarum esse posse in peccatore non habente tales virtutes, & attritio, seu contritio imperfecta potest esse in peccatore prius tempore, quàm iustificetur, vt ex Concil. Trident. sess. 14. cap. 4. constat; ibi nihilominus dicit talem actum esse à Spiritu sancto mouente, licèt nondum inhabitante. Isti enim actus non possunt esse ab habitu, qui nondum est; ergo in illis non habet locum dicta sententia. Coniectare autem possumus auctores illius sententiæ non agnouisse aliud principium creatum supernaturalium actuum, præter habitum: nam si illud agnouissent, non redigerentur in eas angustias, vt actum qui disponit ad habitum ab ipsomet habitu fieri dicerent. An qualitas habitus similis. Secundus modus explicandi hanc gratiam est, vt sit qualitas quædam similis habitui in hoc, quod infunditur per modum actus primi, & virtutis actiuæ: dissimulis autem ab habitu, quia non est permanens, sed solùm per modum transeuntis infunditur. An motio tantùm. Tertius modus est gratiam illam non esse qualitatem, sed motionem tantùm, & hos duos modos inter alia refert in dicto quodlib. 2. Mendosa non tamen designat auctores.

9. Modernorum sensus. Moderni verò qui postea de auxiliis scripserunt, nunc vnum, nunc alium insinuant, vt latiùs infrà tractando de concursu præuio dicemus, nam eodem modo in vtroque puncto philosophantur.

10. Vera sententia. Hoc principium in potentia destituta habitu non est aliqua gratia creata. Nihilominus dicendum censeo liberum arbitrium, quando supernaturales actus elicit sine habitu non iuuari per aliquam gratiam creatam, quæ sit principium proximè physicè coëfficiens talem actum. Hanc sententiam tenet ex modernis Mendoça suprà; ex antiquis verò sumi potest ex illis auctoribus, qui negant vltimam dispositionem ad gratiam procedere ab habitu, quia nullum aliud principium physicè actiuum

A supernaturale & creatum illius dispositionis assignant, vel putant esse necessarium. Prob. 1. auctoritate. Ex Conciliis autem, & Patribus non sunt hîc testimonia requirenda, quia, vt suprà dixi, de hoc physico adiutorio nihil specialiter tractarunt, sed solùm gratiam ad hos actus ab Spiritu sancto infundi, vel Deum nos iuuare ad illos efficiendos docuerunt, vt capite sequenti referemus. Ratione ergo probanda est assertio.

11. 2. Ratione, quia neque qualitas, neque motio actualis esse potest. Vt autem discursum formemus, secluso habitu non posse talem gratiam cogitari, nisi altero ex duobus modis suprà relatis, scilicet, vel vt sit qualitas, vel spiritualis motio, quia cogitari non potest accidens spirituale inhærens intel- B lectui, aut voluntati, & realiter distinctum ab illis, quódque non sit actus vitalis, sed potiùs principium proximè actiuum vitalium actuum, quod in alio prædicamento sit præter qualitatis, actionis, vel passionis, nam mera relatio prædicamentalis non est principium agendi, & supponere debet fundamentum absolutum, quod non potest esse nisi qualitas, aut actio, aut passio, & ideo si quæ est talis relatio resultans, in considerationem non venit. Cætera verò prædicamenta in accidente spirituali locum non habent, vt per se patet, & in superioribus iterum tactum est. Hæc autem gratia, si datur, accidens spirituale est, cum po- C tentiis spiritualibus inhæreat, & realiter ab ipsis distincta, cùm illis per se infundi debeat.

12. Impossibile autem est esse solum modum additum potentiæ contra Mendosam. Improbabilis enim est opinio alia, quam suprà Mendoça refert, scilicet per hanc gratiam non addi voluntati, verbi gratiâ, realiter entitatem ab illa distinctam, sed modum quemdam ab illa solùm moraliter (vt aiunt,) seu formaliter distinctum; hæc, inquam, opinio probabilis non est, quia hæc gratia vt sit principium physicum, & principale in ratione proximæ virtutis supernaturalium actuum, oportet, vt sit entitas perfecta, & in re ipsa distincta à potentia, sicut ipsi sunt actus, præterquam quòd neque intelligi potest, quid sit ille D modus, vel qualis motio in voluntate fiat, vt illum modum acquirat. Præterea licèt detur licentia fingendi talem modum, esset constituendus, vel reducendus ad aliquod prædicamentum, quod esse non potest, nisi vel qualitatis, vel actionis, aut passionis, & in eis esset quid valde imperfectum respectu actuum proprias supernaturales entitates habentium. Vnde non posse esse principium proximum, & principale illarum, imò si peritus Philosophus rectè consideret, fortasse non inueniet accidens, quod sit modus tantùm, & non propria entitas quòd sit propria virtus, & principium per se agendi, sed ad summum conditio requisita, vel E conferens ad actionem, vt figura, motus, & similes. Concludimus, ergo non potest intelligi talem gratiam, nisi quæ motio, aut qualitas sit.

13. Principium istud non est motio quæ reducenda esset ad qualitatem: est enim via ad terminum qui qualitas est. Addimus verò vlteriùs, motionem necessariò reducendam esse ad qualitatem. Primò, quia motio in suo esse, oportet, vt passio, vel actio sit, & consequenter vt sit via ad aliquem terminum, non enim potest intelligi via sine termino, vt suprà tractando de principio gratiæ excitantis ostendi, & omnia ibi dicta possunt hîc applicari: nam est eadem proportionalis ratio, & inferiùs tractando de concursu, & de gratia efficaci, hoc iterum inculcare

inculcare necessarium erit, terminus autem illius motionis non potest esse, nisi qualitas vt discursus in præcedenti paragrapho factus conuincit; ergo necessarium est, quantum ad præsentem quæstionem attinet, motionem illam ad qualitatem reducere; quia cùm motio illa sit via ad suum terminum, siue per modum actionis, siue per modum passionis, vt sic non est principium per se agendi alium actum perfectum, tum vt sic habeat rationem imperfectam, tum etiam, quia nulla entitas est principium agendi aliud, donec in suo esse iam sit integrè constituta: quamdiu autem entitas concipitur, quasi in via, non est in suo esse plenè constituta, & ideò vt sic non est principium agendi aliud, sed solùm suum terminum per modum tendentiæ ad illum.

14. Deinde quãuis à suo termino non distingueretur, non posset esse causa principalis.

Accederet, quòd licèt admitteremus illam gratiam per modum puræ motionis non habentis aliquem intrinsecum terminum, non posset esse principalis virtus proxima effectrix supernaturalium actuum, sed solùm instrumentalis: hæc autem gratia ponitur à dictis auctoribus vt virtus principalis, æquè ac habitus infusus, imò non admittunt actus vitales posse fieri per instrumentalem virtutem, & nos etiam de principali virtute adiuuante tractamus, quæ suppleat vicem habitus: nam instrumentalem distinctam à voluntate, vel impossibilem in eo sensu, vel nulla ratione fundatam esse credimus. Quòd autem pura motio etiamsi admittatur, non possit esse virtus principalis, probatur; tum quia non potest esse nisi entitas valdè imperfecta, cùm dicatur consistere tantùm in fieri, & non in aliquo facto esse; tum etiam, quia res omnes, quæ non agunt nisi per motionem receptam ab alio, solùm intelliguntur agere vt instrumenta; imò si argumentum sumendum est ab his, quæ experimur in instrumentis artis, quæ non agunt nisi mota, illa motio non solùm non dat virtutem agendi, verùm potiùs supponit illam, & tantùm est quasi conditio requisita ad modum agendi. Concludimus ergo, si talis gratia datur, esse debere per modum qualitatis à solo Deo infusæ, vt voluntatem in actu primo ad agendum constituat.

15. Non est etiã hoc principium qualitas. *Mendoça.* 10. Quia nequit assignari quid illa sit, an habitus, an aliquid transiens.

Contra hanc ergo qualitatem obiicit primò Mendoça suprà, quia fieri non potest, vt specie distinguatur ab habitu ad quem talis actus natura sua pertinet, vt v. g. à charitate, si actus ille sit amoris Dei super omnia. Assumptum probat, quia illa qualitas est actus primus tendens in idem obiectum materiale, & formale tamquam principium actus eiusdem speciei; ergo non habet vnde possit ab habitu charitatis specie distingui, quod ille ampliùs non vrget. Alij verò respondent illam qualitatem distingui ab habitu, non tantùm specie, sed etiam genere subalterno, quia non est qualitas permanens sicut habitus, sed quasi transiens, seu habens esse quasi fluens, quod non durat, nisi quamdiu durat operatio. Hanc verò responsionem ego impugnaui in 1. p. tractat. 1. lib. 2. cap. 16. disputando similem quæstionem de lumine gloriæ, & visione beata, quia illa qualitas licèt ex voluntate Dei possit non diutius conseruari, quàm dum actus durat, non potest hoc fundari in natura intrinseca talis qualitatis, vel saltem nullum nos habemus fundamentum, aut iudicium, vel exemplum alicuius spiritualis qualitatis habentis talem proprietatem connaturalem: ex maiori autem, vel minori duratione rei ex sola voluntate Dei extrinseca non potest sumi argumentum distinctionis specificæ, vt per se notum est; quia eamdem rem potest Deus maiori, vel minori tempore conseruare, prout voluerit.

16. Non est aliquid transiens.

Antecedens patet, quòd illa qualitas, si datur, non pendet ab actu, quia per eam fit, sed potiùs actus ab ipsa; non ergo ex hac parte non repugnat permanere, etiamsi actio cesset. Deinde non pendet ab actiuo influxu potentiæ, quia non est actus vitalis, seu secundus, sed primus ab alio receptus; aliunde verò est illa qualitas spiritualis, & in spirituali subiecto, pendénsque in fieri & esse tantùm à Deo; ergo ex suo genere est incorruptibilis, præsertim si non habet contrarium, vel si illud habet, saltem quamdiu ab illo non expellitur, non habet ex se vnde desinat esse, nisi ex voluntate Dei nolentis illam conseruare, quod etiam facere potest in habitu, ergo de se non est minùs permanens quàm habitus. quod rectè explicatur exemplo adducto de visione Dei, & lumine gloriæ, nam si Paulus, v. g. in via ad visionem Dei breui tempore raptus est medio aliquo lumine tamquam principio visionis, non possumus cum fundamento dicere, lumen illud fuisse distinctum specie à lumine gloriæ Beatorum, solùm quia in Paulo breui tempore durauit, & in Beatis est æternum: nam eadem differentia inter visiones reperitur, & non propterea specie distinguuntur, quia visio quam habuit Paulus, de se æterna erat, licèt in Paulo viatore breui tantùm tempore Deus illam conseruare voluerit, quod similiter de lumine dici potest, cùm nulla maior ratio corruptibilitatis, seu transitorij fluxus in lumine, quàm in visione cogitari possit.

17. Secũdò, quia vel habet secum coniunctum infallibiliter effectum, vel nõ. Primùm dici nequit, quia esset sẽ. per gratia efficax.

Secundò principaliter argumentor, interrogando, an illa qualitas, quæ infunditur vt principium physicum, talis actus habeat infallibiliter coniunctum actum secundum, propter quem datur, vel possit de facto non sequi opus, etiamsi illa infundatur, neutrum enim dici potest consequenter iuxta illam sententiam; ergo non infunditur talis qualitas. Probatur minor quoad priorem partem, quia si illud auxilium adiuuans per modum principij quoties infunditur habet coniunctum proprium actum, non est auxilium sufficiens, sed efficax; ergo tale principium, seu qualitas non includitur in auxilio tam sufficiente, quàm adiuuante, in actu primo, vnde consequenter sequitur per auxilium sufficiens non constitui physicè potentiam in actu primo ad operandum, cuius contrarium illi auctores in argumentis suis supponunt, & ad veram sufficientiam auxilij necessarium videtur, iuxta superiùs dicta.

18. Non benè cohærebit cũ libertate si illa coniunctio infallibilis cum effectu sit ex natura huius qualitatis.

Deinde contra illud primum membrum occurrit grauis difficultas, infrà tractanda, de concordia auxilij efficacis cum vsu libero, nam si illa qualitas infallibiliter secum inducit actum secundum, vel illud est ex intrinseca natura talis qualitatis determinantis voluntatem ad exercitium actus, vel illa infallibilitas aliunde prouenit, scilicet ex præscientia Dei, non enim potest alia ratio cogitari. Si primùm dicatur, rectè quidem ex illo effectu distinguetur qualitas illa ab habitu, nam habitus non ita determinat potentiam, sed illo vtimur cùm volumus. tunc autem difficillimum est libertatem actus cum illa qualitate componere; quia infusio illius qualitatis non est formaliter, & in se homini libera

bera, quia ad illam efficiendam non concurrit etiam physicè, vt supponitur, sed merè passiuè se habet recipiendo illam: in pura autem receptione passiua non est vsus libertatis, vt sumitur ex Concil. Trident. sess. 6. cap. 5. & can. 4. Neque etiam est illa infusio libera antecedenter, seu per denominationem ab aliqua præuia dispositione libera, propter quam illa qualitas infundatur, quia oportebit illam dispositionem esse supernaturalem, & consequenter à gratia excitante, & adiuuante fieri, & tum redibit quæstio, quodnam sit principium adiuuans ad illam dispositionem. Igitur necessariò sistendum est in gratia prima adiuuante per modum principij physicè, quæ non magis detur homini propter præuiam dispositionem eius, quàm detur prima gratia excitans propter similem dispositionem; sicut enim prima excitatio non est libera homini vllo modo, ita neque prima infusio illius qualitatis, quæ dicitur esse gratia adiuuans per modum principij physici. Ex quo sequuntur duo incommoda, vnum est, illum cui non infunditur illa qualitas simpliciter, non habere auxilium sufficiens, quia sine illa non potest elicere actum, nec est in potestate libera eius habere talem qualitatem, cùm nihil possit liberè agere, quo illam obtineat. Aliud inconueniens est, quia ille cui datur talis qualitas, non liberè operabitur, nam si illa qualitas determinat quoad exercitium actus voluntatem cui infunditur, ita infallibiliter ex intrinseca sua natura, vt non posset voluntas ei resistere, & actum cohibere, non apparet, quomodo actus ille liber quoad exercitium prodeat. qua ratione hîc amplius non prosequor, quia necessariò sunt in sequentibus sæpiùs repetendæ, præcipuè tractando de auxilio, & concursu efficaci.

Concil. Trid.

19. *Neque etiam si illa connexio sit ex præscientia Dei.*

Si autem aliud membrum eligatur, nimirum illam infallibilem connexionem, inter qualitatem illam, & consensum voluntatis, non esse ex natura intrinseca talis qualitatis, sed ex præscientia, quia scilicet præuidens Deus voluntatem sic excitatam consensuram, si adiuuetur, infundit illi talem qualitatem, vt per eam sicut oportet operetur: quando autem præuidet non consensuram, etiamsi ei infundatur talis qualitas, tunc illam non infundere, non quia de se sine actu esse non posset, nec quia semel infusa non subiaceat quoad vsum liberæ potestatis voluntatis, sed quia in tali homine esset otiosa, & inutilis, si hoc, inquam, dicatur, iam eligitur alterum membrum partitionis in primo dilemmate positæ, simúlque illo modo facilè saluatur libertas; tamen explicatio non est iuxta sensum, & principia auctorum contrariæ sententiæ, qui illam præscientiam non admittunt, vt videbimus. Et prætcrea non euacuat primam difficultatem tactam, quia si qualitas illa ex natura sua infundi potest potentiæ non operanti, nec ex vi illius statim operaturæ, de se non est qualitas pendens ab actuali operatione, neque requirens illam, vt in potentia sit, & permaneat; ergo de se est qualitas habitualis, & verus habitus, & consequenter eiusdem speciei, cum virtute infusa, ad quam pertinet talis actus, immeritóque appellatur quasi transiens, cùm non sit hæc eius natura, quidquid sit de voluntaria infusione, vel conseruatione Dei cum tali præscientia, & non sine illa. Nam etiam habitum ipsum potest Deus, non infundere adulto, nisi præsciat illum statim in eodem momento operaturum cum illo, sicut verisimile est fuisse infusum Angelo, vel primo homini in sua creatione. Et declaratur ampliùs, nam si illa qualitas ex natura sua infundi potest voluntati non statim operanti, etiamsi de facto solùm infundatur ei, quæ præscit operatura, nihilominus postquam fuerit semel infusa, permanebit in potentia, quantum est ex natura sua, etiamsi potentia ab operatione cesset, quia non potest magis pendere ab operatione in conseruari, quàm in fieri; ergo consideratâ illius naturâ, nihil habet in quo ab habitu differat.

20. *Est habitus, ad illum tantum actum infusus, & qui eo elicito desumitur.*

D. Thom.

Sed aliquis fortasse argumento coactus, fatebitur qualitatem illam nihil aliud esse, quàm ipsum habitum, vocari autem transeuntem solùm extrinsecè, quia tunc non infunditur à Deo vt permaneat, sed solùm ad illum actum, & quandiu ille durauerit. Sic enim D. Thom. 2. 2. q. 175. art. 3. ad 2. sentit lumen gloriæ infusum Paulo in raptu, in specie & entitate fuisse idem, quod est in Beatis, datum tamen esse per modum transeuntis, quia solùm ad breue tempus datum est.

21. *Reiicitur hæc solutio.*

Veruntamen hoc in primis est contra hypothesim, quam in dispositione supponimus, nimirum, sermonem esse de actibus, qui ab habitibus non eliciuntur; deinde friuolum, & incredibile videtur dicere peccatori, quoties prius tempore, quàm iustificetur, elicit actum supernaturalem temperantiæ, aut fortitudinis, vel pœnitentiæ imperfectæ, qua se remotè disponit ad remissionem peccati, infundi habitus talium virtutum, & auferri statim ac cessat operari. Et præterea in contritione, seu vltima ad gratiam dispositione, non habet locum illa responsio, quia tunc actus permanenter infunditur; ergo necessariò erit illam dispositionem elici ab ipso habitu, ad quem ipsa disponit, & ratione cuius ipse habitus infunditur, quod repugnare, tractando de iustificatione, probabimus. Nunc autem tanquam certum supponimus, actum propter quem eliciendum datur auxilium gratiæ proximè adiuuantis, non posse esse rationem, & causam, propter quam tale auxilium datur, alioqui esset talis ratio, vel causa, non vt factus per vires gratiæ, sed vt factus per solum liberum arbitrium, quod nemo dicet, qui Semipelagianum errorem omnino voluerit euitare.

22. *Aliæ confirmationes.*

Denique possunt ad hanc rationem confirmandam adduci omnia, quibus suprà probauimus, ad eliciendos actus supernaturales gratiæ excitantis, non esse necessariam, nec præcedere infusionem alicuius qualitatis, vel motionem, quæ non sit actus vitalis. Nam est eadem, vel maior ratio, quia tam motus gratiæ excitantis, quàm actus proprij gratiæ adiuuantis supernaturales sunt, & effectiuè à nobis fiunt, solúmque differunt vel in maiori, vel minori perfectione, quod parum refert ad necessitatem supernaturalis principij, vel in hoc quòd illi sunt necessarij, isti autem liberi. Et ex hoc capite magis videtur repugnare impressio illius qualitatis actibus liberis, quàm necessariis, vt explicatum est. Quod verò ad auctoritatem pertinet, talis qualitas præuia ad hos actus non maius habet fundamentum in Scriptura, Conciliis, vel Augustino, respectu illorum, quàm respectu motuum gratiæ excitantis; nullam enim præuiam gratiam in illis inuenimus, præter inspirationes, illuminationes, & alias similes, quæ in actibus vitalibus consistunt. quod amplius ex solutione argumentorum constabit, quam commodiùs capite sequenti trademus.

Capvt XIX.

Solum Spiritum sanctum immediatè adiuuare voluntatem vt principale principium proximè, & physicè faciens supernaturalem actum, quando sine habitu elicitur.

1. Probatur assertione 1. ex superioribus capitibus. HÆc assertio à sufficienti partium enumeratione ex discursu præcedentium capitum necessariò concluditur. Nam ostensum est aliquod principium coëfficiens cum voluntate talem actum, & supplens defectum virium eius necessarium esse. Deinde probatum est hoc principium, non esse motionem, vel qualitatem creatam, quæ præcedat per modum actus vitalis, & excitantis gratiæ, vel per modum actus primi à solo Deo infusi, & passiuè tantùm in voluntate recepti; ergo necessarium est vt tale principium sit increatum; est ergo Deus ipse, seu Spiritus sanctus. Atque ita videntur sentire de vltima dispositione ad gratiam multi ex auctoribus, qui negant illam effectiuè procedere ab habitibus infusis, præsertim Mendoça in dicto quodlib. 2. ad finem, & Vega lib. 6. in Trident. cap. 28. vbi non requirit aliam gratiam præuenientem creatam ad talem dispositionem præter excitantem, & ita exponit Scotum. Eadem autem ratio, vel certè maior in cæteris actibus supernaturalibus, qui tempore antecedunt habitus, locum habet.

2. Auctoritate Mendoçæ. Vega.

2. Hic modus agendi possibilis est. Possumus autem vlteriùs assertionem nostram confirmare, duo demonstrando. Vnum est, hunc modum diuini adiutorij esse possibilem, id est, non repugnare de potentia absoluta. Aliud est etiam secundùm legem ordinariam esse sufficientem, & modo loquendi Scripturarũ, & Patrum, & conuenienti ordini diuinæ prouidentiæ consentaneum. Priorem partem probaui de visione beatifica in particulari in 1. part. tract. 1. lib. 2. cap. 1. vbi dixi posse fieri ab intellectu creato solo Deo cooperante, & specialiter influente cum illo. quam sententiam tenet etiam Fr. Ioan. Vincent. de gratia Christi, quæst. 6. post quartam conclusionem. Vasquez 1. part. disp. 46. cap. 2. Molina 1. part. quæst. 12. art. 5. disp. 2. qui plures auctores pro illa sententia referunt in 4. dist. 49. Nemo autem negauit eandem esse, vel maiorem rationem de actibus viæ. Ratio autem communis omnibus, quia nulla ratio repugnantiæ, vel implicationis contradictionis in hoc modo efficientiæ ostendi potest. Nam si qua cogitari valet, maximè erit, quia vitalis actus, vt talis est, non potest fieri sine principio intrinseco, & inhærente ipsi operanti, cuius contrarium ex illo efficientiæ modo sequi videtur. At hæc ratio nullius momenti est, & potest efficaciter in contrarium retorqueri, quia etiamsi solus Deus ad illam actum cum voluntate operetur, semper actus ille est ab intrinseco principio vitæ, nempe à voluntate cooperante cum Deo, & ex habitudine ad illam denominatur vitalis, non ex habitudine ad Deum; ergo non habet locum illa repugnantia.

Ioan. Vincent. Vasquez. Molina.

3. Neque obest vitalitas actus. Vnde argumentor aliter, vt res magis explicetur (nam vis rationis eadem ferè est,) quia quando voluntas amat Deum ex habitu charitatis, non influit in actum per solam charitatem, sed etiam per seipsam, & licèt idem indiuisibilis influxus sit ab habitu, & à potentia, tamen formaliter, & per se non habet, quòd sit vitalis ex habitudine ad habitum,

A sed ad potentiam, quia illa sola est proximum intrinsecum principium vitæ. At verò quando dicimus Deum cum potentia sola eumdem amorem operari, Deus non supplet, neque tollit, aut impedit influxum potentiæ, sine quo actus non potest esse vitalis, sed tantùm supplet efficientiam habitus, quæ per se vitalis non est; ergo facillimè, & sine vlla repugnantia potest Deus id facere, habet enim in eo locum vulgare axioma, quòd quidquid potest Deus facere per causas secundas, potest facere se solo.

Nec potuerunt auctores contrariæ sententiæ vim huius rationis effugere, nisi vel dicendo habitum infusum, vel aliam qualitatem supernaturalem loco eius inditam, esse totum principium proximum, quo potentia facit actum, ipsa tantùm quasi materialiter se habente substantando illud principium, vel saltem asserendo illud supernaturale principium actus, esse principium proximum, vnde actus habet quòd sit vitalis. Vtrumque autem horum est falsum, quia primùm est contra rationem actus vitalis, de cuius ratione formali est, vt effectiuè procedat ab anima, nisi etiam effectiuè procedat à potentia eius, quatenus in ipsa anima radicatur, & ab ipsa fluit. Nam effectio quæ prouenit solùm à forma extrinsecus adiuuante, nullo modo potest esse ab anima, sicut calefactio, quæ est ab aqua calida, nullo modo elici potest à forma aquæ, quia solum est à calore tamquam à principio agendi, quod extrinsecus aduenit aquæ, & ex hac ratione impugnatur etiam altera pars, seu modus dicendi, quia cùm habitus, seu qualitas infusa non sit potentia intrinsecè manans ab anima, non potest esse principium vitalitatis actus (vt sic dicam,) vt lib. 6. cap... longo discursu monstrandum est. 4. Quod ex ipsis aduersariis probatur.

Relinquitur ergo ex vitalitate actus supernaturalis, non repugnare quin fiat à potentia sine habitu, vel alia qualitate inhærente, quæ illam per modum principij physici adiuuet, quia hanc efficientiam optimè potest Deus supplere per seipsum, nec enim necesse est, vt potentiæ inhæreat, satis est enim quòd illi intimè adsit, & cum illa influat. Respondent aliqui hanc intimam præsentiam sufficere quidem vt Deus concurrat cum potentia per modum causæ vniuersalis, non tamen, vt concurrat per modum causæ particularis, & principalis. Respondetur falsam posteriorem partem, tum quia nulla sufficiens ratio differentiæ reddi potest, cùm etiam sic operatur solus in potentia illos effectus, qui non sunt actus vitales; ergo etiam poterit ad vitales actus, vt causa proxima, & principalis influere simul cum potentia vitali, & non excludendo cooperationem eius; hoc enim necessarium non est, quia potentia non minus potest suum influxum præbere cum principio principali sibi assistente, vt sic dicam, quàm cum inhærente, nulla enim repugnantia assignari potest, siue potentia existimetur principium partiale, & principale etiam in suo genere respectu actuum supernaturalium, siue reputetur principium eleuatum per potentiam obedientialem, ac proinde instrumentale: nam quidquid horum censeatur, potest Deus cooperari potentiæ, vel eleuare illam supplendo simul per seipsum omnem efficientiam, quam habitus præstare potuisset. 5. Soluitur obiectio.

Venio ad aliud membrum de potestate ordinaria, & de facto. Et in primis expendo distinctionem indicatam à Concil. Trident. sess. 14. cap. 4. duobus modis fieri aliquod opus in nobis ab Spiritu sancto, scilicet, vel inhabitante, vel tantùm mouente, propriè enim inhabitat Spiritus sanctus in nobis per habitualem gratiam, & sanctitatem, & ideo tunc dicitur 6. Ille modus agendi Dei ordinariè à Deo vsurpatur.

dicitur operari propriè, vt inhabitans in nobis, quando per habitus operamur. Opera ergo quæ antecedunt habitus, sunt dona Dei, & Spiritus sancti impulsus non inhabitantis, sed tantùm mouentis, sicut de attritione quæ antecedit charitatem, docet Concilium in citato loco; ergo satis consentaneè ad illum modum loquendi Concilij intelligimus ad huiusmodi actus ipsummet Spiritum sanctum immediatè nos mouere, priùs cor pulsando per excitantem gratiam, quam ibi Concilium impulsum vocat, & deinde nobiscum influendo in actum antecedentem ad habitum, *quo homo sibi viam ad iustitiam parat*, vt idem dicit Concilium. Deinde ad hos actus solùm requirunt Concilia excitantem, & adiuuantem gratiam, & solam excitantem dicunt esse præuenientem per Spiritus sancti inspirationem, & illuminationem: adiutorium autem tribuunt gratiæ cooperanti, & Deo, seu Spiritui sancto adiuuanti, vt constat ex eodem Concil. Trident. sess. 6. cap. 5. & can. 3. & 4. & Concilio Arausicano Can. 4. & 6. & sequentibus. Vtrumque autem propriè, & sufficienter saluatur, dicendo ipsum Spiritum sanctum effectiuè per seipsum, & excitare potentiam, & adiuuare illam, præsertim quando nondum illam inhabitat, sic enim Deus in nobis, atque nobiscum operatur, vt loquitur idem Concilium Arausicanum cap. 9. Denique Scriptura sæpissimè vocat Deum adiutorem nostrum, & specialiter cooperantem, quod certè non dicit propter solum generalem concursum, sed præcipuè propter singulare auxilium gratiæ, & ita etiam loquitur Augustinus, & Scripturas interpretatur. Hæ autem locutiones indifferentes sunt, & propriissimè intelligi possunt de Deo immediatè nostras potentias adiuuante; ergo vbi non concurrit per habitum, non oportet fingere aliquam qualitatem, vel incognitam motionem, sed ipsimet Spiritui sancto hanc efficientiam immediatè tribuere. Et confirmatur optimè ex doctrina D. Thomæ quæst. 22. de verit. art. 8. vbi cùm docuisset posse Deum mutare voluntatem ab vno actu in alium, addit. *Immutat autem* (scilicet Deus) *voluntatem dupliciter, vno modo mouendo tantùm, quando scilicet voluntatem mouet ad aliquid mouendum, sine hoc quod aliquam formam imprimat voluntati, sicut quando sine appositione alicuius habitus, quandoque facit, vt homo velit hoc, quod priùs non volebat; alio verò modo imprimendo aliquam formam in ipsam voluntatem*, vbi non solùm loquitur D. Thomas de potentia absoluta, sed etiam de ordinaria, & visitata à Deo, & per formam sine dubio intelligit quamcumque qualitatem præuiam, quæ sit principium agendi ipsi voluntati. Docet igitur, quoties Deus mouet voluntatem ad volendum immediatè, & per seipsum efficere actum volendi sine media forma creata, quamuis non excludat cooperationem eiusdem voluntatis, vt per se notum est.

2. Ex aliis Conciliis.

Arausic.

D. Thom.

7. Vltimò possumus hoc congruenti ratione declarare, quia hic modus operandi non est præter ordinem prouidentiæ Dei, sed potiùs est illi maximè consentaneus: nam ad Deum spectat supplere impotentiam causarum secundarum in vnoquoque genere, quando illis deest intrinseca virtus ad connaturaliter operandum, & nondum sunt illius capaces, sed potiùs ad illam obtinendam tendunt, alio modo minus perfecto operando. Ita enim in præsenti contingit, nam quando homo operatur hos actus ante habitum, præcedit ab imperfecto ad perfectum, nimirum ab statu iniustitiæ, vel carentiæ iustitiæ, ad statum iustitiæ paulatim transeundo, & ideo pro eo tempore non potest connaturali modo,

3. Ratione ex modo operandi diuinæ prouidentiæ.

A & per virtutem intrinsecè inhærentem operari: pertinet ergo ad Deum vt primum auctorem gratiæ tunc per seipsum supplere defectum hominis, & illum ad se conuertere per seipsum peculiariter mouendo, & adiuuando, quo modo solet loqui D. Thomas 1. 2. quæst. 109. art. 6. & 7. etiam de conuersione ad Deum per vltimam & perfectam dispositionem ad gratiam. Tandem confirmabitur ampliùs hæc sententia respondendo ad argumenta in capite præcedenti relicta.

D. Thom.

Primum erat voluntatem natura sua non habere potestatem ad actus supernaturales eliciendos sufficienter, quod simpliciter, & absolutè concedimus B de potestate integra, & in genere principij proximi sufficiente, seu principali, quod suprà lib. 2. latè docuimus. Inde tamen non sequitur esse necessarium principium adiuuans ipsi potentiæ inhærens; nam sufficit principium coëfficiens, potens ad supplendum defectum habitus, vel alterius principij, vt declaratum est. Si verò sit sensus illius antecedentis potentiam naturalem animæ, nullam omnino virtutem etiam inchoatam de se habere ad eliciendum huiusmodi actus, si ab alio sufficienter iuuetur, falsum est, & contra communem sententiam, quam cum Driedone & Ruardo tradit Bellarminus lib. 6. de Grat. & liber. arbitr. cap. 15. & plures alij tam C antiqui, quàm moderni, quæ infrà tractando de gratia habituali lib. 6. referemus. Idemque parum insinuat Augustinus de spirit. & liter. cap. 33. vbi tractans quæstionem, an voluntas credendi sit à libero arbitrio, vel à Deo, respondet, *quòd liberum arbitrium naturaliter attributum à creatore animæ rationali, illa media vis est, quæ vel intendi ad fidem, vel inclinare ad fidelitatem possit*; sentiens voluntatem credendi esse ab hac vt liberi arbitrij naturalis, non tamen sola, sed à Deo supernaturaliter adiuta. Et ideo, (inquit) nec istam voluntatem, qua credit homo Deo, dici potest homo habere, quam non acceperit, quandoquidem vocante Deo surgit de libero arbitrio, quod naturaliter cùm crearetur accepit. D Ergo, teste Augustino, voluntas credendi procedit ab aliqua vt naturaliter indita voluntati liberæ, siue illa dicatur naturalis, & principalis in suo ordine, licèt partialis, siue dicatur obedientialis, & instrumentalis, de quo dicto lib. 6. dicendum est. Aliqua verò prorsus necessaria est, vt actus possit esse vitalis, quia non posset actus effectiuè fieri ab ipsa potentia, sed tantùm à virtute addita, quod repugnat actui vitali, & præsertim libero. Eadem autem inchoata vis liberi arbitrij sufficit vt actus possit esse vitalis, ac proinde satis etiam est, vt possit elici ab eodem libero arbitrio, ab ipso Deo immediatè adiuto sine aliqua qualitate inhærente, vt probatum est.

8. Soluuntur argumenta. 1. Ex improportione voluntatis ad actus supernaturales.

Driedo; Ruard. Bellarmin.

August.

Vnde ad primam confirmationem quòd potentia debet constitui in actu primo per formam inhærentem, respondetur id esse verum de actu primo integro, & totali: nam si aliqua entitas sit totum principium agendi, non potest actio tribui alicui supposito, nisi illa entitas inhæreat, vel insimet illud suppositum, si non sit idem cum illo, vt est in Deo. Ratio autem est, quia quando forma distincta est totale principium agendi, non potest denominare subiectum, vel suppositum agens, nisi illi inhæreat, tum quia forma non dat agere, nisi quatenus dat esse; tum etiam, quia vna res non denominatur agere actione alterius rei supposito distinctæ, vt est per se notum, quia actio, vt actio, solum denominat illud à quo est; secus verò est, quando actus primus non est totalis, & in præsenti habitus, vel qualitas creata non est totale principium proxi- E mum

9. Ad id quòd potentia sit constituenda in actu primo per formam inhærentem.

mum eliciendi actum supernaturalem, sed est quasi partiale, seu complens principium proximum, & hoc modo dicitur constituere potentiam in actu primo, non dando actum primum, nam ipsa potentia per seipsum habet aliquam vim in actu primo, vt probatum est, sed dicitur constituere in actu primo complendo illum. Dicimus ergo huiusmodi actum primum, non integrum, sed completiuum (vt sic dicam,) posse suppleri per actum non inhærentem, sed assistentem ad coëfficiendum cum potentia, quia actiuitas potentiæ est distincta ab actiuitate alterius comprincipij, & ideo etiam si illud non sit inhærens, potentia verè elicit actum, quia neque est, nec denominatur per se eliciens actum à sola efficientia habitus, vel Dei, sed ab efficientia propria per vim innatam & distinctam ab ipsa entitate voluntatis, quam explicauimus. Quocirca vt rem magis declarem, quando voluntas cum habitu charitatis, elicit actum charitatis, dupliciter denominatur efficiens talem actum; primò per se, quatenus per suam entitatem influit in ilulm actum. Secundò per aliud, quatenus efficientia habitus tribuitur potentiæ, cui inhæret. At verò quando voluntas elicit actum amoris sine habitu charitatis, & iuuatur à Deo, fatemur non denominari efficientem ab influxu Dei, quia non est ab actu primo inhærente; retinet verò alium influxum per seipsam, & ab illo verè, & sufficienter denominatur efficiens, quin ille est verus influxus effectiuus, & solus est per se necessarius, & quasi essentialis ad actum vitalem, & liberum. Atque hinc facile patet responsio ad cætera, quæ in illa confirmatione attinguntur. In quibus æquiuocatio committitur, tum confundendo principium principale comparatione potentiæ, vel comparatione cuiuscumque alterius comprincipij, & principium integrum cum partiali, tum etiam non distinguendo in intellectu, & voluntate duplicem rationem, vnam elicientis, & alteram recipientis actum. Anima ergo respectu voluntatis est principium principale cuiuscumque actus voluntatis, etiam supernaturalis, quia ab illa habet tamquam à prima radice, quòd sit vitalis. Et de hoc principio loquitur Aristoteles quando inde infert animam esse intrinsecam formam, dans nimirum substantiale esse vitæ, quia inde habet operatio principaliter vt sit vitalis. Nihilominus tamen respectu substantię actus potest esse aliud principium principalius in ratione virtutis actiuæ, & hoc modo dicimus habitum charitatis esse principalius principium talis actus, quamuis nõ sit necessarium ad vitalitatem eius. Et præterea etiam Deus ipse potest esse principalius principium eiusdem actus loco habitus, quamuis non inhæreat potentiæ à quo proximè, & principaliter ab anima habet ille actus quòd vitalis sit. Quod totum procedit siue voluntas simul cum habitu, vel Deo dicatur in suo genere principale principium, siue instrumentale, dummodo influxus eius ad vitalitatem actus sufficiat.

Declaratur in actu charitatis.

10. In quo etiam necesse est duas alias rationes potentiæ actiuæ, & passiuæ in voluntate, vel intellectu distinguere, quia in ratione potentiæ actiuæ, neutra est integrum principium proximum talis actus, non solùm propter concursum requisitum ex parte obiecti, sed etiam propter influxum necessarium ex parte facultatis operatricis, & ideo in genere efficientis iuuari potest à principio extrinsecus adiuuante, siue inhærente, quando actus fit connaturali modo, siue assistente, & simul mouente, quando actus fit modo quasi præternaturali. At verò in ratione potentiæ passiuæ, est intellectus, vel

Explicatur ex ipsa ratione intellectus & voluntas quo modo iuuari possunt per principium extrinsecum & assistens.

A voluntas totale principium, & est simpliciter necessarium ad recipiendum effectum actus vitalis, vt est intelligere, vel amare, ita vt non solùm possit ille effectus recipi in alia potentia, quæ non sit intrinseca ipsi animæ, vt viuenti, verùm etiam nec possit in hoc iuuari à principio extrinsecus adiuuante, siue inhærente, siue non inhærente. Et ita actus charitatis licèt eliciatur à potentia cum habitu coëfficiente, non recipitur in potentia habitu ipso simul correcipiente, vt est communiter receptum. Et in hoc genere causalitatis receptiuæ actus vitalis maximè fundantur discursus D. Thomæ, & Theologorum ad probandum, nec hominem posse intelligere per intellectum, qui sit substantia separata, nec Christi animam potuisse amare per voluntatem
B increatam; loquuntur enim de intellectu possibili, vt possibilis est, & de voluntate vt informari potest amore, ita enim per illam anima, vel homo in ratione amantis constituitur. Nam reuera multo maior repugnantia est quòd actus vitalis in extrinseca substantia, vel potentia recipiatur, & nihilominus constituat hominem intelligentem, vel amantem, quàm in hoc, quòd idem actus ab extrinseco principio infusus, & in potentia animæ receptus, hominem tali anima informatum intelligentem, vel amantem constituat: vnde non desunt Theologi, & antiqui, & moderni, qui hoc posterius dixerint esse possibile, cùm tamen in primo,
C tam Auerrois phantasia, quàm hæreticorum amentia omnibus incredibilis visa fuerit. Et licèt probabilius sit, etiam illud prius repugnare de totali principio productiuo talis actus, non tamen de partiali principio, seu adiuuante potentiam per seipsam intrinsecè influentem, vt sæpe dixi: nam in hoc etiam non æquiparantur duæ illæ motiones potentiæ vitalis, scilicet actiua, & passiua, vt etiam declaraui.

Et per hæc responsum est ad secundam confirmationem, negamus enim posse sequi Deum solum sine influxu voluntatis, efficere in illa actum, quo ipsa amet, quia per hoc excluderetur intrinsecus
D influxus ipsius potentiæ, quod repugnat actui vitali, præsertim habenti suum effectum formalem in tali potentia. Hoc autem non sequitur ex eo, quòd Deus per seipsum adiuuet potentiam simul influentem, & suo auxilio eleuantem illam, vt ille influxus tali actui proportionatus sit, vt ex dictis satis patet. Tertia confirmatio in primis assumit falsum, quia generalis concursus Dei, per se ac præcisè spectatus, non est influxus in causam, sed in effectum, & productionem eius, vt inferiùs dicam. Deinde nihil ad propositum refert, quia non tractamus de Deo, vt concurrente per modum primæ causæ, sed vt adiuuante per modum causæ proximæ, supplendo penuriam habitus, & quoad hoc dicimus non oportere, vt id faciat media qualitate,
E vel motione priùs indita ipsi potentiæ, sed per influxum immediatum in ipsum actum, quidquid sit de modo quo generalem concursum præstet.

11. *Soluitur obiectio faciendi productione actus vitalis à solo Deo.*

Ad tertiam confirmationem.

Ad argumenta secundo loco proposita respondemus Concilium Tridentinum quoties loquitur de gratia, qua Deus tangit cor, & præmonet illud, ac præparat, vt consentiendo se disponat ad iustitiam, explicare id per verba vocationis, illuminationis, & inspirationis, quæ omnia gratiam excitantem significant. Præter hanc ergo nullam aliam inhærentem potentiæ, & præuiam ad conuersionem, seu liberam dispositionem ad iustitiam, à Concilio Tridentino traditam, vel insinuatam inuenimus. Cùm autem gratiæ excitante adiungit adiuuan

12. *Responsio ad Concil. Trident.*

adiuuantem, nunquam dicit illam esse præuiam, nec per illam tangere Deum cor, sed potiùs sentit esse cooperantem nobiscum, dum dicit nos cooperari cum illa. Quid autem sit ista gratia adiuuans, non declarat, tum quia multiplex esse potest, tum etiam, quia de hoc est varietas opinionum inter Theologos, quam dirimere non erat ad doctrinam fidei necessarium. Et ideo solum est, certum influxum gratiæ adiuuantis, esse quid creatum, & in nobis receptum, & gratiam ipsam excitantem suo morali modo adiuuare, quando homo actu consentit. De principio autem physicè adiuuante solùm habemus esse creatum, & inhærens, quando per habitum datur: ante infusionem autem habitus solùm legimus ipsummet Spiritum sanctum mouere, & adiuuare voluntatem. Vnde ad alia omnia testimonia, quæ ibi adducuntur, respondemus Spiritum sanctum eo ipso, quòd incipit supernaturaliter excitare hominem, incipere esse in homine nouo modo, non vt habitatorem, sed vt motorem, qui excitat hominem, & ad illum iuuandum præstò adest, & hac ratione dicitur aliquo modo tunc dari, & infundi, & incipere hominem sanare, & similia, quæ iuxta nostram sententiam facillimum, & propriissimum sensum habent.

13. Quid sit gratia adiuuans. *Augustin.* Ex dictis autem inferri videtur, ipsum Deum, seu Spiritum sanctum posse esse, & appellari gratiam adiuuantem, quod aliquibus videtur magnum inconueniens, quia Augustinus de prædestinat. Sanctor. cap. 10. dicit gratiam adiuuantem esse effectum prædestinationis: sed hoc parui momenti est, quia, vt diximus in secũdo Prolegomeno, dari potest aliqua gratia increata, & Spiritus sanctus appellatur donum quod iustis gratis datur, & nomen illud ex tempore illi conuenit, licèt ipse æternus sit, quatenus non ab æterno, sed in tempore nobis datur; ergo simili modo poterit appellari gratia, & quatenus adiutor noster est, poterit appellari gratia adiuuans, quæ dominatio ex tempore illi conuenire potest, quia sumitur ab actuali influxu gratiæ adiuuantis, qui creatus est, & in tempore in nobis fit. Iuxta autem communem vsum vocis, gratia adiuuans propriè dicitur ipse influxus in nobis receptus: Deus autem meliùs adiutor, seu principium adiuuans nominatur. Denique ad vltimam rationem, iam responsum est ad efficiendos hos actus connaturali modo, infundere Deum nobis intrinseca, & inhærentia principia illorum, quæ tantùm sunt habitus, præter quos alia principia intrinseca, & connaturalia, vel esse non possunt, vel certè non sunt nobis reuelata, nec secundùm rectam rationem necessaria, & ideo ipsius Dei influxum in hoc modo operandi & sufficientem, & magis accommodatum esse censemus.

CAPVT XX.

Quid sint gratia operans, & cooperans, & quomodo ad excitantem, & adiuuantem comparentur.

1. PRiusquam de concursu generali gratiæ dicamus, oportet alias diuisiones auxiliorum gratiæ, quæ cum præcedenti in reipsa coincidunt, explicare, vt sic distinctiùs procedamus, & circa

A concursum possimus latiùs immorari. Diuiditur ergo vlteriùs gratiæ auxilium in operans, & cooperans, circa quam diuisionem omissis pro nunc Scholasticorum opinionibus, ad rem, & in se, & iuxta Augustini mentem explicandam, tria breuiter dicenda videntur. Primum est, gratiam conuenienter diuidi in operantem, & cooperantem. Diuisio gratiæ in operantem, & cooperantem. hæc assertio certa esse debet. Primò, quia licèt sub his formalibus terminis, neque in Conciliis, neque in Scriptura reperiatur, tamen ex his fontibus illam hauserunt communiter Theologi, D. Thomas 1.2. quæst. 11. art. 2. & ibi Conrad. Caietanus, & alij expositores, Alens. 3. p. quæst. 69. num. 3. art. 1. Scholastici communiter in 2. d. 26. vbi Bonauent. q. 6. Albert. art. 6. Durandus q. 3. Gabr. q. vnic. art. 1. notabili, & Marsil. in 2. q. 17. B Antonin. 4. p. tit. 19. cap. 3. Sot 1. de natur. & grat. cap. 16. Ruardus art. 7. contra Luther. & Dried. lib. 2. de Grat. & lib. arbit. tract. 1. cap. 2. & Bellarm. lib. 1. de grat. & lib. arbit. cap. 14. Staplet. lib. 4. de grat. & lib. arbitr. cap. 17. Vega lib. 6. in Trid. cap. 5. ad 6. & inuenitur etiam in Prospero epistola ad Augustinum, vbi operantem gratiam vocat præoperantem, vt antecessionem eius ad consensum liberi arbitrij indicet, vt mox videbimus.

D. Thom. Conrad. Caietan. Alens. Albert. Bonau. Marsil. Antonin. Soto. Ruard. Dried. Bellarm. Staplet. Vega.

Secundò sumpta est hæc diuisio ex Augustino lib. de grat. & lib. arb. cap. 17. vbi inter alia multa dicit, *Deus cooperando perficit, quod operando incipit*, & in verbis *operandi*, & *cooperandi*, satis indicat gratiam operantem, & cooperantem, quas C magis explicans addit, *vt velimus sine nobis operatur; cùm autem volumus, & sic volumus, vt faciamus, nobiscum cooperatur.* Ipse autem Augustinus doctrinam illam sumpsit ex Paulo ad Philip. 2. dicente, *Deus est qui operatur in nobis, velle, & perficere.* nam operari velle, dicit pertinere ad gratiam operantem: perficere autem ad cooperationem. Et aliis locis significat Paulus vtramque gratiam: nam cùm ad Rom. 9. dicit, *non est volentis, nec currentis, sed Dei miserentis*, operantem gratiam significat, vt sentit Aug. in Enchirid. c. 32. & ad eãdem pertinet quod 2. Corinth. 3. dicit, *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis*: nam cogitatio sancta, & iuxta doctrinam Augustini, ad operantem gratiam pertinet. Illud verò, 1. ad Corinth. 15. *non ego, sed gratia Dei mecum*, D spectat apertè ad cooperantem. Vnde dixit August. serm. 13. de verb. Apost. cap. 11. *si non esses operator, non esses ille cooperator.* vnde Prosper in *Prosper.* epist. ad Augustinum inter alia postulat ab eo explicari, *quomodo per istam præoperantem & cooperantem gratiam, liberum non impediatur arbitrium*: vbi operantem gratiam vocat præoperantem, non quia diuersa sit, sed, vt dicit, præcedere ad nostram cooperationem; cooperantem verò esse simultaneam. Atque etiam dixit Bern. lib. de grat. & lib. arbitr. in principio. *Gratia operanti salutem cooperari dicitur liberum arbitrium dum consentit.* *Bernard.* Et Anselmus in eundem locum 1. ad Corinth. 15. *Anselmus.* cum Gregorio lib. 16. Moralium cap. 11. *Superna (inquit) pietas prius agit aliquid in nobis sine nobis,* *Gregor.* E *vt subsequente quoque nostro libero arbitrio bonum quod iam appetimus, agat nobiscum.*

2. Ex Augustino.

Tertiò idem sumitur ex Concilio Arausicano 3. cap. 4. & 9. dicit enim multa bona operari Deum in nobis, & alia operari nobiscum: nam primum officium est gratiæ operantis, secundum cooperantis. Concilium etiam Tridentin. hoc indicat cap. 7. & can. 4. nam cùm ait nos cooperari gratiæ Dei, clarè dicit gratiam operari nobiscum. Et in eodem

Ex Concil. Arausic. *Trident.*

eodem ſenſu dixit Ambroſius lib. 2. in Lucam gratiam Dei ſtudiis cooperari humanis, operantē autem gratiam declarauit Concilium quando dixit Deum incipere vocando, & tangendo cor. At denique vtramque attigit Cæleſtinus Papa Epiſt. ad Gall. cap. 12. dicens, *agi Deum in nobis, vt quod vult, & velimus, & agamus, nec eſſe otioſa in nobis patitur, quæ exercenda, non negligenda donauit, vt & nos cooperatores ſimus gratiæ Dei.* Ex quibus duobus, primum ad operantem, ſecundum ad cooperantem gratiam pertinet. Vltimò declarari hoc poteſt ratione, quia, vt ſuprà diximus, Deus incipit in nobis operari illuminando, & inclinando voluntatem, vt velit, quam gratiam operatur in nobis ſine nobis: ad actus autem liberos aliter nobiſcum operatur. Sed hæc duo genera gratiarum per illa verba declarantur, ergo meritò data eſt illa diuiſio, & hæc ratio magis ex ſequentibus declarabitur.

Ambroſ.

Cæleſtinus.

4. Hæc diuiſio coincidit cū alia in excitantem & adiuuantem. Probatur ex Auguſt.

Secundò dicendum eſt diuiſionem hanc quoad rem ipſam coincidere cum præcedente, ita vt gratia operans, eadem ſit, quæ excitans, & cooperans eadem quæ adiuuans, ſolúmque differant ratione, ſed potiùs in vocum etymologia. In hac aſſertione loquor ſecundùm mentem Auguſtini, nam de ſententiis Scholaſticorum paulo inferiùs dicam. Hanc ergo fuiſſe Auguſtini mentem oſtendo, primò ex lib. 2. de grat. & & lib. arb. cap. 17. vbi inter alia dicit, *Ipſe vt velimus operatur incipiens qui volentibus cooperatur perficiens.* Hæc autem duo munia in locis ſuprà allegatis tribuit Auguſtinus excitanti, & adiuuanti gratiæ. ergo ſunt eadem auxilia diuerſis vocibus declarata. Idque magis declarauit in lib. 2. de peccator. merit. cap. 18. vbi docet, ideo dictum eſſe à Paulo, *Deum operari in nobis velle, & perficere*, quia ſine illa excitante & adiuuante nihil poſſumus. In aliis autem locis, vt vidimus, ex illa ſententia Pauli colligit operantem, & cooperantem gratiam; ergo has non diſtinguit ab excitante, & adiuuante. Et idem argumentum ſumitur ex Enchirid. cap. 32. dum ait Deum operari voluntatem bonam in nobis, quia *voluntatem præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam.* Præterea frequentiſſimè Auguſtinus tribuit vocationi quod per illam operatur Deus in nobis, vt velimus, & quod facit, vt faciamus. Et hoc ipſum tribuit gratiæ operanti: at verò vocatio gratia excitans eſt, vt conſtat ex Concil. Tridentin. Ergo gratia excitans eſt operans, ac ſubinde adiuuans, eſt cooperans. De antecedenti videri poteſt latè Auguſtinus q. 2. ad Simplician. & de ſpirit. & liter. cap. 34. & lib. 2. de peccat. merit. cap. 17. & de prædeſt. Sanctor. cap. 19. & 2. Retract. cap. 1. & epiſt. 107. Hic accedit elegans Bernardi ſententia mirum in modum rem hanc declarans, lib. de Grat. & liber. arbit. ſub finem. Cùm enim dixiſſet, omnia interiora bona, quæ in nobis fiunt, ſoli gratiæ eſſe tribuenda, ſubiungit. *Ipſa liberum excitat arbitrium cùm ſeminat cogitatum, ſanat cùm immutat affectum, roborat, vt perducat ad actum, ſeruat ne ſentiat defectum: ſic autem iſta cum libero arbitrio operatur, vt tantùm illud in primo præueniat, in cæteris comitetur. Ad hoc vtique præueniens, vt iam ſibi deinceps cooperetur. Ita tamen, quòd à ſola gratia cœptum eſt, pariter ab vtroque perficitur, vt mixtum non ſigillatim, ſimul non viciſſim per ſingulos profectus operentur.* de quo teſtimonio plura in cap. 22. dicemus.

Bernard.

5. Confirmari præterea poteſt aſſertio, & deduci ex Concilio Tridentino iſto modo: nam Concilium ſufficienter nos docuit auxilia gratiæ ad ſalutem neceſſaria: at verò ad actus, ad ſalutem, & iuſtitiam neceſſarias non requirit alias gratias præter excitantem, & adiuuantem; ergo ſub illis comprehendit operantem, & cooperantem. Deinde idem Concilium expreſsè dixit, nos cooperari adiuuanti gratiæ, vnde tacitè ſignificat ipſam adiuuantem gratiam cooperari nobiſcum, ac ſubinde eſſe cooperantem. De gratia verò excitante dicit fieri ab Spiritu ſancto in nobis per illam inchoante noſtram ſalutem, quod pertinet ad gratiam operantem; ergo planè ſentit has gratias eſſe eaſdem.

Ex Concil. Trident.

6. Idem probatur ratione.

Declaratur tandem ratione, quia voluntas noſtra, vt ſupernaturaliter operetur, non indiget niſi vt priùs à Deo præparetur, & poſtea iuuetur: ergo tantùm indiget duabus gratiis actualibus, quæ illa duo munera præſtant, etſi variis nominibus appellentur. Deinde gratia operans vocatur, quam Deus ſolus in nobis facit, id eſt, ſine efficientia noſtra libera; cooperans verò dicitur gratia, quam Deus facit nobiſcum, vt patet ex Auguſtino citatis locis, & inter ſententias eius ponitur 12. quæ habetur etiam in Arauſicano can. 9. Sed illæmet proprietates conueniunt gratiæ excitanti, & adiuuanti, vt ex ſuprà dictis conſtat; ergo. Denique Deus non dicitur operari in nobis, niſi inſpirando, illuminando, & mentem bonis aff. ctibus imbuendo, vt dixit Proſper lib. 2. de vocat. gent. cap. 9. aliàs 26. ſed per eoſdem motus gratiæ excitat mentem noſtram. Ergo non diſtinguuntur in re prædictæ gratiæ.

Arauſican. Conc.

Proſper.

7. Altera ratio ex perſona.

Ratio verò omnium reddi poteſt ex D. Thom. 12. q. 111. art. 2. dicente, motum qui eſt in mobili, tribui mouenti: noſtram autem mentem ad Deum, vt ad mouentem cooperari, & ideo quando mens noſtra *eſt mota, & non mouens*, vtique liberè. *ſolus autem Deus eſt mouens, operatio Deo tribuitur, & ſecundùm hoc dicitur gratia operans, in illo autem effectu, in quo mens noſtra & mouet, & mouetur, operatio non ſolùm tribuitur Deo, ſed etiam animæ, & ſecundùm hoc dicitur gratia cooperans.* Atque ita gratia dici poteſt cooperans, vel reſpectu cauſæ ſuæ, quia à ſolo operante fit, quod eſt ſatis conſentaneum modo loquendi Auguſtini; vel dici poteſt operans reſpectu effectus per illam intenti, qui eſt liberum velle hominis: nam Deus per illam operatur, vt velimus. Excitans autem nominatur, vel ab effectu quaſi formali, quem in nobis habet, vel per illam vocem explicatur modus, quo per talem gratiam Deus operatur, vt velimus, ſcilicet excitando mentem, & moraliter illam inducendo. Voces autem adiuuantis, & cooperantis gratiæ, ſatis inter ſe ſimiles ſunt, tamen per vnam declaratur neceſſitas, & indigentia talis gratiæ ex parte hominis, nimirum infirmitas, quæ iuuanda eſt; per alteram verò declaratur neceſſitas humanæ cooperationis, ſine qua illa gratia non operatur.

8. Quomodo gratia operans & cooperans inter ſe & in ordine ad actus comparentur.

Tertiò dicendum eſt operantem, & cooperantem gratiam, quoad neceſſitatem, diſtinctionem, & vnitatem ita inter ſe, & ad actus humanos ſupernaturales conferri, ſicut excitans, & adiuuans ad eoſdem actus, & inter ſe comparantur. Hæc aſſertio ſequitur euidenter ex dictis, quia ſi gratia operans eſt eadem quæ excitans, non poteſt plus, vel minus diſtingui, quia etiam adiuuans,

adiuuans, & cooperans, non distinguuntur inter se. Et eadem ratione non possunt esse minus necessariæ gratia operans, & cooperans ad pietatis opera, quàm gratia excitans, & adiuuans, eo quòd inter se non distinguuntur. Vnde, sicut suprà diximus, excitantem gratiam ad opera pietatis requiri, vt dicendum est de gratia operante, quod etiam de cooperante per se euidens est. Et manifestè vtrumque probatur ex testimoniis Augustini proximè allegatis, præsertim lib. de Grat. & lib. arb. cap. 16. & 17. & ex lib. de dono perseuer. cap. 13. vbi ait, *Nos volumus, sed Deus in nobis operatur & velle: nos operamur, sed Deus in nobis operatur etiam operari pro bona voluntate.* Hæ namque locutiones indefinitæ limitari à nobis non possunt, & ideo vniuersalibus æquiualent, quod clariùs expressit Concilium Arausicanum, cap. 9. dicens: Quoties bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum vt operemur, operatur.

Augustin.

Conc. Arausic.

CAPVT XXI.

Obiectionibus occurritur, & variæ sententiæ de operante, & cooperante gratia attinguntur.

1. *Prima obiectio. Gratia habitualis dicitur operans & cooperans.*

Circa doctrinam superioris capitis nonnullæ difficultates occurrunt, ex quibus variæ opiniones Theologorum ortæ sunt, quas in hoc capite expedire necessarium est. Prima est, quia non solùm actualis gratia dicitur operans, & cooperans, sed etiam gratia habitualis: at verò habitualis gratia non potest dici excitans, vel adiuuans; ergo signum est hanc secundam diuisionem esse distinctam à prima, & plura comprehendere. Maior propositio est D. Thomæ dicta quæst. 111. artic. 2. vbi dicit gratiam habitualem, quatenus formaliter sanctificat, esse gratiam operantem, quod sequuntur aliqui auctores ex allegatis in principio capitis præcedentis: potéstque in eius fauorem induci Augustinus lib. 2. de peccator. merit. cap. 19. quatenus ait, *nisi adiuuante gratia superetur ad iustitiam, nemo conuertitur: nisi operante gratia sanetur, iustitiæ pace nemo fruitur.* sanitas enim animæ confertur per habitualem gratiam, & tamen ait Augustinus per operantem gratiam fieri. Hæc autem obiectio locum non haberet, si cum aliquibus modernis diceremus, habitus gratiæ operatiuos esse gratiam excitantem, quatenus ad gratiam inclinant. Ille autem modus loquendi nobis in superioribus probatus non est, quia neque est consentaneus doctrinæ Augustini, & Conciliorum de gratia excitante, nec inclinatio habitus est vera excitatio vitalis, quæ est proprius formalis effectus gratiæ excitantis.

D. Thom.

2. *Explicatur ille loquendi modus.*

Respondeo igitur (licèt fortè sit quæstio de modo loquendi) iuxta sensum Augustini habitualem gratiam non esse operantem, nunquam enim Augustinus loquutus est de gratia habituali, quando dixit Deum in nobis sine nobis operari, vt velimus, sed de actuali gratia excitante, & vocante, vt alij graues Theologi moderni adnotarunt, Bellarmin. lib. 1. de grat. & lib. arbitr. cap. 14. §. *hac doctrina.* Vasquez, Valentia, & alij: loquitur enim Augustinus in illis locis de initio salutis contra Semipelagianos, quod non sumitur à gratia habituali, quam illi fortè non negabant, sed à vocatione, inspiratione, & illuminatione, vt Concil. Trident. dixit. Item prima gratia operans nullo modo est à nobis liberè, nec dispositiuè, nec imperatiuè secundùm Augustinum, qui ita loquitur de initio salutis: at prima gratia sanctificans pendet aliquo modo à nobis, saltem dispositiuè, imò & aliquo modo meritoriè per fidem, & pœnitentiam, maximè iuxta modum loquendi Augustini in epist. 105. & 107. In verbis autem allegatis Augustinus per sanantem gratiam non intelligit solam habitualem, sed auxilium cuiuscumque gratiæ sanctificantis, quia licèt non conferat animæ formalem sanitatem, à culpa inchoat sanitatem dando vires, quibus anima in Deum conuertatur.

Bellarm. Vasq. Valent.

3. *Satisfit obiectioni.*

Ad obiectionem ergo respondeo etiam D. Thomam reliquósque Theologos citatos præcipuè declarare illam diuisionem de gratia actuali, voluisse tamen, & commodè potuisse illas voces accommodare ad gratiam habitualem secundùm diuersas rationes spectatam, de quo vsu (vt dixi) concedendum non est, tum quia pertinet ad significationem, & impositionem vocum, tum etiam, quia omnis causalitas in quocumque genere vocari solet operatio, & ita habitus gratiæ, quatenus cum potentia operatur, optimè dicitur cooperans, sicut etiam dicitur adiuuans: vt verò informat animam, & illam formaliter sanctificat, vel benè disponit, potest dici operans, quamuis minùs propriè, & non sine metaphora, qua etiam alij vtuntur ad vocandum habitum gratiæ excitantem gratiam, quatenus inclinat, quod, vt dixi, minùs vsitatum, magísque improprium, ac metaphoricum est.

4. *2. Obiectio, sequeretur primū actū esse à gratia cooperante, quod falsum est.*

Secunda difficultas est, quia ex declaratione à nobis data sequitur, primum actum, quo voluntas incipit velle bonum, & odisse malum, vel quo voluntas peccatoris incipit liberè conuerti in Deum, esse à gratia cooperante. consequens est falsum; ergo. Sequela nota est. Minor autem constat ex D. Thoma dicto art. 2. vbi dicit primum actum internum voluntatis, quo diligimus Deum super omnia, vel intendimus supernaturalem finem, esse tantùm à gratia operante; actum verò externum esse à gratia cooperante. Intelligere autem videtur per actum externum non solùm externam motionem membrorum (quia illa secundùm se non est supernaturalis, vt constat,) sed internam voluntatem supernaturalem imperantem actionem externam, atque ideo omnem voluntatem, quæ versatur circa media, vt est electio, & vsus. Ille enim modus loquendi consentaneus est D. Thomæ 1. 2. quæst. 18. articul. 6. & alius non potest hîc accommodari, vt constat. Ratio autem D. Thomæ fundatur in alia doctrina eius, quòd voluntas, vt est finis, non se mouet, sed mouetur ab auctore naturæ: in volitione autem mediorum iam se mouet ex præconcepta intentione finis. Ita docet 1. 2. q. 9. art. 4. Ita etiam hîc inquit in intentione finis supernaturalis voluntatem se habere, vt motam ab auctore gratiæ, & ideo motionem illam esse solùm à gratia operante: in electione autem mediorum iam ipsam se mouere, & ideò motum illum esse à gratia cooperante, & ita intelligit Augustinum dicto lib. de grat. & lib. arb. c. 17. dicentem, Deum operari in nobis sine nobis, vt velimus, scilicet

D. Thom.

Idem.

Augustin.

ſcilicet primum velle. Cùm autem volumus, & ita volumus vt faciamus, cooperari nobiſcum, id eſt, quando volumus eligendo media efficaciter, & conſtanter exequendo illa.

5. Confirmatur obiectio. Caietan.

Eandem doctrinam habet D.Thom. in 2.d.26. q.2.art.5. eámque ſequitur Caiet. dicto art. 2. in prima reſponſione, & expoſitione ſua; addit verò in ſecunda, gratiam operantem verſari circa actus, qui non ſunt meritorij de condigno, quia non procedunt ab habitibus; gratiam verò cooperantem dari ad actus meritorios. Hoc tamen poſterius nec in D.Thoma habet fundamentum, quod ego videam, neque eſt vſitatus ille modus loquendi, ideoque admittendus non eſt. Eandem verò doctrinam ſimpliciter ſequitur Soto lib.1. de nat. & grat. c. 16. vbi etiam Auguſt. ad eundem ſenſum trahit. Imò etiam Bellarm. lib. 1. de grat. & lib. arb. cap. 14. eandem ſequitur ſententiam, licèt in verbis diſcreper à D. Thoma, quia putauit illum de proprijs externis actibus fuiſſe loquutum. Et hac ſententia abutuntur aliqui ex hæreticis huius temporis, qui licet generaliter non conſentiant cum Caluino, & Luthero in neganda libertate, ſaltem primum actum conuerſionis dicunt non eſſe liberum, quia eſt à ſola gratia operante, & ita non fit à nobis. Quapropter licèt inter Catholicos in hoc non ſit in re diſſenſio, & ideo in illa explicatione gratiæ operantis, fortè ſit ſolum controuerſia de verborum vſu; nihilominus, hoc tempore cautè loqui oportet, remque ipſam ſatis explicare.

Soto. Bellarm.

6. Soluitur obiectio concludendo primum illū actum eſſe à gratia cooperante, idque oſtenditur 3. ratione.

Perſiſtendo igitur in ſententia poſita in capite præcedenti, dico primum actum dilectionis Dei ſuper omnia, vel conuerſionis liberæ animæ in Deum, vel in quemcunque pium finem, non ſolùm à gratia operante, ſed etiam à cooperante. Prior pars ſine controuerſia admittitur, & ideo vt alteram probem, ſuppono, huiuſmodi actum eſſe perfectè voluntarium, ac liberum, ideóque & à noſtra voluntate & effectiuè, & cum dominio fieri. hoc eſt de fide definitum in Tridentino, & infrà eſt latè tractandum. Vnde certum etiam eſt voluntatem non ita moueri ab alio, in illo actu, quin etiam ipſa ſe moueat. & phyſicè, & aliquo morali modo: phyſicè quidem, quia in ſe efficit motum illum, nihil enim aliud eſt mouere ſe, vel alium, quàm in ſe, vel in alio efficere motum. Moraliter verò, quia liberè ſe mouet, & motio libera moralis eſt, & ideo talis actus poteſt eſſe meritorius de condigno, & in puero baptizato perueniente ad vſum rationis; vel ſaltem poteſt eſſe moralis diſpoſitio, vt conſtat. Hinc ergo concludo talem actum eſſe propriiſſimè à gratia cooperante, quia ſine illa nihil ſupernaturale poteſt voluntas noſtra liberè operari.

1 Ex Trid.

quod etiam patet ex verbis illis Concilij Tridentini cap. 5. ad conuertendum ſe ad ſuam ipſorum iuſtificationem, eidem gratiæ liberè aſſentiendo, & cooperando diſponuntur. Ecce ad vltimam diſpoſitionem gratiæ cooperatur peccator; cui autem cooperatur, niſi gratiæ? Ergo illa diſpoſitio eſt à gratia cooperante: eſt autem illa diſpoſitio actus in finem tendens, vt conſtat; ergo. Idem confirmant verba can. 3. in quo actus amoris Dei, & conuerſionis dicuntur eſſe à gratia adiuuante, quæ eadem eſt cum cooperante, vt oſtendimus.

7. 3. Ex Auguſtino.

Præterea hanc fuiſſe mentem, & ſententiam Auguſtini probamus ex illa ſententia eius 22. quam vſurpauit Arauſicanum cap. 9. *Quoties bona agimus, Deus in nobis, & nobiſcum, vt operemur, operatur.* per quæ verba concurſum gratiæ operantis, & cooperantis, declaratur, & ad omnia opera bona, id eſt, pietatis poſtulatur. Inter illa autem bona maximè computatur ipſa conuerſio, & liber concurſus ad vocationem, de quo conſenſu apertè loquitur Auguſt. lib. 2. contra 2. epiſt. Pelagian. cap. 2. cùm dicit: *Quamuis niſi adiuuante illo, ſine quo nihil poſſumus facere, os non poſſumus aperire, tamen aperimus illius adiumento, & opere noſtro.* Aperire autem os vocat, conſentire primæ gratiæ vocanti: vnde ſubdit, nam quid eſt præparare cor, & os aperire, niſi voluntatem præparare; ergo illamet prima conuerſio & diſpoſitio fit à Deo adiuuante; ergo Deo cooperante. Eſt ergo ille actus etiam à cooperante gratia. Præterea in lib. de grat & lib. arb. cap. 17. loquens de primo amore, vel imperfecto, vel perfecto Dei, dicit. *Quis paruam dare cœperat charitatem, niſi ille qui præparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incipit. Quoniam ipſe vt velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur, perficiens.* Dicitur autem homo ſimpliciter velle, quod libera, & efficaci voluntate vult; ergo talis voluntas etiamſi ſit prima, eſt à gratia cooperante. Vnde è conuerſo quoties actus eſt à ſola gratia, dicitur fieri à ſolo Deo, quia non fit à nobis liberè, nam ſtatim ſubdit, *vt velimus*, ſine nobis operatur; ergo è contrario quando actus eſt liber, etiamſi ſit primus, eſt à gratia cooperante. Et ideo adiungit, *Cùm autem volumus, & ſic volumus, vt faciamus*, id eſt, cùm efficaciter volumus, nobiſcum cooperatur. Et tandem concludit, *tamen ſine illo vel operante, vt velimus, vel cooperante cùm voluimus, ad bona pietatis opera nihil valemus.*

8. Cõfirmatur ex Proſp. Anſelm. Bern.

Et in eadem ſunt ſententia Proſper 2. de vocat. gent. c. 9. aliàs 26. & Anſelm. in id 1. Corinth. 15. *Non ego, ſed gratia Dei mecum*, & optimè Bernard. in lib. de grat. & lib. arb. in principio, vbi ſic inquit. *Gratiæ operanti ſalutem cooperari dicitur liberum arbitrium, dum conſentit, hoc eſt, dum ſaluatur.* Conſentire enim ſaluari eſt, vtique ſecundùm præſentem iuſtitiam, vel ſi perſeueratur. Igitur omnis conſenſus liber, & ſupernaturalis præſtitus gratiæ vocanti, ſeu operanti, ſiue ſit pœnitentia, ſiue amor Dei, ſiue ipſa voluntas credendi, eſt à gratia cooperante, quia non cooperatur lib. arbitr. niſi gratiæ, vt ſæpe dictum eſt. Vnde tacitè Bernardus exponit Aug. vt quoties dicit, Deus operando incipere ſalutem in nobis, intelligatur de initio illo gratiæ vocantis, quod antecedit conſenſum, quia cùm adeſt conſenſus, iam non eſt tantùm initium ſalutis, ſed ſalus ipſa, & ideo iam non ſolùm Deus operatur, ſed etiam nobiſcum cooperatur; & ideo quoties Aug. ſoli Deo tribuit operari, vt velimus, loquitur de operatione per illuminationem, & inſpirationem, per quam moraliter Deus operatur, vt velimus, etiam ſi nos nondum velimus, donec liberè conſentiamus.

9. Gratia operans datur ad finem & media. Auguſtin.

Vnde etiam fit, gratiam operantem, non ſolùm dari ad primum velle, ſeu ad intentionem finis, ſed etiam ad electionem mediorum, & ad externos actus, ſeu volitiones efficaces eorum. quod probatur ex Aug de dono perſeuer. c. 13. dicente: *Nos ergo volumus, ſed Deus in nobis operatur & velle*; nos ergo operamur, ſed Deus in nobis operatur, & operari pro bona voluntate. Et ita loquitur Scriptura, *faciam vt faciatis, & in præceptis meis ambuletis*. quæ verba & opera externa, & voluntates eorum, ſeu mediorum comprehendunt. Denique ex tota doctrina Auguſtini, q. 2. ad Simplician. & de ſpirit. & liter. cap. 34. & alijs locis, quæ infrà

tractando

tractando de gratia efficaci ex professo ponderabimus, constat gratiam illam, qua Deus facit, vt velimus, vel vt operemur, operantem esse; ergo gratia operans non solùm ad internum velle per modum intentionis, sed etiam ad voluntatem exequentem, & operantem est necessaria.

10. *Omnes actus supernaturales sunt ab vtraque gratia operante, & cooperante, sed diuerso respectu.*

Quapropter non sunt ita distinguendæ istæ duæ gratiæ, vt quidam actus supernaturales sint ab vna, & quidam ab alia, sed ita vt singuli sint ab vtraque, diuerso tamen modo, nam ab operante sunt præueniendo, & inspirando, vt velimus, & faciamus: à cooperante autem simul influendo cum voluntate, quando liberè velle incipit. Et ideo quoad hoc non oportet distinguere inter actus supernaturales, & antecedentes iustificationem, quia non solùm dispositiones proximæ, sed etiam remotæ ad iustitiam, quatenus sunt actus liberi supernaturales à gratia cooperante, sint simul cum operante, vt constat ex dictis. Et similiter non est necesse distinguere inter actus meritorios, vel non meritorios, quia si sit sermo de merito de congruo in omnibus actibus liberis, & supernaturalibus, seu ex fide procedentibus, inueniri potest, iuxta doctrinam Aug. epist. 105. *Augustin.* Si verò sit sermo de condigno, dispositiones saltem remotæ ad iustitiam non sunt meritoriæ de condigno, nec vltima vt ordine naturæ antecedit gratiam, & tamen sunt ab vtraque gratia, vt ostensum est. Fructus etiam iustitiæ, qui sunt meritorij de condigno, non solùm fiunt à gratia cooperante, sed etiam ab operante, seu antecedente, vt loquitur Tridentinum sess. 6. cap. 16. *Tridentin.* Quæ omnia sunt consentanea his quæ suprà de gratia excitante, & adiuuante diximus. & ex illis necessariò consequuntur, cùm hæ gratiæ respectiuè eædem sint, vt etiam docuimus.

11. *Ad obiectionem ex S. Thoma.*

Ad obiectionem ergo concedimus sequelam, & ad D. Thom. respondemus, nunquam negasse doctrinam traditã, quatenus ad rem ipsam spectat. Nam q. 109. art. 6. expresè docet hominem disponere se vltimatè ad gratiam per liberum arbitrium cum gratia Dei: idem autem est se disponere, quod se mouere, & q. 113. art. 6. & 8. inter requisita ad iustificationem ponit motũ lib. arbitr. qui rectè non potest esse ab ipso, nisi cooperante gratia Dei. Igitur in alio loco solùm explicuit voces operantis, & cooperantis gratiæ secundùm aliam considerationem, & alium loquẽdi modum moraliter, & physicè accommodatum. Nam licèt voluntas in omni actione libera se physicè, & moraliter moueat, quasi per antonomasiam dicitur se mouere moraliter, quando non solùm actionem, sed etiam principium actionis à se habet. Atque hoc modo dicitur se mouere in deliberationibus circa media, cùm ex præconcepto fine ad consultandum de mediis se applicat: & in sensu huic opposito dicitur non se mouere in prima intentione finis, non quia non efficiat liberè illum intentionis motum, sed quia illum elicit ex inclinatione, & motione accepta ab auctore naturæ, vel gratiæ. Et cum ea proportione dicitur ille primus actus, etiamsi liber sit esse peculiari modo à gratia operante, comparatione aliorum, qui sunt circa media eligenda, vel exequenda, non quia non sit etiam à gratia cooperante, sed quia in eo maiorem vim, & efficaciam habet instinctus, & distinctio gratiæ operantis; & cum eadem proportione alij actus dicuntur esse à gratia cooperante, non quia non etiam fiant in virtute operantis gratiæ, sed quia non ita proximè, & immediatè sunt ab illa, sed mediante intentione, deliberatione, ac consultatione, quæ cum operante gratia fiunt. In hoc ergo sensu sustineri potest ille modus loquendi D. Thomæ, de quo iterum in sequentibus redibit sermo. Accipiendus verò est, vt dixi, per quandam vocum extensionem, seu accommodationem, nam proprius sensus sine dubio est, quem antea exposuimus.

12. *3. Obiectio. Gratia operans applicat efficaciter voluntatem ad velle, ex Augustino, quod non facit gratia excitans. ergo non sunt idem.*

Tertia difficultas est, quia gratia operans apud Aug. est illa, quæ efficaciter applicat voluntatem ad velle, vt ex locis citatis constat: sed gratia excitans non ita applicat voluntatem; ergo non sunt idem. Propter hoc Greg. in 2. d. 28. q. 1. concl. 1. & 3. & d. 12. dicit gratiam operantem non esse excitantem, neque etiam adiuuantem, sed quandam gratiam mediam, quam possumus vocare applicantem, quia secundùm illam datur ad applicandam voluntatem excitatam, vt cum effectu velit, & quia solus Deus est, qui applicat illam cum efficacia, ideo talis gratia dicitur operans. Cum qua opinione Greg. in re videtur coincidere recentiorum sententia, de auxilio ita efficaci, vt physicè prędeterminet voluntatem, quod necessarium esse dicunt ad omnes supernaturales actus, & à solo Deo in nobis fieri. *Gregor.* Et ideo dicunt gratiam operantem esse, vel solum illud auxilium physicè prędeterminans voluntatem, vel certè illud esse operans, quasi per antonomasiam, & ad hoc significandum vocant illam gratiam præoperantem, quæ vox apud Aug. (vt ego sciam,) non inuenitur, sed semel apud Prosperum in epistola ad August. vt suprà notaui. Vnde inferunt gratiam operantem realiter distingui ab excitante, tum quia excitans non ita determinat voluntatem, sed operans illi additur, vt consentire faciat voluntatem; tum etiam, quia excitans gratia non efficit physicè consensum liberum: gratia verò operans illum physicè facit, & facere facit. Vnde consequenter hanc eandem gratiam dicunt esse operantem, quatenus à solo Deo fit; cooperantem verò quatenus consensum simul cum voluntate facit. Atque ita concludunt operantem & cooperantem gratiam nec in re distingui, & indicant nunquam separari.

13. *Reiicitur hæc sententia.*

Sed hæc parum obstant doctrinæ datæ in præcedenti capite. Nam opinio Gregorij in primo libro à nobis reiecta est; altera verò sententia de gratia præoperante efficaciter ac physicè prædeterminante in lib. 5. ex professo tractanda, & impugnanda est. Nunc breuiter ad ea quæ P. Aluar. in disp. 81. tangit, respondebo. *Aluar.* Et in primis dico ipsum non posse consequenter negare gratiam operantem esse gratiam excitantem. Nam in disp 74. n. 4. dixerat primam gratiam præuenientem, & excitantem non esse actum vitalem: illa autem gratia, si datur, est gratia operans sine dubio, quia est gratia actualis, quã solus Deus operatur in nobis, quod ipse fatetur sufficere ad gratiam operantem; ergo illa gratia operans, & omnis similis motio præuia virtuosa, & efficax, vt ille loquitur, est gratia excitans.

14. *Nunquam gratia operans distinguitur ab excitante.*

Vnde fit vlteriùs nunquam distingui realiter gratiam operantem ab excitante, quia operans semper est excitans, iuxta illius sententiam; & è contrario gratia excitans semper est operans. Nam esto detur aliqua gratia operans, quæ sit etiam physicè cooperans, vel prædeterminans voluntatem, non tamen propterea dicendum est hoc esse de ratione gratiæ operantis, vt sic, quia sine vlla dubitatione actus vitalis gratiæ excitantis, sunt auxilia gratiæ operantis. Nam Augustinus, Prosper, Bernardus, & alij Patres, imò Conci-

cilia Tridentinum, & Arausicanum per illos actus dicunt Deum operari in nobis, sine nobis, & omnes moderni Scriptores hos actus in primis ponunt inter gratias operantes, vt videre præcipuè licet in Soto, Bellarmino, Stapletonio, Valentia, & Vega. Licèt enim interdum alias significationes, vel etiam alios modos gratiæ operantis admittere videantur, nihilominus primo loco sub eo genere ponunt motus gratiæ excitantis; ergo semper gratia excitans est operans, & è conuerso. Vnde vlterius fit non rectè dici, eas realiter distingui, nisi fortè eo modo, quo vna gratia excitans potest ab alia realiter distingui, nisi fortè eo modo, quo vna gratia excitans potest ab alia realiter distingui, quia etiam potest differre in modo excitandi, & operandi iustificationem.

15. Confirmatur. Addimus verò vlteriùs nullam talem dari gratiam operantem, quæ propriè, & vitaliter excitans non sit; negamus enim dari motionem illam, vel auxilium efficax prædeterminans, quod ex parte in fine huius libri probabimus, quatenus id tribui solet concursui generali Dei, partim in lib. 5. quatenus id spectat ad proprium gratiæ auxilium, quod efficax dicitur; de quo vt præueniens est, ibi ostendimus non esse necessarium, vt physicè nos faciat consentire, vel vt ipsum consensum physicè efficiat, sed sufficere vt moraliter id faciat; nam physicum principium aliud est, vt suprà cap. 18. ostensum est: præter principium autem, seu actum primum physicè cooperantem ad actum, non est necessarium aliquid aliud physicè concurrens præter Deum ipsum, per simultaneum concursum influentem, vt in discursu huius libri ostendam. Nec huic doctrinæ obstat, quòd eadem gratia operans, possit fieri cooperans, quia in gratiis actualibus satis est quòd moraliter cooperetur, sicut de fide dixit Iacobus cap. 2. & Trid. sess. 6. cap. 10. cooperari operibus iustorum, & sicut suprà diximus, excitantem gratiam moraliter iuuare, nam eodem modo loquendi est gratia cooperans, quæ nullo modo dici potest operans, scilicet ipsum actuale auxilium imbibitum in actione nostra, qua Deus operatur nobiscum: nam illud esse non potest sine nobis cooperantibus, & ita nullo modo potest esse gratia operans, sicut etiam ita est adiuuans, vt non sit excitans; & sic in omnibus seruant illæ gratiæ proportionem, vt diximus.

Iacob. Trident.

16. Gratia operans non est perpetuò efficax. *Aluarez.* Addo denique, gratiam operantem non semper esse efficacem: nam inde fieret esse inseparabilem à consensu, quod dici non potest. Probatur sequela. Primò ad hominem contra P. Aluarez, quia ille affirmat gratiam operantem physicè infundi ante gratiam excitantem: at gratia excitans potest esse inefficax; ergo quoties gratia excitans est inefficax, etiam prior gratia operans est inefficax. Dicet fortè illam gratiam operantem esse tunc inefficacem ad consensum, non verò ad ipsam excitationem; sed hoc in primis nihil est, nam etiam ipsa gratia excitans est efficax ad excitandum. Deinde ipse in secunda conclusione expressè loquitur de efficacia ad consensum efficiendum, & determinandam voluntatem, vt illum præbeat, & absolutè docet gratiam operantem habere illam efficaciam. Non est ergo illa efficacia de ratione gratiæ operantis, quidquid nunc sit, an aliqua gratia operans possit illam habere. Obiter tamen aduerto cauendum esse aliud extremum dicentium gratiam operantem esse inefficacem, & solam cooperãtem esse efficacem, quod sentit Palaci. in 2. dist. 26. dum ait Deum mouere voluntatem efficaciter, & inefficaciter, & quando mouet efficaciter, gratiam esse operantem, quando inefficaciter, gratiam esse cooperantem. Sed licèt hoc posteriùs verum sit, quia gratia cooperans inuoluit hominis cooperationem, & ideo quantum ad illum actum, propter quem datur, semper est efficax. Nihilominus illud prius non est verum, quia gratia operans abstrahit ab efficaci, & inefficaci, sicut gratia excitans, vel vocatio, vt in lib. 5. ex professo probabimus.

Palaci.

Capvt XXII.

Augustini sententia de gratia operante, & cooperante, ampliùs examinatur.

1. Verba Augustini quæ faciunt difficultatem. Qvarta difficultas sumi potest ex celebri testimonio Augustini lib. de Grat. & lib. arb. cap. 17. quod censetur esse præcipuum huius diuisionis fundamentum. Vbi autem priùs dicit, eum, qui vult seruare præceptum, & non potest, habere voluntatem paruam, seu inualidam, quam vocat imperfectam charitatem; eum verò, qui & vult, & potest seruare præceptum, habere voluntatem robustam, quam è conuerso perfectam charitatem appellat. Et statim subiungit: *Quis istam, etsi paruam, dare cœperat charitatem, nisi ille, qui preparat voluntatem, & cooperando perficit quod operando incipit? Quoniam ipse vt velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens: propter quod ait Apostolus, Certus sum, quoniam qui operatur in vobis opus bonum, perficit vsque in diem Christi Iesu. Vt ergo velimus, sine nobis operatur: cum autem volumus, & sic volumus, vt faciamus, nobiscum cooperatur: tamen sine illo, vel operante, vt velimus, vel cooperante cum volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus. De operante illo, vt velimus, dictum est. Deus est enim qui operatur in nobis, & velle, de cooperante illo, cùm iam volumus, & volendo faciamus: scimus (inquit) quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Videtur ergo ex sententia Augustini gratia operans, & cooperans non distingui, nisi quia operans præbet charitatem, vel voluntatem imperfectam, cooperans autem perfectam. Quo testimonio aliqui moderni ad id asserendum conuincuntur, & consequenter addunt priorem charitatem dici esse à gratia operante, quia prima gratia sine meritis datur; posteriorem verò esse à gratia cooperante, quia perfectio charitatis sub meritum cadit. Et videtur esse expositio consentanea verbis Augustini, quia charitas imperfecta non est motus indeliberatus, sed liber, qualis fuit in Petro, quando dixit Christo, *Si oportuerit me mori tecum, non te negabo.* quo exemplo vtitur Augustinus: & tamen illam charitatem imperfectam tribuit gratiæ operanti; ergo per gratiam operantem non intelligit motus indeliberatos gratiæ excitantis, sed motus liberos imperfectos, qui sub meritum non cadunt.

Prima expositio, Gratiã operantem esse motus liberos imperfectos, cooperantem esse motus liberos perfectos & meritorios.

2. Reiicitur illa expositio. Primò si agatur de habituali charitate perfecta, & imperfecta. Hæc tamen expositio, neque veram doctrinam continet, neque consentaneam aliis locis Augustini. Vnde necesse locum illum aliter interpretari. Primum probo quòd iuxta illam expositionem Augustinus loquitur de charitate habituali perfecta, vel imperfecta, vel de actibus charitatis perfecto, vel imperfecto. Primum membrum insinuat

nuat ille auctor cùm probat charitatē imperfectam fieri in nobis à Deo sine nobis, quia prima gratia absque meritis datur, non enim loqui potest de gratia actuali, quia hæc est gratia excitans, quam ipse excludit; ergo necesse est vt de habituali loquatur. Vnde consequenter subdit charitatem perfectam cadere sub meritum, quia augmentum gratiæ ex meritis datur, quod planè intelligitur de gratia habituali. At idem paulo inferiùs dicit, alienum fuisse à mente Augustini diuisionem illam accommodare ad gratiam habitualem, quod & nos suprà diximus, & est euidens, saltem in dicto loco Augustini, quia manifestè de actibus loquitur. Item, quia si de habitu loqueretur, non potuisset cum fundamento dicere, Petrum, cùm dixit Christo, *Si oportuerit me mori tecum, non te negabo* habuisse habitum charitatis adeò imperfectam, vt nullum eius, vel gratiæ augmentum per sua merita esset consequutus: nam poterat habere gratiam habitualem valde perfectam, & nihilominus in illa non perseuerato, sed Christum negare. At denique, quia licèt de habituali charitate loqueretur, non verè diceret Augustinus; neque consequenter in doctrina sua, imperfectam, vel primam gratiam fieri in nobis sine nobis, id est, sine vllo merito nostro. Quia illa particula *sine nobis*, relata ad meritum, non solùm excludit meritum de condigno, sed etiam de congruo. Additur enim ab Augustino, & Concilio Arausicano illa particula ad reprobandum Semipelagianorum errorem, qui meritum aliquod primæ gratiæ, & initij nostræ salutis ponebant, & ideo non satis reprobatur, nisi excludendo omne meritum, etiam de congruo ab initio salutis, vt in quinto Prolegomeno visum est, & in libro sequenti latiùs dicetur. At verò iuxta doctrinam Augustini epist. 105. prima gratia habitualis, & remissio peccatorum non comparatur sine aliquo merito impetratorio per fidem; ergo non poterat de illa intelligere Augustinus, quod fiat in nobis, sine nobis, respectu meriti.

3. Superest ergo, vt Augustinus in illo loco de actu charitatis perfecto, vel imperfecto loquutus fuerit. Hoc autem posito non rectè probatur charitatem imperfectam fieri in nobis sine nobis, quia prima gratia non cadit sub meritum. Quæ est enim hæc illatio, aut connexio? Nam licèt prima gratia habitualis infundatur nobis sine merito de condigno, nihilominus potest in nobis præcedere imperfectus motus charitatis meritorius de congruo, & ante illum motum charitatis præcedere motus spei, vel fidei, qui potest esse meritum de congruo auxilij ad illum motum charitatis imperfectum; ergo illa ratione non potest dici fieri in nobis sine nobis, & consequenter neque potest dici gratia operans in illo sensu. Rursus etiam motus perfectus charitatis, & super omnia non cadit sub meritum de condigno, quia potest natura antecedere habitualem gratiam, sine qua non est meritum de condigno; potest enim ille amor perfectus per præcedentia opera ex fide, & auxilio gratiæ facta non sine aliquo merito impetratorio obtineri; ergo non magis fit in nobis sine nobis, quàm motus imperfectus; ergo non magis vnus, quàm alter est ex gratia operante, vel cooperante. Dicetur fortè omnem motum charitatis, qui non fit ex habitu, vocari imperfectum, & è contrario omnem qui ex habitu charitatis, dici perfectam charitatem. Sed hoc neque euitat difficultatem, neque explicat

2. Si agat de actu charitatis perfecto, & imperfecto.

Augustinum; tum propter rationem factam, quòd motus liberi charitatis præcedentes habitum, cuiuscumque perfectionis sint, non fiunt sine nobis, etiam relati ad meritum aliquod, tum etiam, quia Augustinus, vt dixi, nihil de habitu loquutus est. Vnde non considerauit, an actus procedat ex habitu, nec ne, vt illum perfectam, vel imperfectam charitatem vocaret. Denique etiamsi actus procedentes ex actu charitatis sint ipsi meritum de condigno; nihilominus non cadunt sub meritum de condigno, & possunt cadere sub meritum de congruo, & ita non magis sunt sine nobis, quàm actus præcedentes habitum; nullo enim modo potest expositio, & sententia illa vera esse, aut Augustino accommodari.

Accedit quòd iuxta illam gratia operans non esset necessaria ad omnes actus pietatis, quod suprà ostensum est falsum esse, & contra eumdem Augustinum, & Concilium Arausicanum can. 9. dicens, *Quoties bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum, vt operemur, operatur.* Sequela patet, charitas imperfecta iuxta illam expositionem, est ex gratia operante, & non cooperante; quia fit in nobis sine nobis, & nihilominus dicitur esse actus liber, bonus, ac pius; & licèt dicatur esse imperfectus, non potest illo titulo excipi à generali doctrina Concilij, quæ cùm sit contra Semipelagianos, tam imperfectos, quàm perfectos actus, comprehendere necesse est, aliàs non satis damnasset Semipelagianos, qui solùm actus imperfectos sibi tribuebant. Vnde etiam constat illam particulam *sine nobis*, non rectè explicari solùm respectu meriti, quia excludit etiam cooperationem liberam: nam quoties nos liberè cooperamur, non dicitur Deus agere in nobis, & nobiscum, vt ibi loquitur Concilium. Vnde August. q. 2. ad Simplicianum, dicit ideo Deum incipere operari in nobis, quia non est in potestate hominis vt cogitatio, & vocatio ad ipsum perueniat. Et sic etiam de dono perseuer. cap. 3. *non esse in potestate nostra cor nostrum*; ideoque indigere diuino auxilio, vtique operante, & lib. de spirit. & liter cap. 34. in vniuersum dicit Deum operari ipsum velle, præueniendo voluntatem per vocationem: consentire autem vocationi semper esse propriæ voluntatis, vtique cum operante gratia. In omni autem actu libero voluntatis siue perfecto, siue imperfecto, est aliquis consensus, quia est aliqua determinatio libera; ergo si actus est pietatis, semper fit per gratiam cooperantem, & supponit operantem. Ergo è contrario gratia purè operans non est nisi in actibus non liberis, quales sunt gratiæ excitātis, vt iam declarauimus.

4. *3. Gratia operans non esset necessaria ad omnes actus pietatis. Conc. Araus.*

August.

Dico ergo in primis, licèt ibi Augustinus de charitate imperfecta loqui videatur, tamen id solum esse veluti causa exempli, & doctrinam generaliter accipiendam esse de omni bona voluntate, quam in principio capitis, *voluntatem faciendi Dei mandatum*, appellauit. Et ratio est clara, quia gratia operans, & cooperans, non sunt necessariæ propter solos actus charitatis, sed propter omnes actus pietatis, vt sæpe dictum est, & probatum. Deinde probabile est per voluntatem imperfectam intelligere Augustinum simplicē affectum, non liberum ad bonum à solo Deo immissum, iuxta quem sensum facilè expeditur difficultas, quia ille est gratia operans, & dicitur imperfectus, quia non est liberè: conuerso autem liber omnis actus qualiscumque sit, ex ea parte qua liber fit, est actus humanus, & ideo voluntas perfecta nominatur. Potestque hoc suaderi, quia nisi hoc modo

5. *Vera mens Augustini de omni bona voluntate.*

locum illum explicemus, vix potest distinctio illa voluntatis, vel charitatis paruæ, & magnæ de actu voluntatis cum certitudine, vel cum sufficienti coniectura declarari. Nam voluntas non dicitur ab Augustino magna, vel parua ex parte obiecti, quia circa idem obiectum, scilicet facere mandatum, vel ponere animam pro Christo, illam duplicem voluntatem distinguit, eámque dicit fuisse magnam in Martyribus, qui magnum illud mandatum fecerunt, paruam autem in Petro, qui id volebat, quando dicebat, *animam meam pro te ponam*, & postea non fecit.

6. Quomodo distinguatur ab August. parua & magna charitas.

Distinguuntur ergo illæ duæ voluntates ex modo tendendi in illud obiectum. Quis est igitur iste modus, si vterque actus liber esse supponitur? nam quòd vna voluntas sit constans, & non alia, non satis indicat imperfectionem in ipso actu, pro tempore quo fit, sed in optante illam ostendit. Hoc tamen non satis est, vt diuersa gratia operans ad talem actum necessaria sit. Si verò dicamus voluntatem perfectam dici, quæ est per actum absolutum; imperfectam, quæ per conditionatum, velleitatem vocant. In primis non constat exemplo Petri, quod Augustinus adducit, nam Petrus tunc propositum ex se absolutum habuisse videtur, licèt postea illud mutauerit. Et deinde etiam desiderium sanctum, licèt non sit omnino absolutum, non fit liberè sine cooperante gratia. Denique si (vt alij volunt) per voluntatem imperfectam intelligatur voluntas intendens, per perfectam, voluntas vtens, & exequens; in primis incredibile est propositum seruandi mandata absolutum, & vniuersale vocari ab Augustino voluntatem imperfectam. Deinde etiam est incredibile, sensisse Augustinum talem actum fieri sine gratia cooperante, cùm in cap. 16. dicat, petendum esse à Deo, vt tantum velimus, quantum necesse est, vt volendo faciamus.

7. Parua & simplex affectio, perfecta autem volitio libera.

Videtur ergo illa facilior, & expeditor intelligentia, vt voluntas parua dicatur illa simplex affectio, quam Deus per gratiam excitantem, quæ est etiam purè operans, solet immittere: voluntas autem perfecta sit volitio libera, quæ non dicitur perfecta, quia in se, & absolutè semper talis sit, sed solùm comparatione prioris, in qua gratia solùm operatur, & nondum voluntati liberæ cooperatur. Obiici verò contra hoc solet, quia Augustinus dicit, gratiam operantem facere, vt velimus, quod intelligit non solùm de affectu illo indeliberato, sed etiam de libera voluntate. Nam de hoc velle loquitur Paulus cùm dicit, *Deus operatur in nobis velle*, & tamen de illo velle ait Augustinus fieri per gratiam operantem, cùm ait, *De operante, vt velimus, dictum est, qui operatur velle.* Respondetur duobus modis fieri posse per gratiam operantem, vt velimus; vno modo formaliter imperfectè, & hoc confert gratia operans per se sola, & Deus infundendo illam dicitur facere, vt velimus. Et in hoc sensu videtur sumi ab Augustino cùm dicit, *vt velimus sine nobis operatur*, quia de nullo libero velle id potest dici verè, vt iam ostendi. Alio modo potest gratia operans facere, vt velimus liberè, quod non facit formaliter, sed effectiuè, siue physicè, siue moraliter. Et hoc vlteriùs subdistinguendum est. Nam gratia operans, vt suprà tetigi, potest esse efficax, & inefficax, seu consequi effectum, & non consequi. Quando ergo non consequitur effectum bonæ voluntatis deliberatæ, dicitur facere, vt velimus vtique quantum est ex se, & tunc particula, *vt velimus*, significat quidem effectum, non tamen iam factum, sed vt finem intentum per talem operantem gratiam. Et in hoc sensu, etiam est verum

A Deum operari in nobis sine nobis, vt velimus, licèt non consequatur effectum intentum, quia nos non cooperamur. Quando verò talis gratia coniungitur effectui liberæ volitionis, & illam causat, tunc verè dicitur efficaciter facere, vt velimus, & Deus per illam dicitur operari nostrum velle liberum, cuiuscumque gradus, vel perfectionis sit: tunc autem talis gratia non manet in ratione solius operantis, sed transit in cooperantem, quia simul cum voluntate efficit illud velle. Et ita in hoc sensu dici non potest Deum in nobis sine nobis operari, vt velimus, quia numquam inducit effectum liberæ voluntatis per solam gratiam operantem, sine cooperante, vt de-
B claraui.

8. Ex illa doctrina plura Augustini loca explicantur.

Atque hæc doctrina mihi quidem verissima videtur, & necessaria ad explicandas varias locutiones, & loca Augustini, ad quæ est cum magna discretione, sempérque attentè considerato contextu applicanda; vnde quod ad præsentem locum attinet, in vno puncto mihi non satisfacit, nimirum, quòd Augustinus per paruam charitatem, vel voluntatem intellexerit solum simplicem affectum non liberum à Deo immissum. Nam certè quando Petrus Christo dixit, *Animam meam pro te ponam*, actum liberum charitatis habebat, & tamen de illo ait Augustinus habuisse paruam, & imperfectam charitatem. Concedo ergo etiam inter actus liberos charitatis, seu bonæ voluntatis, esse
C aliquos imperfectos variis modis suprà tactis. Videtur autem Augustinus specialiter vocare dilectionem, vel voluntatem imperfectam illorum, qui rectè proponunt, & postea non implent, quod proponunt, de quibus dixit Christus, *Qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.* Luc. 8. 13.

9. Verba n. 1. adducta exponuntur.

Numquam verò dixit Augustinus, vt in obiectione supponitur, hanc voluntatem esse à sola gratia operante, sine cooperante, sed dixit. *Et quis istam etsi paruam dare coeperat charitatem, nisi ille, qui præparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incipit.* per quæ verba voluit pungere Se-
D mipelagianos, qui dicebant quædam initia imperfecta voluntatis bonæ esse à nobis. Contra illos ergo ait, etiam initium illius paruæ charitatis fuisse ex Deo, qui incipit operando, & sic præparat voluntatem. Per hoc autem non excludit, quin etiam illi cooperetur in eodem actu libero, licèt imperfecto, quia ex ea parte, qua liberè fit, aliquam perfectionem habet, & illam sine cooperatione Dei habere non potest. Illud autem initium operantis gratiæ, dicit esse ad velle, potius quàm ad operari, vel perficere, quia gratia purè operans, vel excitans primum omnium necessaria ad velle, & mediante illo potest sufficere ad faciendum, seu operandum, nisi in executione ipsa difficultas operandi crescat; tum enim noua gratia operans ne-
E cessaria erit, vt homo non tantùm velit, sed etiam operetur: quoties autem homo vult, vel operatur, sola operans gratia inchoat voluntatem, siue volentem, siue exequentem; neutram verò cum effectu inducit, nisi transeat in cooperantem, iuxta illud Augustini lib. de nat. & grat. cap. 31. *Operamur & nos, sed illo operante cooperamur, quia misericordia eius præuenit nos.* August.

10. Alia verba explicata.

Ita igitur intelligenda sunt verba, quæ in dicto capite 17. Augustinus subiungit. Vt ergo *velimus, sine nobis operatur*, vtique quoad initium bonæ voluntatis, quod solus Deus facit, siue voluntas consentiat, siue non, & siue vel tantùm imperfectè consentiat, siue etiam perfectè. Et ita est intelligendum quod

quod subdit. Cùm autem volumus, & sic volumus vt faciamus, nobiscum cooperatur, id est, ipsemet Deus, & eius gratia operans, per quam solus in nobis operatur, vt velimus, nobiscum cooperatur cùm volumus, atque etiam, cùm ita volumus, vt faciamus. quia vel virtus primæ gratiæ operantis, ad omnia extenditur, vel noua additur, si ad constantiam, vel perfectionem in operando necessaria sit. Et ideo dixit in cap. 16. eiusdem lib. *Certum est nos mandata seruare, si volumus, sed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum est, vt tantum velimus, quantum sufficit, vt volendo faciamus. Certum est velle, cùm volumus, sed ille facit, vt velimus bonum, &c. Certum est nos facere, cùm faciamus, sed ille facit, vt faciamus præbendo vires efficacissimas voluntati.* Ergo & velle simpliciter (vt sic dicam) & ita velle, vt faciamus, & seruemus mandata, est à gratia cooperante, per quam facit Deus, vt velimus, & vt faciamus, quamuis ipsum velle, & facere, id est, voluntatem proponentem, & exequentem, ipse etiam nobiscum cooperetur. Denique hanc esse Augustini mentem facile intelligit, qui alia loca eius suprà citata considerauerit, præsertim lib. 2. de peccator. merit. & remiss. cap. 17. 18. & 19. de spirit. & liter. cap. 34. & q. 2. ad Simplicianum, & quæ in capite sequenti ex Gregorio, Bernardo, & aliis afferemus, hanc doctrinam confirmant, quam ipsos ex Augustino sumpsisse nemo in dubium reuocabit.

Augustin.

CAPVT XXIII.

Quid sit gratia præueniens, comitans, & subsequens, & quomodo ad excitantem, & adiuuantem comparentur.

1. *Gratia actualis in præuenientem, comitantem & subsequentem diuiditur, quod probat 1. ex Scriptura. Dauid.*

HÆc quæstio eodem ferè modo, quo præcedens, breuiter expediri potest. Dico ergo primò actuales gratias conuenienter illis tribus nominibus significari. Ita docent omnes Theologi, & patet primò, quia in Scriptura fit mentio harum gratiarum. Psalm. 58. *Misericordia eius præueniet me*, & Psal. 20. *Præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis*, & tamen Psal. 22. dicitur, *Misericordia eius subsequetur me.* vox autem comitandi non inuenietur formaliter, in Scriptura tamen inuenitur æquiualenter, quoties Deus adiutor noster dicitur. Et maximè significata est à Paulo 1. Corinth. 15. in illa verba. *Non ego, sed gratia Dei mecum*, nam illa particula *mecum*, concomitantiam indicat. Secundò Trident. sess. 6. cap. 5. dicens verbis illis, *Conuerte nos Domine, & conuertemur*, ait nos confiteri gratia Dei præueniri, Et ita ex illo loco gratiam præuenientem colligit, de qua dicit can. 3. *Si quis sine præueniente Spiritus sancti inspiratione.* Dum autem addit, *eiusque adiutorio*, comitantem indicat, de qua & de cæteris in cap. 16. expressè dixit, quæ virtus (scilicet gratiæ Christi) bona eorum opera semper antecedit, & comitatur, & subsequitur. *Et Ecclesia in quadam Collecta orat: Tua nos Domine gratia semper præueniat, & sequatur.* De concomitante autem videtur intelligi quod subditur. Ac bonis operibus iugiter præstet esse intentos. Expressiùs verò de hoc tertio membro in alia collecta dicitur. *Quos cælesti recreas munere, perpetuo*

Paulus.

2. Ex Trid.

A *Domine comitare præsidio*, & alia statim afferemus, ex eadem Ecclesia, & Patribus.

2. *3. Ratione ex iis quæ nobis ad salutem necessaria sunt.*

Declaratur tandem ratione, quia ad salutem tria sunt nobis necessaria, initium salutis, consensus inuocationem, & conseruatio propositi, vel executio, vel etiam augmentum; propter initium ergo necessaria fuit gratia præueniens: ad consensum autem addenda fuit gratia comitans, quia sine Deo adiuuante, nihil possumus; ad reliqua verò necessaria fuit gratia subsequens, quia sine actuali influxu gratiæ, nec progredi, nec perseuerare in salute inchoata possumus, & multo minus in illa crescere. Quam ferè rationẽ tradidisse videtur Bernard. lib. de grat. & lib. arbitr. B versùs finem, dicens. *Si ergo Deus tria hæc (hoc est bonum cogitare, velle, perficere) operatur in nobis, primum profectò sine nobis, secundum nobiscum, tertium per nos facit. Siquidem immittendo bonam cogitationem nos præuenit immutando etiam voluntatem, sibi per consensum iungit, ministrando & consensui facultatem foris per apertum opus nostrum internus opifex innotescit. Sanè ipsi nos præuenire nunquam possumus. Qui autem bonum neminem inuenit, neminem saluat, quem non præuenit? A Deo ergo sine dubio nostra fit salutis exordium, neque per nos utique, nec nobiscum. Verum consensus, & opus, etsi non ex nobis, non iam tamen sine nobis.*

Bernard.

3. *Hæ gratiæ non differunt ab excitante & adiuuante.*

Dico secundò gratiæ, quæ his vocibus signi- C ficantur, quatenus internæ, & actuales sunt, in re non distinguuntur à gratia excitante, & adiuuante, sed connotant solum quasdam habitudines prioris, & posterioris. Sententia est communior Theologorum, cum Magistro in 2. d. 27. Probatur autem discurrendo per singulas gratias prædictas. Nam in primis Concil. Trident. sess. 6. cap. 5. excitantem gratiam præuenientem appellat, dum ait, *exordium salutis sumi à præueniente gratia Dei*, hoc est, inquit, ab eius vocatione. Constat autem vocationem esse excitantem gratiam. Idem colligitur ex illa oratione Ecclesiæ. *Actiones nostras quæsumus Domine aspirãdo præueni.* Ergo inspiratio est gratia præueniens: inspiratio D autem gratia excitans est. Et eodem modo dixit Concilium Tridentinum dicto can. si quis. 3. sine præueniente Spiritus sancti inspiratione. Similiterque dixit Augustinus lib. 2. de peccator. merit. cap. 17. & 19. Deum præuenire nos operando in nobis sine nobis, quod facit per gratiam excitantem, vt suprà vidimus. Idem habet q. 2. ad Simplicianum, & passim. Sic etiam Gregor. lib. 16. moral. cap. 11. dicit. *Si superna gratia mentem non præuenit, nunquam profectò inueniet innocentem.* Quomodo autem præueniat, declarat, dicens. *Superna pietas priùs agit aliquid in nobis sine nobis.* De comitante verò subdit. *Vt subsequente quoque nostro libero arbitrio, bonum quod appetimus, agat nobiscum.* Vnde lib. 17. cap. 9. aliàs 8. gratiam E præuenientem dicit esse lumen diuinum, id est, illuminationem. Et lib. 18. cap. 23. aliàs 25. dicit, esse inspirationem diuinam. Similia reperientur in Bernardo suprà, & in Prospero, & Anselmo locis citatis capite præcedenti.

Magister. Concil. Trid.

August.

Gregor.

4. *Ratione probatur de gratia proueniente.*

Ratio item clara est, quia, vt statim dicam, illa habitudo prioritatis, quam declarat vox *præueniens*, sumi potest, vel in ordine ad consensum liberum, vel in ordine ad merita, seu bona opera, vel in ordine ad alias gratias. Omnibus autem his modis potest gratia excitans esse prēueniens, quia præcedit consensum ad quem excitat, vt per se notum est, præcedit etiam omnia merita, vt suprà contra Semipelagianos probatum est. Deni-

que præcedit alias gratias ex genere suo, quia in toto ordine gratiarum excitans est prima. Est ergo omnibus modis præueniens. Simili modo gratia comitans, eadem est quæ adiuuans, de qua sub illa voce, vt suprà dixi, tarò loquuntur Patres, & ideo non afferimus eorum testimonia, neque sunt necessaria, quia ex terminis ipsis res est manifesta, quia non potest gratia liberum arbitrium adiuuare, nisi simul concurrat cum illo, & hoc est comitari illud: vnde hæc habitudo concomitantiæ ex parte gratiæ habet pro termino, seu correlatiuo liberum arbitrium, seu influxum eius in eumdem consensum. Quam concomitantiam optimè explicauit Bernardus in dicto libro, dicens: *Qui enim bono quod opere complent, voluntate consentiunt, opus omnino quod per eos Deus explicat, ipsis communicat. Vnde Paulus cùm bona plurima quæ Deus per ipsum fecerat, enarrasset, Non autem ego, ait, sed gratia Dei mecum, potuit dicere, per me; sed quia minus erat, maluit dicere, mecum, præsumens se non solùm operis esse ministrum per effectum, sed & operantis quodam modo socium, per consensum.*

De comitante.

5. De gratia subsequente est nonnulla maior dubitatio, quia aliqui significant constituere membrum tertium distinctum; sed reuera nihil tale necessarium est, imò nec facilè cogitari potest. Suppono autem sermonem esse de interna, & actuali gratia, nam de influentia interna maximè loquitur Tridentinum in cap. 16. vbi illa tria membra posuit. Sic ergo gratia subsequens, non est nisi adiuuans, vt subsequitur excitantem, vel quodlibet auxilium quod post aliud & veluti ratione illius datur. Probatur ex Augustino lib. de nat. & grat. cap. 31. vbi contra Pelagianos dicentes, *Nos ipsi nos ipsos iustificamus, ait, vbi quidem operamur & nos; sed illo operante cooperamur, quia misericordia eius præuenit nos: præuenit autem vt sanemur, quia, vt subsequitur, vt glorificemur præuenit, vt piè viuamus, quia sine illo nihil possumus facere.* Vbi videtur sub gratia subsequente comprehendere omnes gratias necessarias post primam vocationem, non solùm ad benè operandum, sed maximè ad perseuerandum vsque ad mortem. Et in idem redit, quod ait in Enchirid. cap. 32. nolentem præuenit, vt velit; volentem subsequitur, ne frustrà velit, id est, vt possit exequi, quod voluit, aut in incepto perseuerare. Ad hoc autem solum indiget homo nouis auxiliis excitantibus, & adiuuantibus; ergo illa dicuntur subsequentia respectu primæ vocationis, vel primæ cooperationis gratiæ, quæ etiam dici potest subsequens, respectu præuiæ excitantis. Et ita ferè exposuit Gregor. homil. 9. in Ezechiel. in principio, dicens. *Ipse aspirando nos præuenit, vt velimus, qui adiuuando subsequitur, ne inaniter velimus, sed possimus implere, quod volumus.* Idem latè Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 11. *Ipsa præueniendo misericorditer incipit, subsequendo custodit.* Et paulo pòst. *Præuenit donans homini bonam voluntatem, subsequitur benè volentem, operando in illo boni operis facultatem.* Et concludit, *Hæc igitur ista misericordia Dei, in homine subsequitur, quod præueniens ipsa largitur.* quibus verbis, & aliis, quæ subiungit, apertè sentit, subsequentia auxilia non esse, nisi quæ post præuenientem gratiam nos custodiunt, & adiuuant ad augmentum, & perseuerantiam in Iustitia, quæ non sunt nisi noua auxilia excitantia, & comitantia: nullum ergo nouum auxilium gratiæ

Et de gratia subsequente. *Tridentin.* *Augustin.* *Gregor.* *Fulgent.*

A per hoc tertium membrum superioribus additur.

6. Vt ratione hoc declaremus, aduerto, vocem illam *subsequens*, relationem posterioritatis dicere, vt per se manifestum est: potest ergo hæc relatio accipi respectu trium terminorum, quos paulo antè declaraui. Primò enim comparari potest ad præcedentem gratiam, & sic tam gratia comitans, quàm secunda præueniens potest rectè dici subsequens. Et de comitante videtur ita loqui Ecclesia in quadam oratione pro iter agentibus, dicens, *vt præueniente tua gratia dirigas, & subsequente comitari digneris.* nam gratia comitans, seu adiuuans semper supponit præuenientem, B & ideo est subsequens respectu illius. Et ita in hac parte consentiunt etiam D. Thomas, & Theologi suprà. Vnde etiam patet secundam gratiam præuenientem dici posse subsequentem respectu alterius gratiæ præcedentis, tam præuenientis, quàm comitantis. Loquor autem de secunda, quia prima non potest in hoc ordine dici subsequens, quia non datur ratione alterius, in quo differt à prima comitante, quia hæc datur ratione præuenientis, & quasi consequens ad illam, vt suprà tetigi.

Gratia dicitur subsequens ratione præcedentis.

7. Secundò potest alia relatio sumi in ordine ad liberum consensum, & sic respectu vnius, & eiusdem consensus non potest gratia comitans, C vel præueniens, quæ ad illum datur, esse subsequens, quia in nullo genere, aut modo est posterior, quàm vsus liberi arbitrij, vt sæpè dictum est. Et in hoc sensu dixit Augustinus, non posse gratiam esse pedissequam liberi arbitrij: tamen respectu talis consensus, etiamsi primus sit, reliquæ gratiæ quæ postea dantur, dici possunt subsequentes, quia sunt posteriores, & possunt dari ratione illius, quod non est inconueniens, quia ille consensus non est naturalis, sed gratuitus, quod statim magis patebit. Et eadem ratione si gratia præueniens & comitans, seu excitans, & adiuuans non comparentur ad consensum, propter quem dantur tamquam propter finem, siue effectum, sed ad alium D præcedentem, sic dici possunt subsequentes respectu illius. Tertiò potest dici gratia subsequens respectu præcedentis meriti, vel dispositionis, quomodo frequēter loquuntur Patres, & sic constat multas gratias excitantes, & adiuuantes post primas posse esse subsequentes: nam possunt cadere sub meritum supposita priori gratia, vt sæpè etiam dictum est.

1. In ordine ad consensum. *3. Respectu meriti.*

8. Ex his ergo rectè concluditur, gratiam subsequentem non esse auxilium distinctum ab excitante, & adiuuante; sed illa eadem vt habentia tales respectus illis vocibus nominari. Quod ratione dialectica declarari potest, nam respectu diuersorum, potest eadem res accipere denominationes E relatiuas, quasi oppositas, vt patris, & filij, prioris, & posterioris; sic ergo eadem gratia potest dici præueniens, & subsequens, & comitans, quamuis adiuuet, & excitet. Denique si considerentur effectus, propter quos dari potest gratia subsequens, non inuenitur alius modus, quo possit illos efficere, nisi vel excitando, vel adiuuando: sed istæ gratiæ actuales non dantur nisi propter suos effectus; ergo gratia subsequens actualis, & interna non datur, nisi vt excitet, vel adiuuet, vel ad bonum operandum, vel ad malum vitandum, siue hoc consideretur in singulis actibus, & occasionibus, præsertim post primum consensum liberum, siue in ipsa perseuerantia; ergo non potest esse gratia

Ex his fit subsequentē gratiam non distingui ab excitante.

gratia distincta ab excitante, & adiuuante, vt etiam satis constat, licèt hæc diuisio trimenbris videatur, nihil addere priori diuisioni auxilij in excitans, & adiuuans, ideóque nihil obstare quominus illa diuisio adæquata sit. Obiter tamen notari potest differentia inter illa membra: nam in ordine gratiarum præuenientium dari potest aliqua, quæ sit purè præueniens, quia in omni ordine prioris, & posterioris peruenitur ad primum, & proportionali modo potest dari gratia purè subsequens, quia potest dari vltima: comitans autem semper potest alios respectus participare, quia vel est subsequens respectu præuenientis, vel potest esse subsequens respectu posterioris gratiæ, quamuis respectu cooperationis liberi arbitrij sit purè comitans, vt iam explicatum est, & in sequenti capite latiùs dicetur. Aduerto etiam non omnem gratiam, quæ post aliam datur, dici propriè subsequentem, sed illam quæ aliquo modo ratione prioris datur: nam si nullo modo fit ab illa, vel ratione illius, non dicitur propriè subsequens, nisi fortè in ratione temporis, quod est accidentarium, & non consideratur.

9. Sequitur 2. dari illam in iustis, & peccatoribus.

Præterea ex dictis inferri potest, gratiam subsequentem non dari tantùm in hominibus iustis, sed etiam in peccatoribus, imò etiam in infidelibus, si ad fidem iam vocati sunt, vel aliquo modo præuenti, & cooperari incipiunt: patet facilè ex dictis, quia peccator per fidem potest impetrare auxilium ad pœnitentiam petendo, & eleemosynas faciendo, vt Scriptura docet; ergo si tale auxilium impetrat, habet respectu fidei veram rationem gratiæ subsequentis. Et eadem ratio locum habet in homine vocato ad fidem, nondum planè conuerso: nam ex præueniente gratia quam recipit, potest concipere aliquod bonum desiderium, quo paulatim disponatur; posterius ergo auxilium, quod illi homini datur intuitu dispositionis eius, & reuera gratia subsequens. Quin potiùs, vt dixi, ipsa gratia cooperans, quæ his hominibus datur, vt se remotè disponant ad gratiam, potest dici subsequens respectu excitantis, quæ præcessit; non est ergo gratia subsequens propria iustorum. Quòd si interdum Augustinus, vel Fulgentius locis citatis, eam specialiter iustis attribuere videntur, non ideo est, quia aliis nullo modo communicetur, sed id faciunt ad explicandam iustitiam semel comparatam, & auxilia, quæ dantur ad illam obtinendam, non sufficere ad salutem, sed etiam ipsos iustos indigere gratiis subsequentibus. Vnde non negant, imò à fortiori docent, eisdem auxiliis indigere peccatores, quamuis non sint illis ita debita, sicut iustis. Et ideo fortè etiam innuere voluerunt esse in iustis maiorem quamdam rationem, ob quam auxilia, quæ illis dantur, sint subsequentia, quia vel sunt debita, tanquam connaturalia gratiæ habituali, vel etiam, quia iniusti possunt multa auxilia de condigno mereri.

10. 3 Non datur ad solam perseuerantiam, sed ad quemcúque actum bonum.

Secundò sequitur ex dictis, subsequentem gratiam non tantùm dari ad perseuerandum, sed etiam ad quemcumque progressum faciendum in gratia quocumque modo inchoata. Hæc sequitur apertè ex præcedenti, quia vt fidelis peccator ad iustitiam vlteriùs progrediatur, & se disponat, nouo gratiæ auxilio indiget, quod respectu fidei subsequens est. & idem est de similibus. Et eàdem vel maiori ratione non datur gratia subsequens tantùm ad actus internos, seu ad executionem boni propositi, sed etiam ad interiores actus, & ad ipsum bonum propositum concipiendum. Probatur inductione facta, nam peccator, vt concipiat propositum pœnitentiæ, & se disponat, recipit gratiam subsequentem ad fidem, vel timorem. Et ita Trident. sess. 6. cap. 7. describens seriem, & ordinem iustificationis varios numerat actus, quorum vnus prior est alio, & ad singulos requiritur auxilium gratiæ, vt constat, & ideo auxilium datum ad posteriorem actum subsequens esse potest respectu actus præcedentis. Ratio verò est, quia hæc auxilia sunt, vel excitantia, vel adiuuantia, quæ recipiunt illas denominationes, quoties datur ratione prioris gratiæ, vel intuitu alicuius boni operis præcedentis.

Sed dicunt aliqui, præter auxilia, quæ dantur ad bonum incipiendum, necessarium esse, vt Deus etiam exteriùs ad executionem propositi, & consequenter ad opus externum præbeat occasionem opportunam ad bene operandum, & præterea vt auferat omnia impedimenta: nam hæc meritò inter gratias computantur. Ergo rectè dicitur gratiam subsequentem addere huiusmodi bona vltr gratiam excitantem, & adiuuantem. Respondetur in primis hoc nihil obstare, quia loquimur de gratia interna, vt in conclusione dixi: illæ autem gratiæ externæ sunt. Deinde dico etiam ad illas gratias externas posse, & debere doctrinam datam applicari, quia præparatio opportunæ occasionis ad bene operandum, licèt sit gratia subsequens respectu præcedentis propositi; tamen respectu operis, ad quod datur, reuera est gratia præueniens, quia à Deo fit sine nobis. Quo modo rectè intelligitur illud Prouerbior. 16. *Hominis est preparare animam, Dei autem gubernare linguam*. nam illa met directio & gubernatio linguæ respectu præparationis est subsequens, & respectu locutionis est præuia, quia est solius Dei, vt in eisdem verbis planè indicatur. Vnde talis gratia poterit esse excitans eo modo, quo per externa verba homo excitatur. Ac denique si homo tunc operetur, etiam potest dici gratia adiuuans, quia non parum iuuat, vel carere impedimentis ex prauis occasionibus, vel bonas habere. Igitur quoad gratias externas, nulla est hîc differentia. Addo denique has gratias externas etiam ad concipiendum primum bonum propositum dari posse, & requiri, quia etiam congrua occasio exterior, & ablatio impedimenti multum conferre possunt ad bonum propositum concipiendum. Ideoque opportuna occasio audiendi verbum Dei, præueniens gratia est, & ad excitantem pertinet, & ablatio impedimenti, quod posset idem propositum impedire, gratia est, quæ tale propositum comitatur, vt fiat; ergo non est cur inter conceptionem, vel executionem boni propositi discrimen vllum constituamus. 11. An gratia subsequens aliquid addat supra excitantem.

12. An hæ nomina gratiæ habituali accommodentur.

Tandem dixi in assertione, *si loquamur de gratijs actualibus*, quia D. Thomas in dicto art. 3. etiam accommodat has tres voces ad gratiam habitualem, quod facile etiam fieri potest. Nam habitualis gratia, quatenus à solo Deo infunditur, & præcedit actus quos elicit, dici potest præueniens; quatenus verò simul est cum actibus quos elicit, & ad illos cum voluntate cooperatur, potest dici gratia comitans, quia liberum arbitrium in operando comitatur. Eadem verò gratia, vel quoad infusionem ratione dispositionis præcedentis, vel quoad suum augmentum, quia datur ex merito de condigno, gratia subsequens dici potest. Hæc verò solum est accommodatio quædam per se probabilis, quamuis Augustinus nihil de illa tractauerit.

CAPVT XXIV.

Quomodo gratia præueniens, comitans, & subsequens ad operantem, & cooperantem gratiam comparentur.

1. QVæstio hæc in sententia quam sequimur, nullam nouam difficultatem habet. Diximus enim gratiam excitantem & adiuuantem, cum operante, & cooperante respectiuè conuerti. Vnde necesse est, vt eamdem proportionem, seu habitudinem seruent ad præuenientem, comitantem, & subsequentem. Quia verò moderni quidam aliter sentiunt, saltem de cooperante gratia, pauca de illa dicere necessarium existimauimus. Est ergo hoc tempore quorumdam Theologorum sententia affirmans, non solùm operantem gratiam, sed etiam cooperantem esse præuenientem, & non simultaneam, seu comitantem, vel fortè etiam subsequentem. Vt autem intelligatur huius sententiæ sensus, aduertendum est non distinguere præuenientem, & subsequentem gratiam per comparationem ad alias gratias, sed per comparationem ad efficientiam, & influxum liberi arbitrij. Nam priori modo fortè non negarent hi Doctores, posse cooperantem gratiam esse subsequentem, cùm etiam gratia operans, imò & excitans (quæ secundùm illos est distincta ab operante, & prior illa) possit esse subsequens ad priorem gratiam, imò & ad aliquod meritum quando non est prima in suo ordine, sed aliam supponit, vt ostensum est. Loquuntur ergo per comparationem ad influxum liberi arbitrij, cum ipsamet gratia, & sic supponunt, gratiam operantem semper esse præuenientem, de quo nulla est controuersia. Nam licèt non eamdem gratiam nomine operantis intelligamus omnes, (nos enim excitantem intelligimus, illi verò prædeterminantem physicè,) nihilominus qualiscumque sit, si est gratia operans, sine dubio præcedit ordine naturæ, seu causalitatis consensum liberi arbitrij, quia est causa eius; ergo de gratia cooperante difficultas superest.

Quæstio an gratia cooperans sit tantùm præueniens ratione cõsensus liberi.

2. Addunt enim etiam gratiam physicè cooperantem in quantum cooperantem esse præuenientem. Ita tenet P. Aluarez, & solùm citat pro sua sententia Medinam 1. 2. quæst. 111. art. 2. de cuius sententia infrà dicam. Probatur autem hæc sententia primò ex illo Pauli ad Philip. 2. *Deus est qui operatur in nobis velle, & perficere.* & Isaiæ 26. *Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine.* quæ testimonia sine alia inductione proponuntur. Secundò ex Gelasio Pap. epist. 5. ad vniuersos Episcopos per Picenum circa finem, dicente. *Quis autem audeat dicere Christianus aliquid habere boni sine gratia? quando magister gentium clamat, cuncta breuiter in se bona concludens: Gratia Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit. vt ostenderet, quia donum gratiæ non ipse præcesserit, sed fuerit subsequutus, atque monstraret cooperationem se esse gratia subsequendo; sed plus omnibus, inquit, laboraui. Ac rursus veritus ne de se præsumere videretur, adiungit, Non ego, sed gratia Dei mecum. Non dixit, ego, & gratia Dei mecum, sed proposuit gratiam præcedentem se, atque subiungit.* Si ergo liberum arbitrium subsequitur, gratia profectò antecedit cooperando eidem libero arbitrio, quia non potest arbitrium cooperando subsequi, nisi gratia cooperando antecedat.

Quod etiam de gratia physicè cooperante intelligunt. Aluarez. Medina. Probatur 1. ex Scripturis. 2. Ex PP. Gelasius.

3. Tertiò probatur ex Trident. sess. 6. can. 4. definiente. *Si quis dixerit liberum arbitrium à Deo motum, excitatum nihil operari assentiend o Deo excitanti, atque vocanti, anathema sit.* Nam si arbitrium cooperatur motum, præcedit motio; ergo præcedit gratia cooperans. Probatur hæc vltima consequentia, quia illa motio non fit per solam gratiam excitantem, sed etiam per cooperantem & adiuuantem. Vnde idem Concilium cap. 5. non obscurè significat etiam adiuuantem esse præuenientem, cùm tamen adiuuans gratia sit etiam cooperans.

3. Ex Tridentino.

Quartò additur Prosper in epist. ad Augustinum, vbi gratiam cooperantem præoperantem appellat, quia est præueniens. Et adiunguntur Patres, qui impugnarunt Faustum Rhegiensem, quia non admittebat gratiam cooperantem præuiam, sed comitem, & illi primas partes tribuebat. Ergo ex sententia Patrum necesse est gratiam concomitantem præuiam admittere.

4. Ex Prospero.

4. Quintò allegatur D. Thomas 1. 2. quæst. 111. art. 2. quia dicit, *in illo effectu, in quo mens nostra & mouet, & mouetur operatio, non solùm attribuitur Deo, sed etiam animæ, & secundùm hoc dicitur gratia cooperans.* Ex quibus verbis colligunt liberum arbitrium in eo effectu, qui gratiæ cooperanti attribuitur, moueri à Deo, & mouere seipsum; ergo gratia cooperans, in quantum cooperans mouet liberum arbitrium, & simul cum illo liberam operationem producit; ergo gratia cooperans, vt sic, præcedit ordine naturæ, & sic est præueniens, quia omne mouens, præcedit ordine naturæ motum suum.

5. Ex S. Thoma.

5. Sextò adduntur rationes. Prima, quia opus meritorium est effectus gratiæ cooperantis, sed in omni opere meritorio mens nostra mouetur physicè à Deo, iuxta id ad Roman. 8 *Qui spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei;* mouentur enim vt agant, vt sæpe exponit Augustinus; ergo præcedit motio Dei qua aguntur; ergo præcedit gratia cooperans physicè, quia non solùm moraliter, sed etiam physicè aguntur. Secunda ratio, quia gratia cooperans, seu Deus per illam non cooperantur vt duæ causæ partiales, sed vt totales, vnaquæque in suo genere; ergo gratia cooperans præcedit ordine causalitatis cooperationem liberi arbitrij. Probatur consequentia, quia si non sunt causæ partiales, sed totales, vna pendet essentialiter ab alia, tanquam à superiori: at vbi est dependentia, est ordo naturæ; ergo causa superior, scilicet Deus, vel gratia ordine naturæ præcedit in cooperando.

6. Ratione multiplici.

6. Hanc sententiam censeo esse falsam: vt autem sensus eius rectè intelligatur, & sine confusione, vel æquiuocatione impugnetur, supponere in primis oportet dictos auctores præter omnes gratias excitantes, & adiuuantes à nobis explicatas, addere quamdam actualem gratiam realiter distinctam ab omnibus actibus elicitis à nostris potentiis, siue sint motus indeliberati excitantis gratiæ, siue actus liberi arbitrij meritorij, seu pietatis, quam gratiam vocant motionem virtuosam, & hanc ipsam gratiam subdistinguunt vel re, vel munere. Vnam dicunt præcedere ante motus gratiæ excitantis tãquam principium illorum, de quo puncto iam suprà dictum est: aliam dicunt subsequi post motus gratiæ excitantis, vt determinet efficaciter voluntatem ad actus liberos, & sit suo modo causa per se efficiẽs, & faciens facere consensum, quo liberum arbitrium gratiæ excitanti respondet. Huic ergo gratiæ duo munera tribuunt, vnũ est mouere voluntatem per seipsam, quasi formaliter, ita vt in ea motione voluntas merè passiuè se habeat talem motionem recipiendo; & vt sic dicunt esse gratiam operantem, ac præuenientem,

Reiicitur hæc sententia, & eius sensus magis explicatur.

uenientem, de quo nunc quæstionem directè non mouemus. Aliud est efficere cum voluntate actum liberum, & sic dicunt illam esse gratiam cooperantem, & nihilominus sub hac ratione dicunt etiam esse gratiam præuenientem, & prius natura operantem, quàm voluntatem. & de hoc vltimo puncto est nunc principalis controuersia. Vt autem meliùs nostram sententiam explicemus, tam de hac gratia, quàm de omni verè cooperante breuiter dicemus.

7. *1. Concl. Nulla datur gratia actualis physicè præmouens.*

Dico ergo primò nullam dari actualem gratiam physicè præmouentem, determinantem, vel cooperantem cum voluntate ad actus pietatis. Hæc assertio tangit totam materiam de concursu præuio in sequentibus capitibus disputandam, & de auxilio efficaci lib. 5. tractandam, & ideo ne peruertamus ordinem, & confundamus disputationem à prolixa eius probatione abstinemus, sed eam tantùm supponimus, vt iam præuenientem gratiam in nostra sententia explicemus. Probatur autem breuiter, quia illa gratia, neque necessaria est per modum præuij concursus necessarij ex parte causæ primæ, neque per modum specialis auxilij necessarij ex parte causæ secundæ; ergo nullo modo. Consequentia est euidens ex sufficienti partitione. Prima verò pars antecedentis probabitur in discursu huius libri, ac tandem concludetur in capite vltimo. Nunc verò addo, licèt ille præuius concursus esset necessarius, non esse illam gratiam operantem, vel cooperantem, de qua Patres loquuntur; quia Patres tractant de gratia quæ se tenent ex parte causæ secundæ, & iuuet illam, & det illi vires efficacissimas, vt loquitur Augustinus. Nec requirunt illam gratiam propter dependentiam causæ secundæ à prima, sed propter infirmitatem naturæ lapsæ ad operandum quodcumque bonum, vel propter imbecillitatem naturæ secundùm se ad opera gratiæ cooperantis. Et ideo etiam talem modum operationis Dei requirunt, qui actibus malis, vel non bonis communis non sit. Gratia ergo præueniens, siue operans, siue cooperans non requiritur ex generali ratione concursus primæ causæ, ideóque ad illum non pertinet, siue ille detur præuius, siue non detur. Altera verò pars antecedentis patet, quia si talis gratia esset necessaria ex parte voluntatis, vt causa secunda est, daret illi posse operari, quod neque verum est, nec ab aliis auctoribus conceditur. Sequela autem patet, quia daret illi virtutem, & vires necessarias ad agendum, hoc autem est necessitas principij dantis potestatem agendi; sed de hoc puncto hæc nunc satis.

8. *2. Concl. Si talis gratia admitteretur, nõ posset dici præueniẽ vt cooperans est. Aluar.*

Dico secundò, etiamsi talis gratia admittatur, nihilominus non potest dici præueniens sub illa replicatione, quatenus cooperans est. Probatur primò, quia illa gratia est simul operans, & cooperans, vt ipse Aluarez supponit disputatione antecedenti 81. vbi in 2. conclus. ait gratiam operantem physicè esse realiter distinctam à gratia excitante; imò etiam præoperantem illam vocat, quia prædeterminat voluntatem. Et deinde addit num. 9. hanc gratiam physicè operantem non esse distinctam realiter à gratia cooperante physicè, ex sententia D. Thomæ 1.2. q. 111. art. 2. ad 4. *S. Thomas.* Hinc ergo argumentamur, quia illa gratia physicè determinans voluntatem (si datur,) vt est operans, est præueniens; ergo vt est cooperans, non est præueniens, sed comitans voluntatem cooperantem. Antecedens certissimum est

A in illa sententia, quia illa gratia à solo Deo fit in nobis sine nobis, & per eam Deus solus operatur determinando voluntatem, & faciendo efficaciter vt consentiat: at verò totum hoc antecedit ordine naturæ, & causalitatis influxum liberum voluntatis; ergo talis gratia secundùm illam rationem operans est. Hinc ergo probatur prior consequentia. Primò, quia inter infusionem illius gratiæ prædeterminantis, & influxum liberum nostræ voluntatis, non antecedunt duo instantia naturæ, seu causalitatis, in quibus illa gratia nostrum liberum consensum antecedat, sed vnicum tantùm, in quo gratia illa infunditur voluntati, & prædeterminat illam quasi in actu

B primo, prius natura, quàm operetur, & in secundo instanti naturæ statim sequitur operatio, neque medium instans cogitari potest, aut probabilis ratio illius reddi. At gratia illa prius natura est gratia præueniens, & non vt cooperans. Probatur consequentia, quia gratia præueniens est, quæ ordine naturæ antecedit influxum liberi arbitrij: sed gratia illa, vt cooperans non antecedit sic; ergo non est præueniens. Probatur minor, quia illa gratia vt cooperans est posterior natura, quàm vt operans; sed in illo posteriori naturæ iam est influxus liberi arbitrij, quia gratia illa non præcedit liberum vsum per duo instantia naturæ, sed per vnum tantùm; ergo gratia illa vt cooperans, est simul natura cum vsu

C liberi arbitrij, ac proinde non potest esse præueniens.

9. *2. Probatur ex causalitate quam habebit hæc gratia.*

Secundò idem conuincitur, quia gratia illa duplicem habere potest causalitatem, vna est formalis, altera effectiua: sub priori est tantùm gratia operans, & antecedit vsum libertatis; sub posteriori autem est cooperans, & non sic antecedit; ergo vt operans est præueniens, & non vt cooperans. Consequentia est clara. Minor declaratur, quia illa gratia infunditur à solo Deo voluntati prius natura, quàm operetur, vnde necesse est vt illam afficiat, & suo modo illam informet, quia non potest in ea fieri, quin illi inhæreat, nec potest illi inhærere, quin eam in-

D formet; hæc autem informatio, iuxta illam sententiam in hoc consistit quòd voluntatem ita compleat in virtute & efficacitate, vt eam omnino determinet ad eliciendum consensum prius natura, quàm agat, quamuis se continere non possit, quin in eodem instanti temporis, & posterius natura illum actum eliciat; ergo in illo priori naturæ, & in toto illo munere habet illud auxilium, vim, & causalitatem solius gratiæ operantis, quia & à solo Deo fit, & se sola sine vlla cooperatione liberi arbitrij totum illum effectum confert. Deinde verò gratia illa efficit ipsum consensum voluntatis tanquam principium eius, vel principij complementum, iuxta varios mo-

E dos loquendi eorum actuum, quos infrà tractabimus. Sub hac ergo ratione participat causalitatem effectiuam, & donec intelligatur illam actualiter exercere, nondum habet rationem gratiæ cooperantis, quia in toto priori naturæ, quod antecedit effectiuam causalitatem, nondum est cooperans, vt declaraui. Et ita est sufficienter declarata tota maior propositio, quam in principiis illius sententiæ sectatores eius negare non possunt, si constanter loquuntur. Probatur ergo minor, quia gratia non potest intelligi in actu secundo efficiens consensum voluntatis prius natura, quàm voluntas etiam illum efficiat; ergo vt actu efficiens non est gratia præueniens, sed comitans.

comitans. At non est gratia cooperans nisi vt actu efficiens, seu tunc incipit esse cooperans cùm incipit efficere actu; ergo vt cooperans non est præueniens, sed comitans, & iuuans ipsam voluntatem operantem.

10. Probatur ex doctrina D. Thomæ.

Tertiò declaratur idem in doctrina D. Thomæ in dicta quæst. 111. artic. 3. vbi ait gratiam habitualem esse operantem, vt informat animam, cooperantem verò vt est principium operis, sicque habitus charitatis cùm actu non operatur, siue in tempore, siue in naturæ ordine, non potest dici cooperans, sed tantùm operans, quia nondum effectiuè operatur, sed tantùm formaliter, incipit esse cooperans, cùm incipit effectiuè operari; ergo idem est dicendum cum proportione de auxilio illo prædeterminante, si detur; solum enim interuenit differentia, quia habitus prius tempore potest esse gratia operans, quàm cooperans, quia in reipsa potest ab operatione effectiua separari; illud verò auxilium simul tempore semper est gratia operans, & cooperans, in prioritate autem, & ordine naturæ seruat proportionem. At verò charitas habitualis non potest dici præueniens in quantum cooperans, quia non prius natura operatur, quàm ipsa voluntas, sed solùm habet rationem gratiæ præuenientis, quatenus est operans; ergo idem est de auxilio præmouente. Respondent constituendo, discrimen, quia habitus non facit facere voluntatem, sed potiùs voluntas vtitur habitu: illud autem auxilium facit facere voluntatem, sed potiùs voluntas vtitur habitu: illud autem auxilium facit facere voluntatem, imò & ipsum habitum, & ideo vt sic natura antecedit, & est præueniens: sed hoc nihil obstat, quia etiam posita illa doctrina illudmet facit facere, vt est prius natura, quàm ipsum *facere*, non potest esse ab illo auxilio effectiuè, sed tantùm formaliter adhærendo, & quasi inclinando, & impellendo potentiam nondum vitaliter operantem. Nam licèt Deus quatenus effectiuè infundit illud auxilium, dicatur (iuxta illam opinionem) facere vt faciamus, tamen ipsum auxilium vt prius natura inest voluntati, quàm effectiuè operetur, non potest effectus facere, vt faciat, sed tantùm formaliter, quia implicatio est dicere, quod causet effectiuè prius natura, quàm efficiat; ergo formaliter tantùm potest dicere facere, vt faciat. Vnde cum Aluarez suprà ad confirmationem secundi argumenti dicit cooperationem huius gratiæ, secundùm instans naturæ præcedere, non eliciendo operationem sine nobis, sed faciendo quod nos liberè & infallibiliter consentiamus, vel repugnantia dicit, vel verbis æquiuocè vtitur; quia si illa gratia non priùs natura elicit operationem, non causat effectiuè; ergo vt sic non est cooperans, nec facit facere nisi formaliter adhærendo. Deinde in secunda solutione ad 15. dicit primum initium nostri consensus esse à sola illa gratia, mouendo ait, & applicando liberum arbitrium ad operandum. At hoc non facit effectiuè, sed formaliter, & consequenter, vt gratia operans. Neque in ipso consensu est aliud initium præter actionem ipsam vitalem; igitur illud auxilium prout inchoat consensum, illo modo, seu prout eodem modo facit facere, non est gratia cooperans, sed operans, nam cooperans dicitur vt cum voluntate faciat, sicut etiam ipsum nomen præ se fert. Quamuis ergo illud auxilium vt facit facere sit gratia præueniens, non ideo vt cooperans est præuius, sed tantùm comitans.

Obiectio reiicitur.

Aluarez.

11. 4. & vltimò probatur ex modo quo dici potest cooperans.

Vltimò declaratur, quia duobus modis potest gratia denominari cooperans, sicut suprà de adiuuante diximus. Vno modo tanquam actio, seu actualis influxus gratiæ, quæ dicitur cooperans quatenus imbibitur essentialiter in actione ipsius liberi arbitrij. Alio modo tanquam principium, à quo influit actio, seu influxus cooperans. Priori modo repugnat gratiam operantem esse præuenientem, quia essentialiter imbibitur in actione, & influxu liberi arbitrij, & ideo non potest esse prior natura, quia nec est causa eius, sed in re sunt omnino idem, nec potest aliquid esse prius natura, quàm id cum quo essentialiter identificatur, & ideo iidem auctores hoc genus auxilij vocant simultaneum, non præuium, vt in sequentibus capitibus latè videbimus. Posteriori autem modo non dicitur gratia cooperans prius natura, quàm operetur, quia per ipsam cooperationis actionem denominatur cooperans, sicut agens denominatur ab actione. Non enim dicitur gratia cooperans aptitudine tantùm, seu in actu primo, id est, quia potens est ad cooperandum cum voluntate, sic enim & habitus dormientis diceretur cooperans, & Deus ipse quando nihil actu facit, & voluntas ipsa existens in otio diceretur cooperans, quia apta est ad operandum: hæc autem omnino falsa esse constat; ergo illa denominatio sumitur ab actuali influxu cooperatiuo; ergo si influxus ipse non potest esse gratia præueniens, multo minus principium eius, quatenus cooperãs est, potest esse præueniens, quia talis denominatio supponit influxum simultaneum, ac proinde supponit etiam liberi arbitrij influxum; ergo gratia cooperans etiam physicè, vt talis est, non potest esse præueniens. Vnde repugnantiam profectò in dictis inuoluunt, qui fatentur motionem præuiam, non esse cooperantem, nisi simul tempore cùm producit effectum. Et nihilominus dicant, etiam vt sic esse præuenientem, nam in actuali influxu non præuenit voluntatem, nec efficit actum eius prius natura, quàm ipsa voluntas, vt satis demonstratum est, & iterum statim dicam, & sæpiùs in sequentibus.

12. 3. Conclus. Gratia cooperans nunquam est præueniens ratione consensus liberi.

Atque hinc concludo, & dico tertiò, gratiam cooperantem qualiscunque illa sit, numquã esse præuenientem respectu cooperationis liberi arbitrij, hanc assertionẽ generaliter probant rationes factæ proximè, solùm illam addo ne quis existimet, doctrinam datam procedere tantùm ex suppositione auxilij prædeterminantis, & physicè cooperantis, nam doctrina vniuersalis est de omni gratia præuia, quæ transit in cooperantem, siue moraliter iuuando, vt est gratia excitans, siue physicè, vt est habitus infusus, vel interdum ipse Spiritus sanctus, iuxta superiùs dicta. Probatíque vlteriùs potest ex dictis suprà de gratia adiuuante, ibi enim multa ex doctrina Augustini allegauimus, quibus ostendit gratiam non esse adiuuantem, nisi nobis etiam coadiuuantibus, quia verbum *adiuuandi*, mutuam relationem inuoluit. Eandem autem, & expressiùs indicat verbum *cooperandi*, vt per se patet.

13. Obiicitur cooperari non dicere respectu ad eum qui simul natura operatur. Reiicitur hæc obiectio.

Dicunt verò aliqui cooperari dicere respectu ad alium simul tempore operantem, non tamen ad eum, qui simul natura operatur. Sed contrà. Primò, quia quidquid sit an possit id contingere, vel sufficere in his, qui diuersis actionibus simul agunt, & in his qui vnam & indiuisibilem simul actionem eliciunt, impossibile est, vt vna indiuisibilis actio essentialiter pendens à duobus principiis, prius natura, & causalitate sit

sit ab vno, quàm ab alio, quia indiuisibilis entitas, & formalis ratio actionis huiusmodi simul natura est tota; ergo simul etiam natura dicit habitudinem ad vtrumque principium. Talis autem est simultas, quam verbum cooperandi in his actionibus gratiæ denotat; ergo dicit relationem ad aliũ cooperantem simul non tantùm tempore, sed etiã natura. Secundò id maximè confirmatur, quia illa actio intrinsecæ est vitalis; ergo impossibile est prius natura fieri ab aliquo principio adiuuante potentiam, quàm ab ipsamet potentia vitali; ergo non habet talis actio esse prius natura à quacumque gratia adiuuante, quàm ab ipsa voluntate; ergo talis gratia vt actu efficiens, non potest esse præueniens respectu voluntatis, vt cooperantis. Tertiò, quia auxilium præuium iam inditum voluntati in eo instanti, in quo actu cum illa operatur, non habet causalitatem in illam, vt operantẽ præter influxum simultaneum in ipsam operationem, quia si quam aliam causalitatem in ipsa voluntate priùs natura habet, illa non est gratiæ cooperantis, sed operantis, vt iam explicaui, quia non est ab ipsa motione vt efficiente, sed vt inhærente: ergo talis cooperatio effectiua non dicit tantùm relationem simultatis in duratione, sed etiam in ordine naturæ, & causalitate.

14. Confirmatur hæc sententia ex Bernardo.

Denique sententiam hanc expresè docuit Bernard. lib. de Grat. & liber. arbit. circa finem, vbi de gratia sic inquit. *Ipsa liberum excitat arbitrium, cùm seminat cogitatum, sonat, cùm immutat affectum, roborat vt perducat ad actum, seruat ne sentiat defectum. Sic autem ista cum libero arbitrio operatur, vt tantum illud in primo præueniat, in ceteris comitetur. Ad hoc vtique præueniens, vt iam sibi deinceps cooperetur, ita tamen quod à sola gratiã cœptum est, pariter ab vtraque perficitur, vt mixtim, non singulatim, simul non vicissim, singulos profectus operentur.* Qủid clarius, quæso, aut euidentius dici poterat? nihil verò est tam manifestum quod tergiuersationibus non sit expositum. Respondent ergo Bernardum, cùm dixit gratiam præuenire arbitrium, quoad solam gratiam excitantem, loqui de præuentione secundùm ordinem temporis: sic enim sola gratia excitans est prior, quàm consensus, & cùm dixit in reliquis simul concurrere cum arbitrio, intelligere de simultate temporis, non naturæ, idque suadere nituntur, quia statim Bernard. subdit. *Non partim gratia, partim liberum arbitrium, sed totum, singula opere indiuiduo peragunt, totum quidem hoc, & totum ex illa, sed vt totum in illo, sic totum ex illa.* Nam quia dicit, *totum ex illa*, exponunt gratiam priùs natura concurrere, & cooperationem arbitrij ex cooperatione gratiæ pendere, ac subinde cooperationem gratiæ esse natura priorem.

15. Mens Bernardi amplius explicatur.

Ad hæc certè nimis voluntaria, & violenta sunt. Nam priùs dicit Bernardus, totum quidem hoc, idest, liberum arbitrium prius natura efficere actum & cooperationem gratiæ à cooperatione arbitrij pendere; sicut ergo ista illatio friuola esset, ita est etiam illa, eámque excludunt illa verba, *sed totum, singula opere indiuiduo peragunt.* Et hæc ipsa manifestè conuincunt loqui Bernardum etiam de simultate naturæ, & causalitatis, & fundamentalem rationem attingit, quia vnica indiuisibilis actio est ab vtroque principio. Idemque optimè significauit, cùm dixit, quod à sola gratia cœptum est, pariter ab vtroque perficitur, vt mixtim, non singulatim, simul, non vicissim. Consultò enim videtur tot modis explicasse illam simultaneam, ne putaretur esse per solam concomitantiam temporis, sed causalitatis & actionis indiuisibilis, & quasi mixtæ ex influxu simultaneo gratiæ, & liberi arbitrij. Vnde, cùm solam gratiam excitantem dicit esse præuenientem, in opposita significatione vocem præuenientis assumit, considerando id, quod est per se, non quod est accidentarium. Nam quòd excitans gratia tempore præcedat, accidentarium est; per se autem est, quòd præcedat ordine causalitatis, & quòd à Deo solo fiat. Et in hoc genere dicit Bernardus illam gratiam vnicam, & solam esse præuenientem, & à sola illa opus salutis inchoari.

Ad primum ergo testimonium respondetur, Deum operari in nobis velle, & perficere, excitando, & adiuuando nos, seu operando in nobis, & cooperando nobiscum. Et similiter operatur Deus omnia nostra nobiscum concurrendo, quæ omnia optimè consistunt sine ordine naturæ in ipsamet cooperatione Dei cum homine. In testimonio Gelasij asserenda simul essent verba præcedentia, quæ sic habent. *Illud autem Pelagianorum virus est, olimque damnatum, quo putant gratiam secundùm merita hominum posse conferri*, & sequentia, quibus concludit, *principium salutis & fidei à gratia cœpisse.* hoc autem initium, iam sæpe ostensum est, esse vocationem, & illud donum gratiæ est, de quo in allegatis verbis dicit, *Non præcessisse Paulum operando; sed fuisse subsequutum.* Et respectu eiusdem ait, fuisse Paulum cooperatorem gratiæ, subsequendo, & ob eam gratiam ait, dixisse Paulum, *non ego, sed gratia Dei mecum*, præponendo gratiam præcedentem se. Neque Sancti aliam præuenientem gratiam, quæ Paulum præuenerit, nos docuerunt; neque est vnde suspicemur Gelasium in alio sensu esse loquutum. 16. Soluuntur testimonia n. 2. allata.

Ad tertium ex Tridentino respondetur contrarium conuinci ex eisdem verbis, nam cùm dicit liberum arbitrium esse à Deo motum, & excitatum, non duas gratias præuenientes ponit, sed quia generali verbo dixerat *motum*, declarat modum motionis, addendo, & excitatum. Alioqui fingi etiam posset ante excitationem præcedere, aliam motionem, quod friuolum est. Deinde excitationem per vocationem declarat, & illi immediatè adiungit cooperationem, nullámque aliam gratiam præuenientem, & mediam inter gratiam excitantem, & nostram cooperationem nobis tradit. De gratia verò cooperante nihil ibi expresè tradit, sed in correlatiuo ex parte nostra illam comprehendit, & simul cum nostra cooperatione coniungi significat. Neque aliud alio modo insinuauit de gratia adiuuante in cap. 5. vt ex verbis eius apertè constat, & suprà satis ostensum est. 17. Ad Tridentinum n. 3. adductum.

Prosper autem operantem gratiam, quæ non est alia ab excitante, præuenientem merito censuit, & ideo præoperantem illam vocauit, numquam tamen de cooperante significauit esse præuenientem, aliàs illam etiam præparantẽ posset appellare. Ad Prosperũ

Ad D. Thomam concedimus Deum mouere voluntatem hominis per gratiam cooperantem, non tamen motione distincta ab illa, qua se mouet ipsa voluntas, & ideo illa motio vt talis, nullo modo esse potest gratia præueniens, sed comitans. Vnde in vtraque consequentia, quæ ibi fit, est clara deceptio, gratia enim cooperans, vt talis est, non est principium mouens, vt est prius natura, quàm sua motio, sed vel est motio ipsa, vel est principium agendi, vt denominatum, vel constitutum in actu secundo per illam, & sic mouens, 18. Ad D. Thomam n. 4.

nens, seu agens in actu secundo, non est prius natura, quàm eius motio, seu actio, cùm per illam formaliter constituatur.

19. Ad rationes n. 5 allatas. Ad primam rationem distinguenda est minor. *In omni opere meritorio mens nostra mouetur physicè à Deo*, motione cooperatiua verum est, præuia, seu præueniente, non est verum nisi ratione gratiæ excitantis, de qua loquitur Paulus ad Rom. 8. vt passim exponit Augustinus, & lib. 5. videbimus. Gratia autem excitans licèt physicè à Deo fiat, & vt sic possit dici physica præmotio, non tamen influit physicè in concursu, sed moraliter. Et nihilominus licèt in se, & vt excitans sit præuium, & adiuuans, & cooperans, & comitans. Ad secundam quidquid sit de antecedente, quoad particularitatem causarum negatur consequentia, quia duæ causæ totales in suis generibus, quarum vna pendet ab alia essentialiter in agendo, possunt simul natura concurrere ad eamdem rationem, & effectum, vt de causa prima, & secunda paulo pòst ostendemus, & de potentia, & habitu ipsi etiam arguentes concedunt. Idem ergo esse poterit de gratia operante, vt sit cooperans concurrendo cum voluntate. Aliàs nullus posset esse influxus simultaneus secundùm naturam à gratia simul, & voluntate, quod neque illi auctores dicere audent, vt in sequentibus videbimus.

Capvt XXV.

Vtrùm concursus Dei, vt primæ causæ, ad supernaturales actus auxilium supernaturale sit.

1. Status quæstionis de concursu primæ causæ vt sit ad actus pietatis. Hactenus illa gratiæ auxilia explicuimus, quæ ad supplendam, & iuuandam imbecillitatem & infirmitatem virium liberi arbitrij ad operandum bonum diuina liberalitate conferuntur, quæ omnia ad causalitatem particularem causæ secundæ, seu proximæ spectant, vt explicatum est, nunc dicendum nobis est de concursu generali Dei vt primæ causæ; nam etiam propriissimè potest auxilium vocari, & inter auxilia adiuuantia recenseri, vt suprà tetigimus. Disputationem autem de illo in hunc locum distulimus, quia & propriam quamdam rationem auxilij habet, & hoc tempore singularem habet controuersiam, quam hoc loco exactè disputare necessarium duximus, vt ad similem disputationem de auxilio efficaci viam paremus. Solet autem distingui concursus in simultaneum, & præuium, seu in concursum in causam ipsam secundam, vt agens est, & in effectum, seu actionem eiusdem causæ. Nos verò concursum præuium necessarium esse non credimus, & ideo in his prioribus capitulis de concursu simpliciter loquentes, simultaneum intelligimus, illo verò explicato, de præuio inquiremus.

2. 1. Conclus. Potentiæ creatæ siue nudæ, siue habitu instructæ, indigent concursu causæ primæ ad actus supernaturales. Primùm ergo statuimus potentias nostras siue nudas, siue etiam habitibus infusis instructas indigere concursu Dei vt vniuersalis causæ ad supernaturales actiones eliciendas. Hæc assertio certissima est, neque in illa est controuersia inter modernos. omnes enim damnant sententiam Durandi in 2. d. 1. q. 5. & d. 37. q. 1. qui negauit essentialem dependentiam voluntatis in suis actionibus liberis ab actuali concursu, & influxu Dei. quam etiam in Origene damnat D. Thomas 3.

A contr. gent. cap. 89. dicitque esse euidenter contra Scripturam. Suprà etiam libro 1. retulimus graues auctores sentientes errorem hunc damnatum fuisse in Pelagio, qui vt saluaret libertatem, videtur constituisse voluntatem nostram omnino independentem à Deo in operando; sic ergo veritas contraria probari potest. Primò locutionibus Scripturæ generalibus, de operibus humanis, siue naturalia sint, siue supernaturalia, vt est illud Actor. 17. *In ipso viuimus, mouemur, & sumus*, vbi in verbo *viuimus*, non tantùm substantialis vita, quæ satis fuerat in verbo *sumus* comprehensa, sed etiam actualis vita, seu opera vitæ rectè intelliguntur, quamuis etiam possunt sub verbo *mouemur* contineri. Item illud 1. ad Corinth. 12. Durandus. D. Thomas. Probatur 1. ex Scriptura.

B *Deus operatur omnia in omnibus*, vbi Paulus de supernaturalibus operationibus apertè loquitur, & Isaias cap. 26. dixit, *Domine, omnia opera nostra operatus es in nobis*, quod maximè de supernaturalibus intelligi debet. Secundò possunt afferri testimonia, quæ specialiter de supernaturalibus operibus loquuntur, vt est illud Ioan. 15. *Sine me nihil potestis facere*, & ad Philip. 2. *Deus est qui operatur in nobis velle, & perficere.* & illud 1. ad Corinth. 15. *Plus omnibus laboraui, non ego, sed gratia Dei mecum.* Ratio verò est, quia non minus pendent habitus infusi à Deo vt prima causa in suo esse, & operari, quàm alia principia creata, vt latiùs dixi lib. 3. de auxiliis cap. 3. & 4. & in

C Metaphys. disput. 22. sect. 4.

3. 2. Conclusio II. certum est in potentia instructa habitu infuso. Et probatur ex dependentia essentiali entis creati à causa prima. Secundò videtur certum, & recipiendum ab omnibus ad eliciendos actus supernaturales per habitus infusos necessarium esse auxilium Dei vt causæ primæ concurrentis per actualem influxum in ipso supernaturali actu, qui sit essentialis dependentia eiusdem actus à causa prima. Probatur, quia omnis entitas creata essentialiter pendet immediatè à Deo tanquam à causa per se & principali in suo genere: nam hoc de essentia entis participati, sed actus isti supernaturales sunt entia participata, & actiones per quas fiunt, eo modo quo aliquid sunt, etiam sunt entia per participa-

D tionem; ergo per se ipsas fluunt immediatè à Deo, vt ab illo essentialiter pendent. Et hac ratione probamus in locis allegatis contra Durandum, non solùm omnes effectus causarum secundarum, sed etiam omnes actiones earum immediatè fluere, & pendere à Deo. Et quia actio non pendet ab agente per aliam actionem, sed per seipsam, inde concludimus ipsammet actionem causæ secundæ per seipsam pendere à Deo; ex quo vlterius inferimus contra nonnullos modernos in emanatione effectus à causa secunda, & prima, non interuenire duas actiones, vnam causæ secundæ, & alteram primæ quæ est expressa sententia D. Thomæ 1. p. q. 105. art. 5. ad 2. & 3. contr. gent. cap. 70. ratio sit, quia necesse est vt ipsamet actio causæ secundæ

E per seipsam fluat, & pendeat à prima; est ergo vna indiuisibilis actio, quæ duplicem habet habitudinem, & vt est à creatura dicitur actio eius, vt verò est à Deo, dicitur concursus, seu auxilium eius simultaneum. Hæc ergo omnia cum proportione applicanda sunt ad actiones supernaturales, etiamsi eliciantur ab habitibus. nam eadem omnino ratio in eis versatur. Et in hoc puncto nobiscum conueniunt moderni Thomistæ, nam licèt requirant auxilium adiuuans præuium, & quasi medium inter habitum, & actionem eius, non tamen negant auxilium hoc per modum actualis concursus, & influxus immediati in effectum, quod etiam vocant auxilium simultaneum, vt videre

Ledesma. dere licet in Aluarez disp. 10. & Ledesma in art. 3. ad 8. & ferè toto art. 4.

4. *1. Concl. Illi concursus siue auxiliũ ad actus supernaturales, est etiam supernaturalis & ordinis gratiæ. Aluar. Ledesma.*

Tertiò videtur etiam certum, & ab omnibus concedendum, hoc auxilium simultaneum, seu concursum necessarium ad actus supernaturales eliciendos etiam per habitus esse supernaturale & ordinis gratiæ. hoc etiam docui in dicto lib. 3. de Auxiliis, & in dicta disp. 22. Metaphys. Et postea id latissimè probarunt Aluar. dicta disp. 10. & Ledesma in dicto art. 4. vbi variis testimoniis, & rationibus hoc confirmant. Testimonia verò sunt illa, quæ generaliter tradunt ad singula opera pietatis necessarium esse actuale auxilium Dei, quæ nos suprà lib. 1. latè adduximus, & reuera intelliguntur etiam de iustis per habitus infusos operantibus, vt nos etiam in c. 6. huius libri latè probauimus, & docet apertè Concilium Arausicanum can. 10. & 25. & Celestinus Papa in sua epist. cap. 8 & 10. & Augustinus lib. de Corrept. & grat. cap. 1. & ex Scriptura apertè colligitur, nam cùm Paulus dixit, *Deus est, qui operatur in nobis velle, & perficere*, etiam de seipso, & generatim de hominibus iustis loquebatur, & Christus ad Apostolos iam iustificatos loquebatur cùm dixit, *Sine me nihil potestis facere*, Ioan. 15. Ac denique non minus iusti, quàm peccatores inuocant Deum. *Adiutor meus esto, ne derelinquas me*, Psal. 26.

5. *Neque de auxilio tantum excitante, sed etiam adiuuante. Conclusio probatur. August.*

Dicere verò potest aliquis hæc sufficienter colligi de actuali auxilio gratiæ excitantis, quod etiam esse necessarium iustis suprà cap. 6. extendimus. Verumtamen per hoc non potest excludi necessitas gratiæ adiuuantis, quia ad quemcunque actum est necessaria gratia excitans, est etiam necessaria noua gratia adiuuans ex parte Dei, iuxta doctrinam Augustini in Enchirid. cap. 32. dicentis, *Rectè dictum intelligitur non volentis, nec currentis, sed miserentis est Dei, vt detur totum Deo, qui hominis voluntatem bonam, & præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam.* & lib. 2. de peccator. merit. & remiss. cap. 18. Quòd nos ad Deum conuertimur, nisi Deo excitante, & adiuuante, non possumus, & alia quæ ex Conciliis, & Patribus de necessitate gratiæ adiuuantis in superioribus adduximus. Nec possunt illa omnia ad solos peccatores, seu operantes sine habitu limitari, tum quia indefinitè, & generaliter loquuntur, & tales locutiones doctrinales æquiualent vniuersalibus, tum etiam, quia sæpè loquuntur specialiter de iustis, vt patet ex Augustino lib. de natur. & grat. c. 26. vbi prius dicit cùm Deus iustificat hominem, & ad perfectam sanctitatem deducit, non deserere illum, nisi ab ipso deseratur: intelligit autem non *deserere* quod adiutorium, quo homo etiam iustificatus indiget. Vnde subiungit, *Sicut oculus plenissimè sanus nisi candore lucis adiutus non potest cernere, sic homo etiam perfectissimè iustificatus, nisi æterna luce iustitiæ diuinitus adiuuetur, rectè non potest viuere.* & in eodem sensu dicit lib. de grat. & lib. arbit. c. 6. *Necessarium est homini etiam cùm fuerit iustificatus ex fide vt ambulet cum illo gratia, & incumbat super ipsam ne cadat.* quod variis testimoniis Scripturæ confirmat, & apertè loquitur de gratia actuali distincta ab ipsis habitibus, & consequenter de propria actione Dei vltra influxum ipsorum habituum: nam ad hoc requiritur tale adiutorium Dei, vt homo per ipsos habitus possit operari; ergo saltem necessarium & auxilium adiuuans per modum concursus supernaturalis, quia inter actualia auxilia hoc est (vt ita dicam) minimum auxilium physicè adiuuans in ordine gratiæ.

6. *Variæ rationes. Falsò accusatur Molina.*

Rationes autem quamplures accumulant dicti auctores ad hanc veritatem confirmandam, eo quòd existimens in ipso puncto se Molinam impugnare, referunt enim illum dixisse qui habet infusum habitum, non indigere supernaturali auxilio ad singulos actus supernaturales. Vtique in Concord. disp. 26. & 27. & 36. 37. 38. 39. & in disp. 4. dixisse fertur hominem in statu innocentiæ potuisse habere actus supernaturales cum habitibus supernaturalibus, & auxilio generali naturali. Mihi autem non videntur tot rationes necessariæ, quia suppositis principiis fidei, res est euidentissima; agimus enim de concursu illo simultaneo, qui est in ipso actu deliberato voluntatis, seu quo immediatè talis actus pēdet à Deo. Cùm ergo fides doceat illum actum esse supernaturalem, siue in substantia, siue in modo, planè euidens est, dependētiam illam intrinsecā, quam habet talis actus vt supernaturalis est à Deo, eiusdem ordinis esse, ac subinde supernaturalem quoad substantiam iuxta veram sententiam de actuum supernaturalitate. Quomodo enim potest essentialis dependentia effectus esse inferioris ordinis, quàm ipse effectus. Itē terminus intrinsecus illius concursus, qui est ipsemet actus immanens, vt est quædam qualitas in facto esse, hic, inquam, terminus est supernaturalis, principium etiam immediatum illius influxus est supernaturale: nam est Deus vt auctor gratiæ, non vt auctor naturæ: ergo etiam influxus ipse sui concursus est supernaturalis, quia via esse debet proportionata termino, & principio, à quibus sub quacūque ratione spectetur, speciem sumit. Imò licèt concursus hic esset aliquid præuium in potentia, & distinctum ab actu supernaturali, oporteret esse motionem, vel qualitatem supernaturalem, & per se infusam: tum quia aliàs non esset apta ad influendam in actum supernaturalem, & ita esset superflua; tum etiam, quia talis motio non est naturæ debita, neque potest fieri per causas naturales, etiamsi sub illis Deus, vt auctor naturæ comprehendatur.

7. *Molina defenditur.*

Hæ igitur rationes nobis sufficiunt, præsertim, quia nulla difficultas alicuius momenti in contrarium occurrit, supposita vera, & catholica doctrina de horum actuum supernaturalitate. nec etiam in hoc puncto est controuersia inter Catholicos Doctores. Neque Molina, si attentè legatur, & sincerè exponatur, contrarium docuit in locis, in quibus allegatur. nam in dicta disput. 4. numquam dicit Adam in statu iustitiæ potuisse per habitum charitatis cum solo auxilio generali naturali diligere Deum, sed præcisè dicit cum communi auxilio, vel influxu. Itaque particula illa *naturali* addita est, neque includitur in auxilio communi. nam auxilium commune latiùs potest, quàm naturale, vt statim dicam. In aliis verò disputationibus non habet illam negatiuam, scilicet Deum non concurrere ad hos actus auxilio supernaturali, sed eodem modo loquitur, dicens, Deum cōcurrere immediatè ad hos actus per suũ cōcursum generalem, vel vniuersalem, quia nulla causa secunda etiamsi supernaturalis sit, nisi à Deo immediatè influēte adiuuetur quidquid efficere potest, vt expressè habet disp. 36. aliàs 37. §. *Cùm autem.* vbi etiam dicit vnicam esse actionem in tali actu, quæ est à Deo, potentia, & habitu, & illam dicit esse in se supernaturalem, & licèt consideret quasi specificatiuè, aut determina

terminatiuè habere à principio proximo supernaturalitatem, non dubitat tamen quin effectiuè tota sit ab istis principiis, & à singulis eorum in suo genere, & ideo vocat illas causas partiales partialitate causæ, non effectus, de qua locutione paulo pòst dicam. Et disp. 36. §. *Quoad primam*, expresè dicit Deum per suum supernaturalem influxum non solùm concurrere ad hos actus, sed etiam euehere alias causas, vt illos producant. & in §. *Hinc liquet*, repetit Deum supernaturaliter influere in hos actus, & idem habet q. 23. art. 4. membro 6. ad primam obiectionem.

8. *Modus loquendi Molinæ.* Solet autem Molina interdum loqui de hoc auxilio generali, ac si esset vnum quid indifferens ad influendum in actus naturales, & supernaturales, & ideo putatur vocare illud commune, non communitate rationis, seu causalitatis, ac si esset vnus numero indifferens ad actus naturales & supernaturales, vel saltem ita vnus, vt semper sit eiusdem ordinis naturalis. Sed hæc & in se improbabilia sunt, & in mentem eius nunquam venerunt, quia ille non ponit alium concursum præter eum, qui imbibitur in ipsa actione causæ secundæ, & ideo dicit esse influxum in effectum, & non in causam: ergo non potuit cogitare vnum numero concursum Dei, qui sit aliquid creatum dari ad omnes actiones voluntatis, cùm singulæ intimæ inducant suum influxum, vel esse vnum specie, vel eiusdem ordinis, cùm expresè dicat Dei concursum modificari in vnaquaque causa secundùm naturam, & speciem eius.

9. *Quid sit ille Dei concursus, & quomodo dicatur communis.* Igitur hic concursus Dei duobus modis considerari potest. Primò ex parte Dei, & quasi in actu primo, & sic non est aliquid distinctum ab ipso Deo, sed est ipsa voluntas Dei parata ad concurrendum, & sic dicitur de se indifferens, quia parata est voluntas Dei ad concurrendum cum voluntate creata iuxta modum cooperationis eius, tam ad actus naturales, quàm ad supernaturales, & ad bonos, & ad malos. Secundò potest concursus Dei considerari, vt fluens à Deo, & in actu secundo, & sic nunquam est in re indifferens, aut communis communitate (vt ita dicam) reali, sed rationis: nam in re semper est modificatus iuxta exigentiam termini, seu effectus, & consequenter semper est aut naturalis in actibus ordinis naturæ, aut supernaturalis in actibus ordinis gratiæ, vt in vtroque ordine est diuersarum specierum pro diuersitate actuum. Quia verò in quocunque effectu hic concursus est à Deo, vt à causa vniuersali, & non propria, & particulari: itemque, quia hæc dependentia à Deo generalis est omnibus actionibus creatis, ideò secundùm hanc considerationem dicitur hic concursus communis, vel vniuersalis communitate, & vniuersalitate rationis, non rei: & simili modo dicitur generalis, quia est à Deo, vt generaliter influente, & secundùm eundem respectum dicitur esse eiusdem rationis, non specificæ, vel naturalis, sed abstractæ, & quasi transcendentalis.

10. *& generalis.* Ad hunc ergo modum verè dicitur auxilium adiuuans ad actus supernaturales, quando est per modum concursus primæ causæ esse auxilium generale, quia necessitas eius non prouenit ex particulari excellentia actuum supernaturalium, sed ex generali conditione omnium actuum creatorum, quæ est essentialiter pendere à primo actu increato, quamuis vnusquisque actus po-

A stulet hanc dependentiam iuxta modum, & perfectionem suam, peculiari etiam modo dicitur hoc auxilium generale in ordine gratiæ, quia licèt consideratum absolutè secundùm suam entitatem & perfectionem sit speciale, quia & est altioris ordinis, quàm omnia auxilia naturalia, & quia non erat debitum homini secundum naturam suam spectato; nihilominus comparatum ad alia auxilia gratiæ, & præsertim ad habitus infusos rectè dicitur generale, quia seruat eandem proportionem ad principia supernaturalia, quam concursus ordinis naturæ ad virtutes naturales.

11. *4. Conclusio.* Quartò dicendū est, sicut concursus ordinis naturę est debitus virtutibus naturalibus, ita hic cō-
B cursus supernaturalis est debitus virtutibus supernaturalibus, in quo aliquo modo deficit à ratione gratiæ omnino indebitæ, sicut de concursu naturali diximus lib. 1. cap. 1. & tradit Soto lib. 1. de nat. & grat. cap. 2. *Soto.* quam assertionem tradidi etiam in lib. 3. de Auxil. c. 3. n. 4. eam verò referens Ledesma dicta q. art. 4. corollar. 2. post 5. conclus. *Ledesma.* eam impugnat, dicens, contrarium commune esse inter Theologos, præcipuè discipulos D. Thomæ, nimirum concursum generalem, etiamsi sit proportionatus virtuti causarum secundarum, non esse illis debitum. Ratio autem eius est, quia concursus generalis, seu auxilium generale in ordine gratiæ est auxilium efficax; sed auxilium efficax non est debitum; ergo auxilium generale
C non est debitum. Minor probatur, quia quoties voluntas actu non diligit Deum, non recipit auxilium efficax, & tamen nullum auxilium illi debitum denegat illi Deus; ergo auxilium efficax non est debitum.

12. Hæc verò ratio meliùs probat auxilium efficax physicè præueniens, & determinans voluntatem non esse necessarium ad generalem concursum Dei, cum voluntate, & habitibus eius, siue acquisitis, siue infusis, quàm quod generalis concursus non sit debitus causis secundis. Nam hoc profectò negari non potest, loquendo de illo debito, quo proprietates connaturales vnicuique rei debentur, quod debitum sufficit ad fundandam aliquam rationem iustitiæ in Deo,
D sicut dixit D. Thomas 1. p. q. 21. art. 4. *S. Thom.* Quis autem neget concursum connaturalem & proportionatum esse veluti proprietatem quandam connaturalem vniuscuiusque virtutis; ergo talis concursus est debitus, hoc nimirum debito connaturalitatis. Et hac ratione id asseruit Soto dicto *Soto.* lib. 1. de natur. & grat. cap. 2. Nec ego inueni Theologos contradicentes, quos opporteret in præsenti allegare, imò multi dicunt voluntatem aliquam violentiam pati, si sufficienter proposito obiecto, & positis aliis requisitis ex parte eius ei denegetur concursus ad amandum, & ideo
E amorē non eliciat, quod tenuit Alman. in tract. 1. *Alm.* Moral. cap. 2. & sequitur Medina 1. 2. q. 6. art. 4. *Medin.* quæ doctrina maximè fundatur in hoc, quòd talis concursus est debitus, vt notauit Vasquez *Vasquez.* 1. 2. disp. 26. cap. vltimo. Confirmatur primò. *Probatur ratione.* Nam potentiæ debetur actus proprius hoc debito connaturalitatis, & ideo dicunt Theologi intellectui lumine gloriæ eleuato deberi visionē beatam, & similiter materiæ proximæ dispositæ & organizatæ ad esse hominis, debetur anima rationalis, & hac ratione est naturaliter debita creatio animæ rationalis. Ergo simili modo debetur lumini gloriæ concursus ad visionem beatam, & idem est cum proportione de cæteris virtutibus tam infusis,

fis, quàm acquisitis. Confirmatur secundò, quia si non debetur igni concursus generalis, non erit contra ordinem naturaliter debitum negare illum talem concursum, sicut ille auctor dicit, non esse contra debitum naturale negare homini auxilium efficax ad amandum; ergo non erit miraculum ignem non calefacere, vel non comburere pueros in camino Babylonis, quia solùm non non combussit, quia defuit Dei concursus: negare autem talem concursum non fuit miraculum, iuxta illam sententiam, quia negare quod non est naturaliter debitum, non est miraculum, sicut negare auxilium efficax non est miraculum; ergo neque carentia actionis, quæ inde sequitur, miraculosa est, sicut non est hominem carentem auxilio efficaci, non diligere Deum.

13. *Soluitur obiectio ex discrimine agentium necessariorum & liberorum petita.*

Fortasse verò aliquis argumento conuictus dicet, agentibus ex necessitate naturæ deberi auxilium efficax, quia generalis concursus semper est determinatus iuxta capacitatem talium agentium: agentibus autem non deberi auxilium efficax, quia nullum est determinatum ex natura talis agentis. Sed hoc in primis gratis dicitur, quia non patitur ratio cur ignobilioribus causis secundis debeatur auxilium primæ causæ proportionatum suis virtutibus, & non debeatur nobilioribus agentibus liberis proportionatum ipsis, & peculiari modo agendi illorum. Et deinde non minus miraculum esset, voluntatem de se expeditam cum omnibus requisitis ad agendum nihil liberè velle ex solo defectu concursus, quàm ignem non cremare ex defectu sui concursus; ergo tam est debitus voluntati concursus ad liberè volendum, sicut igni ad calefaciendum. Est tamen notanda diuersitas, quia igni debetur vnus determinatus concursus, voluntati autem minimè, sed indifferens iuxta illius naturam, seu multiplex sub disiunctione, vt ita non explicem, id est, concursus ad volendum, vel nolendum, aut ad volendum hoc, vel oppositum.

14. *Quale sit illud discrimẽ respectu cõcursus debiti.*

Vnde sequitur aliud discrimen, nam respectu agentis necessarij debitum est (vt ita dicam) absolutum, id est, nullam includens conditionem, quæ non ex naturali necessitate compleatur: respectu verò voluntatis liberæ, licèt absolutè debeatur concursus sub disiunctione, modo explicato: determinatus autem concursus ad talem actum non debetur, nisi sub conditione pendente ex libertate voluntatis, nimirum si per ipsam non steterit, seu dummodo ipsa cooperetur. Hæc autem conditio habet locum in auxilio efficaci comitante, vt per se patet, & in lib. 5. dicitur. Et ideo tale auxilium potest esse debitum modo prædicto, & actu non dari, quia ex parte Dei non denegatur, imò semper est paratus sub prædicto modo, & conditione, & quoties de facto non datur positis aliis prærequisitis ad agendum, solùm est ex defectu conditionis ex parte hominis deficientis. Dicta verò conditio non ita locum habet in auxilio efficaci physicè præueniente voluntatem, quia tale auxilium, vt actu conferatur, non potest pendere ex libero vsu voluntatis, vt in lib. 5. ostendam. Ex quo (vt dicebam in principio) potiùs infertur nullum esse tale auxilium efficax, quod possit esse generale, aut necessarium ad liberam actionem voluntatis; tum, quia necessitas illa non esset composita, sed absoluta, cùm non pendeat ex vsu libero voluntatis, tum

A etiam, quia eo ipso quòd tale auxilium determinatum pro solo Dei arbitrio dari dicitur, vel negari, est euidens argumentum, illud non pertinere ad concursum generalem, & essentialem dependentiam secundæ causæ à prima in agendo, vt ex dicendis in sequenti capite patebit.

Quæret fortasse aliquis, an hoc debitum intelligatur solùm respectu eius, qui ex habitu operatur, videri enim potest ita esse asserendum, quia hoc auxilium non debetur voluntati secundùm se spectatæ, sed ratione virtutis supernaturalis; ergo non habenti habitum non debetur hoc auxilium. Respondetur argumentum concludere B non deberi debito connaturalitatis, nihilominus tamen alia ratione dicendum est ex conuenienti ordine diuinæ prouidentiæ, peccatori iam sufficienter excitato ad fidem, vel pœnitentiam, vel similes actus moraliter esse debitum hunc concursum. Ratio est, quia licèt excitatio non sit principium physicum, est principium morale sufficiens in suo ordine, & datur, vt homo possit moraliter conuerti; & ideo secundùm rectum ordinem prouidentiæ secum affert paratum auxilium physicè adiuuans, si per hominem non steterit, & hoc est morale debitum, de quo loquimur. Accedit, quòd homo sic excitatus potest liberè consentire, & ad hunc finem datur illi excitatio, & ab eo sæpe consensus sub obligatione C exigitur; ergo tali prouidentiæ supposita, debetur illi concursus necessarius ad consensum, saltem sub ea conditione, si per hominem non steterit. 15. *Quomodo intelligatur hoc debitum auxilij generalis, & respectu cuius.*

Sed quæri rursus potest, an in illo, qui non operatur supernaturaliter ex habitu, sit necessarius duplex Dei influxus in ipsum actum, vnus, quo supplet vicem habitus, & agit vt causa proxima, alius generalis causæ primæ. Videtur enim ita necessariò dicendum, quia quando habitus adest, habet suum concursum distinctum à concursu generali; ergo quando Deus supplet concursum habitus, adhibet etiam distinctum influxum. Respondetur in reipsa non esse duos influxus, sed vnum eminentiorem virtute conti-D nentem plures, quia ratione possunt tantùm distingui. Nam, vt suprà dixi, illa actio vnica est, & simplex, ideoque etiam respectu principiorum realiter distinctorum, vt sunt causa prima, & secunda, vel habitus, & potentia non distinguuntur in re, tanquam duæ partiales actiones, sed solùm habitudine rationis; ergo multo minus poterunt distingui respectu Dei, in quo ratio causæ primæ, & proximæ in re non distinguuntur; imò si ibi consideretur Deus præcisè vt causa particularis supplens vicem habitus, ille influxus vt est à Deo est longè altioris rationis, quàm influxus habitus, quia iste est influxus principij creati, & ideo postulat concursum causæ pri-E mæ: influxus autem Dei est à principio increato, & ideo per se est independens ab omni superiori causa. Vnde in tali influxu sic spectato, nec ratione distinguuntur concursus causæ primæ, & influxus Dei vt causæ proximæ, tum neque in ipso Deo distinguuntur ratio causæ primæ, & proximæ, neque in ipsa actione distingui possint actio causæ proximæ, & concursus causæ primæ, quia illa actio per se talis est, vt concursu alterius causæ non indigeat; ita ergo est in dicto influxu Dei in talem actum supernaturalem præcisè spectatum vt est à Deo, vt causa prima, & supplente vicem habitus. 16. *An concursus Dei generalis, & vt causæ primæ sit necessarius nõ operanti ex habitu.*

Quia verò actio illa etiam est à voluntate creata, A ideo respectu illius, ille influxus Dei, & habet rationem specialis adiutorij supplentis vicem habitus, & rationem concursus generalis ordinis gratiæ adiuuantis potentiam creatam, & ita potest ibi ratione distingui duplex Dei concursus.

17. Concursus ille generalis ad actus supernaturales est donum ordinis gratiæ.

Vltimò ad quæstionem directè respondendo dicimus vltimò concursum hunc generalem ad supernaturales actus esse verum donum ordinis gratiæ gratuitum, & speciale respectu concursus generalis ordinis naturæ, quæ resolutio communis etiam est, & singulæ partes facilè probantur ex dictis: nam esse donum ordinis gratiæ ex tertia assertione manifestum est, quia est donum in se supernaturale, sicut est actus ipse ad quem datur. Esse autem B gratuitum probatur, quia per se non datur ex operibus, quia non requirit antecedentia opera. Et licèt non detur nisi cooperanti, non tamen datur propter cooperationem, quia nullo modo cooperatio antecedit tale auxilium, sed ad summum est simul cum illo: datur ergo ad operationem cum comitante cooperatione causæ secundæ, gratis tamen datur. Quòd si contingat præcedere aliquod meritum, vel impetratio talis auxilij, illud non potest esse fundatum in operibus solius naturæ, sed in fide, & priori gratia; & ideo etiam tunc est donum gratuitum, quamuis non primum, sed tamquam gratia pro gratia. quod satis est, vt non sit simpliciter ex operibus, & ideo etiam in gratia excitante idem contingere potest, vt in superioribus sæpe C dictum est, & in lib. vlt. latiùs dicemus. Atque ob eamdem causam non obstat huic parti assertio præcedens, quia licèt hoc auxilium detur vt debitum habitui, vel priori gratiæ, numquam datur vt debitum naturæ secundùm se spectatæ, & ideo semper illud debitum est fundatum in gratia, & consequenter ipsum auxilium est semper gratuitum tamquam gratia pro gratia. Ex quo etiam facilè patet vltima pars de auxilio speciali: nam omne auxilium gratiæ comparatione naturæ est speciale, quamuis respectu prioris gratiæ præsertim habitualis vocetur generale in ordine donorum gratiæ, & per quamdam conuenientiam, seu proportionalitatem ad cursum naturæ. Nam sicut iste est communis ad virtutes naturales, ita ille est communis ad supernaturales. Si autem illi duo inter se comparentur absolutè respectu naturæ, sic concursus gratiæ est specialis, quia est vltra debitum naturæ: concursus autem naturalis est tantummodo, & quasi per antonomasiam generalis, quia non excedit commune debitum naturæ.

18. Diluitur obiectio.

Vna superest obiectio facilis, quam non omitto, quia ad magis declarandam distinctionem auxiliorum deseruire potest. Videtur ergo sequi ex dictis ad excitantem gratiam esse necessariam adiuuantem, quod videtur inconueniens: tum quia aliàs confunderentur istæ gratiæ inter se, tum etiam, quia tunc gratia excitans non esset prior, quàm adiuuans, sed vel ordine naturæ posterior, vel ad summum essent simul, quod est contra suprà dicta. Sequela patet, quia gratia excitans est opus supernaturale factum ab homine; ergo non potest fieri sine concursu Dei eiusdem ordinis; sed talis concursus est gratia adiuuans; ergo non potest fieri sine gratia adiuuante. Respondeo committi æquiuocationem in verbo *gratiæ adiuuantis*; propriè enim dicitur respectu arbitrij liberè operantis, & sic omnino distinguitur à gratia excitante, vt excitans est, præsertim loquendo de adiuuante per modum influxus, vt suprà probatum est. In hoc ergo sensu negatur sequela, cuius probatio non procedit, quia motus gratiæ excitantis non fiunt à nobis liberè. Si autem aliquis omnem concursum Dei ad omnem etiam actionem necessariam vocet auxilium adiuuans, sic verum est Deum efficere in nobis actus gratiæ excitantis adiuuando, & eleuando nostras potentias ad illos efficiendos: nam eo modo, quo in illis motibus potest distingui via, & terminus, seu actio, & qualitas, potest etiam distingui auxilium quasi adiuuans potentiam ad agendum à gratiæ formaliter excitante potentiam. Ille tamen modus loquendi, vt dixi, non est vsitatus, sed vtrumque sub gratia excitante, siue in fieri, siue in facto esse comprehenditur.

Capvt XXVI.

Corollaria nonnulla, quæ ex doctrina superioris capitis inferuntur.

Priusquam de concursu præuio in causam dicam, operæ pretium visum est ex doctrina capitis superioris, nonnullas proprietates, seu vera attributa huius concursus comitantis inferre, vt supponamus ea, in quibus nulla ferè est dissensio inter eos, qui de concursu per influxum in causam dissentiunt, quæ maximam lucem afferent ad intelligendam sententiarum diuersitatem in alio puncto de concursu præuio, simulque ad percipiendam efficaciam rationum vtriusque opinionis multum conferunt.

Primò ergo colligitur ex dictis hoc auxilium actuale quod est per modum concursus comitantis, esse aliquid creatum animæ potentiis inhærens. 1. Auxilium actuale est aliquid creatum potentiis inhærens. Hoc pro comperto habent omnes Theologi, & Philosophi, etiam in sua sphæra, quia hic concursus est dependentia operationis creatæ à creatore; ergo est aliquid creatum, seu factum existens in subiecto, in quo ipsa operatio existit. Inuenio tamen generatim relatum sine nomine auctoris quosdam dixisse hunc concursum non esse aliquid in D creatura, sed voluntatem Dei efficacem, quia vult talem effectum fieri. Et fortasse mouebantur, quia hic concursus Dei non potest esse increatum, nisi per modum actionis Dei transeuntis: at verò Deus non operatur ad extra per actionem transeuntem, vt nonnulli opinabãtur, sed per suam increatam volitionem immanentem, quæ est virtute transiens, non actu; ergo illamet volitio erit concursus cum creatura ad operationem eius. Pro qua sententia allegari potest Capreol. *disp. 1. q. 2.* præsertim ad argumenta Durandi contra conclusionem. Capreol. Sed hoc nobis nihil obstat. Primò, quia sententia illa falsa est, nam effectus Dei etiam manat ab ipso per actiones transeuntes respectu ipsius: voluntas autem E Dei est principium talium actuum, vel per seipsam, vel per omnipotentiam, quæ sit attributum ratione distinctum à voluntate, quæ omnia ex Metaphysica, & ex 1. part. quæst. 19. 25. & 45. suppono. Secundò, quia etiam data illa sententia non potest negari, quin in ipsamet actione creaturæ intrinsecę imbibatur essentialis dependentia, & emanatio à Deo tamquam à primo efficiente principio, siue dicatur emanare ab illo tamquam actio, siue tamquam effectus, siue tamquam passio, vel mutatio quædam creaturæ; quocumque enim modo spectetur, seu appelletur illa dependentia, est concursus Dei simultaneus coëfficientis cum causa secunda actionum eius. Nos verò, quia responsionem

sponsionem priorem veriorem existimamus, eandem actionem, quæ est à creatura, vt est à Deo, dicimus esse hunc concursum Dei. Et Capreol. licèt suprà dicat actionem Dei vno modo esse immanentem, nihilominus etiam docet, ipsam actionem externam causæ secundæ esse actionem Dei.

2. Concursus Dei non distinguitur realiter ab actione creaturæ.

2. Secundò sequitur ex dictis, concursum Dei cum causa secunda non distingui realiter, vel actualiter ex natura rei ab actione creaturæ, sed tantùm ratione ratiocinata, per inadæquatos conceptus eiusdem actionis cum fundamento in ipsa. Hoc corollarium quoad priorem partem de distinctione reali perfecta, quæ dicitur esse tanquam res à re, per se nota est, & extra controuersiam, & à fortiori patebit ex altera. quæ probatur, quia si ibi esset distinctio modalis ex natura rei, vel esset tanquam inter duas actiones, vel tanquam inter actionem, & terminum: neutrum autem dici potest, quod ita ostenditur. Nam in cap. præcedenti assertione 2. ostensum est in effectu causæ secundæ non interuenire actionem aliquam, qua sit solius causæ secundæ, quia impossibile est causam secundam habere actionem, quæ immediatè non manet ab ipso Deo, cùm sit aliqualis entis participatio, quæ non potest non fluere immediatè ab ente per essentiam; ergo illamet & actio, quam elicit causa secunda, manat à Deo, seu Deus immediatè influit in illam; ergo ipsamet est concursus Dei cum voluntate creata, non minus in actionibus supernaturalibus, quàm in naturalibus, nam est eadem ratio. Igitur præter hanc actionem non est necessarium fingere aliam, quæ sit à solo Deo, quia vel talis actio tendit immediatè ad alteram actionem causæ secundæ, & sic est impertinens, vel etiam impossibilis, quia ad actionem non est alia actio tanquam ad proximum terminum, aliàs procederetur in infinitum: actio ergo eadem per seipsam fluit à suo principio adæquato, seu ab omni causa, à qua essentialiter pendet; vel talis actio esset immediatè ad eundem terminum, ad quem terminatur altera actio, & sic est superflua, quia per alteram actionem, quæ simul est à causa prima & secunda, procedit ille terminus, pendétque ab vtraque causa sufficienter; ergo superflua est alia actio solius Dei tendens ad eundem terminum. Vnde tandem concluditur, non esse distinctionem modalem, vel actionis ab actione, vel tanquam actionis à termino. Alia autem ex natura rei cogitari non potest; ergo superest vt sit tantùm distinctio rationis cum fundamento in re, nam quia eadem actio dicit habitudinem ad duas causas, vt est causa secunda dicitur calefactio, verbi gratia, vel volitio, vt verò præcisè concipitur, vt est à Deo, dicitur concursus actualis Dei.

3. Hic Dei concursus distinguitur ab effectu causæ secundæ, seu termino actionis illius.

3. Tertiò sequitur ex præcedentibus, concursum hunc causæ primæ distingui ab effectu, seu termino actionis causæ secundæ ex natura rei, non propria reali, sed modali tantùm distinctione. Probatur, quia actio ipsius causæ secundæ distinguitur modaliter à suo termino: sed hic concursus Dei non distinguitur in re ab actione causæ secundæ; ergo eodem modo, quo ipsa actio causæ secundæ à suo termino distinguitur. Consequentia euidens est, quia sicut ea quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se: ita etiam è contrario, quæ inter se non distinguuntur in re, necesse est, vt à quocunque vnum distinguitur, alterum etiam distinguatur. Minor autem probata est in præcedenti corollario. Maior verò ex Metaphysica supponitur, quia quæ in re ipsa sunt ita separabilia, vt alterum sine altero manere possit, quamuis non sit reciproca separatio, necesse est, in re ipsa distingui, saltem modaliter. Ita verò se habent actio & terminus, vt patet in calefactione ignis, nam illa cessante manet calor. Vnde etiam potest firmari corollarium, quia etiam concursus causæ primæ cum secunda ad aliquem terminum est separabilis ab eodem termino, quia quando Deus producit calorem cum igne, cessante calore, ignis, cessat concursus Dei, quia sunt vna indiuisibilis actio, perseuerat autem calor. Ergo distinguitur concursus ille in re ipsa ab ipso calore.

Dices, postea calor conseruatur à Deo solo. Respondeo conseruari per nouam actionem, quia quoties mutatur dependentia à priori causa, necesse est mutari actionem, quia non potest fieri mutatio, vel cessatio in dependentia ab aliqua priori causa sine aliqua mutatione in re facta: non potest autem interuenire nisi in actione, cùm in termino non fiat. Hæc tamen doctrina non videtur tam facilè accommodari ad actus immanentes animæ, de quibus hìc tractamus, quia illi ita pendent in conseruari à potentiis, vt sine illarum influxu manere non possint. Nihilominus tamen etiam in his procedit illatio, & assertio, quia in illis distinguitur etiam ex natura rei actio à termino. quod potest ostendi, tum per æquiparationem rationis, quia etiam in lumine, & aliis qualitatibus quæ pendent in fieri, & conseruari à suis causis distinguitur actio à qualitate; tum etiam, quia in actibus immanentibus potest mutari actio, manente eadem qualitate actus, vt si idem amor elicitus sine habitu charitatis incipiat per habitum conseruari, vel alio simili modo, vt latiùs in Metaphysica & in materia *de Anima* dissetitur: hìc verò hæc perfunctoriè præmittimus, quia postea erunt necessaria. 4. Diluitur obiectio.

5. Hic concursus est simultaneus cum actione humana. *Ledesma.* *Caietan.*

Quartò sequitur ex dictis hunc Dei concursum, vel auxilium etiam in operibus gratiæ esse omnino simultaneum respectu concursus, seu actionis voluntatis humanæ. ita dixi in lib. 1. de Auxiliis cap. 4. & nunc inuenio communiter recipi à modernis Thomistis. Et Ledesma dicit in hoc debere conuenire omnes Doctores, & omnes discipulos D. Thomæ, citatque Caietanum 1. p. q 14. art. 13. quem ego etiam retuli lib. 1. de Auxil. cap. 6. & 14. Ratio est manifesta ex dictis, quia vel comparantur actio creaturæ, & concursus Dei inter se, vel comparantur vt attingunt terminum, & in neutro respectu potest intelligi prioritas propria naturæ, quæ in causalitate fundatur; sunt ergo omnino simul. Prior pars probatur, quia ibi non sunt duæ actiones reales, sed vna tantùm re, & duplex ratione. Et confirmatur: nam sicut illa actio præcisè, & inadæquatè concepta, vt est concursus Dei, est ab illo solo ita concepta præcisè, vt est influxus causæ secundæ, est à sola illa. Ergo vt sic neutra ab altera; ergo neutra est prior in re ipsa (vtique prioritate causali,) altera; sed neutra est sine altera, & consequenter vtraque est simul omnino, vel potiùs illa actio, cùm sit vna indiuisibilis, simul omnino est; vtrámque verò rationem in se vniens, & simplicissimè complectens. Altera pars probatur tum discursu facto, quia cùm illa sit vna simplex actio, tota simul tendit in terminum, & attingit illum; tum etiam, quia sicut ille duplex influxus causæ primæ & se-

cundæ propter indistinctionem non habent in se causalitatem in suo esse, ita neque habent causalitatem inter se in attingendo termino; ergo neque habent ordinem prioris, vel posterioris naturæ in illa attingentia; tum denique, quia terminus non est à causa secunda prius natura, quàm à Deo, quia hoc est contra dependentiam essentialem creaturæ à prima causa, neque est à Deo prius natura, quàm à causa secunda, aliàs & causa secunda ageret in factum, & totus effectus priùs esset à solo Deo, & postea vel esset iterum à sola creatura, quod est impossibile, vel iterum à causa prima, & secunda simul, quod esset superfluum. Est ergo hic concursus Dei omnino simultaneus cum influxu causæ secundæ.

6. *Obiectio ex dependentia causæ secundæ, à prima.* Dices, ergo causa secunda vt est actu agés, non pendet à Deo tamquam à causa, ex vi huius concursus, quod videtur dici non posse. Probatur sequela, quia si penderet causa secunda à prima, necessarium esset causam primam in hoc eodem concursu esse priorem natura in causando. Propter hanc rationem multi putant necessariam esse præmotionem Dei in causam secundam, vt ratione illius verè dicatur causa secunda pendere à prima in causando. Sed non oportet vnam quæstionem cum alia confundere; nam illa præmotio nec per se necessaria est, vt infrà dicam, nec in præsenti ad difficultatem tactam expediendam deseruit. *1. Solutio reiicitur* Nam etiam admissa tali præmotione, ipsamet pendet à Deo in agendo quoad concursum simultaneum; qualiscumque enim illa motio sit, est quædam virtus creata, imò dicitur esse instrumentum Dei; ergo intrinsecè indiget immediato influxu intimo imbibito in actione illius, qui non attingat priùs natura effectum quàm præuia ipsa motio per actionem suam. Relinquitur ergo eadem difficultas de illa præmotione, quæ est de virtute permanente causæ secundæ, quomodo scilicet pendeat à Deo in agendo, & nihilominus Deus priùs non attingat effectum, quàm ipsa virtus creata, vel motio.

7. *2. Solutio reiicitur.* Alij distinctione vtuntur, nam concursus primæ causæ, & secundæ dupliciter possunt comparari, primò vt exeunt à causis suis, secundò vt attingunt effectum. Et hoc posteriori modo dicunt procedere quæ diximus, quòd concursus primæ causæ non prius attingit effectum, quàm concursus causæ secundæ. Sub priori autem respectu dicunt, concursum causæ primæ esse priorem natura, quàm concursum causæ secundæ, quia causa secunda pendet à prima in agendo; ergo concursus causæ secundæ pendet à concursu causæ primæ; & ab ipsa participat omnem suam virtutem. Sed hæc distinctio non rectè accommodatur ad concursum Dei simultaneum, de quo tractamus, licèt posset habere locum respectu motionis præuiæ: nam illa posita verissimè dicitur priùs natura exire à Deo, & efficere causam secundam, quàm actio causæ secundæ ab illa profluat, quamuis illamet præmotio Dei non prius natura attingat effectum causæ secundæ, quàm ipsamet causa secunda, vt iidem auctores fatentur. Et quantum ad eamdem præmotionem rectè etiam dicetur concursum causæ secundæ pendere à concursu causæ primæ, nomine concursus illum præuium significando.

8. Hoc tamen non rectè dicitur respectu concursus simultanei, & concomitantis, quia in re non distinguitur à concursu causæ secundæ, & ideo non potest esse inter eos realis emanatio, vel

A causalitas; ergo nec prioritas naturæ, siue vt exeunt à causis, siue vt attingunt terminum, quia etiam sub priori respectu non habent inter se realem causalitatem, eo vel maximè quòd in ipso concursu non est prior vnus respectus, quàm alius, id est, in actione non est prior natura exitus ab agente, quàm attingentia ad terminum spectatum, vt est in fieri. nam, v. g. illuminatio æquè primò exit à luce, & tendit in lumen; ergo similiter concursus Dei in illuminatione imbibitus æquè primò exit à Deo, & attingit lumé; ergo etiam vterque concursus causæ primæ, & secundæ, sicut attingunt terminum sine ordine naturæ inter se, ita etiam exeunt ab vtraque causa sine eodem ordine: sunt ergo simul natura.

B Aliter verò Capreolus in 2. d. 1. q. 2. ad argumenta Durandi contra 6. conclusionem docet, actionem primæ causæ priùs natura attingere effectum, quàm actionem causæ secundæ. Sed, vt notaui in lib. 1. de Auxiliis, cap. 4. non videtur id intelligere Capreolus de actione Dei ad extra, sed de ipsa Dei voluntate, quam ibi vocat actionem Dei internam, quæ est principium actionis externæ, & sic est natura prior: non tamen negat Capreolus quin actio causæ secundæ, sit etiam actio externa, seu transiens ipsiusmet Dei, & sic etiam ibidem fatetur vnam, & eamdem actionem transeuntem esse immediatè à causa secunda, & prima, & vt est à prima, esse concursum simultaneum respectu concursus causæ secundæ. De hac ergo actione transeunte Dei dici non potest quod attingit effectum prius natura, quàm actio creaturæ, cùm in re sint vna, & indiuisibilis actio, & ob eamdem rationem, vt dixi, illa actio non prius natura emanat à Deo, quàm à causa secunda, prioritate scilicet causalitatis, licèt sub aliis rationibus dicatur prima causa prius natura influere, quia eius influxus, & est intimior, seu essentialior, & magis necessarius, & de se magis etiam independens, vt rectè notauit Caietanus 1. p. qu. 14. art. 13. §. *Neque sustinendus* & qu. 19. art. 8. in fine. 9. *3. Solutio Capreoli reiicitur.* *Caietan.*

C

D Ad obiectionem ergo factam respondetur negando sequelam, quia vt causa secunda pendeat à prima in agendo, sufficit quòd ab illa pendeat in omni re, & forma, vel modo, aut conditione reali necessaria, vt in esse actu agentis constituatur: pendet autem causa secunda à prima, non solùm inesse, & conseruari, & in virtute agendi, sed etiam in sua actione: nam illamet actio essentialiter pendet immediatè à Deo, vt dictum est; per illam autem actionem constituitur causa secunda in esse actu agentis; ergo hoc satis est vt causa secunda pendeat in esse agentis à prima. Quòd si causa secunda consideretur prius natura, quàm agat, vt sic etiam dicitur pendere à Deo essentialiter in agendo, non solùm quia per continuum influxum eius habet virtutem agendi, sine quo illam non haberet, sed etiam, quia E prædita tali virtute nihil potest agere sine actuali iuuamine, & auxilio causæ primæ, quod præbet simul cum illa efficiendo eamdem actionem, & effectum. E contrario verò dici non potest causa prima dependere à secunda in agendo, quia non postulat consortium causæ secundæ ex indigentia, nam per se est sufficiens ad operandum, si velit, licèt ex benigna prouidentia, vt relinquat suas creaturas operari, talem concursum illis accommodare, quo sine illis non operetur. 10. *Vera solutio.*

Quintò infertur hunc concursum Dei sub hac præcisa ratione conceptum non concipi ex parte 11. *Concursus*

Ille ex parte suæ non est adæquata ratio productiua effectus quem tamē totum attingit.

parte eiusdem causæ, vt adæquatam actionem productiuam sui effectus, seu termini, licèt ex parte effectus totum illum attingat. Probatur prior pars, quia actio adæquata illius effectus, est quædam actio, quæ intrinsecè respicit duplicem causam, primam scilicet, & secundam; ergo illa inadæquatè concepta vt manat à solo Deo non est completa, & adæquata actio illius effectus; est ergo inadæquata, & sub illa ratione dicitur non esse vnica. Declaratur à simili, nam sapientia Dei sub illa præcisa ratione concepta rectè dicitur non esse vnica perfectio Dei, nam iustitia intelligitur esse alia perfectio, & sic de cæteris attributis. Vnde adæquata Dei perfectio concepta, vt tota perfectio Dei, omnia attributa Dei includit; ita ergo se habet actio illa prout in re est adæquata comparata ad concursum causæ primæ, & influxum causæ secundæ præcisè conceptos. Ergo quilibet eorum solùm concipitur vt actio incompleta ex parte sui principij; secus verò est ex parte termini, vt in altera parte dicebamus, quia quilibet illorum concursuum etiam inadæquatè conceptus intelligitur terminari ad totum effectum, seu terminum, quia nihil est in termino quod non à Deo essentialiter pendeat, vel quod non à causa secunda tunc fiat. Nec fingi potest pars in effectu quæ magis attingatur per concursum causæ secundæ, quàm alia, vt in sequentibus magis explicabimus.

12. *Obiectio soluitur. Caietan.*

Obiicies, quia si Deus per illum concursum prius natura attingeret effectum, quàm causa secunda, totum effectum produceret, & paulo antea dicebamus, & sentit Caietanus 1. part. quæst. 19. art. 8. in fine. Ergo ille concursus vt præcisè concipitur à solo Deo, est totalis actio illius effectus. Respondetur hypothesim illam destruere propriam rationem, & conditionem talis concursus, & ideo licèt data hypothesi bona sit illatio, nihil infertur contra positam illationem, quia non fit illatio de concursu prout modò à Deo præstatur, sed de concursu qui fingitur ex illa hypothesi. Declaratur, quia licèt Deus per se sit potens ad faciendum se solo effectum causæ secundæ, nunc verò quando cum causis secundis concurrit, ita illis suum influxum, & actiuitatem accommodat, vt concursus eius prout nunc præstatur, non sufficiat efficere effectus si causa secunda non coagat, quia Deus (vt sic dicam,) in tali modo agendi non vult esse operator, sed cooperator, vt in Metaphysica dixi.

13. *Falsò accusatus auctor.*

Ex quo intulit quidam modernus Scriptor, insinuasse me in illo loco, *quòd si in aliquo priori natura causa prima concurreret, & non produceret totum effectum.* Hoc autem neque in mentem meam venit, neque ex verbis meis potest cum probabilitate colligi. Sed potiùs immediatè infertur, fieri nullo modo posse, vt hic concursus Dei prout de facto datur, prius natura attingat effectum, quàm influxus causæ secundæ, quod est verissimum, & satis probatum in corollario. Quod etiam idem auctor admittit, ideo paulo inferiùs fatetur ita esse de facto quòd Deus, vt nunc concurrit cum causa secunda, non priùs attingit effectum quàm illa, ideóque nec sine illa producit effectum. At verò posita hypothesi quòd Deus vellet suo influxu priùs natura attingere effectum, tunc quidem produceret totum effectum actione totali, tam ex parte principij, quàm ex parte termini, quia Deo non deest virtus, & per illam voluntatem applicaret totam virtutem necessariam. Tunc autem concursus Dei esset alterius rationis, imò non esset concursus, quia particula *con*, dicit comitantiam alterius, sed esset absoluta effectio, & tunc creatura vel nihil ageret, vel actum ageret, quod præsenti quæstioni est impertinens. Si autem talis fingatur hypothesis, vt manente eodem concursu prout nunc datur, prius natura attingat effectum, dico hypothesim inuoluere repugnantiam, quia implicat concursum esse simultaneum per entitatem in eadem indiuisibili actione, & prius natura attingere, vt probatum est. Et ideo data illa positione, sequitur per talem concursum totum effectum fieri, quia aliquid fit cùm fit actio, quæ supponitur terminum suum attingere, vtique producendo illum, & non partem, tum quia non est maior ratio de vna, quàm de alia, tum quia terminus illius concursus, est totus effectus, vt dixi. E contrario verò etiam sequitur posita illa hypothesi nihil omnino fieri, quia deest concomitantia alterius agentis omnino necessarij ad talem effectum, & ad omne illud quod in ipso fieri potest per talem concursum, & Deus non applicat suam virtutem ad supplendum illum defectum, vt supponitur, quia ponitur nolle amplius efficere, quàm cum causa secunda simul efficiat.

CAPVT XXVII.

Vtrùm causa prima, & secunda, vt partiales causæ, ad eumdem effectum concurrant.

1. *Necessitas huius quæstionis explicanda.*

HÆc quæstio necessaria est ad auxilia supernaturalia explicanda, & ad tollendas verborum contentiones, & ad soluendam obiectionem quæ ex illa contra dicta oritur; sequi enim videtur Deum concurrere cum causa secunda, vt partialem causam effectus causæ secundæ, & non vt totalem. Consequens est absurdum. Ergo. Sequela patet, quia causa quæ non influit actione totali, & integra, non potest dici totalis in actu, cùm ab actione denominetur agens actu: diximus autem concursum Dei cum causa secunda non esse actionem totalem; rectè ergo sequitur, Deum vt influentem per illum concursum non esse causam totalem; erit ergo partialis. Falsitas autem consequentis ostenditur, tum quia hoc est contra mentem omnium Theologorum, & Philosophorum, tum etiam, quia hæc esset maxima imperfectio in Deo, nam esse causam partialem dicit dependentiam ab alia causa partiali, quæ est magna imperfectio. Item, quia causa partialis est inferior in sua operatione, quàm causa totalis, quæ ex duplici partiali conflatur, sicut ex duobus trahentibus nauim, & vnam causam totalem componentibus, vnusquisque per se est viribus inferior vtroque simul. Hoc autem Deo attribuere magna est imperfectio.

2. *Opinio Molinæ esse causas partiales.*

In hoc puncto Molina in Concordia disp. 26. in Antuerpiana editione circa finem, concedit Deum, & causam secundam simul concurrentes ad eumdem effectum esse causas partiales eius, & ex vtraque conflari vnam causam integram, vtiturque illo exemplo ad duobus trahentibus nauim. Contra quam sententiam vehementer insurrexerunt plures moderni Scriptores de Auxiliis gratiæ; sed sine dubio disputant de vocibus, priusquam de re, vt alibi dixi, & mox explicabo. Et præterea excedunt in modo impugnationis. Primò, quia quidam eorum *Malè explicata.* refert Molinam consequenter dicere quòd *pars effectus respondet primæ causæ, & pars illius respondet secundæ, & ita Deus non attingit totum effectum prius, sed tantùm attingit partem effectus simul.* Quod certè

certè si Molina diceret, non solùm in modo loquendi, sed in re magni momenti errasset, non tantùm contra communem Theologorum, & Philosophorum sententiam, vt ille dicit, sed etiam contra fidem. Nam inde fieret aliquam partem entis realis fieri in mundo, quam Deus non facit, siquidem dicitur solùm attingere partem effectus simul. At verò Molina longissimè ab illo errore abfuit, suamque sententiam explicuit, dicens: *At cùm dicimus neque Deum per concursum vniuersalem, nec causam secundam esse integras, sed partiales causas effectuum, intelligendum id est de partialitate causæ, vt vocant, non de partialitate effectus, totus quippe effectus, & à Deo est, & à causis secundis.* Et statim adhibet exemplum de duobus trahentibus nauim, & declarans in quo ponat similitudinem addit. *Siquidem quiuis eorum simul efficit cum altero omnes, & singulas partes eiusdem motus.* Illo ergo modo non fideliter refertur sententia Molinæ.

3. Malè quoque damnetur.

Hoc autem sano sensu supposito immeritò etiam dicitur ille modus loquendi esse contra omnes Theologos. Graues enim, & non pauci Theologi illo modo loquuti sunt. Gregorius enim in 2. dist. 28. quæst. 1. art. 3. ad 12. expressè dicit modum communem quo Deus concurrit ad quemlibet effectum agentis creati, esse iuuando causam secundam, *partialiter cum illa efficiendo.* quæ verba habet idem Capreolus quæst. 1. art. 3. ad 12. contra tertiam conclusionem. Gabriel etiam 2. dist. 1. quæst. 2. art. 1. notab. 2. latè, & inter alia dicit, *Deus producens effectum cum causa secunda, est causa partialis, sicut est causa secunda.* & dist. 37. quæst. 1. ad argument. de 4. via, Deus volendo causat omnia, non tamen ideo est causa totalis, quia vult secum concurrere alias causas. Eodem modo loquitur Olchot in 2. quæst. 1. art. 3. in principio, & Lychetus in 2. dist. 37. q. 2. §. Ad solutionem, vbi ait Deum concurrere ad omnem actionem nostram vt causam partialem, quia vult causam secundam sibi cooperari, & alios statim referam. Neque contra prædictum sensum quod ad rem spectat, alicuius momenti est ratio illius auctoris; tunc enim solum est imperfectio in aliquo, quòd sit causa partialis, quando indiget auxilio alterius concausæ ex defectu virium propriarum, vt frequentiùs contingit in causis creatis, vt in visu, specie, & lumine, & in multis trahentibus nauim, quam neuter per se trahere potuisset. Nam, vt dixit optimè D. Thomas 4. contr. gent. cap. 7. ratio. 16. id prouenit, quia virtus cuiuslibet imperfecta est, & insufficiens ad istum effectum, ideoque ex diuersis virtutibus congregatur vna virtus omnium, quæ sufficit ad trahendum nauim. Secus verò est quando causa libera non ex indigentia, sed ex sua libertate, vel ex imperfectione virtutis, non vult totaliter applicare suam virtutem, nec modo sufficienti, vt sola producat effectum, sed tantùm cooperando cum alia, quæ simul totum effectum coëfficiat. Tunc enim esse causam partialem in dicto sensu non supponit imperfectionem in tali causa, cùm supponatur per se sola sufficiens; neque etiam ille modus agendi ponit in ea imperfectionem, quia agere, vel non agere extra se non ponit perfectionem in ea, nec tollit perfectionem ab ipsa. Quapropter de huiusmodi causa falsò dicitur, pendere ab alia in agendo: nam potiùs alia concausa pendet ab ipsa, quia dependentia dicit necessitatem iuuaminis alterius ex propria impotentia. Vnde dicetur propriè effectus tunc pendere, non ab altera tantùm causa, quantumuis potente, sed indigere alterius influxu. quod verissimum est supposito illo agendi modo, neque enim sequitur aggregatum

Gregor. Capreol. Gabriel. Olchot. Lychetus. D. Thom.

A illarum causarum esse potentius altera causa secundùm se, sed solùm prout voluntariè limitante suam influentiam: quod nullum est inconueniens. Nam in re hoc est ab omnibus dicendum, siue his verbis, siue aliis vtantur.

4. Quomodo causa prima coniungatur causæ secundæ.

Isto ergo modo causa prima coniungitur causæ secundæ, vt concausa, non ex defectu virium, sed quia benignè vult sese accommodare causæ secundæ, vt eius efficientiam non tollat, neque præueniat. Sicut homo fortis vult interdum non solus portare lapidem, sed cum alio, qui vult iuuare illum, & non totum opus in se suscipere, licèt posset, in quo etiam multum distat homo à Deo, quia homo licèt facere possit opus sine ope alterius, non B tamen tanta facilitate, aut velocitate, aut sine tanto labore, & ita semper iuuatur aliquo modo in eo, quod per se non potest. Deus autem propter infinitatem virtutis, semper tam bene, & tam facilè, & sine vllo labore solus posset facere, quod per causam secundam operamur: solùm ergo ex benigna prouidentia se constituit cooperatorem, & causam partialem, iuxta illum loquendi modum, quem ita explicuit Gabriel 2. dist. 1. quæst. 2. art. 3. dub. 5. ad 3. in actibus vitalibus est multorum opinio Deum non posse se solo efficere illos sine cooperatione causæ secundæ, quod inter Thomistas satis receptum C est, & ita videtur Deus ibi partialiter illo modo concurrere, non ex sola voluntate, sed quia tales actus non potest solus efficere. Et nihilominus dicendum est posita illa sententia id non esse imperfectionem in Deo, quia id non prouenit ex impotentia Dei, vel ex defectu virium, sed partim ex incapacitate talis effectus, quia non est aliter producibilis, quàm à principio intrinseco proximo, partim ex eminentia Dei, cuius puritati, & actualitati repugnat esse principium intrinsecum talium actuum. Quamuis, iudicio meo, probabilius sit quidquid est efficientiæ in productione talium actuum non pendere essentialiter à proxima potentia, sed posse à Deo solo fieri, licèt non connaturali modo, D neque informando potentiam, & ideo vt ita fiat decreuerit Deus iuuare potentias, vt illos vitali modo eliciant, fiantque aptæ ad recipiendos in se formales effectus eorum.

Gabriel.

5. Obiecta contra modum loquendi Molinæ Ex PP.

Alius verò eiusdem doctrinæ defensor, & Molinæ impugnator maximè inuehitur contra illum modum loquendi applicatum ad opera gratiæ, de quibus ita etiam loquitur Molina, & in primis obiicit multa testimonia Patrum dicentium totum quod est in operibus gratiæ, esse tribuendum Deo, & non partem homini, partem Deo. Deinde dicentium ipsammet cooperationem hominis esse effectum gratiæ Dei, vt sic verum sit illud Roman. 9. *Non est volentis, neque currentis, sed Dei miserentis;* dicentium denique nihil habere hominem vnde glorietur, sed totum quod habet esse diuinæ gratiæ E beneficium. Obiicit præterea rationes. Prima est, quòd potentiæ animæ nullum habent virtutem innatam ad coëfficiẽdum actus supernaturales, etiam vt causæ partiales; ergo Deus non potest dici causa partialis propter cooperationem voluntatis. Secunda ratio est, quia aliàs dicendum esset etiam, Patrem partialiter producere Spiritum sanctum, & similiter Filium, & comparari possent cum duobus trahentibus nauim, neque neuter producit Spiritum sanctum, sed ambo simul. Tertia ratio sit, quia principale agens, & instrumentum non sunt duæ causæ partiales, sed causa secunda est veluti instrumentum causæ primæ, præsertim in operibus gratiæ; ergo. Sed citata testimonia non rectè accommodantur præsenti instituto, & punctum præsentis contro-

Deinde ex ratione.

Diluuntur hæc omnia.

uersæ variatur, quod in tota hac materia sæpissimè fit, estque attentissimè cauendum. Hîc enim, vt dixi, non agimus de diuisione effectus inter causas quasi per partes, sed de toto effectu, vt fit à pluribus causis. Neque etiam tractamus an illæ duæ causæ, quæ partiales vocantur, sint inter se subordinatæ, necne, sed tantùm vtriusque concursum, & necessitatem consideramus, & ad hoc tantùm adducitur exemplum de duobus transeuntibus nauim, non vt in omnibus simile reputetur. Denique non agimus de toto influxu gratiæ, nec de Deo, vt variis modis in nobis per gratiam operatur; sed præcisè vt cooperatur nobis per concursum simultaneum ordinis gratiæ.

6. Explicantur allata testimonia PP.

Quibus præ oculis habitis facilè intelligitur priora testimonia in contrarium allegata nihil obesse; illa enim contra Semipelagianos scripta sunt, vel procedunt. Illi enim ita diuidebant bona pietatis opera inter hominem, & Deum, vt quædam dicerent fieri ab homine, solùm per liberum arbitrium, alia per Dei auxilium, illúdque non omnino gratuitum, sed per priora opera sua promeritum, vt Prolegom. 5. latè dictum est. Contra hos itaque dicit Augustinus lib. de prædestinat. Sanctor. cap. 2. *Homo non ita comportat cum Deo, vt partem fidei sibi vendicet, atque illi partem relinquat, & quod est elatius, primam tollit, ipse sequentem dat illi.* Et contra eundem errorem sic intellectum inducit verba Apostoli, *Quid habes quod non accepisti.* & verba Cypriani, *In nullo gloriandum, quoniam nostrum nihil est.* Et in eodem sensu dicit cap. 7. *Quidquid antequam in Christum crederet, & cùm crederet, & cùm credidisset, Cornelius operatus est, totum Deo dandum est.* vbi particula *totum* non concludit cooperationem hominis, aliàs pugnaret cum verbo *operatus est*, sed distribuit omnia opera conducentia ad salutem, etiamsi fidem antecedant. In eodemque sensu ait idem Augustinus lib. de dono perseuer. cap. 6. in fine. *Tutiores viuimus, si totum Deo damus, non autem nos illi ex parte, nobis autem ex parte committamus.* nimirum aliquid nostris viribus, & sufficientiæ tribuendo, & propter illud aliquid à Deo sperando. Et in hoc sensu allegat alium locum Cypriani exponentis verba orationis Dominicæ, *& ne nos inducas in tentationem*, & dicentis illam orationem admonere vnumquenque infirmitatis suæ, ne quis sibi superbè, arrogantérque aliquid assumat. Nam, vt infrà subdit, vbi præcedit humilis, & deuota confessio, datur totum Deo, vbi etiam particula *totum* non excludit, quin totum opus liberum fiat etiam ab homine, sed distribuit omnia opera, & quidquid boni est in quocunque opere ab initio eius vsque ad finem. Et in eodem sensu subiungit Aug. c. 7. illam Domini orationem nihil nobis reliquisse, in quo tanquam in nostro gloriemur. Vnde optimè Bernard. de Grat. & lib. arbitr. *non partim gratia, partim liberum arbitrium, sed totum singula opera indiuidua peragunt; totum quidem hoc, & totum illa, sed vt totum in illo, ita totum ex illa.* In quo vltimo verbo indicat alium modum, quo totum opus pium dicitur esse ex Deo, vt iam declaro.

Aug. — Bernard.

7. Alia testimonia explicata.

Vnde testimonia etiam, quæ secundo loco obiiciuntur, ad punctum quod nunc tractamus, nihil conferunt, quia in præsenti non consideramus Deum secundùm omnem rationem, & modum quo per gratiam suam in nobis operatur, nostrúmque eleuat, vel regit arbitrium, sed præcisè vt concurrit nobiscum per concursum simultaneum, & suo modo generalem, quod expresè Molina in eodem loco aduertit, nullus tamen Catholicus ignorat liberum arbitrium non nisi præuentum à Deo, & viribus gratiæ instructum posse in suo ordine esse causam supernaturalis actus fidei, & similium, ideóque necessarium esse, vt à Deo præueniatur, vocetur, & excitetur ad supernaturalem consensum præstãdum. Considerando ergo Deum non vt cooperatorem, sed vt inducentem, *& trahentem lib. arb. ad cõsensum*, verissimum est in Deum solum tanquam in primam radicem & causam, *pium opus liberi arbitrij esse reducendum.* Et in hoc sensu loquuntur Patres secundo loco allegati, vt constat apertè ex Aug. de prædest. Sanctor. c. 16. vbi ponderans verba Pauli, *Non ex operibus, sed ex vocante*, ait, *Nunquid dixit non ex operibus, sed ex credente.* Rursus, *Hoc abstulit homini vt totũ daret Deo etiam voluntas credendi, & cooperatio liberi arbitrij, quia illa etiam prouenit à vocatione, non quacunque, sed congrua, qua fit, vt homo velit.* Per hoc autem non excluditur, quia liberum arbitrium fit simul causa sua fidei cum Deo illi cooperante, neque illi doctrinæ contrarium est, quod propter illam cooperationem causæ partialis vocetur.

Vnde idem Aug. lib. 83. qq. q. 68. dixit, *Si quis sibi tribuat quòd venerit vocatus, non potest sibi tribuere quòd vocatus sit.* & in Enchirid. c. 32. tractans verba Pauli ad Rom. 9. *Non est volentis, nec currentis, sed Dei miserentis*, exponit dicta esse, vt totum Deo detur. Declarans autem quomodo totum datum sit Deo, addit, *Qui hominis voluntatem bonam & praeparat adiuuandam, & adiuuat praeparatam.* Præparat autem excitando, adiuuat cooperando; ergo vt tribuat totum Deo, non considerat illum præcisè vt concurrentem, sicut nec modò loquimur, sed præcipuè vt voluntatem præparantem. Et sic etiam Ambros. lib. 2. de Abraham c. 7. exponit eadem verba Rom. 9. *Non est volentis*, dicens, *vt omnia tribuas Deo qui te vocauit.* Et in idem redit quod dixit Paulus Oros. in fine suæ Apolog. totum fructum palmitis tribuendum esse viti, quia dat non solùm vt possit, verùm etiam vt fit, & Anselm circa id ad Ephes. 2. *Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis. Dei, ait, donum est fides, & vocatio, & non partim, sed purè donum Dei, quia non ex operibus; ergo ratione vocationis totum est Dei solius, quia vocatio nullo modo est à nobis, & per illam nobis datur, vt possimus, & si sit congrua, datur etiam vt velimus.* Eandémque doctrinam summatim tradit D. Thomas 1. 2. q. 111. art. 2. ad 2. vbi dicit totam iustificationem esse ex gratia, quia ipsa cooperatio nostra procedit ex gratia vtique excitante, & fit cum adiuuante.

8. Confirmatio allatæ expositionis. — August. — Ambros. — Oros. — Anselmus. — D. Thom.

Denique eos sensus habent testimonia in tertio loco allegata; vbicumque enim Patres dicunt, totum opus salutis esse tribuendum Deo, non intendunt excludere propriam causalitatem liberi arbitrij in operibus pietatis, sed interdum illam solam nihil per se valere, nisi à Deo, & adiuuetur. Sic Hieronym. Ierem. 18. exponens, illa verba, *Sicut lutum in manu figuli*, ostendit per illa non excludi causalitatem liberi arbitrij, sed doceri non esse totum tribuendum homini, sed gratiæ, quod exponens subiungit, *ita enim libertas arbitrij seruanda est, vt in omnibus excellat gratia largitoris.* Et similia multa habet Chrysostomus in Ioan. 15. & tom 4. super 2. epistol. ad Thessalon. & 6. in id 2. ad Corinth. 3. *non quòd simus sufficientes*, &c. nam quia Paulus dixerat, fiduciam habemus ad Deum, vt hoc, inquit, emolliat, subdit, *non quòd simus sufficientes*, &c. hoc est, non ita dixi, fiduciam habemus tamquam aliud nostrum sit, aliud Dei, sed totum istud Deo adscribo.

9. Alia testimonia ablata explicata. — Hieronym. — Chrysostom.

bo. Ac denique eodem sensu dicunt Patres, nihil esse in homine de quo possit gloriari, quia omnia debent in Deum referri, & quo quisque sanctior est, eo magis totum Deo tribuere, vt videre licet in Cypriano lib. 3. ad Quirin.cap. 11. Basilio Homil. 22.de humil. & Nazianzen.orat.31. ita exponit illud Roman.9. *Non est volentis*, &c. Idcirco ait, *non volentis*, id est, non solùm volentis, nec currentis solùm, *sed* etiam *miserentis Dei*. Ita quoniam velle quoque ipsum à Deo est, optimo iure totum Deo assignauit, hæc enim ideo dicuntur, quia omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à Patre luminum, Iacob. 1. & eo ipso, quod vt tale recognoscitur, homo non habet vnde glorietur, iuxta illud ad Ephes.2. *Dei enim donum est, vt ne quis glorietur*, vtique in seipso, vt exponit Augustinus nuper allegatus in cap. 7. de prædestinat.Sanctor.qui autem recognoscit perfectè gratiam Dei, licèt suam cooperationem liberam necessariam esse cognoscat, non in se, sed in Domino gloriatur, quod Paulus non reprehendit 2. Corinth.11. de qua re dixi plura in lib.de Auxiliis cap. 20.ad 3.n.13.

Cyprian. Basil. Nazianz.

10. *Prima ratio diluitur.*

Ad primam rationem respondetur negando assumptum, quamuis enim ex se voluntas non habeat innatam virtutem per se sufficientem, etiam in ratione principij proximi ad actus supernaturales faciendos, negari non potest quin habeat aliquam inchoatam, siue illa dicenda sit naturalis, vt multis placet, siue obedientialis, vt mihi magis probatur, & illa sufficit vt in suo genere dicatur causa, & concausa cum Deo. In hac verò ratione indicant isti auctores liberum arbitrium per seipsum non habere proximum, & immediatum influxum in opera gratiæ, sed solùm mediante habitu infuso, vel alia motione gratiæ præuia, quæ suppleat vim effectricem habitus; & in hoc sensu significant etiam totum opus pium esse tribuendum gratiæ, quia totum principium tam proximum, quàm primum, quo fit, est gratia. Verumtamen, quia hoc numquam satis declarant, illud eis simpliciter non tribuo: si tamen ita sentiunt, falsam existimo talem doctrinam, & interpretationem, quia est contra rationem actus vitalis, & liberi, & in lib.6. fusè tractabo.

11. *Diluitur altera ratio contra Molinam allata, & tertia quoque.*

Ad secundam rationem negatur sequela, quia Pater & Filius non sunt duo principia Spiritus sancti, sed vnum, producunt enim vna & eadem voluntate, ac virtute, quæ tota est in vtraque persona, & tota in singulis, & ideo nulla est æquiparatio. Ad tertiam rationem respondetur (in primis) non procedere in sententia eiusdem auctoris, qui alibi totis viribus contendit voluntatem esse causam principalem actus supernaturalis, & saltem ratione habitus, quando per illum operatur, negari non potest. Deinde dicimus etiam causam instrumentalem habere suam causalitatem propriam, ratione cuius causa principalis non est simpliciter adæquata, & vnica causa effectus, ab vtraque producti, & de effectibus gratiæ id insinuat Paulus, dicens, *Non ego, sed gratia Dei mecum*. & ex Theologis Bonauent.in 1.dist.40.art. 2. quæst. 1. dicit prædestinationem non esse totam causam, sed cum alia, scilicet, cum libero arbitrio. Et Thomas Elisius Ordinis Prædicatorum tract.de donis Spiritus sancti p.473. aliàs 478. de dispositionibus ad gratiam dicit, *Sufficientia dispositionum est à Deo, & à nobis, vt à duabus causis partialibus facientibus vnam totalem.*

Bonauent.

Thom. Elisius

12. *Nihil quoad doctrinã in opinione Molinæ dã-*

Concludo igitur si rem ipsam spectemus, nihil esse in illa doctrina, quod iure improbari possit. Addo etiam si vis fiat in verbis, vel in modo loquendi, vel in exemplo de duobus trahentibus nauim, nullam reperiri ibi sufficientem causam, vel occasionem offensionis: tum, quia cùm de re, & vero sensu constat, & in verbis nulla occasio errandi datur, quia sufficienter explicantur, non est, cur de illis multum contendatur, tum etiam, quia graues Theologi eodem modo loquuti sunt, vt vidimus, & alij exemplo illo de duobus trahentibus nauim vsi sunt ad concursum Dei cum creatura explicandum; vt videri potest in Bellarmino lib.4.de Grat. & lib. arb. cap. 15. in principio. Stapletonio in Antido. contra Colum. in epist.ad Corinth.vers.6. Raphaële Venust. lib.de prædest.& lib.arb. contra Luther. lib.1.fol.41. & ex veteribus Gabriele 2.dist.1.q.2. dub.5.ad 3. Olcoth in 2. quæst.1. art.4.ad 10. formam quarti argumenti principalis. & Caietan. 3. part.quæst.62. art.4. ad finem, & Conrad. 1. 2. q. 79.art.1.in fine corporis. §.*nota secundò*. Qui tamen auctores non vtuntur hoc exemplo vt in omnibus putent tenendam esse similitudinem, sed in hoc solùm, quòd Deus, & liberum arbitrium, seu causa prima, & secunda habent propriam efficientiam in eumdem effectum, & neutra illum operatur sine consortio alterius, sicut vnus trahentium non mouet nauim sine alterius consortio.

nandum esse neque in modo loquendi.

Bellarmin. Stapleton. Raph. Venust. Gabriel. Holcot. Caietan. Conrad.

13. *Aluaris sensus & opinio.*

Vnde etiam P. Aluarez fatetur si per causam partialem alicuius effectus nihil aliud significetur nisi causa quæ sine consortio alterius causæ non operatur talem effectum, sic Deum concurrentem cum causa secunda esse causam partialem, imò ait, auctores vtriusque sententiæ hoc vnanimi consensu confiteri, etiam in Deo, & libero arbitrio respectu supernaturalis concursus. Addit tamen alio modo dici causam partialem, quæ ita cum alia operatur, vt licèt fortè illi dederit virtutem agendi, non tamen dat illi in proprio genere causæ efficientis proprium influxum, & conatum, & in hoc posteriori sensu ait loqui Molinam, imò & nos omnes. Quia docent, ait, liberum arbitrium habitu supernaturali, vel excitante Dei gratia adiutum ita efficere actum suum, & in illum influere pro innata libertate, vt à Deo, vel ab auxilio efficaci tamquam à causa priori, & per se efficiente non dependeat.

14. *Reiicitur quòd falsò attribuat quædam auctori.*

Sed in hoc confundit vnam quæstionem cum alia de physica prædeterminatione, & nobis attribuit quæ in nostris certè libris non legit, vel designet loca in quibus ea inuenerit. Probatur primum, quia hîc præcisè tractamus de concursu si multaneo, & de Deo vt præbente illum, vt iam admonui. quæ consideratio locum habet quidquid sit de altera quæstione de concursu præuio: nam admissa illa motione præuia, vt causa secunda sic præmota influat in effectum, indiget actuali cooperatione Dei, & Deus sic influens postulat consortium alterius causæ; ergo si causa partialis solum significat causam ita agentem, vt postulet consortium alterius coagentis, etiam Deus sic agens, erit causa partialis, neque hæc vox excludit præmotionem vel physicam, vel moralem vnius causæ in aliam, neque illam includit, sed ab hoc abstrahit, supponitque voluntatem sufficienter constitutam in actu primo per præcedentia auxilia immissa à solo Deo esse causam partialem sui actus secundi; & similiter Deum tunc non facere talem actum sine consortio voluntatis humanæ. Sicut Prosper lib. 2. de vocat. gent. cap.26.ait Dei præuenientem opitulationem per innumeros modos omnibus adhiberi. Et quod à multis refutetur, ipsorum est nequitiæ: quod autem à multis suscipitur, & gratiæ est diuinę, & voluntatis humanæ. Vnde addo etiamsi verum esset, pręcedere motionem physicam Dei in liberum arbitrium,

Prosper.

arbitrium, adhuc verum esset in illo sensu Deum vt concurrentem per influxum simultaneum esse causam partialem, non solùm respectu liberi arbitrij, sed etiam respectu illius præuiæ motionis, quia illa etiam concurrit ad actum, non sine consortio alterius concursus simultanei Dei, vt in puncto sequenti dicam.

15. *Alia calumnia Aluatis.*

Deinde ostendo alteram partem. Quis enim nostrûm vnquam dixit voluntatem nostram infirmatam habitu infuso, & excitatam à Spiritu sancto pro innata libertate ita influere in suum actum, vt à Deo, vel ab auxilio efficaci tamquam à causa priori, & per se efficiente non pendeat? Contrarium enim ex præcedenti capite statuimus, vt non nouum, sed vt antiquum, & indubitatum. nam voluntas donis creatis affecta causa secunda est: hanc autem causam essentialiter diximus pendere in suo influxu à causa prima, quæ causa prior est, & per se efficiens, & concursus eius auxilium efficax est. ergo quod per illa verba in rigore significatur, falsò nobis tribuitur. Quòd si sub illis tantùm significetur voluntatem excitatam, vel affectam habitu, vel alia virtute sufficiente in actu primo, non pendere ab alio auxilio efficaci priori, & præuio; hoc totis viribus contendimus, non tamen per illa verba in proprietate sumpta significatur. Neque etiam propter illam controuersiam de auxilio illo præuio dicitur Deus causa partialis, sed præcisè propter concursum simultaneum.

16. *Quomodo Deus sit causa partialis & totalis simul.*

Vltimò addo in hoc puncto, etiamsi modus ille loquendi, quo dicitur Deus causa partialis, admittatur, non propterea negari, quin sit causa totalis sub alia consideratione, nimirum in suo genere causæ supremæ: vnde Raphaël Venustus lib. 2. de prædest. dixit Deum esse causam operis nostri partialem, & totalem, sed non totaliter influentem. *Raph. Venustus.* Quod certè Molina non ignorauit: nam in loco allegato statim subdit: Si sit de integra, siue tota causa, non omninò, sed in aliquo gradu causæ, tunc Deum per concursum generalem esse causam integram in genere vniuersalissimæ, seu primæ causæ, quia in eo gradu neque habet, neque habere potest consortem. Et ob hanc rationem mihi semper magis placuit hic loquendi modus, vt Deus etiam vt concurrens auxilio simultaneo vocetur potius causa totalis, quàm partialis, quia vt dicatur totalis, sufficit quòd in suo ordine, & gradu, qui est perfectissimus, tota causa sit. Et hæc vox maioris est excellentiæ, & perfectionis, quàm altera, vt per se patet. Aliunde verò nomen partialis causæ videtur dicere habitudinem ad alteram causam partialem eiusdem ordinis, vt rectè adnotauit Caietanus *Caietan.* 1. p. quæst. 52. articul. 2. §. *Ad euidentiam*, in fine. Vnde necesse est vt ex vtraque causa quæ partialis dicitur, vna causa integra conflетur, quod in præsenti admittit Thomas Elisius in verbis allegatis. *Thomas Elisius.* Re tamen vera non rectè: nam ex causa prima, & secunda non conflatur vna totalis causa, sed cumulus plurium causarum ad talem modum efficiendi necessariarum, quod longè diuersum est, vt benè notauit Fonseca *Fonseca.* lib. 5. Metaph. cap. 2. quæst. 9. sect. 2. §. *Quo loco*, in fine; sicut materia, & forma licèt simul concurrant, vt plures causæ ad eundem effectum, non possunt dici componere vnam cau-

A sam totalem; ergo neque causa prima, & secunda simul concurrentes dici possunt vnam causam efficere, seu componere. Ergo sicut materia, & forma non dicentur plures partiales causæ, sed vnaquæque est totalis in suo genere, ita de causa prima & secunda, censendum, & loquendum est. Nam seruata proportione, eadem est ratio, quia sicut materia, & forma habent diuersos causandi modos, & vnaquæque in suo genere est perfecta, & integra; ita modus influendi causæ primæ, & secundæ est longè diuersus, & vnaquæque in suo genere plenè exhibet suam causalitatem. Dicamus ergo causam primam, non esse causam solam, vel vnicam efficientem illius effectus, ad quem concurrit: sed

B esse vnam præcipuam ex multis concurrentibus non tantùm cumulum causarum ibi operatiuum. quibus res quidem eadem significatur, & inuidia verbi enitatur.

Nec huic dicendi modo obstat obiectio suprà facta, sed potiùs illum confirmat. Nam actio illa, qua effectus fit simul à Deo, & à creatura in re tota est à Deo, & tota à libero arbitrio, cùm in re non habeat partes distinctas, & ideo concursus Dei non potest dici simpliciter actio partialis Dei, sicut sapientia Dei non potest partialis perfectio Dei appellari, sed est tota perfectio in sua formali ratione, & ad summum dici poterit, vel vna ex perfectionibus Dei secundùm rationem, 17. *Quomodo Dei actio sit totalis, & non partialis.*

C vel ipsa tota perfectio Dei incompletè concepta. Ita ergo concursus Dei licèt in bono sensu, & secundùm rationem dici possit vna ex rationibus distinctis ibi concurrentibus, vel illa actio tot incompletè concepta, non dicetur tamen propriè actio partialis, quia non est pars alicuius actionis totalis. Quòd si aliquis illam vocauerit causalitatem partialem eo modo, quo priores Doctores vocant Deum causam partialem, oportet, vt cum aliquo addito, vel cum sufficienti explicatione loquatur, vt addendo *secundùm rationem*, vel secundùm nostrum concipiendi modum, vel quid simile.

D

CAPVT XXVIII.

An Deus etiam in ordine gratiæ per concursum simultaneum influat in effectum, & actionem causæ secundæ immediatè immediatione virtutis, & suppositi.

Resolutio huius puncti necessaria est ad sequentia, & ideo præmittenda est, quam breuiter expedire possumus, quia in eo, vel nulla est dissensio opinionum, vel si quæ est, parui est momenti, & inter ipsos etiam Thomistas versatur. 1. *Necessitas huius quæstionis. Concl. Deus vtroque illo modo concurrit immediatè. Probatur 1. in vniuersum.*

E Dico ergo Deum ad actiones gratiæ per se, & immediatè concurrere per influxum simultaneum vtroque ex illis modis. Probatur in primis generatim. quia illa causa dicitur immediata respectu alicuius effectus, à quo immediatè procedit actio, quæ immediatè etiam terminatur ad talem effectum: sed actio quæ immediatè terminatur ad effectum creaturæ, immediatè procedit à Deo vt causa prima, & generaliter concurrens; ergo Deus est causa immediatè influens in talem effectum. Maior videtur clara, quia causa efficiens,

ciens, & effectus eius quasi se contingunt, & connectuntur media actione: actio autem duplicem dicit habitudinem, vt actio est, nimirum quòd sit ab agente, & quod tendat in terminum, & ideo quando immediatè dicit habitudinem ad causam, & ad terminum immediatè inter se illa connectit; illa ergo est causa ad quam immediatè dicit actio immediatam habitudinem. Et hæc immediatio hîc magis consideratur, quàm propinquitas localis, vel intima præsentia. Nam si per impossibile Deus distaret loco à creatura, & in habitudine actionis, vel dependentiæ illam eodem modo produceret, esset causa immediata, & è conuerso licèt secundùm præsentiam substantialem esset intimè indistans, si actio causæ secundæ non esset immediatè à Deo, sed à causa secunda, vt voluit Durandus, Deus non esset causa immediata talis effectus ex immediatione suppositi, quamuis suppositum Dei à tali effectu loco non distaret. Nunc autem actio causæ secundæ, vt ostensum est, dicit immediatam habitudinem ad Deum propter dependentiam per se, & essentialem ab ipso.

2. *2. Probatur de immediatione virtutis.*

Probatur prætetea in particulari pars prior de immediatione virtutis, propter quam declarandam hanc quæstionem proponimus. Est enim clarissima secundùm opinionem, quæ negat generalem concursum Dei præuium, seu in causam. Nam tunc in causa secunda solùm præcedit virtus actiua, quam Deus illi concludit in actu primo, siue per naturam, siue per gratiam. Si ergo Deus non concurreret ad effectum causæ secundæ nisi mediatè mediatione virtutis, profectò non aliter influeret, nisi dando virtutem agendi causæ secundæ, & illam conseruando: at hoc est incidere in errorem Pelagij, & Durandi; ergo necesse est fateri Deum influere immediatè per virtutem suam, quæ iuxta illam sententiam, nulla est alia nisi virtus increata in ipso Deo existens. At verò iuxta sententiam ponentem concursum præuium causæ primæ in secundam, res indiget maiori explicatione. Nam iuxta illam sententiam præter omnem virtutem causæ secundæ constitutæ in actu primo, datur illi à solo Deo noua motio, quæ, vt infrà videbimus, dicitur esse virtus quasi instrumentalis ipsius Dei, à qua immediatè fit actio causæ secundæ, quatenus in virtute causæ primæ operatur, & præsertim quatenus dat suo effectui esse existentiæ.

3. *Etiam in sententia quæ ponit concursum præuium Dei.*

Cùm ergo dicitur Deus concurrere ad effectus causæ secundæ immediatè immediatione virtutis, intelligi posset iuxta illam sententiam ratione illius virtutis Dei, quæ est quid creatum priùs natura factum à Deo in ipsa causa secunda sine alio influxu, qui sit immediatè à virtute increata Dei. Et hunc sensum sufficere assero, imò esse omnino falsum, & ex parte incidere in sententiam Durandi, quia illo modo Deus non esset causa per se, & directè influens in effectum, & actionem creaturæ, sed tantùm per accidens, vel per denominationem remotam sumptam ab actione virtutis impressæ causæ secundæ, sicut qui impressit impetum lapidi, dicitur mouere lapidem non per se, & per proprium influxum in motum ipsum, sed remotè, & per quandam denominationem ab actione impetus, tanquam ab actione instrumenti separati. Hoc autem est contra rationem primæ causæ, à qua per se, & essentialiter pendet omne ens per participatio-

A nem qualis est omnis effectus, & actio creaturæ. Vnde sine dubio dicendum est actionem creaturæ esse immediatè à Deo immediatione virtutis increatæ in ipso Deo existentis, ita vt licèt admittatur illa præuia motio in causa secunda, & quòd ab illa etiam procedat immediatè in suo genere actio causæ secundæ, negari non possit hæc immediata manatio actionis causæ secundæ ab increata virtute Dei. Atque ita videntur sentire moderni Thomistæ ponentes illam motionem præuiam, nunquam tamen rem ipsam satis explicant, meliùs eam exposuit Caietan. 1. p. q. 19. art. 8. quia præuiam illam motionem non agnouit. *Caietan.*

B Superest in particulari probanda & explicanda pars altera de immediatione suppositi. Nam quidam Thomistæ dixerunt, Deum concurrendo cum causis secundis non efficere effectus earum immediatione suppositi, licèt creando, vel conseruando aliquid, per seipsum immediatè operetur immediatione suppositi. Ita sentit Ferrar. 3. contra gent. cap. 70. & tribuit D. Thomæ ibi ratione 1. At verò Caietanus 1. parte quæstio. 8. art. 1. distinctione vtitur de Deo etiam vt concurrente ad effectum creaturæ, nam quatenus dat illi existentiam, dicit sub hac ratione agere Deum immediatè immediatione suppositi, vt verò concurrit cum causa secunda ad formam, vel motum, quem ipsa causa secunda efficit C principaliter, dicit non agere immediatione suppositi, sed tantùm virtutis. Itaque in hoc videntur conuenire, quòd Deus tunc solùm operatur immediatè immediatione suppositi, quando solus sine concursu alterius suppositi operatur saltem vt causa principalis. Caietanus autem addit Deum solum efficere esse existentiæ, etiam quando concurrit cum creatura ad operandum, & illum sequitur Aluarez d. 18. n. 19. & tribuit D. Thomæ q. 3. art. 7. neutrum autem nobis verum videtur.

4. *3. Probatur de immediatione suppositi.* *Ferrar.* *Caietan.* *Aluar.*

Et in primis distinctio illa Caietani reijcienda est, quia etiam causæ secundæ dant suis effectibus esse existentiæ, aliàs nihil efficerent, D quia efficere rem aliquam, non est aliud quàm dare illi existentiam, quam antea non habebat. Nam res prius quàm fiat, non est res actu, sed tantùm in potentia. Vnde vt sit res in potentia, non oportet vt fiat, sed vt possit fieri per effectionem; ergo fit res vera, & actualis, per existentiam constituitur in esse actualis entis; ergo nihil aliud est, rem fieri, nisi accipere existentiam. Ergo vel causæ secundæ nihil agunt, vel dant effectiuè existentiam suis effectibus; ergo ex hac parte non magis concurrit Deus immediatè immediatione suppositi cum causis secundis ad esse existentiæ suorum effectuum, quam ad ipsos effectus. Neque probabilior est subdistinctio dicentium causas secundas esse causas E principales in suo genere suorum effectuum, quantum ad formas, vel naturas eorum, quantum verò ad communicandum esse existentiæ, esse tantùm instrumenta Dei. Hoc enim etiam est falsum, quia omnis efficientia, siue principalis, siue instrumentalis, est communicatio alicuius esse existentiæ, quia per illam immediatè producitur aliqua entitas actualis, quæ incipit esse in rerum natura, & hoc est recipere existentiam. Vnde si causæ secundæ aliquam rem producunt vt causæ principales in suo genere, eodem modo producunt aliquam existentiam, vel è contrario, si

5. *Distinctio Caietani reijcitur.*

in

in productione existeriæ sunt tantùm propriæ instrumenta Dei nihil efficiunt vt causæ principales. Sed de hoc puncto in sequentibus capitibus occurrit occasio dicendi plura, vbi de illo etiam loco D.Thomæ qu. 3. de potent. dicemus. Nunc verò ad immediatam actionem Dei parum refert illa distinctio, quia etiam actio instrumenti potest impedire immediationem suppositi in agendo: nam animal per semen generat tanquam per instrumentum, & id satis est, vt non efficiat tunc immediatè immediatione suppositi, sed tantùm immediatione virtutis semini impressæ.

D. Thom.

6. Probatur conclusio. Quapropter generaliter assero concursum Dei cum causa secunda esse immediatè à Deo immediatione suppositi. Ratio est, quia immediatio suppositi non consistit in hoc, quòd sit vnicum suppositum agens, aliàs etiam creatura non ageret immediatè immediatione suppositi, quia non est vnicum suppositum agens, nam etiam Deus est ibi suppositum sua virtute immediatè influens, & tria supposita diuina in omni sua actione simul operantur, & plures portantes lapidem immediatione suppositi ibi concurrunt. Tunc ergo solum dicitur aliquid operari mediatè mediatione suppositi, quando per solam virtutem alteri supposito communicatam influit in effectum talis virtutis, sicut de generante per semen decisum dicebamus, & idem est de mouente per impetum impressum, & de generante mouente lapidem, iuxta modum loquendi Philosophorum. At verò quoties suppositum per virtutem sibi inhærentem, siue intrinsecam, immediatè operatur, tum verè agit immediatione suppositi, siue habeat aliud suppositum cooperans, seu simul efficiens, siue in eodem genere causæ, siue diuerso: quia concomitantia alterius causæ non constituit mediationem propriam inter ipsa supposita causantia. quia nec illa immediatio inuenitur secundùm localem propinquitatem, vel distantiam, nam possunt esse simul coniecta, vel sufficienter applicata ad immediatè efficiendum, vt maximè est euidens in Deo respectu cuiuscumque suppositi creati, neque etiam inuenitur illa mediatio in habitudine causæ & effectus, quia productio talis effectus immediatè potest fluere ab vtroque supposito, sicut fluit immediatè ab vtriusque virtute. Ostensum autem est concursum causæ primæ esse immediatè à virtute increata Dei, quæ virtus est intimè in ipso Deo, imò est ipsum suppositum Dei, & intimè adest omni operi causæ secundæ illud faciendo. Quid ergo ampliùs desiderari potest ad immediationem suppositi? Ratio enim alterius sententiæ solùm probat, in hoc concursu Deum non esse vnicum suppositum agens, non verò non esse immediatum, quod longè diuersum est.

7. Obiectio diluitur. Sed obiicies, quia communiter dicitur quòd Deus operatur effectus causarum secundarum illis mediantibus. Et ita causa secunda vocatur proxima, & vniuersalis remota, vt patet in cælo, & in aliis intermediis causis. Respondeo etiam communiter dici causam primam intimiùs, & immediatiùs attingere, & quasi penetrare effectum omnis causæ creatæ, quàm ipsa causa secunda. quod quia ad Dei perfectionem pertinet, maiori proprietate est intelligendum, non solùm de virtute, sed etiam de supposito. cùm & in Deo hæc non distinguantur, & eadem sit vtriusque ratio, vt declaraui. Dicitur ergo Deus agere mediis causis secundis, quia etiam illis dat virtutem operandi, & illas conseruat ad suos motus agere finit, & ita etiam per illas operatur, quamuis non per illas solas, sed etiam immediatè per seipsum illas adiuuando, & immediatè cum illis efficiendo, vt explicatum est.

A

Et in hoc superat Deus alias causas vniuersales creatas & cœlos, nam istæ ordinariè non agunt cum causis secundis inferioribus immediatione suppositi, sed virtutis, imò ordinariè non influunt in ipsam actionem causæ inferioris, sed in ipsam causam, vt inferiùs explicabo, & ita respectu aliarum causarum creatarum vniuersalium facilè intelligitur, quo modo Deus intimiùs, & immediatiùs agat cum causa inferiori. At verò respectu causæ secundæ proximæ, & particularis non dicitur Deus immediatiùs agere propter solam negationem causæ mediæ: nam hoc modo etiam causa secunda proxima agit omninò immediatè immediatione suppositi, sed est sine medio; sed id dicitur vel propter altiorem rationem immediationis ad eum modum, quo vnus assensus dici solet certior alio, non propter solam carentiam formidinis, quæ in vtroque potest esse integra, sed propter altiorem rationem assentiendi. Sic ergo dici potest Deus immediatiùs influere, quia à se, & essentialiter habet illam immediatam causalitatem, nec potest quidquam fieri sine illa, quod non ita est in causa creata. Vel etiam dici hoc potest, quia causa creata non intimè adest suo effectui sicut Deus, quod maximè patet in causis secundis naturalibus, seu corporalibus, per se enim, & immediatione suppositi solùm agunt in passum, in quantum illud attingunt, & per solam virtutem quasi diffusam penetrant ipsum. Deus autem non sic, sed intimè adest vt per seipsum immediatè agit in toto, & in singulas partes eius. In causa verò spirituali, vt in voluntate respectu sui actus, non ita procedit hæc ratio, prior verò ad illum modum loquendi sufficit. 8. Eminentia primæ causæ hac in parte.

B

C

Caput XXIX.

D

Vtrùm præter simultaneum concursum gratiæ, qui est in actum voluntatis, vel intellectus, sit necessarius alius præuius in potentia receptus, & à motibus excitantis distinctus; refertúrque prima sententia cum suis fundamentis.

Quæstio hæc valdè coniuncta est cum quæstione de auxilio efficaci gratiæ, est tamen in rigore distincta, & magna ex parte ex diuersis principiis pendens, pertinétque ad auxilium per modum concursus, de quo disputamus, & ideo non potest hoc loco prætermitti. Duplici ergo ratione, vel titulo potest hæc præmotio diuina requiri ad actus voluntatis humanæ. Primò ex generali ratione concursus primæ causæ cum secunda, siue naturali, siue libera. Secundò ex peculiari necessitate, vel indigentia orta ex propria excellentia ordinis gratiæ, & actuum eius, quatenus vires naturales voluntatis humanæ excedunt. Hæc verò posterior consideratio pertinet ad librum quintum; ideo quoad fieri possit, illam à priori separabimus, & in illum locum eam remittimus. In priori autem 1. Ratio dubitandi, & status quæstionis.

E

tem sensu quæstio in præsenti tractanda est, nam quia diximus in actibus supernaturalibus dari influxum immediatum Dei, per modum simultanei concursus, ex generali ratione, & subordinatione causæ secundæ ad primam, videndum superest an ex vi eiusdem subordinationis, & dependentiæ sit necessarium aliud auxilium à solo Deo vt à prima causa ipsi voluntati inditum prius natura, quàm velit, aut amet, vel similem actum efficiat, vt per illud physicè iuuetur, vel determinetur ad talem actum. Vnde hæc quæstio duplicem generaliorem inuoluit, vna est de concursu Dei cum omnibus causis secundis, an sit influxus non tantùm in effectum causæ secundæ, & simultaneus cum actione eius, vel etiam sit influxus præuius in ipsam causam. Alia est an hic concursus præuius, saltem in causa libera & indifferente ad agendum hoc, vel illud, aut agendum, & non agendum sit per se, ac semper necessarius ad effectum seu proprium actum talis causæ. Prius ergo priorem quæstionem, deinde posteriorem prosequemur, cuius resolutionem ad supernaturales actus gratię in fine applicabimus.

2. *Prima sententia admissæ necessitatis influxus præuij ad omnem actionem creaturæ.*

Prima ergo sententia docet necessarium esse hunc influxum præuium ad omnem actionem causæ secundæ ex subordinatione, & dependentia essentiali quam causa secunda habet à prima. hanc sententiam tanquam communiter receptam in schola D. Thomæ defendunt constanter moderni Scriptores physicæ prædeterminationis defensores; nam hanc præmittunt vt basim & fundamentum suæ doctrinæ de efficacia gratiæ. Et in primus tribuunt illam Capreolo 2. d. 1. q 2. præsertim in conclus. 6. & ad argumenta contra illam. Sed ibi Capreolus necessitatem concursus simultanei expresè declarat, illamque quatenus extra Deum est, dicit esse eandem actionem causæ secundæ, prout à Deo est. Alium verò influxum causæ primæ, in secundam non distinguit, nec declarat, sed loquitur eisdem modis, quibus D. Thomas, quem allegat præsertim in q. 3. de præsent. art 7. de quo infrà dicturi sumus. Citatur etiam idem Capreolus in 2. d. 28. q. 1. ad 12. contra secundam conclusionem. Sed ibi potiùs docet influentiam generalis concursus positam esse in sola partiali coefficientia Dei, vt cap 29. latiùs referam.

Capreol.

Præterea tribuitur hæc sententia Caietano 1. p quæst. 14. art. 13. circa principium. & quæst. 19. ad 8. in fine, sed in his locis potiùs docet contrarium, vt cap. 29. ostendam. Refertur præterea in eadem 1. parte quæst. 45. art. 5. vbi Durando respondens ait, causam secundam non agere nisi vt instrumentum Dei, quia oportet vt agatur à Deo multipliciter, quod remittit ad modos numeratos à D. Thoma dicta quæst. 3. de potent. art. 7. in quibus videtur hîc includi, de quo infrà videbimus. Allegatur denique 1. par. quæst. 115. art. 6. §. *Ad euidentiam*, vbi non de concursu Dei, sed de influentia colorum tractat, de qua est ratio longè diuersa, vt postea videbimus.

4. *Huius sententię defensores Ferrariensis. Cabrera.*

Hanc verò sententiam apertè tradit Ferrar. 3. contra gent. cap. 70. § *circa illam propositionem*, eandem tenet Cabrera 3. p. quæst. 17. art. 4. d. 2. § 3. num. 113. vbi variis exaggerationibus vtitur, quibus respondere non est necesse, multaque allegat, & congerit, quæ ad rem non faciunt, quia confundit quæstionem vniuersalem de generali concursu, cum quæstione de auxilio

A

gratiæ efficacis, de qua nunc non tractamus. Eandem ferè eodem modo defendit Aluarez disp. 18. & Ledesma de Auxiliis in principio quæstionis conclus. 3. & latiùs art. 2. conclus. 2. & toto art. 3. & 18. Alios omitto, quia nihil superioribus addunt. Solet etiam hæc sententia tribui Aristoteli, Augustino, & maximè D. Thomæ, quorum testimonia nunc omitto, quia de illorum sententia speciale caput instituam. Aliqui etiam in confirmationem huius sententiæ congerunt illa Scripturæ testimonia, in quibus dicitur Deus facere vt faciamus, & vt præcepta impleamus, vel incipere in nobis velle, & illud perficere & similia, quæ de auxiliis gratiæ præuenientis specialiter dicta sunt, & ideo nihil ad præsentem causam faciunt, vt in sequentibus, & latiùs, ac propriùs in libro quinto ostendam. Auctoritas ergo huius sententiæ, non est maior quàm à nobis proposita est; rationum ergo fundamenta perpendamus.

Aluarez.

B

5. *Probatur ratione 1. quia secunda causa nihil agere potest nisi in virtute primæ.*

Prima ratio sit, quia causa secunda nihil agere potest nisi in virtute primæ; ergo necesse est, vt Deus priùs illi imprimat suam virtutem, per quam ad agendum vltimatè compleatur. Consequentia probatur, quia si nihil præuium à Deo reciperet præter concomitantem actionem non ageret in virtute Dei, sed sola propria virtute. Antecedens autem probatur, quia causa secunda tribuit suo effectui aliquod esse existentiæ; sed hoc esse non tribuere, nisi in virtute primæ causæ, & per motionem actualem eius, qua & in sua virtute actiua compleatur, & à primo agente ad efficiendum moueatur, ergo necessariò indiget causa secunda illa præmotione. Minor probatur, quia esse existentiæ est vltima actualitas rei, virtus autem operatiua creaturæ est actus admistus potentiæ; ergo non potest per se sua virtute efficere vltimam existentię actualitatem, quia principium agendi debet habere non minorem actualitatem, quàm eius operatio. Et confirmatur, quia forma creata, seu potentia est tantum actus primus, & consequenter est actus admistus potentiæ; ergo non debet habere tam perfectam actualitatem, quantam habet operatio, quæ est actus secundus; ergo oportet vt per motionem præuiam illam recipiat.

C

D

6. *2. Ratio, esse existentiæ est proprius Dei effectus, quia nulla creatura, nisi tanquam ab instrumento Dei fieri potest.*

Secunda ratio principalis est, quia esse existentiæ, est proprius effectus Dei; ergo à nulla creatura fieri potest, nisi tanquam ab instrumento Dei; ergo prius debet recipere virtutem, seu motionem, qua vt instrumentum Dei ad dandum esse suo effectui moueatur, seu compleatur. Consequentia prima clara est, quia proprius effectus Dei ab illo tantum principaliter fit; ergo inferiores causæ non attingunt illum, nisi in virtute Dei; ergo oportet vt ab illo præuia motione tanquam à primo artifice moueantur. Antecedens autem probatur, quia esse est vniuersalissimus effectus, ac proinde est proprius vniuersalissimę causæ, quod sentit auctor libri de causis, dicens, intelligentiam non dare esse, nisi in quantum est diuina. Et apertiùs illud principium tradit D. Thom. 1. p. q. 45. art. 5. & 3. contra gent. cap. 63. & q. 3. potent. art. 7. maximè verò dicitur hæc ratio sumpta ex solutione illius articuli, quam in capite 31. pertractabimus.

E

D. Thom.

7. *3. Ratio, cōcursus causę secūdæ pendet essentialiter à concursu causæ primæ.*

Tertia ratio sit, quia concursus causæ secundæ pendet essentialiter à concursu causæ primæ; ergo concursus causæ primæ est prior ordine causalitatis; ergo recipitur in ipsa causa secunda prius natura, quàm ipsa agat. Consequentiæ sunt claræ. Antecedens autem probatur, quia aliàs causa

causa secunda potest agere sine auxilio causæ primæ, & sic essent plures causæ primæ, seu plura prima principia, quæ est hæresis Manichæorum. Sequela probatur, quia de ratione principij primi est vt possit agere sine auxilio prioris agentis, & sine influentia illius: si autem causa secunda, vel voluntas creata ageret aliquid sine præuia motione prioris agentis, ageret sine auxilio, & influentia eius; ergo esset primum principium suæ actionis, & sic essent plura principia. Et hæc ratio dicitur desumpta ex D.Thoma in 2.d.37.q.2. art.2. vbi specialiter agit de actu peccati, vt actus est, & probat esse à Deo ratione sumpta ab illo absurdo, quòd voluntas creata esset primum principium suæ actionis, si aliquam actionem posset producere, cuius auctor Deus non esset. Inducitque statim responsionem quorumdam negantium illam sequelam, quoniam de ratione primi principij non est tantùm agere à se, sed etiam esse à se, quod neque voluntas, neque vlla causa creata habet.

D.Thom.

8. Confirmatur hæc ratio.

Refutat autem D. Thomas responsionem primò, quia virtus ab essentia producit, & operatio à virtute. Vnde *cuius essentia ab alio est*, (inquit) *oportet, quòd virtus, & operatio ab alio sit*. Secundò, quia per illud responsum licèt euitetur, ne causa creata sit primum ens, non euitatur quin *sit primum agens, si eius actio in aliud prius agens non reduceretur, sicut in causam*. Tertiò, quia quod non habet esse à se, non potest habere à seipso agere: sed potentia creata non habet esse à se, hoc, quod est actualiter influere in suam operationem, sed hoc ipsum accipit à Deo; ergo necesse est, vt Deus influat in ipsam potentiam creatam aliquid præuium, quo moueatur, & applicetur, vt actualiter agat. Consequentiæ videntur claræ, & minor est certissima: Maior autem à D.Thoma suprà probatur, quia res, quæ non habet esse à se, non potest à se durare; ergo neque potest à se agere. Ab aliis autem probatur, quia etiam in ipsa Trinitate Filius non habet à se producere ad intra, sed à Patre, quia non habet à se esse, sed à Patre, vt docet Concil. Florentinum, & Filius ipse testatur Ioan. 5. *Non potest Filius à se facere quicquam*. ergo multo minus potest creatura agere à se.

9. Altera confirmatio.

Confirmatur hæc ratio, quia aliàs aliquid esset in creatura, quod non esset à Deo, nam præter virtutem permanentem ad agendum, & actionem est in causa secunda agere, vel determinari ad agendum, & hoc est aliquid in illa, quod non fit per concursum simultaneum in effectum: ergo oportet vt fiat à Deo, per proprium influxum in causam, & habeat illud causa secunda à se, & sine Deo. Tandem explicatur aliter hæc ratio, quia operatio causæ secundæ, & effectus diuinæ præmotionis, quia causa prima facit, vt secunda operetur; ergo præcedit diuina præmotio, quia causa præcedit effectum suum.

10. 4. Ratio ex essẽtiali sub ordinatione causæ secundæ.

Quarta ratio similis præcedenti est, quia omnis causa secunda subordinatur primæ essentialiter; ergo priusquam causa secunda operetur, mouetur à prima per influxum aliquem in ipsa causa secunda receptum priusquam fluat in effectum. Antecedens certissimum est; consequentia verò probatur multis modis. Primò, quia Deus non dicitur causa prima solùm propter maiorem perfectionem, aliàs Angelus supremus diceretur causa prima respectu rerum omnium naturalium, quia est per se perfectior illis; ergo dicitur prima, quia prius mouet ipsam causam secundam. Secundò, quia aliàs non esset ordo per se inter causam pri-

A mam & secundam, quia nec ordo perfectionis constituit ordinem per se quoad causalitatem, vt est per se notum, nec sola concomitantia in operando constituit ordinem per se inter plures causas, vt patet in multis trahentibus lapidem; ergo vt sit ordo per se inter causam primam, & secundam, necesse vt prima præcedat præmouendo secundam, & influendo in ipsam. Tertiò, quia omnis causa secunda est mouens mota, quia se habet vt instrumentum respectu primæ; ergo è contrario si agit absque præmotione prioris causæ, est simpliciter causa prima; vt priori non subordinatur. Quartò, quia omnes causæ vniuersales creatæ, vt Sol, & stellæ, cùm cooperantur causis inferioribus, aliquid in illas influunt præ- B uium ad operationem; ergo multo magis Deus.

Quinta ratio principalis, & generalis etiam est, quia causa secunda non facit, nisi quòd Deus vult eam facere; præcedit ergo voluntas efficax Dei, non solùm antecessione æternitatis, sed etiam ordine causalitatis, & naturæ, ante omnem actionem causæ secundæ; ergo Deus per illam voluntatem efficacem physicè præmouet, & applicat causam secundam ad suam operationem. Probatur hæc consequentia vltima, quia voluntas Dei absoluta est efficacissima, & ipsius velle, & facere, & ita per illam voluntatem physicè concurrit ad actionem causæ secundæ; ergo concurrit præmouendo illam, & faciendo, vt infallibiliter faciat. C Atque hæc ratio de omni causa creata, siue naturali, siue libera, & de omni effectu reali cuiuscumque ordinis sit, procedit, quia nihil potest in rerum natura fieri, nisi quod Deus absolutè & efficaciter fieri vult.

11. 5. Ratio ex eo quod causa 2. non facit nisi quod Deus vult illam facere.

Sexta ratio specialis fit de agentibus naturalibus inanimatis, quia omne agens creatum cùm operari incipit reducitur de potentia in actum, & ita agendo perficitur: sed ita agentia naturalia, & inanimata non perficiuntur nec actuantur sua actione formali; ergo necesse est, vt perficiãtur motione aliqua præuia, quam à prima causa recipiunt. Maior videtur Philosophorum consensus cum Aristotele 8. physic. cap. 5. Minor etiam probatur facilè, quia ista agentia solùm agunt per D actionem transeuntem, quæ est in passo, & non in agente, iuxta receptam doctrinam, & ideo non perficit formaliter ipsum agens; ergo oportet vt antecedenter ab ipso Deo perficiatur.

12. 6. Ratio agẽtia naturalia & inanimata non possunt se sua virtute de potentia ad actum reducere, & se ita perficere.

Septima ratio specialis additur de actionibus vitalibus, quia essentialiter pendent à potentia vitali. Vnde fieri etiam non potest de potentia absoluta, vt Deus producat actionem vitalem creatam, nisi mediante principio vitali, cùm dicat intrinsecum ordinem ad potentiam vitalem; ergo impossibile est, quod Deus suo concursu influat in actionem vitalem, nisi priùs natura influat in ipsam causam vitalem, per quam debet produci vitalis actio.

13. 7. Ratio circa actus vitales.

E Octaua ratio specialis additur de actu libero voluntatis, quia voluntas natura sua est indeterminata ad producendum, vel non producendum talem actum, seu ad producendum hunc, vel alium contrarium; ergo non potest rationem inchoare, nisi priùs natura Deus influat in ipsam voluntatẽ prædeterminando illam ad talem actionem potius quàm ad aliam. Probatur consequentia, quia voluntas nunquã potest prodire, vel inchoare actionem nisi determinatam, & in particulari: à causa autem indeterminata in eo statu manente non potest determinatus effectus prodire; ergo oportet vt prius prædeterminetur à Deo, quia nullũ est agens

14. 8. Ratio ex actione libera voluntatis quæ indiget prædeterminatione cum ipsa sit indeterminata.

superiùs, à quo possit prædeterminari. Consequentia cum maiori euidentes sunt. Minor autem probatur in primis auctoritate Commentatoris 2. Physic. text. 48. & D. Thomæ 1. p. q. 19. art. 3. ad 5. deinde ratione, tum quia quamdiu causa est indeterminata, non est cur magis hunc effectum determinatum quàm alium efficiat, tum etiam, quia talis causa non est plenè in actu, sed est in potentia, & ideo ab illa, vt sic non est, determinatus effectus. Tum præterea, quia omne quod quandoque est agens actu, quandoque in potentia indiget moueri ab alio, & ideo promouendum est ad mouentem qui sit purus actus: talis autem est voluntas libera creata, vt interdum sit in potentia, quandoque in actu; ergo reuocanda est in Deum, vt in primum mouentem.

Commentator. D. Thomas.

15. 1. Confirmatio. Confirmatur primò hæc ratio, quia nisi Deus suo influxu ita præueniat causam liberam, sequitur omnes actus liberos fortuitò & contingenter euenire respectu Dei. Consequens est falsum, & contra debitum ordinem diuinæ prouidentiæ, & contra eius perfectionem, quæ non permittit vt casus, & fortuna in Deum cadant. Sequela probatur, quia si Deus non ita præuenit voluntatem creatam, eius libera determinatio non pendet ex diuina voluntate, & prouidentia, sed ab ipsa voluntate se liberè determinante; ergò talis determinatio semper erit contingens, & casu, ac fortuito eueniet respectu Dei.

2 Confirmatio. Confirmatur secundò eadem ratio, quia aliàs Deus non esset prima causa determinationis liberæ voluntatis, quod est absurdissimum, quia illa determinatio est aliquid in rerum natura: quidquid autem est aliquid, est à Deo vt prima causa; ergo sequela probatur, quia si Deus non prædeterminat voluntatem; ergo determinatio eius non est à Deo, sed à voluntate primò & per se applicante se ad operandum prius natura, quàm Deus in illam influat.

3 Confirmatio. Confirmatur tertiò, quia libertas creata ita subordinatur diuinæ, & formaliter loquendo, in diuinam libertatem, & voluntatem tamquam in causam primam physicam reducatur, etiam in genere physico, iuxta doctrinam D. Thomæ 1. p. qu. 19. art. 8. ibi à Thomistis communiter receptam, & Ledesmam allegat; ergo necesse est vt operatio etiam libertatis liberæ sit à Deo vt præmonente liberè vt inde habeat voluntas creata voluntatem suæ determinationis. (D. Thom.)

Confirmatio vltima. Confirmatur vltimò, quia vel voluntas humana determinat diuinam ad hunc particularem effectum, vel è conuerso. Primum dici non potest; ergo secundum, quia non est medium, aliàs veraque æquè primò se determinaret, quod est contra diuinam perfectionem, & esset quasi casuale & fortuitum. Probatur minor, quia illa etiam est imperfectio diuinæ voluntatis, penderet enim à creata, & ab illa modificaretur concursus eius.

16. Vltima ratio in actibus supernaturalibus. Vltima ratio affertur, quæ maximè videtur actibus supernaturalibus congruere, quamuis ab aliquibus etiam ad bonos actus morales ordinis naturalis accommodetur, sumitúrque ab inconuenienti, quia initium talium actuum, siue fiant ante habitum, siue ex illo, sumendum est à præmotione Dei, quæ in voluntate præcedat, & physicè actum efficiat, quia aliàs primum initium piæ operationis esset ex nobis. nam homo esset qui primò illam inciperet. Consequens autem est contra definitionem fidei; ergo. Sequela probatur, quoniam si voluntas affecta habitu infuso sine præmotione Dei posset vti illo habitu & innata sua libertate, iam ipsa voluntas primò inciperet actum illum, ac proinde ab illa esset initium salutis quoad talem actum. Minor autem & falsitas consequentis probatur. Primò ex Concilio Arausicano Can. 25. dicente, *Hoc salubriter confitemur, quod in omni opere bono nos non incipimus, & postea per Dei misericordiam adiuuamur, sed ipse nobis, nullis praecedentibus bonis meritis, & fidem, & amorem sui inspirat.* Secundò ex Concilio Senon. in principio, dicente. *Accedentem ad Deum oportet primum diuinæ gratiæ munere adiutum credere, deinde bonis operibus intendere, in quibus efficiendis, & liberum arbitrium operatur, & gratia, primò tamen, & principaliùs gratia. Quare qui hominem benè operari, & salutem consequi arbitratur sine gratia, aut primatum boni operis libero arbitrio adscribis, non gratiæ, Pelagianus censendus est.* Tertiò, quia aliàs aliquid proprium haberet homo in negotio salutis quod non accepisset ex gratia, contra illud Pauli 1. ad Corinth 4. *Quid habes quod non accepisti?* Sequela probatur, quia voluntas quòd actu operetur, non habet ab habitu supernaturali, quia solus habitus non dat voluntati, quod infallibiliter operetur, sed solùm vt possit operari, si velit. Concursus etiam Dei licèt sit ordinis supernaturalis, non tribuit efficienter voluntati quod operetur, nec facit illam influere, sed concurrit cum illa simul ad actualem operationem, si ipsa voluerit operari; ergo quod voluntas operetur, habebit ex seipsa, & non ex gratia, quod dici non potest.

Conc. Arausican. Conc. Sen.

Capvt XXX.

Quid sit concursus præuius, & quod munus eius, ob quod necessarium esse creditur.

Non possumus de prædicta sententia ferre iudicium, nisi priùs sensus illius exactè intelligatur. Vnde, quia in illo explicando defensores eius non conueniunt, nonnullis interrogationibus, seu dubitationibus propositis, illum inquirere necessarium duximus.

1. An concursus ille præuius sit aliquid creatum. Prima interrogatio est, an hic concursus sit aliquid creatum, necne? Sed in hoc puncto non inuenio cõtrouersiam inter dictos auctores. Nam licèt aliqui dicant Deum mouere causam secundã per voluntatem suam immediatè, & ipsammet volitionem Dei vocent motionem, vel applicationem causæ secundæ ad agẽdum, illud non potest intelligi de motione, qua causa secunda mouetur formaliter, sed de motione effectiua, per quam influit Deus in creaturam, quæ propriè non est concursus ipse formalis, sed concursus principium, quem Deus effectiuè influit in creaturam: nam illud principium increatum est, siue dicatur esse in Deo per modum virtutis actiuæ, siue per modum actionis immanentis, & virtualiter transeuntis. Hîc autẽ loquimur de influxu qui iuxta hanc sententiam ab hoc principio increato manat in causam secundam prius natura, quàm agat. Et hoc necesse est esse aliquid creatum. Primò, quia fit à Deo in ipsa causa secunda. Secundò, quia per illum mouetur physicè, & realiter ipsa causa secunda; supponit enim illa sententia, causam secundam non posse agere nisi motam: non mouetur autem formaliter per volitionem Dei increatam, vt per se notum est, nam per illam non se habet

Ostenditur esse.

habet formaliter causa secunda aliter quàm priùs; ergo per aliquam mutationem intrinsecam, quæ in illo de nouo fit, mouetur; ergo motio præuia necessarium est aliquid creatum.

2. *An concursus præuius generalis sit idem in omnibus causis & quoad omnes effectus.* Secunda interrogatio est, an hic præuius concursus generalis primæ causæ sit eiusdem rationis in omnibus causis secũdis quoad omnes effectus, & actiones earum, vel in eis varietur, & quo modo. De concursu enim comitante, & simultaneo diximus suprà, & est per se euidens multiplicari, & distingui pro varietate actionum causarum secundarum, quia & est idem cum ipsa actione causæ secundæ, & ad eundem terminum tendit. *Ratio dubitandi.* Non procedit autem hæc ratio eodem modo in concursu præuio si detur, nam ille distinguitur, vt statim dicam, ab actione causæ secundæ, & est aliquo modo principium eius. Vnde non respicit actionem causæ secundæ tanquam terminum, propriè loquendo, sed tanquam actionem à se emanantem, & terminum illius actionis respicit tanquam effectum. Vnde non oportet, quòd ab actionibus causarum secundarum, vel terminis sumat distinctionem, nam poterit esse eminentius quoddam, & quasi vniuersale principium plurium, & variarum actionum. Explicatur, supponendo præmotionem illam esse qualitatem, nam consequenter dicendum esse qualitatem actiuam, quæ ex sua natura, & particulari modo est propria virtus instrumentalis causæ primæ, vt prima causa, & vniuersalis est: ergo licèt sit in se vnius simplicis entitatis, & speciei, potest esse vniuersale principium per quod causa prima cum omnibus causis secundis ad omnes earum actiones quantumuis distinctas operatur, & pro voluntate eiusdem primæ causæ illas determinat, vel applicat ad varias actiones pro causarum secundarum varietate. Idémque dici poterit de illo concursu etiam si fingatur vt pura motio, quæ dicitur esse motio virtuosa. Vnde in suo genere poterit habere virtutem illam cum dicta eminentia, & vniuersitate.

3. *Varium & diuersum esse volunt illius auctores.* Nihilominus defensores illius sententiæ licèt interdum magnam, & eminentem virtutem tribuant illi motioni, ita vt sola possit aliquando supplere principium actuum proximum causæ secundæ, si illi deest; nihilominus in præsenti non ita sentiunt, sed hunc concursum variari significant iuxta causarum secundarum in suis virtutibus & actionibus, varietatem. Et in primis negari non potest, quin talis influxus in causam spiritualem, vel materialem genere distinctus sit: nam est quoddam accidens quod in re corporea materiale est, in re verò spirituali, spirituale, neque hoc maiori probatione indiget. Deinde non minus certum est influxum in causam secundam, verbi gratia, voluntatem ad actum naturalem, vel supernaturalem distingui, etiam in esse entitatis, seu qualitatis naturalis, aut supernaturalis, quia ad naturales actus non est per se necessarius influxus præuius supernaturalis, nec ad actus supernaturales sufficere potest concursus ordinis naturalis etiam præuius, supposita generali necessitate talis præuij concursus, quia talis motio præuia ponitur, vel ad eleuandam potentiam, vel ad determinandam, vel ad applicandam illam: motio autem merè naturalis non potest vel eleuare, vel determinare, vel applicare naturalem potentiam ad actum supernaturalem, vt videtur per se notum.

4. *Diuersifica-* Denique hinc verisimilius dici videtur in illa sententia hanc motionem multiplicari secun-A dùm speciem pro diuersitate causarum secundarum quibus tribuitur, quia vnicuique datur ab illam determinandam, seu applicandam ad suum determinatum effectum, & ideo magis consequenter dicitur dari motionem, quæ ex sua specie, & natura illam determinationem habeat, quàm quod ex sola voluntate Dei determinetur, vel applicetur ad hunc, vel illum effectum. *tur specie pro diuersitate causarum ad quas datur.* Illud autem quod dicti auctores de hoc præuio concursu dicunt de se aptum esse ad supplendam totam actiuitatem principij proximi causæ secundę, esseque eiusdem rationis quando supplet defectum principij proximi, & quando supponit illud, solúmque illud ad operandum applicat, difficile creditu est, vt suprà tractando de actibus supernaturalibus qui sine habitu fiunt, tactum est, & B in sequentibus magis ostendetur. Habet etiam peculiarem difficultatem, an hic concursus datus causæ naturaliter agenti, & datus causæ liberæ, eiusdem, vel diuersæ rationis, intelligendus sit, de quo puncto in cap. 31. dicam.

Tertiò consequenter interrogari potest, an hoc auxilium præuium determinatum sit ex se non solùm ad speciem actionis, & effectus causæ secundæ, sed etiam ad indiuiduum actum, & effectum. 5. *An hic concursus præuius determinatus ex se si. tum ad speciem tum ad indiuiduum actionis.* In quo puncto prædicti auctores sentiunt necessarium esse, vt talis præuius concursus detur determinatus ex se ad indiuiduum effectum & actioné. Ita docet Aluarez disp. 19. concl. 3. ratio. 2. *Aluarez.* vbi inde probat hoc auxilium non esse habitum, quia habitus est de se indifferens ad plures actus C indiuiduos: hoc autem auxilium est determinatum ad vnam numero operationem. Et idem repetit ad solut. 6. cõsentit Ledesm dicta q vnica art. 2. *Ledesma.* ad 6. vbi ait voluntatem determinari per auxilium hoc præuium ad singularem operationem. Et videntur hi auctores in sua sententia satis consequenter loqui, quia ponunt hanc præuiam motionem vt prædeterminet causam secundam ad operandum. At in causis naturali necessitate agentibus non est necessariò prædeterminatio ad speciem actionis, quia illę sunt de se satis determinatæ ad speciem actionis. Indigent autem determinatione ad indiuiduum effectum, quia quoad hoc sunt indifferẽtes; ergo recipiunt hanc determinationem per hunc præuium influxum; ergo necesse est vt ipse influxus non sit de se indifferens, sed D determinatus ad indiuiduum, aliàs ipse indigeret prædeterminatione, & in infinitum procederetur. In causis verò liberis, hæc motio prædeterminat potentiam non tantùm quoad speciem, sed etiam quoad exercitium actus: exercitium autem actus non potest esse nisi in indiuiduo; ergo talis motio prædeterminans potentiam ad exercitium actus, necessariò illam debet determinare ad actum indiuiduum. Ergo multo magis ipsa motio debet esse ex se determinata ad indiuiduum, neque ipsa alia determinatione indigeat.

Vnde videtur in hac sententia consequenter dicendum, hanc motionem numero multiplicari, 6. *Hinc sit numero multiplicari pro numero effectuum.* & distingui non tantùm in causis numero distinctis, sed etiam in eadem causa plures actiones, vel E effectus eorum diuersos producente, quod est manifestũ quando illæ actiones successiuè fiunt, quia præuius concursus ad vnamquanque illorũ solum determinat, quando vnaquæque actio durat: ergo variatur numero concursus præuius, prout actio variatur. Ergo semper concursus præuius datur ex se determinatus ad illam numero actionem, quam facit, & cum qua sola durat. Idem autem erit consequenter dicendum etiamsi causa secunda plures

actiones numero distinctas simul faciat, vt facilius contingit in actionibus transeuntibus, v.g. in igne, simul calefaciente plura ligna: nam actiones numero multiplicentur in subiectis recipientibus illas; ergo & concursus præuij ad illas erunt distincti, quia vnusquisque est determinatus de se ad vnam tãtùm actionem singularem; & ideo cessante vna illarum, & non alia, cessabit concursus præuius, qui ad vnam, non verò ad alteram datus fuerat.

7. *Difficultas ex causis liberis.*

Hæc ergo omnia consequenter dicuntur in illa sententia, neque in illis peculiarem difficultatem, aut repugnantiam inuenio, præter eam, quæ est in liberæ voluntatis prædeterminatione ad vnum, de qua in cap. 31. aliqua, & plura in lib. 5. dicturi sumus. Hîc solùm aduerto propter solam determinationem causæ secundæ ad singularem actionem, & effectum non esse necessarium cõcursum præuium, nam per concursum concomitantem sufficienter id fieri potest, vt in lib. 1. de Auxiliis cap. 7. notaui, & ostendi. Et apertè cõcedit Ledesma art. 2. ad 6. dicens quòd auxilium sufficiens determinatur per auxilium concomitans ad singulam operationem. Et ratio est, quia causa secũda nullũ singularem effectum potest agere sine concursu Dei concomitante, seu simultaneo: potest autem Deus huiusmodi concursum limitare ad vnum effectum indiuiduum; ergo id satis erit vt actio causæ secundæ ad eumdem determinetur. Vnde fit propter hanc solam determinationem non esse necessarium concursum præuium illum esse determinatum ex natura sua ad vnam tantùm indiuiduam actionem, quia licèt esset indifferens de se ad plures, posset per simultaneum concursum determinari, & ita cessaret processus in infinitum: nihil ergo certum posset quoad hanc partem de tali concursu præuia affirmari, licèt (vt dixi) illo semel posito tota illa multiplicatio, & determinatio talis concursus illi opinioni satis consentanea sit, & ostendi non possit inuoluere repugnantiam. Superfluum tamen erit tot multiplicare concursus, seu motiones, nisi earum necessitas clara ostendatur.

Ledesma.

8. *An iste concursus præuius fiat à solo Deo.*

Quartò interrogari potest, an hic concursus præuius fiat à solo Deo, vel etiam ab ipsa causa secunda. Hæc verò interrogatio in causis agentibus actione transeunte nullam habere potest controuersiam, vt statim dicam. De potentiis autem agentibus actione immanente aliqui sensisse videntur, hanc præuiam motionem non fieri à solo Deo, sed ipsam etiam potentiam, quæ illam motionem recipit ad illam cooperari efficiendo, quod sentire videntur, qui hanc præmotionem ab ipso actu vitali potentiæ in re ipsa non distinguunt, vt statim videbimus. Sed hic modus dicendi inuoluit repugnantiam in eadem sententiam, eiusque fundamenta destruit. Dicendum est ergo consequenter in illa sententia, hanc motionem à sola prima causa fieri in secunda. Probatur, quia causa secunda non affecta hac præuia motione, non est satis applicata, vel determinata ad inchoandam aliquam actionem; ergo non potest influere in actionem, qua fit, vel in qua consistit hic concursus præuius, cùm iuxta eamdem sententiam non efficiat, nisi iam applicata, vel determinata.

9. *Probatur à solo Deo fieri in causa secunda.*

Item causa secunda non mouet nisi mota, vt supponitur; ergo non se mouet in illa prima motione per quam à causa prima mouetur ad agendum; ergo non efficit illam motionem, nam si illam efficeret, se moueret per illam saltem physicè: ergo Deus solus illam motionem efficit. Item hæc motio supponitur esse præuia, & prior natura omni causalitate, vel actione causæ secundæ, & consequenter supponitur esse aliquo reali modo causa, & principium eius, vt statim explicabitur; ergo impossibile est vt fiat ab ipsa causa secunda, quia non potest esse causa actionis causæ secundæ, & terminus, vel effectus eius, neque potest esse simul prius & posterius natura, & in genere efficientis causæ. Item, quia in agentibus per transeuntem actionem hæc motio non potest esse effectiuè ab ipsis, quia illa non agunt in se, præsertim ante transeuntem actionem, vt est per se notum. Quis enim dicat calorem prius natura, quàm calefaciat lignum, agere in seipsum actuando, & citando, vel alio modo mouendo seipsum? nemo certè id potest probabiliter cogitare, repugnatque principiis illius sententiæ; ergo si in his agentibus datur præuius concursus à solo Deo, in illis fieri debet. Ergo idem dicendum est de agentibus actione immanente, nam est eadem ratio. Tum quia necessitas huius præuij concursus fundari dicitur in generali ratione causæ creatæ, quod non potest incipere aliquid agere nisi præmota. Tum etiam, quia ipsa motio præuij concursus excludit efficientiam eius à causa secunda quæcumque sit, quia si illa coëfficit illum concursum, etiam Deus facit illum concursũ cooperante non præuio. Tum denique, quia si in intellectu, verbi gratia, concursus præuius fieret ab intellectu, actio illius esset immanens, & sic non potest in re distingui ab actu intelligendi, quod dici non posse consequenter infrà dub. 7. declarabo, & plura de hoc puncto erunt necessariò dicenda infrà in cap. 33. & in lib. 5.

10. *In quo subiecto immediatè recipiatur ille concursus.*

Quintò interrogari potest, in quo subiecto proximè & immediatè recipiatur ille concursus præuius. In quo dicti auctores sentiunt in primis recipi in ipsa causa secunda. Quia verò inter causas secundas quædam agunt actione transeunte, quæ non & in ipsis, sed in passo recipitur; aliæ verò actione manente in ipsis. In prioribus id non indiget explicatione, recipi enim debet illa motio in ipso agente, vt constituto in actu primo prius natura, quàm agat; in posterioribus autem, quia idem est agens, & recipiens actionem, & terminum eius cum proportione, id intelligunt de ipso agente, vt agens est, id est vt præsupponitur in actu primo, prius natura, quàm ab illo actio egrediatur, & à fortiori prius natura, quàm in illo recipiatur. Vnde consequenter etiam dicunt, proximum subiectum in quo recipitur talis motio, esse ipsammet potentiam, seu facultatem actiuam permanentem in causa secunda, quæ est principium proximum actionis eius: vt, verbi gratia, lucem Solis esse subiectum proximum, in quo recipitur concursus præuius ad illuminandum, & calorem ignis ad calefaciendum, voluntatem ad volendum, & habitum charitatis ad amandum super omnia, & lumen gloriæ etiam recipere in se nouam motionem, vel entitatem per quam moueatur ad eliciendam visionem, & sic de cæteris; quia illud principium, *Causa secunda non mouet, nisi mota*, formaliter intelligitur de motione, quia ipsummet agendi principium aliquo modo muetur, & ampliùs actuetur.

11. *Difficultas in assignando illo subiecto quando principium proximum agendi causæ secundæ non est vnũ aliquid simplex, sed ex pluribus cõpositum.*

Contingit autem, proximum principium agendi causæ secundæ non esse vnam simplicem qualitatem, sed coalescere ex multis, vt principium visionis ex visu, & specie, & fortasse ex lumine. Vnde dubitari potest in illa sententia, an tunc causa secunda recipiat vnum simplicem concursum præuium, vel plures quasi partiales, quasi constituentes vnum; videtur enim inconueniens tot motiones multiplicare. Nihilominus tamen consequenter loquendo, illud etiam declarandum est, quia vna simplex entitas non potest immediatè recipi in visu,

visu, & in specie visibili, & lumine, vnumquodque autem istorum principiorum indigebat sua motione, & vltima actualitate à prima causa, quia non est maior ratio de vno, quàm de alio; sicut etiamsi duo lumina concurrant ab eamdem indiuisibilem illuminationem, licèt concursus simultaneus sit vnus in actione imbibitus concursus præuius multiplicandus erit iuxta numerum principiorum, seu luminum agentium.

12. Explicatur illa difficultas & vrgetur.

E contrario verò si ab eodem calore ignis prodeant simul calefactiones in plura combustibilia cùm sit clarum, concursus simultaneos multiplicari iuxta numerum actionum transeuntium, dubitari potest an concursus præuius sit vnus, & simplex, an verò etiam ille multiplicetur. Nam in hoc dicti auctores variè loquuntur, vt facilè possunt argumenta pro vtraque parte fieri, sed superuacaneum duco in hoc immorari, nam supposito illo principio, parum refert, sic vel aliter in his illationibus, & aliis similibus, quæ facilè excogitari possunt, opinari. Solùm hæc propono, vt considerentur hæc, & alia huiusmodi, quæ ex illa positione sequuntur. Nec omittam vlteriùs adducere iuxta illam sententiam consequenter dicendum esse nullam esse potentiam actiuam creatam purè actiuam, id est, quæ simul, & quoad modum prius passiua potentia non sit. Quia omnis potentia quæ intrinsecè potest mutari in se aliquid recipiendo, est passiua; nihil enim aliud est esse potentiam passiuam, nisi esse potentiam capacem recipiendi aliquid: hoc autem habet omnis virtus actiua creata, quia est capax illius præmotionis diuinæ quam in se recipit, vt agat. Ergo est potentia passiua, secundùm quam priùs actuari debeat, quam vim suam actiuam possit exercere, quia non potest mouere nisi mota: ergo prius (vt sic dicam,) est mobilis, quàm principium mouendi; & hoc modo dicimus prius esse potentiam receptiuam vtique quoad reductionem in actum. Atque ita non solùm potentiæ animæ, sed omnes potentiæ naturales calor, lux, & similes sunt potentiæ passiuæ, imò non solùm potentiæ, sed etiam habitus vel infusi, vt charitas, fides, lumen gloriæ, vel acquisitio quatenus efficere possunt, receptiui priùs sunt. Neque solùm habitus, sed etiam actus ipsi secundi potentiarum animæ, non sunt vltimi, sed potentiam passiuam in se habent, quatenus vnus actus esse potest verum principium physicè efficiens alium, sicut est assensus principij assensus inclusionis, & intensio finis electionis medij: nam si efficiunt indigent concursu Dei; ergo & præmotione sicut aliæ causæ secundæ. Hæc ergo omnia quamuis à dictis auctoribus expresè non doceantur, necessariò ab eis admittenda sunt, quia per necessariam illationem inferuntur. Quòd si hæc difficilia videntur, & contra communem sensum Philosophorum loquentium de virtutibus purè actiuis, & de habitibus, & actibus secundis, respondebunt dicti auctores illam communem doctrinam intelligendam esse de potentiis actiuis, & passiuis in ordine ad actiones, & passiones causarum secundarum inter se, non verò in ordine ad motionem generalem primi mouentis, nam respectu illius omnis actus creatus est mobilis, & consequenter est aliqua potentia passiua.

Hinc sequitur nullam esse potentiã purè actiuã, cum omne sit receptum virtutis per quam in esse potentiæ compleatur.

CAPVT XXXI.

Quomodo præuius concursus à potentia, in qua recipitur, & ab eius actione distinguatur.

1. An concursus præuius realiter distinguatur ab actione potentiæ ad quam datur.

SExta interrogatio de hoc concursu est, an hæc præmotio sit res distincta ab actione & potentia in qua recipitur, & quam determinare, seu applicare dicitur, vel quomodo ab ea distinguatur. Nam quòd sit aliquid in reipsa distinctum à sua potentia, nullus defensor illius sententiæ negare potest, quia fit impotentia illa per nouum influxum Dei realem & per realem mutationem eiusdem potentiæ; ergo est aliquid distinctum in re ab eadem potentia, & illi de nouo additum. De modo autem distinctionis videntur dicti auctores variè loqui. Nam quidam asserunt hunc præuium concursum tantùm formaliter distingui à voluntate, vel alia potentia in qua recipitur. Ita sentit Cabeçudo dicta quæst.62.art.5.dub.1.ad 3.ait enim, influxum, qui recipitur in causa distingui ab illa, & operatione illius realiter formaliter, sicut modus rei distinguitur ab ipsa re; & simili modo distingui influxum receptum in effectu, ab ipso effectu. Sed in his verbis videtur inuolui repugnantia: nam voluntas, & operatio eius distinguuntur inter se realiter; quo modo ergo potest ille influxus ab vtraque distingui tantùm formaliter? nam idem modus non potest identicè inesse duabus rebus realiter inter se distinctis. Item operatio causæ secundæ pertinet ad effectum eius, vel in via, vel in termino prout nomen operationis sumptum fuerit; ergo influxus in causam non est modus ipsius operationis. Omissa autem hac parte in altera videtur cũ illo auctore conuenire Ledesma art.1. concl.2.ration.1. §.*aliqui auctores*, vbi sub disiunctione dicit, prædeterminationem esse entitatem realem, vel saltem modum entitatis realis; & in art. 7. ad 1. definitè dixit esse quemdam modum voluntatis. Fundamentum esse potest, vel quia illa distinctio sufficit, & non oportet multiplicare entitates, vel quia ille concursus est tantùm quædam motio, & motio solùm est quidam modus rei motæ, nec enim oportet motum à mobili realiter distingui, vt ex Philosophia constat.

Variæ sententiæ. *Cabeçudo.*

Ledesma.

2. Difficultas aduersus illos qui solũ distinctionẽ modalem ponunt.

Hic tamen modus dicendi parum credibilis videtur supposita illa sententia, & præsertim loquendo de auxiliis gratiæ. Nam isti auctores in hac motione ponunt maximam gratiæ efficaciam; & illam putant esse potissimam virtutem, seu virtuosam motionem supernaturalium actuum effectricem; ergo fateatur necesse est illam esse entitatem supernaturalem sicut sunt ipsi actus; ergo oportet vt sit entitas, & non tantum modus additus voluntati. Atque hæc ratio potest cum proportione extendi ad cæteras causas, & virtutes earum naturales: nam hæc motio dicitur esse verum principium, per quod omnis causa secunda, & eius potentia efficit suum effectum, vt paulò pòst dicemus, at solus modus non dat per se virtutem agendi. Præterea ostendimus statim ipsum concursum non posse intelligi sine impressione alicuius qualitatis, quia nec potest esse sine termino intrinseco proximo, neque alius potest cogitari: qualitas autem extra figuram non est modus, sed res habens propriam entitatem, alias etiam de specie impressa dici posset tantùm esse modum

A modum & actum videndi, vel appetendi tantum esse modum potentiæ. Quapropter si concursus ille præuiùs indicatur necessarius, multo faciliùs, & intelligibiliùs ponitur, & quædam entitas addita potentiæ ad magis actuandam illam. quia nec in calore, nec in luce, vel similibus qualitatibus concipi satis potest nouus modus sine mutatione in intrinseco, & in formali effectu quem subiectis suis præbent. Multóque minus intelligitur talis mutatio in voluntate, & similibus potentiis in se indiuisibilibus, & naturali quodam, & immutabili modo animam efficientibus. Quapropter supposita necessitate illius concursus, negandum est sufficere modum; B quia ad mutationem talium potentiarum, quæ tantùm fiunt recipiendo aliquid nouum, necessarium est aliquam entitatem, seu formam illis imprimi. Nec refert quòd ille concursus sit motio, tum quia non est pura motio sine termino, vt dicemus, tum etiam, quia omnis motio non est idem cum mobili, sed tantùm modus localis: alteratio enim distinguitur realiter à mobili, sicut & terminus eius: hæc autem motio si quæ est, non est localis motio, vt constat; est ergo alteratio, vel cum illa proportionem seruat.

3. An res distincta sit ab actione & effectu.

Huic autem dubitationi septima est annexa, scilicet an hæc præmotio sit res distincta ab actione, & effectu causæ secundæ. C In quo non est dubium de distinctione aliqua ex natura rei, hanc enim vt manifestam supponunt dicti auctores, & loquuntur consequenter: nam si motio illa est realis causa actionis, & effectus causæ secundæ, & prior natura vera prioritate reali, seu causali, necesse est vt in re sit aliqua distinctio inter illa, quia vt suprà de concursu comitante dicebamus, interea quæ in re non distinguuntur, non potest esse realis causalitas, vel naturalis ordo prioris, & posterioris. Item, quia aliàs nihil reale adderet hæc præmotio concursui comitanti, quia non distingueretur ab illo in reipsa, quod est euertere omnino eamdem sententiam de concursu præuio. Vnde non video quomodo in sua sententia subsistere possit, quod dicit Ledesma art. 6. concl. 3. ration. 3. *auxilium scilicet in ipsa operatione, & auxilium præmouens, & determinans esse omnino idem, & non differre nisi per hoc solum, quòd auxilium præmouens, & prædeterminans tenet se ex parte principij operationis, taliter quòd inde incipiat operatio.* Hæc enim subsistere non possunt: nam statim dicit, auxilium imbibitum in operatione non supponi ad operationem. Contrarium autem docet de auxilio præmouente, quæ sine distinctione aliqua in re neque intelligi possunt: & ita illam admittit in conclus. 5. & alibi sæpissimè. Fortasse autem cùm dicit esse omnino idem, intellexit esse vnum ordine, vt ipse D. Thomas exponit art. 3. ad 6. & 7. Quidquid verò sit de sensu eius, in ea sententia non potest negari aliqua definitio in re. De propria ergo definitione reali, quæ solet vocari tamquam res à re, intelligitur interrogatio, quæ licèt videatur quæstio multum speculatiua, & parui momenti ad doctrinam Theologicam tradendam, nihilominus ad clariùs producendum, & vt difficultates occurrentes in vtraque sententia meliùs percipiantur, vtile erit ostendere, quid magis consequenter, magisque probabiliter, vel fortè necessariò in illa sententia dicendum sit.

Ledesma. D. Thom.

4. Distinctio formalis, siue modalis à quibusdam asserta. Ledesma. Ioan. Vincēt.

Quidam ergo putant satis esse, quòd illa præmotio distinguatur formaliter, vt ipsi aiunt, seu modaliter, & ex natura rei ab actione, & effectu causæ secundæ. hanc sententiam tenuisse doctissimos viros eius viæ sectatores, refert Ledesma art. 6. sent. 2. nominatque Ioannem Vincent. cuius scripturam non habemus, nec vidimus. Allegat item Cumel. 1.2. quæst. 111. art. 2. disp. 1. vbi sæpe dixit concursum, vel auxilium Dei non esse nisi ipsum actum, seu actionem causæ secundæ, & à Deo fluit, & pendet. Sed id magis competit concursui simultaneo, quàm præuio, & iuxta illam explicationem non solùm tollitur distinctio realis, sed etiam formalis, seu ex natura rei. Postea verò in §. *Aliqui Theologi*, addit, hunc concursum esse aliquid in causa secunda, quia non mouet nisi mota, siue talis motio distinguatur (ait) ab actu supernaturali, siue non. Statim autem in §. sequenti videtur distinguere illam motionem à motibus gratiæ excitantis. Vnde nihil certum in hoc puncto de sententia illius auctoris in dicta disputatione colligere possum. Ipse etiam Ledesma non videtur in hac parte satis constans, aut resolutus: nam in art. 5. conclus. 3. ration. 4. dicit auxilium intrinsecè coadiuuans operationem, & prædeterminans voluntatem esse idem secundùm rem: per auxilium autem intrinsecè coadiuuans intelligit auxilium imbibitum in ipsa operatione, vt patet ex tertia conclusione, & ex principio illius tertiæ rationis. Item auxilium imbibitum vocat sæpissimè concursum simultaneum; hunc ergo dicit esse idem secundùm rem cum præuio, seu prædeterminante. At verò art. 6. conclus. 5. in ratione prima dicit distingui saltem formaliter, & in ratione tertia addit distingui realiter. Et postea declarat hoc vltimum esse certum in agentibus transeunti actione, in aliis verò sufficere distinctionem formalem, idémque ferè habet art. 3. ad 6. & 7. & latiùs & clariùs id docet art. 7. concl. 2. vbi aliquas rationes adducit, quæ si aliquid probant, illam opinionem euertunt, vt cap. .. declarabo, & ideo nunc illas omitto. Solùm ergo videtur posse fundari in illo principio, quod etiam allegat, quia frustrà ponuntur plures res, si vna sufficit cum distinctione formali; hîc autem distinctio formalis videtur satis ad omnia ea, propter quæ ponitur hæc præmotio.

Cumel. Ledesma.

D Sed multo magis consequenter loquuntur, qui dicunt præuium concursum esse rem omnino distinctam à concursu concomitante, & consequenter ab actione, & effectu causæ secundæ, nam profectò ablata distinctione reali facillimum erit, imò necessarium alteram distinctionem ex natura rei tollere. Et in primis loquendo de influxu primæ causæ in secundam agentem actione transeunte, si ille influxus est aliquid in causa, necesse est esse rem distinctam ab actione eiusdem causæ; quia est in subiecto realiter distincto, nam ille influxus præuius est in igne calefaciente, v. g. vt iam diximus, alio verò ignis est in ligno in quo fit calor, & lib. 1. de Auxil. cap. 6. notaui. Ergo in his saltem agentibus non potest dubitari de distinctione reali, vt tandem Ledesma fatetur.

5. Alij melius faciunt rem distinctam.

1. In agentibus trāseuntes.

E Hinc verò argumentum ferè cogens sumitur ad voluntatem, vel alias potentias operantes actione immanente, primò quia in aliis causis propria causa distinctionis illorum concursuum non est distinctio subiectorum. Sed hoc à posteriori est signum ostendens euidentiùs distinctionem. Ratio autem propria distinctionis ex intrinseca natura vtriusque cōcursus præuij, & simultanei sumenda est: talis autem ratio quæcumque fingatur in causis agentibus actione transeunti, in his etiam quæ agunt actione immanente inuenitur, siue hæc sit, quia vnus concursus est principium alterius, siue quia vnus est per se, & natura sua à sola causa prima, alius est à secunda, simul cum prima, siue quia vnus ita est effectus Dei, vt sit etiam instrumentum eius, & applicatio

6. 2. In agentibus immanentes.

applicatio causæ secundæ ad operationem; alius verò est pura actio, vel purus effectus vtriusque causæ. Hæ namque rationes, & si quæ aliæ in illa sententia excogitari possunt, non minus in actibus immanentibus, quàm in actionibus transeuntibus procedunt; ergo si in his sufficiunt ad distinctionem realem, quam subiecta distincta manifestant, etiam in illis sufficient, quamuis in eodem subiecto sint. In eodem enim subiecto facile esse possunt accidentia realiter distincta, si aliunde habeant sufficientem causam distinctionis.

7. Idem ostenditur in actione immanente. Præterea specialiter idem ostenditur, quia in actu immanente nulla est ratio formalis realis, ac physica, nisi vel qualitatis, vel actionis, & passionis, seu mutationis; alias enim præter has confingere voluntarium est. Vnde non satis est dicere dari in illo actu, seu in illa entitate aliam rationem formalem distinctam ab his in reipsa, nisi explicetur in quo genere, vel prædicamento sit talis formalitas, & ad quid ponatur, aliàs qua facultate asserta fuerit, eadem contemnetur. At verò in illa sententia non est nisi vna actio qualitatis, v. g. amoris, fidei, vel similis; ergo in ratione qualitatis non possunt in illa entitate duæ rationes formales distingui quasi specificè, vt gradus genericos, & specificos omittamus, quia nihil ad rem præsentem faciunt. Neque etiam in illa entitate, vel ad illam qualitatem possunt esse duæ actiones ex natura rei formaliter distinctæ, vna præuia ad actionem creaturæ, quæ sit à solo Deo, alia quæ sit à causa secunda. Primò, quia vel hæc posterior, vt in superioribus fusè probatum est, vel est simul à Deo, & sic superflua est prior actio. 2. Ratio. Secundò, quia si illa actio præuia solius Dei terminatur ad illam entitatem, seu qualitatem, quam effectura est causa secunda, iam causa secunda inuenit factum, quod effectura est, quia priùs natura fit à solo Deo; actio enim, quæ est prior natura in suo esse, & influxu à suo agente priùs etiam attingit natura terminum; ergo si actio talis termini priùs natura fluit à solo Deo, Deus etiam solus priùs facit totum illum terminum, & totaliter, seu vt causa vnica, distinguitur etiam propria efficientia causæ secundæ, & in actibus immanentibus id habet specialem repugnantiam, quia vitales sunt; ergo non possunt in illa entitate distingui in ordine ad eundem terminum duæ actiones formaliter distinctæ, neque etiam potest concursus præueniens solius Dei esse actio tendens ad effectum causæ secundæ tanquam ad intrinsecum terminum, eo vel maximè quòd tunc non esset influxus in causam secundam, sed in effectum eius, quia per se primò tendit ad ipsum effectum, & non manet in causa, vt causa efficiens est, sed solùm quatenus est receptiua sui effectus.

8. Diluitur responsio. Respondent aliqui ibi esse duas actiones inter se ordinem habentes, quia prior quæ est concursus præuius, tendit ad alterum, vt ad terminum: & sic non distingui vt duas actiones immediatè tendentes ad eundem terminum, seu effectum, vna proxima, illa scilicet, quæ est à causa secunda cum concursu simultaneo Dei, & alia, quæ est à solo Deo mediante prædicta, ad quam proximè vt ad suum intrinsecum terminum tendit. Ita indicat Ledesma dict. art. 7. *Ledesma.* Sunt autem hæc in primis voluntariè dicta, quia probari non possunt, deinde superflua; tum, quia illa actio, quæ simul est à causa prima, & secunda, sufficit ad productionem sui termini, tum etiam, quia actio non indiget alia actione, qua fiat: nam per seipsam immediatè egreditur ab agente. Denique videtur etiam impossibile, vt vna actio tanquam terminus ad aliam comparetur, quia actio, vt actio est, semper est via tantùm, alioqui si posset esse terminus alterius actionis, idem de priori diceretur, & sic posset in infinitum procedi: non possunt ergo duæ actiones, vt actio, & terminus distingui; igitur distingui non possunt illi duo concursus tanquam duæ actiones realiter identificatæ cum eodem termino, seu effectu, seu cum eadem qualitate; hæc enim omnia in idem recidunt. Vnde etiam concluditur, non distingui tanquam duas passiones, vel mutationes cum eadem proportione, quia vni actioni vna tantum passio respondet, quia sunt vna tendentia secundùm diuersos respectus; idémque est de mutatione, quæ sunt in Philosophia vulgaria, & ideo non oportet in eis immorari.

Ex hoc autem principio, quòd concursus præuius, & concomitans inter se distinguuntur realiter, apertè concluditur eundem concursum præuium distingui realiter ab actione, & effectu causæ secundæ, quia concursus simultaneus non distinguitur in re ab actione causæ secundæ, vt suprà ostensum est, & actio causæ secundæ non distinguitur à termino, seu effectu eius, vt est vulgare in Philosophia: ergo è conuerso quidquid distinguitur realiter ab hoc concursu simultaneo, distinguitur etiam realiter ab actione, & effectu causæ secundæ, vt per se notum est in rebus creatis, qui discursus, vt dixi, est euidentior in actionibus transeuntibus, sed reuera habet eandem vim in immanentibus, etiam liberis, supponendum ad illas efficiendas dari præmotionem, per quam vel determinetur, vel compleatur, vel applicatur, vel ab alio modo iuuatur potentia, iuxta ea quæ mox subiicimus. 9. Concluditur destructio realis allata.

Caput XXXII.

An præuius concursus sit qualitas, vel in quo prædicamento sit.

HÆc est octaua dubitatio de hoc concursu, in qua explicanda non conueniunt dicti auctores. 1. Variæ sententiæ. Nam, vt in superioribus tetigi, solum esse potest quæstio, an sit vera qualitas, vel sit pura motio, nam de aliis prædicamentis nulla potest esse dubitatio. Multi ergo ex defensoribus illius sententiæ dicunt non esse qualitatem, sed puram motionem virtuosam, & quidam illorum dicit esse sententiam expressam D. Thomæ 1. 2. q. 110. art. 2. 1. Esse puram motionem. D. Thom. At D. Thomas ibi non tractat de concursu præuio, vel comitante, sed generaliter de actuali gratia, quam distinguit ab habituali, & sic habitus gratiæ vocat qualitates: actus autem gratiæ dicit non esse qualitates vtique à solo Deo factas tanquam formas, quæ sunt principia operandi. quòd autem D. Thomas non loquatur de concursu, & quòd hic sit sensus eius, ex verbis eius ostenditur. *Dupliciter* (inquit,) *ex gratuita Dei voluntate homo adiuuatur, vno modo in quantum anima iuuatur à Deo ad aliquid cognoscendum, vel volendum, vel agendum: & hoc modo ipse gratuitus Dei effectus non est qualitas, vel motus quidam animi.* Non loquitur ergo D. Thomas de concursu præuio, sed de toto effectu gratuito prout distinguitur ab habitu, & illum dicit D. Thom. non esse qualitatem

qualitatem vtique puram, & distinctam ab actuali motu animi: vel non esse qualitatem permanentem, & per modum qualitatis denominantis, sicut de passione dixit Aristoteles in prædicamentis. Alioqui certum est actum immanentem esse veram qualitatem, quod etiam suprà diximus de actibus gratiæ, qui omnes vocantur animi motus, quia non sunt sine actuali influxu, & effectione vitali potentiarum animæ. Et in hoc sensu distinguuntur ab habitibus, quos Deus solus infundit tanquam *formas*, vel, *qualitates*, vt D. Thomas ait, quæ sint principia actuum.

2. Ratione ostenditur. 1. vt vitentur absurdæ alterius opinionis.

Omissa ergo auctoritate, ratio illorum auctorum prima est, vt euitent incommoda, quæ ex illorum sententia solent inferri. Vnum est, quia si illa motio præuia esset qualitas, vtique esset qualitas actiua, nam ad hoc ponitur vt agat; ergo indigeret motione primi agentis, etsi procederetur in infinitum. Ideoque sistendum est in motione quæ non sit qualitas; ac subinde illa erit pura motio, quæ datur causæ secundæ in actu primo sufficienter constitutæ. Aliud inconueniens est, quia si ille præuius concursus esset per infusionem qualitatis actiuæ, illa esset per modum actus primi, & compleret in homine principium sufficiens actuum conuersionis, vel amoris, & consequenter, qui illam qualitatem non reciperet, non haberet auxilium sufficiens ad operandum, quod in naturalibus est euidenter falsum, & in supernaturalibus ab ipsis etiam non

2. Id ostendit inductio.

amittitur, quia repugnat sanæ doctrinæ. Tandem argumentantur inductione, quia illa motio non est potentia; nam supponit illam, nec est habitus, quia non separatur ab actuali actione, sicut potest separari habitus, non est dispositio, quia est quasi actus vltimus; non est ergo qualitas, sed pura motio. Confirmatur hæc ratio, quia concursus simultaneus non est qualitas; ergo nec præuius erit qualitas.

3. 2. Sententia esse qualitatem.

Ledesma. Ioan. Vincentius.

Alij nihilominus eiusdem doctrinæ defensores dicunt, hanc motionem licèt vt est passio quædam in fieri, sit vera motio, in termino intrinseco esse qualitatem, pro qua sententia citat Ledesma M. Ioannem Vincentium, & alios doctissimos discipulos D. Thomæ; ipse verò variè loquitur, nam in prima conclusione asserit hanc sententiam non esse omnino improbabilem: in secunda dicit, probabilius, & ferè sibi certum esse, hoc auxilium præuium non esse qualitatem cōstituentem voluntatem in vltima consummatione actus primi; postea verò explicando distinctionem dicit, an sit qualitas, nec affirmamus, nec negamus in præsenti. Et in concl. 3. iterum ait, hoc auxilium nihil aliud esse, nisi diuinam motionem. At paulò inferiùs dicit secundùm probabiliorem sententiam in voluntate, & simili potentia motionem ad actum immanentem esse qualitatem. Itaque licèt neget hanc motionem esse qualitatem constituentem potentiam in actu primo (de quo pūcto statim dicam,) absolutè videtur sentire esse qualitatem, quamuis paulo pòst dicat illam non esse nisi motionem passiuam, & factionem quamdam, quæ omnia ostendunt perplexitatem quamdam, & obscuritatem, in concipienda, & explicanda entitate huius motionis.

4. Suadetur hæc opinio.

Potest nihilominus hæc sententia dupliciter suaderi. Primò à priori: nam hic concursus præuius est res quædam, quam Deus verè, & propriè efficit in causa secunda, v. g. in voluntate; ergo ibi interuenit effectio Dei in causa secunda per mutationem eius; ergo etiam interuenit aliquid fa-

A ctum, quod non potest esse nisi qualitas. Antecedens supponitur expositione illius sententiæ, asserit enim hunc concursum esse influxum Dei in causam secundam, qui influxus realis est, & non nisi in genere causæ efficientis, vt per se patet. est ergo vera, & realis effectio Dei. Vnde fit euidens prima consequentia, quia non loquimur de effectione vt ab aliquibus consideratur ad intra in ipso Deo: sic enim cùm non sit ipsa volitio Dei, non est motio formalis, sed effectiua, seu principium mouens, de quo nunc non tractamus: loquimur ergo de effectione transeunte siue per modum actionis, siue per modum passionis consideretur, vt sic necesse est esse actualem motionem, quia per eam voluntas, seu causa secun-

B da aliter se habet, quàm priùs, quia actuatur illo influxu Dei, quo antea non actuabatur; interuenit ergo ibi motio quædam. quod nullus illius opinionis sectator negat, vel negare potest, cùm fundamentum eius opinionis potissimum sit, quia causa secunda non mouet, nisi mota.

Altera verò consequentia probatur facilè, quia non potest intelligi aliqua effectio quin sit aliquid factum: nec motio sine intrinseco termino, sicut non potest esse via, quæ ad aliquem terminum non tendat, motio enim via quædam est qua passum ab vno termino in alium transmutatur; ergo si concursus ille præuius est motio Dei, aliquem terminum intrinsecum habere necesse est: 5. Ex termino illius effectionis, quæ est aliqua qualitas.

C ille autem non est ibi neque quantitas, neque substantia; ergo erit aliqua qualitas, quia nihil aliud cogitari potest. Respondet Ledesma terminum proprium, seu proximum illius concursus præuij esse, causam secundam esse præmotam: nam vltimus terminus ad quem tendit, est ipsa operatio, vel effectio causæ secundæ. Sed hæc verba rem non declarant, nec vim rationis eludunt; quia illud esse præmotum vel intelligitur tantùm in fieri, ita vt idem sit, quod esse in actuali præmotione, vel sumitur in facto esse, id est, quòd sit aliquod esse ad quod terminatur illa motio tanquam per eam factum, non tanquam per formalem causam, sed tanquam per viam, vt si dicamus, quòd terminus calefactionis est esse calidum. In priori sensu non terminus illius præmotionis, sed quasi formalis effectus eiusdē significatur. Omnis enim motus dat formaliter mobili actus moueri, seu esse motum, illud tamen est quasi esse formale, quod non est terminus motus, sed quasi formalis effectus eius, vltra quem necesse est terminum assignare, ad quem motus ille tendat; quia dum motus formaliter constituit mobile actu motum, necessarium est vt aliquò illud ducat, & moueat. Sic ergo præmotio hæc si dat causæ secundæ formaliter esse præmotum, seu actu præmoueri, ad aliquid illam præmouet, distinctum ab ipso præmoueri, tanquam in terminum à via, & de hoc inquirimus, quid esse possit, nisi qualitas aliqua. *Ledesma.*

6. Explicatur ille terminus.

Vnde si esse præmotum in altero sensu explicetur, vt significet aliquod esse factum in termino per illam præmotionem, inquirimus quæ sit forma, vel entitas dans illud esse, (seu vt verborum ambiguitas tollatur,) quærimus terminum illius præmotionis in abstracto, sicut terminus calefactionis est calor, & illuminationis est lumen Et ideo in concreto dici potest, terminum esse calidum, vel esse illuminatum: ita ergo si terminus illius præmotionis est esse aliquod ad quod causa est præmota, quærimus formam in abstracto, quæ dat illud esse, quæ sit formalis terminus proxi-

mus

mus illius præmotionis, & tunc dicimus nô posse esse nisi qualitatem, quia in nullo alio prædicamento cogitari potest. Et confirmatur, ac declaratur in hunc modum, quia vel causa secunda est spiritualis, vel corporea: si spiritualis mutari, vel moueri non potest, nisi ad qualitatem, præsertim per mutationem extrinsecus illi aduenientem. Et ita Ledesma ipse fatetur involuntate, & intellectu hoc auxilium efficax esse qualitatem, vt suprà retuli art. 6. concl. 3. Si verò causa sit corporalis, mutatio illa accidentalis est, & non est ad locum, nec ad quantitatem; ergo non potest esse nisi ad qualitatem, quia iuxta doctrinam Philosophi ad alia prædicamenta accidentium non est per se motus, nec mutatio.

Ledesma.

7. An motio ipsa sit terminus per diuinã operationem productus. *Aluarez.*

Alij contenti sunt dicendo motionẽ ipsam esse terminum productum per solam diuinam operationem, vt dixit Aluarez disp. 19. in ration. 3. pro 5. conclus. Sed non satisfacit, nam quæro, an loquatur de operatione Dei ad extra, vel ad intra. Primum dici non potest, quia illa operatio ad extra, non est nisi ipsa motio, neque motio vt motio potest esse intrinsecus terminus operationis trãseuntis. Secundum autem non satisfacit, nam licèt motio facta in causa secunda sit terminus, vel effectus volitionis diuinæ, quæ dicitur volitio ad intra, nihilominus externa illa motio, vt est via quædam, habere debet aliquem terminum per illã factum, vt probatum est. Et ampliùs declarari, & confirmari potest exemplis, nam in omni alia quasi instrumentali præmotione, quam physicè experimur, proprium terminum præmotionis distinctum ab effectu formali motionis inuenimus, & assignamus, vt in instrumentis artis motus, instrumenti est motus localis, qui semper habet suum proprium terminum, qui est vbi, & in visu quatenus præmouetur à calore, vt videat, intelligimus aliquam qualitatem illi impressam, quæ est quasi semen, & instrumentum obiecti. Et in lapide dum proiicitur ante motum localem, intelligimus impressionem impetus tanquam præmotionem quandam, per quam imprimitur impetus, qui est quasi virtus instrumentaria proiicientis; & inde docent omnes Philosophi impetum esse qualitatem, quia illa motio præuia aliquem intrinsecum terminum habere debet, qui non est ibi, quia illa impressio est ante motum localem, vnde necessariò concludendum debere esse qualitatem, quia nihil aliud esse potest. Nec satisfacit Philosophus respondendo terminum illius præmotionis esse hoc ipsum *esse præmotum*, vel esse fortiter pulsum, sed necesse est vt signet formalem terminum, & formam proximè factam per fortem illum contactum, vt postea sit instrumentum localis motus rei proiectæ. Sic ergo in præsenti vel illa præmotio nulla est, vel certè in proxima, ac intrinseco termino qualitatem aliquam esse necesse est.

8. Diluuntur rationes quibus probatur hunc concursum præuium nô esse qualitatem. Ad primam.

Secundò principaliter potest hoc suaderi, quia rationes quibus alij contendunt hanc præmotionem non esse qualitatem, vel absolutè probant non esse creatam entitatem, vel nihil probant contra qualitatem. Prima ratio ab inconuenienti erat de processu in infinitum, quia si esset qualitas, indigeret alia præmotione ad agendum. Ac idem sequitur de quacumque entitate creata, quæ sit principium actiuum alterius actionis, nam illa indiget concursu Dei, ac subinde indigebit præmotione, quia est entitas potentialis, & non est suum esse, quæ sunt rationes, propter quas dicitur qualitas creata indigere præmotione. Respondere solet concursum præuium requiri in omni principio proprio causæ secundæ, non in ipsa præmotione, quæ est instrumentum primæ causæ; quia sicut actio non indiget alia actione, qua fiat, ita nec præmotio alia præmotione, qua fiat, vel ad faciendum applicetur, quia applicando causam secundam applicat seipsam, vel dum est applicatio alterius, est etiam suiipsius, sicut quantitas seipsa est quanta. Sed contrà siue hoc sit verum, siue falsum, habebit locum, etiamsi illa præmotio intrinsecè terminetur ad qualitatem, quia illa qualitas dicitur esse quasi transiens, & omnino actualis, quæ per illammet actionem, seu præmotionem, qua fit, applicatur etiam virtualiter ad operandum, cum virtute causæ secundæ, vel applicandam illam ad agendum, vel quippiam simile.

9. Ad secundam rationem superius allatam.

Et ita etiam ad secundum dicetur, quòd licèt hæc præmotio sit qualitas, non aliter complet, vel applicat causam secundam ad agendum, quàm si esset tantùm motio, vel è contrario si ex necessitate talis qualitatis sequitur causam secundam carentem aliqua qualitate non esse simpliciter sufficientem ad agendum. Idem certè sequitur si præmotio sit necessaria, & non detur, cuiuscumque rationis, vel entitatis fingatur esse talis præmotio, quia vt non sit simpliciter sufficiens, satis est, quòd aliquid necessarium ad agendum desit, & non habeatur, neque haberi possit. quod argumentum sæpiùs in sequentibus vrgebimus, præsertim in causis liberis. Nunc autem solùm concludimus argumentum illud, non magis probare præuium concursum non esse qualitatem, quàm non esse aliquem veram entitatem. Inductio verò quæ ibi additur, non est integra, nam licèt probet istum concursum non esse habitum, neque passibilem qualitatem permanentem, non probat quasi esse transeuntem qualitatem ad modum impulsus, vel certè si in aliqua causa secunda non creditur possibilis talis qualitas natura sua transiens, quæ non sit actus vitalis, vt in spiritualibus est probabile, multo erit impossibilior motio transiens sine vllo termino qui cum illa fit, & transeat.

10. Ad confirmationem.

Ad confirmationem autem de concursu simultaneo, facile negabitur consequentia, quia concursus simultaneus est in genere actionis, habétque eundem terminum cum actione causæ secundæ. Concursus autem præuius est actio, vel passio distincta ab actione causæ secundæ, & ideo suum terminum habere debet, qui non potest esse nisi qualitas. Et ita supposito tali concursu præuio, multo probabilius est non consistere in pura motione, vel præmotione, sed esse talem præmotionem quæ qualitatem aliquam causæ secundæ imprimat, quod ex dicendis magis confirmabitur.

Capvt XXXIII.

Vtrùm concursus præuius constituat causam secundam in actu primo, vel compleat virtutem eius ad agendum.

1. Quæstio an hic concursus præuius com-

In hoc capite alia duo dicta de hoc concursu tractanda sunt, quæ ad totam hanc materiam intelligendam sunt in primis necessaria. Primum, seu nonum in ordine est, an hic concursus præuius detur causæ secundæ ad constituendam

1. Quæstio quomodo concurrat ad actionem & effectum causæ secundæ.

uius concurrat effectiuè ad actionem, & effectum causæ secundæ, tanquam principium per se, an solùm tanquam conditio necessaria, quæ sit veluti causa per accidens. In quo puncto auctores primæ sententiæ tractatæ in præcedenti dubio, apertè supponunt motionem præuiam per se & propriè efficere cum causa secunda effectum, imò, & actionem eius, & ideo dicunt dari per modum principij, & actus primi, respectu actionis causæ secundæ. At verò iuxta alteram sententiam ibidem tractatam videtur potiùs dicendum illam præuiam motionem esse quandam conditionem necessariam ad actionem causæ, & non aliter concurrere propriè, & per se ad illam; ita enim facilè intelligitur, non esse actum primum, nec secundum, sed medium quoddam, quia est conditio, quæ inter illos actus necessariò intercedit.

9. Videtur concurrere tantum per modum conditionis necessariæ. Prima ratio, quia est tantum applicatio ad agendum.

Deinde potest hoc suaderi. Primò, quia illa præmotio in agentibus ex necessitate naturæ solùm requiritur, vt per illam applicetur vltimatè, & quasi intimè causa secunda ad agendum, vt ita moueat mota, quia aliter mouere non potest: applicatio autem agentis ad agendum solùm videtur esse conditio necessaria ad agendum, non principium per se, vt constat in applicatione ignis & in motibus cœlorum, & instrumentis artis, vel aliis locis, de illis tractando, latè declaraui. Ergo idem dicendum est de illa applicatione, quia non possumus nos iudicare de applicatione illa, quam sensibus non experimur, nisi iuxta illas, quas experimur, nec assertores illius applicationis aliis exemplis illam nobis declarant.

10. Secunda ratio, quia est tantum motio.

Secundò, quia ille præuius concursus non creditur agere, & influere in effectum causæ secundæ tanquam actio in intrinsecum terminum, nec tanquam forma, quæ det causæ virtutem agendi, sed tantùm per modum motionis; ergo non influit in effectum causæ secundæ tanquam principium per se. Antecedens quoad primam partem necessariò admitti debet à dictis auctoribus, quia ponunt distinctionem realem inter concursum, & actionem causæ secundæ, & saltem in agentibus naturalibus fatentur esse rem indubitatam: actio autem non distinguitur realiter ab intrinseco termino, & etiam ipsi fatentur, vt est principium quasi per se notum à Philosophia; ergo ille concursus non influit in actionem causæ secundæ, eo modo, quo actio influit in terminum intrinsecum. Quoad secundam verò partem supponitur antecedens iuxta opinionem secundam tractatam in præcedenti dubio. Consequentia verò probatur, quia non videtur posse intelligi alius modus influendi per se in effectum aliquem, nisi aut per modum principij, aut per modum actionis intimæ, & immediatæ ipsi termino: ergo tertius ille modus per modum motionis solùm esse potest per modum causæ per accidens, seu conditionis necessariæ.

11. 3. Hoc non pugnat cum perfectione concursus primæ causæ.

Denique non est hoc contra perfectionem influxus, & concursus primæ causæ, quia iuxta istorum auctorum sententiam multis modis influit in actionem causæ secundæ, scilicet, dando virtutem agendi, conseruando illam, applicando illam, & vtendo illa tanquam instrumento ad dandum esse in virtute primæ causæ. ex quibus modis primus, & secundus respectu effectus causæ secundæ sunt per accidens. Ergo similiter in tertio modo licèt Deus per se influat in causam secundam per se efficiendo in illa dictam motionem, per quam applicat illam ad agendum, nihilominus respectu actionis, & effectus causæ secundæ poterit illa applicatio esse necessaria tantùm conditio. Nam in quarto includitur concursus per se causæ primæ in effectum causæ secundæ, & ille sufficit, quia ea in vno genere causæ primæ vna sufficit.

12. Altera opinio, concurrere effectiuè tanquam causa operationis causæ creatæ. Ledesma.

Nihilominus Ledesma in suo tractatu docet concursum præuium concurrere ad operationem causæ secundæ effectiuè tanquam veram causam ipsius. ita habet art.6. ad 1. Et ad confirmationem sexti argumenti dicit potentiam per habitum eleuatum efficere actum per diuinam motionem, quæ est virtus diuina. Et art.3. concl.3. expressè dicit concursum præuium non tantùm requiri, vt conditionem necessariam, sed etiam vt concurrat, & causet ipsam operationem causæ secundæ. Addit- que illam esse sententiam D.Thomæ, & omnium discipulorum eius. Idem repetit art.11. respondendo ad argumenta in principio. Et in vtroque loco me grauiter reprehendit, quod in Metaph. & lib.3. de auxil. dixerim aliquos Thomistas ponere illam præmotionem tantùm vt conditionem necessariam. D.Thom.

Quomodo id probet Ledesma, nō satis efficaciter.

Quòd autem concurrat illa motio tanquam vera causa efficiens per se necessaria ad operationē causæ secundæ, ipse nō probat, nisi quia vel Deus facit vt causa secunda operetur, vel quia illa motio vocatur influxus Dei, & virtus diuina ad agendum effectum causæ secundæ, quia verba non significant tantùm conditionem necessariam: sed hæc probatio parum vrget; tum, quia modus ille loquendi, *facit vt faciamus*, longè alium sensum habet in Scriptura & Patribus, vt ostendemus in libro quinto, tractādo de auxilio gratiæ efficaci, ad quod maximè loquutio illa applicatur; tum etiam, quia iam dixi motionem esse posse per se à Deo mouentem causam secundam, & influere in illam, licet respectu effectus causæ secundæ, motio illa tantum esset necessaria conditio. Quòd autem illa motio sit virtus diuina ad agendum effectum causæ secundæ, affirmatur ab illo auctore, & aliis eiusdem sententiæ, non tamen probatur, nisi fortè argumentis factis cap 27. de quibus postea dicemus. Vnde idem auctor in dicto art. 11. ad argumenta fatetur, præmotionem quantum ad hoc, quod est, prædeterminare causam secūdam, solum esse conditionem necessariam, quia non dat (inquit) virtutem & efficaciam ad operationem, vtique secundùm dictam considerationem, licèt sub alia, scilicet, & concurrer effectiuè ad ipsum actum sit causa per se. quod an rectè dictum sit, statim dicam.

Explicatio maior sententiæ Ledesmæ.

Pergit enim idem auctor, & dicit præmotionem illam vt influit in actionem causæ secundæ, non distingui ab auxilio imbibito in actione causæ secundæ, in quo sibi contradicit, nisi intelligat influxum emanantem ab illa concursu præuio non distingui ab actione creaturæ, quod verum est: ab ipso autem concursu præuio necesse est realiter distingui, vt suprà probatum est, ideóque dici non potest concursum imbibitū, v.g. in actu charitatis, non distingui ab auxilio præuio prędeterminante, sicut non potest dici non distingui ab habitu charitatis, vel à voluntate, vel à Deo, nam vnus, & idem est cum habitudine ad omnes illas causas, seu principia. quæ omnia ideo aduerto, quia declarant satis quàm obscura, & implicata sit hæc sententia, cùm illius defensores, nec satis illam explicare, nec iuxta illam satis consequenter loqui valeant. Vnde dictus auctor suprà concludit, *hoc esse obscurum mysterium fidei, quod est intellectui difficillimum.* In quo tacitè censuram adhibet, supponens sententiam suam ad fidei dogmata, & mysteria pertinere. Nos autem inter fidei mysteria

mysteria hoc non agnoscimus, maximè in generali puncto de concursu præuio omnibus causis secundis necessario, quod punctum merè Philosophorum est, & nullius mysterij fidei est fundamentum, & explicandum est, vt admitti debeat.

13. Magis consequenter dicitur illam præmotionẽ concurrere effectiuè.

In hoc ergo posteriori puncto supposita necessitate præuij influxus in causam, mihi videntur probabilius, & magis consequenter loqui, qui affirmant præmotionem illam effectiuè, & per se concurrere ad actionem causæ secundæ. Moueor præcipuè, quia remota causalitate per se, nullam video probabilem necessitatem talis conditionis; nec quomodo intelligi, aut explicari possit, nedum suaderi. In quo aduerto hoc nomen conditionis, sine qua non, generale esse posse, & speciale. Nam generaliter loquendo omne principium necessarium ad actionẽ etiam, si per se influat in illam, potest dici conditio necessaria, vt lumen, vel species ad vidẽdum, & calor in aqua, dicetur etiam conditio necessaria ad calefaciendum, quia nomen conditionis de se est quasi transcendẽtale, quod de omni qualitate, proprietate, vel circunstantia dici potest; ergo in illa generali significatione, quidquid est necessarium ad actionem, potest dici conditio necessaria, seu, quod idem est, conditio sine qua non. Aliter tamen communi vsu Philosophorum, ac subinde propria significatione philosophica conditio sine qua non, habet specialem significationem, diciturque quasi priuatiuè de tali conditione, quæ cùm necessaria sit, per se tamen non influit in effectum. Vnde quoties aliqua forma, vel entitas est necessaria ad effectum propter causalitatem per se, quam in illum habet, non dicitur propriè conditio sine qua non. Et in hac significatione calor non dicitur conditio sine qua non calefacit aqua, sed dicitur esse principium per se calefactionis, sine qua aqua non potest calefacere. Nec in calore potest distingui duplex ratio, vna sub qua sit conditio sine qua non, in dicta proprietate, & alia in qua sit principium per se influens in calidum, quia tota necessitas eius est propter actiuitatem, quam per se habet: potest tamen in illo distingui duplex causalitas, vna formalis respectu aquæ, altera effectiua respectu alterius caloris, sub neutra tamen dicitur propriè conditio sine qua non, respectu calefactionis manentis, postea ab aqua calida, quia calor illam informans est illi necessarius, non vt quæcumque conditio, sed vt principium per se influens in talem calefactionem. Imò nec prior calefactio per quam aqua fuit calefacta, potest dici propriè conditio necessaria ad posteriorem ab aqua calida manantem, sed est via qua principium calefaciendi acquiritur, neque habet aliam rationem conditionis necessariæ.

Non potest explicari necessitas illius conditionis, quam prima sententia afferebat.

14. Quod explicatur ampliùs in calore aquæ calefacientis.

Sic ergo in proposito cum proportione philosophandum censeo, nam si calor aquæ indiget noua præmotione Dei ad calefaciendum lignum, ipsa præmotio considerari potest, vel respectu caloris aquæ, in quo subiectatur, vel respectu calefactionis ligni. Nam priori modo formaliter afficit calorem, seu aquam, vt calidam, & denominat illam motam, vel vltimatè actuatam, vel aliquid eiusmodi. Imò in hac etiam prima habitudine potest influxus ille considerari, vt est in fieri, & vt sic est mutatio quædam, & dicetur propria præmotio aquæ; consequenter verò etiam habet aliquem terminum factum suo modo, iuxta dicta in dub. 6. & sic est qualitas efficiens, A & dans calori certum formalem effectum nobis innominatum, quia ignotus est secundùm propriam rationem, & ideo generaliter denominabit præmotam applicatam, vel alio simili modo, vt dixi. At verò respectu calefactionis manantis ab aqua calida, præmotio illa habet habitudinẽm causæ efficientis, seu principij necessarij, vt aqua calida actu calefaciat, iuxta illam sententiam.

Dico ergo præmotionem illam secundùm hanc posteriorem habitudinem non posse habere connexionem necessariam cum actione causæ secundæ, nisi sit necessaria ad per se influendam in illam. Quia si talis præmotio sub priori ratione consideretur, nimirum, vt formaliter afficit, vel immutat causam secundam, non potest esse illi necessaria ad agendum, nisi talis præmo- B tio sit etiam effectrix propriè, & per se actionis causæ secundæ, & propter talem efficientiam ad effectum causæ secundæ sit necessaria. Nam seclusa hac habitudine, nulla ratio necessitatis in tali præmotione respectu actionis causæ secundæ cogitari potest; non est enim satis dicere esse conditionem necessariam, nisi necessitas illa declaretur, eiúsque ratio aliqua proferatur, quod hactenus à nullo defensore illius opinionis factum inuenio. Et, nisi fallor, hoc probat efficaciter discursus à me factus in lib. 1. de Auxil. cap. 6. vbi ostendi nec per nomen applicationis, nec præmotionis, aut excitationis talem conditionem, aut necessitatem eius explicari posse. Solùm inuenio datum esse postea distinctionem de C duplici applicatione, vna est extrinseca, quæ in corporibus fit per localem propinquitatem cum ablatione sensibilium impedimentorum: in potentiis verò animæ fit per obiecti propositionem, aut cogitationem, & de hac dicuntur procedere omnia, quæ de applicatione ibi dixi, quia propter illam non ponitur esse necessaria hæc præmotio primæ causæ. Alia verò applicatio dicitur intrinseca, & quasi immediata inter facultatem actiuam, & actionem suam, & hæc dicitur necessaria omnibus causis secundis prius natura, quàm eliciant actionem suam, & solum fieri posse à causa prima.

15. Idem applicatur in hoc casu actionis causæ secundæ.

Verumtamen si propriè de applicatione physica, & reali loquamur, non intelligitur propriè nisi inter res existentes: ad rem autem futuram non D fit, nisi per propositum, vel destinationem animi. Applicatio ergo causæ secundæ in actu primo cõstitutæ ad actionem suam, si intelligatur esse tamquam ad rem iam existentẽ, non fit nisi agendo, ac subinde eliciendo actionẽ ipsam, ideóque formaliter non fit, nisi per actionem ipsam, hæc per seipsam fit, in quo eius esse consistit, & ideo sicut ipsa non applicatur agẽti (vt sic dicam) nisi per seipsam, vel per immediatam habitudinem ad illud, Ita è conuerso agens non applicatur hoc modo ad agendum, seu ad actionem, vt existentem, nisi per illammet, vtique eliciẽdo illam. Si verò applicatio intelligatur ad actionem vt futuram in tempore, vel saltem ordine naturæ, tũc supposita omni applicatione passi, vel obiecti, quæ vocatur extrinse- E ca, nulla alia applicatio media physica, & propria necessariò intercedens inter principium agendi, & actionem intelligi potest, sed tantùm moralis per animi propositum, vel destinationem, quæ habet tantùm locum in his potentiis animæ, quæ habent inter se naturalem subordinationem ratione cuius vna imperat alteri, seu mouet, & applicat illam ad proprium actum. qui modus applicationis non solet fieri per

16. Quomodo intelligenda sit applicatio ad agendum.

per impressionem alicuius entitatis, vel motionis factæ in potentia inferiori mota, sed solùm per naturalem subordinationem, vel sympathiam ad potentiam superiorem mouentem. Igitur talis applicationis modus non potest cum proprietate, & veritate attribui illi motioni præuiæ, quam Deus imprimere dicitur omni causæ secundæ. Solùm ergo per quandam analogiam, & imitationem poterit dici applicatio, quatenus sine tali præmotione non potest talis potentia agere; in illa verò posita statim quasi necessitate quadam actionem suam elicit. Hæc autem tam necessaria connexio intelligi non potest in tali præmotione, nisi propter aliquam vim, & efficaciam propriam, ac per se, quam habeat in actionem causæ secundæ in quam necessariò influat, & à qua ipsa actio causæ secundæ essentialiter pendeat: nam si hæc secludatur, tanta necessitas talis conditionis sine fundamento affirmabitur. Meritò ergo qui talem præmotionem requirunt, hanc causalitatem illi attribuunt.

17. Hinc sequitur hoc auxilium esse actum primum.

Ex hac verò resolutione intulerunt auctores allegati pro priori sententia dubij noni, auxilium hoc præuium esse actum primum, vel complementum actus primi, saltem per modum cuiusdam formæ complentis vim actiuam necessariam ex parte facultatis creatæ ad eliciendam actionem suam, & producendum effectum, quę consequutio videtur mihi planè euidens, ac necessaria. Probatur per partes singulas. Nam in primis illud auxilium est actus quidam efficiens, & informans potentiam causæ secundæ, nam est ostensum esse debere aliquam qualitatem, & quamuis negetur esse qualitas, & vocetur motio, nihilominus negari non potest, quin sit actus entis in potentia, nam hæc est de ratione omnis motus, vel mutationis. Item ille actus recipitur in facultate causæ secundæ tanquam in potentia purè passiua respectu talis auxilij; ergo è contrario auxilium illud imprimitur tali potentiæ tanquam actus illius, non imprimitur autem causæ secundæ tanquam actus secundus eius, nec tanquam inchoatio actus secundi; ergo imprimitur vt actus primus, vel complementum actus primi. Antecedens probatur, quia actus secundus causæ secundæ efficientis est ab illa effectiuè: iste autem actus præmotionis non est effectiuè à causa secunda, vt iam inter nos conuenit. Et eadem ratione non potest esse inchoatio actus secundi, quia inchoatio actus secundi aliquid est ipsius actus secũdi; ergo est aliquid actionis causæ secundæ; ergo est effectiuè à causa secunda. Denique causa secunda sicut facit, ita etiam inchoat actionem suam, & donec intelligatur actu influere, non intelligitur inchoare actum secundum. Motio autem præuia præcedere dicitur ordine naturæ actualem influxum causæ secundæ; ergo nullo modo est actus secundus, vel inchoatio eius. Prima verò cõsequentia probatur, quia actus actuans potentiam adæquatè diuiditur in actum primum, & secundum, quia nec datur actus tertius, nec prior primo, nec inter primum, & secundum potest cogitari medium, sub actu primo omne complementum eius, & sub actu secundo omnem inchoationem eius comprehendendo. Cùm ergo illa præmotio sit actus causam secundam actuans, & formaliter eam reducens de potentia in actum, & non reducat illam formaliter in actum secundum, vel inchoationem eius, necesse est vt ad actum primum pertineat. Et quia in causa secunda supponitur virtus aliqua actiua quæ est quasi connaturalis, & intrinsecus primus actus eius, necesse est vt ille præuius concursus sit complementum actus primi. quod tandem his verbis concedit Aluarez disp.18. n.12 & 16. & D. Thomæ & Thomistis id tribuit.

Aluarez.

18. Sequitur 2. causam secundam non habere ex se totam virtutem necessariam ad agendum, illam, quæ complendam esse per illud auxilium.

Ex quo vlteriùs infertur, facultatem actiuam connaturalem causæ secundæ ex se non habere totam virtutem agendi necessariam ad talem effectum producendum, vel talem actionem efficiendam, sed talem virtutem completi per illud additum, quod per id præuium concursum illo adiungitur. Probatur ex principiis auctorum eorundem, qui secundùm sententiam contrariam dubio præcedenti propositam defendunt. Primum est, quòd potentia actiua causæ secundæ præcisè spectata adhuc est in potentia passiua, & receptiua illius additi, seu motionis, vt dubio 4. visum est; ergo recipitur in illa per modum actus primi, & præuij ad secundum. Declaratur à simili in oculo, nam quia visus de se est in potentia ad speciem, ideo sine specie est incompleta virtus, & actus primus videndi: ita ergo omnis virtus actiua propria causæ secundæ de se, & ante illum concursum præuium non est in actu primo completo ad agendum, ac proinde non habet integram, & completam virtutem actiuam, sed per motionem illam complet. Ergo sola facultas causæ secunda sine tali principio non est completa virtus actiua. Secundum principium est potentiam actiuam causæ secundæ non esse in actualitate perfecta, & ideo necessarium esse hunc præuium influxum in ipsam causam, vt per illum suppleatur defectus actualitatis eius; ergo talis potentia ex defectu actualitatis habet etiam defectum virtutis actiuæ, & illum supplet præuia motio actuando amplius ipsam potentiam; ergo actuat illam complendo actualitatem, quia illa actuatio tota est ad agendum, nec defectus virtutis actiuæ aliter suppletur, quàm addendo, & complendo virtutem agendi. Tertium principium est, quia causa secunda non habet proportionatam virtutem actiuam ad dandum esse existentiæ suo effectui, & ideo indiget hac præmotione; ergo hæc motio simpliciter complet virtutem actiuum causæ secundæ. Probatur consequentia, quia nulla efficientia esse potest, nisi per illam educatur aliquid de non esse ad esse; ergo virtus quę non est completa ad dandum esse, non est completa ad efficiendum, & consequenter motio illa vel qualitas, aut entitas per quam actiuitas existētiæ tribuitur, magnum complementum virtutis confert causæ secundæ ad efficiendum.

19. Idem ostenditur ex dictis illorum auctorum.

Ledesma.

Quartò ex aliis locutionibus eorundem auctorum idem conuincitur. Dicunt enim voluntatem, v. g. per hanc motionem efficere actum suum amoris, vel alium similem. Ita fatetur Ledesma art.3. concl.6. dicens, per hanc motionem causam secundam applicari ad operandum, & producere actum secundum, & idem repetit de voluntate art.6. concl.3. vbi duo coniunguntur, scilicet applicari, & producere, quæ non possunt eodem modo fieri ab illa motione: nam applicari fit ab illa sola, & voluntas, vel causa secunda in hoc dicitur se habere passiuè. Vnde illud applicari intelligendum videtur formaliter respectu motionis, nam Deus solus dicitur applicare causam secundam ad operationem: applicat autem imprimendo illam motionem; ipsa ergo motio est per quam causa secunda formaliter applicatur. Aliud verò, scilicet, *operari* est actiuè à voluntate, & à causa secunda; ergo cùm dicitur operari per illam motionem, necesse est illud intelligi in genere causæ

efficientis; ergo operatur voluntas per illam motionem tamquam per quoddam principium formale operandi, siue illud sit principale, siue instrumentale, siue integrum, siue partiale. Ergo tale principium dat voluntati virtutem aliquam agendi, aut saltem complementum eius.

20. Alij loquendi modi idē confirmant.

Et hoc confirmant alij modi loquendi eorumdem auctorum, vocant enim hunc præuium concursum, *motionem virtuosam*, vtique ad agendum, & tota illa virtus tribuitur causæ secundæ, vt per illam agat, & tamquam necessaria illi ad agendum; ergo complet virtutem eius. Quid enim est complementum virtutis, nisi additio virtutis per se actiuæ, sine qua fieri nō potest, vt præexistēs virtus aliquid agat? *Et similiter vocant hanc motionem, virtutem instrumentalem primæ causæ, & ad dandum esse effectui causæ secundæ*; virtus autem instrumentalis actus primus est respectu authoris actionis, & præsertim vbi talis virtus est qualitas, vt videre licet in semine, & calore vitali, & multi eodem modo loquuntur de specie impressa. Ostensum autem est hanc motionem esse qualitatem, & debere esse actiuam, & dari causæ secundæ, vt necessariam ad suum effectum, & ad suam actionem, & inchoationem eius. Quomodo ergo potest consequenter negari quin talis motio, vel qualitas compleat virtutem agendi causæ secundæ, cùm det illi virtutem saltem instrumentariam necessariam ad actionem suam. Vnde tandem ipsimet auctores ita loquuntur, vt dicant Deum præmouendo causas secundas, illas applicare ad operandum, eisque tribuere complementum virtutis actiuæ, vt expresè loquitur Aluarez disput. 19. conclus. 3. §. *Confirmatur*, & disput. 18. num. 12. & verbis æquiualentibus id tradit Ledesma art. 5. concl. 2. dicens, hanc motionem esse principium intrinsecum operationis formaliter inhærens creaturæ, vel voluntati creatæ. Quid enim potest esse principium formale operationis, nisi sit virtus operandi? aut quomodo potest esse principium intrinsecum, & inhærens, quin det subiecto virtutem operandi. Verum est illum auctorem statim ita explicare dictam assertionem, vt illam distruere videatur; sed hæc ipsa perplexitas difficultatem doctrinæ attestatur.

Aluarez. *Ledesma.*

21. Idem probatur ex gratia efficaci argumento ad hominem.

Quintò videtur quidem sumi efficacissimum argumentum ad hominem ex alio principio de gratia efficaci, quod pro constanti habent dicti auctores, putant enim gratiam efficacem consistere in hoc præuio influxu causæ primæ in secundam eleuato ad ordinem gratiæ, & ad actus supernaturales, & nihilominus tribuunt illi auxilio, quod dat vires efficacissimas voluntati illi accommodantes hæc verba, & alia similia Augustini, multo autem magis est dare vires efficacissimas, quàm complere virtutem agendi, nam illæ vires sunt ad agendum, & ita constituit voluntatem in actu primo; nam actus secundus non dat vires agendi, sed per vires agendi fit. Vnde Ledesma art. 5. concl. 2. ration. 4. dicit auxilium efficax efficere in nobis multas operationes supernaturales dilectionis, contritionis, & Deum per illum, & per voluntatem illas efficere, & dicit hoc esse certum secundùm fidem, quia voluntas cum illo auxilio concurrit ad operationem; ergo necesse est vt fateatur auxilium habere etiam propriam vim efficiendi illas operationes, & illam communicare voluntati cui inhæret; ergo ex voluntate & illo auxilio completur vnum integrum principium talis operationis.

Ledesma.

22. Maximè in voluntate agente, sine habitu infuso.

Maximè verò vrget hoc principium in voluntate, quando elicit hos actus supernaturales sine habitu infuso, vel alio principio intrinseco supernaturali inhærente; docent enim dicti authores tunc solum auxilium præuium, & efficax esse principium intrinsecum totale, per quod voluntas efficit tales actus, & illam motionem virtuosam supplere totam actiuitatem habitus infusi. Ergo tunc saltem negare non possunt, quin motio illa sit actus primus, & det voluntati virtutem agendi; nam supponunt voluntatem non posse eleuari ad eliciendos huiusmodi actus, quin priùs natura constituatur in actu primo, per aliquam entitatem creatam sibi inhærentem, quæ sit illi principium formale, imò & principale, & tota virtus agendi talem effectum, vt suprà visum est. Ergo ille concursus est talis actus primus in illo casu; ergo semper est talis, quia ab eisdem supponitur semper esse idem, eiusdémque rationis; ergo semper actuat eodem modo saltem quoad effectum formalem, quem per se tribuit potentiæ; ergo semper est actus primus, & dat potentiæ virtutem agendi.

23. Hinc infertur 1. repugnantia in dictis auctorum illorū. *Ledesma.*

Ex quo infero primò inueniri repugnantiam in aliquibus dictis illorum authorum, quam notare oportet, quoniam ad confirmationem nostræ sententiæ multum conferet. Primum igitur Ledesma art. 6. concl. 2. in fine quartæ probationis, dicit, implicare auxilium præuium efficax concurrere in ratione principij effectiui, & vt applicat ipsum principium effectiuum, quia aliàs idem applicaret seipsum, & simul esset actus primus, & secundus, & simul esset in actu & potentia secundùm idem; paulo verò pòst in quodam notabili post tertiam conclusionem dicit, quando voluntas operatur sine habitu infuso per solum auxilium efficax, tunc illud auxilium simul habere rationem principij actiui, & actus primi, & applicationis, seu motionis voluntatis. Quomodo ergo ista cohærent? nam id quod implicat, numquam fieri potest. Nam idem applicare seipsum, & simul esset actus secundus, & in actu, & potentia secundùm idem. Quòd si hæc verè sequuntur, & repugnat, non magis coniungi poterunt in illa præmotione, quando datur non habenti habitum, quàm cùm datur habenti, cùm supponatur motio in vtroque casu esse eiusdem rationis; parumque refert quòd voluntas non habeat alium actum primum, quando caret habitu, quia posset suppleri per aliam qualitatem, vel entitatem ab auxilio illo efficaci distinctam, si repugnaret illud auxilium esse actum primum, & virtutem operatiuam.

24. Explicatur implicatio quam statuebat Ledesma.

Veritas autem est, illam implicationem nullius momenti esse, quia sicut quando potentia non habet habitum, auxilium illud est principium effectiuum, & seipsum applicat ad agendum, & id non repugnat, quia *illud se applicare*, nihil aliud est, quàm agere: ita si illud auxilium datur potentiæ operanti per habitum, simul esse poterit principium agendi, vel coagendi cum habitu, & seipsum applicans ad talem actionem. Vnde, vt suprà vidimus, in aliis locis fatetur idem author vniuersaliter tale auxilium, vel concursum præuium esse causam efficientem, & principium agendi, vt iam retuli. Deinde sicut in vno casu non est actus secundus, sed illum facit, & ab illo realiter distinguitur, ita quando cum habitu operatur, non est actus secundus, propter eamdem rationem. Ac denique sicut tale auxilium operando sine habitu non sit in actu, & potentia secundùm idem, ita nec cum illo operando, quia cum tali auxilio, siue cum habitu, siue absque illo, numquam separatur ab operatione, numquam est in reipsa in potentia agendi, sed semper actu agens. Quod si præcisè spectetur vt est prius natura, quàm eius actio, sic etiam in neutro casu

caſu eſt tale auxilium in potentia receptiua, quia non eſt capax alterius præmotionis, vel applicationis, ne procedatur in infinitum: in neutroque autem caſu eſt per modum potentiæ, vel virtutis actiuæ, quatenus eſt principium agendi.

25\. 2. Repugnãtia, quum dicant hunc concurſum eſſe cauſam effectiuam actionis, & tamen negent dare poſſe agere.

Altera repugnantia eſt, quia fatentur hi Doctores, hanc motionem præuiam eſſe veram, & per ſe efficientem cauſam actionis, & effectus cauſæ ſecundæ, & negant dare poſſe agere, ſed tantùm agere, vtrumque enim paſſim in eis legitur, vt patet ex locis in hoc capite allegatis. Quòd autem illa inter ſe pugnant facilè oſtenditur: nam illud auxilium eſt vera cauſa efficiens, & non vt agens quod; ergo vt principium quo efficiendi, ſed omne principium quod dat ſuppoſito operanti poteſtatem agendi; ergo etiam hæc motio dat poſſe operari. Et confirmatur, nam in illo caſu quo voluntas ſupernaturaliter operatur ſine habitu, ipſi fatentur hoc auxilium dare voluntati poteſtatem operandi quam daret habitus ſi adeſſet; ergo eamdem dat voluntati habenti habitum, quia eſt eadem facultas, & motio, vel ſaltem complebit poſſe, dando vim ſpecialem agendi, quam non dat habitus. Præterea cùm dicitur hoc auxilium dare agere, vel intelligitur dare effectiuè, vel formaliter. In priori ſenſu verum eſt, tamen inde ſequitur dare etiam aliquod poſſe, quia nulla qualitas, vel entitas dat ſuppoſito effectiuè agere, niſi in quantum dat illi virtutem agendi, per quam virtutem recipit ſuppoſitum poteſtatem agendi aliquid, quod antea non poterat, vel ſaltem agendi illud nouo modo. Si verò illa propoſitio in alio ſenſu formali intelligatur, in rigore, & proprietate falſa eſt, quia nulla forma dat formaliter agere alicui ſuppoſito, niſi actio, quia ab actione agens formaliter denominatur agens, & nihil aliud eſt agere, niſi eſſe agens, ſeu actionem emittere. Illud autem auxilium non eſt actio eius in quo recipitur, quia ab illo non fit, vt ſuprà viſum eſt, & iidem auctores fatentur; ergo non conſtituit illum formaliter agentem; ergo nec dat formaliter agere. Quòd ſi latiori modo dicatur, dare agere, quia numquam datur talis motio, quin ſequatur ipſum agere, inde fit, vt ſolùm det agere efficienter, quia non aliter ſequitur agere ex tali motione, niſi efficiendo, & emittendo actionem ſimul cum cauſa ſecunda, & quaſi trahendo illam, vt ſecum agat. Et ideo per hoc non tollitur quin vt det agere, & poſſe agere, quia illa conſecutio non eſt ſine ordine naturæ, & prius quàm ex tali auxilio ſequatur agere, afficit formaliter potentiam, & dat illi ſuam vim actiuam, quam vocamus potentiam agendi, vel ſaltem complementum virtutis, aut poteſtatis, ſicut eſt ſpecies viſibilis in oculo, & aliæ ſimiles.

26\. 3. Repugnãtia in comparatione concurſus præuij & ſimultanei.

Tertiam repugnantiam in eo inuenio, quòd interdum dicti authores, præſertim Ledeſma, vt ſuprà allegaui, motionem præuiam, & concurſum ſimultaneum (quem imbibitum in actione cauſæ ſecundæ vocant) in duobus æquiparant, quæ ſimul cum proprietatibus illorum auxiliorum ſubſiſtere non poſſunt. Primò in hoc quòd concurſus ſimultaneus ſicut non eſt qualitas, ita nec præuius, indicando etiam in re eſſe idem, de quo ſuprà dixi. Sed illud præmitto, quia hinc inferunt, quòd ſicut concurſus concomitans non complet, & conſummat actum primum in cauſa ſecunda, ita neque motio præuia. Hæc autem æquiparatio deſtruit rationem auxilij præuij: nam inde ſequitur non habere veram rationem principij efficientis, ſed eſſe meram actionem, ac proinde non habere vnde diſtinguatur ab auxilio ſimultaneo, quia illud etiam tantùm eſt actio, & ſuperfluum eſt tot multiplicare actiones tendentes ad eumdem terminum. Quòd ſi ſunt duæ, & vna ſola eſt à cauſa prima, alia verò à cauſa ſecunda, ſimul cum prima; & iſtæ habent ordinem cauſalitatis, & naturæ; ita vt illa ſit prior, hæc poſterior. Illa profectò quæ eſt prior, habet etiam priorem terminum intrinſecum, & ille poterit eſſe qualitas, & illa erit principium ſecundæ actionis, & conſequenter poterit complere actum primum in cauſa ſecunda. Illa ergo æquiparatio deſtruit ſententiam illam.

27\. 4. Repugnat quod dicant hunc concurſum eſſe cauſam efficientẽ actionem, & effectus, & tamẽ nõ eſſe actũ primum, aut illum complere, ſed eſſe actum ſecundum, aut aliquid medium.

Quartò repugnare mihi videtur, quod ſæpe dicunt, hunc concurſum præuium eſſe veram cauſam efficientem effectus, & actionis cauſæ ſecundæ, & nihilominus, non ſolùm negant eſſe actum primum, ſed etiam interdum negant complere actum primum, præſertim Ledeſma locis ſupra citatis. Et è conuerſo affirmant, hoc præuium auxilium vel eſſe medium inter actum primum, & ſecundum, vel magis ad actum ſecundum, quàm ad primum pertinere. Aut enim intelligunt pertinere ad actum ſecundum formaliter, vel realiter, ſeu identicè, vel cauſaliter. Primum impugnatum iam eſt, & planè repugnat cum cauſalitate effectiua, talis auxilij, quia cauſa eliciens, ſeu ſufficiens actum ſecundum, non eſt actus ſecundus, ſed finis eius. Nec etiam identicè, ſeu realiter illud auxilium eſt actus ſecundus, quia oſtenſum eſt diſtingui realiter ab actione in qua conſiſtit, vel per quam inchoatur actus ſecundus. Si autem dicatur eſſe actus ſecundus tantùm cauſaliter, hoc nihil eſt, quia hoc modo etiam ſpecies viſibilis, vel lumen gloriæ dici poterit actus ſecundus, valde tamen abuſiuè, & ſolùm ad eludendas difficultates, non ad rem declarandam.

28\. Soluitur replica.

Dicent fortaſſe pertinere ad actum ſecundum, quia numquam ab illo ſeparatur, & quia facit facere efficaciter, ſed non ſatisfacit, quia vtrumque etiam habet lumen gloriæ: nam in primis numquam ſeparatur à viſione. Dices ita eſſe de potentia ordinaria, de potentia tamen abſoluta poſſe ſeparari, quod non poteſt dici de auxilio efficaci. Sed fortè hoc poſterius falſum eſt, vt ſtatim oſtendam: & licèt eſſet verum de ſeparatione in duratione temporis, ſatis eſt quod ordine naturæ præintelligatur tale auxilium ſine toto actu ſecundo, & quoad totam actionem, & realitatem eius, nam ſimili modo lumen gloriæ facit efficaciter videre Deum. Dices id etiam facere per auxilium præuium illi additum, ſed hoc ipſum eſt, de quo controuertitur. Et præterea illo dato illud auxilium non facit facere, quia ipſe ſit actus ſecundus, ſed propter ſingularem efficaciam quam habere dicitur circa ipſum facere, id eſt, circa actionem, ſeu actum ſecundum cauſæ creatæ. Vnde ſi illud auxilium præciſè conſideretur, quatenus per ſeipſum actuat, & informat potentiam actiuam cauſæ ſecundæ, non conſtituit illam in actu ſecundo, quia non conſtituit illam formaliter operantem, ſed conſtituit vltimatè applicatam, ſeu motam vel actuatam ad agendum, quod totum reuera pertinet ad actum primum completum, quia tunc in illa cauſa ſic conſtituta nondum eſt inchoatus actus ſecundus. In hoc ergo ſenſu illud auxilium non facit facere, ſi verbum illud *facere*, ſumatur formaliter, ſeu in genere cauſæ formalis; ſi verò ſumatur effectiuè, etiam in illo priori, non facit facere in actu ſecundo, quia vt ſic nondum facit; ergo ad ſummam dici poteſt, quod facit facere, quia ita actuat potentiam, vt ex illo ineuitabiliter ſequatur ipſum facere, quod non eſt contra, vel extra rationem actus primi completi, vt oſtenſum eſt.

29. Contra medium illud inter actum primum, & secundum. Ledesma.

Nec etiam oportet fingere modum inter actum primum, & secundum, tum quia, vt suprà probaui, repugnat immediationi talium actuum inter se, & rationibus formalibus eorum, quia totum id quod supponitur ad actionem tamquam principium eius, pertinet ad actum primum. Vnde Ledesma in dicta quæstione vnica in principio, fundamento 3. sic describit hanc motionem Dei. *Est vis quadam actiua in ipsa voluntate recepta, qua mediante voluntas exit in actum secundum*, quæ descriptio apertissimè conuenit in actum primum,& condistinguit omnino tale auxilium ab actu secundo. Ideoque non rectè consonat, quod idem author eadem quæstione art. 6. §. *Aduertendum.* Ante quintam conclusionem dicit, Auxilium hoc est velut medium, & tenet se aliquo modo ex parte potentiæ,& simpliciter reducitur ad actum secundum, & est initium actus secundi. Quomodo enim potest esse actus secundus, vel initium actus secundi, si est vis actiua, per quam voluntas efficit actum secundum? Nam si per initium intelligat actiuum principium proximum actionis, & necessariò influens in illam, totum hoc pertinet ad actum primum, & omnino realiter, & formaliter distinguitur à toto actu secundo, vt probaui. Si autem loquatur de initio aliquo intrinseco ipsius actus secundi, vt iam est in fieri, sic impossibile est vim agendi ex parte potentiæ esse totale initium actus secundi, cùm sit causa effectiua eius; non ergo oportet verbis incertis aut nouis vti, sed ingenuè fateri hoc auxilium esse actum primum, vel quasi partem eius. Possemusque non sine causa hos patres redarguere, quod alibi grauiter reprehendant Molinam, quod scientiam quamdam Dei mediam appellauerit, quia nemo illam antea ita vocauit, quamuis res ipsa non esset antea ignorata; ipsi verò nunc introducere velint actum medium inter primum & secundum, quem antiqui, neque ita nominauerunt, nec agnouerunt.

30. Omnia quæ probāt hanc concursum nō esse actū primū, probant nullam entitatē additam causæ secundæ esse illi necessariam ad agendum.

Vltima, & maximi ponderis repugnantia est, quòd omnes rationes quibus isti authores contendunt suadere, hunc concursum non esse qualitatem completam, actiuitatem, seu virtutem, vel actum primum causæ secundæ, probant non esse entitatem aliquam necessariam causæ secundæ ad agendum, siue sub nomine qualitatis, siue motionis virtuosæ, siue instrumentariæ virtutis significetur. Et ideo dixi in fine dubij 9. argumenta vtriusque opinionis ibi receptæ simul sumpta probare hunc præuium influxum non esse necessarium, nimirum conficiendo argumentum hoc modo. Si præuius concursus esset necessarius maximè ad concurrendum effectiuè, & per se cum causa secunda præmouendo illam: sed hoc modo, seu titulo non est necessarius; ergo absolutè necessarius non est. In Maiori conueniunt omnes defensores talis concursus, vt Ledesma suprà allegatus testatur. Minor autem probatur, quia si auxilium efficax est necessarium, est necessarium ad concurrendum per se cum causa secunda ad agendum; sed auxilium efficax non potest esse talis qualitas, vel entitas; ergo. Maiorem probant argumenta prioris sententiæ relatæ dub 9. & conuincunt supposita tali causalitate vt in toto discursu huius dubij 10. demonstratum est. Minorem verò efficaciter probant argumenta potentioris sententiæ, quod facilè patebit per illa discurrendo. Prius verò noto diuersitatem inter dictos authores: nam Ledesma concedit auxilium efficax, saltem in voluntate esse qualitatem, Aluarez autem id negat, sed contendit tantùm esse motionem. Item prior negat esse complementum actus primi, seu virtutem causæ secundæ, posterior verò id facilè admittit.

A Prima ergo ratio est, quia causa secunda habet virtutem actiuam completam in suo genere; ergo non indiget complemento, quæ ratio euidentiùs concludit contra eos, qui docent auxilium esse qualitatem actiuam,& principium necessarium ad eliciendum actionem: nam si est qualitas actiua passiuè tantùm recepta in causa secunda, & illi necessaria ad agendum, non potest non esse complementum virtutis agendi, vt probatum est; ergo si tale complementum non est necessarium, nec talis qualitas necessaria est. Verumtamen non minus efficaciter, & absolutè probat ratio potentiam habentem virtutem completam non indigere complemento addito per nouam entitatem realem, quocumque nomine vocetur: quia quod est completum in virtute agendi simpliciter, non indiget complemento virtutis, vt egere possit: nam complementum virtutis est additio virtutis, quod autem est primum, non indiget additione virtutis, vt agat, licèt possit illa indigere, vt faciliùs, aut velociùs agat. Nec satisfacit respondendo potentiam completā in virtute, posse in eadem per modum motionis, vel applicationis compleri. Hæc enim responsio aliquem habet locum, si motio illa, vel applicatio solùm esset conditio sine qua non, hæc enim requiri potest interdum vltra completum principium agendi. At verò cùm illa motio dicatur necessaria tamquam per influens in effectum, negari consequenter non potest quin addat virtutem agendi, & eo titulo sit necessaria, quod planè repugnat, si iam supponit completam virtutem actiuam; quocumque modo, vel per quamcumque entitatem virtutem illam addere intelligatur. 31. Examinātur illæ rationes singillatim 1. ex complemento virtutis actiuæ creatæ.

Et hoc etiam confirmat secunda ratio, quæ sumebatur ex superfluitate plurium qualitatum, quando vna potest habere, imò supponitur habere completam virtutem agendi. Hæc enim ratio non minus vrget sub generali voce entitatis, seu rei, quàm sub nomine qualitatis. Nam vulgare principium in quo nititur, illa ratio, *frustrà fit per plura, quæ potest fieri per pauciora*, non arctantur id plures qualitates, sed transcendentaliter profertur, verumque censetur de pluribus rebus, habet enim eamdem rationem in quocumque rerum genere, eo vel maximè quòd ipse Ledesma, quia illo argumento vtitur alibi, fatetur in causis agentibus actione immanente illum concursum præuium esse qualitatem, neque potest negare quin sit actiua, cùm ibidem dicat esse principium per se influens in actionem causæ secundæ; ergo vel illa qualitas non supponit completam virtutem agendi in potentia etiam habitu supernaturaliter informata, vel si illam supponit, superflua est alia qualitas addens actiuitatem ad eumdem actum. 32. 2. Ex superfluitate plurium qualitatum.

Simili modo negari potest tertia ratio deducens ad processum in infinitum, quia si causa secunda indiget complemēto virtutis, solùm quia virtus creata est,& pendens, ac subordinata causæ primæ in agendo: hæc omnia conueniunt illi qualitati, vel motioni, per quam dicitur compleri virtus causæ secundæ ad agendum: nam etiam illa est qualitas creata, & pendet à concursu primæ causæ in agendo, & subordinatur illi; ergo indigebit alio cōplemento,& sic procedetur in infinitum, quod argumentū maximè vrget contra eos, qui admittunt illū concursum præuium esse qualitatem; & ideo Aluarez constanter id negat, dicens esse purā motionē,& ita facilè respondet negādo primā cōsequentiā, quia qualitas indiget motione: motio autē non indiget motione, sed seipsa mouetur. At nos satis (vt credo) cōuicimus non posse esse sine qualitate. Deinde etiā si motio ad mouendū quasi 33. 3. Ex processu in infinitum. Aluarez.

B C D E

quasi formaliter non indigeat alia motione, quia ad illum effectum non indiget alio concursu, nisi illo, quo fit, & conseruatur: nihilominus ad agendum aliquid aliud à se realiter distinctum tanquam principium per se efficiens illud, indigebit nouo concursu primæ causæ, ac subinde noua motione, quia si indiget concursu primæ causæ, pendet ab illa essentialiter in agendo, & subordinatur illi, quæ est vnica ratio, propter quam dicitur virtutem causæ secundæ indigere noua motione. Vnde cùm illa dependentia & subordinatio ad primam causam non proueniat ex ratione qualitatis, sed ex transcendentali ratione entitatis, vel virtutis causæ creatæ, profectò æquè procedit ratio in quacunque entitate siue qualitas, siue motio vocetur. Quòd si in illa vltima entitate, qualitate, vel motione optimè intelligitur dependentia, & subordinatio ad primam causam sine additione præuiæ motionis, cùm etiam in quacunque virtute actiua causæ secundæ, & in suo ordine completa intelligi poterit? Atque vis huius rationis, ex his quæ in dubio 11. capite sequenti dicemus, magis innotescet.

34. *4. De insufficientia omnis virtutis creatæ ad agendum, & auxilium efficax nō erit auxiliū sufficiens.*

Ledesma. *Ioan. Vincentius.*

Quarta & potissima ratio erat, quia aliàs nulla virtus creata ad præuium Dei concursum esset sufficiens ad suum effectum, & sic in ordine gratiæ ante auxilium efficax, non erit auxilium sufficiens, quod dici non potest. quam rationem semper existimaui, in hac materia efficacissimam. Et quamuis P. Ledesma grauiter ferat, quòd illam plus iusto exaggerauerim, nihilominus ipse refert P. Ioannem Vincentium eiusdem secum familiæ doctissimum virum illam insolubilem reputasse, fuisseque illa conuictum, vt necessitatem auxilij physicè prædeterminantis negauerit. Sed de hac motione in lib. 5. ex professo dicturus sum, nunc solùm dico ipsi etiam P. Ledesmæ visam esse illam rationem efficacem ad probandum, talem concursum non posse esse necessarium propter complementum virtutis causæ secundæ ad agendum. Nos autem, vt opinor, non minori efficacia ostendimus illum concursum eo modo, quo ab ipsomet Ledesma ponitur esse complementum virtutis, cùm dicat illum esse qualitatem, & principium per se efficiens actionem causæ secundæ, sine quo talis actio fieri non potest. Ergo si illa ratio efficaciter probat, non requiri complementum actus primi, seu virtutis causæ secundæ, efficaciter etiam refellit necessitatem talis concursus præuij: nec minus conuincit hæc ratio contra P. Aluarez, & alios qui negant illum concursum esse qualitatem, & concedunt esse complementum virtutis, & actus primi. Nam si est complementum necessarium ad actum primum completum, parum refert quòd sit qualitas, vel entitas alterius generis: cuiuscunque enim sit, si deest iam actus primus, non est completus; ergo nec integer; ergo nec sufficiens, quia ad eliciendum actum secundum solus actus primus integer, & completus est sufficiens, vt ipsum nomen sufficientis euidenter indicat, & in lib. 4. latiùs dicturi sumus, & in 5. ampliùs vrgebimus.

Aluar.

35. *Diluitur replica P. Ledesmæ.*

At verò P. Ledesma pro illa sententia respondet mirabiliter art. 11. conclus. 2. auctores qui dicunt concursum præuium esse completiuum, & consummatiuum auxilij sufficientis, non negare auxilium sufficiens, sed potiùs eo ipso supponere illud: nam id quod completur, & perficitur, supponitur ad tale complementum, quia in omni re complementum, & consummatio rei distinguitur ab illa, sicut existentia est complementum essentiæ, & ideo ab illa distinguitur. Sed in primis responsio est contra mentem illorum authorum, quos ipse ibi explicare conatur: nam de illis refert negasse necessitatem talis complementi, quia aliàs non supponeretur auxilium sufficiens; ergo non poterant in sua sententia illud supponere, vt compleretur, sed potiùs vt verè posset supponi, necessitatem talis complementi auferendam indicabant. Deinde illa responsio abutitur verbis: nam si complementum illud est necessarium, vt virtus agendi sit integra, & completa, non potest dici complere auxilium sufficiens tanquam supponens illud, sed tanquam complens, & integrans illud; sicut vltima vnitas est necessaria ad complementum numeri in tali specie, vel sicut vltimus terminus naturæ ad complementum suppositi est necessarius. Quæ exempla ostendunt, falsum esse illud principium, complementum rei distinguitur à re. Neque exemplum de essentia, & existentia est ad rem, quia existentia non complet essentiam in ratione essentiæ, sed in ratione entitatis actualis, & in hac ratione non supponit illam, neque potest non includere illam.

36. *Completur 4. ratio.*

In præsenti ergo quarta illa ratio, qua idem etiam author vtitur, in hoc sensu procedere debet, vt sit efficax, quòd si auxilium præuium dat complementum actus primi, & est necessarium ad illum, complet formaliter, & intrinsecè auxilium sufficiens, & in hoc sensu euidenter probatur illo argumento, quòd actus primus non est sufficiens, nisi in tota virtute necessaria ad actionem completus sit. Et ita ratio illa, qua isti authores conuincuntur ad negandum, quòd talis concursus præuius sit necessarius vt complementum actus primi, absolutè, conuincit illum concursum præuium non posse esse necessarium, cùm ponatur esse principium per se, ac necessarium actionis, & effectus causæ secundæ: loquor autem semper de necessitate talis complementi, quia si non ponatur vt necessarium, sed vt vtile, vel augens virtutem, sic non procedit ratio, quia potest supponi auxilium sufficiens, & nihilominus perfici per aliud auxilium: tunc autem non complebitur prius auxilium in virtute necessaria, vt fiat actio, sed augebitur virtus vt meliùs, vel faciliùs operetur. Ratio ergo procedit de complemento actus primi necessario, & sic redargutio, & repugnantia dictorum videtur manifesta.

37. *Altera replica reiicitur.*

Vltimò tamen respondere possunt, quòd interdum etiam insinuant virtutem causæ secundæ esse completam in suo ordine, & in eo complet non posse, ac proinde sufficientem esse: auxilium autem præuium esse necessarium in alio genere, & non vt actum primum causæ secundæ, sed vt virtutem primæ causæ, per quam applicat causam secundam ad operandum influendo etiam per eundem concursum in operationem causæ secundæ, & ideo neque esse superfluum illum influxum, quia est in alio genere, neque illum concursum indigere alio præuio, quia ipse est iam in illo ordine. Sed hęc responsio habet peculiarem difficultatem in præsenti materia de auxiliis gratiæ, quia in ordine gratiæ non dantur auxilia præuia vt simpliciter necessaria, nisi ad supplendum defectum proximarum virtutum in potentiis naturalibus, & in homine lapso. quæ difficultas specialiter est in homine supernaturaliter operante sine habitu infuso: nam in alio auxilium efficax dicitur dare totam illam

illam proximam virtutem operandi; quomodo ergo sine illo habet auxilium sufficiens? aut quomodo in illo auxilium efficax non est propriissimus actus primus causæ secundæ. Sed hæc & similia in lib. 5. remitto. Nunc præsistendo in generali disputatione de concursu necessario primæ causæ duobus modis euasionem illam impugno.

37. 1. Refutatio. Primò, quia licèt virtus actiua causæ secundæ sit completa in suo genere, nihilominus præcisè spectata non habet actu totam actiuitatem intrinsecam sibi necessariam ad agendum, sed partim habet illam in actu primo, partim tantùm in potentia verè passiua, quatenus potest recipere in se qualitatem illam concursus præuij; ergo non simpliciter, sed tantùm secundùm quid est sufficiens ad effectum suum efficiendum, nec poterit dici actu simpliciter sufficiens, donec præuium cōcursum actu receperit. Et quamuis demus hunc concursum se tenere ex parte Dei, quasi vices eius supplendo, hoc non obstabit quominus sit verus actus primus potentiæ causæ secundæ informans illam, & consequenter reducens illam de potentia receptiua in actum primum vtique actiuum; ergo hoc non obstat quominus verè constituat illam in esse completæ potentiæ actiuæ simpliciter sufficientis ad talem effectum. Declaratur à simili in potentia visiua: nam præcisè spectata, vt est potentia animæ habet totam actiuitatem, quæ ex parte potentiæ proximæ ad videndum est necessaria. Nihilominus tamen quandiu illa potentia non habet actu speciem visibilem, sed est in potentia receptiua illius, illa actiuitas est simpliciter incompleta, & insufficiens: & species postea illi impressa, licèt sit quasi semen obiecti, & instrumentum vicem eius subiens ad concurrendum cum potentia; nihilominus est verus actus primus potentię visiuæ, eam reducens de potentia receptiua in actum primum actiuum, & completiuum integræ virtutis visiuæ in suo genere; ergo idem est in præsenti, seruatur enim eadem proportio, solúmque est differentia, quia in visu necessitas speciei est, ex peculiari ratione potentiæ cognoscitiuæ; in potentia verò creata, vt sic, dicitur oriri illa necessitas ex generali ratione virtutis creatæ: hoc autem nihil impedit quominus seruata proportione, tam incompleta sit omnis potentia creata ad suam actionem, quatenus est potentia visiua sine specie ad visionem eliciendam. Et hoc satis est ad vim quartæ rationis, quam suprà ponderauimus, quia sicut visus carens specie non potest dici sufficiens ad videndum, nisi remotè, & in potentia passiua, donec speciem actu habeat; ita omnis virtus creata, omneque auxilium antecedens tempore ad auxilium efficax non potest dici sufficiens simpliciter nisi remotè, & in potentia passiua. Quàm verò falsum, & absurdum hoc sit in negotio gratiæ, in lib. 4. & 5. videbimus.

38. 2. Impugnatur illa replica n. 3. dicta. Secundò impugno illam euasionem, quia si ille concursus præuius non est necessarius, vt ipsam potentiam creatam compleat in virtute agendi, sed tantùm vt sit virtus instrumentaria Dei, supervacaneus est: nam cùm Deus per seipsum intimè sit in causa creata, & in illius virtute per suā etiam virtutem increatam potest iuuare causam secundam ad agendum, & non indiget virtute creata media, per quam ipse operatur id quod est sibi proprium in actione causæ secundæ. Declaratur exemplo adducto de potentia visiua, tam corporali, quàm spirituali: nam quia indigeo iuuamine, & determinatione obiecti ad visionem, ideo quando obiectum per seipsum non potest adesse potentiæ

A ad suum auxilium, vel determinationem præstandam, id facit per motionem, vel qualitatem mediam, quæ sit instrumentum eius, vt est species impressa; quando verò obiectum per se adest potentiæ, & totum illud munus per se præstare potest, non interuenit illa motio præuia per impressionem speciei, quæ sit veluti instrumentum, vt in visione beata, & aliis multis philosophamur. Eadem autem ratio, & proportio in præsenti causa inuenitur.

Vnde D. Thom. q. 3. de potent. art. 7. in corpor. in vltimo modo, quem ponit, quo causa prima operatur in operatione causæ secundæ, tanquam principalis causa, in cuius virtute causa operatur ad esse, manifestè declarat illam virtutem Dei, per quam virtus causæ secundæ suo effectui coniungitur, & in qua nititur in operando, non esse aliam à virtute increata ipsius Dei, dicit enim illam virtutem non distingui ab essentia, & substantia ipsius Dei. Et inde colligit differentiam inter cœlum, & Deum, nam cœlum operatur cum causa secunda per virtutem emissam, & à se distinctam vbi non est. Deus autem vbique est, & virtus eius idem est quod ipse. *Et ideo* (inquit) *potest dici quod Deus in qualibet re operatur, inquantum eius virtute (vtique idem est, quod ipse) indiget ad agendum.* Ergo ad influxum per se, & propriè effectiuum, quem Deus exhibet causæ secundæ, ad opus eius non indiget Deus illa virtute emissa creata, & instrumentaria; ergo si illa est necessaria, oportet, vt sit ex indigentia ipsius causæ secundæ, quæ per se est in potentia tantùm passiua, quæ ad complementum virtutis agendi. Quòd si hanc indigentiam non habet, profectò concursus ille pręuius non est necessarius propter efficientiam per se, cùm etiam ex parte Dei necessarius non sit. Seclusa autem efficiētia per se nullam vtilitatem, nedum necessitatem habere potest, vt suprà probaui. Ergo vel fatendum est potentiam causæ secundæ esse per se insufficientem in actu primo, vel superfluum illum concursum præuium. 39. Confirmatur ex S. Thoma. B C

Accedit quòd etiam posito illo concursu præuio & efficientia eius necessarium est, vt Deus immediatè per seipsum, & per suam virtutem increatam, immediatè influat in actionem creaturæ; ergo si quæ est efficientia in illo concursu, illa non se tenet ex parte Dei; ergo oportet, vt vel sit ex parte causæ secundæ, & ad complendam insufficientiam virtutis eius, vel impertinens sit. Antecedens suprà probatum est, & authores alij illud negare non audent. Posterior etiam consequentia nota est, cum sufficienti partium enumeratione, tum ex omnibus dictis. Prior autem consequentia probatur, quia nulla alia ratio suadet, imò nec permittit, vt Deus duplici via (vt sic dicam) prębeat efficientiam ex parte sua necessariam ad actionem causæ secundæ. Cur enim per eandem suam virtutem increatam non præbebit totum suum influxum ad effectum causæ secundę necessarium? Denique tota necessitatis huius concursus præuij ponitur ex parte causæ secundæ, quia quantumuis sit in sua natura perfecta, est in potentia, & debet prius reduci in actum, & quia non potest esse mouens, nisi mota; ergo, consequenter loquendo, omnino fateri necesse est hunc concursum præuium requiri, vt complementum necessarium ex parte ipsius causæ secundæ, vnde cùm non possit esse tantùm vt conditio sine qua non, necessariū erit vt sit cōplementū virtutis per se actiuè necessariæ ex parte ipsius causæ secundæ. Qui ergo hoc concedere recusant, à propria sententia recedunt, & sibi contradicunt: qui 40. Confirmatur 2. ratione. D E

qui autem illud admittunt, non possunt sufficientiam causarum secundarum tueri, & ita etiam suo se gladio iugulăt. Nec rationem reddere possunt, qui Deus non potuerit causis dare integras virtutes actiuas ex parte ipsarū necessarias permanentes, & per suas entitates, vel si potuit, & dedit, ad quid sit noua virtus per se agendi necessaria. At si illa necessaria non est, nec sola noua conditio sine qua non esse poterit necessaria, vt ostendi.

41. Inde concluditur vix 9. & 10. dubiū explicari consequenter posse.

Difficillimum ergo mihi videtur in ea sententia ita expedire hæc duo dubia nonum, & decimum, vt consequutio doctrinæ, in tota illa sententia teneatur, faciliúsque (vt ego opinor) id fieret ponendo illum concursum tanquam conditionem putam, sine qua non, vt in principio huius controuersiæ à multis illius partis defensoribus doceri audiui, & interdum expertus sum. Quia verò postea efficaciter ostensum est, talem conditionem sine efficacia per se, esse voluntariè assertam, neque explicari posse quid sit, aut cur sit necessaria, vt paulo antea declaraui, ideo posteriores illius præuij concursus defensores in aliam sententiam de causalitate per se inclinarunt. Verumtamen ne sufficientiam virtutum causarum secundarum, vel aliorum auxiliorum gratiæ negare videantur, coacti sunt simul dicere tale auxilium præuium esse principium per se actionis causæ secundæ, & ipsi causæ secundæ, inhærens prius natura, quam operetur, esséque necessarium ad actionem, & nihilominus non esse actum primum, nec complementum eius, neque ad actum primum pertinere, sed potiùs ad actum secundum, ac denique illi concursui præuio attribuere ea, quæ concursus simultanei propria sunt. quæ omnia, iudicio meo, difficultatem, & obscuritatem doctrinæ, ne dicam etiam repugnantiam ostendunt, vt ex sequenti capite amplius difficultas patebit.

CAPVT XXXIV.

Vtrùm concursus præuius sit separabilis à simultaneo, seu ab actione causæ secundæ, & è conuerso.

1. Quæstio an præuius sit re & duratione separabilis ab actione & effectu causæ secundæ.

QVæstio hæc ex hypothesi procedit, sicut aliæ quas de hoc concursu tractauimus, & duo alia continet dubia. Primum, & in ordine vndecimum sit, an concursus iste præuius sit in re ipsa & duratione separabilis ab actione, & effectu causæ secundæ, vel, quod perinde est, à concursu simultaneo. quæ interrogatio non habet locum in illa sententia, si intelligatur ex natura rei tantum, seu de potentia ordinaria Dei. Omnes enim eius assertores pro comperto habent non posse separari, quia talis concursus est auxilium natura sua efficax, id est, efficacior faciens causam secundam operari, & propter alias rationes, quas nunc subiiciam. Intelligitur ergo quæstio de potentia Dei absoluta. Et in hoc etiam sensu dicti authores docent non posse tale auxilium dari in re sine effectu, & actione causæ secundæ.

Opinio negans.

Alvarez.

Ita docet maximè de auxilio efficaci diuinæ gratiæ Aluarez disp. 83. cum aliis quæ ibi allegat: vnde cùm ibidem doceat eadem proportione loquendum esse de illo auxilio efficaci, qua de generali concursu præuio, idem sine dubio de isto sentit, vt satis etiam expressit disp. 19. concl. 5. ration. 1. latiùs & expressiùs idem tradit Ledesma dicta q. vnica art. 3. ad 7. & art. 13 ad 6. & sæpè aliàs. Ledesma.

2. Probatur ea opinio multiplici ratione.

Qui authores consequenter loquuntur: nam si aliquando vel semel posset concursus præuius separari à concomitante, posset manere in potentia ad agendum, & consequenter iuxta illorum principia indigeret alia præuia motione, & posset postea de potentia in actum reduci, & sic haberet locum processus in infinitum, & alia argumenta suprà facta. Ipsam autem separationem, seu repugnantiam his rationibus suadent. Prima, quia impossibile est causam secundam actu moueri à Deo, & ipsam non actu operari, ex D. Thoma 1. 2. q. 112. art. 3. & 2. 2. q. 24. art. 11. Deus autem per concursum præuium mouet causam secundam efficaciter ad operandum; ergo impossibile est non operari; ergo impossibile est non recipere simul tempore auxilium simultaneum. Secundò, quia ille concursus præuius semper datur ex voluntate efficaci Dei, quòd causa secunda operetur; sed stante illa voluntate Dei impossibile est non sequi effectum, nemo est enim qui voluntati eius possit resistere, vt dicitur Esther c. 5. Ergo. Tertiò, quia Deus est mouens infinitæ virtutis; ergo si efficaciter mouet causam secundam vt operetur, etiam infallibiliter illa mouetur, & operatur: sed Deus efficaciter mouet per illum concursum præuium; ergo. Quartò non potest Deus velle dare concursum simultaneum sine operatione causæ secundæ; ergo neque præuium. Probatur consequentia, quia vterque est verus concursus, vt ipsum nomen præ se fert, & concursus intelligi non potest sine alterius cursu. D. Thomas.

3. Alia opinio affirmans de potentia absoluta esse separabilem. Ledesma. 1. Ratio.

Nihilominus aliqui etiam ex discipulis D. Thomæ, vt Ledesma suprà refert, dixerunt de potentia absoluta posse præuiam motionem imprimi à Deo causæ secundæ, & simul impediri ne sequatur actio eiusdem causæ secundæ. quæ quidem sententia si ipsa per se consideretur rationabiliter, videtur habere minorem doctrinæ consequutionem, ac subinde ex vtraque simul sumpta ostenditur concursum illum præuium, vel superfluum esse, vel multa repugnantia inuoluere. Probatur ergo primò hæc sententia absolutè sumpta; quia concursus præuius realiter distinguitur ab actione causæ secundæ, & à concursu simultaneo, vt suprà ostensum est, & concursus præuius est prior natura, & independens ab actione causæ secundæ, in his enim quæ realiter distinguuntur non implicat priùs separari à posteriori à quo non pendet; ergo in præsenti non repugnabit præuiam motionem separari ab actione causæ secundæ, seu concursu simultaneo.

4. Replica reiicitur.

Respondet Ledesma negando minorem, quia sæpe res realiter distinctæ inseparabiles sunt, vt materia à forma, relatio à fundamento, totum à partibus simul sumptis, & actio vitalis à potentia vitali, & dicere à verbo. Hæc autem exempla, & parum probabilia sunt, & in multis non sunt similia. Materia autem naturaliter separari potest à qualibet determinata forma, & præterea materia pendet in suo esse à forma, & sub ea ratione est natura posterior: hic autem concursus præuius est simpliciter prior, & nullo modo pendens ab actione creaturæ, præterquam quòd longè probabilius est de absoluta potentia posse materiam sine vlla forma cōseruari. Relationem autem probabile non est, realiter à fundamento distingui,

enim necessarium est vt volitio talis concursus sit quasi electio medij propter operationem creaturæ tanquam propter finem efficaciter intentum; potest enim Deus propter alias rationes prouidentiæ suę velle efficaciter illum cursum sine operatione, ad ostensionem potentiæ, & liberæ volũtatis suæ, sicut posse velle lucem Solis, & efficaciter eius in actu primo, etiamsi illuminationem eius nollet.

9. Soluitur 3. argumentum.

Ad tertium argumentum eadem ferè est responsio: nam Deus quod absolutè vult, sua infinita potentia efficaciter facit; potest autem velle efficaciter dare pręuiam motionem de se efficacem operationis causæ secundæ, & nihilominus non velle efficaciter: imò efficaciter nolle operationem causæ secundæ, quæ res distincta, & distinctus effectus est. Vnde potest retorqueri argumentum: nam infinita Dei potentia facit quod vult, sed potest velle illum concursum sine operatione eius, siue causæ secundæ; ergo ita facit, & vnum ab alio separabit. Et ex his etiam responsum est ad loca D. Thomæ ibi allegata, nam in illis locis solùm dicit, si ex intentione Dei mouentis est vt homo, cuius cor mouet, gratiam consequatur, infallibiliter illam consequitur. Loquitur autem de intentione efficaci, & absoluta, & prædestinatiua, vt paulo ante authoritatem Augustini explicauerat, & ita conditionalis & euidens; sed ad rem nihil facit, quia dicimus fieri posse vt Deus moueat per concursum præuium, & non ex intentione efficaci operationis eius, seu causæ secundæ. Addo etiam D. Thomam ibi non loqui de concursu præuio, sed de motione cordis per gratiam excitantem, vt constat ex testimonio Ioannis 6. quod adducit, *omnis qui audiuit à Patre, & didicit, &c.* audire enim, & discere à Patre fit per internam inspirationem, & doctrinam, & per gratiam congruæ vocationis, vt Augustinus sæpe exponit: illa autem fiunt per motiones gratiæ excitantis, & nihilominus etiam de illa motione verum est, si à Deo detur ex intentione conuertendi hominem, infallibiliter conuerti, quamuis possit talis motio dari, & non ex tali intentione, & tunc carere operatione. Sic ergo in præsenti dicimus hac tantùm obseruata differentia, quòd motio gratiæ excitantis sæpe datur, & non ex intentione efficaci: concursus autem præuius nunquam sic datur, potest tamen de absoluta potentia ita dari, vt explicui.

Respondetur ad loca S. Thomæ allata n. 2.

10. Soluitur 4. argumentum n. 2. allatum.

Ad quartum de æquiparatione cum concursu simultaneo negatur consequentia, quia concursus simultaneus non est res distincta ab actione creaturæ, nec est prior illa proprio ordine causalitatis, vt suprà ostensum est, & ideo non est similis ratio: ponderatio autem nominis concursus parui momenti est. nam facilè dici posset, illud auxilium præuium, si datur, non appellari propriè concursum, sed motionem, aut qualitatem quasi transeuntem: nam particula *con*, simultatem quandam plurium concurrentium indicat, quæ simultas non est necessaria vt illa motio præuia in rerum natura fiat, & existat: denominatur autem concursus ex subsequenti operatione, in quam simul cum causa secunda influit; & ideo potest de potentia absoluta manere sine tali determinatione quasi actuali, nam illa motio posita in causa secunda non operante, non concurreret cum illa, atque ita non denominabitur concursus ab actu; posset tamen denominari concursus aptitudine, & connexione naturali, si Dei influentia non desit.

11. Hæc ergo sententia supposita talis concursus A longè probabilior mihi videtur, per se, ac simpliciter spectata, parum verò apta est ad defendendam sententiam de necessitate huius præuij concursus, quam nunc explicamus. Nam ex illa sequitur entitatem huius concursus in ordine ad actionem causæ secundæ, & ad suum influxum in illam potentialem esse, id est, non esse essentialiter in actu secundo, sed posse esse in potentia ad agendum. Ex quo, vt dicebam, sequitur, vel indigere præuia motione, vt exeat de potentia in actum, & sic procedit in infinitum, vel aliàs, facultates causarum naturalium posse reduci de potentia in actum sine præuia motione cum solo simultaneo concursu. Responderi autem potest assignando discrimen, quia facultates intrinsecæ B causarum secundarum naturaliter possunt separari ab actu, & manere in potentia; hæc verò præmotio non nisi supernaturaliter, & per miraculum, & hoc satis esse, vt illæ indigeant præmotione, qua reducantur de potentia in actum secundum; hæc verò illa non indigeat, sed per seipsam in actum reducatur eo ipso, quòd Deus suum concursum simultaneum præbet: sed hoc reuera non satisfacit, tum quia etiam causæ secundæ naturales, id est, non liberæ non possunt naturaliter esse tantùm in potentia, si supponantur omnia habere requisita ad agendum; tum etiam, quia si semel intelligimus aliquid quod est in potentia ad agendum, posse reduci in actum per hoc solum, quòd Deus præbeat C concursum concomitantem, eneruatur omnino fundamentum quo illa præuia motio necessaria reputatur. quæ ratio in sequentibus magis videbitur.

Sententia affirmans n. 3 relata, est probabilior, non tamen bene tuetur necessitatem huius concursus.

Aliud, seu duodecimum dubium est, an de potentia absoluta possit Deus dare simultaneum concursum causæ secundæ, sine præuio influxu in causam, quod est quærere, an sit tanta necessitas huius concursus præuij, vt non possit Deus de sua absoluta potentia, vel facere creaturam, quæ sine illo operetur cum solo concursu simultaneo, vel nunc in causis iam creatis illum supplere, vel virtute increata, vel augendo concursum simultaneum. quod non inuenio in dubium reuocatum ab illius sententiæ D defensoribus, non certè ob aliam causam, nisi quia pro comperto habent non posse fieri, nam si posset, fundamenta omnia illius sententiæ funditus euerterentur; si enim demus id posse fieri, supponamus factum: vnde ergo probari poterit illum modum operandi esse miraculosum, vel non ita operari nunc omnes causas secundas? Nam si Deus posset virtute sua increata ita concurrere simul cum sole vt illuminet sine præuia motione, cur non dicetur ita nunc fieri, & illum modum concurrendi cum sole esse connaturaliter illi debitum? Ita si potest causa creata in aliquo casu ita agere sine E præuio concursu; ergo sine illo potest saluari essentialis dependentia in agendo causæ secundæ à prima. Atque ita ruit fundamentum illius sententiæ. Consequenter ergo in illa loquendo, necessariò fatendum est alium modum concurrendi Dei cum causa secunda sine præuio concursu per solum simultaneum implicare contradictionem.

12. 1. Quæstio, an de potentia absoluta facere sine illo præuio concursu causa creata agat. Communis sententia est non posse.

Hæc autem ipsa assertio non caret magna difficultate, suppositis aliis conditionibus illius concursus, quas per necessarias illationes sequi ostendimus. Ostendimus enim esse entitatem creatam, & non esse tantùm conditionem, sine

13. Confutatur ea sententia.

sine qua non ageret causa secunda, sed esse principium per se influens in actionem causæ secundæ, nec posse alio titulo esse necessariam, nisi propter huiusmodi influxum. Hinc ergo argumentamur. Non implicat contradictionem Deum per seipsum facere quidquid facit per entitatem creatam, si sola ratio efficientiæ spectetur. Ergo potest Deus supplere sua virtute totam efficientiam illius entitatis, seu motionis: supplendo autem efficientiam, supplet totam necessitatem eius; ergo simpliciter potest sua virtute facere quidquid necessarium est, vt causa secunda operetur, supponendo tantùm in causa secunda solam intrinsecam virtutem agendi in suo ordine. Atque hæc ratio vrget maximè aduersùs eos, B qui dicunt istum præuium concursum per se non requiri, vt actuet quasi formaliter ipsam causam secundam, quia non est actus primus, nec complementum actus primi ex parte causæ secundæ, sed tantum virtus instrumentaria Dei. Nam hoc posito nulla probabilis ratio reddi potest, cur non possit per suam principalem, & infinitam virtutem facere quidquid per illud instrumentum facit.

14. Replica reiicitur. Dicent fortasse, causam secundam applicari ad agendum per illum concursum, & non posse agere nisi applicatam, nec posse applicari, nisi per aliquid inhærens: ideóque non posse Deum supplere hunc concursum, quia est necessarius non C solum propter efficientiam, sed etiam propter id quod formaliter causæ secundæ præbet. At hoc non constat cum aliis dictis illius sententiæ, nam iuxta hoc responsum necessarius est hic concursus vt quidam formalis actus causæ secundæ; ergo vt actus primus, quia ponitur ab eis vt prior actu secundo, & nominatione causæ secundæ. Cùm ergo aliàs negent concursum hunc requiri in ratione actus primi, non possunt consequenter dicere requiri propter suam causalitatem formalem. Deinde illa applicatio causæ secundæ ante actionem ipsam nulla est, quæ possit fieri formaliter per talem concursum, vt suprà probaui; solùm ergo applicat causam secundam ad actionem suam efficaciter ad eum modum, quo dici D potest grauitas applicare lapidem ad motum; ergo ex parte applicationis nihil est, quod per formam inhærentem necessariò agendum sit. Alioqui etiam seclusa efficientia per se posset ille concursus intelligi necessarius vt mera conditio sine qua non, quod suprà improbatum est, & ab aliis etiam authoribus non admittitur.

15. Committitur petitio principij. Deinde quod de motione dicitur, quædam petitio principij est, nam causa secunda non præmouetur à prima, vt generaliter concurrente nisi per hunc concursum præuium, vt ipsi dicunt; ergo causam secundam præmoueri à prima, nihil aliud est, quàm recipere ab illa hunc influxum, seu concursum; ergo dum dicitur ideo esse ne- E cessarium hunc concursum in illa recipi, quia necessarium est illam præmoueri, idem per idem declaratur, & assertio ipsa pro ratione aliis verbis redditur. Hoc est enim quod inquirimus, cur tam necessarium sit causam secundam præmoueri à prima, vt auxilium illud ad operandum, quod media illa præmotione recipit, non possit ab ipso Deo immediatè recipere, maximè quando in causa secunda supponitur propria virtus actiua talis effectus in suo genere sufficiens, vt prædicti authores, & omnes rectè sentientes admittunt. Hæc ergo sunt quæ huius sententiæ difficultatem generatim ostendunt, A & ad illius sensum explicandum nobis visa sunt necessaria.

Caput XXXV.

Proponitur altera sententia, quæ docet generalem concursum Dei esse influxum in effectum, & imbibitum in actione causæ secundæ: influxum autem in causam per se, & ex vi generalis concursus necessarium non esse.

Qvæ hactenus tractauimus ostendunt quidem quàm sit obscura, & intellectu difficilis sententia postulans huiusmodi concursum præuium, seu influxum in causam; & quia necessitas eius nullo sufficienti medio suaderi videtur, ideo communiter Theologorum opinio iudicauit talem influxum in causam ex vi generalis dependentiæ causæ secundæ à prima in agendo non esse necessarium. Attentè autem consideranda sunt illa verba, & præ oculis habenda *ex vi generalis dependentiæ*, quia non negant Theologi, imò pro certo supponunt, Deum influere variis modis in ipsas causas secundas vt agere possint, præsertim quando ex se non habent virtutem propriam sufficientem ad aliquem effectum: at verò quando causa supponitur habens vires intrinsecas sufficientes in genere causæ primæ, tunc aiunt solùm indigere concursu simultaneo, & imbibito in actione causæ secundæ; nouum autem influxum præuium in causam necessarium non esse: vnde cum eadem proportione in concursu gratiæ phhilosophantur. — 1. Proponitur hæc sententia, & explicatur.

Hæc ergo opinio sic exposita sumitur ex Bonauent. 2. d. 37. articul. 1. quæst. 11. vbi quærit, an omnis actio creaturæ secundùm quod actio est, sit à Deo? & respondet affirmando, & rationem reddit, quia nihil quantumcumque paruum, dummodo aliquod sit ens, procedit à causa creata, nisi cooperante Deo, quia Deus est primordialis causa omnis entis, & ideo eius influentia est maxima, & ad omnia se extendit, & potentia creaturæ est imperfecta, *& nihil potest agere nisi adiuuante illa potentia, quæ est actus purus.* in quo toto discursu solum concursum concomitantem requirit. In solutione verò ad penult. addit, hunc concursum Dei talem esse, *vt tota operatio voluntatis sit ab ipsa voluntate, & tota sit à Deo, quia Deus (ait) intimè agens in omni actione, & intimus est ipsi potentiæ operanti, ita quòd à potentia ipsa in nihil exit, quod non sit ab ipso.* per quæ verba solùm requirit ad generalem Dei concursum intrinsecè imbibitum in actione creaturæ, quatenus simul, & immediatè est ab ipso Deo. quod euidentius declarat in solutione ad vltimum, in quo obiecerat, quòd si actio voluntatis est à Deo, erit ab illo vt principali motore, & consequenter Deus concurret excitando, & mouendo voluntatem hominis. Respondet autem concedendo assumptum; nimirum Deum concurrere, vt principale mouens in tali actione, & negando illationem, nimirum Deum concurrere excitando, aut præmouendo, vtique ex vi generalis concursus causæ primæ, *quia excitatio (ait) pertinet ad aliquem effectum gratiæ præuenientem ipsam voluntatem, quæ requiritur in bonis meritoriis,* — 2. Probatur auctoritate Bonauent.

meritoriis, & non aliis, in quibus (ait) non est nisi sola cooperatio diuinæ virtutis, quæ existens in creatura, essentialiter, & præsentialiter, sicut conseruat eam in essendo, sic adiuuat in operando, propter quod conceditur ibi esse cooperatio, non præuentio, vel subsecutio. profectò nihil clariùs dici poterat.

3. Scotus eandem docet. Secundò tenet eandem sententiam Scotus in 4. dist. 1. q. 1. ad vltim. vbi in argumento hoc sumpserat principium: *Causa secunda plus potest in virtute causæ primæ, quàm in virtute propria, alioqui non dependeret essentialiter in causando.* Respódens autem sic ait, *Agens dependens ab alio dicitur agere in virtute alterius, quia virtus agentis dependentis non sufficit sine illa virtute a qua dependet.* Et infrà iterum, *Causam* (inquit) *secundam, quæ habet virtutem in esse quieto, agere virtute alterius, non est recipere tum aliquid ab illo altero, sed tantùm habere ordinem inferiorem ad illud alterum agens in suo ordine simul.* Et in hoc distinguit causam secundam à proprio instrumento, dicens: *Sed instrumentum, id est, recipiens formam actiuam in motione agere in virtute alterius est, tunc actualiter accipere formam ab eo per quam agit.* Vnde sic concludit, *Et ex hoc patet quòd causa prima in causam secundam propriè dictam, quando simul agunt, non est influentia noua, quæ sit creatio alicuius inhærentis causæ secundæ, sed ibi est determinatus ordo istarum causarum in agendo effectum communem.* Ac tandem respondendo ad principium in argumento sumptum, sic illud exponit. *Verum est quòd causa secunda plus potest in virtute alterius, quàm propria, supple* (ait) *sola præscindendo virtutem alterius, quia virtus eius est diminuta, & subordinata alterius virtuti, itaque sine illa altera virtute agente virtus eius non potest in effectu.* Hæc Scotus, quibus non solùm dictam sententiam expresse affirmat, sed etiam accuratissime illam explicat, & omnia fundamenta contrariæ sententiæ vnico ferè verbo euertit. Eandémque doctrinam optimè confirmat & exponit in 2. dist. 37. q. vnic. §. *Ad solutionem*, quem locum infrà cap.. latiùs expendam.

4. Consentit Gabr. Tertiò tenet eandem sententiam Gabriel in 2. dist. 37. quæst. vnic. art. 1. ad argumenta de prima via, vbi eodem modo explicat subordinationem, & dependentiam essentialem voluntatis humanæ à diuina in causando actum suum, quo Scotus illam exposuit, dicens, *In hoc est ordo essentialis, quòd voluntas creata non potest elicere actum non concurrere prima coëfficiendo, licèt non è conuerso, & in hoc essentialiter subordinatur primæ causæ: nec sic mouetur à prima causa, quasi aliquid de nouo causet, vel influat in voluntate, quo voluntas velit.* Vnde idem Gabriel in 2. dist. 1. quæst. 2. art. 2. concl. 4. sic inquit, *Deus non præuenit causando in causam secundam secum concausantem, ita quòd in aliquo instanti, vel signo causet nulla causa secunda concurrente, & postea cum ea concauset.* Et artic. 3. dub. 5. multis modis eandem sententiam confirmat. Nam ad 1. ait, *causam primam non agere propriè mediante secunda, quia simul, & æque immediatè concurrunt ad effectum producendum.* Et ad secundum ait, ordinem essentialem inter causas non consistere in mediante, sed in prioritate perfectionis illuminationis, & necessitatis, *quia causa prima necessariò requiritur ad actionem, non secunda.* eandémque doctrinã breuiùs tradiderat in 1. dist. 45.

5. Idem docet Richard. Quartò sumitur eadem doctrina ex Richardo in 1. dist. 45. art. 2. quæst. 2. vbi docet Deum concurrere cum causis secundis immediatè efficiendo effectus earum altiori modo, quàm ipsæ causæ, licèt simul cum eis. Et quamuis expressè non excludat antecedentem influxum causæ primæ in secundam, dum tamen nullam mentionem eius facit, apertè sentit in sola illa simultanea concausatione consistere concursum primæ causæ, refértque Commentatorem super librum de causis circa illam propositionem primam. *Causa prima est vehementioris adhærentiæ cum effectu, quàm causa propinqua*, dicentem: *Causa prima adiuuat causam secundam super operationem suam, quia omnem operationem quam causa secunda efficit, & causa prima efficit, veruntamen efficit eam per modum altiorem, & sublimiorem.* vbi tam verbum adiuuandi, quàm cætera omnia significant simultaneum concursum in effectum sine vllo præuio influxu in causam.

Quintò consentit huic sententiæ Gregor. 2. dist. 28. quæst. 1. art. 3. ad 12. vbi de bonis actibus dicit, iuuat nos Deus immediatè ipsum actum efficiendo, quamuis non ipse solus facit actum, sed etiam voluntas coëfficit; *sed non solum*, ait, *iuuat Deus ad bonum velle partialiter coëfficiendo, qui est modus communis quo concurrit ad cuiuslibet creati agentis quemlibet effectum, sed etiam quodam alio modo speciali*, &c. vbi licèt ad actus bonos, quos putat non posse fieri sine gratia, requirat specialem motionem, nihilominus negat illam esse necessariam ad generalem concursum causæ primæ, & ideo negat illam motionem dari ad actiones peccaminosas, etiam vt actiones sunt, & ad cæteras actiones causarum secundarum. Vnde Ledesma citans hunc locum fatetur Gregorium expressè docere, quod ex essentiali subordinatione causæ secundæ ad primam non requiritur alius concursus Dei præter simultaneum. Potuisset tamen addere, eodem modo idem expressè docuisse Capreolum, non solùm à nobis allegari in nostrum fauorem, vt ait. Sextò igitur addimus Capreolum in eadem dist. quæst. 1. artic. 3. ad 12. contra secundam conclusionem, vbi ad literam refert doctrinam Gregorij, & non solùm illam approbat, verùm etiam in fine concludit. Hæc Gregorius, & concordat S. Thomas in 1. 2. quæst. 109. quasi in singulis articulis potissimè 9. & 10. Immeritò ergo idem Ledesma dixit in eodem art. ad 2. Capreolum in eo loco admittere concursum præuium: cùm enim Capreolus nihil aliud, quàm Gregorius dicat, qui fieri potest vt Gregorius expressè neget, & Capreolus expressè affirmet? Præterea hic author confundit auxilium præuium gratiæ cum concursu generali, quæ ibi Capreolus cum Gregorio distinguit, & vterque postulat præuiam motionem gratiæ ad omne bonum opus naturale: vterque autem apertè docet illam necessitatem non esse ex vi concursus generalis, sed aliunde. Quamuis ergo Capreolus expressè requirat illud præuium gratiæ auxilium, non minus expressè negat illud esse necessarium ad concursum generalem, neque in hoc aliquid diuersum Gregorio sentit.

6. & Gregor.

Ledesma.

7. Accedit Capreol.

Septimò eodem modo tenet hanc sententiam Dionys. Cisterc. in 2. dist. 27. quæst. vnic. art. 3. concl. 5. quam his verbis explicat: *Deus non est causale iuuamentum, nec esse potest, nisi respectu creati arbitrij in nobis.* Vocat autem causale iuuamentum, quando verè vna causa iuuat alterius actiuitatem, & hoc dicit non esse necessarium in 8. Dionys. Cisterciensis.

in causa prima respectu secundæ, sed solùm quòd causa secunda non facit sine Deo coefficiente, ponítque exemplum in actu furandi.

9. *Okamus.* Octauò tenet hanc sententiam Okam 1. d. 43. q. 1. vbi tractans quæstionem, an ex contingentia effectuum vniuersi demonstretur causam primam liberè agere, inducit rationem Scoti, quòd si Deus ageret ex necessitate naturæ, tolleretur ab vniuerso contingentia, quia omnes aliæ causæ secundæ eadem necessitate agerent, quia causa secunda non agit nisi mota prima. Vnde si necessariò moueretur, necessariò etiam moueret. Et deinde rationem improbat, distinguendo propositionem illam: Causa secunda non causat, nisi in quantum mouetur à prima, nam vel dicit causam secundam moueri à prima, vt agat, & conseruari ab illa in esse, & in hoc sensu nullius momenti est illatio, vt per se patet: vel est sensus, causam secundam non agere nisi recipiat aliquam influentiam à prima, sed ipsamet est principium agendi, vel est sensus, *causam secundam non agere nisi prima coagat*. Et hunc sensum approbat quoad rem nostram pertinet: improbat autem illationem, de qua nunc non tractamus. Ex quibus constat de sententia huius authoris causam primam concurrere concursu concomitante, hoc enim est coagere, non tamen præuio, quia non admittit præuiam influentiam in causam.

10. *Almainus.* Nonò tenet hanc sententiam Almainus tractat. 1. Moral. cap. 1. vbi proposito argumento contra libertatem, quia concursus Dei est vnum ex necessariis ad agendum, & illo posito, non potest voluntas non agere, respondet ex sententia Dionys. in 2. sentent. concursum non esse ex præuiis, seu prærequisitis ad agendum, sed ex concomitantibus, seu simul se habentibus, quam responsionem ipse approbat, addens etiam ipsum velle, quo vult Deus concurrere cum voluntate in causando non esse præuium, sed simul se habens, quòd infrà nos explicabimus. Alia verò responsio, quam ibi addit, parum quidem probabilis est, vt in lib. 5. videbimus.

11. *Andreas de Castro nouo.* Decimò est in eadem sententia Andreas de Castro nouo in 1. d. 22. q. 5. art. 1. ad argumenta contra tertiam conclusionem, in qua dixerat Deum in aliquo vero sensu, prius naturæ agere, quàm secundam causam. Ad soluendam autem obiectionem subiungit dici posse, causam primam prius natura agere, etiamsi causa secunda causare efficiens non recipiat aliquid nouiter à causa prima, ex eo quod incipiat causare: atque adeò si causam secundam causare non sit nouus effectus productus à prima causa distinctus ab effectu communi vtriusque causæ, quia nimirum ad illam prioritatem naturæ sufficit, quòd causa secunda pendeat à prima in essendo, & in causando, ita vt agere non possit nisi prima coagente per se ad idem. Et id latiùs explicat in 2. art. ad argumenta contra secundam conclusionem in principio, & ad 7. expressè dicit, quòd causa secunda non ita pendet in agendo à prima, vt priùs natura recipiat aliquem motum ab illa, sed solùm quia per se non sufficit ad agendum sine cooperatione primæ causæ. Et ad 8. ait, influentia primæ causæ non intelligitur esse aliqua forma procedens nouiter à causa prima in secundam, &c.

12. *Marsilius.* Vndecimò Marsilius in 1. quæst. 45. art. 2. post quartam conclusionem incidens dubium proponit, an Deus voluntate beneplaciti voluerit Euam eligere comedere de ligno scientiæ; & A respondet voluisse Deum voluntate beneplaciti actum illum voluntatis Euæ quoad substantiam actus, dum tamen (ait) mulier eum vellet, quod exponit, quia in potentiis liberis Deus vt causa vniuersalis agit cum eis, ita vt quoscunque potentiæ duxerint eligendos Dominus coagat tanquam causa vniuersalis. Vbi ex vi concursus nullam præuentionem ponit ex parte Dei, solúmque requirit simultaneam cooperationem Dei, & hanc dicit procedere à voluntate beneplaciti Dei non omnino absoluta, sed sub conditione, *si causa libera cooperari voluerit*: imò quoad actus malos in aliud extremum inclinat, dicens voluntatem hominis quoad modum peruenire voluntatem Dei, B qui cùm tales actus sint contra voluntatem Dei, illos voluntas diuina non produceret, nisi præuenta aliquo modo per voluntatem creatam liberè se determinantem. Et ita concludit voluisse Deum volitionem illam Euæ, si Eua ad illum se liberè determinaret, & quasi liberè (ait) *Deum ad secum producendum preueniret*. Sed fideliter huius authoris sententiam referimus: nam per illud verbum satis declarauit, quàm longè esset à præuia motione ex parte Dei, vel voluntatis eius approbanda.

Duodecimò pro eadem sententia referimus Conradum 1. 2. q. 79. art. 1. in expositione corporis articuli §. *Nota ipsam*. ibi enim occasione explicandi concursum Dei ad actionem peccati, 13. *Conradus.* C quoad substantiam eius, generaliter aduertit concursum generalem non esse ita concipiendum, *ac si prima causa in aliquo instanti attingat effectum, & operationem causæ secundæ in seipsa, quasi habeat vnam actionem præuiam actioni creaturæ, seu voluntati peccantis. Ille enim (inquit) sensus falsus est, non enim cùm aliquis vult, oportet, antequam velit præcedere motionem Dei, loquendo de naturali voluntate*. Et infrà: *Sensus autem verus est, quòd secunda causa non producit, nisi in virtute primæ, quæ secundam coniungit suo effectui, intimius attingit effectum, quàm secunda. Modum autem declarat addens: sed cooperando intrinsecè secundùm modum* D *naturæ causæ secundæ. Vnde attingit operationem voluntatis modificatam, iuxta conditionem voluntatis*. Negat ergo præmotionem in ipsam voluntatem, solúmque admittit cooperationem eiusdemmet operationis voluntatis; quod iterum atque iterum repetit, & infrà circa actum peccati addit dictionem exclusiuam, dicens, solùm habet motionem cooperatiuam, & priùs attingit cooperando, quia intimiùs attingit quod priùs infrà dicit esse tantùm prius perfectione.

Decimotertiò allegamus Caiet. 1. p. q. 14. art. 13. circa ad 1. §. *Nec sustinendus*, vbi negat præuiam 14 *Cabrera.* motionem Dei in voluntatem liberam, & hac ratione defendit contra Scotum, quod licèt Deus ageret necessitate naturæ, & ita concurreret cum E voluntate libera, actus voluntatis creatæ posset esse contingens. Vnde cùm Scotus argumentetur, quia causa, quæ mouet, in quantum mota, si necessariò mouetur, necessariò mouet. Respōdet Caiet. illam propositionem posse intelligi, vel de motione præuia, vel de motione cooperante intrinsecè ad propriam actionem, & in priori sensu admitti posse propositionem, non autē in posteriori, quia *causa cooperans intrinsecè cooperatur vnicuique secundùm modum eius cui cooperatur*. Et adiungit, *talis autem est cooperatio primæ causæ, de qua scriptum est. Attingit à fine vsque ad finem, & disponens omnia suauiter.* vbi apertè in diuino concursu admittit cooperationem, & negat præuiam motionem, alias

aliàs argumento non responderet, nec applicaret distinctionem, quam præmittit. Et eandem doctrinam habet eadem 1. p. quæst. 19. art. 8. in fine, vbi respondet eidem Scoto expressiùs negando præuiam motionem, sic enim ait: Non enim oportet cùm aliquis vult aliquid, seu cùm Sol illuminat primam causam, præuia motione cooperari, sed sufficit, & exigitur eam intrinsecè cooperari tali electioni, vel illuminationi.

15. *Eiusdem Caietani mens explicatur amplius.*

Hæc ergo sententia, & doctrina adeò est constans apud Caietanum, vt verisimile non sit in locis citatis cap. 27. sensisse contrarium, cùm nec id exprimat, nec ideo sint distincta, vt credendum sit per obliuionem contraria docuisse. Potiùs ergo ex illis locis inter se collatis colligendum est (quod de Capreolo etiam intelligatur) intellexisse Caietanum ad veritatem omnium locutionum D. Thomæ in hac materia, & ad explicandos varios modos, quibus dicere solet causam primam iuuare secundam, sufficere influentiam Dei in ipsam causam secundam, qua illi det esse, virtutemque natiuam, seu permanentem ad operandum, & concursum simultaneum, quo in eius effectum influit, quod an ita sit, postea examinabimus.

16. *Quid ex relatis auctoribus colligatur.*

Hos authores adeò fusè retuli in primis, vt de sensu eorum dubitari non possit. Deinde, quia ex verbis eorum plures rationes ad eandem sententiam confirmandam desumi possunt. Item, quia obiter indicant quomodo intelligendæ sint variæ locutiones in hac materia quæ prioritatem in causando causæ primæ etiam vt concurrenti cum secunda attribuunt. Præterea necessarium iudicaui dictos authores distinctè recensere, quoniam ad eleuandam huius sententiæ authoritatem, quidam vir doctus illam referens, dixit, eam antiquo tempore tenuisse quosdam Theologos, & cùm iam esset antiquata, & veluti extincta, modò iuniores Theologos illam suscitasse, nominat autem Molinam, Vasquez, & Suarez. Ex his autem quæ adduximus, euidenter lectori constabit testes huius assertionis non integrè nec sincerè fuisse productos. Qui enim audit quosdam Theologos, & antiquo tempore, facilè cogitabit ante plura sæcula paucos, & ignobiles Theologos illam sententiam docuisse: postea verò longè plures, & doctiores illam sua authoritate obruisse, & sepelisse. Vtrumque autem horum falsum esse ostenditur apertè, quia non aliqui, sed omnes, vel ferè omnes antiqui Theologi illam sententiam docuerunt. Nam plures eorum allegauimus, & alij vel inciderunt in errorem extremè contrarium, negando etiam simultaneum concursum primæ causæ, vt Aureolus, Durandus, & similes, quos propterea meritò omittimus, vel tantùm simultaneum concursum concesserunt, & tacitè alium excluserunt, quos etiam omittimus, quia non ita expressè loquuti sunt. Et omnes etiam qui specialiter in actione peccati negant Deum dare præuium concursum, hanc sententiam apertè supponunt; illos verò cap.... addemus. Solùm nobis superest D. Thomas, sed illius mentem in sequentia capita expendendam reseruauimus. Nunc satis esse censemus, tres præcipuos illius defensores, & expositores ita illam intellexisse, non ergo quidam Theologi, sed ferè omnes ita senserunt.

17. *Ea sententia nunquam fuit antiquata.*

Deinde non antiquo tempore, sed vsque ad nostra tempora illam sententiam docuerunt; ergo

A nunquam antiquata fuit, alioqui designent vel personas, vel tempora, vel loca, seu Academias quæ doctrinam illam aboleuerint, aut repudiauerint. Assumptum patet ex dictis, tum, quia Caietanus certè non multum nostra tempora antecessit, tum etiam, quia post Caietanum, ante, & post illos tres modernos, multi alij Theologi in variis regionibus illam doctrinam approbarunt: vt Ruardus (*Ruard.*) artic. 7. proposito 10. de concordia gratiæ, & lib. arbitr. vbi allegat Gregorium, Gabriel, Nouocastr. & Caietanum, eorúmque sententiam non vt antiquatam excitat, sed vt veram, & suam authoritatem retinétiam amplectitur. Corduba (*Corduba.*) etiam lib. 1. quæstionar. q. 55. dub. 4. §. *Ad supradictas*, cum

B Lychero (*Lychetus.*) in 1. dist. 8. q. 4. circa finem, & disp. 39. q. 1. §. *Hæc tamen*, apertè supponunt hanc sententiam, nam ad defendendam sententiam Scoti de radice contingentiæ contra Caietanum dicunt nunc de facto causam primam non præuenire causas secundas in agendo, vel mouendo illas, quia voluntate libera suum concursum accommodat, quod facere non potest si ex necessitate naturæ ageret. Ex qua doctrina solùm nunc sumimus, quod ad controuersiam præsentem pertinet, quidquid sit de alia hypothetica quæstione, si Deus ex necessitate naturæ ageret, quid sequeretur in actionibus causarum secundarum. Occasione verò illius nonnullas rationes adducit Lychetus, quæ validæ profectò sunt ad impugnandum illum præuium influxum causæ primæ in secun-

C dam, sed virtute à nobis tactæ sunt in superioribus. Item Bellarminus (*Bellarmin.*) lib. 4. de grat. & lib. arbitr. cap. 15. hanc sententiam sub probabilitate defendit, imò etiam Cumel (*Cumel.*) vnus ex præcipuis defensoribus auxilij prædeterminantis gratiæ, cùm de concursu ad actiones malas agit, negat concursum præuium, seu præmouentem voluntatem ad actum peccati etiam pro materiali, & consequenter negat illam præmotionem pertinere ad concursum primæ causæ, generatim, & quasi essentialiter necessarium 1. p. q. 22. art. 4. in Appendice concl. 5: Idemque postea constanter sequutus est P. Lorca (*Lorca.*) 1. 2. q. 79. disp. 38. & q. 111.

D art. 3. disp. 20. membr. 1. vbi de priori sententia affirmat à temporibus Magistri Soto incepisse, & ab eius successoribus in eadem schola clariùs explicatam, & acriter propugnatam esse, non tamen credit satis id fuisse ad contrariam communem sententiam antiquandam, vel Theologorum scholis relegandam.

18. *Hinc colligitur malè notari hanc sententiam.*

Vnde tandem concluditur excessisse valde authorem illum, qui hanc sententiam improbabilem appellauit, & priorem dixit esse certissimam. Nam in primis opinionem quam tot graues Theologi docent, nullus, qui eos legerit, & intellexerit, iure potest vocare improbabilem, cùm probabile sit quod pluribus sapientibus verum videtur. Deinde opinio tam communi consensu

E omnium Theologorum probata non potest optimis, & efficacibus rationibus destitui; quomodo ergo contraria sententia potest esse certissima? Denique non potest dici certum, & contrarium improbabile, quod nec fides docet, nec efficaci ratione probatur, aut tanto pondere humanæ authoritatis astruitur, vt illi se opponere temerarium, vel saltem improbabile iudicetur. In hoc autem puncto nihil hactenus fides docuit, vt est certum, nec tantæ authoritatis pondere contraria sententia confirmata est, vt ex his quæ cap. 27. fideliter allegauimus, constat. Et res ipsa adeò abstrusa, & intricata, vt vix

explicetur à suis defensoribus, vt in capitibus præcedentibus vidimus. Quomodo ergo rationes eius possunt tantam certitudinem efficere? Abstrahendo ergo à censuris, & exaggerationibus, quid de hac re tota iudicemus, per partes in capitibus sequentibus explicabimus.

Capvt XXXVI.

Influxum præuium primæ causæ in secundam, non esse per se necessarium ad actiones proprias naturalium agentium.

1\. *Assertio. Hic influxus non est necessarius in causis naturalibus.*

Distinguimus causas secundas in eas, quæ ex necessitate naturæ, & eas, quæ liberè agunt, quoniam in prioribus faciliùs potest res expediri, & ab illis causis commodiùs, & distinctiùs ad cæteras transitum faciemus. Dicimùs ergo his causis naturalibus, quæ in suo genere habent intrinsecam vim sufficientem agendi, non dari præuium influxum primæ causæ, sed simultaneum tantùm, cúmque sufficere, vt actu operentur. Ad cuius assertionis probationem, ex sententia omnium rectè sentientium etiam aduersariorum non oportet probare, talem influxum esse impossibilem, quia hoc nunc non asserimus, nec diuinam potentiam absolutam nunc contemplamur, sed C prout iuxta exigentiam, & indigentiam causarum secundarum eas ad operandum adiuuat; ideóque si ostenderimus huiusmodi influxum non esse necessarium, inde sufficienter concludemus non esse, neque dari, quia nihil est frustrà, est sine ratione asserendum in his, quæ à Deo fiunt, neque enim à Deo quidquam temere, atque in cassum factum est, vt rectè dixit Nazianz. orat. 35. quæ est secunda de Theologia.

2\. *Probatur ex natura horum agentium.*

Probatur ergo assertio, quia hæ causæ naturaliter agentes non indigent noua virtute agendi illis addita, vt suas efficiant actiones; ergo neque indigent nouo influxu primæ causæ in ipsis recepto. D Antecedens admittunt aduersarij, imò pro illo pugnant, vt cap... videbimus, & meritò, quia ipsæ causæ secundæ sunt causæ principales in suo genere, & non producunt aliquid excedens perfectionem ipsarum, de his enim tractamus. Consequentia verò probatur, quia ille influxus solùm potest esse necessarius propter virtutem aliquam agendi, quæ per illum ipsi causæ secundæ conferatur; ergo si ad hunc finem necessarius non est, omnino est superfluus, nam ex parte Dei non est necessarius vt illi per modum instrumenti inseruiat: nam cùm Deus ipse, eiúsque increata virtus, & causæ secundæ, & illius effectui intimè adsit, & E per se efficacissima sit ad suum concursum simultaneum præstandum, non indiget præuia virtute creata per quam agat, vt suprà etiam cap... ostensum est. Et ex ibi dictis potest hæc ratio ampliari,

3\. *Nulla causa huius necessitatis assertur.*

& corroborari, quæ repetere necessarium non est, sed insinuare; quia vel illa motio præuia est necessaria ex parte actus secundi, seu actionis causæ secundæ, vel ex parte principij: primum dici non potest iuxta contrariam sententiam, nam quod est præuium ad actum secundum, quódque non fit à causa secunda, sed in ea tantùm recipitur, non est pertinens ad actum secundum, nec ex parte illius se tenet. Et ideo Scotus, Gabriel & alij, qui concursum simultaneum agnoscunt, rectè & con-

A sequenter dicunt concursum Dei se tenere ex parte effectus, non ex parte causæ, vt Bellarminus suprà notauit; at qui ponunt concursum præuium, non possunt illi consequenter attribuere quod se tenet ex parte effectus, seu actus secundi, cùm priùs natura, ac subinde principium, & causam actus secundi illum esse definiant, vt latè dicto cap... deductum est. Neque etiam potest esse necessarius ille concursus ex parte principij, quia vel est necessarius vt principium per se, vel vt sola conditio sine qua non. Prior pars impugnata iam est, quia neque ex parte causæ secundæ, neque ex parte primæ causæ est necessaria noua virtus creata, nec additio, vel complementum eius, nec etiam instrumentalis virtus ad agendum. Posterior item B pars in cap... probata est, & in lib. 1. de Auxiliis, vbi discurrendo per omnes modos quibus illa conditio cogitari, aut explicari potest, ostendimus frustrà postulare.

4\.

Et declaratur breuiter, quia in his causis non est necessaria noua motio, quasi propter seipsam, vt ita dicam, quia si non confert aliquam vtilitatem ad agendum, impertinens est, nec inuenietur in rebus naturalibus, aut causis motus aliquis à natura datus propter seipsam, sed propter aliquem terminum, neque etiam inuenietur modus aliquis à natura datus tanquam præuius ad agendum, nisi quia *terminus eius aliquando confert ad actionem, vel per modum virtutis agendi, vel vt passum sit propinquius, & intra sphæram agentis, vel per modum* C *remotionis impedimenti.* Vnde vlteriùs non potest hæc præmotio his agentibus esse necessaria, quia in termino eius habeat aliquam conditionem vtilem ad agendum, quam antea non haberent, quia per illam motionem non tolluntur aliqua impedimenta, frequenter enim nulla præcedunt, & id in disputatione supponitur, quia per se loquimur, impedimenta autem sunt per accidens. Nec causę secundæ per illam motionem, vel terminum eius magis applicantur, quàm antea essent, quia non fiunt propinquiora passis, vel obiectis, aut materiis circa quas operatura sunt, & præter hanc applicationem nulla alia cogitari potest præuia ad actionem, vt suprà etiam probaui; quia intimior D applicatio ad actionem non est aliquid distinctum ab ipsa actione. Denique in his etiam agentibus non requiritur determinatio præuia, & quasi in actu primo, quia illa sunt natura sua determinata ad vnum, nec maiori determinatione indigent, imò vix cogitari potest alia, quæ natura præcedat actionem; illa enim determinatio actualis, quæ sub actione considerari potest, non est aliquid præuium, sed per ipsammet actionem fit; ergo propter nullam conditionem, sine qua non potest illa motio in agentibus verisimiliter postulari.

5\. *Replica[illegible]citur.*

Solùm dicere posset aliquis, hæc agentia natura sua determinata ad indiuiduas actiones, vel effe- E ctus, ideóque in omni opportunitate agendi, & positis omnibus prærequisitis causam de se indifferentem esse ad producendam, v.g. hanc calefactionem, illuminationem, aut visionem potius quàm illam, & ideo indigere præuia motione Dei, vt saltem ad indiuiduum determinetur. Vel è contrario dicere quis potest concursum causæ primæ esse de se indifferentem, non solùm ad indiuidua, sed etiam ad species, & genera actionum, ac proinde determinari debere à causa secunda, & ad hoc necessarium esse vt priùs recipiatur in illa, quia vnumquodque recipitur, & determinatur iuxta modum recipientis. Veruntamen propter neutram ex his determinationibus necessarius

est

est influxus Dei præuius in causam naturaliter agentem, nam de determinatione indiuiduum, & cap. . . & aliis locis dixi sufficienter fieri à Deo per concursum concomitantem, seu per voluntatem prædefinientem suum influxum ad hanc indiuiduam actionem, & effectum. Nam cùm causa secunda nullum indiuiduum producere possit, nisi cooperante Deo,& cum Dei adiutorio possit varia indiuidua producere de se, non magis postulat vt ad hoc indiuiduum producendum iuuetur, quàm ad aliud,nec hoc potest ab ipso naturali agente, verbi gratia, igne determinari; ergo oportet vt Deus ipse determinet suam cooperationem ad talem effectum in indiuiduo; & tunc consequenter determinatur etiam influxus ignis ad eumdem effectum, non propter aliquid præuium quod in se recipiat, sed solùm propter coniunctionem vtriusque causæ, primæ scilicet cum secunda, eo enim ipso quod Deus præfinit iuuare hîc, & nunc ad hunc indiuiduum effectum, & non alium causa secunda, aliàs determinata sit ad agendum quod potuerit, & ad quod adiuta fuerit, necessariò efficit tale indiuiduum, & non aliud. Hæc ergo determinatio si consideretur quasi præuia, & in actu primo, non est formaliter in causa secunda, sed est per coniunctionem ad causam secundam sic determinatam per suam voluntatem; in actu verò secundo nihil est præter actionem talem ab vtraque causa simul profluentem.

6. An causa prima determinetur in suo concursu à secunda.

Ad alteram partem de determinatione diuini concursus, aliqui religiosè formidant ita loqui, quòd causa prima determinetur à secunda in suo concursu, tum quia inde sequeretur actionem causæ secundæ esse in aliquo genere priorem natura, tum quia ille modus determinationis ab alio quemdam imperfectionis modum includere videtur, nam quod ab alio determinatur, ab alio pendet: concursus autem causæ primæ non pendet à causa secunda, sed ipsa voluntate sua suum concursum accommodat, & determinat sicut ad indiuiduum, ita & ad speciem, & ad modum concursus. Alij verò simpliciter concedunt concursum causæ primæ determinari à secunda, vt videre licet in Caietano 1 part. quæst. 14. art. 13. §. *neque sustinendum*, in fine, & quæst. 19. art. 8. in fine, & ex hoc principio defendit contra Scotum posse actionem aliquam esse contingentem, etiamsi Deus ageret ex necessitate naturæ. (Caietan.)

7. Quomodo id sit intelligendum.

Verumtamen vtrumque verum est si rectè explicetur, & imperfectiones, vel superfluæ actiones remoueantur. Itaque dubitari non potest, quin Deus sua libera voluntate definiat concursum suum non solùm quoad indiuiduum, sed etiam quoad speciem, vel modum concursus. Nam diuina potentia de se indifferens est ad varios concursus præstandos, non indifferentia imperfecta, sed perfectissima, quæ est ex omni potentia, & vniuersali virtute, quæ ab extrinseco determinari facilè non potest absolutè, sed tantùm à propria voluntate; ergo Deus ipse est qui determinat speciem concursus, sicut & indiuiduum. Est tamen in hoc notanda differentia, quòd determinatio ad indiuiduum nullum habet fundamentum in causa secunda, sed est ex sola voluntate Dei, vt dixi. Determinatus autem quoad speciem licèt, vt dixi, per Dei voluntatem directè, & efficienter fiat, nihilominus fundamentum, & aliquam rationem habet ex parte causæ secundæ, nam ideo Deus determinat huic causæ dare talem modum, & speciem concursus, quia illum postulat virtus talis causæ tamquam accommodatum suæ naturæ. Vnde licèt non propriè dicatur actio causæ primæ determinari quoad speciem ab actione causæ secundæ, quia in hoc loquendi modo significatur ordo naturæ, cum distinctione aliqua,& pluralitate actionum in re ipsa, propriè tamen dici potest causa secunda in suo genere determinare primam ad talem concursum, postulando ab illa talem concursum, & non alium, neque inde sequitur prioritas naturæ in concursu, vel actione causæ secundæ, quia non postulat talem concursum Dei per suum concursum vt exhibitum, sed per virtutem aptam ad exhibendam talem cooperationem,& non aliam, & in hunc modum determinat concursum Dei quoad speciem, licèt non quoad exercitium. Et sic dicitur causa prima determinari à secunda quoad contingentiam effectus, vel quoad alias proprietates, quas habet actio causæ secundæ per habitudinem ad causam proximam, cui Deus se accommodat, natura talis causæ id postulante. Et hæc doctrina est apertè D. Thomæ 3. contra gent. cap. 66. vbi sic inquit, *Secunda agentia sunt quasi particulares, & determinantes actionem primi agentis*, & quæst. 1. de pot. nat. a. 4. ad 3. vbi sic inquit. *Licèt causa prima maximè influat in effectum, tamen eius influentia per causam proximam determinatur, & specificatur.* quod etiam Caietanus docuit 1. part. quæst. 14. art. 13. & quæst. 19. art. 8. & Ferrar. 1. contra gent. cap. 67. circa rat. 5. ad finem. (D. Thom. — Caietan. Ferrar.)

Vnde facilè intelligitur ad hunc modum determinationis causæ primæ à secunda non esse necessarium concursum præuium receptum in causa secunda, quia non est determinatio ipsius concursus in actu secundo, (vt sic dicam,) vel prout iam emanantis à Deo, sed est determinatio quasi in actu primo, & ad rem explicandam dici potest determinatio, quoad sufficientiam, non quoad efficaciam, quæ solùm prouenit ex coniunctione talium duorum agentium ad efficiendam vnam, & eamdem actionem, ad quam est determinata, & quasi contracta virtus causæ secundæ: virtus autem causæ primæ per se spectata non est limitata ad talem modum actionis, vel concursus; coniuncta verò cum tali causa ad iuuandam illam, consequenter determinatur ad agendum iuxta exigentiam talis causæ, & non aliter. Et in hoc sensu, & non in alio loquutus est Caietanus, vt declararet, quod licèt Deus concurreret cum causa secunda ex necessitate naturæ, si supponeretur in homine libertas arbitrij, non necessitaret illum ex vi concursus, quia non per se solum ageret, sed simul cum causa secunda, & ideo ab illa determinatur ad talem modum agendi, etiamsi nihil in illam priùs influeret. Et hoc benè declarat exemplum quod adducit de principio certo de fide, vel euidenter ac per se noto concurrente cum præmissa probabili ad assensum, ab illa enim determinatur vt tantùm influat in assensum probabilem, quæ determinatio non est per influxum vnius præmissæ in aliam, sed per solam coniunctionem ad eliciendum eumdem assensum, in quem non prius influit vna præmissa, quàm alia, sed vtraque simul mutuò se iuuantes, quia verò sunt inæquales, inferior determinat, & quasi limitat superiorem. Ita ergo seruata proportione intelligendum est in causa prima, & secunda, remotis imperfectionibus, quia causa prima non necessitatur; sicut enim non necessariò agit ad extra, ita etiam absolutè, non necessariò determinatur à causa secunda, sed ipsa voluntariè se determinat illi, quamquam ex hypothesi quod non vult sola agere, sed cum tali causa, & iuxta exigentiam naturæ eius ad dandum concursum in tali specie, & modo necessariò determinatur. Concludimus ergo nullo

8. An inde eliciatur necessitas huius præuij concursus.

vero titulo, vel ratione inueniri hanc necessariam præuiam motionem primæ causæ receptam in secunda ante actionem eius, ac proinde admittendam non esse.

CAPVT XXXVII.

Quid Patres, & Philosophi de necessitate præuij concursus quoad causas naturales senserint.

1. Quomodo sit hoc loco vsurpanda auctoritas.

PRæter authoritatem Scholasticorum Theologorum, quam suprà pro hac sententia retulimus, oportet securitatem eius iuxta Ecclesiasticam authoritatem, & consensionem eius, cum Philosophica doctrina, præsertim Aristotelis declarare. Duo autem in nostra assertione continentur, vnum est affirmatiuum, scilicet necessarium esse concursum concomitantem in ipsa actione causæ secundæ, & hoc probare non oportet, quia in eo conuenimus, quamuis ex his quæ dicimus, satis confirmabitur. Aliud est negatiuum, scilicet, præter concursum simultaneum in effectum, non esse per se necessarium agentibus naturalibus concursum in ipsis receptum, & ab eorum actionibus distinctum, atque ad illas præuium. Hanc igitur solam partem intendimus authoritate confirmare: non oportet autem, vt negatio illa expresse, ac formaliter, vt ita dixerim, in Patribus, vel antiquis Philosophis inueniatur, numquam enim in hanc quæstionem inciderunt, aut illam subtiliter disputarunt. Satis ergo esse existimamus, quòd cùm multa de diuina operatione docuerint, quibus concursus simultaneus adstruitur, numquam alterius concursus præuij meminerunt, neque illius necessitatem nobis indicarunt. Hinc enim alio suprà tradito principio posito quòd illa præmotio si necessaria non est, non datur, credimus assertionem positam Philosophorum, & Patrum, imò & Sacræ Scripturæ authoritate posse non leuiter confirmari; quia in his omnibus solùm legimus nihil fieri, aut posse fieri in mundo, quod Deus ipse non faciat, & nihil aliud nos docent vt necessariũ, vel ad eminentiam, & vniuersalitatem diuinæ causalitatis, vel ad præstandum naturalibus causis auxilium sufficiens, quo suos connaturales effectus producant. Ergo eo ipso tacitè indicant aliam præuiam motionem quæ à solo Deo fieri debeat, necessariam non esse. Consequentia fit valde verisimilis ex dicto principio. Antecedens autem quoad vtramque partem probamus per dicta tria membra discurrendo.

2. Scripturæ auctoritas quæ omnia Deo operāti, & non memini huius præmotionis.

Et primo ex Scriptura ad probandum concursum Dei cum causis secundis, solùm habemus illa testimonia, in quibus omnes effectus, & opera causarum secundarum Deo vt nunc operanti, & per se, ac propriè facienti tribuuntur, vt est illud Isaiæ 26. *Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine.* & illud Ioan. 5. *Pater meus vsque modò operatur, & ego operor.* & illud Iob 10. *Etenim manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me totum in circuitu.* & Psalm. 138. *Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, etenim manus tua deducet me.* vtique mecum cooperando, & clariùs Psalm. 146. *Qui operit cælum nubibus, & parat terræ pluuiam, qui producit in montibus fœnum, & herbam seruituti hominum,* &c. Et similia sunt infinita in Scriptura, in quibus ipsamet effecta, & opera causarum secundarum Deo tribuuntur, & per hunc modum explicant cooperationem eius, cum causis secundis in his, quæ naturalia sunt: quæ simpliciter, & verissimè intelliguntur ratione diuini concursus essentialiter imbibiti in actione creaturæ. Ratione eius possunt ad omnes naturales causas applicari verba Christi, Ioan. 15. *sine me nihil potestis facere,* & verba Pauli ad Philipp. 2. *Deus est qui operatur in nobis velle, & perficere.* Ita enim illa D. Thomas applicat lib. 3. cōtra gent. c. 67. & alia similia. Ergo illa motio præuia quoad hos effectus naturalium causarum non habent in Scriptura fundamentum: non est ergo ex vi Scripturæ necessaria, & consequenter nec asserenda.

3. Replica soluitur.

Dices, interdum talem effectum tribui Deo excludendo causam secundam, quod non aliter potest esse verum, nisi quia aliquid proprium operatur ibi causa prima, ratione cuius totum illi soli tribuitur. Assumptum patet ex illo Ieremiæ 18. *Sicut lutum in manu figuli, ita & vos in manu mea domus Israel.* Apertiùs 2. Machab. 7. *Singulorum membra non ego ipsa compegi,* &c. Ac denique Actorum 17. dicitur, *In ipso viuimus, mouemur, & sumus.* vbi particula *in ipso* indicat præuiam virtutem Dei, per quam viuimus, & operamur. Sed hæc nihil ad præsentem causam faciunt, nam in primo testimonio non agitur de concursu Dei cum causis secundis, sed de potestate, quam Deus habet ad affligendos, & subleuandos homines maiori facilitate, quàm posset figulus vas à se confectum frangere & in meliorem formam restituere. Vnde post verba allegata subiungit Deus, *Repentè loquar aduersùs gentem, & aduersùs regnum, vt eradicem, & destruam, & disperdam illud.* & infrà, *Ecce ego fingo contra vos malum,* &c. vbi Hieronymus, & D. Thomas ponderant verbum *fingo* alludere ad parabolam, seu exemplum figuli. Vnde rectè Maldonatus ibi contra hæreticos aduertit, non agi ibi de animo, sed de corpore, de morte, & vita, & rebus aduersis, & prosperis, de captiuitate, & liberatione ab illa. quasi dicat, *Ego possum mortificare, & viuificare, deducere ad inferos, & reducere,* 1. Reg. 2.

4. Idem ostenditur.

In altero verò testimonio non excluditur actio causæ secundæ, sed tribuitur principaliter Deo, tamquam primo agenti, in cuius virtute, vel mater, vel semen patris in formatione hominis operatur, vt ibi Lyranus notat: vt enim mater illa Machabæorum mentem filiorum ad Deum erigeret, omnia in eum refert, & illi soli beneficium generationis, & formationis corporis humani tribuit, ad eum scilicet modum, quo paulus dixit, *Non ego, sed gratia Dei mecum,* ex quo dixit Gregorius 16. Moral. cap. 16. *Deum solum dici esse, quia licèt aliæ res etiam sint, non tamen principaliter sunt, quia in semetipsis minimè subsistunt, & nisi gubernantis manu teneantur esse nequaquam possunt.* Vnde infrà concludit, *In omni igitur causa solus ille metuendus est, qui principaliter est.* Tertium denique testimonium potiùs confirmat discursum factũ, nam, vt Augustinus dicit lib. 4. de Gen. & liter. c. 12. verbum istud, *in quo viuimus,* &c. liquidò cogitatum, quantum humana mens valet, adiuuat hanc sententiam, qua credimus, & dicimus Deum in his quæ creauit indesinenter operari. Et infrà non ob aliud in illo sumus, nisi quia id operatur. Ita ergo in illo agunt causæ secundæ, quia idem Deus agit, & operatur quod ipse.

5. PP. auctoritas qui declarant diuinum cōcursum per cooperationē cū creatura non per aliquid præuium.

Nazianz. Basil. Dionys. Bernard.

Secundò possumus simili modo ex Patribus argumentari, sicut enim concursum Dei ad operationes creaturarum vbique requirunt, ita illum non nisi per diuinam cooperationem cum creatura declarant. Id constare potest ex Gregorio Nazianzeno Orat. 34. quę est secunda de Theologia, Basil. Hom. 9. Exaëmer. Dionys. de diuinis nomin. cap. 4. p. 4. Bernard. de Grat. & lib. arbitr. post medium, tractans verba Sapient. 8. *Attingit à fine vsque ad finem fortiter*

Gregorius. Augustin. *fortiter disponens omnia suauiter.* Prospero in libro Sentent.in 277.& Gregor lib.6.Moral.cap.6.aliàs 8.& lib.16. cap. 16. aliàs 18. præcipuè verò Augustini sententia expendenda est, quia P.Aluarez disp.18. dicit suam sententiam esse expressam D. Augustini,nullum tamen eius testimonium adducit præter ea,quæ pertinent ad auxilia gratiæ,quæ ad rem præsentem non faciunt, vt postea videbimus. Augustinus ergo in epistol. 146. q.2. vbi docet nunc Deum operari cuncta, quæ creantur, & corporum lineamenta formare, & ita exponit verba Christi Matth.6. *Si fœnum quod hodie est, & cras in libanum mittitur, Deus sic vestit.*; cùm enim dixit,*vestit*, non de præterita ordinatione, sed de præsenti operatione satis indicat. Et simili modo ponderans verbum,*Deus dat corpus*, 1. Corinth 15. ait, non dixit *dedit*, sed *dat*, vt creatorem intelligas efficaciam sapientiæ suæ rebus,quæ quotidie suis temporibus oriuntur,condendis adhibere. In quibus vltimis verbis pondero non aliter explicare Augustinum hanc Dei operationem nisi per efficaciam, quam quotidie tribuit rebus, quæ à causis secundis fiunt, illas vtique efficiendo. Et lib.5. Genes.ad liter. cap. 20. eadem testimonia eodem modo expendens ait, *Sic ergo credamus,vel si possumus intelligamus vsque nunc operari Deum,vt si conditis ab eo rebus operatio eius subtrabatur, intereant.* In hoc ergo ponit necessitatem diuini influxus,& operationis continuæ,quòd sine illius operatione nihil potest subsistere, aut in esse conseruari,ac subinde nec incipere, ex quo solum colligitur necessitas influxus in effectum, & actionem omnis causæ, non verò alterius in causam præter eum,qui ad conseruationem eius, & virtutis eius necessarius est.

6. Quæ ex Augustino obiiciuntur. Sed instari potest, quia statim in eodem capite subiungit Augustinus, *mouet itaque occulta potentia vniuersam creaturam,eóque motu illa versata dum Angeli iussa perficiunt, dum circumeunt sydera, dum alternant venti,dum abyssus aquarum lapsibus,& diuersis etiam per aërem conglobationibus agitatur, dum vireta pullulant, suáque semina euoluunt, dum animalia gignuntur,varióque appetitu proprias vitas agunt, dum iniqui iustos exercere permittuntur, explicat sæcula,quæ illuc cum primum condita sunt tamquam implicita indiderat. Quæ tamen in suos cursus non explicarentur,si ea ille qui condidit,prouido motu administrare cessaret.* In his quippe verbis videtur Augustinus præter singulorum effectuum operationes requirere prouidum modum, quo Deus causas singulas ad suas operationes applicet. Et hoc ipsum significauerat lib.4. cap.12. dicens, non ita Deum die septimo ab opere condendi creaturam requieuisse, *vt à cœli, & terræ, omniúmque rerum quas condiderat gubernatione cessaret,alioqui continuò dilaberentur. Creatoris enim potentia,eo omnipotentis,atque omnipotentis virtus causa subsistendi est omni creaturæ, quæ virtus ab eis,quæ creata sunt regendis,si aliquando cessaret, simul illorum cessaret species, omnisque natura concideret.* In quibus verbis non solùm influxum in ipsis effectibus,sed etiam speciale regimen causarum,quod non fit sine illarum motione,requirit. Vnde paulo inferiùs tractans verba Sapient.7. *Omnibus mobilibus, mobilior est sapientia*, sic ea interpretatur: *Eius motus agilior, celeriórque est omnibus motibus*; & subiungit, *Satis apparet rectè intuentibus hunc ipsum incomparabilem, & ineffabilem, & si possit intelligi stabilem motum suum rebus eum præbere suauiter disponendis, quæ vtique subtracto si ab hac operatione cessauerit, eas continuo perituras.* Et lib.9. cap 15. multa similia habet,in quibus indicare videtur ad exactam Dei prouidentiam præter operationem ipsorum effectuum necessariam esse occultam quamdam & intimam motionem, quæ causas ipsas regat, excitet, & ad operandum applicet.

Verumtamen hi modi loquendi,& similes,qui in Patribus de prouidentia Dei agentibus reperiuntur,nostram probationem non infirmant,sed potiùs confirmant,solùm enim per illa verba docemur, nihil fieri in vniuerso quod ad eius conseruationem,vel rerum procreationem conducat, quod non à Deo agente, & mouente,sapientérque omnia prouidente fiat. Et hoc egregiè confirmauit, & indicauit Augustinus illis verbis *Prouido motu Deus administrat ea,quæ condidit.* Vnde considerari debet,aliud esse loqui de singulis causis secundis simplicibus (vt sic dicam,) prout vnaquæque habet per se sufficientem virtutem ad agendum suum peculiarem effectum; aliud verò esse,loqui de toto ordine causarum vniuersi,& de effectibus, qui ex variis coniunctionibus,aut separationibus earum proueniunt. Quando enim causa est prioris generis,si supponatur habere alia requisita ad agendum ex parte materiæ, seu passi, & nullum habere extrinsecum impedimentum agendi, tunc ad effectum sola actio proxima causæ per se necessaria est, quam à Deo fieri etiam necesse est, quia nihil in rerum natura esse potest nisi Deus illud operetur: alia autem motio ex parte Dei tunc necessaria non est,nec Augustinus vllo modo illam indicauit. Quando autem effectus ob peculiarem conditionem, perfectionem, aut varietatem plurium causarum creatarum concursum requirit,vel quod causæ proximæ aliquid virtutis actiuæ addatur, vel suppleatur, tunc necessarius est aliquis præuius motus, quo vel talis concursus causarum,vel additio virtutis in aliqua causa fiat, & tunc etiam necesse est talem motum à Deo fieri, vel cum aliis causis secundis simul mouentibus,vel interdum à solo Deo si aliæ causæ desint. Tum autem cùm agit Deus solus,non operatur propriè concurrendo, sed vt propria & tota causa supplendo defectum causæ secundæ, vt in creatione animæ rationalis,tum autem quasdam causas per alias mouet,& aliæ motæ tandem efficiant, tunc illa motio Dei respectu causarum, quæ ad alium effectum præstandum, vel inter se, vel ad passum applicantur,vel in sua virtute confortantur,talis motio fit per influxum præuium, & in causam ipsam: tamen ille non est præuius concursus, sed præuium complementum causæ proximæ,vel quoad virtutem, & actum primam, vel quoad conditionem requisitam.Vnde semper ille motus in his agentibus naturalibus, de quibus nunc tractamus, est vel localis, si tendat ad solam coniunctionem, vel applicationem causarum, vel alterationis si propter aliquod virtutis augmentum fiat.

8. Continuatur explicatio modi quo Deus ex August. operatur cū creaturis. De vtroque igitur modo operandi cum causis, & in causis secundis loquitur Augustinus,& ideo dicit mouere Deum *occulta potentia vniuersam creaturam suam.* Et ab Angelis incipit, quibus Deus imperat vt cælos moueant, & inde oriuntur varij aspectus stellarum, & multiplices influxus, quibus & venti excitantur, & aquæ agitantur,& terra fructificat,&c. & ita varij producuntur effectus,qui in prioribus causis virtute continentur, adiuuante tamen,& administrante illas Deo,prouido motu,id est,necessario,& accommodato effectibus, & causis secundis non superuacaneo, aut

aut naturæ cursum impediente. Nam, vt idem Augustinus dixit lib. 7. de Ciuitate. cap. 30. *Sic Deus omnia quæ creauit administrat, vt etiam proprios exercere, & agere mota sinat.* Et lib. 9. Genes. ad liter. cap. 19. eandem Dei cooperationem cum creaturis eisdem ferè modis declarans inter alia dicit. *Natura agit interiori motu, nobisque occultissimo, cui tamen si Deus subtrahat operationem intimam, qua eam substituit, & facit, continuè tanquam extincta nulla remanebit.* vbi per operationem intimam, nihil aliud intelligit, nisi intimum influxum Dei in omnem rem, vt sit, vel fiat. Ideoque supposita operatione Dei in causam secundam, qua illam conseruat, solam operationem in actionem eius ad eiusdem effectus requirit. Et hæc diuina operatio vt ab infinita sapientia, & potenti voluntate procedit, sufficit ad omnes effectus & operationes causarum vniuersi, vt diuinæ prouidentiæ subsunt, vt optimè describit idem Augustinus lib. 3. de Trinit. cap. 3. & 4. Solet denique allegari Augustinus 5. de Ciuit. cap. 9. & lib. 8. Genes. ad liter. cap. 20. quod dicat solum Deum agere in motum, creaturas autem aliquid agentes omnes esse mobiles. Augustinus verò non dicit agentia creata indigere præuio motu ad agendum, sed solùm dicit omnia illa, licèt possint alia mouere, ipsa etiam esse mobilia, quod verum est, non quia semper indigeat motu propter actionem, sed quia omnes res creatæ, siue agant, siue non agant, mutabiles sunt, vt eisdem locis de omnibus infra Deum Augustinus affirmat.

9. Gregorius explicatur.

Et iuxta eandem doctrinam accipienda sunt verba Gregorij dicto c. 16. lib. 16. Moral. vbi inter alia dicit. *Nec ea, quæ mouentur, & non viuunt, suis nutibus ad motum ducuntur, sed ille cuncta mouet, qui quædam viuificat, quædam verò non viuificata in extremam essentiam mirè ordinans seruat.* Et infrà. *Omnia quæ creata sunt per se, neque subsistere prævalent, neque moueri, sed in tantum subsistunt, in quantum vt esse debeant, acceperunt: in tantum mouentur, in quantum occulto instinctu disponuntur.* In quibus verbis licèt priora clara sint (solum enim in eis docet Gregor. sicut omnia pendent à Deo in esse, ita etiam pendere in motibus eius,) nihilominus vox illa, *occulto instinctu* obscura est, & fautores præuij influxus in causam ad illum libenter eam accommodabant, præsertim, quia non de animantibus tantum, sed etiam de inanimatis eam Gregorius intellexit. Paulo enim inferius subdit. Nunquid nam hæc, quæ inanimata, vel quæ viuentia diximus, suis instinctibus, & non magis diuinis impulsionibus agitantur?

10. Idem continuatur.

Veruntamen longè diuersa est Gregorij intentio, explicat enim ibi peculiarem prouidentiam, quam Deus circa res insensibiles, & elementares vniuersi in ordine ad hominum vel vtilitatem, vel punitionem, propter quos fines interdum Deus occultis impulsibus, & motibus, vel per se, vel per Angelicam creaturam sibi ministrantem ita causas secundas mouet, & applicat, sicut ad eosdem fines expedit. Vnde per illa verba, *occulto instinctu disponuntur,* subiungit: *Ecce enim peccator flagellandus est de rebus humanis. Arescit in eius laboribus terra, concutitur in eius naufragiis mare, ignescit in eius sudoribus aer, obtenebrescit contra eum inundationibus cœlum, inardescunt in eius oppressionibus homines, mouentur in eius aduersitate Angelicæ virtutes.* Et ex his subinfert verba superiùs posita. Nunquid non hæc diuinis impulsibus agitantur? Isti ergo impulsus non pertinent ad essentialem (vt ita dicam) cõcursum necessarium vnicuique causæ ad agendum, siue præuium, siue comitantem, sed pertinet ad præuenientes motiones per quas Deus ordinat causas secundas, & concursus earum ad eius effectus producendos, quos per misericordiam, vel iustitiam ad homines alendos, vel flagellandos efficere disposuit. Vnde concludit, *Quidquid est itaque quod exterius sæuit, per hoc ille metuendus est, qui hoc interius disponit.* Illi autem motus, seu impulsus in hominibus, vel Angelis non sunt nisi præuiæ cogitationes, vel excitationes quæ seruata proportione etiam in animantibus brutis motis ab externis obiectis fieri possunt, vt hoc vel illo modo moueantur, vel operentur, vt in Scriptura habemus exemplum in ouibus quas pascebat Iacob, quæ ex apprehensione virgarum varij colores effectum aliquo modo similem in colorum varietate producebant, & in asina Balaam, quæ per visionem Angeli sub sensibili aspectu conturbata, & in diuersos motus agitata est. In elementis verò, & rebus sensibilibus illi impulsus ordinariè consistunt in motibus localibus, aut ab eis incipiunt applicando varias causas efficientes, vel inter se ad simul efficiendum, vel ad materiam hoc, vel illo modo immutandam, ex qua applicatione postea per alterationem varij effectus generationum, aut corruptionum sequuntur. Et ita omnes illi impulsus pertinent vel ad externam applicationem causarum, vel ad complementum virtutis earum: postquam autem sic completæ, & applicatæ sunt, per solum concursum concomitantem sufficienter, & efficaciter operantur.

11. Catechismi Pij V. verba explicantur.

Deinde ad eundem modum intelligenda sunt verba quædam quæ habentur in Catechismo Pij V. p. 1. de exposit. symbol. c. 2. de primo eius art. n. 10. quæ sic habent. *Non solum Deus vniuersa quæ sunt, prouidentia sua tuetur, atque administrat, verum, etiam quæ mouentur, & agunt aliquid, intima virtute ad motum atque actionem ita impellit, vt quamuis causarum secundarum efficientiam non impediat, præueniat tamen, cum eius occultissima vis ad intima pertineat, & quemadmodum sapiens testatur, attingat à fine vsque ad finem fortiter, & suauiter omnia disponat. Quare ab Apostolo dictum est, cum apud Athenienses annuntiaret Deum, quem ignorantes colebant, non longè est ab vnoquoque nostrum, in ipso enim viuimus, mouemur, & sumus.* quę verba alij authores de illo suo præuio influxu omni causæ etiam naturali necessariò ad agendum intelligere volunt. Sed incredibile profectò est authores illius libri eum sensum intendisse, quia valde alienum erat à fine, & vtilitate Catechismi quæstionem valde metaphysicam, & incertam definire, & Parochis proponere, vt iuxta eam populum instruerent, ac docerent, cùm neque communis populus eam intelligere, neque ipsi Parochi eam percipere ordinariè valeant, aut explicare.

12. Pergitur in ea explicatione.

Dico ergo in illo loco solum tradi certam & Catholicam doctrinam, nimirum diuinam prouidentiam, nec efficientiam causarum secundarum tollere, aut impedire, neque causas secundas subterfugere diuinam operationem, aut motionem, quæ illas præuenit, & ad agendum impellit. quæ duo vel iuxta doctrinam datam circa Aug. & Greg. intelligenda sunt, quòd eas præueniat, & impellat, non per generalem concursum à quo earum actio essentialiter pendet, sed per alias motiones, & applicationes quando ad fines intentos per diuinam prouidentiam necessarium est, vel intelligenda sunt generatim, & abstrahendo ab opinionibus, nimirum

nimirum quòd omnes præuenit, vel dando eis virtutes agendi, & conseruando illas, vel etiam offerendo concursum. & auxilium necessarium ex parte sua, & destinata voluntate sua illud quasi præparando, qualecumque illud sit quando actu datur. Et similiter impellit eas, vel per naturales inclinationes illis inditas; vel per speciales motus superadditos, non semper, sed quando ad virtutem agendi, vel applicationem localem, vel animalem (vt sic dicam,) necessarium est. Et hunc esse debere legitimum illorum verborum sensum præter rationem suprà factam constare potest, tum ex ratione ibi subiuncta, *cum eius occultissima vis ad singula pertineat*, quæ solùm improbat omnes motus impulsus, & actiones creaturarum virtute operante diuina fieri, non tamen probant fieri per concursum præuium, aut concomitantem, tum ex testimoniis Scripturæ, quæ statim allegat, quæ nihil aliud probant, nisi quod explicauimus, vt est ex his quæ de Scriptura diximus, constat.

Caput XXXVIII.

Quid de concursu præuio in causis secundis naturalibus D. Thomas senserit.

1. Quæstio de mente S. Thomæ quæ ex illo colliguntur aduersarij. *Aluarez.*

VEnio ad D. Thomam, sub cuius sola vmbra, & authoritate prioris sententiæ authores eam defendunt, & inter eos Aluarez dicit sine dubio esse expressam sententiam D. Thomæ. Sed sine dubio ita est D. Thomæ, sicut Augustini, de quo idem affirmat, non tamen probat, vt notaui. Primum ergo D. Thomas in summa illam sententiam non docuit, sed potiùs hanc nostram satis apertè indicat, nisi in sensu improprio per vim exponatur. Solet autem in primis allegari D. Thom. 1. part. q. 105. art. 4. & 5. (omitto autem nunc quartum, quia in eo specialiter tractat de voluntate, de qua postea dicturi sumus.) In art. ergo 5. agit de omni causa secunda operante. Et in corpore ita concludit. *Deus in omnibus intimè operatur.* Et hanc assertionem probat ex Scriptura Isai. 26. *Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine.* & Iob 10. *Pelle & carnibus vestisti me*. quæ, vt vidimus, in omni proprietate solùm probant concursum cooperantem. Hunc ergo in sua conclusione intendit D. Thomas. Quia verò in discursu rationis vtitur illis modis loquendi, *secundum agens agit in virtute primi, & primum agens mouet secundum ad agendum, & Deus mouet res ad operandum, quasi applicando formam, & virtutes rerum ad operationem.* Ideo alij authores interpretantur omnia hæc dici propter præuium influxum in causam: nos autem dicimus ad omnia illa sufficere influxum in causam, dando illi formam, & virtutem operandi, & conseruando illam cum concursu concomitante in effectum, quod quomodo intelligendum sit soluendo argumenta, & alia testimonia eiusdem Doctoris sancti declarando luculentiùs explicabimus.

2. Mens S. Thomæ qui hanc sententiam probat. Locus ex 1. p. q. 105. a. 5.

Nunc verò quod ad istum locum attinet, ex illo colligimus, D. Thomam præter effectionem, & conseruationem causæ ac permanentis virtutis eiusdem vnam tantùm Dei operationem, seu actionem ponere ad generalem eius concursum, & illam esse concomitantem influxum, & per hoc tacitè docere alium præuium non esse necessarium, sicut ex aliis testimoniis argumentati sumus. Assumptum declaramus. Primò, quia cùm D. Thomas quærit, an Deus operetur in omni operante maximè interrogat de operatione per se, & immediatè tendente ad eumdem effectum causæ secundæ, hoc enim est, quod ad fidei doctrinam pertinet, & contra hoc tendunt omnia argumenta quæ D. Thomas proponit, & occasione quæstionis in hoc sensu intellectæ ortus fuit error, quem in corpore articuli refert. Cùm ergo in principio articuli, ex eo, quòd omnia agunt in virtute Dei, & quòd primum agens mouet secundum, ad agendum infert. *Et ita ipsa* (vtique virtus Dei) *est causa omnium virtutum agentium.* Intelligit planè de causa per se, & immediatè eliciente, seu efficiente ipsam actionem secundarum agentium; ergo in illis principiis, quæ assumit, non loquitur de virtute, vel motione præuia in causam, sed loquitur de virtute intrinseca, & increata ipsius primi agentis, in cuius virtute cætera agunt, & de motione intima, qua secundum agens per concursum in eius actione imbibitum ad agendum iuuat. Nam si illa propositio intelligatur de motione præuia primæ causæ recepta in secunda, non inferretur ex ea per locum intrinsecum immediatus influxus Dei in actionem creaturæ, sed ad summum mediante illa motione indita ipsi causæ secundæ. Meliùs ergo intelligitur illud principium de motione adiuuante concomitanter, & simultanea, & imbibita in actione causæ secundæ.

Idem sumi potest ex altera ratione quam subdit, quia Deus est causa vniuersalissima totius esse, & ideo intimè operatur in omnibus, hæc enim ratio de consensu concomitante concludit, non de alio. Estque considerandum D. Thomam vnam tantùm ponere assertionem, & ad eam probandam, & explicandam omnes rationes dirigere, & variis modis loquendi vti, non quia existimauerit quotiescumque Deus operatur cum causis secundis, duas semper actiones, seu motiones, aut concursus eis tribuere, (numquam enim hoc ita declarauit,) sed vt doceret concursum Dei etiamsi in ipsa actione causæ secundæ imbibatur, esse altioris ordinis & perfectionis, & oriri ex vniuersalissima virtute causæ primæ cui subordinatur, non verò è contrario. Cùm ergo D. Thomas duplicem illam actionem Dei numquam declarauerit, verisimile non est tam confusè, & obscurè, & sine speciali probatione illas tradidisse, vbi rem ex professo, & quasi in vltimo testamento disponebat, ac disputabat. Cuius etiam argumentum mihi est, quia nihil contra duplicem concursum in argumentis obiecit, sed contra vnum tantùm, & in solutionibus defendendo vnum concursum comitantem putat se omnibus difficultatibus sufficienter satisfecisse. De nullo enim alio in solutionibus loquitur, & quæ in eis tradit hunc sensum confirmant, vt breuiter per illas discurrendo declarabo, ac secunda incipiendo, quia in illa res est clarior. 3.

In solutione ergo ad secundum expresè dicit concursum causæ primæ & secundæ esse vnam & eamdem actionem prout procedit à primo, & secundo agente, quæ cùm sint diuersi ordinis, possunt esse principia eiusdem actionis. Idem colligitur ex solutionibus ad 1. si consideretur argumentum quod de immediata actione ipsius effectus procedebat. quia si talis actio est à Deo, superflua esset actio causæ secundæ, cùm actio Dei sufficiens semper existat: quod necesse est intelligi de actione per se, & immediata, aliàs conditionalis propositio impertinens esset, & falsa. Respondet autem D. Thomas Deum quidem per illam actionem sufficienter agere, non in omni genere agentis, sed per modum agentis primi, & propterea non esse superfluam cooperationem secundi agentis; ergo ex vi influxus 4.

influxus primi agentis nullum alium concursum D. Thomas requirit. Considerandum etiam est argumentum tertium cum solutione, erat enim argumentum Deum operari sufficienter in omni operante, quia omnibus dedit virtutes operandi, easque conseruat. Respondet autem non solùm hoc modo operari in omnibus causis secundis, sed etiam eas *applicando* ad agendum, quod verbum *applicandi* statim alij ad concursum præuium applicant. Ego verò, vt responsio D. Thomæ sit sufficiens, inde colligo in phrasi, & modo loquendi D. Thomæ etiam applicationem ad agendum secundi agentis à primo, quæ fit per se ac intimè, & quasi essentialiter requisita, non esse aliam ab ipsa actione, qua secundum agens intimatè, & quasi in actu secundo ita applicatur ad agendum, vt passum virtute sua B contingat, ac proinde non fieri à Deo, nisi per concursum in ipsamet actione imbibitum. Nam si hoc ita non esset, non satis respondisset D. Thomas Deum non tantùm operari dando, & conseruando virtutem agendi, sed etiam applicando ad agendum, quia si illa applicatio esset præuia, adhuc ex vi illius Deus non concurreret immediatè, & per se ad actionem causæ secundæ, sed vel per accidens dando aliquam conditionem sine qua non, vel ad summam dando complementum aliquod virtutis agendi, quam doctrinam paulo pòst tractando locum alium quæstionis 3. de potent. magis explicabo.

5. Denique ad hoc confirmandum expendo, & declaro verba tituli illius articuli, vtrùm Deus operetur in omni operante, illa enim particula *in*, duobus C modis potest intelligi, primò vt dicat habitudinem subiecti, ita vt quæratur an omne operans sit subiectum in quo Deus operetur. Secundò dicere potest particula *in* habitudinem intimæ præsentiæ ad operandum, ita vt sensus sit, an Deus in omni operante operetur, tamquam in illo intimè existens, & cum illo intimè operans. Quòd ergo D. Thomas in priori sensu quæstionem nõ mouerit, facilè persuaderi potest ex dictis, quia neque ex argumentis aliquid obiicit contra illum sensum, nec argumentum, sed contrà ex verbis Isaiæ sumptum in illo procedit, nec in corpore articuli ad illum respondet, neque aliquam rationem affert, qua responsionem in D illo sensu affirmantem comprobet. Intendit ergo alium sensum, quem non solùm dicta omnia contrario modo inducta indicant, sed etiam verba participalis assertionis responsiuæ apertè declarans, sic enim concludit, *sequitur quòd Deus in omnibus intimè operatur*. quod sufficientissimè & verissimè ratione conseruationis formæ, & virtutis agentis simul cum concursu simultaneo eiusdem actionis intelligitur. Ex explicatur optimè ex verbis eiusdem D. Thomæ 1. part. quæst. 8. art. 1. ad 3. vbi ait, hoc ad maximam virtutem Dei pertinere, quod immediatè, in omnibus agit: vnde nihil est distans ab eo, quasi in se illum non habeat.

6. Alia loca S. Thomæ quę præuium illum confirmant. 1. 2. q. 109. a. 1.

E Discursum, & ponderationem huius loci qui in hac materia esse debet capitalis, multum confirmat modus loquendi D. Thomæ de hoc concursu in hac materia de gratia 1. 2. quæst. 109. ferè per totam: nam in 1. art. sic ait. *Actio cuiuscumque agentis creati pendet à Deo quantum ad duo, vno modo in quantum à Deo habet formam, seu perfectionem per quam agit: alio modo in quantum mouetur ab ipso ad agendum*. Deinde addit agens creatum per propriam formam habere efficaciam ad effectum sibi proportionatum: vt autem vltra illum agat indigere forma superaddita; satis apertè insinuans ad effectus proportionatos non indigere forma, vel perfe-

A ctione superaddita, sed tantùm motione, id est, adiutorio, & cooperatione primi agentis. In quo testimonio duo pondero, vnum est duo tantùm postulare D. Thomam ad actionem causæ, vnum ex parte ipsius causæ, scilicet virtutem agendi; alterum ex parte Dei motionem, seu concursum, ac proinde alienum esse à mente D. Thomæ duas actiones, vel motiones ex parte Dei postulare. Alterum est quando causa secunda habet virtutem proportionatam suo effectui non indigere ad agendum noua virtute, aut perfectione in se recepta, ac subinde tunc non esse necessarium influxum in causam, quia si talis influxus esset necessarius, non posset per illum non dari causæ noua perfectio, & virtus actiua vltra illam, quam naturalem habet, vt suprà cap. 28. ostensum est, hoc tamen apertè D. Thomas negat. Eodem modo in art. 2. 3. & 9. vnicum tantùm concursum generalem ad opera naturalia requirit, quod vocat *auxilium Dei mouentis*, vt suprà vidimus: cur autem ita illum appellet, suprà etiam tactum est, & paulo pòst iterum dicetur.

Ad hæc loca respondent aliqui ex Thomistis, sub motione Dei comprehendere D. Thomam concursum præuium, & simultaneum, eósque licèt realiter inter se distinguantur, tanquam vnum numerare, quia ordinantur ad vnum effectum, & ideo quasi vnum censentur. Sed hæc expositio à nullo antiquo Thomista data est, nam Capreol. in 2. d. 28. quæst. 1. ad 12. vt suprà allegaui, negans cum Gregorio necessitatem motionis præuiæ ad auxilium generale, dicit, concordare D. Thomam, & citat hunc locum Conradus etiam ibi de vnica influentia generalis concursus hæc loca intelligit referens ad ea, quæ dixerat quæst. 9. art. 4. vbi in fine corporis ait illam generalem influentiam esse solam efficientiam actionis voluntatis prout est à Deo præter alia, quæ ex quæst. 79. suprà allegauimus. Deinde est alia expositio contra proprietatem verborum, & voluntaria, quia illo modo etiam virtus actiua causæ secundæ, & concursus Dei sunt vnum, quia ad vnum effectum ordinantur, & in beatitudine dici posset, duo tantùm requiri ad videndum Deum, scilicet, lumen, & intellectum, quia licèt requiritur obiectum, seu diuina essentia per modũ speciei, vnum censetur cum lumine, quia ad eumdem effectum tendit. Denique mirum profectò est, vt suprà dicebam, quòd D. Thomas crediderit duas motiones Dei esse necessarias, & quod toties, & in tot articulis semper de illis vt de vna tantùm loquatur, propter solum ordinem ad eumdem effectum, cùm id sit valde metaphoricum, & inusitatum.

7. Responsio ad illa loca reiicitur.

Capreol.

Conrad.

Alij ergo interpretantur D. Thomam loqui in illis articulis de concursu præuio, & in causam. Ita exponit Aluarez & probat, quia S. Thomas dicit, *quod per illam motionem Dei accipiat virtutem ipsa causa secunda ad operandum*. Longè verò aliter exposuit ibi Caietanus, nam dicta quæst. 109 art. 1. in principio dicit afferre D. Thomã illud principium, quòd agens secũdùm indiget motione primi agentis ad mouendum, vt ostendat, *quòd non solùm dependemus in esse, & conseruari, sed etiam in operari, itaque ipso non cooperante non possemus operari*. vbi per illam motionẽ intelligit diuinam cooperationem, & nihil aliud existimat necessarium. Deinde si D. Thomas loquitur de concursu præuio, cùm vnicum tantùm requirit, sequitur ex illius sententia non esse necessarium concursum immediatum Dei in actionem creaturæ, sed in illam solum influere medio concursu præuio, quod nec dictus author admittit, neque dici potest, vt in cap. 28. & sequenti latè declaratum est. Deniq; falsò D. Thomæ imponitur quòd in aliis articulis

8. Alia illorum articulorum explicatio reiicitur.

Aluarez.

Caietan.

articulis dicat causam secundam accipere virtutem ad operandum à prima per motionem præuiam; nihil enim tale in illis articulis inuenietur, sed solùm quòd causa secunda pendet à prima quoad duo, scilicet, quoad virtutem agendi, & quoad actualem motionem, non tamen dicit accipere virtutem, sed potius ait virtutem supponi ad motionem quando effectus est proportionatus naturali virtuti causæ secundæ, & tunc negat esse necessarium aliquid perfectionis illi addi. Vnde alij Thomistæ etiamsi dicant præuiam motionem esse necessariam, negant per illam addi, vel consummari virtutem agendi, quia aliàs tolleretur omnis sufficientia causarum secundarum ante actualem concursum Dei. Et idem P. Aluarez negat illam motionem tenere se ex parte actus primi, quod planè repugnat, si dat causæ virtutem ad operandum, vt in dicto cap. 28. & sequenti latè dictum est. Necessarium ergo est, vt D. Thomas loquens de vna generali motione primi agentis per illum concursum simultaneum intellexerit, quia ille est intimior, & ex vi essentialis dependentiæ euidenter necessarius.

Aluarez.

9. Explicatio aliorum locorum quæ ab aduersariis afferuntur ex S. Thoma lib. 3. contra gent. c. 66. & 67.

Atque ad hunc modum possunt induci omnia, quæ de ista dependentia, & motione causæ secundæ à prima tradit latè D. Thomas 3. contra gent. cap. 66. & 67. quæ solent in contrarium allegari, quia in eis dicit Doctor sanctus omnes causas secundas agere in virtute primæ, & Deum esse causam operandi omnibus operantibus; nam vtrumque volunt aduersarij intelligi propter influxum præuium in causam. Sed non ita est; nam si omnes actiones quas illis capitulis ad illam conclusionem probandam D. Thomas affert, attentè considerentur, nihil de tali concursu præuio in eis inuenietur. Quia solum duobus præcipuis modis declarat Deum esse aliis operantibus causam operandi, scilicet, quia eis dedit virtutes operandi quas semper conseruat, & quia agere non possunt, nisi Deus illarum effectibus, & actionibus esse influat, quod facit per concomitantem concursum: & ratione illius dicuntur omnia agere in virtute Dei, vt paulo pòst in cap. seq. ampliùs explicabo.

10. Explicatur c. 70. lib. 3. contra gent.

In cap. verò 70. vt declaret, quomodo idem effectus sit à Deo, & naturali agente, priùs obiicit tria argumenta, quæ omnia supponunt illam efficientiam in hoc consistere, quòd virtus diuina, & virtus causæ vna, & eadem actione totum effectum naturalem producunt. Deinde modus illius causalitatis per hoc solum declarat, quòd primum agens dat secundo virtutem agendi, & conseruat eam, & applicat illam ad agendum, vbi necesse est loqui de applicatione, qua per se & immediatè fit effectus. Nam inde infert, sicut secundum agens immediatè est actiuum, ita virtutem primi agentis esse immediatam ad producendum effectum, quod certè non esset consequens, nisi illa applicatio ad agendum esset intima ipsi effectus, & per actionem ipsam per se, & immediatè terminatam ad ipsum fieret, vt circa solutionem ad tertium primi testimonij ponderaui. Et iuxta hunc sensum procedunt reliqua, quæ respondendo ad argumenta docet. Nam in primis concedit vnicam esse actionem causæ primæ concurrentis cum secunda, & ipsius causæ secundæ, neque in generali concursu ponit vnquam aliquam actionem quæ sit solius Dei. Deinde ostendit neutram causam esse superfluam, quia secunda agit in virtute primæ, quatenus ab ea essentialiter in agendo pendet, & quia prima vult locum agendi concedere causæ secundæ, illi efficientiam suam ex immensa sua bonitate attemperat. Ac tandem ex eodem principio facilè declarat, quomodo totus effectus sit à duabus causis subordinatis inter se. Non dicit autem aliquã ex his causis, scilicet, primam habere duplicẽ influxum in effectum distinctum ab influxu causæ proximę, nimirum vnũ per virtutem instrumentariam denuò, & actualiter factam in causa secunda & aliũ immediatũ in ipsum effectum, & proximè procedentẽ à virtute increata in ipso Deo existẽte, alioqui debuisset D. Thom. etiam respondere cur hoc superfluum non sit, vel quæ imperfectio causę secundę tot Dei actiones, & influxus requirat, quod sẽper in agẽdo niti debeat immediatè in ipsa virtute increata Dei, & hoc satis illi sit ad dandũ esse suo effectui, & ad depẽdentiã, quã in hoc debet ab ipso esse per essẽtiam.

11. Omittuntur alia loca D. Thomæ.

Alia sunt plura D. Thomæ loca, quæ in vtramque partem ab authoribus vtriusque sentẽtiæ agitantur, quæ nunc omitto, quia vel superioribus similia sunt, vel in argumentis primæ sententiæ tanguntur, & in c. sequenti tractabuntur, vel pertinent ad concursum cũ voluntate libera, de quo dicere incipiemus c... vel denique pertinẽt ad auxilium efficax gratiæ, de quo in lib. 5. dicturi sumus. Aliis ergo omissis prætermittere hîc non possumus locum celebrem in q. 3. de potent. art. 7. quo nos maximè premunt defensores prioris sententiæ, quia in eo, præsertim in solut ad 7. apertè videtur D. Thom ponere in causis secundis duplicem virtutem necessariam ad agendum, vnam firmam, & permanentem, quæ est virtus connaturalis vnicuique causæ, aliam fluentem, quæ à Deo fit in re naturali, & per eam actualiter agat, & de hac dicit esse per modum intentionis, & habere esse incompletum ad instar motus instrumenti, vel vt species coloris in aëre, propter quæ verba dixi in lib. 1. de Auxiliis D. Thomam in eo loco sensisse dari in causa secunda aliquid præuium actu inditum à causa prima ad agendum; illam verò sententiam postea tacitè retractasse quæ responsio reiicitur à nouioribus Thomistis, & video antiquiores etiam nõ ita de eo loco sensisse: nam Capreolus, & Caietanus, vt suprà dixi, doctrinã illius articuli allegant, & sequuntur tanquã consentaneã, & conformem doctrinæ eiusdẽ S. Doctoris, & ideo paulo diligẽtiùs articulum illũ considerare libuit, & simul occasione illius omnia, quæ de reliquis locis diximus, ampliùs declaremus, & cõfirmemus.

Locus q. 3. de potent. art. 7.

12. Explicatur accuratiùs.

Primò ergo considerandus est discursus corporis articuli, in quo impugnato errore, qui secundis causis proprias suas efficientias negabat, ita concludit. *Non ergo sic est intelligendũ, quòd Deus in omni re natururali operetur, quasi res naturalis nihil operetur, sed quia in ipsa natura, vel voluntate operante Deus operatur.* vbi particula *in*, (vt suprà notaui) non dicit habitudinem ad naturam, vel voluntatem vt subiectum, sed vt principium operationis suæ, ratione cuius dicitur Deus in ea operari; aliàs nec assertio responderet quæstioni, neque per illa verba explicaretur Deum efficere ipsammet operationem naturæ. Nam in titulo nõ quæsiuit, an Deus operetur in natura operãte, sed an operetur in operatione naturæ, id est, an operetur ipsammet operationem naturę; in eodem ergo sensu loquitur in illa assertione affirmando Deũ efficere operationem naturæ, & volũtatis, & ideo statim aggreditur explicare modos quibus vna causa esse potest principium actionis alterius: ponit autem quatuor modos. Primus est dando virtutem agendi, secundus est conseruando illam, tertius vt applicans, & mouens virtutem agendi inferioris causæ, quartus vt principale agens respectu instrumenti. Ex omnibus his modis dicit,

cit, Deum esse causam efficientem actionis causæ secundæ: ex illis tamen quatuor modis duo primi ad præsentem quæstionem non spectant: nam etiam Durandus & alij qui negarunt necessitatem generalis concursus, illos modos non negant. quia illi modi efficiendi non sunt per se, & immediati respectu actionis creaturæ, sed remoti, & quasi per accidens, sicut causa causæ, est causa causati, sed præmittuntur à D. Thoma, tam in illo loco, quàm in aliis, quia explicant essentialem dependentiam causæ secundæ, & virtutis eius in suo esse à causa prima, ex qua oritur dependentia etiam in agendo. Oportet autem notare illos duos modos necessariò esse per actiones, seu influxus in seipsa distinctos, quia productio, & conseruatio esse potest eadem actio continuata. Vnde per se tantùm distinguuntur habitudine ad esse, vel non esse, quod præcessit, vt ex Metaphysica constat.

13. Quomodo D. Thom. Deum mouere causam secundam ad agendum.

Tertius modus quo Deus dicitur causa actionis causæ secundæ, erat quatenus mouet illam ad agendum, & addit D. Thom hæc verba. *In quo non intelligitur collatio, vel conseruatio virtutis actiuæ, sed applicatio virtutis ad actionem*, per quæ explicat satis hunc motum non esse talem cogitandum, vt per eum conferatur causæ secundæ noua aliqua virtus agendi, & consequenter non esse concursum præuium, qualis à nouioribus Thomistis cogitatur. Nam quidam illorum fatentur addere complementum virtutis; alij verò licèt nomen refugiant, rem planè fatētur, dum aiunt per illam motionem conferri causæ secundæ aliquid quod est formale principium efficiendi actionem causæ secundæ: ex quo necessariò sequitur tale principium conferri causæ secundæ per illam motionē, ac subinde conferri aliquam virtutem agendi, principiū enim agendi per se non agit sine virtute, vt est per se notum. Explicat ergo D. Thomas motum illum esse tantùm applicationem virtutis ad agendum, quod duobus modis potest intelligi.

14. Primus modus explicādi dictum illud.

Primò proprio, & vulgari modo de applicatione antecedente, quæ solet esse conditio necessaria ad agendum, & antecedere solet in agentibus creatis quoties agere incipiunt, maximè quando agunt ex necessitate naturæ, nam de liberis postea dicemus. Illa enim cum positis omnibus requisitis ad agendum necessariò agunt, si habeant totam virtutem per se necessariam ad agendum, & non agant, non potest esse nisi ex defectu alicuius conditionis necessariæ, quam applicationem præuiam ad agendum nūc vocamus: ac proinde si virtus est eadem, & antea non agebat, & nunc agere incipit, necesse est, vt aliqua applicatio præcesserit. Sed in hoc est notanda differentia inter potentias vitales, quæ immanenter agūt, & virtutes agētes actione transeunte, nam in prioribus semper applicatio materiæ circa quam, fit per aliquā mutationem in ipso agente, quamuis fit semper necessaria in eadem potentia; etenim si potentia sit appetitiua, requirit præuiam applicationem materiæ, quæ fit per cognitionem, & sic applicatio illa fit per mutationem in apprehensiua potentia. Si verò sit apprehēsiua, & antea nihil operetur, oportet, vt ab aliquo obiecto excitetur, quod non fit sine aliqua mutatione, & impressione speciei; si verò iam operatur, potest per potētiam appetentem ad alium actum applicari, & tunc applicatio fit per mutationē in appetitu factam. At verò in his, quæ agunt actione transeunte, applicatio sæpè fit per motum ipsius agentis; aliquando verò fieri potest per solam passi mutationē. In toto autem hoc genere applicationum, motio quæ interuenit fit or-

A dinariè, seu intra ordinem naturæ sistēdo per causas secundas, & per motus physicos, & nobis notos, vt sunt motus locales in rebus inanimatis, & actus vitales per productiones phantasmatum, aut aliarum specierum intentionalium in viuētibus. Et simul etiam tota hæc applicatio fit à prima causa vt concurrente cum secunda mouente, & applicante aliam, & tunc respectu applicantis actiuè Deus agit per concursum simultaneum; respectu verò causæ applicatæ est motio præuia, nō tamen per se requisita ex vi essentialis dependētiæ à prima causa, sed ex defectu cōditionis requisitæ, quæ supponitur præcedere, quod accidentariū est. Nec etiam illa semper recipitur in causa, quæ applica-

B tur ad agendum, sed tunc solum quando applicatio fit per directam actionem in ipsam, quod non est in omnibus necessarium, vt declaraui.

Præter hos autem modos applicationum, non potest cogitari alius qui sit per motionem conditionis tantùm præuiæ ac necessariæ ex parte causæ secundæ, vt præcisè in actu primo intellectæ. Et ideo sicut in locis antea tractatis dixi, ita & in hoc verisimile mihi non est D. Thomam loqui in hoc modo applicationis. Nam licèt verissimū sit, quoties illa applicatio necessaria est, & fit, illam facere Deum; tamen neque est per se necessaria in omni actione creaturæ, neque fit immediatè à solo Deo secundum communem cursum naturæ: hîc autem 15. Reiicitur motio præuia.

C tractamus de concursu, quem Deus per seipsum, & immediatè confert in omni operatione causæ secundæ. Et ideo illo peculiari modo ipsamet exhibitio actionis potest dici applicatio agentis ad agendum, non præuia, seu in actu primo, sed quasi formalis, & in actu secundo, & hæc per se necessaria est in omni agente, quoties de nouo agere incipit; & de hac intelligo loqui D. Thomam, & in illo articulo, & quoties dicit, Deū per generalem concursum applicare causam secundā ad agendū. Ad hoc autem nō est necesse vt aliquid præuium ponat in causa secunda, imò neque illud intelligi potest, quia cùm sit formalis applicatio, quæ per ipsam fit, inter illam, & principium agendi nō potest altera applicatio intercedere, nam omnis alia

D quæ cogitari potest, præcedit, & tenet se ex parte actus primi; hæc ergo applicatio eo modo à Deo fit, quo ipsa actio causæ secundæ, cùm sint idem: actio autem fit per se, & immediatè à Deo per seipsum, seu per concursum simultaneum in ipsa; ergo eodem modo fit dicta applicatio; ergo propter illam non oportet D. Thomam in illo tertio modo ponere influxum præuium in causa.

Instabis expressè D. Thomam docere per hanc applicationem moueri virtutem causæ secundæ ad agendum: quomodo autem moueri potest nisi aliquid in se recipiendo? Vnde D. Thomas semper vtitur exemplis, quæ supponūt motum receptum in re quæ applicatur ad agēdum, vt est applicatio 16. Obiicitur S. Thomam vti verbo mouendi.

E cultelli ad scindendum, vel calami ad scribendum. Respondeo D. Thomam vti verbo mouendi ad explicandā dependentiam secundi agentis à primo, & superioritatem ac potestatem primi agentis in secundum: non oportet autē illud verbum in physico rigore, & proprietate sumere, sed iuxta materiæ exigentiam ac capacitatē. Sicut ergo applicare causam secundā ad agendū, nihil aliud est, quàm illā actioni suæ subiūgere, ita mouere illā ad agēdū, per se, ac formaliter loquendo, non est nisi illā actu agentē cōstituere, quod nō aliter fit effectiuè à Deo, nisi efficiēdo ipsam actionē eius, quod facit per influxū in ipsa actione imbibitū. Et sic etiam dixit D. Thom. in eodē art. & in 1. p. q. 36. art. 3. ad 3. *virtutem causæ primæ coniungere causam secundam* Respondetur.

suo

suo effectui. Non enim coniungit illam, nisi vel potestate, dando illi virtutem agendi, vel actu efficiendo actionem eius, hoc enim modo applicat vltimatè illam, & mouet, seu iuuat potiùs ad agendum.

17. Explicatur responsio.

Addere verò possumus Deum concurrere cum causa secunda per voluntatem suam præbendo concursum; potest ergo actio causæ secundæ comparari vel ad actionem Dei externam, vel ad voluntatem Dei: priori modo non tam dicetur causa secunda moueri à Deo, quàm iuuari, vel cum illa cooperari Deum; posteriori autem modo dici potest moueri à Deo ad agendum, non per impressionem externam, & præuiam in illa factam, sed per quandam subordinationem, ad eum modum quo intellectus dicitur moueri à voluntate, quando ad credendum applicatur, non quia voluntas aliquid imprimat intellectui ad actum fidei, & principium illius, vt quidam nouiter inducere tentant, sed propter sympathiam, & naturalem subordinationem potentiarum, vt est communis Philosophorum consensus. Sic ergo dicitur causa naturalis moueri ad agendum per voluntatem diuinam, quia eo ipso, quòd illa est sufficienter constituta, & expedita in actu primo ad agendum, si vult illi præbere concursum, statim prodit in actionem, etiamsi voluntas Dei nihil nouum in illam exprimat. Est tamen discrimen in exemplo adducto, quia voluntas hominis applicando intellectum, neque aliquid præuium illi imprimit, neque per se, & immediatè influit in actionē intellectus: voluntas autem Dei applicando causam secundā efficit per se, & immediatè actionē eius, & efficiendo actionem, causam etiam secundā ad agendum applicat.

18. Quid sit apud S. Thomam Deum agere cum causa secunda per modum causæ principalis.

Superest quartus modus, quem in eodem articulo D. Thom. addit, dicens Deum efficere actionem causæ secundæ per modum principalis agentis, in cuius virtute causa secunda tanquam eius instrumentum agit, quod longo discursu declarat, tamen summa est, quòd solus Deus dat esse virtute propria: aliæ autem causæ in virtute Dei, de quo principio in capite sequenti plura dicturi sumus. Nunc quod ad hunc locum attinet, manifestum est, cùm D. Thomas ait, *agentia secunda dare esse in virtute Dei*, non loqui de virtute creata, & instrumentali, quam Deus priùs natura influat in causam ipsam secundam, sed de virtute increata, quæ est idem cum ipsa essentia Dei. Inde enim inferiùs probat Deum immediatè agere in omni agente, quia virtus Dei immediatiùs dat esse cuilibet effectui quàm virtus creata: virtus autem Dei est ipsa essentia diuina, & ideo vbicunque operatur virtus Dei, operatur etiam immediatè ipse Deus; loquitur ergo de virtute increata. In eodem ergo sensu dicit, *quòd Deus in qualibet re operatur in quantum eius virtute* (vtique increata) *qualibet res indiget ad agendum.* Ergo respectu illius virtutis increatæ dicuntur causæ secundæ instrumenta, non quia virtutem instrumentariam in se recipiant, sed quia in actionibus suis nituntur in virtute ipsa increata Dei, & quia ad nutum voluntatis Dei operatur, & quia ab ea, vt à principali causa pendent, & illius cooperatione tanquam præcipua motione indigent. An verò causæ secundæ dicendæ sint principales causæ, vel instrumentales, quantum presens materia postulauerit, in capite sequenti attingemus; siue verò vno, siue alio nomine, siue vtroque diuersis rationibus appellentur (quod fortasse de modo loquendi est,) nunc satis nobis est, quòd vt dicuntur dare esse in

A virtute Dei, non oportet vt ad agendū nouā virtutē, præter cōnaturalē à Deo recipiant, quia quęlibet naturalis virtus, quatenus firma est, & permanens ac congenita cum creatura, est virtus instrumentaria illo modo respectu Dei, & ratione sui esse non potest nisi in virtute Dei dare. Vnde in eodem articulo ad 4. ait D. Thomas, quòd tam Deus, quàm natura immediatè operantur; & ad 5. ait, virtutem inferiorem intrinsecè esse instrumentum superioris virtutis, vtique Dei. Vnde subdit exclusa superiori virtute, inferior virtus operationem non habet. Solùm ergo petit ipsam virtutem diuinam, quæ inferiorem iuuet, atque ita concludimus etiam hunc quartum modum efficiendi Dei in operibus causarum secun-B darum, non postulare prætrium influxum causæ primæ in secundam, sed per efficientiam principaliorem Dei in eandem actionem, & effectum sufficientissimè perfici.

19. Altera instantia.

Dices ergo, quartus modus efficiendi non differt à tertio, & superfluè D. Thomas tot modos efficiendi Dei cum causis secundis numerauit, cùm reuera vnus tantùm sit, scilicet per simultaneam cooperationem, vel ad summum duo, vnus mediatus dando virtutem agendi, alius immediatus simul concurrendo. Respondeo quamuis duo

Reiicitur.

primi modi formaliter non pertineant ad actualem concursum, nihilominus, vt iam dixi, à D. Thoma esse præmissos non tantùm hoc loco, sed etiam in aliis suprà traditis, quia valde conducunt ad intel-C ligendam radicem, & causam necessitatis auxilij, seu concursus actualis, quia ex dependentia in esse nascitur dependentia in agere. Deinde sicut priorem modum agendi per actionem remotam in duo distinxit D. Thomas, licèt in re non dicant actiones distinctas, sed vnam permanentem cum duplici habitudine, vt adnotaui, ita in duobus modis vltimis non oportet cogitare duas actiones Dei in re distinctas, quia reuera non sunt, neque in illo art. à D. Thoma asseruntur. Imò contrariæ sententiæ assertores tam ex tertio, quàm ex quarto modo positis à D. Thoma colligunt, & probant concursum præuium, nam per illum dicunt applicari causam secundam ad agendum, & per eundem D moueri vt instrumentum diuinæ virtutis; ergo ex sententia illorum illi duo modi non requirunt duas actiones ex parte Dei, nos verò addimus illam actionem non esse nisi concursum simultaneum, quia per illum sufficientissimè vterque modus fit. Et ex mente D. Thomæ id confirmamus, quia aliàs in omnibus illis quatuor modis cooperationem simultaneam Dei, quæ maximè necessaria est, in prima causa omisisset, quod est incredibile. Scio dicturos vnam sub alia comprehendisse, quia vna ad aliam ordinatur, sed non est hoc verisimile, quia intentio principalis erat ostendere immediatum influxum in actionem, quia hic est E per se requisitus in prima causa, & hic significatur, cùm dicitur Deus esse causa per se actionis creaturæ, & ad hoc declarandum tendunt tertius, & quartus modus agendi à D. Thoma positi. Illis ergo modis Deus operatur per vnum concursum simultaneum. D. Thomas autem illos distinxit, vt duas perfectiones in Deo, vt duas veluti dependentias in causa secunda nobis explicaret. Vna est, quia omnis causa secunda, quamuis naturaliter agat, non potest applicari ad agendum sine voluntate Dei, & ideo eius actio semper est in Dei dominio, & hac ratione dicitur Deus applicare causam secundam ad agendum, quia si suspendat concursum, non potest applicari: si au-

rem illum præbeat, illam applicari finit, & illam etiam applicat, actionem eius cum illa efficiendo. Alia est, quòd Deus solus per se sufficit ad dandum esse, quia solus est ipsum esse per essentiam; creatura verò sicut non potest habere esse, nisi à Deo, ita non potest dare esse, nisi adiuta virtute Dei, quam ob causam dicitur dare esse vt instrumentum Dei pariter illud efficientis. Et ita illi duo modi magis explicant duas rationes necessitatis concursus diuini, quàm duas actiones in eodem concursu distinctas. Quapropter ex toto illo corpore articuli sincere intellecto, nihil est, quod concursum non confirmet.

20. Tertia instantia. Ferratiens. Solùm nobis facessit negotium solutio ad primam, quia in ea videtur distinguere D. Thomas duplicem virtutem, quam Deus dat secundæ causæ, vnam per modum formæ habentis esse ratũ, & firmum, aliam per modum intentionis, & motionis transeuntis, prout intellexit Ferrar. 3. cõtra gent. cap. 70. & sequuti sunt alij Thomistæ recentiores, quorum expositio olim visa est verbis consentanea: tamen quia ille locus cum aliis collatus non est tantæ authoritatis, in illo examinando nõ multum laboraui, & tacitè à D. Thoma reuocatum dixi, quia reuera in nullo alio loco similibus verbis vsus est, neque aliquid fluens per modum intentionis in Dei concursu interuenire dixit. Nunc autem motus authoritate Capreoli, & Caietani attentiùs consideraui discursum illius articuli, & planè intellexi, in quarto illo modo agendi, quo D. Thomas dicit, creaturam agere per virtutem Dei, non agere de virtute instrumentaria à Deo facta in creatura, sed de ipsa virtute increata Dei, vt iam ponderaui, & ex ipso contextu manifestè ostendi. Estque modus ille loquendi satis proprius, vt D. Thomas ipse ex professo declarat 1. p. quæst. 36. art. 3. ad 4.

Capreolus. Caietan.

21. Reiicitur. Hinc vlteriùs animaduerti cum proportione intelligendum esse, quod idem D. Thomas in dicta solutione ad 7. maximè docet, non potuisse communicari creaturæ vt ageret sine operatione Dei, quia licèt illi dari potuerit virtus propria, non tamen vis illa qua agit vt instrumentum primæ causæ; quæ quidem vis, vt declaraui, non est nisi ipsa virtus diuina adiuuãs virtutem creatam ad agendum; igitur ideo non potest virtus creaturæ talis esse, vt non indigeat operatione Dei, quia non potest esse ipsamet virtus Dei, neque potest illi dari, vt sit vniuersale essendi principium, vt idem D. Thomas subiungit. Ex quibus tandem probabilissimè dici posse existimo, etiam in principio illius solutionis, non loqui D. Thomam de virtute creata fluente indita causæ secundæ, prius quàm agat, sed solùm de ipsamet cooperatione Dei, quam comparat D. Thomas motioni instrumenti artis, non quia in omnibus seruet similitudinem, sed solùm in actuali dependentia à superiori agente: in aliis verò non oportet seruari similitudinem, quia nec causæ secundæ, sunt propriè instrumenta, vt infrà dicam, nec exempla oportet esse in omnibus similia.

22. Confirmatur. Cùm ergo D. Thomas ait, præter virtutes natiuas, & permanentes rerum naturalium, *id quod à Deo fit in re naturali, quo actualiter agat esse vt intentionem solam, &c.* de actuali quidem motione Dei intelligendum puto, non tamen ita fieri in re naturali, vt fiat in ipsa causa secunda, vel virtute eius tanquam in subiecto recepta (nisi quando in illa recipitur propria actio, sed ita vt generaliter, & per se loquẽdo fiat in re naturali quoad actionem eius, quia id, per quod immediatè Deus iuuat causam secundam ad dandum esse suo effectui, & ipsamet actio prout fluit à Deo, & ideo dicitur esse quasi motio artis, vel ad modum intentionis. Et hoc modo facilè creditur, & rectè intelligitur, non potuisse communicari creaturæ agere sine virtute principali Dei mouente, sed adiuuante ipsam. Procedetque exemplum D. Thomæ cum proportione quadam: nam sicut instrumento artis, vt securi, tribui nequit, vt absque fabri motione per se scindat, ita nec causis secundis, quæ veluti instrumenta diuinæ artis sunt, tribui potest vt sine supremi artificis influxu efficiant. Ad hunc ergo modum potest ille locus exponi, vt nec assertioni nostræ, nec doctrinæ eiusdem authoris in aliis locis, imò in eodem articulo in corpore contrarius sit. Si autem alicui visum fuerit vim aliquam inferri illi literæ, potest persistere in priori responsione à nobis data, nam sine dubio sententia D. Thomæ in aliis locis satis perspicua est, & in eis si modum loquendi non correxit, quoad sensum doctrinæ saltem emendauit clariùs loquẽdo, quod maximè ex his, quæ de causis liberis dicemus, confirmabitur.

CAPVT XXXIX.

Quid Aristoteles, vel antiqui Philosophi de necessitate concursus præuij in causis secundis naturaliter agentibus senserint.

SVperest vt de Philosophis, præsertim de Aristotele, pauca dicamus. Nam P. Aluarez ita dicit, suam sententiam esse expressam Aristotelis, sicut Augustini, & Thomæ. Ad id autem probandum adducit hæc verba Aristotelis 8. Physic. cap... text. 53. *Vtraque igitur mouere dicimus, & primum, & vltimum mouentium, sed magis primum; illud enim mouet vltimum, sed non hoc primum, & sine primo quidem vltimum non mouebit, illud autem sine hoc, vt baculus, non mouebitur, nisi moueatur ab homine.* In quibus verbis sentit Aristoteles quòd sicut baculus non mouebit aquam, nisi moueatur à manu, ita neque causa secunda aget aliquid, nisi moueatur à prima. Habetque vim hoc testimonium, supposito alio principio eiusdẽ Aristotelis, quòd agentia creata non mouent nisi mota, 7. Physic. c. 1. & lib. 8. c. 5. & intelligit de proprio motu recepto in ipso agente, quia inde concludit deueniendum ad vnum primum mouens immobile. Tandem allegat Aristotelem in lib. de caus. propos. 1. & 16. dicentem virtutem diuinam esse virtutem omnium causarum, & coniungere illas suis effectibus. 1. P. Aluarez. Verba Aristotelis adducta ab aduersariis.

2. Explicantur illa verba. Sed in primis in his locis nihil inuenio ab Aristotele dictum de modo concursus primæ causæ cum secunda: nam in prioribus locis non tractat de omnibus causis efficientibus, sed de mouentibus motu physico. Vltimus autem locus non est Aristotelis, sed vel Procli, vt quidam volunt, vel alicuius incerti authoris Arabis, & D. Thomas in principio Comment. eiusdem libri sentit. Deinde neque priores propositiones in vero sensu applicatæ cum proportione ad quamcumque causam efficientem, neque posteriores aliquid obstant assertioni positæ, sed illam potiùs confirmant, vt statim declarabo. Prius tamen aduerto non satis constare ex doctrina Aristotelis quid ipse senserit de immediato concursu primæ causæ ad

Dubia mens Aristotelis de immediato causæ primæ concursu cum secundis.

ad omnes actiones causarum secundarum. Nam in lib. de Mundo ad Alexandrum versus finem, id planè negare videtur ab illis verbis. *Reliquum est vt summatim disseramus de causa quæ omnia continet, & de qua inquit: Vetus fama est, & quidem hereditaria mortalium omnium vniuersa à Deo, & per Deum nobis esse constituta; nec verò vlla natura per se sufficis orbata salute, quam ipse ferat.* Nihilominus statim latissimè docet Deũ non immediatè ac per seipsum omnia facere, neque omnibus præsentem esse, sed in sublimi loco existentem inde virtutem suam diffundere, primò quidem, ac præcipuè in cœlestia corpora, & interea efficacius in ea, quæ sibi propinquiora sunt, ac proinde hæc terrestria *diuinam vtilitatem* (vt ait) *infirmius participare.* Vnde sic concludit. *Itaque rectius est indicare, quod etiam conueniens & Deo maximè decorum intelligitur in cœlo virtutem esse constitutam & plurimum remotis, vt vno verbo rem absoluam, & omnibus in vniuersum salutem afferre, quàm penetrare, & eo frequenter accedere, vbi neque honestè, neque liberaliter ipse per se conficeret, quæ apud nos essent.* Quod postea exemplo Imperatoris humani latè declarat & suadet, ac iterum concludit. *Grauius, & decentius existimabimus Deum constitutum esse summo in loco, & virtutem eius per vniuersum mundum diffundi Solem, & Lunam versare, & cœlum totum conuertere, auctorémque esse salutis eorum quæ in terra continentur.* Et postea declarat illo simplici motu Deum hæc omnia inferiora operari, & hoc putat ad efficaciam virtutis eius pertinere. Et infrà iterum sic ait, *Natura diuina de simplici quodam rei prima motu proximis largitur, atque de his iterum ad remotiora quoad per vniuersum transeat. Aliud enim ab alio motum, & hoc rursus aliud videtur agitare cum mundo.*

3\. Negat Aristoteles hũc concursum immediatum.

Ex quibus euidenter apparet Aristotelem non credidisse, Deum per seipsum, & immediatè operari omnia causarum secundarum opera immediatione, vt aiunt, suppositi, sed ad summum immediatione virtutis. Imò nec de hac immediata virtute sensisse videtur esse aliam ab influentia cœlorum, quæ ab ipso Deo mouente cœlum originem ducit; & ideo virtus etiam dicitur, quia per virtutem eius efficitur. In hoc autem Aristoteles grauiter errauit, & de Deo, & de efficientia eius humiliter ac indignè sentit: ideo tam de illo, quàm de aliis Philosophis ita dicentibus, meritò dixit Albertus in 1.d.45.art.3. Quidam Philosophi excluserunt voluntatem Dei ab operibus naturæ, dicentes eum tantùm posse mouere *primum mobile, alia verò moueri diuersimodè secundùm distantiam ab ipso, & illi, qui vanitatem sequuti sunt, in vanitate obierunt, & obscuratum est cor insipiens eorum. Sicut Tullius qui negat præscientiam, vt stabiliat casum, & fortunam. Et Commentator super Physicam, & Metaphysicam, qui negat Deum immediatè operari in quolibet, vt stabiliat vnicuique propriam actionem secundùm propriam naturam quam habet, & in 1. d. 3. art. 1. Aristotelis coniecturas dissoluit.*

Albertus.

4\. Nullum efficax argumẽtum ex Aristotele duci potest hoc loco.

Cùm ergo Aristoteles & eius Commentator in errore versatus fuerit, nullum argumentum efficax ex eius doctrina sumi potest: nam si omnino negauit influxum causæ primæ in effectus causarum secundarum, tam immediatione virtutis, quàm suppositi, vt Albertus indicat, profectò neque concursum præuium, neque simultaneum admisit: si autem posuit causam primam influere in effectus causarum secundarum, saltem immediatione virtutis, licèt non suppositi, vt Fonseca sentit, & verba Aristotelis indicant, tunc mirum non est, quòd posuerit præuium influxum in causam, sicut nos capite sequenti dicemus de influxu cœlorum, seu causarum creatarum vniuersalium, quia præter illum non posuit concursum simultaneum: vnde si virtus increata Dei non operetur per seipsam immediatam actionem causæ secundæ, nec causa secunda sola sua virtute illam efficit, necesse est, vt aliqua virtus creata addatur causæ secundæ, quæ habeat vicem Dei, & cum causa secunda operetur.

5\. Quid sit virtus quam Aristoteles dixit à prima causa deriuari.

Iuxta hunc tamen modum ponendi præuium influxum in causam, tollitur concursus simultaneus immediatè procedens ab ipso Deo, sicut Aristoteles illum negauit. Vnde à contrario sumitur efficax argumentum. Nam ideò Aristoteles posuit virtutem illam descendentem à Deo ad causas secundas, priùs ad proximas, & per illas ad remotas, quia non putauit Deum per se facere omnia, & esse in omnibus causis, & immediatè immediatione virtutis propriæ, & suppositi operari in omnibus; ergo è contrario, si immensitatem virtutis increatæ Dei intimè existentis in omnibus causis, & effectibus creatis cognouisset, & perfectum modum operandi Dei in omnibus immediatè per suam virtutem, & suppositum assequutus esset, profectò numquam de illa virtute præuia, & diffusa cogitasset. Quapropter virtus illa de qua Aristoteles loquutus est, non est talis, qualis ab his Theologis cogitatur. Nam ab Aristotele ponebatur vt virtus quædam per modum actus primi, quæ posset supplere totam immediatam efficientiam causæ primæ necessariam ad actionem causæ secundæ, ita vt illa virtus iam non indigeret alio concursu simultaneo ipsiusmet Dei, in quo sensu continet illa sententia grauissimum errorem in fide, & repugnantiam in ratione naturali, quia si virtus illa creata est, essentialiter pendet ab actuali influxu Dei, vt nunc supponimus esse demonstratum. At verò Doctores Catholici longè sunt ab hoc errore, non possunt igitur Aristotelis authoritate iuuari, nec rationem reddere cur nouam præuiam virtutem creatam requirant, si virtutem increatam intimè assistentem, & per seipsam operantem, vt par est agnoscunt.

6\. Responsio ad Aristotelis loca allata.

His ergo consideratis facilis est responsio ad testimonia Aristotelis allegata. Ad primũ enim respondemus Aristotelẽ ibi de mouentibus, & motibus physico motu, siue locali, siue alternationis, siue alio simili loqui. In quibus manifestum est, si plura sint mouentia, & mota inter se subordinata, & sistendum esse in aliquo primo, quod ab alio nõ moueatur, ne detur processus in infinitũ, & à primo mouente pendere reliqua, quia si primum cesset, cætera vsque ad vltimum necessariò cessabunt, quia primum non mouet vltimum nisi mediante proximo: ergo si prima motio cesset, cætera deficiunt; è contrario verò non sequitur, si posteriora cessent, primũ etiam cessare à motu, quia non pendet ab aliis in mouẽdo. Et ideo dixit idẽ Aristoteles in eodem c.5.text.4. In mouentibus, & motis per se ordinatis magis mouere primum, quàm reliqua, quia potest moueri sine reliquis, nõ verò alia sine ipso. Verumtamen in his locis, vt notaui, semper Aristoteles loquitur de causis ita subordinatis, vt vltima tãtùm immediatè moueat in illo vltimo motu, ita vt prima solùm immediatè moueat secũdã, & per illã tertiam, & secũda immediatè moueat tertiã, & illa quartã, & sic deinceps. Et sic clarũ est, tã vltimã causam, quas omnes intermedias debere moueri à prima motu proprio in vnoquoque recepto. At verò subordinatio essentialis inter omnes causas secũdas respectu primę in agẽdo lõgè altioris ordinis

ordinis est, est enim dependentia immediata ab ipso Deo, tam immediatione virtutis, quàm suppositi; & ideo secundùm hanc rationem non pendent à Deo, vt mouente ipsas causas, sed vt coagente, & vt amouente subiectum illud in quo agit causa secunda, quem modum coagendi, & mouendi primæ causæ Aristoteles non agnouit, vt ostendi.

7. Responsio ad secundum locum. Vnde ad alium locum respondetur, principium illud, causa secunda non mouet nisi mota in physicis motibus, propter peculiarem rationem, & imperfectionem inueniri semper veram cum proprietate, supposito communi ordine causarum naturalium vniuersi, siue talis motus requiratur in causa propter applicationem localem, vt fortasse est in motu cœli, siue propter influentiam causæ rerum vniuersalium, cuius indigentia in his rebus inferioribus, & elementaribus inuenitur. At verò abstrahendo à mouentibus, & motis physicè, & loquendo generaliter de causa secunda effectrice sufficienter constituta in actu primo cum omnibus conditionibus prærequisitis ad agendum ante influxum primæ causæ, non est vera illa propositio in proprietate intellecta de motu recepto in ipsa causa agente, quia nulla ratio, vel necessitas talis motus assignari potest, nec terminus propter quem requiratur, vt ex dictis est manifestum. Aristoteles autem si in eo sensu, & vniuersaliter illam propositionem intellexit, ideo est, quia putauit influentiam primi motoris non attingere immediatè effectus causarum secundarum, imò nec ipsas causas secundas proximas, sed solùm aliquam supremam, quam solam Deo esse immediatam cogitauit, & ideo posuit illam influentiam peruenire ad vltimum effectum per aliquem motum omnium causarum intermediarum, vt iam declaraui. Illa autem falsa, & erronea, cogitatione de medio sublata, impertinẽs est ille motus ad propriam influentiam primæ causæ per se requisitam ad actiones causarum secundarum, & iam satis explicaui.

8. Quomodo causa secunda dicatur ab Arist. moueri à prima. Dixi autem non esse veram propositionem cum proprietate intellectam, quia per quamdam metaphoram, vt Fonseca dicit, vel secundùm quamdam proportionem, vt ego in Metaphysica dixi, verissima est. Nam sicut in Physicis proximum mouens, v.g. baculus pendet à manu mouendo, & non mouet nisi motus, altiori modo pendet causa secunda in agendo à prima, nec illa agere potest nisi adiuta ab ista, & secundùm hanc metaphoram, vel proportionem solet concursus Dei vocari motio causæ primæ, non quia sit motio propria ipsius causæ secundæ, vt sic, sed quia est motio illius rei, in quam agit causa secunda, & simul est auxilium ipsius causæ secundæ. Nec hæc interpretatio noua est, aut nostra: nam Caietanus 1.p.q.14. art. 13. illam tradit, licèt aliis verbis, ait enim cùm dicitur causam secundam non agere nisi motam à prima, id posse intelligi vel de motione præuia, vel de cooperatiua, & in priori sensu esse falsam, in secundo autem veram, & ita esse intelligendam; constat autem motionem cooperatiuam non afficere causam secundam, nec illam propriè immutare. Scotus etiam licèt in multis locis repetat illam propositionem, *Causa secunda non agit nisi mota à Deo*, vt in 1.d.2.q.2. & dist.8.q.2. & d.39. q.5. §. *Contra ista*; nihilominus in 4. d.1. q.1. expressè negat causam secundam recipere aliquid à prima, ex vi generalis concursus, & ideo necesse est, vt illud axioma de cooperatiua motione intellexerit. Lychetus etiam, & Cordub. suprà allegati, licet à Caietano dissentiant in vsu distinctionis motionis præuiæ, vel cooperatiuæ ad respondendum Scoto; nihilominus distinctionem ipsam admittunt, dicuntque nunc causam secundam non moueri à Deo nisi motione cooperatiua, & accommodata vnicuique rei, quia Deus liberè agit: dicunt autem aliud fuisse futurum, si Deus ex necessitate ageret, quod nunc nihil refert.

(Margin: Caietanus. Scotus. Lychetus. Cordub.)

9. Respondetur ad lib. de causis. Ad propositiones allegatas ex lib. de causis (quidquid sit de authoritate illius libri, & de sensu in quo loquitur de causa prima, quod longiorem postulabat disputationem nunc non necessariam) respondeo, virtutem primæ causæ esse virtutem omnium non formaliter, sed effectiuè, tum quia confert virtutem omnibus causis, tum quia omnes adiuuat, & cum omnibus operatur, ita vt sine illa nihil per se valeant reliquæ virtutes efficere. quæ omnia vera sunt sine præuia motione, vt iam satis explicatum est. Et similiter dicitur virtus causæ primæ coniungere causam secundam suis effectibus effectiuè, quia immediatè ac per se efficit cum illis actiones earum, per quas actiones formaliter coniunguntur suis effectibus. Etenim licèt daretur influxus præuius, non coniungeret formaliter causam secundam suo effectui, quia ex vi illius adhuc maneret causa in actu primo, vt suprà ostensum est, & ita semper coniunctio formalis fit per actionem: vt autem causa prima efficiat illam coniunctionem, non est necessaria virtus diffusa, sed per suam increatam virtutem id facit, atque adeò per concursum simultaneum, vt iam suprà declaratum est.

10. Conclusio. Ex his ergo propositionibus, & ex aliis, quæ de illo libro referri solent, nihil aliud quàm cooperatio causæ primæ cum secunda comprobatur. Et si qui Philosophi rectè de Deo senserunt, hoc modo efficientiam eius in omnibus, & cum omnibus causis explicarunt. Solentque referri Plato in Timæo, in quo nihil clarum inuenio, & Trismegistus in Dialogo *Crater*, quem videre non potui. Verba autem Philonis in libro, *Quòd sit incorruptibilis mundus*, parum à medio, quæ ex Boëtio refert, & commendat, hîc referam, quia optima sunt. *Deus* (inquit) *inspicit singula, paternam curam gerens rerum omnium, & vt vera fateamur aurigæ more gubernatorisque regit, & gubernat vniuersa Soli, Lunæ, cæterisque syderibus, aeri quoque cæterisque mundi partibus assistens cooperando quidquid ad vniuersitatem, rectámque & inculpabilem dispensationem pertinet.* Cùm ergo ex sententia Philosophorum rectè sentientium diuina cooperatio ad eius vniuersalem efficientiam cum causis secundis satis est, solique illi posuerint influentiam præuiam in causam vel remotam, qui de immediata Dei efficientia in omnibus actionibus creaturarum non rectè senserunt, negari non potest, quin sententia nostra in vera Philosophorum authoritate solidius habeat fundamentum, quàm contraria.

(Margin: Plato. Trismegistus. Philo.)

***

CAPVT

Caput XL.

Soluendo rationes assertioni nostræ contrarias, eadem veritas ampliùs confirmatur.

CVm dictum, & probatum sit ad demonstrationem assertionis positis, satis esse ostendere præuium influxum in causam non esse necessarium, si rationes omnes hactenus excogitatæ ad persuadendam hanc necessitatem inualidæ ostensæ fuerint, profectò sola talium rationum solutio ad assertionem confirmandam sufficere posset, ac deberet. Hoc ergo superest in hoc capite præstandum, in quo septem rationes primas, quæ in agentibus naturalibus locum habent, dissoluemus.

1. *Quomodo causa secunda nihil agat nisi in virtute prima, quę erat prima ratio probãdi concursum præuiũ.* Prima ratio nitebatur in illo principio, quòd causa secunda nihil agere potest nisi in virtute primæ, quod verissimum est: eius autem legitimus sensus est, quem capite præcedenti insinuaui, scilicet, causam secundam non habere virtutem per se, & (vt ita dicam,) solitariè agendi, sed in omni actione sua debere niti in virtute primæ causæ, sine cuius influxu cooperatiuo nihil agere potest, & ita dicitur in lib. de causis in principio, quòd causalitas causæ secundæ formatur per causalitatem causæ primæ, quia scilicet in omnibus Deus immediatiùs, & intimiùs, ac principaliùs operatur, vt ferè exposuit D. Thomas in 2. d. 1. quæst. 1. ad 4. *D. Thomas.* Ad hoc autem necessarium non est, vt præter virtutem agendi permanentem, & in suo genere efficientem, quam etiam habet à prima causa, recipiat in se aliam virtutem fluentem, quia non in virtute illius agit, sed in virtute increatæ potentiæ in ipso Deo existentis. Cuius signum est, quia etiamsi virtus permanens causæ secundæ intelligatur affecta alia virtute fluente, vtraque nihil agere potest nisi in virtute causæ primæ, non solùm quia vtramque debet, & conseruat, sed etiam quia vtraque pendet essentialiter à proprio influxu immediatè procedente à virtute increata primæ causæ. Vnde dato antecedenti in dicto sensu, negatur consequentia, quia supposita sufficientia virtutis causæ secundæ, est superflua alia virtus creata fluens, neque in illa fundatur illud principium, quia licèt causa prima & secunda simul concurrant, & secunda non indigeat alio præuio concursu, nihilominus non concurrunt vt duæ causæ eiusdem generis, neque se iuuantes quasi per accidens ex vtriusque insufficientia, sed vt causæ diuersorum ordinum, quarum inferior est per se sola insufficiens, & essentialiter dependens à superiori, & ideo agit in virtute illius, non verò è contrario, quia superior per se potens est, & sufficiens, vt suprà dictum est. Vnde omnia quæ ibi afferuntur ad probationem antecedentis superuacua sunt, & coincidunt cum secunda ratione, vbi expedientur.

2. *Ad confirmationẽ, virtutem causæ secundæ esse actũ primum admixtum potentiæ quomodo id intelligatur.* Ad confirmationem, cùm in ea sumitur, virtutem causæ secundæ esse actum primum, ac proinde esse actum admistum potentiæ, æquiuoca est, & ambigua propositio, & ideo distinguere, & explicare illam oportet. Nam est sermo de virtute merè actiua, vt est illa quæ agit actione transeunte, vel est sermo de virtute quæ ita est actiua, vt sit etiam receptiua, vt sunt potentiæ animæ. Item cùm aliqua ex his virtutibus dicitur esse actus admistus potentiæ, illud potest intelligi, vel potentia passiua, vel aliquo alio genere potentialitatis. Loquendo ergo de virtute A merè actiua, etiamsi sit purus actus primus & separabilis ab actu secundo, id est, ab actione, non inde fit talem virtutem esse actum admistum potentiæ receptiuæ; nam licèt careat actione, non mouet in potentia receptiua alterius, quia etiam quando agit, illum in se non recipit. Quòd si dicatur actus admistus potentiæ, solùm quia potest actu non agere, hoc non obstat quominus non habeat perfectiorem actualitatem, quàm sua actio, quia ipsa actio comparata ad formam, quæ est terminus eius, est actus imperfectus, quia est via quædam, sicut de omni motu, & mutatione Aristoteles dixit: forma autem quæ est terminus talis actionis, non habet perfectiorem actualitatem, quàm forma, quæ B est principium actionis, sed vel minorem, vt in causis æquiuocis, vel ad summum æqualem, vt in causis vniuocis. Ergo quòd talis actus primus possit isto modo esse in potentia, non ideo indiget noua actualitate sibi inhærente, vt reducatur in actum secundum, nam per solam actionem ab eo exeuntem constituitur in actu secundo cuius est capax. Cuius etiam signum est, quia licèt fingatur amplius actuata per aliquid additum, nondum est constituta in actu secundo, neque aliquo intrinseco initio eius, vt cap. 28 probatum est.

De potentijs autem animæ fatemur habere potestatem actiuam admistam potentiæ passiuæ, sed hoc non obstat, quoniam in sua entitate, & in sua actiuitate habeant actualitatem, simpliciter perfe- C ctiorem quàm earum operationes, quia licèt talis potentia in quantum passiua, secundùm quid sit firmiùs perfecta, quàm sua operatio, in quantum actiua, est simpliciter perfectior. Sicut anima passiuè etiam comparatur ad potentiam, quam in se recipit, & nihilominus perfectiorem habet actualitatem, quæ omnia Philosophis notissima sunt, & sanè ad præsens punctum parum referunt: nam etiamsi fingatur intellectus, verbi gratia, cum illo præuio influxu adhuc est in potentia receptiua sui actus secundi, & per suam entitatem, vel per habitum, aut speciem aliquam habet sufficientem virtutem in suo genere causæ ad producendum suum actum, ad quem est in potentia receptiua; ergo in- D de etiam habet perfectiorem actualitatem; ergo illa alia actualitas quasi media necessaria non est. 3. *Id explicatur in potentiis animæ.*

In secunda ratione aliquæ propositiones assumuntur, quæ in legitimo sensu veræ sunt, malè autem applicantur. Prima est quòd esse existentiæ est proprius effectus Dei, quæ vt vera sit, non est ita intelligenda vt solus Deus dicatur facere esse existentiæ, hoc enim apertè falsum est, aliàs causæ secundæ nihil efficerent, vt statim dicam. Tribus ergo modis dicitur esse existentiæ proprius effectus Dei ex D. Thoma in 2. dist. 1. quæst. 1. art. 4. Primò, quia solus Deus potest illud facere ex vi sui esse, & sola virtute sua, quia solus ipse est ipsum esse per essentiam, & omne aliud est participatum. E Secundò, quia solus Deus habet pro adæquato obiecto suæ potentiæ actiuæ ipsum esse participatum, seu participale, vt est manifestum. Tertiò quòd hinc sequitur quòd solus Deus facit per se primo ipsum esse, ac proinde nulla causa secunda confert suo effectui totum esse illius, nam omnis actio creaturæ supponit aliquod ens, ex quo suum effectum faciat, & ideo non facit per se primò ens, seu esse, sed tale ens, vel tale esse. Deus autem ad suam propriam actionem nullum esse necessariò supponit in re, quam facit, vt in creatione patet, & quando rem præexistentem perficit, vel cum causa secunda operatur, licèt aliquod esse supponat, non tamen ab alio factum

4. *Explicantur variæ propositiones ab aduersariis allatæ in 2. ratione. 1. Propositio esse existentiæ est proprius effectus Dei, quomodo vera sit. D. Thom.*

Q 4

factum, quàm à seipso. Sic ergo productio ipsius esse secundùm omnem huiusmodi perfectionem est propria Dei: causa autem secunda quando producit effectum, licèt illi det esse, non tamen cum illo modo, & perfectione qua Deus, & ideo ex hac parte non indiget illa præuia motione, vel eleuatione; nam ad suum agendi modum generalis concursus simultaneus illi sufficit.

5. 2 Propositio. Creatura nõ dat esse nisi vt instrumẽtum Dei. Explicatur.

Alia propositio ponitur in prima illatione illius rationis, scilicet creaturam non dare esse, nisi vt instrumentum Dei; quæ tangit philosophicam quæstionem, an causæ secundæ sint instrumentales, vel principales respectu suorum effectuum, in quo Platonici posuerunt, esse tantùm instrumenta, quam sententiam refert, & approbat Damascenus in sua physica cap. 9. & Simplicius 2. physicorum cap. 3. a. 29. & interdum ita loquitur D. Thomas in q. 3. de potent. art. 7. Et illum loquendi modum defendit Caietanus. 1. p. q. 45. art. 5. §. *Ad Durandum.* Aristoteles verò 2. lib. physicor. & 5. Metaph. causas secundas simpliciter principales vocat, quia in suo genere agunt propria, & sufficienti virtute. quem modum loquendi Philosophi & Theologi communiter probarunt, quia reuera est proprius, nam alius solùm per analogiam introductus est, & ad explicandam subordinationem & dependentiam causarum secundarum à prima, & ad notandum quòd causæ secundæ nihil possunt per se facere sine influxu primæ. Et hæc sine dubio fuit mens D. Thomæ, vt etiam Thomistæ communiter sentiunt. Quocirca causæ secundæ non dicuntur instrumenta, etiam illo Platonico modo propter præuiam instrumentariam virtutem fluentem illis additam quando actu operatur, sed quia virtutes earum permanentes sunt quasi instrumenta Dei, quia & ipse per illas tanquam principale agens operatur, & illæ sine actuali influxu illius operari non possunt, etiamsi ille influxus non sit motus in eis receptus, nam etiam in naturalibus instrumentis hoc necessarium non est, vt in Metaphys. ostendi disp. 17. sect. 2. n. 14. Vnde Damascenus supra Platonem dicentem principem mentem esse efficientem omnium rerum causam, naturam autem instrumentalem esse, ipse explicuit, hoc est, adiuuantem causam esse pronuntiat.

Damascen. *Simplicius.* *D. Thom.* *Arist.* *Damascen.*

6. Distinctio modernorum reijcitur.

Aliqui verò ex dictis modernis distinguunt inter causam secundam, vt communicantem effectui suam formam, vel vt dantem effectui, & sub priori ratione dicunt esse causas principales, quia forma producta non excedit perfectionem, & actualitatem producentis. Sub posteriori autem ratione dicunt esse propria instrumenta Dei, quia vt sic attingunt proprium effectum eius, & ad hoc dicunt requiri præuiam motionem, quia instrumentum non agit nisi vt motum. Sed distinctio hæc nec satis intelligi, nec satis probari potest, quia producere, seu communicare formam, & dare illi esse, physicè, ac verè loquendo non sunt duo; ergo vel vtrumque fit à causa secunda vt ab instrumento, vel vt à principali causa. Antecedens patet, quia efficere, nihil aliud est, quàm dare esse, nec aliter causa secunda communicat effectui formam suam, quàm dando illi esse, non quidem essentiæ, nam hoc de se potentiale est, nec fit actu, nisi cùm coniungitur ei existentia. Item quia causa secunda non communicat suam formam, nisi educendo similem ex potentia materiæ; ergo per hanc eductionem transfertur forma ab esse in potentia, ad esse in actu; ergo per illam mer constituitur sub esse existentiæ. Consequentia verò prima per se clara est, quia sicut in termino idem est formam fieri, & recipere esse, ita etiam in causa eadem est virtus per quam efficit principaliter, vel instrumentaliter.

Quapropter non magis completur causa secunda per actionem præuiam in virtute agendi ad dandum esse, quàm ad producendum formam talis speciei, vel perfectionis. Imò licèt ibi fingerentur duæ actiones re, vel ratione distinctæ, vna efficiens formam, & alia dans illi esse, etiam esset distinguendus duplex concursus simultaneus Dei, quia creatura nihil omnino facere potest sine tali concursu; ergo vel ad inducendam formam sufficit concursus simultaneus, & ita ille erit primus concursus Dei, & consequenter alius similis sufficiet ad dandum esse, & potius ille prior erit quasi præuius ad secundum; quia si illa duo sunt in effectu distinguenda, prius est educere formam quoad essentiam, quàm dare illi esse, quia essentia supponitur existentiæ tanquam potentia actui. Non ergo erit necessarius alius concursus præuius in ista causa ad dandum esse, quia ex illa priori productione formæ necessariò resultat ipsum esse cum concursu imbibito in illa resultantia, seu productione ipsius esse. Nec videtur posse probabiliter cogitari, quòd inter illas duas actiones, vel concursus, vtrumque distinctos interueniat tertius præuius ad efficiendum esse, & subsequens ad communicationem propriæ formæ. Vel certè si præuia motio ponatur ante totam efficientiam causæ secundæ, tam vt communicantis suam formam, quàm vt dantis esse, sic æquè complebitur per illam præuiam motionem in virtute agendi sub vtraque ratione, & ita non magis sub vna erit causa principalis, vel instrumentalis quàm sub alia. 7. Pergit in ea refutatione.

Dico ergo vnamquamque causam secundam in suo genere esse causam principalem, tam sui effectus, quàm esse, quod illi tribuit, ac proinde superuacaneam, & sine fundamento rationis postulari motionem propter effectionem ipsius esse. Quia sicut forma communicata effectui non excedit formalem perfectionem causæ, ita neque esse, quod fit in effectu perfectius est, quàm esse causæ, & sicut forma fit vt actu existat, ita forma causæ est principium agendi vt est in actu, atque adeo per suum esse actuale non minorem actualitatem habet, quàm sit esse datum effectui; ergo quoad vtrumque est principium principale proximum; ergo ex hac parte non indiget præuia motione. Aliunde verò ad hanc principalem efficientiam causæ secundæ, etiam respectu illius esse, quod facit necessarium non est, vt det esse independenter ab ipso esse per essentiam, neque vt primò per se attingat ipsum esse, vel sub communi ratione essendi, vel non præsupponendo aliquod esse in effectu, sed satis est, quod in suo genere per se, & propria virtute attingat illud esse, quod antea non erat, nisi in potentia, & per talem actionem in actum reducitur concurrente prima causa, à qua omne esse creatum essentialiter dependet; neque enim causa secunda est principalis in omni genere, vel independentia ab omni superiori causa, sicut est Deus, quod verum est, siue consideretur vt dans formam, siue dans esse ad vtrumque; ergo sub vtraque ratione sufficit dependentia à Deo per intrinsecum, & simultaneum concursum.

8. Assert. Causa secunda est causa principalis in suo genere.

Ad tertium cùm in eo sumitur, concursum causæ secundæ essentialiter dependere à concursu causæ primæ, si intelligatur, vt verba in rigore sonant, 9. 3. Ratio aduersarij reijcitur.

Quid sit cõcursum causæ secundæ pendere essentialiter à concursu causæ primæ.
D. Thom.

sonant, de vtroque concursu, vt est aliquid egrediens à sua causa, & realiter ab illa distinguitur, & dependentia effectiua, sic falsum est antecedens; quia concursus causæ primæ, & secundæ in re non distinguuntur, sed sunt vna simplex actio cum duplici habitudine transcendentali, vt cum D. Thoma, & communi sententia diximus; & ita concursus in re non fit à concursu, neque vnus pendet efficaciter ab alio, quia idem non facit seipsum, neque à seipso pendet; sic ergo intellectum antecedens negandum est, ad probationem autem negatur, inde sequi ea incommoda, quæ ibi inferuntur, vt iam declaro. Quamuis enim concursus causæ secundæ non pendeat à concursu intrinseco causæ primæ in genere causæ efficientis, vt dictum est, nihilominus pendet essentialiter ab ipsa causa prima, & ab eius voluntate, quam aliqui vocant concursum Dei internum respectu cuius verissimè dicitur concursus causæ secundæ pendere essentialiter à concursu interno causæ primæ, est enim de essentia actionis causæ secundæ, vt simul, ac principaliter à Deo fluat, & ideo essentialiter pendet à causa prima, & ideo quasi formaliter dici etiam potest concursus causæ primæ essentialiter pendere à concursu causæ primæ, vel potiùs illum concludere, ad eum modum quo ratio specifica potest dici pendere à generica, quia illam essentialiter includit.

10. Ea propositio sic explicata non iuuat aduersarios.

Et hinc fit necessarium non esse (quod in prima consequentia illius rationis infertur,) concursum causæ primæ vtique proprium, & ad extra esse priorem ordine causalitatis concursu causæ secundæ, quia vbi non est causalitas, non potest esse prioritas, quæ in illa fundatur, sed ostensum est vnum concursum non esse causam alterius, quia sunt idem; ergo nec prioritas esse potest. Et hoc ipsum fatentur dicti Thomistæ de concursu simultaneo, nunquam tamen probant esse necessarium alium concursum externum causæ primæ, qui sit vera causa efficiens, actionis causæ secundæ, & consequenter prior natura concursu causæ secundæ. Et possumus argumentum retorquere, quia aliàs etiam esset concedendum vnum concursum causæ primæ esse priorem natura alio concursu eiusdem primæ, quod non videtur admittendum loquendo de proprio concursu ad extra, quia reuera superfluum est. Atque hæc omnia coguntur dicti authores concedere de concursu simultaneo Dei ad extra comparato cum influxu causæ secundæ. Satis est igitur quòd concursus ad intra, seu voluntas concurrendi sit prior causalitate, & natura, quàm concursus causæ secundæ. Comparando autem inter se causas primam & secundam, causa prima dicitur prius influere non prioritate naturæ in ordine causalitatis fundata, sed prioritate perfectionis, & independentiæ, aut etiam illam quæ dicitur in subsistendi cõsequentia, quia Deus, quantum est ex se, potest agere sine causa secunda, non verò è conuerso. Et eodem modo si concursus ipsos secundùm rationem distinctos inter se conferamus, potest concursus Dei eisdem modis dici prior, licèt non causalitate, vel ordine naturæ, vel inter, vel in attingendo terminum, vt explicuit etiam Caietanus 1. p. q. 14. art. 13. & q. 19. art. 8.

11. Inde non sequitur causam secundam esse primum principium suæ actionis.

Nec hinc sequitur (quod in eadē ratione referebatur) causam secundam esse primam in agendo, seu primum principium suę actionis, quia non dicitur Deus causa prima, vel primum principium, ex eo, quod prius natura efficiat suum effectum, quàm causa secunda, quando cum illa operatur, nec prius sola efficiat aliquem concursum priorem actione causę secundę, sed dicitur prima, quia non pendet ab alia in agendo, quod nulla alia causa habet, nam omnis alia requirit auxilium superioris causæ, quæ à nullo pendeat. Neque oportet, vt hoc auxilium sit præuium, & receptum in causa, sed sufficit simultaneum, & inclusum in actione causæ secundæ. Vnde nulla est illatio, quę in argumento fit quòd si causa secunda non indiget præuio influxu prioris causæ, etiam non indigeat auxilio causæ prioris, quia est illatio ab inferiori ad superius negatiuè, ac si quis inferret, si homo non indiget carne ad viuendum, non indigere cibo. Concursus enim concomitans verum auxilium est, & causa quæ sine illo agere non potest, eo ipso non potest agere sine auxilio, & influentia prioris causæ. Hoc ergo satis est vt non sit primum principium in agendo.

12. Confirmatur ex S. Thom.

Et hoc ipsum reuera tradit D. Thom. in 2. d. 37. q. 2. art. 2. cuius ratio, & intentio ibi non fideliter allegatur. Tractat enim ibi D. Thom. an actus peccati, vt actus est, sit effectiuè à Deo, refértque opinionem negantem Deum concurrere ad illum actum, eamque refutat deducendo ad illud inconueniens, quòd voluntas in eo actu ageret vt prima causa, & primum principium: illationem autem facit his verbis. *Ex ea videtur sequi, quòd sint plura prima principia. hoc enim est de ratione primi principij, vt agere possit sine auxilio prioris agentis, & influentia eius. Vnde si voluntas humana actionem aliquam posset producere, cuius actor non esset Deus, voluntas humana rationem primi principij haberet.* In quibus verbis aduerto mutata esse à P. Aluarez dicta disp. 18. n. 14. nam vbi D. Thom. ait. *Si voluntas humana actionem aliquam posset producere, cuius actor non esset Deus*, ipse dicit, *Si voluntas humana aliquam actionem produceret absque motione prioris agentis*, quæ verba ad minimum æquiuoca sunt, & ab ipso in alio sensu referuntur, qui verbis D. Thom. non cõtinetur. Nam iuxta verba D. Thom. ratio eius non procedit contra eos, qui fatentur actum peccati non posse fieri sine concursu simultaneo Dei, etiamsi negent fieri sine præuia motione, nam actio quæ fieri non potest sine concursu simultaneo Dei, talis certè est, vt eius actor sit Deus; ergo si voluntas ad illam requirit concursum simultaneum Dei, non potest agere actionem, cuius actor non sit Deus; ergo stante necessitate concursus simultanei, discursus D. Thomæ immeritò, & sine vlla probabilitate applicatur contra negantes motionem illam præuiam quod maximè necessarium iudico in concursu ad actum peccati, vt infrà dicam. Hîc tamen aduertere non omittam, licèt D. Thom. soleat concursum simultaneum nomine motionis appellare, vt suprà declaraui, nihilominus, quia ibi tractabat de concursu ad actum peccati, ne ipsas aures offenderet, noluisse Deum appellare motorem ad illum actum, sed illius actorem, & ibi tacitè alia loca explicuisse, vt concursus intelligatur tantum esse motio cooperatiua, ratione cuius dicitur Deus agere actionem causæ secundæ.

Aluarez.

13. Continuatur explicatio verborum D. Thomæ.

Atque ita reliqua, quæ in illo argumento adduntur, non procedunt contra nostram sententiam: nam responsio quam ibi D. Thomas refert, & refutat, non est nostra; imò nos etiam illam reprobamus, quia vt voluntas in nulla actione sua operetur, vt primum principium, non satis est, vt nec esse, nec virtutem agendi habeat à se, sed necessarium esse dicimus, vt sine

sine influxu primæ causæ, nihil possit operari. Nam hoc sequitur ex primo, vt optimè replicat D. Thomas in prima ratione sua: nam agere est proportionatum ad esse; ergo quod esse non potest sine influxu prioris agentis, neque agere potest sine simili influxu. Dicimus autem ad hoc sufficere influxum simultaneum, nam cum solo illo verissima est illa propositio cuius essentia ab alio est, oportet, vt est virtus, *& operatio* ab alio sit: nam per virtutem ibi non intelligit D. Thomas præuium concursum (cùm dicat, virtutem ab essentia rei procedere,) operatio autem non est à Deo, nisi per simultaneum concursum. Item ille concursus sufficit, vt causa secunda non sit primum agens, quia eius actio verè reducitur in primum agens, scilicet Deum, tamquam in causam, quia per illum concursum Deus verè est agens illius actionis, & est prius prioritate vniuersalitatis, & independentiæ, vt supra declaraui. Et ita etiam malè explicatur contra nos secunda replica ex D. Thoma sumpta.

14. Idem ostenditur.

Denique idem concursus simultaneus sufficit, vt voluntas, seu causa secunda non habeat agere à se, quod in tertia replica D. Thomas assumit, quia illa particula *à se*, excludit omnem influxum superioris causæ. Et in hoc sensu procedit ratio D. Thomæ, *quia res, quæ non habet esse à se, non potest à se durare; ergo neque potest à se agere.* Dicitur enim res non durare à se, quia indiget actuali influxu Dei, vt agat. Est tamen differentia, quia res durat per influxum solius Dei, quia ipsa non potest concurrere actiuè ad suam conseruationem; agit autem non per influxum solius Dei, quia necesse est vt ipsa etiam concurrat, hoc enim essentialiter includitur in conceptu actionis, seu agendi, & hoc modo accipit causa secunda à prima ipsum actualiter agere, quia in illud ipsum immediatè influit Deus, non quia in ipsam potentiam agentem quippiam aliud ante actionem influat, quia etiam si illud influeret, per talem influxum non immediatè daret hoc, quod est agere; sed daret quoddam principium agendi, vel complementum eius, quod satis non est ad vim rationis, & intentionem eius, quæ est ostendere necessitatem immediatè influxus diuini in ipsam actionem. Nam vt dicatur Deus mediatè dare ipsum agere præter totam virtutem proximam agendi, vel etiam vt dicatur creatura non agere à se, non habens à se eamdem virtutem agendi, propter hęc, inquam, non est necessarius concursus pręuius, quia ratione permanentis, & innatæ virtutis, & concursus simultanei, hæc omnia verè dicuntur de causis naturalibus; non ergo procedit ratio in illo sensu, & ita ad vim illius præuius concursus, non solùm non est necessarius, sed etiam illi posset obstare, nam inde posset inferri concursum simultaneum non esse necessarium, vel saltem illa ratione non probari.

15. Prima confirmatio aduersariorum ex productionibus diuinis reiicitur.

Ad confirmationes autem aliorum, in primis ad exemplum ex diuinis personis sumptum respondemus, vel non esse ad rem, vt potiùs probare oppositum, nam Filius non dicitur producere Spiritum sanctum à Patre, & non à se, quia habeat à Patre alium influxum præter communicationem essentiæ & virtutis spirandi; sic ergo si seruanda, vel imitanda est proportio, creatura sufficienter dicetur non agere à se, quia non habet à se virtutem agendi, sed à Deo; & ita inde non colligetur necessitas actualis influxus Dei: vt ergo seruetur proportio, dicendum erit, quòd sicut Filius, quia non spirat nisi per virtutem acceptam à Patre, habet etiam, quòd non possit solus spirare sine Patre immediatè spirante, ita creatura, quia habet virtutem datam, &

A conseruatam à Deo, non potest agere sine Deo simul agente, & ita concluditur concursus simultaneus, non præuius distinctus ab effectione, & conseruatione virtutis agendi.

16. 2. Confirmatio, sequi aliquid esse in creatura quod non sit à solo Deo, reiicitur.

Ad aliam verò confirmationem negamus ex ablatione præuij concursus sequi, aliquid esse in creatura, quod non sit à Deo solo: nam proxima virtus agendi, vt calor, non est à solo Deo, sed vel est etiam ab extrinseca causa prima, vel ab intrinseca forma nascitur, Deo simul influente, vt in igne, & actio causæ secundæ, etiam non est à solo Deo, vt constat, quamuis sit immediatè ab illo. Determinari autem ad agendum (à quo argumentum sumitur) non est aliquid distinctum ab his, nam determinari sumi potest, vel in actu primo, vel in actu secundo, & priori modo in causis naturalibus de quibus agimus, determinari nihil est distinctum ab ipsa virtute naturali, quæ per seipsam est distincta ad vnum, & ad modum agendi ex necessitate naturæ. Posteriori autem modo determinari ad agendum non est nisi agere, & ita non est distinctum ab ipsa actione, neque in his agentibus aliquid medium inter hæc cogitari potest.

17. 3. Confirmatio actionem causæ secundæ non esse effectum præmotionis Dei explicatur.

Denique ad vltimam confirmationem iam dictum est actionem causæ secundæ non esse effectum præmotionis Dei, sed increatæ virtutis, & voluntatis. Nec in his causis naturalibus Deus aliter facit causam secundam operari, nisi dando illi proximam virtutem agendi cum omnibus ex parte illius requisitis, & cum illa simul concurrendo, quia sicut facere non includit nisi virtutem agendi, & actionem, ita Deum facere, vt sol illuminet, verbi gratia, nec est, nec esse potest aliud, quàm facere solem cum virtute illuminandi, & constituere illum in tali loco, &c. & cum illo ad illuminandum concurrere, & idem est in qualibet alia causa secunda naturali, vt à quolibet facilè considerari potest.

18. 4. Ratio aduersariorum ex essentiali subordinatione causæ secundæ ad primam côfutatur, & prima instâtia de Angelo ad inferiores causas comparatur.

Ad quartum negatur consequentia; nam essentialis subordinatio causæ secundæ ad primam non consistit in necessitate motionis præuiæ, sed in necessitate motionis cooperatiuæ, seu concursus simultanei, vt satis declaratum est. Ad primam autem probationem responsum est etiam, Deum non esse causam primam, quin prius moueat causam secundam iam sufficienter constitutam in actu primo ad operandum, sed quia ab illa pendet in agendo omnis alia causa. Vnde instantia, seu exemplum de Angelo, vel quacumque alia causa perfectiori comparata ad minus perfectam, nihil ad rem facit, quia non quilibet excessus perfectionis constituit rationem causæ primæ, sed ille, qui est in virtute agendi à se, & in ratione vniuersalissimæ causæ, à qua omnis alia pendet in agendo.

19. Reiicitur 2. probatio nô dari ordinē per se inter causam primam & secundam.

Ad secundam probationem negatur sequela, nimirum, non dari ordinem per se inter causam primam, & secundam: nam hic ordo per se non consistit in indigentia motionis præuiæ, sed in hoc quòd omnis causa secunda per se, & ex natura sua postulat auxilium causæ primæ influentis secum ad dandum esse suo effectui, quia sicut ipsa habet esse per se, qui optimè fundatur in natura causæ habentis esse participatum ab alia quæ est suum esse per essentiam, alius verò ordo prioris, & posterioris concursus nullum habet in rebus fundamentum. Vnde exemplum de duobus trahentibus lapidem, hic non bene accommodatur: nam licèt in simultate concurrendi sit simile, non ordine, neque in dependentia, nam vnus trahens lapidem per se non pendet ab alio, licèt fortasse ob imperfectionem virtutis in suo genere indigeat iuuamine alterius eiusdem

eiusdem ordinis: omnis autem causa secunda quantumuis in suo ordine perfecta, & sufficiens sit, essentialiter subordinatur primæ, à qua pendet, vt declaratum est.

20. 3. Probatio omnem causam secundã agere motã reiicitur.

Ad tertiam probationem in qua sumitur, quòd omnis causa secunda mouet mota, si intelligatur de motu proprio recepto in ipsa, respondemus peti principium, nam hæc est conclusio probanda. Negatur ergo illa propositio intellectu de motu proprio, & in causa secunda verè ac realiter recepto; nulla enim ratio sufficiens redditur ob quam talis motus sit per se, & quasi essentialiter necessarius ad actionem causæ secundæ, cum sine illo possit causa secunda habere totam virtutem ex parte sua necessariam ad effectum, & Deus non indigeat illo motu ad præstandam totam efficientiam ex parte ipsius necessariam. Multoque minus reddi potest ratio, ob quam ille motus requiratur, vtputa conditio sine qua non, & præsertim de potentia etiam absoluta necessaria, vt in c. 28. latè discursum est In quo autem sensu, & de quibus mouentibus, & ex quo fundamento Aristoteles illam propositionem protulerit, in præcedenti capite declaraui, vbi etiam dixi per se, & in omnibus causis secundis solum de motu cooperatiuo esse in vniuersum veram: de præuio autem solum quando causa secunda habet imperfectam virtutem, vel indiget aut applicatione ad passum, aut coniunctione ad obiectum, quam antea non habebat.

21. 4. Probatio ex causis vniuersalibus reiicitur.

Vnde facilè respondetur ad quartam probationem quæ à causis vniuersalibus sumebatur, est enim in illis longè diuersa ratio: nam sol, verbi gratia, quatenus influit vt causa vniuersalis (idemque est de cæteris,) non concurrit cum causis secundis immediatè immediatione suppositi, & ideo necesse est vt per media interiacentia diffundat virtutem suam vsque ad causam secundam maximè distinctam à se, & quæ sit proxima respectu effectus; influxus ergo illius virtutis, & præuius est ad vltimum effectum, & necessariò debet esse in causa proxima illius. Deinde si tales causæ vniuersales sint corporeæ, vt cæli, non consistit influxus earum, nisi in alteratione aliqua, seu productione qualitatis, quæ sit virtus actiua coadiuuans causam secundam proximam, vt est, verbi gratia, calor respectu Solis humiditas respectu Lunæ, vel fortasse aliæ qualitates nobis occultæ respectu singulorum astrorum; si verò vniuersales causæ immateriales sint, vt Angeli immediatè tantùm influunt motum localem, vt suppono. Vnde necessitas harum causarum solum est, vel vt addant aliquam virtutem causæ secundæ, quia sola virtus illius est imperfecta, vel vt illam applicent ad passum, à quo antea distabat. Ac denique præter hanc influentiam non habent hæ causæ increatæ immediatum influxum in actionem causæ secundæ, neque in hoc dependent essentialiter particulares causæ ab vniuersalibus creatis. At verò causa prima agit in omnibus immediatione suppositi, & per seipsam, & suam intrinsecam virtutem immediatè influit in omnem actionem causæ secundæ, & hæc quantumuis sit completa in virtute agendi, & applicatam habeat materiam essentialiter postulat ad agendum immediatam cooperationem Dei, & si quid præuium ad complementum virtutis & applicationis datur causæ particulari ab vniuersalibus creatis, totum id datur à causa prima cooperante cum secundis, etiam vniuersalibus. Et ideo per se non est necessaria alia præuia motio primæ causæ recepta in secunda, sed solùm ex accidente quando virtus causæ secundæ fuerit in suo genere insufficiens, & per vniuersales causas creatas, defectus ille suppleri non possit, de quo modo influendi Dei tractando de auxilio sufficienti, & efficaci gratiæ latiùs dicemus.

In quinta ratione ex voluntate diuina sumpta attingitur materia de prædestinationibus diuinis, & de modo, quo Deus vult, vel prouidet effectus causarum secundarum, & actiones earum. Sed hæc habet peculiarem difficultatem in actionibus liberis tam bonis, præsertim supernaturalibus, quàm in malis, seu peccaminosis, in naturalibus autem causis ferè nullam. Et ideo his omissis, quæ ad actus liberos pertinent, de quibus sigillatim dicturi sumus, de naturalibus causis admittimus Deum concurrere cum illis per voluntatem efficacem, quæ vult, & cum eis concurrere, & eas efficere suos effectus; nam licèt hæc duo ex propriis rationibus formalibus habeant distinctionem aliquam, vt in actibus liberis dicemus, in præsenti non multum refert illius distinctionibus consideratis. 22. Quinta ratio quò Deus aliquid vult, alibi examinanda omittitur.

23. Ex illa tamẽ nihil efficeretur cõtra assertionem nostram.

Hinc verò non sequitur quod Deus per illam voluntatem aliquid præuium faciat in causa secunda, quia licèt Dei voluntas efficacissima sit, non tamen facit, nisi quod vult, & prout vult illud facere; per illam autem voluntatem non vult facere aliquid præuium, neque contrarium, rectè probatur ex eo, quòd Deus velit causam secundam agere: nam causam secundam agere, non est recipere aliquid præuium, sed est dicere ipsam actionem. Vnde potiùs contrarium inferendum esset ex illo antecedente: nam si Deus hoc solum vult, scilicet causam secundam agere, hoc facit, & non aliud quod ad executionem illius voluntatis non est necessarium, quæ in obiecto illius voluntatis solum includitur, quod causa secunda faciat, & vt Deus ipse simul efficiat ipsum effectum, & actionem causæ secundæ, vt vtrumque efficaciter, & infallibiliter facit. Quia enim non vult solus facere, sed cum causa secunda, ideo necessarium non est, vt ipse Deus solus aliquid faciat. Neque etiam est necessarium vt priùs operetur prioritate causalitatis, quia nec hoc etiam vult, sed operari tantum cooperando. Vnde licèt illa voluntas Dei sit prior duratione, & æternitate, nihilominus ordine causalitatis est concomitans, quia solùm vult cũ causa secunda concurrere, & non aliter vult effectum eius, vt satis declaratum est.

24. Soluitur instantia.

Solùm potest instari, quia licèt causa naturalis sit determinata ex se ad agendum, nihilominus potest ex concursu alterius causæ, vel materialis, vel efficiẽtis impediri, vt ideo sæpe effectus eius est contingens; posita autem efficaci voluntate, quia Deus vult talem causam agere, maior est in illa determinatio, maiorque necessitas agendi; ergo aliquid præuium factum est in causa secunda per talem Dei voluntatem. Respondetur negando consequentiam, quia quando Deus efficaci voluntate statuit causam secundam aliquid naturaliter facere, eo ipso sua prouidentia cæteras causas disponit, vt aliam non impediant, & ideo necesse non est, vt aliquid imprimat tali causæ naturaliter agenti, quo infallibilius (vt ita dicam,) suum effectum efficiat: nam remotis impedimentis, & applicata materia, & oblato Dei concursu omnino infallibiliter sequitur effectus. Quòd si Deus præuidens futura esse impedimenta, non vult prouidere modum, quo auferantur, tunc vel nullam habebit voluntatem concurrendi cum causa impedimenta, vel certè non absolutam, & efficacem, sed quasi conditionatam, seu secundùm quid, offerendi nimirum tali causæ concursum quantum in se est, sinendo nihilominus, vt ab aliis impediri possit, vt latiùs in causis liberis explicabimus.

Ad

25.
6. Ratio, naturalia agētia perfici intrinsecè dum agant, confutatur.

Ad sextam rationem negamus, quòd naturalia agentia agendo perficiantur intrinsecè, id est, noua perfectione sibi inhærente, quia neque actio ipsa est perfectio agentis, vt in eadem ratione rectè dicitur, neque reductio illa de potentia in actum, quæ in tali agente, quando operari incipit, consideratur, est reductio potentiæ obiectiuæ, vel receptiuæ in actum, sed est reductio potentiæ actiuæ, quæ per se loquendo non perficitur agendo, sed perficit aliud. Dico autē, *per se loquendo*, quia si sit virtus incōpleta, perficienda erit prius per complemētum virtutis: tunc autem non perficitur agendo, sed recipiendo, & sic completur, vt agat. Nec Aristoteles 8. Physicor. contrarium docuit, sed solùm dixit corpora mouentia mouere motu ab alio, quia vel applicatione, vel complemento virtutis indigent, sicut sol ad illuminandum totum orbem mouetur, quia per motum ad omnia loca applicatur, postea verò illuminando non perficitur, neque per motum illum aliam perfectionem antecedentem recipit, neque etiam alij Philosophi illud dogma tradiderunt, imò D. Thomas 3. contra gent. cap. 21. docet res naturales agendo comparare tantùm quamdam extrinsecam perfectionem, quatenus suum esse communicando, & quasi aliis benefaciendo Deo, eiusque bonitati quodammodo similiores efficiuntur. Quod etiam confirmat D. Thomas authoritate Dionys. cap. 3. de cœlesti Hierarchia, dicentis diuinissimum esse Dei cooperationem fieri, quod propriè intelligitur de morali cooperatione in spirituali salute, vel propria, vel proximorum procuranda, de qua etiam loquutus est Paulus 1. ad Corinth. 3. dicens, *Dei adiutores sumus*. Per quamdam verò proportionem, seu analogiam omnibus causis agentibus, quatenus aliis bonitatem communicat, accommodatur, vt etiam ex parte assequutus est Comment. 12. Metaphys. text. 36. Sicut autem in Deo ipsa actualis operatio ad extra, non addit illi perfectionem intrinsecam, sed ostendit illam, ita similitudo ad Deum in huiusmodi operatione, quæ nihil in agente ponit, non est intrinseca eius perfectio, sed vocatur extrinseca, quia similitudinem quandam in bonitate à Deo participata manifestat.

Aristoteles. D. Thom. Dionys. Comment.

26.
7. Ratio ex actionibus vitalibus petita confutatur.

Septima ratio specialiter fiebat de actionibus vitalibus, & ex eo quòd essentialiter, vel intrinsecè, vel saltem ex natura rei pendent à principio vitali, inferebatur, non posse Deum in illam influere, nisi prius natura influat in ipsam potentiam vitalē, quæ illatio neque ab arguente probatur, neque ego video quo fundamento nitatur, aut quomodo possit ad syllogisticam formam reduci; & ideo quidquid sit de antecedenti, in quo Auctor ille sumit, etiam de potentia absoluta non posse actum vitalem fieri sine influxu potentiæ vitalis, quod quidem intellectum de actu vitali, sub illa duplicatione, seu quantum ad actionem vitalem, vt sic admitti non potest: de ipso autem actu vitali secundùm se spectato, vel non est verum, vel saltem est incertum, illo tamen permisso in quocumque sensu negatur consequentia, cuius defectus multis modis ostendi potest, nam species impressa influit effectiuè in actum vitalem videndi, licèt in potētiam nihil præuium influat. Dicetur etiam esse aliquid præuium in potentia, sed contrà: nam essentia diuina per seipsum influit effectiuè in visionem beatificam, & tamen nihil influit præuium ad illam efficientiam, nam lumen gloriæ, neque est ab essentia, vt est obiectum, sed vt aliàs efficit per voluntatem, & potentiam suam, neque est præuium ad actionem essentiæ, vt obiectum est, sed potiùs cum intellectu est veluti potentia cui essentia per modum obiecti cooperatur. Denique posito etiam illo præuio concursu in potentia vitali Deus immediatè influit alio concursu simultaneo in actum vitalem; ergo idem poterit facere concurrendo cum sola potentia sufficienter constituta in suo ordine in actu primo ad operandum; est enim eadem ratio, quia licèt daretur concursus præuius, actus non haberet ab illo formalem rationem, seu denominationem actus vitalis, sed à sua potentia. Nec est ergo de ratione actus vitalis, quod nulla causa efficiens extrinseca influit in illum, sed solùm, quod proximè fiat à principio intrinseco vitæ, quod indigere potest virtute superioris causæ, & ideo consequentia nullius est momenti, quæ responsio in simili inuenitur apud D. Thomam 1. 2. quæst. 80. art. 2. ad 1. D. Thom.

Capvt XLI.

Ex vi generalis concursus non esse necessariam præuiam motionem in voluntate moraliter determinantem illam vt liberos actus eliciat.

1.
Quæstio de causis liberis, & de earum præuia prædeterminatione morali.

IN causis liberis assignatur ab aliis authoribus peculiaris necessitas præuiæ motionis Dei, quæ in causis naturalibus agentibus non inuenitur, quę nascitur ex indeterminatione, & indifferentia quoad speciem, & quoad exercitium eius, quam agētia naturalia non habent positis omnibus prærequisitis ad agendum: voluntas autem libera habet illam, & ideo indiget determinari à superiori causa, vt actum in specie definitum, & in tempore determinato efficere, & inchoare valeat. Quia verò aliqui ex dictis authoribus loquuntur tam de prædeterminatione morali, quàm de physica, in hoc capite dicemus de morali, postea de physica. Ledesma ergo in prædicta q. art. 2. concl. 1. docet voluntatem hominis non posse ad actum liberum determinari, nisi moraliter à prima causa per concursum præuium determinetur, quod ibi tantum probat de actibus bonis, sed multa adducit pertinentia ad gratiæ auxilia, quæ in lib 5. remitto. Ledesma.

2.
Status quæstionis.

In hoc autem puncto duo dubia sunt distinguenda, vnum est, an hæc determinatio moralis sit possibilis salua libertate, & ab hoc puncto nūc abstinemus vsque ad lib. 5. quia hîc solùm agimus de motione quæ ex vi generalis concursus datur. hoc autem illa tantùm est, quæ est necessaria, quia concursus generalis semper est necessarius. Aliud ergo punctū proprium huius loci est, an ille modus promotionis determinantis moraliter sit necessarius causæ liberę ad se determinandum. Quia verò generalis concursus propriè videtur significare influxum physicum primæ causæ, ideo videri potest omnino aliena à tali concursu motio, vel prædeterminatio moralis; re tamen vera non ita est, quia ipsa etiam moralis motio sine generali, & physico concursu non fit.

3.
Duplex motio moralis in voluntate prima ex parte obiecti.

Quod vt declarem, aduerto voluntatem duplici indigere motore, altero ex parte obiecti, seu, quod idem est ferè, ex parte intellectus: altero ex parte ipsiusmet voluntatis, vt in illa, vel cum illa efficiat ipsum voluntatis motum, seu actum. Primus motor distinctus à voluntate, vt per se patet, & motio illius, antecedit necessariò actualem determinationem voluntatis vel ordine temporis, vel saltem causalitatis, seu naturæ, quia voluntas non potest ferri nisi in obiectum cognitum, & ideo necessarium est, vt ab illo, & consequenter ab intellectu, & proponente

ponente illud prius allicitur, & moueatur. Hæc autem motio solet dici metaphorica, vel moralis, non propriè physica, quia non est per propriam, & per se efficientiam in ipsam voluntatem. Motio enim obiecti appetibilis respectu appetitus solùm est in genere causæ finalis, & ideo *metaphorica* dicitur. Vnde ex vi talis motionis, vt antecedit consensum liberum, & realem, nihil reale imprimitur voluntati, quod sit præuium ad actum suum, sed solùm per naturalem colligationem potentiarum animæ, proposito obiecto per intellectum inuitatur voluntas, & allicitur, atque ita metaphoricè mouetur ad tale obiectum amandum, vel si aliquando resultat aliquis naturalis, & indeliberatus motus inclinans ad consensum in tale obiectum, talis motus nõ fit ab obiecto, vel ab intellectu, sed fit ab ipsa voluntate cùm sit vitalis, proceditque ex naturali propensione, quam habet ad bonum, quæ naturaliter prorumpit in similes imperfectos motus; quam ob rationem imperfectè deliberat. Denique quando ratio proponens obiectũ etiam consulit, & suadet, vt ametur, de se excitat moraliter voluntatem, quæ etiam iuuatur illis motibus imperfectis ad se inclinandum indeliberatum consensum, & ideo etiam hæc motio dicitur effectiua nõ physicè, quia non per se, nec propriè facit volitionem ipsam liberam, sed moraliter, quia modo quodam liberè actibus accommodato trahit voluntatẽ ad consensum. Et hoc modo quicumque proponẽs obiectum voluntati, & persuadens, vel exhortans hominem ad illud appetendum, dici potest motor voluntatis in hoc genere, seu causa moralis efficiens, vt constat ex Aristot. 2. Phys. & 5. Metaph. *Aristot.*

4. *Altera motio ex ipsamet voluntate.* Alter ergo voluntatis motor respectu actuum liberorum, est ipsamet voluntas, seu homo ipse per illam: nunc enim de formali principio mouendi, seu agendi tractamus, & ita potentiam ipsam lato modo, motorẽ appellamus: sic ergo assertum hoc certissimum est, non solùm quia motus ille est vitalis actus, de cuius ratione, & natura est, vt fiat propriè, ac physicè à potentia vitali, quam afficit, sed etiam quia non posset esse actus liber, nisi ab ipsa voluntate effectiuè procederet, vt in primo Prolegomeno probatũ est, & apertè colligitur ex Conc. Trid. sess. 6. c. 5. & can. 4. hoc autem intelligendum est de motore, seu efficiente proximo, & per se maximè necessario, siue sit solum, & integrũ in suo genere, siue habere possit aliud coëfficiens cum voluntate, vt esse potest vel habitus, vel vnus actus voluntatis respectu alterius, quando inter se sunt ordinati, vt intentio, & electio, amor, desiderium, & similes, vt est probabile: vel (vt alij etiam volunt) obiectum cognitum, vel cognitio eius, seu iudicium intellectus etiam efficit volitionẽ, quod licèt fortasse minus probabile sit, nihil ad præsens refert, quia obiectum, vel cognitio secundùm talẽ efficientiam, si illã habet, saltem nõ est præmotor, id est, non efficit in volũtate aliquid præuium ad actum liberũ, quo illam determinet ad illum efficiendum, sed ad summũ coëfficit cum illa actum eius, neque ampliùs dicunt cui obiecto, vel cognitioni aliquam physicã efficientiam in actũ voluntatis tribuunt Nec aliud potest cum fundamento, vel probabilitate cogitari, aut explicari, vt nũc ex cõsensu Theologorũ, & Philosophorũ suppono. *Conc. Trid.*

5. *Ad vtrãque illam motionem necessarius generalis concursus Dei.* Addimus ergo ad vtramque ex his motionibus esse necessarium generalem concursum Dei effectiuum propriè, & physicè. Et de posteriori quidẽ manifestum est, quia voluntatis efficiẽtia in suum actum est propria, & physica, & voluntas nostra est

A principium creatum agendi; ergo indiget auxilio generali Dei, physicè etiam, & propriè coëfficientis. De priori autẽ diuersa ratio videri potest, quia motio obiecti, & intellectus respectu voluntatis, & prout antecedit actum eius, est solùm motio finalis metaphorica, seu moralis, per quã nondũ fit propriè, & physicè aliquid in voluntate; ergo ad illam nõ videtur necessaria propria efficientia physica Dei per generalem concursum. Sed considerandum est licèt motio illa respectu voluntatis sit moralis, seu finalis, nihilominus in reipsa non fieri sine efficiẽtia aliqua propria & physica intellectus cognoscentis, & præsentantis obiectum, ac de illo iudicantis, quod non potest intellectus efficere sine physico, & proprio consensu generali B Dei. Et ratione huius concursus verissimè dicitur illam motionem moralem non fieri sine concursu generali Dei. Hic autem concursus licèt respectu intellectus sit physica motio respectu voluntatis, est tantùm moralis, & hoc solum probat ratio dubitandi proximè proposita. Et quod valdè notandum est, ille concursus respectu intellectus, tãtùm est motio cooperatiua, non prædeterminatiua, nec præuia, iuxta dicta in præcedẽtibus capitulis, quia intellectus de se naturali modo operatur, & non liberè, & maximè prout antecedit liberam motionem volũtatis, sicut nunc cõsideratur. At verò respectu volũtatis illa est præmotio moralis, & ideo Deus ratione illius concursus, quem physicè præbet intellectui, potest aliquãdo dici moraliter præ-C mouere voluntatem. Hæc item præmotio sæpè inducit proximè aliquem naturalẽ ac necessariũ motum, qui etiã respectu cõsensus liberi est præuius, & morali modo ad illam excitat per quamdã sympathiam, & consensionem: quatenus autem motus ille naturali modo fit à voluntate, indiget motione Dei physicè cooperãte, nõ præuia, iuxta hactenus dicta; quatenus verò ille motus moraliter mouet voluntatem ad alium, Deus etiam physicè concurrens ad illum moraliter præmouet volũtatẽ ad aliũ actum si honestus sit, vt infrà dicemus.

Et hac ergo declaratione cõstat in præsenti pũcto Deum prout concursum necessariũ præbet ad D actus vitales intellectus, vel voluntatis præuios ad consensum liberũ eiusdem voluntatis, per talẽ cõcursum facere in nobis aliquid præuiũ ratione cuius potest etiam dici Deus præmouere voluntatẽ nostrã ad liberũm cõsensum, & hanc præmotionẽ saltẽ ex parte intellectus esse ex natura rei necessariã ad vsum liberũ volũtatis. Ex necessitate igitur huius præmotionis, intulit dictus author necessitatẽ moralis prædeterminationis. Vereor tamẽ ne in verbo *prædeterminationis*, tã in se, quàm cõparatũ ad verbũ præmouendi, seu præmotionis æquiuocatio cõmmittatur, & ideo aduerto duobus modis dici posse volũtatẽ determinari, scilicet, vel quoad specificationẽ tantũ, vel etiã quoad exercitiũ. Prior E prædeterminatio potest dici de se sufficiẽs, nõ tamẽ efficax, vel etiã dici potest cõditionata, nõ absoluta, atque hoc modo obiectũ, vel consiliũ præmouẽs voluntatẽ, dici potest prædeterminare illã, quãtũ est de se ad talẽ speciem actus, si motionẽ illã sequi velit. Atque hoc modo omnis præmotio volũtatis potest dici prædeterminatio. Alia verò est prædeterminatio absoluta & efficax, quia illa posita etiã si moralis sit, volũtas ex vi illius ad exercitiũ actus determinatur, & de hoc genere prædeterminationis in præsẽti sermo est. Hæc autẽ significatio secundùm proprietatẽ, & receptũ vsum verborum non conuenit verbo præmouẽdi, quod generalius est, & ideo cauẽdum est ne ex necessitate

6. *Ex his intelligitur quo sensu Deus dicatur præmouere voluntatem.*

præmotionis moralis volũtatis inferatur necessitas dictæ prędeterminationis, érit enim inutilis illatio.

7. Quid sit præmotio moralis & quomodo differat à prædeterminatione.

Vt autem hoc declarem, aduerto in voluntate secundùm se spectata, id est, priusquam moueri incipiat, vel obiectum ei proponatur, duo considerari posse. Vnum est, quod est in potentia, vt moraliter moueatur; aliud quod est indifferens, & indeterminata ad volendum, vel nolendum. Præmoueri ergo moraliter nihil aliud est, quàm præmoueri aliquo morali modo ab alio priusquam ipsa operetur, hanc enim prioritatem particula *præ* indicat: prædeterminari autem est eius indifferentiam coarctari, & ad id efficiendum, ad quod præmouetur, illam determinari ab alio, priusquam ipsa operetur: eandémque etiam prioritatem particula *præ* denotat, addita verbo *determinandi*, quam indicat, addita verbo *mouendi*. Plus ergo est prædeterminare, quàm præmouere: vnde omnis qui determinat, præmouet, quia illa præuia determinatio non fit sine motione: non tamen è contrario, omnis qui præmouet, prædeterminat, quia potest talis esse motio, quæ antecedit, vt voluntatis indifferentiam coarctet. Vnde qui consulit, & qui petit, moraliter præmouet, non tamen prædeterminat modo prædicto; & Dæmon tentando præmouet nostras voluntates, non tamen prædeterminat, & pulchritudo obiecti nos inuitat, & præmouet, non tamen prædeterminat. Itaque si rigor, & vsus verbi *prædeterminandi* obseruetur, prædeterminatio supra præmotionem addit, quòd motio præuia talis sit, vt ex vi illius, & veluti quadam necessaria moralíque consecutione voluntas eliciat illum actum liberum, ad quem præmouetur; hoc enim est determinare, seu limitare, & coarctare indeterminationem, quam voluntas ex se ante talem motionem habebat.

8. Diuisio prędeterminationis in physicam, & moralem.

Vlteriùs verò distingui solet prædeterminatio, in physicam, & moralem, quæ voces possunt distinguere vel modum causalitatis talis præmotionis respectu actus liberi, vel modum necessariæ connexionis cum illo. quæ duo sunt valde consideranda, & distinguenda in tota hac disputatione, quia difficultas eius consistit in connexione alicuius præmotionis à causa intrinseca præmouentis cum subsequenti actu libero, magis quàm in modo causalitatis physicæ, aut moralis. Quamuis enim motio aliqua præcedat actũ voluntatis, & ad illum moueat, & quando ille fit, sit causa illius vel moralis, vel physica, si non habeat aliquam necessariam connexionem cum illo, ita vt illa posita infallibiliter sequatur talis actus liber, erit præmotio, non prædeterminatio voluntatis, neque physica, neque moralis, quia neutro modo præoccupet (vt sic dicam) neque priùs coarctat indifferentiam eius, quàm ipsa liberè operetur. At verò si motio præcedat & infallibiliter inducat consensum, erit prædeterminatio: tunc autem ex modo causalitatis dicetur physica, si physicè influat in consensum: moralis autem, si tantùm moraliter moueat; hæc autem diuersitas non multum variat, aut minuit difficultatem, si necessitas consequentis consensus, & motionis esset æqualis, vt postea videbimus. Aliter enim possunt voces illæ determinare connexionem prædictam, vt illa præmotio dicatur physicè prædeterminare, quæ omnino infallibiliter ex vi suæ causalitatis inducat consensum, siue causalitas ipsa sit moralis, siue physica, sic enim non dicetur physica prædeterminatio, quia physicè causet, sed quia in se est quid reale, & physicum,

A quo posito, impossibile est, non sequi consensum. E conuerso moralis prædeterminatio dicetur si non sit tam infallibilis consecutio, quin interdum possit deficere, & solum dicatur moralis, quia vt plurimum ita contingit, vt saltem quia non sequitur per se extrinseca causalitate physica, vel morali, licèt aliũde sẽper ita eueniat, moraliter loquẽdo.

Primò ergo certum est voluntatem non posse ad actum liberum, & honestum determinari, nisi à Deo moraliter præmoueatur. de hoc puncto nũquam fuit inter nos controuersia. Quòd si dictus author in hoc tantùm sensu vtitur verbis prædeterminandi moraliter, iniustè me reprehendit, quasi id negauerim, quia ego hãc partem latè probaui in eodem loco de Auxiliis, quem citat, & de B illa procedunt omnia quæ de sancta cogitatione ad honestam operationem necessaria dixi in lib. 1. huius operis, & nũc probata breuiter ex dictis est, quia voluntas non potest actum liberum honestum facere, nisi priùs per honestam cogitationem, vel iudicium moraliter præmoueatur, sed talis præmotio non potest fieri, nisi vel à Deo solo, si velit illam efficere, vel saltem à Deo concurrente cum aliqua causa secunda hominem excitante, vt iam declaraui. In vtroque autem modo Deus verè, & propriè dicitur præmouere moraliter voluntatem hominis ad actum liberum honestum; ergo. Minor quoad priorem partem per se nota est, & il- C lam omittimus, quia non pertinet ad communem prouidentiæ modum, & generalem concursum, de quo nunc tractamus. Quoad alteram partem probatur, quia quando causa secunda præmouet moraliter voluntatem, Deus concurrit cum illa, vt constat; ergo tunc etiam Deus præmouet per illã, saltem physicè concurrendo ad præmotionẽ moralem. Vlterius verò quando præmotio est ad actũ honestum, Deus non solùm physicè concurrit ad illam, sed etiam moraliter, quia illam intendit, & quantum in se est, ad hoc ordinat creata obiecta, vt homines ad actus honestos inducãt, & præterea adiungit suum præceptum, vel consilium, vel saltem moralem approbationem, & ideo non tantùm physicè, sed etiam moraliter concurrit. Et in hoc D sensu procedunt multæ ex rationibus dicti authoris, præsertim prima, quæ de initio boni operis per motionem præuiam ordinis naturalis procedit, de qua nos suprà in lib. 1. latè diximus. Aliæ verò rationes, præsertim 4. 5. & 6. quæ sumuntur ex prædefinitione, & præscientia Dei apertè ostendunt dictum authorem loqui de prædeterminatione in toto rigore supra declarato.

9. Assertio, voluntas indiget aliqua morali Dei prẹmotione.

Vnde dico secundò causam liberam ad suos actus connaturales efficiẽdos, non indigere prædeterminatione morali, præsertim ex vi concursus, & prouidentiæ generalis. Probatur, quia vt voluntas moueri possit liberè per actus ordinis naturalis, nõ indiget alia morali præmotione Dei, præter illam, E quam facit per iudicium rationis sufficienter præponentis honestatem obiecti: sed hoc iudiciũ licèt præmoueat, nõ prædeterminat moraliter voluntatem; ergo non est alia prædeterminatio ex parte Dei necessaria. Maior suprà in lib. 1 satis probata est, ibi enim ostẽdimus ad actus honestos ordinis naturalis sigillatim sumptos, per se loquẽdo, non esse necessariũ speciale auxiliũ gratiæ, sed sufficere lumen rationis præponentis obiectum sufficiẽter cum naturali facultate liberæ voluntatis. Vnde etiam ibi ostensum est cogitationem honestam naturalem haberi posse per generalem concursum Dei, & per illam posse etiam voluntatem honestum actum elicere; ergo ex parte Dei non potest

10. 2. Assertio, causa libera ad actus cõnaturales efficiendos nõ eget prædeterminatione morali.

exigi

exigi alia specialis præmotio moralis. Minor A autem, nimirum, hanc cogitationem honestam non prædeterminare moraliter voluntatem, per se videtur euidens. Primò experientia, quia cum tali cogitatione sæpiùs, & fortè frequentiùs homo non bene operatur moraliter; ergo signum est, talem cogitationem non prædeterminare voluntatem moraliter ad actum liberum, quia (vt dixi) ad hanc prædeterminationem necessarium est, vt præmotio moralis sit adeò efficax, vt vel semper, vel vtplurimum à voluntate obtineat liberum consensum. Secundò à priori, quia libertas voluntatis oritur ex indifferentia iudicij, vt cum D. Thomâ 1.p.q.83. art.1. supponimus; ergo stante iudicio omnino indifferente, quantum in ipso est, eo modo, quo esse potest, scilicet ex parte obiecti B proponendo rationem boni, & mali, & honesti, aut ardui, quæ in ipso est, manet integra libertas voluntatis ad honestum actum eliciendum; ergo talis præmotio moralis per illud iudicium facta est sufficiens vt voluntas eliciat actum honestum si velit; ergo non est necessaria prædeterminatio. Probatur hæc vltima consequentia, quia illud iudicium non prędeterminat moraliter voluntatem, nam æquè indifferentē illam relinquit ad refutãdum obiectum propositum propter arduitatem, vel alium incommoditatem in illo simulcognitã.

D. Thom.

11. Confirmatur & amplius declaratur.

Tertiò idem confirmatur, & declaratur, quia si prædeterminatio illa moralis intelligatur esse prędeterminatio simpliciter, id est, quæ de se infallibiliter effectum liberi consensus obtineat, potius C repugnat libertati, quàm illam iuuet: non potest enim aliunde prouenire nisi ex eo, quòd ratio non repræsentat planè obiectum, sed sub vna tantùm ratione; nam hæc moralis ratio, per se non fit, nisi medio iudicio rationis; quomodo ergo potest ratio illo modo determinare voluntatem ad vnum, nisi de vna tantùm ratione obiecti iudicando? hoc autem est contra vsum libertatis, nam vt actus voluntatis liberè fiat, necesse est, vt habeat obiectum sufficienter propositum, ad videndum, vel nolendum. Nam, vt rectè dicit D.Thom. 1.2.q.6. art.2. ad 2. ex eo, quòd ratio delibetans se habet ad opposita, voluntas, in vtrumque potest; ergo libertas actus volũtatis requirit ex parte iudicij actualem D indifferentiam obiectiuam; ergo non potest ad actum liberum prærequiri talis prædeterminatio moralis, quæ ex vi præmotionis moralis infallibiliter volũtatem in consensum iudicat; quin potiùs talis præmotio licèt in modo causandi dici possit moralis, seu finalis, in modo prædeterminandi esset physica, & induceret necessitatem intrinsecam, qualis est in actibus indeliberatis, quorum necessitas oritur ex interno appetitu naturali, supposito impedimento in rationis deliberatione, sine qua non potest esse vsus libertatis. At verò si prædeterminatio moralis minus rigorosè dicatur ob frequentem determinationem, & quia difficulter oppositũ euenit, in rigore non repugnat E libertati: non potest autem esse necessaria ad benè, & honestè operandum, quia hæc moralis prædeterminatio non potest prouenire, nisi ex vehementi consideratione boni, & remissa consideratione mali, vel ex aliqua præuia propensione naturali ad bonum potius quàm ad malum: quid enim aliud potest cogitari? At nihil horum necessarium ad operandum bonum, quia neque est necessaria aliqua consideratio mali, nec inclinatio habitus, vel consuetudinis, vel alicuius affectionis indeliberatæ, quæ præcedat, hæc enim omnia accidentia sunt, vt per se constat, & sine illis voluntas habet vim eligendi bonum sibi propositum, cùm tamen sine aliquo huiusmodi intelligi non possit, vnde talis moralis prædeterminatio prouenire possit; non est ergo talis prædeterminatio ad bene operandum ex parte Dei necessaria.

D. Thom.

12. Obiectio, ex eo quod mãdat voluntati libertas, & efficacia diuinorum auxiliorum naturalium, in solam voluntatem referenda esset.

Sed obiiciunt, quia posita præmotione morali sufficiente voluntas libera manet, & indeterminata; ergo vt honestè determinetur, necessaria est diuina præmotio, quæ moraliter illam prædeterminet, aliàs efficacia diuinorum auxiliorum naturalium, non in Deum, sed in voluntatem esset referenda, quod est absurdum, quia cùm efficacia sit id, quod præcipuum est in diuinis auxiliis, illa maximè in Deum referenda est. Et confirmatur, primò quia si Dei voluntas moraliter non prædeterminaret, bona, vel mala temporalia, quæ hominibus eueniunt, non essent in Deum referenda, quia communiter veniunt ex negotiatione, vel operationibus humanis, quæ per liberam determinationem fiunt; ergo si voluntates hominum non prædeterminarentur à Deo, effectus ex illis prouenientes non refunderentur in Deum, & consequenter non essent gratiæ Deo agendæ pro his bonis, vt, verbi gratia, quando pauper accipit eleemosynam à diuite, potest quidem, & debet gratias agere homini danti, quia sua voluntate se ad id determinauit, non tamen Deo, qui voluntatem dantis non prædeterminauit. Confirmatur secundò, quia Scriptura tribuit Deo hanc prædeterminationem moralem respectu voluntatis, vt latè probat Augustinus lib. de Grat. & lib. arbitr. cap.10. eo quod 2. Regum 17. dicitur Domini nutu dissipatum fuisse consilium Architophel, agendo scilicet in corde Absalon, vt tale consilium repudiaret, & quod Esther 5. dicitur Deum conuertisse cor Assueri, &c. Simile est illud Genes. 43. ***Deus autem meus omnipotens faciat illum vobis placabilem.*** vbi Caietanus notat, petiisse Iacob à Deo, vt animum præsidis Ægypti flecteret. Et similia leguntur sæpe in Scriptura 1. Regum 10. & 11. & Iudith 6. & 14. Ac denique illud est vulgatissimum, *Cor Regis in manu Dei est, & quocunque voluerit, vertet illud*, Prouerb. 21.

August.

Caietan.

13. Dissoluitur obiectio superior.

Ad primam rationem negatur prima consequentia; imò addimus oppositum sequi ex antecedenti: nam si posita præmotione morali, voluntas est verè libera, & indifferens cum illa sola præmotione morali, si Deus præbeat generalem concursum, poterit honestum actum elicere, nam si vltra illam præmotionem moralem sufficientem ad eliciendum actum liberum, est necessaria alia motio moraliter prædeterminatiua, profectò illa prior non erit sufficiens in suo genere causæ moralis, quia in eodem genere alia maior, & efficacior necessaria erat; ergo falsò appellatur illa prior præmotio sufficiens. Falsum item est voluntatem cum illa sola esse moraliter liberam ad operandum, cùm per illam solam moueri liberè non possit ad talem actum, nisi maior adhibeatur. quæ ratio per se sufficientissima in hac materia est, eam in lib. 5. pressiùs vrgebimus. Veruntamen etiam ad hominem potest confirmari, quia prædeterminatio illa moralis, si necessaria est, profectò ex parte actus primi, & virtutis actiuæ voluntatis necessaria est, quia omnino antecedit actum secundum, & non potest esse nisi aliqua cognitio, vel motio interna per modum consilij, vel attentioris considerationis, vel alio simili modo; hoc enim modo idem author explicat

hanc causalitatem moralem in art. 1. immediatè post argumenta. Est ergo necessaria illa prædeterminatio, vt voluntas habeat integras vires, non solùm physicas, sed etiam morales simpliciter necessarias ad illum actum; ergo sine illa motione non habet has vires; ergo cum alia præmotione morali non habet sufficientes vires, & consequenter nec libertatem proximam ad talem actum. Sic enim idem Author alibi colligit præuium concursum non posse requiri ex parte actus primi, quia aliàs in causa secunda non supponeretur virtus sufficiens ad agendum. Nec minorem habet efficaciam hæc ratio in viribus moralibus (vt sic dicam,) quàm in physicis, si vtræque tales sint, vt sint simpliciter necessariæ ad vsum libertatis, quia talis libertas prærequirit potestatem, simpliciter in omni genere; imò non solùm ex parte virtutis per se actiuæ, sed ex parte etiam omnium conditionum, quæ ad agendum necessariò præsupponi debent, vt in Prolegomeno 1. latè diximus.

14. Ad confirmationes. Concludimus ergo cum motione morali de se non prædeterminatiua voluntatis, posse voluntatem liberè operari, etiam honestè. Ad inconueniens autem quod infertur in prima confirmatione, sequi nimirum non esse Deo gratias agendas, propter bonos actus liberos, vel propter vtilitates, ac beneficia temporalia, quæ interdum ex illis nascuntur. Respondetur, negando sequelam, quia vt hæc sint beneficia diuina, vel temporalia, vel etiam moralia, non est necesse vt ex diuina prædeterminatione morali proueniant, satis est enim quòd fiant ex honesta aliqua cogitatione, & morali motione à Deo præuisa, & prouisa: vt inter homines gratias meritò agimus homini danti bonum consilium ad aliquid virtutis operandum, etiamsi vnus homo alterius voluntatem suo consilio non prædeterminet, licèt illam inclinet, & præmoueat, hæc enim diuersa sunt vt iam admonui. Item in lib. 1. declaraui, quomodo cogitatio congrua naturalis, sit speciale beneficium ordinis naturæ, etiamsi de se non magis prædeterminet voluntatem, quàm honesta cogitatio sufficiens. Sic ergo omnia similia bona, quæ hominibus eueniunt, in Deum referenda sunt, non propter prædeterminationem, sed propter prouidentiam, & efficientiam, vel physicam, vel moralem iuxta effectuum exigentiam. Vnde in exemplo illo de paupere accipiente eleemosynam à diuite, dicimus, debere gratias agere, & danti, quia libera voluntate se ad illam dandam determinauit, & Deo, quia & illi cooperatus est,& illũ sua prouidentia in illam cogitationem congruè induxit, quod, vt dixi, sine prædeterminatione facere potuit. Huiusmodi ergo illationes, & argumenta (quod præ oculis, vt dixi, habendum est,) ex verborum æquiuocatione, & confusione prædeterminationis, cum omni præmotione morali procedunt, & ita intellecta illorum verborum distinctione facile soluuntur.

15. Ad secũdam confirmationem. Altera confirmatio simili defectu laborat. Primò quidem, quia omnia illa, quæ in illo argumento referuntur, possunt à Deo fieri per cogitationes accommodatas, & in diuina præscientia ita congruas, vt effectum à Deo intentum infallibiliter consequantur. Deinde, quia longè diuersum est, hanc prædeterminationem moralem esse necessariam ad omne opus: aliud verò esse possibilem, si Deus velit illam adhibere: constat enim posse Deum dare abundantius auxilium ad aliquod opus, quàm simpliciter necessarium sit. Hæc autem duo in illo argumento, vel confunduntur, vel vnum malè ex alio infertur, nam testimonia, & exempla adducta in illa confirmatione ad summum probant, posse Deum prædeterminare moraliter ad bonum, & interdum id facere, quod nunc gratis damus: qualis autem sit illa prædeterminatio moralis, in lib. 5. inter auxilia gratiæ efficacia explicabimus; quia talis prædeterminatio aliquam rationem gratiæ semper habet. Hinc autem non sequitur talem prædeterminationem esse necessariam, non enim omne possibile necessarium est, vt per se constat, & hoc est, quod ad præsens pertinet, & iam monui, quia solùm de generali concursu siue physico, siue morali tractamus.

CAPVT XLII.

Præuium concursum physicè prædeterminantem non esse voluntati liberæ necessarium, vt aliquid determinatè velit.

IN præsenti etiam est sermo de prædeterminatione efficaci, & quoad exercitium, &, vt iam notaui, non tractamus nunc, an talis prædeterminatio sit possibilis, seu compossibilis cum vsu libertatis, (hanc enim quæstionem in libr. 5. reseruamus; sed tractamus solùm ex vi generalis concursus voluntati liberæ debito necessaria sit.

Dicimus ergo præuium concursum non magis esse necessarium voluntati liberæ ad actus sibi proportionatos, seu ordinis naturalis, quàm aliis causis secundis naturaliter agentibus, ac proinde ex ordinaria lege, seu ex vi generalis prouidentiæ solùm simultaneum concursum illi tribui. Hanc assertionem maximè docent authores allegati in cap... & esse S. Thomæ ostendam in capite sequenti, nunc rationem illam ostendo quia si propter aliquid esset necessarius ille præuius concursus, maximè quia voluntas est potentia indifferens, seu indeterminata, & ideo indiget præuio auxilio in se recepto, quo prædeterminetur; sed ob hanc causam non solùm non est necessaria talis præmotio, sed potiùs propter illam conditionem maximè consentaneum tali potentiæ est, vt non detur illi talis præmotio; ergo. Consequentia est nota, & in Maiori conuenimus. Minor ergo probatur, quia indeterminatio voluntatis, quæ illi conuenit, vt est potentia formaliter libera, non est sola indeterminatio potentiæ passiuæ, sed est indeterminatio potentiæ actiuæ, habentis sufficientem,& integram vim producendi varios actus ad quos dicitur libera,& aliunde habet talem modum operandi, vt suum actum intrinsecè per seipsum voluntariè eliciat, aut non eliciat; ergo ad faciendum determinatum actum non indiget extrinseca præuia motione determinante illam. Maior probata, & declarata sufficienter est in Prolegomeno 1. cap. 1. 1. Assert. Non est necessaria prædeterminatio physica voluntatis ad actus ordinis naturalis.

2. Ex indifferentia de libertate voluntatis id probatur. Addimus ergo in Minori proprium esse voluntatis ferri in obiectum suum per actum intrinsecè, ac per seipsum voluntarium, quam proprietatem aliquo modo participat appetitus sensitiuus; minus verò, & sine indifferentia, & ideo non est

potentia

potentia libera. Ratio verò est, quia voluntas fertur in obiectum voluntariè, vt ex terminis constat, quod adeò est intrinsecum illi, vt propterea cogi non possit; ergo motus ipse, quo hæc facultas fertur in obiectum, illi voluntarius est: non est autem voluntarius per alium actum, aliàs procederetur in infinitum; ergo talis actus est intrinsecè ac per seipsum voluntarius. Et hoc docuit Caietanus 1.2.q.9.art.4. & sumpsit ex D. Thoma 1.2. q.16. art.4. ad 3. vbi ait, voluntas consentiendo obiecto consentit se consentire, & consequenter volendo obiectum, vult se velle, quia actus voluntatis reflectuntur supra seipsos. Et ex eodem principio dixit in 2.2.q.25. art.2. amorem ex ratione propriæ speciei habere, quòd supra se reflectatur, quia est spontaneus motus amantis ad amatum, vtique extrinsecè, & per seipsum, ideóque adiungit, *Vnde ex hoc ipso quòd amat aliquis, amat se amare.* Et sic etiam dixit Augustinus 8. de Trinit. cap.7. *Qui amat proximum, consequens est, vt etiam ipsam dilectionem diligat.* Eademque ratio in vniuersum est de ipso velle, seu de quolibet actu voluntatis, vt copiosiùs docuit idem Augustinus lib. 2. de libero arbitrio, cap.19. dicens, *Noli mirari, qui cæteris per liberam voluntatem vtimur, etiam ipsa libera voluntate per eam ipsam vti nos posse*, vt quodammodo seipsa vtatur voluntas, quæ vtitur cæteris, sicut seipsam cognoscit ratio, *quæ cognoscit cætera.* Et hæc est ratio à priori, ob quam in sola potentia appetente potest esse formalis libertas, qua solus actus à tali potentia elicitus est intrinsecè voluntarius, seu spontaneus, & ita sola potentia appetens vitaliter potest seipsum ad appetendum actualiter, & vitaliter inclinare, quod maximè est necessarium in potentia formaliter libera, vt possit velle vnum actum elicere, potius quàm alium, vel potius exercere actum, quàm ab illo cessare, cùm ad neutrum ex natura sua sit determinata. Et hinc etiam est, quòd cùm voluntas possit aliàs hominis potentias sibi subiectas ad liberum exercitium actus mouere, ipsa sola possit seipsam ad volendum mouere & applicare, vt idem D.Thomas tradit 1.2.q.3. art.3. & 4. quia actus aliarum potentiarum non sunt voluntarij, nisi propter actum voluntatis est: & ita quia voluntas volendo aliquid, vult velle illud, ideo eodem actu, quo vult aliquid, se mouet ad volendum.

Aug. | D. Thom.

3. Perficitur probatio.

Ex his ergo principiis facilè probamus illationem factam, & assertionem, scilicet, voluntati propter indeterminationem suam non esse necessariam physicam prædeterminationem extrinsecus ab ipso Deo illi aduenientem, quia tribus tantùm modis cogitari potest hæc necessitas. Primò, quia voluntas indiget tali præmotione propter imperfectionem virtutis agendi, vt per illum actum compleatur quoad vnum actum determinatum solum. Secundò potest requiri vt voluntas determinetur ad exercitium actus. Tertiò vt concursus Dei voluntatem, vel quoad speciem actus, vel quod indiuiduum determinet; nam cùm voluntas ex se sit indifferens ad plures concursus, non potest ab illa sumi determinatio ipsiusmet concursus, sicut fit in aliis causis naturalibus. Sed nullo ex his modis potest talis necessitas admitti, nedum probari; ergo nulla est. Consequentia satis probatur à sufficienti partium enumeratione: nullus enim alius titulus huius necessitatis hactenus legi, vel cogitari potuit, nec facilè fingi posse existimo. Antecedens autem probatur per singula membra discurrendo.

4. Non requiritur prædeterminatio ex volũtatis imperfectione.

Primum facilè refellitur ex dictis, ostensum est enim voluntatis indifferentiam, quæ liberam illam constituit, non esse ex imperfectione, sed ex eminentia actiuitatis, & dominij in suos actus, nam & virtute eminenti ita plures continet, vt quemlibet possit efficere, vel sustinere; ergo propter defectum virtutis non indiget forma, vel actu determinante. Sicut diuina voluntas indifferens est ad varios effectus, quia tamen illa indifferentia ex eminentia nascitur, ideo non indiget extrinseco prædeterminante, sed seipsa determinatur prout vult, vt ait D.Thomas 1.p. q.19. art.3. ad 5. Libertas autem voluntatis nostræ, est quædam singularis participatio diuinæ libertatis quoad extrinsecam facultatem sufficientem ad varios actus efficiendos, vel non efficiendos, ex intrinseca vi, & perfectione, etiamsi nullum impedimentum occurrat: nam hoc saltem est necessarium ad veram libertatem, quamuis in modo infinitè distet libertas creata à diuina: nam diuina non est per immediatum ordinem ad plures actus internos eiusdem voluntatis, sed per solum habitudinem ad plura obiecta creata, quia illa libertas est purissimi actus, sine vlla potentialitate: libertas autem potentiæ creatæ est immediatè in ordine ad proprios actus internos, quia non est purus actus, sed semper habet aliquam potentiam passiuam, vt latiùs D. Thomas 1. contra gent. cap. 82. Atque hanc doctrinam expressè tradidit Scotus in 2. d.25. q.5. ad vltimum argumentum, in quo eandem difficultatem proposuerat. Respondet autem voluntatem esse indeterminatam, tanquam formam perfectam, & non diminutam, ideóque præsentato obiecto posse se determinare, & etiam alia, & tandem ita concludit. *Potentia igitur rationalis perfecta, qualis est voluntas, quamuis sit contrariorum, poterit determinare se obiecto præsente ad vnum illorum.*

D. Thom. | D. Thom. | Scotus.

5. Argumentatur ad hominem.

Neque possunt hanc partem negare, vel huic rationi contradicere alterius sententiæ authores, qui, vt suprà vidimus, fatentur concursum præuium non requiri in causa secunda, vt ex parte illius virtutem agendi, seu actum primum compleat, conuicti illa ratione, quia aliàs causæ secundæ non haberent in suo genere virtutem completam ad agendum: at hæc ratio multo magis vrget in voluntate libera; ergo multò etiam magis in illa fateri debent præuiam determinationem non requiri, vt illam in actu primo constituat, vel virtutem agendi suos actus compleat. Minor declaratur argumento sæpe à nobis repetito, & in hac parte ab ipsis probato, vt ibi etiam notaui; quia si voluntas per hunc præuium concursum constitueretur in actu primo, & completa virtute proxima ad agendum, ante talem concursum non esset proximè ac perfectè libera, saltem quoad specificationem, seu quoad plures, vel contrarios actus, vt iam latè deduximus: hinc autem vlteriùs sequitur, vt nunquam in reipsa tali libertate vtatur. Probatur hæc vltima illatio, quia per concursum præuium tantùm completur virtus voluntatis ad vnum actum efficiendum; ergo ad illum solum efficiendum habet tunc potestatem actiuam sufficientem, vt non ad vllum alium; ergo etiam tunc non habet libertatem simpliciter ad plures actus; ergo nunquam illam habet.

6. Absurdũ ex aduersariis

Vnde etiam fit, vt licèt alios actus præter illum, ad quem recipit concursum præuium, facere omittat, non possit hoc tribui libertati eius, quia non

circa omissionem actuũ quæ fit ex impotentia siue incompletione voluntatis ad ipsos ponendos.

non ex sola voluntate illos omittit, sed quia impotens semper fuit ad illos efficiendos, quia nunquam fuit in actu primo constituta, nec virtutem completam habuit ad tales actus eliciendos. Et hinc facilè inferri etiam potest, si hoc titulo est necessaria prædeterminatio, tolli libertatem quoad exercitium actus; nam prius tempore, vel natura, quàm voluntas recipit talem præuium concursum, non est principaliter potens ad exercendum talem actum, ac subinde neque est libera, quoad exercitium illius; statim verò ac recipit illud virtutis complementum, non potest continere actũ, seu non exercere actum, ad quem eliciendum completur: nam hæc est vis physicæ prædeterminationis; ergo nunquam est voluntas libera ad exercitium talis actus. Sed hæc ratio ex professo tractanda est in lib. 5, & paulo pòst hoc loco necessarium erit aliquid illi adiungere.

7. Non est necessaria prædeterminatio ad determinandam voluntatem ad speciem, aut exercitium actionis.

Secundum membrum suprà positum fuit de necessitate præuij concursus in voluntate propter solam determinationem ad vnum actum in specie, vel ad exercitium actus, quia causa indeterminata, non potest in effectum determinatum prodire, propter rationem octauam prioris sententiæ in cap. 27. propositam. Sed hanc etiam necessitatem nullam esse ostendimus ex principiis positis; quia potentia, quæ habet sufficientem vim actiuam ad plures actus, & subest motioni liberæ voluntatis, per solum velle eiusdem voluntatis determinatur ad definitum, seu particularem actum exercendum, vt patet in intellectu, & potentia motiua: sed voluntas habet virtutem sufficientem ad eliciendos varios actus, & sibiipsi subest (vt sic dicam,) quoad liberam motionem; ergo seipsam determinare volendo cum simultaneo concursu primæ causæ; ergo propter determinationem non indiget prædeterminatione. Minor probatur, quia voluntas non determinat alias potentias, nisi volendo, vt operetur; sed ipsa volendo obiectum, vult etiam operari, vt declaraui: ergo proposito obiecto sufficienter cum omnibus ex parte illius requisitis, volendo tale obiectum, vult se applicare, seu mouere ad talem actum, & ita se determinat, licèt non sola, sed cum concursu Dei simultaneo. Explicatur in actu credendi, nam voluntas determinat intellectum ad actũm fidei volendo credere, & ideo non est necessaria alia prædeterminatio in intellectu ad talem actum, sed volendo credere, vult velle credere, quia ipsum velle voluntarium est; ergo per ipsummet velle se sufficienter determinat; ergo est impertinens omnis alia prædeterminatio.

8. Confirmatur à posteriori.

Atque hæc quidem est ratio à priori huius partis: à posteriori verò possumus illam confirmare, quia aliàs superfluè author naturæ, voluntati humanæ dedisset virtutem illam eminentem, & indifferentem quoad specificationem, & exercitium suorum actuum; si postea nunquam illa vti posset, nisi priùs ab extrinseco agente determinetur. Imò hinc vlteriùs sequitur, nunquam voluntatem operari vt indifferentem ad plura: nam idem est indifferentem esse, quod esse indeterminatum, sed nunquam operatur præexistens indeterminata, quia semper indiget præuia prædeterminatione, vt altera opinio dicit; ergo nunquam operatur indifferens. Ex quo tandem inferuntur illa duo incommoda, scilicet vt nunquam operetur vt libera, vel quoad specificationem, vel quoad exercitium. Vtrumque in primis simul probatur, quia nihil aliud est potentiam esse liberam, quàm

A esse indifferentem; si ergo nunquam operatur vt indifferens, nunquam operatur vt libera. Deinde probantur singula membra. Primum, quia voluntas solùm potest aliquid operari, quatenus prædeterminata ad illud, vt contraria opinio docet; sed non prædeterminatur nisi ad vnum, vt etiam supponitur; ergo illud potest solum simpliciter operari, & non alia; ergo non operatur vt potens ad plura; ergo nec vt libera ad plura; ergo nec vt libera quoad specificationem actus. Tres vltimæ consequentiæ per se euidentes sunt, supposita prima, quæ ex contraria positione videtur etiam euidens, nam aiunt, voluntatem indeterminatam nihil determinatum posse operari.

B Nec refert siue illam prædeterminationem requirant vt principium agendi, aut ex parte hominis, aut ex parte Dei, siue tantùm vt necessariam conditionem; quocumque enim modo sit necessaria ad eliciendum actum, si illa non detur, nec sit in potestate voluntatis, nisi tantùm passiuè intelligi non potest, quomodo sit in libera facultate voluntatis actum elicere ad quem non prædeterminatur. Secundum item membrum probatur argumento suprà facto, quia posita illa prædeterminatione non est in potestate voluntatis non exercere actum, & illa prædeterminatio datur ei ab extrinseco, & sine vsu libertatis; ergo actus proueniens à voluntate sic prædeterminata est illi

C necessarius quoad exercitium.

Et quamuis hæc ratio de auxilio efficaci latiùs tractanda sit, non possum hìc committere, quin aduertam, P. Ledesma artic. 8. conclus. 3. illa fuisse conuictum, vt diceret prædeterminationem hanc fieri non à solo Deo, sed simul etiam à voluntate, nam id existimat & necessarium, vt saluetur libertas, & sufficiens, quia si prædeterminatio sit à voluntate, ipsamet erit libera, & consequenter actus erit liber. quæ quidem respõsio quatenus efficaciam rationis à nobis factæ confitetur, si supponatur prædeterminatio in voluntate à solo Deo, nostram sententiam plurimum iuuat: quatenus verò dicit prædeterminationem fieri à voluntate, non video quomodo 9. Ledesmę responsio confutatur.

D cum principiis illius sententiæ, vel cum fundamento eius, imò nec ipso nomine, & ratione prædeterminationis possit consistere.

Primò, quia concursus præuius ponitur fieri à solo Deo, vt suprà cap. 25. dub. 5. ostendi: prædeterminatio autem fit per concursum præuium iuxta eandem sententiam; ergo est à solo Deo. Vel è contrario si prædeterminatio non fit à solo Deo, sed simul à voluntate; ergo non fit per concursum præuium, sed per concomitantem, nam simultaneus concursus ille est, per quem Deus simul cum causa secunda operatur; ergo non datur in voluntate concursus præuius ad illam prædeterminationem efficien- 10. Prima confutatio.

E dam, & sic falsum est illud principium, quod præuius concursus est necessarius per se & essentialiter ad omnem efficientiam causæ secundæ. Vel si fingatur alius concursus præuius distinctus ab prædeterminatione, de illo inquiram, an fiat à voluntate necne: nam si fit, procedemus in infinitum; si verò sistendum est in aliquo, qui non fiat à voluntate, in illo procedet argumentum, quod ille tollet libertatem, eodem modo, quo ille author de prædeterminatione argumentatur.

Secundò, quia concursus præuius est principium effectiuũ actionis causæ secundæ, vt cap. 30. dub. 10. ex sententia illorũ authorum dictum est; 11. Secunda cõfutatio Ledesmæ.

ergo

ergo etiam prædeterminatio est principium actus voluntatis; ergo non potest ab illa fieri. Posterior consequentia videtur euidens, quia voluntas non potest efficere principium sui actus. Prior verò probatur; quia præuius concursus, & prædeterminatio idem sunt, nam posito concursu præuio in voluntate, fieri non potest, quin actio sequatur, vt in vniuersum de omni causa secunda dicti authores docent: prædeterminatio autem nihil aliud est quàm præmotio inseparabilis ab actione; sunt ergo idem in voluntate præuius concursus, & prædeterminatio physica, quatenus à Deo, vt generali causa concurrente, fieri dicitur, nam de illa, quæ gratiæ efficaci attribuitur, alia est ratio, vt postea videbimus. Tertiò in verbis inuoluitur repugnantia, quando prædeterminatio esse dicitur, quæ ab ipsa voluntate fit: nam vel est prædeterminatio in actu primo, vel in actu secundo. Si in actu primo, non est à voluntate, quia voluntas non se constituit in actu primo, simpliciter loquendo, vt per se constat; ergo fit à solo Deo in voluntate ipsa, & sic tollitur libertas, vt benedictus author argumentatur. Vel est determinatio in actu secundo, & tunc repugnat esse prædeterminationem, quia particula *præ* dicit antecessionem, non respectu Dei; ergo respectu voluntatis; repugnat ergo esse prædeterminationem, & esse & voluntate. Et confirmatur, nam prædeterminatio ideo ponitur, ne voluntas indeterminata præexistens, aliquid determinatum operetur, quod fieri non posse creditur: at si voluntas ipsa efficit prædeterminationem, ante illum non supponitur determinata; ergo existens prius natura indeterminata efficit prædeterminationem, quæ est effectus determinatus, quod est contra propria principia. Simile argumentum est, quia hæc prædeterminatio ponitur, quia causa secunda non potest mouere, nisi præmota; ergo non potest ipsa efficere suam prædeterminationem, aliàs efficeret illum nondum mota, contra hypothesim.

3. Confutatio.

12. Non est necessaria prædeterminatio nisi diuinus concursus coniungatur cum causa libera.

Tertium membrum in principali ratione positum fuit, quòd hæc prædeterminatio putari potest necessaria propter determinationem concursus diuini, quia ille concursus non potest determinari ex coniunctione causæ primæ cum causa secunda, sicut de naturalibus causis causa naturalis; ergo quòd Deus velit cum illa coniungi ad operandum, non satis est ad determinationem diuini concursus; ergo oportet vt per diuinam voluntatem solam prædeterminetur; ergo oportet, vt illa determinatio præcedat, & sic ab illa prædeterminabitur voluntas. quæ ratio procedit de determinatione quoad speciem concursus; de determinatione verò quoad indiuiduum, suprà est vniuersaliter ostensum fieri à solo Deo. Vnde etiam fit consequens, vt ab eodem proueniat prædeterminatio quoad exercitium, quia voluntas Dei prædeterminans talem concursum, quoad speciem, & indiuiduum est efficax; ergo ponit efficaciter in reipsa talem concursum, & consequenter secum trahit, & determinat voluntatem hominis ad actum propter quem talis concursus datur.

13. Varia diuini concursus consideratio.

Hic verò discursus pendet ex difficultate tacta capite 40. ad rationem 5. ex quo decreto voluntatis diuinæ procedat concursus quem Deus præbet voluntati creatæ ad liberè operandum, de quo puncto dicam commodiùs paulo pòst cap. 45. tractando de concursu ad actum, qui est peccatum. Nunc enim breuiter aduerto, concursum Dei dupliciter considerari posse, scilicet, vel quasi in actu primo, & antecedenter à Deo oblatum, vel vt in actu secundo ad extra exhibitum. Sicut enim prius natura, quàm voluntas liberè operetur, intelligimus illam potentem in actu completo ad operandum, ita prius natura, quàm Deus cum illa concurrat, intelligendus est Deus paratus ad concurrendum cum illa, & quantum in se est antecedenter offerens suam cooperationem, cùm sine illa voluntas nihil possit efficere. Dico ergo voluntati habenti libertatem quoad plures species actuum non offerre Deum antecedenter vnicum tantùm concursum, sed tot species concursuum, quot sunt species actuum, quos voluntas illa circa obiectum sibi sufficienter propositum potest elicere. Ratio manifesta est, quia Deus prouidet vnicuique causæ secundæ iuxta capacitatem, & indigentiam eius, sed potentia libera cùm sit virtute multiplex in ordine ad varios actus est capax plurium concursuum diuisim, seu disiunctim pro eodem instanti; ergo si vnus tantùm illi prouideretur, seu offerretur, non sufficienter esset illi prouisum iuxta capacitatem eius, quia cùm in effectu ac proximè nihil possit facere sine adiutorio, & cooperatione Dei, si vnus tantùm illi concursus antecedenter prouideretur, & offerretur absolutè, & numquam secundùm totam suam indifferentem potestatem, sed tantùm secundùm alteram eius partem sineretur operari. Vnde etiam fieret, vt in reipsa, & in effectu numquam vteretur sua libertate quoad speciem actus, quia simpliciter solum illum posset efficere, ad quem haberet paratum concursum, alios verò simpliciter non posset. Nam quod fieri non potest sine adiutorio alterius, si tale auxilium denegaretur antecedenter, id est, si is, qui daturus illud est, statuit illud non dare, simpliciter fieri non potest, sed voluntas sola sine adiutorio cooperatiuo Dei nihil facere potest; ergo si vnum tantùm adiutorium haberet à Deo oblatum, actum illius facere posset, alios non posset, & consequenter alios non liberè omitteret, nec illi posset moraliter imputari. Sicut ignis Babylonicus carens diuino concursu, simpliciter non potuit calefacere, neque id potest ei tribui, sed Deo deneganti concursum; necessariò ergo dicendum est voluntati liberæ ad plures actus offerre concursum Deum cum indifferentia, quæ non potest esse in vno. & eodem concursu secundùm speciem; consistit ergo in varietate concursuum secundùm speciem, quam Deus ex se offert liberè voluntati, vt explicatum est.

Deus offert voluntati multiplicem concursum, & nō vnum tantùm.

14. Diuinus concursus in actu primo non est determinatus ad vnam speciem respectu causæ liberæ.

Hinc ergo vlteriùs dicimus, si sermo sit de concursu in actu primo, seu vt oblato ex parte Dei non esse determinatum ad vnam speciem respectu causæ liberæ, sed habere indifferentiam proportionatam potentiæ cui offertur, vt est completè, & proximè libera cum omnibus aliis ex parte sua, vel ex parte obiecti prærequisitis ad operandum. Ideoque quoad hanc partem non præcedere membrum illud tertium, seu rationem in illo fundatam, supponit enim concursum Dei, sic oblatum esse determinatum ad vnam tantùm speciem, quod non ita est, vt ostendi. Si verò sit sermo de determinatione quoad tales species concursuum, & quoad numerum, licèt plures sint, respondemus determinationem fieri quidem per diuinam voluntatem, fundari verò aliquo modo in capacitate voluntatis proximè in suo ordine dispositæ ad operandum. nam quia circa tale obiectum sic propositum libera est ad talem, vel talem actum

faciendum in talibus speciebus, & non in pluribus, ideo illius intuitu Deus offert illi tot concursus, & talium specierum. In vnaquaque verò specie illorum concursuum, & actuum offert Deus vnum numero concursum ad vnum tantùm indiuiduum actum, quem ipse determinat sua tantùm voluntate, quia determinatio indiuidui non potest fundari dicto modo in causa secunda, vt suprà declaraui, quod æquè procedit in voluntate, quia licèt libertatem habeat ad eliciendum inter species actuum, quæ sumuntur ex obiectis formalibus, à quibus potest voluntas moueri ad operandum: nam potest ita eligere inter actus numero distinctos intra eamdem speciem, quia illa distinctio sumitur ex obiectis, & ita ex parte eorum non potest cadere sub electionem voluntatis, nec etiam præcognoscuntur in particulari plures actus possibiles numero distincti, vt voluntas possit directè velle, vnum potius, quàm alium facere. Determinatio ergo illa fit per voluntatem Dei sine præiudicio libertatis, quoad specificationem, quia non fit cum determinatione ad vnum solum actum vnius speciei, sed ad plures diuersarum specierum, in quibus dicta libertas voluntatis sufficienter exercere potest: quoad exercitium verò nulla fit antecedens determinatio ex vi concursus, vt iam dicam.

15. Diuinus concursus in actu secundo determinatur ad speciem, & exercitiũ actus à diuina, & creata volũtate simul, ex coniunctione vtriusque voluntatis.

Loquendo igitur de concursu in actu secundo, dicendum est illum determinari posse quoad speciem actus, & quoad exercitium, non à sola voluntate diuina, sed ex coniunctione illius cum humana voluntate, & ideo propter hanc determinationem, non esse necessarium præuium concursum Dei ad extra, & prius natura factum in creata voluntate. Assumptum declaratur, quia voluntas creata est sufficienter in actu primo constituta ad hunc, vel illum actum eliciendum, vt ad eligendum in obiecto hanc, vel illam rationem boni, sub qua in illud tendat appetendo, vel rationem mali, sub qua illud fugiat. Ergo ita Deus illi offert concursum, vt illi integram electionem relinquat, idemque vult suum concursum ad extra prodire, & accommodari determinatè ad iuuandam voluntatem, prout ipsa se actualiter inclinauerit; ergo non est necesse vt antecedenter determinetur absolutè quoad illam solam speciem in qua dari contingit, sed tantùm quasi sub conditione si voluntas creata in hanc partem potius, quàm in aliam inclinari voluerit; determinatio ergo illa consummatur (vt sic dicam,) in coniunctione vtriusque voluntatis, inter quas voluntas creata proximè facit determinationem sui concursus eliciendo actum; increata verò facit eamdem cooperando, vt causa prima ex vi antecedentis voluntatis, qua decreuit iuuare voluntatem ea specie concursus quæ illi voluntariè cooperanti esset accommodata. Et eadem ratione non est necessarius ille præuius concursus propter determinationem quoad exercitium actus, quia hæc est in manu voluntatis creatæ, si paratum concursum proportionatum habeat, vt habere iam diximus. Et ita cessat omnis necessitas talis prædeterminationis, seu præuij concursus in voluntate libera, hæc enim duo idem sunt in illa sententia, vt notaui: cessante autem necessitate, consequenter concluditur talem præmotionem non dari, vt satis declaratum est. Contra hanc verò declarationem potissimè procedit ratio octaua contrariæ sententiæ cum omnibus confirmationibus suis, quibus in cap. 46. commodiùs satisfaciemus.

Caput XLIII.

Doctrina superioris capitis authoritate Scripturæ, & Patrum confirmatur.

1. Duplex genus testimoniorum.

Dvobus modis, vt suprà de naturalibus causis dixi, probari potest, non dare Deum voluntati nostræ præuium concursum, quo illam prædeterminet physicè. Primò per testimonia negatiua, quæ directè, & formaliter illam negationem contineant, & hæc probatio ex Scholasticis Doctoribus in cap. 19. data est: ex canonicis autem libris, vel antiquioribus Patribus expetenda non est, neque expectanda, quia hæc speculatio, vel controuersia à Patribus antiquis non est tractata. Secundò potest ostendi negatio illa per affirmationes, & doctrinas in quibus virtute contineatur, vel per æquipollentia verba, & hoc modo dicimus, assertionem superiori capite ratione probatam grauissima niti authoritate, quatenus ex Scriptura, & Patribus colligi potest.

2. Scripturæ quæ homini liberam electionem tribuunt, negãt quoque necessitatem prædeterminationis.

Primò itaque ostendi potest ex illis Scripturæ locis, in quibus dicitur Deus ita creasse hominem sui iuris, ac liberi arbitrij, vt propositis, & cognitis obiectis, optionem, & electionem illi commiserit, vt est illud Ecclesiast. 15. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui*, & infrà, *apposuit tibi ignem, & aquam, ad quod volueris, porrige manum tuam*. De quo testimonio inter Catholicos, cum quibus nos agimus, controuersia non est, quin etiam de homine lapso intelligatur, vt verba ipsa, & totus illius capitis contextus satis apertè docent, & sentit Concilium Senonen. in decreto 15. fidei. Sunt item alia innumera Scripturæ loca, in quibus hominibus lapsis optio, & electio committitur. Numer. 30. *In arbitrio viri erit, siue faciat, siue non faciat*, Ios. 24. *Optio vobis datur, eligite*, & Matth. 16. *Qui vult venire post me*, &c. & 1. Corinth. 7. *Quod vult faciat*, & multa sunt similia quæ congerit Augustinus lib. de Grat. & liber. arbit. c. 2. & 3. & alij scribentes pro libertate.

3. Instãtia aduersariorum reiicitur.

Dicet aliquis his testimoniis solùm probari libertatem arbitrij cum indifferẽtia necessitati opposita, quam alij Catholici Doctores non negant. Respondemus propter hoc dogma fidei, quod inde proximè (vt ita dicam,) probatur in illis verbis à nobis ponderari hanc libertatem in hoc constitui, quòd determinatio voluntatis, ad vnam partem potius, quàm aliam ipsi voluntati commissa est, tamquam propriæ causæ talis determinationis: hoc enim directè repugnat cum necessitate prædeterminationis ab extrinseco præstandæ. Deinde expendimus immediatè fieri transitum à voluntate indifferente ad electionem vnius, vel alterius partis, quæ electio intrinsecè includit determinationẽ: imò est formalis determinatio libera; ergo non interponitur aliqua prædeterminatio inter voluntatem indifferentem, & determinationem eius; ergo à voluntate sic indifferente in actu primo, immediatè fit determinatio in actu secundo: non est ergo necessaria, nec interuenit, aut prouenit determinatio Dei. Denique aduertimus quòd ipsi homini data dicitur potestas se determinandi, & ideo illi determinatio tribuitur. Quid enim aliud significant illa verba: Reliquit eum in manu consilij sui? Profectò si præter consilium, & iudicium non posset voluntas se determinare, nisi ab alio prædeterminetur, non esset relictum

in

in manu consilij sui, sed in manu eius, qui eum prædeterminare potest. Vt ergo verum sit hominem esse relictum in manu consilij sui, oportet, vt immediatè hoc sit positum in voluntate eius, & ideo illi immediatè tribuitur determinatio, cùm additur, *ad quod volueris porrige manum.*

4. Secunda responsio confutatur. Ad hæc verò, & similia testimonia respondent alij, conuincere illa quidem voluntatem se determinare, cùm liberè operatur, inde tamen non sequi non priùs natura prædeterminari, quia hæc duo non repugnant. Nam cùm prædeterminatio non tollat libertatem, adhuc reliquit locum determinationi faciendæ ab ipsa voluntate, media prædeterminatione à Deo recepta, & ita & prædeterminatur à Deo, & ipsa se determinat: imo addit P. Aluarez disp. 23. n. 26. ex hoc, quòd potentia, quæ est domina sui actus, posset sua intrinseca virtute cum generali concursu causæ primæ seipsam determinare, sequi quòd indigeat prædeterminatione primæ causæ. Sed hæc responsio non satisfacit prædictis testimoniis, nec secùdùm rectam rationem potest subsistere. Primum patet ex dictis. nam cùm Sapiens dicit, *Apposuit tibi ignem, & aquam*, non loquitur de homine iam prædeterminato à Deo, nam illi vt sic præuento, seu ex vi prædeterminationis, non apponitur nisi vel ignis, vel aqua: ergo loquitur Sapiẽs de voluntate sufficienter constituta in actu primo, cui obiecta sufficienter ad operandum, & eligendum sunt proposita: illi autem immediatè dicitur, *ad quod volueris porrige manum*; ergo supponit habere potestatem immediatè se determinandi actiuè, non expectata alia prædeterminatione aliunde recipienda. Nam si illa expectanda est vt vnica tantùm, & non est in hominis potestate habere, quam velit, sed quam Deus suo arbitrio dare vult: si hæc, inquam, vera sint, quomodo potest verè, & sine fictione homini dici, vt ad quod voluerit, manum porrigat, si ad alterum tantùm volendum prædeterminationem habere potest, & illam non arbitrio suo eligendam; sed ab altero pro arbitrio suo præstandam. Et hinc facile probatur, quod secundo loco proposui: nam si voluntas non exit in actu secundo nisi prædeterminata in actu primo, iam actio illa non est determinatio ipsiusmet voluntatis si verè loquamur: nam quando intellectus credit determinatus à voluntate, licèt eiiciat actum fidei, non dicitur se determinare ad illum, sed à voluntate determinari, quia actio agentis non habet rationem determinationis, nisi quando est à principio nondum determinato, sicut enim voluntas in patria non dicitur propriè determinare se ad amandum Deum, quia ex vi obiecti præsentis, & pondere connaturali charitatis determinatur.

5. Confirmatur ex PP. loca illa Scripturæ exponentibus. Accedit quòd nullus Patrum ita intellexit illa testimonia, vt non sit in hominis potestate proxima determinatio, vel, (quod idem est) electio, sed solum media prædeterminatione diuina; imò multi illorum docuerunt talem prædeterminationem propriam determinationem, & electionem hominis auferre. Et hac ratione dicit Damascenus lib. 2. de fide c. 30. Deum præscire ea, quæ in nostra potestate sita sunt, non autem præfinire, & rationem indicans, subiungit: *nec enim virtuti vim affert.* & similia habet Dialog. contra Manich. non longè à fine. Et licèt D. Thom. 1. p. q. 23. art. 5 ad 5. & lib. 3. contra gent. c. 90. exponat Damascenum loqui de prædestinatione necessitante voluntatem, hoc non euertit vim testimonij, sed confirmat. Supponit ergo D. Thom. aliquã præfinitionem diuinam

A posse necessitatem inferre voluntati; hoc autem nulla magis facere potest, quàm prædeterminatio physica, vt in Prolegom. primo tactum est, & lib. 5. latiùs ostendemus. Ideoque ad excludendã hanc præuiam determinationem ab extrinseco præuenientem, dixit Anselm. lib. de Concord. in 1. eius parte circa finem. *Sola voluntas determinat ibi*, id est, *cùm eligit, quid teneat*, nam illa particula *sola*, non excludit cooperationem Dei, sed excludit, vt ipse ait, necessitatem determinationis ab alio; sic enim dixerat, *Licèt necesse sit, aut rectitudinem relinquere, nulla tamen necessitas determinat, quã seruet, aut deserat.* Et infrà, *Nec aliquid facit vis necessitatis, vbi operatur sola electio voluntatis*, vbi expendo illa verba, *nulla necessitas determinat.* Nam B si determinatio sit à solo Deo in voluntate, profectò necessariò fit respectu voluntatis recipientis; ergo necessitas aliqua determinat voluntatẽ, quod est contra Anselm. Cùm ergo ait solã voluntatem se determinare, vel solam eligere, excludit omnem vim, & efficaciam, quæ ex necessitate faciat determinationem in voluntate: sentit enim determinationem non posse esse necessariam, & electionem liberam, neque posse electionẽ esse ab intrinseca potestate, si determinatio sit ab extrinseca efficacitate. His concordat Hieronymus in epist. 146. ad Damascenum de filio prodigo, vbi dicit, *Deum dedisse homini libertatem, vt viueret vnusquisque, nõ ex imperio Dei, sed obsequio suo.* Imperium enim C Dei nihil aliud est, quàm efficax eius motio, vel effectio; sentit autem Hieronymus tale imperium Dei inferre necessitatem, & ideo subdit, id est, *non ex necessitate, sed ex voluntate.*

Anselmus. Hieronymus.

Atque in eandem sententiam Iustinus q. 9. ad Christianos, sic ait. Ad quæ voluntas nos impellit eorum causa, vel corona donamur, vel afficimur supplicio. vbi verbum *impellit*, determinationem ab ipsamet voluntate suo nutu progredientem significat, & adiungit, *Deus enim nobis facultates dedit ad agendum, sed eas libertati voluntatis iudiciique subiecit.* Nec ergo dat prædeterminationem, quæ sit principium agendi, & libertati subiecta non sit. Et quòd talis modus gubernandi volun- D tatem, eius naturali libertati accommodatus non sit, colligi potest ex his quæ subiungit, dicens, *Ad propositum, & voluntatem ius habet Deus gubernãdi eas facultates, quæ in nobis suos habent appetitus, non ad naturam.* quasi dicat ad prouidentiam Dei spectare, ita illas gubernare, vt semper in potestate volũtatis motio, vel determinatio relinquatur. Cui consonat illud August. lib. 7. de ciuit. c. 30 *Sic administrat Deus omnia, quæ creauit, vt etiam ipsa proprios agere motus sinat.* Et ideo aliis locis etiam de voluntate, quomodocumque præuenta, ait, cõsentire, & dissentire, propriæ voluntatis esse, de spirit. & liter. c. 34. lib. 83. quæstion q. 68. ad Simplicianum q. 2. & epist. 54. Sed de Augustini sententia latiùs in sequentibus.

6. Alia PP. testimonia. Iustinus. Augustini.

E Præterea ob hanc causam Græci interdum condistinguunt opera prouidentiæ ab operibus liberi arbitrij: nam quòd hæc opera humana non cadãt sub prouidentiam Dei, contrarium enim est certissimum, & ab eisdem Patribus sæpe traditur, sed quòd per quandam adæquationem (vt sic dicam) vel per antonomasiã illa dicant euenire ex prouidentia diuina, quæ ex sola illa eueniunt, & ad vnũ determinantur: opera autem libera aliud genus altius habeant prouidẽtiæ, quia nõ absoluto ex sola prouidentia ad extra determinantur, sed cum tali respectu ad liberũ arbitriũ, vt illorũ determinatio in arbitrij potestate simpliciter constituatur. Ita sentit

7. PP. Græcorum mens.

Aluarez. Damascen. D. Thomas.

Theodoret. Nemesius. Nicenus. sentit Theodoretus in Epitome diuinor. decretor. c. de prouident. Nemesi. lib. de Natur. homin. in vltimis capitibus, citatur etiam Nicenus in Philosoph. lib. 7. c. 1. lib. 8. c. vlt. licèt inter opera Niceni nondum hoc inuenerim. Meliúsque hoc explicuit Dionys. in cap. 4. de diuinis nominibus sub finem, vt prouidentia cuiusque naturæ est seruatrix, eis, quæ per se mouentur, (& libero aguntur arbitrio,) prouidet, omnibusque & singulis propriè, vt omnium singulorumque natura capit. Ex quibus verbis colligimus, quia liberum arbitrium natura sua postulat per se moueri se determinando liberè ad alterutram partem, ex vi concursus diuini, non priuari hoc modo agendi, neque ad diuinam prouidentiam id pertinere, quod tamen fieret si voluntas per concursum præuium prædeterminaretur. Et eodem dixit lib. de Cœlesti Hierarch. cap. 9. *Neque coactam habemus vitam, neque liberi arbitrij gratia diuinitus indulta mortalibus, prouidentia diuina luce & splendore obtunditur.* Nam certè non video quomodo magis possit libertas arbitrij obtundi per diuinam prouidentiam, quàm si in omnibus, & singulis actibus suis extrinseca prædeterminatione, ex vi eiusdem generalis prouidentiæ diceretur.

8. Tertulliani dictum. His addi potest Tertullianus lib. 2. contra Marcionist. cap. 5. vbi ita exponit locum Ecclesiastici, quod prosequitur in cap. 6. & in cap. 7. declarat Deum non impedire vsum libertatis præueniendo, vel impediendo vsum eius. Et in hoc sensu ait; eo ipso, quòd Deus homini concessit libertatem arbitrij, & potestatem non se interponere, vtique præmouendo, & tollendo indifferentiam, in hoc sensu dicit. *Igitur consequens erat vt Deus secederet à libertate semel concessa homini, id est, contineret in semetipso & præscientiam, & potentiam suam, per quas intercessisse potuisset, si enim intercessisset, rescidisset arbitrij libertatem.* Quod sanè de nulla intercessione (vt ille loquitur) veriùs, & propriùs intelligi potest, quàm de efficaci motione, qua Deus contineret voluntatem Adæ, ne tentationi consentiret, de hac enim re ibi loquitur: in lib. autem de exhortatione ad castitat. cap. 2. similem doctrinam habet de motione ad voluntatem malam, quem locum latè tractabo in cap. 46. nunc solùm aduerto eodem modo exponere ibi verba Ecclesiastici, & inde inferre, *Et ideo non debemus, quod nostro expositum est arbitrio, in Dei referre voluntatem*, vtique efficaciter præmouentem, & voluntatem nostram determinantem, agit enim contra omnes qui de omni nostra volitione hoc asserebant.

9. Chrysostomi sensus. Est denique valdè notanda sententia Chrysostomi Homil. 11. in Ioannem, vbi etiam respectu diuinæ voluntatis discrimen constituit inter naturalia agentia, & libera. Nam corporis natura (inquit) quocumque ipsam opifex ducere velit, eò sequitur, neque resistit: anima autem sui iuris, vim in se habet operandi, neque vlla in re Deo, nisi velit, obtemperat. Aliàs, vt postea subdit, *opera non essent virtute animæ adscribenda.* Vnde concludit. *Sed sponte sua bona fit, & sibi virtutem complectendam persuadeat oportet.* His testimoniis coniungi debent, quæ de concursu ad actum peccati loquuntur, quæ cap. 46 afferemus, præter alia, quæ de operibus gratiæ postea suis locis dicturi sumus. Ad quæ omnia nihil video hactenus responsum, præter illud vnicum, quòd Patres solum intendebant liberum arbitrium defendere aduersùs eos, qui dicebant Deum prouidentia illi necessitatem inferre. Sed hoc certè non

A satisfacit, vt iam insinuaui, tum quia vix potest distingui illa prædeterminatio physica à necessitate, vt probatum est, & latiùs in lib. 5. ostendetur, tum etiam, quia ad excludendam illa necessitatem declarant Patres ius, vim, & potestatem, quam voluntas habet, vt immediatè se determinet, nullo intercedente impulsu ipsi voluntati aliunde immisso, qui talem in eo efficaciam habeat, vt eius indifferentiam, & indeterminationem ab eius potestate auferat prius natura, quàm velit aliquid, aut eligat. Intellexerunt enim determinationem hanc cum indeterminatione indita voluntati, repugnare, & Deum si ad vnum voluntatem prædeterminaret, vna via auferre quod alia dederat, vt Tertullianus eleganter ponderauit.

B Addo denique, neque in Scriptura, neque in Patribus aliquid inueniri, quod necessitatem illius præuiæ motionis ad omnes actus voluntatis indicet. De Scriptura id probamus, quia vel id tradit per generales locutiones, quibus docet Deum operari omnia opera nostra, & causarum secundarum, vel per speciales, quibus tradit, Deum mouere corda hominum, & ducere, quò vult. At priora solùm probant concursum simultaneum, & cooperationem Dei, vt suprà probaui: posteriora autem ad summum probant Deum præmouere corda hominum, non tamen probant illam præmotionem esse ad omnes & singulos actus voluntatis necessariam, multóque minus probant illam præmotionem esse physicam prædeterminationem, vt etiam suprà probatum est. Neque aliquis locus ex Scriptura, vbi hoc significetur, hactenus productus est, nec puto posse proferri, vt iterum ostendam tractando de auxilio gratiæ efficacis. Nam si ad aliquos actus Scriptura postularet illam physicam præmotionem determinantem, maximè ad actus supernaturales, sed de illis nihil huiusmodi docet, vt infrà videbimus, ergo multo minus de reliquis. Idemque possumus de sanctis Patribus dicere; quia verò ex illis aliqua obiiciuntur, quæ non sunt peculiaria gratiæ, sed in vniuersum de diuina prouidentia, & operibus eius, quatenus ab efficacia diuinæ voluntatis procedunt, ideo de illis aliquid dicere cogimur, id tamen commodiùs in cap. 47. præstabimus. 10. Nihil in Scriptura aut in P necessitatem diuinæ præmotionis ad omnes actus liberos significat.

D

CAPVT XLIV.

Authoritate D. Thomæ, & aliquorum posteriorum Theologorum eadem doctrina confirmatur.

IN superioribus ostendimus concursum generalem Dei, prout datur causis secundis naturaliter agentibus, & consequenter, vt essentialiter postulatur à causa iuxta D. Thomæ doctrinam, vnicum tantùm esse, ac proinde esse cooperantem in actione causæ secundæ inclusum, & E non præuium receptum in causa, ex quo principio apertè sequitur (iuxta eamdem D. Thomæ doctrinam, voluntatem ex ratione causæ secundæ, quam habet, communi aliis causis creatis alium concursum non postulare, & ita potest hæc pars probari locis suprà allegatis, & 1. 2. qu. 109. in quibus non aliam motionem causæ primæ per se requirit ad opera voluntatis libera ordinis naturalis, nisi eam quæ aliis causis secundis necessaria 1. Status quæstionis.

ria est, quæ est motio cooperatiua, vt cum antiquis Thomistis, & multis modernis declarauimus. Superest, vt aliis eiusdem Doctoris sancti testimoniis voluntatem creatam etiam propter indifferentiam, quam naturaliter habet, non indigere concursu efficaciter, ac physicè illam prædeterminante; imò potiùs propter indifferentiam suam naturaliter postulare, ne tali modo præmoueatur.

2. Locus ex 1. 2. q. 9. art. 4. & 6.

Probamus autem hoc primò ex 1. 2. quæst. 9. art. 4. & 6. nam in priori interrogat, an voluntas moueatur ab aliquo exteriori principio, in posteriori verò an ille motor sit solus Deus, qui locus videbatur aptissimus ad tradendam doctrinam illam de necessitate huius præuiæ motionis ob indifferentiam voluntatis, si illam testatam, & declaratam nobis relinquere voluisset: nihil autem minus in vtroque articulo fecit. nam in 4. non ad omnem actum voluntatis, sed solùm ad primum motum, eius scilicet, quo tendit in finem, requirit præmotionem extrinseci motoris: pro cæteris autem negat illam, affirmatque in aliis actibus voluntatem mouere seipsum in quantum per hoc, quod vult finem, reducit seipsam ad volendum ea, quæ sunt ad finem. Ex qua doctrina colligimus in primis D. Thomam non postulare præuiam motionem, vt necessariam ex vi concursus generalis, aliàs deberent illum ad omnem actionem postulare. Deinde colligimus non postulare illam propter indeterminationem voluntatis, nam etiam post intentionem finis est indeterminata voluntas ad eligendum hoc, vel illud medium, nam liberè, vt cum indifferentia eligit, & nihilominus in hac electione ait D. Thomas non indigere voluntatem exteriori præmouente, nedum prædeterminante, sed ipsam reducere se ad volendum tale medium. Quid est autem reducere se, nisi determinare se? Idemque confirmat in solut. ad 3. solùm est obscurum in illo articulo, quo sensu D. Thomas dicat voluntatem moueri ab alio in primo motu suo, quod ad præsentem causam non multum refert; nobis enim satis est quòd illa motio, qualiscumque sit, neque postulatur propter indeterminationem voluntatis liberæ, neque etiam quia ad generalem concursum pertineat: sic enim ad omnes actus voluntatis esset necessaria, satisque verba D. Thomæ declarant, illam motionem non esse concursum præuium, aut simultaneum, nam vocat illam *instinctum alicuius exterioris mouentis.* Vt tamen integrè Lectori satisfaciamus, paulo inferiùs nodum illum dissoluemus.

3. Explicatur 6. art. q. citatæ.

Secundò probatur hoc amplius ex sexto articulo, in quo non tam probat D. Thomas voluntatem posse moueri à Deo, quàm non posse moueri ab alio intrinseco principio; vnde ibi non ponit nouam motionem ex parte Dei necessariam, sed illam quam dixerat esse necessariam ad primum voluntatis actum, probat non posse esse nisi à Deo, quia solus ipse est causa efficiens voluntatis, & solùm est vniuersale bonum, quod respicit voluntas. Ex qua doctrina solùm habetur, motionem illam quam ab extrinseco agente postulat voluntas, ex parte sua esse à solo Deo: qualis autem illa motio sit, inde non habetur, potestque optimè articulus ille intelligi de motione cooperatiua, quam probat prima ratio, quia potentia solùm ab illa causa pendet essentialiter in sua operatione, à qua pendet in suo fieri, & esse. Vel etiam posset intelligi de motione remota per inclinationem naturalem datam ab authore naturæ, quam secunda ratio probat. Sed quia doctrina illius articuli videtur referri ad doctrinam articuli quarti, magis inferiùs explicabitur. Nunc satis nobis sit in toto illo discursu nihil

A D. Thomam dicere, nec insinuare de præuio concursu præmouente voluntatem, determinando illam; cùm tamen, vt dixi, ad illum maximè locum pertinuisse videatur. Verumtamen in solut. ad 3. apertè excludit necessitatem illius præmotionis, dicens, Deus mouet voluntatem sicut vniuersalis motor ad vniuersale obiectum voluntatis, quod est bonum, & sine hac vniuersali motione homo non potest aliquid velle; sed homo per rationem se determinat ad ad volendum hoc, vel illud, quod est verè bonum, vel apparens bonum: & inde addit exceptionem de motibus gratiæ, quam infrà de illa tractando expendemus. Nunc ex his verbis solùm haberi volumus ex D. Thomæ sententia voluntatem ex se indifferentem non semper indigere extrinseco determinante, sed illam se determinare in

B multis actibus, ac subinde illam prædeterminationem non esse necessariam potentiæ liberæ ex vi generalis concursus, quidquid sit si in alio titulo interdum detur, & quomodo tunc intelligenda sit, quod postea videbimus.

Et confirmatur hoc argumentum ad hominem, contra eos, qui ex hoc loco colligunt in operibus gratiæ Deum prædeterminare physicè hominis voluntatem: nam cùm D. Thomas neget in aliis actionibus humanis dari voluntati talem determinationem, siue ad bonum, siue ad malum determinetur, rectè concluditur illam prædeterminationem non esse per se necessariam, nec ex vi generalis concur- 4. Confirmatur tradita explicatio.

C sus. Et quamuis verius sit, cùm dicit, *Deum mouere interdum aliquos ad aliquid determinate volendum, quod est bonum, sicut in his mouet per gratiam*, non loqui de motione determinante, sed excitante voluntatem, vt lib. 5. dicemus, nihilominus in prioribus quæ allegauimus, simul ait, & hanc Dei motionem non esse per se necessariam in aliis electionibus, & voluntatem, se mouendo per rationem, se etiam determinare, vtique sine motione prædeterminante, aliàs nec satisfaceret argumento, nec declararet quomodo voluntas se possit determinare, cùm de se indeterminata sit. Denique in quæst. 3. de Malo art. 3. ad 5. hoc expressis verbis declarat, & soluit fundamentum contrariæ sententiæ, quoad

D hanc partem; sic enim in argumento obiecerat. *Omne quod se habet ad vtrumlibet, indiget aliquo determinante, ad hoc quod exeat in actum, sed liberum arbitrium hominis ad vtrumlibet se habet; ergo. Respondet autem dicendum, quòd voluntas cùm sit ad vtrumlibet, per aliquid determinatur ad vnum, nec oportet hoc esse per aliquod agens extrinsecum.*

Tertiò hæc sententia D. Thomæ valde confirmatur ex aliis verbis eius in 1. 2. quæst. 80. art. 1. vbi in corpore dicit Deum non inclinare voluntatem ad actum peccati, quod in capite sequenti latiùs ponderabimus. Et in solut. ad 3. sic ait. *Deus est vniuersale principium omnis interioris motus humani, sed quòd determinetur ad malum consilium voluntas,* 5. Locus ex 1. 2. q. 80. art. 1.

E *hoc directè quidem est ex voluntate humana, & à Diabolo per modum persuadentis, vel appetibilia proponentis.* Ex quibus verbis considerata simul doctrina articuli, apertè constat D. Thomam non tribuere Deo determinationem voluntatis ad talem particularem actum directè, vel indirectè, sed voluntatis directè, & dæmoni indirectè, & sufficienter, quamuis Deo tribuat illum motum voluntatis tamquam vniuersali principio omnis motus voluntatis concurrenti vtique cum illa. Vnde constat secundùm D. Thomam posse Deum concurrere ad aliquem motum, vt vniuersale principium, & nihilominus non inclinare directè ad illum; & à fortiori nec determinare: nam plus est determinare, quàm

quàm inclinare. Item constat voluntatem de se indifferentem non indigere prædeterminatore, vt ad alteram partem determinet, nam ad malos actus ipsa sola se determinat, quamuis non sine generali concursu primæ causæ: & eadem ratione idem potest facere in nobis, per se loquendo, vt in priori loco D. Thomas testatus est.

6, Locus ex 1. 2. q. 10. art. 4.

Quartò est aliud notandum eiusdem Doctoris sancti testimonium in 1. 2. quæst. 10. art. 4. vbi etiam ex professo tractat quæstionem de modo, quo Deus mouet voluntatem, & ad explicandum non mouere ei necessitatem imponendo sumit illud principium Dionysij cap. præcedenti à nobis tractatum. Ad prouidentiam Dei non pertinet naturas rerum corrumpere, sed seruare. Vnde subinfert in fine corporis articuli. *Quia igitur voluntas est actuum principium non determinatum ad vnum, sed indifferenter se habens ad multa: sic Deus ipsam mouet, quod non ex necessitate ad vnum determinat, sed manet motus eius contingens, & non necessarius, nisi in his ad quæ naturaliter mouetur.* At verò quod mirabile est, etiam hunc locum contra nos obiiciunt alij auctores: nam quia D. Thomas non dixit absolutè non ad vnum determinat, sed non ex necessitate ad vnum determinat, aiunt insinuasse Deum quidem determinare ad vnum voluntatem, sed non ex necessitate. Vnde distinguunt duplicem determinationem voluntatis, vnam ex necessitate, & aliam sine illa: & priorem negare D. Thomam, hanc verò posteriorem supponere docent. Verùm distinctionem hanc de duplici prædeterminatione voluntatis ad vnum ab extrinseco agente, quæ in hoc quidem conueniant, vt vtraque ita determinet voluntatem ad vnum actum & exercitium eius, & voluntas non possit ei resistere, & nihilominus differant, quia vna infert necessitatem, & non alia. Hanc (inquam) distinctionem numquam D. Thomas insinuauit, sed potiùs multa docuit, quæ illam euertunt, vt ex aliis locis statim allegandis constabit, & nos nec explicari posse arbitramur, nec consistere, vt in lib. 5. latiùs ostendam. Et ideo longè probabilius credimus illa duo verba posita esse à D. Thoma, vt vnum per aliud explicaret. Nam quia quæsierat an Deus ex necessitate moueat voluntatem, & in propriis terminis responderet quæsito, dixit, Deum mouere voluntatem, non tamen ex necessitate: vt verò explicaret quid sit non mouere ex necessitate, addit non ad vnum determinum, & vt id magis explicaret, addit, sic Deum mouere voluntatem vt motus eius maneat constringens, non obstante motione Dei, quod sanè in prædio concursu intelligi non potest, si ille talis est vt impossibile omnino sit illo posito actum voluntatis non sequi, vt ipsi dicunt.

7. Locus ex q. 7. de potentia art. 7. ad 13.

Quintò præcedens testimonium, eius expositio ex alio simili eiusdem sancti Doctoris confirmatur: nam in quæst. 7. de potent. art. 7. ad 13. obiecerat non posse esse actum in dominio voluntatis humanæ, si absque Dei operatione fieri non possit, cùm voluntas humana non sit domina diuinæ operationis, & respondit. *Voluntas dicitur habere dominium sui actus, non per exclusionem causæ primæ, sed quia non ita agit in voluntatem, vt illam ex necessitate ad vnum determinet, sicut determinat naturam*; vt autem declaret tunc voluntatem non ex necessitate determinari ad vnum quando physicè prædeterminantur, subiungit. *Et ideo determinatio actus relinquitur in potestate rationis, & voluntatis.* quod profectò non esset verum, si per actionem Dei, voluntas hominum prædeterminaretur physicè ad vnum, licèt non ex necessitate, vt illi Doctores distinguunt:

A nam quocumque modo illi imprimatur determinatio ab alio, non relinquitur in eius potestate. Nam determinationem relinqui in potestate hominis, non est tantùm posse actum determinatum producere, hoc enim modo etiam determinari ad calefactionem est in potestate ignis, quia potest illam actionem in particulari efficere. Cùm ergo dicitur determinatio relinqui in potestate non tantùm physica, sed etiam morali, & denominatiua, qua potest ad hoc vel illud determinari, quomodo dixit Augustinus illud esse in potestate nostra, quòd si volumus facimus, si non volumus, non facimus. Hoc autem modo non relinquitur determinatio in potestate voluntatis physicæ prædeterminatæ, cum B nullo modo possit vel aliam actionem facere præter illam, aliquam prædeterminata est, vel illammet non efficere, cùm non possit prædeterminationi resistere.

Eamdémque expositionem confirmant egregiè verba D. Thomæ in quæst. 6. de Malo art. vnic. in corp. vbi cùm dixisset Deum mouere voluntatem ad primum eius actum, ita ad declarat. Deus mouet voluntatem secundùm eius conditionem, non ex necessitate, sed vt indeterminatè sese habentem ad multa. Vbi nunc solùm considero illa duo tamquam immediatè se habentia, ponere, mouere non vt ex necessitate, sed vt indeterminatè se habentem, id est, relinquendo indeterminatam potentiam motam, saltem quoad exercitium. Et ideo statim infert. Potest ergo quòd si consideretur motus voluntatis ex parte exercitij actus, non mouetur ex necessitate, vtique quia semper mouetur, vt indeterminatè se habens; ergo è contrario si moueatur ita vt determinetur ad exercitium, ex necessitate mouebitur. Atque ita semper D. Thomas illa ponit vt conuertibilia moueri determinatè, vtique efficienter ad exercitium, & moueri ex necessitate. Et è conuerso indifferentiam libertatis opponit determinationi ad vnum, vt quæst. 22. de verit. art. ad 3. posterioris ordinis, vbi ait voluntatem vt rationalem si habere ad opposita, naturam verò determinari ad vnum. 8. q. 6. de malo art. vn. confirmat locũ superiorem.

D Sextò quòd voluntas ratione suæ indifferentiæ non solùm non postulet prædeterminationem, sed potiùs postulet non habere determinationem ab alio, apertè docuit D. Thomas in 2. dist. 25. art. 1. in corpor. vbi sic inquit. *Iudicium de actione propria est solùm in habentibus intellectum, quasi in potestate eorum constitutum sit eligere hanc actionem, vel illam, vnde dominium, sui actus habere dicuntur, & propter hoc in solis intellectum habentibus liberum arbitrium inuenitur, non autem in illis, quorum actiones non determinantur ab ipsis agentibus, sed quibusdam aliis causis prioribus.* Vbi duo expendo. Vnum est D. Thomam agentia illa reputare libera habere in potestate sua electionem actionum suarum: postea explicat per indeterminationem suarum actionum. Vnde sicut electio non potest esse ab extrinseco agente, ita neque determinatio. Aliud est D. Thomam ibi apertè sentire, determinari à prioribus causis pertinere ad agentia non libera, quæ vel ab authore naturæ determinata sunt ad vnum, vel si aliquam imperfectam indeterminationem habeant determinatur ab aliis causis, vel materialibus, vel efficientibus: proprium autem esse agentium liberorum non prædeterminari ab alio, sed à seipso. Et inde in solut. ad 1. concludit, Deum esse liberum, quod se ad opera sua determinat: vnde ad dominium actus manifestè requirit quòd determinatio actus non sit ab alio, sed à seipso. Quòd in solutione ad 3. his verbis 9 Locus in 2. d. 25. art. 1.

apertissimè

apertissimè declarat. *Deus operatur in omnibus, ita tamen quod in vnoquoque secundùm eius conditionem*; vnde in rebus naturalibus operatur, sicut ministrans virtutem agendi, & sicut determinans naturam ad talem actionem. *In libero autem arbitrio hoc modo agit, vt virtutem agendi sibi ministret, & ipso operante liberum arbitrium agat, sed tamen determinatio actionis, & finis in potestate liberi arbitrij constituitur: vnde remanet sibi dominium sui actus, licèt non ita sicut primo agenti.* vbi maximè notanda sunt illa verba, *In libero arbitrio hoc modo agit, vt virtutem agendi sibi ministret, & ipso operante liberum arbitrium agat.* Nam hæc verba generalia valde sunt, & omnia auxilia gratiæ, non tantùm cooperantis, sed etiam operantis comprehendere possunt, & nihilominus generaliter etiam, & sine limitatione ait D. Thom. non obstante hac Dei operatione determinationem actionis in potestate liberi arbitrij constitui.

10. Locus in 1. dist. 28. art. 1. & q. 22. de verit. art. 6. ad 1.

Septimò in eodem libro d. 28 art. 1. generatim pronuntiat. *Non esset homo liberi arbitrij, nisi ad eum determinatio sui operis pertineret.* & q. 22. de verit. art. 6. ad 1. dicit animam habere esse determinatum ab alio, *sed ipsa* (inquit) *determinat sibi suum velle, & ideo quamuis esse sit immutabile, tamen velle indeterminatum est, ac per hoc in diuersa flexibile.* Tantum ergo abest, vt senserit D. Thom. voluntatem, quia ex natura sua non est determinata ad vnum, sed indifferens non posse seipsam ad vnam actionem determinare, vt potiùs affirmet, ideo per illam indifferentiam potestatis constitui voluntatem liberam, quia ad eam determinatio sui actus pertinet; ergo vt eandem libertatem in vsu conseruet, non debet prius illo iure se determinandi priuari; hoc enim, & libero vsui & proprietati talis potētię repugnat. Vnde inferiùs addit liberū arbitrium supposita facultate naturali, vel gratuita, iuxta varietatem actuū per se posse ad quoslibet determinari, statim verò declarans particulam *per se*, addit. *Ita quòd non excludit diuinā causalitatem, secundùm quòd Deus in omnibus operatur vt vniuersalis causa boni*, iuxta illud Isa. 26. *Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine*; sed excludit habitum aliquem creatum naturalibus superadditum, vbi solùm simultaneum concursum requirit ad talem determinationem, quia (vt suprà visum est,) ex vi illorum verborum tantum concomitans significatur: neque alio titulo postulatur à D. Thoma ad determinationem liberæ voluntatis, quàm ad omnes alias actiones causarum secundarum. Quòd autem D. Thom. solùm dixerit per illam particulam excludi habitum creatum, existimo inde ortum esse, quod ex necessitate habitus gratiæ specialiter tractabat, & illius necessitatem non ponebat in prædeterminatione, sed in eleuatione potentiæ ad altiorem modum operandi. Vnde in omni genere liberarum operationum supponit determinationem esse à voluntate cum concursu simultaneo proportionato, &, vt opinor, de virtute operatiua media inter habitum, & operationem, & distincta à concursu simultaneo ne cogitauit quidem.

11. Locus ex q. 2. de verit. art. 14. ad 5.

Octauò addere possumus alium D. Thomæ locum in q. 2. de verit. art. 14. ad 5. ex quo colligunt Thomistæ, quòd licèt causa prima ageret ex necessitate naturę, nihilominus homo ageret liberè, vt videre licet in Caietano 1. p. q. 14. art. 13. & q. 19. art. 8. Ferrar. lib. 3. contra gent. c. 67. circa rationem 5. quos etiam moderni nōnulli sequuti sunt, quamuis alij contradicant. Sed quidquid sit de illa absoluta controuersia, quæ in multiplici sensu tractari potest, & vanè de illa iudicari, vt in Metaphysica dixi, loquendo tamen solùm ex duplici suppositione, scilicet, quòd non obstante modo agendi primæ causæ, voluntas hominis haberet eandem potestatem intrinsecam agendi, quam nunc habet, & quòd Deus non maiorem concursum, vel influxum illi præberet, quàm nunc conferat. His (inquam) positis verissimè dicitur actum voluntatis futurum fuisse liberum, etiamsi voluntas diuina ex necessitate produxisset omnia, & præberet concursum, quem modò præbet, quia tunc non magis necessitaret voluntatem, quàm nunc necessitet, quia non plus ageret in illam, quàm modò agit, vt supponitur, neque ex voluntate magis efficaci, licèt magis determinata ex parte Dei, quod nihil refert ad mutandum connaturalem modum agendi causæ secundæ, si in effectum, vel actionem, vel potentiam eius, nihil magis influat. Et in hoc sensu rectè sumitur hæc sententia ex citato loco D. Thomæ de verit. quatenus dicit, *quia ad esse effectus requiritur causa prima, & secunda, ideo quæcunque illarum ponatur contingens, potest esse contingens, non si altera tantùm sit necessaria, effectus erit necessarius, propter hoc quod ad esse effectus vtraque causa requiritur.* Et quia obiiciebatur causam primam vehementius influere, quàm secundam, respondet, hoc nihil obstare quominus ex modo agendi causæ secundæ sit defectibilitas, aut contingentia in effectu. Et similiter in dicto cap. 67. lib. 1. contra gent. ration. 5. dicit, si causa proxima sit contingens, effectum esse contingentem, etiamsi remota necessaria sit. Idemque repetit lib. 3. cap. 83. ration. 2. dicens, à causa remota necessariò agente non sequi effectum necessarium, si causa proxima sit contingens.

Ex hoc ergo principio adeò recepto in schola D. Thomæ colligimus illum non posuisse in voluntate liberè operante concursū prçuium, & prædeterminationē à prima causa in ea productā, quia cùm tali concursu præuio omnibus modis esset impossibile intelligere contingentiā in actu volūtatis creatæ, si causa prima ex necessitate naturæ ageret. Probatur, quia tunc talis actus non haberet contingentiā, vel indifferentiā à causa prima, quia ipsa ex necessitate naturæ daret illū impulsū causę secundę, neque etiā haberet contingentiā ab ipsomet impulsu, quia illa etiā mouere dicitur tanta necessitate sibi intrinseca, vt nec Deus ipse possit impedire, quominus illo posito non sequatur effectus eius; & consequenter nec à voluntate creata posset actus habere cōtingentiā, cùm illa non moueatur, nisi effecta illo impulsu, nec possit illi resistere quominus illi cooperetur: impossibile ergo esset intelligere libertatē in tali actu, quia nullum haberet principiū, vnde illā participare potuisset: actus autē non determinatur liberè nisi per habitudinē ad principiū, seu causam aliquā à qua procedit. Ergo vt possit saluari libertas actus humani in eo casu, quòd Deus ex necessitate naturæ ageret, necessariū est dicere, tunc Deū non fuisse daturū voluntati concursum præuiū, quo illā ad vnum determinaret; ergo idē maiori ratione dicendum nūc est. Vel certè si tunc Deus per eundē illū concursum, quē nunc dat, necessitaret humanā voluntatē, etiam nūc necessitabit illā. Nā quòd ille concursus prçuius prædeterminās procedat à Deo naturaliter, vel liberè conferet quidē, vt respectu Dei effectus quē ad extra facit, sit illi liber, vel necessarius, tamē respectu hominis nō erit actus ipsi liber si motio Dei est de se efficax ad determinandā voluntatē hominis ad vnū, & efficiens ad necessitandam illam, si à Deo ex necessitate naturæ fieret. 12. Ex loco citato colligitur veritas assertionis.

13. Testimonia quæ pro prædeterminatione obiiciuntur. His tamen accedit, quòd cùm hæc testimonia sint satis vrgētia,& ferè expressa,& in eis D.Thomas in particulari,& specificè de determinatione, & indeterminatione voluntatis loquatur,nullum in contrarium affertur, in quo vel punctum in contrarium attingat,vel in particulari aliquid pro præuia determinatione, seu prædeterminatione voluntatis dicat,sed afferuntur solùm variæ generales locutiones, quæ ad præuiam illam motionē accommodantur, cùm verba D.Thomæ generalia sint, & facilè possint de aliis motionibus intelligi, & sæpe ab eodem D.Thoma in aliis locis ita exponantur. quod breui discursu ostendam attingendo solùm ea loca,quæ cōmunia sunt omnibus actibus liberis voluntatis, nam quæ pertinent ad actus supernaturales, & auxilium efficax ad illos necessarium,in librum 5.reseruo. Deinde ex prioribus locis omitto etiam illa, quæ omnibus causis secundis etiam naturalibus cōmunia sunt:nam de his satis dictū iam est.Et huc spectant omnia,quæ de necessitate auxilij,seu motionis primi mouētis tradit D.Thomas 1.2.q.109.per totā,& 1.p.q.105. art.5.Nam in superioribus nō solùm hæc loca exposuimus,sed etiam oppositam doctrinam ex illis deduximus, & hîc applicari potest, quia etiam in voluntate solum vnicum simplicē concursum Dei ad actus liberos D.Thomas requirit, neque propter determinationem voluntatis aliam præuiam motionem in illo postulauit.

14. Explicatur a.1 ad 3. q.105. Potest tamen quis hærere in quibusdam verbis D.Thomæ in eadem q.105.art.1.ad 3.sic enim ait. *Hoc ipsum quòd causa secunda determinetur ad determinatos effectus,est illis à Deo.* Verumtamen hæc verba generalia sunt de omnibus causis secundis etiam naturaliter agētibus,in quibus etiā authores fatentur non esse necessarium præuiū concursum propter determinationē earū:possunt ergo illa verba per se spectata optimè intelligi ratione concursus concomitantis;nā sicut causis secundis ipsum agere est à Deo,quia non solùm virtutē agendi ab illo habent,sed etiā ipsam actionem sine actuali & immediato eius influxu habere nō possunt,ita determinatio ad definitos effectus, est illis à Deo, quia ab illo habent non solùm virtutem,aut ex se determinatam,aut voluntatem se determinare:sed etiam determinationē ipsam in actu secundo sine actuali eius influxu habere non possunt,quia quatenus illa determinatio aliquid est,à causa secunda fieri non potest sine actuali,& cooperante influxu Dei quæ doctrina est quidem in se verissima, illi tamen loco non necessaria,quia si attentè consideretur,nō loquitur ibi D.Thomas de causis secūdis, sed de naturalibus,quæ possunt materiā ad determinatam formam immutare. Quærit enim ibi an Deus possit se solo id facere,& obiecerat nō posse, quia determinatio effectus pendet ex causa determinata. Et respondet Deum non pendere in hac determinatione à causa secunda,quia ipse præbuit determinatas formas causis secūdis,& determinationem earum, vnde optimè poterit sine illis immutare materiam ad determinatam formam prout voluerit, quia nimirum in illo eminenter existit tota virtus causarum secundarum. Vnde constat etiam quoad causas secundas naturaliter agentes non tractare D.Thomam,de determinatione addita,vel addenda per concursum Dei,sed de illa,quā habent ex naturali virtute, & conditione suarum formarum,nam illa etiam à Deo habēt, vt constat.

15. Explicatur a. 1. ad 2. q.83. Omissis ergo his, quæ generalia sunt omnibus causis secundis, attingemus aliqua, quæ de modo operādi Dei in causis liberis D.Thomas interdum A docet.Et quoniā in fundamēto contrariæ sententiæ duo testimonia D.Thom.quibus iuniores maximè nituntur, adduximus, illis respondendo in c.46.satisfaciemus.Vltra illa verò allegatur in 1.p. q.83.art.1.ad 2.vbi exponēs verba Pauli ad Rom.9. *Non est volentis,*&c.ait non esse dicta, quia homo non velit libero arbitrio,sed quia ad id non sufficit,nisi *iuuetur,& moueatur à Deo.* Sed non potuit D.Thomas breuiùs explicare gratiam excitantē,& adiuuātem, sempérque in his allegationibus continetur illa defectuosa illatio, *Deus mouet voluntatē;ergo determinat* Simileque est argumentū, quod ex solut.ad 3. eiusdē articuli sumitur,vbi Sanctus Doctor sic inquit, *Deus est prima causa mouens, & naturales causas,& liberas,& sicut causis naturalibus mouendo eas non aufert,quin actus earum sint naturales,ita mouēdo voluntarias causas, non aufert quin* B *actiones earum sint voluntariæ, sed potiùs hoc in eis facit,operatur enim in vnoquoque secūdùm eius proprietatē.* In quibus verbis volunt D.Thomā loqui de motione præuia prædeterminante, quia de illa (inquit quidem)procedebat argumentū Sed vnde id probet,non video,nam in argum.3. D.Thomas solùm subsumpsit Deū mouere voluntatem,quod probat duobus testimoniis,Prouerb.21.*Cor regis in manu Dei est*,&c.& Philipp 2.*Deus est qui operatur in nobis velle*,&c. In quibus non est sermo de prædeterminatione physica voluntatis,sed de excitatione,& inductione morali cum physica cooperatione,vt in lib.5.latiùs exponemus. Et in ipsa solutione apertè loquitur D.Thom.de motione quā C Deus exhibet omnibus causis secundis,quam esse cooperationē suprà probauimus,& hanc dicit esse in vnaquaque causa secunda modo illi accommodato,quod verissimum est, & inde nos inferimus in causa libera non esse cum antecedente determinatione ad vnum, quia hoc non est consentaneum naturæ talis causæ.

Et si quis attentè consideret prima verba illius solutionis, intelliget Doctorem sanctum responsionem suam inchoare, nostram asserendo sententiam, argumentatus enim fuerat voluntatem moueri ab alio,& ideo non posse esse sui iuris,id est, domina sui actus,ac proinde nec liberam, & ideo respondendo incipit, dicens, quòd *liberum arbitrium seipsum mouet ad agendum.* Vbi expendo nō tantùm dicere liberum arbitrium agere,sed etiam se mouere ad agendum, quod certè non est aliud D quàm se applicare, & se determinare ad actionem suam; nam si ab alio solo prædeterminaretur,moueretur quidem ad agendum,sed non se moueret ad agendum Deinde verò respondet ad argumentum,licèt hoc modo liberum arbitrium sit dominus sui actus, non excludere superiorem Dominum à quo in motione sua pendeat, & hoc est quod ait, *Non est de necessitate libertatis, vt sit prima causa sui id, quod liberum est,nam Deus est prima causa mouens,*&c Vt autem liberum arbitrium creatum non sit prima causa sui motus,non est necesse vt prædeterminetur ab alia, sed satis est, quòd in sua prædeterminatione essentialiter pendeat à prima causa modo iam sæpe explicato. E Atque eodem modo nos dicimus, vt liberum arbitrium se determinet, non oportere, vt sit prima causa suæ determinationis: nam in illa etiā à Deo pendet, tanquam à primo agente determinationē ipsam.Illa ergo solutio D Thomæ,& nostram sententiā in prioribus verbis confirmat,& in aliis nihil repugnat, imò tacitè soluit quod friuolè obiici solet,quia si voluntas se determinat,non priùs determinata erit primū principiū liberum,respondet

16: Confirmatur explicatio.

det enim D.Thomas, volũtas se mouens, seu determinans ad agendum non sit prima causa, & consequenter nec primum liberum satis esse, quod à priori libero in sua determinatione pendeat.

17. Explicatur ex 1.2.q.6. art.1.ad 3. Secundò affertur D.Thom in 1.2.q.6.art.1.ad 3; estque hic locus similis præcedenti, & ideo nihil illi addere oportet, sed solùm verba notare. Argumentum enim fuerat non posse hominem agere voluntariè, quia qui voluntariè agit, per se agere potest, quod homini non conuenit, dicitur enim Ioan.15. *sine me nihil potestis agere. Responsio autem est, quòd Deus mouet hominem ad agendum, non solùm sicut proponens sensui appetibile, vel sicut immutans corpus, vel etiam sicut mouens ipsam voluntatem.* vtique propriè, & effectiuè, ac physicè agẽdo in ipsam, quod nos etiam fatemur. Hinc verò colligunt etiam mouere concursu præuio, & prædeterminatione, quam illationem nos iterum atque iterum negamus, quia est à genere ad speciem affirmatiuè, & ex puris particularibus: mouet enim Deus, & præmouet voluntatem efficiendo physicè, & immediatè in ipsam, non per concursũ præuiũ, sed per aliquẽ bonum effectũ indeliberatum, non prædeterminantẽ illã ad consensum, sed inclinantem, & allicientẽ. Deinde mouet Deus voluntatem ad agendũ physicè, propriè, & immediatè cooperando cum illa se mouente ad agendũ sine præuia determinatione. Et de hoc modo motionis loquitur ibi apertè D. Thom. sicut illum intellexit ibi Conrad. explicans hunc locum, per alia q.109. Et probat ex ratione, quam D.Thom. subiungit, *Quia omnis motus tam voluntatis, quàm naturæ ab ipso procedit tanquam à primo mouente*, vtique immediatè, & principaliter. quod per se, & intrinsecè verum est ratione concursus simultanei, in quo essentialiter pendet omnis motus voluntatis, vel naturæ à primo mouente, non ratione concursus præuij, quia neque per se necessarius est, neque ratione illius potest dici motus causæ secundæ pendere immediatè, & essentialiter à Deo. Vnde statim declarat eundem actum voluntarium, qui est à Deo, esse etiam necessariò à principio intrinseco; ab vtroque ergo est simul, & non prius à solo Deo, quod æquè de ipsa determinatione voluntatis procedit: aut enim dicendum est non esse voluntariam homini, quod est valdè absurdum, aut asserendum est esse ab ipsa voluntate cooperante Deo: hæc ergo est D.Thomæ doctrina.

Conrad.

18. Explicatur ex 1.2.q.9. art.4.ad 1. Tertius locus similis allegatur ex 1.2.q.9.art.4. ad 1. vbi D.Thom. ait, *licèt de ratione voluntarij sit, quòd principium eius sit intra, sed non oportet quòd hoc principium sit primum principium non motum ab alio.* quod verissimum est ratione dependentiæ essentialis voluntatis creatæ à Deo, ratione cuius idem motus voluntarius qui est immediatè à voluntate, vt à principio proximo intrinseco, est etiam à Deo, vt à primo principio extrinseco. Et ita simul voluntas mouet seipsam proximè, & mouetur à Deo primò, & principaliter, eodem vtique motu, quo seipsam mouet, etiamsi nullus alius à solo Deo antecedat: hoc enim est per se ex vi essentialis dependentię necessariũ, licèt aliis rationibus possit interdũ Deus pręmouere voluntatẽ absque physica prædeterminatione, vt sæpe est dictum, & D.Thomæ doctrina statim explicabitur.

19. Explicatur ex 1.2.q.10. art.4.ad 5. Quartò additur ex eadem 1.2. q. 10. art.4 ad 3. quod D.Thomas ait. *Si Deus mouet voluntatem ad aliquid, impossibile est poni, quòd voluntas ad illud non moueatur, non tamen est impossibile simpliciter, & ideo non consequitur, quòd voluntas à Deo ex necessitate moueatur.* quem locum volunt etiam iuniores intelligi de motu præuio facto in voluntate à solo Deo, & ita ex hoc loco colligunt necessitatem in sensu composito, etiamsi suppositio sit antecedens, & ex sola voluntate Dei producta non esse contrariam libertati. Sed nos in Prolegom.1. ex sentẽtia Anselmi, & eiusdem D.Thomæ ostendimus talem sensum cõpositum repugnare libertati, ideoque hunc locum intelligimus de suppositione concomitante; nam, vt in prioribus testimoniis diximus, Deus dicitur mouere voluntatem eodem motu, quo ipsa se mouet, & ideo si supponatur Deus mouere voluntatem, simul supponitur voluntatem ipsam se mouere, & ideo est suppositio consequens, seu comitans, & ideo necessitas, quæ ex illa sequitur, non repugnat libertati, quia iam supponit vsum libertatis. quam expositionẽ probamus primò, quia est propriissima, & consentanea verbis, & ad soliditatẽ, & facultatẽ doctrinæ necessaria. Secundò, quia habet consecutionẽ cum corpore articuli, in quo clarè D.Thom. docuerat, Deum ita mouere voluntatem, vt non determinet illam ad vnum ex necessitate, id est, ex sola extrinseca vi, sed illam contingenter, & indifferenter operari sinat, vt suprà latè declarauimus. Tertiò, quia in locis proximè allegatis, & vbique, docet D.Thom. de ratione illius motus, quo Deus mouet voluntatem, esse, vt sit à principio intrinseco, vt patet ex locis suprà citatis q.6. & 9. Ergo dum supponit hîc Deum mouere voluntatẽ, supponit etiam voluntem mouere se, & ita est suppositio comitans, seu necessitas consequens, quæ res dum est, dicitur necessariò esse: & eodẽ modo dici potest, si voluntas se mouet, necessariò illã mouet Deus, quia in suppositione illa, motio Dei includitur: idem ergo est è conuerso. Denique obiter aduerto nunquam apud D.Thom. inueniri Deum agere propriè physicè ac directè in voluntatẽ, nisi infundendo habitus, vel efficiendo in voluntate ipsa aliquem motum vitalem eius, omnisque alia motio vitalis est, medio intellectu, vt ex sequenti puncto patebit. Et ita nunquam inuenio apud D. Thom. quòd Deus moueat voluntatem se solo efficiendo in illa aliquid medium inter habitum, & vitalem actum eius, qualis prædeterminatio, seu concursus præuius esse fingitur.

Vltimò retorquetur contra nos doctrina D. Thomæ in dicta q.9.1.2. art.3.& 4. quatenus in illa dicit, licèt voluntas se moueat per consiliũ ad electionem mediorũ ad primam intentionẽ finis non se mouere, sed à Deo moueri. Et ita in voluntate etiam defẽdit illud principiũ, *Omne, quod mouetur, ab alio mouetur*, quia voluntas se mouet ad media ex intentione finis, ad ipsam verò intentionẽ mouetur ab alio, scilicet ab authore suo. sic enim ait in eadem q.9.art.6. esse proprium Dei mouere voluntatẽ, efficiẽdo in illa inclinationẽ ad vniuersale bonũ. Vbi videtur loqui de inclinatione non tantùm innata, sed etiã vitali, & actuali; & magis explicat. 1.p.q.105.art.4. vbi eandẽ habet doctrinã, & addit, *Velle nihil aliud est, quàm inclinatio quædã in obiectum voluntatis, quod est vniuersale bonum.* & similia habet 3. contra gent. cap. 89. ration.6. & sæpe alias. Ex qua doctrina colligi videtur saltem ad primum actum suum indigere voluntatem diuina motione prædeterminante. 20. Obiicitur ex 1.2.q.9.art. 3. & 4.

Veruntamen licèt hoc totum concederemus, inde nihil probaretur de concursu præuio prædeterminante, & essentialiter necessario ad actus voluntatis, vel propter essentialem dependentiam à prima causa, vel propter indeterminationem suam. Nam (vt suprà dicebam) etiam post intentionem 21. Explicatur illa doctrina.

tionem finis est voluntas de se indeterminata ad media, & in omnibus actibus suis pendet à prima causa, vt à primo mouente. Quocirca etiam, si demus primam finis volitionem esse peculiari modo à Deo, nam id esse propter præuiam motionem distinctam ab illa volitione prima, & prædeterminantem voluntatem ad illam. Sed quia Deus immediatè, & per se aliquo peculiari modo facit talem actum in voluntate. Vnde Capreolus dixit Deum solum efficere in voluntate primam illam volitionem finis sine concursu actiuo ipsius potentiæ, quod improbabile est, vt in Metaphys. disp. 19. sect. 7. dixi, & ideo ab omnibus reiicitur: tamen ex illo etiam falsò opinandi modo colligimus non intellexisse Capreolum primam volitionem finis esse à Deo, propter præuium concursum, sed quia est effectus solius Dei.

22. Caietani expositio reiicitur. Caietanus verò licèt concedat illam volitionem esse effectiuè à voluntate, ait tamen necessariam esse quoad exercitium, & ideo tribui Deo. In quo quidem falsum dicit, nam ille actus semper est liber quoad exercitium in hac vita, vt probaui contra Caietanum, etiam ex mente D. Thomæ in dicto loco Metaphysicæ. Quod verò Caietanus addit in dicta q. 9. art. 4. illum primum actum non esse voluntarium, est expressè contra D. Thomam in eodem articulo ad 1. vbi declarat, quomodo ille actus voluntarius esse possit, licèt sit à Deo. Et aliis in locis vniuersaliter dicit de ratione actus voluntatis esse, vt sit voluntarius, & inde colligit voluntatem non posse cogi. 1. parte quæst. 82. art. 1. & 1. 2. q. 6. art. 3. Ratio etiam est euidens, quia ille actus est à principio intrinseco vitali, quia est effectiuè à voluntate, vt ipse Caietanus admittit, & est cum cognitione præuia; est ergo voluntarius. Denique amor Dei in patria est voluntarius, & motus primò primi nostræ voluntatis sunt voluntarij; ergo quòd ille actus necessarius esset impertinens, est ad rationem voluntarij, & ad explicandum cur dixerit D. Thomas voluntatem non se mouere in primo actu, sed moueri à Deo. Ex illa verò explicatione etiam colligimus, non sensisse Caietanum D. Thomam fuisse ita loquutum propter præuium concursum, vel prædeterminationem voluntatis, quæ possit esse simul cum libertate actus.

23. Expositio Ferrariens. Aliter Ferrarien. 3. contra gent. cap. 89. sentit, illam primam volitionem esse necessariam quoad specificationem, & ideo non tribui voluntati, sed authori naturæ, *quantum ad id quod habet naturalitatis, & necessitatis.* Ita enim limitat assertionem, & rationem reddit, quia licèt fiat à voluntate, non fit, vt à principali causa, sed principaliter dicit esse à Deo vt ab agente; quod ab anima verò, & voluntate, vt à forma per quam agit Deus. Et ita etiam Ferrarien. non intelligit hunc locum D. Thomæ de concursu præuio, nec de determinatione voluntatis, quæ per illum fiat, sed de illa, quæ prouenit ex naturali inclinatione voluntatis: nihilominus tamen illa expositio nec rem generaliter declarat, nec in rigore veritatem continet.

24. Confutatur prima pars illius. Primum patet, quia illa necessitas quoad specificationem ad summum reperitur in volitione beatitudinis formalis, seu boni in communi, vt in dicto loco Metaphysicæ declaraui. At ille actus non est ex necessitate primus in omni deliberatione & negotio; frequenter enim incipimus ab intentione finis particularis, vt sanitatis, scientiæ, vel similis; imò nec oportet actum illum esse primum, quem homo veniens ad vsum rationis habere potest, vt eodem loco probaui. D. Thomas autem non loquitur solùm de prima volitione totius vitæ, sed de prima intentione particularis finis, in quacunque serie electionum, vt patet exemplo, quod de intentione sanitatis, & electione medicinæ, seu curationis adhibet. At in intentionibus particularibus non inuenitur necessitas quoad specificationem, vt per se patet, quia ad bona particularia etiamsi propter se intendi possint, non necessitatur voluntas etiam quoad specificationem. Vnde talis intentio potest esse peccaminosa, non solùm in vno, vel alio negotio, sed etiã in prima intẽtione, quã homo habet cùm primũ peruenit ad vsũ rationis, vt fatetur D. Thom. 1. 2. q. 89. art. 6. Ergo prima volitio non tribuitur Deo propter necessitatẽ, quoad specificationem. D. Thom.

25. Altera pars expositionis Ferrariensis reiicitur. Deinde probatur altera pars, quia etiam volitio beatitudinis, vel boni in communi, licèt sit necessaria quoad specificationem, est ab homine vt ab agente quod, & vt principaliter operante, ac se mouente per virtutem propriam, nam viuentia etiamsi operentur, ex inclinatione naturali, & non moueantur ab vno actu ad alium, sed simpliciter operari incipiant, verè, & propriè dicuntur operari, vt quod tanquam causæ principales proximæ, non minus quàm ignis dicitur calefacere, sic enim planta efficit munitionem suam, & visus visionem, & sic de aliis, & ita propriè se mouent, quia hoc est de intrinseca ratione actus vitalis. Ergo idem erit in voluntate circa primam intentionem finis, vel etiam boni in communi, quia ex virtute intrinseca, & tanquam sibi propria, illum actum elicit. Nec oberit quòd eadem voluntas sit principium actiuum integrum, & receptiuum illius actus, quia simul est potentia actiua & passiua sine repugnantia, quia est in potentia receptiua ad actum secundum, & est in actu primo, non per ipsum actum secundum, sed per eminentẽ virtutem suam, vt argumentatur Scotus in 2. d 37. q. 1. §. *Ideo meritò*, & patet in appetitu sensitiuo, qui non elicit vnum actum per alium, neque habet aliud principium proximum agendi præter seipsum; suppono enim cognitionem phantasiæ non currere ad actus appetitus, & nihilominus elicit actus suos in seipso, vt principalis virtus actiua proxima, & in virtute animæ, & ideo illi sunt propriè actus vitales, per quos animal seipsum mouet, & actu viuit; ergo idẽ est in primo actu volũtatis. Scotus.

26. Benignior aliorum interpretatio D. Thom. Propter quod qui benigniùs interpretantur D. Thom. dicunt illum loquutum fuisse moraliter, non physicè, nam loquendo physicè, sine dubio volũtas propriè se mouet quoad exercitium actus in prima intentione finis, etiamsi sit de bono in communi, quia verè efficit illum actum propria virtute vitali, imò & determinat se ad talẽ actum, quia cùm posset illum continere, voluntariè illum exercet. Nihilominus tamen moraliter dicitur voluntas non se mouere in illo actu, quia non per propriũ consilium, nec per priorem voluntatem se applicat, & disponit ad talẽ actum eliciendũ, sed ab alio præuenta quoad obiecti propositionẽ per cogitationẽ non voluntariã, sed aliunde immissã statim ex aliqua propẽsione naturali prodit in talem actum. Vnde idem D. Thomas 1. 2. q. 17. art. 5. ad 3. dixit, primũ actum voluntatis non esse imperatũ à ratione, quia non est ex ordinatione rationis, sed ex instinctu naturæ, aut superioris causæ.

27. Quorundam qui reiiciuntur. Aliis verò hoc non satisfacit, volunt enim etiam moraliter se mouere voluntatem in illo actu, quia potest esse liber quoad exercitiũ, & specificationẽ,

vt

vt dictum: est esse autem morale incipit per esse liberum; imò in eo consistit; ergo in illo actu voluntatis moraliter operatur; ergo moraliter se mouet. Imò etiam sola libertas quoad exercitium ad hoc sufficit, quia illa satis est, vt actus sit humanus, moralis, ac meritorius. Confirmatur primò, quia idem D. Thomas 1.2.q.1.art.2. generaliter pronuntiat voluntatem se mouere in finem, quia est domina illius actus, quo tendit in finem. Confirmatur secundò, quia talis intentio finis semper non potest tribui Deo, sed solum homini tanquam moraliter operanti, nam semper illa prima voluntas est peccaminosa, vel in principio vsus rationis, vt ex D. Thoma dixi; vel frequentiùs in quotidianis intentionibus, nam omnia peccata incipiunt ex praua aliqua intentione finis.

D. Thomas.

28. Disputatio reducitur ad modum loquendi. Verumtamen quoad hanc partem disputatio est de modo loquendi, & diuersis sensibus vterque potest esse verus. Nam si motio moralis generaliter dicatur omnis actio libera, sine dubio dici potest homo se mouere moraliter in prima volitione finis, vt probant, quæ adduximus. Loquendo tamen rigorosiùs, & quasi per antonomasiam de motione morali, quasi significat discursum moralem habentem principium in aliquo affectu, & impulsu ab ipsomet homine sibi comparato; sic dicitur homo moraliter moueri ad media potius quàm ad finem. Vnde dixit D. Thom. q. 3. de malo, art. 3. ad 5. voluntatem cùm sit ad vtrumlibet determinari ad vnum per consilium rationis. Nec oportet (ait) hoc esse per aliquod agens *extrinsecum*. Et ad hoc magis declarandum addidi in Metaphys. disp. 19. sect. 8. in omni intentione finis quatenus libera est, includi virtualiter aliquam electionem in quantum vel hic finis particularis alteri præfertur, vel quatenus hîc vel nunc exercitium talis actus volendi præfertur carentiæ eius. Et hinc fit vt quando in tali intentione interuenit culpa, nō possit tribui authori naturæ, quia defectus ille nō inuenitur in illo actu, vt est pura intētio ex inclinatione naturæ, sed vt participat aliquid de electione ex applicatione liberæ volūtatis. Quod secus est, quando intentio est bona, potest enim suo modo tribui absolutè authori naturę, nō quidem vt principali agenti proximo, vt Ferrariensis insinuabat, sed vt primæ causæ danti inclinationem ad illum finem, non tantùm vt absolutè spectatum, sed etiam vt comparatum ad fines, &c.

D. Thomas.

29. Confutatur tandem obiectio allata n. 10. Atque hinc tandem facilè refellitur obiectio quæ contra nos fundatur ex illa doctrina D. Thomæ, ob quam clariùs expediendam hæc obiter attingere oportuit. Illa enim doctrina, quod voluntas non se mouet ad primum actum circa finem, licèt aliàs suam difficultatem habeat, non fundatur in concursu præuio, nec in speciali prædeterminatione physica, quam Deus tribuat voluntati in prima volitione, seu intentione, & instinctu alicuius causæ superioris. quæ ratio locum habet, siue intentio finis sit ex motione prædeterminante, siue non sit, vt est verius, quia nec inclinatio naturalis, nec cogitatio præuia, seu instinctus est præuius concursus prædeterminans voluntatem, vt per se notum est: vnde si talis intentio, vel volitio finis sit omnino necessaria, etiam quoad exercitium, vt est in patria ad illam est satis determinata voluntas per innatam inclinationem suam, & charitatis; si verò sit aliquo modo libera, eo ipso includit aliquam determinationem voluntatis se applicantis ad hanc partem potius quàm ad illam per aliquale consilium formale, vel virtuale, & ideo (vt D. Thomas dixit) necesse non est illam determinationem esse ab aliquo extrinseco agente.

CAPVT XLV.

Ex concursu Dei ad actus, qui sunt peccata, peculiari ratione superior doctrina comprobatur.

SVpponimus actus peccatorum, prout actus sunt non minus dependere à generali concursu physico primæ causæ, quàm actus bonos, in quo defensores vtriusque sententiæ conueniunt. Ex quo vlteriùs infertur, si ad actus malos prout actus sunt (ita enim de illis tractamus ne sit necessarium declarationem semper repetere) non est necessaria præuia motio determinans Dei, nec ad alios actus liberos ordinis saltem naturalis esse necessariam. Quam etiam illationem necesse est omnes admittere, quia si causa secunda essentialiter postulat illam præuiam motionem ex generali ratione concursus ad omnem actionem realem causæ secundæ erit necessaria, siue defectum aliunde habeat adiunctum, siue non habeat, quia defectus concomitans entitatem actionis vt procedentis à voluntate, posterius quid est, & supponit in actione entitatem participatam, & consequenter essentialiter dependentem à prima causa. Quidquid ergo fuerit de intrinseca ratione huius essentialis dependentię inuenietur etiam in actione peccati, & è contrario illa motio Dei, sine qua talis actus fieri nō potest, nō est de essētia generalis concursus in cæteris actibus. Propter quam rationem ferè omnes moderni, qui præuium influxum in causam dicunt esse de ratione essentialis dependentiæ in agendo, quam causa secunda habet à prima, consequenter fatentur Deum præmouere, & prædeterminare voluntates humanas ad actiones peccatorum. Si qui autem eorum in aliis actionibus putant illam prædeterminationem esse necessariam ex vi generalis concursus, & negant illam in actibus malis, quoad eorum realitates, profectò consequenter non loquuntur. Vnde etiam Gregorius, & Capreolus, quia motionem illam requirunt ad actus bonos, & negent in malis, negant illam pertinere ad concursum generalem, sed ad speciale auxilium gratiæ in natura lapsa necessarium ad bene operandum, de quo in lib. 1. visum est. 1. Status quæstionis.

Gregorius. Capreolus.

Nos autem ex contrario principio sic argumentamur. Causa prima sufficienter concurrit cum causa secunda ad actus reales peccatorum; & tamen non præmouet determinando illā ad actum peccati; ergo talis motio non est de necessitate diuini concursus generalis, etiam respectu causæ liberæ, & consequenter quantum est ex parte Dei, etiam ad actus bonos poterit libera voluntas se determinare cum solo concursu simultaneo siue præuio. Minorem in qua est difficultas latè probaui in lib. 3. de Auxiliis. Postea verò moderni scriptores de eodem argumento omni conatu, & argumentorum genere conati sunt persuadere Deum præmouere homines ad actus peccatorum, eorum voluntates efficienter ad illos prædeterminando. Et ad nostra argumenta in summa respondent concedendo omnia quæ ex illo dogmate nos inferimus, vno excepto, nimirum Deum esse causam peccati: hoc enim negant sequi ex illa 2. Prima ratio ad primam motionem & prædeterminationem tollendam.

prædeterminatione, magis quàm ex simultaneo concursu, putant eandem esse vtriusque rationem; quia actus materialis, seu realis voluntatis humanæ non habet quòd sit peccatum ex habitudine ad voluntatem Dei siue præmouentem, seu prædeterminantem, siue simultaneè cócurrentem, sed ex habitudine ad voluntatem humanam deficientem, cuius defectus Deus non est causa, & ideo quomodocunque concurrat, vel præmoueat, nunquam est causa peccati. Et ita eludunt omnia testimonia Scripturæ & Patrum. Alia verò inconuenientia, quæ nos inferimus, facilè deuorant, vt quòd Deus faciat nos facere hæc opera, quòd absoluta voluntate voluerit ex æternitate nos velle illa, priusquam præuiderit determinationem nostram, & quòd talia opera sint per se intenta, ac proinde prædestinata à Deo. Quapropter nihil ferè nobis superest addendum, eadem autem repetere superuacaneum videri potest. Nihilominus tamen, quia res est grauissima, & iudicio, ac definitione Ecclesiæ dignissima, non grauabor vim aliquarum rationum pressiùs vrgere, & nonnullas responsiones accuratiùs ponderare, vt vnusquisque vir prudens, & doctus nullo affectu priuatæ opinionis præoccupatus, quid sit magis consentaneum diuinæ bonitati, & Scripturis sanctis, & communi Ecclesiæ sensui iudicare possit, dum infallibile Ecclesiæ iudicium non interponitur.

3. *Explicatur quæstio subiecto exemplo hominis deliberantis an peccato consentire debeat. In illo momento non debetur illi determinatio potius ad consensum quàm ad dissensũ, ex natura voluntatis.*

Vt autem sensum meum, & rationem, qua conuincor, explicem, coram oculis mentis constituo hominem deliberantem an consentire debeat peccato, necne, & de se liberum & aptum ad consentiendum, vel ad hanc dispositionem sufficienti auxilio Dei actu præuentum. Et interrogo, an in illo puncto, & momento, in quo voluntas hominis prius natura, quàm à Deo prædeterminetur, est ad vtrumque indifferens, debeatur illi determinatio ad consensum, magis quàm ad dissensum, eo vtique modo, quo generalis concursus est illi ad operandum debitus, id est, an ex se talis voluntas postulet magis determinari ad consensum, quàm ad dissensum, vel ad vtrumque prorsus sit indifferens. Primum enim non videtur verisimile, quia nulla ratio dari posse videtur, cur magis postulet, aut mereatur debitam sibi fieri determinationem ad consensum, quàm ad dissensum. Quia ex sola natura voluntatis liberæ hoc non postulatur; imò quia talis voluntas licèt sit indifferens, magis ac perfectius inclinatur ad honestum, quàm ad quodcunque aliud bonum repugnans honestati, quantum est ex se, magis quodammodo postulat determinationem ad dissentiendum illi; ergo ex vi solius innatæ inclinationis cum indifferentia nec debetur illi determinatio ad talem consensum prauum, nec de se illam postulat.

4. *Neque ex aliquo voluntati superaddito.*

Deinde neque per aliquid additum huic naturali libertati, & inclinationi postulat homo, aut fecit sibi debitam talem determinationem, quia vel illud additum est aliqua culpa, vel est aliqua infirmitas, seu defectus aliquis quem homo patitur sine culpa: neutrum dici potest; ergo nullo modo potest reddi talis ratio ex parte hominis. Consequentia euidens est ex sufficienti partitione posita in Maiori per membra immediatè, & contradictoriè opposita. Minor autem quoad priorem partem etiam est certa, quia licèt homo peccando mereri possit priuationem diuini auxilij, aut aliam similem desertionem, nunquam tamen mereri potest, vt directè ad actum peccati à Deo ipso inducatur iuxta communem doctrinam Sanctorum, & Theologorum, quam nunc suppono. Et vt esset verum, aut tolerabile dicere, posse peccatorem id aliquando mereri, nihilominus certum est, etiam tunc illam motionem non pertinere ad generalem concursum debitum causæ liberæ, sed ad specialem pœnam quam Deus vellet in eo casu inferre. Vnde si qui Doctores videntur in aliquo casu id admittere, non dicunt illum esse ordinarium modum operandi Dei cum peccatoribus, sed esse rarum, & extraordinarium, quando multa, & ingentia peccata præcesserunt. Vt autem sit res euidentior, & extra omnem controuersiam, loquamur de primo peccato, & de illo puncto in quo homo deliberat de illo vitando, vel committendo: nam tunc non potest ratio determinationis sumi ex priori culpa, cùm nulla præcesserit, nisi fortè quis dicat sumi ex peccato originali, quod per se improbabile est, præsertim vbi peccatum illud iam fuerit remissum. Veruntamen vt omne subterfugium tollatur, loquamur de primo peccato Adæ, vel Angeli, in illo enim fingi non potest quòd prædeterminatio ad talem consensum orta fuerit ex merito ratione prioris culpæ cùm nulla præcesserit.

Superest videndum de altero membro fortè si dicatur, defectum aliquem præcedentem in homine prius natura, vel tempore immediato ante instans in quo peccat esse rationem, ob quam homini debetur talis prædeterminatio ad consensum, potius quàm ad dissensum, vel saltem esse rationem ob quam homo quantum est ex se magis illam determinatio postulet, quàm aliam. Nam in primis longè probabilius est voluntatem liberam quomodocunque toto tempore antecedente ad instans consensus affecta est nullam determinationem ab extrinseco agente postulare, quæ ordine causalitatis, & naturæ suam determinationem, efficientiam præcedat. Nam etiamsi demus, vel permittamus voluntatem esse capacem illius prædeterminationis, saluo vsu libertatis, & expectare illam à causa prima propter subordinationem, adhuc negari non potest, quin in illo instanti in quo voluntas consentit, prius natura, quàm operetur, non obstante quocunque defectu inuoluntario antecedente sit capax duplicis determinationis disiunctiuè, scilicet, vel ad consensum, vel ad dissensum, quia aliàs nullo modo esset tunc voluntas potens ad vtrumlibet actum sub disiunctione, quia neque proximè, & per se sola esset potens ad aliquem illorum, neque remotè, & media prædeterminatione esset potens ad vtrumque, si vnius tantùm prædeterminationis esset capax; necesse est ergo fateri esse in eo momento voluntatem capacem duplicis determinationis. 5. *Quod amplius probatur.*

6. *Explicatur magis non deberi hanc prædeterminationem illi voluntati.*

Vnde vlteriùs fit in casu posito voluntatem non postulare determinationem ad consensum ab extrinseco accipiendam, vel ex debito, vel ex congruitate aliqua, quæ ob præcedentem defectum inculpabilem ex parte hominis considerari possit. Quia in primis debitum illud non potest esse morale, quia nullus vsus liber præcessit in quo fundetur moralitas, nec physicum, seu connaturalitatis prout debetur naturalis proprietas vnicuique rei, quia illa capacitas respectu prædeterminationis dandi per præuium concursum solum est potentia quædam receptiua vtriusque determinationis, & alterutram natura sua postulans; ergo neutra determinare est illi debita debito physico, seu connaturalitatis, nec defectus antecedens facit illam debitam, cùm etiam posito illo defectu, & in sensu composito (vt sic dicam) adhuc maneat capacitas

capacitas illa indifferens de se, vt probatum est. Item, quia aliàs imperfectio illa antecedens esset quasi dispositio vltima ipsius voluntatis limitans capacitatem eius ad talem prædestinationem, & secundùm naturalem ordinem, ac secluso miraculo necessitans ad talem prædeterminationem recipiendam, potius, quàm aliam, sicut vltima dispositio corporis humani necessitat suo modo ad creationem animæ. Aliàs posita illa prædeterminatione cum illa etiam necessitat ad consensum, in sensu vtrique imposito respectu illius consensus in peccato necessaria, & physica connexione causarum antecedentium omnem vsum libertatis præueniret, quod quantum denegat humanæ libertati, quantumque excusare valeat lapsus humanæ voluntatis, facilè intelliget, quicumque attenta mente, & puro affectu rem considerauerit. Igitur ex parte hominis nulla ratio debiti considerati potest, ob quam talis prædeterminatio priusquam alia debeatur. Nec etiam fingi potest cum fundamento ratio congruitatis, quia (vt dixi) potentia de se magis postulat, & naturaliter appetit, quod illi melius est. Aliunde verò imperfectio antecedens est inuoluntaria, & inculpabilis vt supponitur; ergo non inducit congruitatem moralem, nec etiam physicam, cùm illa perfectio non excludat perfectionem sufficientem ad vitandum illum consensum per dissensum, vel per suspensionem actus, cuius est etiam intrinsecè capax ipsa voluntas.

7. Reiicitur instantia. Dicitur fortasse hominem in eo instanti in quo consentit in obiectum prauum, licèt priùs natura sit capax vtriusque determinationis, semper tamen supponi iam inclinatum, & magis propensum ad consensum, & ideo si non ex debito, saltem ex quadam congruitate ad consensum potius determinari, quàm ad dissensum. At hoc etiam facilè refutatur. Primò, quia gratis id dicitur, ac supponitur, quia licèt id contingat quando peccator ex passione, vel consuetudine, tamen in peccatis merè spontaneis fieri potest, vt ante determinationem ad vnam partem non sit homo magis propensus ad alterutram, sed quasi pendens in vtramque, vt statim magis explicabitur. Secundò esto ita esset, quæ congruentia inde nascitur ob quam homo magis debeat determinari ad consensum, quàm ad dissensum? Imò verò cùm illa maior propensio, si qua est, oriatur vel ex infirmitate, vel ex inconsideratione nondum voluntaria, profectò congruentius est, vt iuuetur infirmitas, vel excitetur consideratio, quàm vt recipit voluntas per diuinam præmotionem.

8. Idem tertiò confirmatur. Vnde argumentor tertiò in hunc modum, quo ille defectus, qui antecedit consensum malum, vel est ex parte appetitus, aut praui habitus, & hæc accidentia sunt, & vt hæc de medio tollantur, loquamur de primo homine in statu innocentiæ, in quo ante peccatum nullus talis defectus præcessit: vel est ex parte intellectus, vt si dicatur consistere in præuia cogitatione, vel consideratione praui obiecti, cùm remissa consideratione honestatis, vel in alio simili actu, vel eius omissione, & in hoc etiam nulla potest fundari congruitas, quia homo, vel Angelus sic dispositus adhuc erat de se æquè potens ad non consentiendum, vel directè dissentiendo, vel saltem applicando intellectum ad meliorem considerationem. Ergo ex illa dispositione nulla nascitur ratio, aut congruitas, ob quam Adam fuerit potius determinatus à Deo ad consensum, quàm ad dissensum, vel ad volendum meliùs de re sibi proposita considerare, & postea media consideratione determinari ad dissentiendum. Denique homo quando per suggestionem dæmonis habet viuam considerationem praui obiecti, nulla congruitas inde nascitur, vt Deus impediat voluntatem hominis ne intellectum ad contrariam, vel meliorem considerationem applicet, id enim esset partes dæmonis tenere, seu iuuare; ergo multo minus potest inde nasci congruitas, vt Deus prædeterminet statim voluntatem hominis, v. g. Adami sic à Dæmone tentati ad consensum, quia nullo efficaciori modo poterat meliorem considerationem impedire, quàm deiiciendo statim voluntatem in consensum.

9. Ex his sequitur Deũ pro sua sola voluntate determinare creaturã ad consensum peccati. Relinquitur ergo in huiusmodi euentu nullam rationem posse reddi ex parte hominis, ob quã magis prædeterminetur ad consensum, vel dissensum, ac proinde Deum pro sua sola voluntate id facere, non quia id exigat (vt sic dicam,) munus causæ primæ, nam æquè bene, vel meliùs illud expleret determinando voluntatem hominis ad dissensum, sed solùm pro suo beneplacito, quia vult tali modo illi homini prouidere, & non alio. Quod totum, vt opinor, facilè concedent contrariæ sententiæ defensores; nam ita loqui solent de prædeterminatione ad bonum, non tantùm supernaturale, sed etiam morale ordinis naturalis; consequenter autem idem est de prędeterminatione ad consensum in obiectum prauum: nam est eadem ratio, vt declaraui. Illud autem dogma per se spectatum sine aliis argumentis videtur nobis indignum diuina bonitate, & sapientia. Nullus enim homo prudens, sapiens, ac bonus, qui possit alium hominem in eo discrimine constitutum ad honestum potius, quàm ad delectabile inclinare, eum in priorem partem moueret. Quis ergo credat Deum, qui ex vi vniuersalis muneris primæ causæ æquè potest prædeterminare illum hominem ad dissensum, & consensum ex se, & nulla accepta occasione ex parte ipsius hominis potius ad delectabile obiectum, quàm honestum, non solùm inclinet, aut moueat, sed etiam prædeterminet, quibus verbis semper vtor, & nomen peccati fugio, ne occasionem præbeam eludendi rationem per vulgatem distinctionem de formali & materiali peccati, nunc enim nihil de formali malitia loquor, sed de substrato illius; necessariò autem est distinctè concipere, & explicare, quod sit illud substratum, seu materiale peccati, vt ponderari possit, quàm sit dissentaneum diuinæ sapientiæ & bonitati, ex se, & solo beneplacito suo eligere ac velle determinare voluntatem hominis ad volenda delectabilia, potius quàm honesta, sine occasione ex parte hominis, solùm suo arbitrio, & præter alia consilia voluntatis suæ, ac si essent Deo necessarij homines impij.

Capvt XLVI.

Deducendo ad varia incommoda eadem doctrina comprobatur.

1. Absurdũ nulla reddi poterit ratio propter quã Deus peccatum potius permittat, quàm impediat. Possumus præterea falsitatem huius sententiæ multis modis, & absurdis, quę ex illa sequuntur, declarare. Primum sit, quia aliàs nullam rationem moralem possumus reddere, ob quam Deus peccatum potius permittat, quàm impediat. Sequelam declaro, quia licèt multæ rationes dari soleant sumptis finibus extrinsecis (quia Deus ex peccatis sumit occasionem maiora bona faciendi,) omnes tamen supponunt vt fundamentalem rationem illam, quæ ex libertate sumitur; permittit enim Deus peccata ne libertatem tollat, aut vsum eius impediat, aut liget. Et hac ratione defendit innocentiam Dei in permittendis peccatis D. Thomas in 1. d. 47. q. 1. D. Thom.

Caietan. art. 2. ad 4. Et ibi Doctores communiter, & Caietanus 1. p. q. 22. art. 2. ad 2. estque necessariò supponenda, vt alia locum habeant, quia alias non videretur Deus peccatis tamquam occasionibus benefaciendi, sed tamquam mediis per se volitis propter tales fines, quod est à diuina bonitate alienum: non enim sunt facienda mala, vt inde eueniant bona, teste Paulo. Illa enim ratio destruitur iuxta illam sententiam, quod ita ostendo, nam vel prædeterminatio tollit libertatem, vel non tollit. Primum non dicitur, & licèt diceretur eo ipso permissio in prædeterminatione fundata non esset libertatis conseruatio, sed destructio. Si autem prædeterminatio non tollit libertatem, Deus prædeterminando semper voluntatem ad bonum prosequendum, & malum fugiendum, non magis tolleret eius libertatem, quàm prædeterminando illam ad malum volendum; ergo talis prædeterminatio, vel permissio in ea fundata non potest verè excusari, aut honestari ex ratione libertatis conseruandæ. Similéque argumentum sumitur ex ratione, quæ à munere causæ primæ cum omnibus concurrentis dari solet. Nam si concursus generalis incipit à prædeterminatione, æquè satisfaceret Deus suo muneri determinando voluntatem ad bonum; cur ergo determinat ad malum.

2. 2. Absurdũ, non minori voluntate, & efficacitate facere Deum hominem velle turpia, quàm honesta.

Secundum inconueniens sit, quòd non minori voluntate, & efficacitate faceret Deus hominem liberè velle turpia, quàm honesta, sacrilega, quàm religiosa, iniusta, quàm iusta, loquor semper de his solùm vt sunt conuersiones quædam, seu amores voluntatis ad talia obiecta, sub aliqua ratione boni honesti, aut delectabilis, vel vtilis, in quibus, vt sic præcisè spectatis, nondum aliqua malitia moralis consideratur. Sic ergo declaratæ illationes facilè probantur iuxta contrariam sententiam; quia Deus dicitur facere vt velimus, & faciamus honesta, quia per illum præuium concursum, sua sola libertate in nobis factum determinat nostras voluntates ad volendas, & faciendas actiones honestas, sed simili voluntate, ac præuio influxu determinat nostras voluntates ad prosequenda bona temporalia, vel sensibilia propter quamcumque rationem inferioris boni: ergo in reipsa æque facit Deus, vt homines velint, & faciant turpia, ac honesta, & similia. Quòd si ita est, non video qua efficaci ratione possimus persuadere peccatoribus ne his inferioribus bonis efficiantur, nec illa honestis, & altioribus præferant, cùm possint respondere, qui illa eligunt, non minus Deum velle, & facere, vt ea ipsi ament, & eligant, quàm in aliis faciat effectum ad res spirituales, & honestas. Et ideo meritò dixit Augustinus lib. 1. de liber. arbitr. cap. 11. *Regnanti menti, compotique virtutis, quidquid par, aut prælatum est, non eam facit seruam libidinis, propter iustitiam.* Sentiens hoc repugnare iustitiæ, ac propterea Deum id non facere. At profectò si Deus faceret voluntatem nostram amare bonum delectabile sensui, maximè faceret eam seruam libidinis, vnde concludit, *Nulla res alia mentem cupiditatis comitem facit, nisi propria voluntas, & liberum arbitrium.* Et ex hoc principio lib. 3. cap. 1. rationem reddit, ob quam Deus non est causa peccati, vt infra dicam.

August.

3. 3. Absurdũ, Deus efficaci voluntate prædeterminauit Iudam ne vellet tradere Christum.

Tertiò hoc ferè argumentum explicui in lib. 2. de Auxiliis, exemplo desumpto ex Concilio Trident. nam sequitur efficaci voluntate Deum præordinasse, ac decreuisse vt Iudas vellet vendere Christum, & efficaciter, & antecedenter fecisse, vt id faceret, quod piæ aures audire recusant, & verbis Concilij repugnare videtur, vt paulo pòst referam. Respondet vir quidam pius, & doctus, & absolutè loquendo, Deum non voluisse vt Iudas venderet Christum, & id vellet, sed solùm cum addito, considerando illam actionem in quantum erat actio, & sub ratione entitatis: sub hac autem ratione id voluisse Deum, & sic etiam veram esse illam causalem, ideo Iudas voluit illam actionem, in quantum actio est, quia Deus voluit, vt illam vellet, in quantum ens est. Sed nos non de verbis contendimus, sed de re ipsa: nam si res vera est, ac Deum decens, non oportet verbis eam palliare, sed nudè, & apertè, prout ipsa est, eam confiteri: si autem erubescimus rem ipsam nude fateri, non expedit de Deo sentire, quod pudet verbis apertè confiteri.

Concil. Trid.

4. Id ampliùs explicatur.

Si ergo rem euoluamus, & penitiùs inspiciamus, si Deus præuoluit, & efficaciter præordinauit illam actionem Iudæ, non tantùm voluit illam, vt ens, vel vt actio est, sed voluit illam, vt talis actio est, & vt ad talem personam terminatur, & prout hîc & nunc liberè à Iuda efficiendum, tum quia nihil positiuum, & reale in actione illa inuenitur, quod Deus eodem modo non voluerit, & effecerit, vt iidem authores maximè defendunt, tum etiam, quia (consequenter loquendo in eorum sententia) Deus non prædeterminauit voluntatem Iudæ ad actionem tantùm, vt actio est, sed vt talis actio, & tale ens cum omnibus conditionibus realibus, & respectibus, quos in reipsa habuit, seu erat habitura, quia quidquid Deus facit in actione illa Iudæ, siue externæ venditionis, siue internæ voluntatis, fecit præordinando illud per absolutam voluntatem, & prædeterminando voluntatem Iudæ ad id volendum, & potentias reliquas ad id exequendum. Omne enim id, ad quod Deus concurrit per simultaneum concursum, prædeterminat efficaciter per præuium: concurrit autem cum Iuda ad actionem, qua vendidit Christum, non solùm vt ens, vel actio est, sed etiam vt talis actio, atque ideò vt venditio Christi fuit; ergo eodem modo illam præordinauit, præuoluit efficaciter, prædeterminauit, & fecit, vt Iudas illam faceret. Ergo sicut simpliciter verè dicimus, Deum concurrisse cum Iuda ad volendum vendere Christum, & ad volendum illum, ita simpliciter in illa sententia fatendum est, fecisse Deum vt Iudas vellet vendere Christum, & vt illum venderet; quod tam est absurdum, vt ipsimet illud admittere non audeant. Oportet igitur, vt non tantùm verba recusent, sed multo magis rem ipsam abnegent.

5. 4. Absurdũ, Deus absoluta voluntate ex se vult hominum peccata.

Quartò hinc vlteriùs infero, ex illa sententia Deum simpliciter loquendo absoluta voluntate, & ex se velle hominum peccata, quod sine dubio viri Catholici non concedent. Probamus autem sequelam, quia qui vult aliquid, distinctè cognoscens quid illud sit, & quid necessariò cum illo coniunctum sit, totum illud simpliciter, & absolutè vult: sed Deus absolutè vult vt Iudas, v. g. hîc & nunc habens de Christo talem cognitionem, & existimationem, illum liberè vendat, vt ex contraria sententia supponimus; ergo absolutè vult Deus totum illud obiectum cum omnibus suis circunstantiis realibus, & quidquid cum illa actione sic sumpta necessariò coniunctum est, sed cùm illa actione sic facta necessariò est coniuncta malitia peccati, & quod is, qui illam facit, peccet, vt est per se notum; ergo Deus absolutè vult peccatum, & vt Iudas peccet. Vis huius argumenti pendet ex propositione assumpta ad probandã sequelam, cætera enim euidenter consequuntur. Illa verò propositio non solùm in morali Philosophia, & Theologia, sed etiã in naturali Philosophia videtur per se nota: nam voluntas fertur in sibi rem propositã, prout in se est, si distinctè & prout in se est cognosci

cognoscitur; ergo si proponitur vt habens tales proprietates inseparabiles,& absolutè vt in se est, placet, & amatur, non solùm res, sed etiam eius proprietates omnes amantur,vel liberè per voluntatem acceptantur.Nam licèt non æquè primò, & per se aliquis velit rei proprietates, & rem ipsam, nihilominus volendo non ipsam absolutè,& simpliciter,consequenter vult proprietates,& conditiones ab ipsa inseparabiles. Et ideo sicut in naturalibus dicitur, qui dat formam, dare consequentia ad formam, seu actionem, ita etiam dicendum est,velle quæ illam consequuntur,vel cum illa necessariò coniuncta sunt,si illam non ignoret. Et in moralibus,qui vult alium facere aliquid,quod ille sine peccato facere non potest, consequenter vult peccatum eius.

6. *Responsio communis confutatur.* Respondeti solet, licèt cum tali actu reali sic facto necessariò coniuncta sit malitia, nihilominus non sequi, seu comitari actum, vt est à Deo volitum, seu prædefinitum, sed prout à proxima voluntate deficiente egreditur: nam sub eo respectu deficit à regula rationis, & ideo malitiam contrahit,& propterea non posse Deo tribui. Hæc verò responsio difficultatem rationis non euacuat,quia in illa nos non intulimus Deum peccare volendo peccatum hominis (cui illationi possit obuiare illa responsio, negando illam, quia actus ille non habet defectum in ordine ad diuinam voluntatem,sed ad humanam;) sed intulimus Deum velle efficaciter,vt in voluntate humana sit peccatum,& hæc illatio non euitatur ex eo, quòd malitia consurgat ex actu vt est à voluntate humana, quia totum hoc potest esse obiectum alterius voluntatis, & hoc dicimus sequi ex eo, quòd Deus ex se, & absoluto, ac præuenienti decreto velit hominem efficere actum aliquem voluntariè, ac liberè, qui necessariò habet adiunctam malitiam, quatenus ab eadem definiente voluntate manat. Sicut si vnus homo velit,vel gaudeat alterum efficere actum,cum illis circunstantiis, quæ ad peccandum sufficiunt,reuera vult peccatum eius, licèt talis actus habeat defectum, & malitiam per habitudinem ad voluntatem illius hominis, à quo proximè fit,& non alterius, qui de illo gaudet. Vnde fieri potest,vt peccatum illud prout à tali homine fit,sit, v. g. peccatum iniustitiæ;& in voluntate alterius qui de illo gaudet, sit contra charitatem, vel aliquid simile. Optimè ergo intelligitur peccatum vnius voluntatis,quod vt ab illa nascitur, habet rationem peccati, esse obiectum volitum per aliam voluntatem, etiamsi peccati rationem non habeat per habitudinem ad illam. Sic ergo probat ratio facta, peccatum hominis esse obiectum diuinæ voluntatis, ab illa propriè,& efficaciter volitum: etiamsi malitiam peccati non habeat ex habitudine ad diuinam voluntatem, sed ad humanam. Sic potest Deus velle visionem, vt visio, & actus vitalis est,licèt visio non habeat, quòd sit actus vitalis ex habitudine ad Deum, sed ad intrinsecum principium proximum à quo manat. Vel sicut Deus scit peccatum hominis, quamuis non habeat rationem peccati, ex habitudine ad scientiam Dei; sed ad voluntatem humanam,nam hoc totum scit Deus. Ita ergo inferimus Deum velle peccatum hominis,licèt actus ille non sit peccatum, quia volitus à Deo, sed ab homine,quia hoc ipsum est,quod Deus vult,scilicet vt voluntas defectibilis hominis talem actum faciat,quem sine tali malitia facere non potest.

7. Quintò ratio hæc ex alio incommodo declaratur,nam sequitur Deum verè,& propriè non permittere peccatum; ergo sequitur, vt velit illud, quia nihil in mundo fit nisi volente Deo,& permittente, vt est certissimum. Si ergo peccatum non sit permittente Deo, optimè concluditur, fieri ipso volente. Probatur ergo sequela, quia Deus non permisit vt Iudas vellet vendere Christum liberè, & cum talibus circunstantiis, quia iuxta illam sententiam, id efficaciter voluit, & præordinauit, vt probatum est; ergo nec permisit malitiam annexam illi actui; ergo voluit illam saltem consequenter, & secundariò. Probatur prima consequentia, quia illud verè dicitur permitti, quod & à Deo permittente, & ab homine, cui fit permissio, vitari potest, & liberè non vitatur: supposita autem illa præordinatione diuina, quia voluit efficaciter Iudam sic operari, non erat in potestate Dei, vel hominis impedire vt ad talem voluntatem Iudæ non sequeretur malitia,& deformitas peccati; ergo reuera non potest dici permissa. Maior ex vi ipsius verbi per se euidens videtur,& ex communi consensu Theologorum fit clarius; omnes enim ad permissionem potestatem vitandi, aut impediendi id,quod permittitur,requirunt: ideoque diuinam permissionem per negationem declarant, scilicet, quia non vult impedire, licèt posset. quam negationem aliqui ponunt in actu voluntatis Dei, qui nec vult actum fieri, nec impedire illum vult,per solam negationem actus, vt exponit Scotus in 2.d.41.q. vnic. in fine & ibidem Gregor.§. *Quamuis autem.* Alij verò negationem tantùm ponunt in obiecto, dicúntque tantùm esse voluntatem non impediendi,vt significat D.Thomas 1.p. qu. 19. art.9. ad 1. & art.12. Caietanus qu.22. art.2. in fine, dicens promissionem (quam per negationem explicat) esse à Deo intentam, non autem actum permissum. Omnes autem supponunt in permittente potestatem impediendi effectum permissum,vt expresè dicunt Scotus, Gregorius, & Caietanus 1.p q.23. art.5. in fine,& Durandus in 1.d.47.q.1. & alij in 1.d 45.46.& 47. Vnde frustrà alij Doctores respondent non obstante prædeterminatione,& præordinatione diuina de tali actu libero huius obiecti cum suis circumstantiis necessariò requiri, vt Deus permittat eius malitiam;contrarium enim probat ratio facta, quia ex actu sic prædeterminato, necessariò sequitur malitia, ita vt nec Deus possit illam impedire, & consequenter nec velle,vt non sequatur: ad quid ergo est necessaria noua permissio, quæ sit vera voluntas tantùm permissiua & ratione distincta à voluntate prædeterminante? Nam posita volitione Dei prædeterminante & præcisa omni alia voluntate circa malitiam,sequetur malitia,consummabitúrque peccatum: non est ergo necessaria, imò nec possibilis vera,& propria permissio;ergo nec peccatum potest dici verè permissum.

5. Absurd. Deus verè & propriè non permitteret peccatum.

Scotus. Gregorius. D.Thom. Caietan. Durand.

8. *Confirmatur in humanis.* Confirmatur, & declaratur ex humanis rebus, nam si ego petam ab alio id, quod ille sine peccato præstare non potest, non dicar permittere solum peccatum alterius, vel malitiam eius, sed consequenter etiam velle illam formaliter, vel virtualiter. Vnde tunc verè dicar permittere peccatum, quando ego peto ab alio actum, quem sine peccato præstare potest, quamuis sciam, illud id non facturum, nisi deficiendo à regula rationis. Ego enim tunc hunc defectum nec directè, nec indirectè peto, sed alter illum sua voluntate vltra petitionem adiungit. Ergo similiter si Deus mouet,& determinat me ad id, quod sine pecca-

to

to præstare non possum, certè nonne determinat tantum ad actum, sed etiam ad lapsum, ac proinde non permittit tantum peccatum, in quo lapsus consistit; sed etiam illud vult. Vt ergo verè dicatur Deus solùm permittere peccatum, necesse est, vt ita hominem moueat, vel præmoueat ad actum, vt sit in potestate Dei facere vt actus fiat sine macula peccati, & consequenter sit in potestate hominis actum, ad quem mouetur sine peccato operari.

9. Saltem Deus non permittet actum quo homo peccat.

Præterea saltem sequitur Deum non permittere actum ipsum, quo homo peccat, quod est satis magnum inconueniens; sequela patet, quia quod Deus directè vult dicere, & vt ab homine fiat, non potest dici permissum, vt ex dictis patet, sed iuxta illam sententiam Deus directè, & per se vult actum materialem peccati prout hîc, nunc fit cum sufficienti circunstantiarum omnium permissione; ergo non permittit talem actum: hoc autem esse absurdum probatur, quia id Deus permittit quod prohibet; prohibet autem talem actum hîc, & nunc circa obiectum bonum sensus, cum his circunstantiis, & cognitione fieri: non enim prohibet Deus per negatiuum præceptum solam malitiam, sed etiam actum, licèt prohibeat actum propter malitiam; nec etiam prohibet cum malitia fieri talem actum, si fiat, id enim impossibile est; prohibet ergo actum, quia inseparabilem habet malitiam, vel ex se saltem, quia prohibitus est; ergo eodem modo non vult, sed permittit tantum ipsum actum. Nam planè repugnat Deum de se, & pro sua tantùm libertate velle efficaciter, quod verè & ex animo prohibet fieri, etiam propter duas diuersas rationes, quia in ipsis actibus rationè obiectorum, quasi materialium est repugnantia, & respectu diuinæ voluntatis magna indecentia.

10. Confirmatur vlterius.

Aliter etiam idem declaro, quia si Deus prædeterminat voluntatem hominis, ad eliciendum actum peccati, multo magis determinat intellectum ad illud iudicium, quo in eodem instanti cum tali aduertentia, & consideratione iudicat, hoc esse volendum, tum quia etiam intellectus est causa secunda, quæ non operatur, nisi præmota à Deo, tum etiam, quia in eo instanti in quo Deus prædeterminat voluntatem ad talem actum, supponit in intellectu totam cogitationem, & dispositionem cum qua voluntas operatura est; ergo prædeterminat voluntatem ad volendum sequi ductum illius iudicij rationis; sed in hoc magis intrinsecè includitur, vt voluntas velit, deficiendo à recta regula rationis, cùm illud iudicium non sit recta regula rationis; ergo necesse est, vt Deus sic prædeterminando voluntatem, velit illam velle deficiendo à recta ratione quod est peccare. Nam certè, qui vult aliquid fieri simile nigredini, eo ipso vult fieri dissimile albedini, nisi sit ignorans, & nesciat, quid velit. Ita ergo si Deus vult humanam voluntatem confirmari tali iudicio rationis, quod est dissimile dictamini rectæ rationis, eo ipso vult discordare (vt sic dicam) à regula rectæ rationis, quod est peccare. Vnde sicut non permittit tantùm voluntatem sequi tale iudicium rationis, sed vult illud, ita non permittit tantùm peccatum, sed illud vult.

11. 4. Absurdũ, Deus erit causa peccati.

Sextò inde vlteriùs inferimus vulgare inconueniens, nimirum sequi Deum esse causam peccati, verè, & simpliciter loquendo, quod viri catholici non concedunt. Ideoque respondent non magis hoc sequi ex præuia illa prædeterminatione, quàm ex simultaneo consensu. Vnde sicut nos

A fatemur, Deum sufficienter concurrere ad actum peccati, & ad omne illud, quod malè est in illo, & nihilominus negamus, Deum esse causam peccati: ita illi respondent de prædeterminatione, quod causet actum peccati, non peccatum. Est tamen longè diuersa ratio; quia nos non concedimus, Deum facere, vt homo faciat, & velit id, quod sine peccato facere non potest, sed solùm fatemur homine id faciente, Deum etiam cooperari pro suo munere causæ vniuersalis. At posita illa prædeterminatione, necessariò sequitur, Deum, qui illam immittit, etiam facere, vt homo faciat, & velit aliquid, quod sine peccato facere non potest, quia facit eum velle tale obiectum, & cum tali iudicio

B rationis, vt impossibile sit, id facere, aut velle sine peccato, vel ex natura rei, vel hîc, vel nunc supposita obiecti prohibitione. Ex hoc ergo speciali modo operandi efficaciter videtur inferri, Deum esse causam peccati. Primò, quia voluntas efficax, & (vt sic dicam) executiua Dei est causa eorum, quæ simpliciter vult, sed Deus absolutè vult peccatum hominis, seu hominem peccare, quatenus absolutè vult eum facere, quod sine peccato facere non potest, vt explicatum est; ergo est causa peccati hominis. Item Deus est causa omnium, quæ facit facere, sed facit facere peccatum; ergo. Minor probatur, quia qui fecit efficaciter alium facere, opus, quod sine peccato facere non potest,

C profectò fecit eum peccare, nam qui fecit facere aliquod opus, consequenter facit facere omnia sine quibus tale opus fieri non potest, seu quæ necessariò sunt coniuncta tali operi: nam sicut, qui dat formam, dat consequentia ad formam, ita qui facit facere, dat consequentia ad tale facere; sed cum tali facere hominis necessariò est coniuncta malitia; ergo. Imò ipsemet homo, qui facit peccatum, non alia ratione est causa sui peccati, nisi quia voluntate sua se efficaciter determinat ad volendum id, quod sine malitia velle, aut facere non potest. Neque enim directè vult ipsam malitiam; imò sæpè nollet illam, tamen quia suo arbitrio, & voluntate elegit id, à quo non separatur malitia, virtualiter, ac moraliter vult illam, & hoc

D modo est propria causa peccati; ergo similiter Deus volendo, & faciendo, vt alter faciat, quod sine peccato facere non potest, causat peccatũ eius.

Nec vis huius rationis eluditur dicendo, Deum non peccare, volendo & faciendo, vt homo faciat, quod sine peccato facere non potest, quia hoc dato, licèt non cõcesso, nihilominùs esset causa peccati, faciendo hominem peccare. Vnde Caluinus, & similes, qui affirmant Deum esse causam peccati, negant, Deum in eo peccare, quia reuera quæstiones sunt formaliter diuersæ, vnde aiunt, Deum non peccare in eo, quod facit, quia non deficit à regula suæ voluntatis, quæ est, vel suamet scientia, & ratio, vel ipsamet voluntas eius, quæ est per

12. Responsio confutatur.

E se regula sui, & ita non potest à seipsa discordare; nihilominus tamen faciẽdo vt homo faciat, quod sine peccato facere non potest, esse causam peccati non sui, sed hominis. Nec etiam eiusdem rationis efficacia tollitur dicendo, actum hominis non habere rationem peccati, vt absolutè fit, sed vt deficienter fit, & Deum non velle, nec facere, vt actus ille deficienter fiat, sed tantum vt fiat. Contra hoc enim instatur ratione iam facta, quia actum illum deficienter fieri ab homine nihil est aliud, quàm fieri liberè cum tali aduertentia, & iudicio rationis, quod in re non est recta regula; sed hoc modo Deus est prima radix, & causa (vt ipsi expresè docent) quòd homo

homo hîc, & nunc cum tali aduertentia rationis habeat volitionem circa hoc obiectum contrarium rationi; ergo impossibile est, Deum facere vt talis actus sic ab homine fiat, quin faciat, vt deficienter fiat, quia hæc vel sunt prorsus idem, & licèt ratione distingui velint, sunt prorsus inseparabilia.

13. Alia responsio ex Augustino. August. Sed instant, quia simile argumentum obiiciebat Iulianus ad probandum non dari peccatum originale, vel si datur, Deum esse causam eius, & illud soluit Augustinus lib. 3. contra illum cap 9. Idémque argumentum circa peccatum actuale ponit, & soluit lib. 2. de liber. arbitr. cap. 19. & 20. dicens, quidquid est bonitatis in actu peccati, esse ex Deo, defectum autem non esse ex Deo. Eodemque modo soluit argumentum D. Thomas 1. 2. quæst. 79. art. 2. & q. 3. de Malo art. 2. & in 2. d. 37. q. 2. art. 2. (D. Thom.)

14. Reiicitur. Respondemus vel obiectionem hæreticorum non processisse ex eisdem principiis, vel non fuisse rectè applicatam. Nam optimè fieri potest, vt idem argumentum malè obiiciatur contra doctrinam fidei, & ideo facilè soluatur, optimè tamen inducatur contra falsam doctrinam, & ideo non possit illi eadem solutio argumenti accommodari. Quod in hac eadem materia sæpe accidisse in lib. 5. tractando de auxilio efficaci, videbimus. Ita ergo in præsenti dicimus, nó rectè dictos Patres allegari. quod breuiter ostendo. Nam Iulianus ex eo, quòd Deus facit humana corpora sexibus distincta cum aliis ad generationem necessariis, inferebat, si homo in peccato concipitur, authorem illius peccati esse Deum, quæ illatio facilè negatur ab Augustino, quia malum illud, quod inuenitur in prole concepta. *Non fructus* (inquit) *corporum sexuum, coniunctionum, sed originalis, veterisque peccati.* & iterum infrà, *Malum cum quo nascitur homo, non est fructus corporum,* &c. *quorum bonorum author est Deus, sed primæ præuaricationis, cuius author est diabolus.*

15. Continuatur confutatio, & quomodo parêtes non sint causa peccati originalis in prole, & Deus prædeterminâs ad actû malum sit causa peccati. Non est ergo similis illatio, quia peccatum originale non sequitur intrinsecè, (vt sic dicam,) causaliter ex generatione naturali, sed coniungitur illi ex alio influxu morali prioris peccati Adæ in prolem seminali ratione ab ipso conceptam: neque enim fieri posset vllo modo, vt homo in originali peccato conciperetur, nisi actuale in parente processisset. At verò malitia actualis peccati sequitur intrinsecè, & causaliter ex actu ipso positiuo cum tali aduertentia, & circa talem materiam liberè elicito, & ideo verè est homo causa talis malitiæ, ex vi necessariæ consecutionis, licèt physicè non efficiat nisi actum ipsum materialem. Parens autem proximus non est causa peccati originalis prolis, etiamsi solum effectum positiuum naturæ physicè efficiat. Et ob eamdem causam licèt daremus, Deum determinare voluntatem parentum ad generationem prolis, & facere, vt illam faciant, nihilominus, non esset causa originalis peccati, quia hoc malum omnino accidentarium est naturali generationi, & ab extrinseco malo morali venit, nô ab ipsa generatione. Secus verò esset si Deus prædeterminaret voluntatem liberam ad actum, quem sine peccato ab ipsamet hominis voluntate proueniente facere non posset, nã in hoc opere ipse actus hominis est vera causa malitiæ, & ideo qui ipsi homini esset author, & radix, imò & efficax motor determinans ad talem actum, excusari etiam non posset, quin esset author malitię, quę ex illo intrinsecè sequitur. Quod discrimen ex alio genere causalitatis euidentiùs explicatur: nam si quis consulat, & procuret, vt homo generet hominem ex legitimo matrimonio, non censetur causa peccati originalis prolis, & ideo Deus ipse potest id consulere, vel præcipere. At verò si quis consulat homini vt talem actum liberum hîc, & nunc in hac materia faciat, qui sine malitia ab eo, cui datur consilium, fieri non potest, censebitur causa ipsius malitiæ, & peccati: & ideo non potest Deus illo modo præmouere hominem ad actum positiuum peccati. Est ergo euidens differentia inter peccatum originale, & actuale. Vnde obiter nouum argumentum nobis resultat, quod post completam responsionem huius instantiæ præponemus.

In altero itaque loco Augustinus de actu peccati tractat, & non soluit obiectionem hæreticorum, sed quoniam dixerat hominem peccare cum voluntariè se auertit ab incommutabili bono, & ad commutabile se conuertit, *quærit cùm voluntas faciat hoc motu suo, vnde iste motus existat: si enim motus iste, id est, auersio voluntatis à Deo, sine dubio peccatum est, num possumus authorem peccati Deum dicere? Non erit ergo iste motus ex Deo; vnde igitur erit.* Et in summa respondet motum illum auersionis, quod fatemur esse peccatum, ad Deum non pertinere, licèt actus ipse, quatenus aliquid entis est, seu formæ inchoatio aliquid boni sit, ac proinde sit ex Deo. Ex qua responsione solum habetur, posse Deum efficere actum materialem peccati, non causando peccatum, quod verissimum est, non tamen habetur posse Deum prædeterminare voluntatem humanam ad actum, qui sine malitia fieri non potest, & non esse authorem, & causam peccati. Nam illa duo valde diuersa sunt, & multo maior est influentia prædeterminans, & cooperans simul, quàm solùm cooperans. 16. Explicatur Augustinus.

Vnde idem Augustinus, quia eo loco breuibus, & generalibus verbis quæstionem expedierat statim in lib. 3. eam exactiùs declarare aggreditur, & totam rationem ob quam voluntas hominis est causa peccati, & non voluntas Dei, non eo ponit, quod antea in lib. 1. cap. 11. dixerat, & suprà à me allegatum est; quia nulla re fit mens serua libidinis, nisi propria voluntate, quia nec superiori, nec æquali voluntas potest ad hoc dedecus cogi, in rigore nostro Scholastico positum non est, vt significat propriam violentiam contra internum appetitum, sed vt significat necessitatem, vel motionem ab extrinseco prouenientem, cui resisti non possit. Vnde paulo antea dixerat Augustinus, si natura, vel necessitate existeret talis motus, non fore culpabilem, vbi naturæ nomine indicat necessitatem ab intrinseco, nomine autem necessitatis illam, quæ est ab extrinseco. Vtramque ergo ab hoc motu excludit, vnde concludit. *Præstat igitur, vt eius sit proprius iste motus, quo fruendi voluntatem ad creaturam à creatore conuertit.* & infrà. *Præterea quid opus est quærere vnde iste motus existat, quo voluntas auertitur ab incommutabili bono, ad commutabile bonum, cùm eum non nisi animi, & voluntarium,* (id est, liberum,) *& propter hoc culpabilem esse fateamur?* In quo discursu adiunctis verbis suprà allegatis ex libro 1. cap. 11. satis profectò indicatur sensisse Augustinum, ideo non esse Deum causam peccati hominis, quia licèt faciat motum illum, quo homo peccat concurrendo cum homine, non tamen faciendo, vt homo illum faciat, aut velit, nec illum mouendo, sed sinendo, vt se moueat, offerendo illi concursum, quatenus ratio, & munus causæ primæ id postulat. 17. Confirmatur ex aliis Augustini verbis.

Tantum ergo abest, vt ex illa responsione Augustini ratio à nobis facta eneruetur, vt roboretur potiùs, & confirmetur. Nam reuera potissima ratio, & fortasse vnica, cur Deus concurrendo ad totum materiale peccati, nullo modo causat formale, 18. Cur Deus non sit peccati causa.

est

est quia ad illum actum, cui coniuncta est malitia, non impellit vllo modo humanam voluntatem, sed sinit illam se determinare, & ex parte sua solùm offert concursum modo quodam de se indifferente ex generali lege non subtrahendi causis secundis cooperationem necessariam, & suis naturalibus facultatibus consentaneam. Nam quia liberum arbitrium duplicis determinationis est capax in bonum, scilicet, & in malum, licèt Deus ex se bonam eius determinationem cupiat, nihilominus neutrum dare voluit, generaliter loquendo, ne vsum naturalis libertatis impediret, ac propterea voluntati commisit, vt in quam vellet partem se determinaret, & ad vtramque determinationem concursum sufficientem obtulit, ideóque licèt determinatio ad obiectum prohibitum non fiat sine concursu Dei, radix tamen eius & propria origo est voluntas creata, & ideo ipsa est causa illius mali quod ex tali actu sequitur, non Deus. Et ideo etiam Deus propriissimè dicitur illam malitiam permittere, quia illam non intendit, neque aliquid ex quo illa necessariò sequatur, sed solùm sinit voluntatem, vt ipsa se quo voluerit determinet, neutram partem impediendo efficaciter, & hoc est propriissimè permittere. At verò si Deus esset prima radix, & causa faciens voluntatem determinari ad obiectum, cui est vel intrinsecè, vel hîc, & nunc inseparabiliter coniuncta malitia, illi esset attribuendus lapsus tamquam impellenti in illum, & non posset dici solum permittere illum, sed potiùs facere; neque haberet excusationem vllam, quia non ex vi generalis necessitatis causæ primæ, sed ex sua tantùm voluntate determinaret suum concursum ad hanc partem potiùs quàm ad illam: quod non ita est in concursu concomitante, quem negare non debet, neque impedire, quominus in particulari talis sit, qualis per liberi arbitrij concomitantiam fuerit determinatus. Nec aliter hanc rem explicare potuerunt antiqui Theologi Bonauentura, Scotus, Gabriel & alij c. 19. allegati, nec D. Thomas aliter eamdem difficultatem resoluit, vt mox videbimus.

19. *7. Absurdū, Deus consulendo peccatum esset eius causa. Ergo multo magis voluntatem ad illud efficaciter mouendo.*

Septima ratio, quæ (vt suprà dixi,) ex præcedenti resultat, & eam confirmat, est, quia Deus ex parte rationis moueret voluntatem ad obiectum peccati, consulendo illud, vel considerationem eius excitando, aut augendo, quamuis non consuleret malitiam directè, esset nihilominus simpliciter causa peccati, & ideo repugnat bonitati Dei ita mouere ad actum peccati, etiam pro materiali; ergo multo magis erit Deus causæ peccati, si efficaciter voluntatem impellat in talem actum, quem sine peccato facere non potest, magisque hoc bonitati Dei repugnat. Respondebunt fortasse diuersitatem aliquam rationis excogitando. Nam si Deus suadendo induceret ad actum peccati, esset causa moralis eius, & ideo esset causa malitiæ moralis, quia effectus vnius generis in causam eiusdem generis reducitur: at verò cùm mouet prædeterminando potentiam, operatur vt causa physica, & ideo est causa entitatis physicæ, non malitiæ moralis. Sed hæc suasio facilè refellitur, quia causa denominatur moralis, vel ex modo operandi ex parte sua, scilicet, liberè, vel ex modo influendi in effectum, quia non est directè, & per se illi dando esse, sed inducendo, vel inclinando causam priori modo moralem ad effectum Prior causa licèt sit moralis, simul potest esse physica, sicut voluntas ipsa est causa moralis, & physica sui actus liberi; hoc autem modo Deus est etiam causa moralis, quia liberè agit, imò iam probaui, quòd si prædeterminat ad actum peccati hominis voluntatem A summa efficacia pro sola sua libertate id facit; ergo licèt physicè etiam determinet, erit causa moralis, & physica: ergo erit multo magis causa peccati, quàm si solum consuleret peccatum: sicut voluntas consentiens tentationi dæmonis, magis est causa sui peccati, quàm dæmon, licèt ipsa sit causa physica sui actus realis, & dæmon tantùm sit causa moralis. Vnde posterior modus causæ moralis, licèt sufficiat ad aliquem modum causandi peccatum, non est simpliciter necessarius, quia si cœlum, v.g. per impossibile determinaret voluntatem ad actum peccati per suum influxum, esset causa peccati, licèt non moralis, sed physica, & habitus vitij potest dici causa peccati, licèt non influat in actum modo morali, sed B physico, & quia suo pondere inclinat voluntatem ad actum potissimum peccati: Deus autem si inclinaret voluntatem ad actum peccati speciali modo excitando passionem in appetitu, diceretur causa peccati, quia illo modo induceret hominem ad peccatum, etiamsi passionem illam physicè causaret. Denique minus influit in actum causæ moralis, quàm physica; ergo si moralis causalitas sufficit, vt aliquis dicatur causa peccati, quamuis vt dicatur causa moralis, necessarium sit, vt illam motionem physicam moraliter, id est, liberè tribuat, quod etiam in Deo inuenitur, vt dixi.

20. *8. Absurdū Deus esset causa non modo physica, sed etiam moralis peccati.*

C Vnde sumi potest octaua ratio, quia si Deus præmouet, applicat, & efficaciter determinat voluntatem hominis ad actum, qui peccaminosè fit, nec aliter hîc, & nunc fieri potest, sequitur non solùm esse causam physicam, sed etiam moralem: consequens multo magis falsum est; ergo. Probatur sequela, quia Deus est non tantùm causa physica illius actus ad quem prædeterminat, & ipsiusmet prædeterminationis, sed etiam est causa moralis vtriusque; ergo est etiam causa moralis peccati. Probatur consequentia, quia dæmon tentans & homo malè consulens, non alia ratione est causa peccati, nisi quia est moralis causa inducens hominē ad illum actum: nam ad malitiam ipsam in se, & directè non inducit, sed solùm quatenus ad actum consequitur; ergo D si Deus est causa moralis non solùm inducens, sed etiam impellens efficacissimè, est perfectò causa moralis peccati. Quòd autem Deus in illa actione sit causa moralis ex parte suæ libertatis, manifestum est, nam Deus liberè mouet, & determinat voluntatem. Deinde quoad modum causalitatis, seu influxus in voluntatem, probatur, quia propter influxum physicum habet etiam moralem, quia si Deus non tantùm prædeterminat voluntatem immediatè ad concursum, iuxta illam sententiam, sed etiam prædeterminat intellectum ad cogitādum de tali obiecto, & ad tale iudicium de illo ferendum. Et quando obiectum illud per alias causas secundas applicandum est, illas etiam ad illam applicationem prædeterminat, ac tandem etiam prædeterminat intellectum ad E tale iudicium de tali obiecto ferendum; ergo mediante tali cogitatione & iudicio est causa moralis inducens voluntatem ad talem consensum: non enim dæmon, vel malus homo alia ratione est causa moralis similis consensus, nisi quia medio aliquo obiecto, vel consilio moraliter mouet voluntatem.

21. *Confirmatur hæc ratio.*

Accedit quòd si Deus per deliberationem sufficientem ad consensum determinat voluntatem ad illum etiam ante perfectam deliberationem, existente in intellectu imperfecta cogitatione, determinabit voluntatem, & appetitum ad indeliberatos motus concupiscentiæ, & affectiones inclinantes ad consensum; ergo hac etiam ratione erit causa moralis talis consensus: nam hic etiam modus causandi, quo appetitus inferiùs excitat superiorem

superiorem, & affectio indeliberata ad indeliberatum consensum inducit, moralis est, vt in superioribus in excitante gratia est declaratum: eadem enim est proportio in cæteris actibus. Sicut ergo Deus est causa moralis actuum perfectorum gratiæ, excitando voluntatem, non solùm medio intellectu, sed etiam per antecedentes affectiones eius bonas, ita erit causa moralis illius consensus realis, quo peccatur, inclinando voluntatem, tam per intellectum, quàm per præuios motus eiusdem voluntatis; nihil ergo deerit vt absolutè & simpliciter sit causa peccati. Potest autem quis obiicere, hoc argumentum eodem modo procedere contra concursum simultaneum Dei, quia per illum etiam efficit cogitationem, & iudicium intellectus, & omnes præuios motus concupiscentiæ. Respondemus autem esse longe diuersam rationem, supponendo, quòd Deus nullam causam præmoueat ad actionem suam, quia tunc solùm ad modum causæ naturalis cum singulis concurrit, non verò moraliter inducit, vt in sequenti ratione ampliùs explicabo.

22. 9. Absurdum Deus voluntate directa prædeterminabit ad peccatum quod eius bonitati repugnat.

Nonò confirmantur rationes factæ: nam sequitur Deum ex intentione directa, qua ex se decreuit vt voluntas hominis habeat talem actum, quem scit sine peccato eiusdem hominis fieri non posse, prædeterminare hominem ad illum actum: hoc autem repugnare videtur diuinæ voluntati, & sapientiæ; ergo & prædeterminatio illa. Sequela probatur, quia qui ponunt Deum efficere in voluntatem hominis illam prædeterminationem, consequenter dicunt, illam supponere in Deo voluntatem absolutam, & efficacem, qua vult vt homo hîc, & nunc, & circa tale obiectum habeat talem consensum, & ab illa voluntate dicunt procedere prædeterminationem ad extra: illa autem voluntas Dei est efficax intentio talis effectus; ergo ex intentione absoluta eiusdem effectus, & propter illum dat Deus illam prædeterminationem. Atque ita videntur planè confiteri authores contrariæ sententiæ, dicent tamen non repugnare diuinæ bonitati, quia Deus non intendit malitiam illius actus, sed actum ipsum, quia naturaliter bonus est.

23. Reiicitur responsio aduersariorum.

Nihilominus tamen hoc non euacuat difficultatem. Primò, quia non solùm est contra prudentiam, & integram bonitatem intendere malitiam actus, quod vix Dæmones faciunt; sed etiam intendere ex se, ex propria tantùm voluntate actũ alterius, à quo in illo malitia est inseparabilis, nam ex obiecto ipso, & ex terminis apparet in tali intentione quædam indecentia, & improportio, cum summa prudentia, & purissima bonitate. Deinde, quia homo prouocans alium ad cooperandum peccato suo, non intendit, vt ille cooperetur ad malitiam, sed solùm ad entitatem operis, sibi vtilis, vel delectabilis; tamen quia illi cooperationi positiuæ necessariò est coniuncta malitia, ideo illam intendere contra prudentiam, & bonitatem est; ergo multo magis repugnat bonitati diuinæ similis intentio. Nec refert, si dicas homini esse prohibitum inducere alterum ad sibi cooperandum in actu peccati, & ideo in eo peccare, Deum autem non peccare. Iam enim dixi nunc non tractari, an Deus peccet, nec ne, sed an illa sit intentio virtualis malitiæ, propter quam repugnet Deo, & quoad hoc videtur concludere exemplum à paritate rationis. Accedit, quòd in homine id non est malum, quia prohibitum: quod autem tale est, etiam repugnat Deo, non propter prohibitionem, sed propter intrinsecam bonita-

A tem eius, sicut est mentiri, & similia. Nam certè non videtur minus aliena à diuina bonitate talis intentio, quàm mendacium, quam proportionem in sequenti ratione ampliùs explicabo.

Denique si Deus efficaciter intendit, vt homo habeat talem actum, certè ex vi illius intentionis efficit in illo talem cogitationem; imò & procurat, vt illa sit apta, & congrua ad illum concursum obtinendum; ergo inducit ad illum actum, vt propriissima causa moralis, quia & moraliter operatur ex intentione talis finis, & ex eadé intentione applicat media, quæ moraliter possint hominem mouere, & inducere ad talem actum; est ergo causa moralis talis actus cum omni proprietate. 24. Confirmatur.

B Verumtamen non deest author, qui nõ solùm hoc concedat, sed etiam doceat, Deum prædeterminare moraliter voluntatem hominis ad consensum, cui necessariò est coniuncta malitia. Ledesma enim art. 18. concl. 4. & 5. licèt certissimum esse dicat, Deum non prædeterminare moraliter voluntatem hominis ad actum, qui est peccatum, consulendo, vel præcipiendo illum; nihilominus addit esse certum Deum prædeterminare moraliter, & morali modo voluntatem hominis ad actum peccati, quoad substantiam eius, æquè & ad actum virtutis, tum prædeterminando immediatè voluntatem modo accommodato suæ naturæ, tum per cogitationem proponendo voluntati obie-

Ledesmæ doctrina insolita D. o prædeterminationẽ moralem ad peccatum consulendi.

C ctum secundùm quandam rationem boni, & conuenientis; fatetúrque hoc sequi ex alia sententia physicæ prædeterminationis.

At hoc ipsum nobis sufficere videtur ad euitandam, & fugiendam illam sententiam. Vnde non inuenio alium sectatorem illius assertionis de physica prædeterminatione, qui ausus fuerit, etiam prædeterminationem moralem ad actum peccati Deo tribuere. Et licèt fortè Ledesma magis consequenter vim illationis viderit, nimium tamen videtur excedere admittendo tale consequens, quia non apparet qua ratione negari consequenter possit, Deum esse causam moralem peccati. quia quòd non inten- 25. Confirmatur.

D dat directè malitiam, non est sufficiens ratio, vt sæpe probatum est: in reliquis autem habet omnia, quæ in quacumque causa peccati, extra ipsummet hominem peccantem inueniri, aut desiderari possint; sed ait, Deum ex parte intellectus solùm tribuere id, quod necessarium est ad determinandam moraliter voluntatem, vt liberè eliciat talem actum; vltra hoc verò non addere quidpiam aliud quo voluntatem alliciat ad talem actũ, vel illum consulere. Et hoc satis esse putat vt Deo non causet peccatum, sed hoc improbatur efficaciter. Primò, quia ad absolutam rationem causæ non est necesse vt faciat superabundanti, aut excedenti motione (vt sic dicam,) sed est quòd faciat sufficienti, & efficaci, & hoc conceditur Deo

E respectu peccati, tam in genere causæ physicæ, quàm moralis; ergo in vtroque genere est causa peccati. Secundò, quia inde optimè demonstratur, vt Deus sit causa peccati, non esse necessarium, vt intendat malitiam: nam si consuleret, vel speciali modo alliceret ad illum actum, esset causa peccati, etiam si malitia non directè intenderet; ergo vt sit causa peccati, non est necessaria illa directa intentio; ergo sic inducit sufficienter, & efficaciter ad actum habentem intrinsecè annexam malitiam, licèt illam non intendat, neque extraordinariam motionem præbeat, illa sufficiet, vt sit vera causa moralis, & physica peccati.

Præterea ad idem argumentor, quia illud indicium 26.

dicium, quod sufficit, & necessariò præcedere debet, vt voluntas peccet, est quoddam consilium, vel potiùs supponit illud, & est quasi consummatio consilij, iuxta doctrinam generalem de actibus humanis; ergo si Deus ita præmouet, & prædeterminat intellectum ad illam cogitationem, & consultationem, vt tandem perueniat ad tale iudicium, ideo dicitur determinare voluntatem moraliter; eadem ratione dicendus est mouere consulendo, quia illud consilium totum ex prædeterminatione Dei est, & ideo illi tribuendum est; est ergo Deus causa moralis illius actus, consulendo illum; ergo est in eodem genere morali causa peccati: nam si consuleret vehementiori, aut specialiori modo, licèt id faceret intentando solum actum sine intentione malitiæ, esset nihilominus causa malitiæ peccati; ergo etiam consulendo quantum sufficit, & efficax est ad prædeterminandum moraliter, erit causa malitiæ.

27. Ledesmæ responsio. Videtur autem dictus author tacitè ad hoc respondere quadam mirabili doctrina, videlicet iudicium, quod præcedit actum peccati, licèt in se sit vnum habere duplicem rationem, vnam, secundùm quam indicat, verbi gratia actum dicendi falsum, hîc, & nunc esse conuenientem, & vtilem, ac proinde sub aliqua ratione bonum, aliam secundùm quam iudicat esse malum contra rectam rationem; & sub priori ratione dicit, iudicium illud esse à Deo, non autem sub posteriori ratione, *quia Deus* (ait) *non producit illud iudicium, quatenus dictat de ipso peccato vt sic*, quia tale iudicium est peccatum, & hac ratione videtur concludere Deum non esse causam moralem peccati, licèt sit causa moralis ipsius actus, qui est peccatum.

28. Confutatur. Sed doctrina illa neque euacuat difficultatem, nam vel est sermo de iudicio intellectus, vt ordine naturæ antecedit consensum liberum voluntatis, vel vt subsequitur. Priori modo nulla ratione considerari potest sub qua non producatur à Deo, tum quia sub nulla ratione potest esse peccatum, cùm sit ante liberum consensum voluntatis, tum quia iudicium de actu peccati, vt malum est, & contra rationem, id est, quo iudicatur tale esse, verum est, ergo simpliciter bonum, & à Deo; imò etiam per se potest esse intentum, vt datum à Deo sub illa ratione, potius quàm sub alia, quia sub illa magis auertit voluntatem ad affectu, quàm inuitet illam. Iudicium autem de actu peccati, quòd sit delectabilis, vel alia inferiori ratione conueniens, licèt sit verum, & fiat concurrente Deo, cùm de se magis inclinet ad peccatum, seu actum peccati, non est sub ea ratione à Deo intentum, sed permissum. Iudicium verò practicum quod potest esse de actu peccati exercendo, vel per consensum amplectendum, licèt in quantum præfert bonum incommutabile in commutabili, sit falsum, nihilominus à Deo producitur per concursum generalem, quia habitudo talis iudicij ad tale obiectum quid reale est, & ideo non potest esse sine efficacia Dei, ergo nullum est iudicium de actu peccati, quod non producatur à Deo; ergo euanescit illa distinctio; ergo si Deus prædeterminat homini, vel procurat hæc duo posteriora iudicia, vt hominem ad materialem consensum circa materiam peccati inducunt, non videtur posse negari, quia ad peccatum moraliter inducat, sicque vera causa eius, quod nec conceditur, nec concedi potest.

29. Altera re-[sponsio]. Hic autem iterum occurrit euasio, quia simile argumentum fieri potest, licèt demus, Deum con-

A currere ad substantiã actus peccati per solum concursum simultaneũ, quia hoc non obstante semper præcedit iudiciũ intellectus, quo voluntas mouetur, & inducitur, & Deus efficit illud iudiciũ; ergo per illud dicetur inducere moraliter voluntatẽ ad actum peccati, ac proinde esse causam moralẽ peccati. Respondemus esse longè dissimilẽ rationẽ: nam è medio sublata prædeterminatione physica, etiam ipsum iudiciũ fit à Deo, physicè solùm per concursum concomitantẽ, qui concursus non datur ex peculiari, & efficaci intentione inducendi voluntatẽ in talem consensum (in quo nos ponimus deformitatem causalitatis moralis, quæ ex contraria sententia sequitur, sed datur ex

B generali intentione cõcurrendi cum causis secundis iuxta exigentiam earum. Vnde determinatio ad tale iudicium, non est primariò ex Deo, sed ex concursu causarum secundarum, & ideo non potest dici Deus moraliter influere in tale iudicium, sed physicè, licèt illum, et influxum liberè ac subinde moraliter quoad modum agendi ex parte Dei tribuat. Aliunde verò licèt iudicium illud semel factum, & existens in intellectu moraliter inducit hominẽ, nihilominus illa inductio vt moralis non tribuatur Deo, quia neque est à Deo intẽta, neque fit per nouam actionem, sed per solam metaphoricam motionem, & quasi per formalem cognitionem, quam præbet ipsum iudicium, ideóque nullo modo potest tribui Deo, vt moraliter mo-

C uenti, seu inducenti voluntatem.

Nec enim necesse est vt omnis effectus formaliter à Deo productæ secundùm in Deum in eodem genere causæ, nam licèt formaliter formaliter suum effectum, Deus non dat formaliter, sed effectiuè; sic ergo licèt illud iudicium moraliter, seu metaphoricè moueat voluntatem, Deus non mouet illam, moraliter inducendo illam, quia nec Deus illam inductionem intendit, neque ad illam aliquid ex parte sua adhibet præter physicum consensum ad entitatem ipsius iudicij. Longè autem diuersa ratio est, si omnes hi actus ex prædeterminatione, & primaria Dei intentione fiant; 30. Confirmatur doctrina allata.

D sic enim Deus præordinat, & quasi vtitur intellectu, & eius iudicio ad inducendam moraliter voluntatem in talem actum, per quam intentionem, & ordinationem, motionem illam moralem suam facit, atque ita ipse est prima causa moralis, & efficacissima illius actus. Item, quia consequenter dicendum erit, Deum obseruare occasiones, & disponere causas excitantes talem cogitationem tali modo, & opportunitate, vt effectum illum consequatur. Et licèt de solo actu materiali admittatur, est satis magnum absurdum, & indignum diuina bonitate, quòd suo solo arbitrio, & prouidentia physica, & morali procurauerit Deum, vt essent in humano genere infiniti penè actus, à quibus est insuperabilis malitia, præterquam quòd

E illo posito vitari non potest, quin Deus sit causa moralis peccati, & ipsius malitiæ, vt satis probatum est.

CAPVT XLVII.

Sentententia superioris capitis ex Scriptura, & Conciliis colligitur.

EX his rationibus, quibus veritatẽ nostræ sententiæ, eiusque pietatem ostendimus, colligimus vlterius, quàm sit contraria sententia aliena, à modo, 1. Deũ non determinare ad

actum peccati ostenditur ex Scriptura. modo, quo Scriptura loquitur de affectu Dei erga peccatum, & eos, qui illud committunt. Nam de peccato dicit Sapient 14. *Odio Deo sunt impius, & impietas eius.* Respondebunt hoc dictum esse de peccato, vt peccatum est, & de malitia eius. Et est quidem hoc verum, sed non infringit vim testimonij. Nam quomodo credibile est, vt qui malitiam non ficto, sed verò, & ingenti odio prosequitur, actus ipsos, à quibus est inseparabilis malitia, tanto amore prosequatur, vt absoluta voluntate primaria, & solius sui beneplaciti ex æternitate, tot actus similes fieri, disposueritque eos in tempore efficaci prædeterminatione faciat, vt à voluntatibus humanis fiant? Certè hoc non esset odij iudicium, sed magnum argumentum amoris erga malitiam, quæ tales actus comitatur: quod absit de Deo sentire, eodemque modo induci possunt verba Abac. 1. *Mundi sunt oculi tui ne videant malum, & ad iniquitatem respicere non potes.* Si enim Deus voluntate beneplaciti vult, & facit facere actus peccatorum, approbat illos, & libenter videt, ac respecit approbationis scientia, continenturque sub illis verbis: *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* Quî ergo fieri potest, vt qui ita odit malitiam, vt in illam respicere non possit, ita approbet, sciat, & velit actus, sine quibus illa malitia non esset, neque ipsi possunt esse, quin illa sequatur? Certè hæc duo non cohęrent cum prudenti dispositione, & mundissima voluntate.

Gen. 1.

2. Alia loca Scripturæ. Præterea ad peccatorem dicitur Ecclesiast. 15. *Ne dicas per Deum abest, ille me implanauit,* cuius testimonij priora verba in libro sequenti sæpe repetemus ad colligendum ex illis auxilium sufficiens ex parte Dei ad non peccandum. Vnde à fortiore sumitur argumentum: nam illa excusatio carentiæ auxilij sufficientis, si vera esset, sufficiens esset, vt ibi ostendemus; ergo multo magis erit iustissima excusatio peccatoris, si possit dicere, Deum prædeterminasse voluntatem suam ad actum peccati; quid enim poterat ipse facere, ne talem determinationem reciperet, vel ne illa recepta consentiret? Item in hac excusatione reuera includitur altera de negatione auxilij sufficientis, quia illa prædeterminatio est efficacissima motio ad consentiendum, seu volendum bonum delectabile, vel vtile propositum; ergo qui non habet auxilium ad cauendam illam necessitatem, vel resistendum illi non potest dici habere auxilium sufficiens ad non habendum illum consensum, vel actum volendi, & multo minus habet potestatem ad habendum illum sine peccato; ergo non habęt auxilium sufficiens ad non peccandum, præterquam quòd nec ad dissentiendum habet necessarium auxilium, quia non habet prædeterminationem, sine qua impossibile est habere actum dissentiendi: quod argumentum in lib. 5. latiùs tractandum est.

3. Vrgetur idem locus. Posteriora autem verba illius testimonij videntur pro causa præsenti satis expressa, quid enim est *peccatorem implanare,* nisi vel decipere, vel inducere, vt legit Augustinus de Grat. & lib. arbitr. cap. 2. Vtrumque actum facit Deus si ad actus, quibus homines peccant, eos prædeterminat, quia, vt ostendimus, si Deus præuenit voluntatem, vt velit obiectum prauum, multo magis præuenit intellectum, vt iudicet illud esse volendum; cùm autem Sapiens dicat, errant, qui operantur malum, illud iudicium semper includit practicam deceptionem; ergo si Deus illam per concursum præuium immittit, non sine causa dicere potest peccator, ille me implanauit. Secundò probatur, quia Ille, qui impellit ad actum cum quo peccatur, & sine quo non peccaretur, in eundem maximè inducit, ita verò se habet Deus ęrga hominem peccatorem, si illum prædeterminat, quia prædeterminatio illa est quidam vehemens impulsus, non solùm inducens, sed quasi etiam præcipitans peccatorem in talem actum. Cur ergo miser homo iure non dicat, ille me implanauit?

Cùm ergo Sapiens talem excusationem, vt friuolam reiiciat, satis certè includit talem de Deo opinionem, quod prædeterminet homines ad actus, quibus peccata committuntur. Nam quòd Sapiens loquatur nõ solùm de malitia actuum, sed etiam de ipsis actibus, ratio, quam subiungit, manifestat, dicens, *Ne dicas, ille me implanauit, non enim necessarij sunt illi homines impij.* Qui enim alium in peccatum inducit, non solet id facere, quia indiget eius malitia, sed quia necessariam sibi reputat eius actionem, vel ad suam delectationem, vel ad vtilitatem, vel ad explendum aliud desiderium suum Sic ergo ait Sapiens, non esse Deo necessarios homines impios, quia non indiget ad fines prouidentię suę actionibus quibus ipsi fiunt impij. Vnde etiam colligitur, Deum ex se non præordinare, aut velle, vt tales actiones fiant, sed permittere tantùm illas, non negando necessarium concursum, & postquam præuidet futuras, illas ad pœnam ordinare, vel occasionem maius aliquod bonum faciendi ex eis sumere. 4. Confirmatur.

Atque ad eumdem modum confirmari potest eadem veritas ex aliis locis Scripturæ, in quibus dicitur, *Deum neminem tentare,* Iacob. 1. vtique ad malum, siue vt malum est, siue vt est actus, à quo non separatur à malitia. Hunc enim sensum præcedentia, & subsequentia verba manifestè postulant: ait enim Iacob, *Nemo cum tentatur dicat, quoniam à Deo tentatur.* At non dicuntur homines tentari, quomodo inducuntur, vel sollicitantur ad malitiam, vel ad peccatum formaliter, vix enim, aut nunquam talis tentatio accidit, sed tentantur, quando sollicitantur, vel inducuntur, vt faciant talem, vel talem actum cui coniuncta est malitia; hoc ergo modo prohibetur vnusquisque dicere, quoniam à Deo tentatur; eodem ergo modo dicitur Deus neminem tentare. Item additur ibi, *sed vnusquisque tentatur à concupiscentia sua.* At concupiscentia non tentat inducendo ad malitiam formaliter vt est per se notum: quia malitia non cadit sub sensum, sed inclinando voluntatem ad bonum sensibile, quæ inclinatio de se non est ad malum cum naturalis sit; ergo eodem modo non tentat Deus: ergo multo minus voluntatem ad tale bonum amandum determinat. Probatur hæc vltima consequentia, quia multo maior, & efficacior esset talis motio, quàm quælibet alia tentatio, quę ab homine, vel dæmone fieri solet: imò etiam, quàm tentatio ipsiusmet Dei, si per impossibile per quancumque aliam motionem præuiam, vel excitationem ex parte obiecti, vel voluntatis à Deo fieret, nulla enim tam efficax esset sicut prædeterminatio. 5. Alia loca Scripturæ. Iacob. 1.

Sed fortè quis eludet testimonium, dicendo, illam prædeterminationem non esse tentationem; quia tentationi resisti potest: illi autem prædeterminationi resisti non potest. At hoc est tantùm voce ludere, & maius absurdum in re concedere. Nam si turpe est, & Deo indignum ita nos præmouere ad tales actus materiales, vt & resistere possimus, profectò turpius, & deformius est, ita præmouere nos ad eosdem actus 6. Euasio reiicitur.

actus, vt illi non possimus resistere præter alia multa absurda, quæ inde sequuntur, nimirum, quòd vim quandam inferat Deus voluntati humanæ, vt eam facere faciat huiusmodi actus, & nihilominus eam puniat, vel quia non resistit, vel propter malitiam, quæ inde necessariò resistat. Item reuera quòd Deus sit prima radix perditionis hominum, contra illud Oseæ 13. *Perditio tua Israel ex te.* Et sequela patet, nam perditio hominis consistit in auersione à Deo, proxima autem radix auersionis à Deo est conuersio ad commutabile bonum; huius autem conuersionis prima radix est efficax Dei voluntas, & prædeterminatio humanæ voluntatis ad tale obiectum, quam Deus sola sua voluntate facit; ergo ad illam vt ad primam radicem hominis perditio reuocatur, quod absit. Quartum, ergo illa sententia est à Scripturæ locutionibus aliena, tantùm nostra est illis conformis.

7. Authoritas Cōciliorum idem ostendit. *Trident.*

Secundò ex dictis colligitur idem dicendum esse de authoritate Conciliorum, & in primis Concilij Trident. sess. 6. Can. 6. damnantis, dicentes, *Non esse in potestate hominis vias suas malas facere, sed mala opera, ita vt bona Deum operari, non permissiuè solùm, sed etiam propriè, & per se, adeò vt sit proprium eius opus non minus proditio Iudæ, quàm vocatio Pauli.* quæ verba doctissimè expendit Diotaleuius in cap. 7. 1. partis libri sui; notatque tres propositiones à Concilio damnatas, quibus respondent tres definitæ. Prima definita est esse in potestate hominis vias suas malas facere, in qua in primis aduerto, per *vias* non posse intelligi nisi actus morales hominis, quia illi sunt viæ salutis, aut perditionis, vnde statim explicantur per bona, vel mala opera. Dicuntur autem esse in hominis potestate, vtique libera, non præcisè quoad malitiam, sed quoad ipsos materiales actus (vt sic dicam,) imò malitia ipsa propriè, & per se non est in hominis potestate, nisi mediante actu, quia si homo faciat talem actum moralem hic, & nunc, non est in noua eius potestate facere, vt sit malus, aut bonus; ergo malitia ipsa, vel actus vt malus, non est in potestate voluntatis, nisi in quantum actus ipse realis ad quem malitia sequitur, est in eius potestate. Definit ergo Concilium actus ipsos reales, quibus homo efficitur malus, esse in hominis potestate; hoc autem non videtur posse cum prædeterminatione subsistere, quia non habet in sua potestate prædeterminationem ad bonum actum, nec etiam potest impedire quin recipiat prædeterminationem ad actum, qui sit malus, si Deus velit illam dare, neque illa posita est in potestate eius facere, quin malitia sequatur actum; quando ergo, vel quomodo est in potestate libera hominis vias suas malas facere?

Diotaleuius.

Prima propositio definita à Concilio.

8. Secūda propositio definita à Conc.

Secunda propositio à Concilio definita est, *Deum non operari mala propriè, & per se, sed permissiuè solùm.* Contrarium autem videtur sequi ex prædeterminatione ad actus, qui sunt peccata. Iam enim suprà ostensum est expositione illius determinationis sequi, peccatum non esse permissum, sed factum aut volitum; ergo multo minus subsistere poterit, quod Concilium cum exclusione ait, *fieri permissiuè solùm.* Dices loqui Concilium de actu vt malo, seu de malitia ipsa, non de actu ipso materiali, aliàs falsa esset exclusiua, quia materialis actus, non tantùm permissiuè, sed etiam propriè, & efficienter necesse est à Deo fieri per generalem concursum. Sed contrà, quia de eodem actu malo dicit Concilium fieri à Deo tantùm permissiuè, de quo dixerat esse in potestate hominis, sed illud priùs dixerat de ipso actu, qui per se ac realiter fit in voluntate hominis; ergo de illo etiam dixit Concilium fieri à Deo permissiuè solùm. Ac proinde sicut malitia non est in potestate hominis, nisi in quantum actus ad quem illa sequitur, est in hominis potestate, ita etiam malitia est tantùm permissiuè à Deo, quia actus ad quem illa sequitur, non est Deo propriè, ac per se, sed permissiuè solùm; ergo è conuerso si actus ipse non est à Deo permissiuè solùm, sed propriè ac per se, etiam peccatum, seu malitia non est tantùm permissiuè à Deo, sed per se, & ex intentione Dei, saltem virtualiter, seu fundamentaliter. Et confirmatur, nam Concilium in illo canone, præcipuè intendit sententiam Caluini damnare. Caluini autem sententia fuit, Deum esse causam per se peccatorum, quia est causa per se, & efficaciter inducens homines in illos actus reales, quibus peccant, quibúsque est intrinsecè annexa malitia peccati; ergo etiam Concilium loquitur de ipsis actibus, aliàs non sufficienter damnasset Caluini sententiam. Vnde idem Caluinus in Antidoto circa illum canonem, licèt expresse fateatur, malitiam non esse opus Dei, nihilominus sentit hanc definitionem Concilij Tridentini sibi contrariam, & idcirco contra illam obiicit varia Scripturæ, & Augustini testimonia malè intellecta, quæ in lib. 2. de Auxiliis latè tractaui, & infrà attingam. *August.*

Nec huic definitioni sic intellectæ obstat, quòd Deus concurrat effectiuè per concursum simultaneum ad actum peccati, quia illa particula exclusiua *solùm*, non excludit concomitantia: in ipso autem concepta, & significatione verbi permittendi in tali materia includitur, quòd Deus quantum est ex se, offerat libero arbitrio concursum simultaneum, & in manu eius vsum illius constituat, & consequenter quòd ex certa lege cum ipso libero arbitrio se determinante concurrat. Cùm ergo Concilium dicit solùm permissiuè, non excludit hunc concursum, sed excludit omnia, quæ vltra puram permissionem Caluinus diuinæ voluntati tribuebat, quale est præordinare, & prædeterminare voluntatem hominis ad actum peccati, & per se intendere actus reales peccatorum, etiamsi inseparabiles habeant malitias, & in hoc sensu damnat Concilium dicentes, Deum operari propriè, & per se mala opera, vtique illa procurando, & liberum arbitrium ad ea determinando, & per se illa intendendo, non propter malitiam, sed propter aliam naturalem bonitatem, quam habent; sic enim homo peccans per se, & propriè facit actum malum, etiamsi malitiam non per se intendat, sed delectationem, vel aliquid huiusmodi; ergo si Deus per se ac directè intendit actum malum, & ad illum voluntates nostras determinat, per se, & propriè operatur illum, quod est contra Concilium.

9. Euasio excluditur.

Quod magis explicuit Concilium addendo tertiam propositionem, nimirum, *non ita esse proprium opus Dei proditionem Iudæ, sicut vocationem Pauli*, & contrarium asserentes anathemate ferit. Videtur autem illud dogma contrarium

10. 3. Propositio definita à Concil.

ex physica prædeterminatione, sequi, loquendo de ipsis actibus realibus, vt iam ostendimus, loqui Concilium, & in prædictis verbis expressiùs declarat, agens de ipsis actionibus externis. Bonum ergo opus dicitur proprium Dei, quia & illud intendit, & facit, & vt nos faciamus efficaciter, operatur: at iuxta illam sententiam eodem modo intendit Deus per se, & facit proditionem Iudæ, nam vt Iudas vellet vendere, & actu venderet Christum, Deus ipse fecit, vt suprà probatum est contra illam sententiam; ergo fuit tam opus Dei, sicut quodlibet opus bonum. Item sicut homo accipit à Deo opus bonum, tam propriè recipit ab illo opus malum, & sicut Paulus quoad bona opera vnicuique dicit, *Quis enim te discernit?* ita cum eadem veritate, & proprietate id dicere possumus, iuxta illam sententiam de operante malum, quia illud prius intelligunt dictum esse à Paulo propter prædeterminationem præuiam efficacem; ergo si eamdem dat Deus ad malum opus, ipse est, qui discernit malè operantem à cæteris; ergo æquè propriè operatur Deus in homine malum opus, ac bonum. Vnde sicut benè operanti dicitur, *Quid gloriaris, quasi non acceperis?* ita malè operanti dici potest, quid accusaris quasi non acceperis.

11. Occurritur euasioni. Dicent fortè esse differentiam, quòd ad opus bonum Deus concurrit moraliter consulendo, non verò ad malum. Sed hæc differentia nec iuuat, nec est vera in aliorum sententia, si consequenter loquuntur; tum quia dicunt moralem causalitatem esse impropriam, & metaphoricam, & ideo cum Deo tribuuntur nostra opera vt propriæ causæ efficienti propter physicam efficientiam, & prædeterminationem esse intelligendum, non propter moralem; ergo si in illa effectione, & prædeterminatione physica est æqualitas, illa satis est, vt malum opus dicatur, tam proprium opus Dei, sicut bonum, tum etiam, quia suprà ostensum est, Deum iuxta illam sententiam non tantùm physicè, sed etiam moraliter efficere opera mala, & vt illa fiant, operari, quia non solùm voluntatem, sed etiam intellectum prædeterminat ad tale iudicium, & præcipitando voluntatem impedit meliorem boni considerationem, etsi qui sunt suasores ad malum, ipse illos incitat, & prædeterminat, vt ita suadeant; ergo in vtroque genere est malum opus proprium Dei, non minus ac bonum.

12. Altera euasio obstruitur. Quòd si dicant differentiam esse, quia Deus per se influit bonitatem actus, non autem malitiam. Respondemus in primis Concilium non solùm loqui de effectione operis mali, vt malum est, sed etiam vt tale opus est, & realiter, ac verè fieri potest. Et in hoc sensu damnat dicentes, non minus esse opus Dei propriè proditionem Iudæ, quàm vocationem Pauli, vt ostendi. Deinde esto vt malitia non per se fiat à Deo, quia à nemine potest per se fieri, vt docet D. Thomas 1. p. quæst. 15. articul. 1. satis est, quòd eo modo quo fieri potest, æquè fiat à Deo ac bonitas seruata proportione, quia sicut Deus facit nos velle obiecta honesta, vnde nostri actus habent directè bonitatem (vt sic dicam;) ita nos facit velle obiecta delectabilia habentia annexam turpitudinem, à quibus nostri actus habent inseparabilem malitiam. Sicut homo qui inducit alium hominem ad actum peccati, non minus propriè dicetur operari peccatum alterius, quamuis, qui consulit opus honestum, opus virtutis operatur. At denique licèt in physico influxu in ipsam bonitatem, & malitiam intercedat aliqua diuersitas, illa nullius considerationis esse potest, aut debet in re morali. Nam, moraliter loquendo, si Deus æquè nostras voluntates determinat ad opera quæ sunt mala, sicut ad bona, tum propriè operatur peccatum in nobis, sicut opus bonum: nam si quid minus influit in malitiam, ideo est, quia illa non est capax maioris influxus, non quia propriissimè non faciat, quidquid necessarium est, vt illa sicut potest fieri, ita fiat.

D.Thom.

Huc accedunt verba eiusdem Concilij canone 17. *Nullos esse homines diuina potestate prædestinatos ad malum.* Et similia ferè verba habentur in Concilio Arausicano II. cap. 25. possúntque intelligi, vel de malo pœnæ, vel de malo culpæ, in vtroque habent verum sensum præsenti causæ deseruientem, nam relata ad malum pœnæ, intelligi debent illa verba de prædestinatione, quæ secundùm rationem antecedat præscientiam absolutam culpæ futuræ, nam post præscientiam culpæ sine dubio prædestinat Deus ad malum pœnæ, & est nota ex Prospero ad 15. obiectionem Gallorum, & aliis. Hæc autem prædestinatio ad malum pœnæ, cùm sit ex præscientia culpæ, est ex iustitia, & ideo dici non potest esse ex absoluta Dei potestate, quod Concilia damnant. Si autem definitio illa de malo culpæ intelligatur, non est intelligenda solùm de prædestinatione ad malum, vt malum est, de hoc enim nulla fuit vnquam controuersia, neque aliqui hæretici hoc asseruerunt. In hoc enim sensu tempore Concilij Arausicani, dixerunt aliqui Deum prædestinare aliquos ad malè operandum, vel ad non credendum, & similia, vt suprà in vltimo Prolegomeno notauimus, & sumitur ex Prospero ad obiectum Gallorum, & Vincentij, &c. Et eodem modo hæretici huius temporis ponunt prædestinationem ad malè operandum; ergo in eodem sensu reprobant Concilia illam propositionem. Si autem Deus in tempore prædeterminat voluntates ad mala opera dicto modo, profectò, ex æternitate prædestinauit illas ad malum, id est, ad opera, quæ sine malitia facere non possunt, nam illa duo, scilicet prædeterminare, & prædestinare ad actum malum, sese consequuntur, vel sicut idem, vt aduersarij volunt: & ex eorum sententiis apertè sequitur. 13. Alia verba Trident. expenduntur & Arausicani 2.

Denique si opera hæc, quæ semper malè fiunt, per se spectata adeò placent Deo, vt absoluta voluntate ex se, & ante omnem præscientiam illa præfiniat, & si facit vt ab homine fiant, non video, quomodo verum esse possit, quod idem Concilium Arausicanum cap. 23. dicit, homines cùm hæc agunt, suam voluntatem facere, non Dei, quia id agunt, quod Deo displicet, nam reuera faciunt quod Deo placet, quando faciunt, quod Deus eos facit facere, & volunt quod Deus vult eos velle. Nec aliter volunt, aut faciunt malitiam, quàm ipse Deus, non enim per se illam volunt, aut intendunt, sed solùm quatenus volunt actus, seu obiecta, ex quibus illa resultat: at hoc modo etiam Deus vult, & operatur malitiam, 14. Conc. Arausic. testimonium.

malitiam, vt sæpè ostensum est; ergo illo etiam modo, quo homini placet malitia (si tamen placet saltem interpretatiuè,) placet etiam Deo; ergo cùm homo aliquid tale agit, nihil agit, quod Deo displiceat, vel certè si per aliam voluntatem Deo displicet, ipse etiam Deus agit, quod sibi displicet, præterquam quòd si homines ad has voluntates, seu volitiones per diuinam voluntatem, & motionem efficacem prædeterminantur, profectò magis Dei voluntatem, quàm suam facere dicendi sunt. Igitur omnibus his modis satis, vt existimo, declaratur, quantum illa doctrina à Conciliorum sententiis ac definitionibus aliena sit.

CAPVT XLVIII.

Ex Patribus eadem doctrina confirmatur.

1. *PP. testimonia non eludi cõmuni destinatione peccati formalis, & materialis.* QVod sententia docens, Deum ex se prædefinire, & prædeterminare actus malos, iuxta Patrum doctrinam, non subsistere variis testimoniis confirmaui lib. 2. de Auxiliis cap. 2. quæ nouiores Scriptores parui pendunt, dicentes, Patres esse loquutos de peccatis formaliter, non de actibus materialibus, seu realibus peccatorum. Si autem considerentur rationes factæ, quibus probatum est respectu physicæ prædeterminationis, vel antecedentis prædestinationis non posse illa duo separari, profectò testimonia Patrum vrgentissima sunt, & notanda in primis sunt quæ dicunt, *Deum non impellere ad furta, adulteria*, & similia vitia. Nam licèt demus illas voces significare peccata formalia, nihilominus homo non impellitur ad illa, nisi quatenus ad materiales actus impellitur, multo autem magis est prædeterminari, quàm impelli. Et simili modo efficacia sunt testimonia Patrum, quia negant Deum inducere, aut trahere hominem ad peccandum, nam, vt hæc sint vera de peccato formali, oportet etiam, vt de actibus ipsis, quibus peccamus, vera sint, quia inductio, & tractio ad peccandum, non fit inducendo, & trahendo ad formalem malitiam, sed ad ipsum peccatum. Vnde Damascenus dixit, *hominem fieri malum propria animi, & voluntatis suæ inductione*, vtique non Dei, sic enim docet originem malorum actuum, non in Deum, sed in ipsum hominem vltimatè reduci, quod verum non esset, si origo prima, & causa faciens non facere tales actus esset Deus, quia nos non facimus peccata, nisi faciendo tales actus, & ita sunt optima verba Gregorij Niceni in orat. catech. cap. 30. vbi postquam ostenderat vocationem Dei ad bonum de se generalem esse, concludit. *Nec enim par erat vt gratia in communi proposita, is qui voluntariè ab ea abscesserit, non sibi, sed alij malam suam sortem ascriberet.* Sic etiam dixit Cyrillus, *non cadere hominem inexpugnabili Dei iudicio.* & Theodoret. *neque enim Deus Caim fecit homicidam.* Et ad hunc modum cætera ibi allegata satis, vt opinor, efficaciter induci possunt.

Damasc.

Nicen.

Cyrillus.

2. *Tertulliani testimoniis vrgetur.* Addam verò nunc duo, vel tria testimonia. Vnum est Tertulliani lib. de exhortat. castitat. c. 2. dicentis, *Non est bona, ac solida fidei sic omnia ad Dei voluntatem referre, & ita adulari ad vnumquemque dicendo, nihil fieri sine iussione eius, vt non* A *intelligamus aliquid esse nobis ipsis. Ceterùm excusabitur omne delictum, si contenderimus, nihil fieri à nobis sine Dei voluntate.* Quæ posteriora verba valdè notanda sunt: nam loquendo propriè nihil fit à peccatore, cùm peccat, nisi actus realis, malitia enim non propriè fit, sed consequitur: si autem homo non facit talem actum, nisi prædeterminatus à Deo, profectò nihil ab homine fit sine efficaci Dei voluntate beneplaciti, & prædeterminante; ergo excusabitur omne delictum. Vnde concludit nobis relictam esse voluntatem eligendi alterum, & inducit locum Ecclesiast. 15. & adiungit, *Et ideo non debemus quod nostro expositum est arbitrio, in Dei referre voluntatem, quos vult ipse, & velle, qui malum non vult. Ita nostra est voluntas* B *cùm malum volumus contra Dei voluntatem, qui bonum vult. Porrò si quæris vnde veniat ista voluntas, qua quid volumus aduersus Dei voluntatem, vt breuiter dicam ex nobis ipsis.* Et infrà, *per voluntatis libertatem volens deuergis in id, quod Deus noluit.* Per quæ omnia ostendit ipsum etiam determinationem talis actus non esse Deo adscribendam, sed libertati creatæ voluntatis, cui consonant optimè verba Bernardi lib. de Grat. & lib. arbitr. *Vt esset liberum arbitrium, creans gratia fecit, vt proficiat, seruans gratia fecit, vt deficiat, ipsum se deiicit.*

3. *Ambrosij verba.* Alter locus est Ambrosij lib. 1. Exaëmer. cap. 8. *Non igitur ab extraneis est nobis, quàm à nobis ipsis maius periculum.* C *Intus est aduersarius, intus author erroris, intus, inquam, clausus in nobismetipsis. Propositum tuum speculare, habitum tuæ mentis explora, excubias attende aduersum mentis tuæ cogitationes, & animi cupiditates. Tu ipse es causa improbitatis, tu ipse dux flagitiorum tuorum, atque inseritor criminum. Quid alienam naturam accersis ad excusationem tuorum lapsuum? vtinam teipsum non impelleres, vtinam non præcipitares, vtinam non corrueres, aut studiis immoderatioribus, aut indignatione, aut cupiditatibus, quæ nos innexos velut quibusdam retibus tenent.* In quibus multa expendi possunt. Primum quod ait, *non ab extraneis, &c.* nam certè si à Dei prædetermi- D natione incipit, lapsus profectò ab extra venit, saltem quoad primum initium est necessarium, & efficax. Vnde non haberet locum, quod subdit, *Quid alienam naturam accersis ad tuam excusationem?* Quæ enim rationabilior excusatio, quàm quæ ex Dei prædeterminatione sumeretur, si vera esset? Vnde quod subdit, *Vtinam teipsum non impelleres*, profectò supponit à Deo non impelli, nam si homo à Deo impulsus se impelleret, quid mirum? aut cur excusabilis non est? vt aiebam præimpelli, quàm prædeterminari, nam impulsui resisti posset, non autem prædeterminationi. Et ideo etiam ait, hominem se præcipitare, vtique solùm, & non ab alio. Item dicit, *Tu sibi* E *es dux flagitiorum tuorum*, vtique quoad ipsos actus reales concupiscentiæ, & similes, quod inferiùs magis declarat, dicens, *Illa cauenda, quæ ex nostra voluntate prodeunt delicta iuuentutis, & irrationabiles passiones corporis.* Quorum igitur nos sumus digni, horum principia extrinsecus non requiramus, nec deriuemus in alios, sed agnoscamus ea, quæ propriè nostra sunt, quod enim possumus facere, si nolumus, huius electionem mali nobis potius debemus, quàm aliis adscribere.

4. *Augustinus eripitur aduersariis.* Iam verò quoniam aduersarij de Augustini authoritate ita confidunt, vt suam sententiam expressam Augustini esse dicant, breuiter ostendamus, il-

sum apertè cum cæteris Patribus, in hac veritate asserenda consentire, & immeritò aliqua eius verba in contrarium sensum detorqueri. Primum satis apertè colligitur ex lib. 1. de liber. arbitr. cap. 11. vbi docet, mentem nostram non fieri seruam libidinis à superiori mente præter iustitiam, neque ab inferiori, propter infirmitatem, seu impotentiam eius. Vnde concludit, *Nulla res alia mentem cupiditatis comitem facit, quàm propria, & voluntas, & liberum arbitrium.* Certè non fit mens serua libidinis, aut cupiditatis comes, nisi per actum ipsum realem,& inde in eo resultat malitia moralis; ergo de illomet actu docet Augustinus, Deum qui per antonomasiam superior mens dici potest, non reducere nos in illam seruitutem, quod certè faceret si hominum voluntatem ad amorem delectabilium, prædeterminaret. Vnde in lib. 3. cap. 1. ex eodem principio infert. Restat igitur vt eius (id est, humanæ voluntatis) sit proprius iste motus, quo fruendi voluntatem à creatore ad creaturam conuertit: qui motus si culpæ deputatur,non est vtique naturalis, sed voluntarius, vbi vllum motum, de quo dixerat non esse ex motione superioris mentis à culpæ formalitate,manifestè distinguit, cùm illum ad culpam imputari dicit. Vnde infrà concludit. *Quid opus est quærere vnde iste motus existat, cùm illum non nisi animi est voluntarium, & ob id culpabilem esse fateamur?* per quæ non concludit concursum Dei simultaneum ad talem actum, sed excludit talem influxum causæ superioris, ratione cuius, potius illi, quàm soli libertati voluntatis adscribi possit talis motus. Et in eodem sensu dixit lib. 12. Confession. cap. 11. motum voluntatis, qui est delictum, & peccatum, à Deo non esse.

5. Eiusdem alia loca. Hinc aliis locis docet Augustinus, nefas esse dicere malas voluntates ad Deum tamquam ad auctorem esse referendas; ita habet lib. 2. de peccator. merit. cap 18. vbi tractat locum Pauli 1. Corinth. 4. *Quid habes quod non recepisti?* & refert expositionem Pelagianorum dicentium, ideo dictum esse à Paulo, quia ipsum esse hominis, & liberum arbitrium à quo sunt bona opera, & donum, & beneficium Dei, quam expositionem ipse reprobat, quia aliàs etiam mala opera in Deũ, vt auctorem essent referenda, & propterea etiam dici potest homini, *Quid habes quod non accepisti?* quod profectò intelligit Augustinus non solùm de actibus malis, vt mali sunt, sed etiam vt tales actus reales sunt; aliàs non satis gratiam Dei defenderet, nec Pelagio contradiceret. Igitur etiam de illis actibus prout effectus reales sunt, absurdum putat Augustinus primam radicem,& causam in Deum referre, siue tribuere, quod nos faciat illos facere,aut velle. Vnde cap. 19. subiungit: *Extolli in superbiam propriæ voluntatis est hominum, non operis Dei,nec enim ad hoc eos compellit, aut adiuuat Deus.* Similem doctrinam habet lib. de Grat. Christi cap. 17. & sequentibus, vbi contra Pelagium dicentem bona opera tribui Deo solùm, quia dedit potestatem bene operandi, infert similiter mala opera tribuenda Deo, potestatem autem deficiendi à se habet, quia est ex nihilo, vt in aliis locis passim docet idem Augustinus. Vnde non satis contradiceret Pelagio,nisi de ipsis actibus realibus, qui sunt mali, doceret, non posse ita tribui Deo sicut bonos. Et similem doctrinam habet lib. de spirit.& liter. cap. 34. vbi ad reddendam rationem, ob quam de bonis actibus rectè dicitur, *Quid habes quod non accepisti?* & non de malis constituit discrimen, quod in bonis Deus agit vt velimus, non verò in malis. Quod ipse quidem declarat per gratiam excitantem, vt infrà videbimus. Nunc autem contra eos, qui putant illa verba, ac similia dici propter physicam prędeterminationem, apertè conuincimus iuxta mentem Augustini talem prædeterminationem non posse in actibus malis constitui, aliàs etiam in illis ageret Deus, vt velimus, quod Augustinus negat. vbi etiam obiter noto, Augustinum reputasse necessarium, Deum non negare, vt velimus, & ei non possit attribui peccatum.

6. Augustini vera doctrina in hac cõtrouersia. Quapropter in eodem sensu accipiendum est, quod aliis locis Augustinus docet, Deum non esse auctorem omnium voluntatem, quamuis omnium potestatum auctor sit, sic ait lib. de spirit. & liter. cap. 31. *Numquam legimus in Scripturis: Non est voluntas nisi à Deo, & rectè non scriptum est, quia verum non est, alioqui peccatorum etiam, quod absit, auctor est Deus, si non est voluntas nisi ab illo,* quo in loco dici non potest Augustinum loqui tantùm de voluntate mala formaliter, vt mala est, sed etiam de ipso reali actu voluntatis, quem malitia comitatur; distinguit enim voluntatem à peccato, & ex eo, quòd Deus non est auctor peccatorum, confert, non omnem voluntatem esse à Deo; ergo neque idem per idem probet necesse est, vt ab actibus voluntatis, vt reales actus sunt, ad peccata argumentetur. Ait ergo non omnes voluntates esse à Deo, quia Deus non immittit omnes voluntatis actus, nec facit eos facere physicè prædeterminando voluntatem, aliàs esset auctor peccatorum, quæ per tales actus permittuntur. Hæc ergo est mens,& argumentatio Augustini, vt solida sit. Item cùm de potestate, & voluntate loquatur, oportet cum proportione de illis loqui, loquitur autem de potestate ferendi, sic enim omnis potestas est à Deo: nam quatenus est ex nihilo, vt idem Augustinus libris de lib. arbitr. & sæpe aliàs docet, & exponit optimè D. Thomas in 2. dist. 37. quæst. 1. art. 1. ad 2. Ergo simili modo loquitur Augustinus de voluntate, quatenus est volitio aliquid faciendi, vel aliquid faciens, & sic dicit, non omnem voluntatem esse à Deo, vtique vt primo auctore mouente ad illam, quia aliàs, inquit, esset Deus auctor peccatorum. D. Thomas.

7. Differentia inter potestatem, & voluntatem quoad malitiæ originẽ. Est enim notanda differentia, inter potestatem, & voluntatem, id est, volitionem, quòd ad potestatem non necessariò sequitur malitia, sed potest sequi, non ex Deo, sed ex defectu hominis, ideo licèt Deus sit primus auctor potestatis, non sequitur esse auctorem malitiæ. Ex volitione autem aliqua ineuitabiliter sequitur malitia,& ideo si Deus esset auctor talis voluntatis, consequenter etiam esset auctor peccati. Et hæc differentia aliter etiam notari potest, inter concursum generalem concomitãtem, & præuiam determinationem: nam prior, quatenus ex parte Dei offeretur, est tamquam potestas, & de se sufficiens ad bonum; vnde licèt ex defectu hominis, illo etiam posset vti ad malum, tamen ex vi modi, quo à Deo offertur, non habet necessariò adiunctam malitiam, ideoque licèt per talem concursum Deus ad actum realem concurrat, non est auctor peccati, quia ex se non determinat arbitrium ad talem voluntatem: si autem vltra illum concursum priùs determinat voluntatem ad actum, qui sine peccato fieri non potest, & hoc modo omnis voluntas esset à Deo, planè etiam peccata à Deo essent, vt optimè colligit Augustinus, qui eamdem habet doctrinam lib. 15. de Ciuit. cap. 9. vbi ait, *Deum esse datorem omnium potestatum, non voluntatem,* & reddit rationem, quia aliquæ voluntates *con-*

tra naturam sunt, quod verum est non solùm de actibus voluntatis vt mali sunt, sed etiam vt actus tales sunt, non dantur à Deo vt à primo determinante voluntatem ad illos, licèt sine concursu illius non fiat. Et optimè hoc confirmat quod ait lib. 3. de lib. arbitr. cap. 4. *Deus omnia, quorum ipse auctor est, præscit, nec tamen omnium, quæ præscit, auctor est.* quod dicit propter præscientiam peccatorum, & verum non esset, si Deus prædeterminaret voluntatem ad actus peccatorum, quia tunc sicut præsciret illos actus esse futuros, ita esset auctor illorum, & in illis necessariò præsciret malitiam, quæ ab illis inseparabilis est, & sicut illa in ipso actu futuro præsciret esse futuram, ita illius auctor existeret, quia per consecutionem ad actum, cuius ipse auctor est, etiam illius auctor existeret.

8. Alia loca Augustini.

Præterea eiusdem est argumentum, quod ex eodem Augustino sumitur lib. 83. quæst. q. 3. vbi ait. *Deo auctore neminem deteriorem fieri, quod probat, quia nullo sapiente auctore fit homo deterior, sed Deus est summè sapiens; ergo ipso auctore nullus fit deterior.* At certè si Deus est qui in momento humanæ deliberationis voluntatem hominis ad actum, quo infallibiliter peccat, prædeterminat, nullus negare potest, quin Deo auctore fiat homo deterior, quia Deo auctore, & primo motore determinatur ad actum, quo necesse est deteriorem fieri. Vnde statim in qu. 4. quærens Augustinus, quæ sit causa vnde homo fit deterior, solam voluntati propriæ obediendo id esse dicit, quia Deus illi nullam vim infert, vt tamen bonorum causa est, vtique præmouendo, & instigando. Quælibet autem alia causa exterior ad summum potest hominem suadere, suasio autem non agit initium.

Vnde concludit, *Ad eamdem hominis voluntatem causa deprauationis eius redit.* Sentit ergo determinationem voluntatis ad volendum illud obiectum in quo deprauatur, non Deo, sed soli voluntati esse tribuendam.

9. Excutiuntur loca Augustini ab aduersarijs allata.

Denique nullibi Augustinus aliud de diuina operatione in cordibus peccatorum significauit; solent enim in contrarium allegari aliqua Augustini loca, in quibus interdum dicit, Deum operari in cordibus hominum non solùm bonas, sed etiam malas voluntates. Et lib. de grat. & liber. arbitr. cap. 20. & sequentibus, & lib. 5. contra Iulian. cap. 3. vbi etiam ait, Deum non solùm per patientiam, sed etiam per potentiam interdum malos indurare; sed his & similibus locis, quæ satis vulgaria sunt, abutitur etiam Caluinus ad suam hæresim suadendam, immeritóque à Catholicis in præsenti causa afferuntur. Primò, quia Augustinus, nec de omnibus peccatis, nec de generali modo, quo Deus influit in actus omnium peccatorum, loquitur, sed de quibusdam peccatis, & effectibus eorum, quæ dicuntur esse pœnæ aliorum peccatorum, vt sunt illa, quæ recenset Paulus ad Roman. 1. *Propter quod tradidit illos Deus in reprobum sensum*, &c. & alia vulgaria de induratione, obcæcatione, & deceptione peccatorum, quæ Augustinus ibi copiosè allegat. Secundò, quia modus ille causandi tales effectus malos, quatenus positiuus esse potest, non est determinando voluntatem ex parte illius, sed ex parte obiecti, & mediante intellectu, vt est euidens, tam in Scriptura, quàm in Augustino. Vnde fit tertiò, vt non possint illa loca intelligi de propria, & directa inductione ex parte Dei, aliàs Deus esset suasor, & prouocator ad ma-

A lum ex parte obiecti, quod viri catholici non admittunt.

Est ergo communis, & trita expositio, hæc omnia intelligi posse vel permissiuè, seu negatiuè, vel aliquid positiuè operando, vel mixtum. Primo modo, dicitur Deus tradere hominem in reprobum sensum, vel indurare, &c. quia præuidens lapsurum, nisi subueniat, negat auxilium hîc, & nunc tali homini necessarium secundùm Dei præscientiam; & quia hoc facit Deus certo iudicio, & in pœnam, illamet permissio solet in Scriptura vocari præceptum, vel operatio Dei. Secundo modo dicitur Deus aliqua positiuè operari bona, etiam conferendo, quibus præuidet hominem B deteriorem reddendum, non impulsu, aut occasione data ex parte Dei; sed sumpta ex malitia peccatoris; & quia non obstante hac præscientia, Deus operari, ac benefacere non desistit, dicitur quodammodo positiuè obdurare hominem, sicut exponit Augustinus ibi illud Psalm. 104. *Conuertit* (scilicet Deus) *cor eorum, vt odirent populum eius*, vtique benefaciendo populo suo: nam inde prouocati Chananæi ad inuidiam, conuersi sunt in odium in populum Dei. Tertiò interdum permittit Deus, dæmones grauissimè tentare, & decipere homines, & tunc inductio ad peccatum ex parte dæmonis est positiua, & moralis, ex parte verò Dei tantùm est permissiua, & ideo voco illam mixtam. Solet tamen Deo per exaggera- C tionem tribui, quia posset impedire dæmonem, & non facit, in vindictam peccatorum, iuxta illud Psalm. 77. *Misit in eos iram indignationis suæ, immissiones per Angelos malos.* quæ omnia sumpta sunt ex eisdem locis Augustini, & lib. 20. de ciuit. cap. 19. & lib. 8. quæstion. quæst. 68. & lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. & epist. 105.

10. Communis expositio illorum locorum defenditur. Augustin.

Et confirmari potest ex multis Patribus eodem modo similes Scripturæ locutiones exponentibus, præsertim Damasceno lib. 4. Fid. cap. 20. vbi regulam ponit, morem esse Scripturæ, vt Dei permissionem ipsius actionem interdum appellet, quod multis exemplis demonstrat, & de eadem D regula videri potest Gregor. lib. 25. Moral. cap. 9. aliàs 12. & homil. 11. in Ezechiel. & Chrysostomus homil. 67. in Ioan. & Origen. lib. 3 Periarch. cap. 1. & homil. 2. in lib. Iudicum. Multa etiam in eamdem sententiam tradit Prosper in lib. ad obiectiones Vincentianas, vbi specialiter in 16. notanda sunt illa verba, *Qui à pietate deficiunt, non ex Dei opere, sed ex sua voluntate deficiunt, nec impelluntur, vt cadant, nec eiiciuntur, vt deserant, casuri tamen & recessuri ab eo, qui falli non potest, præsciuntur. Quamdiu ita in oratione Dominica dicunt, fiat voluntas tua, non hoc contra se petunt, quod Deus nullo modo vlla ratione facturus est, id est, vt cadant, & ruant, hoc enim ipsorum nequitia, ipsorum est, consummatura libertas.* E Et ad 13. *Nefas est* (inquit) *Deo adscribere causas talium ruinarum, qui etsi ex æterna scientia præcognitum habet, quid vniuscuiusque meritis retributurus sit, nemini tamen per hoc, quod falli non potest, aut necessitatem, aut voluntatem intulit delinquendi.* Et infrà concludit. *Nec in tali negotio quidquam diuinæ voluntatis interuenit, cuius ope scimus multos, ne laberentur, retentos, nullos autem vt laberentur, impulsos.* quæ omnia, & alia multa, quæ tam in illo libro, quàm respondendo ad Gallos, & Genuenses dicit, nec in rigore vera esse possent, nec obiectionibus satisfaceret si Deus ad actum peccati, à quo malitia inseparabilis est voluntatem prædetermi-

11. Confirmatur ex alijs PP. Damascen. Gregor. Chrysost. Origen. Prosper.

nar,

nat, aut si voluntate absoluta ante omnem præscientiam futurorum huiusmodi actus prædefinisset. Sic enim peccata futura Deus in sua prædefinitione, seu prædestinatione cognouisset, quod reprobat idem Prosper ad obiectiones Gallorum cap... & sentit 15. vbi ait posse esse præscientiam sine prædestinatione, quamuis prædestinatio sine præscientia esse non possit, nam prædestinat Deus, *quæ ipso auctore erant facienda, vel quæ malis meritis iusto erant iudicio retribuenda, non verò, quæ non ex ipso erant causam operationis habitura.*

Quartò ex dictis colligi facile potest, quid in hoc puncto D. Thomas senserit, nam de illo, sic vt & de Augustino P. Aluarez dixit suam sententiam esse expressam S. Thomæ.

Capvt XLIX.

Quid de concursu præuio ac prædeterminante ad actum peccati D. Thomas senserit.

1. Testimonia S. Thomę ab aduersariis adducta.

Asserunt huius prædeterminationis defensores sententiam illam esse expressam S. Thomæ, & manifestissimis eius testimoniis probari. Et in primis inducunt illa, quæ generaliter de concursu Dei cum causis secundis loquuntur, de quibus iam suprà dictum est. Deinde addunt illa, de quibus in causa peccati in particulari tractant. & inter ea potissimum refert P. Aluarez (Aluarez.) integrum articulum 2. in 2. d. 37. q. 2. vbi dicit clarissimè D. Thomam docere suam sententiam, & tamen nullum verbum de prædeterminatione physica, imò nec de præuio influxu Dei in voluntatem prius natura, quàm actum peccati eliciat, in toto illo articulo inuenitur: sed solùm quòd *quidquid est entitatis, & boni, in actu procedit mediante voluntate.* Quod nemo est, qui neget, cùm ad id concursus generalis, & simultaneus sufficiat. Sed instat, quia per illum concursum non influit Deus mediante voluntate, vult enim illud verbum mediante voluntate perinde valere, ac influendo prius in ipsam voluntatem, & præmouendo illam, sed hoc voluntarium est, & sine fundamento, nihil enim aliud illo verbo significare voluit D. Thomas, quàm quod communiter dicunt omnes, Deum operari mediis causis secundis effectus earum, quod verum est, vt suprà dixi, non quia in illas agat, aut quia non immediatius, quàm illæ, sed quia cum illis, eásque iuuando operatur. Quia verò D. Thomas in solut. ad 2. & 3. ait, Deum in concursu ad actum peccati influere agenti posse, & agere, & quidquid perfectionis *in eo est.* Infert influere prædeterminando, quia aliàs non influeret, *agere.* Sed hæc etiam illatio nullius momenti est, quia, vt suprà etiam probaui, Deus per ipsum concursum simultaneum influit agere, & licèt daret concursum præuium per illum, non per se influeret agere, sed principium aliquod, vel conditionem præuiam ad agendum. Nec sunt dissimilia alia loca, quæ dictus author allegat, ex quibus contrarium argumentum sumendum est, vel negatiuum, quia si rem tam grauem, támque creditu difficilem docere voluisset, illam aliquando expressisset, vel saltem indicasset, vbi de causalitate Dei circa actum peccati tractat, nunquam autem quidpiam

A insinuauit, vt ex dicto loco, qui dicitur esse potissimus, manifestum est. Vel etiam sumimus argumentum positiuum, non vnum, sed plura, vt iam ostendimus.

Primò ergo exponendo doctrinam D. Thomæ 1. 2. q. 79. art. 1. vbi quærens, an Deus sit causa peccati, distinguit duos modos, quibus homo potest esse causa peccati sui, vel alterius, scilicet, *vel directè inclinando voluntatem suam, vel alterius ad peccandum, vel indirectè, &c.* & vtroque modo Deum non esse posse causam peccati. Omissio autem posteriori modo, de quo non est controuersia, in priori considero, vocare D. Thomam directam causam peccati eam, quæ inclinat voluntatem suam, vel alterius ad peccandum. Certum est autem hominem non inclinare voluntatem suam, vel alterius directè ad peccatum, vt peccatum est, sed ad illum actum humanum, & realem, & sub aliqua ratione bonum, quia non intendit per se, ac principaliter ipsam malitiam, seu auersionem, vt in 2. d. 37. in eadem q. 2. art. 2. ad 2. idem D. Thomas docuit. Idemque latè docuerat q. 75. art. 1. & q. 3. de Malo art. 2. ad 1. Ergo dicitur homo à D. Thoma directa causa peccati, quia directè inclinat voluntatem suam ad actum, qui talis est, vt in re non possit sine peccato fieri. Cùm ergo subdit Deum non esse causam directam peccati, quia non inclinat hominem ad peccandum, euidenter docet, Deum non C inclinare hominem ad actum illum realem, quo peccat, & consequenter etiam docet, si ita inclinaret Deus voluntatem hominis ad peccandum, rectè sequi, illum esse causam directam peccati. At prædeterminare voluntatem ad talem actum, est directè inclinare illam, vel aliquid amplius; ergo si non inclinat multo, minus prædeterminat. 2. D. Thom 1. 2. q. 79. art. 1.

Neque dici potest loqui D. Thomam de inclinatione morali, vel ex parte obiecti, quia quando homo inclinat voluntatem suam ad peccandum directè, non solùm ex parte obiecti, sed maximè ex parte voluntatis ad actum peccati illam determinat; præsertim, vt suprà dicebam, maior, & efficacior inclinatio est, determinatio ex parte D potentiæ, quàm motio ex parte obiecti. Vnde concludit argumentum, quia qui se determinat ad actum peccati directè est causa sui peccati, & inclinando voluntatem alterius hominis esset directè causa peccati eius, iuxta discursum D. Thomæ; ergo si Deus prædeterminaret voluntatem hominis ad actum peccati, esset directa causa peccati; ergo à contrario cum D. Thomas colligit, non esse Deum causam peccati directè, quia non inclinat voluntatem hominis ad peccatum, planè sentit non inclinare, nec præmouere ad actum peccati, ac subinde multo minus prædeterminare. Et hoc etiam conuincit ratio D. Thomæ, quia Deus omnia conuertit ad se tanquam E in vltimum finem, & ideo impossibile est, quòd sit homini causa discedendi ab ordine, qui est in ipsum; homo enim non discedit à Deo, nisi conuertendo se ad commutabile bonum; ergo impossibile est, quòd Deus sit causa talis conuersionis, inducendo, inclinando, vel prædeterminando voluntatem hominis ad illam. Accedit quòd ibidem in solut. ad 1. locutiones Augustini, & Scripturæ, quæ significant, Deum aliquando inclinare corda hominum ad malum; exponit intelligendas esse negatiuè, quatenus non impedit similes actiones, & eodem modo exponit excæcationem, vel obdurationem, & in articulo 3. 3. Euasio occluditur.

vbi

vbi directè quærit, an sit Deus causa peccati, dicit quidem esse causam, quoad generalem concursum, de prædeterminatione autem nec verbum, aut iudicium apud illum inuenitur.

4.
Locus ex 1.2. q.80. art.1.

Atque hanc fuisse mentem suam, declarauit idem D. Thomas q. 80. art. 1. vbi vt probet, Dæmonem non posse esse causam directam peccati hominis, sed tantùm ex parte obiecti per modum persuadentis, vel proponentis apperibile, sic inquit. *Peccatum actus quidem est, vnde hoc modo potest esse aliquis directa causa peccati, per quem modum aliquis potest esse directa causa alicuius actus: quod quidem non contingit, nisi per hoc, quod proprium principium illius actus mouet ad agendum. Proprium autem principium actus peccati est voluntas, vnde nihil potest esse directè causa peccati, nisi quod potest mouere voluntatem ad agendum.* Sub quo principio sumit Dæmonem non posse interius mouere voluntatem ad peccandum, & inde concludit non posse esse directam causam peccati, sed solùm hominis voluntatem; nam de Deo supponit non esse, neque esse posse, quia licèt interius possit inclinare voluntatem ad volendum, non tamen ad talem actum. In quo toto discursu distinguit D. Thomas inter peccatum, & actum eius, & illum dicit esse causam peccati directè, qui interius inclinat voluntatem hominis ad talem actum, quam inclinationem soli voluntati tribuit, & negat Dæmoni propter impotentiam eius, & Deo propter bonitatem eius: inclinatio autem qua voluntas seipsam interius inclinat ad actum peccati, non est, nisi determinatio eius. Hanc ergo D. Thomas concedit voluntati, & negat Deo; ergo à fortiori negat Deo prædeterminationem, nam illa esset maxima inclinatio; imò, vt infrà videbimus, auctores contrariæ sententiæ nomine inclinationis prædeterminationem quasi per antonomasiam interpretari solent. Accedit quòd in solut. ad 3. eiusdem articuli sic D. Thomas ait. *Deus est vniuersale principium interioris motus homini, sed quòd determinetur ad malum consilium voluntas humana, hoc directè quidem est ex voluntate humana, & à Diabolo per modum persuadentis, vel appetibilia proponentis.* Nullo ergo modo tribuit D. Thomas Deo determinationem voluntatis humanæ, sed soli voluntati, & Dæmoni diuersis modis, & generibus causarum. Deo autem tribuit esse vniuersale principium, non verò esse præmotorem, aut determinatorem, quia sine tali præmotione consistere potest generalis concursus primæ causæ.

5.
Locus ex q. 3. de Malo art. 1.

Possumus tertiò hoc amplius persuadere ex q. 3. de Malo. art. 1. in corpore, vbi docet Deum non esse causam peccati, quia non potest facere alterum peccare; ergo consequenter docet non posse facere efficaciter, vt homo faciat actum, quo peccat, quia non aliter potest vnus facere alterum peccare, nisi faciendo vt faciat talem actum; nam licèt possit etiam facere, vt omittat bonum actum debitum, id tamen, & perinde est, & moraliter non fit, nisi faciendo vt eliciat voluntatem omittendi. Si ergo non faciat Deus hominem peccare, profectò nec facit facere tales actus. Id autem probat D. Thomas, quia Deus non auertit voluntatem hominis, quod ideo verum est, quia Deus non conuertit voluntatem hominis ad aliquid Deo repugnans, sed ad se tantùm. At si faceret hominem facere actum quo peccat, iam conuerteret hominem ad obiectum Deo repugnans, & ita faceret vt homo à Deo auerteretur.

A Vnde in solut. ad 1. exponendo Scripturam dicit, Deum non tradere hominem in reprobum sensum, vel inclinare voluntatem in malum, agendo, mouendo, sed potiùs deserendo, vel non impediendo. Et idem repetit in solut. ad 6. vbi certum est cùm D. Thom. loquitur de inclinatione ad malum, non intelligere de inclinatione ad malum, vt malum est, sic enim nemo inclinat, vel inclinatur ad malum; loquitur ergo de inclinatione ad malum materialiter, id est, ad infirmum bonum, cui est inordinatio adiuncta, sicut ponit exemplum ibi D. Thomas de intentione inanis gloriæ. Sic ergo ait Deum non inclinare hominem ad malum agendo, vel mouendo; ergo multo minus inclinat prædeterminando voluntatem hominis
B ad amanda infima bona rationi contraria, hoc enim esset inclinare ad malum agendo, & mouendo.

6.
Art.2. eiusdẽ q. expenditur.

In art. verò 2. eiusdem quæstionis, qui in contrarium allegatur, tam in corpore, quàm in solut. ad 4. solum dicit Deum esse principium illius motus, quo peccator se mouet, cùm peccat, non tamen dicit, Deum esse principium præmouens, vel prædeterminans ad illum motum, per concursum autem simultaneum est principium vniuersale illius motus, sicut in 1.2. dixerat; imò ibidem ait quòd à voluntate prodeant actiones prauæ, potius quàm bonæ, non prouenire ex motione primi mouentis, sed ex defectu, & dispositione proximæ causæ: contrarium au-
C tem verum est si Deus voluntatem ad vnamquanque actionem in particulari prædeterminat, tunc enim ex tali præmotione Dei proueniet, quòd voluntas faceret talem actionem, quam sine defectu facere non potest.

7.
Locus 2. d. 37. q.2. art 1. ad 1.

Præterea sumitur eadem ex D. Thoma in 2. dist. 37. quæst. 2. art. 1. ad 1. vbi sic ait, *Deus non eodem modo inclinat voluntatem in bonum & in malum, nam ad bonum inclinat directè mouendo, sed ad malum dicitur inclinare, in quantum gratiam, per quam quis à malo retraheretur, non prabet, & non quod directè voluntatem in malum ordinet.* vbi, vt iam ostendi, non intelligit de malo sub ratione mali, sed de actu, vel obie-
D cto illo, quod malum est. Huc accedunt alia testimonia suprà allegata, in quibus determinationem liberam generaliter D. Thomas tribuit ipsi voluntati, sentiens prædeterminationem ab alio repugnare voluntati. Quibus omnibus addi possunt antiqui Thomistæ, qui ita D. Thomam intellexerunt, Capreol. Conrad & Caietanus, quos suprà allegaui. Et in particulari in causa peccati id explicuit Conradus 1. 2. q. 79. art. 1. in fine articuli proximè ante solut. ad 1. vbi dicit ideo non tribui Deo defectum rectitudinis existentis in actu peccati, quia Deus non determinat de se suum concursum ad talem actum, sed paratus
E est dare actum rectum, si voluntas concurrere velit, & ita de se, & in actu primo, seu antecedenter offert concursum indifferentem, seu multiplicem tam ad bonum, quàm ad malum actum: voluntas autem pro sua libertate ad deteriorem flectitur, & eam comitatur Dei concursus quasi ab illa determinatus. Et ideo in art. 2. dicit quòd Deus nec per se, nec per accidens, seu consequenter vult malitiam, sicut ipse homo peccans vult illam, quia scilicet, Deus non vult absolutè hominem velle, neque ad talem actum hominem efficaciter præmouet. In eadem sententia fuit Caietanus auferendo præuiam motionem, vt suprà vidimus. Vnde in 1. p. q. 22. art. 2. agens

Antiqui Thomistæ idem sentiunt. *Capreol. Conrad. Caietan.*

agens de peccato solùm ait, potuisse quidem Deus illos actus non permittere, tamen ad suauem,& sapientissimam Dei prouidentiam pertinuisse illos non impedire, quia (ait) suauis dispositio liberi arbitrij creati hoc non exigit, sed magis ex sua vi seipsum agat.

8. *Mens Capreoli.* Idem docuit expressè Capreolus in 2. dist. 28. quæst.1.art.3. ad 12. nam licèt ad bonos actus putet esse necessariam præuiam motionem in natura lapsa, negat illam pertinere ad generalem concursum primæ causæ, & in particulari de actu malo dicit ad illum dare Deum concursum simultaneum, non præuium, nec facere vt voluntas illum faciat: quia propter alia verba, quæ ex illo citantur in eodem 2.dist. 37.quæst. 1. art. 3. ad 1.vbi de actione peccati dicit, actionem voluntatis creatæ esse posteriorem actione Dei, quia creatura non agit, nisi mota à Deo, & addit motionem Dei determinare voluntatem creatam. Hæc (inquam) verba, cùm sint posteriora, ita explicanda sunt, vt non sint prioribus contraria, ne dicamus in eodem libro,& post paucas distinctiones Capreolum contrarium docuisse: priora autem verba sunt negatiua, & tam expressa, vt nullam interpretationem admittant: hæc autem posteriora possunt facilè exponi de motione Dei cooperatiua, quæ dicitur esse prior dignitate, & independentia, & per eam determinatur voluntas, non sine sua simultanea determinatione, nec enim necessarium est, nec verissimè ibi loquutum fuisse Capreolum de præuia determinatione, quæ à solo Deo fiat, imò apertè sentit, totum id quod ibi à Deo fit,fieri à voluntate,& è conuerso licèt diuerso modo.

9. *Soti testimoniũ malè adductum ab aduersariis.* Nec aliud docuit Soto, qui etiam in contrarium allegari solet, lib.1.de natur.& Grat.cap.18.nam in fine solùm dicit actionem peccati esse à Deo, *Eo* (inquit) *efficientiæ genere, quo cuncta ad suas actiones præmouet.* Quia ergo dicit *præmouet*, trahitur eius sententia ad præuiam motionem, de qua certè nihil cogitauit, sed vulgari modo loquendi vsus est. Alioqui verò in toto discursu capitis docet, Deum tantùm permissiuè, *& per se directè neminem inducere ad malum, sed potiùs ita sinere liberè agere voluntatem, vt sit paratissimus manum porrigere, nisi per hominem steterit.* Et infrà ait. Longè distare inter permittere,& intenta actione facere,quæ omnia non stant cum physica prædeterminatione, & ex supradictis patet,neque aliud sentit *Cano*,qui etiam allegatur lib. 2. de locis, cap. 4. ad 7. nullum enim ibi verbum habet de præmotione Dei ad actum peccati, imò generaliter ait falsum esse dicere, *Deo volente, vel instigante peccata prouenire.* *Moderni Thomistæ.* Ex modernioribus autem Thomistis nostram sententiam docuit Ioannes Vincent. nam,vt refert Ledesmã art.2. & 3. etiam ad actus bonos illam prædeterminationem necessariam esse negauit. At verò P. Cumel licèt in bonis actibus illam admittat, in actibus peccatorum illam negat, dicens, *non esse sanè doctrinæ consentaneum talem prædeterminationem ponere.* Ita habet 1.part.quæst.22.art. 4. in noua appendice ad primum dubium, & 1.quæst.79.art. 2. disp. 2.& 3. & nouissimè latè defendit hanc sententiam *Lorca.* P Lorca 1.2.quæst.79.art.2.disp.38. de peccatis, & disp.20.de Gratia.

10. *Scoti mens.* Eamdem doctrinam in propriis & expressis terminis tradidit Scotus in 2.d.37. §. Ad solutionem, vt latè suprà cap... retuli. Aliqui verò in contrariam sententiam illum trahere conantur, quia dicit, etiam peccata præsciri à Deo in sua voluntate, vel necessariò fuisse euentura ex vi motionis Dei, si Deus ex necessitate naturæ ageret; sed quidquid sit, quomodo in his Scotus loquutus fuerit consequenter, cùm egit in particulari de concursu Dei ad peccatum, euidenter docuit voluntatem habere in potestate sua determinare concursum Dei ad rectam vel deficientem actionem: quapropter in hoc puncto huic testimonio standum est; in aliis autem, vel consecutionem doctrinæ non animaduertit, vel,quod verisimilius est, in alio sensu est loquutus, quàm communiter intelligatur. Nam posita voluntate concurrendi ex parte Dei, licèt illa ex se indifferens sit, dixit determinationem voluntatis creatæ futuram præsciri à Deo, non quia illa voluntas Dei sit prædefinitiua, au prædeterminatiua, sed fortè quia supposuit à Deo præscientiam futurorum sub conditione, vt in Prolegomeno 3. dicemus. Sic enim etiam aliqui moderni sententiam illam sequuntur, qui prædeterminationem non admittunt. Quod verò Scotus dixit futurum ex hypothesi, si Deus ageret ex necessitate naturæ, non est propter determinationem, sed quia tunc Deus vehementius moueret, quàm nunc, vt suprà tetigimus. Denique plures alios antiquos Doctores Scholasticos pro hac sententia retuli lib. 2. de Auxil.cap.7. quos hîc iterum referre necessarium non est. Nouissimè autem sententiam hanc defendit, & ingeniosè ac efficaciter persuadet Franciscus Diotallaui. in lib. de concursu Dei ad actus liberos cap.7. per totum. Quæ autem contra hanc sententiam obiici solent, non habent peculiarem difficultatem, præter illam quæ communis est omnibus actibus liberis ordinis naturæ,& ideo in capite sequenti dissoluentur.

CAPVT L.

Fundamentis contrariæ sententiæ satisfacit.

PRiusquam de concursu præuio ad supernaturales actus dicamus, necessarium est ad fundamenta contrariæ sententiæ respondere, quæ omnibus actibus liberis generalia sunt & suprà cap...in septima ratione contrariæ opinionis cum suis confirmationibus illam breuiter comprehendimus. 1. *Fundamẽtalis ratio aduersariorum ex indifferẽtia voluntatis sumpta confutatur.* Principalis autem ratio sumebatur ex ipsa indifferentia voluntatis addito illo principio quòd à causa indeterminata nihil determinatũ potest prodire. Iam verò à nobis ostensum est, vel ob hoc ipsum necessariam non esse illam præuiam motionem, quia oportet, vt ipsamet voluntas in actu primo indeterminata ad actum secundum se determinet, vt proprio, & connaturali modo operetur, alioqui non esset illa differentia actiua, sed passiua respectu determinationis, qualis est in potentia motiua manus admouendum, vel non mouendum, vel ad sursum, vel ad deorsum mouendum. Et sic dixit D.Thomas in 4. distinct. 49. quæst. 1. art. 3. quæst.2. art. 5. quòd voluntas potest in oppositum eorum, quæ ipsa sibi determinat, & multa alia in superioribus adduximus. *D.Thom.* Ad illud verò principium quod à causa indeterminata non prodidit determinatus effectus, respondet optimè Scotus in 2. dist.25.quæst. vnic. ad vlt. illud esse verum in principiis, seu potentiis, quæ licèt aliquo modo vniuersalia sint; sunt tamen imperfecta quantum ad hoc, quòd non habent dominium suæ actionis, & ideo indigent aliquo determinante ad alterutram partem. *Scotus.* Alioqui, vt Aristot. art. 9. Metaphys.cap.5. text.10. si ex se,& sine alio determinante

terminante procederet in actum simul efficerent contraria, quia vtrumque possunt, & non esset maior ratio de vno, quàm de alio. Et hoc apertè patet in exemplo potentiæ motiuæ, & idem est de intellectu, & arte, & similibus. Secus verò est de voluntate, quæ est perfecta potentia cum dominio sui actus, & ideo licet sit potentia contrariorum, vel contradictoriorum, potest obiecto præsente ad vnam partem se determinare.

2. Quæ ad eam rationem adducebantur reiiciuntur. Primò ex D.Thoma.

Neque obstant quæ ad probandum illud principium afferuntur. Primum est ex D.Thoma 1.p. q.19. art.3. ad 5. vbi admittit illud principium in omnibus causis creatis, solámque excipit diuinam voluntatem, & rationem reddit, *quia causa, quæ est ex se contingens, oportet quòd determinetur ab aliquo exteriori ad effectum; sed voluntas diuina, quæ ex se necessitatem habet, determinat seipsam ad volitum ad quod habet habitudinem non necessariam.* Hoc autem discrimē applicatum ad voluntates creatas fundatur in hoc, quòd voluntas creata est ex se indeterminata, non solùm actiuè, sed etiam passiuè, ita vt non possit se determinare nisi aliquid in se agendo: voluntas autem diuina altiori modo se determinat nihil in se recipiendo propter summam actualitatem, & necessitatem essendi, quam habet; & hinc fit vt voluntas creata per se sola non possit se determinare sine dependentia ab alio, quia sicut in suo esse dependet à Deo, ita etiam in sua determinatione, & in hoc sensu oportet, quòd ab aliquo exteriori determinetur, vbi expendo D.Thomam non dixisse *prædeterminetur*, quia non oportet, vt solus Deus faciat determinationem, sed satis est, vt cooperetur voluntati se determinanti.

3. Deinde ex ratione.

Ratio autem illa, quia non est cur causa indeterminata hunc magis, quàm illum effectum faciat, habet locum (vt cum Scoto dixi) in causis, & potentiis, quarum actiones non sunt intrinsecè voluntariæ, neque sub dominio illarum. In voluntate autem facilè redditur ratio, cur existens in actu primo indeterminata aliquid determinare velit, scilicet, quia vult, & eo ipso, quòd in obiecto proponitur sufficiens ratio volendi illud, est etiam ratio sufficiens volendi ipsummet velle. Neque est verum voluntatem supposita propositione talis obiecti non esse sufficienter constitutam in actu primo, tam ad eliciendum actum volitionis, quàm nolitionis, habet enim ad vtrumque sufficientem, & quasi eminentem virtutem, vt declaratum est. Intelligitur autem hoc absolutè loquendo de actibus proportionatis viribus voluntatis: nam si sint actus superioris ordinis, oportebit principium compleri per quid superius principium, non propter rationem generalis concursus, sed vt defectum virium ex parte causæ secundæ suppleat: postquam autem completa fuerit voluntas in ratione principij proximi, iam non indigebit concursu præuio, sed concomitante.

4. 3. Instantia confutatur.

Cùm autem instatur, quia agens, quod quandoque est actus, quandoque in potentia debet prius moueri, quàm de potentia reducatur in actum, aperta fit æquiuocatio: nam illud principium est verum ab agente, quod interdum est in potentia passiua ad ipsum principium agendi, vel complementum eius, & quia aqua potest esse, & actu calida, & in potentia, ideo quando tantum est in potentia calida, non potest calefacere, quin priùs ipsa calefiat, & quia visus potest esse interdum in actu, interdum tantum in potentia ad speciem visibilem, ideo quando est in potentia, oportet priùs reduci in actum speciei, quàm elicit vi- [A] sionem. Hoc autem non habet locum in potentia purè actiua, vt actiua sit, id est, quatenus potest esse agens in actu secundo, vel tantum in actu primo, in quo statim dicitur etiam esse in potentia ad agendum: tunc enim si actus primus sit completus in suo ordine, vt reducatur de tali potentia ad actum, præuia motione, vel actualitate, sed vel nulla, vel subsequente. Vnde si agens solùm per transeuntem actionem reducatur in actum, in se non magis actuatur, si antea erat completum in virtute agendi, sed per solam denominationem extrinsecam dicitur constitui in actu secundo. Quia verò tale agens ex necessitate naturæ operatur, si supponatur esse completum in actu primo, quoad virtutem intrinsecam, non potest esse in [B] potentia ad actionem, nisi ex defectu alicuius conditionis requisitæ ad agendum, & ideo necessarium erit præcedere aliquam mutationem per quam talis conditio compleatur: id autem sæpè fieri poterit sine mutatione agentis applicando passum, vel tollendo impedimentum, &c. Si verò agens reducatur in actum per actionem immanentem, illud quidem mouetur quando se in actum reducit, non tamen mouetur, vt agens est, sed vt recipiens, neque mouetur, vt agat, sed mouetur, quia agit, & ideo secundùm talem motionem non præmouetur ab alio prius natura, quàm ipsum se moueat, sed simul cùm ipsum se mouet, mouetur à Deo per concursum simultaneum; ergo ex vi illius [C] reductionis de potentia in actum non est necessarius concursus præuius. Quòd si illa reductio de potentia in actum præcisè consideretur, vt est à potentia apta ad agendum in actionem, quam antea non eliciebat, tunc si actus primus supponatur completus, non est necessaria præuia mutatio ab extrinseco præueniens, sed intrinseca applicatio per voluntatem sufficit, nam ad illam pertinet huiusmodi potentias, & seipsam ad exercitium applicare.

5. Confirmationes ab aduersariis in sua fundamentali adductæ reiiciuntur.

Prima quia alioquin omnes actiones liberæ essent Deo fortuitæ.

Prima confirmatio erat, quia aliàs determinationes liberæ essent fortuitò, & contingenter respectu Dei. quæ illatio videtur fundari in hoc principio, quia omnia, quæ non prædeterminantur à Deo, fortuitò veniunt respectu illius, quod [D] manifestè falsum est: nam peccata, vt peccata, non prædeterminantur à Deo, & tamen non fortuitò eueniunt respectu illius. Respondebunt Deum prædeterminare actum, qui est peccatum, & in illa prædeterminatione præscire malitiam consequentem actum, & illam permittere, & ideo peccatum non fortuitò euenire. Quæ responsio falsum quidem supponit, quòd satis iam impugnatum, & nihilominùs tamen nobis occasionem præbet soluendi argumentum, seruata proportione, & seclusa illa prædeterminatione, quæ in actibus peccatorum habet absurditatem; in aliis ve- [E] rò saltem non est necessaria ad excludendum causam, seu fortunam ab actibus liberi arbitrij respectu Dei. Nam Deus voluntariè facit, & prouidet omnia prærequisita, vt voluntas hîc, & nunc liberò possit hoc, vel illud operari: præuidet etiam, quid sit operatura voluntas, si ipse suum concursum offerat, eamque operari sinat, & decernit eam sinere, vel permittendo actum, si malus futurus sit, vel illum acceptando, & volēdo, si sit bonus, quod totum optimè intelligitur sine præuio concursu, aut prædeterminatione, & sufficit vt casus actu non eueniat, vel fortuito respectu Dei. Quis enim dicat casu alicui accidere, quod eo præsciente, & non impediente, cùm posset, vel quod magis est, ipso admittente, & cooperante euenit?

Dices

6. Saltem eueniens præter intentionem Dei.

Dices illud saltem euenire præter intentionem, quod etiam est inconueniens in effectibus creatis respectu Dei. Respondeo in peccatis simpliciter dicendum esse euenire præter intentionem Dei, quod est maximè certũ de peccatis, vt peccata sũt, cùm etiam sunt cõtra voluntatẽ Dei; de ipsis verò actibus, quibus coniuncta est malitia, etiã est simpliciter verũ, Deũ neque intendere, neque velle, vt tales actus sint, quia hoc per se non est bonũ, nec decẽs Deum: sed dicẽdũ est, intẽdere, ac velle, Deũ sinere, vt tales actus fiãt volẽdo etiã concurrere ad illos, si volũtas creata illos operari velit. Et ad hoc insinuandũ Augustin. in Enchiridion c. 95. sub distinctione dixit, *non fit aliquid, nisi omnipotẽs fieri velit, vel sinendo vt faciat, vel ipse faciẽdo.* Actus autẽ simpliciter boni dici nõ possunt, prẹter intentionẽ Dei, quia licèt ad illos nõ det concursum præuiũ, cupit illos fieri, & ex hoc effectu præbet omnia prẹrequisita ad tales actus, & offert concursũ concomitãtẽ, qui illos physicè efficit; ergo sunt ab illo per se intenti, siue illa intẽtio sit prædefinitiua & absoluta, siue tantùm antecedẽs, seu cõditionata, neuter enim ex his duobus modis est determinatè necessarius ad debitum ordinem diuinæ prouidẽtiæ, & neuter etiam est impossibilis, imò vterque subsistere potest cũ vsu libertatis, & sine cõcursu præuio, & cũ sufficienti dependẽtia nostræ liberẹ determinationis à volũtate, & prouidẽtia diuina, nã hæc dependẽtia nõ est in singulis actibus eiusdẽ modi, quoad diuinã intẽtionẽ, sed in solo concursu cõcomitãte necessariò habẽtẽ eamdẽ dependẽtiẹ modũ, de qua re latiùs in lib. 5. dicturi sumus.

Augu∫t.

7. 2 Confirm. Determinatio volũtatis non erit à Deo vt à causa prima.

Secunda confirmatio erat, quia sequitur determinationem voluntatis non esse à Deo, vt à causa primæ, quia erit à sola voluntate prius natura se applicante, & determinante, quam causa prima in illam determinationem influat. Respondetur tamen negando sequelam, quia determinatio voluntatis nihil est aliud, quàm actio eius; neque enim voluntas priùs natura se determinat ad eliciẽdum amorem, v. g. & deinde illum, neque illa duo in re sunt distincta, aliàs cum determinatio sit libera, ex alia determinatione voluntatis præcedet, & sic procedetur in infinitum. Sistendum est ergo in prima actione libera voluntatis, qualis est, v. gr. actio amoris, & quælibet alia similis: nam sicut illa per seipsam intrinsecè voluntaria est, ita per illammet determinatur voluntas ad amandum; sicut ergo actio voluntatis, & cuiuscumque causæ secundæ, est à Deo, vt à prima causa influente per concursum simultaneum, etiamsi præuius non antecedat, ita determinatio ipsa voluntatis est à Deo vt à causa prima ratione eiusdẽ concursus, & ideo illatio obiecta nullius est momenti. Quod etiam ad hominem potest fieri euidens, quia dato concursu præuio, dicti authores non negant, voluntatem se determinare, ne libertatem omnino negẽt, & nihilominus negare non possunt, quin in illo signo, in quo voluntas se determinat, illa determinatio in actu secundo simul natura sit, non solùm à voluntate, & cõcursu præuio, sed etiam ab ipsomet Deo, quia cùm illa determinatio sit aliquid creatũ, non potest non pẽdere per se, & immediatè ab ipso Deo, imò per se, & propriè hac ratione pendet à Deo, vt à prima causa: nam alia dependentia mediante concursu præuio respectu Dei, reuera est mediata, & ideo quasi per accidens, ac propterea illa de medio sublata, subsistere potest essentialis dependẽtia determinationis voluntatis creatæ ab increata. Meritò ergo illatio illa reiicitur.

8. Cùm verò obiicitur, quia voluntas est, quæ primò se determinat, distinguenda est illa particula *primò*, nam dicere potest, vel modum causandi primarium (vt sic dicam,) ita vt idem sit primò causare quod principaliter, & independenter causare. Secũdò dicere potest ordinem causandi secũdùm durationem temporis. Tertiò potest dicere ordinem etiam causandi non temporis, sed naturæ. In primo sensu falsa est assumptio, nemo enim dixit, primariam causam determinationis voluntatis esse ipsam voluntatem, quia in illamet determinatione se gerit vt causa secunda essentialiter pendens à prima, quæ sola est primaria causa, & independens, & primarias partes habens in efficacia illius determinationis. In secundo sensu etiam est propositio manifestè falsa, quia voluntas nõ prius tempore se determinat, quàm volũtas cũ illa concurrat. De his ergo nulla est controuersia, nec potuit arguens cum aliqua probabilitate illam propositionem assumere in aliquo ex dictis sensibus tamquam à nobis concessam.

Sensus illius propositionis, Voluntas se primò determinat.

9. Tertius sensus subdistinguitur primum membrum.

Tertius autem sensus subdistinguendus est, nã illa particula *primò* potest sumi negatiuè, & positiuè; in priori sensu solùm dicit negationẽ alterius causæ prius natura influentis, & sic verissima est propositio, nã suppositis omnibus prærequisitis ad agendũ (in quibus multiplex Dei causalitas ordine naturẹ præcedit,) in illo signo, in quo voluntas incipit elicere actũ & actionem suã, nulla causa prius natura facit illã actionem quàm ipsa voluntas: nam licèt faciat illã etiam Deus, non tamẽ prius ordine causalitatis, nã illa actio dicit essentialẽ habitudinẽ ad voluntatẽ creatam, & ideo nõ potest prius emanare ab alia causa, quàm ab ipsa. Neque est bona illatio, emanat à prima causa; ergo priùs emanat: nam committitur æquiuocatio in vocibus *prima*, & *priùs*, vt iam explicatum est, neque oportet, vt causa quẹ est prima in indepẽdentia, & modo causandi in omni actione antecedat etiam in ordine causandi.

10. 2 Membrum illius subdistinctionis.

In alio sensu particula *primò* positiuè sumpta dicit relationem prioritatis respectu alterius, & hoc modo admittunt aliqui voluntatem primò causare suam determinationem, Deum autem cõcurrere, quasi sequendo determinationem voluntatis; dicunt enim non posse intelligi concursum omnino simultaneũ duarum volũtatum ad vnam actionẽ, quia oportet alterutrã ab altera determinari, aliàs non coniungerentur per se, sed quasi per accidens, & casu. Sed illa sententia sine dubio falsa est, quia illa determinatio magis essentialiter pendet à voluntate diuina, quàm à creata; ergo in nullo signo potest intelligi vt procedens à sola voluntate creata, nam licèt abstractione præcisiua possit concipi vnus respectus, non concepto alio, abstractione tamen negatiua non potest intelligi quod ordine causalitatis procedat priùs à sola voluntate creata, & postea à Deo. Præterquam quòd si concursus Dei esset quasi subsequens ordine causalitatis, esset quasi superuacaneus: nã prior esse posset sine posteriori, & posteriori iterum faceret, quod iã esset sufficienter factũ. de qua re multa in superioribus dicta sunt, & lib. 5. plura dicemus.

11. In quo sensu sit vera propositio.

Dico ergo propositionẽ in illo sensu esse falsã, & nõ sequi ex eo, quòd Deus cõcurrat per cõcursũ simultaneũ, quia ad hoc satis est, vt neutra causa prius influat, quàm alia in alio genere concursus, quod fateri debẽt etiam, qui ponũt cõcursum præuium, vtique quantum ad actionem, quæ ab ipso, & à voluntate manat, vt suprà etiam probaui. Nec oportet vt voluntas diuina, & humana quasi casu contingantur ad influendum simul in eam-dem

dem determinationem voluntatis creatæ, quia, vt dixi, Deus ex certa scientia præuidens, quid volũtas creata sit operatura si concursum suum illi offerat, destinata voluntate decreuit cum illa concurrere ad talem actum, ipsa etiam se determinãte, & ita non casu, sed ex vi huius decreti, in ipso momento, in quo determinatio fit, & in quocumque signo illius, influxus Dei coniungitur influxui voluntatis sine illo ordine causalitatis, seu prioritatis, quæ in illa fundetur.

12. Differentia inter voluntatem diuinam & creatam.

Est tamen hîc notanda differentia inter vtramque voluntatem, nam voluntas creata, vt ordine naturæ supponitur, ad illam actionem est indifferens in actu primo ad agendum, vel nõ agendum, vel hoc, aut illud agendum: voluntas autem diuina prius non tantum natura, sed etiam æternitate, quã exterius efficit illam actionem voluntatis creatæ, est in se, & interiùs determinata (nostro modo loquendi) in actu secundo respectu ipsius Dei per decretum, seu voluntatem cõcurrendi cũ voluntate creata ad talẽ actum, tali tempore, & ita voluntas creata propriissimè dicitur se determinare, quia efficit illum actum, qui est immanens in illo, & ideo per illum voluntariè reducitur ex actu primo indifferente in actum secundum determinatum, nec per hoc excluditur concursus Dei ad eamdem determinationem, sed potiùs includitur, quia essentialiter imbibitur in omni actione creaturæ. Deus autem concurrendo cum voluntate ad illam determinationem, non dicitur determinare se, quia illa actio, quæ à voluntate creata fit, est solùm transiens respectu voluntatis Dei, & ad illam erat iam Deus ex se determinatus per decretum æternum. Neque etiam simpliciter dicendus est Deus determinare physicè voluntatem ad talem actum, quia verbum illud *determinandi* respectu causæ liberæ connotare videtur respectũ ad ipsam causam proximam, vel etiam, ne videatur excludi cooperatio voluntatis, & soli Deo attribui illius determinatio. Ad tollendam ergo ambiguitatem propriissimè dicetur Deus condeterminare voluntatem creatam, vel coefficere determinationẽ eius, seu ad illam concurrere. Hæc autem intelligimus ex vi generalis concursus, nam de modo quo per auxilia præueniẽtia Deus est causa ipsiusmet cooperationis liberi arbitrij, & in superioribus dictũ est, & in lib. 5. latiùs est dicendum.

13. 3. Confirmatio, libertas creata formaliter reducitur in diuinam libertatem vt in primam causam physicam; confutatur. *D. Thom.*

Tertia confirmatio fundebatur in hoc principio, quòd libertas creata ita subordinatur diuinæ, vt formaliter reducatur in diuinam voluntatem, & libertatem, tãquam in primam causam physicam, & in genere physico. Ex quo principio inferebatur, præuium concursum esse necessarium, vt ex libera præmotione Dei habeat voluntas creata voluntatem suæ determinationis. quæ ratio sumpta dicitur ex doctrina D. Thomæ, & communi Thomistarum 1. p. q. 19. art. 8. Ego verò apud D. Thomam ibi solam lego primam causam, & radicem effectuum contingentium, & liberorum esse diuinam voluntatem, & eius efficaciam. Nam volens Deus vt esset in vniuerso varietas effectuum naturalium contingentium, & liberorum, efficaciter etiam prouidet, vt essent in vniuerso causæ illis effectibus & modis agendi accommodatæ, simúlque voluit, ita cum omnibus, & singulis concurrere, vt eas suos motus, modo vnicuique accommodato agere sineret. Ex qua doctrina, quæ verissima est, solùm sequitur voluntatem Dei ipso primam causam efficiente voluntatis humanæ, ac libertatis eius, & ita etiam cum illa cooperari, vt vsum libertatis eius non impediat.

A

B

C

D

E

Non legi autem in D. Thoma, nec apud aliquem ex antiquis Thomistis me legisse memini, quòd libertas humanæ voluntatis vel effectuũ eius formaliter reducatur in diuinam volũtatem, & libertatem. Neque video quomodo id possit intelligi, si particula illa *formaliter* aliquid addat vltra dictã efficaciam diuinam iam explicatam, vt videtur esse de mente arguentis; nam si illud formaliter nihil addat, sed significet tantùm libertatem diuinæ voluntatis, quæ in Deo est formaliter, esse primam originem, & causam, à qua efficienter manat libertas humanæ volũtatis, & actus eius, sic antecedẽs verum est, sed consequentia de concursu præuio nullã habet connexionem cum illo antecedente. Nam quod attinet ad libertatem ipsius potentiæ voluntatis nostræ, illa non datur per aliquem concursum, sed concreatur cum anima, & voluntate. Si verò sit sermo de libertate actus, tantum abest, vt illa sumenda sit ex concursu præuio, vt vix, aut ne vix quidem stante illo possit intelligi, vt ex dictis in Prolegomeno 1. & in discursu huius libri facilè potest legenti cõstare, & in lib. 5. pressiùs vrgebimus. Cum concursu autem comitante facilè intelligitur, & sufficientissimè declaratur, quomodo actualis libertas voluntatis humanæ radicaliter proueniat à libertate diuina, quatenus per illam suum concomitantem concursum ita accommodat, vt est actus voluntatis humanæ efficiat, & eius libertatem non impediat. 14.

14. Mës S. Thomæ & antiquorum Theologorum circa falsitates illius principij duplex sensus illius propositionis, & particulæ *formaliter* in illa.

15. Alter sensus illius particulæ.

At verò si illa particula *formaliter* aliquid præter dictam Dei efficientiam addat, nihil aliud significare potest, nisi quòd actus nostræ voluntatis formaliter constituatur liber per denominationem à libertate diuina, vel à concursu præuio ab illa sola pendente: vtrumque autem, & falsum est, & alienũ ab omni vero sensu, nam meus actus nõ est in se, & formaliter liber, quia Deus liberè operatur, sed quia ego per facultatem formaliter liberam illum efficio, alioqui nõ ego essem dominus meis actus, sed solus Deus, nec propter illum essem dignus laude, nec actus voluntatis meæ esset magis liber, quàm intellectus, imò neque magis quàm actus brutorum: nam etiam cum his Deus liberè operatur, & cõcurrit. Item sicut Deus est prima causa libertatis, ita etiam est prima causa vitæ, & sicut cõcurrit cũ potentia libera, ita etiam cum potentia vitali, modo vtrique accommodato, & nihilominus actus vitalis creatus non habet formaliter, quòd vitalis sit ex emanatione à Deo, sed ex emanatione à proximo, & intrinseco principio vitæ, quãuis effectiuè totum suũ esse recipiat à Deo vt à prima causa efficiente; ergo similiter actus liber, licèt effectiuè habeat primã, & principalẽ originẽ à Deo, nihilominus vt est actus hominis, nõ est formaliter liber ex libertate Dei, sed ex intrinseca hominis libertate, nã esse liberũ, includit esse vitale, & addit volũtariũ cũ indifferẽtia, & dominio proximæ facultatis. In illo ergo sensu falsum est, quod in ea confirmatione sumitur, ideo vel antecedens est falsum, vel consequentia nulla, vt explicatum est.

16. Vltima confirmatio quæ ex prima & secũda coincidit reiicitur.

Vltima cõfirmatio coincidit ferè cũ prima, & secũda, in quibus iam dictũ est volũtatẽ humanã, neque solã se determinare, neque à sola volũtate diuina determinari, sed ipsã se determinare cooperãte diuina volũtate, ideóque in tali determinatione neutra voluntas prius quàm alia agit. Neque hoc est contra perfectionem diuinæ voluntatis, quia licèt non sit prior in causando, semper est prior in modo, & perfectione causandi, & quod in causando non præcedat, non est quia pendeat à

voluntate creata, neque quia ab illius influxu in aliquo genere causæ determinetur, sed quia ipsa vult suam actionem, & concursum iuxta indigentiam talis causæ secundæ determinare. Vnde licèt respectu propriæ determinationis ad extra voluntas creata sit propria causa efficiens determinationem ipsam, & quasi determinatus actionem ad talem speciem, tamen respectu diuinę voluntatis solum se habet per modum occasionis, & quasi materiæ postulantis à suo primo auctore talem modum concursus, vel auxilij, & quasi trahentis, vel inuitantis diuinam voluntatem ad illud præstandum.

17. Cur diuina volūtas non sit concursus preuius. Statim verò insurgit antiqua quæstio de ipsa diuina voluntate, quomodo per habitudinem ad illam non habeat efficientia Dei rationem concursus preuij, & prædeterminantis, nam licèt ille concursus prout fit ad extra, sit simul cum influxu voluntatis creatæ, nihilominus voluntas ipsa diuina quatenus ab æterno voluit, & decreuit talē actum facere in tempore, est causa prior, & antecedēs in ratione causandi, & alioqui est efficacissima; ergo præcedit etiam efficiendo, & consequenter etiam determinando voluntatē creatam. Qua difficultate superati antiqui hæretici arbitrij libertatē negabant, sicque argumētabantur, vt de Simone Mago disputante cum Petro refertur in lib. 3. Recognitionū sub nomine Clemētis. *Si quod Deus vult esse, est, & si quod non vult esse, non est, quomodo in homine est potestas volendi & non volēdi.* Cui post pauca ita ferè Petrus respondet. *Ignoras ô Simon quomodo in singulis quibusque volūtas sit Dei: quadā enim voluit, vt diximus, ita esse, vt aliud esse non posset, quàm id, quod ab ipso instituta sunt, & his, neque præuia, neque supplicia statuit; quadā vero ita esse voluit, vt in sua potestate habeāt agere, quod velint, & his pro actibus ac voluntatibus suis statuit, vt aut renuntiationes mereantur, aut pœnas. Cùm ergo in duas, vt docui, diuidantur cūcta, quæ mouētur secundùm eam distinctionem, quā suprà diximus, omne, quod Deus vult est, & quod nō vult, non est.* Hęc sūt verba Petri apud Clementē quæ si rectè inspiciātur. & doctrinā datam confirmant, & vulgatem difficultatem expediunt.

Clement.

18. Soluitur ex doctrina Clement. Antecedit enim voluntas Dei respectu causarum secundarum, sed non eodem modo: nam causis naturalibus vult date determinatū concursum, liberis etiam indifferentē, vt suprà etiā declaraui; & ideo in prioribus facilè potest antecedere absoluta voluntas Dei de ipso effectu, in posterioribus verò non est necesse, vt talis voluntas antecedat, sed sufficit voluntas cōcurrendi, quę includit conditionē, si voluntas creata consentiat. Et ideo licèt talis voluntas Dei antecedat in suo esse, & quasi in applicatione proxima ad influēdum, quantū est de se, nihilominus nihil sola agit, ideoque quantum ad actualem influentiam, non est antecedens, sed concomitans, ac propterea neque efficit præuium concursum, neque ex necessitate infert effectum, quia concursus quem offert, à libera concomitantia voluntatis creatæ pendere potest.

19. An Deus prædefiniat actum futurum. Dixi autem ad præstandum concursum causæ liberæ non esse necessariū, vt Deus actu absoluto prædefiniat futurū actum voluntatis creatæ, quia ex vi dependentiæ causæ secundæ, à prima sufficit voluntas concurrendi Dei, quā explicaui. Et quoad actus peccatorum etiam pro materiali, censeo non præcedere aliam Dei voluntatem, vt in lib. 2. de Auxiliis latè tractaui. An verò ad actus bonos pręcedat talis voluntas Dei, quæ solet prædefinitio vocari, disputaui eodem loco, & in lib. 5. aliquid iterum de illo puncto dicam. In præsenti verò necessarium non est, quia licèt præcedat illa prædefinitio Dei volentis illo modo prouidere aliquos effectus suos, nunquam tamen est illa voluntas necessaria ad concursum, neque est quasi proximum principium eius, nam est tantùm voluntas prædestinatiua, non executiua. Et ideo nullum concursum preuium efficit in voluntate creata, quo illam prædeterminet ad actum prædestinatum à Deo, sed præuidet alium modum, quo præuia excitatione morali, vel adiuncto concursu physico concomitante, voluntas humana liberè & ineffabiliter, efficiat actum, quem diuina voluntas prædefinierat, seu prædestinauerat, quis autem hic modus sit, in lib. 5. explicabimus.

CAPVT LI.

Ad actus supernaturales necessarium non esse auxilium præuium per modum concursus, sed simultaneum sufficere.

1. Connexio huius doctrinæ. HÆc est conclusio principalis, propter quam eliciendam, ad omnia, quæ de concursu Dei in præcedentibus capitibus dicta sunt, necessitate compulsi digressi sumus, quia neque sine illo principio hæc assertio fundari poterat, nec illo principio stabilito alia probatio necessaria, quia est euidens consecutio, vt auctores contrarię sententiæ etiam fatētur; nec enim ob aliud requirunt ad actus gratiæ, concursum præuiū eiusdem ordinis, nisi quia putant esse per se necessariū ex generali ratione actionis creatæ, seu causæ secundæ. Sic igitur nos ex contrario principio ita cōcludimus. Actiones naturales siue necessariæ, siue liberæ, ex vi dependentiæ essentialis à prima causa, non requirunt concursum præuium in causa; ergo nec actiones supernaturales, & gratię illum necessariò postulant. Probatur consequentia. Tum quia eadē est ratio depēdentiæ proportione seruata respectu Dei, vt est prima causa naturalis, vel supernaturalis; tum etiam, quia non minus potēs est habitus, v.g. charitatis, aut lumen gloriæ respectu suarum actionum supernaturalium, quàm sit voluntas, vel intellectus in ordine ad actiones sibi connaturales; ergo sicut hæ potentiæ solum indigent concursu concomitante, ita etiam illæ virtutes. Tum denique, quia omnes actiones factæ de aliis causis tam naturalibus, quàm liberis seruata proportione hîc locum habent.

Assertio. Actiones supernaturales non magis postulant cō cursum præuium, quàm naturales.

2. Probatur auctoritate S. Thomæ. Vnde possumus assertionē hanc auctoritate D. Thomæ cōfirmare, nam in 1.2.q.109. non aliū concursū Dei postulat ad supernaturaliter operādum supposito sufficiēti principio interno gratiæ, nisi generalē illum, quem Deus prębet causis secundis vnicuique accōmodatū, seu magis, vel minus perfectū, & inferioris, vel superioris ordinis, iuxta gradum, & perfectionē causę. Sic in art. 4. dicit, hominem tam in statu naturæ integræ, quàm lapsæ indigere gratia, id est, interno supernaturali principio operari uo diligendū Deū ex charitate, & insuper in vtroque statu indigere *auxilio Dei mouētis*, per quod concursum simultaneum intelligit, vt suprà declaratum est. Et in art. 9. ad opera supernaturalia, duo dicit esse per se, & in vniuersum necessaria, scilicet, habitum gratiæ, & motionem illam Dei, quæ ex generali ratione dependentiæ omnis rei creatæ à Deo necessaria est, quæ est tantū motio cooperatiua, licèt in statu naturæ corruptę ob alias rationes indigeat homo aliis auxiliis.

3. Item Augustini.

Possumus etiam ad conclusionem confirmandam Augustini authoritatem inducere, quatenus in multis locis dicit, esse in potestate hominis vocati, & sufficienter præparati habere operationem liberam, & supernaturalem si velit, & consequenter habiturum etiam concursum necessarium ex parte Dei, si per eum non stet: hæc enim subsistere non possunt si præuius concursus vltra simultaneum esset in operibus gratiæ necessarius, quia talis præuius concursus cum à solo Deo fiat, ab eius sola voluntate pendet, vt paulo antea de prædeterminatione ad actum peccati ostendimus. Est enim eadem proportionalis ratio in præsenti, quia homo non potest se disponere ad illum concursum præuium: naturalis dispositio deberet esse supernaturalis, & ad illam esset necessarius concursus præuius, & sic procederetur in infinitum, & sic sistendum est in primo, qui à solo Dei arbitrio pendeat. Vnde è conuerso ex omnibus locis, in quibus Augustinus docet posita vocatione, & principio sufficienti gratiæ, esse in nostra potestate velle aut nolle, & ad hanc aut illam partem determinari, apertè docet concursum Dei ad vtrumque necessarium esse nobis oblatum, & in nostra esse potestate, ac subinde non esse præuium, neque ad vnum determinatum, tale est illud Augustini, *Consentire, & dissentire, nostra voluntatis est*, de Spirit. & liter. c. 34. Quod velimus nostrum esse, licèt Dei sit vocādo dicta q. 2. ad Simplicianum Deum esse offerre, & inchoare gratiam, acipere esse in nobis, epist. 54. Denique posse hominem sibi tribuere, *quod venerit vocatus*, lib. 83. quæst. qu. 68. Vnde eisdem locis carentiam consensus homini dicit esse tribuendam; quod certè intelligi non posset, nisi concursus esset in hominis potestate, quod proprium est concursus simultanei; sed hæc pluribus discutienda sunt, tractando inferiùs de auxilio efficaci, de quo ferè eadem est ratio.

4. Rationes ab incommodis indicatæ tantum & remissæ in lib. seq.

Et ob eamdem causam omitto hic duas fundamentales rationes ab inconuenienti sumptas, ob quas etiam in operibus gratiæ non potest talis concursus præuius esse necessarius. Vna est, quòd si talis concursus præuius est necessarius, & Dei arbitrio datur, quibus non datur ita fit inpossibilis via salutis, vt non sit in potestate eorum habere id, sine quo non possunt viam illam ingredi, nedum in ea progredi, & eam consumere, id est, vt non sit in eorum potestate, velle credere, sperare, amare, quia hæc sine auxilio præuio fieri non possunt, & illud non habent, neque ad illud habendum quidquam facere possunt. Alia ratio est, quia opera facta ex impulsu talis concursus præuij non essent libera, quia talis concursus à solo Deo fit antecedēter in voluntate, cui illa resistere, aut dissentire non potest. Sed hæ rationes communes sunt ad omne auxilium de se efficax, ac prædeterminans sua vi volūtatem, & ideo illas pressiùs lib. 5. expendemus. Nunc duo aduerto. Vnum est dicta omnia facilè procedere respectu habituum infusorum, habere autem nonnullam difficultatem in actibus supernaturalibus, qui sine habitib us fiūt; nihilominus tamen in illis vera sunt, quia licèt necessarium sit efficaciam habitus, per aliud principium supernaturale, siue inhærens, siue assistens suppleri, nihilominus illud principium non datur per modum cōcursus præuij, sed per modum proximæ virtutis, seu adiutorij, quo posito solùm spectatur concursus simultaneus.

5. Quomodo sit intelligēda assertio.

Vnde aliud aduertendum est assertionem in vniuersum procedere, quando potētia hominis ex omni parte est sufficienter constituta in actu primo ad operandum supernaturaliter, ita vt virtutem per se effectiuam supernaturalis ordinis, & omnia ad operandum prærequisita ex parte principij habeat. Vnde maximè habet locum in potentia habitu supernaturali instructa, & in suo ordine sufficienter excitata. Ideóque cauendum est ne per æquiuocationem à necessitate auxilij præuenientis fiat transitus ad concursum præuium, plus enim, quàm cœlum à terra distant, nam concursus nec locum habet, nisi postquam potentia necessariis auxiliis sufficienter præuenta est. Item quia præuenientia auxilia ad gratiam excitantem pertinent, vt suprà visum est: concursus autem simultaneus imbibitur in actu gratiæ cooperantis, & si daretur præuius, non esset per modum excitationis, quæ est actus vitalis, sed per modum motionis non vitalis, & ab extrinseco agente tantum receptæ, & hanc dicimus etiam ad opera gratiæ per modum concursus præuij non requiri.

6. Fundamentū vnicum aduersariorum initium salutis fore à nobis destruitur.

Atque hac vnica animaduersione facilè soluitur fundamentum contrariæ sententiæ, quatenus de his actibus supernaturalibus præcipuè loquitur, erat autem fundamentum cap... vltimo loco propositum, quia aliàs initium salutis, seu actus, v.g. fidei, vel amoris Dei super omnia, in quibus nostra salus consistit, esset ex nobis, quod Scripturis sanctis, & Conciliis repugnat. Hoc ergo fundamentum dicimus solum nisi in æquiuocatione verborum. Nam initium salutis, vel iustitiæ, aut boni operis in vsu Conciliorum, & Patrum, non significat actum ipsum liberum, prout à Deo, vel ab homine prius fit, sed significat actum aliquem priorem actu ipso libero, qui sit principium eius, & à quo salus hominis inchoetur. Hoc probamus apertè, primò ex Concilio Trident. sess. 6. dicente, *Declarat sancta Synodus ipsius iustificationis exordiū in adultis à Dei per Christum Iesum præueniente gratia sumendum esse. hoc est, ab eius vocatione.* Nunquid vocatio est præuius concursus ad consensum, quē potest tempore antecedere? Secundò idem initium vocauit Concilium præuenientem Spiritus sancti inspirationem in Can. 3. dum definit. Si quis sine præueniente Spiritus sancti inspiratione, atque eius adiutorio, &c. illa enim duo auxilia ad omnes actus supernaturales requirit, & inspirationē præuenientem ponit, vt primā gratiam, quæ est exordium salutis. Quàm enim in cap... *vocationem* appellauerat, statim vocat *excitantem gratiam*, & hanc deinde vocat Spiritus sancti illuminationem, & inspirationē. Hoc ergo est initium salutis, & singulorum actuū fidei & spei, &c. Tertiò hoc ipsum satis probat illud ipsum Concilium, quod in contrarium allegatur Arausicanum II. nam in cap. 5. dum initium fidei in nobis fieri per gratiæ donum definit, ita exponit illud gratiæ donum, id est, *per inspirationem Spiritus sancti, corrigentem voluntatem nostram.* Et eodem modo loquitur in cap. 6. 7. & sequentibus, ac tandem in 25. vbi dicit, *hoc salubriter confitemur, quod in omni opere bono nos non incipimus*, & statim declarat quomodo Deus incipiat, dicens, *sed ipse nobis nullis præcedentibus meritis, & fidem, & amorem sui priùs inspirat.*

Conc. Trid.

Conc. Arausican.

7. Quid sit du- bium salutis apud. Aug.

Eademque fuit sentētia Augustini, semper enim salutis initium ad vocationem, vel sanctam cogitationem reducit, & ideo dicit omnē pium voluntatis motum Deo tribui, vt videre licet dicta q. 2. ad Simplicianum c. 8. vbi ait, ideo initium boni operis esse ex Deo, quia non sumus idonei cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sentiens ex sancta cogitatione initium illud sumi. Et de eadem re est egregium testimonium Zosimi Papæ, Cælestini,

Zosimus.

Cælestini,& Concilij Africani,& Prosperi authoritate firmatum in epist. Cælestini cap.8. vbi hoc initium instinctus Dei appellatur, & illo mediante omnia bona ad Deum authorem suum referenda dicuntur. Idem confirmat aliis locis Prosper, præcipuè ad excepta Genuensium,& contra Collator.& Fulgentius lib.1.ad Monim.cap.8.& lib.de Incarnat.& gratia cap.17.& 18.

Prosper. Fulgent.

8. Confirmatur. Hoc etiam probat quod cap.1.& 2. huius libri diximus, excitationem esse primam gratiam, quia à sancta cogitatione incipere debet omnis sancta voluntas & operatio: in vnoquoque autem ordine id quod est primum,est initium totius rei; vnde quia gratia est causa salutis, primum auxilium gratiæ est initium salutis.Et præterea vsi sunt Patres illo modo loquendi contra Semipelagianos, cum quibus non erat disceptatio de modo concursus diuini,sed de primo auxilio.Nam Semipelagiani dicebant nullum esse, quia etiam vocatio datur ex humano merito, vt in Prolegomenis visum est. Patres autem vt gratiam defenderent,dixerunt, primum auxilium esse gratiæ, ac salutis initium,ac proinde esse prius omni humano merito, & libera cooperatione. In hoc ergo sensu loqui oportet de initio salutis,vt sententias Conciliorum & Patrum à quibus istæ voces sumptæ sunt,intelligere possimus,alioqui si per nouas impositiones significatio reddatur incerta,etiam definitiones Patrum eludentur,&ad falsa dogmata probanda retorqueri poterunt.

9. Respondetur argumento n.6.proposito. Hinc ergo facilè intelligitur probationem illam parum rei præsenti deseruire: vt autem res euidentior fiat, formaliùs illi respondebimus. Nam cùm in illo fundamento infertur,si voluntas affecta charitatis habitu, sine concursu præuio posset vti illo habitu ex innata libertate, primò incipere actum illum, distinguenda in primis est particula *primò*, nam ferè eodem modo,quo supra illam distinximus, seruata propositione. nam potest dicere relationem ad priorem gratiam, & illam excludere,& sic negatur sequela, quia secundùm sententiam nostram etiam potentia habitu infuso perfecta non potest operari sine præuia excitante gratia, & ita non ipsa potentia primò incipit actum,sed gratia,quæ illam excitat. Qui autem putant potentiam affectam habitu non indigere semper excitatione, etiam negabunt sequelam, vel quia ante habitum præcessit excitatio, quæ virtute manet, vel quia ipsemet habitus habet vim excitationis; hoc enim etiam ipse arguens alibi fitetur, quod tamen nullo modo nobis placet,vt supra cap.1.& 2.diximus,& ideo verius est requiri proprias excitationes etiã ad actus procedentes ex habitu,imò licèt dandus esset præuius concursus,adhuc præcederet excitans gratia. Ergo respectu illius nullum fundamentum habet illatio.

Multis modis potest voluntas primò incipere actum.

10. Alia prioritas quo sub distinguitur. Potest autem aliter particula *primò* dicere relationem ad ipsummet charitatis habitum, & tunc potest illa particula vlteriùs positiuè sumi,aut negatiuè. Priori modo significat voluntatem prius efficere amoris opus,quàm charitatis habitum,& sic falsum est consequens & mala illatio. Nam licèt voluntas sine præuio concursu vtatur habitu, non tamen vtitur illo sine influxu illius, neque prius elicit actum, quàm ipse habitus, nec se determinat, quin simul habitus determinationem efficiat. Nam licèt habitus charitatis dicatur determinari ad vsum, & exercitium à voluntate, in qua inest, quia libertas, & indifferentia, quæ est proxima radix illius determinationis, est à voluntate, nihilominus ibi non intercedit ordo prioritatis in causalitate, sed solùm specialis habitudo ad talem actionem propriam voluntatis, ratione cuius respectu illius peculiari modo denominatur determinatio. Posteriori autem modo,scilicet,negatiuè verum est consequens, & optima illatio, quia habitus charitatis ordine causalitatis non prius influit in actum, quàm voluntas, vt per se notum est,& infra in lib.6.ex professo dicetur.

Tertiò potest illa particula *primò* dicere relationem,seu comparationem ad Deum concurrentem cum voluntate, & eadem subdistinctione vtendum est,nam potest, & negatiuè, & positiuè intelligi. Positiuè significat liberum arbitrium prius operari, quàm Deus concurrat, & quia hoc falsum est, tam malè infertur: nam cùm dicamus concursum illum esse simultaneum, vnde inferri potest influxum liberi arbitrij esse priorem? imò ex illo antecedente contrarium apertè sequitur, tum quia simul, & priùs opponuntur, tum etiam, quia illa simultas est per essentialem dependentiam actionis causæ secundæ à prima,& ideo contradictionem implicat talem actionem esse prius ordine causalitatis à causa secunda, quàm à prima, quia repugnat rem esse prius, quàm suam essentiam habeat. 11.

Tertia prioritas ex subdistinctione positiuæ.

At verò negatiuè significat illam particulam Deum non priùs efficere per se, & immediatè illum actum per suum concursum generalem,quàm liberum arbitrium per suum,& sic admittimus sequelam,nam & illatio optima est, & consequens verissimum, loquendo de prioritate causalitatis; secus verò de prioritate independentiæ,& dignitatis,ac efficacitatis, sicut in aliis actionibus causarum secundarum declarauimus:nam quoad hoc nihil habent peculiare opera gratiæ, sed solùm in excellentia,& perfectione ipsiusmet concursus simultanei, vt iam satis explicauimus. Neque hoc possunt negare authores primæ sententiæ,quoad simultaneum concursum, nam licèt ponant præuium, negare non possunt simultaneum etiam in operibus gratiæ,sicut reuera non negant; ergo in eo signo naturæ in quo iam elicitur,& immediatè fit ipsa actio voluntatis supernaturalis,necesse est, vt homo sit primò operans in dicto sensu, quia in eam actionem non priùs operatur Deus. Dicent iam præcessisse operationem Dei per præuium concursum, ratione cuius initium illius actionis tribuatur Deo. Respondemus imò præcessisse excitationem, & vocationem Dei, quæ est verum initium gratiæ, & salutis, nobis traditum à Conciliis,& Augustino: aliud autem initium in eis non legimus, neque necessarium reputamus, saltem ratione generalis concursus; an verò ob aliam peculiarem causam ponendum sit,in lib.5. expendemus. 12.

& negatiuæ.

Similis æquiuocatio committitur in altera prolatione sumpta ex Concilio Senonensi, quia in præfatione dicit, *In bonis operibus efficiendis, & liberum arbitrium operatur,& gratia, primò tamen & principaliùs gratia, & qui primatum boni operis libero arbitrio adscribit, non gratiæ, Pelagianus censendus est.* Quasi ex his bene inferatur, qui dicit liberum arbitrium simul cum Deo operari bonum actum, & Deum per generalem concursum, non priùs natura illum actum efficere, primatum tribuere libero arbitrio, quæ illatio prorsus sophistica,& absurda est.Nam in primis ibi Concilium non loquitur in specie de concursu,sed in genere de gratia, & ita nullum argumentum sumi potest ab inferiori ad superius negatiuè, vt nõ sequitur, 13.

Soluitur obiectio ex Conc. Senonensi.

non est homo; ergo non est animal, ita etiam non sequitur, concursus Dei non prius operatur, quàm influxus liberi arbitrij; ergo gratia in bonis operibus efficiendis non est prior. Quocirca licèt priori sententiæ demus, particulam *primò* significare ordinem causalitatis, & naturæ, nihil inde probatur, quia illud est verissimum ratione gratiæ præuenientis, quæ præcedit semper omnia opera nostra, & in suo genere est principalis causa eorum, licèt, physicè loquendo, principalior sit causa adiuuans, quàm liberum arbitrium, & ita ratione vtriusque gratiæ propriissimè positæ sunt illæ duæ particulæ *primò*, & principaliter. Neque posterior consequentia maiori probabilitate inducitur, quia primatus non significat ordinem causalitatis, sed dignitatis, & virtutis, & in hoc præstat gratia, non solùm vt est specialis virtus causæ secundæ in suo ordine, qualis est charitas, & aliæ virtutes infusæ, sed etiam vt extenditur ad concursum generalem in illo ordine. Imò non solùm in operibus gratiæ, sed etiam in omnibus actionibus causarum secundarum primatum habet efficientia Dei per suum generalem concursum, etiamsi simultaneus sit. Ac denique licèt gratis demus vocem primatus positam esse propter ordinem causalitatis, non adstruitur respectu concursus, sed respectu gratiæ, de qua certissimum est, esse primam in causando, & mouendo liberum arbitrium, quod solum potest ad primatum sic impropriissimè explicatum pertinere.

14. Ratio aduersariorum, Homo in negotio salutis haberet aliquid proprium.

Vltima probatio erat, quia aliàs haberet homo in negotio salutis aliquid proprium, quod non haberet ex gratia, contra illud Pauli, *Quid habes, quod non accepisti?* quod argumentum magni facere solent dicti authores ad probandum auxilium efficax physicè prædeterminans. Nunc quidquid sit de auxilio efficaci, an ex peculiari ratione ordinis gratiæ requiratur, solùm dicimus, non rectè applicari argumentum ad concursum generalem: aliàs peccator in peccatis suis dicere posset, *Quid habeo, quod non accepi à Deo, quia quidquid feci, ipse fecit*, vt facerem concursu præuio non minus efficaci in suo genere, quàm concursus gratiæ sit in suo ordine.

Respondemus ergo negando sequelam, quia etiam si non detur concursus præuius in ordine gratiæ, nihilominus quidquid est in homine bene operante conferens ad salutem, totum id habet à Deo, quia in homine nihil huiusmodi inuenitur, nisi vel antecedentia auxilia, vel habitus infusi, & actiones eorum, vel prout sunt actus perfecti, & qualitates quædam. Omnia autem hæc habet homo à Deo, vt ab authore gratiæ; de antecedentibus enim auxiliis, iam satis id ostensum est, de habitibus id nunc suppono, vt certum apud omnes. De actionibus in fieri patet ex proximè dictis, quia illæ actiones immediatè fluunt à Deo, à quo essentialiter pendent, & mediantibus illis actionibus etiam actus, seu qualitates actuales sunt dona gratiæ Dei, vt suprà etiam declaratum. Quid ergo subtrahitur gratiæ Dei? nunquid quòd actiones, & actus non sunt à solo Deo? At hoc etiam posito concursu præuio, necessariò dicendum est. Dicent fortè, hoc, quod est agere, seu determinari ad actionem, non tribui gratiæ Dei. Verumtamen hoc etiam est falsum, quia agere non est aliquid vltra actionem; ergo si actio est à Deo per concursum simultaneum, etiam agere est à Deo, ex vi eiusdem concursus, & remoto præuio. Determinatio autem si sumatur ante ipsam actionem, nulla est, & ita nihil ex hac parte tribuitur homini; si verò sumatur, vt per actionem ipsam formaliter fit, sic nihil addit ipsi actioni, neque in se habet aliquid quod non sit à Deo per generalem concursum simultaneum. Quid ergo reale est in donis gratiæ, quod dicatur homo habere sine Deo, seu absque influxu gratuito Dei? Nulla est ergo necessitas præuij concursus. Et hæc de speciebus auxiliorum gratiæ dixisse sufficiat.

15. Soluitur.

LIBER

LIBER QVARTVS
DE AVXILIO SVFFICIENTE,
QVID SIT, QVIBVSQVE DETVR, ET QVOMODO AD LIBERTATEM voluntatis circa supernaturales actus necessarium sit.

PRÆLVDIVM.

EXPLICVIMVS hactenus omnes tam habituales, quàm actuales gratias, quibus Deus liberum arbitrium ad bene operandum confortare, excitare, & adiuuare solet, diuisionésque omnes quas D. Thomas & alij Theologi antiqui de vtraque gratia nobis tradiderunt, pro viribus declarauimus.
1. Cardo difficultatis. Nunc tractanda succedit illa non minùs antiqua, quàm obscura difficultas, quomodo hæc necessitas & efficacitas gratiæ, præsertim actualis, cum libertate arbitrij, eiusque vsu componi, & in concordantiam redigi possit. Quod ex duobus punctis pendet, vnum est, quomodo hæc auxilia dent voluntati liberæ potestatem volendi: aliud est, quomodo dent illi ipsum velle, duo enim ad libertatem necessaria sunt, scilicet posse velle, & posse nolle, seu non velle, ideóque vt voluntas sit libera circa supernaturales actus, necessaria sunt auxilia quæ volendi facultatem conferant, & quæ dent ita ipsum velle, vt potestatem nolendi non auferant. Ad vtramque autem explicandum data est à Theologis alia diuisio auxiliantis gratiæ in sufficientem & efficacem, quam licèt antiquiores Theologi sub his terminis expressè, & formaliter non tradiderint, rem ipsam in diuersis locis frequenter, & prout occasiones occurrebant, docuerunt.

Hoc verò tempore, propter nouorum hæreticorum instantiam, & propter aliquas controuersias etiam inter Catholicos ea occasione subortas, illa diuisio expressiùs tradita & accuratiùs declarata est: 2. Proponitur distributio tractandorum. ideóque in hoc & sequenti libro circa illius disputationem & explicationem immorabimur, in huius initio illam præmittendo, & deinde prius membra sufficientis gratiæ in eius discursu declarando; de altero verò membro efficacis gratiæ in sequenti libro dicemus. Quoniam verò lib. 2. & 3. diximus auxilia gratiæ, tam ad naturales actus bonos, quàm ad supernaturales esse necessaria, ideo diuisio hæc respectu vtrorumque dari & intelligi potest: potissimè autem locum habet in actibus supernaturalibus, & ideo in ordine ad illos eam explicabimus. Doctrina verò cum proportione de auxiliis etiam necessariis ad naturales actus intelligenda est, faciléque erit legentibus illam explicare & accommodare, suppositis principiis in superioribus positis. Nos itaque ne prolixiores simus, in generali loquemur, vbi autem aliqua differentia notatu digna occurrerit, illam indicare non omittemus.

CAPUT I.

An rectè Auxilium gratiæ in sufficiens, & efficax diuidatur.

1. Rationes dubitandi proponũtur. Prima.

RAtiones dubitandi esse possunt. Prima, quia vel hic diuiditur gratia actualis sola, vel habitualis sola, vel gratia dans vires voluntati vt abstrahit ab vtraque. Primum dici non potest, quia gratia actualis sine habituali non sufficit, neque efficax est, aliàs superflua esset habitualis. Eademque ratione non potest dici secundum, quia multominus sufficit habitualis gratia sine actuali, vt per se notum est. Nec etiam dici potest tertium, quia paruulis datur sufficiens gratia, & tamen non datur actualis, sed habitualis sola. Adulti verò habent sufficientem gratiam cum sola actuali sine habituali, vt de infidelibus constat, imò etiam efficacem possunt habere ad aliquas operationes sine habituali gratia: ergo nullo ex dictis modis potest diuisum illius partitionis subsistere, ac proinde neque ipsa diuisio.

Secunda.

Secundò est similis difficultas, quia vel ibi diuiditur gratia excitans tantùm, aut adiuuans tantùm, aut vtraque simul: nihil autem horum videtur dici posse; ergo. Probatur minor quoad singulas partes: nam gratia excitans præcise sumpta, numquam potest esse efficax, quia sine adiuuante non potest in opus prodire, & si non operatur, efficax non est. E contrario verò adiuuans gratia numquam est tantùm sufficiens, quia semper operatur, vt suprà visum est, & ita semper est efficax, & eadem ratione non potest hîc diuidi aggregatum ex vtraque gratia, quia vbi gratia excitans & adiuuans simul concurrunt, semper habent effectum, & ita semper ex illis consurgit gratia efficax; ergo non datur locus sufficienti.

Tertia.

Vnde est tertia ratio, quia illa duo membra non possunt conuenienter distingui, nam in primis omnis gratia efficax est sufficiens; quomodo enim faciet nisi sit ad efficiendum sufficiens. Respondebit aliquis sufficientem dici quæ est tantùm sufficiens, id est, quæ ita sufficit, vt numquam faciat; sed contra, quia vel gratia sufficiens numquam faciet, quia de se est inefficax, vel solùm, quia voluntas non vult. Si primum dicatur, re vera illa gratia non est sufficiens, quia si de se est inefficax, de se est impotens; non ergo sufficiens: si verò dicatur secundum, sequitur gratiam reddi efficacem per liberum arbitrium, ac subinde gratiam non rectè diuidi in sufficientem, sed deberet diuidi in eam, cui adiungitur liberi arbitrij cooperatio. Quarto argumentor in hunc modum, quia gratia sufficiens, vel includit omnem gratiam necessariam ad actum, seu ad vincendum peccatum, vel ad salutem, aut illam non includit? si dicatur primum, illa gratia non est tantùm sufficiens, sed etiam efficax, quia efficax gratia est vna ex necessariis ad salutem. Si verò dicatur secundum, talis gratia non potest dici sufficiens, nam illa causa est sufficiens ad aliquem effectum, quæ ad minimum includit necessaria ad producendum talem effectum; non ergo apparet quomodo possint illa membra distingui.

2. Diuisio gratiæ in sufficientem, & efficacẽ displicet Semipelagianis,

Hanc partitionem videntur olim Semipelagiani abhorruisse ex parte illius membri gratiæ efficacis. Cùm enim Augustinus lib. de corrept. & grat. cap. 11. 12. & 13. aliis verbis illam tradere visus esset, dicens vnam esse gratiam quæ dat homini bene

A operari, aut perseuerare si velit; aliam verò esse quæ dat vt perseueremus, vel non peccemus, aut bonum velimus, illis maximè displicuit, vt Hilarius in Epist. ad Augustinum refert, dicens, *Molestè ferunt ita diuidi gratiam quæ vel tunc primo homini data est, vel nunc omnibus datur, vt ille acceperit perseuerantiam, non qua fieret vt perseueraret, sed sine qua per liberum arbitrium perseuerare non posset: nunc verò Sanctis ad regnum prædestinatis non tale adiutorium perseuerantiæ detur, sed tale vt eis perseuerantia ipsa donetur, non solùm vt sine isto dono perseuerantes esse non possint, verùm etiam vt per hoc donum non nisi perseuerantes sint.* Hæc enim sunt verba Augustini, B in quibus illa diuisio contineri visa est, & ideo illam molestè tulerunt. Semipelagiani, quia putabant iuxta illa duo gratiæ membra quibusdam fieri impossibilem viam salutis, quia non datur eis gratia qua perseuerent; aliis verò imponi necessitatem salutis, quia datur eis gratia qua non nisi perseuerantes sint.

& aliquot recentioris æui Theologis.

His etiam temporibus diuisio hæc ex eodem capite aliquibus impugnata est, præsertímque contra illam ex professo scripsit Paulus Bennius, Theologus Patauinus, in libello quem ad dirimendas controuersias de auxilio sufficiente & efficaci scripsit. Credidit enim non melius dirimi posse, quàm C diuisionem hanc de medio tollendo: nam illam putat esse nouam, & à Scriptura diuina, & à Patribus alienam, occasionémque dissentiendi, inter se Catholicis tribuisse. Et in hanc sententiam allegat Osorium lib. 9. de iustitia, vbi propè initium in hanc diuisionem inuehitur, quamuis si attentè legatur, non tam diuisionem, quàm indebitum modum illam intelligendi, & interpretandi improbare videatur. Allegat etiam Ioannem Anton. Delphium in lib. de iustificat. inter explicandas gratiæ partitiones, & Cœlium lib. 2. Instit. cap. 3. & lib. 4. cap. 24. qui negat hanc diuisionem ex altera parte gratiæ sufficientis; dicit enim facultatem consequendi salutem nulli promitti, vel dari, nisi illis, qui effica- D citer illuminantur & saluantur, & loquitur consequenter cùm efficacem gratiam ponat in motione necessitante voluntatem, vt infrà videbimus.

3. Tenenda tamen est, sed explicatione à verborum ambiguitate purganda.

Nihilominus tamen negari non debet, nec potest, quin illa diuisio in aliquo vero sensu bona & necessaria sit: oportet tamen verborum ambiguitatem cauere ne diuisio malè intellecta errandi occasio sit, & imprimis vox illa *efficax* est æquiuoca: interdum enim dicitur causa, vel principium efficax in actu primo tantùm, quia vim actiuam habet potentissimam ad effectum præstandum, quantum est ex se: interdum verò ille terminus efficax inuoluit non tantùm actum primum, sed etiam secundum, sic dicitur causa efficax, quia non tantùm vim habet, sed etiam in se ipsa consequitur effectum. Priori modo dici poterit auxilium gratiæ efficax, licèt E actu non faciat intentum effectum, quia de se efficaciam habet, & sic minima charitas dicitur efficax ad vincenda omnia peccata, licèt illa effectu non vincat, & hoc modo sæpe Patres vocat gratiam Dei efficacem, vt in sequentibus videbimus, & sumitur ex verbis D. Pauli ad Hebr. 4. *viuus enim est sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipite,* &c. non potest autem in hoc sensu sumi in hac diuisione, quia hoc modo auxilium sufficiens est efficax de se, quia quantum est ex se, potestatem habet & efficaciam in actu primo, respectu effectus per illud intenti.

Vox gratiæ efficacis quomodo sumenda.

Sumitur ergo in præsenti illa vox *efficax* posteriori modo: sic enim dicitur vocatio efficax, quæ consequitur effectum: sicut dicitur oratio efficax, quæ

A quæ impetrat postulatum. Constat autem causam sic efficacem esse etiam sufficientem, quia non consequeretur effectum nisi ad illud esset sufficiens, sicque dixit Dominus Paulo, *sufficit tibi gratia mea, virtus in infirmitate perficitur*, 2. Corinth. 12. gratia enim illa, quæ dabatur Paulo ad stimulum carnis superandum, & ad proficiendum in infirmitate, efficax profectò erat, & effectum consequebatur, & nihilominus meritò dicitur sufficiens contra aduersarium, quod etiam idem Paulus ait 2. Corinth. 3. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*. Verissimum est de sufficientia quæ coniunctam habet efficaciam, & ita allegatur in Concilio Arausicano cap. 7. licèt possit etiam de quacumque intelligi. Vt ergo gratia sufficiens ab efficaci distinguatur, necesse est, vt illud sufficiens cum præcisione sumatur, significétque gratiam illam, quæ licèt sufficiens sit, ac proinde efficax in actu primo, nihilominus tamen sufficiens permanet, & effectum non consequitur. Efficax autem dicitur quæ non solùm est sufficiens, sed etiam effectum operatur. Vnde autem habeat sufficiens vt vltrà ingrediatur, nec consequatur effectum: efficax verò habeat actu operari, in discursu huius & sequentis libri exponendum est, in hoc enim tota difficultas huius materiæ posita est.

Gratia sufficiens, & efficax quomodo distinguantur.

Oportet autem vlteriùs hoc loco auertere auxilium gratiæ, de quo tractamus, dari voluntati ad operandum, vnde comparari potest, vel ad effectum, seu ad actum voluntatis, vel ad voluntatem ipsam; & priori quidem modo, scilicet respectu actus procedunt rectè omnia quæ in præcedenti puncto animaduertimus. Dicitúrque more loquendi Augustini, Auxilium sufficiens quod dat potestatem efficiendi actum; efficax verò dicetur quod non dat tantùm posse, sed etiam facere. Et hoc modo distinguit sæpe D. Thomas Christi meritum, vel quoad sufficientiam, vel quoad efficaciam, & in 3. dist. 13. quæst. 2. art. 2. quæstiunc. 1. ad 5. & d. 19. quæst. 1. art. 1. quæst. 2. ad 3. quoad efficientiam enim vocat, id est, quoad effectum, vt explicat 3. part. quæst. 79. art. 2. ad 2. quia verò, vt dictum est libro præcedenti, per auxilia gratiæ non solum facit Deus actus voluntatis nostræ, sed etiam inducit voluntatem ad volendum, & facit vt velit & faciat, ideo etiam respectu voluntatis nostræ potest auxilium sufficiens, & efficax denominari. Dicitúrque sufficiens quando de se inducit & mouet voluntatem vt efficiat si velit, ipsa autem voluntas non vult. Efficax autem dicitur quando ita inducit voluntatem, vt cum effectu consensum ab illa obtineat. Et quamuis isti duo respectus sæpe coniunguntur, nihilominus non sunt confundendi, quia distincti sunt & separabiles: nam in actibus malis auxilium generale per modum concursus distingui potest, priori modo in sufficiens & efficax, vt per se patet, quia ei qui non peccat, præbet Deus de se efficientem concursum, vt actum, qui est prauus, facere possit si velit: ei autem qui peccat etiam efficacem concursum præbet, dando non tantùm potestatem, sed actum, & tamen posteriori loco non habet locum diuisio in actibus malis, quin Deus nec sufficienter, nec efficaciter ad illos inducit, neutroque modo facit vt illos faciamus; sed hoc est maximè proprium auxilium gratiæ. Et ideo in hoc posteriori sensu præcipuè intelligitur diuisio, licèt etiam in priori procedat.

4. Probatur diuisio gratiæ sufficientis, & efficacis.

Sic ergo terminis explicatis probatur. Primò ex Scriptura diuisio, quare res per illa membra intenta præcipuè in Scriptura dicetur: nam in primis auxilium sufficiens traditur in omnibus locis, in quibus hominibus imputatur quòd non operantur ea, quæ ad salutem pertinent, cùm per auxilium Dei possint, quòd enim auxilia gratiæ dent voluntati humanæ potestatem ad supernaturaliter operandum, probant illa verba Ioannis 1. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri*, & illa Christi, *sine me nihil potestis facere*, Ioan 6. & illa Pauli, *sufficientia nostra ex Deo est*, 2. Corinth. 3. quare à Deo habemus posse cogitare sicut oportet, vt ibi notat D. Thomas, & sæpe in superioribus dictum est. Item 1. Corinth. 10. *Fidelis Deus qui non patietur vos tentari vltra id quod potestis*; quare nimirum sine illius auxilio

1. Gratia sufficiens ex S. Scriptura.

B non possumus, ipse autem non negabit auxilium quo possumus tentationi resistere. Vnde est etiam illud ad Philippens. 4. *Omnia possum in eo, qui me confortat*. Deinde hæc auxilia sæpe dare potestatem sine operatione, quare homo consentire non vult in Scriptura frequenter asseritur, Math. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti*, & Ioan. 15. *Si non venissem, & loquutus eis fuissem, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo*. & infrà, *si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent*, vsque ad illud, *vt impleatur sermo qui in lege eorum scriptus est, & odio me habuerunt gratis*. vbi ponderanda est

C illa particula, *gratis*, quæ apertè significat ex suo arbitrio voluntate praua restitisse diuino auxilio de se sufficientissimo. Quod etiam satis conuincunt illa verba, *nunc autem excusationem non habent*. nam si ex parte Dei aliquid necessarium defuisset quod in hominum illorum potestate non esset, haberent planè excusationem de peccato suo. Quapropter licèt Christus Dominus exteriora tantùm auxilia commemoret, sub illis comprehendit interna, quæ medio verbo Dei tamquam organo diuinæ virtutis tribuitur. Ita ergo Christus ad aures corporis loquebatur, vt etiam cor excitaret, quia viuus est sermo Dei & efficax, vt dixit Paulus, & ita Christus faciebat signa & virtutes coram Iudæis, vt etiam

D illorum mente illuminaret ad vim illorum intelligendam, si per eos non staret, alioqui excusationem haberent de peccato suo, quia externa obiecta ostendunt tantùm veritatem, non tamen dant homini potestatem intelligendi & credendi sicut oportet, nisi adsit internum Dei auxilium: si ergo hoc internum omnino defuisset illis hominibus, excusationem profectò haberent: cùm ergo Christus dicat non habuisse excusationem, profectò declarat illa opera & verba externa habuisse coniunctum, vel paratum auxilium internum, quia non fictè ab ipso dicebantur, vel fiebant, sed ita vt possent cor illuminare & immutare.

Et ideo dicebat Stephanus ad Iudæos Act. 7. *Vos semper Spiritui sancto restitistis*, quia non solùm

E externè Christi & Apostolorum, & Prophetarum prædicationi, sed internæ etiam Spiritus sancti spirationi restiterunt, vt in eodem sensu dixit Math. 11. *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis*; & infrà, *Verumtamen dico vobis, Tyro & Sidoni remissius erit in die iudicij, quàm vobis*. Hinc enim constat auxilium illud datum Iudæorum populo fuisse de se sufficiens, licèt effectum non habuerit, vt ponderat Augustinus in Enchirid. cap. 95. vnde hanc gratiam supponit Petrus 2. Can. cap. 1. cùm dicit, *Satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis*.

Denique quòd ex parte nihil desit cùm confert huiusmodi auxilium, etiamsi in homine non

habeat

habeat effectum, testatur ipse Deus, dicens per Isaiam cap.5. *Quid amplius debui facere vineæ meæ, & non feci.* Oseæ 13. *Perditio tua Israel ex te.* quasi dicat, tibi soli attribue perditionem tuam, quia ex parte mea nihil defuit, & hoc est quod subiungit, *tantummodo in me auxilium tuum*, vtique sufficiens: nam si esset deficiens, ex ea parte non Israeli, sed Deo esset tribuenda Israelis perditio. Et ideo Sapiens Eccles. 15. cùm de iustis dixisset, *Qui timet Deum, faciet bona, & qui continens est iustitiæ, apprehendet illam*, &c. de peccatoribus verò addidisset, *homines stulti non apprehendent illam*, &c. adiungit, *non dixeris per Deum abest.* ac si diceret, si cares iustitia, non dicas per Deum mihi abest, non enim per Deum stat quòd illa B absit, sed per te, & ideo non potest Deo imputari iniustitia tua, vt notauit Augustinus de grat. & lib. arbitr. cap.2.

2. Gratia efficax ex eadem Script. Alterum membrum de gratia efficaci si generatim sumatur pro gratia, non tantùm dante potestatem, sed etiam faciente in nobis ipsum velle, seu actum, & operationem, iuxta mentem Augustini lib. de grat. & liber. arbitr. cap. 14. & 17. probatur omnibus illis locis, quibus hic effectus tribuitur gratiæ Dei, vt cùm Paulus ait ad Ephes. 2. *Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis, donum enim Dei est.* vbi non solùm posse iustificari, aut credere, sed ipsum iustificari & credere, dicitur enim C donum gratiæ; ergo illa gratia quæ illos effectus in nobis facit, est efficax: vnde subdit, *Ipsius sumus factura creati in operibus bonis, quæ præparauit Deus vt in ipsis ambulemus*; ipsum ergo benè operari est in nobis ex efficaci gratia Dei, nec solùm operari, sed etiam velle, dicit enim Paulus ad Philipp. 2. *Deus enim est qui operatur in vobis & velle & perficere, pro bona voluntate*; vtique ipsius Dei gratis & pro sua beneuolentia nobis tribuentis auxilium efficax bonæ voluntatis, & non tantùm possibilitatis: vnde cap. 1. non solùm opus, sed etiam initium & consummationem operis gratiæ tribuit, dicens, *qui cœpit in vobis opus bonum, ipse perficiet vsque in diem Christi Iesu.*

Si autem strictiùs & propriùs sumatur auxilium D efficax, non solùm respectu effectus, sed etiam respectu voluntatis, seu hominis operantis, probatur in primis ex illis locis, in quibus non solùm dicitur Deus facere nostra bona, sed etiam facere, vt illa faciamus: vt autem in hac loquutione caueatur æquiuocatio, considerare oportet hunc loquendi

Deus facit, vt faciamus, quomodo intelligatur. modum, *Deus facit, vt faciamus*, duplicem posse habere sensum, vnus est, quia quantum est ex se facit vt nos faciamus, inducendo, suadendo & voluntates nostras inclinando, & hoc modo verè dicitur Deus facere vt faciamus, licèt reipsa & cum effectu nos non respondeamus, nec faciamus: si quis tamen attentè consideret, tota illa Dei actio tantùm dat nobis posse, vel ad summum posse cum facilitate, inclinatione & suauitate, & ideo tota illa E motio & attractio intra limites gratiæ sufficientis sistere potest; aliis ergo sensus illius locutionis est Deum non solùm quantum est ex se, sed simpliciter & absolutè facere vt faciamus, & tunc significatur gratia quæ non tantùm dat posse, sed etiam facere, nec solùm dat ipsum facere concomitanter, sed etiam quasi præmouendo & præapplicando potentiam, vt omnino & infallibiliter faciat.

3. Gratiæ efficacis & sufficientis diuisio probatur. In hoc igitur sensu aliqui Scholastici nolunt auxilium efficax gratiæ admittere, propter difficilem concordantiam quam cum libertate arbitrij habere posse videtur: nos autem talem efficacem gratiam supponimus, & etiam diuisionem admittimus ex A mente D. Augustini, qui ex sequentibus locis Scripturæ illam colligit. Primò ex illo Ezechiel 11. *Cor nouum & spiritum nouum tribuam in visceribus eorum, & auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum, vt in præceptis meis ambulent, & iudicia mea custodiant, faciantque ea.* vbi, apertè promittit Deus internum auxilium gratiæ, quòd vocat *spiritum nouum* in visceribus cordis immissum, & ita efficax, vt cor immutet, & in præceptis Dei ambulare faciat, vt expressiùs in cap. 36. promittit, *Spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis & operemini*, quæ promissio absoluta est, vnde per eam non solùm potestatem operandi, sed etiam operationem ipsam Deus promittit, vt faciendam ab homine ex efficacia spiritus, quam Deus promittit. Præterea de hac efficaci gratia intelliguntur ab Augustino lib. de grat. & liber. arbit. cap.5. illa verba, *Conuerte nos Domine, & conuertemur*, & Ierem. 31. & illa Psal. 84. *Conuerte nos Deus salutaris noster*, & similia, & verba Christi Ioan. 6. *Omnis qui audiuit à patre, & didicit, venit ad me*, id est, omnis qui ita audit vt discat. Item illa, *nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum.* Item ea, *omne quod dat mihi Pater, ad me venit.* Hæc enim verba significant infallibilem effectum illius gratiæ, per quam Deus dat Christo illos quos vult esse participes gloriæ eius, nam quos sic dat, venient, quia non efficaciter facit illos venire, & ad hoc ponderat Augustinus, Christum Ioan. 15. non solùm dixisse, *sine me nihil potestis facere*, sed etiam dixisse, *non vos elegistis, sed ego elegi vos, vt fructum afferatis, & fructus vester maneat.* quibus verbis significare vult Christum non solùm potestatem dedisse, sed etiam effectum. 1. ex S. Scriptura.

Et hoc ipsum indicant omnia Scripturæ loca, in quibus dicitur Deus peculiari quodam modo vocare, vel custodire aliquos, vt rectè agant, vel ne peccent, ac tandem vt saluentur. Huiusmodi est illud Christi Ioan. 10. vbi de ouibus suis ait, *nemo rapiet eas de manu mea*, & illud Math. 24. *vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi*, illa enim interposita conditio significat non posse fieri, quia Deus suo efficaci auxilio protegit illos. Ad quod etiam pertinet illud, *sed propter electos breuiabuntur dies illi*; & sic etiam optimè intelligi potest illud Lucæ 14. *compelle eos intrare.* vbi gratia efficax faciens hominem intrare Ecclesiam, per metaphoram *compulsio* vocatur, non quia re vera hominem cogat, neque ad fidem trahitur, nisi volens, sed quia efficaciter facit hominem velle credere. Denique hac ratione dixit Paulus ad Roman. 9. vt Augustinus exponit, *Non est volentis, neque currentis, sed Dei miserentis.* quia licèt homo verè ac liberè velit, & currat per viam mandatorum, tamen specialiter tribuitur hoc soli Deo, quia ipse solus potest, ita mouere & trahere hominem auxilio suo, vt faciat illum velle & currere.

Præterea eodem modo potest hæc decisio colligi ex Conciliis, nam vbicumque docent dari nobis gratiam, qua possumus credere, sperare, &c. & in vniuersum salutem operari, vel consequi, si velimus, docent gratiam sufficientem; quotiescumque verò Deum nos conuertere & facere diligentes, pœnitentes, &c. docent gratiam efficacem; de sufficiente ergo auxilio loquitur Concil. Arausi. Can. 7. quatenus dicit per inspirationem Spiritus sancti dari nobis, vt possimus credere, &c. similia habet Can. 8. & Can. 13. quatenus dicit arbitrium infirmatum per lapsum primi hominis per gratiam reparari, & cap. 19 quatenus dicit, sine gratia non posse hominem 2. ex Conciliis.

hominem vel reparare salutem quam perdidit, vel custodire quam acceperit, & cap. 25. quatenus ait, omnes baptizatos Christo auxiliante posse, si velint, quæ ad salutem pertinent adimplere. & eodem modo sumitur hæc gratia ex Conc. Mileuitano cap. 1. dicente per gratiam iustificationis dari nobis adiutorium, vt non peccemus, seu vt possimus non peccare, vt dicitur cap. 3? præterea Concil. Trident. *cap.* 5. gratiam sufficientem describit, dum dicit hominem sine gratia Dei mouere se ad institiam coram Deo non posse, præuentum autem inspiratione Spiritus sancti posse, si velit cap. 11. dum docet præcepta Dei non esse ad obseruandum impossibilia, quia cum diuino auxilio, quo Deus nos adiuuat, id præstare possumus, & Can. 18. eodem modo definit homini sub gratia constituto possibile esse seruare mandata, & Can. 22. iustos cum speciali auxilio Dei posse perseuerare si velint.

De efficaci autem gratia loquitur Concilium Arausic. cap. 3. cùm dicit gratiam facere vt inuocetur à nobis, & Can. 4. dum ait per Spiritus sancti inspirationem fieri vt à peccato purgari velimus, vbi adducit illud Philipp. 2. *Deus est qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate*; & Can. 5. dum ait, voluntatem credendi fieri *per inspirationem Spiritus sancti, corrigens voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem:* & Can. 9. dum ait, *diuini esse muneris quoties bona agimus, quia Deus in nobis atque nobiscum vt operemur, operatur.* & Can. 20. dum ait, *nullum ab homine fieri bonum quod non præstet Deus vt faciat homo*; sic etiam Concil. Mileuitanum dicit, *per gratiam nobis præstare vt quod faciendum nouerimus, etiam facere diligamus.* Concil. autem Trid. maximè cap. 13. & Can. 16. & Can. 22. nam in hoc vltimo dicit *dari omnibus iustis auxilium quo perseuerare possint, quia Deus non deserit illos, nisi priùs deseratur ab ipsis.* At non omnes iusti perseuerant; ergo est illud auxilium in multis tantùm sufficiens; in prioribus verò locis docet, illis qui perseuerant, dari magnum perseuerantiæ donum, quo cum effectu perseuerent, in quo clarè gratiam efficacem agnoscit c. 16. dicens omnia bona merita esse Dei dona, & in Deo fieri per virtutem gratiæ quæ talia opera antecedit & concomitatur. Satis etiam apertè docet gratiam efficacem ad bona opera quæ cum effectu fiunt: gratiam autem efficacem qua Deus facit nos facere, indicat in cap. 5. adducens verba illa Ierem. *Conuerte nos Domine, & conuertemur*, quibus præueniri nos Dei gratia confitemur.

III. Ex Patribus & imprimis ex Diuo Augustino.

Vlteriùs potest hæc distinctio ex Patrum sententiis desumi, & quidem ad probandum prius membrum gratiæ sufficientis non oportet multa ex Patribus congerere, nam vbicumque dicunt posse hominem per gratiam Dei saluari, si velit, etiam si non saluetur, sufficientem gratiam in re ipsa docent, licèt pauci his terminis vtantur. In sequentibus autem capitulis probabimus ex doctrina Patrum hanc gratiam qua saluari possimus, nullis hominibus negari. De illa verò specialiter loquitur Augustinus lib. de grat. & libero arbitrio cap. 15. vbi tractans verba Eccles. 15. quæ sic legit iuxta LXX. *Si volueris, seruabis mandata*, ad hoc valere dicit, *vt homo qui voluerit, & non potuerit, nondum se plenè velle cognoscat, & oret, vt habeat tantam voluntatem, quanta sufficit ad implenda mandata, sic quippe adiuuatur, vt faciat quod iubetur, tunc enim vtile est velle cùm possumus, & tunc vtile est posse cùm volumus, nam quid prodest si quod non possumus, volumus: aut si quod possumus, nolumus.* Agnoscit ergo Augustinus quæ dat posse, cum qua nihilominus homo non vult; illa ergo est sufficiens, & de eadem loquitur lib. 2. de peccat. merit. cap. 15. cùm quærit, *cùm voluntate humana gratia adiuuante diuina sine peccato (vtique mortali) in hac vita possit homo esse cur non sit, & respondet, possem facilè me & veracissimè respondere, quia homines nolunt:* habent ergo gratiam sufficientem qua possunt & nolunt; gratiam autem non solùm efficacem, sed etiam efficacissimam nominat August. lib. de grat. & lib. arb. cap. 5. cum Paulo dicit datam fuisse efficacissimam vocationem, & lib. de grat. & lib. arbitr. cap. 16. *Certum est (*inquit*) nos facere cùm facimus; sed ille facit vt faciamus, dans vires efficacissimas voluntati*, & lib. 1. contra duas epist. Pelagian. cap. 20. etiam generaliùs dicit Deum efficacissimè hominum conuertere voluntates, & lib. de correpț. & grat. cap. 5. hanc gratiam vocat occultissimam & potentissimam medicinæ, seu potestatem quæ homines ad salubrem pœnitentiam perducit, & aliis locis generaliter ait ad omnipotentiam Dei pertinere quo voluerit, quando, & vti voluerit humanam vertere voluntatem, vt dicit in Enchir. cap. 98. & lib. de grat. Christi cap. 24. & 25. & de grat. & liber. arbitr. cap. 20. & 21. quod censet facere Deum per gratiam præuenientem efficacem.

Denique distinctionem ipsam integrè tradit in dict. lib. de correpț. & grat. cap. 11. & seqq. vbi duplex distinguit auxilium, vnum sine quo peccatum caueri; vel bonum opus fieri non potest, & cum illo fieri potest si homo velit. Aliud quo datur vt bonum opus fiat, vel peccatum caueatur, & primum dicit esse datum Adamo ante peccatum, non secundum. *Istam gratiam* (inquit) *non habuit primus homo, qua nunquam vellet esse malus*, ecce efficacem; *sed sanè habuit in qua si permanere vellet, nunquam malus esset, & sine qua etiam cum libero arbitrio saluus esse non posset*, ecce sufficientem, quod iterum sic describit. *Tale erat adiutorium quod desereret cùm vellet, & in quo permaneret si vellet, non quo fieret vt vellet.* in qua vltima particula insinuat etiam auxilium efficax esse illud quo fit vt homo velit. & infrà dicit hoc esse potius auxilium, quia per illud non solùm datur homini vt possit in bono permanere, si velit, sed etiam efficitur vt velit; & infrà inde probat non recepisse Adam tale auxilium. *Nam si habuisset* (inquit) *perseuerasset*, eandemque doctrinam latè prosequitur cap. 12. vbi in fine loquens de gratia efficaci data hominibus lapsis ad perseuerandum, inquit, *Subuentum est infirmitati voluntatis humanæ, vt diuina gratia indeclinabiliter & inseparabiliter ageretur, & ideo, quamuis infirma, non tamen deficeret, nec aduersitate aliqua vinceretur.*

Atque de hoc genere subsidij videtur certè loqui Cyrill. de Adorat. in spiritu, circa medium, vbi expendens quod Genes. 19. de Loth dicitur, *& apprehenderunt Angeli manum eius, &c.* inquit, *indicium tibi sit valde manifestum dum non solis verbis nos exstimulat, & adhortationibus menti immissis, vt discedamus peccato, sed tantam benignitatem nobis etiam exhibet vniuersorum Saluator Deus, vt efficaci subsidio adiuuet, secundùm quod scriptum est: Apprehendisti manum dexteram meam, & in consilio tuo deduxisti me.* quod magis declarat sententiam Augustini explicantis

explicantis efficacem gratiam per propositum voluntatis Dei, in re tamen in idem redit, quia *Deus omnia operatur secundùm consilium voluntatis suæ*, vt Ephes. 1. Apostolus ait. Pergit Cyrillus, & vtrumque auxiliandi modum declarat, dicens, *nam quoniam hominis natura non valde generosa est, nec satis idonea, vt malum effugere queat, simul quodammodo nobiscum certat Deus, & duplex beneficium concedere videtur, persuadens demonstrationibus, vt subsidium inueniamus, & fortius illud præstans, quàm vt malum præsens, & violentum prævalere possit.* Vnde infert difficilè inueniri hominem fidelem, id est, fideliter & constanter Deo seruientem. De illo tamen subiungit, *Verumtamen qui talis est electus, & diuinam gratiam non perfunctoriè est assequutus.* Vbi illos indicat gratiam perfunctoriè assequi, qui tantùm sufficientem accipiunt; illos verò efficaciter, qui cum illa strenuè dimicant: quos etiam electos vocat, de quibus testimoniis plura in lib. sequenti.

6. Rationibus. Vltimò possumus decisionem hanc ratione declarare: quia cùm gratia sit hominibus necessaria ad salutem consequendam, ad opera salutis præstanda, necesse est ita illis tribui, vt possint saluari, & opera salutis operari, aliàs illis non posset imputari, etiamsi ea non facerent, vt optimè dicit August. dict. lib. de corrept. & grat. cap. 11. & 12. At verò hæc gratia in omnibus non habet effectum, vt experientia notum est; ergo datur aliqua gratia purè sufficiens, *sufficiens* quidem, quia dat absolutam potestatem, *purè* autem, quia non consequitur effectum, & hanc significamus nomine auxilij sufficientis simpliciter dicti, vt iam explicauimus; in aliis verò hæc gratia habet effectum bonæ voluntatis, & perseuerantiæ in illa, vt supponimus tamquam notum: ergo talis gratia in effectu consequitur, & efficit quod intendit; ergo & est, & rectè dicitur auxilium efficax, tum quia efficit, tum etiam, quia obtinet ab homine & libero arbitrio, vt faciat. Nam gratia ad vtrumque necessaria est, & propter vtrumque datur, vt ex dictis in libro præcedenti constat, & ideo quando homo per illam operatur, ipsa vtroque modo est efficax, vt latiùs in sequenti libro declarabitur.

Et confirmatur primò, quia hominibus iustis debetur auxilium sufficiens ad perseuerandum, vel tanquam connaturale gratiæ, vel tanquam debitum ex merito de condigno, si iustus faciat quod potest ad illud obtinendum, ideòque omnibus iustis datur tale auxilium: at verò auxilium efficax perseuerandi neque omnibus debetur, neque omnibus datur, neque sub merito de condigno cadere potest; ergo quoad effectum perseuerandi necesse est distinguere auxilium sufficiens & efficax, idémque est cum proportione de auxilio ad vincendas tentationes, & similia. Confirmatur secundò, quia quotidie in oratione petimus à Deo auxilium gratiæ, non solùm vt possimus, sed maximè vt etiam velimus & faciamus: quæ orationes & in Scriptura locis allegatis, & in vsu Ecclesiæ sunt frequentes; ergo postulamus non solùm sufficiens auxilium, sed etiam efficax, nam sensus illarum orationum est postulare à Deo, vt det nobis victoriam, verbi gratia, tentationis, & tantum auxilium, vt constantes simus, vel vt ad eum conuertamur, quod satis significat Ecclesia in verbis cuiusdam orationis, *Et ad te nostras & rebelles compelle propitius voluntates*, & in alia sic habet, *Deus refugium nostrum, & virtus adesto pijs Ecclesiæ tuæ precibus auctor ipse pietatis, & præsta vt quod fideliter petimus, efficaciter consequamur*; quid est enim, *efficaciter consequamur*, nisi vt Deus in nobis efficaciter operetur.

Ecclesiæ preces pro vtraque gratia obtinenda.

Et in primo tomo Conciliorum in ordine celebrandi Concilium ab Isidoro collectum, statim propè initium habetur oratio, in qua sanctus Spiritus inuocatur, vt adsit, & priùs postulatur ab illo gratia sufficiens, his verbis. *Dignare illabi cordibus nostris, doce nos quid agamus, quò gradiamur, & ostende quid efficere debeamus, vt te auxiliante tibi in omnibus placere valeamus.* Deinde petitur gratia hoc modo, *Esto salus & suggestor, & effector iudiciorum nostrorum*, & infra clariùs, *Iunge nos tibi efficaciter solius tuæ gratiæ dono*, &c. quæ oratio ferè eisdem verbis repetitur in 4. tomo Conciliorum, in quodam tractatu, Quomodo initianda sit Synodus, qui habetur post Concilium Salegunstadiense, quod Concilium tempore Benedicti VIII. celebratum est, & ideo fortasse quidam vir doctus illam tribuit eidem Pontifici Benedicto; cùm tamen nulla eius acta in Conciliis, vel Pontificiis epistolis habeamus, nec ipso adfuerit Concilio Salegunstadiensi, nec in illo de modo celebrandi Concilium actum sit, nec constet quis fuerit auctor illius tractatus, qui in 4. tomo Conciliorum habetur, nisi quod à Burchardo refertur, & illi Concilio adiungitur. Verius tamen est & ordinem illum & orationem esse antiquiorem cùm ab Isidoro referatur.

Eædem in Conciliis in eundē finem vsurpati solitæ.

Ex hac ergo & similibus rationibus conuincitur illa diuisio, quia non postulat Ecclesia à Deo nisi vera auxilia quæ à Spiritu sancto dari possunt & solent, & simili argumento vtitur sæpe Augustinus ex orationibus Ecclesiæ, quæ non solùm orat vt Deus illuminet infideles, vt possint credere, sed etiam, vt ex non credentibus credentes fiant, & similiter sumere solet argumentum ex promissionibus Dei, quibus non solùm auxilia, quibus homines possint credere, sed etiam fidem ipsam promittit; sic enim ait dicto lib. de prædest. Sanct. cap. 10. cùm Deus promisit Abrahæ in semine eius fidem gentium, id promisisse, *quod fuerat ipse facturus, non quod homines: nam etsi faciunt homines bona quæ pertinent ad colendum Deum, ipse facit vt illi faciant quod præcepit, non ipsi faciunt vt ille faciat quod promisit.* Satis ergo ex his omnibus diuisio hæc fundata & comprobata est. In rationibus autem dubitandi in principio positis multa petuntur, nimirum, quòd sit illius partitionis diuisum, quid sit Auxilium sufficiens, & vnde habeat, quòd tale sit, & in quo ab efficaci distinguatur. Sed hoc vltimum vix potest vsque ad sequentem librum exactè declarari. Cætera verò in sequentibus capitibus prosequemur.

Ex iisdem Ecclesiæ orationibus, & Dei promissionibus S. Augustinus allatam diuisionem euincit.

CAPUT II.

Vtrùm auxilium sufficiens non solùm homini sit necessarium vt possit operari, sed etiam vt operetur, aliquo modo tribuat.

1. Ratio dubitandi proponitur.

RAtio dubitandi esse potest, quia si auxilium sufficiens illa omnia conferret, non solùm dare posse, sed etiam operari, & ita non distingueretur ab efficaci, quia nihil amplius auxilium efficax dare potest. Consequens est falsum, vt vidimus; ergo necessariò dicendum est auxilium sufficiens non dare necessaria ad operandum, sed tantùm ad potestatem operandi; & confirmatur, quia ad operandum non est solum necessarium auxilium prouemens,

ficiens, sed etiam cooperans; ergo si auxilium sufficiens daret necessaria ad operandum, daret etiam auxilium cooperãs: hoc autẽ repugnat distinctioni datæ, & eius explicationi: nã auxiliũ cooperãs non est nisi quãdo est ipsa operatio, iuxta dicta in præcedenti libro; ergo si auxiliũ sufficiens includit cooperans, nunquam ab operatione separatur, quod est contra rationẽ auxilij tantùm sufficiẽtis.

2. Duo in gratiã sufficiente notanda.

Vt sensus huius quæstionis & punctum difficultatis melius percipiatur, duo sunt in auxilio sufficienti distinguenda. Vnum est quid per se & formaliter conferat potentiæ, v.g. voluntati. Aliud est quasi proximus finis, propter quem datur. nam illud prius pertinet quasi ad effectum formalem auxilij; hoc autem anterius spectat ad effectum in genere causæ efficientis, est enim auxilium veluti forma quædam indita potentiæ, & ideo necesse est, vt aliquem effectum formalem in illa habeat, & quia datur tanquam forma operatiua, propter aliquam operationem datur, quam non formaliter, sed efficienter conferre potest: sicut grauitas formaliter confert pondus, seu inclinationem ad inferiorem locum, motum autem affectiuè: vnde effectum formalem huius auxilij omnes conueniunt esse priorem operatione, & separabilem ab illa, quia tunc auxilium dicitur tantùm sufficiens, quando ex illo sequitur operatio, etiamsi cætera habeat quæ ad sufficientiam requiruntur. Hinc conueniunt omnes hoc auxilium dare posse illud opus, propter quod datur, quia sine auxilio Spiritus sancti piè operari non possumus, vt lib. 3. ostensum est; cum auxilio autem Spiritus sancti possumus operari, vt per se notum est, & docet Concil. Trid. sess. 6. cap. 11. & 13. & can. 8. & 22. ergo quando homini datur auxilium cui ipse non cooperatur, saltem recipit per auxilium posse operari, & quia potestas operandi necessaria est ad operandum, ideo auxilium sufficiens aliquid ad operationem necessarium confert: in quo considerandum est aliquod auxilium dici posse sufficiens in suo genere, seu ex parte, vt illuminatio ex parte intellectus, inspiratio ex parte voluntatis, & sic de aliis; aliter verò dici auxilium sufficiens, & quasi collectiuè, & omni ex parte, & de hoc posteriori procedit propriè quæstio, an auxilium simpliciter sufficiens quoad omnia in actu primo includat etiam necessaria ad actũ secundum, quæ interrogatio in priori sensu locum non habet, vt per se clarum est.

Gratiam sufficientem nõ includere auxilia necessaria ad posse, & ad operari, sententia quorundam.

Aliqui ergo de hoc ipso auxilio simpliciter sufficiente distinguunt auxilia necessaria ad posse, vel ad operari, & dicunt auxilium sufficiens includere auxilia necessaria ad posse, non ad operari, & consequenter docent dare posse in suo genere, nõ tamen completè cum omnibus requisitis ad agendum. Hæc autẽ denominatio formalis, qua dicitur aliquis constitui potens, interdum sumitur ex nuda potentia sufficiente in suo genere ad agendũ, etiam si aliqua requisita desint, vt homo habens visiuam potentiam dicitur potens ad videndum, etiam si nondum speciem habeat: completè autem dicetur potens, si potentiam habeat & requisita omnia, vt visum, speciem, lumen, &c. Aiunt ergo dicti Authores auxilium sufficiens dare posse tantùm priori modo, non tamen posteriori, quia licèt det potestatem sufficientem in ratione principij proximi, non tamen dat cõcursum necessarium ex parte Dei, nec complementum virtutis quod debet etiam incipere ab ipso Deo, & non datur nec incipit, nisi quando homo operatur: & aliqui hoc confirmant, quia ad operandum necessaria est Dei prædestinatio, vel prædefinitio; sed hanc non includit auxilium suffi-

A ciens: ergo non includit omnia necessaria.

3. Assertio nostra affirmatiua vtriusque. Gratia sufficiens triplex.

Nihilominus contrarium verum censeo. Prius verò quàm id declarem & probẽ, aliam distinctionem præmitto auxilij dupliciter sufficientis, scilicet proximè & remotè: proximè appello quando homo per auxilium in se receptũ potest immediatè aliquam operationem efficere sine interuẽtu alterius prioris operationis, qua impetret maius auxilium. Remotè appello, quando homo nondum recepit in se totum auxilium necessarium ad certum opus, habet tamen illud à Deo paratum, si ad illud se disponat, vel illud impetret. quam distinctionem sumo ex Concil. Trident. sess. 6. cap. 11. dicente, *Deus impossibilia non iubet, sed iubendo monet & facere quod possis, & petere quod non* B *possis, & adiuuat vt possis.* nam illud verbum, *facere quod possis*, indicat eũ, cui hoc iubetur, habere auxiliũ proximè sufficiẽs, tũ quia ab illo immediatè postulatur vt faciat, tũ quia in hoc solũ distinguitur illa potestas ab ea quam Cõciliũ indicat in subiunctis verbis, *& petere quod non possis*, nã in his insinuat auxilium remotè sufficiens: nã qui nondũ potest, nondũ habet auxilium proximè sufficiens, v.g. ad cõtritionẽ habendã, si tamẽ oret, recipiet illud & iuuabitur vt possit conteri, & ideo dicitur habere auxilium remotè sufficiẽs ad contritionem priusquam oret, quia habet illud paratum, si oret. Vnde ad habendum remotè auxiliũ sufficiens ad vnũ actũ, v.g cõtritionis, necesse est vt habeat auxilium proximè sufficiens ad alium actũ, v.g. orationis, vel alterius dispositionis ad maius auxiliũ. C Atque ita auxilium remotũ vnius actus respectu, reuocatur ad proximum respectu alterius, ideóque de proximo loquimur, & in eo tota difficultas versatur. Aduerto autem hunc modum auxilij sufficientis remoti solùm inueniri in his, qui aliqua vocatione vel excitatione supernaturali præuenti sunt, de quibus solùm nũc agere intendimus. Alio verò modo dici potest auxilium sufficiens quasi remotissimũ quod ex parte Dei homini offertur sub aliquo modo, vel conditione, quamuis nondũ per aliquod supernaturale auxilium inchoatum in homine sit, de quo in vltima parte huius libri dicam. D

4. Probatur assertio ex Concil. Trid.

His ergo positis dicendũ est auxiliũ proximum & completè sufficiens ad aliquem actum ita dare potestatẽ operãdi, vt vel actu in homine quidquid ad actualẽ operationẽ necessariũ est tanquam præuium & ab operatione distinctũ ac separabile, vel in proxima eius potestate constituat, quidquid ex parte Dei concomitanter necessariũ est, etiamsi ab operatione hominis nõ sit distinctũ, nec separabile. Probatur primò ex citatis verbis Cõc. Trid. *Deus impossibilia nõ iubet, sed iubẽdo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis, & adiuuat vt possis*, vbi loquitur de homine preuẽto per gratiã, imò & iustificato: nã de huiusmodi homine docet quomodo præceptis obligetur, & illa valeat implere. E Duos autẽ modos auxilij sufficiẽtis, vt suprà dixi, insinuat, vnus est potestatis proximæ, per quã potest homo aliquid immediatè facere, nulla alia dispositione, vel oratione pręmissa. Alius est potestatis remotæ, quæ nõ est per se & proxima potestas actũ efficiẽdi, ad quẽ est tãtùm remotè sufficiens, sed ad aliũ, quo mediãte potest nouũ auxiliũ obtinere quo possit proximè actum vlteriorẽ efficere. Vnde cõsequẽter colligitur ex mẽte Cõcilij pręter illos duos modos nõ reperiri aliud auxiliũ sufficiẽs in homine receptũ, ac proinde in tali auxilio sufficiẽte debere includi totum id, quod ad actualẽ operationem liberam necessarium est, & quod id totũ aut sit homini datum, aut ex parte Dei ita præparatum, vt in libera eius potestate sit constitutum.

Deinde idē Cōciliū paulo inferiùs in eodē capite inquit, *iustificatos in eadē gratia, quā acceperunt, proficere.* quæ quidē potestas sufficientiæ profectò est cùm cōmune sit omnibus iustis, & multi ea nō vtantur. Illam autem declarat & probat Concilium, dicens, *Deus namque sua gratia semel iustificatos non deserit nisi prius deseratur ab ipsis.* cuius rationis vis in eo consistit, quòd Deus paratus est dare iustis quidquid necessarium est ad proficiendum in gratia. nam si hoc beneficium ex se & sine ipsorum culpa denegaret, eos planè desereret; quia verò non deserit, paratus est illos auxiliari. Ergo supponit Concilium ad illam potestatem & sufficientiam adiutorij necessarium esse, vt ex parte Dei sit ita homini paratum, vt sit in sua potestate. Simile argumentum sumitur ex c. 13. vbi docet, iustum posse cum diuino auxilio perseuerare, si velit, hoc est enim quod ait, *Nemo sibi certi aliquid absoluta certitudine polliceatur, tametsi in diuino auxilio firmissimam spem collocare & reponere omnes debent.* quæ est enim hæc spes, nisi quia certi esse debemus, ita esse paratum nobis auxilium ex parte Dei, vt quod per illud possumus, simpliciter possimus? & reddit Concilium rationem ex eodem dogmate, dicens: Deus enim nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut cœpit opus bonum, ita perficiet, operans velle & perficere; ergo ex intentione Concilij, vt homo simpliciter possit aliquid quod sine Dei auxilio facere non potest, necessarium est vt vel iam receperit quidquid necessarium est ad tale opus faciendum, vel si quid deest, illud habeat in potestate sua promptum & paratum ex parte Dei.

Iustificatos Deus nō deserit, nisi ab ipsis prius deseratur.

5. Quomodo proximè allatum axioma Concilij ab aliquibus explicetur.

Quidam verò modernus scriptor docuit aliquod auxilium gratiæ esse necessarium ad opus efficiendum, quod neque Deus dat, neque ex se paratus est dare etiam iustis, neque etiam homo potest aliquid facere quo illud obtineat, & nihilominus sine illo vel dato, vel oblato posse subsistere, auxilium sufficiens per sola auxilia excitantia: hanc autem doctrinam defendendam explicuit Concilium & dogma illud, *Deus neminē deserit, nisi prius deseratur ab ipso.* De sola gratia habituali & sanctificante, nō de gratia auxiliante, ita vt sensus sit Deum neminem priuare sua amicitia, iustitia, vel gratia, nisi ratione alicuius peccati, quo prius ipse homo deserat Deum.

Sed refutatur ea explicatio.

Sed profectò superuacanea fuisset doctrina Concilij in illo sensu; quis enim dixit vnquam Deum solere priuare aliquem gratia & iustitia, priusquam ipse peccando deserat Deum, vt oportuerit Concilium dogma illud in illo sensu tradere, præterquam quòd in illo sensu esset inutile principium illud ad doctrinam, quam Concilium tradit, confirmandam. Nam Concilium in cap. 11. principium illud adducit, vt probet esse in iustorū potestate in accepta iustitia proficere. Hoc autē non potest ex illo principio inferri, si in illo sensu intelligatur. Nam licèt Deus non auferat gratiam habitualem à iusto, si in ipsum iustificatum non iugiter virtutem influat, nihil gratum ac meritorium apud Deum efficiet, vt idem Concilium docet c. 16. & consequenter nec posset in gratia proficere. Loquitur ergo Concilium de desertione quoad auxilia necessaria ad crescendum in gratia, docétque hoc Christi auxilium, seu influxum, virtutis, qui antecedere, comitari, & subsequi debet opera, vt Deo sint grata, non defuturum iustis nisi ipsi deserant Deum, & in hoc sensu Deum non deserere iustos quoad actualia auxilia necessaria, nisi prius ab ipsis deseratur. Nec minus certum est Concilium in c. 13. fuisse in eodem sensu loqu-

A tum. Expressè enim dicit, licèt homo de futura sua perseuerātia certus esse possit, nihilominus in diuino auxilio firmissimam spem collocare debere, & subiungit rationem. *Quia Deus nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut cœpit opus bonum, ita perficiet, operans velle & perficere.* Ad concipiendam autem firmissimam spem in diuino auxilio de perseuerātia, non satis est, certos nos esse Deum non priuaturum nos gratia habituali, si non peccemus, sed oportet etiam esse certos non defuturum nobis auxilium necessarium ad non peccandum, si nos Deo non defuerimus. In hoc ipso sensu loquitur Conciliū, & sunt valdè notāda hæc vltima verba: nam in eis euidenter loquitur Concilium etiā de auxilio efficaci, tale enim est auxilium quo Deus

B velle & perficere operatur in nobis.

Præterea dogma illud sumptum est ex August. lib. de nat. & grat. c. 26. qui in dicto sensu apertè illo vtitur. Intentio enim Augustini in illo capite est, cōtra Pelagianos ostendere gratiam, qua Deus iustificat impium, non solùm dari ad tollēda peccata commissa, sed etiam ad peccandū, ne noua cōmittantur, & rationem reddit, *quia non solùm gratiā indigemus, vt a peccati ægritudine sanemur, sed etiam, vt de cætero rectè ambulare possimus, quod quidē sani etiam non nisi illo adiuuante poterimus.* quod ait nobis præstari per mediatorem Iesum Christū Dominū nostrum *qui sanat ægrotum, & viuificat mortuū, id est, iustificat impiū cùm ad perfectam sanitatē, hoc est, ad perfectam vitam, iustitiámque perduxerit, non*

C *deserit si nō deseratur, vt piè semper, iustéque viuatur.* In quo contextu nō potest ratio illa subsistere, nisi sensus sit, non deserere Deū iustos, non tantùm quoad gratiam datā nō tollendā, sed etiam quoad dāda auxilia necessaria ad rectè viuendū, si ab ipsis non deseratur. quod declarat exēplo oculi, *qui licèt sit plenissimè sanus, nisi candore lucis adiutus non potest cernere.* sic (ait) iustus, nisi diuinitus iuuetur, nō potest viuere, sentiens quòd sicut oculus simpliciter sine luce videre nō potest, ita iustus sine nouo gratiæ adiutorio, ideóque Deum nō deserere illū, negando tale adiutorium. Vnde concludit: *Sanat ergo Deus nō solùm vt deleat quod peccauimus, sed vt præstet etiā ne peccemus.* vtique quātū in ipso est, sic

D enim dicitur Deus præstare illud omnibus iustis, nō quia in effectu omnes illud recipiāt, sed nō per Deū, sed per eos stat, si illud non recipiunt.

Maximè ex mente S. August. qui illius axiomatis est author.

Iustus non potest rectè viuere, & proficere sine Dei auxilio.

6. De omnibus hominibus idē axioma intelligitur à S. Augustino & aliis SS. Patribus.

Denique Augustin. in lib. ad articulos sibi falsò impositos, art. 7. vel potiùs Prosper ad obiectiones Gallorum in 7. in eodem sensu vtitur eodē principio, vt probet eos, qui post gratiā acceptā peccant, non ideo peccare, quia deserātur, idest, quia auxiliis necessariis deserātur, sed quia ipsi peccāt, ideo deseri; generaliùs verò etiam de peccatoribus loquitur August. serm. 88. de tempore, dicens. *Fideliter & firmiter credat dilectio vestra, quare nunquam priùs Deus deserit hominē, nisi priùs ab homine deseratur.* Et vt doceat hoc etiā in peccatoribus verū esse,

E subiungit. *Cùm enim & semel & secundò & tertiò vnusquisque grauia peccata commiserit, expectat tamē illū Deus.* idémque repetit Prosper ad obiectiones Vincēt. in 7. vbi etiam nō solùm de iustis, sed etiam generaliter sententiam profert. *Deus priusquam deseratur, neminem deserit, & multos desertores sæpe conuertit.* Vnde nō loquitur specialiter de desertione quoad ablationem gratiæ habitualis, sed magis de desertione per absolutam denegationem alicuius auxilij simpliciter necessarij ad salutem, vel ad non peccandum.

In eodem sensu dixit Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 13. *Iustè deseritur à Deo, qui deserit Deum.* & Anselm. lib. de Concord. præscient.

sic

sic gratia subsequitur donum suum, siue paruum, siue magnum sit, vt illud dare non deficiat, nisi liberum arbitrium nolendo rectitudinem quam accepit, deserat; vbi addendo illam particulam, *siue paruum, siue magnum*, ostendit apertè non de gratia habituali sola, sed de vniuersis donis gratiæ id verum esse; maximè ergo de auxilio necessario ad salutem: & sanè quamuis certissimum sit, Deum non deserere iustum auferendo gratiam sanctificantem, si ipse illam non abiiciat peccando, non minus videtur necessarium, vt illum non deserat per absolutam denegationem auxilij necessarij ad non peccandum, quia hoc quodam modo maius malum est: nam ex hac desertione sequitur & ipsum peccatū, & ipsa etiam gratiæ iustificantis amissio. Quòd si Deus non deserit iustum, denegando illi ex se aliquod auxilium necessarium: ergo offert illa, eaque in hominis manu & potestate ponit, vt habeat illa, si velit; ergo hanc potestatem includit etiam auxilium sufficiens, vt simpliciter ac verè sufficiens sit. Supererant verò duo declaranda circa propositionem illam, *Deus non deserit nisi deseratur*, intellectam quoad auxilium. Vnū est quomodo intelligenda sit de auxilio sufficienti, aliud quomodo de efficaci, sed primū tractabitur cap... posterius in lib. sequenti.

Denegatio auxilij necessarij quomodo sit maius malum, quàm peccatum.

7. Addo denique generalem doctrinam Concilij Senonen. in decretis fidei cap. 15. vbi cùm dixisset mansisse in nobis post peccatum liberum arbitriū ad opera salutis, subiungit. *Neque enim liberum arbitrium asserentes diuinam, excludimus propterea gratiam, &c. sed iuxta Scripturam eò extendimus, vt humana voluntas misericordia praeuenientis auxilio suffulta, & interiori quodam & occulto secretioris inspirationis afflatu contacta sese conuertat in Deum, Deo appropinquet, & ad illam veram gratiam se se praeparet, quæ tandem accepta fit ad vitam æternam.* In quibus verbis aduerto & pondero, non solùm dicere Concilium per hoc auxilium posse homines se conuertere in Deum, sed dicit se conuertere & præparare ad gratiam sanctificantem, non quia id semper fiat: nam statim dicit, illi gratiæ resisti posse, & sæpiùs resisti, quia illam habuerunt, quibus Christus Dominus dicebat, *Quoties volui congregare filios tuos*, &c. *& noluisti*, Matth. 23. sed ita loquutum est Concilium, vt significet in manu eius, qui tale auxilium habet, esse aliquid operari, quo se præparet ad vlteriorem gratiam, ac subinde ad illam dispositionem nullo indigere auxilio, quod vel non habeat, vel in manu eius & potestate non sit, & hoc declarans subiungit, *Neque tamen tanta gratia necessitas libero praeiudicat arbitrio, cum illa semper sit in promptu.* ergo quòd auxilium necessarium ad operandum vel sit actu receptū, vel sit in promptu, omnino necessarium est ad habendam libertatē veram ad huiusmodi actus, (& quod idem est) ad habendam simpliciter potestatem, quam dare debet auxilium sufficiens.

Liberum arbitrium manet in nobis ad opera salutis, post peccatum; ex Conc. Senonensi.

Duo autem sunt ad libertatē arbitrij necessaria, vnū est posse facere actum, aliud posse non facere, etiam supposita integra facultate faciendi; ex qua duplici potestate prior dici potest fundamentalis, & quasi inchoans libertatem in actu primo; posterior verò voluntati dans modum potestatis indifferentis, & quasi complens libertatem. Vtraque autem potestas debet subsistere cum auxiliis gratiæ, posterior quidem cum efficaci, de quo in libro sequenti dicemus; prior verò cum sufficienti, & ad hoc dixit dictum Concilium necessarium esse vt auxilium Dei in promptu sit, vtique totum auxilium necessarium ad opus, vt apertè dicunt illa verba, *Neque tanta gratiæ necessitas*, &c. & ratio est clara, quia ad potestatem quæ ad vsum, vel non vsum liberum sufficiat, non satis est nuda, seu remota potestas voluntatis, sed necessaria est potentia proxima, id est, cum omnibus requisitis ad operandum, vt constat ex vulgari definitione libertatis, quam explicui in lib. 1. de Auxil. Omnia autem auxilia requisita sunt necessaria ad operandum: ergo omnia illa sunt necessaria ad auxilium sufficiens, vel actu data, vel ita ablata, vt in promptu sint, seu in potestate hominis; & declaratur ampliùs, quia nostra voluntas nuda & auxiliis gratiæ destituta, non habet proximam libertatem ad actus supernaturales, quia vel non habet naturalem potestatem actiuam illorum, vel ad summum habet quamdam inchoationem cum capacitate recipiendi per gratiam eius actiuitatis complementum; & ideo Augustinus interdum dicit, naturam humanam per peccatum primi parentis amisisse libertatem ad efficiendum opera salutis, quia amisit gratiam & indignum se reddidit auxilij eius: & è conuerso dicitur per Christum accipere illam libertatem, quia recipit gratiæ auxilia, quibus efficitur potens ad tales actus efficiendos; ergo vt talis libertas sit plena, & proximo in ordine ad vsum, debet habere omne auxilium necessarium ad opus in se, vel in manu & potestate sua; sed auxilium proximum sufficiens constituit voluntatem in tali actu libertatis: ergo omnia illa includit.

Quæ sint necessaria ad illam arbitrij libertatem, quoad vsū?

Præterea ratione morali in diuina Scriptura fundata hoc videtur sufficienter probari: nam ei qui recipit auxilium verè sufficiens ad opus necessarium ad salutem, & illud non facit, sed vocationi resistit, imputatur carentia operationis, ita vt nullam habeat excusationem; ergo oportet vt per tale auxilium habeat vel accepta, vel parata, & in manu sua omnia auxilia ad tale opus faciendum necessaria. Antecedens patet ex verbis Christi, *si non venissem, & loquutus fuissem eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo*, Ioan. 15. Et hoc ipsum probant omnia loca Scripturæ, in quibus peccati redarguuntur homines, qui per gratiam sufficientem non operantur; nam si hoc illis ad culpam tribuitur, profectò excusationem non habent. huiusmodi autem sunt loca illa, *Quoties volui congregare*, &c. *& noluisti*, Matth. 23. *Vos semper Spiritui sancto restitistis*, Act. 7. *Expectaui vt faceret vuas, & fecit labruscas*, Isai. 5. Quî enim fieri potest, vt Deus inde fructus expectet, vnde scit nasci non posse sine quodam auxilio, quod ipse nec dat, nec paratus est dare, nec vllo modo est in potestate actiua terræ, seu viris, id est, in hominis potestate. Consequentia autem prima probatur ex eodem loco Isaiæ, vbi subiungit Deus, *Indicate inter me & vineam meam, quid est quod debui vltra facere vineæ meæ, & non feci ei?* Profectò si illi homines indiguissent aliquo auxilio Dei ad ferendum fructum à Deo expectatum, & auxilium illud non habuissent, nec in se ipsis recepiū, nec à Deo ita oblatum, vt in eorum potestate esset habere illud si velint, meritò Deo interroganti, *Quid amplius facere debui?* respondere possent, magnum aliquid debuisse facere, & non fecisse, nimirum illis conferre modum, quo possent obtinere auxilium illud, sine quo fructum ferre non poterant. Illa ergo Dei interrogatio apertè supponit habuisse auxilium sufficiens, ita vt ex parte Dei nihil necessarium ad fructificandum illis defuisset.

8. Probatur gratia sufficiens morali ratione, fundata in Scriptura.

Carētia operationis ad salutem non esset imputāda homini, si Deus gratiā sufficientem denegasset.

Dicet fortasse aliquis scrupulosus verborum

Quomodo intelligi debeat illud Dei apud Iſaiam, Quid eſt, quod debui vltra facere vineæ meæ, & non feci ei?

rum ponderator, Deum quidem nihil ex his, quæ debet facere, omittere, nec ex his quæ dare debet, aliquid denegare; nihilominus tamen negare aliquod auxilium quod nemini debet, etiamſi abſque illo opus fieri nunquam poſſit. Sed hoc dictorum verborum vim non euacuat. Nam in primis licèt Deus abſolutè non debeat alicui auxilia ſua, ſi tamen vult hominem ita obligare ad fructum faciendum, vt excuſationem non habeat, ſi non ferat, debet omnino aliquo modo ex dictis illi dare omnia auxilia neceſſaria, nullo dempto. Deinde Cyrillus lib. 1. in Iſai. ſic legit hæc verba, *Quid faciam vineæ meæ quod non fecerim ei.* vbi ablato nomine debiti declaratur, nihil ex parte Dei debuiſſe quod ad ferendum fructum eſſet neceſſarium, quod ſic exponit Cyrillus. *Quid boni illis defuit, vt inutiles fierent? Si enim rerũ ad vſum, & vtilitatem neceſſariarum quippiam à me plantaueram fortè prætermiſſum fuerit, cauſæ nihil dicam, neque pœnam exigam; quid enim faciam (inquit) quod non feci? Cùm verò rebus ei vtilibus plenam, nulliúſque rei indignam fecerim, &c. ſi nullius rei indignam, profectò neque alicuius auxilij omnino neceſſarij.* Vnde Chryſoſtomus eadem verba expendens homil. 12. in Matth. Idipſum (inquit) hoc eſt conſiderandum in loco, quid ſcilicet oportuerit fieri quod à Deo factum poſſe negari, & Athanaſ. de Paſſion. & Cruc. Domini, non longè à principio, eundem ſenſum indicans ponderat illam particulam *adhuc*, quam dicit indicare diuinam longanimitatem, bonitatem & tolerantiam, & gloſſa ordinar. dicit nihil defuiſſe ex parte Dei, & D. Thomas ibidem ait contuliſſe Deum vineæ omnia beneficia neceſſaria ad ferendos vuarum fructus, & ideo illos expectaſſe.

9.

Eadem ratio moralis fundata eſt in ratione naturali.

Hæc autẽ moralis ratio quam ex Scriptura deprompſimus, in ratione etiam naturali ſuprà tacta fundata eſt, quia oſtendimus ſine auxilio ſufficiente modò à nobis explicato non conſtitui operationem in libera hominis poteſtate, ſeu in tali poteſtate, qua poſſit liberè vti cùm non habeat in ſua poteſtate aliquid neceſſarium ad talem vſum: imputatio autem ad culpam ſupponit hanc libertatem. Quis enim homini imputet, quòd non videat, licèt oculos habeat, ſi non eſſet in poteſtate eius habere lucem; aut quomodo poteſt alicui habenti vires & pedes, ad ambulandum culpæ attribui quòd nõ ambulet, ſi habet pedes ita ligatos vt compedes auferre non poſſit: ſicut ergo iuſta accuſatio (vt ita dicam) ſupponit libertatem quæ nõ eſt circa ſupernaturalia opera ſine auxilio ſufficiẽti pleno, ita non deeſt legitima accuſatio quandiu auxilium ſufficiens non habetur. Et hac ratione ignorantia inuincibilis inducit legitimam excuſationem, quia non eſt in poteſtate hominis, nec eius voluntate illam depellere. Eadem autem ratio de quacumque alia carentia rei, vel conditionis neceſſariæ ad operandum, ſi non eſt in manu hominis illâ non carere, ſeu (quod idem eſt) rem illam obtinère, & cõfirmatur, & declaratur vlteriùs, quia homini non operanti vel imputatur carentia poteſtatis, vel carentia operationis, aut honeſtatis alicuius. Non primum, per ſe, & proximè loquendo, tum quia à nobis per ſe non præcipitur poſſe, ſed agere, tum quia habere poteſtatem ad actus ſupernaturales non eſt noſtræ libertatis, ſed diuini muneris. Dico autem *per ſe, & proximè*, quia interdum carentia poteſtatis poteſt homini imputari, quia ponit impedimentum vocationi, per quam incipit poteſtas dari; tunc autem [illegible] homini defectus ali[illegible] honeſtæ operationis, ſeu

Confirmatur.

peccatum aliquod, ratione cuius caret tali poteſtate, & ita per ſe primò carentia operationis debitæ eſt, quæ imputatur; ergo homini iam vocato non imputatur defectus poteſtatis, ſed defectus debiti vſus gratiæ: ergo hic vſus debet eſſe omnino in hominis poteſtate; ergo omnia neceſſaria ad vſum debent conſtitui in hominis poteſtate, vt auxiliũ illi datum ante operationem ſufficiens cenſeatur.

Denique doctrina hæc deſumpta eſt ex Auguſtino q. 2. lib. 1. ad Simpl. vbi priùs generatim dicit. *Opus eſt velle, & currere, non enim fruſtrà dicitur,* & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, *& ſic currite vt comprehendatis.* & poſtea de Eſau ſubiungit, *Noluit ergo Eſau, & non cucurrit, ſed etſi voluiſſet, & cucurriſſet, Dei adiutorio peruenisset, qui etiã ei velle & currere vocando præſtaret, niſi, vocatione contempta, reprobus fieret.* In his enim verbis ſupponit Auguſtinus habuiſſe Eſau auxilium ſufficiens, & per illud habuiſſe poteſtatem non remotam, ſed proximam, nec tantùm phyſicam, ſed moralem, & liberam, per quam & velle & currere erat ſibi conceſſum, niſi vocationem cõtemneret; ergo ex ſententia Auguſtini auxilium ſufficiens, quod ſatis ſit vt homini imputetur ad culpam, non venire, imò & non peruenire, tale eſſe debet, vt ipſum velle & currere ratione talis auxilij ſit in hominis poteſtate & voluntate; ergo neceſſarium eſt, vt per tale auxilium omnia neceſſaria ad volendum ſint in hominis poteſtate & voluntate. Hoc ipſum ſentit Auguſtinus, vbicumque *auxilium* iſtud *ſufficiẽs* explicat per conditionalem illam locutionem, dicens, per ſufficiens auxilium dari homini vt operari poſſit, ſi velit. Sic explicat gratiam datam Adæ lib. de corrept. & grat. cap. 11. dicens, *tale fuiſſe adiutorium datum Adamo, quod deſereret, ſi vellet, & in quo permaneret, ſi vellet,* & in cap. 12 ait in volũtate hominis fuiſſe poſitum, & cum adiutorio Dei, ſine quo perſeuerare non poſſet, manere ſi vellet; ergo illa cõditionalis, *operari ſi velit*, fit poſſibilis, & re vera per auxilium ſufficiens; ergo per tale auxilium ponitur in voluntate hominis, quidquid eſt neceſſarium ad volendum. Nam ſi aliquid neceſſarium ad volendum non eſt in eius poteſtate, quia nec illi datur, nec offertur ſub ea ſaltẽ conditione ſi velit, profectò non poteſt dici, ipſum velle eſſe in eius libera poteſtate; eſſetque verbis ludere & illudere hominem, ſi ei dicatur poſſe, ſi velit, ſi aliàs non eſt in poteſtate & libertate eius obtinere aliquid ita neceſſarium vt velit, vt repugnet, ſine illo ipſum velle in rerũ natura cõſtitui.

10.

Eadem ratio probatur ex Auguſtino.

Locutio illa, operari ſi velit, fit, & reipſa eſt poſſibilis per gratiam ſufficientem.

11.

Reſpondetur propoſitis per gratiã ſufficientẽ.

1.

Per diſtinctionẽ gratiæ ſufficientis & efficacis, in modo includendi cõcomitantia, & cooperãtia auxilia.

Ad primam ergo difficultatem in principio poſitam, quæ diſtinctionem auxilij ſufficientis ab efficaci petebat, reſpondetur, non diſtingui per hoc quòd ſufficiens ſola auxilia excitantia, efficax verò adiuuantia, ſeu cooperantia includat, vtrumque enim vtraque complectitur auxilia. vt de efficaci notum eſt, & infrà dicetur, & de ſufficienti oſtenſum eſt capite præcedẽti. Differũt ergo in modo poſtulandi, ſeu includendi cooperãtem gratiam, ſeu concomitantia auxilia. Auxilium enim ſufficiens, ſi ſit proximum, includit omnia præuenientia auxilia actu recepta, non minus quàm auxilium efficax, & ita in illis auxiliis conuenire poſsũt, imò & eſſe aliquo modo æqualia, vt poſtea dicemus. Differũt autẽ, quia ſufficiens auxilium habet auxilium cõcomitans tãtùm oblatũ ex parte Dei, & poſitum in voluntate operantis; in re verò ipſa ſine illo ſubſiſtit & inuenitur, & hanc ſeparationem in conceptu ſuo includit, qua[illegible] auxilium ſufficiens. Auxilium autem efficax etiam auxilium concomitans

in

in re ipsa datum, & actu positum, vel talem habitudinem ad illud, vt ab illo nunquam separetur. Vnde autem hoc proueniat, postea tractabimus.

2. Per distinctionem vtriusque eiusdem gratiæ, ratione vltimi actus, seu operationis actualis.

Ad secundam difficultatem, in qua tangitur alia differentia vulgaris, quòd auxilium sufficiens dat posse, efficax autem dat velle, seu operari, differentiam sano modo intellectam, esse veram. Dico autem sano modo intellectam, quia seruata proportione etiam auxilium efficax dat posse coniunctum cum actu, & auxilium sufficiens suo modo dat velle operari, tum quia licèt in effectu non conferat velle operari, constituit illud in potestate & voluntate operantis, si velit vt ex Augustino explicuimus. Tum etiam, quia tale auxilium ex se & intentione Dei, datur homini, non tantùm, vt possit, sed etiam vt faciat, nulla enim potestas datur propter se, sed propter actum, etsi potestas sit sufficiens, data potestate, datur actus, quantum est ex parte dantis potestatem, & similiter si potestas sit libera, actus etiam constituitur in voluntate recipientis potestatem, ideóque omnia requisita ad actum in eiusdem constituuntur potestate & voluntate; differentia ergo, & verus sensus est, quòd auxilium sufficiens ita dat potestatem cum omnibus requisitis ex parte Dei ad operandum, vt non secum afferat operationem, aut voluntatem actualem, & ideo dicitur dare posse, non quia de se non det etiam agere, sed quia profectò illud non præstat. Auxilium autem efficax dat potestatem actu influentem, & operantem, & ideo ratione vltimi actus dicitur dare ac velle, & operari, vel permanere, seu perseuerare, & similia. Et simili modo si vocatio sit efficax, dicetur facere vt velimus, quia infallibiliter secum affert consensum: vocatio autem sufficiens tantùm de se etiam facit vt velimus, nam ad hoc sufficienter inducit, in re tamen non assequitur, quod intendit, & ideo dicitur potius dare vt possimus, quàm facere vt velimus, vtique simpliciter, & absolutè, nam cum illo addito *de se*, etiam id potest & debet admitti.

Gratia sufficiēs quo pacto det posse & agere.

3. Per rationē, quā fit, vt gratia sufficiens non operetur actu.

In tertia verò difficultate petitur, vnde habeat auxilium sufficiens vt actu non operetur, & ita sit inefficax, & è conuerso vnde habeat auxilium efficax vt infallibiliter effectum consequatur. Sed de primo puncto dicemus in sequenti capite; de secundo verò in sequenti libro. Nunc solùm dicimus posito auxilio sufficienti prout à nobis explicatum est, à sola quidem libertate arbitrij prouenire vt non operetur, quòd autem operetur, non prouenire à sola libertate, sed vt per gratiam adiuta; quod tamen adiutorium alteri non defuisset, nisi restitisset: hæc autem multa declaratione indigent, quæ paulatim tradenda sunt.

12. Respondetur fundamento cōtrariæ sententiæ, dari cum gratia sufficiente concursum concomitantem ad operationem necessarium. Quotuplex ille sit concursus.

Ad fundamentum denique contrariæ sententiæ dicimus in primis cum auxilio sufficienti dari aliquo modo concursum concomitantem gratiæ ad operationem necessarium. Hic autem concursus duobus modis dari potest, vno modo in se, seu in actu secundo, & sic repugnat dari sine ipsa actuali operatione, quia in re non distinguitur ab actione causæ secundæ, vt superiori libro visum est, ideóque concursus gratiæ sic præstitus nunquam separatur ab auxilio efficaci. Alio ergo modo potest dari hic concursus quasi in actu primo non inhærente homini, sed assistente, quia nimirum Deus ipse, qui potest solus illum concursum in exercitio præstare, intimè adest voluntati iam excitatæ & vocatæ, & de se paratus est ad concurrendum cum illa, si per ipsam non steterit, & hoc satis est, vt voluntas simpliciter possit & habeat omnia requisita in sua potestate, quia quod per alium possumus, cuius adiutorium paratissimum est, si illud suscipere volumus, verissimè & propriissimè possumus. Cùm autem instatur, quia hic concursus debet incipere ab ipso Deo. Respondemus ex parte Dei incipere debere ab ipso, nec posse ab alio, quàm à sua voluntate trahi ad concurrendum; illam tamen Dei voluntatem iam esse paratam, & per illam esse quasi applicatam & expositam potentiam Dei, vt simul cum homine influat, ipso etiam homine suum opus inchoante. Quapropter ad obtinendum à Deo hunc simultaneum concursum, non est necessaria aliqua præuia hominis operatio, sed solùm simultanea cooperatio.

13. Discrimen inter auxiliū præueniens, & simultaneum, seu concomitans.

Vnde est habendum præ oculis discrimen inter auxilium præueniens, in quo Deus solus sine homine operari incipit, aliquid in homine faciendo, quod non facit homo: & auxilium simultaneum, & concursum merè concomitantem. Nam auxilium præueniens si ad opus hominis sit necessarium, & non sit iam datum ad extra, (vt ita dicam,) nec in homine receptum, non potest offerri & esse ita paratum ex parte Dei, vt sit etiam immediatè positum in voluntate hominis per illud operari, sed tantùm potest constitui mediatè in hominis potestate, id est, vel mediante aliquo alio actu, qui sit in eius potestate, quem si fecerit, infallibiliter ei dabitur tale auxilium, vel saltem media carentia alicuius impedimēti, quòd liberè possit homo non ponere non peccando. Ratio est illa, quæ in fundamento contrariæ sententiæ facta est, quia cùm illud auxilium debeat incipere à solo Deo, si non absolutè datur, sed sub conditione offeratur, si homo aliquid faciat, necesse est, vt id quod ab homine exigitur ad obtinendum actu illud auxilium, non sit faciendum ab homine cum illo eodem auxilio, quia illud debet à solo Deo inchoari, vt supponitur: ergo debet aliquis alius actus, ad quem non sit necessarium illud præuium auxilium, vel carentia praui actus, à quo etiam possit homo liberè abstinere, sine eodem auxilio, quia impossibile est postulare ab homine dispositionem ad obtinendum præueniens auxilium, quæ sit ipsemet actus, qui sine illo præuio auxilio fieri non potest, vt in lib. sequenti latiùs ostendemus.

Hîc autem non agimus de præueniente auxilio, dicimus enim auxilium sufficiens si sit proximè sufficiens & completum includere omnia auxilia præuenientia, non tantùm oblata, sed actu data; nam si aliquod est tantum oblatum, aliud auxilium datum, non erit proximè sufficiens ad illum actum, ad quem aliud præueniens auxilium offertur, sed poterit esse tantùm sufficiens remotè, mediante scilicet alio actu orationis, v.g. vel alterius dispositionis necessariæ ad obtinendum nouum auxilium, ad quam dispositionem præstandam, prius auxilium erit proximè sufficiens, & includit omnia auxilia præuenientia ad illum necessaria actu iam data, vt satis declaratum est & probatum. At verò concursus concomitans eo ipso quòd est sufficienter oblatus ex parte Dei, est immediatè in hominis potestate, quia non indiget homo alio actu, vt illum à Deo obtineat, quia ad illū actum esset necessarius alius concursus, & sic procederetur in infinitū; sed solū necessariū est, vt homo liberè præbeat influxum ex parte sua necessariū ad actū; nam tūc eo ipso Deus influ-

influit ex vi præcedentis voluntatis, qua suum influxum homini obtulit. Et ratio est, quia in hoc influxu & concursu nihil Deus solus operatur in homine, quod non etiam faciat homo, nec è conuerso, sed in causando simul omnino incipiat; ideóque optimè potest concursus Dei offerri homini, si velit Deo cooperari ad illum met actum, ad quem concursus Dei paratus est.

Quod verò vltimo loco addebatur de prædestinatione, aut prædefinitione voluntatis Dei, ad rem præsentem non pertinet, quia quidquid sit de modo, quo hi actus sint in Deo respectu actuum humanorum & liberorum, illi non pertinent ad auxilia gratiæ necessaria ad operandum, sed ad modum quo Deus tamquam primus author gratiæ efficit, vel prouidet talia auxilia, de quo modo licèt alibi copiosè dixerimus, aliqua in libro sequenti attingemus. Nunc autem solum dicimus auxilium sufficiens, etiamsi non procedat ex voluntate Dei absolutè præfinientе actum hominis, debere esse tale, quale illud descripsimus, vt sit verè sufficiens, imò etiam addimus quoties actus, propter quem datur auxilium sufficiens, non est prædefinitus, aliqua ex parte ipsi homini posse attribui, vt in materia de prædestinatione latiùs tractatur, & ex dicendis in sequenti capite declarabitur.

14. Denique hinc solutum manet tertium argumentum in capite primo relictum, quod petebat quo modo illa duo membra inter se distinguantur, vel opponantur; dicendum est enim distingui tamquam includens & inclusum, & quasi priuatiuè opponi. Declaratur, quia gratia sufficiens dat vires sufficientes voluntati, vt cum Augustino loquamur; gratia verò efficax dat vires efficacissimas; vires autem efficaces etiam sunt sufficientes; ergo includit efficax totum id quod est quasi positiuum in sufficiente, & addit infallibilem connexionem cum operatione, quam non includit sufficiens; ergo ob rationem priorem rectè dicuntur distingui vt includens & inclusum: posteriori autem ratione gratia sufficiens quandam priuationem includit, propter quam potest dici inefficax, ac subinde priuatiuè opponi efficaci, & hinc obiter intelliguntur duo, vnum est diuisionem hanc esse sufficientem, quia per membra immediatè posita traditur. Aliud est, propter hanc diuisionem non multiplicari gratias actuales, vel habituales suprà enumeratas, sed easdem explicari cum diuersis habitudinibus ad actualem operationem, vt declaratum est, & hæc sufficere videntur ad simplicem quamdam diuisionis explicationem, nam profundior illius comprehensio ex singulorum membrorum pleniori intelligentia pendet: superest ergo vt ea quæ specialiter ad gratiam sufficientem pertinent, in reliqua parte huius libri prosequamur.

Gratia efficax distinguitur à sufficiente tamquam includens ab incluso, addítque infallibilem connexioné cũ operatione.

Et ob id etiã priuatiuè opponuntur.

CAPVT III.

Vtrum auxilium sufficiens sit verum auxilium gratiæ internæ distinctum à lege, reuelatione, & doctrina.

1. IN hoc capite præcipuè notandus & refellendus est error Caluini, dicentis nullum esse verum gratiæ interioris auxilium, præter auxilium efficax, quale ab ipso ponitur inducens necessitatem, & tollens libertatem; ideóque omnia loca Scripturæ, in quibus reprehenduntur homines, qui gratiæ Dei resistunt, interpretabatur de gratia externæ doctrinæ per Scripturam, vel per prædicationem verbi Dei, ita refert... in id Act. 7. *Vos Spiritui sancto restitistis*, dicens contaminasse Caluinum locum illum asserens eos resistere Spiritui sancto, qui eum in Prophetis loquentem contumaciter reiiciunt, quia non de internis reuelationibus & inspirationibus, sed de externo ministerio eiusdem verba intelligenda esse accuratè monebat. Vnde planè conuincitur solam exteriorem doctrinam satis esse putasse ad auxilium sufficiens, cùm illi resistere censeatur esse culpabile & reprehensione dignum, in quo errore videtur Caluinus Pelagio consentire, quo ad sufficientem gratiam, licèt inefficaci in alio extremo illi contrarius sit, vt postea videbimus. Pelagius enim per solam gratiam prædicationis, doctrinæ, promissionis & exempli dicebat sufficienter iuuari possibilitatem naturæ, vt homo possit benè operari, & sanctificari, si velit. Vltra hanc verò gratiam non postulabat alias gratias ad volendum & operandum cum effectu; nam nisus libertatis sufficere putabat, vnde fundamentum eius erat, quia proposito obiecto sufficienti voluntas potest circa illud operari si velit; ergo illa propositio obiecti sufficiens per reuelationem, vel alia externa media sufficientia est etiam sufficiens gratiæ auxilium vt homo conuertatur, si velit. Caluinus autem cum gratiam efficacem ad bonum efficiendum cum voluntate requirat, non video quo fundamento dicere potuerit externam doctrinam esse sufficiens auxilium cui resistere peccatum sit, vnde potiùs credidisse videtur non esse de ratione peccati actualis vt vitari possit, quia putauit non posse liberum arbitrium internæ motioni Spiritus sancti resistere, inde intulit eum qui resistit à Spiritu sancto interiùs non moueri, sed tantùm exteriùs vocari, & nihilominus peccare.

Caluini error negantis gratiæ interioris auxilium.

Pelagii error solas externas gratias postulantis.

Sunt quæ apud Augustinum in lib. 1. de grat. Christi nonnulla loca, in quibus nisi attentè legatur, videtur, impugnando Pelagium, in hanc sententiam inclinare, cùm enim Pelagius diceret Deum per gratiam suam iuuare nostrum posse, id est, per legem & doctrinam quam Pelagius nomine gratiæ intelligebat. Augustinus vrget illum vt illam gratiam fateatur quæ dat velle & facere, quæ est gratia efficax, & ita inter has nullam aliam sufficientem agnoscere videtur, vnde cap. 10. sic inquit, *Nos eam gratiam volumus iste aliquando fateatur quæ futura gloriæ magnitudo non solùm promittitur, verùm etiam creditur & speratur, nec solùm reuelatur sapientia, verùm etiam amatur, nec suadetur solùm omne quod bonum est, verùm etiam & persuadetur.* In quibus verbis apertè loquitur de gratia efficaci, qua vocati veniunt, & quia audiunt, credunt & suasi persuadentur, vnde id confirmat verbis Christi Ioan. 6. *Nemo venit ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum*; &, *Nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo.* quæ testimonia frequentissimè idem Augustinus de gratia efficaci interpretatur, & de illa concludit in eodem capite, *Hanc debet Pelagius gratiam confiteri si vult non solùm vocari, verùm etiam esse Christianus.* Sentit ergo Augustinus omnem gratiam suadentem, & non persuadentem; vocantem, & non trahentem non transcendere

Idem nomine gratiæ intelligit legẽ vt doctrinam.

Videtur fauere S. Aug.

transcendere legis & doctrinæ rationem, & nihilominùs esse gratiam sufficientem, quia vltra illam non agnoscit nisi efficacem, & inde concluditur gratiam sufficientem tantùm esse externam, qualem Pelagius fatebatur.

Vnde cap.13. vt distinguat propriam gratiam internam ab ea, quam ponebat Pelagius, sic inquit, *Hæc gratia, si doctrina dicenda est, certè sic dicatur, vt altiùs & interiùs eam Deus cum ineffabili suauitate credatur infundere: non solùm per eos, qui plantant & rigant intrinsecus, sed etiam per se ipsum, qui incrementum suum ministrat occultus*, &c. Hæc autem gratia profectò efficax est, idéoque de illa subiungit. *Sic docet Deus eos, qui secundùm propositum vocati sunt simul donans, & quid agant scire, & quod sciunt agere.* Videtur autem Augustinus de interna gratia & efficaci tamquam de æquipollentibus, & quæ mutuò conuertantur, loqui. quod magis insinuat inferiùs, dicens: Qui autem nouit quid est quod fieri debeat & non facit, nondum à Deo didicit secundùm gratiam, sed secundùm legem, non secundùm spiritum, sed secundùm litteram. Ergo, secundùm Augustinum, omnis qui non operatur ex gratia, non recipit internæ gratiæ spiritum, & tamen negari non potest, quin multi non cooperantes gratiæ, sufficiens gratiæ auxilium recipiant; ergo gratia sufficiens non includit interiorem gratiam.

Ac denique cap.14. de hoc docendi modo quo per gratiam docet Deus, ait non rectè dici aliquem audiuisse, & didicisse sibi esse veniendum, & non facere quod didicit; sic enim ait, sicut Veritas loquitur, omnis, qui didicit, venit, quisquis non venit, profectò non didicit. Vnde nos possumus è contrario colligere, omnem illum, qui licèt audierit, & aliquo modo didicerit, esse veniendum, non venit, non audiuisse eo modo quo gratia interna docet, sed eo tantùm modo quo exterior doctrina suadet, & tamen multi sic non venientes habent auxilium sufficiens: ergo auxilium sufficiens non includit interiorem gratiam, seu doctrinam. Vnde ibidem concludit. *Ac per hoc quando Deus docet non per legis litteram, sed per Spiritus gratiam, ita docet, vt quod quisque didicerit, non tantùm cognoscendo videat, sed etiam volendo appetat, agendóque perficiat.* Ergo, teste Augustino, grátia qua Deus interiùs docet, semper est efficax; ergo è conuerso gratia sufficiens non docet interiùs, sed tantùm per legem & doctrinam: sunt pleraque alia loca in libris Augustini non parum difficilia quæ hanc partem confirmare videntur, illa tamen commodius in cap.6. tractabo.

2. His verò non obstantibus, dicendum est gratiam sufficientem necessariò includere interiorem gratiam præter externam, & in ea principaliter consistere, vt hæc assertio probetur: explicatur priùs supponendo duobus modis posse Deum mouere, seu auxilium sufficiens præbere homini in ordine ad aliquem actum pietatis, scilicet, vel aliquo medio externo signo, seu obiecto vel merè interiùs immutando potentias, iuxta Augustini doctrinam lib.1. ad Simplic. q.2. & lib. de bono perseu. cap.14. quando ergo Deus hoc posteriori modo præbet auxilium, clarè videtur tale auxilium internum esse. Verum tamen ille modus rarus est, & extra ordinariam legem significatam à Paulo ad Romanos 10. dicente, *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi*, vbi de verbo externo loquitur, vt alia verba declarant,

Contraria sententia & vera asserit gratiam sufficientem includere internam gratiam præter externam. Duobus modis Deus potest dare gratiam sufficientem.

A *Quomodo audiunt sine prædicante: quomodo autem prædicabunt, nisi mittantur*, &c. Auxilium ergo externæ prædicationis & suasionis, necessarium quidem est ex lege ordinaria, & ad gratiam Dei spectat; vt lib.3. cap.1. dixi, & ita sub auxilio sufficiente integro & completo regulariter includitur, quia, vt dixi, illa est ordinaria via trahendi homines ad salutem, sed quia per se non est satis, ideo dicimus inde posse in illa consistere auxilium sufficiens simpliciter & collectiuè, licèt in suo vtrique doctrinæ, vel propositionis obiecti sufficientiam suam habere possit.

In quo vlteriùs attentè considerandum est, sub hoc auxilio externo non intelligi tantùm motionem illam externam, quæ ad sensus peruenit, sed etiam illam, quæ in mente fit per conceptus, vel affectus quos illa externa obiecta & eorum phantasmata possunt in mente naturaliter causare; non est enim dubium quin sonante voce Prædicatoris in intellectu fiat naturaliter species earum rerum, quæ oriuntur, & per illas species naturali etiam virtute possint formari aliquot conceptus rerum & rationum, quæ proponuntur, atque etiam excitari aliqui motus desiderij, timoris, &c. isti enim motus pertinent ad gratiam, quia ex beneficio gratuito, & supernaturali prouidentia dicunt originem, & ita secundùm modum & habitudinem, gratiæ quædam sunt, etiam si aliàs in substantia sua motus naturales sunt.

Quid per motionem externá intelligatur.

C Dicimus verò tales actus sub gratia externa comprehendi, quia cum illa sunt naturaliter connexi, & moraliter tanquam vnum censentur, & de hac tota gratia externa intelligimus non satis esse ad sufficiens auxilium, sed necessarium esse specialem illuminationem internam, & inspirationem, vt apertè docet Augustinus lib. de grat. Christi, cap. 13. & ideo gratiam propriam vocationis occultam vocat Augustinus in lib.1. ad Simplic. q.2. & Psalm.87. ait, *Minus occulta Dei gratia est, qua hominum mentes quodammodo reuiuiscunt, vt possint à quibuslibet eius ministris præcepta veritatis audire.* & infrà, *quantumlibet existant excellentes verbi Prædicatores, & veritatis, etiam per miracula sua fortes, tanquam magni medici agunt cum hominibus si mortui sint, & tua gratia non reuixerunt? nunquid mortuis facies mirabilia, aut medici exsuscitabunt, & hi quos excitabant, confitebuntur tibi?* & sæpè in hoc sensu expendit verba Pauli 1. Corinth. 3. *Neque qui plantat est aliquid*, &c. vt videre licet in locis citatis, & infrà etiam tractandis. In hoc ergo sensu internam gratiam vltra externam ad auxilium sufficiens necessariam esse dicimus. Quocirca etiam in priori & extraordinario modo vocandi hominem ad fidem merè interiùs in mente oportet distinguere reuelationem, quatenus solùm pertinet ad sufficientem obiecti propositionem ab auxilio, quo adiuuatur potentia ad credendum, vel amandum, nam sola reuelatio pertinet ad doctrinam, & de se non satis est vt potentia eleuetur, & iuuetur ad operandum sicut oportet, sed necessaria est peculiaris quædam motio Spiritus sancti, quæ potentias ipsas dirigat, vel alliciat, & hanc necessitatem per internam gratiam in conclusione intelligimus.

Præter motionem externam requiritur interna ad auxilium sufficiens ex S. August.

Sic igitur declarata conclusio probatur ex ipsa ratione, & nomine auxilij sufficiétis & effectibus eius. Nam de ratione huius auxilij est, vt det homini potestatem operandi actus pietatis, ita vt ad illam potestatem nihil illi desit, vt ipsum 3.

Probatur assertio.

10. *Ex ipsa ra-*

tione,& nomen auxilij sufficientis.

nomen sufficientis auxilij præ se fert, inde fit vt homini habenti tale auxilium sufficiens, imputetur non operari per illud; quare simpliciter est potens liberâ & integrâ potestate ad sic operandum. Sed homo habens auxilia externa non est potens per se ad operandam salutem, sine auxilio interno; ergo auxilium merè externum sine interno non potest esse, nec dici sufficiens. Consequentia cum maiori de se patent. Minor autem in toto lib. 3. ostensa est contra Pelagium, eámque præcipuè intendit Augustinus in dicto lib. de grat. Christi,& aliis contra Pelagium. Vnde confirmatur, quia si alicui daretur auxilium externæ prædicationis verbi Dei, aut exempli sanctæ vitæ Christi, aut promissionum, aut comminationum, & interiùs nullum daretur gratiæ auxilium, non posset ei imputari si non conuerteretur ad fidem, vel pœnitentiam, quia re vera non posset, quia talis homo non habet auxilium simpliciter & proximè sufficiens ad suam conuersionem, seu ad fidem, vel pœnitentiam agendam. Vnde si quis dicat fieri posse vt ei non detur actu auxilium internum, quia ipse ponit impedimentum, Deum autem paratum esse illi dare tale auxilium si ipse obicem non ponat, & ita habere sufficiens auxilium. Respondemus iuxta suprà dicta tale auxilium non esse proximè sufficiens, de quo nunc loquimur, quatenus autem potest dici auxilium remotè sufficiens, etiam remotè includere illud auxilium. Nam, vt illud auxilium sit remotè sufficiens, necessarium est vt homo per auxilium, quod actu recipit, aliquid proximè facere possit, vtique se disponere, vel non ponere impedimentum interiori auxilio; neutrum autem horum potest homo facere sine aliquo interno auxilio, vt suprà ostensum est, & ideo etiam hoc modo tale auxilium internum aliquod adiutorium includit, & respectu alicuius effectus est proximè sufficiens, licèt respectu alterius actus, ad quem nouum internum auxilium necessarium est, sit remotè sufficiens, quatenus etiam remotè includit necessarium auxilium; atque ita ad omnem modum sufficientis auxilij requiritur auxilium internum seruata proportione.

Confirmatur.

2. Probatur assertio, quia aliqui Spiritui sancto restitisse dici non possemus.

Secundò principaliter probatur assertio, quia qui in Scriptura reprehenduntur eo quòd vocationi Dei resistunt, non solùm interiùs, sed etiam exteriùs vocantur & attrahuntur, quantum est ex parte Dei, & hoc censetur necessarium vt resistentia possit eis vitio attribui; ergo auxilium sufficiens includit internum auxilium, & hoc est ad illius sufficientiam necessarium. Antecedens probatur ex testimoniis allegatis Isai 5. *Quid amplius facere debui, & non feci?* si enim internum Spiritum gratiæ cum externis instructionibus non dedisset, profectò facilis fuisset responsio: nam magnum aliquid facere debuisset, quod non fecerat, vt suprà ponderauimus. Item cùm Christus reprehendit Israëlitas, *quia si in Tyro & Sidone facta essent virtutes*, quæ in Iudæa factæ fuerant, pœnitentiam egissent *Math.* 11. vel intelligit facturos fuisse pœnitentiam sine interno auxilio gratiæ per proprias vires cum solis externis signis, & hoc dici non posset, vt constat, vel intelligit illos fuisse cooperaturos gratiæ internæ, quæ simul cum externis signis daretur, & sic necesse est, vt supponat eamdem internam gratiam datam fuisse Iudæis, & ideo sufficienter esse vocatos per illa externa signa, aliàs non iustè illos comparatione aliorum reprehenderet & damnaret; ergo illud sufficiens

A auxilium includebat etiam gratiam internam. Præterea hoc satis significauit Stephanus in verbis citatis Actor. 7. *Præmittit enim dura ceruice, & incircumcisis cordibus*, quia nimirum resistebant diuinis illustrationibus, & internis inspirationibus, quibus cor moueri & blandè attrahi solet, vnde subiungit, *Vos semper Spiritui sancto restitistis*; qui enim solis verbis externis resistit, poterit dici resistere homini, vel rationibus humanis, non autem Spiritui sancto, nisi etiam spiritus interiùs operetur, sicut qui credit homini prædicanti, si supernaturali fide credit, & ideo magis credit Spiritui sancto, quàm homini, qui à Spiritu sancto interiùs principaliter docetur; ita ergo è contrario, vt quis dicatur Spi-
B ritui sancto resistere, oportet vt ab Spiritu sancto interius moueatur.

3. Euertitur fundamentum Caluini.

Præterea fundamentum Caluini omnino falsum est, & Catholicæ doctrinæ contrarium, quia non solùm potest voluntas humana pro sua libertate exteriori vocationi & humanis rationibus & suasionibus, sed etiam internæ motioni & suasioni ac inspirationi Spiritus sancti resistere. Ita docuit Concil. Trident. *sess.* 6. *cap.* 6. dicens, *Tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, nec homo ipse nihil omnino agit, inspirationem illam recipiens, quippe qui illam abiicere potest*, &c. Idem supponit in cap. 13. dicens, *Deus nisi ipsi (vtique iusti) illius gratiæ defuerint, sicut cœpit opus bo-*
C *num, ita perficiet.* & Can. 4. clariùs dicit, *hominis liberum arbitrium à Deo motum & excitatum posse dissentire si velit.* In quibus verbis apertè loquitur Concilium de libero arbitrio interiùs moto per Spiritus sancti illuminationē & inspirationem: hanc enim vocat ibidem excitantem gratiam,& vocationem, à qua salutis nostræ initium sumitur, vt in superiori libro expendimus. Item loquitur de potestate resistendi, quæ sæpe à peccatoribus & obduratis hominibus exercetur, vt apertissimè etiam docuit Concil. Senon. in Decret. fid. cap. 15. vbi cùm prius dixisset libertatem arbitrij eò extendi, *vt voluntas humana misericordia præuenientis auxilio suffulta, & interiori quodam & occulto secretioris in-*
D *spirationis afflatu contacta sese conuertat in Deum.* subdit inferiùs, *nec tale fit huiusmodi trahentis auxilium cui resisti non possit.* quod virtute probat ab effectu, quia sæpe peccatores illi resistunt,& ita exponit locum Actor. 7. & verba Pauli 1. Thessal. 5. *Spiritum nolite extinguere, id est*, diuinas inspirationes. Confirmat hoc egregiè Augustinus lib. de grat. & lib. arb. cap. 2. dum ait, neminem debere causare Deum in corde, ac si interiùs illum non vocaret: & cap. 5. expendens Pauli exhortationem, Rogamus vos ne in vacuum gratiam Dei recipiatis, illam de vera & integra gratia intelligit,& quia non tollit potestatem resistendi, necessariam dicit monitionem Pauli; idémque habet in aliis locis quæ paulo pòst indicabo. Apertissimè etiam id do-
E cet Prosper lib. 3. de vocat. gent. cap. 26. vbi priùs ait, *Gratia quidem Dei in omnibus iustificationibus principaliter præeminet suadendo periculis, incitando miraculis.* quæ pertinent ad gratiam externam, cui coniungit internam addendo, *Dando intellectum, inspirando consilium, corque ipsum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo*; & de hac gratia subiungit, *quæ opitulatio per innumeros modos, siue occultos, siue manifestos omnibus adhibetur, & quod à multis refutatur, ipsorum est nequitia, quod autem à multis suscipitur, & gratiæ est diuinæ & voluntatis humanæ.* Ratio autem est, quam eadem Concilia & Patres indicant, nimirum diuinam gratiam non tollere libertatem arbitrij, & ideo illi resisti posse

1. Ex Concil. Trident.

2. & Concil. Senon.

3. Confirmatur ex S August. doctrina Concilij.

Item ex Prospero.

Gratia interna non tollit libertatem, & potest resisti, & tantū sufficiens esse potest.

posse, & sæpe resisti. Potest ergo gratia esse interna, & nihilominus esse tantùm sufficiens si illi resistatur, & e conuerso vt sit sufficiens & resistentia possit esse culpabilis, necesse est vt non solùm externa sit, sed etiam interna, sine qua homo conuerti, aut piè operari non possit.

4. Respondetur ad testimonia S. Aug.

Superest vt ad testimonia Augustini respondeamus, non desunt autem qui ex illis locis colligant Pelagium non negasse veram gratiam excitãtem interiùs mentem per diuinam inspirationem, & illustrationem, sed dixisse illam gratiam communem esse tam his qui resistunt, quàm his qui consentiunt, & nullam maiorem gratiam in his, quàm in illis agnouisse, & ideo Augustinum ab illo exigere, vt efficacem gratiam internam & operantem ipsum velle confiteretur, non quia sufficiens non etiam sit interna, sed quia præter illam alia maior necessaria est ad operandum, quam Pelagius non admittebat. Sed in primis etiamsi hoc verum esset, intelligendũ esset de gratia cooperante, non de alia præueniente, vt infrà ostendemus. Pelagius enim præter illam qualemcumque gratiam mentem excitantem & illuminantem quam admittebat, consensum voluntatis, & operationem piam soli libertati sine alia Dei ope tribuebat, in quo grauiter errauit, & ideo licèt de gratia excitante non malè sensisset, potuisset ab Augustino vrgeri vt cooperantem agnosceret. Deinde veritas est errasse Pelagium etiam in excitante gratia, quia non ponebat illam per internam Spiritus sancti inspirationem & operationem, sed solùm quatenus per eos, qui exteriùs plantant & rigant, excitari potest, quod apertè docet Augustinus dicto lib. de grat. Christi cap. 3. & cùm in 4. 5. 6. & 7. errorem Pelagij latè explicasset in 8. concludit. *Hinc itaque apparet hanc eum gratiam confiteri, qua demonstrat & reuelat Deus, quid agere debeamus, non qua donat atque adiuuat vt agamus, cùm ad hoc potiùs valeat legis agnitio, si gratia desit opitulatio vt fiat mandati præuaricatio*, & per totum ferè librum idem ostendit, præsertim in cap. 47. concludit nullam gratiam verè adiuuantem ad voluntatem, vel ad actionem admisisse, idémque habet lib. de grat. & lib. arbitr. cap. 11. & lib. de hæres. in 80. & aliis in locis, quæ suprà lib. 1. notauimus.

Pelagius præter gratiā exteriùs excitantem soli libertati, sine alia ope Dei consensum voluntatis, & operationem tribuebat.

Patet ex S. Augustino.

Ei repugnat idem S. Augustin.

Aliter ergo respondeo, Augustinum absolutè contendisse cum Pelagio, vt internam gratiam inspirantem admitteret, vt constat ex illis verbis cap. 13. eiusdem libri, *hæc gratia si doctrina dicenda est, certè sic dicat, vt altiùs & interiùs eam Deus, cum ineffabili suauitate credatur infundere, non solùm per eos, qui plantant & rigant extrinsecus, sed etiam per seipsum.* Hanc ergo peculiarem gratiam internam & excitantem ac præuenientem negabat Pelagius, & pro hac pugnat Augustinus contra illum, & hanc dicit non tantùm iuuare posse, vt de sua gratia dicebat Pelagius, sed dare ipsum posse, quia non tantùm ad faciliùs, sed simpliciter vt possimus salutaria opera facere, necessaria est, sicque dixit Augustinus lib. 1. Retract. cap. 22. in potestate hominis esse mutare in melius voluntatem, sed illam potestatem nullam esse, nisi à Deo detur; & adiungit statim, *præparatur voluntas à Domino, & eo modo dat potestatem*, vnde hanc gratiam internam etiam præuenientem, excitantem, ac præparantem voluntatem solet Augustinus vocare generali nomine auxilij gratiæ, vt lib. præcedenti notatum est, & similiter ex lib. 2. de peccator. merit. cap. 17. vbi ait Deum iuuare homines per suam excitantem gratiam, licèt sæpe ipsi per libertatem suam non iuuentur, idémque sumitur ex dicto cap. 47. de grat. Christi, & ex Fulgentio de Incarnat. & grat. cap. 17.

Nomine auxilij gratiæ S. Aug. intelligit gratiam internā præuenientem, excitantem, & præparantem.

Denique de hac interna gratia dicit Augustinus in locis allegatis, efficere in nobis velle, sperare, amare, &c. non quia semper hæc in nobis efficaciter operetur, neque quia existimauerit numquam dari, nisi quando hos effectus in nobis consequitur; non enim ignorauit Augustinus sæpe hominem excitari interiùs diuino Spiritu, ipsum verò hominem proprio spiritu interdum deficere, vt ipsemet ait in Enchirid. cap. 64. Dicit ergo gratiam illam internam operari in nobis velle, vel quia ad hunc finem datur, & de se illum semper operatur, vel è conuerso, quia quoties nos talia bona facimus in virtute & efficacia talis gratiæ illa præstamus, noluit tamen Augustinus in locis suprà citatis specialiter constringere Pelagium, vt hanc gratiam confiteretur non solùm de se effectricem bonæ voluntatis, sed etiam efficientem bonam voluntatem & actionem, quoties illa in homine inuenitur, vt hoc modo integram vim gratiæ, eiusque necessitatem & efficacitatem contra Pelagium explicaret, expressiúsque illi contradiceret, quatenus putabat gratiam dantem & efficientem in nobis ipsum velle esse contrariam libertati, vel etiam ita loquutus est Augustinus, vt Pelagium non tantùm excitantem, seu prouenientem gratiam, sed etiam cooperantem fateri compelleret, si re ipsa, & non tantùm nomine vellet esse Christianus.

Quomodo gratia interna efficere dicatur in nobis velle, sperare, amare, &c. secundùm August.

Quocirca cùm in vltimis verbis ait Augustinus, eum qui nouit, quid sit faciendum, & non facit, non didicisse à Deo secundùm gratiam, sed secundùm legem in verbo *didicit*, cooperantem gratiam inuoluit. Nam fieri potest, vt aliquis interiùs à Spiritu sancto doceatur quid facere debeat, & quòd per verã gratiam id facere suadeatur, & nihilominus non persuadeatur, neque discat vtique practicè & prudenter ita iudicando, vt consentiat: sic enim intelligendo dictum à Christo, *omnis qui à Patre audiuit, & didicit, venit ad me*, & ita verissimum est omnem illum, qui ita docetur à Spiritu sancto, vt veniat secundùm gratiam à Spiritu sancto didicisse: è conuerso autem non potest generaliter dici eum, qui vocatus non venit, non secundùm gratiam, sed secundùm doctrinam externam vocatum esse, nam multi etiam secundùm gratiam internam & sufficientem vocantur, qui non veniunt, & ita Augustinus dixit primum, quia opportunum erat contra Pelagium: alterum autem in illis locis non negauit, & in aliis apertè docuit, vt declaratum & allegatum est; est verò aliud testimonium Augustini lib. de prædest. Sanct. cap. 8. quòd videri potest dictis contrarium, sed illud in cap. 5. commodiùs explicabimus.

Qui nouit quod est faciendum, & non facit, ex S. Aug. non didicit à Deo, scilicet practicè ita iudicando, vt consentiat.

Capvt IV.

Vtrùm auxilium sufficiens internum in sola gratia excitante consistat, & cum illa conuertatur, seu idem omnino sit.

1. Opinio Neotericorum Theol. affirmans

Aliqui ex modernis Theologis existimant diuisionem gratiæ in sufficientem & efficacem, eamdem esse cum diuisione in gratiam excitantem & adiuuantem, ac subinde gratiam sufficientem eamdem esse cum excitante, adiuuantem verò eamdem cum efficaci, & è conuerso excitantem gratiam per

per se spectatam tantùm esse sufficientem; adiuuantem verò semper esse efficacem. Fundamentum huius sententiæ est, quia Concil. Trident. sufficienter dimisit gratiam excitantem & adiuuantem; ergo sub illis membris comprehendit etiam gratiam sufficientem & efficacem, aliàs diuisio eius non fuisset sufficiens, neque totam diuisi amplitudinem exhausisset: at verò gratia adiuuans semper est est efficax, quia, vt Augustinus dicit, *nemo iuuatur, nisi qui aliquid sponte conatur*, ac proinde actu operatur quod non fit sine gratia efficaci; ergo sufficiens solùm pertinere potest ad gratiam excitantem. Confirmari hoc potest, quia gratia sufficiens est cui resisti potest, sed gratia excitans est huiusmodi, vt docuit Trident. *sess. 6. Can. 4.* imò illi soli resisti potest, nam adiuuans semper est efficax; ergo sola gratia excitans est sufficiens, è conuerso gratia sufficiens in sola gratia excitante cõtinetur. Confirmatur secundò, quia is, qui resistit gratiæ sufficiẽter excitanti, peccat si sit in materia præcepti, vel ei saltem imputatur si sit in materia consilij: ergo ex vi illius auxilij est sufficienter potens; ergo illud auxilium est sufficiens. Denique confirmatur, quia ante primum actum liberum nec præcedit habitus, nec alia gratia quæ det posse, nisi gratia excitans; ergo illa sola sufficienter dat posse; ergo est auxilium sufficiens.

Probatur ex Trid. & S. Aug.

Cõfirmatur duobus argumentis.

2. Aliorũ opinio asserentium gratiã sufficientem esse tantùm intellectus illuminationem.

Imò nonnulli Moderni significant solam gratiam excitantem in intellectu receptam, ipsumque intellectum sufficienter illuminantem, esse gratiam simpliciter sufficientem. quod inde probant, quia illuminatio intellectus gratia excitans est, & illi facilè resisti potest; ergo ad summum esse potest gratia sufficiens. Vt autem solùm sufficiat non requirit motionem voluntatis, quia si motio gratiæ ad voluntatem perueniat, iam est efficax; ergo sufficiens gratia in solo intellectu consistit. Consequentia est clara, & antecedens probatur, quia si voluntas mouetur à Deo, non potest non moueri; ergo non potest illa resistere; ergo iam gratia est efficax. Aliter (& fortasse apparentius,) id suaderi potest, quia excitatio intellectus est etiam excitatio voluntatis; intellectus quidem formaliter, voluntatis autem obiectiuè: ergo in ratione gratiæ excitantis illa sufficit respectu vtriusque potentiæ; nam si voluntas postea iuuetur per adiuuantem gratiam, poterit operari sine alia excitatione; ergo illa sola gratia excitans in intellectu existens est simpliciter gratia sufficiens: nam constituit hominem potentem in actu primo ad operandum, tam per intellectum quàm per voluntatem.

3. Status quæstionis.

Vt autem veram sententiam explicemus, supponimus quæstionem principaliter moueri de auxilio sufficienti proximè, nam remota sufficientia, (vt dixi,) per proportionem & habitudinem ad proximam declaranda est, vt hîc etiam in fine capitis adnotabo. Item sufficientia proxima duplex esse potest: vna simpliciter, quæ collectiuè includit omnia auxilia necessaria ad opus; alia est secundùm quid sufficiens, id est, ex parte vnius, vel alterius potentiæ, sicut capite præcedenti dicebamus externam fidei, vel pœnitentiæ prædicationem posse esse sufficientem in suo genere externæ propositionis obiecti; licèt simpliciter non sufficiat. Hîc ergo de auxilio simpliciter & vndique sufficienti tractamus, consequenter verò etiam auxilium sufficiens, quod est veluti pars alterius, explicabimus.

Gratia sufficiens proximè duplex.

4. Gratia proximè sufficiens requirit excitationem intellectus in eo receptam.

Dico ergo primò. Auxilium proximè sufficiens in primis requirit excitationem intellectus actu à Deo immissam, & in ipso intellectu receptam.

A In hac assertione omnes conueniunt, & est clarissima iuxta principia fidei; quia excitatio, sine qua homo non potest supernaturaliter operari, est simpliciter necessaria ad auxilium sufficiens: sed sine excitatione intellectus non potest homo supernaturaliter operari; ergo illa excitatio est in primis necessaria ad auxilium sufficiens; ergo vt tale auxilium sit proximè sufficiens, necessarium est, vt talis excitatio sit actu immissa à Deo, & in intellectu hominis recepta. Maior probata est latè in cap. 2. & 3. & est nota ex definitione auxilij sufficientis, & ex effectu quasi formali eius, cui est dare posse simpliciter. Minor etiam nota est, quia excitatio intellectus nihil aliud est, quàm illuminatio Spiritus sancti, de qua Concil. Trid.

Probatur assertio.

Excitatio intellectus est illuminatio Spiritus sãcti seu sancta cogitatio.

B & Arausi. docent non posse homines sine illa, sicut oportet, ad salutem operari, vel est idem quod sancta cogitatio, de qua dixit Paulus, *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis*. estque initium bonæ operationis, vt dicit Augustinus de Prædest. sanct. cap. 2. & aliis locis sæpè citatis. Hinc ergo nota est prima illatio, quòd sine gratia excitante intellectum, non potest intelligi auxilium sufficiens. Altera verò consequentia ex declaratione terminorum superiùs facta probata relinquitur; quia tunc dicitur auxilium proximè sufficiens, quando constituit hominem in actu primo proximè potentem ad operandum: excitatio autem non potest constituere intrinsecè & proximè potentem in actu

Gratia proximè sufficiens quæ?

C primo, nisi sit immissa intellectui, eúmque actu immutet; ergo hoc modo necessaria est ad auxilium proximè sufficiens; & hæc ratio idem probat de omni gratia excitante quæ ad actum necessaria fuerit, quia nisi iam sit in homine actu recepta, non constituit illum potentem in actu primo ad operandum, & consequenter talis homo non habebit auxilium proximè sufficiens, sed solùm remotè & in potentia modo suprà explicato, de quo modo habendi auxilium sufficiens infrà latiùs dicemus.

5. Gratia proximè sufficiens requirit etiam excitationem voluntatis eique inhærentem.

Dico secundò. Secundùm legem ordinariam auxilium proximè sufficiens includit etiam excitationem voluntatis ipsi immissam, eique inhærentem, & illam actu & formaliter immutantem.

D Hæc assertio præcipuè probanda ex dictis libro præcedenti, vbi ostendimus hanc gratiam esse ordinariè necessariam ante liberum consensum voluntatis. Nam hîc probatum est auxilium sufficiens integrum, includere auxilium necessarium ad opus, & vt sit proximè sufficiens, supponere hæc præuenientia & excitantia auxilia vt homini collata: ergo in illis includitur excitatio voluntatis. Deinde hoc sentit Concil. Trid. dicto cap. 5. sess. 6. dicens, *Ita vt tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil agat, inspirationem illam recipiens, quippe qui illam abiicere potest.* vbi media illuminatione, quæ ad

Probatur assertio

Ex Concil. Tridentino.

E intellectum spectat, dicit Deum tangere cor, id est, voluntatem ipsam excitare per inspirationem, seu motionem aliquam in illa receptam. Vtrumque ergo requirit ad sufficientem gratiam; quod magis declarauit Concil. Senon. in decret. fidei cap. 15. dicens, *Iuxta sacram Scripturam extendimus liberum arbitrium, vt voluntas humana misericordia preuenientis auxilio suffulta, & interiori quodam & occulto secretioris inspirationis afflatu contacta sese conuertat in Deum, neque tamen tanta gratiæ necessitas libero praiudicat arbitrio, cum illa semper sit in promptu.*

& Senoniẽsi.

Habet eandem doctrinam Augustinus lib. 2. de peccat.

Item ex S. Augustino S. Prospero

peccat.merit.cap.17.& sequentibus,& lib.2.contra duas epistolas Pelagian. cap. 9. quibus locis docet, sine præueniente gratia, quæ & illuminet intellectum, & præparet voluntatem, détque illi suauitatem in bene operando, non posse hominem bonum inchoare; ergo tota illa gratia excitans in sufficienti auxilio includi debet, vt det posse; fusiùs verò id docet & explicat Prosp.lib.2.de vocat.gent.cap.15. aliàs 3. docet gratiam sufficientem omnibus hominibus dati, in cap.autem 26.aliàs 9. exponit varios actus, in quibus hæc gratia consistit, dicens, *dando intellectum, inspirando consilium, córque ipsum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo*, paulo pòst subiungit, *quæ opitulatio per innumeros modos siue occultos, siue manifestos omnibus adhibetur, & quod à multis refutatur, ipsorum est nequitia.* Vtramque ergo excitationem, & intellectus, & voluntatis, requirunt Patres secundùm ordinarium modum iustificandi homines, & integrum sit auxilium quod ad credendum, vel bene operandum datur. Quòd autem illud non transcendat per se rationem sufficientis auxilij, manifestum est, quia potes sæpe non habere effectum: nam Concil. Trident. ait posse res ita resisti vocationi includenti illuminationem, & inspirationem, ac tactum cordis, loquitúrque de potestate resistendi morali & ordinaria, quæ in actum reducitur: & Concil. Senonen. hoc confirmat ex illo Actor. 7. *Vos Spiritui sancto restitistis.* quod verbum non potestatem tantùm, sed actum probat: supponit autem illos habuisse vtramque excitationem, & idem affirmat expresè Prosper.

Probatur ratione.

Et ratio est, quia tale auxilium neque voluntati necessitatem imponit, neque per se & præcisè spectatum habet, vnde semper & infallibiliter voluntatem ad opus inducat, aut determinet, quod in libro sequenti ex professo ostendendum est, nunc verò facilè declaratur occurrendo primo & proprio fundamento secundæ sententiæ, quòd in eo peccat, quòd non distinguit in voluntate motum gratiæ excitantis à libero consensu; cùm tamen motus gratiæ excitantis etiam in voluntate receptus realiter distinctus sit à consensu libero, vt constat ex lib. præcedenti. Quantum verò ad illum motum excitantis gratiæ, verum est fieri non posse, quin voluntas moueatur, quando Deus talem motum inspirat, & similiter quoad eumdem, verum est non posse voluntatẽ resistere, quin à Deo tãgatur, & ideo motus ille est liber, sed necessarius, & quasi motus primo primus, vt suprà dixi. Potest autem voluntas illi resistere non consentiendo illi per liberum motũ, quia nec ab illo necessitatur, neque per se habet connexionem cum illo, quia cùm ille motus sit imperfectus respectu liberi consensus, non est vnde illud per se habeat coniunctum, neque vnde talem vim, aut causalitatem, per se loquendo, recipiat.

Secundæ opinionis primum & proprium peccat, & in quo.

6\. Gratia sufficiens proxima, & integra debet nõ solùm esse oblatum ex parte Dei dantis, sed etiã esse actu datum & receptum ab homine.

Dico tertiò, auxilium sufficiens integrum & proximum requirit vt omne auxilium præueniens, quod à solo Deo dandum est, ex se, & ex sola eius voluntate pendet, non solùm sit oblatum ex parte Dei, sed etiam actu datum, & in homine receptum, hanc assertionem pono propter authores prioris sententiæ, quia præter auxilia excitantia ponunt aliud præueniens, quod non putant esse necessarium ad auxilium sufficiens, vel quia inter adiuuantia auxilia illud enumeratur & auxilium sufficiens ab adiuuantibus auxilij omnino separent, vel quia censent tale esse illud auxilium præueniens, vt semper & per se sit efficax. Nos autem è conuerso probamus in primis assertionem, quia nullum datur auxilium præueniens præter excitantia, vt in lib. 3. probatum est. Sed auxilium sufficiens actu

Probatur assertio.

A includit omnia auxilia excitantia, vt ex præcedentibus assertionibus patet; ergo auxilium sufficiens omnia præuenientia necessariò includit.

Deinde data hypothesi, quòd detur tale auxilium præueniens ab excitantibus distinctum, probatur etiam assertio, quia auxilium sufficiens includit omnia auxilia necessaria ad operationem liberã, vt aliquo modo existentia in libera hominis potestate, vt in c. 2. latè probatum est; ergo etiam tale auxiliũ præueniens, si necessariũ est ad opus, debet esse in potestate hominis, vt opus, vel operis omissio homini libera sit: ergo tale auxilium præueniens datum est homini, ita vt in ipso sit actu receptum cum ipso excitante auxilio, vt per illud operetur si
B velit, & hoc est quod intendimus, vel est illi tantùm oblatum, vt illud possit habere si velit, & sic auxilium illud quod est actu receptum, nondum est proximè sufficiens ad illum actum, ad quem illud auxilium præueniens dicitur esse necessarium, sed tantùm remotè, quia si tale auxilium est præueniens, & à solo Deo fieri debet, dum actu non datur, non potest constitui in potestate hominis, nisi mediante alio actu, quo homo se disponit ad tale auxilium obtinendum, vt cap. 2. ex Concil. Trident. declaraui: ergo auxilium illud, quod supponitur actu, datum est proximè sufficiens ad illam priorem dispositionem, & ita ad illam includit omnia auxilia præuenientia necessaria actu data, & respectu vlterioris actus est tantùm remotè sufficiens;
C ergo in vniuersum auxilium proximè sufficiens includit omnia auxilia præuenientia in ipso homine iam recepta. Auxilium autem remotè sufficiens cum proportione includit illa vt existentia in potestate libera hominis, vt satis explicatum est.

Secundò idem probatur, quia auxilium proximè sufficiens dat integrum posse; ergo dat actu omnia auxilia præuenientia. Antecedens notum est tum ex dictis cap. 2. tum etiam, quia dat potestatem liberam, ideóque imputatur homini si non operetur: consequentia verò probatur, quia auxilium præueniens à solo Deo fit in nobis sine nobis saltem liberè operantibus: ergo comparatum ad actum liberum, propter quem datur formaliter, dat posse, &
D non agere. Probatur consequentia, quia illud auxilium quando actu à Deo datur, prius saltem naturà in nobis recipitur, quàm nos per illud operemur; ergo non dat per se, ac formaliter agere, sed posse agere. Probatur consequentia, quia non dat actum secundum, sed aliquid prius illo, per quod ipse actus secundus fit: ergo datur tamquam actus primus proximus actui secundo, vel tamquam principium eius: ergo dat posse efficere actum secundum. Respondebunt illud auxilium præueniens, quod & distinctum est à toto auxilio excitante, & post illud datur, non separari ab actu secundo, propter quem datur, sed infallibiliter illum inferre, & ideo non dare posse, sed agere. Sed contrà, quia etiam quando actus secundus est necessariò coniunctus cum
E potentia, distinguitur posse ab agere, quia necessaria connexio non confundit actionem cum potestate: semper ergo aliunde habet res vt possit, & aliunde, vt agat, patet in lumine gloriæ quod non separatur à visione, sed infallibiliter ac necessariò infert illam, & nihilominus dat formaliter posse, agere autem consequenter, seu efficienter, nam formaliter agere est ab actione: ergo in præsenti dato, & non concesso, quòd illud præueniens auxilium infallibiliter inferat voluntatis consensum, nihilominus per se & formaliter dat posse, & non agere, nisi subsequenter & effectiuè agendo simul cum voluntate; ergo auxilia quæ procedunt ante hoc vltimum

Gratia proximè sufficiens prius natura in nobis recipi debet, quàm vt per eam operemur.

Occurritur responsioni.

Posse semper distinguitur ab agere.

vltimum præueniens, non dant integrum posse, cùm expectent aliud complementum ipsius posse: ergo sine tali auxilio præueniente, non sunt sufficientia, nam de ratione auxilij proximè sufficientis est, vt includat omne auxilium præueniens necessarium ad opus.

7.

Gratia proximè sufficiens includit etiã gratiam adiuuantem, non vt actu datã, sed vt positam aliquo modo in proxima hominis potestate.

Probatur assertio ex Conc. Trid.

Dico quartò, auxilium proximè sufficiens non includit sola auxilia excitantia, sed etiam aliquo modo adiuuantia, non quidem vt actu data sicut excitantia, sed vt posita in posse aliquo modo in proxima hominis potestate. Hæc assertio ex dictis in cap. 2. probata ferè relinquitur; breuiter tamen potest in generali sumi ex Concil. Trident. sess. 6. can. 3. sic definiente, *Si quis dixerit sine Spiritus sancti inspiratione, atque eius adiutorio hominem posse*, &c. Ergo ex doctrina Concilij non solum auxilium excitans, quod nomine inspirationis intelligitur, sed etiam adiuuans, quod nomine adiutorij significatur, necessarium est vt homo possit operari: sed auxilium simpliciter & collectiuè sufficiens includit omnia auxilia necessaria ad posse, vt satis probatum & explicatum est; ergo tale auxilium sufficiens includit non tantùm excitantia auxilia, sed etiam adiuuantia.

Gratia adiuuans est duplex.

Deinde confirmatur explicando alteram partem, per quam hæc declaratur, quia gratia adiuuans, vt suprà dixi, duplex est, vna per modum principij, alia per modum actionis, & vtraque esse potest vt actu homini data, vel tantùm oblata, vt sit in potestate, vel arbitrio hominis habere illam si velit: auxilium ergo sufficiens non includit necessariò omnem gratiam adiuuantem in actu datam, vt conuincit argumentum alterius opinionis, quia iam non est tantùm sufficiens, sed etiam efficax, quia inuolueret effectum, non enim potest auxilium adiuuans datum per modum actionis separari ab effectu, & ab actione hominis, sine qua non potest intelligi actio adiuuans Dei, quo sensu rectè dixit Augustinus, *Nemo iuuatur nisi qui aliquid spontè conatur*. Igitur auxilium sufficiens vt sic, non includit hoc auxilium iuuans per modum actionis vt actu datum; includit verò illud vt oblatum & positum in hominis potestate, vt conuincit ratio quæ ex dictis cap. 2. desumitur, quia auxilium proximè sufficiens includit aliquo modo omnia necessaria ad operationem: ergo etiam includit auxilium actuale adiuuans, sed non includit actu; ergo saltem in potestate proxima: cur autem hanc potestatem, proximam appellem, ex dictis in fine cap. 2. constat nam quod ibi dixi de concursu diuino, procedit in hac adiuuante gratia, quia vel sunt idem, vel eadem est vtriusque ratio.

Nemo iuuatur, nisi qui aliquid spõte conatur ex S. August. quo sensu.

Probatur assertio ratione.

Et ferè cum eadem proportione loquendum est de gratia adiuuante per modum principij, nam hoc principium interdum potest esse habitus, de quo aliquando includi in gratia sufficienti, dicam cap. sequenti, quia verò non semper necessarium est ad operandum, sed eius actiuitas per aliud genus principij, vel actualis auxilij suppleri potest, ideo necesse vt auxilum sufficiens, quod non supponit habitum, includat aliquid aliud, supplens vicem habitus in ratione adiuuandi potentiam ad operandum: ergo & ex hac parte auxilium sufficiens includit adiuuantem gratiam, non tamen includit illam necessariò vt actu inhærentem homini, quia sæpe talis gratia nihil ponit in homine prius tempore, quàm operetur vt nunc, suppono & in sequentibus probabo. Auxilium autem sufficiens præcedit tempore operationem, imò sine illa existit, quoties est solùm sufficiens; ergo vt sic non includit talem gratiam vt actu datam: necesse est autem vt saltem includat illam vt oblatam & paratam ex parte Dei, propter rationem sæpe factam, quod auxilium sufficiens debet includere aliquo modo omnia necessaria ad opus, quia aliàs non erit in absoluta potestate homini operari per tale auxilium, quia non potest operari sine habitu, vel aliquo principio supplente vicem habitus; ergo si nec habet habitum, nec aliquod principium loco illius actu datum, nec etiam paratum ac positum in hominis potestate, re vera non habet potestatem ad operandum; quia hæc potestas non est innata, loquimur enim de auxilio sufficiente ad actus supernaturales, sed debet extrinsecus prouenire & à Deo dari: non potest autem dari, nisi altero ex illis duobus modis, scilicet vel quia sit homini infusa per habitum, vel aliam rem præuiam inhærentem potentiæ, vel quia Deus paratus sit ad supplendum aliter coëfficientiam habitus. Quis enim alius modus cogitari potest; ergo si nullo ex illis modis hæc gratia adiuuans conferetur, non est in homine potestas ad tales actus, ac proinde nec auxilium sufficiens: ergo gratia sufficiens etiam ex hac parte includit aliquo modo auxilium per modum principij adiuuans.

Auxilium sufficiẽs debet includere aliquo modo omnia necessaria ad opus, alioqui non dicit in absoluta hominis potestate operari.

8.

Auxilium excitans cũ sufficiente non conuertitur.

Vltimò dico auxilium excitans non conuerti cum auxilio sufficienti, quia potest auxilium excitans interdum esse efficax. hæc assertiò pendet ex dicendis in lib. sequenti, & probatio eius ad illum locum pertinet; hîc solùm eam proponimus tum vt distinctio inter auxilium sufficiens & efficax, & similiter inter auxilium excitans & sufficiens intelligatur: tum etiam vt argumentis in principio positis satisfaciamus, quod, suppositis quæ diximus, non erit difficile.

9.

Soluuntur argumenta initio posita.

Ad primum respondetur.

Ad primum ergo de diuisione auxilij in excitans & adiuuans, sumptum ex Concil. Trident. respondemus negando consequentiam, qua infertur auxilium sufficiens contineri sub altero membrorum, quæ ponit Concilium, vel cum illo conuerti, quia singula mẽbra præsentis diuisionis possunt vtrumque membrum à Concilio positum ex parte comprehendere, vt ostensum est; quo circa illo argumento solùm probatur auxilium sufficiens non includere alia auxilia, nisi vel excitantia, vel adiuuantia, quia re vera non dantur alia, non tamen inde sequitur vel auxilium sufficiens includi in solis excitantibus, vel efficax in solis adiuuantibus, quia hæc diuisio, quam nunc tractamus, longè diuersa est ab illa, nam illa datur de auxiliis secundùm intrinsecam rationem eorum, hæc datur de auxiliis secundùm modum connexionis, quam habent cum effectu libero per illos intento. Vnde in priori partitione auxilium excitans & adiuuans sigillatim & diuisum (vt sic dicam,) spectantur secundùm id, quod vnumquodque eorum per se & proximè confert libero arbitrio. In hac verò partitione considerantur collectiuè, vel quatenus ad sufficientiam, vel quatenus ad efficaciam operandi liberum actum, necesse est tam auxilium excitans, quàm adiuuans concurrere. Vnde cùm in illo argumento additur non posse adiuuans auxilium esse tantùm sufficiens in suo ordine. Respondemus esse verum de toto auxilio adiuuante actu dato, & per modum actionis, non verò de adiuuante, vel dato per modum principij tantùm, vel oblato, & posito in manu hominis quo ad actuale adiutorium.

Gratiæ adiuuanti datæ per modum principij, vel oblatæ per modum concursus potest resisti.

Vnde ad primam confirmationem respondetur, non solùm gratiæ excitanti, sed etiam adiuuanti datæ per modum principij, vel oblatæ per modum concursus, & actionis resisti posse, vt nunc suppono, & in lib. sequenti ostendam. Ad confirmationem secundam dicimus, auxilia excitantia

externa

externa simul cum internis, si non secum afferant auxilia adiuuantia, vel actu data, vel sufficienter oblata, ita vt sit in potestate hominis illa habere, si voluerit, non sufficere vt homini possit ad peccatum imputari, quòd talibus excitationibus non vtatur, vt satis probatum est: quia verò secundùm ordinariam legem, & debitam prouidentiam vnum auxilium non detur sine alio altero ex dictis modis, ideo peccat qui sufficienter excitatus vocationi repugnat contra aliquod praeceptum.

Quod adiuuat per modum principij physici, non semper est homini inhærens. Ad tertiam confirmationem respondetur etiam gratiam adiuuantem per modum principij, dare suo modo posse, vt ex dictis in præcedenti libro notum est. Nec oportet, id quod adiuuat per B modum principij physici semper esse homini inhærens, vt in præcedenti libro tetigi, & probaui, sed potest Deus ipse vt paratus ad cooperandum homini esse principium in actu primo adiuuans. Argumenta allata in quo peccent? Vnde in his argumentis, vt sæpe notaui suprà, sæpe in eo peccatur quòd non distinguitur inter auxilium adiuuans in actu secundo, vel in actu primo, nec vt actu datum, vel vt oblatum, & positum in hominis potestate. Et hinc soluitur secūdum. Et ex eodem defectu procedit argumentum secundum positum cap. 1. in principio, quod hîc solutum relinquitur. Denique argumenta illa non probant, omne auxilium excitans esse tantùm sufficiens, quia licèt auxilium excitans distinguatur ab adiuuante, & sine illo non consequatur effectum, tamen tale esse potest, vt infallibiliter secum afferat auxilium adiuuans, & ita esse potest efficax, vt lib. sequenti ex professo tractabitur.

CAPVT V.

Vtrùm gratia sufficiens sit tantùm actualis, vel etiam habitualem includat.

1. Ratio dubitandi. HOc dubium petitur in primo argumento, in primo capite relicto, quia sufficiens dat posse, vt proximè diximus: in superioribus autem dictum est, habitum infusum dare posse operari supernaturalem actum; ergo habitus est propriè gratia sufficiens. In contrarium verò est, quia multis datur auxilium sufficiens, quibus non datur habitus, vel priusquam illis detur habitus, vt patet in infidelibus, qui habitum fidei non habent, & consequenter nullum infusum habent, quia habitus fidei est primus inter infusos. Et tamen illi habent auxilium sufficiens, vt infrà dicemus; ergo habitus nec est auxilium sufficiens, nec ad illum requiritur. Secundò gratia sufficiens continetur sub genere auxilij; at verò habitus non est auxilium, nam auxilium dicit actualem motionem; ergo. Tertiò etiamsi supponatur, habitus ille indiget actuali motione vt operetur; ergo non ipse habitus, sed motio est auxilium sufficiens.

2. Explicantur termini. In hoc puncto parua est in re difficultas, & ideo vt tollatur controuersia de verbis, suppono in primis, hîc non esse sermonem de quacumque gratia sufficiente ad salutem, vel ad remissionem peccati, sed ad vitam æternam consequendam, A sic enim gratia habitualis sine operatione potest interdum esse sufficiens: vt patet in paruulis. Agimus ergo de gratia sufficiente ad bene moraliter & supernaturaliter operandum, nam propria auxilia gratiæ ad operationem dantur. Sic ergo auxilium sufficiens duobus modis dicitur, vt sæpe animaduerti. Primò, vt in aliqua operatione determinata & speciali sufficit, secundò quasi collectiuè, vt includunt omnia necessaria, quibus homo sit simpliciter ac moraliter potens ad eliciendum supernaturalem actum. Priori modo habitus charitatis dicitur principium sufficiens ad eliciendum actum amoris Dei, & lumen gloriæ est principium sufficiens ad videndum vtique in ratione proximæ virtutis ex parte potentiæ ad agendum. Neutrum autem est sufficiens absolutè, & in omni genere; nam intellectus informatus lumine, licèt sit potens ex parte sua, non est tamen absolutè sufficiens ad videndum, nisi habeat speciem, vel essentiam Dei per modum speciei coniunctam. Sicut visus corporeus est sufficiens ad videndum in ratione principij remoti proximi, & potentiæ vitalis, non tamen absolutè, nisi habeat speciem; & ideo sufficientia non simpliciter consistit in vno tantùm auxilio, vel principio, sed collectionem plurium requirit. Imò si loquamur de sufficientia quæ physicè & moraliter proxima sit, non solùm requirit colle- C ctionem omnium principiorum per se requisitorum ad operandum: vt ignis non est simpliciter sufficiens ad calefaciendum rem distantem, ita manentem, nec sol ad illuminandum cubiculum vndique clausum, & sic de aliis; ergo sufficientia simpliciter includit omnia, & quasi collectiua est, & ita nunc de illa loquimur: quia illa est necessaria, vt homo & simpliciter & absolutè sit potens ad agendum, ita vt actus sit in libertate eius, eique imputetur si non faciat, vt videbimus. Sufficientia physica & moraliter proxima, quid requirat.

3. Duobus modis actus supernaturales à nobis possunt elici: scilicet connaturaliter, & præternaturaliter. Deinde obseruo ex supradictis dupliciter fieri posse à nobis actus supernaturales, scilicet connaturali modo, & per principium intrinse- D cum in nobis permanens, vel præternaturali modo, vt sic dicam, præuia tantùm motione primi agentis subleuantis potentiam ad operandum supernaturaliter sine habitu sibi inhærente. Nam de priori modo multa dicta sunt in lib. 4. ex quibus satis constat, quomodo ille modus supernaturaliter sit possibilis, & ordinarius in hominibus fidelibus, & iusti ratione habituum infusorum, qui in illis sunt, & quomodo dicatur connaturalis, non quidem respectu potentiæ secundùm se spectat, sed respectu habitus infusi. Et inde intelligitur cur alterum modum vocemus præternaturalem, non solùm quia supernaturalis est respectu potentiæ, sed etiam quia non habet dictum modum con- E naturalitatis, & quòd hic etiam modus sit possibilis in lib. 4. & 5. & in materia de visione beata dictum à nobis est, & sumitur ex Concil. Trid. sess. 14. cap. 4. dicente contritionem imperfectam esse donum Dei, & Spiritus sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantùm mouentis. Imò etiam de prima contritione perfecta infrà ostendemus, non elici ab habitu, sed etiam esse à Spiritu sancto mouente. Patet ex Concilio Trident.

4. Habitus infusus est His ergo positis dicendum in primis est respectu actuum supernaturalium, vt connaturali modo fiant, habitum esse principium

principium necessarium & sufficiens, sed non absolutè, ad actus supernaturales connaturaliter edendos. Probatur assertio.

cipium necessarium, & in suo ordine sufficiens, non tamen esse absolutè & simpliciter auxilium sufficiens, licèt aliquo modo dici possit in illo includi. Assertio est facilis quoad omnes partes. Nā in primis licèt habitus infusus non sit simpliciter necessarius ad agendum supernaturaliter, est tamen necessarius ad connaturaliter agendum, quia vox illa *connaturaliter* quasi relatiua est, & dicit respectum ad internum principium permanens. Deinde clarum est ex dictis suprà, habitum infusum in suo genere esse principium sufficiens, id est, in ratione principij dantis voluntati, vel intellectui internam virtutem agendi, vt in 4. lib. declaratum est, quia in eo genere vnus habitus sufficit ad proprium actum, est enim in suo genere perfectus, & plures fingere esset superuacaneum, & contra perfectionem talium virtutum, & eadem ratione posset in infinitum procedi, vt rectè argumentatur D. Thomas d. q. 109. art. 6. & docet in art. 9. & 10. Sic enim inuenitur sufficientia in habitu; nihilominus tamen verum est, non sufficere habitum in ratione auxilij, seu adiutorij diuini, quia habitus indiget actuali auxilio diuino ad operandum, tum ex parte intellectus, seu obiecti, vt excitetur mens ad bene vtendum infuso habitu: tum ex parte principij, seu ipsius habitus & potentiæ quæ operari non potest sine actuali concursu Dei eiusdem ordinis cum operatione, vt ex libro superiori constat. Igitur solus habitus præcisè sumptus non potest dici auxilium absolutè sufficiens, & quasi collectiuè, vt declaraui. Poterit tamen dici vnum ex requisitis ad auxilium sufficiens integrum & totale (vt sic dicam,) respectu talis modi operandi vtique connaturaliter, vt satis declaratum est.

D. Thom.

Habitus indigere actuali Dei auxilio.

Est tamen vnum ex requisitis ad auxilium sufficiens totale.

5\. Sine habitu actus supernaturales possunt fieri per auxilia Dei actualia præternaturaliter. Probatur assertio.

Deinde dicendum est, vt actus supernaturales absolutè fieri possint, saltem præternaturaliter in sensu declarato, habitus non computari in auxilio sufficienti, sed absque illis per auxilia actualia dari posse, & frequentissimè dari. Hæc etiam assertio perspicua est: nam ad hunc modum efficiendi hos actus non est necessarius habitus, qui sit principium illorum, vt declaratum, & probatum est: ergo sine habitu potest dari potentiæ adiutorium sufficiens ad tales actus eliciendos, quia ad auxilium sufficiens solùm requiruntur ea quæ ad efficiendum actum simpliciter necessaria sunt. Item sine habitu datur auxilium efficax ad efficiendos actus supernaturales dicto modo, quia nullus actus supernaturalis haberi potest sine auxilio efficaci, vt libro sequenti dicemus, & sæpe tales actus fiunt, & non ex habitu: ergo datur tunc ad illos auxilium efficax; ergo & sufficiens, prout in efficaci includitur: ergo etiam poterit dari solum auxilium sufficiens quod non consequatur effectum, quia est contingens ex libertate arbitrij, vt auxilio sufficienti resistat. Hinc rectè concluditur auxilium sufficiens quod datur ad supernaturales actus hoc modo efficiendos in solis auxiliis actualibus consistere; nec contra hoc procedit ratio dubitandi in principio posita, quia licèt habitus det posse, non est tamen necessarius simpliciter ad illud posse, sed solùm ad posse tali modo, scilicet connaturaliter, absolutè verò illud posse per alia auxilia à Deo suppletur; & ideo ad alium modum agendi potest esse auxilium sufficiens sine habitu.

Respons. ad rationem dubitandi.

Ex argumentis verò superiori loco positis, primum probat hāc posteriorem assertionem: tertium verò probat secundam partem superioris asser-

A tionis, vt facile consideranti patebit. Secundum autem facit vim tantùm in voce auxilij, quæ videtur motionem actualem significare. Veruntamen, vt suprà dixi, etiam potest sumi pro quocūque Dei adiutorio, siue detur per motionem, siue per habitum, siue quocumque alio modo, & hoc modo dicimus habitum interdum includi in auxilio, vel, vt tollatur vocis ambiguitas, in adiutorio, vel gratia sufficienti ad certum modum operandi; quia verò in præsenti præcipuè agimus de actuali gratia, ideo in sequentibus rigorosè loquemur de auxilio sufficienti ad operandum, secluso habitu, de cuius efficientia in lib. 4. satis dictum est. B Quomodo autem efficientia eius suppleatur quando potentia sine illo operatur, in lib. 4. explicatum est; nunc ergo de auxiliis actualibus agemus.

Vox, auxilij, sumitur pro quocumque Dei adiutorio, seu gratia sufficiente.

Denique hinc facile satisfit primo argumento in præcedenti capite posito, in quo petebatur, quódnam sit diuisum superioris diuisionis, in quo in primis interrogari potest, an sit auxilium externum, vel internum, in quo dicendum est diuisionem maximè dari de auxiliis internis, quia tam ad sufficientiam, quàm efficaciam gratiæ in primis necessaria sunt, & ad vtrumque possunt interdum satis esse, quæ omnia ex dictis satis probata sunt; quia verò secundùm ordinariam C prouidentiam etiam externa auxilia desiderantur, ideo diuisionem ita intelligendo dicendum est in diuiso vtraque auxilia externa & interna quasi collectiuè comprehendi.

Diuisio gratiæ in sufficientem & efficacem comprehendit auxilia tam interna, quàm externa.

Deinde potest inquiri, an in diuisione illa actuale, vel habituale auxilium diuidatur: dicendum est autem si intelligatur diuisio de auxiliis sufficientibus, vel necessariis ad quemcumque modum operandi, sic nec solùm actuale adiutorium, nec tantùm habituale ibi diuidi, sed ab vtroque abstrahere, & vtrumque includi posse. Nam si membra sumantur collectiuè, vt re vera sumi debent, etiam diuisum debet esse quid collectiuum, vt sit membris proportionatum: ideóque in illo D quatenus colligit multa, includuntur actualis & habitualis gratia: abstrahit tamen à collectione includente vtramque, vel alteram tantùm, quia interdum poterit auxilium sufficiens, imò etiam efficax vtramque gratiam actualem & habitualem inuoluere, interdum in solis actualibus auxiliis consistere potest, quamuis nunquam possit per solos habitus compleri, vt in secundo argumento in secundo membro eius satis probatur. Quod verò in primo membro dicitur, auxilia actualia sola non posse sufficere, ad operandum simpliciter, falsum est, nec inde fit habitus esse superfluos, quia ad modum connaturaliter agendi neE cessarij sunt, & hoc est satis. Quod denique in tertio membro obiicitur de paruulis baptizatis, non est ad rem, quia licèt illi habeant gratiam sufficientem, imò & efficacem (si ita licet loqui,) ad salutem consequendam, si in ea ætate moriantur, non tamen habent auxilium sufficiens ad operandum, quia pro tunc non sunt capaces operationis, hîc autem de auxiliis ad operandum loquimur, vt dixi.

Falsum est auxilia sola actualia non posse ad operandum sufficere.

Paruuli baptizati habent gratiam sufficientem, & efficacem, si ea ætate moriantur, ad salutem consequendam, non ad operationē.

Tandem inquiri potest, an diuidatur ibi auxilium excitans, vel adiuuans, de quo in sequenti capite dicemus.

Capvt

Capvt VI.

An auxilium aliquod verè sufficiens sit ex se inefficax, vel vnde id habeat, quando tale esse contingit.

QVoniam dictum est, auxilium sufficiens, vt distinguatur ab efficaci, quasi priuatiuè illi opponi, ideoque in re ipsa inefficax inueniri, ideo explicandum est, vnde habeat hanc inefficaciam, & inde etiam constabit, quid illa sit? solùm autem potest hæc inefficacia prouenire vel ex natura auxilij, ac proinde ex parte Dei, vel parte hominis, & liberi arbitrij eius: inter hæc igitur tantùm quæstio versatur. Oportet autem supponere sermonem esse de auxilio proximè sufficienti, id est, quod ad potestatem agendi proximè sufficit, modo superiùs explicato. Nam si tantum remotè auxilium dicatur sufficiens, tunc adhuc expectatur aliud maius auxilium præueniens, vt fiat proximè sufficiens, & quamdiu hoc non obtinetur, prius erit inefficax ex defectu vlterioris auxilij, poteritque illa inefficacia homini imputari, quia per prius auxilium non fecit id quod proximè poterat vt maius auxilium obtineret. Et ita in auxilio remotè sufficienti facile explicatur inefficacia consistens in defectu auxilij complet, vt sit proximè sufficiens. Et similiter facilè intelligitur, quomodo non in Deum, sed in hominem refundatur. Hîc autem agimus de auxilio, quod per se est proximè sufficiens in ratione excitantis & adiuuantis in actu primo, & nihilominus illum effectum non consequitur, propter quem proximè datur.

1. Status quæstionis.

2. Prior sententia docet inefficaciam gratiæ sufficientis, pendere partim ex natura ipsius gratiæ suffic. partim ex Deo eam dante.

Dixerunt ergo aliqui, quantumuis auxilium sit proximè sufficiens, nihilominus præcisè spectatum esse de se inefficax, nisi illi addatur aliud, à quo efficaciam accipiat, ideóque ex intrinseca limitatione eius prouenire, vt effectum, propter quem datur, non faciat, quia nimirum deest illi maius auxilium præueniens, sine quo nunquam ex solo auxilio sufficienti præcisè spectato sequitur opus. Vnde fit vt talis inefficacia in Deum ipsum refundatur, saltem negatiuè, seu indirectè quatenus Deus ex se non vult illud peculiare auxilium præstare, sine quo auxilium sufficiens effectum consequi repugnat. Atque ita hæc inefficacia partim est ex natura auxilij sufficientis, quatenus ex se illam habet, nec dat facere, sed tantùm posse; partim ex Deo, quia suo arbitrio vult tantùm dare auxilium sufficiens, & non efficax.

Fundamentũ eius sententiæ & probatio.

Fundamentum huius sententiæ sumitur à contrario, quia auxilium efficax de se & natura sua est efficax, & est necessarium ad operandum; ergo auxilium sufficiens de se est inefficax, vt illum assequatur effectum. Probatur consequentia, quia auxilium sufficiens hîc sumitur vt præcisum & separatum in re ipsa ab efficaci; ergo sic solitariè sumptum de se est inefficax, quia deest illi auxilium necessarium ad efficaciam, & confirmatur primò, quia si affirmatio est causa adæquata affirmationis, negatio est causa negationis, sed auxilium de se efficax est vltima ratio adæquata actualis efficientiæ voluntatis, & auxilij sufficientis; ergo carentia eius est adæquata ratio, ob quam auxilium sufficiens manet inefficax; auxilium enim sufficiens integrè subsistit sine efficaci, & ex natura sua illud secum non affert, neque præbet viam, aut vires ad obtinendum illud, quia iam non esset auxilium proximè sufficiens, sed remotè vt explicaui; ergo de se est inefficax, quia nisi aliunde accipiat efficaciam, nunquam illam habebit; & hoc est esse de se inefficax. Confirmatur secundò à signo, nam auxilium sufficiens tantùm nunquam omnino habet effectum, & hoc est adeò infallibile, vt nunquam deficiat; ergo signum est tale auxilium de se habere hanc inefficaciam, nam causa quæ nunquam infallibiliter consequitur effectum, meritò censetur ad talem effectum ab intrinseco insufficiens.

Confirmatur.

3. Authores huius sententiæ non vno modo explicant radicē illius inefficaciæ.

Hæc sententia videtur posse tribui auctoribus opinantibus auxilium efficax esse etiam præuium, seu præueniens, esséque de se efficax ac physicè prædeterminans voluntate ac necessarium ad operandum. Nam ex hoc principio sequitur altera assertio de auxilio sufficiente, vt explicatum est. Nihilominus tamen multi ex his authoribus, licèt concedant auxilium sufficiens de se non esse efficax, nihilominus non audent dicere primam rationem, ob quam tale auxilium in re manet tantùm sufficiens, & inefficax, esse solam Dei voluntatem, sed homini esse tribuendum quod difficulter cum priori fundamento conciliatur, vt hîc, & latiùs in sequenti libro videbimus.

Alij verò non dubitant, in Dei voluntatem & prouidentiam tamquam in primam radicem reuocare, quod auxilium sufficiens ita detur, vt inefficax maneat in his, in quibus non operatur, quia auxilium de se efficax est necessarium ad opus, & Deus sua voluntate dat illud cui vult, & negat illud cui vult, iuxta illud, *Non est volentis, nec currentis, sed Dei miserentis*; cùm enim Deus sit supremus Dominus suorum auxiliorum, potest illa distribuere sicut vult, & nemini facit iniuriam, & videntur hi Doctores quoad hanc partem consequenter loqui, quia auxilium de se efficax est præuium & necessarium: non potest autem homini illo carenti imputari, quòd ei non fuerit datum, quia sine illo nihil facere potuit, quo illud obtineret, vt infrà pressiùs vrgebimus. Addo verò, licèt auxilium efficax non sit de se tale, sed in vocatione congruâ consistat, nihilominus posse videri soli Deo attribuendum esse, quòd homo non recipiat vocationem congruam, ac subinde quòd eius vocatio sit tantùm sufficiens, & non efficax. Probatur, quia cui Deus præbet primam vocationem congruam, sua sola voluntate donat, quia non potest homo illam mereri, vt infrà ostendemus; ergo cui non donat illam, etiam sua voluntate non donat, ergo hoc modo Deus est causa inefficacis auxilij. Prima consequentia probatur, tum rationibus factis, quò si affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis, tum quia cùm vocatio antecedat libertatem hominis, non potest homo esse in causa, quòd talis, vel talis sit. Tum denique, quia illa distributio vocationum prouenit ex sola dispositione diuinæ prouidentiæ, nam Deus quosdam sola sua libertate prælegit efficaciter ad gloriam, vel ad fidem, vel ad pœnitentiam; alios non elegit, & ideo prioribus dat vocationem quæ habeat effectum in eis: posterioribus autem dat vocationem

Quomodo Deus dicatur ab aliis esse causa inefficaciæ, si neget congruā vocationem.

tionem quæ nunquam habeat effectum; ergo tam efficacia vocationis, quàm inefficacia in Deum tanquam in primam radicem & causam refundi debet.

4. Probatur ex S. Aug. variis locis.

Potest in huius sententiæ confirmationem adduci Augustinus dicta q. 2. ad Simplician. circa medium, vbi expendens Christi verba, *Multi sunt vocati, pauci verò electi*, &c. ait, *Vt quamuis multi vno modo vocati sint, tamen quia omnes non vno modo affecti sunt, illi soli sequantur vocationem, quia ei capiendæ reperiuntur idonei. Et illud non minus verum sit, non est volentis, nec currentis, sed miserentis est Dei, qui hoc modo vocauit, quomodo erat aptum eis qui sequuti sunt vocationem.* Et statim adiungit, (quod ad præsentem rem spectat,) idem ferè de non electis dicens, *Ad alios autem vocatio quidem peruenit, sed quia talis fuit, qua moueri non possent, vt eam capere apti essent, vocati quidem dicere potuerunt, sed non electi, & non iam similiter verum est, igitur non miserentis Dei, sed volentis atque currentis est hominis, quia non potest effectus misericordiæ Dei esse in potestate hominis, vt frustrà ille misereatur si homo nolit. Quia si vellet etiam ipsorum misereri, posset ita vocare quomodo illis aptum esset, & vt mouerentur, & intelligerent, & sequerentur.* In quo discursu vtrumque refert in diuinam voluntatem, nimirum, vel efficaciter, vel inefficaciter vocare, & hunc discursum ferè vsque ad finem quæstionis prosequitur.

Est præterea de eadem re difficillimus locus apud Augustinum lib. de Prædest. Sanct. cap. 8. vbi de auxilio efficaci dicit esse gratiam secretam. *Quæ occultè humanis cordibus diuina largitate tribuitur, & à nullo duro corde respuitur, ideo enim tribuitur vt cordis duritia penitus auferatur.* & statim subiungit, *Deum ita docere filios promissionis, id est, electos, quos præparauit ad gloriam*; alios verò non ita docere, *Cur* (inquit) *non omnes docet, vt veniant ad Christum, nisi quia omnes, quos docet, misericordia docet, quos autem non docet, iudicio non docet, quoniam cuius vult miseretur, & quem vult indurat.* Ergo ex Dei ordinatione prouenit gratiæ inefficacia in his, qui per illam non mouentur, imò (quod difficillius est) indicat inferiùs aliquos tantùm exteriùs vocari, & ideo inefficaciter vocari, quia Deus internam gratiam non præbet. *Cùm igitur* (ait) *Euangelium prædicatur, quidam credunt, quidam non credunt, sed qui credunt, Prædicatore forinsecus insonante, intus à Patre audiunt, atque discunt: qui autem non credunt, foris audiunt, intus non audiunt, nec discunt.* Ergo hinc habet vocatio quòd sit inefficax; ergo id habet ex Deo negante internum auxilium.

Tertiò est similis locus apud eumdem Augustinum lib. de bonor. perseuer. cap. 14. vbi de Tyris & Sidoniis, *Relecti sunt* (vtique in massa perditionis) *qui etiam credere potuissent, si mira illa Christi signa vidissent; sed quoniam vt crederent, non erat eis datum, etiam vnde crederent, erat negatum.* Vbi apertè sentit, sicut Deus ex libera suæ prouidentiæ dispositione, quosdam elegit, ita sua voluntate quibusdam dare gratiam efficacem, aliis eam negare, de quibus ait, *Si Dei altiori iudicio à perditionis massa non sunt gratia prædestinatione discreti, nec ipsa eis adhibentur, vel dicta diuina, vel facta, per quæ possent credere, si audirent vtique talia, & viderent*; ergo ex eadem Dei voluntate prouenit, vt in aliis non electis vocatio sit tantùm sufficiens, & non efficax.

5. Nihilominus dicendum est primò inefficaciam sufficientis auxilij nullo modo posse in Deum refundi, nec illi vt causæ, nedum vt primæ radici attribui: sed prima & vnica ratio huius inefficientiæ est voluntas humana. Probatur ex Scriptura, in qua hæc inefficacia non Deo, sed homini tribuitur, Actor. 7. *Dura ceruice, & incircumcisis cordibus vos semper Spiritui sancto restitistis*: atque interiùs vocanti, & sufficienter inspiranti, & adiuuanti, quantum est ex se, vt rectè Catholici Scriptores contra Caluinum ponderarunt, & suprà diximus; sicut enim Paulus alibi dixit, *neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus*, ita enim resistere voci Prædicatoris exteriùs sonanti, nisi per illam vocem Spiritus sanctus vocaret, non esset Spiritui sancto resistere, etsi vocatio illa non esset interior de se sufficiens, illi cooperari non esset duritia cordis, sed in potentia, vnde neque esset resistentia. Quando ergo vocationi internæ & sufficienti Spiritus sancti non consentitur, tunc Spiritui sancto resistitur; ergo talis resistentia tantum abest, vt possit Spiritui sancto attribui, quod potiùs sit illi iniuriosa, & contraria: vocatio autem sufficiens non fit inefficax, nisi per hanc resistentiam; ergo inefficacia auxilij sufficientis nullo modo potest Spiritui sancto attribui, sed est potiùs illi contraria.

Inefficacia gratiæ sufficientis non pendet à Deo, sed à voluntate humana, vt à prima radice. Probatur essentia ex S. Scriptura.

Et eodem modo probant veritatem hanc alia testimonia huic similia, vt est illud Matth. 23. *Quoties volui congregrare filios tuos, & noluisti*; & illud Isai. 5. *Quid amplius facere debui vineæ meæ, & non feci.* Nam profectò si Deus ipse author esset inefficaciæ auxilij, non solùm facere omisisset aliquid debitum, sed etiam faceret aliquid indebitum, nam fuisset causa, ob quam vinea fructum non dedisset, nulla enim maior causa sterilitatis eius esse potest, quàm inefficacia auxilij. idem probant verba illa Oseæ 13. *Perditio tua Israel ex te, tantummodo in me auxilium tuum.* Nam perditio hominis in eo maximè posita est, quòd gratiam Dei euacuat, & Spiritum extinguit, eius auxilio non vtendo, quod est illud inefficax reddere; ergo hæc inefficacia hominis ab ipso est, non à Deo, à quo solum auxilium prouenit, inefficacia autem non est auxilium, sed potiùs dici posset defectus auxilij, si à Deo proueniret. Denique hoc confirmant illa testimonia, in quibus dicitur Deus hominum salutem velle, 1. Timoth. 2. Et illa in quibus dicit Deus, se nolle mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur & viuat, *Ezech.* 18 & 33. Nam cum inefficacia auxilij neque digna potentia, neque vita, aut salus animæ subsistere potest; si ergo Deus procuraret homini auxiliorum sufficientium inefficaciam, proculdubio hominis salutem velle, aut desiderare fingeret.

Inefficacia gratiæ sufficientis oritur ex resistentia voluntatis non consentientis Spiritui sancto.

In quo posita sit perditio hominis.

6. Secundò probatur eadem veritas ex Augustino, nam in dicta q. 2. ad Simplician. ita de Esau loquitur. *Noluit Esau, & non cucurrit, sed etsi voluisset, & cucurrisset, Dei adiutorio peruenisset, qui ei etiam velle & currere præstando vocaret, nisi vocatione contempta reprobus fieret.* vbi in solam Esau voluntatem causam reuocat, ob quam vocatio illa non operata est velle & currere, quod est vocationem esse efficacem, quia nimirum illam contempsit, & eodem modo in lib. 83. q. 68. dicit de Pharaone fuisse vocatum vtique sufficienter, & quia *vocationi obtemperare noluit*, pœnam obdurationis meruisse. Et de vocatis ad Cœnam Luc. 4. *Non omnes qui vocati sunt venire voluerunt, nec illi qui venerunt, volue-*

Probatur ex S. Aug. in Esau.

In Pharaone.

venire possunt, nisi vocarentur. In eis ergo qui non venerunt, ex sententia Augustini vocatio inefficax facta est, solùm quia vocati venire noluerunt, vnde generaliter subiungit, *Neque illi sibi debent tribuere, qui venerunt, quia vocati venerunt, neque illi, qui noluerunt venire, debent alteri tribuere, sed tantùm sibi, quoniam vt venirent vocati, erat in libera eorum voluntate.* Si ergo alteri non possunt tribuere, multo minus Deo. Tertiò expressum & egregium Augustini testimonium lib. 2. de peccat. merit. cap. 17. vbi priùs quærit, *Cùm voluntate humana, gratia adiuuante diuina, sine peccato in hac vita homo esse posset, cur non sit?* Et subiungit, *Possem facillimè & veracissimè respondere, quia nolunt.* Postea verò quærens causam cur nolint, duas reddit, ignorantiam nempe, & infirmitatem, & subiungit. *Vt autem innotescat quod latebat, & suaue fiat, quod non delectabat, gratia Dei est, qua hominum adiuuat voluntatem, qua vt non adiuuemur, in ipsis itidem causa est, non in Deo.* Quartò in lib. de grat. & lib. arbitr. cap. 2. reprehendit eos, *qui etiam de ipso Deo se excusare conantur.* Et contra eos abiicit illud Iacob. 1. *Deus neminem tentat,* & illud Prouerb. 19. *Insipientia viri violat vias eius, Deum autem causatur in corde suo.* Si autem carentia efficaciæ auxilij in Deum, vt in primam causam refundi posset, profectò magna ratione possent homines excusari apud Deum de ipso Deo. Denique hoc optimè confirmat idem Augustinus epist. 15. dicens, *Deum indurare aliquos non impertiendo misericordiam.* & adiungit, *Quibus eam non impertitur, neque digni sunt, neque merentur, ac potiùs vt non impertiatur, hoc digni sunt, hoc non merentur.* Consentit huic doctrinæ & tanquam Augustinianam defendit Prosper ad obiectiones Vicent. cap. 7. ad obiectiones Gallor. ad 7.

Homo in hac vita sine peccato esse non potest, quia non vult, & cur nolit, duæ sunt ex eodē Aug. causæ, *Ignorantia & infirmitas.*

7. Tertiò potest eadem veritas rationibus confirmari, duas enim habet partes, vnam negatiuam, quòd talis inefficacia non sit Deo tribuenda, alteram affirmatiuam, quòd homini imputetur, & vna sequitur ex alia. Vnde prima ratio sit, quia reddere vacuam effectu Dei vocationem, in his quæ sint ad salutem necessaria, seu quādo nos vocat ad implēda præcepta, non fit sine peccato, aut sine auersione hominis à Deo, sed auersio hominis non potest Deo tanquam authori tribui; ergo neque inefficacia sufficientis gratiæ potest illi tribui. Cōsequētia euidens est. Maior etiam nota est ex Scripturis allegatis. Cùm enim Stephanus Iudæos reprehendebat, quòd Spiritui sancto restitissent, grauissimæ culpæ illos arguebat, & idem confirmat diuinæ sapientiæ comminatio Prouerb. 1. *Quia vocaui & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret, despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis, ego verò in interitu vestro ridebo.* Et ideo etiam Christus Dominus Iudæis dixit Ioan. 15. *Si non venissem, &c. nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* vtique infidelitatis, vt exponit Augustinus, & ratio est clara, quia auxilium sufficiens non fit inefficax, nisi non cooperando illi, sed qui non operatur: seu resistit, vel non respondet vocationi in materia necessaria & præcepta, eo ipso non implet præceptum; ergo illa resistentia non fit sine graui culpa: sicut ergo grauis culpa non potest Deo imputari, ita nec inefficacia auxilij. Vnde meritò dixit Augustinus lib. 2. de peccat. merit. cap. 5. *Si à Deo auertimur, nostrum est, & tunc secundùm carnem sapimus, &c. Conuersos ergo Deus adiuuat, auersos deserit,* & cap. 18. *Quòd a Deo nos auertimus, nostrum est, &c.* &

Probatur rationibus prima pars.

Inefficacia gratiæ sufficientis non potest esse sine peccato in materia præcepti.

Confirmatur authorit. SS. August. & Prosperi.

A Prosper ad cap. Gallor. in 7. cùm dixisset *multos priùs a Deo apostatare, & in sua auersione desinere,* subiungit, *sed horum lapsum Deo tribuere immodicæ prauitatis est.*

Imò addo non solùm in materia præcepti, sed etiam in materia consilij resistere diuinæ inspirationi, & auxilio diuino sufficienti, illudque inefficax reddere, nunquam esse ex Deo, sed ex homine. Ratio est, quia licèt illa resistentia liberi arbitrij, per quam tale auxilium redditur inefficax, interdū non sit peccatum, semper est defectus quidam, & imperfectio virtutis, ideóque non potest in Deum refundi. Item, quia quoties Deus præbet auxilium proximè sufficiens ad aliquod bonum propositū, B vel actum ipsius hominis, procedit ex voluntate Dei saltem antecedente, quā verè & non fictè cupit vt homo habeat talem actum; ergo non potest ipse Deus esse radix & causa resistentiæ hominis, quia hoc repugnat cum illa Dei voluntate si vera sit, & non ficta. Nam velle quantum ex se est vt actus fiat, & alioqui impendire cooperationem hominis, vel ex propria voluntate esse causam eius, repugnantia sunt. Item quia si vocatio est verè sufficiens, confert homini, & in eius potestate & arbitrio constituit, quidquid necessarium est ad efficiendum actum, ad quem tale auxilium dicitur sufficiens; ergo fieri non potest vt per Deū ipsum stet, quominus talem actum efficiat, quia C hoc apertè repugnat cum auxilij sufficientia ex parte Dei. Atque hæ rationes concludunt vniuersaliter, & in quacumque materia, non posse inefficaciam auxilij alioqui sufficientis ex parte Dei, ipsimet Deo tanquam primæ radici, aut veræ causæ attribui. Repugnat enim talis prouidētiæ modus, vel cum diuina voluntate, vel cum constantia, & immutabilitate voluntatis eius, ac subinde cum eius sapientia, & erga homines charitate.

Inefficacia eadem in materia cōsilij non est sine aliquo defectu.

Deus non potest esse radix, & causa huius inefficaciæ, seu resistentiæ.

Atque hinc concluditur altera pars, nimirum solum hominem & infirmam ac fragilem volūtatem eius esse propriam causam inefficaciæ sufficientis auxilij. Probatur primò, quia nulla causa creata, vt Dæmon, cœlum, appetitus inferior, hominis sua- D sio, vel alia similis, potest hominem cogere, seu necessitate ad non respondendum vocationi, quando illa sufficiens est, vt suppono; ergo ex sola extrinseca libertate hominis recipientis oritur ille defectus, quia Deus non vult illi inferre necessitatem, nec erat conueniens, quia destrueretur meritum, & humanus operandi modus, & alioqui voluntas ipsa creata deficiens est; illi ergo debet tribui defectus cooperandi gratiæ, non Deo. Item hoc euidentiùs probatur, quoties in hac resistētia, seu dissensu à vocatione peccatum interuenit, quia propria causa culpæ, hominis est arbitrium: ergo quoties inefficacia auxilij ex culpa hominis nascitur, illi tribuenda est, non alteri. Hoc item generaliter probat ratio de sufficientia auxilij, nam si homini E datur auxilium sufficiens ex parte Dei, quale à nobis explicatum est, per nullam causam extrinsecam potest efficaciter impediri, quia licèt fortè instet tentatio, si auxilium Dei in eo tempore & in ea opportunitate, in qua datur, est simpliciter sufficiens, consequenter de se potens est ad vincendam omnem tentationem: ergo quòd homo succumbat, & inefficax reddat tale auxilium, illi soli tribuendum est.

8. Probatur secunda pars assertionis.

Et hoc satis confirmant adducta testimonia, quibus addi potest egregium Augustini testimonium lib. 3. de lib. arb. cap. 16. dicentis, *Ex eo quod non accepit, nullus est reus, ex eo verò quod non facit, quod debet, iustè reus est: debet autem si accepit*

Cōfirmatur ex S August.

Quomodo intelligi debeat illud Dei apud Isaiam, *Quid est, quod debui vltra facere vineæ meæ, & non feci ei?*

rum ponderator, Deum quidem nihil ex his, quæ debet facere, omittere, nec ex his quæ date debet, aliquid denegare; nihilominus tamen negare aliquod auxilium quod nemini debet, etiamsi absque illo opus fieri nunquam possit. Sed hoc dictorum verborum vim non euacuat. Nam in primis licèt Deus absolutè non debeat alicui auxilia sua, si tamen vult hominem ita obligare ad fructum faciendum, vt excusationem non habeat, si non ferat, debet omnino aliquo modo ex dictis illi dare omnia auxilia necessaria, nullo dempto. Deinde Cyrillus lib. 1. in Isai. sic legit hæc verba, *Quid faciam vineæ meæ quod non fecerim ei.* vbi ablato nomine debiti declaratur, nihil ex parte Dei debuisse quod ad ferendum fructum esset necessarium, quod sic exponit Cyrillus. *Quid boni illis defuit, vt inutiles fierent? Si enim rerũ ad vsum, & vtilitatem necessariarum quippiam à me plantaueram fortè prætermissum fuerit, causæ nihil dicam, neque pœnam exigam; quid enim faciam (inquit) quod non feci? Cum verò rebus ei vtilibus plenam, nulliúsque rei indignam fecerim, &c. si nullius rei indignam, profectò neque alicuius auxilij omnino necessarij.* Vnde Chrysostomus eadem verba expendens homil. 12. in Matth. Idipsum (inquit) hoc est considerandum in loco, quid scilicet oportuerit fieri quod à Deo factum posse negari, & Athanas. de Passion. & Cruc. Domini, non longè à principio, eundem sensum indicans ponderat illam particulam *adhuc*, quam dicit indicare diuinam longanimitatem, bonitatem & tolerantiam, & glossa ordinar. dicit nihil defuisse ex parte Dei, & D. Thomas ibidem ait contulisse Deum vineæ omnia beneficia necessaria ad ferendos vuarum fructus, & ideo illos expectasse.

9. Eadem ratio moralis fundata est in ratione naturali.

Hæc autẽ moralis ratio quam ex Scriptura deprompsimus, in ratione etiam naturali suprà tacta fundata est, quia ostendimus sine auxilio sufficiente modò à nobis explicato non constitui operationem in libera hominis potestate, seu in tali potestate, qua possit liberè vti cùm non habeat in sua potestate aliquid necessarium ad talem vsum: imputatio autem ad culpam supponit hanc libertatem. Quis enim homini imputet, quòd non videat, licèt oculos habeat, si non esset in potestate eius habere lucem; aut quomodo potest alicui habenti vires & pedes, ad ambulandum culpæ attribui quòd nõ ambulet, si habet pedes ita ligatos vt compedes auferre non possit: sicut ergo iusta accusatio (vt ita dicam) supponit libertatem quæ nõ est circa supernaturalia opera sine auxilio sufficiẽti pleno, ita non deest legitima accusatio quandiu auxilium sufficiens non habetur. Et hac ratione ignorantia inuincibilis inducit legitimam excusationem, quia non est in potestate hominis, nec eius voluntate illam depellere. Eadem autem ratio de quacumque alia carentia rei, vel conditionis necessariæ ad operandum, si non est in manu hominis illã non carere, seu (quod idem est) rem illam obtinere, & cõfirmatur, & declaratur vlteriùs, quia

Confirmatur.

homini non operanti vel imputatur carentia potestatis, vel carentia operationis, aut honestatis alicuius. Non primum, per se, & proximè loquendo, tum quia à nobis per se non præcipitur posse, sed agere, tum quia habere potestatem ad actus supernaturales non est nostræ libertatis, sed diuini muneris. Dico autem *per se, & proximè*, quia interdum carentia potestatis potest homini imputari, quia ponit impedimentum vocationi, per quam incipit potestas dari: tunc au[illegible] homini defectus alie[illegible] honestæ operationis, seu

A peccatum aliquod, ratione cuius caret tali potestate, & ita per se primò carentia operationis debitæ est, quæ imputatur; ergo homini iam vocato non imputatur defectus potestatis, sed defectus debiti vsus gratiæ: ergo hic vsus debet esse omnino in hominis potestate; ergo omnia necessaria ad vsum debent constitui in hominis potestate, vt auxiliũ illi datum ante operationem sufficiens censeatur.

Denique doctrina hæc desumpta est ex Augustino q. 2. lib. 1. ad Simpl. vbi priùs generatim dicit. *Opus est velle, & currere, non enim frustrà dicitur,* & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, *& sic currite vt comprehendatis.* & postea de Esau subiungit, *Noluit ergo Esau, & non cucurrit, sed etsi voluisset, & cucurrisset, Dei adiutorio præuenisset, qui etiã ei velle & currere vocando præstaret, nisi, vocatione contempta, reprobus fieret.* In his enim verbis supponit Augustinus habuisse Esau auxilium sufficiens, & per illud habuisse potestatem non remotam, sed proximam, nec tantùm physicam, sed moralem, & liberam, per quam & velle & currere erat sibi concessum, nisi vocationem cõtemneret; ergo ex sententia Augustini auxilium sufficiens, quod satis sit vt homini imputetur ad culpam, non venire, imò & non peruenire, tale esse debet, vt ipsum velle & currere ratione talis auxilij sit in hominis potestate & voluntate; ergo necessarium est, vt per tale auxilium omnia necessaria ad volendum sint in hominis potestate & voluntate. Hoc ipsum sentit Augustinus, vbicumque *auxilium* istud *sufficiẽs* explicat per conditionalem illam locutionem, dicens, per sufficiens auxilium dari homini vt operari possit, si velit. Sic explicat gratiam datam Adæ lib. de corrept. & grat. cap. 11. dicens, *tale fuisse adiutorium datum Adamo, quod desereret, si vellet, & in quo permaneret, si vellet,* & in cap. 12 ait in volũtate hominis fuisse positum, & cum adiutorio Dei, sine quo perseuerare non posset, manere si vellet; ergo illa cõditionalis, *operari si velit*, sit possibilis, & re vera per auxilium sufficiens; ergo per tale auxilium ponitur in voluntate hominis, quidquid est necessarium ad volendum. Nam si aliquid necessarium ad volendum non est in eius potestate, quia nec illi datur, nec offertur sub ea saltẽ conditione si velit, profectò non potest dici, ipsum velle esse in eius libera potestate; essetque verbis ludere & illudere hominem, si ei dicatur posse, si velit, si aliàs non est in potestate & libertate eius obtinere aliquid ita necessarium vt velit, vt repugnet, sine illo ipsum velle in rerũ natura cõstitui.

10. Eadem ratio probatur ex Augustino.

Locutio illa, *operari si velit*, fit, & reipsa est possibilis per gratiam sufficientem.

11. Respondetur propositis per gratiã sufficientẽ.

Ad primam ergo difficultatem in principio positam, quæ distinctionem auxilij sufficientis ab efficaci petebat, respondetur, non distingui per hoc quòd sufficiens sola auxilia excitantia, efficax verò adiuuantia, seu cooperantia includat, vtrumque enim vtraque complectitur auxilia, vt de efficaci notum est, & infrà dicetur, & de sufficienti ostensum est capite precedẽti. Differũt ergo in modo postulandi, seu includendi cooperãtem gratiam, seu concomitantia auxilia. Auxilium enim sufficiens, si sit proximum, includit omnia præuenientia auxilia actu recepta, non minus quàm auxilium efficax, & ita in illis auxiliis conuenire possũt, imò & esse aliquo modo æqualia, vt postea dicemus. Differũt autẽ, quia sufficiens auxilium habet auxilium cõcomitans tãtùm oblatũ ex parte Dei, & positum in voluntate operantis; in re verò ipsa sine illo subsistit & inuenitur, & hanc separationem in conceptu suo includit, qua[illegible] auxilium sufficiens. Auxilium autem efficax etiam auxilium concomitans in

1. Per distinctionẽ gratiæ sufficientis & efficacis, in modo includendi cõcomitantia, & cooperãtia auxilia.

A, B, C, D, E

in re ipsa datum, & actu positum, vel talem habitudinem ad illud, vt ab illo nunquam separetur. Vnde autem hoc proueniat, postea tractabimus.

2. *Per distinctionem vtriusque eiusdem gratiæ, ratione vltimi actus, seu operationis actualis.*

Ad secundam difficultatem, in qua tangitur alia differentia vulgaris, quòd auxilium sufficiens dat posse, efficax autem dat velle, seu operari, differentiam sano modo intellectam, esse veram. Dico autem sano modo intellectam, quia seruata proportione etiam auxilium efficax dat posse coniunctum cum actu, & auxilium sufficiens suo modo dat velle operari, tum quia licèt in effectu non conferat velle operari, constituit illud in potestate & voluntate operantis, si velit vt ex Augustino explicuimus. Tum etiam, quia tale auxilium ex se & intentione Dei, datur homini, non tantùm, vt possit, sed etiam vt faciat, nulla enim potestas datur propter se, sed propter actum, etsi potestas sit sufficiens, data potestate, datur actus, quantum est ex parte dantis potestatem, & similiter si potestas sit libera, actus etiam constituitur in voluntate recipientis potestatem, ideóque omnia requisita ad actum in eiusdem constituuntur potestate & voluntate; differentia ergo, & verus sensus est, quòd auxilium sufficiens ita dat potestatem cum omnibus requisitis ex parte Dei ad operandum, vt non secum afferat operationem, aut voluntatem actualem, & ideo dicitur dare posse, non quia de se non det etiam agere, sed quia profectò illud non præstat. Auxilium autem efficax dat potestatem actu influentem, & operantem, & ideo ratione vltimi actus dicitur dare ac velle, & operari, vel permanere, seu perseuerare, & similia. Et simili modo si vocatio sit efficax, dicetur facere vt velimus, quia infallibiliter secum affert consensum: vocatio autem sufficiens tantùm de se etiam facit vt velimus, nam ad hoc sufficienter inducit, in re tamen non assequitur, quod intendit, & ideo dicitur potius dare vt possimus, quàm facere vt velimus, vtrique simpliciter, & absolutè, nam cum illo addito *de se*, etiam id potest & debet admitti.

Gratia sufficiens quo pacto det posse & agere.

3. *Per rationem, quâ fit, vt gratia sufficiens non operetur actu.*

In tertia verò difficultate petitur, vnde habeat auxilium sufficiens vt actu non operetur, & ita sit inefficax, & è conuerso vnde habeat auxilium efficax vt infallibiliter effectum consequatur. Sed de primo puncto dicemus in sequenti capite; de secundo verò in sequenti libro. Nunc solùm dicimus posito auxilio sufficienti prout à nobis explicatum est, à sola quidem libertate arbitrij prouenire vt non operetur, quòd autem operetur, non prouenire à sola libertate, sed vt per gratiam adiuta; quod tamen adiutorium alteri non defuisset, nisi restitisset: hæc autem multa declaratione indigent, quæ paulatim tradenda sunt.

12. *Respondetur fundamento cõtrariæ sententiæ, dari cum gratia sufficiente concursum concomitantem ad operationem necessarium. Quotuplex ille sit concursus.*

Ad fundamentum denique contrariæ sententiæ dicimus in primis cum auxilio sufficienti dari aliquo modo concursum concomitantem gratiæ ad operationem necessarium. Hic autem concursus duobus modis dari potest, vno modo in se, seu in actu secundo, & sic repugnat dari sine ipsa actuali operatione, quia in re non distinguitur ab actione causæ secundæ, vt superiori libro visum est, ideóque concursus gratiæ sic præstitus numquam separatur ab auxilio efficaci. Alio ergo modo potest dari hic concursus quasi in actu primo non inhærente homini, sed assistente, quia nimirum Deus ipse, qui potest solus illum concursum in exercitio præstare, intimè adest voluntati iam excitatæ & vocatæ, & de se paratus est ad concur- A rendum cum illa, si per ipsam non steterit, & hoc satis est, vt voluntas simpliciter possit & habeat omnia requisita in sua potestate, quia quod per alium possumus, cuius adiutorium paratissimum est, si illud suscipere volumus, verissimè & propriissimè possumus. Cùm autem instatur, quia hìc concursus debet incipere ab ipso Deo. Respondemus ex parte Dei incipere debere ab ipso, nec posse ab alio, quàm à sua voluntate trahi ad concurrendum; illam tamen Dei voluntatem iam esse paratam, & per illam esse quasi applicatam, & expositam potentiam Dei, vt simul cum homine influat, ipso etiam homine suum opus inchoante. Quapropter ad obtinendum à Deo hunc simultaneum concursum, non est necessaria aliqua B præuia hominis operatio, sed solùm simultanea cooperatio.

13. *Discrimen inter auxiliũ præueniens, & simultaneum, seu concomitans.*

Vnde est habendum præ oculis discrimen inter auxilium præueniens, in quo Deus solus sine homine operari incipit, aliquid in homine faciendo, quod non facit homo: & auxilium simultaneum, & concursum merè concomitantem. Nam auxilium præueniens si ad opus hominis sit necessarium, & non sit iam datum ad extra, (vt ita dicam,) nec in homine receptum, non potest offerri & esse ita paratum ex parte Dei, vt sit etiam immediatè positum in voluntate hominis per illud operari, sed tantùm potest constitui mediatè in hominis potestate, id est, vel mediante aliquo alio actu, qui sit in eius potestate, quem si C fecerit, infallibiliter ei dabitur tale auxilium, vel saltem media carentia alicuius impedimẽti, quòd liberè possit homo non ponere non peccando. Ratio est illa, quæ in fundamento contrariæ sententiæ facta est, quia cùm illud auxilium debeat incipere à solo Deo, si non absolutè datur, sed sub conditione offeratur, si homo aliquid faciat, necesse est, vt id quod ab homine exigitur ad obtinendum actu illud auxilium, non sit faciendum ab homine cum illo eodem auxilio, quia illud debet à solo Deo inchoari, vt supponitur: ergo debet aliquis alius actus, ad quem non sit necessarium illud præuium auxilium, vel carentia praui actus, à quo etiam possit homo liberè abstinere, D sine eodem auxilio, quia impossibile est postulare ab homine dispositionem ad obtinendum præueniens auxilium, quæ sit ipsemet actus, qui sine illo præuio auxilio fieri non potest, vt in lib. sequenti latiùs ostendemus.

Hìc autem non agimus de præueniente auxilio, dicimus enim auxilium sufficiens si sit proximè sufficiens & completum includere omnia auxilia præuenientia, non tantùm oblata, sed actu data; nam si aliquod est tantum oblatum, aliud auxilium datum, non erit proximè sufficiens ad illum actum, ad quem aliud præueniens auxilium offertur, sed poterit esse tantùm sufficiens E remotè, mediante scilicet alio actu orationis, v.g. vel alterius dispositionis necessariæ ad obtinendum nouum auxilium, ad quam dispositionem præstandam, prius auxilium erit proximè sufficiens, & includit omnia auxilia præuenientia ad illum necessaria actu iam data, vt satis declaratum est & probatum. At verò concursus concomitans eo ipso quòd est sufficienter oblatus ex parte Dei, est immediatè in hominis potestate, quia non indiget homo alio actu, vt illum à Deo obtineat, quia ad illũ actum esset necessarius alius concursus, & sic procederetur in infinitũ; sed solũ necessariũ est, vt homo liberè prębeat influxum ex parte sua necessariũ ad actũ; nam tũc eo ipso Deus influ-

influit ex vi præcedentis voluntatis, qua suum influxum homini obtulit. Et ratio est, quia in hoc influxu & concursu nihil Deus solus operatur in homine, quod non etiam faciat homo, nec è conuerso, sed in causando simul omnino incipiat; ideóque optimè potest concursus Dei offerri homini, si velit Deo cooperari ad illum met actum, ad quem concursus Dei paratus est.

Quod verò vltimo loco addebatur de prædefinitione, aut prædefinitione voluntatis Dei, ad rem præsentem non pertinet, quia quidquid sit de modo, quo hi actus sint in Deo respectu actuum humanorum & liberorum, illi non pertinent ad auxilia gratiæ necessaria ad operandum, sed ad modum quo Deus tamquam primus author gratiæ efficit, vel prouidet talia auxilia, de quo modo licèt alibi copiosè diximus, aliqua in libro sequenti attingemus. Nunc autem solum dicimus auxilium sufficiens, etiamsi non procedat ex voluntate Dei absolutè præfinientе actum hominis, debere esse tale, quale illud descripsimus, vt sit verè sufficiens, imò etiam addimus quoties actus, propter quem datur auxilium sufficiens, non est prædefinitus, aliqua ex parte ipsi homini posse attribui, vt in materia de prædestinatione latiùs tractatur, & ex dicendis in sequenti capite declarabitur.

14. Denique hinc solutum manet tertium argumentum in capite primo relictum, quod petebat quo modo illa duo membra inter se distinguantur, vel opponantur; dicendum est enim distingui tamquam includens & inclusum, & quasi priuatiuè opponi. Declaratur, quia gratia sufficiens dat vires sufficientes voluntati, vt cum Augustino loquamur; gratia verò efficax dat vires efficacissimas: vires autem efficaces etiam sunt sufficientes; ergo includit efficax totum id quod est quasi positiuum in sufficiente, & addit infallibilem connexionem cum operatione, quam non includit sufficiens; ergo ob rationem priorem rectè dicuntur distingui vt includens & inclusum: posteriori autem ratione gratia sufficiens quandam priuationem includit, propter quam potest dici inefficax, ac subinde priuatiuè opponi efficaci, & hinc obiter intelliguntur duo, vnum est diuisionem hanc esse sufficientem, quia per membra immediatè posita traditur. Aliud est, propter hanc diuisionem non multiplicari gratias actuales, vel habituales suprà enumeratas, sed easdem explicari cum diuersis habitudinibus ad actualem operationem, vt declaratum est, & hæc sufficere videntur ad simplicem quamdam diuisionis explicationem, nam profundior illius comprehensio ex singulorum membrorum pleniori intelligentia pendet: superest ergo vt ea quæ specialiter ad gratiam sufficientem pertinent, in reliqua parte huius libri prosequamur.

Gratia efficax distinguitur à sufficiẽte tãquam includens ab incluso, additque infallibilem connexionẽ cũ operatione.

Et ob id etiã priuatiuè opponuntur.

Capvt III.

Vtrùm auxilium sufficiens sit verum auxilium gratiæ internæ distinctum à lege, reuelatione, & doctrina.

1. IN hoc capite præcipuè notandus & refellendus est error Caluini, dicentis nullum esse ve-

Caluini er-

A rum gratiæ interioris auxilium, præter auxilium efficax, quale ab ipso ponitur inducens necessitatem, & tollens libertatem; ideóque omnia loca Scripturæ, in quibus reprehenduntur homines, qui gratiæ Dei resistunt, interpretabatur de gratia externæ doctrinæ per Scripturam, vel per prædicationem verbi Dei, ita refert... in id Act. 7. *Vos Spiritui sancto restitistis*, dicens contaminasse Caluinum locum illum asserens eos resistere Spiritui sancto, qui eum in Propheris loquentem contumaciter reiiciunt, quia non de internis reuelationibus & inspirationibus, sed de externo ministerio eiusdem verba intelligenda esse accuratè monebat. Vnde planè conuincitur solam ex-

Ror negantis gratiæ interioris auxilium,

B teriorem doctrinam satis esse putasse ad auxilium sufficiens, cùm illi resistere censeatur esse culpabile & reprehensione dignum, in quo errore videtur Caluinus Pelagio consentire, quo ad sufficientem gratiam, licèt inefficaci in alio extremo illi contrarius sit, vt postea videbimus. Pelagius enim per solam gratiam prædicationis, doctrinæ, promissionis & exempli dicebat sufficienter iuuari possibilitatem naturæ, vt homo possit benè operari, & sanctificari, si velit. Vltra hanc verò gratiam non postulabat alias gratias ad volendum & operandum cum effectu; nam nisus libertatis sufficere putabat, vnde fundamenentum eius erat, quia proposito obiecto sufficienti voluntas potest circa illud operari si velit; ergo illa propositio obiecti sufficiens per reuelationem, vel alia externa

Pelagii error solas externas gratias postulantis.

C media sufficientia est etiam sufficiens gratiæ auxilium vt homo conuertatur, si velit. Caluinus autem cum gratiam efficacem ad bonum efficiendum cum voluntate requirat, non video quo fundamento dicere potuerit externam doctrinam esse sufficiens auxilium cui resistere peccatum sit, vnde potiùs credidisse videtur non esse de ratione peccati actualis vt vitari possit, quia putauit non posse liberum arbitrium internæ motioni Spiritus sancti resistere, inde intulit eum qui resistit à Spiritus sancto interiùs non moueri, sed tantùm exteriùs vocari, & nihilominus peccare.

D Sunt quæ apud Augustinum in lib. 1. de grat. Christi nonnulla loca, in quibus nisi attentè legatur, videtur, impugnando Pelagium, in hanc sententiam inclinare, cùm enim Pelagius diceret Deum per gratiam suam iuuare nostrum posse, id est, per legem & doctrinam quam Pelagius nomine gratiæ intelligebat. Augustinus vrget illum vt illam gratiam fateatur quæ dat velle & facere, quæ est gratia efficax, & ita inter has nullam aliam sufficientem agnoscere videtur, vnde cap. 10. sic inquit, *Nos eam gratiam volumus iste aliquando fateatur qua futura gloriæ magnitudo non solùm promittitur, verùm etiam creditur & speratur, nec solùm reuelatur sapientia, verùm etiam amatur, nec suadetur solùm omne quod*

Idem nomine gratiæ intelligit legẽ vt doctrinam.

Videtur fauere S. Aug.

E *bonum est, verùm etiam & persuadetur.* In quibus verbis apertè loquitur de gratia efficaci, quâ vocati veniunt, & quia audiunt, credunt & suasi persuadentur, vnde id confirmat verbis Christi Ioan. 6. *Nemo venit ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum*; &, *Nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo.* quæ testimonia frequentissimè idem Augustinus de gratia efficaci interpretatur, & de illa concludit in eodem capite, *Hanc debet Pelagius gratiam confiteri si vult non solùm vocari, verùm etiam esse Christianus.* Sentit ergo Augustinus omnem gratiam suadentem, & non persuadentem; vocantem, & non trahentem non

transcendere legis & doctrinæ rationem, & nihilominùs esse gratiam sufficientem, quia vltra illam non agnoscit nisi efficacem, & inde concluditur gratiam sufficientem tantùm esse externam, qualem Pelagius fatebatur.

Vnde cap. 13. vt distinguat propriam gratiam internam ab ea, quam ponebat Pelagius, sic inquit, *Hæc gratia, si doctrina dicenda est, certè sic dicatur, vt altiùs & interiùs eam Deus cum ineffabili suauitate credatur infundere: non solùm per eos, qui plantant & rigant intrinsecus, sed etiam per se ipsum, qui incrementum suum ministrat occultus*, &c. Hæc autem gratia profectò efficax est, ideóque de illa subiungit. *Sic docet Deus eos, qui secundùm propositum vocati sunt simul donans, & quid agant scire, & quod sciunt agere.* Videtur autem Augustinus de interna gratia & efficaci tamquam de æquipollentibus, & quæ mutuò conuertantur, loqui. quod magis insinuat inferiùs, dicens: Qui autem nouit quid est quod fieri debeat & non facit, nondum à Deo didicit secundùm gratiam, sed secundùm legem, non secundùm spiritum, sed secundùm litteram. Ergo, secundùm Augustinum, omnis qui non operatur ex gratia, non recipit internæ gratiæ spiritum, & tamen negari non potest, quin multi non cooperantes gratiæ, sufficiens gratiæ auxilium recipiant; ergo gratia sufficiens non includit interiorem gratiam.

Ac denique cap. 14. de hoc docendi modo quo per gratiam docet Deus, ait non rectè dici aliquem audiuisse, & didicisse sibi esse veniendum, & non facere quod didicit; sic enim ait, sicut Veritas loquitur, omnis, qui didicit, venit, quisquis non venit, profectò non didicit. Vnde nos possumus è contrario colligere, omnem illum, qui licèt audierit, & aliquo modo didicerit, esse veniendum, non venit, non audiuisse eo modo quo gratia interna docet, sed eo tantùm modo quo exterior doctrina suadet, & tamen multi sic non venientes habent auxilium sufficiens: ergo auxilium sufficiens non includit interiorem gratiam, seu doctrinam. Vnde ibidem concludit. *Ac per hoc quando Deus docet non per legis litteram, sed per Spiritus gratiam, ita docet, vt quod quisque didicerit, non tantùm cognoscendo videat, sed etiam volendo appetat, agendóque perficiat.* Ergo, teste Augustino, gratia qua Deus interiùs docet, semper est efficax; ergo è conuerso gratia sufficiens non docet interiùs, sed tantùm per legem & doctrinam: sunt pleraque alia loca in libris Augustini non parum difficilia quæ hanc partem confirmare videntur, illa tamen commodius in cap. 6. tractabo.

2. Contraria sententia & vera asserit gratiam sufficientem includere internam gratiam præter externam. Duobus modis Deus potest dare gratiam sufficientem.

His verò non obstantibus, dicendum est gratiam sufficientem necessariò includere interiorem gratiam præter externam, & in ea principaliter consistere, vt hæc assertio probetur: explicatur priùs supponendo duobus modis posse Deum mouere, seu auxilium sufficiens præbere homini in ordine ad aliquem actum pietatis, scilicet, vel aliquo medio externo signo, seu obiecto vel merè interiùs immutando potentias, iuxta Augustini doctrinam lib. 1. ad Simplic. q. 2. & lib. de bono perseu. cap. 14. quando ergo Deus hoc posteriori modo præbet auxilium, clarè videtur tale auxilium internum esse. Verum tamen ille modus rarus est, & extra ordinariam legem significatam à Paulo ad Romanos 10. dicente, *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi*, vbi de verbo externo loquitur, vt alia verba declarant,

A *Quomodo audiunt sine prædicante: quomodo autem prædicabunt, nisi mittantur, &c.* Auxilium ergo externæ prædicationis & suasionis, necessarium quidem est ex lege ordinaria, & ad gratiam Dei spectat, vt lib. 3. cap. 1. dixi, & ita sub auxilio sufficiente integro & completo regulariter includitur, quia, vt dixi, illa est ordinaria via trahendi homines ad salutem, sed quia per se non est satis, ideo dicimus inde posse in illa consistere auxilium sufficiens simpliciter & collectiuè, licèt in suo vtrique doctrinæ, vel propositionis obiecti sufficientiam suam habere possit.

Quid per motionem externã intelligatur.

In quo vlteriùs attentè considerandum est, sub hoc auxilio externo non intelligi tantùm motionem illam externam, quæ ad sensus per-B uenit, sed etiam illam, quæ in mente fit per conceptus, vel affectus quos illa externa obiecta & eorum phantasmata possunt in mente naturaliter causare; non est enim dubium quin sonante voce Prædicatoris in intellectu fiat naturaliter species earum rerum, quæ oriuntur, & per illas species naturali etiam virtute possint formari aliquot conceptus rerum & rationum, quæ proponuntur, atque etiam excitari aliqui motus desiderij, timoris, &c. isti enim motus pertinent ad gratiam, quia ex beneficio gratuito, & supernaturali prouidentia dicunt originem, & ita secundùm modum & habitudinem, gratiæ quædam sunt, etiam si aliàs in substantia sua motus naturales sunt.

Præter motionem externam requiritur interna ad auxilium sufficiens ex S. August.

C Dicimus verò tales actus sub gratia externa comprehendi, quia cum illa sunt naturaliter connexi, & moraliter tanquam vnum censentur, & de hac tota gratia externa intelligimus non satis esse ad sufficiens auxilium, sed necessarium esse specialem illuminationem internam, & inspirationem, vt apertè docet Augustinus lib. de grat. Christi, cap. 13. & ideo gratiam propriam vocationis occultam vocat Augustinus in lib. 1. ad Simplic. q. 2. & Psalm. 87. ait, *Minus occulta Dei gratia est, qua hominum mentes quodammodo reuiuiscunt, vt possint à quibuslibet eius ministris præcepta veritatis audire.* & infrà, *quantumlibet existant excellentes verbi Prædicatores, & veritatis, etiam per miracula sua fortes, tanquam magni* D *medici agunt cum hominibus si mortui sint, & tua gratia non reuixerunt? nunquid mortuis facies mirabilia, aut medici exsuscitabunt, & hi quos excitabant, confitebuntur tibi?* & sæpè in hoc sensu expendit verba Pauli 1. Corinth. 3. *Neque qui plantat est aliquid, &c.* vt videre licet in locis citatis, & infrà etiam tractandis. In hoc ergo sensu internam gratiam vltra externam ad auxilium sufficiens necessariam esse dicimus. Quocirca etiam in priori & extraordinario modo vocandi hominem ad fidem merè interiùs in mente oportet distinguere reuelationem, quatenus solùm pertinet ad sufficientem obiecti propositionem ab auxilio, quo adiuuatur potentia ad cre-E dendum, vel amandum, nam sola reuelatio pertinet ad doctrinam, & de se non satis est vt potentia eleuetur, & iuuetur ad operandum sicut oportet, sed necessaria est peculiaris quædam motio Spiritus sancti, quæ potentias ipsas dirigat, vel alliciat, & hanc necessitatem per internam gratiam in conclusione intelligimus.

3. Probatur assertio. 10. Ex ipsa ra-

Sic igitur declarata conclusio probatur ex ipsa ratione, & nomine auxilij sufficiẽtis & effectibus eius. Nam de ratione huius auxilij est, vt det homini potestatem operandi actus pietatis, ita vt ad illam potestatem nihil illi desit, vt ipsum

tione,& nomine auxilij sufficientis.

nomen sufficientis auxilij præ se fert, inde fit vt homini habenti tale auxilium sufficiens, imputetur non operari per illud; quare simpliciter est potens liberâ & integrâ potestate ad sic operandum. Sed homo habens auxilia externa non est potens per se ad operandam salutem, sine auxilio interno; ergo auxilium merè externum sine interno non potest esse, nec dici sufficiens. Consequentia cum maiori de se patent. Minor autem in toto lib. 3. ostensa est contra Pelagium, eámque præcipuè intendit Augustinus in dicto lib. de grat. Christi,& aliis contra Pelagium. Vnde confirmatur, quia si alicui daretur auxilium externæ prædicationis verbi Dei, aut exempli sanctæ vitæ Christi, aut promissionum, aut comminationum, & interiùs nullum daretur gratiæ auxilium, non posset ei imputari si non conuerteretur ad fidem, vel pœnitentiam, quia re vera non posset, quia talis homo non habet auxilium simpliciter & proximè sufficiens ad suam conuersionem, seu ad fidem, vel pœnitentiam agendam. Vnde si quis dicat fieri posse vt ei non detur actu auxilium internum, quia ipse ponit impedimentum, Deum autem paratum esse illi dare tale auxilium si ipse obicem non ponat, & ita habere sufficiens auxilium. Respondemus iuxta suprà dicta tale auxilium non esse proximè sufficiens, de quo nunc loquimur, quatenus autem potest dici auxilium remotè sufficiens, etiam remotè includere illud auxilium. Nam, vt illud auxilium sit remotè sufficiens, necessarium est vt homo per auxilium, quod actu recipit, aliquid proximè facere possit, vtique se disponere, vel non ponere impedimentum interiori auxilio; neutrum autem horum potest homo facere sine aliquo interno auxilio, vt suprà ostensum est, & ideo etiam hoc modo tale auxilium internum aliquod adiutorium includit, & respectu alicuius effectus est proximè sufficiens, licèt respectu alterius actus ad quem nouum internum auxilium necessarium est, sit remotè sufficiens, quatenus etiam remotè includit necessarium auxilium; atque ita ad omnem modum sufficientis auxilij requiritur auxilium internum seruata proportione.

Confirmatur.

2. Probatur assertio, quia aliqui Spiritui sancto restitisse dici non possumus.

Secundò principaliter probatur assertio, quia qui in Scriptura reprehenduntur eo quòd vocationi Dei resistunt, non solùm interiùs, sed etiam exteriùs vocantur & attrahuntur, quantum est ex parte Dei, & hoc censetur necessarium vt resistentia possit eis vitio attribui; ergo auxilium sufficiens includit internum auxilium, & hoc est ad illius sufficientiam necessarium. Antecedens probatur ex testimoniis allegatis Isai 5. *Quid amplius facere debui, & non feci?* si enim internum Spiritum gratiæ cum externis instructionibus non dedisset, profectò facilis fuisset responsio: nam magnum aliquid facere debuisset, quod non fecerat, vt suprà ponderauimus. Item cùm Christus reprehendit Israëlitas, *quia si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes*, quæ in Iudæa factæ fuerant, pœnitentiam egissent *Math.* 11. vel intelligit facturos fuisse pœnitentiam sine interno auxilio gratiæ per proprias vires cum solis externis signis, & hoc dici non posset, vt constat, vel intelligit illos fuisse cooperaturos gratiæ internæ, quæ simul cum externis signis daretur, & sic necesse est, vt supponat eamdem internam gratiam datam fuisse Iudæis, & ideo sufficienter esse vocatos per illa externa signa, aliàs non iustè illos comparatione aliorum reprehenderet & damnaret; ergo illud sufficiens

A auxilium includebat etiam gratiam internam. Præterea hoc satis significauit Stephanus in verbis citatis Actor. 7. *Præmittit enim dura ceruice, & in circumcisis cordibus*, quia nimirum resistebant diuinis illustrationibus, & internis inspirationibus, quibus cor moueri & blandè attrahi solet, vnde subiungit, *Vos semper Spiritui sancto restitistis*; qui enim solis verbis externis resistit, poterit dici resistere homini, vel rationibus humanis, non autem Spiritui sancto, nisi etiam spiritus interiùs operetur, sicut qui credit homini prædicanti, si supernaturali fide credit, & ideo magis credit Spiritui sancto, quàm homini, qui à Spiritu sancto interiùs principaliter docetur; ita ergo è contrario, vt quis dicatur Spiritui sancto resistere, oportet vt ab Spiritu sancto

B interiùs moueatur.

Præterea fundamentum Caluini omnino falsum est, & Catholicæ doctrinæ contrarium, quia non solùm potest voluntas humana pro sua libertate exteriori vocationi & humanis rationibus & suasionibus, sed etiam internæ motioni & suasioni ac inspirationi Spiritus sancti resistere. Ita docuit Concil. Trident. *sess.* 6. *cap.* 6. dicens, *Tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, nec homo ipse nihil omnino agit, inspirationem illam recipiens, quippe qui illam abiicere potest*, &c. Idem supponit in cap. 13. dicens, *Deus nisi ipsi (vtique iusti) illius gratiæ defuerint, sicut cœpit opus bo-*

3. Euertitur fundamentum Caluini.

1. Ex Concil. Trident.

C *num, ita perficiet*. & Can. 4. clariùs dicit, *hominis liberum arbitrium à Deo motum & excitatum posse dissentire si velit.* In quibus verbis apertè loquitur Concilium de libero arbitrio interiùs moto per Spiritus sancti illuminationē & inspirationem: hanc enim vocat ibidem excitantem gratiam,& vocationem, à qua salutis nostræ initium sumitur, vt in superiori libro expendimus. Item loquitur de potestate resistendi, quæ sæpe à peccatoribus & obduratis hominibus exercetur, vt apertissimè etiam docuit Concil. Senon. in Decret. fid. cap. 15. vbi cùm prius dixisset libertatem arbitrij eò extendi, *vt voluntas humana misericordiæ praeuenientis auxilio suffulta, & interiori quodam & occulto secretioris in-*

2. & Concil. Senon.

D *spirationis afflatu contacta sese conuertat in Deum.* subdit inferiùs, *nec tale sit huiusmodi trahentis auxilium cui resisti non possit.* quod virtute probat ab effectu, quia sæpe peccatores illi resistunt,& ita exponit locum Actor. 7. & verba Pauli 1. Thessal. 5. *Spiritum nolite extinguere, id est*, diuinas inspirationes. Confirmat hoc egregiè Augustinus lib. de grat. & lib. arb. cap. 2. dum ait, neminem debere causare Deum in corde, ac si interiùs illum non vocaret: & cap. 5. expendens Pauli exhortationem, Rogamus vos ne in vacuum gratiam Dei recipiatis, illam de vera & integra gratia intelligit,& quia non tollit potestatem resistendi, necessariam dicit monitionem Pauli; idémque habet in aliis locis quæ paulo pòst indicabo. Apertissimè etiam id do-

3. Confirmatur ex S August. doctrina Concilij.

E cet Prosper lib. 3. de vocat. gent. cap. 26. vbi priùs ait, *Gratia quidem Dei in omnibus iustificationibus principaliter præeminet suadendo periculis, incitando miraculis.* quæ pertinent ad gratiam externam, cui coniungit internam addendo, *Dando intellectum, inspirando consilium, corque ipsum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo*; & de hac gratia subiungit, *quæ opitulatio per innumeros modos, siue occultos, siue manifestos omnibus adhibetur, & quod à multis refutatur, ipsorum est nequitia, quod autem à multis suscipitur, & gratiæ est diuinæ & voluntatis humanæ.* Ratio autem est, quam eadem Concilia & Patres indicant, nimirum diuinam gratiam non tollere libertatem arbitrij, & ideo illi resisti posse

Item ex Prospero.

Gratia interna non tollit libertatem, & potest resisti, & tantũ sufficiens esse potest.

posse, & sæpe resisti. Potest ergo gratia esse interna, & nihilominus esse tantùm sufficiens si illi resistatur, & e conuerso vt sit sufficiens & resistentia possit esse culpabilis, necesse est vt non solùm externa sit, sed etiam interna, sine qua homo conuerti, aut piè operari non possit.

4\. Respondetur ad testimonia S. Aug.

Superest vt ad testimonia Augustini respondeamus, non desunt autem qui ex illis locis colligant Pelagium non negasse veram gratiam excitãtem interiùs mentem per diuinam inspirationem, & illustrationem, sed dixisse illam gratiam communem esse tam his qui resistunt, quàm his qui consentiunt, & nullam maiorem gratiam in his, quàm in illis agnouisse, & ideo Augustinum ab illo exigere, vt efficacem gratiam internam & operantem ipsum velle confiteretur, non quia sufficiens non etiam sit interna, sed quia præter illam alia maior necessaria est ad operandum, quam Pelagius non admittebat. Sed in primis etiamsi hoc verum esset, intelligendũ esset de gratia cooperante, non de alia præueniente, vt infrà ostendemus. Pelagius enim præter illam qualemcumque gratiam mentem excitantem & illuminantem quam admittebat, consensum voluntatis, & operationem piam soli libertati sine alia Dei ope tribuebat, in quo grauiter errauit, & ideo licèt de gratia excitante non malè sensisset, potuisset ab Augustino vrgeri vt cooperantem agnosceret. Deinde veritas est errasse Pelagium etiam in excitante gratia, quia non ponebat illam per internam Spiritus sancti inspirationem & operationem, sed solùm quatenus per eos, qui exteriùs plantant & rigant, excitari potest, quod apertè docet Augustinus dicto lib. de grat. Christi cap. 3. & cùm in 4. 5. 6. & 7. errorem Pelagij latè explicasset in 8. concludit. *Hinc itaque apparet hanc eum gratiam confiteri, qua demonstrat & reuelat Deus, quid agere debeamus, non qua donat atque adiuuat vt agamus, cùm ad hoc potius valeat legis agnitio, si gratia desit opitulatio vt fiat mandati præuaricatio*, & per totum ferè librum idem ostendit, præsertim in cap. 47. concludit nullam gratiam verè adiuuantem ad voluntatem, vel ad actionem admisisse, idémque habet lib. de grat. & lib. arbitr. cap. 11. & lib. de hæres. in 80. & aliis in locis, quæ suprà lib. 1. notauimus.

Pelagius præter gratiã exteriùs excitantem soli libertati, sine alia ope Dei consensum voluntatis, & operationem tribuebat.

Patet ex S. Augustino.

Ei repugnat idem S. Augustin.

Aliter ergo respondeo, Augustinum absolutè contendisse cum Pelagio, vt internam gratiam inspirantem admitteret, vt constat ex illis verbis cap. 13. eiusdem libri, *hæc gratia si doctrina dicenda est, certè sic dicat, vt altiùs & interiùs eam Deus, cum ineffabili suauitate credatur infundere, non solùm per eos, qui plantant & rigant extrinsecus, sed etiam per seipsum.* Hanc ergo peculiarem gratiam internam & excitantem ac præuenientem negabat Pelagius, & pro hac pugnat Augustinus contra illum, & hanc dicit non tantùm iuuare posse, vt de sua gratia dicebat Pelagius, sed dare ipsum posse, quia non tantùm ad faciliùs, sed simpliciter vt possimus salutaria opera facere, necessaria est, sicque dixit Augustinus lib. 1. Retract. cap. 22. in potestate hominis esse mutare in melius voluntatem, sed illam potestatem nullam esse, nisi à Deo detur; & adiungit statim, *preparatur voluntas à Domino, & eo modo dat potestatem*, vnde hanc gratiam internam etiam præuenientem, excitantem, ac præparentem voluntatem solet Augustinus vocare generali nomine auxilij gratiæ, vt lib. præcedenti notatum est, & similiter ex lib. 2. de peccator. merit. cap. 17. vbi ait Deum iuuare homines per suam excitantem gratiam, licèt sæpe ipsi per libertatem suam non iuuentur, idémque sumitur ex dicto cap. 47. de grat. Christi, & ex Fulgentio de Incarnat. & grat. cap. 17.

Nomine auxilij gratiæ S. Aug. intelligit gratiam internã præuenientem, excitantem, & præparantem.

Denique de hac interna gratia dicit Augustinus in locis allegatis, efficere in nobis velle, sperare, amare, &c. non quia semper hæc in nobis efficaciter operetur, neque quia existimauerit numquam dari, nisi quando hos effectus in nobis consequitur; non enim ignorauit Augustinus sæpe hominem excitari interiùs diuino Spiritu, ipsum verò hominem proprio spiritu interdum deficere, vt ipsemet ait in Enchirid. cap. 64. Dicit ergo gratiam illam internam operari in nobis velle, vel quia ad hunc finem datur, & de se illum semper operatur, vel è conuerso, quia quoties nos talia bona facimus in virtute & efficacia talis gratiæ illa præstamus, noluit tamen Augustinus in locis suprà citatis specialiter constringere Pelagium, vt hanc gratiam confiteretur non solùm de se effectricem bonæ voluntatis, sed etiam efficientem bonam voluntatem & actionem, quoties illa in homine inuenitur, vt hoc modo integram vim gratiæ, eiusque necessitatem & efficacitatem contra Pelagium explicaret, expressiúsque illi contradiceret, quatenus putabat gratiam dantem & efficientem in nobis ipsum velle esse contrariam libertati, vel etiam ita loquutus est Augustinus, vt Pelagium non tantùm excitantem, seu prouenientem gratiam, sed etiam cooperantem fateri compelleret, si re ipsa, & non tantùm nomine vellet esse Christianus.

Quomodo gratia interna efficere dicatur in nobis velle, sperare, amare, &c. secundùm August.

Quocirca cùm in vltimis verbis ait Augustinus, eum qui nouit, quid sit faciendum, & non facit, non didicisse à Deo secundùm gratiam, sed secundùm legem in verbo *didicit*, cooperantem gratiam inuoluit. Nam fieri potest, vt aliquis interiùs à Spiritu sancto doceatur quid facere debeat, & quòd per verã gratiam id facere suadeatur, & nihilominus non persuadeatur, neque discat vtique practicè & prudenter ita iudicando, vt consentiat: sic enim intelligendo dictum à Christo, *omnis qui à Patre audiuit, & didicit, venit ad me*, & ita verissimum est omnem illum, qui ita docetur à Spiritu sancto, vt veniat secundùm gratiam à Spiritu sancto didicisse: è conuerso autem non potest generaliter dici eum, qui vocatus non venit, non secundùm gratiam, sed secundùm doctrinam externam vocatum esse, nam multi etiam secundùm gratiam internam & sufficientem vocantur, qui non veniunt, & ita Augustinus dixit primum, quia opportunum erat contra Pelagium: alterum autem in illis locis non negauit, & in aliis apertè docuit, vt declaratum & allegatum est; est verò aliud testimonium Augustini lib. de prædest. Sanct. cap. 8. quòd videri potest dictis contrarium, sed illud in cap. 5. commodiùs explicabimus.

Qui nouit quod est faciendum, & non facit, ex S. Aug. non didicit à Deo, scilicet practicè ita iudicando, vt consentiat.

Capvt IV.

Vtrùm auxilium sufficiens internum in sola gratia excitante consistat, & cum illa conuertatur, seu idem omnino sit.

Aliqui ex modernis Theologis existimant diuisionem gratiæ in sufficientem & efficacem, eamdem esse cum diuisione in gratiam excitantem & adiuuantem, ac subinde gratiam sufficientem eamdem esse cum excitante, adiuuantem verò eamdem cum efficaci, & è conuerso excitantem gratiam per

1\. Opinio Neotericorum Theol. affirmans

per se spectatam tantùm esse sufficientem; adiuuantem verò semper esse efficacem. Fundamentum huius sententiæ est, quia Concil. Trident. sufficienter dimisit gratiam excitantem & adiuuantem; ergo sub illis membris comprehendit etiam gratiam sufficientem & efficacem, aliàs diuisio eius non fuisset sufficiens, neque totam diuisi amplitudinem exhausisset: at verò gratia adiuuans semper est est efficax, quia, vt Augustinus dicit, ***nemo iuuatur, nisi qui aliquid sponte conatur***, ac proinde actu operatur quod non fit sine gratia efficaci; ergo sufficiens solùm pertinere potest ad gratiam excitantem. Confirmari hoc potest, quia gratia sufficiens est cui resisti potest, sed gratia excitans est huiusmodi, vt docuit Trident. *sess. 6. Can. 4.* imò illi soli resisti potest, nam adiuuans semper est efficax; ergo sola gratia excitans est sufficiens, è conuerso gratia sufficiens in sola gratia excitante cõtinetur. Confirmatur secundò, quia is, qui resistit gratiæ sufficiẽter excitanti, peccat si sit in materia præcepti, vel ej saltem imputatur si sit in materia consilij: ergo ex vi illius auxilij est sufficienter potens; ergo illud auxilium est sufficiens. Denique confirmatur, quia ante primum actum liberum nec præcedit habitus, nec alia gratia quæ det posse, nisi gratia excitans; ergo illa sola sufficienter dat posse; ergo est auxilium sufficiens.

Probatur ex Trid. & S. Aug.

Cõfirmatur duobus argumentis.

2. Imò nonnulli Moderni significant solam gratiam excitantem in intellectu receptam, ipsumque intellectum sufficienter illuminantem, esse gratiam simpliciter sufficientem. quod inde probant, quia illuminatio intellectus gratia excitans est, & illi facilè resisti potest; ergo ad summum esse potest gratia sufficiens. Vt autem solùm sufficiat non requirit motionem voluntatis, quia si motio gratiæ ad voluntatem perueniat, iam est efficax; ergo sufficiens gratia in solo intellectu consistit. Consequentia est clara, & antecedens probatur, quia si voluntas moueetur à Deo, non potest non moueri; ergo non potest illa resistere; ergo iam gratia est efficax. Aliter (& fortasse apparentius,) id suaderi potest, quia excitatio intellectus est etiam excitatio voluntatis; intellectus quidem formaliter, voluntatis autem obiectiuè: ergo in ratione gratiæ excitantis illa sufficit respectu vtriusque potentiæ; nam si voluntas postea iuuetur per adiuuantem gratiam, poterit operari sine alia excitatione; ergo illa sola gratia excitans in intellectu existens est simpliciter gratia sufficiens: nam constituit hominem potentem in actu primo ad operandum, tam per intellectum quàm per voluntatem.

Aliorũ opinio asserentium gratiã sufficientem esse tantùm intellectus illuminationem.

3. Vt autem veram sententiam explicemus, supponimus quæstionem principaliter moueri de auxilio sufficienti proximè, nam remota sufficientia, (vt dixi,) per proportionem & habitudinem ad proximam declaranda est, vt hîc etiam in fine capitis adnotabo. Item sufficientia proxima duplex esse potest: vna simpliciter, quæ collectiuè includit omnia auxilia necessaria ad opus; alia est secundùm quid sufficiens, id est, ex parte vnius, vel alterius potentiæ, sicut capite præcedenti dicebamus externam fidei, vel pœnitentiæ prædicationem posse esse sufficientem in suo genere externæ propositionis obiecti; licèt simpliciter non sufficiat. Hic ergo de auxilio simpliciter & vndique sufficienti tractamus, consequenter verò etiam auxilium sufficiens, quod est veluti pars alterius, explicabimus.

Status quæstionis.

Gratia sufficiens proximè duplex.

4. Dico ergo primò. Auxilium proximè sufficiens in primis requirit excitationem intellectus actu à Deo immissam, & in ipso intellectu receptam.

Gratia proximè sufficiens requirit excitationem intellectus in eo receptam.

A In hac assertione omnes conueniunt, & est clarissima iuxta principia fidei; quia excitatio, sine qua homo non potest supernaturaliter operari, est simpliciter necessaria ad auxilium sufficiens: sed sine excitatione intellectus non potest homo supernaturaliter operari; ergo illa excitatio est in primis necessaria ad auxilium sufficiens; ergo vt tale auxilium sit proximè sufficiens, necessarium est, vt talis excitatio sit actu immissa à Deo, & in intellectu hominis recepta. Maior probata est latè in cap. 2. & 3. & est nota ex definitione auxilij sufficientis, & ex effectu quasi formali eius, cui est dare posse simpliciter. Minor etiam nota est, quia excitatio intellectus nihil aliud est, quàm illuminatio Spiritus sancti, de qua Concil. Trid. B & Arauf. docent non posse homines sine illa, sicut oportet, ad salutem operari, vel est idem quod sancta cogitatio, de qua dixit Paulus, *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis.* estque initium bonæ operationis, vt dicit Augustinus de Prædest. sanct. cap. 2. & aliis locis sæpè citatis. Hinc ergo nota est prima illatio, quòd sine gratia excitante intellectum, non potest intelligi auxilium sufficiens. Altera verò consequentia ex declaratione terminorum superiùs facta probata relinquitur; quia tunc dicitur auxilium proximè sufficiens, quando constituit hominem in actu primo proximè potentem ad operandum: excitatio autem non potest constituere intrinsecè & proximè potentem in actu C primo, nisi sit immissa intellectui, eúmque actu immutet; ergo hoc modo necessaria est ad auxilium proximè sufficiens; & hæc ratio idem probat de omni gratia excitante quæ ad actum necessaria fuerit, quia nisi iam sit in homine actu recepta, non constituit illum potentem in actu primo ad operandum, & consequenter talis homo non habebit auxilium proximè sufficiens, sed solùm remotè & in potentia modo suprà explicato, de quo modo habendi auxilium sufficiens infrà latiùs dicemus.

Probatur assertio.

Excitatio intellectus est illuminatio Spiritus sãcti seu sancta cogitatio.

Gratia proximè sufficiens quæ

Dico secundò. Secundùm legem ordinatiam auxilium proximè sufficiens includit etiam excitationem voluntatis ipsi immissam, eique inhærentem, & illam actu & formaliter immutantem. 5.
D Hæc assertio præcipuè probanda ex dictis libro præcedenti, vbi ostendimus hanc gratiam esse ordinariè necessariam ante liberum consensum voluntatis. Nam hîc probatum est auxilium sufficiens integrum, includere auxilium necessarium ad opus, & vt sit proximè sufficiens, supponere hæc præuenientia & excitantia auxilia vt homini collata: ergo in illis includitur excitatio voluntatis. Deinde hoc sentit Concil. Trid. dicto cap. 5. sess. 6. dicens, ***Ita vt tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil agat, inspirationem illam recipiens, quippe qui illam abiicere potest.*** vbi media illuminatione, quæ ad E intellectum spectat, dicit Deum tangere cor, id est, voluntatem ipsam excitare per inspirationem, seu motionem aliquam in illa receptam. Vtrumque ergo requirit ad sufficientem gratiam; quod magis declarauit Concil. Senon. in decret. fidei cap. 15. dicens, *Iuxta sacram Scripturam extendimus liberum arbitrium, vt voluntas humana misericordia præuenientis auxilio suffulta, & interiori quodam & occulto secretioris inspirationis afflatu contacta sese conuertat in Deum, neque tamen tanta gratiæ necessitas libero præiudicat arbitrio, cum illa semper sit in promptu.*

Gratia proximè sufficiens requirit etiam excitationem voluntatis eique inhærentem.

Probatur assertio

Ex Concil. Tridentino.

& Senoniẽsi.

Habet eandem doctrinam Augustinus lib. 2. de peccat.

Item ex S. Augustino. S. Prospero

peccat.merit.cap.17.& sequentibus,& lib.2.contra duas epistolas Pelagian. cap. 9. quibus locis docet, sine præueniente gratia, quæ & illuminet intellectum, & præparet voluntatem, détque illi suauitatem in bene operando, non posse hominem bonum inchoare; ergo tota illa gratia excitans in sufficienti auxilio includi debet, vt det posse; fusiùs verò id docet & explicat Prosp.lib.2.de vocat.gent.cap.15. aliàs 3. docet gratiam sufficientem omnibus hominibus dati, in cap. autem 26. aliàs 9. exponit varios actus, in quibus hæc gratia consistit, dicens, *dando intellectum, inspirando consilium, córque ipsum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo*, paulo pòst subiungit, *quæ opitulatio per innumeros modos siue occultos, siue manifestos omnibus adhibetur, & quod à multis refutatur, ipsorum est nequitia.* Vtramque ergo excitationem, & intellectus, & voluntatis, requirunt Patres secundùm ordinarium modum iustificandi homines, & integrum sit auxilium quod ad credendum, vel bene operandum datur. Quòd autem illud non transcendat per se rationem sufficientis auxilij, manifestum est, quia potes sæpe non habere effectum: nam Concil. Trident. ait posse res ita resisti vocationi includenti illuminationem, & inspirationem, ac tactum cordis, loquitúrque de potestate resistendi morali & ordinaria, quæ in actum reducitur: & Concil. Senonen. hoc confirmat ex illo Actor. 7. *Vos Spiritui sancto restitistis.* quod verbum non potestatem tantùm, sed actum probat: supponit autem illos habuisse vtramque excitationem, & idem affirmat expressè Prosper.

Et ratio est, quia tale auxilium neque voluntati necessitatem imponit, neque per se & præcisè spectatum habet, vnde semper & infallibiliter voluntatem ad opus inducat, aut determinet, quod in libro sequenti ex professo ostendendum est, nunc verò facilè declaratur occurrendo primo & proprio fundamento secundæ sententiæ, quòd in eo peccat, quòd non distinguit in voluntate motum gratiæ excitantis à libero consensu; cùm tamen motus gratiæ excitantis etiam in voluntate receptus realiter distinctus sit à consensu libero, vt constat ex lib. præcedenti. Quantum verò ad illum motum excitantis gratiæ, verum est fieri non posse, quin voluntas moueatur, quando Deus talem motum inspirat, & similiter quoad eumdem, verum est non posse voluntatẽ resistere, quin à Deo tãgatur, & ideo motus ille est liber, sed necessarius, & quasi motus primo primus, vt suprà dixi. Potest autem voluntas illi resistere non consentiendo illi per liberum motũ, quia nec ab illo necessitatur, neque per se habet connexionem cum illo, quia cùm ille motus sit imperfectus respectu liberi consensus, non est vnde illud per se habeat coniunctum, neque vnde talem vim, aut causalitatem, per se loquendo, recipiat.

Probatur ratione.

Secundæ opinionis primum & proprium peccat, & in quo.

6. Dico tertiò, auxilium sufficiens integrum & proximum requirit vt omne auxilium præueniens, quod à solo Deo dandum est, ex se, & ex sola eius voluntate pendet, non solùm sit oblatum ex parte Dei, sed etiam actu datum, & in homine receptum, hanc assertionem pono propter authores prioris sententiæ, quia præter auxilia excitantia ponunt aliud præueniens, quod non putant esse necessarium ad auxilium sufficiens, vel quia inter adiuuantia auxilia illud enumeratur & auxilium sufficiens ab adiuuantibus auxilij omnino separent, vel quia censent tale esse illud auxilium præueniens, vt semper & per se sit efficax. Nos autem è conuerso probamus in primis assertionem, quia nullum datur auxilium præueniens præter excitantia, vt in lib. 3. probatum est. Sed auxilium sufficiens actu

Gratia sufficiens proxima, & integra debet nõ solùm esse oblatum ex parte Dei dantis, sed etiã esse actu datum & receptum ab homine.

Probatur assertio.

A includit omnia auxilia excitantia, vt ex præcedentibus assertionibus patet; ergo auxilium sufficiens omnia præuenientia necessariò includit.

Deinde data hypothesi, quòd detur tale auxilium præueniens ab excitantibus distinctum, probatur etiam assertio, quia auxilium sufficiens includit omnia auxilia necessaria ad operationem liberã, vt aliquo modo existentia in libera hominis potestate, vt in c. 2. latè probatum est: ergo etiam tale auxiliũ pręueniens, si necessariũ est ad opus, debet esse in potestate hominis, vt opus, vel operis omissio homini libera sit: ergo tale auxilium præueniens datum est homini, ita vt in ipso sit actu receptum cum ipso excitante auxilio, vt per illud operetur si velit, & hoc est quod intendimus, vel est illi tan-B tùm oblatum, vt illud possit habere si velit, & sic auxilium illud quod est actu receptum, nondum est proximè sufficiens ad illum actum, ad quem illud auxilium præueniens dicitur esse necessarium, sed tantùm remotè, quia si tale auxilium est præueniens, & à solo Deo fieri debet, dum actu non datur, non potest constitui in potestate hominis, nisi mediante alio actu, quo homo se disponit ad tale auxilium obtinendum, vt cap. 2. ex Concil. Trident. declaraui: ergo auxilium illud, quod supponitur actu, datum est proximè sufficiens ad illam priorem dispositionem, & ita ad illam includit omnia auxilia præuenientia necessaria actu data, & respectu vlterioris actus est tantùm remotè sufficiens;
C ergo in vniuersum auxilium proximè sufficiens includit omnia auxilia præuenientia in ipso homine iam recepta. Auxilium autem remotè sufficiens cum proportione includit illa vt existentia in potestate libera hominis, vt satis explicatum est.

Secundò idem probatur, quia auxilium proximè sufficiens dat integrum posse; ergo dat actu omnia auxilia præuenientia. Antecedens notum est tum ex dictis cap. 2. tum etiam, quia dat potestatem liberam, ideóque imputatur homini si non operetur: consequentia verò probatur, quia auxilium præueniens à solo Deo fit in nobis sine nobis saltem liberè operantibus: ergo comparatum ad actum liberum, propter quem datur formaliter, dat posse, &
D non agere. Probatur consequentia, quia illud auxilium quando actu à Deo datur, prius saltem naturâ in nobis recipitur, quàm nos per illud operemur: ergo non dat per se, ac formaliter agere, sed posse agere. Probatur consequentia, quia non dat actum secundum, sed aliquid prius illo, per quod ipse actus secundus fit: ergo datur tamquam actus primus proximus actui secundo, vel tamquam principium eius: ergo dat posse efficere actum secundum. Respondebunt illud auxilium præueniens, quod & distinctum est à toto auxilio excitante, & post illud datur, non separari ab actu secundo, propter quem datur, sed infallibiliter illum inferre, & ideo non dare posse, sed agere. Sed contrà, quia etiam quando actus secundus est necessariò coniunctus cum
E potentia, distinguitur posse ab agere, quia necessaria connexio non confundit actionem cum potestate: semper ergo aliunde habet res vt possit, & aliunde, vt agat, patet in lumine gloriæ quod non separatur à visione, sed infallibiliter ac necessariò infert illam, & nihilominus dat formaliter posse, agere autem consequenter, seu efficienter, nam formaliter agere est ab actione: ergo in præsenti dato, & non concesso, quòd illud præueniens auxilium infallibiliter inferat voluntatis consensum, nihilominus per se & formaliter dat posse, & non agere, nisi subsequenter & effectiuè agendo simul cum voluntate; ergo auxilia quæ procedunt ante hoc

Gratia proximè sufficiens prius natura in nobis recipi debet, quàm vt per eam operemur.

Occurritur responsioni.

Posse semper distinguitur ab agere.

vltimum præueniens, non dant integrum posse, cùm expectent aliud completiuum ipsius posse: ergo sine tali auxilio præueniente, non sunt sufficientia, nam de ratione auxilij proximè sufficientis est, vt includat omne auxilium præueniens necessarium ad opus.

7. Gratia proximè sufficiens includit etiã gratiam adiuuantem, non vt actu datã, sed vt positam aliquo modo in proxima hominis potestate.

Probatur assertio ex Conc. Trid.

Dico quartò, auxilium proximè sufficiens non includit sola auxilia excitantia, sed etiam aliquo modo adiuuantia, non quidem vt actu data sicut excitantia, sed vt posita in posse aliquo modo in proxima hominis potestate. Hæc assertio ex dictis in cap. 2. probata ferè relinquitur; breuiter tamen potest in generali sumi ex Concil. Trident. sess. 6. can. 3. sic definiente, *Si quis dixerit sine Spiritus sancti inspiratione, atque eius adiutorio hominem posse*, &c. Ergo ex doctrina Concilij non solum auxilium excitans, quod nomine inspirationis intelligitur, sed etiam adiuuans, quod nomine adiutorij significatur, necessarium est vt homo possit operari; sed auxilium simpliciter & collectiuè sufficiens includit omnia auxilia necessaria ad posse, vt satis probatum & explicatum est; ergo tale auxilium sufficiens includit non tantùm excitantia auxilia, sed etiam adiuuantia.

Gratia adiuuans est duplex.

Deinde confirmatur explicando alteram partem, per quam hæc declaratur, quia gratia adiuuans, vt suprà dixi, duplex est, vna per modum principij, alia per modum actionis, & vtraque esse potest vt actu homini data, vel tantùm oblata, vt sit in potestate, vel arbitrio hominis habere illam si velit: auxilium ergo sufficiens non includit necessariò omnem gratiam adiuuantem in actu datam, vt conuincit argumentum alterius opinionis, quia iam non est tantùm sufficiens, sed etiam efficax, quia inuolueret effectum, non enim potest auxilium adiuuans datum per modum actionis separari ab effectu, & ab actione hominis, sine qua non potest intelligi actio adiuuans Dei, quo sensu rectè dixit Augustinus, *Nemo iuuatur nisi qui aliquid spontè conatur.* Igitur auxilium sufficiens vt sic, non includit hoc auxilium iuuans per modum actionis vt actu datum; includit verò illud vt oblatum & positum in hominis potestate, vt conuincit ratio quæ ex dictis cap. 2. desumitur, quia auxilium proximè sufficiens includit aliquo modo omnia necessaria ad operationem: ergo etiam includit auxilium actuale adiuuans, sed non includit actu; ergo saltem in potestate proxima: cur autem hanc potestatem, proximam appellem, ex dictis in fine cap. 2. constat nam quod ibi dixi de concursu diuino, procedit in hac adiuuante gratia, quia vel sunt idem, vel eadem est vtriusque ratio.

Nemo iuuatur, nisi qui aliquid spõte conatur ex S. August. quo sensu.

Probatur assertio ratione.

Et ferè cum eadem proportione loquendum est de gratia adiuuante per modum principij, nam hoc principium interdum potest esse habitus, de quo aliquando includi in gratia sufficienti, dicam cap. sequenti, quia verò non semper necessarium est ad operandum, sed eius actiuitas per aliud genus principij, vel actualis auxilij suppleri potest, ideo necesse vt auxilum sufficiens, quod non supponit habitum, includat aliquid aliud, supplens vicem habitus in ratione adiuuandi potentiam ad operandum: ergo & ex hac parte auxilium sufficiens includit adiuuantem gratiam, non tamen includit illam necessariò vt actu inhærentem homini, quia sæpe talis gratia nihil ponit in homine prius tempore, quàm operetur vt nunc, suppono & in sequentibus probabo. Auxilium autem sufficiens præcedit tempore operationem, imò sine illa existit, quoties est solùm sufficiens; ergo vt sic non includit talem gratiam vt actu datam: necesse est autem vt saltem

A includat illam vt oblatam & paratam ex parte Dei, propter rationem sæpe factam, quod auxilium sufficiens debet includere aliquo modo omnia necessaria ad opus, quia aliàs non erit in absoluta potestate homini operari per tale auxilium, quia non potest operari sine habitu, vel aliquo principio supplente vicem habitus; ergo si nec habet habitum, nec aliquod principium loco illius actu datum, nec etiam paratum ac positum in hominis potestate, re vera non habet potestatem ad operandum; quia hæc potestas non est innata, loquimur enim de auxilio sufficiente ad actus supernaturales, sed debet extrinsecus prouenire & à Deo dari: non potest autem dari, nisi altero ex illis duobus modis, scilicet B vel quia fit homini infusa per habitum, vel aliam rem præuiam inhærentem potentiæ, vel quia Deus paratus sit ad supplendum aliter coëfficientiam habitus. Quis enim alius modus cogitari potest; ergo si nullo ex illis modis hæc gratia adiuuans confertur, non est in homine potestas ad tales actus, ac proinde nec auxilium sufficiens: ergo gratia sufficiens etiam ex hac parte includit aliquo modo auxilium per modum principij adiuuans.

Auxilium sufficiẽs debet includere aliquo modo omnia necessaria ad opus, alioqui non dicit in absoluta hominis potestate operari.

8. Auxilium excitans cũ sufficiente non conuertitur.

Vltimò dico auxilium excitans non conuerti cum auxilio sufficienti, quia potest auxilium excitans interdum esse efficax. hæc assertio pendet ex dicendis in lib. sequenti, & probatio eius ad illum locum pertinet; hîc solùm eam proponimus tum C vt distinctio inter auxilium sufficiens & efficax, & similiter inter auxilium excitans & sufficiens intelligatur: tùm etiam vt argumentis in principio positis satisfaciamus, quod, suppositis quæ diximus, non erit difficile.

9. Soluuntur argumenta initio proposita.

Ad primum respondetur.

Ad primum ergo de diuisione auxilij in excitans & adiuuans, sumptum ex Concil. Trident. respondemus negando consequentiam, qua infertur auxilium sufficiens contineri sub altero membrorum, quæ ponit Concilium, vel cum illo conuerti, quia singula mẽbra præsentis diuisionis possunt vtrumque membrum à Concilio positum ex parte comprehendere, vt ostensum est; quo circa illo argumento solùm probatur auxilium sufficiens non includere alia auxilia, nisi vel excitantia, vel adiu- D uantia, quia re vera non dantur alia, non tamen inde sequitur vel auxilium sufficiens includi in solis excitantibus, vel efficax in solis adiuuantibus, quia hæc diuisio, quam nunc tractamus, longè diuersa est ab illa, nam illa datur de auxiliis secundùm intrinsecam rationem eorum, hæc datur de auxiliis secundùm modum connexionis, quam habent cum effectu libero per illos intento. Vnde in priori partitione auxilium excitans & adiuuans sigillatim & diuisum (vt sic dicam,) spectantur secundùm id, quod vnumquodque eorum per se & proximè confert libero arbitrio. In hac verò partitione considerantur collectiuè, vel quatenus ad sufficientiam, vel quatenus ad efficaciam operandi E liberum actum, necesse est tam auxilium excitans, quàm adiuuans concurrere. Vnde cùm in illo argumento additur non posse adiuuans auxilium esse tantùm sufficiens in suo ordine. Respondemus esse verum de toto auxilio adiuuante actu dato, & per modum actionis, non verò de adiuuante, vel dato per modum principij tantùm, vel oblato, & posito in manu hominis quo ad actuale adiutorium.

Gratiæ adiuuanti datæ per modum principij, vel oblatæ per modum concursus potest resisti.

Vnde ad primam confirmationem respondetur, non solùm gratiæ excitanti, sed etiam adiuuanti datæ per modum principij, vel oblatæ per modum concursus, & actionis resisti posse, vt nunc suppono, & in lib. sequenti ostendam. Ad confirmationem secundam dicimus, auxilia excitantia externa

externa simul cum internis, si non secum afferant auxilia adiuuantia, vel actu data, vel sufficienter oblata, ita vt sit in potestate hominis illa habere, si voluerit, non sufficere vt homini possit ad peccatum imputari, quòd talibus excitationibus non vtatur, vt satis probatum est: quia verò secundùm ordinariam legem, & debitam prouidentiam vnum auxilium non detur sine alio altero ex dictis modis, ideo peccat qui sufficienter excitatus vocationi repugnat contra aliquod præceptum.

Quod adiuuat per modum principij physici, non semper est homini inhærens. Ad tertiam confirmationem respondetur etiam gratiam adiuuantem per modum principij, dare suo modo posse, vt ex dictis in præcedenti libro notum est. Nec oportet, id quod adiuuat per modum principij physici semper esse homini inhærens, vt in præcedenti libro tetigi, & probaui, sed potest Deus ipse vt paratus ad cooperandum homini esse principium in actu primo adiuuans. Argumenta allata in quo peccent? Vnde in his argumentis, vt sæpe notaui suprà, sæpe in eo peccatur quòd non distinguitur inter auxilium adiuuans in actu secundo, vel in actu primo, nec vt actu datum, vel vt oblatum, & positum in hominis potestate. Et hinc soluitur secũdum. Et ex eodem defectu procedit argumentum secundum positum cap. 1. in principio, quod hîc solutum relinquitur. Denique argumenta illa non probant, omne auxilium excitans esse tantùm sufficiens, quia licèt auxilium excitans distinguatur ab adiuuante, & sine illo non consequatur effectum, tamen tale esse potest, vt infallibiliter secum afferat auxilium adiuuans, & ita esse potest efficax, vt lib. sequenti ex professo tractabitur.

CAPVT V.

Vtrùm gratia sufficiens sit tantùm actualis, vel etiam habitualem includat.

1. Ratio dubitandi. HOc dubium petitur in primo argumento, in primo capite relicto, quia sufficiens dat posse, vt proximè diximus: in superioribus autem dictum est, habitum infusum dare posse operari supernaturalem actum; ergo habitus est propriè gratia sufficiens. In contrarium verò est, quia multis datur auxilium sufficiens, quibus non datur habitus, vel priusquam illis detur habitus, vt patet in infidelibus, qui habitum fidei non habent, & consequenter nullum infusum habent, quia habitus fidei est primus inter infusos. Et tamen illi habent auxilium sufficiens, vt infrà dicemus; ergo habitus nec est auxilium sufficiens, nec ad illum requiritur. Secundò gratia sufficiens continetur sub genere auxilij; at verò habitus non est auxilium, nam auxilium dicit actualem motionem; ergo. Tertiò etiamsi supponatur, habitus ille indiget actuali motione vt operetur; ergo non ipse habitus, sed motio est auxilium sufficiens.

2. Explicantur termini. In hoc puncto parua est in re difficultas, & ideo vt tollatur controuersia de verbis, suppono in primis, hîc non esse sermonem de quacumque gratia sufficiente ad salutem, vel ad remissionem peccati, sed ad vitam æternam consequendam, sic enim gratia habitualis sine operatione potest interdum esse sufficiens, vt patet in paruulis. Agimus ergo de gratia sufficiente ad bene moraliter & supernaturaliter operandum, nam propria auxilia gratiæ ad operationem dantur. Sic ergo auxilium sufficiens duobus modis dicitur, vt sæpe animaduerti. Primò, vt in aliqua operatione determinata & speciali sufficit, secundò quasi collectiuè, vt includunt omnia necessaria, quibus homo fit simpliciter ac moraliter potens ad eliciendum supernaturalem actum. Priori modo habitus charitatis dicitur principium sufficiens ad eliciendum actum amoris Dei, & lumen gloriæ est principium sufficiens ad videndum vtique in ratione proximæ virtutis ex parte potentiæ ad agendum. Neutrum autem est sufficiens absolute, & in omni genere; nam intellectus informatus lumine, licèt sit potens ex parte sua, non est tamen absolutè sufficiens ad videndum, nisi habeat speciem, vel essentiam Dei per modum speciei coniunctam. Sicut visus corporeus est sufficiens ad videndum in ratione principij remoti proximi, & potentiæ vitalis, non tamen absolutè, nisi habeat speciem: & ideo sufficientia non simpliciter consistit in vno tantùm auxilio, vel principio, sed collectionem plurium requirit. Imò si loquamur de sufficientia quæ physicè & moraliter proxima sit, non solùm requirit collectionem omnium principiorum per se requisitorum ad operandum: vt, ignis non est simpliciter sufficiens ad calefaciendum rem distantem, ita manentem, nec sol ad illuminandum cubiculum vndique clausum, & sic de aliis; ergo sufficientia simpliciter includit omnia, & quasi collectiua est, & ita nunc de illa loquimur: quia illa est necessaria, vt homo & simpliciter & absolutè sit potens ad agendum, ita vt actus sit in libertate eius, eique imputetur si non faciat, vt videbimus. Sufficientia physica & moraliter proxima, quid requirat.

3. Duobus modis actus supernaturales à nobis possunt elici: scilicet connaturaliter, & præternaturaliter. Deinde obseruo ex supradictis dupliciter fieri posse à nobis actus supernaturales, scilicet connaturali modo, & per principium intrinsecum in nobis permanens, vel præternaturali modo, vt sic dicam, præuia tantùm motione primi agentis subleuantis potentiam ad operandum supernaturaliter sine habitu sibi inhærente. Nam de priori modo multa dicta sunt in lib. 4. ex quibus satis constat, quomodo ille modus supernaturaliter sit possibilis, & ordinarius in hominibus fidelibus, & iusti ratione habituum infusorum, qui in illis sunt, & quomodo dicatur connaturalis, non quidem respectu potentiæ secundùm se spectat, sed respectu habitus infusi. Et inde intelligitur cur alterum modum vocemus præternaturalem, non solùm quia supernaturalis est respectu potentiæ, sed etiam quia non habet dictum modum connaturalitatis, & quòd hic etiam modus sit possibilis in lib. 4. & 5. & in materia de visione beata dictum à nobis est, & sumitur ex Concil. Trid. sess. 14. cap. 4. dicente contritionem imperfectam esse donum Dei, & Spiritus sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantùm mouentis. Imò etiam de prima contritione perfecta infrà ostendemus, non elici ab habitu, sed etiam esse à Spiritu sancto mouente. Patet ex Concilio Trident.

4. Habitus infusus est His ergo positis dicendum in primis est respectu actuum supernaturalium, vt connaturali modo fiant, habitum esse principium

principium necessarium & sufficiens, sed non absolutè, ad actus supernaturales connaturaliter edendos.

Probatur assertio.

cipium necessarium, & in suo ordine sufficiens, non tamen esse absolutè & simpliciter auxilium sufficiens, licèt aliquo modo dici possit in illo includi. Assertio est facilis quoad omnes partes. Nã in primis licèt habitus infusus non sit simpliciter necessarius ad agendum supernaturaliter, est tamen necessarius ad connaturaliter agendum, quia vox illa *connaturaliter* quasi relatiua est, & dicit respectum ad internum principium permanens. Deinde clarum est ex dictis suprà, habitum infusum in suo genere esse principium sufficiens, id est, in ratione principij dantis voluntati, vel intellectui internam virtutem agendi, vt in 4. lib. declaratum est, quia in eo genere vnus habitus sufficit ad proprium actum, est enim in suo genere perfectus, & plures fingere esset superuacaneum, & contra perfectionem talium virtutum, & eadem ratione posset in infinitum procedi, vt rectè argumentatur D. Thomas d. q. 109. art. 6. & docet in art. 9. & 10. Sic enim inuenitur sufficientia in habitu; nihilominus tamen verum est, non sufficere habitum in ratione auxilij, seu adiutorij diuini, quia habitus indiget actuali auxilio diuino ad operandum, tum ex parte intellectus, seu obiecti, vt excitetur mens ad bene vtendum infuso habitu: tum ex parte principij, seu ipsius habitus & potentiæ quæ operari non potest sine actuali concursu Dei eiusdem ordinis cum operatione, vt ex libro superiori constat. Igitur solus habitus præcisè sumptus non potest dici auxilium absolutè sufficiens, & quasi collectiuè, vt declaraui. Poterit tamen dici vnum ex requisitis ad auxilium sufficiens integrum & totale (vt sic dicam,) respectu talis modi operandi vtique connaturaliter, vt satis declaratum est.

D. Thom.

Habitus indigere actuali Dei auxilio.

Est tamen vnum ex requisitis ad auxilium sufficiens totale.

5. *Sine habitu actus supernaturales possunt fieri per auxilia Dei actualia præternaturaliter.*

Probatur assertio.

Deinde dicendum est, vt actus supernaturales absolutè fieri possint, saltem præternaturaliter in sensu declarato, habitus non computari in auxilio sufficienti, sed absque illis per auxilia actualia dari posse, & frequentissimè dati. Hæc etiam assertio perspicua est: nam ad hunc modum efficiendi hos actus non est necessarius habitus, qui sit principium illorum, vt declaratum, & probatum est: ergo sine habitu potest dari potentiæ adiutorium sufficiens ad tales actus eliciendos, quia ad auxilium sufficiens solùm requiruntur ea quæ ad efficiendum actum simpliciter necessaria sunt. Item sine habitu datur auxilium efficax ad efficiendos actus supernaturales dicto modo, quia nullus actus supernaturalis haberi potest sine auxilio efficaci, vt libro sequenti dicemus, & sæpe tales actus fiunt, & non ex habitu: ergo datur tunc ad illos auxilium efficax; ergo & sufficiens, prout in efficaci includitur: ergo etiam poterit dari solum auxilium sufficiens quod non consequatur effectum, quia est contingens ex libertate arbitrij, vt auxilio sufficienti resistat. Hinc rectè concluditur auxilium sufficiens quod datur ad supernaturales actus hoc modo efficiendos in solis auxiliis actualibus consistere; nec contra hoc procedit ratio dubitandi in principio posita, quia licèt habitus det posse, non est tamen necessarius simpliciter ad illud posse, sed solùm ad posse tali modo, scilicet connaturaliter, absolutè verò illud posse per alia auxilia à Deo suppletur; & ideo ad alium modum agendi potest esse auxilium sufficiens sine habitu.

Responsf. ad rationem dubitandi.

Ex argumentis verò superiori loco positis, primum probat hãc posteriorem assertionem: tertium verò probat secundam partem superioris asser-

A tionis, vt facile consideranti patebit. Secundum autem facit vim tantùm in voce auxilij, quæ videtur motionem actualem significare. Veruntamen, vt suprà dixi, etiam potest sumi pro quocũque Dei adiutorio, siue detur per motionem, siue per habitum, siue quocumque alio modo, & hoc modo dicimus habitum interdum includi in auxilio, vel, vt tollatur vocis ambiguitas, in adiutorio, vel gratia sufficienti ad certum modum operandi; quia verò in præsenti præcipuè agimus de actuali gratia, ideo in sequentibus rigorosè loquemur de auxilio sufficienti ad operandum, secluso habitu, de cuius efficientia in lib. 4. satis dictum est. B Quomodo autem efficientia eius suppleatur quando potentia sine illo operatur, in lib. 4. explicatum est; nunc ergo de auxiliis actualibus agemus.

Vox, auxilij, sumitur pro quocumque Dei adiutorio, seu gratia sufficiente.

Denique hinc facile satisfit primo argumento in præcedenti capite posito, in quo petebatur, quódnam sit diuisum superioris diuisionis, in quo in primis interrogari potest, an sit auxilium externum, vel internum, in quo dicendum est diuisionem maximè dari de auxiliis internis, quia tam ad sufficientiam, quàm efficaciam gratiæ in primis necessaria sunt, & ad vtrumque possunt interdum satis esse, quæ omnia ex dictis satis probata sunt; quia verò secundùm ordinariam pro- C uidentiam etiam externa auxilia desideratur, ideo diuisionem ita intelligendo dicendum est in diuiso vtraque auxilia externa & interna quasi collectiuè comprehendi.

Diuisio gratiæ in sufficientem & efficacem comprehendit auxilia tam interna, quàm externa.

Deinde potest inquiri, an in diuisione illa actuale, vel habituale auxilium diuidatur: dicendum est autem si intelligatur diuisio de auxiliis sufficientibus, vel necessariis ad quemcumque modum operandi, sic nec solùm actuale adiutorium, nec tantùm habituale ibi diuidi, sed ab vtroque abstrahere, & vtrumque includi posse. Nam si membra sumantur collectiuè, vt re vera sumi debent, etiam diuisum debet esse quid collectiuum, vt sit membris proportionatum: ideóque in illo D quatenus colligit multa, includuntur actualis & habitualis gratia: abstrahit tamen à collectione includente vtramque, vel alteram tantùm, quia interdum poterit auxilium sufficiens, imò etiam efficax vtramque gratiam actualem & habitualem inuoluere, interdum in solis actualibus auxiliis consistere potest, quamuis nunquam possit per solos habitus compleri, vt in secundo argumento in secundo membro eius satis probatur. Quod verò in primo membro dicitur, auxilia actualia sola non posse sufficere, ad operandum simpliciter, falsum est, nec inde fit habitus esse superfluos, quia ad modum connaturaliter agendi ne- E cessarij sunt, & hoc est satis. Quod denique in tertio membro obiicitur de paruulis baptizatis, non est ad rem, quia licèt illi habeant gratiam sufficientem, imò & efficacem (si ita licet loqui,) ad salutem consequendam, si in ea ætate moriantur, non tamen habent auxilium sufficiens ad operandum, quia pro tunc non sunt capaces operationis, hîc autem de auxiliis ad operandum loquimur, vt dixi.

Falsum est auxilia sola actualia non posse ad operandum sufficere.

Paruuli baptizati habent gratiam sufficientem, & efficacem, si ea ætate moriantur, ad salutem consequendam, non ad operationẽ.

Tandem inquiri potest, an diuidatur ibi auxilium excitans, vel adiuuans, de quo in sequenti capite dicemus.

CAPVT

CAPVT VI.

An auxilium aliquod verè sufficiens sit ex se inefficax, vel vnde id habeat, quando tale esse contingit.

QVoniam dictum est, auxilium sufficiens, vt distinguatur ab efficaci, quasi priuatiuè illi opponi, ideóque in re ipsa inefficax inueniri, ideo explicandum est, vnde habeat hanc inefficaciam, & inde etiam constabit, quid illa sit? solùm autem potest hæc inefficacia prouenire vel ex natura auxilij, ac proinde ex parte Dei, vel parte hominis, & liberi arbitrij eius: inter hæc igitur tantùm quæstio versatur. Oportet autem supponere sermonem esse de auxilio proximè sufficienti, id est, quod ad potestatem agendi proximè sufficit, modo superiùs explicato. Nam si tantum remotè auxilium dicatur sufficiens, tunc adhuc expectatur aliud maius auxilium præueniens, vt fiat proximè sufficiens, & quamdiu hoc non obtinetur, prius erit inefficax ex defectu vlterioris auxilij, poteritque illa inefficacia homini imputari, quia per prius auxilium non fecit id quod proximè poterat vt maius auxilium obtineret. Et ita in auxilio remotè sufficienti facilè explicatur inefficacia consistens in defectu auxilij completi, vt sit proximè sufficiens. Et similiter facilè intelligitur, quomodo non in Deum, sed in hominem refundatur. Hîc autem agimus de auxilio, quod per se est proximè sufficiens in ratione excitantis & adiuuantis in actu primo, & nihilominus illum effectum non consequitur, propter quem proximè datur.

1. Status quæstionis.

2. Prior sententia docet inefficaciam gratiæ sufficientis, pendere partim ex natura ipsius gratiæ suffic. partim ex Deo eam dante.

Dixerunt ergo aliqui, quantumuis auxilium sit proximè sufficiens, nihilominus præcisè spectatum esse de se inefficax, nisi illi addatur aliud, à quo efficaciam accipiat, ideóque ex intrinseca limitatione eius prouenire, vt effectum, propter quem datur, non faciat, quia nimirum deest illi maius auxilium præueniens, sine quo nunquam ex solo auxilio sufficienti præcisè spectato sequitur opus. Vnde fit vt talis inefficacia in Deum ipsum refundatur, saltem negatiuè, seu indirectè quatenus Deus ex se non vult illud peculiare auxilium præstare, sine quo auxilium sufficiens effectum consequi repugnat. Atque ita hæc inefficacia partim est ex natura auxilij sufficientis, quatenus ex se illam habet, nec dat facere, sed tantùm posse; partim ex Deo, quia suo arbitrio vult tantùm dare auxilium sufficiens, & non efficax.

Fundamentũ eius sententiæ & probatio.

Fundamentum huius sententiæ sumitur à contrario, quia auxilium efficax de se & natura sua est efficax, & est necessarium ad operandum; ergo auxilium sufficiens de se est inefficax, vt illum assequatur effectum. Probatur consequentia, quia auxilium sufficiens hîc sumitur vt præcisum & separatum in re ipsa ab efficaci; ergo sic solitariè sumptum de se est inefficax, quia deest illi auxilium necessarium ad efficaciam, & confirmatur primò, quia si affirmatio est causa adæquata affirmationis, negatio est causa negationis, sed auxilium de se efficax est vltima ratio adæquata actualis efficientiæ voluntatis, & auxilij sufficientis; ergo carentia eius est adæquata ratio, ob quam auxilium sufficiens manet inefficax; auxilium enim sufficiens integrè subsistit sine efficaci, & ex natura sua illud secum non affert, neque præbet viam, aut vires ad obtinendum illud, quia iam non esset auxilium proximè sufficiens, sed remotè vt explicicaui; ergo de se est inefficax, quia nisi aliunde accipiat efficaciam, nunquam illam habebit; & hoc est esse de se inefficax. Confirmatur secundò à signo, nam auxilium sufficiens tantùm nunquam omnino habet effectum, & hoc est adeò infallibile, vt nonquam deficiat; ergo signum est tale auxilium de se habere hanc inefficaciam, nam causa quæ nunquam infallibiliter consequitur effectum, meritò censetur ad talem effectum ab intrinseco insufficiens.

Confirmatur.

Hæc sententia videtur posse tribui auctoribus opinantibus auxilium efficax esse etiam præuium, seu præueniens, esséque de se efficax ac physicè prædeterminans voluntate ac necessarium ad operandum. Nam ex hoc principio sequitur altera assertio de auxilio sufficiente, vt explicatum est. Nihilominus tamen multi ex his authoribus, licèt concedant auxilium sufficiens de se non esse efficax, nihilominus non audent dicere primam rationem, ob quam tale auxilium in re manet tantùm sufficiens, & inefficax, esse solam Dei voluntatem, sed homini esse tribuendum quod difficulter cum priori fundamento conciliatur, vt hic, & latiùs in sequenti libro videbimus.

3. Authores huius sententiæ non vno modo explicant radicẽ illius inefficaciæ.

Alij verò non dubitant in Dei voluntatem & prouidentiam tamquam in primam radicem reuocare, quod auxilium sufficiens ita detur, vt inefficax maneat in his, in quibus non operatur, quia auxilium de se efficax est necessarium ad opus, & Deus sua voluntate dat illud cui vult, & negat illud cui vult, iuxta illud, *Non est volentis, nec currentis, sed Dei miserentis*; cùm enim Deus sit supremus Dominus suorum auxiliorum, potest illa distribuere sicut vult, & nemini facit iniuriam, & videntur hi Doctores quoad hanc partem consequenter loqui, quia auxilium de se efficax est præuium & necessarium: non potest autem homini illo carenti imputari, quòd ei non fuerit datum, quia sine illo nihil facere potuit, quo illud obtineret, vt infrà pressiùs vrgebimus. Addo verò, licèt auxilium efficax non sit de se tale, sed in vocatione congruá consistat, nihilominus posse videri soli Deo attribuendum esse, quòd homo non recipiat vocationem congruam, ac subinde quòd eius vocatio sit tantùm sufficiens, & non efficax. Probatur, quia cui Deus præbet primam vocationem congruam, sua sola voluntate donat, quia non potest homo illam mereri, vt infrà ostendemus; ergo cui non donat illam, etiam sua voluntate non donat. ergo hoc modo Deus est causa inefficacis auxilij. Prima consequentia probatur, tum rationibus factis, quòd si affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis, tum quia cùm vocatio antecedat libertatem hominis, non potest homo esse in causa, quòd talis, vel talis sit. Tum denique, quia illa distributio vocationum prouenit ex sola dispositione diuinæ prouidentiæ. nam Deus quosdam sola sua libertate prælegit efficaciter ad gloriam, vel ad fidem, vel ad pœnitentiam; alios non elegit, & ideo prioribus dat vocationem quæ habeat effectum in eis: posterioribus autem dat vocationem

Quomodo Deus dicatur ab illis esse causa inefficaciæ, si neget congruã vocationem.

venire possunt, nisi vocarentur. In eis ergo qui non venerunt, ex sententia Augustini vocatio inefficax facta est, solùm quia vocati venire noluerunt, vnde generaliter subiungit, *Neque illi sibi debent tribuere, qui venerunt, quia vocati venerunt, neque illi, qui noluerunt venire, debent alteri tribuere, sed tantùm sibi, quoniam vt venirent vocati, erat in libera eorum voluntate.* Si ergo alteri non possunt tribuere, multo minus Deo. Tertiò expressum & egregium Augustini testimonium lib. 2. de peccat. merit. cap. 17. vbi priùs quærit, *Cùm voluntate humana, gratia adiuuante diuina, sine peccato in hac vita homo esse posset, cur non sit?* Et subiungit, *Possem facillimè & veracissimè respondere, quia nolunt.* Postea verò quærens causam cur nolint, duas reddit, ignorantiam nempe, & infirmitatem, & subiungit. *Vt autem innotescat quod latebat, & suaue fiat, quod non delectabat, gratia Dei est, qua hominum adiuuat voluntatem, qua vt non adiuuentur, in ipsis itidem causa est, non in Deo.* Quartò in lib. de grat. & lib. arbitr. cap. 2. reprehendit eos, *qui etiam de ipso Deo se excusare conantur.* Et contra eos abiicit illud Iacob. 1. *Deus neminem tentat,* & illud Prouerb. 19. *Insipientia viri violat vias eius, Deum autem causatur in corde suo.* Si autem carentia efficaciæ auxilij in Deum, vt in primam causam refundi posset, profectò magna ratione possent homines excusari apud Deum de ipso Deo. Denique hoc optimè confirmat idem Augustinus epist. 15. dicens, *Deum indurare aliquos non impertiendo misericordiam.* & adiungit, *Quibus eam non impertitur, neque digni sunt, neque merentur, ac potiùs vt non impertiatur, hoc digni sunt, hoc non merentur.* Consentit huic doctrinæ & tanquam Augustinianam defendit Prosper ad obiectiones Vicent. cap. 7. ad obiectiones Gallor. ad 7.

Homo in hac vita sine peccato esse non potest, quia non vult, & cur nolit, duæ sunt ex eodē Aug. causæ, *Ignorantia & infirmitas.*

7. Tertiò potest eadem veritas rationibus confirmari, duas enim habet partes, vnam negatiuam, quòd talis inefficacia non sit Deo tribuenda, alteram affirmatiuam, quòd homini imputetur, & vna sequitur ex alia. Vnde prima ratio sit, quia reddere vacuam effectu Dei vocationem, in his quæ sint ad salutem necessaria, seu quādo nos vocat ad implēda præcepta, non fit sine peccato, aut sine auersione hominis à Deo, sed auersio hominis non potest Deo tanquam authori tribui; ergo neque inefficacia sufficientis gratiæ potest illi tribui. Cōsequētia euidens est. Maior etiam nota est ex Scripturis allegatis. Cùm enim Stephanus Iudæos reprehendebat, quòd Spiritui sancto restitissent, grauissimæ culpæ illos arguebat, & idem confirmat diuinæ sapientiæ comminatio Prouerb. 1. *Quia vocaui & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret, despexistis omne consilium meum, & interpretationes meas neglexistis, ego verò in interitu vestro ridebo.* Et ideo etiam Christus Dominus Iudæis dixit Ioan. 15. *Si non venissem, &c. nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* vtique infidelitatis, vt exponit Augustinus, & ratio est clara, quia auxilium sufficiens non fit inefficax, nisi non cooperando illi, sed qui non operatur: seu resistit, vel non respondet vocationi in materia necessaria & præcepta, eo ipso non implet præceptum; ergo illa resistentia non fit sine graui culpa: sicut ergo grauis culpa non potest Deo imputari, ita nec inefficacia auxilij. Vnde meritò dixit Augustinus lib. 2. de peccat. merit. cap. 5. *Si à Deo auertimur, nostrum est, & tunc secundum carnem sapimus, &c. Conuersos ergo Deus adiuuat, auersos deserit*, & cap. 18. *Quòd à Deo nos auertimus, nostrum est, &c.* &

Probatur rationibus prima pars.

Inefficacia gratiæ sufficientis non potest esse sine peccato in materia præcepti.

Confirmatur authorit. SS. August. & Prosperi.

A Prosper ad cap. Gallor. in 7. cùm dixisset *multos priùs à Deo apostatare, & in sua auersione desinere,* subiungit, *sed horum lapsum Deo tribuere immodicæ prauitatis est.*

Imò addo non solùm in materia præcepti, sed etiam in materia consilij resistere diuinæ inspirationi, & auxilio diuino sufficienti, illudque inefficax reddere, nunquam esse ex Deo, sed ex homine. Ratio est, quia licèt illa resistentia liberi arbitrij, per quam tale auxilium redditur inefficax, interdū non sit peccatum, semper est defectus quidam, & imperfectio virtutis, ideóque non potest in Deum refundi. Item, quia quoties Deus præbet auxilium proximè sufficiens ad aliquod bonum propositū, B vel actum ipsius hominis, procedit ex voluntate Dei saltem antecedente, quā verè & non fictè cupit vt homo habeat talem actum; ergo non potest ipse Deus esse radix & causa resistentiæ hominis, quia hoc repugnat cum illa Dei voluntate si vera sit, & non ficta. Nam velle quantum ex se est vt actus fiat, & alioqui impendire cooperationem hominis, vel ex propria voluntate esse causam eius, repugnantia sunt. Item quia si vocatio est verè sufficiens, confert homini, & in eius potestate & arbitrio constituit, quidquid necessarium est ad efficiendum actum, ad quem tale auxilium dicitur sufficiens; ergo fieri non potest vt per Deū ipsum stet, quominus talem actum efficiat, quia C hoc apertè repugnat cum auxilij sufficientia ex parte Dei. Atque hæ rationes concludunt vniuersaliter, & in quacumque materia, non posse inefficaciam auxilij alioqui sufficientis ex parte Dei, ipsimet Deo tanquam primæ radici, aut veræ causæ attribui. Repugnat enim talis prouidētiæ modus, vel cum diuina voluntate, vel cum constantia, & immutabilitate voluntatis eius, ac subinde cum eius sapientia, & erga homines charitate.

Inefficacia eadem in materia cōsilij non est sine aliquo defectu.

Deus non potest esse radix, & causa huius inefficaciæ, seu resistentiæ.

Atque hinc concluditur altera pars, nimirum solum hominem & infirmam ac fragilem volūtatem eius esse propriam causam inefficaciæ sufficientis auxilij. Probatur primò, quia nulla causa creata, vt Dæmon, cœlum, appetitus inferior, hominis suasio, D vel alia similis, potest hominem cogere, seu necessitare ad non respondendum vocationi, quando illa sufficiens est, vt suppono; ergo ex sola extrinseca libertate hominis recipientis oritur ille defectus, quia Deus non vult illi inferre necessitatem, nec erat conueniens, quia destrueretur meritum, & humanus operandi modus, & alioqui voluntas ipsa creata deficiens est; illi ergo debet tribui defectus cooperandi gratiæ, non Deo. Item hoc euidentiùs probatur, quoties in hac resistētia, seu dissensu à vocatione peccatum interuenit, quia propria causa culpæ, hominis est arbitrium: ergo quoties inefficacia auxilij ex culpa hominis nascitur, illi tribuenda est, non alteri. Hoc item generaliter probat ratio de sufficientia auxilij, nam si homini E datur auxilium sufficiens ex parte Dei, quale à nobis explicatum est, per nullam causam extrinsecam potest efficaciter impediri, quia licèt fortè instet tentatio, si auxilium Dei in eo tempore & in ea opportunitate, in qua datur, est simpliciter sufficiens, consequenter de se potens est ad vincendam omnem tentationem; ergo quòd homo succumbat, & inefficax reddat tale auxilium, illi soli tribuendum est. 8.

Probatur secunda pars assertionis.

Et hoc satis confirmant adducta testimonia, quibus addi potest egregium Augustini testimonium lib. 3. de lib. arb. cap. 16. dicentis, *Ex eo quod non accepit, nullus est reus, ex eo verò quod non facit, quod debet, iustè reus est: debet autem si ac-*

Cōfirmatur ex S August.

cepit & voluntatem liberam sufficientissimam facultatem. Vnde subinfert, *Dum non facit quisquis, quod debet, nulla culpa est conditoris.* duo enim requirit Augustinus, vt aliquid homini imputet, scilicet voluntatem liberam, & auxilium sufficiens: hæc autem supponuntur in homine impediente auxilij sufficientis effectum; ergo illi soli imputatur. Eandem doctrinam latè tradit Anselm. lib. de Concord. cap. 3. aliquantulum ab initio, vbi in summa docet, illi soli posse lapsum attribui, cui & adiutorium non defuit, (vtique sufficiens,) sed illud recipere noluit. Denique Hug. Vict. lib. de Sacram. part. 5. cap. 24. de Angelis qui steterunt & ceciderunt, ait: *Qui conuertebantur, idcirco bene mouebantur, quia gratiam cooperantem habuerunt; sed qui euertebantur, non ideo præcipitabantur, quia gratiam cooperantem non habuerunt, sed idcirco à Deo deserebantur, quia auertebantur, & præcipitabantur.* In quo testimonio multa sunt notatu digna, quæ pro discursu disputationis de gratia efficaci multum deseruiunt. Quod verò nunc ad rem ponderamus, solum est etiam in Angelis non referri inefficaciam in authorem gratiæ, sed in liberum arbitrium. Et similia habet, licèt obscurioribus verbis, in summa sentent. p. 2. cap. 3. quæ postea commodiori loco explicabimus.

Ex S. Anselm. & Hug. à S. Victor.

Etiam in Angelis gratiæ inefficacia pendet ab eorum libertate.

9. Gratia sufficiens non est de se inefficax.

Tandem ex dictis concluditur auxilium sufficiens non esse de se inefficax, potestque in hunc modum declarari, & probari. Quia si gratia sufficiens est de se inefficax, vel intelligitur de inefficacia in actu primo, vel tantùm in actu secundo (quæ distinctio in cap 1. declarata est,) neutrum verò dici potest: ergo. Minor probatur quoad priorem partem de actu primo, quia inefficacia in actu primo idem est quod insufficientia; ergo si auxilium supponitur sufficiens, non potest esse de se inefficax in actu primo. Consequentia euidens est. Antecedens autem patet ex declaratione suprà data de auxilio efficaci in actu primo: nam oppositorum proportione seruata, eadem est ratio: dicitur autem auxilium efficax in actu primo, quod de se potens est ad efficiendum actum, etiamsi de facto effectum non sit. Hoc autem ipsum significatur nomine auxilij sufficientis, & ideo Patres sæpe illud efficax vocant, vtique in actu primo, ergo si auxilium est sufficiens, est etiam de se efficax in actu primo. Vnde argumentor secundò, quia cum tali auxilio inefficaci voluntas non solùm non operabitur, sed etiam non potest operari; ergo si voluntati datur solum auxilium de se inefficax, non potest illi imputari, etiamsi non operetur, cuius contrarium probatum est. Antecedens patet, quia sine actu primo de se efficaci, id est, habente vim actiuam necessariam, non potest potentia prodire in actum, maximè cùm etiam supponatur potentia de inefficax ad actum, nisi aliunde eius defectus suppleatur. Vnde sumitur tertia ratio, nam ideo voluntas indiget auxilio superaddito, quia de se est inefficax in actu primo; ergo si auxilium quod additur, est etiam de se inefficax, indigebit alio auxilio complente efficaciam in actu primo: ergo sine illo, erit impotens prius auxilium, sicut est voluntas sine eodem auxilio. Tandem si auxilium sufficiens esset hoc modo inefficax, omnis defectus hominis in operando attribuendus esset defectui gratiæ, & consequenter Deo, & (vt sic dicam,) imperfectæ prouidentiæ eius quod quàm sit falsum, & ostensum est, & prosequar.

Ideo voluntas indiget gratia quia ex se est inefficax in actu primo.

Responde.

Dicet aliquis has rationes rectè procedere de auxilio proximè & completè sufficienti, & de illo conuincere esse efficax de se in actu primo, nihilominus tamen posse dari auxilium absolutè sufficiens, quod non est completum principium in actu primo, sed indiget aliquo alio complemento. Respondemus tale auxilium non esse proximè sufficiens respectu illius effectus, ad quem requiritur nouum auxilium per modum principij, & actus primi, & ideo necessarium esse, vt detur aliquis prior actus ad quem tale auxilium sit completè sufficiens, vel certè nullo modo esse auxilium sufficiens, ex dictis superioribus constare potest, & in sequentibus iterum atque iterum occurret necessitas illud inculcandi. Vel denique aliud nouum auxilium non erit necessarium per modum principij, sed alio modo, nimirum per modum actionis, & ita non erit in se necessarium ad *posse*, sed ad *agere*. Oportebit igitur vt sit in potestate hominis habentis auxilium sufficiens, alioqui sufficientia destruetur, vt cap. sup. probatum est, & nunc etiam in secundo membro suprà posito patebit.

tur obiectioni.

Probatur ergo altera pars, nimirum auxilium sufficiens non posse esse de se inefficax in actu secundo, quia talis inefficacia in hoc solùm consistit, quòd auxilium non actu operetur: non potest autem hoc prouenire per se ex ipso auxilio, quod probatur, quia sufficiens causa proxima, & applicata ad operandum cum omnibus requisitis ad agendum, & ablatis omnibus impedimentis, non potest cessare ab operatione actuali, nisi vel propter libertatem, vel qua Deus negat concursum: in præsenti autem auxilium sufficiens supponitur principium in suo genere sufficiens, & applicatum voluntati cum omnibus requisitis, nam, (vt dixi,) hæc omnia includit vocatio proximè sufficiens; ergo non potest cessare ab operatione ex defectu concursus diuini, quia ille est vnum ex necessariis ad agendum, & ideo dato principio proximo agendi, sufficientique in suo genere, concursus ex parte Dei requisitus, sic vt est debitus connaturali debito, ita etiam ex parte Dei offertur, & in manu hominis constituitur. Nam si in aliquo casu Deus miraculosè negat concursum, vt in igne Babylonico, tunc carentia actionis Deo ipsi tribuitur, & non inefficaciæ virtutis proximæ. Ergo in præsenti, quòd homo per auxilium sufficiens non operetur, non prouenit ex diuini concursus defectu, nec potest refundi in Deum. Superest ergo; vt defectus operationis in actu secundo, quando auxilium supponitur completum in actu primo, & sufficiens, prouenire non possit nisi libertate integræ & proximæ causæ actiuæ. Sed hæc libertas non conuenit auxilio de se, sed ratione subiecti, in quo est; ergo quòd tale auxilium sit inefficax in actu secundo, non conuenit illi de se, sed ex subiecto, id est, ex libera voluntate libertatis humanæ, eiúsque defectu. Sicut quòd habitus charitatis actu non eliciat amorem, non prouenit ab illo secundùm se, quia potius ipse, quantum est de se, inclinat ad actualem amorem: prouenit ergo ex libertate voluntatis, quando aliàs supponitur cum aliis requisitis ad agendum, nam habitibus vtimur cùm volumus: ita ergo est in auxilio sufficienti, quod de se habet vt actus primus in ordine ad consensum.

Probatur esse[illegible] de inefficacia in actu secundo.

10. Respondetur ad fundamentum contrariæ sententiæ.

Ad fundamentum contrariæ sententiæ primò negari potest, dari auxilium de se efficax distinctum ab actuali concursu concomitante, sed quia de hoc in libro sequenti dicturi sumus, vt ab illa quæstione

quæstione abstrahamus, respondemus quacunque ratione ponatur auxilium aliquod de se efficax necessarium ad operandum, vt saluetur auxilium verè sufficiens, licèt actu non operetur, necessarium esse, vt auxilium efficax sit in potestate hominis habentis auxilium sufficiens, vel (quod perinde est,) necessarium est vt sit in potestate hominis operari actu cum suo auxilio sufficiente, ac proinde habere omnia necessaria ad efficaciam, seu efficientiam talis auxilij; quia si hoc totum non sit in potestate & libertate eius, impossibile est quòd carentia operationis homini attribuatur, ratione cuius vsus, vel non vsus liberi, vt omnia dicta in hoc & in præcedenti capite apertè conuincunt. Vnde ad argumentum, posito illo antecedenti de auxilio de se efficaci, neganda est consequentia de sufficiente per se inefficaci. Et ad probationem, quia auxilium sufficiens hîc sumitur vt separatum ab efficaci, respondetur hanc separationem non esse ex natura auxilij sufficientis, sed ex libertate voluntatis, cui datur auxilium sufficiens, & ideo non sequitur quòd auxilium sit de se inefficax, sed tantùm, quòd actu sit inefficax. An verò hæc responsio cohæreat cum auxilio per se efficaci ac prædeterminante, videant illius auxilij defensores, nam si non cohæret, profectò negandum potius est tale auxilium per se efficax, quàm admittendum auxilium sufficiens de se inefficax.

Et ad primã cõfirmationem.

Vnde ad primam confirmationem respondemus, si tale fingatur auxilium efficax necessarium ad operandum, quale ibi depingitur, sic planè destrui verum auxilium sufficiens, & ideo negamus dari necessitatem talis auxilij efficacis, quod nullo modo à libertate hominis, sed à Dei tantummodo arbitrio pendeat, etiam supposito sufficienti auxilio: quomodo autem hoc debeat intelligi & probari, in lib. sequenti dicemus. Et ideo hîc solùm dicimus, dato quòd auxilium sufficiens indigeat nouo auxilio efficaci ad actu operandum illud præstò esse, nec posse deesse ex parte Dei (aliàs fingeret potius dare auxilium sufficiens, quàm verè illud conferret;) & nihilominus tale auxilium efficax posse separari à sufficienti, & actu non dari ex defectu hominis nolentis cooperari cum auxilio sufficiente sibi collato. Nec hinc sequitur auxilium illud non esse proximè sufficiens, quia etiam posito tali auxilio sufficiente, est in potestate voluntatis admittere, vel non admittere auxilium efficax, quia liberum est illi operari, vel non operari cum auxilio sufficiente. Hæc autem potestas non est libera ad efficiendum aliquid, quod sit voluntatis dispositio ad recipiendum auxilium inefficax, & ideo est proximè sufficiens, & non remotè, seu mediante alio actu. Hinc tamen rectè concluditur, auxilium illud, quod vltra auxilium sufficiens requiritur ad efficaciam eius, non posse esse aliud præter concomitantem concursum Dei, qui non fit in nobis actu sine nobis, & semper fit in nobis sufficiẽter excitatis si velimus. Nam omne aliud auxilium præueniens, quod à solo Deo fieri debeat, non potest esse immediatè in potestate nostra libera, sed ad summum mediante alio actu libero, & ideo si de tali auxilio efficaci procedit argumentum, negamus illud esse necessarium, imò nec possibile, vt latiùs libro sequenti dicemus.

Ad gratiæ sufficientis efficaciã non est necessarium aliud auxilium efficax ex parte Dei.

11\. Respõdetur ad secũdam confirmationem.

Ad secundam confirmationem respondeo, aliud esse loqui de auxilio sufficiente sub hac voce concepto, vt existente in hominibus, qui illi resistunt, quod potest dici in sensu composito; aliud verò esse loqui de illo secundùm se (vt ita dicam) in sensu diuiso. Loquendo ergo de illo posteriori modo, nego auxilium sufficiens semper carere effectu, aut infallibiliter manere inefficax; quia (vt lib. sequenti ostendam) idem auxilium sufficiens potest in vno habere effectum, & in alio priuari effectu, ex defectu liberi arbitrij. At verò loquendo priori modo in sensu composito, verum est auxilium sufficiens semper esse inefficax: sic autem negatur consequentia, scilicet de se esse inefficax, quia non habet ab intrinseco illum effectum, sed quatenus est in homine qui illi resistit, sub quo defectu sic consideratur. Vnde non est hoc infallibile in ipso auxilio secundùm se spectato, sed est ex defectu subiecti, qui defectus iam supponitur quo ad nos quidem confusè in his, quæ frequenter contingunt; quo ad Deum verò distinctè, & clarè in præscientia eius, qua præuidet non tantùm virtutem causarum & auxiliorum, sed etiam determinationes liberas eorum, siue absolutè futuras, siue sub quacunque conditione. Neque obstat, quòd tale auxilium sæpissimè & in maiori hominum multitudine inueniatur inefficax, quia inde non sequitur id habere ex se, sed ex causa libera cui inest, & sufficit ad totum illum defectum, imò non potest aliunde prouenire, cùm in ipso auxilio non sit libertas nisi ratione subiecti, & hæc sufficit, vt in malis Angelis satis ostensum est, qui gratiam sufficientissimam habuerunt.

Gratia sufficiens non semper caret effectu.

Inefficacia gratiæ sufficientis, non est ab intrinseco ipsius, sed ab extrinseco, scilicet ab hominis libertate.

Ad alteram partem, quæ ad Deum pertinet, concedimus quidem iuxta illam sententiam de auxilio præuio de se efficaci, vix posse euitari quin carentia gratiæ sufficientis auxilio ex sola Dei voluntate proueniat, quod nos inconueniens reputamus, & ideo sententiam illam non admittimus, hanc verò partem in sequentem librum disputandam reseruamus. Negamus tamen similem esse rationem de vocatione congrua, quia libèt vocatio congrua sit necessaria ad efficaciam auxilij: illa tamen congruitas in re ipsa non est omnino antecedens, seu præueniens vsum libertatis, sed est consequens & ab arbitrio pendet. Et ideo quòd vocatio non sit congrua in his, qui tantum auxilium sufficiens recipiunt, causa est in ipsis; possent enim facere vt vocatio esset congrua, si vellent gratiæ cooperari, pro vt re vera possent; vnde attentè considerandum est, aliud esse, quòd in potestate hominis sit facere, vt Deus ipsi tribuat vocationem, quam præuidet futuram congruam: aliud esse, quod in potestate hominis sit facere, vt vocatio sufficiens, quæ illi datur, sit congrua. Nam secundum dicimus esse in potestate hominis, idque sufficit, ac necessarium est, vt auxilium sit verè sufficiens. Primum autem re vera non est in hominis potestate, sed in sola diuina dispositione ac libertate. Ad argumentum ergo concedimus vtramque partem antecedentis, nimirum, cui Deus donat primam vocationem congruam sua misericordia, & libera voluntate date, & cui donat, quam præuidet futuram incongruam, etiam pro suo arbitrio illam dare, & non meliorem; inde verò non sequitur Deum esse causam inefficacis vocationis, quia de se potiùs vellet talem vocationem esse congruam, præuidet tamen non esse talem futuram ex libertate hominis, & permittit: non est tamen Deus causa defectuũ, quos permittit; vnde tota illa argumentatio procedit ex æquiuocatione illa, quod non distinguit inter liberam

Congruitas gratiæ seu vocationis ab arbitrio hominis pẽdet.

Distributio gratiæ congruæ, & prę uisæ fore incõgruam est à Deo; sed quòd sit futura incongrua est ab homine.

Y 4 distri

distributionem vocationis, quam fatemur esse ex Deo, & causam vnde vocatio habet quòd sit incongrua, quæ non est ex Deo.

Est autem animaduertendum Deum cùm ex æternitate voluit quibusdam dare vocationes, qua præuidet futuras esse congruas, aliis verò quas præuidet futuras esse inefficaces; aliter voluisse vnum, quàm aliud: nam vocationes congruas directè voluit & ordinauit; quatenus verò incongruæ sunt, non illas voluit, nec procurauit, sed tantùm permisit, quiâ oculi eius mundi sunt, ne videant malum, seu defectum, vtique volendo, vel applicando, sed tantùm permittendo: nemini autem occasione præbendo, vt in vacuum gratiam recipiant, seu relinquendo illam, seu non auferendo, sed liberum, ac contingentem cursum causarum permittendo, quia nec tenetur causarum ordinem immutare, nec abundantiora auxilia præbere quàm necessaria sint. Nec etiam debuit auxilia sufficientia denegare his, quos videbat malè illius esse vsuros, quia illa erant necessaria ad liberum vsum voluntatis, & vt defectus salutis talium hominum non posset Deo imputari. Itaque illa distributio auxiliorum in quibusdam ostendit singularem Dei gratiam, & beneuolentiam, in aliis verò iustitiam, in vtrisque verò mirabilem prouidentiam, quæ non excusat eorum hominum negligentiam, qui sufficienti auxilio cooperari contempserunt. Et ideo licèt verum sit, cui Deus non donat efficax, seu congruum auxilium, libera voluntate non dare, non inde sequitur Deum esse causam, cur auxilium sit inefficax, sed solùm sequitur præuidisse Deum, ex voluntate hominis futurum fuisse, vt non habeat effectum, & nihilominus voluisse illud dare, permittendo illum defectum, & noluisse alium dare, quod præsciebat habiturum fuisse effectum, quæ sunt inscrutabilia iudicia Dei, qua Augustinus vtique scrutari non audet, sed admirari.

Deus vocationes congruas directè voluit, incongruas permisit.

Cur Deus non debuit denegare gratiam malè, cà vsuris.

12\. Atque hoc vno verbo responsum est ad testimonia in contrarium inducta, in primo enim loco ex quæst. 2. ad Simplician. de hac distributione vocationum congruæ, vel incongruæ apertè loquitur, & illam refert in diuinam voluntatem, & liberam electionem, quod verissimum est modo declarato. Et huic sensui congruunt cætera, quæ ibi Augustinus disputat. Cùm autem dicit, ad quosdam peruenire vocationem, quæ talis est, qua moueri non possent, qui ei capiendæ non reperiuntur idonei, secundùm præscientiam dictum est, non secundùm intrinsecam incongruitatem vocationis, nec secundùm intrinsecam impotentiam voluntatis ad operandum cum tali vocatione: nam re vera, simpliciter, & (vt aiunt,) in sensu diuiso, potuissent sic vocati venire, & vocationi sese accommodare cum gratia Dei cooperante, quę illis præstò fuisset, si per eos non stetisset, vt satis in cap. 2. & 4. probatum est. Tamen quia Deus talem vocationem illis hominibus dare voluit, præsciens illos non fuisse consensuros vocationi, ideo dicitur data illis vocatio, qua in sensu composito moueri non possent, seu clariùs, qua ita possent vt de facto non essent bene illa potestate vsuri. Eodémque modo tali vocationi capiendæ non erant idonei secundùm præscientiam, aut secundùm futurum vsum, non secundùm absolutam capacitatem & potestatem, & hanc esse Augustini mentem, ex dicendis in sequenti testimonio apertiùs ostendetur.

Respõdetur ad testimonia PP. allata.

Quo sensu dari dicatur gratia minimè idoneis el capiendæ, à S. August.

Eandem interpretationem habet alter locus de prædest. Sanct. Augustinus enim ibi non dicit Deum, non omnes quos docet, ita docere vt possint venire ad Christum, sed dicit, non omnes ita

Explicantur alij loci S. Aug.

A docere vt veniant, quod verissimum est, etiamsi primum sit falsum absolutè, & in sensu diuiso loquendo, vt explicatum est, dicit præterea cùm possisset Deus omnes ita docere, vt venirent, id est, efficaciter, seu congruè vocare, nolle id facere, idque vnum esse ex occultis mysteriis Dei, in quo & misericordia in quibusdam & in aliis iudicium ostenditur. Vnde cùm ait, *quos autem non docet iudicio, non docet*, intelligendus est, *quos sic non docet*, id est, ita vt veniant, nam alio quidem modo etiam eos docet sufficienter vt venire possint, & veniant si velint; iudicium verò, seu mysterium est, quod non aliter eos docet, cùm possit, nec inde sequitur ineffi-
B caciam talis doctrinæ Dei ex Dei ordinatione prouenire, sed ex permissione tantùm, vt explicatum est, & simili modo limitandum est quod dicit, cùm Prædicatore insonante aliqui non credunt, eos foris audire, intus non audire, nec discere, id est, non ita interiùs audire vt discant: nam quod interiùs etiam aliquo modo audiant, necessariò dicendum est vt auxilium sufficiens recipiant, iuxta dicta in cap. 2.

Tertium denique testimonium eodem ferè modo facilè declaratur. Sed in primis notandus est ille modus loquendi Augustini de Tyris & Sidoniis, *Relicti sunt qui etiam credere potuissent*. Nam sensus
C est, relictos esse qui credidissent, si talia signa vidissent, hoc enim affirmauit Christus in verbis proximè sequentibus; loquitur enim Augustinus per verbum *potuissent*, vel intelligendo potestatem in actum reducendum, vel intelligendo etiam secundùm præscientiam, quæ futurum effectum includit, & ita constat hanc esse phrasim Augustini, vt in primo testimonio interpretati sumus, quam sumpsit ex simili loquendi modo Christi Domini, cuius verba ibidem allegat, qui de Iudæis dixit, *Propterea non poterant credere, quia de illis dixit Isaias: Excæca cor populi huius*, &c. Ioan. 12. *propterea enim non poterant quod nolebant*, vt ibi ait Chrysostomus, & Prosper ad obiectiones Vincent.
D in 6. tamen quia Deus illam voluntatem eorum præsciebat, ideo in sensu composito non poterant, & sic etiam non erunt obscura sequentia verba Augustini, *quoniam vt crederent non erat eis datum etiam vnde crederent & negatum*; ait enim non esse eis datum credere secundùm prædestinationem diuinam, (nam hæc etiam est, vsitata locutio Augustini:) supponit autem Augustinus efficacia auxilia ad exequenda media prædestinationis ab electione diuina descendere, seu à proposito, vt loqui etiam solet Augustinus; & ideo ait, quos Deus non eligit ad salutem, vel *ad fidem, etiam non dedisse eis vnde crederent*; non quia eis negauerit vnde possint credere, nec quia aliquid ex parte sua negauit, ratione cuius non sunt vsi illa potestate, nec crediderunt, sed quia negauit illis, vel dare noluit etiam vocatio-
E nem, qua de facto crederent, quam ipse non ignorabat, & dare potuisset, & eumdem sensum habent vltima verba, vt facilè consideranti patebit.

Quomodo credere potuissent, qui relicti sunt, vt ait S. Aug.

Quando idē dicit aliquib. non esse datum, vt crederent, intellige, secūdùm diuinā præsciētiam.

Caput VII.

Vtrùm auxilium sufficiens detur interdum prædestinatis, vel solis reprobis.

HActenus explicuimus, quid sit auxilium sufficiens, & quas spirituales vires, quæve auxilia includat; nunc superest videndum, quibus & quomodo detur. Omnium autem hominum multitudo

titudo (idemque est de Angelis) in duas classes A prædestinatorum & reproborum distinguitur, quæ partitio sumitur per diuersum ordinem ad consequutionem vltimæ beatitudinis, ad quam etiam hęc auxilia ordinantur, ideóque in primis per cōparationem ad illa duo membra explicandum à nobis est, quibus detur auxilium sufficiens, & in præsenti duo inquiruntur, vnū an reprobis detur, aliud an detur prædestinatis, vel sit proprium reproborum saltē quoad illum modumquo dici solet propriū, quod alicui soli conuenit, & in priori quidem puncto hæretici huius temporis negant dari auxilium sufficiens reprobis, sed tantùm electis, & pro eadem sententia refertur Cosmas Philiar. quæst. singulari de prædest. cap. 22. & videtur fauere Isidorus lib. 2. sentent. cap. 5. §. spiritualis; aut enim spirituale auxilium solis electis dari; ratione idem suaderi potest, quia reprobis vel non datur sufficiens gratia, vt ad fidem veram conuertantur, vel saltem non datur vt credentes iustificentur, vel denique non datur vt semel iustificati vsque ad finem in iustitia perseuerent: ergo simpliciter non datur eis auxilium sufficiens ac salutem. Consequentia euidens est, quia sine fide, iustitia, & perseuerantia in illa saluari non possunt.

1. Status quæstionis.

2. Hæretici negant dari auxilium sufficiens reprobis. Probatur ex PP. & ratione.

Antecedens quoad primam partem probatur, quia credere non possunt nisi trahantur à Deo, dicente Christo Domino, *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum. Venire* autem est credere, dicente eodem Domino, *Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me.* vt ibi, & sæpe aliàs Augustinus exponit, & multi reprobi non trahuntur à Patre, ad Christum per fidem, vt experientia docet; ergo illi non possunt credere; ergo non accipiunt auxilium sufficiens ad credendum, nam auxilium sufficiens dat posse, vt diximus, idemque argumentum de secundo membro fieri potest, quia sicut non potest quis venire ad Christum per solam fidem, nisi trahatur, ita nec potest venire per fidem viuam, seu per vitam fidei, quæ est charitas, seu per fidem, quæ per dilectionem operatur, nisi etiam trahatur, nam quod Christus *ibidem* dixit, *hoc est opus Dei, vt credatis in ipsum*, non minus de fide viua, quàm de sola substantia fidei verum est: at verò multi credentes non trahuntur vt diligant; ergo nec ipsi credentes, si reprobi sint, accipiunt auxilium sufficiens ad amandum, & consequenter nec vt iustitiam consequantur. Denique tertia pars probatur, quia nemo potest perseuerare sine speciali perseuerantiæ dono; sed hoc non datur reprobis: ergo non possunt perseuerare; ergo non recipiunt auxilium sufficiens ad perseuerandum.

3. Contrária sententia est, dari propriè reprobis.

In contrarium autem videtur hoc auxilium sufficiens ita esse proprium reproborum, vt in prædestinatis locum non habeat, nec illis detur, quia auxilium sufficiens, prout distinguitur ab efficaci, (sic enim de illo agimus,) tale est, vt non consequatur salutis effectum: sed prædestinatis non datur tale auxilium, sed illud quo comparatur certissimè salutis effectus; ergo, minor patet ex definitione prædestinationis tradita ab Augustino lib. de bonor. perseu. cap. 14. *Prædestinatio est præscientia, & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur quicumque liberantur.* Beneficia ergo & auxilia prædestinatorum semper sunt efficacia; ergo illis non dantur auxilia sufficientia; ergo necessariò dantur reprobis, aliàs nullis darentur, & solis illis, quia omnes non prædestinati, sunt reprobi. Et confirmatur ex Paulo *ad Roman.* 8. dicente, *scimus autem, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum ijs, qui secundùm propositum vocati sunt Sancti*, qui sine dubio sunt prædestinati: *nam illos elegit Deus, vt essent Sancti, & immaculati in conspectu eius in charitate*, ad Ephes. 1. & Augustinus sæpissimè exponit. Ergo, teste Paulo, prædestinatis omnia cooperantur in bonum: omnia ergo media salutis, ac subinde omnia auxilia sunt in illis efficacia quia sunt illis ad salutem vtilia, hoc est enim cooperari illis in bonum, & rationem insinuat Paulus, *quia secundùm propositum* (vtique Dei) *vocati sunt*, id est, ex absoluto decreto quod Deus habuit de illorum sanctificatione perpetua, ex quo proposito non oriuntur nisi media & auxilia efficacia. Vnde sumpsit Augustinus modum illum loquendi in illo frequentissimum de vocatione ex proposito, quam dicit esse efficacem & propriam electorum, vt in sequenti lib. videbimus, ac denique significatur à Paulo in verbis sequentibus. *Nam quos præsciuit, hos & prædestinauit conformes fieri imagini filij sui: quos autem prædestinauit, hos & vocauit*, vtique *ex proposito: quos autem vocauit, hos & iustificauit*, ac subinde efficaciter vocauit. *quos autem iustificauit, hos & glorificauit*, dando scilicet illis efficacia media ad perseuerandum: ergo prædestinatorum auxilia tantùm efficacia sunt.

& probatur ex S. August.

Confirmatur ex D. Paulo.

Resolutio autem huius puncti facilis est si duo considerentur, vnum est, auxilium sufficiens dici posse vt in ordine ad salutem æternam consequendam, vel in ordine ad vnum, vel alium actum, aut effectum salutis, seu de se vtilem ad salutem: priori modo vt detur auxilium sufficiens, necessarium est vt detur ad illa tria suprà posita, scilicet ad fidem, iustitiam, seu opera, & perseuerantiam, & ratio ibi facta probat, quia hæc tria necessaria sunt ad salutem: posteriori autem modo potest aliquod auxilium esse sufficiens tantùm ad credendum, vel tantùm ad sperandum, & sic de aliis, vt per se notum est. Aliud considerandum est, licèt homines omnes vel sint prædestinati, vel reprobi, nihilominus posse vtrosque considerari, vel præcisè quatenus prædestinati, vel reprobi sunt, vel secundùm quamdam communem & abstractam rationem, qua subsunt generali prouidentia Dei, quæ non specialiter ad prædestinationem, vel reprobationem, sed ad communem totius vniuersi prouidētiam pertinet: nam licèt quis sit reprobus, non semper operatur vt reprobus: & è conuerso, licèt aliquis sit electus, non semper operatur vt talis. Vnde etiam fieri potest, vt multa auxilia gratiæ conferantur prædestinatis, non vt prædestinati sunt, id est, non ex peculiari proposito efficaci saluandi illos, sed ex generali prouidētia, qua Deus nemini negat generalia subsidia, & vnumquemque motus suos agere sinit. De reprobis autem aliter loquēdum est, quia illis non dantur auxilia gratiæ, ex reprobatione illorū, quia donatio est ex primaria intentione Dei, sicut glorificatio; nihilominus tamē dici possunt quædam auxilia dari reprobis, cum præscientia & permissione damnationis ipsorum, quia prouidentur illis abusuri, & nihilominus eis dantur cū tali permissione. Alia verò auxilia eis dari possunt cum præscientia alicuius fructus, & vtilitatis, quæ dici possunt dari illis non vt reprobi sunt, sed vt prędestinati secundùm quid, vtique ad fidem, vel temporalem salutem. quæ quidem auxilia possunt in reprobis esse suo modo efficacia, vt libro sequenti dicemus, nam ad materiam de auxilio efficaci id pertinet.

4. Resolutio pēdet à duobus, quæ in gratia sufficienti spectari possunt.

Reprobi non semper agūt, vt reprobi neque prædestinati, vt prędestinati.

Reprobis dantur auxilia cum præscientia, & permissione damnationis ipsorum.

Dico ergo primò. Auxilium tantùm sufficiens ad salutem æternam consequendam, proprium est reproborum quoad hoc quod solis illis datur, non assero nunc dari omnibus reprobis; hoc autem tractandum est specialiter in sequentibus; sed

5. Gratia tantùm sufficiēs propria reprobis, quoad hoc solis datur, non verò prædestinatis.

10. Probatur assertio.

sed dico dari reprobis, non verò prædestinatis. Vtraque pars est certa & facilis. Nam de prædestinatis euidenter eam probat ratio, & testimonia secundo loco posita, quia non negamus auxilia data prædestinatis esse sufficientia, sed negamus esse tantum sufficientia, id est, incongrua & carentia effectu, quia sicut prædestinatio non potest carere effectu, ita neque auxilia omnia, quæ ex vi prædestinationis præparantur electis, possunt effectu æternæ salutis carere. Non possunt ergo tantùm esse sufficientia, saltem in sensu composito, nimirum quatenus *ex prædestinatione, seu proposito* Dei procedunt. Et inde concluditur altera pars. Nam auxilium non dicitur sufficiens tantùm in ordine ad singulos actus huius vitæ, vel tantùm in ordine ad temporalem iustitiam, sed etiam in ordine ad gloriam consequendam, vt probant omnia in superioribus adducta; ergo tale auxilium aliquibus hominibus datur, sed non prædestinatis; ergo reprobis.

Instatur, & instantiæ respondetur.

Dices, si illi sint reprobi, superuacaneè datur illis auxilium sufficiens ad salutem. Item si Deus dat illis tale auxilium; ergo dat vt est tantùm sufficiens; ergo ex instituto quærit Deus occasiones, in quibus det auxilium, ita vt sit incongruum. Respondeo Deum non dare hoc auxilium reprobis vt reprobi sunt, sed vt sunt ordinati ad vitam æternam consequendam, & ideo non est superuacaneum in illis tale auxilium, sed est maximè necessarium, vt per Deum non stet quominus homo saluetur, vt verè non stat, alioqui *quomodo iudicabit Deus hunc mundum*? Quia ergo vult Deus antecedenter saltem saluare hos reprobos, eis dat auxilia sufficientia; quia verò illos non efficaciter prælegit, dat illis auxilia, quæ tantùm sunt futura sufficientia, non tamen intendendo exclusionem efficientiæ, sed permittendo. Nam cùm auxilium hoc ita sit sufficiens, vt de se possit esse etiam efficax, si homo velit vt tale detur à Deo; quòd verò non sit in re futurum efficax, non intenditur à Deo, sed præuidetur & permittitur. Et ita supposita præscientia verum est, Deum dare hoc auxilium reprobo, vt tantùm sufficiens est, ita tamen vt ex duobus, quæ in illo termino exclusiuo iunguntur, scilicet efficientia & carentia effectionis; primum sit intentum à Deo, & secundum permissum. Neque inde sequitur Deum captare occasiones incongruitatis, quia non præcessit intentio, vel propositum damnandi reprobos, priusquam illorum resistentiam, & consequenter inefficaciam auxilij præuideat, ideóque illa inefficacia non est intenta; præcessit autem pura non electio, & inde oritur vt licèt Deus præuideat auxilia non futura esse congrua, nec danda temporibus opportunis, id non impediat, sed toleret ac permittat.

Gratia sufficiens datur reprobis, vt reprobis, sed vt ordinatis ad vitã æternam, si velint.

Inefficacia eius non est à Deo intenta, sed præuisa, & permissa.

6. Gratia sufficiens datur, etiam prædestinatis, ad particulares effectus Probatur assertio. Patet in Adamo.

Dico secundò. Auxilium tantùm sufficiens ad aliquos particulares actus, vel effectus, etiam prædestinatis datur interdum: hoc est clarum & de fide certum. Primò, quia prædestinati sæpe peccant, & à tentatione vincuntur, cùm tamen auxilium sufficiens habeant ad tentationem vincendam, alioqui non peccarent, vt de Adamo qui prædestinatus fuit, dixit Augustinus lib. de corrept. & grat. cap. 11. & 12. Secundò, quia sæpe vocatur à Deo prædestinatus ad opera maioris perfectionis, quæ non facit: recipit ergo tunc auxilia sufficientia ad talia opera, quæ inefficacia ab eo redduntur per liberum arbitrium. Tertiò, quia ad certitudinem prædestinationis satis est quòd tot & tanta auxilia in prædestinato efficacia sint, quot ad consequendum gradum gloriæ, ad quem est prælectus, sufficiunt: fieri autem potest, vt multo plura habeat auxilia, quæ si efficacia essent omnia, meritum prædestinati cresceret vltra terminum gloriæ, ad quem fuerat destinatus. Ergo non solùm fieri potest, sed etiam ex hypothesi necessarium est, vt multa auxilia sufficientia in prædestinato sint inefficacia.

7. Cur Deus plura det prędestinato auxilia, quàm efficacia, &c.

Sed interrogari potest primò, cur Deus conferat prædestinato plura auxilia, quàm illa efficacia, quæ adæquatè respondent illi termino gloriæ, ad quem illum elegerat. Responderi potest primò cum D. Thoma q. 6. de verit. art. 3. nullum auxilium præueniens de se esse efficax, & ideo Deum plura auxilia prouidere prædestinato, quàm si essent simpliciter necessaria: vt si vnum, vel aliud reddatur inefficax, alia tandem sint efficacia, & terminus destinatus infallibiliter obtineatur. Sed hic modus non est ita intelligendus, ac si Deus in modo suæ prouidentiæ vel confusè, vel ignoranter procedat, quasi tentando plura media, vt si vnum non successerit, aliud tandem operetur. Hic enim gubernandi modus imperfectionem inuoluit, ideóque nulla ratione in Deo admittendus, vel cogitandus est, quia eius prouidentia certissima est in singulis, & prius quàm decernat dare, auxilium præcognitum habet, an futurum sit efficax, necne, vt postea videbimus. Intelligendum est ergo Deum ita præuidere suis prædestinatis, vt regulariter per ordinarias causas & media pro omnibus destinata illis prouideat, cósque suos motus agere sinat, non solùm necessitatem eis non inferendo, verùm etiam nec copiosiora auxilia quàm generales causæ gratiæ postulant, illis tribuendo. Hinc ergo quasi morali consequutione, necessaria fit, vt multa auxilia sint in eis inefficacia, quæ quidem inefficacia cùm non sit à Deo intenta, sed permissa, non oportet aliam rationem illius permissionis quærere, nisi quia non oportet propter prædestinationẽ ordinarium cursum causarum & libertatis impedire, aut immutare; solùm enim id facit Deus cum prædestinato, quando præuidet sine specialissima prouidẽtia, vel abundantioribus auxiliis illum non esse consequuturũ terminum electionis suæ. Quoties autẽ ordinaria auxilia sufficiunt, & licèt interdũ inefficacia sint futura tandẽ plura, vel quæ satis sint futura, sunt efficacia, per illa omnia Deus prędestinatum ordinat ad gloriam, & ita fit vt cum auxiliis efficacibus simul aliqua inefficacia recipiat.

Propter prędestinationẽ cursus causarum, & libertatis ordinarius impediri non debet.

8. An auxilia sufficientia sint effectus prædestinationis?

Deinde quæri potest, an talia auxilia inefficacia dentur prædestinato vt prædestinatus est, vel sub alia ratione, in qua etiam alia interrogatio continetur, videlicet, an hæc auxilia sufficientia sint effectus prædestinationis. Ad quæ breuiter respondeo, si consideretur auxilium sufficiens quoad carentiam efficaciæ, per se loquendo, sub illa ratione non dari prędestinato vt prędestinatus est, sed potiùs permitti in illo, quia ad maiorẽ gloriam non est electus. Probatur, quia illa inefficacia auxilij etiã in prædestinato non est à Deo, neque ex intentione eius, quia nunquã est aliquid boni, ideóque tantùm est permissa: ergo per se non conducit ad terminũ prædestinationis consequendũ; ergo auxiliũ sufficiens sub ea ratione non cõfertur prædestinato, vt talis est. Si verò consideretur illud auxiliũ quatenus de se promouet ad bonũ, & potest esse efficax, si homo velit, sic per se quidem intenditur & datur à Deo: per se autem non videtur dari ex peculiari intentione prædestinationis, sed ex generali prouidẽtia gratię, seu ex voluntate illa generali

Talia auxilia non dantur prędestinatis vt sunt inefficacia, sed vt possunt esse efficacia, si prædestinatus velit.

generali & antecedenti, quia Deus vult homines saluare, & promouere, si per ipsos non steterit.

Eadem auxilia prosunt ad finē prædestinationis.

Nihilominus tamen fieri potest, vt hæc auxilia quæ in prædestinato sunt inefficacia ad effectum, propter quem proximè dantur, alia ratione sunt vtilia, & in re ipsa aliquid prosint ad finem prædestinationis consequendum, & sub ea ratione possunt esse effectus prædestinationis, & dari prædestinato, quatenus prædestinatus est, ex intentione diuina, quantum ad id boni, quod est in auxilio: vel ex permissione quantum ad malum, vel defectum, qui in resistentia liberi arbitrij inuenitur; fieri enim potest, vt auxilia quæ fuerunt tantùm sufficientia, quatenus sunt Dei beneficia, postea in memoriam reuocata fuerunt, ad gratitudinem, vel ad gratiarum actionem, & ad congruitatem & efficaciam vltimi auxilij, vel quatenus illis repugnatum est, conferat ad dolorem, & pœnitentiam. Vnde sicut permissio peccati potest esse effectus prædestinationis, ita etiam permissio inefficaciæ cuiuscumque auxilij, & sicut alia beneficia diuina, si eis bene vtatur prædestinatus in ordine ad salutem æternam, possunt esse effectus prædestinationis, ita etiam auxilia sufficientia, quatenus magna Dei beneficia sunt, ex prædestinatione esse possunt, & homini vt prædestinato conferri.

9. Respondetur argumentis, ac primo ad primum.

Ad argumenta in principio posita respondendum superest, & quidem in verbis Isidori, gratia spiritualis non significat quamcumque internam gratiam, vel sufficientem, sed illam quæ congrua est, & ad salutem perducit. Ad rationem autem, quia hîc non distributiuè, sed indefinitè de reprobis loquimur, satis esset respondere Christianos omnes, qui damnantur, habuisse auxilium sufficiens ad salutem, quia potuissent agere pœnitentiam peccatorum, & post illam possent in adepta iustitia perseuerare, si velint; vtrumque enim definit Concilium Trident. sess. 6. cap. 11. 13. & 14. & de pœnitentia id recipit sess. 14. Item omnes qui sufficienter audiunt Euangelium, sufficiens auxilium ad credendum recipiunt, licèt numquam credant; qui verò nec Euangelium audierunt, fortè non accipiunt auxilium proximè sufficiens ad salutem, vel ad fidem: accipiunt autem, saltem remotè, & in præparatione voluntatis diuinæ, seu quantum est ex parte Dei: quomodo autem hoc intelligendum sit, postea explicabimus.

Vnde ad locum Ioann. 6. respondetur, etsi multi reprobi de facto ad fidem non trahantur, per eos autem stare quominus trahantur, & ideo etiamsi cum effectu non trahantur, auxilium sufficiens recipere saltem remotè, quia Deus paratus est ad trahendos illos. Addo etiam multos non trahi cum effectu, etiamsi proximum auxilium sufficiens ad credendum accipiant, quia credere nolunt. Nam quod Christus dixit, *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxeret eum*, vel intelligitur de potestate, quæ ad effectum reducatur, seu, (quod perinde est,) habet sensum compositum, ac si diceret, fieri non potest vt aliquis veniat, nisi tractus à Patre, & nihilominus fieri potest vt aliquis possit venire & non trahatur, quia venire non vult, vel etiam intelligi potest abstractè de tractione siue sufficienti, siue efficaci, cum partitione accommoda. Nemo enim potest simpliciter venire, nisi sufficienter, & quantum est ex parte Dei, trahatur, & nullus etiam potest cum effectu venire, nisi efficaciter à Patre trahatur: qualis autem sit hæc efficax tractio, in libro sequenti videbimus. Et quod dictum est de tractione ad fidem, de tractione item ad pœnitentiam, vel dilectionem intelligendum est. De perseuerantia denique quomodo iusti sufficiens auxilium ad perseuerandum accipiant, licèt postea non perseuerent, infrà tractando de bono perseuerantiæ in lib. . . declarandum est.

Quomodo intelligitur, quod Christus dixit: *nemo venit ad me, nisi Pater meus traxerit eū.*

Secundò ad argumentum secundum.

Ad argumentum secundo loco factum respondeo, probare quidem respectu vitæ æternæ consequendæ, non dari prædestinatis auxilium sufficiens tantùm, sed efficax; non vero probare, quin ad plures actus particulares dentur prædestinatis auxilia sufficientia, quæ ab ipsis inefficacia reddantur. Quia sicut prædestinatio non excludit à prædestinato omne peccatum, pro toto tempore vitæ, sed pro aliquo, & præsertim pro vltimo vitæ articulo, ita multo minus excludit omnem resistentiam diuinorum auxiliorum sufficientium, ratione cuius sufficientia tantùm maneant, & non efficacia. Ad confirmationem autem ex loco Pauli Roman. 8. respondetur solùm probare, prædestinatis dari auxilia efficacia ad salutem, non tamen probare omnia auxilia, quæ illis dantur, esse efficacia, quia non omnes effectus illorum sunt necessarij ad salutem consequendam, ad quam prædestinati sunt: vel non omnia actualia auxilia dantur illis vt prædestinatis, seu ex vi prædestinationis, sed ex vi generalis prouidentiæ gratiæ, aut ob alias diuinæ sapientiæ rationes. Vel denique, si dantur eis propter aliquam eorum vtilitatem, possunt simul esse tantùm sufficientia in ratione auxiliorum, quia licèt non consequantur actus illos, ad quos per se ordinantur, & quorum esse possunt principia & causæ, nihilominus esse vtilia, vt occasio & materia alterius bonæ operationis, vt satis explicatum est.

Prædestinatio non excludit omne peccatum à prædestinato pro omni tempore, sed pro extremo vitæ.

Locus D. Pauli Rom. 8. explicatur.

CAPVT VIII.

Vtrùm auxilium sufficiens detur omnibus hominibus adultis, quantumuis reprobi sint.

De hoc puncto disputaui lib. 4. de Prædest. cap. 1. & 3. non possumus autem hoc loco illud omnino prætermittere, ne seriem doctrinæ interrumpamus, eiúsque fundamentum in alium locum remittamus: agemus tamen breuiter, addendo potius nonnulla, quàm dicta repetendo. Tractamus solùm de adultis, quia in illis solum locum habent actualia gratiæ auxilia, vt diximus; obiter tamen & per quamdam æquiparationem aliquid de infantibus attingemus. Ratio ergo dubitandi est, quia Deus non vult saluare omnes homines reprobos; ergo non dat omnibus illis sufficientia media, vel auxilia quibus soluentur. Consequentia patet, quia Deus non dat sufficientia media, nisi quibus vult dare finem, semper enim hæc inter se proportionem seruant. Antecedens verò præcipuè probatur ex Augustino, qui multis in locis tractans verba Pauli 1. Timoth. 2. *Deus qui vult omnes homines saluos fieri*, non vult intelligi secundùm absolutam & vniuersalem distributionem, sed vel cum distributione accommoda, id est, vult saluare omnes, qui saluantur, hoc est, nullus saluatur, nisi quem Deus saluari voluerit, vel pro generibus singulorum, non pro singulis generum, idest, ex omnibus ordinibus, seu statibus hominis, vult saluare aliquos,

1. Ratio dubitandi, & assertio negans.

Ex D. Paulo 1. Timoth. 2. *Deus vult omnes homines saluos fieri.*

aliquos, non tamen omnes & singulos omnium ordinum homines ita habet in Enchirid. cap. 103. & cap. 9. ac lib. 4. contr. Iul. cap. 8. maximè significat fieri non posse, vt in illa vniuersitate omnium hominum paruuli omnes comprehendantur. lib. autem de Prædest. Sanct. cap. 8. de solis prædestinatis distributionem intelligit, & ita videtur reprobos omnes excludere, & idem habet lib. de corrept. & grat. cap. 14. vbi cap. 15. aliam expositionem magis metaphoricam addit, quam citato loco tractaui. Et Augustinum imitatur Fulgentius lib. de Incarn. & grat. cap. 31. vbi priorem expositionem Augustini latè prosequitur.

S. Aug. quomodo illum locum videatur intelligere.

2. *Instantiæ respondetur.*

Dices hæc dicta esse ab Augustino, intelligendo illum locum de voluntate Dei absoluta, & efficaci, quam consequentem vocant, melius autem intelligi de voluntate antecedente, & sic Deum velle omnes saluare, etiamsi non saluentur, & ex vi illius voluntatis dare omnibus sufficientia auxilia. Sed contrà, nam hinc saltem sequitur doctrinam illam non esse certam, sicut neque illa expositio de voluntate antecedente certa est. Denique, quod magis vrget, ex illa voluntate antecedente solùm sequitur dedisse Deum omnibus hominibus sufficientia media ad salutem in causis vniuersalibus, quas ad nostram salutem prouidit, non verò particulari vnicuique dare auxilium sufficiens, quod in præsenti inquirimus, & inuenire desideramus. Explicatur assumptum, quia vniuersales causas secundas salutis vocamus Christi redemptionem, Sacramentorum institutionem, præsertim Baptismi in lege noua, vel alterius loco eius in superioribus temporibus. Item prædicatio fidei per Patriarchas, Prophetas, & Apostolos. Hæ igitur & similes causæ pro omnibus hominibus institutæ sunt, non verò satis sunt ad singulorum salutem, nisi quatenus singulis applicari possunt, quod fit per particularia auxilia, vnicuique à Deo prouisa. Hæc autem auxilia non sunt singulis prouisa, neque omnibus in particulari dantur sufficientia; ergo.

Vniuersales causæ salutis quæ?

Hæc vltima propositio probatur primò argumento paruulorum quo sæpè vtitur Augustinus: nam videmus multos in eo statu relinqui, in quo nullum occurrit medium sufficiens, quo possit infanti applicari Baptismus; nec potest alicui humanæ voluntati attribui, quòd non applicetur, quia sæpe propter solam impotentiam omittitur; cur ergo non poterit idem contingere in adultis: nam multi non audiunt prædicationem Euangelij, non quia nolunt, sed quia non possunt, & ex hac impotentia loquitur, vt etiam subsequentibus auxiliis sufficientibus careant, & confirmatur, quia Paulus incidens in similes difficultates de gentibus in suis erroribus & ignorantiis relictis, solùm per causas externas, & vniuersales respondet *Act.* 14. vbi cum de Deo dixisset, *Qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas.* quasi tacitæ obiectioni respondet, dicens, *Et quidem non sine testimonio, reliquit semetipsum, benefaciens de cœlo, dans pluuias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda nostra.* Hoc autem testimonium, & hæc beneficia naturalia quomodo auxilia sufficientia ad salutem esse poterunt? Vnde *cap.* 17. significat nationes illas sine sufficienti auxilio fuisse relictas, dicens, *Tempora huius ignorantiæ despiciens Deus.* & ad Rom. 1. licèt dicat Gentiles fuisse inexcusabiles, vtique quoad peccata contra legē naturę, significat nihilominus ob eam causam relictos fuisse sine sufficientibus auxiliis, & traditos fuisse in reprobum sensum.

Sicut infantibus sæpe non occurrit sufficiēs medium ad salutem, ita & in adultis.

Locus D. Pauli ex Act. Apostol. & ad Rom. 1. explicatur.

3. *Assertio affirmans, & vera probatur. Ex Theologis.*

Nihilominus dicendum est Deum, quantum est ex se, omnibus adultis, etiam reprobis dare, vel offerre auxilia sufficientia ad salutem. Ita docent communiter Scholastici. D. Thomas 3. contr. gent. cap. 159. & q. 14. de verit. art. 11. ad 1. Bonauent. 2. d. 28. art. 1. q. 3. ad 1. vbi idem sentit Albert. art. 1. ad 4. & Alensis 3. p. q. 69. membro 3. art. 1. & optimè Scot. in 1. d. 47. q. vnic. ad 1. & ibi Heruæus q. 2. art. 1. Richard. art. 1. q. 1. Gabr. q. 1. & alij communiter ibidem, Sot. lib. 2. de nat. & grat. cap. 18. Vega lib. 13. in Trid. cap. 13. Bellarm. lib. 2. de grat. & lib. arb. latè Valent tom. 2. disp. 8. q. 3. puncto 4. Prius autem quàm assertionem probemus, oportet illam exponere. Dixi enim, *dare, vel offerre*, quia auxilium sufficiens propriè non datur, nisi quando homo vocatur, excitatur, aut aliquo simili dono in ipso recepto præuenitur: non est autem necesse, vt omnes omnino homines hoc modo recipiant in se auxilium proprium gratiæ, possunt enim multi illud impedire, vt infrà videbimus. Et ideo non dixi absolutè dare omnibus, sed dari, vel offerri, quia Deus paratus est dare omnibus, & de facto dat si per hominem fortasse non stet. & simili modo licèt Deus paratus sit ad dandum omnibus auxilium proximè sufficiens ad salutem, non tamen omnibus actu dat illud, sed tantùm remotum, & quia illo non bene vtuntur, non dat proximum, licèt de se illud offerat. Et ita de auxilio sufficiente, siue proximè, siue remotè, intelligenda est assertio, cum illa tamen limitatione, *si per eos non stet*, vel, quod perinde est, sub illa disiunctione, quod omnibus datur, vel offertur.

Explicatur, quomodo Deus det, vel offerat auxilia sufficientia reprobis.

4. *Probatur ex S. Script. 1. Timoth. 2. citat.*

Sic ergo explicata conclusio probatur ex illo celebri loco 1. Timoth. 2. *Deus vult omnes homines saluos fieri.* Nam legitima expositio est vt de omnibus hominibus simpliciter, & sine limitatione intelligatur, & consequenter non de voluntate consequente, & omnino absoluta, sed de antecedente, & aliquo modo conditionem includente, debet intelligi, quia prior voluntas non stat cum damnatione reproborum, & posterior sufficit, vt Deus quantum ex se est, vult omnes saluare, & vt ex vi talis voluntatis omnibus offerat sufficientia auxilia ad salutem consequendam. Atque ita exposuit Damascenus locum illum lib. 4. de fide cap. 29. in fine. Ambr. lib. 1. de Paradis. cap. 8. Iren. lib. 4. cap. 22. Augustinus & Prosper locis infrà citandis, idémque in dicto loco de prædest. latè declaraui, & ex contextu & Patribus latè ostendi. Vt verò amplius confirmetur, aduerto duobus modis posse intelligi, voluisse Deum ex æternitate omnes homines saluare: vno modo primaria voluntate, quæ intelligatur in eo fuisse priusquam humana naturæ generalem lapsum præuidisset, & hoc modo facilè intelligitur habuisse Deum illam voluntatem erga omnes homines, & ex vi illius omnibus prouidisse media ad salutem consequendam necessaria. nam omnibus quantum in se est, contulit originalem iustitiam in primo parente, qui tanquam totius generis caput pro omnibus posteris illam accepit, cum auxiliis sufficientibus ad illam conseruandam, si velit: ergo secundùm illam voluntatem, & prouidentiam antecedentem, (vt sic dicam) lapsum humanæ naturæ omnes saluare Deus voluit, & sufficientia media omnibus obtulit, & suo modo dedit: sicut etiam omnes Angelos saluare voluit, & sine vlla dubitatione omnibus sufficientissima media & auxilia præbuit, licèt multi malè eis vsi fuerunt, quod certè Deus non ignorauit, & secreto iudicio permisit.

Deus intelligi potest voluisse omnes homines saluos fieri, vel ante generalem lapsum.

misit. Et ratio omnibus communis est, quia vtramque naturam, Angelicam, & humanam, Deus propter supernaturalem beatitudinem consequendam creauit, & ideo ad eiusdem prouidentiam pertinuit vtramque per sufficientia media ad eum finem dirigere, quæ, prouidentia illam voluntatem saluandi omnes, quantum in se est, supponit: hîc autem sensus nobis non sufficit, quia loquimur de hominibus, prout nunc existunt, & per diuinam prouidentiam ad æternam salutem, non obstante primi hominis lapsu, ordinantur.

5. Vel post eumdem lapsum, & hic sensus à D. Paulo intentus fuisse probatur.

Alio ergo modo intelligenda sunt illa verba Pauli de omnibus lapsis, & prout nunc ex vitiata radice nascuntur, qui sensus sine dubio est intentus à Paulo. Primò, quia necessariùs est, vt ratio eius sit efficax: obsecrauerat enim rogare pro omnibus hominibus, vtique mortalibus & peccato infectis, prout nunc existunt, & rationem reddens, adiungit. *Hoc enim bonum est & acceptum coram Saluatore nostro Deo, qui omnes homines vult saluos fieri*: ergo necesse est, vt de eisdem hominibus hoc intelligat, pro quibus orandum esse dixerat, & ideo non sine mysterio nomine Saluatoris & verba saluandi vsus est, vt denotaret non obstantibus peccatis orandum esse pro omnibus, quia omnes Deus saluare vult, imò etiam addidit, *& ad acquisitionem veritatis venire*, quo indicauit, etiam infideles omnes sub ea distributione comprehendi, quia illos etiam Deus vult illuminare, & saluare.

Secundò hoc maximè confirmat alia ratio ab eodem Paulo subiuncta. *Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus*, ac si diceret, sicut vnus est Deus, qui omnes homines ad beatitudinem ordinauit, ita est vnus & idem Deus, qui eosdem homines à se per peccatum auersos, & ab illa felicitate extorres saluare voluit, & vnum mediatorem illis dedit, qui semetipsum in redemptionem pro omnibus daret, pro omnibus moriendo: non est autem Christus mortuus pro innocentibus, sed pro hominibus lapsis; nam, vt idem Paulus ait, 2. Corinth. 5. *Si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est Christus, ipse enim est*, (ait Ioann. 1. can. cap. 2. *propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi*; ergo sicut omnes homines lapsos redemit Christus, ita etiam omnes voluit saluare Deus, nam ex illa voluntate vniuersalem redemptionem omnibus dedit. Ergo ex eadem omnibus, quantum in se est, sufficientia media & auxilia salutis prouidet & confert. Nam Christi redemptio, sicut pro quibusdam est efficax, ita pro omnibus est sufficiens: ac subinde omnibus meruit sufficientia media, & pro omnibus Deum placauit, vt non obstantibus peccatis, eis necessaria salutis subsidia, quantum in se est, non denegat.

Confirmatur, & vox *vult Deus*, expenditur.

Et hunc sensum etiam confirmat verbum de præsenti *vult*, quia si post lapsum naturæ non habuisset Deus voluntatem saluandi omnes homines, non obstante illo lapsu, licèt antea habuisset voluntatem saluandi omnes homines, si in statu iustitiæ originalis permansissent, non posset dici nunc velle saluare omnes, quia iam, vt more nostro loquamur, illam priorem voluntatem mutasset, id est, mutatis rebus ab illa destitisset: non autem ita, (ait Paulus, sed non obstante peccato nunc etiam vult omnes saluare, & *ad cognitionem veritatis venire*. sub quibus verbis videtur media salutis sufficientia, tamquam in radice comprehendisse, nam qui vult salutem, consequenter vult sufficientia salutis auxilia præbere. Atque in hunc ferè modum explicant latè locum illum Prosper lib. de vocat. gent. cap 12. aliàs 4. vbi verba Pauli tractare incipit, & hanc partem prosequitur lib. 2. cap. 1. 5. 7. & 8. aliàs 2. 19. 23. & 25. & in hoc vltimo loco dicit ex beneficiis Dei monstrari voluntatem, quam habet saluandi homines, vtique à posteriori; dat enim omnibus sufficientia auxilia, quorum causa est ipsa voluntas, & ideo à priori ex voluntate illa Dei assertionem nostram demonstramus. Eandem expositionem habet ad 2. obiectionem Vincent. & ad 8. Gallorum, vbi etiam ait, non esse dicendum Deum tantùm voluisse saluare prædestinatos, sed voluisse saluare omnes: voluntatis autem suæ propositum in solis prædestinatis impleuisse. Ita explicauit S. Prosper.

6. Alter locus S. Pauli 1. Tim. cap. 4 pro eadem re expenditur, tum ex Theoph. tũ ex SS Aug. & Fulgent.

Cui consonat illud 1. Timoth. 4. *speramus in Deum viuum, qui est saluator hominum omnium, maximè fidelium*. omnium quidem sufficienter, maximè verò, id est, efficaciter fidelium, vtique in fide viua ambulantium, & perseuerantium, Vnde Theophyl. Lact. ibi, *Omnes quidem vult saluos fieri, maiorem tamen diligentiam*, (id est, prouidentiam,) *erga fideles ostendit*. nec alia certè videtur fuisse mens D. Augustini, simpliciter enim intellexit Deum velle omnes homines lapsos in Adamo saluare per Christum, vt cap. 18. ostendemus ex lib. de spirit. & lit. cap. 33. vbi hac ratione dicit infideles contra voluntatem Dei facere, cùm nolunt credere, cùm voluntas Dei sit saluandi illos omnes quantum est ex se: ad maiorem autem abundantiam & suæ doctrinæ defensionem voluit in aliis locis explicare, quomodo verba Pauli etiam de voluntate efficaci & consequenter intellecta veram interpretationem habere possent, quamuis re vera, absolutè loquendo, necessaria non sit; & ad eumdem modum exponendus est Fulgentius: Nam licèt in illo cap. 31. nimium illi expositioni insistere videatur, tamen cap. 19. moderatiùs loquitur, vbi significat Pelagianos ita verba Pauli interpretatos esse, vt sentirent Deum non aliter velle saluare electos, quàm reliquos, vnde ait hanc Dei voluntatem sicut in vasis misericordiæ, sic & in vasis iræ accipiendam existimant, & in fine concludit, *proinde hi, qui voluntatem Dei, qua omnes homines vult saluos fieri, æqualem circa redimendos & damnandos existimant, cùm interrogati fuerint, cur velit Deus omnes homines saluos fieri, nec tamen omnes saluos faciant, quid respondebunt?* Vbi non solùm non negat, sed potiùs supponere videtur Deum velle omnes homines saluos facere; sed addit non æqualiter omnes, nam quosdam vult saluare absoluta & efficaci voluntate, qui etiam suo modo sunt omnes, quia in effectu nullus saluatur, nisi quos Deus isto modo vult saluare, & voluntatem Dei ait esse principium omnis gratiæ, quod etiam cum proportione verum est, nam in electis est principium gratiæ efficacis, in aliis sufficientis.

7. Eadem expositio ex aliis Script. locis confirmatur.

Et iuxta dictam expositionem etiam veritatem hanc confirmant alia sacræ Scripturæ loca, quibus vniuersalis redemptio Christi comprobatur, vt ex illo Psalmo 129. *Apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio.* quem exponens Paulus 1. Corinth. 15. ait, *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo viuificabuntur*, & apertiùs 2. Corinth. 5. *Si vnus pro omnibus mortuus; ergo omnes mortui sumus, & pro omnibus mortuus est Christus.* Rom. 5. *Non sicut delictum, ita & donum; si enim vnius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei, & donum in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit.* vnde infrà concludit, *Igitur sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ.* At verò per Adæ peccatum omnes omnino homines lapsi sunt; ergo per Christum omnes sunt iustificati, saltem quoad sufficientiam, quantum est ex parte Dei omnes reconciliati sunt; omnibus ergo parata sunt propter Christum sufficientia auxilia, quibus saluari possint, nam, vt dicitur ad Colossen. 1. *In ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in cœlis, siue quæ in terris sunt*, in cap. 2. in Colossensibus ad omnes loquens ait, *& vos cùm mortui essetis in delictis, & præputio carnis vestræ conuiuificauit cum illo, donans vobis omnia delicta, delens quod aduersùs nos erat, chirographum decreti, affigens illud cruci*; et tandem ad Ephes. 1. *Vt notum faceret nobis Sacramentum voluntatis suæ secundùm beneplacitum eius, quod proposuit in eo in dispensatione plenitudinis temporum instaurare omnia in Christo.* & infinita similia in Scripturis inueniuntur, quibus apertè docemur omnes homines assecutos esse in Christo, remissionem peccatorum, & diuinam reconciliationem. Vnde cùm non omnes in effectu illam non obtineant, necesse est vt saltem sufficienter, & quantum est ex parte Dei illam consequantur, quod verum esse non potest, nisi omnes aliquo modo auxilia sufficientia ad salutem reciperent,

Item ex Irenæo, Orig. & Greg.

quæ ratio locupletari potest ex Irenæo lib. 5. cap. 17. & Origen. Homil. 20. in Numer. & Greg. lib. 33. moral. cap. 14. vnde hoc etiam confirmant testimonia suprà adducta, ad probandum auxilium sufficiens, quia omnibus hominibus pereuntibus attribuitur quòd salui non fiant: non posset autem hoc attribui eis, nisi haberent in manu sua omnia necessaria auxilia, vt cap. 2. ostendimus: ergo hæc dantur omnibus, & in capitibus sequentibus ad particulares hominum status descendendo, id amplius ex Scriptura confirmabimus.

8. Probatur assertio ratione.

Ratio autem huius veritatis cùm totum hoc negotium humanæ salutis ex supernaturali gratia pendeat, eisdem testimoniis, ac principiis reuelatis sumenda est; habemus enim ex Scriptura Deum creasse homines propter felicitatem æternam, ex quo principio apertè sequitur debuisse illis dare sufficientia auxilia ad illam consequendam, quæ ratio non minus procedit post peccatum primi hominis, quàm antea, quia etiam post illum lapsum noluit Deus naturam humanam illa beatitudine priuare; sed in hoc etiam statu naturæ lapsæ voluit omnes homines ad eundem finem multiplicare, & in via ad eandem beatitudinem constituere, & ab hac ordinatione & à statu viatoris neminem excepit; ergo ratio sapientis prouidentiæ postulabat, vt omnibus sufficientia media prouideret. Præterea huius prouidentiæ euidens argumentum sumitur ex Christi redemptione, vt diximus; docet enim fides Deum voluisse redimere omnes homines lapsos, & per Christi mortem illam redemptionem consummatam esse; ergo hinc rectè colligimus Christum omnibus meruisse omnia necessaria auxilia quibus salutem consequi possent; ergo hinc inde optimè infertur omnibus dari aliquo modo. Probatur consequentia, quia illud meritum est efficax, & de rigore iustitiæ, & ideo illo supposito non posset Deus iustè debitum præmium illi non conferre.

Dices, hoc argumento probaretur omnes etiam esse cum effectu saluandos, propter Christum. Respondetur negando sequelam, quia non hoc meruit Christus, nec ad hoc obtulit Christus sua merita respectu omnium, sed tantùm respectu electorum, quibus iuxta Patris agnitam voluntatem simpliciter efficacia dari voluit, & pro illis impetrandis merita sua in particulari obtulit. Cæteris verò auxilia sufficientia promeruit, & vt essent efficacia, si ipsi vellent, vel non resisterent; tandem rationes congruentes huius prouidentiæ ex multis attributis diuinis desumi possent, nam in primis valde consentaneum est diuinæ bonitati, vt nullum à participatione suæ gratiæ ex se repellat, & vt neminem deserat, nisi prius deseratur ab ipso. Deinde est etiam diuinæ misericordiæ decentissimum, vt neminem à participatione redemptionis & remissione peccati ex parte sua excludat. Præterea si respectum ad Christum, & eius passionem consideremus, est illi hoc ex iustitia debitum. Denique est valde consentaneum prouidentiæ generali, & quasi legali, & distributiuæ iustitiæ, vt à participatione præmij generaliter omnibus propositi, & medecinæ omnibus sufficientis & superabundantis neminem ex se repellat, sed potiùs omnibus sufficienter prouideat. 9. Instantiæ respondetur. Multis Dei attributis cōgruit nullum excludere à sua gratia sufficiente.

Ad primam igitur dubitandi rationem responsum iam est, assumptum esse falsum, nam Deus quantum est ex se, omnes saluare vult, & cupit: nec Augustinus hoc negat, licèt verba Apostoli interdum aliter interpretetur, vt iam diximus, nec ob illam interpretationem Augustini doctrina hæc in se incerta redditur, item quia non nititur solùm illis verbis Pauli, sed etiam aliis firmissimis fidei fundamentis, tum etiam, quia licèt Augustinus addat alios sensus, non intendit hunc excludere, quem aliis locis tradit, sicut etiam Prosp. magnus, Augustini discipulus, & acerrimus eius defensor, eum interpretatus est; altera verò difficultas quæ per modum replicæ ibi proponitur, postulat modum huius sufficientis auxilij, præsertim in infidelibus, quem in sequentibus capitibus fusè tractabimus. 10. Respondetur ad rationem dubitandi.

***

CAPVT

CAPVT IX.

An, & quomodo fidelibus semel iustificatis, qui tandem non saluantur, detur auxilium sufficiens ad salutem æternam.

VT veritas, quam in capite præcedenti tradidimus, magis comprehendatur, & difficultates circa illam occurrentes proponantur, & explicentur, operæpretium erit ab illa generalitate hominum ad varios illorum ordines descendere, & quomodo singulis sufficientia auxilia conferantur, exponere. Non tractamus autem de hominibus electis, seu prædestinatis, quia illis non solùm sufficiens, sed etiam efficax auxilium datur, vt cum effectu saluentur; & quamuis interdum auxilia tantùm sufficientia illis conferantur, vt suprà dixi, tunc non adiuuantur propriè vt prædestinati, sed secundùm prouidentiæ rationem, ideóque quoad illam partem, eadem est ratio de illis, quæ de aliis, qui non saluantur, ac proinde quæ de his dixerimus poterant ad eos accommodari. Reliquos autem homines, qui non solùm saluantur, in tres ordines distinguimus; quidam enim sunt iusti ad tempus,& interdum multo vitæ tempore, & tandem damnantur, alij sunt peccatores fidem habentes, qui vel rarò, vel nunquam in ætate adulta iustificantur, alij denique sunt infideles,qui nunquam veram fidem consequuntur, inter quos etiam esse possunt varij gradus,vt postea videbimus.

In hoc hoc verò capite solùm de iustis temporalibus, (vt sic dicam) breuiter dicendum est, isti autem si considerentur vt iusti sunt, non solùm sufficiens, sed etiam efficax gratiæ auxilium recipiunt, vt constat, & ideo de illis sub hac consideratione non tractamus: vt autem in gratia non perseuerant, clarum est auxilium efficax non recipere, & ideo meritò quæritur, an & quomodo auxilium sufficiens ad salutem recipiunt, nam æterna salus, siue perseuerantia obtineri non potest: his autem non datur perseuerantia; ergo non datur aliquid ad salutem æternam consequendam necessarium; ergo non datur auxilium sufficiens. Dices, quando perseuerantia illis non detur, offertur,quantum est ex parte Dei, & ita ad illam accipiunt auxilium sufficiens. Sed contrà,quia perseuerantiæ donum ita est singulare prædestinato, vt neque Deus aliis illud dare voluerit,neque aliquis possit illud à Deo mereri,vel impetrare,& quo illud cósequatur aliquid facere; ergo nec ex parte Dei datur, nec in potestate hominis est constitutum, ac proinde non datur istis ad perseuerandum auxilium sufficiens,quas obiectiones fecerunt olim contra Aug. Semipelagiani, contendentes ex illius doctrina sequi, magnam partem iustorum & Sanctorum ideo non saluari, quia nec perseuerantiam habent, nec habere possunt, quoniam illis à Deo denegata est, quia non sunt per gratiam à massa perditionis discreti,vt sępiùs refert Prosper in obiectionibus Gallorũ 3.7. & 12. & in obiectionibus Vincent.7.8.9. & 12.

1\. De quibus iustificatis fit hic sermo?

2\. Omnes iustificati,licet non sint prædestinati,habent gratiam sufficientem ad salutem. Probatur assertio ex S. Script.

Nihilominus dicendum est, omnes iustos, etiamsi prædestinati non sint, habere auxilium sufficiens ad salutem æternam consequendam, perseuerando vtique in iustitia vsque ad mortem,

A si velint, sicut velle possunt. Probatur primò ex Scriptura Prouerb.3. *In omnibus viis tuis cogita illum, & ipse diriget gressus tuos.* quæ directio maximè ad perseuerandum necessaria est, & de se sufficiens: hæc autem promittitur cogitanti Deum assiduè, & in suis actionibus auxilium eius postulanti:est ergo hoc in hominis iusti potestate,non enim Spiritus sanctus consulit, aut præcipit nisi quod possibile est: vnde inferiùs subdit Sapiens, *Ne paueas repentino terrore, & irruentes tibi potentias impiorum: Dominus enim erit in latere tuo, & custodiet pedem tuum ne capiaris.* Quæ promissio non solùm prædestinatis fit, sed omnibus,& præsertim iustis. & hoc egregiè confirmant verba

B Saræ Tobiæ 3. *Hoc habet pro certo omnis, qui te colit, quòd vita eius, si in probatione fuerit, coronabitur: si autem in tribulatione fuerit, liberabitur.* Quod non solùm de liberatione à tribulatione & pœna temporali,sed maximè de liberatione à culpa, vt victoria tentationum intelligitur,non enim coronabitur qui temporalia mala superat,sed qui tentationes peccatorum vincit; ergo est in potestate iustorum colentium Deum, hæc victoria: hæc autem est perseuerantia; ergo ipsa etiam est in ipsorum potestate & libertate, quam sine auxilio sufficiente habere non possunt,

C Hanc denique potestatem, & auxilium sufficiens quamplures Spiritus sancti voces ostendunt, quibus iusti non solùm ad perseuerandum, sed etiam ad crescendum in gratia vsque ad mortem excitantur Ecclesiastici 8. *Ne verearis vsque ad mortem iustificari.* Apocalyps.3. *Qui iustus est iustificetur adhuc.* & ad Rom.6. *Exhibete membra vestra seruire iustitia in sanctificatione*,&c. 1. Corinth. 10. *Qui se existimat stare, videat ne cadat*, & vt ostendat hoc esse in eius potestate, subiungit, *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere.* Dat ergo Deus iustificatis sufficiens auxilium, vt non cadant; ergo vt per-

D seuerent, nam qui non cadit, perseuerat. & ad Ephes. 6. *Induite vos armaturam fidei, vt possitis stare aduersus insidias Diaboli.* fidei, inquam,viuę, nam mortua non sufficit ad resistendum Diabolo perseueranter, sicut inferiùs subdit. Propterea accipite armaturam Dei, vt possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. Datur ergo iustis auxilium sufficiens ad hoc perficiendum; quia autem hoc præstiterit, sine dubio saluabitur. & similia Scripturæ testimonia passim occurrunt.

Ex Conciliis Arauſ. Trid. &c.

Secundò traditur apertè hæc veritas à Conciliis, Mileu.cap.3. definiente gratiam Dei, in qua iustificamur non ad solam remissionem peccatorum valere, quæ iam commissa sunt, sed etiam

E adiutorium, vt non committantur. Dat ergo gratia adiutorium sufficiens ad non peccandum in posterum, & hoc est sufficiens ad æternam salutem consequendam, & Arausic. c. 25. his verbis, *Hoc secundùm fidem Catholicam credimus, quòd accepta per Baptismum gratia, omnes baptizati, Christo auxiliante, & cooperante, omnia, quæ ad salutem pertinent, possunt, & debent, si fideliter laborare velint, adimplere.* quibus verbis apertè describit auxilium sufficiens,& quod de baptizatis dicit, habet eandem rationem in omnibus iustis,quocunque tempore,aut modo iustificati fuerint.quod etiam testatur Concil.Trid.sess.6. cap.11.vbi priùs damnat dicentes, *homini iustificato impossibile esse seruare præcepta, quibus obligatur: deinde declarat hanc potestatem, quia Deus iubendo monet facere quod possis,*

possis, & petere quod non possis, & adiuuat, vt possis. & paulo inferiùs. *Qui sunt filij Dei, Christum diligunt, qui autem diligunt eum, vt ipsemet testatur, seruant sermonẽ eius, quod vtique cum diuino auxilio præstare possunt.* Qui autem possunt seruare mandata, possunt etiam in gratia perseuerare, imò etiam & proficere, vt paulò pòst idem Concilium adiungit, & eamdem rationem suprà traditam reddit, *Quia Deus neminem deserit, nisi prius deseratur ab ipso*, idemque repetit agens de perseuerantia cap. 17. quem locum etiam suprà explicaui; eamdemque doctrinam sub anathemate definit Canon. 18. & 22.

Ex Patribus, S. Aug. Prosper. Leon. &c.

Tertiò potest hæc veritas testimonio Patrum confirmari. Augustinus enim lib. de nat. & grat. cap. 26. docet, cùm Deus iustificat impium, sanare ægrotum, & dare vires, vt possit perfectè operari, nec deserere illum nisi ab ipso deseratur, & reddit rationem, quia licèt homo sanetur, si non iuuetur, non poterit seruare mandata, seu pietatis opera exercere, in quo tacitè supponit necessarium esse, vt possit, & consequenter, vt habeat auxilium sufficiens, quo possit, quia nimirum iuxta illam regulam eiusdem Augustini lib. de corrept. & grat. cap. 11. & 12. si iusto non daretur auxilium quo possit tentationem vincere, & perseuerare, non ei imputaretur, etiamsi cadat, vel non perseueret, sed Deo potiùs esset tribuendum, quod est absurdissimum, vt idem Augustinus docet lib. 2. de peccat. merit. cap. 17. & iuxta hæc verba Augustini refellit obiectionem, vel potiùs calumniam Semipelagianorum, Prosper ad 3. 7. & 12. obiectionem Gallorum, & 7. 8. 9. & 12. Vincent. eandem veritatem confirmans, quod iustis non denegantur auxilia sufficientia ad perseuerandum, Fulgent lib. 1. ad Monim. cap. 28. valde commendat dictum illud Augustini, *Vt homines non adiuuentur in ipsis causa est, non in Deo.* Et quòd nullius hominis lapsus causa sit in Deum refellenda. Vnde cum Augustino sentit, per Deum non stare quominus iustus perseueret, ac proinde iustis semper dari auxilium sufficiens ad salutem. Hinc etiam dixit Leo Papa sermone 16. de passione: *Iugiter admonentur, vt dona gratiæ Dei negligenter non habeamus, iustè nobis instat præcepto, qui præcurrit auxilio, & benignè incitat ad obedientiam, quæ ducit ad gloriam.* quæ verba maximè in iustificatis locum habent, & sufficientem gratiam qua possit ad gloriam per obedientiam præceptorum peruenire, euidenter ostendunt. Idemque confirmant verba Chrysostomi Homil. 16. ad Hebr. *Habemus cooperatorem & adiutorem Deum, tantùm velimus, &c. Si verò dormierimus, & stertentes speremus intrare in cœlum, quando poterimus hæreditatem cœlestem apprehendere.* Est igitur hoc in iustorum potestate, eisque Deus non deest.

3. Probatur assertio rationibus.

Ratione tandem declaratur hæc veritas. Nam in primis gratia sanctificans cum suis donis & virtutibus infusis, de se potens est ad bene operandum, & ad vincenda peccata: hanc autem gratiam habent omnes iusti; ergo ex hac parte sufficientiam habent. Aliunde verò huic gratiæ debentur auxilia actualia necessaria ad opera salutis, & maximè ad illa quæ sunt ad salutem necessaria. Duplicia enim sunt hæc auxilia excitantia & adiuuantia, ad quæ reducuntur, vt suprà visum est: neutra autem desunt iustis ex parte Dei, quod in primis probatur de auxiliis adiuuantibus, quia iusti non indigent nouis auxiliis, seu gratiis adiuuantibus in actu primo, quia per habitum ipsum sufficientissimè

Nec excitantia, nec adiuuantia auxilia desunt iustis ex parte Dei.

iuuantur, indigent autem auxilio Dei adiuuantis in actu secundo: hoc autem adiutorium in re ipsa non exhibetur, nisi quando quis operatur, & ideo non est necessarium ad auxilium sufficiens, sed in efficaci includitur aliquo modo; requiritur autem vt præparatum & oblatum à Deo, & hoc modo non potest deesse iustis, quia Deus de se non denegat cooperationem necessariam suis causis secundis, vnicuique iuxta modum, & capacitatem suam; ergo maximè illam præbet gratiam & habitibus infusis, & homini iusto ratione illarum, vt in sequenti libro latiùs ostendemus; ex hac ergo parte non deest iustis auxilium sufficiens.

De auxiliis autem excitantibus, aliqui putant non esse necessaria habentibus iam sanctificantem gratiam, & virtutes infusas, iuxta quorum sententiam sine his auxiliis habent iusti sufficiens auxilium. Alij volunt sufficere illa auxilia excitantia, quæ in mentibus fidelium insurgere possunt ex obiectis externis, quæ Deus per gratiam suam prouidet, ad fidelium mentes excitandas, vt sunt verbum Dei prædicatum vel scriptum, exempla Sanctorum, diuina beneficia quotidiana, supplicia, itemque Sacramenta, vel ceremoniæ Ecclesiæ, & similia, quibus Deus cooperatur, & internam gratiam adiungit ad excitanda corda, præsertim iustorum. Nam hic modus videtur de se sufficiens, si homines iusti velint strenuè ac diligenter his mediis vti: sed licèt hoc sit verum, addendum est in omni occasione & opportunitate grauis tentationis & periculi, vt, licèt externa media fortasse desint, vt potest accidere, Deum tamen nunquam deesse iusto, quin interiùs eius mentem sufficienter excitet, quantum necesse est ad præsentem occasionem mali, seu lapsus superandam. Hanc enim Dei promissionem habemus ex verbis Pauli: *Fidelis Deus qui non patietur vos tentari vltra id, quod potestis*; vel ergo moderabit tentationem, vel excitabit iustum, quantum sufficiat, vt nemo possit dicere, *per Deum abest*, vt Ecclesiastici 15. quia, vt dicitur Prouerb. 3. *Dominus erit in latere tuo ne capiaris.* Denique hoc est valde consentaneum diuinæ prouidẽtiæ, quam præsertim amicis suis promisit. Adde hoc genus auxilij sufficientis ad seruanda singula præcepta, non tantùm iustis tribui, sed etiam peccatoribus, vt infrà videbimus, aliàs non peccarent transgrediendo præceptum.

Vt autem hoc generaliter intelligatur, aduertendum est, in huiusmodi opportunitate, in qua occurrit obligatio præcepti, necessarium in primis esse, vt homo sciat & aduertat, vel naturaliter aduertere possit, se habere tale præceptum & hîc, & nunc ipsum obligare. Nam si homo omnino hoc non cõsideret, sed naturaliter oblitus sit, quamuis omittat, non peccabit, vt constat, & ideo necessarium non est, vt tunc excitetur, nec pertinet ad prouidentiam gratiæ sufficientis vt Deus semper moneat ad huiusmodi considerationem, vel aduertentiam pro illo tempore, vt experimento constat: & ratio est, quia tunc cessat periculum culpæ, propter quam vitandam est necessarium illud auxilium, similiter necessarium non vt in tali occasione, in qua de vitando actu prohibito agitur, homo sit compos sui, & ratione vtens, nam si adeò perturbetur vsus rationis, vt libertatis etiam vsus impediatur, iam pro tunc non est homo in statu peccandi, vel bene moraliter operandi, vt constat, & ideo non est etiam necessarium, vt noua gratia sufficiens pro tunc conferatur, quia cessat

5. Homo naturaliter oblitus, vel vsu rationis impeditus, cùm occurrit obligatio præcepti, nec peccat, nec Deus tenetur illũ excitare ad aduertentiã.

A cessat necessitas, vt declaratum est. At verò quando ratio est apta ad deliberandum cum necessaria aduertentia ad præsentem occasionem, & obligationem seruandi præceptum, tunc dicimus nunquam deesse actuale auxilium necessarium, quia sine illo excusaretur homo à peccato, etiamsi caderet, vel non seruaret præceptum: homo autem præsertim iustus, sic ratione vtens, nunquam excusatur ex eo capite, quòd desit illi Deus, vt probant testimonia adducta. Verum est tamen hoc auxilium ad seruandum præceptum, vel non cedendum tentationi, non semper dari immediatè sufficiens ad totum effectum, sed mediante oratione, ad quam proximè excitatur homo, quia vult Deus hominem hoc modo & Deum honorare, B & ampliùs cooperari, & ideo dixerunt Augustinus & Concil. Trid. *Iubendo monet facere quod possis, & petere quod non possis*, & hoc tandem modo sufficiens auxilium ad perseuerandum confert.

Et ita etiam expeditur difficultas, quæ hîc oriri potest in homine lapso ex parte concupiscentiæ, & corporis mortalis impedimentis, quæ difficillimam reddunt boni operandi perseuerantiam. Nam etiam ex hac parte non deest iustis auxilium sufficiens, quia hæc perseuerantia, non tota simul occurrit, sed successiuè, & per singulos actus, & occasiones seruandi præcepta, seu non peccandi; ergo vt ex parte Dei detur, vel offeratur iusto hoc auxilium sufficiens, satis est, quòd per singulas etiam occasiones, non desit tale auxilium: ostensum est autem quomodo detur in singulis; ergo simpliciter datur, vel offertur pro omnibus & pro tota perseuerantia & salute. Dico autem *datur, vel offertur*, quia in occasionibus iam existentibus & præsentibus, actu etiam & in præsenti datur: pro futuris autem offertur, quantum est ex parte Dei. Quod in vsu, seu praxi, vt ita dicam, sic potest explicari. Nam postquam homo iustificatus est, non perdit iustitiam nisi peccando mortaliter contra aliquod præceptum, vnde quandiu non occurrit præceptum affirmatiuum pro tunc obligans, nec moralis occasio peccandi, contra præceptum negatiuum, facilè potest iustus necessaria ad perseuerandum tunc facere per gratiam, quam habet, cùm primum autem occurrit occasio seruandi præceptum, vel peccandi mortaliter: tunc pro illo definito tempore, non deest illi auxilium internum sufficiens ad bene operandum, vt declaratum est, & ita nunc illo actu datur auxilium præueniens, seu excitans sufficiens. Aut ergo homo non vtitur bene illo auxilio sufficiente, vel abutitur illo, vel cooperatur illi. In priori casu amittit gratiam, & desinit esse iustus, eique imputatur casus & perseuerantiæ amissio, & non Deo, quia iam habuit auxilium sufficiens à Deo. Postquam verò iam est iniustus, priuatur quidem propriis iustorum auxiliis, quæ sine dubio maiora sunt: quomodo autem postea recipiat auxilium sufficiens, ad quæstionem capitis sequentis pertinet. Si autem talis iustus in illa prima occasione bene vsus fuerit illo auxilio diuino, offertur illi auxilium sufficiens: & fortè vberius pro altera occasione proximè succedente, & illa oblata datur ei auxilium sufficiens accommodatum illi, & ita consequenter de reliquis vsque ad finem vitæ: vnde fit, vt quandiu per hominem iustum non steterit, nunquam illi desit auxilium sufficiens ad conseruandam gratiam, & consequenter ad æternam salutem consequendam.

Datur actu gratia sufficiens in occasionibus præsentibus, pro futuris offertur à Deo.

Ad difficultatem in principio positam patet solutio ex dictis. Nam aliud est accipere actualem perseuerantiam, aliud accipere potestatem perseuerandi, seu, quod idem est, auxilium sufficiens ad perseuerandum. Nam illud prius pertinet ad gratiam efficacem propriam prædestinationem, hoc verò posterius pertinet ad gratiam sufficientem communem omnibus, & ideo licèt isti reprobi non accipiant perseuerantiam, accipiunt nihilominus perseuerandi potestatē. Et quòd non recipiant actum perseuerandi, non est ex Deo, sed ex ipsis, neque ideo non perseuerant, quia reprobi sunt, sed non perseuerando fiunt reprobi, vt rectè Prosper docet suprà, & Fulgentius ferè toto illo lib. 2. ad Monim. Quomodo autem non obstante perseuerantia sit speciale donum, & in quo consistat, inferiùs suo loco tractabitur.

5. Soluitur difficultas initio proposita.

Reprobi non accipiunt perseuerantia, sed potestatem perseuerandi.

CAPVT X.

An & quomodo fidelibus peccatoribus semper dum viuunt, gratia sufficiens tribuatur, qua conuerti & iustificari possint.

1. Regula generalis est, fidelibus in peccato existẽtibus C non negari auxilium sufficiens, quo pœnitentiam fructuosam agere possint, & per eam in gratiam redire. Hæc regula satis probata videtur ex generali principio in cap. 8. demonstrato, propriè verò & in specie sumitur ex omnibus illis Scripturæ locis, in quibus peccatores, præsertim Deum agnoscentes, & in eum credentes, ad pœnitentiam vocantur, vt est illud Ezechiel 33. *Fili hominis, dic ad domum Israël*, & infrà, *Viuo ego dicit Dominus Deus, nolo mortem impii, sed vt conuertatur à via sua, & viuat.* Aut ergo illa voluntas Dei est absoluta, & dat auxiliũ efficax, aut est conditionata, seu antecedens, & dat saltem auxilium sufficiẽs. Vnde illud 2. Petr. 33. *Patienter agit Deus propter vos nolens aliquem perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti*; D & illud Pauli Rom. 2. *Ignoras, quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adduxit*, & consonat illud Ierem. 3. *Tu fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te.* Non enim illam ad reuersionem inuitaret, nisi paratus esset ad eandem reuersionem illam iuuare, similiaque sunt infinita vulgaria loca, vt Zachar 4. *Conuertimini ad me.* Ecclesiast. 5. *Ne tardes conuerti ad Dominum*, & Psalm. 49. *Hodie si vocem eius audieritis*, quod allegans & locupletans Paulus ad Hebr. 3. ait, *Videte fratres, ne fortè sit in aliquo vestrùm cor malum incredulitatis discedendi à* E *Deo viuo: sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognominatur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati*, vbi dicens, *donec hodie*, videtur intelligere quandiu præsens tempus, & vita durat, vt Chrysostomus & alij exponunt.

Fidelibus in peccato existentibus datur gratia sufficiens ad pœnitentiã.

Probatur assertio ex Script.

Veritatem etiam hanc confirmat Concil. Trid. in sess. 6. & 14. nam licèt expressè non vtatur signo distributiuo, dicens omnibus peccatoribus dari hoc auxilium, tamen cùm indefinitè & sine limitatione generalem doctrinam tradat, eamque confirmat allegatis Scripturæ locis, sine vlla dubitatione illam generaliter intelligit. Dicit ergo in sess. 6. cap. 14. *Qui ab accepta iustificationis gratia, per peccatum exciderunt, rursus iustificari*

Item ex Cōcilio Trid.

potuerunt, & can. 29 anathemate damnat, *qui dixerit, eum, qui post Baptismum lapsus est, non posse per Dei gratiam resurgere.* Et sess. 14. cap. 1. *Quoniam* (inquit) *Deus diues in misericordia, cognouit figmentum nostrum, illis etiam vitæ remedium contulit, qui sese postea* (id est, *post iustificationem*) *in peccati seruitutem, & dæmonis potestatem tradidissent*, vtique remedium pœnitentiæ, de quo statim subdit, *licèt non semper fuerit Sacramentum, fuisse tamen vniuersis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquinassent quouis tempore ad gratiam, & iustitiam assequendam necessarium.* & infrà id confirmat verbis Ezech. 18. *Conuertimini, & agite pœnitentiam*, &c. quæ verba ad omnes peccatores dicta intelliguntur. Patres etiam, qui vniuersaliter de omnibus hominibus lapsis loquuntur, vt cap. sequenti videbimus: à fortiori fideles peccatores comprehendunt, & specialiter hoc ex professo probat Cyprianus in lib. de lapsis. Rationes etiam cap. 9. allatæ ex voluntate Dei saluandi homines, & ex Christi redemptione, & ex Dei misericordia & iustitia hanc regulam probant, vt ex dicendis in duobus punctis sequentibus euidentiùs constabit.

Atque ex SS. Patribus.

2. An Deus det gratiam sufficientem omnibus peccatoribus. Ratio dubitandi ex Concil. Trid.

Duo enim circa hanc regulam supersunt explicanda, vnum est quomodo præbeat Deus hoc auxilium omnibus peccatoribus: aliud est, vtrùm ab hac regula exceptionem aliquam facere liceat. In priori puncto ratio dubitandi est, quia hoc auxilium sufficiens etiam in his, qui iam credunt, incipit ab excitante gratia, vt apertè docet Concil. Trid. sess. 6. cap. 5. vbi docet exordium iustificationi à vocatione Dei sumi, & cap. 14. declarat hoc non solùm esse verum de tota prima iustificatione, quæ incipit ab initio fidei, sed etiam de iustificatione à peccato, post priorem iustificationem, atque adeò post comparatam fidem commisso. *Iustificari* (inquit) *potuerunt cum excitante Deo.* Et can. 3. definit etiam pœnitentiam haberi non posse, *sine præuenientis Spiritus sancti inspiratione*, quæ est gratia excitans, vt suprà diximus. Hæc autem gratia excitans non datur semper omnibus peccatoribus etiam fidelibus: id est, non datur omnibus diebus, horis, & momentis, nec potest assignari certum tempus, in quo detur: quando ergo, vel quomodo datur hæc gratia sufficiens? Et declaratur, augetúrque difficultas, quia vel hoc auxilium sufficiens datur semper actu & in se, & hoc est per se incredibile: vel tantùm offertur ex parte Dei, & hoc etiam dici non potest, quia aliquid expectaretur ex parte hominis, vt actu daretur ei tale auxilium, quod repugnat, quia illud ipsum fieri non potest, nisi per gratiam excitantem, iuxta doctrinam Concilij Arausi. ergo neutro modo datur tale auxilium.

Confirmatur ratione.

3. Hæc gratia non ita datur, vt semper, & continuè insit homini per actualem gratiam excitantem. Probatur assertio.

In hoc puncto in primis dicendum est, auxilium non ita dari, vt continuè ac semper insit homini per actualem gratiam excitantem, hoc communiter receptum est, vt refert, & sequitur Bellarminus lib. 2. de grat. & lib. arb. cap. 6. & Molina q. 14. a. 13. in concord. disp. 9. & 10. videturque manifestum; quia gratia excitans consistit in actibus vitalibus, qui non fiunt sine sensu & cogitatione ipsorum: nam ad hoc ipsum dantur, vt excitent hominem, vt ex dormiente faciant vigilantem, & attendentem, quod non potest esse sine aliqua experientia talium actuum. Ex ipsamet autem experientia constat, non omni tempore, vel omnibus momentis fieri, vel percipi à peccatoribus in se ipsis tales actus; ergo non recipiũt isto modo semper & continuò hanc gratiam sufficientem. Respondéri potest ipsos quidem peccatores semper actu recipere has actiones, aliis verò rebus magis attendentes, illas non percipere, neque sentire. At hoc incredibile est, tum quia ipsamet attentio ad res alias impedit intentionem ad hos actus gratiæ, qui sine attentione fieri non possunt. Vnde naturaliter & sine miraculo impossibile est continuè exercere hos actus, & aliis rebus & negotiis humanis attendere. Maximè, quia hæc attentio semper est vehemens, & cum magna sollicitudine & ad res inferiores & sensibiles, quæ maximè mouent. Tum etiam, quia si tales actus tunc dantur, quando percipi non possunt, non poterunt dici sufficientes ad conuertendum talem hominem; ergo illo modo dati, non possunt dici gratia sufficiens, imò sunt inutiles, quia hominem non ita mouent, vt attendere faciant, & vix ita possunt dari sine miraculo; ergo superfluè fingitur tale miraculum, seu talis modus prouidentiæ per continuam & nunquam intermissam excitationem, quæ nec statui viatoris debita est, nec modo operandi humano accommodata: vnde nec etiam iustis tribuitur; sicut enim dormientes non excitantur actu ad bonum operandum, ita etiam dum sunt nimium intenti aliis rebus, vt studiis, vel negotiis actualiter, non excitantur. Denique hæc continua excitatio non solùm non cognoscitur experimento; verùm etiam si illi repugnat, & alioqui diuina reuelatione non habetur; cur ergo fingenda est. Minor patet, quia nec Ecclesia id docet, nec ex Scriptura id colligitur; quin potiùs ipsa Scriptura hos motus non semper dari indicat; dicitur enim Psal. 49. *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Nam ille modus loquendi sub conditione indicat vocem Domini non semper insonare, & Apocal. 3. dicit Deus, *Ego sto ad ostium, & pulso*, qua metaphora significatur Deum semper stare ad ianuam, non tamen semper pulsare, sicut homo prudens facere solet. Vnde, (vt suprà dicebam,) Ecclesia sæpe orat Deum vt nos excitet, & vt peccatores vocet; signum ergo est non semper Deum in actu facere.

Instantiæ respõdetur.

Impossibile est continuè percipere & elicere actiones vitales gratiæ excitantis.

Imò sunt inutiles, si non percipiantur, ad conuersionem.

4. Obiicitur contra assertionem.

Contra hanc verò assertionem obiici potest: nam sequitur peccatorem non posse in qualibet hora & momento vitæ suæ pœnitentiam agere, si velit, imò nec velle posse. Consequens est falsum; ergo. Sequela patet, quia sine auxilio excitante peccator non potest agere pœnitentiam: ergo si in quolibet momento non habet gratiam excitantem, nec etiam potest in quolibet tempore agere pœnitentiam, cùm desit illi principium dans posse, & sine quo non potest. Nec dici potest quòd habeat illud auxilium in potestate sua, quia tale auxilium debet incipere à Deo, non ab ipso homine: Deus autem, vt supponitur, non dat illud; neque etiam potest dici, quòd sit paratus dare, quia tunc expectaret ab homine vt aliquid faceret, quo obtineret illud auxilium: hoc autem dici non potest, quia homo non potest moueri, aut se disponere ad hoc auxilium excitans, quia tale meritum debet procedere ab ipso auxilio excitante; ergo quando illud actu non datur, homo est simpliciter impotens ad agendum pœnitentiam, atque ita, si non omnibus momentis, & temporibus datur, non potest homo omnibus temporibus agere pœnitentiam.

Falsitas autem consequentis probatur. Primò ex illis Scripturæ locis, in quibus hortamur ad agendum celeriter pœnitentiam, & promittitur remissio illam agenti in quacumque hora: nam huiusmodi

Confirmatur obiectio ex S. Scriptura.

huiusmodi exhortationes & promissiones supponunt potestatem. Sic Ezechiel. 33. *In quacunque die*, & Ecclesiast. 5. *ne tardes conuerti, &c.* Secundò, ex Concilio Lateranensi *in cap. firmiter, de summa Trinitate*, dicente homines baptizatos post lapsum semper posse per pœnitentiam reparari: si ergo semper possunt; ergo in qualibet hora, & momento possunt. Tertiò, quia aliàs esset homo in hac vita pro aliquo tempore extra statum salutis, nimirum pro illo in quo actu non excitatur. Dices non esse extra salutis statum, quia licèt tunc non excitetur, postea excitabitur.

Responsio oppugnatur.

Sed contrà: ponamus hominem in fine vitæ, qui vltimò accepit excitationem, & noluit conuerti, ille enim reliquo tempore extra statum salutis manet, quandoquidem amplius excitandus non est. Nec potest negari, quin durante vita hominis iacentis in peccato, aliqua excitatio sit futura vltima, quia omnes excitationes vitæ sunt finitæ, & terminum habent: terminus autem est vltima excitatio, quæ necessariò futura est in aliquo instanti ante primum non esse hominis, inter quæ duo instantia mediat tempus: ergo saltem illo tempore erit homo extra statum salutis, & fieri potest, vt sit per magnam moram, quia si Deus non semper excitat, potest per plures dies non excitare, idémque poterit facere cum homine in fine vitæ. Denique ob hanc forte difficultatem Concilium Senon. in decret. fidei cap. 15. videtur expresse dicere contrariam sententiam: cùm enim docuisset auxilium excitans, seu præueniens esse ad operandum salutem necessarium, ex qua necessitate videbatur sequi hominem non habere libertatem ad talia opera, quia non semper habet tale auxilium, ad hanc tacitam obiectionem excludendam, adiungit. *Hæc tanta gratiæ necessitas libertati non repugnat, quia Deus semper in promptu est, & nec momentum præterit in quo non stet ad ostium & pulset.* & ad idem alludit Hieronymus epist. ad Ctesiphontem, dicens, *non mihi sufficit quod semel donauit, nisi semper donauerit.*

5. Deus, quantum est ex se nullo tẽpore denegat peccatori gratiã excitantem, sed eam dat tempore opportuno.

Antequam his obiectionis respondeam, addo alteram assertionem, ex qua facilior erit responsio. Dico ergo Deum, quantum est ex se, pro nullo tempore denegare peccatori excitationem ad pœnitentiam: dare autem illam temporibus opportunis.

Probatur prior pars assertionis.

Priorem partem probat obiectio prima posita, si sensus illius partis rectè intelligatur. Aliud est enim non dare, aliud denegare; aliqua enim non confert Deus, quæ paratus est dare, quando necessarium, vel opportunum fuerit, ideóque licèt extra illam occasionem non det excitationem, non ideo simpliciter denegat.

Quomodo Deus dicitur denegare gratiam?

Dicitur enim denegare quando proposito absoluto decreuit non dare, quidquid ex parte hominis, vel aliarum causarum occurrat. Imò quando Deus ex se aliquid denegat, etiam occasiones dandi fugit, vel impedit. In hoc ergo sensu dicimus pro nullo tempore huius vitæ denegare Deum peccatori auxilium excitans ad pœnitentiam, esto non semper actu illud inspiret. Hoc probat illa ratio, quòd homo quandiu viuit est in via, & non est obstinatus, nec desperatus; ergo necesse est vt saltem ex parte Dei illi pateat aditus ad salutem, qui aditus in sancta excitatione consistit.

Et confirmari hoc potest verbis Sapientis Ecclesiastici 18. *Numerus dierum hominum vt multum centum anni, quasi gutta aquæ maris deputati sunt, & sicut calculus arenæ, sic exigui anni in die æui. Propter hoc patiens est Deus in illis, & effu-*

A *dit super eos misericordiam suam, videt præsumptionem cordis eorum, quoniam mala est, & cognouit subuersionem cordis eorum, quoniam nequam est. Ideo adimpleuit propitiationem suam in illis, & ostendit eis viam æquitatis.* Per quæ verba ostendit sapiens totum huius vitæ tempus esse tempus propitiationis, & Deum paratum esse ad miserendum, ac proinde nunquam ex se negare auxilium pœnitentiæ, & D. Prosper ad obiectionem 6. Vincent. in hoc constituit discrimen inter statum damnationis & viæ, & ad 15. ait, *Nemini autem Deus correctionis adimit viam, nec quemquam boni possibilitate dispoliat.* Eandemque doctrinam latè confirmat ad excerpta Genuen. cap. vltim. eam ex Augustino sumens lib. de bon.

Totum tempus vitæ est tempus propitiationis ex SS. Prosp. & August.

B perseuer. cap. 15. & 22. & eandem habet Augustinus lib. de natur. & grat. cap.. vbi etiam refert optima verba sua ex lib. 3. de liber. arbitr. cap. 18. quæ eandem sententiam continent: quam etiam Concilium Senon. & Hieronymus locis citatis intendunt.

6. Probatur secunda pars assertionis ex Psalm.

Altera pars assertionis sequitur ex præcedenti à sufficienti partium enumeratione. Nam Deus de se paratus est ad dandam excitantem gratiam, & non semper actu dat; ergo saltem daturus est temporibus opportunis, iuxta illud Psalm. *Adiutor in opportunitatibus, in tribulatione.* Vt autem explicemus hæc opportuna tempora, aduertendum est quòd in superioribus diximus Deum dare hanc sufficientem excitationem, vel

C per externum verbum suæ prædicationis, aliáve similia obiecta, vt sunt exempla Sanctorum Dei beneficia, tribulationes, &c. vel merè interiùs, prioremque modum esse ordinarium & communem, posteriorem verò magis peculiarem & extraordinarium. Vnde ad priorem modum excitationis relicta sunt à Christo media, & veluti ordinaria organa, quibus Deus vtitur ad excitandos peccatores ad pœnitentiam. Dicimus enim Deum de se paratum esse ad excitanda corda peccatorum per huiusmodi causas, nam quod in ipso est, pro omnibus illas instituit, & non de se impedit, quominus talium causarum sonus & vox seu actio ad omnes perueniat. Et, quod caput est, quoties similis occasio occurrit, in

D qua homo per huiusmodi ordinarias causas exterius excitetur, Deus actu etiam interiùs excitat cor: & quantum credibile est, vnum ex temporibus opportunis, in quo Deus tangit cor, & actu pulsat interiùs, est illud, in quo verbum externæ prædicationis, vel aliud obiectum æquiualens exteriùs incipit excitare homines.

Tẽpus prædicationis est vnum è temporibus opportunis.

Nam, vt suprà etiam tetigi, ista excitatio exterior cum sola virtute naturali intellectus nihil valeret ad opera pietatis, nisi spiritus gratiæ interiùs sese insereret, & illo instrumento altiorem excitationem in mentem efficeret. Quòd ergo tunc Deus non neget suæ gratiæ influxum, omnino credendum est. Tum, quia illud videtur esse

E tempus maximè opportunum; tum etiam, quia illa externa excitatio est quasi causa secunda, à Deo ordinata ad illum effectum, & interna excitatio Dei sufficiens, est quasi necessarius concursus vel adiutorium requisitum, vt illa causa possit effectum illum consequi; ergo ad ordinariam prouidentiam gratiæ spectat, vt Deus tunc conferat auxilium ex parte ipsius necessarium.

Probatur ratione assertio.

Præterea confirmatur & declaratur in hunc modum, quia dubium non est quin Deus sæpissimè vtatur hoc medio ad conuertendos peccatores per verbum prædicationis, vel per lectionem aliquam

 sacram,

sacram, vel per externum bonum exemplum, aut obiectum incutiens timorem, vt est mors alicuius amici & similia. Ergo oportuit certam aliquam legem prouidentiæ diuinæ gratiæ in hoc esse statutam, vt omnes qui exteriùs sufficienter excitantur, in excusabiles fiant si non cooperentur. Nam si exstante exteriori excitatione, nulla esset certitudo de interiori, sed hoc esset positum in solo Dei arbitrio, non posset cum certitudine imputari homini, cui proponitur exteriùs fides sufficienter, etiamsi non crederet, quia fortasse non habuit interiùs sufficiens auxilium. Denique dici posset de Pharaone, v. g. cuius vocatio exterior, vt Augustinus ait, fuit cognitio beneficiorum externorum Dei per Ioseph. Contrarium autem ex facto illo colligimus: nam eo ipso quòd exteriùs sufficienter vocatus fuit, docet Scriptura grauiter peccasse, resistendo vocationi; ergo dicendum est, non defuisse illi interiorem vocationem sufficientem. Denique supponimus ex verbis Christi Domini Matth. 11. *Si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis olim, in cilicio & cinere pœnitentiam egissent*, quæ reprehensio fundamentum non haberet, nisi supponeret cum illis virtutibus externis datam esse sufficientem excitationem internam, cum qua alij forent conuertendi.

Cum excitatione exteriori adest interior.

Patet ex S. Scriptura Matth. 11. Ioan. 15. D. Paul. ad Roman. 10.

Idem supponunt illa verba Christi Ioan. 15. *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Haberent autem, si externa excitatio non esset sufficiens, & exteriori accommodata. id etiam optimè persuadent verba Pauli Roman. 10. quæ ipse refert ex Deut. 30. *Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo, hoc est, verbum fidei, (ait Paulus,) quod prædicamus.* Sicut enim cùm auditur, corde recipi & ore confiteri debet: ita cùm prædicatur non tantùm ad aures corporis, sed etiam ad aures cordis prędicari debet, vt sufficienter proponatur, quòd non fit sine interna Dei excitatione sufficiente; quia verò hæc cum prædicatione externa coniuncta est, ideo Paulus ibidem hanc satis esse putat ad redarguendos incredulitatis eos, qui audientes Euangelium non obediunt illi, & hoc est quod ait, *sed numquid non audierunt, & quidem in omnem terram exiuit sonus eorum.* Et ad hoc ipsum alia Scripturæ loca inducit. Idemque alia confirmant quæ sequenti capite expendemus. Denique si proposito sufficienter obiecto externo fidei, vel pœnitentiæ Deus daret certa lege auxilium internum sufficiens, quando non daret, iam per seipsum, & non per hominem staret ipsius conuersio: hoc autem dici non potest, vt ostensum est; ergo pro regula certa habendum est, Deum in huiusmodi opportunitate semper dare excitationem internam sufficientem exteriori vocationi accommodatam. Quod addo, quia hæc interdum potest esse immediatè ad pœnitentiam, & tunc excitatio interior est immediatè sufficiens ad illam: aliquando verò est vocatio exterior ad aliquod opus virtutis, vt ad petendam pœnitentiam, & tunc auxilium internum proximè erit sufficiens ad orationem, & remotè ad pœnitentiam per orationem impetrandam, & sic de aliis.

Cõfirmatur ratione.

6\. Ad excitationem autem merè internam non tam facilè possumus certa tempora opportuna designare, pro quibus certa sit diuina excitatio interior ad pœnitentiam. Vnde maximè videtur pendere ex arbitrio Dei, qui singulis distribuit hæc extraordinaria dona prout vult. Duo tamen probabiliter dicere possumus. Vnum est, tempus aliquod esse pro quo pœnitentia est absolutè necessaria ad salutem æternam, vt si homo fidelis in peccato existens in articulo mortis constituatur, & in tali tempore credibile valdè est, etiamsi desint motiua externa quæ ad pœnitentiam excitent, Deum statim pulsare cor, nec deesse vnquam homini in tali opportunitate, quin ita illum excitet. Ratio est, quia tunc illud auxilium est valdè necessarium ad salutem, Deus autem in rebus adeò necessariis non deest, vt ex testimoniis Scripturæ cap. 2. allegatis, in quibus Deus sufficiens auxilium omnibus promittit, colligitur. Et hoc à fortiori confirmabitur ex his, quæ cap. sequenti dicemus. At verò extra hunc necessitatis articulum, excitatio actualis non est ita necessaria ad salutem, & ideo si per causas externas & ordinarias gratiæ non inchoatur, non est, cur dicamus à Deo magis hoc tempore, quàm illo dari: vnde cùm non semper, sed sæpè illam tribuat, dicendum videtur, hoc facere pro arbitrio suo. Credibile autem est in omni opportunitate benè, ac piè operandi, non deesse homini hoc auxilium. Nam, vt dixit Hieronymus Epist. 138. ad Cyprian. parum ab initio, *Deus ita condidit hominem liberi arbitrij, vt suam per singula opera gratiam ei non negaret.*

Ad excitatione merè internam certa tempora nõ possunt designari.

Deo tamen probabiliter designari possunt.

Possumus denique addere, licèt Deus hanc gratiam conferat beneplacito suo, nihilominus sæpe respicere ad bona opera per priorem gratiam facta, vt ad dispositiones peccatoris, quia orantem vel facientem eleemosynam frequentiùs Deus excitat ad pœnitentiam per internas inspirationes, quàm eum, qui talia opera negligit. Nam in hoc sensu dicitur eleemosyna remittere peccata. Et idem est de remissione iniuriarum, & de aliis operibus similibus. Neque in hoc est periculum Semipelagiani erroris, quia agimus de homine fideli, qui per fidem benè operando potest impetrare vlteriora auxilia. Vnde necesse est, vt illudmet opus, quo se disponit ad tale auxilium, vel illud impetrat, fit aliquo modo ex fide iuxta dicta superiùs lib. 2. ex quo etiam fit, vt ad tale opus, præcedat alia prior gratia excitans fidem ipsam, & per fidem, voluntatem ad eleemosynam, vel aliud simile opus faciendum, quod satis est, per tale opus possit peccator impetrare excitationem merè internam proximè sufficientem ad pœnitentiam, dandam etiam eo tempore, in quo non est simpliciter necessaria ad salutem æternam. Hoc ergo modo potest talis actualis gratia obtineri, quamuis semper determinatio temporis & momenti in particulari ad talem gratiam præbendam, per liberam Dei voluntatem facienda sit, quia non est necesse vt detur, statim ac homo bonum opus facit, nec aliud certum tempus potest ex vi meriti, seu impetrationis hominis designari.

Respicit sæpè Deus ad bona opera peccatoris facta ab ipso per priorem gratiam.

Ex quibus facilè ad obiectiones factas contra priorem assertionem potest responderi. Cùm enim infertur hominem in eo momento, in quo actu non excitatur ad pœnitentiam, non posse conuerti, distinguendum est de pœnitentia proxima, & remota. Concedo ergo non posse, proximè, quia non habet in se auxilium dans posse, vt rectè ibi probatur. Neque hoc est inconueniens, sed necessarium considerata conditione humanæ naturæ. Nam homo, cùm dormit, non potest proximè pœnitere, neque etiam, cùm actus est nimis intentus aliis rebus & negotiis; nihilominus tamen semper, & quolibet tempore huius vitæ potest homo pœnitentiam agere, & cum fructu conuerti,

7. Soluuntur obiectiones factæ.

Pœnitentia duplex, proxima, & remota.

uerti, saltem potestate remota, quia semper est in statu viæ, & consequenter est capax obtinendi salutem. Hæc autem potestas licèt aliquibus temporibus, vel momentis remota sit, temporibus opportunis sit proxima, & semper ex parte Dei est paratum proximum auxilium modo explicato: & hoc satis est, vt peccator quandiu est in via, possit saluari. Vnde ad loca Scripturæ respondetur, in eis præcipuè promitti remissionem peccati agenti pœnitentiam: supponunt autem potestatem agendi pœnitentiam dicto modo. Et ad eandem causam mouentur peccatores, ne differant pœnitentiam respectu eorum temporum & opportunitatum, in quibus ad illam vocantur; ideo enim dicitur, *Hodie si vocem eius audieritis*, &c. & illi reprehenduntur, qui vocati resistunt, *vocaui, & renuistis*, Prouerb. 1. ad cap. firmiter responsum est.

Responsio ad locos S. Scripturæ.

Ad vltimam, negatur sequela, quia homo non constituitur extra statum salutis, quoties actu non excitatur, quia semper est in statu, in quo possunt causæ occurrere, per quas Deus solet excitare, & semper est capax internarum excitationum Dei. Ad illam verò replicam de vltima excitatione respondeo solùm inde concludi hominem illum in eo statu fore damnandum, quia non est acturus pœnitentiam, vnde fit, vt ex hypothesi quòd illa excitatio erit vltima, & illi restiterit, non possit saluari. Ex quo vlteriùs sequitur, vt licèt ille peccauerit peccato impœnitentiæ, non consentiendo illi vltimæ excitationi, nihilominus illa transacta iam non committit nouum impœnitentiæ peccatum, quia nec aduertit, nec ita excitatur, vt aduertere possit. Ex his verò non fit illum hominem etiam pro illo tempore esse extra statum salutis, quia ex vi status est capax remissionis peccati, si pœnitentiam agat: quòd autem illam non sit acturus, est per accidens, & ex eius negligentia, vel malitia. Vnde simpliciter loquendo etiam posset in eo breui tempore homo ille pœnitentiam agere ex vi generalis prouidentiæ gratiæ. Nam licèt futurum sit, vt ampliùs non excitetur per generales causas, seu media gratiæ, id est, accidentarium & contingens, & non prouenit ex reprobatione, seu ordinatione diuina positiua, (vt sic dicam,) sed ex præscientia & permissione. Præuidit enim Deus post illam excitationem non fuisse illum hominem excitandum per aliqua ordinaria media externa existentia in Ecclesia, & permisit sine noua excitatione mori: voluitque amplius illum interiùs excitare, quia satis illi prouidit excitando illum in illo articulo necessitatis, & tempore satis morti vicino.

Quod peccator post vltimam excitationem repudiatam non excitetur ampliùs, id non prouenit ex positiua reprobatione, sed ex præscientia, & permissione Dei.

Ad vltimum ex Concil. Senonen. respondetur, Concilium loquutum fuisse eodem modo, quo Scriptura, quam allegat: nam Deus semper est ad ostium cordis paratus ad pulsandum, non tamen continuè pulsat, sed temporibus opportunis, idque satis est, vt gratiæ necessitas vsui libertatis non repugnet, vt infrà dicetur.

Respondetur ad Concil. Senon.

8. An aliqui fideles propter sua peccata aliquando sufficienti destituantur.

Alia dubitatio circa propositam generalem regulam est, vtrùm ab illa regula exceptio aliqua fiat, vel admittenda sit, quod est quærere, an aliqui homines etiam ex fidelibus propter grauissima peccata interdum deserantur à Deo pro aliquo huius vitæ tempore, ita vt sine auxilio sufficienti relinquantur. De hoc verò puncto disputaui in 4. tomo de Pœnit. disp. 8. & ferè nihil occurrit addendum; ibi enim adnotaui duobus modis posse hanc exceptionem intelligi. Primò ex parte ipsorum criminum, seu peccatorum, ita vt sint aliqua irremissibilia, vel multitudo aliqua peccatorum certa, quæ ex lege Dei puniantur hac pœna priuationis omnis auxilij in hac vita. & in hoc sensu ostendi esse certissimum, non esse talem exceptionem admittendam, & nonnulla Scripturæ loca subobscura declaraui. Alio modo potest intelligi exceptio ex parte personarum, quia potest Deus aliquos ita punire, & dubium est, an interdum faciat, & sic diximus rem non esse tam certam, nihilominus veram omnino esse sententiam, quæ talem exceptionem admittit, quam capite sequenti confirmabimus, vbi ostendemus, etiam infideles non relinqui à Deo in hac vita sine sufficiente auxilio gratiæ, vt conuerti possint; ergo multo minus relinquet fideles quantumuis iniquos, & peccatores sine sufficiente auxilio.

9. Assertio negans probatur.

Dicendum ergo est nullam esse admittendam exceptionem à generali regula posita, quia cùm illa regula & voluntas Dei tot modis sit nobis in Scriptura tradita, & per Ecclesiam declarata, non licet nobis aliquem hominem ab illa excipere, nisi per eamdem Scripturam, vel Ecclesiam æquè de exceptione constet, vel ratione conuincatur, sed nullo ex his modis talis exceptio, vt ex dicendis in capite sequenti patebit, ostendi potest: ergo. Ratione item declaratur, quia auxilium sufficiens aut est ad non peccandum iterum, vel ad resurgendū à peccato commisso: neutro autem modo negatur peccatori in hac vita auxilium sufficiens: ergo. Minor quoad priorem partem de peccatis futuris declaratur in hunc modum, Quia sermo esse potest de auxilio sufficiente ad vitanda singula peccata in particulari, seu seruandum præceptum in omni occasione particulari, in qua eius obligatio occurrit: vel est sermo de perseuerantia longi temporis in obseruatione præceptorum sine lapsu. Priori modo non destituitur fidelis auxilio sufficiente in aliqua certa ac definita occasione peccandi vel seruandi præceptum obligans; quia vel sine illo auxilio potest vitari hîc & nunc peccatum, & seruari præceptum, vt contingere potest in peccato contra solam legem naturalem, non vrgente graui tentatione, & tunc licèt negetur auxilium speciale, non negatur necessarium, sed abundans, & ideo non tantùm peccatori, sed etiam iusto potest interdum non dari, quia tunc auxilium, (vt ita dicam,) generale est sufficiens, & hoc non negatur. Vel illud auxilium gratiæ est simpliciter necessarium propter tentationem vrgentem, vel quia præceptum est supernaturale, & tunc si negaretur auxilium sufficiens in certa, & determinata occasione, homo non seruans præceptum non peccaret, quia sine sufficienti auxilio non potest. Qui autem non facit, quod non potest, non peccat: quod maximè verum est, quando absolutè non potest in particulari actu & occasione, vt in lib. 2. latè dictum est. At verò nullus peccator excusatur ab obseruatione præcepti, vel à culpa in transgressione eius, propter priora peccata, neque propter obdurationem suam, nec potest verè dicere, *Per Deum abest*; ergo non omnino priuatur auxilio sufficiente. Denique talis peccator cùm habeat fidem, potest per illam orare, & ad hoc sufficienter excitatur ipsamet tentatione & periculo, si autem oret, sicut oportet, non denegabitur auxilium; ergo.

Si negaretur gratia sufficiens in determinata occasione alicui, is non peccaret.

Si autem sit sermo de auxilio ad non peccandum diu, quia ad hoc est necessaria gratia sanctificans, auxilium sufficiens ad iustificationem erit consequenter saltem remotè sufficiens ad non peccandum postea quouis tempore, iuxta dicta cap.

cap. præcedenti, & illud satis est. Iam ergo probatur nemini fideli negari auxilium sufficiens ad resurgendum à peccato, quandiu hîc viuit, quia etiam ille peccat quoties debito tempore non seruat pœnitentiæ præceptum quo obligatur, nec enim propter peccata præcedentia excusatur. Idémque de præcepto amandi Deum super omnia: si autem talia præcepta seruet, iustificabitur. Item semper potest orare per fidem, quam habet, & reddit argumentum factum: ab his autem obligationibus nemo excipitur; ergo nec à regula habendi auxilium sufficiens fidelis aliquis excipiendus est.

10. Instatur contra ex D. Paul. Rom. 1. Dicunt aliqui, tali homini non dari auxilium sufficiens, etiam pro illo tempore, & nihilominus imputari ei peccatum, quod tunc committit, quia propter peccata præcedentia illi denegatur tale auxilium, iuxta illud Pauli ad Rom. 1. *propter quod tradidit illos Deus in reprobum sensum, vt faciant ea quæ non conueniunt.* Imò addunt aliqui, etiamsi per totam vitam denegentur homini talia auxilia, imputari illi omnia sequentia peccata, quia propter peccatum originale denegantur.

Instantiæ respondetur. Sed hoc nullo modo sustineri potest, quia si homo eo tempore & momento, quo transgreditur præceptum, non habet libertatem, nec potestatem ad vitandum actum, erit quasi materialis transgressio, & non imputabitur ei ad nouam culpam, & consequenter, nec ad nouam pœnam coram Deo, vt est certa doctrina, vt Paulus dicit de tali homine qui thesaurizat sibi iram; ergo de nouo committit culpam; ergo non imputatur tantùm ratione præcedentis culpæ. Accedit quòd effectus sequutus ex priori culpa, si nullo modo fuit præuisus, nec moraliter præuideri potuit, etiam in priori culpa non imputatur, quia non est voluntarius: in præsenti autem talis effectus non est præuisus: in præcedenti culpa, & maximè in originali; ergo nullo modo imputatur, si in tempore, quo fit delictum, deest auxilium quo possit vitari: ergo necessariò fatendum est in illa opportunitate non negari. Et hæc expressa sententia Augustini lib. 3. de lib. arbit. cap. 18. 19. & 22. contra Faustum cap. 44. & 5. contra Iulian. cap. 5 & lib. de nat & grat. cap. 67.

11. Altera instantia respondetur. Dices hæc ad summum procedere de fideli, quando in fide perseuerat: fieri autem posse vt propter multiplicationem peccatorum ita derelinquatur, vt fidem amittat, & ita omni auxilio sufficienti priuetur. Respondeo, vel talis homo consideratur priusquam amittat fidem, vel postquam amisit illam; in hoc posteriori tempore iam inter infideles numeratur, de quibus capite sequenti dicemus. In priori autem tempore numquam priuatur auxilio sufficienti ad conseruandam fidem, quantumuis alia peccata multiplicet fidei non contraria: quod patet ratione facta, quia non priuatur auxilio ad vitanda alia peccata in particulari; ergo nec ad vitandum peccatum contrarium fidei, aliàs sentiendo contra fidem, vel illam negando, non peccaret, & consequenter nec fidem amitteret, nam fides semel habita non amittitur in hac vita sine culpa illi contraria. Ergo fidelis peccator nunquam priuatur auxilio sufficienti ad resurgendum à peccato. Hæc autem intelligenda sunt de auxilio sufficienti communi & ordinario: nam extraordinariis auxiliis sæpe priuantur peccatores propter peccata sua, vt capite sequenti dicam. Vnde fit vt sæpe moraliter resurgere non possint propter nimiam difficultatem ex praua illorum dispositione subortam, quâ com-

Auxiliis extraordinariis sæpe, ordinariis nûquam peccatores à Deo priuantur.

A mune auxilium, licèt in rigore sufficiat ad opus, moralem tamen difficultatem non aufert, quæ interdum vocatur impossibilitas vel moraliter, vel secundùm Dei præscientiam, & quia in illa difficultate, & impossibilitate sæpe derelinquuntur à Deo, ideo dicuntur in Scriptura deserti, & obdurati, vt in cap. sequenti generalius dicemus. Quædam verò Augustini loca difficilia, quia omnibus statibus peccatorum communia esse possunt, in capite vltimo huius libri tractabuntur.

CAPVT XI.

Quomodo infidelibus omnibus detur auxilium sufficiens ad fidem, & salutem.

SVpponimus generalem regulam cap. 8. constitutam etiam in omnibus adultis, & infidelibus locum habere, quia illi etiam sub illis omnibus, quos Deus saluare voluit, sub illísque omnibus, pro quibus Paulus orare obsecrabat, comprehenduntur. Imò Principes & Reges, pro quibus in particulari orationem postulabat, eo tempore infideles erant, & præterea Scripturæ locutiones sæpe sunt ita vniuersales, vt omnes comprehendant, vt Ioan. 1. *Illuminat omnem hominem.* Apocalyps. 3. *Ecce sto ad ostium, & pulso, si quis*, &c. & huc etiam spectat generalis vocatio Christi Matth. 11. *Venite ad me omnes*, &c. interdum verò loquitur specialiter de impiis & infidelibus. Et Paulus Actor. 14. cùm dixisset Deum reliquisse gentes ingredi vias suas, statim conatur ostendere non fuisse relictas sine sufficienti auxilio. Et hoc etiam supponit ad Rom 1. cùm dixit gentes fuisse inexcusabiles. Item Isai 65. *Expandi manus meas ad populum non credentem & contradicentem.* Et hoc etiam probat vniuersalitas redéptionis Christi, iuxta illud 1. Corinth. 5. *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi.* nam in mundo etiam infideles comprehenduntur, & ideo ipse præcepit Apostolis: Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ, quia omnibus sine exceptione media salutis præparabat. 1.

Sub illis omnibus, quos Deus saluare voluit, infideles comprehenduntur.

Probatur ex Script.

Et ad eundem loquuntur de generali largitione gratiæ quantum est ex parte Dei, Patres, quos partim in dicto lib. 4. de Prædest. cap. 4. allegaui, partim in superioribus ostendendo dari reprobis auxilium verè sufficiens: quibus addi possunt Dionys. cap. 9. de cœlest. Hierarch. dicens radium diuini luminis paratum semper esse, & omnibus patere ad participandum, & ad cæcitatem erroris expellendam. Et Nazianz. orat. 11. de laudib. Athanas. in principio Deum confert soli qui mundum illuminat vniuersum, quam comparationem eleganter etiam ponderat Ambrosius serm. 8. in Psal. 118. & August. lib. 1. de Gen. contra Man. cap. 3. & lib. 1. retract. cap. 10. Cyrillus etiam & Chrysost. in Ioannem, ita exponunt verba illa, *illuminat omnem hominem*, &c. Chrysostomus item homil 26. ad Hebr. Deum dicit paratum esse ad omnes iuuandos, & idem habet latè Prosp. ferè toto lib. 2. de vocat. gent. præsertim cap 25. 26. & vlt. denique rationes suprà factæ cap. 8. hoc confirmant.

Item ex SS. Patribus August. Greg. Naz. Ambr. &c.

Hac igitur veritate supposita, quærimus quomodo 2.

Infidelium ordines tres distingui possunt.

modo hæc sufficiens gratia omnibus infidelibus conferatur. Possumus autem infideles in tres ordines distinguere, quidam sunt, quibus non solùm prædicata fuit fides, sed etiam interdum donata, ab illa tamen postea per apostasiam, & hæresim ceciderunt. Alij quibus fides prædicata sufficienter est, illam tamen amplecti noluerunt. Alij qui vel nihil de Euangelica fide audierunt, vel certè numquam fuit illis sufficienter proposita. De primis facilis est responsio; dicendum est enim huiusmodi homines antequam fidem perderent, ita recepisse auxilium sufficiens ad perseuerandum in fide, sicut accipiunt iusti auxilium sufficiens ad perseuerandum in gratia, licèt postea illam amittant. Itemque dicimus si tantùm fidem mortuam habuerunt, ita accepisse auxilium sufficiens ad comparandam vitam eius, seu charitatem & iustitiam, sicut alij peccatores, qui semper in fide perseuerant, illud accipiunt. Et eadem proportionalis ratio & omnia ibi dicta possunt hîc facilè applicari, neque in hoc est noua difficultas. Postquam autem isti facti sunt infideles, credendum est non omnino priuari auxilio sufficienti, vt recipiscant, iuxta proximè dicta in cap. præcedenti, quia semper manent viatores & resurgere possunt. Quia verò initium iustificationis à fide sumendum est, & illi fide carent, auxilium sufficiens eorum incipit à vocatione ad relinquendum errorem, & ad veram fidem redeundum. Hanc verò vocationem recipere credendum est temporibus opportunis, (sicuti diximus de vocatione ad pœnitentiam;) quando occurrit aliquid, quod memoriam antiquæ fidei, & prioris lapsus excitet, vel quando necessitas confitendi, aux exercendi fidem occurrit, vel aliis similibus, præter alias occasiones, quas Deus pro sua liberali gratia ad huiusmodi homines excitandos obseruat, vel procurat. Addo insuper præter vocationem ad fidem, posse illis dari auxilia ad aliqua opera bona, vt in sequenti membro dicam; est enim quoad hoc eadem ratio.

Lapsi à fide gratiam sufficientem receperunt.

Item illi quibus fides sufficienter est prædicata, sed surdis.

De secundo item genere infidelium, qui non ignorant inculpabiliter Euangelium, quia illis sufficienter propositum est, non est explicatu difficile, quando & quomodo datur eis auxilium sufficiens ad salutem. Nam in illis etiam primum auxilium necessarium est ad credendum: hoc autem illis datum est, quando illis fuit proposita fides; quia, vt diximus, Deus non negat internam vocationem, quando externam concedit; ergo sicut exteriùs vocati sunt, ita etiam est credendum interius fuisse sufficienter excitatos, vel vt possent immediatè velle credere, vel saltem vt aliquam diligentiam adhibere possent ad perfectiùs audiendum, vel considerandum, vt ita possent paulatim ad voluntatem credendi peruenire, nec enim necesse est, vt hoc auxilium sufficiens à principio sit integrum, & completum respectu deliberati consensus fidei, vel pœnitentiæ, vel alterius similis actus, quasi vltimatè intenti; sed satis est quòd sit sufficiens ad aliquid agendum, quod si fiat, dabitur vlteriùs auxilium, & sic consequenter donec ad proximum, seu integrum perueniatur: vnde si primus gratiæ impulsus in vacuum recipiatur, quia homo deest gratiæ Dei, contingere potest, vt Deus vlteriùs in motionibus gratiæ non progrediatur.

3. Instatur, & instantiæ respondetur.

Dices: quòd si homo, cui semel prædicata est fides, tunc resistit, & postea iterum non occurrit occasio audiendi fidem, numquid ille homo manet in reliquo vitæ suæ tempore sufficienti auxilio gratiæ destitutus? Videtur enim id sequi ex declaratione facta, quia tali homini non datur hoc auxilium, nisi per fidei prædicationem: hoc autem videtur absurdum, tum quia aliàs auxilium sufficiens multis hominibus solùm daretur semel, vel iterum in vita, quod non potest dici auxilium absolutè sufficiens ad salutem, tum etiam, quia aliàs talis homo post illam primam resistentiam, & ratione illius maneret quodammodo extra statum, vel saltem extra possibilitatem salutis. Respondeo, si in huiusmodi homine maneat aliqua memoria prioris vocationis, & prædicationis fidei, per illam poterit iterum, vel sæpiùs excitari; quia moraliter deesse non possunt occasiones excitantes memoriam illam, quas credendum est, Deum non præterire, quin eis ad vocandum interiùs hominem vtatur; si verò nulla manet memoria præteritæ vocationis & prædicationis, vel nihil amplius occurrit, quod illam excitet, tunc de tali homine pro illo tempore ita iudicandum est, sicut de aliis qui nihil de rebus fidei vnquam audierunt, de quibus dicendum superest.

Tota igitur difficultas est de his infidelibus, quibus Catholica fides numquam prædicata, nec de illa quicquam audierunt. Ratio autem difficultatis est, quia isti numquam receperunt auxilium sufficiens ad credendum; ergo neque ad salutem. Consequentia clara est, quia fundamentum salutis est fides: ideoque qui credere non potest, nec saluari potest; sed qui non recipit auxilium sufficiens ad fidem, credere non potest; ergo nec saluari potest, nec auxilium sufficiens recipit ad salutem. Antecedens probatur, quia fides ex auditu, teste Paulo ad Roman. 10. vnde subiungit, *Quomodo credent ei, quem non audierunt: quomodo autem audient sine prædicante*; & ideo dicebat Christus Dominus Luc. 7. *Rogate Dominum messis, vt mittat operarios in messem suam*; quia per hos operarios, statuit Deus fidem propagare, & homines ad credendum excitare, & ideo Paulus ad Roman. 1. dicit Euangelium esse virtutem Dei in salutem omni credenti, quia per illud reuelatur iustitia Dei ex fide. Ergo quibus non est prædicatum Euangelium, non est applicata virtus, neque aperta via ad credendum; ergo non recipiunt auxilium sufficiens, quo possint credere.

4. Tota difficultas est de illis, quibus fides non est prædicata. Ratio difficultatis proponitur, & probatur ex S. Script.

Secundò argumentari possumus ex his, quæ in Scriptura legimus: nam quos Deus vult ad fidem attrahere, ad illos Prædicatores mittit, & quibus negare vult vocationem ad fidem, prædicationem etiam externam auertit. Primum ostenditur in facto Eunuchi, ad quem Deus misit Philippum, Actor 8. & ex facto Cornelij, ad quem Deus misit Petrum, Actor. 10. Imò etiam ad Paulum missus est Ananias, Act. 9. Et cùm Deus vellet Macedonios ad fidem vocare, *visio per noctem Paulo ostensa est, vir Macedo quidam erat stans, & deprecans eum, & dicens: Transiens in Macedoniam adiuua nos*, Actor. 16. vbi subiungitur de Paulo, *vt autem visum vidit, statim quæsiuimus proficisci in Macedoniam, certi facti, quòd vocasset nos Deus euangelizare eis.* E contrario verò cùm Deus nollet pro eo tempore Asiam & Bythiniam ad fidem vocare, Paulus & socij, *vetiti sunt à Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia, & cùm tentassent ire Bythiniam, non permisit eos Spiritus sanctus*: ergo signum est eos vocari, quibus prædicatur Euangelium, & illos non vocari, quibus non prædicatur; ergo hi non accipiunt auxilium sufficiens ad credendum.

Tertiò

Ex S. Aug.

Tertiò augetur difficultas, quia hinc colligit Augustinus magnam esse Dei gratiam, quando Prædicatores fidei & suasores veritatis ad aliquem mittit, quia nimirum illa est via ad initium fidei & iustitiæ; è contrario verò ad occultum iudicium pertinere, quando Deus Prædicatores verbi sui ab aliqua gente auertit, vel occasionem audiendi verbum Dei negat. Primum patet ex Augustino locis sæpè citatis qu. 2. ad Simplic. & de spirit. & lit cap. 34. & de prædest. Sanct. c. 8. & sumitur ex his, quæ in expositione mystica Psalmi 134. dicit circa illa verba, *Educens nubes ab extremis terræ.* per nubes intelligens Apostolos, & alios Euangelij Prædicatores, per quos Deus fulgura in pluuiam conuertit, id est, terrores & vindictas in pluuiam gratiæ & misericordiæ. & in id Psal. 87. *Numquid mortuis facies mirabilia, aut medici suscitabunt, & confitebuntur tibi.* Vbi per medicos etias Pastores & Doctores Ecclesiæ intelligit, qui licèt non suscitent spiritualiter mortuos, applicant tamen medicinam, qua per gratiam Dei suscitantur. Ac denique lib. 1. de peccat. merit. cap. 22. ex gratia & prædestinatione Dei dicit oriri, quòd aliquis etiam si rudis ingenio, & prauis moribus sit, occasionem habeat audiendi Euangelium, & inde proficiendi ad salutem. Et ibidem edocet, miratúrque, quòd sæpè alius melioris ingenij, naturæ, ac probitatis morum ibi nascatur, & vsque ad mortem viuat, vbi nunquam prædicationem Euangelij audiat. quod pertinet ad secundam partem, quam proposui. Et similia ferè habet dicta q. 2. ad Simplicianum sub finem.

Ex Prosper.

Prosper etiam lib. 2. de vocat. gent. cap. 3. & contra Collator. cap. 25. & ad Gallos cap. 3. & epist. ad Rufin. ad hoc iudicium Dei refert, quòd Spiritus sanctus vetuit Paulum ire in Asiam & Bythiniam ad prædicandum Euangelium, Act. 16. & similiter quod Paulus ait Rom. 1. sæpe proposuisse ire Romam ad prædicandum Euangelium, & prohibitum fuisse: à Spiritu sancto fuisse prohibitum, Chrysostomus, Ambrosius, D. Thomas & alij intelligunt, colligúntque inde tam verba, quàm itinera Prædicatorum à nutu Dei pendere. Ergo qui diuino iudicio hac gratia, seu hoc ostio ad gratiam priuantur, gratiam sufficientem ad salutem non recipiunt.

Ex Chrysostomo, D. Ambrosio, D. Thoma & aliis.

Ratione probatur.

Quartò possumus ratione argumentari, quia infideles, qui prædicationem fidei non habuerunt, habent ignorantiam inuincibilem fidei, & non peccant non credendo; ergo signum est non habuisse auxilium sufficiens ad credendum, ac proinde nec ad salutem. Probatur consequentia, quia qui cum auxilio sufficienti non facit, quod tenetur, peccat, quia potest, tenetur, & non facit: at isti non peccant, etiamsi teneantur per se loquendo; ergo signum est per impotentiam excusari: hæc autem impotentia non prouenit nisi ex carentia auxilij sufficientis, nam in reliquis potestatem habent; ergo.

50. Infidelibus, quibus fides non est prædicata, gratia sufficiens ad salutem non denegatur. Probatur assertio ex S. Script.

Nihilominus dicendum est, his infidelibus non negare Deum auxilium sufficiens ad salutem. Hæc veritas ex generali regula cap. 8. demonstrata colligitur, & in locis Scripturæ ibi citatis conuincitur, præsertim illis, quæ generaliùs loquuntur, & Prouerb. 1. *Sapientia foris prædicat, in plateis dat suam vocem,* &c. Sapient. 11. & 12. latè; optimum verò testimonium est illud 1. Timoth. 4. *Speramus in Deum viuum, qui est saluator omnium hominum, maximè fidelium.* quod multi exponunt, quia omnium est Saluator, saltem quoad corpora, iuxta illud, *qui solem suum facit oriri super bonos, & malos,*

A &c. fidelium autem est Saluator etiam quoad animos. Sed hoc non placet, quia eodem modo dicitur Saluator respectu omnium, maximè verò fidelium, quia eos specialius beneficiis prosequitur. Atque ita intellexit Paulus Osorius, vt statim referemus. & Prosper lib. 3. de vocat. gent. cap. 10. aliàs 31. dicens, *quæ sententia subtilissimæ breuitatis & validissimi roboris si tranquillo consideretur intuitu, totam hanc, de qua agimus, controuersiam dirimit.* quia nimirum Paulus dicendo, *omnium*, & addendo, *maximè fidelium*, apertè significauit omnes, & quoscumque infideles sub illa generalitate comprehendi.

Ex SS. Patribus, Prosp.

B Hoc ipsum latè docet, & sæpe repetit idem Prosper lib. 2. de vocat. gent. ferè per totum, expressiùs verò cap. 25. ita concludit, *Deo autem placuit hanc* (id est, efficacem gratiam) *multis tribuere, & illam* (id est, sufficientem,) *nemini denegare.* quæ verba aliqui de gratia tantùm externa, & non de interiori auxilio intelligere voluerunt: sed immeritò, tum, quia nullum habet fundamentum in verbis Prosperi; tum quia ille loquitur de gratia auxilij sufficientis: externa autem vocatio interiori destituta non est auxilium sufficiens, vt suprà ostendi: tum etiam, quia loquitur de gratia, cum qua fiunt inexcusabiles qui non cooperantur: ad hoc autem sola vocatio exterior non sufficit. Præterea Fulgentius

Fulgent.

C epist. 7. ad Venant. totus est in hac veritate demonstranda, eámque optimis Scripturæ testimoniis & rationibus confirmat, & licèt ex instituto de fidelibus peccatoribus loqui videatur, sæpè ad omnes tam iustos, quàm peccatores sermonem extendit, & specialiter cap. 8. ait, *Sicut medico nostro nulla est incurabilis plaga, ita nec in aliquo vulnere, nec in aliquo tempore cælestis potest deficere medicina.* quæ verba non video, quomodo possint de sola gratia externa, vel interna intelligi, nisi dicamus omnia esse ficta, & solùm in externa specie apparentia, quæ in tota illa epist. Fulg. scribit, quod nefas esset explicari.

Orosius.

His accedit Paulus Orosius in Apolog. dicens, *Deum adiutorium suum non solùm in corpore suo,*
D *quod est Ecclesia, cui specialia ob credentium fidem gratiæ dona largitur: verùm etiam vniuersis in hoc mundo gentibus propter longanimem suam clementiam subministrare;* & postea explicat huius gratiæ modum, vt statim referam, est etiam illustre testimonium Ambrosij exponentis illud Psalm. 118. in Octonario 8. *Misericordiâ Domini plena est terra.* quibus verbis coniungit illa Matth. 5. *Qui solem suum oriri facit super bonos & malos;* & ait, *Quomodo misericordiâ Domini plena est terra, nisi per passionem Domini nostri Iesu Christi.* & infrà, *Plena est terra misericordia Domini, quia omnibus est data remissio peccatorum, super omnes sol oriri iubet, & quidem hic sol quotidie super omnes oritur: mysticus autem sol iustitiæ omnibus ortus est, omnibus venit, omnibus passus est, & omnibus resurrexit,* adiungit
E quod ad rem maximè spectat, *Si quis autem non credit in Christo, generali beneficio ipse se fraudat, vt si quis clausis fenestris radios Solis excludat, non ideo sol non est ortus omnibus.* & infrà super omnes pluuia est, & hoc diuinæ misericordiæ deputatur, quia pluit super iustos & iniustos. Omnes denique Patres qui dicunt Deum omnes illuminare, & quamuis multi Christum non agnoscant, per illos stare quominus illuminentur, apertissimè idem sentiunt, tam de his infidelibus, quibus post Christum Euangelium prædicatum non est, quàm de illis, qui ante Christi aduentum in gentilium

Ambros.

gentilium erroribus vixerunt, quos Patres suprà retulimus, & ibi rationem huius veritatis attulimus.

6. Modus autem explicandi hoc auxilium & respondendi difficultatibus, duplex esse potest, vnus est Deum præparasse sufficienter toti vniuerso auxilia gratiæ, & pro omnibus & singulis hominibus, nullum excludendo, quantum est ex se, voluisse tamen vt hæc auxilia ad singulos homines, ministerio aliorum hominum peruenirent. Sicut videmus id fecisse in lege Euangelica mittendo Apostolos in vniuersum mundum ad prædicandum, & ante Euangelicam in lege veteri per Moysem, vel ante hunc per Abraham illi genti sufficientia fidei remedia prouidit, & priùs in toto tempore legis naturæ veram fidem à primis parentibus tradidit, eámque filiis suis communicari ac sufficienter proponi, & à parentibus ad filios deriuari voluit, & mediante fide cætera, etiam salutis remedia vnoquoque tempore, opportuna vel necessaria omnibus tradidit, quia pro omnibus indifferenter illa instituit. Ita ergo ex parte Dei omnibus parata sunt sufficientia auxilia. quòd verò in multis contingat, vt talia remedia, vel prædicatio fidei ad illos non perueniat accidentarium est, & à Deo non est procuratum, sed præuisum, & permissum. quæ quidem permissio nec iniusta est, quia Deus nulli debet maiora auxilia. Imò, vt Augustinus sæpe tradit, cùm homines essent in originali peccato, hæc censeri potest iusta illius pœna in his, qui illam patiuntur, licèt aliis fuerit ex misericordia Dei remissa. Neque etiam esset illa permissio contra voluntatem antecedentem Dei saluandi omnes homines, quia ex parte Dei parata est salus omnibus, & hoc solum ad illam pertinet voluntatem. Nec denique est illa permissio contra debitam & sapientem Dei prouidentiam, quia non tenetur Deus mutare, vel agere communem cursum causarum generalium in vnoquoque ordine, ne in illo aliqua monstra, vel defectus sequantur.

Prior modus explicandi, quomodo Deus gratiam sufficientem omnibus, & singulis præparauit, quantùm est ex se.

Quòd in multis non contingat, non est Dei volentis, sed permittentis.

Vnde iuxta hunc dicendi modum non erit necessarium, vt infideli in syluis educato, vel vniuersis Gentilibus, quibus vera fides nunquam per homines prædicata est, Deus, vel per se interiùs, vel per Angelos aliquo extraordinario modo fidem reuelet, quocumque modo viuant, quia ex vi generalis voluntatis, aut prouidentiæ, non cogitur Deus miraculoso modo homines saluare, vel ad fidem excitare, sed tantùm per ordinarias causas, quæ si desint, Deus (vt sic dicam) functus est officio suo vniuersalis prouisoris. Et hunc modum dicendi videtur sequi Gregor. in 1. d. 46. q. 1. ad 3. vbi multum inclinat in eam sententiam, quòd iustis non dantur auxilia antecedentia sufficientia ad salutem, illum autem modum generalis sufficientiæ tribuit Scoto & Ochamo.

Gregorius.

7. Possumus autem hunc dicendi modum persuadere primò ex Paulo Act. 17. vbi de antiquis gentibus loquens, ait, *tempora huius ignorantiæ despiciens Deus, nunc annunciat hominibus*, &c. despexisse enim dixit, quia non peculiari modo illis prouidit, vnde cap. 14. eamdem prouidentiam Dei circa eosdem fideles explicando, per causas tantùm generales id facit, dicens, *qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas. Et quidem non sine testimonio reliquit semetipsum benefaciens de cœlo, dans pluuias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda nostra.* Vbi indicat solùm per hos exteriores effectus illas nationes ad sui cognitionem excitasse, non autem per aliquam reuelationem internam, vel extraordinari m illas docuisse: & in Epist. ad Rom. in principio, quodammodo de antiquis gentibus loquitur. In cap. autem 10. agens de tempore legis gratiæ, in quo Deus nouo quodam modo voluit homines ad fidem vocare, non aliter hanc gratiam ad omnes peruenisse declarat, nisi quia omnes audierunt, vtique quantum est ex parte Dei, quia in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.

Suadetur prior iste modus.

8. Secundò item declaratur ex causa paruulorum, multi enim paruuli damnantur, quia illis applicari non potuit habitualis fides, seu remedium originalis peccati, siue quia in lucem nasci non potuerunt, siue quia sunt de parentibus Gentilibus, & omnino ignorantibus tale remedium, siue quia licèt de fidelibus nati fuerint, contingit deesse necessaria ad Baptismum, ita vt ante mortem illis applicari non potuerit. Et nihilominus illos etiam saluare voluit Deus, eísque censetur auxilia sufficientia dedisse in causis vniuersalibus gratiæ, vel in suis parentibus, vt ait Prosper lib. 2. de vocat. gent. cap. 8. aliàs 23. nec oportet, vt per miraculosa, vel extraordinaria remedia Deus illius prouideat; quid ergo mirum, quòd idem contingat in multis adultis? Aliud non dissimile exemplum est in his peccatoribus, qui in perpetuam amentiam incidunt, in qua incapaces sunt auxiliorum sufficientium, quibus iustificari possint, quæ in se ipsis recipiant, & nihilominus ex parte Dei non denegantur illis sufficientia remedia. Nam Deus ex se illa dare paratus est, & aliud impedimentum accidentarium est, ex generali causarum ordine proueniens Deo vidente, & permittente. Ita ergo de cæteris impedimentis, vel defectibus contingentibus in aliis hominibus dici potest.

Paruulis Deus dedit auxilia sufficientia gratiæ in causis vniuersalibus.

Prosper.

Nec denegauit peccatoribus in amentiam prolapsis.

Hic modus dicendi non continet iniustitiam, nec aliquid simpliciter repugnans diuinæ bonitati, vt in discursu facto satis ostenditur. Estque hoc maximè verum si meritum humanæ naturæ per peccatum originale corruptum consideremus, ratione cuius indigna est facta omnium auxiliorum gratia, & ideo licèt illis priuaretur, nulla est iniustitia in Deo, sed iusta pœna, vt August. lib. de bonor. perseuer. cap. 8. Considerata nihilominus tamen supposita Christi redemptione & voluntate, quam Deus habuit prouidendi omnibus hominibus necessaria ad remedium peccati, & singulis iuxta capacitatem suam, non satisfacit ille modus explicandi auxilium sufficiens adultorum. Primò, quia adulti sunt capaces propriæ præparationis & dispositionis ad participandam Christi redemptionem, & peccati remissionem obtinendam; ergo in se ipsis debent aliquo modo recipere auxilium sufficiens quo possint disponi, alioqui qui non recipiunt in se hoc auxilium, non sunt liberi, nec in se potestatem habent ad consequendam salutem; ergo per alios, vel per solas vniuersales causas extrinsecas non satis illis esset prouisum.

Hic modus non repugnat simpliciter diuinæ bonitati, nec iniustitiam continet, secundùm S. August.

9. Secundò, quia licèt verum sit, potuisse Deum sine iniustitia negare absolutè omnibus, vel aliquibus hominibus lapsis hoc auxilium, non esset tamen iustum imputare carentibus tali auxilio propriam damnationem, nisi tantùm ratione peccati originalis, nam propria non possent illis imputari, si non haberent auxilium sufficiens ad vitanda illa, iuxta doctrinam suprà tradi-

In adultis hic modus explicandi non satisfacit.

tam ex Augustino de corrept.& grat.cap.11.& 12. imputantur autem & propter illa damnantur, vt est certum ex Paulo ad Rom. 1. dicente, gentes fuisse inexcusabiles, & thesaurizasse super iram in die iræ: ergo necesse est, vt in se ipsis & proximè recipiant auxilia; ad non committenda propria peccata personalia. Ergo mediante tali auxilio recipiunt aliquo modo in se auxilium sufficiens ad salutem. Nam omnis adultus qui habet auxilium sufficiens ad non peccandum, habet etiam ad salutem consequendam. quæ ratio magis ex sequentibus declarabitur.

Tertiò tandem hoc confirmatur ex Patribus, qui hanc generalem gratiæ communicationem quoad adultos, non solùm in causis extrinsecis & vniuersalibus, sed etiam in internis auxiliis & inspirationibus constituunt. Prosper enim lib. 2. de vocat. gent. cap. 26. aliàs 9. cùm descripsisset externas & internas gratias, quibus Deus homines vocat, subiungit, *Quæ opitulatio per innumeros modos siue occultos, siue manifestos omnibus adhibetur, & quòd à multis refutatur, ipsorum est nequitia: quòd autem à multis suscipitur, gratia est diuinæ, & voluntatis humanæ.* & in eodem sensu in cap. 4. aliàs 1. de reprobis dixerat, *qui quidem in comparatione electorum videntur abiecti, sed nunquam sunt manifestis, occultisque beneficiis abdicati.* & cap. 5. aliàs 2. cùm dixisset, tam in populo Dei, quàm in gentibus neminem fuisse iustificatum, nisi per spiritum gratiæ, subnectit statim. *quæ etsi parcior antea, atque occultior fuit, nullis tamen sæculis se negauit, virtute vna, quantitate diuersa, consilio incommutabili, opere multiformi.* & apertissimè cap. 13. aliàs 8. *Circa maiorem* (inquit) *præter generalem gratiam parciùs atque occultiùs omnium hominum corda pulsantem*, &c. Eamdem sententiam indicant Fulgentius, Paulus Oros. & alij Patres suprà allegati, & in eadem fuisse Augustinum, infrà ostendemus.

Confirmatur hic modus ex S. Prospero.

10. Alter igitur modus explicandi sufficientiam hanc, est, quam indicant verba illa Ioannis 1. *Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc modum.* quæ verba (vt suprà dixi) de illuminatione interna & supernaturali Patres intelligunt, & omnibus hominibus adultis generaliter quantum est ex parte Dei communicari sentiunt. Iuxta quam interpretationem, etiam illis infidelibus, quibus Euangelium, vel fides per homines prædicata non est, Deus prouidet modum, quo illuminentur, & excitentur sufficienter ad fidem, si per eos non steterit, vel extraordinario modo prouidendo, vt ad illos Prædicatores mittantur, vel ministerio Angelorum eos docendo, vel per se ipsum illos interiùs illuminando, & vocando, vt sic etiam in omnibus hominibus illud Apocalyps. 3. locum habeat, *Ego sto ad ostium, & pulso.* quam sententiam non obscurè indicat Prosper locis citatis, & specialiter cap. 23. etiam de paruulis ait, *ad aliam pertinere gratiæ partem, quæ vniuersis semper est impensa nationibus.* & addit, *quæ vtique si benè eorum vterentur parentes, etiam ipsi per eosdem iuuarentur.* Ergo supponit adultis parentibus in se ipsis datam esse sufficientem gratiam, qua bene vti potuissent, & per eam non solùm saluti propriæ, sed etiam infantium prouidere. Vnde sicut parentibus imputatur filiorum desertio, ita multo magis vnicuique adulto imputandum est, quòd fidei lumine caruerit. & ita Dionys. cap. 9. de cœlest. Hierar. dixit. *Non rectè imputari gubernatoribus Angelis, si gentes aliæ ad falsorum Deorum cultum deuolutæ sunt; sed illis ipsis qui in otibus propriis à recto calle, quo ad Deum ascendere possent, sua sponte deuiarunt.* Fuissent ergo per Angelos instructi, nisi ipsi impedimentum posuissent, vnde infrà dicit. *Diuini luminis pelagus paratum semper est, & patet omnibus ad participandum.* & infrà, *nunquam præfuerunt alicui aliqui Dij, sed vnum illud omnium, ac singulare principium, ad quod sanè obsequentes ducebant Angeli præfecti singulis gentibus.* Eodemque modo Irenæus lib. 4. cap. 71. ait Deum dedisse omnibus liberum arbitrium, cui vim non infert; sed bona (inquit) sententia adest illi semper vtique ex parte Dei illuminantis, & inspirantis illam, hoc est enim quod subiungit, *& propter hoc consilium quidem bonum dat omnibus: posuit autem in hominum potestate, electione*, &c. & idem sentiunt alij Patres suprà relati vbicumque de hoc generali gratiæ communicatione loquuntur.

Posterior modus explicandi sufficientiam auxiliorum gratiæ. Ex S. Scriptura Ioan. 1.

Ex SS Patribus Prosp.

Dionysi.

Irenæ.

Ratione potest hoc breuiter ostendi à sufficienti partium enumeratione, quia etiam hos infideles nunquam exteriùs vocatos ad fidem per ministerium hominum Deus vult saluare, quantum in ipso est, non obstante originali peccato. imò ab hoc ipso peccato vult illos eripere propter Christum; ergo aliquo modo illis contulit sufficientia media: at non contulit in solis causis vniuersalibus, nec solùm per alios homines, vt ostensum est; ergo necesse est, vt illis in se ipsis auxilium hoc sufficiens conferat, vel proximè, vel remotè, vel saltem in eorum potestate illud constituat, vt si contingat illud non recipere, reuera per illos stet, & non per Deum: nec per solam naturalem aliquam impotentiam id eueniat. quomodo autem hoc intelligendum sit, & qualiter difficultatibus in contrarium occurrentibus sit satisfaciendum, in sequenti capite explicabimus.

Probatur ratione.

CAPVT XII.

Difficultas circa superiorem doctrinam proponitur, eiusque occasione, tractare incipit axioma illud, Facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam.

1. Ex dictis in fine præcedentis capitis difficultas nascitur, quæ est vna ex potissimis huius materiæ, & his temporibus valdè controuersa. Nam videtur ex dictis sequi, Deum expectare voluntates hominum, vt eos ad fidem excitet, & consequenter dare illis hanc priorem gratiam excitantem ex bono vsu liberi arbitrij naturali: hoc autem est incidere in errorem damnatum Semipelagianorum; ergo. Sequela patet, quia Deus non dat omnibus his infidelibus huiusmodi excitationem supernaturalem ad fidem, quia re vera multi eorum sunt, qui nec exteriùs audierunt, nec interiùs senserunt motionem ad fidem, nec aliquam rerum fidei apprehensionem habuerunt, & nihilominus dicitur Deus paratus esse ad dandum eis hanc excitationem, & per eos stare, quòd illam non accipiunt, & hoc modo dicuntur accipere à Deo auxilium sufficiens ad credendum quantum est ex parte Dei; ergo aliquid Deus

Proponitur difficultas.

Deus expectat ex parte illorum, vt eis hanc gratiam conferat; nam si nihil expectaret, omnibus indifferenter daret: falsitas autem consequentis probatur, primò ex Concilio Arausicano can. 4. *Si quis, vt a peccato purgemur, voluntates nostras Deum expectare contendit, resistit ipsi Spiritui sancto.* loquitúrque de expectatione quoad primam gratiam, qua præparatur voluntas à Domino, vt statim declarat, nam ad infusionem subsequentis gratiæ, & formalem remissionem peccati, non est dubium, quin Deus expectet voluntates nostras cooperantes vocationi suæ, vt postea dicemus lib. sequenti. Secundò idem probatur ex Concil. Trid. sess. 6 cap. 5. dicente, initium iustificationis sumi à vocatione Dei, qua nullis præcedentibus meritis Deus hominem excitat. Si autem Deus expectaret hominis voluntatem, iam aliquod meritum ex parte hominis præcederet. Tertiò, quia initium supernaturalis sanctificationis esset ex nobis, non ex Deo, quia præcederet ex parte hominis aliqua ratio totius iustificationis.

Probatur ex Concil. Arauf.

& Trident.

2\.

Error Semipelagianorũ

In hoc puncto occurrebat in primis tractandus error Semipelagianorum, dicentium, vel semper, vel saltem interdum, vel in aliquibus hominibus expectare aliquem bonum vsum liberi arbitrij, vt opus gratiæ in illis facere incipiat, siue expectet vsum illum, vt meritum perfectum, vel imperfectum, vel impetratorium, siue vt aliqualem dispositionem, & rationem, propter quam opus gratiæ incipiat, nam à tali dispositione, vel ratione non potest aliqualis ratio meriti, licèt imperfecti, separari: cuius erroris authores & sensum in lib. 1. cap. 15. & 16. pro viribus explicauimus. Circa illius autem impugnationem, necesse non est, multum in præsenti immorari, tum quia expressè damnatus est in Concilio Arausicano, ferè per omnes canones, & in Tridentino sess. 6. cap. 5. tum, quia in dicto loco loca Augustini, & Prosperi, aliorúmque Patrum retulimus, qui ex professo errorem illum impugnant. tum prætetea, quia in lib. 2. de prædest. cap... ex professo errorem illum impugnauimus tum denique, quia in his, quæ cum Catholicis disputabimus, afferemus omnia quæ pro hoc errore, vel contra illum desiderari possunt.

3\.

DD Catholicorum sententia affirmans Deũ dare aliquibus primum auxilium ad fidem excitans intuitu boni operis naturalis, aliis minimè

S. Thom.

Omissis ergo Semipelagianis, multi ex Catholicis Doctoribus antiquis & modernis, docuerunt Deum aliquibus conferre sidem, vel vocationem, & primum auxilium ad illam excitans intuitu alicuius boni operis naturalis ex viribus naturæ facti: aliis verò non dare tale auxilium, quia nullo modo per bona opera naturalia ad illud se disponunt. quam sententiam olim docuit D. Thomas 2. d. 28. q. vnica, art. 4 ad 4. vbi sic ait, *etiam ad fidem habendam aliquis se præparare potest per id, quod in ratione naturali est: vnde dicitur quod si aliquis in barbaris natus nationibus quod in se est facit, Deus sibi reuelabit illud, quod est necessarium ad salutē, vel inspirando, vel doctorem mittendo.* vbi apertè ante omnem excitationem ad fidem ponit præparationē hominis si faciat quod in se est per lumen rationis naturalis & ita intellexit locum illum D. Thomæ Caietanus 1. 2. q 109. art 6. Idemque D. Thomas in eodem 2. d. 5. q. 2. art. 1. explicat illud axioma de faciente quod in se est, per vires solius liberi arbitrij, & apertissimè q. de verit. art. 11. ad 1. vbi sic inquit, *Si aliquis in syluis nutritus ductum rationis naturalis sequeretur in appetitu boni, & fuga mali, certissimè est tenendum quòd Deus ei, vel per internam inspirationem reuelaret*

Caiet.

A *necessaria, vel ad eum prædicatorem dirigeret.* Et idem ferè dicit in solutione ad 1. quem locum ad hoc ipsum allegant Vict. Relect. de perueniente ad vsum rationis p. 3. num. 14.

Victor.

Eamdem sententiam indicat Bonauent. 3. d. 25. art. 1 q. 2. ad vlt. & Gabr. d. 24. art. 3. dub. 1. in fine. clarius Durandus 3. d. 25. q. 1. num. 9. latiùs Alens. 2. p. q. 112. membr. 8. casu 2. & 3. p. q. 61. aliàs 69. membr. 5. art. 3. vbi quærit an facienti quod in se est infallibiliter detur gratia? & respondet affirmando: in solutione autem ad 6. distinctiùs explicat dupliciter posse hominem facere quod in se est, vel ante fidem, vel post illam, & omisso nunc posteriori membro de priori ait, *in quolibet homine per naturam est ratio recta, & hæc rectitudo est notio boni indita a creatione*; & infrà, *si ergo secundum istam notionem operetur homo suo arbitrio recurrendo ad illum, quem scit suum esse principium, & quem scit esse orandum sibi, & petat ab eo lumen cognitionis fidei & boni, dabitur ei, & sic faciet quod in se est.* Et nihilominus ibidem in solutione ad 1. & 3. ait gratiam quæ sic datur facienti quod in se est, mere gratis ac liberaliter, & non ex merito dari. Citatur etiam Altisiodor. lib. 3. summæ tract. 2. cap. 1. q 5. sed ibi licèt indistinctè approbet illud axioma, non declarat hunc sensum, rationes tamen quibus vtitur, possunt ad illum applicari, & in fine quæstionis addit, licèt Deus det gratiam facienti quod in se est, nihilominus sæpe dare illam etiam non facienti quod in se est, quod non potest esse verũ de gratia sanctificante; loquitur ergo de gratia auxiliante. Allegatur etiam Alber. in 2 d. 18. art. 1. ad 4. sed ibi indistinctè loquitur, & magis videtur de dispositione ad charitatem obtinendam loqui. apertius id docet ibi Richard. art. 1. q. 2. dicens posse hominem per sua naturalia cum sola generali motione primi mouentis, quam supponit qualibet actio creaturæ, se disponere remotè ad gratiam, gratiam [illegible], quia dum suo libero arbitrio rectè [illegible], se disponit ad gratiam: necesse est ergo [illegible] se dispon[illegible] ad aliquam saltem auxilian[illegible] gratiam. quam sententiam refert & probat Nicolaus de Orbellis in 3. d. 27. & multi alij Scholastici antiqui eodem modo loquuti sunt, ponentes dispositionem aliquam ex naturali vsu bono liberi arbitrij, saltem remotam ad gratiam sanctificantem, & consequenter proximam ad auxiliantem, vt Gabr. Ocham, Scotus, Durandus, quos retuli in lib. 2. de prædest cap 17.

S. Bonauent. Gabr. & alij antiqui Theologi.

B

C

D

Præterea ex recentioribus Theologis nonnulli sententiam hanc eodem modo explicatam approbant, ex Thomistis quidem Soto 4. d. 1. q. 2. art. 3. §. ad argumentum, ait, *Respondetur ob id Deum gentes condemnasse quod Deum quem naturali lumine cognouerint, non subinde qualiter ius naturæ iubebat coluerint. quod si ius illud naturæ firmassent, Deus illis altiori fidei radio affulsisset vt possēt salui fieri.* Similia habet lib. 2. de natura & Grat. cap. 12. in fine. Consentit Cano Relect. de Sacramentis in genere p. 2. ad 1. & 2. nec dissentit Victor. vbi suprà. Medina 1. 2. variè loquitur. nam in q. 88. art. 6. in solutione cuiusdam secundi argumenti priùs videtur negare illud axioma, *facienti quod in se est*, &c. intellectum de faciente quod in se est per vires naturæ, & nihilominus statim addit si infidelis qui Euangelij notionem non habet, vt puer educatus in syluis perueniens ad vsum rationis bene vtatur naturali ratione Deum illumi-

E

Ex recentioribus Theologis Thomistæ, Soto Medina, &c.

illuminaturum esse illum. & hanc regulam ponit vt certam ex illo principio quòd Deus dat omnibus sufficientia media ad salutem: in quæst. autem 109. art. 6. dub. 3. ad 2. priùs idem dicit de puero perueniente ad vsum rationis, videlicet infallibiliter illuminari ad fidem, si quod in se est, facit per lumen rationis, & addit hoc esse reuelatum in sanctis Scripturis, & inferiùs dicit esse probabile illud axioma, *facienti quod in se est*, &c, intellectum per vires naturæ, & postea dicit contrarium esse probabilius, quæ videntur repugnantia, nam si est sermo de gratia habituali & iustificante, non solùm est probabilius, sed certum, non dari infallibiliter ei, qui facit quod in se est, per vires naturæ, neque contrarium est probabile, vt infrà suo loco dicetur: si verò est sermo de gratia actuali illuminante, quomodo est reuelatum in Scriptura quòd puer ille bene vtens ratione illuminabitur inspiratione fidei, si illud axioma non est verum, & certum in dicto sensu, Constantius ita intellexit axioma illud, Viguerius in Instit. Theolog c. 10. §. 4. dicens auxilium Dei paratum esse facienti quod in se est, id est, si cesset à peccato, & anhelet ad bonum rationis.

Vega. Eamdem sententiam docet Vega lib. 13. in Trident. cap. 11. via 3. in fine, & idem probat nullum viatorem destitui auxilio sufficiente, quia nullus viator est, qui non possit benè vti viribus suis: ei autem, qui hoc fecerit, Deus, qui nemini deest, auxilium sine dubio præstabit sufficiens ad obtinendum bona supernaturalia. Idem latè Cordub. *Corduba.* lib. 2. de ignorant. quæst. 4 per totam, præsertim ad quoddam tertium argumentum, & videndus etiam est quæst. 5. ad 4. vbi ait axioma illud in eo sensu esse communiter receptum. Præterea sententiam illam in dicto sensu intellectam & piam esse, & ab omni suspicione Pelagiani erroris alienam docent, Driedo de capt. & redempt. gener. *Driedo.* humani tract. 2. c. 5. p. 2. illius ad 2. & 3. q. & lib. de Concord. d p. c. 3. longè à principio, & Ruard. art. 7. §. *Doctores*, eisdem penè verbis Molina in Concord. disp. 9. & 10. *Ruard. Molina.*

4 *Hæc sententia verum esse supponit hoc axioma: facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam.* Fundamentum huius sententiæ supponit axioma illud, *facienti quod in se est*, esse verum in aliquo sensu, & quasi per se notum in theologia, & ideo breuiter circa illud notare oportet tribus modis posse intelligi iuxta triplex gratiæ significatum; potest enim intelligi de gratia habituali, vel de actuali concomitante, seu adiuuante, vel de actuali præuia, seu excitante. *Tribus modis potest intelligi hoc axioma. Primus modus ex D. Thoma.* Primo modo intellectum est illud axioma à D. Thoma 1. 2 quæst. 109. art. 6. ad 6. & q. 112. art. 3. & in eo sensu dicit non esse intelligendum de faciente quod in se est per solas vires naturæ, sed per vires gratiæ auxiliantis, excitantis & adiuuantis, & sic intellectum esse verum, priori autem modo esse falsum. quæ doctrina vera & certa est, vt infrà lib. de iustificat. ostendemus. hic autem sensus nihil ad præsentem causam refert, quia non de habituali gratia, sed de actuali auxilio tractamus: est autem aduertendum D. Thomam in illis locis ita principium illud exposuisse, quia de gratia habituali tractabat, & de illa obiectum fuerat: non tamen alios sensus excludit, nec illos ibi attingit, quia necessarij non erant.

Secundus ex Alens. Secundo modo intelligi potest in illa propositione nomine gratiæ auxilium gratiæ cooperantis cum libero arbitrio; quem sensum indicauit Alens. 1. p. q. 61. membr. 5. art. 3. ad 5. & respectu talis gratiæ facere quod in se est, non est præparari ad talem gratiam, neque aliud præuium aliquod facere, quo posito talis gratia conferatur, quia nihil præuium satis est vt gratia cooperans actu nobis infundatur, seu in nobis operetur, quia præter omnem antecedentem dispositionem requirit simultaneam cooperationem nostram, vt ex dictis in lib. præcedenti constat. Debet ergo intelligi de conatu, seu cooperatione simultanea ex parte hominis, ita vt sensus sit, si per hominem non steterit, & quantum in se est conari voluerit, non deerit illi gratia cooperans, vt sicut oportet, operetur. Et hic sensus non potest etiam esse verus de faciente quod in se est, per vires solas liberi arbitrij, tum quia non potest illo modo conari ad opus gratiæ cooperantis, qui non fuerit excitatus per gratiam præuenientem, siue excitantem, tum etiam, quia illemet conatus non potest esse naturalis, sed obedientialis, quia debet esse à libero arbitrio eleuato per gratiam, & cum eius adiutorio: debet ergo intelligi de homine vocato sufficienter, & sensus est, tali homini non defuturam gratiam auxilij cooperantis, si iste simul conari & cooperari voluerit; & in hoc sensu axioma illud exponit Alensis citato loco, licèt obscurè, éstque verissimum, quia, vt Augustinus dixit, *Deus præparat voluntatem adiuuantem, & adiuuat præparantem*, ad quod est de se paratus, si per hominem non stet, id est, si cooperari voluerit, & hoc solùm per illud axioma sic intellectum, significatur, éstque verissimum, vt lib. præcedenti dictum est, & in septimo latiùs dicetur: non solet autem communiter axioma illud in dicto sensu accipi, sed facere quod in se est, sumitur tamquam præuium quod ex parte hominis antecedens ad gratiæ receptionem, & hoc modo illud nunc accipimus. Vnde neque hic sensus inseruit instituto, quia non de cooperante auxilio, quod semper est efficax, sed de sufficiente, & præueniente, seu excitante tractamus. *August.*

Tertiò intelligitur illud principium de gratia excitante, quia veræ gratiæ excitantes plures esse possunt inter se subordinatæ, quarum vna sit prior, seu antecedens, & alia posterior, seu subsequens. Duobus item modis potest intelligi aliquem facere quod in se est, vt gratiam excitantem obtineat, primò benè operando, per priorem excitationem cum illa & per illam, ita faciendo quod in se est, vt vlteriorem excitantem gratiam obtineat, & hunc sensum indicat Gerson 4. p. Alphab. 24. litt. M. & Driedo suprà, & satis est communis. Secundò benè operando per vires liberi arbitrij ratione naturali excitatas, ita vt sensus sit facienti quod in se est, per vires naturæ excitantem gratiam recipere. In priori sensu admitti potest illud principium, quia in eo supponitur gratia, in qua potest fundari aliqua ratio proportionata ad obtinendum vlteriùs auxilium, quia semper initium boni operis, & totius meriti tribuitur gratiæ, & ratione illius etiam subsequens excitatio est gratia tamquam gratia pro gratia quod non repugnat: oportet autem in hoc sensu etiam aliquam limitationem adhibere, vt nimirum inter gratias proportio debita seruetur, vt infrà in cap. 15 & 16. commodiùs declarabimus. Verumtamen nec hic sensus ad rem præsentem facit, quia præcipua difficultas est de infideli nondum excitato, nec vocato per gratiam, quia fidei auditum non habuit, & ita non potest per priorem supernaturalem gratiam, sed per naturales vires operari, vt primam excitationem gratiæ supernaturalis obtineat. *Tertius ex Gersone & Driedone.*

5. Est ergo vltimus sensus, vt de prima excitante gratia

Axiomatis sẽsus de quo intelligi debet.

gratia sit sermo, ante quam non potest homo facere aliquid per vires gratiæ, cùm illas non habeat. intelligendum ergo erit axioma de faciente quod in se est per vires naturæ, & in hoc sensu intelligunt Doctores citati illud axioma, cum quibus sentit Gerson 1. p. Alphab. 21. litt. D dum ait illum facere quod in se est, quia via naturalis rationis facit, quod nouit. Fundamentum eorum fuisse videtur, quia hic etiam sensus & necessarius, vt verum in vniuersum sit Deum dare omnibus hominibus sufficiens supernaturale auxilium ad salutem, nam multi sunt homines qui tale auxilium actu & in se non recipiunt, cum fidei prædicationem, aut reuelationem non habeant; ergo vt Deus aliquo modo det illis tale auxilium, necesse est vt illud offerat homini facienti, quod in se est per eas vires quas habet, nimirum per rationem naturalem & libertatem, quia talis homo alias vires non habet, nec Deus contulit illas, nec aliam viam ad illas obtinendas illi præbuit. Confirmatur, ponamus illum hominem facere quod in se est per vires quas habet, hoc enim non repugnat, cùm nihil includat superans potestatem talis hominis: tunc vel Deus dat gratiam tali homini, & habetur intentum, vel non dat, & nunc non per hominem, sed per Deum stat quominus homo ille saluetur, quod dici non potest. Item homo ille non potest iustè damnari, quia iam fecit, quod potuit. Denique valde consentaneum est bonitati & prouidentiæ Dei, vt bene vtenti viribus acceptis, maiores præbeat, vt progredi possit: & ita hunc vniuersalem sensum indicat Gerson 2 p. Alphab. 24 litt. M. dicens, *nulli facienti quod in se est, bene vtenti donis Dei, iam habitis, deest Deus in necessariis ad salutem, siue illa credenda, siue operanda sint.* & consonat quod dixit Nazianz. orat. 2. in laudem Basilij, *Deo gratum est quod pro viribus efficitur*: ergo piissimè & sine inconueniente creditur in omni statu hominis viatori facienti quod in se est per vires, quas habet, Deum non denegare gratiam in eo statu necessariam, quia inde non sequitur quòd homo mereatur gratiam, sed quòd Deus prouideat homini necessitatem patienti. Et hactenus de hac sententia: prius enim quàm de [illegible] iudicium proferamus, aliorum opiniones tractandæ sunt.

Gerson.

Quis censetur facere, quod in se est.

Probatur hic sensus.

Gerson.

Nazian.

CAPVT XIII.

Tractatur altera sententia præcedenti contraria, negans datam esse à Deo legem dandi auxilium gratiæ facienti quod in se est per vires naturæ ad seruandam legem naturalem.

1. QVamuis opinio in priori capite tractata, noua non sit, nec singularis Molinæ, nec à doctrina D. Thomæ, & grauium Thomistarum aliena, vt ibidem satis ostensum est, nihilominus moderni aliqui Thomistæ eam vt Molinæ singularem referunt, & in eam vehementer inuehũtur, asserentes contrariam doctrinam esse certissimam, omniúmque Thomistarum, & aliorum Doctorum, & de mente Augustini, & D. Thomæ, & præcipuè negant esse aliquam promissionem à Deo factam,

A seu legem propter Christum statutam dandi primum gratiæ supernaturalis auxilium homini facienti quod in se est absque auxilio.

Ad hoc autem probandum inducunt Aug. sæpissimè dicentem ex duobus hominibus æquè affectis, Deum vnum illuminare, alium non illuminare, solùm quia ita sibi placet. quod maximè solet exemplo paruulorum confirmare, in quibus non potest assignari differentia vel ex parte ipsorum, quia capaces non sunt, nec ex parte parentum, quia conantibus & desiderantibus parentibus iustis & bonis, interdum non possunt baptizari infantes: & è conuerso licèt parentes sint iniqui, & negligentes, Deus prouidet alium modum, quo infans baptizetur & saluus fiat, & idem B contingit in adultis, vocat enim Deus interdum iniquissimos transgressores legis naturalis & conuertit: & non vocat moderatos, & seruantes, vt possunt, legem naturalem. Hæc est doctrina & ponderatio trita apud Aug. in libris quos sæpe citauimus lib. 1. ad Simplic q. 2. præsertim circa finem epist. 107. & optimè 1. de peccat. mer. & remiss. cap. 22. & sæpe aliàs. Ergo Deus in danda vocatione, vel auxilio excitante non seruat illam legem de faciente quod in se est, ante auxilium gratiæ, nam si eam seruaret, semper vocaret potius obseruatorem legis naturæ, quàm transgressores, & si nullum inueniret seruantem illam, vocaret potius minus malum, quàm nequiorem, quia est eadem pro- C portio, & ratio: ergo signum est, nullam esse talem legem, nam si esset, Deus seruaret illam, tum, quia non potest negare seipsum, tum quia respectu Christi ex iustitia obligaretur.

Sententia negans dari à Deo auxiliũ gratiæ fac. ẽte naturaliter, quod in se est.

Probatur ex S. August.

Secundò: doctrina Augustini [illegible] & certa, nullum bonum, quod sit initium salutis, posse à nobis fieri per facultatem liberi arbitrij: si autem esset lex à Deo posita, vt facienti quod in se est per liberum arbitrium, daretur auxilium sufficiens, eo ipso bonum aliquod factum ex natura esset initium salutis, ergo secundùm Augustinum nulla est talis lex à Deo data. Maior traditur ab Augustino lib. de prædest. Sanct. per totum, & lib. 1. contra duas epist. Pelag. cap. 8. & q. 2. ad D Simplic. & aliis innumeris sæpe citatis, & quod caput est etiam in Conciliis Arausic. & Trident. definitur. Minor per se nota videtur, quia posita illa lege necesse est, vt bene vtenti libero arbitrio naturali, ratione illius boni vsus detur auxilium gratiæ. Dices non esse rationem, sed conditionem sine qua non, sed contrà, quia in hac materia hæc duo non separantur, quia conditio sine qua non, licèt physicè non sit causa per se, sed per accidens, nec sit propria ratio effectus, tamen moraliter est ratio & causa, præsertim supposita lege, & quasi pacto sub tali conditione, vtique dandi auxilium, si feceris quod in te est. Vt ideo sicut respectu totius prædestinationis non potest E dari ratio ex parte nostra, ita nec conditio sine qua non. Idem autem est de primo gratiæ auxilio quod de tota prædestinatione. Item aliàs posset dari ratio ex parte nostra, cur Deus hunc vocet, & non illum, quia ad hoc satis est ratione reddere conditionem necessariam: vt, v.g. quia hic fecit quod in se est, & non ille: consequens autem est contra Augustinum d. q. 2. ad Simplic. & dicta q. 6. & 8. ex octuaginta tribus, & lib. de spirit. & lit. cap. 34. & sæpissimè. Vnde Prosper lib. 1. de vocat. gent. cap. 25. aliàs cap. 9. in fine. *Profunditas* (inquit) *illius quæstionis, quam secundùm admirationem*

Prosper.

rationem Apostoli impenetrabilem confitemur, per liberi arbitrij velle, & nolle non soluitur, quia licèt insit homini bonum nolle, tamen nisi donatum non habet bonum velle.

2. Opinio affirmans videtur fauere Semipelag. Tertiò argumentum sumunt ex sententia Semipelagianorum, quia illi nihil ampliùs dicebant, nisi quod Deus cùm in homine aliquid bonæ voluntatis inspexerit, illuminat, & confortat illum, &c. vt lib. 1. ex Cassiano & aliis visum est, & impugnatur à Prospero contra Collector. cap. 4. & sequentibus. Quid est autem aliud, Deum dare gratiam facienti quod in se est, nisi cùm viderit in illo aliquem bonum vsum liberi arbitrij, auxilium gratiæ adiungere? ergo sicut reprobata est ab Augustino, Prospero, Concil. Arausicano, & Tridentino illa sententia Pelagianorum, ita non est admittenda illa lex, ex qua eadem doctrina sequitur. Nec enim locum habet responsio quòd Semipelagiani ponebant meritum gratiæ de condigno, vel de congruo, nam hoc potiùs negabant, vt suprà visum est, sed quia affirmabant ex parte nostra aliquid posse præcedere, quod intuens Deus dat gratiam, hoc satis visum est ad eorum sententiam reprobandam. Imò non constat eos asseruisse hoc fieri à Deo ex certa lege statuta, & quocunque modo id asseruerint, reprobatur: ergo multo magis ponendo legem & promissionem sub conditione. nam talis conditio inducit debitum legale, quod ad iustitiam aliquo modo pertinet, secundùm D. Thomam 2. 2. quæstio. 80. art. 1. nimirum, quia includit pactum & conuentionem, in qua necesse est aliquam rationem iustitiæ, saltem imperfectæ, fundari; ergo si illa admittatur, ratio gratiæ destruetur, quod potissimum argumentum Augustini contra Semipelagianos, quia vera gratia debet esse omni merito, vt idem Augustinus in tota epist. 105. & 106. prosequitur, & lib. 4. contra Iulian. cap. 3. lib. de patient. c. 20. & aliàs sæpe: maximè verò toto lib. de prædest. Sanct. à cap. 2. & 3. & ex illo Prosper ad excerpta Genuen. cap. 3. & 4. ponderans cum Augustino illud Psalm. 55. *Pro nihilo saluos facies illos*, quia non dixit, *pro exiguo*, sed *pro nihilo*. Idem contra Collator. cap. 6. & lib. 1. de vocat. gent. cap. 18. Fulgentius de incarnatione & grat. cap. 18. & P. Diacon. cap. 8. Denique ad id confirmandum sunt optima verba Ambrosij lib. 2. in Lucam §. penult. vbi adducens illud Psalm. 126. *nisi Dominus custodierit ciuitatem*, &c. cùm dixisset non posse homines sine Deo ædificare, nec custodire se ipsos, adiungit: *Audeo tamen etiam ego dicere quòd homo non possit viam adoriri, nisi Dominum habeat præuiantem.*

D. Thom. — Gratia vera secundùm Augustinum quæ. — Prosper. — Psalm. 55. — Fulgent. — Diacon. — Ambros.

3. Vnde est quartum argumentum, non potuisse hanc legem statui propter merita Christi, nec Christum illam mereri potuisse, nam per talem legem destrueretur ratio gratiæ; sed Christus non meruit vt gratia eo modo daretur hominibus, vt iam non esset gratia: ergo nec talem legem meruit. Maior probata est, quia licèt facere illam legem respectu nostri fuerit gratia, posita verò lege, illam implere & dare auxilium facienti quod in se est per naturam, iam non esset gratia, sed debitum ex vi promissionis sub tali conditione operum, & sic daretur ex operibus, & consequenter non esset gratia, vt argumentatur Paulus Rom 11. Ergo per talem legem destrueretur ratio gratiæ. Minor autẽ, scilicet hoc Christũ non meruisse, nec potuisse talem conuentionem cum Patre suo facere, probatur ex infinitis

A Scripturæ locis, in quibus dicitur salus dari nobis per Christum ex pura misericordia, & gratia respectu nostri, Rom. 15. Gentes autem super misericordia honorare Deum, ad Tit. 3. *Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit.* Ad Tit. 3.

Quintò, quia aliàs adiutorium gratiæ subiungeretur obedientiæ humanæ, essetque gratia non ductor, sed pedissequa liberi arbitrij: consequens est erroneum; ergo illa sententia admitti non potest; sequela patet, quia si Deus dat gratiam facienti quod in se est, iam præcedit bonus vsus liberi arbitrij primam gratiam, & est ratio eius; ergo gratia subiungitur obedientiæ humanæ; B nihil enim aliud est subiungi illi, & esse pedissequam, nisi sequi ex illa ceu obedientiam humanam, id est, humanis viribus præstitam præcedere, & gratiam subsequi. Secundò, quia Augustinus sæpissimè contrarium tanquam certissimum docet, præsertim epist. 107. ad Vitalem, vbi ad hoc latè expendit verba Psalm. 26. *à Domino gressus hominis diriguntur, & viam eius volet*. ponderans non dixisse, quia voluit, sed & volet, quia voluntas sequitur dictum gratiæ, non è conuerso. Tertiò propositionem illam in Cassiano reprehendit Prosper contra Collect. cap. 4. & sequentibus: vnde cap. 39. definit. 6. inquit, sicut Pelagiani putabant liberum arbitrium tolli, si à gratia præ- C uenitur. Denique Fulgent. lib. de Incarnat. & gratia c. 19. & 20. ait, Sicut in generatione carnali præcedit Dei operatio omnem hominis geniti voluntatem, vel affectum, & sicut in conceptione Christi, Spiritus sancti operatio Virginis operationem antecessit, ita in spirituali hominis generatione, non præcedere voluntatem hominis sed subsequi Spiritus sancti operationem. Ratione item ostenditur, quia si illud consequens admittatur, destruitur, & è medio tollitur gratia præueniens, quia ipsa præueniretur à libero arbitrio facienti, quod in se est. Consequens autem est contra doctrinam certissimam, quam infrà trademus; ergo. 4. — Psalm. 26. — Prosper. — Fulgent.

D Sextò, quia aliàs Deus expectaret hominis voluntatem antequam spiritum gratiæ infunderet, seu primam gratiam inspiraret. Consequens est falsum; ergo. Sequela patet, quia si Deus dat gratiam suam homini facienti quod in se est per voluntatem suam, necesse est vt expectet, quid homo faciat, priusquam gratiã suã illum præueniat; quando enim fit promissio sub conditione, expectatur euentus conditionis, priusquam effectus promissionis conferatur. Falsitas autem consequentis patet, quia repugnat directè definitioni Concilij Arausicani cap. 4. Nec satisfaciet, qui dixerit, licèt Deus det primum auxilium gratiæ E facienti quod in se est, non tamen expectare vt id faciat, nam sæpe vocat hominem non facientem bonum quod in se est, imò facientem omne malum, iuxta illud Isa. 10. *Inuentus sum à non quærentibus me.* Hoc (inquam) non satisfacit, quia definitio Concilij vniuersalis est, quòd Deus neminem expectat, & gratia in nullo est pedissequa, nam ratio gratiæ in nullo destruitur. Vnde etiam Semipelag. dicebant non semper Deum expectare liberum arbitrium, sed sæpe, imò & regulariter præuenire voluntates etiam prauas: & nihilominus, quia in aliquibus contrarium ordinem nonnunquã admittebant, damnati fuerunt. Ergo multo magis reiicienda est hæc sententia quæ è contrario docet Deum regulariter vocare eum, qui facit, quod in se est, licèt aliquando id non expectet. 5. — Isa. 10. — Semipelag. reiicienda sententia.

His

6. His argumentis putant hi authores satis excludi, & improbari legem illam & promissionem, seu quasi pactum inter Deum & Christum dandi primam gratiam supernaturalis auxilij proximè sufficientis, omni homini facienti quod in se est, & consequenter reprobant promissionem illam intellectam de homine operante sine tali auxilio, & solùm in eo sensu credunt posse sustineri, quod de homine faciente quod in se est, per præuium auxilium supernaturale explicatur. Veruntamen quantam vim habeant obiectiones factæ contra catholicam sententiam probè intellectam, postea videbimus: nunc solùm addimus hos impugnatores non respondere ad difficultatem propositam de generali lege dandi auxilium sufficiens omnibus hominibus adultis: nam si illam omnino de medio tollunt, euertunt axioma certissimum, *per Deum non stare quominus omnes homines saluentur, & omnibus adultis dare auxilium sufficiens, quantum in se est*, quod adeò videtur fundatum in Scriptura, Patribus, Redemptione Christi, & misericordia Dei, vt negari non posse videatur, vel si illam legem non omnino negant, oportet vt nobis declarent, an illa lex fuerit cum promissione omnino absoluta, & nullam conditionem includens, vel cum aliqua limitatione, & conditione fuerit.

7. Nam si primum dicant, coguntur etiam dicere talem legem & promissionem habere effectum in omnibus, quod incredibile est, & ipsi in suis argumentis contrarium supponunt, nimirum Deum sua voluntate multis non dare talia auxilia, etiamsi sint in omnibus naturalibus conditionibus siue naturalibus, siue liberis æquales, & hanc dicunt esse admirationem Augustini, quæ secundùm Prosperum ex vsu liberi arbitrij solui non potest, & exemplo paruulorum id confirmant, putántque eandem esse rationem de adultis, quæ omnia sunt contraria illi legi pro adultis latæ cum absoluta promissione. Si verò lex illa conditionem includit, cur legem ipsam absolutè & sine vlla distinctione impugnant? Cur item conditionem illam nobis non declarant? vel si declarare eam possunt, cur non in eodem sensu Catholicos Doctores interpretantur? Denique admissa illa lege sub aliqua conditione, necessarium est vt talis conditio à libero arbitrio naturali pendeat, quia nec potest esse necessaria, vel impossibilis, aliàs esset impertinens, nec potest gratiam supponere, cùm ad primam gratiam dandam requiratur. quod si hoc modo conditionem ponant, omnia eorum argumenta corruunt, vt facilè consideranti patebit & in discursu sequentium capitum nos explicabimus.

Capvt XIV.

Tractatur tertia opinio, quae partim à praecedentibus recedit, partim cum vtraque conuenit.

1. *Sententia affirmans, seruanti legem naturalē infallibiliter dari auxiliū supernaturale.*

Inter duas præcedentes opiniones tertia veluti media hoc tempore introduci cœpit, quæ affirmat cum prima, seruanti legem naturalem infallibiliter dari à Deo auxilium supernaturale sufficiens ad fidem & iustitiam supernaturalem, & admittit id fieri ex aliquo merito boni vsus libertatis in obseruatione legis naturalis: negant tamen hanc obseruationem legis naturalis fieri sine aliqua gratia ordinis naturalis, quam in vocatione congrua naturali constituunt, eámque putant sufficere, vt gratia fidei, siue auxilij supernaturalis ad fidem sit vera gratia, quia licèt propter aliquod meritum detur, hoc procedit ab aliqua gratia priori, propter Christum data, & ita est gratia pro gratia. Et propter hoc putat hæc opinio satis discrepare à sententia Semipelagianorum, & soluere argumenta præcedentis opinionis in capite superiori posita.

2. *Huius assertionis fundamentum quod.*

Fundamentum huius sententiæ esse potest, quia necessarium est fateri, Deum dare omnibus hominibus adultis sufficiens auxilium ad salutem, cum sine fide nemo saluari possit. At verò hoc auxilium supernaturale ad credendum in reipsa & actu, (vt sic dicam,) non omnibus datur; non enim ad omnes peruenit fidei prædicatio, vel vocatio, vt supponitur tamquam manifestum: ergo necesse est, vt detur, saltem in præparatione voluntatis Dei, seu quantum est ex parte ipsius: ergo ex parte eorum, quibus non datur in re ipsa aliquid, desideratur, propter cuius defectum non datur: ergo illud nihil esse potest, nisi obseruatio legis naturalis, seu bonum aliquod morale naturalis ordinis, quid enim aliud ante gratiam fidei in homine dari, vel cogitari potest, quod vel per se conferre, vel cuius defectus obstare possit vocationi fidei? Quidquid enim aliud cogitetur siue bonum ingenium, siue bona indoles; siue humana potentia, vel nobilitas, aut aliquid huiusmodi ad vocationem fidei, quæ animi probitatem & sanctitatem respicit, impertinens est, vt optime discurrit Augustinus dicta q. 2. ad Simplician. circa finem. Sola ergo obseruantia legis naturalis desiderari potest in homine nondum vocato, vt vocetur ad fidem. Ergo simpliciter verum est seruanti legem naturalem Deum non denegare superius auxilium ad supernaturalem seruandam, quæ inchoari debet per vocationem ad fidem.

3. *Lex naturalis an & quomodo seruari queat.*

At verò naturalis lex seruari non potest per vires liberi arbitrij: ergo vt illa conditio impleatur, necessarium est, vt aliqua gratia præcedat quæ iuuet ad seruandam legem naturalem: ergo optimè potest talem obseruationem, tamquam propter aliquale meritum dari vocatio ad fidem sine iniuria gratiæ, quia iam gratia præcedit, & ratione prioris seminis diuinis totum refertur in authorem prioris gratiæ, & sic receditur à reliquiis Pelagij, & omnia rectè conciliantur. Prima propositio subsumpta probatur ab authoribus huius opinionis ex illo principio, quòd nullum opus bonum morale potest fieri sine gratia saltem congruæ cogitationis, de quo in lib. 1. copiosè diximus. Simpliciter verò probari potest, quia saltem ad seruandam totam legem naturalem non sufficiunt vires liberi arbitrij, sed necessaria est gratia Dei, vt ibidem ostendemus: vt autem homo seruet legem naturæ sicut oportet, ad obtinēdam vocationem ad fidem, non satis est vnum, vel aliud bonum opus legis naturalis facere, sed necesse est totam legem seruare, nam *qui in vno offendit, est omnium reus*, & vnum peccatum mortale sufficit ad obstruendum ostium supernaturalis gratiæ Dei; ergo necesse est vt ante vocationem ad fidem supponatur alia gratia, quæ licèt sit inferioris ordinis, det sufficientiam & potestatem ad seruandam totam legem naturalem, aliàs conditio impossibilis postularetur ab homine ad recipiendum auxilium proximè sufficiens ad fidem, sic enim lex & conditio esset inutilis. Et ita probata *Consequentia prima.*

Altera consequentia. bata est prima consequentia. Secunda verò inde facile patet, quia opus factum ex gratia est aliquo modo meritorium subsequentis gratiæ. Potest ergo vocatio ad fidem cadere sub tale meritum, sine iniuria gratiæ, & sine cogitatione Semipelagiani erroris, qui fidei initium soli libero arbitrio, sine vlla gratia tribuebat.

4. Hæc sententia quatenus ait, seruanti legem naturalem dari vocationem supernaturalem ad fidē, cum prima coincidit, & de illis iudicium feremus in cap. sequenti; quatenus verò difficultati respondet ex sola gratia præueniente cogitationis congruæ naturalis, & solùm propter illum modum loquendi à Semipelagianis se satis discrepare putat, nobis difficillima visa est semper, vt lib. 2. dixi, nec nunc aliter de illa sentire possumus. Primò, quia cogitatio congrua antecedens vocationem ad fidem non habet rationem gratiæ, nisi ratione congruitatis, quia in reliquis naturalis est, etiam iuxta illam sententiam, neque etiam in illo genere est auxilium sufficiens, sed efficax, non enim dicitur congrua, nisi quando effectum consequitur: ergo qui cogitationem illam congruam non recipiunt, non habent vllam gratiam præuiam, nec auxilium sufficiens, quo possint legem naturalem seruare, & se disponere vt vocationem ad fidem recipiant. Ergo illis simpliciter non datur nec offertur auxilium sufficiens ad salutem. Respondere potest, etiam cogitationem honestam naturalem, quæ futura non est congrua, esse gratiam & auxilium sufficiens ad legem naturæ seruandam; sed contrà, quia talis cogitatio est debita non solùm speciei, sed etiam cuicumque indiuiduo: imò & necessaria, vt proxima libertas bene, vel malè operandi compleatur; ergo non est auxilium gratiæ, sed ipsius naturæ.

Cogitatio congrua antecedens vocationem ad fidem non habet rationem gratiæ.

5. Dicunt hoc esse verum de minima cogitatione sufficienti, non verò de quacumque maiori minima, nam illa non est debita & consequenter est gratia: sed hoc etiam gratis excogitatum est, nam quòd sit intensior, vel nimis intensa cogitatio, non prouenit ex prouidentia extraordinaria, regulariter loquendo, sed ex communi cursu & actione causarum occurrentium, & interdum ex libera appellatione voluntatis, supposita prima excitatione qualicumque ab externo obiecto. Sed quidquid in hoc sit, aut eueniat, sumamus hominem, qui solùm habuit minimam cogitationem honestam sufficientem, si enim est possibilis casus, non est cur in tanta hominum & occasionum varietate negetur. Nec video vnde probari posset, ita disposuisse Deum res omnes & causas vniuersi, vt ab eis omnes homines adulti intensiùs, vel efficaciùs ad cogitationes honestas mouerentur, quàm simpliciter necessarium sit, & sufficiat ad bonum opus morale. Posito ergo casu, quòd aliquis homo tantùm excitetur minima cogitatione ad seruandam legem naturalem, iam ille homo nullam habet gratiam præuenientem, seu excitantem ordinis naturalis, & consequenter nec supernaturalis: interrogo ergo de illo, an possit facere, quod in se est, vt vocetur ad fidem, vel non possit? Si non potest; ergo nullo modo habet auxilium sufficiens ad salutem: si autem potest; ergo sine præuia gratia potest se præparare ad vocationem, seu inspirationem fidei, & illam mereri, quod cōcedi non potest, etiamsi dicatur nunquam esse talem hominem vsurum tali potestate; hoc enim est per accidens, non ex defectu virium, sed quia ita supponitur à Deo præscitum in tali homine, A quod accidentarium est, & posset oppositum contingere, vt statim dicam.

Secunda ratio principalis contra illam sententiam est, quia, vt dixi, cogitatio congrua non censetur habere rationem gratiæ propter vires, quas ad operandum præbet, sed propter solam congruitatem, nam alioqui merè naturalis est, & per ordinarias causas naturales prouenit: congruitas autem non consistit in virtute agendi, sed solùm in hoc quòd secundùm Dei præscientiam effectus infallibiliter futurus sit ex tali cogitatione: vnde authores eiusdem sententiæ fatentur congruitatem inducere operationis necessitatem consequentem, non antecedentem; ergo cogitatio congrua non est gratia, quæ det proprium auxilium & vires operandi, licèt sit quoddam beneficium gratuitum, quoad congruitatem: ergo, in rigore loquendo, homo meretur primam supernaturalem gratiam, seu vocationem ad fidem, per vires naturales, non per vires gratiæ. Consequens autem non videtur vllo modo concedendum, quia tunc re vera talis vocatio ad fidem esset ex operibus, & consequenter non esset gratia, iuxta Paulum Rom. 11. Prior sequela patet, quia illud meritum procedit ex cogitatione congrua, sed cogitatio congrua, vt est gratia non dat vires operandi; ergo illud meritum non procedit ex viribus gratiæ; ergo procedit ex viribus naturæ, & in illis fundatur. Posterior illatio probatur, quia illa dicuntur propriè opera iuxta mentem Pauli, quæ fiunt ex viribus naturæ, & non ex viribus gratiæ: sed tale est illud meritum; ergo gratia quæ datur ex tali merito, est ex operibus, & consequenter non est gratia. Nec satis esse potest quòd ibi præcedat beneficium quasi extrinsecum Dei præparandi illas naturales vires, seu illam cogitationem tempore congruo, quia hoc non tollit, quin in re ipsa opus fiat propriis naturæ viribus, & vt tale est fundamentum, quia meritum non fundatur per se, & substantialiter, (vt sic dicam,) in beneficio extrinseco Dei præparantis occasionem opportunam operandi, sed in bonitate operis proportionata viribus, quibus efficitur. 6.

D Dicetur fortasse cogitationem congruam tametsi naturalem, etiam dare vires operandi gratuitas, seu, vt est gratia, quia non solùm ratione congruitatis est gratia, sed etiam, quia datur maior seu intensior, & in se aptior ad mouendam voluntatem, quàm esset necessaria, iuxta illam doctrinam relatam in præcedenti ratione, quòd omnis cogitatio maior minima sufficiente est gratia. Sed huic euasioni duo maximè obstant, vnum est, quia inde sequitur illam gratiam, prout dat vires operandi, non esse necessariam ad posse, sed ad faciliùs posse mereri gratiam apud Deum, quod etiam non concedetur, quia non minus sapit Pelagianum errorem. Sequela probatur, quia illa cogitatio dicitur esse gratia dans vires operandi, quia est maior, quàm sit necessaria: ergo minor est sufficiens; ergo minor dat posse; ergo altera maior non dat posse, sed tantùm faciliùs posse ratione illius excessus. Item eo ipso, quòd talis excessus, seu talis intentio maior dicitur esse non necessaria, apertè concluditur solùm esse vtilem, ac subinde non dare posse, sed faciliùs posse. Aliud est, quia voluntariè supponitur cogitationem congruam semper esse maiorem, vel meliorem, quàm necessaria sit, nam si minor est sufficiens, contingere etiam potest vt sit congrua, nam excitatio sufficiens dat simpliciter 7. Euasio. Obstatur.

B C E

citer posse: qui autem verè & simpliciter potest, contingens est, vt interdum operetur; cur ergo non potuit prævidere Deus, aliquem consensurum fuisse cum minori, vel minima cogitatione sufficiente: ergo hoc posito, quod proculdubio est contingens, minor cogitatio erit congrua: ergo non est de ratione cogitationis congruæ, vt sit maior, quàm necessaria sit, vel sufficiat ad consensum: gratis ergo supponitur quod semper sit maior.

8. Vnde oritur ratio alia meo iudicio efficax ad hominem; nam iuxta discursum factum, apertè sequitur, cogitationem minimam sufficientem ad honestum consensum posse etiam esse congruam, & id esse merè contingens. Ponamus ergo aliquando id esse futurum, & esse præuisum à Deo. Tunc ergo facienti quod in se est, per talem cogitationem naturalem Deus dabit vocationem fidei ex merito talis actionis: ergo ex operibus, & nullo modo ex gratia. Probatur hæc vltima consequentia, quia illa cogitatio vt honesta, nec vt talis, vel tanta est gratia vt idem author concedit, quia est debita naturæ liberæ, nec etiam vt congrua, quia illa congruitas est consequens ex futura cooperatione liberi arbitrij, & Deus non poterat impedire illam secundùm bonitatem suam, nec etiam poterat cogitationem illam negare secundùm suam naturalem iustitiam, quia est debita tali naturæ. Ergo nulla ratio gratiæ ibi intercedit; ergo tale meritum esse potest, & in eo casu esset ex pura natura.

9. Tertia principalis ratio contra illam sententiam est, quia admittit meritum initij fidei in nobis, quod nullo modo admittendum videtur, siue dicatur fundatum in natura, siue in gratia quadam ordinis naturalis; siue dicatur esse meritum de condigno, siue de congruo, siue perfectum, siue imperfectum; ergo. Maior videtur planè concedi, vel supponi in illa sententia, dicit enim eum, qui proximè non est vocatus ad fidem, vocari vel interius, vel etiam exteriùs ex merito obseruandi legem naturalem cum sola congrua cogitatione. Vocatio autem proxima ad fidem est initium fidei, vt ex Concil. Trident. & Arausicano in lib. 2. latè probaui. Nec dici potest quòd cogitatio congrua naturalis ad faciendam eleemosynam, vel ad aliquo modo naturali verum Deum vt auctorem naturæ colendum, sit vocatio ad fidem, vel initium fidei, quia initium fidei est aliquid per se pertinens ac necessarium ad ipsam fidem: qualibet autem alia cogitatio alterius moralis obiecti, seu operationis est valde extrinseca, & per accidens ad fidem. Vnde Augustinus lib. de prædest. Sanct. cap. 2. ad summum reducit initium fidei ad cogitationem credendorum, *nam credere* (inquit) *est cum assertione cogitare, quia nullus aut credere, aut velle credere potest, nisi priùs cogitet esse credendum: potest autem cogitare de credendis, & non credere.* Ante illam autem cogitationem aliud initium fidei non agnoscit, imò etiam maximè probat initium fidei non posse cadere sub meritum, qua illa cogitatio non potest sub meritum cadere. Vnde etiam facilè probatur altera propositio in argumento subsumpta, tale scilicet meritum non esse admittendum, quia planè repugnat Augustino, & non consonat Concilio Tridentino cap. 5. sess. 6. dicenti, *exordium salutis sumi à vocatione, qua nullis præexistentibus meritis excitamur*, &c. de qua gratia subdit cap. 7. *fidem ex auditu concipientes*, &c. & hoc ipsum

Credere iuxta Aug. quid.

A multis testimoniis & rationibus in lib. 2. probauimus, & aliqua in sequenti capite addemus. Propter hæc ergo non videtur per illum dicendi modum conuenienter fieri satis difficultati propositæ, nec sufficienter vitari Semipelagianorum doctrina, præsertim cùm illi nō negarent cogitationem honestam naturalem, nec congruitatem eius, & cum illa non transcendat rationem naturæ doctrinæ, magísque dici possit doctrina opportuna, quam gratia congrua, quæ omnia in lib. 2. latiùs prosequutus sum. Et ideo de hac sententia in præsenti hæc sufficiunt: quæ ad perfectam excommunicationem illius axiomatis, *facienti quod in se est*, necessaria visa fuerunt. B

CAPVT XV.

Propositæ difficultati satisfit, & Axioma propositum in vero, & catholico sensu explicatur.

VIsis aliorum opinionibus, superest vt nonnullis assertionibus nostram declaremus, & iuxta illam difficultati propositæ satisfaciamus. Primò ergo dicimus negari non posse, quin Deus certa C lege ac voluntate decreuerit dare omnibus hominibus lapsis propter Christum sufficiens auxilium, quo possint credere, & filij Dei fieri, & non peccare, sed legem diuinam seruare. Hæc assertio satis probatur ex dictis cap. 15. vbi ostendimus ita fieri, & hoc esse certum, & infallibile sine personarum distinctione; ergo fundatur in lege Dei, vel firma voluntate, quantum est ex parte eius, quia non potest aliunde habere certitudinem, & infallibilitatem. Quòd autem hæc lex propter merita Christi statuta sit, manifestum est, quia totum hoc gratiæ auxilium sufficiens pertinet ad gratiam redemptionis; ergo propter Christum datur, & ideo gratia Dei, gratia Christi in Scriptura & Conciliis D appellatur: ex quibus hæc assertio & lex non obscurè colligitur. Hinc ergo rectè dicitur, legem hanc fuisse quasi pactum quoddam inter Christum Deum hominem & Æternum Patrem. 1.

Decreuit Deus certa lege dare omnibus hominibus lapsis sufficiēs auxiliū credendi, & filios Dei fieri.

Lex quasi pactū quoddam inter Deum hominem, & Patrem æternum.

2. Nam Christus ex præscripto eiusdem Patris omnia sua merita obtulit ab initio Incarnationis suæ, pro salute omnium hominum; ergo vt omnibus darentur auxilia sufficientia ad illam consequendam, ideo enim est vniuersalis Redemptor omnium, quoad sufficientiam: ergo Pater acceptando meritum, promisit Christo dare hominibus tale auxilium. Quod etiam potest antecedenter explicari: nam Deus Pater Christo promisit dare omnibus hominibus remissionem peccatorum, & veram iustitiam, quantum in se erat, si ipse pro eis E satisfaceret, & iustitiam mereretur. At Christus & acceptauit conditionem, & impleuit, & inde firmata est lex dandi omnibus hominibus auxilia sufficientia ad salutem, quæ in adultis debent esse auxilia actualia, & in ipsis recepta, vel in eorum manu, & potestate aliquo modo posita, vt suprà probatum est, & ideo ibidem diximus, quòd licèt considerato humanæ naturæ lapsu ante hoc pactum cum Christo, & sine illo potuisset Deus sine vlla infidelitate & iniustitia, non dare, nec offerre hominibus auxilium sufficiens ad salutem, quia peccatum naturæ erat tota illa pœna dignum, & ante præordinata & præuisa merita Christi, Deus nulli tale auxilium debebat, aut promiserat; nihilominus

hilominus stante merito Christi, & generali lege cum illo stabilita, non potest Deus ex se negare alicui adulto, tale auxilium aliquo modo sufficiens, aliàs & esset infidelis in suis promissis, & iniustus, non quidem respectu peccatoris, qui dum talis est, nullum habet ius in se acquisitum, (vt sic dicam,) sed respectu Christi, cuius est proprium tale ius, propter quod semper tale auxilium in principio est merè gratuitum respectu eius, cui datur, licèt respectu Christi præmium meritorium sit.

3. Lex dandi omnibus hominibus auxilia sufficientia ad salutem, haud est absoluta.

Dico secundò. Hæc lex dandi omnibus hominibus auxilia sufficientia ad salutem, quo ad auxilia supernaturalia, seu proximam vocationem ad fidem per sufficientem eius propositionem externam, vel internam actu dandam omnibus & singulis viatoribus adultis, non fuit absoluta, includens scilicet absolutam promissionem, sed sub aliqua conditione. Hæc assertio communiter recepta est, præsertim ab auctoribus primæ & tertiæ sententiæ, & alios quos infrà referam. Et per experientiam videtur euidens, quia quod Deus non omnibus confert, certè non omnibus absolutè promisit, est enim fidelis & verax, & se ipsum negare non potest: at verò experimento constat Deum non omnibus infidelibus dare in effectu proximè vocationem ad fidem, quia ad multos externa prædicatio non peruenit, & internæ reuelationis nullum est indicium; nec affirmari potest sine fundamento, quia, teste Paulo, ordinaria lex est, vt homines per externam prædicationem ad fidem vocentur: ideo enim interrogat ad Roman. 10. *Quomodo audient sine prædicante*, & Actor. 14. & Roman. 1. Cùm vult ostendere Deum non omnino deseruisse Gentiles, nec reliquisse sine aliquo auxilio, non dicit interiùs se illis reuelasse, sed per visibilia opera se illis manifestare, & per generalia beneficia omnes ad se attraxisse, & eodem modo loquuntur Patres statim referendi. Confirmatur, quia multi sunt infideles, quibus infidelitas ad culpam non imputatur, propter ignorantiam inuincibilem, vt est communis sententia Theologorum cum D. Thoma 2.2. quæst. 10. art. 1. ergo illi nec exteriùs, nec interiùs sunt vocati sufficienter ad fidem, quia si vocati essent, & non credidissent, iam eorum infidelitas esset culpabilis.

Deus non omnibus infidelibus dat in effectu vocationem ad fidem.

Rom. 10. Act. 14. Rom. 1.

D. Thom.

4. Conditio dandi auxilij ex vi promissionis, qualis sit.

Tertiò dicendum est, hanc conditionem talem esse, vt non sit effectus auxilij dandi ex vi promissionis, sed aliquid aliud, quod sine illo auxilio fieri possit, & nisi fiat promissio, Deum non obligat. Hanc assertionem satis declarant Doctores allegati in prima opinione, & inter eos apertissimè D. Thomas locis ibi allegatis. Dicunt verò aliqui D. Thomam retractasse illam doctrinam 1.2. quæst. 109. art. 6. ad 2. & quæst. 102. art. 3. vbi axioma illud, *facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam*, exponit de faciente quod in se est per auxilium gratiæ, & per motionem diuinam. Sed in primis ibi D. Thomas formaliter non retractat priorem doctrinam, sed axioma illud applicatum ad gratiam habitualem, de qua ibi tractat, dicit intelligendum esse de faciente quod in se est per auxilium gratiæ, quod est certissimum, quia ad gratiam habitualem nemo potest se præparare, nisi per auxilium gratiæ. Non docuit tamen ibi D. Thomas axioma illud intellectum de primo auxilio supernaturali gratiæ non posse habere verum sensum, nec etiam negauit conditionem in eo postulatam esse tunc implendam ante illud primum auxilium: non enim potest per aliud supernaturale auxilium impleri, cùm supponitur illud esse primum, nec per illud ipsum impleri potest, cùm debeat supponi impleta,

D. Thom.

Axioma, facienti quod in se est, Deus nō denegat gratiam, exponitur.

vt illud detur, sicut indicant ipsa verba *facienti quod in se est.* Imò etiam in alio sensu de gratia habituali, vera est hæc pars assertionis cum proportione seruata. Nam eo modo quo verum est facienti quod in se est, dari primam gratiam habitualem, illa conditio non impletur per ipsam primam gratiam habitualem, sed per aliam primam gratiam auxiliantem, vt in eisdem locis D. Thomas indicat, & infrà ostendetur.

Vlteriùs verò expendo celebrem locum D. Thomæ 1.2. quæst. 89. art. 6. vbi de puero proueniente ad vsum rationis sine auditu fidei, dicit, si se ipsum ordinauerit ad debitum finem, per gratiam consequetur remissionem originalis peccati. Interrogo igitur, an loquatur de ordinatione in finem per conuersionem perfectam & supernaturalem voluntatis in Deum vt in vltimum finem, vel de conuersione aliqua honesta & naturali, siue in bonū rationis & honestum, vt Caietanus, Vict. Medina & alij exposuerunt, siue in Deum explicitè & in particulari cognitum, vt Capreolus & alij interpretantur. Primum dici non potest, quia illa conuersio ad Deum supponit fidem, & in illo puero nondum supponitur fides, nec vocatio ad fidem, cuius signum est, quia licet tunc non conuertatur in Deum, siue in eo peccet, siue non, manebit infidelis tantùm negatiuè etiam ex eiusdem D. Thomæ sententia. Si autem secundum dicatur, interrogo rursus, an sensus sit ex vi illius ordinationis ad debitum finem statim & immediatè infundi gratiam habitualem, & remitti peccatum sine alia meliori dispositione, vel statim dari tali puero auxilium supernaturale, & vocationem ad fidem, qua possit se sufficienter ad gratiam iustificantem præparare. Primum non potest attribui D. Thomæ, continet enim magnum errorem, quem ipse refutat in aliis locis allegatis eiusdem 1.2. ergo oportet secundum amplecti: ergo ex sententia D. Thomæ illi puero facienti quod in se est ante vocationem ad fidem, datur auxilium supernaturale actualis gratiæ. 5.

5. Expenditur locus D. Th. 1.2. q. 89. art. 6.

Quocirca in hoc loco explicando multum laborant Thomistæ: nam pro certo habent D. Thomam loqui de aliqua conuersione hominis ad vltimum finem, quæ antecedat vocationem internam ad fidem: estque euidens ex ipso discursu D. Thomæ. Præmittit enim primum quòd tunc, id est, in principio vsus rationis homini cogitandum occurrit esse de libertate, de seipso, vbi non de cogitatione fidei, sed de naturali loquitur, & Caietanus diligenter interpretatur, idque conatur ex ipsa naturæ inclinatione & propinquitate ad se ipsum deducere. Nam sic de cogitatione fidei D. Thomas loqueretur, & gratis ac sine vllo fundamento id supponeret, & contra hypothesim procederet: nam tractabat de puero nec exteriùs, nec interiùs vocato ad fidem. Loquitur ergo de naturali cogitatione & consequenter de ordinatione ad finem, per naturalem actum voluntatis: nam conuersio supernaturalis voluntatis supponit supernaturalem cogitationem in intellectu, vt idem D. Thomas de eadem re tractans docuit lib. 3. contra gent. cap. 145. ratio. 5. Hinc ergo difficilis valde redditur conditionalis propositio, quam statim Diuus Thomas subiungit, *si se ipsum ordinauerit ad debitum finem, per gratiam consequetur remissionem originalis peccati*; qua difficultate pressi Thomistæ fatentur, necessarium esse, vt inter illam debitam ordinationem ad finem, & infusionem gratiæ habitualis intercedat alia conuersio ex auxilio supernaturali gratiæ & fidei. 6.

D. Thom.

Quidam

7. Quidam verò illorum dicunt, auxilium hoc supernaturale ad hanc secundam conuersionem non dari infallibiliter habenti priorem bonam ordinationem, sed piè credi, frequenter ac sæpiùs dari ex diuina liberalitate, & arbitrio. Indicat Bannes 2.2.qu.10. art.1. dub.1.ad 4. Sed responsio euacuat discursum D. Thomæ, quasi puero habenti primam bonam deliberationem naturalem, non semper & infallibiliter daretur vocatio ad fidem, possent multi habere illam primam deliberationem naturalem, & sic implere præceptum naturale conuertendi se ad Deum, & manere in solo peccato originali, & postea peccare prius venialiter, quàm mortaliter, contra id quod D. Thomas conabatur ostendere. Et præterea vel repugnat diuinæ prouisioni, quòd multis tunc negetur auxilium gratiæ, licèt faciant quod in se est; vel gratis dicitur, quòd multis, & frequentiùs detur; non enim satis est dicere, quod piè creditur, si absque fundamento creditur; ergo idem est de omnibus credendum. Et ita tandem fatetur Medina ibi; addit verò, quòd non statim inspirabitur fides sic facienti quod in se est, sed post aliquod tempus à Deo dispositum. In quo etiam Deus non permittet hominem illum prius peccare venialiter, quàm mortaliter. Vtrumque autem est voluntariè dictum, & præter intentionem D.Thomæ. si enim tandem recurrendum esset ad illam prouidentiam Dei, superuacaneus fuisset labor reddendi rationem ex illo præcepto concurrendi se ad Deum vt homo peccet venialiter donec de vltimo fine aliquo modo deliberet.

Auxilium supernaturale non dari infallibiliter habēti priorem bonam ordinationem, sed frequenter ac sæpiùs ex diuina liberalitate, statuunt, Bannes,

& Medina.

8. Alij ergo tandem fatentur Deum infallibiliter inspirare fidem illi puero statim ac rectè deliberat ordinando in debitum finem naturalem: addunt verò illum non implere illam conditionem per vires naturæ: sed per auxilium supernaturale gratiæ. Dicunt enim puerum illum in eo momento morali quo peruenit ad vsum rationis simul, aut intra breuissimum spatium, duplicem illustrationem, & internam motionem supernaturalem à Deo recipere, vnam qua excitat mentem illius pueri ad cognoscendum Deum naturali cognitione, & conuertendum se ad illum affectu naturali perfecto in suo genere quoad hoc, vt se, & sua in illum finem referat. quod si huic motioni diuinæ puer consentiat, statim in eodem momento, & paulo pòst datur ei alia inspiratio supernaturalis, qua possit credere in Deum actu supernaturali fidei infusæ, & conuerti in ipsum vero actu charitatis, cui inspirationi si obediat, statim iustificatur. Ratio prioris auxilij est, quia homo tenetur præcepto naturali conuertere se in Deum vt finem naturalem; ergo ad prouidentiam Dei spectat in eo tempore, & occasione dare illi auxilium sufficiens ad implendum illud præceptum, quia in statu naturæ lapsæ, non potest homo illud implere per facultatem naturæ, & conuertendo se in Deum, & proponendo absolutè placere illi in omnibus; ergo dat Deus tunc illud primum auxilium. Ratio autem alterius partis est, quia si homo cooperetur, vt debet, cum illo primo auxilio, iam facit quod in se est, non per solam facultatem naturæ, sed per auxilium supernaturale; ergo Deus illi non denegat nouum auxilium, quo iustificari possit si velit; cui sententia videtur fauere D. Thomas ad Rom. 13. sect. 10. vbi ait eos qui non audierunt Euangelium, excusari posse à peccato infidelitatis per ignorantiam inuincibilem, iuxta verbum Christi Ioan. 17. *Si non venissem, & loquutus eis fuissem, peccatum non haberent.* & subiungit. *Si qui tamen eorum fecissent quod in se est, Dominus ei secundùm suam misericordiam prouidisset, mittendo eis Prædicatores fidei sicut Petrum Cornelio, Act. 10. & Paulum Macedonibus, Act. 16. & continuò addit; sed tamen hoc ipsum quod aliqui faciunt, quod in se est, conuertendo se, scilicet ad Deum, ex Deo est mouente corda ipsorum ad bonum,* iuxta id Threnor. 5. *Conuerte nos Domine, & conuertemur.* Ioan. 17.

Deum infallibiliter inspirare fidem puero statim ac rectè deliberat.

Confirmatur ratione.

Verumtamen qui sic exponunt re ipsa incidunt in sententiam, quam toto conatu reprobant verbis paululum mutatis, quæ in proprietate sumpta, aut vera non sunt, aut sententiam non variant, nec distinguunt. Explico singula. nam in primis iuxta illam interpretationem, iam conceditur esse verum illud axioma, *facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam*, intellectum de prima gratia proximè auxiliante ad fidem, id est, de prima inspiratione fidei infusæ, & cùm dicant infallibiliter dari hanc gratiam facienti quod in se est, necesse est, vt admittant certam legem, & promissionem Dei, quia non potest esse aliunde consecutio infallibilis. Rursus solùm requiritur, vt homo faciat quod in se est, in obseruatione præcepti naturalis, per actum vtique moraliter bonum, & merè naturalem præcipi potest, & de facto præcipitur pro illo instanti vsus rationis, vt ipsi supponunt, de quo nunc non concedimus. Deinde consequenter loquendo fateri cogentur de tali homine, & tali actu omnia, quæ ipsi contra Molinam obiiciunt, nimirum Deum ad inspirandum fidem tali homini, expectare bonum motum naturalem voluntatis eius, & consequenter non dare illis gratis inspirationem fidei, sed meritò prioris voluntatis, itémque ex parte hominis posse dari causam, cur huic inspiret fidem, & non illi, scilicet, quia hic conuersus fuit in Deum naturali conuersione, & non ille: solúmque videntur hæc omnia excusari in illa sententia, quia illa conuersio licèt in se sit naturalis, dicitur fieri per motionem præuiam supernaturalem. 9.

Quòd autem hoc non excuset, probatur primò, quia hoc præuium auxilium non est per se requisitum ad actum, nec reddit illum meliorem, quàm ex natura sua sit: solùm enim potest illud auxilium necessarium reputari propter fomitis repugnantiam, & alia impedimenta naturæ lapsæ: necessitas autem talis auxilij nihil refert ad meritum illius actus, vel vt sit dispositio, aut præparatio ad supernaturale auxilium fidei, quod optimè declaratur in puero perueniente ad vsum rationis in natura integra, nam si fingamus permansisse homines in statu integræ naturæ, nascerentur infantes, sicut modò & paulatim crescerent, & ad vsum rationis peruenirent. Ille ergo puer per vires naturales sine speciali auxilio posset in primo tempore vsus rationis conuertere se in Deum finem naturæ, & implere legem naturalem, tunc obligantem, vt supponitur; ergo illi sic facienti quod in se est, inspiraretur fides; ergo in illo statu poterat homo mereri fidem, & ita nunc non esset gratuitum donum Dei. Probatur consequentia, quia tunc ille puer non minus bene operaretur per vires naturales, quàm nunc dicatur operari per illud auxilium: ergo si iste meretur aliquo modo vocationem proximam ad fidem, etiam ille eandem suis viribus meretur, quia si actus non est melior, parum refert quod per tale auxilium vel sine illo fiat, vel è contrario si in natura integra 10.

non potest concedi tale meritum per actum naturalem, & iam nunc non est admittendum ratione illius auxilij, quod propter vincenda tantùm impedimenta datur: vel denique si in vtroque casu admittatur illa propositio, facienti quod in se est, sine merito, vel propria dispositione ad fidem, euacuantur omnes obiectiones cap. 15. propositæ contra comunem doctrinam.

11. Obiectio. Retorquetur.

Secundò obiicio, quia si sine sufficiente fundamento asseritur, dari tale auxilium supernaturale ante inspirationem fidei, nam in primis, quod supponitur de præcepto naturali dilectionis Dei super omnia obligante pro illo primo instanti vsus rationis, non solum incertum est, sed etiam communiter non recipitur etiam ab ipsis Thomistis, qui licèt admittant præceptum, satis impleri dicunt deliberando de honesta vita, seu de loquendo bono rationis, & proponendo secundùm rationem viuere, proposito elicito viribus naturæ eo modo, quo potuerit fieri, siue absolutum sit, siue conditionatum, id est, quantum in se fuerit quod sine speciali auxilio gratiæ fieri potest. Vnde D. Thomas in 1. 2. in corpore art. 6. quæst. 89. solùm dixit obligare tunc naturale præceptum ordinandi seipsum ad debitum finem, quod Caietanus exponit satis impleri *collocando finem suum in beatitudine imperfectè & inchoatiuè apprehendendo bonum confusè, pro vt ætas illa consueuit.* quia cogitatio quæ nunc excurrit primò, non est de Deo, sed deliberandi de seipso, vt D. Thomas voluit, quæ cogitatio naturalis est, & naturali modo occurrit, vt Caietanus exposuit, & propositum voluntatis de illo obiecto confuso, & cum dicta limitatione haberi potest per naturales vires: vnde nullum fundamentum relinquitur ad ponendum tunc illud præuium auxilium supernaturale, & multo minus ad asserendum dari infallibiliter omnibus. Vbi est enim lex, vel promissio absoluta talis auxilij. nam sine illo potest non peccari mortaliter in illo primo tempore vsus rationis, vt declaratum est, & hoc est satis ad prouidentiam Dei.

D. Thom. Caietan.

12. Auxiliū quo sensu dicatur supernaturale.

Vlteriùs verò esto detur illud auxilium; interrogo quo sensu dicatur supernaturale: nam ex parte obiecti, quod tunc occurrit ad deliberandum de illo, non est supernaturale, vt supponitur, quia tale auxilium est ante reuelationem fidei, & ideo cum tota illa cogitatione & omissione debitæ conuersionis manet infidelitas negatiua, vt auctores illius sententiæ fatentur. Deinde non est auxilium illud supernaturale ex parte actus, propter quem datur, quia ille etiam actus naturalis est, & non indiget aliquo principio supernaturali: ergo solùm potest supernaturale vocari, quia est gratuitum, & naturæ non debitum, in se tamen naturale quod est, solúmque per maiorem excitationem intellectus, intra ordinem cognitionis naturalis, vel aliquem similem affectum dari potest, iuxta dicta lib. 1. cap.. At verò hoc satis non est, vt tale auxilium sit principium meriti de congruo, aut dispositionis ad primam gratiam primi auxilij supernaturalis, vt prior discursus ostendit, quod dici non potest, vt statim latiùs dicam. Ergo ex eo quòd tale auxilium præcedat ad faciendum quod in se est, non vitantur incommoda obiecta contra primam sententiam; vel si in illo casu sine illis incommodis & sine merito illo, vel propria dispositione datur inspiratio fidei facienti quod in se est, seruando legem naturæ eo

A modo, quo potuerit per vires rationis, cum communi Dei influentia sine vllo fundamento meriti, vel dispositionis propriæ. Concludimus ergo conditionem inclusam in illa promissione facienti quod in se est, implendam esse ab homine sine auxilio propriè supernaturali in suo esse & ordine, quod tunc nobis satis est, siue iuuandus sit homo per auxilium ordinis naturalis, siue non, quod statim ampliùs expendemus.

Quartò addo conditionis complementum non esse necessarium vt Deus det homini primam auxiliantem gratiam supernaturalem. Probatur, quia Deus interdum & sæpissimè dat B illam transgredientibus legem naturalem & magnis peccatoribus: si enim, *cuius vult, miseretur, & quem vult, indurat*, Rom. 9. eodemque modo dicit per Isaiam cap. 65. *Inuentus sum à non quærentibus me*, &c. Et hac ratione illa conditio, facienti quod in se est, non solùm non erit meritum, vel dispositio, vt statim dicam, sed nec dici poterit conditio necessaria ad obtinendam talem gratiam, seu conditio sine qua non obtinetur, quandoquidem sine illa multis & frequentissimè datur, vt latè probat Augustinus lib. 1. contra duas epist. Pelagian. cap. 19. & lib. de Gratia & lib. arbitr. cap. 6. expendens hanc hanc Dei gratiam in C vocatione Pauli, eandemque in se ipso recognoscit lib. 4. 5. & 7. Confession. per multa capita. Ratio verò est, tum quia hoc modo liberalitas diuinæ gratiæ maximè ostenditur, quam suis operibus Deus manifestare voluit, iuxta illud Rom. 9. *vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ*, & illud ad Ephes. 1. *in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo.* Tum etiam, quia in hoc maximè omnipotentiam suam manifestat, quod voluntatem hominis quantumuis rebellem & auersam quando voluerit, & vbi voluerit, potest ad se conuertere, vt Augustinus dixit in Enchirid. cap. 100.

13. Non est necesse vt Deus det homini primam auxiliantē gratiam supernaturalem. Rom. 9. Isa. 65. August. Rom. 9.

Vt ergo Deus gratiæ suæ auxilium alicui D conferat, non est necessaria conditio, vt homo ipse priùs sua libertate bene vtatur. Potuit tamen esse conditio illa necessaria, vt Deus teneatur talem gratiam dare ex vi legis, seu promissionis & pacti cum Christo transacti, quia non est factum, nisi sub tali conditione, vt ostensum est; ergo sicut illa non impleta non obligat, ita si impleatur, obligat, non homini facienti, quod in se est, sed Christo: & ideo fortasse non sine causa dictum non est in illo axiomate *facienti quod in se est*, Deus dat gratiam, ne fortè putaretur etiam posse conuerti dicendo, non facienti quod in se est, Deum non dare gatiam, quod omnino falsum E est, sed tantùm dictum est, Deum non denegare gratiam facienti quod in se est, quia iustissimè potest denegare illam non facienti quod debet, & sæpissimè id facit, & è conuerso misericorditer eam donat facienti quod in se est, & infallibiliter propter Christum, & respectu eius etiam iustè.

14. Nec etiam necesse vt homo priùs bene vtatur sua libertate.

Quartò dicendum est, ante fidem, etiamsi faciat homo, quod in se est, obseruando legem naturæ, non mereri vllo modo, vel de condigno, vel de congruo vocationem ad fidem, neque se disponere positiuè ad recipiendum primum supernaturale auxilium, seu vocationem ad fidem. Vt distinctè probetur assertio, aduertendum ante proximam

15. Ante fidem homo non mereri vllo modo vocationem ad fidem.

proximam vocationem ad fidem, posse hominem facere quod in se est, duobus modis, scilicet vel per solas vires liberi arbitrij, vel per aliquam præuiam gratiam ordinis naturalis: ideoque vtroque modo sigillatim probanda est assertio. Et de primo quidem supponimus, cùm dicitur homo facere quod in se est per solas vires liberi arbitrij, non excludi generalem concursum, & prouidentia Dei debitam causis secundis secundùm communem cursum & legem naturæ; sine hac enim nihil potest homo operari. Excluditur ergo omne speciale gratiæ auxilium siue naturalis ordinis sit, siue supernaturalis. In quo sensu efficaciter probatur assertio argumentis factis in cap. 13. quia sententia Massiliensium non alia ratione reprobata est, nisi quia ex parte solius liberi arbitrij, ponebat aliquod meritum primæ gratiæ. Nec oportet distinguere de merito condigni, vel congrui, quia illi, vt vidimus lib. 1. de merito imperfectissimo loquebantur, & interdum etiam nomen meriti non admittebant, quia verò dicebant gratiam non liberalissimè dari, sed per modum retributionis, intuitu humani operis, eorum sententia reiecta est.

16. Verificatur assertio.

Et propterea non solùm sub nomine meriti, sed etiam sub ratione propriæ & moralis dispositionis illa pars assertionis certissima est, tum quia vix potest à ratione propriæ dispositionis aliqua ratio meriti separari, tum etiam, quia moralis dispositio est magna ratio inducendi formam ad quam est dispositio, & quandam rationem debiti secum affert, atque ita gratiæ rationem diminuit, aut certè destruit: nam quod per proprias dispositiones obtinetur, per opus proprium comparatur. Vnde si opus ipsum non sit gratia, seu ex gratia, quod sic comparatur absolutè est ex operibus, & sic tollit rationem gratiæ. Nec enim vitatur sententia Semipelagiana, dicendo, non omnibus dari gratiam propter similem dispositionem, quia nec ipsi Massilienses hoc dicebant, vt suprà etiam vidimus. Neque permitti potest, vt vel in vno tantùm homine ratio gratiæ destruatur, vt destrueretur, dicendo aliquem saluari & non ex gratia, seu (quod idem est,) suis operibus inchoando salutem suam, merendo, aut se disponendo suis viribus ad primam gratiam.

17. Confirmatur. 2. Cor 2. Ioan. 15.

Potestque hæc pars confirmari ex illis fidei principiis, *Quid habes quod non accepisti*, 2. Corinth. 4. *Sine me nihil potestis facere*, Ioan. 15. Hæc enim & similia intelliguntur de operibus conferentibus ad æternam salutem: omne autem meritum & moralis dispositio ad gratiam multum ad salutem confert: ergo non est ex viribus liberi arbitrij sine Christi gratia. Item ex illo ad Philipp. 1. *qui cœpit in vobis opus bonum, ipse perficiet.* non ergo incipit homo suam salutem operari, sed Deus, de quo propterea etiam dicitur operari in nobis velle, & perficere pro bona voluntate, ad Philipp 2. & dare sufficientiam præcogitandi, 1. Corinth. 3. Si autem homo suis viribus aliquo modo mereretur, vel se disponeret ad primum gratiæ supernaturalis auxilium, inchoaret suam salutem, sicut inchoat generationem ignis, qui primam dispositionem ad illam inducere incipit; ergo in negotio salutis & supernaturalis iustitiæ non potest tribui soli libero arbitrio.

Philipp. 1.

18. Probatur ratione.

Ratio verò huius partis ab aliquibus redditur, quia homo nullum bonum morale facere potest solis liberi arbitrij viribus: meritum autem, vel dispositio positiua ad gratiã, non potest esse nisi actus moralis bonus, vt per se notum est: ergo. Hæc verò ratio falsum assumit, vt ex dictis in lib. 2. constat. Ratio ergo propria est, quam attigit D. Thomas 3. contra gent. cap. 149. ratione 4. meritum debet esse proportionatum præmio, seu retributio, sed actus, quos homo per facultatem naturalem producit, non habent proportionem cum gratia, vel auxilio, quod facultatem naturæ excedit. Ergo non possunt illud mereri. Quæ ratio etiam de dispositione fieri potest, quia etiam dispositio esse debet proportionata formæ. Illam tamen magis quoad dispositionem declarat idem Doctor sanctus ibidem ration. 2. *Nam agens instrumentale* (inquit) *non disponit ad perfectionem inducendam à principali agente, nisi secundùm quod agit ex virtute principalis agentis, sed anima nostra operatur sub Deo, sicut agens instrumentale sub principali agente; ergo non potest anima se præparare ad suscipiendum effectum diuini auxilij, nisi secundùm quod agit ex virtute diuina. Præuenitur igitur homo diuino auxilio ad bene operandum, magis quàm ipse diuinum auxilium præueniat, quasi merendo illud, vel se præparando ad illud.* Hæc ferè D. Thomas, in quibus aduerto subsumptam illam propositionem, quòd *anima nostra operatur sub Deo, sicut agens instrumentale sub principali agente.* cum maiori proprietate verum habet in operibus gratiæ, & in lib... tractauimus, & ideo in hoc sensu videtur in illo discursu sumenda, vt efficaciùs ratio concludat, non posse hominem se præparare ad aliquod auxilium gratiæ supernaturalis, nisi tanquam instrumentum Dei moueatur per aliud prius supernaturale auxilium, & ideo perueniendum esse ad aliquod primum, ad quod homo præparari non possit. Alioqui si de fide sola sub ordinatione causæ secundæ ad primam sermo esset, & solùm diceretur anima nostra instrumentaliter agere sub Deo, generali & improprio modo quo causa secunda principalis dicitur comparari ad primam sicut instrumentalis. Sic tantum illa ratione concluderetur, non posse hominem se disponere suis viribus ad primum gratiæ auxilium, sine concursu generali Dei, quod non satis esset ad probandam assertionem, vt constat; cum maiori ergo proprietate intelligi debet, & ita optimus est discursus.

Sed refellitur. Propria ratio ex S. Thom.

19. Assertio de homine faciente quod in se est per auxiliũ gratiæ ordinis naturalis.

Probanda superest eadem assertio de homine faciente quod in se est, per auxilium gratiæ ordinis naturalis, iuxta distinctionem gratiæ excitantis positam in superiori lib, cap. 7. Clarum enim est hominem de quo loquimur, non posse facere quod in se est per auxilium gratiæ supernaturalis ordinis, quia loquimur de homine priusquam interiùs vocetur ad fidem, ante quam vocationem nullum auxilium supernaturalis ordinis internum homo recipit, vt per se clarum est, & in superioribus ostensum est; ideoque non potest tunc facere, quod in se est per auxilium supernaturale, quia debet supponi cum tali auxilio, quia causa efficiens supponitur effectui, & tunc necessariò habebit tale auxilium sine merito, vel dispositione propria, quæ est assertio, quam probare intendimus. Loquimur ergo in assertione de auxilio naturalis ordinis, & priusquam auctoritate illam probemus, possumus in hunc modum illam ratione ostendere & explicare. nam duobus

bus modis excogitatum est hoc auxilium naturale, per quod fiat tale meritum, vel dispositio. Primò vt illud auxilium nihil aliud sit, quàm naturalis cogitatio, quæ congrua sit ad bene operandum, etiamsi per solas naturales causas & vires naturales hominis producatur, Deo nihil specialiter operante vel in causis externis tali, vel tali modo applicandis, vel aliquid speciale interiùs operando, vel solùm habeat illa cogitatio rationem gratiæ, quia fuit peculiare Dei beneficium per suam generalem prouidentiam, ita disponere causas vniuersi, vt talem cogitationem in homine excitarent. At verò contra hunc sensum procedunt omnia, quibus cap. 14. in lib. 2. ostendimus, si in hac sola cogitatione fundetur meritum primæ vocationis proximæ ad fidem, non recedi re ipsa à sententia Cassiani & Fausti solùm per hoc quod cogitatio illa gratia nominetur, quia illa est gratia solo titulo, quia non transcendit rationem doctrinæ, & in eo gradu non spectat ad doctrinam reuelantem, sed naturalem, atque ita est minor gratia, quàm illa quam Pelagius admittebat.

20. Modus proprij auxilij gratiæ ordinis naturalis.

Venio ad alium modum quo potest conclusio intelligi de proprio auxilio gratiæ ordinis naturalis, pro vt addit aliquid internæ excitationi, ex peculiari effectione & prouidentia Dei, quem modum insinuant auctores, qui dicunt puerum venientem ad vsum rationis, si faciat quod in se est, per motionem antecedẽtem ad vocationem fidei, statim infallibiliter illam vocationem obtinere. nam licèt vocent illam motionem supernaturalem, re vera non potest esse ordinis, seu entitatis supernaturalis, cùm ante auditum fidei internum, & externum antecedat: solùm ergo potest esse supernaturalis quo ad modum lib. 1. superiori c. 7. explicatum. quidquid enim sit, an alio modo, vel titulo illi sic operanti detur initium fidei, quod postea videbimus. Dico non posse id esse per modum meriti, aut dispositionis moralis & proportionatæ, nam ad hoc dicimus in assertione non sufficere auxilium naturalis ordinis, quod probatur primò rationibus suprà adductis ex D. Thoma, quia actus moralis ordinis naturalis etiamsi fiat auxilio gratiæ, semper est improportionatus toti ordini supernaturalis gratiæ; ergo nec moralis dispositio positiua, nec meritum eius esse potest. Item, quia licèt anima nostra moueatur à Deo per specialem excitationem ordinis naturalis, nihilominus vt sic mota non agit instrumentaliter sub Deo vt auctore supernaturalis gratiæ, imò supposita illa excitatione & morali adiutorio, eius voluntas naturali modo operetur actum moralem naturalem, ac verè acquisitum, & per illum efficit habitum acquisitum, ad quem tantum ex vi illius motionis se disponit: ergo ex vi illius non meretur, nec præparatur anima ad recipiendum auxilium supernaturalis ordinis, donec aliquo auxilio eiusdem ordinis moueatur, & ita operetur instrumentaliter sub Deo, vt per se ac propriè supernaturaliter ac principaliter operante.

21. Declaratur.

Prætetea declaratur vtraque ratio, quia opus morale factum ab aliquo ex sola gratia naturalis ordinis, de se non est melius vel physicè, vel moraliter, quàm similis factus ab alio per ordinarium concursum causarum, sicut habitus per accidens infusus, non est melior de se,

A quàm acquisitus, nec visus congenitus, quàm miraculosè restitutus: vt, v. g. fieri potest, vt cogitatio de Deo comparata à Philosopho sua naturali discursu cum solo generali concursu Dei, & data rustico gentili per speciale auxilium naturale Dei sint æquales, & consequenter, quòd bonus aliquis motus voluntatis in vtroque excitatus, vel liberè factus sit æqualis, & in aliis actibus minus perfectis res clara videtur. tunc ergo fit argumentum, nam actus factus ex communi cursu causarum per vires arbitrij, non est sufficiens, ad qualecunque meritum supernaturalis vocationis; ergo nec similis actus factus cum auxilio naturalis ordinis. Probatur consequentia, quia sola relatio, seu B emanatio à tali auxilio non reddit actum moraliter meliorem, aut digniorem; ergo nec magis aptum ad tale meritum.

Vnde fit vniuersalis ratio, quia omnes isti actus boni ordinis naturalis absolutè spectati, abstrahendo ab hoc, vel illo modo quo fieri possunt, tales sunt, vt per se loquendo possint fieri per solas vires arbitrij; ergo de se sunt improportionati ad tale meritum, nisi aliquo modo ad supernaturalem modum subleuentur; ergo quocunque modo fiant, ita vt in illo inferiori ordine maneant, non sunt vllo modo meritorij supernaturalis gratiæ. Patet consequentia, quia non euadunt meliores, etiamsi per tale auxilium fiant, & declaratur optimè, quia ho- C mo in statu naturæ integræ, potuit fide speciali auxilio gratiæ habere dilectionem Dei naturalem, tam perfectam, quàm nunc possit homo per hoc auxilium ordinis naturalis, & nihilominus non potuit mereri fidem, vel initium eius per illum amorem, imò nec Angelus id potuit: ergo nec homo lapsus id potest, etiamsi per speciale adiutorium similem Dei amorem eliciat. Quocirca rationes omnes, quæ probant nos non posse per bonum opus morale viribus liberi arbitrij factum vllo modo mereri auxilium gratiæ supernaturalis, æquè procedunt, siue illud opus sit factum ex aliquo auxilio ordinis naturalis, siue cum solo generali concur- D su vniuersalis prouidentiæ, naturam, quia tale opus respectu supernaturalis ordinis est quasi nihil, & quasi ex se solùm placet in ordine ad finem, vel præmium naturale, &c. Hæc enim & similia æquè procedunt, siue naturale opus fiat viribus propriis, siue cum adiutorio Dei ordinis naturalis, cum quo opus in se non fit melius, nam tunc tale adiutorium valde extrinsecum est, & quodam modo plus agere videtur qui cum minori adiutorio aliqualiter operatur. 22. Vniuersalis ratio.

Vltra has verò rationes, assertio quocunque sensu intellecta, id est, de homine faciente 23. Probatur assertio.
E quod in se est, siue per vires solas liberi arbitrij, siue per beneficium cognitionis congruæ, siue per specialem excitationem ordinis naturalis, probanda à nobis est ex quodam supernaturali principio, quòd initium fidei non cadit sub meritum, quo maximè Augustinus & alij Patres Massilienses expugnant: ex illo autem rectè concluditur, nullum opus bonum morale, seu ordinis naturæ quomodocunque fiat, esse posse moralem dispositionem, aut aliquale meritum primæ vocationis ad fidem, seu, quod idem est, primi auxilij supernaturalis: primum autem illud in lib. 2. cap. . . breuiter tactum est; nunc autem probandum est latius.

&

& in primis docet illud D. Thomas 2.2. q. 10. art. 4. ad 3. vbi de Cornelio dicit, cùm placuit Deo
Prædicatur fides.
suis orationibus & eleemosynis non fuisse infidelem, *alioqui*, ait, *eius operatio non fuisset Deo accepta*. quia sine fide nemo ei placet: vnde egregiè dixit Ambrosius lib. 6. in Lucam §. *& respondens Iesus: Misericordia tunc habet meritum si fide præcedente conferatur*, & lib. 7. ad illa cap. 11. *Veruntamen quod superest date eleemosynam: Opera* (inquit) *sine fide vana sunt*. Præterea probatur ex Augustino lib. de prædest. Sanct. vbi à cap. 2. ad refellendos Semipelagianos reuocat initium salutis ad sanctam cogitationem, & ante illam ostendit nihil in homine inueniri, quod initium fidei, vel iustitiæ esse possit. Declarat autem illam esse sanctam cogitationem quæ ad religionem vtique Christianam & pietatem pertinet. Deinde in cap. 3. retractat quod alibi dixerat, initium fidei esse posse ex nobis, quòd non esset simpliciter retractandum, sed explicandum si homo aliqua ratione posset vocationem ad fidem mereri. Item cap. 7. nulla opera posse esse meritum, vel impetrationem fidei, quia vt opera habeant vim aliquam merendi, vel impetrandi, debent ex fide procedere, iuxta illud ad Ephes. 2. *Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis; donum enim Dei est, ne quis glorietur*. Fides ergo præcedit, ait Augustinus, vt per illa cætera impetrentur, ideóque non probant vulgarem loquendi modum, ille ad fidem tractus est, vel credere meruit, quia vir probus erat, sed potiùs vt bonus fuerit, ad fidem vocatus est, & ideo de Cornelio ait, iam fuisse fidelem cùm per opera sua impetrauit aduentum Petri, à quo in Christi fide vlteriùs instrueretur Act. 10. & idem habet Epist. 57. q. 2. de quo latè dixi lib. 2. cap. 4. Præterea cap. 15. eiusdem libri de prædestin. in hoc æquiparat initium gratiæ per vocationem ad fidem cum Incarnatione, quòd sicut in humanitate assumpta nihil potuit præcedere, quo aliquo modo mereretur vnionem, ita in homine nihil potest præcedere quo fidem mereatur.

Ambrosius.

Augustin.

Ephes. 2.

23. Eamdem doctrinam habet Augustinus aliis innumeris locis, nam lib. de grat. & lib. arb. cap. 7. *Opera* (inquit) *sunt ex fide, non ex operibus fides*. Opera vtique quæ sint alicuius meriti, & per se conferant ad veram iustitiam, & salutem æternam, & ideo lib. 4. contra Iulian. cap. 3. ante fidem, ait, nullum esse veræ virtutis opus; non quia bonum esse non potest morali modo, sed quia non confert ad salutem, sed est quasi nihil in negotio salutis, & ob eamdem causam dicto lib. de grat. & lib. arbitr. cap. 8. comparat iustificationem creationi, quia sicut creatio est ex nihilo, ita iustificatio ex nullo merito esse potest, nec ex operibus quæ sint aliquid in ordine ad Christianam iustitiam, quæ à fide incohatur. Vnde Epist. 105. *Si dixerimus* (inquit) *ante fidem præcessisse meritum gratiæ, quid meriti habebat homo ante fidem, vt acciperet fidem*. Similitérque dicit in Epist. 106. fidem non esse tribuendam præcedentibus meritis, aut impetrationi, quia omnia hæc radicantur in fide, & hac ratione in eisdem locis notat vitam æternam ita esse mercedem meritorum, vt sit etiam gratia, quia est gratia pro gratia, vt ait etiam lib. de correpț. & grat. cap. 13. & Ioann. 1. quia meritum eius fundatur in priori gratia, fidem autem ita esse gratiam, vt non posset merces appellari, quia non potest supponere meritum fundatum in gratia, & omne aliud fundatum in operibus, non potest esse meritum vllum gratiæ, aut fidei, & multa similia habet Augustinus dicta q. 2. ad Simplician. & Psalm. 144. *Iustitia tua exultabunt*, & alibi sæpe contra Semipelag. disputans.

August.

Comparatur iustificatio creationis.

Psalm. 144.

24. Hanc Augustini doctrinam imitatus est Prosper contra collator. cap. 22. vbi tractans locum Apostoli Rom. 2. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt*. quæ contra gratiæ necessitatem & libertatem allegabat Tassianus; responde, si locus ille de gentibus per fidem iustificatis intelligatur, nihil fauere Tassiano, quia gratis & sine vllo merito reconciliati sunt, nihil enim boni operis, inquit, ex mortuis, nihil iustitiæ procedit ex impiis, id est, nullum opus meritorium gratiæ, vel iustitiæ ex impiis qui & fide carent, & spiritum vitæ nondum accipere inceperunt, esse potest. Deinde verò admisso alio sensu quòd Paulus loquatur de gentibus fide carentibus, & aliquid boni naturalis operantibus, ait non potuisse illos ex illis operibus iustificari, quia nullus est bonæ voluntatis motus, vtique iustificationem impetrans, nisi quem creauit diffusè per Spiritum sanctum charitatis affectus, & addit probationem, quia sine fide impossibile est placere Deo, referens hæc verba, non solùm ad personam, verùm etiam ad singulos eius actus, quia non possunt Deo placere in ordine ad salutem, & veram iustitiam, nisi à fide oriantur. Vnde cap. 29. ait, Si bonum præcedens fidem possit illam mereri, sequi sic animam ædificari in templum Dei, vt non accipiat fundamentum, quod non incipit, nisi quando fides in corde audientis generatur: intelligit autem sequi, non accipi fidem tamquam donum gratiæ collatum, quod summum censet inconueniens. Et similiter cap. 37. & 38. probat ex professo vocationem ad fidem non posse sub cuiuscumque præcedentis bonis operis meritum cadere, idem habet in responsione ad Gallos cap. 8. Fulgentius de Incarnat. & grat. cap. 26 vsque ad 20. probat omne meritum gratiæ in fide radicari, & ante illam esse non posse: fauet denique Concil. Arausicanum can. 25. dicens Deum nullis præcedentibus meritis fidem inspirare, quod etiam habet Concil. Trident. cap. 5. & 6.

Prosper.

Fulgen.

Conc. Arauſ.

25. Respondent verò aliqui hos Patres ideo initium gratiæ ad fidei cognitionem reuocasse, eámque pro fundamento nostræ iustificationis posuisse, quia & frequentiùs contingit, vt ante fidem non præcedant opera bona facta ex alia priori gratia, & ita rarum est, & quasi accidentarium inchoari gratiam ante fidem, quia initium fidei est per se ac necessariò fundamentum iustitiæ, quod autem aliud fundamentum internum procedat, licèt etiam sit contingens. Et vtrumque confirmant, quia aliàs omnia bona opera quæ ab infidelibus fiunt, etiamsi in suo genere interdum sint illustria, vt difficillima fieri possint sine gratia Christi, quod non videtur admittendum. Et similiter in homine fideli victoria grauis tentationis, aut insigne bonū opus morale, vel fieret siue gratia Christi, vel nunquam fieret, nec esset meritorium, nisi fieret ex motiuo fidei.

26. Veruntamen neutra ex dictis expositionibus est admittenda, nam illa prior, vt Patres loquantur de his quæ frequentiùs accidunt, & quæ rara sunt, non considerent, non rectè in præsenti accommodatur, tum quia aliàs non

Prosper. *August.*

ſatis Pelagianos confutarent, nec certo & infallibili principio contra illos vterentur, nimirum fidei initium non cadere ſub humanum meritum; nam quòd id frequentiſſimè contingat, Semipelagiani non negabant, vt lib. 2. dictum eſt, & Proſper refert cap. 37. contra Collater. vbi illum latè impugnat, quia in quibuſdam ponebat vocationem fidei ſine merito, in aliis ex merito. Vnde Auguſtinus nec in Cornelio, nec in Latrone, vel vllo alio vult id admittere. non ergo ponunt illud principium, vt contingens in pluribus, ſed vt per ſe ac ſimpliciter neceſſarium. Et ideo non ſolùm negant actum, ſed poteſtatem, dicunt enim non poſſe hominem mereri fidem, quia ipſa fides eſt, quæ hanc confert poteſtatem, item hoc declarant exemplis abſolutam impoſſibilitatem contrarij euentus indicantibus, vt eſt exemplum hypoſtaticæ vnionis, ita enim eſt gratia, vt non poſſit ante illam meritum in natura aſſumpta antecedere, & exemplum creationis, ita enim eſt ex nihilo, vt numquam poſſit aliter contingere. Denique quòd præcedant bona opera ante fidem, non poteſt dici rarum, quia vix inueniuntur infideles, in quibus aliqua bona opera inueniuntur, vt lib. 2. dictum eſt, cum Chryſoſtomo Homil. 67. ad Paulum, & aliis.

Chryſoſt.

27. Et ob eamdem, vel maiorem rationem alia reſponſio admittenda non eſt, nimirum ita fidem eſſe fundamentum iuſtitiæ, vt aliquando poſſit aliud antecedere fundamentum, tum quia etiam datur hinc occaſio Semipelagianis dicendi, licèt frequentiùs iuſtitia fundetur primum in fide, in aliquibus ſumere initium à bonis operibus humanis. Dices illos loquutos eſſe de bonis operibus viribus naturæ factis, non per aliquam priorem gratiam ordinis naturalis, vt iſti Theologi loquuntur. Sed contrà in hoc eſt: quia ſi per gratiam hanc ſolùm intelligatur cogitatio honeſta naturalis, & congrua, etiam ipſi illam non negabant; ſi verò aliud maius auxilium intelligatur, in primis non eſt de fide dari tale auxilium; ergo illo titulo non poterit ſententia Semipelagianorum, vt erronea damnari, deinde quod caput eſt, Paulus, ad Roman. 3. ſub operibus legis concludit omnia quæ non ſunt ex fide, & abſolutè dicit; *ex operibus legis non iuſtificabitur omnis caro coram illo*, & poſtea ſubiungit, *iuſtitia autem Dei per fidem Ieſu Chriſti in omnes, & ſuper omnes qui credunt in eum:* nec inter opera legis & fidei medium agnoſcit, & concludit, *iuſtificati gratis per gratiam ipſius*, vtique per gratiam fidei, de qua infrà ſubdit: *arbitramur enim iuſtificari homines per fidem ſine operibus legis*, & ad Epheſ. 2. *Gratia eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum eſt, & non ex operibu*, vtique ſine fide, vel ante fidem, vel non ex fide factis.

Rom. 3. *Epheſ. 2.*

28. Quæ loca exponens Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 8. ait, *vt per fidem ideo iuſtificari dicamur, quia fides & humanæ ſalutis initium, fundamentum, & radix omnis iuſtificationis*, vbi diſtributio *omnis* ponderanda eſt, includit enim omnem alium modum iuſtificationis, & omnem aliam radicem: item loquens de hac eadem iuſtificatione, quæ à fide inchoatur, ait, *nihil eorum, quæ præcedunt illa, ſiue fides*, (vtique naturalis, quam ponebant Pelagiani,) *ſiue opera*, qualiacumque vtique ſint, iuſtificationis gratiam promeretur: in nullo ergo homine poſſunt præcedere opera quæ ſint exordium illius iuſtificationis, quæ fundatur in fide: quapropter regula poſita ab eodem Concilio cap. 5. & 6. de exordio iuſtificationis à vocatione fidei non regulariter, ſed infallibiliter acci-

Conc. Trid.

A pienda eſt, aliàs nihil certi de exordio & fundamento iuſtificationis haberemus; non ergo vocatio ad fidem tantùm ponitur, vt neceſſaria ad iuſtificationem, ſed etiam vt exordium neceſſarium & vnicum, & certè ipſum nomen exordij, vel fundamenti excludit neceſſariò omne aliud prius exordium, vel fundamentum: nam fundamenti non datur fundamentum, & ad hoc ſignificandum additum eſt nomen exordij, initij, & radicis, vt ſignificetur non poſſe dari aliam priorem radicem. Denique addit Concilium, *nullis eorum exiſtentibus meritis*, vtique ante vocationem fidei; quis enim contra verba tam abſoluta, & vniuerſalia audeat dicere in aliquibus hominibus, vel etiam B in aliquo homine, vocationem ad fidem eſſe ex aliquo, vel qualicumque merito.

Ad incommoda autem, quæ inferebantur, reſpondemus aliud eſſe loqui de gratia in genere, aliud de gratia quæ poſſit eſſe principium merendi aliquo modo ſupernaturale auxilium, ante fidem: ergo & ante proximam vocationem fidei fatemur propter Chriſtum dari, quia nulla vera eſt gratia Dei, quæ non propter Chriſtum detur, vt in principio huius materiæ dixi; negamus verò ante vocationem fidei antecedere gratiam, quæ poſſit eſſe exordium vel fundamentum ſupernaturalis iuſtitiæ, licèt ad alios bonos effectus deſeruire poſſit, & hoc probant teſtimonia adducta, & C ratione ſtatim declarabitur: vnde ad primum incommodum de infidelibus reſpondemus, fortaſſe numquam in eis eſſe victorias grauium tentationum integras, & ſine vlla peccati labe, nec difficilia opera bona ſine aliquo defectu culpæ; ſi verò aliquando ſunt, non fiunt ſine aliquo gratiæ auxilio propter Chriſtum dato, & nihilominus in ordine ad fidem promerendum nihil ſunt. Ad aliud verò de fidelibus ſimiliter dicimus, ſi talia opera fiant ex ſolo auxilio naturalis ordinis, & nullo modo ex fide, non mereri ſupernaturale præmium apud Deum, vt infrà tractando de merito oſtendemus. 29.

Nulla vera gratia quæ non detur propter Chriſtum.

Aliter verò quis ſubterfugere poſſet allata teD ſtimonia, dicendo talia opera bona, quæ ante fidem interdum faciunt, non fieri ſine aliqua vocatione bona, & illam tunc dici poſſe vocationem ad fidem, ſaltem remotam, eámque à Conciliis & Patribus ſub vocatione fidei includi: & ita verum eſſe ante illam nulla præcedere merita, nihilominus tamen ex illa vocatione remota poſſe procedere aliquod opus, quod ſit meritum proximæ vocationis ad fidem, ad proinde excitatio ad bonum opus faciendum ante reuelationem fidei eſſe vocationem quamdam ad fidem, quia ad illam ordinatur, & hoc ſatis eſſe ad aliquale meritum proximioris vocationis ad fidem, etiamſi actus fidei nonE dum præceſſerit. Poteſt hoc ſubterfugium duorum Patrum teſtimoniis colorari, vnum eſt Auguſtini lib. 83. quæſt. 68. dicentis, *Numquid ergo latebat Pharaonem, quantum boni conſequuta fuerint terra illa per aduentum Ioſeph? Illius ergo rei geſta cognitio, vocatio eius fuit, vt populum Iſrael miſericordialiter tractans, non eſſet ingratus. Quòd autem huic vocationi obtemperare noluit, ſed exercuit crudelitatem in eis, quibus humanitas, & miſericordia debebatur, meruit pœnam, vt induraretur illi cor*, &c. Certè cognitio illa quam habuit Pharao de aduentu Ioſeph in terram Ægypti, & de beneficiis per eum illi genti collatis, non fuit reuelatio fidei, nec per eam excitabatur Pharao immediatè ad credendum; & tamen Auguſtinus inde dicit incœpiſſe vocationem

30. Opera quæ præcedunt fidem, quid, ſecundùm *Auguſt.*

Pharao

Pharaonis, qua si vsus bene esset, vlteriùs illuminaretur, sicut è contrario illa malè vtendo obdurari meruit. Aliud testimonium est D. Gregorij Homil. 9. in Ezechiel. in illa verba, *Mitto ergo te ad filios Israël.* vbi sic inquit, *Nec fides sine quibus, nec opera adiuuant sine fide, nisi fortasse pro fide accipienda fiant.* Ergo secundùm Greg. opera quæ præcedunt fidem, quatenus pro fide percipienda fiunt, possunt iuuare ad merendam proximam fidei vocationem. Et in eius sententiæ confirmationem addit. *Sicut Cornelius antè pro bonis operibus meruit audire, quàm fidelis existeret; qua ex re colligitur; quia bona opera pro fide percipienda faciebat.* quod ex Act. 10. latiùs deducit.

& Gregorij.

31. Responsio Authoris.

Respondeo duobus modis posse intelligi aliquem operari pro fide obtinenda, vno modo ex intentione Dei solùm, quia nimirum Deus excitat hominem ad bene moraliter operandum, vt probet illum, an bene respondeat illi priori vocationi, & animo dandi illi altiorem, si illa bene vtatur, sin minus dimittendi illum: alio modo potest intelligi ex intentione ipsius hominis bene operantis & potentis, vt à Deo illuminetur in fide. De priori modo posset intelligi locus Augustini, & præmisso illo sensu duo dicta sunt, vnum est illam priorem excitationem, non posse dici vocationem ad fidem, sed ad misericordiam, gratitudinem, iustitiam, vel aliam similem virtutem moralem, de his enim virtutibus apertè loquitur Augustinus. Quando autem in aliis locis dicit vocationem ad fidem præcedere omnia opera pietatis, & merè gratis dari, apertè de illa loquitur Concilium Tridentinum in illo cap. 5. cùm dicit, *iustificationis exordium sumendum esse à vocatione, quia Deus tangit cor per Spiritus sancti illuminationem, vt gratiâ adiutus liberè possit mouere se ad iustitiam coram Deo.* & addit cap. 7. *Disponuntur ad ipsam iustitiam, dum excitati diuina gratia, & adiuti, fidem ex auditu concipientes liberè mouentur in Deum.* Vocatio ergo de qua loquitur Concilium, est ex auditu fidei, & ab illa inchoatur fundamentum iustitiæ, & omnium dispositionum ad illam. Et de eadem vocatione dicit antecedere omnia merita. Non possunt ergo hoc testimonium, & similia eludi, ea interpretando de vocatione ad bonum opus morale, vel ad aliquam cognitionem naturalem, quam Deus potest dare ante reuelationem, vel prædicationem fidei, quia nec illa potest dici fundamentum iustitiæ, nec re vera est vocatio ad fidem, cùm illam non proponat vllo modo, vt supponimus. Neque intentio Dei extrinseca mutat naturam, & rationem talis vocationis, neque enim habet, quòd sit talis, vel talis vocatio ex fine extrinseco vocantis, sed ex obiecto ad quod vocat.

Concil. Trid.

32. Exactior responsio pro D. Augustino.

Quocirca persistendo in eodem sensu verborum Augustini addendum, posita illa vocatione Pharaonis per solum naturalem bonum vsum eius ante primam vocationem ad fidem, non potuisse mereri fidem, vel initium eius, sed ad summum potuisse non ponere obicem fidei, seu inspirationi eius, vt generaliter statim dicemus; quia intentio Dei extrinseca non addit illis operibus dignitatem, vel proportionem cum tali præmio. Vnde non est cur fingamus Deum hoc intendisse, aut ad hunc finem dedisse Pharaoni vocationem illam, vt bene illa vtendo mereretur vocationem ad fidem, quia nec Augustinus hoc dicit, nec habet fundamentum in Scriptura, vel ratione: imò repugnat Deum intendere aliquid gratiæ suæ contrarium. Item non oportet fingere ita fuisse vnam vocationem ad aliam ordinatam, vt si Pharao bene vteretur prima, illi esset promissa proxima vocatio ad fidem, quia hæc etiam promissio ficta est, & sine fundamento, & præter ordinationem diuinæ gratiæ. Igitur nulla ibi particularis intentio Dei cogitanda est, præter illam generalem, quam ex se habuit propter Christum dandi omnibus adultis vocationem ad fidem, si per eos non staret. Ante quam vocationem sæpe dat aliam bonam excusationem moralem, reseruat autem vocationem ad fidem pro tempore quod sibi placet, iuxta æternam dispositionem suæ sapientiæ, & voluntatem consilij sui: & ita se gessit cum Pharaone: quem fortasse postea non vocauit ad fidem, quia inuenit obduratum, vel prauè dispositum per abusum prioris dispositionis, quod impedimentum si non haberet, vocaretur à Deo, non propter aliquod meritum, vel dispositionem, sed propter suam propriam, vt mox etiam generaliter dicemus.

33. Aduertendum circa dicta à Gregorio.

De posteriori modo operandi pro fide obtinenda ex propria intentione ipsius operantis, videtur loqui Gregorius, in quo loco oportet aduertere illum supponere in operante aliquam fidei notitiam; quomodo enim potest quis per sua opera intendere, fidem obtinere, nisi iam cognitionem fidei habeat, nam intentio est actus voluntatis, quæ cognitionem supponit. Hæc igitur cognitio, quæ ante illam intentionem supponi debet, duplex esse potest, scilicet cuiusdam opinionis, fideive humanæ, vel ex auditu alicuius Prædicatoris, vel ex fama, aut conuersatione cum fidelibus comparatæ, vel esse potest fides vera, vel supernaturalis, imperfecta tamen, & confusa. Prior modus etiam contingere potuit in Pharaone, & mihi verisimile videtur de illo modo potiùs loquutum esse Augustinum in loco superiùs tractato. Nam Pharao ita expertus fuerat beneficia terræ suæ per Iosephum collata, vt simul aliquam Dei notitiam ab eo acceperit, quia Ioseph & verbis suis & factis illam semper insinuabat. Nam Genes. 41. in primo aditu ad Pharaonem, cùm hic dixerat vidisse somnia, quæ nullus edisscere poterat, respondet Ioseph, *absque me Deus respondebit prospera Pharaoni.* Et paulo pòst ipse Pharao confessus est, *Ioseph fuisse Spiritu Dei plenum.* & postea illa cognitio durare potuit, & crescere per familiarem & diuturnam conuersationem cum populo Hebræorum, & per Moysem confirmata est signis & prodigiis, & nunc etiam simili modo Iudæi, qui inter fideles versantur, & Saraceni qui notitiam aliquam, vel famam Christianæ Religionis habent, etiamsi non credant, illam esse veram, saltem possunt dubitare & desiderare illuminari, & propter hunc finem aliquod facere petendo, & bonum aliquod operando. Ac denique ille, qui incipit audire prædicationem fidei, quandiu deliberat, & nondum credit, potest saltem generaliter aliquid facere propter veram fidem, quæcumque illa sit, obtinendam.

Genes. 41.

34. Et de his omnibus dici quidem potest habere aliquam vocationem ad fidem, nondum tamen internam & sufficientem proximè, sed externam, & remotam, quia iam habent aliquem auditum fidei

fidei, cuius signum est, quia illa esse potest satis, vt qui illam omnino negligit, peccatum infidelitatis committat, atque imputari ei incipiat, quòd fide careat, vt rectè dixit Molina in concordia disp. 11. ad q. 14. & in materia de fide latiùs dicetur. Illa autem qualiscumque vocatio, licèt in entitate sua supernaturalis non sit, nihilominus vera gratia est, quia est honesta cogitatio de re supernaturali homini non debita, & ideo quidquid ex illa fit, non fit sine aliquo auxilio gratiæ. & præterea intentio illa aliquid faciendi propter fidem veram obtinendam, non fit sine inspiratione diuina non debita, etiamsi nondum supernaturalis ordinis sit, vt præcedenti lib. cap. 7. dixi. ideóque mirum non est, quòd ille bonus vsus talis vocationis aliquid conferat ad obtinendum à Deo vlteriorem vocationem proximam fidei, & qui dixerit ibi interuenire aliquam rationem, vel vmbram meriti impetratorij, vel dispositionis remotæ, non poterit Semipelagianismi argui, quia licèt ibi operetur arbitrium naturali virtute, quoad substantiam operis, non tamen id facit sine præueniente gratia, & inspiratione ad ordinem gratiæ pertinente, ac subinde aliquo modo supernaturali.

Molina.

35. Nihilominus tamen mihi verius videtur illas actiones liberas hominis deseruire quidem tamquam materiales dispositiones, seu quasi viam, qua ordinariè tenditur ad sufficientem fidei præpositionem, in qua Deus incipere solet dare proximam excitationem supernaturalem sufficientem ad voluntatem credendi, vt lib. præcedenti cap 8. latè declaratum est; non tamen sufficere ad rationem alicuius meriti, vel moralis dispositionis. Ratio est, quia omnes illæ actiones sunt valdè improportionatæ ad meritum supernaturalis præmij, quia omnino sunt naturalis ordinis, & ex parte operantis, cùm nondum fidem habeat, non possunt ordinari ad finem supernaturalem, vt talis est, sed ad summum sub aliqua ratione confusa & generali, qualis est cognitio veritatis, vel fidei veræ, ac Religio, vel quid simile. Ergo neque sunt aptæ ad meritum supernaturalis præmij, qualis est supernaturalis vocatio, nec etiam sunt tales dispositiones morales, quibus ex natura rei supernaturalis excitatio tanquam propria forma debeatur, quamuis ex diuina ordinatione gratuita nemini cooperanti, vt potest & debet, illi externæ vocationi interna & supernaturalis negetur. Et ita etiam respectu harum actionum, quamuis ex aliqua gratia ad supernaturalem prouidentiam pertinente, procedant, verum est principium suprà positum, ante fidem infusam nullum esse proprium, & supernaturale meritum.

Auctoris mens.

36. In posteriori autem modo operandi propter obtinendam fidem expressam, & distinctam plurium mysteriorum ex fide supernaturali iam concepta, licèt confusa & imperfecta intercedere potest aliquod meritum vlterioris vocationis ad fidem, imò possibile est tale meritum esse de condigno, si operans sit iustus, sicut esse potest per priorem fidem licèt confusam per charitatem operantem: erit autem de congruo etiamsi in peccato sit, si re vera ex spiritu fidei infusæ petat fidei incrementum, vel propter illud operetur. Addo etiam, licèt talis homo non petat, nec intendat explicitè perfectionem fidei, quia fortasse nihil de illa cogitauit, vel audiuit, satis esse, quòd ex desiderio salutis suæ, vel colendi Deum vt debet, operetur, vt impetret, & aliquo modo mereatur

Modus operandi ex fide propter fidem quis.

A illam fidei perfectionem, quæ nunc communi lege necessaria est ad salutem, quia illa opera habent sufficientem proportionem cum tali præmio, & secundùm ordinem diuinæ prouidentiæ, illud est tali homini, & pro tali statu maximè necessarium. Et hoc satis probat exemplum Cornelij, & similis est de Lydia purpuraria, de qua nō sine mysterio dicitur Act. 16. quædam mulier nomine Lydia colens Deum; nam in hoc vltimo verbo significatur, iam habuisse fidem, & secundùm illam religiosè & fortasse etiam iustè coluisse Deum, ideoque meruisse amplius doceri à Paulo, imò etiam vocationem congruam ad illi credendum accepisse, vt illa verba indicant, *cuius* B *Dominus aperuit cor.* De hoc ergo modo operandi ex fide propter fidem loquutus est Gregorius in loco allegato, cùm enim dicit opera non iuuare sine fide, nisi propter fidem percipiendam fiant, non intelligit tunc illa opera iuuare sine omni fide, sed sine aliqua, pro qua obtinenda fiunt, & cùm de Cornelio dicit pro bonis operibus meruisse audire antequam fidelis esset, intelligit antequam Christianus & baptizatus esset.

Gregor.

Quæ expositio violenta, aut voluntaria videri posset, nisi ex ipso Gregorio sumpta esset, qui in Homil. 19. eiusdem operis tractans illa verba, *Septem verò graduum erat ascensus, & vestibulum ante* C *eam.* per *vestibulum* fidem allegoricè interpretatur, *quia prius ad fidem venimus, vt postmodum per spiritualium donorum gradus cœlestis vitæ aditu intremus.* non enim ait virtutibus venitur ad fidem, sed per fidem perstringitur ad virtutem, & statim id probat in Cornelio, de quo ait habuisse fidem antequam Petrum audiret, *si enim, (ait) Deum verè & ante Baptismum non crediderat, quid orabat? vel quomodo hunc omnipotens Deus audierat, non ab ipso se in bonis perfici petebat.* Notetur verbum *perfici*, quia non fidei initium, sed perfectionem petebat, quam fuisse expressam cognitionem Christi Dei hominis, postea Gregorius declarat, & iterum D repetit, *Nec enim poterat bona agere*, (vtique meritoria) *nisi antea credidisset.* Scriptum nanque est, *sine fide impossibile est placere Deo*; fidem ergo habuit, *cuius opera & eleemosyna placere potuerunt; bona autem operatione meruit vt Deum perfectè cognosceret, & incarnationis eius mysterium credidit, quatenus ad Baptismi sacramentum perueniret; per fidem ergo venit ad opera, sed per opera est solidatus in fide.* Et ita ex sententia Gregorij principium positum quòd ante fidem nullum sit verum meritum, comprobatur; quomodocumque ergo homo ante fidem faciat quod in se est, proximam vocationem supernaturalem ad fidem mereri non potest. 37.

Non fidei initium, sed perfectio necessaria est.

E Vltimò ergo dicendum est conditionem sub qua Deus promisit omnibus adultis proximum auxilium sufficiens ad salutem, seu fidem, solùm negatiuè esse intelligendum, id est, si homo ex parte sua impedimentum diuinæ vocationi non posuerit; & eodem modo exponendum est illud axioma, *facienti quod in se est Deus non denegat gratiam*, intellectum de prima gratia auxiliante, vt facere quod in se est tantùm sit non ponere obicem gratiæ, vnde si lex naturæ seruetur, tantùm id seruiet impedimentum remouendum, non quia illa operatio sit aliqua ratio obtinendi gratiam. Hanc assertionem sumo ex D. Thoma 3. contra gent. cap. 159. vbi proposita difficultate, quomodo sit in hominis potestate salus, cùm ab auxilio gratiæ pendeat, quod promoueri homo non potest, 38.

Cōditio sub qua Deus promisit omnibus adultis auxiliū sufficiens ad salutem, quomodo intelligenda sit.

Exponitur axioma, facienti quod in se est Deus non denegat gratiam.

cest, respondet, licèt homo non possit gratiam mereri, posse illam impedire, ideóque quando illâ caret, illi imputatur, qua illam impediuit. Deus enim (inquit) quantum in se est paratus est omnibus gratiam dare, vbi euidenter subintelligit conditionem, nisi illum ponant, vnde subiungit, *sed illi soli gratia priua tur, qui in se ipsis gratiæ impedimentum præstant.* & simili modo in dicta q. 14. de verit. art. 11. ad 1. ait, *ad diuinam prouidentiam pertinet, vt cuilibet prouideat, de necessariis ad salutem, dummodo ex parte eius non impediatur.* & in eodem sensu dixit 2. 2. q. 2 art. 5. ad 1. quibus non datur auxilium præparans voluntatem ad amandum & credendum, ex iustitia non dari, in pœnam præcedentis peccati, & hanc sententiam sæpè inculcat Henricus quodlibet 8. qu. 5 & Alens. p. 3. quæst. 61. membro 5. art. 3. cùm dixisset Deum dare gratiam suam facienti quod in se est, & in solutione ad 1. explicasset id non facere Deum ex hominis merito, sed ex sua mera liberalitate & misericordia, subdit in solut. ad 5. *licèt homo non possit se disponere ad gratiam, nisi Deus illum disponat, posse tamen remouere illud, quod est impedimentum gratiæ, & tunc intrat Dei gratia.* Sic etiam Abulens. Matth 21. q. 211. dicit Deum reuelare mysteria fidei necessaria ad salutem omnibus non ponentibus obicem, & eodem modo ait offerre gratiam suam omnibus facientibus quod in se est.

Henricus. Alensis. Abulensis.

39. Sic etiam dixit Cumel. 1. 2. q. 112. art. 3. disp. 5. excitantem gratiam sufficientem esse in potestate nostra, quia Deus paratus est illam dare, pendet tamen aliquo modo ex potestate nostra, quatenus possumus illam impedire, & ita exponit axioma illud, *facienti quod in se est*, id est, non ponenti obicem Deus non negat gratiam. Denique omnes qui simul dicunt homini facienti quod in se est, Deum non denegare gratiam, & nihilominus dare illam merè gratis, & sine vllo merito, vt sunt Ruardus, Driedo, Molina & alij, re vera nihil aliud sentiunt, nisi eatenus conditionem illam esse necessariam, quatenus confert vt non ponatur impedimentum gratiæ, vnde etiam Medina qui 1. 2. quæst. 19. art. 6. dubio 3. §. ad argumentum, in solut. ad 3. probabilem existimauit illam sententiam, addit ibidem §. respondetur, bona opera moralia quæ facit peccator conferre, vt minorem repugnatiam habeat ad gratiam iustificantem. Sic ergo facere quod in se est, intelligi poterit ad ponendum obicem gratiæ.

Cumel. Facienti quod in se est, vt intelligi possit. Medina.

40. Præterea est hæc sententia & explicatio antiquis Patribus conformis. nam in primis illa regula Augustini lib. 2. de peccat. merit. cap 2. vt homines non inueniuntur gratia Dei, in ipsis causa est, non in Deo, planè supponit & Deum esse paratum ad dandam gratiam si homo non impediat, & hominem posse impedire & Epist. 105. dicit quibus non datur auxilium gratiæ, eos meruisse vt non detur & alia multa in cap. 17. afferemus. Ambrosius circa id ad Rom. 1. *non autem arbitror*, &c. sic ait, *Prohibitum se dicit vsque ad tempus data epistola à Deo, scilicet quia sciens adhuc imparatos illos ad alias vrbes dixerit Apostolum.* Declaratus autem quomodo essent imparati, dicit paulo inferiùs, vitiis prohibebantur carnalibus ne digni iam essent addiscere spiritualia, id est, indigni erant & de se inepti ad spiritualem doctrinam, vnde quod infrà dicit eosdem exhortatos esse à Paulo, vt digni fierent ad excipiendam doctrinam à vitiis carnalibus abstinendo, negatiuè etiam intelligendum est, scilicet vt à vitiis abstinendo impedimenta tollerent. Luculentiùs hoc docuit Chrysost. Homil. 7. in Ioann. circa illa verba, *illuminat omnem hominem*: dicens; *si illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, quonam pacto tot homines sine lumine permanerent? Illuminat profectò quantum in ipso est. Si quis autem mentis oculis sponte sua conniuentibus, ad huius lucis radium aciem dirigere noluerint, non ex luminis natura in tenebris perstiterunt, sed malitia sua, quæ sponte tanto se dono indignos reddiderunt.* & infrà, *qui autem eius munere frui negligunt, hanc suam cæcitatem sibi ipsis imputent.* & sic etiam dixit Homil. 42. in Genes. *Non eo quod non possumus, sed ex eo quod non volumus, ab omnibus bonis sumus alieni.* Sic etiam Andr. Cresc. in Apocalyps. suo cap. 19. *Qui hoc* (inquit) *auxilio destituuntur, ideo destituuntur, quia vnâ cum ipso manum operi adhibere non volunt.* Videtur autem loqui de his, qui vocationi non cooperantur, & ideo postea illa priuantur, sed à fortiori sequitur meritò illa priuari qui antecedenter; (vt sic dicam,) illi ponunt impedimentum. Denique eamdem sententiam aliter & optimè declarat Marcus Heremita in lib. de Paradiso, lege & spiritu, sub titulo de his qui putant se ex operibus iustificari cap. 21. *Omne, inquit, opus bonum quod per nostram naturam operamur, tantum equidem efficit, vt è contrario malo, aut vitio abstineamus. Cæterùm extra gratiam sanctificationis affecti accessionem nobis facere non potest.* Sic ergo facere quod in se est in obseruanda lege naturæ, non quidem per modum meriti, aut moralis dispositionis, sed per modum remouentis impedimentum peccati conducere potest ad gratiam. ita ergo intelligenda est illa conditio.

August. Ambros. Chrysost. Cresc. Marc. Herem.

41. Denique à sufficienti partium enumeratione hæc interpretatio, seu assertio concluditur; ostendimus enim excitantem gratiam necessariam ad salutem generali lege omnibus esse per Christum oblatam, & promissam non absolutè, sed sub aliqua conditione ab ipso homine pendente. Hæc autem conditio non est meritum aliquod, vel dispositio proportionata supernaturali gratiæ; ergo tantum esse potest esse conditio non ponendi obicem. Patet consequentia, quia nulla alia potest cogitari, quia licèt interdum bona aliqua actio sit necessaria, cùm illa per se nihil ad gratiam conducat, solùm potest esse necessaria vt obicem peccati impediat, vel potest esse vtilis vt prauas dispositiones, & vitia quæ hominem ad opera gratiæ ineptiorem reddunt, impediat. Confirmatur, quia si aliquis adultus omnino caret hac gratia excitante interna, id non est primariò ex parte Dei, quia ipse maximè cupit illam omnibus conferre; ergo est ex parte hominis: causa autem ex parte hominis esse non potest, quòd illam non mereatur, vel ad illam se moraliter non præparet, cùm id facere non possit ante primum auxilium; ergo solum esse potest causa, quia ponit aliquod impedimentum gratiæ Dei; ergo è contrario conditio in dicta lege inclusa solùm est vt homo non ponat obicem gratiæ Dei. Denique hæc conditio est iustissima, & non repugnat dignitati, vel liberalitati gratiæ Dei; ergo ita est intelligenda.

Concluditur prædicta interpretatio à sufficienti partium enumeratione.

42. Dicunt verò aliqui, licèt hæc explicatio in rigore vera sit, nihilominus de facto & praxi nunquam Deum dare gratiam facienti quod in se

Aliorum circa hoc explanationem.

se est dicto modo, quia nullus est qui non ponat impedimentum gratiæ, si Deus aliquantulum differat dare illam, & ideo vel non dat illam, quia non facit quod in se est, vel si speciali vult misericordia vti, dat illam etiam non facienti quod in se est, sed hoc diuinare est, nam cùm inscrutabilia sint iudicia Dei, & innumerabiles modi vocandi homines, non possumus in hoc aliquid certum affirmare. Fortasse enim aliquos supernaturaliter vocat paulo post vsum rationis, quo breui tempore possunt facere quod in se est per rationis vsum, & re ipsa habere cogitationem congruam qua id faciant; aliis verò licèt tardiori mora differat vocationem, fortasse probet auxilium gratiæ ordinis naturalis, vt quod in se est faciant, & postea vocat illos. ergo licèt hæc fortasse rara sint, non possumus affirmare nunquam fieri, aut Dei potentiam in modo & serie communicandi auxilia gratiæ limitare.

CAPVT XVI.

Difficultati cap. 12. propositæ satisfit.

1. Soluitur proposita difficultas. EX doctrina superioris cap. facilè soluitur difficultas in initio capitis 12. proposita, in qua inferebatur, si auxilium supernaturale omnibus non datur, sed multis tantùm offertur, Deum expectare voluntatem hominis, vt ei suam gratiam conferat, negatur enim sequela; quare expectare voluntatem hominis, est expectare aliquod meritum, vel dispositionem, vel præparationem eius: hæc autem ex parte nostra præcedere non potest, vt diximus, & hoc est quod intendit Concil. Arausicanum, cùm enim ait, *si quis, vt à peccato purgemur, voluntatem nostram Deum expectare contendit.* per voluntatem non ipsam potentiam intelligi, sed actum eius, sensusque est, si quis vt à peccato purgemur, velle nostrum Deum expectare contendit, id est, velle purgare, vt apertè declarant sequentia verba, *non autem vt purgari velimus, per Spiritus sancti infusionem fieri confitetur;* hoc ergo est quòd Deus non expectat, nec aliquam dispositionem propriam, vel meritum ex parte hominis; quamuis ergo requirat interdum vt homo saltem impedimentum non apponat, non propterea expectat aliquam bonam voluntatem eius, quæ sit ratio gratiam obtinendi, ac proinde nec sequitur quòd hominis voluntatem expectet, nec quòd meritum aliquod ex parte hominis præcedat, nec quòd initium salutis sit ex parte hominis, quia non ponere obicem, nullum meritum, vel initium est. Dices expectare Deum vt homo non peccet, nec obicem ponat, quod etiam videtur absurdum, ad hoc respondebimus in puncto sequenti. *ex Concilio Arausic.*

2. Obiectio ad responsionem primam. Contra dictam verò responsionem instari potest, quia vel illa conditio non ponendi obicem, est in potestate hominis sine gratia præueniente & excitante, vel ad illam implendam requiritur gratia: neutrum potest conuenienter dici; ergo manet integra eadem difficultas. Minor quoad priorem partem probatur, quia aliàs posset homo ante omnem gratiam Dei se immunem à peccato seruare per bonum vsum naturalem boni liberi arbitrij, quod dici non potest, etiamsi de A peccatis mortalibus loquamur, vt ex dictis in lib. 2. suppono. Sequela probatur, quia quodlibet peccatum mortale est sufficiens impedimentum diuinæ gratiæ; ergo vt homo non ponat obicem, oportet vt omnia peccata euitet; ergo si per solum liberum arbitrium potest non ponere obicem, potest omnia peccata mortalia euitare. Altera verò pars minoris probatur; quia ad implendam illam conditionem, requiritur prior gratia, si illa non datur, petitur ab homine conditio illi impossibilis, & sic vana est promissio; si verò datur, hoc est contra hypothesim, loquimur enim de homine nondum vocato, nec excitato per gratiam, & præterea iam illius gratiæ B promissio erit omnino absoluta, & sine vlla conditione, quod etiam est contra dicta.

Secundò obiicitur contra dictam responsionem, & declarationem, quia ex illa sequitur, si homo postquam venit ad vsum rationis, peccatum aliquod mortale committat, eo ipso fieri incapacem illius promissionis, qua Deus offert gratiam facienti quod in se est, quod videtur inconueniens, quia aliàs inutilis esset illa promissio, quia nullus est homo, qui perueniens ad vsum rationis, non citissimè peccet, nisi præueniatur à Deo per gratiam, vt non peccet. Item, C quia aliàs Deus non esset paratus ad dandam gratiam ei, qui semel peccauit, quia nec absolutè eam promisit, nec iam superest conditio, quæ ab homine impleri possit; quod etiam est absurdum, & contra dicta. Probatur autem prima sequela, quia quodlibet impedimentum peccati, est sufficiens impedimentum gratiæ: postquam autem homo semel peccauit, non potest peccatum à se tollere; ergo nec impedimentum tollere; ergo statim fit incapax promissionis: non dico autem fieri incapacem gratiæ, nam si Deus velit, poterit illam dare: sed infero fieri incapacem promissionis, quia ex vi illius non tenetur Deus illam dare ponenti obicem, quòd si dederit, ex sola sua libertate dabit, non ex D promissione. 2. Altera obiectio.

Tertiò obiici potest, quia sequitur, si homini facienti quod in se est, Deus non daret gratiam, habere talem hominem excusationem apud Deum, etiamsi reliqua necessaria ad salutem non præstet, quia iam per illum non stetit, sed per Deum. Consequens videtur esse contra Augustinum epist. 105. post medium dicentem, *Cum non liberat, nisi gratia, nihil iustum inuenit in eo, quem liberat, non voluntatem, non operationem, non saltem ipsam excusationem, nam si hæc iusta est, quisquis ea vtitur, non merito, sed gratia liberatur.* Ergo nec talis excusatio ex sententia Augustini admittenda est. Et rationem indicat, quia aliàs ratione E illius daretur gratia, & ita non esset mera gratia, sed ex aliquo merito, id est, ex aliquo titulo iustitiæ, quia qui propter excusationem exigit aliquid, non vt omnino gratuitum, sed vt debitum aliquo modo id postulat. Vnde etiam sequitur axioma illud, *facienti quod in se est,* &c. intellectum etiam eo modo quo nos illum interpretati sumus, non omnino à Pelagianismo excusari, quia ex parte hominis esset aliqua ratio obtinendi gratiam, saltem quia excusationem habuit apud Deum, & ideo gratiam recepit. Quartò sequitur è contrario eum qui peccando in principio vsus rationis posuit impedimentum gratiæ fidei, non 3. Obiectio tertia. *August.*

habere

habere excusationem suæ infidelitatis, atque nullum posse adultum negatiuè tantùm infidelem, saltem post aliquam moram temporis ab vsu rationis. Consequens est falsum, vt supponimus: ergo sequela patet, quia ille sua culpa caret notitia fidei; nam si fecisset quod in se est, vt tenebatur, recepisset reuelationem, & excitationem ad fidem; ergo imputatur illi carentia fidei, ac subinde est infidelis culpabiliter, & non tantùm negatiuè.

4. Responsum D. Thomæ circa hanc difficultatẽ. Principalem difficultatem insinuat D. Thomas dicto lib. 3. contra gent. cap. 160. dum ait, *quod dictum est, in potestate liberi arbitrij esse ne impedimentum gratia prastet, competere his in quibus natura integra fuerit, quia si natura sit lapsa, non erit in potestate eius, nullum impedimentum gratia prastare.* Et ita oritur difficultas tacta, quia sic conditio postulata ab homine lapso impossibilis videtur. In fine autem capitis respondere videtur primò, id non esse inconueniens, quia illa impotentia ei imputatur ad culpam, quod non est intelligendum propriè & in se, quia illa impotentia formaliter sit culpa, vel nouam pœnam mereatur, id enim nullo modo dici potest, cùm illa impotentia, nec sic actus hominis, nec in se libera: dicit ergo imputari ad culpam in radice, quia hic defectus ex culpa præcedente in eis relinquitur, vtique originali peccato. Hæc verò responsio satisfaceret quidem, nisi Deus quantum est ex se saluare omnes homines lapsos, eisque auxilia ad delendum originale peccatum sufficientia, & adultis actualia auxilia in singulis recipienda, quantum est ex se, dare decreuisset. At posita in Deo hac voluntate, prouidentia illi consentanea, nullo modo potest illa responsio satisfacere, quia peccatum originale iam non est computandum in ea, quæ impediunt in adultis initium excitantis gratiæ supernaturalis, quia non obstante hoc peccato promissa est hominibus lapsis propter Christum diuina gratia sufficiens; ergo in ea promissione non potest postulari, vt conditio requisita carentia talis culpæ, cùm promissio supponat illam culpam, quæ adultis remitti non potest, nisi priùs in eis impleatur illa prouisio dando illis excitantem gratiam: ergo ita facta est, vt sit implenda, non obstante illo impedimento, si aliud non addatur; ergo necessarium est, vt sit in potestate hominis lapsi, cui facta est illa promissio, non addere aliud impedimentum, aliàs facta esset illa promissio sub conditione impossibili, & ita derisoria, & frustranea existeret.

5. Argumentũ primum. Addit ergo D. Thomas in eodem loco aliam responsionem, nimirum licèt homo lapsus non habeat potestatem ad vitandum omnino peccatum, habere tamen potestatem ad euitandum hoc, vel aliud peccatum. Vnde, inquit, *quodcumque committit, voluntariè committit, & ita non immeritò ei imputatur ad culpam, per quam nimirum ponat impedimentum gratia.* Verumtamen responsio non caret difficultate, quia primò licèt in multis verum sit hominem lapsum posse vitare hoc, vel illud peccatum, non tamen in omnibus determinatis actibus & occasionibus id verum est: nam si occurrat tempus diligendi Deum, vt Auctorem naturæ super omnia, in illo non potest homo implere naturalem legem sine auxilio gratiæ, vt suprà lib. 1. dictum est; ergo nec potest facere quod tenetur, vt non ponat impedimentum gratiæ, & hoc argumentum maximè vrget, si verum est teneri hominem venientem ad vsum rationis statim, vel quàm primùm Deus illi in mentem venit, illum hoc modo diligere: nam tunc non poterit non statim ponere impedimentum, nisi per gratiam præueniatur; ergo tunc non erit danda gratia facienti quod in se est, sed potiùs erit illi necessaria, vt faciat quod debet, & quod in se est cum illa, non verò ante illam.

6. Argumentum secundum. Secundò fieri potest simile argumentum de occasione in qua grauis tentatio occurrat, nam tunc etiam non potest homo non ponere impedimentum gratiæ, nisi per illam præueniatur; ergo si ab eo petitur, vt ante gratiam non ponat impedimentum gratiæ, conditio impossibilis ab eo postulatur. Estque verisimillimum similem tentationem regulariter, ac ferè omnibus hominibus occurrere paulò post rationis vsum, præsertim iis, qui inter infideles sine illo vsu veræ religionis educantur, quia ipsa consuetudo vel superstitiosi cultus, vel imitandi vitia parentum est sufficiens ad inducendam grauem tentationem statim post rationis vsum, maximè interueniente dæmonis solicitudine, qui cùm circa omnes vigilet quærens quem deuoret, maximè in iis dominatur, qui nondum aliquam diuinæ gratiæ excitationem accipere inceperunt: vnde verisimile est statim in illo initio enixè contendere vt cadant, & ponant gratiæ impedimentum: ergo cùm resistere non possunt sine gratia, si ab eis postulatur tamquam conditio necessaria vt resistant, ne ponant gratiæ impedimentum petit conditio impossibilis, nam vt possint resistere, oportet vt per gratiam præueniantur.

7. Argumentum tertium. Tertiò fit argumentum de ipsa collectione præceptorum, & de impotentia seruandi omnia sine peccato, quia etiam si homo gentilis, verbi gratia, seruet semel, aut iterum præceptum naturale occurrens, non statim illuminatur à Deo, & fieri potest, vt per aliquod longum tempus non illuminetur: at verò homo infidelis non potest longo tempore totam legem naturalem, sine peccato seruare; ergo si ab illo petitur, vt conditio necessaria ad primam gratiam obtinendam, petitur conditio impossibilis: ergo vt iis hominibus detur gratia sufficiens, non satis est afferre illis gratiam, si faciant, quod in eis est, sed oportet illos præuenire per gratiam vt possint facere quod in eis est, seu quod debent.

8. Respondetur distinguendo potẽtiam moralem, & physicam. Ad hæc responderi potest per distinctionem potentiæ moralis & physicæ, & dicendo, licèt in prædictis casibus moraliter non possit homo facere quod debet, physicè posse facere, ita vt illi imputetur si non faciat, & hoc satis esse vt ei imputetur, & censeatur ponere impedimentum gratiæ, iuxta quam responsionem consequenter concedendum erit his hominibus dati, vel offerri auxilium sufficiens physicè, licèt non moraliter, quia licèt auxilium supernaturale, quod Deus paratus est dare in se expectatum sit, vel esse posset moraliter sufficiẽs, imò etiam de se potest esse efficax, nihilominus modus quo offertur homini non ponenti obicem est naturaliter impossibilis, vt declaratum est, & ita in effectu talium hominum sufficientia poterit dici physica, non moralis, seu moraliter possibilis: nec hoc inuoluit iniustitiam ex parte Dei, quia non tenetur lege vlla iustitiæ copiosiorem gratiam, & faciliorem modum illam obtinendi conferre, & quia peccatum originale de se totam illam gratiæ carentiam, vel sterilitatem meretur, & Deus ex vi generalis voluntatis saluandi homines, aut vniuersalis redemptionis ad maiorem prouidentiam, aut liberalitatem obligari noluit.

9. Quod auctor non probat. Sed hæc responsio, licèt contentiosè possit sustineri, quia non inuoluit errorem, aut aliquid manifestè contrarium diuinæ bonitati, nihilominus mihi

mihi non probatur, quia est durissima sententia, & parum consentanea visceribus diuinæ misericordiæ, quam in Scripturis sanctis erga peccatores & miseros homines lapsos Deus ostendit; & etiam contra sufficientiam vniuersalis redemptionis Christi, quæ vt perfecta sit, non tantùm physica, sed moralis esse debuit, aliàs respectu talium hominum magis illis esset occasio damnationis maioris, quàm salutis, nam cùm illa potentia physica talis sit, vt numquam consequatur effectum sine gratia, quid confert ad salutem quod offeratur gratiæ redemptionis sub conditione faciendi id quod propter impotentiam moralem numquam faciendum est. Denique modus ille prouidentiæ non videtur Deo dignus, nam videtur esse simulatio quædam, vel hominum elusio, quàm prouisio sufficiens.

10. Alia responsio. Aliter ergo responderi potest distinguendo inter facere quod in se est, & facere, seu implere quod homo tenetur: nam in omni occasione potest homo gratia destitutus facere quod in se est, per vires naturales, quamuis non semper id sit satis ad faciendum cum effectu totum ad id quod tenetur, licèt ad aliquam excusationem sufficiat; quæ responsio potest facilè accommodari ad primum casum de dilectione Dei super omnia. nam licèt in rigore homo teneatur per legem naturalem diligere Deum super omnia actu perfecto & absoluto, & destitutus gratia id facere non possit, nihilominus aliquo actu imperfecto potest diligere, vnde si in hoc genere faciat, tunc quod potest moraliter, etiamsi perfectè non diligat, faciet nihilominus quod in se est, vt non ponat impedimentum gratiæ, quia licèt non impleat legem integrè, facit quod potest, & in eo quod non facit per impotentiam, excusatur. In secundo autem casu, aliter hoc explicandum est, quia ille qui consentit tentationi contra legem naturalem, non excusatur à culpa propter solam tentationem, nec facit quod in se est, nisi resistat, etiamsi soli suæ libertati relinquatur, vt in lib. secundo visum est, quia libertas si sit perfecta, includit potentiam moralem non faciendi, & ita in illo casu & physicè & moraliter potest homo facere quod in se est, ita vt non ponat impedimentum, vnde si tentatio eò peruenit, vt tollat potentiam moralem, tunc habet locum responsio quòd si homo faciat quod moraliter potest, & propter impotentiam moralem vincatur, nihilominus non ponet impedimentum gratiæ, quia excusatur à graui culpa, licèt cum effectu non impleat legem.

11. At verò licèt hoc sustineri possit respectu singulorum instantium temporis, pro quo durat tentatio, non tamen respectu totius tentationis absolutè, nam licèt totam illam non possit homo moraliter & in effectu vincere, nihilominus non excusatur à culpa in quocumque momento peccet, quia cum impotentia morali respectu totius temporis, stat potentia moralis respectu singulorum instantium, & ita optimè stant illa duo simul, videlicet, vt homo non excusetur à culpa, nihilominus moraliter non possit facere quod in se est, id est, quod necessarium est, vt non ponat impedimentum gratiæ, & ita reuoluimus in priorem responsionem, eadémque difficultas relinquitur in tertio casu: nam extra casum tentationis grauis potest homo moraliter non peccare in singulis, licèt simpliciter non posset vitare omnino peccatum, nec ad hoc facere quantum in se est sine auxilio gratiæ.

12. Quapropter persistendo in eadem responsione dici potest, esto verum sit in illis casibus non excusari hominem à peccato violando legem naturalem, nihilominus si faciat quod in se est aliquo modo & ex pura infirmitate cadat, nihilominus quoad hoc excusatur, vt non propterea censeatur ponere impedimentum excitanti gratiæ, seu vocationi diuinæ, quia conditio in rigore postulata non est vt omnino peccet, sed vt non sit omnino negligens, & quasi contemptor legis naturalis, imò potiùs humanam aliquam diligentiam ad se continendum adhibeat, piè enim credi potest Deum non deserturum eum, qui saltem hoc modo se gessit, licèt interdum cadat, quia est casus ex infirmitate, vel ignorantia, quam miseratur Deus, iuxta illud Pauli, *Misericordiam consequutus sum, quia ignorans feci*, qui modus dicendi est probabilis, non tamen mihi omnino satisfacit, quia satis declarat conuenientem & sufficientem prouidentiam Dei erga hos homines, non solùm vt saluari possint, sed etiam vt possint simpliciter & moraliter non peccare; item quia non potest negari, quin omne peccatum mortale de se sit dignum carentia omnis gratiæ, etiam excitationis; vnde licèt Deus det illam hominibus sic peccantibus ex sua liberalitate, sicut dat etiam interdum illam induratis & contemptoribus & pessimis hominibus, nihilominus non possumus asserere esse infallibilem regulam quòd his, qui sic peccant, dabit Deus gratiam si negligentiores non sint. 1. Timoth. 1. 13.

13. Multo enim meliùs videntur expediri prædictæ difficultates per distinctionem duplicis gratiæ suprà traditam, vna est enim ordinis naturalis, altera supernaturalis, ex quibus prior potest in suo genere esse sufficiens ad implendum quodlibet præceptum legis naturalis, & ad vitandum quodlibet peccatum, etiam vrgente graui tentatione, vt ex dictis in lib. secundo constat; non autem est talis gratia proximè sufficiens ad implenda supernaturalia præcepta, vel actus per se infusos eliciendos, sed remotè dici potest sufficiens, quia bene vtenti illa, non negatur altera supernaturalis, quæ ad dictos effectus necessaria est, & proximè sufficit.

14. Instantia occurritur, primò. Qua doctrina, quæ vera & communis est, facilè ad primam instantiam respondetur: occurrente præcepto naturali diligendi Deum finem naturæ super omnia, & tempore pro quo obligat ad prouidentiam gratiæ Dei, quam propter Christum pro lapsis hominibus statuit pertinere vt præueniat hominem per sufficiens auxilium gratiæ naturalis ordinis quo possit homo illud peccatum implere, si velit, & ad illam gratiam dandam non postulatur conditio vt homo faciat quod in se est, sed ex liberalitate & misericordia Dei datur, quia necessitas hominis id requirit, & Deus voluit per Christum omnium misereri, prouidendo in articulis necessitatis iuxta vnius cuiusque occasionis exigentiam saltem sufficienter, quòd si per tale auxilium homo non impleat præceptum, iam non facit quod in se est; si verò adimpleat, non propterea meretur supernaturale auxilium, dabitur autem gratis propter Christum.

15. Occurritur secundò. Ad secundam instantiam similiter dicitur in omni articulo grauis tentationis contra legem naturalem non defuturum Deum dando simile auxilium eiusdem ordinis sufficiens ad non consentiendum tentationi, & seruandum præceptum, siue Deus immediatè conferat tale auxilium per se ipsum, siue per Angelum custodem, siue per alia media specialis prouidentiæ suæ, vel positiuè excitantia mentem hominis speciali modo, & præter communem ordinem causarum, siue priuatiuè arcendo Dæmonem, ne tam grauiter tentet: hoc autem solum

ſolùm pertinet ad eamdem prouidentiam Dei,& eo modo fundandum & explicandum eſt quo in præcedenti puncto id fecimus ad tertiam inſtantiam, eodem modo reſponderi poteſt Deum per auxilia ſpecialia gratiæ eiuſdem ordinis naturalis præuenire hominem ratione vtentem, ita vt moraliter poſſit totam illam legem naturalem implere, & omnino peccatum vitare pro aliquo tempore,in quo ſi cum illis auxiliis faciat quod in ſe eſt, illuminabit eum.

16. Expeditur difficultas,& quæritur quomodo Deus det gratiam facienti quod in ſe eſt, per auxilium inferioris gratiæ.

Vt autem hæc difficultas clariùs expediatur, quæri poteſt, quomodo ſit intelligendum Deum dare gratiam hanc facienti quod in ſe eſt per auxilium inferioris gratiæ, an ſcilicet ſtatim det illam in eodem momento, vt poſt aliquam moram, vel quanta illa ſit; nam iuxta quantitatem moræ facile intelligetur, an poſſit homo in tota illa ſine peccato conſeruari antequam illuminetur per vocationem ad fidem. Quidam ſentiunt in eodem pũcto, vel ſaltem immediatè poſtquam homo fecit quod in ſe eſt intra ordinem naturæ actu recipere ſupernaturalem illam illuminationem,ita ſentiunt multi Thomiſtæ, habéntque fundamentum in D. Thoma 1. 2. q. 89.art. 6. vbi ait,ſi homo in ſyluis educatus, & perueniens ad vſum rationis faciat quod in ſe eſt, vt conuertatur in Deum, eo modo quo tunc poteſt,ſtatim fore iuſtificandum, quod non poteſt intelligi, ex vi conuerſionis & diſpoſitionis naturalis: ergo debet intelligi,quia ſtatim recipit illum in actionem fidei, cui ſi cooperari velit, ſtatim iuſtificatur. Quòd ſi hoc verũ eſt, ceſſat difficultas poſita, quia vt homo faciat quod in ſe eſt,ita vt primam ſupernaturalem excitationem gratiæ recipiat, non eſt neceſſarium facere quod in ſe eſt perſeueranter, vel conſtanter pro aliquo tempore,ſed tantùm in prima occaſione, quæ poſt vſum rationis moraliter offertur: id autem facere poteſt homo non tantùm per auxilium ſupernaturale,id eſt, ordinis ſupernaturalis, (vt quidam indicant,) ſed etiam per auxilium peculiare gratiæ ordinis naturalis, vt declaratum eſt, quia datur ſolum ad actum naturalem, & ad vincendam naturalem difficultatem, imò extra occaſionem amandi Deum ſupra omnia, vel vincendi grauem tentationem,ordinaria naturalis cogitatio honeſta cum perfecto vſu rationis poteſt eſſe ad id ſufficiens, quia ſolùm requiritur vt homo faciat quod in ſe eſt,ad euitandum impedimentum peccati;hoc autem pro breui tempore fieri poteſt ſine ſpeciali auxilio gratiæ, etiam naturalis ordinis, vt iam etiam explicatum eſt.

D. Thom.

17. Verumtamen non video,quo fundamento affirmetur,eum qui in vno actu & momento conuertitur in Deum, vel in bonum rationis, eo modo quo tenetur, vel quo poteſt per auxilium ſiue naturæ, ſiue gratiæ præcedens ad fidem, & fidei vocationem ſtatim vel in eodem momento phyſico, vel morali, ſeu immediatè pòſt infallibiliter illuminari à Deo ſupernaturaliter, præſertim quãdo non exſtat periculum mortis, ſeu extremæ neceſſitatis articulus. Hoc enim nec reuelatum eſt in particulari, nec ex neceſſitate ſequitur ex vniuerſali redemptione Chriſti, nec ex generali voluntate,qua Deus vult omnes homines ſaluos fieri, quia hæc poſſunt impleri in quolibet tempore huius vitæ, dum mors non inſtat. Item illud, quod homo operatur, quando facit quod in ſe eſt, non eſt vltima diſpoſitio ad gratiam excitantem, imò nec diſpoſitio eſt, ſed tantùm remouens impedimentum: vnde ergo habet neceſſariam connexionem cum tali gratia, cùm de extrinſeca pro- A miſſione, cum illa reſtrictione & præciſione facta non conſtet? Vnde in hoc eſt magna & notanda differentia inter gratiam habitualem & actualem, & in ſenſu illius axiomatis de vna, vel de alia intellecti. Nam gratia habitualis requirit certam diſpoſitionem vltimam, cum qua habet infallibilem connexionem, & ideo facienti quod in ſe eſt per auxilium ſupernaturale præueniens, infallibiliter datur gratia ſtatim, ac homo ſe diſponit. At verò gratia prima excitans, nec requirit præuiam diſpoſitionem,nec habere illam poteſt, ſed ad ſummum carentia obicis, cum qua ſola non habet infallibilem connexionem inductio formæ; ſeu talis gratiæ: vnde ergo affirmari B poteſt,facienti quod in ſe eſt ante talem gratiam, dari ſtatim ſupernaturale auxilium gratiæ.

In quo gratia habitualis, & actualis differant.

18. Dicunt aliqui à poſteriori id colligi, ne poſſit homo perueniens ad vſum rationis in peccato originali peccare prius venialiter, quàm mortaliter, quod reputatur inconueniens. Sed hoc fundamentum & remotum valde & incertiſſimum eſt, quia vel id nullum eſt inconueniens, in pueris enim baptizatis peruenientibus ad vſum rationis credimus id interdum accidere, nec eſt maior impotentia in non baptizatis, & præterea etiam in illa ſententia id vitari non poteſt, quia non poteſt tunc tam magna illuminatio & accelerata iuſtificatio vt non poſſit homo aliquantulum diſtrahi, & prius venialiter peccare, quàm per illam C iuſtificantem gratiam iuſtificetur. Si enim iam quis impleuit præceptum naturale faciendo quod in ſe eſt per prius auxilium, antequam illuminaretur per vocationem ad fidem, non tenetur ſtatim, aut vocatur credere, ſed poteſt deliberare & recogitare, nec tenetur hoc facere cum tanta temporis celeritate, vt non poſſit interim comedere aut loqui: poterit ergo peccare venialiter priuſquam incipiat credere, vel etiam ſi credat, non tenetur ſtatim diligere Deum ſuper omnia dilectione charitatis,vt iuſtificetur, non enim hoc affirmatiuum præceptum obligat cum tanto rigore, ac ſubinde poteſt mora aliqua intercedere,in qua homo venialiter peccet, priuſquam ab originali pec- D cato iuſtificetur. Non eſt enim illud ſolidum fundamentum,nec vllum video quo poſſit incunctanter affirmari, facienti quod in ſe eſt in vno actu, & occaſione infallibiliter ſtatim Deum dare auxilium ſupernaturale ſufficiens.

19. Aſſertum Authoris.

Dico ergo de hoc tempore & modo quo Deus dat vnicuique hominum auxilium ſupernaturale proximè ſufficiens,nihil poſſe à nobis definitè affirmari, ſed hoc Deum ſuæ liberæ diſpoſitioni reſeruaſſe,nam cùm illa præueniens gratia non fundetur in merito, vel diſpoſitione hominis, non poteſt ex ipſius actione, certa regula ſumi circa tempus in quo datur hæc gratia. Et veriſimilius eſt,non omnibus etiam facientibus quod in ſe eſt, E ſtatim dari,ne videatur ex debito & propter hominis actum dari. Vnde ſicut ad oſtenſionem gratiæ Dei, Deus interdum dat hanc gratiam magnis peccatoribus,& nõ dat minoribus, ita etiam multos fortaſſe priuſquam faciant, quod in ipſis eſt, præuenit per hanc eamdem gratiam ſupernaturalis ordinis, dando illis ne peccent, alios fortaſſe mouet prius per auxilium ordinis naturalis,& ſtatim ac facienti quod in ſe eſt, illos illuminat, aliis etiam idem facientibus circa obſeruationem legis naturalis, differt vocationem ſupernaturalem pro tempore à ſe diſpoſito, non quia expectet eorum meritum, vel diſpoſitionem, ſed quia pro ſuo arbitrio non vult dare,

dare, nisi in articulo maioris necessitatis, vel congruitatis in ordine ad alios fines prouidentiæ suæ. Et hæc differentia in paruulis ipsis cernitur; nam quibusdam prouidet Deus extraordinario modo vt baptizentur, aliis non ita, licèt fortasse in vita & diligentia parentum, vel non sit discrimen, vel etiam interdum meliores, vel minus mali sint, quorum filius perire permittitur, quàm eius, cui Baptismo specialiter prouidetur. Et de adultis gentibus legimus, quosdam seruasse Deum vsque ad senectutem, & tandem peculiari modo prouidisse modum, quo fidem audirent, quam antea nec exteriùs, nec interiùs perceperant; alios verò ante vocasse, alios numquam, quæ varietas non potest in eorum facta referri, cùm vel eadem, vel peiora in his sæpe inueniantur, qui citiùs vocantur: solum ergo dicere possumus Deum neminem deserere, nisi priùs deseratur ab ipso; non tamen dicere possumus, Deum statim accedere, (vt sic dicam,) vel infundere vocationem naturalem adulto, eo ipso quòd aliquo tempore non deserit Deum, seu non peccat mortaliter, vel aliquod naturale præceptum tunc occurrens obseruat: verisimile autem est Deum non adeò differre gratiam suam, vt in ea mora non possit homo per auxilia ordinis naturalis quæ tunc recipit moraliter sine peccato perseuerare. Hoc enim iam attingit necessitatis articulum, & moraliter sequitur ex promissione illa qua Deus paratus est dare omnibus auxilium sufficiens, saltem opportuno tempore, vt suprà cap. . . explicatum est.

20. *Corollarium.* Ex quibus colliget lector, ex tribus ordinibus excitationum quas superiori lib. cap. . . distinximus merè naturalem, gratuitam ordinis naturalis, & gratuitam ordinis supernaturalis, aliquam eorum necessarium esse, vt homo faciat quod in se est, ne gratiam impediat, non tamen quamlibet sufficere. Primum declaratur, quia homo non facit quod in se est, nihil boni agendo, nam licèt per se solùm necesse sit cauere impedimentum peccati, illud tamen moraliter non cauetur, sine aliqua bona actione: tum propter præcepta affirmatiua sæpe occurrentia, tum propter negatiua, quæ propter pericula & occasiones vitæ præsentis, sine positiuis actibus voluntatis non seruantur, & ideo non dictum est, non ponenti obicem, sed dictum est facienti quod in se est, quia aliquid boni agere oportet: hoc autem non fit sine excitatione cogitationis honestæ, vt ex dictis in superioribus constat, ergo aliqua excitatio necessaria est ad faciendum quod in se est. Altera verò pars declaratur: nam cogitatio merè naturalis non sufficit absolutè, non quia talis cogitatio non possit esse satis, vt homo possit aliquid boni facere, imò etiam vt congruè & cum effectu illud faciat, sed quia non statim ac homo facit aliquid boni, censetur facere quod in se est, nam aliquando oportebit facere opus arduum & difficile, vel plura bona per aliquod tempus, quod non potest moraliter impleri per solam naturalem cogitationem. Est enim moraliter necessaria maior & specialiter excitatio & præuentio Dei, quæ non est per se debita naturæ, sed gratiam continet veram, & quæ nunc per Christum datur, licèt sit ordinis naturalis. Hæc autem non sufficit, vt sit principium meriti altioris excitationis supernaturalis, sed solum vt sit auxilium ad non ponendum illi obicem. Tertia verò excitatio supernaturalis si sit prima, est etiam gratuita data, in eodem ordine & potest esse principium non solùm non ponendi impedimentum sequentibus excitationibus, sed etiam merendi illas saltem

A de congruo, vel eas impetrandi, & se ad illas moraliter disponendi, faciendo nimirum quod in se est per tales excitationes, vt per subsequentes tandem vsque ad gratiam habitualem perueniatur.

Denique ex his facile erit reliqua argumenta in principio huius capitis proposita dissoluere. Ad secùdum in primis dicimus ante excitationem supernaturalis ordinis supponi in homine excitationem, qua possit ita facere quod in se est intra ordinem legis naturalis, vt non ponat impedimentum superiori gratiæ, ideoque non esse inutilem illam promissionem sub ea conditione, etiamsi rarissimè impleatur illa conditio propter hominum negligentiam, vel infirmitatem, quia non promisit 21. *Soluũtur reliqua argumenta in principio huius capitis posita.* *a Argumentum secundum.*

B Deus omnibus, vel pluribus cogitationem congruam, vel gratiam, vel gratiam efficacem, quâ faciunt cum effectu quod in se est, sed tantùm sufficientem, & hæc nulli deest aliquo ex modis explicatis. Petitur autem in illa obiectione, quid dicendum sit de homine, qui iam semel non fecit, quod in se est, sed peccauit & per hoc posuit impedimentum gratiæ. Ad quod breuiter dicendum est, si rigor iustitiæ attendatur, hominem sic parentem, quantum in se est, perpetuum impedimentum gratiæ posuisse, eaque priuari omnino meruisse nouo demerito, & distincto ab eo, quod per peccatum originale contraxerat, quod totum de se manifestum est, considerata malitia mortalis peccati, *Dubium.* *Solutio.*

C de quo loquimur. Nihilominus tamen attento ordine diuinæ prouidentiæ, & gratiæ, dicendum est, quamdiu talis peccator in hac vita viuit, etiamsi Gentilis, vel infidelis sit, Deum esse paratum ad vocandum, & per gratiam præueniẽtem illuminandũ illum, si eo modo quo potest per auxilium, quod actu recipit, etiamsi ordinis supernaturalis non sit, cesset impedimentum apponere, faciendo quod in se est, ad obseruandam legem naturalem. Et hoc ex parte conuincit illa secunda obiectio, quia isti peccatores non sunt extra statum salutis; ergo habent sufficiens auxilium ad illam consequendam; sed multi sunt qui illum non habent actu in se receptum, quia Deus non omnes peccatores ita præuenit, vt testatur Diuus Thomas 3. contra *D. Thom.*

D gent. cap. 161. & maximè videtur verum de præuentione per auxilium ordinis supernaturalis, ergo necesse est, vt saltem det hoc auxilium, offerendo illud quantum in se est, si per homines non steterit, seu, quod idem est, si desistat actuale impedimentum gratiæ apponere. Vnde vt talis conditio impleatur, non est necessarium, vt homo à se expellat maculam peccati, quam contraxit, vt rectè notauit Alens. 3. part. quæst. 61. artic. 3. ad 5. quia hoc est impossibibile sine præuia fide, & aliis auxiliis supernaturalis gratiæ. Quia licet talis macula de se impediat, Deus pro sua misericordia & propter Christum, ea non obstante, paratus est succurrere homini, *si remoueat*, (ait Alens.) *Alens.*

E *actum suum voluntarium, & dissensum ad bonum, & consensum ad malum. nam post hoc remouet illud, quod est probibens gratiam*, id est, cessat ponere impedimentum, quod satis est, vt Deus pulset per gratiam, occasionem, & tempus sua voluntate liberè disponendo, vt in fine præcedentis puncti explicatum est.

Ad tertium de excusatione peccatoris facientis quod in se est, si ei non daretur auxilium, respondetur in primis, casum non esse admittendum secundùm ordinatiam Dei prouidentiam, quia Deus non deserit iustum, nisi deserentem ipsum, vt sæpe dictum est; illa verò permissa hypothesi, dicendum est, in eo casu excusari quidem hominem à nouo peccato, 22. *Argumentum tertium de excusatione peccatoris facietis quod in se est.*

peccato, si non faciat id, quod sine gratia facere non potest, non tamen excusari, vel à culpa originali, in qua permanet, nec ab aliis peccatis, quę cõtra legem naturalem commiserit: quia licèt nomini denegetur auxilium supernaturale ad actus superioris ordinis, semper habet arbitrij libertatem, & sufficientem rationis vsum ad non peccandum contra legem naturalem, quod satis est vt ei imputetur quælibet transgressio naturalis legis, etiamsi ei non daretur auxilium, vel ad præcedentis peccati remissionem obtinendam, vel ad fidem consequendam. vel ad constanter perseuerandum in legis naturalis obseruatione. Nam vt transgressio naturalis legis in rigore & sine legitima excusatione imputetur ad culpam, satis est vt quolibet determinato tempore & actu habeat homo sufficientem cognitionem, & rationis aduertentiam, cum naturali libertate ad non peccandum, etiamsi maior gratia illi non daretur; præsertim quando propter antecedens peccatum indignus factus est gratiæ.

40. Atque hunc in modum intelligenda sunt verba Augustini ibi allegata; nam is, qui à Deo gratiam non recipit, nunquam potest eorum peccatorum, quæ commiserit, excusationem apud Deum prætendere. Item in hoc statu naturæ lapsæ, quamuis homini gratia negaretur, non posset excusari, aut conqueri, vel quod ei fieret iniustitia, vel quòd absque sufficienti causa gratia priuaretur, etiamsi faceret, quantum posset per suum arbitrium, quia nihil potest facere de se cõferens ad salutem, & ideo talis excusatio aliquo modo minueret in negotio redemptionis rationem gratiæ & libertatis, cum qua nunc datur, quia vel supponeret in homine non præcedere culpam, quæ hominem reddet gratiæ indignum, vel certè supponeret non obstante tali culpa, posse hominem aliquid suis viribus facere, quo gratiam promereatur, aut eius indignitatem à se repellat. Nihilominus tamen verum est, si homini facienti, quod in se est, omnino negaretur auxilium necessarium ad remissionem peccati obtinendam, vel ad facienda opera necessaria ad salutem, habiturum fuisse excusationem quoad nouam culpam committendam in his, quæ sine tali auxilio facere non posset, nec enim talis excusatio repugnat gratiæ, quia non est talis, vt ex parte hominis excludat iustam causam, & indignitatem carentiæ gratiæ, sed solùm excludat nouam culpam in omissione sequentium actuum, qui sine tali gratia fieri non possunt. Nam vt hæc ad nouam culpam imputentur, non satis est quòd gratiæ carentia ex priori culpa, quæ voluntaria fuit, processerit, quia effectus subsequens ad culpam, non imputatur ad nouam culpam, nisi fuerit præuisus, vel potuerit, vel debuerit præuideri, & per negligentiam non fuerit præuisus: non oportet autem vt illa subsequentia mala ita fuerint præuisa, & quamuis fuissent, prior culpa inde fuisset aucta; postea verò non committeretur noua culpa, quia noua voluntas libera non intercedit.

41. Expeditur vltima obiectio de culpa infidelitatis.

Vnde ad quartam & vltimam obiectionem de culpa infidelitatis, vel infidelitate negatiua, respondemus negando sequelam. Nam licèt is, qui ad vsum rationis peruenit, non faciat quod in se est, sed peccet contra legem naturæ, & ob eam rem à Deo non illuminetur, poterit nihilominus a noua culpa infidelitatis excusari, quamdiu de fidei doctrina nullam notitiam fuerit consequutus, quod est esse infidelem negatiue. Quia licèt in re ipsa posuerit impedimentum gratiæ, ipse omnino & inuincibiliter ignorare potuit, quòd illa culpa, quam contra legem naturalem committebat, futura esset impedimentum gratiæ, quia hæc nunquam in cognitione eius ascendit, & ita nocumentum illud quod ex illo peccato in eum redundauit, non fuit præuisum, ac proinde nec voluntarium, nec culpabile, ideóque ignorantia fidei semper manet inuincibilis, ac negatiua tantùm. Vnde consideratè aduertendum est aliud esse simpliciter imputari huiusmodi infideli, quòd careat auditu fidei; aliud verò esse hoc imputari ad specialem culpam infidelitatis. Nam hoc posterius non est in vniuersum verum, vt declaraui: illud autem prius simpliciter verum est, quia verè & in re ipsa infidelis suis peccatis ponit impedimentum gratiæ; & ita voluntate sua facit id quod est impedimẽtum, licet rationem impedimenti in tali voluntate & actione ipse non agnoscat, quæ ignorãtia satis est vt à speciali culpa infidelitatis excusetur, non tamen obstat, quominus impedimentum ipsum sit voluntarium, sicut potest quis cùm accedit ad Sacramentum, non recipere effectum, quia ponit obicem gratiæ, & nihilominus non peccare denuo, quia inuincibiliter ignorat, vel non aduertit obicem; & similia exempla obuia esse possunt.

Capvt XVII.

Obiectionibus in cap. 13. propositis satisfit.

Ex his quæ hactenus diximus, satis explicatus manet sensus, in quo prima sententia cap. 12. relata intelligenda sit, vt admitti possit, & aliquorũ Scholasticorum verba, quibus libero arbitrio plus quàm oporteat in dispositionibus ad gratiam tribuere videtur, vel pie interpretanda si fieri potuerit, vel si expositio locum habere non potuerit, reiicienda esse, vt iterum tractando de iustificatione, & de dispositionibus ad illam, necessariò dicendum erit. Vnde si argumenta secundæ opinionis cap. 13. relatæ tantùm eò tenderent, vt ante auxilium supernaturalis gratiæ nullum eius meritum, vel ratio motiua ex parte liberi arbitrij admittatur, ad illa respondere non oporteret, quia nobis contraria non essent. Quia verò auctores illius opinionis, vel plus intendunt, vel omnia inuoluunt, & simpliciter negant legem illam dandi gratiam homini facienti quod in se est, ideo necessarium ducimus illius opinionis argumentis, quatenus doctrinæ nostræ obuiare possunt, satisfacere.

Primum sumebatur ex frequenti admiratione Augustini, quòd in causa æquali Deus quosdam vocet, & non alios: vel etiam in inæquali iniquiorem potius vocet, quàm minus malum, cuius prouidentiæ diuinæ nullam rationem putat dari posse ex parte hominum, sed tantùm ex Dei libera volũtate, quod non ita esset si Deus statuisset semper dare gratiam faciẽti, quod in se est; sed in primis respõdemus, hãc doctrinam Augustini nõ repugnare cũ illa lege, & principio in eo sensu intellecto, quẽ nos explicuimus, verũque enim cõiunxit D. Thom. lib. 3. cõtra gẽtes c. 159. & ibi, nã in hoc vltimo tradit hãc doctrinã August. dicẽs interdũ Deum ex abundantia bonitatis suæ, eos 1. Argumẽtum primum circa vocationem Dei.

qui gratiæ suæ impedimentum præstant, gratia sua præuenire, non tamen omnes similes ita præuenire, vt gratiam & misericordiam suam liberalem ostendat, nec huius discriminis esse aliam rationem inquirendam, præter simplicem Dei voluntatem, & nihilominus in cap. 159. docet quoties homo Dei gratia non præuenitur, ipsi imputari, quæ etiam est doctrina Augustini, vt suprà allegaui, & ex illa sequitur apertè Deum dare suam præuenientem gratiam homini facienti quod in se est, in sensu à nobis explicato. Igitur ex mente Augustini, & Thomæ illa doctrina huic axiomati non repugnat.

1. Dicemus enim in primis doctrinam Augustini in illo argumento allegatam frequentissimè ab eo tradi de gratia efficaci, non de gratia sufficiente absolutè sumpta, vt prout nunc de illa tractamus. Hoc patet ex iisdem locis Augustini. Nam in dicta q. 2. ad Simplician. à medio ferè vsque ad finem in hac ponit mysterium gratiæ, quòd multi vocantur eo modo, quo aptum erat eis vt venirent. *Ad alios autem*, ait, *vocatio quidem peruenit, sed quia talis fuit, qua moueri non possent, vt eam capere apti essent, vocati quidem dici potuerunt, sed non electi*. In vtrisque ergo ponit vocationem, diuersitatem autem in hoc constituit, quòd vni datur vocatio congrua, alteri tantùm sufficiens, cuius rationem præter diuinam voluntatem ignorare se dicit. Et de eadem inæqualitate vocationũ loquitur lib. de spirit. & liter. cap. 34. cùm ait. *Iam si ad illam profunditatem scrutandam quisquam nos coarctet, cur illi ita suadetur, vt persuadeatur, illi autem non ita, duo sola occurrunt interim, quæ respondere mihi placet. O altitudo diuitiarum, & numquid iniquitas apud Deũ? Cui responsio ista displicet, quærat doctiores.* Supponit ergo Augustinus in illa quæstione omnes suaderi, quod pertinet ad sufficientem gratiam; quosdam verò persuaderi, quoad efficacem gratiam spectat, quæ aliis, qui non persuadentur, non datur: & in hoc ponit admirationis causam. Denique eumdem sensum indicauit Augustinus in illa celebri sententia; *Cur hunc trahat, illum non trahat, noli indicare, si non vis errare.* Nam trahere apud Augustinum gratiam efficacem significat, & in eodem sensu tractat eamdem quæstionem Epistol. 107. à medio.

Multi vocantur eo modo, quo aptum est eos venire, ex mente Augustini.

2. Secundò si velimus sententiam illam & doctrinam Augustini sufficientem gratiam extendere, in hoc etiam maximè cernitur, quia siue facientibus quod in se est, siue non facientibus, non æqualis datur, sed quibusdam maior, aliis minor, pro arbitrio Dei, siue facta hominum æqualia sint, siue inæqualia. In hoc sensu loquitur Augustinus lib. 1. de peccat. merit. cap. 22. vbi proponit duos homines, alterum ab ineunte pueritia modestum, moderatum, &c. alium flagitiis & facinoribus coopertum, & nihilominus maior gratia isti, quàm illi datur. *Non dico* (inquit) *vt iste credat, ille non credat*, (quod pertinet ad inæqualitatem in gratia efficaci,) *sed vt iste audiat, quod credat, ille non audiat*, quod spectat ad inæqualitatem in sufficienti gratia. Ad vtrumque verò gratiam tam efficacem, quàm sufficientem pertinet; quod idem Augustinus lib. 2. de peccat. merit. cap. 13. dixit, *Cur autem illum adiuuet, illum non adiuuet, adiuuet illum tantum, illum autem non tantùm, istum illo, illũ isto modo, penes ipsum est, & æquitatis tam secreta ratio, & excellentia potestatis.* Cum hac autem merè voluntaria distributione gratiæ, tam efficacis, quàm sufficientis, stat optimè certa lex, vt facienti quod in se est, Deus non denegat

Trahendi verbum pro gratia efficaci apud Augustinum.

A gratiam; quia per hanc legem, vt diximus, non obligatur Deus nulli dare gratiam, nisi facienti quod in se est, nec dare æqualem omnibus facientibus quod in ipsis est, nec dare tantam, vel tantam gratiam facienti quod in se est; ideo nec dare statim, nec citius quàm non facienti quod in se est, nec etiam tardius, quàm alteri plus facienti, sed solùm definiuit Deus non negare aliquo modo sufficientem facienti quod in se est, quæ lex non tollit omnem aliam Dei libertatem.

Ad secundum argumentum negamus ex illo principio, vt à nobis explicatum est, sequi, opus aliquod factum ex solo libero arbitrio esse initium fidei, vel salutis, quia licèt ante primam gratiam possit aliquis facere aliquid boni naturalis, ratione cuius dicatur facere quod in se est, illud bonum opus non est initium salutis, quia nec est meritum, nec dispositio ad auxilium supernaturale, sed est tantùm remouens noui peccati obicem, quod posset gratiam impedire: & ideo nullo modo est ratio, propter quam datur gratia, sed ex mera Dei misericordia datur, præsertim cùm in homine supponatur originale peccatum, ratione cuius est tali gratia indignus, sicut etiam per Sacramentum datur gratia homini tantùm attrito, non ex vllo merito, nec dispositione ex se sufficiente, vt infrà videbimus, sed merè gratis, & nihilominus infallibiliter ex lege à Deo statuta propter Christum datur.

3. Negatur opus aliquod factum ex solo libero arbitrio esse initiũ fidei, vel salutis.

Ad primam autem instantiam, quæ in eodem argumento fit, quia facere quod in se est, non potest esse conditio requisita ad gratiam, quin sit ratio, propter quam datur, respondetur in primis illam non esse conditionem sine qua non datur gratia, quia multis datur non facientibus quod in se est, sed solùm est conditio sine qua Deus non tenetur ex vi illius legis, vel vniuersalis redemptionis Christi, gratiam conferre, vt suprà notaui, & ideo cùm Deus dat gratiam facienti quod in se est, non dat intuitu operis eius, sed intuitu Christi & misericordiæ suæ, qua statuit beneficium illud omnibus non ponentibus obicem conferre.

4. Instantiæ primæ occurritur.

D Ex quo etiam alia ratio sumitur, quia bonum opus sic factum non influit positiuè, (vt sic dicam,) in gratiam, sed in hanc negationem resoluitur, quod obicem non ponit: sola autem carentia obicis non est propria ratio gratiam obtinendi. Et ita non habet locum altera instantia ibi facta, fatemur enim, sicut in prædestinatione nõ datur ratio eius, nec conditio sine qua non, ita nec in collatione primæ gratiæ. Non potest autem fieri comparatio in conditione requisita ad obligationem promissionis, quia Deus non promisit prædestinationem sub aliqua conditione, sicut promisit omnibus sufficientem gratiam. Quòd si fiat comparatio inter præparationem totius gratiæ, quæ datur prædestinatis cum præparatione primæ gratiæ sufficientis, prout ad omnes homines extenditur. Respõdetur in hoc tantùm seruari similitudinem, quòd neutra voluntas, seu præparatio habet causam ex parte hominum, sed ex sola misericordia Dei; diuersam verò rationem in hoc inueniri, quòd præparatio gratiæ prædestinationis est absoluta, & per decretum efficax, altera verò vniuersalis præparatio auxilij est conditionata per volũtatem tãtùm inefficacem, seu antecedẽtem, quantum est ex parte Dei, vel si per hominem non steterit; ideoque ad primam gratiam prædestinationis nulla ratio, vel conditio expectatur, quæ non sit ab ipsa præde-

Alteri instantiæ respõdetur.

prædestinatione. Ad primam autem gratiam sufficientem quæ non prædestinatis datur, potest requiri conditio non ponendi obicem, quia potuit Deus decernere non aliter eam dare aliquibus pro sua libertate.

5. Vnde cùm dicitur eamdem esse rationem de primo gratiæ auxilio, quæ de tota prædestinatione, respondetur id esse verum de primo gratiæ auxilio quod ex propria prædestinatione procedit, nō verò de primo gratiæ auxilio quod ex generali voluntate saluãdi omnes homines confertur. Cuius ratio est, quia gratia propria prædestinationis est gratia efficax, quæ non est promissa omni facięti, quod in se est, sed ex sola Dei voluntate pręparata est quibus datur, vt libro sequenti videbimus, & ideo vel in eis non prærequiritur vt faciât quod in se est per auxilium ordinis naturalis, vel illa etiam dantur congrua & efficacia ex vi prædestinationis, & ita respectu totius prædestinationis non habet locū illa conditio, quia illamet auxilia ex vi electionis & prædestinationis præparãtur, quia prædestinatio non solùm est radix beneficiorum gratiæ supernaturalis ordinis, sed etiam gratiæ ordinis naturalis; imò etiam naturaliū beneficiorum, quę ad supernaturalē finē cum effectu conducunt, vt in prima parte ostensum est: vnde etiam fit, vt licèt omnes prædestinati facturi sint, quod in se est, & quod oportet ad salutem; nihilominus nō ideo prædestinati sunt, quia facturi sūt, sed prædestinantur vt id faciant. Aliud verò est de prima gratia tantùm sufficiente, quæ datur non prædestinato, nam illa nō est absolutè præparata omnibus hominibus, sed generatim tantùm sub conditione, dum modo non ponant obicē, & multi non implent conditionē, & ideo tali gratia perpetuò carent. Alij verò implentes conditionem, illam recipiunt, non tamen efficacem, sed tantùm sufficientem, quia non ex prædestinatione recipiunt, nec aliter erat promissa, & nihilominus in eo quod aliquid boni faciunt dum id, quod est in se, faciunt, aliquod beneficium congruæ cogitationis, vel gratię ordinis naturalis omnino gratis, & sine illa præcisa conditione accipiunt, quod tamen non ex propria prædestinatione, sed ex generali prouidentia, vel naturæ, vel gratiæ dimanat.

Prædestinationis gratia ex sola Dei voluntate præparata quibus detur.

Prædestinatio quid.

6. Et ita etiam procedit, quod in eodem argumēto additur de vocatione, quòd nulla eius ratio, vel conditio præuia postulatur ex parte hominis, est enim id verum maximè de vocatione efficaci, de qua loquitur Augustinus in locis ibi allegatis, vt ex dictis in primo argumento constat. Et eodem modo loquitur Prosper, agit enim de bona volūtate pia & conferente ad salutem: de vocatione autē sufficiēte supernaturali, quæ generaliter omnibus affertur, verū est multis non offerri, nisi sub ea conditione, & ideo non dari, quia impedimētū ponunt. vnde si isti conferantur cum aliis nō ponentibus obicem, quibus talis vocatio datur, licèt vtrique prædestinati non sint, aliqua ratio reddi potest illius cōperationis, cur illis non detur sicut istis, scilicet quia illi posuerunt impedimentum: absoluta verò ratio cur istis detur, non potest dari nisi ex parte Dei & Christi, quia sola carētia obicis non est ratio obtinendi gratiam, vt dixi: prætérquam quòd etiam illud quod isti faciunt, vt nō ponant obicem ex peculiari beneficio Dei præparantis illis vel cogitationem congruam naturalē; si tam facile sit opus, vt illa sufficiat, vel gratiam aliquā specialē naturalis ordinis efficacem etiam, seu congruam ad illum proximum actum. Vnde hoc ipsum, *facere, quod in se est*, quatenus est à Deo voluntariè præparatum, nullam habet propriam rationē, vel conditionē ex parte hominis; etiamsi non ex propria prædestinatione cōferatur, sed ex vniuersali prouidentia naturæ, vel gratiæ, quia modus etiā & ordo talis prouidētiæ, omnino gratis est à Deo institutus & ordinatus, sine vlla causa, vel conditione absolutè præuisa, ex parte hominis, & ideo omne particulare bonum inde proueniens ad homines ex pura Dei misericordia, licèt non sit propria gratia, nisi ad prouidentiam supernaturalem pertineat, vt suprà dictum est.

Ad tertium respondemus ex dictis facilè patere posse sententiam à nobis explicatam longissimè à Semipelagianis distare; illi enim dicebãt hominē posse suo arbitrio aliquo modo se præparare suis viribus ad gratiā, & ita aliquale meritū in operibus naturæ ponebãt respectu gratiæ & vocationis supernaturalis, & cōsequēter cogebãtur dicere infusionē primæ gratiæ nō esse liberalem donationē, sed aliquam retributionē, quæ omnia cōstant ex dictis in lib 1. & supponuntur apertę in testimoniis ibi allegatis, quæ superfluè cōtra catholicam sententiam allegantur. Nam auctores eius nullum omnino meritum ante primam gratiam ponunt, nec rationem in operibus naturæ admittunt, quæ mouere possit Deum ad dandam gratiam per modum dispositionis, vel congruæ petitionis, vel aliquid simile. Nec etiam ponunt illam legem per modum pacti conditionati, inter Deum & nos, sed per modum liberalis misericordiæ iam decretæ & statutæ à Deo, quòd si in illa aliquod pactum interuenerit, est respectu Christi Domini tantùm, & respectu illius etiam potest esse vera iustitia in tali donatione, non quatenus fit peccatori, sed quatenus fit Christo, & est retributio meritorum eius; non recipientis. 7.

Argumentum tertium.

Addo insuper tantum abesse, vt hic modus offerendi gratiam omnibus facientibus quod in se est, diminuat rationem gratiæ, seu gratuitæ donationis, vt potiùs limitet & angustet, (vt sic dicam) liberalitatē Dei in hac vniuersali gratiæ largitione. Nam certè liberaliùs ageret Deus cum hominibus, si propter Christum absolutè & sine vlla conditione decreuisset omnes in particulari sufficienter, & proximè vocare ad fidē, etiamsi ex parte ipsorum hominum peccata præcederent, & multiplicarentur, quia hoc modo ad plures talis gratia perueniret. Nunc autem, quia effectus ita ostendunt non ita decreuisse, & circa aliquos ita se gessisse, quia illos vocat, etiamsi nihil fecerint boni, sed potiùs multa peccata commiserint, alios verò propter peccata nō ita vocare, rectè intelligimus circa priores liberaliorem extitisse Deum, & hanc esse vnam ex profunditatibus prouidentiæ eius, quam Augustinus sæpè miratur. Ergo signum est, quòd promissio gratiæ sub illa limitatione faciendi quod in se est, ad eum finem tantùm posita, vt homo non ponat impedimentum gratiæ, non minuit rationem gratiæ in ratione doni gratuiti, sed facit vt tale donum gratuitum non tam effusè communicetur. Ideóque quando Deus differt per aliquod tempus hoc donum, non expectat ipsum hominē, vt aliquid faciat, quo gratiam promereatur, vt Semipelagiani putabant, sed potiùs homo expectat Deū, vt sui misereatur, quia Deus suo arbitrio, & ad ostensionē gratiæ suæ differt gratiam suam, quando & quantum vult, & nihilominus ab homine exigit vt interim impedimentum non ponat, 8.

Promissio gratiæ ad quem finem posita.

Differt Deus gratiam suā in quantum vult, pro suo arbitrio.

ponat, quod rigoris potiùs est, licèt iusti, quàm liberalitatis.

9. Argumentum quartum.

Quartum argumentum non indiget noua solutione, cùm enim ostensum sit, non esse contra rationem gratiæ, vt certa lege offeratur omni facienti, quod in se est, ad non ponendum obicem eidem gratiæ; manifestum est legem, vel promissionem factam dicto modo propter merita Christi non pugnare cum gratia Christi, imò esse maximè meritis & muneribus eius consentaneam. Nam cùm ipse sit vniuersalis Redemptor quoad sufficientiam, debuit omnibus mereri & obtinere sufficientia auxilia gratiæ ad salutem, & remissionem peccatorum obtinendam: sed non obtinuit, vt omnibus adultis actu darentur talia auxilia, cùm hoc non fiat; ergo obtinuit saltem, vt darentur omnibus non ponentibus obicem, & consequenter, vt omnibus offerentur, sub ea saltem conditione, si facerent quod in se est, ne tactũ eiusdem gratiæ impedirent. Nec dubitari potest, quin totum hoc potuerit cadere sub meritum Christi: nam potiùs illa de se sufficientia erant ad obtinendum, vt omnibus etiam iniquissimis & rebellibus daretur talis gratia: de facto autem propter rationes diuinæ prouidentiæ occultas, noluit merita sua ad hoc absolutè obtinendum ordinare, sed cum illa tantùm limitatione, vt satis declaratum est. Neque ex hac lege in dicto sensu lata sequitur homini facienti quod in se est, deberi ex vi talis legis, vt iam satis declaratum est, quia solùm respectu Christi includit lex illa debitum iustitię, respectu verò hominis peccatoris ex sola misericordia, certa lege decreta propter Christum datur.

10. Ad quintum argumentum negatur gratiam sequi obediẽtiam humanam.

Ad quintum negatur sequela, nimirum gratiam esse pedissequam liberi arbitrij, seu obedientiæ humanæ, quia licèt possit aliqua bona operatio naturalis antecedere non solùm naturà, sed etiam tempore infusionem primæ gratiæ excitantis; nihilominus illud bonum opus non est meritum, nec ratio obtinendi talem gratiam, sed solùm deseruit ad non ponendum illi obicem. Hoc autem non satis est, vt dicatur gratia subsequi ex naturali bono vsu liberi arbitrij, nec vt gratia dicatur esse pedissequa obedientiæ humanæ, nam hæc verba significant consequutionem causalem, id est, vt gratia sequatur ex obedientia humana, vt ex ratione & merito, vel aliquali causa eius, quod verum esse non potest, nec sequitur ex dicta sententia, sed solùm sequitur, quòd secundùm ordinem temporis, ante impulsum supernaturalis gratiæ præcedere possit aliquis bonus motus naturæ, & quòd hic motus possit esse necessarius ad non ponendum obicem gratiæ, quæ iusto iudicio Dei pro aliquo tempore interdum differtur, & quando postea datur ei, qui obicem non posuit, ex pura misericordia datur, non quia sequatur, vel debeatur propter opus eius. Testimonia autem in illo argumento allegata, de operatione pia, & meritoria aliquo modo apud Deum supernaturalium donorum intelliguntur, vt lib. 2. latè diximus, & de illis verum est, nec ordine naturæ, seu causalitatis posse procedere gratiam, sed subsequi, quia non sunt causa proximæ gratiæ, sed effectus; & consequenter etiam verum est nec ordine temporis posse tale opus primam gratiam antecedere, cùm causa debeat prius existere, quàm effectus. Vnde ad vltimam rationem ibi positam, facile etiam respondetur ex dicta sententia non tolli necessitatem gratiæ præuenientis, nam hæc semper necessaria est ad opera A pietatis, & meritoria apud Deum, etiamsi aliquod bonum opus naturale possit sine illa & ante illam præcedere. Quia tale opus nec tollit necessitatem præuenientis auxilij, vt veram rationem gratiæ in eo impediat, nec denique tale auxilium dicitur præueniens, quia ante illud nullum bonum opus præcedere possit, sed quia nullum opus pietatis, seu quod possit esse meritorium, vel ratio talis auxilij, illud potest antecedere: quod autem præcedat opus iuuans solùm ad non ponendum obicem tali auxilio, nec necessitatem eius tollit, nec aliunde repugnantiam, vel aliud inconueniens inducit.

Ad sextum, in quo inferebatur Deum expectare voluntatem hominis, iam latè responsum est B in capite præcedente, negando sequelam, quia potius homo expectat voluntatem Dei, quàm Deus expectet voluntatem hominis; nam per legem illam non negandi gratiam facienti quod in se est, non obligatur Deus (vt dixi) ad non dandam gratiam, si velit, homini nondum facienti, quod in se est, sed etiam facienti contra id, quod facere potest & debet, sed solùm non obligatur dare suam gratiam excitantem ponenti obicem, licèt sæpe id faciat, & ideo re vera non expectat voluntatem hominis. Quòd si interdum differt conferre talem gratiam, non est, quia expectet volũtatem hominis, sed quia non tenetur dare illam quàm citissimè potest, & pro suo arbitrio disponit tempora, in quibus daturus est illam; interim tamen, C dum illam non confert, non vult ex parte hominis impedimentum, quod magis pertinet ad rigorem & gratiæ restrictionem, quàm ampliationem, vt declaraui; ideoque licèt Deus aliquibus differat gratiam conferre, & tandem illam eis conferat, si non ponant obicem, faciendo, quod in se est, non ideo in eis ratio gratiæ destruitur, quia nunquam datur ex operibus eorum, vt putabant Cassianus & alij Massilienses, sed dat ex vniuersali misericordia sua, quia vult omnes homines saluos fieri. Illa ergo argumenta inpugnant rectè illam propositionem intellectam in sensu Semipelag. qui erit propriè sensus causalis, scilicet quia homo facit per liberum arbitrium quod in se est, id est, D aliquid boni, ideo Deus illum supernaturaliter vocat, seu dat illi primam auxiliantem gratiam supernaturalem, non verò impugnant illam intellectam in sensu purè conditionali, in quo conditio nullã rationem meriti, vel causæ includit, sed solam obicis gratiæ negationem, vt satis declaratum est.

11. Ad sextum argum quòd Deus expectet voluntatem hominis, responsum est in præcedenti capite.

Capvt XVIII.

Quid Augustinus senserit de sufficienti auxilio, an omnibus adultis detur.

E

QVamuis in superioribus capitibus definitum sit, Deum ex parte sua dare omnibus hominibus adultis auxilium actuale sufficiens ad salutem, & interdum doctrinà Augustini id confirmauerimus; quia verò eius auctoritas in hac præcipuè materia magna est, & aliqui contendunt, longè aliter illum sensisse, necessarium visum est, hoc punctum separatim tractare, mentemque Augustini diligenter inquirere,

quiete, vt veritas, quam ostendimus, non solùm auctoritate eius non obscuretur, verùm potiùs confirmetur.

1. Punctum difficultatis primum de reprobis.

Primùm ergo Augustinus videtur interdum docere post lapsum Adæ, negare Deum omnibus reprobis auxilium sufficiens. Primum testimonium sit lib. 1. de corrept. & grat. cap. 11. vbi distinguens duplex auxilium, vnum quo homo possit saluari, si velit, id est sufficiens, aliud, quo non solùm possit, sed etiam velit, id est efficax, subiungit illud prius datum esse primo homini in statu innocentiæ, & Angelis etiam malis in sua creatione. *Alias* (inquit) *quoniam non talis natura facta erat, vt sine diuino adiutorio posset permanere, si vellet, non vtique sua culpa cecidissent. Adiutorium quippe defuisset, sine quo manere non possent.* & adiungit: *Nunc autem quibus deest tale adiutorium, iam pœna peccati est.* In quibus verbis apertè docere videtur, nunc propter peccatum originale aliquibus non dari adiutorium, quo possint saluari, si velint, id est sufficiens. Qui autem illi sint, explicat, dicens; *Quibus autem datur, secundùm gratiam datur, non secundùm debitum, & tanto amplius datur per Iesum Christum Dominum nostrũ, quibus id dare Deo placuit, vt non solùm adsit sine quo permanere non possumus, etiamsi velimus, verùm etiam tantum, ac tale sit vt velimus.* in quibus apertè declarare videtur, solis prædestinatis hominibus dari gratiam, qua possint saluari, & velint? aliis verò neutram dari, nam quibus datur (inquit) gratia, qua possint, si velint, datur etiam vt velint: ergo è contrario quibus non datur vt velint, nec etiam datur gratia, qua possint, si velint.

2. Secunda difficultas.

Secundò sumitur argumentum ex variis locis Augustini, in quibus significat eos, qui non conuertuntur, vel saluantur, ideo non saluari, quia non ita vocantur, vt respondere & saluari possint: at si talis fuit eorum vocatio, profectò non est sufficiẽs, quia vt sit sufficiens, oportet vt saltem det posse. Ita verò loquitur q. 2. ad Simplicianum. *Ad alios* (ait) *vocatio quidem peruenit, sed quia talis fuit, qua moueri non possent, vocati quidem dici potuerunt, sed non electi.* Simili modo lib. de Prædest. Sanct. cap. 6 ait, *Multi audiunt verbum veritatis, sed alij credunt, alij contradicunt; volunt ergo isti credere, nolunt autem illi, quis hoc ignoret? sed cùm aliis præparetur, aliis non præparetur voluntas à Domino, discernendum est vtique quid proueniat de misericordia, quid de iudicio.* Vbi videtur in Deum causam non credendi reducere, nimirum, quia illis non præparatur voluntas à Domino: quibus autẽ non præparatur voluntas, profectò auxilium sufficiẽs non datur, nam voluntas non præparatur nisi per auxilium præueniens, & excitans, habens paratum auxilium adiuuans ex parte Dei: totum autem hoc includit auxilium sufficiens, ergo his, quorum voluntas non præparatur, nec auxilium sufficiens datur. Vnde cap 8. ait, qui non veniunt ad Patrem, non doceri ab illo, *nã si audissent*, ait, *& didicissent, venirent.* Vnde simili modo subiungit inferiùs, *quos docet, misericordia docet; quos autem non docet, iudicio non docet.* At qui non docetur, profectò non recipit auxilium sufficiens, vt discat, & credat, nam sine doctrina nemo potest discere; & similia sæpe repetit in illo capite, & alia multa habet in lib. de bonor. perseuerant. Vbi in cap. 8. notanda sunt illa verba, *Non itaque in hominum, sed Dei est potestate, vt habeant homines filios Dei fieri, ab ipso quippe accipiunt eam, qui dat cordi humano cogitationes pias, per quas habeat fidem quæ per dilectionem operatur.* Nam in his verbis significat, potestatem filios Dei fieri, non omnibus dari, sed tantùm electis, per auxilium autem sufficiens ex sententia Augustini solum electis datur. Et hoc confirmat cap. 14. inter alia dicens de his qui non credunt, *sed quoniam vt crederent, non erat eis datum, etiam vnde crederent est negatum.* & infrà, *si è perditionis massa non sunt gratiæ prædestinatione discreti, nec ipsa eis adhibentur, vel dicta, vel facta, per quæ possent credere, si audirent, vtique talia, vel viderent.* Non datur ergo illis auxilium, quo possint credere. Hoc autem est auxilium sufficiens; ergo non eis datur.

Tertiò augetur eadem difficultas ex his & aliis locis, in quibus sentit non posse sufficientem reddi rationem ex parte hominum, cur ex pluribus audientibus Euangelium hic ita suadetur, vt persuadeatur, & ille ita suadetur, vt resistat, vt præter citata loca videre licet lib. de spirit. & liter. cap. 34. & dicta q. 2. ad Simplician. & Epist. 107. ad Vitalem, & sub nomine Augustini lib. de prædest. & grat. cap. 15. & aliis sæpe allegatis locis, vbi semper recurrit ad occulta Dei iudicia, & ad verba Pauli, *O altitudo diuitiarum! & numquid iniquitas est apud Deum.* At verò si vtrique homini audienti Euangelium daretur auxilium sufficiens, in promptu esset ratio cur iste crederet, ille non crederet, nimirum, quia, cùm vterque possit credere, iste non vult, & ille vult: ergo cùm Augustinus sentit hanc differentiam esse diuinæ voluntati tribuendam, planè etiam sentit vni illorum per Dei voluntatem dari auxilium sufficiens ad credendũ, & non alteri pro Dei voluntate: vnde lib. 2 de peccat. merit. cap. 17. eamdem proponens quæstionem, cur iste velit, ille non velit, non sistit in libero arbitrio, sed recurrit ad auxilium præueniẽs, *quo vel aperitur quod latebat, vel suaue fit quod non delectabat.* Sentit ergo, ei qui non credit, deesse, vel illuminationem, vel suauitatem sufficientem, qua moueri possit ad credendum, nam si nihil tale illi defuisset, non posset inde reddi ratio, cur non credat, sicut alius. Maximè autem videtur vrgere quod lib. de bono perseuer. cap. 9. dicit, *ex duobus iam gradibus ætate impiis, cur iste ita vocetur vt vocantem sequatur, inscrutabilia sunt iudicia Dei.* Sunt ergo aliqui nunquam vocati; ergo illi non recipiunt auxilium sufficiens. 3. Difficultas tertia.

Quartò sunt alia testimonia, in quibus saltem de aliquibus hominibus valdè malis videtur docere, priuari omnino sufficienti auxilio: de obduratis & excæcatis generatim tract. 53 in Ioan. & specialiter de Pharaone lib. propositionum Epist. ad Rom. m. 61. vbi de Pharaone ait, ita fuisse à Deo desertum, *vt iam ei non imputaretur, quòd nunc non obtemperauit, quandoquidem obduratus etiam obtemperare non poterat.* Sed ille tantùm dicit non imputari, *quia talem se præbuit, cuius cor obduraretur;* ergo saltem, postquam se talem præbuit, priuatus fuit sufficienti auxilio, nam si adhuc illud haberet, adhuc illi imputaretur, quod non obediret. 4. Difficultas quarta.

Quintò potest hoc confirmari ex illa celebri sententia Augustini, *Deus neminem deserit nisi prius deseratur ab ipso*, suprà tractata cap. 2. ex qua argumentamur hoc modo: nam in illa saltem supponitur Deũ deserere eum, qui se deserit, hanc enim vim habet particula *nisi*, quæ excipit à regula, quam supponit: illa autem desertio non est, nisi denegatio auxilij: aut ergo id dicitur propter auxilium efficax, vel propter sufficiens. Primum dici nõ potest, quia aliàs esset falsa prior pars, nimirum Deum neminem deserere nisi deseratur ab ipso, quia quoad auxilium efficax, sæpe Deus deserit iustos, priusquam deserant ipsum, & deseruit Adam, prius- 5. Difficultas quinta.

priusquam peccaret, & deseruit Angelos, qui ceciderunt, & quoad hanc negationem efficacis auxilij generaliter dictum est, *Deus quem vult indurat*. Ratio autem est, quia homo non deserit Deum nisi peccando; quando autem primò peccat, iam caret auxilio efficaci; ergo non negatur illi, quia deseruit priùs Deum, nondum enim illum deseruerat. Ergo oportet axioma illud intelligi de auxilio sufficiente; ergo saltem illos, qui Deum semel, vel sæpiùs deserunt, ipsos deserit, negādo illis auxilium sufficiens, non est enim aliud deserere, quàm negare auxilium, vnde Concil. Trid. sess. 6. cap. 13. inde probat non deesse iustis auxilium sufficiens ad seruanda præcepta, & perseuerandum, quia Deus non deserit illos.

Conc. Trid.

6. Difficultas sexta.

Sextò possunt hîc etiam induci illa loca Augustini, in quibus exponendo sententiam Pauli, *Deus vult omnes homines saluos fieri*, non vult intelligi de omnibus omnino hominibus, quia Deus non vult etiam ex parte sua omnes homines saluare: vnde videtur expressè affirmare in dicta Epist. 107. aliquos non ideo destitui auxilio salutis, quia nolunt illud habere, sed quia Deus non vult illos saluare, & in quibusdam locis videtur apertè id dicere de paruulis, & in aliis inde sumit argumentum ad adultos, vt lib. 4. contra Iulian cap. 8. vbi infert tamquam absurdum, quia aliàs Deus vellet saluare omnes adultos, inter quos multi sunt sceleratissimi, & non vellet saluare omnes paruulos, qui quoad propria peccata innocentes sunt.

7. Respondetur difficultati primæ, de reprobis.

His non obstantibus dicendum est, Augustinum nec sensisse, nec sentire potuisse omnes reprobos carere auxilio sufficiente ad salutem, imò è contrario docuisse omnes homines habere auxilium sufficiens ad salutem, vel ad fidem, vel ad seruandum vnumquodque præceptum, vel cauendum peccatum, in quacumque occasione occurrente. Probo primò in hunc modum, quia Augustinus multis in locis docet dedisse Deum potestatem omnibus hominibus vt filij Dei fiant, sed hæc potestas non datur, nisi per gratiam præuenientem & sufficientem, ex eiusdem doctrina: ergo sensit omnibus dari, vel offerri auxilium sufficiens. Consequentia euidens est. Maior probatur primò ex lib. 1. de retract. c. 10. vbi recognoscens locum lib. 1. de Genes. contra Maxim. cap. 3. dixerat. *Illud autem lumen* (vtique diuinum) *non irrationalium animalium oculos pascit, sed pura corda eorum, qui Deum credunt, & ab amore visibilium & temporalium se ad eius implenda præcepta conuertunt, quod omnes homines possunt, si velint*. adiungit, *Non existiment noui hæretici Pelagiani secundùm eos esse dictum; verum est enim omnino omnes homines hoc posse, si velint, sed præparatur voluntas à Domino, & tantum augetur munere charitatis vt possint*. & similia sæpe repetit eodem lib. cap. 22. recognoscens alia verba quæ in lib. contra Adunant. Manich cap. 26. posuerat. *Nisi quisquam voluntatem mutauerit, bonum operari non potest, quod in nostra potestate esse positum alio loco Dominus docet, vbi ait: Facite arborem bonam, & fructum eius bonum: aut facite arborem malam, & fructum eius malum*. Adiungit, *quod non est contra gratiam Dei, quam prædicamus. In potestate quippe hominis est mutare in melius voluntatem, sed ea potestas nulla est, nisi à Deo detur, de quo dictum est, Dedit eis potestatem filios Dei fieri, cùm enim hoc sit in potestate, quòd cùm volumus facimus, nihil tam in potestate, quàm ipsa voluntas est, sed præparatur voluntas à Domino*.

8. Dicet aliquis in prædictis locis solùm affirmare Augustinum neminem habere illam potestatem, nisi cui Deus illam dat, nunquam tamen apertè dicere, Deum dare omnibus illam, imò cùm dicat Deum dare illam potestatem præparando voluntatem, significat non dare illam nisi per gratiā efficacē: nam de hac sola interpretatur vbique illa verba, *præparatur voluntas à Domino*. Respondetur in priori loco satis expressè dixisse Augustinum, quòd omnes homines possunt, si velint, quod postea non retractat, sed potiùs confirmat dicens, *verum est*, &c. Idem sentit in posteriori loco, cùm indefinitè dicit, *quod in nostra potestate esse positum, alio loco Dominus docet*. nam verba Domini quæ inducit, ad omnes homines sine dubio diriguntur. Vnde potiùs ex his locis colligendum est de mente Augustini illa verba, *præparatur voluntas à Domino*, non limitari ad vocationem congruam, seu efficacem, seu vtrique cum proportione accommodari: nam interdum voluntas ita præparatur vt infallibiliter velit, & tunc præparatio fit per gratiam congruam: interdum solùm præparatur vt possit facere, si velit, & tunc præparatur per gratiam sufficientem, & hanc præparationem dicit dari omnibus hominibus, vt habeant potestatem filios Dei fieri, idest, vt possint credere, & ab amore visibilium ad implenda diuina præcepta se conuertere.

Obiectio.

Retorquetur.

9. Confirmatur ab Augustino.

Et hoc manifestè confirmat lib. 3. de lib. arbit. cap. 19. vbi hominibus peccantibus & se excusantibus quòd concupiscentiam & ignorantiam vincere non possint, respondet. *Rectè fortasse quæreretur si erroris & libidinis nullus victor existeret; cùm verò vbique sit præsens, qui multis modis per creaturam sibi Domino seruientem auersum vocet*, &c. *non tibi imputatur ad culpam, quòd inuitus ignoras, sed quòd negligis quærere, quæ ignoras, neque illud quod vulnerata membra non colligis, sed quòd volentem sanare contemnis*. qui locus est valde notandus, nam in eo de omnibus hominibus lapsis indifferenter loquitur, de quibus subiungit, *nulli enim homini ablatum est scire vtiliter quærere, quod inutiliter ignorat, & humiliter confitendam esse imbecillitatem vt quærenti & confitenti ille subueniat qui nec errat, cùm subuenit, nec laborat*. In quo discursu apertè satis confirmat omnia, quæ dicta sunt de progressu vocationis diuinæ, nam incipit ab externa vocatione, quo homo saltem potest adhibere diligentiam ad quærendum quod ignorat, & interdum incipit à vocatione ordinis naturalis, quam dum peccator contemnit, altiori vocationi obstaculum ponit. Quod totum nos docuit Augustinus in prædictis verbis, vnde etiam confirmat doctrinam suprà datam de homine faciente, quod in se est, nec minoris auctoritatis putandus est hic Augustini locus, eo quòd ante Pelagium fuerit conscriptus, tum quia in eisdem verbis non omisit Augustinus explicare necessitatem gratiæ, quā etiam ante exortum Pelagij non ignorabat, vt facilè constabit, verba, quæ citauimus, consideranti. Tum quia in lib. de natur. & grat. cap. 69. eadem verba recognoscens Augustinus ait, *Ita exhortatus sum quantum potui ad rectè viuendum & gratiam Dei non euacuaui*.

10. Respondetur difficultati secundæ.

Secundum principale argumentum sumitur ex aliis Augustini locis, in quibus Augustinus docet, non stare per Deum quominus homo saluetur, & seruet præceptum, si velit, quamuis, sine auxilio Dei hoc facere non possit, quia auxilium Dei præstò est; ergo supponit ex parte Dei nemini deesse auxilium sufficiens, tum ad obseruanda præcepta, tum consequenter ad salutem. Consequentia

tia clara est; assumptum verò sumitur ex Augustino tract. 1. in Ioann. circa finem, dicente, Deum esse lumen hominum omnibus expositum, multo verò illam lucem videre non posse, quia peccatis suis aggrauabantur. Clariùs lib. 2. de peccat. merit. cap. 17. vbi sic ait, *vt innotescat quod latebat, & suaue fiat, quod non delectabat, gratia Dei est, quæ hominum adiuuat voluntates, quæ vt non adiuuentur, in ipsis itidem causa est, non in Deo, siue damnãdi prædestinati sint propter iniquitatem superbiæ, siue contra ipsam suam superbiam iudicandi, & erudiendi, si filij sint misericordiæ.* vbi tam de reprobis, quàm de prædestinatis confirmat non deesse illis adiutorium diuinæ gratiæ ex parte Dei, licèt in iis habeat effectum, & non in illis.

11. Affirmatur de reprobo Esau. Deinde in particulari de vno reprobo Esau id affirmat dicta q. 2. ad Simplician. dicens: *Noluit ergo Esau, & non concurrit, sed si venisset & cucurrisset, Dei adiutorio peruenisset, qui etiam velle & currere vocando præstaret, nisi vocatione contempta reprobus fieret.* Manifestè ergo supponit illum habuisse auxilium sufficiens, quo posset venire si vellet, si enim non haberet potestatem, non posset de illo verè dici, *si voluisset cucurrisset*, nec posset dici vocationem contempsisse, nisi illam amplecti in potestate eius fuisset. Idem ergo de cæteris reprobis Augustinus intellexit, nec enim de vno maior ratio est, quàm de cæteris: nam licèt non omnibus æqualis vocatio detur, nulli nihilominus deest aliquis sufficiens vocationis modus, propter quod dictum est, *Multi sunt vocati, pauci verò electi*, vt eadem quæstione priùs Augustinus ponderabat. Item quòd isti vocati qui resistunt, ita vocentur, vt eis imputetur non venire, ac subinde habere auxilium sufficiens, quo possent venire, si vellent, euidenter docet idem Augustinus lib. octuaginta trium quæst. q. 68. dicens, *Itaque nec illi debent sibi tribuere quòd venerunt, quia vocati venerunt, nec illi qui noluerunt venire, debent alteri tribuere, sed tantùm sibi, quoniam vt venirent vocati, erat in libera voluntate.* Certè non esset in libera voluntate, si non esset in potestate: vnde infrà dicit; *qui vocatus non venit, sicut non habuit meritum præmij vt vocaretur, sic inchoat meritum supplicij, cùm vocatus venire neglexerit*; ergo habuit veniendi sufficiens auxilium.

12. Probatur tertiò ex Augustino. Tertiò probari hoc potest ex locis Augustini, in quibus docet, Deum non præcipere nobis impossibilia, quia cum præcepto offert auxilium, vtique sufficiens, quia aliàs non daret potestatem, nec faceret obseruationem præcepti possibilem, sic Psal. 56. in principio ait, *neque imperaret hoc Deus vt faceremus, si impossibile iudicaret, vt ab homine fieret, si considerans infirmitatem tuam deficis sub præcepto, confortare in exemplo, sed etiam exemplum ad te est multum, adest ille qui præbuit exemplum vt præbeat & auxilium.* & lib. de natur. & grat. cap. 33. *Non Deus (ait) impossibilia iubet, sed iubendo admonet facere quod possis, & petere quod non possis, & adiuuat vt possis*, & cap. 69. *eo ipso quo firmissimè creditur Deum iustum & bonum impossibilia non potuisse præcipere, tunc admonemur & in facilibus quid agamus, & in difficilibus quid petamus.* Et lib. de grat. & liber. arbitr. c. 15. Quare (inquit) iubet si ipse daturus est: quare dat si homo facturus est: nisi quia dat quod iubet, cum adiuuat vt faciat, cui iubet.

13. Probatur quartò ex eodem. Quartò probatur ex illis locis, in quibus Augustinus docet Deum velle omnes homines saluos fieri, intelligendo distributionem illam absolutè & simpliciter, ac sine vlla limitatione. Quamuis enim aliquibus in locis aliter exposuerit illam distributionem, quia de voluntate beneplaciti, absoluta & efficaci locum exponebat; tamen in aliis admittit in Deo aliquam voluntatem salutis respectu omnium hominum. Præcipuus locus quoad hanc partem est lib. de spirit. & liter. cap. 33. vbi quærens, cùm gratia sit donum Dei ad salutem necessarium, cur non omnibus illam donet, cùm ipse velit omnes homines saluos fieri, & respondet: *vult Deus omnes homines saluos fieri, & in agnitionem veritatis venire, non sic tamen vt eis adimat liberum arbitrium, quo vel bene, vel malè vtentes iustissimè iudicentur. Quod cùm fit, infideles contra voluntatem Dei faciunt, cùm eius Euangelio non credunt*, & cætera quæ prosequitur, ostendens, licèt Deus velit saluare omnes, eos condemnari, qui contemnunt eius gratiam, seu vocationem, de qua in cap. 34. declarat, quomodo à Deo fiat, quia *in omnibus* (ait) *misericordia eius præuenit eos, consentire autem, vel dissentire, propria est voluntatis.* Idem significat in id Psalm. 45. *Deus in medio eius non commouebitur.* Psalm. 45. Denique hanc fuisse Augustini sententiam, satis persuadent Prosperi, Fulgentij, & Pauli Orosij testimonia, quibus suprà doctrinam ipsam confirmauimus: illi enim ab Augustini mente numquam in hac materia discreparunt. An verò ab hac regula sit aliqua exceptio admittenda, iuxta doctrinam Augustini, respondendo ad testimonia in contrarium adducta dicemus.

Primum testimonium obiectum erat ex lib. de corrept. & grat. cap. 11. quod re vera obscurum valde est, quia non facilè potest explicari, de quo adiutorio Augustinus loquatur. Primò enim ait habuisse Angelos & Adam adiutorium, quo possent peruenire, si vellent; secundò dicit tale fuisse illud adiutorium, vt si illo caruissent, licèt in bono non perseuerassent, non posset eis ad culpam imputari, quia non talis naturæ facti sunt, vt sine Dei adiutorio perseuerare in bono possent. Tertiò addit, homines qui in natura lapsa illo carent adiutorio, nimirum quo possint perseuerare, si velint, in pœnam peccati, illo carere. Quartò sentire videtur (licèt id non declaret,) homines nunc, licèt illo adiutorio careant, peccare, cùm in bono non perseuerant; quî enim verisimile est potuisse Augustinum in contrarium cogitare? Aliqui ergo intelligunt Augustinum loqui non de auxilio necessario ad vitanda singula peccata, sed ad perseuerandum semper, vel diu sine peccato, & quia hoc adiutorium nunc includit gratiam habitualem, putant aliqui Augustinum de adiutorio gratiæ habitualis, vtique pro vt includit auxilia illi debita, & peculiarem Dei protectionem quam iustificatis Deus exhibet. 14. Respondetur testimoniis in contrarium adductis.

Hæc autem expositio, licèt ex parte satis consentanea discursui Augustini, non tamen videtur sufficiens ad omnium dictorum eius veritatem tuendam, nam falsum erit secundum dictum: nimirum si Angeli & Adam non habuissent gratiam habitualem, non defuisse illis ad culpam imputandam, si in bono in quo creati sunt, non perseuerent. Nam Angelus creatus in sua pura natura, posset perseuerare, & non perseuerare in bono naturali, seu morali, & non perseuerando grauiter peccaret. Ideóque longè certissimum est de primo homine creato in natura integra sine donis gratiæ, tam habitualis, quàm actualis, vel etiam sine vllo ordine ad supernaturalem beatitudinem, vt lib. 2. ostensum est. Ergo absolutè falsum est, sine adiutorio habitualis gratiæ non potuisse hominem, vel Angelum perseuerare, si vellet, & non fuisse illi imputandum ad culpam, si non perseueraret. Quòd si quis dicat loqui Augustinum de perseuerantia in 15.

obseruatione præceptum etiam supernaturalium, & in ordine ad beatitudinem supernaturalem: contra hoc est, quia homo, vel Angelus crearetur, sine gratia habituali cum præceptis & obligatione tendendi in supernaturalem finem, posset per auxilia actualia perseuerare, si vellet; ergo absque adiutorio gratiæ habitualis, per primum auxilium supernaturale, habet auxilium saltem remotè, ac in radice sufficiens ad perseuerandum si vellet, & ita tunc solum ei non imputatur ad culpam non perseuerare, quando omni modo & proximè & remotè illi negaretur auxilium actuale sufficiens ad perseuerandum; ergo necesse est, Augustinum intelligi de adiutorio sufficiente quocumque modo: ergo consequenter cùm negat dari aliquibus hominibus lapsis tale adiutorium in pœnam peccati, non solum loquitur de gratia habituali, sed absolutè de auxilio sufficiente quocumqne modo. Nam etiam homo lapsus si recipiat, vel paratum habeat primum auxilium sufficiens ad suam conuersionem, vbi in virtute & radice recipit auxilium sufficiens ad totam salutem, & subinde ad perseuerandum, quia si bene vtatur primo auxilio, poterit iustificari, & habere gratiam habitualem, & cum illa auxilium sufficiens ad perseuerandum in illa; hoc enim omnibus iustis datur aliquo modo, vt suprà ostensum est. Vnde D. Thomas 2. 2. q. 2. art. 5. ad 1. de auxilio præueniente & actuali hunc locum Augustini intelligit, & simpliciter ac sine expositione illum sequitur, sentireque videtur propter peccatum originale negari aliquibus hoc auxiliũ non solùm vt est necessarium ad perseuerandum, sed etiam vt est necessarium ad credendum, amandum, &c. nisi alio modo exponatur.

16. *Aduertendum primum.* Vt ergo mentem Augustini intelligamus, in primis præ oculis habere oportet distinctionem suprà traditam de duplici modo recipiendi auxilium sufficiens ad aliquem effectum, scilicet, vel proximè, vel remotè, quæ membra satis iam declarata sunt. *Aduertendum secundum.* Deinde aduerto aliud esse non dare alicui aliquod auxilium, aliud omnino denegare. Primum dicit solam negationem actualis donationis, quæ potest esse propter indispositionem subiecti; secundum addit directum nunquam dandi, quidquid homo ex se faciat. Et sic Deus non dat gratiam suam sanctificantem homini peccatori, & indisposito, non tamen negat illam in dicto sensu rigoroso. Denique intelligi potest locus Augustini, vel de auxilio ad perseuerandum in iustitia, vel de auxilio ad quodcumque peccatum vitandum, vel quemcumque actum pietatis exequendum. Et quia Augustinus de perseuerantia præcipuè loqui videtur, illum sensum nunc prosequimur, de altero dicemus in solutione ad quartum.

17. *Supponitur pro discrimine inter hominem in statu naturæ integræ & lapsæ.* Vlteriùs ergo supponendum est ex sententia Augustini discrimen inter hominem in statu naturæ integræ & lapsæ, quòd in natura integra idẽ auxilium proximè sufficiens ad seruanda singula præcepta, & vitanda omnia peccata, erat etiam sufficiens ad seruanda omnia præcepta, & vitanda omnia peccata, quouis tempore, subinde fieri poterat vt cum solo illo adiutorio, quo homo in illo statu posset perseuerare, si vellet, etiam vellet, & actu perseueraret. Hoc est enim quod ibi ait Augustinus, *Tunc ergo dederat homini Deus bonam voluntatem, in illa quippe eum fecerat, qui fecerat rectum; dederat & adiutorium, sine quo in ea non posset perseuerare, si vellet, vt autem vellet, in eius reliquit arbitrio.* Et addit inferiùs. *Quia noluit permanere, profectò eius culpa est, cuius meritum fuisset, si permanere voluisset, sicut fecerunt Angeli sancti, qui cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium steterunt ipsi.* Hæc autem comparatio inter Angelos non est ita accipienda, vt putemus, sicut Angeli mali ceciderunt per liberum arbitrium sine adiutorio Dei, ita bonos permansisse per liberum arbitrium sine adiutorio gratiæ; hic enim sensus est valde absurdus, & contra eumdem Augustinum aliis in locis. Intelligit ergo per illud idem auxilium, quo receperunt perseuerare, si vellent, actu perseuerasse, & voluisse perseuerare, per liberam voluntatem, eodem vtrique auxilio, & non maiori adiutam, & idem dicit facere Adamum potuisse, si vellet.

At verò in natura lapsa sensisse videtur Augustinus, auxilium, quod tantùm dat homini posse perseuerare, si vellet, non esse tale, vt cum illo tantùm de facto perseueret & velit, sed indigere hominem in hoc statu speciali aliqua protectione Dei, vt actu velit & perseueret, & quamuis hæc ipsa protectio sit in potestate hominis, si velit facere quod in se est per priora auxilia, & ideo remotè habeat auxilium sufficiens ad perseuerandum, nihilominus proximè non habet illud, nisi quando recipit auxilium, quo non tantùm possit si velit, sed etiam velit & perseueret. Et hanc infirmitatem dicit esse pœnam peccati, quia nascitur ex difficultate bene operandi orta ex lapsu naturæ, ratione cuius non potest in hoc statu ordinariis & sufficientibus gratiæ auxiliis perseueranter diu facere quod in se est, nisi aliquod aliud adiutorium accipiat: nec etiam potest per solum auxilium moraliter sufficiens ad singula peccata vitanda, diu perseuerare sine peccato, nisi specialiùs à Deo protegatur ac dirigatur. Et hoc est in quo Augustinus discrimen constituit, adiungens, *Nunc autem quibus deest tale auxilium, pœna peccati est, quibus autem datur, secundum gratiam datur, non secundum debitum, tantòque amplius datur per Iesum Christum Dominum nostrum, quibus id dare Deo placuit, vt non solùm adsit, sine quo permanere non possumus, etiamsi velimus, verùm tantum ac tale sit vt velimus.* Hæc ergo est sententia Augustini, quam nunc non expendimus, nec probamus, infrà enim tractando de dono perseuerantiæ, tractanda est, sed illam supponimus, vt sensus Augustini quantum ad rem præsentem facit, intelligatur. 18. *De natura lapsa quid.*

19. *An Adam receperit auxilium proximè sufficiens ad perseuerandum, si vellet.* Dico ergo sensum Augustini esse Adamum recepisse auxilium proximè sufficiens ad perseuerandum, si vellet, & ita sufficiens, vt pro sua libertate, & velle, & perseuerare cum affectu potuisset, quod est verissimum, siue illud adiutorium gratiam habitualem includeret, siue non, quod nunc non refert. *De hominibus lapsis quid.* De hoc ergo eodem auxilio ita proximè sufficiente negat Augustinus dari hominibus lapsis, qui cum effectu non perseuerant, idque in pœnam primi peccati; quare ratione illius carent iustitia originali, & integritate naturæ, & inde fit vt auxilium sufficiens, quod modo recipiunt, non sit tale ac tantum, quale & quantum fuit in Adam propter fomitem & alia impedimenta bene operandi, vt explicaui. Non dicit tamen Augustinus huiusmodi homines in præsenti statu nullum auxilium sufficiens recipere ad perseuerandum, nam recipiunt saltem remotè sufficiens, quod suo modo est verè sufficiens, in eis tamen propter conditionem huius status tale est, vt non sit proximè, sed remotè sufficiens, & vt nunquã consequatur effectũ, ita ergo suo modo in præsenti

senti iuxta præcedentem Augustini doctrinam: & hæc responsio sufficere posset præsenti quæstioni, quia non affirmamus omnes recipere auxilium sufficiens proximum, aut perfectum, sed aliquod qualecumque illud sit, nam in illo est magna varietas, vt capite sequenti dicturi sumus.

20. Si homo, vel Angelus careret perseuerantiæ dono, an ei imputaretur culpa non permanere.

Et hinc facilè intelligitur veritas illius conditionalis propositionis Augustini, quòd si Angelus, vel Adam caruisset adiutoaio quo posset permanere, si vellet, non ei imputaretur ad culpam non permanere. Est enim hoc verum, quia in Angelo, vel homine integro non distinguuntur hæc duo, potestas ad vitanda singula peccata, vel seruanda singula præcepta, & potestas faciendi hæc omnia collectiuè & perseueranter, ac longo tempore, ideóque si illi deesset adiutorium quò posset peruenire si vellet, oporteret, vt illi deesset etiam ad seruáda singula præcepta, vel ad euitandum peccatum in particulari; & in tali, vel tali singulari occasione, indè autem optimè sequitur talem lapsum ex defectu potestatis non potuisse illi ad culpam imputari: quod non ita esset in homine lapso, quia in illo coniunguntur illa duo, habere adiutorium quo possit singula peccata vitare, si velit; & non posse diu perseuerare in vitandis omnibus longo tempore sine maiori auxilio, ideóque licèt homo lapsus careat adiutorio sufficiente ad perseuerandum, nihilominus illi imputantur singuli lapsus, quia in singulis habent sufficiens adiutorium, vt singula vitare possit, si velit; vnde numquam dixit Augustinus hominem lapsum in pœnam originalis peccati priuari adiutorio, quo possit singula peccata vitare, si velit; sed quo possit perseuerare, vtique proximè & moraliter, ita vt sine maiori gratia possit illa potestas habere effectum perseuerandi, etiamsi in singulis ita sufficiat; hoc enim necessarium est vt peccatum imputetur, vt Augustinus eodem loco supponit, & in aliis passim, vt lib. 3. de lib. arbitr. cap. 18. & 19. lib. 1. de peccat. merit. & remiss. cap 35. & lib. 22. contra Faust. cap. 78. Certissimum autem est homines lapsos carentes perseuerantiæ dono, in suis singulis transgressionibus verè peccare, vt etiam ex sententia Augustini ostendimus.

21. Respondetur secundo argumento de auxilio efficaci, seu congrua vocatione.

Ad secundum argumentum multo facilior est responsio, nam in prioribus locis loquitur Augustinus de auxilio efficaci, seu vocatione congrua, dicitque multos alios, qui vocati sunt, & non electi, carere congrua vocatione, quia cùm non essent electi, Deus noluit illam præparare: cum hoc autem stat, vt habeat vocationem sufficientem, vt per se constat, vt talis vocatio reuera dat posse, nec homo ideo illi resistit, quia non potest consentire, sed quia non vult, vt expresè dicit Augustinus lib. 2. de peccat. merit. cap. 17. & de prædest. Sanct. cap. 6. Quod ergo Augustinus in primo testimonio ad Simplicianum dicit, *talem esse horum vocationem, qua moueri non possent*, non intelligitur ex vi vocationis, sed ex præscientia Dei, vnde facit sensum compositum, nam absolutè possent, si vellent cum tali vocatione moueri, sed quia Deus præsciuit, illis non futuram congruam fuisse vocationem, ideo in præsentia Dei & in sensu composito talis fuit, vt cum illa moueri non possent, sicut Ioann. 12. de Iudæis dicitur. *Propterea non poterant credere*, vbi Augustinus tract. 53. *Ideo* (ait) *non poterant, quia hoc Propheta prædixerat, ideo autem prædixit, quia Deus hoc futurum esse præsciuit: quare autem non poterant, si à me quæratur, citò respondeo, quia volebant, malam quippe eorum voluntatem præuidet Deus, & non Prophetam prænunciauit ille, cui futura abscondi non possunt.* Hunc ergo modum loquendi imitatur

A Augustinus in dicta quæst. 2. ad Simplician. & sæpe aliàs cùm vocationem non congruam dicit esse talem vt per eam moueri non possint, vtique cum effectu, quia Deus præsciuit ita futurum.

Et simili modo cùm in cap 6. de prædest. Sanct. ait quibusdam non præparari voluntatem a Domino, subintelligendum est congruè, & sicut prænouit eos indigere, vt cum effectu conuertantur. Et similiter in cap. 8. cùm dicit, qui non veniunt, non doceri à Patre, & subintelligendum est congruè, & prout sciuit, eis fore aptum vt discant. Et in hoc ponit semper occultum Dei mysterium quòd quosdam sic docet, vocat, aut præparat, sicut nouit eis congruere, alios autem minimè. Et in hoc eodem B sensu dicit de bonor. perseuer. cap. 14 non electis ad fidem negari vnde credant, vtique quia non datur auxilium efficax, quo credant actu, cùm verò addit, *eis non adhiberi dicta, vel facta, quibus possent credere*; intelligendum est de potestate, quæ reducatur in actum, seu de potestate etiam in sensu composito cum diuina præscientia, iuxta priorem expositionem. Denique quod in cap. 8. eiusdem libri ait, potestatem filios Dei fieri à Deo esse in vniuersum certissimum est, tamen hæc eadem potestas in sufficientem & efficacem distinguenda est, & priorem dat Deus omnibus, posteriorem autem dat, quibus vult, & hoc est in eius potestate & voluntate, quod ibi Augustinus affirmat; videtur enim loqui de potestate, quæ effectum faciendi filios Dei C simul consequatur, & tribuat, 22.

23. Respondetur ad tertium.

Et iuxta hæc facilis est responsio ad tertium, in illa enim sæpe repetita ab Augustino admiratione & insolubili quæstione, cur Deus hunc trahat, & non illum? cur iste ita suadeatur vt persuadeatur, & non alius? cur iste ita doceatur vt discat, & non alius, duo sunt distinguenda, vnum est executio, & effectus, seu discretio, prout in re ipsa euenit. Aliud est præparatio vocationis vni congruæ, non vt possit tantùm, sed etiam velit, & alteri non ita congruæ, licèt sufficiens, vt possit, si velit. Illud enim prius rationem habet ex parte hominis, nimirum liberum arbitrium, quo vnus gratiæ cooperatur, alius autem cooperari non vult, & hoc non D negat Augustinus, nec in hoc ponit admirationem, imò sæpe talem proponens quæstionem, prius respondet, *citò dico, quia volunt, & quia nolunt*, vt in dicto lib. 2. de peccat. merit. cap. 17. de Prædest. Sanct. cap. 6. de spirit. & liter. cap. 34. tract. 53. in Ioann. & dicto cap. 15. de prædest. & grat. In secundo autem ponit admirationem, vt ex eisdem locis constat, & meritò, quia cùm diuina prædestinatio & præparatio talis, vel talis vocationis antedat voluntatem humanam, non potest ex parte hominis reddi ratio, cur magis pro hoc tempore, quàm pro illo, in hac occasione, quàm illa huic præparetur vocatio, & non alteri, sed tantùm est in voluntatem Dei referendum, vt in lib. sequenti latiùs dicemus. Quapropter in hac admiratione non E indicat Augustinus, vni dari auxilium sufficiens, & non alteri, sed vni dari congruum, & non alteri, quod longè diuersum est. Vnde in lib. 2. de peccat. merit. cap. 17. cùm dixisset homines nolle facere quod iustum est, quia vel illud ignorant, & non innotescit, vel quia non sit suaue per gratiam, statim subiungit, *Quòd quòd non adiuuantur, in ipsis causa est, non in Deo.* in quibus verbis apertè supponit auxilium sufficiens, posséntque tam ad proximum, quàm ad remotum applicari, aliter autem, & aliter. nam multis per gratiam sufficientem innotescit, sitque suaue, quod iustum est; & nihilominus non ita iuuantur per gratiam vt faciant, quia

ipsi nolunt cooperari. & tunc licèt illis satis innotescat, quod est iustum, non tamen congruè, vel licèt fiat suaue, adhuc tamen pro sua indispositione eis apparet difficile: possent tamen si vellent, cum solo illo auxilio præueniente iustum operari, si vellent; nam auxilium cooperans illis est paratum. Aliis autem sæpe nondum innotuit, quod latebat, tamen per eos stat, vt non reueletur, & ideo auxilium saltem remotum accipiunt, licèt proximam vocationem aliqui non accipiant, de qua in vltimo loco citato Augustinus loquutus est.

24. Respondetur ad quartum. Circa quartum argumentum multi tribuunt Augustino quòd senserit eos, qui in Scriptura obcæcati & indurati dicuntur, ita deseri, vt sufficienti auxilio ad salutem, vel ad non peccandum priuentur, quia dicere solet Deum excæcare & obdurare peccatorem, cum deserendo, & non adiuuando, vt habet in tract. 53. vt Ioann. Sed immeritò hoc ei generaliter tribuitur: nam eodem tract. de Iudæis inquit, *dictum esse non poterant credere, non ex defectu potestatis, sed ex præscientia.* Et infrà dixit, *vt nemo audeat liberum arbitrium sic defendere vt nobis orationem qua diximus, ne nos inferas intentationem, conetur offerre: rursus ne quisquam neget voluntatis arbitrium, & audeat excusare peccatum.* quod vltimum verbum pro præsenti puncto valde considerandum est. Nam si isti obdurati carerent auxilio sufficienti ad euitanda singula peccata, excusandi essent à peccato, quia non possent vitare illud, & nemo peccat in eo quod vitare non potest, iuxta doctrinam eiusdem Augustini in locis proximè antea citatis. At hæc excusatio absurda & omnino cauenda eidem Augustino visa est, & meritò, nam Christus de eisdem Iudæis excæcatis & obduratis dixit Ioan. 15. excusationem non habere de peccato suo, & Paulus Rom. 1. dicit Gentiles fuisse inexcusabiles & morte dignos, etiamsi de eisdem dixerit esse datos in reprobum sensum, & cap. 2. de homine obdurato dixit, *Tu autem secundùm duritiam tuam, & impænitens cor thesaurizas tibi iram,* &c. ergo necesse est fateri hos non caruisse aliquo modo sufficientis auxilij. Vnde in eodem loco Augustinus post verba citata subiungit, *Audiamus Dominum & præcipientem & opitulantem & iubentem, quid facere debeamus, & adiuuantem vt implere possimus.* Intellexit ergo Augustinus hanc potestatem etiam obduratis non omnino negari. Idem sumitur ex eodem Augustino lib. 5. in Iulian. cap. 3. vbi de eisdem excæcatis Iudæis ait, *Ita cæcitas fuit Iudæis grande incredulitatis malum, & grandis causa peccati vt occiderent Christum.*

25. Regula ergo generalis de his induratis etiam secundùm Augustinum est, Deum non denegare illis auxilium sufficiens, quæ etiam est communior doctrina, vt suprà dixi & optimè confirmant Orig. 3. Periarch. cap. 1. Chrysostom. Hom. 67. in Ioan. & alij Patres, vt alibi latiùs dixi. Maior verò difficultas est in altera parte obiectionis de speciali exceptione Pharaonis, quia illum à peccato excusat Augustinus citato loco. Nihilominus re ipsa spectata certum videtur non posse excusari, quia non carebat sufficienti motiuo ad cognoscendum præceptum, & libertate ad obediendum, aliàs cur toties illi ex parte Dei, & sub grauissimis comminationibus præciperetur, vt populum Dei dimitteret, & quod amplius est, ipse suis verbis fatetur peccatum suum Exod. 9. dicens, *Peccaui etiam nunc, Dominus iustus, ego autem, & populus meus impij.* & Scriptura id confirmat paulo inferiùs, dicens, *Videns autem Pharao, quòd cessasset pluuia, & grando, & tonitrua, auxit peccatum, & ingrauatum est cor eius, & induratum nimis.* quæ verba etiam ostendunt Pharaonem tunc liberè operatum esse, & cum potestate non faciendi. Vnde in cap. 10. dixit ad illum per Moysen Dominus, *Vsquequò non vis subiici mihi? dimitte populum meum,* &c. *Sin autem resistis, & non vis,* &c. quæ omnia apertè includunt sufficientem vocationem ex parte Dei, & potestatem ex parte Pharaonis ad obediendum. Vnde in eodem capite, ipse iterum fatetur, *Peccaui in Dominum Deum vestrum, & in vos.* Non est ergo dubium, quin Pharao in illa obduratione grauissimè peccauerit. & hæc est communis Patrum sententia, quam latè & bene expendit Orig. suprà, & Chrysostom. Hom. 16. in ad Rom. vbi ait, *Pharaonem vocari à Paulo vas iræ, quia erat homo iram Dei accendens, per suam diritiam, quia Deus lenitatem ingentem nactus, melior nequaquam euadebat, sed incorreptus manebat.* & infrà, *neque Deus quidquam omisit eorum, quæ ad illius correctionem, emendationémque facerent, nec ille quidquam omisit eorum, quæ ipsum perderent, omnique venia priuarent.* & in expositione Psalm. 118. circa verba illa, *increpasti superbos,* inter eos, qui aduersùs Deum sese extulerunt, primum ponit Pharaonem, de quo ait, *insolentia affectus in mari rubro interiit.* & similiter de illo sentit Hieronymus epist. 48. ad Sabiniam, & in epist. 110. ad Hedibiam q. 10.

Origen. Chrysost. Exod. 9. Exod. 10. Chrysostom. Hieronym.

26. Denique, vt alios omittam, etiam ipse Augustinus aliis in locis euidenter hoc docuit, nam q. 68. sæpe allegata ex libro octuaginta trium quæstionum dicit, habuisse Pharaonem vocationem, cui obtemperare noluit, non dicit *non potuit,* sed *noluit,* vtique cùm velle posset, quod per malitiam fecisse ostendit, adiungens, *sed exercuit crudelitatem in eis, quibus humanitas, & misericordia debebatur;* & serm. 88. de tempore, ex professo explicat obdurationem Pharaonis, & in principio refert, aliquos dicere intra se, *Cur iniquitas illi Pharaoni imputatur, cùm Dominus cor illius indurasse referatur?* Ipse verò vt defendat, meritò illi imputari, ait, indurationem illam, non Dei potentiam, sed patientiam induxisse. Denique ait, *quoties eum Dei plaga percussit, afflictus pœnituit. At vbi ei remissio illa indulgentiam dedit, iterum se in superbiam elatus erexit.* Et infrà, *Nemo cum Paganis, aut Manicheis iustitiam Dei reprehendere, aut culpare præsumat, sed certissimè credat quòd Pharaonem non Dei violentia, sed propria iniquitas, & indomabilis superbia contra Dei præcepta toties fecerit obdurari.* & infrà ait quòd Pharao per decem plagas compulsus est facere, per primam potuisse facere, *Tunc* (inquit,) id est, post dimissum Hebræorum populum, *pœnitet Pharao quòd vinat & euasisse eum tanta eius scelera non sustinebant, vt qui in tantis plagis nullam emendauerat culpam.*

Et quæst. 18. in Exod. dicit, *vt tale cor haberet Pharao, vt quòd patientia Dei non moueretur ad pietatem, sed potiùs ad impietatem vitij proprij fuit.* Nec intelligit fuisse tantum vitij, quod tunc committebat, quando suo vitio tam malignè iussionibus Dei resistebat, vt ibidem subiungit; quod verò ibidem ait Pharaonem dici induratum, quia *inflexibiliter resistebat, non flexibiliter, consentiebat,* non significat *inflexibiliter.* id est, necessariò, sed pertinaciter & contumaciter: vel potest etiam facere sensum compositum in ordine ad præscientiam Dei, qui præsciebat tam prauè fuisse affectum

Pharaonem,

Pharaonem, vt non esset flectendus omnibus illis signis, & nihilominus illa fieri voluit, qui eum obdurandum præsciebat, & permittebat, & quæst. 24. ait non tantùm signa à suis incantatoribus facta, fuisse occasionem Pharaoni obdurationis suæ, sed etiam patientiam Dei, quia illi interdum parcebat, vbi expendo verbum *parcebat*, nam apertè supponit culpam in resistentiâ Pharaonis, quam statim vocat perseuerantiam in malo, & adducit illud Roman. 2. *Ignoras, quia potentia Dei ad pœnitentiam te adducit, tu autem secundùm duritiam tuam, & impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ.* intelligens hoc ipsum accidisse Pharaoni, ac subinde peccasse, non enim thesaurizatur ira in die iræ, nisi aggrauando & multiplicando peccata, & quæst. 29. ponderat illa verba Exod. 8. *ignorauit Pharao cor suum*, quibus significari vult voluntate sua libera id fecisse, quia *hac est*, inquit, *radix vitiorum.*

Quid ergo dicendum ad verba illa propositionis 62. in epist. ad Roman. In primis dici potest Augustinum aliis in locis retractasse illam sententiam. At obstat, quia lib. 1. Retract. cap 23. quædam alia ex illo libro corrigit, & hoc tacet, vnde virtute confirmat. Imò eamdem propositionem 62. recognoscens approbat quod dixerat, obdurationem esse pœnam præcedentium peccatorum. Refert tamen ibi se dixisse per obdurationem relinquere Deum hominem vt malè operetur, quomodo autem, aut quantum illum derelinquat, & an obduratus malè operetur, ita vt ei imputetur, nec ne, ibi non explicat; sed nihilominus dicendum est, quidquid sit de sensu illius loci, alia, quæ plura sunt, & magis elaborata, præferenda esse, præsertim, quia librum illum super ad Romanos scripsit initio suæ conuersionis, antequam esset Episcopus, & non magna diligentia, sed prout fratribus interrogantibus respondendo occurrebat, vt ipse dicit dicto cap. 23. lib. 1. Retract. quod autem ibi verbum illud non emendauit, potuit casu & per inaduertentiam accidere.

Addo verò si omnia verba Augustini pensentur, aliquam fortè posse admitti non impossibilem interpretationem: cùm enim dixisset obduratum esse cor Pharaonis, eámque obdurationem fuisse ex iudicio Dei retribuentis incredulitati eius debitam pœnam, subiungit, *non ergo hoc illi imputatur, quòd tunc non obtemperaret, quandoquidem obdurato corde obtemperare non poterat, sed quare dignum se præbuit cui cor obduraretur priori infidelitate.* Ex his ergo verbis colligo illam impotétiam obtemperandi, de qua loquutus est Augustinus, non fuisse absolutam, nec ex denegatione auxilij diuini, sed fuisse compositam, & ex suppositione infidelitatis, & incredulitatis. Dum enim Pharao in sua incredulitate persistebat, non poterat obedire Deo præcipienti dimittere populum suum, vt sibi sacrificaret. Quomodo enim obediret ei, in quem non credebat? quia ergo erat in sua incredulitate obduratus, & obfirmatus, illa dispositione supposito, non poterat obedire. Non erat autem ita destitutus auxilio ad credendum si vellet, quin infidelitas ei ad peccatum imputaretur, quia re vera sufficienter vocabatur, saltem vt posset attendere & considerare magnitudinem signorum, & non ponere obicem maioribus auxiliis internis Dei. Et ideo infidélitas illa sine dubio culpabilis in eo fuit, tamen illa supposita necessitate quadam saltem morali sequebatur inobedientia circa præceptum dimitti populum, & ideo dixit Augustinus non potuisse obedire cùm esset obduratus priori infidelitate.

Dices hoc non satis fuisse, vt illa inobedientia Pharaoni non imputaretur ad nouam culpam, quia suppositio illa libera erat, & liberè durabat, potuisséque illam Pharao tollere, si voluisset: talis autem suppositio non excusat à noua culpa actum prauum subsequentem, etiam si necessariò ex illa sequatur: vt licet ex praua intentione finis necessariò sequatur acceptatio vnici medij, etiam praua, non excusatur à noua culpa talis electio, vel acceptatio, quia semper est in potestate hominis talem intentionem tollere. 27. Obiectio.

Respondetur hoc non esse certum, sed sub controuersia, aliqui enim putant in subsequenti actu non esse nouam culpam, sed totam ponendam esse in ipsa intentione, & in perseuerantia in illa, & potuit Augustinus in illo sensu loqui, quæ alia quæstio non est pertinés ad punctum de sufficientia auxilij, quia non obstante illa impotentia, & illo genere excusationis poterat Pharao habere sufficiens auxilium saltem remotè ad credendum, & consequenter ad obediendum. Deinde dici potest, cùm Augustinus ait non imputari ei, quòd tunc non obtemperarit, non ideo dixisse, quia non fuerit dignus speciali pœna propter illam inobedientiam, cuius contrarium aliis locis docet, sed quia attendendo ad radicem, & causam inferentem quamdam necessitatem non obtemperandi, illa erat tota ratio talis culpæ, & ratione illius reliqua imputabantur. Solutio.

28. Responde-tur argumento quinto, quòd *Deus neminem deserit, nisi priùs deseratur ab ipso.*

Quinta obiectio sumebatur ex illo axiomate, *Deus neminem deserit, nisi priùs deseratur ab ipso*, de quo suprà cap. 2. dictum est, intelligendum esse non solùm de desertione quoad habitualem gratiam, sed etiam quoad actuale auxilium. Et in primis ex illomet principio accepimus, hominem, priusquam deserat Deum, habere ab ipso auxilium sufficiens, vt possit ipsum non deserere, quia si priùs homo careret auxilio sufficienti, eo ipso esset desertus, nec verè dici posse deserere Deum, cùm in eius potestate non esset ad illum conuerti, vel illi obtemperare; deserere enim dicit liberum recessum ab eo: non est autem liber recessus, vbi potestas accedendi deest: hæc autem potestas est per auxilium sufficiens; ergo necesse est vt homo priusquam deserat, tale habeat auxilium. Vnde illa propositio quatenus formaliter negatiua est, regulam continet infallibilem quòd Deus quoad auxilium sufficiens, non deserit eos, qui ipsum non deserunt, quia hoc est, quod formaliter in illa pronuntiatur, & ideo ad veritatem opus est necessarium, & quia duæ negationes virtute affirmant, ibi etiam continetur affirmatio, quòd Deus de se omnibus præbet auxilium sufficiens. At verò alia affirmatio quæ ibi etiam videtur virtute inclusa, nimirum Deum deserere hominem, qui priùs ipsum deserit, intellecta de actuali desertione, non est ita vniuersaliter infallibilis in omni genere desertionis; aliter enim vera est in desertione per ablationem gratiæ habitualis, aliter in desertione per negationem actualis auxilij. Nam in priori desertione infallibilis regula est, Deum deserere per ablationem gratiæ habitualis eum, qui per mortale peccatum ipsum deserit, quia peccatum mortale opponitur tali gratiæ, & ideo lege certa statutum est, vt qui deserit Deum peccando mortaliter, deseratur ab ipso, amittendo charitatem, ac filiationem diuinam, & cum proportione qui deserit Deum per infidelitatem, seu hæresim, deseritur per ablationem habitus fidei, & in spe similiter seruata proportione: sed, vt dixi, non est hic sensus intentus in illa proportione, sed de actualibus auxiliis.

Vlteriùs ergo distingui potest illa propositio de 29.

Distinguitur propositio de desertione quoad auxilium concomitans, & præueniens. *August.* *Concil. Trid.* De auxilio concomitante quid.

de desertione quoad auxilium concomitans, vel præueniens, & de vtroque intellecta est à Patribus, éstque verissima, nam vtrumque auxilium Deus de se homini offert; ideóque si actu non dat, in homine est causa, vt dixit Augustinus 2. de peccat. merit. cap. 17. & Tridentin. sess. 6. cap. 3. Primò ergo intelligi potest illud principium ad concomitans, siue sit per modum gratiæ actualis specialiter adiuuantis, siue per modum concursus. Nam, vt suprà docui, de hoc etiam auxilio verum est, Deum de se paratum esse ad tribuendum illud. Vnde fit vt nemini actu negetur, nisi per ipsa stet, ac proinde neminem, quoad hoc auxilium, deserere Deum, nisi quia ipse deseretit Deum. Duobus autem modis intelligi potest, Deum non dare hoc auxilium. Primò, quia nec actu dat, nec paratus est illud dare. Secundò, quia licèt Deus de se velit dare, nihilominus actu non dat. Prior modus, absolutè loquendo, non habet locum, vt dixi, quia Deus de se paratus est ad iuuandum omnes, si tamen contingat hominem carere auxilio præueniente & excitante necessariò ad operandum, Deus pro tunc non erat expositus ad concurrendum cum illo, quia ille non habet potentiam proximam ad operandum, & Deus non offert suum actuale auxilium, nisi supposita potentia sufficiente ad operandum, vt in omnibus etiam causis secundis manifestum est. Tunc verò homo caret tali auxilio præuenienti, & quoad illud deseritur, quia ipse deserit Deum, vt statim dicemus; & ita de primo ad vltimum etiam caret concomitante auxilio, & quoad illud etiam deseritur, quia prius ipse deseruit Deum aliqua culpa, propter quam præueniente caret, ac priuatus est.

Posterior autem modus habet in homine iam præuento per auxilium sufficiens, qui est proximè potens ad operandum, si velit: quoties autem actu non operatur, Deus illi non præbet actu adiuuantem, seu cooperantem gratiam, aut concursum. Radix autem & causa huius negationis etiam est ex parte hominis, nam cùm Deus de se sit expositus ad iuuandum, ideo non actu iuuat, quia per hominem stat, vnde quoad hoc etiam est infallibilis regula, Deum deserere hominem, non conferendo illi talem concursum actualem, quia homo quodammodo deserit ipsum non cooperando gratiæ eius. Hæc verò desertio per se non extenditur ad futuras operationes, vel tempora, sed tantùm est pro eo tempore & momento, in quo homo non operatur, nam licèt tunc homo non consentiat, Deus paratus manet ad iuuandum illum postea, si consentire velit, & ideo illa non est propria desertio, sed mera negatio præsentis auxilij; & ita existimo intelligenda esse verba Prosperi ad obiect. Vincent. in 15. *Nemini Deus correctionis adimit viam, nec boni possibilitate despoliat, quia qui se à Deo auertit, ipse & velle quod bonum est, & possibile sustulit.* quod verbum vel in sensu composito intelligendum est, quia dum vult malè operari, non potest conuerti, vel cum hac limitatione, quantum est de se, nam ex parte Dei nunquam aufertur possibilitas, vt idem Prosperus dixerat.

Prosper.

30. Difficultas. Dices in hoc concursu, vel adiutorio actuali, vel cooperante, simul cooperantur Deus & homo, vt præcedenti libro dictum est; ergo etiam negatio influxus simul est ab vtroque: ergo non magis potest tribui homini, quòd Deus illi negat concursum, quia ipse deserit Deum, suam negando cooperationem, quàm è contrario, quia ex neutra parte est prioritas. Et confirmatur, quia aliàs quando homo operatur assentiendo gratiæ excitanti, dici etiam posset Deum iuuare hominem, & cooperari cum illo, quia ipse suum influxum tribuit, quia oppositorum eadem est ratio: consequens autem non potest admitti, aliàs adiuuans gratia esset pedissequa liberi arbitrij, & influxus Dei esset posterior natura, quàm influxus causæ secundæ, quod est impossibile, vt suprà visum est.

Enodatur. Respondetur ad priorem partem negando consequentiam, quia licèt in ipso actuali influxu cooperante Deus & homo simul influant & tempore, & naturâ, nihilominus Deus antecedenter offert suum adiutorium, & ex parte suæ voluntatis ita est paratus & expositus ad concurrendum & iuuandum, vt solùm expectet cooperationem hominis ad actualiter influendum, & ideo negatio actualis influxus non illi, sed homini meritò tribuitur: nam Deus ex se vult concurrere & adiuuare, non tamen absolutè, sed sub conditione, si per hominem non steterit, quæ conditio non impletur, & quòd non impleatur, homo in causa est, non Deus. Vnde licèt inter illas negationes non sit propria causalitas, & consequenter nec propria prioritas naturæ, propriè tamen esse potest vna ratio alterius, ideo enim Deus non fluit actu, quia ex parte hominis non completur necessaria conditio. Et quia quod in tempore Deus non facit, vult etiam non facere, ideo ab æterno habuit voluntatem absolutam non iuuandi eum, qui non se adiuuat, & hoc est deserere illum quoad hoc auxilium. Hæc autem posterior voluntas est consequens ad præscientiam futuræ resistentiæ, vel negligentiæ ex parte hominis, & ideo non est contraria priori voluntati antecedenti, nec est sine causa, seu ratione ex parte hominis.

Vnde non est eadem ratio de carentia actionis, quæ de actione ipsa, nam ad non influendum homo sufficit, & ita potest esse proxima ratio, ob quam Deus non influit, & potest inter illas negationes intelligi aliqua prioritas saltem rationis cum fundamento in re, quæ in præsenti sufficit. Secus verò est in positiua actione, in qua & causa secunda à prima, & liberum arbitrium à gratia essentialiter pendet, & nullo modo est causa illius, & ita nec est prior tempore, nec natura, nec intelligi potest in aliquo signo operatio hominis sine concursu Dei, licèt neque hic præcedat cooperationem hominis, sed sunt omnino simul. Et ita ad confirmationem negatur sequela, quia non est eadem ratio in negatione actionis, quæ in ipsa actione, vt declaratum est, quia negatio est imperfectio, actio verò perfectio, & ideo non æquè pendet à Deo, sed bonum ex integra causa, malum ex quocunque defectu; sic ergo in auxilio comitante axioma illud verificari potest, etiamsi Deus de se nunquam homini deneget auxilium sufficiens.

Venio ad auxilium præueniens, de quo potissimè Augustinus loquitur: hoc autem auxilium, (vt suprà dixi,) non est nisi excitans, quod potest esse vel congruum, seu efficax, vel incongruum, & tantùm sufficiens. De quo priori non possumus hîc exactè dicere, quia nondum quid illud sit, vel quomodo detur, declarauimus, & ideo possumus punctum hoc in librum sequentem remittere. Quantum verò ad soluendam obiectionem 31. Auxiliũ præueniens quid, & quotuplex sit. Obiectio.

Soluitur. nem, dicimus in primis dictam sententiam Deus A neminem deserit, nisi priùs deseratur ab ipso, non habere locum generaliter in vocatione congrua, seu gratia præueniente efficaci, quia sæpe Deus non dat illam, licèt ex parte hominis culpa non præcesserit, vt quintum argumentum, ad quod respondemus, & inductio de Angelis & Adamo probant. Idemque est in omni prima vocatione, quæ omne peccatum antecedit, & nihilominus est inefficax. Dicunt verò aliqui, saltem in homine lapso semper illam posse carentiam originali culpæ attribui. Veruntamen etiam id dici non potest, quia homines lapsi non possunt semper dici carere hoc auxilio efficaci, propter peccatum originale, nam semper post illud remissum, imò post longum tempus iustitiæ & sanctitatis cadit homo in peccatum B mortale, & non recipit auxilium efficax ad vitandum illud: ergo non est necessarium vt præcedat desertio Dei ex parte iusti, vt non detur ei hoc donum. Et ratio est, quia nemini est debitum ex iustitia propter opera priora, & magis à priori ratio est, quia Deus satis prouidet homini per auxilium ex parte sua efficax, & ab ipso homine fit inefficax, vt suprà dictum est.

Deinde dicimus negatiuam propositionem virtute inclusam in illo dogmate intellectam de actuali desertione Dei quoad hoc auxilium non esse necessariam, nec generaliter veram, quia sæpissimè Deus efficaciter vocat & trahit homines perditissimos, qui prius ipsum deseruerunt, C etiam pertinacissimo, & obdurato corde, quia, vt Augustinus dixit, efficax gratia à nullo duro corde reijcitur, quia ad hoc datur vt cordis duritia penitus auferatur, nec cogitur Deus ad non dandam hanc gratiam desertori cuicunque, quando & quomodo valuerit, quia nec vlla lege sese ad hoc obligauit, nec repugnat potentiæ, vel bonitati eius, imò in hoc maximè ostendit gratiam suam, qua vsus est cum Nabuchodonosor Dan. 4. & non cum Pharaone Exod. 14. sed in simili ferè causa vnum efficaciter vocauit, alium minimè, planè ad ostensionem gratiæ suæ, vt Augustinus lib. de Prædest. & grat. cap. 15. & 16. accuratè expendit. Nihilominus addimus in sen- D su, (vt ita dicam,) potentiali veram esse illam propositionem negatiuam, quia qui Deum offerendo deserit, de se dignus est, vt priuetur cogitatione congrua, & efficaci: & similiter qui sæpiùs resistit sufficientibus vocationibus Dei, non meretur efficacem accipere. Et de facto verisimillimum est, Deum sæpe hoc modo delere
August. eos, qui se deserunt, vt sumitur ex Augustino dicta quæst. 2. ad Simplician. epist. 105. & aliis plerisque locis. Vnde hoc totum potest in illo dogmate comprehendi, crediderimque ab Augustino & Patribus etiam esse intentum, & hæc videri possunt satis ad responsionem quinti ar- E gumenti, quia non oportet dogma illud de sufficienti auxilio intelligere, aut in eo etiam verum esse, cùm de auxilio efficaci tam concomitante, quàm præueniente verissimè & sufficientissimè intelligatur, & ex mente sanctorum Patrum explicitur.

32. Nihilominus tamen etiam de auxilio sufficienti intellectum illud dogma quoad affirmationem in illo inclusam potest verum sensum habere, si Deus neminem deserentem se omni auxilio sufficienti priuet. Nam, vt suprà diximus, auxilium sufficiens dupliciter datur, scilicet proximè & remotè. Item auxilium quod A remotè sufficit, necesse est, vt ad aliquid aliud proximè sufficiat, quo mediante remotè dicatur ad aliud sufficere, vnde etiam fit, vt in talibus auxiliis perueniendum necessariò sit ad aliquod primum quod sit proximè sufficiens ad primum medium, seu opus, aut effectum necessarium ad salutem. quæ omnia ex dictis satis constant. Dico ergo in primis, quandiu homo in hac vita ratione vtitur, & liberè operari potest, etiamsi millies deseruerit eum, nunquam ita deseri, vt non possit à peccando cessare, & quodlibet peccatum in particulari occurrens moraliter euitare. Ratio est, quia nec peccatum præsens excusationem habet propter præcedentia, nec posset imputari, si homo non haberet sufficiens auxi- B lium, quo illud possit vitare; ergo in hac vita nunquam destituitur homo tali auxilio, occurrente occasione vitandi peccatum, aut seruandi præceptum. Consequentia clara est, vtraque autem præmissa probata est latè suprà tam Scripturâ, quàm doctrinâ Augustini, & videri potes Bellarm. lib. 2. de grat. & lib. arb. cap. 7. vbi addit hoc auxilium interdum posse esse immediatè sufficiens ad non peccandum, aliquando verò solùm mediatè, vtique intercedente oratione. Assertio Bellarm.

33. Ampliatur. Sed addo in primis tunc necessarium esse, vt detur auxilium immediatè sufficiens ad orandum: vnde vlteriùs dico illud auxilium sufficiens ad orandum, esse etiam immediatè sufficiēs ad quie- C tandum peccatum pro eo tempore, vel momento, quo fit oratio, respectu verò temporis futuri, seu ad perseuerandum in victoria importunæ, aut continuæ tentationis, erit tantùm remotum: per orationem autem infallibiliter impetrabitur auxilium proximè sufficiens pro futuro tempore, perseuerante etiam oratione, si oportuerit. Quoad hoc ergo auxilium necessarium ad vitanda singula peccata, non procedit illud principium quatenus affirmat, Deum deserere eum, qui se deserit. Et ratio à priori est, quia licèt homo deserendo Deum, ex se mereatur deseri in futurum etiam in singulis occasionibus peccandi; nihilominus, quia homini concessit totum huius vitæ tempus, vt in eo D possit salutem consequi, & peccata vitare, ideo ex se nunquam negat auxilium in singulis momentis sufficiens, vt nunquam peccator dicere possit, *per Deum abest*, Ecclesiast. 13. Eccles 13.

Posito verò hoc auxilio ad non peccandum, in eo continetur remotè auxilium sufficiens ad totam salutem, quia si homo cum præsentibus auxiliis faciat, quod in se est ad vitanda noua peccata, semper recipiet maiora auxilia, quibus ad remissionem præcedentium, & ad perseuerandum in futurum possit disponi, si velit, iuxta superiùs dicta. Et ita etiam quoad hanc partem non habet locum illa pars affirmatiua dicti axio- E matis. Nihilominus tamen, quia sæpe homo malè vtitur illo auxilio ad non peccandum, ideo priuatur veterioribus auxiliis proximè sufficientibus ad fidem, vel alia propinquiora opera salutis, vt suprà etiam ostendimus. Et hic verificatur etiam illa pars affirmans quoad auxilia sufficientia proxima ad salutem, vel ad perseuerandum sine peccato, vel ad remissionem præcedentium. Adhibenda verò semper est limitatio suprà posita, vt hoc intelligatur quantum est ex merito & in dignitate deserentis Deum, nam licèt sæpe Deus eo rigore cum peccatoribus vtatur, non verò semper & infallibiliter, nulla enim absoluta lex de hoc lata est, sed suæ

suæ misericordiæ & liberæ voluntati hoc Deus reseruauit, sicut in priori puncto diximus. Addi etiam potest, licèt Deus non deserat hominem abutentem prioribus auxiliis, quoad auxilia simpliciter necessaria: deserere autem sæpe quoad vberiora etiam intra latitudinem sufficientium, iuxta doctrinam Gregorij lib. 11. moral. cap. 5. & Hom. 11. in Ezech.

34. *Respondetur sextò & vltimò ad testimonium Augustini, circa verba Pauli, Deus vult omnes homines saluos fieri.*

Ad sextum & vltimum caput & testimonium Augustini respondetur, licèt interdum Augustinus exponat illa verba Pauli, *Deus vult omnes homines saluos fieri*, non de omnibus hominibus simpliciter, sed aliis modis, non ideo id fecisse, quia putauerit nullo modo velle Deum omnium hominum salutem, sed vt indicaret non eodem modo velle omnes homines saluare, sed quosdam singulari electione, & proposito efficaci velle saluare, & ideo etiam secundùm hanc voluntatem interpretari voluit verba Pauli, & consequenter ad illam distributionem omnium hominum explicare. Nihilominus tamen in aliis locis, præsertim de spirit. & lit. cap. 33. fatetur Deum ex se velle omnes homines saluare, & ita exponit verba Pauli, vt suprà vidimus. Cùm ergo in aliis locis indicat quosdam non saluari, quia Deus noluit saluare, in primis verbum illud *noluit*, purè negatiuè & de sola negatione efficacis voluntatis, seu electionis intelligendum est, ita vt non sit sensus aliquos carere sufficienti auxilio salutis, quia Deus de se absolutè voluerit illos non saluare, sed sensus sit, quia aliquos non elegit voluntate absoluta, ideo non præparasse illis auxilia salutis efficacia & congrua, de his enim illa loca intelligenda sunt, cum quo stat, vt omnibus media sufficientia ex antecedente voluntate saluandi omnes, præparauerit.

Capvt XIX.

Vtrùm auxilia sufficientia omnibus hominibus æqualiter conferantur ex parte Dei, vel vnde eorum varietas, seu inæqualitas oriatur.

1. *Quæstiuncula de auxilij sufficientis distributione, & an ex parte Dei omnibus detur æqualitas.*

Diximus auxilium sufficiens omnibus conferri, superest, vt breuiter explicemus quomodo distribuatur, id est, an ex parte Dei omnibus inæqualiter detur, & vnde contingat, variis modis & inæqualibus conferri. Loquimur autem de auxilio sufficiente: nam de comparatione illius cum efficaci, & cur quibusdam detur auxilium efficax, aliis verò tantùm sufficiens, in libro sequenti dicendum. Deinde si de solo euentu, vel de facto ageretur, res esset facillima, & extra controuersiam inter eos, qui Scripturam & fidei principia admittunt, quia euidentissimum est de facto non dari omnibus etiam reprobis æqualia auxilia sufficientia, sed aliis maiora, aliis minora, vt res ipsæ manifestè ostendunt. Dicit enim Christus Matth. 11. *Si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ sunt factæ in te, in cilicio & cinere pœnitentiam egissent.* Erat ergo auxilium illud de se sufficiens, & in Iudæis fuit tantùm sufficiens, quia illi restiterunt, & in hoc grauiter peccarunt, & tamen illud non est datum Tyris, nec Sidoniis, nec etiam aliis gentibus, nec æquale, sed longè minus. Vnde etiam legimus Act. 14. & 17. Deum *(Matth. 11.)*

A permisisse gentes ingredi vias suas, & tempora prioris ignorantiæ despexisse, non quia sine auxilio sufficiente gentes reliquerit, sed quia longè minora auxilia sufficientia eis tribuerit, quàm Iudæis, iuxta id Psalm. 147. *Non fecit taliter omni nationi.* & Rom. 3. *Quid ergo amplius Iudæo est? aut quæ vtilitas circumcisionis? multum per omnem modum.* *(Psalm. 147. Rom. 3.)*

2. *Respondetur quòd non, & probatur.*

Post aduentum etiam Domini nostri Iesu Christi eius gratia non omnibus gentibus est æqualiter applicata, aliis enim citiùs, aliis tardiùs prædicatum est Euangelium. Et in Actis Apostolorum legimus volente Paulo ire ad vnam gentem, prohibitum esse à Spiritu sancto, & ad aliam esse missum, Act. 16. nunc etiam maiora gratiæ auxilia B dantur fidelibus Christianis, quàm olim darentur gentibus, vel Iudæis, vt ex illo 1. Timoth. 4. *Qui est Saluator omnium hominum, maximè fidelium.* Colligit eleganter Prosper lib. 2. de vocat. gent. cap. 31. aliàs 10. dicens, *Adiiciendo autem, maximè fidelium, ostendit esse partem generis humani, quæ merito fidei diuinitus inspiratæ ad summam, atque æternam salutem specialibus beneficiis prouehatur.* in quibus verbis de prædestinatis, ac subinde de efficacibus auxiliis loqui videtur; tamen negari non potest, quin etiam hi, qui ex Christianis non saluantur, specialibus beneficiis præmoueantur, licèt C ad effectum non perducantur; recipiunt ergo illi maiora auxilia sufficientia, quàm infideles, & in rigore verborum Pauli sub illis adaptantur, qui vlteriùs subiungit cap. 32. *In ipsis quoque fidelium populis non eadem omnibus, nec paria,* (vtique auxilia) *conferuntur.* & hac ratione, cæteris paribus, Christiani, qui damnantur, censentur grauiori iudicio & condemnatione digni, quia maioribus auxiliis restiterunt, & inter Christianos ipsos maiori pœna sunt digni, qui pluribus auxiliis præuenti damnati sunt. Itaque de facto ipso, seu de auxiliorum sufficientium non solùm comparatione efficacium, sed etiam inter se inæqualitate nulla est controuersia. De radice autem & causa D huius varietatis quæstio agitatur. *(Timoth. 4. Prosper.)*

3. *Contrarium Semipelagianorum placitum: Deus quantum in se æqualiter prouidet: ex parte autem hominis prouenire, quòd alij maiora, alij minora accipiant. Sap. 1.*

Dixerunt ergo Semipelagiani, Deum quantum in se est, omnibus æqualiter prouidere, & de se paratum esse ad danda omnia æqualia auxilia sufficientia; ex parte autem hominum prouenire, quòd alij maiora, alij minora recipiant, vt latè referunt Prosper in Epist. ad Augustinum, & Hilarius in alia Epist. ad eumdem Augustinum. & idem Augustinus Epistola 106. & 107. & lib. de prædest. Sanct. cap. 1. 2. potestque sententia hæc aliquo modo fundari in verbis Sapient. 6. *Pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter est illi cura de omnibus.* quod maximè videtur de supernaturali prouidentia intelligendum. & ratio ibi insinua- E tur, quia sicut Deus æqualiter est creator omnium, ita etiam decet bonitatem eius, vt sit æquè omnium Saluator. Item, quia, vt ibidem præmittitur, *non subtrahet personam cuiusquam Deus*, id est, non est acceptor personarum Deus, vt etiam Act. 10. & sæpe in aliis locis Scripturæ dicitur: esset autem acceptio personarum & irrationabilis discretio, seu electio, si Deus hominibus ex parte sua omnino æqualibus, & in originali peccato æquè nascentibus gratiæ auxilia inæqualiter distribueret sine vlla causa, vel ratione ex parte illorum.

4. *Fauet Dion.*

Secundò videtur huic sententiæ multùm fauere Dionysius cap. 9. de Cœlest. Hierarch. vbi non ex parte

nysius, Cyprianus, & al.j.

parte Dei, sed ex parte hominum oriri sentit, quòd quidam magis, alij minus à Deo illuminantur, *Ipsa* (inquit) *lucis participatio pro suscipientium meritis varia fit, scilicet vel magna, obscura, vel lucida, cùm tamen radius ille diuinus, vnus ac simplex sit, eodémque modo se habeat super omnia semper explicitus.* Item Cyprian. Epist. 59. aliàs lib. 3. Epist. 8. sic ait, *esse apud omnes siue infantes, siue maiores natu, vnam diuini muneris æqualitatem, declarat nobis diuinæ Scripturæ fides.* & infrà, *sed illic æqualitas diuina & spiritualis exprimitur quòd pares & æquales sint omnes homines, quando à Deo semel facti sunt.* & infrà, *cum Spiritus sanctus non de mensura, sed de pietate atque indulgentia paterna æqualis omnibus præbeatur: nam Deus vt personam non accipit, sic neque ætatem, cùm se omnibus ad cœlestis regni consequutionem æqualitate librata præbeat patrem.* & Epist. 76. ad Magnum p. 2. aliàs lib. 4. epist. 7. *Si dies* (inquit) *omnibus æqualiter nascitur, et si sol super omnes pari & æquali luce diffunditur, quanto magis Christus sol & dies verus in Ecclesia sua lumen æternæ vitæ pari æqualitate largitur.* Et infrà inducit exemplum Manna, quòd ab ab omnibus æqualiter colligi poterat, sic enim ait, *Spiritualis gratiæ munus sine annorum discretione, seu acceptione personarum super omnem Dei populum æqualiter effundi.* Denique D. Augustinus in id Psalm. 45. *Deus in medio eius non commouebitur,* ait: *Quid est, Deus in medio eius? hoc significat, quòd æquus est omnibus Deus, & personas non accipit; quomodo enim illud quod in medio est, paria habet spatia ad omnes fines; ita Deus medius esse dicitur æqualiter omnibus consulens.*

4. Reprobatur Massiliensiũ sententia ab Augustino, Prospero & aliis.

Nihilominus hæc Massiliensium sententia ab Augustino, Prospero & aliis Patribus & Conciliis reprobata est, vt in fide erronea; quia verò in ea multa continentur, quæ non æquè falsa, vel etiam non omnia falsa sunt; ergo per partes oportet illa discernere, & pretiosum à vili, seu veritatem ab errore separare. Primò ergo supponimus, quòd dictum iam est, Deum omnibus hominibus lapsis, nullo excepto, ex parte sua sufficientem gratiam offerre, paratúmque esse ad dandum omnibus auxilium supernaturale sufficiens, & illuminandum omnes si ipsi gratiæ Dei obicem non posuerint. Hoc latè probatum est in superioribus, & denuo id conuincunt testimonia Patrum proximè allegata; in hoc ergo non errabant Semipelagiani, nec illis in hoc Augustinus contradixit, vt ex dictis in superioribus constat. Secundò nihilominus dicendum est rationem varietatis & inæqualitatis huius sufficientis auxilij in diuersis temporibus, locis, seu nationibus, aut personis, non posse ex parte hominum, seu ex libero arbitrio sufficienter assignari.

Suppositio pro sensu quæstionis.

Concluditur proposita quæstio.

5. Traduntur hæ assertiones à Prospero.

Has suas assertiones, (interponendo aliam veluti huius fundamentum) tamquam certissimas definitiones tradit Prosper lib. 2. de vocat. gent. cap. 30. aliàs 10. dicens, *Commendamus, vt cùm de gratia profunditate & altitudine disputatur, tribui illis saluberrimis & veracissimis definitionibus simus intenti, quarum prima profitetur æternum & proprium esse diuinæ voluntatis, vt omnes homines saluos fieri velit, & in agnitionem veritatis venire. Alia simul prædicat, omnem hominem, qui saluus fit, quique in agnitionem veritatis venit, Dei auxilio iuuari ac regi, vsque in fide per dilectionem operatur, permaneat, custodiri. Tertiò verò temperanter & sobriè protestatur, non omnium voluntatum Dei comprehendi posse rationem, & multas diui-* A *norum operum causas ab humana intelligentia esse subductas, vt cùm in temporibus & nationibus, in familiis, in paruulis, in nondum natis, & genitis, quædam aut variè, aut insigniter gesta esse noscuntur, non ambigamus ea ex illis esse, quæ iustus & misericors Deus in hoc transituro sæculo noluit sciri.* Deinde postquam cap. 31. primam propositionem modo à nobis suprà explicato confirmauit, in 32. confirmat suam tertiam & nostram secundam assertionem, tum ex effectibus, quia etiam in fidelibus populis *non omnibus paria & similia conferantur auxilia, & ante omnia meritorum pon-* B *dera, dissimillima diuinorum mensura est munerum.* quæ varietas non potest nisi in liberam Dei voluntatem referri. Tum ratione, *quia non possumus hanc diuersitatem graduum causis aptare meritorum, cùm totius boni meriti principalis causa sit gratia, de cuius operibus sumitur, quidquid in singulis probabile reperitur.*

& confirmantur.

6. Distinguuntur aliquot modi inæqualitatis gratiæ sufficientis.

Vt autem distinctiùs veritas hæc declaretur, & confirmetur, possumus nonnullos huius inæqualitatis & varietatis sufficientis gratiæ modos distinguere, & in singulis quid in solam diuinam voluntatem, quid verò in humanam referri possit, agnoscere. Potest autem hæc varietas C spectari, vel inter singulares personas, vel in ipso humano genere in diuersis temporibus, seu ætatibus Ecclesiæ, vel in diuersis mundi partibus, & prouinciis in eodem tempore & statu Ecclesiæ. Primò ergo inter personas inuenitur inæqualitas, quia ad quosdam diuina illuminatio supernaturalis, & interna vocatio proxima ad fidem nunquam pertingit, nec per auditum, nec per inspirationem internam: ad alios autem peruenit, & actu confertur. Vtrumque membrum per se satis patet, experientiáque comprobatur, & in superioribus auctoritate confirmatum est; huius ergo discriminis ratio, in his, qui tale auxilium non recipiunt, ex parte illorum reddenda est, tam quia est defectus rei maximè ne- D cessariæ ad salutem, qui non à Deo, sed ab homine prouenit primariò, tum quia est pœna quædam, quæ supponit in homine culpam, tum denique, quia non est contra gratiam Dei, sed in fauorem eius, vt ostendatur de se omnibus communicari. Et hoc etiam in superioribus latè probatum est; in aliis verò quibus tale auxilium actu confertur, prima ratio non ex illis, sed ex Deo sumenda est, & ita in vtrisque completur sententia Domini, dicentis, *Perditio tua ex te, tantummodo in me auxilium tuum.* & in hoc in primis errarunt Semipelagiani, qui non minus causam recipiendi à Deo primum auxilium gratiæ ponebant in bono vsu liberi arbitrij, quàm carentiæ illius in malo vsu; decepti verò sunt, quia ho- E mo per se sufficit ad ponendum obstaculum auxilio Dei, non tamen ad promerendum illud. Imò in statu naturæ lapsæ ratione peccati originalis illud demeretur, quantum est de se, & ideo quando illi datur, gratis & ex solo Christi merito confertur, quod non solùm de primo auxilio efficaci, sed etiam de sufficiente intelligẽdum est, vt iam dicã.

Semipelagianorum error.

Potest enim vlteriùs hæc inæqualitas inter singulares personas inueniri, etiam in his, qui supernaturale auxilium sufficiens actu recipiunt: nam quidam per illud tantùm recipiunt *posse*, alij recipiunt etiam *velle*, vt Augustinus frequenter loquitur. Quod discrimen non est, per se loquendo, inter auxilia sufficientia, de quibus nunc tractamus, sed est inter auxilium sufficiens &

Differunt auxiliũ sufficiens, & efficax. & efficax, nam auxilium quod dat posse, est tantùm sufficiens, aliud autem dans velle, est efficax. Regulariter autem credibile est illud, quod est efficax, etiam in ratione sufficientis esse maius; an verò super necessarium sit, postea videbimus. In his ergo, in quibus auxilium est efficax, causa prima & principalis est voluntas diuina; quomodo autem id etiam ex libero arbitrio pendeat, in libro sequenti tractandum est; de aliis verò in quibus est tantùm sufficiens, duo distinguenda sunt, vnum est, habere tale auxilium, aliud est, quod sit tantùm sufficiens. hoc posterius habet rationem ex parte ipsius hominis nolentis vti tali auxilio: ex parte autem Dei non habet propriam causam per se & positiuam, sed tantùm permissiuam, quia non vult dare maius, vel congruentius auxilium, quod pro sua voluntate, sine vlla peculiari causa ex parte hominis facere potest: non facit autem Deus vt illud auxilium sufficiens quod de facto præstat, sit inefficax, sed hoc facit homo vt latè in superioribus ostensum est.

8\. At verò illud prius, scilicet habere, seu recipere tale auxilium (loquendo de tota serie auxiliorum sufficientium, illaque ad primum reducendo,) non habet causam ex parte hominis, sed solùm ex parte Dei & Christi, quia illud auxilium etiamsi sit tantùm sufficiens, est vera gratia prima, & ideo nullum meritum, vel rationem habere potest ex parte hominis, vt contra Massilienses sæpissimè Augustinus argumentatur, vrgens illud Rom. 11. *Si autem gratia, non ex operibus, alioqui gratia iam non est gratia.* (Rom. 11.) Hoc enim non minus procedit de auxilio sufficienti, quàm de efficaci, quia auxilium præueniens est vera gratia, etiamsi illi resisti possit, & interdum resistatur, ac proinde sit tantùm sufficiens, vt apertè colligitur ex Concil. Trident. & Senoniens. locis suprà citatis. Quapropter etiamsi comparatio fiat inter duos, quorum vnus nec proximè vocatus fuit ad fidem, alius verò vocatus fuit, sed non consensit, nihilominus dici non potest, hunc fuisse alteri prælatum in tali vocatione propter merita sua, vel propter aliquam bonitatem in ipso inuentam, magis quàm in alio, sed ratio tota in Dei voluntatem remittenda est. Nam licèt fieri possit, vt is qui vocatur, sit minus malus, quàm alius, & ideo ratio aliqua sumi posse videatur ad eum modum quo Paulus dixit 1. Tim. 1. *Misericordiam consequutus sum, quia ignorans feci.* (1. Tim. 1.) Sicque peccatum ex ignorantia dicitur esse remissibilius esse, quàm peccatum ex malitia; nihilominus hæc ratio non est propriè motiua, nec causa talis gratiæ, sed tantùm minus impediens: nec est generalis, nec propria, nam Deus interdum vocat duriorem, & non eum, qui minus peccauit, & interdum vtrumque, aliquando neutrum; ergo signum est hæc facere secundùm consilium voluntatis suæ, per altissimas suæ prouidentię rationes, quas humana fragilitas inuestigare non potest, nec debet. Vnde si aliquando potius vocat eum, qui ex ignorantia peccauit, quàm eum qui ex malitia, etiam id facit propter suam bonitatem & gratiam, non propter meritum hominum, & præterea quòd ille, cui miseretur, minus antea peccauerit, etiam prouenit ex prioribus rationibus prouidentiæ suæ, quibus res ita disposuit, vt ille minora saltem impedimenta gratiæ apponeret, atque ita non tantùm bona, sed etiam quòd mala minora, vel pauciora sint, diuinæ prouidentiæ

A & voluntati meritò tribuitur. quæ omnia quatenus ad finem supernaturalem ordinantur, ad diuinam prædestinationem & gratiam aliquo modo pertinent. & ita sæpe de his effectibus loquitur Augustinus, vt in superioribus allegatum est.

Tertiò adhuc inter singulares personas, qui multa auxilia sufficientia recipiunt, & per illa ad salutem non perueniunt, inuenitur infinita varietas. Nam quidam recipiunt illa auxilia toto tempore vitæ, alij tardiùs, alij in fine vitæ: & quidam plura & maiora, alij minora, & pauciora, quidam per illa nunquam iustitiam consequuntur, alij interdum perueniunt ad illam; quidam breui tempore, alij diuturno, licèt tandem non perseuerent. In hac ergo varietate aliter de primo auxilio, aliter de subsequentibus dicendum est. Nam quoad primum certum est, in vtroque homine initium talium auxiliorum, quod vnicuique datur, siue paruum, siue magnum sit, esse ex sola gratia & misericordia Dei, vt contra Semipelagianos Concilia definiunt, & iam sæpe dictum est, vnde fit, varietatem, quæ in primo auxilio inuenitur, (nam vni datur maius, alteri minus,) non esse ex diuersitate meritorum ipsarum hominum, sed ex voluntate Dei, nam si neuter illorum meretur suam gratiam, multo minus potest vnus mereri, quod maiorem accipiat quàm aliùs. At verò in posterioribus auxiliis potest illa varietas oriri ex dispositione recipientium, non naturalem, sed per cooperationem cum primo auxilio: sic enim potest homo operans per fidem, aliquo modo sequentia auxilia mereri, vt sæpe dictum est. 9. Varietas inter singulares personas qui multa auxilia sufficientia recipiunt, & per illa ad salutem non perueniunt, vnde sit.

Nihilominus tamen hæc ratio huius varietatis nec adæquata est, nec prima. Dico non esse adæquatam, quia non semper Deus dat sequentia auxilia iuxta mensuram dispositionis, sed sæpe maiora. Nam licèt verisimile sit nemini negari auxilium, ad quod per prius auxilium se disponat; nihilominus sæpe dat multo maiora, & sine vlla dispositione, vel non obstante contraria dispositione, quia sicut illud prius est aliqualis iustitiæ, ita hoc est misericordiæ, & ad ostensionem diuinæ gratiæ fit. Dixi etiam non esse illam primam causam huius varietatis, quia in eo qui meliùs vtitur primo auxilio, vt impetret secundum, illud primum non solum est sufficiens, sed etiam efficax, vt hoc ipsum prouenit ex altiori & occultiori gratia Dei, & mera gratuita, atque ita tota causa tandem refunditur in Deum. 10. Deus sæpe dat multo maiora, sine vlla dispositione, & cur.

Contra totam autem hanc doctrinam solet obiici verbum Christi Domini Matth. 25. vbi proponens parabolam talentorum ait, hominem illum peregrè euntem distribuisse talenta, vnicuique secundùm propriam virtutem, quasi per propriam virtutem, propria dispositio & meritum; & per talenta, prima gratiæ auxilia & semina significentur. Veruntamen neutrum horum est necessarium, nam multi Patres per talenta non intelligunt gratiam sanctificantem, neque auxilia ad illam expectantia, sed vel gratias gratis datas, vt Anastas. Nicenus q. 84. in sacram Scripturam, vel diuersa Ecclesię officia & ministeria, vt Chrys. Hom. 51. Imperf. vel munus prædicandi Euangelium cum maiori, vel minori talento, seu cum pluribus, aut paucioribus donis tam naturæ, quàm gratiæ collatum. Vnde quod additur, *secundùm propriam virtutem*, non oportet intelligi secundùm proprium 11. Obiectio ex Scriptura. Retorquetur.

proprium meritum, vel dispositionem, sed secundùm propriã capacitatẽ, nam licèt dona, vel ministeria gratiæ non debeantur naturæ, nihilominus in distribuẽdis illis, præsertim quando ad publica ministeria ordinantur, Deus ordinariè rationem habet naturæ & ingenij, seu conditionis naturalis vniuscuiusque; hoc enim ad suauem prouidentiam spectant, & non est contra rationem gratiæ, & ideo frequentiùs seruatur, licèt interdum ad ostensionem virtutis suæ, instrumentis de se ineptis ad sua opera Deus vtatur.

12. Aliorum facilior solutio.

Alij denique faciliùs se expediunt, dicentes non oportere singulas particulas & verba parabolæ accommodare, atque ita illa interposita fuisse à Christo Domino, quia ita solet ab hominibus fieri, non quia Deus in suis donis gratiæ conferendis semper modum illum obseruet. Addo vltimò, quamuis sub illis talentis dona gratiæ sanctificantis comprehendamus, & per propriam virtutem dispositionem vniuscuiusque intelligamus, non oportere intelligi de dispositione ad primum gratiæ auxilium, nec de dispositione, quæ propria virtute hominis fiat, non enim dicitur propria virtus sola illa, quæ propriis viribus acquisita est, sed etiam illa, quæ ex dono Dei propria recipientis facta sunt; prius enim quàm homo ille sua bona traderet seruis suis, vocauit illos, & fecit illos suos, per quod rectè intelligimus sermonem esse de hominibus iam vocatis ad Ecclesiam, & per fidem Christi seruis effectis, per quam etiam diuersimodè ad dona gratiæ recipiẽda disponi potuerunt, ita exponit D. Thomas 2. 2. q. 24. art. 3. ad 1.

Additur alia ab Auctore.

13. Consideratur varietas auxiliorũ iuxta ætates mundi, & status Ecclesiæ.

Quartò potest hæc varietas auxiliorum considerari in diuersis mundi ætatibus, & præsertim in tribus statibus Ecclesiæ, scilicet legis naturalis scriptæ & Euangelicæ. In quibus certissimum est, longè diuersam fuisse gratiæ mensuram, nam in tempore legis naturalis, adeò erat rara fides, & vocatio ad illam, vt non dubitauerit Paulus vocare illa tempora ignorantiæ, quæ despexit Deus, dimittens omnes gentes ingredi vias suas, Act. 14. & 17. Eamdemque gratiæ sterilitatem, quæ in gentibus fuit in Epist. ad Rom. latè describit Prosper lib. 2. de vocat. gent. cap. 23. & inter alia dicit, *tunc fuisse parciùs & occultiùs communicatam.* At verò de Iudæis iam ostendimus maiorem fuisse illis concessam; tamen in illa eadem lege scripta fuit multò abundantior gratia pro tempore legis nouæ promissa Ierem. 31. *Dabo legem meam in visceribus eorum.* & Ezechiel. 11. *Dabo eis cor vnum, & spiritum meum.* & cap. 33. *Suscitabo super eos pastorem.* & cap. 36. *Spiritum meum ponam in medio vestri.* Isai. 54. *Ponam vniuersos filios tuos doctos à Domino*, & cap. 55. *Omnes sitientes venite ad aquas.* & infinita similia, quæ tempore legis nouæ esse impleta ostendit Christus Ioann. 6. & sæpe in Euangelio, & Apostoli passim in actibus, & in suis Epistolis. Certum est autem hanc varietatem non esse ortam ex hominibus. *Non enim ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundùm misericordiam suam saluos nos fecit.*

Prosper. *Ierem. 31.* *Ezech. 11. 33. & 36.* *Isai. 54. & 55.* *Ioan. 6.* *Tit. 3.*

14. Duo consideranda in illa varietate.

Ratio ergo tota illius varietatis ex diuina voluntate pendet. Duo autem possunt in illa varietate considerari, vnum est collatio cuiuscumque gratiæ, siue maioris, siue minoris, & hoc semper fit ex liberali misericordia Dei per Christum; aliud est, eius gratiæ varietas, seu inæqualitas, in qua duæ sunt partes, scilicet sterilitas & abundantia gratiæ. Et licèt vtraque fuerit ex diuina voluntate, diuerso tamen modo. Nam sterilitas, seu paruitas gratiæ pertinet ad rigorem, & ideo fundamentum habuit semper in originali peccato, additis multis personalibus, vt Paulus expendit Rom. 2. præter autem rationem supplicij fuit etiam medicinalis pœna respectu totius generis humani, vt suam indigentiam magis agnosceret, & Christi gratiam & incarnationem magis æstimaret. Atque eisdẽ rationibus, ob quas Incarnatio Verbi diuini tanto tempore dilata est, minor fuit in præteritis generationibus gratiæ communicatio, & cæcitatis hominum permissio. Vnde est illud Pauli Rom. 11. *Conclusit Deus omnia in incredulitate, vt omnium misereatur*; & ad Galat. 3. *Conclusit Scriptura omnia sub peccato, vt promissio ex fide Iesus Christi daretur credentibus.* quod successu temporum factum est, nam post antiquiora tempora copiosior gratia Iudæis data est, non propter ipsorum meritum, sed propter Christum, & in ipsius gloriam, & ex gratuita electione Dei, vt in Epist. ad Rom. latè Paulus ostendit. Tandem verò in tempus legis nouæ abundantia gratiæ reseruata est, propter eiusdem Christi præsentiam, vt in fine tractatus de legibus latè diximus, atque ita omnis gratia, eiúsque abundantia respectu communitatis generis humani non habet aliam radicem, & causam, præter voluntatem Dei, & Christi meritum.

Rom. 11. *Galat. 3.*

15. Cõsideratio huius veritatis vltima.

Vltimò considerari potest hæc veritas sufficientium auxiliorum in diuersis orbis prouinciis & nationibus, quæ maximè cernitur tempore legis Euangelicæ. Nam certum est rationes illas, quibus Euangelium prædicatum est, maiora sufficientis gratiæ auxilia recepisse, quàm eas, quæ hoc beneficio caruerunt. Videmus autem Euangelium quibusdam esse citius prædicatum, quàm aliis, adeò vt vsque ad nostra tempora à vastissimis gentibus fuerit ignoratũ, & nondũ ad omnes peruenerit. Quod autem non sine speciali & occulta Dei prouidentia, hæc, & similia eueniant, ostẽsum nobis est variis exemplis. Nam in primis Paulus Rom. 1. dicit se proposuisse ire ad prædicandum Romanis, & prohibitum esse vsque tũc, quod multi Patres de prohibitione per Spiritum sanctum intelligunt, Chrysost. Greg. Ambr. Anselm. & alij; item Act. 16. vbi Paulus & Timoth. priùs vetiti sunt à Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia, & postea cùm tentarent ire in Bithyniam, non permisit eos Spiritus sanctus, & postea per visionem admonitus est Paulus transire in Macedoniam. & cap. 18. similiter per visionem præcepit illi Dominus, *Loquere, & ne facias, &c. populus enim mihi est multus in hac ciuitate.*

Rom. 1. *Chrysost.* *Greg.* *Ambr.* *Anselm. & alij.* *Act. 16.* *Act. 18.*

16. Huius autem veritatis & prouidentiæ diuinæ Semipelagiani conabantur rationem reddere ex operibus hominum à Deo præuisis, nam quibusdam aiebant, prædicatum est, quia credituri erant, aliis negatum esse, quia non erant credituri: vnde quia rationem reddere non poterant ex operibus aliquando futuris, illam sumebant ex præscientia operum sub conditione futurorum, vt referunt Prosper & Hilarius in Epistolis ad Augustinum, & in suum fauorem eumdem Augustinum allegabãt, quia in Epistola 49. q. 2. de toto tempore prædicationis Euangelicæ dixit voluisse Christum hominibus apparere, & prædicare doctrinam suam, quando sciebat, vt ibi, esse, qui in eum fuerant credituri. Nec videtur hæc sententia aliena à sensu Patrum, nam Gregorius Hom. 12. in Ezech. docet, interdum Deum prohibere verbum suum alicubi prædicari propter auditorum malitiam, qui verbum cum fructu non suscipient, & adducit id Act. 22. vbi Paulus refert sibi esse à Domino dictum

Prosper. *Hilar.* *Greg.*

ctum, *Exi velociter ex Ierusalem, quoniam non recipient testimonium tuum de me.* Et Homil.4. in Euangel. eamdem rationem reddit ex præscientia Dei, vetuisse nimirum prædicare tunc Paulum in Asia, ne grauius de contempta prædicatione iudicarentur; præuidebat ergo Deus illos, qui tunc in Asia erant, non fuisse credituros, & ideo Apostolos & socios illuc ire voluit. Eamdem rationem tradit Chrysostomus Hom.65. in Matth. & Beda verba Gregorij vsurpans Act.16. & expressè OEcumenius. *In Asia* (inquit) *& Bithynia vetat spiritus ne verbum disseminent Apostolum, præsciuit enim hæresim eorum, qui spiritum impugnarent, dominaturam illis, qui ibi degerent.*

Chrysost. Beda. OEcumenius.

17. Refertur prædictæ varietatis ratio in voluntatem Dei. August.

Nihilominus dicendum est, simpliciter & absolutè loquendo, non posse rationem primariam & proximam adæquatam huius varietatis ex libero arbitrio hominum sumi, sed esse occultissimum, & ex diuina voluntate & prædestinatione pendere. Vnde Augustinus lib. octuaginta trium quæstionum, q.68. circa finem, *Hæc* (inquit) *vocatio, quæ siue in singulis hominibus, siue in populis, siue in genere ipso humano per temporum opportunitates operatur, & profundæ ordinationis est*, & lib. de bonor. perseu. cap.14. in diuinam prædestinationem id refert, & contra Semipelagianos id conuincit ex illo Matth.11. *Væ tibi Corozaim*, &c. nam ibi prædicatum est Euangelium, & facta sunt signa in populis non credituris, & negata sunt Tyris & Sidoniis, qui credituri essent, si talia verba audissent, & signa conspexissent. Idemque latissimè tradit Prosper in Epist. ad Ruffinum, vbi inter alia ponderat, in initio Euangelicæ prædicationis non iussisse Apostolos ad prædicandum, nisi quò spiritus Dei eos ire voluisset, & quasdas gentes suo tempore cœpisse gratiæ Dei esse participes, aliàs nullum adhuc odorem boni istius attigisse; totumque refert in voluntatem Dei, *cui humanæ non possunt obsistere voluntates. Nam quòd istis prædicetur Euangelium, non potest eorum bonis moribus tribui, cùm bonos & pios mores non conferat nisi gratia, nec quòd illis non prædicetur, potest ex prauis eorum moribus nasci, cum multi sint tam feri mores, quos non facilè possit gratia mutare, si velit*, & lib.2. de vocat. gent. cap. 9. & sequentibus, aliàs cap.5. eamdem gratiæ inæqualitatem mirabiliter expendens, concludit. *Quæ causa itaque sint harum sub eadem gratia dissimilitudinum, quave rationes, sanctis Scripturis non loquentibus, quis loquetur; & cum eis inscientia Pauli Apostoli à disputatione transeat in stuporem, cuius erit tanta præsumptio, qui hæc differendo existimet aperienda potius, quam silentio miranda.*

Matth.11.

Prosper.

18. Confirmatur ratione.

Ratio verò est, quia ex diuersis operibus liberi arbitrij bonis, aut prauis, non potest prima ratio huius veritatis assignari, & licèt interdum possit aliqua proxima inueniri, non potest esse adæquata, nec prima. Declaratur hæc ratio, quæ est fundamentalis in hac materia. Nam in primis quod Semipelagiani dicebant quibusdam esse negatam, vel debitam prædicationem Euangelij, quia sub conditione præuisum est, quòd licèt prædicaretur, non crederent, quatenus sentiebant illam esse pœnam incredulitatis illo modo futuræ, valdè errabant, & sæpè arguuntur ab Augustino, quia Deus non punit peccata, quæ futura non sunt, etiamsi essent futura, si hoc, vel illud accideret, quia hæc simpliciter nihil sunt: quod autem nihil est, non est dignum pœna, imò interdum est miseratione dignum, & ita inter gratiæ beneficia computatur. *Raptus est ne malitia mu-*

Declaratur.

Sap.4.

A *taret intellectum eius*, Sap.4. vt expendunt Augustinus epist.107. Prosp. lib. de ingratis cap.32. vnde ex hoc ipso testimonio reprobatur sufficienter illa sententia, quæ asserebat Deum punire priuatione gratiæ suæ illa peccata, quæ commissurus quis esset si viueret, vel si Euangelium ei prædicaretur, vt notauit Augustinus epist.105. & de Corrept. & grat. cap.8. & de prædest. Sanct. cap.14. nihilominus tamen seclusa ratione pœnæ, vel meriti, sæpe verum habet illa ratio, quòd Deus prohibet alicui genti aliquo tempore prædicari Euangelium, quia tunc non erant credituri, non tamẽ in pœnam infidelitatis, quæ fuisset futura, sed potiùs ex misericordia, ne contemnendo fidem maioris pœnæ rei fierent, vt Gregorius & Beda dixerunt. Hæc verò ratio licèt sit aliquando vera, non B est adæquata, quia interdum prædicatur fides etiam his, qui peiores ea occasione futuri sunt, quorum in hoc Deus noluit misereri, & ita tandem in secretum diuinæ voluntatis reuoluuntur. Similiter sæpe prohibetur aliquibus prædicari, propter eorum peccata, quæ impedimentum illatura sunt fidei, & in pœnam non infidelitatis, quæ futura esset, si prædicaretur eis Euangelium, sed peccatorum, quæ iam à tali gente commissa cernuntur, nam licèt Deus posset eorum misereri, & per abundantem gratiam illorum mentes commutare, iusto & occulto iudicio non vult.

Prosp.

August.

E contrario verò sæpè Deus iubet alicubi prædicari Euangelium, præuidens illic esse multos C credituros, vt apertè dicitur Act. 18. ibi, *Populus enim mihi multus est in hac ciuitate.* Tunc verò nec talis prædicatio est propter bona merita in illis gentibus inuenta ante fidem, quia nulla talia esse possunt, vt suprà latè probatum est, & optimè ostendit Prosper dicta Epist. ad Ruffinum, & Augustin. dicto lib. de prædest. Sanct. nec etiam propter meritum futuræ fidei, quia vt præuisa tantùm sub conditione nullam habet rationem meriti, vt dictum est: vt futura autem absolutè est effectus ipsius prædicationis, & auxilij, & ideo non potest esse meritum eius: fides ergo, quæ tunc futura esse præuidetur, vt effectus gratiæ præuidetur, & propter illam tamquam propter finem à Deo intentum tale auxilium confertur. Et in hoc sensu illa ratio reddi potest, aliquando vt D causa proxima in illo genere talis beneficij, non tamen potest esse ratio adæquata, quia sæpe Deus præuidet gentem credituram, si ei prædicetur fides, & tamen ad illam Prædicatores non mittit, sicut in Tyris & Sidoniis vidimus. Quapropter nec illa potest esse ratio prima, sed recurrendum est ad diuinam voluntatem, quæ ita voluit gratiæ suæ dona distribuere, & in hoc sensu approbauit illam rationem, & explicuit quod contra Porphyrium scripserat Augustinus lib. de prædest. Sanct. cap. 9. Addi etiam potest ex eodem Augustino lib. de prædest. Sanct. c.9. Addi etiam potest ex eodem Augustino lib. de dono perseu cap. 9. tunc maximè eis prædicari Euangelium, qui E præuidentur credituri, quando illi sunt prædestinati, & ad salutem electi: nam propter electos maximè Deus suam gratiam communicat. Vnde fieri potest vt propter paucos electos prædicetur Euangelium, vbi plures sunt repugnaturi; & tunc occasione electorum, quibus datur auxilium efficax, datur reliquis audientibus auxilium sufficiens. Et ad hunc modum ex hac radice adæquata ratio redditur huius mirabilis varietatis prouidentiæ diuinæ, quantum in hac vita iuxta diuinam Scripturam coniectare possumus.

19. Econtra iubet Deus alicubi prædicari Euangelium, præuidens quòd illic sint multi credituri. Probatur ex Scripturâ. Act 18. Prosp. August.

Ad

20. Respondetur argumētis Massiliēsium. Argumento primo. Ad argumenta ergo Massiliensium respondeo. Ad primum dicitur, verba illa Sapientis, *Æqualiter est illis cura de omnibus*; solùm significare æqualitatem in vniuersalitate, quia omnium rerum, nulla excepta, habet prouidentiam Deus, & in hoc est quædam æqualitas, quia siue sint res magnæ, siue minimæ, omnium in particulari, & in indiuiduo habet prouidentiam. Nihilominus tamen quoad effectus prouidentiæ, & modos eius, est varietas in diuina prouidentia, vel iuxta Dei arbitrium, vel secundùm proportionem & vnicuique conuenientem rationem, & hoc modo dixit Paulus 1. Corinth. 9. *Numquid de bobus cura est Deo?* non quia nulla sit, sed quia non talis, qualem habet de hominibus, vel de Prædicatoribus Euangelicis, de quibus Paulus ibi tractabat. Deinde dicimus sermonem Sapientis ibi esse de iustitia, in retribuendis pœnis, dixerat enim, quòd *Potentes potenter tormenta patientur*. & ideo adduxit rationem, quòd Deus non accipit personas, & quòd pusillum, & magnum ipse fecit, quia in negotio iustitiæ æquitatem seruat, atque ita æqualitatem etiam seruat vtique iustitiæ. At verò in negotio gratiæ non oportet vt seruet æqualitatem, quia non vt iudex, sed vt Dominus absolutus illam confert, & ita licèt maiorem, vel minorem tribuat, non accipit personam, nec tenetur quos æqualiter creauit, æqualiter gratificare, quia sunt beneficia diuersorum ordinum, quamquam etiam in ipso ordine naturæ plura etiam beneficia quibusdam conferat, quàm aliis, solùm quia vult, vel quia ita voluit causas vniuersi disponere. Et hoc est quod Paulus dixit Roman. 9. esse in potestate figuli ex eadem massa facere vnum vas in honorem, & aliud in alium inferiorem vsum.

1. Cor. 9.

Rom. 9.

Argumento secundo. Ad secundum respondemus, testimonia illa Sanctorum intelligenda esse iuxta priorem modum æqualitatis, qua Deus ex se nemini gratiam suam negat, & omnibus illam offert æqualiter, id est, nullo excepto, seu æqualiter quantum ad gradum sufficientiæ, in latitudine autem illius non negat dare illam copiosiorem in maiori, vel minori, secundùm consilium voluntatis suæ, & diuidens singulis prout vult.

Caput XX.

De concordia liberi arbitrij cum necessitate sufficientis auxilij præuenientis.

Hic est veluti scopus totius disputationis huius libri, & ideo licèt resolutio puncti in hoc titulo propositi ex discursu totius libri manifesta sit, vtile nihilominus erit eam breuiter proponere, & totius libri doctrinam veluti in summam colligere. Libertas ergo arbitrij duas includit partes, seu potestates, vt suprà dixi, scilicet potestatem agendi, & potestatem non agendi, seu oppositum faciendi. Vnde duo repugnare videntur vsui libertatis, videlicet impotentia actum faciendi, & necessitas faciendi, seu, quod idem est, impotentia supponendi actum, vel faciendi alium repugnantem. In præsenti ergo nulla est difficultas de concordia auxilij sufficientis cum libertate arbitrij ex sua parte, quia requirit potestatem non agendi, quoniam hanc ipsam requirit auxilium sufficiens, quatenus tantùm, seu præcisè est sufficiens, quia illud dicitur auxilium sufficiens, quod licèt det posse in re, non A dat agere, aut velle: nec per se postulat vt illud det infallibiliter, & ideo optimè componitur auxilium sufficiens; non solùm cum potestate non agendi, sed etiam cum ipsa carentia actionis. Ex hoc ergo capite non est in præsenti difficultas, sed illa pertinet ad auxilium efficax, & in lib. sequenti tractabitur. Difficultas ergo præsens est de concordia sufficientis auxilij cum libertate arbitrij, ex ea parte, qua potestatem faciendi requirit.

Ad difficultatem ergo explicandam oportet vlteriùs aduertere, aliud esse loqui de efficacitate auxilij sufficientis, quàm de se, seu in actu primo habet, aliud de necessitate talis auxilij. Nam tale auxilium ratione suæ efficacitatis tantum abest, vt repugnet libertati, vt potiùs compleat illam, si alioqui tale auxilium necessarium sit ad operandum, vt ipsa ratio sufficientis auxilij includit, & nomen indicat. Dicitur enim auxilium sufficiens, quod dat posse: nam si supponat posse, solùm dabit faciliùs posse, & ita iam non erit tantùm sufficiens, sed abundans, sicut habitus acquisitus non est tantùm auxilium sufficiens, sed plusquam sufficiens, & augens virtutem agendi, aliàs sufficientem. Auxilium autem gratiæ quod præcisè dicitur sufficiens, non supponit sufficientem potestatem, sed dat illam, & ideo meritò dicitur complere libertatem arbitrij ex ea parte, qua libertas potestatem agendi requirit. Vnde etiam nulla est difficultas in concordia talis auxilij positi in potentia cum eius libertate. Difficultas ergo non solùm esse potest in carentia talis auxilij, supposita eius necessitate. Nam si necessarium est, sine illo non est potestas agendi; ergo nec integra libertas: sæpe autem contingit deesse tale auxilium, saltem propter hominis impedimentum: ergo tunc actio & omissio non est libera; in contrarium verò est, quia non obstante carentia auxilij, actio, vel omissio imputatur ad culpam; ergo est libera. 1. Discutitur puncti difficultatis circa auxilium sufficiens. B C

2. Tertiò ad hanc concordiam explicandam necessarium est libertatem agendi considerari in ordine ad singularem actum cum determinatione omnium circumstantiarum & conditionum, quæ hîc D & nunc ad agendum requiruntur; duobus enim modis possumus loqui de potestate agendi, & non agendi, vno modo in confuso respectu alicuius multitudinis actionum, vel omissionum, quæ non simul, sed successiuè occurrunt, & dicitur homo posse, vel non posse seruare omnia præcepta, vel vitare omnia peccata collectiuè longo tempore: quæ potentia & impotentia non consideratur in singulis actibus, nec in aliquo in particulari, sed in toto illo cumulo, vnde magis est potestas continuandi, vel perseuerandi, quàm simpliciter agendi, vel non agendi. Alio modo consideratur potestas hæc in ordine ad singularem actum hîc & nunc, in tali materia, & cum talibus circumstantiis faciendum, vel vitandum. Dicimus ergo libertatem arbitrij esse hoc posteriori modo considerandum, E quia actiones sunt singularium, & cum omnibus ad singularem requisitis exercentur, & ideo actio libera exercetur, & vsus libertatis in sola tali actione cernitur, & locum habet: respectu verò obiecti confusi, seu multitudinis actuum collectiuè sumptorum in tantum erit potestas libera, in quantum in singulis actibus liberè possit exerceri, quia non exercetur libertas immediatè circa totam collectionem, sed ratione singulorum, & sigillatim circa vnumquemque, vnde fieri non potest vt sit libertas ad collectionē totam, si vel in vno singulari actu desit; è contrario verò accidere potest, vt detur potestas libera ad singulos, & nihilominus, quòd

simpliciter non possit totam collectionem indefectibiliter explere, non physica impotentia, sed morali, vt in lib. 1. explicatum est. In præsenti ergo auxilium verè sufficiens considerandum est in ordine ad singulos actus in particulari sumptos. nam si tale fuerit, hoc satis erit ad illius cum libertate concordiam: etiamsi fortasse secundùm potestatem moralem illud non satis sit, vt possit homo simpliciter, & moralem totam aliquam collectionem actuum continuata serie efficere, quia talis impotentia potest esse, vt dixi, cum arbitrij libertate, ac proinde etiam esse potest cum auxilio sufficienti ad liberum vsum: an verò ex diuina prouidentia aliter detur, necne, lib... tractando de perseuerantia, dicemus.

Consideratur auxilium sufficiens in ordine ad singulos actus in particulari.

3. Tandem sunt duo effectus liberi, ad quos necessarium esse potest auxilium sufficiens, vnum est, vitare aliquod peccatum, siue non violando negatiuum præceptum, siue implendo præceptum affirmatiuum: aliud est efficere aliquem actum supernaturalem, vt talis est, siue fiat ex præcepto, siue non, & siue ita fiat, vt possit omitti sine peccato, vel ad vitandum peccatum necessarium sit, semper enim ad talem actum efficiendum est auxilium gratiæ necessarium, vnde potest etiam distingui necessitas auxilij sufficientis ad hunc, vel illum effectum; nam ad primum interdum requiritur per se vt in vitandis peccatis contra præcepta supernaturalia affirmatiua, interdum in casu, & quasi per accidens ob extrinsecam difficultatem, vt in implendo præcepto naturali tempore grauis tentationis, vel difficultatis. Ad posteriorem autem effectum requiritur per se propter excellentiam talis actus: & ideo ad hunc posteriorem effectum requiritur auxilium per se supernaturale: ad primum autem sufficere potest speciale auxilium gratiæ, etiamsi naturalis ordinis sit, quæ omnia ex dictis in superioribus manifesta sunt.

Effectus ad quos auxilium sufficiens potest esse necessarium. Effectus primus.

Effectus secundus.

4. His ergo positis duæ regulæ sunt constituendæ. Prima est quoties occasio peccandi in particulari occurrit, & homo non potest in tali puncto & momento peccatum vitare sine auxilio Dei, illi adest sufficiens auxilium quo possit non peccare, & hoc modo cōciliatur libertas arbitrij ad nō peccandum cum necessitate auxilij, ad cauendum peccatum. hanc sumo ex doctissimo Bellarmino lib. 2. de grat. & lib. arb. cap. 7 & in superioribus satis est probata, quia si homo sua virtute non potest vitare peccatum, & diuina non illi adest, simpliciter non potest, nec per se, nec per aliam: ergo non erit liber ad vitādum peccatum; ergo vt sit liber pro tali tempore, vel momento, necesse est, vt pro eadem illi adsit auxilium. Confirmatur, nam si nunc homo faciat, quod vitare non potest, etiamsi illud de se sit malum, & peccatum materialiter, homini non imputabitur ad culpam, iuxta doctrinam Augustini, neminem scilicet peccare in eo, quod vitare non potest lib. 3. de lib. arb. cap. 18. & 19. & lib. 1. de peccat. merit. & remiss. cap. 35. ergo signum est, tunc hominem non fuisse habiturum liberum arbitrium ad vitandum actum, si careret sufficienti auxilio; non enim ob aliam causam actus non imputaretur ad culpam; ergo cùm è contrario constet actum imputari, necesse est dicere, auxilium non deesse, & ita fieri concordiam inter libertatem & auxilium necessarium; & hoc modo illa duo conciliant Patres communiter, Innocentius in Epist. ad Concil. Mileuit. & Carthag. Celestinus in Epist. ad Episcop. Galliæ cap. 6. Leo serm. 6. de Passione Domini. Hieronymus in Epist. ad Ctesiphontem, Augustinus 2. de peccat. merit. cap. 17.

Regula prima.

Conciliatur libertas arbitrij ad non peccandum, cum necessitate auxilij ad cauendū peccatum, ex Bellarmino.

August.

Innocent. Celestin. Leo. Hieronym. Augustini.

A & lib. 5. contra Iulian. cap. 5. & Chrysost. Hom. 16. in ad Hebræos, & alij suprà citati. *Chrysostom.*

5. Dicunt verò aliqui hoc fore verum, si talis carentia auxilij non sit ipsi homini libera saltem in causa; secus verò esse quando ipse per actum liberum fuit sibi causa carentiæ talis auxilij, tunc enim simpliciter illi imputatur peccatum. Et consequenter liberè illud committit, non obstante impotentiā illa, quia illamet voluntaria & libera est; sed hoc intelligi potest vel de culpa quæ iam præcessit, & postquam commissa fuit, iam non est in potestate hominis, quin fuerit commissa, licèt duret sine noua culpa, vel de culpa B quæ committitur, quando homo caret sufficienti auxilio. In priori sensu falsa est responsio, nam licèt homo liberè & culpabiliter inebrietur, nihilominus dum iam est ebrius, non habet vsum libertatis, quia sic dispositus est impotens ad ratione vtēdum pro & tempore, & ideo quæ tunc agit, vel nō sunt peccata vllo modo, si inuincibiliter nō fuerunt præuisa, vel etiamsi fuerunt peccata in causa, iam tunc non sunt noua peccata quæ imputentur, quidquid sit de quæstione an possint denominari peccata à præcedenti culpa, quæ solum est de modo loquendi, & ad rem præsentem nihil refert, quæ est doctrina Augustini lib. 22. C contra Faustum cap. 44. & 78. & sumitur etiam ex aliis locis suprà allegatis, éstque trita & communis in Theologia: in præsenti autem supponimus hominem in tali occasione peccandi non excusari agendo id quod malum est, quia, vt rectè dixit August. tract. 53. in Ioann. gratiæ necessitas non est ita defendenda, vt per eam excusetur peccatum, contra illud Ecclesiast. 15. *Ne dicas, per Deum abest.*

Aliorum opinio.

Respondetur.

Augustin.

Idem.

Eccles. 15.

6. In posteriori autem sensu, vel inuoluitur repugnantia, vel nulla, etiam est responsio, quia si homo dicitur carere hîc & nunc in tali occasione sufficienti auxilio ad non peccandum, quia actu peccat, vel hoc intelligitur de hoc D eodem peccato, ad quod vitandum non habet sufficiens auxilium, vel propter aliud ordine naturæ prius. Primum inuoluit repugnantiam, tunc quia supponitur hominem peccare in eo, quod vitare non potest, quia ad id non habet auxilium sufficiens, tum etiam, quia prius est habere, & non habere auxilium sufficiens, quàm peccare, & non peccare, quia sicut potentia est prior actu, ita necesse est, vt auxilium sufficiens, quod dat posse, præcedat, vel ad vitandum peccatum si homo velit, vel vt possit ei imputari peccatum, si nolit: ergo E non potest ipsummet peccatum, quod committi dicitur sicut sufficienti auxilio, esse causa, vel ratio carentiæ talis auxilij. Non deerit fortasse qui respondeat hîc intercedere prius & posterius in diuersis generibus causarum, nā est peccatum, vel ratio carentiæ auxilij, per modum dispositionis, vel demeriti: carentia autem procedit in genere causæ non impedientis, quæ ad efficientem reducitur.

7. Sed hæc doctrina propter generalem difficultatem quam habet, de qua infrà in materia de iustificatione hîc applicata inuoluit repugnantiam, quia si defectus auxilij sufficientis præcedit in genere causæ efficientis, eo ipso destruit rationem culpæ, & demeriti in sensu subsequente, & ideo impossibile est, vt talis actus præcedat in ratione prauæ dispositionis demeritoriæ talis auxilij; loquēdo enim de eodem peccato, impossibile est vt idē actus naturaliter malus, qui sequitur ex carentia

carentia auxilij sit ratio, seu causa talis priuationis auxilij; si verò contingat in eodem momento præcedere in homine aliud peccatum natura prius, tunc ad illud reuocanda est quæstio: oportebit enim vt ad illud prius peccatum vitandum, præcedat sufficiens auxilium, nam si non præcedat, iam illud peccatum non liberè fieret, & consequenter non esset peccatum: si autem præcedat iam illud auxilium, quod est proximè sufficiens ad prius peccatum vitandum, erit immediatè sufficiens ad vitandum subsequens peccatum, nam si homo bene vteretur priori auxilio vitando prius peccatum, reciperet auxilium sufficiens proximè ad vitandum peccatum posterius, & hoc satis est vt peccet, quia sua voluntate caret proximo sufficienti auxilio. Hæc tamen moraliter humano modo non contingunt in vno eodémque momento, sed in successione aliqua, licèt interdum breui sit, vt mox explicabitur.

7. Ex quo inferunt aliqui regulam positam necesse necessariò intelligendam de auxilio proximo ad non peccandum, sed sufficere, vt sit remotum. Ita simpliciter affirmat Bellarminus suprà. Videtur autem intelligendum, si regula non tantùm de præsenti tempore & momento, in quo peccatum vitandum est, sed etiam de aliquo futuro tempore in quo tentationi resistendum est, intelligatur. Nam si præcisè loquamur de tempore pro quo vitandum est peccatum, semper auxilium proximè sufficiens adesse oportet, quia illud quod dicitur remotum, tale esse oportet, vt per illud statim homo possit vitare peccatum quamdiu per illud auxilium operatur, & habere illud auxilium si fuerit necessarium ad vitandum subsequens peccatum in illo puncto, vel tempore quo vitare necesse est. Declaratur exemplo, quia non semper tempore tentationis statim recipit homo auxilium, quo immediatè tentationem vincat, sæpe enim oportet priùs orare & auxilium impetrare ad resistendum tentationi, vt docent Pontifices locis citatis, & Concil. Trident. cap. 11. dicens, *Deus iubet facere quod possis, & petere quod non possis, & adiuuat vt possis.* ex Augustino lib. de nat. & grat. cap. 34. Ideoque in Oratione Dominica petimus, *& ne nos inducas in tentationem,* & Matth. 26. dixit Christus, *Vigilate & orate ne intretis in tentationem.* Vt ergo homo verè sit tunc liber ad non peccandum, necessarium est, vt in eomet tempore homo habeat actuale auxilium sufficiens ad orandum sicut oportet, ad obtinendum aliud auxilium quo possit resistere tentationi. Nam si tale auxilium non habeat, non erit hîc & nunc simpliciter liber ad orandum, vt mox dicemus & consequenter, nec habebit auxilium sufficiens præmium, vel remotum ad resistendum tentationi.

Conc. Trid.

Matth. 26.

8. Ex quo etiam sequitur, vt illudmet auxilium sufficiens ad orandum regulariter sit etiam proximè sufficiens ad vitandum peccatum pro illo tempore, pro quo quis orat, quia dum actu quis orat, petendo auxilium contra tentationem, non peccat, sed pro tunc resistit tentationi, alioqui non verè & ex corde oraret. Et ideo licèt respectu victoriæ postea de tentatione obtinendæ, auxilium illud orandi possit dici remotum respectu resistentiæ, quæ fit eodem tempore, quo oratur, auxilium ad orandum est etiam proximum ad non peccandum dum quis illo bene vtitur orando. Et ideo si pro tunc orare omittat, eo ipso peccabit, licèt non tam contra præceptum orandi, quàm contra illud præceptum, pro quo seruando orare tenebatur, quia ex eodem data fuit obligatio orandi, quia oratio erat tunc veluti medium necessarium ad resistendum tentationi. Quòd si contingeret hominem propter orationem priùs omissam in posteriori tempore priuari auxilio, sine quo iam non posset resistere tentationi, tunc re vera non imputaretur lapsus ad nouam culpam, vel culpæ augmentum, sed imputaretur tantùm ratione prioris omissionis, nam reliqua sequuntur ex necessitate, & sine noua libertate, posita illa hypothesi; illam tamen nos admittimus, nisi in illo casu, in quo vsus rationis absorbeatur, & consideratio mali tanta sit, vt non sit iam in potestate hominis applicare mentē ad considerandum & resistendum: nam si homo sit compos sui, & intellectum applicare ad considerandum valeat, numquam destituitur auxilio sufficiente ad vitanda saltem singula peccata pro qualibet definita occasione, vt in regula dictum est.

9. Obiectio. Sed obiici tandem potest, vt regula magis explicetur, quia vel est sermo de auxilio sufficiente ad vitandam peccatum, vel vincendam tentationem, pro aliqua mora temporis, vel tantùm pro singulis momentis cuiusque temporis. In priori casu non videtur necessaria regula, quia licèt, homo destituatur sufficienti auxilio necessario ad non peccandum pro aliqua mora temporis, resistendo constanter opportunæ tentationi, nihilominus poterit esse simpliciter liber ad non peccandum, quia pro singulis momentis potest restituere hanc libertatem, & ita non habet locum regula, quòd ad concordiam libertatis cum necessitate auxilij sit necessaria præsentia auxilij. In posteriori autem sensu regula nec vera, nec necessaria videtur, quia licèt in singulis momentis homo destituatur omni auxilio speciali gratiæ, si retinet vsum rationis, est liber ad non peccandum; ergo non est necessarium auxilium actu collatum ad concordiam cum libertate.

10. Respondetur. Respondemus hîc non disputari à nobis quando, aut quomodo sit necessarium, aliquod speciale auxilium gratiæ ad non peccandum, de hoc in primo & secundo libro satis dictum est, sed supposita necessitate auxilij, explicamus quomodo conferri debeat, vt cum libertate subsistat. Dicimus ergo, regulam intelligi de singulis temporibus & momentis, pro quibus vitandum est, nam sic libertas exercetur, & declaraui, & in hoc sensu dicimus regulam esse veram ac necessariam. Primò quidem ac propriè propter peccata supernaturalibus præceptis contraria, qui nec pro singulis momentis vitari possunt sine speciali auxilio gratiæ, tempore obligationis præcepti, vel tempore grauis tentationis, quoniam non vitantur etiam pro singulis instantibus, sine voluntate supernaturali. Secundò propter peccata contraria legi naturali, non tamen ita propriè, quia si ratio pro singulis instantibus potens sit vigilare ac considerare in rigore, per hoc solùm considerabitur libertas arbitrij ad non peccandum, nihilominus tamen sæpe tempore tentationis necessaria est aliqua specialis gratia, vt talia peccata in singulis momentis possent libero & humano modo vitari. Ad hoc tamen sufficiet pro singulis instantibus protectio extrinseca, per quam non permittitur homo ita premi tentatione, vt rationis vsum perturbet. Posita autem hac moderatione, si tentatio sit intensiuè grauis, & diuturna, necessaria erit specialis excitatio saltem ordinis naturalis, vt homo possit absolutè talem tentationem vincere, non tamen vt simpliciter maneat liber, iuxta ea quæ in lib. 2. diximus.

Intellectus regulæ.

11. Regula secunda. Secunda regula sit, vt homo sit proximè & immediatè liber ad actum supernaturalem efficiendum,

dum, necessarium est, vt sit actu præuentus per auxilium proximè sufficiens ad talem actum faciendum: vnde concordia inter necessitate auxilij sufficientis & libertatem hominis ad supernaturalem actum faciendum, in hoc posita est, quod vbicunque & quoties necessaria est homini tam plena & proxima libertas, illi etiam datur actu auxilium sic sufficiens. Hanc regulam sumo ex Concilio Senonens. in decretis fidei cap. 15. dicente, *Nec tamen tanta gratiæ necessitate libero præiudicat arbitrio, cum illa semper sit in promptu*, &c. Ratio verò regulæ est suprà tacta, quia auxilium sufficiens dat posse facere actus supernaturales; ergo sine illo auxilio non est potestas ad faciendum; ergo nec libertas; ergo seruata proportione sine auxilio proximè sufficiente, non est proxima potestas, nec libertas ad eundem effectum. Nam in his necesse est proportionem seruari, quia siue potestate non est libertas, nec siue auxilio sufficienti potestas: vnde fit vt homo non excitatus, nec præuentus actu à Deo, in eo statu non sit proximè, seu integrè liber ad actum supernaturalem efficiendum, quia non est proximè potens: non enim potest esse maior libertas, quàm potestas, vt in prolegomeno primo fusè declaratum est. Quòd autem non sit proximè potens, patet, quia non habet formam, per quam constituitur proximè potens: sicut aqua nondum calida, non potest dici proximè potens ad calefaciendum, iam verò calefacta rectè dicitur proximè sufficiens; ita ergo est voluntas nondum excitata, nec peruenta per gratiam.

Concil. Sen.

12. Instantia. Dices: ergo homo natura sua antequam gratiam aliquam recipiat, non habet liberum arbitrium ad opera supernaturalia, seu pietatis, consequens videtur omnino falsum: ergo non est necessarium auxilium sufficiens gratiæ ad libertatem arbitrij. Sequela clara est, quia si gratia sufficiens est veluti forma constituens hominem liberum ad supernaturalia opera facienda, certè ante illam formam non habet libertatem ad illa opera. Falsitas autem consequentis probatur, tum ex Augustino lib. de spirit. & liter. cap. 33. dicente voluntatem natura sua esse vim mediam ad fidem & infidelitatem, tum etiam, quia libertas arbitrij non potest dari per formam extrinsecam, aliàs brutum posset per supernaturalem aliquam formam libertatem operandi accipere: tum præterea, quia aliàs homo non peccando amitteret liberum arbitrium, quia gratiam amittit, imò quoties à Deo non actu excitatur, careret libertate ad actus supernaturales efficiendos, quod videtur absurdum.

August.

13. Respõdetur distinguẽdo libertatem omnino remotã, seu remotissimam, partim remotam, partim proximam, & simpliciter proximam. Respondeo, triplicem libertatem in homine posse distingui in ordine ad supernaturalia opera, scilicet omnino remotam, seu remotissimam, partim remotam, partim proximam, & simpliciter proximam. Omnino remotam, & quasi fundamentalem voco illam, quæ est in homine ex conditione naturæ suæ, eo ipso quòd propter rationis vsum habet voluntatem quæ sit diuina suorum actuum, & indifferens ad volendum, vel nolendum, seu non volendum. nam ratione huius proprietatis naturalis est capax eleuationis ad supernaturales actus modo etiam rationali & libero efficiendos, sicut dixit Augustinus lib. de prędest. Sanct. c. 5. *posse habere fidem, sicut posse habere charitatem, naturæ est hominum: habere autem fidem, quemadmodum habere charitatẽ gratiæ, est fidelium.* Et hoc etiam ostendunt rationes factæ in præcedenti obiectione ad probandam falsitatem consequentis, quod quidem intellectum de libertate hac radicali & remotissima falsum est, sed in eo sensu non sequitur ex regula, vt dicemus. Hæc autem libertas naturalis in ordine ad supernaturalia opera in duobus consistit. Primò in virtute quasi generali intelligendi, amandi & liberè operandi, nam illa vis ratione sui generis est inchoata quædam potestas actiua saltem obedientialis ad intelligendum, amandum, & liberè operandum supernaturaliter. Secundò consistit in capacitate etiam obedientiali passiua recipiendi supernaturales vires, & auxilia, quibus illa vis compleri possit ad liberè operandum in supernaturali ordine. Vnde etiam constat cur hanc libertatem remotissimam appellemus, nimirum quia partim consistit in capacitate passiua, quæ est valde remota respectu liberi vsus, qui est proprius virtutis actiuæ, partim consistit in via actiua, quæ vt est ad agendum tales actus, est omnino remota, & obedientialis, solúmque inchoata, & quasi partialis, licèt ad agendum semper sit per se sufficiens. Vnde fit libertatem quoad hunc infimum gradum, non pendere ex aliqua gratia actu collata, sed tantùm ex possibilitate gratiæ. Et ideo hæc libertas omnium hominum est, licèt non omnium sit gratia, sicut Augustinus dicto cap. 5. de prædest. Sanct. dixit, *Non omnium est fides, cum posse habere fidem sit omnium.*

Conc. Omnino remota quæ. August.

A ... B ... C

Idem.

14. Libertas remota quæ. Remotam libertatem ad opera supernaturalia, & quasi mixta appello illam, quæ præter innatam & radicalem vim rationis & voluntatis, iam est aliquo modo completa per aliquod supernaturale auxilium in ordine ad aliquem actum supernaturalem, saltem imperfectum, nondum tamen in ordine ad actum perfectum, respectu cuius dicitur illa libertas remota, quia nondum includit totam virtutem actiuam supernaturalem ad talem actum proximè necessariam. Est tamen minus remota, quam præcedens, tum quia iam includit aliquam virtutem actiuam in ordine supernaturali: tum D etiam, quia in priori statu remotissimæ libertatis reliqua necessaria ad vsum talis potestatis solum sunt in capacitate passiua hominis, & ex vi illius libertatis non potest homini imputari, quòd illa habeat, vel non habeat, sed tantùm voluntati Dei. At verò in secundo statu remotæ libertatis iam est aliquo modo in potestate actiua hominis comparere, vel impetrare id, quod ad proximam libertatem sibi deest, ideóque potest illi imputari, si illud non habuerit, vtpote si non bene vtatur illo priori auxilio iam recepto. Est igitur minus remota, magisque propria libertas: si quis autem attentè consideret, quæ in superioribus diximus, facilè intelliget hanc libertatem remotam respectu alicuius actus semper esse proximam respectu E alterius, qui sit via ad obtinendum maiorem vim efficiendi vlteriorem actu, quia donec aliquis actus liber fit hoc modo in proxima potestate actiua hominis, semper est in potestate merè receptiua integræ libertatis, saltem ex parte, & inde semper est in actu remotissimæ libertatis. Ergo tunc solùm dici potest habere aliquem actum in sua potestate libera saltem remotè, quando proximè habet in eadem libertate alium actum, qui sit via ad vlteriorem.

15. Libertas proxima quæ. Proxima ergo libertas simpliciter ad supernaturalem actum erit, quando homo habuerit in se receptam vel aliquo modo in manu sua positam totam gratiam necessariam & sufficientiam ad efficiendum talem actum, si velit. Quòd enim talis status sit proximæ libertatis manifestum est, quia

quia nihil est amplius, quod expectetur; & quia tunc iam est potentia completè disposita cum omnibus requisitis ad agendum. Quòd verò ad hunc statum tota illa gratia sit necessaria, ex ipsa definitione potentiæ liberæ ostendi potest, talis enim esse debet vt positis omnibus requisitis ad agendum, possit, agere, vel non agere. Item quia siue tota illa gratia nondum voluntas habet simpliciter posse operari talem actum; ergo nec habet proximam ad illum libertatem. Et de hac potestate intelligendum est quod dixit Augustinus lib. 1. Retract. cap. 22. *In potestate hominis est mutare in melius vitam, sed illa potestas nulla est,* (vtique completè & proximè,) *nisi detur à Deo, de quo scriptum est: Dedit eis potestatem filios Dei fieri.* & de eadem libertate proxima intelligendum quod idem August. alibi dixit, *liberum arbitrium ad amandum Deum peccati granditate perdidimus.* vtique quo ad proximam potestatem, quæ est per gratiam & auxilium, cuius indigni per peccatum facti sumus, nisi per Christum fuisset reparatum. Et ideo lib. de Grat. Christi cap. 50. non amissam potestatem, sed infirmam & enermem factam esse per peccatum naturalem possibilitatem, dicit ex sententia Ambrosij. *Et hac est* (inquit Augustinus) *per peccatum vitiata natura, cui sola per mediatorem Dei & hominum, & omnipotentem medium diuina subuenit gratia.*

Augustin.

Idem.

Idem.

16. De hac ergo proxima libertate procedit regula posita, & contra illam sic intellectam non procedit obiectio, vt facilè ex dictis patet: distinguitur ergo sequela; nam si intelligatur de libero arbitrio remotissimo, & radicali, negatur sequela, si de proximo, conceditur, nec contra hunc sensum procedunt rationes, quibus falsitas consequentis probatur. nam Augustinus dicto loco de spirit. & lit. loquitur de virtute remota, & radicali liberi arbitrij, & hæc eadem non potest dari per formam extrinsecam: potest autem compleri, & in perfecta potestate constitui, & quia bruta omnino carent hac libertate etiam remotissima, ideo non sunt gratiæ capacia: per peccatum, item non perditur radicalis libertas, perdi autem potest proxima potestas, quatenus perditur gratia, & posset tolli omne auxilium gratiæ, si dignitas peccati consideretur: de facto autem non priuatur homo omnibus auxiliis gratiæ propter peccatum, & ideo proximam libertatem ad piè operandum non amittit.

LIBER

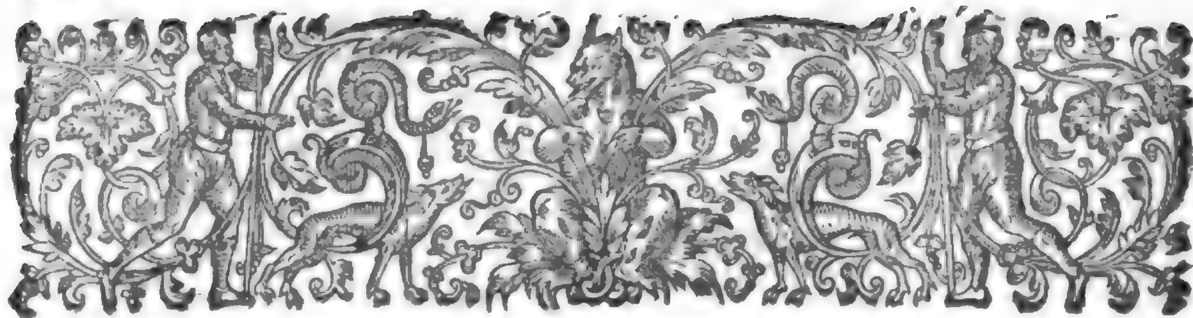

LIBER QVINTVS
DE AVXILIO EFFICACI GRATIÆ DEI.

PRÆLVDIVM.

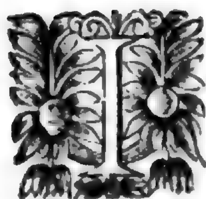

IN libri præcedentis initio præmisimus partitionem actualis auxilij Dei in sufficiens, & efficax, primumque illius diuisionis membrum per totum illum librum prosequuti sumus: nunc de altero membro dicendum superest; in eo enim explicando præcipuè videtur Augustinus in suis libris contra Pelagianos, eorúmque reliquias laborasse, & in hoc tempore exacta eius disputatio & cognitio valde necessaria est, ad mediam veritatis viam ita tenendam, vt nec ad Pelagianam impietatem beneficium huius gratiæ non agnoscentem, nec ad extremam Caluini insaniam, libertatem arbitrij specie recognoscendi gratiæ efficaciam, negantem declinemus. Quod quia obscurum & difficillimum est, magna est his temporibus inter Catholicos Doctores controuersia, quam ea moderatione tractare curabimus, vt sine vlla nota, aut censura opinionis alicuius, quid verum, & definitionibus Conciliorum & doctrinæ Augustini magis consentaneum esse nobis videtur, simpliciter proponamus: quamquam enim ad veritatem, quam credimus, persuadendam, sæpe necessarium futurum sit, quid periculi declinandi in hunc, vel illum errorem in sententia contraria esse possit, vel appareat, per vrgentes rationes & illationes iudicare, nunquam tamẽ intentionis nostræ erat, notam, vel infamiã talis erroris alicui opinioni Catholicorum Doctorum inurere, sed solùm vim & efficaciam rationum ostendere, obsequentes in omnibus Sedis Apostolicæ iussionibus, quibus in hac maximè controuersia omnis verborum, non A tantùm à censuris & contumeliis, verùm etiam ab omni verborum amaritudine & aculeo abstinere omnibus commendatum est, & nouissimè à Sanctissimo Domino nostro Paulo V.

CAPVT I.

Quotuplex sit auxilium efficax.

QVod ad nomen attinet, in libro præcedenti cap. 1. ambiguitatem vocis abstulimus, quia interdum vox *efficax*, solam potentialem, (vt ita dicam,) efficaciam significat, quæ interdum esse potest in habitu, vel auxilio potentiæ liberæ, etiamsi de facto effectum non consequatur, seu operetur, in quo sensu etiam auxilium sufficiens est efficax, propriè tamen in præsenti materia significat vox illa talem auxilij efficaciam, quæ ab actione, seu effectu non separatur, sed infallibiliter habet illum coniunctum. Et fortasse hac ratione aliqui distinxerunt auxilium efficax in actu primo, & in actu secundo: nam in priori significatione efficacitas illa de se in solo actu primo sufficientem vim actiuam habente saluatur, & ideo talis virtus, vel auxilium dicitur efficax in actu primo; in altera verò significatione actus primus non separatur à secundo, & ideo dici etiam potest auxilium efficax in actu secundo: non quia auxilium efficax formaliter, & per se sit semper actus secundus, non est enim hoc necessarium, vt videbimus, sed quia vel est actus secundus, vel saltem non est sine actu secundo, seu semper est in actu secundo. In quo sensu diuisio non est cur reiiciatur, procedit tamen ex dicta vocis æquiuocatione, qua sublata, non est in illo sensu necessaria, quia auxilium efficax absolutè dictum, & à sufficiente condistinctum, semper est in actu secundo; in alio verò sensu, vtilis erit, vt mox dicam: quòd autem aliquod detur auxilium efficax talem habens efficacitatem, in dicto cap. 1. præcedentis libri probatum est, quod hîc repetere non est necessarium. 1. Ratio nominis.

sarium. Vt autem varias & grauissimas difficultates, quæ in hoc *auxilio* explicando occurrunt, quid nimirum sit, quomodo detur, & cum libertate arbitrij in concordiam redigatur, & similes, distinctiùs tractemus, operæ pretium erit alias diuisiones huius auxilij in hoc capite præmittere, quæ non paruam lucem afferent, nam occasionem præbebunt ad explicandos terminos, quibus in sequentibus vtendum nobis est.

2. Diuisio auxilij efficacis in excitans, & adiuuans. Secundò ergo diuiditur auxilium efficax in excitans & adiuuans: non tamen omnes hanc diuisionem admittunt, putant enim non dari auxilium excitans, quod intra gradum & latitudinem excitantis efficax sit. Nos autem contrarium de *excitante* ostendemus in cap. 5. & ideo nunc de hac diuisione sub his terminis nihil ampliùs dicemus; sub aliis verò terminis vniuersalioribus faciliùs recipietur diuisio, nimirum vt auxilium efficax quoddam sit concomitans, & aliud præueniens. quam diuisionem sub his terminis tradit Ledesma tract. de Auxil. quæst. 1. in principio, notabil. vlt. dicitque esse communem eorum auctorum, qui physicam prædeterminationem defendunt, & licèt in fine promittat in toto illo tractatu explicare, an diuisio sit bona, id planè intelligit ex parte membri posterioris de Auxilio præueniente; sed ex ea etiam parte nos de diuisione non dubitamus, licèt de illo auxilio præueniente quale sit, inter nos sit controuersia. Quod adeò constanter asserui lib. 3. de Auxiliis cap. 3. vt in fine illius capitis dixerim, auxilium concomitans non propriè dici efficax, quia non tam est effectiuum, quàm ipsa effectio: sed quidquid sit de illa rigorosa proprietate, certum est eo modo, quo illud est auxilium, & semper ac infallibiliter habet effectum coniunctum, esse auxilium efficax iuxta descriptionem auxilij efficacis in principio positam, quam etiam dictus auctor supponit. De alio verò membro auxilij præuij efficacis id satis probauimus in dicto capite primo præcedentis libri. Inter hæc autem duo auxilia præueniens antecedit actionem voluntatis saltem ordine naturæ, & vt aliquale principium eius, & proinde est in re aliquo modo ab ipsa distinctum: concomitans verò pro vt à præueniente distinguitur, non est aliquid in re distinctum ab actione voluntatis, sed in ipsa imbibitur; vnde non est principium eius, sed est ipse concursus, vel influxus actualis gratiæ imbibitus in ipso. Atque hinc fit, vt notior multo sit efficacia auxilij concomitantis, quàm præuenientis, quia concomitans physicè connectitur cum actu voluntatis, tamquam via cum termino, à quo est physicè inseparabilis, etiam de absoluta Dei potentia, & ideo tale auxilium rectè dicitur efficax in actu secundo. Auxilium autem præueniens comparatur ad actum voluntatis tamquam causa ad effectum, vel vt principium ad actionem, cum qua infallibiliter connectitur: nam hoc habere debet, vt sit efficax, & ideo hæc efficacitas rectè potest vocari in actu primo, non quia separetur in re à secundo, sed quia, pro vt natura & ordine causalitatis antecedit, in ipso actu primo inuenitur. Et ideo hoc auxilium efficax præueniens *prædeterminans* solet

Alia diuisio in concomitans, & præueniens. *Ledesma.*

A à multis appellari, quia efficaciter determinat voluntatem liberam ad consensum. De hoc ergo auxilio præuio efficaci, seu in actu primo est præcipua controuersia: nam, vt dixi, in altero auxilio concomitante aliqua efficacia proportionalis, vtique concomitans non est, vt dixi, & facilem habet concordiam cum libero arbitrio, quia non includit suppositionem antecedentem, sed subsequentem: nihilominus tamen etiam in illo habet peculiarem difficultatem, an possit habere rationem prædeterminantis auxilij, & ideo de duplici prædeterminatione in actu primo, & in actu secundo, seu per auxilium præueniens, vel concomitans nobis disputandum erit.

B Tertiò diuidi potest auxilium efficax in simultaneum, & præcedens, seu prius. quæ quidem diuisio cum præcedenti in re conuertitur, nam auxilium concomitans simultaneum est, præuium verò, seu præuiens auxilium est prius, seu præcedens. Per has ergo posteriores voces insinuantur singulæ proprietates vtriusque membri præcedentis diuisionis, & ad illas, vocésque ipsas explicandas hanc diuisionem addidimus. In qua primum aduertimus, cùm termini illi *simultanei*, vel *prioris*, sint relatiui, comparari posse, vel ad terminum, seu effectum, qui per talia auxilia fit, vel ad influxum liberi arbitrij comparatum cum auxilio C Dei. Non sunt ergo accipienda illa membra per comparationem ad terminum, vel effectum auxilij, sed per comparationem ad influxum liberi arbitrij. Nam respectu termini, seu effectus vtrumque auxilium tam concomitans, quàm præueniens est simul tempore, quia ille effectus in momento fit, & de ratione auxilij efficacis est, vt ab illo non separetur, sed eum infallibiliter inducat, vt supponimus. Vtrumque item auxilium est prius natura ipso effectu, vnum tamquam actio suo termino, aliud tamquam causa suo effectu. Comparantur ergo ad influxum liberi arbitrij, vnde etiam necesse est, vt secundùm naturæ ordinem, & non duratione sola comparentur. Nam quo ad tempus D omne auxilium efficax vt efficax est simul tempore cum cooperatione liberi arbitrij, quia de concomitante, id est per se manifestum, cùm sit concursus ad ipsummet actum liberi arbitrij: de præueniente autem patet ex ratione proximè facta, quia auxilium efficax etiam præueniens est infallibiliter coniunctum cum suo effectu; sed, ille effectus non fit sine cooperatione nostra, vt supponimus, ergo sicut illud auxilium est simul tempore cum suo effectu, ita etiam cum voluntatis influxu: igitur diuisio intelligitur secundùm ordinem naturæ. Nam auxilium efficax *simultaneum*, dicitur illud E quod est prius natura, & in hoc sensu loquantur necesse est Scriptores moderni, qui iam nobiscum admittunt auxilium simultaneum, & in hoc illud distinguunt à præuio, quod dicunt esse prius. Nam cùm hoc secundum non potuerint intelligere de prioritate temporis, sed naturæ, (vt ipsimet declarant, quia aliàs destruerent efficaciam talis auxilij,) necesse est vt illud primum intelligant etiam de simultate naturæ. Ratio autem clara est, quia auxilium concomitans, & influxus liberi arbitrij, non comparantur inter se tamquam causa

3. Alia in simultaneam, & præcedēs seu prius.

causa & effectus, nec distinguuntur in re ipsa, sed tantùm ratione, & ideo dictum naturæ ordinem inter se non habent; auxilium autem præuium est causa liberæ nostræ cooperationis, & ideo est prius naturâ, quàm illa.

Vnde obiter intelligitur comparando inter se hæc duo auxilia comitans & præuium, seu simultaneum & præcedens, simul tempore esse, præuium tamen esse prius naturâ, quàm concomitans. Primum patet, quia auxilium præuium est simul tempore cum nostra cooperatione, vt probatum est: sed auxilium comitans est etiam simul tempore cum nostra cooperatione: ergo de primo ad vltimum etiam illa duo auxilia sunt simul tempore inter se. Secundum item probatur, tum quia præuium auxilium est prius natura quàm nostra cooperatio, vt dictum est; ergo etiam prius quàm auxilium comitans. Probatur consequentia, tum quia auxilium concomitans & nostra cooperatio sunt simul natura: tum quia auxilium præuium comparatur ad comitans tanquam principium ad actionem: nam actualis influxus gratiæ manat à principio gratiæ tanquam actio eius, sed principium esse prius naturâ sua actione, per se patet; ergo auxilium præuium efficax & prius naturâ comitante. Ex quo etiam intelligitur hæc duo auxilia non dici efficacia, quia aliquod earum solùm & per se spectatum satis sit ad inducendum effectum, sed quia vnumquodque earum est efficax in suo ordine, & non separatur ab effectu, quamuis necesse sit ambo coniungi, quia nec principium agit sine actu, neque actio esse potest nisi à principio, & ita vt actus nostræ voluntatis fiat, necesse est vt ab aliquo principio gratiæ efficaci, & per actualem, ac proinde efficacem influxum fiat.

4. Diuiditur auxilium efficax ex parte termini, propter quē datur.

Quartò potest iuxta dicta diuidi auxilium efficax ex parte termini proximi, propter quem datur; nam quoddam est proximè efficax respectu motuum excitantis gratiæ, aliud est efficax respectu propriorum actuum humanorum gratiæ cooperantis. De hoc posteriori membro propriè intelligitur doctrina de gratia efficaci ab Augustino tradita, & à Theologis ventilata, & in eodem sensu proprio de illo agimus in toto hoc libro: tamen quia membrum etiam primum in bono sensu verum est, ideo breuiter est explicandum. Diximus enim in lib. 3. motus gratiæ excitantis supernaturales esse, & fieri effectiuè à nostris potentiis. Hinc ergo apertè sequitur indigere nostras potentias auxilio supernaturali gratiæ ad illos actus efficiendos, quia nihil supernaturale possunt nostræ potentiæ facere suis viribus naturalibus cum solo concursu naturali, quod est per se notum si termini intelligantur. Et æquè procedit, siue actus liberè, siue necessariò fiant, quia supernaturale auxilium non tantùm requiritur propter libertatem, sed maximè propter supernaturalitatem actus. Ergo licèt motus gratiæ excitantis sint necessarij ad efficiendos illos, est nobis necessarium auxilium supernaturale: illud autem auxilium respectu talis motus efficax est, quia nunquam separatur à tali actu, quod tantùm diximus esse de ratione auxilij efficacis, supposita generica ratione auxilij. Assumptum probatur, quia vel

A talis motus in nobis fit, vel non fit: si non fit, nullum auxilium ad illum efficiendum nobis datur, quia motus auxilij excitantis ex genere suo est primum gratiæ supernaturalis donum, vt lib. 3. vidimus. Si verò fit in nobis talis motus, à nobis etiam saltem ex necessitate operantibus fit; ergo auxilium quod tunc nobis datur, non separatur à suo effectu. imò hæc efficacitas faciliùs intelligitur in auxilio ad hos actus, quia cùm illi non sint liberi, optimè habere possunt causam ita efficacem, vt illi resisti non possit quoad tales motus, ac subinde potest esse efficax physicè,

B & cum absoluta necessitate, quia non efficax actus liberi, sed necessarij.

Ex hac doctrina inferunt aliqui, auxilium sufficiens ad vnum actum supernaturalem, semper esse efficax respectu alterius. Ita tenet Medina 1. 2. quæstio. 109. art. 10. in vltimis dubitationibus ad 1. sequitur Aluar. disputat. 87. nume. 12. & tota disputat. 80. Ratio in summa est, quia auxilium sufficiens est actuale; sed auxilium actuale non est in nobis sine actuali operatione: ergo semper est efficax ad aliquam operationem, saltem imperfectam, licèt respectu alterius perfectæ sit tantùm sufficiens. Confirmatur, quia auxilium sufficiens

5. Infertur auxilium sufficiens ad vnū esse efficax respectu alterius.

C est excitans, sed excitatio hæc fieri non potest sine actu vitali; ergo. Veruntamen hæc sententia dupliciter potest intelligi, primò de gratia efficaci tantùm ad actum necessarium ipsiusmet gratiæ excitantis, & sic procedit ratio facta, & est res clara. Secundò intelligi potest de alio effectu, qui & sit actus distinctus à motu gratiæ excitantis, & sit etiam actus liber, & tunc posteriorem sensum insinuant dicti auctores, tum in exemplo attritionis quod inter alia ponunt, dicúntque auxilium quod ad illam datur respectu illius esse efficax, ad contritionem verò esse sufficiens: attritio autem actus liber est, cùm sit dispo-

D sitio de se remota, vt cum Sacramento possit esse proxima ad gratiam, tum ex testimonio Isai. 55. in quo fundatur, *Verbum meum quod egredietur de ore meo, non reuertetur ad me vacuum, sed faciet quæcunque volui.* Ex quibus verbis colligi voluit vocationem internam, qua Deus alloquitur, animam vacuam non esse, aut sine fructu, sed semper habere in homine aliquem effectum, licèt non semper habeat vltimum, quem Deus intendit, respectu cuius sæpe est sufficiens, & non efficax. Sentiunt ergo vocationem internam semper habere aliquem effectum ab ipsa distinctum, qui sit aliquis spiritualis fructus, qui non potest

Isa. 55.

E esse nisi aliquis supernaturalis actus liber, quia in huiusmodi actibus fructus spiritualis consistit, & nullus videtur esse alius proprius effectus gratiæ excitantis.

6. Veruntamen in hoc sensu necessarium non est omnem gratiam sufficientem esse efficacem quoad aliquem actum, vel effectum ab ipsa distinctum. Probatur primò ex Scriptura, 2. Corinth. 6. *Exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* quæ exhortatio supponit posse gratiam Dei ex se sufficientem ex parte hominis vacuam reddi: vnde 1. Corinth. 15. de se ait idem Apostolus, *Gratia eius in me vacua non fuit*, & Prouerb. 1.

2. Cor. 6. 1. Cor. 15. Prouerb. 1.

absolutè

Prouerb. 1. absolutè dicitur, *Vocaui, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, & increpationem meam neglexistis.* quæ verba apertè significant posse hominem à Deo vocatum interiùs, omnino excitationem obiicere, ita vt nullum, vel minimum effectum in illo habeat, præter ipsam excitationem, quæ à vocatione non distinguitur; ratio autem est, quia vocatio interior, etiamsi sit proximè sufficiens ad aliquem actum, non imponit necessitatem, nec determinat voluntatem ad illum, vt infrà videbimus: potest ergo voluntas (vt Concilium Tridentinium docet,) pro innata libertate illam abiicere, vtique omnino, & in nullo illi consentiendo, quia eadem ratio est de toto effectu libero, siue perfecto, siue imperfecto: & confirmatur inductione: nam potest quis interiùs vocari ad fidem, & nullam voluntatem credendi liberam, vel perfectam, vel imperfectam habere, & vocari ad pœnitentiam, & non habere contritionem, nec attritionem, & sic de aliis. Neque hoc est contra efficaciam verbi diuini interni, (etiamsi de illo demus intelligi testimonium Isaiæ, quod nunc expendere non est necesse,) quia Deus ipse vult permittere homini, vt sua libertate vtatur, eique omnino resistat, si velit.

7. Fatemur tamen interdum fieri posse, vt gratia efficax, ad vnum actum liberum dispositionem aliquo modo ad alium meliorem, sit gratia tantùm sufficiens ad illum meliorem: si tamen rectè consideretur, non est gratia sufficiens proximè, sed remotè, nam vocatio ad attritionem, etiamsi sit congrua, & efficax ad attritionem ipsam, non est proximè sufficiens ad contritionem, sed indiget homo attritus noua vocatione, & excitatione interna perfectiori ad contritionem: tamen quia per attritionem se disponit ad illam, câmque aliquo modo mereri potest, seu impetrare, ideo vocatio congrua ad attritionem dici potest remotè sufficiens ad contritionem. Et hinc fieri potest vt vocatio, quæ postea datur ad contritionem, non sit congrua, seu efficax, quia hæc non semper impetratur per attritionem, sed est nouum beneficium Dei merè gratuitum, ideóque optimè potest vocatio efficax, ad attritionem esse tantùm remotè sufficiens ad contritionem, idemque est de similibus. Denique inter ipsos etiam motus gratiæ excitantis fieri potest, vt vnus excitet alium, vt fortis repræsentatio pœnarum inferni excitat timorem indeliberatum, & illustratio circa excellentiam gloriæ excitat motum desiderij, &c. & tunc auxilium proximè efficiens primum actum, dici potest causa secundi, non proxima, sed remota in genere propriæ causæ efficientis physicè; tamen eo modo, quo est causa, semper est efficax, & non tantùm sufficiens, quia cùm isti motus non sint liberi, sed necessarij, nunquam illud auxilium est sine vtroque effectu, quia actus secundus ex primo naturaliter consequitur, absque deliberatione voluntatis, vt supponitur.

8. Diuiditur auxilium efficax in physicè, & moraliter efficax. Quintò diuidi potest auxilium efficax in physicè, & moraliter efficax. Duobus autem modis possunt hæc verba *physicè* & *moraliter* in præsenti accipi & applicari, scilicet, vel vt significant diuersos modos causandi, quos suprà in auxiliis gratiæ respectu liberi consensus distinximus; vel vt significare possunt connexionem gratiæ efficacis cum libero eius effectu, quæ interdum potest esse moralis, interdum verò physica. Et vtroque modo possunt in præsenti verba illa accipi: & iuxta illos duos sensus hæc partitio in duas potest subdiuidi, & in hoc priori quidem sensu hæc quinta diuisio datur, & potest in primis applicari ad habitus gratiæ. Nam de illis docent omnes absque opinionum varietate, esse physica principia actuum gratiæ: nihilominus tamen omnes etiam fatentur, habitum non esse gratiam efficacem, sed tantùm de se sufficientem in suo genere, quia non habet semper & infallibiliter coniunctum actum, habitibus enim vtimur, cùm volumus. Solum lumen gloriæ posset dici gratia efficax, quia efficaciter & ineuitabiliter inducit visionem, & consequenter etiam habitus charitatis in patria eamdem efficacitatem inducit. Veruntamen illa efficacitas non est circa actus liberos, conseruando libertatem eorum, sed inducendo necessitatem, & ideo non pertinet ad efficaciam gratiæ, de qua nos tractamus, sed dici potiùs debet efficacia gloriæ.

Nunc verò datur illa diuisio de auxiliis actualibus, de quibus agimus: nam inter hæc aliqua esse possunt, quæ licèt moraliter tantùm causent, efficacia nihilominus sunt, quia in illo suo causandi modo infallibilem habent connexionem cum effectu, & hoc modo, (iuxta infrà dicenda,) vocatio congrua, & in vniuersum auxilium excitans opportunum est auxilium efficax morale, quia eius causalitas solùm est moralis, vt lib. 3. ostensum est: auxilium autem adiuuans actuale, seu per modum influxus, est etiam efficax, quia nunquam separatur à suo termino, & est physicum, quia suo modo physicè inducit effectum, quæ sunt clara iuxta principia auxilij excitantis & adiuuantis à nobis posita. Qui verò auxilio excitanti tribuunt causalitatem physicam in consensum, dicere consequenter possunt, illud esse interdum efficax in dicto sensu, id est, causando physicè, non excludendo moralem causalitatem, quia iuxta illam sententiam vtraque conuenit auxilio excitanti. Et ita iuxta eamdem sententiam non oportebit membra hæc distingui semper realiter, sed tantùm formali ratione, seu consideratione, eodémque modo poterunt etiam gratiæ actualiter adiuuanti applicari. Alij verò qui non ponunt auxilium efficax in motibus gratiæ excitantis, seu vocantis, neque in aliquo actu vitali nostro, sed in sola motione præuia à Deo indita, fortè non admittent diuisionem hanc in dicto sensu, quia motionem illam non moraliter, sed physicè agentem inducunt, & sine illa aliam propriam efficacem gratiam non admittunt, quæ præueniens sit. Nam de concomitante, vt dixi, non controuertitur, præterquam quòd illa eo modo quo causat efficaciter, & distinguitur ab excitante), & physicè inducit effectum, vt dictum est. Veruntamen de hac opinione, & eius fundamento in discursu huius libri tractandum est. 9.

10. Diuisio sexta. Sexta igitur diuisio addi potest iuxta alium sensum prædictorum verborum. Auxilium enim gratiæ tunc dicitur efficax, vt suprà dixi,

quando habet effectum liberi consensus infallibiliter coniunctum. Hæc ergo coniunctio dupliciter potest esse infallibilis, nimirum physicè, & moraliter. Physicam nunc voco coniunctionem, seu infallibilem consecutionem effectus, quoties adeò necessaria est, vt omnino repugnet, & contradictionem implicet à tali auxilio effectum separari, siue illa connexio fundetur in præuia causalitate physica, siue in morali congrua, siue in concomitante auxilio, & siue illa infallibilis consecutio sit ex natura rei, siue ex aliqua suppositione. Et hæc etiam dici potest efficacia simpliciter, id est, quæ nunquam deficit, nec deficere potest. Talem autem gratiam efficacem esse possibilem, ex dictis in cap.1. libri præcedentis supponimus: qualis autem sit, & vnde oriatur illa connexio, in discursu huius libri videndum est. Moralem autem connexionem appello, quando ex circumstantiis, vel aliis causis accurentibus semper sequitur talis effectus, quamuis consecutio talis, ac tanta non sit, vt ex aliquo intrinseco principio repugnet effectum non sequi. Sic enim tentatio vehemens in natura lapsa & carente speciali Dei auxilio potest dici moraliter efficax ad trahendum hominem in prauum consensum; ergo multo magis potest auxilium gratiæ esse moraliter efficax ad bonum consensum in nobis efficiendum. Vnde hæc moralis efficacitas comparata ad priorem, dici potest minor, & quodammodo secundùm quid: ideóque in hoc genere efficaciæ moralis possunt esse gradus ad eum modum, quo in victoria grauis tentationis, vel obseruatione omnium præceptorum suprà lib. 1. id explicuimus. Nam interdum dici potest auxilium moraliter efficax, quia vt in plurimum ac ferè semper effectum inducit, licèt interdum deficiat, sicut dicitur morale periculum, in quo frequenter caditur, licèt non semper accidat. Aliter verò cogitari potest auxilium efficax, quòd nunquam omnino priuatur effectu, licèt possit, quia nullam intrinsecam repugnatiam inuoluit. Non videtur enim dubium, quin appellatio auxilij efficacis omnem hanc amplitudinem & varietatem admittat. An verò omnes hi modi auxilij efficacis in re ipsa dentur, in discursu huius libri tractandum est.

11. Vltima diuisio. Septimò diuidi potest efficax auxilium in illud quod de se & ex intrinseca ac sola sua virtute est efficax, & illud, quod tantùm in præscientia Dei est efficax, & sub illo respectu confertur: solet autem hæc diuisio propriè dari de auxilio efficaci præuio. Nam, vt dixi, in auxilio merè comitante non habet difficultatem efficacia, quia in illo virtute inuoluitur cooperatio liberi arbitrij. Vnde cùm tale auxilium comitans sit ipsemet influxus actualis Dei in ipsum opus liberum, de se & intrinsecè habet vt sit efficax, quia per se habet, vt non separetur à termino, non tamen propriè dicitur sola sua virtute esse efficax, nisi dictio *sola*, non excludat concomitantia, quia tale auxilium sine coöperatione liberi arbitrij efficax esse non potest, cùm sine illo neque esse possit: vnde etiam, fit vt secundum membrum diuisionis huic auxilio, prout in re ipsa dato, non rectè accommodetur, quia nunquam potest esse efficax in sola præscientia, cùm eo ipso quod datur, necessariò efficax sit. dixi *in re ipsa dato*, quia si vt oblatum tantùm considеretur, de se tantùm est sufficiens, in præscientia potest esse efficax, vt postea videbimus.

Propriè verò data dicta distinctio de auxilio præueniente, quod à solo Deo fit in nobis sine nobis, quam partitionem nunc præmittimus, non ad probandam, vel reprobandam illam, hoc enim est ferè totum præsentis libri opus, sed ad terminos explicandos, quibus necessariò vsuri sumus. Illud ergo auxilium dicitur de se efficax, quod positum in voluntate virtute sua facit illam consentire, determinando vtique illam ad consensum, ita vt intrinsecè repugnet naturæ talis auxilij esse in voluntate, & non sequi statim eiusdem voluntatis consensum, non ratione alicuius præscientiæ, vel alterius suppositionis, quæ liberum vsum voluntatis humanæ inuoluat, sed ex connaturali modo agendi, & mouendi talis auxilij. Et ad explicandum hunc modum agendi & mouendi voluntatem, solet hoc auxilium vocari prædeterminatio physica, quam vocem infrà cap.6. ex professo declarabimus. Auxilium autem præueniens efficax tantùm in præscientia dicitur illud, quod positum in voluntate non habet vim ita determinandi illam ad vnum, vt absolutè repugnet, posita illa motione, non sequi consensum. Fit autem tale auxilium efficax, quando in re habiturum est effectum, & Deus id præsciens ea intentione dat tale auxilium vt infallibiliter talem effectum simul conferat. Tunc enim tale auxilium, & in re ipsa efficax futurum est, quia non separabitur ab effectu, & datur vt efficax, quia sub illa habitudine & intentione tribuitur; non videtur ergo dubium, quin vterque istorum modorum ad denominationem vt veritatem auxilij efficacis sufficiat. An verò vterque sit possibilis, vel sufficiens ad efficaciam auxiliorum gratiæ explicandam, vel ad saluandam ex vna parte perfectam Dei prouidentiam & prædestinationem, & ex alia humanam libertatem in operibus gratiæ, hæc sunt à nobis in discursu huius libri declaranda.

Capvt II.

Vtrùm auxilium efficax sit ad singulos actus pietatis necessarium, vel solùm ad aliquos, vel aliquam eorum multitudinem.

1. Hæc quæstio non habet locum in auxilio efficaci purè comitante, quia de illo certissimum est esse necessarium ad singulos actus, quia est ipse actualis influxus Dei in actum, sine quo impossibile est aliquem actum fieri, & illo posito impossibile est non fieri, quia est ipsa via, seu actio vt est à Deo: vnde si actus sit supernaturalis, necesse est talem influxum esse auxilium efficax gratiæ: est ergo necessarium ad singulos actus pietatis. Et de hoc aliqui exponunt Augustinum lib. de corrept. & grat. cap. 11. cùm dicit, dari nobis quoddam auxilium, quo voluntati, non

non tantùm datur vt possit, si velit, sed etiam datur ipsum velle. Sed licet hoc verè dicatur de hoc auxilio, non hoc tantum intendit Augustinus, vt lib. præcedenti cap. 1. ostendimus.

1. Quæstio de auxilio efficaci præueniente.

Quæstio ergo est de auxilio efficaci præueniente, quo Deus facit vt velimus, vel faciamus, iuxta modum loquendi Augustini lib. de grat. & lib. arb. cap. 16. & 17 & sæpe alias fundatum in Scriptura, vt sæpe vidimus, & dicemus iterum in c.4. & in hoc sensu de auxilio efficaci tractabimus, ne declarationem hanc sæpiùs repetere necessariũ sit.

2. Responde-tur.

Dixerunt ergo aliqui hoc auxilium efficax non esse necessarium, nec dari ad singulos actus supernaturales, sed ad duos tantùm effectus, scilicet, vel ad diuturnam perseuerantiam in gratia, vel ad finalem pœnitentiam, quæ hominem in statu gratiæ mori faciat. quam sententiam ex mente Augustini defendit modernus ille, qui controuersiam hanc de auxilio efficaci componere voluit, & in eum finem libellum scripsit, in quo negāt diuisionem auxilij in sufficiens & efficax, vt suprà cap. 1. lib. 3. retuli. Ille enim non videtur negasse possibilitatem auxilij efficacis, ne omnino Augustinum negare videretur. Negauit ergo necessitatem auxilij efficacis ad singulos actus, illámque ad illos duos effectus restrinxit, quia illos tantùm de Augustini mente esse credidit. quod potest suaderi primò ex eodem Augustino de corrept. & grat. cap. 11. & 12. vbi hanc differentiam constituit inter hominem lapsum, & Adamum in statu innocentiæ, quòd huic datum est auxilium, quo posset perseuerare si vellet, non verò quo perseueraret: nunc autem datur hominibus lapsis, & electis, non solùm vt possint, sed etiam vt perseuerent. Et hoc auxilium significat in hoc statu esse maximè necessarium, propter difficultatem bene operandi in illo contractam ex peccato originali.

Argum. 1.

Hinc ergo colligi videtur, hanc necessitatem talis auxilij efficacis propriam & peculiarem esse ad perseuerandum, quia in illo cernitur specialis difficultas quæ in singulis actibus non inuenitur.

Argum. 2.

Secundò inde sequitur, adæquatam rationem ponendi hoc auxilium esse infirmitatem hominis, & alios defectus contractos ex peccato originali, nam inde oritur difficultas perseuerandi.

Argum. 3.

Tertiò argumentatur, quia secundùm Augustinum auxilium efficax solis prædestinatis datur; ergo tantùm datur ad illos effectus, qui sunt proprij prædestinatorum: hi autem sunt perseuerantia in gratia, & pœnitentia finalis; ergo ad hos tantùm effectus est necessarium hoc auxilium. Illatio est euidens. Assumptum autem videtur planè doceri ab Augustino dicto loco de corrept. & grat. cap. 7. vsque ad 12. & dicta q. 2. ad Simplic. & de prædest. Sanct. cap. 8. & 1[illegible]. de bon. perseu. cap. 8. & 14. lib. de Grat. Christi cap. 12. & lib. 1. contr. duas Epist. Pelagianor. cap. 9. & 10. His enim locis ait auxilium efficax esse illud, quod datur secundùm propositum miserentis Dei, & his dari qui sunt electi, & à massa perditionis discreti, & similia, quibus significat, illud propositum ex quo datur auxilium efficax, non esse nisi efficacem electionem ad gloriam, quæ est propria prædestinatorum, ac proinde auxilium efficax esse proprium illorum.

Argum. 4.

Quartò possumus argumentari, quia si auxilium efficax esset ad singulos actus necessarium, tot multiplicanda essent auxilia efficacia, quot essent actus supernaturales specie distincti, quia principia distinguuntur per actus: & auxilium efficax datur, vt principium sui actus. Consequens autem videtur absurdum; quid enim necesse est tot multiplicare auxiliorum species?

Nihilominus contraria sententia tamquam omnino vera tenenda est, ac dicendum gratiam efficacem dari, & requiri ad omnes & singulos actus supernaturales, qui ab hominibus fiunt. Probatur primò ex sententia Augustini, qui simul adducit & interpretatur Scripturas, ex quibus hæc veritas colligitur. Primò igitur Augustinus loquens in particulari de fidei actu, vel de actu dilectionis, aut pœnitentiæ, dicit, non fieri à nobis *sine interna & secreta, vel alta & occulta vocatione Dei.* quibus verbis solet ipse gratiam efficacem significare. Est autem eadem ratio de his & cæteris actibus; ergo ad omnes & singulos necessaria est. Maior constabit facilè legenti epistolas 105. 106. & 107. Augustini, & quæstionem 2. ad Simplic. sæpe citatam, & quæstionem 68. in lib. 83. quæstionum. Secundò quod Christus dixit Ioann. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum.* vbi Augustinus interpretatur de tractu per gratiam efficacem, & tamen illud non intelligitur de sola perseuerantia, sed etiam de tractu ad fidem, vel ad pœnitentiam: vtrumque constat ex eodem Augustino super eumdem locum, & 5. contra Iulian. cap. 5. & de prædest. Sanct. cap. 8. & 11. Et idem habet Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 8. & 14. vbi eodem modo exponit illas locutiones Scripturæ, *faciam vt faciatis*, &c. Ezechiel. 36. vbi non tantùm dicitur, *faciam vt perseueretis*, & ad idem facit quod Paulus ait, *Deum operari in nobis velle.* Volumus enim quoties sanctè operamur, & non tantùm cùm perseueramus. Tertiò idem gratiæ efficaci tribuit Augustinus, quòd præparat voluntatem hominis ad bene operandum, quæ præparatio in singulis actibus est necessaria, iuxta illud, *Præparatur voluntas à Domino*, quod ita exponit Concil. Arausicanum can. 4. Assumptum constat ex Augustino in locis citatis, & 1. Retract. cap. 23. & 24. & lib. de grat. & lib. arbitr. cap. 16. & 20. Et tandem in idem redit, quod aliis locis ait, Deum per hanc gratiam ita mouere sensum, vt accommodet assensum, vt ex iisdem locis constare potest, & lib. 2. contra duas Epist. Pelagianor. cap. 9. Quòd autem homo accommodet assensum ad singulos actus, necessarium est; ergo gratia efficax, iuxta mentem Augustini in Scriptura fundatã, ad singulos actus necessaria est. Quod etiam confirmat sententia illa Augustini posita in Concilio Arausicano cap. 20. *Multa sunt in homine bona, quæ non facit homo; nullum verò bonum facit homo, quod non præstet Deus, vt faciat homo*, per gratiam enim efficacem hoc præstat Deus, vt ex aliis locis ostensum est.

3. Contrarium verius.

Probatur 1. ex August.

Ex Scriptura.

Ioann. 6.

Augustin.

Fulgent.

Ezech 36.

Philipp. 2.

Cōcil. Arausic.

August.

Gratia efficax ad singulos actus necessaria est.

Secundò simpliciter ostenditur ratione, quia quoties homo operatur aliquem actũ supernaturalem, supponitur in illo gratia præueniens data ad illum effectum, vt constat ex Tridentino sess. 6. can. 3. & 4. sed talis gratia consequitur effectum in eo, qui operatur; ergo est gratia efficax; ergo repugnat operari quemcumque huiusmodi actum in particulari, quin à gratia efficaci procedat. quæ ratio generaliter procedit in singulis. Sed responderi potest inde solum probari, esse necessariam gratiam efficacem concomitantem, à qua velut extrinsecè auxilium præueniens denominatur efficax, quod alij non negabunt: sed contra hoc obstant dicta in cap. 1. huius & præcedentis

4. Ostenditur ratione.

Conc. Trid.

cedentis libri, vbi ostendimus gratiam efficacem esse etiam præuenientem. Et in præsenti probari potest in omni sententia, vel modo explicandi huiusmodi gratiam, non enim potest vna, & eadem ratio reddi in omni opinione. Qui ergo constituunt efficaciam gratiæ in prædeterminatione physica, requirunt illam propter concursum causæ primæ cum secunda, vel propter indifferentiam voluntatis, vel propter excellentiam actuum supernaturalium: omnes autem hæ rationes habent locum in omnibus & singulis actibus pietatis; ergo iuxta illam sententiam, necessariò dicendum est huiusmodi gratiam efficacem esse necessariam ad omnes & singulos actus, & ita fatentur consequenter auctores illius sententiæ.

5. *Instantia.* At verò si gratia efficax in vocatione congrua constituatur, etiam inuenietur necessaria ad actus singulos, quamuis ex diuerso principio & fundamento; præcipuè enim fundanda est hæc necessitas in modo operandi Dei, & in magna perfectione prouidentiæ eius, præsertim in his supernaturalibus, & quæ ad salutem hominem spectant. Nam in primis Deus confert singulis hominibus ad singulos actus auxilia necessaria, vel conuenientia cum certa præscientia futurorum saltem sub conditione; ergo quando alicui dat vocationem, cum qua in tempore operatur, iam ipse Deus præuiderat, fuisse cum illa operaturum, si ei daretur: ergo præcognouit talem vocationem fore congruam, & vt talem illam dare voluit; sed hæc ratio in omnibus & singulis actibus inuenitur; ergo & vocationis efficacis necessitas. *Respondetur.* Respondeo esse magnam differentiam, quia incongruitas habet rationem mali, & ideo Deus non vult illam, sed permittit. Congruitas verò habet rationem boni, quod Deus vult & intendit, & ideo ipsa gratia congrua vt efficax est, datur ex intentione Dei: hoc autem modo datur ad omnes & singulos actus; ergo: vnde tandem confirmatur, nam Deus iuxta probabiliorem sententiam prædefinit omnes & singulos actus supernaturales; ergo vt infallibiliter illa prædefinitio habeat effectum, necessaria est gratia efficax ad singulos actus.

6. *Concluditur.* Ex his ergo satis constat, gratiam efficacem non dari tantùm ad perseuerandum, & finalem pœnitentiam agendam, sed etiam ad omnes illos effectus, qui per actus supernaturales fiunt, vt confiteri fidem, quando oportet, vel implere aliquod supernaturale præceptum in quacumque definita occasione, vel etiam aggredi opus consilij, & similia; quia ostensum est ad singulos actus supernaturales esse necessarium auxilium efficax; ergo est etiam necessarium ad perficiendos effectus, qui sine talibus actibus fieri non possunt. Imò quotiescumque actus, vel effectus ordinis naturalis fieri non potest sine gratia, vt vincere grauem tentationem, vel amare super omnia Deum auctorem naturæ, &c. vt talis effectus, vel actus in esse prodeat, necessarium est auxilium efficax talis ordinis: nam rationes æquè procedunt.

7. Accedit tandem quòd sine vllo fundamento timuit ille auctor admittere necessitatem auxilij efficacis ad singulos actus magis, quàm ad perseuerandum. Quia sic auctoritate Augustini motus efficaciam auxiliorum gratiæ in dono perseuerantiæ recognouit, sententia Augustini eadem est de singulis actibus, vt vidimus. Nec in illo de corrept. & grat. contrarium dixit: nam licèt de perseuerantia ibi tractet, alia non excludit, imò indefinitè de vincenda tentatione & vitando peccato loquitur: si autem ille auctor timuit, ne tam ampla gratiæ efficacis necessitas libertati repugnaret, & sine causa timuit, vt infrà videbimus, & inconstanter timuit, nam idem de perseuerantia timere debuisset; quia etiam perseuerantia per actiones liberas fit, nec auxilium ad perseuerandum datur, nisi quatenus ad plures actus liberos successiuè tribuitur. Ac denique finalis pœnitentia per vnum singularem actum interdum completur, quem liberè facere necessarium est, vt constat; ergo immeritò talis discretio, seu limitatio. Reliqua verò quæ in fundamentis illius sententiæ attingebantur, sequenti capite expedientur.

CAPVT III.

Vtrùm auxilium efficax in omni statu, & in omnibus personis sit ad salutem, & ad omnes pietatis actus necessarium.

IN hoc capite breuiter nonnulla dubia explicanda sunt, quæ in fundamentis prioris opinionis in præcedenti capite impugnatæ postulantur. Est autem extra controuersiam auxilium efficax, maximè necessarium esse hominibus lapsis, eisque fuisse à Deo præparatum ab æterno, & in tempore dari, iuxta mentem Augustini dicto lib. de corrept. & grat. cap. 11. & de bon. perseu. cap. 14. ideóque de hoc puncto non disputamus. Sed primum dubium est, an efficax auxilium sit proprium prædestinatorum, vel etiam reprobis detur. quòd enim solis prædestinatis detur, videntur probare testimonia Augustini in principio capitis præcedentis adducta, & potest confirmari, quia auxilium efficax datur ex absoluta prædefinitione diuina illius effectus, propter quem datur, sed Deus non absolutè prædefinit actus reproborum; sed tantùm prædestinatorum, iuxta illud Rom. 8. *Quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imagini filij sui*, &c. *& quos prædestinauit, hos & vocauit.* vtique vocatione ex proposito, vt exponit Augustinus, id est, efficaci; ergo reprobis non dantur auxilia efficacia saltem præuia, sed ad summam concomitantia, quæ ipsorum liberam cooperationem intrinsecè includunt. 1. *Dubium 1.* *Rom. 8.*

Nihilominus dicendum est, verum & proprium auxilium efficax præueniens, quo Deus facit, vt homo faciat, non solùm prædestinatis, sed etiam reprobis dari. Probatur ex dictis capite præcedenti: nam efficax auxilium non tantùm datur ad perseuerandum in gratia, sed etiam ad consequendam gratiam per propriam & supernaturalem dispositionem; sed reprobi interdum ita vocantur, vt cum effectu iustificentur, & credant, diligant, & pœniteant, sicut oportet; ergo recipiunt auxilium efficax, vt ita faciant. Nam quòd tale auxilium non solùm faciat cum illis, sed etiam faciat illos facere, probatur apertè, quia testimonia Scripturæ, quibus probatur, verbi gratia, dari auxilium præuium efficax ad credendum, generaliter loquuntur de omnibus credentibus, siue reprobi sint, siue prædestinati, & sic de cæteris actibus. Assumptum patet ex verbis Christi. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum.* & illis, *Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me*, vtique per fidem; illæ enim particulæ, *nemo, & omnis* nullum discrimen faciunt, 2. *Datur auxilium efficax præuium omnibus, siue reprobi sint, siue prædestinati.* *Probatur ex Scriptura.* *Ioan. 6. Ibid.*

faciunt, vel permittunt inter prædestinatos & reprobos, quoad necessitatem trahentis gratiæ. Et simili modo ponderari possunt alia testimonia capite præcedente allegata, & generalia verba Concilij Arausicani c. 9. Quoties bona agimus, Deus in nobis atque nobiscum, vt operemur, operatur. Cùm enim dicit *agimus*, non supponit fuisse prædestinatos, vel se tales reputasse, qui sic loquebantur. Ratio verò est, quia auxilium non est efficax ex vltimo effectu salutis æternæ, ad quem ordinatur, sed ex proximo propter quem datur: hic autem effectus in reprobis etiam inuenitur, vt constat; ergo.

3. Neque Augustinus huic veritati contrarius esse potuit, cùm vbique omnia pietatis opera tribuat efficacitati gratiæ, & Deo in nobis operanti, siue ab electis, siue à non electis fiant. Igitur vbi loquitur de gratia speciali prædestinatorum, vel includit non tantùm vnum, vel aliud auxilium efficax, sed collectionem, vel seriem talium auxiliorum, *quibus certissimè liberantur quicumque liberantur*, vt ipse loquitur de don. perseu. cap. 14. vel per antonomasiam efficacem appellat vocationem electorum, quia ex proposito efficaci æternæ salutis illorum datur; sic enim lib. de prædest. Sanct. cap. 16. dicit, *Vocat Deus prædestinatos multos filios suos, vt membra faciat prædestinati vnici filij sui, non ea vocatione, qua vocati sunt illi, qui noluerunt venire ad nuptias*, &c. & infrà sic exponit Paulum 1. Corinth. 1. dicentem, *Ipsis vocatis Iudæis & gentibus prædicare se Christum*, &c. illud enim verbum, *vocatis*, intelligit de certa *quadam vocatione eorum, qui secundùm propositum vocati sunt, quos præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui*, de qua etiam intelligit illud Rom. 9. *Non ex operibus sed ex vocante dictum est, quia maior seruiet minori. Ex vocante*, ait, *non quacumque vocatione, sed qua vocatione fit credens.* In quo contextu videri potest docere Augustinus, omnem vocationem, qua aliquis fit credens, esse propriam prædestinatorum: sed hoc tam est absurdum, vt nec cogitari possit in mentem Augustini venisse. Loquitur ergo de vocatione ad fidem viuam *fixam, & stabilem*, & in fine capitis concludit, ita exponens alia verba Pauli Rom. 12. *sine pœnitentia sunt dona & vocatio Dei.* intelligit ergo per antonomasiam dici vocationem ex proposito illam quæ virtute continet iustitiam perseuerantem, de qua rectè intelligitur illud Rom. 8. *quos prædestinauit, hos & vocauit, & quos vocauit, hos & iustificauit, quos autem iustificauit, illos etiam glorificauit.* Nam hoc vltimum necesse est intelligi de solis iustificatis cum perseuerantia finali; ergo etiam vocatio sumenda est pro tali vocatione, quæ vel virtute, vel collectiuè protectionem singularem electorum includat. Hæc ergo sola vocatio, vel gratia efficax est propria prædestinatorum, & ita exposuit latè locum illum Augustinus de corrept. & grat. cap. 7.

August.

1. Cor. 1.

Rom. 9.

Rom. 12.

Rom. 8.

August.

4. Nihilominus tamen dantur aliæ vocationes vel ad fidem, vel ad pœnitentiam, quæ nec sunt communes omnibus reprobis, nec solis prædestinatis dantur, *multi enim*, ait Augustinus dicto lib. de Prædest. Sanct. cap. 6. *audiunt verbum veritatis, sed alij credunt, alij non credunt. Volunt ergo isti credere, nolunt autem illi; quis hoc ignoret? quis hoc neget? sed cum aliis præparetur, aliis non præparetur voluntas à Domino, discernendum est, quid veniat de misericordia eius, quid de iudicio.* Non ignorauit autem Augustinus, non omnes illos qui volunt credere esse prædestinatos, & tamen

Idem.

de omnibus illis ait, & præparari illis voluntatem per gratiam, vtique efficacem. Vnde in lib. 2. contra duas Epist. Pelagianorum cap. 9. vniuersè de omnibus ait, *homo præparat cor, non tamen sine adiutorio Dei, qui tangit cor.* & inde concludit ibi illam sententiam in Concilio Arausicano receptam: *Multa Deus facit in homine bona, quæ non facit homo*, vtique siue prædestinatus sit, siue reprobus. Ergo etiam præscitus quando credit, habet vocationem non tantùm, qua possit credere, sed qua fiat credens, licet non eo singulari modo, quo prædestinatus, & eadem ratio est de vocatione ad iustitiam, seu pœnitentiam & similes actus.

Idem.

Conc. Arauſ.

Ratio autem in contrarium facta falsum assumit, quia probabilius est Deum prædefinire omnes actus supernaturales etiam reproborum. Et licèt demus non præfinire illos illo singulari modo, quo prædefinit actus prædestinatorum, vtique ex intentione efficaci saluandi illos, & vt tales actus istis cum effectu prosint ad æternam salutem: nihilominus certum est, ex certa præscientia dare illis talem vocationem, qua credant vel ament saltem ad tempus: & hoc satis est vt gratiam efficacem illis gratuitò conferat. Vnde non displicet distinctio aliquorum dicentium, aliam esse prædestinationem perfectam, & simpliciter talem, quæ est ad æternam gloriam, de qua loquitur Paulus ad Roman. 8. & aliis locis: aliam verò esse prædestinationem secundùm quid, scilicet ad iustitiam, vel ad fidem temporalem, & sic gratiam efficacem semper dari ex aliqua prædestinatione istarum, seruata proportione. Hoc enim videtur significasse Augustinus dicto cap. 7. de corrept. & grat. in fine, dicens, eos, qui ita vocantur, vt interdum credant, vel iusti sint, licèt postea à fide, vel conuersatione Christiani hominis lapsuri sint, vt tales huius vitæ finis inueniat, eos (inquam) esse ex illis, de quibus dictum est, *Multi vocati, pauci electi. Et tamen* (inquit) *quis negat eos electos, cùm credunt, & baptizantur, & secundùm Deum viuunt.* quia nimirum ad aliquid electi iam conspiciuntur, licèt incertum nobis sit, an sint simpliciter electi, vt in eo ad quod efficaciter vocati sunt, perseuerent, & ita gratia efficax semper datur ex aliqua prædestinatione saltem ad gratiam, vel fidem, aut simile donum, quod etiam sumi potest ex Augustino dicta q. 2. ad Simplician. 5.

Prædestinatio alia perfecta, & simpliciter talis, quæ est ad æternā gloriam; alia verò secundùm quid.

August.

Secundum dubium est, an efficax gratiæ auxilium pertineat solùm ad statum naturæ lapsæ, vel etiam in statu innocentiæ fuerit necessarium. Cui dubio solùm potest occasionem præbere locus Augustini præcedenti capite allegatus, ex lib. de corrept. & grat. cap. 11. vbi de primo homine dicit, tale adiutorium ei datum esse *quòd desereret cùm vellet, & in quo perseueraret si vellet, non quo fieret, vt vellet.* Et subiungit adiutorium quod hominibus lapsis datur, in hoc esse maius & potentius, quod per illud efficitur vt homo velit. Et infrà significat, ideo tantam, támque efficacem gratiam, non esse datam primo homini, quia tunc liberum arbitrium *ita liberum erat, vt & benè posset & malè*; nunc autem propter infirmitatem naturæ lapsæ necessarium esse auxilium quod hominem velle & benefacere faciat. 6.

Dubium 2.

Sed nihilominus sine vlla dubitatione dicendum est, etiam in statu innocentiæ fuisse necessarium auxilium efficax ad actus supernaturales efficiēdos. Probatur, quia necessitas huius auxilij nō est orta ex lapsu naturæ humanæ, nec ex defectu 7.

Assertio.

Probatur.

virium bene operandũ contracta, sed ex intrinseca perfectione supernaturalium actuu, cuius signum est, quia non tantùm ad actus difficiles ob grauem tentationem, nec solùm ad collectionem actuum, vel perseuerantiam, sed simpliciter ad singulos actus est necessarium hoc auxilium, vt ostendimus capite præcedenti. Suprà autem lib. 2. & 3. ostensum est, necessitatem gratiæ ad singulos actus non oriri ex originali peccato, sed ex perfectione & excellentia talium actuum; ergo simpliciter in præsenti necessitas auxilij efficacis, cùm sit ad singulos actus, non est orta ex peccato originali: ergo fuit etiam in statu innocentiæ, quia in illo voluntas hominis non minus erat de se indeterminata, & pendens à Deo, quàm modo sit, & Deus non minus præsciebat, quæ vocatio futura esset homini congrua in illo statu, quàm in isto. Et ita sentit apertè Augustinus lib. 8. Genes. ad liter. cap. 12. idémque significat in Enchirid. cap. 106. circa finem dicens. *Natura humana etiamsi in illa integritate, in qua condita est, permaneret, nullo modo seipsam creatore suo non adiuuante seruaret.* vbi de adiutorio efficaci loquitur, & lib. de natur. & grat. cap. 48. contra Pelagium dicit, quòd etiam in natura sana & integra homo non peccaret, fuisset illi necessarium adiutorium Dei, sicut lumen est necessarium oculis ad videndum. (*August.*)

8\. Neque in priori loco contrarium sensit: nam ibidem de gratia primi hominis ait, *tunc ergo dederat homini Deus bonam voluntatem, in illa quippe eum fecerat, qui fecerat rectum.* quibus verbis apertè significat habuisse Adamum gratiam efficacem ad illam bonam voluntatem, quam ante peccatum habuit. Quia verò in illa bona voluntate non perseuerauit, dicit, non accepisse gratiam, qua perseueraret, sed qua posset perseuerare si vellet, nam si priorem accepisset, perseuerasset, vt ibidem Augustinus subiungit. Vnde nunquam dicit Augustinus dari potuisse in illo statu perseuerantiam sine efficaci auxilio, sed solùm dicit de facto non fuisse datum tale auxilium, quia effectus eius datus non est, nunc verò dari multis, quæ duo certissima sunt. Insinuat autem Augustinus in eo loco in natura lapsa, esse necessarium peculiare donum perseuerantiæ, quod non ita erat in statu innocentiæ necessarium, propter corruptionem naturæ, quæ non omnino sanatur per gratiam habitualem, vt bene explicat D. Thomas q. 109. art. 9. in corpore, & art. 10. ad 3. & nos latiùs infrà tractando de perseuerantia, dicemus. (*D. Thom.*)

9\. Dubium 3. Tertium dubium simile præcedenti esse potest de Angelis, an ipsis etiam necessarium sit auxilium efficax gratiæ ad bene operandum. Eadem tamen est eius resolutio: nam Augustinus suprà eodem modo de Angelis & de homine integro loquitur, eodemque modo est exponendus. Nam omnino eadem est ratio, supponendo, vt sæpe dictum est, actus iustitiæ etiam respectu Angelicæ naturæ supernaturales esse: & ideo indigere gratiæ auxilio, quod tunc in eis est efficax, quando effectum habet, nam tunc etiam cum illis operatur, & eos facit bene operari. Quo modo dixit Augustinus lib. 12. de Ciuit. c. 9. Angelos, qui perseuerarunt, fuisse amplius adiutos. Atque ita de Angelis etiam sensit Fulgentius lib. 2. ad Thrasymun. cap. 2. vbi permanentiam sanctorum Angelorum in bono, tribuit singulari gratiæ Dei, *qui quos voluit, à casu prauitatis virtute sua defendit.* & cap. 3. ait, sicut sola virtus diuina potuit (*August.* *Fulgent.*)

A hominem reparare, ita solam potuisse Angelum custodire. Idemque docuit Gregorius lib. 1. Reg. cap. 1. & Anselm. lib. 2. de casu Diabol. cap 1. & sequentibus & Bernardus serm. 22. in Cantic. & indicat Basil lib. de Spirit. Sanct. c. 16. Et quamuis hi Patres de perseuerantia loquantur, tamen cùm in Angelis perseuerantia sicut & via, vno actu consummetur, eadem ratio de singulis actibus, quæ de tota perseuerantia existit. Est autem ratio suprà tacta, quia vel prædestinatio, vel præscientia, & prædefinitio gratiæ congruæ, non minus in Angelis, quàm in hominibus locum B habet, vt per se omnibus clarum est. (*Greg. Anselm. Bernard. Basil.*)

Quartum dubium, quod in vltima ratione superiori capite proposita postulatur, est, an idem auxilium efficax ad omnes actus pietatis sufficiat, vel pro illorum varietate & distinctionem multiplicari, & specie distingui necessarium sit: loquor autem de distinctione specifica, quia de numerica nullum potest esse dubium, quia hæc auxilia transeunt cum actibus, quia in actuali motione consistunt, & ideo cum illis etiam multiplicantur, saltem numericè. Est ergo dubium de multiplicatione specifica, quod etiam claram habet resolutionem in auxilio efficaci comitante, quia illud in ipsomet actu intimè imbibitur tanquam via, C seu actio tendens in illum, & ideo necesse est cum actibus multiplicari, & pro varietate illorum distingui; nam actio à termino speciem sumit, & per illum distinguitur. Item hoc auxilium efficax non distinguitur à concursu Dei circa tales actus: at diuinus concursus multiplicatur, & distinguitur pro varietate effectuum talis concursus, vt in lib 3. dictum est; ergo eodem modo philosophandum est de hoc auxilio efficaci, neque in hoc aliqua occurrit difficultas. At verò loquendo de Auxilio efficaci præueniente, oportet distinguere iuxta varios modos explicandi substantiam, causalitatem, & efficaciam huius auxilij. Qui enim dicunt esse motionem à solo Deo factam in nobis, & per se ac physicè efficaciter efficere actum, D propter quem datur, consequenter dicunt, hæc auxilia efficacia pro varietate actuum, seu effectuum distingui; quia sunt principia per se illorum, & per illos specificantur, & ad modum habituum distinguuntur. Quod quidem posito illo principio, facile sustineri potest, licèt non careat dubitatione, an eadem species motionis efficacis sufficiat ad omnes actus eiusdem habitus, etiamsi contingat illos specie distingui, vt sunt amor, odium, desiderium, dolor, &c. Sed in hoc non immoror, quia est parui momenti, & procedit ex falsa hypothesi, vt dicemus. 10. Dubium 4.

Iuxta opinionem verò quæ in excitatione & causalitate morali efficaci hoc auxilium ponit, non est hoc dubium speciale de auxilio efficaci, E sed de sufficiente etiam interrogari potest, quia modo inclinandi & mouendi voluntatem conueniunt, solúmque differunt, quia vnum cum effectu persuadet, & non aliud, quod sine dubio non prouenit ex specifica diuersitate, sed ex libertate arbitrij, & ex aliis circunstantiis, vt infrà dicemus. De vtroque ergo dicendum est, auxilium sufficiens & efficax interdum posse in sua entitate & specie multiplicari ac distingui, aliquando verò posse auxilium eiusdem speciei ad actus specie diuersos tribui & esse efficax. Declaratur exemplis vtraque pars. nam ad actum eleemosynæ interdum inducitur quis timore pœnæ, interdum desiderio gloriæ, qui duo motus dati per modum excitantis gratiæ in sua entitate sunt specie distincti, 11.

stincti, & nihilominus inducunt ad eundem actum, quem vterque potest sine alio efficaciter efficere. Et è contrario motus timoris à Deo immissus, in vna occasione inducit ad pœnitentiam, in alia ad remittendam iniuriam, vel quid simile. Ratio autem vtriusque partis est, quia hæc distinctio & causalitas non est per se, physicè loquendo, sed moralis, vnde non est de intrinseca ratione talis motus, ordo ad talem effectum, vt ab illo suam speciem sumat, sed ex prudentia & mouentis potentia ad talem effectum accommodatur, iuxta moralem capacitatem recipientis, ideoque potest idem actus fieri per plures motiones gratiæ efficacis specie distinctas, vel simul, vel diuisim operantes, & è contrario possunt actus distincti per eandem præuiam gratiam obtineri vel successiuè & in diuersis occasionibus, vel simul si actus ipsi habeant inter se talem connexionem, ratione cuius simul fieri possint, iuxta superius dicta in genere de gratia excitante.

12. Obiectio. Dicunt autem aliqui, quando plura huiusmodi auxilia ad eundem actum dantur, licèt in entitate physica specie differant, in genere moris esse eiusdem speciei, quia ad eundem finem ordinantur, vt ad actum fidei, vel quid simile.

Soluitur. Sed non video in his actibus propriam vnitatem specificam etiam moralem: nam intra genus causæ moralis possunt inueniri modi causandi eundem actum specie diuersi, causa enim consulens, & causa petens ac rogans, causæ morales sunt specie diuersæ, & licèt ad eundem effectum concurrant, distinctionem in modo causandi conseruant, nec possunt dici esse eiusdem speciei moralis, etiamsi in eundem effectum influant, quia vnaquæque suo modo influit: sicut materia & forma, licèt ad eundem effectum concurrant, non propterea habent aliquam vnitatem specificam, neque in genere entis, neque in ratione causæ: non oportet ergo in his auxiliis, quando in se distincta sunt, & diuersum modum causandi moralem habent, aliquam vnitatem specificam fingere, propterea quòd ad eundem actum concurrant. Et ita Prosper lib. 2. de vocat. gent. cap. 26. numerando varios modos, quibus Deus ad fidem homines trahit, *suadendo exhortationibus, mouendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inspirando consilium, corque ipsum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo*. nullam eis vnitatem specificam tribuit, sed absolutè plura præsidia seu auxilia diuinæ gratiæ excitantis appellat, quæ, vt suprà dicebam, possunt dici componere vnum adæquatum auxilium sufficiens, vel efficax, non tamen per modum vnius speciei, sed per modum vnius collectionis causarum moralium concurrentium, vel necessariarum ad talem effectum solum in genere gratiæ, & vt procedunt ex misericordia, seu gratuita liberalitate, & amore Dei, possunt dici habere vnitatem moralem specificam in ordine ad Deum moraliter operantem, eo scilicet modo, quo actus externi moraliter diuersi ex intentione finis possunt habere vnitatem moralem in genere virtutis, seu boni moralis. Sed hæc consideratio extrinseca est ad propriam causalitatem, & rationem auxiliorum gratiæ explicandam. nam hoc modo omnia beneficia diuinæ gratiæ, vt moraliter procedunt à Deo, possunt dici eiusdem speciei quatenus ab eadem liberalitate, vel misericordia Dei procedunt. Hic ergo respectus hìc non consideratur, sed entitas auxilij, vel modus causandi, & in his possunt auxilia data ad eundem effectum inter se distinctionem habere, & è conuerso idem auxilium potest ad varios actus in diuersis temporibus, vel occasionibus hominem mouere, vt explicatum est.

Caput IV.

Vtrùm gratiæ efficacitas consistat in necessitate, quam infert voluntati, vt non liberè, sed necessariò consentiat.

Qvæ in præcedentibus capitulis de auxilio efficaci diximus, omnia pertinent ad exactam expeditionem quæstionis, an sit tale auxilium, nam ad illam spectat tam necessitatem, quàm varietatem talis auxilij declarare, quod hactenus generatim præstitimus: nunc inquirendum superest, quid sit tale auxilium, in quo tria includuntur, nimirum, quæ nam motio sit, quem modum causandi habeat, & vnde, quóve modo habeat infallibilem connexionem cum suo effectu, quæ tria simul, vt occasio tulerit, tractabuntur, quia non possunt commodè disputatione seiungi. Solùm aduerto ex illis tribus solum tertium posse directè pertinere ad dogmata fidei: nam circa duo prima nihil habemus expresè definitum, vt videbimus, ideóque incipimus à tertio puncto, quatenus in eo cum hæreticis est controuersia, vt disputationem inter Catholicos expeditam relinquamus. Puncta præsentis difficultatis.

1. Gratiæ efficacitas vnde, & quo modo habeat infallibilem connexionem cum suo effectu, punctũ tertium.

In puncto ergo proposito duo sunt errores inter se in vno principio, & fundamento consentientes, & in conclusionibus, seu illationibus extremè dissentientes. Pelagiani enim, & Caluinistæ ac Lutherani in hoc conueniunt, quòd efficacitas gratiæ consistit in quadam necessitate, quam Deus infert voluntati, illam liberè operari non relinquendo. Vnde Pelagius eo colore gratiam negauit, ne libertatem negaret, cui efficaciam & necessitatem gratiæ repugnare credidit; & ideo fingebat se impugnare Manichæos, & similes hæreticos negantes liberum arbitrium, cùm gratiam impugnabat, teste Augustino lib. 2. contra duas epistolas Pelagianorum à principio, & aliis locis. E contrario verò Lutherus, vt refert Concilium Senonen. in principio, nimis anxiè fingens vitare Pelagium, factus est Manichæus, & ante Lutherum præter Manichæos Priscilianistas Limonianos, eamdem hæresim docuerunt propè tempora Augustini, hæretici dicti *Prædestinati*, &, vt refert Faustus lib. 1. de Grat. cap. 3. 7. & sequentibus, & Wicleph. vt refert Walden. in doctrin. fid. antiq. cap. 23. & postea sequuti sunt Caluinum Melanchth. Beza, & alij nouatores, vt suprà lib. 1. retuli, & latè Stapleton. in Promptuar. Cathol. feri. 6. in hebdom. 1. Quadrag. num. 4. & in Antidot. ex Actis Apostol. cap. 9. & lib. 4. de Iustificat. cap. 1. Bellarmin. lib. 1. de grat. & liber. arbitr. cap. 11. & lib. 4. cap. 14. lib. 6. cap. 9. & 11. Ruard. art. 7. Roffens. art. 36. contra Luther.

2. Omisso autem errore Pelagij, quia in superioribus satis iam impugnatus est, & quia illatio, seu fundamentum eius explicando concordiam gratiæ cum libertate arbitrij euertitur, de errore Lutheri, & Caluini hoc loco dicendum est. Et vt distinctiùs intelligatur, reuocanda est disputatio ad actũ elicitum voluntatis, quo illa præbet consensum gratiæ mouenti, quem proinde consensum appellabimus,

labimus, siue sit amor, siue dolor, siue intentio, siue electio, siue alij similes, omnes enim fiunt per consensum voluntatis. Actus autem aliarum potentiarum, etiam ipsius fidei, prout est in intellectu, non sunt liberi, nisi per denominationem à consensu libero voluntatis: in hoc ergo tota disputatio versatur. In huiusmodi autem consensu tres proprietates necessariæ ad actum liberum distinguendæ sunt, scilicet actiuè fieri à voluntate, libenter, seu voluntariè fieri, & cum indifferentia fieri, id est, cum potestate non faciendi illum. Lutherus ergo vt radicitus libertatem eueterent, etiam primam conditionem actus voluntatis negauit, dixit enim non fieri ab ipsa effectiuè, sed à solo Deo voluntati immitti, ipsa voluntate merè passiuè se habente. Inducebatque comparationem figuli & luti, qua vtitur per Ieremiam Deus, *Sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea*, cap. 18. & per Isaiam cap. 45. *Numquid dicet lutum figulo suo: Quid facis?* ad eámque alludit Paulus Roman. 9. dicens, *An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, & aliud in contumeliam.* Vnde inferebat, sicut lutum non habet vllam actiuitatem circa formam, quam artifex inducit, ita neque homo in actibus gratiæ, quos à Deo recipit.

Lutherus quà libertatem arbitrij. — *Ierem. 18.* — *Isai 45.* — *Rom. 9.*

3\. *Respondetur.* *Conc. Trid.* Sed hæc sententia quoad hanc partem non solùm hæretica est, sed etiam stultissima, & ab omni humano sensu aliena. Vt *hæreticam* ergo damnat illam Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 5. & can. 4. vbi anathematizat dicentes hominem in conuersione sua ad Deum, nihil omnino agere, sed merè passiuè se habere, repugnantem apertissimè Scripturæ sanctæ exhortanti homines, *Conuertimini ad me,* &c. quis enim alium exhortetur ad recipiendum, quod à mera voluntate alterius, dantis, seu facientis pendet, nisi aliquid ipsum agere oporteat? Est ergo illa prouocatio ad agendum, sicut & illa Petri epist. 2. cap. 1. *Satagite vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis.* opera enim nostra non dicuntur, nisi quæ à nobis fiunt. Vnde subdit, *Hæc enim facientes non peccabitis aliquando.* & similia verba, & consilia & præcepta sunt infinita in Scriptura. Vt *stultam* verò reiicit illam sententiam quoad illam partem etiam ipse Caluinus, dicens, *Quis ita desipit vt hominis motionem à iactu lapidis nihil differre autumet? neque verò quicquam simile consequitur ex nostra doctrina: in naturales facultates hominis referimus approbare, respuere, velle, nolle,* &c. Præcipua verò rationis fundamenta, quibus improbanda est hæc pars, ex aliis duabus conditionibus sumenda sunt, quia nec voluntaria operatio, nec libertas actualis, nec liber vsus sine actiuitate vlla in sola receptione intelligi possunt, vt mox dicam.

2. Petr. 1. — *Opera nostra quæ.* — *Caluin.*

4\. In secunda conditione nulla est controuersia cum hæreticis: nam euidenti experimento percipimus nos libenter velle, cùm volumus, & voluntariè facere quod volumus; vnde neque ipsi hæretici inter se in hoc dissentiunt, vt existimo, quamuis re vera Lutherus consequenter loquendo & negando actiuitatem voluntatis in suis motibus non potuerit voluntarium admittere, cùm de ratione voluntarij sit, vt sit à principio intrinseco cum cognitione, vt est quasi primum principium in doctrina morali, vt constat ex Aristotele 3. Ethicor. & D. Thoma 1. 2. quæst. 6. nam quod ex me non prodit, sed ab alio extrinseco agente immittitur, non potest mihi esse voluntarium, quoad ipsam actionem, vel effectionem, licèt receptio possit esse obiectiuè libera, & tunc oportet vt per alium actum à volente elicitum sit volita. Quidquid verò sit de imperitia Lutheri, Caluinus, Bucerus, & alij nouatores non solùm admittunt voluntarium in actibus gratiæ, sed etiam eo colore excusare volunt errorem suum in neganda libertate. Dicunt enim hominem liberè operari, quia libenter operatur. Et in hoc sensu dicunt esse in nobis liberum arbitrium à coactione, non à necessitate, & ita negant in operibus gratiæ tertiam conditionem actus liberi, quæ est in differentia potentiæ, à qua proximè procedit ad agendum, & non agendum, vel ad agendum hoc, aut oppositum eius. Et hæc fuit sententia Caluini lib. 2. Institut. cap. 2. §. 6. & aliorum. *Caluin.*

Arist. — *D. Thom.*

5\. Nec desunt inter Scholasticos, qui ad libertatem simpliciter sufficere putant libertatem à coactione, quæ in actu voluntario inuenitur, etiamsi libertas à necessitate desit, sic enim Scotus dixit Filium procedere liberè à Patre, vel Spiritum sanctum à Patre & filio, licèt necessariò procedant, quia voluntariè producuntur, & de amore Beatorum videntur eodem modo loqui, in quam sententiam inclinant Castro verb. *libertas*, & Cosmas Philiarchus lib. 2. de causa Prædest. cap. 16. & clariùs Iacob Naclantus ad Ephes. 1. in digressione, *quòd prædestinatio libertatem non tollat.* & Michaël Baius in suis assertionibus dixit solùm violentiam repugnare libertati naturali, quia aiebat, *quod voluntariè fit, etiamsi necessariò fiat, liberè fieri.* Et videtur nonnihil fauere Augustinus lib. 1. de grat. Christi cap. 13. dicens, *Præceptum liberè facit qui libens facit.* quæ verba in eum finem inducit, vt declaret gratiam efficacem non tollere libertatem, sed augere potiùs, quia cum magna suauitate facit libenter operari. Vnde tract. 26. in Ioann. exponens verba Christi, *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum,* inde ostendit tractionem libertati non repugnare, quia si trahitur, voluntate trahitur, neque solùm voluntate, sed etiam voluptate. Ac denique in aliis locis sæpè opponit libertatem coactioni, docétque gratiam Dei non cogere hominem, & ideo non tollere libertatem eius.

Scotus. — *Castro.* — *Philiarch.* — *Naclant.* — *Baius.* — *August.*

6\. Sed licèt interdum Catholici illo modo loquantur, longè à sensu hæreticorum distant. Illi enim omnino confitentur esse in nostris actibus libertatem indifferentiæ, vnde solùm cum eis de *nomine* superest quæstio; an perfectum voluntarium, sine indifferentia satis sit vt actus absolutè possit *liber* appellari. Hæretici verò simpliciter negant indifferentiæ libertatem, & ita tota controuersia cum eis nobis in tertia conditione actus liberi, nimirum vt cum indifferentia fiat, id est, cum libertate à necessitate. Nam hoc est quod Caluinus, Melanchth. Bucer. & alij maximè negant in voluntate nostra à Deo mota. Etenim licèt ipsi generaliùs loquantur, præcipuè verò id contendunt de operibus gratiæ, & de omni consensu voluntatis, quam diuina gratia in nobis operatur: vnde quia moraliter tunc dicitur quis agere, quandò seipsum liberè mouet, ideo interdum isti hæretici ita loquuntur, vt dicant hominem ita moueri per gratiam, vt ipse non agat, vel potiùs non se agat, ad eum modum, quo Aristotel. lib. 1. Magn. Moral. cap. 22. dixit bruta non se mouere, licèt physicè & voluntariè se moueant. Sensus itaque huius erroris est, quòd sicut bruta necessariò naturæ impulsu mouentur, cui non possunt resistere, ita homines necessariò mouentur impulsu Spiritus sancti de se efficaci, vt nec possint illi resistere, nec aliud facere, quàm id, ad quod impelluntur, *Aristot.*

Caluin. tur, & hoc sensu dixit Caluinus, *penes Spiritum sanctum esse totam actionis efficaciam.* Item dixit, *voluntatem mouet gratia, non vt multis antea sæculis traditum & creditum est, vt postea electionis nostræ sit gratiæ obtemperare, aut refrigerari, sed illam efficaciter faciendo.* Item hinc dixit voluntatem nostram non cooperari gratiæ, neque esse pedissequam gratiæ, quos loquendi modos etiam in Augustino reprehendit, quia liberum consensum indicant. nam in motibus gratiæ excitantis non dicitur voluntas nostra cooperari gratiæ, etiamsi physicè illos efficiat, quia non liberè, sed necessariò illos efficit; ita ergo de quolibet actu supernaturali voluntatis Caluinus censet.

7. Eius fundamentum. Fundamentum Caluini supponit in primis necessitatem gratiæ efficacis præuenientis voluntatem in omnibus suis actibus, præsertim supernaturalibus, eámque probat eisdem testimoniis, quibus Catholici vtuntur, & nos suprà multa adduximus, quia in hoc generali fundamento non est controuersia. Deinde addit Caluinus hanc efficaciam gratiæ præuenientis libertatem esse per veram efficientiam in voluntatem nostram, ita vt illi resistere non possit, quod etiam multi Catholici docent, ideóque illam sententiam tractando, huius partis fundamenta afferemus, quia communia sunt. Ex his ergo concludit Caluinus per hanc gratiam imponi necessitatem voluntati, contrariam libertati. Potuit autem illationem probare his modis, primò, quia tunc potentia liberè operatur, quando positis omnibus prærequisitis ad agendum potest non agere, vel aliud agere, sed voluntas in operibus gratiæ, nunquam ita operatur: ergo. Probatur minor, quia vnum ex requisitis ad agendum talem actum est gratia efficax præmouens, sed illa posita, non potest non agere; ergo. Secundò, quia posita illa gratia actus necessariò fit à voluntate, & illa gratia ponitur ante vsum libertatis; ergo inducit necessitatẽ simpliciter, quia est suppositio antecedens, quæ libertatem tollit, teste Anselmo lib. de Concord. prædestinat. &c. Anselm. Tertiò, quia illa gratia datur per voluntatem Dei efficacem, quia vult vt homo cum effectu omnino infallibiliter operetur; sed voluntas Dei necessariò infert effectum: nam voluntati eius quis resistet; ergo. Ex quibus omnibus constat Caluinum solùm posuisse in his actibus necessitatem ex suppositione scilicet, supposita motione gratiæ de se & natura sua efficacis, & in sensu composito respectu illius, quia cum illa motione impossibile est simul poni carentiam actus, & è conuerso non posita motione, impossibile est poni actum; motionem autem dari pro libera Dei voluntate sola. Et nihilominus ob hanc solam necessitatem dixisse gratiam tollere libertatem.

8. Error Caluini euertitur. Ad hunc errorem confutandum supponimus in primis de ratione liberi arbitrij non esse tantùm libertatem à coactione, sed etiam à necessitate, hoc copiosè & eruditè probat Bellarminus lib. 3. & 4. de lib. arb. Bellarmin. ideóque in allegandis testimoniis Patrum non immorabor, sed quædam tantùm præcipua, & expressiora ex Scriptura, & Augustino indicabo. Primò ergo ex Scriptura est locus notissimus Ecclesiastici 15. Eccli. 15. *Deus reliquit hominem in manu consilij sui, adiecit mandata & præcepta, si volueris mandata seruare, conseruabunt te. Apposuit tibi ignem & aquam, ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem vi-* A *ta & mors, bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur illi.* In quo testimonio quot sunt verba, tot sunt argumenta dictæ veritatis. nam habere rem in manu consilij, nihil aliud est, quàm habere potestatem eligendi hoc, vel illud, iuxta proprium arbitrium, ea enim quæ necessitati subsunt, non cadunt sub consilium. Quis enim dicat beatum relinqui in manu consilij, vt Deum videat. Item mandata & præcepta non dantur de necessariis, vel impossibilibus; item conditio illa *si volueris*, supponit potestatem non volendi, & est illa phrasis frequens in Scriptura. Denique certa verba euidenter includunt potestatem eligendi inter contraria & opposita, quæ cum necessitate ad vnum esse non potest. B Vnde Caluinus & cæteri fatentur hoc testimonium conuincere, hominem in statu innocentiæ habuisse voluntatem à necessitate volendi liberam, quia de primo homine ibi Sapiens loquitur: nihilominus verò aiunt, hanc libertatem per lapsum humanæ naturæ fuisse amissam.

Hanc verò friuolam euasionem refutauimus in Prolegom. 1. est enim contra omnem rationem, 9. Refutatur euasio. quia libertas illa naturalis est voluntati, & naturales proprietates non fuerunt per peccatum amissæ. nunc verò addimus Scripturam eo modo loqui de hominibus, vel cum hominibus lapsis: nam de homine lapso loquitur idem Sapiens Ecclesiastici 31. cùm dicit, *Beatus diues qui inuentus est sine macula, & qui post aurum non abijt, quis est hic, & laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua*, &c. Eccli. 31. C Euidenter enim loquitur de hominibus in hoc statu mortali viuentibus, & concupiscentiis ac effectibus temporalibus obnoxiis: in quo statu diues maioribus periculis & occasionibus peccandi subditus est; & ideo specialiter beatificat, & laudat diuitem, qui affectu diuitiarum non ducitur, & immaculatè viuit: per hanc autem laudem, & beatificationem ostendit esse in illo libertatem à necessitate, & potestatem volẽdi, & non volendi, sicut statim expressè subdit, *qui potuit transgredi, & non est transgressus facere mala, & non fecit.* Similiter cum homine lapso loquebatur lex Numer. 3. *In arbitrio* Num. 3. D *viri erit, siue faciat, siue non faciat.* & Paulus 1. Corinth. 7. *Quod vult faciat*, &c. & similia, quibus non tantùm libertatem à præcepto, sed etiam indifferentem potestatem volendi & nolendi nubere apertè declarat, 1. Cor. 7. & similiter cap. 9. de se dicit, & 9. *Non sum liber?* & postea libertatem hanc declarat, quia potestatem habebat manducandi & bibendi ex bonis fidelium, & nihilominus subiungit, *sed non vsi sumus hac potestate.* Igitur erat liber, quia potestatem habebat vtendi, & non vtendi, & hæc est potestas indifferentiæ, quam vocamus libertatem à necessitate.

E Respondent aliter hæretici, hominem quidem secundùm se spectatum etiam in natura lapsa habere hanc potestatem, tamen in vsu per diuinam motionem necessitari semper, vt altera potestate definitè vtatur. 10. Hæreticorum alia responsio. Sed hoc multis modis reiicitur, primò ad hominem, Reiicitur primò. quia etiam in statu innocentiæ homo regebatur generali prouidentiâ Dei, & indigebat motione ipsius; & nihilominus non priuabatur vsu libertatis, vt Caluinus conuictus verbis Scripturæ fassus est. Secundò, Secundò reiicitur. quia prouidentia Dei non destruit naturam, sed iuuat illam: nec enim fieri potest, vt homo naturâ suâ libertatem à necessitate habeat,

habeat, & simul ex natura sua petat talem prouidentiam, quæ vsum libertatis auferat; quòd si illam non postulat, verisimile non est Deum suo tantùm arbitrio talem prouidentiæ modum ordinasse, cùm suauiter omnia disponat. Sapient. 8. ex quo rectè intulit Augustinus lib. 7. de ciuit. cap. 30. Deum sic administrare omnia quæ creauit, vt rebus singulis suos proprios exercere & agere motus sinat. Tertiò hoc ipsum conuincunt prædicta Scripturæ loca, quia non de sola potestate quasi remota, sed de vsu ipso loquuntur: & ideo ob talem vsum, vel reprehendunt, vel laudant hominem operantem; quia cum tali potestate & libertate hoc, & non illud operatus est, cùm possit vtrumque; loquuntur ergo Scripturæ de homine in hoc statu constituto, & prout nunc de facto operatur, vel motus, vel adiunctus à Deo cooperante cum illo; ergo docent non obstante diuina motione, vel cooperatione absque necessitate, & cum indifferentia potestatis operari. Et ita exposuit Scripturæ testimonia Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 5. vt statim latiùs referemus, & aliis modis hanc veritatem confirmabimus.

Illatio Augustini. Conc. Trid.

11. August. Solùm, quia in contrarium Augustinus allegatur, ex eius doctrina ad eamdem veritatem confirmandam pauca subiiciemus. Nam in primis de liber. arbitr. præsertim in 3. à principio libertatem adstruit, quæ necessitatem excludat, vnde cap. 1. ait, *Nulla culpa ostendi potest vbi necessitas dominatur.* Estque attentè notandum motum liberum sæpe ibi ab Augustino *voluntarium* appellari, non tamen ex eo solùm quòd sponte fiat, sed quia tam voluntariè fit, vt si homo velit, illum cohibeat, & in hoc distinguit illum à motu naturali lapidis, *quòd in potestate* (inquit) *non habet lapis cohibere motum, quo fertur inferiùs, animus verò dum non vult non ita mouetur, & ideo naturalis est lapidi ille motus, homini iste voluntarius.* & in eodem sensu dicit in fine, *motus, quo huc, & illuc voluntas conuertitur, nisi voluntarius esset, atque in nostra positus potestate, nec laudandus esset, neque culpandus.* Et hinc cap. 2. vrget difficultatem, quomodo libertas cum diuina præscientia infallibili cohæreat, dicens; *Quomodo est voluntas libera, vbi tam inevitabilis apparet necessitas?* quæ difficultas nulla esset, si libertas tantùm esset à coactione, vt per se patet. Eodem modo loquitur de lib. de vera relig. cap. 14. vbi priùs ait peccatum adeò esse voluntarium, vt nisi voluntarium sit, non sit peccatum. Et hinc concludit, dubitandum non esse habere animum liberum arbitrium. Quale autem sit hoc voluntarium explicat, dicens; *tales enim seruos suos meliores esse iudicauit Deus, si eis seruirent liberaliter, quod nullo modo fieri posset, si non voluntate, sed necessitate seruirent.* Semper ergo quasi per antonomasiam simpliciter voluntarium vocat illud, quod liberum est, eique necessitatem opponit.

Libertas vt cohæreat cū præsc entia diuina, ex eodem August.

Necessitas libertati opponitur.

12. August. Et eodem modo loquitur lib. 1. contra Faust. cap. 5. de ciuit. cap. 10. *Multa* (inquit) *facimus quæ si nolemus, non vtique faceremus, quò primitus pertinet ipsum velle, nam si volumus, est, si nolumus, non est.* & lib. de grat. & liber. arbitr. cap. 3. sic ait, *Cui dicitur, Noli vinci à malo, arbitrium sine dubio voluntatis eius conuincitur, velle enim & nolle propriè est.* & plura specialiter de operibus gratiæ statim afferemus. Neque in aliis locus est ibi contrarius, licèt, vt dixi, interdum liberum vocet voluntarium, vtique perfectum, etiam

A quoad determinationem ad vnam partem potius quàm ad aliam; & similiter necessitatem aliquando vocat coactionem, quando fit contra modum naturalem operandi voluntatis. Specialiter verò loco illo de gratia Christi loquimur de libertate non tantùm à necessitate, sed etiam à seruili modo operandi, quod apud Augustinum est frequens; dixerat enim ibi per gratiam fieri, *vt non sit terribile, sed suaue mandatum, id est, vt non formidine pœnæ cogar esse sub lege, sed libera charitate delecter esse cum lege.* Et sic adiungit, *præceptum enim liberè facit qui libens facit,* vtique perfecta libertate. nam qui facit præceptum, supponitur facere cum libertate indifferentiæ, quia sine illa non est capax præcepti; quando verò id facit libenter ex amore, tunc perfectè liberè, id est, vt filius, & non vt seruus id facit.

Idem.

B

13. Conclusio. Hoc ergo catholico principio supposito concludendum est, diuinam gratiam efficacem, id est, per quam re ipsa, sancta opera facimus, proprium modum liberè operandi cum indifferentia necessitatem excludente non auferre. Hæc assertio est de fide tradita olim à Patribus contra Pelagianos, & nostris temporibus specialiter definita contra Lutheranos & Caluinistas. Potest autem probari ex omnibus Scripturæ locis, quibus suprà probauimus dari nobis sæpe gratiam sufficientem in actu primo, quæ ex pura hominis resistentia effectum non habet, vt sunt illa, *vos semper Spiritui sancto resistitis, vocaui, & renuistis: quoties volui congregare filios tuos, & noluisti.* Nam in his & similibus locis ostenditur potestas libera à necessitate, quandoquidem ex sola sua voluntate non facit, quod per gratiam potest; dicent fortasse hæc testimonia solùm probare gratiam sufficientem, non tollere libertatem, de gratia verò efficaci nihil probare: nam hi qui resistunt, non recipiunt efficacem gratiam. Sed contrà vrgetur primò, quia si homo cum gratia sufficienti est vere liber ad operandum & non operandum, sicut aliquando vtitur illa potestate ad non operandum, ita vtitur etiam interdum eadem potestate ad operandum; ergo sicut liberè resistit, ita liberè cooperabitur gratiæ, si velit.

Probatur ex Scriptura.

C

Instantur

Expeditur.

D

Deinde Scriptura hominem sic vocatum & per sufficientem gratiam excitatum monet, ne in vacuum gratiam Dei recipiat, & præcipit, vt conuertatur, & similia Ezechiel. 36. Ierem. 1. Ioan. 6. ad Philip. 3. ergo supponit esse in potestate eius libera actualiter & efficaciter operari cum gratia, nam qui operari non potest nisi ex necessitate ab alio motus, non est capax præcepti, aut exhortationis ad actualem operationem. Tertiò homines etiam quando per gratiam operantur, laudantur de bono opere, & digni censentur mercede, & tamquam fideles operarii, & cooperatores Dei, & coadiutores. Matth. 20. 1. Corinth. 3. hæc autem dici non possunt, nisi de liberè ac moraliter operante; nam opera ex necessitate, nec laude, nec mercede sunt digna; ergo non solùm qui resistunt, sed etiam qui operantur ex gratia liberè operantur: at in illis gratia est efficax; ergo efficax gratia non inducit necessitatem contrariam libertati.

E

Opera ex necessitate facta nec laude, nec mercede digna.

14. Fatetur Caluinus. Secundò ipsemet Caluinus fatetur, veritatem hanc multis antea sæculis & traditam & creditam in Ecclesia esse, nimirum gratiam Dei etiam in his omnibus qui sanctè operantur,

non

non tollere veram ac moralem electionem à necessitate liberam, sed in his etiam operibus verum esse illud, *qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit.* hæc enim & similia sine gratia efficaci non fiunt, & tamen liberè & cum potestate non faciendi fiunt, & ita intellexerunt has Scripturas antiqui Patres. Et vt alias nunc omittamus, id copiosè ostendit Augustinus lib. de grat. & liber. arbitr. multa congerens testimonia Scripturarum cap. 2. & sequentibus. Vnde Epist. 89. qu. 2. *liberum* (inquit) *arbitrium non tollitur, quia iuuatur, sed ideo iuuatur, quia non tollitur,* & lib. 6. de ciuit. cap. 10. *Si necessitas* (inquit) *nostra illa dicenda est, quæ non est in nostra potestate, manifestum est quibus rectè, vel perperam viuitur, sub tali necessitate non esse.* ergo etiam quando voluntas rectè operatur, sub tali necessitate non est, cùm tamen rectè non operetur sine efficaci gratia, & lib. de prædest. Sanct. cap. 5. *Credere*, inquit, *vel non credere, in arbitrio est voluntatis nostræ*; ergo etiam qui credit, liberè credit, quamuis sine efficaci gratia non credat, de qua subdit statim idem Augustinus. *Sed preparatur voluntas à Domino.* non dixit, *necessitatur*, sed *preparatur*, quod longè diuersum est; omnia denique Augustini loca suprà adducta ad probandam gratiam adiuuantem voluntatem nostram, & cum illa cooperantem in conuersione sua, & in aliis operibus pietatis ad hanc veritatem confirmandam valent, supposito alio principio eiusdem Augustini, quòd *nemo iuuatur nisi qui sponte aliquid conatur*, lib. 2. de peccat. merit. cap. 5. & in id Psalm. 26. *Adiutor meus esto*, &c. Denique vbicunque Augustinus docet difficilem esse concordiam gratiæ cum libero arbitrio, simul docet non esse impossibilem, & ita esse vnum affirmandum, & aliud non negandum, vt lib. de grat. & lib. arbitr. cap. 1. & seq. & Epist. 46. & 47. Prosper etiam lib. 2. de vocat gent. cap. 28. expressè docet efficacem gratiam non tollere mutabilitatem voluntatis; quia verò ibi specialiter de dono perseuerantiæ loquitur, de illo dono disputando locum illum tractabimus.

August.

Credere, & non credere, arbitrarium.

August.

Prosper.

15. Tertiò definita est hæc veritas in Concil. Trid. sess. 6. cap. 5. vbi docet exordium iustificationis sumi à vocatione, qua peccatores vocantur, & per excitantem & adiuuantem gratiam ad suam iustificationem disponuntur, *eidem gratiæ liberè assentiendo*, exponit statim, ideo liberè assentire, quia *neque nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens, quippe qui illam abiicere potest.* Vbi apertè declarat, non tantùm liberè consentire, quia voluntate consentit, sed etiam quia sine necessitate consentit, cùm potestatem abiiciendi inspirationem retineat. Et hanc libertatem comprobat, quia cùm in Scriptura nobis dicitur, *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos*, libertatis nostræ admonemur: nemo cum illo modo inuitatur, nisi qui in potestate sua habet & conuerti, & non conuerti. Nec dubitari potest, quin Concilium in toto illo capite generatim de gratia loquatur, quæ interdum sufficiens, interdum efficax esse potest, tum quia nisi gratiam efficacem comprehenderet, hæreticorum sententiæ, quam præcipuè refellere intendit, non opponeretur, tum quia non satis doceret conuersionem & dispositionem ad iustitiam esse liberam, quia illa conuersio non fit, nisi per gratiam efficacem: illud autem est contra intentionem eius, & contra verbum, ait enim per motionem illam gratiæ hominem *non nihil omnino agere illam inspirationem recipiens*; de illo ergo, qui aliquid agit in sua conuersione, iam habet gratiam efficacem. Sic ergo certissimum Concilium agere de tota motione gratiæ præuia, quæ non tantùm necessaria est ad posse, sed etiam ad agere liberè, ac subinde gratiam efficacem præuiam includere. Et eodem modo idem definit in can. 4. cuius verba, & multa alia in sequenti capite, & infrà contra prædeterminationem physicam amplius vrgebimus. Consentit cum hac definitione Concilium Senonen. in Decret. fidei cap. 15. vbi efficacem gratiam dicit non tollere libertatem in actu, quia *non tale est gratiæ trahentis auxilium, cui resisti non possit.* censet ergo hanc libertatem esse à necessitate, & hanc non inducere auxilium efficax quia potestatem resistendi relinquit.

Conc. Trid.

Conc. Senon.

16. Et ante Concilium Tridentinum indicauit hanc veritatem Concilium Arausicanum, quatenus in can. 8. 15. & 25. docet liberum arbitrium per peccatum primi hominis fuisse infirmatum, inclinatum, & attenuatum, & ita læsum, vt sine gratia Dei nihil boni possit operari. Et ita tantum abest, vt per gratiam tolli dicat liberum arbitrium, vt potiùs reparari dicat: imò quatenus amissum fuit per peccatum, dicit per illum reddi, qui potuit illud dare. Dicitur autem amissum, vt suprà exposui, quantum ad potestatem sanctè operandi, nam quia hæc potestas per gratiam datur, ideo per eamdem dicitur libertas arbitrij reddi; ergo non tollit gratia libertatem, sed restituit illam, iuxta verbum Christi Ioan. 8. quod idem Concilium allegat, *Si filius vos liberauerit, verè liberi eritis.* & hanc libertatem idem Concilium docuit can. 23. dicens, *Quãdo homines ita faciunt, quod volunt, vt diuinæ seruiant voluntati, quamuis volentes agant, quod agunt, illius tamen voluntas est, à quo preparatur & iubetur, quod volunt.* Et can. 25. propter eamdem libertatem dicit. *Baptizatos per Christi gratiam, Christo auxiliante, & cooperante posse, quæ ad salutem pertinent; si fideliter laborare voluerint, adimplere.* Sunt etiam valdè notanda verba Concilij Toletani IV. cap. 65. *Sicut homo propria arbitrij voluntate serpenti obediens periit, sic (vocante se gratia Dei) propriæ mentis conuersione quisque saluatur.* Vbi est exponenda comparatio, tanta enim libertate dicit hominem conuerti per gratiam, quanta contra gratiam peccauit; sicut ergo peccauit cum libertate excludente necessitatem, ita & nunc per gratiam operatur. Idem docet Concilium Valentin. in Gallia tempore Lotharij cap. 6.

Conc. Arausi.

Ioan. 8.

Conc. Tolet.

Conc. Valent.

17. Rationes ad hanc veritatem confirmandam sunt ferè generales de libertate arbitrij, quæ cum proportione sunt applicandæ. Primò & quasi à priori, quia gratia quantumuis efficax non destruit naturam, sed perficit; ergo non tollit vsum naturalis libertatis, sed perficit. Secunda, quia gratia dat posse operari si homo velit, & iuuat ad operandum, quando homo vult: ex neutro autem sequitur ablatio libertatis, imò vt verè iuuet, oportet, vt illam non auferat. Tertia à posteriori, quia aliàs homo esset incapax præceptorum, & auxiliorum supernaturalium, & meriti, ac mercedis, &c iuxta quam rationem considerandum est, licèt absolutè loquendo non implicet contradictionem, Deum per aliquam motionem præuiam necessitare voluntatem humanam, nihilominus id repugnare, si seruandæ sunt proprietates moralium actuum, quas de facto, & secundùm fidem Deus obseruat. Vnde quoad hoc error Caluini contradictionem inuoluit, præterquam

Firmatur rationibus arbitrium liberum.
Primò.
Secundò.
Tertiò.

Probationes contra Caluinum.

terquam quòd impiè etiam loquitur contra diuinam bonitatem. Declaratur & probatur, nam in primis ille hæreticus non solùm asserit Deum per motionem gratiæ necessitare voluntatem nostram ad actus bonos, sed etiam per alias motiones similes necessitatem inferre ad actus prauos, etiam intrinsecè malos: hoc autem impium est, & contra diuinam bonitatem, & sapientiam, & ita ex hoc capite inuoluit omnimodam repugnantiam, quia repugnat Deum non prudentissimè & honestissimè operari. Deinde constat ex Scripturis actus nostros ita fieri à nobis, vt possint prudenter præcipi & prohiberi, quantum est ex parte modi operandi nostri: nam de facto præcipiuntur & prohibentur à Deo; si autem Deus necessitaret homines ad hos actus, inepta esset talis prohibitio, vel præceptio; ergo cum hac proprietate etiam repugnat illa necessitas. Simile est de ratione meriti & demeriti, præmij & supplicij; quid enim magis iniustum, quàm necessitare hominem ad aliquid faciendum, & postea eum punire, quia id facit: & similiter cessaret ratio pręmij si homo nihil de sua libertate in illo promerendo adhiberet, ideóque non posset Deus per iudicium verum, seu tanquam iudex causas hominum, vt sic dicam, terminare, sed solùm per potentiam, & absolutum dominium. Docet autem Scriptura Deum longè aliter prouidere hominibus, cum diuina: ergo prouidentiâ repugnat illa necessitas. quæ argumenta & similia ex sacris litteris copiosè locupletat Augustinus lib. de gratia & lib. arbitr. *August.*

Fundamentum autem Caluini non eodem modo soluitur à Catholicis, aliqui enim putant illationem inficiari neminem posse, & ideo posteriorem partem de auxilio physico prædeterminante falsam esse putant; quapropter ad iudicandum in quo Caluinus quoad suum fundamentum errauerit, quid sit auxilium efficax, & in quo eius efficacitas consistat, & præsertim an physicè prædeterminet voluntatem, diligenter inuestigandum est.

Capvt V.

Vtrùm auxilium efficax sit excitans, seu in aliqua excitatione positum, præsertim iuxta mentem Augustini.

1. Auxilium efficax quid addat vltra sufficiens.

Reiectis hæreticiis, superest controuersia cum Scholasticis, quæ in hoc maximè posita est, vt declaremus, quid addat auxilium efficax vltra sufficiens. Et quoniam ex dictis in præcedenti libro constat, auxilium sufficiens, generatim loquendo, actu dari per auxilia excitantia, primùm omnium inquirendum proponimus, an intra latitudinem auxilij excitantis detur aliquid verè efficax, & à sufficiente distinctum. In quo puncto vna opinio est, auxilia excitantia intra suum ordinem contenta non posse esse efficacia, sed tantùm sufficientia, necessariumque esse, addi illis auxilium aliquod gratiæ adiuuantis vt efficacia sint. Quale autem sit hoc auxilium adiuuans, in quo efficacitas auxilij consistit, duobus modis iuxta duas opiniones explicatur. Prima dicit, illud auxilium adiuuans esse simultaneum, seu concomitans, quia non putat dari auxilium adiuuans præuium, sed re vera nisi hoc ampliùs explicetur, non satis est ad saluandum auxilium efficax præuium, quod faciat nos velle: nam auxilium adiuuans simultaneum, licèt nobiscum faciat velle, & ad hoc sit efficax, non tamen facit nos velle, efficaciter inducendo voluntatem, vt in capite primo libri præcedentis explicatum est.

Auxilium adiuuans quale sit.

2. Distinguitur auxil. adiuuans in præueniens, & simultaneum.

Propter hoc ergo altera opinio, quam moderni Thomistæ nunc communiter defendunt, distinguit duplex auxilium adiuuans, scilicet præueniens, & simultaneum, dicitque efficax præueniens, quia excitans auxilium non est efficax, vt supponitur, & solum auxilium adiuuans concomitans non dat efficacitatem præuiam, sed simultaneam, quæ non satis est ad saluandum auxilium præuium efficax, de quo tractamus; ergo efficacia hæc ponenda est in auxilio aliquo adiuuante præuio. Primum autem principium, in quo istæ opiniones conueniunt, scilicet auxilium in suo ordine sistens non esse efficax iuxta mentem dictorum auctorum probari potest, quia auxilium præuium simpliciter efficax debet infallibiliter habere effectum liberi consensus voluntatis excitatæ, sed auxilium præcisè excitans non potest infallibiliter habere talem effectum; ergo non potest esse efficax; ergo. Maior supponitur ex dictis in primo capite huius & præcedentis libri. Minor probatur primò ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 5. & can. 4. absolutè, ac proinde generaliter definiente, posse voluntatem his excitationibus, id est, illuminationibus & inspirationibus resistere. Secundò, quia auxilium excitans nunquam potest habere dictum effectum, sine auxilio adiuuante; ergo non potest esse efficax sine illo. Tertiò, quia auxilium excitans non prædeterminat voluntatem ad vnum; ergo non est efficax.

3. Assertio.

Nihilominus assero auxilium efficax præueniens ordine naturæ consensum liberum voluntatis esse quoddam auxilium excitans, ita vt auxilium excitans in genere sumptum abstrahat à sufficiente & efficaci, & in illa diuidi possit tanquam in membra condistincta intra latitudinem auxilij excitantis. hanc assertionem tenent omnes auctores, qui admittunt auxilium efficax præueniens, & physicam prædeterminationem negant, vt infrà videbimus. Eamque ex doctrina Augustini sic colligo: Vocatio Dei est gratia excitans, sed vocatio aliqua non est tantùm sufficiens, sed etiam efficax, ideóque de se vocatio abstrahit à sufficienti & efficaci; ergo similiter gratia excitans abstrahit à sufficienti, & efficaci, datúrque aliquod auxilium excitans & efficax: consequentia euidens est, maior etiam nota est, vel ex ipso nomine vocationis, nam per vocationem mens excitatur. Vnde Conc. Trid. sess 6. c. 5. exordium salutis dicit sumi à vocatione, qua sine meritis homines vocantur; *vt qui per peccata à Deo auersi erant, per eius excitantem atque adiuuantem gratiam ad conuertendum se, disponantur.* incipit ergo vocatio ab excitante gratia, & in illa maximè consistit: vnde cap. 6. subiungit; *disponantur autem ad ipsam iustitiam dum excitati diuina gratia & adiuti fidem ex auditu concipientes*, &c. Idem docuit Augustinus dicta quæstione 2. lib. 1. ad Simplician. in fine, dicens, *Quis potest credere nisi aliqua vocatione, hoc est, aliqua rerum testificatione tangatur.* Tactus autem cordis per gratiam excitantem

Colligitur ex Augustino.

Concil. Trid.

Vocatio ab excitante gratia.

August.

citantem fit; ergo secundùm Augustinum vocatio est gratia excitans. Atque ita Prosper lib. 2. de vocat. gent. cap. 26. varios modos recenset, quibus Deus hominem præuenit, ac præparat voluntatem, *vt diuinis*, inquit, *excitata præsidiis diuino in se cooperetur operi*. subdit inferiùs, *ipsa enim gratia hoc omni genere medendi atque auxiliandi agit, vt in eo quem vocat primam sibi receptricem & famulam donorum suorum, præparet voluntatem.* Ex mente ergo horum Patrum vocatio fit per gratiam excitantem, per quam etiam voluntas à Domino præparatur.

Prosper.

4. Superest ergo, vt minorem propositionem, in qua est rationis vis, ex doctrina Augustini ostendamus: multa enim sunt apud illum loca, in quibus duas vocationes distinguit, quarum altera sufficiens tantùm, altera etiam efficax est, quod licèt sub his terminis fortè non dicatur ab Augustino per definitiones, nihilominus res eadem explicatur. Insignis locus est in lib. 1. ad Simplician. quæst. 2. circa medium, vbi primùm inquit, *quia non præcedit voluntas bona vocationem, sed vocatio bonam voluntatem, propterea vocanti Deo tribuitur, quòd bene volumus, nobis verò tribui non potest, quòd vocamur.* Vnde infert sententiam in hac materia valde notandam, *non igitur ideo dictum esse putandum est, non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, quia nisi eius adiutorio non possumus adipisci quod volumus, sed ideo potiùs, quia sine eius vocatione non volumus.* Ex qua sententia primum argumentum sumimus: nostrum enim velle bonum maximè tribuitur soli Deo propter gratiam efficacem, etiam ex doctrina aliorum auctorum: at verò secundùm Augustinum, Nostrum bonum velle non tribuitur soli Deo propter adiutorium, sed propter vocationem, ac subinde propter gratiam excitantem; ergo excitans gratia & vocatio aliqua, secundùm Augustinum, est auxilium efficax: vnde statim Augustinus hanc vocationem dicit esse *effectricem bonæ voluntatis.* Deinde verò obiicit, *si vocatio ista ita est effectrix, vt omnes eam vocati sequantur, quomodo verum est: Multi sunt vocati, pauci verò electi?* & in summa respondet, non omnem vocationem esse ita effectricem bonæ voluntatis, sed quandam esse quam vocati non sequuntur, vtique quamuis possint, & illa de se est sufficiens, alia est, quam vocati sequuntur, & hæc est efficax bonæ voluntatis, & hoc est quod ait, *Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, qui hoc modo vocauit, quomodo aptum erat eis, qui sequuti sunt vocationem: ad alios autem vocatio quidem peruenit, sed quia talis fuit, qua moueri non possent, vt eam capere apti essent, vocati quidem dici potuerunt, sed non electi.* Distinguit ergo ipsam vocationem in sufficientem & efficacem, quamuis aliis nominibus illas describat, nam vnam vocationem dicit esse cui vocatus non se accommodat, nec obtemperat, & hæc est sufficiens, aliam dicit esse quæ commodo præstatur, quo ei, qui vocatur, aptum est vt vocationem sequatur, & vocantem non respuat, & hæc est efficax, quia nunquam effectu suo frustratur. Vnde in fine quæstionis excitanti gratiæ expressè tribuit hanc efficaciam, dicens; *igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, quandoquidem nec velle, nec currere, nisi eo monente atque excitante, poterimus.*

Argumētum primum.

Distinguitur vocatio in sufficientem, & efficacem.

5. Alter locus Augustini est lib. de Prædestin. Sanct. in quo sæpissimè efficaciam diuinæ gra-

Argumētum secundum.

A tiæ, qua electionem, & prædestinationem Sanctorum Deus exequitur, in excitante gratia maximè ponit, quatenus per eam electos suos ita vocat, vt faciant quod Deus intendit, quod est proprium munus efficacis gratiæ. Sic cap. 2. ait, *Operatur Deus fidem nostram, miro modo agens in cordibus nostris, vt credamus.* Quis autem sit ille mirus modus, exponit cap. 8. dicens, *Omnis, vt dicit Veritas, qui audiuit à Patre, & didicit, venit, valdè remotè est à sensibus carnis ex schola, in qua Pater auditur, & docet vt veniatur ad Christum.* & infrà, *Multos venire videmus ad Christum, sed vbi, aut quomodo à Patre audierint, hoc non videmus, nimirum gratia ista secreta est, gratiam verò esse quis ambigat?* & eodem modo nos dicere possumus B gratiam esse excitantem quis ambigat? quid enim est doctrina interior Spiritus sancti, nisi eius illuminatio & inspiratio, quibus ipse tangit hominum corda, illaque excitat? Est ergo illa gratia excitans; efficaciam autem eius declarat Augustinus, dicens. *Hæc itaque gratia, quæ occultè humanis cordibus diuina largitate tribuitur, à nullo duro corde respuitur, ideo enim tribuitur, vt cordis duritia penitus auferatur.* Alludens ad illud Ezechielis 26. *Auferam cor lapideum de carne vestra, dabo vobis cor carneum.* Meritò ergo gratiam illam efficacem appellamus, cùm ita cor hominis tangat, vt etiam induratum illi non resistat, sed duritiam eius auferat. Eandem verò esse vocatio- C nem efficacem in eodem lib. cap. 16. declarat Augustinus, dicens, *Vocat Deus prædestinatos multos filios suos vt eos faciat membra prædestinati vnici filij sui, non ea occasione, qua vocati sunt, qui noluerunt venire ad nuptias, sed ea vocatione prædestinatos vocat, quam distinxit Apostolus, dicens, ipsis vocatis Iudæis & Græcis*, &c. & infrà. *Sic enim ait ipsis vocatis vt illis ostenderet non vocatos, sciens esse quamdam vocationem certam, qui secundùm propositum vocati sunt*, &c. quam etiam ait esse significatam à Paulo ad Roman. 9. dicente, *non ex operibus, sed ex vocante.* & addit, *non quacumque vocatione, sed qua vocatione fit credens*: ecce efficaciam, ideóque de eadem vocatione intelligit aliam sententiam Pauli ad Roman. 11. *sine pœnitentia sunt dona & vocatio Dei, idest, inquit, sine mutatione stabiliter fixa sunt ad hanc vocationem qui pertinent, D omnes sunt docibiles Dei.* & infrà *præuenit eum misericordia Dei quia sic vocatus est vt crederet.* eamdemque appellat vocationem ex proposito in cap. 18. quia procedit ex definito proposito Dei, & est medium efficax quo illud impletur & de illa tandem exponit in cap. 20. quod de purpuraria dicitur Actor. 16. *Deus aperuit sensum eius*, &c. dicens, *Sic enim vocabatur vt crederet.*

August.

Ezech. 26.

Declaratur vocatio efficax.

Tertius locus Augustini, & in hac materia insignis est in lib. de corrept. & grat. cap. 7. vbi priùs generatim explicat media efficacia gratiæ, quibus Deus in vitam æternam quos elegit transmittit, dicens. *Quicunque ab originali damnatione diuina gratiæ largitate discreti sunt, non est du-* E *bium quod & procuratur eis audiendum Euangelium.* ecce vocationem, *& cùm audiunt credunt, & in fide quæ per dilectionem operatur, vsque in finem perseuerant.* ecce efficaciam. Vnde subiungit, non enim sic sunt vocati, vt non essent electi, sed quoniam secundùm propositum vocati sunt, profectò & electi sunt. & de hac vocatione exponit verba Pauli ad Roman. 8. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum his, qui secundùm propositum vocati sunt Sancti.* Et declarans talis voca- 6.

Argumētum tertium.

Adhuc de-

declaratur efficacia vocationis. tionis efficaciam, subdit, *ex istis nullus perit, quia omnes electi sunt: electi sunt autem, quia secundùm propositum vocati sunt, propositum autem non suum, sed Dei.* Ac tandem duas vocationes iterum distinguit, vnam electorum, quam vocat secundùm propositum, aliam communem, qua multi sunt vocati, pauci verò electi, quia licèt sit sufficiens, non est efficax, sed illi resisti potest, & resistitur; alia verò ita est efficax vt impossibile sit carere effectu, vt in discursu totius capitis latè declarat. Vnde autem illa efficacia proueniat cap. 8. ponit per aliam sententiam sibi familiarem, *praeparatur voluntas à Domino*, quã praeparationem vbique declarat à Deo fieri per auxilia excitantia illuminationum, & inspirationum, seu per vocationem efficacem.

Distinguitur vocatio in vocationem electorum, & communem.

7. Argumentum quartum. De quo est quartum, & optimum testimonium in epist. 107. ad Vitalem, vbi tractans eandem sententiam dicit, *non ideo praeparare Deum voluntatem, quia legem, atque doctrinam libero eius adhibet arbitrio, sed quia vocatione illa alta atque secreta, sic eius agit sensum, vt etiam accommodet assensum.* & inferiùs ait, *quomodo dicitur quòd per legem Dei atque doctrinam Scripturarum fiat, quod eadem Scriptura dixit praeparatur voluntas à Domino, ac non potiùs per occultam inspirationem gratiae Dei*, &c. Quid autem est *occulta inspiratio* ? nisi quaedam occulta excitatio: illa ergo praeparatio sicut sufficienter fit per quandam communem excitationem, ita efficaciter fit per aliam, quam Augustinus vocat *occultam, altam, atque secretam*, quam etiam aliis locis, praesertim in lib. de grat. Christi cap. 13. & 14. internam doctrinam appellat, quae sine dubio ad gratiam excitantem pertinet, vt in lib. 3. visum est.

8. Argumentum quintum. Quintò facit quod Augustinus lib. 83. quaestionum qu. 68. vocationi diuinae tribuit quòd sit illa efficax gratia, per quam Deus ipsum velle operatur in nobis; dixerat enim Deum non misereri peccatoris, nisi voluntas praecesserit, *& quoniam velle quisque non potest, nisi admonitus & vocatus, siue intrinsecus, vbi nullus hominum videt, siue extrinsecus per sermonem sonantem, vel alia signa visibilia efficitur, vt etiam ipsum velle Deus operetur in nobis.* & quia quidam vocati veniunt, alij non veniunt, subiungit eos, qui veniunt, sibi tantùm id tribuere: qui autem veniunt, non sibi, sed vocationi, per quam nimirum praeparata est eorum voluntas à Domino, vt ipsemet Augustinus recognoscendo locum hunc declarauit 1. Retract. cap. 26. & ideo in priori quaestione concludit, *haec autem vocatio quae siue in singulis hominibus, siue in populis, atque in ipso genere humano per temporum opportunitates operatur, alta & profundae ordinationis est.*

9. Argumentum sextum. Sextus locus sit ex lib. de grat. & lib. arbitr. cap. 5. vbi gratiam efficacem datam à Paulo vt conuerteretur, ponit in vocatione, dicens, *vt autem de coelo vocaretur, & tam magna & efficacissima vocatione conuerteretur, gratia erat sola, nam merita erant magna, sed mala.* Ex qua ratione intelligitur illam dictionem exclusiuam, *sola*, non excludere liberam cooperationem Pauli in sua conuersione, nam proximè antea dixerat illam gratiam non tollere propriam voluntatem, & iterum, *nec ipse solus, nec gratia Dei sola, sed gratia Dei cum illo*, in prioribus

A ergo verbis excludit illa particula omne voluntatis meritum, nam hoc est quod ibi contra Pelagianos ostendit, nimirum conuersionem non esse ex meritis, & ideo ait processisse in Paulo merita, sed mala, quae non poterant gratiam mereri, sed potiùs indignationem, & ideo talis vocatio gratia sola fuit, id est, nullius meriti merces; ergo si illa vocatio *magna fuit, & efficacissima*, vt Augustinus dicit, fuit etiam gratia, seu auxilium non tantùm sufficiens, sed etiam efficax: ergo apud Augustinum non solùm gratia adiuuans, pro vt ab excitante distinguitur, sed etiam gratia excitans, qualis est vocatio, gratia, seu auxilium efficax, & haec loca sunt valde notanda tanquam capitalia in hac materia, praesertim, B quia etiam auctores contrariae sententiae, cum quibus disputamus ad probandum auxilium efficax, illis maximè vtuntur.

Ex quibus & similibus locis formari possunt plures rationes, quibus in doctrina Augustini intentum conuinci videtur, vna est, quia illa est gratia efficax, per quam Deus facit vt velimus, & vt faciamus, vt latè docet idem Augustinus lib. de grat. & liber. arbitr. cap. 14. 16. & 17. Sed gratia per quam Deus facit vt faciamus, est vocatio; ergo talis vocatio est gratia efficax, ac subinde excitans; minor sumitur ex eodem Augustino eodem libro de grat. & lib. arbitr. cap. 16. dicente, *Certum est nos facere* C *cùm facimus, sed ille facit vt faciamus, praebens vires efficacissimas voluntati.* vbi expendenda est particula, *vires*, significat enim non actionem, sed virtutem agendi, & hanc dicit esse efficacissimam, & per gratiam praeuenientem & excitantem dari, vt statim explicat istis verbis, *certum est nos seruare mandata cùm volumus, sed quia praeparatur voluntas à Domino.* & iterum, *Certum est nos velle cùm volumus, sed ille facit vt velimus bonum, de quo dictum est, praeparatur voluntas à Domino, de quo dictum est, à Domino gressus eius dirigantur, & viam eius volet, de quo dictum est, Deus autem est, qui operatur in vobis & velle.* Docet autem idem Augustinus lib. 83. D quaestionum q. 68. vt iam retuli, vocationem esse per quam Deus haec omnia facit, dicens, *quoniam nec velle quisquam potest nisi admonitus & vocatus*, &c. efficitur vt & ipsum velle Deus operetur in nobis. Idem tradit idem Augustinus tract. 26. in Ioann. & serm. 2. de verb. Apost. & de praedest. Sanct. cap. 19. illa vocatione (ait) quae siue poenitentia est, id prorsus agitur & peragitur, vt credamus

10. Ratio pro D. Augustino.

August.

Similis ratio est, quia gratia efficax est quam Deus confert praedestinatis vt saluentur, sed medium potissimum quo saluantur praedestinati, est quaedam vocatio, quam Augustinus vocat E ex proposito; ergo illa est gratia efficax; consequentia est clara. Maior est Augustini lib. de bonor. perseuer. cap. 14. vbi definit praedestinationem Sanctorum, dicens, *Nihil aliud est, quàm praescientia & praeparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur, quicunque liberantur.* vbi notanda est particula, *certissimè*. nam per illam significare voluit Augustinus efficaciam mediorum, vt est notum in eius doctrina. Minor verò colligitur ex eodem capite, sic enim statim subinfert, *Ex quo apparet habere quosdam in ipso ingenio diuinum naturaliter munus intelligentiae, quo moueantur ad fidem, si congrua suis mentibus vel audiant* 11.

audiant verba, vel signa conspiciant. quæ verba propter gratiam excitantem & congruentem manifestè sunt dicta. Item ex lib. de corrept. & grat. cap. 7. 9. & sequentibus, vbi latè declarat, Deum dare prædestinatis perseuerantiam per vocationem secundùm propositum suum, quam qui accipiunt, infallibiliter perseuerant, ac proinde efficaciter iuuantur.

11. *Alia ratio.* Alia denique ratio esse potest, quia Deus dat efficacem gratiam præparando voluntatem, vt sæpe in citatis locis Augustinus affirmat, & in Enchirid. cap. 32. de don. perseuer. cap. 8. 1. Retract. cap. 22. & lib. 2. cap. 4. Sed Deus præparat voluntatem per gratiam prouenientem, quæ fit vocatio congrua, vt eisdem locis idem Sanctus docet, præsertim dicta quæst. 2. ad Simplician. Ergo illa eadem vocatio est gratia efficax excitans. Consequentia est clara in eadem sententia Augustini. Tandem possumus hoc concludere ex principiis suprà positis, quia gratia efficax præuia, seu quæ facit, vt velimus, non est auxilium concomitans, seu concursus, aut influxus simultaneus; ergo esse debet gratia excitans. Antecedens probatur, tum quia per influxum simultaneum non facit Deus vt velimus, sed ipsum velle facit nobiscum: per auxilium autem efficax facit vt velimus, tum quia proprium auxilium efficax, de quo tractamus, fit à Deo solo in nobis sine nobis, vtique liberè cooperantibus: auxilium autem concomitans non fit in nobis sine libera cooperatione nostra; tum denique, quia auxilium efficax præuium datur, vt præparet voluntatem, concomitans verò, vt adiuuet præparatam; ergo propria gratia efficax non est ipse simultaneus concursus, seu influxus. Consequentia verò prima probatur, quia inter actuales gratias nulla est, quam Deus in nobis sine nobis efficiat, nisi gratia excitans, vt in lib. 3. probatum est, & in sequentibus probandum est latiùs, hoc enim solùm ferè superest in hoc libro examinandum.

12. *Fundamento prioris sententiæ occurritur. Respondetur primò.* Ad fundamentum autem prioris sententiæ, negamus minorem, nam dari potest aliqua vocatio, seu gratia excitans, ex qua infallibiliter sequatur liber consensus. & ad primam probationem ex Concilio Tridentino negatur consequentia, stat enim voluntatem posse resistere, & infallibiliter non resistere: quomodo autem hæc duo coniungantur, in sequentibus inquirendum est, nam hoc opus & hic labor est. *Respondetur secundò.* Ad secundam probationem negatur consequentia, nam vocatio, aut excitatio non dicitur efficax, quia sola sine auxilio adiuuante faciat consensum, hoc enim in illa sententia necessarium, aut verum est, quia vtrumque auxilium vtique excitans, & adiuuans simul necessarium est, vt actus supernaturalis fiat; vnde in superiori libro etiam de auxilio vndique sufficiente diximus debere vtrumque auxilium aliquo modo includere; ergo multo magis efficax. *Respondetur tertiò.* Non ergo dicitur auxilium excitans, quia solùm faciat, sed quia in suo ordine tale est vt infallibiliter consequatur effectum, ac subinde, vt infallibiliter habeat coniunctum, vel secum afferat necessarium auxilium adiuuans. Vnde autem hoc habere possit aliquod auxilium excitans, postea videbimus, vt iam dixi. Ad tertium denique negatur consequentia, quia efficacia auxilij non consistit in prædeterminatione, vt dicemus.

CAPVT VI.

An efficax auxilium consistat in motione, vel effectione, de se & natura sua prædeterminante physicè voluntatem humanam ad vnum actum, & exercitium eius.

DIximus auxilium efficax consistere in quadam efficaci vocatione. aggredimur iam exponere in quo consistat eius efficacia, vel quomodo fiat, quidve addat communi vocationi. In quo puncto duæ sunt opiniones celebres, vna de physica prædeterminatione, altera de congrua vocatione, de quibus suo ordine dicendum est: vt autem circa priorem clarè procedamus, necessarium est accuratè priùs explicare terminos vt sine confusione, vel æquiuocatione omnia puncta, quæ in hac sententia occurrunt, tractare possimus. Et in primis verbum *determinandi*, à quo verbum *prædeterminandi* compositum est, declarandum est, deinde quid addat illa particula *præ*, & consequenter quid nomine prædeterminationis significetur, vel quotuplex illa esse possit, aperiemus. *Determinare* igitur iuxta primam vocis significationem idem est, quod terminum rei designare, aut constituere, siue id exteriùs fiat, vt in agris & regionibus fieri solet, siue per sententiam, vel decretum, sicut dicitur iudex determinare causam, vel superior determinare quid sit agendum suo vtique præcepto. Hinc ergo, quia voluntas de se indifferens est, ad ea, ad quæ est libera, determinari dicitur, cùm ad alteram partem inclinatur, vel definitur, & quando id fit cum aliqua antecessione, dicitur prædeterminatio. Vtrumque autem multis modis fieri potest, quos distinguere oportet & omissis quæ ad præsentem causam non faciunt, clariùs procedamus. 1. *Determinare quid.*

Duobus igitur modis potest actus voluntatis humanus denominari prædeterminatus à diuina voluntate, scilicet obiectiuè tantùm, & per quandam extrinsecam denominationem, vel effectiuè influendo aliquid, quod sit intrinsecè in voluntate humana, & determinet illam. Sic inter homines pater dicitur apud se determinare, quem statum filius accipere debeat, & è conuerso status ille dici potest prædeterminatus in voluntate patris. Item dicitur voluntas subditi determinari à voluntate superioris, qua illi præscribit, quid agere debeat. Voluntas enim superioris nihil ponit in voluntate subditi, nec modum operandi eius immutat, sed solùm præscribit, & definit materiam, circa quam versari debet, & ita dicitur determinare illam, extrinsecè imponendo illi obligationem, vel obiectum eius moraliter mutando. His ergo modis dici potest voluntas Dei determinare voluntatem hominis. Primò quidem per voluntatem, quam vocant signi, seu præceptiuam, quæ determinatio non est quoad exercitium, nec ponit aliquid in ipsa virtute agendi voluntatis creatæ, nec inducit necessitatem oppositam libertati simpliciter, sed oppositam libertati à præcepto: vnde hic modus prædeterminationis nihil ad præsens refert. Secundò potest etiam dici, Deus determinare actum volun- 2. *Actus voluntatis humanus quot modis nominetur prædeterminatus à voluntate diuina.* *Cõclusio 1.* *Cõclusio 2.*

voluntatis humanæ obiectiuè & per denominationem extrinsecam, solùm quia æterno decreto absoluto suæ voluntatis secum statuit, vt voluntas humana in tempore talem actum liberum suæ voluntatis habeat. Nam tale decretum Dei cùm sit liber, est quædam determinatio voluntatis eius, quia Deus in hoc liber ostenditur, quod se ipsum determinare potest, vt dixit D.Thomas 1.p. qu.19. art.3. & in 2.d.25.q.1.art.1. ad 3. per illud ergo decretum determinat Deus voluntatem suam ad volendum, vt homo in tempore velit, & ideo actus ille voluntatis humanæ denominari potest determinatus, vel ex æternitate prædeterminatus à voluntate diuina. Hæc autem prædeterminatio in Deo existens per se ac præcisè spectata non immutat voluntatem humanam, nec limitat, aut coarctat intrinsecè eius indifferentiam, sed solùm extrinsecè, & obiectiuè denominat illum actum hominis determinatum, sicut actus immanens in potentia denominare solet extrinsecè obiectum suum, sicut volitio denominat volitum obiectum suum, vt visio visum, vt auditio auditum, &c.

D.Thom.

3. Quamuis autem magna quæstio esse possit, an Deus isto modo prædeterminet sua æterna prouidentia actus liberos futuros in tempore à voluntate humana, nunc verò non illam quæstionem tractamus, quia illa prædeterminatio non est aliud, quàm prædeterminatio quædam talis actus humani, vel hominis ad agendum in tempore talem actum, loquendo nimirum de prædestinatione vt ad voluntatem Dei pertinet, & in æterno illius proposito consistit, nunc autem de prædestinatione non agimus, sed de gratia: esto igitur habeat Deus illud propositum, quo prædestinet talem actum, per illud prædeterminat illum obiectiuè & denominatiuè, vt dixi, non subiectiuè, vel effectiuè; quia sicut prædeterminatio per se & formaliter nihil ponit in prædestinato, sed executio prædestinationis est passiuè in prædestinato, vt dixit D.Thomas 1.p. q.23. art.2. Ita dicendum est de prædeterminatione Dei in hac significatione sumpta: nam dicit in Deo eumdem omnino actum, si respectu eiusdem obiecti sumatur. Et sicut prædestinatio differt à gratia prout est donum nobis datum, tamquam æternum à temporali, seu tamquam causa ab effectu, ita differt hæc prædeterminatio à gratia efficaci, de qua tractamus: ideóque sicut in præsenti non agimus de prædestinatione, ita nec de prædeterminatione in hac significatione sumpta.

4. Eadémque ratio est de diuina præfinitione, illa in vsu Scripturæ & Patrum cum prædestinatione coincidit. Nam definire in hac materia idem est, quod mentis consilio ac proposito voluntatis aliquid proponere, vel statuere, vt 1.Reg. 20. dicitur, *Intellexit Ionathas quòd definitum esset à patre suo, vt interficeret Dauid* & 1.Machab. 1. *Multi de populo Israel definierunt apud se, vt non manducarent immunda.* Et in eodem sensu tribuitur Deo Actor. 27. *Definiens statuta tempora,* &c. & cap. 2. *Hunc definito consilio & præscientia Dei traditum,* & Luc. 22. *filius hominis secundùm quod definitum est vadit.* Quia verò Dei propositum æternum est, ideo Deus non solùm definire, sed etiam prædefinire dici potest quidquid suo æterno decreto fieri statuit; quod decretum præfinitio vocatur Ephes. 3. ibi secundùm *præfinitionem sæculorum*: vbi Græcè habetur nomen πρόθεσις, quod *propositum* significat: vnde ibi particula *præ* solùm significare videtur ante-

1.Reg. 20. 1.Mach.1. Act.27. & 2. Luc.22. Ephes.3. vũ præ, notio.

A cessionem propositi interni ad executionem externam, quæ in hominibus temporanea est, & ideo rectè dicitur in Deo semper indicare antecessionem æternitatis.

Quamuis alia etiam ratione possit illa particula *præ* addi verbo definiendi, vt significet non solùm antecessionem æternitatis decreti ad executionem eius, quæ in tempore fit, sed etiam vt in ipsa æternitate significet antecessionem rationis propositi voluntatis ad præscientiam futurorum, quam volunt aliqui esse propriam significationem verbi præfiniendi, vt Deo attribuitur in 5.
B Scriptura, nihil in hoc colligi potest, quia in ea non inuenitur verbum hoc compositum *præfinitio*, sed tantùm simplex *definitio*, vt ex allegatis locis manifestum est, & in nullis aliis inuenitur. Neque etiam aliunde potest illa verbi impositio, aut proprietas ostendi: vnde licèt non negem posse particulam *præ* in illa significatione sumi, nihilominus id non exigit verbi proprietas, vel significatio, sed iuxta materiæ capacitatem loquendum erit, quòd etiam de verbo prædestinandi intelligendum est, nam hæc duo verba idem significant. Imò in Scriptura, vbi in vulgata Latina hæc verba variantur, in Græco idem verbum
C respondet quod est ὁρίζω, vel προορίζω, vbi est verbum προορίζω semper ponitur in vulgata verbum *prædestino*: vt Roman. 8. *quos præsciuit, & prædestinauit*; & iterum, *quos prædestinauit, hos & vocauit*, & ad Ephes. 1. *qui prædestinauit nos*; & iterum *prædestinati secundùm propositum eius*, & 1.Corinth 2. *quam prædestinauit Deus ante sæcula.* Ex quibus vltimis verbis intelligimus particulam *præ* ex intentione Pauli significare antecessionem æternitatis, & in his omnibus respondet Græcè verbum προορίζω. At verò vbi inuenitur in nouo Testamento Græcum verbum ὁρίζω, in vulgata ponitur verbum *definio*, sine præpositione, vt patet ex locis Lucæ, & Actorum suprà citatis. Solùm ad Roman. 1. vbi Græcè habetur simplex
D participium ὁρισθέντος noster interpres vertit *prædestinatus*, nam quia illa destinatio, seu definitio æterna est, non dubitauit interpres illam vocare prædestinationem. Vnde etiam intelligitur, illam particulam *præ*, in rigore solùm significare antecessionem æternitatis diuini propositi ad executionem eius tam in verbo *prædestinandi*, quam in verbo *prædeterminandi* in illa prima acceptione sumpti, nam hæc in rigore, vt dixi, idem sunt.

Rom. 8. Ephes. 1. 1.Cor. 2.

Possuntque hæc confirmari ex verbis Dionys. cap. 5. de diuinis nominibus, in fine, quem locum obiter etiam hîc declarabimus, est enim celebris in hac materia, & aliqui non rectè illo vtuntur. Agens ergo Dionysius de diuinis exemplaribus seu 6.
E ideis, inquit iuxta translationem Ambrosij Florentini: *Exemplaria verò esse dicimus rationes in Deo substantificas rerum, & singulariter ante subsistente, quas prædestinationes Theologia vocat, & bonas, diuinásque voluntates, eorum, quæ sunt, definitrices atque effectrices, secundùm quas ipse supersubstantialis Deus, quæ sunt, omnia prædestinauit atque produxit.* Vbi in primis quoad verba attinet, aduerto, vbi prius exemplaria vocantur *prædestinationes*, secundùm aliam translationem, quam D. Thomas commentatur vocari *prædefinitiones*. Vnde idem D. Thomas in commentario sub distinctione dicit, *quas sacra Scriptura vocat prædefinitiones, seu prædestinationes*, pro certo habens illa verba esse synonyma. Et vbi postea ipsæ ideæ dicuntur *definitrices, & effectrices*, illa versione apud D.Thomam

Dionys.

D. Thomam dicuntur *praedeterminatiue*: alia autem versio habet, *discretiua & effectiue*; & in vltimo loco habetur apud eundem D. Thomam verbum *pradefiniuit*, pro verbo *pradestinauit*. D.Thomas autem loco vtriusque posuit *pradeterminauit*, sentiens hoc verbum Deo attributum etiam significare internum mentis propositum, & in ea significatione idem esse quod praedestinare, vel definire.

7. Deinde aduerto vocare Dionysium ipsa exemplaria, seu ideas *pradestinationes*, seu *pradefinitiones*, additque etiam vocari *diuinas voluntates*, quia, vt ibi notat D.Thomas, rationes rerum possibilium in mente Dei secundùm se spectatae, antequam Deus velit ad illarum imitationem aliquid ad extra producere, non habent rationem exemplarium, & ita per voluntatis praefinitionem quasi complentur in ratione exemplarium, & ideo & praefinitiones & praedestinationes & voluntates Dei esse dicuntur. Vnde aduertit ibi Carthusianus non loqui ibi Dionysium de praedestinatione in eo rigore, quo electis tribuitur praedestinatio, sed latiori modo prout dici potest de qualibet praeordinatione diuina, siue sit de praemio, siue de poena, & siue sit ante, vel post praescientiam alicuius rei futurae, & siue sit praefinitio absoluta rei in se, siue sufficiens tantùm, & in causis suis. Nam qualibet istorum ad rationem idearum, seu exemplarium constituendam sufficit. Denique addi potest exemplum simile de verbo *praparandi*, ex D. Thoma 1. p. q. 23. art. 2 ad 3. vbi ait verbum illud dupliciter posse tribui Deo, primò pro praeparatione aeterna ex parte ipsius Dei, quae est decretum aeternum, quo se ab aeterno praeparauit ad saluandum electum, vel aliquid simile agendum. Et sic ait dici posse bonam voluntatem humanam esse ab aeterno praeparatum in mente Dei, quae praeparatio in voluntate creata non est, nisi denominatio extrinseca ab aeterno actu Dei. Secundo verò modo dicitur Deus praeparare voluntatem humanam in tempore efficiendo aliquid in illam, quo illam disponat, & intrinsecè praeparatam reddat. Idem ergo est, seruatâ proportione, de verbo *pradeterminandi*.

D.Thomas.

8. In praesenti ergo per se ac directè non agimus de hac praedeterminatione Dei extrinseca, quia non agimus de praedeterminatione cum qua illa coincidit, sed agimus de gratia efficaci, quae à praedestinatione differt, tamquam effectus à prima & originali causa, & tamquam temporale quid ab aeterno, vt Augustinus docuit lib. de praedest. Sanct. cap. 10. & lib. de don. perseuer. cap. 14. Dico autem praesentem tractationem non esse per se & directè de hac praedeterminatione, quia si vna sit cum altera connexa, indirectè posset ad illam extendi disputatio, & ideo qui ponunt gratiam efficacem in praedeterminatione intrinseca nostrae voluntatis, magnam vim in hoc faciunt quòd omnes actus nostri liberi arbitrij sint praedestinati, praefiniti, seu praedefiniti, & in dicto sensu praedeterminati in proposito ac decreto absoluto diuinae voluntatis, non solùm prius secundùm aeternitatem, sed etiam secundùm antecessionem rationis diuini decreti ad praescientiam futurorum, quia putant ex tali praedeterminatione extrinseca sequi intrinsecum in nostra voluntate per gratiam, vel motionem efficacem, quia nullo alio modo potest illud decretum praedeterminationis Dei infallibiliter impleri; alij verò in contrario extremo vt prorsus caueant à tali modo gratiae efficacis quem putant esse contrarium libertati, negant etiam illum modum praedeterminationis, seu praedestinationis omnium actuum liberorum in se ipsis antecedentem praescientiam futurorum, sed aiunt ante praescientiam absolutam futurorum, solùm praedefiniri & praeordinari in causis efficacibus, vel sufficientibus, sicut modò circa verba Dionysij dicebamus. Post praescientiam verò absolutam voluntatem ordinari ad suos fines, & sic etiam praefiniri in prioritate aeternitatis, non in antecessione ad praescientiam absolutam. Nos autem vt ab hac controuersia abstineamus, supponimus posse Deum in priori sensu praedeterminare, seu praedestinare actus liberos humanae voluntatis ita absolutè, vt omnino fiant & liberè fiant credimus, licèt in malis actibus id facere non possit Deus propter bonitatem suam, in bonis possit, & de facto admittimus id fecisse in Sanctis actibus liberis à gratia efficaci procedentibus, & non obstante hac praedeterminatione extrinseca, de intrinseca, inquirimus, an sit necessaria, vel possibilis ad executionem talis praedestinationis, & consequenter, an hoc sit gratiae efficacis munus.

Augustinus.

Vt ergo de intrinseca praedeterminatione dicamus, vlteriùs aduertimus potentiam de se indifferentem duobus modis posse determinari, scilicet actu primo & in actu secundo. Priori modo est determinata, quando prius natura quàm actum operetur, est limitata & definita ad vnum effectum, posteriori modo est determinata quādo actu operatur. Rursus prior determinatio in actu primo multiplex est, nam quaedam esse potest quoad specificationem tantùm, alia quoad exercitium, vel, quod perinde est, vna esse potest solùm quasi conditionata si voluntas operari velit, alia est absoluta, quia per illa voluntas determinatur, vt velit. Priori modo est voluntas de se determinata ad amandam beatitudinem in communi, nam licèt actu de illa cogitetur, non est voluntas omnino determinata ad exercendum actum amoris circa illam; nihilominus tamen ita est distincta, vt si velit aliquem actum circa illam exercere, ille esse debeat amor, seu persecutio, non odium, aut fuga: alio modo ex parte simili, licèt inferiori determinatur voluntas per habitum charitatis ad sanctè operandum, non quidem quoad exercitium actus, vt per se manifestum est, nec cum tanta limitatione, seu determinatione, vt si voluntas habens talem habitum, operari velit ad sanctam operationem determinetur, quia non est vnde habitus ille tantam praebeat determinationem, aliàs esset inamissibilis, quod esse falsum in lib. 9. videbimus: nihilominus tamen aliquo modo & sub alia conditione determinat, quia si voluntas illo habitu vti velit, non potest nisi sanctè per illum operari: quomodo dixit Ioann. canonic. cap. 3. *Qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est*, vtiquę si vt talis operari velit; hanc ergo & quancumque similem vocamus determinationem quoad specificationem, vel conditionatam, & secundùm quid, vel sufficientiae non exercitij. Vnde obiter constat non esse in praesenti sermonem de hac determinatione, quod est memoriae mandandum, nam solent per hanc aequiuocationem eludi argumenta, quia hoc modo etiam auxilium sufficiens determinat voluntatem ad vnum quoad specificationem sub conditione, quia si homo tali auxilio cooperari velit, non nisi bene & in tali specie operabitur, & ita illa est determinatio sufficientiae, licèt non sit efficaciae: est ergo in praesenti sermo de determina- 8. Potentia de se indifferens quomodo determinari possit.

Ioan. 3.

tione absoluta, & quoad exercitium, quæ tunc esse dicitur in voluntate, quando ita affecta, & proximè completa in actu primo, in illo non sistit, nec sistere potest in temporis duratione, quia non potest se continere, quin exerceat actum secundum. Quando ergo potentia prius natura est sic constituta in actu primo, dicitur etiam determinata in actu primo.

9. Vlteriùs autem hoc dupliciter contingere potest, vno modo ab intrinseco, scilicet ex innata conditione potentiæ actiuæ, alio modo ex forma, vel actu aliquo, qui licèt intrinsecè efficiat voluntatem, ab extrinseco prouenit, nimirum per efficientiam alicuius extrinseci agentis scilicet Dei. Prior modus neque in voluntate cadit, nec habere potest locum in præsenti puncto, saltem comparatione facta ad voluntatem ipsam secundùm se spectatam. Probatur, quia supponimus voluntatem esse liberam; ergo illa secundùm se spectata, non habet innatam determinationem ad vnum quoad exercitium, quia hoc repugnat libertati naturali, quæ indifferentiam requirit, etiam naturalem, vt iam ostensum est. Item gratia efficax non est conditio intrinsecè connata, seu congenita voluntati; ergo non potest illi dare priorem modum determinationis ad vnum, cùm semper auxilium efficax sit aliquid superadditum voluntati ab extrinseco agente Deo; & ideo dixi hanc determinationem non esse innatam ipsi voluntati secundùm se spectatæ, nam comparata ad illam entitatem, quæ est gratia efficax, si talis est illa entitas, vt posita in voluntate determinet illam in actu primo ad exercitium actus proportionati illi auxilio; sic talis determinatio conuenit tali entitati ab intrinseco, nam est conditio illa connaturalis, & intrinseca, quia per nullum alium actum primum illi additur, aliàs esset processus in infinitum.

10. Imò non solùm ipsa ex se erit determinata ad vnum, sed etiam ex intrinseca sua natura, & conditione habebit determinare voluntatem cui adhæret, ad coëxercendum secum, (vt sic dicam,) eumdem actum, quia non potest aliter illa entitas habere connaturalem annexionem, & omnino intrinsecam cum suo actu secundo, quia non potest suum actum exercere, sine cooperatione voluntatis, vt supponimus; ergo vel ipsa non est ab intrinseco simpliciter determinata ad exercitium suæ actionis, vel æquè determinat voluntatem ad secum cooperandum. Illa ergo determinatio in actu primo, si datur, licèt sit ab extrinseco respectu voluntatis, erit intrinseca tali auxilio efficaci, seu illi principio agendi completo ex voluntate, & tali motione, quæ efficax auxilium dicitur. Et consequenter licèt talis determinatio fiat in voluntate effectiuè à Deo, quia Deus est, qui efficit in voluntate auxilium efficax, nihilominus ab ipso auxilio fit illa determinatio formaliter in voluntate, quia tale auxilium adhærendo voluntati, determinat illam. Atque hic est vnus & fortè præcipuus sensus quæstionis propositæ; & hanc vocabimus semper determinationem in actu primo, de illa inquirendo, an fiat in voluntate per auxilium efficax, modo iam explicato.

11. Alium modum determinationis vocauimus in actu secundo, quia per illum constituitur potentia in vltima determinatione. Nam de ratione huius determinationis in actu secundo est vt fiat per effectionem ipsiusmet actus secundi, quia ante illam effectionem semper est potentia in actu primo, siue prius tempore, siue prius natura consideretur, & ideo ante actum secundum, seu effectionem eius, non potest esse potentia determinata in actu secundo, est enim aperta repugnantia. Vt autem illa effectio actus secundi habeat rationem determinationis, supponere debet in potentia indifferentiam aliquam quoad exercitium, quia verbum ipsum *determinandi*, connotat respectum ad rem, vel materiam, seu potentiam, quæ non supponitur determinata, sed indifferens: nam si omnino supponatur determinata, non indigebit determinatione. Et ideo ignis quando calefacit, non dicitur determinari ad calefaciendum, sed agere id, ad quod determinatus est; Sol verò, quia de se est aliquo modo indifferens ad obdurandum, vel liquefaciendum, dicitur determinari a dispositione ceræ, verbi gratia, ad liquefaciendum, & intellectus dicitur determinari à voluntate ad credendum, quia antea erat aliquo modo indifferens, & eodem modo dicitur voluntas determinare se, quando vult credere.

In quo modo loquendi animaduerto differentiam inter potentiam indifferentem ex dominio voluntatis, vel indifferentem alio modo minùs perfecto, scilicet ex sola vniuersali virtute agendi, vel ex subordinatione ad superiorem potentiam. Nam potentia libera propriissimè dicitur determinare se, quod adeò necessarium reputatur, vt dixerit D. Thomas, nec Deum nec hominem fore liberum, nisi haberet vim internam determinandi se, vel eminentem, quasi per se ipsam formaliter, vt voluntas diuina, vel actiuè voluntariè agendo in seipsam vt voluntas humana. At verò aliæ causæ alio modo indifferentes non dicuntur determinare se, sed determinari vel ab alia causa in quocumque alio genere, sicut determinatur virtus Solis ex dispositione, vel capacitate passi, vel à superiori potentia mouente, & applicante, sicut intellectus determinatur à voluntate ad credendum. Hæc ergo determinatio in actu secundo, etiam interuenit in actu, qui fit per efficax auxilium, & ideo alius sensus præsentis quæstionis est, an efficax auxilium immediatè efficiat, vel conferat hanc ipsam determinationem in actu secundo, non præuio aliquo actu primo, in quo talis determinatio consistit, sed per immediatum influxum absolutè voluntatis Dei in ipsum actum secundum, ita vt per illum, et quasi formaliter determinetur voluntas humana à voluntate diuina efficaci influente effectiuè talem determinationem. 12.

Atque ex his facile declarari potest, cur hæc determinatio humanæ voluntatis, *prædeterminatio* vocetur: non enim additur illa particula *præ*, propter antecessionem æternitatis ad tempus: nam hæc determinatio non est æterna, sed in tempore fit, vt declaraui, imò nec aliqua antecessio durationis temporalis per illam particulam *præ*, indicatur, quia determinatio illa non antecedit tempore effectum gratiæ efficacis, seu actum secundum & vltimum voluntatis, vt etiam declaraui. Dicitur ergo prædeterminatio propter antecessionem naturæ & causalitatis. quod quidem facillimè intelligitur in tali determinatione, si dari in actu primo supponatur, nam actus primus præcedit secundum saltem ordine naturæ; ergo si voluntas per auxilium efficax determinatur in actu primo, profectò prædeterminatur, tum quia prius natura constituitur in actu primo, tum etiam, quia recipit illam prædeterminationem, vt præuiam ad suum consensum, sicut etiam recipit motionem auxilij, & ideo per illud præmoueri dicitur: & hinc dicitur Deus prædeterminare illam 13. *Prædeterminatio*, de determinatione voluntatis humanæ.

non

non formaliter, & quasi extrinsecè per suum propositum æternum, vt in priori significatione verbi *prædeterminandi* dicebamus, nec etiam formaliter intrinsecè, quia hæc ipsa motio efficax, quatenus est intrinsecè inhærens voluntati, illam determinat formaliter, vt iam satis explicaui, sed dicitur Deus prædeterminare voluntatem effectiuè, tum quia facit in illa internam prædeterminationem formalem, tum etiam, quia illam efficientiam habet solus Deus sine cooperatione voluntatis, præueniendo omnino vsum libertatis eius. Denique dici etiam potest *prædeterminatio* per comparationem ad meritum, quia antecedit illud, quamquam hoc habet locum in primo auxilio efficaci, non verò vniuersaliter in omnibus sequentibus, vt postea videbimus.

14. At verò si gratia efficax non determinet voluntatem in actu primo, sed immediatè ad actum, vel per actum secundum, tum etiam particula *præ*, non potest significare antecessionem durationis respectu effectus, seu consensus liberi voluntatis, quia inuoluit ipsum actum secundum, vel formaliter, quia ad illum immediatè terminatur: vnde etiam antecessio secundùm realem ordinem naturæ & causalitatis, difficile ibi explicatur, quia actio ipsa, qua fit consensus voluntatis, vnica est, & simplex; vnde non potest in illa distingui aliquid prius natura & causalitate, quàm aliud. Nec satisfaciet, qui dixerit per illam particulam *præ*, solùm significare prioritatem in dignitate, excellentia, independentia, & inefficientia talis auxilij, quod principales partes habet in tali effectu. Hoc, inquam, non est satis, quia id totum inuenitur in auxilio efficaci simultaneo, & concomitante; ergo illo modo non explicatur propria prioritas auxilij præuij, quæ inueniri debet in auxilio efficaci, de quo tractamus, & per illam particulam significatur. Si ergo in ipsa determinatione actus secundi, prædeterminatio admittatur, necessarium est dicere Deum sua motione efficaci præcedere aliquo modo influxum voluntatis creatæ, etiamsi ad eumdem terminum, seu actum secundum immediatè terminetur. Vnde si gratia efficax vocetur ipsa voluntas Dei quatenus mouet & trahit nostram voluntatem ad agendum, sic antecedit ordine naturæ, saltem virtuali, quia concurrit imperando, & trahendo nostram voluntatem, sicut voluntas nostra præcedit mouendo brachium. Non videtur autem alienum à proprietate locutionis voluntatem ipsam Dei, vt actiuè influentem ad extra gratiam efficacem vocare, sicut multi censent voluntatem creãdi vt actu inferentem ex se effectum, esse actiuam creationem. Quòd si actio ipsa consensus liberi recepta in voluntate hominis, vt est ab efficaci voluntate diuina, vocetur auxilium efficax Dei: sic dicetur prædeterminare voluntatem creatam formaliter, & per particulam *præ*, denotabitur actionem illam pro vt procedit à speciali voluntate diuina efficaci, determinatè facere, vt voluntas creata in eam actionem influat, & vt sic vocari prædeterminationem, quia secundùm illum respectum ad voluntatem Dei habet quamdam antecessionem ad voluntem hominis, cuius influxum ex necessitate quadam sibi connaturali coniunctum habet, hic enim modus antecessionis non repugnat: an verò possit gratiæ efficaci accommodari, postea videbimus.

15. Prædeterminatio physica, cur sic dicta. Cumel. Aluar. Superest explicanda altera particula, per quam hæc prædeterminatio *physica* appellatur. In quo in primis aduerto Francisc. Cumel dict. lib. 1. Opusculor. disp. 4 sect. 2. conclus. 4. reprehendere hunc modum loquendi de prædeterminatione *physica*; imò addit vocabulum illud à me, & à nostris, esse inuentum ad improbãdam aliorum sententiam. Quod autem ad me spectat, verissimè affirmo illud non excogitasse, nec ab alio, quàm à defensoribus talis auxilij efficacis illud didicisse. Vnde tantum abest, vt à Patribus Dominicanis reputetur à nobis inuentum, vt M. Aluar. disp. 22. num. 2. affirmat, non esse nouum, sed antiquum in Ecclesia, & à Patribus vsurpatum in eadem acceptione, qua in præsenti disputatione sumitur, quod multis verbis explicare conatur. Sed quidquid sit de nominis initio, aut inuentione ad explicandam peculiarem sententiam, eámque ab aliis distinguendam, necessarium fuit peculiare nomen. Et ad hunc finem illud non fuit incongruum, quia per illud explicatur hanc determinationem non esse metaphoricam, sed veram, nec tantùm secundùm quid, aut moralem, seu ex his, quæ frequentiùs accidunt, ac subinde ex accidenti talem, sed esse determinationem simpliciter & ex intrinseca natura talis entitatis, seu auxilij, ac proinde esse per se talem ex aliqua propria causalitate per se. Nam iuxta communem vsum etiam Ecclesiasticum, ita solet illud additum physicè vsurpari. Sic enim ad significandam veram vnitatem trium personarum in Deo, dicitur esse vna persona in alia naturaliter, & à Græcis physicè. Et vnio Verbi ad humanitatem vocatur naturalis & physica, & Theologi solent vocare physicam, efficientiam Sacram. ntorum, vt declararent esse veram & realem. Ad hunc ergo modum in præsenti ad explicandam rigorosam proprietatem huius determinationis illa particula *physicè* determinationi adiungitur.

16. Auxilium efficax physicum varüs modis dicitur. Aduertendum est autem variis modis posse auxilium efficax dici physicum, primò in ratione entis, & hoc est verum, non tamen sufficit ad rem explicandam, quia etiam gratia excitans sufficiens est entitas physica, id est, vera & realis. Secundò in ratione motionis formaliter afficientis & immutantis voluntatem, & hoc etiam non est satis, nam id etiam habet auxilium sufficiens, est enim motio physica, quia verè & realiter voluntatem inclinat, & intellectum afficit & immutat, non tantùm obiectiuè, sed etiam formaliter per internam Spiritus sancti efficientiam, vt in superioribus ostensum est, & ex ipsis terminis est satis notum. Tertiò potest illa determinatio dici *physica*, propter efficientiam, quia nimirum tale auxilium physicè efficit consensum voluntatis. Et hoc siue sit verum, siue falsum, non sufficit, quia potest esse physicum principium per se influens cum voluntate in actum suum, & nihilominus non determinare voluntatem quoad exercitium actus, neque absolutè, sed solùm sufficientèr, seu sub conditione; sic enim multi dicunt auxilium sufficiens præueniens physicum principium actus, quando transit in auxilium adiuuans actu, etiamsi non determinet voluntatem illo modo, & habitus charitatis physicè afficit voluntatem, & inclinat illam, & cum illa efficit physicè actum, & tamen, quia in efficientia sui actus subest dominio voluntatis, non determinat illam. De hac autem motione gratiæ efficacis nunc inquirimus, an distinguatur in hoc ab habitu & à gratia sufficiente, quod omnino determinet voluntatem, ita vt illa posita implicet contradictionem, voluntatem non velle.

17. Quarto ergo modo dicitur *physica* prædeterminatio in ratione determinationis, & necessariæ

connexionis

connexionis inter entitatem talis auxilij, & actum secundum, ac influxum voluntatis in ipsum, duóque per illam vocem *physica* significantur, ac denotantur: vnum est illam determinationem esse simpliciter, & omnino absolutam, ita vt nulla ratione, aut modo impediri possit illa connexio. Aliud est, eamdem determinationem fieri ex vi talis entitatis sine aliquo respectu ad alias circumstantias, vel ad specialem voluntatem, aut præscientiam Dei, sed esse omnino intrinsecam, & naturalem illi entitati, seu auxilio. Quocirca ne hæreamus fortè in voce *physica*, qua nonnulli eiusdem opinionis vti nolunt, res ipsa spectanda est, & statuendum nihil aliud per illam indicari, nisi motionem illam talem esse, vt à solo Deo fiat in homine, & de se, & sua vi naturali ac proprietate habere effectum ita determinandi voluntatem, vt voluntas non possit resistere illi, vel vt impossibile omnino sit, voluntatem illam habere, & non consentire. Et hunc modum determinationis ita censeo sufficere, vt dicatur physica determinatio, vt licèt fingamus motionem illam præuiam & efficacem non habere physicam, & per se efficientiam in consensum, sed per solam inhærentiam suam determinare omnino voluntatem quasi formaliter ligando, vel impediendo illam, ne posset suum influxum suspendere, id satis fore, vt sit vera & physica determinatio, quia formalis causalitas, quæ est à vera forma reali, physica est.

18. Ex his ergo satis, vt arbitror, declaratus est sensus quæstionis propositæ, neque aliquis existimet superuacaneam esse tam prolixam terminorum declarationem, quia non solùm est necessaria ad vim rationum & testimoniorum penetrandam, sed etiam erit vtilissima ad expedienda, cùm longè maiori breuitate multa argumenta, & varia diuerticula præcludenda. Præterquam quòd ad intelligendum statum quæstionis, & varietatem opinionum est necessaria. Primum ergo & præcipuum punctum totius controuersiæ est, an ad efficaciam vocationis, seu excitantis auxilij necessaria sit prædeterminatio physica voluntatis. in quo puncto duæ sunt opiniones extremè contrariæ, quas hîc breuiter & generatim attingam, nam postea per partes sunt fusè tractandæ.

Ad efficaciā vocationis an sit necessaria prædeterminatio physica.

19. *Opinio prima.* Prima opinio simpliciter affirmat efficaciam auxilij in physica prædeterminatione positam esse. Cuius fundamentum generale, omissis nunc testimoniis, est quia non potest auxilium præuiæ motionis, seu vocationis esse ita efficax, vt infallibiliter inferat cõsensum voluntatis, nisi omnino ineuitabiliter determinet voluntatem ad talem consensum; sed hoc non fit, nisi per physicam prædeterminationem: ergo. Minor euidens est ex declaratione data. Maior probatur, quia posito auxilio efficaci præuenienti, consecutio actus liberi non potest esse infallibilis, nisi vel ex præscientia, vel quia immutabilis est posito tali auxilio. Sed infallibilitas non potest primò & per se ex præscientia prouenire; ergo necesse est, vt eueniat ex prædeterminatione physica. Minor probatur, quia vel est sermo de præscientia absoluta, & hæc supponit præscientiam auxilij absolutè futuri, & efficaciam eius, vel præscientia conditionata, & hæc vel nullo modo datur de talibus futuris contingentibus, quæ sit omnino certa & infallibilis, antequam præsciantur absolutè futura, vel si datur necessariò supponit, sub illa conditione decretum Dei absolutum & efficax, in quo veritas illa, & certitudo fundetur, quod decretum inuoluit etiam efficaciam, quam auxilium de se habet ad determinandam vo-

A luntatem. Et quia hoc tantùm fundamento videtur præcludi via ad saluandum omne aliud auxilium præuium efficax, quod sit potentissimum medium, quo Deus exequatur absolutam prædestinationem, vel de salute electorum, vel de aliis actibus liberis, quos præfiniuit, vt iam supponimus, ideo ab Auctoribus huius scientiæ omni conatu & contentione impugnata est conditionalis scientia, quia illa è medio sublata, non superest alius modus sufficiens efficaciæ, præter physicam prædeterminationem. Modi autem explicandi & defendendi hanc sententiam sunt multi, & auctores eius in illis nõ conueniunt, & aliqui non in omnibus punctis, sed in vno, vel alio consentiunt, & ideo nunc nec auctores refero, nec alia fundamenta, memB bratim enim in sequentibus capitibus illud præstabo.

Secunda opinio negat esse necessariam prædeterminationem ad efficacitatem auxilij. fundamentum est in primis à posteriori, tum quia posita huiusmodi necessitate auxilium tantùm sufficiens erit de se inefficax, ac subinde non sufficiens: tum etiam, quia talis ac tanta efficacitas induceret necessitatem libertati actus contrariam. A priori verò fundamentum est, quia ad saluandam veram efficaciam auxilij sufficit futura causalitas eius, quæ sit infallibilis in diuina præscientia, quam Deus sine dubio habet de huiusmodi futuris sub conditione, prius secundum rationem, quàm talia auxilia efficacia, seu congrua distribuat. In modo autem exC plicandi hanc sententiam est aliqua diuersitas, quæ postea per partes tractanda est, & ideo nunc neque auctores refero, neque fundamenta illa amplius vrgeo. Nos verò hanc posteriorem sententiam approbamus & defendimus. Et fundamentum propositum prioris sententiæ euertimus demonstrando, dari in Deo certissimam & infallibilem scientiam veritatum contingentium, non fundatam ex parte obiecti in aliquo decreto libero diuinæ voluntatis, sed in veritate rei secundùm se, vt in secundo prolegomeno tractatum est. Imò nunc addimus, non parum infirmari credibilitatem contrariæ sententiæ ex eo, quod efficaciter persuaderi non potest, nisi negando Deo quamdam scientiam valde conformem infinitæ illius perfectioni, sapientiæ, D & altissimæ prouidentiæ, nec non sanctis Scripturis & Patribus nimis consentaneam, & quæ nec demonstrari potest impossibilis, neque hactenus, vel probabiliter persuasum est. 20. *Opinio secunda.*

Addo denique tam certum mihi esse Deum non prædeterminare illo modo voluntates humanas, neque id esse necessarium ad piè, sanctéque operandum, vt si vel talem necessitatem prædeterminationis admittere, vel electionem absolutam, aut prædefinitionem actuum liberorum ante præscientiam eorum negare necessarium esset, potiùs dicerem hoc posterius esse negandum, quàm illud prius admittendum. Nam in doctrina fidei arctius est dari peccatoribus auxilium sufficiens ad salutem, E & auxilium efficax non tollere libertatem supernaturalium, quàm sit certum dari absoluta decreta libera in Deo futuris actibus liberis ante præscientiam eorum. Et ideo si oporteret vel illa principia labefactare, admittendo tale genus prædeterminationis, vel illa decreta in illo absoluto sensu non admittere, sed aliter illa interpretari, hoc potius esset eligendum, quàm prius: sed cùm omnia illa dogmata vera sint, inter se non repugnat, nec in eas angustias redigimur, vt alterum ex illis duobus eligere necessarium nobis sit, vt iam tetigimus, & in discursu sequentium capitum planum fiet. 21.

CAPVT

CAPVT VII.

Vtrùm auxilium efficax necessarium ad piè operandum, sit positum in aliqua excitatione per se, & ex vi suæ naturæ, ac præcisè entitatis, prædeterminans physicè voluntatem ad consensum.

1. VT duæ sententiæ generatim relatæ pressiùs examinentur, & iudicium de illis datum verum & solidum ostendatur, per omnes modos discurrere oportet, quibus illæ opiniones defendi solent, vel possunt, vt in illo, qui & principiis fidei magis consentaneus apparuerit, & ad resistendum hæreticis aptior, & minoribus difficultatibus implicatas fuerit, quiescamus. Circa opinionem verò de auxilio prædeterminante tres modi occurrunt, quibus cogitari potest. Primus quòd detur aliquis motus excitantis gratiæ qui natura sua habeat vim hanc prædeterminandi voluntatem, & ineuitabiliter illam inducendi in consensum. Secundus est, vt nulla excitatio per se ad hoc non sufficiat, sed compleatur virtus illa per aliam motionem realem distinctam ab actu præuio excitantis gratiæ, & ab actu liberi consensus, & quasi media inter illos. Tertius vt consistat in ipsa immediata productione deliberati consensus, prout ab efficaci voluntate Dei procedit, vel (quod perinde est) vt consistat in efficaci Dei voluntate, quia talem actionem voluntati hominis immittit, eamdémque ad secum cooperandum efficaciter trahit. Ex quibus mod s duo primi ad prædeterminationem in actu primo pertinent, tertius ad prædeterminationem in actu secundo, iuxta declarationem in superiori capite datam. In hoc ergo capite primum modum, qui facilior est, expediemus.

2. Dubitandi ratio. Ratio igitur dubitandi in puncto proposito est, quia efficax præueniens auxilium positum est in aliqua excitante gratia, id est, in vocatione quadam alta & secreta & interna doctrina: ergo necesse est, vt detur aliqua excitans gratia, quæ ex se, id est, ex vi sui modi intrinseci hanc efficaciam habeat; ergo illa etiam gratia erit physicè prædeterminans voluntatem. Antecedens probatum est latè capite præcedenti ex sententia Augustini, qui testimoniis Scripturæ illud confirmat. Nam gratia illa, de qua loquitur Christus Ioann. 6. *Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me,* gratia excitans est, nam consistit in interna doctrina, illuminatione, & inspiratione, & tamen illi tribuit Christus infallibiliter effectum liberi consensus, cùm dicit, *venit ad me*, vt enim notat Augustinus lib. de grat. Christi cap. 14. non dixit Christus, *potest venire ad me, sed venit, vbi iam* (inquit) *& possibilitatis profectus, & voluntatis effectus & actionis effectus est.* Nam, vt superiùs dixerat, *quando Deus docet per Spiritus gratiam, ita docet, vt quod quisque didicerit, non tantùm cognoscendo videat, sed etiam volendo appetat, agendóque perficiat.* quæ omnia pertinent ad gratiam excitantem. Idémque confirmant omnia, quæ de efficaci vocatione capite præcedenti diximus. Consequentia verò prima probatur, quia si excitatio non habeat hanc efficaciam ex se, seu ex intrinseco modo suo, iam non ipsa erit efficax, sed aliunde proueniet efficacia ex alio principio vocationi addito, quod accidentarium esset, quod est contra proprietatem verborum Scripturæ, & Augustini. Altera etiam consequentia nota est ex declaratione data capite præcedenti, nam idem est prædeterminare, quod ex se infallibiliter effectum inferre.

Ioan. 6.

August.

Nihilominus in hoc puncto omnes vtriusque opiniònis Auctores in hoc conuenire videntur, quòd per solas excitationes non prædeterminatur simpliciter, ac physicè voluntas, hoc in nostra sententia manifestum est, in aliorum autem opinione patet, tum quia ob eam rem, præter excitationem postulant nouam motionem prædeterminantem physicè, quia solæ excitationes ad hoc non sufficiunt. Vnde Ledesma artic. 1. conclus. 1. licèt excitationibus tribuat determinationem moralem, de quo statim dicam, addit in fine illius, illam prædeterminationem non esse physicam. Tum etiam, quia isti auctores fatentur, ex duobus hominibus habentibus æqualia auxilia præuenientia excitantia, posse vnum conuerti, & non alium, si vni detur auxilium adiuuans prædeterminans, & non alteri; ergo supponunt excitantia auxilia non prædeterminare physicè. Imò, vt cap. 5. dixi, ideo negant auxilia excitantia in suo ordine esse efficax auxilium, quia illa non prædeterminant physicè voluntatem, & ipsi putant veram efficaciam in physica prædeterminatione consistere. Vt autem hæc veritas magis declaretur, & confirmetur, nonnullis propositionibus distinguenda est. 3.

Ledesma.

Dico primò. Ad actum liberum supernaturalem efficiendum, non est necessaria excitans gratia physicè prædeterminans voluntatem. Probatur primò ex principiis superiori libro positis de gratia sufficienti. Nam Deus præbet homini, qui non conuertitur, vocationem & excitationem necessariam ad salutem, & non dat illi excitationem determinantem voluntatem eius: ergo talis excitatio determinans non est ad salutem simpliciter necessaria. Et confirmatur, quia si excitatio de se determinans voluntatem est necessaria, vt voluntas consentiat; ergo sine illa non potest consentire; ergo sine illa non habet sufficientem excitationem, & consequenter non peccat non consentiendo. Hic verò responderi potest vulgari distinctione, scilicet excitationem determinantem esse necessariam, vt quis consentiat, non verò, vt possit consentire, & ideo sine illa habere hominem sufficientem excitationem, vt possit velle, non tamen vt velit. Sed hoc virtute impugnatum est in superiori libro, & in simili forma impugnabitur in sequentibus, quia auxilium verè sufficiens ex parte sua sufficiens est, non tantùm ad posse, sed etiam ad velle, si homo bene illo vti velit, vt potest cum auxilio adiuuante, quia si noua vel distincta excitatio necessaria est, cùm illa non sit in potestate hominis, simpliciter & absolutè actus non est in eius potestate.

4. Assertio 1. Probatur 1.

Confirmatur.

Secundò probatur assertio, ratione philosophica, quia voluntas ad actus naturalis ordinis non indiget excitatione, vel cognitione præuia naturali determinante voluntatem, vt ipsa possit, & de facto consentiat pro libertate sua; ergo seruata propositione, neque in supernaturalibus est necessaria excitatio sic determinans. Antecedens videtur certum, & satis declarari à Sapiente Eccles. 15. illis verbis, *Deus creauit hominem & posuit eum in manu consilij sui*, &c. Vbi declarat proposi

5. Probatur secundò.

Eccles. 15.

proposuisse Deum homini vitam & mortem, ignẽ & aquam, vt porrigat manum ad quod voluerit. Est ergo determinatio illa in manu voluntatis, licèt antecedentia consilia, vel obiecta illam non determinent. Idem probatur ex modo, quo præbet homo consensum voluntatis, vel tentatione inductus, vel ad petitionem alicuius. Quis enim dicat tentationem determinare voluntatem physicè, vt omnino velit? Tentatio autem se habet vt excitans ad malum. Idemque est de petitione, nam constat experientia non statim hominem annuere petenti aliquid, & postea suo arbitrio consentire, etiamsi excitatio petentis aucta non fuerit; non ergo ipsa fecit determinatione efficaciter, sed voluntas se determinauit. Consequentia verò prima probatur, quia Deus eleuat voluntatem in supernaturalibus modo accommodato tali naturæ, & hoc est *fortiter & suauiter* illi prouidere. Item, quia eadem ratio cum proportione applicata vtrisque operibus inuenitur, vt magis ex sequenti assertione patebit.

6. Dico secundò. Gratia excitans prædeterminans physicè voluntatem, neque datur hominibus vocatis ad gratiam, etiamsi de facto consentiant, neque est possibilis non solùm de communi lege, verùm etiam neque ex natura rei. Prima pars probatur primò ex illis locis Scripturæ, in quibus dicitur Deum ita vocare homines, vt relinquat in potestate eorum consentire, vel resistere, vt est illud Apocalyps. 3. *Ego sto ad ostium, & pulso*, &c. & similia; quia dici non potest in omnibus his locis esse sermonem de sola vocatione, cui resistunt omnes homines, qui illam recipiunt, sed absolutè de quacumque, quæ à quibusdam recipitur, & ab aliis reiicitur: aliàs sine causa diceret Deus, *Si quis aperuerit, intrabo ad eum.* & hoc etiam mihi probat admonitio Pauli ad Ephes. 2. *Cum timore & tremore vestram salutem operamini*; & subdit rationem, *Deus enim est, qui operatur in vobis & velle, & perficere.* Duo enim coniunxit Paulus in his verbis, vnum est, homines debere operari salutem suam, aliud Deum esse qui salutem *operatur, & perficit.* Supponit ergo Paulus, non obstante præuia operatione Dei per vocationem ad hominem pertinere, & in potestate eius esse operari, & non operari suam salutem, & ideo fortasse monuit, vt cum timore & tremore operemur, quia possumus resistere vocationi Dei, etiamsi interdum cum illa operemur.

Assertur secunda.

Probatur ex Scripturâ.

Apoc. 3.

Ephes. 2.

7. Vnde secundò principaliter probatur assertio ex cap. 5. & can. 4. sess. 6. Concilij Tridentini, quibus tradit talem esse inspirationem & illuminationem Dei, vt qui illam recipit, possit illam abiicere. & eamdem vim habent verba Concilij Senonens. dicentis præuenientem gratiam non inducere necessitatem, *quia non est tale gratiæ trahenti auxilium, cui resisti non possit.* Quæ profectò loca intelligenda sunt in sensu composito, saltem respectu gratiæ vocantis, etiamsi talis sit, vt cum illa contingat de facto hominem conuerti; ergo stante tali excitatione manet in voluntate integra potestas ad non consentiendum illi: ita vt homo possit coniungere dissensum cum tali excitatione, si vt talis est præcisè spectetur; ergo talis excitatio de se non determinat voluntatem ad consensum physica determinatione, quia hæc determinatio, vt ex terminorum declaratione constat, excludit hanc potestatem. Sed hoc testimonium & ratio in eo fundata ad omne genus physicæ prædeterminationis applicanda est, & ideo inferiùs latiùs circa illud immorabimur. nam de

Probatur ex Conc. Trid.

Conc. Senon.

A sola excitante gratia facilè ab aliis auctoribus admittitur. Vnde Bannez 2. 2. q. 10. art. 1. documen. 3. circa finem, cùm sibi hoc testimonium Concilij obiecisset, adhibet primum responsum, primùmque (vt ait) verum sensum Concilij, vt de auxilio excitante loquatur, illi enim secundùm se spectato resisti potest. Bannez.

Tertiò probatur in doctrina Augustini, quia id est in potestate nostra, quòd si volumus, facimus, si nolumus, non facimus: sed per excitantem gratiam velle constituitur in nostra libera potestate; ergo per excitationem non tollitur potestas nolendi id, ad quod excitamur, etiam in sensu composito respectu excitationis, id est, B etiam stante tali excitatione. Maior traditur ab Augustino lib. 1. de lib. arbitr. cap. 12. & sequentibus, & lib. 3. cap. 1. & 3. & 1. Retract. cap. 6. & 22. Minor autem sumitur ex doctrina eiusdem Augustini lib. 3. de liber. arb. cap. vlt. dicente, *Voluntatem non allicit ad faciendum quod libet, nisi aliquod visum: quòd autem quisque sumat, vel respuat, est in potestate, sed quo viso tangatur, nulla potestas est.* Ad hunc enim modum aliis in locis de excitante gratia philosophatur, vt in superioribus visum est, & in sequentibus videbimus. Nam per excitantem gratiam tangitur cor nostrum, ideóque non est ipsa in nostra potestate: relinquit autem in no- C stra potestate, tam velle, quàm nolle; ergo non determinat physicè voluntatem: vnde est illud Augustini q. 2. ad Simplician. *Velle suum voluit esse & nostrum, suum vocando, & nostrum sequendo.* dicitur enim nostrum, quia in potestate nostra est, & in lib. 83. quæstionum q. 68. *Si quis sibi tribuat, quòd venerit vocatus, non potest tamen sibi tribuere quòd vocatus sit.* Ergo, teste Augustino, etiam vocatio illius, qui de facto venit, non ita determinauit voluntatem eius, quia *possit sibi tribuere quod venerit.* ergo non fuit determinata eius voluntas per eius vocationem & similia sumi possunt ex Prospero lib. 2. de vocat. gent. cap. 99. aliàs 26. & in sequentibus discursum hunc generalius vrgebimus.

8. Probatur in doctrina Augustini.

August.

Prosper.

D Quartò argumentor ratione naturali, supposita doctrina theologica, nam gratia excitans tota consistit, vel in illuminatione intellectus, quam Augustinus vocat internam, seu reuelationem, vel in simplicibus affectibus voluntatis, quos Augustinus vocat spiritualem voluntatem, & suauitatem; sed neutrum istorum potest voluntatem omnino determinare ad consensum; ergo sola gratia excitans non potest de se illam efficacitatem habere illo modo declaratam. Maior quoad vtramque partem inuenitur apud Augustinum tract. 26. in Ioann. tractando & conferendo illa verba Christi, *Nemo potest venire ad me*, &c. & illa, *Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit.* Vbi inter alia dicit, *Attra-* E *ctio est ipsa reuelatio.* & ibidem explicat tractionem per illud, *Trahit sua quemque voluptas.* & serm. 2. de verbis Apostol. dixit, *Ista suauitas ipsa est attractio*, & lib. 1. de grat. Christi cap. 13. & 14. *Si doctrina dicenda est, ita dicatur, vt altius eam Deus infundere credatur.* & lib. 2. de peccat. merit. cap. 17. *Vt innotescat quod latebat, & suaue fiat, quod delectabat, gratia Dei est quæ hominum adiuuat voluntates.* quibus verbis totam hanc gratiam reuocat *ad certam scientiam, & victricem delectationem*, & alia multa sumi possunt ex dictis suprà de gratia excitante.

9. Probatur ratione naturali.

August.

Minor autem quoad priorem partem de actu intelle- 10.

intellectus manifesta est ex alio principio Theologico, quòd intellectus in hac vita non habet potestatem determinandi voluntatem ad vnum, nam illa esset necessitas quoad exercitium, saltem in sensu composito, quæ in hac vita impossibilis est ex sola suppositione actus intellectus, nisi præcedat actus voluntatis, in quo talis determinatio fundetur, vt est notum in doctrina D. Thomæ 1.2.q.9.& 10 & 13. & 1. p. q. 82. & in Philosophia etiam, seu Metaphysica manifestum est, quia est ad libertatem necessarium. Nam intellectus non est potentia libera, sed naturaliter apprehendit, aut iudicat: ergo si aliquando liberè assentitur, opo tet vt à voluntate moueatur. In actu ergo intellectus, qui antecedit omnino voluntatem, non est libertas. quod maximè notum est in actu gratiæ excitantis, de quo tractanus, vt ex suprà dictis patet; ergo ad libertatem voluntatis necessarium est, vt per illum actum intellectus non determinetur ad vnum, illa enim determinatio esset ab intrinseco, quia motio voluntatis per illum actum intrinseca est; ergo illa determinatio esset necessitas repugnans libertati. Et ideo etiam in Deo ad saluandam libertatem eius circa obiecta secundaria suæ voluntatis necessariũ est, vt per suam infinitam scientiam non determinet voluntatẽ suam ad illa obiecta, sed quòd ipsa se determinet, vt ex D. Thoma 1.p.q.19. suprà retuli.

D. Thom.

11. Ratione denuò conuincitur. Ratio denique à priori est, quia duo sunt in actu intellectus, vnum est actus ipse, aliud est obiectum eius: actus ergo ipse non habet peculiarem vim determinandi voluntatem, quia non mouet illam, nisi quatenus illi obiectũ applicat, nec ratione sui habet aliam efficaciam, vt est verior sententia, & quamuis haberet, illa deberet esse subiecta dominio voluntatis, aliàs non liber, sed naturalis esset progressus in actibus harum facultatum, sicut est inter phantasiam & appetitum. Obiectum autem solum determinat voluntatem, quando infinitum est bonum, & quando ita proponitur, vt in carentia amoris illius nulla ratio boni repræsentari possit. Et hac ratione dixit D. Thomas voluntatem in hac vita non necessitari ab obiecto ad exercitium actus, sed in sola clara Dei visione, vbi per talem determinationem simpliciter necessitatur voluntas ad Dei amorem. Ad beatitudinem verò in communi dicit idem D. Thomas voluntatem determinari, seu necessitari quoad specificationem, quia in illo obiecto nulla ratio mali apprehendi potest. Ad alia verò bona particularia, neque isto modo determinatur voluntas in hac vita quoad exercitium, nisi in actibus indeliberatis, vel nisi homo impediatur, ne alias rationes boni & mali considerare valeat, quod non est necessarium ad gratiam excitantem, neque ad efficaciam gratiæ, alias non posset homo per gratiam efficaciter moueri ad eligendum inter bonum, & malum, vtraque ex parte sufficienter considerando, vel stante libertate, & potestate considerandi illud, quod manifestè falsum est, & contra modum loquendi Scripturæ de vsu libertatis, & contra efficacitatem & excellentiam gratiæ. Ergo excitans gratia ex ea parte, quæ ad intellectum pertinet, nunquam determinat voluntatem quoad exercitium, & rarissimè quo ad specificationem. Fortasse enim aliquando ex priuilegio id conceditur, tunc autem qualis fuerit determinatio, erit etiam necessitas, vtrique quoad specificationem, nam oportet vt tollatur potestas, & consequenter libertas cogitandi alia, quæ ad contrarios actus, vel specie diuersos, possent inducere.

12. Probatur data secunda. Superest probanda altera pars de actibus voluntatem excitantibus. Probatur autem, quia actus gratiæ excitantis in voluntate, solùm est quidam simplex effectus, qui solet vocari velleitas: hic autem actus non potest determinare voluntatem ad plenum & absolutum consensum, seu, (quod idẽ est,) non potest necessitare illam quoad exercitium ex sola suppositione talis motionis, quia neque habet eum illa necessariam connexionẽ, neque perfectionẽ illi æqualem. Et declarari potest primò ex testimonio Augustini illis verbis,

de actibus voluntatem excitantibus.

Declaratur.

—— *Trahit sua quemque voluptas*,

nam illa attractio qua solet delectatio inducere voluntatem, non est necessitas, nec determinatio ad vnum, sed solùm inclinatio quædam, & propensio, sed similis est motio gratiæ excitantis, etiam efficacis, teste Augustino, vt patet etiam exẽplis eius, *Nuces ostẽdis puero, & trahis illum: oui ostendis ramũ, & trahis illam.* Nam in his etiam vsu rationis carentibus non semper, vel non statim talia obiecta ostensa determinant, quoad exercitium; ergo multo minus excitationes indeliberatæ voluntatis, vel simplices affectiones, aut delectationes determinãt liberam voluntatem ad vlteriorẽ consensum. quod tandem declaratur ac confirmatur ex principio cõmuni Theologorum cum D. Thoma 1. 2. q. 13. a. 6. ad 1. quòd dilectio finis non determinat voluntatẽ ad electionem etiam medij vnici & necessarij, nisi ipsa sit efficax & absoluta; quia si tantùm est cõditionata, aut desiderium quoddam, non habet efficaciam mouẽdi eãdem voluntatem ad actũ absolutũ, qualis est electio, sicut etiam voluntas ipsa non mouet intellectum, vel aliàs potentiam per *vellem*, sed solùm per *volo*. Cùm ergo isti motus gratiæ excitãtis sint solùm velleitates simplices, non possunt determinare omnino voluntatẽ ad plenũ consensũ. Tandem isti motus gratiæ excitantis, cùm naturales sint, id est, necessarij, non procedunt ex perfecta deliberatione, nec ex dominio voluntatis: consensus autẽ debet esse deliberatus, vt ex dominio volũtatis; ergo non potest sequi necessaria illatione, seu intrinseca cõnexione ex illis motibus; ergo illi non determinant dicto modo volũtatẽ ad cõsensũ.

August.

D. Thom.

13. Corollarium. Quintò hinc colligere possumus rationẽ aliam, quia si gratia excitãs, vt talis est, determinaret physicè voluntatem, planè simpliciter necessitare, necessitate sine vlla tergiuersatione cõtraria libertati: certũ autẽ est non necessitare hoc modo; ergo. Maior probatur, quia illa non esset necessitas ab extrinseco, in qua solẽt quæri diuerticula, quæ postea expendemus, sed esset ab intrinseco, quia esset ex solo iudicio rationis, vel ex intrinseca cõnexione actuũ volũtatis inter se: ergo esset necessitas absoluta contraria libertati. Probatur consequentia, nam primò si illa determinatio voluntatis prouenire ab intellectu, res est clara, quia neque ex parte iudicij rationis esset indifferentia, quia iudicium sine indifferentia fieret, cũ præcedat voluntatem, & non relinqueret indifferentiã in actu voluntatis; quod adeò est necessariũ ad libertatem, vt auctores oppositæ sententiæ in indifferẽtia iudicij libertatẽ constituãt; ergo si voluntas determinatur à cogitatione sancta, quæ in intellectu præcedit, iam illa cogitatio non relinqueret volũtatẽ indifferentẽ. Imò intelligi non posset talis determinatio aliũde prouenire quoad exercitiũ actus, nisi ex intrinseca natura & cõditione volũtatis, quia cogitatio nõ mouet, nisi secundùm modum intrinsecum & connaturalem intellectui & voluntati; illa ergo necessitas consequentiæ, esset necessitas ab intrinseco, & cõsequenter necessitas simpliciter. Vnde hac ratione determinatio volũtatis ad amãdum in patria dicitur, esse necessitas simpliciter contraria libertati, quia prouenit ab intrinseco ex natura taliũ actuũ, & talis obiecti: & motiones indeliberatę volũtatis sunt

sunt necessariæ simpliciter, quia ab intrinseco habent illam necessitatem supposita tali repræsentatione obiecti; ergo idem esset in ipso consensu, si per sanctam cogitationem omnino determinaretur. Atque idem facile probari potest de actibus voluntatis inter se, quia motus gratiæ excitantis, vt dixi, necessarius simpliciter est; ergo si ex illo necessario sequeretur consensus necessitate consequentiæ, illa etiam esset necessitas consequentis, quia esset ab intrinseca ex natura voluntatis, vel talium actuum eius; esset ergo necessitas simpliciter. Sicut dicunt Theologi ex absoluta intentione finis sequi necessariò electionem medij si vt vnicum & necessarium proponatur, & cõsequenter si intentio esset naturalis, id est, non libera etiã electionem fore simpliciter necessariam, quia est intrinseca consecutio ex natura voluntatis: ita ergo esset in præsenti.

14. Quæstiuncula. Soluitur. Sed quæres, an saltem de potentia absoluta dari possit gratia excitans quæ hoc modo voluntatem physice prædeterminet. Respondeo breuiter duobus modis posse intelligi præuiam motionem vitalem, & excitantem determinare physicè voluntatẽ vno modo, relinquendo illam suæ naturæ, seu cõnaturali causalitati: alio modo eleuando illã per Dei omnipotentiam, vtendo scilicet illa vt instrumento ad impellendam physicè, & cum omni determinatione voluntatẽ ad consensum. Dico ergo repugnare dari excitantẽ gratiam quę priori modo determinet physicè voluntatẽ. Ratio est, quia isti præuij motus excitantes qui in intellectu, vel voluntate ante vsum libertatis præcedũt ex se & natura sua, non habẽt hãc vim, vt rationes factæ probãt: ergo per solos illos non potest necessitari voluntas si Deus eos suo cõnaturali modo operari & mouere volũtatem sinat, quia illi actus suæ naturæ relicti non possunt immutare connaturalẽ modum operandi voluntatis, nec inducere necessitatem ab intrinseco, qualis illa esset, vt ostensum est.

Obiectio. Dicunt verò aliqui posse Deũ tunc suspendere cõcursum ad omnẽ alium actũ quo voluntas posset resistere tali excitationi, & tunc aiunt necessariũ esse si voluntas consentiat; quia licèt libera sit ad efficiendum hũc, vel illũ actum proposito obiecto, nihilominus necessariò aliquẽ efficit, nec potest suspendere omnẽ actum.

Responsio 1. Respondeo primò pręmissa hac hypothesi & non cõcessa iam ibi immutare Deum ordinẽ connaturalis prouidentię, & deinde illũ effectum non sequi ex gratia excitãte, sed ex intrinseca determinatione volũtatis, cuius natura esse dicitur, vt non possit actũ suum merè negatiuè, vt sic dicam, suspendere: vnde suppositis illis principiis, illa nõ esset determinatio ab intrinseco, sed necessitas quædam quoad exercitiũ contraria libertati. Quæ, (consequenter loquendo,) non minus fieret per quãlibet propositionẽ vnius obiecti boni cum ablatione cõcursus ad suspendendũ actum nolẽdi.

Respõsio 2. Respondeo verò secundò ex illa hypothesi solùm sequi necessitatẽ quoad specificationem, non verò quoad exercitium, quia falsa est illa sententia quæ dicit proposito obiecto non posse volũtatem suspendere omnẽ actum, sed necessitari ad aliquẽ in cõfuso, quia non est maior ratio de tota collectione actuũ, quã de singulis: vnde licèt Deus negaret concursũ ad alios positiuos actus in pręd icto casu, non necessitaretur, vel determinaretur voluntas ad eliciendũ consensum, quia illum potest suspendere virtute suæ libertatis, quæ non immutatur propter impotentiam eliciendi alios actus, quę sequitur ex hypothesi negationis, seu carentia cõcursus.

15. Alia solutio. Nihilominus verò dico posse Deum de potẽtia absoluta vti excitatione vt instrumento ad determinandam voluntatem. Probatur, quia sicut potest vti aliis rebus, vel motionibus vt instrumentis physicis ad efficiendum aliquid supra naturã illorum, ita potest vti illa excitatione ad efficiendũ in voluntate actum consentiendi tanta vi & efficacitate, vt voluntas non possit illi resistere: si autẽ hoc faciat, Deus determinabit physicè voluntatem per illã motionem: hæc autẽ prædeterminatio voluntatis reuera esset quædam absoluta necessitas voluntatis, vt in sequentibus probabo. nam eadẽ est ratio de hac determinatione facta per hoc instrumentũ, vel per quamlibet aliam motionẽ, vt per se

B notum videtur. Quocirca sicut suprà prolegom. 2. diximus, posse Deum necessitare voluntatem, ita nunc dicimus posse id facere miraculosè per illam excitationẽ, & hanc vocamus determinationẽ. Verũtamen, sicut ibi diximus non posse volũtatẽ hominis necessitari per solã voluntatẽ extrinsecã Dei, nisi extrinseca actio, vel mutatio in ipsa voluntate sit maior, vel alterius rationis, ita nũc dicimus per excitationẽ non posse voluntatẽ hominis necessitari, nisi eleuetur ad nouũ modũ agẽdi, alioqui vel non fiet talis determinatio in voluntate, vel non fiet per excitationem, sed ad presentiam eius Deus

C per seipsum, vel per aliud principium illam faciet.

16. Impugnatur ratio dubitandi. Ad rationem dubitandi negatur consequentia: nam esto verũ sit vocationem ipsam, seu excitationem esse efficacem, nihilominus quando talis est, non habet illã efficaciam ex intrinseca determinatione, quam ad efficiendũ consensum habeat, sed solũ quia ita datur vt infallibiliter illũ efficiat, quæ infallibilitas non oritur ex sola natura, seu entitate talis actionis: quomodo autẽ illi conueniat, discursu sequentium capitum explicandum est, nam hoc in omni sententia locũ habet, vt videbimus.

CAPVT VIII.

D *Vtrùm excitans gratia per seipsam, & natura sua determinet saltem moraliter voluntatem, ideòque talis efficacia auxilij excitantis ad actus liberos & sanctos voluntatis necessaria sit.*

1. Affirmatur quæstio. Aluar. Ledesma. PArtem affirmãtem huius quæstionis insinuant multi ex auctoribus allegandis capite sequẽti, expresséque tradunt illam Aluar. disp. 3. concl. 1. & Ledesma dicta q. art. 1. conclus. 1. & generaliter eam attribuit suis Theologis, signatim verò allegat Ioannem Vincẽtinum, qui putat illam certissimam in Theologia. Tribuit etiã Driedoni lib. de

Driedo. Concord. p. 2. c. 3. sed ibi nihil de prædestinatione morali docet, sed solùm de necessitate pręuiæ mo-

E tionis per gratiam excitantem tractat, quæ longè diuersa est, vt infrà dicam. Deinde Ledesma ad suæ sententiæ probationem in primis allegat & inducit ea, quæ in principio quæstionis pro conclus. 3. id est, pro determinatione generatim attulerat, illa enim ait, ad minus de morali prædeterminatione conuincere. Ibi autem adduxerat locutiones Scripturæ, quibus dicitur Deus vel inclinare corda hominum, vel immutare illa, vel attrahere, vel facere vt velint, & faciant & offerre cor lapideum, & dare cor carneum. Item illa in quibus dicitur Deus causa nostrorum actuum, & incipere ac perficere nostrum velle, nam est causa, inquit, per suum auxilium; ergo illud debet esse præuium, antecedens & efficaciter prædeterminans, &c. Ac denique illa, in quibus soli Deo tribuitur salus hominis, vt illud, *non est volentis*, &c. & ad hunc modum inducit

loca

loca similia Patrum & Conciliorum, quę nunc superuacaneum est referre, quia nec peculiarem vim habent, & in sequentibus repetenda sunt.

2. Principia notatu digna. Postea verò eadem testimonia inducit per rationes Theologicas, & obiter ponit duo principia notatu digna, in quibus inductio nititur. Vnum est, illa omnia quæ Scriptura docet, non posse fieri per gratiam sufficientem, nam hæc solùm dat virtutem & potestatem: quæ autem Scriptura docet, significant actualem efficientiam Dei in nostros actus. Secundum principium est, eum, qui habet auxilium sufficiens, non habere actualem inclinationem ad opera supernaturalia, sed tantùm habitualem: nam illud auxilium habet rationem virtutis & potentiæ, Scriptura autem loquitur de inclinatione actuali, dum dicit, Deum inclinare cor nostrum, & similia. Reliqua quæ in discursu octo rationum dicit, nihil habent peculiare de prædeterminatione morali, & ideo illas nunc prætermitto. In altero verò loco applicat priores rationes, supposito generali fundamento quòd sit necessaria diuina prædeterminatio, inferendo illam debere esse necessariò moralem. Primò, quia Deus debet præmouere, & prædeterminare voluntatem iuxta illius naturam: voluntas autem est moraliter operans, & ideo natura sua postulat moralem inductionem per mentis illustrationes, & pias affectiones antequam physicè prædeterminetur; secundò & ferè in idem redit, quia prædeterminatio physica debet fieri tali modo, vt non tollat libertatem: ad hoc autem necesse est, vt præcedat prædeterminatio moralis; ergo est æquè necessaria. Probatur minor, quia vt prædeterminatio physica non tollat libertatem, necessarium est, vt fiat iuxta naturam ipsius voluntatis: hoc autem non haberet nisi præcederet prædeterminatio moralis; ergo. Tertiò voluntas efficit suú actú & physicè & moraliter: ergo vtroque modo debet prædeterminari à Deo, hoc enim necessariú est, vt omnibus modis verú sit Deum operari in nobis opera nostra, & facere, vt faciamus illa.

3. Aduertendum circa verba præmouendi, & prædeterminandi. Priusquam sententiam meam proferam, duo in superioribus animaduersa in memoriam reuocare necesse est. Primò cauendam esse æquiuocam transitionem à verbo *præmouendi* ad verbum *prædeterminandi*, & è conuerso, ac si essent æquipollentia, cùm reuera sint longè diuersa. nam *præmouere* latiùs patet, quàm *prædeterminare*, & prædeterminatio includit præmotionem, & addit aliquid, nimirum quòd motio talis sit, vt aliquo modo infallibili inducat voluntatem ad consensum, faciendo illam velle; vnde ferè ita se habent præmotio, & prædeterminatio, sicut gratia præuia sufficiens & efficax, nam sufficiens præmouet, sed non requirit illam connexionem cum effectu; efficax verò & præmouet, & habet illam connexionem cum effectu, & inde dicitur efficax. Vnde si habeat illam connexionem vi sua, & in actu primo, dicitur etiam prædeterminare. In præsenti ergo non mouetur quæstio de præmotione; plus enim quàm certum esse supponimus, & præmotionem gratiæ esse necessariam ad singula opera pietatis, & primùm omnium esse necessariam præmotionem moralem, quam facit gratia excitans per se, & per vim supernaturalem sibi connaturalem, & innatam, vt latissimè in lib. 2. & 3. declaratum, & probatum est; quod ergo inquiritur est, vtrum necessarium sit hanc gratiam excitantem in tali gradu, modo, vel entitate dari, vt non solùm præmoueat, sed etiam vi sua intrinseca prædeterminet voluntatem, ita illam præmouédo, vt in actu primo illam prædeterminet, saltem morali modo.

Secundò aduerto prædeterminationem moralē duplicem cogitari posse, vna est quæ solùm dicatur moralis, quia fit per causalitatem, seu motionē moralem; in reliquo verò tam infallibiliter inferat effectū, quā prædeterminatio quæ physica dicitur, ita vt omnino repugnet, & cōtradictionem implicet poni in volūtate talem motionē moralem præuiam, & nō sequi cōsensum, seu simul poni motionē illā cum carentia cōsensus. Altera prædeterminatio dici potest moralis, quia non solùm in modo causalitatis, sed etiā in gradu certitudinis, (vt sic dicam,) quoad obtinendū cōsensum moralis dicitur, quia nō est tam necessaria, vel infallibilis cōnexio, vt intrinsecè repugnet, vel cōtradictionē implicet separari talem præmotionem moralem ab effectu, seu cum negatione illius cōponi, licèt moraliter, & humano modo procedendo id non contingat. 4. Alterum aduertendum circa prædeterminationem.

5. Assertio. Dico primò ex vi gratiæ excitantis quantumcumque abundantis & perfectæ in suo genere, & per se, ac ex sola sua virtute, & causalitate spectatæ, nunquam potest voluntas ita prædeterminari ad actum consentiendi tali excitationi absolutè & simpliciter, vt repugnet illam excitationi resistere. Hanc assertionem posui in lib. 3. de auxiliis, & mihi illam probant omnia adducta in præcedenti capite: nam siue talis prædeterminatio vocetur physica, siue moralis, siue absolutè & simpliciter talis sit, vt in voluntate non maneat potestas illi resistendi, procedunt omnes rationes ibi adductæ. Primò, quia Concilia sine limitatione docent posita excitatione posse hominem dissentire si velit: cui vniuersali distinctioni non possumus authoritate nostra exceptioné vel limitationem addere. Et ad hoc confirmandum valent plurimum quæ de vocatione Pauli disserit Chrysostomus in tom. 3. homil. de ferendis reprehensionibus, & vocat. Pauli: nam si quæ excitatio posset prædeterminare illo modo voluntatem, maximè certè vocatio Pauli: negat autem Chrysostomus illo in loco voluntatē Pauli fuisse ita determinatam per illam vocationē, vt illa posita; aliud velle non posset, nam licèt non vtatur verbo *prædeterminandi*, sed verbo necessitatis, aut coactionis, re tamen vera eundem sensum intendit, eò enim tendunt omnia exempla & comparationes, quas adducit in commendationem liberi, & plenè volūtarij consensus Pauli, & omnia inutilia essent, & nullius momenti, nisi in eo sensu loqueretur, quod non latiùs pondero, vt prolixitatem vitem, maximè cùm in seqūetibus multa similia expendenda sint: rogo autem studiosum Theologum, vt locum illum attentè legat & consideret. Probatur primò. Chrysostom.

6. Probatur secundò. Secūdò probatur assertio discursu facto in præcedenti capite, quia in motu excitante per se spectato nihil est habens vim determinandi voluntatem simpliciter, & per causalitatem physicam; ergo multo minus per causalitatem moralem, quæ ex suo genere minus potens est ad prædeterminandā in actu primo voluntatem, quia tota motio gratiæ excitantis est, vel ex parte obiecti, vel per quādam sympathiam potentiarum animæ, vel actuum eius: in neutro autem horum inuenitur infallibilis connexio ex vi talium actuum, vt ibi probatum est. Vnde si aliquando vel intellectus determinat voluntatem, vel vnus actus voluntatis determinat ad alium, non est propter solam moralitatem, sed propter physicam causalitatem, vel quia voluntas ex se habet talem determinationem ad tale obiectum, si sufficienter proponatur. Id videre licet in visione diuinæ essentiæ, quæ determinat voluntatem ad exercitium amoris Dei. Nam licèt, vel

vel verius sit, nec visionem, nec essentiam visam, vt obiectum amabile est per physicam efficientiam mouere voluntatem, nihilominus vel ipsa motio obiectiua & finalis quatenus in suo genere causalitas physica est, habet illam vim propter eminentiam obiecti, vel, (quod facilius intelligitur,) ipsa voluntas naturâ suâ est determinata, ad summum bonum, & per charitatis habitum cum eadem determinatione eleuatur, & ideo talis prædeterminatio physica est, sicut etiam prædeterminatio quo ad specificationem ad habitudinem in communi sufficienter agitatam, ac propositam physica est, prouenit enim ab intrinseco ex ipsa natura voluntatis. At verò quando voluntas per actum intensionis absolutæ finis determinatur simpliciter ad electionem medij necessarij, illa etiam prædeterminatio alia ratione physica est, quia inter illos actus est connexio omnino necessaria, &, vt probabilius creditur, fundata in physica efficientia actus intentionis circa actum electionis, quæ efficiētia ibi est determinata ad vnum ex natura talis actus, & fortasse etiam ex natura ipsius potentiæ, quæ ab intrinseco determinatur ad volendum obiectum quod sub ratione boni necessarij proponitur: tale autem repræsentatur vnicum medium supposita absoluta finis intentione. Itaque in voluntate rationis nunquam potest esse ex vi obiecti, vel præuij actus, aut excitationis absoluta prædeterminatio moralis in eo gradu infallibilis, ac necessariæ connexionis, quin ibi intercedat prædeterminatio physica: ostensum est autem per solam excitantem gratiam non posse voluntatem physicè prædeterminari; ergo nec moraliter potest in eo gradu.

7. *Instatur.* Atque hinc vrget etiam in præsenti altera ratio tacta in capite præcedenti, quia tanta prædeterminatio moralis necessariò includeret necessitatem simpliciter libertati actus contrariam, sed non obstante quacunque gratia excitante actus voluntatis est liber, vt supponimus; ergo per talē gratiam non prædeterminatur moraliter voluntas in illo gradu. Maior patet ex declaratione facta, quia vbicunque intercedit tanta determinatio prouenit ab intrinseco ex interna determinatione potentiæ ad tale obiectum: determinatio autem ab intrinseco inducit necessitatem cōtrariam libertati sine controuersia, & ita est in amore Dei clarè visi, & suo modo in affectu beatitudinis in communi, & in consuetudine electionis necessariæ ex efficaci finis intentione. Nam si quæ manet ibi libertas, est in perseuerando in intentione, ac si intentio esset omnino preueniens ac necessaria in determinatione ad electionem absoluta necessitas esset, quia est in intrinseco, vt declaraui. Cùm ergo gratia excitans quæ datur viatoribus, non ponat aliquid in homine quod ab intrinseco determinet quo ad exercitium voluntatem eius, quia nec ex parte obiecti ita determinat, nec ex connexione actuum, vt satis declaraui, sequitur ex se non posse simpliciter, & cum connexione omnino infallibili ex vi talis motionis prædeterminare voluntatem.

8. *Effugium.* Dices assertionem hanc repugnare dictis in c. 6. ibi enim diximus excitationem posse esse auxiliū præueniens simpliciter efficax: auxiliū autem simpliciter efficax effectum infert omnino infallibiliter, quo modo ergo nunc negamus posse solā gratiam excitantē hoc modo prædeterminare voluntatem? Item aliqua gratia excitans dari potest ex voluntate Dei absoluta intendentis hominis conuersionem; ergo talis excitatio prædeterminabit simpliciter voluntatem, saltem moraliter, quia, vt

A dicit D. Thom. si de intentione Dei mouentis est vt homo conuertatur, infallibiliter conuertetur: nam voluntati eius quis resistet ergo. *D. Thom.* Respondeo ad priorem partem, dictum quidem esse aliquam excitationem, seu vocationem esse efficacem, non est tamen dictum aliquam vocationem esse prędeterminantem, hæc enim duo sunt diuersa, vt capite præcedenti dixi, & in sequentibus latè ostendam, & ideo potest esse vocatio efficax, & non prædeterminans simpliciter siue physicè, siue moraliter. *Respōdetur.* Item dictum est c. 6. vocationem aliquam esse efficacem, sed non est dictum de se, & ex vi suæ entitatis, & obiecti, & ideo ex hac etiam parte non est

B præsens doctrina superiori contraria. Vnde ad alteram partem respondetur in primis, etiamsi consequentia admittatur, non esse contradicta, quia in eo casu solùm sequitur excitantem gratiam prædeterminate voluntatē, & adiuncta voluntate Dei, non ex vi solius excitationis, ac subinde tūc Deū per talem voluntatē aliquid actiuitatis adiungere vltra totam causalitatem connaturalem tali gratię excitanti, siue vtendo illa, vt instrumento, siue ad præsentiam eius immediatè operando efficaciùs, quod siue sit verum, siue falsum, non est contra assertionē. Secundò verò respondetur negando consequentiam, quia, vt dixi, aliud est infallibiliter facere, aliud prædeterminatè, & ex illa voluntate, seu

C intentione Dei absoluta solùm sequitur quod illa excitatio infallibiliter consequetur effectum, non verò quòd prædeterminet, quia primum sufficit vt voluntati Dei nemo resistat, quia Deus non intendit per illam voluntatem suam, vt nostra voluntas prædeterminetur, sed vt conuertatur.

Dico secundo. Excitans gratia talis ac tanta esse potest, vt ex se prædeterminet moraliter voluntatem, cum morali scilicet connexione, & consecutione, quæ licèt physicè deficere possit, vel nunquam, vel rarissimè deficit. Hanc assertionē damus priori sententiæ, & illam posui in lib. 3. de auxiliis c. 10. probarique potest facilè, quia quidquid non repugnat fieri per excitātem gratiam, potest Deus 9. *Altera assertio.*

D facere per illam, dando nimirum excitationem accommodatam ex natura sua ad talem effectum, sed voluntatem nostram prędeterminari moraliter per excitationem præuiam, non inuoluit vllam repugnantiam; ergo meliùs & maximè poterit id fieri per excitationes gratiæ. Minor probatur, quia id repugnat libertati actus; ergo non est vnde aliàs repugnet: neque enim aliud principiū repugnantię in hac materia excogitatum, neque arbitror excogitari posse. Antecedēs probatur, quia hæc moralis prædeterminatio, vt à nobis explicata est, nec inducit absolutam necessitatem, nec tollit potentiam resistendi etiam in sensu composito, id est, potentiam componendi dissensum cum tali excitatione; ergo non repugnat libertati. Secundò pro-

E batur eadē minor inductione, quia multa facimus, & omittimus liberè, ad quæ sumus illo morali modo prædeterminati. nam in his, ad quæ magna consuetudine, vel inclinatione ducimur quando occasio magna offertur, & attentè cogitatur, & siue peculiari difficultate proponitur, quandam moralem prædeterminationem experimur, & ita illa operamur, vt vix possimus, moraliter loquendo, aliud facere, & ita communiter de his dicimus non posse nos aliud facere, quæ impotentia interdum ita est, vt vix aliud vnquam velimus, quamuis reuera possimus. Item hoc probant exempla mirabilium conuersionū, quas Deus per suam gratiam facit ex magnis peccatoribus magnos Sanctos subitò efficiendo: nam, vt id faciat fortiter & suauiter,

ter, provt decet prouidentiam Dei, per huiusmodi fortem excitationem fieri dubium non est, pro vt de vocatione Pauli sentit Augustinus lib. de grat. & lib. arbitr. c. 5.

August.

10. Hanc etiam partem confirmaui in dicto libro de auxiliis exemplo grauissimæ tentationis hominis, quæ moraliter determinat liberũ arbitrium si gratia desit. quod exemplum aliqui reprehendunt, illúdque adeò sinistrè interpretati sunt, vt mihi obiecerint, quòd asseruerint non habere Deum maiorem virtutem ad prædeterminandam volũtatem ad bonum, quàm dæmonem ad malum. Respondemus autem in primis exemplum illud & modũ explicandi hanc causalitatem moralẽ sumptum esse à nobis ex Patribus, primùm ex Augustino lib. de grat. & liber. arbitr. c. 21. cuius hæc sunt verba vltima. *Si tamen potens est,* (scilicet Deus,) *siue per Angelos bonos, vel malos, siue quocunque alio modo, operari etiam in cordibus malorum pro meritis eorũ, quorum malitiam non ipse fecit, sed aut originaliter tracta est ab ipso Adamo, aut creuit per propriam volũtatẽ, quid mirum est si per Spiritum sanctum operatus in cordibus electorum suorum bona, qui operatus est vt corda ipsa essent ex malis bona.* Ecce vtitur Augustinus eodem argumentandi modo. Et vt argumentum sit efficax, necesse est vt sit vniuocus sermo, (vt sic dicam,) de modo operandi in cordibus hominum, vt de genere moralis illatio fiat, quia per Angelos bonos, vel malos non aliter voluntas nostra mouetur.

Responsio.

August.

11. Secundò vsus est illa comparatione Hieronym. lib. 2. contr. Iouinianum, non longè à principio, cúmque refert D. Thom. 1. 2. q. 80. art. 1. argum. 2. & q. 3. de Malo, art. 3. arg. 14. verba Hieronymi sũt, *Liberi arbitrij nos condidit Deus, nec ad virtutes, nec ad vitia necessitate trahimur, alioqui vbi necessitas est, nec corona nec damnatio est. Sicut in bonis operibus perfectio est Deus, non enim est volentis, neque currentis, sed miserentis & adiuuantis est Dei, vt peruenire valeamus ad calcẽ, sic in malis atque peccatis semina nostra sunt incẽtiua & perfectio Diaboli.* quæ verba ita exponit D. Thomas, vt pro nobis etiã respondeat, obiecerat enim ex verbis Hieronymi sequi tam verè & propriè esse Dæmonẽ causã mali, sicut est Deus causa boni. Respondet autẽ, *Quòd similitudo illa nõ tenet quantũ ad omnia: nã Deus est author bonorũ nostrorũ operũ, & sicut exterius persuadẽs, & sicut interius mouẽs: Diabolus autẽ non est causa peccati, nisi vt exterius persuadẽs, vt ostensũ est.* Vt ergo illa comparatio, seu argumentatio cõuenienter fiat, nõ oportet vt sit æqualitas in modo, in quo Deus & dæmon suadẽt, sed satis est quòd sit aliqua similitudo in hoc quod vterque suadet. Sicut ergo falsò imponeretur Hieronymo quòd dixerit, nõ aliter Deũ esse causam boni, quàm dæmon sit causa mali, ita & nobis immeritò attribuitur.

Hieron. *D. Thom.*

12. Tertiò idem D. Thomas lect. 5. in Ioannem, vt explicet trahendi modũ Patris ad Filium, quẽ dicit *esse congruum, quia trahit releuando & docendo,* alia comparatione æquiualente, vel etiam inferiori vtitur. *nã aliquis homo,* (inquit,) *trahit aliquẽ suadendo ratione, & hoc modo Pater trahit homines ad Filiũ, demonstrando eũ esse Filiũ suum, vel per internã inspirationẽ, vel per miraculorũ operationẽ,* &c. Et infrà vtitur exemplo Augustini de obiecto delectabili, quod appetitum attrahit, iuxta illud,

Idem D. Thom.

Trahit sua quemque voluptas.

Sicut ergo ex his comparationibus non licet inferre, Deum nõ aliter trahere, quàm homo, vel obiectum extrinsecum trahat, ita neque ex altera comparatione inferri potest.

13. Præterea inter modernos auctores vsus est priori comparatione Soto lib. 1. de natur & grat. c. 16. dicens, *quòd autem Deus aliquo modo illuminet, inspiret & tangat corda nostra absque voluntate nostra, patet similitudine tentationis ad malum,* & ad hoc inducit sequentia verba Augustini. *Fatendum est ex superioribus, & inferioribus visis animum tangi, vt rationalis substantia sumat ex vtroque quod voluerit, & ex merito sumendi vel miseria vel beatitas subsequatur.* Vbi est etiam obiter aduertendum, interdum vti Augustinum voce inspirationis ad explicandam dæmonis suggestionem; sic enim ait 4. de Trinit. cap. 12. *Diabolus suæ societati malignos affectus inspirat.* quem interpretans D. Thomas q. 3. de Malo art. 3. ad 2. ait, *Dicendum quòd Diabolus inspirat homini affectum malignum per modum persuadentis.* Ex quibus non licet inferre æqualitatem in modo, vel efficacia inspirationis. Denique Bellarminus lib. 4. de grat. & liber. arbitr. cap. 12. ex efficacia humanæ eloquentiæ ad flectendũm voluntatem alterius hominis sumit argumentum ad declarandam efficaciam internæ suasionis ad inclinandam voluntatem hominis quo ipse voluerit.

Soto. *August.* *Aduertendum.* *D. Thom.*

14. Igitur nostra argumentandi ratio nec noua est, aut peregrina, nec in ea indicatur Deum non aliter mouere quàm dæmonem. Neque enim hoc ad argumenti efficaciam, vel conuenientiam necessarium est, quin potiùs quanto excellentiori, & multiplici ac vario modo potuerit Deus mouere hominis voluntatem, quàm Dæmon, tantum erit argumentum efficacius, nam à minori, seu à fortiori sumptum est. Si enim dæmon per solam exteriorem suasionem tantam habet vim, quomodo non habebit Deus maiorem & maximam, cùm & exteriùs, & interiùs perfectiori modo persuadere possit. Quem sensum in dicto cap. 10. sic concludendo expressimus. *Ergo multo magis potest Deus sua excitante gratia ita illuminare hominem, & affectum eius inclinare, & accendere, vt moraliter eum ad consentiendum trahat ac determinet.* Et in cap. 14. ex eodem antecedenti ita infertur. *Multo ergo excellentiori modo potest Deus accommodare homini vocationem congruam.* Non ergo fit argumentum ab æquali, sed ab inferiori, vel, vt expressè dicitur in d. cap. 14. num. 16. fit argumentum *à fortiori,* quia (vt ibidem subditur,) *multo est potentior diuina gratia,* & plures modos nouit Deus inclinandi & trahendi voluntatem.

Auctoris argumentandi ratio.

15. Denique eodem lib. 3. de auxiliis cap. 11. explicando verbum *trahendi,* Ioan. 6. de morali tractatione & persuasione, quæ est explicatio Augustini, & D. Thomæ ibidem, illam declaraui per aliud testimonium Apocalyps. 12. vbi dæmon dicitur *trahere,* quod etiam de tractione per suasionem declarauit Thomas non Angelicus, sed Anglicus ibi, & D. Thomas dicta q. 3. de Malo art. 3. ad 2. respondendo ad quædam verba Bedæ, dicentis quòd Diabolus trahit animam in affectum malitiæ: vnde non licet inferre tractionem, vel persuasionem esse omnino eiusdem modi, sed solùm conuenire in generali ratione suasionis moralis, nam ibi etiam habet locum argumentum à minori. Nam si persuasio dæmonis, cùm sit multo inferior, tractio vocari potest, multo magis persuasio Dei, quæ longè excellentior, & magis interior est, nam Deus multo altius & excellentius potest illuminare intellectum quàm Dæmon possit decipere, nec solùm per sensus, sed etiam per se ipsam potest interiùs docere & dirigere intellectum. Et (quod caput est) potest ipsi voluntati imprimere, & in ea propriè effi-

cere affectiones supernaturales non liberas,& suauitatem,qua moraliter attrahat voluntatem ad liberum consensum. Accedit quòd hic modus prædeterminationis in multis est proprius Dei ex parte actuum,ad quos piè mouit,scilicet honestos,& supernaturalis ordinis,ad quos nulla creatura potest perfectè inclinare etiam moraliter, nisi vt instrumentum Dei. Secundò in modo directo & per se vtique influendo immediatè in ipsismet principiis spiritualibus animæ illuminando, & affectionibus sanctis imbuendo illa. Tertiò in modo remouendi impedimenta,& auertendi cogitationes contrarias,quod multum refert ad moralem hanc determinationem de qua tractamus. Sic ergo explicata & probata assertio extra controuersiam est, vt existimo, neque in ea difficultas alicuius momenti occurrit.

16. *Assertio tertia.* Dico tamen tertiò,hanc prædeterminationem moralem non esse simpliciter necessariam ad singulos actus supernaturales voluntatis liberè efficiendos. Ita docui in citato loco lib.3. de auxiliis, & fundamento tacto in capite præcedenti; quòd si si hæc gratia esset necessaria,qui illam non reciperet,non haberet auxilium sufficiens. Consequens est falsum; ergo. *Probatur.* Sequela probatur ex principio sæpè repetito, quod auxilium sufficiens includit auxilia necessaria,præsertim ea,quæ sunt simpliciter præuenientia,& ad actum primum pertinentia,cuiusmodi sunt omnia excitantia auxilia. Minor constat,quia aliàs omnes peccatores,qui ideo non conuertuntur, vel non agunt pœnitentiam, quia non recipiunt neque sentiunt vocationem adeò efficacem, vt moraliter eos determinet, & vehemẽter inclinet, etiamsi aliam vocationẽ habeant,quæ illos ita considerare faciat,vt eos indifferentes constituat ad plenè deliberandum, excusarentur à culpa,quia omnis qui non recipit auxilium necessarium,excusationem habet sufficientem:consequens autẽ est planè falsum, vt constat.

17. *Explicatur, & confirmatur.* Aliter eadem ratio explicatur & confirmatur assertio,quia hæc determinatio moralis in gradu declarato non fit per quamcunque sufficiẽtem excitationem,sed per abundantem,& moraliter vehementem,nam in omnibus rebus moralibus experimur hæc duo esse valdè diuersa,& voluntatem nõ determinari moraliter à quacunque sufficiẽti motione,sed oportere illã esse abundantẽ,vel etiam vehementẽ,vt in petitione non quælibet preces, quæ sufficiunt ad impetrandum,determinant moraliter voluntatem eius qui rogatur:preces autem importunæ determinant,& quodam modo cogũt. Idem est de cõsilio,de motione obiectorum sensibilium,& de qualibet tẽtatione intelligendum,in excitationibus gratię:nam per eas mouet Deus voluntatem modo illis accommodato; ergo non determinat illam moraliter,nisi per copiosum,& superabūdans auxilium excitans. Auxilium autem abundans non est simpliciter necessarium ad singulos actus pietatis,vt est per se notum,tum quia ad agẽdum non est per se necessaria virtus summa, aut excedens;tũ quia superabundantia auxilia,nec dãtur,nec offeruntur omnibus,neque est in hominis potestate,regulariter loquendo,habere has vehementes excitationes, sed Spiritus sanctus illas diuidit pro vt vult; ergo simili ratione auxilium moraliter prædeterminans non est simpliciter necessarium.

18. *Explicatur tertiò.* Tertiò explicatur aliter,quia omnia auxilia excitantia quantumuis magna sint, solùm constituunt potentiam in actu primo respectu consensus, & quantum est ex se possunt tempore præ-A cedere ipsum consensum, & in hoc legitimo sensu rectè dicuntur dare potestatem agendi liberè: at verò intra latitudinem potestatis potest esse maior, & minor facultas, & cum maiori, vel minori inclinatione ad alteram partem cum sufficienti iudicio & inclinatione voluntatis: ergo illa potestas sufficit ad perficiendum actum si homo velit; ergo altera moralis determinatio non est simpliciter necessaria.

Respondent aliqui hæc argumenta probare, hanc prædeterminationem moralem non esse necessariam ex natura rei, nihilominus esse necessa-B riam ab intrinseco ex ordine diuinæ prouidentiæ, quia aliàs incertus esset eius ordo & fallibilis. Sed hoc non rectè dicitur, tum quia nullibi est nobis reuelatum, vel aliqua graui authoritate traditum ex Dei ordinatione maius & abundantius auxilium esse necessarium ad singulos actus, quàm ex parte actus, vel ex parte liberi arbitrij necessarium sit; tum etiam, quia si minus auxilium sufficit, & multis datur, cur de facto non multi cum illo solo operabantur si Deus non impediat. Quod si Deus impediat, iam illis non imputabitur, præterquam quòd absurdissimum est id Deo attribuere. Tum præterea, quia si interceC dat prædeterminatio physica, illa sufficit ad infallibilitatem prouidentiæ: si verò physica prædeterminatio tollitur, moralis per se non sufficit ad infallibilitatem prouidentiæ, nisi aliunde intercedat præscientia omnino infallibilis futuri, si talis motio Dei præcedat; quòd si hæc præscientia supponitur & admittitur, non erit necessaria prædeterminatio moralis ad infallibilitatem prouidentiæ; ergo propter ordinem prouidentiæ non est necessaria talis prædeterminatio moralis. Denique ipsa experientia & communis modus sanctè operandi fidelium, ostendit non semper homines in actibus duci his vehementibus impulsibus, sed interdum à Spiritu sancto sic moueri, interdum relinqui, vt ordinatio moD do excitentur per fidem, & deliberent cum integra indifferentia, imò interdum cum repugnantia naturæ, vel aliarum difficultatum, sine tanta gratiæ impulsione. Non est ergo illa determinatio necessaria, per se loquendo, licèt sit vtilissima, & aliquando propter indispositionem subiecti possit esse moraliter necessaria, vt in citato loco latiùs dixi. 19. *Aliorum responsio. Impugnatur.*

Neque video cur defensores physicæ prædeterminationis de hac assertione sint solliciti, aut illi contradicant: nam si auxilium aliquod præueniens non excitans, sed adiuuans prædeterminat physicè voluntatem, illud satis superque erit ad generalem, (vt ita dicam,) efficaciam auxilij simpliciter necessarij ad singulos actus: ipsum auE tem auxilium physicè prædeterminans non potest simul prædeterminare moraliter, quia non mouet morali modo, cùm non sit actus vitalis, sed pura motio, vel qualitas passiuè tantùm recepta in hominis potentia, & per physicam determinationem, ac efficientiam illam trahens ad coëfficiendum; ergo ipsummet auxilium physicè prædeterminans, si datur, non prædeterminat moraliter. Neque etiam necessario supponit prædeterminationem moralem, quia, vt ipsi dicunt, collatio, & operatio talis auxilij non pendet ex tempore, loco aliisque circunstantiis, neque ex aliqua dispositione liberi arbitrij; ergo etiamsi non præcedat in arbitrio prædeterminatio moralis, dummodo obiectum sit sufficienter propositum, poterit satis prædeterminari voluntas per 20.

solum

ſolum auxilium adiuuans prædeterminans phyſicè; ergo in illorum ſententia non eſt, cur ſit hæc prædeterminatio moralis neceſſaria, cùm phyſica ſufficiat, ſempérque neceſſaria eſſe credatur.

21. Fundamentis contrariis occurritur. Nec fundamentum contrariæ ſententiæ probat neceſſitatem prædeterminationis, ſed ſolùm neceſſitatem præmotionis moralis; de hac enim motione loquuntur Scripturæ, cùm dicunt, Deum inclinare corda, immutare, conuertere, & facere vt velint, &c. nam hæc omnia per morales motiones præſtat Deus, & per illas incipit in nobis operari, & cum illis perficit in nobis quod intendit, etiamſi ex parte excitantis gratiæ nihil addat, ſed tantùm ex parte adiuuantis. Accedit quòd dicti authores has omnes locutiones de motione phyſica per gratiam præuiam adiuuantem, & prædeterminantem interpretantur. Nos autem oſtendemus illa omnia fieri per vocationem congruam, quæ prædeterminationem moralem non requirit, & à phyſica longè diſſidet: nulla ergo prædeterminatio ex illis locis probatur. De illis autem principiis quæ ad inducendas rationes in teſtimoniis fundatas adducuntur, dico, primum quidem verum eſſe, nam illæ locutiones, vel omnes, vel quamplures earum propter vocationem efficacem dicuntur: malè autem inde infertur, illa dicta eſſe propter prædeterminationem: nam poteſt eſſe vocatio efficax ſine prædeterminatione phyſica, vel morali, vt iam dixi, & in ſequentibus latè exponam.

22. Alterum autem principium falſum eſt, nam gratia excitans ſiue ſufficiens, ſiue efficax, dat actualem inclinationem, & non habitualem, quia talis gratia in actibus vitalibus conſiſtit, vt dixi, vt eſt actualis cogitatio ſancta, quæ motum aliquem in affectu mouet, qui motus actualis inclinatio eſt non habitualis. Nec refert quòd auxilium ſufficiens dicatur dari per modum actus primi, ſeu potentiæ, nam id intelligendum eſt, non quantum ad ſubſtantiam actus, (vt ſic rem declarem,) ſed quantum ad cauſalitatem reſpectu conſenſus liberi. Ad eum modum quo intentio finis dici poteſt virtus, & quaſi actus primus ad electionem mediorum, & aſſenſus præmiſſarum reſpectu aſſenſus concluſionis, & amore rei poſſeſſæ reſpectu gaudij, & ſic de aliis. Et in vniuerſum cauſalitas moralis per actus ſecundos fit, vt per conſilium, petitionem, vel aliquid huiuſmodi, & nihilominus ille actus ſecundus & præuius, & inducens ad aliam, dicitur eſſe per modum virtutis & actus primi. Cùm ergo Deus inclinat corda per gratiam excitantem, actualem quidem præbet inclinationem, indeliberatam tamen, ac neceſſariam quæ deſpectu actus perfecti & deliberati per modum actus primi comparatur.

23. Ad alias tres actiones non eſſet neceſſaria nobis reſponſio, quia procedunt ex fundamento phyſicæ prædeterminationis, quod falſum eſſe credimus, & nihilominus addimus etiam, ex illo non rectè procedere, nam prima ratio ſolùm probat ante phyſicam prædeterminationem debere præcedere moralem præmotionem, & inductionem per diuinas illuſtrationes & affectiones, vt in ipſa forma argumentandi concluditur: non tamē inde infertur hanc inductionem debere neceſſariò eſſe tantam, vt gradum moralis prædeterminationis attingat. Nam, vt voluntas connaturali modo operetur, minor inductio ſufficit, imò tunc quodammodo liberiùs operatur, quando minus vehementer inducitur, vt patet in eo, qui ex vehementi paſſione peccat, minus enim liberè peccat, quàm qui ſuo arbitrio, ſine paſſionis vehementi tractione delinquit. Eadem ferè reſponſio eſt ad ſecundum: nam, vt Deus moueat voluntatem hominis iuxta naturam eiuſdem voluntatis, ſatis eſt quòd præcedat moralis motio, & ſufficiens inductio: quòd ſi hoc non ſufficit, vt ſaluetur poſtea libertas in prædeterminatione phyſica, neque etiam ſufficiet quòd præcedat moralis prædeterminatio: nam ante prædeterminationem phyſicam maior libertas cernitur in voluntate ad vtrumque, & nondum ad alteram partem moraliter prædeterminata, & poſt impreſſam prædeterminationem phyſicam æqualis neceſſitas phyſica ex illa oritur, ſiue moralis prædeterminatio præceſſerit, ſiue non; quid ergo conferre poteſt talis prædeterminatio moralis, vt phyſica non tollat libertatem? Ad tertium negatur conſequentia, quæ quo ad prædeterminationem phyſicam ſuprà in fine libri tertij tractata eſt; oſtendimus enim ibi non eſſe neceſſarium, vt Deus omnes cauſas phyſicè agentes, etiamſi liberæ ſint, prædeterminet phyſicè, ſed ſolùm vt eas phyſicè adiuuet cum eis coëfficiēdo, & licèt ibi ſolùm de prædeterminatione per generalem concurſum tractauerimus, eadem eſt ratio de quacunque alia, vt in ſequentibus videbimus. Quoad alteram verò partem de prædeterminatione morali, etiam non eſt bona illatio, quia vt Deus ſit cauſa moralis noſtrorum operarũ moralium, ſufficit quòd ad illa moraliter moueat, & inducat quod facere & ſufficienter, & efficaciter poteſt ſine prædeterminatione morali, vt ſæpe iam dixi.

Capvt IX.

Proponitur opinio affirmans efficaciam auxilij præuij conſiſtere in phyſica prædeterminatione voluntatis per modum actus primi, ac proinde talem prædeterminationem ad omnes & ſingulos actus pietatis eſſe neceſſarium.

HAnc opinionem in hoc titulo præſentis capitis contentam tenent in ſententia plures ex recentioribus Thomiſtis, nam licèt interdum in verbis differant, re tamen vera in tribus propoſitionibus conueniunt, ex quibus eadem aſſertio ſequitur, in qua rei difficultas conſiſtit. Prima eſt vltra id totum quod ex parte gratiæ excitantis neceſſarium eſt ad vocationem vt homo poſſit conuerti, vel piè operari vt actu conuertatur, vel conſentiat neceſſarium eſſe vt Deus ſola ſua voluntate & potentia imprimat in hominis voluntate nouam entitatem, quam vocant motionem virtuoſam & efficacem, quæ non eſt actus vitalis, nec fit à voluntate, ſed Deus ſolus illam efficit voluntate merè paſſiuè ſe habente ad receptionem eius. Secunda eſt quòd hinc ſequitur receptionem huius motionis non eſſe liberam voluntati, ſed Deum pro ſolo ſuo arbitrio illam dare, vel negare, quia nec poteſt eſſe in ſe immediatè libera voluntati, cùm ab illa non pendeat effectiuè, ſed voluntas merè paſſiuè ſe habeat in illius mo- 1. Propoſitio 1. Propoſitio 2.

tionis receptione, quod est contra rationem actus proximè liberi, vt in primo prolegomeno ostensum est, neque etiam libera est remotè in aliqua dispositione libera voluntatis, quia talis libera dispositio requirit similem motionem præuiam, & ita sistendum est in prima, quæ sine tali dispositione detur.

2. Propositio 3.

Tertia propositio est, hanc motionem esse per se & physicè actiuam consensus voluntatis, non quidem solum, sed cum ipsa voluntate, ita tamen, vt in vsu actiuitatis suæ non subdatur voluntati, sed illam potiùs sibi subdat, adeò vt illa motione semel posita in voluntate, non possit voluntas illi resistere, suum actum sustinendo, nedum oppositum eliciendo, imò nec Deus ipse possit facere, vt posita illa motione in voluntate, non statim voluntas eliciat & exerceat actum, propter quem illa motio datur, quia hæc est natura talis motionis, ideóque vocatur auxilium de se & natura sua efficax, quod ad hunc finem datur, & non potest esse sibi contrarium. Ex quibus principiis apertè sequitur assertio posita, nimirum hoc auxilium per modum actus primi determinare physicè voluntatem ad vnum actum, & ad exercitium eius prius natura, quàm illum eliciat, & nihilominus aiunt illum elicere liberè, quia sub illa motione manet semper potestas voluntatis ad non habendum illum actum, & tota illa determinatio fit modo accommodato libertati voluntatis.

Auxilium de se, & naturâ suâ efficax est.

Hæc sententia solet in primis tribui Gregorio & Capreolo, qui ex parte quidem illam docuerunt, non tamen omnino, vt suprà lib. 1. retuli, quia non per se, neque ex propria ratione actuum supernaturalium talem motionem postulant, sed solùm in lapsa natura, ob illius defectum & impotentiam ad benè operandum, & quoad hanc partem, ibi illam impugnauimus, quantum ad id verò, in quo cum prædicta opinione consentit, in hunc locum illam remisimus. Sententia ergo quam proposui, recentior est, eamque magna asseueratione defendunt Theologi sacri Ordinis Prædicatorum, & aliqui dicunt incœpisse temporibus Magistri Soto, qui eam indicauit lib. 1. de natur. & grat. cap. 16. ibi tamen nihil reperio quod ad causam pertineat; imò cùm tres ordines auxiliorum, seu donorum distinguat, in primo ponit eos motus, qui à Deo fiunt in nobis sine nobis liberè consentientibus, non tamen sine nobis vitaliter coefficientibus, vt expressè declarat: in secundo ordine ponit actus gratiæ quos Deus principaliter facit in nobis, non tamen sine nobis liberè cooperantibus: in tertio ponit gratias, quas Deus solus facit in nobis sine vlla proxima & immediata coefficientia nostra, licèt in adultis liberam dispositionem supponant, & in hoc ordine habitus per se infusos constituit. Nullum verò auxilium actuale ponit quod vitalis actus non sit, vel quod à Deo solo fiat in homine passiuè tantùm se habente, & nullo modo se ad illud disponente. Determinationis autem, vel prædeterminationis, quæ à solo Deo fiat, nullam mentionem facit, imò semper attentissimè dicit Deum ita mouere hominem, vt potestatem resistendi nobis relinquat. Et quamuis dicat Deum prius natura nos mouere, illud longè diuersum habet sensum. Præterquam quòd in eo capite multa habet Soto, quæ illi prædeterminationi repugnent, vt in fine lib. 3. tetigi, & in sequentibus dicam.

Soto.

Distinguuntur auxiliorum ordines.

3. Primus ergo ex recentioribus Thomistis, qui sententiam illam magis insinuare cœpit, videtur fuisse Medina 1.2 q. 10. art. 4. vbi generaliter de concursu Dei cum causa libera disputat: quæst. tamen 109. art. 2. in fine generaliùs loquitur, & specialiter agens de auxilio gratiæ art. 10. dub. 2. in tertia assertione, & in fine articuli ad 3. & vltimam dubitationem hanc sententiam indicat; nunquam tamen vtitur verbo *prædeterminandi*, aut *prædeterminationis*. Neque declarat quid addat auxilium efficax supra sufficiens, imò licèt dicat addere aliquid, nihilominus in illa vltima dubitatione ait, *In eo qui sequitur vocationem esse aliquem modum, vel ablationem alicuius impedimenti, vel aliquid simile nobis occultum, quod non est in eo, qui similem vocationem non sequitur.* quæ certè doctrina neque necessaria est, si prædeterminatio semper requiritur, neque cum illa rectè cohæret, quia posita in vno prædeterminatione, & non in alio, parum refert, quòd in cæteris vocatio sit æqualis in vtroque, vt recentiores Thomistæ ingenuè fatentur, sicut infrà videbimus. Magis igitur distinctè illam doctrinam tradit Bannez 1. p. q. 14. art. 13. dub. 2. concl. 3. cum dubiis sequentibus, & q. 19. art. 3. & 4. & q. 23. art. 3. & 5. & omnia in summam redigit 22. q. 10. art. 1. document. 5. Postea in defensionem eiusdem sententiæ integrum opus scripsit P. Franciscus Dauila, vbi cap. 13. 22. & 27. clariùs dicit hoc auxilium à solo Deo fieri in voluntate ipsa merè passiuè se habente, & ex illo sequi consensum non tantùm infallibiliter, sed etiam ineuitabiliter. Alius verò eiusdem sententiæ defensor dixit *immobiliter*. Nuñus Capezudo 3. p. q. 62. art. 5. q. 2. præsertim ad 8. & 11. & circa finem consentit P. Didac. Aluar. super Isaiam cap. 10. postea verò ex professo materiam tractauit in lib. 1. de auxil. qui totus hac doctrina respersus est, in lib. tamen 9. disp. 83. & sequentibus, copiosè de hoc puncto disputat, acritérque sententiam recitatam defendit. De quo argumento etiam scripsit Petr. Ledesm. tractatum copiosum de Auxiliis, præsertim in principio vnicæ quæstionis, & art. 1. 5. & sequentib. Alij etiam recentiores eiusdem ordinis Magistri in eiusdem doctrinæ defensionem suos tractatus, relectiones, aut controuersias scripserunt.

Qui ex recentioribus Thomistis sententiam illam magis insinuare cœperit. Medina.

Bannez.

Dauila.

Cabezudo. Aluar.

Ledesm.

4. Eandem sententiam docuit Magister Cumel p. 1. q. 14. art. 13. q. 19. art 8 & q. 23. art. 5. & 1. 2. q. 111. art. 3. disp. 5. & pro illa postea latè pugnauit in toto ferè opere opusculorum, præsertim tom. 1. disp. 5. conclus. 3. vbi distinguit tres modos huius prædeterminationis. Primus est quòd Deus determinet voluntatem sola sua potentia efficiendo actum secundum in ea. Secundus est, vt Deus efficiat præuiam formam, vel motionem prædeterminantem voluntatem, &c. Tertius est vt solus efficiat actum secundum in voluntate, & nihilominus illam prædeterminet, quia prius natura facit actum. Et primum modum expressè reiicit tanquam omnino falsum, & continentem errorem Lutheri. Postea confusè loquitur de aliis duobus modis, & magis videtur sequi tertium, nam in declaratione assertionis §. *restat igitur*, concludit intelligere assertionem de auxilio gratiæ *Dei efficaci præmouente nos efficienter propriè, seu prædeterminante voluntatem, quæ se determinat sub hac determinatione Dei, & se agit Deo efficienter inchoante, & voluntate simul se mouente non in alia duratione, nec in alio instanti, aut in aliquo priori, in quo Deus agat, & non ipsa.* Et in hoc sensu latissimè

Cumel.

Distinguit Cumel tres modos prædeterminationis.

simè probat suam sententiam. At verba illa omnia, vt sonant, non sunt contra nostram sententiam, vt ego distinctè satis in lib. 3. de auxilio declaraui. Vnde hic author non videtur ausus opinionem hanc de prædeterminatione in actu primo per formam, vel motionem præuiam declarare, vel defendere. Infra verò post multa, quæ pro sua sententia allegat, iterum eandem assertionem pluribus verbis explicat, & apertè dicit hanc gratiam prædeterminantem dari *per modum principij*, imò esse formam dantem voluntati totum vim agendi, nam liberum arbitrium nullas habet vires ad actus supernaturales, quamuis paulò inferiùs etiam modum de prædeterminatione in actu secundo insinuet, vt infrà dicam. Huic etiam sententiæ adhæsit Cabrera 3. p. q. 8. art. 4. per plures disputationes, & q. 62. art. 1. disp. 8. & sequentibus, vbi latissimè pro physica prædeterminatione pugnat, licèt in modo explicandi illam nunc cum cæteris sentiat, nunc dissentiat, & variis modis loquatur, quos obiter suis locis attingemus. Cum his etiam authoribus videtur sentire Petrus Trigosius in Commentar. ad Bonauentur. 1. p. q. 14. art. 5. & 6. dub. 1. & q. 15. art. 2. Alij plures antiqui, & moderni pro hac sententia alleganturs quanto verò fundamento, infrà videbimus.

Cabrera. *Trigosius.*

5. Ponuntur fundamenta capitalia pro sententia.

Fundamenta capitalia huius sententiæ duo esse possunt. Vnum est philosophicum, nimirum causam primam præmouere secundam per concursum generalem, & applicare illam ad agendum in omni operatione sua, ac subinde prædeterminare physicè illam, si libera, & ex se indifferens ac indeterminata sit. Iuxta quod principium auxilium efficax in ordine gratiæ non est aliud, nisi concursus generalis ordinis gratiæ, & in illo præuius seruata proportione eiusdem modi necessitatis & efficientiæ cum concursu præuio generali ordinis naturæ ad opera eiusdem ordinis tam necessaria, quàm libera, & in hoc vnico fundamento procedunt omnes ferè moderni Thomistæ, maximè verò Ledesma & Aluarez. Sed in hoc sensu iam est à nobis terminata quæstio in dicto lib. 3. ostendimus enim ibi neque in naturalibus causis, neque in liberis ad actus ordinis naturalis necessarium esse talem præuium concursum, & consequenter neque ad actus supernaturales esse necessarium ex vi generalis influentiæ primæ causæ, vel subordinationis dependentiæ cæterarum ab ipsa. Vndè etiam ex ibi dictis constare potest frustrà induci Scripturæ testimonia, in quibus Deus dicitur facere vt velimus, vel emollire corda nostra, vel auferre cor lapideum, & dare cor carneum, propter auxilium efficax hoc modo explicatum, id est, propter solum concursum præuium in modo suo communem omnibus actibus liberæ voluntatis; quia (vt ibi argumentabamur) ratione illius concursus si detur, etiam diceretur Deus facere vt voluerit Iudas vendere Christum, & vt illum vendiderit, & per veram ac propriam, & positiuam efficientiam corda obdurare, & tollere cor carneum, & dare lapideum, & similia quæ ex illo principio ibi latè probauimus. Quàm verò sint absurda, per se satis notum est.

6. Auxilium efficax non esse necessarium ex aliqua radice, seu origine indifferenti, regula Augustini.

Quapropter obseruanda est in hac materia regula ex doctrina Augustini desumpta, auxilium efficax gratiæ non esse necessarium ex aliqua radice, seu origine indifferenti, (vt sic dicam,) seu communi bonis & malis actibus, aliàs non minus Deo tribui possent mala, quàm bona, quod perabsurdum est, non solùm de malis vt mala sunt, sed etiam de ipsis actibus qui sine malitia non fiunt, vt ibidem ostendi. Sumitur autem hæc regula ex Augustino lib. de grat. Christi cap. 17. quatenus Pelagium, qui dicebat ideo bonam operationem non tantùm nobis, sed etiam Deo tribui, quia posse nobis donauit, impugnat. nam hoc modo etiam mala operatio tribuenda esset Deo, & nobis, quia illud etiam posse nobis donauit. *Atque ita*, inquit, *(quod absit) quemadmodum cum Deo laudamur in operibus bonis, sic cum illo culparemur in malis, possibilitas enim illa quam dedit, tam nos facit posse bona, quàm mala*; sic ergo nos dicemus, efficacitas enim illa quam per concursum præuium dat, tam nos facit mala velle, aut facere, quàm bona, vtrumque enim de malis eadem ratione & proportione intelligendum erit vtique de actibus malis. Nam iuxta doctrinam Augustini possibilitas malitiæ moralis, vt talis est, non ex Deo est, sed quia sumus ex nihilo. Et eandem rationem, ac regulam repetit Augustinus eodem lib. cap. 27. & eodem modo lib. de spirit. & liter. cap. 34. tractans verba Pauli, *Quis enim te discernit?* attingit expositionem quæ cogitari posset, dicendo, ideo discretionem tribui Deo licèt fiat per liberum arbitrium, quia Deus dedit liberum arbitrium, & refutat, quia liberum arbitrium commune est bonis & malis, & ita non minus Deus diceretur auctor mali, quàm boni, si solùm ratione liberi arbitrij dictum esset, *quis enim te discernit?* vnde concludit non dici homini fideli, *Quis te discernit?* quia liberum arbitrium recepit, quo posset credere, sed ideo, *Quia visorum suasionibus agit Deus vt credamus*, &c. Ergo à fortiori si diceretur fideli, *Quis te discernit*, quia per concursum præuium efficacem Deus determinat voluntatem eius ad credendum. Pari ratione infidelis qui credere noluit, dicere posset, Deus me discreuit, quia meam voluntatem efficaciter prædeterminauit, vt nollem credere.

August. *Idem.*

Et eodem modo lib. 2. de peccator. merit. c. 18. explodit responsionem dicentium, bonum actum voluntatis tribui Deo, quia dat & conseruat voluntatem, sine qua actus ille bonus esse non posset, quia hoc commune est actibus malis, & ita malus actus tribuendus esset Deo. *quod* (inquit) *nefas est dicere*. Est ergo regula constans in doctrina Augustini, efficaciam illam, ob quam boni actus specialiter tribuuntur Deo, non esse ponendam in aliqua effectione, vel motione Dei ex genere suo communi bonis actibus & malis: concursus autem causæ vniuersalis & præuius efficax, si datur, communis est, seruata proportione actibus malis & bonis. Non igitur rectè nec conclusione ad doctrinam Augustini ponitur illa efficacia auxilij gratiæ, in sola ratione & necessitate vniuersalis concursus. Huc accedunt rationes præcipuæ sumptæ ex libertate auxilij ad actus gratiæ, tam quoad specificationem, quàm quoad exercitium, quæ per illum modum efficaciæ destruitur, simúlque sufficientia auxilij talem efficaciam non habentis è medio tollitur, quas rationes in capitibus, sequentibus prosequemur, explicato priùs alio principio, seu modo fundandi hanc sententiam.

7. Exploditur responsio aliquorum.

8\. Alij ergo hoc genus auxilij efficacis prædeterminantis physicè requirunt, non ex indigentia concursus præuij vniuersalis omnibus actibus, sed ex peculiari necessitate inuenta in operibus bonis voluntatis. In qua etiam sententia est varietas: nam quidam existimant necessitatem hanc non esse per se ex vi, & natura supernaturalium actuum, sed esse quasi per accidens ortam ex peccato

Gregor. Capreol.

cato originali, & corruptione lapsæ naturæ, & ita censuerunt Gregorius & Capreol. in 2. d. 28. ad 12. argum. Qui proinde non solùm ad supernaturales actus, sed etiam ad quoslibet bonos morales ordinis naturalis illam præmotionem specialem Dei requirunt, non tamen in omni natura, vel in omni statu, sed in natura humana lapsa. Sed de hac sententia nihil denuo vel peculiare dicere necesse est, tum quia non pertinet ad verum auxilium efficax, quod ad omnes & singulos actus pietatis in omni creatura intellectuali, & in omni statu eius necessarium est, vt cap. 3. declaraui; tum etiam, quia sine vlla ratione, vel fundamento requirit talem motionem ad singulos actus naturæ lapsæ, præsertim ordinis naturalis, si per se non est talis necessitas in omni statu liberæ naturæ, vt latè in lib. 1. declaratum est, & probatum. Tum denique, quia multo minus potest hoc modo ratio reddi cur propter naturæ lapsæ corruptionem tam efficax prædeterminatio necessaria sit, si alioqui non erat per se necessaria, nam ad supplendam debilitatem & infirmitatem lapsæ naturæ in benè operando & liberè sufficit addere vires illam infirmitatem supplentes & adiuuantes, etiamsi non prædeterminent voluntatem, sicut in statu innocentiæ ex eorundem authorum sententia erant vires sufficientes sine prædeterminatione. Fateor tamen me non legisse in illis authoribus quòd expresse asserant præmotionem illam talem esse, vt omninò ac physicè prædeterminet voluntatem, ita vt voluntas pro sua libertate non possit ei resistere, solùm enim aiunt liberum arbitrium in natura lapsa sine illa motione benè operari non posse, non tamen dicunt cum illa non posse non operari: videtur autem id sequi ex eorum dictis, & ideo in lib. 1. quoad vtramque illam sententiam impugnauimus, & quo ad secundam partem, quæ huc spectat, à fortiori impugnabitur, simúlque cum modernorum sententia.

9. Auxilium efficax ob peculiarem difficultatem actuũ supernaturalium, necessarium est. Aluar. D. Thom.

Alio igitur modo ac fundamento asseritur necessitas talis auxilij per se efficacis ac prædeterminantis ob peculiarem difficultatem actuum supernaturalium, quam rationem defendit Aluar. disp. 24. num. 57. & videtur loqui de speciali difficultate quæ nascitur ex statu naturæ lapsæ, nam allegat D. Thomam 1. 2. q. 109. art. 9. in ratione secunda, quæ de hoc statu peculiariter procedit. Sic autem ratio non sufficit, quia gratia efficax, vt suprà dictum est, in omni statu requiritur. Item, quia ad singulos actus pietatis est necessaria, quod non nascitur ex statu, sed ex natura talium actuum. Ex illa ergo sumendum est fundamentum hoc, quod potest in hunc modum explicari; quia tanta est eminentia actuum supernaturalium, vt ad eos voluntas nostra ex se sit omnino impotens, & ideo indiget supernaturali virtute, per quam totam vim agendi recipiat; ergo illi non sufficit habitualis virtus, sed quoties in actum prodire debet, indiget peculiari & actuali eleuatione, quæ non potest fieri nisi per peculiarem motionem prædeterminantem; quia si motio non sit prædeterminans, non erit actualis, nam ex se poterit esse sine actuali operatione, ac subinde per modum habitus, & tunc indigebit potentia alia præmotione actuali vt eleuetur, & ne procedatur in infinitum, sistendum est in tali motione, quæ & det supernaturalem virtutem propriè efficiendi actum supernaturalem: nam hoc est necessarium, vt eleuet potentiam, & simul illa eleuet, vt illam operari faciat efficaciter, quia aliàs erit necessaria alia præmotio vt voluntas inchoet suum consensum, cum voluntas ex se non possit illum in supernaturalibus inchoare.

Hoc fundamentum non inuenio ita propositum, vel explicatum in defensoribus huius prædeterminationis; insinuatur tamen ab eis in aliquibus rationibus, & argumentis suis, vt infrà videbimus. Atque ita fundamentum hoc reducitur ad hanc rationem Theologicam, quia actus liberi gratiæ sunt supernaturales in se; ergo non possunt fieri à voluntate nisi eleuata per motionem actualem eiusdem ordinis ad physicè agendum, & inchoandum efficaciter actum. Et confirmatur: nam hoc maximè vrget si verum est quod nos asserimus, voluntatem in his actibus operari vt instrumentum Dei, nam instrumẽtum non agit nisi motum, & dum mouetur non potest in sensu composito non moueri, & hoc est prædeterminari. Huic verò rationis fundamento adduntur omnia Scripturæ testimonia, in quibus soli Deo, eiúsque voluntati, aut gratiæ, vel motioni hi actus tribuuntur, & Concilia ac testimonia Patrum, præsertim Augustini & D. Thomæ; sed hæc omnia distinctiùs proponentur sigillatim in variis capitibus distributa, & ideo illa nunc omitto, & ad iudicem de hac sententia ferendum accedo. 10.

Capvt X.

Directè ostenditur, auxilium efficax necessarium ad singula supernaturalia opera, non posse consistere in motione, vel qualitate prædeterminante physicè in actu primo voluntatem ad consensum.

Dvo asseruntur in sententia relata in capite præcedenti, vnum est auxilium in actu primo prædeterminans voluntatem esse possibile simul cum vsu libertatis: aliud est illud esse necessarium ad singulos actus. Nam illud prius supponitur, vt fundamentum fidei non destruatur, hoc verò posterius additur, quia aliàs per illud auxiliũ prædeterminans non explicaretur adæquatè ratio auxilij efficacis, cùm hoc ad singula opera necessarium sit, vt suprà vidimus. Ex illis verò duobus secundum est magis rigorosum, magísque restrictum, nec potest subsistere sine primo; è contrario verò primum punctum ex hypothesi posset subsistere sine posteriori, id est, licèt esset verum posse saluari sine secundo, quia quod est necessarium etiam possibile, non verò è conuerso, & ideo prius de hac posteriori parte illius sententiæ dicendum est, in qua omnes authores qui putant illam determinationem libertati repugnare, à fortiori tenent auxilium hoc efficax non esse necessarium: illos autem referemus in sequenti capite. Ex Theologis autem Dominicanæ familiæ refertur Ioan. Vincẽti. docuisse tale auxilium non esse necessarium, ac subinde auxilium efficax per se spectatum non esse in sola prædeterminatione physica positum. Hæc igitur sententia probanda in præsenti est. 1.

Vt autem rationes firmiùs procedant & tergiuersationibus, ac subterfugiis minus expositæ, hinc operæ pretium esset de isto auxilio prædeterminante omnia inquirere, quod de præuio cõcursu in lib. 3. à c. 30. tractauimus: sed quia id minus esset prolixum, 2.

prolixum, lectori committimus, vt ea omnia relegat, & ad hoc auxilium cum proportione applicet, vnicuique enim mediocriter intelligenti id erit facillimum. Nunc ergo supponimus ex communi ferè consensu authorum illius sententiæ, hoc auxilium esse aliquid supernaturale à Deo solo infusum, quia non est actio vitalis ipsius hominis, sed tantum passiuè in eo recipitur, vt per illud operetur. An verò illud auxilium sit qualitas, vel motio pura, parum refert ad puncta theologica, vel dogmata fidei, dummodo supponatur esse vera entitas creata, & homini inhærens, id enim præcipuè in hac sententia supponitur. Consequenter autem loquendo longè probabilius illud auxilium esse qualitatem, quia motio spiritualis sine termino spirituali intelligi non potest, qui terminus non potest esse nisi qualitas, vt dicto loco probatum est. Addimus præterea qualitatem hanc, seu entitatem poni in re ipsa distinctam, & à subiecto, in quo recipitur, quia est aliquid ordinis supernaturalis, & ab omnibus gratiis excitantibus quæ sint actus vitales, quia illis additur, vt fiant efficaces, & ab habitibus infusis, ob eandem rationem, quia illos reducit de potentia in actum, & ab ipso consensu libero voluntatis, quia ponitur, vt sit vera causa realis eius. Quanta verò sit hæc distinctio, an perfectè realis, vel tantùm secundùm quid, & modalis, metaphysica quæstio est, in qua immorari non oportet, quia ad dogmata fidei, & veritatem Theologicam, quam inquirimus, parum refert. Consequenter autem loquendo veriùs ac clariùs ponitur tale auxilium, vt propriam entitatem ac realitatem habens omnino realiter distinctam tam à potentia, quàm ab aliis gratiis prioribus, quæ in potentia supponuntur, quàm etiam ab actu libero eliciendo à potentia, cum tali auxilio, sicut de præuio concursu dictum est.

Suppositio, Auxilium prædeterminans esse aliquid supernaturale à Deo solo infusum.

2\. Item supponimus auxilium recipi immediatè in potentia, quæ elicit actum, propter quem datur, vt si detur ad fidei assensum eliciendum, infunditur intellectui; si verò ad habendam voluntatem credendi, vel amoris, aut pœnitentiæ actum, & similes voluntati, erit immediatè imprimendum; quia in illa suum proximum effectum habiturum est.

Alia suppositio.

3\. Et in hoc conueniunt dicti authores, imò quia determinatio propriè dicta voluntati attribuitur, ab illa pendet omnis alia operatio humana, ideo simpliciter hoc auxilium attribuitur voluntati. Disputari autem potest, quando voluntas habet habitum infusum, an vna motio imprimatur habitui, & altera voluntati. Nam Ledesma, & alij ita sentiunt, quia putant auxilium hoc esse concursum præuium necessarium vnicuique principio creato; seu qualitati permanenti ex subordinatione ad causam primam. Supponendo autem non postulari hoc concursum causæ primæ, sed vt dat vires causæ proximæ, & potentiæ in qua recipitur, non oportet multiplicare auxilia efficacia ad eundem actum liberi concursus, vel amoris, etiamsi ad illum actum plures qualitates concurrunt, scilicet voluntas & habitus, nec etiam oportet fingere date speciale auxilium coniunctum habitui in eadem potentia, & illam efficaciter determinans.

Quæstio, cùm voluntas habeat habitum infusum, an vna motio imprimatur habitui, & altera voluntati.

4\. Vnde tandem supponimus, hoc auxilium esse quendam actum formalem ipsius voluntatis, quia inhæret illi; ergo informat illam, & reducit illam de quadam potentia passiua in actum. Nam priusquam voluntati infundatur hoc auxilium, est potentia receptiua, & capax illius, & caret illo: ergo

Alia suppositio.

A est in potentia ad illud; ergo quando infunditur, reducitur in actum, sicut mobile per motum, vel sicut materia per formam. Hic autem actus non est actus secundus voluntatis, quia ab illa non elicitur, vt dictum est; ergo est actus primus, quia non datur medium. Constituitur ergo voluntas per hoc auxilium in actu primo completo ad eliciendum suum actum. Atque ita licèt voluntas habeat habitum infusum, non habet iuxta hanc sententiam actum primum completum, sed expectatur hoc complementum, vt sit integrum principium proximum talis actus. Si autem voluntas careat habitu, vel addendum est aliud principium, quod suppleat vicem habitus, vel
B tale erit hoc auxilium, vt propriam actiuitatem afferre, & vicem habitus simul supplere possit.

5\. Non desunt tamen ex authoribus illius opinionis, qui in hoc tergiuersentur, negando hoc auxilium dari, vt actum primum, vel vt complementum virtutis causæ proximæ, quia non distinguunt hoc auxilium à concursu præuio, de quo ita sentiunt. Sed, vt vidimus dicto lib. 3. cap. 33. etiam de ipso concursu præuio id non satis consequenter, vel probabiliter dicitur, & multo minus potest in præsenti applicari, cùm iam rationem concursus excluserimus, & supponamus hoc auxilium postulari propter de-
C fectum virium causæ proximæ. Et sanè in doctrina Augustini negari non potest, quin hoc auxilium, si datur, maximè detur, vt det vires voluntati. Nam in eisdem locis, quibus dicti authores vtuntur, vt nobis persuadeant hanc esse sententiam Augustini, apertissimè ille docet, per hoc auxilium dare Deum *vires efficacissimas voluntati*, lib. de Grat. & liber arbitr. cap. 17. & aliis locis efficaciæ huius gratiæ tribuit nostrum consensum in omne bonum, quia & facit nos velle, & facere. Non est ergo dubium quin hoc auxilium sit actus primus dans vires agendi voluntati, & cum illa simul efficiens
D actus eius tanquam principium eorum, quod etiam de propria, & physica efficientia omnes dicti authores intelligi volunt.

Auxilium dari vt actū primum, vel vt complementum virtutis causæ primæ, qui tergiuersentur.

6\. Sic ergo explicato hoc auxilio, quòd non sit simpliciter necessarium ad singulos actus pietatis, duobus modis probari potest, scilicet ostensiuè, seu directò, & ab inconuenienti & indirectè. Prior probatio ex illo principio sumi potest, quòd nihil est postulandum, aut asserendum, vt necessarium, quod sufficienti ratione, aut medio non ostendatur necessarium: sed in præsenti nullo modo potest necessitas huius auxilij sufficienter ostendi; ergo. Maior est in Philosophia receptissima, quia natura nihil facit frustrà, & ideo vera Philosophia non permittit multiplicare res, quæ tantùm propter
E vsum dantur, nisi ad talem vsum probentur necessaria, vnde est axioma receptum, Frustrà fit per plura quod potest fieri per pauciora. Et simili ratione diximus in lib. 3. concursum præuium non esse credendum nisi probetur necessarium; quia verò in Theologia, quæ authoritate diuina & sacra nititur, satis esse debet necessitatem authoritate probare, licèt ratione non conuincatur, ideo contrario modo applicanda est illa maior propositio ad Theologicum institutum, quia in mysteriis supernaturalibus nihil affirmare possumus vt necessarium, nisi quod vt tale reuelatum est, vel in reuelatis continetur, vel ex iis probabilius ducitur; aut certè ad alia reuelata explicanda,

Istud auxilium non esse simpliciter necessarium ad singulos actus, quomodo probari possit.

aut

aut defendenda est aptius, magísque accommodatum: quod ergo supernaturale fuerit, lumenque rationis naturalis excedens, si aliquo ex dictis modis non probetur necessarium, non est admittendum, neque credendum.

7. [Declaratur ratione.] Superest probanda minor, quæ primò declaratur ratione: nam duo munia possunt in illo auxilio physicè prædeterminante distingui, vnum est quòd sit principium physicum actus supernaturalis, aliud quod habeat illam efficientiam cum determinatione ad vnum quo ad exercitium, ita vt in sua efficientia non subdatur libero vsui voluntatis liberæ. Primum quidem directè pertinet ad dandas vires voluntati, quæ de se insufficiens est etiam physicè ad hos actus efficiendos. Vnde fatemur voluntatem humanam indigere aliquo supernaturali principio physicè adiuuante illam ad eliciendos singulos supernaturales actus. Quòd autem tale principium vt sit completum debeat habere coniunctam secundam conditionem, non pertinet ad dandas vires voluntati, & ideo in ea parte non est necessarium, neque etiam ob indifferentiam, vel indeterminationem intrinsecam voluntatis ad velle, quia non est necesse hanc indifferentiam tolli prius natura, quàm operetur, imò hoc est parum consentaneum naturali conditioni, ac modo operandi illius facultatis. Nam, vt suprà lib. 3. dicebamus, frustrà naturæ author dedisset voluntati illam naturalem indifferentiam, si oporteret postea priùs ab alio determinari, quàm posset determinatè operari, quod ibi generaliter probauimus de operibus voluntatis, & rationes ibi factæ æquè in præsenti materia procedunt.

8. [Confirmatur ratio.] Vnde confirmatur hæc ratio, quia ex natura rei non est necessaria noua virtus, quando causa secunda habet intrinsecam virtutem completam in ratione principij proximi: vt sol non indiget alia virtute suæ luci addita, nec ignis alia præter calorem suum. Quo argumento conuincuntur aliqui ex Thomistis, vt fateantur has causas non indigere concursu præuio, vt virtute agendi per modum actus primi, quia non est superfluum, & voluntarium tot multiplicare qualitates; sed in ordine gratiæ potest esse causa secunda completa in ratione principij agendi proximi, vt intellectus per lumen gloriæ in ordine ad visionem, & voluntas per charitatem, &c. ergo tunc saltem non est necessaria alia qualitas vt det virtutem agendi, vel illam compleat, quòd si potentia careat habitu, tunc licèt indigeat alio principio coadiuuante, non est necessarium vt illud principium sit prædeterminans voluntatem, quia sine hac determinatione potest dare vires sufficientes etiam in ratione principij, sicut habitus dat illas.

9. [Instantia.] Dicetur fortè neque habitum, neque aliquam aliam entitatem separabilem ab actu secundo posse dare has sufficientes vires, quia potentia ipsa semper manet inferioris ordinis, quam sit habitus eliciendus. [Euertitur.] Sed contrà, quia licèt mille qualitates infundantur potentiæ, semper potentia manet inferioris ordinis, sempérque eius proprius influxus est necessarius, vt sæpè tetigi, & in sequenti libro ex professo probabitur: ergo sine causa multiplicantur istæ qualitates. Nam vel ob similitudinem rationis in infinitum procederetur, vel sistendum est in vna perfecta qualitate, quæ in ordine supernaturali sit integrum principium proximum ad physicam efficientiam ex parte potentiæ necessariam ad talem actum, vt est, v.gr. lumen gloriæ, vel charitas, vel aliquid simile, vltra quod solùm desideretur concursus Dei simultaneus iuxta dicta in fine libri tertij. Ergo ob hanc præcisam rationem vt voluntas recipiat à Deo virtutem supernaturalem ad efficiendum physicè quam ex se non habet, non est necessaria multiplicatio qualitatum: nam per vnam perfectam potest Deus totam illam virtutem donare. Neque actualis, seu transiens vltra habitualem necessaria est, quando hæc adest, quia vel esset necessaria propter indeterminationem potentiæ, vel propter subordinationem causæ secundæ ad primam, & vtraque ratio exclusa iam est in libro 3. ergo nullus superest titulus talis necessitatis respectu potentiæ constitutæ in actu primo per habitum. Respectu verò potentiæ carentis habitu infuso, licèt daremus esse necessariam qualitatem, seu motionem actualem ac transeuntem supplentem vicem habitus, non ideo esset necessarium, vt illa qualitas esset prædeterminans voluntatem, quia sine tali conditione, aut prædeterminatione posset dare vires physicas integras, & proportionatas actui supernaturali in ratione principij physici, relinquendo voluntatem integram in sua naturali potestate vtendi, vel non vtendi principio quolibet sibi superaddito circa obiectum indifferens, seu cum indifferentia iudicij propositum. Addo etiam posse Deum per se ipsum supplere efficientiam physicam habitus, non prædeterminando potentiam, sed quasi coniungendo se illi & offerendo suum influxum, si voluntas suum adiungere velit, vt in prolegom. 1. & in lib. 3. explicaui. Nam quo ad hoc, eadem est ratio de Deo concurrente per modum causæ primæ vniuersalis, vel concurrente per modum causæ proximæ principalis, vt in eo casu concurreret.

Solent prædicti authores aliud huius necessitatis principium magni facere, nimirum diuinam prædestinationem, præfinitionem, seu decretum ac propositum, seu intentionem efficacem & absolutam, (hæc enim omnia, quod ad præsens spectat, in idem recidunt,) qua Deus statuit hominem conuertere. 10. [Necessitatis principium hominis conuertendi, qui magni faciat.] de qua dixit D.Thomas 1.2.qu. 112.art.3. in fine corporis. [D.Thom.] *Si ex intentione Dei mouentis est, quod homo, cuius cor mouet, gratiam consequatur, infallibiliter illam consequetur.* Vt ergo illud propositum Dei indubitanter impleatur, necessaria est motio prædeterminans. Veruntamen neque ex hoc capite ostenditur talis necessitas, quia motio prædeterminans non est medium necessarium, vt prædestinatio, & propositum Dei infallibiliter impleatur. Imò addo neque esse proportionatum, quia prædestinatio ipsa, & propositum Dei ex parte obiecti includit vt voluntas humana plena libertate conuertatur, & gratiam consequatur, ad quem finem non est aptum medium prædeterminatio, vt capite sequenti ostendam. Sufficit ergo motio præuia quæ suum effectum infallibiliter consequatur, meritò enim D.Thomas illa voce *infallibiliter* vsus est, quæ non requirit præuiam determinationem in causa, sed certitudinē effectus, etiam si causa de se indifferens sit. Vnde etiam Augustin. lib. de dono perseuer. c. 14. [August.] loquens de mediis prædestinationis, dixit esse beneficia omnia, *quibus certissimè liberantur quicunque liberantur*, non dixit *quibus prædeterminantur*, vel quidpiam æquiualens, sed dixit *certissimè*, quia satis est quòd talia media infallibiliter sint habitura effectum in præscientia diuina, quod per vocationem congruam sine prædeterminatione subsistere optimè potest, vt in sequentibus declarabimus. Et inde ex responsione ad rationes alterius sententiæ, & ad

ad testimonia quæ congerit, euidentius constabit hanc necessitatem talis prædeterminationis, nec authoritate, nec ratione probari: nolumus enim nunc ad illa argumenta, & eorum solutionem digredi, ne discursum disputationis interrumpamus, & doctrinam confundamus.

11. Probatur assertio Auctoris ex inconuenienti.

Secundò & præcipuè probatur nostra assertio ex inconuenienti, quia si hoc auxilium prædeterminans physicè voluntatem est simpliciter necessarium ad conuersionem eius, vt supponitur, sequitur eos, quibus non datur non habere auxilium sufficiens ad suam conuersionem, ac subinde, neque liberè non conuerti, ita vt eis imputetur si non conuertantur postquam sufficienter vocati sunt. Consequens est falsum, & sine vlla contentione à catholicis Doctoribus non admittitur; ergo neque antecedens admitti debet. Probatur sequela, quia illud auxilium necessarium est, & qui illo caret non habet illud in sua potestate; ergo nec auxilium sufficiens habet, nec libertatem quo ad specificationem ad habendum actum supernaturalem. Consequentia nota est ex dictis suprà de libertate, & auxilio sufficiente, quia voluntas non est proximè libera ad actus supernaturales, nisi actu habeat præuenientia auxilia necessaria, & in potestate sua habeat concomitantia. nam vtrumque requiritur ad proximam sufficientiam auxilij. Ad sufficientiam autem ac libertatem, seu potestatem remotam necessarium saltem est habere in sua potestate auxilium efficax. At verò qui non recipit actu auxilium prædeterminans ex ea parte non habet potestatem, & sufficientiam proximam. nec etiam habet immediatè illud in sua potestate actiua, quia non fit ab homine, nec etiam mediatè, quia nihil potest facere, quo illud consequatur; ergo nullo modo est liber cum sufficienti auxilio ad tales actus.

12. Hæc ratio exaggerata semper est à nostris Authoribus, ideóque defensores contrariæ sententiæ nos reprehendunt quod frequenter hoc argumentum reperimus, & nimium illud exaggeramus, cùm ab antiquis Patribus & Doctoribus sæpiùs dissolutum sit. Nos autem in Patribus, vel antiquis Theologis non inuenimus responsum quòd huic causæ possit accommodari, & in his quæ ab ipsis excogitata sunt, non quiescunt, & ideo cùm res hæc multum necessaria sit ad defendenda dogmata fidei ab hæreticis incursibus, mirandum non quòd semper instemus à catholicis Doctoribus postulantes, vt nos doceant, quomodo cum necessitate talis auxilij prædeterminantis stet sufficiens auxilium, & potestas libera, quoad specificationem in his, quibus tale auxilium non datur. Eo, vel maximè, quòd quidam eiusdẽ Dominicanæ familiæ magnus Theologus Pater Ioan. Vincent. indissolubilem reputauit hanc difficultatem. Et ideo, vt Ledesma art. 11. refert ab illa sententia quoad hanc partem recessit, negando necessitatem talis auxilij, licèt possibilitatem non negauerit, & ideo concesserit aliquibus dari: in quo non esset sibi contrarius, vt illi obiicit Ledesma, si aliunde illa prædeterminatio non repugnaret, quia potest Deus sua voluntate dare maius auxilium, quàm necessarium sit. Igitur omissa quæstione de possibilitate contra necessitatem indicauit ille Theologus, & Thomista rationem factam esse indissolubilem, quia libertas non est sine potestate agendi. Vnde si libertas sit quoad specificationem, cùm sit ad volendum vnum, vel aliud, dari non potest sine potestate ad vtrumque, neque etiam potestas esse potest sine sufficienti auxilio, cùm sine auxilio gratiæ homo non possit hos actus operari, & ideo per auxilium sufficiens hoc posse recipi, vt lib. 2. & 4. ostensum est.

Vincentius. Ledesm.

13. Responsio dictorum Theologorum prima.

Duobus autem modis principalibus respondent dicti Theologi. Prima responsio est negando auxilium hoc efficax esse necessarium, vt homo possit conuerti, sed tantùm esse necessarium, vt conuertatur, & ideo ante tale auxilium, & sine illo habere hominem auxilium quo possit conuerti, & ita habere auxilium sufficiens. Sicut Adam in statu innocentiæ non habuit auxilium efficax ad resistendum suggestioni Dæmonis, & nihilominus habuit auxilium sufficiens quo posset resistere, si vellet, vt ait Augustinus de corrept. & grat cap. 11. Hoc responsum tradit Cabrera suprà disp. 6. dub. 7. num. 32. & 33 & latiùs Aluarez disp. 18. ad 6. & disp. 115. num. 21. dicens hãc motionem non esse necessariam, vt homo possit operari, sed vt actu operetur, neque esse *in recto*, vt ait, principium actiuum, & vltimum complementum virtutis actiuæ. Similem doctrinam habet in disputatione vigesima in solutionibus argumentorum, & aliis locis, quæ ibi citat & pro illis allegat D. Thomam in 3. contr. gent. cap. 66. ration. 4. & q de potent. art. 7. ad 7. Sed nescio quo colore, cùm nullum verbum sit ibi apud D. Thomam de motione prædeterminante liberum arbitrium, nec de principio in recto, vel in obliquo, nec satis intelligo quid hæc verba significent, non enim sunt in vsu.

August. Cabrera. Aluarez. D. Thom.

14. Responsio Ledesmæ.

Simili modo respondet Ledesma dicto art. 11. conclus. 1. ex hoc enim principio defendit auxilium præcedens ad auxilium efficax, & separatum ab illo esse verè sufficiens, quia auxilium sufficiens habet rationem virtutis & potentiæ: efficax autem auxilium dat actualem operationem, & non est necessarium ex parte principij virtutis, seu potentiæ, imò supponit integram potentiam ex parte hominis sufficienter præuenti, subordinatam tamen motioni diuinæ prædeterminanti, quæ sufficiens est ante illam motionem, licèt operari non valeat sine motione. sicut potentia motiua existens in manu de se sufficiens est ad efficiendum motum, licèt subordinata sit appetitui, & sine illius motione ipsa non moueat. Et intellectus habitu fidei instructus sufficiens potentia est ad eliciendum actum credendi, licèt illum non valeat elicere, nisi motus à voluntate cui subordinatur. Ad hunc ergo modum vult ille auctor comparari voluntatem instructam auxilio sufficienti ad diuinam voluntatem, & motionem eius per auxilium prædeterminans quòd voluntas prius est potentia sufficiens ad actum eliciendum, ita verò subordinata voluntati diuinæ, vt non valeat inchoare actum suum, nisi prædeterminata à voluntate diuina, & ideo (ait) in se supponitur sufficiens potentia ante talem motionem, ideóque auxilium sufficiens præcedit ante auxilium efficax, & in hac responsione hic auctor præcipuè insistit, licèt aliam adiungat, de qua statim dicam.

15. Responsionis Ledesmæ fundamentum quod.

Dicta verò responsio in primis nititur in alio fundamento quòd auxilium efficax gratiæ solùm est concursus primæ causæ in illo ordine, quod fundamentum in superioribus euersum est; probauimus enim concursum primæ causæ in quolibet ordine, & per se ex vi solius subordinatio-nis

nis ac dependentiæ causæ secundæ à prima non esse quid præuium in ipsa causa secunda, sed simultaneum, & imbibitum in actione ipsius causæ secundæ, & ideo ante talem concursum in re ipsa exhibitum optimè intelligi præcedere ordine naturæ in causa secunda sufficiens, & integra virtus agendi. Auxilium autem efficax, de quo tractamus, non est concomitans, sed præuium, vt inter nos conuenit; ergo non rectè supponitur dari per modum concursus: præterea etiam admisso concursu præuio, suprà ostensum est negari non posse, quin sit actus primus, & det virtutem agendi: ergo etiam si auxilium efficax gratiæ fingatur solùm per modum concursus præuij, erit actus primus, & dabit virtutem agendi. Multo ergo magis est talis virtus, & principium agendi si necessarium est, non propter dependentiam generalem causæ secundæ à prima, sed maximè propriè ac proximè propter defectum vitiam causæ proximæ, quæ est voluntas, vt ex sententia Augustini comprobauimus.

16. In tali auxilio non esse voluntatem sufficienter constitutam in actu primo. Cabrera. Cumel.

Hinc ergo euidenter concludi videtur, sine tali auxilio non esse voluntatem sufficienter in actu primo constitutam; quod quidem his verbis fatetur Cabrera 3. p. q. 18. art. 4. disp. 6. dub. 8. num. 110. vbi comparat voluntatem sine hoc auxilio visui carenti specie ad videndum. Et Cumel in Opusc. lib. 1. disp. 4. sect. 2. in declaratione 6. conclusionis dicit auxilium efficax esse donum gratiæ in genere principij, & causa efficientis antecedens pium vsum conuersionis, &c. & conclus. 4. §. *adde etiam*, ait auxilium sufficiens non grammaticaliter, (vt ipse loquitur,) sed Theologicè dici sufficiens, quia dat homini, vt possit agere, tribuitque ei vim ad volendum, sed non completè omnino, quia est etiam necessaria gratia efficax intrinseca prædeterminans voluntatem, per modum actus primi, *& tunc* (ait) *homo est completè potens*, & ibidem iterum, atque iterum repetit auxilium sufficiens dare quidem posse, sed non completum, & integrum: accedente autem efficaci compleri, *& fieri proximè sufficiens*. Denique Aluarez, Cabezudo, & alij locis suprà allegatis fatentur hoc auxilium esse principium per se actus voluntatis. & esse actum primum, vel saltem complementum eius.

Aluarez. Cabezudo.

17. Excluditur hæc responsio.

Hinc ergo multis modis reiicitur responsio. Primò, quia auxilium efficax proximè, & immediatè non dat agere, sed posse agere, licèt det tale posse ad quod statim sequatur agere; ergo sine illo non habet potentia integrum posse per totum antecedens auxilium; ergo totum illud non potest dici sufficiens. Primum antecedens patet, quia voluntas habet immediatè & proximè, seu formaliter agere ab ipsa actione: hoc autem auxilium distinguitur ab ipsa actione, vt iam positum est in illa sententia; ergo tale auxilium per se, & formaliter non dat agere, sed aliquid præuium ad agere, quod non est nisi posse; quid enim aliud cogitari potest? Vnde nota est prima consequentia, quia si ante tale auxilium voluntas haberet integrum posse, non indigeret auxilio dante posse; si autem indiget illo, signum est totum præcedens auxilium non dare integrum posse, ac subinde non esse sufficiens, vt in secunda consequentia inferebamus.

18. Respondet Ledesma dicto art. 11. conclus. 2. pro aliis suis auctoribus, (licèt in hoc puncto ab illis discrepet,) negandam esse illam vltimam consequentiam in eorum opinione. Nam illi solùm dicunt auxilium efficax consummatiuum, & impletiuum auxilij sufficientis, vnde supponunt ante illud esse auxilium sufficiens, quia complementum supponit rem quam complet, sicut existentia supponit essentiam, quia illam complet. Sed non cluditur verbis tam grauis difficultas, nec in re tam ardua, vti licèt verbis ambiguis ad vim rationis fugiendum, quod certè in illa responsione fit. Duobus enim modis aliquid dici potest complementum rei. Primò tanquam addens aliquam perfectionem rei iam perfectæ: secundò tanquam constituens illam in tali esse completo; & primo modo supponit rem, non autem secundo modo: vt, forma vno modo dici potest complementum materiæ, quia actuat illam, & ita supponit illam aliquo modo, quia vt sic non constituit materiam in esse materiæ; alio verò modo est forma complementum constitutiuum compositi, & vt sic non supponit compositum, sed complet, & constituit illud; & sic existentia, (cum istis auctoribus loquendo,) non complet essentiam constituendo illam in esse essentiæ, sed suo modo actuando illam, & ideo potest illam in ratione essentiæ supponere: complet autem essentiam in ratione entitatis actualis illam constituendo, & vt sic impossibile est intelligere essentiam completam in ea ratione entitatis actualis ante existentiam. In præsenti ergo auxilium efficax dicitur, esse complementum potestatis efficiendi actum supernaturalem tanquam constituens, & integrans principium sufficiens effectiuum actus supernaturalis. Patet consequentia, quia tale est illud complementum, vt sine illo potentia quæ supponitur sit infirma, & simpliciter impotens ad talem actum efficiendum; ideo enim tale complementum simpliciter necessarium ex parte principij, vt det vires ad efficiendum.

Alia responsio Ledesmæ.

Auxilium efficax in præsenti quid.

19. Quid si hoc auxiliū dicatur complementum auxilij sufficientis.

Eadem doctrina adhibenda est si hoc auxilium dicatur esse complementum auxilij sufficientis; quamquam, si alij auctores attentè legantur, non ita loquuntur, sed dicunt esse complementum actus primi, vel virtutis, seu principij effectiui actus voluntatis. Et ante tale complementum in ratione principij, seu virtutis volunt auxilium esse complementum in ratione sufficientis, quæ ad sufficientiam non putant esse necessarium illud complementum in ratione virtutis, & principij actiui. quod non esse consequenter dictum facilè intelligi potest, vt statim notabo. Veruntamen admisso illo modo loquendi, non potest auxilium efficax dici complementum auxilij sufficientis, tanquam formaliter complens, & constituens illud. Nam hoc pugnat cum doctrina ab eis recepta circa distinctionem auxilij in sufficiens & efficax: illa enim duo membra distinguuntur tanquam completa in suis rationibus, & vt inter se distincta. Quapropter si aliquo modo permitti potest, vt auxilium efficax dicatur complementum auxilij sufficientis, intelligendum erit de complemento quasi extrinseco, & addendo nouum modum perfectionis, & virtutis, & sic dicetur auxilium sufficiens supponi ad efficax in ratione sufficientis auxilij, non tamen in ratione sufficientis, & completi principij ad amandum, v. g. vel consentiendum.

Quæ

Quæ duo probamus esse repugnantia, quia auxilium, vt sit sufficiens, debet sufficere in ratione principij actiui, aliàs non habet sufficientiam necessariam ad veram libertatem, quæ residet in potentia actiua, vt actiua est, vt in Prolegom. 1. ostendimus. Et ideo de ratione sufficientis auxilij est, vt det sufficientem potestatem actiuam operandi, vt ibidem & latiùs in superiori libro ostensum est.

20. Declaratur hæc doctrina & confirmatur exemplo potentiæ visiuæ.

Declararique potest, & confirmari hæc doctrina exemplo potentiæ visiuæ, & principij sufficientis ad videndum: nam visus per se spectatus est integra potentia visiua, non tamen est integrum principium videndi, ideóque species visibilis rectè dici potest complementum principij videndi tanquam constituens illud: non potest autem hoc modo dici complementum potentiæ visiuæ tanquam constitutiuum illius, quia supponit illam, licèt possit dici complementum tanquam actus addens illi aliquam perfectionam. Hinc verò manifestè fit, vt licèt potentia visiua, vt talis est, supponatur ante speciem, & inueniatur sine illa, nihilominus sufficiens principium videndi non possit sine specie inueniri, quia sola potentia sine specie non sufficit ad videndum. Ita verò comparantur auxilia excitantia, quæ sufficiens auxilium ab his auctoribus dicuntur ad auxilium efficax, sicut potentia visiua ad speciem, vel in vniuersum, vt inchoatum principium ad comprincipium, quo completur; ergo licèt illa auxilia possint dici sufficientia in suo genere, vtique excitantis gratia non sunt, nec dici possunt sufficiens auxilium in ratione potentiæ & principij simpliciter effectiui actus secundi, & vltimi voluntatis.

21. Responsioni denuò occurritur.

Secundò principaliter impugno responsionem illam, nostrumque argumentum confirmo, quia vt voluntas possit facere actus supernaturales, non solùm indiget potestate morali, sed etiam physica, quia licèt voluntas moraliter operetur cum liberè vult, simul operatur physicè, propriè, & per se, efficiendo actus suos, & ad vtrumque est per se impotens in ordine ad actus supernaturales, & ideo non solùm indiget auxiliis dantibus posse morale, sed etiam dantibus posse physicum, quod in lib. 5. latè ostensum est, & nobiscum in hoc conueniunt dicti authores. Hinc ergo argumentor: nam homo non potest dici habere auxilium sufficiens simpliciter ad liberum actum efficiendum, propter solam potestatem moralem, nisi habeat etiam physicam, sed per auxilia excitantia, seu antecedentia ad auxilium efficax, & illo præciso non datur voluntati potestas physica ad eliciendum supernaturalem actum, sed tantùm moralis, vt ex sententia dictorum Patrum suppono, nam in hoc non dissentimus; ergo per illa sola non datur ei principium sufficiens. Maior videtur euidens ex terminis, quia non potest actus liberè fieri à voluntate nisi fiat ab illa physicè, vt supponitur; ergo quando volunas de se non habet, potestatem physicam ad eliciendum actum, non potest dari illi absoluta potestas sufficiens ad eliciendum illum, nisi detur illi physica virtus ad ipsum eliciendum.

A Imò si quis attentè consideret, in ipso verbo eliciendi includitur efficientia physica. Et in actibus liberis imperatis id ad sensum declaratur: nam si caret quis pedibus, non est liber ad ambulandum, etiamsi sit liber ad volendum, vel desiderandum ambulare, vnde neque potest talis homo constitui in statu sufficienti ad liberè ambulandum, nisi ei restituantur pedes, & detur potentia physica ad ambulandum, quia aliàs non erit in potestate eius ambulare, simpliciter loquendo. Sic ergo voluntas nisi ei detur potestas physica ad amandum, vel credendum, non est libera simpliciter, B neque habet auxilium sufficiens ad illos actus exercendos: sicut homo nunc non est liber ad videndum Deum, neque ad id habet auxilium sufficiens pro hoc statu, quia caret potestate physica ad efficiendum talem actum.

Respondebunt fortasse ante auxilium efficax dari homini per habitus infusos potestatem physicam ad eliciendos actus supernaturales, & ita dari auxilium sufficiens in vtroque genere potentiæ. Sed contra hoc instari potest ex omnibus dictis, quia habitus sine auxilio efficaci est quasi potentia remota, & per se simpliciter impotens, sicut potentia visiua sine specie. Quod maximè conuincit supponendo, vt iam diximus, hoc auxilium præ- C determinans non postulari ex parte generalis concursus in genere, sed ex parte virtutis causæ secundæ, vt det illi vires ad operandum supernaturaliter, quia solus habitus non dat illas integras, ac proinde neque sufficientes. Adhuc tamen euidentiùs id ostenditur in homine infideli vocato ad fidem, vel peccatore vocato ad pœnitentiam, nam in illo non est habitus infusus, qui det potestatem physicam, eliciendo voluntatem credendi, vel actum pœnitentiæ; & omnes motus gratiæ excitantis præcedentes conuersionem non sunt principia physica conuersionis, vt ipsi supponunt contra Molinam, me non D repugnante. Nec etiam ipse Spiritus sanctus adiungitur pœnitentiæ confortans immediatè illam, & cooperans physicè cum illa talem actum: hoc enim ipsi in me impugnant, & volunt virtutem hanc physicè efficiendi talem actum dari homini in eo statu constituto per motionem Dei efficacem, quam dicunt non esse aliam ab ipso auxilio efficaci. Vnde Ledesma dicta q. vnica in principio, in quarto fundamento, ait in illo homine auxilium constituere voluntatem in actu primo proximo ad operandum, ac proinde illud esse auxilium sufficiens proximè, & reliqua quæ antecedunt, solum esse remotè sufficientia. Et idem repetit art. 6. §. *aduertendum*, post tertiam conclusionem, & ratio- E nem reddit, quia in illo casu nihil aliud est, per quod voluntas constituatur in actu primo respectu talis actus. Et eandem doctrinam habet Aluarez, vt sæpe in superioribus allegaui, & videtur esse communis horum auctorum vt in materia etiam de iustificatione dicemus. Ergo peccatori cui non datur auxilium prædeterminans, non datur auxilium simplisiter sufficiens ad pœnitendum, nec infideli cui prædicatur Euangelium, datur internum auxilium sufficiens ad volendum credere quandiu non datur auxilium efficax, quia non est consti-

22. Instantia.

Occluditur.

Ledesma.

Aluarez.

tutus in actu primo, nec habet virtutem physicam ad efficiendos. Quæ ratio iudicio meo efficacissimè concludit ad hominem in peccatores, quantumuis actu vocato, & excitato, prius tamen natura concepto quàm auxilium efficax recipiat, non esse auxilium simpliciter, & proximè sufficiens ad conuersionis actum efficiendum. Quod tandem Ledesma suprà concedit, & ad aliam solutionem diuertitur, de qua statim.

22. Vrgetur tertiò. Tertiò possumus hoc vrgere, nam etiamsi daremus, auxilium efficax non dare potestatem agendi, eo ipso quòd simpliciter necessarium dicitur ad volendum, quocumque modo fingatur necessarium, siue ex parte principij, siue ex parte actus, siue ex parte Dei, siue ex parte hominis, si tale auxilium nec offertur illi, ita vt in potestate eius actiua constituatur, non potest homo in tali statu constitutus dici habere auxilium sufficiens, aut veram libertatem ad talem actum efficiendum. Probatur. Probatur, quia si ad agẽdum est necessarium tale auxilium, ergo ad potestatem agendi est necessaria potestas habendi idem auxilium, vt superiori libero tractando de auxilio sufficienti latè probatum est; ergo si Deus nec dat hoc auxilium, neque expectat aliquid ex parte hominis, vt illud det, sed pro suo arbitrio illud distribuit, vt solent dicere illius sententiæ authores, profectò non est tale auxilium in potestate hominis, ac subinde neque effectus eius est in libera hominis potestate, nec talis homo potest dici auxilium simpliciter talem actum sufficiens recipere. Et hoc argumentum maximè vrget contra aliquos ex dictis Theologis, qui dicunt Deum nec dare, nec paratum esse dare omnibus reprobis efficacem prædeterminationem, sed de facto decreuisse æterno decreto illis non dare tale auxilium ex se solo, & ante omnium operum præuisionem, sicut docet Cabrera dicta disput. 6. dub. 7. à num. 20. vnde in num. 28. ait esse simpliciter impossibilem collationem talis auxilij respectu reprobi, quia suppositio antecedens, ait, facit actum simpliciter necessarium, vel impossibilem: illud autem decretum est suppositio antecedens, vt ipse ait, quia antecedit libertatem reprobi, & ideo facit simpliciter impossibilem collationem talis auxilij. Cabrera.

23. Instantia. Quòd si instetur inde sequi esse impossibilem actum ad quem tale auxilium est necessarium, & consequenter omissionem eius non imputari in culpam. Præcluditur. Respondetur negando sequelam, quia auxilium non est necessarium ad posse, sed ad agere. Neque aduertit, (præter alia quæ diximus,) licèt carentia auxilij necessarij ad agere non tollat potestatem agendi, nihilominus impossibilitatem simpliciter, & antecedendem habendi id quod est necessarium ad agere, reddere impossibile ipsum agere, & consequenter excusare omissionem eius. August. Propter quod dixit Augustinus lib. de corrept. & grat. cap. 11. si primo homini defuisset auxilium, ita vt illud habere non posset, si vellet, non fuisse illi lapsum imputandum, quia nemo peccat in eo quod vitare non potest; vt idem Sanctus dixit lib. 3. de liber. arbitr. cap. 18. & lib. de natur. & grat. cap. 67. vbi subdit, *Non* A *imputari homini quod inuitus ignorat, sed quia negligit quærere, quæ ignorat, & quia volentem sanare contemnit*; ergo si Deus ex se non vult sanare, nec dare auxilium efficax, non potest homini imputari quidquid ex illa carentia necessariò sequitur. Est ergo sententia illa valde repugnans sufficientiæ auxilij, multúmque diminuens vniuersalé, & veram Christi redemptionem circa reprobos, & veritatem promissionum Dei, quibus se ostendit paratum ad omnes homines conuertendos, omniumque remittenda peccata, ac denique contra iustitiam Dei, & quòd imputet homini, B quæ reuera vitare non potest. Ideoque, vt superiori libro notaui, iuxta doctrinam Concilij Senonen. in decreto fidei 15. vt necessitas auxilij præuenientis in his, qui illo carent, libertatem ad agendum non auferat, necessarium est, vt Deus quantum in se est paratus sit illud dare. Vnde etiam ipse Cabrera in illa sententia constans non est, vt infrà in illo, & aliis ad notabo. Non enim desunt qui respondeant semper esse in potestate hominis in hac vita recipere hoc auxilium efficax, quia quandiu hîc viuit, nunquam est extra statum salutis, ideóque potest auxilium efficax recipere. C Vnde ex eo quòd homo non habeat auxilium efficax, (ait P. Aluarez,) non rectè infertur non posse operari, sed non esse operaturum, sicut ex eo quòd paries careat albedine, non sequitur non posse esse albam, sed solùm non esse albam; ita ergo carens auxilio efficaci ad amandum non amabit; potens autem est ad amandum per virtutem actiuam quam dat auxilium sufficiens, quia semper potest pro isto statu moueri efficaci motione. Respondet Aluarez. Sed responsio non satisfacit. Reiicitur illa responsio. Primò, quia auxilium præuium ante hoc efficax non dat virtutem actiuam physicam & sufficientem, vt iam ostensum; imò interdum nullam physicam virtutem actiuam præbet, vt de homine D carente habitu charitatis dicebamus.

Secundò, quia illa potentia est in homine non habente auxilium efficax ad habendum illud ex parte ipsius hominis, est tantùm potentia passiua, cùm à solo Deo fieri debeat, & sola eius voluntate detur, aut negetur: habere autem auxilium in potentia passiua tantùm, non satis est ad moralem potestatem operandi, de qua tractamus, nisi id sit aliquo modo constitutum in hominis actiua potestate. 24. Quia, (vt suprà probatum est in primo Prolegomeno,) potentia passiua, vt sic, non sufficit ad libertatem arbitrij, vnde non dicitur homo habere in sua potestate quod potest recipere, sed quod potest agere, iuxta illud Augustini lib. 1. retract. cap. 22. & lib. 2. cap. 1. August. E *Illud est in nostra potestate quod cum volumus facimus.* quod de illo auxilio efficaci prædeterminante dicere non possumus, quia nec possumus illud in nobis facere, nec pro nostro arbitrio, aut voluntate nobis datur, vt statim ostendemus. Ergo illa potentia, quæ est in omnibus viatoribus, ad recipiendum hoc auxilium efficax non satis est, vt dicantur habere auxilium sufficiens, nisi etiam ex parte Dei ita illis offeratur, vt sit in potestate morali ipsorum, ac subinde in eorumdem voluntate sit habere illud, vel saltem non impedire quod à Deo detur; ergo necessarium est Deum quantum

quantum ex se, est paratum esse illud dare nisi per hominem stet, imò iuxta dicta in superiori libro de auxilio sufficiente, hoc non satis est ad auxilium proximè sufficiens, sed tantùm remotè: ergo nullo modo saluari potest in ea sententia, quòd infidelis, vel peccator sufficienter vocatus ad fidem, vel pœnitentiam habeat auxilium proximè sufficiens ad voluntatem credẽdi, vel pœnitendi, quod satis magnum inconueniens est, & multo maius quod nec remotè potest illud habere, vt in sequenti puncto ostendam.

25. *Alia responsio Theologorum.* Alia igitur responsio dictorum Theologorum est hominem sufficienter vocatum habere auxilium sufficiens simpliciter, quia si per eum non stet, infallibiliter prædeterminabitur voluntas eius ad consentiendum. Ita respondet Medina (*Medina.*) 1. 2. q. 109. art. 10. in principio dubij post primam conclusionem, *§. tertiò nota*, & in fine art. ad 3. dubit. Sequitur Franciscus de Auila (*Auila.*) cap. 7. & 8. Aluar. (*Aluar.*) disp. 18. ad 6. & in aliis locis infrà citandis. Et propterea in disp. 95. ad 1. distinguit inter auxilium efficax datum & oblatum, dicitque illi auxilio dato non posse resisti, illi autem oblato resisti posse. (*Distinguit Aluarez inter auxilium efficax datum, & oblatum.*) Eandem doctrinam habet Ledesma (*Ledesma.*) in principio quæstionis in 4. fundamento in fine, licèt postea in variis particulis soluendo argumentum hoc multum laboret, & plura dicat, quæ non videntur satis intelligi, neque inter se conuenire, vt infrà notabo. Eandem doctrinam sæpe repetit Cumel (*Cumel.*) 1. 2. q. 111. art. 3. ad 3. & in opusc. lib. 1. disp. 4. sect. 2. in declaratione 5. conclusionis, & sæpissimè in illa & sequenti disputatione. Tenet denique Cabrera (*Cabrera.*) suprà disp. 2. num. 457. 476. & aliis.

26. Solent hi auctores ad hanc solutionem confirmandam vti testimoniis Patrum asserentium, quòd homini non detur gratia, in ipso causam esse, non in Deo, quos suprà latè retuli lib. 4. per varia capita. Et videri potest Augustinus (*August.*) lib. 1. retract. cap. 22. lib. 2. de peccator. merit. cap. 17. & q. 2. ad Simplician. & lib. 83. quæstion. q. 68. & Prosper (*Prosper.*) lib. 1. de vocat. gent. cap. 5. & lib. 2. per totum, & Anselm. (*Anselm.*) de Casodiabol. cap. 2. & 3. & D. Thomam (*D. Thom.*) 3. contr. gent. cap. 159. & 160. Imò etiam Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 5. apertè docet esse in potestate hominis conuersionem ipsam, ac subinde in eadem potestate esse habere omnia auxilia necessaria ad conuersionem. (*Doctrina Cõcil. Trid. de hominis cõuersione.*) Doctrina ergo ipsa in se vera est, & certa: Patres autem illam non applicant ad auxilium prædeterminans, sed absolutè, & simpliciter loquuntur de potestate habendi auxilia necessaria, vt homo saluetur si velit. Quomodo autem illa doctrina applicanda sit ad præuenientia auxilia vsque ad primum in præcedenti libro pro virili explicatum est, nunc autem videndum est, an possit applicari ad auxilium efficax si in efficaci prædeterminatione ponatur.

27. *Mens auctoris in præcedenti.* Dico ergo non posse applicari, quod ita ostendo: nam si est in potestate morali voluntatis humanæ sufficienter vocat ad fidem habere infallibiliter auxilium prædeterminans & efficax, vel illud impedire; id esse debet intercedente aliquo vsu libero eiusdem voluntatis, veluti medio, inter auxilium excitans sufficienter, & hoc prædeterminans: non potest autem postulari talis vsus, nec sufficere; ergo non potest hoc auxilium priusquam re ipsa detur in libera, & morali hominis potestate constitui. Maior clarissima est ex his quæ diximus cum Augustino, quia potestas moralis est in his quæ cum volumus facimus, vel habemus, aut recipimus: sic enim habitualis gratia est in potestate peccatoris, & sic de aliis: si ergo supposita vocatione auxilium prædeterminans est in potestate nostra, oportet, vt sit medio aliquo libero vsu voluntatis nostræ. Quòd autem hoc dici non possit, pro vt in minori subsumebamus, probatur primò ratione suprà insinuata, quia hinc sequitur non esse in potestate peccatoris sufficienter vocati immediatè conuerti, aut velle credere, vel pœnitere. Consequens autem est falsum ergo. Sequela patet, quia posita vocatione quantumuis sufficiente non potest voluntas immediatè prorumpere in consensum, seu actum ad quem vocatur, quia non immediatè recipit prædeterminationem, sed prius debet aliquem alium vsum medium suæ libertatis habere, vt in illa responsione supponitur.

28. *Ostenditur falsitas consequentis ex modo loquendi Patrum.* Falsitas autem consequentis ostenditur primò ex modo loquendi Patrum, qui semper illa duo tanquam immediata coniungunt, sic Augustinus (*August.*) q. 2. ad Simplician. non dixisset *credere esse nostrum & Dei*; subiungit, *Dei vocando, nostrum sequendo*, neque inter illa duo medium agnoscit. Simili modo Prosper (*Prosper.*) lib. 2. de vocat. gent. cap. 26. priùs declarat quomodo Deus præmoueat ac præparet voluntatem, per gratiam excitantem, & deinde immediatè adiungit, *sed voluntas hominis subiungitur ei*, (id est, illi gratiæ,) *atque coniungitur, quæ ad hoc prædictis est excitata præsidiis, vt diuino in se cooperetur operi, & incipiat exercere ad meritum, quod superno semine concepit ad studium.* Ergo ex sententia Prosperi potest voluntas sufficienter vocata immediatè incipere consensum cooperando gratiæ Dei, nullo alio interueniente medio vsu libertatis. Idem eleganter docuit Bernardus (*Bernard.*) lib. de grat. & liber arbitr. versùs finem, cuius verba sæpiùs in superioribus retuli. Ratione item declaratur (*Declaratur ratione.*), quia nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia, sed Deus immediatè vocat sufficienter ad fidem, ita vt homo plenè attendat, & habeat obiectum præsens cum sufficienti excitatione voluntatis, & nihil aliud per illam vocationem intendit, aut præcipit homini sic vocato nisi, vt velit credere, & credat; ergo ad hoc dat ei auxilium proximè sufficiens.

29. *Argumentũ secundum.* Secundò potest hoc ad hominem efficaciter probari contra dictos auctores, quia aliàs expectaret Deus voluntatem hominis, vt daret illi initium efficax conuersionis, seu consensus, quod iuxta illorum sententiam in motione prædeterminante consistit. Consequens autem illud ipsimet in nobis damnant, & licèt dicamus Deum expectare voluntatem, non vt per se operantem, sed vt gratiæ suæ cooperantem, nihilominus id putant ad Semipelagianorum sententiam pertinere, vt infrà videbimus; ergo non possunt consequenter illam sequelam, vel consequens eius admittere, maximè, quia non solùm sequitur expectare Deum liberum arbitrium, vt suæ gratiæ cooperans, sed vt per se ac viribus suis bene vtens

vtens sua libertate post vocationem, vt ostendam. Probatur ergo sequela quoad priorem partem, vt in argumento absolutè est proposita, quia post vocationem sufficientem in potestate nostra est recipere, vel non recipere auxilium efficax prædeterminans; ergo priusquam Deus illud det, respicit an homo se disponat, nec ne, ad auxilium efficax, vel an illi ponat impedimentum, nec nec; ergo expectat aliquem proprium vsum liberi arbitrij, vt iuxta exigentiam eius det, vel neget auxilium. Iam ergo probatur altera pars, quia ille vsus non potest esse ab auxilio efficaci, quia antecedit illud, siquidem ab illo pendet quod detur, vel non detur auxilium efficax: ergo est à solo libero arbitrio, & ita expectat Deus vsum proprium liberi arbitrij solius vt det, vel non det prædeterminans auxilium. Ex quo vlteriùs efficaciùs obiicitur contra hos auctores testimonium Pauli dicentis, *Quis enim te discernit?* quàm soleat ab ipsis contra nos obiici. Patet, quia supposita necessitate physicæ prædeterminationis, per illam maximè fit discretio inter bonos, & malos, prædestinatos & reprobos; sed vt vnus recipiat hoc auxilium potius, quàm alius, radix est propria vniuscuiusque voluntas libera, per quam vnus se disponit ad tale auxilium, & non alius, vel vnus posuit impedimentum, & non alter: ergo discernitur vnus ab alio proprio arbitrio, cessat ergo interrogatio Pauli.

Probatur.

Probatur altera pars.

1. Cor. 4.

29. Argumentum tertium. Tertiò ac præcipuè ac ex re ipsa argumentor, quia nullus potest cogitari prævius vsus liberi arbitrij, qui sit conditio sub qua Deus offert quantum est ex se tale auxilium, & non sine illa: duplex enim cogitari potest talis vsus, vnus est negatiuus non resistendi, vel non impediendi infusionem talis auxilij: alius est positiuus se disponendi per aliquem bonum motum ad receptionem talis auxilij; sed neuter vsus potest habere locum respectu talis auxilij: ergo. Maior per se clara est, & illa partitione vtuntur auctores illius sententiæ: circa minorem autem diuisi sunt, nam quidam requirunt dispositionem negatiuam, eámque esse dicunt non resistere sufficienti vocationi, sed sinere se mouere, nam si ita se habeat (inquiunt) voluntas hominis sufficienter vocati, infallibiliter prædeterminatur: quando autem non prædeterminatur, ideo est quia non finit se prædeterminari, sed resistit. Ad hanc autem dispositionem negatiuam dicunt non requiri aliud auxilium prædeterminans, & ideo dicunt esse in mera potestate liberi arbitrij, & hoc modo esse in potestate eius habere auxilium prædeterminans. Hunc modum dicendi sequitur Cabrera suprà disput. 2. § 11. num. 302. 457. & 476. quamuis satis repugnet alteri sententiæ eius suprà relata, quòd homini sit simpliciter impossibile habere hoc auxilium ex decreto Dei antecedente ad omnem vsum liberum voluntatis hominis per absolutam voluntatem Dei non dandi illud. Quidquid verò sit de consequentia doctrinæ, fundamentum illius sententiæ esse potest, quia necessarium est vt ad auxilium efficax aliquo modo sit in potestate hominis iam vocati, sed non est in potestate immediata eius ad inchoandum consensum, quia ad hoc debet prædeterminari à

Cabrera.

A Deo, nec mediante dispositione positiua, quia ad illam erit necessaria alia prædeterminatio: ergo oportet vt sit per dispositionem illam negatiuam, ad quam non est necessaria prædeterminatio, nec nouum positiuum auxilium.

Hanc sententiam impugnaui latè lib. 3. de auxil. cap. 13. Et in ea impugnatione nobis consenserunt Ledesma dicto art. 1. ad 3. & Aluar. disput. 105. ad 6. & Cumel in opusc. lib. 1. disput. 4. sect. 3. circa finem tertiæ conclusionis; & propter huius discursus complementum, iterum hìc rationes summatim proponere non grauabor, possumúsque ad duo capita impugnationes reducere. Primum continet rationes theologicas in secunda obiectione proximè facta insinuatas. *Prima*, quia ex illa sententia sequitur hominem se disponere viribus solis liberi arbitrij sine gratia physicè adiuuante ad obtinendum auxilium efficax, quod non videtur concedendum, quia aliàs multum haberet homo vnde gloriaretur. Neque obstabit quòd illa dispositio negatiua sit, nam est dispositio moralis, & in moralibus magni momenti est libera abstinentia, vel omissio quando est difficilis, & laude digna, vt est manifestum in victoria tentationis contra præceptum negatiuum per solam suspensionem actus mali. *Secunda*, quia vltima resolutio cur huic detur, & non illi, auxilium efficax reducetur in solum liberum arbitrium, quod videtur alienum ab illa interrogatione Pauli, *Quis enim te discernit?* 1. Corinth. 4. & ab admiratione Augustini dicentis, *Cur hunc trahat, & illum non trahat, noli iudicare*, &c. & verbis Prosperi dicentis, rationem ob quam huic datur auxilium efficax, & non illi, non reddi sufficienter ex vsu liberi arbitrij. *Tertia*, quia iam gratia efficax esset pedissequa liberi arbitrij, non ductrix, nam supponeret vsum eius, & illum infallibiliter sequeretur, iuxta illam sententiam. Item initium salutis quoad efficaciam actus, (vt ille auctor loquitur,) esset à libero arbitrio non tantùm vt cooperante cum auxilio comitante, sed etiam sua sola libertate ita se præparante, saltem sinendo se duci vt infallibiliter trahatur. *Quarta*, quia sequitur dari ex parte hominis causam moralem saltem negatiuam suæ prædestinationis, quæ fuit opinio Henrici quodlib. 4. quæst. 19. & quodlib. 8. quæst. 5. communiter tamen à Theologis reprobata, vt dixi lib. 2. de prædestinat. cap. 10. & ab ipso etiam Cabrera dub. 7. Sequela probatur, quia primus effectus proprius prædestinatorum est auxilium efficax, nam antecedentia, excitantia, & sufficientia communia sunt ex generali gratiæ prouidentia, sed auxilium efficax dicitur dari ex dispositione negatiua propria libertate concepta; ergo.

30. Ledesma. Aluar. Cumel.

B Conuincitur rationibus theologicis. Ratio prima.

C Ratio secunda.

1. Cor. 4. August. Prosper.

Ratio tertia.

D Ratio quarta.

Henricus.

Cabrera. Probatur sequela.

E

Vt autem vis harum rationum magis elucescat, obiici potest, quia in præcedenti libro docuimus ex doctrina D. Thomæ, & communi, Deum dare primam gratiam excitantem homini non ponenti obicé quacunque ratione cótingat illum non ponere, etiam per solam carentiã actus liberi mali, diximúsque inde non sequi hominé suis viribus se disponere ad primum auxilium gratiæ, nec dare initium illi, quia illa carẽtia obicis non est dispositio nec initium gratiæ; ergo idem

31. Obiicitur.

idem responderi poterit de auxilio efficaci iuxta illam sententiam, negando illum vsum negatiuum esse dispositionem ad auxilium efficax, vel initium eius, sed meram carentiam obicis. Cur enim non hic cum eadem proportione dicetur, Deus ex se offerre auxilium efficax prædeterminans omnibus sufficienter vocatis, non tamen absoluta promissione, sed sub conditione si non ponant obicem sinendo se mouere? Nam posita hac lege licèt detur auxilium efficax non ponenti obicem per vsum negatiuum suæ libertatis non dabitur gratia ob dispositionem eius, sed ex sola libera voluntate Dei, quia licèt contraria dispositio sufficiat ponere obicem gratiæ efficaci, nihilominus illa per se nihil confert ad eam gratiam, sed Deus gratuitò dat eam. Vnde si Deus velit, dare poterit auxilium efficax etiam illi qui reluctatur, & ponit obicem. Quapropter licèt is cui negatur auxilium efficax, quia non sinit se ducere ex parte sua, dici possit se discernere ab alio qui recipit auxilium, quia ratio ob quam ei non datur ab illo sumitur, nihilominus discretio ex parte alterius non potest ipsi tribui, quia nihil fecit dignum tali auxilio, vel de se conducens ad illud, sed Deus sola misericordia illud dedit. Sicut quando vnus vocatur ad fidem, & non alius, discretio fit inter illos, quæ ex parte eius, qui non vocatur, potest habere causam in ipso, ex parte verò eius, qui vocatur minimè. Sic ergo videntur posse eludi rationes factæ.

32. Et videtur maiori ratione hæc omnia esse admittenda in primo auxilio prædeterminante, quàm in prima vocatione, quia ante primam vocationem nulla gratia antecedit in qua fundetur carentia obicis: in hoc autem auxilio efficaci antecedit gratia excitans, & moraliter iuuans ad non ponendum obicem, & sinendum se ducere. Nam licèt vocatio sufficiens non necessitet hominem, nec omnino illum prædeterminet ad non resiliendum, vel sinendum se ducere, nihilominus de se ad id mouet, & quando liberum arbitrium se sinit duci, seu non resistit, non solùm id facit, sed moraliter adiutum ab ipsa vocatione, & quasi cooperando illi eo modo, quo in abstinentia illa negatiua, & libera potest intelligi cooperatio. Vnde ex hac parte licèt negatio illa vocetur aliqualis dispositio, non erit contra gratiam, quia illa eo modo quo fit ex gratia excitante, & adiuuante fit, dispositio enim negatiua non fit physicè, sed moraliter, & ideo satis est quòd à gratia excitante, & moraliter adiuuante fiat. Sicut in exemplo posito de victoria tentationis pura negatiua per solam carentiam consensus ad illam sufficere potest auxilium excitans, & moraliter adiuuans, vt in lib. 1. dictum est.

33. *Euasio.* Hæc tamen euasio, & æquiparatio tolerari aliquo modo posset, si vsus ille negatiuus posset intelligi per modum remotionis obicis, quæ sit libera voluntati per solum vsum negatiuum; *Præcluditur dicta euasio.* quia verò hoc intelligi non potest, locum non habet dicta euasio, quod explicabitur meliùs deueniendo ad secundum caput rationum, quibus illa responsio impugnatur. *Et argumentis conuincitur.* Primò ergo argumentor, quia si auxilium efficax est prædeterminans, nullus obex potest illi poni ex parte hominis si Deus ex se paratus est ad dandum illud. Aut enim ille obex est aliquid habituale in homine existens, vel actuale, neutrum dici potest; ergo. Probatur minor quoad priorem partem de habituali, quia vel illud est peccatum originale, vel habituale, vel aliquid aliud quod non sit peccatum. Primum dici non potest, quia licèt peccatum originale de se reddat hominem tali auxilio indignum, tamen supposita generali voluntate Dei saluandi, & redimendi omnes, illud solum non est sufficiens ratio ad negandum adultis auxilia necessaria ad salutem, vt de sufficientibus ostensum est in lib. 4. Et est eadem ratio de efficaci, vel certè maior. Quia, (quod notandum est,) collatio, vel denegatio auxilij efficacis adiuuantis, de quo tractamus, non habet locum nisi in homine sufficienter vocato ad fidem, vel pœnitentiam, nam ille, qui nondum vocatus est, non est capax auxilij efficacis, cùm non possit operari nisi vocatus; & ideo in illo, qui non est vocatus, non oportet aliam rationem quærere, ob quam non recipiat auxilium efficax, seu prædeterminans, nisi quia non habet vocationem, qua conuerti possit: cur autem careat vocatione, aliunde petendum est ex dictis de auxilio sufficienti. Posita autem vocatione sufficienti in homine, v.gr. existente in peccato originali, sicut peccatum originale impedimentum non posuit vocationi, ita nec potest solum ac per se peccatum esse obex auxilio efficaci; quia eo ipso quòd non obstante illo peccato, Deus hominem vocat, quasi remittit ex ea parte indignitatem, & reatum peccati originalis, & se obligat quantum est ex se ad dandum auxilium efficax, si nihil aliud illi obstet; quia non frustrà neque fictè vocat; ergo vocat vt perficiat quantum in ipso est; ergo necessitate quadam consequentiæ secundùm ordinatam & prudentem prouidentiam dando vocationem non obstante habituali peccato offert etiam de se auxilium efficax. *Notandum.*

Vnde non immeritò dici potest auxilium efficax cooperans, & adiuuans debitum esse homini vocato ratione vocationis, etiamsi aliàs in originali peccato esse supponatur, si aliud impedimentum non interueniat. Et hæc ratio æquè probat de peccato habituali relicto in actuali, vel actualibus commissis. Nam licèt hæc de se possint impedire vocationem, tamen si illis non obstantibus Deus dat vocationem sufficientem, ratione quodammodo debetur, & necessariò offertur ex parte Dei auxilium coadiuuans ex necessitate non absolutæ potentiæ, sed ordinariæ, & sapientis prouidentiæ, vt declaraui. Præter peccatum autem non potest alia habitualis dispositio cogitari, quæ sit obex ad recipiendam prædeterminationem, nam si quæ fingi potest maximè naturalis aliqua, vel permanens indispositio potentiarum ad operandum vt esset insania, vel amentia, aut somnus, aut aliquid simile; nihil autem horum habet locum in homine actualiter vocato sufficienter, oportet enim vt attendat, & sit aptus proximè ad operandum, si velit, aliàs etiam esset incapax vocationis; nulla ergo habitualis dispositio siue moralis, siue habitualis, quæ non est obex sufficientis vocationis, est de se obex prædeterminationis. Atque hoc maximè necessarium est in sententia contra quam disputamus, quia dispositio illa negatiua, quam ponit, est libera, & pendens ex vsu libero saltem negatiuo, seu suspensiuo actus liberi. De- 34. *Auxilium efficax cooperans, & adiuuans homini vocato ex vocatione debitum.*

nique est euidens ratio, quia si per dispositionem illam negatiuam tollitur obex, necesse est, vt tale sit, quia à libero vsu pendeat, vt per illum vsum tolli possit. At verò habitualis dispositio præexistens in subiecto, non potest tolli per vsum liberum, præsertim negatiuum. Quomodo enim per hunc vsum libertatis auferretur habituale, vel originale peccatum, quod sine positiua dispositione supernaturali auferri non potest, ideò non auferatur necessariò, supponit gratiæ efficacis operationem. Idemque de quolibet alio impedimento naturali euidentius est. Sit ergo certum respectu auxilij efficacis, seu prædeterminantis nullum interuenire posse habitualem obicem.

35. Ponitur probatio de actuali. Iam probatur idem de actuali, quia vel ille obex consisteret in actu positiuo, vel in carentia actus. hoc secundum dici non potest in illa sententia, quia obex consistens in carentia actus positiui, non potest tolli nisi per oppositum actum positiuum; ergo non potest tolli per vsum negatiuum libertatis, quia actus non ponitur nisi per vsum positiuum. Item si vocatio sufficiens sit, v. g. ad voluntatem credendi, interrogo, cuiusnam actus positiui carentia possit esse obex collationi auxilij prædeterminantis ad illam voluntatem? nullius profectò. Nam si sit carentia actus mali, illa non obest, imò prodest plurimum ad non impedienda gratiæ auxilia: carentia autem actus boni si moraliter tantùm sit quædam negatio, quia non est omissio peccaminosa, nec carentia actus debiti ex præcepto impertinens est, nec potest moraliter obesse: physicè autem, (vt sic dicam,) potest prodesse, vt voluntas sit expeditior ad attendendum vocationi ad fidem, & illi assentiendum, si velit. Si verò sit omissio per carentiam actus debiti ex præcepto, hæc nec necessaria est, nec moraliter coniungi potest cum vocatione actuali ad actum omnino diuersum.

36. Quòd enim non sit necessarius huiusmodi obex, vt homo vocatus non recipiat prædeterminationem ad consensum, manifestum est, sæpissimè enim contingit cùm homo vocatur ad fidem, vel pœnitentiam, non teneri pro eo tempore ad alium actum exercendum, vt est per se notum; ergo tunc carentia aliorum actuum, quamuis bonorum, non potest esse obex, ne recipiatur auxilium prædeterminans ad voluntatem credendi, vel pœnitendi. Quòd verò neque moraliter possit contingere, patet, quia homo non potest simul occupari circa multa, præsertim grauissima, & quorum singula magnam requirant animi attentionem & considerationem; ergo dum homo vocatur actu ad finem, v. g. & Spiritus sanctus per sufficientem vocationem internam cor eius, & mentem ad id agendum, & intendendum excitat, non imponit illi præceptum, vt eodem tempore aliud præceptum impleat, & de re illa interiùs cogitet & sollicitus sit, non enim esset conueniens prouidentia nec capacitati hominis consentanea. Vnde quando aliud præceptum affirmatiuum instat, potiùs excitabitur homo ad cogitandum de illo, vel si ad id non excitatur, excusabitur per naturalem inconsiderationem, & sic carentia alterius actus non erit obex actui

A fidei, vel prædeterminationi necessariæ ad illam.

Solùm video cogitari posse, post vocationem sufficientem necessarium esse orationis actum ad obtinendum auxilium prædeterminans ad voluntatem credendi, v. g. & carentiam actus ostendi esse obicem alterius auxilij. Sed neque hoc cum probabilitate dicitur, tum quia si homo sufficienter vocatur ad fidem, eo ipso offertur illi auxilium adiuuans ad credendum tanquam consentaneum illi vocationi, vt suprà declaraui: tum etiam, quia si homo tunc ad orationem non excita- 37.

B tur, non potest actum illum habere, sed ad alium debet immediatè conari, ad quem excitatur; si verò excitatur ad actum orandi, cessabit pro tunc excitatio ad alium actum, & redibit quæstio de ipsa voluntate orandi, nam ad illam erit etiam necessarium auxilium prædeterminans, vnde si datur, iam homo orabit, & non ponet obicem; si verò non datur, quærendum est, cur non detur, vel quo modo sit in potestate hominis, aut quemnam obicem illi ponere possit ob solam carentiam alicuius actus.

Tandem potest hic obex constitui in aliquo alio actu libero, cuius carentia sit remotio obi-

C cis, qua posset auxilium efficax impedire. Sed hoc etiam verisimile non est. Primò, quia nullo probabili modo potest explicari quis, vel qualis sit ille actus qui auxilio efficaci suscipiendo obsit, si non auferatur, vel suspenditur. Secundò ad hominem in illa sententia, iuxta quam etiam ad illum actum erit necessaria Dei prædeterminatio. Vel igitur Deus prædeterminat voluntatem ad illum actum, vel non prædeterminat: si prædeterminat, non potest voluntati imputari quòd aliam prædeterminationem impediat, quia Deus præuenit illam, prædeterminando illam ad alium actum, cui illa resistere non potuit: si autem Deus non prædeterminat voluntatem ad illum actum,

D tunc carentia talis actus non est moralis obicis remotio, quia voluntas non per suæ libertatis vsum, sed necessariò, & ex impotentia naturali non habet illum actum. Probatur, quia non potest actum illum habere sine prædeterminatione, & illa caret, vt supponitur: ad illam autem carentiam non potuit ipsa se disponere, quia nec fingi potest qualis sit illa dispositio, nec si fingatur, in illa sistemus, sed radicem eius inuestigando in infinitum procedemus; ergo quòd Deus det hanc, vel illam prædeterminationem, non potest in aliquam negationem liberam ex parte voluntatis humanæ reduci, sed solùm pendet ex diuina vo-

E luntate.

Quod præterea ita explicatur, quia stante sufficienti vocatione ad fidem, vel homo est capax sub disiunctione, vel diuisim plurium prædeterminationem ad varios actus inter se ita repugnantes, vt simul esse non possint: vel est tantùm capax vnius prædeterminationis ad vnum actum? hoc posterius dici non potest, tum quia per illud tollitur libertas quo ad specificationem actus, quia hæc requirit capacitatem indifferentem ad plures actus, tum etiam, quia si homo vocatus ad credendum, v. g. pro tunc solùm est capax vnius prædeterminationis, 38.

minationis, certè illa potius erit prædeterminans ad voluntatem credendi, quàm ad vllam aliam. Quæ enim alia fingi potest? aut cur illius potius erit capax voluntas, quàm alterius, cùm supponatur actu excitata sufficienter ad volendum credere? vnde si Deus non det illi talem prædeterminationem ad volendum credere, non poterit ipsi voluntati imputari, nec alium negatiuum vsum eius reduci, quia si non est capax alterius prædeterminationis, nec etiam est capax alterius actus, & consequenter neque omissionis liberæ illius. Si verò est capax plurium prædeterminationum, interrogo, cur potius vnam, quàm aliam à Deo recipiat, certè non potest in vsum liberum negatiuum ipsius voluntatis reduci, quia prius natura, quàm aliquam prædeterminationem accipiat, æquè caret omni actu, tam voluntatis credendi, quàm cuiuscumque alterius ipsi repugnantis; ergo ex vi illius negatiuæ dispositionis non est cur magis ad vnam voluntatem determinetur à Deo, quàm ad aliam; ergo impossibile est intelligere cur voluntas sufficienter vocata ad fidem prius natura, quàm ad hoc, vel illud prædeterminetur, se disponat, vel (si malis ita loqui,) se non impediat ad recipiendam prædeterminationem credendi per carentiam alicuius actus qui posset impedire voluntatem credendi, nam illa carentia actuum, quæ in illo priori naturæ antecedit est naturalis, & vniuersalis ad omnes actus.

39. Et hæc est potissima ratio, &, iudicio meo, demonstratio, ob quam talis negatio alicuius actus intelligi non potest tanquam libera dispositio, vel remotio obicis, quæ aliquo modo siue per se, siue per accidens sit ratio, vel occasio, ob quem Deus det auxilium efficax præueniens post sufficientem vocationem, & ob eandem causam illud non repugnare, vel non resistere Deo vocanti, (vt in dicto libro de auxiliis notaui) licèt per negationem explicetur, non consistit in negatione, sed in aliqua voluntatis cooperatione: nam vocatio ipsa, de qua loquimur, est ad aliquid agendum, scilicet supernaturalem consensum, vnde per negationem omnis actus illi resisteretur: vt ergo non resistatur, necessaria est cooperatio aliqua, & ideo impossibile est, *illud non resistere*, vel *se finere moueri*, quatenus liberum est per solum liberum arbitrium fieri sine cooperante gratia: vnde Isai. cap.50 cùm dixisset, *Dominus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico*, quomodo non contradixerit declarat, dicens, *Corpus meum dedi percutientibus*, & adiungit, *Dominus Deus auxiliator meus*, &c. Et ideo Augustinus lib. de prædestinat. Sanctor. cap.8. diuinæ gratiæ efficaci tribuit, quòd homo non resistat, *quia ad hoc*, (inquit,) *datur vt cordis duritia penitus auferatur*, quod etiam habet Prosper in carmine de ingratis, cap. 15. igitur ad non repugnandum necessaria est gratia efficax, & in illa sententia necessaria est prædeterminatio; ergo non potest constitui in potestate hominis per præuiam non repugnantiam liberam, vt illa opinio confingit.

Isai. 50. August. Prosper.

40. Est igitur alia opinio, dicens hoc auxilium esse in hominis potestate media aliqua dispositione positiua, quam si homo faciat, Deus

Opinio circa auxilium.

A prædeterminabit eius voluntatem ad consentiendum sufficienti vocationi ad fidem, v. g. vel pœnitentiam, sicut est in potestate hominis habere à Deo gratiam habitualem, iuxta illud Ioan. 1. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri*, quia est in hominis potestate habere liberam dispositionem positiuam, quam si habeat, infallibiliter gratiam habitualem consequetur. Et ita videntur sentire interdum dicti authores. Dixit enim Ledesma in principio quæstionis in quarto fundamento ad finem, cùm Deus mouet hominem sufficienti auxilio supernaturali ad detestandum peccata illud auxilium esse sufficiens tantùm remotè, & B mediatè respectu actualis conuersionis; *nam si voluntas vellet*, in virtute huius motionis tandem perueniret ad perfectam conuersionem: ergo eodem modo potest peruenire ad recipiendam prædeterminationem, sine qua impossibile est habere actualem conuersionem. Cùm autem dicitur, *si voluntas vellet*, apertè significatur hoc fieri mediante aliqua dispositione libera eiusdem voluntatis. Eandem doctrinam habet Fr. Dauila, cap. 7. dicens, si homo bene vteretur auxilio sufficienti, Deus daret illi efficax per quod conuerteretur. Idem iudicat Cumel suprà disput. 4 sect. 2. concl. 5. in eius declaratione ait, non esse dubium quin si homo præuentus auxilio excitante, & suffi- C ciente non malè illo vtatur, aut non resistat, & habebit efficax, vbi licèt non dicat positiuè *bene vtatur*, tamen cùm aliàs impugnet vsum negatiuum, oportet vt per illum non malum vsum aliquem bonum intelligat: satis enim malè vtitur excitatione Dei, qui nihil boni per illam operatur; vnde paulo inferiùs docet idem author, & bene, quòd non resistere gratiæ, est consentire illi. Et iterum in §. *vnde in hac assertione*, dicit hominem gratia vocante, & excitante præuentum habere posse auxilium efficax Deo adiuuante, si bene vtatur prioribus auxiliis. Paulò verò inferiùs vtrumque modum videtur approbare, D dicens, homo non caret prædeterminatione efficaci, nisi quia resistit liberè, vel opponit obicem, vel quia nihil curat de illa se diuertendo, & non attendendo diuinæ vocationi. Idem repetit inferiùs §. *his ita prælibatis*, vbi latè explicat hunc vsum positiuum, & in sect. 3. conclus. 7. & similia inuenientur passim in aliis defensoribus illius sententiæ, sed illa omitto, ne & mihi, & aliis molestus sim.

Ioan. 1. Ledesma. Dauila. Cumel.

Hanc verò sententiam impugnaui etiam in dicto cap. 13. lib. 3. de Auxil. quas impugnationes iidem auctores approbarunt, Cumel dicta disput. 4. sect. 3. in discursu conclusionis tertiæ. Ledesma dicto artic. 1. ad 3. Aluar. in E disput. 105. ad 6. vt manifestum sumit, auxilium efficax non dari ex dispositione hominis libera, & à fortiori sequitur ex dictis ab ipso disput. 18. 23. 90. 91. & aliis. Vt autem veritas hæc intelligatur, & directè impugnetur illa sententia, sine tergiuersatione aduertendum est hîc solùm comparari auxilium prædeterminans cùm vocatione sufficienti respectu vnius, & eiusdem actus conuersionis, ad quem immediatè voluntas per talem vocationẽ excitatur, quod ideo aduerto, quia si vocatio sufficiens ad vnum imperfectũ actum cum auxilio efficaci ad actum perfectum conferatur, tum rectè 41.

Cumel. Ledesm. Aluar. Aduertendum.

rectè fieri potest vt homo cooperando priori vocationi se disponat ad recipiendum auxilium efficax ad perfectiorem actum: vt, v. gr. si quis excitatur ad fidem, & illi consentit, per illum bonum vsum se disponet, vt excitetur ad attritionem peccatorum, & si illam eliciat, poterit per illam disponi ad auxilium efficax quo perfectè conuertatur, hunc enim ferè ordinem describit Concilium Tridentinum sess. 6. vt in lib. 3. fusè explicatum. Imò si quis attentè consideret, in hoc progressu non disponitur homo per actum vnius auxilij immediatè ad illud auxilium prædeterminans, sed ad aliquam aliam excitationem ad altiorem actum, vel ad similem actum iterum meliori modo præstandum, cui excitationi aliud auxilium efficax, vel prædeterminans interdum coniungetur ratione prioris supernaturalis dispositionis. Quòd si dicti auctores citati in prioribus locis hoc tantùm intendunt, vera est doctrina per se spectata, & intellecta de auxilio efficaci, vt sic abstrahendo à quæstione de modo illius. Non est autem hoc punctum difficultatis quam tractamus, debet enim comparari, vnaquæque vocatio sufficiens ad auxilium efficax illi proximè, & immediatè necessarium, vt obtineat illum actum liberum, & consensum ad quem proximè hominem vocat, id est, vocatio ad fidem cum auxilio efficaci ad voluntatem credendi, & vocatio ad attritionem cum ipsamet attritione, & sic de aliis. Dico ergo, si auxilium efficax consistit in motione prædeterminante distincta ab ipsa vocatione, impossibile esse vt illud auxilium pendeat à libera hominis dispositione, quæ sit veluti media inter vocationem, & auxilium efficax, ratione cuius sit in potestate hominis habere, vel non habere auxilium efficax.

Conc. Trid.

Assertum Auctoris.

42. Probatur. Probatur primò, quia vel illa dispositio est aliquis bonus vsus talis vocationis, vel est aliquis alius actus: neutrum dici potest; ergo. Minor quoad priorem partem probatur primò ex hypothesi declarata, quia bonus vsus vocationis non est nisi consensus in actum ad quem proximè vocatio excitat; ergo non potest ille actus esse dispositio ad auxilium efficax, quo consentiendum est illi vocationi, aliàs esset dispositio ad se ipsum, imò ad suum principium. Secundò, quia ad illum bonum vsum quicunque sit, requiritur auxilium efficax, nam ille bonus vsus actus est supernaturalis & gratiæ, vnde non fit sine auxilio efficaci, iuxta dicta suprà cap. 2. ergo si auxilium efficax est prædeterminans, ille bonus vsus supponit prædeterminationem; ergo non est dispositio ad illam; ergo illa prima prædeterminatio non datur ex dispositione hominis, neque hoc titulo dici potest esse in potestate hominis. De hoc autem primo auxilio efficaci ad primum bonum vsum auxilij sufficientis est sermo, vt animaduerti.

43. Neque contingit hominem per vnum bonum, & pium vsum vnius vocationis mereri, aut se disponere immediatè ad auxilium efficax ad alium actum distinctum ab illo primo vsu, sed, (vt dixi,) per illum primum actum poterit quis se disponere ad recipiendam aliam vocationem, cum qua alium meliorem actum efficiat si velit; ergo bonus vsus vocationis non potest esse præuia dispositio ad auxilium efficax immediatè necessarium ad effectum proprium & immediatum talis vocationis. Quòd si demus, licentiam fingendi vnam & eandem vocationem posse habere duos effectus liberos, minorem, & meliorem, & per priorem posse hominem disponi ad posteriorem, & ad auxilium efficax, necessarium ad illum: nihilominus etiam ad minimum actum necessarium erit auxilium efficax, & in illo vrgetur difficultas. Et deinde non potest cum sufficienti probabilitate affirmari, posito illo priori vsu minus perfecto infallibiliter dari auxilium prædeterminans efficaciter ad alium meliorem vsum illius vocationis. Vbi enim est hæc lex, vel promissio? vel qua probabili ratione id suaderi potest? ergo etiam quo ad illam partem pendebit nouum auxilium prædeterminans ex solo arbitrio Dei, quamuis ratione prioris actus habere possit aliquam congruentiam ex parte hominis: existimo tamen, vt dixi, hanc congruentiam semper esse ex parte nouæ excitationis, vel vocationis, non respectu auxilij efficacis, seu prædeterminantis.

Neque minus certum est in principiis fidei non posse hanc dispositionem consistere in aliquo alio actu distincto à bono vsu sufficientis vocationis, nam ille actus, si non sit ex vocatione supernaturali, erit naturalis: non potest ergo esse dispositio ad donum prædeterminationis supernaturalis, præsertim cùm illa dicatur esse quasi dispositio vltima, ad quam sequitur infallibiliter tale donum, quod nullo modo potest tribui actui naturali. Item, quia ad illum actum etiamsi naturalis sit, erit necessaria prædeterminatio diuina ordinis naturalis, si consequenter in illa sententia loquendum est, & ita vel ad illam prædeterminationem erit necessaria alia dispositio, & sic procedetur in infinitum, vel illa dabitur pro sola voluntate Dei, & non ex dispositione hominis. Præterquam quòd explicari non potest, quis sit ille actus liber voluntatis, qui & non sit bonus vsus vocationis, & necessariò intercedere debeat inter vocationem ad pœnitentiam, & ipsam pœnitentiam, seu prædeterminationem ad illam. Nam si illa vocatio est in suo ordine proximè sufficiens ad illum actum pœnitentiæ, ad quem excitat immediatè, potest voluntas illi consentire, si velit, aliàs non esset vocatio proximè in suo ordine sufficiens. Nam si sufficiens est, dat potestatem in illo ordine, & alioqui homo est liber, & adiutorium est paratum ex parte Dei; ad quod ergo est alius actus necessarius? 44.

Et præterea cùm per vocationem non proponatur nisi pœnitentiæ obiectum, & aliunde necessarium non sit, imò neque vtile, neque ordinariè contingens, vt homo simul in eodem momento de aliis rebus cogitet, profectò nullus actus cogitari potest, qui necessarius sit, vt homo post vocationem sufficientem ad pœnitentiam auxilium efficax ad eundem pœnitentiæ actum recipiat. Tandem potest hoc optimè declarari in negotio Angelorum. Nam omnes in primo instanti suæ creationis acceperunt auxilium efficax ad rectè operandum, vt constat: in secundo verò boni Angeli habuerunt auxilium efficax sine præuia dispositione, quia illa, quæ in primo instanti præcesserat, non fuerat sufficiens, aliàs etiam mali, qui similem dispositionem 45.

positionem cum proportione habuerant, ratione illius recepissent auxilium efficax in secundo instanti. Nam in secundo instanti habuerunt sancti Angeli dispositionem præuiam ad auxilium prædeterminans, quia vno deliberato actu suam viam consummarunt, & ille fuit effectus auxilij efficacis; ergo talis prædeterminatio non fuit in potestate illorum ratione præuiæ dispositionis; ergo nec fuit in potestate aliorum Angelorum, quibus datum non est tale auxilium, quia non magis potuerunt ad illud disponere, quàm boni Angeli. Idem ergo est in omnibus, nam cum proportione potest idem discursus applicari.

CAPVT XV.

Corollaria, quibus ratio ab incommodis distinctiùs concluditur.

1. *Corollarium primum.* EX toto ergo hoc discursu concludo in primis, non posse dici consequenter in illa sententia de auxilio efficaci prædeterminante quòd ex parte Dei offeratur illis, quibus post sufficientem vocationem non datur. Probatur, quia si offertur, certè per voluntatem Dei offertur, & per aliquam legem, & promissionem: nam tale auxilium sicut non datur à Deo nisi liberè, & voluntariè, ita non nisi eadem libertate offerri potest: si ergo offertur, per aliquam voluntatem offertur. Aut ergo per voluntatem absolutam, aut per conditionatam, seu antecedentem. Non per absolutam, quia voluntas Dei absoluta semper impletur, & facit quod vult: si ergo tale auxilium offertur, per voluntatem absolutam datur; ergo è contrario quibus non datur, neque etiam offertur per voluntatem absolutam. Neque etiam offerri potest per conditionatam voluntatem. Quæro enim qua sit illa conditio, sub qua offertur, oportet enim quòd sit conditio contingens, & dependens à libero vsu voluntatis, nam si esset conditio impossibilis, nulla, & ridicula esset oblatio, si necessaria transiret voluntas in absolutam; ergo esse debet conditio contingens, & non aliunde quàm ex voluntate hominis; ergo esse debet pendens ab vsu libero voluntatis. At hoc dici non potest, quia ille vsus nec positiuus esse potest, nec negatiuus, vterque enim exclusus est, & ab eisdem auctoribus improbatur, vt vidimus: ergo repugnantia sunt hæc duo, scilicet quòd Deus ex se offerat illud auxilium, & quòd non pendeat ex libero vsu recipientis positiuo, vel negatiuo.

2. *Corollarium secundum.* Secundò infero, iuxta illam sententiam dici non posse hominem sufficienter vocatum ad fidem, v. gr. & carentem auxilio prædeterminante sua culpa, carere efficaci auxilio, prout sæpe repetit Cumel disp. 4. sect. 2. cap. 5. prope finem, & aliis locis allegatis, & Aluar. suprà ad disp. 18. num. 20. dicit esse in potestate hominis impedire ne habeat illam motionem, & ideo quando non implet præceptum, ei imputari, eo quòd sua culpa se impediuit ne daretur ei auxilium efficax. Idem repetit disp. 23. num. 11. & sæpe *Cumel. Aluar.*

A aliàs. Dico ergo hoc non dici consequenter in illa sententia, & probo ex proximè dictis, quia hæc culpa supponit quòd tale auxilium offeratur à Deo sub aliqua conditione, quam homo sua culpa non ponit. Et ideo Aluar. disp. 61. ad 7. etiam ait offerre Deum omnibus auxilium efficax, & ex aliquorum culpa procedere quòd tale auxilium efficax non recipiant. Sed ostensum est, tale auxilium non offerri quibus non datur; ergo non carent illo sua culpa, sed quia Deus non vult dare. Item hæc culpa supponit quòd homo post vocationem sufficientem possit ponere obicem quo impediat sibi dari tale auxilium, vt in his locis proximè citatis dicti auctores fatentur. B Ostensum est autem nullum esse talem obicem, quia nec positiuum, neque negatiuum esse potest, etiam ex sententia illorum auctorum, vt ostendi; ergo falsa est assertio talis culpæ, & non consequenter asseritur. Item illa culpa supponit quòd tale auxilium pendeat ex aliqua dispositione libera suscipientis. At hoc ipsum improbant dicti auctores, & meritò, vt visum est; ergo dicere non possunt quando non datur, ob culpam hominis non dari. Maior probatur, quia si aliqua culpa ibi intercedit, liberè committi debet: ex illa autem pendet quòd tale auxilium detur; ergo pendet ex libera dispositione recipientis. C Sicut effectus Sacramenti in adultis, ideo potest per culpam suscipientis non recipi, quia pendet ex libera dispositione recipientis; in paruulis verò impediri non potest, quia à libera illorum dispositione non pendet.

Præterea interrogo, qualis sit illa culpa, aut enim est aliqua prior, propter quam Deus negat auxilium efficax, vel est aliqua quæ specialiter committitur ponendo obicem, seu impedimentum auxilio efficaci, vt non detur. In hoc enim valde obscurè loquuntur dicti auctores, confundendo duas quæstiones, quas suprà distinxi, quarum vna est de auxilio efficaci non dato antecedenter, vt sic dicam, seu in radice, quia non datur sufficiens. 3. *Adducuntur alia incommoda, ex quibus ratio distinctiùs concluditur.* D Altera est de auxilio efficaci non dato in se, & immediatè supposito iam sufficiente. Vnde Pater Aluar. disp. 113. concl. 2. indistinctè dicit quoties Deus pro loco & tempore non dat auxilium sufficiens vel efficax ad fidem pœnitentiam, &c. semper id esse in pœnam peccati, vel originalis, vel alterius, siue præcesserit tempore, siue tantùm ordine naturæ, & eodem modo ait in solut. ad 5. neminem deseri à Deo quo ad auxilium efficax, nisi prius ipse deserat Deum per aliquod peccatum originale, vel mortale, & de iusto ait, quòd in exercitio prius deserit Deum peccando, quàm Deus eum priuet auxilio efficaci. Quæ quidem magna ex parte possunt habere locum si de priori quæstione tractaremus, E coniungendo auxilium efficax sufficienti, & considerando immediatam rationem, ob quam de facto non datur auxilium sufficiens, quod quidem adultis omnibus offertur, & ideo non negatur de facto nisi ob aliquam culpam, vel causam ex parte hominis, vt in libro præcedenti latè dictum est. At verò tractando præcisè de negatione, seu non collatione auxilij efficacis solius, & immediatè ac supposita sufficienti vocatione, pro vt nunc quæstionem tractamus, non habet locum illa doctrina in sententia asserente hoc auxilium efficax consistere in physica prædeterminatione, ita enim loquimur.

Et

4. Hoc auxiliũ numquam posse negari propter solum peccatum originale, vel habituale, &c.

Et in primis iam ostendi hoc auxilium numquam posse negari hoc modo propter solum peccatum originale, vel habituale, seu actuale prius tempore cōmissum, quia eo ipso quòd non obstāte præcedēte peccato datur sufficiens vocatio, necesse est iuxta ordinatam prouidētiam, vt omne auxilium necessarium ad sequendam vocationem offeratur ex parte Dei, & non negetur propter solum peccatum præcedens, seu in habitu præexistens. Et confirmatur, quia non obstante præcedenti peccato homini non imputatur ad nouam culpam quod non sequatur vocationem propter denegationem necessarij auxilij. Denique certum est carentiam talis auxilij non posse semper reduci in culpam prius tempore commissam, vel contractam: nam Angeli qui in secundo instanti ceciderunt in illo, caruerunt auxilio efficaci, & tamen in illis nulla culpa præcessit. Idemque est de Adam & Eua in primo instanti, quando in Paradiso peccauerunt. Nunc etiam paruulus baptizatus qui perueniendo ad vsum rationis in primo actu moraliter peccat, non recipit auxilium efficax ad illud vitandum, & non propter originale peccatum, quia iam fuit remissum.

5. Cùm ergo auxilium efficax sine præcedenti peccato non detur, signum est illam causam propriam ob quam negatur. Nec etiam est adæquata, dat enim frequenter Deus auxilium efficacissimum ei qui in toto tempore præcedenti in peccatis fuerat, vel etiam immediatè antea actualiter peccabat, vt fortè in bono latrone, & Paulo, & aliis similibus contigit. Ergo ex præcedenti culpà nulla causa sumitur negandi auxilium efficax, maximè illi qui sufficienter in præsenti vocatur, non obstanti priori culpa.

6. Illa culpa nō potest esse commissa in eodem instanti temporis in quo auxilium prædeterminans denegatur.

Deinde nec illa culpa potest esse commissa in eodem instanti temporis in quo auxilium prædeterminans denegatur, quia vel esset prius natura quàm intelligatur voluntas hominis determinata, vel prædeterminata ad hanc vel illam partem, vel esset simul, aut posterius natura, nihil horum dici potest cum probabilitate; ergo. Minor quo ad primam partem declaratur, & probatur, quia in instanti temporis in quo voluntas velle incipit, duo tantùm signa distinguunt Theologi omnes, Vnum est status indifferentiæ ipsius voluntatis, in quo intelligimus in illa negationem omnis actus & determinationis; secundum est signum, vel instans in quo iam voluntas est determinata ad alteram partem, sed in neutro illorum intelligi potest illa culpa, ob quam negetur prædeterminatio; & tertium adderetur sine fundamento: ergo nullo modo potest illa culpa præuia pro eodem instanti cogitari. Maior communis est & necessaria ad libertatem, quia actus non est liber nisi in eo instanti in quo fit, & ideo necesse est vt pro eodem instanti supponat voluntatem secundum se indifferentem, & in statu neutro, vt Scotus loquitur. Minor quo ad primam partem probatur: quia in illo signo naturæ nec intelligi potest culpa commissionis, quia nondum intelligitur voluntas aliquid actu velle, nec etiam omissionis, quia illa negatio quæ præintelligitur in voluntate, in illo signo naturæ non est libera, sed merè naturalis, vt etiam in Deo ipso considerari potest, & ratio est, quia illa indifferentia nihil aliud est quàm potestas ad vtrumlibet, quæ ex natura sua habet illam indifferentiam coniunctam; ergo illa negatio non potest esse culpabilis, nam omnis culpa libera esse debet. Item illa dispositio præcedit ordine naturæ etiam in illo cui in posteriori signo naturæ datur auxilium efficax; at in eo non fuit culpa vt est notum; ergo neque in alio cui non datur prædeterminatio; ergo non negatur propter culpam in illomet instanti temporis ordine naturæ antecedentem. Quia vt dixi inter illa duo signa non potest initium cogitari, nec ab aliquo Theologo vel Philosopho positum est. Et quidem meritò, tum quia in voluntate diuina non intelligitur tale signum medium, ergo neque increata, tum etiam quia ad libertatem actus, vel potentiæ id non est necessarium, nec ad aliquam causalitatem in qua fundatur ordo naturæ, tum denique, quia in voluntate, quæ mouetur per auxilium efficax inter carentiam determinationis quæ natura præcedit, & determinationem ipsam non potest concipi status medius voluntatis, ergo neque etiam in voluntate quæ tale auxilium non habet.

Altera verò pars de culpa commissa in eodem instanti, & in eodem signo naturæ in quo prædeterminatio denegatur, probatur, quia inuoluit repugnantiam in illa sententia. Nam Deus dicitur negare tali homini prædaterminationem gratiæ propter culpam, ergo necesse est vt ordine saltem naturæ antecedat, quia illa culpa erit causa demeritoria, & ratione illius dicit Aluar. suprà in illo casu habere locum axioma Theologorum, quod Deus non deserit hominem quo ad auxilium efficax, nisi prius deseratur ab ipso, ergo oportet vt culpa saltem prioritate naturæ antecedat. Deinde fit hoc euidens ad hominem in illorum authorum opinione, quia voluntas in illo instanti naturæ in quo determinatur, non potest se determinare nisi prædeterminata à Deo saltem ad realem actum, ergo si in eo signo posteriori naturæ iam peccat, præcessit in illa prædeterminatio Dei ad talem actum, ergo præcessit denegatio auxilij gratiæ prædeterminantis, quia illæ duæ prædeterminationes sunt oppositæ, & ideo collatio vnius est denegatio alterius: ergo sicut prædeterminatio ad actum malum (si datur) non potest dari ob culpam vel malitiam, quæ resultat ex actu, vt videtur per se euidens, & in tertio libro probatum, nec etiam potest esse simul natura cum ipso actu, quia dicitur esse principium eius, ita etiam negatio prædeterminationis gratiæ non potest sequi ex culpa, imo neque esse simul natura cum illa, sed necessariò debet ordine naturæ præcedere, quia imbibitur in contraria prædeterminatione, vt declaraui. Quod quis ibi fingat culpam puræ omissionis, quæ mereatur denegationem auxilij efficacis facilè refutabitur: tum quia talis peccandi modus moraliter non contingit vt communiter Theologi docent, tum etiam quia illamet supponit carentiam prædeterminationis diuinæ ad omnem actum, & consequenter etiam prædeterminationis gratiæ, tum denique quia in illa opinione talis negatio actus non potest esse libera, & consequenter non potest esse culpa, vt paulo antea insinuaui, & in sequenti capite iterum dicam. Et ex his à fortiori concluditur talem culpam non posse natura posteriorem esse, ergo si auxilium efficax in prædeterminatione consistit, carentia eius in homine habentem sufficientem vocationem nullo modo potest ex culpa eiusdem hominis redundare, vel illi attribui. 7.

8. Ex quibus omnibus concludo tertiò quod in hoc discursu intentum est necessitatem talis prædeterminationis non posse componi cum sufficientia proxima auxilij necessarij respectu illius actus ad quem prædeterminatio desideratur, tum quia sine tali auxilio non est actus primus completus, tum etiam quia deficiente illo desunt vires necessariæ ad faciendum talem actum. Item concludo carentiam talis auxilij non posse componi cum sufficientia remota, quia illud auxilium necessarium nec actu recipitur vt supponitur, nec est ita constitutum in potestate hominis vt ex libertate eius pendeat, aut possit aliquid facere quo auxilium consequatur, neque illo sua culpa caret, sed sola voluntate Dei. Præterea concludo carentiam talis auxilij non posse componi cum completa libertate quoad specificationem respectu actuum supernaturalium. Probatur, quia sine auxilio sufficiente non datur libertas, quia non datur potestas sine qua libertas esse non potest. Denique concludo non posse imputare ad culpam homini sufficienter vocato, & non prædeterminato quod non consentiat vocationi. Probatur, quia sine libertate, & potestate, ac sufficientia auxilij non est culpa. Et declaratur amplius, quia ille dissensus vel non consensus supposita carentia prædeterminationis gratiæ non est in se ac proxime culpabilis, quia non est liber cum ex illa suppositione consensus sit impossibilis, nec etiam remote, seu in alio est culpabilis, quia illa carentia auxilij non habet fundamentum in libera voluntate, dispositione, aut culpa hominis vt late ostensum est. Ergo nullo modo potest talis dissensus, vel carentia consensus ob culpam imputari. Hæc autem omnia nec concedi possunt, nec ab ipsis Doctoribus Catholicis, qui prædeterminationem defendunt, conceduntur. Illationes autem ita probatæ sunt, & responsiones omnes, seu euasiones ita exclusæ, vt intellectum cogere videantur, ergo vel hoc solum fundamentum videtur efficaciter probare talem prędeterminationem non esse necessariam ad pie operandum consentiendo sufficienti vocationi, ac proinde non consistere in illa auxilium efficax, quod ad omnem piam voluntatem, omnemque consensum supernaturalis vocationis necessarium est.

Cōcluditur, necessitatem prædeterminationis nō posse cōponi cum sufficiētia proxima auxilij necessarij respectu illius actus, ad quē prædeterminatio desideratur.

Capvt XVI.

Quibusdam suffragiis rationis factæ occurritur.

1. Petrus Ledesma dicto art. 10. ad 3. quamuis argumentis conuictus fateatur hoc auxilium prædeterminans non esse in potestate voluntatis nostræ media aliqua dispositione libera positiua vel negatiua, nihilominus adiungit modum alium quo dicit *maxime, declarari difficultatem istam grauissimam*, modus autem solum est asserere *quod in potestate voluntatis nostræ est consentire diuinæ vocationi, & conuerti tanquam in potestate subordinata diuinæ potestati in genere causæ efficientis, non vero tanquam in potestate prima & suprema.* De qua propositione, & de omnibus quæ ad eius declarationem postea dicit nemo nostrum dubitat. Quod autem audire ac intelligere desideramus est quomodo veritas illa ad soluendum argumentum applicetur, quod ille auctor non facit, sed ex illo principio conatur inferre necessitatem prædeterminationis. Nos autem illationem illam facile negamus, quia vt voluntas nostra subordinetur diuinæ, & consentiat illi tanquam potestas subordinata in genere causæ efficientis, & non suprema, & tanquam secundum liberum, & non primum, ad hoc inquam necessaria non est prædeterminatio sed sufficit dependentia essentialis in concursu simultaneo cum potestate physica præuia, & indifferente ad consentiendum & dissentiendum, vt in 3. lib. declaratum est, & infra in solutionibus argumentorum dicetur. Supponimus ergo subordinationem voluntatis nostræ ad diuinam in qua asserenda non est dissensio, quia illa subordinatio talis est vt non tollat libertatem quoad specificationem, supponit enim in voluntate hominis sufficientem potestatem physicam in actu primo ad se determinandum per eandem potestatem subordinatam diuinæ potestati. Ex hoc autem principio inferimus subordinationem illam non consistere in prædeterminatione, neque hanc esse necessariam ad saluandam illam, quia sicut oportet in Deo supponere supremam potestatem, ita necessaria est in voluntate nostra potestas sufficiens licet subordinata, qua potestate priuatur si prædeterminatio est necessaria, & pro sola Dei voluntate non datur, in quo puncto est difficultas, ad quam nihil dictus auctor respondet.

Ledesma. Ex quo principio nitatur Ledesma inferre necessitatem prædeterminationis.

Negatur illatio.

2. Addit vero aliqua quæ ne euidentiam & intelligentiam rationis factæ obtundant proponere oportet & an aliquid ad difficultatem soluendam attente inspicere. Primo ergo adducit exemplum subordinationis voluntatis ad intellectum tanquam admonentem physice vt est probabile, quia non obstante illa subordinatione voluntas habet potestatem ad volendum licet sit ita subordinata intellectui vt nihil possit velle nisi prius prædeterminetur ab ipso. Ad quod respondemus illud quidem non tantum non soluere sed etiam confirmare, & explicare rationem & difficultatem nostram, quia nunc non agimus an hæc prædeterminatio tollat libertatem quoad exercitium nec ne; id enim in capite sequenti tractabimus: sed inferimus quod si illa prædeterminatio est necessaria, & non datur, tollitur libertas in carentia actus seu consensus. Idemque euidenter sequitur in illo exemplo data hypothesi. Nam si motio, seu prædeterminatio intellectus siue moralis siue physica necessaria est ad liberè volendum, & voluntas ab intellectu non moueatur, impossibile est vt carentia sui actus non sit illi libera, quia licet ipsa habeat suam potestatem volendi; non tamen simpliciter sufficientem sine intellectu, nec etiam est in potestate eius motio intellectus loquendo de prima, & ideo donec actu moueatur vel prædetermineturr (vt ille loquitur) ab intellectu non est simpliciter libera ad volendum. Hac enim ratione dicunt Theologi ignorantiam antecedentem tollere voluntarium seu impedire libertatem, & excusare culpam, ergo simili modo carentia prædeterminationis cum plane sit antecedens (vt ita rem explicem) id est nullo modo fit à voluntate hominis, plane tollit voluntarium, impedit libertatem & excusat à culpa.

Instantia prima.

3. Dicit vlterius idem auctor Deum prædeterminantem voluntatem non debere considerari tanquam aliquid extrinsecum, sed tanquam magis

Instantia secunda.

magis intrinsecum voluntati quam ipsammet sibi, *& ideo concursus Dei ait non est appellandus extrinsecus cum sit omnino necessarius ad operationem voluntatis.* Vnde videtur hic author velle quod vt voluntas hominis dicatur habere in sua potestate prædeterminans auxilium satis est quod illud sit in potestate volútatis Dei, quæ intrinsecè est in illa, & quod sicut voluntas se determinando necessitatem sibi non infert, ita etiam Deus prædeterminando illam, necessitatem ei non infert, & quod sicut motio intellectus est intrinseca homini, & ideo non necessitat illum, ita & motio Dei est intrinseca.

4. Euertitur fundamentum huius doctrinæ.

Sed fundamentum huius doctrinæ solum est positum in quodam nouo vsu vocum & æquiuoco, ac inusitato modo loquendi. Vnde doctrina ipsa nulla ratione admittenda est. Primum declaratur, quia licet Deus intime sit in voluntate per essentiam, præsentiam, & potentiam, & per gratiam; nihilominus respectu effectuum quos causat efficienter in voluntate, simpliciter est causa, seu principium extrinsecum. Et ita loquuntur D. Thomas in 1. 2. quæst. 9. art. 6. in ipso titulo articuli quærens an voluntas moueatur à Deo sicut ab exteriori principio, & respondet affirmando; Idemque dixerat in art. 4. & repetit in quæst. 10. art. 4. & 1. p. q. 105. art. 4. ad 2. & 3. Estque per se euidens quia Deus semper operatur in voluntate vt causa efficiens, at vero causa efficiens in omni bona philosophia causa extrinseca est, non quia non manere possit in effectu vel subiecto in quo operatur; sed quia non pertinet ad intrinsecam constitutionem effectus. Hinc ergo quoad alteram partem pertinet, manifestum est illam intrinsecam præsentiam Dei nihil referre ad explicandam libertatem hominis in actibus gratiæ supposita necessitate prædeterminationis, quia verò iste auctor eandem doctrinam applicat ad vitandam necessitatem quoad exercitium, de illa parte in capite sequenti.

5. Quantumcunque cogitetur intimitas Dei in homine, seu in volútate, semper voluntas Dei est omnino distincta à voluntate hominis.

Nunc quod ad præsens attinet ex dicto principio euidentissimum est, quod quantacunque cogitetur connexio vel intimitas Dei in creatura, seu in voluntate, semper est Deus suppositum distinctum, & voluntas eius est omnino distincta à voluntate hominis, vnde non potest dici homo habere in sua potestate ea quæ à sola diuina voluntate pendent, nisi quatenus sunt illi promissa ab ipso Deo sub aliqua conditione à voluntate ipsius hominis dependente. Aliàs etiam damnatus haberet etiam auxilium efficax in sua potestate, quia habet intra se intime Deum, qui potest illud dare si velit, & in potestate mea esset videre Deum, quia sua voluntate potest in me id facere, ergo per illam intimam præsentiam non explicatur quomodo auxilium efficax sit in hominis potestate, ergo nec illa sufficit ad libertatem hominis, sed sufficiet ad libertatem Dei, vt iterum in capite sequenti, & de exemplis ibi adductis dicam, quamuis ex dictis tum hic tum in primo prologemeno capite 6. satis illis responsum sit.

6. Alia instantia.

Pergit auctor ille dicens auxilium prædeterminans non tempore sed natura antecedere determinationem ipsius voluntatis, & hoc satis esse vt ipsa determinatio voluntatis, & eius consensus sit in potestate illius. Ad hoc autem dicimus in primis in præsenti puncto non tractari quomodo ipsa determinatio voluntatis in actu secundo seu

A consensus ipse sit in potestate voluntatis, hoc enim in caput sequens reseruamus, sed tractari quomodo prædeterminatio quam Deus solus in illo priori naturæ facturus est, sit in potestate voluntatis, ad hoc autem nihil refert quod tempore vel naturâ tantum præcedat consensum voluntatis, nam hoc satis est vt ab ipsa voluntate non fiat, nec ab aliquo vsu libero eius pendeat, & inde apertè infertur non esse in potestate morali eius, sed tantum in potentia receptiua, quæ non sufficit, vt sæpe diximus. Quocirca illa consecutio: *Prædeterminatio non præcedit tempore, ergo est in potestate voluntatis,* si intelligatur de potestate morali mala est, quia nullum habet principium in quo fundetur, oportet enim vt

B supponat hoc vniuersale pronunciatum, *quidquid non tempore, sed natura tantum antecedit consensum voluntatis, est in potestate morali eius,* quod falsum est: nam excitatio necessaria & efficax potest antecedere non tempore sed natura, & visio Dei non antecedit tempore amorem, sed tantum natura, & tamen non sunt in potestate morali & libera voluntatis. Si vero consequens illud intelligatur de potestate tantum passiua, & non sufficit ad rem præsentem, & antecedens est impertinens ad illam, quia siue motio voluntatis præcedat consensum eius tempore, siue natura, semper necessarium est vt ante motionem

C voluntas sit in potentia passiua ad recipiendum illam. Quapropter non video qua fiducia ille auctor solutionem hanc concludat dicens. *Hæc solutio est clara, & aperte dissoluit argumentum propositum, quod quidem conuincit auctores oppositæ sententiæ,* idque hac ratione suadet, quia vt argumentum euidenter soluatur, satis est dicere probabilia, sed illa quæ in hac solutione dicuntur sunt maxime probabilia, & apparentia; ergo euidenter dissoluunt argumentum. At enim quæ hactenus diximus satis vt credo demonstrant, nihil in omnibus recitatis contineri quod declaret quomodo prædeterminatio hæc sit in potestate morali hominis vocati, in quo est cardo totius difficultatis. Et vt non disputem, an omnia ibi

D dicta probabilia sint, saltem respondeo ad soluendum argumentum, non satis esse dicere probabilia, nisi illa ad punctum difficultatis applicentur, & illud aliquo modo probabili dissoluant, quod in omnibus illis dictis non assequimur.

Vnde idem auctor illis non contentus addit aliam notandam declarationem. In fine enim illius argumenti 3. optimè difficultatem proposuerat isto modo. Postquam homo sufficienter vocatus est, nihil potest facere vt Deus inchoet prædeterminationem physicam in illius voluntate: ergo non est in hominis potestate. Respondet autem *quòd si homo sit constitutus in* 7. Alia item notanda eius Auctoris declaratio.

E *potentia ad conuersionem per auxilium sufficiens; in tali casu potest facere aliquid vt Deus inchoet prædeterminationem physicam suæ voluntatis.* Sed quid nam quæso est quod potest ille homo facere vt Deus inchoet? nam videtur hoc aperte repugnare his quæ idem auctor dixerat ostendens hominem non posse habere aliquem bonum vsum suæ libertatis, quo à Deo prædeterminationem illam obtineat: quia si potest homo facere aliquid vt Deus inchoet prædeterminationem, iam se disponit ad illam, & ad ipsum hominem reducitur inchoatio talis auxilij. Item incidit illa responsio in id quod tanquam inconueniens

ueniens solet nobis obiici, quod initium salutis quoad efficaciam sit ab homine, quia ipse inchoat aliquid vt Deus auxilium efficax sibi conferat.

8. Quomodo explicet quid sit illud, quod homo facere possit. Vt ergo dictum illud corrigat & explicet, quid sit illud quod homo facere possit, adiungit dicens. *Nam potest inchoare predeterminationem ipsam præsupposita diuina prædeterminatione quæ est simul tempore, quamuis prius ordine natura, & causalitatis.* At profecto non est hoc nodum expedire sed impedire magis ac religare; quomodo enim voluntas inchoabit prædeterminationem quam ipsa non facit? Aut quomodo facit vt Deus inchoet prædeterminationem quæ est simul tempore si Deus in omni genere causæ prius ordine naturæ & causalitatis prædeterminationem iam fecisse supponatur? Aut denique quomodo illa duo non inuoluunt repugnantiam *inchoare prædeterminationem præsupposita prædeterminatione.* Nam quod præsupponitur in voluntate ante inchoationem eius nullo modo potest inchoari ab ipsa, præsertim cum iuxta hos auctores ipsa prædeterminatio Dei sit principium omnis actionis voluntatis, & omnis inchoationis eius. Denique vt euoluamus ea, quæ tam inuolute sunt dicta, distinguamus prædeterminationem in actu primo de qua tractamus à determinatione in actu secundo. Priorem enim facit Deus solus iuxta dictam sententiam, & illam non potest inchoare voluntas; illa vero supposita potest voluntas inchoare determinationem in actu secundo, quæ nullo modo potest dici prædeterminatio, quia non solum non præcedit priorem prædeterminationem, verum etiam nec concursum simultaneum Dei. Neque etiam ratione huius inchoationis determinationis in actu secundo potest dici voluntas inchoare prædeterminationem natura antecedentem, cum nullo modo sit causa illius sed effectus, ac proinde nec ratione eiusdem determinationis, vel inchoationis potest dici voluntas habere in potestate sua prædeterminationem à Deo præstandam, cum illam expectare debeat vt inchoare suam actionem possit. Quæ quidem omnia non animo contradicendi à me dicuntur, sed vt res si fieri possit intelligatur: quoniam à multis annis hac opprimor difficultate, & summo affectu intelligendi, vel inueniendi aliquem illius exitum hos & alios authores euolui, & omnia eorum responsa meditatus sum, nihilque inueni, quod vel apparenter, aut verisimiliter repugnantiam illam mihi componeret, & ideo non timui molestus esse lectori omnes prædictos dicendi modos enumerando, & si quis alius superest vel excogitari potest in sequenti capite illum attingemus, nulla enim diligentia superuacanea censenda est, quia ex hoc puncto magna ex parte verum iudicium præsentis controuersiæ pendet, & in illo grauissima dogmata fidei concutiuntur, quæ non solum inconcussa retinere, sed etiam pro viribus explicare, & eorum rationem reddere tenemur.

CAPVT XVII.

Obiectionibus contra discursum factum satisfit.

1. Quænam instantiæ obiici soleant? SOlent nobis obiici instantiæ quædam quibus vis rationis factæ eneruari videtur. Nam electio, seu prædestinatio ita est ad salutem necessaria vt sine illa comparari non possit, & illa non est in manu hominis, sed ex sola voluntate Dei pendet, & nihilominus habet homo auxilium sufficiens quo simpliciter potest saluari. Idem argumentum sumitur ex prædestinatione singulorum actuum supernaturalium, nam sine illa esse non possunt, & nihilominus homo est liber & habet auxilium sufficiens ad actus à Deo non prædefinitos faciendos, cum tamen talis præfinitio in potestate hominis non sit, item vocatio congrua est necessaria ad supernaturalem actum, ita vt sine illa nunquam fiat, & talis est vt non sit in potestate hominis; non est enim (vt Augustinus dixit) in potestate nostra vt his vel illis visis tangamur, & nihilominus qui non congruenter vocantur sufficienter vocantur, vt absolute possint venire si velint teste Augustino quæst. 2. ad Simplician. & quæst. 68. & 83. ergo, Item qui de facto non conuertuntur non habent in tempore auxilium efficax ad conuersionem, ergo Deus ab æterno decreuit non dare illis auxilium efficax, ergo ex decreto absoluto Dei carent aliquo auxilio necessario ad conuersionem & nihilominus habent auxilium sufficiens, & simpliciter possunt conuerti, ergo illa consecutio non est formalis, nec habet maiorem efficaciam in auxilio prædeterminante quàm in his omnibus. Nam in his omnibus necesse est distinguere inter necessarium ad agendum, & ad potestatem agendi vt priori deficiente, & negato possit subsistere secundum, ergo idem in prædeterminante auxilio locum habet.

2. Soluuntur obiectiones. Adhæc primum in generali dicimus exempla non esse de auxilio aliquo natura sua necessario ad operationem, & ideo non esse similia quod in sequentibus latius per singula capita explicandum erit, nunc autem breuiter singula perstringemus ne lector dubius, vel suspensus maneat. Electio igitur, prædestinatio & præfinitio non sunt auxilia vt in 3. prolegom. dixi, sed sunt actus immanentes in Deo quos necesse non est per se & immediate esse principia operationum, & ideo licet admittamus illos fuisse in Deo ex parte ipsius ad meliorem prouidentiæ modum necessarios, nihilominus possunt homini dari sufficientia auxilia ad salutem non solum remota, sed etiam proxima. Eo vel maxime quod etiam illi actus non sunt in Deo sine aliquo ordine ad futurum vsum libertatis cum auxilio concomitante gratiæ prius præuisum à Deo per scientiam saltem conditionatam, vt in 1. & 2. prolegomeno tactum est, & in sequentibus sæpius dicetur. Qui ordo non est contra gratuitam electionem aut prædestinationem, nec contra voluntariam prædefinitionem, quia non est habitudo ad illum vsum libertatis futurum tanquam ad causam seu rationem illorum actuum, sed tanquam ad effectum mediis auxiliis congruentibus, quæ vsum libertatis non impediant, sed dirigant.

3. Respõdetur ad tertiũ de vocatione congrua. Vnde ad tertium de vocatione congrua dicimus imprimis illam esse necessariam non ex natura rei, sed supposita præscientia futuri euentus sub conditione, & ideo de illa recte dici esse necessariam ad actionem, non ad potestatem quia nec ad actionem necessaria est per se, sed supposita tali scientia. Deinde dicimus in vocatione congrua duo esse distinguenda, scilicet, auxilium quod est principium actus, & congruitatem ad futurum consensum ratione primi dat

potestatem agendi, & in illo consistit sufficientia quæ potest esse æqualis in auxilio non congruo: congruitas verò non auget virtutem auxilij vt infra ostendetur, sed est necessaria ad infallibilitatem effectus, & ideo sine illa potest optimè dari auxilium sufficiens. Vnde tandem dicitur in potestate hominis sufficienter vocati esse facere vt vocatio eius congrua sit, & ideo licet de facto illi non sit congrua illi imputari, quia auxilium sufficiens habuit. Vnde est illud Augustini quæst. 2. ad Simplician. *Noluit Esau, & non cucurrit, nam si voluisset, & cucurrisset Dei adiutorio peruenisset, qui etiam velle, & currere vocando præstaret, nisi vocatione contempta reprobus fieret.* Fuit ergo in potestate Esau aliquid, quod si faceret vocatio illa congrua fuisset. Et ad idem pertinet quod dicta quæst. 68. & 83. de vocatis ad cœnam dicit. *Nec omnes illi qui vocati sunt venire voluerunt, nec illi qui venerunt venire possent nisi vocarentur, ideoque nec illi debent sibi retribuere quod venerunt, quia vocati venerunt; nec illi qui noluerunt venire debent alteri tribuere, sed tantum sibi, quoniam vt venirent vocati, erat in eorum libera voluntate.* Ergo in eadem voluntate erat facere aliquid, quo vocatio in eis esset congrua, non fuit tamen in voluntate eorum facere vt prædeterminarentur.

4. Responsio ad vltima instantiam. Et hinc etiam facilis est responsio ad vltimam instantiam, nam is qui post sufficientem vocationem non consentit seu operatur, non caret aliquo principio supernaturali ad operationem, sed tantum concursu simultaneo, cuius carentia non est ex parte Dei, sed ex parte liberi arbitrij, nam Deus ex se paratus est, & offert illum concursum homini vocato; ipse autem homo non vult influxum ex parte liberi arbitrij necessarium adhibere, & ideo & actuali concursu & operatione caret, quod in auxilio prædeterminante locum non habet, vt satis probatum est. Non ergo rectè existimant alij auctores eandem esse difficultatem de auxilio simultaneo in operatione imbibito, & de prædeterminatione, cum differentia sit notissima: nam auxilium simultaneum non fit sine cooperatione liberi arbitrij, & ideo potest impediri per voluntatem hominis liberè non adhibentis suam concausationem, vt sic dicam, prædeterminatio autem est à solo Deo, & præcedit ordine naturæ, & causalitatis omnem influxum liberi arbitrij, quia nec illius præparationem seu dispositionem, nec concausationem requirit, imò est causa influxus eius, & ideo non habet vnde sit in potestate liberi arbitrij.

5. Instantia. Instat verò Ledesma, quia etiam auxilium physicum intimè imbibitum in ipsa operatione est causa effectiua ipsius operationis; ergo est prius natura quam illa & præuium ad illam. Et è contrario etiam auxilium prædeterminans tenet se ex parte actus, & non ex parte principij

Responderur. ergo est eadem difficultas. Respondetur vtramque partem antecedentis falsam esse, & contra dicta eiusdem argumentis in aliis locis, nam auxilium imbibitum in ipsa actione non potest esse causa actionis voluntatis cum sit idem indiuisibiliter cum ipsa: vnde quidam eiusdem ordinis Theologus, & prædeterminationis defensor dixit non obstante subordinatione ad causam primam simul natura attingi effectum, & actionem à causa prima, & secunda. Ridiculumque est asserere quod Deus prius natura faciat meam visionem quam ego, aut quod prius natura faciat meũ consensum, quam mea voluntas, esto à voluntate

A non fiat nisi cum subordinatione ad primam causam. De auxilio autem prædeterminante si detur satis per se patet esse omnino prius causalitate & natura, supraque de concursu præuio satis ostensum est præcedere per modum principij, vel complementi eius quod multo est euidentius in auxilio prædeterminante quod non tantum ponitur ob generalem concursum, sed vt det vires voluntati vt declaratum est.

CAPVT XVIII.

B *Vtrùm possibile sit auxilium efficax physicè prædeterminans voluntatem in actu primo saluo libero vsu eiusdem voluntatis in eodem actu secundo, ac subinde an libertas quo ad exercitium in actu voluntatis simul possit cum auxilio physicè, & in actu primo prædeterminante voluntatem concordari.*

NOnnulli ex Theologis qui negant auxilium prædeterminans in actu primo esse necessarium ad omnia opera pietatis, licet consequenter C negent in illo consistere adæquatè auxilium efficax, nihilominus fatentur interdum dare Deum auxilium efficax per hunc modum prædeterminationis, quia est consentaneus omnipotentiæ Dei, & efficaciæ diuinæ voluntatis, & non repugnat apertè libertati. Primò, quia illa motio tantum inducet necessitatem in sensu composito, quæ non repugnat libertati. Secundò, quia Deus sapientia sua infinita nouit vnamquamque causam secundã mouere fortiter, & suauiter, fortiter vt efficienter faciat illam facere, & suauiter vt modo illi consentaneo illam operari faciat, ac subinde liberè si libera sit, licet nos fortasse modum illum operãdi Dei non assequamur. Tertio argumẽtantur exem- D plis vt in actibus prædefinitis seu prædestinatorum, aut electorum. Præsertim verò in actibus voluntatis Christi, in subitaneis conuersionibus vt Pauli, & in confirmatis in gratia. 1.

Hanc sententiam refert P. Aluar. disput. 91. num. 5. & in margine citatur P. Lorca, sed ille in alio sensu loquutus est vt cap. 3. declarabo. Eandem opinionem tribuit Ledesma F. Ioanni Vincent. in artic. 1. & in principio quæstionis refert aliquos dixisse auxilium prædeterminans dari prædestinatis vt infallibiliter operentur, nam ille modus operandi est necessarius ad certitudinem antecedentem prædestinationis: reprobis verò ad bene operandum non dari, quia in E illis non est necessaria illa infallibilitas antecedens. Refert item alios dixisse hoc auxilium prædeterminans dari in natura lapsa non verò datum fuisse Angelis Sanctis, neque etiam Adamo fuisse necessarium in statu innocentiæ. Qui omnes dicendi modi supponunt hoc auxilium esse possibile salua libertate, esto non sit per se necessarium, & hanc opinionem fere ante triginta annos in quibusdam solemnibus disputationibus cuiusdam insignis collegij D. Thomæ Aquinatis vidi publice defendi. Et videtur illam insinuare Card. Tolet. ad Rom. 11. notab. 4. dicens. *Augustinus existimat totum esse gratiæ, quia facit hominem cooperari, & determinat arbitrium* 2. Aluar. Lorca.

trium hominis, quia dat vt velle possit, & facit velle. Existimo tamen non semper id esse, sed sæpe iuuat hominem vt velle & operari possit, quod tamen velit, & operetur hominis est facientis quod est in se quamuis non sine adiuuante gratia. vbi dicens, *existimo non semper id esse*, significat aliquando id esse, & quod difficilius est sentit secundum Augustinum semper ita esse quod postea videbimus.

3. Auxilium, motio, qualitas, &c. indita volūtati ex sola efficientia Dei, & ex se prædeterminans illam physicè in actu primo, omnino repugnat cum libertate.

Nihilominus dico auxilium, motionem, qualitatem, aut entitatem inditam voluntati ex sola efficientia Dei sine concursu libero effectiuo voluntatis, & ex se prædeterminans illam simpliciter seu physicè in actu primo ad eliciendum actum secundum, omnino repugnare cum libertate einsdem actus, & hoc modo esse impossibilem. Hanc sententiam tractaui in opusculis, & in Metaphysica, & in prima parte, illamque censeo communem Theologorum: Quia vero ad hoc etiam est controuersia sciendum est quæstionem hanc cœpisse in Hispania ante annos 40. distincte, & in propriis terminis in scholis agitari, & præsertim in Salmanticensi de qua possum tanquam ocularis testis deponere: ex libris vero postea editis intelligimus eandem controuersiam in aliis etiam prouinciis, & regionibus ortam esse, & paulatim adeo creuisse vt oportuerit Apostolicam sedem modum in hac disputatione seruandum præscribere. De auctoribus ergo qui ante hanc ortam sententiam scripserunt dicam postea, quia magis lubrica esse potest eorum sententia, eo quod non tam clare neque eisdem verbis quæ nunc vsurpantur rem disputarunt; solum ergo hic adnotabo aliquos qui post illa tempora scripserunt, & in primis satis notum plures ex Theologis Societatis Iesu sententiam hanc & accurate disputasse, & pro viribus asseruisse. Præcipuè vero id præstitit illustrissimus Bellarminus lib. 1. de grat. & liber. arbitr. cap 12. Fonseca lib. 6. Metaph. cap. 2. quæst. 5. Molina in concordia ad art. 13. quæstion. 14. disp. 13. 38. & 40. & ad q. 23. disp. 1. memb. 6. Valent. in controuersia lib. de diuin. grat. p. 2. cap. 3. & in 2. tom. summæ Theologiæ disput. 8. quæst. 3. punct. 4. §. 2. Vasquez 1. p. disput. 88. & 98. & 1. 2. disp. 185. cap. 6. & 11. Leonard. Les. in disputatione speciali de gratia efficaci, & alij obiter, & per occasionem eandem sententiam indicant.

4. Probatur auctoritate.

Ex aliis vero modernis scriptoribus ex professo defendit hanc sententiam Illustriss. Ferdinand. Mascaregnas in tract. de auxiliis diuin. grat. & Francisc. Diotaleui. in opusc. de concursu Dei ad actus liberos. & Alexander Pesant. 1. 2. qu. 111. art. 5. disp. 4. vbi satis explicat suam sententiam licet in disp. 7. eam suspendere videatur eo quod Clementis VIII. decretum ea de re illo tempore expectaretur. Et eandem doctrinam habet in 1. par. q. 19. art. 8. & q. 23. P. etiam Lorca licet in contrarium allegetur, quia aliquam prædeterminationem physicam admittit esse possibilem, nihilominus in sensu in quo nunc loquimur, expresse tenet hanc sententiam 1. 2. disp. 21. de grat. sub tit. *Explicatur concordia*, &c. vbi declarando mentem suam ait, *Non enim est existimandum hoc auxilium esse aliquam qualitatem per modum actus primi determinantem voluntatem vt quidam praue philosophantes dicunt, hac enim conferret libertatem, quia quacunque ratione voluntas ante operationē intelligatur determinata aufertur libertas.* Eandem sententiam multis modis docet & confirmat Curiel lib. 2. controuersiar. præsertim à num. 137. per multa sequentia, & specialiter in num. 176. dicit. *Videri autem secundum fidem nullum esse auxilium ex his quæ tenent se ex parte voluntatis creatæ, quatenus per modum principij præsupponitur suis actionibus, quod ita determinet voluntatem ad agendum, vt non relinquat ipsam secundum se, & intrinsecè indifferentem, & indeterminatam physice ad agendum, & non agendum, ita vt pro sua libertate possit re ipsa agere, & non agere*, quod late postea probat. Breuius hoc punctum attingens Ludouic. Tena in epist. ad Hebr. cap. 4. in vltimis verbis nostræ sententiæ subscribit sine disputatione vel probatione, & cap. 12. difficult. 2. n. 59. ait gratiam non esse efficacem sine nostro consensu, imo nostro consensu fieri efficacem. Pro hac nostra sententia quantum ad hanc partem allego F. Cumel in opusc lib. 1. disp. 4. conclus. 4. quæ est. *Ita affirmatur à nobis efficacia diuini auxilij esse à Deo, & non ex nostra cooperatione vt non dicamus Deum prædeterminare nos ad extra se solo aliqua actione prius in nobis posita, seu aliqua actione prædeterminante prius in nobis recepta, in qua mere passiue se habeat liberum arbitrium*, quod latissime repetit in explicatione conclusionis 5. & addit. *Quia sic tolleretur libertas, & necessitaretur voluntas.* Et in disp. 5 & aliis locis sæpe id repetit negando expresse posse salua libertate prædeterminari voluntatem physice, & in actu primo per actionem solius Dei ipsa voluntate passiue se habente. Et eodem modo possemus pro eadem sententia referre Ledesmam, cuius verba paulo post referam.

Vt ratione probemus assertionem suppono quod sæpe dixi non esse controuersiam an voluntas nostra iam sufficiēter vocata indigeat principio physicè cooperante illi, & adiuuante illam cum actu operatur, nam in hoc omnes conuenimus, estque certissimum, & euidens supposito principio fidei quod illi actus sunt supernaturales, Neque etiam est controuersia quod sit in particulari hoc principium, an licet sit habitus in his qui operantur ex habitu; in aliis vero sit vel ipsa vocatio physice concurrens cum potentia, vel sit ipsa virtus increata Dei per se ipsam eleuans & adiuuans potentiam, vel sit etiam aliquis actus primus datus per modum transeuntis. Hi enim omnes modi concipi possunt sine prædeterminatione physica voluntatis, & si hoc modo quilibet illorum asseratur habet suam probabilitatem, & non pertinet ad præsentem controuersiam, sed ad aliam, quæ lib. 3. tractata est. In præsenti ergo solum dicimus illud principium quod cum voluntate efficit physice actum supernaturalem, non posse talem esse vt simul etiā formaliter ipsam determinet, quin etiam libertatem in efficientia talis actus tollat, illamque ad eum exercendum absolute necessitet. 5. Supponendum.

Superest ergo explicata assertio probetur, quia posito in voluntate illo principio prędeterminate illam, actus non est liber remote, seu in causa, neque etiam est formaliter liber, ergo nullo modo. Consequētia est clara, & Maior similiter, quia impressio seu receptio talis auxilij non est libera voluntati, quia neque ab illa fit neque voluntas ad illam se disponit, neque ex libero vsu eius pendet vt capite præcedenti probatum est, consequenter in illa sententia loquēdo, ergo actus qui necessario sequitur ex illa causa non est liber in causa, quia illa prędeterminatio est causa quasi adęquata illius actus, vt etiam prædicti auctores loquuntur, seu est vnica, & totalis radix in quam vltimo resoluitur talis actus inter principia proxima eius nam 6. Probatur ratione.

nam illud auxilium vlterius resoluitur in diuinam voluntatem, quæ est altior causa minusque à libertate hominis pendens. Iam ergo probatur Minor de formali libertate, quia actus est liber formaliter ea habitudine ad suum proximum principium, sed hic actus est liber ad suum proximum principium ergo. Probatur minor, quia proximum principium talis actus non est nuda vel sola voluntas, sed est hoc compositum seu constitutum à voluntate, & hac entitate auxilij, sed ab hoc composito ineuitabili necessitate procedit actus, ergo non est formaliter liber ex habitudine ad suum principium.

Hæc ratio per se spectata videtur multum cogere intellectum, potest autem eius efficacia variis modis ex hactenus dictis declarari. Primus est quia auxilium illud per se spectatum non efficit libere sed necessario vt supponitur, quia natura sua est determinatum ad exercitium sui actus, adeo vt dicant auctores illius sententiæ non solum naturaliter, verum etiam neque de potentia absoluta posse ab actione separari. Nec etiam vt coniunctam voluntati: quia (vt ait Aluar.) auxilium efficax præoperantis gratiæ non subditur quantum ad vsum potestati nostræ liberæ voluntatis, sed potius è conuerso eam sibi subiicit, & obsequentem facit fortiter, & suauiter, ita vero fortiter vt non possit voluntas illi resistere, sed ista duo sunt incompossibilia talis auxilij entitatem inesse voluntati, & illam non cooperari, ergo non potest actus ille denominari, aut esse formaliter liber. Probatur consequentia, quia tam necessaria est cooperatio illa voluntatis, quam efficientia ipsius auxilij, quia auxilium ineuitabili necessitate post se trahit voluntatem, & efficientia eius prorsus est necessaria homini, quia eius dominio non subditur, ergo non minus necessaria est coëfficientia voluntatis, non habet ergo ille actus vnde habeat formalem libertatem.

8. Ad vim huius rationis vitandam addit Aluarez notandum verbum in dicta disp. 87. nam cum dixisset voluntatem non subdere sibi auxilium efficax quoad vsum, sed illi ita subiici vt impossibile sit habere illud, & simul illi non cooperari, addit, *quamuis possit si velit non cooperari*. Sed quis non statim in his verbis repugnantiam videat. Vt si quis diceret impossibile esse non cogitante intellectu de Deo non posse voluntatem ipsum amare, posse tamen si velit, planè diceret repugnantia, quia conditio *si velit*, non habet locum vbi supponitur volendi impossibilitas. Hæc autem potestas tollitur dum dicitur esse impossibile quod proponitur. Quod si sensus sit posse voluntatem non cooperari si velit ablata entitate auxilij efficacis illud non est non posse cooperari si velit, sed est non posse tunc operari nec posse velle, quia neutrum potest sine prædeterminatione vt ipsi dicunt. Sicut in exemplo posito valde absurdum esset dicere intellectu non cogitante de aliquo obiecto non posse quidem cum illo incogitantia coniungi operationem voluntatis, quamuis possit circa rem illam operari si velit subintelligendo ablata incogitantia seu posita cogitatione in intellectu, quia hoc non est velle operari cum incogitantia, sed cum cogitatione, ita enim illud prius non est posse velle non cooperari auxilio efficaci præexistenti, sed est posse non velle, aut potius non posse velle si illud non detur. Vnde sicut in dicto exemplo propter illam potentiam volendi ablata incogitantia non potest homo dici libere non velle rem de qua non cogitat, si necessariò de illa non cogitat ita in præsenti propter potestatem non cooperandi ablata entitate auxilij non potest dici voluntatem libere cooperari auxilio quod necessario, & sine vsu libertatis in se recipit, & quo stante non potest non cooperari.

9. Secundus modus explicandi vim dictæ rationis sequitur ex præcedenti, & est satis vulgaris, quia per tale auxilium quædam necessitas infertur voluntati libertati actus contraria. Probatur illatio, quia voluntas præuenitur quadam motione, cui non potest resistere. Ergo patitur necessitatem in agendo per talem impetum, quia satis euidens necessitas est illa cui resisti non potest, cum ante libertatis vsum inferatur. Et in idem ferè redit si dicamus auxilium illud non relinquere in voluntate libera potestatem agendi, & non agendi, quia vbi non est potestas resistendi, neque est potestas non agendi, sine potestate autem non agendi non est indifferentia; ergo nec libertas. Vrgetque magis hæc ratio, quia supra ostensum est ad vsum liberum necessariam esse potentiam proximam agendi & non agendi, posita autem illa prædeterminatione non manet talis potestas proxima, quia impossibile est non agere stante voluntate in tali dispositione, ergo exercitium talis actus non potest esse liberum.

9. *Duo principales modi respondendi ad prædictā rationem.*

Ad hanc rationem duo sunt principales modi respondendi. Primus admittit voluntatem nostram non esse liberam in receptione auxilij, quia à solo Deo fit, nihilominus tamen libere operari cum tali auxilio. Secundus est etiam in receptione ipsius auxilij efficacis seruari, & interuenire vsum libertatis. Et quia in vtroque modo multipliciter insistitur, & hoc est vnum ex præcipuis punctis huius controuersiæ, de vtroque suo ordine dicemus, & multa quæ hac occasione ab aliis auctoribus dicuntur expendemus. Primus ergo respondendi modus duplici verborum forma explicatur, sed in idem recidunt. Communiter ergo dicitur hæc necessitas esse tantum in sensu composito, & ideo non tollere libertatem. Contra hoc vero opponimus illam necessitatem compositam esse ex antecedente suppositione, & ideo repugnare libertati iuxta doctrinam Anselmi in prolegomeno primo traditam. Et ideo alij respondent licet voluntas posito auxilio non possit non agere in sensu composito, posse in sensu diuiso, & id satis esse ad libertatem.

Sed hæc responsio satis refutata est in prolegomeno 1. quia illa potentia in sensu diuiso non est potentia propriè actiua sed magis passiua quatenus potest Deus auferre illam prædeterminationem, & relinquere voluntatem in sua naturali potestate. Et in idem redit quod illa non est potentia proxima ad vtrumque, sed est proxima ad agendum, & remota ad non agendum, quæ non sufficit ad libertatem quando illud, quod proxime necessarium est ad non agendum non est in potestate voluntatis. Sic autem est in præsenti, nam voluntas prædeterminata per auxilium, non potest immediate exercere potestatem non agendi, quia stante auxilio non potest cum illo componere suspensionem actus, ideo enim illa potestas quam retinet dicitur esse in sensu diuiso, vt ergo exerceat illam potestatem oportet vt tollatur prædeterminatio. Et hac ratione vocamus illam potestatem remotam, seu mediatam. Non est autem in potestate voluntatis ponere illud, quod proximè necessarium est ad non agendum, nimirum tollere prædeterminationem, quia sicut à solo Deo, & sua

sua voluntate efficaci posita est, ita solum ab illo tolli potest, quia solum ab illo pendet.

11. Confirmatur, & declaratur, quia vt voluntas in hoc instanti iam prædeterminata in actu primo per hoc auxilium sit libera oportet, vt priùs natura, quàm eliciat actum sit potens ad non eliciendum illum in illomet instanti temporis in quo operatur, aliàs numquam actus esset liber, sed posita prædeterminatione iam non habet potestatem non agendi pro illo eodem instanti, quia non habet potestatem componendi carentiam actus cum illo auxilio, ergo reuera non est libera pro eo instanti ad illum actum. Aliter explicatur, quia vt actus sit liber, oportet vt eadem potentia quæ est integra facultas volendi sit capax nolitionis, seu carentiæ volitionis, quia aliàs in illo adæquato principio non esset indifferentia neque potestas ad opposita, sed adæquatum principium consensus supernaturalis non est sola voluntas, sed compositum ex voluntate, & auxilio, quod compositum non est capax carentiæ actus, & multominus nolitionis contraria ad quam non prædestinatur; ergo illa potentia, quæ in sensu diuiso manet ad libertatem non sufficit, quia non est talis quæ exerceri possit à totali, & integro principio liberi actus. Ideóque merito dicimus potentiam proximam ad non agendum esse necessariam ad actum liberum, quia potestas remota, quæ in ipsa potentia durat, solum potest deseruire pro alio tempore, & pro sola voluntate, si auferatur prædeterminatio, quod satis non est. Et confirmatur, quia si actus à voluntate sic prædeterminata fit, non est in potestate voluntatis cessare ab illo, vel sua potestate inchoare, (vt sic dicam,) suspensionem actus, nisi Deus prius natura auferat prædeterminationem; ergo continuatio illius actus non est libera, nec est in potestate voluntatis, ergo nec inchoatio, seu productio illius fuit libera. Denique si res moraliter consideretur, videtur per se euidens illam potentiam, quæ in sensu diuiso manet sub illo auxilio nihil conducere ad laudem actus, vel hominis operantis, quia quod potestas illa maneat sub auxilio, naturale, & necessarium est, & illa potestas, tunc non exercetur ab ipso homine vllo modo libero, quia hîc, & nunc non caret suspensione actus per dominium, & potestatem suam, sed quia tali modo præuenitur, vt ineuitabiliter habeat talem actum; ergo reuera non manet actus liber.

12. *Reiicitur quorumdam distinctio duplicis necessitatis.* Nihil etiam ad rem pertinet quorumdam distinctio duplicis necessitatis, scilicet ab intrinseco, & dicentium necessitatem, quæ ex hoc auxilio nascitur respectu voluntatis esse ab extrinseco, & ideo non repugnare eius libertati, sicut repugnat necessitas ab intrinseco qualis est in amore beatifico. Hæc inquam responsio nihil prodest, quia in primo prolegomeno ostensum non minus repugnare libertati necessitatem ab extrinseco, quia non minus impedit vsum necessitatis non agendi. Et reuera (vt mox dicebam,) moraliter rem considerando, vt actus non sit laude, vel reprehensione, præmio, vel pœna dignus, parum refert quod necessitas hinc, vel inde proueniat, si tanta sit, vt sit homini ineuitabilis qualis esset præsens necessitas, vt expressis verbis aliqui ex dictis authoribus confitentur, & sanè consequenter, quandoquidem impressio talis qualitatis euitari non potest ab homine, si Deus vult illam dare. Neque emanatio actionis ab auxilio ineuitabilis est, etiam per potentiam absolutam; vt ipsi dicunt. Quod autem id quod est ineuitabile non possit ad culpam imputari per se notum videtur, cur enim inculpabile est, quod per ignorantiam inuincibilem, vel per absolutam coactionem fit, nisi quia est ineuitabile. Item ob hanc causam patres defendentes libertatem contra hæreticos negantes illam ex parte prouidentiæ, vel actionis Dei summo studio defenderunt, & declararunt nullam necessitatem ab extrinseco inferri voluntati, per Dei scientiam, vel prouidentiam, supponentes profecto hanc necessitatem repugnare libertati actionis. Hoc autem constat ex dictis in prolegom. 1. & plures patres afferemus infra eorum mentes in hac controuersia inuestigantes. Denique addo quod posito illo genere prædeterminantis auxilij necessitatis, non tantùm erit ab intrinseco, sed etiam ab extrinseco, quia entitas talis auxilij natura sua, & ab intrinseco est determinata ad agendum, sicut impetus impressus lapidi, licèt sit illi intrinsecus, & violentum motum in illo faciat, nihilominus ab intrinseco, & naturaliter est determinatus ad faciendum illum motum; ergo multò magis auxilium illud est per se, & ab intrinseca sua natura determinatum ad illam actionem, cum nec Deus ipse vt aiunt possit illam impedire; ergo necessitas illa respectu auxilij est ab intrinseco, & consequenter respectu voluntatis oritur illa necessitas ex intrinseca impotentia quam habet ad resistendum illi auxilio, & ita respectu illius principij adæquati necessitas illa est ab intrinseco quandoquidem oritur ex vltimo, & formali constitutiuo illius principij. Et hæc ratio maximè vrget si talis prædeterminatio seruata proportione est ad omnem actionem voluntatis necessaria: nam tunc voluntas natura sua postulat illum modum agendi, & ita necessitas illa est connaturaliter debita voluntati, & ideo satis ab intrinseco existit. Veruntamen etiam si non sit per se necessaria talis prædeterminatio quoties data fuerit necessitas erit ab intrinseco ex parte voluntatis, saltem ob intrinsecam impotentiam resistendi naturali impulsioni talis auxilij vt dixi.

CAPVT XIX.

In humana voluntate non posse simul esse auxilium ex se ac physicè illam prædeterminans cum potestate resistendi eidem auxilio.

Nonnulli ex his auctoribus, qui auxilium prædeterminans defendunt, cum videant sine potestate resistendi non posse libertatem subsistere, dicere tentarunt hoc auxilium prædeterminans non imponere necessitatem, nec auferre potestatem non agendi, etiam in sensu composito, sed solum determinare ad semper sic agendum, quæ non est necessitas, sed determinatio, nec tollit potestatem resistendi si velit etiam in sensu composito, sed solum facit vt voluntas illa potestate non vtatur, quia licèt infallibiliter id faciat, non tamen ineuitabiliter. Vnde consequenter aiunt, illud auxilium, licèt determinet potentiam, non tollere indifferentiam eius quoad potentiam ad vtrumque, etiam in sensu composito, licèt infallibiliter in alteram partem inclinanda sit voluntas. Hunc modum defendendi illam sententiam sequutus est Cabrera suprà disput. 2. §. 8. num. 309. 310. & sequentibus, Nec videtur ab hac sententia alienus Cumel. disp. 4. & 5. vbi sæpissimè negat voluntatem determinari per auxilium præuium efficax donec voluntas sua 1. *Cabrera.*

sua ratione se determinet cum efficacia illius auxilij, & consequenter ait habere vim ad ponendum illi obicem, & resistendum vt specialiter patet disp. 5. post conclus. 3. sub tit. *alijs argumentis. §. aduerte tamen.* Et pro hac responsione facit quod notat Ledesma art. 2. ad 5. quod voluntas affecta illo auxilio operatur infallibiliter, item quod ait art. 10. ad 1. quod in actu ad quem prædeterminatur voluntas non est necessitas, sed infallibilitas proueniens ex efficacia auxilij, efficacia autem ait, & necessitas sunt res omnino dissimiles, quia licèt necessitas includat intrinsecè efficaciam, efficacia non includit necessitatem, licèt includat omnimodam infallibilitatem; nam si hoc verum est cum illa efficacia optimè manere poterit potentia ad non agendum, etiam in sensu composito, quia efficacia infallibilis tantùm non tollit hanc potentiam, vt nos infrà dicemus. Hanc etiam doctrinam sub quadam notanda distinctione admittere videtur Aluarez disput. 93. num. 2. ait enim auxilium efficax dupliciter posse considerari. Primò secundum suam entitatem præcisè, id est, vt est talis motio, vel entitas in voluntate recepta, & sub hac ratione ait voluntatem posse resistere auxilio efficaci, quod ait ab omnibus concedi. Vnde fit non obstante tali auxilio efficaci sic spectato voluntatem posse non agere, etiam in sensu composito: nam verbum resistendi sensum compositum inuoluit. Alio modo ait posse auxilium efficax considerari secundum omnem virtutem realem quam habet, vt venit à Deo, & vt est instrumentum voluntatis Dei efficacis, & sic non posse voluntatem illi resistere, & consequenter tantùm retinere potestatem ad non agendum in sensu diuiso.

Auxilium efficax dupliciter potest considerari in sententia Aluarez. Primo.

Secundò.

2. Cabrera sibi ipsi contradicit.

Ex his verò auctoribus Cabrera quantum à sua, & suorum sequacium sententia recedit, tantùm nostram sententiam, & rationem factam confirmat, latè enim probat ad libertatem necessarium esse vt non obstante præmotione Dei maneat voluntas indifferens simpliciter, & cum potestate ad resistendum, & non agendum in sensu composito, quod nos intendimus estque nostræ rationis fundamentum. Hinc ergo nostram sententiam confirmat, suam verò consequenter deponit. Vnde quidam alius eiusdem doctrinæ sectator responsionem illam reiiciens dixit. *Nec nobis placent qui dicunt hanc præmotionem efficacis auxilij in omni sensu relinquere facultatem indifferentem, hoc quippe non esse determinare, sed indeterminare. Certè (ait) prædeterminatio quam iste noster recentior Thomista nouit imprædeterminatio est, & ita quos impugnare instituit amplexatur.*

3. Tres contradictiones notantur: Prima contradictio.

Tres ergo contradictiones in illa doctrina notare possumus. Prima est, quod voluntas physicè determinetur ad vnum, & simul maneat indifferens, quia determinatum, & indeterminatum contradictoriè, vel priuatiuè opposita sunt, idem autem est indifferens quod indeterminatum. Præterea sic explico, quia vel est sermo de indifferentia remota, vt sic dicam, & passiua quæ est in voluntate secundum se spectata, vel de indifferentia proxima, & in actu primo completo respectu talis actus pro eodem instanti prius natura quam eliciatur. Si de priori tantùm sit sermo est vocum æquiuocatio, quia illa indifferentia est tantum in sensu diuiso, & non sufficit ad libertatem vt ostendi, & manet in voluntate etiam intellecta, quia nihil aliud est quàm capacitas naturalis ipsius voluntatis, si autem intelligatur secundo modo vt necessarium ad libertatem, sic immediatè, ac formaliter repugnat esse potentiam physicè determinatam ad vnum actum prius natura, quàm illum eliciat, & in eodem signo esse indifferentem respectu eiusdem actus vt ex ipsis terminis constat, quia in eodem puncto temporis, & naturæ, & respectu eiusdem actus secundi esse simul determinatum, & indeterminatum in actu primo proximo contradictoria sunt.

Secunda contradictio est quod actus sequatur infallibiliter ex efficacia prædeterminationis, & non sequatur ineuitabiliter. Nam licèt alio modo, & ex alio capite possint illa duo simul coniungi, vt infra dicam, tamen posita hypothesi physicæ prædeterminationis de se efficacis repugnantiam inuoluit, quia quando effectus est infallibilis ex vi causæ proximæ, & ex natura talis entitatis intrinsecè determinatæ ad talem effectum, ita vt repugnet ex illa non sequi, talis effectus ineuitabilis est, quia nihil aliud significat hæc vox, nisi quod effectus prodeat à causa cuius actio euitari non potest, tale autem est auxilium per se efficax, ideo enim infallibiliter agit, quia ex se est ita determinatum ad agendum, vt eius actio impediri non possit. Et declaratur, quia, vt ipsi etiam aiunt implicat, contradictionem auxilium efficax poni, & non sequi actionem consensus, quia eo ipso non esset efficax, quid autem potest esse magis ineuitabile quam id quod implicat contradictionem non fieri. Tunc ergo infallibile distinguitur ab ineuitabili quando est infallibilitas in effectu non in causa, hic autem est causa, vt declaraui, & ideo distingui non possunt. 4. Secunda contradictio.

Neque contra hoc obstat distinctio ab aliis adhibita inter efficaciam, & necessitatem, quia licèt efficacia in communi sit superior ad necessitatem, quia dari potest efficacia libera; tamen efficacia rei intrinsecè determinata ad vnum, & ad exercitium actus, & ineuitabiliter secum trahentis ad agendum potentiam, cui inest intrinsecè includit necessitatem, & similiter infallibilitas ex tali efficacia proueniens necessitas est non tantum secundum quid, sed simpliciter, quia licèt respectu voluntatis sit ex suppositione; illa tamen suppositio est omnino antecedens, & in illa recipienda voluntas ipsa absolutam necessitatem patitur. Nec plus valet aliorum responsio distinguentium duplicem necessitatem, vnam infallibilitatis, & aliam coactionis, & dicentium hanc posteriorem repugnare libertati non priorem, & illam solum sequi ex prædeterminatione. Verumtamen si vtrumque ex illis membris sumatur, propriè distinctio est insufficiens, quia datur necessitas simpliciter, & in causa, quæ nec est tantum infallibilitatis, nec coactionem propriam infert, & nihilominus repugnat libertati, & sic per physicam prædeterminationem infertur, quia facit actum esse simpliciter necessarium, vt ostensum est, licèt relinquat illum voluntarium, & non coactum. Quod si in primo membro necessitas coactionis latè dicatur omnis illa necessitas simpliciter, quæ est præternaturalis, & ab intrinseco, certè talis est, quæ per physicam prædeterminationem infertur, vt probatum est. Vel si è contrario necessitas infallibilitatis dicatur omnis illa quæ sine propria coactione inuenitur, & cum voluntario coniungitur, sic non est vniuersaliter verum necessitatem infallibilitatis non esse contrariam libertati, talisque est necessitas quam induceret prædeterminatio physica, vt ostensum est.

Tertia contradictio est quod auxilium sit per se, & natura sua efficax. & quod maneat in voluntate potestas ad resistendum illi in sensu composito. Nam in primis illa potestas numquam reducitur ad 5. Tertia contradictio.

ad actum vt ipsi fatentur, idque infallibiliter, & non ex præscientia Dei, qua præuidit effectum contingentem futurum hoc modo potius quam illo, nam hoc ipsi ex professo impugnant; ergo est infallibile ex vi causæ; ergo contrarium est impossibile, sed ad impossibile non est potentia; ergo non est in voluntate potestas ad resistendum huic motioni ex suppositione illius. Probatur consequentia, quia resistere esset coniungere negationem consensus cum illa motione, sed hoc est impossibile, neque ad illud est potestas in voluntate, ergo neque ad resistendum tali motioni. Præterea declaratur in hunc modum, quia si comparemus potestatem voluntatis ad naturam, & entitatem illius motionis, ita se habent vt non possit voluntas illud auxilium facere inefficax; ergo non potest illi resistere, nam per resistentiam fieret inefficax. Antecedens probatur, quia illud auxilium est efficax ex intrinseca natura sua, vt isti dicunt, sed non potest voluntas mutare naturam talis auxilij; ergo non potest facere illud efficax. Item non magis potest voluntas resistere illi auxilio, quam voluntati diuinæ beneplaciti efficaci, sed huic voluntati Dei non potest voluntas nostra resistere vt Scriptura docet, ergo nec tali auxilio, si tale est. Maior est frequens in illis auctoribus, & est consequens ad illorum doctrinam. Quia ponunt illud auxilium habere vim ad implendam voluntatem diuinam tam infallibiliter & efficaciter, quàm necessarium est ad omnipotentiam, & infallibilitatem diuini decreti, ergo fieri non potest vt sit tale, & quod in voluntate sit potestas resistendi illi auxilio, etiam in sensu composito, & confirmatur tandem, ac declaratur, quia potestas in sensu composito est potestas ad componendum vnum cum alio, & ideo stante consensu non manet in voluntate potestas ad dissensum in sensu composito; quia non potest voluntas vnum actum cum alio componere, id est, simul vtrumque habere, sed iuxta illam sententiam, ita repugnat, simul componi auxilium prædeterminans cum carentia actus, sicut repugnat componi consensum cum dissensu: ergo repugnantia est dicere cum tali determinatione manere in voluntate potestatem resistendi in sensu composito.

6. Hæ contradictiones nõ euitantur per supradictam distinctionem Auxilij efficacis.

Neque hæc incommoda euitantur per distinctionem auxilij efficacis quoad puram entitatem suam, vel quoad totam virtutem quam habet vt instrumentum Dei. Nam in primis quæro de auxilio secundum præcisam entitatem spectato an prædeterminet physicè voluntatem, necne. Nam si non prædeterminat physicè non est efficax secundùm communem sententiam horum auctorum, ergo male ponitur sub auxilio efficaci, & tamquam membrum; & confirmatur: nam si non determinat physicè voluntatem, ex se non habet infallibilem connexionem cum consensu voluntatis, nec etiam habet illam ex præscientia conditionata in sententia horum auctorum, ergo simpliciter, & omnino non habet talem connexionem infallibilem, ergo est simpliciter coniungens, & cum entitate illius auxilij coniungatur carentia talis consensus, ergo tale auxilium non est efficax ex se, nec dat actu operari, sed posse. Si autem auxilium sic spectatum in sua præcisa entitate prædeterminat physicè voluntatem, incidimus in contradictiones illatas. Nam repugnat voluntatem posse resistere tali auxilio efficaci, nam resistentia (vt dixi) includit sensum compositum, quia nisi adsit aduersarius, non habet locum resistentia, in sensu autem composito impossibile est voluntatem resistere entitati ipsam physicè prædeterminanti, quia physica prædeterminatio

A determinatio in sua ratione includit vt non subdatur dominio voluntatis, sed illam potius sibi subiiciat, vt ex terminis est notum, & aliis locis idem auctor dicit: voluntas autem vbi dominium non habet, nec resistere potest, quia non nisi per potestatem dominatiuam suorum actuum resistit.

7. Præcluditur alia euasio.

Fortè dicetur entitatem illius auxilij secundùm se spectatam si in re ipsa separetur à reali virtute instrumentali Dei non esse prædeterminantem, nec futurum esse auxilium efficax, nunc verò numquam separari ab illa virtute, & ideo semper in re esse efficax, & prædeterminans, & ideo vocari auxilium efficax non formaliter, vt sic dicam, sed denominatiuè ab illa virtute. Sed hæc & similia frustra dicuntur, & si euoluantur vix intelliguntur. B Interrogo enim an illa virtus instrumentalis addat aliquid reale entitati auxilij præcisè spectatæ nec ne. Quia si nihil addit, superflua est distinctio, quia illa entitas per se ipsam erit virtus instrumentalis diuinæ voluntatis, & omnipotentiæ, ergo ex vi suæ entitatis habebit omnem virtutem realem, quàm habere potest vt ex Deo procedit. Quod si sub vna ratione habet aliquam virtutem realem quam sub alia non habet aliquid etiam entitatis, illi addi necesse est quando ei realis virtus additur, nam virtus realis non est sine reali entitate. Magis verò sentit dictus auctor illam virtutem realem instrumentariam esse aliquid reale additum entitati auxilij, dicit enim virtutem illam esse intentionale quid, per quod virtus principalis agentis est incomplete vt C instrumento. Vnde videtur sentire hanc virtutem similem illi quæ additur per concursum præuium omnibus causis secundis, ex eius, & aliorum sententia, quòd si hoc ita est superflua est illa prior entitas auxilij efficacis, cui secundùm se spectatæ dicitur voluntas posse resistere. Ad quid enim est tot entitatum multiplicatio; nam si Deus addit hanc virtutem instrumentariam auxilio excitanti, vel habitui infuso, satis erit, vt eleuet illa ad instrumentaliter agendum in virtute Dei, & ad determinandam potentiam, vt efficaciter operetur; ad quid ergo est illa alia entitas, quæ dicitur auxilium efficax cum de se sit, inefficax? vel qualis esse potest? Nam si sit per modum actus vitalis erit auxilium excitans, si sit entitas de se permanens D erit habitus, si verò sit motio, vel qualitas transiens erit eiusdem rationis cum virtute illa instrumentaria, ac subinde ex vi suæ entitatis habebit omnia quæ auxilio efficaci, & prædeterminanti tribuuntur.

8. Instantia.

Dici adhuc potest auxilium quidem efficax esse vnam, & simplicem entitatem; tamen illam non habere totam suam efficacitatem ex se, & quasi essentialiter, vel vt natiuam proprietatem, sed solum vt procedit ab efficaci voluntate Dei, qua vult hominis voluntatem talem actum efficere, & consequenter vult vti illa entitate vt instrumento. Vnde si fieret à Deo entitas, & non ex illa voluntate efficaci, sed ex præcisa voluntate faciendi talem en- E titatem, illa non haberet vim prædeterminandi, nec tantam efficacitatem. Sed hoc repugnat valde principiis illius doctrinæ. Sic enim destruuntur omnia, quæ de præuio concursu primæ causæ, & de motione intentionali illi auctores dicere solent vt lib. 3. vidimus. Nam si entitas illius auxilij non habet natura sua intrinsecam illam efficaciam, & vim prædeterminandi, seu applicandi voluntatem, & causam secundam, sed solùm ex Dei voluntate sine vlla reali additione, sola voluntas efficax Dei volentis immediatè vti potentia, vel habitu, vel actu, gratia excitantis vt instrumento sufficiet eritque

Occurritur instantiæ.

que superflua præuia motio, quasi media, & inhærens potentiæ; & tunc incidemus in aliam opinionem, & quæstionem tractandam duobus capitibus sequẽtibus, vbi videbimus an ille modus necessarius sit, & an salua libertate locum habeat, ideóq; de hac vltima euasione nihil amplius hic dicere necesse est. Solum adiungo etiamsi demus auxilium verè efficax compleri ex illa entitate cum virtute instrumentali addita, quidquid illa sit eandem relinqui difficultatem in ratione facta. Nam de facto præueniri dicitur voluntas per illam entitatem auxilij eleuatam, seu assumptam, vt instrumentum absolutè voluntatis Dei, ergo illi vt sic non potest resistere voluntas in sensu composito, quia aliàs sequentur contradictiones illatæ, cùm supponatur voluntas non posse resistere, illi auxilio, sic completo, & tunc relinquitur idem argumentum quod talis necessitas composita tollat libertatem, quia tota illa suppositio integra est antecedens simpliciter omnem, vsum nostræ libertatis.

Caput XX.

Auxilium si ex se sit efficax, ac physicè prædeterminans non posse à libero vsu pendere, sed necessitatem antecedentem inducere.

1. Adducitur modus fugiendi vim principalis argumenti.

Venio ad alium principalem modum fugiendi vim principalis rationis. Nam aliqui ex dictis auctoribus coacti argumentis factis interdum retrocedunt, & conantur defendere suppositionem illam auxilij efficacis sic explicati non esse antecedentem, quia pendet ex aliquo vsu libero humanæ voluntatis quod satis est vt sit suppositio consequens, vt nos etiam docemus. Illa verò dependentia duobus item modis ab eis asserta est. Primus est, vt ille vsus liber sit antecedens ad tale auxilium, nimirum circa aliquam dispositionem præuiam ad illud, cuius intuitu, vel ratione cuius tale auxilium infallibiliter detur. Secundus modus est vt ille vsus libertatis sit aliquo modo cooperans ipsummet auxilium. Priorem modum inculcat sæpe Cabrera, & coguntur approbare qui dicunt hominem sufficienter vocatum non carere auxilio, nisi culpa sua, nam inde planè sequitur pendere ex libertate eius cui datur. Nihilominus plures ex dictis auctoribus hunc dicendi modum reiiciunt, & meritò vt capite præcedenti vidimus, nam illa dispositio libera est impossibilis in illa sententia, & in plura incommoda incidit talis assertio, quæ ibi tractata sunt.

2. Reiicitur.

Addo insuper etiam illo modo non saluari propriam, & formalem libertatem supernaturalis consensus qua ipse verè, & in se liber dicatur, & sit, quòd nullo modo admitti potest, & ex Concilio Tridentino, & aliis testimoniis constat. Assumptum declaro primo, quia quod Deus solus in nobis facit supposita dispositione libera non est liberum nobis formaliter, sed tantùm per denominationem à tali dispositione, sicut actus exterior denominatur liber ab interiori, vt patet clarè in infusione gratiæ habitualis, quæ hoc tantùm modo potest libera denominari; ergo in præsenti licèt præcederet illa dispositio libera infusio auxilij prædeterminantis quod solus Deus facit, tantùm erit libera per denominationem à tali dispositione, quia posito illo auxilio necessario sine noua libertate sequitur actus, vt ostensum est. Ergo talis actus non est liber nisi per denominationem ab illa præuia dispositione. Ex quo vlterius sequitur in nostris actibus supernaturalibus nullum esse meritum præter illud quod in illa dispositione præuia & libera cogitari potest. Ita enim in vniuersum inuenitur in omni actione quæ solum est libera per denominationem extrinsecam à præcedenti actu libero, vt in ea nullum sit proprium meritum præter illud quod in actu denominanre inuenitur, vt in actu exteriori non est distinctum meritum ab illo quod est in interiori, à quo proximè imperatur, & in receptione gratiæ habitualis, & in similibus idem seruatur, vt in materia de merito latius videbimus, ergo simili modo voluntas credendi quæ necessario fit posito auxilio efficaci non habet nouam laudem, nec proprium meritum præter illud quod in dispositione libera ad tale auxilium inuenitur. Hoc verò nullus Theologorum admittet, & ideo illa sententia meritò ab omnibus explodenda est.

Secundus modus dicendi in hoc puncto est illam dispositionem liberam non esse aliam ab ipso consensu qui est effectus auxilij excitantis: nam eandem dicunt esse dispositionem ad ipsummet auxilium. Nam potest in genere causæ materialis illud antecedere licèt in genere causæ efficientis ab illo sequatur. Ita refert Cumel in dicto lib. 1. opusculor. disput. 4. sect. 2. sub tit. *Conferentia difficultatum*, & Lorca disput. 21. de gratia in fine, & potest tribui Palentiæ tom. 2. disp. 8. q. 3. puncto 4. §. 2. conclus. 5. quamuis ibi loquatur de infusione habitus quam ponit inter auxilia gratiæ efficacis. Non potuit autem id sentire de auxilio prædeterminante, quod ibi latè, & efficaciter impugnauerat. Cuiuscumque tamen fuerit illa sententia falsa est sine dubio meritoque à prioribus auctoribus impugnatur. Primo quia in vniuersum impossibile est effectum factum à forma in genere causæ efficientis esse veram causam eiusdem formæ in genere causæ præparantis subiectum ad introductionem talis formæ: Quia intelligi non potest forma in aliquo genere realiter causare, nisi iam habeat esse reale, quod habere non potest priusquam fiat à sua efficiente causa, ergo ante hanc efficientiam impossibile est præcedere aliquam realem causalitatem eiusdem formæ. Sed de hoc fusius disputabimus infra tractando de iustificatione. Nunc addo etiam si vera esset illa mutua causalitas inter formam efficientem, & dispositionem eius nihil id referre ad saluandam libertatem supposito modo efficiendi auxilij efficacis per physicam prædeterminationem. Nam argumentum factum probat efficientiam illam esse necessariam, & sine vsu libertatis propter impotentiam resistendi, & continendi influxum voluntatis: hæc autem impotentia, & necessitas eadem est etiamsi consensus dicatur præcedere in genere causæ materialis. Nam hoc (iuxta illam sententiam) commune est dispositionibus, & agentibus naturalibus, vt in forma, & calore ignis, & similibus. Ergo ad summum erit consensus dispositio physica ad tale auxilium non verò dispositio libera. Accedit specialis repugnantia in principiis illius sententiæ. Nam hoc auxilium ponitur tamquam præuius influxus primæ causæ à quo essentialiter pendet actio causæ secundæ, quis autem dicat, vel intelligat actionem causæ secundæ esse dispositionem præparantem ipsam causam secundam ad recipiendum præuium influxum Dei ad eandem actionem? Item in illa sententia impossibile est intelligere concursum simultaneum Dei præcedere ad præuium respectu eiusdem actus, sed in

3. Secundus modus dicendi.

Impugnatur.

in eodem actu non potest actio causæ secundæ, vt est ab ipsa in illo genere causæ antecedere simultaneum concursum Dei, ergo multominus potest antecedere ad concursum præuium, seu auxilium efficax. Denique auxilium efficax ponitur in voluntate, vt det illi posse agere, & agere, sed impossibile intelligere actionem in potentia antequam agat, & multo impossibilius antequam possit agere, ergo impossibile est, vt actio propter quam datur auxilium efficax, ante illud præcedat in quolibet signo naturæ, aut genere causæ.

4. Tertius modus.

Tertius ergo dicendi modus est hanc suppositionem istius auxilij efficacis non esse antecedentem, quia ipsummet auxilium, seu prædeterminatio, quæ per illud fit, non est à solo Deo, sed etiam à B libero arbitrio cooperante, & efficiente ipsammet prædeterminationem ex propria deliberatione. Ita docet Ledesm. dicta quæstione, art. 10. ad part. 1. & ad 7. vbi ait præuium auxiliũ non præsupponi simpliciter ad actum secundum, sed esse initium ipsius actus, ita vt quando est tale auxilium prædeterminans, iam sit ipse actus in suo principio, & ad 8. ait ideo voluntatem non obstante hac prædeterminatione libere se determinare, quia taliter prædeterminatur à Deo quod ipsa concurrit ad suam prædeterminationem. Et in art. 8. ex professo probat hanc prædeterminationem non fieri à solo Deo, sed etiam à voluntate simul coëfficiente illam, & in conclusione 3. id probat, quia si solus Deus efficeret prædeterminationem in actu primo, iam actus eliC ceretur à voluntate prædeterminata, & sic non esset simpliciter liber, sed necessarius, quia voluntas sic determinata non posset non elicere actum ad quem prædeterminatur, & sic actus ille elicitus non procederet ex libertate *voluntatis, quia in ipsa elicientia actus* (sic loquitur) *prædeterminatione supposita non reperitur libertas, sed potius necessitas.*

5. In quibus verbis & rationi nostræ, & assertioni optimè consentit, sed planè dissentit ab aliis eiusdem ordinis auctoribus, qui tanquam dogma in sua sententia tradunt prædeterminationem physicam à solo Deo fieri in voluntate, imo & à se ipso in multis aliis locis dissentit. Nam vult hoc auxilium efficax esse eiusdem modi cum concursu generali D præuio, qui est iuxta suam suorumque sententiam immediatus influxus causæ primæ in secundam complens, iuuans, & applicans, & determinans eam ad agendum, ergo non est à causa secunda, quia nondum mota, & applicata nihil potest agere. Item in causis naturalibus quæ agunt actione transeunte, nullus ex illis auctoribus dixit influxum causæ primæ in secundam esse ab ipsa causa secunda, quia non potest calor, verbi gratia, agere in se ipsum. Neque id dici potest secundum ipsos in voluntate libera, quia nihil potest agere nisi prædeterminata; ergo prædeterminatio non potest esse ab ipsa, quia esset ab illa vt nondum determinata. Multo ergo minus potest id dici de auxilio effiE caci gratiæ, si in tali prædeterminatione consistit, tum quia minus poterit voluntas indeterminata in ordine supernaturali agere, tum etiam quia tale auxilium prærequiritur, vt det vires agendi voluntati, tum maximè, quia tale est hoc auxilium, vt detur voluntati independenter ab ipsius vsu libero, vt capite.... ex eorundem auctorum sententia ostendemus.

6. Denique si Deus dando hoc auxilium non solus operetur iam illud non esset immediatus influxus in causam, sed in operationem causæ, quia illa prædeterminatio esset quædam operatio causæ, scilicet voluntatis, cùm ab illa fieri, & consequenter A elici dicatur. Sed in hoc puncto etiam habet notabilem doctrinam prædictus auctor in eodem art. 8. ad 2. dicit enim quod voluntas antequam intelligatur operari formaliter, & expressè præintelligitur habere aliquam operationem, interpretatiuam, & veluti virtualem, quæ reducitur ad ipsam operationem formalem. Per quæ verba significat prædeterminationem consistere in illa operatione actuali. Quam duobus exemplis declarat. Vnum est, quia voluntas dum amat vult amare non alia operatione formali, sed interpretatiua. Aliud est, quia pura omissio est voluntaria interpretatiuè non formaliter. Duo exēpla, quibus declaratur præcedens doctrina.

7. Quę quidem doctrina noua est auctori.

Sed doctrina hæc mihi est noua, quia in nullo alio Theologo antiquo, vel moderno Thomista, vel alterius Scholæ illam legi, & ita fateor me non intelligere quid sit illa operatio interpretatiua in præsenti materia, vel quomodo per illam expediatur difficultas. Vnde interrogo, an illa operatio interpretatiua sit aliquid distinctum à voluntate, siue vt res omnino distincta, siue vt modus realis nouus, & nihil reale sit in voluntate. Si hoc posterius dicatur, sequitur auxilium efficax prædeterminans nihil esse in rerum natura distinctum à voluntate, nec per illud factam esse mutationem realem in voluntate, sed esse ipsam voluntatem nescio quo virtuali, aut morali modo à nobis conceptam, quòd quam sit absurdum tam simpliciter quàm in doctrina eiusdem auctoris, & suorum per se est euidentissimum. Nam per illud auxilium dicitur voluntas recipere vires, & iuuari ad agendum, & applicari, & similia quæ sine aliqua realitate noua intelligi non possunt. Si verò admittatur primum, necessarium est fateri illam rem, vel realem modum fieri per veram, & formalem efficientiam, quia noua mutatio formalis, & realis non fit sine propria efficiente causa, & ita illud auxilium verè, & formaliter à Deo fit; ergo si fit concurrente voluntate, etiam ab ipsa efficienter fit, ergo est formalis actio, & operatio, & non tantùm interpretatiua. Accedit quod operatio interpretatiua dicitur esse libera non per modum omissionis, seu suppositionis concursus, sed per modum positiuæ operationis: positiuus autem vsus libertatis intelligi non potest sine vera efficientia, vt in prolegom. 1. probatum est. Quæ sequũtur incommoda. Primum.

8. Aliud incōmodum.

Ex quo sequitur aliud incommodum, & alia contradictio, nimirum quod auxilium efficax non reducatur, vt sæpe ipsi asserunt in solam Dei voluntatem, sed etiam in hominis libertatem; quandoquidem liberè cooperari dicitur illi prædeterminationi. Alia præterea contradictio est, quod illa operatio interpretatiua, vel quomodocumque nominetur erit à voluntate indifferente, & nondum determinata, cur enim non idem dici poterit de operatione vera, & formali, vel si hoc repugnat, vt ille auctor toties repetit, cur non illud? præsertim cum illa operatio interpretatiua, vel nihil sit, vel non possit non esse aliqua vera, & determinata efficientia proficiscens à principio actiuo indifferente. Tandem illa operatio interpretatiua necesse est in re ipsa distingui ab operatione formali, quia realiter influit in illam influxu distincto, & simultaneo, & est aliquid supernaturale; ergo non potest esse in voluntate, nisi per supernaturalem actionem, vel tanquam supernaturalis actio; erit vera, & formalis operatio supernaturalis, & ita quoties homo consentit gratiæ vocanti, efficit duas liberas voluntatis operationes, vel actiones supernaturales quod nemo hactenus dixit, neque verisimile est, quia nihil cogitari potest per secundam illam actionem quod per vnam non sufficientissimè

tissimè fiat, vt per se constat, & in exemplis, in contrarium adductis declarabitur.

9. Respõdetur ad primum exemplum de voluntate amante, & volente amare, &c. Vnde ad primum exemplum de voluntate amãte, & volente amare respondemus contrarium illo exemplo manifestari, nam cum homo voluntarie amat, vel odit, non alio actu formali, vel interpretatiuo, vult amare. Sed ipsomet actu quo amat directe obiectum amat intrinse, & quasi reflexe actum ipsum. Neque necessarium est prius natura aliquem, velle amare quàm amet, aut volũtatem amandi esse aliquid in voluntate distinctũ ab ipso amore, & realiter influens, vel efficiens ipsum formalem amorem, sed vnico impetu voluntas amat obiectum, & illemet amor se ipso est voluntarius, & amatus. Aliàs oporteret in infinitum procedere, quia quilibet amor voluntatis est voluntarius, & amatus, & ita in nullo potest melius sisti quam in ipso primo amore quo incipit obiectum amari. Quia sicut illo actu amatur obiectum, ita ratione obiecti ipse etiam amor amatur, vnde neque prius amatur amor quam obiectum. Nec obiectum potest amari, quin amor ipse ametur. Sic ergo quando voluntas libere determinatur ad volendum, vel amandum, libera determinatio non est aliquid præuium ad ipsam actionem amandi, sed quia ipsa actio amandi se ipsa voluntaria est per se ipsam est formalis determinatio voluntatis in actu secundo, antequam non antecedit alia determinatio in actu primo, vt ostendi neque est necessaria alia præuia determinatio in actu secundo, quia aliàs procederetur in infinitum, & quia per ipsam voluntariam actionem sufficientissime fit talis determinatio, vt etiam lib. 3. cap.... declaraui, & ita illa determinatio non est virtualis actio, sed formalis non distincta ab ipsamet actione consentiendi aut amandi. Sed ipsamet per se ipsam voluntaria est, & quandam reflexionem virtualem includit. Vnde immerito vocatur prædeterminatio respectu eiusdem voluntatis cum nullo modo antecedat tempore, vel natura determinationem eius, vt iam etiam aduerti.

10. Ad aliud exemplum respondetur. Aliud verò exẽplum non est ad rem, quia omissio pura nulla actio est nec formalis, nec virtualis, sed est suspensio actionis quæ nihil reale addit voluntati quod ab ipsa rarefiat. Dicitur autem virtualiter seu interpretatiue voluntaria, quia contrarius actus est in potestate libera voluntatis, & cum sufficienti aduertentia non exit in actum, & ideo moraliter ac interpretatiue censetur ac si directe vellet operari, & ideo dicitur virtualis quædam volitio, non per aliquem modum actionis quæ in re ipsa inueniatur, sed per quandam imputationem moralem, & quasi æquiualentem æstimationem. In præsenti autem si prædeterminatio illa interpretatiua intercederet, oporteret esse aliquid positiuum & reale vt declaraui, quia effectus eius non esset carentia actus sicut in omissione, sed esset positiua determinatio potentiæ de se indifferentis, nam cum hæc indifferentia in quadam negatione consistat, non potest determinari nisi per aliquid positiuum additum potentiæ. Quod si illa operatio libera interpretatiua negatiue explicetur, non poterit esse nisi carentia contrariæ determinationis, & ita incidimus in opinionem ab eodem auctore nobiscum impugnatam de præuia dispositione negatiua, quæ neque potest esse supernaturalis, nec libera, qui iuxta illam sententiam, prius natura quam voluntas se determinet, si à Deo non incipit prædeterminari non liberè sed naturaliter caret vtraque determinatione & est capax illius, & ita ex

A parte illius non potest sumi ratio ob quam magis ad vnam quam ad alteram partem prædeterminetur vt capite... late declaratum est. Relinquitur ergo vt talis prædeterminatio sit à solo Deo, & simpliciter necessaria voluntati, quando illi imprimitur, & consequenter vt actio, quæ ab illa necessario fluit, sit simpliciter necessaria, & non libera. Atque hæc sententia iterum inculcabitur, & impugnabitur in sequenti puncto.

Capvt XXI.

B

Vis superioris discursus alio modo manifestatur, & argumentis satisfit.

Vltimo possumus efficaciam dicti fundamenti declarare, quia voluntas potest necessitari à Deo per impressionem alicuius motionis, impulsus vel præuiæ entitatis sibi inditæ quocunque nomine appelletur, sed non potest vehementius necessitari quam per illum modum prædeterminationis, ergo illa prædeterminatio est vera necessitas contraria libertati. Maior probata C à nobis est in prolegom. 1. vbi ostendimus esse communem. Minor probatur ex æquiparatione, quia nihil cogitari au explicari potest in quo excedat illa necessitas ab hac prædeterminatione. 1.

Solent nihilominus isti auctores distinguere duplicem modum prædeterminationis, vnam dicunt esse cum modo necessitatis, aliam non ex necessitate, sed secundum modum naturæ voluntatis, & ideo liberè. Ita Ledesma art. 10. ad 1. & ad 8. vbi addit etiamsi per habitum ita determinaretur voluntas quoad exercitium actus sicut nunc dicitur determinari per motionem auxilij non fore necessitandam, quia determinatio non esset naturalis, sed secundum modum suum. Eadem D distinctione vtitur F. Cumel in opusc. lib. 1. disp. 5. post secundam conclusionem §. *videntes hi auctores*, &c. Item Aluar. disp. 22. num. 11. colligitque distinctionem ex D. Thoma 1. 2. quæst. 10. art. 4. vbi D. Thomas ait, *ita Deum mouere voluntatem vt non ex necessitate illam determinet*. Sed hunc locum in lib. 3. late tractat. Allegat etiam eũdem Doctorem sanctum 1. p. q. 23. art. 1. ad 1. q. 5. de verit. art. 5. & 3. contra gent. cap. 90. in primis, quia in his locis tractando locum Damasceni dicentis Deum non prædefinire actus liberos, illum exponit de præfinitione necessitante, indicans esse aliã non necessitantem. Quæ distinctio ex mente Damasceni & D. Thomæ possit facile intelligi de E præfinitione interna Dei, & externa prædeterminatione. Nam prior non mutat voluntatem hominis, & ideo de illa recte dicitur non necessitare voluntatem, quia per se & immediate non agit in illam, vt infra explicabo, & de prædeterminatione ad extra non contendimus necessitare voluntatem & ideo negasse illam Damascenum, & de illa intelligendam D. Thomæ interpretationem. 2. Duplex modus prædeterminationis à quibusdam distinguitur, vna cum modo necessitatis, alia non ex necessitate.

Omissis tamen nunc testimoniis de quibus postea petimus ab his Patribus in quo duo isti modi differant, vt in vno dicatur necessitari voluntas, & non in alio. In quo varia dicta esse inuenio ab eisdem auctoribus, quæ proponam vt lector iudicet an vel inter se consonent, vel satis intelligantur. Primo ergo voluntas dicitur determinari secundum modum suum, quia prædetermina- 3.

termina

terminatur mota per iudicium rationis ex se indifferens, qui modus motionis est maxime naturalis eidem voluntati. Vnde differentia erit quod quando prædeterminatur cum modo necessitante non mouetur per iudicium indifferens, ita videtur exponere Cumel supra. Vnde sequitur secunda differentia, quia cum voluntas prædeterminatur secundum modum suum non prædeterminatur physicè ab obiecto, nec ab interno impetu, sed tantum ab intrinseco, quando vero prædeterminatur cum modo necessitatis prædeterminatur ab obiecto, vel ab interno, & connaturali impetu quod est contrarium libertati. Ex quo constat tertium discrimen; nam quando voluntas determinatur ab intrinseca stante perfecto & indifferenti iudicio actus est perfecte voluntarius, & rationalis sine interna determinatione, & ideo est liber, quando vero determinatio est alio modo; aut actus voluntatis non est plene rationalis nec perfecte voluntarius, quia per surreptionem quandam & imperfectam ac indeliberatam cognitionem mouetur, & consequenter cum interna necessitate. Vel si cognitio, & iudicium est perfectum, & inde voluntas spontaneè, & voluntariè fertur, obiectum tale est, vt ab interno impetu voluntas necessario in illud feratur ac subinde ex necessitate.

4. Hæc verò tollunt suppositionem quam in argumento fecimus, & in prologom. 1. probauimus, nimirum stante perfecto iudicio rationis cum indifferentia obiecti plenè cognita posse voluntatem extrinsecus necessitari per diuinam motionem. Et qui attente considerauerit intelliget secundum illum modum planè concedi illam prædeterminationem ad vnum quoad exercitium actus esse quandam necessitatem ab intrinseco immissam voluntati, solum additur illam non excludere libertatem ab actu, vel quia manet idem iudicium de se sufficiens ad actum liberum, vel quia voluntas ibi operatur non ex se determinata, sed vt determinata ab alio. Et ita assignatur differentia inter illos duos modos prædeterminandi ab extrinseco voluntatem cum necessitate, vel sine illa stante eodem iudicio rationis, sed absolutè negatur modus prædeterminandi cum necessitate. Cuius oppositum in loco citato ostēdimus esse magis consentaneum diuinæ potentiæ, & communi sententiæ Theologorum. Et certè si D. Thomas in locis quæ proximè allegabantur, duos modos prædeterminandi voluntatem insinuat cum necessitate, & sine illa, in illis aperte loquitur de motione, voluntatis, quæ fit, vel fieri potest à Deo in hac vita stante perfecto iudicio rationis.

5. Accedit satis esse in dicto prologom. 1. ostensum indifferentiam iudicij non sufficere ad libertatem formalem actus, quia non sufficit ad potestatem agendi, & non agendi. Et quia indifferentia iudicij non est indifferentia hominis operantis, sed est potius indifferentia quædam ipsius obiecti, vt sic dicam, nam cognoscitur, vt habens aliquam rationem boni admistam alicui rationi mali, vel cum in perfectione aliqua ratione cuius magis, vel minus potest allicere voluntatem, & de se non valet eam ad exercitium determinare, quia in opposito actu, vel in carentia illius aliqua ratio bonitatis, seu vtilitatis cogitari potest. Hæc autem indifferentia obiecti formaliter non est indifferentia voluntatis operantis, vel actionis eius, sed solum conducit,

A vt obiectum ex se non moueat cum necessitate voluntatem. Hoc autem non sufficit, vt actus voluntatis sit formaliter liber, quia libertatem formalem habet ex habitudine ad ipsam potentiam operantem ex parte sua cum dominio actionis suæ iuxta exigentiam talis obiecti. At verò hoc dominium potest Deus auferre, & facere, vt sine illo voluntas feratur in tale obiectum vltra merita eius, vt sic dicam, ergo potest facere, vt stante iudicio rationis voluntas non libere, sed ex necessitate determinetur. Hoc ergo posito non subsistent differentiæ prædictæ, quia in vtroque casu supponitur voluntas determinata cum pleno iudicio rationis, & in neutro determinatur ab obiecto nec

B ab interno impetu, in vtroque actus est æque voluntarius, & spontaneus, quia nec est ex indeliberatione rationis, nec ex propositione obiecti sub ratione necessarij boni, vt supponimus, ergo nullum est discrimen.

Est ergo alia responsio quam ex Ioanne Vincent. refert Ledesma in dicto art. 10. ad 1. supposito eodem indifferenti iudicio dupliciter posse determinari, voluntatem ad talem actum. Primo quasi totaliter ex vi solus impulsus causæ superioris, ita vt voluntas nulla ratione se moueat ex vi propriæ deliberationis, & electionis, sed totaliter moueatur à causa ipsam determinante, 6. Alia responsio, supposito indifferenti iudicio dupliciter posse determinari voluntatem ad actum.

C & applicante, secundò potest ita prædeterminari à causa superiori, vt simul ipsa se ipsam prædeterminet ex vi propriæ deliberationis, & electionis subordinatæ ad determinationem superioris causæ. Prior ex his modis dicitur esse cum modo necessitatis, & repugnare libertati, quia non est secundum modum voluntatis, qui est per propriam deliberationem, & electionem moueri. Secundus autem modus est secundum naturam voluntatis liberæ, & ideo non repugnat libertati; & per hanc distinctionem ait Ledesma solui argumentum euidenter, quæ in eo dicuntur probabilia, & quia voluntas cum ex se sit indifferens non potest operari nisi prædeterminata secundum modum suæ naturæ, ideoque talis

D prædeterminatio non repugnat libertati siue ab ipsa voluntate fiat siue à Deo, & ita concludit argumentum in omni sententia habere eandem difficultatem.

Verumtamen distinctio illa non potest in præsenti accommodari, & suspicor F. Ioannem Vincent. non de hoc genere determinationis quam nunc tractamus illam adhibuisse, sed de alia tractanda in capite ... vt ibi declarabo; scripta enim illius auctoris videre non potui. Itaque præ oculis habenda est distinctio de duplici determinatione voluntatis in actu primo, vel in actu secundo, nam hic non tractamus de determinatione in actu secundo, sed in actu primo, quia si determinatio aliqua fit per auxilium efficax præuium quod & ab actione voluntatis realiter distinctum 7. Distinctio illa non conuenit in præsenti.

E sit, & in suo genere physicum principium eius, illa non potest esse determinatio in actu secundo, sed in actu primo, vt sæpe ostensum est, & ex ipsis terminis patet, quia antecedit actionem causæ secundæ, & est actus eius non ergo secūdus sed primus. Item quia determinatio in actu secundo fit à voluntate effectiuè simul cum Deo, hæc vero determinatio quæ fit per hoc auxilium effectiue fit à solo Deo, quia solus infundit, & potest infundere tale auxilium, formaliter autem fit ab entitate talis auxilij inhærente voluntati, ergo est

Duplex determinatio voluntatis, in actu primo, vel in actu secundo, præ oculis habenda.

est determinatio in actu primo, & non in secundo.

8. Quod autem illi non possit applicari distinctio prior probatur, quia talis determinatio non semper fit totaliter a causa extrinseca scilicet Deo, quia fit sine concursu effectiuo alterius causæ, materialis autem concursus ex parte voluntatis recipientis, in omni etiam determinatione inuenitur; item illo modo semper determinatur voluntas per solum impulsum causæ superioris quia etiam in secundo modo quando dicitur voluntas determinari secundum modum suum, si id intelligatur de determinatione in actu primo vt loquimur tantum fit per auxilium efficax quod est quasi impulsus à solo Deo impressus. Vnde loquendo de eadem determinatione falsum est quod in secundo membro dicitur voluntatem ita determinari à causa superiori vt simul determinet se ipsam; quia ipsa non facit illam determinationem, ergo per illam non determinat se. Multo magis falsum est quod faciat vel recipiat illam ex vi propriæ deliberationis, & electionis, quia deliberatio, & electio non est sine vsu libertatis, sed voluntas recipit illam determinationem ante omnem vsum libertatis vt capite... ostensum est, ergo recipit illam sine vlla deliberatione, vel electione, quoad hanc ergo partem nulla est differentia.

9. Et hinc fit nullum etiam discrimen esse posse in libertate, vel necessitate actionis, quæ à tali determinatione procedit. Primò quia non magis determinatur voluntas secundum modum suum quoad actum primum in secundo membro quam in primo; Quia in vtroque membro ex parte intellectus idem modus seruatur, quia idem iudicium de se indifferens præcedit vt supponitur. Ex parte autem voluntatis non fit illa determinatio in actu primo cum maiori efficientia, deliberatione, aut electione voluntatis in secundo membro quam in primo vt probatum est. Nihil ergo reperitur in secundo membro cur illa determinatio dicatur magis esse secundum modum voluntatis quam in primo, ergo ex hac parte actus non est magis liber in vno membro quam in alio, neque reuera esse potest, quia illa membra verbis tantum non re ipsa distinguuntur, quoad hanc determinationem in actu primo. Probatur secundo neque in emanatione actionis seu deliberationis in actu secundo à tali actu primo vllum posse assignari discrimen. Quia in vtroque membro actio illa seu determinatio in actu secundo non est à solo Deo, sed fit ab ipsa voluntate, est enim actio vitalis, ergo quoad hanc partem, etiam cum voluntas necessitatur à Deo, determinatio non fit à solo impulsu Dei totaliter, si per hoc excludatur coefficientia ipsius voluntatis. Quod si hæc non excludatur non est differentia inter primum, & secundum membrum quoad hanc partem. Deinde in tali efficientia non est maior deliberatio, vel electio in vno membro quàm in alio, quia vtraque efficientia est æquè voluntaria, & spontanea & vtraque ex vi præcedentis determinationis in actu primo trahentis voluntatem ad cooperandum secum determinationem in actu secundo si ita meretur appellari, & in vtroque etiam casu illa determinatio est cum quadam necessitate, cui voluntas non potest resistere, quæ non est magis absoluta in vno casu quam in alio, quia in vtroque est ex suppositione motionis, & in vtroque est æquè ineuitabilis per resistentiam voluntatis, quia in posteriori membro tam ineuitabilis dicitur esse consecutio actionis vt implicet contradictionem non sequi. Quæ ergo maior ineuitabilitas in priori membro quàm in secundo.

Quod si de determinatione in actu secundo sit sermo, nulla est ratio ob quam in posteriori membro dicatur esse cum deliberatione, & electione voluntatis, magis quam in priori, quia non fit cum maiori iudicio, nec cum maiori potestate non operandi seu volendi, quia in sensu composito in neutro casu dicitur esse potestas, in sensu autem diuiso in vtroque eadem potestas voluntatis sub tali prædeterminatione manet. Ergo nulla maior electio, seu deliberatio in altero membro quam in alio intercedit. Sicut ergo verisimile dicitur in priori casu actionem voluntatis non fieri ex deliberatione, vel electione sua, quia non agit vt indifferens, sed vt determinata, nec electio habet locum vbi altera pars ineuitabilis est, ita prorsus dicendum est in posteriori membro. Atque ita si ex aliqua determinatione voluntatis in actu primo sequitur actio ita necessaria, vt non sit verè libera, similis profectò sequitur ex hoc auxilio prædeterminante. 10.

Non est ergo euidens hæc responsio nec procedit ex probabilibus, quæ possint ad soluendum argumentum adaptari. Nam discursus factus videtur demonstratiuè ostendere quod nec inter prædeterminationem in actu primo, nec inter actiones emanantes ab vtroque actu primo inuenitur differentia. Imò hinc directè roboratur argumentum, quia ideo aliquando necessitatur voluntas per similem præuiam motionem, quia iam non operatur vt indifferens, sed prædeterminata ad vnum, & quia illud compositum ex voluntate, & præuia motione, quod est proximum, & adæquatum principium talis actionis naturaliter agit, & non liberè, & ab illo habet actio quod necessaria, vel libera sit, & ob eandem rationem voluntas sic agens prædeterminata in actu primo non potest propriè dici determinare se neque ignis cum calefacit, quia verbum determinandi se, dicit habitudinem ad causam in actu primo indifferentem. Denique non video quo colore dicatur hanc difficultatem æquè vrgere in omni sententia, cum nos nullo modo admittamus voluntatem cum liberè operatur operari prædeterminatam physicè ac simpliciter, falsumque esse censemus quod supponitur ibi, voluntatem indigere prædeterminatione in actu primo à se vel ab alio vt liberè operetur. nam si est prædeterminatio in actu primo, illa semper est ab alio & repugnat libertati, & sine illa, potest voluntas cum concursu vel auxilio Dei concomitante se determinare, etiamsi prius natura sit omnino indifferens vt in lib.3.cap...ostendimus. Si vero sit determinatio in actu secundo, illa non est aliud quam ipsa actio volendi, quia voluntas non potest velle quin determinetur sed illa determinatio non est prædeterminatio, nec suppositio antecedens, sed est ipsa formalis determinatio quæ liberè fit à voluntate, & ideo est suppositio consequens includens vsum libertatis, & illo supposito inducens necessitatem secundum quid, & longè dissimilem ab illa quæ esse potest à diuina motione prædeterminante. 11. Responsio allata non procedit ex probabilibus.

Atque ex his tandem refelluntur facilè qui putant saluari libertatem nostram non obstante tota 12. Refelluntur

qui putant saluari libertatē nostrā, per hoc quòd tota impressio prouenit à volūtate Dei libera.

tota necessitate quæ per tale auxilium efficax voluntati hominis fieret per hoc solum quod tota illa impressio prouenit à voluntate Dei libera quæ in se indifferens est, & intimè adest voluntati nostræ, & mouendo illam perficit illam suæque libertatis ac indifferentiæ participem facit. Ita loquuntur interdum aliqui ex dictis auctoribus, & certè Ledesma qui saluare nititur libertatem quoad specificationem & potestatem agendi in eo qui caret hoc auxilio per solam intimam assistentiam voluntatis & potentiæ diuinæ in nostra voluntate vt cap.... retuli facilè etiam in præsenti dicet indifferentiam voluntatis diuinæ intimè mouentis, & gubernantis voluntatem nostram sufficere vt consensus noster liber sit, etiamsi ex duplici necessitate nobis immissa procedat, nimirum ex necessaria receptione auxilij prædeterminantis, & ex necessaria dimanatione ab auxilio, & voluntate illo affecta. Atque in terminis quidam ex his Patribus refert hanc euasionem ex alio Thomista quem non nominat. Ait enim illum prius asseruisse non obstante prædeterminatione voluntatem hominis retinere indifferentiam, postea vero id explicando & tacite retractando dixisse prædeterminationem procedere ex indifferentia, quæ splendet in voluntate diuina, & ideo licèt præmotio sit determinata ad vnum dici indifferentem, & indifferentem relinquere voluntatem.

13. Præcedēs respondendi modus libertatē Dei saluat non nostram.

At profectò (vt iste auctor rectè dixit) hic respondendi modus libertatem Dei saluat non nostram. Quid enim ad nostram libertatem referret quod in diuina splendeat indifferentia, nisi nobis participationem illius indifferentiæ communicasset. Certè illo modo etiam actio ignis & lapidis descendentis esset libera igni, & lapidi, quia etiam in illa splendet indifferentia diuinæ voluntatis, quæ posset illam impedire, & concursum ad illam suspendere. Indifferentia ergo Dei facit vt actio sit ipsi libera non causæ secundæ, nisi ipsa indifferens sit, & in illa indifferentia conseruetur, & permaneat in eo instanti prius natura quam operatur, ita vt actio, vt est ab illa proximè completa ad operandum respiciat illam vt indifferentem, & inde illi libera denominetur. Confirmatur primo, quia alias etiam ipsa infusio efficacis auxilij, imo & sufficientis ac præuenientis dici posset libera voluntati quia procedit ab indifferentia diuinæ voluntatis quæ in illa resplendet, & omnino gratis & liberè talem motionem præbet. Consequens autem absurdum est, & contra omnium doctrinam vt constat, ergo indifferentia diuinæ voluntatis non sufficit vt actio voluntatis humanæ libera sit.

14. Retorquetur argumentū.

Præterea argumentum sumptum ex libertate quoad specificationem efficaciter retorquetur ex dictis capite.... Nam potentia Dei quantumuis sit intima nobis nisi intelligatur esse parata per voluntatem Dei ad nos iuuandum non reddit nos potentes. Vnde si absolutè & sine respectu ad vsum nostræ libertatis decreuit non dare alicui auxilium necessarium ad aliquem actum simpliciter fit illi impossibilis talis actus, ergo similiter in præsenti à contrario si Deus non obstante sua indifferentia decreuit dare tale auxilium prædeterminans, & non suspendere illud, licet posset simpliciter, fit nobis impossibilis suspensio talis actus, & consequenter fit ipse actus simpliciter necessarius quoad exercitium respectu hominis etiamsi sit liber respectu Dei. Ac tandem inde sumitur optimum argumentum, quia supposita necessitate prædeterminantis auxilij, impossibilis pura, & libera omissio talis actus, quia si actus non fit, præcedit carentia, vel ablatio prædeterminationis, quæ & necessaria nobis est, cum auxilium non pendeat ex libertate nostra, & illa supposita non liberè sed necessario sequitur carentia actus. Ergo eadem proportione è conuerso supposita immissione talis auxilij ex sola voluntate Dei in se quidem indifferente ex se tamen se determinante absoluto decreto ad infundendum illud auxilium non relinquitur homini indifferentia in agendo cum tali auxilio recepto, est enim eadem ratio. Manet ergo solidum fundamentum assertionis, propter quod illam omnino veram, & fidei principiis consentaneam censemus.

Nec obstant in principio obiecta. Ad primum enim respondetur necessitatem sensus compositi quando in suppositione non includitur aliquo modo vsus libertatis vel habitudo ad illum esse necessitatem simpliciter, & repugnantem libertati vt satis probatum est. Ad secundum fatemur ad omnipotentiam Dei pertinere vt possit mouere voluntatem efficaciter, & suauiter vt infallibiliter, & liberè, sed non illo modo, quia in illo inuoluitur contradictio quis autem possit esse alius modus postea explicabimus pro vt videbitur probabilius. Fatemur enim non posse nos assequi omnes modos omnipotentiæ Dei possibiles, nihilominus tamen scimus illum non esse possibilem in quo contradictio inuoluitur. Credimus etiam Deum ita mouere per gratiam vt vsum libertatis non auferat & ideo modum illum non admittimus. Ad tertium de actionibus prædefinitis à Deo admittimus eas sæpè prædefiniri, & inde infallibiliter sequi vt sit futurus actus prædefinitus non tamen media prædeterminatione physica, sed media vocatione congrua vt infra dicemus. Et ideo suppositio illa non est omnino antecedens nam habet quendam respectum ad cooperationem liberam voluntatis per illam intentam, & ideo non est simile.

15. Respondetur ad primum argumentū. Ad secūdum respōdetur.

Et per hoc respondendum est ad alia exempla, nam voluntas Christi ex vi vnionis habet necessario coniunctum diuinum regimen suæ voluntatis creatæ per quod ita dirigitur vt infallibiliter semper velit quod bonum & melius est etiam si non prædeterminetur, vt in propria materia latius tractatum est. Similiter voluntas Pauli absque determinatione efficaciter vocata est vt etiam Augustinus & Chrysostomus, & Anselmus infra citandi explicarunt. Idem est de confirmatis in gratia, nam licet aliqui non dubitent concedere illos necessitari ad non peccandum, quia hæc tantum est necessitas quoad specificationem, non est tamen id admittendum quia restringendo casum præcepti affirmatiui hic, & nunc obligantis, incideremus in necessitatem quoad exercitium. Neutra ergo ponenda est in his confirmatis ordinariè loquendo, nam per vocationes congruas sufficientissimè possunt liberè sed infallibiliter in bono confirmari vt latiùs in sequentibus dicturi sumus. 16.

16. Respondetur ad exempla.

Solum superest addendum vnum verbum propter

pter eos qui vt eneruent fundamentum adductum A dicunt illud fuisse fundamentum erroris Pelagij, sæpiusque ab Augustino, & aliis Patribus fuisse solutum. Nos vero dicimus si fundamentum dicitur principium aliquod ex quo formatur ratio, & assertio colligitur, sic sæpe contingere, vt ex eodem principio catholico hæreticus & catholicus argumententur, & hæreticus male colligat; catholicus autem bene. Sic ergo ex libertate arbitrij argumentabatur Pelagius, & nos etiam argumentamur, sed ille ex illo principio inferebat absolute, & in vniuersum gratiam Dei non esse necessariam ad opera libera, quæ pessima consecutio est, & nullum habens fundamentum quo nitatur, quia opus liberum bene potest ab alio excitari, & adiuuari, & ideo necessitas gratiæ excitantis, & adiuuantis nullam habet repugnantiam cum libertate. Nos vero ex libertate arbitrij in vsu operum gratiæ colligimus non esse necessariam nec possibilem prædeterminationem physicam, quòd longe diuersum est & consecutio illa habet, maximum fundamentum tum in natura liberi arbitrij, & repugnantia inter indifferentiam, & prædeterminationem, & inter liberum vsum, & necessitatem antecedentem. Et ita hæc nostra consequentia habet magnum fundamentum in Patribus, & in Conciliis, vt præter dicta pluribus in sequentibus ostendetur, illatio vero Pelagianorum ab omnibus Patribus impugnatur.

18. Difficultas. Soluitur. Dices etiam Pelagius ex arbitrij libertate colligere volebat non dari auxilium efficax quod etiam nos colligimus. Respondemus in primis priorem partem non satis constare: nam Concilia Mileuitanum, Arausicanum, & Tridentinum sufficientem tradunt doctrinam contra Pelagium, & non definiunt aliquid de gratia efficaci, sed de necessitate gratiæ præuenientis, præmouentis, excitantis, & adiuuantis. Et Cœlestinus Papa in Epist. 1. à cap. 4. vsque ad 12. doctrinam necessariam contra Pelagianos, & Semipelagianos tradit, D & in eis solum ostenditur dicta gratiæ necessitas, & in cap. 8. solum dicitur ita de diuina gratia esse sentiendum, *vt nec nostrum deesse sentiamus arbitrium, & in bonis quibusque voluntatis humanæ singulis motibus magis illius non dubitemus valere auxilium.* Et in cap. 12. concludit Deum esse auctorem bonorum omnium operum, quia illa sua gratia præuenit, & illorum initium in nobis operatur, *agitque vt quod ipse vult nos velimus, & agamus.* In quibus omnibus nihil de efficaci gratia sub propriis terminis tradit, quod sane fecisset si Pelagius eam suo argumento impugnasset. Sed esto pars illa vera sit, & in hoc etiam errauit Pelagius. Falsa profectò est altera pars, quia nos ex illo principio non impugnamus absolute gratiam efficacem, sed gratiam ex se prædeterminantem physicè, ac subinde refellimus talem modum gratiæ efficacis de quo nec fuit controuersia cum Pelagio, nec Augustinus vnquam loquutus est, vt infrà ostendemus. E

Caput XXII.

Vtrum concursus Dei simultaneus ex se prædeterminet voluntatem ad consensum.

1. Duo modi prædeterminandi physicè voluntatem. Dvos modos prædeterminandi physicè voluntatem supra distinximus, vnus est prædeterminando prius natura in actu primo voluntatem per aliquam entitatem ab ipsa, & ab actu B secundo illius distinctam, vt ipsa sic prædeterminata actum eliciat. Alter est immediate prædeterminando ipsam ad ipsum actum secundum sine entitate præuia, sed immediate per diuinam voluntatem, ita efficiendo in voluntate, & cum illa actum ipsius, vt in ipsamet efficientia humana voluntas à diuina prædeterminetur. Priorem modum impugnauimus in præcedentibus capitibus, in hoc, & sequentibus posteriorem expédemus, & prius de necessitate; postea de possibilitate huius prædeterminationis dicemus. Duobus autem modis intelligi potest prædeterminatio hæc per influxum immediatum in ipsum actum C secundum scilicet quod ipse concursus Dei ex se, & quasi absolute spectatus habeat hanc vim prædeterminandi voluntatem, vel saltem, vt illam habeat per respectum ad voluntatem diuinam à qua procedit. Et licet auctores ponentes prædeterminationem in ipso actu indistinctè loquantur, nos vt vis rationũ magis appareat, de priori modo dicemus in hoc capite, & de altero in sequenti.

Quod ergo hæc prædeterminatio fiat per ipsam actionem consensus voluntatis, vt est à Deo sentit in primis F. Cumel in vltima huius puncti examinatione, quam in lib. 1. opusculor. reliquit copiosam in disp. 4. sect. 3. concl. 4. vbi sic inquit. *Ita affirmatur à nobis efficacia diuini auxilij esse ex Deo non ex nostra cooperatione, vt non dicamus Deum prædeterminare nos ad extra se solo aliqua actione prius in nobis posita, seu aliqua actione prædeterminante prius in nobis recepta, in qua mere passiue se habeat omnino liberum arbitrium,* & infra addit rationem, *quia alias voluntas non se libere determinaret.* Vnde (inquit) *eadem determinatio conuersionis est à Deo, & ab homine, sed à Deo prius ordine naturæ, quæ est prior in causando, & mouendo liberum arbitrium hominis,* &c. Et ibidem negat esse ibi duas actiones, sed vnam tantum Dei, & hominis, quæ prius natura est à Deo. Et in conclusione 5. expressius dicit, *eandem esse actionem qua voluntas se determinat ad conuersionem, & conuertitur, & eadem actione determinatiua & determinante qua à libero arbitrio elicitur cum gratia Dei Deus determinat idem arbitriũ.* Et quod mirabilius est statim subdit, *neque hæc actio qua volũtas actualiter, & formaliter determinatur, & se determinat est respectu eius voluntatis effectus posterior natura quã sit effectus Dei, sed simul est effectus voluntatis humanæ, & ipsius Dei.* Idem repetit disp. 5 dum refert quintam sententiam dicens, *non esse putandum Deũ ita se gerere, vt nobis nihil agentibus ipse producat suam actionem in nos qua efficienter nos determinet, & iam prius voluntate determinata ipsa procedat ad opus, quia hoc manifestam dicit implicationem cum libertate, & in discursu huius sectionis,* quæ prolixissima est hoc sæpe inculcat. 2. Cumel.

Quia verò de nobis conqueritur quod eius senten

sententiã nostro modo, & non sicut ab ea traditur, & explicatur referimus (quod sanè à nostra saltem intentione alienum est) non audemus hanc sententiam illi tribuere. Nam profectò eisdem locis multa docet, quæ apertè videntur contraria his quæ mox recitauimus. Dicit enim sæpe auxilium efficax dari voluntati tanquam principium agendi consensum supernaturalem, & ad constituendum vel complendum illam in actu primo, vt det illi virtutem agendi in illo ordine. Ita habet in disp. 4. sect. 2. conclus. 3. & conclus. 5. §. *Sed pro intelligentia* & disp. 5. sect. 1. conclus. 3. per totam, maxime vero in repetitione eiusdem tertiæ conclusionis § *quocirca*, & § *quod vero* ex professo impugnat dicentes hoc auxilium in re non esse nisi ipsammet actionem, & operationem voluntatis, *quia licet actio voluntatis sit vna, & indiuisibilis à Deo, & ab ipsa; dicit tamen habitudine ad illud auxilium Dei, à quo procedit tanquam à suo principio*; ergo necesse est vt si dicat auxilium efficax prius infundi à Deo solo sine concursu actiuo voluntatis, cuius oppositum dicit in prioribus locis: verum est in illis non loqui sub nomine auxilij efficacis, sed sub nomine determinationis.

4. Vnde videtur sentire, quod licet auxilium efficax præinfundatur à solo Deo, illud non est determinatio formalis voluntatis, sed solum motio fortis, & suauis, quæ in eodem temporis instanti cum voluntate efficit liberum consensum quem dicit esse determinationem formalem, & ideo negat in prioribus locis voluntatem determinari à solo Deo, sed simul à se ipsa, & ita videtur exponere seipsum infra sub tit. *Aliis argumentis* § *& confirmatur*. Sed hoc modo non explicatur punctum difficultatis, sed obuoluitur non distinguendo determinationem in actu secundo à determinatione in actu primo. Nos enim non tribuimus huic auctori, vel aliis omnibus quod dicant actum ipsum secundum fieri à solo Deo, & quod per illum determinet formaliter voluntatem, sed referimus quod vere asserunt Deum solum infundere voluntati auxilium per modum actus primi, ita efficax, vt ex se habeat non posse separari ab actu secundo, & consequenter negare non posse quin iste actus primus inhærens voluntati formaliter illam afficiat, & determinet in actu primo ad talem actum secundum, & exercitium eius. Quod tandem ferè eisdem verbis fatetur idem auctor in locis proxime citatis § *moneor etiam*, dicens. *Ad hoc quod voluntas exerceat opera supernaturalia necesse est, quod prius voluntas realiter determinetur quam operetur*, Et iterum, *vt voluntas operetur necesse est vt realiter determinetur ad illam operationem per aliquid reale positiuum quidquid illud sit*, quod iterum repetit, soli Deo vt auctori gratiæ tribuens determinationem. Nihil ergo mirum est si huic auctori vnam & alteram opinionem tribuamus, cum in eo vtramque legamus.

5. Cabrera. Eodem ferè modo tribuo sententiã hanc P. Cabreræ, quamuis tam multipliciter de hac prædeterminatione loquatur, vt vix possim de illius sententia definitum ferre iudicium. Sæpe enim defendit prædeterminationem hanc fieri per aliquid distinctum ab actu secundo, & prius natura illo. vnde videtur ponere prædeterminationem in actu primo supra refutatam, & tamen disp. 2. § 11. num. 474. dicit quod determinatio Dei relinquit voluntatem determinatam in actu secundo, & indifferentem in actu primo, & quod voluntas præmota est adhuc indifferens in actu primo licet

A sit determinata in actu secundo. Quod videtur repugnantiam inuoluere, si non intelligat prædeterminationem fieri per ipsum actum secundum, licet sub eo maneat voluntas cum suo actu primo, quod ad tuendam libertatem actus non sufficit, vt supra osten i. Deinde §. 10. num 413. dicit motionem prædeterminantem non distingui ab actione voluntatis nisi formaliter, nec Deum concurrere immediate ad illam, nisi per præuiam motionem. Item videtur hanc sententiam supponere in disp. 6. dubio 8. quando dicit num. 50. *quod Deus confert auxilium concomitans, non vt prodeamus in actum, sed vt adiuuet ad eliciendum actum in quem iam prodire cœperamus*. Nam his verbis insinuat prius nos incipere prodire in actum propter auxilium efficax quod prius natura Deus

B præbet quam nos actum eliciamus, ergo sentit per illudmet auxilium incipere nos in actum prodire quod intelligi non potest nisi auxilium sit sæpe actus sub aliqua præuia ratione consideratus, vnde in eadem disp. 6. dubio... num. 1. dicit auxilium Dei simultaneum vocari coadiuuans, *quia ipsam operationem inceptam per auxilium prædeterminans coadiuuat, & consummat, concomitans vero quia concomitatur operationem vt inceptam per auxilium præueniens:* Nisi forte impropriè loquatur, & intelligat auxilium prædeterminans inchoare operationem non formaliter sed virtualiter, quia complet, & determinat potentiam ad illam eliciendam. Nam proprie vtendo terminis contradictio-

C nem inuoluit dicere nos incipere prodire in actum secundum priusquam Deus suo auxilio concomitante, & adiuuante nobiscum operationem inchoet. Nec etiam video quid sit prodire in actum nisi elicere illum. vnde incipere prodire in actum erit incipere elicere illum. at vero elicere, & incipere elicere idem sunt, quia actio eliciendi momentanea est, & ita simul incipit, & tota fit. Est ergo mihi intellectu difficilis illius auctoris mẽs, & sententia quæ omnia non parum ipsiusmet doctrinæ obscuritatem, & perplexitatem indicant.

Constantius videtur illam sententiam defendere Ledesma, nam toto art. 8. ex professo probat 6. Ledesma. prædeterminationem non fieri à Deo in nobis sine

D cooperatione, & efficientia voluntatis nostræ liberè concurrentis vt explicat in prima probatione tertiæ conclusionis. Et in secunda addit non esse necessarium vt hæc prædeterminatio fiat per aliquem actum distinctum ab eo quo prosequitur obiectum, sed per eundem secundum rem ratione formali distinctum vt in art. 7. late dixerat: & quod magis est dicit in illa doctrina conuenire discipulos D. Thomæ, & ipsum D. Thomam, & Caietanum pro illa citat, in dicto art. 7. & ideo in art. 10. ad 7. dicit. *quando est auxilium physice prædeterminans iam esse actum in suo principio*. Alludens ad modum loquendi M. Cabreræ

E pro vt verba in proprietate sonant. Et ideo ait Ledesma hoc auxilium non requiri, vt principium operationis, neque ex parte potentiæ, sed ex parte operationis, vt ar. etiam 11. late prosequitur. Et nihilominus dicit in dicta solution. ad 7. auxilium prædeterminans voluntatem esse necessarium tanquam antecedens ordine naturæ ipsam operationem, & vt voluntas exeat in actum. Quæ duo difficile conciliantur, nisi in ipsa operatione distinguatur inchoatio, & consummatio, seu initium operationis, & ipsa operatio absolute sumpta quod videtur efficaciter impugnari ratione supra facta, & aliis quæ in lib. 3. fecimus tractando de concursu præuio.

Singularis quædam sententia refertur.

7. Defensor huius prædeterminationis tria distinguit in Dei operatione circa actus voluntatis nostræ.

Denique omittere non possum quin hîc referam notandam sententiam alterius defensoris huius prædeterminationis. Qui prius tria distinguit in Dei operatione circa actus voluntatis nostræ. Primum vocat simplicem immutationem, qua voluntas constituitur in vltimo complemento per modum actus primi. Secundum est productio actionis voluntatis cum ipsa voluntate. Tertium est productio effectus. Primum ante omnia requirit ad auxilium efficax, & dicit fieri à solo Deo prius natura quam voluntas operetur, nam in aliis duobus, vt ait non prius natura operatur Deus quam voluntas non obstante subordinatione, quia hæc subsistere potest sine prioritate naturæ. In quo aperte tradit modum prædeterminationis in superioribus capitibus tractatum satisque consequenter iuxta illum loquitur. Statim verò addit obscurissimam distinctionem in qua videtur hanc posteriorem sententiam profiteri, & difficillime explicare. Post præuium enim auxilium efficax, seu post illam quam vocat simplicem immutationem distinguit in consensu voluntatis duplicem actionem, vnam quæ identificatur cum consensu in ratione consensus, aliam, quæ natura præuenit consensum, quam vocat initiatiuam in qua agitur voluntas, quam etiam dicit, esse auxilium efficax præuium. Et hanc posteriorem actionem dicit etiam non esse liberam in illo priori, quamuis antecedente nostra libera determinatione, actio quæ non erat in illo priori libera constituatur libera in ratione consensus nostri in alio posteriori naturæ.

Refellitur dicta sententia.

8. Duo notanda. Primum.

In qua sententia antequam vlterius progrediamur duo notanda sunt, & cauenda. Primum est; quia ille auctor simul videtur ponere duo auxilia præuia physicè prædeterminantia voluntatem, vnum per simplicem immutationem Dei ante actionem voluntatis, aliud per actionem quādam initiatiuam consensus. Hoc autem nullo modo admittendum est, nam licet daremus aliquam prædeterminationem physicam, superuacaneum esset duplicem fingere. Tum quia in eodem genere physico vnum tantum auxilium efficax ad singulos actus cum aliquo fundamento requiri potest: tum etiam quia hæc prædeterminatio dicatur supponere auxilium sufficiens quocumque modo talis prædeterminatio cogitetur sufficienti auxilio peruenire, infallibiliter inducet consensum, aliàs non esset vera determinatio, ergo esto sit necessaria, vna sufficit. Declaratur denique ex re ipsa, quia si fingamus antecedere auxilium prædeterminans physicè voluntatem in actu primo, & distinctum in re ipsa ab actu secundo, & ab omni actione humanæ voluntatis, per illud intelligitur voluntas perfecte completa in actu primo, & proxime expedita ad actum secundum, ergo iam non indiget alio auxilio præuio, sed tantum simultaneo concursu, ergo qui ponunt auxilium prædeterminans in actu primo superfluè fingunt aliud auxilium prædeterminans in ipso actu secundo seu actione eius; item quia illa actio per habitudinem ad tale principium iam determinatum in actu primo prodit cum sufficienti de- A terminatione, imo si verum fatendum sit supposita tali prædeterminatione proderet sine indifferentia, & sine libertate, ergo non solum non indiget noua prædeterminatione, sed etiam est incapax illius. Sicut supra lib. 3. cap.... de agentibus naturalibus dicebamus non indigere præuio concursu propter prædeterminationem quia cum de se sint determinata ad vnum, & non habeant indifferentiam, non sunt capacia nouæ determinationis.

Aliud notandū, quòd in supernaturali cōsensu duplicem ponit actionem voluntatis, vnam initiatiuam; aliā consummatiuam.

Secundò est in illa sententia notandum quod in supernaturali consensu duplicem ponit actionem voluntatis, siue re siue formaliter, siue B ratione distincta. Vnam vocat initiatiuam, & priorem quàm sit ratio consensus, quia natura præuenit illum: aliam, quæ sit consummatiua consensus, & primam dicit esse auxilium præuium efficax, non verò secundam: itemque priorem, vt sic, non esse liberam, constitui autem liberam in ratione consensus in altero posteriori naturæ. Hæc verò distinctio, & quæ circa illam dicuntur reiicienda omnino sunt. Nam si per illam duplicem actionem, ille author intelligat propriam actionem prædicamentalem, & terminum eius, qui est consensus, vel actus vitalis, prout est in re qualitas, quæ ab aliquibus vocatur grammaticalis actio. Sic nec C dicere debuit, nec potuit priorem actionem initiatiuam, esse in illo priori non liberam, quia hoc multum repugnat libertati arbitrij: nam vsus libertatis maxime pendet ab illo puncto, in quo voluntas incipit suam actionem elicere. Item quia repugnat actionem prius natura non liberè elicitam posterius natura constitui liberam in eodem instanti, tum quia non possunt duo prædicata contradictoria de eodem verificari in eodem instanti temporis: tum etiam quia actio illa semper retinet eandem habitudinem ad suam potentiam, à qua habet quod libera, vel necessaria sit: tum denique quia non potest actio illa denominari libera à consensu, qui est terminus eius, quia potius consensus in tantum D est liber, in quantum fit per actionem liberam, quia libertas exercetur in ipsa actuali efficientia per quam fit terminus. Si autem in consensu ipso præter terminum & qualitatem distinguatur duplex actio, quarum vna sit non libera, & altera libera, & falsum fundamentū supponit, & multū derogat libertati, vt facile ex dicendis patebit.

Punctum difficultatis distinctè explicatur.

9. Supponuntur quædam vt punctum difficultatis distinctè explicetur.

Igitur ne in aliorum placitis referendis prolixiores simus (solum enim illa proponimus vt modus doctrinæ consideretur) illis prætermissis, vt punctum difficultatis explicetur, & E intelligatur difficultatis ratio, suppono in primis in ipso actu secundo, seu consensu libero voluntatis tantum illa duo inesse, & distingui posse quæ paulo antea distinxi, scilicet *fieri*, & *factum esse*, seu actionem & terminum, seu qualitatem, & dependentiam eius: hæc enim omnia æquiualentia sunt. Et quidem illa duo in re ipsa aliquo modo distingui ex philosophia suppono, & nunc non controuertitur, nec ad præsentes controuersias Theologicas multum refert, siue quis opinetur, illa duo in his actibus ratione tātum distingui, siue ex natura rei, nam licet hoc posterius verius sit, tamen etiam permisso illo

In libero cōsensu voluntatis tantùm illa duo reperiuntur fieri, & factum esse.

illo primo, doctrina de auxilio efficaci non variatur. Dixi autem tantum illa duo, inueniri in libero consensu, quia ad rem explicandam maximè refert quod in consensu ipso neque plures qualitates, neque plures actiones, neque aliquod aliud genus entitatis, vel modi realis illius actus, in eo inesse fingatur. Hoc postremum per se notum videtur, quia discurrendo per prædicamenta facile potest talis cogitatio refutari, & in re nullum habet fundamentum. Primum etiam est satis notum, & abomnibus traditum quia vnus consensus si in prædicamento qualitatis est, vt supponitur, non est nisi vna simplex qualitas, sicut est vna simplex tendentia formalis in vnum tantum obiectum. Neque in libero consensu ordinis naturalis aliud inuenitur, nec in supernaturali est aliqna ratio multiplicandi illas qualitates, imo hæc supernaturalia concipere, & explicare debemus ad instar naturalium seruata indifferentia in dignitate, seu excellentia actus, quæ in vna simplici qualitate cerni debet. Vnde argumentari possumus quia si essent duæ qualitates, vel vtraque est ordinis naturalis, & sic ex vtraque simul non fiet vnus actus supernaturalis; vel vna est naturalis, & altera supernaturalis, & sic tota supernaturalitas est in vna, & altera frustra fingitur: vel vtraque est supernaturalis, & ita quælibet per se spectata est in suo genere perfecta, & sufficiens ad effectum formalem consentiendi, & tendendi completè in tale obiectum: ergo vna sufficit & alia frustra fingeretur. Quis enim vnquam cogitauit voluntatem v. g. credendi inuoluere duas qualitates, & idem est de similibus actibus simplicibus? Ita enim consideramus consensum in vnum simplex obiectum: nam si inuoluat plura obiecta, poterunt esse plures actus, vt est probabile de intentione finis, vel electione medij etiamsi eodem tempore fiant, & de amore Dei, detestatione peccati, & similibus, & tunc erunt etiam plures consensus, vnumquemque autem per se considerando in illo tantum potest esse vna qualitas, & ita nunc loquimur.

10. Vnde facilè concluditur secundum membrum de actione quod in præsenti maxime est necessarium, quia si quod gratiæ auxilium datur in ipso actu secundo voluntatis, illud maximè in actione ipsa considerandum est, tum quia qualitas ipsa, quæ est terminus actionis, potius est effectus auxilij, quàm auxilium, tum etiam, quia tale auxilium requiritur ad iuuandum hominem ad agendum, homo autem primò, & immediatè efficit ipsam actionem; ergo in illa, & ad illam debet maximè adiuuari. Hinc ergo aliqui ex modernis in hoc, & præcedenti capite allegatis, vt declarent auxilium prædeterminans in ipsomet actu secundo distingunt in illo duas actiones, quarum altera sit auxilium prædeterminans, & altera sit actio consentiendi, & illam dicunt esse priorem natura, & à solo Deo, hanc vero esse à libero arbitrio in posteriori naturæ.

11. In vno simplici consensu, non est nisi vna actio simplex & indiuisibilis.

Contra hoc ergo pro certo statuimus, in vno simplici consensu non esse nisi vnam actionem simplicem, & indiuisibilem. Et in hoc nobiscum sentiunt Cumel. & Aluar. & interdum Ledesma, nam aliàs variè loquitur. At hanc partem in lib. 1. & 3. tetigi, & ideo nunc illa breuiter probatur. Quia ex parte termini illa actio habet vnitatem, nimirum vnam qualitatem tamquam intrinsecum terminum per illam actionem productum, & vnum obiectum tanquam extrinsecum terminum, quem mediante ipsa qualitate respicit, & ex A parte principiorum non multiplicatur; ergo est tantum vna. Probatur minor, quia licet ad illum actum effectiuè concurrant Deus, & voluntas, per suammet entitatem, vel etiam per habitum infusum, aut aliam supernaturalem entitatem sibi inditam per modum principij & actus primi, nihilominus non prodeunt à singulis principiis istis singulæ actiones, sed vna indiuisibilis ab omnibus; ergo etiam ex hac parte non multiplicantur. Probatur vltima propositio sumpta, & primum de voluntate, quia voluntas, nihil potest agere sine Deo, & in supernaturalibus operibus nihil potest agere sine physico B influxu actuali adiuuantis gratiæ: ergo nulla actio ibi intercedere potest quæ sit à sola voluntate; est ergo vna indiuisibilis à Deo, & ab ipsa, & à principio gratiæ. Et hac ratione cum D. Thoma dixi citatis locis vnam esse indiuisibilem actionem à causa prima & secunda, quia nihil potest agere causa secunda sine immediato influxu causæ primæ, idem enim est cum proportione in præsenti.

Et hinc facilè probatur ex parte Dei non multiplicari actionem tendentem ad talem consensum. Primo quia illa vnica actio, cum iam sit, à Deo, sufficit, nam per illam fit totius terminus, & in illa intimè consistit essentialis dependentia, vel causæ secundæ à prima, vel voluntatis à gratia, & à Deo vt auctore gratiæ in actibus supernaturalibus, ac denique in illa met saluatur excellentia, & eminentia causæ primæ, & gratiæ in suo genere, quia illa actio magis, ac principalius, essentialius est à Deo, & gratia, quam à voluntate; ergo superfluè fingeretur alia actio solius Dei, vel solius gratiæ. Præterquam quod multa sunt quæ repugnent: nam illa actio quæ esset à solo Deo in voluntate, non posset esse vitalis; ergo non esset actus secundus voluntatis, nec haberet pro immediato termino qualitatem illam actualem, quæ est consensus voluntatis, nam illa intrinsecè est qualitas vitalis, & D non nisi per actionem vitalem fit, saltem connaturaliter, quod nunc satis est, quia non sunt fingenda monstra, vel miracula peregrina in ordinario modo supernaturaliter operandi voluntatis; ergo si daretur talis actio Dei, non esset auxilium immediatum in ipso actu secundo, sed in aliam qualitatem, vel alium terminum & ita esset auxilium prædeterminans in actu primo, non in secundo, quem nunc inuestigamus. Item si aliqua ibi est actio solius Dei, erit natura prior, quam actio voluntatis, nam ad hoc ponitur vt sit causa actionis voluntatis, & faciat illam facere, quid ergo per illam fit? Non enim fieri potest immediatè altera actio quæ fit à voluntate, tum quia E ad actionem non est actio, tum etiam quia terminus actionis non est ab alio principio, quam ipsa actio, illa autem secunda, est ab alio principio, vtique à voluntate: neque etiam ipse consensus vt est qualitas quædam potest immediatè per illam fieri, tum quia, vt ostensum est, non fit sine influxu voluntatis: tum etiam, quia aliàs nihil nouum voluntas ageret, sed actum à Deo iterum ageret, & quasi conseruaret. Nam illa prima actio, quæ à solo Deo esse dicitur, non potest esse partialis tantum: tum quia debet in suo ordine esse perfecta, & efficax, & à sufficienti potestate procedens, tum etiam quia aliàs non possit fieri etiam secundum ordinem naturæ sine consortio alterius partialis actionis, & ita non esset præuia nec prædeterminans; ergo produceret prius totum terminum

12. Probatur, ex parte Dei nō multiplicari actionem.

num,& sic voluntas non eluceret, sed quasi reproduceret, & conseruaret consensum suum. Vnde etiam sequeretur illam non liberè, sed ex necessitate recipere,& habere talem consensum, non est ergo in actu consensus talis actio; est ergo tantum vna.

Corollaria ex præcedenti doctrina.

13. Corollarium primum. Ex his nonnulla infero ad veram resolutionem quæstionis necessaria. Primum est actionem illam, per quam liber consensus supernaturalis, & vt supernaturalis fit, ita elici à voluntate per proximum principium gratiæ, illam adiuuans cum concursu Dei tanquam primæ causæ in illo ordine, vt tota à singulis illis principiis tam in suo esse, quam in sua inchoatione vel qualicunque emanatione prodeat. Probatur, nam quod ab omnibus illis principiis simul effectiuè oriatur, certissimum est à voluntate propter vitalitatem actus, & maxime propter libertatem, vt definit Concilium Tridentinum sess.6. cap.5. & can.4. à principio physico gratuito seu supernaturali propter necessitatem gratiæ physicè adiuuantis, de qua supra libro 3. dictum est: à Deo vt à prima causa propter essentialem dependentiam, & subordinationem voluntatis creatæ ad diuinam. Quod vero fit ab omnibus, & singulis quoad totum suum esse, Probatur, quia est indiuisibilis actio, & ideo non potest pars ab vno principio fieri, & pars ab alia; ergo tota à singulis. Item quia ille actus totus est supernaturalis,& gratiæ, & totus est vitalis,& liber, & totus est creatus, quæ rationes ita sunt inter se connexæ, vt postulent concursum omnium illarum causarum; nihil ergo est in illo actu,quod fiat ab vno ex illis principiis sine consortio aliorum. Vnde tandem concluditur, quidquid in illa actione fit tanquam intrinseca inchoatio eius, debere ab omnibus illis principiis, & à singulis illorum fieri, quia inchoatio actionis non est aliquid ab ipsa actione distinctum,& quia ratio facta æquè in tali inchoatione,qualiscunque cogitetur, procedit.

14. Corollarium secundum. Secundò hinc infertur actionem illam, qua fit consensus liber voluntatis, sub nulla ratione esse prius natura necessariam, quam liberam, neque in illa aliquid considerari posse prius non libere factum, & postea liberè. Probatur primò quia illa actio quatenus non libera consideratur, vel est à solo Deo, vel est etiam à voluntate. Prior consideratio est omnino falsa, tum quia ostensum est, illam actionem non prius natura fieri à Deo,quam à voluntate, tum etiam, quia aliàs si solus Deus semel illam infunderet, in illa recipienda voluntas non esset libera; at ex illa receptione necessitate plusquam physica (vt sic dicam) sequeretur consensus voluntatis siue formalis,siue etiam actiuus, seu actio eius; ergo nullo modo talis consensus posset esse liber, vt à fortiori ostendi potest ex dictis capite..... Præterquam quod est contra rationem actus vitalis recipi prius natura, quam eliciatur.

Si autem actio in illo signo est à voluntate non potest concipi vt non libera, vel certè nunquam est libera. Probatur primò, quia illa actio est omnino indiuisibilis, tam in sua entitate, quam in modo, quo fit, quia in momento elicitur; ergo & secundum rem, & secundum omnem modum concipiendi semel tantum à voluntate elicitur; ergo vel elicitur necessario, vel libere, & non potest secundum diuersas rationes, aut in diuersis naturæ instantibus illis duobus modis elici: Secundò istæ duæ conditiones liberi, & necessarij adeo sunt repugnantes, vt non possint simul inesse eidem actioni respectu eiusdem potentiæ, vel in eodem instanti naturæ, vel in eodem temporis instanti, quia inuoluunt contradictionem. Tertio si in primo signo intelligitur illa actio, ex necessitate elicita à voluntate non habet,vnde sit magis, vel minus libera in eodem instanti temporis pro alio instanti naturæ, quia voluntas non elicit illam cum maiori iudicio rationis, nec cum maiori determinatione, aut auxilio efficaci ex parte gratiæ in vno signo, quam in alio. Præterquam quod si in primo signo actio illa est necessaria necessitate opposita libertati, eadem necessitate sequitur duratio illius actionis pro secundo signo naturæ; ergo in illo etiam destruetur libertas, iuxta doctrinam datam in capite.... Si vero in primo signo non est tanta necessitas, sed solius infallibilitatis falsum est, in illo signo actionem non esse liberam, nam eadem necessitas in secundo signo inuenitur; est ergo impossibilis illa doctrina. Accedit tandem quod illa signa naturæ in tali actione distingui non possunt præsertim respectu eiusdem voluntatis hominis, vt à fortiori patebit ex sequenti illatione.

Tertiò infero, actionem illam non prius natura, & causalitate fieri ab vno ex illis principiis quam ab aliis, id est, à voluntate prius, quam à gratia, vel principio supernaturali physicè adiuuante, vel è contrario, neque etiam prius à libero arbitrio vt causa secunda, quam à Deo, vt causa prima. Hanc assertionem docent nobiscum sæpissimè citati Theologi, qui in asserenda physica prædeterminatione à nobis dissentiunt, licet aliis locis, vt nos impugnent, ab illa recedere videantur, vt in sequentibus videbimus. Tamen illatio est euidens vt in simili diximus in lib.5. simultaneum concursum explicando, quia illa actio est vna, & indiuisibilis; ergo intra illam (vt sic dicam) non potest inueniri realis causalitas, quia idem non est causa sui ipsius; ergo non potest sub vna ratione esse prior, quam sub alia. Item illa actio essentialiter, vel intrinsecè pendet ab illis omnibus principiis, & à singulis illorum; ergo non potest esse prius natura ab vno solo, quam à cæteris. 15. Corollarium tertium.

Quapropter reiiciendus est ille loquendi modus. *Deum dare auxilium concomitans, non vt prodeamus in actum, sed vt adiuuet ad eliciendum actum in quem prodire cœperamus.* Ac si voluntas possit prodire in actum sine concursu concomitante Dei,vel possit inchoare actum prius natura, quam illum eliciat,vel quam Deus concursum inchoet,quæ sunt plane absurda.Nec minus falsum est, quod in alio loco idem Auctor dicit, *consensum voluntatis vt exercitum non refundi in liberum arbitrium, etiam vt eleuatum per auxilium efficax.* Nam si liberum arbitrium est vera causa efficiens illum consensum, iuxta doctrinam Concilij Tridentini sess. 6. can. 4. certe facit illum vt exercitum, quomodo ergo non refunditur in illud? Deinde idem Concilium in dicto, cap. 7. dicit gratiam vnicuique dari secundum propriam eius dispositionem, & cooperationem. Est autem dispositio per consensum; ergo sicut dispositio refunditur non solum in gratiam, sed etiam in cooperationem, ita & consensus. Item Augustinus lib.83. quæst. 68. non reprehendit illum, qui sibi tribuit quod venerit vocatus, cum tamen hoc sit refundere consensum in liberum arbitrium Dices, 16. Reiiciendus loquẽdi modus.

verum

verum est actum illum reduci in voluntatem, vt in causam, vel concausam proximam, vltimatè vero esse reducendum in auxilium efficax. Respondetur de hac resolutione in vltimam radicem postea dicendum esse, nam magis pertinet ad ordinem prædestinationis & intentionis quam executionis, & quatenus fieri potest in ordine executionis sistit in vocatione, iuxta illud Augustini dicta q. 68. *Si quis sibi tribuat quod venerit vocatus, non potest sibi tribuere quod vocatus sit*, quæ vocatio est magis principium morale quam physicum. Vnde loquendo de efficacia physica consensus, & actionis consentiendi non potest resolui in solum auxilium, sed in voluntatem cum auxilio.

Quæstionis resolutio.

17. Nihil necessariò inuenitur in ipso actu consentiendi, quod sit auxilium efficax, quo volũtas physicè prædeterminetur ad ipsummet consensum.

Ex his ergo videtur apertè concludi, nihil necessariò inueniri in ipso actu consentiendi, quod sit auxilium efficax, quo voluntas physicè prædeterminetur ad ipsummet consensum. Probatur, quia talis prędeterminatio vel fit per ipsum actum secundum, vt intelligitur in termino, & in esse perfectæ qualitatis, vel vt est actio in fieri ad illam qualitatem: neutro autem modo potest esse auxilium physice prædeterminans voluntatem; ergo non est tale auxilium. Primum membrum minoris manifestum est, tum quia consensus ipse (vt dicebam) sub illa ratione non est auxilium, sed est effectus intentus & comparatus per talia auxilia: tum etiam quia ille actus sic spectatus supponit voluntatem iam determinatam in actu secundo per ipsammet actionem per quam efficit talem consensum; ergo non potest ipse consensus prædeterminare voluntatem. Item quia prædeterminatio dicitur esse necessaria voluntati ad eliciendum consensum, quia non potest vel indeterminata agere, vel non habet vires, consensus autem ipse iam supponit totam actionem voluntatis, & per se non dat vires ad agendum aliud, nedum seipsum; hæc ergo pars euidentissima est.

Altera de actione probatur primo ad hominem ex principio ab aliis posito, quod voluntas nihil potest agere non prædeterminata, inde enim optime infertur, quod actio prædeterminans voluntatem non potest esse elicita ab ipsa voluntate, quia aliàs efficeret illam nondum prædeterminata, conditio enim necessaria ad agendum debet supponi actioni, saltem ordine naturæ, quod autem fit ab ipso principio efficiente, non supponitur ad actionem eius; ergo si prædeterminatio fieret à voluntate, non supponeretur ad actionem voluntatis; ergo non esset conditio necessaria, vt voluntas ageret; ergo ageret voluntas nondum prædeterminata, quod est contra hypothesin. Quin potius, vt supra dicebam, est repugnantia in verbis, quod voluntas eliciat actionem, & quod actio illa sit prædeterminatio eius, quia in eodem signo, in quo illam elicit, flectitur ad illam potius quã ad aliam; ergo determinatur formaliter per illam actionem, nondum prius natura determinata, & effectiuè determinat se non prædeterminata ab alio. At vero ostẽnsum est vnicam actionem illam non fieri sine influxu ipsius voluntatis; ergo per illam non prædeterminat Deus voluntatem.

18. Responderi solet illammet actionem non posse fieri à voluntate humana nisi influente diuina, & per illum influxum, vt est à Deo prædeterminari physicè voluntatem humanam vt suum cursum adiungat, quia ille influxus Dei sine dubio est physicus, & est prior ordine naturæ, quia prima causa prius natura agit, quam secunda. Et hoc argumẽto nos maxime premunt Cabrera, & Cumel, vt saltem hanc prædeterminationem physicam negare non possimus: & vt ex illa conuicant, argumenta supra à nobis facta ad probãdum, physicam prædeterminationem in actu primo tollere libertatem, non esse efficacia, quia in hac prædeterminatione in actu secundo instantur. Veruntamen ratio est longe diuersa, nam in hoc auxilio nulla est propria prædeterminatio ex parte Dei, sed condeterminatio, vt sic dicam, nisi in verbo prædeterminandi sit æquiuocatio, quam sæpe aliàs declaraui.

19. Primò enim cum voluntas se determinat ad consensum, id non facit sine physico influxu, & coëfficientia Dei siue cooperantis per gratiam aliquam physice adiuuantem, siue concursum causæ primæ in illo ordine pręstantem. Ille vero concursus non est præuius, sed simultaneus, & similiter ille actualis influxus gratiæ adiuuãtis simultaneus est tam tempore, quam natura, cum cooperatione ipsius liberi arbitrij, vt proximè ostensum est; ergo talis influxus, vt est à Deo non est prædeterminatiuus voluntatis, sed tantum cooperatiuus in quocunque signo temporis, vel naturæ consideretur. Nam auxilium prædeterminans ex vi illius particulæ, *præ* dicit aliquam antecessionem saltem causalitatis, & naturæ ad propriam determinationem voluntatis, & in hoc sensu tractatur quæstio. Et ideo etiam ab aliis auctoribus cõdistinguitur concursus simultaneus à pręuio, seu prędeterminante.

Secundò prædeterminans auxiliũ dicitur ab his auctoribus influxus in causam, & non proximè in effectum; ille autem influxus Dei imbibitus in actione, qua voluntas facit suum consensum, non est influxus in causam, sed in actionem, seu effectũ causæ, quia intimè imbibitur in ipsa actione; ergo ille non prædeterminat voluntatem. Instat vero, Cumel, quia illa actio est in voluntate; ergo non potest ille influxus esse in effectum, quin sit etiam in causa. At hoc modo committitur æquiuocatio, & nimis materialiter consideratur voluntas; duplicem enim habet actionem, & potentiæ receptiuæ eiusdẽ actionis in posteriori naturæ postquam facta est, seu iam fit. Influxus ergo in causam est ille, qui præcedit in causa prius natura, quam operetur, & in illa fit vt illam compleat, vel applicet ad agendum; at ille concursus vel influxus non ita recipitur in voluntate, sed solum tanquam in potentia passiua, quæ recipit ipsam actionem, in qua immediate ille influxus imbibitur. Sicut influxus quem præbet ipsa voluntas, etiam recipitur in ipsa, non formaliter, vt in causa agente, sed vt in materia seu subiecto talis actionis.

20. Tertiò idem declaratur quia voluntas prius natura considerata, quam Deus illum influxum præbeat, est omnino indifferẽs & indeterminata, quia natura sua talis est, & nondum intelligitur aliquid recepisse quo determinetur, sed ab illo statu immedia è, reducitur ad actionem, qua elicit suum actum secundum quam actionem simul cum Deo efficit; ergo non operatur, & elicit actionem vt prędeterminata, & consequenter non prędeterminatur per concursum, vel influxum imbibitum in eadem actione. Probatur consequentia quia inter illud signum naturæ, in quo præexistit indifferens & aliud, in quo actionem iąm elicit, non datur medius status, seu medium instans naturæ, in quo intelligatur prædeterminata à Deo per illum influxum; quia ostensum est inter illum influxum

influxum Dei, & influxum voluntatis, non esse ordinem naturæ nec causalitatis; ergo in hoc modo agendi, & secluso præuio influxu immediato in potentia ipsa voluntatis non esse necessaria, vera & propria prædeterminatio.

21. Addo semper illa verba, *vera*, *& propria*, quæ etiam dici potest vniuoca prædeterminatio. Quia æquiuocando in verbo prædeterminandi potest quis illam Dei actionem vocare prædeterminationem, quia per illam actionem voluntas se determinat; Ideóque cum eandem actionem Deus faciat, potest etiam dici per illam determinare voluntatem, quamuis non sine illa libere, & omnino simul cooperante. Vnde vlterius quia eadem actio principaliori, ac excellentiori, magisque independenti modo est à Deo, quàm à voluntate, ideo ad hoc significandum potest illa determinatio à Deo dici prædeterminatio. Sed hoc dico tantùm esse verbo ludere significationem eius mutando, per quod omnino à propria quæstione diuertimur. Nam in illo vsu verbi particula *præ* non significat ordinem causalitatis, neque indicat aliquod auxilium efficax quo dentur voluntati vires ad operandum, nec significat determinationem, quæ in voluntate fiat, vt operari valeat, sed significatur solùm excellentia, & maior perfectio influxus diuini, seu illius actionis prout est à Deo, quàm vt est ab hominis voluntate. In quo sensu nulla est quæstio de prædeterminatione, cum tota difficultas consistat in antecessione causalitatis, quæ dicitur auxilium efficax facere, vt voluntas faciat efficienter, ac physicè, & causaliter prædeterminando voluntatem ipsam.

22. Quòd facilè declaratur ostendendo rationem difficultatis longè disparem inter hoc auxilium simultaneum, & prædeterminans causaliter, quam P. Cumel. & alij enixè, & frequenter postulant. Nam in hoc simultaneo influxu Dei cum voluntate ad eius primam determinationem influxus Dei non ponitur, nisi cum dependentia eiusdem numero actionis indiuisibilis à libera cooperatione voluntatis, & ideo illa determinatio numquam est suppositio antecedens causaliter liberum voluntatis vsum, sed illum potius intrinsecè includit, ideóque quantumuis ille influxus Dei propter suam excellentiam vocetur prædeterminatio, numquam per particulam *præ* significatur suppositio antecedens necessitans voluntatem ad cooperandum, sed solùm dicit ita esse simul, cum cooperatione voluntatis, vt cum illa dignior, & excellentior sit, de quo nemo dubitat. Altera verò prædeterminatio causalis induceret antecedentem necessitatem, quæ in dicto auxilio simultaneo non inuenitur, & ideo dicimus ex parte illius vel esse non posse, vel saltem non esse veram, & propriam determinationem de qua loquimur. Vnde cum Ledesma, & alij suprà citati dicunt Deum esse qui prædeterminat voluntatem, & nihilominus voluntatem in eodem signo naturæ efficere prædeterminationem sui; si loquantur de prædeterminatione æquiuocè, & in hoc posteriori sensu vel fugiunt difficultatem, vel certè solis verbis à nobis dissentiunt, non in re. Ille tamen sensus non potest consistere cum multis aliis doctrinis, quas de hac prædeterminatione tradunt, nec cum distinctione auxilij efficacis physicè prædeterminantis ab auxilio simultaneo. Si autem in sensu proprio, & vsitato inter nos de prædeterminatione loquuntur, repugnat profectò prædeterminationem fieri actiuè à voluntate libere cooperante, cum ad hoc illi detur à Deo, vt ipsa suam primam actionem, ac primum influxum A inchoare valeat, quia (vt ipsi supponunt) præexistens determinata id facere non potest. Ablata ergo vera prædeterminatione, quæ per actionem præuiam & solius Dei, & distinctam in re ab actione voluntatis fiat, nulla relinquitur prædeterminatio vera ex vi solius simultanei influxus, quem Deus vt prima causa, & auctor gratiæ habet in talem actionem voluntatis.

Caput XXIII.

B *Vtrùm concursus simultaneus vt est à voluntate Dei semper ac necessariò habeat vim prædeterminandi physicè voluntatem.*

Priusquam fundamento contrariæ sententiæ respondeamus, oportet de alio sensu quæstionis dicere, quia possunt illius sententiæ auctores in hoc posteriori sensu suam opinionem interpretari, & discursum à nobis factum eneruare, adhibita quadam distinctione, quam de prædeterminatione in actu primo supra retulimus, & hic potest apparenter accommodari. Nam concursus, C seu auxilium Dei dupliciter spectari potest, primo secundum se, & secundum suam præcisam entitatem, secundo vt procedit à voluntate efficaci Dei, qua vult hominem efficere talem consensum. Priori ergo modo verum est concursum illum non habere vim prædeterminandi voluntatem, quia suo modo pendet à libera, & simultanea cooperatione eius. Et hoc probant omnia quæ in præcedenti discursu dicta sunt, & id fortasse nõ negabunt contrariæ sententiæ defensores, cum etiam de auxilio præuio interdum id doceant, vt vidimus. At verò spectatus ille concursus posteriori modo videtur habere vim determinandi, & prædeterminandi voluntatem humanam. Probatur, quia vt procedens D ab illo decreto diuinæ voluntatis participat totam vim, & efficaciam illius, sed illud decretum Dei est efficacissimum ad determinandum libere voluntatem nostram; ergo & ille influxus Dei vt ab illo decreto manans habet eandem vim. Minor probatur, quia non potest nostra voluntas resistere in tali decreto voluntatis diuinæ, vt est de fide certum, vnde posito illo decreto, quod Deus efficaciter vult, vt ego liberè velim, fieri non potest, quin velim, & liberè velim, ergo mea voluntas manet determinata ad talem actum ex vi diuini decreti. Vnde cum illud decretum antecedat hominis consensum, vere dicitur per illud prædeterminari, & quia illius decreti efficacia non mandatur executioni, nisi medio auxilio simultaneo, E ideo tale auxilium non ex se, sed ob respectũ ad tale decretum dicetur prædeterminare voluntatem, & habere quandam veluti eminentem antecessionem ad illam prædeterminandam.

1. De alio sensu quæstionis.

Auxiliũ Dei dupliciter spectari potest.

Nihilominus assero etiam hoc modo non esse necessariam prædeterminationem physicam voluntatis humanæ ad liberum consensum præstandum, postquam sufficienter præuenta, & excitata est, habétque omnia auxilia gratiæ necessaria ex parte principij proximi, ad physicè efficiendum talem actum. Ita tenent Auctores omnes moderni in cap. 10. & 11. allegati, & in capite sequenti allegandi. Nunc enim non dico hunc modum prædeterminationis in prædicta responsione esse impossibilem, 2.

possibilem, vel simpliciter, vel cum vsu libertatis, id enim videbimus capite sequenti, sed solum dico non esse necessarium ad omnes & singulos actus, seu consensus supernaturales nostræ voluntatis. Ratio est, quia non est necessarium, vt concursus simultaneus quem Deus præbet ad singulos actus supernaturales, procedat ex illo decreto absoluto voluntatis Dei, quale in dicta responsione explicatur, sed tota ratio illius prædeterminationis dicitur esse tale decretum; ergo neque talis prædeterminatio necessaria est ad singulos actus. Consequentia cum minori euidentes sunt ex dictis maior autem probatur, quia illud decretum non est necessarium, vt voluntas humana constituatur in actu primo completo, & ita perfecto, & sufficiente ad præstandum consensum, vel eliciendum quemcunque actum supernaturalem, vt solum indigeat concursu actuali, & simultaneo: tum quia sublato è medio auxilio præuio (vt supponimus) nihil aliud fingi potest necessarium, tum etiam, quia sæpe ostensum est illud esse de ratione auxilij sufficientis, quod proxime antecedit effectionem liberæ actionis. Nam esse potest in his qui non consentiunt, & tamen illis non datur ex vi illius decreti, vt per se notum est; ergo ad habendum omne auxilium necessarium proxime ante concursum simultaneum, non est necessarium illud decretum. Neque etiam est necessarium ad ipsum concursum prçstandum. Ergo nulla superest ratio, ob quam illud decretum simpliciter necessarium sit. Hanc consequentiam nunc vt claram suppono, quia ad producendos effectus per causas secundas, per se loquendo, & quantum est ex parte ipsorum effectuũ, vel ex indigentia causarum secundarum solum illud decretum, & ea tantum efficacia ex parte diuinæ voluntatis necessaria est, quæ ad præstandum generalem concursum effectui accommodatum sufficiens fuerit, quidquid sit, an ex parte Dei intercedere possint alia decreta prædefinitiua, de quibus sæpe tactum est, & infra cap...... dicturi sumus. Nunc ergo solum superest probanda minor propositio, ad quam tota huius puncti difficultas reuocatur.

3. Ad concursũ simultaneum prçstandum, non est absolutum Dei decretũ necessarium.

Quod ergo ad concursum simultaneum præstandum, non sit absolutum Dei decretum necessarium. Probatur primò ex obiecto illius decreti, nam per illud proximè solum vult Deus concurrere cum voluntate, sed in ipso nomine, & ratione concursus includitur, vt non solùs Deus faciat talem effectum, sed cum alio simul coëfficiente; ergo ex vi talis obiecti non est absolutum necessarium, & efficax decretum de tali effectu futuro, sed solum de concursu cum alio, in quo includitur cõditio, si alius coëffecerit. Dices imo eo ipso, quod Deus vult concurrere, vult etiam hominem cooperari, nam concursus est plurium cursus, & ideo si Deus absolute vult concursum cum voluntate, vult etiam ipsam voluntatem operari, & ita vult etiam absolute consensum eius. Sicut si Deus vult absolute vnum correlatiuorum esse in rerum natura, eo ipso vult etiam aliud: vt si voluit Abraham habere filium, voluit etiam illum esse patrem, concursus autem includit alium concurrentem quasi correlatiuum; ergo absoluta voluntas vnius includit similem voluntatem alterius. Respondeo duobus modis posse aliquem concurrere cum alio, vno modo absolute volendo vtriusque concursum, alio modo volendo tantum suum concursum ex suppositione alterius, vel sub conditione, si alter velit concurrere, vtrumque enim modò experimento humano cognoscimus, & certe posterior modus est frequentior inter homines. Seruata ergo proportione dicimus, esto possit Deus priori modo velle actionem voluntatis humanæ, & ita simul absolute velle & suam, & voluntatis humanç efficientiam actualem (de quo dicemus capite sequenti) nihilominus illum modum volẽdi non esse necessarium ad concursum Dei, sed satis superque esse secũdum, quia Deus potest velle præstare suum influxum, non simpliciter, & absolute, sed quantum est ex se, & subintellecta conditione, si per humanam voluntatem non steterit. Quid enim repugnat Deum ita velle? Si autẽ non repugnet ponamus id voluisse, certe illud sufficiet ad concurrendum actu, si per hominem non steterit, quia Dei voluntas semper permanet, & de se est efficax, ideoque licet conditionata sit dum completur conditio transit in absolutam, & habet effectum; illa ergo sufficit ad concursum ad extra præstandum; ergo aliud decretum magis absolutum non est simpliciter necessarium.

Secundò probatur eadem propositio inductione, seu argumento sumpto ex concursu ordinis naturalis. Nam vt Deus hunc concursum præbeat humanæ voluntati ad actus naturalis ordinis non est necesse vt talis cõcursus procedat ex absoluto, & efficaci decreto, quo Deus velit hominem hoc, vel illud velle, ergo neque ad præbendum simultaneum in ordine gratiç est necessarium illud decretum. Consequentia probata est in lib. 3. quia licet concursus generalis gratiæ sit nobilioris generis in ordine entis, tamen in modo quo datur, vel offertur causæ secundæ, eandem proportionem seruat, quia nulla ratio diuersitatis intercedit. Quia ante hunc concursum gratiæ supponitur data volũtati omnis gratia necessaria, in actu primo complete ad volendum, & ita ei offertur concursus, vt in manu eius relinquatur ex parte sua concurrere, vel non concurrere, & sic etiam impedire, ne Dei concursus ad extra exeat; ergo seruat proportionem quoad modum concursus ordinis naturalis.

4. Probatur argumento sumpto ex concursu ordinis naturalis.

5.

Iam ergo probatur antecedens inductione in actibus peccatorum: Deus enim non præbet suum concursum ad illos, præuolendo illos absoluto decreto, quo velit hominem habere talẽ actum, præsertim prius ratione, quàm præuiderit voluntatem hominis fuisse ad talem actum determinandam; id enim, & diuinæ sapientiæ, ac bonitati repugnat, & sanctis Patribus dicentibus, Deum non prædestinare actus malos, & videre, licet maximè in Prospero ad Gallos c. 1. & ad Vincentium c. 6. 10. & 11. Quid est enim prædestinare generaliter sumptum, prout ad singulos actus applicatur, nisi ex se absoluto, & efficaci decreto destinare, aut velle vt aliquid fiat. Non habet ergo Deus hoc decretũ circa actus malos, etiam vt sunt effectus quidam, & reales volitiones; quia vt ibi dixit Prosper, *Deus non inserit homini, aut dæmoni huiusmodi affectum, aut voluntatem.* Propter quod dixit etiam Augustinus in Enchirid. cap. 31. *Scriptum non esse, non est voluntas nisi à Deo, quia verum non est, licet omnis potestas sit à Deo.* Et propterea etiam sub disiunctione in eod. lib. cap. 95. dixit. Nihil fieri nisi quod Deus velit, aut volendo, aut sinendo, vt fiat, & alia multa loco allegato adduximus. Et in Prolegomeno 2. & in sequentibus agendo de prædefinitionibus, aliquid addemus. Præbet ergo Deus concursum ad reales actus peccatorum, sine illo præuio decreto suæ voluntatis, quo ex se absolutè velit talem hominem consensum præstare,

stare, sed solùm per voluntatem concurrendi, homine ipso cooperante, in quo tacita includitur conditio; ergo signum est, per se, & ex generali ratione concursus nihil aliud esse necessarium, ac subinde neque in actibus bonis vel supernaturalibus illam necessitatem inueniri.

Et declarari potest, quia vt Deus faciat non oportet vt velit vel voluerit, quod alius facturus, sed satis est vt velit quod ipse facturus est. Nam vt Augustinus etiam dixit. Ea tantum prædestinat, quæ est ipse facturus lib. de prædestinat. sanctorum cap. 10. Ergo vt concurrat, satis est vt velit suum influxum, etiamsi non velit influxum voluntatis humanæ, sed illam dari sinat, vt citato loco dicit idem Augustinus, vel permittat, vt in aliis locis habet. Neque obstat quod in re hi duo influxus non distinguantur, quia nihilominus potest Deus mente discernere illam actionem, vt est à se, & vt est à voluntate creata, & ita illam velle quantum est ex se sub priori respectu, non tamen sub posteriori, sed tantum sinendo, aut permittendo, vel etiam optando, iuxta capacitatem materiæ, vt à voluntate humana fiat.

6. Probatur ab inconuenienti. Tertio idem probamus præcipuè ab inconuenienti tractato cap. 11. Quia si ad consentiendum gratiæ vocanti necessarius est concursus Dei ad ex-tra manans, ex illo decreto absoluto Dei ad intra, sequitur eos qui carent tali concursu, simpliciter, & absolutè non posse consentire gratiæ vocanti; hoc autem omnino falsum est, vt sæpè diximus & probauimus, & ab aduersariis, sub his verbis non admittitur; ergo etiam est falsum tale decretum esse necessarium. Probatur sequela, quia supposita illa necessitate, ille, qui caret concursu in se recepto, nunquam habet illum in potestate sua; ergo nec consensum habet in potestate sua, ergo non fuit potens ad consentiendum. Qui enim simpliciter potest consentire, profectò habet consensum in potestate sua, quia non potest, nisi ratione huius potestatis; vt autem sæpe ex Augustino diximus id habemus in potestate nostra, quod si volumus facimus, non potest autem hoc modo habere homo in potestate sua consensum nisi etiam habeat concursum Dei oblatum, ac proinde positum in sua potestate. Quia concursus ordinis gratiæ est simpliciter necessarius ad consensum supernaturalem; ergo qui non habet concursum in re ipsa si neque in sua potestate illum habet, ita vt infallibiliter detur, si velit, profectò neque consensum habet in sua potestate. Quod autem iuxta illam sententiã homo non habeat concursum in sua potestate probatur, quia ipse concursus nec datur nec dari potest, sine illo decreto antecedente volũtatis Dei, vt in illa sententia supponitur, sed Deus non habuit tale decretum æternum circa hominem, qui in tempore illum concursum non recipit; quia decretum illud cum sit efficax, & absolutum non caret effectu, neque homo potest aliquid facere, vt Deus habeat tale decretum; ergo nullo modo habet in sua potestate talem concursum.

Concursus ordinis gratiæ est simpliciter necessarius ad consensum supernaturalem.

7. Respondent decretum Dei non esse necessarium ad posse, sed ad agere, & ideo licet Deus non habuerit decretum, hominem posse agere, licet acturus non sit. Sed contra, quia vt supra de concursu dixi, licet in se tantum sit necessarius ad actionem, tamen habere illud oblatum, est necessarium ad potestatem agendi, non offertur autem per decretum Dei; ergo quod supponatur decretum in suo ordine sufficiens, est necessarium solum ad agere, sed etiam ad posse. Et declaratur facili, & humano modo ex illo axiomate. *Id possumus quod per*

A *amicos possumus.* Quo D. Thomas 1. 2. q. 109. art. 4. vtitur ad conciliandam libertatem arbitrij cum necessitate gratiæ. Illud enim axioma verum habet, quando, vel amicus paratus est ad auxiliandum, vel saltem auxilium eius ab altero potest impetrari, & obtineri. Si autem amicus omnino ex suo arbitrio decreuisset non adiuuare alium, neque alter posset illum ab illa voluntate mutare, profectò non haberet in tali casu locum axioma illud *Id possumus quod per amicos possumus*, & simpliciter esset homini impossibile, quod sine adiutorio talis amici facere non posset. In præsenti, ergo applicatur illud axioma, quia licet causa secunda non B possit suum effectum facere, sine concursu, seu adiutorio primæ, nihilominus simpliciter potest facere effectum suæ virtuti proportionatum, quia causa prima de se parata est ad concurrendum, & consequenter voluntate sua offert illi concursum, quia Deus non aliter est paratus, nec indiget alia præparatione, nisi voluntate sua. Vnde si absolutè, & efficaciter, ac ex se Deus ab æterno decreuisset non iuuare causas secundas in agendo, simpliciter non possent suos effectus producere, quia nec per se, nec per amicum vt sic dicam, possent operari.

Et ne quis tergiuersetur dicendo, quod semper intrinsecam suam potestatem retinerent, oportet C aduertere sermonem esse de potentia simpliciter, & proxima, quæ includit omnia requisita in actu primo, seu in præparatione. Et vt nullus sit dubitandi locus, maximè id est verum. Loquendo de potestate morali, quæ necessaria est, vt possit imputari non agenti carentia actionis, si illam omittat. Ita igitur voluntas per gratiam excitata, & in actu primo sufficienter constituta, licet indigeat simultaneo influxu, & concursu gratiæ, nihilominus est simpliciter potens ad consentiendum, quia quoad influxum habitus, vel alterius principij proximi sibi inhærentis, habet illam ad nutum suum, quia habitu etiam infuso, vel simili principio vtitur, cùm vult, quoad influxum vero Dei D oportet, vt habeat illum ita paratum, vt infallibiliter detur, quantum est ex parte Dei; ergo è contrario si Deus non est ita paratus, nec nostra voluntas est moraliter potens, nec illi potest imputari, quod careat concursu, & consequenter neque quod careat operatione; ergo simpliciter, & humano modo loquendo non potest, quia sola potentia physica, quæ in illa manet parum profectò refert ad liberam potestatem, cui carentia actionis imputetur. Confirmatur quia impossibile est, me habere in potestate mea effectum, nisi habeam actu, vel in mea potestate quidquid necessarium est, vt effectus fiat; quia si non habeam in mea potestate omnia necessaria poterit effectus non sequi ex defectu E prioris auxilij, vel concursus necessarij, magis quã ex defectu meo. Nam si decretum Dei est necessarium, & non ponitur, nec ego possum facere vt ponatur, cur potius meo defectui imputatur quod non sequatur talis effectus, quam defectui diuini decreti? Planè non video.

8. *Aduertendum.*

Quod autem Deus non sit paratus ad concurrendum, si necessarium est decretum illud, probatur multipliciter. Primo quia Deus non est paratus, nisi per aliquam determinationem liberam voluntatis suæ sufficientem ad effectum externum quantum est ex parte Dei, tunc autem Deus non habuit talem determinationem, vt supponitur, nec denuo potest illam inchoare, vt est certum; ergo: Secundo eo ipso quod Deus non habuit illud decretum, habuit positiuum decretum non concurrendi

rendi tunc ad talem consensum, vel concurrendi ad aliquem contrarium, quia Dei voluntas in suis decretis liberis non manet suspensa, sed inter opposita aliquid statuit; ergo repugnat Deum paratum esse ad concurrendum, facta hypothesi, quod non decreuerit concurrere. Quis enim dicat Deum esse paratum ad dandum, vel faciendum quod ex se absoluto decreto statuit non dare, vel facere? Tertio carentia talis concursus non potest moraliter imputari; ergo signum est, non esse in potestate, nec Deum paratum esse ad dandum illum. Antecedens patet; constituamus enim hominem sufficienter vocatum prius natura, quam voluntas eius ad consensum, vel dissensum determinetur, & quod Deus non decreuerit dare talem concursum, sed alium, quid quæso facit homo, vt talem concursum recipiat? nihil certe responderi aut cogitari potest, quod ad rem pertineat.

9. Eadem est ratio de concursu simultaneo, ac de præuia prædeterminatione inhærente homini.

Et hic applicari possunt omnia quæ in simili discursu diximus, de præuia determinatione inhærente homini. Nam reuera eadem est ratio de extrinseco decreto Dei, seu de concursu simultaneo, si ab illo decreto necessario pendet, quia quod tale decretum nobis non inhæreat, sicut prædeterminatio in actu primo, parum refert si necessitas est eadem, & antecedens omnino ad nostram libertatem, ita vt ab illa non pendeat poni, vel non poni tale decretum, vt reuera pendere non potest, si illud est antecedenter necessarium, & pro solo Dei arbitrio datur, vel negatur. Quia quando Deus non habet tale decretum non est ex præscientia alicuius liberi vsus arbitrij, sed ante omnem præscientiam, vt illi authores consequenter dicunt: nec est propter aliquam dispositionem arbitrij positiuam, vel negatiuam quia vtraque supponit decretum concurrendi, vel non concurrendi Dei, vt facile patet ex supra dictis. Et hoc optime declarat, & confirmat ratio supra tacta de concursu, quia si concursus datur per decretum absolutum determinatum ad vnum actum, nunquam voluntas est indifferens proximè ad plures actus, & proinde se habet ad alios omnes extra illum ad quem decreuit Deus concurrere, ac se haberet ad omnes, si Deus decreuisset ad nullum concurrere, tum autem nullum posset operari, nec liberè aliquem omitteret, sed omnibus ex necessitate careret; ergo & nunc necessitate caret illis ad quos Deus suo solo arbitrio decreuit non concurrere. Ergo in particulari loquendo de actu gratiæ, qui caret concursu ad illum, & habet determinatum cócursum ad aliquem alium solum, non liberè, nec cum potestate morali actus gratiæ omittit. Ergo cum necessitate talis decreti non potest saluari potestas moralis, & libertas consentiendi in his, qui carent necessario concursu.

10. Nec est simile de auxilio simultaneo, vt solet nobis obiici, si ponamus illud non pendere necessario, ac essentialiter ex illo decreto absoluto, sed ex alio inuoluente conditionem, quale nos explicuimus. Nam si concursus dari potest ex vi decreti conditionati optime intelligimus, quamuis homo sufficienter vocatus non recipiat actu simultaneũ concursum, nihilominus Deum de se paratum esse ad illum dandum, & habere circa talem hominem simile decretum, quia stante tali decreto, stat non habere in re effectum, quia non est omnino absolutum, & Deus ipse ita temperauit illud, vt cooperante alio ageret ad extra, non vero cooperante non ageret. Est enim Deus maxime Dominus suæ potestatis quoad vsum, & suæ actionis ad extra, & ideo potest vno vel alio modo illã velle iuxta consilium voluntatis suæ. Et inde facile etiam intelligitur habere hominem sic vocatum in sua proxima potestate cõsensum quia in genere causæ proximæ per vires gratiæ in se receptas, cum potentia obedientiali suæ voluntatis, potest illum consensum elicere, & per amicum, id est, per Deum, habet paratum concursum gratiæ, & ita habet illum in potestate sua, vt iam posita suppositione ex parte Dei ex suo arbitrio, & concomitante influxu pẽdeat habere, vel non habere ad extra talem concursum. Est ergo longe diuersa ratio de auxilio etiã simultaneo pẽdente, vel non pẽdente à tali decreto, & ideo dicimus tale decretũ non esse necessariũ.

Vnde consequenter sequitur, nec prædeterminationẽ physicam per immediatum influxum Dei in actum consensus posse esse necessariam. Ac proinde cessat distinctio supra nobis obiecta. Nam siue illa sit possibilis, siue non (de quo statim) negamus esse necessarium ad liberum consensum supernaturalem auxilium simultaneum habens respectum ad tale decretum, quia ipsum decretum necessarium non est, & sine illo potest dari simultaneus consensus, seu auxilium in actione ipsa voluntatis inhibitum. Sicut autem dari potest ita verisimilius est, de facto dari, vel semper, vel frequentius, quia ille est modus magis accommodatus libero arbitrio, & nulla est ratio fingendi semper aliũ modum determinationis, si aliunde ex re ipsa, & ex dependentia, vel subordinatione causæ secundæ ad primam, vel ex peculiari conditione actuum gratiæ id non ostenditur. Occurrebat autem hic difficultas, quia sequitur, aliquid fieri in rerum natura sine voluntate Dei, saltem efficaci, & absoluta ipsius effectus, vtique actus liberi. Facile vero respõdetur negando sequelam, quia quod fit volẽte Deo ad id concurrere, non fit sine voluntate Dei, siue det concursum per antecedens decretum absolutum, siue per concomitans ex parte obiecti, vt in lib. 3. explicaui. Nam D. August. locis citatis prius absolute dixit, nihil fieri, nisi quod vult Deus, & postea addidit, vel volendo, vel sinendo vt fiat. 11. Difficultas. Soluitur.

Vnde ad secundam partem duplex distinctio est adhibenda. Vna est de malis actibus, vel bonis. Nã de malis concedimus, & omnino affirmamus fieri sine beneplacito Dei, & ipso non volente absolutè & efficaciter, vt actus fiat, siue prius ratione, quam illum futurum esse præsciat, siue etiam postquã illũ futurum esse prænouit, quia sibi nullo modo placet, nec illum simpliciter vult, sed vellet potius nõ fieri, licet noluerit illum impedire, nec concursum ad illum negare, & postea illũ ad pœnam, vel ad aliquod bonum ordinet. In bonis autẽ actibus, & præsertim supernaturalibus, triplex volũtas Dei distinguenda est, vtique, intentionis, executionis, & cõplacentiæ. prima antecedit effectionẽ actus, & non est proximũ principiũ physicum eius: secunda comitatur actũ modo supra explicato in lib. 3. Tertia subsequitur actũ iam præuisum absoluta scientia visionis, de qua dictũ est. *Vidit Deus cuncta quæ fecerat & erãt valde bona.* Dico ergo actũ bonum, & gratiæ fieri posse sine præuia Dei voluntate absoluta exequẽte, quia sufficit volũtas cõcomitãs virtute cõditionẽ includẽs. Nunquã vero fit sine voluntate beneplaciti Dei cõsequẽte, & probabile est maxime quoad actus gratiæ non fieri sine decreto absoluto diuinæ volũtatis, per modũ intẽtionis antecedẽtis, quæ ad ordinẽ prædestinationis, non executionis pertinet Sed de hoc decreto, quomodo à voluntate exequente differat, & cur minus repugnet arbitrij humani libertati, sæpe iam dictum est, & infra magis declarabitur. 12.

CAPVT XXIV.

Vtrum auxilium efficax prædeterminans physicè voluntatem influendo immediatè in actum eius liberum possibile sit.

1\. IN superiori capite vidimus, necessitatem huius auxilij pugnare quoad specificationem circa supernaturales actus, id est, non relinquere potestatem moralem faciendi illos in his, quibus tale auxilium denegatur, nunc vidēdum est, an tale auxilium datum repugnet libertati quoad exercitium, & ideo possibile non sit saltem salua actus libertate. Aliqui enim moderni Theologi qui nobiscum sentiunt in his quæ hactenus contra physicam prædeterminationem auxilij efficacis diximus, in hoc puncto docent, hoc genus physicæ prædeterminationis non repugnare cum libertate actus ideóque non solùm esse possibile, sed sæpe etiam dari præsertim ad quasdam miraculosas, & efficacissimas conuersiones vt Pauli, Matthæi, Magdalenæ & similibus, vel ad actus, qui ex quadam singulari gratia, & priuilegio conceduntur, vt fuerunt fortasse omnes actus Beatissimæ Virginis in via, præsertim vero ille qui Angelicæ annuntiationi assensum præbuit. Et hanc existimo fuisse opinionem F. Ioannis Vincent. quantum ex his, quæ & Ledesma refert, & ab aliis audiui, coniectare possum. Nam vt supra dixi eius scripta videre non potui. Eandem sententiam P. Lorca ex professo docuit nouus quidam Scriptor non indoctus, & constanter affirmat esse doctrinam D. Thomæ & Scoti, imò & Sancti Augustini. Sed de auctoribus infra dicam, nunc vocatione tantum, vel physica, vel Theologica ex principiis fidei agendum est.

Theologi quidā moderni, quid in hoc puncto doceāt.

2\. Fundamentum huius sententiæ videtur esse, quia licet vt homo supernaturalem consensum præbeat, necessarium non sit, vt Deus ex voluntate efficaci, & omnino absoluta illum moueat auxilio illo simultaneo, non tamen videtur dicendum Deum id facere non posse. Primò quia multum derogat omnipotentiæ Dei, nam vt D. Thomas 1. p. q. 19. art. 8. & 1. 2. q. 10. art. 4. & sæpe alias docet, diuinæ potentiæ non tantum subsequitur actus voluntatis, sed etiam modus eius, vtique quod libere fiat; ergo potest Deus, de absoluta sua potentia efficaciter velle, & exequendo facere, vt voluntas humana consentiat. Vnde Augustinus in Enchirid. cap. 95. *Tunc* (inquit) *in clarissima luce sapientiæ videbitur, quod nunc piorum fides habet, antequam manifesta cognitione videatur quam certa & immutabilis, & efficacissima sit voluntas Dei, quam multa possit, & non velit, nihil autem velit quod non possit, quamque sit verum quod in psalmo canitur. Deus autem noster in cœlo & in terra omnia quæcunque voluit fecit, quod vtique non est verum si aliqua voluit & non fecit. Et quod est indignius, ideo non fecit, quoniam ne fieret, quod volebat omnipotens, voluntas hominis impediuit.* Non est autē minus indignum de Deo sentire non posse velle efficaciter aliquid fieri, à voluntate hominis, ne forte hominis voluntas impediat, ne Dei voluntas impleatur. Vnde cap. 103. ait. *Rogandus est Deus vt velit, nam si velit, necesse est fieri quod voluerit*, vtique & modo etiam quo voluerit; ergo potest Deus habere illud decretum, & per

Quo inā sit fundamentum huius sententiæ.

A illud determinare efficaciter voluntatem hominis, vt velit, & libere velit, sicut eam Deus velle voluit, illa autem prædeterminatio non fit nisi per auxilium simultaneum, vt manans ab illo decreto, quia supponimus Deum aliud præuium non influere.

Secundò argumentor quia Deus potest prædefinire absoluto decreto actum liberum hominis ante absolutam præscientiam eius, vt nunc supponimus, ergo etiam potest illam suam voluntatem exequi per similem voluntatem efficacem exequendam. Probatur consequentia, quia alias executio non esset æque efficax, ac infallibilis, ac ipsa intentio. Dices ex parte executionis sufficere, voluntatem concomitantem cum præscientia conditionata, quod ex parte voluntatis humanæ non deerit coëfficientia, & influxus, si tali, vel tali modo excitetur & moueatur. Sed contra quia hic modus licet forte aliquando sufficiat, non potest in vniuersum satisfacere, quia fieri potest vt Deus per conditionatam scientiam præuideat voluntatem hominis quocunque modo hic, & nunc excitetur, tam ex parte obiecti, quam per motiones præuenientes in ipsamet voluntate de se nūquam esse consensuram, nisi esse parte ipsiusmet consensus determinetur. Cum enim contingens sit an voluntas in tali, vel tali occasione ex se consensura sit sine alia prædeterminatione, contingere etiam poterit, vt in nulla occasione sit consensura, & quod id præuideat Deus. Ergo tum vel admittenda est possibilis prædeterminatio physica, per absolutum decretum executiuum Dei, vel concedendum est in aliquo casu Deum non posse absolute decernere, vt fiat actio libera, quod videtur absurdum, & alienum ab illa omnipotentissima potestate, quam, teste Augustino, Deus habet ad corda hominum inclinanda. 3.

Tertiò quod caput est, in hoc apparet repugnātia, quia Deus per illam volūtatem absolutam non inducit aliquem actum primum prædeterminātem volūtatem, sed præbet tantum actualem motionē, quæ nihil aliud est, quàm ipsamet actio, & operatio voluntatis; hæc autem motio non fit in voluntate sine actuali cooperatione eiusdem voluntatis; ergo necessitas, quæ per talem motionem inducitur, nō est necessitas antecedens, sed comitans, seu subsequens ex ipsamet cooperatione libera voluntatis; ergo non repugnat libertati iuxta principia supra posita. Alias nullius esset actus liber, quia quoties voluntas operatur, hæc determinatio, & necessitas, operatione ipsa inducitur, quia vero ipsamet volūtas illi cooperatur, ideo optimè stat cum illa necessitate libertas; ergo idem est in præsenti determinatione, quam Deus facere potest per actum secundum, quia non faciet illum sine cooperatione libera voluntatis; ergo ex parte libertatis non est repugnantia; ergo cum aliunde esse non possit, nō est diuinæ omnipotentiæ denegandum. Et confirmatur tandē, quia Deus est primus auctor naturæ, & inclinationum quæ naturam sequuntur, ergo sicut præbet inclinationes innatas, ita potest præbere elicitas; ergo voluntas humana, subest diuinæ, etiam quoad inclinationes elicitas per actus liberos. Et hæc ratio dicitur sumpta ex D. Thoma 1. 2. q. 9. art. 6. in corp. & ad 3. & q. 10. art. 4. & 1. p. q. 105. art. 4. & q. 111. art. 3. & 4. 5.

Nihilominus est secunda sententia huic extremè contraria simpliciter negans, esse possibilem talem modum prædeterminationis, etiam liberum vsum volūtatis humanæ impediēdo. Vt enim hæc opinio intelligatur, aduerto, duplicem hic esse quæstionem 5.

Secunda sententia præcedenti extremè contraria.

quæstionem, vna est simplicior, & abstractior, an Deus solum concurrendo cum voluntate auxilio simultaneo, & nullam mutationem distinctam, ac propriam illi imprimendo, possit illam prædeterminare ad vnum: Alia est magis composita, & contracta, an possit Deus illo modo prædeterminare voluntatem ad actum liberum seruato modo libertatis eius, vel tantum eam necessitando. Auctores ergo huius secundæ opinionis etiam in priori quæstione repugnantiam credunt inuolui in terminis, & ideo non posse Deum illo modo prædeterminare voluntatem, ad vnum actum, & exercitium eius immediatè imprimendo ipsum actum secundum, sine alia præuia motione determinante. Potestque hæc sententia suaderi, quia si est prædeterminatio à Deo facta, est natura prior quam influxus voluntatis, si vero est per concursum simultaneum, illi repugnat vera prioritas naturæ, quæ in ordine causalitatis fundetur, vt sæpe ostensum est. Sicut ergo repugnat idem respectu eiusdem esse prius natura, & non esse prius, ita repugnat fieri prædeterminationem per auxilium simultaneum. Item motio Dei vt sit vera prædeterminatio debet esse à solo Deo; sed repugnat motionem quæ fit à Deo per concursum simultaneum esse à solo Deo, quia illa eadem motio & actio dicit essentialem habitudinem ad liberum arbitrium, vt sæpe ostensum est; ergo repugnat esse prædeterminationem per auxilium simultaneum solum. Consequentia cum minori nota sunt. Maior probatur, quia si motio non sit à solo Deo, erit simul à voluntate; ergo voluntas influit in illam motionem non vt præexistens ordine naturæ determinata, quia prius natura, quam influat nihil à Deo sola accepit quo determinetur, vt supponitur; ergo per illummet influxum, quo ipsa voluntas influit in illam primam motionem, seipsam determinat concurrente Deo; ergo ex parte Dei non est vera prædeterminatio causalis, vt sic dicam, sed solum condeterminatio simultanea quæ non solû possibilis, sed etiam necessaria est in omnibus actibus liberis, & æquiuoce dicetur prædeterminatio ratione excellentiæ, & independentiæ, non ratione prioritatis naturæ, in causalitate fundatæ, vt in cap. præcedenti declaraui. Ergo vt sit specialis prædeterminatio facta à solo Deo, oportet vt à solo Deo fiat, in voluntate prius natura, quam ipsa quidquam faciat. Ergo repugnat fieri per solum simultaneum concursum. Et ideo multi ex his qui hanc prædeterminationem dicunt fieri per ipsum actum immediate, distinguût aliquam actionem formaliter distinctam, quam solus Deus facit, & natura priorem, quam sit actio voluntatis. Sed hæc sententia intelligi non potest, nec explicari, vt patet ex discursu capitis superioris. Et præterea habet eandem repugnantiam cum libertate actus, vel maiorem quam motio prædeterminans in actu primo, vt à fortiori probant omnia dicta cap. quæ facile hic explicari possunt. Igitur in ipsomet actu voluntatis, nihil ex parte Dei inuenitur nisi auxilium, seu concursus simultaneus imbibitus in actione ipsius voluntatis, quæ non fit sine inflexione, vt sic dicam eiusdem voluntatis ad eãdem actionem, & ideo non videtur esse posse prædeterminatio vera ex parte Dei.

6. Neque videtur satisfacere responsio, quæ ex dictis in capite præcedenti sumi potest per distinctionem illius auxilij simultanei, vel secundum se spectati, vel vt procedit à decreto absoluto voluntatis Dei efficaciter præuolentis, vt voluntas humana hoc velit: & quod priori modo non prædeterminet prout ratio facta probat. Secundo autem modo possit prædeterminare, non ratione sui, sed voluntatis Dei quæ præcedit. Hoc, inquam, non videtur satisfacere. Primo quia licet fingatur ille concursus simultaneus procedere ab illo absoluto decreto diuinæ voluntatis, de illo procedit ratio facta, quod in re non habet prioritatem respectu influxus voluntatis, nec fit sine ipsa se determinante, & ad illam partem flectente, vnde non potest habere causalitatem in ipsam voluntatem, quæ faciat ipsam facere, cum actio illa prius fiat ab ipsa voluntate, quam possit illam determinare vt faciat. Deinde ille concursus simultaneus consideratus, vt fluens ab speciali decreto voluntatis Dei, nihil in se amplius habet, quam similis concursus procedens à generali decreto concurrendi, & inuoluente conditionem, si voluntas velit; sed hic posterior concursus non prædeterminat, vt supra declaratum est, & dicti Auctores nobiscum fatentur; ergo nec prior potest prædeterminare. Probatur consequentia, quia illa habitudo ad voluntatem Dei efficacem solum est quædam determinatio extrinseca in ipso concursu Dei: sed sola determinatio extrinseca non sufficit ad specialem effectum realem: ergo nec ad prædeterminationem voluntatis satis esse potest, quia hęc prędeterminatio aliquis effectus realis est.

His verò non obstantibus, quoad partem contrariam sentio. Vnde dico primo posse Deum, per absolutum decretum executiuum suæ voluntatis ita præuenire hominis voluntatem, vt illam prædeterminet ad volendum, quod Deus vult, eam velle, etiamsi nihil agat in ipsam volũtatẽ hominis præter actum ipsum consentiendi, ad quem ipsa etiam voluntas hominis concurrit. Hoc probant argumenta prioris sententiæ magna ex parte, & idẽ cõfirmãt quæ in primo Prolegomeno adduxi ad probandum posse Deum nostram voluntatem necessitare immediate per efficaciam suæ voluntatis, quæ necessitas non est sine aliqua prædeterminatione. Vnde si ratio facta pro tertia parte probaret efficaciter, non posse Deum hoc modo prædeterminare voluntatem, à fortiori probaret non posse illam necessitare, quod videtur multum derogare omnipotentiæ Dei. Quia reuera nulla sufficiens ostenditur repugnantia, quia in eo casu dicẽdum est, prædeterminationem principaliter procedere à decreto absoluto, & efficaci voluntatis Dei, quod tunc præcedit ordine causalitatis, comparandas duas voluntates diuinam, & humanam inter se, licèt in ordine ad actionẽ, vel effectũ non prius natura influat diuina voluntas quã humana. 7. *Sententia Auctoris.*

Hæc enim duo non repugnant, quod facilè patebit inchoando ab vltima replica proxima facta. Pro secunda opinione. In qua falsum est, quod sumitur, nimirum nihil plus esse in concursu, seu influxu Dei simultaneo dato ex absoluto decreto prædefinitiuo simpliciter talis effectus, vel dato ex decreto includente cõditionẽ, quia licet in hoc cõueniant, quod influxus ab vtroque prouenìens sit simultaneus cum influxu voluntatis, & in re ab illo non distinctus, nihilominus necesse est, vt illi duo influxus in se sint distincti in modo suo, & in efficacia sua, aliàs non posset magis vnus prædeterminare, quam alius, vt rectè probat discursus factus, & in simili probatum est etiam in dicto prolegomeno 1. Nec est quod dicamus non posse Deum variis & pluribus modis concurrere cum voluntate auxilio simultaneo, ita vt vnus sit attemperatus, vt ita dicam, indifferentiæ voluntatis, & quasi 8.

quasi subiectus potestati eius, alius sit præternaturalis voluntati eiusque potestati non subiectus, & prior sit à voluntate Dei, quæ solum vult concurrere quasi sub conditione, si voluntas hominis sese accõmodare voluerit, aliàs vero fit à voluntate absolutè volentis ita agere, vt omnino voluntas humana subsequatur, ita vt resistere non possit.

9. Soluitur fũdamentũ secundæ sententiæ.

Et ita quantum ad hanc partem attinet facile soluitur fundamentum secundæ sententiæ. Ad primam ergo eius partem nego, in omni prædeterminatione ad extra necessarium esse, vt sit prior natura, quam actio voluntatis: satis enim esse potest, quod procedat à prædeterminatione ad intra, præcedente ordine efficaciæ, & causalitatis respectu humanæ voluntatis, quam vult illo modo trahere ad operandum. Ad alteram vero partem dico, prædeterminationem in actu primo per se postulare, vt à solo Deo fiat: non est autem hoc necessarium in hac prædeterminatione actus secũdi, quia non dicetur prædeterminatio eo quod prius natura determinet voluntatem quam ipsa agat, sed quia illa actio prout à Deo fluit in voluntate, talis est, vt non subdatur indifferentię, seu potestati voluntatis, & quia illum modum habet ex influxu causæ prioris, & potissimę, & antecedentis in volendo efficaciter, ideo talis actio, vt est à Deo dicitur prædeterminatio. Ad vltimam denique partem iam responsum est, non differre hunc influxum ab alio non prædeterminante, in sola denominatione extrinseca, sed per intrinsecam entitatem, seu modum suum, ratione cuius habet, vt non subdatur potestati voluntatis.

10. Non potest Deus per suã voluntatem efficacẽ prædeterminare voluntatem hominis immediatè influẽdo in illam ipsum actum, nisi necessitando illam. Probatur 1.

Ex his verò concludo, & dico secundò contra primam sententiam. Non potest Deus per suam voluntatem efficacem prædeterminare voluntatem hominis immediatè influendo in illam ipsum actum, nisi necessitando illam, ideoque impossibilis est talis prędeterminatio secundum consensum voluntatis, seruato simul modo libertatis in ipso. Probatur primò, quia Deus per huiusmodi voluntatem suam efficacem, & influxum ab illa manantem potest necessitare voluntatem humanam, sed inter illam necessitatem, & hanc prædeterminationem, nullum medium constitui vel discrimen assignari potest; ergo sicut talis necessitas, non potest esse sine prædeterminatione, ita neque talis prædeterminatio sine necessitate. Consequentia euidens est. Maior probata est in Prolegom. 1. & probatur optimè testimoniis & rationibus primæ sententiæ. Vnde si ad illam defendendam Auctor eius negauerit posse Deum decreto suo necessitare voluntatem eneruat rationes suas, veriusque derogat ipse omnipotentiæ Dei, quam id nobis obiiciat. Quia in hoc quod actio Dei ita determinet voluntatem, vt libertatem operandi ei non relinquat, nulla inuoluitur repugnantia vt ex terminis ipsis videtur per se notum, quod autem simul determinat & relinquat liberam actionem, præ se fert statim repugnantiam, quam esse veram ostendimus, probando minorem rationis factæ, scilicet, inter talem prædeterminationem, & necessitatem, nullum inueniri discrimen, aut medium. Quia ex parte Dei idem decretum efficax antecedit, & ex parte influxus ad extra immissus voluntati humanæ etiam est conuenientia in hoc quod neuter subditur potestati voluntatis; ergo.

11. Responderi potest esse distinctum ratione decretum Dei in vno, & in altero casu: nam in vno vult voluntatem velle liberè, in altero vult velle cum necessitate. Sed contrà, quia si vtrumque decretum est absolutum, & efficax quoad hoc, vt voluntas creata velit, & est decretum executiuum ad extra quod vi sua facit, quod vult, impossibilis est illa differentia. Probatur, quia si consideretur efficacia illa talis decreti, æquali necessitate ex illo sequitur hic effectus, qui est creatam voluntatem velle, quia vtraque est necessitas in sensu composito, & ex tali suppositione antecedente, vt æque impossibile sit voluntati creatæ resistere vtrique decreto; ergo non magis vna necessitas quam altera repugnat libertati; ergo non magis per vnum decretum vult Deus hominem operari quam per aliud; Si ergo per vnum infert necessitatem contrariam libertati, etiam per aliud. Quocirca vt sic Deus necessitet, non oportet, vt modo nostro intelligendi vel loquendi ponatur necessitas ex parte obiecti, vt cum dicitur, velle, vt voluntas hominis velit necessario, sed eo ipso quod ponitur Deus velle absolute, vt homo velit, eadem necessitate sequitur volitio in homine, quia impossibile illi est, tali voluntati Dei resistere. Quod si hæc necessitas directe volita à Deo contraria est libertati hominis, profecto etiamsi non fingatur directè & quasi in actu signato volita, sed in actu exercito, æquè repugnabit libertati, quia eiusdem rationis est, & in eadem efficacia antecedente fundatur. Vnde è cõtrario inuoluitur repugnantia, cum fingitur decretum eiusdem efficacię respectu actus volendi, coniungendo in eodem actu ex parte obiecti modum libertatis, quia non potest efficacia actus esse contraria obiecto suo; ergo cum talis & tanta sit efficacia actus, vt inducat necessitatem contrariam libertati, vt de alio actu similis efficaciæ conceditur, impossibile est in obiecto eiusdem actus ponere modũ libertatis.

Secundò principaliter id probatur ex parte auxilij, quo mediante Deus exequitur tale decretum, quia non potest Deus efficaciter voluntatem nostram determinare, ex vi sui interni decreti, nisi aliquid in nobis ponendo, quo talis determinatio fiat, quia illud decretum, vel omnipotentia Dei per illud applicata, est proximum principium efficiens talem determinationem; ergo aliquid debet ab illo principio prodire efficienter, & in homine intrinsecè recipi, quo talis determinatio fiat. Sicut enim supra Prolegom. 1. probaui voluntatem humanam non posse necessitari à diuina per solam extrinsecam denominationem, seu quasi sympathiam, sed necessariam esse aliquam mutationem intrinsecè factam in humana voluntate per propriam, & per se efficientiam voluntatis diuinæ, ita in præsenti dico determinationem hanc, quæ efficienter fieri dicitur per voluntatem Dei absolutam, aliquid esse debere per se factum à Deo, & intrinsecè receptum in voluntate. Quia illa determinatio non est denominatio extrinseca, & est aliquid quod ante actionem Dei voluntas humana non habebat, sicut etiam de necessitate diximus. 12. Probatur 2. ex parte auxilij.

Deinde iam supponimus, id, quod Deus facit ad determinandã volũtatem, non esse aliquem actum primũ, nec motionem præuiã in re ipsa distinctam ab actu secũdo voluntatis. Pręterea esse non potest ipsemet actus secũdus, vt prius factus à solo Deo, tum quia ostendimus in illo actu non esse plures actiones, vnam solius Dei, & aliam voluntatis simul, & Dei, tum etiam, quia id repugnat actui vitali, tum præterea, quia voluntas non faceret suum actum eliciendo, & educendo illum de non esse, ad esse, sed actum iam à Deo factum quasi iam foueret, & conseruaret, seu actũ ageret: tũ denique quia inde euidentius sequitur necessitas absoluta

voluntatis,

voluntatis, quam ex impressione auxilij in actu primo physicè prædeterminantis, quia illa actio solius Dei esset suppositio simpliciter antecedens, & ex illa ineuitabiliter sequeretur consensus, seu illa secunda efficientia voluntatis. Superest ergo vt illa determinatio vt est aliquid inhærens voluntati, necessario ponenda sit in aliquo auxilio simultaneo talis naturæ, & conditionis, vt non subsit dominio, & libero vsui voluntatis; ergo tale auxilium non potest distingui à simili auxilio necessitante, seu non potest in eodem distingui ratio prædeterminandi, & ratio necessitandi.

13. Prima ex his duabus illationibus apertissimè probatur ex dictis hîc, & in dicto prolegomeno primo, quia si illud auxilium secundum se spectatum subesset dominio voluntatis, non obstante quacunque determinatione interna diuinę voluntatis dandi voluntati humanæ tale auxilium, posset voluntas humana etiam posita illa hypothesi, non se inclinare, sed suspendere suum influxum, & consequenter posset actus non sequi, nec auxilium illud ad extra poni quod repugnat efficaciæ diuinæ voluntatis. Sequela patet, quia nullo alio modo influxus volitus, vel oblatus ex parte Dei subest dominio voluntatis hominis, nisi quatenus nonobstante illa voluntate Dei, in voluntate hominis manet potestas ad suspendendum suum influxum. Repugnat ergo Deum ex absoluta efficacia sua velle ita coagere cum volũtate hominis, vt omnino infallibiliter cooperetur, nisi talem modum concursus illi præstando respectu cuius non habeat voluntas creata potestatem sustinẽdi suum influxum, seu detinendi, vt sic dicam, cooperationem suam, & hoc ipsum est tale auxilium non subdi potestati voluntatis.

14. Hæc autem est necessitas absoluta respectu voluntatis, & consequenter repugnat libertati actus. Primò, quia illa impressio eminẽti quodam modo incipit antecedenter à Deo respectu humanæ voluntatis, & hæc non potest illi resistere, nec suum influxum sustinere, vt declaratum est. Secundo, quia libertas quoad exercitium posita est in potestate suspendendi actum, vel per positiuum actum nolendi agere, vel per negatiuam suspensionem interpretatiuè voluntariam, ita vt hæc potestas intelligatur manere etiam post oblatum concursum ex parte Dei. At in eo casu talis potestas non relinquitur voluntati, vt satis declaraui; ergo nec relinquitur libertas quoad exercitium. Maior quoad priorem partem ex terminis nota est, quoad posteriorem autem, scilicet. quod illa potestas manere debeat etiam ex suppositione concursus oblati ex parte Dei, patet, quia debet esse potestas proxima qualis requiritur ad vsum libertatis, & non est potestas proxima donec habeat paratum concursum ex parte Dei: nam si prius natura consideretur voluntas, non habebit potestatem suspẽdendi actum morali modo, sed habebit impotentiam ad habendum illum; ergo si talis offertur concursus voluntati, quo oblato non est in potestate eius suspendere suum influxum, non liberè, sed ex necessitate simpliciter suum præbet concursum. Denique isto modo explicuimus in dicto prolegom. 1. vim diuinæ voluntatis ad inferendam immediatè per se se ipsam absolutam necessitatem voluntati humanæ, nec cum minori necessitate intelligi potest, concursus simultaneus datus voluntati humanæ, cum qua illa omnino determinetur. Ita vt non valeat iam suum influxum suspendere; ergo non potest in re distingui talis determinatio à necessitate, nedum ab illa separari.

15. *Probatur 3.* Tertiò idem probamus ex comparatione huius determinationis ad alteram, quæ fit per impressionem actus primi physice determinantis: nam de hac ostendimus, si in actu primo præcedat, nõ posse relinquere libertatem quoad exercitium in actu secundo, in quo Theologi cum quibus nunc disputamus nobiscum consentiunt; ergo idem dicẽdum est de hac prædeterminatione in actu secundo. Probatur consequentia, quia hi duo modi prædeterminandi cõueniunt in hoc quod in vtroque habet voluntas humana quandam necessitatem eliciendi aliquem actum prouenientem ab aliquo principio extrinseco antecedente, cui ipsa non potest resistere, vel non cooperari illi, solumque in hoc differunt, quod in priori principium proximum actus secundi, à quo prouenit determinatio illa repugnans libertati, præcedat in voluntate natura in voluntate inhærendo illi, in hoc vero secundo modo principium proximè determinans humanam voluntatem ad actum secundum, non præcedit inhærendo voluntati, sed quasi intimè assistendo, est enim increata virtus diuini decreti intimè assistentis, voluntati ad prædeterminandam illam in suo actu. Hæc autem differentia respectu necessitatis illatæ voluntati quasi materialis est, & modum necessitatis non mutat, neque minuit, ergo si vna determinatio est cõtraria libertati; etiam altera. Minor declaratur, & probatur, quia præmotio inhærens voluntati, illamque in actu primo determinans, non alia ratione tollit libertatem in actu secundo, nisi quia in influxu, quem præbet in actu secundo non subditur potestati voluntatis, sed potius subiicit sibi, ita vt considerando constitutum illud ex voluntate, & tali præmotione, licet actio ab illo composito simul, & adæquatè præcedat, nihilominus comparando inter se illa duo principia, præmotio est quodammodo prior comparatione voluntatis, & illam secum ineuitabiliter ducit: sicut è contrario quando voluntas operatur per habitum infusum, licet actio adæquatè, & simul procedat ab illo constituto ex potentia, & habitu, tamen comparando inter se illa duo principia, voluntas est prior, & quasi vtitur habitu, qui in agendo illam ineuitabiliter comitatur, & hinc fit vt hæc motio sit libera, illa verò necessaria. At vero quod præmotio facit cum inhærentia, decretum Dei fortius, & efficacius facit sine inhærentia, coniungitur enim voluntati hominis, & ex vtroque consurgit vnum adæquatum principium proximum talis actionis, in quo principio comparando diuinam voluntatem ad humanam, diuina est prior, & ab illa eminenti quodam modo incipit actio per talem influxum, cui voluntas humana non potest resistere, nec suum influxum contine e, vt illi non cooperetur. Denique voluntas diuina tunc vtitur humana modo quodam ineuitabili ipsi voluntati humanæ; ergo est eadem, vel maior necessitas, quia hæc necessitas non consistit in inhærentia sed in illo modo trahendi voluntatem ineuitabiliter ad consensum: vel certè sicut in priori modo dicitur voluntas prædeterminata in actu primo per entitatem auxilij, ita in hoc posteriori dici potest eminenti modo prædeterminata in actu primo per omnipotentiam, & voluntatem Dei absolutam assistentem illi ad vtendum illa ad talem modum agendi, qui eius indifferenti potestati non subdetur. Est ergo hæc vera necessitas libertati contraria. Quod magis respondendo ad motiua contrariæ sententiæ constabit.

16. Respondetur ad primum. Ad primum respondemus ad omnipotentiam Dei pertinere, vt possit hominis voluntatem trahere, & mouere quo voluerit, omnibus modis simplicibus, vt ita dicam, id est, non includentes, simul repugnantes, & contradictorias conditiones. Et hoc modo merito docet D. Thomas ad omnipotentiam Dei pertinere, vt faciat voluntatem operari non solum substantiam actus, sed etiam modum libertatis eius. Ad eandem vero potentiam quæ sapienter omnia operatur, pertinet, vt cum vult hominem liberè operari, applicet media consentanea, & non repugnantia libertati operationis, modus autem determinandi voluntatem per solam efficaciam omnipotentiæ suæ non est accommodatus libertati operationis, sed illi repugnans, vt ostensum est, & ideo si Deus velit vti illo modo, etiam ille cadet sub omnipotentiam suam, tamen eo ipso volet vt humana voluntas ex necessitate operetur, non liberè, quia volet, vt operetur ex necessitate immissa, à causa primaria, quæ est necessitas repugnans libertati.

17. Et sic etiam verissimum est, quod ait Augustinus, voluntatem hominis non posse impedire, vt non fiat, quod Deus absolute voluit hominem velle. Sed oportet discernere quid, & quomodo velit Deus, vt iudicetur, qualis sit etiam impotentia ex parte hominis, & an necessitas inferatur contraria libertati, necne. Nam si Deus antecedenter, & ex se efficaciter, & absolute vult, hominem velle, & id operari per absolutam efficaciam omnipotentiæ suæ, tunc non potest velle, vt homo libere velit, quia non potest velle contraria. Vnde tunc homo ineuitabiliter id volet, tamen ex necessitate absoluta volet, & non liberè, quia ex impotentia intrinseca, & antecedente (vt ita dicam) non potest impedire quin fiat, quod voluit omnipotẽs. Si autẽ Deus simul absolute velit, hominem velle & liberè velle, iam non id volet fieri ex sola efficacia omnipotentiæ suæ, nec volet per hoc ipsum determinare voluntatem hominis, sed intendit aliis modis contentis, in thesauris sapientię suæ, & potentiæ illam inducere, vt velit, & tunc etiam homo infallibiliter volet, quod Deus voluit. & non poterit impedire voluntatem absolutam Dei, nihilominus tamen liberè volet, quia non ex antecedente prædeterminatione efficaci, sed alio modo accommodato libertati inducetur, qui modus non ex sola omnipotentia, sed etiam ex præscientia aliqua habebit infallibilitatem, & ita illa necessitas non erit antecedens, sed consequens, vt in sequentibus explicabimus.

18. Ad secundum, & ad replicam. Ad secundum rectè ibi responsum est, vt ex proxime dictis constat. Ad replicam autem ibi factam, imprimis dicimus, quod in ea supponitur ita esse impossibile, vt nunquam contingat. Vnde Augustinus quæst. 2. ad Simplicianum, ad omnipotentiam, & omniscientiam Dei pertinere credit, vt non desit illi modus ita vocandi hominem, vt infallibiliter velit, quod Deus voluit eum velle, non ex prædeterminatione, sed ex congruitate vocationis. Sic enim ibi pro illis omnibus qui ita vocantur, vt non consentiant, hanc generalem regulam statuit. *Si vellet Deus illorum misereri, posset ita vocare, quomodo illis aptum esset, vt & mouerentur, & intelligerent, & sequerentur.* Et pro aliis contrariam ponit regulam. *Cuius miseretur sic eum vocat, sicut scit ei congruere, vt vocantem non respuat.* Vnde subdit inferius. *Cum ergo alius sic, alius autem sic moueatur ad fidem, eademque res sæpe alio modo dicta moueat, & alio modo dicta non moueat, aliumque moueat, alium non moueat, quis audeat dicere, defuisse Deo modum vocandi, quo etiam Esau ad eam fidem mentem applicaret, voluntatemque coniungeret in qua Iacob iustificatus est?* Vbi pondero non dixisse Augustinum non defuisse Deo modum, quo voluntatem Esau ipse determinaret, sed quo ita vocaret Esau, vt ipsemet Esau mentem suam applicaret, voluntatemque coniungeret. Loquitur ergo de modo vocationis congruo ei, qui vocatur, & à Deo præscito & de hoc interrogat Augustinus. *Quis audeat dicere Deo defuisse?* Sentiens nullo modo admittendum esse casum, in quo impossibilis sit Deo talis vocatio. Et ratio est, quia licet quælibet vocatio singularis, & determinata non habeat de se infallibilem, sed contingentem effectum, nihilominus cum Deus infinitis modis possit vocare, confusè, & indeterminatè loquendo, impossibile est, non esse aliquam vocationem habituram effectum, quam Deus pro infinita scientia distinctè, & in particulari nouit, & pro sua omnipotentia facere potest.

Deinde vero si arguens vrgeat, vt casum admittamus. Illo posito respondemus, in eo nihil aliud supponi, nisi dari voluntatem hominis ita dispositam, vel affectam in aliquo casu, vt consensura non sit, quocunque modo alliciatur, vel attrahatur, donec necessitetur, perinde enim est dicere non esse consensuram, nisi per efficaciam extrinsecam Dei determinetur, quod arguens supponit, & dicere non esse consensuram, nisi necessitetur, nam vt probaui illa duo idem sunt. Sicut ergo arguens dicit ex illa hypothesi; Deum non posse absolutè velle, vt ille homo consentiat, nisi volendo etiam prædeterminare physicè, eius voluntatem ex parte ipsius, præter omnem motionem moralem, ita nos dicimus, non posse Deum tunc velle absolute, vt homo ille consentiat, nisi volendo, vt saltem necessario velit, cum præsciat nullo modo esse libere voliturum. 19. Instantię occurritur.

Ad tertium iam ostensum est, in eo genere determinationis inuolui repugnantiam cum libertate. Prima vero probatio contra hoc inducta non est solida, quia licet hæc determinatio fiat per ipsammet operationem, quæ simul à voluntate hominis fit, includere potest necessitatem contrariam libertati. Nam etiam quando Deus necessitat voluntatem, concurrit voluntas ad ipsam actionem necessariam, & nihilominus actio non est libera, quia ad illammet necessitatur à Deo. Et actus gratiæ necessitantis sunt necessarij, licet sint effectiuè à voluntate, sed oportet, vt fiat cum potestate non agendi, & hanc non habet voluntas, si à Deo efficienter determinatur ab extrinseco, vt declaraui. Vnde cum ibidem dicitur hæc necessitas non esse antecedens, sed consequens ad liberam cooperationem voluntatis, respondemus falsum supponi, tum quia ibi non est cooperatio libera, tum etiam quia ila necessitas quatenus oritur ex decreto Dei absoluto simpliciter & per se spectato est antecedens, & repugnans libertati, vt declaraui. Altera vero probatio, quia hæc necessitas eadem reperitur in omnibus actibus voluntatis, facile retorquetur contra argumentum, quia eadem ratione sequeretur eandem determinationem inueniri in omnibus actibus voluntatis, quod ipse concedit. Cum ergo determinatio intelligi non possit, sine aliqua necessitate, & non in omnibus actibus voluntatis inueniatur determinatio, licet in omnibus sit illa necessitas composita, quæ ex suppositione liberæ cooperationis resultat, 20. Respõdetur ad tertium.

resultat, quæ est illa, qua res cum est, necessariò est, signum euidens est, determinationem, quam ipse admittit in quibusdam actibus, & non in omnibus non includere solam illam necessitatem, sed aliam antecedentem, per quam fit vt liberum arbitrium non libere, sed ex necessitate cooperetur influxui voluntatis Dei, & hanc dicimus esse necessitatem simpliciter libertati repugnantem. Ad confirmationem nemo est, qui neget, Deum posse præbere inclinationes elicitas voluntati, imo nunquam in illa fiunt, quin Deus illas faciat. Quod solum docet D. Thomas in locis citatis. Vnde etiam verissimum est voluntates humanas subesse diuinæ quoad inclinationes elicitas tam liberas, quàm necessarias, discernere tamen oportet modum talis subordinationis & subiectionis. Non enim spectat ad Deum eo quod sit primus auctor naturæ, vt necessitando voluntatem efficiat in illa elicitam inclinationem liberam, sed modus faciendi illam est duplex, moralis per præmotionem excitantem, & physicus per influxum simultaneum, qui subsit potestati voluntatis, non verò physicè prædeterminando: nam licèt Deus hoc etiam possit facere, vt auctor voluntatis, faciet tamen necessitando, vt declaraui.

21. Deus secundùm legem ordinariam non conuertit ad se voluntates hominum determinando illas, etiam in conuersionibus mirabilioribus.

Ex quibus tandem concludo secundum legem ordinariam Deum non conuertere ad se voluntates hominum determinando illas etiam in conuersionibus mirabilioribus, vt Pauli, & similium. Hoc probamus primò, quia Deus secundum legem ordinariam non necessitat voluntatem humanam ad hos actus, sed determinare illam hoc modo esset necessitare illam; ergo non determinat. Secundò, quia nulla est necessitas talis prædeterminationis, vel vt conuersio sit certa, & infallibilis, vel vt sit subitanea, & mirabilis: Nam iuxta generalem regulam, ex Augustino allegatam ad hoc sufficit vocatio congrua. Vnde de ipsa conuersione Pauli docet Augustinus de Grat. & liber. arbitr. cap. 5. ita fuisse factam, & in sequenti capite, & aliis subsequentibus, id fiet euidentius; ergo illa determinatio necessaria non est propter moralem, & communem vsum diuinæ gratiæ. Vnde neque habet congruitatem ad ostẽsionem potentiæ, & virtutis Dei in subitis, & miraculosis conuersionibus, vt latronis, vel Magorum: tum quia ex visibili effectu nunquam potest constare quod fiat ex tali determinatione Dei, quia alius modus semper est possibilis: tum etiam quia multò magis ostenditur sapientia Dei, & virtus gratiæ eius, ita operando efficaciter talem effectum, vt semper relinquat humanæ voluntati suam determinationem omnino liberam, cum sola cooperatione diuina physica simultanea, & concomitante, vt potestati eiusdem voluntatis subiecta. Vnde sancti Patres de latrone, Magis, Matthæo & similibus loquentes nullam mentionem faciunt talis determinationis, sed internæ gratiæ inspirantis, illuminantis, &c. vt in sequentibus videbimus.

22. Instantia de actione scribendi Canonicam scripturam.

Sed instat ille Auctor, quia actio scribendi canonicam scripturam talis est, vt sine illa prædeterminatione physica fieri non videatur, quia scriptor canonicus mouetur ad scribendum à Spiritu sancto dictante non solum sensum, sed etiam singula verba & singulorum ordinem, quod neque facile, neque sine fictione tribui potest morali persuasioni, & non potius physicæ prædeterminationi. Similis actio dicitur esse locutio prophetica Spiritus sancti. Iuxta illud Psalm. 44.

De locutione prophetica.

A *Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis.* Et nihilominus negari non potest, quin sit actio libera, alias incideretur in errorem Montani, qui dixit Prophetas loquutos esse tanquam arreptitios.

23. Occurritur.

Sed frustra excogitata est necessitas determinationis physicæ in his actionibus, quatenus ad voluntatem pertinent. Quia quidquid in eis necessariò fit ex determinatione Spiritus sancti, potissimum fit in intellectu, quæ autem pertinent ad voluntatem sine tali determinatione fiunt. In his ergo hominibus primò spectari potest id, quod interius ab Spiritu sancto accipiunt, in quo primum est illustratio intellectus quoad reuelationem B occultæ veritatis ex parte obiecti propositæ, & hæc cum ordinariè antecedat voluntatem non est libera, sed est ad modum gratiæ excitantis quam Spiritus sanctus in nobis, sine nobis inchoat. Quod si contingat prophetam priùs exoptare aut petere, vel se aliquo modo liberè præparare, ad talem illustrationem recipiendam, id quidem faciet sua voluntate libera non physicè prædeterminata à Deo, sed inspiratione aliqua mota, vt v. g. quando Elisæus petiit psaltem qui mentem eius excitaret, & similibus. Nulla est enim ratio fingendi ibi determinationem magis, quàm in aliis actibus religionis, orationis, aut C fidei.

24. Deinde post reuelationem obiectiuam reperitur in propheta iudicium quo veritati reuelatæ, & reuelationi tanquam à Deo factæ assentitur. Et tunc si reuelatio sit euidens, per illam determinatur & necessitatur intellectus ad assensum veritatis reuelatæ. Vnde ibi non est necessaria determinatio voluntatis ad tale iudicium, quia neque actus eius necessarius est, nec concurrit causaliter ad tale iudicium. Quod si is, qui recipit reuelationem per modum complacentiæ velit veritatem illam amare, aut in eius assensum consentire, id omnino liberè, & sine vlla præuia determinatione physica facere poterit. Si vero reuelatio sit obscura, tunc in substantia non D excedit rationem fidei, & ideo ad assensum necessaria erit motio libera voluntatis. Veruntamen sicut in aliis vocationibus ad fidem, voluntas credendi ordinarie non habetur per physicam determinationem. Sed per vocationem cõgruam, vt ille auctor admittit. Ita in propheta voluntas assentiẽdi reuelatis per inspirationem congruam, & opportunam optime fiet; ergo etiam ex hac parte necessaria non est prædeterminatio physica ad propheticam cognitionem, magis quam ad cæteros supernaturales actus.

25. Secundò considerari potest in propheta exterior locutio, seu prædicatio prophetiæ ad quam inprimis requiritur voluntas libera loquendi, & E annunciandi reuelationem sibi factam, vel doctrinam reuelatam, nam sine vlla dubitatione ita loquebantur prophetæ, plena libertate, & cum magno merito. Loquebantur autem moti à Spiritu sancto, qui eis voluntatem loquendi inspirabat, & quando ad hoc munus illos efficaciter eligebat, congrue etiam inspirabat eis talem voluntatem, ita vt infallibiliter eam haberent, & in ea perseuerarent quandiu, & quomodo Deus volebat; ergo neque ad hanc voluntatem erat necessaria prædeterminatio, sed ordinarius modus inspirandi, & vocandi congrue sufficiebat, post voluntatem autem necessaria etiam erat gratia & directio Spiritus sancti, vel ad loquendum sine errore, & sine additione aliqua vel diminu-

tione eorum quæ Deus reuelauerat, & annuntiari volebat, vel ad loquendum conceptis verbis,& alio ordine, & modo dictatis à Spiritu sancto. Veruntamen licèt ad hoc esset necessaria specialis directio Spiritus sancti, non tamen erat necessarium nouum auxilium, ex parte voluntatis, sed ex parte intellectus, quia per actum explicatum iam sufficienter erat voluntas determinata ad mouendam linguam, vt proferret quidquid Spiritus sanctus menti dictaret: postea ergo solum necessarium erat vt Spiritus sanctus dictaret,& offerret verba,& seriem eorum, & hoc modo linguam dirigeret; ergo neque ex hac parte erat necessaria prædeterminatio physica ex parte voluntatis ad actum liberum, sed solum erat necessaria determinatio ex parte materiæ,seu subiecti,quæ potest dici quoad specificationem,non verò quoad exercitium actus eliciti à voluntate de quo tractamus. Qui modus determinationis etiam inter homines suo modo reperitur. Nam cum amanuensis scribit, quæ ego dicto,liberè omnino scribit,& ad id ipse se determinat,non ego determino saltem illum physicè,licèt rogando, vel præcipiendo, possim illum moraliter mouere, & nihilominus ex parte materiæ,& obiecti,determino quoad specificationem scriptionem eius, vt talia verba, & tali ordine scribat. Ad hunc modum cum maiori tamen excellentia determinat Deus locutionem Prophetæ efficaciter proponendo illi talia verba, & non permittendo, vt illi alia occurrant, nec aliquod impedimentum quominus integrè, & perfectè illa concipiat, & exprimat ei occurrat. Quæ quidem respectu intellectus,& linguæ quædam necessitas est, respectu autem voluntatis nulla est nisi quoad quandam determinationem, & specificationem. Nam quoad exercitium iam supponitur in voluntate determinatio libera prophetandi exterius, neque nouum actum elicit ad quem determinatione quoad exercitium indigeat, & ad perseuerandum in eadem voluntate, perseuerantia prioris vocationis, & inspirationis sufficit.

26. *Quomodo intelligenda verba illa: Lingua mea calamus scribæ, &c.*

Atque ita optimè intelliguntur verba illa. *Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis.* Nam sine dubio Deus inspirauerat, Psalmistæ loquendi voluntatem, & liberè volebat linguam mouere, ad loquendum ea quæ Spiritus sanctus dictaret, & ideo in ipsa locutione rectè comparat linguam suam respectu Spiritus sancti calamo scribentis, quia in illa locutione nihil suum agnoscebat, nisi motionem linguæ, nam verba, & res dictabat Spiritus sanctus, & ita vtebatur illa lingua tanquam instrumento. Quod tandem potest non male explicari per verba sapientis *Hominis est animam præparare, & Domini gubernare linguam.* Si per illam animæ præparationem voluntatem loquendi intelligamus, quæ quando est sancta tribuatur homini,non quia non sit etiam ex inspiratione diuina, sed quia per liberam determinationem habetur. Gubernare autem linguam non semper est in hominis potestate, vel libertate, quia pendet ex imaginatione, & conceptione verborum quæ non semper est in manu hominis, & multa occurrere possunt homine etiam inuito, quæ illam perturbent. Hæc autem necessitas altiori modo inuenitur in locutione prophetica, & ideo altior directio, & gubernatio linguæ est necessaria, tota verò fit medio intellectu, & fantasia sine nouo vsu libertatis, vt explicaui.

27. *Idem dicendum de Scriptore canonico, quod de prophetica locutione dictum.*

Et quod dixi de prophetica locutione, eadem proportione locum habet in Scriptore canonico. Antecedit enim in illo libera scribendi voluntas ex diuina inspiratione concepta sine illa prædeterminatione physica, sicut de prophetis explicaui. In ipso verò actu scribendi non erat necessaria noua motio voluntatis,sed sola specialis directio,ex parte intellectus, & phantasiæ, ac memoriæ tam rerum, quam verborum, si necessaria esset. In hoc enim potest esse varietas iuxta materiam scripturæ, & dispositionem antecedentem scriptoris. Interdum enim scriptor excitatur à Spiritu sancto ad scribendum quæ aliàs vidit, vel nouit, vt de se dicit Lucas capite primo Euangelij. Et tunc Spiritus sanctus non omnino præuenit scriptoris mentem, sed ab illo vult etiam diligentiam adhiberi,vt ex 2. Machab. 2. colligimus, & totum id fit per liberam voluntatem scribentis, non determinatam physicè, sed inspiratam, & motam congruenter à Spiritu sancto. Vltra diligentiam verò, & supra libertatem scriptoris. Spiritus sanctus assistit menti eius, dirigendo, & supplendo, quod ipse scriptor sua diligentia non potest, vel non assequitur, vel remouendo ne quidquam scribat aliter, quam Spiritus sanctus vult. Aliquando verò Scriptor merè propheticè scribit, quæ tunc actu ei reuelantur, & à Spiritu sancto dictantur, & omnino se gerit Scriptor, sicut amanuenses Spiritus sancti, sicut Baruch scribebat verba quæ dictabat Ieremias, & ipse Ieremias (vt dicitur Ierem. 36.) dictabat tanquam legens ex libro, vtique ex libro mentis suæ,in qua Spiritus sanctus ea scripserat. Et in vtroque tam Ieremia quam Baruch voluntas scribendi,vel dictandi,& obediendi Deo hoc præcipienti omnino libera erat, ex inspiratione diuina, sine physica prædeterminatione; materia autem, & verba Scripturæ erant omnino ab Spiritu sancto sine interuentu voluntatis humanæ. Quocirca in toto opere scribendi, vel dictandi canonicam scripturam nulla prædeterminatio physica voluntatis humanæ necessaria est. Neque inuenitur opus supernaturale, pro quo sit necessaria, nisi vbi voluerit Deus humanæ voluntati absolutam inferre necessitatem.

Caput XXV.

Quid addat auxilium efficax auxilio præuenienti sufficienti, seu vocatio efficax generali, ac sufficienti vocationi, & an per congruitatem vocationis hoc sufficienter explicetur.

Diximus in cap. 5. auxilium efficax in vocatione aliqua speciali, ac proinde in aliquo modo excitantis gratiæ consistere, & in subsequentibus declarauimus, nullam esse excitationem quæ ex sola sua extrinseca natura, seu entitate talis, seu tam efficax sit, nec præter vocationem necessariam esse aliquam prædeterminationem ex parte Dei, quæ vocationi tribuat efficacitatem illam, nam omnino talem modum efficacitatis exclusimus, tum quia repugnat sufficientiæ gratiæ, cui illa prædeterminatio non adiungitur ex parte Dei, tum etiam quia pugnat cum arbitrij libertate. Et ideo superest explicandum quid illud sit, quod vocatio efficax addit vltra sufficientem; nam cum vocatio sufficiens sit vera vocatio, & de se effectrix consensus, & nihilominus vocatio efficax ab illa distinguatur, necesse est vt ratio *efficacis* aliquid addat tali vocationi, quid ergo illud sit, inquirimus. Quod certè obscurum est. nam ideo dixit Augusti- 1.

nus

nus hanc vocationem efficacem altam, & secretam, & profundæ considerationis esse; Conandum nihilominus est id explicare, quod breuiter per nonnullas assertiones faciemus, deinde ad maiorem declarationem, & confirmationem nostræ sententiæ nonnullis obiectionibus satisfaciemus.

2. Vocatio efficax non addit sufficienti nouũ auxilium præueniens, nec aliquã entitatem, vel proprietatẽ realem absolutam, quæ ad constituẽdum auxiliũ efficax, & distinguẽdum illud à sufficiente necessaria sit.

Primum ergo asserimus, vocationem efficacem non addere sufficienti nouum auxilium præueniens, nec aliquam entitatem, vel proprietatem realem absolutam, quæ ad constituendum auxilium efficax, & distinguendum illud à sufficiente necessaria sit. In hac & sequentibus assertionibus abstineo nunc à probationibus, & ab auctoritate, quia de hac re sigillatim agendum est in capitibus sequentibus. Nunc solum assero saltem in eo esse hanc propositionem consentaneam Conciliis & Patribus, quod in illis non inuenimus alia auxilia gratiæ præuenientis nostrum velle, & per quam Deus efficiat nos velle nisi auxilia excitantia, vt sunt illuminationes, & inspirationes. Non potest autem vocatio efficax addere vltra sufficientem aliquod peculiare auxilium excitantis gratiæ, quod per vocationem non efficacem non detur, tum quia si illud auxilium est necessarium & negatur, vocatio, quæ datur non poterit esse sufficiens iuxta principia hactenus posita, & probata. Tum etiam quia probatum est, nullum auxilium excitans de se, & ex vi suæ entitatis esse efficax ad determinandam voluntatem ad vnum, ergo quocunque auxilio excitante dato oportebit inquirere, per quid fiat efficax, & sic procedetur in infinitum: vocatio ergo non fit efficax per additionem peculiaris auxilij excitantis. Ergo nec per auxilium præuium ad velle liberum, quia, vt dixi, nullum est tale auxilium præuium nisi excitans. Et hæc ratio etiam probat in vniuersum vocationem non constitui in ratione efficacis per entitatem, vel proprietatem realem illi additam: nam vel illa esset res distincta ab omni excitatione, vel tantum modus eius; neutrum est verisimile, & vtrumque inuoluit omnes difficultates tactas de auxilio prædeterminante vel rem non explicat.

3. Primam partẽ probo, quia si est entitas distincta, erit speciale auxilium actuale distinctum ab excitante, & præuium ad actum, ac proinde distinctum ab influxu simultaneo ab ipso imbibito, & sic erit auxilium actuale medium inter excitans & velle liberum, quod, vt dixi, in sanctis Patribus non inuenitur, & obiter notari possunt Augustinus in qu. 2. ad Simplician. dicens: *Credere Dei esse & nostrum, Dei vocando, & nostrum sequendo.* Vbi inter illa medium non constituit, nec in lib. 83. quæstion. q. 68. cum dicit, *Si quis sibi tribuat quod veniat vocatus non potest sibi tribuere quod vocatus sit.* Nec Prosper lib. 2. de vocat. gent. cap. 26. vbi cum descripsisset modum vocandi Dei per inspirationes, illuminationes, &c. immediatè subiungit. *Sed voluntas subiungitur huic gratiæ, quæ ideo excitata est vt incipiat velle cum merito, quod diuino semine conceperat.* Neque etiam Bernardus medium illud agnouit lib. de grat. & liber. arbitr. circa finem. Si vero illa proprietas est tantum modus intrinsecus excitationis, ille non potest esse nisi vel intensio, vel claritas vel similis proprietas, si excitatio sit in intellectu, vel suauitas aut quid simile, si sit in voluntate: nihil autem huiusmodi sufficit, vt excitatio de se vel in se fiat absolutè efficax, vt supra probatum est, quia per talem proprietatem non extrahitur motio à ratione gratiæ excitantis, de qua probatum est non habere de se

A talem efficaciam. Et inde facilè probatur altera pars; quia vel illa entitas aut proprietas, talis est, vt sit necessaria ad operationem, & sic sine illa non erit vocatio sufficiens, vel non est simpliciter necessaria, & sic non pertinebit ad auxilium efficax, quod necessarium est. Item vel addita illa entitate, aut proprietate necessario sequitur consensus voluntatis, & sic non erit liber, quia illa necessitas est antecedens, & procedunt omnes rationes supra factæ contra physicam prædeterminationem, vel non sequitur necessario, & sic non sequetur infallibiliter, ex vi talis entitatis, seu proprietatis per se, & absolutè spectatæ, & consequenter non sufficiet ad constituendam vocationem in ratione efficacis.

B Dico secundò, Vocatio efficax illa est quæ de facto habitura est infallibiliter effectum à vocante intentum, & ideo licet in se sit gratia præueniens à solo Deo facta, nihilominus includit habitudinem ad cooperationem futuram liberi arbitrij, cum auxilio gratiæ simultaneo, & consequenter includit quandam congruitatem respectu personæ cui datur, vt sit illi ita proportionata, & accommodata, sicut oportet, vt in tali persona, in tali tempore, & occasione infallibiliter effectum habeat, & per hoc habet illa vocatio, quod congrua, & efficax sit. Hæc doctrina communiter approbatur à Theologis nostræ Societatis, & ab aliis Doctoribus, qui negant prædeterminationem physicam, quos supra retuli: De aliis vero antiquioribus & Patribus dicam inferius. Nunc prior pars probatur facilè ex dictis; sequitur enim à sufficienti partium enumeratione. Nam gratia efficax dicitur quæ infallibiliter habitura est effectum, & sub hac ratione à Deo infunditur, vt in superioribus declaratum est. Sed non habet hanc infallibilitatem ex vi suæ entitatis, vel alicuius absolutæ proprietatis suæ, vt proximè ostensum est, & sequitur clarè ex omnibus dictis contra alias sententias; ergo necesse est vt habeat coniunctam habitudinem ad effectum futurum cum libera determinatione, vt inde habere possit dictam infallibilitatem, seu fundamentum eius: non enim potest cogitari alius modus talis infallibilitatis. Secundo declaratur à simili de præscientia Dei, circa futura contingentia, est enim infallibilis, quamuis obiectum non habeat in sua causa determinationem, & ideo dicimus necessarium esse, vt talis scientia includat habitudinem ad ipsam determinationem causæ, vt suo tempore futuram, non quia aliter esse non possit, sed quia non aliter futura est. Sic igitur hæc gratia quæ antecedenter infunditur, infallibiliter habebit consequentem operationem voluntatis, non quia aliter esse non posset, etiam stante illa gratia, sed quia aliter futura non est. 4. Vocatio efficax quæ sit.

C

D

E Altera verò pars de congruitate, seu proportione ad personam supposita præcedenti, solum pertinet ad modum loquendi: nam cum tale auxilium dicat habitudinem ad effectum infallibiliter futurum, & eam non habeat ex innata proprietate absoluta, oportet vt habeat ex congruitate, vel proportione quam habet ad talem personam. Et quamuis infra de Augustini mente in capite speciali dicturus sim, libet tamen nunc saltem ostendere hunc loquendi modum non ab alio, quam ab Augustino desumptum esse. Ille enim in primis in q. 2. ad Simplician. multis verbis doctrinam hanc tradit, ex quibus pauca indicabo. *Cum eadem res* inquit *vno modo dicta* 5. Notabilia D. Augustini verba.

alium

alium moueat, quis audeat dicere defuisse Deo modum vocandi, quo etiam Esau mentem applicaret, voluntatemque coniungeret. Vbi duo aduerto, vnum est ponere congruitatem vocationis, non in modo eius absoluto, sed respectiuo ad talem personam. Aliud est, quod posita illa vocatione dicit per illam fieri, vt is, qui illam recipit v.g. Esau, si illam reciperet suam mentem, & voluntatem applicaret, nam illa verba recte intelliguntur vt illud *Esau* in casu nominãdi positum sit, & det supposită verbo applicandi, & coniungendi vocationi Dei. Quod si quis dixerit sensum potius esse Deum per vocationem potuisse mentem Esau (vocem hanc in genitiuo ponendo) applicare, quod ad præsens spectat, non multum refert, quia sensus in idem redit, nimirum non defuisse Deo modum vocandi, ita accommodatum Esau, vt per vocationem illam, quod volebat obtineret. Prior vero sensus videtur magis ad Augustini mentem, nam statim cum de reprobis dixisset, non esse congruenter vocatos, subdit. *Possent alio modo vocati accommodare voluntatem.* Præterea sic inquit, *licet multi vno modo vocentur, tamen quia non omnes eodem modo affecti sunt, illi sequuntur vocationem, qui illi capiendæ reperiuntur idonei.* Vbi valde notanda est causalis nota, quia non in extrinsecam prædeterminationem, sed in congruentiam vocationis causam refert sequendi vocationem. Idemque significat cum iterum inquit solius Dei miserentis fuisse illo modo vocare, quomodo aptum est. Ac denique illi (inquit) *electi qui congruenter vocati.* Ex quo verbo sumptum est nomen vocationis congruæ. Præterea ex lib. de Don. perseue. cap. 14. hæc verba notanda sunt. *Ex quo apparet in quibusdam esse naturale lumen intelligentiæ, quo moueantur, si congrua suis mentibus vel audiant verba, vel signa conspiciant.* Sed hæc, & alia multa inferius latè tractanda sunt.

6. Dico tertiò, infallibilis connexio, quæ in vocatione congrua, seu efficaci cum libero consensu inuenitur, non est merè causalis, sed præscientiæ, non per absolutam scientiam, sed per conditionatam, qua Deus de omni voluntate creata, & creabili præscit, quid sit actura in omni tempore, & occasione, si hoc, vel illo modo excitetur, seu vocetur. Ita docent Auctores allegati, & alij inferius allegandi, & assertio solum indiget breui declaratione, quia ex superioribus sequitur. Supponit ergo assertio vocationem efficacem, quam ad maiorem claritatem congruam appellamus, habere infallibilem connexionem cum consensu voluntatis, quod est clarum ex dictis, tum quia hoc est de ratione auxilij efficacis, vt supra posuimus, tum etiam quia hoc est necessarium, vt hæc vocatio sit medium ad diuinam electionem, prædestinationem, aut efficacem prædefinitionem implendam, vt notum est. Infallibilitas autem propriè loquendo respicit intellectum, est enim proprietas cognitionis, seu scientiæ, & obiecti eius. Vnde sicut dupliciter cognosci potest effectus futurus, scilicet, in causa, & in se, ita duplex distinguitur infallibilitas, altera in causa, altera in effectu ipso, seu in emanatione actuali ipsius effectus à causa. Auxilium autem efficax est causa liberi consensus, & tunc dicetur efficax, cum ita datur, vt infallibiliter habeat effectum inducendi hominem in consensum, dicimus ergo non esse hanc infallibilitatem in causa, id est, in tali vocatione, vel auxilio secundum se spectato. Quod etiam est manifestum ex dictis, quia vocatio non dicitur efficax ex eo, quod voluntatem sua naturali virtute ita determinet ad consentiendum, quia possit non consentire, si velit, etiam in sensu composito, seu posita tali motione, sed quod ita est ab aliqua causa, vt possit non esse, non obstante illa, seu etiam illa posita, non est infallibile in causa, quia quod est infallibile in causa, non potest non euenire posita illa: ergo hæc infallibilitas non potest esse in ipso auxilio secundum se spectato, tanquam in causa. Et inde concluditur debere esse in præscientia, quia in effectu futuro priusquam fiat, non potest alius modus infallibilitatis cogitari, vt est per se notum. Rursus hæc præscientia in præsenti non potest esse absoluta, quia præscientia absoluta futuri consensus gratuiti supponit auxilium efficax, & voluntatem Dei dandi tale auxilium, ad talem effectum, ante quam voluntatem debet præcedere secundum rationem hæc infallibilitas, vt Deus non quasi casu sed per se, & ex propria intentione intelligatur dare auxilium efficax, vt efficax est; ergo necesse est vt illa infallibilitas præcedat in scientia conditionata, qua Deus prænouit tale auxilium, si detur tali voluntati, in tali opportunitate futurum esse illi ita cõgruum, vt omnino sit illi consensura; talis ergo est infallibilis connexio auxilij efficacis cum suo effectu.

Hæc est sententia nostra de auxilio efficaci breuiter, & summatim proposita, quæ duas principales continet partes, vnam negatiuam, scilicet, non posse consistere in vi, quam ex se, vel ex decreto præuio, vel absoluto voluntatis Dei habeat, prædeterminandi physicè voluntatem humanam ad consensum, alteram positiuam, qua efficacitas eius dicto modo explicatur. Et hæc posterior pars præter rationes adductas concluditur à sufficienti diuisione ex priori, quia non potest alius modus infallibilitatis, & efficaciæ cogitari. 7.

Duæ sunt principales partes sententiæ Auctoris, vna negatiua, altera positiua.

Infallibilis connexio, quæ in vocatione congrua, seu efficaci cũ libero cõsensu inuenitur, non est merè causalis, sed præscientiæ, &c.

Capvt XXVI.

Duabus obiectionibus contra superiorem doctrinam satisfit.

Contra superiorem resolutionem multa obiiciuntur, quæ ad quatuor capita reduco. Nam in primis videntes contrariæ sententiæ defensores, si vocatio congrua prout à nobis explicata est possibilis sit eneruari, maximè positionem physicæ prædeterminationis, persuadere conantur illud genus efficaciæ non esse possibile, & quia illa supponit dictam præscientiam, in hoc maximè insistunt, vt negent Deum esse præscium futurorum contingentium, sub conditione in seipsis, nisi præcedat aliquod decretum prædeterminationem physicam in conditione inuoluens, in qua cognosci possint. Et rationes quibus hoc probare conantur, sunt præcipuè obiectiones eorum contra doctrinam positam; Illis tamen satisfactum à nobis est in Prolegom. 2. vbi duo ostendimus. Vnum est conditionatorum contingentium præscientiam, non posse Deo negari secundum Scripturas, doctrinam Patrum, rectamque rationem, aliud est decreta conditionata ad talem præscientiam admittenda non esse, quia in multis diuinæ bonitati repugnant, vt in actibus peccatorum, in aliis non decent Deum, vtpote superuacanea, & otiosa, in omnibus vero eadem repugnantia cum libertate creata, quæ in physica prędeterminatione inuenitur. 1.

Ad quatuor capita reducuntur obiectiones contra p æcedentem resolutionem. Primum.

inuenitur. sit ideo de hoc primo genere obiectionum nihil nobis dicendum superest. Aliud caput obiectorum sumitur ex necessitate auxilij seu consensus præuij causæ primæ in secundam ante concursum imbibitum in eius actione. De quibus satis dictum est in lib. 3. sub finem. Tertium caput sumitur ex auctoritate scripturæ, Conciliorum, Patrum, aliorumque Theologorum de quibus per varia capita sigillatim dicere decreui, ac distinctè, quia res est magni momenti, multumque interest nouam ab antiqua doctrina discernere, quod non potest vel breui, vel confuso sermone fieri. Quartum caput obiectionum ortum est ex nonnullis incommodis, vel etiam erroribus, quæ ex nostra sententia, vel malè intellecta, aut sinistrè explicata inferuntur, & nobis tribuuntur, quibus in hoc capite & sequenti breuiter satisfaciemus quia occasionem amplius sententiam nostram declarandi habebunt.

Secundum.

Tertium.

Quartum.

2. Prima Obiectio.

Primò igitur obiiciunt, quia ex nostra sententia sequitur, efficax auxilium non physicè, sed moraliter tantum efficere consensum voluntatis nostræ: Consequens est absurdum, ergo. Secunda patet, quia vocatio quantumuis congrua, solum est gratia excitans, quæ vt nos supra docuimus, non efficit physicè consensum, ergo si auxilium efficax in sola vocatione congrua consistit, non efficiet physicè consensum. Hoc autem esse absurdum patet, quia in verbis non tantum desunt vires morales ad efficiendos actus supernaturales, sed etiam physicæ, quia superant actiuitatem physicam libero arbitrio naturaliter inditam; ergo oportet vt auxilium efficax de quo Augustinus dixit, *dare vires efficacissimas voluntati*, det vtrasque vires non tantum in genere moralis principij, sed etiam physici.

3. Respõdetur.

Respondemus nunc nobis non esse controuersiam, de principio physicè adiuuante ad præstandum consensum, omnes enim fatemur principium aliquod esse necessarium. Nos autem diximus illud (quidquid sit) tale esse, vt detur voluntati prius natura quam consentiat, relicta in ea potestate ad non consentiendum, seu non operandum per tale principium, etiam in sensu composito, id est, ad componendum simul cum illo principio, & tota gratia præueniente negationem consensus Ex quo etiam concedimus, & ita esse dicendum sentimus, & fieri posse, & sæpè etiam fieri, vt voluntas habens sufficiens principium gratiæ tam morale quam physicum ad consentiendum, non consentiat. Qua veritate supposita ad argumentum respondetur, distinguendo primum consequens ex parte efficacis auxilij. Aut enim sub efficaci auxilio comprehenditur totum auxilium gratiæ necessarium in actu primo ad eliciendum liberum pietatis actum, & cum omnibus requisitis, vt infallibiliter coniungatur actui illum eliciendo, vel præcisè intelligitur nomine auxilij efficacis aliqua motio actualis, & præuia quæ proximè inducit voluntatem ad consensum. Priori modo nego sequelam, quia auxilium efficax includit totum auxilium sufficiens, & hoc non tantum morale principium agendi, sed etiam physicum comprehendit, vt dixi. Posteriori autem modo loquendo de auxilio efficaci, concedo sequelam, nam vbique Augustinus non aliter explicat illam motionem, nisi per internam suasionem, & affectionem, vt ex locis proximè citatis in secunda assertione constat, & plura alia postea inferemus. Neque ratio facta in contrarium pro-

A cedit de auxilio efficaci in hoc posteriori sensu sumpto, sed in priori, neque vlla alia cogitari potest, cur sit necessarius alius modus agendi, nisi fortasse propter prædeterminationem physicam, quam non admittimus.

Vt autem hoc ampliùs declaretur, aduerto, ante actualem effectionem consensus, duo tantùm auxilia præuia esse necessaria. Vnum est illud quod dat voluntati potestatem physicè eliciendi consensum: aliud est, quod Deus allicit, & trahit eandem voluntatem ad liberè eliciendum eundem actum. Illud prius datur v. g. homini iusto per virtutes voluntati infusas, dant enim potestatem B physicè efficientem ad eliciendum suos actus, si velit, hoc vero posterius dat Deus per auxilia excitantia, quæ simul dant moralem potestatem, sine qua simul cum physica non potest fieri actus, & vtrumque horum est necessarium ad auxilium sufficiens, & à fortiori ad efficax, vt sæpè dixi. Potestque circa hæc aduerti secundum modum connaturalem operandi potestatem physicam supponi ad moralem excitationem, quia nemo excitatur, nisi ad id, quod potest velle. Vnde quia homo ex solis viribus liberi arbitrij non habet potestatem physicam, saltem integram ad efficiendos actus supernaturales, ideo vt homo excitetur quasi connaturali modo supponi debent habitus C infusi, per quos integra potestas physica ad eliciendos hos actus datur, vel completur. Quia verò si habitus nec sunt naturales, nec debiti nostris potentiis propter quod secundum ordinem diuinæ prouidentiæ vt adulti illos recipiant, debent ad illos per proprios actus disponi, quod sine præuia excitatione facere non possunt, ideo necessarium est vt mutetur quasi connaturalis ordo, ita vt homo prius excitetur, quam physicam, & internam voluntatem operandi habeat, sed tantum quandam eius inchoationem, vel capacitatem. Hoc patet in infidelibus qui alliciuntur ad fidem, antequam habeant internam virtutem infusam, & in peccatoribus qui ad pœnitentiam excitantur. Et ideo tunc ne excitatio frustra fiat, vel D ad rem impossibilem, necesse est vt cum ipsa excitatione, detur aliquo modo potestas physica ad actum eliciendum, ad quem voluntas excitatur. Siue hęc potestas physica detur per ipsosmet actus gratiæ excitantis, iuxta opinionem dicentium illos esse principia physica consensus quando pręstatur. Siue detur per aliquam aliam qualitatem supernaturalem simul cum excitatione datam modo quodam transeunte, ita vt, non amplius permaneat in voluntate, quam ipsa excitatio duret, nec plus etiam determinet voluntatē ad consensum, quam excitatio ipsa, sed solum veluti præsto adsit potentiæ ad coagendum illi, sicut adest habitus, vt alia opinio non improbabilis tradit. Siue talis potestas E detur immediatè ab ipso Spiritu sancto, qui simul ac excitat hominem præsto illi adest, & quasi sese offert ad iuuandam voluntatem eius, & cooperandum illi, vt peramicum possit, quod per se non potest, vt nobis in tertio libro probabilius visum est. Quicunque igitur ex his modis verus sit, sufficit, vt consensus non detur sine principio physico supernaturali per se & propriè efficiente actum consensus cum voluntate, quando ipsa vult, concurrente simul Deo vt causa vniuersali per auxilium simultaneum, qui etiam est per se, ac physicus etiamsi non sit prædeterminans; ergo ob necessitatem physici principij, neque est necessaria prædeterminatio, neque illud principium negant, qui physicam prædeterminationem non agnoscunt.

4. Ante actualem effectionem consensus, duo tantùm auxilia præuia sunt necessaria; & quænam illa.

Secundo

5. Secunda obiectio. Secundo obiiciunt instando contra dictam solutionem; duo enim efficit gratia in nobis; primum est, quia antecedenter nos facit velle, & facere iuxta illud. *Deus est qui operatur in nobis velle.* Et illud *faciam vt in præceptis meis ambuletis*, & similia; Secundum est, quod nobiscum operatur ipsum velle iuxta id Ioan. 15. *Sine me nihil potestis facere.* Et illud, Corinth. 15. *Non ego sed gratia Dei mecum* Vtrumque ergo horum facit Deus per veram, ac physicam efficientiam, quia sola moralis metaphorica est, & impropria; & ideo Theologi qui melius sentiunt, tribuunt humanitati Christi domini in miraculosis operibus, & sacramentis in effectione gratiæ, physicam efficientiam, & non tantum moralem, vt proprietatem verbi *faciendi* veramque causalitatem sacramentorum tueantur; ergo similiter in præsenti vtrumque eorum tribuendum est Deo, & gratiæ Dei, per veram, & physicam efficientiam. At verò in responsione data ad præcedentem obiectionem rectè quidem saluatur propria efficientia physica in secundo effectu quem posuimus, scilicet, quod Deus nobiscum operatur ipsum velle, hoc enim facit per gratiam concomitantem, non tamen saluatur primum, scilicet, quod Deus faciat nos velle propriè, ac physicè faciendo, vt velimus, quia si hoc facit per solam gratiam excitantem, non physicè sed moraliter tantum id facit, ergo vt id etiam verè, ac propriè faciat, necessarium est, auxilium physicè prædeterminans; ergo sine tali auxilio non saluatur proprium auxilium efficax, cuius proprius effectus est, vt Deus per illud nos velle faciat, propriè, & physicè hoc in nobis efficiendo. Et confirmatur, quia ex nostra sententia sequitur, aliquid supernaturale à nobis, & in nobis fieri, quod non fit ex gratia physicè operante, quod admitti non potest. Sequela probatur. Quia cum Deus facit nos facere, dat nobis hoc, quod est facere, quod aliquid supernaturale est; ergo si vt faciat nos facere non operatur physicè sed tantum moraliter, etiam non dat nobis agere supernaturale physicè sed moraliter.

6. Respondetur. Ad obiectionem in primis dico, Deum cum facit, vt faciamus, velit velimus, antecedenter, seu prius natura, quam nos faciamus, aliquid in nobis efficere omnino propriè physicè ac per se, quod satis esse posset ad eam proprietatem, & rigorem locutionis, quem arguens desiderat. Assertionem autem facile probamus, quia Deus facit vt velimus præparando voluntates nostras per suas internas illuminationes, & affectiones, has vero Deus facit in nobis immediatè per seipsum efficiendo illas in intellectu, & voluntate tanquam principalis, & vera causa physica; ergo vt faciat nos facere aliquid physicè in nobis operatur. Quod non potest ita facere homo vel Angelus quando sua virtute hominem moraliter mouet, suadendo. aut consulendo, vel tentando.

7. Deinde hinc fit, vt illud auxilium quod Deus interius imprimit ad præparandam voluntatem, aliquo etiam modo physico hominem moueat, excitet, & inclinet. Nam si illa Dei operatio fit in intellectu, ipsum formaliter afficit, & illuminat ac facit attendere; causalitas autem formalis vera & physica est. Et præterea illud auxilium voluntatem inclinat, & attrahit aliquo modo etiam ante consensum, excitando in illa simplices affectiones timoris, vel amoris non liberas, sed necessarias, ad quas probabile est concurrere effectiuè mentis illustrationes, seu supernaturales cogitationes propriè ac physicè, & licet solum concur-

A rant finaliter mouendo, etiam causalitas finalis est suo modo physica, & propria, & omnis causalitas solet verbo *faciendi* generaliter significari. Illa vero affectio, seu motio indeliberata, quæ tunc excitatur in voluntate, & à Deo physicè fit, etiam inclinat formaliter voluntatem, & in eo genere physicè, ac per se, & ita allicit voluntatem ad consentiendum, & quantum est de se facit illam consentire cum omni proprietate quæ in tali modo causandi esse aut intelligi potest. Quia vero non imponit necessitatem voluntati potest nihilominus non sequi effectus non consentiendi, & tunc clarum est non posse dari causalitatem physicam effectiuam consensus, cum ille non fiat. Quando vero consensus sequitur cooperante libero arbitrio, etiam tunc physicè operatur gratia, siue per

B ipsosmet motus gratiæ excitantis, siue per aliquod principium physicè effectiuum consensus, quod cum illa datur, vt declaraui.

Nihilominus ergo deest, quominus cum proprietate dicatur Deus facere vt faciamus, non minus, quam dici possit cum physica prædeterminatione. 8. Quia conferendo motum gratiæ excitantis, & motionem illam præuiam inter se, vtraque fit à Deo propriè, & physicè, & vtraque afficit voluntatem, & suo modo formaliter illam inclinat, & per neutram illarum facit Deus; vt faciamus adæquatè, & complete, vt sic dicam, seu formaliter donec nos ipsi liberam actionem eliciamus, & tunc iam intercedit nouus influxus physicus

C Dei, & gratiæ ipsius in consensum, siue ille fiat cum prædeterminatione, siue absque illa; ergo non minorem efficientiam physicam habet gratia Dei in vno modo quam in alio. Solumque inuenitur differentia, quod efficientia gratiæ per motionem physicè prædeterminantem talis est in actu primo, vt non relinquat liberam cooperationem voluntati, sed necessitate quadam illam extorqueat, quæ non solum est physica, id est, vera, ac per se, & per realem influentiam, sed etiam est physica, id est, naturalis, ac necessaria, ac repugnans libertati. At vero efficientia gratiæ per vocationem congruam, & dantem simul, vel supponentem principium physicum consensus, quo vo-

D luntas possit vti, & non vti arbitrio suo, & est physica quando fit, & antequam fiat consensus, cum physicè in ipsum agere non possit, est causa moralis, qualis oportet, vt consensus liberè sequatur. Vnde ad obiectionem in forma respondetur primo, negando minorem, quia vtrumque illorum, quæ in argumento distinguntur, fit verè & physicè à Deo quantum fieri oportet, imo & quantum fieri potest, salua libertate.

Ad maiorem verò explicationem dici secundo 9. potest, quod actus consentiendi, & est quid physicum, & esse quid morale, vt liberè fit, & vtroque modo facit illum Deus, & facit vt à voluntate fiat,

E tam physicè, quam moraliter cum omni proprietate, & sine metaphora. Diuerso tamen modo, nam vt est quid physicum, fit physicè, ac per se, & immediatè à Deo cùm actu influit in illum, vt autem est quid morale per se, ac propriè fit à Deo morali modo per inductionem, & tractionem moralem voluntatis. Vnde ad veritatem, & proprietatem illarum locutionum non est necesse fingere, quod prius natura, quam nostra voluntas suum concursum præbeat, Deus physicè flectat illam, & determinet, hoc enim non fit physicè, nisi cum iam voluntas seipsam flectit, & consentit, prius vero natura solum antecedit moralis inductio suadendo, & inclinando voluntatem. Nam licet

licet hæc inductio fiat per reales motus factos à Deo physicè; tamen respectu futuri consensus solum habent causalitatem moralem, & per illos dicitur Deus trahere voluntatem ad consensum cum omni proprietate ad quam sufficit causalitas moralis, quia vnusquisque effectus suæ propriæ causæ tribuendus est, quia causalitas moralis in suo genere vera, & propria est, & effectibus moralibus accommodata. Et ita exposuit illas locutiones Augustinus citatis locis, tribuens semper vocationi, vel inspirationi diuinæ, quod per illam facit Deus nos velle, & in locis proximè citatis videre licet. Estque testimonium optimum in lib. de Corrept. & Grat. cap. 2. vbi prius ait, gratiam Christi esse per quam fit omne bonum. *Non solum vt monstrante ipsa quid faciendum sit sciant, verum etiam, vt præstante ipsa faciant cum dilectione quod sciunt.* Declarans vero quæ sit hæc gratiæ per quam hoc Deus facit, adiungit. *Hanc quippe inspirationem bonæ voluntatis, atque operis poscebat Apostolus eis quibus dicebat. Oramus autem Deum ne quid faciatis mali.* Et eodem modo exponit illam causalitatem Prosper. 2. de vocat. gent. & plura ex Patribus inferius afferemus.

10. Quapropter non est simile quod affertur de efficacia sacramentorum: nam effectus gratiæ, vt fit à sacramentis est physicus non moralis, & ideo si non habent causalitatem physicam, non possunt habere veram causalitatem, sed metaphoricam, quod secus est in præsenti. Sermones enim debent rebus accommodari iuxta materiæ capacitatem. Et hinc etiam est quod in præsenti materia Patres semper exponant antecedentem tractionem, seu inductionem gratiæ per moralem modum, vt allegaui, & plura in capitibus sequentibus allegabo. De sacramentis autem, vel humanitate Christi Domini non ita loquuntur, sed simpliciter illis tribuunt potestatem, causalitatem, & effectionem. Et nihilominus etiam in eis non est certa illa causalitas physica sed adeo probabiliter defenditur, quia sine inconuenienti potest saluari, & alioqui moralis in illa materia nec necessaria est, nec potest esse nisi valde metaphorica. At vero in præsenti materia moralis causalitas est proprissima, & per se necessaria ad moralem consensum, vt etiam Auctores oppositæ sententiæ fatentur, & alioqui physica efficientia sufficienter illi coniungitur eo modo quo à nobis explicata est, & maior non solum non necessaria non ostenditur, sed etiam habere videtur repugnantia incommoda libertati, & sufficientiæ gratiæ; est ergo longè diuersa ratio. Ad confirmationem autem negatur sequela, quia quando Deus facit nos facere, ita vt cum effectu faciamus, etiam facit physicè nostrum facere & ita nihil habemus, quod non sit ab ipso physicè & propriè, facit autem nostrum facere non solus, sed faciendo nobiscum. Non enim quidquid Deus nobis donat, solus ipse facit, sed quædam donat faciendo nobiscum iuxta Concilium Arausicanum, & Augustinum.

CAPVT XXVII.

Satisfit alteri obiectioni, & à variis incommodis doctrina data vindicatur.

Altera obiectio sæpiùs repetita contra nos, est, quod ex nostra sententia sequitur, vel potius quod asseramus, prius natura nos efficere determinationem nostram, quam Deus physicè nos adiuuet: consequens est absurdum quod variis propositionibus nobis attributis ostendunt. 1. Altera obiectio. Et in primis F. Dauila tres potissimè inter alias ponit. Prima est. *Quod liberum arbitrium suis viribus inchoet opus pietatis, vt opus inceptum gratia promoueat, & consummet.* Secunda. *Partem aliquam operis pij fieri à libero arbitrio solo, partem à Deo, & illam, quæ est à libero arbitrio esse priorem.* Tertia. *Habere hominem aliquid per solum liberum arbitrium, quo se discernit, &c.*

Secundò Petrus Cabrera eandem doctrinam nobis attribuens, primò sententiam nostram his verbis refert. 2. Cabrera. *Asserunt, voluntatem prius se determinare ad operandum in actibus liberis ex vi suæ libertatis, & sufficientis auxilij, quàm Deus concurrat per auxilium efficax.* Ex quo principio has propositiones infert. Prima est. *Itaque Deus voluntatem iam determinatam adiuuat, vt talem actum perficiat.* Secunda. *Secundum istam sententiam voluntas constituta in actu primo per auxilium sufficiens, reducitur ad actum secundum se sola, & per seipsam.* Statim vero addit, *sed ad eam reductionem concomitanter concurrit auxilium efficax.* Tertia. *Itaque in hac opinione hæc propositio est vera. Quia voluntas se determinat ad hunc actum, ideo Deus efficaciter illi auxiliatur ad eundem actum, & contraria est falsa.* Et tamen statim subdit, quod licet negemus concursum Dei esse aliquid prius datum voluntati iam constitutæ in actu primo quo applicetur, & reddatur potens ad operandum, nihilominus docemus *illum concursum esse immediatum influxum in actionem simul cum libero arbitrio*, & quod concursus Dei per auxilium efficax, neque tempore neque natura antecedit concursum voluntatis ad eandem actionem *sed influxus liberi arbitrij & auxilij efficacis à se mutuo pendent, & simul omnino sunt, & in eandem numero actionem.* Infert autem hic Auctor illas propositiones, non tanquam inconuenientia, quæ ex nostra opinione sequantur, sed tanquam sententiæ quæ à nobis asseruntur. Ego autem ne iudicem voluisse nobis falsum imponere, illa refero tanquam illationes contra nos factas, & obiectas. Et in fine illius §. num. 109. me solum refert tanquam illius doctrinæ assertorē in disp. 22. Metaph. sect. 2. & lib. de Auxil. c. 5. & lib. 2. c. 7. & 8.

Tertiò eandem nobis in summa obiicit Aluar. nam disput. 22. num. 11. in fine ait nos appellare determinationem Dei condeterminationem & addit. 3. Aluar. *Sed verius dixissent postdeterminationem cum reuera in eorum sententia determinationem creatæ voluntatis ordine natura subsequatur.* Quod in disputat. 99. se probaturum promittit, in illo autem loco non probat, sed supponit, nos asserere has tres propositiones causales esse veras, *Quia homo operatur, Deus operatur, quia homo vult consentire ideo adiuuatur, quia homo*

 vult

vult conuerti, ideo gratia excitans transit in adiuuantem, seu cooperantem. Et his suppositis in eas inuehitur tanquam in assertiones Semipelagianorum quas Prosper & Hilarius ad Augustinum detulerunt, de quibus ipse contra Semipelagianos maxime disputauit.

4. Cumel. Quarto eodem planè modo de me sentit, Cumel dicto lib. 1. disp. 4. in principio §. *Certè*, vbi me sentire dicit, *Deum expectare influxum voluntatis humanæ preuidendo ipsum per scientiam mediam antecedenter ad influxum suum diuinæ gratiæ, & ad eius etiam concursum.* In quibus verbis solum pondero particulam illam *antecedenter*, nam reliqua quæ ad præscientiam conditionatam pertinent superius tractata sunt, de altera vero sententia, quod Deus expectet influxum nostræ voluntatis infra dicendum est. Expressius vero ead. disput. 4. sect. 3. post primam conclusionem sic inquit. *Videntur nonnulli Auctores huius ætatis sentire quod Deus & gratia illius solum tribuunt initium iustificationis remotum, videlicet, primam excitationem, hominem vero supposita illa excitatione incipere prius natura liberam conuersionem, per quam proximè, & immediatè præparatur ad gratiam, & posterius natura, quia voluit homo consentire, Deum velle hic, & nunc adiuuare illam simultaneo concursu.* Et postea me solum allegat, confertque inter se varia verba mea. Item inferius post secundam conclusionem, sub tit. Aperitur campus, &c. §. *sanè* sic argumentatur. *Si efficacia auxilij & gratiæ actualis Dei proueniret ex nobis, sola autem sufficientia esset ex Deo, sequeretur quod principale est in nostra conuersione tribuendum nobis esse.* In qua argumentatione videtur particulam assumere *ex nobis* exclusiuè, alias friuola esset argumentatio. Vnde satis declarat exclusiuam cum dicit, *sola autem sufficientia esset ex Deo*; supponit ergo nos hoc docere, vel hoc sequi ex nostra sententia.

5. Ledesma. Quintò P. Ledesma art. 15. prius de nobis omnibus, quos ab schola, & doctrina D. Thomæ relegat, solum ait, quod negemus Deum prius natura efficere in nobis consensum quam nos illum faciamus *sed ad minus* inquit tenent *quod debent esse simul prædeterminatio, & præmotio Dei & etiam creaturæ quæ quidem secundum istos non debet esset prædeterminatio neque præmotio.* Et ad hoc ostendendum inferius multa ex libris nostris adducit. Et nihilominus ibidem subiungit, aliquos ex nostris dicere, *quod voluntas creata prius natura prædeterminat se ad ipsam operationem, supposito diuino auxilio sufficiente, quia sine prædeterminatione efficacis auxilij ipsa voluntas eleuata per auxilium sufficiens potest seipsam applicare, & prædeterminare prius natura, & tunc veluti subsequitur diuina operatio.* Et citat solum Molinam referens fideliter eius verba ex Concord. pag. 186. hoc est ad quæst. 14. art. 13. disput. 29. §. vlt. & ex eis colligit. *Molinam apertè significare quod supposito auxilio sufficiente & praueniente ipsa voluntas liberè se applicat, & mouet prius natura ad opera supernaturalia, & Deus tunc cooperatur cum ipsa voluntate, cæterum in ordine ad effectum naturalem neutra istarum est prius altera.* Quomodo autem id ex verbis Molinę colligat, non declarat, neque inuenio vnde id colligere potuerit.

6. Circa hanc obiectionem aduerto, nonnullos Theologos absolutè concedere, tam in operibus gratiæ, quam naturæ voluntatem nostram prius natura influere in suum actum quàm Deus in

A illum influat per generalem, vel specialem concursum. Ita tenet Cordoua in quæstion. lib. 1. quæst. 55. dub. 8. & latè id explicat dubio 10. versus finem, & refert pro hac sententia Gregorium in 1. distinct. 38. art. 2. vbi tamen solum ait cum Okam voluntatem nostram non determinari à voluntate diuina efficienter illam prædeterminante. At vero in 2. disput. 37. art. 3. ad 8. dicere videtur quod Deus in suo cōcursu sequitur determinationem voluntatis, & causalem illam admittit, ideo Deus agit talem actum, quia illum voluntas agit, & non ideo voluntas agit, quia Deus agit. Sequitur Lorca disp. 58. de peccatis & disp. 20. de Grat.

B Hæc vero sententia nobis non probatur, & sæpe in superioribus reiecta est, quia cum omnis actio liberi arbitrij in quocunque signo naturæ consideretur, essentialiter pendet à concursu Dei, impossibile est, quod vero, & proprio ordine naturæ, seu causalitatis, præcedat actio liberi arbitrij, vel quod sit causa, vel ratio ob quam Deus in illam influat. Quod in re fatetur etiam Gregorius supra, vbi locutionem corrigit dicens non esse intelligendum, quod prius natura voluntas aliquid agat, quàm Deus, propriè loquendo de prioritate naturæ, sed solum, quod voluntas humana influens in talem actum sit quodam modo ratio, & motiuum, ob quod voluntas diuina determinet suum concursum ad eundem actum. Et idem ferè vult Corduba distinguens tria signa rationis, in quorum primo voluntas diuina se determinat ad concurrendum cum voluntate humana ad quemlibet actum, in secundo illa generalis voluntas Dei determinatur ad talem actum, & ad exercitium eius futurum, in tertio vtraque voluntas simul coagunt talem actum. Hæc autem omnia necessaria non sunt, nec rem declarant, sed obscuriorem reddunt. Prius ergo natura & æternitate antecedit voluntas Dei offerens concursum simultaneum, & postea in tempore vtraque voluntas simul tempore, & natura operantur eundem actum: neque est necessarius vllus ordo, vel causalitas inter vtramque causam vel influxum earum, vt in lib. 3. de generali concursu naturæ & gratiæ dixi. Eademque ratio est de actuali influxu proximi principij gratiæ cum voluntate supernaturalem actum eliciente. 7.

8. Respondetur ad obiectionem. Ad totam ergo illam obiectionem tria diximus. Primum est illam doctrinam, & propositiones quibus explicatur, adeo esse à nostris scriptis alienas vt contrariæ formaliter, & expressè in eis habeantur. Id ostendo in primis ex eisdem locis meorum librorum, quæ in contrarium allegantur: nam in Metaph. disput. 22. sect. 2. nihil eorum reperietur, quæ Cabrera allegat imo in num. 54. in fine attingens punctum de ordine prioris, & posterioris natura inter influxum causæ primæ, & secundæ, illius resolutionem remitto in sect. 3. vbi num. 10. ostendo non inueniri talem ordinem, sed esse omnino simul, quia sunt vna indiuisibilis actio, in qua non potest ordo causalitatis inueniri, & sub aliis rationibus declaro influxum causæ primæ esse natura priorem. In lib. autem primo de Auxil. à cap. 5. ostendo quidem non esse necessarium, neque dari concursum præuium, aut prædeterminantem, præsertim ad actus liberos, & maximè ad actus peccatorum, vt in eodem libro latius doceo. De prioritate autem liberi arbitrij

arbitrij verbum nullum in locis inde allegatis inuenitur, imo in lib. 1. cap. 15. à num. 7. idem dixi quod in Metaphysica. Et lib. 3. cap. 12. num. 4. & 5. de voluntatis determinatione ad actum supernaturalem, similiter dixi non esse prius ab homine, quam à Deo, imo à Deo esse prius, id est, principalius, vel prius ratione auxilij preuenientis, licet ratione concursus, seu actualis influxus non sit prior influxus Dei secundum propriam rationem causalitatis, sed omnino simul.

9. Ex Patre Molina, vnus ille locus quem Ledesma refert, intentioni nostræ demonstrandæ sufficiebat, sic enim habet. *Dicendum ergo est, non prius Deum concurrere concursu vniuersali ad effectus causarum secundarum, quam causas secundas, aut è contrario, neque prius existere vnum influxum, quam alium, sed vtrumque immediatum in actionem, & effectum producendum, atque à se inuicem dependere, vt existant. In quo etiam est latissimum discrimen, & maximè notandum inter concursum Dei vniuersalem cum causis secundis ad agendum naturaliter, & auxilium particulare, gratiamue preuenientem ad actus supernaturales, quibus arbitrium ad gratiam disponitur. Etenim vt ex his quæ à disputatione octaua dicta sunt, ex parte constat, & in sequentibus amplius explicabitur omnino est dicendum, concursum Dei particularem gratiamue preuenientem semper, vel natura antecedere influxum liberi arbitrij ad actiones suas supernaturales, quibus ad gratiam gratum facientem disponitur tanquam causa principiumque efficiens in liberum arbitrium immissum, quo mediante Deus vlterius vna cum libero influxu eiusdem arbitrij in huiusmodi operationes supernaturales influit. At vero cum Deus per concursum vniuersalem, & causa secunda immediate influant in effectum causæ secundæ, tanquam duæ partes vnius integræ causæ, quarum neutra, illis præcisè influxibus singularibus influit in alteram, sed vtraque immediate in effectum fit, vt neutra illis præcisè singularibus prius altera concurrat.*

Cum ergo Molina vniuersaliter loquatur de influxu Dei, vt causa vniuersalis, cum causis particularibus, & ipse Ledesma fateatur, Molinam docere in causis naturalibus non esse prioritatem inter illas causas, non video, vnde colligat illum in operibus gratiæ aliter sensisse. Nam differentia quam ibi ponit Molina inter vtrasque causas non est in auxilio simultaneo, sed in præueniente, quia in causis naturalibus non censet esse per se necessarium, in liberis autem in ordine ad actus supernaturales catholicè docet esse necessarium, non vt prædeterminet, sed vt det virtutem, & principium agendi. Postquam autem voluntas sic est præuenta illam Molina comprehendit sub causis secundis completis in actu primo ad agendum, quæ iam non indigent nisi simultaneo concursu, cum quo simul natura, & non priusquam prima causa operantur. Atque in hūc modum suam sententiam expresse declarat in eodem libro disp. 39. in Lusitana editione, & 41. in Antuerpiana, vbi expresse declarat, & influxum Dei per concursum generalem, & influxum præuenientis gratiæ in actus supernaturales esse omnino simul natura cum influxu liberi arbitrij, & hunc nullo modo posse esse priorem. Et hanc doctrinam sæpissime in illo opere reperit, vt videre licet disp. 28 alias 29. & aliis.

10. Hinc facilè refelluntur aliæ propositiones à F. Dauila illatæ, vel assertæ. Nam contra primam idem Molina in disp. 39. alias 40. §. *Possumus* docet in contritione nihil esse quod supernaturale non sit, *& quod non simul à Deo emanet, non solum tanquam ab excitante, & inuitante, & alliciente, sed etiam tanquam à cooperante*, id est, non tantum moraliter sed etiam physicè. Contra secundam vero in disp. 38. addita in editione Antuerpiana §. *Illud deinde* docet liberum arbitrium, & gratiam esse causas partiales non partialitate effectus, sed causæ, nihilque esse in libero actu supernaturali, quod à solo libero arbitrio fiat, non influente simul Deo, & eius gratia. Quod etiam dixerat in editione priori disp. 37. & 38. quæ est 40. in posteriori §. *Possumus*. Et hinc infert ibi & in §. *Ad primum* contra tertiam propositionem illi obiectam, nihil habere adultum iustificatum de quo gloriari possit, ac si à Deo non acceperit omne id, in quo à non iustificato discernitur. Et inde infert in eadem disp. §. *Ad secundam* dicendum non esse ex duobus æque vocatis vnum conuerti pro sola sua libertate, sed simul cum auxilio cooperantis gratiæ Dei. Refelluntur aliæ propositiones à F. Dauila illatæ.

11. Prima verò propositio obiecta à P Cabrera quatenus prioritatem tribuit libero arbitrio, iam refutata est, addo verò in se inuoluere repugnantiam. Fatemur enim non asserere, voluntatem se determinare ex vi suæ libertatis, & sufficientis auxilij, in hoc autem includitur, determinationem non esse prius ex sola libertate, sed simul esse ex virtute gratiæ; repugnat ergo quod subdit, prius esse hāc determinationem quam Deus ad illam concurrat per auxilium efficax, quia, eo ipso, quod gratia influit in ipsam determinationem, fit & ostenditur efficax in actu secundo, vt Molina frequenter docet. Similis contradictio in secunda propositione inuenitur, in qua prior illa pars, quod voluntas constituta in actu primo per auxilium sufficiens se sola, & per seipsam se reducat in actum secundum, est contra expressa verba Molinæ, & contra alteram partem, in qua dicit etiam ex sententia Molinæ, ad eam reductionem concomitanter concurrere auxilium efficax. Quomodo ergo se sola si non se reducit sine concursu gratiæ efficacis? Similis contradictio inuenitur in his, quæ idem auctor refert, & confitetur in tertia propositione, vt paulo inferius declarabo. Refutatur prima propositio obiecta à P. Cabrera.

12. Possent autem illi auctores respondere, quod licet in quibusdam locis prioritatem negemus, ex dictis à nobis in aliis locis inferatur, & ita per inscitiam repugnantia dicamus. Ad hoc refellendum addimus secundum dictum, quod proposui, nimirum, nihil in eorum, quæ in obiectione asseruntur, nobisque tribuuntur ex dictis nostris, vel probabiliter, vel etiam apparenter sequi. Hoc probatur in primis de illo principali absurdo, quod in illa obiectione infertur, quia sequitur, aiunt, nos prius natura efficere determinationem nostram, quam Deus physicè nos adiuuet, negatur enim sequela, transit enim ab extremo ad extremum sine medio. Ex eo enim quod asserimus cōcursum Dei non esse priorem, inferunt esse posteriorem, cum tamen detur medium, quod nos asserimus, scilicet, esse simultaneum. Item transitum faciunt à verbo prædeterminādi ad verbum adiuuandi, namque dicimus, voluntatem se determinare priusquam à Deo physicè prædeterminetur, imo sine tali prædeterminatione inferunt quod se determinet, priusquam Deus illam physicè adiuuet, quæ illatio valde friuola est, quia datur adiutoriū physicum, & simultaneum: tale est enim adiutorium Instantia. Refellitur.

generalis concursus,& specialis influxus principiorum cooperantis gratiæ. Quin potius ex ipsa ratione adiutorij nos inferimus cum Augustino, debere esse omnino simul,& non prius sub illa ratione,vt in lib.3.de auxilio gratiæ adiuuantis declarauimus.

Hinc apertè corruũt illæ propositiones,quarum illationes in hac prima fundantur. Cum ergo F. Dauila infert primo liberum arbitrium *suis viribus* inchoare opus pietatis, si excludat cooperantem gratiam, vt indicant illa verba *suis viribus*, malè infert, quia si liberum arbitrium non prius inchoat, quam à Deo iuuetur per gratiam physicè cooperantem, certè non suis viribus inchoat. Si autem particula *suis viribus* non excludit cooperationem gratiæ, sed solum significet, voluntatem sua libertate inchoare cum cooperante gratia opus pietatis supposita vocatione Dei, sic catholica est doctrina, vt capite sequenti ostendimus. Quod autem additur voluntatem suis viribus inchoare opus, vt illud *inceptum gratia perficiat & consummet*, malè infertur, & ad priorem sensum in rigore pertinet. Nam liberum arbitrium non solis suis viribus,sed gratia physicè adiutum opus inchoat; ergo gratia non tantum physicè adiuuat ad perfectionem, & consummationem pij operis,sed etiam ad eius inchoationem. Cuius contrarium per illa verba significatur. Verius ergo diceretur, gratiam iuuare ad inchoandum opus, vt postea etiam ad illud perficiendum, & consummandum iuuet. Iuxta illud. *Qui cœpit in vobis opus bonum ipse perficiet.* Secunda item illatio, *quod pars operis sit à libero arbitrio, & pars à gratia*, ineptissima est, quia nihil est à libero arbitrio, priusquam à concursu, & adiutorio Dei, quomodo inferri potest partem aliquam facere solum liberum arbitrium? Tertia etiam illatio ruit, quia arbitrium solum nihil facit sine gratia, ergo licèt simul cooperetur ad actum quo se ab alio discernit, non ideo solus facit aliquid quo se discernat. Vnde ad summum inferri posset, non solam gratiam discernere iustum ab iniusto,quod in adultis, & quoad discretionem,quæ in executione fit,omnino concedendum est,iuxta illud Augustini. *Qui creauit te sine te, non saluabit te sine te.* Vt infra iterum dicemus verba Pauli tractando.

13. Refutantur aliæ propositiones quas infert Cabrera.

Ex aliis verò propositionibus, quas infert Cabrera duæ priores satis iam reiectæ sunt. Tertia vero est de ista causali propositione, *quia voluntas se determinat, ideo Deus efficaciter auxiliatur ad eundem actum*,& è contrario hæc erit falsa, *quia Deus auxilium efficax præbet ideo voluntas se determinat.* Eandemque illationem facit Aluar.& per tres alias propositiones illam declarat.Vnde subinfert,concursum Dei ad nostram determinationem non esse determinationem,sed post determinationem.Nos autem quoad illationem attinet, facilè negamus, illam causalem sequi ex nostra sententia,quia negamus esse ordinem causalitatis, inter influxum liberi arbitrij,& gratiæ,seu Dei, idque conuincimus ex identitate actionis indiuisibilis, sed illæ propositiones causales in rigore affirmant ordinem causalitatis,ergo non solum non sequuntur ex nostra sententia,sed ex illa potius in rigore falsæ esse conuincuntur,vt latiùs probaui lib. 1. de Auxil.c.15.& 16.& lib.3.c.6.& 14.Dico autem illas propositiones causales esse falsas,quia si nota illa causalis non indicat propriam causam,sed necessariam conditionem, vel concursum comitantem,sic verissimum est cooperationem liberam arbitrij necessariam esse,vt gratia efficax suum effectum obtineat,quia non iuuat Deus nisi eum qui aliquid conatur vt est Augustini axioma.Et hunc sensum admittit etiam Cabrera in disp. 2. n. 407. Ego vero censeo vitandam esse locutionem, quia in materia graui & calumniis,ac periculis exposita oportet cum omni proprietate, & rigore loqui. Vtendum est ergo verbis significantibus concomitantiam,vt *Deus non determinat voluntatem, nisi ipsa se determinet, non iuuat nisi ipsa se iuuet.*

Atque hinc ad propositiones, quas Aluar. subinfert, neganda in primis est illa propositio. *Deus operatur quia homo operatur*, cum in ipsa operatione hominis Dei operatio includatur. Quid est ergo quod Aluarez refert? *Dixerunt* (inquit) consequenter,quod licet in eodem prorsus momento temporis, & naturæ,Deus, & voluntas operari incipiant, tamen Deus operatur, quia voluntas nostra operatur. Quomodo hæc possunt dici consequenter, cum in verbis citatis aperta contradictio inuoluatur? Nam si Deus & voluntas nostra, in eodem signo,seu momento naturæ operari incipiunt,impossibilis est illa causalitas,quæ necessario supponit prioritatem naturæ in operatione nostræ voluntatis; sed ideo in hoc allucinantur, quia nolunt distinguere inter hæc duo, Deus non operatur,nisi voluntate hominis cooperante, vel Deus operatur, quia voluntas hominis operatur, quæ longissimè inter se distant, sicut propositio causalis differt à simplici, seu de inesse. Quod in omni operatione causæ secundæ suo modo locum habet; nam Deus non concurrit cum sole,nisi ipse illuminet,non tamen concurrit,quia illuminat.Et idem defectus committitur in illatione illius propositionis, *quia homo vult consentire ideo iuuatur*, quam dicit sequi euidenter ex negatione physicæ prædeterminationis,cum tamen nulla sit ratio vel apparentia illationis, sed tantum abusus verborum. Nullo ergo modo dici potest *quia homo vult consentire,ideo adiuuatur*,cum non possit velle consentire sine adiutorio Dei.Dici ergo debet nisi homo velit consentire non iuuatur. Præterea idem est de vltima propositione illata ab eodem Auctore,*quia homo vult conuerti,ideo gratia excitans transit in adiuuantem,seu cooperantem*,nam cum illa causali nota est in rigore falsa,quia ipsum velle conuerti est à gratia adiuuante,& iuxta sententiam Molinæ gratia excitans influit in illud velle non tantum moraliter sed etiam physicè, & per illum influxum transit in gratiam adiuuantem,non autem influit gratia excitans,quia arbitrium vult quamuis non influat, nisi etiam arbitrium velit. Sicut quando voluntas, operatur ex habitu charitatis, habitus non influit,nisi volente arbitrio, non tamen influit habitus,quia vult voluntas,non enim præcedit aliquod velle,quo voluntas applicet habitum ad agendum, sed propriè dicitur habitus non influere nisi volente arbitrio.

14. Respõdetur ad propositiones quas Aluar. subinfert.

15. Denique eadem ratione non est admittenda ex parte Dei illa causalis locutio,quia Deus,vel gratia influit, seu concurrit, ideo liberum arbitrium concurrit,si talis locutio ad actualem, seu concomitantem concursum Dei ad extra referatur. Probatur quia intercedit eadem ratio, quia illi influxus Dei,gratiæ, & liberi arbitrij in re non distinguuntur, & ideo non potest esse inter illos vera causalitas.Dico autem, *si referatur ad influxum comitantẽ*,quia si sermo sit de præueniẽte auxilio,seu de vocatione verissimè dicitur, quia Deus vocat, vel præuenit hominem, ideo vult,vel consentit, nam

nam gratia præueniens est vera causa consensus, licet non excludat coo perationem liberi arbitrij: item si illa causalis referatur ad voluntatem Dei, quam aliqui vocant concursum, seu auxilium ad intra, sic etiam verè dici potest. Quia Deus vult seu præbet concursum, voluntas creata operatur, quia voluntas Dei est vera causa, & principium omnis effectus,& actionis voluntatis humanæ, & ita non solum æternitate, sed etiam ordine naturæ antecedit, quia per actum immanentem, & virtute transeuntem influit in ipsum concursum, & hac ratione vera est causalis illa propositio, ad quam non est necessaria prædeterminatio physica, sed vera efficientia physica,& simultanea sufficit.

16. Respondetur ad ea quæ Cumel subiungit. In his verò quæ Cumel subiungit falsum est B Deum præscire prædeterminationem sub conditione futuram antecedenter ad influxum gratiæ, vel concursum Dei, neque id potest inferri ex nostra sententia, sed potius contrarium, quia Deus non præscit futurum siue absolutè, siue sub conditione, nisi eo modo, quo futurum est in vtroque illo statu. At vero determinatio libera nec absolute, nec sub conditione futura est antecedenter ad influxum gratiæ, vel Dei, sed cum illo, & omnino simul, vt ostensum est; ergo non aliter præscitur futura. Itaque sicut in præscientia absoluta Deus præuidet determinationem futuram à voluntate cum concursu, & gratia Dei illi in tempore danda, ita in præscientia conditionata scit ad quam partem voluntas sit determinanda, cum tali concursu, & auxilio gratiæ, si illi in tali opportunitate detur, aut offeratur, vt illam iuuet ad se determinandum, & ita non antecedenter, sed concomitanter ad influxum gratiæ præuidetur talis determinatio. At vero in hoc etiam sensu inferri potest ex nostra sententia Deum expectare cooperationem nostræ liberæ voluntatis, vt ipse operetur. Sed de hac locutione dicam latius infra cap..... Est enim sub illis verbis, & ablata æquiuocatione verissima.

17. Item respondetur ad alia quæ in altero loco Cumel imponit. Quæ in altero loco Cumel mihi imponit, quatenus attingunt quæstionem de initio salutis, infra in eodem capite tractanda sunt: quoad alia D verò reiecta sunt. Quis enim dixit supposita excitante gratia liberum arbitrium incipere prius natura conuersionem, per quam proximè præparatur ad gratiam? Nam si sit sermo de gratia, id est, de auxilio efficaci, vel physice adiuuante, homo non se præparat ad illam gratiam incipiendo conuersionem, sed cum illa gratia gratis collata incipit conuersionem. Si vero sit sermo de gratia sanctificante, sic verum est, hominem per conuersionem se præparare ad illam, sed falsum est prius natura incipere talem conuersionem; quam per auxilium gratiæ ad illam inchoandam physicè iuuetur, non prius nec posterius, sed simultaneo concursu. Et apertè repugnantia inuoluitur, cum dicitur, quia homo voluit consentire prius natura ideo Deum velle iuuare illum simultaneo concursu, nam simultaneus concursus non datur ad id, quod est prius natura, cum à nobis dicatur simultaneus non tantum tempore, sed etiam natura. Nec aliud tandem colligere potuit, ex omnibus locis, & verbis meis, quæ ibi citat, nisi vel Deum in consensu simultaneo, non prius natura, prioritate scilicet, causalitatis operari, quod ego libentissime admitto, vel Deum quoad hunc concursum expectare influxum liberi arbitrij, quod etiam verum,& certum iudico. Sed de hoc posteriori puncto in loco citato dicam; de priori vero iam satis est dictum,

A & demonstratum, quam longè sint ab illo principio cætera quæ ex illo male infert. Quorum vnum est, quod vltimo loco addit, de sufficientia, & efficacia auxilij, quod prior sola sit ex Deo, *secunda ex nobis*. Hæc enim posterior pars falsa est, vt dicam capite sequenti, nec sequitur ex dictis, cum arbitrium nihil faciat in ordine supernaturali sine auxilio efficaci, nec det illi efficaciam, sed ab illo potius iuuetur. Solum ergo dici potest auxilium efficax operari sine nobis, quod verissimum est, longe tamen diuersum.

Ad ea tandem quæ Ledesma induxit, fatemur, nos dicere, Deum non prius natura influere per concursum generalem, nec per actualem influxum gratiæ adiuuantis. Cauenda vero sunt verba, quibus sæpe ille auctor confusè vtitur concursum confundendo cum prædeterminatione, cum præmotione, vt possit inde concipere lector nos omnem gratiæ præmotionem negare. Distinctè ergo loquendo asserimus, Dei gratiam præcedere præmonendo liberum arbitrium, excitando illud, alliciendo, ac præparando, non prædeterminando, & quoad hæc præmotio Dei non est simul, sed præcedit tempore quando est tantum sufficiens, vel saltem natura, quando est efficax, modo à nobis declarato. Post hanc C verò præmotionem, in illo puncto, quo arbitrium determinatur, nullam aliam prædeterminationem, vel præmotionem causalem admittimus, sed concursum, & influxum simultaneum, vt satis iam declaratum est. Neque Molina aliquid amplius dicit in illo eodem loco, quem Ledesma citat, vt manifestè ostensum est. 18. Responde-tur ad ea quæ Ledesma induxit.

Vltimò ergo addo tertium dictum quod proposuit, videlicet, totam hanc obiectionem locum habere in sententia illorum Doctorum, & ab eis eodem modo soluendam esse, si velint consequenter loqui, solumque inter nos relinqui controuersiam de auxilio præuio prædeterminante, cum qua omnes istæ illationes & propositiones nullam habent connexionem. Declaratur assertio. Nam isti auctores admittunt nobiscum esse necessarium auxilium simultaneum imbibitum in actione liberi arbitrij. 19.

Neque enim negare possunt, vt laudent, primam causam, per se, & immediatè influere in actionem creaturæ, neque etiam possunt negare, quin actio liberi arbitrij, si supernaturalis sit, immediatè, ac per se sit ab aliquo principio supernaturali,& gratuitè physicè in illam influente. Ergo loquendo præcisè de illo influxu simultaneo, obiici eodem modo potest cõtra illos Auctores, quod prius natura influat arbitrium, quam gratia, quia hoc, non influit prius secundum illum influxum; E ergo posterius. Item sequitur, Deum concurrere, quia voluntas concurrit. Hæc autem non debent, nec possunt admitti in illa sententia, etiam respectu auxilij simultanei, quia nihil intelligi potest fieri à libero arbitrio sine illo simultaneo influxu; ergo necesse est, vt etiam fateantur ex negatione prioris, non inferri affirmationem posterioris, quia simultas excludit prioritatem, & posterioritatem respectu eiusdem, & secundum eundem ordinem naturæ, & causalitatis. Item fateri debent ex concomitantia necessaria non sequi concausalitatem cum necessaria concomitantia, quia non agunt solitariè, vt sic dicam, sed concurrendo simul. Ergo in hoc versatur eadem ratio in vtraque opinione. Solum ergo superest quæstio de necessitate præuij cõcursus, ante simultaneum 20.

taneum, quæ controuersia per hanc obiectionem non attingitur, quia siue detur talis præmotio, siue non detur, semper est verum liberum arbitrium in operibus gratiæ nihil posse sine aliqua præmotione, & nullum opus posse agere, aut inchoare, sine actuali influxu, & concursu Dei proportionato operi voluntatis humanæ, & eiusdem ordinis cum illo. Nihil ergo sententiæ nostræ obstant propositæ obiectiones, de aliis vero vt lectoris fastidium leuemus, in capitibus sequentibus iuxta occurrentes occasiones dicemus.

Caput XXVIII.

Concluditur vera concordia libertatis auxilij cum efficaci auxilio eiusque necessitate in gratiæ operibus.

1. Hæc concordia est præcipuus scopus in hac disputatione intentus.

HÆc concordia in reipsa iam explicata est, quia verò est præcipuus scopus, & fructus in hac disputatione intentus, ideo breuiter, & clarè proponenda est, & nonnullæ obiectiones dissoluendæ, vt per earum solutionem veritas illustrior fiat. Duæ vero sunt, vt sic dicam, partes libertatis, quæ integræ, & illæsæ conseruari debent secundum fidem, non obstante necessitate auxiliorum gratiæ etiam efficientiam, quæ secundum legem ordinariam Dei hominibus dantur. Prior pars libertatis est quoad specificationem, seu contrarietatis, quæ requirit potestatem veram, & moralem, ad præstandum supernaturalem consensum vocationi, etiam in his hominibus, qui vocationi sufficienti non consentiunt. Altera pars libertatis est quoad exercitium, quæ postulat potestatem non consentiendi vocationi, etiam in his hominibus qui vocationi consentiunt, & pro illo eodem instanti pro quo consentiunt, considerata prius natura, quam consensus fiat. Quæ omnia satis patent ex dictis supra de libertate.

2. Necessitas gratiæ efficacis optimè conuenit cũ libertate quoad specificationem. Ratio.

Dicimus ergo primò, necessitatem gratiæ efficacis existentis in vocatione congrua optimè conuenire, seu in concordiam redigi cum libertate quoad specificationem. Ratio est, quia homo à Deo vocatus habet potestatem proximè sufficientem ad consentiendum si velit, ita vt sine alio præueniente auxilio, vel prædeterminatione extrinsecus proueniente possit cum effectu velle, & facere id, ad quod vocatus est, ergo talis homo licet cum effectu non consentiat, liber est ad consentiendum. Antecedẽs probatum hactenus est contra alias sententias. Consequentia verò probatur, quia in illo homine ordine naturæ præcedit vera potestas consentiendi per principia gratiæ, tam moralia, quam physica, & potestas dissentiendi, per innatam libertatem, vt effectus ipse probat in his, qui non consentiunt; ergo in tali homine prius natura, quam dissentiat, est vera libertas ad consentiendum, & consequenter, quoad specificationem actus, seu libertas contrarietatis; hæc enim idem sunt.

3. Eadem ratio aliter formatur.

Secundò ad maiorem declarationem eadem ratio aliter formatur, quia homini sufficienter vocato, & nihil consentienti nihil deest ex parte gratiæ necessarium ad consensum, nisi auxilium gratiæ simultaneum, seu concomitans, sed hic defectus non est contrarius libertati; ergo. Maior supponitur ex dictis. Minor probatur, quia licet ille concursus ad extra non detur, esse potest oblatus, & paratus ex parte Dei, & de facto ita offertur, quia secundum scripturas, & promissiones, ac comminationes Dei, per Deum non stat, quominus homo consentiat, & velit postquam vocatus est; ergo id satis est ad libertatem. Probatur consequentia, quia hæc libertas consistit in proxima potestate sufficiente ad vtrumque, & consequenter ex parte Dei habente paratum concursum: hoc enim intimè imbibitur, vel requiritur in proxima, & integra potestate, vt supra probatum est: actualis autem concursus simultaneus non requiritur ad potestatem, sed ad vsum eius. Vnde in actibus etiam naturalibus idem modus libertatis ad vtrumque inuenitur, licet in vsu, & in effectu homo vnum tantum concursum ad vnum actum, & non ad alium in se recipiat, tamen quia hoc ipsum per illum stat, & pendet ab vsu libertatis eius, ideò cum carentia talis concursus stat vera libertas ad eundem actum.

Tertiò declaratur, quia quod vocatio sit inefficax seu incongrua non oritur ex Deo, sed ex homine, vt in superioribus probatum est; ergo talis vocatio, quæ in re est incongrua confert homini potestatem, qua liber simpliciter constituitur ad non reddendum vocationem incongruam; ergo incongruitas illa stat cum perfecta libertate ad consentiendum, aliàs non posset homini imputari, nec esse libera talis inefficacia, seu incongruitas. Et hoc confirmant illæ admonitiones Petri, & Pauli. *Satagite vt per bona opera certam vestram vocationem faciatis* 2. Pet. 1. & *Adiuuantes exhortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis* 2. Cor. 6. Essent enim istæ exhortationes vanæ, nisi bonus vsus gratiæ, vel vocationis esset in proxima potestate recipientis. De quibus & aliis locis plura in capite sequente. 4. Declaratur.

Superest verò difficultas, quia vocatio, seu auxilium efficax, est simpliciter necessarium, vt homo consentiat, sed hæc vocatio non datur homini qui non consentit, ergo deest illi aliquid necessarium ad consensum; ergo non est liber ad consentiendum. Probatur consequentia ex nostris principiis. Primo, quia vocatio congrua est necessaria tanquam vnum ex prærequisitis ad operandum, ostendimus enim hoc auxilium efficax esse præmouens, & ordine naturæ antecedens operationem. Secundo, talis vocatio etiamsi dicatur aliqua ex parte inuoluere auxilium simultaneum, nihilominus non solum non datur, verum etiam nec offertur à Deo, neque est in potestate hominis habere illam, quia nihil potest homo facere, vt illam habeat, vt supra de prædeterminatione physica dicebamus: Rationes enim ibi factæ, æquè hic procedunt, quia nec immediatè potest homo in se facere talem vocationem, nec media dispositione libera ad illam se præparare, cum omnis talis dispositio debeat ab aliqua congrua vocatione proficisci. Et confirmatur. Nam illud est in nostra potestate, quod est in nostra voluntate, iuxta illud Augustini 1. Retract. c. 22. *Id est in nostra potestate quod cum volumus facimus*, sed habere talem vocationem non est situm in nostra voluntate, sed est beneficium omnino gratuitum, nam ratione huius vocationis potissimè dictum est ab Apostolo. *Non est volentis neque currentis, sed Dei miserentis*, iuxta sententiam Augustini in Enchirid. c. 32. dicentis. *Quomodo non volentis, &c. nisi quia & ipsa voluntas vt ipsum est à Domino præparatur.* Præparatur autem per sanctam & congruam cogitationem, seu 5. Proponitur difficultas.

seu vocationem, vt ipse lib de Dono perseuer. cap. 8. declarat, & in q. 2. ad Simplician. *Nisi vocando*, inquit, *præcedat misericordia Dei, nec credere quisquam potest, vt ex hoc incipiat iustificari & accipiat facultatem bene operandi.* Et infrà expressè dicit, nobis tribui non posse quod vocamur, præsertim illa vocatione quæ congrua dicitur, de qua inquit. *Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei qui hoc modo vocauit, quo aptum erat eis, qui sequuti sunt vocationem.* Talis ergo vocatio cui non datur, neque etiam offertur; ergo non est in potestate eius, ergo neque in libertate, ergo nec effectus talis vocationis est in eius potestate, aut libertate, cum ad illum sit necessaria talis vocatio, sicut nos contra necessitatem physicæ prædeterminationis argumentati sumus.

6. Duo distinguẽda ad difficultatem expediẽdam.

Ad hanc difficultatem expediendam, & differentiam assignãdam inter vocationem congruam, & physicam prędeterminationem, duo attentè distinguenda sunt. Nam aliud est, vocationem, quæ homini de facto datur esse congruam, vel incongruam, aliud verò est quod Deus præcognoscendo vnam vocationem futuram congruam, aliam verò non talem futuram elegerit vnam, vel alteram tribuere Nam manifestè constat posse hoc secundum pendere ex sola Dei voluntate, quamuis primum etiam ex voluntate humana pendeat. Dicendum est ergo vtrumque eorum verum esse. Nam posita in homine sufficiente vocatione, & præscindendo ab omni præcognitione Dei circa futura est in potestate hominis facere, vt illa vocatio Dei congrua sit, quia illi simul offertur auxilium concomitans, quo possit operari, si velit, & si de facto operetur, iam vocatio erit congrua, & vt talis, erit à Deo præcognita, & libera electione collata. Neque obstat quod quidam obiiciunt, quia nemo potest se disponere ad auxilium efficax, saltem primum, neque illud impetrare, aut emereri, nam ad hæc omnia supponi debet; ergo nec potest habere illud in sua potestate, etiam quoad hoc, vt efficacitas auxilij pendeat ex libertate hominis. Respondemus enim negando consequentiam, quia illa potestas quæ est in homine vocato vt non reddat vocationem incongruam, non est remota, vt sic dicam, scilicet, per potestatem se disponendi ad aliquod auxilium, sed est proximè per potestatem cooperandi auxilio, seu vocationi, cum auxilio simultaneo sibi iam oblato. Atque ob hanc rationem necessitas vocationis congruæ non repugnat cum absoluta libertate, & potestate, ad bene operandum, etiam tum, quando contingit, vocationem non esse congruam, quia causa huius defectus, seu incongruitatis actualis, in libero arbitrio fuit.

7. Difficultas autem posita non procedit contra hanc partem, sed tantum probat aliud secundum membrum, quod proposuimus, scilicet non obstante hac dependentia, congruitatis vel incongruitatis vocationis à nostro libero arbitrio, nihilominus manere in æterna Dei prouidentia, & sola libera electione quod decreuerit dare huic homini in tempore vocationem, quam præuidit ei futuram congruam, vel aliam non talem futuram, quia cum in præscientia sua omnia præoccupet, potest velle quod sibi placuerit, & varias vocationes pro suo beneplacito distribuere, seu causas secundas ita præparare, vt hæc, vel illa vocatio ad hunc, vel illum hominem præueniat. Et hoc tantum est quod Augustinus in locis citatis docet, & probant rationes factæ idemque confirmat argumentum proximè factum, quod homo non potest se disponere ad primam vocationem, etiam sufficientem, ergo multo minus ad congruam; Hæc ergo distributio, sicut & prædestinatio voluntate Dei fit, & non habet causam ex parte hominis, vt infra latius dicam.

Vnde vt difficultas clarius soluatur addendum est, vocationem congruam ita esse necessariam vt consensus cum effectu detur, vt illa necessitas non sit ex parte principij, quatenus confert veram potestatem ad agendum, sed solum ex parte effectus, vt certo, & infallibiliter futurus sit. Quæ necessitas maximè consideratur in ordine ad diuinam præscientiam, & prædestinationem, vt voluntas prædefinitiua Dei possit infallibiliter impleri. Et ideo non obstante necessitate vocationis congruę, qui illam non habet, absolutè & simpliciter habet potestatem operandi, quia ipse est in causa, vt vocatio, quam habet, congrua non sit. Neque refert, quod non sit, vel fuerit in hominis potestate recipere à Deo illam vocationem, quam præcognouit futuram esse congruam. Quia ex parte ipsius consensus, vel potius ex parte principij eius non erat illa simpliciter necessaria ad tale opus, vel consensum præstandum, poterat enim fieri per aliam vocationem simpliciter, & verè sufficientem. Si homo illa vti voluisset, sicut posset, sed illa necessitas est solum ex præscientia Dei qui præuidit hominem de facto non bene vsurum alia vocatione, & illa necessitas quoad hanc partem est consequens liberum vsum, vel abusum in præscientia, & non est necessitas simpliciter, & antecedens, & ideo carentia talis vocationis non est contra libertatem quoad specificationem respectu talis effectus. 8.

Atque hinc tandem est apertum discrimen inter necessitatem physicæ prædeterminationis, & congruæ vocationis. Nam physica prædeterminatio dicitur esse antecedenter, ac per se, & natura sua necessaria ad omnem actum liberum voluntatis, & ideo si illa non datur, nec offertur à Deo, sed potius ex absoluto, & antecedenti Dei decreto omnino negatur, actus simpliciter, & omnino fit impossibilis voluntas, nullo enim modo est in potestate eius. At vocatio, quæ de facto est congrua non est simpliciter necessaria, alia enim de se sufficeret, si homo illam non contemneret, sicut de vocatione Esau dixit Augustinus dicta q. 2. ad Simplician. vnde si quæ est in illa necessitas non est antecedens sed consequens. Quod ex alia differentia declaratur, nam physica prædeterminatio si necessaria est, reuera requiritur ex parte principij, vt det, vel compleat posse, vt manifestis argumentis probatum est, etiamsi assertores eius aliquando tergiuersentur, ideoque qui talem pędeterminationem non recipit in se, absolutè non habet potestatem integram & proximam, & quia illam non habet in sua potestate morali, ita vt facere possit aliquid ad obtinendam illam, neque potestatem remotam habet, ac subinde liberam quoad specificationem, nec illi potest imputari ad culpam carentia talis auxilij efficacis, & consequenter nec omissio effectus illius. 9.

At verò vocatio congrua duo habet, nam & est vocatio, & est congrua. Quatenus vocatio est dat posse integrum, & completum tam morale, quam physicum, quia supponit vel principium physicum supernaturale, vel illud secum affert, vt declaraui capite...... Quatenus vero congrua est, dat illud posse tali modo, vel in tali opportunitate, vt infallibiliter habeat effectum, & ideo dicitur sub hac ratione non solum dare posse, sed etiam agere, quia inducit infallibiliter ad agen- 10. Vocatio cõgrua duo habet.

agendum. Veruntamen intercedit differentia, quia sub priori ratione dat posse per se, & independenter ab vsu liberi arbitrij, sub posteriore autem ratione dat agere cum ordine ad vsum liberi arbitrij à Deo præuisum ad quem illa congruitas dicit habitudinem. Et hinc fit vt possit dari integra potestas, & consequenter etiam integra libertas, sine congruitate vocationis, quia potest præcedere vocatio, quæ det talem potestatem, & solum desinat esse congrua ex defectu liberi arbitrij in cuius proxima potestate est bonus vsus talis vocationis, & quia cum illo auxilio gratiæ non facit, quod potest, ideo talis vocatio congruitate caret, quam posset habere. Et hoc modo congruitas talis vocationis, est in potestate hominis, licet non sit in eius potestate habere aliam vocationem, quam Deus prænouit futuram congruam, & nihilominus illam dare noluit quod non obstat libertati, & potestati per aliam vocationem comparatæ.

11. Efficacia gratiæ libertati arbitrij quoad exercitium actus non repugnat, sed media vocatione congrua optimè concordat.

Dico secundò. Efficacia gratiæ libertati arbitrij quoad exercitium actus non repugnat, sed media vocatione congrua optimè concordat. Assertio quoad priorem partem certa est de fide, modus autem huius concordiæ licet sit obscurus, à nobis tamen explicatur in hunc modū. Quia duo requiruntur ad gratiam, seu auxilium efficax præuium, vnum est vt inducat voluntatem in consensum, aliud vt infallibiliter consequatur effectum; primum habet vocatio congrua ex se, & ex natura sua, & hoc præcisè spectatum non repugnat libertati, quia cum vocatione sic considerata manet indifferentia voluntatis, ita vt posset cum illa vocatione coniungi carentia consensus, si nulla alia suppositio fiat. Secundum autem non habet illa vocatio ex se sola, sed vt habet habitudinem ad effectum futurum, & præuisum à Deo, qui in sua præscientia falli non potest. Hinc ergo fit, vt illa efficacitas vocationis optimè simul consistat cum libertate actus: quia quatenus illa vocatio spectatur, vt congrua, iam inuoluit vsum libertatis.

12. Declaratur.

Et hæc ratio concordiæ maxime declaratur ex differentia inter infallibilitatem physicæ prædeterminationis, & vocationis congruæ. Nam prior est infallibilitas in causa determinata prius natura; quam efficiat actum secundum, id est, in auxilio de se efficaci, & prædeterminante voluntatem humanam, vnde repugnat indifferentiæ requisitæ, ad vsum libertatis, hæc vero posterior est infallibiltas effectus, vt futuri à sua causa proxima præuisa, vt liberè determinanda cum tali auxilio; vnde necessitas quæ sequitur ex priori infallibilitate, est necessitas omnino antecedens, quæ libertati repugnat. Altera vero est necessitas consequens, quæ optime cum libertate consistit. Item prior infallibilitas, seu necessitas nullo modo pendet ex libera potestate voluntatis, quia nec habere illam prædeterminationem est in potestate libera voluntatis, sed solum in potestate receptiua respectu liberæ voluntatis Dei, & post receptam illam determinationem non est in potestate voluntatis suspendere, vel impedire actionem eius, at posterior infallibilitas absolute pendet ex libero vsu voluntatis cuius præuisio supponitur in mente Dei per scientiam conditionatam, & inde est infallibilis connexio talis vocationis cum consensu libero voluntatis.

Vnde vlterius in hoc modo efficacitatis vocationis congruæ non antecedit, vel tempore, vel natura determinatio voluntatis humanæ ad vnum

A in actu primo, sed semper intelligitur de se indifferens etiam posita illa vocatione, ita vt præcisè spectando talem vocationem, possit voluntas humana pro sua libertate illam facere non cōgruam, seu reddere inefficacem. Atque ita prima determinatio est illa, quæ fit in actu secundo concurrente simul ipsa libera voluntate; solum ergo præcedit vocatio, vt habens habitudinem ad liberam determinationem voluntatis futuram infallibiliter in præscientia Dei, quæ habitudo non solum potest esse simul cum libertate, sed etiam vsum eius in suo termino inuoluit.

B At vero in altero modo efficacitatis per physicam prædeterminationem antecedit in humana voluntate determinatio ad vnum in actu primo, ad quam voluntas humana liberè non concurrit, & ab illa sic prædeterminata procedit postea actus secundus secundum ordinem causalitatis, & naturæ, quod male potest cum libero vsu circa eundem actum componi, quia talis effectus, vt prouenit à tali causa proxima, & in actu primo integrè constituta, non est contingens, sed necessarius, nec procedit indifferentia ad non agendum, sed cum necessitate absoluta, & ab extrinseco proueniente ad agendum. Ex comparatione ergo vtriusque efficacitatis ita concludimus. Infallibilis connexio inter præueniens auxilium

C efficax, & consensum voluntatis tantum esse potest, vel antecedens, & in causa, vel consequens, & in præscientia aliqua futuri euentus in se ipso, sed prior modus infallibilitatis non potest cum libertate actus concordari, vt multis modò ostensum est; ergo ideo cum illa concordat, quia non est infallibilis in causa per se spectata, sed vt habente habitudinem ad effectum infallibiliter in præscientia futurum. Ergo non potest aliter quam per vocationem congruam hæc concordia explicari, & cum illa optimè constat.

Contra hunc autem concordiæ modum multa nobis obiiciuntur. Primum est quia procedit ex fundamento scientiæ conditionatæ, quod (vt

D quidam ait) omnes antiqui Doctores negant, & certum est (in eius vtique sententia) talem præscientiam non dari. Et quamuis hoc non sit certum, saltem negari non potest, quin tale fundamentum sit dubium, ideoque videri debet insufficiens ad concordiam explicandam, quia de fide certum est, gratiam, & prædestinationem Dei non tollere libertatem, dogma autem fidei non debet in dubio principio fundari. Hæc vero obiectio facilè, & maiori efficacitate retorqueri potest contra physicam prædeterminationem. Nos enim sententiam quæ in illa constituit efficacitatem auxiliorum gratiæ falsam esse censemus, & vt credimus efficaciter probamus, & ex eo præci-

E puè illam impugnamus, quod talis modus præuenientis efficaciæ cōcordari non potest cum actu nobis libero quoad exercitiū, neque necessitas eius potest cum libertate quoad speciem talis actus conciliari in eo, cui tale auxilium non datur. Ac denique etiam credimus, antiquos Doctores maiori ex parte tale genus prædeterminationis negasse, & alios plerosque illam non agnouisse, quod in sequentibus ostendemus. Et quamuis de hoc sit contentio, multo magis dubia est assertio talis prædeterminationis, quam scientiæ conditionatæ: nam (vt credimus) multo minori nititur auctoritate, & seclusis aliis testimoniis, vel rationibus in illa scientia nulla maior inuenitur repugnantia, quam in absoluta scientia futurorum

contin

contingentium,& per se spectata decet Deum, pertinetque ad perfectionem eius: in prædeterminatione autem inuenitur repugnantia respectu libertatis,& non pertinet ad perfectionem Dei, sed potius præ se fert violentum quendam prouidentiæ modum. Incautè autem id nobis obiiciant, in quo ipsi maiori ratione redargui possunt.

13. Et nihilominus in forma respondemus ad priorem partem negando assumptum. Est enim illa sententia conformis scripturis, & antiquis Patribus, & omnino vera, quam multi ex aduersariis iam negare non audent, licet in modo, seu fundamento illius à nobis discordent, vt physicæ prædeterminationi adhæreant, ex quo quanta illis incommoda sequantur in secundo Prolegomeno ostendimus. Ad alteram partem dicimus dogma fidei non fundari in dubio fundamento quantum ad rationem credendi, sæpè autem explicari,& defendi per fundamentum minus certum quamuis probabilius. Sicut quod Spiritus sanctus non sit filius, dogma fidei est, id autem à nobis explicatur, quia processio per voluntatem non est per modum similis, quod sub opinione est. Ita ergo in præsenti licet concordia auxilij efficacis cum libertate sit dogma fidei, & de scientia conditionata non sit tanta certitudo, nihilominus hanc viam vt saniorem, & magis accommodatam eligimus ad illud dogma fidei defendendum, & explicandum, quod ad munus Theologi pertinet.

14. Obiectio. Hinc verò obiiciunt secundò, quia concordia hæc libertatis cum gratia, & Pelagianis visa est impossibilis, & Augustino, & Patribus saltem valde obscura, & difficilis; si autem hæc concordia sumenda esset ex vsu libertatis præuiso per scientiam conditionatam, res esset valde facilis, & peruia, & ita nec hæretici habuissent occasionem exaggerandi repugnantiam gratiæ cum libertate, nec Augustino visa esset res adeo difficilis. Imo aliquando illam rationem esset aggressus ad hanc concordiam explicandam, quod tamen nunquam facit, sed semper in hoc negotio recurrit ad subiectionem intellectus in obsequium fidei, & recognitionem omnipotētiæ Dei, & iustitiæ, ac bonitatis eius, nihilque aliud respondendum putat, nisi quod Paulus homini dicenti. *Quid adhuc queritur? voluntati eius quis resistet?* respondet. *O homo tu quis es, qui respondeas Deo, ô altitudo diuitiarum, & non est inquitas apud Deum.* Ergo signum est hunc modum concordiæ, quem nos assignamus non esse verum, neque principiis fidei consentaneum.

15. Soluitur prima pars obiectionis. Tres partes habet obiectio Prima spectat ad rem ipsam,& in hoc fundatur, quod hæc ratio concordiæ est nimis facilis, cum tamen ipsa concordia semper visa sit obcurissima, præsertim Augustino epistola 46. in fine & 47. in principio,& in lib. de grat. & liber. Arbitr. in principio. Respondemus hunc modum concordiæ comparatum quidem ad obscuritatem,& perplexitatem, quæ posita physica prædeterminatione in tali concordia inuenitur, esse facilem,& clarum, nihilominus tamen absolutè loquendo esse valde supernaturalem, & multa includere quæ ab homine non comprehenduntur, licet vtcunque concipiantur. Nam in primis scientia illa de futura libera determinatione volūtatis ex tali, vel tali hypothesi nimis, est obscura,& difficilis, necessariumque est fidei adiutoriū, vt ea credatur, quia diuinæ excellentiæ,& testimoniis scripturarum est magis consentanea. Vnde cum hæc concordia illam sententiam supponat, eo ipso difficilis est,& obscura. Deinde illa posita superest illa difficultas quæ Philosophos errare fecit, quomodo cum tali præscientia stet contingentia, quam noui quidam Theologi audent dicentes, hanc scientiam esse causam futuritionis effectus per eam cogniti. Imo etiam in ipso Deo non caret difficultate ad explicandum quomodo cum tali præscientia liberè operatur, vt in proprio opere de illa scientia attigimus. Ad hæc etiamsi scientia ipsa non tollat libertatem, adhuc obscurum est, quomodo gratia prouениens ex absoluto decreto Dei, etiamsi illam scientiam supponat, libertatem non impediat, cum absolutè voluntati Dei nemo possit resistere. Ac denique in executione satis obscurum, ac difficile est ad intelligendum quomodo voluntas diuina,& humana ita in effectione eiusdem actionis conueniant, vt neutra alteram ordine causalitatis, aut prædeterminationis antecedat, quæ difficultas non tollitur per scientiam conditionatam. Nam in illamet scientia necessarium erit, vt saltem sub conditione illa, quæ in tali sciētia supponitur proponantur illæ duæ volūtates vt coniunctæ,& quasi præparatæ ad efficiendam eandem actionem omnino simul natura sine præuia efficacia, vel prædeterminatione vnius in aliam. Hæc ergo concordia quam assignamus non potest propter claritatem, vel facilitatem contemni, cum difficultatibus scateat. Debet autem aliis præferri, quia in his difficultatibus nulla est, quæ vel repugnantiam aliquam cum aliquo dogmate fidei, vel contradictionem in rebus ipsis ita præ se ferat, vt non sufficienter, imo & euidenter soluatur, saltem negatiuè, vt aiunt, id est ita soluendo argumenta, vt euidens sit non concludere. In alia vero ratione concordiæ, quæ physicam prædeterminationem supponit multa includuntur quæ ita apparent, & inter se, & cum dogmatibus fidei pugnantia, vt nobis non videantur sufficienter ne dum euidenter dissolui.

Secunda pars obiectionis erat de modo argumentandi Pelagianorum contra Augustinum, arguebant enim illum, quod introduceret fatum nomine gratiæ efficacis, seu vocationis ex proposito, quod nullo colore dicerent, si concordiam libertatis cum tali gratia ad scientiam illam mediam reuocaret. Vnde tertia pars illius obiectionis est, quod Augustinus nunquam vsus est tali scientia ad hanc concordiam explicandam. Verumtamen quod ad Augustinum attinet in Prolegom 2. ostendimus, illum, & scientiam mediam agnouisse in Deo, & ad nonnulla mysteria explicanda illa vsum fuisse: quomodo verò illam semper cum prædestinatione, & congrua vocatione coniunxerit, infra in speciali capite declarabimus. De Pelagianis verò siue illam sciētiam ignorauerint, siue illam cognouerint, parum nostra refert, nam in hoc valde errabant, quod necessitatem auxilij gratiæ etiam adiuuantis,& simultanei, seu generalis concursus putabant repugnare libertati. Vnde in obiecto scientiæ mediæ (sic eam agnouerunt) non admitterent posse includi auxilium gratię, vt ex hypothesi præsciretur, quid esset volūtas cum illo subsidio liberè operatura, quia credebant illā hypothesim destruere libertatem. Et ideo cogitare non potuerunt per scientiā hāc posse efficaciam gratiæ cum libertate cōciliari. De Semipelagianis certius est, illam scientiam tribuisse Deo, male tamen illa vsi sunt, non ad conciliandam libertatem cum vera gratia, sed ad defendēdum bonum vsum solius libertatis sine adiutorio gratiæ, & consequenter ad distribuendā veram rationē gratiæ, ponendo meritū gratiæ in merito solius liberi

16. Secunda pars obiectionis soluitur. Item tertia pars.

liberi arbitrij, & tribuendo rationem meriti, vel demeriti operibus nunquam futuris. Et hoc putarunt necessarium esse ad concordandam libertatem cum gratia, & ad saluandam in Deo generalem voluntatem saluandi omnes homines, vt constat ex Epistola Prosperi. Et quia D. Augustinus talem concordiam non admittebat, imo validissimè impugnabat, dicebant illum introducere fatum, & similia.

Caput XXIX.

Aliis obiectionibus contra superiorem concordiam ab incommodis desumptis satisfit.

1. Obiectiones contra superiorem concordiam, ab incommodis desumptæ. Primum incommodum. Vltra superius dicta præcipuè nobis obiicitur, quod iuxta illam rationem concordiæ, multa videntur consequenter concedenda, quæ in Semipelagianis, vel etiam in Pelagianis sunt damnata aut certè ad illa nimium videntur accedere. Primum est quia sequitur, auxilium efficax recipere efficaciam à libero arbitrio, & consequenter id, quod est potissimum in tali auxilio esse à nobis, & non ex Deo, quod dici non potest. Sequela patet quia iuxta nostram sententiam auxilium in re non est efficax, nisi per liberam determinationem voluntatis humanæ, & ipsa vocatio non denominatur efficax, nisi per habitudinem ad illam determinationem, & quasi per determinationem ab illa. Secundum. Secundum est, quia sequitur, rationem ob quam auxilium nobis datum est efficax, esse voluntatem nostram bene vtentem sua libertate. Consequens est falsum ergo. Sequela patet ex præcedenti propositione, quia nostrum arbitrium est, quod suo bono vsu dat efficaciam auxilio; ergo est ratio ob quam est efficax. Falsitas autem consequentis probatur; quia sic homo fidelis discerneret se à non fideli per suum arbitrium contra Paulum 1. Corinth 4. Tertium. Tertium est posse hominem resistere auxilio efficaci, quia potest facere, vt non sit efficax, quandoquidem hoc pendet ex sua libertate. Consequens autem est falsum, quia auxilium efficax procedit ex proposito Dei absoluto, cui nemo potest resistere, & est medium efficax ad illius propositi executionem, sed voluntati Dei efficaci nemo potest resistere, vt dicitur Esther. 13. Ergo neque efficaci auxilio. Vnde argumentor in hunc modum, quia vel vocationi congruæ resisti potest, vel non potest. Si potest illi resisti, non est auxilium efficax, si non potest ei resisti, non minus repugnat libertati, quam prædeterminatio physica, & difficultates omnes de illa propositæ hic locum habent. Quartum. Quartum inconueniens est, quia sequitur auxilium efficax non addere supra auxilium sufficiens aliquod auxilium præuenientis gratiæ, sed solam cooperationem voluntatis cum auxilio simultaneo. Ex quo vlterius fit, auxilium efficax non distingui à sufficiente, nisi in actuali effectione, & in auxilio simultaneo, ac proinde non esse efficax, quia facit hominem consentire, sed quia illo cooperante facit cum illo consensum, quæ omnia sunt à nobis in c. 1. præcedentis libri reprobata. Quintum. Quintum est, quia sequitur conuersionem hominis non resolui vltimatè in solam diuinam voluntatem, sed etiam in humanam, ac subinde ex duobus vocatis ad fidem, quod vnus credat, & alter non credat, non esse tribuendum soli diuinæ voluntati, sed maximè humanæ. nam iste non credit, quia non vult, ille autem credit, quia vult. Et licet sit differentia, quod ille solo suo arbitrio non vult, iste autem non solo arbitrio, sed adiuuante simul gratia vult, nihilominus propria, & innata libertas est in suo genere non solum proxima, sed etiam vltima ratio, in quam discretio illa resoluitur. Quod si verum esset cessaret admiratio Augustini, cur hunc trahat, & illum non trahat, &c. non facilis est ratio scilicet, quia hic vult, & ille non vult, quod neque Augustino, neque modo loquendi scripturæ consentaneum est. Et similia multa possunt obiici, & inferri, quæ videntur contraria vel scripturis, vel Conciliis, vel Augustino, & ideo de his testimoniis tractando in sequentibus capitibus alias obiectiones commodius proponemus.

2. Respondetur ad obiectiones. Ad propositas verò obiectiones respondemus, nihil posse ex nostra sententia sequi, quod errorem Pelagij, vel Massiliensium redoleat, cum ab vtroque errore longissimè discrepet, imò vtique directè opponatur. Quod facilè intelliget, qui attentè considerauerit, quæ de illis erroribus in Prolegom. 4. fideliter, ac diligenter tradidimus, & quæ in his quinque libris de necessitate auxiliorum gratiæ, tam excitantis quam adiuuantis, ad inchoanda, perficienda, & consummanda pietatis opera docuimus. Ad primum incommodum. Ad primum ergo inconueniens negatur sequela. Vocatio enim congrua, sicut non habet suum esse, vel suam perfectionem à libero arbitrio, ita neque ab illo potest efficaciam suam habere, sed vel efficienter habet illam à Deo, vel formaliter à sua perfectione quæ intrinsecè est talis virtus agendi. Neque obstat quod tale auxilium non sit effecturum, nisi cum illo sit concursura simul voluntas humana se liberè determinans: nam hinc solum fit tale auxilium non exercere actu suam efficaciam sine libero arbitrio concausante cum illo, inde vero non fit, quod auxilium ab altera concausa habeat suam efficaciam, sed solum quod eam non exerceat sine illa. Sicut habitus charitatis non elicit actum sine voluntate se determinante, & tamen non recipit efficaciam à voluntate, sed solum non exercet illam sine voluntate. Et vt hoc euidentius fiat, distinguamus vocem illam *efficaciam*, potest enim significare vel vim, & potestatem agendi, vel actualem causalitatem, aut effectionem. Si ergo priori modo sumatur, euidens est, vocationem congruam non recipere efficaciam suam à libera determinatione voluntatis, nam ante talem determinationem habet vocatio illam efficaciam, effectiuè quidem à Deo, vt dixi, formaliter vero per seipsam, quia habet innatam, & intrinsecam illam vim agendi, vel causandi quæ nomine *efficaciæ* in prædicta acceptione significatur. Si vero sit sermo de efficacia posteriori modo sumpta, subdistingui potest, nam duplex causalitas potest in illa vocatione considerari, vna antecedens ordine naturæ liberum consensum voluntatis, & determinationem eius, & hæc in genere causæ efficientis nondum est efficacia in actu secundo, sed in actu primo, tamen in genere causæ formalis est vera causalitas physica, quam vocatio habet, vel in intellectu illuminando illum, vel in voluntate afficiendo, & vi taliter inclinando illam, & hæc tota causalitas, siue physica, & formalis, siue in suo genere effectrix bonæ voluntatis, est eodem modo effectiuè à Deo, & intrinsecè ac formaliter ab ipsamet vocatione, & nullo modo esse potest à libero arbitrio, vt constat. Alia ergo est efficacia

actualis,

actualis, seu in actu secundo causæ efficientis, siue physicæ, siue moralis. Et hæc efficacia nihil est aliud, quam ipsa actio voluntatis quatenus à tali auxilio procedit, de qua actione verissimè dicitur vocationem non efficere illam sine consortio, & determinatione libera voluntatis. Propter quod rectè monuit Augustinus lib. de grat. & liber. arbitr. cap. 2. in fine, *vt qui aliquid secundum Deum operatur non alienet hoc à propria voluntate.* Non tamen propterea dici potest habere auxilium à voluntate illam efficaciam, seu actionem, sed solum non habere illam sine cooperatione voluntatis, quod verissimum est, & ab arguentibus necessario confitendum in sua sententia. Quia licet daretur voluntati auxilium præuium prædeterminans, nihilominus non potest actu efficere consensum sine cooperatione libera voluntatis se liberè determinantis, vt etiam ipsi vel inuiti confitentur, ne vsum libertatis in consensu negent, & nihilominus non dicent voluntatem dare auxilio illam efficaciam, sed tantum auxilium non habere illam sine voluntate liberè concausante.

3. *Nomine efficaciæ quid intelligatur.*

Sed dicent fortasse nomine *efficaciæ* nihil ex dictis intelligi, sed ipsam actualem determinationem ad operandum, hinc enim auxilium, vel vocatio vocatur efficax quod includit quandam infallibilem determinationem ad agendum: tota autem ratio huius determinationis in nostra sententia videtur esse liberum arbitrium, quia vocatio illa quantumuis congrua non facit illam determinationem efficaciter, sed ad illam semper quasi spectat liberum arbitrium, & ideo dicimus esse necessariam præscientiam liberæ determinationis, vt actio auxilij sit infallibiliter futura; ergo quod ad hoc tota efficacia est à libero arbitrio, non solum respectu vocationis, sed etiam respectu Dei, quia etiam Deus non prædeterminat liberum arbitrium, sed quasi expectat determinationem eius. Declaratur exemplo de voluntate, & habitu charitatis, quando enim voluntas tali habitu affecta exercet actum amoris, licet habitus non recipiat à voluntate efficaciam quoad vim agendi, nec quoad inclinationem ad actum, nec quoad ipsam actionem, seu efficientiam eius, nihilominus à voluntate habet determinationem, & quasi applicationem quoad exercitium actus. Ita ergo erit in præsenti de vocatione, nam licet sit congrua in suo vsu, vt ita dicam, & exercitio suæ actionis, subiicitur voluntati, & dominio eius non minus quam habitus, hoc enim nos necessarium putamus ad concordiam eius cum libertate.

4. Ad replicam respondeo, in his, & similibus obiectionibus tacitè supponi determinationem esse quid distinctum ab actione voluntatis, & prius illa, quod nos omnino negamus. Quia non admittimus in voluntate liberè operante determinationem simpliciter præuiam in actu primo, credimus enim actionem procedentem à tali principio, non posse esse liberam, vt hactenus latè ostensum est. Seclusa autem determinatione in actu primo ex voluntate quocunque Dei auxilio præuenta, vt maneat in actu primo indeterminata (vt saluetur libertas eius in operando), immediatè sequitur determinatio in actu secundo, quæ nihil est aliud realiter, ac formaliter, nisi actio ipsa consentiendi, quia voluntas non se determinat, nisi efficiendo suum consensum. Quantum ergo ad rem spectat, parum refert loqui de illa actuali efficacia sub nomine determinationis, vel sub nomine

A actionis consensus, cum in re nulla sit distinctio, sed tantum in nominibus. Igitur sicut ostensum est vocationem non habere efficaciam suæ actionis à libero arbitrio, sed à Deo effectiuè, & ab innata virtute formaliter, ita dicendum est de determinatione. Nam vocatio de se determinata est ad talem actionem, & exercitium eius, non totaliter (vt sic dicam) sed quantum est ex parte sua, & cum hac determinatione à Deo datur sub eadem conditione, si voluntas cooperari voluerit, & ideo licet verum sit, posita illa vocatione, & oblato auxilio simultaneo solum expectare determinationem, quatenus à libera voluntate pendet, nihilominus nullam efficaciam B vel determinationem inde recipit auxilium, sed tantum illi coniungitur concausatio (vt sic dicam) voluntatis.

Et hoc ipsum confirmat exemplum de voluntate, & de habitu charitatis, nam habitus charitatis de se satis est determinatus ad suam actionem, non est enim formaliter liber, & ideo quantum est ex se determinatus est ad exercitium, & speciem sui actus, illum tamen non semper elicit, etiam proposito obiecto, quia non est integrum principium sui actus, sed indiget cooperatione voluntatis, & quia voluntas libera est, & per habitum non cogitur suam cooperationem illi præstare; ideo dicitur habitus quasi applicari à voluntate C ad operandum, non quia talis applicatio, vel determinatio sit aliquid præuium in ipso habitu, sed quasi per denominationem extrinsecam, vel concomitantiam, quia eo ipso quod voluntas se applicat, determinat, seu elicit, habitus etiam elicit actionem, ad quam de se satis erat natura sua determinatus. Ita ergo censemus de vocatione etiam congrua, si secundum se, & secundum suam entitatem tantum consideretur, nam si spectetur, vt datur ex proposito Dei, sic habet quandam determinationem non intrinsecam, sed extrinsecam ita ordinatam ad effectum secundum præscientiam conditionatam, vt infallibiliter illum consequatur. Et secundum hanc rationem à Deo, & non ab arbitrio habet efficaciam suam etiam quoad determinationem ad talem effectum, D quia ex libera voluntate Dei datur homini vocatio talis, ac tantæ actiuitatis, cum tali congruitate, & habitudine ad effectum infallibiliter consequendum. In qua obseruatione, & attemperatione vocationis maximè misericordia Dei relucet, teste Augustino lib. de spirit. & litter. cap. 34. & aliis locis infra citandis. Vnde licet talis vocatio in executione illum effectum consecutura non sit sine influxu libero voluntatis humanæ, quem respicit vt infallibiliter futurum, nihilominus non habet suam efficacitatem ab illo, sicut præscientia visionis non est in Deo sine habitudine ad effectum futurum, & tamen non est ab illo, ne- E que suam veritatem habet ab illo, & Pater æternus talis est per habitudinem ad filium, & tamen non habet paternitatem ab illo, hæc enim duo longè diuersa sunt, vt est per se notum. 5

6. *Respondetur ad secundum incommodum.*

Ad secundum inconueniens negatur sequela. Et quia illatio probationis solum probatur ex primo inconueniente, cum illud negatum sit, & ostensum non sequi, euanescit illa probatio. Vt autem res ipsa euidentior sit, & inde nostra sententia magis confirmetur aduerto ex Augustino lib. de dono perseuer. cap. 10. cooperationem nostram liberam cum

cum vocatione congrua, vt transit in gratiam adiuuantem, & cooperantem comparari posse, vel ad voluntatem Dei, seu propositum æternum, quod Deus habuit dandi talem vocationem, vel ad actualem efficientiam ipsius vocationis cum actuali influxu liberi arbitrij cooperantis. Et iuxta hanc secundam considerationem potest esse duplex sensus illius consequentis. *quod nostra libera cooperatio sit ratio ob quam nobis detur vocatio congrua*, scilicet, vt sit ratio, ob quam voluit Deus nobis illam dare, vel vt sit ratio ob quam vocatio in se fit, & constituitur efficax & congrua. Et in priori sensu oportet sumere illam cooperationem, vt ab æterno præuisam, quia vt facta in tempore non potest esse ratio æternæ voluntatis Dei. In posteriori autem sensu sermo esse debet de libera cooperatione arbitrij, vt in tempore exercetur.

7. Dico ergo si illatio fiat in priori sensu malam esse, & consequens esse falsum. Nam si operatio illa liberi arbitrij spectetur, vt præcognita per scientiam absolutam qua futura præuidetur, talis præscientia supponit in Deo voluntatem, & propositum dandi homini talem vocationem; ergo non potest esse ratio illius voluntatis: si autem sit sermo de præscientia conditionata, sic licet secũdum rationem antecedat propositum Dei, non tamen potest esse ratio talis propositi, quia illa cooperatio in illo signo nondum cognoscitur, vt simpliciter futura. Nam conditionalis nihil ponit in esse, nec homo est dignus præmio, vel pœna propter actionem tantum sub conditione futuram, vt Augustinus lib. 2. de Dono perseuer. cap. 9. & 10. & alibi frequenter docet contra Semipelagianos Et colligitur ex illo Sapient. 4. *Raptus est ne malitia mutaret intellectum eius*, & ratio est, quia totum illud opus quandiu solum est sub conditione futurum, cõtinetur sub latitudine entis, & non actualis, & ideo non potest in eo, vt sic præuiso fundari actuale meritum, nec impetratio, aut aliud simile genus causæ, vel rationis, sed solum potest fundari ratio finis. Et hoc modo verum est liberam cooperationem futuram, & sub conditione præuisum fuisse finem, propter quem voluit Deus dare vocationem congruam, vt homo consentiret: inde tamen non sequitur illam cooperationem esse vocationem diuini propositi, sed potius sequitur esse effectum eius, & ad summũ dici posse rationem finalem ipsius vocationis. Hoc autem non est contra rationem gratiæ efficacis: nam quomodocunque explicetur auxilium efficax, in omni sententia dicendum est dari homini, vt illi infallibiliter cooperetur, licet non detur illi quia cooperaturus est. Hæ namque duæ habitudines per illas duas particulas *vt* & *quia* importatæ sunt inter se repugnantes, nam in posteriori indicatur præexistens causa, seu ratio, aut motiuum dandi auxilium, in priori vero denotatur potius effectus, qui etiam est finis auxilij, seu vocationis Dei. Sicut Paulus dixit ad Ephes. 1. *Elegit nos vt essemus sancti, non quia futuri eramus sancti*, vt ibi notat Hieronymus, & eodem modo addit ibidem Paulus. *Sorte vocati sumus, prædestinati secundum propositum eius, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ, vt simus in laudem gloriæ eius*, &c. Et Augustino lib. de prædestinatione sanctor. cap. 17. *Intelligamus* (ait) *vocationem qua fiunt electi, non qui eliguntur, qui crediderunt, sed qui eliguntur, vt credant* & cap. 19. *Non quia credidimus, sed vt credamus vocamur atque illa vocatione quæ sine pœnitentia est, id prorsus agitur, & peragitur vt credamus.* Et Concilium Arausican. Can. 25, cũm Augustino ponderat illud 1. Corinth. 7. *Misericordiam consequutus sum, vt sim fidelis*, addens, *non quia eram fidelis.* Quanuis ergo scientia conditionata futuræ liberæ cooperationis præcedat voluntatem dandi talem vocationem, eaque sufficiat, & necessaria sit, vt vocatio propter talem cooperationem tanquam propter suum proximum finem detur, non tamen sufficit, vt propter illam tanquam propter rationem, seu causam meritoriam, impetratoriam vel aliam similem detur. Quia (vt dixi) illæ habitudines sunt repugnantes, & habitudo finis optime cadit in rem nondum præcognitam, vt absolute futuram, sed vt possibilem, vel futuram sub conditione, habitudo vero alterius rationis, vel causæ postulat existentiam causæ saltem, vt absolutè futuram, seu præsentem in præscientia.

Et à posteriori hoc confirmatur, quia in multis Deus præuidit sub cõditione fuisse consensuros, si vocarentur tali modo, vt de Tyriis, & Sydoniis dicit Christus Matth. 11. & tamen non propterea vocati sunt illo modo, vt ponderat Augustinus dicto cap. 10. de Don. perseuer. & in Enchirid. cap. 95. Et in omnibus reprobis cognouit Deus sub conditione, quod consentirent, si hoc, vel illo modo vocarentur, & tamen illis non dantur vocationes congruæ, vt de Esau dixit Augustinus q. 2. ad Simplician. Igitur ex tali modo congruitatis, aut efficaciæ vocationis nullo modo sequitur dari ex parte hominis rationem aliquam decẽtiæ, vel congruitatis propter quam à Deo talem vocationem recipiat. Quod necesse fateantur etiam fautores physicæ prædeterminationis, negare enim non possunt, quin Deus priusquam velit talem prædeterminationem dare, sub conditione præuideat, hominem consensurum, si illi tale auxilium detur: & nihilominus qui rectè ex illis sentiunt, non admittent consensum liberi arbitrij esse rationem, vel causam ob quam Deus vult dare tale auxilium, sed potius esse effectum, vel ad summum finem auxilij. Et ideo merito supra diximus, errare, qui in illa sententia dicunt consensum liberum voluntatis, licet sit à prædeterminatione, esse dispositionem ad illam, tum quia illæ duæ habitudines sunt inter se repugnãtes, vt dixi, tum etiam, quia ratio facta vrget contra illam sententiam, quod ex parte hominis daretur ratio, & causa auxilij efficacis, negari enim non potest quin dispositio præparans hominem ad gratiam sit ratio, vel aliqua causa illius. 8.

Dicendum superest de altera parte, si sensus argumenti sit, ex nostra sententia sequi, quod in executione ipsa determinatio liberi arbitrij, sit ratio ob quam, seu per quam determinatio fiat efficax, & congrua. Et sic etiam nullius momenti, vel considerationis est illatio. Quia vt in præcedenti puncto dictum est, licet auxilium efficax ad suam actualem efficientiam requirat coëfficientiam liberam voluntatis, nihilominus auxilium non fit efficax per efficientiam liberi arbitrij, sed per propriam virtutem, & actionem, & ita determinatio liberi arbitrij non est ratio efficacitatis auxilij, etiam in executione, sed potius sub vna ratione est effectus eius, sub altera vero est coëfficientia cum eodem. Nam eadem vocatio efficax considerari potest, vel vt est auxilium præueniens, & inducens voluntatem ad consensum, vel vt transit in statum gratiæ cooperantis, & adiuuantis. Et priori quidem ratione est causa saltem moralis ipsius liberæ determinationis volun- 9.

tatis,

tatis, prius verò quam hunc effectum, in re ipsa obtineat non dicitur efficax, nisi quia & illum potest obtinere, & de facto infallibiliter illud obtinebit. Inde tamen non fit vt determinatio libera sit ratio efficacis vocationis, sed solum sequitur, quod in illa cõsummetur efficacia auxilij tanquam in termino, & effectu per illud intento. Nec etiam sequitur quod illud auxilium solum sit efficax, vt concomitans, seu per solam denominationem ab effectu, sed solum sequitur non esse efficax sine habitudine ad effectum infallibiliter consequendum, quam habitudi[illegible] habet prius quam effectus in re sequ[illegible] consequenter prius etiam, quam tale au[illegible] eat in adiuuans, seu concomitans, & [illegible] ute effectrice, vt est sub illa habitudine de[illegible] atur efficax, & ita includit determinationem liberi arbitrij, non vt rationem suæ efficaciæ, sed vt te[illegible] seu effectum eius.

10. Quatenus autem vocatio consideratur vt actualiter operans consensum simul cum voluntate, siue moraliter, siue etiam physicè, vel per seipsam, vel per aliquod aliud supernaturale principium quod habet coniunctum sub hac ratione, sua efficacia est ipsamet actio qua fit consensus, non tamen vt est à libero arbitrio, sed vt est ab ipsa vocatione, seu principio aliquo supernaturali. Et ideo ratio efficaciæ auxilij non est determinatio libera voluntatis quamuis non sit sine illa, quia nomine determinationis liberæ significatur illa actio, vt est à libera voluntate à qua esse non potest, nisi etiam sit ab auxilio efficaci, neque etiam potest esse ab auxilio, quin sit à voluntate. Magis autem recipit nomen determinationis liberæ per habitudinem ad voluntatem hominis quam per habitudinem ad auxilium efficax, vel ad voluntatem Dei, quia cum ibi concurrant simul Deus, habitus infusus, aut aliquid suppleng vicem eius, quando ille deest, & voluntas hominis, & ex his tribus quasi conflectur vnum principium concretum, quod prius natura intelligitur esse in actu primo, in illo priori sola voluntas humana intelligitur indifferens ad influxum suum præstandum: nam habitus de se determinatus est modo iam declarato, & licet Deus liberè influat, iam supponitur sua voluntate determinatus ad influendum quantum est ex se, vt supra etiam declaraui, voluntas autem hominis adhuc manet indeterminata in illo priori, vt actio possit esse libera. Ideoque quando in posteriori natura actio illa simul procedit ab illis principiis quasi partialibus, formaliter denominatur determinatio in ordine ad voluntatem hominis, quamuis simul fiat à Deo, & à gratia adiuuante tam moraliter, quam physice. Atque ita illa determinatio non est ratio aliis principiis vt agant, vel efficacia sint, sed est quædam concausalitas, sine qua actualis efficientia aliorum principiorum subsistere non possit.

An possit voluntas resistere vocationi congruæ.

11. Obiectio tertia. In tertia obiectione ponitur quid sit dicendum de potestate resistendi vocationi congruæ. Aliqui enim absolutè concedunt sequelam, nimirum voluntatem posse resistere voluntati congruæ, quia vt auxilium efficax non tollat libertatem videtur in voluntate potestas illi resistendi, vt videntur probare argumenta facta contra physicam prædeterminationem, & videtur etiam sumi ex Concilio Tridentino, & Senonen. vt infra videbimus, & est expressa sententia Augustini lib. 3. de liber. arbitr. cap. 18. vbi sic ait. *Quæcunque causa est voluntatis, si ei resisti non potest, sine peccato ei ceditur*, vtique quia sine libertate, vnde etiam dicere posset, sine merito ei consentitur, etiamsi actus sit bonus. Contra hoc autem videtur vrgere argumentum factum, quia verbum *resistendi* includit compositionem, quia nisi supponatur aggressor, non habet locum resistentia, resistere autem vocationi congruæ illa supposita videtur impossibile, quia alias non esset infallibiliter efficax; ergo illa supposita non manet in voluntate potestas resistendi. Propter quod alij simpliciter negant esse in nostra voluntate potestatem resistendi auxilio efficaci, seu vocationi congruæ, nec putant illam potestatem esse necessariam ad libertatem, quia auxilium efficax non est necessarium ad posse, sed ad agere; seu velle, & libertas consistit in posse. Sed hoc à nobis impugnatum est in physica prædeterminatione, & eadem ratio videtur habere locum in omni auxilio præueniente efficaci, quia omne tale auxilium dat posse, quia vt præueniens est non dat agere, hoc enim pertinet ad auxilium simultaneum, de quo solo potest in rigore dici, quod det tantum agere, & non posse. Vnde Augustinus sæpissimè docet, per vocationem qua præparatur voluntas à Domino dari homini potestatem vt filius Dei fiat. Mihi ergo dicendum videtur vocationem congruam dupliciter spectari posse, primo vt vocatio est secundum omnem entitatem, quam includit: secundo vt denominatur congrua per habitudinem ad effectum infallibiliter futurum. Priori modo spectatæ dico semper resisti posse, quia non determinat voluntatem, vt supra probaui, & quia simpliciter loquendo nulla est repugnantia, quod cum tali vocatione simul stet, & componatur negatio consensus, imo & voluntas consentiendi in obiectum vocationis, sed potius in contrarium, quia illa vocatio relinquit voluntatem indifferentem ad hæc omnia. Et hoc etiam probat ratio in priori opinione adducta, & aliæ factæ contra physicam prædeterminationem. At vero sumpta vocatione congrua posteriori modo, & sub illa reduplicatione, vt congrua est, sic dico non posse illi resisti propter rationem factam, quod illa vt congrua includit propositum Dei efficax à quo procedit. Et ratio à posteriori est, quia vocatio vt congrua inuoluit vsum liberum, & supponit illum in diuina præscientia, homo autem non habet potestatem resistendi suomet consensui in eodem, & pro eodem instanti in quo habere illum supponitur, quia non potest velle non consentire dum consentit, facta vtique suppositione, sed vocatio vt congrua inuoluit actualem consensum modo explicato; ergo illi vt sic non potest eadem voluntas resistere. Et ob eandem causam talis potentia resistendi non est necessaria ad libertatem nec impotentia resistendi vocationi congruæ, vt talis est, repugnat libertati, tum quia ad libertatem non est necessaria potestas ad opposita vnum cum alio componendo, tum etiam quia impotentia illa solum est ex suppositione consequente, & supponente iam vsum libertatis, & ideo non repugnat libertati, sicut etiam necessitas consequens illi non repugnat.

12. Differentia inter auxilii efficax positum in prædeterminatione physica, vel in vocatione congrua. Ex quo tandem constat differentia inter auxilium efficax positum in prædeterminatione physica, vel in vocatione congrua. Nam priori modo est suppositio omnino antecedens, siue spectetur secundũ suam nudam entitatem, siue sub ratione auxilij

auxilij efficacis, hæc enim duo in illa entitate non distinguuntur, quia ex vi suæ entitatis, ac per se dicitur habere vim determinandi voluntatem, cui ipsa voluntas non potest resistere; & ideo talis impotentia resistendi inducit necessitatem absolutam, & simpliciter non tantum consequentiæ, sed rei, & consequentis. At vero vocatio congrua, vt est congrua, & auxilium efficax, non est suppositio omnino antecedens: nam licet illa vocatio absolutè spectata sit auxilium præueniens, tamen vt congrua est inuoluit habitudinem ad vsum liberum infallibiliter futurum, non ex absoluta efficacia prædeterminante talis vocationis, sed ex spontanea cooperatione voluntatis futura, & præuisa sub conditione à Deo, qui talem vocationem vt congruam, & efficacem dare voluit. Et ideo impotentia resistendi illi vocationi vt congrua est, non supponit necessitatem absolutam, sed tantum ex suppositione consequente, vt declaratum est. Libertas autem saluatur per hoc, quod liberum arbitrium de se potens est ad resistendum illi vocationi secundum se spectatæ.

Quid addit auxilium efficax sufficienti.

13. Auxilium efficax quid addat sufficienti?

Ad quartum inconueniens concedimus, auxilium efficax non addere supra sufficiens nouum auxilium præueniens, quod sit motio, vel qualitas distincta à toto auxilio sufficiente, & ab influxu simultaneo, & prior natura illo. Imo hoc existimamus necessarium, tum vt auxilium sufficiens sit verè sufficiens, tum vt potestas proximè libera ad efficiendum, & non efficiendum actum inueniatur in homine non tantum sufficienter, sed etiam efficaciter vocato. Vnde etiam supra diximus, vocationem congruam non addere sufficienti aliquam proprietatem absolutam, quia illa esset necessaria ad posse, & non esset in hominis potestate cum sit præueniens, & illa data non esset in hominis potestate non habere actum ad quem sic vocatur. Et sic incideremus in omnia incommoda, quæ vitare studemus. Hæ autem rationes probant de quocumque alio auxilio distincto à sufficiente, & vltra illud necessario. Nihilominus vero negamus, hinc sequi contra superius dicta, auxilium efficax nõ esse præueniens, quia sub ratione datur antequam homo operetur, & non constituitur in illa ratione per cooperationem, vel per auxilium simultaneum, sed per efficaciam virtualem sibi intrinsecam, vt est sub habitudine ad cooperationem liberi arbitrij de facto infallibiliter futuram cum auxilio gratiæ simultaneo.

14. Vocatio cõgrua vt est auxilium efficax præueniens quomodo à sufficiẽte distinguatur.

Atque eodem modo vocatio congrua vt est auxilium efficax præueniens à sufficiente distinguitur, nam vnaquæque res per id ab alia distinguitur, per quod constituitur. Vocatio autem efficax vt antecedens est congrua, non constituitur per auxilium simultaneum, vel per actualem cooperationem liberi arbitrij, sed per attemperationem ad illam, ergo eodem modo distinguitur à vocatione sufficiente, quæ non ita attemperatè tribuitur. Dixi autem, *vt antecedenter est congrua, seu efficax*, quia si spectetur vt transit in rationem gratiæ cooperantis, & adiuuantis sic verum est non distingui à vocatione sufficiente, nisi in actuali actione cum auxilio simultaneo, & cooperatione liberi arbitrij. Et simili modo licet sub hac posteriori ratione non faciat voluntatem velle, aut facere, sed cum illa faciat ipsum velle, nihilominus sub priori ratione facit vt voluntas velit, & operetur, quia illam excitat, mouet, & inducit, vt velit, & operetur. Et quia tali modo, & opportunitate datur, vt infallibiliter talem effectum obtineat, ideo non solum dicitur, & est efficax, prout actu cooperatur, sed etiam prout præmouet, & inducit ad volendum. Non est enim de ratione gratiæ efficacis, quæ facit facere, vt se sola prædeterminationem aliquam, vel ipsam determinationem volũtatis faciat, hoc enim esset contra libertatem talis determinationis, sed satis est, quod ita præmoueat, vt infallibiliter obtineat determinationem liberam ab ipsa v[illegible]tate, quamuis in executione neque sola, neq[illegible] simul cum ipsa voluntate talem determina[illegible] efficiat.

Sit ne auxilium efficax per se tale.

Sed dico[illegible]inquis. Ergo gratia efficax non est per se efficax, sed quia illi adiungitur voluntas, & sic efficacia gratiæ quodammodo subiicitur libero arbitrio, contra Concilium Arausican. Can. 6. Imò etiam erit per accidens, & contingenter efficax, quod videtur contra vim, & dignitatem efficacis gratiæ. 15. An gratia efficax sit per se efficax?

Respondeo in priori consequente particulam illam *per se* posse excludere consortium alterius causæ, & significare quod sola non sufficiat ad suã causalitatem, vel posse significare modum causandi, & denotare quod non habeat modum causandi per se, sed tantum per accidens, vel denique potest significare intrinsecam connexionem inter talem vocationem, & illam efficacitatem, à qua dicitur efficax, ita vt dicatur non conuenire illi per se, quia non habet illam intrinsecè innatam ex natura sua, & ex vi suæ absolutæ entitatis.

Primum sensum indicat probatio in contrarium inducta, in illo vero respondemus ad illationem priorem, duplicem causalitatem inueniri in tali vocatione. Quædam est antecedens, & quasi intentionalis, & moralis, quæ illi conuenit, vt est gratia præueniens, & inducens voluntatem ad cõsensum, & sic negatur illa prior cõsequentia. Quia reuera sola vocatio est, quæ attrahit, & allicit voluntatem prius natura, quam ipsa consentiat: nam ad hoc non cooperatur liberum arbitrium, nec alio modo est causa ipsius vocationis. Et similiter vocatio quando vt efficax datur, sola est, quæ habet illam causalitatem cum congruitate, ad capacitatem, & conditionem recipientis, hanc ergo congruam causalitatem per se sola habet quasi formaliter, eamque à solo Deo recipit, vt dixi, sine cooperatione, dispositione, aut merito liberi arbitrij. Alia causalitas illius vocationis est in actuali executione, & actione ipsius consensus, & determinationis ad illũ, & sic concedẽda est illatio, nã vocatio congrua nõ est ita efficax determinationis volũtatis, vt se sola illã efficiat, sed concomitãter cũ ipsa volũtate, nec aliud esse potest de ratione auxilij efficacis, vt dixi sæpè. Nec inde fit, vt gratia subiiciatur libero arbitrio, sed fit, vt in aliquo genere causandi, & efficiendi comitetur illud, quod verissimũ est, vt infra circa Conc. Arausi. latius dicemus. 16.

In secundo sensu negatur simpliciter consequentia, quia gratia excitans, vt excitans est, non est causa per accidens actus supernaturalis. Vnde à fortiori vocatio congrua non est causa per accidẽs, etiamsi vltimum effectum per illam intẽtum non ex necessaria determinatione obtineat, neque ex sola sua causalitate, sed cooperãte simul voluntate libera, potest enim esse causa per se, etiamsi quoad executionem 17.

executionem causa non sit totalis in omni genere, sed requirat consortium alterius causæ liberè agentis. Est autem vocatio causa per se, quia non ab extrinseco, sed natura sua ad talem effectum ordinatur, vnde quando effectum obtinet, illum per se causat, vel in genere causæ finalis ratione obiecti, quod ponit, vel in genere causæ moralis quatenus voluntatem attrahit per actualem internam cogitationem, affectionem, inclinationem, & suauitatem quæ inclinationem auget: quæ moralis causalitas in suo genere, & respectu effectus moralis est causalitas per se, & fundatur in physica causalitate formali, quam talis gratia habet in voluntate quam afficit, & intellectu, quem illuminat, vt supra declaraui. Ac denique quando talis vocatio transit in gratiam adiuuantem, etiam physicè causat per se consensum voluntatis, vel per ipsummet actum, quo voluntatem excitat, vt est probabile vel per principium aliquod supernaturale, quod vel supponit, vel secum adducit, vt supra etiam declarauimus.

In tertio autem sensu fatemur vocationem illam non esse per se, & ex vi suæ entitatis efficacem, quia licet congruitas illa ad effectum infallibiliter futurum sit valdè consentanea naturæ, & inclinationi talis vocationis, pendet nihilominus à futura liberi arbitrij determinatione tanquam à termino quem illa congruitas respicit, & ideo vocatio illa non potest habere illam congruitatem ex necessitate absoluta, & simpliciter, non potest ergo ab intrinseco, & per se illi conuenire, nisi ex suppositione talis termini, & quia suppositio illa est simpliciter libera, & contingens; ideo congruitas etiã conuenit contingenter illi vocationi secundum se spectatæ. Supposita autem congruitate per se, ac necessario est efficax, quia est per se causa effectus, vt declaraui, & ex hypothesi infallibiliter habebit effectum. Et hoc satis est ad omnem perfectionem, & vtilitatem gratiæ efficacis, non enim consistit eius perfectio, vel vtilitas in hoc, quod libertatem tollat, sed potius, vt sit vtilis, oportet, vt libertatem conseruet, & iuuet, & perfectio eius in hoc consistit, quod vt subest sapientissimæ ac omnipotentissimæ prouidentiæ, ita attemperatur voluntati liberæ, vt eam liberè, & infallibiliter in consensum inducat. Atque hoc modo per huiusmodi concordiam, & gratiæ dignitas, & arbitrij libertas in suo gradu, & ordine optimè saluantur.

In quem fiat vltima resolutio humanæ conuersionis.

18. *Respondetur ad quintum inconueniens de vltima resolutione humanæ conuersionis.*

Ad quintum inconueniens de vltima resolutione humanæ conuersionis, & salutis, quod fieret vltimatè in liberum arbitrium, & non in solam diuinam voluntatem respondemus in aliquo genere posse resolutionem vltimam, & debere fieri in liberum arbitrium, non tamen in omni genere, & modo, præsertim in bonis operibus, & pietatis. Est ergo considerandum fautores prædeterminationis physicæ contendere, omnem actum, omnemque consensum voluntatis nostræ reducendum esse in solam Dei voluntatem, adeo vt interdum dicant, hanc causalem propositionem falsam esse. *Quia homo vult consentire, & cooperari Deo excitanti, vel conuerti, ideo consentit, cooperatur, vel conuertitur.* Quia ipsummet cooperari voluntatis humanæ reducitur in voluntatem Dei tanquam in causam per se efficientem. Vnde inferunt, cum quæritur cur homo vocatus à Deo velit conuerti non esse respondendum, quia vult, nec esse sistendum in facultate liberi arbitrij, sed esse respondendum quia Deus vult, & quia facit illum consentire, efficaciter determinando illum vt liberè consentiat. Solus autem Deus ideo vult determinare voluntatem hominis, quia vult, quia sola voluntas diuina est, quæ non habet aliam priorem se, & ipsa est prior cæteris, quia est prima causa omnium rerum, & omnium determinationum. Vnde inferunt vlterius voluntatem creatam non habere in sua potestate, & dominio primam (vt ita dicam) deliberationem sui actus, sed hanc esse in Deo, qui est primum deliberans, & primus Dominus, & ideo necesse est vt prius ipse deliberet, & decernat efficaciter, quid voluntas humana deliberatura sit, & volitura, & tunc poterit voluntas humana illud ipsum, quod Deus decreuit velle, & deliberare, & non aliud. Ad hoc autem persuadendum non alia argumenta adducunt, nisi quibus prædeterminationem physicam probare nitantur, quæ partim iam soluimus, & alia in sequentibus capitibus tractanda sunt. Et quamuis interdum videantur illam doctrinam limitare ad actus gratiæ, vel ad actus bonos; si tamen fundamentum bonum est, eodem modo procedit de omni humana deliberatione, & determinatione in omni materia. Nam etiam Iudas non habuit primo potestatem, & dominium deliberandi de Christi venditione, & in eam liberè consentiendi, sed Deus primo hoc deliberauit & decreuit, ac efficaciter voluit vt Iudas idem deliberaret, ac vellet, & ideo Iudas id secum statuit, quia Deus ita deliberauerat secundum consilium voluntatis suæ. Quod absit vt credamus, aut de Deo cogitemus.

19. Nos ergo respondemus distinguendum in primis esse ordinem executionis ab ordine diuinæ prædestinationis. Incipiendo ergo ab ordine executionis, quia ab illo debet fieri resolutio ad ordinem prædestinationis, dicimus in primis, etiam in actibus pietatis faciendam esse resolutionem liberi consensus in facultatem liberi arbitrij, non quidem solam, sed diuinam per gratiam illique cooperantem. Hoc videtur certum, quia talis consensus liber est ipsi homini consentiẽti, sed illam denominationem, & rationem liberi non accipit nisi ab innata facultate libera ipsius voluntatis, non est enim hic consensus mihi liber, quia Deus de illo deliberat, sed quia ego de illo delibero, & facultatem, habeo illum faciendi ex sola innata libertate. Ergo necessaria est aliqua resolutio facienda in facultatem liberi arbitrij. Vnde non potest illa causalis propositio negari. *Quia homo vult consentire, cooperari, vel conuerti, supposita excitante gratia, ideo consentit, cooperatur, vel conuertitur.* Nam profecto si homo non conuertitur, quia vult, non potest voluntati eius tribui conuersio: nam id tribuitur voluntati, quod facit, quia vult; si autem conuersio non potest tribui voluntati, multominus poterit libertati, cum id solum sit liberum, quod est in volũtatis potestate. Est ergo illa causalis omnino vera, & Catholica, *quia homo vult gratiæ vocanti consentit*, quam ex Scripturis, Conciliis & Patribus in sequent. capitibus comprobabimus.

20. *Rectè tribuitur homini venire post vocationem, hoc est consentire, non autem alia ratione.*

Nunc sufficiunt verba Augustini lib. 83. Quæstionum q. 68. *Si quis sibi tribuat vt veniat vocatus, non potest sibi tribuere, quod vocatus sit*, quibus apertè concedit, rectè tribui homini venire post vocationem, hoc est consentire, non autem alia ratione tribuitur, nisi quia sua libertate, ac voluntate venit, quia vult. Vnde lib. de spirit. & liter. cap. 34. cum

cum dixisset, visorum suasionibus agere Deum, vt velimus, &c. concludit. *Sed consentire, vel dissentire propria voluntatis est.* Si ergo est propriæ voluntatis, certè consentit, quia vult. *Quæ res* (subiungit) *non solum non infirmat quod dictum est. Quid enim habes, quod non accepisti? Verum etiam confirmat. Accipere enim, & habere anima non potest dona, de quibus hoc audit, nisi consentiendo, ac per hoc quid habeat, & quid accipiat, Dei est, accipere autem, & habere vtique accipientis est.* Quibus consonat quod ait epistola 54. ad Macedon. parum ante medium. *Homo cum bonus est, ab illo bonus est,* scilicet Deo, *illius enim spiritu boni fiunt quicunque boni fiunt, cuius capax creata est nostra natura per propriam voluntatem. Pertinet ergo ad nos, vt boni simus, accipere, & habere quod dat, qui de suo bonus est, quo quisque neglecto, de suo malus est.* Dicitur autem accipere ad nos pertinere, quia in nostra situm est voluntate; ergo conuertimur, consentimus, & cooperamur, quia volumus, hoc enim modo Dei dona accipimus. Vnde merito dicit Prosper. lib. 1. de vocat. gent. cap. 35. *Frustra dicitur quod ratio operandi non sit in electis cum etiam ad hoc operentur, vt electi sint.* Deinde assero, hanc resolutionem ita fieri in voluntatem, vt non excludatur vera, propria, ac præcipua causalitas efficiens Dei præparantis, & adiuuantis non tamen prædeterminantis voluntatem. Prior pars certissima est, & à nobis sæpè repetita. Ostendimus enim sine gratia vocante, & adiuuante physicè nihil boni operari nos posse; maximum autem bonum est consentire gratiæ vocanti; ergo neque id potest, nisi in virtute ipsius vocationis & gratiæ. Vnde hęc causalis propositio simpliciter vera est. *Homo consentit, & conuertitur, quia à Deo accepit, vt consentiat, & conuertatur.* nam vt hæc sint dona Dei non oportet, vt solus Deus illa faciat, sed satis est, quod gratis illa solus inchoet, & principaliter consummet. Et sic etiam verè dicitur, homo operatur, seu consentit, quia Deus vocatione illum attraxit, & illi persuasit. Quomodo dixit Augustinus dicta quæst. 68. eos, qui vocati venerunt, non debere sibi tribuere quod venerint, vtique solitariè, vel primario, *quia nec venire possent nisi vocarentur.* Ac similiter verissimè dicitur homo consentire liberè, quia Deus efficienter, & liberè adiuuat illum vt consentiat, tam vt causa prima ordinis gratiæ, quam per modum causæ proximæ, dando illi virtutem supernaturalem agendi, vel per habitum, vel per seipsum, cum illo principaliter cooperando. Igitur hoc genus adiutorij, & causalitatis optimè per illam causalem explicatur, homo consentit, aut vult piè, quia Deus illum adiuuat, & vult illum bene operari. Nam voluntas Dei est prima causa illius operis, etiamsi non antecedat in illa absolutum decretum, sed voluntas concurrendi quantum est ex parte sua, tum quia illa etiam est vera causa coëfficiens cum voluntate humana, si illa cooperetur, tum quia in eodem opere & actione, licet illæ duæ voluntates quoad influxum ad extra simul natura concurrant, tamen voluntas creata semper concurrit vt pendens ab increata, & non è contra tum denique quia voluntas Dei præcedit offerens suum concursum, & auxilium, per quod potestas voluntatis humanæ suo modo completur. Ita ergo vera est illa resolutio consensus voluntatis humanæ in diuinam, vt cooperantem, & iuuantem.

21. Altera verò pars negatiua de voluntate prædeterminante in superioribus satis probata est; nam A propter subordinationem, & dependentiam essentialem causæ secundæ à prima non est necessaria illa resolutio, vt in actibus malis satis ostenditur. Neque propter bonitatem, vel supernaturalitatem consensus, est necessarium, quia in hoc genere dependentiæ reseruant eandem proportionem, & ad illos possunt dari physica principia proportionata, & offerri concursus sine tali prædeterminatione. Et alioqui illa prædeterminatio non stat cum libertate. Quamobrem addimus in hoc genere resolutionis vltimæ, si per particulam *vltima* solum excludatur prior causa determinans, sic resolutionem liberæ determinationis voluntatis B humanæ etiam in consensu supernaturali & operibus pietatis fieri in facultatem liberam voluntatis creatæ, sistendo in illa supposita supernaturali præparatione eius cum omnibus principiis supernaturalibus, moralibus, & physicis præuiis necessariis ad operandum. Quia vt paulò antè explicaui adæquatum principium istius determinationis liberè coalescit ex vocatione habitu infuso, Deo vt iam libera sua determinatione exposito ad concurrendum, vel iuuandum, & voluntate libera hominis. Quo principio sic constituto, & præintellecto in quodam signo naturæ C actualis determinatio peculiari modo pendet liberè à sola voluntate creata, nam alia principia iam de se sunt determinata, vt declaraui, & ideo in executione, & ortu talis actionis ab illo adæquato principio verissimè dicitur ideo nunc fieri talem actionem, quia voluntas hominis liberè vult, & anteà non fuisse factam, quia nolebat. Item est verum quod voluntas hominis ideo nunc vult, quia libera est, & quia ipsa se determinat, non prædeterminata ab alia priori voluntate, quamuis non se determinet nisi dependenter à priori voluntate, & ideo non sit primum deliberans, nec primum se determinans. Quæ omnia in superioribus satis explicata, & probata sunt. Neque contra hoc video rationem alicuius momenti, quæ non possit D in actibus liberis circa obiecta parua inficiari, & ex principiis positis facile solui. Nam hinc non sequitur vel voluntatem hominis facere aliquid sine Deo, vel facere aliquid prius quam Deus illi cooperetur, vel quam illam excitet, & adiuuet, si opus sit pium, nec sequitur, voluntatem conferre aliquid gratiæ in actuali operatione, sed solum sequitur gratiam nihil in illo consensu, vel determinatione efficere sine voluntate se determinante. Nec denique sequitur hanc determinationem hominis fieri sine præcedente deliberatione, & decreto Dei, nam præcessit deliberatio Dei, qua statuit vocare, & iuuare hominem, & cum illo concurrere si ipse velit, quod per se sufficit ad exhibitionem consensus E liberi, quantum ad ordinem executionis spectat.

Possumus autem vlterius progredi, resoluendo hanc totam executionem in diuinam prædestinationem. 22. Et sic in operibus pietatis, & in libero consensu, ac determinatione eiusdem ordinis, de quibus nunc loquimur, facile admittimus, & verissimum credimus, hominem congruenter vocatum, ideo velle credere v. g. quia vult, & ideo velle, quia congruenter vocatus est, & ideo vocatum esse congruenter, quia Deus voluit ita eum vocare, & ideo illum etiam vocasse, quia absoluto, & efficaci decreto voluit, præfiniuit seu prædestinauit illum, vt crederet. Imo credimus iuxta Augustinum subordinationem, seu emanationem vocationis ab hoc

proposito

proposito Dei esse de ratione talis vocationis congruæ, vt videre licet in eodem Augustino lib. de Correp. & grat. cap. 7. & 14. & lib. 5. contra Iulian. cap. 4. & aliis locis infra in proprio capite citandis. Et hoc decretum necessarium est, & sufficit, vt salus hominis, & discretio inter iustos, & iniustos in solam Dei voluntatem vltimo resoluatur, iuxta illud ad Roman. 9. *Non est volentis, neque currentis, sed Dei miserentis*, & alia quæ capite sequenti insinuabimus.

23. Neque hinc sequitur prædeterminatio, quæ ad extra in humana voluntate fiat, nam illud propositum Dei non transcendit ordinem intentionis, nec per se exequitur quod vult, nec immutat voluntatem humanam plusquam necessarium sit, vt tale propositum infallibiliter impleatur, vt autem illud infallibiliter impleatur, sufficit vocatio congrua, vt iam explicatum est, ideóque prædeterminatio physica necessaria non est. Imò repugnaret tali decreto: nam per illud vult Deus vt homo liberè consentiat, quod non potest per physicam prædeterminationem executioni mandari, quia illa non faceret liberè consentire, sed necessariò, vt in superioribus visum est. Quocirca secundum executionem loquendo dicendum est, ex duobus sufficienter vocatis, hunc consentire, quia vult, & vterque operatur pro sua innata libertate, quamuis non operetur sua vterque potestate. Nam prior non solis viribus naturalibus id facit, sed cooperando gratiæ, alter sola innata potestate dissentit. Ascendendo autem ad inscrutabilia iudicia diuinæ prædestinationis, vnus credit, quia Deus prædestinauit illum, vt crederet, & quia Deus voluntate absoluta præfiniuit vt crederet. De altero autem non possumus dicere, non conuerti, quia Deus noluit, vel quia prædefiniuit, vt non crederet, quia Deus id non intendit, neque voluit, sed tantum permisit, & ideo quoad partem in voluntate ipsius hominis sistendum est, non credidit enim, quia noluit vocationi assentire, noluit autem, non quia ex parte vocationis aut Dei aliquid illi necessarium deesset, sed quia noluit, & ibi tanquam in vltima ratione sistendum est. De qua re dixi plura Tractat. de prædestinat. & reprobat.

Caput XXX.

Doctrina data de auxilio efficaci, & concordia eius cum libero arbitrio, verbis Christi Matth. 11. comprobatur.

1. *In Scripturis nil expressè traditum de auxilio prædeterminante, vel de vocatione congrua, &c. sub his expressis vocibus.*

Svppono in scriptura sacra non inueniri aliquid expresè traditum de auxilio prædeterminante, vel de vocatione congrua, imò nec de auxilio efficaci, sub his expressis vocibus, sed ad summum inueniri verba prædestinandi, præfiniendi, aut defendendi, Deo ex æternitate attributa etiam quoad effectus à libero arbitrio dependentes. Sed de his iam in superioribus diximus esse longè diuersa à verbo prædeterminandi prout significat motionem quam Deus voluntati hominis in tempore infert, vt modo illo vtimur, an vero liceat ab vno ad aliud argumentari, licet dictum etiam sit, aliquid fortasse attingemus. Vocationis autem, & auxilij nomina sæpè inueniuntur in Scriptura, cum addito vero congruæ vocationis non inuenitur. Solum ad Hebr. 4. loquens de Christo Paulus exhortatur nos, *vt adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ eius, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno*. Quæ vox magnam affinitatem habet cum auxilio congruo, & ita D. Thomas exponit, id est, *congruo tempore*, & ita cæteri verbum illud maximè exponunt de temporis opportunitate, scilicet, vel in quo maximè illo indigemus, vt est tempus tribulationis, persecutionis, ac tentationis, vel etiam mortis, aut certè de tempore in quo nobis prodesse possit, vt est tempus huius vitæ, vt cum Chrysostomo exponit Theophyl. At vero nihil obstat, quin ibi etiam significetur auxilium omni ex parte ita opportunum, vt de facto prosit, tale enim maximè petendum est, nihilominus tamen qualis esse possit, vel requiratur opportunitas, ibi non declaratur, nec in alio Scripturæ loco, vt dixi. Ideoque non sunt petenda expressa testimonia, quibus vera doctrina de auxilio efficaci comprobetur, sed per illationes, ac deductiones vel necessarias, vel maximè probabiles, veritas hæc ex scriptura eruenda est. Tribus autem modis doctrinam datam ex Scriptura colligimus. Primo ex locis in quibus docemur, eandem vocationem, quæ in vno homine est inefficax, in alio esse efficacem. Secundo ex aliis quæ in proxima potestate voluntatis humanæ, supposita vocatione Dei, ponunt tam resistere illi, quam facere, vt effectum habeat, ac subinde efficax sit. Nam ex vtroque principio concluditur, prædeterminationem physicam non esse necessariam ad efficaciam gratiæ, ac subinde in vocatione congrua ponendam esse. In tertio vero loco addi possunt testimonia quæ ita commendant vsum, & modum libertatis, vt consequenter prædeterminationem excludant.

Primum ergo argumentum sumimus ex illo loco Matth. 11. *Væ tibi Corozain, Væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro, & Sidone factæ essent virtutes quæ factæ sunt in te, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent*. Vt autem ex hoc loco argumentum validum sumi possit, oportet supponere verba Christi non per exaggerationem, aut per coniuncturam fuisse dicta, sed certissimam prophetiam ex infallibili præscientia profectam continere. Hoc probatum suppono ex Prolegom. 2. & aliis locis ibi citatis, nunc sufficit nobis authoritas Augustini lib. de dono perseuer. cap. 10. & 14. & in Enchirid. c. 95. quibus locis illis verbis Christi vtitur tanquam certissimis, & apertissimam continentibus prophetiam. Quo supposito sic ex hoc loco argumentamur. Si in Tyro, & Sidone factæ essent virtutes, quæ coram Iudæis factæ sunt, cum solo interiori auxilio, quod Iudæis datum, & oblatum est, illi credidissent, sed Iudæis habitatoribus Corozain, & Bethsaidæ tantum fuit data vocatio sufficiens, qua possent velle credere, & non est data prædeterminatio physica, vt constat, quia noluerunt credere, ergo Tyrij, & Sidonij cum eadem vocatione crederent absque alia prædeterminatione; ergo illamet vocatio, quæ in quibusdam non fuit efficax, in aliis foret efficax, & non propter prædeterminationem, ergo quia illi attemperarent voluntatem suam vocationi. & quia vocatio esset illis attemperata, & congrua licet aliis non fuerit.

2. *Primum argumentum sumitur ex Matth. c. 11.* *Supponendum.*

3. *Quid ad hoc argumẽtum respondeant aduersarij.*

Ad hoc argumentum respondent, negando Tyrios & Sidonios fuisse credituros per eandẽ vocationem externam, & internam solam præuenientem,

tem, sed fuisse credituros, quia eorum voluntates à Deo prædeterminarentur. Quia illa præscientia Christi supponebat decretum Dei conditionatum, quo statuerat dare Tyriis & Sidoniis prædeterminationem si apud illos factæ essent omnes virtutes, quæ in aliis ciuitatibus factæ sunt. Nam Christus Dominus non dixit, quod si illæ virtutes factæ essent, apud Tyrios cum illis solis, vel sine prædeterminatione credidissent. Sed hoc ex parte refutatum est in prolegom. 2. vbi ostendimus frustra in Deo confingi talia conditionata decreta. Hic verò ex propriis impugnatur tripliciter. Primo apertissimo testimonio Augustini dicto lib. de dono perseuer. cap. 14. vbi ex verbis illis Christi ita colligit. *Ex quo apparet habere quosdam in ipso ingenio diuinum naturale munus intelligentiæ, quo moueantur ad fidem, si congrua suis mentibus vel audiant verba, vel signa conspiciant.* Hæc enim illatio Augustini nullius momenti est, si verum est Tyrios & Sidonios fuisse credituros, quia danda illis fuisset prædeterminatio, quæ non fuit data Iudæis, quia licet in Tyriis non fuisset aliud intelligentiæ lumen, nec alia ratio congruitatis, sed in omnibus antecedentibus conditionibus essent pares Iudæis, imò licèt essent inferiores, & virtutes factæ apud illos essent minores, si danda esset illis prædeterminatio infallibiliter essent credituri. Ergo vel Augustinus, si aliàs sentiebat illud discrimen fuisse futurum inter Tyrios, & Bethsaitas ex diuina prædeterminatione illis danda quæ istis fuit negata, ineptissimè intulit aliud discrimen in congruitate; vel si hoc de Augustino sentire ineptissimum, & insolentissimum est, fatendum est illum non cognouisse talem prædeterminationem, nec conditionatum decretum de illa danda Tyriis, sed in sola congruitate à Deo præcognita diuersitatem illam quoad efficaciam posuisse.

Refutatur responsio.

4. Secundò impugnatur illa responsio, quia ex illa redditur omnino inefficax, imò iniusta Christi Domini exprobratur. Probatur sequela, quia iuxta illam responsionem hunc fuisse oportet sensum comparationis Christi. Si in Tyro, & Sidone essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, illis data etiam fuisset diuina prædeterminatio, quæ vobis data non est, & sic in cinere & cilicio pœnitentiam egissent. Ad hæc quæ exprobratio Iudæorum est? Profectò potius esset excusatio. Nam si hoc Iudæis innotesceret, meritò responderent. Quid mirum quod illi crederent prædeterminationem reiicientes ad credendum? Da nobis illam & credemus. Aut quid nos reprehendis, si prædeterminationem sine qua impossibile est, voluntatem nostram determinari ad credendũ, non habemus, nec tu illam nobis das, aut offers, neque nos aliquid agere possumus quo illam consequamur? Vt si quispiam exprobraretur, quod pondus non portauerit solus, quod alter cum adiutorio tertij portasset, futilis esset reprehensio, nam iusta excusatio esset in promptu vt per se constat. Respondent verò Christum increpasse Iudæos, quia maiora peccata commiserant, per quæ magis indigni talis auxilij extiterunt, vtpote propria malitia obdurati, quod non fecerunt Tyrij ac Sidonij. Quamuis enim (aiunt) non potuerunt Iudæi aut Tyrij, &c. ad prædeterminationem suis viribus se præparare, potuerunt nihilominus magis, vel minus se impedire, & ideo meritò exprobrantur Iudæi, qui cum essent magis indigni, magis fuerunt adiuti ex parte Dei. Et statim

Item impugnatur illa responsio.

A ad hoc allegant D. Thomam 3. contr. gent. cap. 159. & 160.

Ad hæc responsio in primis inuoluit repugnantiam in illa sententia, nam iuxta illam ex parte hominum nulla potest reddi ratio cur potius huic homini detur prædeterminatio, quam illi, nec cur potius huic denegetur, quam illi, nam Deus ante præscientiam omnium futurorum decreuit huic dare determinationem, & non illi pro solo suo arbitrio; ergo ante præuiam in illis Gentilibus, & Iudæis maiorem vel minorem indignitatem, vtrisque voluit non dare determinationem; ergo non potest illa responsio accommodari iuxta illius sententiæ principia. Secundo magis hoc vrgetur, quia illi auctores dicunt, non solum ante præscientiam futurorum absolutam, sed etiam ante conditionem decreuisse Deum nõ dare prædeterminationem Tyriis, etiamsi in illis fierent talia signa, ergo similiter ante omnem præscientiam absolutam, & conditionatã voluit Deus non dare Iudæis eandem determinationem, etiãsi apud eos fierent talia signa; ergo non est illis negatum illud auxilium propter maiorem indignitatem; sed absolutè, quia Deus dare noluit. Accedit quod obduratio Iudæorum in non credendo visis talibus virtutibus, & signis, supponit carentiam prædeterminationis; ergo non potuit illa obduratio esse ratio ob quam Deus decreuit talẽ prædeterminationem eis non dare. Nisi fortè dicant, propter obdurationem sub conditione præuisam decreuisse Deum etiam sub conditione non dare Iudæis prędeterminationem ad fidem; etiamsi in eis fierent virtutes, quod & in illa sententia repugnat, quia talis præscientia supponit in Deo decretum merè voluntarium, in quo fundetur, & præterea puniret Deus peccatum tantum sub conditione præcognitum, quod esse valde absurdum ostendit Augustinus contra Semipelagianos dictis locis de don. perseuer. cap. 10. & 14. & lib. de Prædestinat. Sanctor. frequenter. 5.

Tertiò etiam illo modo non iustificatur Christi exprobratio, quia etiamsi Iudæis denegaretur prædeterminatio propter maiora peccata, possent reprehendi propter illa peccata, non tamen quia non conuertebantur, & pœnitentiam agebant, at verò vt ibi D. Thomas notat, Christus non exprobrauit Iudæis peccata commissa, sed eorum impœnitentiam; ergo supponit illa exprobratio datum fuisse Iudæis, vel oblatum quidquid eis necessarium erat ad agendum pœnitentiam, ac subinde prædeterminationem non esse necessariam. Probatur consequentia cum maiori, quia denegata prædeterminatione, in sensu composito iam non poterant conuerti, nec erat in potestate illorum facere aliquid quo auxilium efficacis prædeterminationis obtinerent, ergo non peccabant in eo, quod non erat in eorum potestate, vt sæpe ex doctrina Augustini argumentati sumus. Imo possent illi Iudæi non immerito conqueri, quod fictè vocarentur ad fidem, & ad occasionem captandam, vel colorem puniendi illos, fierent in eis exteriora signa, & virtutes cum illis nec daretur nec offerretur internum quoddam auxilium necessarium omnino ad credẽdum. 6.

Quartò multo magis excusari possent, quod non solùm non dabatur, nec offerebatur eis determinatio ad credendum, sed potius ipsorum voluntas à Deo prædeterminabatur ad voluntatẽ non credendi, & prius fuisset determinata ad illos actus, quibus vel obdurati, vel magis inepti ad credendum facti sunt. Et sic etiam iuste 7.

ad

ad comparationem exprobratoriam respondendo se possent excusare dicentes, quid nobis imputas, quod indigniores facti sumus, cum Deus ipse nostram prædeterminauit voluntatem ad omnia, quæ fecimus, vel voluimus, quod in Tyriis & Sidoniis non tam frequenter, vel non circa obiecta habentia tam grauem deformitatem fecit. Sed obiicitur nobis, idem argumentum posse fieri contra nos, quia etiam vocatio congrua est necessaria ad agendam pœnitentiam, & hæc non fuit data Iudæis, data vero fuisset illis gentibus. Vnde etiam possent Iudæi excusari, quia non fuerunt congruenter vocati, sicut alij fuissent. At vero nihil iuuat euasio, nec excusatio Iudæorum esset legitima, nam auxilium ex parte Dei oblatum reuera erat idem, seu æquale, & per malitiam Iudæorum, non fuit eis congruum, aliis vero futurum erat congruum non sine libera cooperatione ipsorum, seu non sine ordine ad illam. Et ita merito Iudæi exprobrantur comparatione gentilium. Prædeterminatio autem data fuisset, ex sola voluntate Dei, & ex eadem fuisset negata Iudæis, quæ est euidens inæqualitas, non ex ipsis nata, sed tantum ex Deo.

8. Instantia. Sed contra hoc instatur, quia etiam nunc fuit similis differentia. Nam Iudæi videntes signa posuerunt impedimentum, ne à Deo prædeterminarentur, quod impedimentum non ponerent Tyrij & Sidonij. Sed hoc eisdem modis redarguitur, & conuincitur, in illorum auctorum principiis. (Redarguitur & conuincitur.) Tum quia etiam hoc modo supponitur, Deum in præscientia denegasse illud auxilium Iudæis propter eorum peccata, & non ex se, quod ipsorum dictis est contrarium. Tum etiam, quia ex parte Tyriorum illa scientia est conditionata, & ita Deus decreuisset dare prædeterminationem Tyriis, si virtutes in eis fuissent factæ, quia iam sub conditione præuiderat eos non fuisse oppositutos, impedimentum prædeterminationi, quod & repugnat doctrinæ illorum, quia Deus non habet illam præscientiam, ante decretum liberum suum, & coincidit in sententiam Semipelagianorum, quatenus dicebant, Deum punire, vel præmiare opera sub conditione tantum præuisa, & nunquam futura. Tum præterea quia supposita necessitate prædeterminationis nulla est dispositio ex parte hominis libera, quæ posset impedire prædeterminationem, neque hoc potest in culpam hominis refundi, vt supra efficaciter probatum est, quia nemo impedit secundum vel nouum auxilium præueniens, nisi quia non bene vtitur primo, nemo autem bene vti potest primo nisi ad illummet vsum detur auxilium efficax; ergo deueniendum est ad primum auxilium efficax necessarium ad primum vsum, si ergo illud detur, infallibiliter sequetur bonus vsus prioris auxilij, & non ponetur impedimentum ex parte hominis, sed quia Deus non vult dare. Præterquam quod quicunque vsus, vel non vsus priorum auxiliorum, reuocandus est in illa sententia, ad prædeterminationem datam, vel negatam ad hunc vel illum vsum.

9. Denique tota hæc responsio manifestè repugnat Augustino in citatis locis. Nam ex hoc ipso Christi testimonio colligit vocationem congruam pro solo Dei arbitrio negari quibus vult, sine vlla ratione sumpta ex operibus vel absolutè, vel conditione præuisis. Quapropter nullo modo posset iusta, vel rationabilis inueniri Christi exprobratio, si conditionalis illa propositio, Si Tyriis prædicatum fuisset euangelium cum talibus signis, A in illa suppositione fundata esset, quod illis daretur prædeterminatio efficax; ergo sensus verborum Christi necessarius est, credituros fuisse Tyrios & Sidonios cum illis auxiliis quibus vocabantur Iudæi, vtique non solum externis, sed etiam internis sufficientibus. Hi enim nunquam excluduntur quia semper supponitur Deum illa dare proportionata vocationi, & signis externis, vt in lib. 3. declaratum est. Meritoque sub signis, & virtutibus intelligere debemus non tantum quæ sensibus obiiciebantur, sed etiam quæ in animis audientium virtute Spiritus sancti fiebant; ita vt planus, & simplex sensus verborum Christi sit. Si Tyriis, & Sidoniis, data fuissent subsidia, B quæ vobis data sunt, pœnitentiam egissent; ergo illa erant satis ad efficacem conuersionem, si voluntas libera suam cooperationem adhiberet.

Vnde possumus tertio argumentari, nam verba Christi in communi, & vsitato, ac proprio verborum sensu accipienda sunt, nisi vel grauissima auctoritas, vel euidens ratio aliter interpretari compellat, sed iuxta communem, & vsitatum sensum, similia verba faciunt sensum præcisum, & exclusiuum, & ita sine dubio ab his qui Christum audiebant intelligebantur; ergo ita sunt à nobis interpretanda. Maior constat ex generali regula interpretandi Scripturam. Minor declaratur exemplo, nam si me rogante alium, vt mihi C beneficium conferret, & illo nolente dicerem: Si Petrus petiisset à te, illi dares, nemo dicet, sensum esse. Si Petrus à te petiisset dando pecunias tibi beneficium illi dares, aut satis esse ad veritatem meæ locutionis, quod Petrus non sola petitione, sed adiunctis pecuniis obtineret: hoc enim non esset beneficium impetrare petendo, sed obtinere emendo. Sic ergo in præsenti, si conditionalis locutio Christi non ita intelligatur, vt Tyrij, & Sidonij credituri essent, cum eisdem subsidiis præcisè sumptis, quæ data fuerant Iudæis in rigore, & proprietate falsa esset locutio Christi, etiamsi credituri essent cum illis subsidiis adiuncta prædeterminatione, quæ Iudæis data non fuerat, neque oblata. Eo vel maximè quod D tunc conuersio Tyriorum magis fuisset coacta, vel necessaria, quàm libera, & voluntaria, de qua Christus loquebatur, & ob cuius defectum Iudæis exprobrabat.

Vnde præter Augustinum locis citatis hunc sensum tradunt, vel tanquam certum supponunt expositores in Matthæum, Gloss. ordin. D. Thomas. Iansen. Maldonat. expressius vero Anselmus sic ait. *Quamuis præuidebat Deus illos* (scilicet Tyrios & Sidonios) *habiles esse ad conuersionem tamen non fuit iniustitia, sed eos, qui peccatores erant, & ideo indigni noluit vocare quia cum vult, miseretur, & quem vult indurat.* Certè non vocat habiles, quia essent capaces prædeterminationis, hoc enim modo omnes quantumuis obdurati sunt habiles, sed quia erant ita affecti, vt eis E futura fuisset congrua vocatio. Vnde subdit inferius. *Sed quare Deus negat gratiam libenter suscepturis, & gratiæ consensuris, non est nostrum scire,* &c. Idem satis insinuat Ambrosius lib. 7. in cap. 10. Lucæ dicens. *Si Tyrus & Sidon tanta operationum cælestium vidissent miracula non despexissent remedium pœnitentiæ.* Vbi non prædeterminationi; sed eorum arbitrio id tribuit. 10.

Ex hoc ergo loco concludimus, eandem vocationem, quæ in vno est inefficax in alio posse esse; imo & futuram esse efficacem si illi detur, sine 11. Eadem vocatio, quæ in

vno est inefficax, in vno potest esse, imò & futura est efficax si illi detur, &c.

addictione alicuius auxilij præuenientis, solum propter congruitatem ad eum, qui benè vsurus esset illa vocatione, si ei) daretur. Et ad idem confirmandum valet illud Ezechiel. 3. *Non ad populum profundi sermonis, & difficilis linguæ tu mitteris, neque ad multos profundi sermonis*, &c. *Etsi ad illos mittereris audirent te.* Hæc enim conditionalis eodem modo induci potest, & debet, quo præcedens. Vnde Hieronymus ibi. *Facilius illi audirent, qui profundi sunt, altique sermonis, & nihil habent de leuitate Iudaica, sed graui, & solido ingrediuntur pede, & cum ignotæ sint linguæ, notæ fidei sunt*, &c. quibus verbis circunstantias ad congruitatem vocationis conferentes videtur describere. Et concludit. *Vnde sequitur etsi ad illos mitterem te ipsi audirent te.* Et alia similia supra in Prolegomen. 2. tractata possunt huic argumento accommodari. Vbi etiam ostendi varietatem harum conditionalium propositionum non posse in prædeterminatione fundari, sed tantum in libera determinatione arbitrij futura. Et inde consequenter infertur efficaciam vocationis in actu secundo pendere à libera cooperatione arbitrij, ex quo vlterius concluditur, efficaciam in actu primo includere habitudinem ad futuram liberi arbitrij determinationem, ac proinde in congruitate vocationis sitam esse.

CAPVT XXXI.

Eadem doctrina aliis scripturæ locis ad bonum vsum gratiæ exhortantibus suadetur.

1. Inducuntur illa Scripturæ loca, in quibus homines exhortātur, vt suam vocationem reddant efficacem.

SEcundò principaliter ad hoc inducimus illa scripturæ testimonia, in quibus homines exhortantur, vt suam vocationem quantum est ex parte sua reddant efficacem vtique in actu secundo, vel quod perinde est admonentur ne irritam reddant vocationem Dei, nam hæ duæ negationes illi affirmationi æquiualent, nec potest aliter vocatio non fieri irrita, nisi consentiendo seu cooperando illi. Hæ namque exhortationes supponunt in potestate hominis actiua, & morali positum esse sufficientis vocationis effectum. Nemo enim prudens alium monet; vt agat, quod non potest, neque excitat illum ad recipiendum, quod ab alterius sola voluntate prouenire potest, nisi etiam ex sua pendeat, ergo testimonia quæ ad effectum vocationis homines exhortantur, supponunt, efficaciam non pendere ex prædeterminatione, sed dari homini in actu primo, & in eius morali potestate constitui, quoad actum secundum, quod esse non potest nisi per vocationem congruam. Nam si intercedere debet prædeterminatio], exhortandi prius essent homines, vt haberent prædeterminationem, quod tamen superuacaneum esset, cum ab illis fieri non possit, neque ab eorum arbitrio pendeat.

2. 2. Petr. c. 1.

Primò igitur isto modo inducimus verba Petri 2. epist. c. 1. *Satagite vt per bona opera, certam vestram vocationem, & electionem faciatis.* Quæ verba quoad particulam *certam* duplicem habent sensum. Vnus enim vt significent certitudinem cognitionis, ita vt sensus sit, satagite per bona opera, vel vos ipsos, vel alios certos reddere, quantum in hac vi-

A ta fieri potest, quod vestra electio, vel vocatio à Deo sit, vel quod sitis verè iusti, aut etiam electi, & prædestinati, quem sensum Beda Oecumen. & Glossa sequuntur. Alter sensus est vt Petrus non de certitudine subiecti, seu cognitionis, sed de certitudine obiecti, & vocationis loquatur, ita vt idem sit facere vocationem, & electionem certam, quod facere firmam per eius executionem. Quam expositionem indicat D. Thomas 1. p. q. 23. art. 8. ait enim prædestinationem fieri certam per bona opera, *quia per mediorum executionem certitudinaliter impletur.* & ideo dixisse Petrum. *Satagite*, &c. Igitur facere vocationem certam, idem est, quod illam in se ipsa ratam, ac firmam reddere. Quod

B expressius tradit noster Bellarminus lib. 3. de Iustificat. cap. 9. ad vltim. & in versione quæ apud Oecumenium est, sic legitur. *Vt vocationem, & electionem vestram firmam faciatis.* Et eodem modo legit Caietanus estque hæc expositio textui consentanea. Imò si quis rectè consideret, prior etiam expositio hanc inuoluit, ac supponit, quia ideo bona opera sunt signa, quæ possunt cognitionem aliquo modo certam gratiæ, ac prædestinationis, vel in ipso operante, vel in aliis generare, quia vocationem firmam, & ratam reddunt. In hoc autem sensu idem est facere vocationem certam, quod facere efficacem, & fructuosam; est ergo hoc in potestate hominis, & ab illo pendet,

C aliàs frustra diceretur illi vt suam vocationem certam faceret.

Deinde hoc confirmatur ex verbis Pauli 2. Corinth. 6 *Adiuuantes exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* Quæ quidem verba licet ad omnem gratiam huius vitæ accōmodari possint, nam illa exhortatio, & in gratiis gratis datis, & in ipsamet habituali saltem pro futuro tempore locum habet, tamen Paulus de gratia communi omnibus fidelibus loquitur, cum omnibus exhortetur, illaque de gratia actuali potissimum intelligat, quia habitualis non fructificat, nisi media actuali, & in tantum manet otiosa, in quantum actualis gratia in vacuum recipitur. Eo vel maxi- 3. 2. Cor. 6.

D mè quod habitualis gratia non est communis omnibus, cum tamen ad omnes dirigatur exhortatio, vnde etiam fit vt ibi maximè intelligenda sit gratia vocationis, quia illa est prima inter actuales, ac proinde cōmunis omnibus, qui gratiæ Dei participes aliquo modo effecti sunt ad quos Pauli exhortatio generaliter dirigitur. Euidenter enim ad eos loquitur Paulus qui gratiam aliquam acceperunt, cum expressè dicat. *Exhortamur vos ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* Vnde Augustinus lib. de grat. & liber. arbitr. cap. 5. sic ait. *Vt quid enim vos rogat si gratiam sic susceperunt, vt amitterent liberum arbitrium.* Intelligit ergo Paulum ad eos loqui, qui gratiam aliquam susceperunt. Quod etiam est per se euidens. nam si

E nullam recipiunt, quo modo possunt illam in vacuum recipere? Vnde testimonium quod inducit Paulus. *Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te*, & gratiam præuenientem datam supponit, & adiuuantem ostendit *tempore placito*, id est, legis gratiæ oblatum esse, & ita D. Thomas ibi de gratia præueniente, & cooperante locum illum interpretatur. Cum autem inter has prima gratia, quæ in homine recipitur, sit vocatio, de illa maximè monet Paulus, ne in vacuum illam recipiamus. Et ita intellexit locum illum Augustinus lib. de Grat. & liber. arbitr. cap. 5. vbi hæc verba coniungit cum illis 1. Cor. 15. *Gratia Dei sum id, quod sum, sed gratia*

gratia eius in me vacua non fuit. quam gratiam ad vocationem reducit dicens. *Vt autem de cælo vocaretur, & tam magna, & efficacissima vocatione converteretur gratia Dei erat sola.* Quibus locis vtitur etiam Concilium Senonen. in præfatione ad ostendendam concordiam gratiæ cum libero arbitrio, quæ quidem concordia non habet difficultatem, nec habuit vnquam respectu gratiæ habitualis, sed respectu actualis, & præcipuè operantis, præuenientis, seu vocantis.

4. Hoc ergo supposito, tale ex hoc loco conficitur argumentum, Nam vel Paulus loquitur de vocatione sufficiente in genere vt abstrahit à congrua, & incongrua, seu ab efficaci, & tantum sufficienti, vel loquitur de purè sufficienti, vel de sola efficaci: quidquid horum dicatur concluditur intentum. Nam si dicatur primum (vt planè dicendum est cum Paulus generatim, & indefinitè loquatur) supponit admonitio Pauli esse in proxima hominis potestate, postquam sufficienter vocatus est, fructum talis vocationis ferre, si velit, & consequenter illam efficacem facere, vel illi resistere, & sic illam vacuam reddere. Dicent fortasse, esse quidem hoc in potestate hominis vocati, sed non eodem modo, nam potest fructum talis gratiæ ferre, si aliam recipiat, qua prædeterminetur, potest item illam vacuam reddere, si non prædeterminetur: Sed contra, nam potestas dandi illam prædeterminationem est solius Dei, nec ad alterum illorum potest homo aliquid, ex se præstare, vt supra probatum est, ergo frustra monetur vel à Petro vt firmam suam vocationem faciat, vel à Paulo, vt non in vacuum gratiam recipiat: nam prius oportuisset illum monere, vt prædeterminationem recipiat, vel vt caueat carentiam prædeterminationis, hæc autem admonitio esset ridicula, & frustranea, quia recipere, vel non recipere prædeterminationem non est in hominis potestate, vt sæpe dictum, & probatum est. Supponit ergo Paulus, talem esse illam gratiam, vt in homine susceptam, vt ab homine ipso adhibita sua cooperatione possit fieri non vacua, quam nos congruentem vocamus, & quo possit etiam vacua fieri, si homo cooperari nolit.

5. Et declaratur ampliùs expendendo alia membra; nam si loquatur Paulus de gratia sufficienti, eo ipso exhortatur hominem, vt sufficientem gratiam efficacem faciat; ergo supponit hoc esse in proxima potestate hominis vocati ex vi gratiæ sufficientis, ita vt recepta illa gratia immediatè habeat in manu sua effectum gratiæ, sine alia gratia præuia, quæ non sit in hominis potestate. Probatur consequentia, quia vt ibi Ambrosius & D. Thomas dicunt, *tunc gratia in vacuum recipitur, quando nullus ex ea fructus percipitur.* Iuxta illud Isai. 55. *Sic erit verbum meum quod egredietur de ore meo, non reuertetur ad me vacuum, sed faciet quæcunque volui.* Ergo non reuerti vacuum est reuerti cum effectu. Sic ergo in alio loco gratiam Dei, non in vacuum recipere, idem est, quod non sine fructu & effectu illam recipere, ergo idem est quod bene illa vti, ita vt fructum ferat nam duæ negationes affirmant. Idem ergo est non in vacuum, quod cum fructu, si autem est cum fructu, iam est efficax; ergo monet Paulus, vt ita in nobis recipiamus gratiam sufficientem, vt efficax etiam sit; ergo est in potestate nostra facere aliquid, quo posito gratia erit efficax. Quod verissimè dicitur, si efficacia præuenientis gratiæ consistit in congruitate vocationis dicentis respectum ad nostram liberam cooperationem, cum

A efficacia autem prædeterminationis physicæ stare non potest, cum illa nullo modo sit in potestate hominis nisi merè passiua, nec ex nostra libertate pendeat, sed illam omnino antecedat.

Denique non minus idem conuincitur si de gratia efficaci locum illum interpretemur, nam si eos etiam qui gratiam efficacem receperunt monet Apostolus ne in vacuum gratiam Dei recipiant, supponit profectò esse in potestate hominis vacuam reddere etiam illam gratiam quæ cooperante auxilio futura est efficax. Nam si talis gratia supponeretur in homine recepta, cum qua impossibile esset, homini non ferre fructum, superuacanea, & illusoria esset admonitio, vt B cauerent, ne gratiam illam in vacuum reciperent, quam receptam non possent ipsi reddere vacuam. Vnde rectè dixit Augustinus supra. *Vt quid eos rogat si gratiam sic susceperunt vt propriam perderent voluntatem.* Vbi propriam voluntatem appellat, non ipsam potentiam, nemo enim cogitauit vnquam per gratiam perdi potentiam ipsam, sed intelligit proximam potestatem liberè vtendi, vel non vtendi gratia, seu ipsum liberum vsum, quo vacua reddatur. Si autem gratia efficax præueniens prædeterminaret voluntatem, profectò secum non admitteret veram facultatem reddendi illam vacuam; ergo si Paulus loquitur de gratia efficaci, & monet ne vacua fiat, supponit consistere C in tali modo gratiæ, quæ in sua efficacia à libera cooperatione liberi arbitrij aliquo modo pendeat. 6.

Propriã voluntatem hic appellat Augustinus, nõ ipsam potentiam, sed proximam potestatem liberè vtendi vel non vtẽdi gratia.

Et hoc confirmant alia verba Pauli 1. Corinth. 15. *Gratia Dei in me vacua non fuit.* Vbi sine dubio loquitur de gratia efficaci, talis enim erat gratia illi data, & tamen quodammodo gloriatur, quod in ipso vacua non fuerit, *sed abundantius* (ait) *illis omnibus laboraui.* Supponens profectò potuisse ab ipso vacuam fieri, aliàs quæ esset gloriatio? Vt autem non in se, sed in Domino gloriari cognosceretur, se statim corrigit dicens. *Non ego sed gratia Dei mecum.* Id est, (vt Augustinus exponit) *non solus sed gratia Dei mecum, ac per hoc nec gratia Dei sola, nec ipse solus,* D *sed gratia Dei cum illo.* Ergo id, per quod in re ipsa fit, vt vocatio sit non vacua, quod est esse efficax, non est aliqua alia gratia sola, sed est gratia simul cum cooperatione liberi arbitrij, & consequenter præueniens gratia non est efficax sine habitudine ad hanc liberam cooperationem. 7.

Responderi potest, Paulum quidem loqui de gratia efficaci in qua recipienda voluntas iam consentit, (hoc enim expressè testatur Concilium Senonen. supra, & ex textu colligitur, quia loquitur ad fideles, qui efficacem gratiam ad credendum receperant) & nihilominus hortari eosdem fideles, ne in vacuum gratiam Dei acci- E piant, non quidem quoad illum effectum, quem iam in eis habuerat, sed quoad alios fructus bonorum operum, respectu quorum prior illa gratia, potest esse sufficiens, & non efficax. Respondeo in primis, licet hic sensus ex parte verus sit, & intentus à Paulo vt Chrysostomus, Theophylact. & alij exponunt, nihilominus non posse ad illum Pauli verba limitari, nam generalia sunt, vt supra dicere incepi. Itaque non solum monet Paulus peccatores, sed etiam iustos, ne in vacuum gratiam Dei recipiant. Nam vt ibi ait Theophylactus. *Quid prodest à peccatis liberari diuina gratia, deinde rursus eis per propriam socordiam impleri?* Deinde non monet tantum 8.

tantum iustos, sed etiam fideles peccatores, ne in vacuum gratiam fidei recipiant. *Nam* (vt idem Theophylactus subdit) *ad reconciliationem non sufficit fides, sed vita etiam est necessaria.* Deinde non monet tantum fideles iam credentes sed etiam quoslibet iam vocatos ne gratiam vocationis in vacuum receperint, quia ad omnes loquitur, ergo si de gratia efficaci loquitur, etiam vocationem congruam quoad primam efficaciam eius comprehendit, illamque efficacem supponit, talem esse, vt possit per libertatem hominis vacua fieri. Deinde addo idem probari, etiamsi de priori gratia propria voluntate recepta sit sermo, quia illa non potest fieri fructuosa nisi cum noua gratia excitante, & efficaci; ergo cum Paulus exhortatur ne gratiam illam reddamus inefficacem, de illa loquitur non secundum se tantum spectata, sed vt habet adiuncta, & oblata necessaria auxilia actualia ad fructificandum in quibus gratia efficax actualis includitur; ergo semper idem argumentum redit.

9. Et ita Augustinus, & cum illo Concilium Senonense citatis locis maximè vtuntur illo testimonio ad probãdum gratiam non tollere liberum arbitrium. Et vt probatio sit efficax, necesse est intelligant, Paulum ibi loqui de quacunque gratia viæ, nam hæretici non dicunt omnem gratiam tollere libertatem, sed aliquam. Vnde si verba Pauli ad aliquam gratiam limitentur, non probabunt contra hæreticos; respondebunt enim illam quidem gratiam, de qua Paulus loquitur non tollere libertatem, quandam verò gratiam specialem illam tollere. Igitur de quacunque gratia huius vitæ verum est, posse ab homine vacuam fieri, & præcipuè de præuia, & actuali, nam in hoc maximè ab hæreticis erratum est; ergo de hac etiam loquitur Paulus, vel saltem etiam illam comprehendit. Nam (vt dixi) verius est generaliter loqui de auxilio gratiæ cui nec repugnat euacuari fructum liberi consensus, vel operationis, nec repugnat non esse vacuum, sed in reipsa reddi efficax ita vt habeat effectum. Et his testimoniis adiungi possunt frequentes exhortationes similes quæ in Scriptura inueniuntur, vt est illa 2. Tim 1. *Admoneo te, vt resuscites gratiam Dei quæ est in te per impositionem manuum mearum.* Vbi licet nomine, *gratiæ Dei* possit gratia gratis data intelligi, maximè tamen loquitur Paulus de gratia Spiritus sancti, quæ in ordinatione seu consecratione datur ad Episcopatus, & Sacerdotij munera sanctè exercenda; vt Chrysostomus, Theophylactus, D. Thomas, & alij intelligunt. Cum autem Paulus dicat *gratiam, quæ est in te.* clarum est per verbum resuscitandi non monere Timotheum, vt amissam gratiam recuperare studeret, iustus enim erat, & gratiam in se habebat; monet ergo, vt non sinat esse otiosam, sed actuosam, & operatoriam illam reddat, quod est ex parte sua illam reddere efficacem. Obiici autem potest, quia hoc modo magis esset resuscitare hanc gratiam, quam illi cooperari, quia illo verbo magis officium excitantis, quam cooperantis significari videtur. Vnde apud Chrysost. Homil. 1. ita legitur, *vt excites gratiam Dei quæ est in te.* Veruntamen excitatio illa quam Paulus dicto loco poscebat, supponebat excitationem quam Spiritus sanctus facturus erat in eodem Timotheo, mediantibus illis eisdem verbis, quibus Paulus ipsum Timotheum monebat. Supposita autem illa excitatione generali à se facta, vel à Spiritu sancto per eum, rectè monetur Timotheus, vt gratiam in se existentem excitet, & applicet ad

A particularia opera suo muneri consentanea. Et ita in illis verbis docemur, posita sufficienti gratia excitante esse in proxima potestate nostra cum gratia cooperante efficacem reddere illam excitationem, non solum quoad consensum immediatum illi præstandum, sed etiam ad vlterius progrediendum ad excitandam in nobis alios effectus, & hoc modo torpentem, vel etiam dormitantem gratiam excitare, & vigilantem reddere. Vnde Chrysostomus ibi sic exponit. *Inest quidem gratia intra te, caeterum tu vehementiorem illam efficere stude.* Et iterum sic ait. *Excita gratiam Spiritus, quam accepisti ad Ecclesiæ institutionem, ad perpetranda miracula ad omne religionis obsequium, quippe hanc vel extinguere vel excitare in nobis est.* Vtique supposita prima excitatione Dei, quæ temporibus opportunis nunquam deest.

Posita sufficienti gratia excitante esse in proxima potestate nostra cũ gratia cooperante efficacẽ reddere illam excitationem.

B

Confirmat hoc Chrysostomus ibidem alio testimonio Pauli dicens. *Idcirco, & alibi ait: Spiritum nolite extinguere, is enim angore, (vel fortè langore) animi, & negligentia extinguitur, vigilantia vero, & intentione suscitatur.* Vnde Macar. Homil. 17. cum dixisset. *Deus à perfectis requirit voluntatem animæ in obsequium spiritus, nempe, vt assentiantur*, id confirmat dictis verbis Apostoli. *Spiritum nolite extinguere.* Et homil. 27. *At* (inquit) *quo pacto scriptum est, spiritum nolite extinguere, si ipse inextinguibilis est, & lucidus? Tu vero voluntate tua negligens ac non consentiens extingueris ab spiritu.* Et idem confirmans addit. *Eodem modo dicit nolite extinguere Spiritum sanctum Dei. Vides in tua voluntate positum esse, ac libero tuo arbitrio, vt honore afficias Spiritum sanctum, & non anges.* Ac denique D. Thomas 1. Thessalon. 5. circa illa verba varios modos declarans quibus à nobis potest extingui Spiritus sanctus non in se, sed in nobis, vnus, inquit, est, *cum aliquis bonus motus surgit, & homo impedit, extinguit spiritum. Actor. 7. Vos semper spiritui sancto restitistis.* Ex his ergo testimoniis rectè colligimus, semper esse positum in hominis potestate, vel spiritum, id est, motionem, & vocationem spiritus extinguere, vel accendere, quod est ex parte sua efficacem reddere, illi cooperando. Et qui ab hac generali regula Scripturarum motionem prædeterminantem exceperint, ostendere debent Scripturas, & authentica testimonia, quibus talis exceptio nitatur, vel si illa non censetur exceptio, necessarium erit, vt exponant, quomodo respectu talis motionis locum habeat illud. *Spiritum nolite extinguere*, vel illud. *Vos semper Spiritui sancto restitistis.*

10. Spiritus S. negligentia extinguitur, vigilãtia verò suscitatur.

C

D

Quæ verba vltima paulò amplius vrgere liber, illi enim dicuntur Spiritui sancto resistere, qui vocationi eius, illuminationi, & inspirationi non consentiunt, neque cooperantur. Interrogo ergo, an illi ita moti essent à Spiritu sancto, vt statim, seu immediatè possent, nulla alia præmotione Spiritus sancti expectata, bene vti illa vocatione, eique assentire, vel adhuc indigerent alia motione, sine qua inclinare, aut determinare voluntatem suam non possent. Si primum dicatur, merito quidem arguuntur illi, quod Spiritui sancto restiterint, consequenter vero inde conuincitur, non esse necessariam motionem prædeterminantem ad consentiendum vocationi sufficienti, neque ad reddendam illam ex parte nostra efficacem, seu ad cooperandum illi, vt efficax sit. Si autem dicatur secundum immerito illi de resistentia culpantur, quia falsum est, eos restitisse, præsertim moraliter, & liberè, quod necessarium est,

11. Quinam dicantur Spiritui sancto resistere.

E

vt

vt eis dissensus ad culpam imputetur. Probatur, quia illa resistentia est tantum negatiua, scilicet, quia homo non statim inclinat voluntatem suam ad consensum,& flectit illam,submittẽdo eam tali vocationi. Et hæc non potest dici resistentia,nec imputari ad culpam,quia nondum datum est, nec oblatum, aut aliquo modo positum in manu hominis,id sine quo inchoare non potest talem inclinationem,seu determinationem voluntatis, nõ est ergo illa resistentia,sed impotentia amplectẽdi talem vocationem. Vel resistentia illa est positiua, quia homo proprio actu vult dissentire, & tunc non solum procedit ratio facta,sed etiam alia,quia ad illummet actum positiuum prædeterminatur voluntas humana à motione Dei, & illa motio est prima radix talis resistentiæ homini ineuitabilis; ergo homo nõ resistit Spiritui sãcto,sed ipse Deus est,qui suo spiritui,ac proinde sibi resistit. Et similem vim habent verba illa. *Vocaui & renuistis* Prouerb. 1. & illa *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Psalm. 94. Et illud. *Quoties volui congregare filios tuos,& noluisti.* Matth. 23. Nam his omnibus,& similibus, discursus factus potest applicari.

12\. *Quid sit expectare vuas.* Peculiariter autem hunc argumentandi locum optimè confirmat reprehensio illa Domini ad populum Iudaicum per Isaiam c. 5. *Expectaui vt faceret vuas, fecit autem labruscas.* Quid est enim *expectare vuas*, nisi expectare fructum,& effectum culturæ spiritualis vineæ, quæ procul dubio, fit per vocationem,& auxilia præuenientia, non externa tantum,sed etiam interna sufficientia, & necessaria ad ferendum fructum,vt supra lib. 4. c. 2. probaui,& conuincunt illa priora verba. *Quid amplius debui facere vineæ meæ,& non feci.* In illis autem non comprehenditur auxilium prædeterminans,vt est per se euidens,quia si illud datum esset vineæ, infallibiliter fructum attulisset; ergo sine illa sunt alia auxilia de se efficacia,si homo eis vti velit ad ferendum fructum, & è conuerso voluntas illis præparata immediatè potest facere vt sint efficacia cooperando illis; cum auxilio simultaneo sine alio prævio. Alioqui frustra Deus expectaret fructum à vinea, quæ ad ferendum fructum indiget tribus beneficiis, v.g. putandi, fodiendi, & rigãdi, si duobus adhibitis tertium omitteret. Quod euidentissimè vrget in auxilio prædeterminante, si necessarium est,quia illud quando non datur, nullo modo est in hominis potestate, quia Deus pro solo suo arbitrio dat,vel non dat illud; si ergo Deus non dederat, imo ex se decreuerat non dare prædeterminationem suæ vineæ, quid de illa conqueritur quod non dederit fructum? aut quomodo potuit ab illa expectare fructum cum non posset vel ab illa, vel in illa prædeterminationem expectare. Illa ergo reprehensio efficaciter conuincit, post sufficiẽtem culturam mysticæ vineæ, quæ omnia auxilia præuenientia actu data,& concomitantia oblata includit, efficaciam sumendam esse in ordine ad cooperationem liberi arbitrij, ac subinde in congruitate consistere. Et hoc amplius confirmabimus cap.... declarando quomodo Deus expectat fructum liberæ voluntatis, nam illa expectatio certissima est, & profecto si determinatio physica necessaria esset, locum non haberet, vt ibi ostendemus.

13\. *Concluditur illis testimoniis, quibus post sufficiẽtẽ vocatio-* Denique concludimus hunc locum illis testimoniis quibus post sufficientem vocationem postulatur, speratur, vel alio simili modo vocationi immediatè coniungitur consensus, tanquam in proxima hominis potestate existens. Nam vt hæc

A omnia vera sint; & non fictitia, necessarium est, *nẽ postulatur, speratur,&c. consensus hominis.* præter eam vocationem nihil necessarium esse ad defectum,& efficaciam eius, præter vsum liberum cum simultaneo Dei auxilio, nam si quid prius,& quasi medium inter illa intercedere necessarium est, illud prius esset præstandum, vel procurandum, quam cõsensus postularetur. Nam aliàs consensus non esset in proxima hominis potestate, sed in remota, vel non esset in potestate actiua completa, sed in receptiua, quod talibus testimoniis repugnat, Huiusmodi est illud Apocalyps. 3. *Ego sto ad ostium,& pulso, si quis aperuerit intrabo ad illum* Vt enim in his verbis. *Si quis aperuerit*, non postu-B letur ab homine conditio impossibilis, necesse est, vt supposita pulsatione Dei sit in potestate hominis aperire, vt per se notum est. Ergo necesse est, vt in actu aperiendi (qui est consensus) iam non pendeat voluntas ab aliquo auxilio, quod non sit in eius potestate, nisi tantum passiua. Nam quod huiusmodi est, non est in morali hominis potestate, neque est conditio homini possibilis moraliter, nisi quatenus homo aliquid liberè agere potest ad illud consequendum, quod de auxilio prædeterminante dici non potest, vt supra ostendi, vbi probatum est, neque positiuè, neque negatiuè posse hominem se disponere ad prædeterminationem, aut illam impedire, vel non impedire. Ergo condi-C tionalis illa promissio ostendit, recepta occasione præueniente,& oblato auxilio simultaneo, esse in proxima hominis potestate ita se gerere, vt efficacem reddat vocationem sine alio auxilio prædeterminante.

14\. Respondent aliqui, in illo loco,& similibus sermonem esse de vocatione non quacunque, sed efficaci, quæ includit auxilium prædeterminans, vt ipsi dicunt. Sed præterquam quod prædeterminatio non pertinet ad vocationem, vt infra circa testimonia Augustini ostendam, gratis,& contra vim verborum illa eu[a]sio huic testimonio applicatur. Primo quia verba Scripturæ generalia sunt. *Ego sto ad ostium & pulso*, quæ non possunt vniuersaliter de vocatione efficaci verificari, quia Spiritus sanctus non est semper ad ostium, vt efficaciter pulset. Vn-D de Concilium Senonen. decret. fidei 13. expresè illa verba intelligit, de præueniente auxilio indifferente, cui resisti non potest,& sæpè resistitur, & idem indicat Tridentin. sess. 6. c. 5. Secundo quia si prædeterminatio data cum tali vocatione supponitur, impertinẽs est illa conditio, quia ex suppositione talis vocationis esset conditio necessaria,& ineuitabilis, conditio autem non apponitur, nisi quia non obstante pulsatione Dei fieri potest vt homo non aperiat, tali potestate, quæ sæpè in actũ reducitur. Tertiò quia certum est similem conditionalem esse verissimam de omnibus sufficienter vocatis, quod si aperuerint Deus intrabit ad illos. Hac enim ratione de omnibus adultis peccatori-E bus verum est, quod si pœnitentiam egerint, iustificabuntur, ergo promissio illa conditionalis non sit tantum efficaciter vocatis, sed etiam sufficienter vocatis; ergo de illis omnibus verum est habere in potestate sua efficaciam suæ vocationis, cum tamen non habeant in potestate sua prædeterminationem; ergo efficacia non pendet ex prædeterminatione, sed ex cooperatione liberi arbitrij, seu habitudine ad illum. Et eodem modo induci possunt similia testimonia Conuertimini ad me, &c. Zachar. 4. Ioel 2. *Proiicite iniquitates vestras, facite vobis cor nouum.* Ezechiel 18. & 33. vbi similes habentur promissiones.

CAPVT

CAPVT XXXII.

Alia Scripturæ testimonia contra physicam prædeterminationem expenduntur.

1. Afferuntur testimonia Scripturæ quæ directè physicæ prædeterminationi repugnant.

TErtiò principaliter afferre possumus testimonia quæ directè physicæ prædeterminationi repugnant, nam illa consequenter probant auxilium efficax in congrua vocatione consistere. Quia exclusa prædeterminatione non potest aliter explicari auxilium efficax. Hæc autem testimonia quædam ostendunt auxilium efficax, quod simpliciter necessarium est ad singula opera pietatis non esse ponendum in prædeterminatione efficaci, seu, (quod perinde est) prædeterminationem physicam, non esse per se necessariam ad singula opera pietatis, sed ad liberam determinationem eius. Et hanc partem probant satis efficaciter multa ex testimoniis in duobus punctis præcedentibus adductis. Quia dum probant, per vocationem sufficientem ita poni consensum in potestate voluntatis, vt immediatè valeat in effectum prodire, & per illam stare, vt non sit efficax vocatio, vel vt habeat effectum cum simultaneo auxilio oblato ex parte Dei, consequenter conuincunt non esse simpliciter necessariam huiusmodi prædeterminationem ad talem consensum.

2. Et ad hoc ipsum probandum valent omnia testimonia, quibus lib. præcedenti cap. 2. & sequentibus probauimus, dari huiusmodi auxilium sufficiens, quod licet interdum sit remotum respectu alicuius actus reducendum semper sit ad aliquid cuius comparatione sit proximum, ita vt per illud, & cum illo possit voluntas in aliquem bonum actum prodire, vel prauum vitare. Hæc enim proxima sufficientia auxilij nunquam esse potest respectu alicuius actus, si prædeterminatio est necessaria, quia si prædeterminatio data est, iam non est sola sufficientia, sed efficacia, si vero non est data, eo ipso quod data est, auxilium non est proximè sufficiens, quia deest aliquid necessarium, quod prius obtinendum est, non comitanter tantum sed præuiè & antecedenter. Vnde etiam fit vt non sit in proxima potestate actiua hominis, sed tantum in receptiua. Semper ergo potentia illa in statu sufficientiæ concepta est tantum remota. Et consequenter vlterius fit, quod non sit sufficientia libera, & moralis, quia receptio talis prædeterminationis, nullo modo est in actiua potestate hominis, quia neque ad illam prædeterminationem efficiendam potest effectiuè, vel liberè concurrere, neque etiam potest aliquid liberè agere, quo illam obtineat, vel non impediat. Sic ergo testimonia Scripturæ, quæ probant dari auxilium verè, ac proximè sufficiens, probant auxilium necessarium ad piè operandum non consistere in physica prædeterminatione.

3. Deuter. 30. Quibus addi potest illud Deuter. 30. *Mandatum quod ego præcipio tibi hodiè, non supra te est, neque procul positum, vel in cœlo situm, vt possis dicere. Quis nostrum valet ad cœlum ascendere, vt deferas illud ad nos, vt audiamus, & opere impleamus?* Vbi considerandum est verba illa dirigi ad populum à Deo vocatum, & supernaturaliter illuminatum, aliisque auxiliis gratiæ sufficienter instructum. Quamuis enim illa lex vetus populo illi gratiam non con-

A ferret, tamen Deus qui legem illam dabat necessaria etiam gratiæ auxilia ad illam implendam propter Christum offerebat, & ideo dicit. *Mandatum non supra te est*, non quia non esset supra naturæ vires, vel quia sine gratia posset impleri, cum statim ibi proponatur summum præceptum diligendi Deum super omnia, sed quia non erat supra vires illius populi sub tali prouidentia gratiæ cõstituti. At si inter vires necessarias ad mandatum implendum est illa determinatio, quam Deus solus facere potest, & tribuit illam cui vult, & cui vult negat, profectò mandatum Dei est supra hominem quantumuis gratia instructum, si determinationẽ illam
B non habet, quia talis determinatio supra hominem est, & in cœlo est (vt sic dicam) nec habet modum, aut viam qua illuc ascendat ad illam obtinendam. Declaratur exemplis: nam si Deus præcipiat mihi prophetare, aut miracula facere, & non det donum prophetiæ, aut gratiam miraculorum, nec modum obtinendi illam, profectò meritò dicetur tale mandatum, esse supra hominem, & esse procul, & in cœlo situm, &c. At non magis potest voluntas hominis determinari ad diligendum Deum sine prædeterminatione Dei, quam prophetare sine dono; ergo si Deus nec dat talem determinationem, nec
C modum obtinendi illam, dat præceptum supra hominem, quia in præcepto diligendi Deum continetur, vt voluntas determinetur ad diligendum illum. Atque ita reliqua omnia, quæ in illo capite subsequuntur de propositione boni, & mali, vitæ, & mortis, & præcepto eligendi vitam, eandem veritatem confirmant.

Alia denique sunt testimonia, quæ non solùm probant auxilium prędeterminans non esse necessarium ad opera pia, sed etiam repugnare illis, quatenus esse debēt opera humana, & quæ in laudem, & meritum ipsius hominis operantis cedant. Hęc autem testimonia eadem sunt cum illis quibus in Prolegom. 1. & in cap. 4. huius libri contra Caluinum probauimus, auxilium efficax non consistere in motione necessitante voluntatem. Præci- 4.
D puum verò est illud. Ecclesiast. 15. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui. Adiecit mandata, & præcepta sua. Si volueris mandata seruare, conseruabunt te. Apposuit tibi aquam & ignem, ad quod volueris porrige manum tuam. Ante hominem vita, & mors, bonum & malum, quod voluerit dabitur illi*, quem locum in dicto cap. 4. latè tractaui. Et in primis ostendi non esse limitandum ad statum innocentiæ, sed absolutè de omni statu esse intelligendum. Quia licet ea omnia dicantur de homine ab initio creato, continent tamen intrinsecam hominis proprietatem, quæ per peccatum non amittitur. Deinde certum est, illa omnia non solum dici Ecclesiast. 15.
E de actibus ordinis naturalis, siue ciuilibus, siue moralibus, sed etiam de supernaturalibus, quia homo est relictus in manu consilij, in ordine ad consequendum, vel amittendum finem vltimum propter quem creatus est, qui finis supernaturalis est, & per actus supernaturales comparatur. Vnde cum dicitur. *Si volueris mandata seruare conseruabant te*, non solum de naturalibus, sed maximè de supernaturalibus intelligitur, quia horum obseruantia in primis necessaria est ad vitam animæ (de qua ibi etiam maximè sermo est) obtinendam, & conseruandam. Vnde tandem fit, vt illa intelligantur de homine non solum naturalibus viribus instructo, sed etiam supernaturaliter vocato, & in eo statu constituto in quo possit de supernaturaliter agendis consiliari,

consiliari, & de obseruatione præceptorum etiam supernaturalium deliberare, & quæ ad vitam, vel meritum dicunt eligere. Hinc ergo argumentamur sicut ex his verbis colligitur libertas arbitrij in supernaturalibus, ita etiam probari vsum libertatis consistere in determinatione voluntatis præueniente ab ipsa adhuc indifferente, & nondum ab illo determinata, ac proinde prædeterminationem repugnare modo operandi voluntatis, quem ex dono Creatoris habet voluntas, & quo in operibus gratiæ non priuatur. Probatur hæc illatio ex ponderatione singulorum verborum. Nam illud *in manu consilij sui* significat proximam potestatem cum indifferentia, quam magis explicat conditio illa *si volueris*, & augetur cum dicitur, *ad quod volueris porrige.* Nam verbum hoc apertissimè significat determinationem voluntatis ab ipsa habente simul proximam potestatem porrigendi manum ad aliud. quod etiam satis confirmat verbum *quod placuerit.*

5. Respondent vera esse hæc omnia, & his verbis significari, nihilominus tamen per illa non excludi prædeterminationem Dei, nam licèt voluntas humana prædeterminetur à diuina prius natura, nihilominus ipsa in posteriori signo naturæ, se etiam determinat, & porrigit manum ad id, quod vult, quia licet se liberè determinet, non est tamen primum liberum à se primo determinans, sed sub primo libero à quo prædeterminatur. Et ad hoc inducunt D. Thomam 1. p. q. 22. art. 2. ad 4. dicentem per illa verba distingui hominem ab agentibus naturalibus, quæ non ducuntur consilio, quia habent virtutem operatiuam determinatam ad vnum, non tamen excludi quin liberum arbitrium, & tota prouidentia humana subdatur diuinæ. Vnde alij dicunt per illa verba excludi quidem à voluntate determinationem ad vnum innatam, & intrinsecam naturæ suæ, non tamen excludi prædeterminationem ab auctore naturæ, vel gratiæ extrinsecus immissam modo accommodato suæ naturæ, ita vt nec vim consiliandi, aut eligendi auferat.

6. *Expenduntur illa verba, constituit hominem, & reliquit eum.* Sed hæc in superioribus variis modis impugnata sunt, & certè dictis verbis sapientis non bene accommodantur. Et in primis considero duo illa verba, *constituit hominem*, & *reliquit eum*, nam verbum *cõstituit* ad creationem hominis pertinet, per quam constitutus est talis naturæ, & libertatis: verbum autem *reliquit* ad prouidentiam pertinet per quam ita Deus gubernat hominem, vt illi offerens obiecta, proponensque mandata, & virtutem ad consiliandum, & operandum tribuens, illum ita relinquit in manu consilij sui, vt ei integrum sit, cum generali concursu simultaneo, & proportionato ad hoc, vel illud manum porrigere pro sua voluntate. Ergo in verbo illo *relinquendi* includitur quod illum non prædeterminet, nam si iam prædeterminatus porrigit manum, id est, efficit volitionem ad quam est prædeterminatus ab alio, profectò iam non ipse se determinat, sed efficit id, ad quod iam determinatus est. Confirmatur, ac declaratur, nam cum sapiens dicit, *si volueris*, vel *ad quod volueris porrige*, vel loquitur ad hominem constitutum in solo statu sufficientiæ, vel ad hominem iam prædeterminatum. Si primum dicatur, immeritò illi dicitur *porrige manum*, quia non potest illam extendere, nisi prius ab alio applicetur, & prædeterminetur, quod non est in eius potestate. Si vero dicatur secundum, frustra illi, dicitur *si volueris*, &c. quia sic prædeterminatus non potest nisi vnum velle, nec potest non velle.

7. *Declaratur.* Declaratur ad hominem, nam illi auctores dicunt, auxilium, quo Deus præmouet voluntatem, vt operetur, si velit, non satis esse vt velit, nisi vltra illud accipiat auxilium, quo prædeterminetur, vt velit, vel vt alij etiam aiunt, quo infallibiliter, & ineuitabiliter velit. Ergo in priori statu sufficientiæ frustra dicitur homini *porrige manum* ad id, quod volueris, quia nondum habet id, sine quo velle non potest, nec illud habet in sua morali potestate. In altero vero statu frustra, & irrisoriè dicitur ei, *si volueris* cum iam omnino ex necessitate sit voliturus. Non minus ergo probant dicta verba, constitutum, ac relictum esse hominem in potestate vera, & quæ possit reduci in actum volendi sine præuia determinatione, quàm in potestate volendi sine præuia necessitate. Neque ad hoc refert quod homo non sit primum liberum, quia ad hoc satis est, quod in sua determinatione pendeat ab alia priori, & prima voluntate libera, vt iam sæpe explicatum est. Nec locus D. Thomæ facit ad causam, clarum est enim, voluntatem creatam semper constitui sub prouidentia Dei, & à diuina voluntate, & consilio principaliter regi, ita tamen, vt eius indifferentia, & electio non lædatur, nam hoc ipsum pertinet ad prouidentiam Dei, quæ sine causa ad illum modum prouidendi per prædeterminationem coarctatur. Denique iam supra ostensum est, determinationem ad vnum ab extrinseco prouenientem, & necessitatem antecedentem, etiamsi sit ab extrinseca causa, non minus repugnare libertati, quàm determinationem ab intrinseco. Imo magis quodammodo, in quantum aliqualem violentiam includit. Et ad hunc modum induci possunt alia testimonia, quibus libertas arbitrij, & vsus eius comprobari solet.

CAPVT XXXIII.

An ex locis Scripturæ, quæ dependentiam liberi arbitrij à voluntate, & omnipotentia diuina testantur: physicam prædeterminationem ostendant.

1. *Respõdetur testimoniis Scripturæ, quæ, defensores physicæ prædeterminationis in suæ sententiæ confirmatione adducunt.* AD nostræ sententiæ confirmationem, non satis est ostendisse, quàm sit Scripturis diuinis conformis, sed etiam explicare oportet, nihil in diuinis scripturis reperiri, quod vel probabiliter illi officiat, vel auxiliũ physicæ prædeterminationis suadeat: Hoc autem præstare melius nõ possumus, quàm respondendo testimoniis scripturæ, quæ defensores physicæ prædeterminationis in suæ sententiæ confirmationem inducunt. De quibus in primis generatim dicimus in nullo illorũ verbum *prædeterminandi*, vel aliud æquiualens reperiri. Et primũ quidem ex formalibus verbis ipsorum testimoniorum constat, ideoque neque ab ipsis arguentibus in illo sensu testimonia proferuntur: secundum partim in superioribus à nobis indicatum est, quia sæpe sumuntur argumenta à verbo generali ad speciale, ac si essent æquipollentia, vt à verbo *præmouendi* ad verbum *prædeterminandi*, & similibus. Et hoc est præ oculis habendum, nam omnia testimonia per similes illationes inducuntur.

Deinde aduertimus Caluinum eisdem vti testimoniis ad probandum Deum voluntate sua, & motione præuia necessitatem inferre voluntatibus hominũ in omnibus earum actionibus, quibus catholici respõdent, male inferre, quia omnia, quæ illis locis docentur potest facere Deus absque necessitate, & salua libertate, quam in aliis locis eadem Scriptura prædicat. Si ergo nos ostẽdimus, omnia illa, quæ in eisdem testimoniis dicuntur optime consistere sine prædeterminatione, & cum integra indifferentia in operando, & cum omni sufficientia, & efficacia, ac necessitate gratiæ, quam in eadem Scriptura inuenimus, profectò conuincemus talia testimonia non magis ad probandam dictam prædeterminationem, quam ad suadendum Caluini necessitatem valere. Quod maiorem vim habebit, si consideretur vix posse mente concipi, ne dum verbis declarari, quid in reipsa inter hanc necessitatem, & illam prædeterminationem intersit. Sed iam ad singula testimonia veniamus, quia vero quam plura multiplicantur, ad pauciora capita, & ad certam argumentorum seriem illa reducere conabimur.

2. Primò adducuntur loca quæ docent dependẽtiam lib. arbitrij à diuina volũtate. *Isai. 26. 1. Cor. 12. Philipp. 1. & 2.*

Primò inducunt illa testimonia, quæ docẽt dependentiam essentialem in operando liberi arbitrij creati à diuina voluntate, & maximè in operibus gratiæ. Huiusmodi sunt illa Isai 26. *Domine dabis pacem nobis, omnia enim opera nostra operatus es in nobis.* & 1. Corinth. 12. *Operatur omnia in omnibus*, & similia multa quæ in libro 3. adduximus. Et de operibus gratiæ maxime ponderari solent verba ad Philip. 1. *Qui cœpit in vobis bonum opus ipse perficiet*, & cap. 2. *Deus est, qui operatur in vobis velle, & perficere pro bona voluntate.* Hinc ergo ita in virtute colligunt. Voluntas nostra ita pendet essentialiter à Deo in suis liberis actibus, vt eos Deus ipse in nostra voluntate operetur; ergo efficacissima potentia sua prædeterminat Deus voluntatem ad talia opera. Item peculiariter tribuitur Deo in operibus gratiæ, quod ipsum velle in nobis faciat, & inchoet pro sua bona voluntate; ergo id facit per efficacem voluntatem suam nostram prædeterminando. In his testimoniis, (quod de sequentibus etiam intelligatur,) vt prolixitatem non necessariam euitem, non expendam accuratè, an testimonia in sensu litterali afferantur, necne, sed cum in quo allegantur facile admittam, vt ad punctum argumenti quod vt dixi, in illatione consistit statim respondeam. *Quod dico, quia illa verba Isaiæ omnia opera nostra operatus es in nobis*, ad litteram fortasse intelliguntur de flagellis diuinis, vt exponit Hieronymus, vel de beneficiis mirabilibus, vt Cyrillus, & D. Thomas ibi volunt, nunc verò admittimus illa verba de omnibus operibus nostris, quia de omnibus vera sunt, & ab Scholasticis passim in eo sensu afferuntur, vt patet ex D. Thoma 3. contr. gent. cap. 67. & ad Rom. 9. lectione 3. & aliis frequenter. Respondetur ergo negando consequentiam, nullum enim habet solidum principium in quo fundetur. Nam in primis in lib. 3. ostensum est, Deum non dici operari opera nostra propter præuium concursum sed propter concomitantem. Deinde certum est Deum non dici facere opera liberi arbitrij, quia solus illa facit in nobis, sed quia illa nobiscum operatur, nam quod Deus operando facit, verè ipse operatur, & simpliciter illi tribuitur, quia principaliter operatur, & sua virtute à nemine pendẽte, & omnibus dat operandi virtutem. Igitur ex illa locutione generali,

A & similibus non potest inferri, prædeterminatio in operibus liberi arbitrij, neque in operibus bonis, magis quam in malis. Et eodem modo de generali cõcursu exponit D. Thomas priora verba Pauli in epistola ad Corinth. Imo etiam ita interdum exponit posteriora verba ad Philip. vt videre licet in Commentar. ad cap. 26. Isaiæ. Concedamus autem vltima verba Pauli de operibus gratiæ intelligenda esse, sed non propterea in illis probabiliter illatio. Quia Deus operatur velle gratuitum in nostra voluntate sine prædeterminatione, *quia voluntatem nostram præparat adiuuandam & adiuuat præparatam.*

B Vnde D. Thomas ibi ait illis verbis reprobari non tantum errorem Pelagianorum, sed etiam eorum qui dixerunt voluntatem nostram necessitari à gratia. *Quia hoc excludit* (inquit) *Apostolus cum dicit: Operatur in nobis.* Quia interius *per instinctum mouet voluntatem ad bene operandum:* Quod perfectissimè fieri potest sine prædeterminatione. Imo ita fieri satis indicat Apostolus in eodem loco cum præmittit. *Cum metu, & tremore vestram salutẽ operamini*, & proximè subdit. *Deus est enim qui operatur in vobis*, ac si diceret non vestris viribus, sed diuino auxilio potestis vestram salutem operari, & ideo eam cum timore operamini, ne Deus auxilium suum subtrahat ad perficiendum C bonum opus, quod per idem auxilium in vobis inchoauerat bonam voluntatem, vt propositum inspirando. Sicut cap. 1. dixerat, & exposuit August. lib. de grat. & liber. arbitr. cap. 9. & lib. de Don. perseuer. cap. 13. & serm. 94. de tempore cap. 3. Quibus in locis, & in multis aliis docet illa verba exhortationis, & tacitæ comminationis ostendere quidẽ hominem debere suam salutem operari, sed principaliter illam operari Deum, & è conuerso ita Deum operari hominis salutem, vt oporteat ipsum hominem illam liberè operari, habentem in potestate sua non perficere, quod Deus incipit, vel impedire auxilia quibus velle, & perficere operatur in nobis. Hæc autem omnia vix, aut ne vix quidem possunt in auxilium prædeterminans conuenire. Quia illud non subest vllo modo potestati nostræ, D vel vt detur, vel vt auferatur. Vnde non est quod timeamus, ne aut propter opera nostra negetur, aut si detur quod effectu eius careamus.

Secundo loco adducuntur loca in quibus dicitur, Deus habere liberum arbitrium hominis in manu sua, vt quocunque voluerit vertat illud, sicut dicitur de corde Regis Prouerb. 21. Vbi fit mirabilis comparatio, quod *sicut diuisiones aquarum, ita cor Regis in manu Domini quocunque voluerit inclinabit illud.* Vbi non solum est sermo de potestate Dei in voluntatem Regis quoad executionẽ eius, quam Deus facile potest impedire, & mutare, sed etiam de potestate in internam ipsam volitionem, seu electionem, vt verba ipsa conuincunt. Nã po- E testas supra executionem, non est potestas in cor, sed in manum, vel aliam similẽ facultatem, nec impediendo executionem mutatur interna voluntas per se loquẽdo; est ergo cor hominis in manu Dei quoad ipsam internam volitionem, ergo & quoad prædeterminationem. Hãc ergo verbo inclinandi significauit Sapiens, quia loquitur de inclinatione efficaci, seu in actu secundo, & deliberato, per illam enim cor mutatur. Et licet de Rege loquatur, idem à fortiori de quocunque homine intelligit. Nam quia Reges magis videntur esse sui iuris, & potestatis, ideo quasi per exaggerationẽ in eis ponit exemplum: De toto autem populo similiter dicitur 2. Paralip. 30. *In Iuda vero facta est manus Domini,*

3.

4. Secundò adducuntur loca in quibus dicitur Deus habere liberum arbitrium hominis in manu sua.

mini, vt daret eis cor vnum, vt facerent iuxta præceptum Regis. De quo etiam scriptum est Esther 15. *Conuertit Deus Spiritum Regis in mansuetudinem.* Et similis est locus Ecclesiastes 9. *Sunt iusti atque sapientes & opera eorum in manu Dei.* Vbi Chaldaica paraphrasis addit, *Et ab eo decretum est omne, quod erit in diebus eorum.* Quasi dicat, quidquid homines deliberent esse in manu Dei, vt ex decreto eius omnia succedant.

5. Respondetur nullum catholicum posse dubitare, quin omnium hominum, non solum potestates, sed etiam voluntates sint in manu Dei, & nihilominus de modo est inter eos magna contentio. Vnde ex eo quod Scriptura dicat cor Regis esse in manu Dei, non rectè infertur, hoc esse intelligendum ratione prædeterminationis, sicut non sequitur esse intelligendum ratione necessitatis. Dico ergo, quoad actus bonos cor hominis esse in manu Dei, quia per cogitationes sanctas, & congruas, & per inspirationes, & affectiones illis cogitationibus proportionatas ita potest voluntatem hominis mouere, vt quocunque voluerit, vertat illam. Vnde Beda in Prouerb. de solis iustis locum illum intelligens, ait. *Cor Regis in manu Dei, quia sicut diuisiones gratiarum iuxta suam voluntatem, & Angelis, & hominibus tribuit, ita etiam corda Sanctorum quibuscunque voluerit digna donationibus reddit. Neque vllum habet Pelagianista locum quo absque Dei gratia quis saluus fieri possit.* Et sequitur ibi Gloss. ordin. Et Hieronymus solet de solis bonis Regibus, vel iustis hominibus verba illa exponere, vt videre licet Ierem. 4. Ezechiel 28. & Daniel 5. nunquam tamen id putat esse dictum propter prædeterminationem, sed ad summum propter Dei perfectam gubernationem.

At vero D. Augustinus lib. de grat. & liber. arbit. cap. 21. etiam de corde peccatoris, & de inclinatione eius etiam ad opera mala verba illa interpretatur. Quod est consentaneum generalitati verborum, & nostram sententiam non infirmat, sed potius confirmat. Nam certum est non inclinare Deum directè & positiuè voluntates hominum ad mala opera, multoque minus prædeterminare, aut prædestinare illa vt in lib. 3. ostensum est. Ergo si verba sapientis comprehendunt etiam prauos Reges, & praua consilia, & decreta illorum, non intellexit Deum inclinare corda prædeterminando, sed aliquid aliud operando, vel operari sinendo, iuxta materiæ capacitatem. Et ita Augustinus ex illo, & aliis testimoniis quæ congesserat ita concludit. *His, & talibus testimoniis diuinorum eloquiorum, quæ omnia commemorare nimis longum est satis quantum existimo manifestatur, operari, Deum in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quocunque voluerit, siue ad bona pro sua misericordia, siue ad mala pro meritis eorum.* Quod vltimum verbum non potest intelligi de prædeterminatione, tum propter absurditatem sententiæ, tum quia si determinaret voluntatem ad malum, non semper id faceret propter demeritum, sed sua tantum voluntate, vt in libro etiam tertio ostensum est. Tum denique quia in fine capitis ait Deum id facere *per Angelos bonos, vel malos, siue quocunque alio modo operando in cordibus malorum pro meritis eorum.* Si autem Deus prædeterminat voluntatem hominis, certe id non facit variis modis, sed vno, & determinato modo, neque facit per Angelum bonum, vel malum, sed per seipsum. Angeli enim operantur in cordibus immittendo cogitationes,

A & per illas excitando affectiones; ergo si Deus per Angelos inclinat voluntatem non inclinat prædeterminando, ergo etiam quando per seipsum inclinat, non oportet, vt id faciat prædeterminando, sed in bonis, vt dixi congruas cogitationes immittendo, quæ per se & cum effectu in bonum à Deo intentum inducant; in malis autem vel operando ea, quæ per se bona sunt cum præscientia, quod ipsi male sint eis vsuri, vel præmittendo, vt mali Angeli eos ad malum inducant.

6. Et per hæc responsum ad alia loca, quæ per se spectata nullam habent difficultatem. Nam facile potuit Deus tribui Iudæ dare cor vnum congruè totum illum populum excitando, & mouendo, vt infallibiliter Regi consentiret, & tamen B liberè, & sine prædeterminatione, licet non sine adiutorio diuino consentiret. Et ita Augustinus lib. 1. contra duas epistolas Pelagianor. cap. 2. ex his & similibus locis nihil aliud quam efficacis gratiæ auxilium colligit. Et similiter exponit locum Esther, nam eodem modo potuit Deus sine prædeterminatione conuertere in mãsuetudinem cor Assueri, per cognitiones menti, & phantasiæ obiectas, & excitando bonum, & magnum affectum in cor eius erga Esther. Vnde cum ipsa Esther cap. 14. petiisset. *Conuerte consilium eorum super eos,* statim subiecit. *Tribue sermonem in ore meo in conspectu leonis, & transfert cor illius.* Nam C quia illa mutatio non per coactionem, vel necessitatem, nec certè per physicam prædeterminationem, sed morali modo facienda erat, petit sermonem compositum, id est aptum, & accommodatum ad mouendum cum effectu cor Regis adiuuante Deo interius, rationes congruas proponendo & affectiones aptas ad persuationem excitando. Alter vero locus, ex Ecclesiaste, eandem habet responsionem, etiamsi intelligamus opera iustorum dici esse in manu Dei, eo quod ex eius liberali gratia, & prædestinatione pendent, quia nihilominus non pendent ex prædeterminatione, sed ex præmotione, & vocatione congrua, vel generaliter ex Dei speciali prouidentia, & ordinatione, vt Hieronymus ibi insinuat, qui non so- D lum de operibus bonis, sed etiam de malis pœnæ quæ iusti patiuntur, verba illa interpretatur, quia omnia iustis eueniunt iuxta diuinæ prouidentiæ dispositionem. Potest etiam ille locus aliis modis exponi de operibus iustorum, quia licet magna circunspectione ab eis fiant, in manu Dei sunt, id est, in eius potestate, & iudicio, & trutina, & ipsos iustos latet, qualia sint, & ideo nesciunt, an amore, vel odio digni sint. Et aliis modis hic locus exponitur, sed prior expositio nobis sufficit, estque responsio dicta præ oculis habenda, quia multa similia loca per illam exponuntur, de quibus consuli potest Augustinus dicto lib. de grat. & liber. arbitr. cap. 20. & 21.

E Tertius locus argumentandi est ex efficacia, & omnipotentia diuinæ voluntatis, ita enim dicit Deus per Isaiam cap. 46. *Iudicium meum stabit, & omnis voluntas mea fit,* & in Psalm... dicitur. *Omnia quæcunque voluit fecit,* vtique quæ absoluta voluntate voluit, de qua etiam dicitur Esther 13. *Domine Rex omnipotens in ditione tua cuncta sunt posita, & non est qui possit resistere voluntati tuæ.* Et similia sunt in scriptura frequẽtia. Ex quibus tale conficitur argumentum. Decretum diuinæ voluntatis semper antecedit deliberationem voluntatis humanæ, quia illud est æternum, hoc temporale; illud est causæ primæ, à qua pendet, & determinatur omnis effectus causæ secundæ,

Marginal notes: 7. Tertiò ex efficacia, & omnipotentia diuinæ voluntatis. *Isai. 46. Psal. Esther. 13.*

sed decretum Dei illud est efficacissimum, nec illi valet resistere humana voluntas; ergo semper prædeterminat voluntatem, vel per seipsum propter naturalem subordinationem, & subiectionem humanæ voluntatis ad diuinam, vel motionem aut qualitatem aliquam, quam per suam omnipotentiam potest voluntati humanæ imprimere, vt suum decretũ infallibiliter exequatur. Ergo in hac prædeterminatione ponendum est auxilium efficax, quia illa semper est efficax, & sine illa nullum auxilium potest esse efficax magis, quàm sine diuina voluntate.

8. Respondetur quatuor catholica dogmata ad Deum pertinentia in illis testimoniis contineri, de quibus nulla potest inter catholicos esse controuersia. Primum consilium diuinum semper stare, id est, nec deficere, nec frustrari posse, quia semper est prudens, & rectum, & in scientia certa, & infallibili fundatum. Secũdum est voluntatem diuinam efficacem, & absolutam semper impleri. Tertium, quod est præcedentis fundamentum in manu omnipotentiæ diuinæ omnia esse cõstituta. Quia enim Deo *subest cum voluerit posse*, & quia nihil absolute vult nisi prudentissimo consilio, habensque in thesauris scientiæ, & potentiæ suæ media, quibus possit infallibiliter exequi quidquid absolute vult, ideo talis omnis voluntas eius infallibiliter fit. Quartum dogma est neminem posse resistere tali voluntati diuinæ: quod sequitur ex duobus præcedentibus, nam si posset quis resistere voluntati Dei posset efficere, vt voluntas Dei non impleretur. His addi debent alia ad hominem pertinentia, qualia sunt, primo, diuinæ voluntatis efficaciam, & omnipotentiam non auferre, neque impedire humanarum operationum, seu electionum libertatem. Secundò sæpè executionem diuini consilij, ac decreti pendere à libertate hominis. Tertium est ea quæ à Deo decreta sunt, vt per liberum arbitrium fiant, non fieri ab eo ineuitabiliter, simpliciter, & absolute loquendo. Quia quod est ineuitabile non est liberum, vt ex terminis per se notum videtur. Quia quod euitari non potest sub humanam potestatem non cadit, ac subinde nec sub libertatem. Quartum est, voluntatem Dei decernentem de actibus à libero arbitrio præstandis, non auferre veram, & proximam potentiam eius ad agendum, & non agendum, quia hæc est necessaria ad actus libertatem, vt in Prolegomeno primo probatum est.

9. Cum ergo hæc nobis omnibus communia esse debeant, etiam difficultas dictorum testimoniorum omnibus communis est. Vnde quidam illis oppressi negant, posse Deum prædefinire absolutè, & efficaciter actus voluntatis humanæ in particulari. Et cum omnibus circunstantiis eius salua libertate, quod nobis nullo modo probari potest, vt alibi ostendimus, & in hoc opere sæpe diximus. Suppositis ergo decretis præfinientibus ad intra, quia nobis illa testimonia obiiciunt putant, non posse mandari executioni efficaciter, nisi per prædeterminationem ad extra, quæ talis sit, vt illa supposita non relinquat in humana voluntate potestatem aliter volendi quam à Deo decretum sit, quia hoc putant necessarium, vt non possit resistere voluntati diuinæ. Sed non possunt nobis explicare quomodo talis voluntas maneat libera ad operãdum si ad vnũ prædeterminatur, & priuatur potestate aliter operãdi. Vnde (quod maius est incõueniens) ipsa voluntas diuina sibi ipsi repugnaret, volẽdo, vt humana voluntas operetur sine libertate, id est, sine potestate aliter volendi. Nos autem dicimus decretum Dei non auferre à volũtate potestatẽ simpliciter aliter volendi, aut operãdi etiã tali suppositione posita, quia non est decretũ ita antecedẽs quin supponat præscientiã conditionatam futuri consensus liberi, si tali vocatione voluntas hominis præparetur, & adiuuetur. Et consequenter negamus ad efficientiam talis decreti, esse necessarium, & accommodatum medium voluntatem prædeterminare ad vnum, sed potius illã ita dirigere, vt infallibiliter faciat quod Deus decreuit, & hoc satis esse, vt consilium Dei stet, & omnis eius voluntas fiat, & vt in voluntate humana non sit potestas resistendi diuinæ, quia nunquã valet ad effectum perducere oppositum eius, quod Deus decreuit. Quod totum prouenit ex diuina omnipotentia cum infinita sapientia coniuncta, & non repugnat libertati, quia supponit illius vsum præuisum, & ad illum dicit formalem, vel virtualem habitudinem, vt explicatum est, & iterum in capite penultimo huius libri dicetur.

Caput XXXIV.

An Scriptura dicat Deum dare nobis velle propter physicam prædeterminationem.

Quartus locus argumentandi sumitur ex his scripturæ testimoniis, in quibus dicitur Deus in operibus pietatis, non solum dare posse, sed etiam velle, vel agere. In quo puncto præcipuè põderantur verba Pauli Rom. 4. vbi de promissione facta Abrahæ, *sic erit semen tuum* ait. *Ideo ex fide vt secundum gratiam firma sit promissio*, & infrà subiungit. *Confortatus est fide dans gloriam Deo plenissime sciens, quia quod promisit potens est, & facere*. Quæ verba ponderans Augustinus libro de prædestinatione sanctorum cap. 10. ait. *Quando promisit Abrahæ in semine eius fidem gentium, non de nostra voluntatis potestate, sed de sua prædestinatione promisit. Promisit enim, quod ipse facturus erat, non quod homines*, &c. Quæ latè prosequitur D. Thomas etiam super Paulum imitatus Augustinũ ait. *Ideo ex fide, vt secundum gratiam firma sit promissio non quidem per operationes hominum, quæ possunt efficere, sed secundum gratiam, quæ infallibilis est*. Est ergo argumẽtum Pauli & Augustini. Dei promissio est certa ex his, quæ ipse facturus est, non quæ homines, sed Deus promisit fidem gentibus in Abrahamo, ergo ipse est qui facit illam, non ergo dat tantum posse credere, sed etiam credere. 1. Quartus locus ex his, quibus dicitur Deus nõ solùm dare posse, sed etiam velle, vel agere. Rom. 4.

Atque ita videmus impletũ in illa Lydia Purpuraria de qua dicitur Actor 16. *Deum aperuisse cor eius intendere his, quæ dicebantur à Paulo*. Nam *aperuisse cor* nihil aliud significat quam illi dedisse credendi voluntatem. Et similiter Actor. 13. vbi de gentibus dicitur. *Crediderunt quotquot præordinati erant in vitam æternam*. Quod perinde est ac si diceretur. *Crediderunt qui erant prædestinati*, vt secundum gratiam firma sit promissio. His consonãt verba Christi Ioan. 5. Qui ex Deo est verba *Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis*. Vbi audire idem est quod obedienter audire, & suscipiẽdo fidem. Et hoc tribuitur determinationi prouenienti ex diuina prædestinatione, nam ob fidem non potest quis dici esse ex Deo, nisi secundum prædestinationem. Præterea hoc confirmatur 2. Actor. 16.

firmatur ex illo Ioan. 18. *Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso nisi manserit in vite, ita nec vos nisi in me manseritis*, iuncto illo Roman. 11. *Non tu radicem portas, sed radix te.* Quibus verbis significatur, sicut fructus palmitis totus est ex virtute vitis, ita omnem pietatis fructum, seu actum esse ex gratia efficaci determinante tempus, modũ, & qualitatem, ac quantitatem fructus. Et eodem modo solent hic induci testimonia omnia, quæ sunt de necessitate gratiæ, vt Ioan. 15. *Sine me nihil potestis facere* 2. Corinth 3. *Non sumus sufficientes cogitare*, &c. & ad Hebr. 13. *Deus pacis aptet vos in omni bono, faciens in vobis quod placitum est coram se.*

3. Respondetur ad loca Scripturæ. Ad hæc omnia vno verbo responderi potest, illis rectè probari necessitatẽ auxilij efficacis ad credendũ, vel piè operandum, non tamen probari modum efficaciæ per prædeterminationem, quia alio modo suauiori, & magis consentaneo diuinæ prouidentiæ, & satis efficaci, & infallibili fieri, & impleri possunt. Vt autem hoc euidentius fiat, aduerto, duo tangi in his testimoniis. Vnum est Deum non solum dare posse efficere opera pietatis, sed etiam dare ipsum facere, seu ipsa opera. Aliud est, non solum dare ipsa opera eo tempore, quo fiunt, sed etiam in priori tempore illa promisisse, & in æternitate prædestinasse. Et vtrunque horum verissimum, & certissimum est, ex neutro autem rectè, vel apparẽter colligitur prædeterminatio. Nam si illud primum præcisè spectetur, ex eo sufficienter verum inuenitur, quod ad opera gratiæ Deus non solum dat dona supernaturalia, quibus homo fit potens ad talia opera efficienda, sed etiam cum illa fiunt per eadem dona, influit actu in eadẽ opera, ac deinde per seipsum, & per generalem concursum ordinis gratiæ physicè, ac immediatè efficit in nobis, & nobiscum eadem opera, quæ omnia subsistere possunt sine prædeterminatione, vt per se patet, & satis superque sunt, vt Deus dicatur dare nobis talia opera, vel alia efficere in nobis. Vt enim hoc verissimum sit, non est necesse, vt solus Deus illa opera faciat in nobis, vt ex fide constat; ergo faciendo illa nobiscum, verè facit illa. Quin potius licet Deus faceret in voluntate hominis præuiam determinationẽ in actu primo, ex vi illius non diceretur per se, & propriè facere ipsum velle, nisi alio modo immediatè influeret in ipsummet actum, ergo è contrario etiamsi non det talem determinationem, si dat supernaturalem virtutem, & & cum illa per se, & immediatè facit ipsum opus influxu quodam gratuito, & supernaturali, vere facit in nobis talia opera. Quocirca ex vi huius prioris locutionis, quod Deus facit in nobis ipsum velle, non infertur, nec probatur aliud auxilium efficax nisi simultaneum, nam hoc est per se ac simpliciter necessarium, quia efficacia actus pij in ipso, & per ipsum consummatur, & ideo ea tali sufficientia præcisè spectata, non solum prædeterminationis, verumetiam nec alicuius præuenientis auxilij efficacis, necessitas colligitur, nisi aliunde ostendatur.

4. Aliud vero principium in illis testimoniis contẽtum, optimè ostendit esse necessarium auxilium efficax præueniens, quo Deus impleat fidei, aut piorum operum promissionem, & prædestinationem, non tamen probat hoc auxilium debere esse physicè prædeterminans, quia vt diuina promissio & prædestinatio infallibiliter impleatur vocatio efficax, seu congrua prout à nobis explicata est sufficit, & vt per actus liberè factos sicut ordinata est, fiat, necessarium est, vt non per physicam

A prædeterminationem, sed per auxilium, cui secundum se spectato, voluntas hominis possit resistere, impleatur, sicut per vocationem congruam fit. Neque ex posteriori testimonio aliquid amplius colligunt Sancti Patres: nec verbum *prædeterminandi*, aut æquiualens in eis inuenitur, sed solum docent Deum non promittere ea, quæ homo ex se, suisque viribus facturus est & industria, sed ea quæ ex peculiari Dei auxilio, præparatione, & indeclinabili directione recipiet; ac faciet, & hoc modo dat Deus per vocationem congruam fidem, & pia opera quæ promisit. Non enim ita illa promisit, vt nõ sint homines ea facturi, nam hoc ipsum in promissione includitur, sed (vt Augustinus citato loco

B dixit) *quia et si faciant homines bona, quæ ad colendum Deum pertinent, ipse facit, vt illi faciant*; hoc autem facit Deus per vocationem congruam, vt sæpè est dictum, & mox amplius explicabimus.

Ex testimoniis autem secundo loco adductis, primum in quo Christi verba afferuntur, *Qui ex Deo est, verba Dei audit*, non oportet, ita intelligi, *vt esse ex Deo* sit esse prædestinatum, quia fortasse multi tunc non credentes erunt prædestinati; tum etiam quia causa non credendi non potest in Deũ non prædestinantem refundi, ideoque altera causalis. *Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis* vel in rigore falsa, vel impropriissima esset. Igitur, *esse ex Deo* est adhærere Deo, & regi spiritu eius,

5. Verba illa esse ex Deo, quomodo intelligenda.

C iuxta illud Roman. 8. *Qui spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei.* Vnde è contrario illi dicuntur ex Deo non esse, qui Deo non adhærent, nec motiones eius sequuntur. Sicut ibidem isti, qui non sunt ex Deo, dicuntur esse *ex Diabolo* non prædestinatione, aut reprobatione, sed praua ipsorum voluntate. Ita ergo dicuntur non esse ex Deo, quia sua voluntate ei resistunt, & diabolo adhærent; ergo è contrario dicuntur esse ex Deo, qui diuinam inspirationem sequuntur, & ideo Ammonius Leontius, & Theodorus apud Maldonatum, ibi dixerunt hominem esse, vel non esse ex Deo, *non natura sed electione.* Ex quo vero sensu tantum abest, vt physica prædeterminatio colligatur, vt potius libertas in obtem-

D perando vel resistendo gratiæ præuenienti stabiliatur.

Quia vero Augustinus tract. 42. secundum prædestinationem locum illum interpretatur, respondemus etiã hunc sensum nõ obstare nostræ sententiæ (quidquid sit an literæ quadret) quia licet donum fidei ex prædestinatione procedat, illa prædestinatio per vocationem congruã impletur nõ per prædeterminationem physicam. Potest autem illa prædestinatio, aut esse simpliciter ad æternam salutem, si fides viua sit vsque ad finẽ vitæ permansura, vel tantum secundum quid per quandam prædestinationẽ ad fidem solam, vel ad credendum aliquando si fides sit temporalis. Si autem altera 6.

E pars. *Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis* si ad carentiam electionis ex parte Dei referatur, non potest sumi in sensu causali, quia Deus nullo modo est causa incredulitatis, dicit ergo solam consecutionem secundum præscientiam, vt etiam idem Augustinus exponit.

7. Respondetur ad loca ex Actibus desumpta. Ad loca ex actibus desumpta fatemur in priori de Lydia indicari efficaciam præuenientis gratiæ, illam verò dicimus fuisse per diuinas illuminationes, & inspirationes illi fœminæ cõgruẽtes. Et ita Prosper, lib. de vocat. gent. c. 23. aliàs 8. nihil aliud ex illo loco colligit, *nisi fidem esse ex inspiratione diuina.* Alter vero locus de præordinatis ad vitã æternam variè exponitur, sed nunc damus, sermonem

esse de prædestinatis, vt sensit Prosper. in epist. ad Ruffinum. Intelligendum vero est vel simpliciter ad vitam æternam, siue secundum quid ad credendum, vt sentit Chrysostomus Homil. 30 exponens *praordinati, id est, præfiniti à Deo*, non enim oportebat omnes, qui tunc crediderunt, fuisse prædestinatos ad gloriam, neque etiam omnes prædestinatos, qui ibi aderant, tunc credidisse; crediderunt ergo, qui pro tunc prædestinati erant ad credendum. Illa autem prædefinitio potest exponi, vt solum denotet æternam antecessionem, etiamsi non fuerit ante præscientiam absolutam futuræ determinationis voluntatis; vel potest intelligi de prædefinitione ante præscientiam absolutam futurorum; quem sensum etiam concedimus, & nihilominus nihil inde colligitur, quia illa prædefinitio non excludit conditionatam præscientiam futurorum, & ita per vocationem congruam executioni mandatur. Cætera vero testimonia sine causa allegantur, probant enim humanam voluntatem sine auxiliis gratiæ nihil valere ad opera pietatis, nec posse illam inchoare, nisi gratia præcedat, & incipiat, inde tamen nulla probabilitate inferri potest, voluntatis libertatem obtundi, seu prædeterminari per gratiam, aut hoc esse necessarium ad opera pietatis, vel simul esse posse cum eorum libertate. Neque Augustinus, vel alij Patres in illo sensu his testimoniis vtuntur, sed tantum vt necessitatem gratiæ ante omne meritum persuadeãt. Et specialiter verba vltima Pauli ad Hebræos indicant modum, quo Deus in nobis facit, quæ illi sunt placita, *aptando nos in omni bono*, per vocationẽ vtique congruam, vt supra explicatum est.

Capvt XXXV.

An soli Deo tribuantur in Scriptura opera pietatis propter physicam prædeterminationem.

1\. Quintus arg. locus ex locis quibus hominis salus, & omnia opera quæ ad illam conferũt soli Deo tribuũtur.

QVintus argumentandi locus ex illis testimoniis sumitur, in quibus hominis salus, & omnia opera quæ ad illam conferunt, soli Deo tribuuntur, vel in solam eius voluntatem reuocãtur. Præcipuum testimonium est illud Roman. 9. *Non est volentis neque currentis, sed Dei miserentis*, & ibidem, *Cuius vult, miseretur, & quem vult indurat.* Vbi totum tribuitur voluntati Dei, quod non potest alia ratione fieri, nisi quia voluntas eius sola est, quæ voluntates humanas determinat. Aliud testimonium vulgatissimum est illud 1. ad Corinth 4. *Quis enim te discernit?* Vbi significat Paulus Deum solum esse qui iustum à peccatore discernit, determinando vtique illius voluntatem ad bonum; propter quod ei etiam dicitur. *Quid habes, quod nõ accepisti?* Ex his enim locis sæpè probat Augustinus, hanc discretionem esse ex sola misericordia, nõ ex hominum libertate. Præsertim q. 2. ad Simplician. & lib. de prædestinat. Sanctor. c. 4. & 5. Tertium testimonium huic loco accommodatum esse potest illud Ierem. 10. *Scio Domine quia non est in homine, via eius, nec viri est, vt ambulet & dirigat gressus suos.* Ex quibus testimoniis ita solent argumentari propugnatores prædeterminationis physicæ. In operibus gratiæ totum est tribuendum Deo; sed non potest tribui totum Deo, nisi ratione physicæ prædeterminationis; ergo. Maior patet ex dictis testimoniis, præsertim ex illis. *Nõ est volentis* ideo enim negatur homini, vt totum Deo tribuatur. Quia vt dicitur 1. Corinth. 12. *Omnia operatur vnus, atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult.* Et idẽ probant multa ex superius tractatis, & ita etiã loquũtur Patres præsertim Augustinus, & Anselmus, quorum testimonia postea tractabimus. Minor autem probatur, quia cũ sit certum hominẽ per liberum arbitrium concurrere ad opus pietatis, nihilominus dicitur totum esse Deo tribuendum; ergo id esse non potest, nisi quia ipse concursus voluntatis humanæ reducitur in diuinam prædeterminãtem illã. Item quia licet volũtas humana proximè operetur, tamen vltima resolutio fieri debet in diuinã voluntatẽ, vult enim homo, quia Deus vult, vt velit, ergo quia prædeterminatur. Denique hoc sensu ait Paulus. *Non est volentis, neque currẽtis*, non quia ipse non velit, sed quia quod velit non est imputandũ illi, sed gratiæ prædeterminanti. Alioqui si quod velit homo ipsi in suo genere vltimatè attribuatur, sicut dicitur, non est volentis, sed Dei miserentis, quia in vno genere Deus incipit, & ita dici poterit non esse Dei miserentis, sed hominis volentis, quia in alio genere liberum arbitrium est vltima ratio se determinandi. Quo argumento vtitur ferè Augustinus in Enchirid. c. 32.

Sed hæc testimonia ad summum probant necessitatem diuinæ præmotionis, & congruæ vocationis gratuito, & ex voluntaria electione, & prædeterminatione collatæ. Vnde in memoriam reuocãda est distinctio supra data de duplici ordine sub quo possunt hæc opera pietatis & gratiæ considerari, scilicet, sub ordine executionis, & prædestinationis. Priori modo certum est talia opera non esse à sola gratia, nec à solo libero arbitrio, sed ab vtraque iuxta illud Augustini serm. 15. de verb. Apost. c. 11. *Non partim gratia, partim liberum arbitriũ, sed totum singula opere indiuiduo peragũt.* Posteriori autem modo omnia in solum Deum, eiusque voluntatem reducuntur. Qua doctrina supposita facilè dicta testimonia intelliguntur & argumento ex illis formato satisfit. 2.

Quod ergo attinet ad verba Pauli. Non est volentis, &c. Nazianz. orat. 31. de executione ipsa intellexisse videtur, & ideo exposuit, *id est*, non solũ volẽtis, *nec currentis solum, sed etiam Dei miserentis.* Et subdit. *Ita quoniam velle quoque ipsum à Deo est optimo iure totum Deo assignauit.* Contra hanc vero expositionem obiicit Augustin. in Enchirid. c. 32. quia eadem ratione dicere possumus, *non est Dei miserẽtis, sed hominis volentis* subintelligendo *solius*, & *etiam*, quia non est solius miserẽtis Dei, sed etiã volẽtis hominis: id autem admittendũ non est, aliquid enim singulare voluit Paulus misericordiæ Dei tribuere, vt ex cõtextu manifestũ est. Addit ergo, & rectè Augustinus. *Restat vt propterea rectè dictum intelligatur non volẽtis hominis, sed miserẽtis est Dei, vt totũ Deo detur, qui hominis voluntatẽ bonã, & præparat adiuuandã, & adiuuat præparatam.* Eandem doctrinã habet q. 2. ad Simplician. & cõcludit. *Non igitur ideo dictũ putandũ est, non volentis, neque currẽtis, sed miserẽtis est Dei, quia sine eius adiutorio non possumus adipisci, quod volumus, sed potius, quia sine eius vocatione non volumus.* Et sic etiã dixit in lib. Proposit. epist. ad Roman. c. 61. *Quia neque velle possumus, nisi vocemur, ideo verissimũ est miserentis Dei esse, quod bene velimus, & operemur.* Quod approbat lib. 1. Retractat. c. 23. *Sed parũ* inquit *de ipsa vocatione disserui, quæ fit secundum propositum Dei.* ac si diceret, ideo soli Deo miserenti tribui bonum velle, quia ex sola eius misericordia vocatio congrua præcedit. De qua intelligitur etiam ab eodẽ Aug. dictum lib. 83. Quæstion. q. 69. *Licẽt quis possit sibi attribuere,*

3\. Hæc verba; *Non est volentis*, &c. de executione ipsa intellexisse videtur Nazianzenus.

attribuere, quod veniat, non talis tamen potest sibi tribuere, quod vocatus sit. Igitur quia necesse est, vt vocatio congrua præcedat, & hæc datur ex sola misericordia Dei, ideo soli Deo, & misericordiæ eius nostrum bonum velle attribuitur. Falsum ergo est non posse hoc soli Deo tribui, nisi quia prædeterminat hominis voluntatẽ, cum Aug. doceat illi tribui, quia congruenter vocat, id est, quia excitat voluntatẽ hominis sicut oportet, vt illa consentiat. Et hanc expositionem declarat, & confirmat optimè D. Anselm. lib. de Concord. p. 3. cuius verba infra in proprio capite latius tractabimus.

4. Addo prætereà, quod verba Pauli etiam secundùm ordinem executionis intellecta, non excludunt quin libertati voluntatis tribuenda sit conuersio in suo genere, & vt proximæ causæ, sed docent non ita tribuendam esse voluntati, sicut gratiæ, quod neque Nazanz. negauit, vt infra ostendam, & Anselm. his verbis declarauit. *Licet iustitia seruetur* (vel recipiatur) *per liberum arbitrium, non tamen tantum est imputandum libero arbitrio, quantum gratiæ, quoniam illam, liberum arbitrium non nisi per gratiam præuenientem, & subsequentem habet, & seruat.* Non est ergo propter gratiam prædeterminantem, sed *propter præuenientem*, id est, propter vocationem, vt Aug. dixit, & propter subsequentem principalius cooperantem. Quamuis loquendo secundum ordinem prædeterminationis & electionis gratiæ multo magis tribuitur voluntatis consensus soli Deo, fauendo vltimam resolutionem in ipsum. Consentit enim voluntas cum adiutorio gratiæ, quia prius vocata est congruenter per solam gratiam; ideo autem sic vocata est, quia illam Deus elegit, vel ad salutem, vel ad fidem, aut pœnitentiam; ideo vero illam elegit quia voluit, iuxta illud, *Miserebor cuius miserebor, & misericordiam præstabo cuius miserebor.* Et ita sicut supra ostensum est, ob prædestinationem non esse necessariam prædeterminationem, quia per vocationem congruam sufficientissimè, & accommodatissimè impletur, ita vt vltima resolutio in diuinam voluntatem eligentem fiat, & ea ratione dicatur, non esse volentis, neque currentis, sed Dei miserentis in sua æterna dilectione. Non est ergo necesse, vt per physicam prædeterminationem tollatur à voluntate humana indifferentia, quam habere debet prius natura, quam se determinet, sed oporteret solum, vt voluntas sic indifferens congruenter vocetur, & excitetur, vt cum adiutorio gratiæ comitante infallibiliter se determinet.

4 Et hæc responsio applicanda est ad secundum testimonium de discretione inter eum, qui gratiæ consentit, & eum, qui resistit: nam si resolutio fiat ad ordinem diuinæ intentionis, sic fuit ex sola misericordia Dei, huic potius quam illi vocationem ex proposito, seu congruam præparare, in vsu autem, & executione coniungi necessario debet libertas arbitrij, iste enim consentit, quia non vult pro sola sua voluntate. Et similiter inter iustos iste est sanctior, quam ille, quia pro sua libertate magis conatur cum adiuuãte gratia, licet hic maior conatus ex diuina electione media cõgrua vocatione descendat. Et ita vtrumque coniunxit Concil. Trid. sess. 6 c. 7. dicens, *Vnumquenque accipere iustitiam secũdum mensuram, quam Spiritus sanctus partitur singulis prout vult, & secundum propriam cuiusque dispositionem ac cooperationem.* Et sic etiam verissimum est quod Paulus in citato loco 1. Cor. 4. intendit, Neminem, scilicet, discerni ab alio, nisi per ea, quæ accepit, quia licet ex adductis vnus non discernatur ab alio, nisi per liberam suæ indifferentis voluntatis operationẽ, tamen ratio diuersitatis, in ipso vsu manat ex gratia, non media prędeterminatione quę indifferentiã in operãdo auferat, sed media vocatione cõgrua, quæ gratis datur, & ex diuina electione omnino voluntaria manat.

Circa tertium testimoniũ notanda est Damasc. doctrina lib. 2. de fide c. 26. discrimẽ esse inter electionẽ, & actionem liberam, quod electio semper est in nostra potestate, & ideo sẽper est libera, actio vero non semper est in nostra potestate, sed interdum deficit, vel ex impotẽtia nostra, vel ex ordine diuinæ prouidentię. Et ratio esse videtur, quia electio est per se, ac proximè ac formaliter libera, & ideo non priuatur suo intrinseco, & connaturali modo, quo fieri postulat, actio vero est libera per denominationẽ ab electionis imperio, quod est illi intrinsecũ, & ideo extrinsecus etiã potest impediri. Et ideo ad conseruandã libertatẽ necessariũ est, & sufficit quod in electione, seu volitione vsus libertatis seruetur, etiam si executio impediatur, vel non sit in hominis potestate, tũc enim volũtas pro facto reputabitur, & defectus executionis homini nõ imputabitur. Hoc supposito dico verba Ierem. intelligi posse de executione, & actione, & sic in eis cõmendatur gratia subsequens, ad nostrã electionẽ, seu propositũ. Quãuis enim homo cũ priori gratia optimè eligat, & proponat, indiget diuina gubernatione, & directione, vt illã exequatur, vel quia lõgè maior in executione inuenitur difficultas, vel quia non est in potestate hominis omnia impedimenta præcauere, &c. 6. Notãda Damasceni doctrina.

Hac ergo ratione merito dicitur. *Non est in homine via eius*, quia licet illã ingredi, & ambulare proponat, oportet, vt Deus det vires ad ambulandũ, *& dirigat gressus eius.* Cui cõsonat illud Prou. 2. *A Domino diriguntur gressus viri, quis autẽ hominũ potest intelligere viã suã.* Et ideo dixit Paulus, Deum non solum *dare velle*, sed etiã *perficere* pro bona voluntate, vel hominis proponẽtis cũ gratia, vel Dei ad vtrumque gratiam conferentis. Vnde etiã dixit Hieronym. Dialog. 3. contra Pelag. *In Domini potestate est, vt id quod capimus, quodque laborare adnitimur, illius ope, & auxilio adimplere valeamus.* Et sic etiã multi exponũt illud Prou. 16. *Hominis est præparare animã, & Domini gubernare linguã*, nam licet se pręparet, & proponat homo loqui, si in ipso vsu Deus non dirigat mẽtẽ, & gubernet linguã facile labitur. Simili modo in eod. Prou. 16. dicitur. *Cor hominis disponit viã suam, sed à Domino gressus eius diriguntur*, sicut strenuus Dux optimè disponit exercitũ, & nihilominus successus victoriæ ex diuina pronidentia, & adiutorio maximè pẽdet, quia non potest industria humana omnia prouidere, quæ possunt victoriam iuuare vel impedire, iuxta hunc ergo sensum nihil hæc testimonia pertinẽt ad prædicationem voluntatis in electione, vel in volitione libera, quia respectu talis gratiæ iã hæc electio, vel præparatio supponitur facta per aliam gratiam præuenientem, & adiuuantem, & hæc vlterior gratia subsequẽs, quatenus ad nouũ actum, seu voluntatis vsum, & executionem datur, etiam confertur per gratias excitantes, aut internas, dirigendo mentẽ, & confortãdo voluntatẽ, influendo illi suauitatẽ, vel quid simile, quatenus vero ad actiones, & facultates executiuas exteriores spectat, datur, auferendo impedimenta, vel adiutoria etiã corporalia executioni accõmodata tribuẽdo. 7.

Aliter verò possunt verba Ieremiæ intelligi de via hominis, etiã quoad ipsam electionẽ liberam, seu quoad ipsum interiorẽ cõsensũ, seu propositũ nostræ volũtatis. Et sic dicitur nõ esse in hominis potestate 8.

potestate via eius, quia non est in illius potestate habere vocationem, & excitationem, sed diuini hoc est muneris, quem sensum ibi Hieron. amplexus est. Sunt tamen duo notanda. Vnum est, quod licet prima excitatio non sit in hominis potestate, tamen habere secūdam, & tertiā, & omnes alias necessarias vt ambulet, & dirigantur gressus eius, est aliquo modo in eius potestate, quia si bene vtatur prioribus, posteriores accipiet. Aliud est, quod licet præparatio cogitationis, vel congruæ vocationis ex sola Dei misericordia sit, nihilominus ex culpa hominis esse, quod vocatio illius congrua non sit. Et vtrumque significat August. lib. 2. de Peccator. merit. cap. 17. cum dixit. *Gratia Dei est qua adiuuat hominum voluntates, qua vt non iuuentur, in ipsis itidem causa est non in Deo.* Quod ex ipso loco Ieremiæ colligitur, quia in eo statim subiicit. *Veruntamen corripe me in iudicio*, &c. Igitur iuxta Augustinū licet non sit in homine via eius quantum ad excitationem, est quantum ad determinationem, & cooperationem, & ita quando Deus actu non iuuat, & dirigit viam eius, ab hominis libertate, & culpa prouenit, & ideo necesse est, vt oret. *Corripe me Domine in iudicio*, &c.

CAPVT XXXVI.

An Deus faciat, vt velimus, & faciamus per physicam prædeterminationem, aut efficientiam.

1. Respōdetur ad illa loca in quibus dicitur Deus facere vt velimus, & faciamus.

SExtus arguendi locus maximè sumi solet, ex illis testimoniis in quibus dicitur Deus facere, vt velimus, & faciamus; & ad eadem reducuntur illa, in quibus dicitur Deus trahere homines, neque aliter posse ad eum venire. Sic inducuntur verba Ezechiel. 11. & 36. *Dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio vestri, & faciam, vt in præceptis meis ambuletis.* Quibus consonant illa verba Rom. 8. *Qui spiritu Dei aguntur hi sunt filij Dei* Item adducuntur verba Isai. 50. *Dominus meus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico* quasi aperire aurem sit, cor ad consentiendum determinare. Item illa Ioan. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* Quibus consonat illud Canticor. 1. *Trahe me post te.* Ex quibus sic argumentatur. Si Deus expectat determinationem nostram, vt nobiscum operetur, nos potius illum trahimus, vt nostram conuersionem operetur, quam ipse nos trahat vt illum sequamur. Et similiter potius nos facimus, vt ipse faciat, quam è conuerso. Alij sic vrgent, quia verba Scripturæ sunt in omni proprietate intelligenda, sed verbum *facere* significat physicam efficientiam, nam moralis metaphorica est, ergo cum Deus dicitur facere, vt faciamus, vel, vt velimus, intelligendum est physicè id facere, ergo facit prædeterminando voluntatem, nam sola prædeterminatio physica facit per propriam efficientiam, vt voluntas faciat.

2. Respondetur ex dictis testimoniis, & similibus solum probari necessitatem diuinæ gratiæ, & efficaciam eius, modum autem efficiendi per physicam prædeterminationem nullo modo posse ex illis locis colligi, quod breuiter ostendo. Primo enim non est necesse, vt promissio illa per Ezechiel. *Dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum* intelligatur strictè de sola gratia efficaci, nedum de sola prædeterminante, sed in vniuersum de abundantia gratię, quę in lege noua danda erat, quæ includit non solum

A auxilia efficacia, sed etiam sufficientia, & copiosa, quæ abundantius hoc tempore omnibus offeruntur, vel per internas inspirationes, vt indicant illa verba. *Ponam spiritum meum in medio vestri*, vel per sacramenta, vt indicant illa verba. *Effundam super vos aquam mundam*, vt egregiè expendit & interpretatur Aug. lib. 3. de doctrin. Christian. cap. 34. & lib. 18. contra Faustū. c. 4. Quia vero in illis verbis non solum promittitur spiritus, seu virtus gratiæ, sed etiam effectus & fructus eius, qui in obseruatione mandatorum Dei cōsistit, ideo verum etiam est, ibi maximè promitti gratiam efficacem, quæ homines ad Deum cum effectu conuertat, & ita corda eorum renouet.

B Duplex autem distingui potest cordis renouatio, habitualis, scilicet & actualis. Prior fit per infusionem habituum gratiæ, quam solus Deus facit in nobis sine nobis proximè concurrentibus, quia illa infusio in se, ac formaliter non est nobis libera. Quia vero illa renouatio non fit in homine adulto, nisi præuia dispositione eius libera, ideo aliter intelligitur Deus dare cor nouum, per actus fidei, & dilectionis, cor hominis ad se conuertendo. Hæc autem facit ita illius mentem cōgruè vocando, & excitando, vt infallibiliter illum consensum inducat. Et eodem modo aufert cor lapideum, ita mouendo eius voluntatem per pias affectiones, vt propter duritiem non resistat. Quia vero hæc

C nouitas non fit in homine sine illius libera determinatione, ideo non obstante dicta promissione ex parte Dei, & ab ipsis hominibus per eundem Prophetā postulat. *Proiicite à vobis præuaricationes vestras, & facite vobis cor nouū, & spiritum nouū.* Ergo ex priori promissione non colligitur prædeterminatio quā solus Deus in voluntate hominis faciat, sed ad summū congrua excitatio, & vocatio, quæ omnino liberā relinquat hominis determinationem ratione cuius ab ipso postuletur, *vt faciat sibi cor nouū & vt auertat se ab* iniustitia sua, vt ibidem dicitur. Nam quia hoc non fit prędeterminatione, sed morali inductione, ibidē additur. *Cū auerterit se impius ab impietate sua, quā operatus est, & fecerit iudiciū, & iustitiam, ipse animā suā viuificabit.* Et ad

D hunc ferè modū expendit hæc loca D. Aug. lib. de Grat. & liber. arb. c. 14 & 15. & in aliis sæpe dicit, Deū facere vt velimus, per vocationē quā propterea, *effectricē bonæ voluntatis* appellat. vt videre licet in q. 2. ad Simplic. & in aliis locis statim citandis.

Ad verba Isaiæ dicimus, vel nihil probare, vel contrarium suadere. Nam illa verba ad literam intelliguntur de Christo, quia Propheta introducitur dicens de se. *Dominus erigit manè, manè erigit mihi aurem, vt audiam quasi magistrum, Dominus meus aperuit mihi aurem*, &c. Erigere autem, seu aperire aurem Christi fuit ostendere illi voluntatem Patris de redimendo genere humano, & ideo *manè*, quia statim in principio suæ conceptionis manifesta illi est: cui statim ipse obediuit, acce- 3.

Erigere, seu aperire aurē Christi fuit ostēdere voluntatem Patris.

E ptando illam, & hoc est, quod ait, *Ego autem non contradico*, & ideo subiungit. *Corpus meum dedi percutientibus*, &c. In illo ergo loco solum docetur summa Christi obedientia, quam ex amore præstitit, non ex prædeterminatione, neque in verbis illis vllum eius indicium inuenitur.

Possumus autem piè verba illa per amplificationem, vel similitudinem ad omnes Sanctos extendere, & nec isto modo quidquam probant, sed oppositū suadēt. Nam dicitur Deus aperire aurem alicuius per illuminationes, & inspirationes, quas Augustinus vocat doctrinam altam, & secretam, quam Spiritus sanctus interius docet in schola à sensibus

sensibus remota. In omnibus ergo illis verbis A prioribus, neque vmbra prædeterminationis physicæ cogitari potest, nam per illam, si daretur, non audiretur Deus quasi magister, sed quasi motori physico cederetur; significatur ergo in illis verbis diuina vocatio. Et cum illa congrua est, illud sequitur, quod adiungitur. *Ego autem non contradico,* in quo etiam propria determinatio hominis vocati, quæ immediatè subsequitur rationem sine alia prædeterminatione, quæ à vocante fiat, significatur. Et ad eundem modum interpretandum est verbum *agitur* in testimonio Pauli Rom. 8. de quo, & de verbis Augustini in fine capitis aliquid commodius addam.

5. Ad verba Ioannis certum est ibi esse sermonem de tractione morali: nam hæc tractio duplex esse potest iuxta doctrinam superius datam, vna sufficiens, altera efficax, & de vtraque potest ille locus intelligi. Primo quidem de sufficiente, nam Christus dicit. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum.* Ergo è conuerso qui potest venire iam trahitur, sed qui sufficienter vocatur potest venire, ergo trahitur, ergo illa verba de tractione etiam sufficiente verificanda sunt. Certum est autem tractionem hanc sufficientem non esse nisi moralem, non enim distinguitur à gratia excitante, seu vocatione sufficiente, per quam Deus voluntatem hominis inuitat, & allicit, ac proinde quantum est in se trahit illam. Ex his ergo verbis in hoc sensu intellectis nihil aliud concluditur, nisi gratiam præuenientem, & moraliter excitantem esse necessariam ad consensum liberum, per quem homo venit ad Christum. Et ita Aug. lib. 1. contra duas Epistolos Pelagian. cap. 3. ex his verbis probat, per gratiam nobis dari, non solum venire, sed etiam posse venire ad Christum, & in cap. 19. probat ex eisdem verbis non solum adiuuantem, sed etiam excitantem gratiam nobis dari gratis.

6. Secundò intelligitur ille locus de tractione efficaci quæ infallibiliter habet effectum, & hunc sensum frequentius probat Augustinus, tum ibi tract. 26. tum in lib. de Prædestinat. Sanctor. cap. 8. & 16. & de Grat. & liber. arbitr. c. 5. & est satis consentaneus contextui, & verbis Christi. Protulit enim illa verba Dominus aduersus Iudæos, qui non credentes contra ipsum murmurabant, eosque dicit non fuisse tractos à Patre, at illi sufficienter erant per Christi prædicationem vocati, & excitati; ergo iam sufficienter trahebantur, & tamen Christus ait, non fuisse tractos à Patre; ergo loquitur de tractione efficaci. Item verbum ipsum *trahendi* non potestatem veniendi sed effectum significat. Vnde statim de illo, qui trahitur subdit Christus. *Et ego resuscitabo eum in nouissimo die,* ergo qui trahitur, credit, non enim suscitabitur ad vitam, nisi qui crediderit, ergo tractio talis est, vt hominem faciat credentem; est ergo efficax. Et ferè omnia verba quæ consequenter ibi Christus dixit hunc sensum confirmant vsque ad illa. *Sunt quidam ex vobis qui non credunt. Propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad me nisi fuerit ei datum à Patre meo,* vbi pro verbo *traxerit eum,* ponit illud *fuerit ei datum.* Vnde sicut de omnibus qui non credunt verum est, illis non esse datum credere, ita etiam verum est, ipsos non esse tractos à Patre etiamsi multi sint sufficienter vocati. Cum ergo Christus ait. *Nemo potest venire,* intelligitur de potestate, quæ effectum veniendi habeat, seu quod perinde est de impotentia composita, id est fieri non potest, vt aliquis veniat, qui non sit tractus. In hoc ergo sensu ait, neminem posse actu venire, nisi efficaciter à Patre trahatur.

Hoc ergo sensu posito, Manichæi olim, & nunc etiam Caluinistæ colligunt tractionem Patris necessitatem inferre voluntati, & auferre libertatem hominis in actu veniendi ad Christum. Isti vero Catholici Doctores, cum quibus disputamus, ex eodem verbo colligunt prædeterminationem physicam, quam negare non possunt esse necessitatem quandam, sed dicunt esse in sensu composito, & negant tollere libertatem, etiamsi necessitas illa ex suppositione antecedente simpliciter, & ex intrinseca efficientia ipsius tractionis oriatur, & in hoc vltimo ab hæreticis distant. Veruntamen Patres respondendo hæreticis planè ostendunt, tractionem illam nullam vim, aut necessitatem antecedentem inferre voluntati. Quod maximè necessarium nobis est, cum supra ostenderimus, non posse talem necessitatem non esse libertati contrariam. 7.

Dicimus ergo in primis cum Patribus illam tractionem, vt est à gratia præueniente esse moralem per internam illustrationem, affectionem, & similes excitantes motiones. Ita exponit expresse Augustinus tract. 26. in Ioan. & variis exemplis declarat, quæ vulgaria sunt. Item Cyrillus lib. 4. in Ioannem. cap. 5. sic inquit. *Gratia Dei cognitionem sui haberi ostendit, cum dicat, neminem ad se venire posse, qui Patris monitionibus non trahatur,* vbi vox *monitionibus* ponderanda est, nam apertè significat moralem causalitatem, & excludit aliam physicam tractionem, seu determinationem mediam inter præuiam motionem, & actum veniendi. Et vt significet, in potestate hominis esse trahi, si velit, subiungit. *Ita eis persuadet, pœnitentia, & lachrymis veniam de his quæ fecerunt, & dixerunt à Deo Patre postulare, vt per fidem in seipsum consilio Patris, atque auxilio meliore itinere facto ad salutem reuocentur.* Item Chrysost. homil. 45. in Ioan. *Quomodo trahat* (inquit) *hoc Propheta prædixerat, quod erunt omnes docibiles Dei.* Latius vero quam cæteri id exposuit Prosper. contra Collator. cap. 14. vbi varios modos trahendi ponit, qui omnes ad excitantem gratiam pertinent, nulla prædeterminationis facta mentione. Trahit (inquit) contemplatio, trahit rerum gestarum cognitio, trahit timor, trahit desiderium, trahit delectatio, &c. 8.

Denique Bern. in lib. de Grat. & liber. arbitr. eodem modo verbum *trahendi* exponit, vocatque illum spiritualem tractionem, & adducit inter alia verba sponsæ in argumento citata. *Trahe me post te,* & illa exponit per verba. *In odorem vnguentorum tuorum curremus,* & deinde id exponit à simili variis modis, quibus per tentationes trahimur ad consensum peccati. Est etiam vsus illius verbi frequẽs in Scriptura in illa significatione, ita enim accipitur Ierem. 31. *In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserans,* vtique beneficiis te alliciens, flagellis te admonẽs, vt omnes exponunt. Et Oseę 11. *In funiculis Adam traham eos,* id est, beneficiis & amore quibus trahi solent homines. Sic etiã Ioan. 12. dixit Christus. *Si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum,* vt latè Leo Papa declarat, serm. 28. de Passione Domini, & Apocalyp. 12. dicitur de Dracone. *Traxit secum tertiam partem stellarum.* vtique exemplo suo, & suasione. Quod autẽ trahere significat physicè prædeterminare, aut quod Deus isto modo trahat, nullo modo potest ex Scriptura ostendi. Ergo omnino præferenda est dicta expositio, trahit enim Pater homines ad filium vocando illos, & illuminando, ac suauitatem infundendo, & tunc efficaciter illos trahit, quando hæc omnia confert, 9. Verbum trahendi vt exponat Bernardus.

confert, prout præuidet vnicuique congruere, vt Augustinus sæpissimè docet, & infra videbimus.

10. Ad primam vero instantiam, quia si post vocationem nostra determinatio expectatur, vt trahamur, potius nos trahimus Deum, respondetur negando sequelam, primo quia, vt Deus det nobis vocationem congruam, nullo modo trahimus Deum: nam eius vocatio, omnia nostra opera antecedit. Nec refert quod libera nostra determinatio sub conditione præcognoscatur, quia illa præscientia talis prædeterminationis sub conditione futuræ non allicit Deum, nec mouet, vt det nobis cognitionem, sed potius dat nobis Deus vocationem, vt illam determinationem habeamus, quod facit ex sola misericordia, quam aliis non præstat, licet similem præscientiam conditionatam de illis habeat, vt in Tyriis & Sidoniis manifestum est. Denique neque cooperatio nostra ad determinationem liberã propriè dici potest trahere Deum ad cooperandum auxilio simultaneo ad eandem determinationem. Quia neque in nostra cooperatione præcisè spectata aliqua ratio meriti inueniri potest maximè respectu cooperationis Dei quam essentialiter includit: neque etiam talis cooperatio potest ex parte Dei esse ratio motiua concurrendi, quasi inuitando illum, & trahendo ad auxilium, cum talis cooperatio sine ipso auxilio esse, aut intelligi non possit. Deus ergo ipse ex æternitate sola sua libera volũtate gratuita omnino præparauit illud auxilium simultaneum quasi sub ea conditione, si homo ex parte sua, suum etiam adhiberet concursum. Et ideo in tẽpore non influit quidem Deus illo auxilio sine libero arbitrio, & hoc influente, etiam Deus omnino simul concurrit, non tractus ab homine, sed præcise non sine homine vt pura conditione, vel potius vt concausa necessaria. Non est ergo similis ratio, nam nos non antecedimus, & ideo non trahimus illum, Deus autem antecedit vocando nos, & ideo nos trahit.

11. Difficultas. Soluitur. Dices ergo per auxilium simultaneum non dicetur Deus nos trahere. Respondetur etiamsi hoc detur nullum esse inconueniens supposita significatione dicta verbi trahendi. Ad maiorẽ vero claritatem, & doctrinæ cõplementum distingui potest. Nam si trahere solum significet allicere, & præmouere, verũ est id non facere Deũ per auxiliũ simultaneum, si autem significat idem quod conuertere sic etiam per auxilium simultaneum Deus hominem trahit: nam sicut homo venit efficiendo ex parte sua consensum, ita Deus trahit illum, eundem consensum faciendo. Et in hoc sensu Deus nos trahit, non tantum moraliter, sed etiam physicè, & ad hunc tractionem non est necessaria antecessio influxus Dei, imo hæc repugnat, sed sufficit antecessio voluntatis, qua ex se nobis talem concursum præparauit.

12. Instantia. Occurritur. Sed instabis rursus, quia saltem poterit homo per suum consensum trahere Deum ad gratiam sibi præstandam, quod videtur inconueniens. Respondeo, ad illum actum liberum efficiendum, ad quem Deus proximè nos vocando trahit, non possumus nos illum trahere, vt dictum est, tamen per vnum actum supernaturalem, ad quem iam tracti sumus bene possumus Deum ad aliud beneficium nobis præstandum trahere: nam certe per orationem trahimus, vt conuertatur ad nos, infundendo iustitiam, in virtute illius promissionis. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.* Zach. 4. & illius, *si quis diligit me*, &c. Et qui sanctè viuit, trahit Deum, vt se magis amet, vnde est illud. *Vulnerasti cor meum*, & illud, *Auerte oculos tuos à me, ipsi enim* A *me auolare fecerunt.* Imo Aug. de ipsa tractione Dei dixit tract. 16. in Ioan. *Si non traheris, ora, vt traharis*, quod debet necessario intelligi respectu diuersorum, nemo enim potest conuenienter orare, nisi trahatur saltem ad orandum, fieri tamen potest vt aliquis vocatus ad pœnitentiam nondum ita vocetur, vt illam perfectè agere valeat, vocatur autem ita vt saltem orare possit, & tunc nemo tractus ad orationem potest trahere Deum, vt se trahat ad conuersionem. Et ita etiam sponsa iam tracta ad gratiam, vtique per priorem gratiam, adhuc petebat. *Trahe me post te.* vel ad consortium gloriæ, vel ad maiorem fructum gratiæ. Ratio est quia per priorem gratiam, & actum eius possumus mereri, B vel impetrare auxilium ad posteriorem actum perfectiorem, illud autem trahere non dicit aliquam imperfectionem, quia nihil est aliud quam impetrare, aut mereri, vel placere Deo, & ita illum mouere sine vlla mutatione in ipso, & omni alia seclusa imperfectione.

Ad vltimam ponderationem verbi *faciendi* vel *agendi*, in primis, dico verbum faciendi in Scriptura frequentissimè significare moralem causalitatem, quæ per moralia consilia, vel alias similes excitationes, aut motiones fit. Est optimus locus Iacob. vlt. *Fratres mei, si quis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum, scire debet quoniam, qui conuerti fecerit peccatorem à via sua mala, saluabit animam eius à morte.* Homo autem non facit C conuertere peccatorem prædeterminando, sed docendo, & mouendo exterius, qui est influxus valde remotus, & per accidens propter quod dixit Paulus. *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat*, & nihilominus Iacobus illum explicat per verbum *faciendi, vt conuertatur.* Item Christus Matt. 5. de illo qui indebitè vxorem dimittit, dixit, *facit eam mœchari*, quia illi occasionem præbet. Et cap. 9. dixit mulieri, quæ fluxum sanguinis patiebatur. *Fides tua te saluam fecit*, quod certè non fecerat physicè. Et similiter Luc. 16. dixit. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis*, vtique benefaciendo, & de Pharisæis dicit Matt. 23. *Circuitis mare, & aridam vt faciatis vnum proselytum, & cum fuerit factus facitis illum filium gehennæ duplo, quam vos*, vtrumque autem fiebat D moraliter ab eis, primum dicendo, & monendo, secundum prauo exemplo. Quomodo etiam dicitur 2. Regum. 12. *Quia blasphemare fecisti nomen Domini.* Et eandem vim habet illud 3. Reg. 11. Auerterunt mulieres cor eius, & illud ibidem. *Certissimè auertent corda vestra* & 4. Reg. 14. *Peccare fecit Israël.* Denique dæmon propter inductionem moralem dicitur *operari in filiis diffidentiæ.* Ephes. 2. idem autem est operari quod facere. 13. Verbum *faciendi*, vel *agendi* in Scriptura significat moralem causalitatem.

Non est ergo nouum, nec alienum à communi, & proprio sermone humano, nec ab vsitata Scripturæ phrasi, quod cum eadem Scriptura dicit. E Deum facere, vt velimus, vel vt ad ipsum conuertamur, vel vt præcepta eius seruemus, interpretemur id facere per sanctam cogitationem, illuminationem, & inspirationem, seu (quod perinde est) per congruam vocationem. Imo etiam potest id colligi ex modo loquendi Dei per Ieremiam, cap. 32. *Dabo eis cor vnum, & viam vnam, vt timeant me vniuersis diebus*, & infrà. *Timorem meum dabo in corde eorum, vt non recedant à me.* Per timorem ergo datur homini vt non recedat à Deo quod non physicè, sed moraliter per timorem fit. Et ad hunc modum similes locutiones exponit August. præsertim lib. de Prædestinat. Sanctor. cap. 8. 15. 16. & 14.

16. & 19. & Epist. 107. ad Vitalem. *Vocatio* (inquit) *illa alta atque secreta sic monet sensum, vt accommodet assensum*, & aliis quæ postea in proprio capite ponderabimus.

15. Deinde addo licet causalitas moralis respectu physici effectus, seu entitatis minus propria, & quasi metaphorica sit, nihilominus respectu moralium operationum, vt tales sunt, esse propriam, vt docuit Cano. lib. 2. de locis à cap. 4. vsque ad 8. & optimè Soto lib. 1. de Natur. & Grat. cap. 18 in fine dicens. *In moralibus ille prorsus est verè, iudicaturque causa, qui lege, ope, consilio, fauore, vel persuasu mouet quemque, siue ad bonum, siue ad malum.* Et similem sententiam habet Vega lib. 2. in Trident. cap. 15. circa finem. Et ratio est, quia vnusquisque effectus propriè attribuitur causæ sui ordinis. Vnde si Deus consiliis, vel inspirationibus nos instigaret ad malum, vere diceretur facere nos peccare. & è conuerso cum Concilium Tridentinum sess. 6. Can. 6. definit. *Deum non operari in nobis peccatum propriè & per se*, certè etiam definit non causare illud moraliter, nec excitare ad illud; ergo è contrario cum definit Deum operari bona, non tam physicè quam moraliter id intelligit. Nam reuera in tali modo & respectu talium effectuum vix potest moralis causalitas, vt ad genus causæ efficientis pertinet, alio verbo propriùs explicari, quam verbo *faciendi*. Nec postulandum est vt semper addatur determinatio, seu limitatio *faciendi moraliter* aut *morali modo*, quia id neque communi neque vsitato sermone accommodatum est, neque est necessarium, quia sermo accommodatur rebus, & materiæ à qua sufficienter determinatur. Vnde cum de morali actu agitur, eo ipso quod dicitur vna causa facere, vt alia faciat, intelligitur non facere necessitando, seu quod idem est prædeterminando, seu inducendo. Vnde D. Thomas q. 6. de Malo. art. vnic. ad 15. generaliter ait. *Causa illa quæ facit voluntatem aliquid velle, non oportet, quod ex necessitate id faciat*, ex necessitate, scilicet, etiam supposita motione. Et in sensu composito, subdit enim, *quia potest per ipsam voluntatem impedimentum præstari, vel remouendo talem considerationem, vel considerando oppositum.* Vbi etiam supponit D. Thomas talem motionem esse moralem, & ita facere voluntatem velle, vt possit per eandem voluntatem impediri.

16. Denique assero per hanc moralem causalitatem diuinæ gratiæ non excludi physicam Dei efficientiam, imo non vnam tantum, sed multiplicem ibi interuenire. Nam primo Deus cum excitat, & vocat interius hominem, physicè, in intellectu eius, & voluntate operatur actus illos quibus formaliter hæ potentiæ excitantur. Deinde quando liber consensus voluntatis fit, Deus immediatè, physicè, ac per se illum efficit influendo saltem vt causa prima ordinis gratiæ. Et præterea per dona gratiæ data per modum actus primi, siue sint habitus, siue sint ipsi actus gratiæ excitantis siue aliquid aliud creatum, siue ipsemet Spiritus sanctus vt peculiaris adiutor, physicè influit cum voluntate in eundem actum; ergo omnibus modis necessariis, & conuenientibus Deus facit nos facere, & dando vires efficacissimas voluntati, & physicè cum illa, & in illa operando. Ergo propter physicam efficientiam non est necessarium aliud genus auxilij prædeterminationis.

17. Quod tandem ita declaro, nam in illo auxilio, quod alij auctores excogitarunt, duo distinguere

A oportet, vnum quod physicè efficit actum, aliud quod id facit cum determinatione sibi naturali, & intrinseca ad vnum, ratione cuius sibi subiicit potentiam voluntatis, & illi non subiicitur quoad vsum, vel exercitium. Primum horum pertinet ad proprietatem physicam verbi faciendi, quam nos verissimè, & proprissimè tribuimus vocationi congruæ, quatenus includit, vel supponit, aut secum trahit principia gratiæ physicæ adiuuantia voluntatem in sua determinatione. Secundum autem non pertinet ad physicam efficientiam, sed ad modum efficiendi intrinsecum tali auxilio, B quem modum communicat illud auxilium quasi formaliter voluntati, vt in superioribus explicaui. Hic autem agendi modus non pertinet ad veritatem, vel proprietatem locutionum Scripturæ, cum sine illo modo omnis efficientia propria tam moralis, quam physica saluetur, vt explicaui. Imo talis modus agendi locutionibus eiusdem Scripturæ repugnat tum in aliis locis, tum in his, quæ tractamus, in quibus ita est physica efficientia admittenda, vt moralis non excludatur, vt iidem auctores fatentur; posito autem illo modo efficiendi, omnis alia efficientia scilicet esse moralis, quia non poterit habere effectum moralem C liberæ actionis, vt à nobis ostensum est.

Et iuxta hæc facilè intelliguntur verba Pauli. *Quicunque spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei*, quæ sine dubio non fuerunt ab ipso scripta propter physicam prædeterminationem, sed propter ductum, & regimen Spiritus sancti: nullus enim antiquorum Patrum illum locum aliter interpretatus est. Sed plures eorum simpliciter exponunt, agi spiritu Dei, nihil aliud esse, quàm *vitam spiritualiter instituere*, vt ibi ait Theodoretus, vel *sanctè, & spiritualiter viuere*, vt ait Cyprianus lib. de Zelo, & liuore versus finem. Quia vero nemo spiritualiter viuit, nisi qui motionem Spiritus sancti sequitur, ideo non solum dixit Paulus, qui sanctè vel secundum spiritum viuunt, D sed qui aguntur *spiritu Dei. Hoc est* (ait Theophylact.) *gubernantur, reguntur, seu à gubernatore quopiam.* Irenæus autem lib. 5. cap. 10. ponit verbum *ducuntur pro aguntur*. Et idem habetur in versione, quam interpretatur Chrysostomus homil. 14. & ipse similiter exponit. *Ostendit, quòd sic vult illum* (vtique spiritum) *vitæ nostræ omnium esse, & gubernatorem nauigij, & aurigam.* Et infrà. *Quamuis baptisma acceperis, nisi spiritu postea ducaris, vitam perdidisti.* Nihil ergo aliud per verbum *aguntur* significatur, nisi Spiritus sancti motio, & directio per diuinas inspirationes & motiones, quas nos sequi oportet; & quando illas sequimur, dicimur agi à Spiritu sancto, non quia ab illis præ- E determinemur, sed quia ab illis vehementer inclinamur. Et eodem modo D. Thomas ibi verbum *agendi*, per verbum *regendi* explicauit. addit vero positum esse ad indicandum *filios Dei peculiari modo Spiritus sancti instinctu gubernari.* Et Caietanus ibidem dixit illud verbum positum esse à Paulo *ad insinuandam promptissimam obedientiam, qua filij Dei Spiritus sancti inspirationibus obsequi debent.* Vnde etiam rectè Adam verbum *agendi* per verbum *trahendi* declarauit.

18. Quomodo intelligenda hæc Pauli verba: *Quicunque spiritu Dei aguntur, &c.*

Per verbum *aguntur* significatur Spiritus sancti motio.

Hoc autē non esse extra verbi *agēdi* proprietatē, & vsum manifestū est. Nam idē Paulus ad Galat. 5. ait. *Si spiritu ducimini, non estis sub lege*, vbi in Græco est idem verbum. Et similiter 1. Cor. 12. vbi Paulus ad Christianos ex gentibus conuersos ait. *Scitis quia cū gentes essetis, ad simulachra muta prout ducebamini, euntes*, Græcè habetur prout agebamini, 19.

& ita

& ita legit Origen. lib.7. in ad Roman. in principio. Vnde colligit, quod *etiam gentes ad idola aguntur aliquo spiritu*, quem esse malum spiritum, dubium non est, à quo tamen gentes non physicè prædeterminabantur, sed inducebantur. Et quando homo aliqua passione ducitur, ab illa agi dicitur. Vnde Lactantius lib.6.c.19. *Tres* inquit *sunt affectus, qui homines in omnia facinora præcipites agunt, ira, cupiditas, libido*, quæ certè ad consensum voluntatem non physicè prædeterminant, sed per quandam sympathiam mouent, & attrahunt moraliter. Et ad hominem probare possumus, non loqui Paulum de physica prædeterminatione, alioqui quoties voluntas nostra consentit iuxta illorum Theologorum sententiam, dicenda esset spiritu diuino agi, quia ab illo prædeterminatur physicè. Quomodo ergo verum est, omnes, qui spiritu Dei aguntur esse filios Dei, nam omnes qui per voluntatem suam agunt, saltem quatenus agunt, aguntur spiritu Dei; ergo etiam qui aguntur, cum fornicari, vel furari volunt, erunt filij Dei. Si ergo hoc non potest audiri, etiam in eorum sententia dici non potest, homines dici agi à spiritu sancto, quia physicè prædeterminantur ab illo; aguntur ergo moraliter, quia mouentur, & inclinantur.

20. Neque aliud sensit Augustinus etiam in illo loco, qui ponderatur, non enim sine causa addidit particulam illam *vix*, vt in citato Prolegomeno animaduerti. Vbi alia etiam loca Augustini adiunxi. Quibus addi potest optimus Augustini locus in Enchirid. cap.64. vbi de iustis sic inquit. *Quantumuis de illis sit veraciter dictum. Quotquot spiritu Dei aguntur, hi filij sunt Dei, sic tamen spiritu Dei excitantur, & tanquam filij Dei proficiunt ad Deum, vt etiam spiritu suo quibusdam motibus humanis deficiant.* Vbi apertè verbum *aguntur* exponit per verbum *excitantur*, de quo manifestum est, prædeterminationem non includere, neque indicare. In sermone vero 43. de Verbis Domin. c.7. de adiutorio spiritus illa verba exponit, dicens. *Agis, si ageris, & bene agis, si à bono agaris.* Et infra. *Si spiritu Dei aguntur, pugnant, quia magnum habent adiutorem.* Itaque ex illo loco ad summum habemus necessitatem gratiæ excitantis, & adiuuantis, etiam ex sententia Augustini, quia vero hæc est prima causa; nostrarum piarum actionum, & quia potenter nos inclinat, & indeclinabiliter gubernat, quando vult, ideo dixit Augustinus, hoc regimen spiritus sancti per verbum agendi, significari, quasi nos *vix* aliquid agamus Quia vero non ita agimur, quin moraliter agamus, ideo non prædeterminamur, nec in eo modo agimur, vt ipsum *agi* à libertate, & actione nostra non pendeat. Vnde Theophylact. ibi rectè dixit. *Agi à spiritu necessariam nobis esse per omnem vitam, id vero à nobis tanquam nostrum exigi*, quia in manu nostra est agi, & non agi quoad consentiendi effectum, etiam postquam excitati sumus.

Verbum *aguntur* qua ratione exponat Augustinus.

21. Quod ergo ad hunc locum argumentandi ex Scripturis pertinet, solum superest, studiosum lectorem, ac veritatis diligentem indagatorem admonere, vt testimonia Scripturæ pro vtraque sententia adducta simul consideret, & inter se conferat: nam ex dictis ad minimum colliget ex vi Scripturæ prædeterminationem physicam non esse necessariam, ac proinde hinc sumi saltem argumentum negatiuum ex Scriptura, nimirum, talem physicam prædeterminationem non habere in Scriptura fundamentum. Quod argumentum est in hac materia magni momenti, vt in superioribus dixi, tum quia Patres, & Concilia in hac materia

Admonitio ad studiosũ veritatis indagatorem.

A non docent; nisi quæ ex Scripturis confirmati possunt, vt in Augustino in libris omnibus contra Pelagianos maximè obseruari potest: tum etiam quia res adeo difficilis intellectu, vt vix possit mente concipi, nedum ratione suaderi, cum per traditionem non habeatur, si in scripturis non inuenitur reuelata, non habet, vnde fide digna fieri possit. Ex prioribus vero testimoniis videtur vlterius probabilissimè, imò efficaciter ostendi, ea quæ de aliis dogmatibus liberi arbitrij, & sufficientis auxilij Scriptura docet non posse cum illo dogmate de physica prædeterminatione conciliari. Vnde cum vtraque, sententia illationibus ex Scriptura nitatur; quæ contra nos propositæ sunt, ita soluuntur, vt non solum quiescat intellectus, verùm etiam
B directè conuincatur non rectè tales illationes, aut inductiones fieri. At vero quæ à nobis in contrarium obiectæ sunt, non solùm non improbantur, verùm etiam nec aliquid ad eas respondetur, quod intellectui satisfaciat.

CAPVT XXXVII.

Ex capite quinto, & Canone quarto sess. 6. Concilij Tridentini veritas confirmatur, & quædam euasio refellitur.

C QVanuis ante hoc Concilium alia nonnulla doctrinam de gratia nobis tradiderint, quia ex generalibus, & approbatis, hoc solum fusè materiam hâc declarauit, ac definiuit, ac ferè in summam redegit, quæ Pontifices, & antiquiora Concilia tradiderunt, ideo post Scripturæ testimonia huius Concilij auctoritate expendendam proponimus. De quo duo, quæ de Scriptura diximus, ostendere conabimur. *Vnum* est, Concilium Tridentinum pro nobis stare, quia multa quæ docet, non videntur cum efficacia auxilij ex se prædeterminantis componi. *Aliud* est, nihil esse in hoc Concilio, quod efficacitati vocationis congruæ aliqua ex parte repugnare videatur. 1.

Sedes & partes capitis.

D Priorem partem præcipuè probamus ex sess. 6. c. 5. in prioribus eius verbis, quæ talia sunt. *Declarat præterea*, scilicet sancta Synodus, *ipsius iustificationis exordium in adultis à Dei per Christum Iesum præueniente gratia sumendum esse, hoc est, ab eius vocatione, qua nullis eorum existentibus meritis vocatur, vt qui per peccata à Deo auersi erant, per eius excitãtem, atque adiuuantem gratiam ad conuertendum se ad suã ipsorum iustificationẽ eidem gratiæ liberè assentiẽdo, & cooperando disponantur: ita vt tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illã recipiens, quippe qui illã, & abiicere potest, neque tamen sine gratia Dei mouere se ad iustitiam coram illo libera sua voluntate posset.* Quibus verbis respondet Can. 4. cuius hæc
E sunt verba, *Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum nihil cooperari assentiẽdo Deo excitanti, atque vocanti quoad obtinendam iustificationis gratiam se disponat, ac præparet, neque posse dissentire, si velit, sed veluti inanimè quoddam nihil omnino agere merèque passiuè se habere, anathema sit.* 2.

Probatur prior pars.

Ex his igitur verbis hoc argumentum colligimus. Concilium docet, vocationem illam, quam homo recipere potest, si velit, quamque interdum recipit, talem esse, vt possit illi resistere, si velit; ergo talis vocatio licèt efficax sit, nõ prædeterminat physicè voluntatẽ. Vel aliter: docet Conciliũ potestatẽ illã resistendi, aut dissẽtiendi esse necessariam, 3.

Colligitur argumentum.

vt

vt homo liberè operetur; ergo docet vocationem efficacem semper debere esse talem, vt licèt habeat effectum, possit homo illi resistere, si velit; ergo docet vocationem efficacem non esse prædeterminantem, nam auxilio prædeterminanti physicè nemo resistere potest, quia de ratione illius est, vt determinando ad vnum, tollat potestatem agendi oppositum, vel non agendi illud stante tali motione. Atque ita hoc testimonio conuincuntur omnes nostræ sententiæ auctores, & conuictus etiam fuit Ioannes Vincentius apud Ledesm. art 10. in fine. Ab aliis autem idem Concilij testimonium variis modis eluditur, quos in aliis libris tetigi, & refutaui. Idemque postea exactissimè præstitit Franciscus Diotaleuius in suo 1. opusculo theologico, sed non possumus illos in præsenti opere omittere, ne maximum nostræ sententiæ fundamentum, quod ex hoc Concilio sumitur, tanquam minus firmum & solidum præterire videamur.

Ledesma.

Diotaleuius.

4. *Respondetur primò.* Prima responsio est, falsum esse primum antecedens à nobis assumptum, quia Concilium, vt aiunt, loquitur de sola gratia excitati per Spiritus sancti illuminationem, & inspirationem, quæ tantum est sufficiens, & de hac sola dicit Concilium, posse hominem illi resistere, seu dissentire, non autem dicit posse hominem resistere efficaci auxilio. Assumptum probatur ex verbis Concilij: nam in cap. 5. solùm dixerat præueniri hominem per Spiritus sancti illuminationem, & inspirationem, vt per illam se disponat liberè agendo, & subdit, *quippe qui illam & abiicere potest*, illam vtique inspirationem. Vnde quando in Can. 4. dicit, *liberum arbitrium à Deo motum, & excitatum posse dissentire, si velit*, solùm loquitur de arbitrio moto, & excitato, modo tradito in cap. 5. videlicet, *per Spiritus sancti illuminationem, & inspirationem.*

Probatur assumptum.

Responsio aliorum. Vnde quidam modernus Scriptor ausus est dicere, alienum esse à mente Concilij Tridentini dicere posse hominem resistere auxilio efficaci, quia Concilium nunquam dixit, gratiæ adiuuanti, aut efficaci resisti posse, sed excitanti, & vocanti duntaxat. Alius ponderat dixisse Concilium *posse dissentire si velit*; quia in hoc videtur supponere nôdum velle. Sed hoc valde friuolum est, nam sensus est liberum arbitrium motum & excitatum posse dissentire, si velit, quia licèt interdum consentiat, ex vi motionis posset dissentire, vel prius natura, quàm consentiat, vel in posterum, si iam nunc consensit.

5. *Retorquetur.* Vt ergo ostendam hanc responsionem non satisfacere, suppono intentionem Concilij fuisse damnare errorem hæreticorum huius temporis, & præsertim Caluini. Ita docent Doctores catholici, qui post Concilium contra hæreticos scripserunt, & ipsemet Caluinus ita sensit in Antidoto apud Ruard. art. 7. & ex actis eiusdem Concilij quæ Romæ habentur, mihi compertum est. Item ex fine Concilij, qui præcipuè fuit Ecclesiam defendere, & purgare à nouis hæresibus, præsertim in materia de iustificatione, quam in illa sessione tractat. Vnde cùm in primo, & secundo Canone hæresim Pelagij breuissimè damnasset, & tertium Canonem contra Semipelagianos statuisset, statim in quarto damnat Caluinum, & sequaces, quod in cæteris prosequitur. Ideóque si attentè expendantur verba Canonis cum proportione respondent verbis Caluini ad damnanda illa. Nam quia ille dicebat post diuinam motionem *non habere liberum arbitrium suas partes in agendo*, Concilium definit, *verè agere liberum arbitrium*, & quia ille negabat nos cooperari, Concilium definit hominem cooperari, ac denique, quia ille dicebat, *motionem Dei nobis necessitatem inferre*, Concilium definit liberum arbitrium motum, & excitatum, posse dissentire, si velit. Ex quibus manifestè constat Concilium, vti omnibus his verbis in sensu contradictorio ad verba Caluini; itaque loquitur de actione morali, de libera cooperatione, & de vera potestate resistendi, aliàs nihil ageret, neque hæreticorum sensum damnaret.

6. *Illatio.* Ex quibus infero non fuisse mentem Concilij tantùm definire vnum, vel aliud auxilium non inferre necessitatem voluntati ad consentiendum, sed simpliciter docere, ac definire voluisse, consensum nostrum, licèt cum gratia fiat, liberè fieri, ac proinde nec ab vno, vel ab alio præueniente auxilio, neque ab omnibus simul, quæ ad illum necessaria sunt, vel quoquo modo sua sola virtute præmoueat, necessitari voluntatem ad consensum. Probatur *primò*, quia absolutè definit consensum liberè fieri, vt ex dictis cap. 5. & Can. 4. atque etiam 5. est manifestum; ergo definit à nullo tali auxilio, neque à tota collectione auxiliorum necessitari voluntatem, quia hoc totum necessarium est ad libertatem actus. *Secundò* probatur ex intentione Concilij Tridentini iam dicta. Nam Caluinus nô dixit, quodlibet auxilium gratiæ necessitare volûtatem, sed quoddam peculiare, quod omnibus, & solis consentientibus datur, vt suprà cap. 4. retulimus, & ex Ruardo art. 7. versùs finem, & Bellarmino, ac aliis intelligimus; ergo oportuit vt Concilium contradictoriam veritatem definiret, nimirum auxilium, nullàve gratiæ auxilia ita præmouere voluntatem, vt tollant libertatem, aliàs Caluinus, & Concilium sub cótraria tantùm docuissent, quæ possunt esse simul vera, & sic Concilium nihil effecisset. *Tertiò*, quia ad doctrinam de libero arbitrio per se, ac maximè refert quòd libertas in ipso vsu auxiliorum gratiæ integra, & illæsa seruetur; nam si per aliquod auxilium præuium vsus liber parum ad dogmata fidei referret, quod per hoc, vel illud auxilium id fieret. Concilium autem hoc dogma definire voluit, & quidquid ad illud necessarium est; ergo non tantùm definit non necessitari voluntatê per vnum, vel aliud auxiliû, sed simpliciter liberè côsentire, ac proinde à nullo auxilio, siue illud sit vnum, siue plura, necessitari.

Probatur.

Ruardus, Bellarminus, &c.

7. *Asseritur, & probatum, Concilium loqui de auxilio sufficiente, & absolutè de præuenient, nec minus de auxilio efficaci quã de sufficiente.* Hoc supposito facilè admitto, & concedo Côcilium tantùm docere in dicto cap. 5. voluntatem à Deo excitatam ita agere præbendo consensum, *vt possit diuinam inspirationem, & illuminationem abiicere.* Dico tamen inde non intelligi ipsum loqui de auxilio tantùm sufficiente, sed absolutè de auxilio præueniête, quodcunque illud sit & siue habeat effectum, siue non habeat, atque adeò nô minus loqui de auxilio efficaci, quàm de sufficiente. Vt hoc autem probem, ex eisdem Concilij verbis prius sumo, ipsum non agnouisse aliam præueniêtem gratiam necessariam ad liberam conuersionê præter vocationem, excitationê, illuminationem, & inspirationê, quæ omnia sub nomine gratiæ excitantis comprehenduntur, vt in lib. 3. explicatum est. Quòd ergo aliam præmotionem non agnouerit, probatur primò ex taciturnitate: si enim alia esset necessaria, illam non prætermisisset, alioqui insufficientem doctrinam tradidissent. Secundò, ac maximè, quia non rectè inde probasset hominem liberè assentire vocationi, seu inspirationi ex eo, quòd illam abiicere potest, illam enim causalis nota, *quippe qui*, vim habet rationis ac probationis; esset autem inualida si alia præmotio

esset necessaria. Diceret enim Caluinus, quòd licèt posset abiicere inspirationem, non verò aliam motionem, & ideo non liberè consentire. Vt ergo processus Concilij sit solidus, oporteret, vt intellexerit in præcedenti doctrina, quam in eodem capite tradiderat, præmotionem gratiæ necessariam comprehendisse, ac proinde cum subdit, *quippe qui, & illam abiicere possit*, perinde fuisse, ac si diceret, quippe qui omnem præmotionem necessariam ad consensum abiicere potest.

8. Tertiò probatur, quia etiam ipse Caluinus ita intellexit Concilium Tridentinum, & ideo sensit illud sibi contrarium, & deinde illud impugnare conatus est. Vt enim Ruardus refert, priùs in hoc reprehendit Patres Concilij Tridentini, quòd docuerint, *gratia Dei nos preparari ad percipiendam iustitiam, & quòd huic gratiæ partes assignant excitandi, & adiuuandi, vt ipsi liberè cooperemur.* quæ reuera est doctrina Concilij, contra quam impius hæreticus priùs obiicit Scripturæ testimonia capite superiori tractata; & postea sic inquit, *In eo hallucinantur, quòd motum nobis offerri somniant, qui mediam electionem nobis relinquat, nihil autem de efficacia illa cogitant, qua cor hominis renouatur, vt ex prauo fiat rectum.* Intellexit ergo Caluinus, in eo sibi esse contrarium Concilium Tridẽtinum, quòd nulla habita ratione efficacis motionis præuenientis necessitantis, quam ipse confinxit, solam gratiam excitantem, & adiuuantem docuit esse necessarias. In quo certè non errauit ille hæreticus, quia non ignorauit voluisse Concilium, ipsum, eiusque doctrinam damnare, & ideo solam præuiam inspirationem posuisse, cui voluntas possit dissentire, si velit, & hoc ad libertatem actus sufficere docuisse, quod ille hæreticus refutare non potuit, nisi adhærendo aliam motionem necessitantem, quam *diuinam efficaciam, & efficaciter efficientem vocat:* illam ergo motionem, & omnem aliam tollentem potestatem dissentiendi Concilium reprobare voluit. Malè verò, & subdolè hæreticus ille inde colligit absolutè negasse Concilium efficaciam illam Dei, qua cor hominis renouatur: nam si sermo sit de renouatione habituali, illam postea docuit in cap. 7. de actuali illam quidem posuit, non tamen præuenientem per motionem aliam à gratia excitante distinctam, & mediam inter inspirationem, & consensum, sed per cooperantem, & adiuuantem physicè, & per veram efficientiam ad ipsum consensum, vt sæpe explicatum est.

Ruardus.

9. Hinc ergo concludo, Concilium loqui etiam de gratia efficaci, seu, quod perinde est, de excitatione, etiam quando suum consequitur effectũ. Probatur primò ex verbis, sic enim ait, *vt tangente Deo cor hominis, per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat inspirationem illam recipiens.* Vbi non dicit nihil omnino agat: quando autem homo aliquid agit, tactus profectò Dei efficax est; ergo loquitur Concilium etiam de tactu, seu vocatione efficaci. Secundò, quia Concilium non docet actum esse liberum quando potest fieri, sed quando fit, vel (quod perinde est) non tantum docet hominem esse liberum ad agendum, quando potest agere, sed etiam cùm agit, & recipit inspirationem Dei, tunc autem inspiratio est efficax; ergo loquitur Concilium etiã de vocatione efficaci. Tertiò est hoc necessarium ad efficaciam, & veritatem doctrinæ: nam, vt notaui, vniuersalis est, & continet hanc generalem definitionem, *consensum supernaturalem voluntatis, cùm datur, esse liberum, non obstante influxu,*

Concluditur, Concilium loqui simul de gratia efficaci, & probatur.

A *& motione auxiliorum gratiæ*; ergo necesse est, vt Concilium etiam auxilium efficax comprehendat, quodcunque illud sit, alioqui diminuta esset doctrina, & indebitè, ac sine consequenti fundamento proposita, & contra hæreticos inefficax esset. Quartò, quia Caluinus de solo auxilio efficaci dixit inferre necessitatem voluntati; ergo oportet, vt Concilium etiam illud comprehendat, cùm negat inferre necessitatem, alioqui non contradiceret Caluino; sed istius error posset cum definitione Concilij consistere. Quocirca sicut ex illa Concilij definitione omnes Catholici colligunt contra Caluinum non esse necessarium ad consensum, neque dari auxilium B efficax necessitãs voluntatem; ita nos contra quoscunque contrarium asserentes inferimus, auxilium efficax, quodcunque illud sit, non auferre potestatem abiiciendi illud, seu non consentiendi stante illo. Ex quo vlteriùs colligimus, ex mente Concilij auxilium efficax non esse prædeterminans, quia auxilium physicè prædeterminans non relinquit potestatem dissentiendi, cùm impossibile sit illo posito non consentire.

Atque hinc possumus ex hoc loco Concilij directè probare, auxilium efficax, etiam præueniens non esse aliquid distinctum à vocatione; ac proinde esse non posse nisi vocationem congruam. Primò quidem argumento facto quòd Concilium ex C eo, quòd voluntas potest abiicere inspirationem cui consensit, infert liberè consentire, quæ consecutio non esset bona nisi supponeret non dari aliam præuiam motionem præter inspirationem; ergo Concilium non agnoscit gratiam præuiam efficacem mediam inter excitationem, & consensum; ergo necesse est, vt ipsamet vocatione, quatenus per inspirationem datur, quæ effectum habeat, licèt resisti possit gratiam efficacem præuenientem ponat. Secundò, quia motio per solam excitationem, vel illuminationem non potest prædeterminare physicè voluntatem, vt in superioribus ostensum est; sed Concilium non ponit alium modum præmouendi voluntatem, nisi per illuminationem, & inspirationem, vt ostensum est; D ergo non potuit ponere auxilium efficax, in motione physicè prædeterminante; ergo in vocatione congrua à sufficienti partium enumeratione ex communi consensu proposuimus. 10.

Probatur etiam auxilium efficax, & præueniẽs non esse aliquid distinctum à vocatione.

Neque contra hoc obstat quod suprà obiicitur, quia Concilium nunquam dixit, nos posse resistere auxilio efficaci, vel adiuuanti, nam licèt de efficaci hoc non dixerit per illa verba expressa, satis tamen id dixit, cùm docuit, eum qui aliquid agit recipiẽs inspirationem posse dissentire, quia qui recipit inspirationem, gratiam efficacem habet; ergo habet etiam potestatem resistendi tali gratiæ quatenus præueniens est. De adiuuante verò nihil speciale in hoc dixit Concilium, quia necessarium non erat. Aut enim est sermo E de gratia actu adiuuante, & illa, vt sic, non est gratia præmouens, sed cooperans, quæ intrinsecè includit liberum consensum voluntatis. Ideóque eo ipso quòd voluntas habet potestatem obiiciendi inspirationem, non consentiendo illi, habet etiam potestatem non admittendi, nec recipiendi in se auxilium adiuuans, cooperans, non per modum resistentiæ, quia tale auxilium nondum est, sed ne impediendo vt actu detur, vtique per modum negatiuum non cooperandi, seu non ponendo conditionem necessariam, sub qua tale auxilium offertur. Si verò sit sermo de gratia adiuuante solùm per modum principij, 11.

Respondetur suprà factæ obiectioni.

vel

vel vt oblata in actu primo, sic eadem est ratio de illa, quæ de omni motione præueniente, seu excitante, quia vel illa gratia adiuuans non est distincta ab excitante, vt multi volunt, & ideo æquè potest illi resisti, vel est aliquis habitus, vel aliquid oblatum per modum habitus, & sic minus potest necessitare, vel prædeterminare omnino voluntatem quoad exercitium.

CAPVT XXXVIII.

Alteri euasioni occurritur.

1. Sedes & sensus capitis.

SEcunda responsio esse solet, Concilium quidem loquutum esse de auxilio efficaci, tamen cùm dixit liberum arbitrium motum, & excitatum, posse dissentire, si velit, loquutum fuisse de potestate in sensu diuiso, non in sensu composito, ita vt sententia Concilij sit, cum illa motione Dei manere, & conseruari in voluntate prestatem dissentiendi, non tamen potestatem illam extendi ad componendum dissensum cum tali motione, itaque, (vt aiunt,) est simultas potestatis dissensus cum eodem auxilio, & ideo non de hac, sed de priori loquutum fuisse Concilium. Fundamentum proprium istorum actorum est, quia putant doctrinam Concilij in sensu composito intellectam esse falsam. Vt autem in Concilio videantur aliquod habere fundamentum, ad regulas Dialecticorum recurrunt, arguentes, quòd propositiones Concilij non habent formam modalis compositæ, vt latè prosequitur P. Aluarez. Qui etiam addit aliam probationem, quia sensus diuisus sufficit ad intentionem Concilij: nam per illum saluatur sufficienter efficacitas gratiæ, & liberum arbitrium; primum per se patet, secundum probat, quia potestas in sensu diuiso sufficit, vt in eodem instanti in quo recipit voluntas auxilium efficax, maneat in eo libera, & expedita facultas, quia potest non operari, si velit. *Aluarez.*

2. Tertiò sumo aliam probationem ex eodem disp. 93. quia Concilium Tridentinum numquam dixit voluntatem à Deo motam posse resistere, sed posse dissentire, quia nimirum verbum *resistendi* apertè includit sensum compositum, quem non includit verbum *dissentiendi*. Nam verbum *resistendi* importat quandam renitentiam respectu auxilij, vel voluntatis Dei mouentis actu: verbum autem *dissentiendi* illam non dicit; ergo signum est voluisse Concilium loqui in sensu diuiso, & non in composito. Quartò contra nos ad hominem obiiciunt, quia nos cogimur ita explicare Concilium quoad auxilium simultaneum, nam etiam illo posito voluntas liberè operatur; ergo potest dissentire, si velit: non potest autem in sensu composito, seu potestate simultatis componendi dissensum cum tali auxilio simultaneo, vt per se notum est. Ergo debet exponi Concilium in sensu diuiso. Item ad hominem contra me argumentatur Ledesma, quia ego assero auxilium præueniens posse moraliter prædeterminare voluntatem, ita vt infallibiliter sequatur actio, tunc ergo non potest voluntas dissentire componendo dissensum cum tali auxilio, aliàs non esset infallibilis consecutus consensus à tali auxilio; ergo solùm potest dissentire in sensu diuiso; ergo hoc satis est ad libertatem, ac proinde ita est intelligendum Concilium. Item obiicit Aluarez, quia nos dicimus esse impossibile, dissensum com- *Ledesma.* *Aluarez.*

A poni cum vocatione congrua, & ideo non posse qui illam habent, dissentire in sensu composito, sed tantùm in diuiso.

Nihilominus assero negari non posse quin Concilium in sensu composito loquatur de potestate simultatis, ita vt non obstante motione illa antecedente, de qua loquitur Concilium, nomine *vocationis*, & *inspirationis* in potestate voluntatis sit, illa motione perseuerante, & actu instigante, consentire, sed illam à se abiicere. Hanc sententiam ex patribus Dominicanis tenuit Ioannes Vincentius suprà citatus, & ex his qui eos in sententia de prædeterminatione sequuntur, Cabrera 3. p. q. 18. disp. 2. §. 8. num. 313. & sequentibus. Eandem insinuat Vega lib. 4. in Trident. cap. 2. in fine, & Soto lib. 1. de Natur. & Grat. cap. 16. Probatur primò, quia Concilium loquitur de potestate ad dissentiendum, non obstante motione, quæ ad libertatem sufficiat; sed illa potestas in sensu diuiso respectu talis motionis non sufficit ad libertatem; ergo. Maior certa est, nam, vt dixit Concilium, docet hominem operari, & vt hoc probet, dicit, *quippe qui & illam abiicere potest*; ergo loquitur de posse per potestatem sufficientem ad vsum libertatis. Minor autem probanda est ex dictis in Prolegomeno 1. Nam Concilium loquitur de motione præueniéte, quæ est suppositio antecedens vsum libertatis, talis enim est vocatio, & inspiratio, de qua loquitur, vt ipsemet definit in Can. 3. vnde est ex conditionibus prærequisitis, vt homo possit supernaturaliter consentire. In dicto autem Prolegomeno ostensum est, potestaté ad non agendú posita tali antecedente suppositione, debere esse ad componendam cum illa carentiam actus, quia potestas in solo sensu diuiso ad non agédum positis omnibus requisitis ad agédum cómunis est potentiis etiam naturaliter agentibus, & non liberè; ergo. 3. Assertio Auctoris de potestate simultatis. *Ioan. Vincent.* *Cabrera.* *Vega.* *Soto.* B Probatur assertio. C

Vrge argumentor secundò, quia etiam Caluinus non negaret potestatem dissentiendi in sensu diuiso, etiamsi motionem necessitantem poneret. Reperio quidem in P. Aluarez, ad confirmationem 5. argumenti, Caluinum arbitratum esse, cum auxilio efficaci non posse simul esse potentiam ad oppositum actum, nec facultaté, qua homo possit dissentire, si velit, vtique etiam in sensu diuiso: nam in hoc sensu apertè loquimur, id enim ait negasse Caluinum quod ipse affirmat. Non allegat autem vbi in Caluino hoc legerit, nec aliquem qui de Caluino hoc referat. Nec video quomodo in mentem hominis cadere potuerit auxilium efficax ita mutare naturam voluntatis, & determinare illam ad consensum, vt non maneat in illa potestas ad dissentiendum, etiamsi auxilium auferatur. Nec etiam est verisimile credidisse, Deum non posse desistere à motione semel data, vel etiamsi desistat, non posse voluntatem velle oppositum eius, quod antea per auxilium voluerat. Imò aliàs docuit voluntatem dum à Deo non mouetur ad bonum, à concupiscentia necessitari ad malum, ac subinde in voluntate esse potentiam ad vtrunque in sensu diuiso. Et alibi lib. 3. contra Pighi. se excusat, dicens, *Quasi ego substantiam voluntatis redigi in nihilum oportere, vel docuerim, vel ego somniauerim.* Frustrà ergo ad faciendam vim definitionis Concilij imponitur Caluino, quòd negauerit potestatem dissentiendi in sensu diuiso, cùm hæc nihil aliud sit, quàm potestas habendi contrarium actum, si motio auferatur. 2. Arguitur secundò. D E

Præterea quamuis nos asseramus, Deum posse necessi- 3.

necessitate voluntatem, nihilominus fatebimur, quòd postea motione necessitante adhuc potest voluntas non operari in sensu diuiso, tum quia carere potest motione, & illa ablata, carere operatione, vel habere contrariam: tum quia per illam motionem, etiam necessitantem non destruitur, nec in se mutatur voluntas; ergo sub illa motione retinet potestatem ad oppositum, si talis motio auferatur. Ergo iuxta illam interpretationem omnino inutilis redditur definitio contra Caluinum, & insufficiens ad veram libertatem stabiliendam. Confirmatur, quia beatus necessariò amat Deum, & tamen in sensu diuiso potest non amare; ergo per illam potestatem non saluatur libertas præsentis actus. Quo exemplo pressus Aluarez dicta disp. 92. num. 12. dicit, amorem beati esse simpliciter necessarium, & non necessitate tantùm suppositionis. *Vnde* (inquit) *non solùm non habebit actum contrarium dilectioni, sed nec poterit illum habere.* quæ propositio iuxta Dialecticam illius auctoris, facit sensum diuisum, at in illo sensu falsa est propositio: nam qui est beatus, potest in sensu diuiso non amare Deum, si visione Dei careat. Vnde falsum etiam est, necessitatem amoris in patria non esse suppositionis, etiamsi sit necessitas ex suppositione antecedente simpliciter, id est, libertatem excludens, vt in Prolegom. 1. & suprà in hoc libro declaraui. Et ideo cum necessitate simpliciter subsistit potestas ad oppositum in sensu diuiso. Et ita frustratur intentio Concilij, si de illa sola potestate verba eius interpretemur.

Aluarez.

4. Arguitur tertiò.

Tertiò hoc ipsum explicatur in hunc modum, quia si vera est sententia de necessitate physicæ prædeterminationis, tali auxilio posito in voluntate, potentia, quæ relinquitur in voluntate ad dissentiendum in sensu diuiso, non est potentia proxima, sed remota, & proximè est potentia passiua, & non actiua ad contrarium actum, vel ad suspensionem actus, ad quem voluntas est prædeterminata; ergo non est est potestas ad libertatem sufficiens, nec est illa de qua Concilium loquitur. Maior declaratur, & probatur, quia stante illa motione voluntas sic affecta non potest immediatè prodire in dissensum, nec ex interno dominio suspédere actú, aliàs posset simul componere carentiam consensus cum illa præmotione, quod repugnat præmotioni, vt ipsi dicunt; necessarium ergo est, vt priùs auferatur motio, vt sic posit in voluntate esse dissensus, seu carentia consensus. Ergo posita motione potentia ad dissensum solùm est remota: potentiam enim remotam respectu alicuius actus illam vocamus, quæ non potest immediatè in illum reduci, nisi priùs aliqua dispositio in illa mutetur. Et hinc facile intelligitur, & probatur minor, quia priusquam voluntas sic præmota sit capax dissensus, oportet, vt illa præmotio cesset, & auferatur; hoc autem non est in potestate actiua voluntatis, sed tantùm passiua. Quod probatur, quia impressio talis motionis à solo Deo fit, in voluntate hominis passiuè se habente, vt in principiis illius sententiæ suprà probatum est; ergo sicut in fieri non pendet illud auxilium à nostra voluntate, nisi passiuè, ita neque in conseruari; ergo sicut voluntas antequam illud reciperet, tantùm erat in potentia passiua ad recipiendum illud auxilium, ita postquam illud recipit, tantùm manet in potentia passiua ad carendum illo.

Probatur.

Et confirmatur, quia effectiuè solum pendet illud auxilium à voluntate, & potentia Dei, & non à voluntate hominis. Confirmatur præterea, quia nihil potest voluntas hominis efficere, vt à se illam præmotionem expellat, quia, (vt defensores eius dicunt,) non subiicitur voluntati, sed illam sibi subiicit, vt statim ac illi imprimitur, consentiat; ergo posita illa præmotione, non potest aliquid facere voluntas, quo tollatur. Declaratur in habitu charitatis; nam in via postquam homo habet habitum charitatis, potest homo aliquid facere, quo illum à se expellat, quia per illum non necessitatur ad actum amoris, etiam in sensu composito; at verò in patria non potest habitum illum à se actiuè expellere, quia ibi habitus non separatur à suo actu, cum quo impossibilis est actus contrarius habitui, manet tamen homo in potentia passiua ad carendum tali habitu, & media tali carentia iam poterit actum contrarium efficere. Sic ergo cùm auxilium prædeterminans tale sit, vt repugnet esse sine consensu actuali, eo ipso quòd imprimitur voluntati; non potest voluntas aliquid agere, quo aliud auxilium à se expellat; ergo solùm mouet in potentia passiua ad carendum illo, ac subinde neque ad carendum consensu. 5. Confirmatur.

Ex quo tandem probatur prima consequentia in argumento facta, quòd talis potestas ad libertatem non sufficiat, quia libertas non est in potentia passiua, vt passiua est, sed vt est actiua; & ideo vsus libertatis agendo debet inchoari, vt in Prolegom 1. ostensum est. Sed postquam homo recipit talem motionem, non est in potestate hominis carere illa, quia solùm est ad hoc in potentia passiua; ergo quandiu Deus ex se non aufert illam motionem, non est in potestate libera voluntatis dissentiri illi motioni; ergo illa potestas in sensu diuiso non sufficit ad liberum vsum; ergo non loquitur de illa Concilium. 6.

Vnde quartò argumentor ex verbis Concilij, nam in cap. 6. ait, *Tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem*, hominem illam liberè recipere, quippe qui illam abiicere potest; tribus enim modis possumus verbum *abiiciendi* interpretari; primò, vt idem sit, quod non admittere talem motionem, seu impedimentum quasi præueniens apponere, ne imprimatur. Et hic sensus non habet locum; tum quia hoc non est in potestate voluntatis, vt suprà latè ostensum est; tum quia Concilium euidenter loquitur de inspiratione iam in homine recepta, de qua dicit, non inferre necessitatem, quia homo potest illam abiicere. Et proprietas verbi *abiiciendi* idem requirit, vt per se constat. Secundò ergo *abiicere* idem significare potest, quod illam motionem à se pellere. Tertiò, vt sit idem, quod illi non consentire, etiamsi insit. Et hic posterior est reuera sensus Concilij; tum quia id satis est ad libertatem consensus: tum quia in Can. 4. hæc verba explicantur per illa, *posse dissentire si velit.* Tamen licèt secundus sensus admittatur, non potest ad auxilium prædeterminans applicari, vt ex paulo antea dictis manifestum est; nam verbum *abiicere* non significat solum potentiam passiuam carendi tali motione. Quis enim dicat hominem videntem Deum posse abiicere lumen gloriæ solùm, quia potest illo priuari à Deo? Verbum ergo *abiiciendi* actiuum est, & requirit potestatem actiuam pellendi à se talem motionem, hanc 7. Arguitur quartò.

hanc autem non habet voluntas, vt explicaui.

8. Instantia. Soluitur. Dices, etiam hoc modo non potest voluntas abiicere inspirationem, quia est actus necessarius, & à Deo solo fit liberè. Respondeo primò, esto ita sit, non referre, quia, vt dixi, Concilium non loquitur de hoc modo abiiciendi. Secundo dico esse dissimilem rationem; nam voluntas aliquo modo potest à se obiicere inspirationem, quia, illa non obstante, potest velle aliquid illi repugnans; & consequenter potest velle applicare intellectum ad alia obiecta creata; & ita mentem à sancta illa cogitatione auertere, vtique ponendo illi impedimentum. At prædeterminatio non permittit hoc voluntati, quia ineuitabiliter facit illam adhærere consensui, & ita non permittit illi habere actum consensui contrarium, nec velle aliquid quo illi prædeterminationi impedimentum ponat. Præterquam quòd iuxta illam sententiam, voluntas non potest se, vel intellectum ad aliud applicare, nisi per aliam motionem ad id prædetermineтur, & tunc ipse Deus aufert vnam præmotionem, vt aliam imprimat, voluntas autem nunquam potest à se obiicere prædeterminationem. Vnde non video quomodo in eius sententia verum esse possit quod Ledesma suprà dicit, voluntatem suis viribus posse abiicere motionem Dei prædeterminantem, quid enim faciet, vt eam à se abiiciat, cùm eam nec facere, nec impedire possit.

9. Nec etiam potest illam abiicere in alio sensu, quod probatur primò, quia non potest illam abiicere dum est ex aliorum sententia, quia hoc includit sensum compositum: sic enim homo abiicit inspirationem, quando illa stante & durante illi dissentit: non sic autem potest abiicere prædeterminationem, quia dum est impossibile, est non habere consensum. Nec etiam potest illam abiicere postquam ablata est, quia nemo abiicit à se quod non habet, quis enim dicat hominem abiicere vestes, quibus ab alio spoliatus est. Vnde attentè est ponderanda in verbis Concilij particula *illam*, nam euidenter facit sensum compositum, tunc enim quis abiicit motionem hoc modo, quando illi sua voluntate se opponit, & facit, vt effectu careat, quod non fit nisi stante motione. Nam si motio cessat, etiamsi homo quippiam aliud operetur, iam non se opponit motioni, nec illam suo effectu priuat, cùm iam non sit; ergo non abiicit illam, nemo enim abiicit quod non habet.

Aristot. Vnde & Aristot. 4. Metaph. cap. 5. tex 22. *Abiiciens*, (ait,) *habet aliquid eius quod abiicit*, vbi idem dicit D. Thomas lect. 13.

10. Accedit ratio. Accedit quòd iuxta illam sententiam allata præmotione necessariò cessat consensus, quia impossibile est habere illum sine prædeterminatione; ergo tunc non homo abiicit motionem Dei per carentiam consensus, sed dum à Deo ipso priuatur promotione, priuatur consensu: vt autem voluntas contraria suboriatur, alia etiam prædeterminatio contraria necessaria est, quam Deus pro sua sola libertate præbet; ergo nec tum homo abiicit à se priorem præmotionem per talem voluntatem, quia iam præmotio illa cessauerat, & altera successit, cui potiùs tribuenda est expulsio quasi formalis alterius motionis, quàm volitionis, quæ ex illa secunda præmotione ineuitabiliter sequitur. Ergo illa verba Concilij, *Quippe qui & illam abiicere potest*, & intrinsecè includunt sensum compositum, tam ratione verbi *abiicere*, quàm ratione relatiui *illam*, & nullo

A modo possunt cum proprietate, & varietate ad prædeterminantem motionem applicari. Idemque est de illis, *Potest dissentire si velit*, primò ratione verbi *dissentiendi*, quod non verificatur nisi respectu motionis, & inspirationis actu mouentis; sicut dicitur quis dissentire tentationi, quando illa vrgetur, non verò postea quando iam cessauit. Item quia magis est dissentire, quàm non consentire alicui, sed posse non consentire includit compositionem cum alterius petitione, aut suasione; ergo eandem multo magis inuoluit verbum *dissentiendi*. Item quia consentire gratiæ, vel tentationi est coniungere proprium B velle eidem gratiæ, vel tentationi; ergo & dissentire est coniungere nolle cum illa gratia, cui homo dissentit. Nec refert quod in Can. 4. non addatur relatiuum *illi*, subintelligendum enim est ex mente Concilij in cap. 5. explicata, & addito illo relatiuo multo certiùs est, neminem dici dissentire vocationi, nisi quando illam in se sentit, & habet, sicut nec dissentit tentationi, nisi quando illa vrgetur.

Ad hanc instantiam virtute respondet Aluarez dicta disp. 42. num. 15. obiicit enim sibi, quia hæc propositio est falsa, *Nemo potest resistere auxilio efficaci*, quod probat, quia hæc propositio est impossibilis, *Homo resistit auxilio efficaci*, quia vt sit vera, oportet vt cum auxilio efficaci C simul sit resistentia, & dissensus, quod est impossibile. Respondet verò vtramque propositionem tam de possibili, quàm de in esse veram esse: quia licèt non possint esse simul auxilium efficax, & actualis resistentia, nihilominus homo resistere potest auxilio efficaci, non actu dato, sed oblato, quia potest illi obicem ponere, cùm offertur per gratiam sufficientem. Sed hæc responsio repugnat propriæ doctrinæ illius auctoris, & ferè aliorum, qui illam sententiam sequuntur; quia si auxilium efficax est prædeterminans, non pendet ex dispositione hominis negatiua positiua, vt suprà probatum est, vnde non potest illi obicem ponere, nec in tali auxilio distinguuntur dari, & offerri, quia si non D datur, nec offertur, cùm nihil possit homo facere, vt detur. Deinde non satisfacit, quia Concilium loquitur non de auxilio oblato, sed dato; sic enim ait, *Si quis dixerit, hominis liberum arbitrium à Deo motum, & excitatum.* Vnde tandem cogitur dictus auctor admittere hanc propositionem, *Homo à Deo efficaciter motus, potest dissentire auxilio efficaci*; reuertitur autem ad sensum diuisum, quia illam destruit, quia si auferatur motio, iam liberum arbitrium non dissentit auxilio efficaci, sed quia illud iam non habet, contrarium operatur. 11. Responsio Aluarez.

Quintò hoc ipsum valde confirmat particula *si velit.* nam loquitur Concilium de libero E arbitrio à Deo moto, & excitato, ac subinde loquitur facta suppositione talis motionis, & addit *posse dissentire vt velit.* ergo supponit etiam illam voluntatem dissentiendi esse possibilem. Quis enim dicat hominem ligatum catenis, quas non potest rumpere, posse fugere si velit, solùm quia si ab alio catenæ auferantur, tunc poterit fugere, si velit. Qui ergo simpliciter dicit hominem ligatum catenis posse fugere, si velit, profectò dicit, non obstantibus catenis posse simul fugere, aut posse catenas soluere, & ita fugere, si velit. Sic ergo Concilium dicens, *potest dissentire, si velit*, apertè dicit non obstāte tali 12. Quintũ argumentum.

vocatione in homine recepta, posse hominem, si velit, aut motionem ipsam pellere, & ita dissentire, vel quod est certius, & simplicius, non obstante motione in homine existente, posse hominem velle non operari secundùm illam. Et confirmatur, quia potentia in sensu diuiso, quando vnus actus supponitur, non est potentia ad tempus præsens, sed ad futurum, nam cùm dicitur aqua frigida potest esse calida, non est id verum, nisi pro tempore futuro: quando autem Concilium dicit liberum arbitrium, & excitatum posse dissentire, profectò intelligit pro eodem tempore, quo mouetur, posse statim dissentire. Et hic est planus sensus Concilij, omnisque alius sensus est profectò valde violentus, & futilem, ac inanem reddit Concilij doctrinam. Quis enim vnquam dixit voluntatem ita necessitari per gratiam, vt neque in sensu diuiso possit tali actu carere; si motio gratiæ tollatur, profectò neque stolidissimi hæretici hoc dixernnt; quid ergo oportebat, Concilium nos docere potestatem in sensu diuiso? aut quid hoc contra hæreticos proficiebat?

13. Argumentum sextum. Sextò addo ex prædictis verbis colligi, Concilium non loqui de aliqua motione, quam homo non sentiat prius, vel tempore, vel natura, quàm consentiat, ac subinde non loqui de auxilio efficaci, quod nec vitale sit, nec in homine fiat ipso non cooperante vitaliter, sed vt ita rem explicem, loqui de auxilio, quod in homine fiat, ipso sentiente: ergo non loquitur de auxilio, quod detur per modum concursus præuij, qui ab ipso percipi non possunt. Hoc colligo ex vi verbi *dissentiendi*, & *consentiendi*, nam relationem, & coniunctionem dicunt ad aliquid, quod priùs animaduersum, & sensu quodam spirituali perceptum est. Et hoc significauit Concilium cùm dixit, *Tangente Deo cor hominis*, nam ille tactus sentiri debet, vt moueat, sicut in illo, *Ego sto ad ostium & pulso*, pulsus ille vitalis, & perceptibilis ab homine esse debet, vt homo possit aperire, vel renuere. Et ideo addidit Concilium, *per Spiritus sancti illuminationem, vel inspirationem*, quia hæc sunt motiones perceptibiles ab homine. At Concilium loquitur de motione efficaci, vt probauimus, & dicit hominem posse illi dissentire, & supponit auxilium efficax tale esse, vt faciat se percipi, & respectu illius dicit habere locum tam dissensum, quàm consensum; ergo sicut in consensu hoc non potest esse verum, nisi respectu auxilij, quod actu existit, & percipitur, ita neque in dissensu, quia etiam concludit habitudinem ad motionem existentem, & ab homine perceptibilem, seu perceptam, licèt diuerso modo: nam consensus dicit habitudinem conformitatis, dissensus difformitatis. At verò respectu motionis impressæ homini sine sensu hominis, non est propriè consensus, quia illa motio non sentitur, sicut homo non consentit habitui, quando per illam operatur, sed consentit inspirationi, quam habuit, multóque minus respectu talis motionis habet locum dissensus, quia consensus licèt hanc denominationem recipiat respectu inspirationis, saltem potest esse simul cum prædeterminatione, (si detur,) & aliquo modo illi conformatur, saltem vt actio suo principio; actus verò contrarius non potest esse simul cum prædeterminatione, (si detur,) vnde nec potest haberi repugnando illi, sed repugnando inspirationi; ergo auxilium illud cui homo potest dissentire, si velit, non est prædeterminatio, sed inspiratio; ergo & gratia efficax non est prædeterminatio, sed inspiratio.

Apoc. 3.

A Septimò considero quòd licèt Concilium loquatur de auxilio efficaci, non tamen de illo solo, sed de sufficienti, id est, de vocatione, & inspiratione necessaria quæ aliquibus est efficax, & in aliis inefficax. Hoc videtur admitti ab omnibus Auctoribus citatis, non enim dicunt Concilium loqui de solo auxilio efficaci, sed loqui etiam de illo. Item, quia Concilium tradit doctrinam generalem de necessitate gratiæ, cum qua & liberè consentit, & liberè etiam dissentit; loquitur ergo de auxilio tam efficaci, quàm sufficiente. Hinc ergo nouum argumentum sumo: nam Concilium dicens posse hominem abiicere inspirationem, seu posse illi dissentire, si velit, abstractè loquitur de inspiratione tam sufficiente, quàm efficaci, sed respectu sufficientis verbum *potest* accipitur in sensu composito, vt Aluarez fatetur dicta disput. 92. num. 8. ergo etiam respectu efficacis. Probatur consequentia, quia idem verbum in eadem simplici propositione vniformiter accipiendum est, & non æquiuocè respectu diuersorum; id enim non congruit, præsertim in doctrina fidei tradenda, ac definienda. Tum etiam, quia Concilium dicens liberum arbitrium aliquid agere, inspirationem illam recipiens, *quippe qui illam abijcere potest*, per relatiuum *illam* refert eandem omnino entitatem diuinæ inspirationis quatenus habet virtutem mouendi, & inducendi arbitrium in consensum, & respectu illius dicit voluntatem posse dissentire, etiamsi interdum non dissentiat; ergo semper facit sensum compositum respectu talis auxilij secundùm se spectati, solùm vt præueniens, ac necessarium est: ergo siue in re tale auxilium sit efficax, siue inefficax, semper potestas resistendi illi est in sensu composito, quamuis non semper resistentia in actum redigatur. Et augetur vis huius rationis, quia ex mente Concilij eadem inspiratio eiusdem omnino entitatis, & virtutis, quam nostra voluntas aliquid agendo, liberè acceptat, posset ex eadem libertate voluntatis frustrari effectu. Ergo secundùm entitatem suam eadem inspiratio præueniens est, quæ interdum est efficax, interdum sufficiens; ergo etiam quando dicit Concilium, posse voluntatem dissentire, si velit, eandem potestatem tribuit voluntati respectu vtriusque auxilij, vt præueniens est, etiamsi non semper æqualem effectum habeat; ergo si illa potestas est in sensu composito respectu auxilij efficacis. Quæ ratio in dicendis infrà in quæstione de operantibus inæqualiter, cum aliquali auxilio præueniente euidentior fiet.

14. Argumentum septimum.

B

Aluarez.

C

D

15. Argumentum vltimum. Octauò ita ex dictis argumentor, quia dicere posse dissentire vocationi, & addere, in sensu diuiso inuoluit repugnantiam, nam per hoc secundum destruitur primum. Patet, quia eo ipso, quòd sensus diuisus postulatur, requiritur, vt tollatur motio, vt potestas dissentiendi in actum reduci valeat, at tunc illa cessatio, vel opposita voluntas, non est dissensus, vt probaui; ergo potestas illo modo in sensu diuiso, non est ad dissentiendum, sed ad non volendum, ad aliud volendum absque dissensu ad gratiam, quæ iam non mouet.

E

Confirmatur. Vnde confirmatur, nam actu dissentire gratię vacanti, est cum illa actu instigãte componere dissensum; ergo posse dissentire eidem gratiæ, est posse cum illa componere dissensum. Nec per hoc fit transitus à sensu diuiso ad compositum, vt Aluarez dicit, & non probat, sed explicatur obiectum, & actus illius potentiæ, qui cùm in se, & ex propriis rationibus extremorum compositionem inuoluat,

non

non potest attribui alicui facultati ob potestatem in sensu diuiso, sed in composito, aliàs non erit potentia ad talem actum.

16. Et confirmatur, ac declaratur, nam dissensus, de quo loquitur Concilium, debet esse contrarius consensui, de quo idem Concilium loquitur; sed consensus non est possibilis nisi componendo actum consentiendi, cum motione gratiæ, quia cùm sit consensus supernaturalis, non potest esse nisi cum motione gratiæ; ergo etiam dissensus includit compositionem cum eadem motione gratiæ. Patet consequentia, quia contraria quatenus opposita sunt debent versari circa idem simile, & dissimile, nam respectu diuersorum non erunt opposita, & ita est in proposito, nam dissensus, & consensus dicuntur quasi relatiuè ad gratiæ sensum, vt suprà dicebam; non sumeretur autem respectu eiusdem, nisi eandem motionem supponerent in voluntate, & cum illa vterque componeretur. Vnde si quis petenti, num velit dare, dicetur consentire petitioni, & si stante eadem petitione nolit, dicetur dissentire. Si autem postea eidem non petenti nolit dare, erit simplex nolitio, non tamen erit dissensus, quia non dicit habitudinem oppositam eidem termino; ergo si detur motio gratiæ, cum qua coniungi non possit carentia actus, ad quem mouet, neque volitio illi opposita respectu talis motionis impossibilis est dissensus. Ergo in nullo sensu verum esse potest, quòd homo possit illi motioni dissentire, si velit, quia ad impossibile nulla est potentia.

Cōfirmatur, ac declaratur.

Caput XXXIX.

Ad fundamenta contrariæ interpretationis respondetur.

17. Tandem refutamus dictam euasionem, & interpretationem de sensu diuiso, expendendo fundamenta, in quibus nititur, simúlque ostendendo, quàm sit ille sensus alienus à communi more loquendi, non tantùm in vulgari vsu hominum, sed etiam in Scriptura, & in ipso Concilio. Et quidem primum fundamentum Dialecticum dignum profectò non erat, vt in tam graui puncto, & materia adduceretur, vt quia verbum *potest* inter extrema propositioni positum est, sensus sit diuisus, & non compositus. Igitur quia Paulus dixit, *Sine fide impossibile est placere Deo*, non erit id verum in sensu composito, sed indiuiso, quod apertè falsum est, nam illa duo componere, carere fide, & placere Deo, impossibile est: in sensu autem diuiso homo carens fide potest placere Deo. Item Esther 13. *Non est qui possit resistere voluntati tuæ*, quod est verum in sensu composito, non in diuiso. Similia habentur Iob 9. & 41. & semper ferè verbum *potest* interponitur, quia hic est communior modus enunciandi. Et idem Concilium Tridentinum in simili forma loquendi sæpe vtitur verbo *posse* in sensu composito, vt in cap. 14. & 15. Can. 2. & 3. diligenter obseruat Diotaleu. cap. 6. Vbi etiam rectè notat in communi sermone cùm dicimus fœminam quantumuis rogatam posse non consentire, & hominem acriter tentatum posse resistere, intelligimus hæc dici in sensu composito, quoniam aliàs ridiculæ essent similes asseuerationes. Sicut etiam quod Christus Dominus dixit Luc. 14. *Quis Rex*

Refutatur dicta euasio, & interpretatio de sensu diuiso.

Hebr. 11. 6.

Esther 13.

Iob 9. & 41.

Concil. Trid.

Diotaleu.

Luc. 14.

A *iturus committere bellum aduersus alium Regem, non sedens prius cogitat, si possit occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se?* certè in sensu composito intelligendum est. Nam potestas in sensu diuiso, id est, ad occurrendum alteri, si desistat venire cum viginti millibus, & cum paucioribus veniat, inutilis esset, & impertinens ad deliberandum de bello committendo. Et confirmatur, nam si regula illa Dialectica forma est, erit vera hæc propositio simpliciter prolata, *Voluntas Christi vnita verbo potuit peccare*, quo faciet sensum diuisum, nimirum si dimittatur à verbo, quæ tamen in communi sensu omnino falsa iudicatur. Ergo huiusmodi propositiones simpliciter, & sine alia

B declaratione prolatæ communiter faciunt sensum compositum, quando in similibus materiis proferuntur; ergo incredibile est Concilium in alio sensu fuisse loquutum.

Ad secundum negamus sensum diuisum sufficere ad intentionem Concilij, satis enim à nobis ostensum est, potestatem ad carentiam actus, vel ad actum oppositum in sensu tantùm diuiso non sufficere ad libertatem, nam talis potestas inueniri potest etiam in potentiis naturaliter agentibus, & in ipsa volūtate respectu illorum actuum, quos interdum necessariò, & non liberè producit, vt de amore beatifico diximus, & de actibus indeliberatis, qui motus primò primi dicuntur, est euidens. 2.

Negatur, sensum diuisum sufficere ad intentionem Cōcilij.

C Nam illos facit voluntas ex quadam necessitate contraria libertati, & nihilominus potest voluntas in sensu diuiso suspendere talem actum, & ab illo dissentire: nam licèt in sensu composito stante illa indeliberatione ex parte intellectus non possit cum illa coniungere suspensionem illius actus, vel habere dissensum illi contrarium, nihilominus cum illa indeliberatione, seu inaduertentia ex parte intellectus retinet voluntas intrinsecam potestatem, vt possit suspendere, & tollere à se illum actum, si ex parte intellectus consideratio antecedat, atque adeò in sensu diuiso. Simile est de illo qui aliquid operatur ex ignorantia inuincibili antecedente, nam in eo non liberè, sed necessariò operatur, & ideo in eodem non peccat. Et

D nihilominus retinet potentiam in sensu diuiso ad cauendum tale opus, quia ignorantia illa non abstulit nec diminuit voluntatis potestatem in actu primo, ratione cuius potest illud opus vitare, si ex parte intellectus ignorantia tollatur, & consideratio accedat, ac subinde in sensu diuiso. Hoc ergo argumentum ad hominem retorquetur, supposito illo principio, quod in eo supponitur, nimirum Concilium loqui de illa potestate, quæ in voluntate sufficit, & necessaria est ad vsum liberum, sed potestas in sensu diuiso ad hoc non sufficit, vt satis superque ostensum est; ergo loquitur in sensu composito.

Ad tertium respondeo, verba *dissentiendi & resistendi* in præsenti materia æquipollentia esse, 3.

E quia nihil aliud est resistere vocationi diuinæ, nisi illi non consentire, vel dissentire: sicut non est aliud resistere tentationi, quàm non consentire, vel dissentire illi; nec aliter consulimus alicui, vt resistat, nisi dissensum consulendo. Idem ergo est de resistentia vocationis Dei. Vnde quod Christus ad Hierusalem dixit Matth. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, & noluisti*, Stephanus dixit Actor. 7. *Vos semper Spiritui sancto restitistis, sicut patres vestri, ita & vos.* Et in eodem capite, prius de Moyse loquens subdit, *Cui noluerunt obedire Patres vestri, sed repulerunt, & auersi sunt cordibus suis*, in quibus verbis nolle obedire, est dissen

Ad tertium respondetur circa verba dissentiendi, ac resistendi.

Matth. 23.

Actor. 7.

Ibidem.

dissentire, repellere autem est resistere, & vnum per aliud explicatur. Denique satis à nobis declaratum est, quomodo in ipso verbo dissentiendi includatur renitentia quædam, ac subinde resistentia, quia dissensus dicit habitudinem contrariam cui dissentitur, eundémque sensum compositum inuoluit.

4. Mens Concilij pluribus argumentis comprobatur.

Et prætereà ex eodem Concilio potest multis argumentis ostendi hanc fuisse illius mentem. Primò, quia non est verisimile ex industria vitasse verbum *resistendi*, sed potiùs voluisse non solùm in actu signato & confuso, sed etiam in actu exercito, & specifico explicare modum resistendi, qui est per dissensum. Secundò, quia verbum *abycere*, satis apertè inuoluit resistentiam, sicut verbum *renuendi*, quod habetur Prouerb. 21. *Vocaui, & renuistis*, & facilè possunt inueniri similia æquiualentia. Tertiò Concilium, vt diximus, generatim loquitur de vocatione, tam sufficienti, quàm efficaci; sed dissentire vocationi sufficienti est, illi resistere; ergo posse dissentire efficaci, est posse illi resistere. Quartò Caluinus ipse confessus est, multis sæculis traditum esse in Ecclesia, & creditum, *Gratiam ita mouere voluntatem, vt nostra postea sit electionis motioni aut obtemperare, aut refragari*; & in eo hæreticus fuit, quòd quam agnouit esse antiquam Ecclesiæ fidem, ausus est negare. At Concilium voluit antiquam fidem retinere, ac definire, & Caluino resistere; ergo voluit docere posse voluntatem refragari motioni gratiæ, at *refragari* idem est quod *resistere*. Addo vltimò Patres Concilij Senonensis, cuius doctrinam tacitè approbauit Concilium Tridentinum, expresè vsos esse verbo *resistendi*, vt infrà videbimus, vbi doctrinam hîc datam ampliùs confirmabimus.

Prou. 21.

Concil. Senonen.

5. Notatur contradictio Caluini.

Solùm hîc adnotabo contradictionem, quam in sententia illius Auctoris inuenio; sentit enim hanc propositionem liberum arbitrium à Deo motum, vt excitatum potest resistere, si velit, in omni sensu falsam esse, iuxta suam sententiam, quia non potest facere sensum diuisum, quia verbum *resistendi* compositionem inuoluit. Quod non aliunde colligi potest, nisi quia resistentia in re, & actu non fit nisi facta compositione cum motione gratiæ, quia non existente contrario, vel aduersario, non est resistentia. Igitur quia resistentia actualis respectu motionis prædeterminantis est impossibilis, infert potestatem ad resistendum esse impossibilem, & consequenter illam propositionem, *Homo potest resistere efficaci motioni*, in omni sensu esse falsam, imò non esse capacem sensus diuisi, & ideo falsam esse. Deinde etiam fatetur actualiter dissentire motioni efficaci esse impossibile, quia idem est quod actualiter componere cum illa actum dissentiendi. Et nihilominus contendit propositionem illam, *liberum arbitrium à gratia motum potest illi dissentire*, admittere potest sensum diuisum, & in eo esse veram. Quod quidem solum dixit, quia non potuit repugnare Concilio Tridentino: non est tamen consequenter loquutus, quia non est minus de re impossibili potestas dissentiendi motioni, quàm potestas resistendi, nec *dissentiendi* verbum minus inuoluit illam compositionem, quàm verbum *resistendi*, vt ostensum est. Imò ipse fatetur æquè falsas esse has duas propositiones de inesse, homo resistit motioni efficaci, & dissentit eidem motioni, vel homo abiicit illam; ergo etiam hæ propositiones de possibili, homo potest resistere motioni, potest illi dissentire, potest illam abiicere, sunt æquè falsæ, & in omni sensu possunt admittere; vel si duæ posteriores sunt veræ, vt reuera sunt, ex doctrina Concilij, etiam prima est vera, & propositiones de inesse non sunt impossibiles.

A

6. Vltimi argumenti aduersariorũ pars prima, de concursu simultaneo.

Vltimum argumentum, quo nos redarguunt, quia eadem difficultas habet locum in nostra sententia, quam nos per sensum compositum, & diuisum dissoluimus, tres habet partes, quibus sigillatim respondendum est. Prima est de concursu simultaneo, quæ non est ad rem. Tum quia Concilium expresè loquitur de motione præuia, quæ tempore, vel natura antecedit liberam determinationem voluntatis: tum etiam, quia est longè diuersa ratio, nam auxilium simultaneum inuoluit liberum influxum voluntatis, sunt enim simul natura, imò & indiuisibiliter cadé actio, & ideo nihil mirum est, quòd illo posito voluntas, & liberè operetur simpliciter, & necessariò ex suppositione, quia positio illius inuoluit liberum vsum, & ita suppositio illa non est antecedens, sed comitans. Et consequenter necessitas non est absoluta, nec repugnans libertati, quia est consequens ad vsum eius.

B

7. Declaratur differentia inter concursum simultaneum, & motionẽ præuiam.

In quo est euidens differentia inter concursum simultaneum, & motionem præuiam, quæ ita breuiter potest declarari, quia sensus compositus inter simultaneum concursum ad consensum cum dissensu includit formalem compositionem inter consensum, & dissensum, & ideo qui dixerit, consentiens potest dissentire, statim intelligatur in sensu diuiso, quia aliàs diceret impossibilia, & quia nec consensus dicit habitudinem coniunctionis cum dissensu, nec è contrario, sed potiùs dicunt habitudinem repugnantiæ inter se, & vterque dicit habitudinem coniunctionis cum eadem gratia, vel tentatione. At verò sensus compositus inter vocationem, vel motionem præuiam, & dissensum, non dicit compositionem inter consensum, & dissensum, sed inter principium consensus, & dissensus, ad quod principium tam consensus, quàm dissensus dicunt habitudinem coniunctionis, & ideo ille sensus compositus non solùm non includit formalem repugnantiam, sed potiùs est necessarius ad veritatem propositionis, in qua simpliciter dicitur arbitrium vocationi, inspirationi, consilio, petitioni, vel motioni simplici posse consentire, vel dissentire, si velit. Immeritò ergo nos arguunt, quòd eadem distinctione sensus compositi, & diuisi, quam in illis impugnamus, ad nostram defensionem vtamur. Respondemus enim esse eandem verbis, non sensu, vel quod perinde est, nos non impugnare distinctionem secundùm se, & absolutè spectatam, sed abusum, vel malam applicationem eius sine vllo delectu. Nam ad motionem præuiam, ex qua sequitur necessitas antecedens, malè applicatur: ad motionem autem concomitantem, ex qua solùm sequitur necessitas consequens, optimè accommodatur. In præsenti autem pacto maximè reprobamus vsum illius distinctionis ad explicationem Concilij, cuius doctrina per malam applicationem illius distinctionis planè euertitur, cùm Concilium apertè in sensu composito loquatur: quod nobis non obstat, quia vt dixi, quando dicit, *potest illi dissentire*, vel *abycere illam*, non refert auxilium simultaneum, sed præuiam motionem, vt in litera manifestum est.

C

D

E

8. Pars secunda, de prædeterminatione morali.

Secunda pars erat de prædeterminatione morali, de qua possumus in primis respondere, illam obiectio

obiectionem nihil referre ad explicationem Concilij, quia illud non sequitur de motione prædeterminante siue physicè, siue moraliter, sed simpliciter de vocatione, qua homo conuerti potest, & ei resistere. Quia verò doctrina Concilij habere potest locum, etiam in vocatione moraliter prædeterminante, & vt res ipsa explicetur, dicimus vlteriùs, prædeterminationem moralem, prout in superioribus, & lib. 3. de Auxiliis, declarata est, non esse prædeterminationem simpliciter, ideóque absolutè non repugnare cum illa coniungi dissensum, ac proinde etiam in sensu composito verum esse, posse hominem illam abiicere, & illi dissentire, si velit. Satis enim efficax ad prædeterminandum moraliter fuit vocatio Pauli, & tamen Anselmus exponens verba orationis Dominicæ, *Fiat voluntas tua*, de illa sic ait, *In Paulo videtur cogens voluntas Dei, sed non est, quia licèt sit prauisus, tamen voluntas erat libera, & ei resisteret, si vellet*, quia illa vocatio secundùm se, & absolutè spectata, non inferebat necessitatem etiam in sensu composito, ad quod fatendum etiam Concilium Tridentinum cogit, quia indifferenter, & vniuersaliter de vocatione diuina loquitur. Vnde fit ex tali auxilio moraliter tantùm prædeterminante, non sequi infallibiliter consensum, vtique per se, & simpliciter, sed tantùm secundùm quid, id est, moraliter. Eo tamen modo, quo illa prædeterminatio est antecedenter moraliter efficax, minuit profectò libertatem, sicut concupiscentia antecedens minuit illam, & ideo licèt sic vocatus possit simpliciter dissentire, moraliter autem non potest. Et ita nulla est repugnantia in doctrina, sed magna consecutio, & tota doctrina Concilio est consentanea.

Anselmus.

9. Pars tertia, de vocatione congrua.

Tertia pars erat de vocatione congrua, quæ ex dictis in superioribus expedita est. Distinguenda enim vocatio illa vel per se, & secundùm entitatem absolutam, vel prout inuoluit habitudinem congruitatis. Priori modo spectata, non habet per se, ac necessariò, quòd sit efficax. Vnde illi homo potest resistere, & dissentire, si velit, ídque velle potest, simpliciter loquendo, etiam in sensu composito, quia absolutè non repugnat dissensum coniungi actu, cum tota illa vocatione, totaque eius entitate, & virtute secundùm se spectata, nec ex vi illius est infallibile, quòd sequatur consensus. Et ita omnia quæ docet Concilium, in illa locum habent in eodem sensu composito quem tradidimus, neque propter vocationem congruam, seu efficacem nos explicamus Concilium in sensu diuiso, etiam respectu illius, neque ad hoc vtimur illo modo illa distinctione sensus compositi, & diuisi: at verò considerando vocationem congruam, vt congruam, & sub habitudine, quam sub ea ratione inuoluit, & sub hac formalitate talis vocatio est gratia efficax, & illi resisti non potest. & simpliciter homo non potest illi dissentire, quia iam inuoluit sensum compositum. In quo sensu etiam est impossibile hominem cum illa vocatione non consentire, sine præiudicio tamen libertatis, quia illa suppositio sub illa formalitate non est suppositio antecedens simpliciter, sed consequens, quia supponit vsum libertatis futurum cum auxilio simultaneo. Et licèt vocatio congrua, etiam vt congrua præcedat influxum liberi arbitrij, vt in reipsa datur, non tamen præcedit illum vt futurum, imò supponit illum in præscientia præsenté, & ex hac parte est suppositio concomitans, ex qua solùm sequitur necessitas consequens, quæ libertatem quam supponit, non aufert. Concilium autem Tridentinum non est loquutum de vocatione hac sub illa formalitate congruitatis, sed simpliciter de vocatione, & inspiratione, quam homo liberè recipit, & ideo de illa, & de omni vocatione verum est, in sensu composito posse hominem illi dissentire, si velit.

CAPVT XL.

Ex alijs locis eiusdem Concilij Tridentini eadem veritas confirmatur, & alijs obiectionibus occurritur.

QVod hactenus tractauimus, est præcipuum testimonium, quoad confutandam physicam prædeterminationem, & consequenter nostram sententiam fundandam, vti solemus. Nec eorum reprehensionem veremur, qui mirantur adeò nos hoc testimonio permoueri, *cum res*, (vt aiunt,) *sit clarissima, & facillimè dissoluatur.* Hactenus enim nullam responsionem cogitare potuimus, nec in eorum libris legimus, præter eas, quas retulimus, quæ an sint claræ, vel satisfaciant, iudicio aliorum sapientium remittimus. Existimóque rem esse dignam Pontificis summi declaratione: nam agitur de intelligentia eiusdem definitionis fidei contra hæreticos huius temporis, ex cuius vera interpretatione, & Concilij grauissimi auctoritas, & sincera doctrina in articulis de gratia, & libero arbitrio pendet. Possumus autem hoc aliis testimoniis, & verbis eiusdem Concilij confirmare, quia licèt per se non conuincant, iuuant tamen, tum ad intelligendum mentem Concilij esse, quam diximus: tum etiam ad confirmandam veritatem, quam intendimus per illationes valde vrgentes ex principiis fidei ab eodem Concilio traditis. 1.

2. Expenditur locus Concilij, quòd vnusquisque iustificatus accipiet suã iustitiã iuxta mensuram.

Primò expendimus quod Concilium cap. 7. eiusdem sessionis ait, vnumquemque iustificatum suam iustitiam recipere secundùm mensuram, *quam Spiritus sanctus partitur singulis prout vult, & secundùm propriam cuiusque dispositionem, & cooperationem.* In quibus verbis solùm ponderamus duas causas, seu mensuras assignare Concilium quantitatis gratiæ, quæ vnicuique homini in sua iustificatione tribuitur. Primaria est voluntas Dei, secundaria, est libera voluntatis nostræ cooperatio; frustrà autem Concilium hanc secundam partem adiunxisset, si modus cooperationis nostræ in physicam prædeterminationem, tanquam in vnicam radicem, & causam reducenda esset. Nam licèt verum sit gratiam infundi vnicuique iuxta mensuram dispositionis suæ, & dispositionem esse maiorem, vel minorem iuxta vniuscuiusque cooperationem, nihilominus iuxta illam sententiam in vnoquoque est maior, vel minor, cooperatio, quia maiori præuia motione prædeterminatur, quia sicut homo conatur ad volendum, quia prædeterminatur physicè, ita magis conatur, quia intensiùs, & fortiùs prædeterminatur: prædeterminatio autem datur maior, vel minor non ex hominis dispositione, sed ex sola Dei voluntate. Imò (vt ipsi aiunt) entitas ipsa auxilij prædeterminantis, non habet illam efficacitatem, nisi vt est instrumentum diuinæ voluntatis efficacis, & præfinientis, vt voluntas creata tanto conatu, & non maiori, neque minori, operetur; ergo superuacaneum, & friuolum est, illas duas mensuras tanquam distinctas assignare, sed oporteret dicere solam Dei voluntatem distribuentem, vnicuique prout vult, & gratiam, & dispositionem, & conatum ad illam, & prædeterminationem ad conatum

conatum esse mensuram iustitiæ, quæ vnicuique infunditur, quod certè valde alienum videtur ab illo modo loquendi Concilij. Vnde etiam ipse Caluinus in illis verbis intellexit, voluisse Concilium suam efficacem motionem damnare, quæ necessitet voluntatè ad cooperandum, vt refert Ruardus dicto art. 7. ostendimus autem prædeterminationem physicam ad vnum in reipsa non differre à necessitate.

Ruardus. Prædeterminatio physica ad vnum, in reipsa non differt à necessitate.

3. Confirmatur.

Quod ita confirmari potest ex prædicta definitione. Nam si præuia gratiæ motio necessitaret voluntatem, etiam coëfficentia voluntatis posset esse maior, vel minor cum eadem necessitate, & consequenter actus posset esse intensior, & remissior, & illi posset etiam respondere habitualis forma gratiæ intensior tanquam dispositioni physicæ, non verò vt dispositioni morali, quæ cooperatione ipsius hominis tribueretur, quia ipse non esset causa moralis illius maioris, vel minoris conatus, sed sola motio diuina. At verò eadem ratio est, si voluntas physicè prædeterminatur ad tantum, vel tantum conatum, quia eo ipso quantitas potestatis non est in potestate morali, ac libera voluntatis, quia si prædeterminatur ad conatum vt sex, impossibile est non conari ad illos gradus, & impossibile est plus conari; ergo superfluè, & nomine potiùs, quàm re diceretur mensura gratiæ reduci in suo genere ad quantitatem cooperationis hominis, si illa non est in eius potestate morali, sed à sola extrinseca motione, eiusque quantitate pendet. Quocirca cùm Concilium duas quasi mensuras quantitatis iustitiæ ponit, diuinam scilicet voluntatem, & conatum humanæ voluntatis, tacitè nobis innuit mirabilem virtutem, & sapientiam Spiritus sancti. Nam licèt sua voluntate in ordine suæ prædestinationis, seu intentionis præfiniat quantitatem gratiæ, & iustitiæ quam vnicuique infundere vult; nihilominus in executione huius voluntatis ita se accommodat libertati humanæ voluntatis, vt illius libertati, per cooperantem, & simultaneam gratiam adiuuandæ determinationem eius, & modum determinationis, cum tanto, vel tanto conatu committat. Et vt vnusquisque homo hoc faciat, vt ab intentione suæ voluntatis non discrepet, vniuscuiusque voluntatem præparat, non prædeterminando, sed vocando vnumquemque prout nouit ei congruere, vt se disponat ad eam gratiæ quantitatem obtinendam, quam Spiritus sancti eam habere decreuerat.

4. Expenditur secundò dictus locus Concilij, præcepta Dei non esse hominibus seruatu impossibilia.

Secundò expendi pro nostra sententia possunt verba eiusdem Concilij in cap. 11. & Can. 18. vbi docet ac definit, præcepta Dei non esse hominibus ad seruandum impossibilia. Nam hæc veritas cum necessitate physicæ prædeterminationis non potest subsistere respectu illorum hominum, qui de facto præcepta non seruant. Quod ita breuiter declaro: nam vt obseruatio præcepti sit possibilis homini, necesse est, vt in eo instanti, in quo homo seruaturus est, vel pro sua libertate violaturus præceptum prius natura, quàm consensum, vel dissensum, circa obseruationem præcepti eliciat, simpliciter, & proximè sit potens ad eliciendum actum voluntatis, quo obseruet præceptum; sed nullus qui in eo instanti præceptum violat, habet in illo priori naturæ talem potestatem ad seruandum præceptum; ergo nulli homini de facto non seruanti præceptum, est possibile facere illud. Consequentia euidens est. Maior autem est manifesta, quia, vt actus sit liber, oportet, vt potentia sit libera, ac proinde potens ad vtrumlibet pro eodem instanti, pro quo actus fit. nam quòd antea fuerit libera, parum con-

A fert ad libertatem præsentis actus, si in hoc iam potentia sua libertate priuata est; ergo debet esse libera in ipsomet instanti, in quo liberè operatur; ergo etiam debet esset potens ad vtrumlibet. Non potest autem hæc indifferentia esse in potentia, vt iam composita cum vno actu in eodem instanti, vt per se patet; ergo debet esse pro illo instanti, vt intelligitur, facultas esse prius natura, quàm vnum, vel alium actum eliciat. Nec sufficit quælibet potentia, sed debet esse proximè sufficiens ad vtrumque, quia remota potentia simpliciter non est potentia, cùm nouo complemento indigeat, & ideo libertas consideratur in potentia cum omnibus requisitis ad agendum, quæ est potentia proxima. B quæ omnia ex dictis in Prolegomeno, manifesta sunt.

Iam ergo probatur minor ex duplici capite, seu principio in aliorum sententia. Primò, quia qui in hoc instanti non seruat præceptum prius natura, quàm habeat actum, vel omissionem liberam contrariam præcepto, caret prædeterminante auxilio ad actum, quo seruandum esset præceptum: ergo caret potestate proxima ad illud seruandum; hanc enim complet auxilium prædeterminans, dat enim posse, vt sibi negare non possint. Et licèt non daret posse, sed tantùm esset necessarium ad agere, qui illud non habet datum, non habet etiam oblatum, neque vllo modo illud habet in sua potestate C proxima; ergo ex hac etiam parte caret potestate proxima ad seruandum præceptum. Et consequenter è conuerso præceptum est illi ad obseruandum impossibile. Secundò ex alio capite, quia illemet homo prius natura quàm in alterutram partem seruandi, vel violandi præceptum determinetur, prædeterminatur à Deo ad actum nolendi seruare præceptum; ergo eo ipso in illo priori naturæ caret potestate proxima ad seruandum præceptum est illi ad obseruandum impossibile. Probatur hæc consequentia; quia cum tali prædeterminatione est impossibile coniungere volitionem seruandi præceptum, quia impossibile est cum tali prædeterminatione non coniungi actum ad quem prædetermi- D nat, quia actus est impossibilis cum alio quo seruandum esset præceptum. 5.

Neque hîc potest applicari distinctio de actu materiali, vel formalitate peccati, quia satis est prædeterminatio ad actum materialem nolendi, vt volitio contraria sit incompossibilis cum tali prædeterminatione. Nec etiam hîc habet locum distinctio de sensu composito, & diuiso, quia potentia in sensu tantùm diuiso non est potentia proxima, neque est sufficiens ad libertatem, vt satis iam ostensum est. Hoc ergo argumentum efficaciter, vt credo, conuincit necessitatem prædeterminationis physicæ, esse contrariam possibilitati mandatorum, quam Concilium definit. Verumtamen si quis consideret, hoc argumentum coincidit E cum suprà facto de sufficientia auxilij, quia si necessarium est auxilium prædeterminans, sine illo non datur auxilium sufficiens, & hinc consequenter fit, vt præcepti obseruatio fiat impossibilis non seruanti illud. Solùm ergo in præsenti additur, illud consequens esse contra doctrinam Concilij. Addi etiam potest, inde sequi transgressionem præcepti non esse liberam, nec posse ad culpam imputari, quia si consistat in omissione, necessariò sequitur ex carentia prædeterminationis; si verò sit in actu positiuo, hic necessariò habetur, posita prædeterminatione, quam vitare non potest homo, si Deus illam imprimat. Et hæc argumenta variis modis vrget & locupletat Diotaleuius cap. 5. 6.

Diotaleu.

Tertiò

7. *Ponderatur locus Concilij, Deum non deserere iustum, nisi prius deseratur ab ipso.* Tertiò ponderari potest, quod idem Concilium in eodem cap. 11. dicit, *Deum non deserere iustum, nisi prius deseratur ab ipso*, quod etiam repetit idem Concilium in cap. 13. Quod dogma verum esse, quoad auxilium efficax præcedenti. lib. 4. cap. 2. ostendimus. At si auxilium efficax in prædeterminatione consisteret, negaret illud Deus iustis antequam desereretur an ipsis, sicut negauit illud Adamo, priusquam peccaret, & negat illud paruulo baptizato cùm primum venit ad vsum rationis, & primum peccatum commisit, & in vniuersum negat illud cuilibet priùs iustificato, in illo primo peccato quo gratiam amittit, quia in omnibus his casibus in illo instanti, in quo quis erat iustus, primò peccat prius natura, quàm peccet, caret prædeterminatione ad non peccandum, & consequenter sine culpa sua. Imò, quod grauius est, habet prædeterminationem ad actum, cum quo non potest præceptum seruare; ergo tale auxilium efficax, & eius necessitas, est contra mentem Concilij, & contra alia verba, quæ in eodem cap. 13. de iustis ait, *in Dei auxilio fortissimam spem collocare, & reponere omnes debent*. Nam in auxilio sufficiente solo, & per se spectato, nullus potest spem ponere, si præter illud, est aliud necessarium ex parte Dei, & non datur, vel non speratur eadem firma spe. Parúmque id refert dicere illud aliud auxilium esse necessarium ad operari, non ad posse. Nam Concilium loquitur de spe auxilij necessarij ad operandum, & perseuerandum actu, & non tantùm ad posse perseuerare.

8. At verò si auxilium efficax in illa prædeterminatione consistit, quam Deus pro suaa sola voluntate dat cui vult, & negat cui vult, expectata ex parte eorum ratione, vel cooperatione, profectò nemo potest tale auxilium sperare illa firmissima spe; ergo nec potest in tali auxilio spem suam firmissimam collocare, quia firmissima spes fundatur in promissione diuina: nemini autem Deus tale auxilium promisit. Nam vel est promissio particularis, & de hac sine reuelatione constare non potest, vel est generalis facta omnibus, & hæc vel est absolutè facta, & hoc non, aliàs in omnibus haberet effectum, vel sub aliqua conditione necessaria ex parte hominis, & ex eius libertate dependente, & hoc etiam non potest dici, quia suprà latissimè ostensum est, auxilium prædeterminas non posse pendere ex libera dispositione, vel obice hominis. Ergo iuxta illam sententiam, nullo modo potest homo firmissimè confidere in diuino auxilio, sed potiùs semper timere, ne ab ipso pro sola sua voluntate deseratur per negationem talis auxilij, vel etiam per impressionem prædeterminationis ad actum malum, quæ summa est desertio, etiamsi actus ille materialiter consideretur. Vnde etiam concluditur ex mente Concilij, auxilium efficax tale cogitari debere, vt à Deo fuerit promissum sub illa saltem conditione, quòd *nisi ipsi gratiæ defuerimus, sicut cœpit opus bonum, ita perficiet*, operans velle, & perficere, quæ conditio non potest esse alia, nisi actualis cooperatio ex parte liberi arbitrij, quam respicit auxilium efficax, & quoad effectus executionem per illam consummatur. Et quia illa cooperatio semper est homini libera, ideo dicit Concilium, esse in potestate hominis illam conditionem implere quæ necessaria est, vt ab ipso Deo non deseratur. Atque hoc etiam argumentum prosequitur latè Diotaleu. dicto cap. 5. Nos autem in *Diotaleu.* dicto cap. 2. libri præcedentis omnia, quæ ad illud confirmandum conducere possunt, diximus.

9. Ex his satis probatum credimus, illum modum A auxilij efficacis prædeterminantis, vel contrarium esse Concilio, vel certè à mente ipsius alienum. *Soluuntur obiectiones.* Nunc breuiter alteram partem, quam proposui, ostendo, nimirum nihil esse in Concilio, quod auxilio efficaci congruæ vocationis repugnet, aut minus consonum videri possit. Tria enim loca solent nobis ex illo obiici. Primum est in Can. 3. in quo definit, *sine præueniente Spiritus sancti inspiratione, atque eius adiutorio, neminem posse credere, sperare, diligere, aut pœnitere sicut oportet*, sub quo *Obiectio prima.* subsumitur, si voluntas hominis non prædeterminatur à gratia, seipsam ad actum sine adiutorio gratiæ se determinare, ac proinde se disponere ad gratiam, quod est contra verba Canonis. Sed friuola est illa *Euertitur.* B subsumptio, nam quasi principium in nostra sententia est, voluntatem diuina inspiratione excitatam, sine adiutorio gratiæ etiam physicè efficientis, non posse velle, aut se determinare ad agendum aliquid, sicut oportet ad salutem. Vnde efficaciùs nos conuertimus argumentum ex illo Canone sumptum: nam si doctrina Concilij sufficiens est, vt esse debet, inde colligimus ad hos actus requiri prædeterminationem. Nam sicut dixit sine inspiratione, & adiutorio] non posse actus illos fieri, ita significauit cum inspiratione, & adiutorio posse fieri, neque etiam gratiā esse necessariam. Sed potest dari inspiratio, & adiutorium sine determinatione, vt in superioribus probatū est, quia potest dari principium C adiuuans, & non prædeterminans physicè potentiam, & potest dari actuale auxilium adiuuans, quòd non sit inspiratio, nec præueniens motio, ac proinde neque prædeterminans. Ergo quidquid additur, est præter doctrinam datam à Concilio in illo loco. quod potest confirmari ex cap. 16. vbi numerans auxilia quæ Christus in iustificatos influit, & optimè possunt sine prædeterminatione subsistere, addit Concilium, illis positis nihil iustificatis deesse ad bene operandum, & merendum.

Alter locus est Canon. 4. Nam quia Concilium ibi dicit, *liberum arbitrium à Deo motum, & excitatum*, &c. *posse dissentire, si velit, & aliquid agere, neque merè passiuè se habere*, inferunt, cùm dicit, 10. *Secunda obiectio.* D *motum, & excitatum*, præter excitationem ponere motionem, quæ non potest esse nisi prædeterminatio, ac subinde cùm dicit, *posse dissentire, si velit*, solùm docere, per illam motionem non auferri à voluntate libertatem, quam habet innatam, ac proinde posse dissentire in sensu diuiso. Ac denique ex eo, quòd Concilium contra Lutherum docet, aliquid agere liberum arbitrium, quia non merè passiuè se habet, colligunt sensisse Concilium, hoc satis fuisse ad damnandum etiam Caluinum, quia si voluntas agendo consentit, & cum potestate dissentiendi, non potest non liberè agere.

Sed hæc quàm sint contraria verbis, & intentioni Concilij, satis à nobis ostensum est, & breuiter 11. *Eliditur.* E declaratur. Nam in primis cùm dicit, *motum, & excitatum*, gratis fingitur particulam *motum* idem significare, quod *prædeterminatam*. Nam si attendamus ordinem literæ, priùs dicit, *motum*, quàm *excitatum*: cùm tamen si detur prædeterminatio, excitatio debeat illam præcedere; si verò vim vocis spectemus, *motum* vniuersalior est, quàm *prædeterminatum*, vel excitatum. Non oportet ergo per illas duas voces, duas distinctas mutationes intelligere, sed quod per vnam dictum fuerat generali verbo, per alteram magis in specie declaratur. Vel certè, quia liberum arbitrium dicitur moueri obiectiuè per intellectus illuminationem, & obiecti propositionem, quæ motio quoad voluntatem, est quędam

quodammodo metaphorica, fortasse insinuare voluit Concilium, liberum arbitrium non solùm habere esse motum, vtique illo modo, sed etiam excitatum per aliquam affectionem in illo formaliter receptam, vt lib. 3. explicatum est.

12. Fortè tamen sine vllo mysterio duas voces posuit Concilium ad maiorem rei expressionem, sicut ibidem, subiungit, *assentiendo Deo excitanti, atque vocanti*, quæ duæ voces ferè æquipollentes sunt, vel eandem rem sub diuersis respectibus significant, & de neutra earum fingi potest, quod prædeterminationem significat. Vnde quod Concilium addit, *posse dissentire, si velit*, euidenter destruit prædeterminationem, quia necesse est loqui de potestate in sensu composito, vt probatum est, qui sensus est impossibilis, & contradictionem inuoluit cum physica prædeterminatione, vt in cap. 11. ostensum est. Quapropter quod tandem addit Concilium *liberum arbitrium aliquid agere*, non physicè tantùm, sed etiam moraliter intelligendum est, prout agere dicitur, qui est dominus suæ actionis. Vnde in cap. 5. inde probat liberum arbitrium aliquid agere recipiendo inspirationem, quia illam abiicere potest, quia nisi ageret, vt habens dominium sui actus, non posset inspirationem abiicere. Vnde in hoc etiam distinguit hominem à brutis, vel inanimatis, quæ comparata ad hominem non agunt, licèt efficientiam physicam habeant.

13. Obiectio tertia. Tertius locus est in cap. 16. vbi Concilium ait, *Non habere hominem vnde in se, & non in Domino glorietur, cuius tanta est bonitas erga homines, vt eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona.* At verò si determinatio ad consensum esset ita propria humanæ voluntatis, & non esset ex prædeterminatione Dei, iam haberet homo aliquod omnino proprium, vnde in se, & non in Domino gloriaretur, vtique in sua determinatione, quæ magni momenti est ad meritum. Imò cùm actus solum imputetur homini ad meritum ratione illius determinationis, non rectè diceretur Deus imputare nobis ad meritum sua dona, sed determinationem nostram nobis omnino propriam.

14. Soluitur. Respondemus etiam in hoc argumento tacitè inuolui illam pessimam illationem, quòd determinatio nostra libera, si non sit ex prædeterminatione physica Dei, non sit donum Dei, quod falsum omnino est, quia, vt actus nostri sint dona Dei, non oportet quòd sint ex prædetermina tione diuina, sed, vt idem Concilium dicit, satis est, quòd *sint ex virtute à Christo infusa, quæ talia opera antecedit, comitatur, & subsequitur, sine qua Deo grata esse non possent.* quæ omnia habent nostra bona opera sine prædeterminatione, nam illa antecedit virtus gratiæ excitantis, comitatur virtus gratiæ adiuuantis, subsequitur verò quatenus ad perseuerandum in gratia, bona opera multiplicando, eadem antecedens, & comitans virtus necessaria est. Cùm ergo tota hæc virtus optimè sine prædeterminatione subsistat, non est necessaria ex mente Concilij prædeterminatio, vt nostra bona merita dona sint Dei.

15. Et ob eandem causam, non sequitur posse nos in nobis, & non in Deo de aliquo nostro bono gloriari: nam ipsa libera determinatio, etiamsi à nobis sit, est donum Dei, quia ab eius vocatione congrua, & auxilio nos adiuuante procedit, & qui sic de illa gloriatur, non in se, sed in Domino gloriatur. Scriptura enim (quod attentè considerandum est) cuius verba Conciliũ vsurpat, nõ prohibet simpliciter gloriari, sed in se, & nõ in Domino, vt Ierem. c. 9. significauit, & exposuit Paulus 1. Cor. 1. & 2. Cor. 10. vbi simul

Ierem. 9. 1. Cor. 1. 2. Cor. 10.

A prohibemur gloriari in nobis. Conceditur autem nobis in Domino gloriari. At verò sicut ex Pelagiano errore sequitur gloriatio hominis in seipso, ita ex prædeterminatione physica tollitur omnis gloriatio in Domino, quia tribuitur opus gratiæ, vt nulla gloria possit ex eo in hominem redundare etiam in Domino, quia determinatio ad bonum opus nullo modo est à libertate ipsius hominis, sed ex sola impressione diuina. Concilium autem cum Paulo ita coniungit gratiæ influxum cum operatione nostra libera, vt non possit homo in se gloriari, in Deo autem possit.

B

Caput XLI.

Expenduntur Canones 4. Concilij Mileuitani, & Arausicani, & an Deus expectet hominis voluntatem, exponitur.

Præter Concilium Tridentinum nulla generalis Synodus aliquid de gratia in particulari definiuit. nam licèt Ephesina Synodus Pelagianos damnauerit, non tamen ex professo doctrinam fidei tradidit, sed solùm Cælestini Papæ sententiam amplexa est, vt in 6. Prolegomeno retuli. Et ideo solùm de C Conciliis Prouincialibus dicendum superest: nam illorum etiam auctoritas magni ponderis est, & sita illa vtitur sæpe Augustinus in hac materia, vt videre licet in Epist. 90. & sequentibus, & in 105. & lib. 3. contra Iulianum cap. 1. & sæpe aliàs. Inter Concilia autem Prouincialia, quæ de gratia scripserunt, Mileuitanum, & Arausicanum sunt firmioris auctoritatis, quia & à Sede Romana probata sunt, & antiquissima traditione, & consensu totius Ecclesiæ sunt roborata, vt in 6. Prolegomeno visum est, & vnum contra Pelagianos, aliud contra Semipelagianos pugnauit. 1.

Ex his verò Concilium Mileuitanum octo tantùm habet canones ad gratiam spectantes, ex quibus duo primi de peccato originali, eiúsque remissione per Baptismum definiunt, in tertio verò, quarto, & quinto necessitas gratiæ adiuuantis ad cauenda peccata docetur. De quo adiutorio in sexto, septimo, & octauo traditur, in hac vita non esse tale, vt ad viuendum sine vllo peccato sufficiat. Ex omnibus ergo illis capitibus tantùm hæc verba quæ in Can. 4. leguntur, aliquid possunt ad præsentem causam conferre. *Per gratiam non solùm nobis reuelari, quid appetere, quid vitare debeamus, sed etiam nobis præstari, vt quod faciendum cognouerimus, etiam facere diligamus, atque valeamus.* Quæ possunt in hunc modum pro physica prædeterminatione induci, quia cùm illud Concilium ait, per gratiam præstari, non intelligit tantùm moraliter, sed etiam verè efficienter, ac physicè; ergo efficit in nobis gratia, & vt valeamus diligere, & vt diligamus: primum autem præstat per gratiam sufficientem; ergo secundum præbet per efficacem; ergo per gratiam prædeterminantem. At verò in hac inductione cæteris omnibus concessis hæc vltima consequentia nullius momenti est; præstat enim nobis Deus tam moraliter, quàm physicè, vt ipsum amemus moraliter quidem per gratiam efficacem præuenientem, congruè nos vocando; physicè verò per gratiam concomitantem, & simultaneam physicè nos adiuuando, quod optimè fit sine vlla prædeterminatione, vt sæpe est à nobis explicatum. Cùm ergo illud Concilium, non aliud gratiæ adiutorium requirat, 2. Concilium Mileuitanũ quoad gratiam in præsenti expenditur.

D E

quitur, potiùs ex illius negatiua auctoritate contra prædeterminantis gratiæ neceſſitatem argumentamur. Nec in illo Concilio aliud in hac cauſa conſideratione dignum inuenio.

3. Expenditur Concilium Arauſicanũ. Ex Concilio Arauſicano generaliter obiiciuntur nobis illæ locutiones. *Ipſa gratia facit vt inuocetur à nobis*, Can. 3. *Quoties bona agimus, Deus in nobis, atque nobiſcum, vt operemur, operatur*, Can. 9. *Nemo ex eo quod videtur habere, glorietur tanquam non acceperit*, Can. 16. *Multa in homine bona fiunt, quæ non facit homo, nulla verò facit homo bona, quæ non præſtet Deus vt faciat homo*, Can. 20. *Prorſus donum Dei eſt diligere Deum, ipſe vt diligeretur dedit*. Ac denique addunt illa in quibus neceſſitas præuenientis auxilij definitur. Verumtamen hæc omnia confirmant potiùs noſtram ſententiam, quàm oppugnent, quatenus tantùm docent nos moueri, & iuuari à gratia per inſpirationes, præuenientes, & adiutorium comitans, & ſimultaneum: nec alicuius auxilij prædeterminantis mentionem faciunt. Illa enim duo auxiliorum genera per illa verba indicantur, *Deus in nobis atque nobiſcum operatur*. Dicitur enim Deus operari in nobis, quando ſolus ipſe nos mouet; operatur autem hoc modo illuminationes, & inſpirationes ſanctas nobis infundendo, vt idem Concilium dicit Can. 45. & 6. & 7. & per eaſdem dicit facere Deum, vt ipſum inuocemus, oremus, amemus, ſeu velimus, & ſicut oportet operemur: per inſpirationes autem & illuminationes non prædeterminatur phyſica voluntas, vt iam oſtenſum eſt. Quòd ſi vis fiat in verbis *faciendi*, & *operandi*, quæ ſignificant efficientiam phyſicam, idem reſpondemus quod de ſimilibus verbis Scripturæ diximus. nam Concilium loquitur imitando Scripturam, & proximè imitatur Auguſtinum, de quo poſtea dicemus. Ac denique ipſummet Concilium ſenſum ſuorum verborum ſatis explicuit per verba *illuminandi*, & *inſpirandi*, per quæ dicit in Can. 7. *Dare Deum ſuauitatem in conſentiendo & credendo*. & Can. 17. dixit, *fortitudinem Chriſtianorum Chriſtiana charitas facit*, vbi verbum *facit* moralem certè cauſalitatem ſignificat, & Can. 23. inquit. *Quando homines ita faciunt, quod volunt, vt diuinæ ſeruiant voluntati, quamuis volentes agant, quod agunt, illius tamen voluntas eſt à quo præparetur, & iubetur, quod volunt*. quæ eſt ſententia Auguſtini tract. 19. in Ioan. & apud Proſper. 336. aliàs 338. Apud Auguſtinum autem voluntatem præparari à Domino, non eſt prædeterminari, ſed congruè vocari, vt in proprio capite oſtendemus. Sed aiunt, Concilium dicit hoc fieri in nobis per operationem diuinam, operatio autem diuina quid phyſicum eſt. Reſpondeo, etiam inſpiratio eſt quid phyſicum, nam eſt diuinâ operatio, & non ideo prædeterminat.

Auguſtin. Proſper. Obiectio. Solutur.

4. Adduntur, & expenduntur duo alij Canones eiuſdẽ Concilij. Præter hæc, quæ generalia ſunt, expenduntur contra nos duo alij Canones eiuſdem Concilij. Prior eſt Can. 4. vbi Concilium damnat, *Si quis dixerit, vt à peccato purgemur, voluntatem noſtram Deum expectare*, &c. Nam ex noſtra ſententia ſequitur Deum expectare voluntatem noſtram, vt eam à peccato purget, hoc autem eſt contra dicta verba Concilij, vt patet: ergo. Maior, ſeu ſequela probatur, quia Deus non purgat voluntatem à peccato, niſi iam conſentientem, & determinatam; ſed Deus, (vt nos dicimus,) non efficaciter facit vt determinetur; ergo expectat illam vt ſe determinet, & ſic à peccato purgetur. Ad hunc canonem reſpondi lib. 3. de Auxiliis c. 15. Deum non expectare voluntatem hominis non vocati, vt illum vocet, expectare tamen voluntatem hominis iam vocati, vt conſentiat.

5. Reprehendunt Cumel. Hoc verò reſponſum acriter reprehenderunt, qui poſtea pro auxilio prædeterminante ſcripſerunt. Ex quibus Cumel. dicto lib. 1. diſp. 4. ſect. 3. parum à principio dixit eſſe ſententiam falſiſſimam. Alij verò dicunt eſſe contra illud Concilium, quia ſenſus illius Canonis, vt aiunt, eſt, quòd licèt quis habeat auxilium ſufficiens ad conuerſionem, & purgationem peccatorum, Deus poſtea non expectat noſtram voluntatem, vt actu velit purgari & conuerti. Hunc autem eſſe ſenſum Concilij probat Aluarez ex contrario errore Maſſilienſium, quod Concilium damnat. Maſſilienſium enim ſententia erat, poſtquam Deus vocat hominem ad pœnitentiam, expectare eum, vt ſi velit, conſentiat, non autem efficere, vt efficaciter, & infallibiliter præbeat aſſenſum; ergo hoc eſt quod damnat Concilium. Antecedens probat, ex epiſtolis Proſperi, & Hilarij ad Auguſtinum, & epiſtola 107. Auguſtini ad Vitalem. Et ad idem ponderat verba Concilij, quia non damnat dicentes, Deum expectare noſtram voluntatem, vt illam excitet, ſed non expectare, vt illam à peccato purget. Et addit rationem, *quia vt purgari velimus, fit in nobis per Spiritus ſancti illuminationem*, quæ debet eſſe operatio phyſica, de qua etiam loquitur Paulus, quem Concilium allegat ad Philip. 2. cùm dicit, *Deus eſt, qui operatur in nobis*. Vbi etiam ponderat non dicere, *operatur nobiſcum*, ſed *in nobis*, quod anteceſſionem quandam ſignificat. Denique addunt rationes, vt rem ipſam ſuadeant, quia cauſa efficiens non expectat ſuum effectum, ſeu Deus per auxilium præoperantis gratię eſt cauſa, quòd homo velit; ergo non expectat illum, vt velit. Alias item rationes ab inconuenienti inducunt, quas in ſequenti puncto meliùs proponam. *Aluarez.* *Philipp. 2.*

In quo ſenſu Catholico dicatur Deus expectare, vel non expectare voluntatem peccatoris, vt eum à peccato purget.

6. Punctum canonis. Punctum quod in intelligentia huius Canonis attingitur, eſt vnum ex præcipuis huius materiæ, in quo eccleſiaſtica definitio iure, ac merito deſiderari, ac poſtulari poteſt: interim tamen dum Eccleſia aliud non definit, duo mihi videntur omnino vera, & à Theologis aſſerenda. Vnum eſt poſtquam Deus vocauit hominem ſufficienter ad pœnitentiam, expectare voluntatem eius, vt eum à peccato purget. Hanc aſſertionem probaui in loco citato verbis illis Apoc. 3. *Ecce ego ſto ad oſtium, & pulſo, ſi quis aperuerit, intrabo*. Quia & metaphora ipſa, & modus loquendi apertè oſtendunt poſtquam Deus pulſat, expectare reſponſum, ſicut qui pulſat ad oſtium amici, expectat reſponſum. Illa enim conditionalis apertè oſtendit, Deum non intrare donec homo reſpondeat, & conſequenter illum expectare. Quod eodem verbo dixit Iſai. c. 30. *Expectat Dominus vt miſereatur veſtri*, & Deus per ipſum cap. 5. poſtquam numerauit omnes gratias, quibus vineam ſuam præparauit, inquit, *expectaui vt faceret vuas, fecit autem labruſcas*. Ad quæ loca reſpondẽs P. Aluarez ſolùm ait, in illis locis per illa verba tantùm ſignificari exigere Deũ ab homine quẽ vocat, & à peccatis purgare vult cooperationẽ ſui liberi arbitrij, non tamen ſignificari expectare Deum talem cooperationem, quæ ſit à nobis ex nobis, ſed quæ ſit donum Dei. Probatque hanc expoſitionem ex eodem Propheta, dicente, *Beati omnes qui expectant eum*. Aſſertio prima. *Apoc. 3.* *Iſai. 30.* *Iſai. 5.* Reſpondet *Aluarez.* *Iſai. 30.*

7. Reiicitur illa responsio. Sed hæc nobis non satisfaciunt. Nam esto verum sit, vt reuera est, per illa verba explicari liberam cooperationem nostram, non est minus verum per illud verbum *expectandi* propriè, & sine vlla erroris suspicione, aut vmbra explicari. Cur ergo in me reprehendunt modum loquendi, quem ipsemet Spiritus sanctus docuit? aut quî credibile est damnasse Concilium Arausicanum propositionem in Scriptura expresè contentam, & non solùm in vno loco per Prophetam à Spiritu sancto dictam, sed in alio etiam ex ore ipsius Dei relatam? Deinde Scriptura sacra propriè est interpretanda vbi vel euidens ratio, vel cogens auctoritas aliud non docet, per verbum autem *expectat* ita significatur necessitas nostræ liberæ cooperationis, vt etiam significetur debere cum determinatione nostræ liberę voluntatis inchoari, & hanc expectare Deum, vt illi cooperetur. Alioqui, quid expectat Deus? Non quidem vt fiat in nobis auxilium efficax, tum quia nemo expectat, quod à solo suo arbitrio pendet, tum etiam, quia de vinea sua dicit Deus, *Expectaui vt faceret*, ipsa autem non est factura auxilium prædeterminans. Nec posito illo auxilio est, quòd Deus expectet liberam cooperationem, quia necessariò sequitur ex illo auxilio sine vlla mora, & in eodem puncto, ita vt ab ipso homine impediri non possit. Nec etiam potest Deus expectare cooperationem ab homine vocato, & non prædeterminato, si illa prædeterminatio necessariò debet antecedere sine cooperatione ad illam, quia expectaret rem impossibilem; non ergo determinationem, vt à se solo faciendam, sed vt non potest fieri sine nobis.

8. Verbum ergo *expectandi* propriè sumptum, (vt sumi debet in dictis testimoniis quãtum fieri possit,) necessitatẽ talis prædeterminationis excludit, & ostendit talem, & tam veram ac propriam esse nostram liberam cooperationem, vt Deus verè dicatur expectare illam immediatè, & proximè post sufficientem vocationem. Nam etiam hoc includit verbum *expectandi*, & ideo in dicto c. 5. Isaiæ priùs describuntur omnia subsidia præuia, & necessaria antecedenter in vinea, vt fructum posset ferre, & postea meritò dicitur expectasse Deum ab illa vt faceret vuas, fecisse autem labruscas, quia vtráque facere poterat, labruscas per seipsam, vuas per auxilia gratiæ, quibus iam erat sufficienter instructa. Et hoc ipsum satis apertè docet Paulus, cùm homines iã vocatos monet, *ne in vacuũ gratiã Dei recipiant*, 2. Cor. 6. quẽ locum tractãs Aug. lib. de Grat. & liber. arb. ait, *Vt quid eos rogat, si gratiam sic susceperunt, vt propriam perderent voluntatem*. Vbi *propriam* vocat, id est, cui integrum sit in hanc, vel illam partem se flectere, non obstante præcedente gratia, & vocatione. Quia verò hæc proprietas voluntatis per gratiam non destruitur, ideo meritò rogat Paulus, & per illum Deus, ne in vacuum gratiam recipiamus; ergo à fortiori hoc ipsum expectat Deus, nam negare, plus est, quàm expectare.

1. Cor 6. August.

9. Confirmatur ex Concil. Trident. Preterea veritas hæc confirmari potest ex Conc. Trid. sess. 6. c. 7. dicente, vnumquemque recipere iustitiam secundùm mensuram, voluntate Dei distributam, *& secundum propriam cuiusque dispositionem, & cooperationem*. Ex quibus verbis colligo, quòd licèt Deus voluntate sua præfinierit vnicuique mensuram iustitiæ, quam illi dare statuit, nihilominus simul decreuisse illam dare commensuratam dispositioni, & liberæ cooperationi vniuscuiusque. Ac proinde licèt in ordine intentionis, quoad præfinitionem Deus non expectet voluntatem hominis, nihilominus executionem illam, eiúsque cooperationem expectare. Nam, vt conferat gloriam, expectat merita, & perseuerantiam, & vt conferat habitualem gratiam, & iustitiam, expectat vt homo secum diuino auxilio disponat, & vt conferat dispositionem, expectat liberam cooperationem ad illam, quia statuit non dare talem dispositionem sine libera cooperatione, & hoc satis est, vt illam expectare dicatur. Vnde etiam dixit Hieronymus in dictum cap. 30. Isaiæ. *Grandis misericordia Dei quæ nostram expectat pœnitentiam.* Et Prosper lib. 2. de vocat. gent. cap. 8. aliàs 2. *Terra viuet, & de gratiæ imbre iam fœcunda, habet, quod ab ipsa expetetur, ad id quod accepit augendum.* Eodem modo loquuntur Ambrosius, & Hieronymus, quos in dicto libro de auxiliis allegaui, quibus P. Aluarez non aliter quàm ad Scripturas respondet, & ideo euasionem eius prætermitto. Hieronym. Prosper.

Secundò ergo assero verum sensum illis Canonis 4. esse Deum non expectare dispositionem, aut meritum aliquod proprium voluntatis humanæ, id est, propriis, & solis viribus suæ libertatis factum, vt in ea opus gratiæ suæ inchoet per vocationem, inspirationem, & alia præuenientia auxilia non tamen negare Concilium, postquam gratis Deus hominem vocauit, expectare liberam cooperationem eius ad consensum, vt eum à peccatis purget. Hanc assertionem probo primò ex dictis, hæc enim posterior pars sequitur ex dictis, quia non potuit definire Concilium contra expressam Scripturæ locutionem. Ex hac autem posteriori parte sequitur prior, quia excluso hoc posteriori sensu falso, nullus aliàs verus relinquitur nisi illo prior. Secundò probatur ex verbis Concilij, tum quia non loquitur de vno, vel alio actu iustificationis, seu purgationis à peccato, sed de toto negotio gratiæ, quod in huiusmodi purgatione interuenit, & ita damnat dicentes expectare Deum voluntatem hominis, vt eum à peccato purget. Deinde non loquitur de expectatione cooperationis liberæ voluntatis à gratia præueniente, sed simpliciter de expectatione voluntatis, nimirum, vt per se quisque solis viribus aliquem effectum habeat, per quem Deus gratiam obtineat. 10. Assertio secunda. Probatur.

Denique in probationem adducit Concilium sententiã illam Augustino familiarem ex Prou. 8. iuxta LXX. *Preparatur voluntas à Domino.* Quod facere Deum per vocationem idem Augustinus exponit lib. 2. de peccator. merit. cap. 18. & de prædestinat. Sanctor. cap. 16. & aliis locis sæpe citatis; ergo non loquitur Concilium de voluntate iam vocata, & excitata, nam talis voluntas iam est à Deo præparata. Et ideò testimonium illud nihil facit contra veram sententiam quam defendimus: nam licèt Deus expectet consensum à voluntate post vocationem, nihilominus ipse est qui talem voluntatem ad consentiendum præparat. Et ideò si sensus Concilij esset, quem aduersarij illi affigunt, extra rem fuisset testimonium illud. Nec plus valeret aliud ex Paulo ad Philip. 2. *Deus est qui operatur in nobis velle*, nam hoc facit Deus in nobis per vocationem, teste Augustino de Spiritu, & liter. cap. 34. & aliis frequentibus locis infrà referendis; ergo non potest loqui Concilium de homine iam vocato, nam licèt Deus expectet consensum eius, nihilominus ipse erit, qui in ipso homine cum vult operatur ipsum velle. Damnat ergo Concilium eos, qui dicebant velle, & desiderare sanitatem animæ præcedere in homine sine operatione Dei, & hoc velle expectare Deum, vt in ipso salutis opus incipiat, & con- 11. Expositio Augustini. Philipp. 2. August.

tra

tra hunc ſenſum optimè probant dicta teſtimonia.

12. Conuincitur ſenſus ex errore contrario. Præterea conuincitur hic ſenſus ex errore contrario, quem Concilium in illo canone damnare intendit. Nam Synodus illa directè impugnat Semipelagianorum errorem, vt in Prolegom. 6. oſtendimus. Illorum autem error fuit, initium ſalutis ſumi à libero arbitrio aliquid per ſe merente, ſaltem volendo, & deſiderando ſanitatem; & ideo dicebant hanc voluntatem expectare Deũ, vt hominem à peccato purget. Et ita tota contentio cum illis fuit de prima excitatione, & vocatione diuina, cur quibuſdam detur, & non aliis, vel cur huic maior, aut citiùs, aut magis congrua, quàm illi, quod totum referebant in ſolam hominis voluntatem, quam dicebant expectare Deum, vt iuxta eius affectum eam vocet. Vt autem Concilium hunc errorem damnaret, neceſſarium fuit loqui in ſenſu à nobis expoſito; ergo in eo loquutum eſt. Maior latè à nobis probata eſt in Prolegomen. 5. & cùm res conſiſtat in facto, teſtibus probanda eſt. Producant ergo prædicti Auctores auctorem aliquem antiquum, vel modernum, qui ante ipſos dixit, contentionem cum Semipelagianis fuiſſe de conſenſu poſt vocationem ex auxilio gratiæ liberè præſtando; an Deus poſtquam hominem vocauit, illum expectet, necne, non potiùs de vocatione ipſa, & de aliquo bono vſu liberæ voluntatis, qui præcedere poſſit, aut debeat. Certè qui attentè legeret epiſtolas Proſperi, & Hilarij, & librum Auguſtini de prædeſtinat. Sanctor. nihil aliud inueniet. Sed quia hæc in dicto Prolegom. 5. latè tractaui, repetenda hîc eſſe non cenſui.

13. Probatur ex Auguſtino. Tertiò probare hoc poſſumus ſpecialiter ex Auguſtino in eadem epiſtola 107. ad Vitalem, quæ in contrarium allegatur, vbi in principio ita refert errorem Vitalis, qui credebat ante internum ſalutis initium non præcedere, niſi doctrinam, & legis, vel fidei propoſitionem, reliqua verò ex ſolis viribus liberæ voluntatis pendere. Vnde infrà obiiciendo illud Pſalm. 36. (Pſalm. 36.) *A Domino greſſus hominis diriguntur, & viam eius volet*, ponderat Auguſtinus (Auguſtin.) non dixiſſe, *& viam eius diſcet, aut aliquid*, (inquit,) *huiuſmodi, quod poſſes dicere à Domino dari, ſed homini iam volenti, vt ſcilicet, beneficium Dei, quo greſſus hominis dirigit, vt viam eius diſcat, teneat, gradiatur, ſua homo voluntate præcedat, & hoc Dei donum ſua præcedente voluntate mereatur.* Hic ergo fuit error Semipelagianorum, contra quem, & contra Semipelagianos in progreſſu epiſtolæ diſputat ex locis Scripturæ, quæ neceſſitatem gratiæ non ſolùm ad progreſſum, ſed etiam ad initium voluntatis bonæ conuincunt. Et inter alia dicit, *Deum vocatione alta, atque ſecreta præmouere hominem, ita mouendo ſenſum, vt accommodet aſſenſum.* Et infrà circa finem epiſtolæ ait, *Quomodo dicitur, quòd per legem Dei, atque doctrinam Scripturarum fiat, quod eadem Scriptura dixit, Præparatur voluntas à Domino, ac non potius per occultam inſpirationem gratiæ Dei?* Et infrà. *Quomodo expectat voluntates hominum, vt præueniant eum quibus det gratiam*, &c. Hoc ergo eſt quod ab Auguſtino damnatur, ſcilicet, quòd Deus expectet, vel voluntas hominis præueniat ipſum, ſeu quòd expectet meritum voluntatis operantis ſua ſola naturali libertate, vt ei gratiam ſuam communicare incipiat. Hoc ergo ipſum eſt quod Concilium Arauſicanum in illo Canone decreuit, nam eandem doctrinam contra eundem errorem tradere voluit.

14. Petr. Diacon. Et ſimili modo Petrus Diacon. in lib. de Incarnat. & grat. cap. 7. referens argumentationem Maſſilienſium, hanc dicit fuiſſe concluſionem eorum. *Reſtat vt non ille*, (ſcilicet Deus,) *excitet voluntatem humanam, ſed eam expectet ab homine, vt æquum ſit in volentibus præmium, in nolentibus autem iuſta damnatio.* Non ſolùm ergo dicebant Semipelagiani Deum expectare conſenſum, ſed dicebant expectare voluntatem ad excitationem gratiæ, & conſequenter illam voluntatem eſſe conſenſum quendam liberum à ſola voluntate ſine vllo gratiæ auxilio conceptum. Contra quem errorem ipſe argumentatur ex verbis Chriſti, *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro, & Sidone*, &c. (Matth. 11.) Quod exemplum euidenter oſtendit intentionem eius contra Maſſilienſes fuiſſe, quòd Deus non expectet præuiam bonam voluntatem hominis ad eum vocandum. Vnde in cap. 8. ſic contra eos incipit. *Sed nos ſequentes eundem Apoſtolum, omnium bonarũ cogitationum originem, earumque confeſſionem, & voluntatem ex Deo, & per Deum, & in Deo dicimus, qui prauas hominum voluntates, & terrenis affectibus implicatas, per infuſionem, & operationem intrinſecus Sancti Spiritus abſoluit, & corrigit, ſicut ſcriptum eſt, Præparatur volũtas à Domino.* quod infrà exponẽs verbis Cœleſtini Papæ addit, *& vt boni aliquid agant, paternis inſpirationibus ſuorum ipſe tangit corda filiorum.* Affirmabant ergo Semipelagiani Deũ expectare voluntates hominum, vt eorum corda ſuis inſpirationibus tangat, & hoc eſt, quod expectet hominem iam vocatum, vt conſentiat.

15. Confirmat Fulgent. Et hoc ipſum confirmat Fulgentius in libro ſuo de Incarn. & grat. cap. 30. vbi reſpondens Petro dicit, *Ad illud, quod veſtra eos dicere teſtatur epiſtola, id eſt, quia Deus expectat hominis voluntatẽ*, &c. Et in eodem ſenſu errorem illum accipit, & ita illum impugnat exemplo paruulorum, quibus Deus confert gratiam ſuam non expectata eorum voluntate, quod exemplum optimè accommodatur adultis quoad gratiam vocationis, quam Deus ſolus facit, non verò quoad comitantem, qua poſt vocationem liberum conſenſum nobiſcum operatur. Vnde inquit. *Si ergo ad ſaluandos homines, ſicut iſti volunt, non excitat, neque mutat, ſed expectat hominum voluntates, quomodo infantes*, &c. Intellexit ergo Fulgentius ſententiam Maſſilienſium fuiſſe Deum non præuenire volũtates hominum, excitando illas, vt eas mutet, & de malis bonas faciat, ſed expectare illas vt bonæ eſſe incipiãt, & ſic ſuam excitationem mereantur. Vnde infra ſuam argumentationem ita concludit. *Si enim Dei bonitas ſalutem non incipit hominis operari, niſi bonam eius inuenerit voluntatem, iniquum erit condamnari qui bene nec velle, nec nolle potuerit.* Et infrà, *Certiſſimè credendum eſt, & fiducialiter confitendum, vnam eandémque Dei gratiam in maioribus ſaluãdis operari bona voluntatis initium, quæ in paruulis ſine voluntate operatur ſaluationis effectum. Ipſa gratia infantes neque volentes, neque nolentes redimit, quæ maiores illuminando volentes ex nolentibus facit.* In quibus omnibus ponderanda ſunt duo. Vnum quòd tota controuerſia cum Semipelagianis erat de initio bonæ voluntatis: aliud, quòd hoc initium ponitur in inſpiratione & illuminatione, per quam Deus congruè vtique datam voluntatem ex nolente volentem facit. Vnde poſtea ſubiungit. *In paruulis ſalutis opus ſine propriæ voluntatis aſſenſu gratia Dei operante perficitur, quod bonæ voluntatis exordio diuinitus dato in maioribus inchoatur, vt opere ſolius gratiæ voluntas, quæ mala* fuit

fuit, bona fiat, & deinceps gratiæ secum operanti seruitium obedientiæ cooperatricis exhibeat. Ex quibus verbis colligo, ad illam solam gratiam, quam Deus solus operatur in nobis, non expectare Deum voluntatem nostram ex mente Fulgentij, qui hoc asserit, vt Semipelagianis contradicat; in hoc ergo illi errarunt, & hoc est quod damnat Concilium Arausicanum, nam vt voluntas cooperetur gratiæ secum cooperanti, necessariò est eius obedientia expectanda.

16. *Accedit Bellarminus.* Denique graues etiam Theologi illum Canonem ita intellexerunt. In primis Bellarminus de Grat. & liber. arbitr. cap. 6. vbi contra quosdam qui dicebant, Deum non semper nos vocare, sed tamen paratum esse ad vocandum, si velimus, dicit eos incidere in Semipelagianorum errorem, & adiungit. *Expectat quidem ille, qui pulsat ad ostium cordis, vt aperiatur, & ideo dicit: Si quis mihi aperuerit, intrabo ad eum, sed non expectat vt inuitetur ad pulsandum, sed ipse præuenit pulsando, & vocando, vt definitum est in Concilio Arausicano can. 4.* Similiter Vega lib. 6. in Trident. c. 5. inter alia quæ contra nostram liberam cooperationem obiicit, quarto loco ponit hunc Canonem 4. Concilij Arausicani dicentis. *Deus vt à peccato purgemur, voluntatem nostram non expectat.* Et respondet, *Verùm hoc ad gratiam præuenientem referendum est, non ad iustificantem; ideo enim dictum est, Deum voluntatem nostram non expectare, quia vt iustificemur, ipse nos præuenit, vt velimus, & assentiamus, & cooperemur suæ vocationi.* Per gratiam autem *præuenientem* Vega intelligit excitantem, vt in solutione primæ obiectionis latè declarauerat; ad hanc ergo ait, non expectare Deum voluntatem nostram, ad cooperantem autem apertè vult Deum cooperationem nostram expectare. Quin potiùs etiam Medina lib. 2. q. 109. art. 6 dub. 1. idem argumentum quarto loco proponēs contra libertatem consensus respondet, sensum definitionis Arausic. Concilij esse, quòd *nos non præuenimus Deum, sed ipse nos præuenit in benedictionibus dulcedinis dãdo consensum libero arbitrio*, quæ verba verissima sunt; in verbo tamen *dandi* potest esse æquiuocatio, possuntque illud defensores prędeterminationis de illa interpretari, præsertim cum Medina non sit ab illa sententia alienus. Nihilominus tamen idem Auctor in secundo dubio vltimum argumentum ita proponit. *Deus expectat nostrum consensum, vt nos conuertat, vt suprà demonstratum est.* Et postea in solutione non negat hoc antecedens, sed ait. Respondetur, quòd *Deus expectat nostrum consensum. (nam, vt ait Augustinus) qui creauit te sine te, non saluabit te sine te. Verùm non expectat nostram volũtatem, quasi ipsa præueniat, & inde sit initium boni, sed vt sequatur, & obediat diuinæ motioni.* Quę est vera, & genuina intelligentia Cõcilij. Et licèt vltimum verbum possit ad prædeterminationem detorqueri, tamen verbum *expectat* nullo modo habet locum respectu illius, vt declaraui. Vnde etiam optimè dixit Soto lib. de Natur. & grat. c. 15. *Cùm Deus tam sit præstò, qui nobis opituletur, nimirum, qui irradiare Principum corda sol ipse iustitiæ nunquam cessat, quid causa esse potest, cur non instauratur, nisi quia assensum nostrum expectat, & operari, quod testimonio Apocalyps. & aliis confirmat,*

Item Vega.

Medina.

Idem.

Soto.

17. *Occurritur obiectioni ex illo Canone sumptæ.* Ad obiectionem ergo ex illo Canone sumptam respondemus negando illam dicti Canonis interpretationem. Et ad probationem similiter dicimus malè reformari Semipelagianorum sententiam in illo Canone damnatam, & peius ad nostram comparari. Tria enim in illa sententia Massiliensium continebantur. Primum expectare Deum hominis voluntatem, vt illam vocet. secundum id, quod in illa expectat, esse aliquale meritum, vel impetratio primæ gratiæ auxiliantis. Tertium illud meritum esse aliquod opus liberum solis viribus humanæ voluntatis factum, & hæc sunt, quæ in illo Canone damnantur; vt in dicto Prolegom. 5. & hîc iterum dixi. Nos autem contra primum dicimus, Deum non expectare voluntatem hominis, vt illam excitet, sed vocare illam iuxta mensuram voluntatis suæ & gratiæ; nihilominus tamen affirmamus expectare voluntatem hominis, vt gratiam cooperantem, vel subsequentem actu illi conferat. Secundò addimus, vt Deus has gratias conferat, non expectare aliquod meritum fundatum in volitione aliqua libera solis naturæ viribus facta; nam hoc etiam damnatum est in dicto Concilio Can. 3. & 6 Tertiò dicimus expectare Deum liberam cooperationem nostræ voluntatis iam vocatæ, vt recipiat diuinam inspirationem in solis viribus, sed per diuinam gratiam adiuta, vt dixit Concilium Tridentinum dicto cap. 5. videlicet quisquam credat esse necessariam præuiam excitationem Dei, ad quam Deus non expectet voluntatem hominis, si diceret post illam nihil amplius operari gratiam, sed expectare Deum, vt voluntas solis suis viribus naturalibus liberè consentiat, cum Pelagio quoad hanc partem sentiret, quia concessa excitante gratia, adiuuantem negaret, vtramque autem secundùm fidem confiteri necesse est, vt in superioribus est ostensum. Nunquam ergo expectat Deus in negotio salutis, vt homo solis suis viribus operetur, & nihilominus expectat, vt suum arbitrium cum adiutorio gratiæ flectat, & illi sese accommodet ad inspirationem diuinam liberè recipiendam.

Contenta in sententia Massiliensium, quæ damnantur, & referuntur.

18. *Corollarium.* Quartò hinc colligimus Deum postquam hominem vocauit ad dandum illi gratiam cooperantem, seu auxilium simultaneum, non expectare ab illo aliquem actum voluntatis integrum, (vt ita dicam,) qui ordine naturæ præcedat, & consequenter non expectare ab illo aliquod meritum, vel dispositionem, sed solam quasi partialem concausationem. Prior pars declaratur, quia post vocationem immediatè expectatur consensus, qui, vt dixi, non fit solis viribus voluntatis, omnis enim alius actus solis viribus naturæ factus, & est impertinens, & non est meritorius auxilij voluntatis ad consensum; ergo nihil huiusmodi expectat Deus. In ipso autem consensu licèt operetur voluntas hominis cum gratia adiuuante, non tamen operatur prius quàm illa, & ideo non potest cooperantem gratiam mereri, nec ad illam se disponere; ergo non hoc expectat Deus, sed cum vocante gratia ex se gratis offert cooperantem. Quia verò ita offert cooperantem gratiam voluntati vocatæ, vt nec sine illa, nec priusquam illa operetur, ideo necesse est, vt liberum influxum simultaneum, & concausantem expectet. Vltimò addimus ad dandam aliquam obsequentem gratiam, expectare Deum voluntatem hominis, vt prius saltem natura aliquod opus liberũ faciat non sola, sed cum cooperante gratia, in quo opere aliqua ratio meriti, vel dispositionis inueniri potest. Sic enim vt infundat gratiam homini vocato ad pœnitentiam, ab illo expectat vt consentiat, & cõuertatur ad ipsum liberè, iuxta illud Zachariæ 5. *Conuertimini ad me,* in quo *libertatis nostræ* admonemur, vt dicit Conc. Tridentinum, libertatis vtique non per se operantis, sed gratiæ cooperantis conuersionem, quam Deus expectat, vt per sanctificantem gratiam ad nos

Declaratur prior pars.

Zacharia 5.

nos

nos conuertatur. Contra hos ergo modos expectandi voluntatem nihil facit Canon Concilij Arauſicani.

19. Obiectio. Neque etiam obſtat, quod ex Auguſtino in dicta epiſtola ad Vitalem obiicitur, nimirum, quia ſi Deus expectat voluntatem excitatam vt conſentiat, ſi velit, ſequitur non facere Deum efficaciter, & infallibiliter, vt homo conſentiat, quod eſt contra Auguſtinum citato loco. Reſpondemus (Retorquetur.) enim concedendo Semipelagianos nihil diſtinxiſſe inter vocationem congruam, vel non congruam, efficacem, vel non efficacem, ſed abſolutè dixiſſe omnem vocationem dari ex hominis merito, præuia bona voluntate naturali, vel præcedente in reipſa, vel ſaltem in præſcientia diuina: & hoc modo poſuiſſe cauſam totius prædeſtinationis, etiam primæ vocationis ex parte hominis ſua libera voluntate operantis. In quo errarunt, & reprehenduntur ab Auguſtino in illa epiſtola, & aliis locis. Hic autem error non ſequitur ex hoc, quòd Deus poſt vocationem gratis datam expectet hominis liberam cooperationem ad conſenſum, quia etiam illa, cùm datur, eſt effectus ipſius vocationis, & gratiæ adiuuantis, & ideo non poteſt eſſe meritum, aut cauſa vocationis, vel prædeſtinationis, cùm ſit effectus eius.

20. Neque etiam ſequitur ex dicta Dei expectatione, quòd Deus non vocet quos vult, ita vt efficaciter eos faciat conſentire: quia inter vocationes datur aliqua *efficax*, quam Auguſtinus ibi *altam*, & *ſecretam* vocat, alibi *congruam*, & ſecundùm propoſitum, & ſicut abſolutè gratis vocat, ita etiam gratis ſic, vel ſic vocat. Et nihilominus etiam quando congruè vocat ad perfectionem operis, expectat in executione cooperationem liberam voluntatis, quamuis non certò præſciat infallibiliter eſſe futuram: hoc enim non eſt contra expectandi proprietatem. Et per hanc vocationem ſimul operatur Deus vt velimus, & expectat, vt ad volendum cooperemur; hæc enim duo non ſunt repugnantia, ſicut non repugnant Deum operari in nobis velle, & expectare vt fiat etiam à nobis. Et ita patet etiam reſponſum ad aliam verborum ponderationem, nam verbum *operandi*, & phyſicam efficientiam ſignificare poteſt, quatenus Deus verè & phyſicè efficit in voluntate inſpirationem, per quam illam vocat, & poteſt cauſalitatem etiam moralem ſignificare, quatenus per illam excitationem allicit voluntatem ad conſenſum, vt in ſuperioribus explicatum eſt.

21. Ad vltimam rationem, quòd cauſa non expectat ſuum effectum reſpondeo, Deum propriè non expectare ſuum effectum, vt illummet effectum producat, ſed expectare concauſam liberam, vt ſecum coefficiat. Deus enim per ſuam præuenientem gratiam non eſt adæquata, vel vnica cauſa efficiens conſenſum humanæ voluntatis, ſed determinationis eius, ſed eſt primaria cauſa, quæ operari non vult ipſum conſenſum ſine alia cauſa libera, & ideo expectat cooperationem, vel, (vt ita dicam,) condeterminationem eius. Quòd ſi inſtetur, quia (Inſtantia.) licèt Deus vt faciens conſenſum, non ſit ſola cauſa illius, nihilominus vt facit voluntatem velle per gratiam præoperãtem eſt cauſa vnica. Reſpondeo, (Remouetur.) vt ſic non eſſe cauſam actualiter efficientem conſenſum, ſed ſolam vocationem ad conſenſum, & ad illam efficiendam, non expectare voluntatem hominis; illa verò vocatione iam facta, per illam non facit actualiter voluntatem velle, & ideo illam expectat, vt ſecum faciat determinationem, ſeu ipſum velle. Vnde Auguſtinus in dicto c. de grat. & liber. arbitr. poſtquam dixit, *Vt quid eos rogat, ſi gratiam ſic ſuſceperunt, vt propriam perderent voluntatem?* ſubiungit. *Tamen ne ipſa voluntas ſine gratia putetur aliquid poſſe cõtinuè, cùm dixiſſet, Gratia eius in me vacua non fuit, ſed plus illis omnibus laboraui*, ſubiungit, & ait, *Non ego, ſed gratia Dei mecum, id eſt, non ſolus, ſed gratia Dei mecum, ac per hoc nec gratia Dei ſola, nec ipſe ſolus, ſed gratia Dei cum illo. Vt autem de cælo vocaretur, & tam magna, & efficaciſſima vocatione conuerteretur gratia Dei erat ſola.* (Auguſtin.) Ad vocationem ergo nihil eſt quod expectetur, ad effectum autem vocationis liberam voluntatis cooperationem expectari, neceſſe eſt. Vnde ſi determinatio ipſa libera voluntatis conſideretur vt eſt effectus Dei, ſub ea ratione non expectatur à Deo, ſed fit, prout eſt verò à libero arbitrio, ſic expectat Deus, vt voluntas humana ſecum in illam influat. Denique addo quando vna cauſa habet plures effectus inter ſe ſubordinatos, rectè poſſe expectare vnum, vt faciat alium, & ſic Deus expectat organizationem corporis humani, vt creet animam, quamuis organizationem etiam ipſe faciat. Et ita etiam vt gratiam ſanctificantem infundat, expectat hominis conuerſionem, quamuis hanc etiam ipſe faciat. Nunquam tamen dicitur expectare illum effectum, vt ab ipſo eſt, ſed vt futurus eſt ab alia concauſa, & propriè tunc habet locum, quando efficientia alterius cauſæ non eſt omnino ad vnum determinata, vt ſatis declaratum eſt.

Vltimò in hoc puncto adnotare libet quendam modernum Scriptorem mihi hac occaſione impoſuiſſe, quod in Metaphyſ. diſp. 22. ſectione 4. dixerim, *Prouidentiam Dei expectare determinationem voluntatis humanæ*, & in hoc dictum inuehitur, quia ſic ſubtraheretur prouidentiæ libera noſtræ voluntatis determinatio, quia ſupponeretur prouidentiæ, & quod alicui cauſæ ſupponitur, ab illa nõ fit. Sed illa propoſitio in terminis non inuenietur in dicto loco Metaphyſicæ, nec in aliis ſcriptis meis. Neque ſequitur ex hoc, quòd Deus expectet voluntatem noſtram ad ipſam determinationem cũ illa faciendam Neque ex eo, quòd expectet voluntatis conſenſum ad aliam ſubſequentem gratiam conferendam, ſequitur expectare illum ad totum ordinẽ prouidentiæ ſuæ, prout per illam propoſitionem ſignificatur. Quocirca cuiuſcunque ſit illa propoſitio, vt nimirũ eſt ambigua, & non ſimpliciter proferenda, quia prouidentia eſt æterna, & comprehendit vtrunque ordinem intentionis & executionis, & ſub vtroque cadunt liberæ determinationes humanæ. Et vt Deus per ſuam prouidentiam antecedenter de illis diſponat, non expectat illas, nec cooperationẽ voluntatis, quia diſpoſitio prouidẽtiæ antecedit executionẽ, & determinationẽ. Et hoc modo ſimpliciter loquendo libera determinatio, & cooperatio volũtatis, eſt ſub prouidẽtia vel prohibẽte, vel permittẽte, & offerente generalẽ concurſum, vt in operibus malis, vel ordinãte, conſulẽte, præcipiente, vel etiam præfiniente in operibus gratiæ. Et ita quoad hæc omnia prouidentia non expectat cooperationem liberam voluntatis. At verò quoad ea, quæ pertinent ad ordinem executionis, prouidentia, vel potiùs gubernatio diuina expectat voluntatem humanam, vel vt cooperetur ad faciendum conſenſum, vel vt illi tribuat pœnam, vel præmium iuxta eius cooperationem. Et ſic in præſenti materia non dicetur verè prædeterminatio diuina, expectare determinationem humanam, & conſequenter neque vocatio quę eſt primus prędeſtinationis, vel ſupernaturalis prouidentiæ effectus: iuſtificatio autẽ diuina rectè dicetur

22. Auctor Scriptori ſibi imponenti reſpondet.

dicetur expectare illam, & eadem ratione cooperatio auxilij diuini dicetur expectare cooperationem arbitrij: quia isti sunt particulares effectus prouidentiæ gratiæ, qui secundùm ordinem executionis à cooperatione voluntatis pendent, quam Deus perinde expectat.

CAPUT XLII.

Expenduntur canones quintus, & vigesimusquintus Concilij Arausicani, & an initium bonæ operationis sit, vel non sit, à libero arbitrio, declaratur.

1. Inducitur Canon. 5. & 25. Concilij Arausicani. Alter Canon illius Concilij, qui in hac causa inducitur, est Canon quintus, vbi damnatur, qui dixerit initium fidei esse ex nobis, & non esse ex Deo, quod generaliùs dicitur in Canone 25. *Hoc salubriter profitemur, & credimus quòd in omni opere bono nos non incipimus.* Nam hoc (aiunt) intelligendum est de initio proximo, non de remoto tantùm, seu de initio efficaciæ gratiæ, non tantùm de sufficiente, quia solus non inchoatur, nisi per gratiam efficacem, nec bonum opus incipit propriè, nisi cùm voluntas incipit ad consensum determinari. Vt ergo vera sit vniuersalis illa definitio Concilij, necesse est vt voluntas nostra in suo bono consensu à Deo prædeterminetur, vt sic Deus incipiat in nobis bonam voluntatem. Alioqui si voluntas est, quæ se determinat, illa inchoat bonum opus, & non Deus, & sic falsum est quod in omni opere bono nos non incipimus.

2. Propter hoc argumentum solent alij Auctores nobis tribuere, quòd asseramus initium bonæ operationis, ita esse nostrum, vt non sit Dei mouentis: eòque progrediuntur, vt nos affirmare dicant initium consensus liberi esse ex nobis solis, secluso Deo, vt F. Dauila expressè dicit locis citatis, & Ledesma sentit, dicens, ex nostra sententia sequi, quòd diuina voluntas non faciat realiter in nobis quod vult, sed duntaxat moraliter, vt per nostrum liberum arbitrium nos applicemus ad actionem, & simus soli causa physica applicandi illud donum ad vsum. Vnde inferunt etiam vlteriùs, sequi ex nostra sententia gratiam esse pedissequam nostræ voluntatis, & ita contra nos inducunt canonem sextũ eiusdem Arausicani, quatenus damnat eos, qui *humilitati, aut obedientiæ humanæ subiungunt gratiæ adiutorium.* Probatur sequela, quia si Deus non prædeterminat voluntatem nostram, ipsa præcedit saltem ordine naturæ inchoando suam determinationem, & obedientiam, & applicando se ad opus, (vt Ledesma inibi tribuit,) *prioritate quadam causalitatis physicæ, & realiter, vt statim Deus influat ex vi suæ voluntatis antecedentis.* Est ergo gratia pedissequa voluntatis, non è contrario. Nec hoc inconueniens vitatur per hoc quòd gratia antecedens præcedat, quia licèt præcedat in essendo, (vt Dauila obiicit,) in operando est posterior iuxta nostram opinionem.

Dauila. Ledesma.

3. Calvin. Priori ac principali argumento vsus est Caluinus in suo Antidoto contra Concilium, quod docet, gratiam infundi vnicuique secundùm propriam dispositionem, & cooperationem, contra quod obiicit, *Quia hoc gratiæ initium est, vt ex nolentibus faciat volentes, vt fides tam in suis exordijs, quàm incrementis vsque ad vltimam perfectionem Dei sit donum.* Cui respondet Ruardus dicto art. 7. circa finem aiens: *Nec gratiæ initium est, quòd ex nolentibus, ac repugnantibus faciat volentes, sed est magnus in ea progressus; procedunt enim sanctæ cogitationes,* &c. quæ responsio continet sensum verum Arausicani Concilij, cuius canones sumpti sunt ex doctrina Augustini, qui ad redarguendos Semipelagianos initium iustitiæ, & boni operis reducit ad sanctam cogitationem, vt patet lib. de prædestinat. Sanctor. cap. 2. & sequentibus, & lib. 2. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 8. seu, quod idem est, ad vocationem. Vnde in quæst. 2. ad Simplician. inter alia dicit. *Quia non præcedit voluntas bona vocationem, sed vocatio bonam voluntatem, propterea vocanti Deo tribuitur, quod bene volumus.* similia habet lib. 83. quæstion. quæst. 68. Et similiter Cælestinus Papa epistola 1. cap. 8. hoc initium vocat *instinctum Dei*, cum Zosimo Papa, & Concilio quodam Africano: at verò non est aliud instinctus, quàm vocatio, vel inspiratio, aut excitans gratia, ratione cuius bonorum operum initium Deo tribuitur. *Ideo vtique*, vt ibidem dicitur, *quia præparatur voluntas à Domino, & vt boni aliquid agat paternis inspirationibus suorum tangit corda fidelium.* Et eodem modo loquuntur de initio salutis passim contra Semipelagianos Prosper, Fulgentius, & Petr. Diaconus in operibus contra illos, quibus consonat Bernardus lib. de Grat. & liber. arbitr. in principio dicens, *Gratia operanti salutem, cooperanti dicitur liberum arbitrium, dum consentit, hoc est, dum saluatur: consentire enim saluari est.* Non est ergo initium salutis, sed magnus progressus, vt dicit Ruardus. quod pluribus verbis circa finem libri Bernardus prosequitur, quæ paulo pòst commemorabo.

Ruardus. August. Cælestinus PP. Zosimus PP. Conc. African. Prosper. Fulgentius. Diaconus. Bernard. Ruardus.

Primùm ergo dicimus Concilium Arausicanum in hoc sensu loquutum esse de initio fidei, vel boni operis, doctrina enim eius contra Semipelagianos est, & fidem, & voluntatem credendi initium in nobis sumere ab inspiratione diuina gratis data, & non ex aliquo bono desiderio, vel in vocatione, aut obedientia, quæ in nobis præcesserit. quod præter omnia dicta ex verbis eius licet intelligere. Nam in dicto Can. 5. *initium fidei* dicit *fieri per inspirationem Spiritus sancti*, & per illud fieri, vt velimus, & cap. 7. repetit, *absque illuminatione, & inspiratione Spiritus sancti.* Ac tandem in cap. 25. postquam dixit, *in omni bono opere nos non incipere*, addit, *sed ipse nobis nullis præcedentibus bonis meritis, & fidem & amorem sui ipsius inspirat?* Et iuxta hanc intelligentiam loquutum est de exordio iustificationis Cõcilium Tridentinum dicta sess. cap. 5. & de initio fidei, spei, & charitatis, in can. 3. 4. Assertio prima de initio fidei, vel boni operis.

Conc. Trid.

Cùm ergo nos ante omnem consensum bonum, & ante liberam determinationem ad illum supponamus præcedere initium gratiæ per sanctam cogitationem, & piam excitationem voluntatis, quæ voluntatem incliner, & inducat in consensum, superfluè contra nostram sententiam hæ definitiones afferuntur. Et ab omni recto sensu alienum est, per hoc initium prædeterminationem velle intelligere. Tum quia nec Concilium Arausicanum, nec alij Patres tale auxilium explicarunt, tum etiam, quia ante illam præcedit vocatio: tum denique, quia illud initium omnibus operibus naturalibus commune est, imò etiam malis, vt actiones positiuæ sunt, (iuxta illam sententiam,) atque ita si illud est initium operis boni, de quo tractat Concilium, eadem definitio 5. Suppositio.

definitio habebit locum in operibus, quæ ad gratiam non pertinent, quod abſurdiſſimum eſt. Præterea hoc declaratur, quia Concilium loquitur de initio fidei, vel boni operis, quod Deus in nobis ſine nobis operatur hoc autem: non eſt niſi initium, quod in vocatione, ſeu excitatione poſitum eſt, pertinet enim ad illa bona, quæ ſunt in homine, & ea non facit homo, vt ſuprà diximus. At verò aliud initium quod in ipſo conſenſu, vel determinatione libera conſideratur, non fit à ſolo Deo, vt iam diximus, & iterum ſtatim dicemus. Vnde eſt illud Bernardi in dicto libro in fine. *Deus tria hæc (hoc eſt, bonum cogitare, velle, & perficere,) operatur in nobis, primum profectò ſine nobis, ſecundum nobiſcum, tertium per nos.* Et infrà. *A Deo ſine dubio fit noſtra ſalutis exordium, nec per nos vtique, nec nobiſcum; verùm conſenſus & opus etſi non ex nobis, non iam tamen ſine nobis.*

Bernard.

6. *Secunda aſſertio de initio proximo, vel remoto.*

Vnde addo ſecundò diſtinctionem illam de duplici initio proximo, vel remoto in præſenti ſuperuacaneam eſſe, & fruſtrà inuentam eſſe ad ſenſum Concilij detorquendum. Quia Concilium non tractat de initio actus boni, quòd ſit aliquid intrinſecum ipſi actui, & quaſi pars eius, ſed de initio, quod hominem mouere incipit ad talem actum, quod, per ſe loquendo, ſeu ex neceſſitate non eſt, niſi vnum, quod eſt primum gratiæ auxilium, & vocatur principium cauſaliter, & effectiuè, non materialiter. Addo etiam in ipſomet actu conſenſus non diſtingui initium intrinſecum & proximum ab actu, niſi fortè ipſa actio per quam fit qualitas illa, quæ eſt actus, vocetur initium eius, quod phyſicè conſiderari poteſt, moraliter autem nihil refert, quia in ipſa actione conſiſtit moralis, ac libera determinatio, cuius initium eſt diuina vocatio, & inſpiratio: ipſa autem effectio conſenſus, iam eſt ipſa libera pietatis operatio; ergo non datur ibi initium ab actione libera, & à vocatione diſtinctum, quod ſit medium inter vtranque. Solùm ergo ratione vocationis, & excitationis præuiæ dictum eſt à Concilio, quòd *in omni bono opere nos non incipimus.*

7. *De initio ſalutis, vel conuerſionis abſolutè, vel efficaciæ.*

De altera verò diſtinctione ad eundem finem inuenta de duplici initio *ſalutis*, vel *conuerſionis* abſolutè, vel de initio *efficaciæ*, quorum primum ponitur in vocatione, ſecundum in prædeterminatione, dico in primis, illam diſtinctionem in Patribus non reperiri, ſolùm eos loqui de initio *ſalutis*, vel *bonæ voluntatis* per vocationem, & inſpirationem diuinam, & conſequenter de illo intelligi prædicta decreta. De alio verò initio, quod *efficacia* vocatur, dico, ſi aliquid eſt, non eſſe prædeterminationem, ſed vel aliquam vocationem, vel actionem ipſam liberam, quæ à voluntate vocata cum Dei auxilio fit. Nam cùm dicitur *initium efficaciæ*, dupliciter poteſt ſumi, vno modo pro initio actiuo efficaciter, ita vt ſemper habeat effectum, in quo ſenſu illud additum *efficaciæ* ſumitur in vi adiectiui, vt idem ſit, quod initium efficax. Et tale initium non diſtinguitur à vocatione congrua, & efficaci, & de tali initio efficaci etiam loquitur Concilium Arauſicanum, quia illud etiam datur à ſolo Deo, & merè gratis, & prius ſaltem natura, quàm homo liberè determinetur. Ex hoc verò ſenſu nullum argumentum ſumitur ex dicta definitione Concilij contra nos, imò nos inde argumentum ſumimus, quòd hoc initium efficax ſufficiat, vt in omni bono opere nos non incipiamus, quia ſemper præcedit efficax vocatio Dei. Alio igitur modo initium efficaciæ dicitur, initium formale, (vt ſic dicam,) ipſius conſẽſus, quod nõ eſt aliud, niſi actio eius, quæ, vt dixi, poteſt dici initiũ intrinſecum ipſius actus, ſicut poteſt actio dici initium ſui termini, & ad hoc ſignificandum dici poteſt efficaciæ, id eſt, actualis effectionis ipſius conſenſus. Et hæc acceptio initij eſt, (vt dixi,) extra mentem Arauſicani Concilij, & ideo quidquid de illa ſit, nihil ad præſentem difficultatem refert.

8. *Aſſertio tertia de initio proximo, ſeu efficacia cõſenſus voluntatis.*

Dico igitur tertiò, loquendo in hoc ſenſu de initio proximo, ſeu efficacia conſenſus voluntatis, tale initium ab ipſa voluntate fieri, non tamen ſola, ſed ſimul cooperante, & adiuuante Deo phyſicè efficienter, ac propriiſſimè, & ideo propter tale initiũ non eſſe neceſſariam, nec poſſibilem prædeterminationem, ſalua noſtra libertate. Hoc ſatis probatum eſt in ſupperioribus, ſuppoſita explicatione terminorum, & ideo non oportet probationes repetere, præſertim cùm hæc ſit expreſſa ſententia Bernardi in verbis citatis, & Auguſtini etiam in locis allegatis, præſertim dicta q. 2. ad Simplician. & q. 68. & 83. & lib. 1. Retract. cap. 23. ibi recognoſcit, quod dixerat in lib. quarundam propoſit. in epiſtola ad Roman. *Noſtrum eſt credere, & velle verum eſt,* (inquit,) *ſed eadem regula*, ſcilicet, *quòd vtrumque*, (vtique credere, & bene operari, aut velle,) *Dei eſt, quia ipſe præparat voluntatem, & vtrunque noſtrum, quia non fit, niſi volentibus nobis.* Et adiungit, *Ac per hoc, quod etiam poſtea dixi, quia neque velle poſſumus, niſi vocemur, & cùm poſt vocationem voluerimus, non ſufficit voluntas noſtra, & curſus noſtri, niſi Deus & vires currentibus præbeat, & perducat quò vocat*, &c. *Veriſſimum eſt, ſed parum de ipſa vocatione deſeruit, quæ fit ſecundùm propoſitum.* Vbi apertè docet quidquid poſt vocatione fit in nobis, non fieri ſine nobis, quamuis etiam non fiat ſine viribus gratiæ, neque dixit neceſſarium eſſe aliud principium efficaciæ, quod ſine nobis fiat præter congruam vocationem. Quapropter longè alienum eſt à noſtro ſenſu dicere, initium efficaciæ ita eſſe noſtrum, vt non ſit Dei, quia potiùs aſſerimus ita eſſe Dei, vt non etiam noſtrum. Nec etiam aſſerimus eſſe à Deo tantùm moraliter, ſed etiam phyſicè; ſed dicimus etiam phyſicè non tantùm eſſe à Deo, ſed etiam à nobis, neque etiam in hoc genere cauſalitatis per ſe, & phyſicè eſt prius natura à Deo, quàm à nobis, licèt neque prius ſit à nobis, quàm ſit etiam à Deo per propriam, & ſimultaneam efficientiam. Quæ omnia latiſſimè ſunt à nobis in ſuperioribus probata, & ſæpiùs declarata. Ac denique non minus doctrinæ noſtræ, repugnat dicere, ita voluntatem noſtram ſe ad agendum, ſeu volendum applicare, *vt nos ſoli ſimus cauſa phyſica applicandi præuenientem gratiam ad vſum*: nam licèt nos ſimus cauſa, non tamen ſine Deo, & ideo non ſoli; parum enim refert mutare nomen conſenſus, aut determinationis in nomen applicationis, nam res eadem eſt, & quidquid eſt, ſi à nobis fit, etiam à Deo fit, & ſi eſt aliquid ſupernaturale, non fit ſine cooperatione, & influxu alicuius principij gratiæ, & ſupernaturalis. Quod dicitur applicari à nobis, non quia nos ſoli aliquid in illud efficiamus, ſed quia veluti vltima concauſa, quæ ad illum vſum gratiæ expectatur, eſt noſtrum arbitrium, vt ſuprà declaraui.

Bernard. *Auguſt.*

9. *Corollarium.*

Vnde vltimò colligo fruſtrà nobis obiici, quòd gratiam faciamus pediſſequam arbitrij, vel quòd illam humanæ obedientiæ ſubiiciamus. Quia in

primis obedientia, quæ per hanc determinationem liberam datur Deo vocanti, non fit sine adiutorio gratiæ, vt dixi; ergo illa non potest dari obedientia humana in sensu, in quo loquebantur Semipelagiani, quos damnat Cõcilium specialiter illa voce vtens, can. 3. & 6. sed dicẽda est obedientia supernaturalis, & quodammodo diuina, sicut inuocatio humana dicitur, quæ sine spiritu fidei fit, quæ autem à diuina inspiratione procedit, iam non est humana. Deinde ista obedientia supponit gratiam præuenientem, & est effectus eius; ergo determinatio ex parte voluntatis est pedissequa illius gratiæ, & non è conuerso. Nam per illam gratiam inducitur voluntas, dirigitur, & gubernatur, & voluntas illi subiicitur. Vnde hæc gratia non tantùm præcedit in essendo, vt obiiciebatur, sed etiam in causando, vel formaliter physicè afficiendo intellectum, & voluntatem effectiuè moraliter suadendo, & excitando, ac finaliter alliciendo. Et quatenus est principium adiuuans, actualiter etiam præcedit ordine naturæ. Ipse verò influxus gratiæ adiuuantis est omnino simul, & ideo nec respectu illius potest gratia adiuuans dici pedissequa, sed solùm comitans, quod verissimum est. Igitur ex eo quòd prædeterminatio physica non præcedat, non sequitur præcedere nostram determinationem ad influxum gratiæ concomitantis, & ideo nullo modo sequitur, gratiam esse pedissequam liberi arbitrij, vt sæpe responsum ac declaratum est.

14. Epilogus capitis. Concludo igitur, nullum argumentum in fauorem physicæ prædeterminationis ex illo Concilio sumi posse. Ex quo in primis pro nobis resultat argumentum ab auctoritate negatiua, quod, vt sæpe dixi, in hac materia est vrgens, quia hæc Concilia accuratè doctrinam de Gratia tradiderunt, præsertim, quæ necessaria erat contra errores, quos refellebant. Secundò sumimus argumentum etiam positiuum valde probabile, ex verbis quibus illud Concilium nobis declarat præuenientia auxilia, eorúmque causalitatem, & efficientiam, semper enim vtitur nominibus significantibus vitales actiones intellectus, & voluntatis, & modum moraliter excitandi, & mouendi. Talia sunt illa verba Canonis 5. *per inspirationem Spiritus sancti corrigentis voluntatem*, per quæ explicat similes locutiones Scripturæ ad Philipp. 1. & ad Ephes. 2. Item illa Canon. 6. *vt hæc omnia agere valeamus, per infusionem, & inspirationem Spiritus sancti in nobis fit.* Et illa Can. 7. *Non absque illuminatione, & inspiratione Spiritus sancti, qui dat omnibus suauitatem in consentiendo, & credendo veritati.* Nullis enim verbis poterat moralis inductio meliùs declarari. Nec refert quòd vtatur etiam verbis faciendi, & operandi, & nomine operationis, tum quia hæ voces generales sunt, & declarantur per alias proprias, & specificas, tum quia inspiratio est propria operatio, & effectio Dei in nobis. Vnde per illam facit Deus, vt velimus, vt in superioribus declaratum est. Vltimò expendimus illa verba Canonis 25. *Hoc etiam secundùm catholicam fidem credimus, quod accepta per Baptismum gratia, omnes baptizati Christo auxiliante, & cooperante, quæ ad salutem pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere.* Hæc enim verba vera esse non possunt, nisi auxilium illud quod necessarium est ad consentiendum gratiæ, eaque bene vtendum ad seruanda mandata, sit in hominis potestate, quod esse non potest si sit physicè prædeterminans. Item illa conditio, *si fideliter laborare voluerint*, apertè ostendit hominem posse impedire, vel non impedire efficax auxilium, quod tamen de prædeterminante dici non potest, & ideo ab eodem Concilio per inspirationem declaratur, dum ait, *Ipse nullis precedentibus bonis meritis, fidem, & amorem sui prius inspirat, vt & Baptismi sacramentum fideliter requiramus, & post Baptismum cum ipsius adiutorio, ea quæ sibi sunt placita, implere possimus.*

Caput XLIII.

Quid alia Concilia, vel Pontifices summi de gratia efficaci senserint.

Post superiora Concilia vsque ad nostra tempora in cæteris Prouincialibus Conciliis nihil ferè de Gratia traditum est. Nam licèt anno Domini 855. Concilium Valentinum Galliæ tempore Benedicti tertij celebratum controuersiam de gratia tetigerit, solùm approbat, & sequitur quod in prioribus Conciliis definitum fuerat. Quatenus autem in cap. 2. definit, malos ideo perire, quia boni esse non possunt, & cap. 3. damnat cum Concilio Arausicano dicentes, aliquos esse prædestinatos ad malum, potest eius auctoritas contra prædeterminationem physicam induci. Sed de hoc satis & generaliter dictum cap... expendendo rationes de auxilio sufficienti, & lib. 3. excludendo prædeterminationem ad malum. 1.

2. Concilium Senonense expenditur. Pro nostra ergo sententia solùm expendimus doctrinam Concilij Senonensis, de cuius auctoritate in Prolegom. 6. dixi. Illud ergo Concilium in decretis fidei, cap. 15. multa docet quæ ad præsentem causam multum referunt, & ideo accuratè expendenda sunt. Nam quædam sunt verba quæ nostram sententiam apertè docere, alia verò quibus physicam prædeterminationem omnino refellere videtur. Priora verba huiusmodi sunt. *Neque liberum arbitrium asserentes diuinam excludimus propterea gratiam, quòd illi,* (id est, Nouatores,) *falsò toties imponere non verentur, atque hoc fumo credulorum oculos perstringere, sed iuxta Scripturam sacram eo extendimus, vt voluntas humana misericordiæ preuenientis auxiliis suffulta, & interiori quodam, & occulto secretioris inspirationis afflatu contacta sese conuertant in Deum, Deo appropinquet, & ad veram illam gratiam sese præparet, quæ tandem accepta sit ad vitam æternam.* In quibus verbis in primis aduertimus, non loqui Concilium solùm de gratia, qua voluntas humana se potest conuertere, sed de gratia, qua se conuertit, & ad sanctificantem gratiam præparat, ait enim ad hoc extendi libertatem humanæ voluntatis, *vt afflatu diuinæ inspirationis contacta sese conuertat in Deum*, &c. non ergo tantùm vt possit, sed etiam vt sese conuertat. Per inspirationis autem afflatum, seu contactum, certè non intelligit prædeterminationem, sed quod Scriptura illis verbis solet significare, & quod Concilium Tridentinum dixit, *Ita vt tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem.* Illa ergo inspiratio ex parte præuenientis gratiæ sufficit iuxta Senonense Concilium, vt voluntatis libertas ad conuersionem in Deum extendatur, & consequenter, vt talis inspiratio effectum suum Concil. Trid.

suum consequatur, ac subinde fit efficax. Neque illud Concilium agnouit alium præuenientem motionem distinctam ab inspiratione, quæ inter contractum eius, & conuersionem necessaria sit.

3. In sequentibus autem verbis talem prædeterminationem excludere videtur. *Neque tamen tanta gratiæ necessitas libero præiudicat arbitrio, cùm illa semper sit in promptu, nec momentum quidem prætereat, in quo Deus non stet ad ostium, & pulset, cui si quis aperuerit ianuam, intrabit ad illum, & cœnabit cum illo. Nec denique tale sit huiusmodi trahentis Dei auxilium cui resisti non possit.* In quibus verbis multa sunt, quæ sententiam nostram plurimum confirmant. Vltima verò planè videntur contradictoria assertioni physicæ prædeterminationis. Nam qui illam astruunt, consequenter fatentur, non magis posse voluntatem humanam resistere auxilio prædeterminanti, quàm voluntati diuinæ absolutè, & efficaciter volenti, quia hæc voluntas in illo auxilio virtute continetur. Ita affirmat Bañez 1. part. quæst. 14. art. 13. §. *Secundò est notandum.* Dauila cap. 10. & 27. Aluarez in cap. 10. Isaiæ, & de Auxiliis disput. 93. Verba autem Concilij Senonensis contradictoria omnino sunt, vt ex terminis constat. Bannez. Dauila. Aluarez.

4. Huic testimonio ex his verbis variæ dantur euasiones, quas expendere necesse est. Prima est Concilium Senonense loqui de auxilio efficaci oblato à Deo, non autem de auxilio efficaci recepto in ipso arbitrio, ita P. Aluarez dicta disp. 93. ad 1. in fine n. 4. & dicit explicationem colligi ex ipso contextu. *Nam loca,* (inquit,) *Scripturæ adducta à Concilio ostendunt ipsum loqui de auxilio efficaci oblato, cui restiterunt Iudæi.* Hæc verò responsio refutatur primò, quia inuoluit contradictionem in eadem doctrina: nam si auxilium efficax est physicè prædeterminans, vel datur, vel omnino negatur ex parte Dei, cui actu non datur, & ideo nunquam ita datur, vt ei resisti possit, vel potiùs vt possit obex poni ex parte hominis infusioni eius, vt in superioribus latè probaui, non solùm ex principiis ipsius doctrinæ, sed etiam testimoniis auctorum eius, & in particulari eiusdem Aluarez, qui constanter negat posse dari ex parte hominis dispositionem liberam ad hoc auxilium, tam negatiuam, quam positiuam. Ex quo euidenter sequitur non posse hominem ponere obicem huic auxilio, cùm ex libera eius dispositione non pendeat; ergo etiam repugnat, hoc auxilium offerri, cui non datur. Euasio. Aluarez.

5. Vnde quod ad nos attinet, libenter admittemus interpretationem Concilij, si vera esset. Quia si auxilium efficax tale est, vt verè possit offerri ex parte Dei, & impediri ex parte hominis, euidenter sequitur non esse auxilium prædeterminans. Ergo quacunque ratione dicat Concilium Senonense posse hominem resistere auxilio efficaci, siue ne introducatur in homine, siue ne introductum operetur, optimè infertur non esse prædeterminans. Addimus verò interpretationem esse contra Concilij contextum: nam priùs ait quod voluntas humana *misericordia præuenientis auxilio suffulta, & interiori inspirationis afflatu contracta liberè sese conuertit.* Hoc autem non facit voluntas per auxilium oblatum, sed per auxilium datum, nec dici potest suffulta, & contracta, donec in se aliquid recipiat, & tamen de illa sic afflata probat Concilium liberè operari, quia tale est hominis trahentis Dei auxilium, vt ei resisti possit; ergo loquitur de auxilio non tantùm oblato, sed recepto. Probatur sententia, tum ex contextu, & consequentia sermonis,

A tum quia aliàs probatio esset æquiuoca, & futilis. Nec testimonia Scripturæ, quæ Concilium adducit, loquuntur de resistentia, quæ fit gratiæ oblatæ, sed de illa quæ facta est Iudæis auxiliis sibi collatis. De illis enim loquebatur Christus cùm dicebat Matth. 23. *Quoties volui congregare filios tuos,* &c. *& noluisti,* præmiserat autem, *Ierusalem, Ierusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt.* Per quos nimirum Deus vocauerat eam, & non solùm obtulerat, sed etiam contulerat auxilia, quibus conuerterentur, si vellent. Et eodem modo loquitur Stephanus Actor. 7. dicens, *Vos semper Spiritui sancto restitistis,* quæ testimonia Concilium affert. Matth. 23. Actor. 7.

B Respondebunt, opinor, restitisse Iudæos sufficientibus auxiliis collatis, & efficaci oblato. Sed responsio supponit, efficax auxilium esse distinctum à præueniente, cui resisti potest; quod tamen est contra doctrinam illius Concilij, expressè enim dicit illudmet auxilium præueniens quo homo conuertitur in Deum, tale esse vt ei resisti possit, & ideo conuersionem esse liberam; ergo etiam respectu auxilij efficacis requirit ad libertatem actus resistendi potestatem. Imò, (vt suprà circa Concilium Tridentinum notaui,) vt ratio Concilij sit efficax, & non sit ex puris particularibus, necesse est, vt loquatur de omni auxilio præueniente necessariò ad efficaciam auxilij, alioqui non rectè probaret C actum esse liberum, quia vni auxilio præuenienti potest homo resistere, si alteri non possit resistere. Vnde cùm singulariter loquatur de auxilio præueniente, vel sentit esse vnum tantùm, vel collectiuè loquitur de toto auxilio præueniente, ac trahente, ac de illo etiam quando actu operatur, dicit posse hominem illi resistere, etiam quando illi non resistit. Vnde consequenter etiam sentit, illud idem auxilium, cui homo resistit, de se esse efficax, & futurum fuisse efficax, si homo voluisset, seu si per eum non stetisset. Et propterea optimè inducit illa testimonia, vt ex eo quod homini imputatur, quando auxilium manet inefficax, inferat, etiam quando est efficax posse hominem illi resistere, quia nimirum idem omnino auxilium præueniens est, D cui homo interdum resistit, interdum verò non resistit, licèt possit. Neque in alio sensu potest tota illa doctrina firma, & solida inueniri. Quod verbis sequentibus optimè confirmat, dicens, *Frustrà Paulus Thessalonicenses admoneret spiritum ne extinguerent si diuinis inspirationibus homines ineuitabiliter raperentur.* quæ ratio vim habet in prædeterminatione, quia respectu illius frustranea esset talis admonitio, quia ineuitabiliter illum rapiet, magis autem esset vana respectu eius, cui non datur, quia esset de re sibi impossibili. Non agnoscit ergo Concilium tale genus rapientis auxilij, nec aliud præueniens agnoscit, nisi diuinas inspirationes quæ sine ineuitabili raptu efficaces esse possunt. E Vnde subiungit idem Concilium. *Trahit quidem Deus,* vtique efficaciter, *sed in eius odorem currimus; non vi, non vnco rapiamur.* Certè non potest voluntas maiori vi rapi, quàm physica prædeterminatione, nec potest cogitari motio, cui metaphora vnci magis accommodetur. Satis ergo apertè docet illud Concilium Deum inspirationibus trahere homines, non alio auxilio, quod instar vnci eos rapiat, ita vt resistere non possint. 6.

Aliter respondet idem Auctor distinguens in illo auxilio entitatem eius à ratione instrumenti primæ causæ: nam priori ratione ait, est causa particularis, & ei resisti potest; posteriori autem modo continet in se intentionem voluntatis diuinæ, quæ est causa 7.

causa vniuersalis omnium entium, & vt sic ei resisti non potest. Dicit ergo Concilium loqui de illo auxilio sub priori ratione, non sub posteriori: hoc autem solum ex eo colligit, quòd aliàs assertio esset falsa, quia si illo auxilio posteriorij modo spectato, resisti posset, voluntati Dei posset resisti, quod falsum est. Sed non est hæc probabilior euasio. Primò ad hominem repugnat propriæ doctrinæ; docent enim illi Auctores auxilium esse per se efficax, & ex vi suæ entitatis, & naturæ voluntatem ad exercitium physicè determinare; ergo fateri debent, tale esse illud auxilium, etiam in sua entitate præcisè consideratum, vt illi non possit humana voluntas resistere. Item aiunt, entitatem illius auxilij non subordinari, nec subesse dominio voluntatis creatæ, sed potius illam sibi subiicere ex vi suæ entitatis; ergo non est in voluntate potestatis affectæ illa entitate talis auxilij illo vti, vel non vti, sed potiùs auxilium semper illa vtitur, ita vt voluntas in hoc non possit ei resistere. Item aiunt frequentissimè implicare contradictionem, entitatem illius auxilij coniungi cum carentia actus, seu effectus eius: ad id autem quod implicat, nulla est potentia; ergo non est in voluntate potestas coniungendi carentiam cum illo auxilio, vel cum entitate eius præcisè spectata; ergo nec est potestas resistendi illi entitati.

8. Instantia. Dicent fortasse entitatem illam prodire semper à voluntate Dei absoluta, & non posse aliter fieri, & inde prouenire, vt implicet coniungi cum carentia actus, ac proinde illam impotentiam resistendi, non esse solùm respectu entitatis auxilij, sed prouenire à voluntate Dei. Solu itur. Sed in hoc etiam æquiuocatio committi videtur, quia duæ voluntates Dei absolutè ibi distinguendæ sunt, vna est voluntas faciendi in humana voluntate entitatem talis auxilij, alia est voluntas absoluta, quòd homo conuertatur: nam cùm conuersio actualis, & auxilium ad illam in re sint distinctæ entitates, vt supponitur, etiam potest voluntas diuina in ordine ad illas secundùm rationem distingui. Quamuis ergo illa entitas auxilij non possit esse in rerum natura sine voluntate Dei absoluta dandi illam, quia est causa efficiens eius vnica: nihilominus si talis entitas per se non est talis, vt ei voluntas humana resistere non possit, producere poterit illam Deus ex sola ista voluntate absoluta de actu conuersionis hominis, quia hæc voluntas non est per se causa efficiens illius entitatis, nec repugnat fieri ex alia intentione diuina, pro illius libertate. Neque in se habet vnde repugnet separari à tali conuersione, neque id recipit ex illa sola voluntate diuina, per quam fit, quia ex vi illius solam entitatem intrinsecam recipit. Hoc autem dicitur esse impossibile in illa sententia.

9 Alia instantia. Vnde aiunt entitatem illius auxilij necessariò procedere à voluntate Dei, qua vult ipsam hominis conuersionem. Ergo in hoc necessariò supponunt, entitatem illam talem esse, vt ex vi suæ essentiæ, & proprietatis habeat ita determinare voluntatem humanam, vt habeat ineuitabilem connexionem cum actuali eius consensu. Non ergo habet illa entitas talem efficientiam, quia subest voluntati Dei de consensu voluntatis creatæ, sed potiùs ideo volendo Deus talem entitatem, necessariò vult efficaciam illam consensus, quia est intrinseca, & Retorquetur. inseparabilis à tali entitate. Tandem ita hoc declaro, quia vel illa entitas de se, & natura sua habet quòd sit instrumentum absolutæ voluntatis Dei de actu voluntatis hominis, vel solùm id habet ab extrinseco ex arbitrio Dei; hoc posterius dici non potest in illa sententia, tum quia aliàs posset poni in re illa entitas, & non assumi, vt tale instrumentum, tum etiam, quia quærendum statim erit, quid addat Deus illi entitati, volendo illa vti, vt tali instrumento: nam si nihil addit, impertinens est illa entitas, quia sine illa posset Deus vti inspiratione, vt instrumento ad talem effectum, & vti vna inspiratione, & non alia, pro suo arbitrio. Si verò illa entitas natura sua habet innatam, & inseparabilem illam rationem instrumenti, inutilis est distinctio, quia in entitate illius auxilij præcisè spectata includitur essentialiter ratio instrumenti, & ita non potest illi resisti magis sub vna ratione, quàm sub alia.

Secundò hinc facilè ostenditur alienam esse expositionem à mente dicti Concilij. 10. Concilij explicatio, reiicitur. Primò, quia non est verisimile Concilium cogitasse de distinctione obscurissima, & quæ vix possit intelligi, minúsque credibile est ex illa pendere concordiam libertatis cum auxilio efficaci gratiæ, & veritatem illius propositionis, quòd homo possit illi resistere, & quòd Concilium tam absolutè, & sine distinctione affirmauerit posse voluntatem illi auxilio resistere. Secundò & maximè, quia Concilium expresè loquitur de illo auxilio, vt est virtus, seu instrumentum Dei ad trahendam voluntatem. Hoc apertè probamus ex illis verbis. *Interiori quodam, & occulto secretioris inspirationis afflatu contracta*, & ex illis. *Nec tamen tale sit huiusmodi trahentis Dei auxilium*, &c. auxilium enim quo Deus nos trahit, instrumentum Dei est, vnde cùm à Concilio consideretur, vt per illud nos Deus trahit, euidenter loquitur de illo vt instrumento Dei. Item infrà eodem modo considerat diuinas inspirationes, quando dicit, *non rapere nos ineuitabiliter*, ac denique metaphora vnci apertissimè declarat, & sermonem esse de auxilio, vt instrumento Dei, & Deum non rapere nos suo auxilio, neque vti illo vt tali instrumento, quo veluti vnco raptemur. Tertiò per illam distinctionem destruitur doctrina Concilij, nam quacumque ratione non possit resisti illi auxilio, tollitur libertas actus, si enim illi entitati secundùm se spectatæ resistere non possemus, non esset consensus noster liber; ergo si illi vt instrumento Dei resistere non possumus, consensus non erit liber. Probatur consequentia, quia quod ad nos attinet, tanta necessitas nobis infertur vno modo, sicut alio: quod autem ex parte agentis hoc vel illo modo fiat, nihil ad nostram libertatem refert, vt in primo Prolegomeno latè ostensum est. Et confirmatur, quia illa entitas non habet rationem diuini auxilij, nisi quatenus per voluntatem Dei datur; ergo si illi vt subest voluntati resistere non possumus, simpliciter auxilio diuino resistere non possumus, cuius contrarium simpliciter, & sine addito, vel declaratione docuit illud Concilium.

Addunt ergo tertiam explicationem, dicentes, 11. Alia eiusdem Concilij expositio. *vel potest explicari Concilium de resistentia in generali quadam acceptione, quatenus posse resistere, est idem, quod velle dissentire, si velit, vt loquitur sanctum Concilium Tridentinum.* Per quæ verba videntur velle huic etiam applicare explicationem de sensu diuiso. At profectò si liceret hoc pacto Concilia interpretari, nihil certi in illorum definitionibus, ac doctrinis haberemus. Quoties enim aliquis sentiret verba Concilij contraria ei opinioni, cui ipse affectus est, posset ad libitum verba ad improprium sensum detorquere, vel significationem nouam, & communiter non vsitatam illis effingere. Certè si hoc licitum est, frustrà Augustinus ex vi, & proprie

proprietate nominis *Adiutoris*, quo Deum inuocamus. *Adiutor meus esto, ne derelinquas me*, Psal.78. colligit etiam nos aliquid agere. *Nam si nihil agis*, (inquit,) *quomodo iuuaris*. tract. 4. in 1. epist. Ioan. & sermone 13. de verb. Apostoli, imò vniuersa Ecclesia ex proprietate verborum, *Hoc est corpus meum*, colligit realem præsentiam corporis Domini in Eucharistia. Et simili modo ex proprietate verborum, quibus idem Christus Deus, & homo dicitur in Scriptura veritatem mysterij Incarnationis, secundùm substantialem vnionem duarum naturarum comprobauit. Et in vniuersum hæc regula interpretandi Scripturam, vt à proprietate verborum sine auctoritate certa, vel ratione cogente non recedamus. Quæ in Côciliorum interpretatione seruanda est, præsertim quando doctrinam tradunt contra hæreticos, tunc enim summa industria omnem sermonis improprietatem, & ambiguitatem vitare student, ne hæreticis occasionem tergiuersandi, & eludendi doctrinam relinquant, quoad fieri possit.

Psal.78.

Scripturam interpretandi regula.

12. Nullo ergo modo admittenda est illa interpretatio, quæ à proprietate verbi *resistendi* recedit. Quid enim quæso est *resistentia in generali quadam acceptione?* Aut quis vnquam intellexit verbum *resistendi* habere locum vbi non est oppositio, seu contraria motio? Resistentia ergo intrinsecè inuoluit compositionem contrariæ motionis, & ideo interpretari potestatem resistendi in sensu diuiso perinde est, ac dicere, illam non esse potentiam resistendi, sed cessandi ab opere, si motio aliàs cesset. Vnde rectè argumentatur vir ingeniosus à simili ex verbis Pauli Roman. 4. *Vbi non est lex, nec præuaricatio*; nam quia præuaricatio includit compositionem cum lege cui opponitur, optimè concludit, vbi est præuaricatio, supponi legem, & cessante lege non habere locum præuaricationem. Ita ergo resistentia intrinsecè dicit compositionem cum opposita motione, & ideo si liberum arbitrium dicitur posse resistere auxilio gratiæ, supponitur auxilium mouens arbitrium: si autem non potest impedire opus auxilij, nisi priùs auferatur auxilium, illud non est posse resistere: destruitur ergo sententia Concilij, cùm sensus diuisus in ea cogitatur. Quod à fortiori probant omnia dicta in simili de Concilio Tridentino, nam verbum *resistendi* euidentius facit sensum compositum, & idem sensus æquè necessarius in præsenti est, vt sententia Concilij sit hæreticis contraria, & vt ex illa potestate resistendi rectè libertatis vsum inferat, vt satis in cap... explicatum est.

Rom.4.

13. Auxilium efficax quale sit Ledesma.

Hinc tandem Ledesma art. 13. ad 5. fatetur auxilium efficax non esse tale vt ineuitabiliter inferat actum; *nam auxilia*, (inquit,) *quæ ineuitabiliter actus inferrent, tollerent libertatem, quia non relinquunt in potentia potestatem, quæ possit actus vitare. Et de talibus auxilijs*, (inquit,) *loquitur Concilium Senonense.* Vnde consequenter ait, ex auxilio efficaci actum sequi infallibiliter, non ineuitabiliter; quia cùm moueat potentiam & prædeterminet illam, iuxta naturam, & conditionem voluntatis liberæ, semper manet in potentia virtus, & potestas ad actum vitandum, si vult. Et ad hoc suadendum adducit communem doctrinam distinguentem inter illos duos terminos, & asserentem contra Caietanum affectus liberos, & contingentes respectu diuinæ voluntatis, venire infallibiliter, non ineuitabiliter, quia infallibilitas respicit scientiam, ineuitabilitas dicit ordinem ad causas secundas, quæ si *euitare nequeunt*, inquit, *effectus productionem, ad illam necessitantur.* Vnde licèt expresè non dicat posse hominem resistere auxilio efficaci, id apertè sentire videtur: tum quia per illam doctrinam vult satisfacere Concilio Senonensi, vt ipsemet declarat, tum etiam, quia si effectus non est ineuitabilis supposito auxilio; ergo potest liberum arbitrium illud euitare; ergo potest impedire; ergo potest auxilio resistere.

Hæc verò responsio in primis non potest Concilio satisfacere, tum quia manifestè loquitur de potentia resistendi, quæ respectu eius auxilij potest in actum reduci, vt patet ex testimoniis Scripturæ, quæ adducit, tum etiam, quia non agnoscit auxilium præueniens, nisi diuinas inspirationes, quibus immediatè coniungi dicit consensum, vel dissensum, & tamen respectu illarum ponit resistendi potentiam, non respectu alterius auxilij prædeterminantis, imò sentit non dari, quia illi resistere non posset, quia esset veluti vncus voluntatem raptans. Deinde illa responsio, vt suprà latè ostendi, destruit propriam sententiam: nam si auxilium tale est, vt implicet contradictionem, cum illo componi carentiam actus, quomodo actus ille est euitabilis supposito auxilio, nam euitabilitas dicit possibilitatem carentiæ actus non obstante auxilio, quæ possibilitas fundari debet in potestate vitandi actum in sensu composito, & stante auxilio: vitare autem non est aliud quàm carere illo; ergo includit potestatem carendi actu, coniungendo illam carentiam cum tali auxilio. Quæ autem potentia potest esse ad id, quod implicat contradictionem. Præterea distinctio illa inter infallibile, & ineuitabile optima est, si infallibilitas solùm dicat habitudinem ad scientiam intuentem veritatem futuri effectus in seipsa; si autem oriatur ex causa, inuoluit repugnantiam, nam talis ineuitabilitas fundatur in ineuitabilitate effectus à tali causa. At verò effectus auxilij efficacis dicitur esse infallibilis ex vi auxilij secundùm se spectati, vt est causa talis effectus; ergo repugnat dicere, effectum sic infallibilem non esse ineuitabilem respectu talis auxilij. Et ideo Dauila in suo libro sæpe dicit, hoc auxilium mouere voluntatem infallibiliter, & ineuitabiliter, & Cabezudo dixit infallibiliter, & immutabiliter, quod perinde est. qui certè magis consequenter loquuntur, tamen nimis apertè contradicunt Concilio Senonensi, & id admittunt, quod directè videtur contrarium libertati. E contrario verò Ledesma timens hunc lapsum, à propria sententia inuitus recedit.

14. Responsio Concilij non satisfacit.

Dauila.

Cabezudo.

Ledesma.

Et declaratur ampliùs ad hominem, nam idem Auctor art. 2. ad 5. circa finem ait, auxilium prædeterminans applicare voluntatem ad operandum, & omnino non subordinari ipsi potentiæ etiam quoad exercitium actus, quia tenet se ex parte primæ causæ, nam est motio, qua mediante Deus mouet potentiam, & ideo non subordinatur illi. Ex quo euidenter infertur voluntatem non habere vllam potestatem supra tale auxilium, vt illud impediat ab exercitio sui actus: nam illa duo sunt correlatiua disquiparantiæ, scilicet, subesse alteri, & hoc illi præesse; ergo ablato vno, aufertur aliud; si ergo auxilium non subordinatur potentiæ voluntatis quoad exercitium actus, nec voluntas habet potestatem, quia illi præsit, (vt sic dicam,) vel possit impedire exercitium sui actus; ergo non habet potestatem vitandi talem actum. Ergo repugnant illa duo, scilicet, auxilium non subordinari potentiæ, & potentiam posse

15. Declaratur.

Illatio.

posse euitare actum, stante auxilio. Quòd si fortè dicat hanc potentiam vitandi talem actum esse tantùm in sensu diuiso, videmus ad priora absurda, & tantùm verbis ludimus. Quia hæc potestas non tollit, quin auxilium simul datum ineuitabiliter actum inferat: nulla enim esse potest motio adeò necessitans quin in sensu diuiso relinquat potestatem vitandi actum, vel potius carendi illo: quia reuera posse carere actu, oblato auxilio, non est posse vitare illum, quandoquidem nec potest vitare, quin habeat auxilium per intrinsecam potestatem moralem, sed solùm potest illo carere ex voluntate extrinseca Dei, nec illo auxilio posito potest vitare, quin actus sequatur. Nullam ergo subterfugium linquitur, quo hæc definitio Concilij Senonensis eludi, aut vitari posse videatur.

16. *Obiectio ex Concilio Senonensi.*

Contra nos verò obiici solet ex eodem Concilio Senonensi, quia de bonis operibus dicit, ***In quibus & liberum arbitrium operatur, & gratia, primò tamen & principalius gratia,*** & vt Pelagianum condamnat, non solùm eum, qui negat necessitatem gratiæ, sed etiam qui primatum illi denegat. Sed hæc quid contra nos? qui id totis viribus, & omni veritate, & proprietate defendimus, cum eadem proprietate libertatem seruantes, & declarantes quod alij in hac posteriori parte non præstant, & ideo potiùs eisdem verbis perstringi possunt.

Eliditur.

17. *Alia obiectio ex Concil. Moguntino.*

Obiiciunt etiam nobis Concilium Moguntin. cap. 7. in quo nihil inuenimus, nisi quòd Concilium Arausicanum, & Tridentinum docuerunt, scilicet, initium iustificationis esse ex gratia, & per gratiam nos excitari, & adiuuari, vt consentiendo, & cooperando ad iustificationem disponamur. Quæ omnia nos constanter docemus, idémque quod verbis Concilij Senonensis proximè respondemus, de illis dicere possumus. Et quæ in Concilio Tridentino, & aliis expendimus, in hoc ponderari possunt, quia tantùm ponit gratiam excitantem, per quam solus Deus operatur in nobis, & adiuuantem qua nobiscum operatur, & nos illi liberè cooperamur: aliam verò prædeterminantem gratiam nec agnoscit, nec indicat.

18. *Obiicitur testimonium aliquod sub nomine Cōcilij Colon.*

Denique obiiciunt nobis testimonium aliquod sub nomine Concilij Colon. quod reuera Concilij non est, sed enchiridium quoddam non magnæ auctoritatis, vt in Prologomen. 6. cap. 22. in fine diximus, & ideo necessarium nobis non esset ad illud respondere, etiamsi in aliquo nobis contradicere videtur. Re tamen vera nihil habet contrarium, imò sæpe dicit in hominis voluntate esse vt gratiam sibi oblatam vel recipiat, vel repudiet, & præuenientem gratiam acceptare, vel abiicere, & similia nostræ sententiæ consentanea. Neque ibi aliam gratiam operantem, vel præuenientem insinuat, præter diuinas inspirationes, & illuminationes. Nihil ergo illi Enchiridioni respondere necesse est.

Distinctio auxilij præuenientis, ibi tradita exhibetur.

Vtile verò censeo explicare quandam distinctionem auxilij præuenientis, quam ibi tradit, tum quia esse potest vsui, tum etiam, quia posset aliquis ad prædeterminans auxilium illam applicare. ***Nam quædam dicitur esse, quia Deus præuenit peccatorem, vt resurgat, alia qua peccator præuenienti Deo assentiens resurgit.*** Vnde prior cogitari potest esse auxilium præueniens sufficiens, posterior verò auxilium efficax prædeterminans, quia dat non tantùm posse, sed etiam consentire. Et ideò hæc posterior vocatur ibi ***iustificans gratia***, quia infallibiliter pertrahit ad illam.

19. *Alia datur circa gratiā*

Alius verò sensus longè fuit ab auctore illius libri intentus. Distinxit enim duplicem gratiam præuenientem, non ex modo determinandi,

A seu mouendi voluntatem, sed ex actibus, & proximis effectibus, ad quos gratia præueniens datur. Vna enim datur ad actus, qui remotè disponunt ad iustitiam, alia ad actum, qui est vltima dispositio; & prior dicitur dari peccatori vt resurgat, posterior verò iam resurgit. Vnde vtraque ex his gratiis potest esse sufficiens, & efficax, neutra verò est physicè prædeterminans voluntatem. Nam de priori gratia ibi dicitur resistere in motu cogitationis sanctæ, & affectionis, vel timoris, & ex illa sæpe oriri bonos actus liberos, & supernaturales disponentes aliquo modo ad iustificationem, inter quos actus ponitur actus fidei, vel attritionis. Est ergo

præuenientem, ex actibus, & proximis effectibus.

B gratia præueniens, non tantum sufficiens, sed etiam efficax ad suum proximum effectum propter quem datur, licèt non semper sit efficax ad effectum iustificationis vltimò intentum. Sicut vocatio ad fidem qua homo de facto conuertitur ab infidelitate, licèt non conuertatur ad pœnitentiam aliorum peccatorum, vocatio efficax est in suo gradu, licèt non sit ex omni parte perfecta, nec efficax quoad omnia ad iustificationem necessaria. Vnde in illo effectu inuenitur libera determinatio voluntatis, quæ ab ipsa fit cum cooperante gratia, & non à sola præueniente: quod in eodem libro §. ***Ergo cùm peccator***, insinuatur cùm dicitur, ***Interim nos ante iustificationem nihil facimus, nisi quòd bonis in-***

C ***spirationibus Dei non repugnamus, sed assentimus.***

Alia verò gratia præueniens dicitur dari homini resurgenti à peccato, quia datur immediatè ad dispositionem vltimam quæ simul tempore est cum iustificatione ipsa. Et hæc etiam gratia præueniens consistit in diuinis excitationibus, per illuminationem, & inspirationem Spiritus sancti, quibus homo immediatè inducitur, & eleuatur ad vltimam dispositionem, atque ideo ad ipsam iustitiam, vt ibidem § ***Hanc autem gratiam***, latè exponitur, vnde hæc etiam gratia præueniens potest interdum tantum esse sufficiens, interdum verò etiam efficax, cooperanti ipsi libera voluntate, eadem gratia præuenta, & adiuta. Et hoc est, quod ibi significatur cùm dicitur: Ita totum Deo rectè

20. *Gratia præueniens, quæ dicitur dari homini resurgenti à peccato.*

D adscribitur qui voluntatem nostram, quam creando nobis impertiit, gratia sua præuenit, excitat torpescentem, vt lapsum suum norit; postea corrigit nolentem, vt resurgere velit; postremò adiuuat voluntatem, vt resurgere possit, & sic salus nostra *Dei gratuitum est donum*. Hæc autem motio, & excitatio, quæ datur, vt immediatè efficiat, vltimam dispositionem ad gratiam, actu non iustificat hominem, nisi quando actu obtinet à voluntate hominis talem consensum, & ideo tunc solùm potest illam determinationem gratiæ iustificantis recipere, iustificantis scilicet, non formaliter, sed suo modo effectiuè, & dispositiuè. Ad hanc autem efficientiam, vel denominationem non est ne-

E cesse, vt habeat ex se, & natura sua suam vim prædeterminandi physicè voluntatem, sed satis est vt secundùm propositum Dei in ea opportunitate conferatur, in qua prænoscitur effectum habitura: neque aliud ex illo Enchiridio colligi posset, etiamsi eius auctoritas admittenda esset.

Præter Concilia desiderare potest Lector, vt alia decreta Ecclesiastica à summis Pontificibus de hac materia edita expendamus. Si quis autem legat attentè, quæ de doctrina Pontificum in hac materia diximus Prologomen. 6. cap. 1. facilè intelliget, nihil hîc nobis addendum superesse, quia ipsi in suis Decretalibus solùm confirmant Africana Concilia, vel eandem doctrinam tradunt, quam illa, & Arausicanum Concilium docuerunt, 21.

cuerunt, & ideo quæ de his Conciliis diximus, decretis Pontificiis intelligi debent. Docent enim necessitatem gratiæ contra Pelagium, illique tribuunt salutis initium contra Semipelagianos, de auxilio autem prædeterminante ne verbum insinuant. Quod maximè intelligere liceat ex epistola Cœlestini, vbi summarim omnes sententiæ, in quibus doctrina fidei ad gratiam pertinens continetur, referuntur ex Innocentio Papa, & Africanis Conciliis, & aliquid additur ex Zosimo Papa, quod in eius decretis nunc non habemus. Et in fine subduntur illa verba, *Profundiores verò, difficilioresque partes occurrentium quæstionum, quas latiùs pertractarunt, qui hæreticis restiterunt, sicut non audemus contemnere, ita non necesse habemus adstruere, quia ad confitendum gratiam Dei, cuius operi ac dignationi nihil penitus subtrahendum est, satis sufficere credimus quidquid secundùm prædictas regulas Apostolicæ Sedis nos scripta docuerunt.* Cùm ergo in superioribus regulis nihil de gratia prædeterminante doceatur, rectè ex his vltimis verbis concludimus ad expugnandos Pelagianos, & Semipelagianos, & ad totam gratiæ necessitatem tuendam, illam non esse necessariam, ac proinde cum aliunde videatur libertati repugnare, non esse admittendam. Propter hæc igitur plura de his epistolis Pontificum dicere non est visum necessarium, neque etiam pro nobis aliud speciale argumentum ex eis sumimus, præter negatiuum, quia sine auxilio prædeterminante sufficientem gratiæ doctrinam nobis tradiderunt, & Pelagianos, & Semipelagianos confutarunt, quod in hoc puncto, vt sæpe ostendi, magnum est argumentum. Aliqua verò quæ nonnulli Pontifices, non vt Pontifices, sed vt Scriptores, vel Doctores Ecclesiastici tradiderunt, in sequenti capite proponentur. Ad Patres igitur veniamus.

CAPVT XLIV.

Ex Patribus Augustino antiquioribus physica prædeterminatio refellitur, & vocatio congrua comprobatur.

1. Sedes & ordo capitis. VT veritatem lucidiùs ostendamus, & Lectoris fastidium leuemus, in tres classes Patres, à quibus argumentum sumimus, distinguimus. In prima ponimus eos, qui vel Augustinum præcesserunt, vel vsque ad eius tempora vixerunt, & ab eo doctrinam eius de gratia vix legere potuerunt. In secunda solùm Augustinum ipsum constituimus, tanquam præcipuum gratiæ Dei propugnatorem. In tertia ponimus subsequentes Patres, qui Augustinum imitati sunt.

2. Scriptorum ordo. Quod ad primi ordinis Scriptores spectat, quia, vt dixi, ferè nullus eorum præter Hieronymum de diuina gratia ex professo disputauit, non sunt ab eis testimonia expressa expectanda, sed tantùm aliqua generalia principia, ex quibus per necessarias, vel multum probabiles illationes eorum sententia colligi valeat. Huiusmodi autem principia duo esse censemus. Principia generalia quæ. Vnum est quòd efficacia præuenientis gratiæ morali modo explicent sine physica, seu efficaci prædeterminatione: aliud est quod ad libertatem requirunt intrinsecam potestatem proximam sese flectendi ad vtrumque, cui repugnat necessitas prædeterminationis ab extrinseco præuenientis, vt in lib. 3. cap. 43. allegaui, & statim alios addam; qui etiam in operibus gratiæ necessariam existimant eandem potestatem proximam ad vtramque partem. Ac proinde volunt in nostra potestate esse vti, vel non vti gratia, qua à Deo præuenimur, quod repugnat physicæ prædeterminationi, vt defensores eius fatentur.

Primò igitur ex Patribus Græcis adduco Chrysostomum homil. 19. in Genes. dicentem, *Quia liberi arbitrij esse nostram naturam fecit Deus, ipse quidem quæ sua sunt, per suam misericordiam semper exhibet, & sciens abscondita, & profunda mentis arcana hortatur, consulit, conatúsque nostros malos reprimit, & necessitatem vtique non imponit.* Quomodo autem necessitatem non imponat declarans, subiungit. *Sed congruis remedijs appositis, totum iacere in ægrotantis sententia, dimittit.* Quod non video qua veritate dici posset, si ex parte Dei concursus gratiæ necessarius, non cum indifferentia offerretur, sed in vnam partem prorsus voluntatem hominis determinaret. Et ideo indicat Deum suadendo, & vocando congrua ponere remedia iuxta infinitam præscientiam suã. Vnde Homil. 22. sic inquit. *Quia in nostra potestate totum post gratiam relictum est, ideo peccantibus supplicia proposita sunt, & bene operantibus retributiones.* Vbi valde notanda est particula *post gratiã*, tum ad explicandam mẽtem Chrysostomi in aliis locis, quæ mox referemus, quia manifestè loquitur de gratia præueniente, & constituente voluntatem in actu primo: tum etiam, quia sub illa gratia comprehendit omnem gratiam quouis modo antecedentem consensum voluntatis, vt ex priori loco, & ex ipso contextu manifestum est, & illa stãte dicit, totum relinqui in potestate voluntatis; non quia voluntas non indigeat concursu Dei ad actualem consensum, sed quia illum habet ad vtrãque partem paratũ, & solùm expectatur cooperatio eius, at si præcederet gratia prædeterminans, illa profectò non relinqueret totum in nostra potestate, quam ad vnũ ineuitabiliter flecteret. Et simili modo dixit idem Chrysostomus Homil. 9. in Ioan. *Deus neminem cogit suadendo, & benefaciendo voluntarios quoscunque, & vltrò sequentes allicit, & ad se trahit.* 3. Adducitur Chrysostomus ex Patribus Græcis.

4. Aliis præterea locis videtur Chrysostomus apertè prædeterminationem negare, vt Homil. 17. in Ioan. cùm dicit, *Deus nostras non præuenit volũtates*, & Homil. 12. ad Hebr. dicens, *Nostras non antecedit voluntates, ne nostrum lædatur arbitrium.* & Homil. 42. ad popul. *Nostras non præuenit voluntates, ne nostram teneret libertatem.* In quibus locis verbum *antecedit*, & verbum *præuenit*, non sunt quidem posita ad excludenda auxilia gratiæ excitantis, seu præuenientis, quæ antecedens etiam dici potest: nam in hoc sensu locutiones continerent errorẽ contra fidem. Ergo posita sunt ad excludendum motionem vi sua efficaciter prædeterminantem voluntatem. Nec iuuabit, solùm dicere posita esse ad excludendam motionem necessitantem; tum quia iam est ostensum, non posse præuiam motionem sic determinare, nisi necessitet: tum etiam, quia essent futilia, & idẽtica verba Chrysostomi, perinde enim esset, ac si diceret, Deus non necessitat voluntatem ne tollat libertatem: sensus ergo est non præuenire illam tali efficaci motione, ne libertatem eius lædat, seu ne illam necessitet. Atque in eodẽ sensu exponit Chrysostomus in dicta homil. 42. illud Psalm. 120. Psalm. 120. *Ne des in cõmotionem pedem tuum*, dicens. *Quia in nobis est dare, non in vllo altero*, vbi illa negatio non

excludit

excludit omnem effectionem Dei, vt per se constat, & ipse statim declarat; excludit ergo præmotionem, quæ efficaciter faciat voluntatem ad mouendum pedem. Nam verbum illud Psalmi, *Ne des*, idem significat, quod ne eligas, aut volũtatem tuam ad hoc determines. Et ideo sibi statim obiicit, *Quid ergo in Deo nihil est?* respondet, *Omnia quidem in Deo, sed non ita, vt liberum in nobis arbitrium violetur.* Nihil ergo potuit excludere, nisi hanc efficacem præmotionem.

5. Præterea homil. 5. ad Ephes. in illa verba, *Qui aliquando eratis longè, facti estis propè*, cùm dixit, *Illud longè, & illud propè est solius liberi arbitrij, & electionis*, per illud *solius* non excludit adiutorium Dei; excludit ergo motionem, quæ determinationem voluntatis anteuertat, & indifferentiam tollat. Et eandem doctrinam latè tradit in Homil. de ferend. reprehensionib. & conuersione Pauli in fine, vbi prius dicit, *Paulum non sola vocatio adduxit, sed & voluntas eius*, & addit infrà, *Vellem autem vos sermonem hunc diligenter memoria tenere.* Et infrà, cùm dixisset, Deum ita trahere hominem, vt non cogat, addit verba valde notãda. *Nam si ipse vult, nos autem non volumus, ad nostram salutem nihil proficiunt ea quæ alioquin efficacia sunt, non quia infirma sit eius voluntas, sed quia cogere neminem vult.* Vbi primum expendo vocare Chrysostomum efficacia auxilia, quæ ad salutem nihil proficiunt, quia homo resistit, sentiens planè per hominem tantùm stare, vt effectum non habeant. Deinde docere, Deum non mouere hominem, qui conuertitur, neque etiam Paulum ipsum per talem motionem cui homo resistere nõ possit, non quia Deus id facere nõ possit, sed quia si faceret, hominem cogeret, id est, necessitaret. Et hinc paulo infrà reprehendit excusationem eorum qui dicunt, *Si Deus volet, persuadebit mihi vt conuertar. Quos non arguo*, (inquit,) *sed valde probo quòd ad voluntatem Dei confugiunt, vellem autem, nos etiam nostra offerre, & tunc dicere, si Deus voluerit.* Et infrà, *Et alioqui si solam voluntatem Dei pratexas, nihil eorum quibus opus habes, adipisceris vnquam.* quibus verbis, & multis aliis docere præcipuè intendit efficaciam gratiæ quoad actualem determinationem voluntatis humanæ, non ex sola diuina, sed simul ab humana pendere.

6. Ad hæc testimonia Chrysostomi, præsertim ad locum homil. 12. ad Hebr. respondet Cumel. Chrysostomum non solùm ibi de auxilio prædeterminante, sed etiam de omni auxilio præueniente, & excitante loqui, ac subinde errasse, & semina Semipelagiani erroris iecisse. Et in me acriter inuehitur quòd ineptè locum illum citauerim, subticendo antecedentia, & consequentia verba. Et nihilominus ex eadem Homil. 12. suam sententiam probare conatur, quasi potuerit Chrysostomus sentire præuenientem gratiam diuinæ inspirationis, vel excitationis repugnare libertati. Et ad hanc posteriorem partem suadendam adducit generalia verba eiusdem Chrysostomi Homil. 4. de laudibus Pauli, quibus virtutem & potentiam gratiæ diuinæ mirum in modum extollit, & insuperabilem vocat. Et specialiter ponderat illa verba. *Noli*, (igitur,) *in praua permanere sententia, sed considera virtutem Crucifixi. Quòd si temporum opportunitas cuncta fecisse dicatur, ad repellendum Theodotus, & eius discipuli proferentur, qui cum eisdem ferè, quibus etiam Christus temporibus extitisset, & veritatem per quadam etiam signa impugnare tentasset, repentè destructi sunt.* quæ verba videtur inducere contra gratiæ congruitatem, quia sentit Chrysost. efficaciam eius, non ex temporis opportunitate, sed ineffabili Christi virtute prouenire.

Ephes. 2.

Cumel.

7. Hæc verò obiectio, & reprehensio efficaciam dictorum testimoniorum magis illustrat, cùm non possint aduersarij illa effugere, nisi attribuendo Chrysostomo tum Semipelagianum errorem, tum contradictionem in propria doctrina. Ego verò in primis censeo, Chrysostomum verè, & catholicè sensisse de initio salutis, & iustitiæ, quòd ex gratia sit, & non ex nobis. Hoc latè probaui in dicto cap. 8. lib. 1. de prædestinat. verbis expressis eiusdem Chrysostomi, Homil. 18. & 38. in Genes. Homil. 12. in 1. ad Corinth. & 38. ad Popul. & aliis quæ ibi videri possunt. Et idẽ de Chrysostomo sensit Driedo locis infrà in proprio capite allegandis. Et Episcopus Lucensis in Aduertend. ad 1. tomũ Chrysostomi quæsito 9. vbi hæc verba ex Chrysostomo refert. *Nos quidquid boni habemus, ex præuenientis, vocantis, & semper incipientis gratiæ benignitate habemus, nullũ est in nobis meritum quod non sit donum Dei, cuius quidem tanta est bonitas, vt velit nostra esse merita, quæ sunt ipsius dona.* Non tamen designat locum, sed ait, *In initio homilæ citata.* Solùm autem citauerat homil. 42. in Genes. & 17. in Ioan. in quibus illa non reperio, nec in alia homilia eadem formalia verba inuenio, quamuis in sententia habeantur in dicta homil. 12. ad Corinth. iuncta homilia de Adam, & Eua. Sunt verò alia valde notanda verba eiusdem Chrysostomi homil. 70. in Matth. *Verùm cùm per gratiam vocati sumus, cur hæc tam accuratè disputat, quia videlicet vocatio, & purgatio ipsa ex gratia sunt: vt verò vocatus iam, & candida indutus veste, seipsum non maculet, ad diligentiam quoque pertinet vocatorum. Nam non quia dignus, sed quia gratia tibi largita est, vocatus fuisti, oportebat te vicissim pro gratia nonnihil reddere*, &c. Quid clarius? Et in lib. de Compunct. cord. circa finem, dicit Sanctos, non propter signa, sed propter animi virtutes, & ait, *quod vtique nutu quidem diuino, & gratia cœlesti, proprio tamen studio operati sunt.*

Driedo. Episc. Lucens.

Notanda Chrysostomi verba circa vocationem.

His addo, Chrysostomum nunquam in hoc puncto fuisse sibi contrarium, aut contraria docuisse. Probatur primò, quia omnia quæ dicit, possunt facile sine contradictione intelligi, distinguendo gratiam, tempora, & personas, de quibus loquitur, vt in dicto cap. 8. fusè declaraui. Cùm enim dicit Deum expectare voluntates nostras, vt bonum eligant, & virtutem operari incipiant, vt eo modo gratiam à Deo obtineant, loquitur ad fideles, & iam vocatos proponit modum, & rationem obtinendi abundantiora gratiæ auxilia, vel dona. Cùm verò omnia bona tribuit gratiæ, tanquam origini, & principio, loquitur simpliciter de toto ordine auxiliorum gratiæ. Et ita etiam exposuit dictam homil. 12. ad Hebr. idem Episcopus Lucensis in Annotat. ad tom. 4. quæsit 31. iuncto quæsito 13. ad 2. tom. quod ibi allegat. Secundò probatur, quia sunt tam multa & varia loca, in quibus nunc hoc, nunc illo modo loquitur, vt incredibile sit, vel ignoranter sibi contradixisse, vel toties sententiam mutasse. 8.

Episc. Lucens.

Et interdũ in vno eodéque loco agnoscit præuiã Dei motionem de se efficacem, cui semper voluntas possit resistere, vt maximè videri potest in verbis proximè allegatis ex homil. de ferẽd. reprehensionib. & conuersionib. Pauli. Et in dicta Homil. 4 de laudibus Pauli, in principio, vbi initium gratiæ, & miserationis Dei erga illũ ponit in vocatione, statim verò subdit. *Sed nullus hoc audiens*

diens ipsam vocationem necessitatem putet, si quidem potuit redire vnde discesserat,&c. Et cùm postea præuiam,& fortem gratiæ præmotionem, descripsisset, interrogat, *Et cur*, inquit,) *hoc non antè factum est?* Respondet. *Ne quaras istud, nec velis esse curiosior, sed concede incomprehensibili Dei prouidentiæ salutes esse hominum notis sibi temporum opportunitatibus ordinanti: sic enim ipse fatebatur, dicens: Cùm autem placuit ei, qui me segregauit, de vtero matris mea, vocauit per suam gratiam, vt reuelaret filium suum in me. Nihil igitur tu scruteris ampliùs, quia hæc dicit & Paulus*. Et addit paulo inferiùs, *Ab ipso itaque discamus, quoniam nullus ante Paulum, neque ipse Paulus ex se tantummodo illum inuenit, sed ipse se Christus ostendit, & ideo dicebat: Non vos me elegistis, sed ego elegi vos*. Per quæ omnia euidẽter declarat initium salutis esse ex solo Deo. Vnde interrogans vlteriùs cur Paulus nõ fuerit antea persuasus, licèt doctrinam,& miracula Christi ignorare nõ potest,& respondet. *Quia nec dum vtique vocatus fuerat à Christo*, vocatione vtique speciali & opportuna. Et statim repetit. *Tu verò hoc audiens noli vocationẽ istam necessitatem putare, non enim Deus cogit homines vocando, sed post vocationem quoque permittit eos propriarum esse dominos voluntatum*. Vnde inferiùs ad finẽ homiliæ dicens, per Pauli linguam Deum bonis mundum repleuisse, *per illam*, ait, *quam in ipsum contulit gratiam. Quia enim dignam tali dono deuotionem gerebat, expressa in illo etiam gratia coruscauit*. Vbi gratiam videtur Paulo tribuere, non tamen primam, nec ex se, sed vt cooperanti priori gratiæ. Ac tandem in eodem sensu eundem sermonem ad omnes extendit.

10. Chrysostomũ non adhæsisse errori Semipelagianorũ, nedum illius authorem fuisse.

Ex quibus vlteriùs colligo, non adhæsisse Chrysostomum errori Semipelagianorum, nedũ auctorẽ illius fuisse, quia in multis locis contra eorũ sententiam expressè docet, & in aliis non in eorum sensu loquitur, nec sibi contrarius est, vt ostendi, tum hîc, tum in dicto cap.8. Vnde licèt in aliquibus locis, minus cautè fortasse loqui videatur, causa fuit, quia nondum illo errore exorto securiùs ad fideles, etiam à Deo vocatos loquebatur, vel feruore loquendi,& mouendi eos ad exercitium virtutis, vel zelo impugnandi hæreticos, quorum error contra libertatẽ arbitrij tunc se parabat. Et hoc est, quod Sixtus Senens. Episcopus Lucẽsis, & alij dicunt excessisse Chrysostomum aliquando vt libertatem arbitrij contra hæreticos defenderet, intelligi enim debet hic excessus in modo loquendi magis, quàm in sensu doctrinæ,& fortè ille qui nunc patet excessus propter nouas hæreses, pro illorum temporum statu non erat: quæ doctrina est consentanea Augustino lib. de prædestinat. Sanctor.c.14 & lib. de don. perseuer.c.19. *Sixtus Sen.* *August.*

11. Præterea est manifestum ex dictis non potuisse Chrysostomum negare veram præuenientem gratiam, eo quòd existimauerit illam esse contrariam libertati. Nam expressè in dicta Homil.4. de Laudibus Pauli ponit vocationem præuiam,& non inferentem necessitatem, & homil.12. ad Corinth. omnia rectè facta, etiam fidem dicit esse ex vocatione, & homil. 28. *præuia gratia* omnia tribuit, etiamsi liberè fiant; & dicta homil. 22. dicit post gratiam consẽsum relinqui in nostra potestate. Et in aliis locis vocationem illam, quæ necessitatem non infert, docet esse ita posse opportunam,& congruam, vt infallibiliter habeat effectum. Sicut de vocatione Pauli significauit in dicta homil. 4. in verbis suprà citatis,& Homil.31. in Matth. *Quemadmodum*, ait *Petrum,& Ioannem vocauit quando obtemperaturos sciebat, sic Matthæum quoque tunc vocauit, quando miraculorum fama perdomitum minimè reluctaturum videbat*. Et in hoc nihilominus dicit ostendi, *virtutem vocantis ad cor hominis transmutandam*. Et postea commendans Matthæi obedientiam ait, *Mirabili hac obedientia testimonium vocanti perhibuit; quòd opportunè ipsum vocauerit*. Et similiter in hom.65. exponens parabolam vineæ dicit, Patremfamilias vocasse operarios in illis horis *in quibus obtemperaturi erant*, quia nimirum congruè & efficaciter illos vocauit. Idemque sentit de Centurione super Psalm.115. De illo verò dicit propter opera fuisse dignum vocatione, quia loquitur de vocatione secunda quæ per Petrum facta est, iam enim erat fidelis. Quamuis ille modus loquendi possit etiam piè interpretari, vt dignitatem lato modo vocauerit aptitudinem quandam,& dispositionem, quasi physicam ad non resistendum vocationi, quæ non est ratio meritoria vocationis, sed remouens, prohibens, quod faceret vocationem, vel non dari, vel non esse congruam.

12. Concluditur

Vltimò ex dictis concludo cùm Chrysostomus in homil.12. ad Hebr. & 17. in Ioan. aliisque locis dicit Deum non præuenire nostras voluntates, non posse aliter intelligi quàm de præuentione per motionem necessitatem, seu quod perinde est, physicè prædeterminantem. Sic enim docet aliis locis, licèt præcedat vocatio congruentissima, nunquam esse necessitantem, sed relinquere in voluntate veram potestatem,& dominium vtendi illa, vel non vtendi, quod dominium repugnat auxilio prædeterminanti, nam propterea defensores eius dicunt, non subdi voluntati, sed illã sibi subdere. Et ideo etiam Chrysostomus post vocationẽ totum videtur ponere in arbitrio voluntatis, non quia sola sine ope gratiæ possit præstare cõsensum, illam enim gratiæ necessitatem sæpissimè docet, sed quia semper est in potestate voluntatis vocationem secundùm se spectatam facere inefficacem, & è conuerso, ab illius libera potestate,& cooperatione efficientia actualis vocationis proximè, & immediatè pendet. Neque propter hoc Chrysostomus cum Semipelagianis sentit gratiam subiiciẽdo libero arbitrio, sed vsum præuenientis gratiæ quoad subsequẽtẽ actũ secundũ libertati subiicit, quia non exit in actum nisi voluntas velit, sicut habitus infusi subiiciuntur volũtati quoad vsum, etiamsi gratis infundantur,& recipiantur.

13. Concluditur idem sensus ex aliis Patribus Græcis.

Denique idem sensus confirmatur ex aliis Patribus Græcis, nã Iustinus antiquior Chrysostomo in lib. Respons. ad plures necessar. quæstion. in q.8. duriorem locutionẽ habet, ita necessariò interpretandam. Nam eo quòd Deus liberũ arbitriũ, cum eligendi potestate nobis concessit, infert. *Non igitur causa est Deus virtutis nostræ, aut vitij, sed propositum nostrum, & voluntas*. quæ quidem sententia quoad vitia sine vlla limitatione verissima est, quoad virtutẽ autẽ necessariò est limitanda,& explicanda Neque enim credibile est sanctissimũ, & sapientissimum virũ voluisse negare, Deũ esse causam simpliciter virtutis humanæ. Negat ergo esse talem causam, quæ hominem adigat,& sola sua vi determinet ad virtutem, sed illi liberam determinationem permittat, quam nomine propositi declarauit. Et quoad solum æquiparat virtutem, & vitium: nam sicut Deus non determinat voluntatem ad malum, ita non prædeterminat ad bonum vtique motione illa physica,& de se efficaci. Vnde q.9. subiũgit. *Ad quæ voluntas nos impellit*, (vtique determinãdo se,) *eorũ causa, vel corona donamur, vel afficimur supplicio. Deus enim nobis dedit facultates ad* *Ex Iustin.*

agendum, sed eas libertati voluntatis iudicioque subiecit. Vbi per facultates, (vt doctrina sit solida, & vniuersalis, ac responsio sufficiens,) necesse est, vt tam gratiæ, quàm naturæ principia intelligat. Et in omnibus ad libertatem requirit, vt voluntatis libertati subiectæ sint. Vnde concludit, *Ad propositum, & voluntatem gubernare Deum eas facultates, non ad naturam.* Et simili modo exposuimus suprà in lib. 3. Patres Græcos, qui aliquando significant actus liberos non esse ex prædefinitione, seu prouidentia communi, vtique agentibus non liberis, quorum actiones ad vnum ordinatæ sunt. de quo videri potest etiam Bellarminus lib. 4. de grat. & liber. arbitr. cap. 7. in fine.

Bellarmin.

14. *Refertur Gregorius Nicenus.* Præterea refertur Gregorius Nicenus in oratione magna catechetica cap. 3. vbi aduersùs eos, qui dicunt, posse Deum, si velit, eos, qui resistũt, compellendo attrahere ad suscipiendam prædicationem, inquit. *Vbi est ergo liberum arbitrium, vbi est virtus, vbi est laus eorum, qui se rectè gerunt? est enim solum inanimorum, aut eorum, quæ sunt expertia rationis, aliena voluntate ad id, quod videtur adduci.* In quibus verbis hæc vltima maximè expẽdo: nam contrariæ sententiæ Auctores docent, voluntatem nostram solam Dei voluntate, vel motione aliqua per illam solam immissa, ad volendum id quod proponitur adduci; quomodo enim ab alio non ducitur, qui ab alio non determinatur. Hæc tamen oratio non habetur in volumine operum Niceni, quo vtor, & ideo sensum eius in hac parte accuratiùs expendere non potui. Et propterea etiam omitto, quæ ab vtriusque sententiæ defensoribus nomine eius citantur lib. 7. Philosoph. cap. 1. & lib. 8. c. 4. quia hoc etiam opus videre non potui. Alij loco illius referunt Nemesium in lib. de Natur. homin. qui extat in tom. 9. Biblioth. Sanctor. in toto autem illo nihil dicit, quod multum ad causam præsentem faciat, præter id quod de liber. arbitr. & præscientia conditionata in Prolegom. 1. & 2. notauimus, & quæ in lib. 3. cap... ex eodem adduximus contra prædeterminationem Dei ad actus malos.

Nemesius.

15. *Cyrillus Alex.* Clariùs de hac re testimonium nobis tribuit Cyrillus Alexandr. lib. 8. contra Iulianum prope libri finem, vbi in §. *Sed fortassis dicerent aduersarij*, hanc illorum obiectionem proponit. Quare filius Dei factus est homo, vt homines ad se conuerteret, cùm posset, *siquidem est verè Deus, annuendo solùm, & ineffabili virtute terrena corda trãsmutando facere, vt vellent, & saperent sibi placentia, vel gloriose viuerent?* Et post aliqua in §. *Si autem*, respondet. *Omnis, quæ in cælis rationalis, & mentalis creatura liberum habet motum ad faciendum quæcunque voluerit, & propensio in vnoquoque à necessitate libera est. Licebat enim sic, & non aliter bonos celebres fieri, & honores assequi, iustéque cõdamnari improbos. Itaque, vt & nos quoque ad quoduis bonum sponte incederemus, consilio, non coactè viuere super terram homini promisit Deus.* In quo responso illi modo in obiectione proposito *transmutandi corda ineffabili virtute faciendo, vt velint*, vtique physicè, & ineuitabiliter, apertè opponit modum operandi liberè, & consilio, idque censet illum modũ motionis & transmutationis cordium contrarium esse libertati. quod in §. sequenti declarat, dicens, *Itaque si ineffabili quadam diuina virtute, & efficacia vsus mutasset singulorum mentem ad bene agendum, & indidisset postea bonum, à quo ægerrimè postea discedere posset, & non sponte vltrà non esset fructus mentis, nec res digna laude, sed necessitatis.* Profectò licet Cyrillus voce *physicæ prædeterminationis*, non vtatur eisdem verbis, quibus aduersarij eam definire solent, illam describit, dicunt esse, vel ipsam Dei omnipotentiam, quæ ineffabili virtute, & efficacia corda transmutat, vel motionem quæ sit illius virtutis instrumentum, eámque virtute infallibili modo contineat. Docet ergo Cyrillus, Deum non hoc modo mouere, & transmutare corda etiam in operibus gratiæ, sed persuadendo signis, & doctrina mirabili vltra legem, & mentem, ac corda hominum illustrans, vt ibi latè prosequitur.

Vnde idem Pater lib. 4. in Ioan. cap. 6. exponens verba illa, *Erunt omnes docibiles Dei*, dicit. *Non enim cùm dicat neminem posse ad se venire, nisi Pater traxerit eum, vi quadam cogi, trahique credentes putandum est, sed motione, doctrina, reuelatione ineffabiliter facta, vt ille solus nouit.* In quibus verbis, & excludit necessitantem præmotionem, & moralem inductionem docet, dúmque ait, *ineffabiliter*, agnoscit necessitatem internæ illuminationis, ac doctrinæ; addens verò, *vt Deus nouit*, gratiam vocationis efficacis insinuat, quam Deus ineffabili modo præbet, prout nouit homini congruere, quæ est Augustini phrasis. Et in cap. 7. circa illa verba, *Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, veniat ad me*, inquit. *Vbi auditus disciplinaque diuina adest, ibi fides, non vi, sed persuasione oritur. Patrocinio igitur Dei Patres non vi fideles Christum agnoscunt.* Vbi expendo illos duos modos, *Vi*, aut *persuasione*, ponere vt immediatè oppositos, ac subinde prædeterminationem, quæ persuasionem non attrahit, vim quandam inferre. Sub persuasione autem comprehendit omnem moralem modum alliciendi voluntatem, vt constat. Est etiam egregium testimonium Cyrilli lib. 11. in Ioannem cap. 21. vbi circa illa verba, *Nemo ex eis periit nisi filius perditionis*, quærit, *Quomodo Apostolos seruauit Christus, aut cur Iudæ non profuit hæc saluatio?* Et in summa respondet. *Gratiam in aliis effulsit, saluauitque omnes, qui cooperantem ei voluntatem tradiderunt; sic enim salutis nostræ modus dispositus est. Iudas autem*, (inquit paulo antea,) *nulla necessitate, sed proprio iudicio fecit.* Et addit inferiùs verba notanda, *Quòd si proditor æqualiter aliis discipulis Saluatoris auxiliũ non habuisset, frustrà hæc à nobis dicerentur: sin autem non minus, quàm cæteri diuina gratia regebatur, sed suo ipsius iudicio in profundum perditionis elapsus sit, quomodo etiam non seruauit eum Christus, qui suum patrocinium ei præstitit, qui quantũ ad ferendam opem illi attinuerit, seruasset hominem, nisi vltro ille in perditionem insiluisset.* quæ omnia subsistere non possunt, si auxilium prædeterminans necessarium, vt satis est, in superioribus demonstratum. 16. *Cyrillus.*

His addi potest Clemens Alexandrinus lib. 1. Pædagog. cap. 9. quatenus dicit, vti Deum *omnibus suæ sapientiæ machinis*, ad voluntates hominum ad se trahendas, vbi expendo non tam potentiam, quàm sapiẽtiam exaggerare, quia non vtitur Deus absoluta potestate ad determinandam voluntatem ad vnum se solo necessitando ex suppositione motionis suæ, sed vti sapientia ad suadendum, cooperante etiam potestate. Atque ita post illa verba declarat hanc tractionem Dei per internas excitationes, & moralem inductionem. Et similem doctrinam habet lib. 2. stromat §. 8. & lib. 5. parum à principio. Quibus locis ita coniungendam docet gratiam cum libertate, vt in voluntate sit integra potestas: nam illud est liberũ; *cuius ex æquo sumus domini*, ac proinde in nobis esse vocationi obtemperare, vel repugnare post moralem 17. *Addendus Clemens Alexandrinus.*

lem inductionem. Quamuis enim non hæc omnia simul doceat, tamen omnia loca conferendo, hæc est eius mens, & doctrina, in qua tantum à prædeterminatione abest, vt ea quæ docet, non possint cum illa subsistere. Eodemque modo adiungi potest Irenæus lib.5.contr.hæres.cap.1.nam similiter docet conuertere Deum homines non vi, *sed secundum suadelam, quemadmodum decebat Deum suadentem, & non vim inferentem accipere quæ vellet.* Item Marcus Eremita in opusc. de his qui putant ex operibus iustificari cap.56. dicens, *Occultè gratia nobis auxiliari non desinit, in nobis autem situm est pro virili bonum facere, aut non facere, primum quidem diuinitus excitat conscientiam*,&c. Denique referri potest Isidorus Pelusiota lib.2. Epistolarum epist.72. vbi eodem modo explicat præmotionem Dei per vocationem, quæ vnumquemque pro sua voluntate addiscere & salutem assequi relinquat,& talem dicit etiam fuisse vocationem Pauli,& similes.

Irenæus. *Marcus Eremita.* *Isidorus Pelusiota.*

18. Vltimò ex Græcis addo Philonem Carpathiorum Episcopum, qui æqualis est Epiphanio, ac proinde antiquior Augustino,& nihilominus, ita in locutionibus de gratia imitatur Augustinum, vt vsque ad eius tempora superuixisse,& eius opera legisse videatur. Nam in expositione Canticorum ad illa verba cap.6. *Pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata.* Primum per sexaginta Reginas intelligit animas sanctas, *quæ castissimè se regentes, ac cæteros qui cælorum regnum, ex diuina gratia, & libero arbitrio cooperante adipisci nituntur.* Ac deinde post multa subiungit verba Pauli, *Gratia Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit*, & addit, *Collaborauit enim, & quidem plus quàm cæteri: studeamus igitur, & hunc nos imitari post acceptam Spiritus sancti gratiam ex libero voluntatis arbitrio, quæ bona sunt agere, cooperemur gratiæ.* Postea verò aggreditur explicare, quomodo gratia, & arbitrium coniungantur, & adductis multis Christi verbis, quibus homines *inuitat*, & allicit ad salutem, inquit. *Ecce donat gratiam promerendi, offert, vt capias, hortatur accipere, ostentat occurrere, pulsat vt aperias, ait enim: Sto ad ostium, & pulso, si quis mihi aperuerit*, &c. Et infrà, *Quid ergo dicemus? trahamur oportet, præueniamur à gratia, eaque semper adiuuemur. Idipsum fatemur vtique, sed collaboremus omnino necesse est, ne in illud incidamus, quod de negligentibus, ac præuaricatibus dicitur: Ex te perditio tua Israel. Duo igitur ad salutem sunt nobis maximè necessaria, quorum vnum supra nos, alterum nobis inest ex munificentia conditoris, diuina gratia, scilicet, nos præueniens, & liberum de voluntate iudicium, gratia alliciendo incipit, admissa consequitur, benè retenta, ac fota perficit.* Ac tandem dicit gratiam allicere, ac mouere voluntatem, non tamen vlla vi cogere. In quibus verbis omnia, quæ in hoc puncto nos tradimus, continentur. Et quamuis hic Sanctus non expressè reiiciat *physicam prædeterminationem* voluntatis, sine illa tamen explicat totam gratiam præuenientem, trahentem, & adiuuantem voluntatem, & cum illa semper coniungit liberam voluntatis determinationem, seu cooperationem, & sub nomine coactionis, & vis, excludit quidquid spontaneam determinationem ex indifferente potestate impedire possit, qualis prædeterminatio physica esse videtur.

Additur Philo. *Cantic.6.* *1.Corinth.15*

19. Ex Patribus Latinis afferri possunt omnia quæ de libertate arbitrij tradunt, etiam in operibus gratiæ, & præsertim vbicunque docent post vocationem ad fidem, vel pœnitentiam esse in proxima hominis potestate ad alterutram partem se determinare, & tunc illi imputari, si in deteriorem partem declinet. Hæc enim & similia,vt latè probatum est,cum prædeterminatione physica ab extrinseco immissa independenter à voluntate hominis, & necessaria ad volendum non subsistunt. Sic ergo Clemens Roman. epist. 3. circa medium. *Qui audit sermonem veri Prophetæ, (ait,) habet in sua potestate velle, & nolle illa amplecti. Nam si hoc esset, vt videntes ea iam non haberent in sua potestate aliud facere, quam audierant, vis erat quædam naturæ, per quam liberum non esset ad aliam migrare sententiam.* Simili enim modo nos dicimus, si audiens cum vocatione simul recipiat talem impulsum, vt iam non habeat in sua potestate aliud facere, vis quædam esset prædeterminationis, non libera electio. *Nunc autem*, (subdit inferiùs,) *liberum est animo in quam voluerit partem declinare iudicium suum, & quam probauerit, eligere viam.* Quid quæso est, *in quam voluerit partem declinare*, nisi se determinare, aut quomodo id attribuitur voluntati, si prius natura ita ab alio determinatur, vt iam non nisi vnum probare, aut eligere possit. Hunc locum locupletat egregiè Turrian. lib. 2. pro epist. Pontif.cap.2 adductis Græcorum testimoniis,ex quibus maximè ad causam faciunt verba Concilij Ticinensis ad Constantinum.

Clemens Rom. *Turrian.*

Secundò allegari potest Leo I.licèt enim hi Patres Pontifices fuerint, tamen quia in his locis non definiendo, sed simpliciter ad doctrinam in Ecclesia receptam tradendam loquuntur; idcirco eorum testimonia nunc proferimus. Leo igitur in serm.2. Epiphaniæ in fine, vbi post exaggeratam gratiam vocationis gentium,& diuini luminis beneficium, ad cooperandum diuinæ gratiæ exhortatur,dicens, *Et nos de cordibus nostris quæ sunt Deo digna promamus*,& addit, *Quamuis enim omniũ bonorum sit ipse largitor,etiam nostra tamen fructum quærit industria. Non enim dormientibus prouenit regnum cælorum,sed in mandatis Dei laborantibus, atque vigilantibus,vt si dona illius irrita non fecerimus, per ea quæ dedit mereamur accipere quod promisit.* Hæc enim Sancti Leonis doctrina non solùm in operibus quæ post iustificationem facere debemus,sed etiam in illis,quæ post vocationem facere oportet,vt iustificemur,verum habet. Vtraque enim sunt dona Dei,& ex efficaci vocatione, seu excitatione procedunt, & tamen de illis ait non obstante præmotione Dei necessariam esse nostrã industriam,seu consensionẽ,esseque in nostra potestate præuenientia Dei dona irrita facere,ac proinde in illis præuenientibus donis non contineri auxilium prædeterminãs voluntatem nostram,cũ illud nec possit à nobis tũ fieri,nec expectet nostrã industriã,sed omnino ad cooperandũ quasi cogat. 20.

Leo I.

21. Tertiò expendo nonnulla Ambrosij testimonia. Nam lib.1. in Lucam in ¶. *Visum est,& mihi*,sic ait. Potest etiam non ipsi soli visum esse, quod visum sibi esse declarat. *Non enim voluntate humana tãtùm visũ est,sed sicut placuit ei,qui in me loquitur Christus, qui,vt id,quod bonũ est,nobis quoque videri bonũ possit,operatur.* Quod ad operantẽ,seu præuenientem gratiã,& sanè efficacẽ pertinet,quomodo autẽ detur,sic declarat. *Quẽ enim miseratur,& vocat*,vbi nõ prædeterminationi,sed vocationi id tribuit. Vnde subiungit, *Et ideo qui Christum sequitur, interrogatus, cur cùm voluerit, Christianus respondere potest: Visum est mihi. Quod cùm dicit, non negat Deo visum, à Deo enim præparatur voluntas hominum:*

Expenduntur nonnulla testimonia Ambrosij.

hominum: vt enim Deus honoretur à Sancto, gratia Dei est. Est ergo hæc secundùm Ambrosium, non gratia prædeterminationis, sed vocationis, quæ per eandem vocationem fit, & relinquit in homine potestatem, qua possit dicere, *Visum est mihi*, quod propriam determinationem à se factam significat, non à solo Deo immissam. Est etiam egregius locus apud eundem Ambrosium, in exposition. Symboli Apostolor. cap. 4. vbi de Spiritu sancto ait, *Vbi vult, in quos vult, & quantos vult, & quantum vult inspirat sua propria voluntate.* per quæ verba gratuitam præuenientem gratiam nobis tradit, eamque in diuina inspiratione constituit, & pro eadem Dei voluntate, esse efficacem demonstrat, subiungens, *Replet ergo gratia sua, quos vult, & quantos vult, & quantum vult.* Ex quo intelligimus præcedere quidem posse voluntatem præfinientem Dei, illam verò per inspirationem accommodatam secundùm diuinam sapientiam sine alia prædeterminatione efficaciter impleri. Vnde ad Roman. 9. §. *Quos & vocauit, Hos,* (inquit,) *quos vocauit, præparauit ad gloriam, siue eos, qui prope erant, siue eos qui longè, sciens permansuros in fide.* Denique in lib. 4. in Lucæ 4. §. *Et repleti sunt*, de Iudæis eiicientibus Christum ait. *Nec mirum, si perdiderunt salutem qui eiecerunt è suis finibus salutare. Moralis enim Dominus, & qui docuerat exemplo sui Apostolos suos, omnibus omnia fieri, nec volentes repudiat, nec inuitos alligat, nec eiicientibus reluctatur, nec rogantibus deest.* Certè non video cur Ambrosius *moralem Dominum* vocauerit, nisi quia morali modo, & liberis hominibus accommodato homines vocauit, ideoque sic homines inuitat, vt non *alliget ad vnum*, quod faceret prædeterminando; ille enim modus moralis non esset. Rectè ergo ad mẽtem Ambrosij dicere possumus Deum trahere homines, per moralem gratiam quoad modum præuiæ inductionis, cooperando physicè cum illis, si ipsi velint: nam hæc physica efficientia, etiam ad moralem effectum necessaria est.

Rom. 9.

22. Additur Hieronymus.

Quartò addimus Hieronymum lib. 4. in Ieremiæ 18. in principio exponens, quod ibi ait per Prophetam Deus, sæpe prædici mala, vel bona, & non euenire, quia hominum voluntates immutantur, ait Hieronymus hoc dixisse Deum, *vt liberum significet arbitrium.* & subiungit, *Et hoc dicimus, non quòd ignoret Deus hoc, vel illud gentem, aut regnum esse futurum, sed quòd dimittat homines voluntati suæ, vt vel præmia, vel pœnas sua voluntate, & suo merito recipiat.* Difficile profectò explicatur, quomodo Deus homines voluntati suæ dimittat, si in singulis actibus vel bonis, vel etiam malis ad vnum tantùm, & ad exercitium eius illam determinat. Ne autem per verbum illud gratiam exclusisse videretur, subdit Hieronymus. *Nec statim totum erit hominis, quod eueniet, sed eius gratiæ, cui cuncta largitus est, ita enim libertas arbitrij reseruanda est, vt in omnibus excellat gratiam largitoris.* Stante igitur hac gratiæ excellentia, & necessitate, ita concilianda est cum libertate, vt ea non obstante voluntas suæ libertati committatur, non ita vt prædeterminetur. Similia ferè habet Ierem. 24. circa finem, & cap. 26. in principio.

Ierem. 24. & 26.

24. Isai 49.

Item Isaiæ 49. in id, *In vacuum laboraui sine causa, & vanè fortitudinem meam consumpsi*, dicens. *Hæc vniuersa dicuntur, vt liberum hominis arbitrium monstraretur, Dei enim vocare est, & nostrum credere, nec statim si nos credimus, impossibilis Deus, sed potentiam suam nostro arbitrio derelinquit, vt iustè voluntas præmium consequatur.* Quid quæso est; *Deum potentiam suam nostro arbitrio derelinquere*, nisi actionem suam ita temperare, & arbitrio accommodare, vt indifferentiam eius non auferat, neque ad vnum prædetermĩnet. Quam moderationem, seu accommodationem influxus diuini ponit etiam Hieronymus in illis actionibus voluntatis, ad quas Deus specialiter per gratiam præmouet. Et similia habet epist. 150. ad Hedibiam q. 10. vbi post vocationem gratiæ absolutam potestatem consensus, vel dissensus voluntati tribuit. Et ex eiusdem libera facultate, rationem reddit, cur ex eisdem vocatis quidam veniunt, alij obdurescunt. *Quia non saluat*, (inquit,) *irrationabiliter, & absque iudicij veritate, sed causis præcedentibus, quia alij non susceperunt Dei filium, alij suscipere voluerunt.* Quam rationem nolunt defensores prædeterminationis admittere. Hieronymus verò illam censet necessariam saltem in ipsa executione, quia discretionem per solam prædeterminationem rationabilem non censuit. Tandem in epist. 146. ad Damasum de filio prodigo verba illa, *Diuisit illis substantiam*, exponit, id est, *dedit illis liberum arbitrium, dedit mentis propriæ libertatem, & vt viueret vnusquisque, non ex imperio Dei, id est, non ex necessitate, sed ex voluntate.* Vbi per *imperium*, non *legem*, vt per se constat, sed *motionem physicam* intellexit Hieronymus, sicut dicere solemus, membra externa imperio voluntatis moueri, eámque per *necessitatem* explicat, quia tale imperium necessitatem imponit, si omnino ad vnum determinat.

23. Allegatur Tertullian. & Cyprian.

Denique meritò pro hac parte allegare possumus Tertullianum lib. de anim. cap. 21. & lib. 2. contra Marcion. cap. 5. & sequentibus, & Cyprian. epist. 55. ad Concilium, & alios, qui agentes de arbitrij libertate, semper dicunt ita subiici gratiæ, vel ita moueri diuinis inspirationibus, seu vocatione, vt electio, seu, (quod idem est) determinatio eius potestati relinquatur, quod certè cum præuia, & totali determinatione ad vnum per solam Dei voluntatem immissa intelligi non potest. Vnde etiam dixit Tertullianus lib. de exhort. ad castitat. cap. 2. non esse soli Dei voluntati tribuendum, quod ab hominis pendet voluntate: quem locum cum aliis suprà lib. 3. cap... satis expendimus. Possúntque hîc adduci testimonia Patrum, dicentium suppositionem antecedentem repugnare libertati, quos partim in Prolegom. 1. agentes de indifferentia necessaria ad vsum libertatis, partim in Prolegom. 2. tractando de præscientia Dei adduximus. Item possent huc afferri Patres docentes cum eisdem auxiliis præuenientibus posse homines conuerti, & non alium. Nam illud pronuntiatum non potest cum alio prædeterminante subsistere, vt defensores eius fatentur, & ideo illud impugnat. Sed de illo puncto proprium caput postea instituemus.

***

CAPVT

Caput XLV.

Antiquos Patres nihil pro physica prædeterminatione nobis tradidisse.

1. Respondetur ad obiecta. IN hoc capite ad ea respondebimus, quæ ex auctoritate eorundem Patrum aduersarij nobis obiiciunt, simúlque ab auctoritate negatiua eorundem Patrum argumentabimur. Nam certè verisimile non est, si tale genus auxilij efficacis necessarium est ad salutem, omnes hos antiquos Patres illud ignorasse, aut si illud cognouerunt, tanto silentio illud præteriisse: sed nulla mentio talis auxilij in his Patribus inuenitur; ergo vehemens coniectura est, vel nunquam dari, vel saltem non esse necessarium. Minorem non aliter probo, nisi quia neque in his, quæ in his Patribus legere potui, aliquid huiusmodi inueni, neque defensores alterius sententiæ, qui maiori fortassè diligentia illud quæsierunt, id nobis allegant, quod breuiter ostendam discurrendo per ea quæ allegata inuenio.

Allegatur I. Dionysius. Primò enim allegatur Dionysius cap. 4. de diuinis nominib. dicit Deum vocare amorem, quia *generat, seu creat in nobis, & immittit amorem, & quia, ad illum pertinet quod moueat, & causet motionem in alijs.* Sed hæc omnia loquendo in ordine gratiæ verissimè dicuntur propter infusionem charitatis tam habitualis, quàm actualis per excitantem, & adiuuantem gratiam, neque aliud ex illis verbis colligit D. Thomas explicando illa in lect. 11. citatur etiam Dionysius in cap. 5. eiusdem libri, in vltima eius parte, vbi agit de diuinis exemplaribus, ac prædefinitionibus. Sed ille locus pertinet ad generalem prouidentiam, vel rerum creationem, vt alij volunt, & ideo illum sufficienter attigimus in lib. 3. cap...

D. Thom.

2. II. Ephrem. Secundò allegatur Ephrem, variis in locis. Primò in serm. de vita relig. satis post medium, vbi comparat gratiam speculo, & inter alia dicit, *Absque gratia adminiculo, non praualet ei cor placere viribus suis, verùm vt ipsi placeat, ab ea accepit.* & infrà, *Homo sine gratia adiutorio pauper est, & bonorum inops; si verò ipsam gratiam promeruerit, poterit illius ope virtutes exercere, atque persistere.* Hæc autem, & similia quid pertinent ad gratiam prædeterminantem? Allegantur præterea hæc verba, *Anima gratia, & eius adiutorio destituta, inefficax, & inutilis est.* Sed illa verba nec formaliter inueniuntur in Ephrem, nec quidquam referrent; nam solùm probant necessitatem gratiæ, non efficacem prædeterminationem. Est ergo illud testimonium egregium, ad commendandam gratiam, ad probandam autem, vel insinuandam physicam prædeterminationem, inutile omninò est. Imò si attentè legatur Ephrem, non minus commendat cooperationem, & liberam applicationem voluntatis, & nimium illi tribuere videretur, nisi ad fideles, & gratia præuentos loqueretur.

3. Idē Ephrem. Deinde allegatur in serm. 3. de Compunct. cord. solùm, quia inter multiplices petitiones gratiæ hanc interponit. *Da mihi medicamentum efficax quo plenissimè ab occultis meis curer vulneribus.* Sed quis non videat quam sit inefficax testimonium, nam ad literam postulat contritionem, quæ est medicamentum efficax peccatorum, vt licèt postula- A ret auxilium efficax, non ideo postularet prædeterminationem physicam, sed illam, quam serm. 1. vocat *dulcem protectionem, & illuminationem,* & quam in opere de diuin. grat. vocat *custodem animæ, magistram inuincibilem, & gubernatricem animæ.* Quibus verbis, & similibus moralem modum operandi præuenientis gratiæ demonstrat. Et quia illa non prædeterminat voluntatem, admonet. *Cum promptitudine igitur animi morem ipsi gerito, & cuncta tibi perspicua reddet.* Denique allegatur idem Sanctus in confessione, seu precatione ad Deum, quæ incipit, *Sana me Domine*, propter sequentia verba, *Quemadmodum terra, licèt seminata, nequit à se fenere germina, sine tua bonitatis visitatione, ita* B *neque cor meum eloqui poterit beneplacita tibi beneficio gratiæ tuæ, nisi per ipsam fructificauerit iustitiæ fructuum.* Ex quo inferunt ex mente huius Patris necessarium esse, non solùm vt gratia fructificet, sed etiam vt faciat liberum arbitrium fructificare. Sed in primis Ephrem non dicit, an gratia faciet liberum arbitrium fructificare, necne, sed solùm dicit, cor hominis non posse sine gratia fructificare. Deinde licèt id verum sit, non sequitur quòd gratia id faciat prædeterminando, sed moraliter inducendo, & cooperando simúlque efficiendo. Denique quod in illo loco intenditur, & optimè probatur, est, necessarium esse, vt Deus incipiat seminare in anima per gratiam præuenientem, non tamen id satis esse C ad ferendum fructum, nisi gratia etiam adiuuet, & sæpiùs animam visitet, quod totum sine prædeterminatione physica fieri potest, & magis consentaneè ad naturam hominis liberam fit.

Tertiò citatur Basilius lib. de Spirit. sanct. cap. 8. vbi tractans illud Apostoli ad Roman. 8. *In his omnibus superamus per eum, qui dixit nos.* ait, *Nequaquam hac voce humile quoddam ministerium indicat, sed auxilium potius, quod per imperium suæ potentiæ operatur in nobis, sicut & ipsum alligauit fortem, diripuitque vasa illius, videlicet nos quibus ad omnia mala opera fuerat abusus, fecitque vasa vtilia Domino, apparatos ad omne opus bonum, ob promptitudinem illius, quod erat in nobis.* Sed his etiam verbis nullum vestigium physicæ prædeterminationis inuenitur. D Nam si illa colligatur ex verbo illo, *per imperium potentiæ suæ*, friuolum est, quia omne auxilium gratiæ, siue sufficientis, siue efficax, operatur Deus in nobis per imperium potentiæ suæ. Si verò id sumatur ex verbo illo, *fecitque vasa vtilia Domino*, iam sæpe dictum est, verbum *faciendi* generalius esse, & non limitari ad physicam prædeterminationem, quod magis significauit Basilius in sequentibus verbis, nam dicit *fuisse nos vasa Domino apparatos ad omne bonum ob promptitudinem*, &c. Nam longè aliud est, voluntatem reddi aptam ad operandum, ab eo, quod est physicè prædeterminari. 4. III. Basilius. Rom. 8.

Apparentiùs possent ex Basilio citari verba, E quæ Petrus Diaconus de Incarnat. & grat. cap. 8. refert, in oratione sacri Altaris, *quam*, (vt ait,) *penè vniuersus Oriens frequentat.* Suntque huiusmodi. *Dona Domine virtutem, ac tutamentum, malos, quæsumus, bonos facito, bonos in bonitate conserua, omnia enim potes, & non est qui cōtradicat tibi, cùm enim volueris saluas, & nullus resistit volūtati tuæ.* quæ verba formalia in operibus Basilij non inuenio, tamen in Missa hæc habet æquiualentia. *Deus omnis consolationis inclinantes tibi sua capita custodi, muni, conforta, ab omni opere malo discedere fac, in omni autem opere bono coadiuua, & idoneos fac indamnabiliter accipere incontaminata, & viuifica mysteria in remissionem peccatorum, & Spiritus sancti communio-* 5. Diaconus.

nem. Et priùs pro Catechumenis sic orat. *Fac eos membra Ecclesiæ, & idoneos fac lauacro regenerationis, & remissione peccatorum*, &c. Et infrà pro ministris Altaris. *Idoneos nos fac virtute tua sancti Spiritus in ministerio isto, vt indamnabiliter stantes in conspectu sanctæ gloriæ tuæ offeramus tibi sacrificium laudis: tu es enim operans omnia in omnibus.* At verò ex prima oratione solùm colligit Petrus Diacon. docuisse Basilium per illam precem *non à seipsis, sed à Deo malos homines fieri bonos, nec sua virtute, sed diuinæ gratiæ adiutorio in ipsa bonitate perseuerare.* Vtrumque autem sufficienter fit per excitantem, & adiuuantem gratiam sine prædeterminatione, idemque de cæteris orationibus dicimus. Similesque orationes inueniuntur in Missa Chrysostomi, & æquiualentibus nunc Romana Ecclesia vtitur.

6. IV. Nazianz. Quartò allegatur Nazianzenus orat. 31. vbi tractans illud ad Roman. 9. *Non est volentis*, &c. ait. *Ipsum etiam rectè velle diuino auxilio indiget, imò, vt rectiùs loquar, voluntas quoque ipsa, & electio eorum quæ recta, & cum officio coniuncta sunt, diuinum quoddam beneficium est, atque à Dei benignitate manans. Itaque quoniam velle quoque ipsum à Deo est, optimo iure totum Deo assignauit.* Sed mirum est Nazianzenum in illo loco afferri pro illa sententia, cùm ibi exponat verbum Pauli, *Non est volentis*, &c. id est, *non solùm volentis hominis, sed etiam miserentis Dei*. quam expositionem non probauit Augustinus, non quia falsam doctrinam contineat, sed quia non explicat primarias vices, quas Deus in opere gratiæ habet etiam circa ipsam voluntatem. Alioqui tamen verum est, velle ita esse Dei, vt sit etiam nostrum iuxta regulam eiusdem Augustini lib. 1. de Retract. cap. 23. & aliis locis. (Rom. 9.)

7. Nazianzenus ergo in illo loco non solùm non docet necessitatem auxilij prædeterminantis, verùm etiam nec de certo modo auxilij loquitur, sed solùm dicit, voluntatem ad rectè volendum diuino auxilio indigere, & propterea rectam voluntatem diuinum esse beneficium, & à bonitate Dei manans, quod tam ratione auxilij adiuuantis, quàm excitantis verum est. Quod verò ait totum esse assignandum Deo, ideo dixit, quia non tantùm operari, sed etiam ipsum velle à Deo est, quamuis etiam sit nostrum; vel id dixit, quia principaliter est ex Deo. *Nam cuius est quod est amplius, eius dicitur esse totum*, vt aliàs dixit Chrysostomus homil. 12. ad Hebræos. Vnde in oratione 1. quæ est apologetica pro fuga sua, dixit idem Gregor. singularis, & eximiæ Dei benignitatis argumentum esse facere, *vt nostra quoque aliqua ex parte sit virtus, & animi proposito excolatur, arbitrijque libertate parem in vtramque partem motum habente.* Imò oratione 38. quæ est in sanctam Natiuitatem, de primo homine dicit, ita fuisse arbitrij libertate donatum, *vt bonum non minus illius esset, qui elegisset, quàm eius qui semina præbuisset.* Intelligendum autem est, non minus quoad absolutam vtriusque influxus necessitatem, non quoad perfectionis, seu efficaciæ gradum. (Chrysost.)

8. V. Cyrill. Alexand. Gen. 10. Quintò refertur Cyrillus Alexandrinus libro 1. de Adoratione in Spiritu, pag. 15. vbi exponens verba illa Genes. 10. *Cum verò manè factum esset, vrgebant Angeli Loth, dicentes: Accipe vxorem tuam, & duas filias, quas habes, & exi.* Ex illis sic colligit. *Indicium autem tibi sit valde manifestum, dum non solis verbis nos stimulat, & adhortationibus menti immissis, vt discedamus à peccato, sed tantam etiam benignitatem nobis exhibet vniuersorum Saluator Deus, vt efficaci subsidio adiuuet, secundum quod scriptum est: Apprehendisti manum dexteram meam, & in consilio tuo deduxit me. Nam quoniam hominis natura non valde generosa est, neque satis idonea, vt malum effugere queat, simul quodammodo nobiscum certat Deus, & duplex beneficium concedere videtur persuadens admonitionibus, vt subsidium inueniamus, & fortius illud præstans, quàm vt malum præsens, & violentum præualere possit.* Hæc enim sunt eius formalia verba quæ optimè confirmant necessitatem gratiæ excitantis: quid verò faciant ad causam non video. Nam quod Cyrillus dicit dare nobis Deum auxilium, vel *subsidium efficax*, nemo nostrùm negat, sed quale illud sit, inter nos controuertitur. Cyrillus autem ibi non tractat de auxilio necessario ob concursum primæ causæ, sed ob humanæ naturæ fragilitatem.

Vnde verisimile est solùm loqui de efficacia in actu primo, id est, de illa qua reddimur potentiores tentatione ad vincendam illam. Hic enim est, vt alibi notauimus, frequens modus loquendi Sanctorum, maximè quando loquuntur de auxilio abundantiori, quod dat Deus homini, quem vult potentiorem, seu valentiorem reddere, quàm sit tentatio. Quod auxilium quantum ad consequendum effectum sæpe est tantùm sufficiens, quia homo illi cooperatur: nam de se solùm est quoddam præueniens auxilium, quod per internas adhortationes, & admonitiones menti immissas datur, vt Cyrillus explicat, adiuuans verò, ac simultaneum auxilium indicat, dum ait, *Simul quodammodo nobiscum certat Deus.* Quòd autem neutrum eorum prædeterminet voluntatem, significat, cùm subdit, nihilominus, *paucos esse qui virtutem exerceant, sed qui talis est electus, & diuinam gratiam non perfunctoriè assequutus.* Vnde paulo superiùs exemplo vocationis Abrahæ ordinem gratiæ in nobis describit, dicens. *Vbi vocati fuerimus, & diuinis obedierimus legibus, & ad promptitudinem, ac desiderium transierimus, quasi in terram omnibus bonis excelsam tunc Deus suæ cogitationis claritatem immittit.* Vbi post vocationem non prædeterminationem, sed obedientiam requirit, non sine coadiutore Deo, vt postea declarat. Et hæc sententia Cyrilli est optima ad intelligendum vera esse quæ suprà de mente Chrysostomi dixi. 9.

Sextò allegatur Athanasius super cap. 2. ad Ephes. in illa verba, *Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis*, &c. eò quòd ibi dicat Deum immutare voluntatem nostram, eiúsque bona opera præparare, ac prædefinire. Hoc verò testimonium, neque auctoritatem habet, neque efficaciam. Dico non habere auctoritatem, quia illud opus non est Athanasij, vt omnes docti sentiunt, vnde inter eius probata opera non collocatur. Et quamuis soleat tribui Theodoreto, aut Theophylacto, nihilominus illa verba in eorum commentariis super illum locum non inueniuntur, neque alia quæ ad rem præsentem aliquid faciant. Addo verò etiam non habere efficaciam, quia longè diuersum sensum habet quod dicitur Deus immutare *mentem nostram, & præparare, ac prædefinire bona opera eius.* At verò Deus immutat voluntatem per auxilia excitantia, & adiuuantia, & præparando hæc auxilia quantum est ex se, præparat bona opera, vel efficaciter, vel sufficienter, præparatione vtique æterna, vt dixit D. Thomas 1. parte quæstione 23. artic. 2. ad 3. & eodem modo illa prædefiniuit, de quo verbo plura in superioribus. 10. VI. Athanas. Ephes. 2. (D. Thom.)

Septimò refertur Cyprianus lib. 3. ad Quirin. cap. 4. vbi habet illam sententiam. *In nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit.* Et in expositione 11. VII. Cyprian.

tione orationis Dominicæ circa illa verba, *Fiat voluntas tua*, quia licet his verbis nos postulare opem, & protectionem Dei, & in aliis non credentibus fiat voluntas Dei per conuersionem ad fidem. August. At verò tractans hæc loca Augustinus lib. 4. contr. duas epistolas Pelagianorum cap. 9. & lib. de prædestinat. Sanctor. cap. 3. ex illis solùm colligit nihil boni, & pietatis posse ab homine fieri sine dono gratiæ Dei. Et orandum esse non solùm pro fidelibus, vt boni fiant, sed etiam pro infidelibus, vt conuertitur, & vt liberè conuertantur, non quidem ex sola sua libertate, sed ex auxilio, & vocatione diuina etiam congrua, & efficaci, quæ omnia optimè subsistunt sine physica prædeterminatione, cùm tamen illa cum vera libertate componi non possit.

12. VIII. Ambrosius. Octauò allegatur Ambrosius lib. 10. in Lucam, ad illa verba cap. 22. *Conuersus Dominus respexit Petrum*, vbi sub verbo *respexit*, intelligit internum gratiæ auxilium, & ait, quandiu Dominus non respexit, Petrum illum non fleuisse. *Respexit*, (inquit,) *Iesus, & ille amarissimè fleuit*. Vnde generaliter refert, *quos Iesus respicit, plorant delictum*. quam expositionem, & doctrinam probat August. Augustinus lib. de Grat. Christi, cap. 45. Sed quidquid sit de expositione, de qua dixi alibi, doctrina est verissima, non propter physicam prædeterminationem, sed propter congruam, & efficacem internam excitationem, quam & verba Scripturæ, & ipsius Ambrosij, & aliorum Luc. 22. Patrum indicant. Ait enim Lucas, *Dominus respexit Petrum, & recordatus est Petrus verbi Domini*. Primus ergo effectus illius respectus fuit memoriam Petri excitare. Vnde etiam Ambrof. Ambrosius dixit. *Respicit vt recorderis, & fatearis errorem*. & August. Augustinus lib. 3. de consensu Euangelistar. cap. 6. *Mihi*, (inquit,) *videtur illa respectio diuinitus facta, vt ei veniret in mentem quoties iam negasset, & quid ei Dominus prædixisset, atque ita misericorditer Domino respiciente, pœniteret eum, & salubriter fleret*. Et lib. de Grat. Christi, cap. 45. de eadem respectione loquens, *Dominus*, (inquit,) *latenter subuenit, cor tetigit, memoriam reuocauit, interiori sua gratia viuificauit Petrum*. Et similia habet Leo PP. Leo Papa serm. 3. de Passione, dicens, *In illum conuersa est veritatis inspectio, vbi erat cordis facienda correctio, quasi illi quædam vox Domini insonaret, ac diceret, Quid habes Petre*, &c. & serm. 9. *Diuino*, (inquit,) *vidit intuitu, & pauentis animum mox, vt inspexit, erexit, & in fletus pœnitudinis incitauit*. Hic ergo est modus quo Christi respectio cor conuertit, illud excitando, & illuminando non physicè prædeterminando.

13. Neque plus probant alia verba quæ ex eodem Ambrosio allegantur lib. de Fuga sæculi, cap. 1. Ambrof. *Non est in potestate nostra cor nostrum*, &c. & infrà, *Quis autem tam beatus, qui in corde suo semper ascendat? sed hoc sine auxilio qui fieri potest? nullo profectò modo*. Duobus enim modis intelligi potest non esse in potestate nostra cor nostrum; scilicet, vel quantum ad consensum, vel quantum ad excitationem aliquam, vel tactum cordis per antecedentem cogitationem. Ambrosius ergo non loquitur priori modo, nec loqui potuit, cùm absolutè loquendo fidei repugnet. Loquitur ergo in posteriori sensu, vt ex verbis eius euidenter constat. Dixerat enim, *Frequenter irrepit terrenarum illecebra voluptatum, & vanitatum offusio mentem occupat, vt quod euitare studeas, mente voluas, quod cauere difficile est homini, exuere autem impossibile*. Et postea subdit, *Non enim in potestate nostra est cor nostrum*. Et adiungit. *Sed nostræ cogitationes, quæ improuiso offusæ mentem animúmque confundunt, atque aliò trahuntiquàm tu proposueris, ad secularia reuocant*, &c. Ad superandas autem, & vincendas has cogitationes requirit Ambrosius speciale gratiæ auxilium, non physicam prædeterminationem. Vnde Augustinus lib. de bono perseueran. cap. 8. & August. lib. 2. contra Iulianum, cap. 8. & lib. 4. contra duas epistol. Pelagianorum, cap. 11. tractans hæc verba Ambrosij nihil aliud ex illis colligit, nisi necessitatem diuini auxilij, & illud inchoandum esse per sanctam cogitationem, quæ in nostra potestate non est, ac denique dicta verba explicat per illa Pauli, *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*. 2. Cor. 3.

14. Obiicitur Hieronym. Tandem obiicitur nobis Hieronymus, primò in Epistola ad Ctesiphontem, vbi postquam retulit argumentum Pelagij, quòd si voluntas indigeret diuino auxilio, non esset libera, illud improbat tanquam blasphemum, & impium. *Nam per arbitrij libertatem*, (inquit,) *asserunt se nequaquam vltra necessarium habere Deum, & ignorant Scripturam: Quid habes quod non accepisti*, &c. Verumtamen argumentum ab hoc testimonio sumptum eundem habet defectum, quem sæpe notauimus, quia ex necessitate auxilij diuini infert necessitatem physicæ prædeterminationis, quæ illatio nullius momenti est, vt per se constat. Sicut è contrario peccabat Pelagius ex necessitate diuini auxilij inferendo tolli libertatem, quæ nulla illatio est, quia auxilium excitans, & adiuuans, seu concomitans, non repugnat libertati, aliàs etiam dependentia quoad generalem concursum libertati repugnaret, quod sensisse Pelagium in vltimo Prolegomeno diximus; & valde probabile est, illud etiam à Hieronymo impugnari, secus autem esset si argumentum Pelagij fieret contra solam physicam prædeterminationem: nam si illa esset semper necessaria, frustrà diceretur voluntas libera, cùm nunquam posset se determinare. Quia verò contentio Pelagij cum Catholicis non erat de prædeterminatione physica, ideo friuolum erat argumentum Pelagij, cui etiam Hieronymus tractando verba Pauli, *Non est volentis, neque currentis*. &c. occurrit, dicens: Rom. 9. *Velle, & currere meum est*, (vtique per meam determinationem,) *sed hoc ipsum meum sine Dei semper auxilio non erit meum*.

15. Hieronym. Et eundem sensum habent alia verba Hieronymi ad Ephes. 2. quæ non meliùs pro physica prædeterminatione afferuntur, cùm vel illi nullo modo faueant, vel potiùs repugnent: nam circa illa verba, *Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis*, addit Hieronymus, *Hæc ipsa fides non est ex vobis, sed ex eo, qui vocauit vos*, vbi apertè significat illud esse dictum à Paulo ratione vocationis, non ratione physicæ prædeterminationis. Et in eodem sensu subiungit. *Addidit itaque, & dixit, fidem quoque ipsam non nostræ voluntatis, sed Dei muneris*, quod ipsemet exponit, dicens, *Non quòd homini liberum tollatur arbitrium, & secundùm illud Apostoli ad Romanos, non sit volentis, nec currentis, sed miserentis Dei, quod ipsa arbitrij libertas Deum habet auctorem, & ad illius beneficium cuncta referantur, cùm etiam bonum nos velle ipse permiserit*. vbi maximè pondero verbum *permiserit*, directè enim opponitur verbo *prædeterminandi*, & vsurpatum est à Hieronymo in ge-

nerali

nerali significatione explicando nobis quomodo diuina gratia præueniens per vocationem, (ratione cuius dictum est illud, *non est volentis, neque currentis*, & illud, *hoc non ex vobis*,) voluntatem non determinet, sed sinat operari bonum, si velit. Denique similia sunt verba eiusdem Hieronymi, in illa verba Hieremiæ 24. *Dabo eis cor vt sciant me.* quæ comparat cum illis Pauli, *Deus est qui operatur in nobis velle*, & vtrisque doceri dicit, *quod non solùm opera, sed etiam voluntas nostra Dei nitatur auxilio*, & cap. 26. circa principium. *In nostra quidem potestate positum est facere quid, & non facere, ita duntaxat, vt quidquid boni operis volumus, ad Dei gratiam referamus, qui iuxta Apostolum dedit nobis velle, & perficere*

Ieremiæ 24. Philipp. 2.

CAPVT XLVI.

Augustinum in vocatione congrua sine physica prædeterminatione efficacem præuenientem gratiam constituisse.

1. Sedes, & dispositio capitis.

TRia in hoc titulo proponimus. Primò enim dicimus Augustinum posuisse gratiam efficacem in quadam vocatione, & hoc probauimus latè suprà cap. 5. Secundò affirmamus illam vocationem, quæ efficax esse dicitur, talem dici, & esse, quia infallibiliter consensum obtinebit, idque habere ex congruitate quadam ad eum cui datur, quam congruitatem præsciuit Deus, & obseruauit, vt illam daret, & cum illa non solùm potestatem, sed etiam velle homini donaret. Tertiò negamus posuisse Augustinum efficacitatem vocationis in aliquo auxilio prædeterminante ipsi vocationi adiuncto, & ab omni auxilio excitante distincto. Et hæc duo probanda à nobis sunt, & quia præcipua loca, ex quibus sumuntur, eadem ferè sunt cum illis, quibus primum punctum probauimus, ideo breuiter in singulis designabimus verba, quæ ad rem præsentem faciant, & illis alia testimonia, si occurrerint, adiungemus.

2. Testimonia de efficacia vocationis per congruitatem ad hominem.

Primò igitur Augustinus explicat efficaciam vocationis per congruitatem ad hominem, qui vocatur in lib. 1. ad Simplician. q. 2. vbi postquam distinxit vocationem efficacem, quam vocat *effectricem bonæ voluntatis* ab inefficaci, sic concludit. *Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, qui hoc modo vocauit quomodo aptum erat eis, qui secuti sunt vocationem.* Vnde subdit inferiùs. *Illi electi qui congruenter vocati.* Et infrà, *Non volentis*, &c. *quia etiamsi multos vocet, eorum tamen miseretur, quos ita vocat, quomodo eis aptum est vt sequantur.* Et infrà, *Cuius miseretur, sic eum vocat, quomodo scit ei congruere, vt vocantem non respuat.*

3. Ad hoc testimonium quidam ex defensoribus alterius sententiæ, cùm non posset negare in illo esse sermonem de congrua vocatione, ausus est dicere, in omnibus quæ ibi tractat Augustinus de vocatione congrua, non loqui ex propria sententia veritatem definiendo, sed solùm disputando, & inquirendo vsque ad illa verba, *& tamen intueamur superiora, & inde nostram quantum ipse Dominus dederit, sententiam proferamus.* Nam interrogando, & respondendo, ac replicando processerat, vsque ad illa verba, quæ præ se ferant initium definitæ sententiæ, vnde, & in

A margine notatur, *conclusio quæstionis*. sed hoc audiendum non est. Primò, quia idem Augustinus lib. de prædestinat. Sanctor. cap. 4. & lib. 2. de retract. cap. 1. recognoscens, & allegans quæstionem illam, illam simpliciter approbat, & laboratum, inquit, in ea esse pro libero arbitrio, & vicisse gratiam Dei. Secundò, quia ille modus interrogandi, quo Augustinus vtitur, non est indicium dubitantis, quin ex alterius sententia loquentis: nam ille est ordinarius modus procedendi Augustini subtiliter inquirentis veritatem. Vnde ad singulas interrogationes statim adhibet responsionem, & in ea propriam sententiam ad talem interrogationem pertinentem satis declarat, & ita ad quæstionem principaliter proposi-

Defensio pro Augustino.

B tam resoluendam progreditur. In illa autem quæstione cùm principaliter proposuisset exponere verba Pauli ad Roman. 9. *Cùm enim nondum nati essent*, &c. statim illa ex propria sententia explicare aggreditur, dicens: *Quo adiutorio fidentior factus aggredior. Et primò intentionem Apostoli, quæ per totam epistolam viget, tenebo.* Nimirum, *quòd gratia non detur ex meritis, sed ex liberalitate Dei.* Et ad declarandum, & defendendum hoc fundamentum vtitur variis interrogantibus, per modum obiectionum, quibus satisfacit distinctione vocationis congruæ, & non congruæ, seu singularis, & communis ex proposito, vel ex

Rom. 9.

C generali prouidentia. Et ita totam illam doctrinam affert, vt maximè propriam, & quasi denuo sibi reuelatam, vt in citatis locis significat. Tertiò hæc mens Augustini ex aliis eius locis colligitur, in quibus per eandem vocationem explicat mysterium diuinæ gratiæ, & prædestinationis, & quia in prioribus operibus suis parum de illa disseruerat, hoc ipsum tanquam proprium defectum ipse notat lib. 1. retract. cap. 23. Quî ergo credibile est, in illa præcipua quæstione non esse loquutum de vocatione ex propria sententia? Quartò si expositionem illam admittamus, tota doctrina, quam Augustinus tradit in illa quæstione per septem columnas, à principio vsque ad dicta verba, *& tamen intueamur superiora*, erit

D inutilis, ac nullius auctoritatis, quod absurdissimum est, & contra omnes, qui postea scripserunt, & quæstionem illam allegarunt. Quintò verba illa, *& tamen intueamur superiora*, nihil colligunt, imò verum sensum dictum confirmant. Nam si per illa *superiora* totam doctrinam præcedentem intelligamus, potiùs inde colligimus, illa omnia tanquam vera, & certa Augustinum supponere, & ex illis tanquam ex veris fundamentis à se iactis principalem quæstionem resoluere, & definire; si verò particula *superiora*, (quod verius est,) ad sola verba Pauli, quæ proximè tractabat, referatur, ex illis nihil colligitur contra

E doctrinam in eadem quæstione priùs datam. Deuenerat enim Augustinus ad interrogandum, quomodo Deus iustè de hominibus conqueratur, si cuius vult, miseretur, & quem vult, induras, & non potiùs de Deo iustè cõqueri possint quòd tam inæqualiter cum eis se gerat. Et vt respondeat, dicit intuenda esse superiora verba vtique Pauli, nam subiungit. Ait enim paulo antè. *Quid ergo dicemus? nunquid iniquitas est apud Deum?* Ex his respondet non iniquè agere Deum, cùm de peccatoribus conqueritur, quia ille non cogit ad peccandum, nec sufficientem vocationem negat. Neque etiam posse eosdẽ peccatores iustè de Deo conqueri, quòd eos nõ congruè vocet, sicut alios, quia neque in hoc iniquè agit, cùm nihil eis debi-

eum

tum neget, & dona sua possit cui voluerit gratis donare. Ex quo verò sensu, nō solùm non infirmantur superiora, sed potiùs confirmantur, quia nullū aliud medium expediendæ quæstionis attulit, sed ex iactis fundamentis illam resoluit. Sextò denique hoc fit euidens, quia etiam post illa verba, *Et intueamur superiora*, ad idem expreßè reuoluitur, nam paulo pòst dicit. *Conqueritur autem iustè de peccatoribus, tanquam de his, quos peccare ipse non cogit. Simul etiam, vt hi, quorum ipse miseretur, hanc quoque habeat vocationem, vt dum Deus de peccatoribus conqueritur, compungantur corde, atque ad eius gratiam conuertantur.* Et paulo inferiùs. *Hæc demonstratio potentiæ Dei, & annunciatio nominis eius in vniuersa terra prodest eis, vt timeant, & vias suas corrigant, quibus vocatio talis congruit.* Et inferiùs in Epilogo quæstionis. *Præcipimur*, (ait,) *vt credamus, sed quis potest credere, nisi aliqua vocatione, hoc est, aliqua rerum testificatione tangatur.* Vbi non solùm redit ad vocationem, sed etiam declarat in quo consistat, vtique in actu cordis, non in prædeterminatione. Quia verò non omnis tactus est efficax, subdit, *Quis habet in potestate, tali viso tangi mentem suam, quo eius voluntas moueatur ad fidem.* Et vsque ad finem quæstionis eandem doctrinam eisdem ferè verbis sæpius inculcat: quomodo ergo de illa in superioribus verbis ex propria sententia non est loquutus? Non potest itaque de mente Augustini in illo loco dubitari.

4 Aliud testimonium priori non dissimile. Secundum testimonium non dissimile præcedenti sumimus ex lib. de dono perseuer. cap. 14. Nam de Tyriis & Sidoniis dicit. *Etiam credere potuerunt, si mira illa Christi signa vidissent.* Vbi oportet semel notare, loqui Augustinum de potestate, quæ reduceretur in actum, vt ex contextu apertè constat, & est frequens eius phrasis tam ibi, quàm in dicta quæst. ad Simplician. & aliis. Vnde in prædicto loco paulo pòst subiungit. *Nec sic induratum erat cor Tyriorum, & Sidoniorum, quoniam credidissent, si qualia viderunt, isti signa vidissent.* Et tamen de eisdem addit. *Sed quoniam vt crederent non erat eis datum,* (vtique per prædestinationem,) *etiam vnde crederent est negatum.* scilicet, vocatio congrua. Et ideo subinfert, *Ex quo intelligimus habere quosdam in ipso ingenio diuinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moueantur ad fidem, si congrua suis mentibus vel audiant verba, vel signa conspiciant.* Non poterat certè clarioribus verbis explicare quomodo efficacia vocationis ex congruitate ad vocatum pertineat. Etiam in hoc, quàm in præcedenti testimonio oportet aduertere, docere Augustinum eandem vocationem esse posse congruam vni, & non alteri, non certè ex coniunctione, vel defectu auxilij prædeterminantis, iam enim non esset eadem vocatio si sub vocatione congrua tale auxilium comprehenditur; ergo ex conguitate ad vocatum. Vnde dicit alibi idem Augustinus vocationem interdum differri, vt sit congrua in vno tempore, quæ non esset in alio: sic enim in expositione Psalm. 142. circa illa verba, *Citò exaudi me Domine*, inquit, *pluuiam differebas, vt hauriens imbiberem, non respicerem, quod influeres. Sic ergo ideo differebas, iam da, quia anima mea sicut terra sine aqua tibi.* Captat ergo Deus secundùm Augustinum occasiones vocandi congruè quod certè non esset necessarium, si in prædeterminatione necessitas posita esset.

Notandum.

Aduertendū, eandem vocationē posse esse congruā vni, & non alteri.

Tertiò idem probatur ex lib. de prædestinat. Sanctor. cap. 16. vbi ponens vocationem in interna doctrina, qua homines sunt interius docibiles Dei, efficaciam eius declarat, in fine dicens. *Ad hanc vocationem omnes qui pertinent, sunt docibiles Dei, nec potest quisquam eorum dicere? Credidi, vt sic vocarer; præuenit enim eum misericordia Dei, quia sic vocatus est, vt crederet*, id est, vt congruebat audienti, vt disceret, & cap. 19. similiter ait, *Illa vocatione id prorsus agitur, & peragitur, vt credamus*, & cap. 20. dicit. *Hoc donum gratis in illam purpurariam descenderat, cui, sicut Scriptura dicit in Actibus Apostolorum, Deus aperuerat sensum eius, vt intenderet in ea quæ dicebantur à Paulo, sic enim vocabitur, vt crederet.* In ipsa ergo vocatione ponit illum modum accommodatum recipienti, ratione cuius dicitur, *sic vocari, vt credat*, quem modum aliis locis per congruitatem ad eum, qui vocatur, declarat. Et in Epistol. 107. ad Vitalem exposuit per illa verba *sic eius agit sensum, vt accommodet assensum*, quod inferiùs dicit fieri, *per occultam inspirationem Dei.* Inspiratio ergo ipsa quæ est vocatio, quatenus ita datur homini, vt accommodet assensum, quod est dare cum congruitate ad suscipientem, est auxilium efficax.

Quartò idem probari potest ex omnibus locis dicto cap. 5. allegatis, in quibus Augustinus docet, dare Deum efficacem gratiam præparando voluntatem, per vocationem occultam, & secretam, adiungendo alia loca, in quibus ait hanc præparationem voluntatis fieri per reuelationem internam, & spiritualem delectationem quam infundit, vt sumitur ex lib. 1. de peccator. merit. cap. 17. & lib. de grat. Christi cap. 10. & 14. & de prædestinat. Sanctor. cap. 8. Et similia sunt loca, in quibus ait, hoc fieri per internam Spiritus sancti persuasionem, quando enim suasio fit modo ita accommodato audient, vt persuadeatur; tunc rectè dicitur persuasio. Vnde in lib. de natur. & grat. cap. 25. *Magnus est Dominus qui persuadet, quomodo ipse nouit.* Et in lib. de spirit. & liter. cùm priùs in cap. 33. rationem, cur ex duobus audientibus Euangelium vnus credit, & alius non credit, & arbitrij libertate, quia vnus vult, & alius non vult, reddidisset, quia per hoc non satis explicatur donum gratiæ, addit in cap. 34. *Non ideo tamen ista voluntatem diuino muneri tribuendam, quia ex libero arbitrio est, quod nobis naturaliter concreatum est, verùm etiam quòd visorum suasionibus agit Deus, vt velimus, vt credamus, siue extrinsecus per Euangelicas exhortationes, & siue intrinsecus, vbi nemo habet in potestate, quod ei veniat in mentem, sed consentire, vel dissentire propriæ voluntatis est.* Vbi expendimus in primis non alium modum suasionis internæ ponere Augustinum, nisi moralem, & per actus vitales mediis obiectis potentias nostras excitantibus. *Et his modis*, (ait inferiùs,) *agit Deus cum anima rationali, vt ei credat*, quia credere non potest, *nisi sit aliqua suasio, vel vocatio, cui credat, & sic*, ait, *ipsum velle Deus operatur in nobis.* Totum ergo negotium ex parte antecedentis tribuit vocationi & suasioni, & specialem misericordiam, & profunditatem mysterij in hoc solùm ponit, *quòd huic ita suadeatur, vt persuadeatur, illi autem non ita.* Et nihilominus concludit, *Consentire, & dissentire propriæ voluntatis est*, non quia consentire sit solius voluntatis sine adiutorio concomitantis gratiæ, sed quia vocatio quantumuis congrua, non adigit voluntatem ad alterutram partem, quam doctrinam habet etiam in lib. 83. Quæstion. quæst. 68. & lib. de grat. Christi cap. 10. & in lib. 7. Confession. cap. 6. notari possunt illa verba, *Tu Domine iustissime moderator vniuersitatis, consulentibus, consultisque nescientibus occulto instinctu agis, vt dum quisque concludit, hoc audiat, quod eum oportet audire.*

5. Solutio. At poteſt aliquis dicere, ſuaſionem tranſire in A perſuaſionem, quando illi adiungitur nouum auxilium prædeterminans, vel intellectum, vt iudicet, ita eſſe credendum, vel voluntatem, vt velit credere. Impugnatur. Sed contra hoc eſt in primis, quòd numquam Auguſtinus in omnibus dictis locis hoc inſinuauit. Eſtque profectò mirabile, quod iubeant nos credere Auguſtinum poſuiſſe diſcrimen, & rationem in ſola phyſica prædeterminatione, cùm Auguſtinus in illis locis, in quibus principaliter hoc agit, vt declaret quomodo Deus in nobis faciat, vt velimus, ſemper id per internam ſuaſionem, & vitalem excitationem declaret, nulla facta mentione prædeterminationis; & cùm rurſus inquirit, vnde habeat ſuaſio illa, quòd tunc perſuadeat & non illum, numquam id tribuit ſoli voluntati, vel prædeterminationi Dei, ſed aliis modis per congruitatem ad ſuſcipientem id explicare conatur. Accedit quòd ipſum verbum *perſuadendi*, vel nomen *perſuaſionis*, non niſi impropriiſſimè poteſt applicari phyſicæ prædeterminationi, cùm perſuaſio fiat vitalis, & humano modo, illuminando intellectum, & excitando affectum; prædeterminatio autem fiat vi quadam de ſe communi facultatibus non vitalibus etiam non ſentientibus, nedum intelligentibus. Denique probando ſecundam partem propoſitam, quod nimirum Auguſtinus non in auxilio phyſico, ac præuio addito vocationi, ſed in ipſamet vocatione, & modo illius ipſiuſmet efficaciam C poſuerit, apertè concludemus, non in alio modo, quàm in congruitate vocationis ad quam immediatè ſequatur conſenſus cum auxilio concomitante, ac phyſicè adiuuante efficacitatem præuenientis gratiæ poſuiſſe.

6. Altera ergo pars negatiua, quam propoſui probandam, ex eiſdem ferè locis aliis eorum verbis ponderatis eruenda eſt. Nam in primis in dicta quæſt. 2. ad Simplician. ſemper docet, ratione vocationis tribui Deo noſtrum velle, ſic enim ait. *Quia non procedit voluntas bona vocationem, ſed vocatio bonam voluntatem, propterea vocanti Deo rectè tribuitur, quod bene volumus, nobis verò tribui non poteſt, quòd vocamur. Non igitur dictum eſt putandum: Non volentis, neque currentis, ſed miſerentis* D *eſt Dei, quia niſi eius adiutorio non poſſumus adipiſci, quod volumus, ſed ideo potiùs, quia niſi eius vocatione non volumus.* Igitur ex ſententia Auguſtini neceſſarium non eſt aliquod auxilium præueniens præter vocationem, ratione cuius tribuitur ſoli Deo bona voluntas hominis, ſed ſufficit vocatio congrua, quam ipſe quibus vult, ex ſua miſericordia confert. Confirmatur valde hoc teſtimonium, quia vocatio, quæ in aliquo non eſt efficax, eſſet efficax, ſi ille vellet, & quòd ſit inefficax, eius duritiei, & reſiſtentiæ tribuitur: hæc autem vera eſſe non poſſent, ſi efficacia vocationis penderet ex ſola voluntate Dei, vel, (quod perinde eſt,) à nouo auxilio præueniente, ac prædeterminante, quod E Deus pro ſuo arbitrio dat, vel negat quibus vult; ergo ex mente Auguſtini non eſt neceſſarium tale auxilium. Conſequentia euidens eſt, niſi quis velit dicere Auguſtinum illam non vidiſſe, & repugnantia docuiſſe. Minor autem latè probata eſt in cap... Maior verò patet ex verbis illis, *Noluit Eſau, & non cucurrit, ſed etſi voluiſſet, cucurriſſet.* Haberet ergo auxilium efficax ſi voluiſſet: nam ſine auxilio efficaci, nec velle, nec currere potuiſſet; & ideo ſubdit, *Qui ei etiam velle, & currere vocando præſtaret, niſi vocatione contempta reprobus fieret*; ergo inefficacia vocationis ex culpa hominis procedit; non ex defectu auxilij prædeterminantis ſecundùm Auguſtinum.

Confirmatur vlteriùs idem teſtimonium ex illis verbis; *An forte illi qui hoc modo vocati, non conſentiunt vocationi, poſſent alio modo vocati accommodare fidei voluntatem, & vt illud verum ſit, Multi vocati, pauci vero electi, vt quamuis multi vno modo vocati ſint, tamen quia non omnes vno modo affecti ſunt, illi ſoli ſequantur vocationem, qui ei ſuſcipiendæ inueniuntur idonei: & illud non minus verum ſit, Non volentis, ſed Dei miſerentis, qui hoc modo vocauit, quomodo aptum erat eis, qui ſequuti ſunt vocationem.* 7. Confirmatur ſecundum teſtimonium ſuperiùs adductum. Vbi interrogo, quiſnam ſit ille modus vocationis, de quo his verbis loquitur Auguſtinus. Ponitur vocandi modus. Nam ſi auxilium prædeterminans neceſſarium eſt, B nullo alio modo poteſt vocatio eſſe efficax, niſi quia præter excitationem habet adiunctam prædeterminationem, neque inefficax, niſi quia datur ſine prædeterminatione. Auguſtinus autem non poteſt de hoc modo intelligi, quia ſecundùm modum illum omnes vocati ſine vlla alia conſideratione, & quomodocumque affecti ſint, conſentiunt vocationi, ſi illo modo vocentur, & non conſentient ſi tantùm excitentur, & non prædeterminentur, quod conſequenter concedunt aduerſarij: ſi autem hoc verum eſt, impertinens eſt tota illa doctrina Auguſtini, quam millies repetit, & videbimus. Item quia non rectè diceret Auguſtinus, quòd qui nunc conſentit, alio modo vocatus, accommodaret fidei voluntatem, ſed potiùs dicere debuiſſet, quòd Deus determinaret eius voluntatem ad fidem. Cùm ergo dicit, *accommodaret fidei voluntatem*, apertè ſentit poſt vocationem congruentem, ſine alia præueniente determinatione Dei ipſam voluntatem cum cooperante auxilio ſeſe fidei accommodare. Præterea expreſsè dicit, ex pluribus vno modo vocatis, quoſdam ſequi vocationem, alios non ſequi, & miſericordiam ſingularem Dei erga eos, qui ſequuntur vocationem, eſſe, quia illo modo vtroſque vocauit potius, quàm alio; ergo ille modus non poteſt conſiſtere in prædeterminatione, quia vocatio adiunctam habens prædeterminationem, non eſt data omnibus illis, nam ſi talis data eſſet omnibus, omnes conſentirent quocumque modo eſſent affecti; & ſine illo modo in nemine haberet effectum, iuxta illam ſententiam. Eſt ergo euidens Auguſtinum loqui de vocatione eodem modo collata intra propriam rationem excitationis.

Et hoc ipſum his verbis paulo inferiùs explicat. 8. *Cùm ergo alius ſic, alius vero ſic moueatur ad fidem, eademque res ſæpe alio modo dicta moueat, alio modo dicta non moueat, aliumque moueat, alium non moueat, quis audeat dicere defuiſſe Deo modum vocandi, quo etiam Eſau ad eam fidem mentem applicaret, voluntatémque coniungeret, in qua Iacob iuſtificatus eſt.* Vbi obiter notari poteſt vocationem congruam ſecundùm Auguſtinum talem eſſe, vt relinquat vocato poteſtatem applicandi, & coniungendi voluntatem ſuam ad fidem, ſeu, prout antea dixerat, *accommodandi voluntatem ſuam fidei.* Aliud notandum ex Auguſtino. Nam his verbis ſatis ſignificatur etiam poſt vocationem efficacem manere determinationem in libera poteſtate voluntatis, ac ſubinde non interuenire prædeterminans auxilium, quod inde etiam ſit perſpicuum, quia ſi in tali modo auxilij poſita eſſet efficacia, nec dubitari poſſet, an talis modus futurus eſſet efficax in Eſau, nec in illo haberet locum, quod ſubdit, *Quod ſi tanta eſſe poteſt obſtinatio voluntatis, vt contra omnes modos vocationis obdureſcat*, &c. nam contra prædeterminationem euidentiſſimum eſt neminem poſſe obdureſcere; quia tamen Auguſtinus non

non prædeterminationi, ſed vocationi moraliter inducenti efficaciam antecedentem tribuebat, ideo illi dubitationi locum eſſe conſiderauit. Et nihilominus adiungit, *Quis dicat modum quo ei perſuaderetur, vt crederet, etiam omnipotēti defuiſſe?* vbi etiam vis verbi *perſuaderetur*, ponderanda eſt, iuxta alia quæ diximus. Certè qui ſincerè, & ſine affectione quæſtionem illam, & ſeriem doctrinæ, & Auguſtini diſcurſum conſiderauerit, dubitare non poterit, quin ad vocationem efficacem nullum auxilium prædeterminans, vel diſtinctum à vocatione ipſa, & interno modo perſuaſionis eius poſtulauerit.

9. Confirmatur teſtimonio Auguſtini.

Secundò hoc confirmat aliud teſtimonium ex lib. de perſeuer. cap. 14. nam certè ſi differentia ſubſtantialis, vt ſic dicam, inter vocationem efficacem, & non efficacem conſiſteret in adiuncto, vel non adiuncto alio auxilio prædeterminante, malè Auguſtinus ex eo, quod Tyrij crederent viſis illis ſignis cum quibus non crediderunt Iudæi, intulit, fuiſſe diuerſitatem aliam antecedentem inter Iudæos, & Tyrios, vel in lumine naturalis intelligentiæ, vel in cordis obduratione, ſeu diſpoſitione. Nam ſine tali diuerſitate cæteris omnibus æqualibus antecedenter hi crederent, & illi non crederent, ſolùm, quia hoc voluit Deus prædeterminare, & non illos. quod quidem conſequenter concedunt Aluarez, Ledeſma, & alij contrarium opinantes, vt ſuprà retuli, & infrà etiam in capite ſpeciali dicam. Quantum verò id repugnet Auguſtino, conſtat ex verbis illis, *Ex quo apparet habere quoſdam in ipſo ingenio*, &c. nihil enim tale apparet, ſi ſola prædeterminatio conſummat illam differentiam, & ad eam ſufficit, imò eſt tota cauſa illius. Eſt ergo talis prædeterminatio aliena à mente Auguſtini.

10. Confirmatur ex eodem.

Tertiò eſt magnum argumentum quòd vbique Auguſtinus in operibus gratiæ non tribuit ſoli Deo niſi vocationem, & nunquam niſi ratione illius tribuit Deo, quòd faciat nos velle, neque inter vocationem, & conſenſum factum cum auxilio cooperante ponit medium auxilium præueniens voluntatem, & faciens eam facere: incredibile autem eſt hæc omnia prætermiſiſſe, ſi hæc omnia in auxilio prædeterminante poſita eſſent. Aſſumptio probatur ex eiſdem locis, nam in quæſt. 2. ad Simplician. *Vt velimus*, (ait,) *ſuum voluit eſſe, & noſtrum, ſuum vocando, & noſtrum ſequendo.* Certè ſi prædeterminatio neceſſaria eſt, potiùs dicere debuiſſet, ſuum prædeterminando, quia quidquid eſt in vocatione præter prædeterminationem, eſt etiam in eo, in quo de facto Deus non operatur ipſum velle; & quia iuxta illam ſententiam prædeterminatio ſola eſt, quæ dat vocationi illam efficaciam. Auguſtinus autem nihil tale dixit, ſed vocationi immediatè adiunxit conſenſum. Optiméque idem probatur ex lib. de Grat. & liber. arbitr. cap. 5. vbi de Paulo ait, *Quòd conuerſus fuerit, nec gratia erat ſola, nec voluntas erat ſola, vt autem vocaretur, gratia fuit ſola.* Nec aliquam gratiam præuiam ponit, quam Deus ſolus in illo effecerit. Item probatur ex Enchirid. cap. 32. dubitans enim quomodo ſit verum illud, *Non eſt volentis*, &c. cùm nemo ſalutem operetur, & conſequatur, niſi volens reſpondet. *Non niſi quia ipſa voluntas, (vt ſcriptum eſt,) à Deo præparatur.* Quod vt in aliis locis tum hîc, tum cap. 5. citatis docet, non fit niſi per vocationem, & auxilia excitantia. Vnde in eodem loco concludit, *Detur ſoli Deo qui bonam voluntatem, & præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam.* Neutrum autem horum facit Deus prædeterminando, ſed adiuuat cooperando, & præparat excitando. Vnde lib. 2. contra duas epiſtolas Pelagianorum cap. 10. ſic inquit. *Studium hominis quod dicitur bonum, quamuis cùm eſſe cœperit, adiuuetur gratia, non tamen incipit ſine gratia, ſed ab illo inſpiratur, de quo dicit Apoſtolus, Gratias autem Deo qui dedit idem ſtudium in corde tibi*, vbi notanda ſunt illa verba, *cùm eſſe cœperit, adiuuatur gratia*, optimè enim explicant concomitantiam gratiæ adiuuantis ſine præueniente. Alia verò, *ſed ab illo inſpiratur*, apertè declarat præuenientem tantum eſſe per inſpirationem, & ab illa duci initium boni ſtudij, & ratione illius dici dare huiuſmodi ſtudium in corde. Et ſimilem doctrinam habet locis allegatis de prædeſtinat. Sanctor. cap. 5. 16. & 19. epiſt. 107. ad Vitalem, & de Natur. & Grat. cap. 32. lib. 83. quæſtionum, quæſt. 68. & ſerm 13. & 15. de verbis Apoſtoli.

Quartò notari poteſt in doctrina Auguſtini, non ponit efficaciam præuenientis gratiæ in vno modo mouendi vniformiter, (vt ſic dicam,) & eiuſdem rationis in omnibus, qui inuertuntur, ſed in variis, & morabilibus modis; ergo ſignum eſt non ponere illam efficaciam in auxilio prædeterminante: nam illud eiuſdemmodi eſſet in omnibus. Antecedens patet ex dicta q. 2. ad Simplician. ibi, *Si tanta poteſt eſſe obſtinatio voluntatis, vt contra omnes modos vocationis obdureſcat*, & ibi, *Quis poteſt credere niſi aliqua vocatione tangatur*, & ſtatim, *Quis habet in poteſtate tali viſo tangi?* Quia nimirum hic tactus poteſt eſſe multiplex. Item de ſpirit. & liter. cap. 34. *His modis agit Deus, vt velimus.* Expreſſiùs lib. 3. de liber. arbitr. cap. 18. & lib. de Natura & Grat. cap. 67. *Cùm vbique ſit præſens*, (ait,) *qui multis modis per creaturam ſibi Domino ſeruientem doceat credentem.* & lib. 1. contr. duas epiſt. Pelagian. cap. 19. *Quis trahitur ſi iam volebat? & tamen nemo venit niſi velit; trahetur ergo miris modis, vt velit ab illo, qui nouit intus in cordibus hominum, operari.* Et eandem doctrinam habet lib. 2. de peccator. mer. cap. 5. Item lib de Corrept. & Grat. cap. 5. *Quare iſti ſic, illi aliter, atque alij aliter diuerſis, atque innumerabilibus modis vocantur, vt reformentur? abſit, vt dicamus*, &c. & lib. 4. Confeſſion. *Conuerte nos*, (dicit ad Deum,) *miris modis.* Et lib. 5. cap. 7. Deo dicit. *Egiſti mecum miris, & occultiſſimis modis, tu illud egiſti Deus, nam à Domino greſſus hominis diriguntur, & viam eius volet.* quibus verbis efficaciam gratiæ per moralem directionem declarat, & miris, & occultiſſimis modis à Deo fieri profitetur. quod in cap. 8. eleganter proſequitur. & lib. 7. cap. vlt. 11. Notandum.

Sed inſtant, quia potiùs dicens Auguſtinus *miris modis*, indicat altiorem modum mouendi, quàm moralem, nam moralis motio non eſt tam admirabilis. Sed hoc non eneruat teſtimonium; fatemur enim, ſi Deus prædeterminaret phyſicè voluntatem, futuram eſſe motionem ſatis mirabilem, ſed prætérquam quòd eſſet neceſſitans, eſſet vna ſingularis, & ita non poſſet in ea verificari illud *multis, & mirabilibus modis.* Vnde falſum eſt, & apertè contra mentem Auguſtini dicere, in morali modo trahendi voluntatem, non poſſe Deum operari multis, & mirabilibus modis, nam ad perſuadendos, & trahendos homines, multa, & mirabilia operatus eſt, & interiùs in cordibus hominum quotidie operatur, *habens inclinandorum cordium omnipotentiſſimam* 12.

tentissimam potestatem, vt idem Augustinus dixit de corrept. & Grat. cap. 14. Et hic sensus euidentissimè conuincitur à fortiori, ex eo quod lib. 5. contra Iulian. cap. 4. *In cordibus impiorum*, dicit, *facere Deum miris ac ineffabilibus modis*, etiam tunc quando peruersè agunt, & obdurantur, quamuis non simili intentione, nec voluntate tunc Deus operetur; & ideo certum sit, tunc non operari prædeterminando, sed ea operando, quæ de se bona sunt, sciens homines ex malitia sua illis bonis esse prauè vsuros.

13. Ponderatur quod suprà notatũ, non ponere Augustinum efficaciam auxilij gratiæ in modo agendi.

Vnde potest quintò ponderari id, quod iam in superioribus notauimus, non ponere Augustinum efficaciam auxilij gratiæ in modo agendi Dei bonis, & malis actibus communi, ne inde sequatur ita posse Deo tribui actus non bonos, sicut actus pietatis, & gratiæ, vt contra Pelagian. arguit lib. de Grat. & liber. arbitr. cap. 17. & 27. & lib. 2. de peccator. merit. cap. 18. & docet lib. de Spirit. & liter. cap. 33. & 34. Inde ergo rectè colligimus Augustinum non posuisse auxilium efficax inefficacia præuij concursus de se generalis omnibus operibus volũtatis, vt actiones positiuæ sunt, cuiuscunque ordinis existant, quoniam aliàs æquè Deus faceret, vt homo velit infirma, & suprema, mala, & bona, quod & est cõtra excellentiam gratiæ, & alienum à diuina voluntate, vt in lib. 3. latè argumentati sumus.

14. Ponitur argumentum, non operari Deum per gratiam efficacem in voluntate, hominis modò communi animantibus, brutis, & rebus insensibilibus.

Sextum, & simile argumentum ex eo sumitur, quod Augustinus sæpe etiam repetit, non operari Deum per gratiam efficacem in voluntate hominis, modo communi animantibus, brutis, & rebus insensibilibus. Sic enim in dicto lib. 2. de peccator. merit. cap. 5. cùm dixisset petendam esse à Deo gratiam, adiungit, *Nec tamen de hac re solis votis agendum est, vt non subinferatur adnitendo etiam nostræ efficacia voluntatis. Adiutor enim noster dicitur, nec adiuuari potest, nisi qui etiam aliquid sponte conatur*, & rationem subdit. *Quia non sicut in lapidibus insensatis, aut sicut in eis, in quorum natura rationem voluntatémque non condidit, salutem nostram Deus operatur in nobis.* Modus autem ille efficaciter applicandi potentiam per auxilium efficax communis dicitur esse omnibus agentibus naturalibus, brutis, & insensibilibus. Et certè si tale auxilium necessarium est, & solùm sufficit voluntatem inflectere, vt velit, solis votis agendum est, vt tale auxilium detur; imò nec vota adhiberi potuerunt, nisi ad illa facienda priùs aliquid tale auxilium detur. Neque ab homine postulare oportebit, vt suæ voluntatis efficaciam adiungat, quoniam nisi ita in illo operetur Deus, non potest illam adhibere; si verò ita Deus operetur in homine, non poterit illum non adiungere, & ita non aliter applicabitur voluntas eius à Deo, quàm applicetur appetitus bruti quantum est ex parte huius determinationis. Est ergo hoc valde alienum ab Augustini mente, & doctrina.

15. Additur quòd vbicũque August. loquitur de hac præuia gratia, seu voluntatis præparatione, locum libertati voluntatis reseruare.

Vnde septimam considerationem addimus, quia vbicunque Augustinus loquitur de hac præuia gratia, quam *præparationem voluntatis* appellat, suum locum libertati voluntatis reseruat, sentitque semper posse resistere, & contemnere voluntatem, ideóque illi imputari inefficaciam vocationis. quæ omnia non stant cum prædeterminatione, vt suprà ostendimus. Assumptum probatur primò ex generali doctrina Augustini, quoties voluntas cedit alicui mouenti illam, quia non potest illi resistere, non illi imputari ad culpam, vel ad præmium. Ita habet lib. 3. de liber. arbitr. cap. 18. quod recognoscit, & confirmat lib. de Natur. & grat. cap. 6. *Quæcunque*, ait, *ista causa est voluntatis, si non potest ei resisti, sine peccato ei ceditur.* Quod ideo verũ est, quia tunc voluntas sine libertate cõsentit, nulla enim alia causa potest ita illam excusare à culpa, si aliàs actio de se peccaminosa sit; igitur perinde fuit dicere, *sine peccato ei ceditur*, ac dicere, *sine libertate ei ceditur*, id est, causa inducens hominem ad volendum, vel facit eum velle, si ei resisti non potest, sine libertate ei ceditur. Vnde infrà iterum interrogat. *Potest ergo ei causæ, quæcunque illa sit, resisti?* Et respondet, *potest planè.* Vt autem dixi, licèt id tradatur de potestate resistendi tentationi, tamen ratio in qua fundatur in motione ad bonum, locum habet. Nam sicut tentationi sine culpa ceditur, si ei non possit resisti aliquo modo saltem per gratiam, ita motioni ad bonum sine laude cedetur, ac proinde sine libertate, si ei resisti non possit. At verò, qui cedit vocationi Dei, est dignus laude, vt fides docet, & Augustinus passim; ergo talis motio ita est causa voluntatis, id est, volitionis hominis, vt possit homo ei resistere.

Et ideo frequenter repetit Augustinus, vocare hoc, vel illo modo esse solius Dei, *venire autem semper esse in voluntate, vel sola si non venit, vel adiuta si venit*, vt dixit de grat. Christi, cap. 14. & dicto cap. 34 de spirit. & litera. His modis, (ait scilicet, vocatione, & suasione) *ipsum velle credere operatur Deus in ipso homine, consentire autem vocationi Dei, vel dissentire, propriæ voluntatis est.* quæ verba faciunt sensum compositum, & includunt potestatem resistendi, vt circa Concilium Tridentinum explicaui. Et ob eandem potestatem, & libertatem dicit in q. 68. ex 83. licèt homo vocatus, & veniens non possit sibi tribuere, quòd vocatus sit, posse nihilominus sibi tribuere, quòd veniat sibi, inquam, non soli, sed adiuto, vt in alio loco declarauit. Et in eodem sensu dixit tract. 4. in Ioannem. *Eo quòd adiungis voluntatem tuam Deo, castificas te ipsum, castificas te, non de se, sed de illo, qui venit, vt habitet in te. Tamen quia agit ibi aliquid voluntate, ideo & aliquid tibi tributum est, ita vt dicas, Adiutor meus esto.* Denique in lib. de Ecclesiast. dogmat. cap. 21. Augustino attributo, sic habetur. *Manet ad quærendam salutem arbitrij libertas, sed admonente prius Deo, & inuitante ad salutem, vel eligat, vel sequatur, occasione salutis, hoc est, inspiratione Dei.* Vbi aliqui *inspiratione* exponunt, id est, *prædeterminatione*, contra vim verbi, & contra omnem vsum, & contra contextum, quia per illa verba *inspiratione Dei* exponit illa *occasione salutis*, vt patet ex illa particula, *hoc est*, occasionem autem salutis appellat quod dixerat, *monente, & inuitante Deo.* Inspiratio ergo nihil aliud est, quàm ipsa motio, & inuitatio, quæ per illuminationem, & piam affectionem à Deo interiùs fit. Vnde concludit ille Auctor, seu Augustinus. *Initium ergo salutis nostræ Deo miserante habemus, vt acquiescamus salutiferæ inspirationi, nostræ potestatis est.* At certè acquiescere prædeterminationi non esset potestatis nostræ, sed necessitatis.

16. Vocari hoc, vel illo modo solius Dei esse, ex Augustino.

Confirmari potest antecedens, in principali ratione assumptum, quia Augustinus locis suprà citatis dixit, cum eadem vocatione hominem interdum nolle, & alium non velle, vel eundem in diuersis temporibus, vt ex Psalm. 142. allegaui, & de Tyriis, & Sidoniis comparatione Iudæorum dixit de don. perseuer. cap. 14. & suprà tractatum est; ergo ex sententia Augustini illa vocatio ex natura sua talis est, vt ei resisti non possit.

17. Confirmatur 1.

Vnde

Vnde non solet explicare Augustinus efficaciam gratiæ, aut vocationis per impotentiam resistendi, aut dissentiendi, sed per certam effectus consecutionem, sicut de don. perseu. c. 14. dixit, media prædestinationis esse illa, *quibus certissimè liberantur, quicunque liberantur*. Et in lib. de Prædestinat. Sanctor. c. 8. de hac gratia loquẽs, ait, *A nullo duro corde respuitur*, quia ex intentione Dei est, vt non respuatur, vt subdit dicens, *Ideo enim tribuitur, vt cordis duritia penitus auferatur*, & ideo etiã tribuitur, *sicut aptum est ei, qui vocatur, seu sicut scit ei congruere, vt vocantem non respuat*. Sicut dixit q. 2. ad Simplician. ergo ponit Augustinus efficaciam salua potestate resistendi: talis autem efficacia non potest esse prædeterminationis, vt suprà ostendi, etiã ex aduersariorum confessione; est ergo congruentiæ præcognitæ à Deo, vt satis expressè in verbis proximè citatis Augustinus declarauit.

18. Confirmatur 2. Denique confirmari potest idem antecedens ex alio principio suprà posito in doctrina Augustini, homini sufficienter vocato, & non consentienti, culpæ attribui, quòd vocationem contemnat, eique resistat, vt expressè dicit de Esau dicta q. 2. ad Simplician & de Pharaone dicta q. 68. & 83. & vniuersaliter ibi ait. *Qui noluerunt venire, non debent alteri tribuere, sed tantùm sibi, quoniam vt venirent vocati, erat in libera eorum voluntate.* Idem habet 2. de peccator. merit. & remiss. cap. 17. & in Enchiridion. c. 64. & de natur. & grat. c. 67. Hinc ergo colligimus vocationem sufficientẽ quãtum ex se est, esse efficacem, nisi homo ei resistat, ac proinde illi eidem auxilio quod est efficax, quando ei non resistitur, posse resisti. Probatur hæc illatio, quia si vocationi sufficienti resistere culpa est; ergo illa vocatio dat proximam potestatem efficiendi, ita vt possit reduci in actum sine alio præuio auxilio, si voluntas velit. Nam si alia motio esset necessaria, cùm hæc non detur, nec sit in hominis potestate, non habet homo per solam vocationem priorem proximam potestatẽ consentiendi illi, ac subinde homini non consentienti tali vocationi, nõ potest id ad culpam illi imputari, quia non habet in potestate sua consensum, & quod non est in potestate nostra, etiamsi non fiat à nobis, non imputatur nobis, vt proximè ex Augustino dicebamus. Et augetur hæc ratio in eadem doctrina Augustini, quia auxiliũ efficax est necessarium, vt det potestatem agendi, & consentiẽdi, quia præparat voluntatem, vt velit, vt patet per Augustinum epist. 107. & aliis locis suprà citatis: per illam autem præparationem datur voluntati potestas piè operandi, teste eodem Augustino lib. 1. Retractat. c. 22. & lib. 2. c. 1. & in Enchirid. cap. 32. & serm. 10. de verb. Apostoli. Imò lib. de grat. & liber. arbitr. c. 16. dicit, dare vires efficacissimas voluntati; ergo vocatio efficax dat potestatem agendi, & consentiendi; ergo si non est in potestate hominis facere, vt vocatio efficiens fit efficax, non potest illi tribui, quod resistat.

19. Sumitur octauò ex doctrina Augustini, quòd neque Angelis, neque hominibus in statu innocẽtiæ fuit necessaria prædeterminatio physica ad suam conuersionẽ, vel ad resistẽdum tentationi. Octauam rationem sumo ex eo quòd in doctrina Augustini, neque Angelis, neque hominibus in statu innocentiæ fuit necessaria prædeterminatio physica ad suam conuersionem, vel ad resistendum tẽtationi; ergo per se nõ est necessaria ad actus supernaturales, neque ex vi præuij cõcursus Dei, neque propter actuũ excellentiam, seu supernaturalitatẽ; ergo neque in statu naturæ corrupta est necessaria illis titulis, neque etiam propter corruptionẽ naturæ; tum quia sicut tentationes, & difficultates insurgentes ex hac naturæ corruptione, non physicè, sed moraliter inducunt ad malum, ita contra illas, efficax esse potest in eodẽ genere moralis inductio gratię illuminantis, & inspirantis; tũ etiam, quia illa necessitas nõ posset esse ad singulos actus iuxta doctrinam in lib. 1. & 2 datam, quod etiã est contra rationẽ auxilij efficacis, vt ex dictis in principio huius libri cõstat. Ergo si verũ est illud principium, manifestum est non posuisse Augustinum prædeterminationem physicam vt necessariam ad opera gratiæ, ac proinde non posuisse in illa efficaciam auxilij, seu vocationis. Principium autem illud, seu antecedens probamus ex lib. de corrept. & grat. cap. 11. & 12. vbi Augustinus ait, Adamo in statu innocentiæ datam esse gratiam, qua posset perseuerare, vitando peccatum, non tamen esse datam gratiam, qua illud vitaret, & perseueraret. Et idem dicit de Angelis. Dices hoc verum esse de Adamo, & de Angelis malis, quia illis non est data gratia efficax, non verò de Angelis bonis, quibus est data. Sed contrà: nam de omnibus Angelis sentit Augustinus non esse illis datam gratiam de se efficacem; ait enim voluisse Deum in illis experiri libertatem arbitrij, & subdit, quòd sicut mali Angeli per suum arbitrium ceciderunt, ita boni per suum arbitrium steterunt; ergo non ex prædeterminatione gratię steterunt, aliàs nihil in eo discrimine libertas arbitrij ostenderetur, nec esset differentia inter homines, & Angelos, quam ibi Augustinus ostendere vult. Scio in nostra sententia etiam esse difficilem illam differentiam, quam difficultatem in superioribus tractauimus, & infrà iterum tractando de dono perseuerantiæ euoluenda est, nunc nobis sufficit, quòd si Angelis bonis fuit necessaria prædeterminatio, sicut nobis esse dicitur, non potest subsistere quod Augustinus ait, in Angelis, & primo homine voluisse Deũ experiri libertatẽ magis, quàm nũc in hominibus lapsis experiatur. Quòd si locus hic cogere alicui non videatur, profectò superiora videntur satis superque sufficere: multa enim, vt existimo, conuincunt, posuisse Augustinum auxilium efficax præueniens in vocatione congrua non prædeterminãte, sed modo accommodato inducente hominem infallibiliter ex præscientia Dei. Et omnia simul sumpta hanc fuisse mentem Augustini satis ostẽdunt, fiétque id euidentius expendendo loca Augustini, in quibus contrariæ sententiæ Auctores opinionem suam fundare conantur. Instantia. Euertitur.

CAPVT XLVII.

Vtrùm Augustinus physicæ prædeterminationi aliquando faueat.

Respondemus nullam inueniri apud Augustinũ testimonium, in quo id doceat, vel ex quo satis probabili cõiectura talis mens Augustini colligi possit. Hanc assertionem probamus discurrendo per omnes modos loquendi Augustini, quos vel ab aliis nobis obiectos inuenimus, vel nos notare, & inducere potuimus: non enim semel, sed sæpiùs, totã Augustini doctrinam, præsertim ad hanc materiã pertinentẽ, euoluimus, non quidẽ ex præiudicio, & animo defendẽdi propriã sentẽtiã, sed omnino in ueniẽdi mẽtẽ eius, nihilque occultãdi, quod ad illã indagãdã conducere posse videatur. 1. Respondetur. Probatur responsio.

2. Obiectio ex errore Pelagij. Primã obiectionẽ sumũt ex errore Pelagij, cõtra quem Augustinus disputauit, supponúntque Pelagiũ non errasse in gratia excitante, sed in adiuuante, qua Deus efficaciter præuenit voluntatem, & efficit, vt liberè consentiat. Nam omnẽ gratiam excitantem,

excitantem, quam D. Aug. ponit, dicunt, admisisse Pelagium, negasse autem præuenientem physicè efficacem, & cõtra hoc aiunt, direxisse Aug. totam disputationẽ suam, vnde concludunt, in contrario sensu docuisse, necessarium esse auxilium de se efficax, ac subinde prædeterminans. Ita argumẽtatur Aluar. disp. 99. n. 2. & suppositionẽ illam probat ex Aug. epistol. 107. ad Vitalem, refertque verba vbi dicit, *inter eos agi de Gratia quæstionem, vtrum præcedat, vel subsequatur hæc gratia hominis voluntatem, hoc est, vtrum ideo nobis detur, quia volumus, an per ipsam hoc etiam efficiat Deus vt velimus.* Secundò adducit Augustinum lib. de Grat. Christi. cap. 10. qui refert sententiam Pelagij fuisse, *non adiutorio Dei, sed ex nobis ipsis in nobis effici voluntatem bonam*, & verba Pauli, *Deus est, qui operatur in nobis velle*, exposuisse de operatione per illuminationem, *& excitationem stupentis voluntatis*, & cap. 47. nihil aliud Augustinus à Pelagio exigit, nisi vt Dei adiutorium admittat. Alias coniecturas adducit ille Auctor, quas omitto, quia parui momenti mihi videntur, & quia superfluum est indiciis vti, vbi factum fide dignis testimoniis comprobatur.

Argumentatur Aluarez. Aug.

Soluitur dicta obiectio ex Augustino.

Respondemus ergo primò obiectionem hanc falsum supponere. Nam Augustinus lib. 1. contra duas epistolas Pelagianor. c. 19. ad illos sic loquitur. *Vos autem in bono opere sic putatis adiuuari hominem Dei gratia, vt in excitanda eius ad ipsum bonum opus voluntate nihil eam credatis operari.* In quibus verbis apertè refert August. Pelag. absolutè negasse excitantem gratiam, seu excitationem voluntatis per gratiam, cùm tamen adiuuantem aliquo modo saltem nomine admitterent. Vnde excitantem, & re, & nomine negasse videntur, quia licèt doctrinam, legem, & promissiones, quæ excitant voluntatem, sub nomine gratiæ admitterent, in illis solis gratiæ adiutorium ponebant, vt in Prolegom. 5. c. 2. & 3. ex variis locis Aug. ostensum est. Secundò dicimus obiectionem factam etiam in illatione peccare: nam licèt Pelagius admitteret auxilium sufficiens per veras internas excitationes, & negasset efficax, & in hoc secundo ab Aug. impugnetur, non sequitur August. pugnasse pro auxilio prædeterminante, sed pro vocatione congrua, & efficaci, vt in omnibus suis libris declarauit, sicut iam vidimus. Et præterea quod caput est, maximè errauit Pelagius negando adiutorium gratiæ concomitans, & physicè adiuuans voluntatem, & in hoc sensu dixit, *Non adiutorio Dei, sed ex nobis effici voluntatem bonam.*

3. Instantia.

Sed instant, qui Pelagiani tribuebant Augustino, quòd libertatem tolleret, vt patet ex epistolis eorum, contra quas quatuor libros Augustinus scripsit, præsertim lib. 1. c. 2. & cap. 5. & lib. 4. c. 9. Item lib. 4. contra Iulian. cap. 8. Ergo signum est Augustinum posuisse auxilium efficax prædeterminans, aliàs nulla verisimilitudine potuissent Pelagiani id inferre ex sententia Augustini. Respondetur primò, si nunc Catholici inferunt ex verbis Augustini prædeterminationem physicam cùm eam in scriptis suis non solùm nunquam nominauerit, vel insinuauerit, sed etiam multa illi contraria docuerit, quid mirum est quòd hæretici apertè intulerint Augustinum posuisse necessitatem auxilij repugnantis libertati? Malè ergo intellexerunt Augustinum, & ideo, vel per ignorantiam, vel per calumniam malè argumentati sunt. Addo etiam esse valdè probabile putasse Pelagianos, dependentiam humanę voluntatis in agendo à diuina etiam quoad concursum simultaneũ esse

Respondetur 1.

contrariam libertati; & ideo etiam concursum generalẽ negasse, vt in dicto Prolegom. c. 2. & 3. latè dixi. Semipelag. verò quantum ex epistolis Hilarij, & Prosperi colligitur, ex alio capite putarunt Aug. doctrinam de Grat. esse contrariam libertati, quia ponebat vocationem altam, & secretã necessariam esse ad opera pietatis, eamque dicebat dari ex sola electione diuina gratuita, nesciebant enim hoc componere cum potestate operãdi in eis, qui non ita vocantur, nec cum potestate non operãdi in his qui vocantur. At verò eos in hoc errasse, & libertatẽ arbitrij optimè cum illis principiis consistere, ostẽdit Aug. in libris contra illos, non quidem tribuẽs Deo physicã prædeterminationẽ, seu potiùs virtute ostendens illã non esse necessariam ad efficaciã gratiæ, cùm cõgruitas vocationis satis sit, vt ex locis alleg. tis in capite præcedẽti cõstat.

Et per hæc responsum est ad testimonia ex lib. de Gratia Christi. Aliud verò ex epistola ad Vitalem nihil facit ad causam. Nam Vitalis ille ad quem scripsit Augustinus præcipuè negauit præuenientem gratiam, nam ob eam tam negabat directè, esse orandum pro infidelibus, vt crederent, sed tantùm esse illis veritatem proponendam, vt bene notauit Baron. tom. 5. ann. 419. n. 54. Vnde ex verbis Augustini citatis magis videtur Vitalis fuisse Semipelagianus, quàm Pelagianus, negabat enim voluntatem credendi esse donum Dei, sed ex solo libero arbitrio, solùmque requiri, vt doctrina fidei hominis proponatur. Vnde Augustinus illum impugnat, quia vt velimus Deus facit in nobis, & modum, quo facit, declarat, dicens. *Si ita pararet atque operaretur Deus hominis voluntatem, vt tantummodo legem, atque doctrinam libero eius adhiberet arbitrio, nec vocatione illa alta, atque secreta sic eius ageret sensum, vt eidem lege, atque doctrinæ accommodaret assensum, non opus esset orare*, &c. Non erat ergo illa quæstio de auxilio prædeterminante, sed de tota gratia necessaria ad voluntatem credendi, & maximè de interna vocatione accommodata ad actualiter credendum, & ita ex illo testimonio potiùs nostra sententia confirmatur, vt in capite præcedenti visum est.

4. Respondetur 2.

Secundam obiectionem sumunt ex errore Semipelagianorum, dicunt enim errasse in hoc, quòd initium bonæ voluntatis ex nobis esse dicebant, & Deum iuuare voluntatem, quia ipsa incipit velle: & hoc in eis impugnat Augustinus lib. de Prædestinat. Sanctor. cap. 2. & sequentibus, vbi soli Deo tribuendum esse dicit initium bonæ voluntatis. Ergo ex sententia Augustini necessarium est, vt in efficiendo ipsomet consensu priùs solus Deus verè, ac physicè influat efficiendo, & inchoando actum, vt ita verum sit, nos consentire, quia Deus facit nos consentire, & non è contrario. Nam si contrarium dicatur, inciditur in Semipelagianum errorem, & consequenter Augustino contradicitur. Et confirmatur hæc obiectio ex illo modo loquendi, quo Augustinus in eodem loco vtitur contra Semipelagianos, dicens, *Detur totum Deo*, quia nimirum etiam ipsum initium consentiendi, ex Deo est, vtique prædeterminante voluntatem, vt in actum prodeat. Et sic etiam dixit lib. 4. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 9. *Nunquid Christianus liberum arbitrium negat esse in hominibus, quia Deo totum tribuit, quòd rectè viuimus?*

5. Obiectio 2. ex errore Semipelagianorum.

Hæc verò obiectio sæpe in superioribus refutata est; Et in primis peccat sicut præcedẽs, Semipelagianorũ errorẽ malè interpretando. Illi enim errarunt, dicentes, ante omnia gratiæ initium præcedere

6. Diluitur obiectio.

cedere in nobis affectum aliquem liberum, seu bonum salutis desiderium, aut propositum fidei solis viribus liberi arbitrij conceptum, & hoc dicebant esse initium salutis. Et hic est error, contra quem scripsit librum de prædestinat. Sanctor. Augustinus, demonstrans initium fidei non esse ex nobis, sed ex gratia, vtique in eodem sensu de illo initio loquens, vt constat ex epistolis Prosperi, & Hilarij ad illum, & ex omnibus, quæ circa canonem 5. Concilij Arausicani suprà vidimus. Ex quibus etiam constat hoc initium, de quo Augustinus contra Semipelagianos loquitur, non esse influxum voluntatis cooperantis gratiæ, vel gratiæ cooperantis cum libero arbitrio, vt inter se comparantur secundùm ordinem prioris, vel posterioris natura: hæc enim speculatio valde aliena est ab intentione Augustini, & impertinens ad illum errorem confutandum. Nam Massiliēses loquebantur de actu voluntatis facto à libero arbitrio, solo suis viribus, qui non solum natura, sed etiam tempore potest præcedere omnia gratiæ auxilia, & esse meritum primi auxilij, & hoc sensu subiiciebant gratiam obedientiæ humanæ, & in eodem sensu dicuntur ab Augustino fecisse gratiam pedissequam arbitrij, quæ omnia non possunt ad causam de qua tractamus adaptari, vt in citatis etiam locis latè ostensum est.

6. Deinde dicimus quòd licèt loquamur de initio fidei, aut salutis in illo sensu, id est, de primo influxu voluntatis in ipsummet consensum semper subsistit, veraque est sententia Augustini, scilicet, etiam hoc initium esse tribuendum Deo, & esse donum eius, non quia prædeterminet voluntatem ad illum, sed quia præparat volūtatem ex sola misericordia, vt dicit in eodem libro de Prædestinat. Sanctor. cap. 6. & aliis locis, vbi declarat hanc præparationem facere Deum per gratiam congruam, vt vidimus, & quia voluntatem præparatam adiuuat, vt dixit in Enchirid. cap. 32. Hoc autem initium secundùm Augustinum, ita est donum Dei, vt sit eius solius, & nihilominus adiungenda est efficacia voluntatis, vt idem Augustinus dixit lib. 2 de Peccator. merit. cap. 5. & ideo non soli Deo, sed etiam liberæ voluntati actus liber tribuitur, vt dixit tract. 4. in epistolam Ioann. & q. 68. & 83. Neque hinc fit, hoc initium ita esse à voluntate, vt ab illa sola sit prius natura quàm à Deo, vel à gratia, quanquam enim aliqui Catholici ita interdum loquantur, & non pertineat ad errorem Semipelagianorum, non est tamen, vt sæpe diximus, quia inuoluit repugnantiam, cùm in vna indiuisibili actione non possit esse causalitas. Nec ex parte voluntatum Dei, & hominis ordinem considerādo, potest antecedere voluntas hominis, sed potiùs voluntas Dei antecedit, quanuis non prædeterminando, sed offerendo concursum post excitantem gratiam, vt iam etiam explicauimus. In ipso autem actuali influxu ad extra non est ordo prioris, aut posterioris natura, sed simultas, vt ex doctrina Augustini de gratia adiuuante, & cooperante in lib. 3. probatum est. Ac denique etiam in hoc sensu non est vera illa causalis, quam Massilienses in suo, & longè peiori admittebant, quia homo incipit, Deus perficit, vel quia homo operatur, Deus illum adiuuat, quia influxus hominis nullo modo est causa concursus, vel adiutorij diuini, cùm non antecedat, sicut dictum est, sed est concausa, sine qua Deus non adiuuat, & ita solum dici potest, quòd Deus non adiuuat, nisi voluntas coadiuuet, nec voluntas influit, nisi Deus influat, & iuuet illam, quæ sunt verissima.

Margin: Augu. (at "efficacia voluntatis"); Idem. (at "prioris, aut posterioris")

Et hinc etiam patet ad confirmationem, quo sensu dictum sit ab Augustino, *Detur totum Deo.* Hanc enim sententiam idem Sanctus explicuit in eodem lib. de Prædestinat. Sanctor. cap. 5. & clariùs in Enchirid. cap. 32. dicens, *Detur totū Deo, qui hominis voluntatem bonam, & preparat adiuuandam, & adiuuat præparatam.* Modus ergo illę loquendi est contra Semipelagianos, qui initium bonæ voluntatis tribuebant homini, perfectionem autem Deo; contra hos ergo ait Augustinus, *totum*, id est, vtrunque, & quidquid boni est in homine, dandum est Deo principali auctori, non tamen eodem modo, (vt ibidem statim explicat,) quia initium solus Deus operatur, præparādo voluntatem per sanctam inspirationem, consensum autem, seu bonam voluntatem operatur adiuuando illam, & principales partes habendo in illa, non tamen liberi arbitrij cooperationem excludendo. Et ideo aliis locis sæpe dicit, rectè tribui voluntati, quod veniat vocata, licèt vocari sit solius Dei serm. 15. de verb. Apostol. & de Spirit. & litera, cap. 34. & aliis locis suprà citatis. Et ideo in eodem lib. de Prædestinat. Sanctor. cap. 3. ait, *Vtrumque nostrum est,* (id est, velle, & operari,) *propter arbitrij libertatem, & vtrumque Dei,* (non propter prædeterminationem,) *sed propter Spiritum fidei, & charitatis.* — 7. Explicatur sensus dicti Augustini, quod *detur totum Deo.* — *Augustin.*

8. Tertia obiectio sumi solet ex eo, quod frequēter ait Augustinus, hominem agi à Deo in operibus bonis, vt lib. de Grat. Christi cap. 25. & alibi sæpe: perinde autem esse videtur agi, quod determinari. Et potest augeri hæc obiectio ex libro de Actib. Concilij Palæstini, quem in 6. Prolegom. retulimus, vbi cap. 2. dicit, *plus esse agi, quàm regi, nam qui regitur, aliquid agit, qui autem agitur, vix videtur agere.* Respondemus Augustinum in hac locutione imitatum esse Paulum ad Roman. 8. dicentem, *Qui Spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei,* quod à Paulo certè non est dictum propter prædeterminationem physicam, sed propter Spiritus sancti instinctus, & inspirationes, quibus gubernantur illi, quos ipse inhabitat, & gubernat, vt cap. declaraui. Non igitur Augustinus in alio sensu loquutus est, neque alium peregrinum sensum à Paulo affingere voluit. Quod ipse satis in Enchirid. declarauit, dicens cap. 64. *Quanuis filij Dei Spiritu Dei agantur, sic tamen Spiritu Dei excitantur, & tanquam filij Dei proficiunt ad Deum, vt etiam Spiritu suo interdum deficiant.* Vbi pondero verbum *aguntur*, per verbum *excitantur*, ab Augustino exponi, & ideo non ita agi, vt prædeterminentur, cùm interdum Spiritu suo resistant. Et sic etiam dixit lib. de Gratia Christi cap. 25. *Vt agant quod bonum est, ab illo aguntur, qui bonus est.* Et paulo antea. *Non quia nos non volumus, aut quia nos non agimus,* vtique propriè, & moraliter, *sed quia sine ipsius adiutorio, nec volumus aliquid boni, nec agimus.* Et de corrept. & Grat. cap. 2. hoc declarat per alia verba Pauli 2. Corinth. 13. *Oramus ad Deum, ne quid faciatis mali,* per quam orationē ait, *poscebat Apostolus inspirationem bonæ voluntatis, atque operis.* Et subdit inferiùs, *Intelligant filij Dei Spiritu Dei se agi,* inspiratione nimirum bonæ voluntatis, & per suauitatem, *quam dedit Dominus, vt terra eorum daret fructum suum.* quæ omnia nō certè physicam prædeterminationem, sed morale, & diuinum regimen declarant. Ac denique serm. 13. de Verb. Apost. eandem sententiam declarans, verbum *agendi* per verbum regendi exponit, & modum regiminis his tribus verbis explicat, *Non lege præcipiente, minante, promittente,* — Obiectio 3. ex eo quod ait Augustinus, hominem agi à Deo in operibus bonis. — Respondetur. — *Rom. 8.* — *Augustin.* — *2. Cor. 13.* — *Idem August.*

 sed

sed Spiritu exhortante, illuminante, adiuuante. Quod ergo in alio loco dicit, *plus esse, quàm regi*, quoad vocis energiam, & emphasim, intelligendum est; nam in re ipsa Spiritus sanctus non agit homines nisi regendo, & iuuando illos, per verbum autem *agendi*, significatur, hoc regimen esse potentissimum ad rectè dirigendum hominem, & vt illum reddat obsequentissimum, & hoc significauit Augustinus illis aliis verbis, *Qui agitur, vix aliquid agere intelligitur*, nam dicendo *vix*, locutionem correxit, ne liberam actionem & determinationem voluntatis tollere videretur, & gratiæ abundantiam, & singularem protectionem, non physicam prædeterminationem significauit.

9 Obiectio 4. locorũ Augustini, in quibus gratiã requirit efficacem, imò & efficacissimam. Idem Aug.

Quartò obiiciuntur vulgares loci Augustini, in quibus gratiam requirit efficacem, imò & efficacissimam de grat. & liber. arbitr. cap. 5. 8. & 16. de qua aliis locis dicit, per eam inclinare Deum voluntatem hominis in nobis mirabili, & ineffabili modo operando nostrum velle, & agendo quod vult in cordibus hominum, vt dicit in lib. de prædestinat. Sanctor. cap. 20. vbi etiam ait, *Deum ad vitam æternam parare, & conuertere hominum voluntates*, & lib. de don. perseuer. cap. 6. ait, *Potens est, & à malo in bonum flectere voluntates, & ad malum pronas conuertere, & dirigere in sibi placitum gressum.* & de grat. & liber. arbitr. cap. 20. *Voluntatem*, ait, *per gratiam ex mala in bonam mutari.* Et addit, *Voluntates creatas ita esse in Dei potestate, vt eas quò voluerit faciat inclinari.*

10. Diluitur obiectio.

Respondemus hæc, & similia valde generalia esse, omnes enim fatemur, hæc omnia esse in potestate Dei, cùm ab illo petamus, *Conuertere nos Deus salutaris noster*, & similia. De modo autem est controuersia. At de hoc numquam Augustinus dixit esse per *physicam prædeterminationem*, nec per generalem concursum debitum creaturis, sed per ineffabilem Dei prouidentiam, qua Deus illuminat, excitat, mouétque interius, & exterius hominum mentes. Quod ex eisdem locis manifestum est, tum quia his eisdem verbis *dirigendi*, & *gubernandi* vtitur; tum quia testimonia Scripturæ, quæ adducit, de hoc genere prouidentiæ loquuntur, tum ex locis suprà allatis, in quibus hanc conuersionem, seu mutationem per vocationem congruam fieri dicit. Et ideo quæst. 2. ad Simplician. eam vocat *effectricem bonæ voluntatis*. Vnde lib. 4. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 9 exponendo verba orationis Dominicæ, iuxta sententiam Cypriani, ait illam orationem fieri non solùm pro volentibus, sed etiam pro repugnantibus, & oppugnantibus, *vt fiant ex nolentibus volentes, & ex repugnantibus consentientes*, & addit, *A quo, nisi ab illo, de quo scriptum est, præparatur voluntas à Domino?* Ecce modum, quo Augustinus putauit, illud fieri à Deo, præparari autem voluntatem non est prædeterminari, sed est congruè vocari, & vt verba ipsa præ se ferunt, & aliis locis ipse Augustinus explicat, vt capite præcedenti ostensum est. A signo potest etiam hoc declarari, quia interdum idem Augustinus declarat hanc efficaciam per eam, quam habet Dæmon ad inclinandam voluntatem hominis per tentationes, & instigationes prauas, vt lib. de grat. & liber. arbitr. cap. 20. lib. 5. contra Iulian. Nam licèt declaratio non sit ab æquali, vel omnino simili, vt suprà etiam dixi, nihilominus, vt sit apta, oportet, vt in modo sit inter eas saltem generalis conuenientia quoad moralem inductionem. Quatenus ergo Deus voluntatem præmouet, inducendo illam efficaciter, moraliter eam mouet secundùm Augustinum, licèt vt cooperetur cum illa non solùm moraliter, sed etiam physicè consensum eius efficiat.

11. Obiectio 5. Augustinum vbique tribuere hanc efficaciam omnipotentiæ Dei, cui nihil denegandum est.

Quintò ponderant Augustinum vbique tribuere hanc efficaciam omnipotentiæ Dei, cui nihil negandum est. Sic dixit lib. de grat. Christi cap. 24. *Legant, & intelligant, intueantur, atque fateantur, non lege, atque doctrina insonante forinsecus, sed interna, atque occulta, mirabili, atque ineffabili potestate operari Deum in cordibus hominum, non solùm veras reuelationes, sed etiam bonas voluntates.* Et latissimè idem docet lib. 5. contra Iulian. cap. 3. & de grat. & liber. arbitr. cap. 20. & de Corrept. & grat. cap. 5. vbi ait, *sine correptione posse Deum, quem velit, ad pœnitentiam, & potentissima sua medicina potestate conuertere.* Et epist. 107. dixit, *omnipotentissima facilitate.* Ac denique in Enchirid. cap. 95. dicit, efficacissimam esse voluntatem Dei, quæ nihil vult, quod non faciat, quia omnia quæcumque voluit, fecit. *Quod vtique*, ait, *non est verum, si aliqua voluit, & non fecit, quoniam ne fieret, quod volebat omnipotens, voluntas hominis impediuit*, vt subdit cap. 98. *Quis tam impiè desipiat, vt dicat*, Deum malas hominum voluntates, quas voluerit, quando voluerit, vbi voluerit in bonum non *posse conuertere.* & similia repetit cap. 102. & 103.

12. Respondetur.

Respondemus, procul dubio esse opus omnipotentiæ Dei efficaciter conuertere voluntatem hominis quo voluerit: hanc verò omnipotentiam non minus, imò magis quodammodo ostendi faciendo hanc mutationem per vocationem congruam, cooperante liberè humana voluntate, & secum Deo determinante nondum prædeterminata, quam si fiat per physicam prædeterminationem, quia maioris virtutis, & sapientiæ est, ita mouere, & inducere voluntatem, vt liberè, & infallibiliter consentiat, seipsam determinando, quam ita illam mouere, vt ex necessitate consentiat, quod per prædeterminationem fit. Itaque hoc opus meritò tribuitur omnipotentiæ Dei, quia solus ipse potest mentem humanam intrinsecè mutare, vel intellectum mirabili modo instruendo, & illuminando, vel voluntatem bonis affectibus, & congruentibus imbuendo. Non est tamen opus solius omnipotentiæ, sed præeunte infinita sapientia, & præscientia Dei, qua solus nouit vnicuique congruentem adhibere medicinam, quia solus præscit, quod vnicuique creaturæ, vel facultati eius congruat, vel quomodo suadere debet vt persuadeat, vel mouere voluntatem, ita vt non resistat, vt in locis præcedenti capite allegatis ipsemet Augustinus declarat, præsertim dicta q. 2. ad Simplician. de don. perseuer. cap. 4. & de Corrept. & grat. cap. 12. Augus.

13. Et hinc etiam est, vt ad eandem omnipotentiam pertineat non vno tantùm, sed innumeris, & infallibilibus modis posse efficaciter conuertere hominum voluntates, quia per infinitam sapientiam nouit omnes modos possibiles, quibus suauiter voluntas, & efficaciter in consensum trahi potest, & diuina omnipotentia omnes complectitur, & quem vult facillimè exequi potest. Ergo ex omnipotentia non certè colligitur physica prædeterminatio, imò nec colligitur quòd sit possibilis cum vsu libertatis, quia non extenditur ad repugnantiam, sed solùm colligitur, quòd sit possibilis, si Deus velit necessitate voluntatem, vt suprà dictum est. A signo etiam potest hæc responsio confirmari, quia interdum extendit Augustinus illum effectum omnipotentiæ & actus etiam malos, ad quos sine vlla dubitatione non prædeterminat Deus voluntatem, nec etiam directè inducit: magna autem vis omnipotentiæ illius est, quòd solùm permittendo malum,

lum, & inducendo ad obiecta de se bona, vel quæ sine peccato possunt amari, conuertit voluntatem hominis infallibiliter, quo vult, etiãsi præsciat talem voluntatem non esse id facturam sine aliqua culpa. Quæ efficacia ita est etiam diuinæ omnipotentiæ, vt nõ sit sequenda à diuina sapientia, & præscientia; ergo in hoc sensu loquitur de omnipotentia respectu actuum bonorum, vt sermonis consecutio sit vniformis, quamuis non sit necesse in omnibus seruari similitudinem, vt in lib. 3. latiùs declaraui.

14. Obiectio 6. Sextò solet nobis obiici, quia si Augustinus ita de auxilio efficaci sentiret, non diceret esse occultissimum mysterium, cur ex duobus vocatis vnus suadeatur, & non alius, cur Deus hunc trahat, & B illum non trahat, quia facilè posset reddi ratio, quia iste vult, & ille non vult; at verò Augustinus non ita respondet, sed raptus in admirationem ad iudicia Dei occulta negotium remittit, nobisque ne curiosiùs illa inuestigare velimus, consulit, vt videre licet tract. 26. in Ioan. de spirit. & liter. cap. 34. lib. de prædestinat. Sanctor. cap. 6. & 8. & sæpe alibi. (Retorquetur. August.) Ad hoc verò in superioribus responsum est, & nunc etiam dicimus, optimè nouisse Augustinum, quòd *in hac area Ecclesia pro voluntate quisque vel palea, vel frumentum est*, vt ipse dixit in lib. de vera Relig. cap. 7. Neque ignorauit ex duobus vocatis, vnum credere, & alium non credere, quia ille vult, & iste non vult credere. Sic C enim dicto cap. 6. de prædestinat. Sanctor. referens verba Massiliensium, *Multi audiunt verbum veritatis, sed alij credunt, alij contradicunt; volunt ergo isti credere, nolunt autem illi.* Respondet, *Quis hoc ignoret? quis hoc neget?* Et dicto lib. de spirit. & liter. cap. 33. eandem tractans quæstionem primò sic respondet. *Primò igitur illud dicamus, & videamus, vtrum illi satisfaciat quæstioni, quòd liberum arbitrium naturaliter attributum à creatore animæ rationali, illa media vis est, quæ vel intendi ad fidem, vel inclinari ad infidelitatem potest. Et ideo nec istam voluntatem, qua credit Deo, dici potest homo habere, quam non accepit, quandoquidem vocante Deo surgit de libero arbitrio*, vtique à Deo adiuto. Et ita in toto illo capite rationem illam prosequitur, quòd vnus sit reus, quia contemnit vo- D cationem, alius iustificatur, quia illam amplectitur.

15. Addit verò statim in cap. 34. *Hæc disputatio, si quæstioni illi soluendæ sufficit, sufficiat.* Vbi illam non reprehendit, sed permittit iudicari sufficientem, quod dicere potuit, vel quia vlterior inuestigatio, & resolutio non pertinet ad fidem, sed ad illas subtiliores quæstiones de quibus dixit Cælestinus, (Cælestinus.) *sicut non est necesse adstruere, ita nec licet contemnere*; vel certè, quia in aliquo ordine ratio illa sufficiens est, vtique in ordine executionis, vt nos explicamus, licèt secundùm ordinem prædestinationis quæstio maneat, cur huic Deus congruam præparauerit vocationem, & non illi. E Et hæc est quæstio, quam Augustinus admiratione dissoluit, & ad iudicia Dei occulta reseruat. Et ideo dicto cap. 6. de prædestinat. Sanctor. post illam responsionem, (August.) *Quis hoc neget*, addit, *sed cùm alijs præparetur, alijs non præparetur voluntas à Domino, videndum est vtique quid veniat de misericordia eius, quid de iudicio.* Iam verò in superioribus ex doctrina eiusdem Augustini ostendimus præparari voluntatem à Domino per inspirationes, & illuminationes, non per concursum, seu per physicam prædeterminationem. Et simili modo in lib. 2. de peccator. merit. & remiss. cap. 5. dixit; *Cur istum illo, illum isto modo adiuuet, penes ipsum*

A *est, & æquitatis tam secreta ratio, & excellentia potestatis.* Ac denique in cap. 14. de dono perseuer. in mysterium diuinæ prædestinationis reuocat, quòd his congrua suis mentibus verba, vel signa, quibus moueantur ad fidem, offerantur, aliis verò non offerantur. Ergo propter hanc Augustini admirationem non est necessaria prædeterminatio: nihil ergo in doctrina Augustini inuenimus, aut nobis hactenus propositum est, ob quod illi possit talis sententia attribui, etiamsi defensores illius sententiæ quòd sit expressè Augustini, frequentissimè, & asseueranter affirment. Idcóque prudentem Lectorem admonemus, vt non verborum exaggerationes, sed vim testimoniorum attentissimè meditetur.

Caput XLVIII.

Quid post Augustinum Patres Latini de Gratia efficaci senserint.

Propono quæstionem de solis Patribus Latinis, quia in Græcis, qui post Augustinum scripserunt, nihil in hac causa dictum inuenio, præter ea, quæ ex illis, qui prope tempora Augustini fuerunt in cap... adduxi. Solùm posset referri locus Damasceni lib. 2. de fide, cap. 29. & 30. & contra Manichæos, vbi prædefinitionem actuum liberorum negat, de quo satis in aliis locis dictum est. Alia verò, quæ in illo capite dicit, vt *nihil boni fieri à nobis posse sine auxilio Dei, liberum tamen nobis esse Deum vocantem sequi*, & similia, valde generalia sunt. 1. (Recensentur Patres Latini, qui de hac controuersia scripserunt.)

Omissis ergo Græcis Patribus, inter Latinos Augustino propinquissimus fuit Prosper, gratiæ Dei, & Augustinianæ doctrinæ acerrimus propugnator. Ille igitur in lib. 2. de vocat. gent. cap 9. aliàs 26. & 27. *Gratia, (inquit,) Dei in omnibus iustificationibus principaliter præeminet.* Modum autem declarat, dicens, *suadendo exhortationibus*, & aliis externis motionibus, quos recenset, quibus adiungit internas, dicens, *Dando intellectum, inspirando consilium, eósque ipsum illuminando, ac fidei affectionibus imbuendo.* Et hic terminat motiones præuenientis gratiæ, & statim subiungit. *Sed etiam voluntas hominis subiungitur ei, atque coniungitur*, scilicet; subiungitur præuenienti gratiæ, coniungitur adiuuanti, seu cooperanti. Et addit de voluntate. *Quæ ad hoc prædictis est excitata præsidij, vt diuino in se cooperetur operi.* Vbi ponderandum est inter excitantia auxilia, & consensum nullum ponere auxilium prædeterminans, sed ipsi voluntati cooperanti diuino operi tribuere, quod se coniungat præuenienti gratiæ Dei, de qua paulo pòst dicit. *Quæ opitulatio per innumeros modos siue occultos, siue manifestos omnibus adhibetur, & quod à multis refutatur, eorum est nequitia, quod autem à multis suscipitur, & gratiæ est diuinæ, & voluntatis humanæ.* In quibus verbis imitatur Prosper Augustinum, ideóque eisdem modis ponderanda sunt, quibus similia in Augustino considerauimus, quos hîc repetere necessarium non iudico. 2. (1. Prosper, inter Latinos Augustino propinquissimus.)

Est etiam attentè legendus Prosper contra Collator. ferè per totum, præsertim cap. 5. 8. & 16. vbi per illuminationes, inspirationes, & bonos affectus declarat modum quo Deus præuenit, & trahit voluntatem, & in eis ponit initium salutis contra Semipelagianos, & post illas motiones immediatè il- 3. (Eiusdem Prosperi locus contra Collator. attentè legendus.)

lis subiungit liberam cooperationem voluntatis humanæ ad consensum cum adiuuante gratia. Et in cap. 14. id latè prosequitur vbi verba illa notari possunt, *Quis perspicere, aut enarrare possit, per quot affectus visitatio Dei animum ducat humanum, vt quæ fugiebat, sequatur, quæ oderat, diligat*, &c. Non ergo per *physicam prædeterminationem*, sed per internos affectus, illuminationes, ac motiones declarat Prosper mirabiles mutationes, quas per gratiam suam facit Deus in cordibus hominum. Et his modis adiungit statim, factas esse conuersiones Matthæi, Pauli, Zachæi, & boni Latronis, de quo ait, *In Latronis quoque iustificatione, etiamsi nulla operantis gratiæ intelligerentur indicia, nónne cum omnibus credentibus etiam ipsum acciperemus attractum?* vtique per illas illuminationes, & affectiones, quibus Deus animum humanum visitat, quas nomine operantis gratiæ in his verbis intellexit. Et in eodem capite expendo quod in fine dicit. *Cùm Deus sit qui operatur omnia in omnibus, siue alios sic, alios sic attrahere velit, ad eum nemo nisi aliquo modo attractus venit.* Certè si attractio est prædeterminatio, non *alios sic, alios sic*, sed omnes *sic*, nec quemlibet aliquo modo, sed omnes vno modo attrahit; ergo modus ille alienus est à sensu Prosperi, modus autem tractionis per affectiones, in quibus ineffabilis varietas cernitur, est illi maximè consentaneus.

4. Adhuc alius. Eandémque doctrinam indicat in cap. 26. dicens, *bonam voluntatem, qua adhæretur Deo, nec negandum est hominis esse propriam, & confitendum est Deo inspirante conceptam.* Quid, quæso aliud nos dicemus? Fortasse si aliquis nostrûm id dixisset, tanquam Semipelagianus ad aduersariis damnaretur. Denique in cap. 6. responsion. ad Gallos ita concluditur. *Prædeterminationem autem Dei, siue ad bonum, siue ad malum in hominibus operari ineptissimè dicitur, vt ad vtrumque homines quadam necessitas videatur impellere, cùm in bonis voluntas sit intelligenda de gratia, in malis autem voluntas sine gratia*; quia verba videntur adeò expressa, vt non videam quid amplius desiderari possit. Nam quod non *prædeterminationis*, sed *prædestinationis* nomen posuerit, nullum subterfugium præbet dictis auctoribus, cùm ipsi dicant, decretum ipsum, quo Deus prædestinat, seu efficaciter prædefinit talem actum esse id, quo vel immediatè prædeterminatur voluntas, vel à quo prædeterminatio totam suam efficacitatem accipit, per quam in homine efficacissimè operatur. Neque etiam hîc possunt distinguere necessitatem compositam, vel diuisam: nam Prosper euidenter loquitur de necessitate prouenientе ex prædestinatione, quæ est necessitas composita, vt ipsi fatentur, & tamen ait, ineptissimè poni talem necessitatem, per quam prædestinatio impellat ad bonum, vel malum, illud efficacissimè in homine operando.

5. Non ignoro hæc eadem ferè loca contra nos citari, quia in eis dicitur Deus *potenti, & occulta virtute hominum corda conuertere.* Nam cap 26. contra Collator. de libero arbitrio, ait Prosper, *non à seipso, sed à creatore mutatur.* & ibidem, *Agit hoc occulta, & potens gratia Dei*, & aliis locis dicit, *gratiam esse creatricem bonæ voluntatis*, eámque in nobis generare, vt in epist. ad Ruffin. & in carmin. de Ingratis, & alibi sæpe. Et specialiter ponderatur, quod lib. 1. de vocat. gent. cap. vltimo, vbi quæstionem illam, cur ex duobus æquè reis, vnum Deus iustificet, & non alium, dicit esse impenetrabilem, *& per liberi arbitrij velle, & nolle non solui.* Verumtamen propria verba non sunt contraria præcedentibus, & in sensu à Prospero intento verissima sunt. Dicitur enim homo non à seipso, sed à creatore mutari, quia mutatio non incipit ab homine, nec eius propria, & principali virtute, perficitur, quamuis non fiat sine ipso. Vnde immediatè post illa verba, *sed à creatore mutatur*, addit Prosper, *Vt quidquid in eo in melius reficitur, nec sine illo fit, qui sanatur, nec nisi ab illo fit, qui medetur, cuius sumus noua creatura*, &c. Vnde eadem ratione vocat gratiam genitricem, & creatricem bonæ voluntatis, quia à Deo solo incipit, & sine vllo nostro merito, quamuis non fiat sine nostra determinatione libera quoad consensum, nec sine coëfficientia physica quoad initium boni effectus, de quo initio loquebatur, cùm dixit, *fieri in nobis occulta, & potenti gratia Dei*, sic enim ait, *Nec propria virtute ad initia salutis enititur, sed agit hoc occulta & potens gratia Dei, quæ dimotis terrenarum opinionum, & operum mortuorum fauillis torrem obruti cordis exagitat, & desiderio veritatis inflammat, non vt inuitum hominem subigat, sed vt subiectionis cupidum faciat, nec vt ignorantem trahat, sed vt intelligentem sequentémque præcedat.* Hæc est ergo potens, & occulta gratia Dei, per quam Deus in nobis inchoat salutem, quamuis illam sine libera determinatione non perficiat. Vltima denique sententia de quæstione illa profunda, & impenetrabili, eodem sensu à Prospero traditur, quod ab Augustino doceri, suprà diximus. Et ipsemet Prosper exposuit, dicens, *Quia licèt insit homini bonum velle, vel nolle, tamen nisi donatum non habet bonum velle.* Dicitur autem *donatum* ratione vocationis congruæ, in qua, vt diximus, tota admiratio posita est.

Post Prosperum scripserunt eodem tempore in gratiæ defensionem, & iuxta doctrinam Augustini Fulgent. & Petrus Diaconus, in lib. de Incarnat. & Grat. Et præterea Fulgent. lib. 1. ad Monimum à cap. 14. & epist 2. per plures sequentes, sed sicut in illis nullum vestigium prædeterminationis physicæ inuenitur, ita neque aliquid habent, quod specialiter in nostrum fauorem afferri possit, præter argumentum negatiuum, quo sæpe vsi sumus. Quia cùm doctrinam D. Augustini latè declarent, & defendant, nullam mentionem faciunt auxilij physicè prædeterminantis, nec per verba expressa, nec per æquiualentia, sed per auxilia præuenientia excitando, & per concomitantia adiuuando, totum negotium gratiæ, & necessitatis eius declarant. Ergo signum est non inuenisse apud Augustinum tale auxilium, nec illum necessarium esse existimasse. Exemplum adhiberi potest in verbis Fulgentij epist. 6. ad Theodor. cap. 6. qui locus solet nobis obiici, quia in eo docet superbos esse, qui aliquid boni sibi tribuunt. Vnde sic concludit. *Vt ergo quædam in deteriora non recidant, gratia eius gubernat, vt quædam ad meliora conscendant, gratia eius eleuat, & vt in æternum permaneant, ipsa gratia viuificat & conseruat.* Talia sunt testimonia, quæ nobis obiiciuntur, nos autem clamamus hanc esse doctrinam, quam de gratia profitemur. Nam ibidem attingendo modum, *quomodo hæc bona non dat natura, sed gratia*, ait Fulgentius, *Sed ex benignitate diuinæ illuminationis acquiritur.* Sic ergo non propter prædeterminationem, sed propter illuminationem, & inspirationem diuinam hæc omnia operatur in nobis Deus, & facit, vt eadem cum illo cooperemur, & qui hoc modo recognoscit hæc omnia esse dona Dei, licèt simul fateatur necessariam esse liberam hominis determinationem, non est superbus, sed cautus & fidelis. 6. 2. Fulgentius, & Petr. Diaconus.

Tertiò possumus simili modo vti Gregorij 7. 3 Gregorius

auсto

auctoritate, non quia de prædeterminante auxilio quicquam expresse docuerit, sed quia nulla illius mentione habita per auxilia excitantia declarat totum negotium præuenientis gratiæ, etiam efficacis, voluntatem hominis ad se trahentis & conuertentis. sic lib. 18. moral. cap. 22. aliàs 24. tractans verba illa, *Gratia Dei sum id quod sum*, addit, *Ex cuius aspiratione gratia, quia virtutum opera protinus in corde generantur, vt ex libero quoque arbitrio subsequatur actio, cui post hanc vitam retributio æterna respondeat, illico adiecit, & gratia eius in me vacua non fuit.* Vbi solùm ponderamus tantum aspirationi gratiæ initium tribuere virtutum omnium, & per ipsam inferiùs dicere, *facere Deum in homine meritum quod remunerat.* Et optimè eandem doctrinam de præueniente, & subsequente gratia tractans lib. 33. cap. 20. inter alia dicit. *Liberum arbitrium in bono formatur electis, cùm eorum mens à terrenis desiderijs gratia aspirante suspenditur.* Et iterum Pauli locum tractans lib. 16. cap. 11. habet illam sententiam Gregorio dignam. *Si superna gratia nocentem non præuenit, nunquam profectò inueniet, quem remuneret innocentem.* Quam declarans subiungit, *Superna igitur pietas priùs agit in nobis aliquid sine nobis, vt subsequente quoque nostro libero arbitrio, bonum quod appetimus agat nobiscum.* Vbi apertè declarat illud, quòd Deus priùs agit in nobis sine nobis, esse aliquem affectum excitantis gratiæ, quo iam aliquid boni appetimus, quod subsequente gratia liberè facimus, nulla vtique alia prædeterminatione interueniente. Et in confirmationem huius doctrinæ exponit verba Pauli dicentis, *Non ego*, quia non ex se, sed ex gratia operante, *Et tamen*, (inquit,) *quia se esse aliquid, cum gratia inuenit, adiunxit: sed gratia Dei mecum.* Non ergo in se gloriantur, qui se aliquid, nimirum ipsam liberam determinationem cum gratia Dei facere profitentur. Imò addit, *non enim diceret, mecum, si cum præueniente gratia subsequens liberum arbitrium non haberet*, quod certè non haberet si gratia illa præueniens, etiam prædeterminans esset. Eandémque doctrinam repetit lib. 24. cap. 7. aliàs 11. vbi est etiam notanda illa sententia, *Quia præueniente diuina gratia in operatione bona nostrum arbitrium sequitur, nosmetipsos liberare dicimur, qui liberanti nos Domino consentimus.* Non est ergo alienum à sententia Gregorij dicere, hominem vocatione præuentum determinare se cum diuina gratia, nam hoc modo à malo se liberat.

8. 4. Anselmus.

Quartò maiori fiducia nostram sententiam tribuimus Anselmo, qui clarius quàm cæteri principium illud, huiusque materiæ fundamentum quòd necessitas etiamsi sit ex suppositione extrinseca, si sit omnino antecedens vsum libertatis, illi est contraria, eúmque destruit, declarauit in lib. de Concordia. Ex quo principio subintulit in secunda parte huius operis, *etiam aliqua præscita, & prædestinata non euenire ea necessitate, quæ præcedit rem, & facit, sed ea, quæ rem sequitur*, & rationem subiungit, dicens, *Non enim Deus quamuis eam prædestinet, facit voluntatem cogendo, aut voluntati resistendo, sed in sua illa potestate dimittendo.* In quibus verbis necesse est eum loqui de gratia efficaci præueniente, quia per eam facit Deus ea quæ prædestinat. Illa ergo *gratia* ex Anselmi sententia talis est, vt voluntatem in sua potestate dimittat; quomodo autem dimitteret illam in sua potestate, quæ de se indifferens est, si illam ad vnum,

A & ad exercitium determinaret? Vnde ideo dicit prædestinationem relinquere voluntatem in sua potestate, quia aliàs inferret necessitatem antecedentem, quam dixerat contrariam esse libertati, & prædeterminatio physica infert necessitatem antecedentem, vt & probatum est, & aduersarij non negant, Anselmi sententiã contra eius verba interpretando, vt in secundo Prolegom. ostendi. Et ne quis putet hoc esse contra Dei gratiam, vnico verbo soluens obiectiones, quæ contra nos fieri solent, adiungit. *Quamuis autem sua voluntas vtitur potestate, nihil tamen facit in bonis, quod Deus non facit in bonis sua gratia, in malis non sua, sed eiusdem voluntatis culpa.* Et in p. 3. exponens modum quo Deus inducit voluntatem, inter alia

B dicit. *Adiuuat gratia liberum arbitrium, mitigando, aut penitus remouendo vim tentationis impugnantis, aut augendo affectum eiusdem rectitudinis. Denique cùm omnia subiaceant dispositioni Dei, quidquid contingit homini, quod adiuuat liberum arbitrium ad accipiendum, vel seruandum hanc rectitudinem, suæ gratiæ imputandum est.* Et postea dicit corda humana ex se proferre inutiles cogitationes, & noxias, *illas verò, sine quibus ad salutem animæ non proficimus, nequaquam sine generis sui semine, & laboriosa cultura concipiunt, & germinant.* Quod quidem cùm ex Dei prouidentia fit modo apto, & commodo suscipienti, tunc gratia est congrua, & effectum consequitur: hunc ergo modum, & non alium efficacis gratiæ An-

C selmus indicauit.

Huic concordat alius eiusdem Anselmi egregius locus super 6. cap. Matth. circa verba orationis Dominicæ, *Fiat voluntas tua*, vbi duas in Deo distinguit voluntates. *Vna est*, (inquit,) *misericordiæ, quæ non est cogens, neque aliquid libero arbitrio aufert, qua omnes homines vult saluos fieri, quod tamen in libera voluntate illorum positum est.* Et hanc distinguit à voluntate, quam dicit esse de effectibus rerum, & illam infrà vocat voluntatem iustitiæ, & priori voluntati dicit posse resistere, non posteriori. In citatis autem verbis solùm pondero, ideo dicere Anselmum voluntatem misericordiæ non cogere voluntatẽ, quia re-

D linquit in libera hominis potestate id, quod vult, sentiens quidquid tollit indifferẽtiam voluntati, cogere illam. Verbum autem *agendi* ibi non sumitur in eo rigore, quo dicitur coactum id, quod est omnino contra elicitam volitionem, sed eo modo, quo repugnat naturali modo agendi voluntatis, qui est, habere suum velle in sua indifferente potestate. Dicet fortè aliquis illam voluntatem misericordiæ esse tantùm antecedentem, nam ponit exemplum in voluntate, qua Deus vult omnes homines saluos fieri. Sed vt verum sit voluntatem misericordiæ sæpe esse antecedentem & illam includere Anselmum, non tamen potest ad illam solam Anselmi sententia limitari; tum quia aliàs

E valde diminuta esset distinctio, & tota doctrina nec satis explicaret, quomodo voluntas absoluta circa electos nõ cogeret illorum voluntates. Tum maximè, quia statim sibi obiicit hoc modo. *In Paulo tamen videtur cogens voluntas Dei, sed non est, quia licèt sit percussus, tamen voluntas erat libera, vt resisteret, si vellet.* Supponimus autem voluntatem Dei de conuersione Pauli, & fuisse voluntatem misericordiæ, & non fuisse tantùm antecedentem, seu conditionatam, sed beneplaciti, seu consequentem, & absolutam, & tamen illi, vtique vt operanti ad extra affirmat Anselmus potuisse Paulum resistere; ergo planè dicit talem

9. Eiusdem Anselmi locus super Matth.

Obiectio.

Solutio.

Suppositio pro voluntate Dei de Pauli conuersione.

talem voluntatem Dei non prædeterminare physicè voluntatem humanam, esto illam ita moueat, vt in effectu nunquam resistat.

10. Alia obiectio. Obiici verò solet ex eodē Anselmo, quod in eodem lib. de Concord. p. 3. non longè à principio dicit. *Totum imputandum est gratiæ, quia neque volentis est, quod vult, neque currentis est, quod currit, sed totum est Dei.* Omnibus enim, excepto Deo solo, dicitur. Quid habes, quod non accepisti? Et infrà dicit per illa verba, *Non est volentis*, &c. non negare Paulum *in voluntate, vel currente aliquid prodesse liberum arbitrium, sed significare non esse imputandum libero arbitrio, quod vult, vel quod currit.* Respondemus in his omnibus loqui Anselmum in more Augustiniano, & in eodem sensu elicere totum esse gratiæ, non quia excludat propriam determinationem liberi arbitrij, sed quia gratia est, quæ inchoat bonum opus, ad illum perficiendum adiuuat. Itaque verba Anselmi abundè hoc declarant, si integrè referantur; sic enim ait. *Quamuis non omnibus det, quia cuius vult miseretur, & quem vult indurat: nulli tamen datur pro aliquo precedenti merito, quoniam quis prior dedit illi, & retribuetur ei. Si autem voluntas per liberum arbitrium seruando, quod accepit, meretur augmentum iustitiæ, aut præmium aliquod, hæc omnia fructus sunt primæ gratiæ, & gratia pro gratia.* Et tunc addit: *& ideo totum imputandum est gratiæ*, vbi apertè loquitur non solùm de prima conuersione, sed etiam de fructibus iustitiæ, & ad omnia applicat verba Pauli, *Non est volentis*, &c. & solùm dicit non imputari homini, *quia sunt gratia pro gratia*, id est, quia & per gratiam adiuuantem fiunt, & ducunt primam originem à gratia; sic ergo totum imputatur gratiæ, & in eodem sensu infrà dicit, *non imputari libero arbitrio*, vtique tanquam merenti principium, & radicem talis boni. Alioqui paulo superiùs idem Anselmus loquens de rectitudine, seu sanctitate voluntatis dixerat. *Sicut illam nullus accipit, nisi gratia præueniente, ita nullus eam seruat, nisi eadem gratia subsequente. Nempe quamuis illa seruetur per liberum arbitrium, non tamen est tantum imputandum libero arbitrio, quantum gratiæ, cùm hæc rectitudo seruatur.* Non ergo absolutè negare intendit, imputandum esse libero arbitrio, *sed non tantum quantum gratiæ*, &c. Et rationem addit. *Quoniam illa liberum arbitrium, non nisi per gratiam præuenientem, & subsequentem habet, & conseruat.* Vnde cùm hanc reddit tanquam adæquatam rationem, virtute excludit gratiam prædeterminantem, quæ longè diuersa est à præueniente, vt ex aliis verbis Anselmi satis ostensum est, & pluribus aliis verbis idem Anselmus repetit, explicando *cooperationem liberi arbitrij cum gratia.* Eandemque doctrinam habet ad Ephes. 2. vbi ratione gratuitæ vocationis dicit omnia bona speciali modo gratiæ attribui. Et ita explicat verba Pauli, *Creati in operibus bonis*, & alia, quæ omitto ne sim prolixior.

11. 5. Bernardus. Quintò docet non minus apertè eandem sententiam Bernard. in lib. de Grat. & liber. arbitr. vbi non longè à principio necessitatem antecedentem dicit destruere libertatem, si non illam relinquat indifferentiam, vt possit, vel ad malum conuerti, consentiens appetitui, aut malo spiritui suggerenti, vel ad bonum gratiam sequens. Et infrà de bono Angelo dicit, liberè permansisse propria voluntate, non aliqua extrinseca necessitate; vnde ita concludit, *Manet ergo libertas voluntatis, vbi etiam fit captiuitas mentis, tam in bonis, quàm in malis, sed in bonis ordinatior. Tam integra*

A *quoque pro suo modo in creatura, quā in creatore, sed in creatore potentior.* quæ verba sunt valde notanda, quia in prioribus, vt clarum supponit Bernardus, *volūtatem* in malis supponi omnino indifferentem, & seipsam determinare, & affirmat eandem habere in bonis libertatem, licèt per gratiam meliùs ordinetur. In posterioribus verò apertè sentit, non magis prædeterminari ab alio voluntatem creatam quoad liberum actum, quàm increatam, aliàs non video quomodo vera sit æquiparatio quam in libertatis integritate facit Bernardus. Vnde tacitè & vno verbo occurrit obiectioni, quòd voluntas creata esset primum liberum, negat enim sequelam, dum addit; *sed in* B *creatore potentior.* Nam de ratione primi liberi est, non quòd vt possit determinari, ab alio non prædeterminatus, quod etiam habere debet secundùm liberum, vel non erit liberum, sed ad rationem primi liberi vlteriùs necesse est, vt per se possit determinari sine dependentia ab alio, quod non habet secundum liberum. Item est de ratione primi liberi, quòd ita sit liberum, vt ab alio non possit necessitari, nec impediri, quominus determinetur, quo velit: at secundum liberum licèt habeat connaturalem indifferentem potestatem, à superiori libero potest necessitari, tam vt velit, quàm vt nolit, vel non velit, quia pen- C det ab illo, & ideo licèt voluntas creata imitetur diuinam in integritate libertatis, diuina habet semper potentiorem libertatem, (vt sic dicā,) & ideo in sola illā est libertas per se, & quasi in primo fonte, quod est esse primum liberum.

Est etiam insignis locus eiusdem Bernardi, distinguens enim illa tria, *cogitare, velle, & perficere, quæ Deus operatur in nobis*, adiungit. *Primum profectò sine bonis, secundum nobiscum, tertium per nos facit.* Vnde iterum concludit. *A Deo ergo sine dubio fit nostræ salutis exordium, nec per nos vtique, nec nobiscum*, quia, (vt inquit,) in sancta cogitatione consistit, sub qua etiam motum præuium voluntatis, qui ex tali cogitatione sine libertate nascitur, comprehendit. Neque aliam D præmotionem gratiæ, quæ à Deo sine nobis in nobis fiat, agnoscit. Nam iterum infrà dicit, *Sic autem ista cum libero arbitrio operatur, vt tantùm illud in primo præueniat, in cæteris comitetur.* Vbi particula exclusiua *tantùm*, attentè consideranda est. Neque etiam inter illam præuiam cogitationem, & consensum aliquam solius Dei præoperantem gratiam interponit, neque in ipso consensu aliquid à Deo putat fieri sine nobis, sed absolutè dicit, *Verùm consensus, & opus etsi non ex nobis, non iam tamen sine nobis. Ita*, (sicut infrà subdit,) *quod à sola gratia cœptum est, pariter ab vtroque perficitur.* Et infrà, *Non partim gratia, partim liberum arbitrium, sed totum singula opere in-* E *diuiduo peragunt.* Multaque alia in hanc sententiam docet, quæ in eo videri possunt, & in superioribus sæpe sunt inculcata. 12. Alius locus Bernardi.

Quia verò in fine ita concludit, *Deus igitur auctor est meriti, qui & voluntatem applicat operi, & opus explicat voluntate*, eo ipso verbum *applicat* per verbum *prædeterminat* physicè explicandum censetur, nobisque obiicitur, cùm tamen euidenter cum toto contextu constet, ipsum loqui de modo applicationis, quo voluntas per cognitionem mouetur, & applicatur. Quod etiam in lib. de interior. domo cap. 68. idem Bernardus declarauit, vsurpans sentētiam illā libri de Ecclesiast. dogmatib. *In nobis manet arbitrij libertas ad quærendā salutē, sed admonēte prius Deo, & inuitāte ad salutem,* 13.

vel

vel vt diligamus, vel sequamur, potestatis nostræ est diuinæ inspirationi acquiescere, & quæ ad salutē nostram pertinent, eligere, & sequi. Alia item ex eodem Bernardo in eodem lib. de grat. & liber. arbitr. contra nos expendit Cumel. sed generalia sunt, scilicet, gratiam præuenire hominem, & non tollere libertatem, & similia, quæ omnes dicimus, sed modum inquirimus, & hunc ostendimus explicasse Bernardum iuxta doctrinam, quam sequimur.

Cumel.

14. 6. Richardus de Sancto Victore.

Sextò fauet multum Richardus de Sancto Victor. tract. 1. de stat. interi. homin. cap. 13. vbi rationem *libertatis* ita declarat. *Libertatis est, quod consensus eius extorqueri, vel cohiberi non potest. Potest enim consentire, vel non consentire aspirationi diuinæ, similiter, & suggestioni diabolicæ. Vtrumque quidem ex libertate, neutrum autem oportet ex necessitate.* In quibus verbis expendat in primis Lector, an *prædeterminatio physica* extorqueat consensum, nam profectò id negari non potest; ergo iuxta prædicta verba libertatem euacuat, eique repugnat. Deinde aduertat comparationem inter inspirationem Dei, & suggestionem dæmonis. Item tacita illatio notanda est, nam ex eo quòd diuina inspiratio non extorquet consensum, tacitè infert Richardus, Deum non extorquere illum, aliàs nec probatio esset efficax, nec exemplum accommodatum; vnde fit, vt non aliam præuenientem Dei motionem agnoscat, præter inspirationem moraliter inducentem, sicut facit suggestio dæmonis, licèt altiori modo, & potentiori id faciat Deus, vt in superioribus vidimus. Denique expendo, quòd libertati opponit necessitatem etiam compositam, quæ ex antecedente necessitate possit præuenire. Quæ omnia prædeterminationi physicæ planè contraria sunt. Præterea lib. 3. de contemplat. cap. 24. *Absque dubio,* (inquit,) *quidquid boni in bonorum cordibus agitur, septiformis ille spiritus per inspirationem gratiam operatur.* Et infrà, *saluo humanæ voluntatis arbitrio, & omnino absque vlla vocatione qualibet bona voluntas per inspirationem gratiam in diuinæ voluntatis complacitum inflatur, & ideo homini ad retributionem gloriæ cumulatur, quidquid ex libero mentis consensu in ipsa diuinitus agitur.* Vbi & omnem coactionem excludit, id est, necessitatem extrinsecus prouenientem, iuxta communem morem loquendi Patrum, vt explicaui sæpe, & per diuinam inspirationem solam hanc fieri arbitrij promotionem, & mirabilem inductionem, apertissimè sentit. Nec possunt alij auctores *inspirationem* prædeterminationem interpretari, quia nec proprietas sermonis id permittit, vt iam sæpe dixi, aliàs & ipsi cogentur dicere, etiam actus malos fieri inspiratione diuina, cum prædeterminatione fieri dicant: illud autem absurdissimum esse ipsi etiam non diffitebuntur.

Illatio.

15. 7. Laurētius Iustinian.

Septimò his adiungo Laurentium Iustinian. de quo quidam asseruit multa docere, in lib. de Gradib. perfect. cap. 5. quæ nobis repugnant. Citat autem in primis verba quæ expendo, illud Roman. 5. *Charitas Dei diffusa est,* &c. adiungit. *Non inquit extorquetur violenter, nec sollicitudine hominis reperitur, sed diffunditur ex alto in cordibus electorum, quoties, & quando eidem spiritui placet, qui (Domino perhibente,) vbi vult, spirat, auditúrque vox eius, ignoratur tamen vnde veniat, aut quò vadat. Porrò Spiritus iste sanctus quemadmodum est potens in opere, in sermone efficax, in dilectione feruidus: ita est in consolando promptus, in exhortando intentus, & in se communicando munificus.*

Rom. 5.

16. Sed quidquid in his verbis nobis repugnet, non video, multa autem, quæ non parum faueant, considero: nam primum illud, quod *diuinus amor non* A *extorquetur violenter,* satis repugnat physicæ prædeterminationi ab extrinseco prouenienti, & non relinquenti in voluntate indifferentiam, vt se omninò liberè ad amandum determinet. In proximè autem sequentibus verbis, *nec sollicitudine hominis reperitur,* sermo est de solicitudine, quæ sola propria industria, & libertate fiat, procedatque sancti Spiritus afflatum, & ita illa sententia punguntur Semipelagiani: per eam verò non excluditur libera cooperatio, propriúsque conatus post diuinam inspirationem, & cum cooperante gratia Dei. Multóque minus negatur solicitudo cooperandi diuinæ gratiæ in vsu charitatis, cùm Paulus dicat, *soliciti seruare vnitatem Spiritus in vinculo pacis.* Et ideo B fortasse non dixit Sanctus, *nec solicitudine habetur,* aut exercitu, *sed reperitur,* quia loquitur de tota infusione eius, vt ab inspiratione diuina incipit, sic enim non reperitur solicitudine, sed incipit inspiratione diuina, quam, (præsertim congruam,) Spiritus sanctus præbet, prout vult. Loquendo verò de ipsa iustitia, vel libera conuersione, ait idem Sanctus cap. 6. *Hæc est thesaurus intus absconditus, hæc est pretiosa margarita cum solitudine, & sudore reperta.* In reliquis autem citatis verbis docet Laurentius diuinam inspirationem consistere, vel in auditu interiori, vbi vox Spiritus sancti percipitur, & ratione illius dicitur Spiritus sanctus *efficax in sermone,* quia loquitur ad cor, & modo illi congruo, quan- C do vult, & ita est efficax etiam in operando, consolando, exhortando, & cætera quæ ibi dicuntur, in quibus nullum vestigium physicæ prædeterminationis reperio. Et vlteriùs pondero, quod paulo inferiùs ait, *Homo autem virtutis amator, & gratiæ cooperator ratione trahitur, charitate informatur, boni & honesti delectatione allicitur, bellum quoque sibi ipsi inducit, in quo non licet terga vertere, nec in propria virtute confidere.*

Ephes. 4.

Ex cap. verò 6. allegantur hæc verba. *Omnes quoque præuenit donis, excitat clamoribus, & præoccupat promissis.* At quis hoc neget? Certè hæc verba potiùs confirmant quod docemus, præuenientem gratiam in diuinis excitationibus, & internis clamo- D ribus positam esse. Maximè verò spectanda sunt omnia antecedentia, in quibus idem Sanctus docet hanc gratiam sufficientem, & omnibus offerri, & homini imputari, quòd vel illam non recipiat, vel quòd illi pulsanti non pareat, & similia quæ cum physica prædeterminatione non posse subsistere à nobis ostensum est. Addit verò inferiùs hæc verba, quæ doctrinam nostram valde confirmant, cum Spiritu sancto enim per admirationem loquens, ait, *Vt errantium mortalium attraheres corda, quotidie per aspirantem gratiam, & veritatis lumen, atque internam vocem,* &c. *vtique facis vt conuertantur ad cor,* & iterum, *Interioris hominis pulsas ad ianuam,* &c. *vt tibi pulsanti per obedientiæ virtutem spiritualis habitaculi sui patefaciat aditum.* Ad eun- E dem modum explicat gratiæ efficacitatem idem Pater serm. de Epiphan. vbi inter alia dicit, *Est autem gratia gratum faciens quasi mutatiua stella prafulgida, quæ electum quemque præcedens corde ducit ad Christum.* Ac denique cum frequentissimè in suis operibus de gratia loquatur, semper modum operandi eius iuxta doctrinam, quam sequimur, declarat. 17.

Octauò inter hos Sanctos Patres recensemus Abulensem, qui ob insignem eruditionem, & sanctitatem id sibi promeruit. Ille igitur punctum hoc attigit in cap. 19. Matth. q. 174. quem locum contra nos quidam obiicit, dicens sibi Abulensem docere, Deum præmouere, & inclinare liberum arbitrium salua 18. 8. Abulensis.

salua eius libertate. Veruntamen Abulensis verba inspiciamus. Primò igitur sic ait. *Homo secundùm naturam habet libertatem arbitrij, nisi ad eum pertineret determinatio sui operis, vt ex proprio iudicio eligeret hoc.* Sæpiúsque in discursu illius quæstionis repetit rationem libertatis in hoc consistere, quòd possit voluntas se ad vtramque partem, seu ad volendum, vel ad non volendum determinare, nullamque in tota illa quæstione specialem prædeterminationem gratiæ tribuit, neque in generali cōcursu præuiam motionem in causa agnoscit, solùm enim in solut. ad 2. dicit, *Sine Deo gratis donante, nihil possumus facere, cùm ipse sit causa vniuersalis, & principium omnis boni, non solùm in hominibus, sed etiam in omnibus creaturis.* Idemque repetit in solut. ad 3. dicens, *Deum agere interiùs in ipsa voluntate, sicut in aliis rebus.* Agit enim de concursu ad volendum, qui est in voluntate, quia in illa recipitur actus volendi.

19. Explicatur in quo liberū arbitrium se moueat, determinet, & moueatur ab alio.

At verò in q. 175. ad 1. fusè explicat in quo liberum arbitrium se moueat, & determinet, & in quo moueatur ab alio, & in summa dicit proposito sufficienter obiecto per suam libertatem flectere in hanc partem, vel aliam. *Et non est quærenda,* (inquit,) *alia causa, neque dependet quantum hoc liberum arbitrium ab aliquo, sed per naturam suam hoc potest,* vbi non excludit dependentiam à concursu generali Dei, quam iam docuerat; excludit ergo solùm causam prædeterminantem, seu quæ flectat arbitrium ad hanc partem potius quàm ad illam, nisi cooperando cum illo. Quia verò ad hanc determinationem necesse est, vt præcedat cogitatio, quæ non potest semper esse ex motione ipsius voluntatis, concludit necessarium esse, deuenire ad motorem extrinsecum, qui præmoueat voluntatem ad deliberandum. Et quoad hoc ait, ita voluntatem esse dominam sui actus, vt indigeat moueri à Deo, vtique præuia motione, quæ per *cogitationes fit, & alios motus similes his, quos Deus in mente nostra facit,* qui certè motus non sunt, nisi motus gratiæ excitantis. Deinceps verò latè explicat, quomodo per hunc modum Deus faciat voluntatem eligere, vel non eligere aliquid, non ex parte ipsius voluntatis, prædeterminando illam, sed ex parte obiecti immutando intellectum, & inter alia dicit. *Propositis duabus partibus contradictionis Deus facit, quòd vna earum eligatur, non quidem determinando liberum arbitrium ad hoc, & distrahendo ab illo, quia hoc esset contra conditionem libertatis, & nihil relinqueretur libero arbitrio, per quod esset liberum.* Sed ex parte intellectus, vt latè prosequitur, sempérque in hoc insistit, quòd Deus non determinat voluntatem directè, id est, ex parte intellectus. Quæ quidem doctrina directè repugnat cum physica prædeterminatione, quanuis multa alia, quæ ibi Abulensis attingit, maiori explicatione indigerent, & tamen omitto, quia nihil ad præsentem causam referunt.

20. Locus notandus in Abulēse.

Præterea est locus notandus in Abulēse Matth. 25. q. 62. vbi tractans illa verba parabolæ de decem virginibus, *Tunc surrexerunt omnes virgines illæ,* eaque accommodans ad conuersionem, sic ait: *Verum est, quòd præcedente clamore, id est, pulsatione Dei, omnes excitantur, quia quando Christus efficaciter vult pulsare, nemo est, qui non excitetur. Verum est enim, quòd multi vocantur, qui non obediunt, quia pulsatio illa non est efficax, saltem respectu illorum, nam si Deus vult fortiter pulsare, necesse est, quòd exaudiat homo, quia cor hominis in manu Dei est, & quocunque voluerit, vertet illud,* Prouerb. 21. *In pulsationibus autem minoribus quidam obediunt, & quidam non. Vnde ab æquali pulsatione quidam mouetur, & alius non, scilicet, quia non sunt æqualiter dispositi, & talis modus est quantum ad augmentationem charitatis per actus nostros; quod autem velit Deus quosdam pulsare efficaciter, & alios non, ab eius liberaliter prouenit, quia vult quibusdam potius benefacere, quàm aliis, cùm nulli teneatur,* ad Roman. 9. *quòd cui vult miseretur.* Vbi duo expendo. Primum, quòd ponit efficaciam in gratia excitante, secundò, quòd non ponit illam in efficacia physica, quam excitatio ad determinandam voluntatem ex se habeat, sed in congruentia ad personam cui datur, nam ideo dicit, eandem excitationem in vno esse posse efficacē, & non in alio.

His addere possumus Thomam Waldensem lib. 1. doctrinal. fidei antiquæ cap. 23. & sequentibus, præsertim in 25. Nam & tempore æqualis est Abulensi, & eruditione ac auctoritate, præsertim in confutandis hæreticis non inferior. Non oportet autem verba eius referre, aut ponderare, quia & rem ex professo disputat, & acriter inuehitur in quosdam Magistros, qui periculosè, vt ipse ait, necessitatem antecedentem ex efficacia diuinæ voluntatis prouenientem in actibus voluntatis humanæ, iam tunc introducere conabantur, & per hoc, vt ipse indicat, concordiam libertatis humanæ, cum operatione diuinæ gratiæ, & voluntate impossibilem reddebant. Et ideo quanuis in libris de Auxiliis, huius viri testimonio vsus fuerit, nihil contrà ab aduersariis dictum, vel obiectum est. 21. Thomas VValdensis.

CAPUT XLIX.

Quid D. Thomas de hac controuersia, seu de auxilio gratiæ efficacis senserit.

Præcipuum auctoritatis nomen quo defensores physicæ prædeterminationis nos premunt, & sub cuius vmbra defendi student, est nomen, & auctoritas D. Thomæ, & ideo nihil ferè in hac materia docent, nec conclusionem ponunt, quam non dicant esse ex mente D. Thomæ, vel frequentiùs esse expressam. D. Thomæ, ita vt licèt ipsi semper inter se contraria doceant, vnusquisque intrepidè affirmet suam sententiam esse expresse D. Thomæ. Nos verò credimus in hoc puncto à nobis stare D. Thomam, vel saltem non repugnare, & ideo ad eius sententiam accuratiùs indagandam, hunc locum, & caput hoc integrum designaui. In quo priùs proponam loca quæ pro pro contraria sententia afferri solent, deinde producam, quæ nobis fauere videntur, & vtraque diligenter expendam, ac explicabo. Aduerto autem quatuor præcipua capita, seu ordines testimoniorum posse in doctrina D. Thomæ spectari, in primo sunt generalia in omnibus causis secundis, quatenus à concursu causæ primæ in agendo pendent, & de his dixi lib. 3. c. 38. In secundo ordine sunt, quæ de libertate volūtatis generatim loquūtur, quæ tractaui in eod. lib. cap. 44. In tertio gradu pono illa, quæ sunt de modo quo Deus cōcurrit ad actiones peccaminosas, quatenus tales actiones reales sūt, & hæc attigi in eodē lib. c. 49. In quarto specialiter collocātur, quæ de auxiliis & motionibus gratiæ tractant. Et hæc sola ad præsentem locum pertinent.

1. Sedes capitis de auxilio gratiæ efficacis.

Aduertendum.

Primò

2. Præponuntur loca D. Thomæ, quæ pro contraria sententia afferri solet. Obiectio 1. Soluitur.

Primò ergo allegatur D. Thomas 1. 2. q. 9. art. 6. quia in corpore affirmat, Deum solum, & non agentia creata mouere volūtatem; sed agentia creata vt Angeli possunt voluntatem moraliter mouere, ergo Deus altiori modo, atque adeò physicè potest mouere, & prædeterminare. Sed hoc obiectio non magis procedit de actibus gratiæ, quàm de actibus ordinis naturalis, nam doctrina ibi data à D. Thoma generalis est. Illatio ergo dupliciter deficit. Primò, quia non loquitur ibi D. Thomas de promotione voluntatis, sed de motione. Deus autem non solùm mouet voluntatē per auxilium præueniens, sed etiam per auxilium, seu concursum simultaneum, quem D. Thomas sæpe vocat motionem primi mouentis in eadem 1. 2. q. 109. Et ita nihil aliud est mouere voluntatē, quàm aliquid agere in ipsa, sicque D. Thomæ discursus eò tendit, vt probet ipsum motum voluntarium causari à Deo in voluntate. Concedimus ergo loqui de motione physica, negamus autem inde sequi loqui de motione prædeterminante. Secundò verò damus illam doctrinam esse veram etiam de motione præueniente: in ea verò, vt suprà attigi, duo oportet distinguere, vnum est quomodo fiat, aliud quomodo causet liberum motum volūtatis. Ipsa ergo motio cùm sit aliquid reale inhærēs volūtati, scilicet aliquis motus deliberatus eius, physicè fit, & imprimitur à Deo, qui in hoc superat omne genus creatum. Illa autem motio causat cōsensum morali modo, & in hoc etiam est differentia inter Deum, & Angelum, quia ipsamet causalitas moralis lōgè altiori modo est à Deo, & simile discrimen est ex parte intellectus, nā Angelus solū potest illū excitare, applicādo obiecta, vel phasmata, Deus autē per se illuminādo, & physicè efficiēdo in ipsū. Et ita in præmotione est physica efficiētia Dei propria eius sine physica prædeterminatione.

2. Obiectio 2.

Secundum argumentum sumi solet ex solutione ad 3. eiusdem art. vbi cùm dixisset Deum vt vniuersalem motorem mouere hominem ad bonū, ipsum autem hominem per rationem se determinare ad hoc, vel illud determinate volendum, adiungit, ***Sed tamen interdum specialiter Deus mouet aliquos ad aliquid determinatè volendum, quod est bonum, sicut in his, quos mouet per gratiam, vt infrà dicetur.***

Remouetur.

Respondeo tamen aliud esse prædeterminare voluntatem quoad exercitium actus, aliud mouere voluntatem ad aliquid determinatè volēdum. Nam à priori prædeterminatione non potest separari consensus, ex intrinseca vi talis determinationis; ab altera verò motione potest consensus separari, quantum est ex vi talis motionis. Vnde per sufficientem gratiam præuenientē mouetur, id est, allicitur, & excitatur voluntas ad aliquid determinatè volendum, scilicet ad fidem, vel pœnitentiam, &c. & nihilominus talis motio nō prædeterminat voluntatem. Itaque ad aliud aduerbium *determinatè*, quod D. Thomas adiunxit, non opponitur indifferentiæ, vel potestati resistēdi, sed opponitur generalitati motionis. Dixerat enim ibi, quòd Deus mouet volūtatē, vt generalis motor ad vniuersale bonum; huic ergo vniuersali motioni opponit determinatam motionē, quæ fit per gratiam, tamen sicut illa motio vniuersalis nō determinat physicè voluntatem ad exercitiū actus circa vniuersale bonum, sed ad summū quoad specificationem, iuxta doctrinam eiusdem D. Thomæ ibi q. 10. art. 2. ita etiam motio gratiæ ad aliquid determinatè volendum, non determinat, quoad exercitium actus, sed determinat ad certam speciē, licèt non determinando absolutè, & simpliciter etiam quoad specificationem, qui cùm bonum sit particulare, potest voluntas aliud illi præferre pro suo arbitrio, in quo differt hæc motio ab alia, quæ est ad bonum in communi. Potest tamen illa motio dici determinare ad certam speciem actus, quātum est de se: nam si ex tali motione voluntas deliberatè operetur illi consentiendo, efficiet honestum actum in tali, vel tali specie, & non alium. Vnde potest hæc motio esse, vel ex parte obiecti illuminando intellectum circa tale bonum, vel ex parte voluntatis simplicem aliquem affectum, vel suauitatem circa illud præbendo, manente semper indifferentia voluntatis ad talem motionem sequēdā; sicut etiā habitus inclinat ad aliquid determinate volēdum, relinquendo indifferentē volūtatē, vt illā inclinationē sequatur, vel ei resistat.

4. Et iuxta doctrinam ad intelligenda alia loca D. Thomæ oportet distinguere verbū *determinandi*, nam intelligi potest, vel de determinatione quoad exercitium actus, & in hoc sensu nunquam inuenietur apud D. Thomam voluntatem in hac vita prædeterminari ab aliquo exteriori mouente. Alio modo significare potest verbum illud determinationem quoad speciem actus, vel necessitando quoad specificationem, vt respectu boni in communi, vel inclinando tantum, quantum est de se. Et hoc modo dicitur interdum voluntas determinari ab habitu, vel à passione, vel ab obiecto, & propriùs dicetur moueri ad aliquid determinatè volendum, vt D. Thom. in illa solut. ad 3. loquutus est. Aliquādo verò ita loquitur D. Thom. nam 1. contr. gēt. cap. 82. ad 4. dicit, *bonum apprehensum voluntatem determinare vt obiectum proprium.* Vbi Ferrariens. notat *determinare*, illo modo nihil aliud esse, quàm dare speciem actui, & ibidem distinguit duplex determinans, vnum efficiens, aliud specificans, & hoc posteriori modo dicit ibidem, voluntatem diuinam determinari ab intellectu, cùm tamen certum sit non determinari quoad exercitium actus, nisi ad dilectionem sui, ad alia verò solùm obiectiuè, vt voluntas possit ad hoc, vel illud suum actum terminare. Et in eadem significatione D. Thom. q. 6. de illo art. vnic. distinguit exercitiū actus à determinatione, & exercitium dicit esse à voluntate mouēte seipsam, determinationem verò esse ab obiecto. Sic ergo in citato loco dicit Deum per gratiam mouere ad aliquid determinatè volendum, quia mouet ad particularia obiecta, quæ non possunt nisi per determinatos & particulares actus amari.

5. Obiectio 3.

Tertiò obiiciunt totam quæstionem 109. D. Thomæ in 1. 2. in qua sæpe D. Thom. dicit indigere hominem ad opera gratiæ auxilio Dei mouētis. Sed illa loca non pertinent ad auxilium præuium, seu præueniens, sed ad concursum simultaneum, seu auxilium concomitans, quod cum proportione generale est omnibus rebus, vt in lib. 1. & 3. ostendi sæpiùs. Et ideo hanc obiectionem omitto, solùmque aduerto vbi D. Thō. in illa quæstione postulat auxilium gratiæ præueniētis præter rationē illā primi mouentis explicare illud per verba pertinētia ad excitantē gratiā, & moralem inductionē, & directionē, sic enim dicit art. 9. *Necesse est nobis vt à Deo dirigamur, & protegamur, quia omnia nouit, & omnia potest.* quæ verba sunt valde notanda, nā in eis P. Sanctus explicat gubernationē internā præueniētis gratiæ morali modo, & illius certū, & infallibile regimē nō tribuit soli omnipotētiæ, sed adiūgendo omnē scientiam sub qua necesse est cōditionatā etiam cōprehendi: nā debet esse talis, quæ sit præuia, & dirigat, (nostro modo

Euertitur.

modo loquẽdi,) omnipotentiã, & volũtatẽ vt certa & infallibilia media eligat, & exequatur: ſciẽtia autem ſic præuia poteſt eſſe de futuro effectu libero, niſi conditionata, vt in Prolegom. 2. dictum eſt. Et eodem modo loquitur D. Thomas in 2. d. 28. q. 1. art. ad 3. & 3. contr. gent. cap. 147. & 148. vbi ſolùm docet, auxilium gratiæ eſſe neceſſarium, & non tollere libertatem. Vnde immeritò hæc loca contra nos allegantur.

6. Obiectio 4. Quartò obiiciunt eundem Doctorem Sanctum in 1. 2. q. 111. art. 2. dicentem ad interiorem actum voluntatis dari auxilium gratiæ operantis, & reddit hanc rationem. *Quia quantum ad iſtum actum voluntas ſe habet vt mota, Deus autem vt mouens, & præſertim, cùm voluntas incipit bonum velle, quæ prius malum volebat.* Dixerat autem ſuprà in eodem articulo, *in illo effectu, in quo mens noſtra eſt mota, & non mouens, ſolum Deum eſſe mouentem, quia operatio alicuius effectus mouenti tribuitur, & non mobili.* Ergo ſentit D. Thomas pium voluntatis actum, præſertim in primo conſenſu fidei, vel conuerſionis in Deum, præcedere ex motione Dei, cui ſoli ſit tribuendus ſub aliqua ratione: at hoc eſſe non poteſt, niſi per phyſicam prædeterminationem; ergo.

7. Reſpõdetur obiectioni ex eodem D. Thoma. Reſpondeo conceſſa tota maiori propoſitione, negando minorem, loquitur enim ibi D. Thomas de actu interiori voluntatis, qui eſt intentio, vel ſimplex conſenſus in aliquod ſupernaturale bonũ propoſitum, vt propter ſe amandum, propter honeſtatem ſuam; ita vt talis actus eliciatur non per modum electionis, ſed per modum intẽtionis, aut voluntatis primæ. De quo motu D. Thomas generaliter docet non homini, ſed auctori naturæ eſſe tribuendum, vt ſupra lib. 3. cap. 44. tractauimus, vbi id explicuimus intelligendum eſſe non ſecũdùm phyſicam efficientiam, ſed ſecundùm moralẽ quandam attributionem, ſecundùm quam dicitur voluntas ſe mouere, cùm ex intentione medio cõſilio ad electionem progreditur, non verò in ipſa intentione finis. Illam ergo doctrinam accommodat ibi D. Thomas ad voluntatem in ordine operantem, nam in prima intentione, ſeu volũtate dicit moueri ab auctore gratiæ per gratiã operãtem, quia nõdum operatur ex electione, poſtea verò in electionibus etiã gratuitis iam ſe mouere per gratiam cooperantem. Ergo ad illum modum loquẽdi de gratia operante, (ſiue aliàs verus ſit, ſiue nõ, de quo in eodem lib. 3. cap. 21. diximus,) non eſt neceſſaria prædeterminatio phyſica, ſed ſufficit ſpecialis motio accommodata, vt voluntas poſſit intendere tale bonum, vel alio modo propter ſe, ac ſimpliciter in illud tendere, ſi velit, etiamſi ad illud non prædeterminetur. Nã licèt propter illã motionẽ talis actus voluntatis morali, & ſpeciali modo tribuatur Deo, nõ excluditur, quin à voluntate, & liberè efficienter, ac proinde tam moraliter quàm phyſicè fiat, vt ibidẽ ad 2. D. Thomas fatetur. Et ideo in illo determinatio quoad exercitiũ ab ipſa pendet, etiãſi per gratiã operantem præmoueatur.

8. Confirmatur ex eodẽ. Et poteſt hoc confirmari ex eod. D. Thoma quodlibet. 7 art. 1. vbi cùm in corpore eandem doctrinam tradidiſſet, & in argumento 2. obiecisset, quòd talis modus motionis repugnat libertati, reſpondet ad 2. quòd *Deus mouet omnia ſecundùm modum eorum, & ideo diuina motio à quibuſdam participatur cum neceſſitate, à natura autem rationali cũ libertate.* Explicans autem quid ſit in rationali natura moueri ſecundùm modum ſuum, adiungit. *Et ideo ſic Deus mouet mentẽ humanã ad bonũ, quod tamen poteſt huic motioni reſiſtere, & ſic ex Deo eſt,* A *quòd homo ſe ad gratiam præparet, ſed quòd careat gratia, non habet cauſam à Deo, ſed ab ipſo homine.* Ergo illa motio gratiæ operãtis talis eſt, vt poſſit homo ei reſiſtere, quod repugnat auxilio phyſicè prædeterminanti. Et ita ex his ſimul ſumptis oppoſitum apertè probatur, præterquam quòd ſaltẽ in electionibus gratiæ apertiſſimè in vtroque loco dicit D. Thomas volũtatẽ non prædeterminari à Deo, ſed ipſam ſe mouere & determinare, licèt præmota per intentionẽ finis, certum eſt autem actus ſupernaturalium electionũ eſſe ex auxilio efficaci gratiæ; ergo de ratione efficacis auxilij non eſt, quòd prædeterminet aliàs ſemper, & in omnibus B actibus eam rationem ſeruaret; ergo nec voluntate ſimplici, ſeu intentione finis eſt neceſſariũ tale auxilium prædeterminans. Probatur conſequentia, tum quia efficacia auxilij eiuſdẽ rationis quo ad hoc eſt in omnibus actibus, tũ quia rationes ſumptæ ex libertate, & ſufficiẽtia auxilij æquè in illis actibus procedunt, tũ denique, quia iſti actus ſolũ differũt ab electione, quòd voluntas tunc nõ mouetur medio conſilio, ex præuio actu proprio, ſed ex vi obiecti apprehenſi per cogitationem ab alio immiſſam. Hæc autẽ differentia ſaluatur optimè ſine prædeterminatione phyſica, & ad ſummũ declarat gratiã excitantem aliter eſſe neceſſariam in intentione finis, quã in electione mediorum; quia ante intentionẽ eſt volũtas quaſi dormiẽs, & ideo C debet ab alio incipere excitari, poſtquam verò iam excitata eſt, & intentionem liberè elicuit, per illam poteſt excitare intellectum ad conſultandum, & ita ſe ad electionem mediorum mouere. Probatur conſequentia.

Quintò obiiciunt quòd D. Thomas 1. 2. q. 112. art. 3. dicit, *Si ex intentione Dei mouentis eſt quòd homo gratiam conſequatur, infallibiliter ipſam conſequitur.* In quibus verbis ſine dubio loquitur D. Thomas de motione per auxiliũ efficax, cùm dicat infallibiliter cõſequi effectũ. Deinde clarè ſupponit tale auxiliũ dari ex intentione abſoluta, & prædeſtinatiua Dei, aliàs non rectè inferret ad illã intentionẽ infallibiliter conſequi effectũ, quia intentio Dei ſolum antecedens, ſeu conditionata, ſæpe fruſtratur effectu; permittente ipſomet Deo. Vnde D tandem colligitur auxilium, quæ ex vi illius intentionis datur, eſſe prædeterminationẽ, quia procedit ex quadã volũtate, cui nemo poteſt reſiſtere. 9. Obiectio 5.

Ad hoc argumentũ reſpõderi poteſt D. Thomã quidẽ loqui de abſoluta intentione ex parte ſua, non ex parte obiecti, id eſt, non de intentione dãdi gratiã ſanctificantẽ, de qua in titulo articuli loquitur, nec de intentione dandi præparationẽ illã, quæ eſt per conuerſionẽ perfectam ad Deũ, ſed de intẽtione dandi gratiã ſanctificantẽ illis, qui ſe ad illam præparauerint. Hanc enim neceſſariã conſecutionẽ inter præparationem, & gratiam vult ibi probare D. Thom. vt patet ex titulo articuli, & ex concluſione, qua ad illũ reſpõdet: & illã neceſſariã E conſecutionẽ gratiæ probat ex eo, quod eſt ab intentione abſoluta Dei, nã ad hoc vocat hominẽ ad pœnitentiam, vt ſi per eum non ſteterit, ſed actu ſe conuertat, ac præparet, infallibiliter gratiã conſequatur, poteſtque reſpõſio cõfirmari ex eodẽ in 4. diſt. 17. q. 1. art. 2. quæſtiuncula 3. vbi eandẽ tractãs quæſtionem in hoc ſenſu illam definit, vnde veriſimile ſit in eodẽ ſenſu fuiſſe loquutũ in alio loco. 10. Reſpondetur primò. Confirmatur ex eodẽ D. Thoma.

Secundò verò concedimus priorẽ ſenſum eſſe etiã ibi à D. Thoma intentũ, quia licèt ſupponat legem dandi gratiã ſe præparanti ſufficienter, quæ ſicut generalis eſt, & infallibilis, ita fundamẽtũ habet in abſoluta intẽtione, & promiſſione Dei, abſoluta, (inquã,) reſpectu cõſecutionis: nihilominus non 11. Reſpondetur ſecundò.

nõ de illa tantũ loquitur, sed de illa infert, quòd si de intẽtione Dei est iustificare hominẽ, cuius cor mouet, ita mouebit illũ, vt infallibiliter illam consequatur, & cõsequenter vt infallibiliter cõuertatur. Et hoc etiam probat locus Ioan. 6. quem adducit. Hoc ergo sensu supposito concedimus duo prima, quæ inde inferuntur, scilicet D. Thomam loqui de motione per auxilium efficax, & de intentione absoluta sanctificandi, vel conuertendi hominem, quem vocat. Negamus tamen tertiam illationem, nimirum auxilium, quod ex vi illius intentionis datur, esse physicè prædeterminans, quia sufficit vocatio congrua, vt illa intentio infallibiliter impleatur. Quod probamus primò ex verbis eius, priùs enim dixerat ibi interuenire necessitatem non coactionis, sed infallibilitatis, vbi, vt diuisio sit adæquata, includit omnem necessitatem antecedentem, & repugnãtem libertati, quam prædeterminatio physica induceret, & postea repetit versum *infallibiliter*, quod dicit ordinem non ad causam, sed ad præscientiam. Secundò est hic sensus non solùm verus, sed etiã necessarius, quia intentio illa includit, in obiecto, quòd homo sanctificetur liberè, & ideo postulat motionem, cui & homo possit resistere, vt præparatio ad gratiam sit libera, & infallibiliter non resistat, vt sit efficax motio. Hæc autem duo in physica prædeterminatione non coniunguntur, cum vocatione autem congrua optimè conueniunt; ergo non est, cur limitemus indefinitã doctrinã D. Thomę ad motionem prædeterminantẽ, cum qua cætera repugnãt; veritatem ergo habet propter congruam vocationẽ. Nec aduersarij habent, quomodo hanc respõsionem inficientur, nisi diuertendo ad impugnandã sententiam mediam, quæ & per se satis defenditur, & in Prolegom. 2. satis, vt credimus, nõ solùm eam defendimus, sed etiam persuasimus.

12. Ex hac doctrina facilè respondetur ad alia testimonia D. Thomæ, in quibus docet homines saluari, credere, amare, aut mereri iuxta mensuram voluntate Dei præscriptam, vt ex p. 1. q. 19. & 23. & 2. 2. q. 24 art. 3. & 3. contr. gent. c. 89. & 90. & aliis locis constat. Nam hæc omnia per vocationem congruam executioni mandantur, & optimè intelliguntur modo proximè explicato, & aliquid de reipsa in sequentibus addemus, vt omnibus satisfaciamus. Nunc verò sensus hic confirmari potest ex eodem D. Thoma q. 6 de Verit. art. 3. vbi licèt doceat, prędestinationem habere certitudinem in ratione causæ, nihilominus in corpore, & ad 3. declarat, non mandari executioni per media, quæ ex se sint infallibilia ex vi suæ causalitatis, sed ex modo, quo à Deo applicantur. *Nam liberum*, (inquit,) *arbitrium deficere potest à salute, tamen in eo, quem Deus prædestinat, vel si cadat, quod resurgat.* At profectò si certitudo mediorum consisteret in auxiliis prædeterminantibus, multo breuiùs expedisset D. Thomas difficultatem ad illa, & ad omnipotentiam, & efficaciam diuinæ voluntatis recurrendo, quod nunquam facit, quoties in particularibus mediis ordinem executionis declarat.

13. At potest obstare alter locus in q. 6. de Malo, art. vnic. ad 3. vbi differentiam constituit inter hominem, & bruta, quòd bruta determinatè mouentur ad vnum per instinctum. *Sed Deus*, (inquit,) *mouet voluntatem immutabiliter propter efficaciam virtutis mouentis, quæ deficere non potest, sed propter naturam voluntatis motæ, quæ indifferenter se habet, non inducitur necessitas, sed manet libertas.* Vbi illa verba *immutabiliter*, & *per efficaciam* statim explicat per verbum *infallibiliter* dicens, *sicut etiam*

A *in omnibus prouidentia diuina infallibiliter operatur.* Vnde illa immutabilitas magis ex parte Dei, quàm ex parte hominis intelligenda est, Deus enim ita mouet prædestinatum modo libero, & contingenti, (vt in vtroque loco D. Thomas dicit,) vt nihilominus prædestinatio Dei immutabilis sit. Hoc autem prouenit ex efficacia voluntatis suæ, quæ non consistit in hoc, vt per physicam prædeterminationem ad liberum actum moueat, hoc enim repugnat, sed in hoc, quòd tot potest adminicula adhibere, prout videt esse congrua prædestinato, vt infallibiliter obtineat, quod intendit.

B Atque hæc tantùm inuenire potui in doctrina D. Thomæ, vel ab aliis allegata, vel ex parte aliqua à me obseruata, quæ colore aliquo possint in hoc puncto adduci. 14. Existimo tamen illa sola sufficere ad ostendendum, D. Thom. nec agnouisse, neque fortasse cogitasse de aliquo auxilio gratiæ physicè prædeterminante, tum, quia si rem tanti momenti ex illo auxilio pendere existimasset, debuisset profectò aliquam disputationem de illo texere, illius naturam, & vim, & concordiam eius cum vsu libertatis clarè & luculenter explicare: hoc autem nunquam fecit, vt visum est; ergo magnum argumentum est illud non agnouisse. Tum etiam, quia in eisdem locis, vel similibus, quæ pro illa sententia adducuntur, multa dicit, quæ cum tali modo C auxilij non rectè subsistũt, vt obiter explicauimus.

Notandũm.

Præsertimque notanda sunt duo, vnũ est, quoties D. Thom. dicit Deũ mouere volũtatem secundùm modũ suum, explicare modũ illum, vt sit modus indifferẽtię, & indeterminationis ad opposita. Iuxta quam interpretationẽ, illa duo, scilicet mouere voluntatem secundùm modũ suum, & prædeterminare illam, repugnantiã inuoluunt secundùm doctrinã D. Thomæ, quam expressè tradit in dicto quodlibet 1. art. 7. ad 2. & dicta q. 6. de Malo, art vnic. & satis indicat 1. p. q. 83 art. 1. ad 3. & 4. & præsertim ad 5 circa finem. Alterum notandũ est, non aliter explicare D. Thom. cur Deus præmouẽdo voluntatem illam non necessiter, nisi quia ita D mouet, vt voluntas possit motioni resistere, vt expressè dicit in dicto quodlibet, ad 2. Et idem sumitur ex dicto art. vnic. q 6. de Malo, ad 15. vbi ait, *quòd licèt Deus faciat, voluntatem velle, non oportet, quòd ex necessitate hoc faciat, quia potest per ipsam voluntatem impedimẽtum præstari.* Hoc autem quomodo fieri possit à voluntate, explicat D. Thomas dum addit, *vel remouendo cogitationem, quæ inducit ad volendum, vel ad considerandum oppositum, scilicet, illud quod proponitur vt bonum, secundum aliquid non esse bonum.* In quo apertè supponit vt volũtas non inducatur ex necessitate per motionem præuiam gratiæ, oportere, vt possit illam impedire, vel remouendo illam, vel alio simili modo. Et apertè E loquitur de potestate voluntatis in sensu composito, nam remouere cogitationem supponit cogitationem, vt per se patet. Cùmque doctrina illa formalis sit, & generalis, habet locum in omni præuia motione. Vnde ex doctrina D. Thomæ omne auxilium præueniens voluntatem, si à voluntate remoueri, seu illi resisti non potest, ex necessitate libertati contraria mouet. Et ideo in eodem articulo ait D. Thom. quòd si dispositio, per quam aliquid videtur alicui bonum, non subiacet voluntati, ex necessitate voluntas mouetur.

Alterum notandum.

Omne auxilium præueniens voluntatem, si à volũtate remoueri, seu illi resisti nequit, ex necessitate libertati mouet contraria.

Est præterea optimus locus hanc D. Thomæ mentem ostendens in 1. p. q. 62. art. 3. ad 2. vbi sic ait. *Inclinatio gratiæ non inducit necessitatem, sed habens gratiam potest ea non vti, & peccare,*

D. Thom.

Tt 2 fateor

fateor quidem verba illa scripta esse de gratia habituali, nam de illa tractatur in articulo, & in argumento; nihilominus nos non consideramus materialiter, vt sic dicam, illa verba, sed formalem rationem eorum, nam ratio ob quam gratia non inducit necessitatem, ideo est, quia potestati habentis subditur, vt illa vtatur, vel non vtatur. Ergo si aliqua est gratia, quæ ita inclinat mentem hominis, vt non sit in potestate voluntatis ea vti, vel non vti, sed illa posita necessitetur ad vsum eius, talis inclinatio gratiæ inducit necessitatem, ex mente D. Thomæ. Et ideo in principio solutionis vniuersalem profert sententiam. *Omnis forma inclinat suum subiectum secundùm modum naturæ eius.* quod intelligitur non solùm de forma per modum habitus, sed etiam per modum motionis actualis, quæ, vt recipitur, in mobili forma eius est. Et ita etiam de actuali habet eandem propositionem D. Thomas in locis suprà citatis, & q. 3. de Malo, art. 2. Quid autem sit formam recipi secundùm modum subiecti respectu rationalis naturæ, non est, nisi quòd in vsu, & effectu eius libertati subdatur, vt in aliis verbis allegatis D. Thomas declarauit, & in aliis locis notauimus.

16. Et hinc etiam fit quod maximè intentionem nostram confirmat, vt quoties D. Thomas vult explicare, quomodo gratia, non obstante libertate habentis, illum inducit ad bonum, indeclinabiliter, & ineffabiliter in officio continet, non id tribuit motioni prædeterminanti, sed vel custodiæ diuinæ, eiusque excitationi, vt q. 24. de verit. art. 9. vbi de viatoribus etiam virtute perfectis ait, ita inclinari ad bonum, vt difficile cadant, subdit autem. *Sed totum, quod deficit ad confirmationem, completur per custodiam diuinæ prouidentiæ in illis, vt scilicet, quandocunque occasio peccati se inserit, eorum mens diuinitus excitetur ad resistendum.* Vel etiam vocationi hoc tribuit, vt in q. 6. de verit. art. 1. vbi ex prædestinatione dicit sequi glorificationem, in qua est consecutio finis, *& collationem auxilij ad consequendum finem,* (vtique congruum, & efficax,) & illud declarans, addit, *quod est appositio gratiæ, quod ad vocationem pertinet.* In vocatione ergo constituit auxilium efficax, quod prædestinato confertur. Quod expressè dixit super Rom. 8. lib. 6. vbi ait, prædestinatos trahi per vocationem internam, *quæ,* (dicit,) *nihil aliud est, quàm quidam mentis instinctus, quo cor hominis mouetur à Deo ad assentiendum, in his, quæ sunt fidei, & virtutis.* Et addit, *Et hæc vocatio in prædestinatis est efficax, quia huiusmodi vocationi assentiunt.* Vnde alibi hoc auxilium vocat *efficacem persuasionem per aspera, vel per leuia,* &c. vt q. 22. de verit. art. 9. ad 8. vbi hoc modo exponit illud Luc. 14. *Compelle eos intrare,* & similiter Ioan. 6. exponens illud, *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum,* dicit, Patrem trahere, *per illuminationem, & inspirationem internam, per quam, ait, si quis non trahatur, non est defectus trahentis, qui quantum est ex se, nulli deficit, sed est propter defectum eius qui non trahitur.* Quod certè non habet locum si prædeterminatio physica est necessaria, vt ostendimus. Ex his ergo omnibus concludimus D. Thomam de prædeterminatione physica nihil formaliter decreuisse, nec aliquid de motione voluntatis à Deo per auxilia tradidisse, quod sine tali prædeterminatione non optimè subsistat. E contrario verò multa in eius doctrina inueniri de modo, quo Deus mouet voluntatem, siue per gratiam præuiam, siue per alios modos prouidentiæ suæ, quæ partim eundem modum excitandi, & trahendi homines contineant, quem nos dicemus, præ se ferunt, partim aliqua continent, quæ physicam prædeterminationem non compatiuntur. Nam si attentè considerentur, quæ diximus, hæc omnia satis probata ex illis relinquuntur.

Luc. 14. Ioan. 6.

CAPVT L.

Quid alij antiqui Scholastici in hac controuersia senserint.

IN lib. 3. tractando hoc punctum, de concursu præuio, & præmotione primæ causæ in secundam, an necessaria sit ad omnes actiones causarum secundarum, præter concursum simultaneum, plures Scholasticos antiquos negantes talem præmotionem esse necessariam, allegauimus, applicando illam doctrinam ad punctum de concursu Dei ad actiones peccatorum. Illos ergo omnes soleo in præsenti puncto pro nostra sententia allegare, quia cùm potissimum fundamentum cōtrariæ sententiæ abnegent, ac euertant, meritò quidquid super illud ædificatum est, destruxisse, & negasse affirmare possumus. Et ita etiam plures illorum pro nostra sententia refert Ledesma in principio suæ quæstionis vnicæ, de Auxil. nimirum Alensem, Bonauentur. Marsil. Gabriel. Gregor. Henric. Capreol. & Caietanum. 1.

Punctum capitis circa auxiliū gratiæ efficacis.

Et Alensis quidem multum fauet 1. p. q. 26. memb. 4. art. 3. dum declarat, quomodo prouidentia sit de actibus liberis, *non secundùm acceptionem, sed secundùm concessionem,* vt ipse loquitur, id est, vt declarat, non secundùm modum, aut motionem, cui resisti non possit, sed ita, vt relinquatur voluntati potestas resistendi, & contradicendi, &c. & memb. 7. art. 1. vbi ait, Deum per suam prouidentiam circa actiones voluntatis, *non inducere necessitatem ab hoc,* id est, non necessitatem causæ efficientis, & impellentis, sed inducere necessitatem ad hoc, ordinando actiones ad debitos fines, quod bene declarat. Et q. 40. memb. 4. ad 3. excludit apertè prædeterminationem voluntatis diuinæ ab actibus liberis, & videtur loqui etiam de prædeterminatione ad intra omnino absoluta, & ita exponit Damascenum, vnde à fortiori sequitur Deum non prædeterminare ad extra volūtatē. 2.

Fauet 1. nostræ sententiæ Alensis.

Secundò ac meritò allegatur Bonauentura, licèt soleat in contrarium citari in 2. d. 26. art. vnic. q. 6. Sed ibi solùm tradit communem doctrinam, de gratia operante, cooperāte, & per vtrāque dicit mouere Deum voluntatem, diuerso tamen modo: nam per operātem solus Deus præuenit, & præmouet voluntatem, per cooperantē autem mouet illam non sine illa se mouente, & priori gratiæ operanti solùm excitare, & præparare voluntatem. Quæ omnia sunt consentanea nostræ sententiæ, nihilque addit, in quo prædeterminationi physicæ ansam aliquam tribuat. Eandemque doctrinam repetit in dist. 27. dub. 1. literali. Addit verò vt gratiam præuenientem, seu operātem facere voluntatem bonam, & non fieri à libero arbitrio, sed infundi à Deo, quod dicere videtur propter gratiam habitualem, quæ ab Scholasticis *operans* vocatur, quatenus animam sanctificat. Si verò id applicetur est auxilium gratiæ præuenientis, seu operantis, dicitur nos facere bonos initiatiue, & quia per illud facit Deus, vt velimus, modo in 2.

2. Fauet Bonauentura.

in superioribus explicato, nam homo propriè non fit bonus, donec consentiat, & liberè operetur.

Allegatur etiam idem Sanctus pro physica prædeterminatione in 1. d. 40. art. 2. q. 1. sed ibi potiùs ait, prædeterminationem, etiam vt est causa, non inferre necessitatem, *quia non est tota causa salutis*, sed cum alia causa contingenti, scilicet, libero arbitrio. *Quatenus verò* (inquit) *præter rationem causæ importat præscientiam, sic non potest discordare à libero arbitrio, non tamen infert illi maiorem necessitatem, quàm præscientia.* Et simili modo in d. 47. art. 1. quæst. 1. concordare conatur decretum voluntatis Dei cum libertate nostræ voluntatis, sed solùm dicit, non inducere necessitatem consequentis, sed consequentiæ. Quomodo autem id sit intelligendum, non declarat, semper tamen interponit præscientiam, dicitque non maiorem necessitatem per voluntatem induci, quàm per præscientiam, sentitque voluntatem Dei semper esse iuxta aliquam præscientiam, quam supponit, vt cùm ait, *bene sequitur, Deus vult hunc saluare; ergo saluabitur, nunquam enim vellet, nisi pariter præsciret esse saluandum.* Vbi profectò loqui videtur de præscientia, quæ secundùm rationem præcedat voluntatem, quia aliàs nulla esset illa ratio. Vnde in solut. ad vlt. ait, *quòd voluntas Dei secundùm conuenientiam ad præscientiam, vult illa, quæ vult*, vbi satis indicat antecessionem præscientiæ, quæ certè non potest esse nisi conditionata. Et similia habet, in dist. 47. art. 1. q. 1. Nam ait, Deum non velle absolutè salutem prædestinati, nisi per conuenientiam ad præscientiam. Quocirca ea, quæ in his locis Bonauentur. docet, vel sunt generalia verba, quibus omnes vtimur, vt sunt illa de necessitate consequentiæ, & consequentis, vel si quid speciale addit, in nostram planè sententiam inclinat. In alio verò loco 2. d. 37. art. 1. q. 1. quem in dicto cap. 41. lib. 3. tractaui, apertè tollit prædeterminationem, & in operibus gratiæ solam excitationem præuiam, & simultaneum concursum agnoscit.

4. Tertiò dicendum est de sententia Scoti, nam illum etiam vtriusque sententiæ defensores in suum patrocinium allegant. Sed vt breuiter, & distinctè rem proponam, distinguendus est duplex sensus quæstionis suprà tractatus, scilicet, an detur prædeterminatio physica in actu primo, quæ sit aliquid inhærens voluntati, distinctum ab actu secundo eius, vel an detur in ipsomet actu secundo, solùm per decretum absolutum voluntatis Dei, quo absolutè voluit, vt homo vellet, & virtute illius decreti influit in voluntatem hominis talem simultaneum influxum, cui illa non possit resistere. Priorem modum attigit Scotus in. 4. d. 49. q. 6. §. *Dico ergo*, & docet esse contrarium libertati voluntatis. Vtitur autem nomine *habitus*, & dicit esse contra libertatem voluntatis, quod determinetur ad vnam per habitum sibi inhærentem, qui non subiaceat quoad vsum potestati eius. Videturque loqui non solùm de libertate actus, sed etiam de libertate potentiæ, inquit enim, quòd si subiiceretur in agendo habitui sibi inhærenti, non esset superior illo, & consequenter non esset libera ex natura sua. Quàm verò sit solida hæc illatio nunc non expendimus, id enim egimus in Prolegom. 1. sed solùm assertionem Scoti contrariam prædeterminationi physicæ per modũ actus primi inde colligimus. Nam vel nomine *habitus* intelligit entitatem creatam inhærentem potentiæ liberæ, quæ sit principium actus eius, & eius dominio in vsu non subdatur, vel certè si cum

3. Adducitur Scotus. Duplex quæstionis sensus.

Prior docet esse contrarium libertati voluntatis.

A proprietate de habitu loquutus est, ex paritate rationis extenditur ad omnem actum primum ab extrinseco impressum voluntati, licèt sit per modum entitatis, vel qualitatis actualis, quia non minus impelleret voluntatem informando illam. Et hoc confirmat generalis doctrina eiusdem Scoti in 1. d. 39. §. *De secundo dico*, vbi ad libertatem actus existimat necessarium quòd voluntas in eodem instanti, quo actum elicit, vt est prius natura, in actu primo constituta, *ita ponat actum suum contingenter, quod vt prior naturaliter posset æquè ponere aliud oppositum in esse.* hoc enim principium apertè repugnat cum prædeterminatione physica in actu primo. Quod etiam repetit in 1. d. 18. circa finem, post solutionem ad secundum, & similiter

B in 2. d. 39. §. *Contra istud*, in fine, ait, quòd si voluntas agit secundùm pondus datum, ita vt illo accepto non possit non agere, non liberè agit. Et huc etiam spectant loca quæ suprà lib. 3. c. 41. adduximus, in quibus apertè negat necessitatem præuiæ motionis ex vi generalis concursus Dei.

Deinde alterum modum attingit Scotus in 4. vbi suprà, & indicat, fieri posse, vt voluntas humana determinetur ad vnum, & ad exercitium actus, salua eius libertate. Sic enim ait voluntatem beati determinari per voluntatem Dei, vt perpetuò amet ipsum, nec possit ab illo actu cessare,

Posterior, fieri posse vt voluntas humana determinetur ad vnum.

C conseruando nihilominus libertatem voluntatis, & potestatem, quam habet ad non amandum, vel etiam ad peccandum. Posset autem ille locus intelligi de libertate ipsius potentiæ, non autem de libertate actus. Nam priorem modum determinationis dixerat repugnare libertati ipsius potentiæ, *quia ipsa*, (inquit,) *non esset voluntas, nisi esset causa prior*, &c. Ergo è contrario cùm dicit posteriorem modum determinationis esse possibilem salua libertate voluntatis, intelligit de libertate ipsius potentiæ radicali, & remota, non de libertate actus. Nam primum indicant illa verba eius, *Non sic autem est contra libertatem, vel naturam eius, quod determinetur à causa priori.* Et præterea dicit illam determinationem auferre potentiam proximam agendi, & non agendi, & so-

D lùm relinquere remotam, vnde inquit. *Non est in potestate propinqua talis voluntatis peccare, quia non est in potestate eius, quod impediens cesset.* At verò illud posse remotum, cùm non sit posse simpliciter, sed secundùm quid, licet sufficiat ad libertatem potentiæ, non satis est ad libertatem actus, vt in Prolegom. 1. ostensum est.

Iuxta quam expositionem doctrina illa Scoti non est nobis cõtraria, sed potiùs supponit vtramque determinationem esse contra libertatem, de qua nos agimus, licèt non vtraque sit contra naturam potentiæ liberæ de quo egimus in dicto Prolegomeno. Et mihi quidem placeret valdè expositio, nisi in respõsione ad quoddam argumentum diceret ibidem Scotus, illum actum amoris,

E ad quem Deus sic beatum determinat, *esse laude dignum pro quanto*, (inquit,) *ipsa voluntas in suo ordine contingenter se determinat.* Idem autem est in illa materia *contingenter*, quod liberè, vnde non obstante prædeterminatione illa, admittit Scotus voluntatem se liberè determinare, adeò vt actus eius sit laude dignus. Propter quod fateor in his verbis multum fauere Scotum illi sententiæ, quæ affirmat esse possibilem prædeterminationem, quæ immediatè fit per voluntatem diuinam absolutam, & efficacem, immediatè influentem in actum voluntatis humanæ, salua

libertate eiusdem actus voluntatis humanæ. Sed in hoc non probamus eius sententiam, & fortasse per libertatem solùm intellexit perfectum voluntarium ab intrinseco, quod credidit etiam sufficere, vt sit laudabilis actus, etiamsi fiat absque indifferentia. Sic enim solet aliàs loqui Scotus, cuius sententia in hoc etiam communiter non probatur.

In aliis verò locis expressè docuit Scotus illum modum prædeterminationis per voluntatem Dei absolutam, vel per influxum præuium ab illa procedẽtem, non esse necessarium, vt voluntas in actibus suis se determinet, quod in actibus peccatorum expressè declarauit in 2. d. 37. §. *Ad solutionem*, vbi his verbis rem comprehendit. *Quia Deus non solus, sed cum voluntate actus est facturus, ideo suum concausare posuit in potestate ipsius voluntatis humanæ.* quibus verbis nostram sententiam de solo concursu simultaneo oblato per voluntatem Dei omnino absolutam, sed includentem conditionem apertissimè docuit. Nec apud ipsum ego inueni, in quo de concursu ad actus bonos, vel ad actus gratiæ aliter loquatur, solúmque in actu beatifico tanquam singulari alium modum in priori loco insinuauit.

Difficultas in doctrina Scoti. Duæ verò aliæ difficultates hîc obiici solent in doctrina Scoti. Prima est, quod ipse docet, quia si prima causa necessariò ageret voluntas hominis, non liberè ageret, vt patet in d. 2. q. 2. §. *Obsecro*, & d. 8. q. 5. *His rationibus*, versic. *Argumentor sic*, & d. 39. §. *Tertia propositio*. Illud autem videtur in hoc fundari, quòd causa secunda non agit, nisi mota à prima, nam inde infert, quòd si Deus necessariò causam secundam moueret, & consequenter causa secunda necessariò ageret. Sed hæc difficultas procedit per multas illationes, & potest in contrarium retorqueri: nam si libertas causæ primæ nunc est radix contingentiæ, ideo est, quia nunc non imprimit causæ secundæ motionem, quam imprimeret si necessariò ageret: nam si eandem motionem nunc imprimeret, æquè necessitaret illam, & libertas Dei solum induceret, vt effectus esset contingens respectu Dei, non verò vt sit liber ipsi causæ secundæ, vt rectè argumentatur Gabriel in 1. dist. 38. art. 1. Corduba in quæstionar. lib. 1. q. 55. dub. 4. & 10. ergo nunc de facto non imprimit Deus voluntati talem motionem etiam ex sententia Scoti, nisi velimus illi attribuere contradictoria; præsertim, quia in eadem q. 1. d. 8. §. *Ad argumenta pro opinione*, dicit voluntatem nostram esse de se indeterminatam, & posse ex se determinari ad hoc, vel illud, & hoc non impediri à Deo, quia cùm liberè agat, suum concursum illi accommodat. Contrarium autem putat esse dicendum, si Deus ageret ex necessitate naturæ, quia tunc non sic posset Deus suam actionem moderari, sed ageret quantum posset. Ex illo ergo principio nihil in præsenti colligi potest, quod nobis obstet, quidquid sit de veritate illius, de quo videri possunt dicta in Metaphys. disp. 22.

Gabriel. Corduba.

Altera difficultas. Altera difficultas est, quia Scotus docet cognoscere Deum futura contingentia in decreto voluntatis suæ, quo vult illa fieri, vt patet in 1. dist. 39. §. *viso de contingentia*. Nam illud decretum Dei est suppositio antecedens, & consequenter est de illo eadem difficultas. Et hoc modo potest pro illa sententia citari Richardus in 1. dist. 38. art. 1. q. 5. & omnes qui ita sentiunt de scientia Dei circa futura contingentia. Sed hæc obiectio etiam fit per illationes, & fieri potuit vt

Richardus.

A omnes considerauerit Scotus, & ideo non fuerit consequenter loquutus. Posset autem exponi de decreto prædeterminante ad extra, iuxta ea quæ iam dixi, & amplius infrà explicabo. Verumtamen etiam hoc habere possit locum in actibus bonis, non tamen in malis. Et ideo alij intelligunt Scotum de voluntate Dei concurrendi cum causa secunda, inter quos etiam Gabriel. Vazquez in 1. p. q. 14. art. 13. sequitur in hoc opinionem Scoti, cùm tamen aliàs omnino neget prædeterminationem, & prædefinitionem. Ac propterea dicit, voluntatem illam Dei, in qua ipse cognouit futura contingentia, non esse præuenientem, sed concomitantem respectu cooperationis voluntatis creatæ. B Quomodo autem talis voluntas Dei sufficiat, vt in ea cognoscatur futurum contingens, non declarat, nec declarari potest, vt existimo, nisi supposita in Deo scientia conditionata, qua cognoscit voluntatem creatam cooperaturam esse in tali occasione, si ipse permittit, & velit concurrere. Postea autem illa scientia res est facillima, & fortasse in illo sensu loquutus est Scotus. Optarem autem mentionem aliquam illius scientiæ conditionatæ magis expressam apud illum inuenire. Vasquez.

5. 4. Accedit Marsilius. Quartò nostram sententiam docet expressè Marsilius in 2. q. 16. art. 4. in 3. probatione secundæ conclusionis, dum ait, *de natura agentis liberi esse, quòd se possit determinare, nam si ab alio determinaretur, ab alio necessitaretur*, C vt latiùs suprà retuli lib. 3. cap. 42.

6. 5. Fauet Henricus. Quintò fauet Henric. quodlibet. 9. q. 5. circa finem, vbi & generalem tradit doctrinam de determinatione voluntatis à seipsa, quam suprà retuli, & illam extendit etiam ad motionem gratiæ, dicens. *Si Deo agente fieret directè, vt voluntas de non volente fieret volens, licèt non esset contra naturam eius, sed præter eam tantùm, non tamen diceretur actus liberalis, nec secundùm eum esset laudabilis, nec esset omnino. Quia cùm actio eius*, (id est, hominis,) *taliter debeat esse in ipso, quod secundùm eam voluntas laudabilis dicatur, & virtuosa, oportet, quòd à nullo alio moueatur*, (id est, D determinetur,) *ad actum volendi, sed à seipsa directè solùm, licèt aliquo assistente, & cooperante, vt suprà, Spiritu sancto, vel per se, & immediatè, vel in aliquo dono eius, vel vtroque modo.* Et inferiùs ad exponendum quomodo motus indeliberati inclinent voluntatem, non tamen necessitent ad consensum, addit. *Quemadmodum gratia aliqua à Deo in voluntate inclinat ipsam, sicut pondus vt velit, quæ tamen actum voluntatis non elicit, nec illum ad eliciendum compellit, quia non habet elici, nisi ab ipsa voluntate libera, & frequenter, nec diceret eum sine tali pondere inclinante ipsam, & in eis quæ pertinent ad rationem meriti, nullo modo posset ipsum sine illo elicere.* Quodlib. 4. q. 19. congruentiam E prædestinationis ponit in quadam non repugnãtia respectu gratiæ præuenientis. Nam licèt illa sententia respectu prædestinationis falsa sit, tamen supponit gratiam præuenientem, non prædeterminare physicè voluntatem, sed relinquere illam liberè, vt possit resistere, & ideo meritò reprehendi, qui resistit, & esse laude dignum, qui non resistit. Eandémque doctrinam latissimè repetit quodlib. 8. quæst. vnic. vbi tantum abest, vt censeat, voluntatem quoad suam liberam cooperationem posse physicè prædeterminari à gratia, vt dicat fieri à voluntate ex se, & ex naturalibus suis, ita vt *quodammodo non includatur in prædestinatione, neque in eius effectu, licèt non sit sine eius effectu*,

effectu, nec sit distinctum quid à prædestinationis effectu. Quæ refero non vt omnia approbem, sed vt de mente illius auctoris quoad tollendam prædeterminationem euidentiùs constet.

7. 6. Allegatur Capreolus.

Sextò allegamus Capreolum in 1.d.45.quæst.1. art. 2. ad 5. contra secundam partem quintæ conclusionis. Argumentum enim eò tendebat, vt probaret, Deum necessitatem inferre voluntati, hoc modo. Deus potest necessitare voluntatem creatam necessitate naturaliter præcedente; sed hoc non potest aliquid aliud faciendo, *quàm tantùm volendo, quoniam nullo alio modo agit ad extra, neque aliter volendo, quàm prius naturaliter, & sic vult; ergo Deus necessitet de facto quamlibet voluntatem creatam ad quemlibet actum suum liberum, & ad quamlibet cessationem, & vocationem ab actu naturaliter præcedente.* Respondet autem in hunc modum. *Licèt Deus possit voluntatem creatam quamlibet necessitare, non tamen sic necessitat eam, & comprobatur, quia si necessitaret, hoc non faceret, nisi volendo, dico, quòd licèt hoc faceret volendo, tamen non vult nunc illud, quod vellet tunc, talis enim necessitas proueniret expressione alicuius formæ, quæ nunc non imprimitur, id est, gratia consummata, vel ex aliqua motione speciali Dei, qua nunc non mouetur.* Profectò videtur expressum testimonium, supponit enim Capreolus, quòd si Deus imprimat voluntati formam, vel motionem, ex qua necessariò sequatur operatio in voluntate, illa erit necessitas excludens libertatem, licèt sit in sensu composito, seu suppositionis diuinæ, & inde infert, Deum nunc per gratiam non dare homini hanc motionem, ne illum necessitet. Vnde ibidem 2. & 3. principale contra eandem conclusionem, generaliter supponit, necessitatem ex suppositione antecedente repugnare libertati. Et ad quintum negat omnem effectum ita prouenire à causa prima, vt non sit in potestate causæ secundæ illum impedire, ideoque vt effectus liberè fiat, requirit potestatem resistendi, etiam supposita omni præuia dispositione, quæ in ea sit antecedens ad agendum, vt in solut. ad 3. exposuerat. Hæc autem omnia repugnant cum prædeterminatione physica, vt ex dictis constat. Et ideo idem Capreolus in 1.d.40. & sequentibus tractans de concordia prædestinationis, præscientiæ, & voluntatis diuinæ, cum libertate hominis, semper euitat necessitatem prouenientem à suppositione antecedente, & sine libertate antecedat, & ab illa inuitabiliter proueniat effectus: vnde virtute euitat physicam prædeterminationem, licèt eo nomine non vtatur.

8. Allegatur eodē modo Soncinas.

Et eodem modo allegari potest Soncinas lib. 9. Metaphys. quæst. 17. Nam ex professo probat ad libertatem actus necessariam esse potentiam prius natura, quàm operetur, ita esse indifferentem, *vt nihil in ea sit necessariò determinatum ad velle, alioqui (ait) illum velle non esset contingenter à voluntate, sed necessariò.* Ferrariensis etiam licèt aliàs concursum præuium, eiúsque necessitatem doceat, vt in lib. 1. retuli, nihilominus de auxiliis gratiæ loquens lib. 3. contr. gent. cap. 159. ipsa rei veritate ductus, ea docet, quæ cum prædeterminante auxilio, eiúsque necessitate non subsistunt. Dixit enim in primis, causam, ob quam ex duobus excitatis, vnus se præparat ad gratiam, & non illius in libertatem arbitrij, & non in defectum alicuius auxilij necessarij ad talem præparationem esse reducendam; quia in potestate vtriusque est habere omne auxilium ad talem præparationem necessarium. Vnde addit, quòd si alicui sine culpa sua auxilium necessarium negaretur, non posset illi carentia præ-A parationis imputari. At si physica prædeterminatio est necessaria, non est in hominis potestate, nec qui illa caret, sua culpa illa priuatur, vt suprà ostensum est.

9. 7. Principaliter allegatur Ægidius.

Septimò principaliter allego Ægidium, quem Cumel nobis obiicit in 2.d.25. quæst.2.art. 1. quia dicit, vt anima conuertatur in Deum conuersione, qua se ad gratiam disponat, necessarium esse, vt ordine saltem naturæ *præcedat diuinus quidam impetus.* Quis autem hoc negat? Oporteret ergo referre quo modo Ægidius illum *impetum* declaret, & an significet prædeterminare voluntatem, vel potiùs relinquere illam indifferentem. Nam quod ad primum attinet, postquam Ægidius allegauit illa B loca Scripturæ, *Ego sto ad ostium, & pulso. Audiam quid loquatur in me Dominus,* adiungit. *Huiusmodi autem pulsationes, vel locutiones, aut conuersiones possunt dici boni impetus, quos continuè, vel quasi continuè Deus facit in anima nostra.* Nihil ergo aliud per hos impetus Ægidius intellexit, nisi motus gratiæ excitantis, quos infrà vocationes Dei appellat. Estque euidens argumentum, quia dicit illos *continuè, vel quasi continuè,* & iterum *semper, vel quasi fieri à Deo in anima nostra,* quod non potuit dicere, nisi propter inspirationes diuinas, quæ sunt motus vitales, quos percipimus, & per quos nobis loquitur, vel nos terret, aut afficit: nam prædeterminatio etiamsi daretur, non ita frequenter fit, sed so-C lùm cùm liberè consentimus.

Apoc. 3.

Et hinc euidenter conuincimus, non loqui Ægidium de impetu prædeterminatè, sed de inclinante, quia illi impetus, qui quasi continuò fiunt in nos, raró habent effectum consensus liberi. Vnde adiungit ille Auctor, *Cum ergo tales impetus sequimur,* dicimur aperire Deo. Et infrà, *Et ipse in nobis suam vocem audientibus, & suis impetibus, seu motibus obtemperantibus largitur suam gratiam.* In quibus verbis apertè supponit, non semper homines sequi illum impetum, nec aperire pulsanti, ac proinde non esse prædeterminantem. Imò quòd hoc sit in nostra libertate, apertè sentit, dicens vlteriùs *In* D *nobis autem est permanere in virtute, & sequi Deum ad hanc vocantem, vel secedere, &c. & sequi diabolum ad malitiam vocantem.* Et infrà dicit, hos impetus gratiæ, etiam in statu legis naturę, datos fuisse hominibus, *quos aliqui sequentes disponebantur ad gratiam,* & concludit idem fuisse seruatum in Angelis. Profectò in toto hoc discursu euidenter docet hic auctor nostram sententiam, nec inter illos impetus gratiæ excitantis, & conuersionem agnoscit aliud medium auxilium, quod ordine naturæ antecedit cooperationem liberi arbitrij, & expressè etiam dicit, in aliis agentibus, vel ad operationem ordinis naturalis non esse necessarium aliquem impetum, *sed solam operationem Dei, secundùm quod Deus in omni operante operatur.* Addi etiam potest, E quòd in eodem 2.d.7.quæst.1.art.2. §. *sunt alij impetus,* ad opera gratiæ solùm postulat ex parte Dei motus gratiæ excitantis, quos vocat impetus, *quos possumus sequi, & non sequi; quos sequendo adipiscimur gratiam, & non sequendo sumus in culpa.* Et eodem modo de Angelis sequitur.

10. 8. Refertur Adrianus.

Octauò refert Adrianum, quem Ledesma contra nos allegat in 4. quæst. de Sacrament. pœnit. de quo Sacramento plures quæstiones tractat Adrianus; hanc verò materiam solùm attingit in quæst. 1. post tractatum de restitut. in art. 3. qui incipit, *Tertiò restat,* in cuius initio dicit, *terram animæ nihil Deo dignum posse efficere, nisi sole gratiæ illustretur, & ad operandum excitata, adiuuetur.* Et infrà dicit animam non posse curari à morbo peccati via naturæ,

sed medicina cælestis gratiæ morbum illum vincere, & animam sanare potest, anima quidem cooperante, sed minus principaliter. Nihil certè est in his verbis, quod ad prædeterminationem vllo modo pertineat. Pergit verò dicens cum Augustino, *Magna gratiæ commendatio, quia nemo venit, nisi tractus*, & inde inducit admirationem, *cur hunc trahat, & illum non trahat*, cum responsione Augustini, & verbis Christi. *Si in Tyro, & Sidone*, & loco Augustini in quo tractionem explicat per excitationes congruentes. Vnde nihil inuenio in illo auctore, in quo à nostra sententia discrepet, nam potius illi fauet, cùm non agnoscat nisi gratiam excitantem, & cooperantem, & excitantem quam quoad efficaciam per congruitatem declaret more Augustiniano.

Luc. 10.

10. Nonò hîc addi possunt omnes Auctores, quos in Prolegom. 1. adduximus, dicentes, ad liberam actionem necessarium esse, vt potentia proxima positis omnibus prætequisitis ad agendum, possit agere, & non agere. Item quos allegauimus in lib. 3. dicentes, voluntatem præexistentem ordine naturæ plenè constitutam in actu primo, & sic indeterminatam seipsam determinare cum concursu proportionato, & simultaneo primæ causæ efferentis illum de se indifferenter, & quasi independenter à libera cooperatione voluntatis. Ex his enim principiis euidenter refellitur necessitas, imò & possibilitas auxilij prædeterminantis ad actum liberum, etiamsi supernaturalis sit, quia & ratio libertatis eadem est, formaliter loquendo, in actu supernaturali, & propter supernaturalitatem non postulat actus maiorem determinationem antecedentem in potentia libera, sed maiores & supernaturales vires, quæ in actu primo sine prædeterminatione dati possunt.

11. Quidam verò contra nos allegat Doctores Scholasticos asserentes, voluntatem beneplaciti Dei ineffabiliter, & semper impleri, & esse immutabilem, prædefinireque actus liberos præsertim prædestinatorum, & ad hoc citat Bonauent. in 1. dist. 40. & 47. Scot. dist. 39. & 46. Capreolum dist. 45. & 47. Herueum. d. 38. & 46. & Guillel. de Rubion. 1. dist. 38. 46. & 47. & posset allegare omnes de voluntate, scientia, & prædestinatione Dei scribentes. Sed illa omnia generalia sunt, & de illis non est inter nos controuersia. Nemo enim Catholicus negat, voluntatem Dei absolutam, & beneplaciti semper impleri, & esse immutabilem, nec etiam de prædefinitione actuum liberorum nunc disputamus, & nullus ferè est, qui absolutè neget, posse Deum illos prædefinire, sed tota controuersia est de modo prædefinitionis, & concordiæ, cum vsu libertatis nostræ, & consequenter de modo, quo Deus efficaciter, seu infallibiliter exequitur per hominem id, quod prædestinauit, aut præfiniuit eum velle.

Bonauent. Scot. Capreol. Herueus. Guil. de Rubion.

12. At verò dicti Auctores numquam docuerunt, hanc executionem fieri media prædeterminatione ad extra, quæ ita necessitet voluntatem, vt non possit illi resistere postquam illi semel imprimitur simili, vel maiori necessitate, ac independenter ab eius libertate, nullúsque inuenietur ex antiquis Theologis qui talem prædeterminationem cum libertate arbitrij concordare fuerit conatus. Imò supponere videntur concordiam libertatis cum tali prædeterminatione esse impossibilem, & ideo illa prætermissa aliter concordiam explicant, vel media aliqua conditione inclusa in obiecto diuini decreti, vt Alens. vel media aliqua præscientia, vt Bonauent. suprà, & tractat bene Andreas de Castronou. in 1. dist. 22. quæst. 5. & 6. & attigit Okam in 1. dist. 83. quæst. 1. liter. 1. Gregor. q. 2. art. 2. Gabriel art. 1. in 2. parte illius. Waldens. lib. 1. Doctrinal. fid. cap. 28. Ioan. Arboreus tom. 1. Theosoph. lib. 4. cap. 11. Idemque constare potest ex dictis de libero arbitrio in Prolegom. 1. & de concursu Dei cum voluntate creata in lib. 3. Quocirca in locis citatis dicunt quidem in generali diuinam voluntatem absolutam semper impleri, & ad eius omnipotentiam pertinere, vt possit, quod vult facere per voluntatem creatam liberè operantem, modum autem in particulari, vel non declarant, vel semper ita illum exponunt, vt necessitas, quæ in illo interuenit, non sit antecedens, sed consequens, vt sæpe tetigimus.

Bonauent. Andr. de Castronou. Okam. Gregor. Gabr. VValdens. Arboreus.

Caput LI.

Quid moderni Scriptores de hac controuersia senserint.

1. Soles modernorum Scriptorum post Concilium Tridentinum.

Eos Scriptores sub hoc titulo comprehendo, qui post Concilium Tridentinum hoc punctum attigerunt, & ideo initium sumam à M. Soto, qui eodem tempore, & ad ipsum Concilium opus de natur. & Grat. scripsit, & magnam meritò apud omnes habet auctoritatem. Hunc ergo insignem Theologum purè & sincerè pro nostra sententia allegaui in lib. 3. de auxiliis cap. 13. in fine, quod malè tulerunt contrariæ sententiæ Auctores, & quidam ipsorum tacitè me accusat, quòd non ex fide verba eius quædam interposita subticendo, allegauerim, ipseque longo discursu Sotum in suam sententiam trahere conatur. Sed licèt potuerim vel Sotum non attentè legere, vel propter affectum ad propriam sententiam illum non intelligere, verisimilè tamen assero, fideliter eum retulisse, sicut illum intellexi, nihilque ad occultandum, vel mutandum eius sensum, sed solùm breuiter causa aliqua verba, quæ necessaria non videbantur, omisisse. Nunc verò cùm iterum, atque iterum varia eius loca relegerim, constanter affirmo de auxiliis gratiæ idem, quod nos diximus, docuisse, excepto vno modo loquendi de auxilio, seu concursu simultaneo, in quo etiam nunc alij recentiores Thomistæ à Soto discrepant, & fortasse solùm in verbis discrimen positum est.

2. Allegatur Soto. A Deo neminem coactu ad se trahi.

Explico singula. Nam Soto in lib. 1. de Natur. & Grat. cap. 15. assertionem de libertate nostra in operibus conuersionis inde probat, quòd *neminem coactu Deus, vel necessitate ad se trahit, sed in nostra est potestate gratiam eius respuere.* Vbi pondero primò, post vocem *coactu* addidisse, *vel necessitate*, vt non solùm libertatem à coactione, sed veram indifferentiæ libertatem tueretur. Secundò noto, loqui de necessitate ab extrinseco illata à Deo, posita, ex parte intellectus, aduertentia necessaria, ac sufficiente ad conuersionem, nam excludit necessitatem à Deo prouenientem ab illo, qui actu conuertitur. Vnde talis necessitas non poterat esse nisi ex aliqua motione Dei, ac proinde respectu illius in sensu composito. Indicauit ergo Soto hanc necessitatem esse contrariam veræ libertati, & ideo illam in conuersione negauit: quam tamen fautores physicæ prædeterminationis, vel requirunt, vel admittunt. Denique ad libertatē hanc necessariū credidit, vt in homine, qui conuerti

Notandum.

conuertitur, sit potestas resistendi gratiæ, vtique trahenti, nam hoc est illam respuere, vt suprà circa Concilium Tridentinum diximus, cuius formam loquendi Soto imitatus est; postea verò addit, nunquam per Deum stare, quo minus ipsi pulsanti aperiamus, quod certè non ita esset, si prædeterminatio esset necessaria, vt suprà ostensum est; postea verò radicem propriam huius veritatis attingens ait, *Non enim ad se nos trahit Deus, vt pecudes*, &c. *sed illuminando, dirigendo, pulsando, & instigando*, vbi non aliter modum tractionis, & præmotionis Dei exponit, quàm nos cum Augustino explicauimus. Neque in toto discursu illius capitis aliud peragit, nisi eandem doctrinam verbis Scripturæ, Augustini, Hieronymi, & Bernardi confirmare.

3. At verò in fine quarti hunc eundem locum recognoscens Soto, repetit quod ibi dixerit, caussam proximam, cur ex duobus vocatis vnus iustificatur, & non alius, ex libertate arbitrij sumendam esse, scilicet, quia iste assentire voluit, ille noluit, nam ex prædeterminatione solùm causa remota redditur. Addit priorem partem esse intelligendam de causa materiali, & dispositiua, quod intelligit respectu infusionis primæ gratiæ, nam respectu actualis conuersionis, cur in vno sit, & non in alio, causam proximam dicit esse libertatem voluntatis. Addit tamen, *Quidam verò hoc taxare voluerunt, dicentes, quòd nimirum tribuerim libero arbitrio in iustificationis causa*. Si nobis exposuisset Soto, quam ob causam illi censores, quos refert, dictum eius taxare voluerint, euidentiùs mentem suam explicasset. Verisimillimum autem existimo, ideo censores illos in dictis Soti offendisse, quia motionem Dei prædeterminantē è medio tollebat, & quia præter prædestinationem, non reddebat ex parte Dei aliam causam proximam, ob quam ex duobus vocatis vnus conuertatur, & non alius, præter libertatem voluntatis, sentiens in tota vocatione, & in omnibus motionibus præuenientis gratiæ posse esse æqualitatem, & nihilominus in actuali conuersione posse esse discrimen, hoc enim est, quod ibidem ait, *Cùm ex duobus vtrunque Deus aspiret, cur iste conuertatur, & non ille, reddi non potest causa, nisi quia vnus præbet assensum, alter verò minimè*. Quod certè non esset verum, nisi aspiratio esset æqualis, alioqui ex maiori aspiratione posset reddi ratio. In illa ergo doctrina euidenter supponebat Soto, non dari ei, qui conuertitur, prædeterminationem præuiam, quæ alteri negetur. Hoc ergo est, quod alij taxare voluerunt: iam enim fortasse opinio illa inceperat pulsare. Et nihilominus ipse constanter respondet, *Et tamen salua semper Ecclesiæ Catholicæ censura, arbitror necessariò dicendum*. Et rationem reddens addit, *Assensus enim liberi arbitrij non est causa præueniens motionem Dei, sed effectus eiusdem motionis idem præuenientis liberum arbitrium*. Qualis autem illa sit, explicat, dicens, *Est enim pulsatio, & aspiratio Dei ad corda nostra*, & de hac aspiratione, & præueniente motione dicit esse causam nostri consensus, non tamen habere hunc effectum necessariò, quia oportet liberum etiam arbitrium suam cooperationem adiungere. quam doctrinam exemplis, & testimoniis locupletat, nihil tamen mutat, neque addit in substantia doctrinæ, & ideo non oportuisset tam prolixè verba referre, nisi nos aduersariorum instantia cogeret. Illud denique verbum, quod postea subdit, *Qui audit, & discit, venit ad me; quasi in nostra potestate sit trahenti assentire, vel dissentire*, prædeterminationi est contrarium, quia talis potestas non est in nobis, si tractio per physicam prædeterminationem fiat.

Hanc eandem doctrinam latiùs exposuit Soto in dicto lib. 1. cap. 16. vt in altero loco refert, & tacitè confirmat. Ibi enim tres ordines effectuum gratiæ, qui in nobis fiunt à Deo, distinguit, In primo ponit motiones gratiæ præuenientis, quibus Deus solus mouet corda nostra; explicat autem idem Soto, particulam illam *solus* excludere liberam cooperationem nostram, non tamen vitalem efficientiam. Et in hoc ordine ponit *inspirationes, illuminationes, pulsationes, ac denique totam internam vocationem*, quam *excitando*, & *suggerendo* Deus in nobis facit. Neque agnoscit aliam motionem præuiam, quæ à solo Deo, nobis nec liberè, nec vitaliter cooperantibus, in nobis fiat. *Neque ego*, (inquit,) *contrarium potui vnquam excogitare*. In tertio ordine ponit habitus infusos, qui ad præsens non referunt. Igitur in secundo ordine ponit quemlibet actum supernaturalem liberum, etiam ipsam conuersionem, inter quam, & priores actus gratiæ excitantis, non ponit mediam aliquam motionem, quæ à Deo solo fiat, sed dicit, simul tempore fieri à Deo, & à nobis. Et ita ad hunc secundum effectum præter priorem gratiæ motionem, nihil aliud requirit, nisi auxilium simultaneum, seu generalem gratiæ concursum. Vnde paulo inferiùs de hoc secundo genere motionis Dei ait, *Neque aliud est me Deum hoc modo mouere, quàm mecū concurrere ad eliciendum liberum actū*. Et ibidem expressè addit, quando vnus conuertitur, & non alius, esse necessariò inæqualitatem in hoc concursu, non verò in præuenientibus motionibus.

Dices ex his rectè colligi non posuisse Soto prædefinitionem distinctam ab actu conuersionis, seu in actu primo, nihilominus tamen potuisse illam ponere in actu conuersionis, seu in ipsomet concursu ad illum. Et videtur ita sentire, nam ait, per hanc motionem Deum nos trahere, cōuertere, promouere, eóque aliquem meliùs conuerti, quo hāc motionē recipit auctiorē, & meliorē. Denique addit, *illam motionem Dei licèt sit simul, esse priorem natura cooperationem liberi arbitrij*; cùm ergo inseparabilis sit cooperatio liberi arbitrij ab illa motione Dei, erit illa prædeterminatio eius in actu secundo. Quàm verò fuerit Soto alienus ab hac cogitatione ponendi prædeterminationem in tali concursu, euidenter, vt opinor, conuincitur, ex his, quæ dicit in principio eiusdem capitis; proposita enim difficultate quomodo possit voluntas liberè consentire, cùm Deus per suam omnipotentem voluntatem, cui humana non potest resistere, illam moueat. Respondet in summa, voluntatem humanam posse illi motioni resistere, seu facere, vt in re non ponatur, neque hoc esse contra omnipotentiam Dei, quia ipse disposuit *cum singulis causis modo proprio concurrere*, cum naturalibus naturaliter, & cum voluntariis liberè. Et ad hoc explicandum subiungit, *Quocirca quidquid Deus vult voluntate absoluta, & quæ dicitur beneplaciti, fit iuxta illud, Voluntati eius quis resistet? Quando autem cum libero homine concurrit, non vult illud fieri, nisi salua humana natura, & libera voluntate, quæ idcirco resistere Deo potest*. Vbi euidenter distinguit hanc posteriorem voluntatem, à voluntate absoluta, & beneplaciti, & cui resistere nullus potest; ergo sentit esse conditionatam, & ob inclusam conditionem non esse omnino efficacem ac beneplaciti, ac proinde illi resisti posse. Conditionem autem in illa voluntate

4. (margin, beside "Hanc eandem doctrinam")
5. Effugium. (margin, beside "Dices ex his")
Occurritur effugio. (margin)

voluntate ex parte obiecti inclusam explicat inferiùs, dicens, *Sunt ergo alia secundi generis opera, quæ ita in nobis Deus exercet, si nos tamen assensum præbeamus.* Hæc ergo conditio est in obiecto illius voluntatis posita, & ideo non est absoluta, nec omnino efficax, & inde fit vt liberum arbitrium possit illi resistere, vel suspendendo actum suum, vel alium repugnantem efficiendo. Quod certè non posset, si Deus per absolutam voluntatem talis actus, vel effectus concursum suum præstaret, tunc enim & solùm ad illum actum offerret concursum, & sic nullum alium actum posset voluntas hominis efficere, & determinare prorsus, vel potius necessitaret voluntatem hominis ad exercitium talis actus, vt suprà ostensum est: quapropter nullo modo posset humana voluntas illi voluntati Dei resistere. In his ergo omnibus Soto nobiscum consentit. Alia verò, quæ ex eodem Soto super epistol. ad Roman. allegari solent, ad rem non pertinent: nam sunt generalia principia de gratia præmouente, & efficaci, & de prædestinatione quam omnes admittimus.

6 Vnum verò est, in quo Soto à nobis differre videtur, quia dicit illum concursum prout est motio Dei, esse priorem natura, quàm sit cooperatio nostræ voluntatis, & consequenter esse vnum ex prærequisitis ad consensum, & non ex concomitantibus. Sed in hoc eius sententiam non probamus, nisi fortasse ita explicetur, vt in verbis tantùm à nobis discrepetur. Non enim ponit duos concursus Dei necessarios ad consensum post motionem gratiæ excitantis, sed vnum tantùm, vt ex discursu illorum capitum constat; ille autem concursus inhibitus necessariò esse debet in ipsa actione voluntatis, & ab illa in re non distingui, ideóque nec potest esse ex prærequisitis ad agendum, neque prius, sed simul natura secundùm propriam rationem causalitatis Et in hoc iam nobiscum conueniunt moderni Thomistæ, & consequenter recedunt à sententia Soti in illo sensu intellecta. Quòd si fortasse Soto existimauit in ipsomet actu consensus actionem Dei, & actionem voluntatis esse in re distinctas, & ideo actionem Dei esse prærequisitam, & priorem natura, iam hoc à nobis satis refutatum est in cap.... Et supposito illo sensu fateor incautè incidisse in quendam modum physicæ prædeterminationis, non vidisse autem repugnantiam, quam hic sensus includit cum his, quæ in eodem capite dixerat, nec fortasse de illatione cogitasse. Posset tamen intelligi de prioritate naturæ latè sumpta, vt dicit prioritatem independentiæ, & perfectionis, vel certè posset exponi de auxilio non vt iam posito in voluntate hominis, sed vt oblato ex parte Dei, sic enim dicitur rectè esse prius natura, & cum illo sic oblato posse voluntatem hominis agere, seu ei resistere. In alio enim sensu impossibile est, quod Soto ait, *Illo posito esse in facultate voluntatis agere, & non agere:* nam cùm dicit, *illo posito*, iam facit sensum compositum, at posito ad extra concursu Dei in hominis voluntate, impossibile est illam non agere. Et similiter falsum erit, quod dicit, *ante diuinum concursum non potest voluntas agere*, nam loquendo de concursu ad extra posito in voluntate hominis, falsum est, nam prius tempore, vel natura, quàm illum in se recipiat, potest voluntas agere, quia vt possit, sufficit vt habeat concursum oblatum. Fateor tamen Sotum si in hoc sensu loquutus est, immeritò & æquiuocè sententiam, quam refert, impugnare. Quapropter in hac parte eius philosophandi rationem non probamus.

A Secundo loco allegari solet in vtramque partem Vega lib. 6. in Trident. à cap. 4. vsque ad 9. Sed ibi ferè transcribit doctrinam Soti, ideoque circa eius loci sensum immorari non oportet, nam reuera lubricè loquitur, quamuis nihil ibi dicat, quod sine prædeterminatione physica intelligi non possit, vt lib. 1. de auxil. cap. 14. & lib. 3. cap. 13. sufficienter explicaui. In lib. autem 12. cap. 22. ad primam obiectionem sic inquit. *Cuperem clarè, & distinctè tradi, perinde esse in nostra potestate omnia exercitia virtutum, ad quæ credimus esse necessariam Dei gratiam, ac si solus generalis concursus sufficeret,* &c. Et rationem reddit infrà, *quia Deus tam admirabiliter suum omnem concursum, & omnem suam* B *scientiam, prædestinationem, & voluntatem voluntatis nostræ arbitrio subiecit, vt possit ipsa de se quidquid voluerit statuere.* Certè hæc malè cohærere possunt cum physica prædeterminatione, imò exaggerationem continent, quam prudenter accipere, & explicare oportet. Præterea in lib. 13. cap. 12. multa dicit de auxilio efficaci, quæ cum prædeterminatione physica subsistere non possunt. Nam in primis ait, peccatorem induratum, qui à Deo sufficienter excitatur, posse auxilium efficax ad vltimam conuersionem, & dispositionem ad iustitiam impetrare, si velit. In quo duo includuntur, vnum est hominem sic excitatum posse per illam solam excitationem cum generali concursu gratiæ C proximè, & immediatè aliquid licitè operari, quo aliud maius auxilium impetret. Aliud est auxilium efficax esse in hominis potestate interdum proxima, interdum remota, in ordine ad diuersos actus. Vtrumque autem horum pugnat cum physica prædeterminatione, vt satis in superioribus ostensum est. Verba aliqua eius, quia energiam, & vim habent, hîc transcribam; cùm enim dixisset induratos posse pœnitere, licèt in diuina prouidentia, & prophetia infallibile sit eos non acturos pœnitentiam, subdit. *Et horum omnium causa est, quia licèt nullus valet pœnitere sine auxilio diuino, tamen illud auxilium potest quicunque, si velit, habere, etiamsi eo sit priuatus. Sicut & auxilio generali ad loquendum careo, cùm hæc scribo, ta-* D *men illud possum, si velim, habere, & ideo liberè taceo, & possum cum voluero, loqui. Et Deus quidem omnibus peccatoribus perseuerantibus in peccatis subtrahit auxilium efficax ad pœnitentiam, quod solis illis præstatur, quos verè suorum pœniteret. Sed quia derogare non nouit legibus communibus, præsertim fauorabilibus, nunquam alicui sic subtrahit, nec quenquam in hoc punit, vt non possit hoc auxilium, sicut, & generale habere, hoc enim esset legem communem inuertere, & viam terminum facere, sed punit omnes peccatores, qui non conuertuntur in hoc, quod habeant auxilium quo conuertantur.*

Et in cap. 13. de eisdem induratis ait, *quòd simpliciter, & absolutè possint pœnitere, satis, opinor, ex-* E *plicauimus ex eo, quòd quicunque peccator potest cùm voluerit, habere auxilium Dei efficax ad resurgendum.* At profectò non ita potest peccator habere cùm velit physicam prædeterminationem, cùm nec velle hoc possit, nisi ad illud velle prædeterminetur, vt satis in superioribus deductum est. Ergo ex sententia huius auctoris auxilium efficax non consistit in physica prædeterminatione. Quod verò idem auctor subdit, aliquos in sensu composito non posse conuerti, ipse tum in illo, tum in capite præcedenti satis exponit de sensu composito cum præscientia Dei quoad impossibilitatem simpliciter, vel de sensu composito cum aliqua praua consuetudine, vel frequentia peccandi quoad

7. Refertur Vega.

8. Idem Vega.

quoad moralem impossibilitatem. Et his opponit potestatem simpliciter, quæ consideratur ex vi præuenientis auxilij sufficientis cum libertate arbitrij, & sic dicit esse in potestate cuiuslibet peccatoris habere auxilium efficax ad suam conuersionem, quod verissimè dictum est, & repugnat, (vt ostendi,) cum physica prædeterminatione. Signum ergo est Vegam nunquam de illa cogitasse pro auxilio efficaci explicando. Vnde inferiùs per auxilium efficax explicat concursum simultaneum, quam Deus nemini negat, si per eum non steterit, quod sano modo intelligendum est iuxta superiùs dicta. Concursus enim actualis dicitur specialiter efficax, quia ex natura sua est necessariò coniunctus cum cooperatione liberi arbitrij, nec potest ab illa separari, quod non habet auxiliũ excitans, & ideo nec habet illum modũ efficaciæ, nec semper est efficax, licèt alio modo, scilicet, ob congruitatem sæpè sit efficax, vt explicauimus.

9. Adducitur *Alphonsus à Castro.* Obiectio.

Tertiò potiori ratione pro nostra sententia profero Alphonsum à Castro lib. 7. cont. hæref. verb. *Gratia* hæref. 1. quem etiam in lib. 3. de Auxiliis allegaui. Et licèt aduersarij abnuant fortasse, quia non loquitur expresè de prædeterminatione physica illam negando, tamen negare non possunt, quin explicando ex professo auxilia gratiæ, & concordiam eorum cum libertate, ita de illa prædeterminatione tacuerit, vt non solùm illam negare, sed etiam prorsus ignorasse ostenderit. Nam in primis inter quinque assertiones, quas *catholicas* vocat, quarta est. *Postquam Deus voluntatem nostram excitauit ad bonum, est in ipsa hominis voluntate hæc potestas, vt Deo mouenti, & inspiranti consentiat, vel dissentiat.* Respondendo autem ad primam obiectionem, illam magis declarans dicit, *hanc esse arbitrij nostri libertatem, vt Deo mouenti consentiat, & cooperanti cooperetur.* Vbi iam non de sola potestate, (quod aduersarij arripere possint.) sed de actuali conuersione loquitur, & ad illam nihil aliud, quàm excitantem gratiam, & cooperationem Dei requirit, & addit. *Deus autem nunquam seipsum nobis negat, imò semper paratus est, vt nos excitet, & adiuuet.* quod non satis esset, si prædeterminatio esset necessaria, quia ad illam non est omnibus Deus paratus, imò quod illum se multis, & innumeris hominibus negat. Et in responsione ad 2. obiectum eandem doctrinam pluribus verbis repetit, & apertè docet ad opera gratiæ hæc duo tantùm auxilia esse necessaria, scilicet, *præuentionem, & cooperationem.* Præuentionem autem exponit, dicens. *Deus ergo præuenit mouendo, & excitando, nos autem sequimur obediendo per consensum. Cooperationem* autem vocauerat in assertione 3. *concausationem generalem Dei,* & per illam in dicta responsione dicit Deum adiuuare infirmitatem nostram, & nos vocari à Paulo *coadiutores Dei. Ex quibus verbis* (ait) *apertè satis colligimus in eodem opere simul Deum, & nos operari.* Docet ergo omnia, quæ nos de his auxiliis sentimus, & dum nihil addit, indicat hæc sufficere, alioqui mutilam doctrinam tradidisset, & insufficientissime obiectionibus, & difficultatibus satisfecisset. Eandem doctrinam confirmat in lib. 9. verbo *libertas,* hæref. 1. circa finem, & omnia quæ in confirmationem libertatis ibi adducit, eò tendunt, vt ostendat non solum hominem de se liberum esse, sed etiam postquam Dei præuiam motionem accepit, sui iuris esse, vt in hanc, vel illam partem determinari incipiat. Et apertè dicit Deum expectare hanc hominis cooperationem liberam postquam illum vocauit.

Soluitur

10. Attexitur *Michael de Palacios.*

Quartò libet hîc Michaelem de Palacios attexere, quem in lib. de auxiliis prætermisi, quia de concursu Dei aliter quàm nos loqui, & sentire visus est in 1. d. 46. Nunc autem, quia inuenio illum pro physica prædeterminatione allegari, cogor illius sententiam expendere, vt veritas innotescat. Citatur ergo in 2. dist. 25. & 26. quia dicit, *Deum bifariam mouere liberum arbitrium, efficaciter, & inefficaciter,* quę verba habet in d. 25. in vltimo §. totius disputationis, respondendo ad argumentum in principio positum. Sed videamus quomodo membra illius partitionis exponat, ait, *Inefficaciter quidem mouet, quando excitat, vocat, præuenit, non subsequuto effectu. Efficaciter verò quando incipienti Deo cooperatur liberum arbitrium, & monẽti salutem, paret nostra voluntas.* quæ verba si in Molina inuenirentur, dicerent fortè non distinguere auxilium efficax ab inefficaci, nisi ab euentu, & illum sequi, vel non sequi pro innata voluntatis nostræ libertate; ergo vt minimum ex eis colligere debemus, eum non posuisse motionem mediam inter excitationem, & consensum, in qua consistat efficacia, sed ipsam excitationẽ vocari efficacem, quando ita datur, vt obtineat consensum, inefficacẽ verò, quãdo illum non consequitur. Addit verò aliquid, quod videtur nobis contrarium, videlicet, quando Deus mouet inefficaciter, tunc necessariò sequi consensum. *Cæterùm quando efficaciter mouet, tunc liberum arbitriũ necessariò cooperatur;* qualis autẽ sit illa necessitas, ita exponit. *Nã hoc est efficaciter moueri, quod subsequatur cooperatio liberi arbitrij.* Nõ ergo ponit necessitatẽ in causa, seu in intrinseca virtute motionis, sed in effectu, quia cùm dicitur motio efficax, iam dicitur illi cooperari liberũ arbitriũ. vnde adiungit, *Ad hac necessitas non est simpliciter, sed secundum quid, quia illa cooperatio liberi arbitrii est necessaria sub instanti, sub quo est, quia omne quod est, quando est, necesse est esse; at est libera simpliciter, quia poterat liberum arbitrium illam non præstare.* Ac si diceret, est necessitas consequens, non antecedens, id est, ex suppositione ipsius vsus liberi, non ex suppositione motionis, nam illa non obstante posset arbitrium suam cooperationem non præstare. In dist. autem 26. vbi de gratia operante, & cooperante disputat, nullam aliam præoperantem gratiam actualem agnoscit, *nisi auxilium,* (ait,) *quo Deus excitat mentes ad bene volendum,* quod auxilium vocat etiam gratiam præuenientem, & vocationem, quam cum Augustino *effectricem bonæ voluntatis* appellat. Vnde repetens inferiùs diuisionem gratiæ efficacis, & inefficacis dicit, tunc esse inefficacem quando est sola gratia operans, efficacem verò quando est etiam cooperans; tunc autem est cooperans, quando cũ illa agit liberum arbitrium. Nullam ergo prædeterminantem gratiam hic auctor agnouit. In eo verò, quod alibi dixit de concursu Dei, vel non satis consequenter loquitur, vel certè in modo tantùm loquendi differt, vt de Soto diximus, nam eodem modo, quo Soto, de prioritate naturæ generalis concursus loquitur.

Deum bifariam liberũ arbitrium mouere.

Nullam prędeterminantem gratiam hic Auctor agnoscit.

11. Adnumeratur *Ruardus.*

Venio ad alios auctores, qui contra Caluinum ex professo scribentes punctum huius causæ distinctiùs attigerunt. Quinto ergo loco numeramus Ruardum, quem Bañez, & Ledesma ingenuè fatentur sententiam nostram docuisse; Cumel verò cùm id simpliciter negare non sit ausus, dicit saltem variè sensisse, & interdum in vnam, interdum in alteram partem declinare, ac denique vtranque partem censuisse probabilem. Quoniam verò hic auctor in art. 7. contra Lutherum ferè

ferè à principio per multas paginas punctum hoc prosequitur, ad iudicium ferendum de illius sententia, non hæc, vel illa verba separatim sumpta sumenda sunt, sed tota series doctrinæ est attentè inspicienda, & non quid dubitationis mouendo, aut difficultatis proponendo, sed quid definiendo, & assertiones stabiliendo dicat est considerandum. Primò ergo pro fundamento totius materiæ ponit receptam definitionem liberi arbitrij, quam nos in Prolegom. 1. posuimus, dicens. *Liberum arbitrium est facultas, qua positis omnibus requisitis ad eligendum, & agendum possumus non eligere, & non agere*; quam descriptionem de potestate composita cum omnibus requisitis declarat, dicens. *Ita videlicet, quòd omnibus similiter se habentibus quando eligimus, possumus non eligere, imò plerumque refutare, & quando non eligimus, aut refutamus, possumus eligere, aut refutare.*

Liberum arbitrium esse facultatem, qua positis omnibus requisitis ad eligendum, & agendum possumus non eligere, & non agere.

Statim verò proponit difficultatem de generali concursu, dicitque esse facilem, quia Deus mouet vnamquamque causam modo illi accommodato. Propter quod ait, *Deus liberum arbitrium sic mouet, vt non ex necessitate moueat, nec ad vnum ipsum determinet*, quæ duo æquiualentia censet, & ideo vtrumque negat, ea verò verbis distinguit, vt tergiuersationibus occurrat. Ex hoc ergo fundamento post plures columnas §. *Et quia articulus*, procedit ad tractandum de concordia libertatis in operibus pietatis, cum necessitate gratiæ ad illa exercenda, & infrà in §. *Et post homo per liberum arbitrium*, nomine *gratiæ* declarat intelligi *auxilium gratuitum animam interiùs mouentis, dirigentis, & inspirantis ei cogitationes salutares, ac bonum propositum, atque ad ea, quæ sunt salutis.* Et infrà dicit, *Deum in corde operari, illuminando intellectum, & voluntatem afficiendo.* Et iterum, *Diuina suasio, suggestio, pulsus ad ostium cordis, directio Dei, quando intus in corde fiunt, propriè sunt gratia, per quam bene agimus. Omnis tamen affectus Dei gratuitus, qui natus est salutem hominis promouere gratia hic intelligi potest.* Et addit, *hanc esse gratiam, quæ in interna Dei motione consistit.*

12. Ex quibus constat nullum aliud auxilium præmouentis gratiæ hunc auctorem cognoscere, nisi illud, quod in his motibus gratiæ excitantis consistit. Post tres verò columnas attingens cooperantem gratiam dicit, *Licèt gratia sit ratio operandi, nihilominus totum pium opus, & quidquid est eius, & gratiæ esse, & liberi arbitrij.* Et rationem infrà indicat, quia licèt actio habeat à gratia, quòd supernaturalis sit, à voluntate habet, quòd sit libera, *Nulla enim est actio* (inquit) *libera, nisi per vim, & naturam liberi arbitrij à qua sola nascitur omnis libertas.* Paulo verò inferiùs difficultatem quæstionis huius concordiæ argumentando, & dubitando dicit. *Deum vti voluntate, vt instrumento, applicando illam ad opus*, quam difficultatem etiam in operibus liberis naturalis ordinis inueniri dicit. *Quia per diuinam prouidentiam voluntas mouetur, & determinatur ad opus.* Cui postea respondet, Deum agere in cordibus nostris *suasione inclinando, & dissuasione auertendo. Quia nouit,* (inquit,) *Deus vocare vnumquemque quomodo pro suo arbitrio aptum, & idoneum nouit ad sequendum.* Quod latè testimoniis Augustini à nobis suprà citatis confirmat, nec alium modum, quo Deus voluntatem nostram determinet, admittit. *Quia suasio sola,* (dicit paulo inferiùs,) *siue ab homine, siue à Deo fiat, non mouet efficaciter voluntatem. Ipsa enim sola,* (inquit,) *ex suo iudicio se flectit in eam partem, quæ magis placet.* Vbi particula *sola*

A non excludit generalem concursum simultaneum Dei, excludit ergo prædeterminationem efficacem ab extrinseco agente. Nihilominus tamen statim subdit, *posse Deum efficaciter flectere hominis voluntatem, à proposito, quod habet in aliud.* Hoc verò consequenter exponit de efficaci motione per suasionem accommodatam iuxta infinitam scientiam, & potentiam Dei; sic enim ait, *Sed hoc facere potest Deus in operibus pietatis per semina sanctarum cogitationum, & affectionum, quibus misericorditer hominem præuenit.* quod testimoniis Augustini latè comprobat.

Hoc ipsum prosequitur in §. *Potest etiam homo,* 13.
B vbi parum post principium distinctiùs proponit quæstionem, quam obscuram, & perplexam esse dicit. *An bonus vsus gratiæ, qua à Deo præuenimur, & qua voluntas ad conuersionem præparatur, nostri sit liberi arbitrij*, &c. quam disputat variis Augustini testimoniis, quibus docet conuersionem esse tribuendam libertati voluntatis, non tamen soli, sed diuinitus adiutæ, vtique per cooperantem gratiam. Quia verò Augustinus in multis locis videtur loqui de sancta cogitatione, & illuminatione, quæ ad intellectum pertinet, addit inferiùs Ruardus, quòd licèt præter suasionem ex parte intellectus, *exigatur alia gratia, per quam immediatè inclinetur, & accommodetur voluntas per* C *pium affectum, per quem etiam voluntas à Deo effectiuè flectatur, nihil mutat, neque impedit voluntatis libertatem in libero vsu gratiæ, quia ita suauiter inclinat, & determinat eam Deus, vt ex consilio, & iudicio, & sic liberè sequatur hanc Dei appropriationem.* Ex quibus verbis non satis perpensis existimauit F. Cumel docuisse Ruardum prædeterminationem physicam ad consensum non repugnare libertati consensus. At Ruardus longè est ab illo sensu; sententia enim eius in eis verbis est, præter illuminationem intellectus mouere etiam Deum voluntatem, determinando illam ad aliquem affectum non liberum, sed necessarium, nec propterea lædi libertatem in bono vsu gratiæ, quia ex illo priori, ac necessario affectu sequitur per liberam determinationem consensus. Quem D sensum euidenter declarat, dum addit. *Spiritus Christi suadendo vt sequamur, simul voluntatem quasi naturaliter afficit placentia quadam rei suasæ, quæ est voluntati ratio se determinandi, principium, & seminarium bonarum volitionum, quas ex eo quasi semine producit.* Non poterat certè clariùs, aut doctiùs rem explicare, & ostendere, neque ponere præuiam motionem gratiæ, nisi per actus vitales, tam voluntatis, quàm intellectus, nec ponere necessariam consecutionem consensus ex talibus actibus, sed docere ad illum se determinare voluntatem gratiam adiutam. Et, quod caput est, subiungit statim. *Quod autem diximus de libero vsu, liberóque neglectu gratiæ, quæ datur ad pœni-* E *tentiam, & conuersionem peccatoris, quódque & ad ipsam vel vti possumus, & conuerti, vel negligere etiam eam, quæ ad conuersionem est sufficiens, sic quod ea stante non conuertamur, adeò vt in neutra parte contradictionis sit necessitas, sed mera contingentia, definitum esse in Concilio Tridentino, in decretis, & Canonibus de iustificatione.* Et post verba Concilij adiungit. *Nam sicut credere voluntarium est, ita & de peccatis propter Deum pœnitere, & ab eis ad Deum conuerti, nec vlla ad hæc esse potest per quancumque gratiam necessitas, quin contemni possit.*

Post prædictam verò resolutionem, quam satis 14.
constanter tradit, mouet alias quæstiones, quibus per varias assertiones respondet, quarum plures

eandem

eandem doctrinam continent, & extendunt potius quàm diminuant. Nam in prima ait, posse hominem ex viribus liberi arbitrij sufficientem vocationem non cõtemnere, quia potest non peccare, & contemnere esset peccare. In secunda verò ait, percipientem Dei pulsum posse sine noua gratia habere sibi gratũ, quòd Deus cor eius pulsare dignetur, vtique per nouum actum liberum, vt euidenter exponit. In quo necesse est, vt de gratia præueniente loquatur, nam noua gratia concomitans semper necessaria est, vt in tertia assertione statim declarat. Quod ergo in prima dicit, de viribus liberi arbitrij intelligendum est, vel præcisè spectando libertatem actus, vel melius non excludendo concomitantem gratiam, quæ semper ad non peccandum contra naturale præceptum necessaria est: nam quia illa non præcedit liberum arbitrium, sed comitatur illud, ideo non semper exprimitur. Vnde vniuersaliter addit in quarta assertione, *Omnes gratias, quæ sunt nobis operandi principia, aut quibus dirigimur, & protegimur, & vniuersæ, quia præcedunt tempore, vel natura Dei operationem efficacem, esse posse sine vsu, & fructu*, &c. *nec voluntati adducere necessitatem.* Et in quinta, & sexta explicat gratiam efficacem per *vocationem ex proposito.* In septima verò clarissimè attestatur eandem vocationem in vno non habere effectum, quia sola sua libertate illam negligit, ideo verò habere conuersionis effectum, quia ipso annuente Deus conuersionem eius efficaciter operatur, vtique auxilio simultaneo. Nam ideo subdit, in hoc seruari proportionem inter supernaturalia, & naturalia. *In eo enim*, (ait,) *qui vult ambulare, etiam Deus cooperatur, & si non vult, Deus ei non cooperatur, & tamen nihil est positiuum absolutum ante actionem in vno, quod non sit in alio.* Eandemque doctrinam repetit in assertione 10. de duobus æquè vocatis, quòd ex libertate vnus consentit, & non alius. Et reddit rationem. *Quia omnibus positis, quæ præcedunt, & requiruntur ad fidem, & conuersionem, libera manet voluntas, nullaque inducitur necessitas se determinandi ad credendum, vel sequendum vocationem, nec ad oppositum.* Quod ex Augustino latè probat, & inferiùs addit. *In omni enim materia, ita pietatis, & gratiarum, sicut morali, & ciuili ad voluntatem pertinet se determinare ad vnam, vel alteram partem.* Et addit verba notanda. *Et quamuis sub Dei determinatione, non tamen propterea minus liberè se determinat, quàm si non concurreret, nec determinaret Deus.* Quod profectò dicit propter concursum simultaneum, quem determinationem Dei appellat, quia verè efficit determinationem ipsam voluntatis, quamuis non sine ipsa se determinante.

15. Et ideo paulo inferiùs cùm dixisset non obstãte hac libertate nostræ determinationis, eos, qui secundùm propositum vocantur, indeclinabiliter sequi Dei impulsum, addit, id fieri modo occulto, & soli Deo cognito, solùmque constanter affirmat *directionem Dei nihil ponere in homine sic indeclinabiliter directo, præter motus cordis, quales sunt etiam in alio, qui secundùm hoc propositum non dirigitur.* Vnde paulo inferiùs sic inquit. *Potest quidem humana voluntas resistere diuino instinctui, sed non potest impedire intentionem prædestinantis Dei, quia corda hominum in manu Dei sunt, & quocunque voluerit inclinabit ea, quamuis sese efficienter sola determinet*, vbi particula *sola*, (vt sæpe dixi,) excludit prædeterminationem ab alio, non concursum, nec influxum simulta-

A neum comitantis gratiæ, vt paulo antea ex Prospero citauerat lib. 2. de vocat. gent. cap. 9. aliàs 25. Non potest ergo de huius auctoris sententia dubitari, nimirum, quòd in neganda physica prædeterminatione nobiscum conueniat. Nam licèt interdum dicat esse obscurum, quid addat vocatio congrua non congruæ, non id dicit propter physicam prædeterminationem, quam pro certo supponit, non addit, sed propter alios modos tollendi aliqua impedimenta, auertendi cogitationes, vel quid simile, de quo etiam inter nostros auctores est controuersia, vt in cap... dicam. Atque eodem modo, multo pòst, Prosper.

B respondendo ad Caluinum in 9. *In eo hallucinantur*, eandem doctrinam repetit, videtur tamen illam solum tradere, vt probabilem, *ita vt liceat vnicuique in suo sensu abundare.* Sed hoc non de physica prædeterminatione intelligit, sed de quæstione illa, an in eo, qui conuertitur, aliquid prius natura præcedat, quod non detur ei, qui non conuertitur. In hac enim quæstione licèt ipse negantem partem, vt probabiliorem sequatur aliam relinquit aliorum iudicio, addit verò statim. *Quod autem Caluinus hic proponit, quòd scilicet, motio Dei electionem excludat, improbabile est, & Scripturis, & Patribus aduersatur.* Quid autem est electionem excludere, nisi prædeterminare physicè? Et addit notabiliter. *Efficacia enim*

C *diuinæ motionis, qua cor hominis ex prauo fit rectum, hominis fit cooperatione.* Hæc paulo fortassè fusius, quàm par esset à me dicta sunt, cogit tamen nos iusta veritatis defensio, nec credimus futurum inutile, nam in his, quæ retulimus, multa tetigimus, quæ veritatem ipsam magis explicare, & confirmare, & aliquas duriores locutiones lenire, & interpretari valent.

Sexto loco ponimus Driedonem, quem pro nostra sententia post nos retulit etiam Ledesma F. autem Cumel doli nos arguit, quòd illum diminutè, & subdolè allegauerimus. *Et mirabiliter*, vt ipse ait, ponderat multa in Driedone de Captiuit. redempt. gener. human. in 2. eius 16. Adponitur Driedo.

D parte. In primis videlicet, quòd comparat Deum mouentem liberum arbitrium per gratiam, artifici vtenti aliquo instrumento viuo. Deinde expendit locutiones, quia dicit, gratiam nos trahere, & facere ex nolentibus volentes, & dare non tantùm posse, sed etiam velle, præuenire, mouere, ac determinare liberum arbitrium. Facile autem Lector aduertet, hæc omnia generalia esse, & ferè omnia in Scriptura contenta, & ideo nihil referre ad punctum controuersiæ, quod in explicando modo eius efficientiæ, & efficaciæ gratiæ consistit. Vnde quamuis non asseramus Driedonem, in eo capite nostram sententiam docuisse, quia de controuersia non disputat, nihilominus multa in illo obseruari pos-

E sunt, quibus clarè ostendit, nihil aliud, quàm nos de efficacia gratiæ sensisse.

Et in primis illud ipsum exemplum de artifice, & instrumento statim corrigit, assignans differentiam, quòd instrumentum necessitate, & vi impellitur, *libera verò hominis anima*, (inquit,) *à Deo recipit suauitatem quandam, seu inclinationem, quæ ex proprio iudicio mouetur, ex libera & spontanea voluntate ad actum, & motum.* Deinde prius comparauerat gratiam lumini, & inter alia illud exponendo dixerat. *Potestas liberi arbitrij designatur in hoc, quòd ipsa mens iam diuinitus mota, & excitata sentiens adesse Iesum saluatorem, & vtcunque per-* 17.

cipiens præsentem esse medicum, qui paratus est sanare, & illuminare, potest cordis ostium aperire, pulsare, orare, clamare, &c. Præterea nunquam motionem Dei præuiam declarat, nisi per excitantes gratias eodem modo, quo Augustinus, & Prosper, quos refert: sicque inter alia inquit, *Deus facit sua interna inspiratione præueniens ob bonum voluntatis nostræ consilium, & ex nolente faciens volentem.* Omnia ergo illa, quæ Deus dicitur facere in nobis, vt velimus, & faciamus, intelligit hic Auctor sequens Augustinum, & Patres, fieri per inspirationem, & vocationem, cui nostra voluntas cum cooperante gratia statim coniungitur. Neque aliam motionem mediam inter excitantem gratiam, & simultaneum concursum agnoscit, neque vnquam dixit, gratiam Dei determinare voluntatem nostram, vt ei imponitur, sed solùm inclinare, mouere, vel mutare, & similia quæ communiter gratiæ excitanti tribuuntur. At quamuis verbo *determinandi* interdum vtatur, ex reliquis omnibus constatet non de prædeterminatione physica quoad exercitium, sed de obiectiua, & sufficienti determinatione morali, vel de concomitante physica esse intelligendum. Vnde tandem ex pluribus sensibilibus exemplis, & modis loquendi, quibus efficacitas gratiæ declarari solet, illum præfert, *quo dicimus Deum esse spiritualem medicum, & ducem, & illuminationem.* Et inter alias rationes cur illum modum explicandi præferat, præcipua est, quia *ille modus docet nos intelligere quòd Deus sua gratia adiuuans homines, neque cogit liberum arbitrium, neque impellit necessitate, neque impedit potestatem libertatis illius.* Et similes sententias, & modos loquendi in illo capite repetit, quibus eandem mentem, & doctrinam testatam reliquit.

18. Eandem doctrinam eisdem ferè loquendi modis tradidit Driedo in eodem opere tract. 4. cap. 2. p. 5. vbi in prima conclusione dicit, *credere esse per vim arbitrij non solam, sed suasam, & tractam, & edoctam à Deo Patre.* Et interea addit, *Quòd Deus interna sua inspiratione facit eorum animos intendere in ea, quæ dicuntur, & accommodare sese, dociles reddere, & accommodare corda sua Domino.* Certè valde aliena hæc sunt à physica prædeterminatione. Vnde subiungit: *præuenit enim non vim inferendo voluntatibus, sed suauiter trahendo eas, suasionibus suggerendo, & inuitando.* Et multa similia ibi prosequitur, quibus satis euidenter hanc mentem suam ostendit.

19. Idem Driedo. Magis verò in specie attingit punctum controuersiæ idem Auctor in tract. 5. eiusdem operis cap. 4. nam in cap. 1. argumen. 2. confirmat vltim. vt probaret omnibus non dari auxilium necessarium ac sufficiens, obiecerat, quia ex duobus audientibus Euangelium, vni datur auxilium vt credat, alteri non datur. Respondet autem secundùm ordinem prædestinationis vnum credere, *quia Deus ita eius voluntatem præparauit inuitando, & suggerendo, qualiter aptum nouit, vt crederet*: alium verò non credere, quia non habuit illo modo præparatam voluntatem, sed hoc ideo fuisse, quia ipse ex parte sua contempsit vocationem, vt Augustinus de Iudæis dicit, non potuisse credere, quia noluerunt, sed oculos clauserunt. Vnde ex parte Dei ille, qui non credit, habuit auxilium, vt posset credere, *& sese ad accipiendam fidem accommodare.* quæ doctrina eadem est cum nostra, nam per vocationem congruam, explicat efficaciam auxilij, & defendit quomodo sine illa habeat aliquis auxilium verè sufficiens, quia per illum stat, vt sua vocatio non sit congrua, quæ in physica prædeterminatione locum non habent. Et tandem pleniorem illius puncti declarationem in librum de Concordia remittit.

20. At verò F. Cumel nos doli criminatur, eo quòd Driedoni tribuamus ea quæ argumentando, & obiiciendo in illo libro scribit, non quæ docet definiendo, in quibus suam sententiam docere vult, quia dicit, Deum facere, vt prædestinati se ipsos bene determinent in suis electionibus, & facere, vt consentiant, quamuis liberè, *& quod non solùm persuadet, & suggerit, & inuitat, nam hæc pertinent ad causas morales, sed etiam vlterius voluntatem bonam infundit, atque immittit.* quæ citat ex 2. part. illius lib. cap. 2. fol. 39. Nihilominus constanter asserimus, Driedonem eandem doctrinam de vocatione congrua, in vtraque parte luculentissimè, & apertissimè tradidisse. Nam in primis in 1. part. illius operis cap. 4. ad 2. *De Tyriis & Sidoniis*, (inquit,) *quòd isti credidissent si virtutes illæ quæ factæ fuerant in Iudæa, in illis factæ fuissent. Sed huiusmodi*, ait, *virtutes fuerunt, non solùm miracula, & verba foris impensa, sed & beneficia quædam intus pulsantia Iudæorum pertinacium corda.* Vbi apertè docet eisdem beneficiis internis fuisse Tyrios credituros, non ergo prædeterminatione. Et paulo inferiùs in eodem capite explicans egregiè, ac defendens Chrysostomi locutiones in hac materia inter alia dicit, *Verissimè dicimus nostram esse incipere, & credere, obedire, pulsare, petere, inuocare, quia talia non fiunt sine nostro arbitrio, cùm sint nostri arbitrij opera. Sed vt hæc libera voluntate faciamus, misericordia Dei præueniens intus vocans, & suggerens operatur, largiens spiritum fidei.* In quibus verbis maximè pondero verbum *incipimus*, in quo scrupulosissimi sunt aduersarij. Driedo autem intrepidè affirmat voluntatem iam præuentam, & excitatam incipere suum consensum, vtique se nondum prædeterminatam determinando, Deo illi cooperante. Multáque similia in discursu illius capitis dicit, quæ longum esset referre. Solùm ergo obseruo, nullum motum præuenientis gratiæ ponere, nisi ad excitantem gratiam pertinentem, referendo, & confirmando, quæ in tract. de captiuit. & redempt. dixerat.

21. Iam verò in secunda parte illius operis, quæ tria habet capita, nullus est, qui ignoret, quin primo capite argumentando procedat, nec ego scio aliquem ex nostris, qui mentem Driedonis ex illo capite collegerit, nec ex secundo capite, in prima parte illius, nam ibi præambula quædam tradit generalia, & omnibus communia. Neque etiam in secunda parte illius capitis, ego illam allegaui in libris de auxiliis; quia verò inde obiiciuntur verba allegata, respondeo, ibi constituere Driedonem differentiam inter dæmones, & Deum, quòd Dæmon potest proponendo obiectum inuitare, *sed non potest producere cogitationẽ malam, aut voluntatem malam, Deus verò non solùm inuitat, nec solùm sua dat, aut suggerit, sed & voluntatem bonam infundit, ac immittit.* Quæ differentia verissima est, locúmque habet, etiam in ipsis motibus gratiæ excitantis ante consensum. Nam dæmon licèt possit tentare exterius, vel per phantasmata, non tamen potest in intellectu efficere cogitationem, aut in voluntate aliquem motum, etiam primò primum, Deus autem per se efficit in voluntate affectionem bonam, & dilectionem, & complacentiam non liberam. Quam etiam differentiam

Constituit Driedo differentiam inter Dæmones, & Deũ.

nos

nos suprà constituimus, vt ostenderemus maiorem Dei efficaciam in persuadendo, & trahendo voluntatem, quamuis illam non determinet. Illa ergo verba nihil ad præsentem causam referunt. Imò post illa subiungit Driedo. *Neuter tamen,* (id est, nec Deus, nec Diabolus,) *hominis voluntatem cogit, sed vterque exigit liberum hominis consensum.* Et paulo inferiùs etiam de diuina prædestinatione dicit, quòd libertatem non cogit, & addit. *Sed neque vrget vlla necessitate, quod tam in bono, quàm in malo, ita liberè operatur, vt facere, & non facere aquè in eius sit potestate.* Quod quomodo verum sit si prædestinatio infert physicam prædeterminationem, non video. Cætera verò quæ ibi dicit, maximè in conclusione 5. verissima sunt, & communia, ideóque ad probandam physicam prædeterminationem non pertinentia. In illa ergo parte illius operis tertium caput est maximæ considerationis, quem locum in lib. 3. de Auxil. allegaui, licèt vera omiserim, quia sunt clarissima, præsertim in solutione ad primam secundæ partis §. *Quantum verò attinet ad liberum arbitrium,* ibi enim in primis ait, *homines à Deo iustificatos suis consiliis, &c. seipsos determinare ad bonarum operum electionem, sed Deum facere, vt homo sic determinet.* Declarans autem quomodo id faciat Deus, subiungit. *Ipse est à quo sancta sunt desideria, recta consilia, & iusta sunt opera, non quod nos hæc non faciamus, sed quòd ipse adiuuet, vt nostra voluntate hæc omnia faciamus.* Et addit, quod notandum est, *Nostraque sponte incipiamus rectè nobis consulere, & de agendis pro nostra salute deliberare.* Et infrà repetit, quidquid Deus erga nos incipiens operatur, id facere internis exhortationibus, & inspirationibus, *vt voluntas illis excitata præsidiis illi operanti cooperetur,* quæ sunt verba Prosperi. Eandemque doctrinam in §. *Ad illud* iterum, atque iterum repetit, variisque modis exponit, & semper docet tractionem Dei fieri per motus excitantis gratiæ, per quos voluntas accipit potestatem consentiendi, retenta potestate resistendi, & Deum solùm trahere, & incipere quoad priores motus, non tamen solum operari ipsum consensum. Ac tandem simili modo in solut. ad 2. declarat tractionem hominis ad fidem per illos motus, *post quos homo libera voluntate incipit credere.* Et infrà in §. *Respondeo verissimum,* inter alia quæ pro concordia libertatis cum prædestinatione docet, inquit. *Tametsi homo non possit resistere diuinæ prædestinationi, & intentioni, seu voluntati, quæ est secundùm æternum eius propositum, vtique tamen potest resistere diuinæ inspirationi.* Non agnoscit ergo inspirationem, vel motionem ita prædeterminantem, vt ei non possit resistere. Multa denique similia poterit vnusquisque in illo auctore obseruare, sed illa omittimus, quia hæc sufficientissima sunt, tum ad defensionem nostræ fidei in allegando, tum etiam ad veritatis confirmationem.

22. Allegatur Stapletonius. Cumel. Septimò allegare solemus Stapletonium, quia non solùm assertorem, sed etiam propugnatorem nostræ sententiæ existimamus. Veruntamen hunc etiam nobis eripere conatur P. Cumel, & columnam integram contra nos, & in suum fauorem inducit, sumptam ex lib. 4. de Iustificatione, seu de Grat. & liber. arbitr. cap. 18. Veruntamen hoc exemplo clarè intelligit Lector, non mala fide (hoc enim tam grauibus, & religiosis viris non tribuam,) sed mala illatione citari auctores ab his Patribus. Nam omnia verba, quæ

A ibi Cumel refert, generalia sunt, vt quòd nemo resistit voluntati diuinæ, quod salua libertate hominis, habet Deus omnipotentissimam potestatem in cor eius, quòd iustificatio est quædam creatio, quia principium eius ex solo Deo est, vt datur gratia efficax, & quòd Augustinus tribuit alicui vocationi efficacissimam & infallibilem operationem, salua libertate, quódque potissima, & efficacior causa, cur ex duobus vocatis hic conuertitur, & non ille, est diuina voluntas, prædestinatio, & gratia. Ac denique quòd *licèt voluntas possit semper resistere gratiæ, nihilominus aliquando infallibiliter non resistat.*

B Ex quibus omnia priora sunt à nobis in superioribus tradita, & comprobata, hoc autem vltimum maximè repugnat aduersariis. Nam de auxilio prædeterminante docent, non solùm voluntatem illi non resistere, verùm etiam nec posse resistere. Stapletonius autem optimè docet omni præuiæ motioni Dei posse voluntatem resistere, licèt interdum infallibile sit non restitutam, quia motio datur ex proposito, seu absoluta intentione Dei in occasione opportuna, cum præuia certitudine ex parte Dei, quæ in verbo *infallibiliter* denotatur. Vltra hoc verò expendat Lector, non vnum, vel aliud verbum illius libri, sed totam doctrinæ seriem à principio vsque ad C finem, & sole clarius videbit, neque in vno verbo à nostra doctrina discrepare. Nam antea ponit præparantem, seu præuenientem, ac præmouentem, ac præuiam gratiam, quam Deus facit in nobis sine nobis liberè cooperantibus, & merè gratis, & in hac ponit initium iustitiæ, eamque constituit in motibus, & actibus vitalibus gratiæ excitantis, & per hanc dicit facere Deum vt velimus, & similia: huic verò statim subiungit voluntatis libertatē cum cooperante gratia, neque aliam motionem prædeterminantem præuiam agnoscit. 23.

Vt autem hoc fiat euidentius, & certissimè constet quantum cohæreant illæ locutiones generales cum nostra doctrina, non grauabor ad litteram referre alia eiusdem Auctoris testimonia, in quibus formaliter, & expressè prædeterminationem refu- D tat, & congruam vocationem stabilit. Igitur in Antidotis Apostolicis ad Acta Apostolor. cap. 9. circa illa verba Pauli, *Domine, quid me vis facere?* impugnans Caluinum, & defendens libertatem, etiam in conuersione Pauli inter alia multa dicit. *Tota illa vox Christi foris audita, & tota interna diuini Spiritus pariter loquentis inspiratio, atque persuasio nihil aliud erat, quàm excitans, & præueniens gratia solius Dei, eiúsque ineffabilis misericordiæ opus, sed gratia efficacissima, quia congrua, quia cum talibus visis coniuncta, quæ ad Sauli animum expugnandum aptissima esse, & certissimum effectum consequutura Deus præuidit, non autem talis gratia, quæ in ipso conuersionis instanti libe- E ram Paulo cooperationem, liberam consentiendi, vel non consentiendi electionem tolleret.* quam doctrinam variis Augustini testimoniis confirmat, & post illa rem magis declarans adiungit. *Hinc etiam certò colligimus, gratiam præuenientem, quæ non nisi à futuro effectu, efficax gratia est, (nam gratia adiuuans, siue cooperans, à qua Caluinus semper abhorret, est in ipsa actus productione, siue in ipso conuersionis, aut alterius cuiusque boni operis actu,) non tantùm natura, sed & tempore interdum hominis cooperationem, seu conuersionem prouenire. Vnde rursus sequitur, à præuenienti gratia, quantumcunque efficaci, humanam voluntatem non determinari,* 24.

ſed liberam relinqui. Quidquid enim voluntatem formaliter determinat, ſiue in malum, ſiue in bonum, non poteſt eſſe ipſo actu voluntatis prius, niſi prioritate naturæ, in quantum videlicet à tali principio ille actus procedit. Nam actus voluntatis etiam in primo inſtanti, in quo producitur, ſicuti duplex habet principium, à quo fit, Dei gratiam, & propriam voluntatem, ita à neutro prius quàm ab altero, ſed ab vtroque ſimul in eodem inſtanti naturæ producitur. Hoc, nempe eſt, quod ſapienter Bernardus ſcripſit, inducitque verba Bernardi, quæ à nobis in ſuperioribus in eodem ſenſu tractata ſunt. Eandem doctrinam inculcat idem Auctor in epiſt. ad Roman. cap. 9. vbi pro fundamento efficaciæ gratiæ ſcientiam conditionatam ſupponit, vt in 2. Prolegom. vidimus. Item ſuper Ioan. cap. 15. & in Promptuar. Catholico fer. 6. hebdom. 2. Quadrageſ. & fer. 3. multa dicit, quæ in eo videri poſſunt, hîc enim omnia referre nimis prolixum eſt.

25. Adiungitur *Iacobus Paiua.* Octauò his adiungo Iacobum Paiua, qui in lib. 4. Orthodoxar. explicat cauſam Patrum ſocietatis Ieſu contra calumnias Chemnitij aſſumpſit. Hic enim cùm libertatem arbitrij cum Luthero euerteret, Ieſuitas Pelagianiſmi inſimulauit, eo quòd libertatem cum gratia conciliarent, Paiua verò ita ſententiam noſtram interpretatur, & tuetur, vt ſimul prædeterminationem phyſicam, non quidem his verbis, ſed æquiualentibus, auferat, quia non credidit aliter poſſe Chemnitij errorem refelli, aut vitari; vnde conſequenter oſtendit quàm iniuſtè huius orthodoxæ ſententiæ aliquid Pelagianiſmi erroris tribuatur. Quæ omnia, vt euidentiùs conſtent, pauca ex multis, quæ ille docet, ad verbum proferam. Et primò Ieſuitarum doctrinam his verbis proponit. *Et ſanè*, (inquit,) *quamuis nos à diuina miſericordia pendeamus, quamuis nihil boni operetur fidelis, quod in illo non efficiat Deus, quamuis non ſolùm gratia conferatur, vt conuerti poſſimus, ſed etiam vt conuertamur, etſi gratia hæc, quæ ad operandum neceſſaria eſt, & velle facit, non ſit quæcunque inſpiratio, aut cogitatio ſancta, ſeu boni propoſiti ſuggeſtio, ſed efficax Dei operatio, quamuis hæc omnia vera admittamus, & ex D. Auguſtino variis locis elici poſſe concedamus, homini tamen ſemper liberum relinquitur diuinæ operationi præbere impedimentum, eámque vel amplecti, vel etiam repudiare.* Et adiungit. *Hæccine verba Chemnitij ſunt liberum arbitrium à diuina gratia ſeiungentium?* Quod declarans addit inferiùs. *Apertè confitemur mentem nefariis cupiditatibus preſſam, & ſcelerum monſtris occupatam, à miſerando illo ſtatu reſpirare nunquam poſſe, niſi diuina gratia alliciatur, & diuino Spiritu quaſi ſtimulis quibuſdam excitetur. Neque item oblatam ſibi gratiam amplexari, niſi peculiaribus Spiritus ſancti impulſibus adiuuetur, aut*, (vt ſuis vtar verbis,) *nunquam ſe ad gratiam applicare hominem poſſe, niſi eadem cœleſtis gratia adiumento ſit. Quod tamen non impedit quominus liberum arbitrium vltrò gratiam apprehendat, ſitque illi liberum eam reiicere, & aſpernari.* Et inferiùs iterum. *Quòd ſi voluntas à Deo mota non vltrò vult, hoc eſt, non liberè ſeſe ad gratiam applicat, voluntas dici non poteſt.* Et infrà. *Quare qui diuina gratia hominum voluntates ita ad iuſtitiam allici putat, vt liberum illis nullo modo ſit eam aſpernari, & reſpuere magis quidem iuſtitiam humanis mentibus à Deo obtrudi, quàm efficere,*

A *vt illam velint, exiſtimare videntur.* Egregia quidem ſententia, quæ & aduerſarios pungit, & potiſſimum illorum fundamentum in illos retorquet. Nam ſine poteſtate reſiſtendi oſtendi non ſubſiſtere libertatem noſtram cum diuina motione, & ideo Deum non ita facere velle, vt nobis eripiat poteſtatem reſiſtendi, quia illud magis eſſet obtrudere iuſtitiam, quàm facere, vt illam humano modo cum dominio noſtri actus velimus.

Vnde tandem in hunc modum concludit. *Ex quibus manifeſtum fit, atque teſtatum efficientem cauſam applicationis animi ad gratiam, hoc eſt, internis Dei vocibus auſcultandi, vel ingratè aſpernandi eſſe tum gratiam ipſam, tum liberum arbitrium. Quæ duo niſi ſimul concurrant, fieri certè non poterit, vt humana mens ſe toto impetu ad iuſtitiam adiungat. Nam etſi quædam ſint, quæ Deus in nobis nullo noſtro conſenſu antecedente efficiat, vt ad ſe nos vocare, voluntatem noſtram ad iuſtitiæ amorem excitare, huic tamen gratiæ non repugnare, atque obſiſtere, ſed ad illam ſe applicare, & admouere, atque diuino beneficio ad ſe delatam non repudiare, neque noſtrum liberum arbitrium diuini auxilij expers poteſt, neque diuina virtus in nobis facere, libero arbitrio non conſentiente, ſolet. Vnde liquet ex gratia, & libero arbitrio vnicam cauſam conflari noſtræ ad iuſtitiam applicationis. Quare à Theologis noſtris appoſitiſſimè hæc Dei gratia cooperans appellatur, quia vnà cum libero arbitrio operatur, vt diuinam gratiam non reſpuat, ſed complectatur.* Nihil quidem, & ad defenſionem noſtram, & ad veritatis declarationem, & probationem diſtinctiùs, aut efficaciùs dici poterat. Et nihilominus P. Cumel malè etiam fert, quòd hunc virum pro noſtra ſententia allegauerim. 26.

B

C

Nonò eſt graue teſtimonium Ioannis à Bononia in lib. de prædeſt. ante ſexaginta annos euulgato, vtique anno 1555. vbi ipſe docet libertatem conſenſus noſtri cum diuina gratia in hoc conſiſtere, quòd voluntas reſiſtere poſſit, & interdum reſiſtat illi met præuenienti gratiæ, cum qua poteſt conſentire, & interdum etiam conſentit; poſtea verò addit. *Cæterùm non deſunt modò homines, quamuis omni pietate præditi, aliter de libero hominis aſſenſu dum iuſtificamur, quam nos ſentientes, ac ideo OEcumenici Concilij Tridentini decreta obſcurare quodammodo conari videntur, dum aiunt, habere homines libertatem arbitrij, vt excitationi, & admonitioni diuinæ reſiſtere poſſint, ſed his diuinis inſpirationibus, atque monitionibus ſuppoſitis nullum reſiſtere arbitrium. Obſcurare autem dixi, quoniam ex dictis Reuerendiſſimi Domini Hieronymi à Bononia Sanctiſſimæ Sedis Apoſtolicæ Nuncij digniſſimi, necnon Archiepiſcopi Conrani, Profeſſoris Theologiæ peritiſſimi, atque ſacri Palatij Magiſtri eximij, apud Carolum Imperatorem V. cognomine Maximum, Reſidentis eandem opinionem in ſancta Tridentina Synodo fuiſſe ſumma diligentia à Patribus diſcuſſam, & tanquam minus probabilem optimo iure percipi reiectam.* 27. Teſtimonium *Ioann. à Bononia.*

D

E

Decimò ſolet pro hac ſententia citari Corduba lib. 1. ſuarum quæſtionum q. 55. dub. 9. & 10. nec immeritò allegatur, quidquid in contrarium Cumel conetur. Nam ille Auctor pro comperto habet nullam ſuppoſitionem antecedentem, quæ in ſenſu compoſito inferat neceſſitatem, poſſe ſimul cum libertate actus ſtare. Vnde in dubio 9. notabili 2. ſupponit, vt fundamentum ab omnibus receptum 28. Citatur *Corduba.*

de

de ratione liberæ potestatis esse, *vt omnibus causis eodem modo se habentibus absque vlla variatione in se, vel in alia re prius natura, quàm in aliquo instanti velit, possit diuisim non velle, seu nolle pro eodem instanti.* Quod fundamentum rectè intellectum coincidit cum illo principio liberam causam esse, quæ positis omnibus præ requisitis ad agendum potest agere, & non agere. Et ex hoc principio procedit ad difficultatem communem de concursu in habito tractandam. In qua (omissis opinionibus quas refert, impugnat,) in summa distinguit inter concursum ad extra, & voluntatem Dei per quam datur. Et de concursu dicit esse concomitantem, & non esse conditionem antecedentem, & ita ex hac parte non repugnare libertati. Voluntatem autem Dei dupliciter, vel potius tripliciter considerat, sed duo signa sunt, quæ ad præsens referunt, vnum est, in quo Deus antecedenter offert suum concursum, & sic dicit, voluntatem Dei esse præuiam, & ordine naturæ antecedentem, tamen vt sic non esse voluntatem efficacem respectu consensus voluntatis creatæ, sed tantùm generalem, & illa etiam supposita non consentire. Aliud signum est in quo Deus efficaciter, & in particulari vult concurrere ad talem actum, & vt fiat, & hanc voluntatem Dei negat esse præuiam ordine naturæ, ideoque sub hac ratione non esse conditionem prærequisitam, solùmque inducere necessitatem consequentem, quia in secundo signo medio inter illas duas volitiones Dei intelligitur determinata ad talem actum per coniunctionem ad voluntatem humanam, & prius ratione, quam Deus habeat illam volitionem præuidit hominis voluntatem esse consensuram, & ex hac parte necessitas proueniens ex illa voluntate, supponit liberum vsum, & applicationem voluntatis creatæ, atque ita non est conditio antecedens, sed concomitans, & ideo non lædit libertatem.

Cõsideratur voluntas Dei.

29. Et in fine addit, (quod ad præsens refert,) *eodem modo philosophandum esse de concursu auxilij diuini specialis ad opera gratiæ, vel supernaturalia, & ad diligendum Deum super omnia.* In qua doctrina nunc non discutimus modum explicandi concursum simultaneum Dei, sed solùm expendimus, Cordubam in eo laborasse, vt non poneret ex parte Dei concursum prædeterminantem voluntatem humanam, siue ad opera ordinis naturalis, siue gratiæ, quia id credidit esse contra primum libertatis fundamentum. Vnde non solùm tollit prædeterminationem per concursum præuium ad extra, qui sit per modum actus primi, vel tanquam complementum eius. Sed etiam per concursum ad intra, vt sic dicam, seu per voluntatem Dei efficacem, à qua proueniat concursus ad extra, nam dicit talem voluntatem vel non esse efficacem, si est præuia, vel esse concomitantem, si est efficax. Quod etiam aliqui ex nostris docuerunt. Et ob eam causam recedit Corduba à sententia Scoti dicentis Deum cognoscere futura contingentia in decreto suæ voluntatis, quia decretum illud non potest esse efficax, nisi præmissa prius futura prædeterminatione libera nostræ voluntatis, quia aliàs tolleret eius libertatem. Non solùm ergo Corduba nostram sententiam, quoad punctum controuersiæ, & substantiale, (vt sic dicam,) sequitur, sed etiam indicat fundamentum eius sumptum ex conditione libertatis esse quasi axioma ab omnibus receptum, neque posse conuelli, & quoad hoc eandem rationem esse de operibus gratiæ & ordinis naturalis.

30. Vndecimò Albertus Pighi lib. 6. de liber. arbitr. paulo post medium, referens illa impia verba Caluini, *Voluntatem proinde mouet Deus, non prout multis seculis traditum est, & creditum, vt nostra postea electionis sit, aut motioni eius obtemperare, aut refragari, sed illam efficaciter afficiendo:* licèt directè contra Caluinum disputet, ita verò agit, vt simul prædeterminationem physicam impugnet, nihilque inter illam, & gratiam efficacem, quam Caluinus confinxit, discernat. Vnde de Caluino dicenti: *Neque secus accipi sententia Christi potest, Omnis qui audiuit à Patre meo, venit ad me, quam vt efficacem à seipso gratiam doceat,* ille respondet, *Tibi non credimus Caluine, secus accipi non posse hanc Christi sententiam.* Et hac occasione ex professo probat, nec ex his verbis, nec ex aliis, *Nemo potest venire, &c. nisi Pater traxerit*, neque ex aliis similibus colligi auxilium præuium, ita ex se efficax, vt liberum arbitrium non possit ei resistere, & sæpius resistat. *Nam trahit Deus, sed volentem, vt Chrysostomus ait, & qui audit, venit, si tamen discat, id est, persuadeatur, quod ex eius voluntate pendet, quia Deus, (vt Cyrillus ait,) non vi trahit credentes, sed motione & reuelatione ineffabiliter facta.* Hæc ille ferè ad verbum.

Proponitur Albertus Pighius.

31. Postea verò cùm Caluinus diceret, *docendos esse homines diuinam benignitatem expositam sine exceptione omnibus, qui eam quærũt, sed cùm ij eam quærere incipiant, quibus diuina gratia aspirauit, nec hanc quidem portiunculam de eius laude discerpendam fuisse.* Quæ profectò assertio in sententia, quę physicam prædeterminationem præuiam requirit, verissima est, & tamen contra illam sic insurgit Pighius. *Hoc doces, omnibus expositam Dei gratiam, qui eam quærunt, sed nullos posse eam quærere priusquam ille suo beneplacito eandem nec desiderantibus, imò auersantibus, intruserit. Quid ergo aliud hic doces, quàm nemini eandem esse expositam nec quærendam cuiquam, vt quæ quæri non possit, antequam habeatur, & habita possessaque frustrà quæritur, nec in cuiusquam præterquam vnius Dei potestate sit, vt habeatur, aut non habeatur. Hoc est Caluine docere homines? Doctores salutares, & verè Euangelicos.* Certè argumentum si efficax est, æquè procedit contra omnem gratiam præuiam, ac necessariam, & ex se efficacem, siue dicatur necessitare voluntatem ad exercitium atque, siue ita determinare, vt ei resisti non possit, quia omnis talis gratia à nemine quæri potest, nisi iam habeatur, cùm ad illam quærendam necessaria sit, & postquam habetur, frustrà quæritur. Est autem argumentum efficacissimum, vt ex suprà dictis constat. Nam licèt possit quis effugere dicendo, per vnam gratiam sic efficacem posse quæri aliam, facillimum est sic fugientem capere, quia nulla posterior gratia efficax quæri potest, nisi per aliã priorem iam datam, vnde necessariò perueniendum est ad primam, quæ non possit quæri, nisi prius habeatur, & ita illa frustrà quæritur, & de illa necessariò dicendum est *in vnius Dei esse potestate, vt habeatur, vel non habeatur.* Ergo cui illa non datur, frustrà quærit, imò impossibile est, vt quærat, & ita illi non est exposita benignitas Dei. Nec ille cui datur, potuit illam quærere, nec oportet illum monere, vt per illam aliam quærat, quia ineuitabiliter quæret, cùm non possit resistere primæ motioni efficaci, nec plus agere potest quã illam prædeterminetur. Refert etiam hunc Auctorem pro nostra sententia Ledesma in lib. 1. de liber.

Ledesma.

liber. arbitr. cap. 3. 4 & 5. Liber autem, quo vtor, non est in capita diuisus, totúsque liber est de variis locis Augustini pro libero arbitrio. Ex quibus illud solum, quod dicit, §. *hanc autem*, nunc noto, ait enim demonstrare Augustinum, *voluntatem seipsam in sua potestate* habere, & seipsa vti, vt ipsa inhærente in commutabili bono, vitam beatam habeat, auersa verò illam amittat.

32. *Producitur Ekius.* Duodecimò expendere possumus duo testimonia Ioannis Ekij, quæ F. Cumel contra nos inducit, nescio quo iure, quia ipse illationis modum non declarat, & verba in vno loco sunt generalia, in alio nostram potiùs sententiam continent. Vnus locus est in Enchirid. cap. 31. in quo Ekius dicit, Deum esse primam causam, sine qua nihil fit, & specialiter concurrens ad opera bona, & mouens omnia, singula iuxta vniuscuiusque proprietatem, irrationalia naturaliter, rationalia liberè. Sed hæc nihil ad causam referunt, omnes enim illa docemus, & ex illis solum inferri potest, quòd Deus, vt causas liberas modo consentaneo naturę illarum moueat, non illas prædeterminat, sed indifferentem motionem præbet, aut offert, cui illæ causæ vel resistere, vel cooperari possint. Alter locus est in lib. de Prædestinat. centur. 3. n. 67. *Gercheim.* vbi ex quodam Henrico Gorcheim *duplicem distinguit motionem Dei gratuitam, vnam sufficientem, quam Deus nemini denegat. Aliam efficacem, quam subdistinguit, vno modo,* (inquit,) *vt sit genus motionis, qua specialiter mouentur prædestinati, quæ respersa quodam suauitatis odore, intima viscera animæ fœcundando, deiformat, & in cœleste desiderium transmutat. Potest & alio modo dici motio efficax, quæ assequitur, consequi gratiam, & si in ea perseuerat, saluari, & nihilominus priorem, quæ altioris ordinis est, solis prædestinatis dari.*

Cumel. Hæc allegat Cumel, & non ampliùs vel inducendo, vel respondendo illa euoluit. Ille tamen Auctor in posteriori membro vocationis efficacis, plus dicit in nostra sententia, quàm velimus. Docet enim aliquam vocationem esse efficacem ex solo effectu, & non esse maiorem gratiam in eo, qui consentit, quàm in eo, qui resistit. Defendit enim ibi opinionem asserentem, in multis eorum, qui saluantur, rationem totius prædestinationis, esse bonum vsum vocationis. Vnde consequenter negat, vocationem esse effectum prædestinationis, sed generalis prouidentiæ gratiæ: negat item bonum vsum vocationis, vt est à libero arbitrio, esse effectum prædestinationis, nedum gratiæ prædeterminantis. In his ergo euidenter eam tollit, & consequenter negat, illam esse de ratione auxilij efficacis.

33. *Distinguuntur ordines saluandorum.* Distinguit verò ille Auctor duos ordines saluandorum. Vnus eorum est, qui per communem gratiam saluantur, in quibus datur communis prædestinationis ratio; alius est ordo singulariter prædestinatorum, ex gratuita Dei voluntate, sine vlla ratione ex parte illorum, & his dicit dari priorem modum gratiæ efficacis. Veruntamen neque illam ponit hic Auctor in motione pertinente ad concursum Dei physicè prædeterminantem, sed in motione morali magis suaui, & ad mouendum voluntatem accõmodata, planè Augustiniano more. Hæc enim euidenter indicant illa verba. *Quæ respersa quodam suauitatis odore intima viscera animæ fœcundando deiformat*, &c. Et item illa motio nihil est aliud, quàm gratia congrua. Quod ergo ad causam nostram attinet, ille Henricus manifestè docuit nostram sententiam. De Ekio verò nihil certò affirmare possumus, nam in fine

A illius § subdit, *Nolo tamen, existimet me omnia Henrici dicta recipere.* Quod fortasse dixit propter prius membrum gratiæ efficacis, nam aliud ipse supponit tanquam fundamentum sententiæ de Prædestinat. quam ibi prosequitur. Nos autem quoad eam partem, sententiam illam reiicimus, quia connexa non est cum sententia de vocatione congrua, vt in cap. vlt. huius libri explicabimus.

Vltra hæc testimonia, quæ grauiora sunt, alia breuiter percurremus, & insinuabimus, non quia Doctores minoris auctoritatis sint, sed quia obiter, vel nimis breuiter punctum attingunt; eos tamen omittendos censuimus, quia vel in modo B loquendi, vel in sententiis, quas obiter proferunt, satis indicant quendam vnanimem consensum, in hoc principio, quod efficacitas gratiæ quoad consensum actualem non prædeterminat voluntatem, sed ex ipsius libero vsu pendet. Primò ergo in hoc secundo ordine pono Cardinalem Contarenum in lib. de Prædest. vbi inter alia non longè à fine ita concludit. *Quo fit, vt non ex gratia ipsius efficacitate, sed ex nostra voluntate pendeat, quominus illa cordis obstinatio perrumpatur.* Vbi non negat gratiæ concursum, sed nomine *efficacitatis* illam intelligit, quam gratia ex se habeat ad determinandam suaui voluntatem. 33. *Contarenus.*

C Secundò allego Iodocum Clichtoueum in Compendio assertionum fidei, ex Concilio Senonen. cap. 23. quod est de libero arbitrio, vbi cùm retulisset verba Damasceni excludentis necessitatem ab operibus liberi arbitrij, subdit hæc verba. *Quæ omnia æquè militant contra eos, qui subiiciunt hominum actus ineuitabili necessitati, vndecunque illam pendere dicant, siue ab ipsis astrorum lationibus, vt autumarunt illi, contra quos superioribus verbis agit Damascenus: siue à fato quodam inexorabili, vt posuerunt Ethnici quidam, siue à futurorum absoluta quadam necessitate, quæ contingentiam non admittat, vt falsò putarunt nonnulli de diuina præscientia, ac prouidentia malè sentientes.* Et infrà optimè declarat, quomodo dici possit diuinum auxilium subesse voluntati hominis, scilicet, D quia ex parte Dei offertur, & si petatur, obtinebitur, & in homine est, vel illo bene vti, vel illud negligere. Et de his qui negligunt, subdit, *Nunquid huiusmodi error in via morum adscribendus est duræ cuidam necessitati, aut destitutioni liberi arbitrij? Nequaquam,* &c. Ac denique tam multa in hanc sententiam dicit soluendo obiectiones omnes, quæ nobis solent ex Scriptura opponi, vt inter eos, qui sententiam nostram expressè docent, meritò numerari possit. 34. *Iodocus Clichtoueus.*

Tertiò expendere oportet locum Iansenij in Concord. cap. 59. ad verba Christi Ioan. 6. *Nemo potest venire ad me,* &c. quia F. Dauila & Cumel de illo nobiscum contendunt. Verba au- E tem, quæ referunt, in sententia solùm continent generalem doctrinam, nimirum, Deum efficaciter excitare mentes hominum, & longè aliter mouere intellectum, & voluntatem, quàm alius homo, vel Angelus, nimirum propriè & physicè in illa interiùs efficiendo ipsosmet talium potentiarum actus. Vnde notat etiam distinctionem inter verbum *trahendi*, & *veniendi*. Nam prius gratuitam Dei motionem præuenientem omne meritum, & vsum libertatis, & gratiæ diuinæ efficaciam indicat; posterius autem verbum *veniendi* ostendit hominis libertatẽ, quæ per gratiam Dei efficacem non læditur, quæ omnia, vt dixi, generalia sunt, & potest vnaquæque opinio illa in sẽsu interpretari. 35. *Expenditur Iansenius Ioan. 6.*

Vlteriùs

A Vlteriùs verò proponit Iansenius dubium à nobis latè discussum, quomodo cum necessitate tractionis illi, qui non trahuntur, sua culpa non veniant, quando sufficienter fidem audiunt. Et post multa, quæ dicit circa Chrysostomi responsiones, in quibus aliquid statim notabimus, in summa respondet cum Augustino, eos, qui non trahuntur, non excusari, *quia obicem, & impedimentum posuerunt diuinæ attractioni, dum acceptis à Deo donis non bene vtuntur.* Hæc autem respõsio non habet locum posita necessitate auxilij prædeterminantis, vt sæpe ostensum est, quia si illud est necessarium ad omnem bonum vsum præuenientium donorum gratiæ, etiam primæ vocationis; ergo necessariò sistendum est in aliquo, quod B non negatur propter defectum boni vsus, quia ante vsum, qui est effectus eius, nullus bonus vsus esse poterat, & ab illo pendent consequenter reliqua. Illa ergo responsio ostendit, Iansenium per gratiam efficacem non intellexisse auxilium prædeterminans, neque sententiam Augustini de illo intellexisse. Accedit, quòd prius referens Chrysostomum dicentem, aliquando nos incipere bonum opus, & inde sumi rationem, (vtique proximam,) cur iste trahatur, & non ille; illum rectè defendit à Semipelagiano errore, quia supponit gratiam excitantem, qua posita rectè dicitur homo incipere consensum, C non tamen sine gratia adiuuante, & principaliter efficiente propriè; ac perficiente ipsum consensum. In quo satis etiam aperte sentit, postquam gratia præueniens dedit homini potestatem propinquam, & proximè elicitiuam actus, non esse necessarium aliud initium solius Dei prædeterminantis, sed potentiam posse immediatè inchoare suum actum, quia *illi potentiæ sic constitutæ in actu primo propinquo nihil deest nisi executio actus*, vt idem Auctor paulò antea dixerat, quod tamen initium executionis non est sine gratia cooperante, vt idem etiam docet.

36. *Allegatur Roffensis.* Quartò allegari solet pro nostra sententia Roffensis, art. 36. contra Lutherum, nec immeritò, tum quia impugnando hæreticos, impugnat omnem antecedentem necessitatem, vt libertati con- D trariam, tum etiam, quia expresè, ac sæpiùs docet auxilium Dei ita conferri homini antecedenter, vt in manu eius sit illo bene vti sine aliqua præueniente determinatione, & per illud ad gratiam sanctificantem præparare. *Quod cùm sua sponte,* (inquit,) *non coactus faciat, contingenter vtique facit; nec tamen per hoc, ait, præuenitur Deus, aut de nouo quicquam vult, quod antea noluerat. Quæ res vnanimi consensu Patrum traditur.* Hæc ille versùs finem in §. Vtrumque sicut diximus.

37. *Recensetur Horantius.* Quintò allegatur Horanti lib. 1. de locis Cathol. qui totus est contra errorem Caluini de gra- E tia efficaci auferente libertatem, per quandam verò coniunctissimam sympathiam, seu consecutionem simul prædeterminationem oppugnat, & eius fundamenta dissoluit. Tale illud est, quod cap. 31. contra Caluinum defendit, rationem discriminis, cur iste vocatus venit, & non ille, optimè ex libero arbitrio sumi, quia scilicet, hic manum porrigit, & non alius. Item cap. 42. irridens Caluinum, ait. *O pulchram consecutionem, Deus humanum cor emollit; ergo seipsum flectere non potest, libet ridere.* Et infrà. *Quasi verò non magis quadrent cælestis fauor, & nostræ vires, quam quicunque alius concursus causæ superioris cum inferiori.* Item in multis quæ cap. 47. & 51. dicit, prædeterminationem planè excludit, & præsertim cap. 53. vbi distinguit gratiæ dona in tres ordines, prout Soto antea fecerat, & in secundo ponit actus pietatis liberos, in quibus nihil dicit operari Deum, nisi cooperante libero arbitrio, nec inter illos, & priores motu gratiæ excitantis medium auxilium à solo Deo factum agnoscit, multaque alia in sequentibus capitibus vsque ad 58. notari possunt. *Distinguuntur gratiæ dona.*

38. *Adducitur Franciscus Carthag. determinationem nostræ voluntatis ex professo probans.* Sextus sit Franciscus Carthag. in tractatu de prædestinat. præsertim discursu 4. & 8. vbi ex professo probat determinationem nostræ voluntatis, nec fieri sola Dei actione, nec sine illa nobiscum cooperante.

39. *Idē Delphius materiam hanc sæpiùs indicans.* Septimus Delphi. Sæpiùs materiam hanc indicat lib. de rerum euentu, & lib. 4. de liber. arbitr. & lib. 5. de Iustific. & lib. 2. de prædestinat. per totum, præsertim dub. 2. vbi inter alia multa dicit, voluisse Deum vt homines ipsi ad alterutram partem determinent, & ideo post vocationem expectare illos, vt eis suam gratiam impendat, & ab eorum libertate pendere, quòd vocatio efficax, vel inefficax sit, & similia.

40. *Adnumeratur Francisc. Romæus.* Octauò his annumerari potest Franciscus Romæus Magister Generalis sacræ Religionis Prædicatorum. Nam in lib. de necessit. & libert. oper. ex professo docet, necessitatem ex suppositione antecedenti esse contrariam libertati, & hanc fuisse sententiam communem Patrum, & Concilij Tridentini, cui interfuit.

41. *Adiungitur Thomas Elisius.* Et nonò ei adiungimus Thomam Elisium eiusdem familiæ Theologum in lib. de liber. arbitr. q. 4. art. 8.

42. *Refertur Fran. Balchar.* Decimus refertur Franciscus Balchar. Episcop. Mitens. lib. contra Caluinum.

43. *Additur Bunderus.* Vndecimus Bunder. in Compend. controuer. Theolog. lib. 7. de Grat. & liber. arbitr. art. 7. & in scuto fidei tit. 10. de lib. arb. proposit. 4.

44. *Adiungitur Cunerus.* His addimus Cunerum lib. de Grat. Christi cap. 10. & lib. de Grat. & liber. arbitr. cap. 10. vbi inter alia ait, concursum causæ primæ non esse aliquid præuium in causa secunda, ac proinde vtramque causam simul concurrere, solúmque primam dici priorem, quia superior est, à quo inferiores pendent, & ibi etiam laudat sententiam Driedonis, & Ricardi, dicentium ex duobus similiter vocatis vnum posse conuerti, & non aliũ pro sua libertate: quia verò Ruardus addidit particulam *sola*, ipse bene declarat illam particulam solùm excludere aliam præuenientem gratiam, non Dei cooperationem, quæ simul incipit, & desinit cum libero voluntatis opere. Ac denique per varias assertiones sententiam hanc defendit, & declarat. Sic etiam Ioannes Maria Verratus in Apologia contra fautores Lutheranorum dicit, in illa sententia lib. de Ecclesiast. dogmat. *Initium nostræ salutis Deo miserante habemus: vt verò acquiescamus salutiferæ inspirationi nostræ pietatis est.* Vnum solius Dei esse, scilicet, initium salutis, *aliud esse in mera facultate nostri liberi arbitrij*, scilicet, acquiescere, &c. vbi videtur excedere illa particula *mera*, sed eandem habet intelligentiam, quia non est posita ad fauendum Pelagio, sed ad contradicendum Caluino: non ergo excludit adiuuantem gratiam, sed prædeterminantem. *Laudatur sententia Driedonis, & Ruardi.* *Ioannes Maria Verratus.*

45. *Adponitur Iulius Sirenus. Ioan. Maria Capella. Felician. Capitonius.* Præterea Iulius Sirenus in Compend. de prædestinat. lib. 2. de Reprobat. cap. 18. eiusmodi prædeterminationem disertè excludit, Ioannes Maria Capella lib. de Concord. libertatis humanæ cũ diuina præscientia p. 1. cap. 26. & p. 2. c. 5. 6. & 7. Felicianus Capitonius in explicationib. Catholic.

Petr. Aurelius Sanutius. Sadelet. Osorius. part. 2. Explicat. 55. Petrus Aurelianus Sanutius in recenti Lutheranorum propugnatione digressio. 3. Sadelet in Epist. ad Roman. cap. 8. Osorius lib. 9. de Iustit. qui etiam excedit in negotio prædestinationis, sed nunc illud non agimus.

46. Præter hos Auctores nonnullos commemorat F. Cumel. & de quibusdam solùm dicit allegari à nobis, nostram verò non docere sententiam; de aliis verò ait etiam suam tradidisse. In priori ordine ponit Sixtum Senens. lib. 6. Bibli. ann. 248. non *Sixt. Senen.* designat autem quis ex nostris illum in hoc puncto allegauerit, neque ego noui. Item Iansenium Ec- *Iansen. Ekius.* clesiasti. 15. & Ekium in Enchitid. cap. 31. Qui certè in his locis nihil dicunt, quod ad causam pertineat. In alio verò ordine præter alios, de quibus iam dixi, in primis adducit Petrum Soto in In- *Petr. Soto* stitut. Sacerdot. lect. 9. de pœnit. quia dicit operationem Dei esse efficacem, & natura priorem in conuersione peccatoris. Sed hæc, & omnia, quæ ibi dicit, generalia sunt, possuntque optimè intelligi, vel de vocatione congrua, & efficaci, vel de operatione, qua Deus nobiscum cooperatur: apertè enim declarat esse priorem natura ratione independentiæ, quia Deus, à nulla causa pendet, sed alia ab ipso. Addit Hieronymum Perez sui ordinis *Hieron. Perez* virum doctissimum in Commentar. ad 1. part. D. Thomæ quæst. 19. art. 2. & quæst. 22. art. 1. 2. & 3. Sed hunc Auctorem videre non potui, neque ego scio, an scripta eius typis mandata sint. Quæ tamen ipse refert, valde generalia sunt, vt quòd Deo attribuit efficaciam gratiæ, quia non solùm attingit rem, sed etiam modum fiendi, & quod prædefiniat actus liberos, & similia, de quibus nunc non est controuersia, vt sæpe dixi.

47. *Medina. Cordub.* Tertiò refert Medinam Complutensem, de quo nihil aliud affert, præter id quod refert Corduba loco suprà citato, de cuius sententia iam satis dictum est, nec Medina aliud refert, nisi quòd Deus concurrit cum causis secundis per suam voluntatem, quod nemo negat; de modo autem voluntatis, & concursus est controuersia. Allegat præterea Fran- *Franc. à Christo.* ciscum à Christo in 1. d. 39. & d. 40. & 41. sed in priori loco solùm agit de concordia diuinæ prouidentiæ cum libero arbitrio, & refert varias sententias, nihilque satis definit: neutram autem ex his, de quibus nunc tractamus, in particulari attingit, sed vel in generali contentus est illa responsione communi, quod efficacia diuinæ voluntatis tanta est, vt effectus, & modos eorum prouideat, vel descendendo ad modum particularem magis inclinat in quandam Gregorij sententiam nostræ valde affinem. In posteriori autem loco tractat de causa prædestinationis, nihil verò de nostra causa attin- *Cosm. Philiarcus.* git. Denique allegat Cosmam Philiarcum in quæst. de causa prædestinat. & reprobat. ad Gregor. XIII. à cap. 11. vsque ad 15. & lib. 3. de dogmatib. fidei cap. 24. vbi docet, Deum determinare voluntatem per auxilium gratiæ, & prius natura. Ille verò auctor licèt de prima conuersione id latè doceat, præsertim in cap 11. de Prædestinat. nihilominus expressè dicit in actibus moralibus voluntatis, imò etiam in multis operibus gratiæ postquam homo est in gratia, ipsum hominem se determinare, & rationem determinationis immediatè à voluntate sumi, imò dicit in his actibus voluntatem cùm se determinat esse priorem natura concursu Dei; solam ergo excipit primam gratiæ acceptionem. In quo certè non consequenter loquutus est, nec pro aliqua sententia earum, quas tractamus, allegari potest. Magis tamen fauet nostræ, quia docet prædeterminationem physicam non esse necessariam ad

A omnes actus, modum autem specialem, quo Deus determinat voluntatem ad primam gratiæ acceptationem, non declarat. Quapropter, si quis velit, quæ attulimus, attentè ponderare, vel auctores ipsos euoluere, facilè intelliget, nostram sententiam fuisse communem Theologorum consensum, priusquam à paucis modernis in dubium vocaretur.

Caput LII.

B *Tractatur quæstio appendix, an gratia præueniens auxilium sufficiens, & efficax, possint esse æqualia in duobus hominibus, quorum vnus consentit vocationi, & non alter.*

Probando sententiam nostram, simul fundamenta contrariæ sententiæ, tam quæ ab auctoritate, quàm quæ ratione petuntur, dissoluimus; nunc verò duas, vel tres appendices quæstiones, quæ hîc tractari solent, & in lib. 3. de Auxil. à nobis disputatæ sunt, hîc addere oportet, tum ad materiæ complementum, tum quia aliquid in eis addendum occurret, quod ad maiorem veritatis confirmationem, ac declarationem, & aliarum obiectionum C expeditionem conferet. Solent ergo aduersarij maximè nobis obiicere, quòd ex nostra sententia sequatur ex duobus hominibus recipientibus æqualia gratiæ auxilia, contingat vnum conuerti, & non alium, quod maximum reputant inconueniens. Sequela videtur manifesta, quia stante eodem auxilio potest homo operari, & non operari; ergo idem homo cum eodem auxilio potest vno tempore consentire, & non in alio; ergo pari, vel maiori ratione ex duobus hominibus vnus cum æquali auxilio poterit consentire, licèt alius dissentiat. Falsitas autem consequentis solet à dictis auctoribus præcipuè probari: quia in eo, qui consentit, Deus actu facit ipsum actum consensus, quem non D facit in alio: ergo necessariò dat illi maius auxilium. Hæc verò probatio diuertit à vero sensu quæstionis, & ex æquiuocatione procedit, quam ante omnia tollere necesse est. 1. *Argumentum capitis.*

Primum ergo omnium distinguere oportet inter auxilium præueniens, & concomitans, quod est ipsemet actualis influxus Dei in actum liberum hominis supernaturalem, qui influxus in re non distinguitur ab actione libera hominis, sed est eadem, vt manans à Deo, vt sæpe dictum est. Hic ergo influxus est in eo, qui conuertitur, & non in eo, qui resistit, vnde non sunt æquales, nec esse possunt in auxilio concomitante. Nec refert, quòd Deus sit paratus ad dandum simile auxilium ei, qui non con- E uertitur, & quòd per eum stet, quo minus illud recipiat: nam hoc non obstat quo minus in alio pertineat ad maiorem Dei gratiam recipere actualiter illud auxilium, quo alius ex negligentia sua caret. Semper igitur qui conuertitur, habet ex hoc capite maius auxilium, & consequenter maiora etiam dona, vel actualia, nam ipsimet actus sunt dona Dei, vel habitualia, quæ ratione actuum infunduntur. Vnde ad tollendam hanc æquiuocationem, & omittendum hoc punctum, de quo non potest esse controuersia, quæstionem posui de solo præueniente auxilio, seu de vocatione, in qua punctum est difficultatis. 2. *Distinguitur inter auxiliũ præueniens, & concomitans.*

Secundò supponere oportet, auxilium præueniens 3.

Cōsideratur auxiliū præueniens.

niens duobus modis spectari posse. Primò secundùm suam entitatem, & vim quam habet ad mouendam, & trahendam voluntatem, siue illa vis physica sit, siue moralis. Secundò potest considerari in ratione doni, & beneficij gratuiti: non enim semper hæc duo æqualiter, seu cum eadem proportione alicui rei conueniunt, sed interdum illud donum, quod in sua entitate absoluta, vel minus est, vel non maius, in ratione beneficij, & doni moraliter existimatur maius propter diuersos respectus, maximè verò, quia in ea opportunitate datur, in qua vel magis necessarium est, vel maiorem fructum homini est allaturum. Sic certè contritio data homini in medio vitæ, à qua fortasse postea recedet, vel data in extremo vitæ, & cum qua saluetur, non reputatur æquale beneficium, sed hoc posterius multo maius, etiamsi fortasse contritio ipsa nec in intensione, nec in duratione, nec in auxiliis ad eam necessariis sit maior, imò etiamsi sit minor. Ratio autem est, quia beneficium, & gratia, sicut etiam misericordia, vel eleemosyna, non attenditur solùm ex quantitate doni, sicut motio, vel auxilium, sed maximè ex affectu dantis, & ex commoditate recipientis, & ex effectibus, vel fructibus, qui de facto in tali dono, tanquam in semine, & in virtute continentur, vt facilè posset humanis exemplis monstrari, sed res est per se satis clara.

4. Asseritur gratiam efficacem præuenientem, excedere præuenientem gratiā, quæ tantùm sufficiens est.

Tertiò supponendum est vocationem, seu gratiam efficacem præuenientem in ratione gratiæ, & beneficij semper excedere præuenientem gratiam, quæ tantùm sufficiens est. Hanc assertionem tradidi cum Bellarmino lib. 5. de Auxil. c. 20. & probabiliter satis illam suadet testimonium Pauli 1. Corinth. 4. quod in hac causa maximè obiici solet. *Quis est qui te discernit.* Nam intelligendo hæc verba de discretione in æterna sanctitate, & iustitia, inter eum, qui conuertitur, & eum, qui resistit, illam Paulus Deo singulariter attribuit, quod, (vt suprà declaraui,) maximè intelligendum est secundùm diuinam electionem, & præparationem diuini auxilij congrui & accommodati; ergo hoc est peculiare beneficium, quod recipit is, qui conuertitur, & non alius, pertinétque ad præuenientem gratiam. Atque ita intellexit hunc locum Augustinus docens planè hanc sententiam in lib. de Prædestinat. Sanctor. à cap. 5. vsque ad 16. vbi differentiam in hoc constituit, quòd *præparatur voluntas à Domino*, vtique per vocationem congruam, vt aliis locis suprà citatis exponit, & specialiter de dono perseuer. cap. 14. vbi docet, quòd sicut Deus vocat congruo modo eum, quem elegit, ita potuisset præparare opportunitatem similis vocationis ei, quem non elegit, & ideo meritò ad gratuitam Dei voluntatem, hanc diuersitatem reuocat, & singulare Dei beneficium esse reputat. Quod etiam sentit Prosper ad 4. & 5. obiectionem Gallor. & ad excerpta Genuens. cap. 4. & lib. 2. de vocat. gent. cap. 23. aliàs 8. Remigius 1. ad Corinth. 4. Ac denique D. Thomas 1. 2. q. 112. art. 4. in hoc sensu docet inæqualitatem gratiæ habitualis prouenire ex inæquali dispositione, non esse tamen ibi sistendum tanquam in prima radice, quia hæc posita est in diuersa præparatione diuinæ gratiæ. Et ideo in 2. 2. q. 24. art. 3. inæqualitatem charitatis reducit in solam voluntatem Spiritus sancti, vtique tanquam in primam radicem, nam in executione etiam est dispositio ex parte hominis, eiúsque cooperatio attendenda, vt docuit Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 7. Vnde idem

1. Cor. 4.

Augustin.

Prosper.

Remigius.

5. Inæqualitas gratiæ habitualis vnde proueniat, ex D. Thoma.

Concil. Trid.

A D. Thomas Matth. 25. circa illa verba, *Vnicuique secundùm propriam virtutem*, ait, *Si quæris, quare vnus habet magis de gratia, quàm alter. Dico, quod huius rei est causa proxima, & causa prima: proxima est maior conatus istius, quàm illius; causa prima est electio diuina.* Ratio denique est, quia vocatio efficax, est magis accommodata ei, cui datur, & in virtute, & in semine continet sanctitatem, vel etiam æternam gloriam, si talis sit, vt mediante illa talem effectum consequamur. Vnde prouenit ex peculiari Dei prouidentia, & gratuita electione, ideóque in ratione gratię, & beneficij excedit. Quocirca cùm in superioribus ostensum sit, neminem credere, aut conuerti sine auxilio efficaci B præueniente, manifestum est in eo, qui conuertitur, semper esse maiorem gratiam præuenientem, saltem in ratione doni, & beneficij, quàm in eo, qui non conuertitur.

Matth. 25.

Quartò manifestum est sæpe, & fortasse frequentiùs contingere, vt is, qui conuertitur, maiora auxilia præuenientia recipiat, etiam in ratione auxilij, & motionis, quàm ille, qui non conuertitur, & similiter inter duos, qui conuertuntur intensiùs, & remissiùs differentiam sæpissimè prouenire ex pluribus, & maioribus inspirationibus diuinis. Vnde etiam fit, vt auxilium efficax sæpe differat à sufficienti, non solùm in ratione C beneficij, sed etiam in quantitate absolutæ motionis, & auxilij, vel saltem in maiori, & specialiori protectione Dei auferentis impedimenta, & offerentis occasiones, & opportunitates, quæ conuersionem, vel operationem faciliorem reddant. Hæc omnia adeo sunt certa, & clara, vt non indigeant probatione, nam constat ferè experimento. Item in auxiliis externis videmus hanc diuersitatem: nam quibusdam prædicatur Euangelium, & non aliis, & in Corozaim, & Bethsaida factæ sunt virtutes, & non in Tyro, & Sidone; ergo eadem differentia, & distributio intelligenda est in internis auxiliis: nam ordinariè Deus excitat interiùs, mediante exteriori verbo, signo, vel D obiecto. Præterea sæpe contingit, vt multis æqualiter exterius audientibus idem verbum Dei, non detur interius æquale lumen, sed diuersimode ab Spiritu sancto doceantur, vt tradit Gregor. Homil. 30. in Euangel. Ratio verò est, quia Spiritus sanctus est Dominus donorum suorum, & singulis diuidit prout vult, & quibus maiorem gratiam, & maiora auxilia confert, maiorem facit misericordiam, cæteris verò, quibus dat minora, non facit iniustitiam, quia maiora non debet, & sufficientia non negat, ad quod accommodari potest parabola Matth. 20.

6.

Auxiliū efficax in quo differat à sufficienti.

Gregor.

His ergo existentibus certis, difficultas superest, an semper necessarium sit maius præuenientis gratiæ auxilium dari illi, qui consentit, quàm E ei, qui non consentit, non solùm in ratione beneficij, sed in ratione motionis physicę, vel saltem moralis auxilij, vel possit esse vniformitas in toto actu primo, & nihilominus esse diuersitas in actu secundo, seu inæqualitas in toto præuenienti auxilio, inæqualitas in solo concomitante auxilio ex parte Dei, & conatu liberi arbitrij ex parte hominis. In quo puncto est multorum Theologorum sententia, necessariam semper esse inæqualitatē in aliquo præuenienti auxilio. Hanc opinionem sequūtur non solùm omnes defensores physicæ prædeterminationis, sed etiā aliqui ex nostris auctoribus. Vnde sententia hæc in duas subdiuidi potest. Prior affirmat eum, qui conuertitur, semper habere præuium auxilium maius consistens

7. Difficultas.

Discutitur.

in

in aliqua physica motione per se influente in actum liberum, & necessaria, vt eliciatur. Hæc sententia sequitur apertè ex necessitate præmotionis physicæ, & ideo non oportet in particulari referre auctores, quia iidem sunt, quos suprà pro physica prædeterminatione retuli. Solùm aduerto, solos illos, qui prædeterminationem physicam necessariam esse putant, cogi consequenter ad hoc asserendum: nam qui dicunt esse possibilem, non tamen necessariam, facilè possunt, imò & debent admittere non esse necessariam hanc inæqualitatem, quia sine illa motione præuia potest quis consentire, & consequenter, licèt de facto consentiat, necessarium non est, vt in illa motione superet alterum, qui non consentit, nec etiam in alia, quia nulla alia præuia motio cogitari potest, quæ ad consentiendum sit physicè necessaria, cùm post sufficientem vocationem auxilium concomitans physicè sufficiat.

Aduertendũ.

9. Sententia prima.

Fundamenta huius opinionis non sunt alia præter ea, quæ pro physica prædeterminatione afferuntur. Maximè verò vrgetur illud, *Quis enim te discernit?* Quia hæc verba in omnibus, & respectu omnium aliorum, qui minora iustitiæ dona recipiunt, vera sunt; ergo semper Deus est, qui discernit, non solùm metaphoricè, aut moraliter, sed propriissimè, & physicè, quod non potest esse verum, nisi ratione maioris præmotionis physicæ, imò ratione talis motionis, quæ ineffabiliter inæqualitatem, & discrimen inter vocatos efficiat. Vrgent præterea verba sequentia, vsque ad illa, *Quid gloriaris, quasi non acceperis.* Nam si absque maiori physica motione posset homo in sua fide, v. g. à non credente discerni, multum haberet de suo vnde posset gloriari, nimirum, quòd melius fuerit vsus gratia, quàm alius, hoc enim ex sua innata libertate habet, si maior motio Dei in eo non procedit. Vnde vlteriùs fit, vt talis homo non teneatur maiores gratias Deo agere, quàm alter, qui non conuertitur, quia non maiorem præmotionem accipit, & quamuis simultaneum auxilium receperit, quod alter non accepit, nihilominus non minores gratias debet Deo, quia ex se paratus fuit ad dandum, & ipse homo culpa sua non accepit.

9. Sententia 2.

Secunda sententia est aliquorum, qui cùm non admittant physicam prædeterminationem, vel vt necessariam, vel etiam vt possibilem, nihilominus putant, semper esse necessarium in eo, qui conuertitur, aliquod maius auxiliũ morale, aut positiuũ, ac per se moraliter concurrens, vt est maior mentis illustratio, vel explicatio ad magis attendendum, vel maior voluptas, & suauitas affectus, aut saltem priuatiuum, nimirum, maior impedimentorum, aut tentationum remotio. Vnde qui sic opinantur, non semper requirunt maius auxilium internum etiam morale, sed vel internum, vel etiam externum, quale esse potest in prædicta remotione impedimentorum, vel in meliori corporis dispositione, magisque apta ad internam attentionem, vel certe in meliori Doctore, & melius suadente, aut aliis similibus auxiliis. Hanc partem ex nostris tenuit Gabriel Vasquez 1. p. disp. 98. & 1. 2. disp. 189. cap. 14. & fortasse aliquos habuit sectatores, ex his, qui postea docuerunt, ex illis verò, qui scripta sua typis mandarunt, & physicam prædeterminationem non admittunt, nullum alium scio, qui hunc dicendi modum fuerit secutus. Fundamentum autem eius in primis cõsistit in quibusdam testimoniis Augustini, quæ

Vasquez.

A generalia sunt in omni sententia, & iuxta tertiam suppositionem à nobis positam facilè exponuntur, & ex discursu constabit.

Præter hæc autem testimonia magis fundatur in principiis philosophicis, quàm Theologicis. 10.
Nimirum, quia fieri non potest, vt stante eadem repræsentatione obiecti sub eadem ratione conuenientis, vel disconuenientis, & eadem mentis attentione, & ex parte voluntatis eadem præuia dispositione, vel habituali, vel actuali, per aliquam imperfectam motionem, affectionem, vel delectationem, & ex parte corporis eadem, vel æquali complexione, & pensatis omnibus eadem promptitudine, vel difficultate, ac denique, ex B parte rerum externarum, seu adiacentium eadem impedimentorum remotione. His, inquam omnibus æquè constitutis fieri non potest, vt vnus consentiat, & alius dissentiat, vel quòd idem homo nunc resistat, postea velit, non solùm in supernaturalibus, sed etiam in moralibus, vel politicis, vel cuiusuis ordinis naturalis. Hoc autem principium videtur posse probari à priori, quia voluntas non potest moueri ad volendum, vel nolendum, nisi per rationem; ergo stantibus omnibus paribus ex parte rationis non potest voluntas aliter, & aliter velle pro suo solo arbitratu. Quod à posteriori confirmatur primò, quia aliàs etiam posset voluntas pro suo arbitrio in malum, vt malum C ferri. Confirmatur secundò, quia aliàs posset sequi id, quod malum est, & peccatum nullo existente defectu in ratione, quod videtur esse contra Aristotelem 3. Ethic cap. 1. dicentem, *Omnis peccans est ignorans*; imò, & contra Sapientem dicentem, *Errant, qui operantur malum*, & contra D. Thomam, ac ferè omnes Theologos dicentes, non posse esse defectum in voluntate, quin præcedat error, vel inconsideratio in intellectu. Confirmatur tertiò, quia si duo obiecta, vel media proponantur voluntati, & vt æqualia inter se, & vt æqualiter considerata, fieri non potest, vt voluntas alterum eligat, nisi priùs vel intellectus in vnum magis intendat, vel aliquam ra- D tionem illud præferendi inueniat, quia ad illam electionem, necessarium est aliquod motiuum, quia non potest voluntas moueri sine motiuo ex parte obiecti.

Confirmatur primò.

Cõfirmatur secundò.

Prouerb. 14.

Cõfirmatur tertiò.

Hinc ergo concludit hic auctor, idem necessariò dicẽdum esse in operibus gratiæ, quando vnus vocationi consentit, & alius dissentit, nimirũ aliquam inæqualitatem præcedere in eis, quæ ad gratiam præuenientẽ necessariò debet pertinere; quia cùm præcedat consensum, non potest tribui homini; ergo soli Deo eiusque peculiari prouidentiæ, cúmque illud, quidquid est, quod ei qui conuertitur, antecedenter datur, ad supernaturalem cõsensum præstandum, ordinetur, & iuuet, sine dubio ad auxilia gratiæ præueniẽtis pertinet; ergo ex ali- E quo capite semper auxilium præueniẽs maius est in eo, qui consentit, quàm in eos qui resistit. Et ad hoc confirmãdum induci possunt testimonia, quæ in dicta disputatione 98. cap. 3. Vasquez allegat, in quibus Deus dicitur aliquorum misereri, & alios indurare, & *non esse volentis, neque currentis, sed Dei miserentis* ad Rom. 9. quod ratione specialioris vocationis gratuitæ dictum esse suprà diximus, & testatur Augustinus q. 2. ad Simplician. Itẽ propter eandem rationem dicitur Deus specialiter trahere eum, qui venit, id est, qui consentit, & similia, quæ habẽtur Ioã. 6. & aliis locis, quæ tractãtur ab August. lib. 2. contra duas epistolas Pelagianorum, cap. 3. & 19. de prædestinat. Sanctor. cap. 8.

11. Concluditur à Vasquez.

Rom. 9.

August.

Ioan. 6.

August.

& alibi sæpe. Denique ad idem induci possunt testimonia Augustini, & aliorum Patrum ab eodem citata cap. 4. præsertim videtur vrgere illud Augustini lib. 2. de peccator. merit. cap. 17. vbi causam inquirens, cur homines nolunt facere, quod iustum est, respondet, *quia vel latet, quod iustum est, vel non delectat. Tanto enim*, ait, *quódque vehementius volumus, quanto certius, quod bonum sit, nouimus, eóque delectamur ardentius.* Iuxta quam regulam Augustini semper in eo, qui consentit bene volendo, est maior aliqua cognitio, vel delectatio, quæ illum impellit, & in eo, qui non similiter vult, est minor. Vnde cùm in capite 19. subinfert, Deum aliquando non dare hominibus *certam scientiam, vel victricem delectationem* ad operandum iustitiam, *vt cognoscāt non à seipsis, sed ab illo sibi esse lucem, qua illuminantur tenebra eorum, & suauitatem, qua dat fructum terra eorum.* In quibus verbis supponit clarè, quoties homo bene operatur, aliquid speciale in hoc recipere, sine quo non ita operaretur, vel quod non datur alteri, qui non ita operatur. Et ad hunc modum alia eiusdem Sancti, & aliorum testimonia in huius sententiæ fauorem inducuntur.

12. Nihilominus contrariam sententiam veram posse credimus, & necessariò consequentem ad eam, quæ hactenus docuimus de gratia efficaci, quòd ex se non sit ita efficax, vt sua vi siue physica, siue morali determinet voluntatem omnino, id est, ita vt non possit voluntas ei resistere. Dicimus ergo, vocationem efficacem, seu congruam nón semper excedere vocationem sufficientem, in aliquo dono præuenientis auxilij, siue physicè præmouente, siue moraliter, siue interiùs, siue exteriùs, siue positiuè inclinante, siue remouente prohibens. Hanc assertionem docuerunt multi Theologi. Et ex antiquis possumus in primis referre D. Thomam 3. part. q. 69. art. 8. ad 2. dicentem de aliquibus baptizatis, *quod licèt interdum æqualem gratiam percipiant, non æqualiter illa vtuntur, sed vnus studiosius in ea proficit, alius per negligentiam gratia Dei deest.* Et quamuis verum sit præcipuè loqui de gratia habituali, & sacramentali Baptismi, tamen quatenus inæqualitatem postea tribuit libero arbitrio, necesse est, vt in omni gratia præuia necessaria ad operandum æqualitatem supponat. Vnde idem D. Thomas Matth. 25. in illa verba, *Vnicuique secundùm propriam virtutem*, dicit proximam rationem inæqualitatis gratiæ esse diuersum conatum liberi arbitrij, licèt prima causa sit diuina electio. In quo etiam sentit non esse necessarium, vt secundùm ordinem excitationis illa inæqualitas ex inæquali auxilio præueniente proueniat. Pro eadem sententia citaui in lib. de Auxiliis Bonauentur. in 4. d. 16. part. 2. art. 4. quæst. 1. vbi apertè de charitate dicit, *intendi quantum ad feruorem, & augeri quantum ad essentialem virtutem*, id est, *quantum ad actum, vel quantum ad habitum*, & primum, ait, à cooperatione liberi arbitrij, secundum verò est à dono cœlesti, nimirum, quia habitus à solo Deo intenditur, ex quo elicit, etiam motum contritionis feruentiorem esse posse ex cooperatione liberi arbitrii, & addit, *Vnde ex æquali gratia aliquando magis feruens elicitur motus, aliquando minus, secundùm cooperationem liberi arbitrij*; addit verò, proprium augmentum fieri in ipsa virtute pœnitentiæ, & illud fieri per gratiam, sicut de charitate dixerat. Expressiùs, & latiùs punctum attigit Altisiodoren. lib. 2. Sum. tract. 2. cap 3. & apertè docet, inter duos æquè tentatos, quorum vnus resistit, & non alius, non esse necessariam aliquam antecedentem inæqualitatem interuenire, sed libertatis dominium sufficere. Idem ex professo

Assertio, vocationem efficacem, seu congruā non semper excedere vocationem sufficientem.

D. Thom. — *Idem S. Tho.* — *Bonauent.* — *Altisiodor.*

A docet Dionys. Cistercien. 2. dist. 27. art. 3. vbi eandem doctrinam tradit de agente libero, & putat sequi necessariò ex definitione potentiæ liberæ, & in conclus. 3. id explicat etiam in actibus supernaturalibus, qui procedunt à duobus voluntatibus habentibus æquales habitus charitatis cum omnibus aliis prærequisitis æqualibus. Nam ex sola libertate, vt ait, potest vnus actus esse intensior, & alius remissior, & eadem ratione potest ab vna esse aliquis actus, & ab altera nullus, quia libertas vtrumque æquè complectitur.

Cisterciens.

Præterea ex modernis Theologis allegaui in lib. de Auxiliis Sotum lib. 1. de Natur. & grat. cap. 16. & Vegam lib. 6. in Trident. cap. 9. quos etiam Vazquez citat, & addit Ioan. à Bonon. opusc. de liber. B arbitr. §. *Ex suis autem.* dicentem in hac quæstione de duobus, quorum vnus conuertitur, & non alius, sufficientem rationem esse, *quia sic vni visum est, & non alteri.* Allegaui præterea Ruardum, quem Vasquez suprà num. 35. pro sua sententia allegat, nec sine aliquo fundamento, nam variè loquitur, & in vtramque partem trahi potest, existimo tamen nostræ fauere sententiæ. Nam art. 7. decimam assertionem ponit huiusmodi, *quòd ex similiter tractis, & interiùs in corde vocatis, vnus credit, & conuertitur, & alius manet incredulus, nec conuertitur, contingere potest ex sola arbitrij diuinitus præparati libertate.* Et rationem addit, *quia positis omnibus, quæ C præcedunt, & requiruntur ad fidem, & conuersionem, libera manet voluntas, nec inducitur necessitas, se determinandi ad sequendam vocationem.* Postea verò in discursu assertionis ad illam explicandam quærit, quid addat vocatio à proposito, quæ effectum habet à vocatione communi, quæ consensum non persuadet, & respondet. *Videtur quòd sit aliquis modus, vel ablatio impedimenti, vel simile aliquid, quod non est in alio, & plerumque ob eius culpam, & negligentiam*, & quod obscurius est, addit, *Ex sola enim Dei ordinatione inspirationes vim quandam intentionalem accipere possunt.* Vnde videtur tacitè limitare assertionem, nimirum, quòd in internis inspirationibus potest esse æqualitas, semper tamen aliquid amplius sit in vocatione congrua ex abla-D tione impedimentorum. Sed hæc expositio destruit assertionem, sic enim non similiter trahuntur illi homines, quia magna pars tractionis est ablatio impedimentorum. Et similiter repugnat his, quæ in septima, & octaua assertione docuerat. Et ideo existimo in assertione explicasse Ruardum id, quod per se, ac simpliciter necessarium est, postea verò declarasse modum, qui frequentiùs seruatur, & qui fortasse non pertinet ad solam gratiam præuenientem, sed aliquam concomitantem includit, vt paulo pòst explicabo posterioris sententiæ fundamenta soluendo.

13. *Sotus. Vega. Vasquez. Io. à Bonon.* — *Ruard.*

Allegaui præterea Driedonem in lib. de captiuit. & redempt. gener. human. tract. 4. cap. 2. part. 5. 14.
E conclus. 5. quæ talis est. *Quemadmodum ex duobus æqualiter iustis, contingit alterum libero arbitrio à gratia deficere, consentiendo desiderys, alterum eodem arbitrio innixo Dei auxilio perseuerare, sic ex duobus adhuc impijs, æqualiter indignis, æqualiter diuinis instinctibus pulsatis, aut admonitis ad fidem, vel pœnitentiam contingit alterum non reluctare, sed locum dare pulsanti Deo, alterum verò resistere.* Quam assertionem postea declarat, nihil omnino limitando, vel addendo. Nihilominus tamen P. Vasquez eundem Driedonem pro sua sententia allegat in eodem opere, & tractatu, *in capite* (inquit) *quinto ad vltimam confirmationem secundi argumenti.* Sed tractatus ille non habet caput 5. & licèt locum diligenter

Driedo. Assertio: — *Vasquez.*

ter præsertim non inueni, & ideo iudicium de illo proferre non possum. His addemus Stapletonium lib. de Grat. & liber. arbitr. cap. 8. vbi etiam ex Augustino eandem sententiam refert. Latiùs, & optimè docet eandem sententiam Cunerus lib. de liber. arbitr. cap. 9. & 10. vbi Driedonem, & Ruardum allegat, atque approbat. Quia verò Ruardus dicit, *ex sola* libertate voluntatis à Deo præparatæ posse hoc discrimen inter æqualiter vocatos euenire, ipse temperat particula *sola*, seu explicat positam esse ad excludendam specialem, ad nouam motionem præuiam, quæ detur illi, qui consensit, non tamen ad excludendam diuinam cooperationem gratuitã, *qua simul*, (inquit,) *cum ipso voluntatis opere incipit, & desinit.* Eandem sententiam tradit Orantius in locis Cathol. lib. 1. cap. 37. vbi inquit, *Si interroges cur ex duobus vocatis vnus conuertatur, & non alius? liberum arbitrium in causa fuisse, cum Augustino, Hieronymo, Chrysostomo, & vniuersã Ecclesiam dicam.*

Staplet. Cuner. Orantius.

14. Probatur sententia. Secundò principaliter probatur hæc sententia auctoritate Patrum, nam frequẽter dum tractant quæstionem, cur Dei gratia in quibusdam effectum consequatur, in aliis verò minimè, rationem ex parte liberi arbitrij reddunt, asserentes, in vtrisque nihil ex parte Dei deesse, & plerumque illis gratiæ auxilium æqualiter offerri. Ita Gregorius Nicenus in Orat. Magn. catechum. cap. 30. & inter alia dicit potuisse homines conqueri, si alij vocarentur, alij expertes essent vocationis. *Si autem*, (ait,) *pariter ad omnes procedit vocatio, non est quòd Deum accusent*, &c. Et infra diuersitatem inde oriri dicit, quòd Deus aliquid in hominis potestate dimisit. *Hoc autem est*, (inquit,) *liberi arbitrij libera electio*, &c. Vt autem ratio alicuius sit momenti, necesse est, vt de æquali vocatione loquatur, quam æqualitatem per particulam *pariter* indicauit, non quia oporteat æqualem esse in omnibus: nam hoc necessarium non est ad iustitiam Dei defendendam, quod Nicenus intendit, sed quod esse possit, & fortè non raro ita fit in communi vocatione, quæ in quibusdam habet effectum, & in aliis non habet. Nam si oporteret, semper vocationes esse inæquales, inde potiùs sumenda esset ratio, nam ex parte liberi arbitrij non posset satisfacere, quandoquidem ad consentiendum maiori semper indiget gratia, quàm ei, qui non conuertitur, detur, vel ex parte Dei offeratur.

Nissen.

15. Expediunt eandẽ quæst. Chrysostom. Hieronym. Cyrillus. Atque eodem modo tractant, & expediunt eandem quæstionem Chrysostomus Homil. 16. in ad Roman. ferè per totam, & Hieronymus epist. 150. ad Hedibiam quæst. 10. & optimè Cyrillus lib. 11. in Ioan. cap. 21. vbi de Iuda dicit. *Quòd si proditor æqualiter alijs Saluatoris auxilium non habuisset, frustrà hæc à nobis diceretur*, (scilicet, ipsi Iudæ lapsum esse tribuendum,) *sin autem non minus quàm cæteri diuina gratia regebatur, sed suo ipsius iudicio in profundum perditionis delapsus est, quomodo etiam non seruauit eum Christus?* vtique quantum in ipso erat, & quantum satis erat, vt cum aliis innocens permaneret, vnde concludit. *Gratia igitur in alijs effulsit, seruauitque omnes, qui cooperantem ei voluntatem tradiderunt, sic enim salutis nostræ modus dispositus est.* Nihil certè illustrius, vel manifestius dici poterat. Subscribit item Origen. lib. 3. Periarch. cap. 1. vbi defendendo, tam in bonis, quàm in malis, arbitrij libertatem, sumit exemplum ex Paulo ad Hebr. 6. de terra, *quæ sæpe venientem super bibens imbrem, germinat vel herbam opportunam, vel spinas, aut tribulos.* Et addit. *Ex his quos assumpsimus Pauli sermonibus euidenter ostenditur, quod vno eodemque opere Dei, quo imbram terra largitur, alia quidem terra diligenter exculta fructus ferat bonos, alia verò, quæ negligenter exculta est, spinas, & tribulus proferat.* Quod latè prosequitur, & per *terram* intelligit liberum arbitrium, quod in hoc à terra materiali differt, quòd terra ab aliis coli debet, vt fructificet, liberum autem arbitrium ipsum est, à quo cultum speratur, non sine ope, & auxilio cœlestis pluuiæ, & auxilij.

Origen.

Neque isti soli Patres, qui vel ante Augustinum scripserunt, vel ipsum non legerunt, sed etiam Augustinus ipse sæpe docet eandem vocationem in vno habere effectum, & non in alio, quia vnus accommodat voluntatem suam vocationi, & nõ alius, sic ait q. 2. ad Simplician. *Quamuis multi vno modo vocati sint, quia tamen nõ omnes vno modo affecti sunt, illi soli sequuntur vocationem, qui ei capiendæ reperiuntur idonei.* Et infrà, *Cùm ergo vnus sic, alius autem sic moueatur ad fidem, eadémque res vno modo dicta moueat, alio modo non moueat, vnum moueat, alium non moueat.* Per quæ verba, & alia multa, quæ ibi habet similia, apertè sentit, cum eadem vocatione vnum consentire, alterum repugnare. Dices saltem postulare Augustinum in ipsis vocationibus diuersum modum, vel diuersam affectionem, vel dispositionem ex parte vocatorum. Respondeo in primis, etiamsi contingat, vocatos esse diuersimodè affectos, vel ex complexione naturali, vel ex consuetudine, hoc nihil obstare, quo minus auxilium gratiæ præueniens vtrique datum æquale sit secundùm se, & secundùm vim excitandi, & mouendi, quam habet, & hoc nobis satis esset; nam illa maior proportio ad conditionem suscipientis non pertinet ad maius auxilium, licèt pertineat ad maius beneficium ex peculiari Dei electione proueniens, iuxta doctrinam eiusdem Augustini de dono perseuer. cap. 14. Deinde illa diuersitas antecedens in affectionibus suscipientium vocationem, licèt sæpe consideretur, non est tamen simpliciter necessaria, quia stante tali dispositione voluntas vocata liberè determinatur, quia ratione talis dispositionis, per vocationem non determinatur, potest & cum illa, & sine illa vel consentire, vel repugnare vocationi. Et præterea licèt Augustinus varios modos illius diuersitatis attingat, etiam concludit, *eandem rem vno modo dictam vnum mouere, & alium non mouere*, vtique pro suo arbitrio, etiamsi alia diuersitas vel in personis, vel in vocationibus non præcedat. Et similiter in expositione Psalmi 142. circa illa verba, *velociter exaudi me Domine*, significat eandem vocationem vno tempore esse profuturam, & non alio, esseque speciale beneficium Dei dare illam tempore opportuno, etiamsi in se eadem sit. Vnde sic inquit. *Citò audi me Domine, quæ enim mora quando sic sitio, ad inflammandam sitim meam? Pluuiam differebas, vt hauriens imbiberem, non respuerem, quod influeres. Si ergo differebas, iam da, quia anima mea sicut terra sine aqua tibi.*

16. Eãdem vocatioñe in vno effectum habere, & non in alio, doctrina August. Obiectio. Solutio. Augustin. Psalm. 142. Eandem met vocationem vno tempore esse profuturam, & nõ alio, idẽ Augustinus indicat.

Declarant præterea Augustini mentem alia eiusdem testimonia, in quibus testatur, licèt non possit homini tribui, quòd fuerit vocatus, posse illi tribui, quòd vocatus venerit, & affirmat lib. 83. Quæstion. q. 68. & tract. 4. in 1. epist. Ioan. vbi sic ait, *Quia agis ibi aliquid voluntate, ideo aliquid tibi tributum est.* Nam si, homini consentienti vocationi rectè tribuitur, quod veniat, cùm multo magis repugnanti tribuatur, quòd nõ veniat, rectè consequitur, sufficientem rationem diuersitatis reddi ex vtriusque libero vsu, etiamsi in omnibus antecedentibus sit æqualitas. Idémque confirmant alia loca in quibus ait, post vocationem homini relinqui liberam electionem, & qui vocatus non venit, potuisse venire,

17. Alia Augustini testimonia.

venire, & venturum fuisse, si voluisset, & consentire, vel dissentire vocationi, propriæ voluntatis esse, quæ loca in superioribus satis allegata sunt: ex illis autem principiis apertè sequitur assertio, quam nunc confirmamus, & inferiùs rationabimur. Ponderanda sunt tamen specialiter verba Augustini in Enchirid. cap. 64. *Quamuis veraciter dictum sit, Quotquot spiritu Dei aguntur, hi filij sunt Dei: sic tamen vt filij Dei excitantur, & tanquam filij Dei proficiunt ad Deum, vt etiam spiritu suo maximè aggrauante corruptibili corpore, tanquam filij hominum quibusdam motibus humanis deficiant ad seipsos.* Ex his enim verbis rectè perpensis, non obscurè colligitur eandem excitationem, qua interdum spiritu Dei ita agimur, vt proficiamus, aliquando ab homine refutari, & ideo deficere: hoc ergo, & in vno eodem homine, & in diuersis suo arbitrio operantibus potest contingere.

August.

18. Est denique testimonium satis expressum eiusdem Augustini lib. 12. de Ciuitate cap. 6. vbi vt explicet ad illam diuersitatem constituendam vim libertatis sufficere, dũmodo habeat auxiliũ ad vtrũque sufficiens, inquit. *Si cùm aliqui duo æqualiter affecti animo, & corpore, videant vnius corporis pulchritudinem, qua visa vnus eorũ ad illicitè perfruendũ moueatur, alius in voluntate pudica stabilis perseueret, quid putamus esse causa, vtique nisi vsum libertatis.* Discurrens enim deinde alias causas excludendo, addit, *Si eadem tentatione ambo tententur, & vnus ei cedat, alter perseueret; quid aliud apparet nisi vnum voluisse, & alterum noluisse à castitate deficere.* Quem locum multis quidem verbis conatur effugere P. Vasquez, non possunt autem satis colligere, quid tandem respondeat, interdum enim contemnere locum videtur, & dicere, alios libros, in quibus Augustinus de gratia ex professo scripsit, esse præferendos. Quasi verò Augustinus vel in illo opere de Ciuitate aliquid contra Dei gratiam, vel contra aliorum librorum doctrinam scripserit, vel in aliis libris de Gratia non eodem modo de libertatis virtute senserit; in nullo enim loco eam separat à gratia in operatione boni, vel perseuerantia in illo; in omnibus verò soli libertati defectum tribuit. Vnde aliter respondet, quamuis Augustinus constituat in eo casu æqualitatem in rebus aliis, non negasse beneficium vocationis congruæ, quæ illi datur, qui bene operatur. Sed licèt verum sit Augustinum non excludere hoc beneficium, nihilominus æqualitatem constituit in omni motiuo, & excitatione, atque adeò in omni auxilio, hæc enim duo non repugnant, vt iam explicaui. Cætera verò, quæ circa illud testimonium Vasquez adiungit, magis ad suam sententiam adstruendam, quàm ad testimonium explicandum pertinent: quantum autem ad id valeant, postea videbimus.

Aliud eiusdem.

August.

Effugium P. Vasquez.

19. Augetur vis huius testimonij exemplo bonorum, & malorum Angelorum, quod in eodem capite 6. Augustinus tractat, & propriùs in lib. de Corrept. & grat. cap. 11. & 12. Nam in Angelis certum est, eos, qui ceciderunt, habuisse, vel æqualia, vel maiora auxilia gratiæ præuenientis, quàm illi, qui steterunt, nam fuerunt perfectioris naturæ, & gratia est illis data iuxta proportionem naturalium, vt communiter docent Theologi. Neque potest cum fundamento dici, plura impedimenta in vno Angelo, quàm in alio fuisse, & ab vno fuisse ablata speciali gratia, & non ab alio. Quin potiùs Augustinus dicto cap. 11. & 12. apertè sentit, omnes relictos esse cum eisdem auxiliis gratiæ præuenientis propositione seruata, vt libertate sua vterentur. Solùm cogitari potest Luciferum, v. g. maiorem quandam occasionem superbiæ habuisse propter maiorem naturæ excellentiam. Sed hoc nihil obstat, tum quia etiam habuit excellentiorem gratiam cum proportione, tum etiam, quia multi inferiores in natura peccarunt, & alij eis superiores perseuerarunt.

Augetur vis testimonij exemplo Angelorum.

20. Deinde ex casu Adami, & ex eodem Augustino in eodem loco de Corrept. & grat. potest sumi efficax argumentum, nam sine dubio habuit sufficientem gratiam ad vincendam tentationem, & cum illa sola ex parte præuenientis auxilij stante eadem dispositione voluntatis eius, & cum eisdem antecedentibus impedimentis potuit moraliter magna facilitate tentationi resistere, quod si faceret, gratia illius fuisset efficax; ergo cùm illa eadem gratia præueniẽte potuisset vel ipse Adam, vel alius homo illi similis tentationem illam vincere, & ita illud idem auxilium, quod nunc fuit tantùm sufficiens, sine alio præueniente esse efficax, seu effectum habere; non est ergo necessaria inæqualitas illa ex parte præuenientis auxilij, aut circunstantiarum antecedentium inter auxilium efficax, & sufficiens.

Casus Adami in argumentum ponitur.

21. Aliud item exemplum habetur nomine Augustini in lib. de Prædestinat. & grat. cap. 15. de Pharaone, & Nabuchodonosor, quia eisdem, seu æqualibus gratiis præuenti sunt, vt ibi latè declaratur, & tamen Pharao suo arbitrio fuit induratus, Nabuchodonosor autem gratiæ cooperando fuit conuersus. Quod verò dicunt aliqui illos consideratì ab Augustino æquales, in externis auxiliis, non internis, erit quidem verum quoad concomitans, seu adiuuans auxilium, non autem quoad sola præuenientia, alioqui parui momenti, & efficaciæ fuisset comparatio, vt paulo pòst in simili dicam. Vnde Augustinus ibidem cum rationem diuersitatis ex libertate arbitrij reddidisset, ex parte Dei ait, *illa omnia vel adiuuante Deo perfici, vel deserente permitti.* Est ergo diuersitas in auxilio adiuuante, & in beneficio congruæ opportunitatis, non in maiori præuenienti auxilio.

Adducitur in exemplum Pharao, & Nabuchodonosor.

August.

22. Generalius exemplum sumitur ex Prospero lib. 2. de vocat. gent. cap. 15. aliàs 5. vbi vniuersaliter de gentibus ante Euangelij prædicationem ait. *Adhibita semper est vniuersis hominibus quædam supernæ mensura doctrinæ, quæ etsi parcioris, occultiorisque gratiæ fuit, sufficit tamen, sicut Dominus iudicauit, quibusdam ad remedium, omnibus ad testimonium: vt non dubiè, sed euidenter appareat, quòd nisi vbi abundauit peccatum, superabundaret gratia, nunc quoque vniuersum genus similis obcæcaret impietas.* In quibus verbis solùm expendo iuxta sententiam Prosperi eandem gratiæ mensuram in quibusdam fuisse efficacem, quandoquidem illis profuit ad remedium, licèt in cæteris frequentius solum fuerit sufficiens. Et quamuis nunc specialior, maiorque gratiæ vocatio vniuersis gentibus tribuatur, vt idem Prosper cap. 23. prosequitur, nihilominus proportione seruata etiam in illa generaliter spectata, & respectu communitatis plurium hominum, vel etiam populorum inuenitur quædam æqualitas, nam multi eisdem auxiliis præueniuntur, quorum aliqui conuertuntur non resistentes gratiæ Dei, sed illi cooperantes, alij verò pro sua libertate gratiæ resistendo deficiunt.

Generalius exemplum sumitur ex Prospero.

23. Prosper. Et hoc significauit idem Prosper cap. 16. dicens, *hanc abundantiorem gratiam ita credimus, vt experimur potentem, vt nullo modo arbitremur esse violentum, quo quidquid in hominibus agitur, sola Dei voluntate peragitur.* Deinde verò explicatis huius gratiæ præuenientibus auxiliis, addit, *Quæ opitulatio per innumeros modos siue occultos, siue manifestos omnibus adhibetur, & quod à multis respuatur, ipsorum est nequitia: quod autem à multis suscipitur, & gratia est diuina, & voluntatis humana.* Vbi semper loquitur de eadem præuenienti gratia, ac proinde etiam æquali; ideo enim non ex sola illa, sed adiuncta etiam hominis libertate rationem diuersitatis in hominum conuersione, vel auersione desumit. Hoc etiam confirmat quædam pia, & vera Sanctorum cogitatio, qua se ad humilitatem prouocant, quia si Deus aliis eadem contulisset auxilia, quæ ipsis contulit, meliores fuissent. At hæc consideratio supponit cum eisdem auxiliis posse vnum hominem melius proficere, quàm alium, magis cooperando, quæ consideratio præcipuè solet ex D. Francisco referri. Illam verò inter sua exercitia ponit Bonauentura, & est 8. Quod opusculum habet tom.1. opusculor. in vlt. in antiquis, in nouis autem in tom.6. in 3. par. opusculor. Et eandem tradit S. Vincentius in tract. de vita spirituali. cap.3.

Confirmat Sanctorum cogitatio.

Bonauentura.

Vincentius.

24. Habetur singulare exemplum in Euangelio. Vltimò habemus singulare exemplum in Euangelio Matth. 11. *Si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ Corozain, & Bethsaida factæ sunt, in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent.* Affirmat ergo Christus eisdem auxiliis, quibus Iudæi non sunt conuersi, fuisse Tyrios, & Sidonios conuertendos, si eis data fuissent. quam fuisse propheticam, & certissimam Christi assertionem, & reuelationem in secundo Prolegomeno probauimus. Et ex eodem loco suprà cap... ostendimus ad actualem conuersionem, & bonum vsum præuenientium auxiliorum, non esse necessarium auxilium de se efficax, & physicè prædeterminans, & ibi dicta probant, nullum aliud auxilium præueniens esse necessarium, quandoquidem cum eisdem fuissent conuersi Tyrij, & Sidonij. Neque verisimilis est quorundam responsio dicentium, Christum loquutum esse de solis externis auxiliis, nam, (vt in eodem capite argumentati sumus,) tunc vana, & captiosa fuisset exprobratio, nam si hoc Iudæi intelligerét, meritò, ac iustissimè etiam ipsos fuisse conuertendos si cum illis externis auxiliis, eadem interna sibi data fuissent. Certum præterea est, etiam Iudæis non defuisse interna auxilia sufficientia, quibus conuerti possent, si vellent, aliàs iniustè reprehenderentur; ergo Christus non tantùm de signis externis est loquutus, sed sub illis comprehendit interna subsidia, quæ per illa externa opera tanquam per instrumenta Dei ordinariè conferuntur, vt in superioribus sæpe dictum est cum Augustino de spirit. & liter. cap.33. & 34. & sæpe aliàs. Quod autem de eisdem, & non maioribus, vel ex se efficacioribus fuerit loquutus, vis exprobrationis postulat, vt dixi, & in dicto capite latiùs prosequutus sum.

Et ita hoc Christi testimonio tanquam efficaci, vtuntur Soto, Vega, & alij ex citatis auctoribus, vt Vasquez, etiam refert. Qui agnoscit quidem certitudinem reuelationis Christi, ait tamen, quòd si eadem signa facta Bethsaidæ fierent in Tyro, & Sidone, essent maiora dona, & beneficia gratiæ respectu Tyriorum, & Sidoniorum, quia ipsis fierent magis congrua, quàm Iudæis, quibus non congruebant. Et videtur loqui de signis non tantùm externis, sed vt per illa dabantur interna, sic enim cap.7. concludit. *Itaque si interiùs eadem esset omnino vocatio in duobus, posset esse vni maior gratia propter congruentiam quàm alteri, cui congrua non esset.* Ac certè per hanc responsionem sic declaratam, vel à propria sententia recedit, vel nobiscum de nomine disputat. Omnes enim fatemur vocationem congruam semper esse maius gratiæ beneficium; dicimus tamen in se, & absolutè spectatam non esse maius auxilium, id est, non necessariò includere aliquam specialem motionem præuiam, nec modum positiuum eius, imò nec carentiam impedimenti speciali gratia prouisam, sed solùm respectũ congruentiæ ad consensum præuisum sub conditione futurum. Quòd si hoc ipsum vocet ipse maius auxilium, erit quæstio de vocabulo; si autem aliquid peculiare positiuum, vel priuatiuum præuium requirit, vt reuera in sua assertione declarat, non satisfacit responsio ad Christi verba. Nec in verbis subiunctis verè supponitur, *quòd esset eadem omnino vocatio, &c.* non potest enim dici eadem omnino vocatio, quę præter respectiuã congruitatem aliquid includit, quod non includit alia, siue illud positiuum, siue priuatiuum sit, quia in auxiliis moralibus, qualia sunt hæc, de quibus tractamus, magna pars auxilij in se, & absolutè spectati in ablatione impedimentorum cõsistere potest. Imò non solùm in moralibus, sed etiam in physicis, illud censeri posset physicum auxilium, quia licèt sit causa per accidens, est conditio physica requisita, vnde in moralibus etiam inter causas per se computatur; si ergo vocatio, quæ supponitur, est omnino eadem, non debet includere aliquid positiuum, vel priuatiuum, quod alia non includit, & si propter solam congruentiam dicitur maius beneficium, vel donum, aut gratia, non tamen verè, & propriè maius auxilium.

Vasquez.

Vltimò argumentor ratione, & in primis contra priorem modum postulandi excessum in eo, qui conuertitur ex parte auxilij efficacis, ratio est facilis, ex principiis à nobis positis. Primò, quia gratia efficax non requirit necessariò nouum auxilium præueniens vltra sufficiens; ergo cum eodem auxilio præuenienti stat vnum operari cum adiuuante gratia, quæ præstò est, & alium non operari, quia potest resistere vocationi. Secundò, quia probatum est gratiam efficacem non consistere in præuio auxilio prædeterminante ad exercitium actus, vel ad vnum actum; ergo stante toto auxilio præuenienti in duobus æquali, stat vnum operari, & non alius, cùm vtrumque maneat in vtriusque indifferente potestate; ergo cum æquali auxilio præuenienti, stat vnum consentire, & alium resistere. Tertiò hæ rationes applicantur contra alteram sententiam, nam æquè procedunt de quocunque excessu, quia ostensum est, efficacem gratiam præuenientem positam esse in vocatione congrua, sed hæc congruitas vocationis non consistit in aliqua maiori eius intentione, vel claritate, aut distinctione, aut alia simili proprietate absoluta, neque in carentia alicuius impedimenti, sed solùm in habitudine ad effectum infallibiliter futurum in diuina præscientia, quæ dari potest sine vlla præuia inæqualitate; ergo. Minor quoad priorem partem de prioritate positiua probatur, quia vel illa proprietas est necessaria ad consensum, vel non est necessaria: si est necessaria, 25. Probatur ratione.

saria, danda erit in præuenienti auxilio eius, qui non conuertitur, aliàs non habebit auxilium sufficiens: si verò non est necessaria, sine illa poterat quis consentire, & de facto interdum cõsentiet, qui præuenitur sufficienti auxilio, & possibili posito in esse, nihil sequitur repugnans; ergo cum æquali præuenienti auxilio, & sine tali excessu positiuo, stat vnum consentire, & alium dissentire. Et eodem ferè argumento probatur altera pars de ablatione impedimenti. Primò quidem, quia stante eadem motione positiua, & ablatis æqualiter impedimentis, manet indifferens voluntas vtriusque hominis vocati; ergo licèt vnus pro sua libertate dissentiat, alter potest, cooperari gratiæ Dei; cur ergo non ita interdum continget? cùm in vtroque sit potestas moralis apta reduci in actum pro dominio libertatis. Imò hæc ratio probat, non ablatis etiam impedimentis posse cõsentire, qui maiora habet impedimenta, aut ex parte naturæ suæ, vel consuetudinis minus est dispositus, & alius non consentire, quia ad hoc extenditur libertas voluntatis, si gratia supponitur, quæ ad vincendũ illud impedimentum, vel difficultatem simpliciter sufficiat. Et è conuerso, licèt quis habeat æqualia positiua auxilia cum minoribus impedimentis, poterit minus operari, quia semper manet in voluntate potestas intrinseca ponendi impedimentum, vel suspendendi proprium actũ, vel auertendi considerationem intellectus, hoc enim impedimentum, est quasi concomitans, & ab vsu propriæ libertatis pendet, ideoque non tollitur per auxilium præueniens, quia per illud non aufertur libertas, & ideo ex hoc capite semper esse potest diuersitas in consensu, licèt in præuenienti auxilio sit æqualitas.

26. Declaratur vis rationis.

Tandem declaratur vis huius rationis, quasi applicando illam ad exercitium. Constituamus itaque hominem præuentum à Deo motione sufficienti, vt conuerti possit, quia & satis attendit, & omnes præuiæ circumstãtiæ necessariæ occurrunt, & nullum impedimentum occurrit, quod voluntas superare non possit. De hoc ergo homine inquiro, an necessariò consentiat, necne? Primum non asserunt dicti auctores, & constat ex superioribus dici non posse; ergo stante illa motione, stat illum non consentire. At verò nihil repugnat, motionem similem esse efficacem in alio eiusdem prauiæ conditionis; ergo. Respondent illum, qui habet talem motionem, posse sine nouo dictamine intellectus per liberam voluntatem transferre considerationem ad aliud obiectum, quod magis inclinet ad oppositum actum, & quando hoc non facit, necessariò consentire, & nihilominus liberè, quia illa necessitas talis est, quam per liberam auersionem considerationis impedire posset; quando verò illam auertit, iam non habet æqualem considerationem cum aliquo, & ideo aiunt, non esse mirum, quod tunc vnus consentiat, & non alius.

Respõdetur.

27. Responsioni occurritur primò.

Verumtamen hæc responsio, & in se difficilis est, & vim rationis non euacuat: est autem difficilis propter duo. Primum, quia ille modus resistendi, auertendo cogitationem, non semper habet locum, respectu gratiæ excitantis, quia illa excitatio est necessaria, vt lib. 3. visum est. Ponamus ergo duos excitari per cogitationem sanctam, & affectionem à Spiritu sancto independenter ab eorum libertate immissas, certè tunc non est in eorum potestate illas non recipere; ergo neque eis est liberum per eas non attendere, & mouere; ergo tunc non habet locum resistentia per ablationem cogitationis. Dices, licèt non possit homo illam cogitationem auferre, pro illo instanti pro quo illam recipit, posse tamen immediatè post illud instans illam auertere. Sed hoc neque semper est ita, quia Spiritus sanctus, qui illam cogitationem immisit, potest eadem necessitate illam pro aliquo tempore conseruare. Nec etiam satis est, quia interdum deliberatio est facienda in eodem instanti, in quo immittitur inspiratio, vt in Angelis, & nihilominus in illomet instanti potest vnus sic vocatus consentire, & alius non præbere assensum.

Euasio.

Occluditur.

28. Occurritur secundò.

Secundò esto ille modus sit possibilis, vt esse potest, saltem applicando mentem ad aliam cogitationem liberam, licèt altera immissa non tollatur, sed simul maneat, licèt, inquam, hic modus possibilis sit, non apparet cur semper sit necessarius, vel cur non possit vterque sic vocatus mentem simul applicare æqualiter ad cogitationem alterius obiecti, quantum necesse est, vt eligant, & nihilominus, quòd pro vtriusque libertate, vnus rem vnam, alter aliam eligat. Quæ difficultas generalis est in omnibus liberis electionibus, & ideo illam non declaro: sed vlteriùs ostendo etiam admisso vt necessario illo modo resistendi per applicationem mentis ad cogitationem oppositam, nõ euacuari difficultatem: nam inde etiam sequitur cum æquali præuenienti gratia vnum resistere, & non aliũ. Probatur, quia ex duobus æquè vocatis vnus immediatè coniungitur vocationi, & cõsentit cum adiuuante gratia, & alter voluntariè applicat intellectum ad contrariam considerationem; ergo cum æquali vocatione vnus cõsentit, & alius resistit. Probatur consequentia, tum quia in eodem momento, in quo adhuc durat æqualis vocatio, vnus consentit, & non alius: tum etiam, quia illamet applicatio mentis ad aliam cogitationem, est resistentia, inde enim incipit. Ex quo vlteriùs sequitur, (quod maximè considerandum est,) illam inæqualitatem, quæ inter illos duos postea reperitur, non esse ex sola præueniente gratia, illa enim æqualis fuit, sed esse partim ex sola libertate in eo, qui se applicauit ad considerandum aliud, partim ex libertate cum cooperante gratia in eo qui se accommodauit vocationi.

29. Fundamẽtis aliarum opinionum satisfit.

Superest vt fundamentis aliarum opinionum breuiter satisfaciamus. Quia verò prior opinio in sola physica prædeterminatione fundatur, negato illo principio, nulla ferè alia responsio necessaria est. Nam etiam illæ interrogationes Pauli 1. ad Corinth. 4. *Quis enim te discernit? &, quid gloriaris quasi nõ acceperis*, vt in superioribus sunt à nobis sigillatim explicatæ. Et ex tertia suppositione facta à nobis in hoc eodem capite possunt optimè declarari. Nam si discretio intelligitur secundùm diuinam electionem, & prædestinationem, Deus solus est, qui discernit, solo enim consilio voluntatis suæ, & non illi vocationem congruam præparauit, quod est maius, & singulare beneficium, licèt non semper absolutè sit maius auxilium. Si verò discretio in executione consideretur, sic ex parte eius, qui deficit, non tribuitur Deo, nec enim propria ratio deficiendi, est defectus auxilij, sed abusus libertatis, vt sæpe dictum, & probatum est. Ex parte autem eius, qui proficit, tribuitur quidem Deo, vt principali causæ, non tamen soli, nec sine cooperatione liberi arbitrij, vt etiam probatum est. Et ob eandẽ causam etiãsi homo proficiat, & ab alio discernatur, cooperando gratiæ Dei, nõ habet vnde in se glorietur quasi non acceperit, cum ipsemet bonus vsus gratiæ sit

1. Cor. 4.

eiusdem gratiæ principalis effectus. Quia verò homo sic operando aliquid meretur, & laudem, & gloriam habet apud Deum, ideo quando oportuerit, poterit non in se, sed in Domino gloriari, vt ex Paulo, & Sanctis Patribus etiam in superioribus declaratum est. Nihil ergo ex illo testimonio contra doctrinam datam deduci potest, neque tandem sequitur eum, qui conuertitur, non teneri ad maiorem gratiarum actionem. Nam in primis tenetur gratias agere pro dono fidei, vel pœnitentiæ sibi concesso per auxilium concomitans gratiæ, quod alteri datum non est. Deinde tenetur gratias agere pro maiori beneficio vocationis congruæ, ac denique pro singulari effectu, quo Dominus illum elegit, ac media, quibus certissimè liberaretur, præparauit; hæc enim omnia esto aliquando non includant auxilia in sua entitate maiora, semper sunt maiora beneficia, ac proinde maiori gratitudine digna.

30. Fundamenti alterius sententiæ prima pars.

Fundamentum alterius sententiæ duas habet partes. Prior magis pertinet ad moralem Philosophiam, nititur enim in illo principio, quòd voluntas nunquam mouetur aliter circa vnum obiectum, quàm circa aliud, neque mouetur ad vnum, & non ad aliud, nisi in ipsis obiectis, vel in eorum applicationibus, vel in aliis prærequisitis conditionibus aliqua diuersitas ante vsum libertatis præcedat. Hoc autem principium existimo falsum esse, & libertati contrarium, quod breuiter ostendo ex dictis in Proleg. 1. Nam voluntas vt sit libera, potest operari, & non operari, positis omnibus prærequisitis ad agendum; ergo omnibus illis stantibus, voluntas non necessitatur quoad exercitium, vel, (quod perinde est,) non ita determinatur, quin possit resistere in proprio sensu composito, id est, eisdem prærequisitis perseuerantibus. Ergo stante eiusdem obiecti eadem applicatione, & consideratione, cum cæteris præuiis conditionibus potest eadem voluntas pro sua libertate, vel ferri in obiectum, vel non ferri: vel ferri maiori conatu, vel minori. Et eadem ratione in duobus similiter affectis, & dispositis circa idem obiectum illa varietas ex sola libertate contingere, & in actum reduci potest, quia illa potestas in vtroque est physica, & moralis, & in vtramque partem æquè contingens.

31. Instatur.

Dicetur fortasse, eum, qui consentit in tale obiectum, semper applicare mentem ad considerandum attentiùs illud obiectum, vel ad iudicandum magis practicè illud esse amandum, vel quid simile.

Instantiæ occurritur.

Sed interrogabo rursus, an illud iudiciũ, vel maior consideratio simpliciter necessaria sit ad talem cõsensum. Hoc posterius non potest consequenter dici ab eo, qui sic respondet. Nam si illa maior attentio, non est simpliciter necessaria, quo fundamento asseritur semper interuenire, & sine illa nunquam præstari consensum. Si verò illa maior attẽtio necessaria est, interrogabo vlteriùs, an supposita propositione obiecti cum minori attẽtione illa maior attentio sit in hominis potestate, & ex eius pendeat voluntate, vel non ita pendeat, vel necessarium sit, vt ab extrinseca causa proueniat. Si hoc posterius dicatur, apertè sequitur, ante illam maiorem attentionem non habere voluntatem ad consentiendum, neque immediatè, quia non potest consentire sine maiori attentione, neque mediatè, quia non potest intellectum ad maiorem attentionem applicare, vt in responsione supponitur. Atque ita fit, vt alter, qui non consentit ex defectu *talis attentionis*, non liberè, sed necessariò non consentiat, & ita illa inæqualitas non erit respectu voluntatum liberè operantium, de quibus nunc tractamus. Et præterea instari potest, quia posita illa maiori attentione, vndecunque proueniat, voluntas adhuc libera est, & ita in duobus habentibus eundem attentionis gradum idem argumentum fieri potest.

Si verò tandem dicatur illa maior attentio esse in potestate hominis, & ab eius libertate pendere, quidquid sit de veritate assertionis, quam nunc expendere non est necesse, inde apertè sequitur, illam maiorem attentionem non esse ex conditionibus prærequisitis, ad vsum libertatis, & consequenter in præsenti materia sequitur, illam conditionem non pertinere ad præuenientem gratiam, quæ sine cooperatione libera nobis datur, sed ad subsequentem respectu prioris gratiæ, & comitantem respectu alicuius liberi vsus. Et id non obstat quominus verissimum sit, duos homines cum eisdem auxiliis gratiæ præuenientis diuersimodè vsos esse libertate sua, & inde tandem factum esse, vt vnus, v.g. voluerit credere, & non alius. Probatur assumptum, quia ex illis hominibus, qui æquales inspirationis receperunt, vnus applicuit mentem suam ad magis recogitandum, & alius non applicuit, licet liberè possit: hæc autẽ est prima inæqualitas, ex qua aliæ oriri possunt, illa autem non supponit auxilia præuenientia æqualia, ac proinde nec ab illis prouenit, sed ex parte eius, qui nõ amplius considerat, oritur ex sola libertate; ex parte verò alteriùs maior attentio fit expositiuo vsu liberæ voluntatis applicantis intellectũ, qui vsus non pertinet ad solam gratiam præuenientem, sed ad cooperantem simul cum libero influxus voluntatis; ergo simpliciter verũ est, illos cum æqualibus præuenientibus auxiliis inæqualiter operatos fuisse. 32. Rursus obiicitur, & respondetur.

Atque hic discursus quem de maiori attẽtione, vel consideratione fecimus, fieri potest de iudicio practico, si dicatur esse in vno, & in alio, & de quacunque alia conditione prærequisita, siue positiuè, siue practicè, tanquam remotio impedimẽti. Nam similiter interrogabo, an remotio talis impedimẽti necessaria sit ad consensum, necne. Si enim non est necessaria, frustrà petitur, quia stãte eodem impedimento, licèt vnus non consentiat, stabit consensus alterius, cùm ad illum præstandum non sit necessaria præuia impedimenti remotio. Si verò est necessaria, petendum vlteriùs est, an subsit voluntati libertatis; nam si non subest, ille, à quo tale impedimentũ non tollitur, non poterit consentire, & ita cessat comparatio, quam tractamus: inter eos enim fieri debet, qui liberè possunt consentire, vel dissentire; si verò remotio talis impedimenti est in potestate libera voluntatis, non est necesse, vt per maiorem gratiam præuenientem fiat, cùm possit fieri per vsum libertatis cum concomitante gratia, supposita aliqua priori sufficienter excitante. Et tunc inter duos æqualiter vocatos prima inæqualitas in vsu libertatis esse poterit, quod vnus liberè fugit impedimenta, & alius licet possit idem facere, negligit pro sua libertate; ergo ex hoc capite neque inuenitur necessaria inæqualitas in præuenientibus auxiliis, neque etiam illud principium in illo fundamento positum, est vniuersaliter verum, quia stantibus omnibus prærequisitis ad vsum libertatis in duobus hominibus optimè fieri potest, vt inæqualiter incipiant liberè operari, siue immediatè prodeant in consensum, vel dissensum, siue in diuersam applicationem intellectus, siue in quascunque alias conditiones varias, ex quibus tandem in consensum, vel dissensum deueniatur. 33.

Neque

34. *Euacuantur probationes in contrarium positæ.*

Neque obstant probationes in contrarium positæ, ad principalem enim rationem respondetur, voluntatem quidem nunquam moueri, nisi sub aliqua ratione cognita in obiecto, in quo sensu verum est nunquam moueri, nisi per rationem, tamen, quia illa ratio non est cogens, neque efficaciter determinans voluntatem, & quia cum vna ratione volendi potest in eodem obiecto esse coniuncta alia ratio non volendi, ideo stante æquali consideratione præuia vtriusque rationis, stat voluntatem consentire, aut dissentire suo arbitratu, siue non interueniat diuersum iudicium practicum, siue interueniat, dummodo illud sit subsequens liberam motionem eiusdem voluntatis, alioqui necessitas eius repugnaret libertati, iuxta discursum proximè factum. *Ad primam confirmationem.* Ad primam confirmationem negatur sequela, nimirum, voluntatem pro sua libertate posse fieri diligendo in malum sub ratione mali, quia illud non continetur sub tota latitudine obiecti voluntatis; libertas autem solum potest exerceri intra latitudinem obiecti.

35. *Ad secundam.*

Ad secundam confirmationem, vt nunc abstrahamus à longa disputatione morali, an possit esse defectus culpæ in voluntate sine præuio defectu in intellectu, respondeo breuiter, licèt demus semper procedere, vel comitari aliquem errorem, vel aliquam inconsiderationem intellectus, quoties voluntas peccat, non tamen esse necessarium, vt illa inconsideratio, vel error præcedant omnem vsum libertatis, sæpe enim sunt voluntaria, nam ipsa voluntas quasi excæcat intellectum, vel præcipitat illum ad iudicium practicè erroneum, vt liberiùs, quò vult, tendat. Et hoc satis est, vt omnis, qui peccat, ignorans, vel errans appelletur. Et ideo non obstat quominus is, qui consentit tentationi, æquale auxilium præueniens habeat cum illo, qui resistit, quia ille defectus considerationis, qui fortasse in vno inuenitur, & nó in alio, non prouenit necessariò ex defectu auxilij præuenientis, sed potest esse ex defectu auxilij concomitantis ob negligentiam, & voluntarium defectum eius, qui peccat. Addo etiam fieri posse, vt is, qui peccat, & qui resistit, æqualem habeat considerationem, & quod in præscientia Dei vni sit congrua, & alteri non congrua ad resistendum. Vnde solum fit, vt possit aliquando is, qui resistit, non habere maiorem considerationem, quàm alius habeat, qui resistit; quia illa potest esse absolutè sufficiens ad resistendum tentationi, & nihilominus, respectiuè vni esse congrua, & non alteri. Vnde etiam fiet, vt is, qui non resistit, in re ipsa careat aliqua consideratione, quia hîc, & nunc indigeret ad resistendum; illa verò indigentia non nascetur in illo ex intrinseca impotentia voluntatis, sed ex informitate suæ libertatis, quam Deus ita operaturam præuidit, & ita illud peccatum non est sine defectu inconsiderationis, illa tamen, vt dixi, voluntaria est, quia posset, & deberet amplius considerare, quod cum æquali gratia excitante facere potuisset, & ideo aliam tunc cum æquali præueniente gratia vnus resistat, & alius non resistit.

36. *Ad tertiam.*

Ad tertiam confirmationem de obiectis, seu mediis æqualibus respondemus negando assumptum, potest enim voluntas in eo casu eligere, quod voluerit, imò in hoc maximè consistit dominium voluntatis. Quod in libertate euidentius elucet, & illius participatio necessaria est voluntati creatæ, vt in sua determinatione libera sit, alioqui semper esset ab intellectu, vel obiecto determinanda, etiam quoad exercitium actus, quod repugnat libertati. Vt autem voluntas tunc eligat, sufficiens ratio est, quòd in vno obiecto, vel medio inuenitur motiuum sufficiens, vt eligatur, & in altero nihil est, quod necessitet ad eius electionem, & ideo pro sola libertate voluntatis potest non appeti. Et quia in hoc est æqualitas in vtroque medio, vt vnum assumatur, & aliud relinquatur, potius quàm è conuerso, non est necessarium speciale motiuum, sed sola libertas sufficit. Neque oportebit, vt in vno minores difficultates, aut impedimenta appareant, quia eadem de illis est ratio. Nam, vt dixi, & semper voluntas potest ab intrinseco se impedire, vt sic dicam, etiamsi extrinseca impedimenta non adsint, & è conuerso licèt adsint impedimenta æqualia, vel etiam maiora, dummodo ineuitabilia non sint, potest sua libertate illa superare. Et ideo semper voluntas est libera ad eligendum, non solùm inter æqualia, sed etiam inter inæqualia, quod voluerit præsciendo, vt in 1.2.q.13. latiùs disseritur.

37. *Fundamenti sententiæ altera pars.*

Ad alteram partem, in qua prædicta generalis doctrina ad auxilia præuenientia gratiæ applicabatur, iam ferè responsum est, quia vel necessarium non est, aliquam inæqualitatem præcedere ante consensum, vel dissensum, vel quamuis interdum præcedat, non oportet, vt sit in auxiliis excitantibus, seu præuenientibus, nam potest esse in aliquo vsu libero prioris præuenientis auxilij, qui vsus sit veluti via, seu præuia quædam dispositio ad supernaturalem consensum, propter quem excitantia auxilia principaliter data sunt, vt de maiori attentione, aut recogitatione, aut alia simili conditione explicuimus. Ad testimonia autem Scripturæ, & Patrum, quæ in contrarium inducebantur, responsio ex tertia suppositione sumenda est, illam enim tantùm probant; nam semper qui conuertitur, à Deo recipit auxilia congrua, quibus à Deo efficaciter trahitur ad consensum, & hæc est singularis misericordia Dei, quæ non potest in merito hominis fundari. Vnde ratione illius dicitur Deus, cuius vult misereri, & trahere, quem vult, etiamsi auxilia in sua entitate maiora non conferat illi, quem sic vocat.

38. *Vltimum Augustini testimonium exponitur.*

Solùm ergo vltimum Augustini testimonium ex 2. de peccator. merit. & remiss. c.17. & sequentibus indiget aliqua expositione: nam ibi rationem diuersitatis inter alios vocatos, quorum vnus consentit, & alius resistit, inde sumere videtur, quod in altero eorum, aliqua maior cognitiò, vel delectatio præcedat. Responderi autem potest in primis Augustinum reddidisse rationem moralem, ex his, quæ frequentiùs accidunt, non quæ in rigore semper necessaria sit. Deinde dici potest Augustinum vocasse *certam scientiam*, *aut victricem delectationem*, vocationem congruam, quæ semper, & infallibiliter consequitur effectũ, & ideo si in illuminatione consistit, potest dici *certa*, quia semper hominem certiorem reddit, etiamsi in se fortasse intensior, aut clarior non sit, etsi in delectatione cõsistit, dici potest *victrix* delectatio quia semper vincit, etiamsi fortasse maior in sua entitate non sit. Vnde dici etiam potest, quòd licèt in vno præcedat maior aliqua attentio, vel affectio, seu delectatio, illa inæqualitas non prouenit ex sola excitante gratia, sed adiuncto aliquo vsu libertatis, vt in superiori puncto explicuimus.

CAPVT LIII.

Dubium appendix de concordia gratiæ efficacis cum gratuita, & efficaci electione, ac prædestinatione saluandorum omnium, & cum diuina prouidentia, ac prædefinitione actuum liberorum humanæ voluntatis.

1. Summa capitis. COgimur in hoc capite explicare concordiam efficacis gratiæ prout à nobis declarata est, cum diuina electione prædestinatorum, præfinitione actuum liberorum, & in vniuersum cum perfectione diuinæ prouidentiæ, tum quia hæc omnia ita sunt cum gratia connexa, vt non possit sine compositione illorum inter se doctrina hæc consummari, tum maximè, quia defensores physicæ prædeterminationis existimant, vera dogmata de illis omnibus sine tali genere prædeterminantis auxilij non posse consistere, & ideo non solùm nobis obiiciunt, sed etiam tribuunt multa, quæ iudicio illorum vel absurda, vel etiam erronea sunt, quia ex nostra sententia sequi contendunt. Proponemus ergo sigillatim obiectiones eorum, & occasione illarum veram concordiam in illis omnibus, quæ proposuimus, ostendemus.

2. Obiectio 1. de electione gratuita prædestinatorum ad gloriam. Prima obiectio sumitur ex electione gratuita prædestinatorum ad gloriam. Supponunt enim ex sententia Augustini, & D. Thomæ necessarium esse confiteri Deum in æternitate sua ante præscientiam omnium meritorum absoluto, & immutabili decreto statuisse, tot, & talibus hominibus æternam beatitudinem conferre in tali gradu, & perfectione, & non pluribus, neque paucioribus, quod decretum, vel electio gratuita prædestinatorum vocatur. Ablata igitur necessitate prædeterminationis physicæ, & posita efficacitate gratiæ dependente aliquo modo à cooperatione liberi arbitrij, sequi necessariò existimant, discretionem inter electos, & non electos, non ex Deo, sed ex hominibus esse sumendam, ac proinde tolli electionem gratuitam ex parte Dei. Vnde quidam illorum Patrum ex nostra sententia intulit non Deum eligere homines, sed potiùs homines eligere Deum, contra illud, *Non vos me elegistis, sed ego legi vos*, Ioan. 15. (Ioan. 15.) Probatur sequela, primò, quia ita Deus ordinauit prędestinatos ad gloriam, vt per actus liberos illam adipiscantur, sed iuxta nostram sententiam, decretum Dei efficax & antecedens repugnat libertati; ergo iuxta nostram sententiam non potuit in Deo talis electio, seu decretum præcedere. Vel secundò, vt Deus habeat tale decretum, necesse est, vt sola sua virtute possit efficaciter determinari homines, vt saluari velint, & media salutis implere per actus liberos; sed iuxta nostram sententiam Deus non habet talem potestatem, quia sine auxilio prædeterminante non potest esse talis efficacia, quæ sufficiat ad certitudinem dictæ electionis, & nos negamus tale genus auxilij; ergo.

3. Quòd si respondeamus, posita præscientia conditionata posse consistere sufficientem mediorum efficaciam, & certitudinem sine prædeterminatione, contra hoc insurgunt, primò impugnando scientiam conditionatam, & certitudinem eius, nisi fundatur in antecedente decreto. Secundò inferendo, eo ipso sequi electionem ad gloriam non esse ante omnem præscientiam meritorum, ac proinde non esse omnino gratuitam, quàm non elegit hunc potius, quàm illum, nisi quia nouit hunc fuisse consensurum vocationi, & non illum, & ita in tempore non ideo Deus trahet hominem, quia elegit eum in æternitate, sed potiùs quia præuidit hominem fore eligentem Deum tali tempore, elegit illum ex æternitate. Tertiò similiter conferunt numerum saluādorum non esse certum in diuina electione, & vocatione, & in præscientia, quod etiam repugnat gratuitæ electioni.

Secunda obiectio huic similis est, quia sequitur ex nostra sententia Deum non prædefinire actus liberos, quia si illos prædefiniret, illa præfinitio esset suppositio antecedens, vt illa particula *præ* denotat, & ita tolleret libertatem iuxta nostra principia. Et confirmatur hæc obiectio, quia iuxta illam sequitur consequenter, actus liberos euenire præter intentionem Dei, quod multum derogat perfectioni diuinę prouidentię. Sequela probatur, quia intentio dicit decretum absolutum, ac præfinitum voluntatis, sed Deus non habet tale decretum circa actus liberos, qui de facto eueniunt; ergo præter intentionem Dei eueniunt. 4. Obiectio 2. de actibus liberis.

Tertia obiectio est, quia sequitur Deum non habere perfectam prouidentiam omnium effectuum causarum secundarum in particulari; quod est absurdum, vt per se constat. Sequela patet, quia prouidentia dicit rationem prædisponentem de futuris euidentibus; ergo perfecta prouidentia postulat perfectam dispositionem omnium in particulari, absolutè statuendo quid in singulis momentis, & actibus omnis causa secunda factura sit, quod non fit sine absoluta omnium prędefinitione; ergo ablata huiusmodi prędefinitione, aufertur perfecta prouidentia. Et confirmatur, quia sine tali prouidentia, non est perfecta gubernatio, quia hęc in eo posita est, quòd Deus tāquam supremus Dominus vtatur omnibus causis secundis, & omnibus voluntatibus, applicando illas quo voluerit, & vbi, quando, & quomodo voluerit, qui vsus non potest esse sine vniuersali præfinitione. Assumptū patet, quia dominium est potestas vtendi, vnde in vsu perfecto ostenditur plenitudo dominij; vsus autem est applicatio potentiæ ad opus, ex D. Thoma 1.2.q.16. (D. Thomas.) ergo si Deus non applicat inferiores causas, & præsertim voluntates humanas ad suas operationes, non perfectè vtitur illis, ergo neque perfectè eas gubernat, & consequenter neque perfectè eis prouidet, quia gubernatio est effectus prouidentiæ. 5. Obiectio 3. de prouidentia.

Quartò specialiter obiicitur de perfectione prouidentiæ circa peccata, non solùm vt actus sunt, sed etiam vt peccata sunt, neutro enim modo saluatur perfecta Dei prouidentia circa illa iuxta nostram sententiam. Prior pars probatur, quia actus peccatorum iuxta nostram sententiam non præfiniuntur à Deo; ergo neque intenduntur ab ipso; ergo fiunt præter intentionem Dei, & sine ipsius voluntate, quod est contra perfectionem prouidentiæ. Altera pars probatur, quia licèt peccata, vt peccata solum permittantur à Deo, tanta verò sapientia illa permittit, vt illis non minus vtatur ad fines suæ prouidentiæ, quàm si illa ordinaret, vt videre licet in peccato crucifigentium Christum, & in peccato fratrum, qui Iosephum Ægyptiis vendiderunt, & similibus: hoc autem tam excellens prouidentiæ genus non potest 6. Obiectio 4. de perfectione prouidentię circa peccata.

test consistere sine præfinitione talium actuum, quia permissio purè spectata relinquit voluntatem omnino indifferentem sine vlla determinatione; ergo per se sola, si non fundetur in aliqua præfinitione, non potest esse medium certum ad aliquem finem. Vnde confirmatur, quia quod Deus permittit, infallibiliter euenit, vt in induratis contingit, iuxta illud, *Nemo potest corrigere, quem tu ipse despexeris.* At hoc intelligi non potest sine præfinitione; ergo.

6. Difficultates obiectionum. Hæ obiectiones duas præcipuè attingunt difficultates, vna est de ordine prædestinationis quoad gratuitam electionem, in qua prædestinatio vel consistit, vel fundatur, alia est de præfinitione actuum liberorum. Et hæc duo pendent ex aliquo puncto, an scilicet, in diuina voluntate ordo intentionis, & executionis distinguendi sunt. Quæ tria breuiter attingam propter huius materiæ complementum, nam in 1. p. & in lib. de Auxil. latiùs hæc disputata sunt. In primo ergo puncto antiqua, & celebris opinio Theologorum fuit, Deum peculiari actu, & proposito absoluto voluntatis suæ, ita dilexisse omnes homines, qui saluandi sunt, vt ante omnia bona, & mala merita omnium parium hominum præuisa à cæteris non saluandis discreuerit, & ad æternam gloriam infallibiliter consequendam destinauerit: postea verò docti aliqui moderni, licèt hunc actum gratuitæ electionis diuinæ prædestinatorum ad gloriam, non negauerint, dixerunt tamen, non esse priorem etiam ratione voluntate dandi, & constituendi prædestinatos in tali ordine rerum, in quo infallibiliter talia haberent merita, per quæ tantam gloriam consequerentur. Quam opinionem sequutus est Molina in concordia. q. 23. art. 1. & 2. disp. 2. §. *Præterea*, & art. 5. disp. 1. memb. 8. qui non differt ab antiqua opinione in asserenda gratuita electione prædestinatorum ante merita absolutè præuisa, sed solùm in explicanda illa per signa prioris, & posterioris secundùm rationem, hæc enim ipse negat. Neque in hoc noua est eius opinio, nobis tamen non videtur necessaria, neque apta ad explicandos nostro modo effectus, & causas prædestinationis. Sed quia hoc ad præsens non refert, sufficient nobis alibi dicta, cum his, quæ statim dicemus.

Punctum primum, de efficaci electione prædestinatorum.

Molina.

7. Vazquez. Deinceps verò P. Vasquez 1. p. disp. 89. à cap. 6. licèt signa rationis in actibus diuinæ voluntatis non neget, nihilominus latissimè persuadere conatus est non habuisse Deum ante præuisa saluandorum merita absolutum actum voluntatis dandi illis gloriam. Non abstulit autem omnem præuiam intentionem dandi eis gloriam, quæ esset finis meritorum, & gratiæ, quam illis dare decreuit: sed dicit illam intentionem non fuisse per efficax decretum voluntatis Dei, sed per simplicem affectum, quem alij velleitatem, alij conditionatam voluntatem, alij voluntatem antecedentem appellant. Nam hunc saltem actum reputauit necessarium, vt Deus perfectam prouidentiam gratiæ haberet illam ad debitum finem ordinando, quod sine aliquo actu circa eundem finem intelligi non poterat. Negat tamen illum actum esse absolutum, & efficacem, quia putat repugnare libertati humanæ, & derogare meritis gloriæ, & propter alias rationes, quas latissimè prosequitur; multa etiam Patrum, & præsertim Augustini testimonia congerendo. Et ideo in eadem 1. p. disp. 82. cap. 5. cùm doceat in voluntate Dei ordinem intentionis esse priorem ordine executionis, limitationem adhibet, quia cùm finis consequendus est per media moralia, vt sunt merita, intentio finis non potest esse efficax, sed per simplicem tantùm affectum.

Tandem nouiores quidam Theologi eò progressi sunt, vt non solùm negent, habuisse Deum ante præuisa merita efficacem voluntatem dandi prædestinatis gloriam, verùm etiam doceant nullo actu, vel affectu voluisse Deum dare aut ordinare illos ad beatitudinem consequendam, directè intendendo illorum beatitudinem, vt finem prius ratione, quàm voluerit eis dare merita, quæ in tempore contulit, quibus præuisis voluit efficaciter gloriam eis propter merita tribuere. Fundantur, quia in diuina voluntate nullus est ordo intentionis, sed executionis tantum. Vnde P. Vazquez reprehendunt, eo quòd non fuerit consequenter loquutus. De me autem aiunt, futilibus argumentis motum esse ad illos duos ordines intentionis, & electionis in diuina voluntate vniuersæ distinguendos; fundamentum autem propter quod ipsi illos negant, est, quia putant, Deum constitui volentem liberè creaturam, nam per solam suam voluntatem essentiam, seu entitatem, sed simul cum ipsa creatura volita, quæ est terminus illius voluntatis diuinæ cum quo ipsa non necessariò constituitur. 8.

9. Corollarium. Quo fundamento posito sic colligunt. Creatura non potest concurrere suo modo ad constituendum Deum volentem, nisi accipiat entitatem, aut esse actuale per ipsammet voluntatem, per quam dicitur volita, quia solùm sub illo statu non habet necessariam connexionem cum libera Dei voluntate, nam sub esse possibile, vel nullam connexionem habet, quia non amatur, vel si quam habet, illa est necessaria, quoad aliquam complacentiam iuxta varias opiniones. At verò creatura non accipit entitatem, vel esse actuale, nisi per voluntatem exequentem Dei; ergo non potest intelligi Deus volens liberè creaturam, nisi per voluntatem exequentem; ergo nec potest intelligi in voluntate diuina ordo intentionis distinctus etiam ratione ab ordine executionis. Vnde consequenter inferunt, quòd licèt in actibus voluntatis Dei assignari possint signa rationis, illa sola sunt cogitanda in ordine executionis, ita vt illud sit volitum prius, quod in re futurum est prius executione, seu quod est alterius causa, ad eum modum, quo solet medium in executione esse causa finis. Ex quo tandem concludunt non dari in voluntate diuina circa prædestinatos præuiam intentionem liberam dandi eis gloriam, sed solam voluntatem exequentem, in qua priùs intelligitur voluntas vocandi, quàm iustificandi, & iustificandi quam glorificandi.

Nihilominus in hoc primo puncto de efficaci electione prædestinatorum, quæ ordine intentionis præcedat eorum merita præuisa, opinio affirmans, quæ D. Thomæ, & communis Theologorum est, & Augustini etiam esse opinor, mihi semper placuit. Vt autem illam breuiter proponam, à tertio puncto inchoandum est, in quo communis sententia Theologorum omnino præferenda est, quam non futilibus argumentis, sed solidis rationibus fundatam esse certò credimus. Est autem communis sententia in diuina voluntate non tantùm executionis, sed etiam intentionis ordinem reperiri, & à nobis considerandum esse. In hoc autem puncto duo includuntur, vnum est in diuina voluntate vtrumque ordinem intentionis, & executionis verè, & propriè reperiri; aliud est inter illos ordines esse distinctionem aliquam rationis 10.

Punctum tertium de gratuita electione prædestinatorũ.

tionis, & consequenter in eis actus ratione distinctos cum ordine prioris, & posterioris in variis rationis signis spectari posse. Primum est præcipuè intentum, & ante omnia probandum, inde verò inferemus aliud, quia licèt in hoc non sit tanta concordia inter Theologos, neque res sit tanti momenti, quia in modo ipsius intelligendi, & concupiendi nostro, quàm in re ipsa consistit; nihilominus rectè de illis signis sentire, & loqui ad rem meliùs intelligendam & explicandam non parum prodesse potest, vt in discursu dicemus. Nunc ergo per dictos ordines solùm intelligimus actus ipsos pertinentes ad ordines ipsos intentionis, & executionis secundùm formales rationes eorum, semotis imperfectionibus, quales sunt distinctio actualis, quæ in re sit inter tales actus ratio causalitatis inter eos, & prioritas temporis, vel naturæ. quibus ablatis optimè concipimus, eundem actum esse posse veram intentionem vnius rei, vt finis, & electionem alterius, vt medij ad illam, sicut intelligimus posse amari vnam rem vt honestam, & aliam tantùm vt vtilé, siue illi amores sint re, siue ratione distincti, siue hunc, siue illum ordinem inter se seruent. In hoc ergo sensu dicimus in Deo esse ordinem intẽtionis, quia in voluntate diuina est vera intẽtio vnius rei, & finis, & electio alterius rei vt medij ad illam. Et sententiam sic explicatam credimus esse communem Theologorum, præsertim D. Thomæ, & Scholasticorum, & Augustini. Quia verò de *ordine executionis* nulla est quæstio, *ordinem intentionis* præcipuè ostendemus, & quia Theologi, & Augustinus maximè hoc attingunt tractantes de diuina prædestinatione, & gratia, ideo principale punctum hîc intentum de gratuita electione prædestinatorum ad gloriam comprobabimus.

Ostenditur ordo intentionis.

11. Probatur gratuita electio prædestinatorum ad gloriam. D. Thom.

Primò ergo sumitur prima sententia satis apertè ex D. Thoma 1. p. q. 22. art. 1. vbi docet prouidentiam esse rationem ordinis rerum in finem vtique intentum ab ordinante, & prouidente. Vnde addit in solut. ad 3. quòd *prouidentia est in intellectu, sed supponit voluntatem finis; nullus enim præcipit de agendis propter finem, nisi velit finem.* Ex ex hoc principio in q. 23. art 4. probat ad prædestinationem, prout est in intellectu, supponi in voluntate Dei, dilectionem, seu electionem, quia *prædestinatio aliquorum*, (inquit,) *ad salutem æternam præsupponit secundum rationem, quòd Deus illorum velit salutem*, vtique vt intentionem finis respectu mediorum prædestinationis. Et in art. 7. hanc intentionem vocat *principalem præfinitionem*, per quam Deus intendit certum numerum saluandorum, *quia omne agens*, (inquit,) *intendit determinatam mensuram in suo effectu.* Eundem intentionis ordinem supponit D. Thomas in 1. 2. q. 111. art. 13. cùm inquit, *si ex intentione Dei mouentis est, quòd homo, cuius cor mouet, gratiam consequatur, infallibiliter illam consequitur.* Nam in his verbis ordo intentionis euidenter continetur, supponunt enim in Deo intentionem dandi gratiam, & ab illa procedere motionem, quæ infallibiliter habeat effectum.

Idem.

12. Idem D. Thom.

Præterea idem D. Thomas lib. 1. contr. gent. cap. 86. ex professo docet, dare rationem diuinæ voluntatis, eo modo, quo finis est ratio volendi ea, quæ sunt ad finem. Et sic in ratione prima dicit, Deum velle bonitatem suam tanquam finem, & cætera vt media, iuxta illud Prouerb. 16. *Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus.* In ratione autem secunda dicit, etiam inter bo-

Prou. 16.

A na creata vnum ordinari à Deo ad aliud vt in finem, & sic cadere sub diuinam voluntatem, & in ratione 2. dicit, supposito, quòd Deus aliquid vult, necessariò velle, quæ ad illud requiruntur. Quæ omnia euidentissimè pertinent ad ordinem intentionis, neque sine illo intelligi possunt. Vnde licèt de modo loquendi sit alia controuersia inter Theologos, an sit dicendum Deum velle vnum, quia vult aliud, vel velle vnum propter aliud: item an vnum obiectum creatum sit Deo ratio volendi, aliud per modum finis, vel sola sua bonitas sit finis, propter quem vult omnia creata vt media ad gloriam suam, nihilominus omnes in hoc conueniunt, quòd in Deo est in-B tentio finis, & electio mediorum, & quia inter media vnum est propinquius fini, quàm aliud, ideo interea velle vnum propter aliud, vt videre licet in Caietano 1. p. q. 19. art. 5. Ferrariens. 1. contr. gent. cap. 86. & 87. Capreol. in 3. dist. 1. quæst. vnic. art. 3. ad argumenta contra primam conclusionem, vbi in solut. ad 3. expresè distinguit in mente Dei ordinem intentionis ab ordine executionis, & illum dicit esse priorem ratione, ex parte obiectorum.

Caietan. Ferrar. Capreol.

Eadem est sententia Scoti in 1. dist. 41. & in 3. dist. 7. quæst. 3. & dist. 19. vbi Lychetus, & alij explicant, & sequuntur, & Corduba lib. 1. q. 56. C opinion. 6. in secunda eius parte, vbi inter alia expresè distinguit in Deo duas voluntates dandi gloriam prædestinatis, aliam ante præuisa merita, aliam post meritorum præuisionem, & hanc dicit esse voluntatem executionis, illam intentionis. Denique omnes alij antiqui hanc doctrinam supponunt, dum de Christi, vel nostra prædestinatione disputant, vt videri potest in Durand. in 1. dist. 41. Bonauentur. in 3. dist. 1. art. 2. q. 1. & aliis ibi, & Alens. 3. p. q. 2. memb. 13. Eandem sententiam sequitur Bellarmin lib. 2 de Grat. & liber. arbitr. cap. 17. Et illam supponit Valentia, qui falsò in contrarium allegatur. Nam in 1. tom. disp. 1. q. 19. punct. 5. §. *ex his assertionibus*, expresè dicit Deum prius voluisse beatitudinem Petri, quàm eius merita in genere causæ D finalis, prius autem voluisse merita, quàm beatitudinem in genere causæ moralis, seu dispositiuæ, per quæ duo explicat apertè ordinem intentionis. Et in secunda assertione, ex locutionibus Scripturæ probat Deum verè, & cum omni proprietate operari propter finem, ac subinde esse in voluntate eius ordinem intentionis, qui per particulam *propter*, vel *vt*, solet frequenter in Scripturis indicari. Et in 4. tom. disp. 1. punct. 7. in toto illius discursu illam distinctionem supponit. In §. autem *Neque verò*, & sequenti referens expresè illam distinctionem de ordine intentionis, & executionis, non refutat illam, sed supponit potiùs, & addit ad rem, de qua ibi tra-E ctat, *intempestiuè applicari*, quod nostra nunc non refert. Ait etiam quidquid est posterius in intentionis ordine, semper fieri in executione propter illud, quod est in intentione prius, quod est verissimum; per hoc autem non confunduntur, sed distinguuntur apertè ordines prædicti.

13. Scotus. Lychet. Corduba. Distinguit Corduba in Deo duas voluntates dandi gloriã prædestinatis.

Durand. Bonauent.

Alens. Bellarm.

Valentia.

Possumus præterea veritatem hanc ex sacra Scriptura, & Patribus confirmare, quatenus eodem modo loquuntur de Deo, vt agente propter finem, & intendente finem, & eligente media, sicut de hominibus; & ad id explicandum modo hominibus accommodato, Deo etiam consilium tribuunt, quod seclusis imperfectionibus, & cum omni proprietate in his, quæ ad perfectionem

14. Comprobatur dictorum veritas ex Scriptura.

nem simpliciter pertinent, ab omnibus intelligitur. Sic dicitur ad Ephes. 1. *Elegit nos in ipso, ante mundi constitutionem, vt essemus Sancti.* Vbi particula, *vt*, finem denotat: & ideo à Hieronymo ibi, & Augustino frequenter ponderatur, non dixisse Paulum, *quia futuri eramus sancti*, quod ad ordinem executionis pertinuisset, sed, *vt essemus sancti*, quod pertinet ad ordinem finis & intentionis. Vnde infrà Paulus, *Sorte vocati sumus prædestinati secundum propositum eius, qui operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ, vt simus in laudem gloriæ eius.* Et in eodem sensu dicit cap. 2. *Creati in operibus bonis in Christo Iesu, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus.* Illa etiam voluntas, qua vult Deus, omnes homines saluos fieri, nullo modo potest esse nisi per modum cuiusdam intentionis, qua Deus vult hominibus salutem, & ex vi cuius præparat omnibus media aliquo modo sufficientia, vt illam consequi possint. Cui simile est illud Luc. 13. *Quoties volui congregare filios tuos, & noluisti?* Hæc enim & similia non metaphoricè interpretanda sunt, cùm non sit necessarium, & proprietas verborum tenenda sit. Per ea ergo significatur voluntas Dei antecedens, qua de se tale bonum intendit, & ex vi illius confert media, quæ ex hominum malitia effectu suo frustrantur.

Ephes. 1. — Ephes. 2. — Luc. 13.

15 Intentio in electis absoluta, & efficax. August.

In electis autem intentio est absoluta, & efficax, & ex vi illius media congrua, & accommodata Deus confert. Et hunc intentionis ordinem variis locupletionibus explicauit nobis Augustinus de hac ipsa materia disserens. Ait enim lib. de Corrept. & Grat. cap. 14. *Cum homines per corruptionem in viam iustitiæ, seu veniunt, seu reuertuntur, quis operatur in cordibus eorum salutem, nisi ille, qui quolibet plantante, & rigante dat incrementum Deus?* Et rationem, seu modum declarans addit. *Cui volenti saluum facere nullum humanum resistit arbitrium*, ac si diceret, vocationem eius, qui sic vocatur, vt conuertatur, procedere ex absoluta voluntate Dei saluandi illum, & ideo neminem illi resistere; præcedit ergo secundùm Augustinum illa diuina intentio ad talem executionem. Eandem doctrinam indicauit lib. de Prædestinat. Sanctor. cap. 8. dicens, *Hæc gratia, quæ occultè humanis cordibus diuina largitate tribuitur, à nullo duro corde respuitur.* Ecce efficaciam in executione, radicem autem ex ordine intentionis ostendit, addens, *Ideo quippe tribuitur, vt cordis duritia primitus auferatur.* Et infrà, *Sic quippe facit filios promissionis, & vasa misericordiæ quæ præparauit in gloriam*, vbi verbum, *facit*, executionem, verbum autem *præparauit*, intentionem indicat. Et similiter in cap. 17. ait. *Elegit prædestinatos, vt credant non quia crediderunt.* Et infrà, *Quos prædestinauit, hos & vocauit, illa scilicet vocatione secundùm propositum.* Quod propositum non est nisi intentio efficax saluandi illos, quam paulo antea vocauerat electionem æternam, dicens, *Elegit eos de mundo, cum hic ageret in carne, sed iam electos in seipso ante mundi constitutionem.* vbi duplicem electionem æternam, & temporalem indicat. Vnde huic æternæ electioni tanquam primæ, & efficaci intentioni solet Augustinus tribuere omnem peculiarem curam, quam in executione Deus habet prædestinatorum, vt in cap. 7. de corrept. & grat. latè, & eleganter describit, declarat, & concludit. *Hæc omnia operatur in eis, qui vasa misericordiæ operatus est eos, qui & elegit eos in filio suo per electionem gratiæ*, id est, gratuitam, vt notauit Toletus ad Roman. 11. notat. 4. & verba ab eodem Augustino subiuncta declarant. *Quoniam secundùm propositum vocati sunt per electionem*, (vt dictum est,) *gratia non præcedentium meritorum suorum.* Vnde etiam constat, quoties Augustinus loquitur de vocatione secundùm propositum, per *propositum* intelligere hanc diuinam intentionem, & electionem, vnde subiungit, *Ex istis nullus perit, quoniam omnes electi sunt: electi sunt autem, quia secundùm propositum vocati sunt: propositum autem non suum, sed Dei, de quo alibi dicit, vt secundùm electionem propositum Dei maneret.* Et vt tolleretur omne dubium, terminum, seu obiectum illius electionis declarat, dicens, *Electi sunt autem ad regnandum cum Christo.*

Idem.

Præterea est ad hanc rem confirmandam insigne testimonium Eusebij Pamphili, seu Cæsariensis in disputatione cum Philosopho de filij diuinitate, quæ refertur in Concilio Niceno nouiter per Alphonsum Pisanum, nostræ Societatis, collectum, & in tom. 1. Conciliorum editum. Ibi enim in lib. 2. paulo ante medium, tractando verba illa Prouerbior. 8. *Dominus possedit me*, &c. vel iuxta Septuaginta, *Condidit me initium viarum suarum*, inter alia interrogauit Eusebius Philosophum, *Est ne conditus homo propter mundum, an mundus propter hominem?* Respondit autem Philosophus, *Omnino mundus propter hominem*: quam responsionem acceptans Eusebius subiungit, *Si mundus est propter hominem, omnino cùm homo prior in Dei proposito, mundus in Dei proposito erit homine, ac rationabili sapientia posterior. Igitur si homo prior est mundo, erit prior naturis, quales sunt cœlum, terra, dies, nox, nubes, abyssi, fontes, montes, & colles, prior erit his sapientia, & homo in Dei proposito iam prior est mundo, sed eundem accidet posterius in via creationis conditum fuisse. Qui autem in diuina intentione homine posterior erat, ille in viam creationis incidit. Sed sapientia quam inuenit prudentia filius Dei, quam dedit homini ad imaginem suam, ipsa etiam in diuina intentione mundo, & mundi naturis prior fuit.* Et iuxta hanc doctrinam, & distinctionem de homine interpretatur illam Salomonis sententiam. *Dominus possedit me initio viarum suarum*; *possedit* vtique in proposito, & *initium* in ordine intentionis. Confirmatque tandem totum discursum verbis illis Domini. *Sabbathum propter hominem factum est, non homo propter Sabbathum.* Prou. 8.

16. Confirmatur. Euseb.

17. Hoc autem testimonium quantum ad sensum attinet, nullam patitur tergiuersationem: volunt enim explicare Eusebius, quomodo sapientia creata in homine, (de quo locum Salomonis interpretatur,) *vocetur initium viarum Domini*, cùm in executione fuerit posterior, & ad hoc explicandum distinguendum ordinem intentionis, & executionis, & supponit ordinem intentionis esse priorem, & initium respectu inferiorum creaturarum fuisse hominem. Vnde dici non potest Eusebium solùm distinxisse executionem ad extra, quæ in tempore facta est, à voluntate Dei æterna, per quam in tempore creationem exequutus est: tum quia expressè dicit, hominem fuisse priorem mundo in diuino proposito, & è conuerso mundum fuisse posteriorem in eodem Dei proposito: & deinde hoc propositum declarat per intentionem Dei; tum etiam, quia si in ipsa voluntate æterna Dei, non est nisi ordo executionis, non habet in illa res futura alium ordinem, nisi correspondentem ordinis executionis, vt aduersarij frequenter, & consequenter docent. Non potest ergo de sensu illo dubitari, neque ipsi Scholastici expressiùs, & clariùs, de his ordinibus, & signis loquuntur. Deinde considero, quòd licèt illa sententia ab Eusebio non modicam auctoritatem habeat, longè maior illi accrescit ex consortio Patrum, quorum nomine respondebat, vt

ibidem

ibidem dicitur, nam illi saltem tacendo consensisse visi sunt, & ipse Eusebius illam doctrinam, tanquam communem, & receptam à Catholicis proponere visus est. Pondero præterea Eusebium totum suum discursum in particula *propter*, fundasse. Nam quia Philosophus admiserat mundum propter hominem creatum esse, inde intulit hominem fuisse priorem in intentione diuina, & inde tandem ordinem intentionis, & executionis in ipsa Dei voluntate distinxit, suúmque discursum ex illis Christi verbis, *Sabbathum propter hominem factum est*, confirmauit: vnde eodem modo possemus nos ex infinitis, sacræ Scripturæ locutionibus similibus eandem veritatem comprobare.

18. Veritas suprà dictorum ostenditur.

Denique ratione etiam potest eadem veritas ostendi, quia quidquid est perfectionis in voluntate creata, & actibus eius inuenitur, licèt in voluntate creata non sit, nisi admixtum imperfectionibus, nihilominus seclusis imperfectionibus Deo tribuendum est, cui nulla perfectio deneganda est: sed operari propriè & perfectè propter finem spectat ad perfectionem simpliciter; ergo hoc maximè tribuendum est Deo. Minor certissima est, quia in vniuersum pertinet ad perfectionem agentis non tempore & casu operari, sed in definitum terminum sua actione tendere, & ideo omnia agentia etiam naturalia, quatenus perfectè operantur, agunt propter finem; inter illa verò ea, quæ ratione carent, aguntur potius, quàm agant propter finem, propter imperfectionem suam, vnde necesse est, vt ab aliquo intellectuali agente dirigantur, vt etiam Aristoteles assequutus est; ergo in intellectuali agente ad formalem perfectionem eius simpliciter spectat, vt per se operetur propter finem, certa ratione, & consilio sua opera in definitum in finem ordinando. Hoc autem faciunt creaturæ rationales, vel producendo actus à sua voluntate distinctos, vel vnum actum per alium efficiendo, vt electionem mediorum per intentionem finis, vel prius tempore, & causalitate, quàm aliud volendo: hæ autem imperfectiones, & similes remoueri possunt à voluntate Dei, seruata perfectione simpliciter agendi, & volendi propriissimè propter finem, nam propter infinitatem, & simplicitatem suam, vno purissimo actu potest velle plura obiecta creata, vnum, vt finem alterius, & vt rationem volendi illud, sicut etiam eodem actu vult se, & alia, se propter se, & alia propter ipsum; ergo habet Deus propriè, & formaliter illam perfectionem, sine cæteris imperfectionibus. Et confirmatur, nam difficilius apparet vno, & eodem actu aliquid velle necessariò, & aliqua liberè, & vnum efficaciter, aliud inefficaciter, seu simplici affectu, quàm velle vnum vt finem, & alium vt medium; sed in diuina volitione simplicissima, illa omnia inueniuntur eminenti, & formali modo, quia ad perfectionem simpliciter spectant; ergo hæc etiam intelligenda in ea sunt. Quidquid ergo nos appetimus diuersis actibus intendendo, diligendo, vtendo fruendo, vult Deus vno simplicissimo actu.

19. Hac autem perfectione intellecta in diuina volantate, consequens necessariò fit, vt in eo sit ordo intentionis; hic enim ordo per se, & remotis imperfectionibus non dicit ordinem realem in ipsis actibus, sed tantùm veram rationem formalem intentionis, & electionis in tali actu, ex quo resultat ordo aliquis realis in ipsis obiectis, & consideratur à nobis secundùm rationem in ipso actu Dei, quia non possumus illam prout in se est, intelligere, sed inadæquatè illum incipiendo, & in plures actus secum rationem illum distinguendo. Ergo sicut in nobis est ordo intentionis realis, ita est in Deo eminentiori modo, quem nos per distinctionem, & ordinem rationis explicamus. Et confirmatur, ac declaratur, nam simili ratione docent Theologi, Deum habere in mente sua ideas, seu rationes rerum omnium, per quas tanquam supremus artifex res tam varias, ac multiplices operatus est. Quia, vt Augustinus ait lib 83. Quæstionum. q. 48. non aliter intelligimus Deum summa ratione omnia condidisse; non minus autem concipere debemus Deum rationabiliter operantem in morali, quàm in artificioso modo operandi; ergo necessariò debemus concipere Deum vt perfectissimè operantem propter finem, nam sicut ad perfectum, & rationabilem modum operandi artificis spectat, per proprium exemplar vnumquodque producere, ita ad effectum, & rationabilem modum agentis liberè, & moralis pertinet per propriam intentionem, & electionem propter finem operari, sic igitur operatur Deus; ergo in voluntate eius datur verus ordo intentionis, qui in illis actibus consistit.

Confirmatur, & declaratur.

Augustin.

20. Distinguitur ordo intentionis ab executionis ordine. Probatur.

Et hinc alteriùs sequitur, ordinem intentionis nostro modo intelligendi, esse distinctum ab ordine executionis, & illo priorem. Probatur, quia nos non possumus apprehendere, aut explicare diuina, nisi ad instar eorum, quæ in nobis experimur, sed in nobis ordo intentionis antecedit ordinem executionis, quia finis est, qui prius mouet ad sui affectum, & desiderium, seu intentionem, & inde fit transitus ad electionem, & inde ad executionem, seu vsum; ergo licèt Deus hæc omnia in se habeat vno simplicissimo actu, nihilominus secundùm rationẽ intelligere debemus voluntatem Dei primariò ferre in finem, quàm in media, & prius per modum cuiusdam determinati affectus interni, quàm per modum exequentis ad extra, & hoc vocamus ordines intentionis, & executionis. Et confirmatur; nam in scientia Dei licèt simplicissima, & sine discursu sit, intelligimus Deum, v.g. scire hominem esse risibilem, quia est rationalis. Vnde nostro intelligendi modo, si actus illos ratione distinguamus, apprehendimus, vt priorem cognitionem essentiæ, quàm passionis ab illa resultantis, & actum circa principiũ, quàm circa conclusionem, ergo similiter in proposito. Declaratur præterea, quia vbi nos intelligimus, vnum depẽdere ab alio, & non è contra, intelligimus prioritatem, & ordinem secundùm rationem, sed executio pendet ab intentione, & illam supponit, è contrario verò intentio non ita pendet, quia licèt intentio efficax inferat executionem, tamen potest esse intentio determinata, & executio indifferens, quia potest per varia media, & diuersis modis fieri; ergo intelligitur rectè ordo rationis in quo intentio præcedit.

Confirmatur.

Declaratur.

21. Reiicitur fundamentũ in vltima sententia propositum.

Neque contra hanc resolutionem vllius momenti est fundamentum nouum in vltima sententia propositum. Id enim, quod supponit, Deum constitui volentem liberè simul per suam essentiam, & creaturam volitam, incredibile mihi visum est. Tum quia inde sequitur, Deum, ex parte saltem formaliter constitui volentem per ipsam creaturam volitam; tum etiam, quia similiter concedendum erit, constitui formaliter scientiam rei factas per ipsas creaturas scitas, quod nulla ratione permittendum est, quia hoc maior imperfectio esset in Deo, quàm accipere scientiam, vel voluntatem à rebus. Deinde creatura volita, vel scita, & terminus extrinsecus volitionis, vel scientiæ; ergo non potest formaliter concurrere ad constituendum Deum volentem, vel intelligentem; nam in nobis non est intelligibile solùm, quia obiectum se habet extrinsecè; ergo multo minus in Deo. Denique denominatio volentis, vel

vel scientis, nulla ex parte potest esse extrinseca, etiam quoad determinationem ad tale obiectum, aliàs non esset vitalis, neque ex intrinseca perfectione.

22. Et vt alia omittam, quibus illud principium euerti facile potest, etiam illatio, quæ ex illo fit, nullius est momenti: nam vt Deus sit volens liberè, non est necessaria existentia actualis creaturæ, aliàs ex tempore constitueretur Deus volens; sufficit ergo obiectiua præscientia; ergo etiam consequenter dicendum esset Deum constitui volentem per creaturam obiectiuè sibi coniunctam, tam in ordine intentionis, quàm in ordine executionis, præsertim, quia ad actum liberum non est necessariò mutatio libera in obiecto volito, sed sufficit moralis, vel secundùm aliquam habitudinem ad esse futurum: hæc autem mutatio etiam in ordine intentionis spectari potest, quia eo ipso, quòd Deus intendit creare hominem, intelligitur homo ipse nouo quodam modo coniunctus voluntati diuinæ; ergo in illa opinione etiam dici posset, & deberet Deum constitui sic determinatè volentem per suam voluntatem, & hominem sic obiectiuè sibi coniunctum, quòd si hoc est incredibile, quia illa qualiscunque mutatio in tali obiecto à voluntate Dei libera prouenit, idem est probabile in voluntate executionis, quæ est causa sui obiecti. Sit ergo certum dari ordinem intentionis in voluntate Dei libera.

23. Hoc ergo supposito in particulari pũcto, quod prima obiectio facta postulat de electione prædestinatorum, in primis fatemur, in operibus gratiæ, & gloriæ maximè inueniri ordinem intentionis, & executionis, & vtrumque considerari debere in diuina voluntate, seu prædestinatione. Deinde admittimus circa prædestinatos primum omnium antecedere efficax decretum Dei, quo ante omnia merita absolutè præuisa statuit talibus hominibus dare regnum cœlorum, quod *decretum* respectu prædestinatorum vocatur *dilectio*, & respectu aliorum, qui non sic eliguntur, vocatur *electio*, & respectu mediorum, quibus comparanda est beatitudo, vocatur *intentio*. Est autem absoluta, & efficax, vt sit proportionata mediis certis, & cõgruis, quæ ex vi illius dantur prædestinatis, vt indeclinabiliter gloriam consequantur; distinguitur autem secundùm rationem ab electione mediorum, quia circa diuersa obiecta versatur, & procedit secundùm rationem, tum quia gloria est propter se, seu immediatè propter Deum, media autem sunt propter hominis gloriam, tum etiam, quia decretum de gloria per se non limitatur ad hæc, vel illa media, sed postea hæc per electionem determinatur. Vnde etiam distinguitur illa intentio à voluntate exequente, quia intentio nostro modo concipiendi incipit ab ipsa gloria, & præcedit merita absolutè prouisa, voluntas autem executiua incipit à vocatione, & inde procedit ad alia auxilia, quibus fiunt merita, & perseuerantia in illis, quibus præuisis intelligitur voluntas executiua etiam circa ipsammet gloriam, quæ cadit in illam sub diuersa ratione præmij iam debiti, & est per modum applicationis potentiæ executiuæ, vel per modum actualis productionis luminis gloriæ, & auxilij necessarij ad videndum Deum, in quo beatitudo consistit.

24. Respondetur principali obiectioni. Ad obiectionem ergo principalem concedimus Deum ante omnia merita præuisa elegisse prædestinatos efficaciter ad gloriam, hoc enim propter discursum hîc factum, & Scripturis, & Augustino magis consentaneum existimamus, vt in aliis locis citatis latiùs ostendimus. Neque talis actus est suppositio ita antecedens, vt tollat libertatem, quia per se non est executiua, neque determinatiua voluntatis creatæ, & quia virtute claudit habitudinem ad media efficacia non sine libera determinatione voluntatis humanæ conditionaliter præuisa. Et ideo ad illam intentionem gloriæ non est necessarium auxilium prædeterminans, sed congrua vocatio sufficit, vnde consequenter dicimus, vt Deus habere possit hunc actum salua ipsius efficacia, & prædestinatorum libertate, necessariò supponi in Deo scientiam conditionatam, quam nos verissimè supponi censemus, vt ostendimus in secundo Prolegomeno, vbi, quæ contra illam obiici solent, dissoluimus.

Ad replicam autem secundam, quæ nunc additur, quod tunc ista electio non esset omnino gratuita, sed aliquo modo ex præuisis meritis, respondemus negando sequelam, quæ certè fundari non potest nisi in errore Massiliensium, qui ad rationem præmij, vel pœnæ putabant sufficere opera sub conditione præuisa, quod tamen Augustinus, & Prosper omnino damnant, vt in Prolegomeno 2. visum est, & ad hominem potest retorqueri argumentum: nam qui ponunt physicam prædeterminationem, negare non possunt, quin Deus per scientiam simplicis intelligentiæ, ac subinde ante electionem prædestinatorum præscierit, si talibus hominibus talis modus prædeterminationis detur, fore consensuros, & tamen inde non sequitur, quòd voluntas eligendi eos ad gloriam, fuerit ex illis operibus; ergo nec in nostra sententia sequitur. Dicemus ergo illam præscientiam, esse necessariam ex parte Dei, vt habeat certa media, quibus suam electionem exequi possit, si eam gratis velit concedere. Vnde non sequitur Deum elegisse hominem, quia liberè erat consensurus, sed elegisse illum, quia voluit, & quia elegit, ideo ita vocare illum, vt consentiat, vt Augustinus q. 2. ad Simplician. & aliis locis docet. Et ita etiam non sequitur, numerum saluandorum non esse certum in voluntate, sed in præscientia, nam per scientiam conditionatam nihil scitur absolutè futurum; ergo in illa non potest esse certus prædestinatorum numerus, sed cùm illi voluntas adiungitur, in ea est certus, vt per se satis constat. 25. Ad replicam, quæ nunc additur respondetur negando sequelam. Augustin.

Sed instari potest, quia illa voluntas dandi gloriam, quam Deus habuit erga prædestinatos, inclusit necessariò respectum ad talia media, quorũ efficacia ex libero arbitrio pendebat; ergo semper includit conditionem, si homo consentiat, seu cooperetur vocationi; ergo non fuit absoluta, & efficax voluntas. Item non potest magis esse absoluta voluntas finis, quàm mediorum, sed mediorum non est absoluta simpliciter; ergo nec voluntas finis. Probatur minor, quia est voluntas meritorum liberè exercendorum; ergo necessariò includit conditionem in obiecto, aliàs libertati repugnaret. Præterea vocatio congrua non est ex se absolutè efficax, sed solùm supposita cooperatione liberi arbitrij sub conditione futura; ergo nec voluntas finis, quæ includit formaliter, vel virtute ordinem ad talem vocationem potest esse simpliciter absoluta, quia saltem virtute includit semper illam conditionem. Denique illi voluntati Dei potest humana voluntas resistere, simpliciter loquendo; ergo illa voluntas Dei non est absoluta & efficax, nam voluntati Dei efficaci nemo potest resistere. Antecedens probatur, quia homo 26. Instantia.

homo potest absolutè non habere talia merita, sed si illa non habeat, resistet illi voluntati; ergo simpliciter potest illi voluntati resistere.

27. Respondetur. Ad hæc responderi potest voluntatem illam Dei dupliciter considerari posse, vno modo secundùm se, & abstrahendo à præscientia Dei conditionata, alio modo vt iam supponit illam scientiam; & priori modo non esse absolutam voluntatem, neque efficacem, sed indifferentem vt sit efficax in præscientia. Et hoc probatur argumentis factis. Alio verò modo posse considerari vt coniunctam scientiæ conditionatæ, & vt sic esse efficacem. Ad eum modum quo nos dicimus vocationem congruam per se spectatam, & secundùm suam absolutam entitatem non habere intrinsecè, ac determinatè actualem efficaciam, sed potiùs de se esse indifferentem, vt congrua, vel incongrua sit, in præscientia autem esse congruam & efficacem, quia cooperatio liberi arbitrij illi coniungenda supponitur.

28. Sed non est necessaria distinctio quoad actum diuinæ voluntatis, neque illi rectè accommodatur, neque etiam æquiparatio illa cum congrua vocatione in omnibus fieri potest. Imò ex diuersitate inter voluntatem internam Dei, & vocationem externam facilè res intelligitur. Vocatio enim est res creata habens suam absolutam entitatem, secundùm quam optimè consideratur, vt præcisa à cooperatione voluntatis creatæ, quam prædeterminare non potest, sed excitare, & inducere, & cum illa cooperari si velit, & ideo de se dicitur non inferre necessariò actualem efficaciam, sed solùm ex suppositione, quòd voluntas sit illi cooperatura, quam suppositionem entitas illius vocationis per se non postulat, nec præsupponit, sed solùm vt procedit ex tali præscientia, & ideo sub tali respectu dicitur efficax, non absolutè & secundùm se. At verò decretum illud voluntatis Dei, vt sit tale decretum necessariò supponit talem præscientiam conditionatam qua illa media præcognoscuntur, vt efficacia. Nam si decretum illud consideretur secundùm suam solam absolutam entitatem, sic non est decretum efficax, nec inefficax, nec absolutum, nec conditionatum, imò nec decretum liberum est, sed est sola voluntas Dei se necessariò amans, & potens liberè amare obiecta creata, seu creabilia, prout voluerit, sine mutatione, vel additione reali, quæ in ipsa fiat. Constituitur autem nostro modo intelligendi in esse talis decreti per determinatum respectum ad tale, vel tale obiectum, & quia determinatio voluntatis supponit obiectum cognitum sub tali ratione, vel conditione, qua possit tale decretum terminare, ideo non potest tale decretum absolutè tantùm, & secundùm suam entitatem spectari, sed necessariò considerandum est vt supponit talem scientiam, & cum illa tali, vel tali modo determinatur.

29. Et hac ratione si Deus non habet scientiam conditionatam de futuro effectu talis vocationis, si detur, nullo modo posset habere decretum dandi illam vocationem vt congruam, & efficacem, neque daret illam, vt gratiam specialem & singulare beneficium, quale in præcedenti capite explicuimus; supposita autem præscientia, dat illam peculiari affectu longè diuerso ab eo, quem habet erga illum cui dat vocationem entitate similem absque tali præscientia: & ideo talis affectus singularis non potest considerari tanquam quid absolutum, & abstrahibile à tali præscientia, seu obiecto, vt per illam proposito. Sic ergo dicimus de electione prædestinatorum ad gloriam. Nam, vt haberi possit eo modo, quo nunc illam habuit Deus, necessariò supponit præscientiam eiusdem gloriæ, vt infallibiliter comparabilis per hæc, vel illa media, & ideo considerari non potest secundùm se, vt abstrahit à tali præscientia, per quam obiectum capax talis effectus illi proponitur. Vt sic autem spectatum illud decretum omnino est absolutum, & efficax, quia licèt executio eius pendeat ex cooperatione libera tanquam à concausa, vel conditione necessaria, nihilominus ante tale decretum supponitur purificata conditio in præscientia Dei, & in obiecto, vt per illam proposito, & ideo absolutè vult Deus talem gloriam dare, & per illam voluntatem efficaciter determinantur ad danda media quæ in præscientia sua nouit esse efficacia.

Ad instantias verò facilè respondetur. Ad primam aliqui dicunt decretum illud dandi gloriam de se abstrahere etiam à meritis, & aliis mediis pendentibus à libertate hominis, ideóque esse posse omnino absolutum. Sed non placet, quia probabilius est, semper, & in omni signo prædestinasse Deum gloriam vt humano, & morali modo consequendam, & vt coronam, ac præmium meritorum, in quo necessariò includitur virtualis ordo ad merita, seu ad media moralia, & libera, saltem abstractè & in communi. Dicimus ergo, quòd licèt secundùm hanc considerationem medium illud pendeat à conditione homini libera, tamen quia in præscientia Dei iam supponitur purificata conditio, decretum est omnino absolutum. Sicut inter homines, quia ignorant conditionem futuri euentus, promissio sub conditione talis euentus futuri conditionata est; si tamen fiat promissio sub conditione de præsenti cognita, nomine tantùm est conditionata, & propositum internum necessariò erit absolutum, quia purificata est conditio. Et simili modo dicimus ad secundam instantiam voluntatem dandi merita tali homini, seu voluntatem dandi illi fidem, charitatem, &c. esse absolutam, sicut mox de prædefinitione dicemus; neque id repugnat libertati, quia supponitur in præscientia futurus vsus ille libertatis, & per illam suppositionem purificatur conditio, potestque esse decretum absolutum sine læsione libertatis. 30. Respondetur ad alias instantias. Ad primam. Ad secundam.

31. Ad tertiam. Ad tertiam eodem modo dicimus, hoc decretum Dei de gloria hominis prædestinati virtute ordinari ad vocationem congruam, vt congrua est, concipíque ex suppositione congruitatis eius iam præuisæ. Vocatio autem illa licèt præcisè spectata non sit de se efficax, tamen vt congrua est, omnino est efficax, & ita purificata conditione, non impedit quominus decretum Dei sit absolutum. Ad quartam negatur posse voluntatem humanam resistere illi decreto Dei, sicut non potest resistere vocationi congruæ, vt congrua est, & præuisæ, vt tali. Neque hæc impotentia resistendi est contraria libertati, quia non est impotentia simpliciter, sed ex suppositione vsus liberi iam præuisi. Nam si voluntas præuisa est hoc volitura in tali tempore, & occasione, iam non potest aliter velle, illa hypothesi supposita, & nihilominus liberè est volitura, quia hoc ita futurum supponebatur; eodem ergo modo non potest voluntas resistere tentationi, quæ ex efficacia sua, & sapientia potest applicare media, cum quibus nouit voluntatem consensuram. Ad quartam.

CAPVT LIV.

Appendix de prædefinitionibus cum aliarum obiectionum responsione.

1. *Sedes & summa capitis de Prædefinitionibus diuinis.*

VT aliis obiectionibus satisfaciamus, pauca de prædefinitionibus diuinis, quod tertio loco proposuimus, dicenda sunt. Et in primis circa verbum *prædefiniendi*, seu *præfiniendi*, (idem enim sunt in vsu Scripturæ, & Patrum,) aduertendum est, in significatione non distingui à verbo *prædestinandi*, nam indifferenter vtroque Patres vtuntur, vt ex infrà citandis constabit. Et in Scriptura idem verbum Græcum ὁρίζω, vel προορίζω, interdum per verbum *prædestino*, interdum verò per verbum *præfinio*, aut *definio* à vulgato interprete transfertur, vt videre licet ad Rom. 1. & ad Cor. 2. & ad Ephes. 1. & Actor. 2. & ita hæc verba vt synonyma ponit Salmeron in Præludiis ad epist. Pauli tract. 2. disp. 1. vbi etiam addit verbum *prædispono*, quod minus vsitatum est, & verbum *prædetermino*, quod etiam in Scriptura non inuenio, vsu tamen Theologorum receptum est, vt statim dicam. Quia tamen hæc verba ex simplicibus composita sunt addita particula *præ*, circa vtramque partem aliquid declarandum est, vt in verborum significatione æquiuocatio tollatur.

2. *Consideratur verbum destino, vel definio.*

Circa verbum ergo *destino*, aut *definio*, aduertendum est posse, vel ad internos actus animæ, vel ad externos, qui ab illis procedunt, applicari. Nam *destinare* ad animum relatum idem est, quod proponere, vel intra se constituere aliquid faciendum, iuxta illud 2. ad Corinth. 8. *& destinatam voluntatem nostram*, & cap. 9. *Prout destinauit in corde suo.* Et iuxta hanc significationem in Deo explicuit verbum *prædestinandi* Paulus ad Ephes. 1. cùm dixit, *Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum secundum propositum voluntatis suæ*, & in eodem sensu loquitur ad Roman. 8. dum ait, *His, qui secundum propositum vocati sunt Sancti*, de quibus postea subdit, *Quos prædestinauit, hos & vocauit.* Apud Latinos verò sæpe refertur hoc verbum ad exteriores actiones, & significat *mittere*, vel aliquod munus aliquem exteriùs designare. Idem considerare licet in verbo *definiendi*, nam communiter significat aut verbis describere, seu declarare rei naturam, & essentiam, aut certis terminis, & limitibus rem aliquam terminare. Frequenter verò refertur ad animum, vt patet ex illo Actorum 2. *Hunc definito consilio, & præscientia Dei traditum*, & cap. 17. *Definiens statuta tempora*, & Luc. 22. *Filius hominis sicut definitum est, vadit.* Idem notari potest in verbo *determinandi*, in rigore enim significat exteriorem actionem ponendi terminum certum, vel loci, vel temporis; transfertur verò etiam ad animum, nam quia voluntas de se indifferens est cùm aliquid eligit, vel proponit, determinari dicitur. Et ita proportione seruata, idem est, *prædeterminare*, quod *prædefinire*, & vtrumque verbum potest Deo attribui, vel ratione interni, & æterni propositi, vt videre licet in D. Thoma 1. part. quæst. 23. art. 1. ad 1. & 3. contr. gent. cap. 90. vel ratione externæ temporalis actionis, qua causam secundam de se indifferentem ad vnum determinat, & nunc moderni Theologi frequenter loquuntur.

2. Cor. 8. & 9. — Ephes. 1. — Rom. 8. — Act. 1. & 17. — Luc. 22. — D. Thom.

3. *Idem. In Deo prædefinitio, seu prædeterminatio ad intra, & ad extra ab Auctore distinguitur, & cur.*

Et ideo in lib. 1. de Auxiliis cap. 16. num. 6. & sequentibus, ad tollendam hanc verborum æquiuocationem, ne quæstiones confundantur, distinxi in Deo prædefinitionem, seu prædeterminationem ad intra, & ad extra, & proposui vti verbo *prædefiniendi*, ad significandum internum decretum Dei, quia in hoc sensu inuenio magis vsitatum in Scriptura diuina verbum *definiendi* Deo attributum: verbum autem *prædeterminandi* ad significandam externam actionem prædeterminantem accommodaui; quia neque in Scriptura diuina, seu in vulgata Latina hoc verbum vsitatum inuenio ad significandam prædestinationem Dei, & in rigore Latino verbum *prædeterminandi* propriè sumptum externam actionem magis significat. Quòd si alicui, (vt video,) hæc accommodatio verborum non placuit, non contendo de verbis, dummodo res ipsa, de qua disputatur, ambiguitate verborum non confundatur. Idem notari potest in verbo *disponendi*, quod ferè idem est, cum verbo *præparandi*, in quo similem ferè distinctionem notaui: D. Thomas 1. part. quæst. 23. art. 2. ad 3. aliis verbis, distinguens duplicem præparationem, vnam, quæ in passo recipitur, quam nos æternam vocamus, aliam, quæ manet in agente, quam nos vocamus internam, est enim propria agentis intellectualis, qui præconcipiendo, & volendo se præparat ad agendum; & ad hanc inquit D. Thomas prædestinationem pertinere, idémque nos dicimus de prædefinitione, quia, vt dixi, verbum *prædefiniendi*, & *prædestinandi* in rigore æquiualentia sunt. Inter verbum autem *prædefiniendi*, & *præparandi*, hæc solet notari differentia, quòd ea tantùm dicitur Deus præfinire, quæ absoluto decreto facere statuit: præparare autem dici potest, & illa, quæ sic decreuit, & quæ antecedente tantùm voluntate disposuit, nam etiam dici potest Deus gloriam reprobis præparasse, vtique quantum in ipso est.

D. Thom. — D. Thom. — Verbi prædefiniendi, & prædestinandi notio. — Τὸ prædefiniendi, & præparandi quid differant.

4. Denique ex dictis intelligi potest verbum *prædefiniendi*, (& idem ferè est de cæteris ad propositum voluntatis applicatis,) verbum, inquam, *prædefiniendi*, ex vi propriæ significationis suæ, non significare voluntatem Dei per modum exequentis, nec per modum proximi principij efficientis ad extra, sed ad prædefinitionem sufficere propositum per modum intentionis, seu electionis, id enim propriè significat verbum *prædestinandi*, vt ex Paulo notaui, & in propria materia ostendi, & in sequentibus attingam: illi autem verbo æquiualet, vt dixi, verbum *prædefiniendi*. In nobis etiam id constat, rectè enim dicimur nobiscum definire, quæ facere intendimus, vel eligimus, iuxta illud 1. Machabæorum 1. *Multi de populo Israeli definierunt apud se, vt non manducarent immunda, & elegerunt magis mori*, &c. Et sic etiam dicitur 1. Reg. 20. *Intellexit Ionathas quòd definitum esset à patre suo vt interficeret Dauid.* Et idem est cum proportione de verbo *destinandi*, iuxta illud Machabæorum 6. *Destinauit non admittere illicita*, & alia quæ suprà citauimus. Ac denique talis definitio, vel prædefinitio solùm est propositum quoddam voluntatis, quod de se vnum, & effectionem antecedere potest, quamuis ad illam siue physicè, siue moraliter, inclinet, & siue propriè, siue metaphoricè moueat, & inducat. Quòd

1. Machab. 1. — 1. Reg. 20. — 1. Machab. 6.

Quòd si quis dicat etiam voluntatem æternam Dei executiuam, qua in tempore operatur, esse definitionem, seu præfinitionem, non multum de verbo contendam, maximè quando illa voluntas est omnino absoluta, dummodo non asseratur, illam solam esse voluntatem prædefinitiuam, & in ordine intentionis non sufficienter saluari: hoc enim, & sine fundamento dicetur, & falsum esse ostendunt quæ adduximus.

Superest dicendum, quid denotetur per illam particulam *præ*, ex qua verba *prædefinitio, prædestino*, & similia componuntur. Quidam enim noui Theologi volunt, in proprietate solùm significare antecessionem decreti diuini ad omnem præscientiam futurorum, secundùm ordinem rationis, & omnem aliam significationem impropriam esse dicunt, & ideo in expositione Scripturæ quoad talia verba non esse admittendam, cùm Scriptura debeat in proprietate sermonis explicari, quandocunque commode potest. Sed hæc sententia quoad hanc posteriorem partem non habet fundamentum, neque in Latina significatione illius dictionis, & compositionis in omni proprietate sumptæ, neque in Patribus, aut Scriptura, vt ex dicendis patebit. Dico ergo tria posse per illam particulam, & compositionem eius propriè significari. Primò quidem interdum significat non durationis, aut antecessionis ordinem, sed dignitatis excellentiam, sicut videri potest in nomine *Prelati*, aut *Prepositi*. Et sic de Virgine dicit Ecclesia, *Elegit eam Deus, & prælegit eam*, id est, ad singularem dignitatem elegit. Et hoc significatum in verbo *prædestinandi*, & appellatione prædestinatorum placuit Catherino, quia putauit non omnes saluandos esse prædestinatos, sed illos qui altiori modo, & ad singularem gloriæ dignitatem electi sunt. Neque displicet illa significatio Salmeroni in dicta disp. 1. neque Lorino ad illa verba Actor. 2. *Hunc definito Dei consilio traditum*. Sed licèt significatio hæc non sit impropria, nobis non est necessaria, tum quia neque auctoritate, neque sufficienti ratione ostendi potest Scripturam vti verbis illis in dicta significatione, tum etiam, quia omnino verum esse credimus, omnes saluandos esse electos, & omnes electos esse prædestinatos: tum denique quia ponitur interdum idem verbum respectu generalium effectuum prouidentiæ Dei, vt Actor. 17. vbi vulgata habet, *definiens statuta tempora*, Græcè habetur participium ὁρίσας, quod per verbum *prædestinandi* solet in aliis locis verti, vt statim dicam. Addo verò etiamsi illa significatio admittatur, non esse illâ abutendum ad opinionem Catherini de prædestinatione stabiliendam; nam etiam in hoc sensu omnes saluandi prædestinati sunt, quia comparatione reproborum omnes fuerunt electi, vel prælecti, id est, ad singularem excellentiam, & dignitatem singulari beneficio destinati.

Salmeron. Lorin. Act. 17.

6. Secunda significatio est, vt particula *præ* in illis verbis Deo attributis significet antecessionem æternitatis ad tempus, quam significationem existimo esse propriissimam, & ad explicandam diuinam Scripturam, vbi oportuerit, esse aptissimam, & sufficientissimam. Hoc probo primò verbis Pauli ad Roman. 8. *Quos præsciuit, & prædestinauit*, nam in verbo *præsciuit*, particula *præ* non necessariò dicit antecessionem rationis ad decretum Dei, ergo sufficienter explicatur per antecessionem æternitatis ad tempus; ergo etiam in alio verbo potest habere eandem significationem omnino propriam. Vnde ex vi verborum Pauli solùm haberi potest præscientiam, & prædestinationem esse æternam: quem autem ordinem rationis inter se habeant, inde non habetur, quòd si ex ordine litteræ argumentum sumi posset, scientiam præire significatur. Sed neque argumentum est efficax, & quamuis admitteretur, non esset intelligendum de præscientia absoluta futurorum meritorum, sed de aliqua alia, vt in proprio loco explicatum est.

Rom. 8.

Confirmari hoc etiam potest, quia verbum Græcum ὁρίζω, & προορίζω quasi synonyma in Scriptura ponuntur, & interdum vbi est verbum simplex ὁρίζω in vulgata ponitur verbum *prædestino*, vel simile, & è conuerso, vbi est verbum προορίζω, in vulgata ponitur verbum simplex *decerno*, aut *definio*. Exempla sunt ad Roman. 1. *prædestinatus filius Dei*, Græcè ὁρισθέντος, & è contrario Actor. 4. *Quæ manus tua, & consilium tuum decreuerunt fieri*, græcè προώρισε, in cap. verò 8. vtrumque verbum est compositum, ibi. *Quos præsciuit, & prædestinauit*, & ibi, *Quos prædestinauit, hos & vocauit*, in vtroque enim loco est verbum προορίζω. Idem inuenietur ad Ephes. 1. ibi, *Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum*, & 1. ad Corinth. 2. ibi, *quam prædestinauit Deus ante sæcula in gloriam nostram*. Hinc ergo colligimus per illam particulam *præ*, significare antecessionem æternitatis: nam propter verbum simplex *definio*, v. g. Deo attributum censetur æquiualens verbo *prædefinio*, quia decreta Dei non possunt esse nisi æterna; ergo signum est per particulam *præ* significari antecessionem æternitatis. 7.

Rom. 1. Act. 4.

Dices ergo in verbis citatis, *quam prædestinauit Deus ante sæcula*, superfluè addidisset Paulus particulam *ante sæcula*, quia per particulam *præ*, iam id esset significatum. Respondeo potiùs inde confirmari, quod dicimus, nam illa particula, *ante sæcula*, addita est ad explicandam antecessionem per verbum *prædestinandi* indicatam, sicut 1. Petr. 1. vbi de Christo dicitur, *præcogniti quidem ante mundi constitutionem*, ista postrema particula addita non est, nisi ad explicandam cognitionem Dei vocari præcognitionem propter æternitatem. Atque ita verbum *prædestino*, seu προορίζω de antecessione æternitatis exposuit Origen. ad Roman. 1. & Auctor commentariorum in eandem epistolam nomine Hieronymi ad Roman. 8. & apertè idem Hieronymus ad Ephes. 1. Item verbum *prædestinandi* non solùm vsurpatur à Patribus respectu gloriæ, sed etiam respectu gehennæ, vt videre licèt in Augustino 21. de Ciuit. cap. 24. & in Enchirid. cap. 100. & lib. 2. de Peccator merit. cap. 17. & sæpè aliis locis, & Fulgentio lib. 1. àd Montm. cap. 14. & 17. 27. & 28. & Prosper ad obiection. Vincent. 10. & sequentibus. Ergo verbum *prædestinandi* in rigore, & proprietate non significat antecessionem ad scientiam, quia Deus neminem prædestinauit ad pœnam ante præscientiam peccatorum; ergo proprietas illius verbi compositi sufficienter saluatur per antecessionem æternitatis ad tempus. Et idem confirmari potest ex verbo *præparandi*: nam in hominibus in rigore solùm significat antessionem per æternitatem, vt ex D. Thom. retuli; idem ergo est in cæteris similibus verbis.

8. Obiectio. Soluitur. 1. Petr. 1. Origenes. Hieronym. Augustin. Fulgent. Prosper.

Nihilominus

9. Nihilominus addenda est tertia significatio illius compositionis, seu particulæ *præ*, quæ sine dubio est etiam satis propria, nimirum, vt non solùm significet antecessionem æternitatis, sed etiam ordinem aliquem antecessionis secundùm rationem fundatum, vel in ordine obiectorum, vel alia simili ratione, ob quam vnus actus Dei tanquam prior alio à nobis apprehendatur. Sic enim quia cognitio obiecti præcedit volitionem eius, hac ratione dici potest præscientia, vel præcognitio respectu volitionis, sic etiam, quia intentio finis ratione antecedit electionem mediorum, ideo propositum saluandi electos dici potest prædestinatio ad gloriam, etiam respectu electionis mediorum in particulari: & quia illud est propositum omnino gratuitum, etiam dici potest prædestinatio propter antecessionem ad absolutam præscientiam meritorum. Ac denique, quia effectus, quos Deus est facturus, futuri non sunt, nisi ex decreto absoluto voluntatis Dei, ideo tale decretum potest dici prædefinitio per comparationem ad præscientiam eiusdem obiecti prædefiniti, vt futuri, vel etiam per comparationem ad ipsammet rem futuram, quæ in hoc sensu ideo præfinita dicitur, quia ex præfinitione habet, quòd sit futura. Atque in hoc sensu dicuntur in Scriptura vel definita, vt Actor. 17. vel præfinita, Danielis 11. & 12.

10. In hoc ergo vltimo sensu procedunt maximè obiectiones, quæ in hac materia ex præfinitionibus Dei sumuntur, quia ad perfectionem prouidentiæ Dei erga homines, & eorum actiones necessarium existimatur, vt Deus hoc vltimo modo omnes actus liberos in particulari, absoluto decreto, & ante præscientiam absolutam illorum, vt futurorum præfinierit; imò aliqui volunt, vt talis prædefinitio dicat antecessionem ad scientiam conditionatam eorundem futurorũ. Et quia, qui ita sentiunt, omnia testimonia vel Scripturæ, vel Patrum, quæ de his prædefinitionibus loquuntur, statim accommodant ad hoc genus prædefinitionis, seu ad hanc vltimam significationem, ideo voces ipsas accuratè distinguere necessarium existimaui, nunc de re ipsa quid sentiam breuiter propono.

11. *Assertio principalis prima.* Primò ergo certum existimo posse Deum prædefinire actum liberum in particulari hoc genere prædefinitionis, & salua eius libertate. Hoc mihi sufficienter probant, quæ ad probandam electionem prædestinatorum adduxi, & in aliis locis hanc etiam assertionem latè probaui, & ab Auctoribus, quibus nunc respondemus, libenter admittitur, ideóque in illa confirmanda non immorabor. Addimus verò hanc præfinitionem supponere præscientiam conditionatam, & ideo facillimè cum libertate actus præfiniti conciliari, sicut de electione ad gloriam explicauimus. Vnde etiam adiungimus, hanc præfinitionem esse in voluntate Dei per modum intentionis actus præfiniti, non per modum voluntatis exequentis, ac per se immediatè efficiẽtis ad extra illum actum præfinitum: sic enim non solùm esset præfinitio ipsius actus, sed etiam prædeterminatio voluntatis creatæ ad efficiendum, quod eius læderet libertatem, vt supra ostendimus. Est igitur illa præfinitio talis intentio, quæ virtute includat habitudinem ad cõgruam vocationem præuisam, & efficaciter applicet voluntatem diuinam ad præbendam talem vocationem voluntati, offerendo simul voluntati creatæ concursum necessarium ad actum prædefinitum eliciendum. Atque ita fit, vt supposita prædefinitione infallibilitèr illum eliciat, & nihilominus liberè, quia illa præfinitio non mandatur executioni per physicam prædeterminationem, sed per congruam vocationem, vnde fit, vt illa infallibilitas non sit ex suppositione omnino antecedente, sed concomitante, quia supponit cooperationem liberam humanæ voluntatis, sub conditione futuram in præscientia.

Vnde in hoc puncto tandem concludimus, sicut prædefinire actum liberum hoc modo non repugnat libertati, nihilominus repugnare illi, quod Deus nullo habito respectu ad vsum libertatis sub conditione præuisum, apud se statuat, & præfiniat facere talem actum, & sua potestate efficaci prædeterminare voluntatem hominis, vt illum faciat, quia talis modus præfinitionibus induceret necessitatem contrariam libertati, vt satis in superioribus demonstratum est. Et de hoc genere præfinitionis loquutus est Damascenus, cùm negauerit Deum prædefinire actus liberos lib. 2. de fide cap. 30. Et in Dialogo contra Manichæ. quem meritò D. Thomas de prædefinitione necessitante explicauit 1. p. q. 23. art. 1. ad 1. Neque enim alius modus prædefinitionis necessitantis voluntatem humanam intelligi potest, vt in superioribus etiam est probatum. Quod enim quidam dicunt Damascenum loqui de præfinitione, per quam Deus præparat effectui causam ex se minimè indifferentem, sed intrinsecè determinatam ad vnum quoad specificationem, & exercitium, valde alienum à ratione est, quia ridiculam reddit Damasceni doctrinam. Ille enim agebat de voluntate humana, quam supponit esse liberam, & in suis actibus indifferentem, & de illa dicit, Deum non prædefinire eius actus, ne liberum eius vsum impediat, *& quia nec vitium admitti vult, & rursum nec virtuti vim affert.* quæ rationes euidenter ostendunt ipsum loqui de præfinitione inferente necessitatem ab extrinseco illi potẽtiæ, quæ de se liberæ operationis est capax. Nam talis prædeterminatio ab intrinseco, respectu obiectorum de se indifferentium, & stante iudicio rationis, inuoluit in se repugnantiam, & contradictionem, supposita natura voluntatis; ridiculum ergo esset dicere, Deum non præfinire actus tali genere determinationis, seu necessitatis, hoc enim in nullius mentem vnquam venit. Loquitur ergo Damascenus de præfinitione extrinsecus necessitante, quæ, vt dixi, alia esse non potest, nisi quæ statuit Deus efficacia sua prædeterminare voluntatem, ad actum præfinitam, vt satis iam explicatum est. Atque ita responsum est ad secundam obiectionem principalem in præcedenti capite positam. Ex dictis enim sequitur hoc genus præfinitionis antecedentis non esse possibile salua libertate, sed non ideo sequitur tolli omnem præfinitionem, nam est vera, & sufficiens præfinitio, quæ licèt præcedat ordine rationis actũ absolutè futurum, nihilominus non est suppositio simpliciter antecedens, propter vsum libertatis præcognitum, & in ipsa præfinitione virtualiter obseruatum. 12. *Concluditur.* *Damascen.*

Secundò dicimus Deum nullo modo prædefinire actus liberos malos, non quia id repugnaret libertati, sed quia contra ordinem diuinæ sapientiæ, & bonitatis esse credimus. Hanc veritatem præter Damascenum docuerunt satis expressè Leo Papa serm. 16. de Passion. Domini, vbi tractans verba Actor. 4. *facere quæ manus tua, & consilium tuum decreuerunt fieri*, accuratè distinguit inter passionem, & actionem, 13. *Assertio secunda.* *Leo PP.*

dicitque passionem fuisse decretam à Deo, non verò actionem. *Numquid*, (ait,) *iniquitas persequentium Christum ex Dei orta est consilio? Et illud faciamus, quod omni maius est crimine, diuinæ præparationis manus armauit.* Vbi certè non habet locum distinctio de præfinitione malitiæ, vel actionis malæ: nam de actione ipsa loquitur Leo, cùm illam à passione distinguit, nec poterat manus præparationis diuinæ non armare manus exequentes Iudæorum, si eorum realem actionem Deus ex se, & suo præuio consilio præfiniuisset; nam qui intendit efficaciter actionem, necesse est, vt præparet media, quibus infallibiliter eueniat. Eandem præfinitionem malorum actuum sub nomine prædestinationis negat, & impugnat latè Fulgent lib. 1. ad Monim. nam cap. 14. proponit quæstionem, an sicut Deus prædestinat bona opera, ita etiam prædestinet mala, & cap. 17. negat, *quia non ipse fecit, vt fierent*, & quia *iniquum talis voluntatis non est ex Deo*, vt persequitur c. p. 19. & sequentibus, ex quibus euidenter constat, illum etiam de ipsis actibus prout sunt reales operationes loqui. Quæ est etiam aperta sententia Prosperi ad obiectum Vincent. in 10. & sequentibus vsque ad finem, & ad cap. Gallorum cap. 12. 14. & 15. & in sententiis, quæ illis correspondent, vbi pro regula tradit, Deum non prædestinare opera, *quæ nec ipse fecit, nec vt faceremus exegit.* Et sic etiam dixit Augustinus lib. de Dono perseuer. cap. 21. *quod Deus omnia quæ prædestinauit, impleuit.* Et ideo in aliis locis non tribuit prædefinitioni Dei omnes voluntates hominum, sed addit sub disiunctione permissionem, vt constat lib. 3. de Trinit. cap. 14. Vnde sumpta est regula 58. apud Prosperum. *Voluntas Dei est prima, & summa causa omnium corporalium, spiritualiúmque motionum; nihil enim fit visibiliter & sensibiliter, quod non de inuisibili, & intelligibili summi Imperatoris aula, aut iubeatur, aut permittatur*, & in Enchirid. cap. 95. *Non fit aliquid, nisi omnipotens fieri velit, vel sinendo, vt fiat, vel ipse faciendo.*

Fulgent. Prosper. August. Prosper.

14. Dixi autem Deum nullo modo prædefinire hos actus, quia non solùm illos non prædestinat illa prædefinitione, quæ antecedit secundùm rationem præscientiam absolutam futuri actus prædefiniti, sed etiam neque illos intendit voluntate antecedente, neque voluntate consequente illorum præscientiam eos acceptat, aut simpliciter vult, quamuis illos iam præuisos futuros ad alios effectus suæ prouidentiæ à se intentos, & aliquo modo prædefinitos illos ordinet. Hanc censeo esse sententiam communem Theologorum in 1. d. 47. & in 2. d. 38. & dictorum Patrum, præsertim Augustini in locis allegatis, & in Enchirid. cap. 100. & sequentibus, & lib. 4. de Ciuit. cap. 17. & enarrat in Psalm. 16. circa illa verba, *vt non loquatur os meum opera hominum*: & alibi frequenter, vt in lib. 3. allegatum est. Explico autem breuiter, & probo singulas partes. Et in primis de primo & rigoroso modo præfinitionis, quæ præcedat scientiam futurorum per modum absolutæ, & efficacis intentionis, videtur res nimis certa; quia, quod Deus sic intendit, etiam procurat, & prouidet media, quibus infallibiliter eueniat, quod Deo tribui non potest circa actus peccatorum, vt ex ipsis terminis cuilibet debita fide, ac pietate rem consideranti euidens videbitur, & latissimè lib. 3. ostensum est, éstque expressa sententia Damasceni loco statim citando.

August. Psalm. 16.

15. Secundò addebam Deum non prædefinire hos actus quolibet alio modo, quod probatur, quia Deus non intendit illos, quantum est ex se, ac subinde nec intentione absoluta, vt dictum est, nec intentione simplici, seu antecedenti, aut quantum ex se, quod docuit Damascenus lib. 2. de fide cap. 29. dicens, *Ex his, quæ in nostro arbitrio consistunt, ea, quæ bona sunt, primariè vult gratia, quæ habet Deus, mala contra, nec primariè, nec secundariè, verum libero arbitrio ea permittit.* Dicitur autem Deus primariè velle ea, quæ ex sua mera voluntate intendit, siue absoluto actu, siue conditionato illa intendat, sicut vult omnes saluari; hoc enim exemplum in eodem capite adhibet Damascenus. Ergo ex illius sententia etiam illo modo non intendit Deus actus peccatorum. Et si quis totius capitis discursum legat, facilè intelligat, eum loqui de actibus ipsis, vt sunt opera realia, quæ adiunctam habent malitiam. Et sane meritò, nam hoc satis est, vt à Deo, quantum ex se est, non intendantur. quod est valde consentaneum Scripturis, & rationibus factis in lib. 3. quæ hîc repetere non est necesse.

Damascen.

Neque de his actibus reputamus inconueniés, quod in confirmatione secundæ obiectionis in præcedenti capite inferebatur, scilicet, aliquem actum realem fieri præter intentionem Dei. Quid enim mirum est, quòd fit præter intentionem eius, id quod Scriptura simpliciter docet esse contra voluntatem, & contra præceptum eius? Hoc enim affirmat Scriptura non tantùm de malitia talium actionum, vel de illis, vt malæ sunt, sed simpliciter de ipsis actionibus materialibus liberè factis, ita enim à Deo prohibentur, vt in dicto libro 3. ponderauimus. Vnde inductione facilè ostendi potest, multa homines facere, vel voluntariè omittere præter, vel etiam contra intentionem Dei. Quando enim Deus homini inspirat fidem, & ille vel non vult credere, vel vult in suo errore persistere, profectò præter intententionem Dei agit, quia Deus nihil tale intendebat. Quis enim dicat Deum cùm aliquem vocat, intendere vt resistat? Imò potius intendit verè, & ex animo, quamuis non absolutè, sed quantum est ex parte sua, vt homo tunc consentiat, & contra hanc intétionem Dei agit, qui resistit, etiãsi non agat contra intentionem absolutam, hæc enim frustrari non potest. Neque hoc derogat perfectioni diuinæ prouidentiæ circa tales actus, etiã vt actus sunt, vt in secunda, & quarta obiectione opponebatur, quia licèt non intendantur à Deo, non casu, nec fortuitò eueniunt respectu eius, nec sine cura & prouidentia eius eueniunt, sed ex certa scientia, & voluntate permittendi illos, & concurrendi ad illos cum libero arbitrio ipso se determinante: id autem, quod me sciente, & voluntariè non impediente, cùm possem, mihi euenit, non potest dici casu, aut fortuitò, mihi accidere, vt per se constat. 16.

Denique addimus Deum nullo modo velle simpliciter hos actus peccatorum, vt reales, & positiui sunt, etiamsi præuideat illos esse futuros postquam illos permisit. Potest tamen velle aliquos effectus eorum, & ipsos etiam ordinare ad fines suæ prouidentiæ, iuxta infinitam sapientiam suam; & ita etiam potest aliquo modo præfinire tales effectus, & bona, quæ ex illis malis elicit, licèt ipsa mala nullo modo præfiniat. Tota hæc doctrina sumitur ex Augustino locis allegatis, & in lib. de liber. arbitr. cap. 10. & lib. 5. Genes. ad liter. cap. 20. Et declaratur breuiter per partes. Nam in primis est certum, si sermo sit de peccato, vt peccato, 17.

August.

cato, vt peccatum est, Deum nullo modo, & in nullo signo velle illud simpliciter, & absolutè, etiamsi postquam illud permisit, præsciat esse futurum, quia est obiectum prauum, & proinde incapax diuinæ beneuolentiæ, seu complacentiæ,& ita in hoc omnes conueniunt. Addimus verò, quòd licèt in talibus actibus per se spectatis, & præcisa malitia moralis, sit aliqua bonitas träscendentalis, seu physica, nihilominus propter coniunctionem, quam habent cum malitia morali, quæ à tali actu hîc, & nunc à tali persona liberè facto inseparabilis est, & ideo talem actum nunquam posse simpliciter placere diuinæ voluntati,quia voluntas fertur in rem prout est in se, & illam formaliter volendo, virtualiter vult quidquid est cum illa inseparabiliter coniunctum, Deus autem nullo modo potest velle malitiam,nec formaliter,nec virtute, nec explicitè, nec implicitè, & ideo non vult talem actum, nec complacet in illo. *Mundi enim sunt oculi eius*, (vt Scriptura dicit,) ne vtique scientia approbationis,& ita hoc probant alia testimonia, quibus Deus ostendit, quanto odio peccata prosequatur, quæ suprà lib. tractata sunt. Atque ita fit vt Deus nullo modo prædefiniat talem actum sine prædefinitione antecedente secundùm rationem præscientiam absolutam eiusdem actus futuri, siue subsequente ad eandem scientiam, & antecedente sola duratione æternitatis, quia vtraque præfinitio requirit absolutam voluntatem talis actus, quam Deus non habet.

Habacuc 3.

18. Neque contra hoc obstat, quòd Deus ad tales actus voluntariè, ac realiter concurrat in tempore, quod facere non potest sine æterna voluntate talium actuum. Dico enim non esse necessarium actum, quo Deus velit absolutè, aut præfiniat aliquo modo talem actum, sed sufficere voluntatem concurrendi cum libero arbitrio, & permittendi, vt ipsum etiam operetur, si velit; ex vi illius voluntatis, vel ipsamet Dei voluntas, vel potentia executiua eius influit in tempore cum causa secunda ipsa cooperante, vt in eodem lib. 3. explicatum est. Vnde quod quidam aiunt, nihil Deum ad extra agere, nisi per voluntatem prædefinientem, est quidem verum de effectibus, quos Deus se solo producit, de effectibus autem, quos cum causis secundis facit, solùm generaliter influendo, non est necessarium, neque vlla ratione fundatum, præsertim si intelligatur de voluntate absolutè prædefiniente effectum ipsum,satis enim est, quòd præcedat voluntas concurrendi modo dicto, & sub tacita conditione, si liberum arbitrium cooperatum fuerit. Illa autem voluntas, licèt non sit prædefinitio actus, potest aliquo modo dici prædefinitiua ipsius concursus,non simpliciter, sed quantum est ex parte Dei, seu potest dici prædefinitiua quoad offerendum concursum causæ secundæ; & applicandam potentiam executiuam Dei ad cooperandum voluntati creatæ, si per illam non desit. Sicut etiam voluntas permissiua Dei potest dici prædefinitio quædam non effectus permissi, sed ipsius permissionis. Nam ex vi illius voluntatis prædefinit Deus non impedire actum,& eadem ratione præfinit paratum esse ex se ad coëfficiendum illum.

19. Neque etiam hinc sequitur Dei prouidentiam circa hos actus esse vel confusam, vel alio modo imperfectam. Non quidem confusam, vt in superioribus etiam dixi, quia illa voluntas concurrendi, licèt prædictam conditionem includat, determinatur ex decreto Dei ad talem in specie, & in indiuiduo,non tamen ad vnum tantùm, sed ad plures sub disiunctione, quantum indifferentia liberi arbitrij postulat; ad omnes verò sub eadem conditione, & dependentia à libera cooperatione eiusdem liberi arbitrij. Sicut permissio actus mali, etiam vt mali, licèt non sit prædefinitio actus, vel malitiæ, nihilominus non est confusa, sed distincta, & particularis; permittit enim Deus talem speciem peccati, & talem indiuiduam malitiam, quæ hîc, & nunc tali actione libera resultat; ergo ex hac parte nulla est confusio in prouidentia. Neque etiam ex alio capite est aliqua imperfectio; possumus enim distinguere prouidentiæ curam, seu dispositionem in antecedentem ad effectum, vt futurum, & subsequentem, omnibus his modis inuenietur perfecta circa actus liberos non bonos sine præfinitione. Nam antecedens prouidentia circa tales actus optima, & perfectissima, est permissiua tantùm, quæ includit in primis, quòd Deus det voluntati vires ad liberè volendum, deinde quòd illi offerat concursum ad tales, vel tales actus, quos permittit, denique quòd statuat non impedire talem actum, etiamsi præsciat, voluntatem malè operaturam, si ita operari sinatur. Hæc enim sufficiunt ad prouidendum causæ secundæ, sicut oportet in ordine ad tales actus, & maior efficacia, vel maior voluntas Dei circa tales effectus neque necessaria est, neque consentanea diuinæ bonitati. Neque etiam perfectio prouidentiæ postulat, vt æquali voluntate Deus omnia velit, sed potiùs requirit, vt vnumquodque velit prout suam maiestatem, ex bonitatem decet.

Præterea considerando ea, quæ pertinent ad subsequentem prouidentiam talium actuum, postquam futuri præuidentur, perfectissima inuenietur sine præfinitione ipsorum, quia vt ostendi in istis nec necessaria est, nec conueniens voluntas Dei absoluta, qua complaceat in his actibus sic præuisis. Imò bonitati, & sapientiæ Dei consentaneum est, vt tales actus illi displiceant, & hic est primus actus huius prouidentiæ, quam subsequentem appellamus circa huiusmodi effectus, displicent Deo, & abominatur illos, seu odio eos habet, non quatenus ab ipso sunt, sed quatenus sunt à libero arbitrio. Et hinc sequitur, vt illos ad condignam pœnam ordinet, quod etiam ad hanc partem perfectæ prouidentiæ spectat. Potéstque Deus, si vellet, ibi resistere sine imperfectione, (vt ita dicam,) priuatiua suæ prouidentiæ, quia non tenetur ad alios effectus illos actus ordinare, vel aliter de illis disponere. Nihilominus tamen ex bonitate sua prouidet sufficientem medicinam in remedium talium peccatorum, quamdiu hæc vita durat; sæpe etiam non tantùm sufficientem, sed etiam efficacem modum illa tollendi procurat: aliquando etiam occasionem ex eis sumit alia maiora bona faciendi; habet ergo de his actibus perfectissimam prouidentiam, etiamsi illos nullo modo præfiniat. 20.

Hinc verò fit, quod vltimo loco posuimus, vt licèt Deus hos actus non præfiniat, possit præfinire aliquos effectus eorum, vel fructus, quos ipse illorum occasione operari vult: hoc probat exemplum passionis, & mortis Domini cum verbis Petri Actor. 2. & aliorum fidelium Actor. 4. & quæ latè tradit Augustinus locis citatis. Et ratio est clara, quia licèt actus peccati sit malus, effectus potest esse bonus, quia non 21.

est à peccato, vt peccatum est, sed vt actus est, & in ipso effectu separatur optimè bonitas illius ab omni malitia, & ideo potest Deus absoluta voluntate illum effectum velle, & definito consilio, ac decreto æterno illum definire, quod est prædefinire saltem secundùm antecessionem æternitatis. Quod satis superque est ad dicta loca Scripturæ, maximè cùm in eis non addatur particula *præ*, sed simplicia verba definiendi, vel decernendi ponantur. Vnde non est intelligendum hæc esse prædefinita in particulari ante permissionem, & præscientiam peccatorum, id est, secundùm eas conditiones, quæ à peccato essentialiter pendent, vel secundùm habitudinem ad talem causam, sic enim peccata etiam prædefinirentur, quod negatum est fieri posse. Satis ergo est, vel quòd fuerint prædefinita ante præuisionem peccati, secundùm aliquam rationem de se abstrahentem à tali causa, vel medio, vel quòd post præscientiam peccati fuerint acceptata, & prædefinita ex æternitate, & ad alios effectus diuinæ prouidentiæ ordinata. Et ita facilè soluitur difficultas vltima tacta obiectione capitis præcedentis. Nam licèt Deus ex infinita sua sapientia & potestate vti possit voluntatibus malè operantibus ad optimos effectus prouidentiæ suæ, tamen pro sua infinita bonitate id facit solùm permittendo, non præfiniendo actus malos. Neque obstat, quòd permissio præcisè spectata non sit sufficiens ad inferendum infallibiliter effectum, quia non est ita præcisè spectanda, sed vt coniuncta præscientiæ. At verò supposita conditionata scientia tam infallibile est Deo, quid sit absolutè futurum posita permissione, ac si esset prædefinitum. Solùm est differentia, quòd infallibilitas permissionis non est ab illa, vt causa, sed à pura scientia, quam supponit: infallibilitas autem præfinitionis ita est à scientia, vt etiam sit à præfinitione, vt à causa. Item voluntas permittendi non includit intentionem, vel voluntatem actus mali permissi: prædefinitio autem eiusdem actus includeret absolutam voluntatem, & intentionem eius. Ac denique voluntas permittendi non obligat, (vt sic dicam,) permittentem ad procurandum effectum permissum, sed solùm ad non impediendum; voluntas autem prædefiniens actum, antequam præsciatur absolutè futurus, obligat de se ad procuranda media, quibus talis intentio impleatur, quod Deo respectu malorum actuum repugnat.

22. *Assertio principalis tertia.* Tertiò principaliter assero, Deum prædefinire aliquo modo omnes actus bonos, non tamen eodem, seu æquali modo, sed quosdam principali quadam præfinitione, vt actus pietatis, & præcipuè illos, qui ad salutem prædestinatorum, vel ad alios fines similes supernaturalis prouidentiæ à Deo absolutè intentos efficaciter ordinantur; alios minus principali præfinitione, nimirum eos, qui vel sunt inferioris ordinis, vel qui non sunt ex primaria Dei intentione efficaciter intenti, sed tantùm ex secundaria. *Suppositio. D. Thom.* Ad explicandam hanc assertionem suppono doctrinam D. Thomæ 1. p. q. 23. art. 7. in hac materia valde notandam, interrogando enim, an numerus prædestinatorum sit certus, respondet esse certum, non solùm secundùm modum cognitionis, quomodo numerus arenarum maris, vel etiam numerus reproborum, vel quorumcunque indiuiduorum est etiam certus, sed etiam secundùm modum cuiusdam præfinitionis prin- A cipalis. Ex hac ergo doctrina colligo ex mente D. Thomæ Deum non eodem modo, seu æqualiter præfinire omnia bona, etiam naturalia vniuersi, sed quædam per se primò, & ex primaria intentione, alia secundariò quatenus ad alia primariò præfinita necessaria sunt, vt ipse ibi latè explicat. Sic ergo nos dicimus de actibus liberis bonis, omnes quidem esse præfinitos aliquo modo, quia omnes sunt à Deo ab æterno dispositi, & absolutè voliti, & ordinati ad aliquod præmium, vel alium finem: totum enim hoc pertinet ad perfectam prouidentiam actuum bonorum, & sufficit ad aliquod genus propriæ præfinitionis, vt suprà ostendi, non tamen B sunt omnes æqualiter præfiniti, sed quidam primariò, & principaliter, alij secundariò, & quasi per occasionem, vt ita dicam.

Quod sic declaro, quia Deus ex primaria præfinitione decreuit numerum prædestinatorum, & gradum, ac ordinem illorum, & ad consequendum illum finem, hunc mundum instituit, & talem ordinem rerum, & causarum, ac prouidentiæ modum elegit, in quo, (sub conditione vtique, si ita institueretur,) præuidit, vnumquemque electorum per tot, & tales actus, tantumque eorum numerum fuisse infallibiliter ad eum gradum gloriæ peruenturum, ad quem illum eligeret, & sic omnes illos actus prædefiniuit. C Quæ præfinitio comparata ad electionem gloriæ secundaria est, nihilominus tamen propriissima præfinitio. Et comparatione illorum actuum reproborum, potest dici etiam primaria, vt iam declaro. Nam Deus prius ratione, quàm decerneret talem ordinem rerum, sub quo electi infallibiliter saluarentur, sub eadem conditione præuidit in eodem cursu, & duratione rerum fuisse futuras alias generationes hominum, quos etiam voluit creare, & ad beatitudinem ordinare, & sufficientia media eis prouidere. Et licèt simul præuideret neminem eorum fuisse bene illis vsurum perseueranter, ac proinde neque saluandum: nihilominus etiam D præcognouit ad tempus multos fuisse bene operaturos, & iustificandos, licèt non essent in iustitia permansuri. 23. *Declaratur ista suppositio.*

Sic ergo simpliciter, & efficaciter voluit, vt illi homines essent, & vt talia, vel talia opera facerent, quod potuit velle etiam ante præscientiam absolutam talium actuum futurorum, ac proinde per propriam prædefinitionem, vt dicit antecessionem ad absolutam scientiam talium actuum, qui sunt præfiniti. Et nihilominus illa præfinitio secundaria, & minus principalis dici potest, quia non est ex illo proposito primario saluandi tales homines, sed quasi per occasionem, quam ordo rerum propter dictos præcipuè dispositus pro aliis offerebat. Sicut numerus etiam reproborum, & E omnium animarum certus est ex aliqua præfinitione diuina, non tamen primaria, quia Deus per se non ita intendit numerum reproborum, sicut prædestinatorum, sed præuidit, si sub tali ordine rerum, & annorum, ac temporum constitueret prædestinatos, futurum fuisse, vt aliorum non electorum hominum numerus tantus esset, & ideo consequenter illum præfiniuit, & maiorem, vel minorem esse noluit. Ad hunc ergo modum potuit eorum actus præfinire, & credibile est ita fecisse, vel in omnibus bonis actibus, vel saltem in actibus gratiæ, & maximè in illis, ad quos sunt necessaria auxilia efficacia, & sæpe maiora, & specialiora, quàm ex generali cursu supernaturalis etiã prouiden 24.

prouidentiæ dari soleant. De actibus autem inferioribus, & præsertim de moralibus ordinis naturalis, licèt id etiam sit probabile, & facilè defendi possit, non est tamen ita necessarium, quia sufficit prædefinitio æterna, quæ supponat præscientiam Dei absolutam eorundem actuum, & includit absolutam Dei voluntatem, & acceptationem eorum, & ordinationem eorum ad aliquale præmium sui ordinis, vel ad alios fines diuinæ prouidentiæ. Et ita est sufficienter declarata, & obiter probata assertio. Qui autem maiorem probationem desiderat, libros *de Auxiliis* consulat.

25. *Expeditur dicta obiectio tertia, & sic totum opus concluditur.* Atque hinc tandem facilè expeditur tertia obiectio, quæ sola superest ex positis in capite præcedenti, negamus enim per hanc doctrinam aliquid perfectioni diuinæ prouidentiæ circa bonos actus derogari. Quod in primis est manifestum de his, quos ante absolutam scientiam Deus præfiniuit siue primariò, siue secundariò, quia non pertinet ad perfectionem prouidentiæ Dei omnia, quæ facit, æquè principaliter intendere; imò ad perfectum dominium, & libertatem Dei pertinet, vt pro suo arbitrio ad extra operetur, & ideo ex æqualibus bonis creatis potest vnum velle, & non aliud, & à fortiori vnum principalius intendere, aut prædefinire, quàm aliud. Hoc autem supposito nullus alius defectus perfectionis in prouidentia talium actuum cogitari potest. At verò etiamsi aliqui actus boni non sint ita prædefiniti, sed tantùm post præscientiam, stabit tota perfectio necessaria diuinæ prouidentiæ, vt patebit facilè applicando, quæ suprà dixi de prouidentia antecedente, & subsequente. Nam ad antecedentem spectat primò, quòd Deus præbet, vt res sufficientes, tam ex parte liberi arbitrij, quàm ex parte gratiæ, ad efficiendos tales actus. Secundò quòd ad illos offert concursum ex parte sua necessarium. Tertiò, quòd Deus quantum in se est, intendit talem actum. Quartò, quòd illum aut præcipit, aut consulit, vel saltem tanquam honestum proponit. Quintò, quòd paratus est aliquod præmium propter illum conferre, vel etiam illud promittit, si homo non impediat. Atque hæc prorsus videntur sufficere ad hanc partem prouidentiæ. Quòd autem vltra hæc addatur prædefinitio antecedens, vbi Deus voluerit, potest pertinere ad quandam supererogationem, vt sic dicam, non tamen ad absolutam perfectionem prouidentiæ. Imò esset nimia limitatio, & coarctatio libertatis diuinæ, si cogeretur singulas actiones etiam bonas determinatè præfinire, & ita non posset liberi arbitrij curam gerere, vt illi etiam inter bonas actiones, omnino electionem relinquendo, ad omnes, & singulas, quantum est ex se, concursum præbendo, prouideat præsciens semper per scientiam conditionatam, quid operaturum sit.

Quoad subsequentem autem prouidentiam post præscientiam absolutam talis boni actus futuri habet Deus absolutam voluntatem complacentiæ in illo; quamuis enim hæc voluntas non sit operatiua talis actus, nihilominus ad perfectam prouidentiam spectat, tum quia prudentis gubernatoris est bene operantes laudare, & eorum facta approbare, tum etiam, quia ex illo Dei beneplacito possunt aliqui actus, vel effectus prouidentiæ subsequi. Secundò habet Deus voluntatem remunerandi tale opus. Tertiò ordinat illud ad alios fines, prout ad maiorem suam gloriam, vel ad alios effectus prouidentiæ suæ iudicat expedire. His ergo modis sufficientissimè disponit Deus de singulis actibus bonis in particulari, atque eos præfinit, quantum, & quomodo vult, iuxta consilium voluntatis suæ. Et hoc etiam modo perfectissimè vtitur voluntatibus humanis tanquam supremus dominus, tum mouendo illas, quantum necessarium, vel conueniens iudicat, tum sinendo illas operari, simul cum illis cooperando, tum denique illis siue hoc, siue illo modo operantibus ad alios fines prouidentiæ suæ vtendo, vt eleganter Augustinus in locis citatis, & præsertim in Enchirid. exposuit. *August.* Igitur & perfectio prouidentiæ cùm dicto modo prædefinitionis diuinæ, & ipsa diuina præfinitio cum efficaci gratia per vocationem congruam optimè consistit, & concordat, & vtraque cum libertate optimè conciliatur, quod non ita fieri posse cum alio prædefinitionis modo, satis ostensum est. 26.

F I N I S.

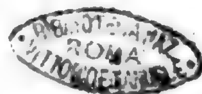

INDEX

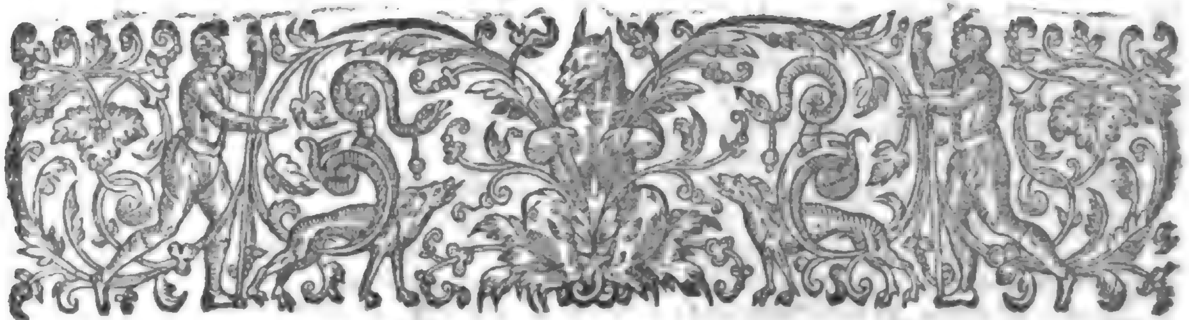

INDEX RERVM PRÆCIPVARVM,

quæ in hoc volumine continentur.

A

Actio.

B

Barradas.

Bellarminus.

Benedictus Pererius.

C

Causa.

Concilium.

Concordia.

Concursus.

D

Decretum.

Deus.

E

Electio.

Excitatio.

F

Facere.

Fides.

G

Gratia.

Index Rerum.

FINIS.